

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

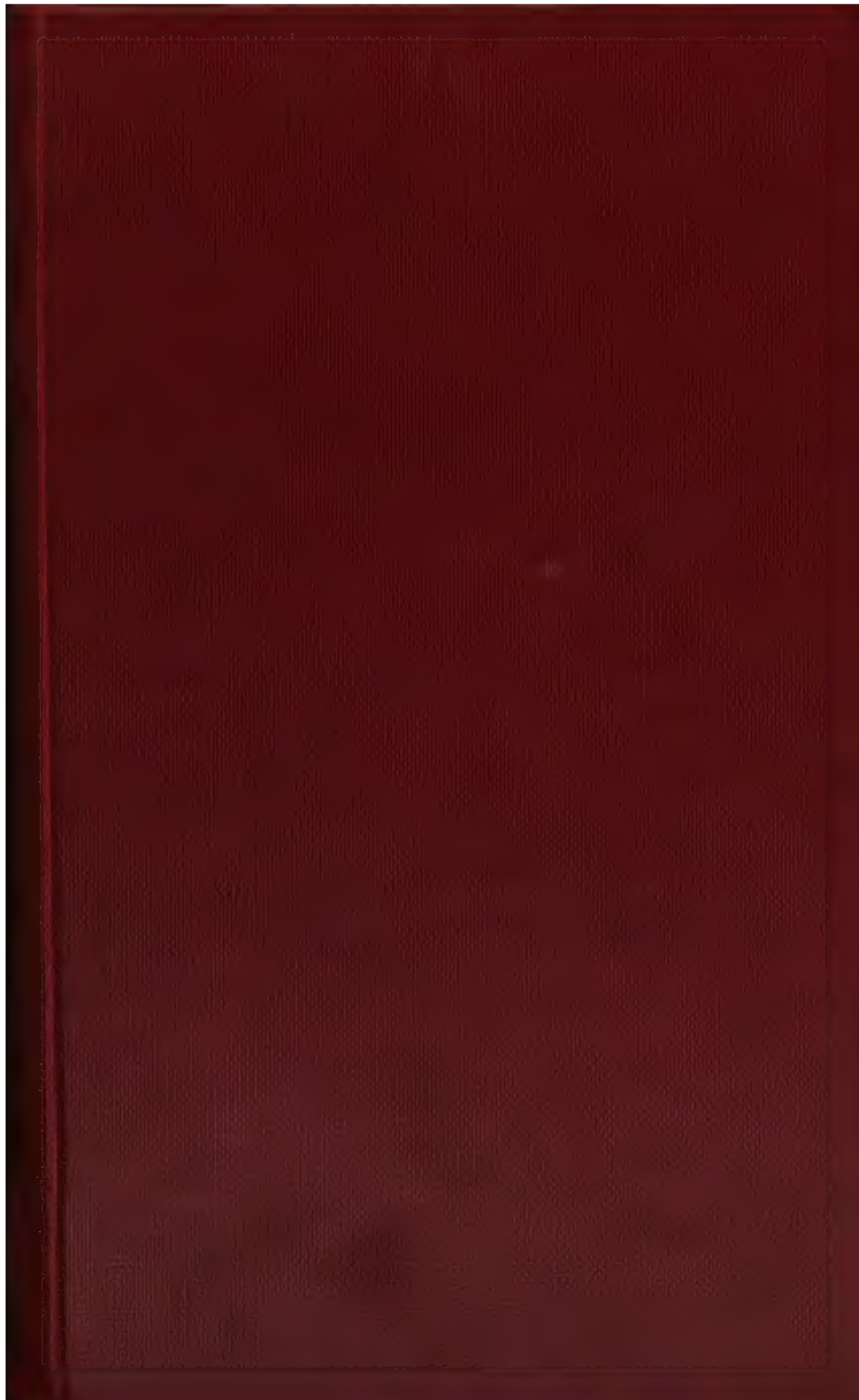
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~62650.5~~

~~Celtic III H. 9~~

VET. CELT. III B. 102

1-331

1-135

1-135

1-135

1-135

1-135

1-243

1-251

1-251

CUAIRTEAR
'N A N G L E A N N,

○ MHÀIRT, 1840—GU MÀIRT, 1841.

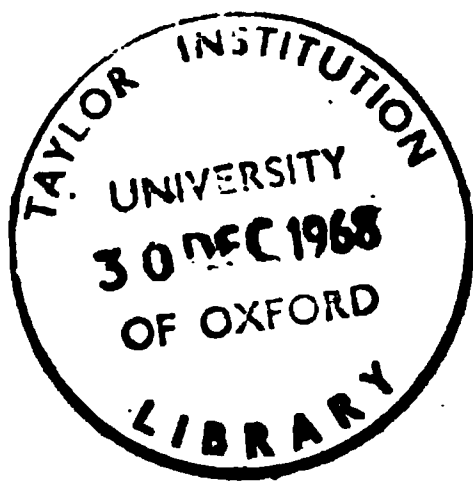
**A' CHEUD LEABHAR, ANNS A' BHEIL DA CHUAIRTEAR
DHEUG.**

GLASGOW:
PUBLISHED BY J. & P. CAMPBELL, 63, ARCADE;
EDINBURGH, M'LACHLAN, STEWART, & CO.

MDCCCXLI.

GLASGOW :— Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

CONTENTS.

	PAGE		PAGE
Address, Introductory, . . .	2	Emigration of Highlanders to	
——— to the Clergyman of the		North America, . . .	145, 182
Highlands, . . .	5		
African Slave Trade, . . .	133	Faithful Soldier, (The) an Alle-	
Alexander Selkirk, Account of, . . .	113	gory, . . .	241
American Indians, . . .	155, 206, 231	FAMILIAR DIALOGUES:	
Anecdotes, . . .	69, 128, 129, 235	Emigration to Canada, . . .	9
Art of Printing, . . .	141	Gratuitous Distribution of	
Attempt to murder the Queen, . . .	119	Meal, . . .	99
Australia, Canada, &c., . . .	187	Mount Vesuvius, . . .	173
		New Zealand, Manners and	
Bannockburn, Thoughts on view-		Customs of, . . .	57
ing the Field of, . . .	158	——— Cannibalism, . . .	81
———, Battle of, . . .	223	Penny Postage, . . .	38
Believer, (The) Reposing on		Public News, War in Syria,	
Jesus, . . .	235	&c., . . .	257
Birth of the Princess Royal, . . .	235	Volcanoes, Hot Springs, &c., . . .	217
Bishop Butler, Anecdote of, . . .	131	Farewell Address to Highland	
British Association, Meeting of, . . .	185	Emigrants, . . .	25
Bruce's Address, . . .	226	Feud between the Camerons and	
		Robertsons, . . .	275
Cave, (a Remarkable) discovered			
by a Diver, . . .	161	Gaelic Books, Review of, . . .	239
Cannibalism in New Zealand, . . .	81	Ghost, Story of a, . . .	132
Chase (The), an Allegory, . . .	124	General Assembly, . . .	118
Chinese Proverbs, . . .	271	Glencoe, Letter from, . . .	128
Church of Christ, . . .	92	———, Legend of, . . .	211
Coal, Formation of, . . .	227		
Condition of the Highlanders of		Heat, Laws of, . . .	208, 248
Cape Breton, . . .	49	Highland Proverb, . . .	69
		——— Freebooter, . . .	179
Deaf and Dumb, (The) . . .	139	Highlander (The), asking Infor-	
Dennis Doolan, . . .	281	mation on Emigration, . . .	8
Divinity of Christ, . . .	95	——— and Law Officer, . . .	87
Duke of Wellington, and Sir		Hindoo, Idolatrous Customs of, . . .	160
James M'Donell, . . .	137	History of the Gaelic Language, . . .	116
Dying Robber, (The) . . .	97, 121	Hot Springs of Carlsbad, . . .	130
Eastern Wells, . . .	89	Incendiary fire at Plymouth, . . .	214
Echo's answer, . . .	46	Irreverent behaviour in the Hon	
Emigrant Family, History of an, . . .	108	of God, . . .	

Am beann. Ach ged.

	PAGE		PAGE
King George the Third, Anecdote of, ...	139	Principal Baird, death of, ...	21
		Power of Steam, ...	214
Last day of the year 1840, ...	245	Regulations of the South Australian Emigration Committee, ...	63
Lament for Saul and Jonathan, ...	67	Righteous Retribution, ...	232
——— the late Mr E. M'—		Rocks and Trees (The), an Allegory, ...	193
Lachlan of Aberdeen, ...	165	Rocky Isle (The), an Allegory, ...	265
Legend of Stewart, Earl of Mar, ...	65		
——— of Loch Awe, ...	163	Saladin, anecdote of, ...	139
——— of M'Donald of Keppoch, ...	256	School for the Dumb, ...	95
MacCrimmon Pipers (The)	134	Sermon, Luke xi. 9, ...	17
Mehemet Ali, Life of, ...	201	Shipwreck at Ardgour, ...	213
Marriage of the Queen, ...	15	Slavery in America, ...	93
Mariner's Compass, ...	279	Small Pox, historical account of, ...	164
Mystery of the Trinity, ...	90	Smuggler, (The)	196
		Spiritual Odes, ...	127, 234
News, 22, 47, 69, 95, 120, 142, 167, ...	215, 188, 236, 282	Summer Morn, ...	140
New Zealand, account of, 13, 39, 57, ...	103		
——— in letter from Editor, with an account of Rutherford's residence there, ...	103	Two Lambs (The), an Allegory, ...	42, 53
———, Emigrant Ship for, ...	183		
Notices to Correspondents, 23, 48, ...	72, 96, 120, 168, 191, 240, 257, 284	Undutiful Son reproved by his own-son, ...	68
North America, Upper Canada, account of, 29, 49, 77, 108, 145, 182		Van Diemen's Land, ...	252
		War with China, ...	69, 120
Pompeii, Ruins of, ...	196	Young Martyr, (The)	140
Precious Jewels (The), an Allegory, ...	73	Zachary Mór of Poltalloch, ...	277

tha mo dhachaidh sa' Ghalldachd, tha mo chridhe 's mo bhàigh sna glinn; ged tha mo shaothair-latha agus obair mo chuirp sa' bhaile-mhór tha mo bhrudair-oidhche agus aising mo shuain ann an àiteachas m' òige; 's gann gu bheil oidhch' anns an sin mi mo thaobh gu tàmh, ag iarraidh fois do'n choluinn chluidhte, nach 'eil mo spiorad ann am beothalachd na h-òige' gabhail a chuairt eutrom ghuanach gu tìr ghràidh a cheud eòlais; 's minic tha mi air mo ghrad dhùsgadh o luingearachd a' chaoil—sealgaireachd an t-sléibh—camanachd na faiche—saodachadh nan gabhar 's nam meann—cruinneachadh nan airneagan 's nan cnò; no suidhe le cròilean mo ghràidh mu theinntean mo mhàthar, le gleadhnan tartarach luchd-faire na h-oidhche, ag innse' ('s gun neach 'ga fheòraich) gu bheil an latha 'glasadh, air neo gu bheil tigh ri theine ceann eile 'bhaile, mìl' o m' dhorus. C'arson 'arsa mise 's mi dùsgadh, a bhithinn mar so mar Chuairtear nan gleann amhàin ann am brudair na h-oidhche? C'arson nach gabhainn sgrìb air m'eòlas ann am fhaireachadh cho math 's ann am chodal; agus ged nach eil e comasach dhomh dola mach o eilean gu eilean, o ghleann gu gleann, no idir sgrìb a ghabhail thar chuanta mòra gu dùthchanna céin taobh eile 'n t-saoghail, ciod tha 'gam bhacail o sheanachas a chumail riutha le m' pheann? C'arson a leigear le m' ghaol 's le m' dhùrachd do m' luchd-dùthcha dol as mar cheò? C'arson a bhiodh e air a chumail fodha dh' aona chuid le gleadhraich a' bhaile-mhóir no le leisg lunndaich? Tha anabhara do leabhraichean ùra nis a' tighin a mach mu gach nì fo'n ghréin; cha' n urrainnear am ficheadamh cuid diubh a leughadh, no idir an lòn inntinneil a thairngear uapa chnuasachadh. Am bheil e mata ceanalta, bheil e cairdeil, am bheil e ceadaichte dhuinn an cothrom so a shealbhachadh agus gun oidhirp a thoirt air a chomh-pàirt-eachadh riùsan air am bheil a dhìth; 'bheil e ceadaichte do neach a bhi o thoiseach gu deireadh bliadhna' a sparradh eòlais agus culaidh-thaitneachais 'na eanchainn bhig féin aig am bheil e'n impis sgàineadh, fhad 's a tha 'luchd-dùthcha le lota mhòr a' glaodhach a mach gu togarach iarratach déigheil air eòlas, agus gun neach ann a ghabhas truas diubh? Chuireadh sgoilean a mach 'nam measg; dh' fhoghluin iad an cainnt mhàthaireil a leughadh; am bheil e ceanalta dh' fheòraichinn a rithist, uile ionmhas na Beurla chumail fo ghla' a' iuchair 's gun a' bheag no mhór dheth a sgaoileadh

am measg na feadhach sin a ghabhadh ris gu taingeil toilichte? Dèanadh daoine eile mar thogras iad, ach air mo shon féin dh' iarrainn coslach ris an t-seillein bheag riabhach a bhi 'siubhal le m' chrònan o bhlàth gu blàth, a' mhill a thrusainn a chur an céire beaga, cha 'n ann air mo shon féin, ach o àm gu àm g'a cur a mach am measg mo luchd-dùthcha mar is fearr is urrainn domh. Mur fairich iad gu bheil i blasda no fallain cha bhi sinn 'ga coiteachadh orra. 'Se so tha ann am bheachd san leabhar so, na h-uile deuchainn a th' ann am chomas a chleachdadh chum eòlas agus fiosrachadh a thoirt do m' luchd-dùthcha mu dhéibhinn gach nì a shaoileas mi bhiodh taitneach no feumail, dh' iarrainn mo dhìchioll a chleachda' chum cuid do'n fhiosrachadh a ta cho coitchionn 'ga mhealtainn ann an cearnabh eile na rioghachd a roinn am measg nan Gàidheal.

Feuchaidh sinn naigheachdan folluisich an t-saoghail o am gu h-am a chur a mach—seòrsa do bheachd aithghearr thoirt air na nithibh tha tighin fo riaghladh ard-chomhairle na Parlamaid—Naigheachdan — Margaidhnean — Malairt agus Marsantachd; a' toirt sanais o àm gu h-àm mu gach cosnadh freagarach do'n Ghàidheal anns na h-oibriche móra feadh na Galldachd, no air na sligheibh, iarrainn. Leigeamaid ris gu h-àraid gach eòlas a's urrainn duinn thoirt seachad mu na dùthchanna céin sin g' am bheil Gàidheil a' dol air inrich; America mu thuath: *Australia* agus *New Zealand* mu dheas. Tha aobhar againn a smaointeachadh nach 'eil an inrich mhór so ach a' tòiseachadh, agus gu bheil na mìltean agus na deichibh mìltean tha 'n diugh a' tuineachadh ann an Gàidhealdachd na h-Alba, 's ag iarraidh cosnadh sna bailte-móra, bhitheas mu teid móran bhliadhnaichean seachad fad' o thìr an òige, ann an àiteachan far am bheil mi an dòchas am bi barrachd cothrom, barrachd ratha agus soirbheachaidh a' feithcamh orra na shoirbhich iad, mo thraighe! 'nan dùthaich féin. Cha 'n eil leabhar no litir mu dhéibhinn nan cearnabh iomallach sin nach fhench sinn a rannsachadh, an fhirinn a tharruing asda, agus so a chur fo bheachd ar luchd-dùthcha. Tha luchd-eòlais measail againn anns gach cearna do'n t-saoghal d' am bheil Gàidheil a' triall, agus uapasan feuchaidh sinn fiosrachadh fhaotainn as am faodar carbaidh, agus a chuireas sinn a mach anns a' mhìosachan bheag so—na litrichean thig dhachaidh uapasan a dh' fhalbh, gheibh gach aon is airidhe

dhiubh, àite sa' *Chuairteir*. Mar so cumar suas eòlas agus seanchas ann an Gàilig eadar chearnabh iomallach an domhain. Ach ged tha 'n imrich so air am bheil sinn a' labhairt a' feitheamh air móran, agus air móran is beag tha nis a' smaointeachadh oirre, cha 'n fhaod sinn a dhì-chuimhneachadh gu bheil imrich gu mór is cudthromaich' ann tha feitheamh oirnn gu léir, imrich air an éigin duinn uile dol, agus o nach 'eil saorsadh aig neach a rugadh le mnaoi. Tha sinn uile 'nar luchd-cuairt san t-saoghal-sa, 's oilthirich sinn gu léir, dachaidh bliuan cha 'n eil aig a h-aon. Uime so 's éigin duinn dol thar aiseag Iordain a tha romhainn uile; 's i so aiseag nach urrainnear a sheachnadh. Tha bàs, agus n a dhéigh sin breitheanas a' teachd, c' uin no cia luath aige-San amhàin a chruthaich sinn tha fios; tha so a' feitheamh oirnn tha cur r' a chéile 'n leabhair so, agus oribhse tha 'ga leughadh; dh' fheuchamaid so a chumail gu seasmhach 'nar beachd, agus gach duilleag tha dol uainn dh' iarramaid an cur a mach fo mhothuchadh gu bheil againn ri freagairt Dhàsan tha os ar ceann ma theid sinn a nùnn no nall o'n fhìrinn. Ged bhiodh e 'nar comas eòlas air gach nì tha fo'n ghréin thoirt seachad, bu shuarrach e ma ni sinn dearmad air an eòlas sin a bhios tarbhach an deigh do'n ghréin féin a bhi air a smàladh ann an dubh-dhorchadas. Am bheil e ceart eòlas a thoirt d' ar luchd-dùthcha mu na cearna céin sin do'm bheil a mhiann air mòran diubh dol air imrich, agus gun sa' cheud àite 's an t-àite 's cudthromaiche thoirt do'n eòlas sin a tha trìd beannachadh an Spioraid Naoimh feumail chum an uidheamachadh airson an imrich dheireannaich do'n t-saoghal àillidh ghràs-mhor sin as nach bi imrich no dol amach gu sìorruidh? B'e 'n amaideachd gu dearbh anns an oidhirp tha mhiann oirnn a thabhairt airson maith ar luchd-dùthcha, an t-eòlas sin a thoirt doibh a bhios feumail fad trì fichend bliadhna 's a deich, agus dearmad a dheanamh air an eòlas tha feumail chum beatha nach teirig gu suthainn? 'Nar n-uile shaothair chumamaid 'nar beachd gur h-ann a dh' ionnsuidh chreutairean neo-bhàsmhor a tha sinn a' sgrìobhadh agus 'si ar n-ùrnuigh ri-San a's urrainn a dheanamh, gu'n soirbhich-eadh agus gu'n stiùradh e sinn chum so a dheanamh air dhòigh; cho dìleas, cho fìrinneach agus cho stòlda 's nach bi aobhar-aithreachais againn air leaba-bàis airson aon fhocal a chaidh a mach o'r peann.

Cha 'n eil sinn cho amaideach 's a smaointeachadh gu'n toilich no gu'n riaraich sinn na h-uile h-aon; có rinn, no có nì so? B'e 'n amaideachd fheuchainn. Cha gheall, agus cha mhò a dh' iarras sinn móran; cha gheall sinn ach ar dìchioll a dheanamh, agus cha 'n iarr sinn ach foighidinn agus suairceas. Na tugadh ar luchd-dùthcha barail bhras; cha 'n eil sinn fhathasd fo uidheam; cha 'n eil aon duilleag deas taobh mach do'n àite 'bheil am peann air a' mhionaid so, cha deach fasdadh fhathasd air a h-aon do'n sgioba; tha fear na stiùrach ambhain 'na àite; agus is dòcha gu'n imir a air a' cheud thurus na h-uile seòl a thogail, na h-uile sgòd a cheangal, agus a' bhirlinn bheag oibreachadh car tamuill 'na aonar. 'S furasda dbàsan tha 'na shìneadh taobh nan cnoc air chùl gaoithe 's ri aodann gréine mar tha e 'gabhail beachd air an eithear bheag so a' gabhail a ceud thuruis romh na caoil, coire fhaotainn agus smaointeachadh, mar is tric le-san tha 'na thàmh, gu'm b' fhèarr e féin air an stiùir, agus gidheadh maith-dh' fhaoidte nach b' fhearr. Thugadh ar luchd-dùthcha dhuinn beagan ùine, deanadh iad foighidinn; cha 'n eil Cuairtear nan gleann ach air 'aineol fhathasd, agus an àite fochaid ged dheanadh e tuisleadh no clibeadh beag sa' cheud dol a mach, no ged rachadh e fodha gu ruig na h-aobrain ann an clàbar no gus a' chruachainn ann an sùil-chrithe, ann an spiorad a' chairdeis, le dùthchas an fhìor Ghàidheil agus suairceas an duine mhaith, thoir sanas agus faireachadh, thoir aoidheachd dha mar choigreach, cuidich agus fòir leis, agus gus an toill e an t-atharrachadh, creid, a Ghàidheil shuairce gur h-è, le mór mheas. agus le fìor dhùrachd a chridhe. Do charaid dìleas

CUAIRTEAR NAN GLEANN

DO MHINISTEIRIBH AN T-SOISGEIL AIR FEADH NA GAIDHEALTACHD.

A DHAOIN' UAISLE URRAMAICHTE,

Chuireamaid fàilt oirbh le mór mheas. Tha sinn làn chinnteach nach gabh a h-aon agaibh gu h-olc an dànadas leis a' bheil sinn a' sgrìobhadh do'r n-ionnsuidh. Chuir sinn an céill ann an tùs an leabhair bhig so ciod tha 'nar beachd agus ciod ar miann. Cia mar shoirbhicheas sinn san t-saothair so 's doirbh a ràdh. Faodaidh sinn le fìrinn a chantainn gu bheil ar rùn cairdeil agus

gu'm bi ar n-oidhirp dùrachdach; làn-chinnteach gu bheil an t-aobhar-brosnuchaidh a dh' aom sinn gu diachainn a thabhairt, fàghanta bàigheil, cha'n eil sinn gun dòchas soirbheachadh. Tha sinn ag amharc 'ionnsuidh cléir 'na Gàidhealtachd airson còmhnaidh agus deagh rùin; Mur toill sinn sin tha fios againn nach fhada ghleidheas sinn ar casan; ach 'nuair bheir sinn fianear gur e math ur luchd-dùthcha féin, ur luchd-éisdeachd, tha 'nar beachd, cha 'n ùrra' dhuinn céill a thoirt nach seas sibh sinn 's nach fàitich sibh sinn mar chairdean. Tha fios againn gu bheil e duilich anns na h-amannabh so do dhuin' air bith, biodh e cho tuigseach fhaicilleach 's a thogras e, an t-iomlan do chléir na Gàidhealtachd a thoileachadh. Tha iad dìreach mar tha cléir na Galldachd, cuid diubh a dh'aona bharail 's cuid air bharail eile ma nithibh air ann bheil na daoine 's fearr agus na daoine 's fiosraiche san rìoghachd a' tarruing an aghaidh a chéile; daoine thogadh 's a bhaisteadh san aon eaglais, a tha 'nam ministeirean 's 'nam foirbhich innte, aig a' bheil gràdh mór dhi, a dhóirteadh fuil an cridhe air a son, cha'n eil iad a dh'aona bharail air an àn mu nithibh a bhuineas do riaghailtean-eaglais agus gnothuichean cléire. Tha iad mar dhaoine san aon luing, an t-aon iarrtas gus an long a thoirt troimhe, an t-aon chunnart doibh air fad ma dh'éireas ole no bend dhi, an t-aon togradh dùrachdach airson cala ciùin tiarainte 'ruigheachd; an t-aon earbs' as an Tì aig a' bheil na gaothan an glaic a làimhe agus tha 'gluasad air aghaidh nan uisgeachan; ach 'nuair tha cuid a' comhairleachadh na caoil a stigh, tha cuid eile smaointeachadh gur h-iad na caoil a muigh bu tiarainte. Tha cuid a' smaointeacha' gu bheil an long a' giùlan tuille 's a' chòir do shiùil arda, 's ma chumar oirre gu'n teid na croinn thairis; cuid eile 'm barail gur e sin dòigh a's fearr—gu bheil an fhairge cho trom 's nach eil tiaruinteachd eile dhith; cuid airson tarruing air falbh romh 'a doinniùn agus cuid airson cumail oirre. Tha daoine air tìr-mór ag amharc oirre, cairdean agus naimhdean, cuid a' guidhe leatha 's cuid a' guidhe 'na h-aghaidh; cuid a' smaointeacha' gu bheil i'n impis a bhi air a slugadh a stigh do bhras-bhuinne garbh Choire-bhreacain as an tig i mach 'na clàra briste, agus cuid eile gu bheil i mar am miotailt a chuirear san teine chum a ghlanadh, as an tig e mach na's luach'oire. Gu 'm b' ann mar sin a thachras! 'S dearbh chinnteach ged tha am preas ri theine nach caithear e; E san a bha maille ris an Eaglais o shean, cha tréig e nis i; ged tha math-dh'fhaidte neula dorcha m' a timchioll, fosglaidh iad, thig i 'mach o' chùl nan neul sin mar a 'ghrian ann an àilleachd a neart, agus soillsichidh agus blàitichidh i ar dùthaich mar rinn i anns na làithibh a dh' fhalbh, agus fada 'n déigh dhuinne 's do'n àl a tha 'làthair a bhi 'nar suain fo'n fhòid.

Mur 'eil sinn uile 'cordadh mu na nithe ciogailteach sin tha nise 'dùsgadh connsuchaidh agus eadar-dhealacha' baralach, tha aon nì anns am bheil gach aon leis am b' àill gu math d' ar Sion a' comh-chordadh, 'se sin ann an urnuigh dhùrachdach aig cathair gràis gu 'n deanadh ard cheannard ar n-eaglais a thoirt air na h-uile nì

comh-oibreachadh le chéile airson a maith, agus gu'n suidhichear air bunchar fìrinneach, seasmhach agus teurainteach an Eaglais, air dhòigh 's gu mair i ré linntibh a tha ri teachd mar rinn i sna linntibh a dh' fhalbh, a h-aon do na beannachdan a's mò a bhuilich Dia riamh air an dùthaich.

Cha ruig sinn a leas taobh seach taobh a ghabhail anns a' chonnsachadh so ; ach tha nithean eil' ann bu mhath leinn o àm gu àm a thoirt airaghaidh ; 'se sin an t-saothair mhór tha Eaglais na h-Alba 'cleachdadh air an àm aig an tigh agus ann an dùthchanna céin airson maith spioradail dhaoine. Tha eaglaisean ùra 'g an togail air feadh na dùthcha ; tha ministerean agus luchd-teagaisg air an cnr a mach a nis do gach cearn agus eilein air feadh an t-saoghail ; tha bratach Chrìosd 'ga fuasgladh agus a Chrann-ceusda air a leigeil ris anns gach àit' anns a' bheil bratach Bhreatainn air a togail ri craun. Tha'n fhàisueachd ghlòrmhor a nis a' fosgladh a mach m'ar, coinneamh.

“ San talamh cuirear dorlach mìl
Air bhàrr nan sliabh 's nam beann ;
A's bidh a thoradh trom air chrith
Mar Lebanon nan craun.”

Tha rìoghachdan a' dlùthacha' r'a chéile ; tha cumhachd ùr buadh-mhor na deachda leis gach acfhuinn innleachdach tha i cur fo ghluasad a' sgaoileadh eòlais gu luath air feadh an t-saoghail ; tha iarraidh agus forghnis as déigh seana phobull Dé, na h-Iudhaich, tha lomagain mu'n déibhinn agus tha eòlas air fhaotainn orra tha anabarach taitneach. 'Se ar miann o àm gu am saothair Eaglais na h-Alba anns na nithe so a leigeil ris, agus mar so a bhi 'nar co-shaothairean maille ribh féin. 'Se math ur luchd-sgitreachd féin, a dhaoine'-naisle urramaichte tha 'nar beachd, iadsan d'a bheil sibh a' searmonachadh, iadsan tha sibh a'giùlan air ur cridheachabh-aig cathair gràis. 'Se fiosrachadh agus eòlas feumail fallain thoirt doibh a th'againn 'nar beachd. Ma chì sibh sinn a' dol am mearachd, comhairleachibh sinn—ma chì sibh sinn lag, cuidichibh sinn ; airson sgillinn r-nadh faodaidh sibh litir a chur d'ar n-ionnsuidh. 'S coma có esan tha mar so a' labhairt ribh, 's suarach cìod is ainm dha. Theagamh gu bheil uiread aige r'a dheanamh ri h-aon agaibh, agus uime sin leigibh leis a ràdh gur mì-shuairce sibh mur cuidich sibh leis. A dh'aona chuid na deanaibh claon-bhreith air a shaothair ro' làimh ; leigibh dha a chosan a ghabhail, agus a shùilean a dheanamh ; thugaibh noidheachd dha mar choigreach aineolach ; ged tha ar deuchainn losal na deanaibh tàir oirre ; 'S suarach an t-saothair nach dean math no ole ; tha'n comas air a thoirt duibhse math a dheanamh, agus na diùltaibh e ; mar dh' fhàiltich sinn ann an suilbhearrachd chàirdeil sibh, fàiltichoadh sibhse san spiorad cheudna ur caraid dìleas agus ur fear-dùthcha caidreach,

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

AN GAIDHEAL AG IARRAIDH COMHAIRLE.

A CHUAIRTEIR RÙNAICH,

Chunnaic mi fairbheanadh ann am paiper-naigheachd an là-roimhe gu'n robh sibh a' dol a rùsgadh 'ur claidheamh a rìs an aobhar na Féinne. Gu'n robh buaidh leibh! agus an Gàidheal nach canadh so, cha 'n abair mi uile gu léir, gu'n robh breamas air, ach deir mi, cha chulaidh-fharmaid leam a chridhe.

Bha Cuairtear againn roimhe so ris an canadh iad an "Teachd-aire Gàidhealach" agus air chinnt thug e dhomh féin ioma comhairle mhath nach leig mi gu bràth air dì-chuimhn mu thimchioll gaoil agus pòsaidh. Chaidh sin seachad, ach tha ceist agam ri fharraid dhibhse air an àm a tha 'cheart cho cudthromach; gabh-aibh mo leisgeul.

Tha 'n dùthaich so air fàs bochd, anabharach bochd; thainig mar gu'm b' ann, crìonadh agus seacadh oirre o thaobh gu taobh. Cha 'n eil an samhradh féin, ar leam, cho teth 's a b' àbhaist da am òige; cha 'n eil ar fleasgaich òga cho eireachdail no cho tapaidh, ar caileagan cho bòidheach, ar n-òigridh cho cridheil, ar seann daoine cho fhiosrach thaitneach. Cha 'n eil am Buntàta féin a fàs mar a b' àbhaist da. Cha chluinnear ach gearan 's na h-uil' àite 's o na h-uile neach.

Dh' fhalbh na Tighearnan—dh' fhalbh an greadhnachas—dh' fhalbh an ceòl—dh' fhalbh cuirm nam fleadh—dh' fhalbh mactalla as an Dùn! 'Na dhéigh so có dh' fhanadh?

Air mo shon fein dheth, tha mi lán-toilichte falbh, ach do bhrìgh gur sibhse 's faide sa' cheann tha mi 'n dòchas gu'n toir sibh comhairle orm. Am bheil e fìor, mar tha sinn a' cluinntinn, mu *America*, mu *Australia*, agus mu'n àit' eile, c' ainm so 'their mi ris? am *Fearann Nodha*? tìr ùr nan ròn. Tha iad ag innse dhuinne ma gheibh Nàisinneanna dùthcha so greim oirnn gu'n ith iad beò sinn? Ma tha so mar so, tha so a h-aon nach cuir cos air clàr luinge gu bràth; b' fhearr leam tighinn beò air buntàta 's maorach, agus 'nuair a chì Nì-math an t-àm, luidhe sìos ann an suain ri taobh m' athraiche gus an séid an trompaid. Ach air an laimh eile, ma's spleadhraich a th' ann agus gu'n abair sibhse gur h-eadh, chuir mi romham gu falbh mi féin agus *Marsali* agus na propanaich bheaga 'thug am Freasdal dhuinn, oir ciod an stà 'bhi 'n so? Tha Tighearn againn nach 'eil air uachdar an t-saoghail nas farr—tha Bàilli againn cho fìrinneach, 's cho tròcaireach 's a rugadh; ach ciod is urrainn iad a dheanamh ruinn? Ma chuireas tu barrachd uibhean fo chirc na 's urrainn dhi chòmhach feumaidh gu'm bi iomadh ubh-deachamh ann, agus theid iaulaith an adhair fein far fairge 'nuair thig fuachd a's gainne. Tha iad ag innse dhuinne—ach 's ann a'm *Beurla* 'chunnaic sinn e—gu bheil aig a' Phàrlamaid eileanan an sud san so cho mhór ri *Muile* gun mhac màthar annta: 'nis, nan togadh iad sinne, eadar shean agus òg agus ar càramh 'na leithid so do àite le ministeirean Gàel-

ach, nach neartaicheamaid an làmhnan, am feadh a bhiomaid-fein 'nar Tighearnan beaga 'thiota?

Cha 'n eil dad a chuireadh mulad orm fein an àm falbh ach an smuain gu faod na *Lochlinich* tighinn, mar rinn iad roimhe, agus tìr òr n' àige 'chur fo chis—cnàmhan ur n' athraichean a thogail, agus trioblaid a chur air a Bhàn-Rìghinn; or cha leig mi leas innse dhuibhse ge math an nì caoraich 'nan àite fein gur beag a nì aid air chùil claidheimh!

Aon uair eile, gabhaibh mo leisgeul, agus fuilingibh dhomh a ràdh 'san dealachadh ma thig sibh air chuairt am bliadhna, guidheam oirbh thugaibh fiosrachadh leibh mu staid an t-saoghail, agus combairle ciod a nì sinn; cia air bith có sibhse, creidibh gur mise 'ur fear deagh-rùin.

EOGHAN ÒG. 4

Eilean Chola, An Dara Mìos, 1840.

COMHRADH.

EADAR FIONNLA PIOBAIRE—MAIRI—AGUS PARA-MOR.

Pàruig.—Fàilte, fàilte, Fhionnlaidh a mhic chridhe, 's beag tha 'm feasgar fuar earraich a' cur ort 'ad shuidhe taobh a' ghealbhain shuilibhearra co tioram sheasgair ri spuing, a' seachas ri Màiri mar a b' àbhaist.

Fionnla.—Gabh 'a nìos a ghoistidh, cha mhios' ar seachas thusa theachd. So, so a Mhàiri, tog air falbh do rolagan as a' chathair mhóir 's dean àite do Phàruig.

Pàruig.—Na gluais, a Mhàiri, tha suidheachan ìosal socrach an so, agus tha fios agad Fhionnlaidh gur e 'n suidhe bochd a nì 'n gara' beairteach. Cia mar tha Màiri? na chunnaic na mnathan riamh, bhi cìreadh 's a' clàdadh 's ag àireamh nan ciad.

Màiri.—Ma tà mo thruaighe 's beag taing tha ac' air a shon air uairibh, ach coma co dhiúbh, cha chluinnear sgeig no fochaid an latha theid an clò ùr aig faiche. Bu mhithich dhuit tighin a dh' amharc Fhionnlaidh.

Fionnla.—Bha fadal orm t' fhaicinn; cha 'n fhaod e bhith nach 'eil naigheachdan agad; mur 'eil thu eòlach a nìs air an Oban c'uin a bhitheas?

Pàruig.—Tha cho eòlach 'sa tha 'n ladar air a' phoit—ach tha sin seachad a nìs—tha dùil ris an luing mhóir an sin mu mheadhon an earraich, agus tha m' àit, agus àiteachan mo theaghlaich air an gabhail, 's dara leth an airgid-aisig air a dhìol.

Fionnla.—'Nann da rìreamh? chuala mi beagan seachais uime, ach cha robh mi 'ga chreidsinn—theagamh a ghoistidh—

Pàruig.—Cha 'n eil teagamh tuille sa' chùis; bha mi ann an iomchomhairle fada gu leòir, 's iomad oidhche airsneulach throm a chuir mi seachad gun lochd cadail, Nì-math thoirt maitheannais

domh, ach a' tionadadh 's a' gluasad le iomagain agus le oirata; ach tha sin seachad, ciod am feum a bhì tighia thairis air?

Fionnla.—Matà nam b'etoil an Fhreasdail chaoimhe, b'fhearr leam thu dh' fhuireach; tha eagal orm gu robh thu bras; cha 'n ann gun smuainteachadh 's gun toirt fainear bu chòir do dhaoine 'n saoghal a ghabhail fo 'n ceann agus tir eòlais fhàgail, gu sònruichte do dhuine ràinig t' aois-sa, Phàruig, a dhùthaich fhàgail. 'Si 'n éiginn chruaidh a bheireadh orm dol thairis no imrich air astar bu lugha dheanamh; tha mi 'n déigh mo fhireumhan a sgaoileadh a mach mu bhruchabh an uilt ud shìos, agus ar leam nam faighinn mo thoil nach 'eil oiteag ach oiteag fhuar a' bhàis, a spionadh as am bun iad. Tha mo ghràdh do na creagan ud shuas na h-uile là a' meudachadh; b'e 'n eigheann a spionadh o'n chraig mo chur air imrich uapa; tha ioma nì a b' fheaird a leasachadh, ach sin cor an t-saoghail—cha 'n eil math air thalamh nach 'eil 'olc féin 'na chois, agus is glic an sean-fhocal "'s fearr an t-olc eòlach na 'n t-olc aineolach;" a Phàruig tha eagal orm gu robh thu bras.

Pàruig.—Cha robh; cha sgaomair balaich mi bheir leum gun amharc romham. Fuirich thus' Fhionnlaidh, bi taingeil gu 'n faod thu; agus gu ma fàda mheatas tusa 's Màiri do thigh beag seasgair; ach tha fios agad ciod a chuir an earb' air an loch—an éiginn Fhionnlaidh—chuir an éiginn a làmh neo-ìochdmhor orm 's cha 'n eil cur 'na h-aghaidh; tha 'n nead anns an d' àraichheadh mis' agus m' àl, air a creachadh, tha i fo bhinn, tha 'bhàirlina ann; 's éiginn a fàgail, 's éiginn ar sgiathan a sgaoileadh agus creag na's airde iarraidh air nach ruig am maor. Do réir coltais tha i fad' as, ach cha 'n eil comas air. Cha 'n fhad' Fhionnlaidh gus am faic thu an fheanndag ghlas agus a' chóinneach uaine 'fàs ann an làraich luim far am b' àbhaist do thigh Phàruig seasamh. 'S beag a shaoil mi gur h-ann air mo shon féin a rinn bard mìlis ar dùthcha 'n dàn leis a' bheil mi nis a' togail mo chrònain tiabhaidh.

A'ghlinn mo ghràidh rinn m' àrach òg,
An éigin t' fhàgail 's mi gun treòir?
An éigin domh 's do chlann mo ghaol
Falbh gu dùil ri tionuda' chaoil?

Leig leam, Fhionnlaidh, cha 'n urrainn mi sgur dheth—aon rann eile 's bidh mi 'ga t' fhàgail.

An éigin domh sa dheireadh trinn,
A's falt mo chinn 'na dhualabh liath?
Eàrr mo làithean ruith gu luath,
Mar chloich 'na deann o aird nan cruach.

Slàn leat! Fhionnlaidh, 's éigin domh falbh, gheall mi greasad dachaidh, gu fìrinneach gheall.

Fionnla.—Dean suidhe 'Phàruig—a Mhàiri fheudail, thoir dhomh an nèapaiginn bheag ruadh a chì thu thall san uinneig; Dean snidhe 'Phàruig.

Màiri.—Chacharaich thu ceum, 's minic a thuirt thu nach robh té an dùthaich a dh' fhuineadh breacagan eòrna na b' fhearr na bean

1838, chaidh còrr agus seachd fichead long o gach cearn do'n t-saoghal a stigh do dh-aona bhèigh san eilean so a dh' fhaotainn fiodha no uisge no teachd-an-tìr, agus a reic iomad seòrsa bathair n' muinntir na dùthcha.

Tha'n t-sid anabharach fallain ciùin. Fad shea mìosan do'n bhliadhna tha e cosmhail ri taobh na h-airde deas do'n Fhraing; do dhaoine lag, brèite cha 'n eil a' ghrian loisgeach, teth san t-samhradh, nì mò bheil an reatha sgaiteach, fuar sa' gheamhradh. Tha'n t-eilean so calg dhìreach taobh eile 'n t-saoghail bhuanne; tha sinne agus muinntir an eilein sin mar gu 'm b'ann, bonn ri bonn, air chor agus 'nuair tha'n samhradh againne gu bheil an geamhradh acasan; tha'n fogharadh acasan a' tòiseachadh sa' Mhàirt agus an t-earrach a' tòiseachadh mu dheireadh an fhogharaidh againne. Tha na beanntan cho ard agus a' ruith o cheann gu ceann na dùthcha le nèoil do ghlinn mu 'n cuairt doibh, air chor 's gu bheil taiséalachd do ghnàth san athar, agus an t-àile do ghnàth fionnar taitneach. Mar so tha fàs agus cinneas feòir agus mheasan agus luibhean san eilean so na's làidire 's na's reachd-mhoire na ann an aon àit eile air a' bheil cunntas againn. Cha chualas iomradh air tart loisgeach 's cha mbò a chualas gu 'n d' fhàilnich bàrr no fogharadh riamh le dìth àitidheachd no drùchd: gidheadh tha doinionn agus stoirm glé bhitheanta 'teachd mu 'n cuairt fad ràidhe a' gheamhraidh, agus cuid diubh anabharach gailbheach agus dòbhaidh. Tha iad am bitheantas o'n aird-an-ear agus an-ear-thuath. Seasaidh iad trì làithean an cumantas, agus maille riu tha dìle choimheach do dh-uisge. Tha 'ghaoth fad naoi mìosan sa' bhliadhna 'séideadh o'n aird-an-ear agus an airde-deas.

Mun d' thug na Sasunnaich agus coigrich á dùthchannan eile 'stigh ioma galar nach robh riamh roimhe sin san dùthaich, cha robh sluagh air an t-saoghal a b' fhallaine 's bu làidire na muinntir an eilein so; ach labhraidh sinn uime so 'nuair thig sinn gu cunntas a thoirt air luchd-àiteachaidh na dùthcha.

Feuchaidh sinn san ath àireamh cunntas a thoirt air toradh na dùthcha, nàdur na coille, an lion nàdurra, rainich iongantach, preasan, luibhean, am bàrr agus am fogharadh, gach seorsa mheinnean tha ri fhaotainn; eòin, éisg agus na beathaichean talmhaidh tha ann; agus 'na dhéigh sin theid sinn air ar n-aghart gu labhairt mu luchd-àiteachaidh na tìre, an àireamh, an cleachd-ainnean agus gach nì mu 'n déibhinn a shaoileas sinn a bhios airidh air iomradh.

PÒSADH NA BAN-RÌGHINN.

Air an deiche' latha do'n mhios a chaidh seachad, phòsadh a bhàna-ri 'nn àluian òg ri prionns' *Albert*, flath ard agus eireachdail do theaghlach *Coburg* agus *Gotha* anns a' Ghearmailt. Tha iad

mu'n aon aois, bliadhn-'ar-fhichead. Thogadh iad 'nan òige le chèile; tha iad càirdeach, oir 's esan mac brathar-màthar na bànrìnn, agus mac bràthar *Leopold* a bha pòsd' air an àilleagan fhlatbail bana-phrionnsa *Charlotte* a chaochail o chionn beagan bhliadhnaichean, agus airson an robh uiread mhulaid agus bhròin air muinntir na rìoghachd.

Tha *Albert* òg 'na mheanglan ard do chraoibh nasail òirdheirc; cha 'n eil teaghlach rìoghail sa' Ghèarmailt a's measala, agus anns gach linn a bha na b' ainmeal' airson gach giùlan beusach agus ghnìomhara cliùiteach.

Sheas na daoine bho 'n d' thàinig e an creidimh ath-leasaichte le 'm fuil. 'Se ceann an tighe so thug dìon agus fàsadh do *Luther* 'nuair bha e 'fulang geur-leanmhuinn ghoirt o eaglais na Ròimhe, agus is ann an caisteal a bhuineadh do'n teaghlach so a dh' eadar-theangaich e focal Dé do chànain chumanda na dùthcha, obair cho cliùiteach, co òirdheirc agus cho luachmhor 's a shaoth-airich duine raimh a chur air aghaidh. O'n àm sin a nuas tha 'n teaghlach ard so do 'n chreidimh ath-leasaichte, agus uime sin fuathach leis a' Phàpa 's le dùthchanna Pàpanach.

Tha *Albert* 'na òganach eireachdail ri fhaicinn, dreachmhor a'm pearsa, 's air gach dòigh taitneach do'n rìoghachd. Cha 'n fhacas latha 'n Lunnfionn no anns gach baile-mór san rìoghachd bu shuìlbhearra na latha na bainnse; cha 'n eil cearn an Eirinn, Albainn no Sasunn anns nach robh strìgh chairdeil, cò's mò a thaisbeanadh do dh-urram do'n chàraid òig. Cha do tharruing càraid math dh' fhaoide r' a cheile riamh airson an robh barrachd do ghuidheanna dùrachdach gu'm beannaicheadh an t-Athair naomh iad.

Air a' mheadhon-latha thòisich a' chuideachd rìoghail air a phàillion fhàgail gu dol do 'n eaglais anns an robh a' chàraid òg ri bhi air am pòsadh; thaom gach tigh an Lunnfionn gach òg agus sean a bh' annta chum sealladh fhaotainn air cuideachd na bainnse mar bha iad a' gabhail air an aghaidh ann an carbadan fosgailte dh' ionnsuidh na h-eaglais; marc-shluagh agus saighdearan 'nam mìltean a' cumail ordugh agus riaghailt am measg an t-sluaigh. Fa dheireadh thug fuaime nan gunnacha-mòra sanas gu 'n robh bean-na-bainns' air teachd a mach, agus gu'n robh i nis 'na carbad: thug na ceudan mìle 'n aon iolach àrd le sodan dealasach! dh' éirich an t-aona ghlaodh a suas mar chaidh i seachad, an Tì an aird g'a beannachadh! 'Se cuideachd fir-na bainnse bha air thoiseach, le 'fhleasgaich ard fhlatbail 'ga leantuinn, carbad as déigh carbaid 'na dhéigh, anns an robh flaithean na cùirte, oifigich ard na rìoghachd, agus fa-dheoigh a' bhànrìnn le 'maighdeannan, morfhearan arda, agus baintighearnan unsal àluinn, làn greadh-nachais, rìomhaidh agus aoibhneis. Chaidh *Albert* a stigh do'n eaglais agus shuidh e air taobh clì na h-altarach. 'Nuair e dh' innis fuaime gach inneal-ciùil a b' urrainnear ainmeachadh gu robh bean-na-bainnse dlùtb, dh' éirich e agus chaidh e 'na còmhail. Thainig iad astigh le chèile, is e 's a taic air a ghairdean. Shuidh

i taobh na h-airde-deas do 'n altair, a màthair air an dara taobh dhi, agus fear-na-bainns' air an taobh eile. Cha 'n eil e comasach greadhnachas na cuideachd a nis anns an eaglais, loma-làn do mhórachd na rìoghachd a chur an céill. Faodar a ràdh gu robh eireachdas Bhreatunn innte, gach gnè loinnearachd a b' urrainn àilleachd agus rìomhadh, an t-earradh bu daoire, na seudan bu luachmhoire, na clachan bu bhoillageanta 's bu phriseala a' deàrrsadh o choroin òir, a thaisbeanadh.

Nuair bha na h-uile nì deas, thainig ard-easbuig *Chanterbury* air aghaidh 'na làn deise, duine cho caomh, iriosal dhiadhaidh 's a tha ri fhaotainn ann an aon Eaglais air thalamh. Thainig a' chàraid rìoghail ceum no dha 'na chòmhair, agus chaidh an sin am pòsadh r'a chéile do réir ordugh agus cleachdadh eaglais Shasunn, bràthair a h-athar diùc *Sussex* 'ga toirt seachad. Ghairmeadh iad 'nan càraid phòsda; bhuail na h-orgain suas an ceòl bu bhinne; agus a chrìochnachadh an t-seanachais, thainig a' chuideachd air an aghaidh a leigeil ris an comh-ghairdeachais agus a' deauamh ùmhachd do 'n chàraid rìoghail mar chaidh iad seachad. Phill iad air an ais mar thainig iad, na mìltean agus ceudan mìltean 'gam fàilteachadh, agus air feasgar an latha shòlasaich so chaidh iad le chéile mach gu caisteal ard stàdail *Windsor*, an dùthaich uile 'gam fàilteachadh san dol seachad, marc-shluagh agus saighdearan na mìltean diubh 'leantainn a' charbaid anns an robh a' chàraid òg—'sna h-uile beul a' togail an aona ghuth, anns am bheil sinne le 'r n-uile chridhe 'co-aontachadh, Dia a bheannachadh na Ban-rìghinn rìoghail agus *Albert* òig!

AN DIOL-DÉIRCE SPIORADAIL.

“Buailibh agus fosglar dhuibh.”—*LUCAS XI. 9.*

Is earail so gu h-urnuigh dheanamh. Cia aoidheil, cairdeil soirbh r' a thuigsinn, cainnt ar Slànuigheir! An ionghnadh leinn gu'n d'éisd an sluagh gu toileach ris? Is iomad searmoin a thugadh seachad mu thimchioll ùrnuigh: 's ioma leabhar a sgrìobhadh mu nàdur agus dleasdanais ùrnuigh: ach Esan a labhair mar nach do labhair neach riamh, tha é a' fàilleadh a stigh gach nì mu dhéibhinn ùrnuigh fo 'n aon fhocal so, “Buailibh.” An duine sin tha teachd gu dorus agus ag iarraidh na déirce, tha e 'bualadh chum sanas a thoirt gu bheil e ann, agus gu bheil nì-eiginn a dhìth air.

C' àite a' bheil sinn ri bualadh? “Is mise” ars' Crìosd “an dorus, s mise 'n t-slighe, an fhìrinn agus a' bheatha, cha tig aon neach chum an Athar ach tromhamsa.” *Eoin xiv. 6.*

C'uin a ta sinn ri bualadh? “Air feasgar, air madainn agus aig meadhon-latha nì mi ùrnuigh,” arsa rìgh Daibhidh, “agus glaothaidh mi gu h-ard.” “Deanaibh urnnigh do ghnàth” arsa Pòl, agus deir ar Tighearna “'s còir urnuigh dheanamh do ghnàth agus gun fhannachadh.”

Ciod tha dhìth oirnn no b' àill leinn fhaotainn le bualadh? Tha 'cheist so air a freagairt ann an litir Phòil chum eaglais Philippi iv. 6. “Anns *gach uile* nì le h-ùrnuigh agus asluchadh, maille ri breith-buidheachais biodh ur n-iarrtuais air an deanamh aithnichte do Dhia;” ach tha sinn gu h-àraidh ri uile bheannachadh spioradail a ghuidhe air Dia, do bhrìgh gu bheil iad sin feumail do 'n anam agus airson sìorruidheachd. “Iarraibh air tùs rìoghachd Dhé agus 'fhìreantachd,” arsa Crìosd.

Cia mar a ta sinn ri bualadh? Thà gu h-asluchail, déigheil, dùrachdach. Cha 'n urrainnear bualadh tuille 's làidir; cha 'n urnuigh i mur 'eil i tréibhdhireach dùrachdach; cha 'n éisd Dia an ùrnuigh nach 'eil sinn féin a' faireachduinn, agus nach 'eil a' teachd gu neo-chealgach blàth o'n chridhe. Thubhairt Iacob “cha leig mi air falbh thu mur beannaich thu mi;” agus thug e buaidh—ach cia mar? Thà le sìor-bhuanachadh gu seasmhach ann an ùrnuigh. Cha 'n eil an Tighearna do ghnàth toirt freagairt do dh-urnuigh gu grad no air ball an déigh a cur suas. Bha Daibhidh eòlach fiosrach do thaobh so, oir thubhairt e,

Dh' fheith mi le folghid mhaith air Dia,
Chrom chugam, dh' éisd mo ghuth;
A's thug e á slochd namhuinn mi
Á clàbar criadha tiugh.—SALM xl. 1.

Agus ann an àit eile tha 'n salmaiche naomh og ràdh.

Fuirich gu folghidneach ri Dia,
Glachd thugad misneachd mhór.
Is bheir a Spiorad cridhe dhuit;
Fuirich ri Dia na glòir.

Ach ged is e ar dleasnas fuireach ri Dia, is dleasnas e nach 'eil air uairibh furasda, 'm feadh a tha'n diol-déirce 'seasamh aig an dorus, agus math dh' fhaoidte gu bheil an t-sìd gaillionnach, fliuch, fuar; no theagamh gu bheil iadsan tha dol seachad ri fochaid agus ri fanoid; tha iadsan làn,—cha 'n eil easbhuidh no dìth orrasan; no, theagamh gu bheil an diol-déirce lag anfhann an impis fannachadh; agus 'na leithid so do chor, ciod tha toirt air a bhi 'buanachadh, a' sìor bhualadh, agus gun aoidheachd a réir coltais ri fhaotainn? Thà geur-mhothuchadh air 'uireasbhuidh féin. Tha iad sin co mór, cho cràiteach agus cho goirt 's gur h-éiginn da buanachadh ann am bualadh air neo bàsachadh. Feòruichear ris ciod tha 'toirt air buanachadh mar so gun sgios? Thà dòchas. Air uairibh math dh' fhaoidte gu bheil an dòchas so lag, ach cha do chaill e a dhòchas uile gu léir. “Cò aig am bheil fios” arsa esan “nach fosglar?” Tha gealladh math aige—chual e guth fir an tìghe aig ràdh, “feith gufòil air Dia, bi fo dheagh mhisnich,” agus neartaichidh e do chridhe; feith thusa air Dia.” So an àithne fhuair e, so a chulaidh-mhisnich; chual' e am focal, BUAIL, agus an gealladh a bha 'na chois, “Buail agus fosglar dhuit.”

Ach cia mar thagras e ged robh an dorus air fhosgladh?—ciod a their e—cia mar chuireas e'n céill a chùis agus a leigeas e ris 'uireasbhuidhean agus a bhoichduinn? Cha 'n eil esau gun

chainnt ; tha esan briathrach nì's leòir agus teòma gu leòir ann an cur an céill ciod tha' mhiann leis agus ciod tha' dhìth air. Cha 'n eil mòran caint no ealamhachd seanachais feumail ; tha ioma dòigh aig an diol-déirce' air a ghearan a dheanamh, iomad leisgeul cumant' aige ; ach cha fhreagair iad sin do'n diol-déirce spioradail. Tha cuid diubh so a dh' ainmicheas mi. Ciod an nì is cumanta leis an diol-déirce bho chd saoghalta tha 'g imeachd o dhorus gu dorus na ràdh, Gabh truas diom, chunnaic mi làithean a b' fhearr thainig mi o dhaoine fiachail, bha aon uair agam gu leòir agus r'a sheachnadh ; ach so leisgeul nach freagair do'n diol-déirce spioradail. An àite so 's e 'n aidmheil a fhreagras d'asan, A Thighearna o am m' òige nas bha mi bochd ; o'n là anna na tharruing mi a' cheud anail chum a' cheart mhiannaid so bha mi truagh, dall, bochd agus rùiste mar bha na daoine' o'n d' thainig mi, 's culaidh-thruais mi 'n diugh, bu chulaidh-thruais mi riamh.

Cia tric tha'n diol-déirce saoghalta tha gabhail an rathaid ag ràdh, 'S duine bochd mi, ach cha do thoill mi so, cha 'n e mo choire féin gu'n d' thainig a' bhoichduinn so a'm rathad, mi-shealbh nach do thoill mi thug so orm ; tubaisd agus mi-fhortan truagh le coire dhaoine eucorach gun iochd gun cheartas thug mi gu bhi 'g iarraidh na déirce ; cha 'n achmhasan no diomb, ach truas tha mi toilltinn ; ach cha fhreagair a' chainnt so do'n diol-déirce spioradail. 'Si 'chainnt a fhreagras d'asan aig dorus nan gràs, A Thighearna thoill mi do dhiomb, thoill mi do chorruih, cha 'n airidh mi air an spruidhleach tha 'tuiteam o d' bhord ; ma bhuineas tusa rium a réir mo theillteannais 's e sgrios, 's e bàs, 's e truaighe shiorruidh thig am ionnsuidh mar mo chuibhrionn. Tròcair, tròcair O mo Dha ! bu dàna leam nì eile iarraidh ach tròcair.

Cia tric tha'n diol-déirce saoghalta 'g ràdh, Cha chleachdadh leamsa bhi draghail no bhi 'g iarraidh ; so a' cheud uair a thainig mi riamh a dh'ionnsuidh ur dorus agus theagamh gur i 'n uair mu dheireadh ; thugaibh dhomh a nis, geallaidh mi nach tig mi air m' ais r'a luas. Cha fhreagair a' chainnt so do'n diol-déirce spioradail aig dorus na tròcair, ach air an làimh eile 's i 'chainnt a fhreagras d'asan, C'ait an téid mi ach do t'ionnsuidh ? Cia minic O Dhé a dh' fhuasgail thu orm ! cia tric a fhuasgail thu orm an àm m' fheuma ; 's minic a chum thu mo cheummannan o shleamhnachadh 's mo shùilean o dheura goirt ; 's minic a thaisbean thu gràdh agus iochd agus tròcair ; có ionnsuidh a théid mi ach do t'ionnsuidh sa c'ait am buail mi ach aig dorus nan gràs ?

Cia tric a their an diol-déirce saoghalta, cha 'n eil mòran a dhìth orm, cha 'n eil mi 'g iarraidh ach beagan, an spruidhleach a's faoine ; ach cha fhreagair a' chainnt so do 'n diol-déirce spioradail ; 'Si 'chainnt thig d'asan a chleachdadh, Cha 'n airidh mi air an nì a's faoine, air an spruidhleach a's lugha, cha 'n airidh mi air a' chuibhrionn tha feitheamh air son nam madadh tha fo d' bhord, nì's lugha gu mór air cuibhrionn na cloinne, ach 'na dhéigh sin uile tha mi 'teachd 's a' bualadh le dòchas, le dùil, le fughair. O na cuir air falbh mi falamh ! O na diùlt mi gu tur ! O na tionndaidh

air falbh o ghuth m' athchuinge, na druid do chluas, a Dhia! Cha 'n e 'm beagan a dh' fhóghnas domb, cha 'n e 'm beagan a fhreagras domb, ach 's ann tha 'dhith orm na tha agad r'a bhuileachadh, làntachd gràis, gach ni tha aig an Dia uile-chumbachdach r'a bhuileachadh tha iomchuidh freagarach do dhiol-déirce truagh!

'S bitheanta le diol-déirce saoghalta ràdh, Tha fios agam gu bheil móran a' cur dragh oirbh, gu bheil sibh air ur sàruchadh, gu bheil móran aig ur dorus agus nach urrainn duibh an riarachadh uile; ach beag mór 's a bheir sibh dhòmhsa cha chluinn neach eil' e, cha toir mi iomradh air, cha 'n innis mi diog m'a dhéibhinn, ceilidh mi e 'n earalas le bhi tighin thairis air gu 'n tugadh so sgaoth do thruaghain eile dh' ionnsuidh ur dorus. Cha'n i so a' chainnt a fhreagras do'n diol-déirce spioradail; ach, O mo Dhia, éisd agus freagair mi! dean suasgladh orm a'm airc, saor mi agus innsidh mi do 'n t-saoghal saoihbheas do ghràis, labhraidh mi mu thobar nan uile thròcair as na tharruing mise le sòlas, deir mi, thigibh gach aon agus innsidh mi na rinn Dia airson m' anama, sgaoilidh mi sgeul do mhaitheis, iomradh do ghràis, agus cuiridh mi na mìltean a dh' ionnsuidh an dorus a fhuair mise co fialaidh. Dean sin; 'se do bheatha, sgaoil iomradh a mhaitheis agus a chaoimhneis gràidh air feadh an t-saoghail mhóir, cluinneadh cearna iomallach an domhain cho fialaidh iochdmhor 's a bha Dia do t'anam.

Anns an àite fa dheireadh; 'S minic le diol-déirce saoghalta ràdh aig dorus an tigh-mhóir, Cha 'n eil neach ann a labhras air mo shon, cha 'n eil neach ann a sheasas mi, ach ged tha mi bochd cha 'n eil aobhar-nàir orm, faodaidh mi mo bhathais a thogail ann an àit' air bith gun sgàth, cha 'n eil e 'n comas neach tha beò a bheag a ràdh am aghaidh, ged tha mi bochd tha mi neo-choireach neo-lochdach; uime sin cha 'n eagal leam bualadh aig ur dorus; bha mi riamh taingeil iriosal.

Cha 'n i so cainnt an diol-déirce spioradail. 'Se 'cheud fhocal uaithe-san aig an dorus mar tha e 'bualadh, So dorus nan gràs, dorus na tròcair, agus do bhrìgh gur h-è, buailidh mi; 'se 'cheud fhocal o 'bheul, Ciontach, ciontach! O mo Dhia! ach buidheachas do t' ainm féin gu faod mi teachd le dànachd, oir tha mo charaid glòrmhor air do dheas-làimh, tha fear-tagraidh agam maille ris an Athair; 'se so mo leisgeul, 'se so tha toirt misnich dhomh bualadh le dànachd mic aig an dorus; oir 'se féin, Crìosd, mo charaid agus mo shlànuighear, an dorus; ghabh e mo chruth 's mo dhealbh air féin chum leis a sin gu 'n tuigeadh e m' uireasbhuidd agus gu 'n gabhadh e truas do m' laigsinn, Annsan, mac gradhach Dhé tha mise, bochd, suarach, dìbli salach mar a tà mi, air mo chunntas taitneach ann am beachd Dhé. So fàth mo mhisnich, agus is e mo ghuidhe mar tha mi' bualadh, Deònaich m' iarrtus fhad's a chì thusa sin math agus freagarach, deònaich so a Dhé air sgàth Chrìosd.

“ Co-fhulangas tha aig an triath,
Air iarguin 's laigs' a shluagh;
Oir dh' fhiosruich e 'na phearsa féin
Gach deuchainn agus truaigh'.”

“ Le dànachd naomba, nime sin,
Théid sinn gu 'chatbair ghràis;
Is fàth gach gearain dóirtidh sinn
'Na shianuis anns gach càs.”

DEÒRSA H. BAIRD, D.D.

ARD-UACHDARAN OIL-THIGH DHUNEIDEANN, AGUS MINISTEIR NA
H-EAGLAIS-AIRD SA' BHAILE-MHÓR SIN.

Is ann le mulad nach 'eil e comasach a chur ann am briathrabh, tha sinn sa' cheud àireamh do'n Chuariteir a' leigeil fios g'ar luchd-dùthcha, gu'n d'eug an duine ainmeil 's an duine math so; caraid co fìor co dùrachdach, co suairce 's a thog freasdal an Tighearna riamh airson maith agus buannachd nan Gàidheal. Bha e mar bheagan do cheithir fichead bliadhna 'dh 'aois 'nuair a chaochail e. Anns gach àit anns an robh e riamh air a shuidheachadh, choisinn e dha fèin deadh-ghean agus meas a luchd-eòlais. Cha d' fhàg e h-aon 'na dhéigh, a chuir eòlas riamh air nach do ghràdhaich e; mar a b' eòlaiche bha iad air 's ann bu mhò an gràdh agus am meas air; agus da rìreamh cha b'iongatach, oir cha do bbuail riamh ann an còm, cridhe bu bhlàithe, cha do sheas air bonn, caraid bu dùrachdaiche, bu sheasmhaiche 's bu shuairce. 'S ainneamh neach a rinn tuille maith 'na àm 's 'na latha fèin na 'n duine maith so.

Fad leth-cheud bliadhna bha e os-ceann ard oil-thigh Dhuneideann; agus anns an am sin 's iomad òganach bochd a sheas e agus air an d' fhuasgail e; cha do chaill e riamh cothrom air math a dheanamh no caoimhneas a nochdadh. Bha 'chuid airgid cho saor r'a chombairle; cha robh fios aig an t-saoghal, no eadhon aig a theaghlach féin, air an fhicheadamh cuid do shuairceas, toirbheartachd, fiùghantachd agus carthannachd an duine mhaith so. 'S ioma banntrach agus dilleachdan agus coigreach air na fhreasdail e. Bha gràdh do Chrìosd a' lionadh a chridhe féin agus thaisbeanadh so ann an gràdh agus seirc do na bràithrean. Ach 's e nì a dh' fhàgas bàs an duine mhaith so 'na chulaidh-bhròin air feadh na Gàidhealtachd, an dòigh anns na shaoithrich e gu sgoilean a shnidheachadh 'nam measg. Tha iomad mìle nis a' faotainn ionnsuchaidh agus gliocais anns na sgoilean sin; 's iomad òganach tha 's na bailte-móra 'ga thoirt féin air aghaidh gu h-onorach, agus ann an cearnabh iomallach an t-saoghail do'n robh esan tre freasdal Dhé 'na mheadhon chum sgoil agus foghlum thoirt doibh; 's iomad mìle 'bheannaicheas 'ainm, agus a chluinneas m' a bhàs le bròn. Tha daoine 'togail carragh-cuimhne do dhaoine ainmeil, do dhaoine dh' amais air innleachdan feumail, do'n aos-dàna so agus do'n aos-dàn' ud eile, ach có 'nam measg uile 'thoill carragh cuimhne nì's fearr na esan? Ach cha dì-chuimhnichear e; tha h-uile tigh-sgoile bha e 'na mheadhon air a chur air bonn, agus na h-uile

sgoilear a fhuair foghlum anna 'nan carragh-cuimhne air an duine bheannaichte so.

Nam biodh na Gàidheil beairteach, mar tha iad gu truagh, bochd, thogadh iad carragh-cuimhne air a shon; agus c'àite bheil an gaidheal air uachdar an t-saoghail nach cuireadh clach 'na charn? Ach tha 'chuimhne 'n àite 's fearr! “Chuala mi guth o nèamh ag ràdh rium, sgrìobh, “'S beannaichte na mairbh a gheibh bas san Tighearn á' so a mach—'Seadh a ta an spiorad ag ràdh, chum gu faigh iad fois o'n saothair; agus leanaidh an oibre iad.”

NAIGHEACHDAN.

Cha d' rinn ard chomhairle na rìoghachd, (a' pharlamaid) a bheag no mhór o'n a chruinnich iad. Cha 'n eil mòran a' dol air aghaidh fhathasd, ach mar gu 'm b' eadh faluch-fead eadar an fheadhain tha stigh 's an fheadhain tha mach, an fheadhain tha ann an dreuchd, Inclid-riaghlaidh na dùthcha, agus ann an ionadabh arda 'faotainn paigheadh mòr, ag iarraidh gu nàdurra fuireach a stigh, agus an fheadhain eile 'strìgh chum an cur a mach agus iad fèin a bhi 'nan àite.

Tha sìth choitchiont' eadar nìle rìoghachdan an t-saoghail ach eadar Breatunn agus *China* amhàin; tha seòrsa do chògadh air tòiseachadh eadar an dà rìoghachd so: cha 'n fhada 's dù dha seasamh, ach air an àm tha 'n tì ag eiridh gn mòr a'm fiach, oir 's ann as an dùthaich sin tha 'n luibh phrìseil so a' teachd. Ma sheasas e fada 's éiginn do na mnathan, 's do na fir, oir tha iadsan cho gaolach air an tì ris na mnathan fèin, tilleadh air an ais 'ionn-suidh a' bhainne 's na blàthaiche; agus theagamh gu robh e cho maitb dhoibh nach do sguir iad riamh dhiubh.

Bha cogadh aithgearr ann an rìoghachd céin 'na h-àird-an-ear, eadar an t-arm Breatunnach agus cinnfheadhna nam fineachan lionmhor cumhachdach tha 'tuineachadh nan cearnabh iomallach sin; ach cha b' urrainn do na h-Innseanaich seasamh ris an arm Bhreatunnach, agus chrìochnaich eadh an cogadh ann an ùine ghearr. Fhuair an t-arm againne mòran stòrais sa' chogadh ghoirid so.

CEAIRD AGUS COSNADH.

'Se so an t-àm do 'n bhliadhna bhios ceaird agus cosnadh a' dùsgadh. Tha na h-oibrichean iarunn a' dol air an aghaidh gn sùrdail, agus tha cuid do ghillea Gàidhealach a' deanamh cosnadh maith aca. Cha 'n eil teagamh nach bi deagh chosnadh air Galldachd san earrach, agus anns an t-samhradh tha tighin. An fheadhain a tha air tuarasdail-latha tha iad a' faotainn eadar deich

agus ceithir sgillean-deng Sasonnach san t-seachdain, ach tha cuid diubh tha air an làimh fèin a' deanamh barrachd mór a's sin, cuid diubh thar fichead san t-seachdain, 'nuair tha iad eòlach agus air an cleachdadh rithe. Anns an ath àireamh bidh e na's fhasa dhuinn fios pongail a thoirt d'ar luchd-dùthcha.

Tha anabhara tinneis air an àm anns na bailte-mórr, fiaruis eagalach mharbhtach do dh-ìomad seòrsa; tha 'bbreac nàdurra 'griùlan air falbh nan ceudan, agus tha i gu h-àraid bàsmhor am measg nan Gàidheal; chombairliche-mid do gach aon breac-a' chruifh fhaotainn orra mun tig iad an taobh so; tha sinn gu h-àraid ag earalachadh so, agus bu chòir do na ministerean an sluagh earalachadh o'n chùbaid, gun tighin a mach gu Galldachd gus an cuir leighiche 'bhreac-chruifh orra.

MARGAIDHNEAN.

Do thaobh margaidhnean cruifh a's chaorach tha forghais gu leòir orra. Tha mairteil a' s muilteil cho daor 's a bha iad air àm sam bith; tha na h-uile nì daor, a' mhin, am buntàta, s' na h-uile nì theid 'nar beul. Gu cinnteach 's doirbh do dhaoine bochda seasamh ris, le màl tighe 's gach cùs tha iad a' pàigheadh.

: TRAITHEAN NA GEALAICH ANNS A' MHIOS MHAIRT, 1840.

A ghealach ùr air a' 4^{mh} là aig 53 mionaidean an déigh 3 uairean sa' mhadainn.

A' cheud cheithreamh air an 10^{mh} là 55 mionaid an déigh 10 uairean a dh' oidhche.

A ghealach làn air an 18 là 19 mionaidean an déigh 4 uairean sa' mhadainn.

An ceithreamh fa dheireadh air an 26 là 20 mionaid an déigh 6 uairean sa' mhadainn.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Cha luaithe chualas gu robh 'n leabhar beag so ri teachd a mach na thainig litir an déigh litir—cuid diubh cairdeil caidreach—cuid diubh cam, crocda, trasda, ach do bhrìgh gu robh a' chaille-dhearg clàr an aodalnn 's nach robh dad r'a phàigh-eadh 's gnothuch modhail an aideachadh.

'S maith leinn gu bheil "Eoghan-òg" beò—chi e gu'n d' thug sinn àite dha san àireamh so.

'Iaing do'n "Ileach"—tha na chuir e g' ar n-ionannidh cùl ar làimhe a' feith-eamh an latha fhliuich.

Deanadh "Iain-ruadh-na-craige" air athais—cha d' thainig an t-àin fhatheadh—fòil bheag, Iain—air do shocair—'s òg an nollaig a' cheud oidhche.

Tha "Aonghas" a' gearan nach d' thug sinn an t-ainm ceart air an leabhar so. Nach bochd nach leigeadh e leinn aon ainm a thogramaid a thoirt air ar leabhar fèin? Nach eil Cuairtear cho math ri Seanachaidh? Ciod is fiach 'Seanachaidh

mur eil e 'na chualrteir? Ma shuidheas e taobh a' ghealbhain féin, gun dol air chualrt no air chéilidh; 's beag is fhiach gach seanachas a th' aige; ach tha fios againn nach 'eil Aonghus cùir ach ri fala-dhà.

Fhuair sinn litir an "Eileanaich" a' foighneachd co tha 'agriobhadh a' Chualrteir, agus a' bheil am fear so 's am fear ud eile 'agriobhadh ann; agus a' maoigh-eadh mur 'eil, nach gabh esan e! Co tha 'ga choltaichadh air? Ciod a' chòir tha aige-san sheòraich co tha 'ga agriobhadh? An cual' e riamh an sean-fhoçal "an si nach cluinn tha 'n diugh cha 'n aithris thu 'màireach."

Fhuair sinn litir chrosda "Dhùghaill." C' arson a chreideadh Dùghall na chluinneadh e, gun dà thaobh na chise 'chluinntinn? An cual' e riamh 'gu'n robh. "Dà thaobh air bean a' bhàilli 's dà thaobh air bàta 'n aisig." 'Si 'n aon fhreagairt is urrainn duinn a thoirt dà, nach 'eil focal fìrinn anns na chual' e, agus nach d' rinneadh a leithid do thairgse dhuinn riamh.

"Ailean-na-Belune" fàilt 'ort! rùn do chridhe air do chuisle—dean mar tha thu gràdh, se sin an dòigh am faod thu math a dheanamh dhuinn, an Cuairtear a' ghabhail.

Tha 'm "Bleidire" ceart. Faodaidh e 'n Cuairtear a chur leis a' Phòsta, na deigh a leughadh do dh' àit a' bith is àill leis; ach atharraicheadh en t-ainm grannda 's togadh e ainm a's clùitiche; 's math a 'agriobhas e 'Ghàilig. Cluinn-eamaid uaithe.

Fàilt' air òganaich shuairce Chill-Rìbhinn! Chuala sinn an dùrachd as ar leth, taing dhoibh! ach 's éiginn doibh barrachd a's dùrachd a thoirt duinn—tha sinn air an àm fo chomaine dhoibh.

San àite mu dheireadh, fhuair sinn litir iongatach "Iain-an-airde-tuath," an t-aon litir a's fuaire 's a's reòta fhuair sinn riamh; da rìreamh 's ann as an airde-tuath a thàinig i, mar o chuithe sneachda. Tha seòrsa do dh' amharus againn co è Iain. Dh' fheadraicheamaid deth ann an cairdeas, Ciod an dod a th' ort, Iain? Nach gòrach do bharail gur h-urraimn thusa 'n Cuairtear a smàladh le anail do bhedil? Feuch ris, Iain, séid gus am bi thu sgìth, cha smàil thu as e. Tha thu 'g ràdh ma chuireas sinn mar sud no mar so ann, no mur dean sinn mar sud 's mar so, gu'n saltair thu fo d' chois sinn! Ubh—ubh! nach tu féin an gille! Tha thu 'g ràdh nach eil connspoid agad ris a' Chualrteir, tha thu 'g ràdh nach 'eil fios agad co è: ciamar thachair dhuit' ainm àraid a chur air eil do litreach? Cia dhùbh tha no nach 'eil aobhar connspoid agad ris, tha thu cur romhad gu'n itheadh tu suas e eadar f'bedil a's chnàmhan, ach feuch nach tac thu thu féin san oidhirp. Innsidh mi sgeul beag dhuit, Iain. Bha ann o shean. sionnach ruadh agus uan òg ag òl deoch uisg' as an aon allt; bha 'n sionnach gu' h-ard os-ceann an àite 'n robh 'n t-uan. "A bheathaich pheallagach leibidich uidhir," arsa 'n sionnach, "ciamar tha chridh' agad an t-uisge shalchadh mar so ormsa?" Ghabh an t-uan eagal. "'Ne mis" arsa' esan, "nach 'eil an aruth a' teachd a nìos o'n àite 'bheil sibh? cha 'n eil e comasach dhòmhsa 'shalchadh." "Coma co d'biùbh" arsa' an sionnach, "blodh sin mar thogras e, ach tha mi ann am mòthlachd mór riut." "C' arson?" arsa' an t-uan. "Tha do bhrìgh gu'n cuala mi gu'n d' innis thu an dubh-bhreug. gu'n do thog thu tuilleas gamhlach a'm aghaidh o chionn shea' miosan, cha ruig thu leas àlchheadh, tha fianuisen agam." "'Ne mis" arsa' an t-uan, "cha d' rugadh mis' o chionn shea' miosan." "Tha mi suarach" arsa' an sionnach, mur tusa riinn e 'se t'athair, reithe nan adhaircean móra, air neo do sheanair an rùta maol Gallda," agus le sin, ghrad leum e ann an amhach an uain, agus dheoghail e fuil a chridhe!—Mìnch so Iain.

'Si 'n f'hirinn a thairngeamaid á so gur faoin an nì-bheir air neach cur a mach' air neach eile 'nuair tha fuath aige air; mur 'eil aobhar aige, gur soirbh dha aobhar f'haotainn.

CONTENTS:—Introductory Address, page 1.—Letter to the Clergymen in the Highlands, 5.—Letter by a Highlander asking for Information on Emigration, 8.—Familiar Dialogue on Emigration to Canada, 9.—New Zealand, No. I., 13.—Marriage of the Queen, 15.—Short Sermon, Luke xi. 9; 17.—Death of Principal Baird, 21.—Public News, 22.—Trade, 23.—Markets, 23.—Phases of the Moon, 23.—Notices to Correspondents, 23.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,
63, ARCADE.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS DEIRIDH AN EARRAICH, 1840.

AN DARA H-AIDREAMH.]

[Pris 6 SGILLEAN.

COSTS.—A *Farmer's Address to Highlanders Intending to Emigrate*, page 25.—*North America*, 1840, Canada, 29.—*Familiar Language* Perry Postage, 20.—*Strad. P. x*, 20.—*New Canada*, 24.—*11*, 34.—*12*, Two Lambs, an Allegory No 1, 42.—*Irreverent Behaviour in the House of God*, 43.—*Lord's Answer*, 46.—*News*, 47.—*Answers to Correspondents*, 49.

FUCAF DEALACHAIDH AIR A THAIRGSEADH ANN AN CAIRDEAS DO GHÀIDHEIL THA FAGAIL AN DÙTHCHA 'S A' DOL AIR IMRICH DO THÌR CHÈIN.

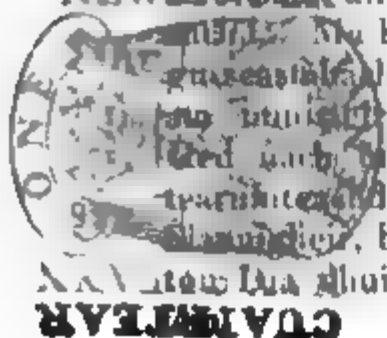
A LUCHD-DUTHCHA IONMUCINN.

Tha sibhe 'g uidheamachadh gu' r dùthaich fhàgail—ann an linn phòirid bith sibh a' gabhail an t-seullaidh mu dheireadh do thà ur n-òige. S' ioma annan thursach thròin tha gu nadurra nis a' dèsgadh 'n ur cridheachan; 's eigin gu 'm bi ioma annan dhuineann agus landar air am bristeadh; cha 'n eil e comasach coad deireannach a ghabhail do chairdean dèlas, do luchd-eòlais eòlach leis na chuir sibh seachad maduinn bhrosgulach agus eòlach ur n-òige, gun anabharra eianalas agus fìor dhubhachas spioraid, agus gu h-àraidh 'nuair nach 'eil dùil agaibh ri comneachadh fìorle gu' an seas sibh' agus iad an aig cathair ard a' Bheathannas.

Tha 'n turas air a' bheil sibh a' dol, fada; agus tha iomad fàth e nam agus maraist fàichte ri astar fàirge agus udal cuain. Cha 'n eil e comasach dhuibh air a leithid so do dh-am gun bhì stòda, soidhichte, ciallach 'nur n-intion; thig eachdraidh ur beatha gu 'r cuimhne, agus tha aneolas mu na tha roimh bh a dèsgadh iomad annan shambuch thròin; tha sibh a nis a' tuigsinn nach 'eil annaich ach coigrich agus luchd-cuairt san t-saoghal so, 's nach 'eil dachaidh bhunaitteach aig mac an duine. Cha 'n urrainn dhuibh ur coad deireannach a ghabhail do thir ur n-òige, agus an saoghal m'ò farsaing neo-aithnichte 'ghabhail fo' r einn, gun smainteachadh air an am tha 'dèthachadh oirbh, ann an èiginn dhuibh uidheamachd no neo-uidheamachd, a dhèoin no dh' aindèoin an saoghal so fhagail, agus sibhal air falbh air chuan farsaing neo-chrochnach morruidheachd. Air a leithid so a dh-am tha 'n cridhe tais; leigibh na tà le smaintean crabhaidh spioradail a ruigheachd. Tha Dia air a leithid so do dh-am a' fàhaint ribh—feuchaidh fhad a tha mar so ur n-annannan air am maothachadh le eianalas, gu'n leig sibh leis na nithe 'bhuineas do thir ur n-annan socrachadh gu domhain 'nur cridheachaibh.

Tha turus fada roimh bhith—thèagamh gu 'm bi sibh ioma seachd-
uin, 'seadh iomad mìos air an t-slighe gun a bhang r'a dheanamh.
Nar robh an t-àm so gun fheum! cleachdaibh an t-sàmhchair tha
air a deònacha' dhuibh o obair agus o shaothair chumanta, ann am
féin-cheasnachadh—ann an eòlas fhaotainn air ur cridheachan féin
—ann an aithreachas—ann an urnuigh—ann an co' chomunn ri
ur Dia. Tha 'fheacal agaibh 'nur ceinnt' mhàthaireil, agus a nis
cothrom air a leughadh—tha na speuran ard agaibh mar thigh-
aoraidh, agus tha'n guth tha onfhadh a' chuain a' togail o na mìlte
stnagh mu'r timchioll, a' gairm oirbh aoradh a dheanamh do'r Dia.
Thugaibh an aire! Tha connartan agus buaireannan mar an
ceudna 'nur siubhal; tha 'n odhail, an t-saothair, an ùpraid 's an
imeist tha fuaighte ri h-imrich fhada, ullamh gu'r n-luath a
lionadh; tha na seallaidhean ùr tha 'g ur coinneachadh o latha
gu latha—'a' chadlag—'an aimbreit—cainnt choimheach—seallaidh-
nean coimheach—daoine coimheach; tha na nithe so uile ullamh
air ur cridheachan a lionadh agus air an tarruing o'n aon 'ni mór
—cor ur n-anamannan agus uidheamachadh tràth airson bàis agus
storruidheachd. Cuimhnichidh sibhse gur e so an t-àm taitneach,
gur h-e so latha na slàinte. Mun earb sibh sibh féin ri oan, no
mun seas sibh air clàr luinge, iarraibh beannachd agus dìon agus
stiùradh agus cùram an Tì nìrd agus gùldemhoir sin aig a' bheil a'
ghaath 's an fhaillige fo smachd. Cha bhi nàmhaid ur n-anama
'na thàn; tha fios aige-san càil a' chridhe, agus gach connart
tha'n lorg diombanais agus droch cuideachd, droch sheanachais,
amaideachd, agus drabasdachd shalach. Chuireamaid sibh 'nur
n-earalas, an aghaidh buaireannan an droch-spioraid. Socraichibh
amannan àraid airson leughaidh agus conaltraidh le cairdean
crìosdail, gu h-àraid airson leughaidh focail Dé, airson ùrnaigh
agus féin-chomunn. Suidhichibh amannan àraid air an aon so,
agus seasaibh rintha. Faodaidh e bith gu'n tachair do dhaoine
gòrach mì-chiallach aindriadhaidh bhi san luing; seachnaibh
iad; nar robh cairdeas agaibh rintha; seachnaibh cluich' air
chairtean agus gach seòrsa chleasan amaideach, fhacais agus
pheacach; bithibh faicilleach, furachail 'n ur cainnt; deanaibh
companas agus cairdeas riù-san aig a' bheil tiachd ann an toil
Dé, agus meas da; bithibh deas gu gach deagh obair, glaisibh
ann an gliocas a thaobh gach aon; na tugaibh oilbheum do neach
air bith, agus lean sibh ann an eith ri gach aon.

Bithibh 'n ur n-earalas 'nur ruigeas sibh ceann ur turais—
feuchaibh ur dachaidh fhaotainn far am bi cothrom agaibh air
NEWSPAPER air orduighibh ur creidimh agus soigheul Chrìosd éisd-
ma bhuanaisicheas sibh am beannachadh mór eo, feithibh
gu'n tachair air na h-orduighibh. Ma 's ann do'r n-eaglais féin
tha sibh, thugaibh meas da, agus neartaichibh a làmh. Ma
tha sibh ann do'r n-eaglais féin, ma tha e 'searmonachadh
tràth air tre fuil agus fireantachd, agus eadar-ghuidhe an t-
dèidh, bithibh taingeil, ann an dùil agus so dhèchsa gu 'n
an aon a' dhuibh fear-teagaisg a réir ur cridhe féin 'na àm math

Ach ged nach robh comas agaibh dol do thigh-aoraidh, cuimhnichibh latha 'n Tighearna chumail naomha—Seasaibh a mach gu dìleas airson latha Dhé, thugaibh urram dha: agus ged nach éisd sibh tille fonn a' chluig gu 'r gairm gu thigh-aoraidh, ged nach léir dhuibhse eaglais d' a bheil an sluagh a' dol suas mar a b' àbhaist doibh, cuimhnichibh na làithean a chaidh seachad, an t-àm anns am bu chleachda' leibh dol suas maille ri 'r luchd-eòlais do thigh agus do àros Dhé.

“ Seadh, chaidh sibh leò le guirdeachan,
A's meladh fòr le chéil':
'S ann leis a' chuideachd sin a bha
A' coimhead latha féil'.”

Deanadh a' chuimhne so ur dùsgadh gu h-òrnigh agus gu fadal na déigh a' chothrom chendna rithist. Cha n' eil làthair-eachd Dhé fuaighte ri thigh a thogadh le làmhnan, tha e r' a fhaet-ainn air druim a' chuain—fo dhubhar nan craobh—ann an uaigheas a' mhonaidh—anns an eilein fhàsil, cho math ris an team-pall a's dreachamhoire 'thogadh le làmhnan. Cruinnicheadh sibhse agus ur luchd eòlais Chrìosdail air latha 'n Tighearna 'nuair nach urreim duibh dol do dh-eaglais, agus leughaidh le chéile focal Dé, agus guidhibh le chéile, agus togaibh maille r' a chéile cuid do na sailean mhilis a b' àbhaist duibh a sheinn 'nur tìr fein; cuimhnichibh gu 'n do gheall Crìosd far am bi dithis no triùir maille ri chéile 'na ainm-San, gu 'm bi esan 'nam mearhadh chum am beannachadh. Bheireamaid earail gu h-àraidh oirbh ur teaghlaichean fein a riaghladh gu ceart; cruinnichibh muinntir ur teaghlaichean gach madainn agus fensgar, agus na leigibh leis an t-saoghal no le nithibh an t-saoghail so a bhacadail—thugaibh dhàsan earrann do 'r n-ùine o' bheil gach aimsir agus tràth a' teachd.—nuair shuidheas sibh gu biadh cuimhnichibh co bhuaiche tha gach lòn agus gach beannachadh a' teachd—'nuair dh' éireas sibh thugaibh taing dhàsan tha 'gur onmail suas—'nuair a philleas gach aon dachaidh an annoch ein dhiùbh 's ann o leagail nan craobhan móra, o bhua-chailleadh nan treud air faraingeachd an t-sléibh, no saothair air bith eile, biodh am bothan air fhàgail subhach le guth na h-òrnigh agus le fonn nan sailean.

Anns a' chuideachd tha 'falbh tha cìochran na cìche, an leanabh meòh, am balachan beag, am fleasgach calma, a' chaileag òg, a' mhaighdeann lurach, a' mhàthair 's an t-athair, agus cuid air a' bheil liath-rootha na h-aois air luidhe; tha san àireamh so móran tha ard 'nan dòchais làn do dh-fhiughair-shunndach. Gu soirbheicheadh freasdal an Athar naomh leò! gu robh an dòchais fhad's a tha iad ceart air an riarachadh! gu robh gach cinneachadh math air a dheònachd dhoibh! ach O! a chairdean ionmhuinn, na dì-chuimhnichibh gu bheil ur n-aimsir gearr, gu bheil gach soirbheachadh saoghalta neo-chinnteach; biodh e mar ur dìchioll a's airde ionmhas a thasgaidh suas air nèamh.

Tha cuid eile agus 's i 'n éiginn chruaidh a chuir iad air an iurich bhrònaich—dh'fhògradh sibh o thùr ur n-òige, bu mhiann

leibh fuireach agus theagamh nach éil dòchas na's àird' ágaibh na tàmh na h-uaighe fhaotainn agus luidhe sìos anns an tigh chaol chumhann as nach bi imrich gu aiseirigh an latha mhóir. Ach na biodh ur n-anama fo sprochd, 's na géillibh mar mhuinntir gun dòchas; cha 'n eil fios agaibhse ciod a th' aig Dia 'na bheachd air urson; cuiribh ur dòchas ann 's cha tréig e sibh, bidh e maille ribh air an t-slighe air a' bheil sibh a' dol, bheir e dhuibh aran r'a ithe, agus aodach r'a chur umaibh, agus beannaichidh e sibh an àm ur bàis. Na dì-chuimhnichibh gur Gàidheil Albannach sibh; thogadh agus dh'àraicheadh sibh ann an tìr far a' bheil soisgeul Chrìosd air a shearmonachadh, latha na sàbaid air a naomhachadh, focal an Tighearn air a leughamh, agus orduighean folluiseach an t-soisgeil air am frithealadh; bithidh uime sin ur cionta tróm mur bi ur caithe-beatha d'a réir, agus mur h-oidhirpich sibh na cleachdainnean matha sin a chumail air bonn 's na cearnabh d'a bheil Dia 'na fhreasdal 'g ur tabhairt.

Cha'n aithne dhuinn c'àite 'bheil sibh a' dol no ciod an tìr a bhios sibh ag àiteachadh, ach cia air bith àit anns am bi sibh no an urrainn duibh dol; cia dhiùbh tha sibh air ur n-ndal air a' chuan atmhor no a' chala chiùin anns a' bheil fè nan ian; cia dhiùbh tha sibh ag imeachd mu dheas no mu thuath, an iar no 'n ear; cia dhiùbh tha sibh ri tuineachadh air cladaiche fuara *Cape Breton*, am measg choillte farsuing Chanada, no tìr chéin Australia; cia dhiùbh tha sibh ag àiteachadh air fireach ard, no air còmhnaidh ìosal: cia dhiùbh tha ur dachaidh agaibh sa' chathair mhóir no san fhàsach fhaoir, cha'n urrainn duibh a bhi far nach 'eil Dia; 's è rinn an cuan maraon; is Dia e tha do ghnàth dlùth—an fhuil a dhóirteadh air sliabh Chalbhari tha i éifeachdach murrach o éiridh na gréine gu àit a dol fodha, a' ruigheachd o thaobh gu taobh an t-saoghail mhóir. Ged tha sibh a' dol gu tìr chéin, cha dùthaich choimheach i; theid Dia ur n-athraichean maille ribh, ma dh'iarras sibh e gheibh sibh e; ged robh sibh fad' o'r cairdean, dearbhaidh esan e féin duibh mar an caraid a leanas na's dlùithe na aona bhràthair; ma chuireas sibh ur dòchas ann cha chuirear gu nàire sibh gu bràth; an dùthaich d'a bheil esan 'g ur treòrachadh, bidh i air a deanamh ait le a làthaireachd, agus faodar moladh Dhé a sheinn a nis anns gach tìr.

Agus a nis, a chairdean, slàn leibh! gu robh Dia nan gràs, Dia ur n-athraiche 'na Dhia dhuibhse, gu robh e maille ribh chum ur treòrachadh agus ur deanamh ait tre uile cheumaibh ur cuairt: gu'n tèarnadh e sibh o gach cunnart agus gàbbadh-cuain, o gach aobhar-sgàth 's culaidh iomaguin ann an tìr chéin do bheil sibh a' dol, gu'n leanadh maitheas agus tròcair sibh an cian 's a tha sibh beò, 's gu robh beannachdan sìorruidh air an tasgaidh suas air urson ann an saoghal buan! Tairgear suas le sluagh dìleas Dhé, ùrnuighean dùrachdach as ur leith aig cathair gràis; agus anns an tìr do 'bheil sibh ag imeachd, cuimhnichidh sibhse tìr ur n-athraichean, agus bithibh ag asluchadh as a leth. Gu robh Dia na dùthcha 's na thogadh sibh 'na Dhia do'n dùthaich do 'bheil sibh

ag imeachd ! thigeadh a bheannachd a nuas oirbh agus air ur cloinn agus clann ur cloinne ! a Dhé nìle-ghràsmhoir deònaich so trid Chrìosd.

AMERICA MU THUATH.

CANADA UACHDARACH.

Tha farsuinneachd mhòr anns an earrainn sin do dh-America mu thuath a bhuineas do Bhreatunn, barrachd agus trian do thir-mór an t-saoghail ùir sin gu léir, mu thimchioll ceithir muilliona do mhiltean *square*, mar their sinn sa' Bhenrla, se sin mìl' air fad agus mìl' air leud, gach mìle dhiubh sin a' cuairteachadh mu chóig ceud acair fhearainn do'n tomhas Albannach. Tha móran de so gun teagamh air bheag feum, fo shneachd a' chuid a's mò do'n bhliadhna, agus gun a' bheag no mhór r'a fhaotainn ann is fhiach iarraidh, ach craicinn agus béin bheathaiche fadhaich tha 'tuineachadh 's na cearnaibh iomallach neo-àitichte sin.

'Se *Canada* uachdarach a' chuid gu mòr is luachmhoire do dh-America mu thuath. 'S ann do'n chearn so tha 'chuid is lìonmhoire d' ar luchd-dùthcha tha dol thairis, a' dol ; agus uime sin oidhirpichidh sinn beachd co soilleir a thoirt m'a déibhinn 's a tha 'nar comas.

Cha 'n eil *Canada* uachdarach fhathas ach 'na h-òige, ach tha i'g éiridh gu luath ann an luach agus ann an cumhachd, agus gu dearbh cha 'n iongantach so, oir tha iomad nì a' co' aontachadh chum soirbheachaidh leis an dùthaich mhóir so. Tha i air ioma dòigh air a beannachadh le freasdal Dé ; agus uair no uaireiginn bidh *Canada* 'na dùthaich co mòr 's cho cumhachdach ri Breatunn fein. Tha 'n tìr so anabharach tarbhach, agus nam biodh a' choill' air a' gearradh agus an tìr air a h-àiteachadh, 's duilich a ràdh cia lìonmhor an sluagh a dh' fhaodadh tàmh ann le cothrom, agus ann am pailteas. Cha 'n eil sléibhtean arda lòn neo-thorach fo chreagan agus fo fhraoch ann mar th' ann an Gàidhealtachd Albainn, no boglaichean agus mòintichean farsuing nach urrainnear a chur gu feum mar th' ann an Eirinn ; ach faodar an dùthaich uile 'chur fo bhàrr agus fo fheur cosmhail ri machraiche na Galldachd, no Shasunn. Am bitheantas tha 'n dùthaich còmhnaidh iosal, agus far a' bheil beanntan, ma dh'fhaodar beanntan a ràdh riutha, tha iad fo choille gu 'm mullaichean.

'Se nì a's iongataich' ann an *Canada* na lochan uisge tha ann ; a thaobh am meud agus an doimhneachd, tha iad a' toirt bàrr air lochan-uisge 'n t-saoghail ; tha gach loch dhiubh mar chuan mòr. Is mòr 'nar beachd-ne Loch-Odha, Loch-Laoimunn, Loch-Nis, Loch-tatha 's Loch-Eireann, ach cha 'n fhearr iad na luban beaga 'n coimeas ris na lochan farsuing tha san dùthaich m'a bheil sinn a' labhairt ; cuid diubh mar tha *Lake Superior*, trì cheud agus trì fichead mìl' air fad, agus seachd fichead mìl' air leud ! Tha astar chóig-ceud-deug mìle' ceithir thimchioll an loch-uisge so, agus tha daoine 'deanamh a mach gu bheil e dlùth air mìle troidh air

doimhneachd. Tha trì no ceithir dhiubh so dlùth d'a chéile; agus a' tearbadh Chanada uachdrach o rìoghachd America tha air an taobh eile. O loch gu loch dhiubh so tha aibhnichean a' ruith, a' meudacha' gu mór mar tha iad a' dol air an aghaidh, gus a' bheil an abhainn mhór d' an ainm an *St Laurence* a' tòiseachadh. Tha 'n abhainn so dlùth do cheud mìl' air leud far a' bheil i' ruigheachd a' chuain. Tha dà mhìle do mhiltean o'n àit' o'm bheil an abhainn mhór so ag éiridh, 'ionnsuidh an àite 'bheil i' coimneachadh na fairrge. Tha eileanan àillidh luachmhor air na lochan-uisge so, cuid diubh trì fichead mìl' air fad. Tha aon àit' air an abhainn mhór so tha air ainmeachadh "loch nam mìle eilein"; chunndadh iad, agus tha seachd-ceud-deug eilean ann an aon ruith air an abhainn so. Tha iad do gach cumadh agus dealbh agus meudachd, fo choille dhreachmhoir, agus uile gu léir anabharach àillidh ri amharc orra 's ri seòladh 'nam measg. Anns na h-àiteacha sin far a' bheil loch a' tuiteam a stigh do loch eile mar tha iad a' téarnadh le leathad chum a' chuain, tha sruthan brasa, agus leumannan-uisge nach 'eil an coimeas ri fhaicinn anns an t-saoghal gu léir.

Tha abhainn mhòr eile ris an abair iad an *Ottawas*; an déigh dhi ruith ceithir cheud agus leth-cheud mìle troimh thìr cho tarbhach 's a tha r'a faotainn, agus troimh choille cho dosrach reachdmhor 's a tha 'cinntinn air thalamh, a' tuiteam a stigh do'n abhainn *St Lawrence*. Anns an àite far a' bheil iad a' còmhlaachadh a chéile, tha eileanan luachmhor, agus 'sann air a h-aon diubh sin a tha im baile mór *Montreal* air a thogail.

Tha e soilleir o so gu 'bheil air na lochan-uisge so agus air na h-aibhnichean so slighe fad fichead ceud mìle, a' ruith a suas co lochdar gu bràighe na dùthcha, air am faodar malairt agus marsantachd an t-saoghail a ghiùlan. Anns na h-àiteachan sin far a' bheil aon loch a' tuiteam a stigh, agus le so leum-uisg ann nach leig le soitheach dìreadh no téarnadh, tha claisean-uisge, *canals*, air an deanamh, air a' bheil na soithichean air an giùlan air an aghaidh gun mhoille no grabadh air bith a' tachairt. Tha fearann na dùthcha so tarbhach, 's tha 'n dùthaich féin fallain, ged tha 'n t-sìd a' chuid a's mò do'n bhliadhna anabharach fuar. Ach ged tha 'n t-sìd fuar, tha i tioram, agus math-dh' fhaoidte nach 'eil ceatharnaich a' seasamh air bonn bròige cho calma, churanda, làidir ri Gàidheil *Chanada*.

Cha 'n eil pòr a chinneas an Sasunn nach fàs san dùthaich so; tha cuid do thalamh ann 's an cinn an tombac' agus cainb. Airson coille tha i 'n so do gach seòrsa; 'se saothair an t-sluaigh bli 'ga gearradh chum a sgrios, agus g'a losgadh. Tha 'chraobh-ubhall a' fàs ann an Canada gu reachdmhor; tha iad a' beathachadh mbuc leis na h-ùbhlan, agus a' deanamh na thogras iad do dh-fhion, (*Cyder*) dhoibh féin diubh, deoch tha taitneach fionnar ri teas an t-samhraidh. Tha 'n geamhradh, mar chi sinn 'na dhéigh so, anabarrach fìadhaich agus fuar; ach aon uair 's gu 'n, tig an reothadh gu math a stigh tha 'n t-sìd tioram fallain. Tha 'n sneachd an sin cho cruaidh 's gu 'n ruith eich le slaid agus cuir

air 'cachdar 'nan làn luathas gunuiread a's lorg an coise fhàgail. So an t-àm an àbhaist doibh am bàrr a chur gu muileann 's gu cladach, am dhùm na h-uile goireas fhaotainn o àiteachan fad' as; tairngidh aon each le carn no aluod, barrachd air an àm so na dheanadh ceithir dhiubh air an rathad-mhór san t-samhradh. 'Se so an t-àm a's cridheala 's a's aighearnich' air feadh na bliadhna; cairdean a' falbh 's a' tighinn, sùgradh agus suilbhearrachd, taghall agus còilidh eadar bhaittean, pailteas r'a fhaotainn 's r'a sheachnadh, agus tha 'n aoidheachd agus an fhialaidheachd a's cairdeala dol air aghaidh. Mur 'eil aite-codail sna tighean-còmhnuidh a dh'fhóghnas doibh uile, tha ann na dh'fhóghnas do na mnathan, agus tha "leaba mhór na h-àiridh" ann an sabhal fiodha airson nan daoine; tha ceòl agus damsa, òrain agus fleadhachas cairdeil a' dol air aghaidh; agus mar so, le leughadh agus seannchas, tha 'n eòidhe gheamhraidh a' dol seachad.

Tha do dh-fhearann fàs anns an dùthaich so uiread 's a ghabhadh ceud mìle pearsa 'n ceann gach bliadhna fad leth-cheud bliadhna ri teachd, agus 'na dhéigh sin bhiodh fearann fàs ann le cion dhaoine chom aiteachaidh. Cha 'n eil ceann san t-saoghal d'a bheil imrich do'n Ghàidheal cho nàdurra; cha 'n eil iad a' dol am measg dhaoine borba fiadhaich, ach am measg an luchd-dùthcha fein, fo na h-aon laghanna bha thairis orra bho 'n òige; tha na mìltean romhpa 'sineadh a mach an lamhan riutha 's a' smèideadh orra dol a null, agus a' feitheamh gu fàilte shuibhearra chur orra. Cha 'n eil teagamh nach bi 'Ghàilig ann an ùine ghoirid air a labhairt ann an *America* mu-thuath le barrachd dhaoine na th'ann an Gàidhealtachd na h-Alba. Tha ministerean ann tha 'searmonachadh na Gàilig—ministerean dlènas teó-chridheach, dùrachdach; agus tha aobhar dòchais ma theid Gàidheil a nis air imrich ann, gu 'n cuirear ministerean do mhuinntir an dùthcha fein, agus maighstirean-sgoile maille riutha; agus ge goirt leinn gu bheil éiginn agus cruaidh-chas a' bagradh na Gàidheil bhochda fhuadach o'n dùthaich fein, 's oil leinn nach robh na mìltean diubh air an suidheachadh ann an *America*, dùth d'a chéile, far an suidheadh gach aon fo agail a dhraoibhe figis fein gun eagal bàirlinn no maoir.

Gun teagamh air bith 'si so an dùthaich a's freagarriche do Ghàidheil dol, a tha 'cur romhpa tìr an athraichean fhàgail. Cha 'n eil cosnaiche slàn fallain tha eòlach air obair, agus toileach obair a dheanamh, nach faod fearann saor a bli aige dha fein ann am fìor bheagan bhliadhnaichean, agus a bhi cho cothromach, shocrach 's bu mhiann leis, ged nach robh peighinn air a shiubhal, ma bheir e'n aise dha fein; 's ma tha e glic grùndail, faodaidh e chur cùl a làimhe an ceann trì no ceithir a bhliadhnaichean na chuireas 'na chomas àite seagair fhaotainn da fein agus a ràdh, Tha mi nis air mo dhùnadh fein agus fenuh có chuireas dheth mi!

Tha aobhar dòchais gu bheil luchd-riaghlaidh na rìoghachd a' dol a thoirt cothrom do Ghàidheil bhochda air an dùthaich fein fhàgail, nach faod gun mhóran maith a dhèanamh. Tha 'dh' aona chaid an gnèthuch fo'm beachd, agus tha cairdean teó-chridheach

rùnach aig na Gàidheil a' feuchainn a' chùis a shocruchadh air an son. Ma theid na riaghailtean sin a chur air bonn, tha cairdean nan Gàidheal 'ag iarraidh, bidh da rìreamh aobhar air a bhi toilichte; ach gus an socruichear a' chùis cha ruig sinn a leas a bhi tighin thairis air na tha fo 'm beachd air an àm. Co luath 's a tha nì sam bith air a shocruchadh, gheibh sinn a' cheud fhiosrachadh mu 'dheibhinn, agus faodaidh ar luchd-dùthcha bhi cinnteach nach ceil sinn e, agus nach cuir sinn a mach-focal d'a thaobh ach smior na firinn.

'Se 'n t-àm a's fearr gu falbh do *Chanada* no do chearn air bith ann an *America* mu thuath, deireadh an earraich, agus gun bhi móran na's anmoiche na mu làithean na Bealltuinn. Tha leis a so ùin' acasan tha dol a mach ambarc mu'n timchioll agus àiteachan freagarach fhaotainn. Iadsan a bheir beagan airgid leò tha ùin' aca le dol a mach tràth sa' bhliadhna air cruineachd a chur, tighean a thogail agus uidheamachadh agus fearas-tighe dheanamh, airson a' gheamhraidh. Tha tuarasdail ard do ghnàth airson agalagan agus dbaoine tha eòlach air gnothuichean dùthcha; gheibh iadsan ceithir dolara-deug sa' mhìos—os-ceann deich-puinnd-fhichead shasunnach sa' bhliadhna.

Bu chòir dhoibhsan tha 'cur romhpa falbh, co beag nithe 's a 's urrainn iad a thoirt leò, oir tha cosdas mór 'na ghiùlan o àite gu àite.

Tha iadsan tha dol thairis do na dùthchanna so an eunnart a bhi air am mealladh le daoine cealgach sanudach a cheinnicheas iad an déigh dhoibh 'ruigheachd; mholamaid dhoibh a bhi 'nan earalas, agus a chuimhneachadh gu bheil luchd-comhairleachaidh aig rìoghachd Bhreatunn anns gach àit air an suidheachadh agus air am pàigheadh chum coigrich a stiùradh do gach àite 's freagaraiche dhoibh. Faodaidh iad lán earsba chàramh anna so, agus 's e 'n teurainteachd a bhi air an comhairleachadh leo, cia dhiubh 's e cosnadh tha dhìth orra no fearann a cheannach dhoibh féin.

Bu chòir dhoibhsan tha dol thairis gach goireas tha iad a' toirt leò chur ann an cisteachan làidir, coltach ri ciste seòladair, mu thrì troidhean air fad agus troidh-gu-leth air leud, agus air doimhneachd. Cha ruigear a leas an locrachadh air an taobh a mach, ach 's còir glasan agus bannan no lùdlain a chur orra, agus gun am bord-uachdair a bhi na's faide no na's leatha na 'chuid eile, air neo bristear e; bu chòir clàr no dhà a thàirneachadh gu math làidir tarsuing air a' bhord-nachdair, agus ròp no sreang làidir air gach ceann mar a bhios air ciste seòladair. 'S iomad aon le dear-mad a dheanamh air na nithe so, a chaill an cuid aodaich 's a' chuid bu luachmhoire do 'n fhearas-tighe thug iad leò.

Bu chòir teachd-an-tìr a chur a stigh do'n luing a mhaireas naoi seachduinean, ged is tric tha iad a' dol thairis ann an cóig seachduinean; trì feorlain do mhin mhaith choirce, ochd puinnd ime, deich puinnd shiùcair, beagan saluin, pailteas buntàta; agus puinnd tì, cóig no sea dhusain a dh' uibhean air an cur gu cùra-

mach seachad anns a' bharaille-mhine, agus ma tha e goireasach dinnaid do mhùiceoil chrochte. Tha so na 's leòir do 'n duine 's fallaine, 's a's fearr a dh'itheas.

Tha e iomchuidh do gach aon air a' bheil a mhiann dol a dh'*America* mu thuath, uiread aodaich airson earraidh dha féin agus d'a theaghlach, a thoirt leis 's a's urrainn da, agus mar an ceudna aodach-leapach; ach airson earnais-tighe na tugadh e 'bheag dheth sin leis—chosdadh e barrachd 's an luach a bhi 'gan giulan; b' e bhi toirt giuthais do Lochabar, earnais-tighe thoirt leis do'n dùthaich sin; ach thugadh e leis glasan, lùdlain, tairnean, tuadh no dhà, tuireasg, torachan agus gach asuing chumanta do'n t-seòrsa sin. 'Si 'n t-slighe 's fearr gu dol do Ohanada-uachdrach rathad *Quebec, Montreal*, agus suas o sin air canal *Rideau*, agus gu *Kingston*; agus an sin gheibhear na h-uile fiosrachadh o fhear-ionaid na dùthcha so, tha air a shuidheachadh an sin chum am fiosrachadh se thoirt seachad. Bheir sinn air aghaidh o àm gu àm gach fiosrachadh mu thimchioll na dùthcha so bhios feumail.

Iadsan aig nach 'eil airgid r'a thoirt leò, ach a tha dol a mach mar luchd-cosnaidh, chomhairlicheamaid iad a dh' fhalbh tràth sa' bhliadhna, a' cheud chosnadh math a thachras orra 'ghabhail, iad a bhi foighidneach seasmhach, fuireach 'nan luchd-oibre 's 'nan sgàlagan gus an tuig iad gu math nàdur an fhuinn, nàdur na dùthcha 's an dòigh a's fearr gu cinneachadh, agus gu àite fhaotainn doibh fein. Mar thuirt sinn cheana, gheibh fear-oibre math làidir, ceithir dolara-deug sa' mhios, agus do mhin-chruineachd agus do mhùiceoil na's urrainn e' chaitheamh; agus an ceann trì bliadhna faodaidh e àit' fhaotainn da féin, leth-cheud acair fhearainn, a bhuineas da féin agus d' a shliochd mar fhearann saor.

Tha sinn 'ga innseadh mar fhirinn gu bheil daoine san dùthaich sin aig nach robh aona pheighinn an latha chaidh iad air tìr, gun sgoilgun ionnsuchadh; ach stuama, riaghailteach, seasmhach, saothaireach, agus ann an ceann trì bliadhna, aig an robh leth-dusan mart, mucan; eunlaith agus na h-uile goireas a b' urrainn doibh iarraidh. Ma thogras duin' air bith an ainm fheòraich, bheir sinn doibh an ainm 's an sloinneadh agus an t-àit as an d' fhalbh iad.

CÒMHRADH.

AM MAIGHSTIR SGOILE AGUS CALUM POST.

M. Sgoile.—Tarruing do cheum, a Chalum, cha fhreagair do ghillea na Bànrìnn a bhi cho mairnealach leasg; tha thu fad air deireadh an diugh.

Calum.—Thà; 'sann agam tha fios, ach nam biodh mo mhàileid air do dhronnaig-sa, agus t' anail a t' uchd mar thachair dhòmhsa cha bbi' tu co ealamh gu achmhasan a thoirt do'n t-seana phosta.

M. Sgoile.—'S ann da rìreamh tha mi. So so! tarruing ort—bha gille beag a' Bhàilli an so bho chionn dà uair a' feitheamh ort—thug e 'cheardach air a shéideadh a' bhuilg, a dh' fheuchainn blàs a chur air féin, ach 's mór m' eagal gu'n deach e dhachaidh.

Calum.—Ma chathaidh turas math dha; tha mo bhalg-sa co mòr air a shéideadh ri nona bhalg ceardaibh san dùthaich. Ged robb am Bàilli fein an so, agus am ministear còmhla ris, gun tighinn air gille na briogaise buidhe, cha robb comas air.

M. Sg.—Matà o'n thachair dhuit ainmeachadh, bha 'm ministearan so cuideachd—chail e 'fhoighidinn agus chaid e dhachaidh—cha robb e idir toilichte.

Calum.—Nach robb? 's neònach leam sin. 'S ioma latha thug daoim 'eile breibeadh an sàiltean aig ceann na h-eaglais a' feitheamh ri-san an duine còir, 's gu a chridh 'agad féin ged is seòrsa do phears'-eaglais thu, a ràdhainn ris gu'm b' ole, agus a thaobh 'fhoighidinn a chail e 's snarach an ulaidh i dhàsan a dh' ainsean oirre—bha i gu math air a cnitheamh.

M. Sg.—So, so! fogail do bhroilleach 's thoir dhonn na litrichean.

Calum.—No bhroilleach! Fhir mo chridhe chaid e bhàithe sin a nis; cha deach cliabh mòine riamh air mo dhronnaig co trènn ris a' mhàileid ùr so.

M. Sg.—Màileid, a Calum?

Calum.—'Seadh, màileid—no sac ma 's è 's fearr a thuigeas tu—sac eich 's cha sac airson crìosduidh. Cha 'n ionann 's an leòbag bheag leathraich a b' àbhaist a bhi agam le sreing m'a muineal co soirbh r'a giùlan ri aon splùcan tombaca chuir duine riamh 'na phoca; 's ged nach robb mòran litrichean innte bha iad luachmhor, cèir uasal dhearg orra, cho cruinn leathan ri bonn crùn; tri no ceithir airson fear a' bhail' ud thall, a dha no tri airson a' mhinistear, agus leòbag bheag an ceann gach ràidhe airson a' cheann-aiche bhéin, agus da rìrendh b' fhiach i a pris a' bhraicig fhéininn a chuireadh e air 'ga leughadh. Chunna' mi sinn a' tarruing barrachd airgid airson tri litrichean san àm sia na ni sinn a nis airson làn cumain do'n t-seors' ùr a thug mi'n diugh leam—caile ruadh air na h-uile h-aon diubh, mar chi thu air na seotachan uain;—pàighte—pàighte air clàr gach aodainn diubh, agus airson phaipeirean-naigheachd! cha 'n eil balach a thug fóid mhòine fo 'achlais do'n sgoil an diugh nach faod paipeir-naigheachd thoirt dachaidh 'na h-àite. Cha 'n fhòghnadh an t-sean fheadhain, ach fear ùr—fear Gàidhealach ma 's fìor—Cuairtear nan Gleann! Cuairtear,—ach cha 'n abair mi tuille. Sin agad a' mhàileid—sea fichead litir agus cuid diubh airson feadhain nach d' fhuair litir riamh.

M. Sg.—Fuirghibh air ur n-ais gus an seòrsuich mi na litrichean—cha 'n fhaodar lāmh a chur air a h-aon diubh.

Calum.—Cha chuir sinn corrag orra, ach faodaidh an cat amharc air an rìgh. Co dhà tha i sud? a h-uile litir air a cùl co reamhar gharbh ri m' lùdaig 's cha cam ri iomaire 'n amadain—Stad, fhuair mi e—*Donald M. Lucan Esquire, Shooter of Wild Beasts, Big-Craig.*—*Esquire!!* Fhearrabh's a ghaoil! Donnull Broonis sa' chraig-mhóir 'na *Esquire!* thug so bàrr air na chunna' mi riamh; ach có i so? *Miss Christiana Mac O'Shenag, Old Wife's Point,*

Mad. Uhh! Uhh! Uhh! có i so? Feuchaidh so riut féin ge h-eòlach thu—An aithne dhuit i? *Old Wife's Point*; sin aite nach eula mise ri m' linn no fear eile romham—O a' Bheurla—a' Bheurla, mar tha i 'tolladh a stigh!

M. Sg.—Nach cum tha do theanga Chalum, an e nach aithne dhuit i. Chairistiona mhór aig Rutha na cailliche?

Calum.—Rutha-na-Caillich? *Old Wife's Point.* Mo chreach, mo chreach! c' àit an stad so? 's culaidh-spuirt so gun teagamh; ach stad, tha mi 'tuigsinn co bhuaithe tha litir Chairistiona. Cuiridh mi geall gur e bodach na briogaise cainbe bha 'g iasgach nan crùban 's nan giomach airson an t-Sasunnaich mhóir sa' Chaisteal a dh' fhág a chléibh 's a llin ann an tigh Chairistiona; ach tha i 'mach a' clàdadh—bi' greis mun raig an litir i.

M. Sg.—Uist! a Chalum, air neo cuiridh tu féin a's mise 'mach air a chéile 's cha bhi sin freagarach.

Calum.—Cha chuir—gu dearbh cha chuir, b'e sinn an ordag an aghaidh na glaise, mise bhi strì riutsa. So agaid Eóghan figh-eadair ag iarraidh litir.

Eóghan.—Feuchaidh am faic sibh té air mo shonsa bho Ailein mo mhac, 's fhad o'n a chuala mi bhuaithe; bha e ann an Sasunn 'nuair thainig an te mu dheireadh, 's tha mi fo mhór iomagain.

M. Sg.—Tha i ann an so Eóghain, am fosgail mi i?

Eóghan.—Ciod eile, fhuir mo ghràidh; nach aibh féin mo pheann 's mo shùilean?

M. Sg.—Tha e slàn fallain, gun dìth gun deirens, agus gu dearbh 'se féin aig am bheil gnothuch ri sgrìobhadh; an gille gasda, tha sodan orm litrichean cho pongail cheart, agus lamh-sgrìobhaidh cho réidh eireachdail fhaicinn bhuaithe. Fuirich an deigh chàich agus leughaidh mi air fad i.

Eóghan.—So agaibh na dh' fhuasglas i. Reic mi 'n coileach dearg ri cailleach nan uibhean, 's ar leam gur e trì-sgillin-deng 's bonn-a-sea bha'n te mu dheireadh a thainig.

M. Sg.—Cum t' airgìod a d' sporan, Eóghain, cha 'n eil dad ri phàigheadh, dh' fhalbh an latha sin, agus thainig latha 's riaghailtean a's fearr.

Calum.—Chì sinn, mar thuirt an dall.

Eóghan.—Cha 'n eil, mi gu ro mhath 'gar tuigsinn. 'Ne nach 'eil dad r'a dhìol airson litrichean?

M. Sg.—Phàigh do mbac i, 's cha robh sin 'na nallach dha; thug an sgillinn ruadh á Sasunn i, agus cuiridh sgillinn eile fios-freagairt air ais. Sin agad an riaghailt ùr. Nach còrd sin riut?

Eóghan.—Cha chuala mi riamh a leithid; cha b' fhearr an nasgaidh iad—riaghailt an àigh! an t-aon luacha-peighinn a's fhearr a chuala mi riamh. Có thug a stigh an riaghailt cheanalta?

Calum.—A' bhànrighinn, Eóghain, caileag laoghaich, Eóghain; ach tha i òg, òg; 's beag tha fios aic' air a liuthad ceum eadar so a's Lunnaminn. Cha seas an riaghailt ùr so, cha 'n urrainn i seasamh; cha 'n eil ann ach amaideachd!

M. Sg.—Uist! a Chalum; cha tig e dhuitse bhi labhairt mar

sin mu 'n Bhàuri'nn tha 'cumail na spàine 'm beul do theaghlaich. 'Bheil dùil agad nach eil luchd-comhairle mhath aice?

Calum.—Theagamh gu bheil—theagamh gu bheil—ach cha do choisich iad riamh an Leathar Muileach 's cha mhò bha iad air an aiseg ri sneachda 's ri gaillinn mar bha mise 'n dé, air neo cha smaointicheadh iad aon litir a chur an rathad so airson sgillinn.

Eóghan.—A bheannachd sin orrasan a chuir ann am chomas seanachas a bhi agam ri Ailein bochd airson sgillinn. Chì sibhse 'mhaighstir-sgoile gu 'm bi fheadh litir a nis airson an t-aon a bli' ann roimhe so. Cha chaidil mi 'nochd aig an sgrìobh mi litir 'ionnsuidh Ailein, agus tha iomad aon san sgìreachd a ni 'n gnothuch ciadna. 'S mithich do na sgoilearan a bhi cur nam peann air uidheam—litir do Shasunn air sgillinn!

Calum.—Am peic air an sgillinn 's gun an sgillinn ann.

Eóghan.—Thà 'n sgillinn ann. Tha mi 'm dhuine bochd, ach 'dé dheth sin, 'bheil agam ach gun ghreim tombaca chur fo m' fhiacaill fad latha, 's tha mi leis a sin a' caomhnadh na chumas suas eòlas air mo mhac, na leigeas domh mo chridhe fhosgladh dha, suidhe le m' ghaoilean mar gu' m b' ann taobh nan cnoc no taobh a' ghealbhain; tha mise 'g ràdh riut gu 'm pàigh mi sgillinn cho togarach 's a rinn mi rud riamh ged nach robh agam r'a innse' dha ach gu bheil Robag bheag an abhag beò, 's mar a mharbh i 'm feòc-ullan an la roimhid. Sgillinn ann!—cha 'n eil tigh as a' bheil smùid nach faod cearc eile ghleidheadh, agus beiridh i do dh-uibhean airson na cailliche Gallda na chumas sennachas ri 'n cairdean feadh an t-saoghail. Biodh iad a' bruidhinn, ach ma 's e 'n *Reform* no ciod a's ainm dha am *Beform* a rinn so, 's math na rinn e—an riaghailt ghasda.

Calum.—'S oil leam nach robh da dhà shlinnean air an rùsgadh mar tha iad agamsa; 's cha bu ghearan nam pàigheadh an gnothuch. Tubaist air na h-amhlairean gun tuigse 'snuaintich air a leithid! Ma tha h-uile comhairl' eile tha iad a' toirt do 'n bhànrìnn cosmhaile ri so, cha seas ise no iadsan fada; bidh iad cho briste ri long mhór an iarunn, no marsand' a' ghuirmein.

M. Sg.—Ciod so 'n gearan a th' ort? Fhad 's a gheibh thusa 's mis' ar tuarasdail cha bhuin e dhuinn a bhi faotainn coire dhoibhsan tha thairis oirnn.

Calum.—Fhir mo chridhe 's f'huiridh dhuinn a bhi labhairt aig nach 'eil a bheag r'a dheanamh ach do sgian bheag bhòidheach a thoirt a mach á d' phòca 's gob ùr a chur air do pheann; 's ionann duitse mìltean litrichean ris an fhichead; ach nam biodh a' mhàileid agad r'a giùlan, dh' atharraiche' tu do chainnt. Cha phàigh e gu dilinn tha mi 'g ràdh riut.

M. Sg.—Stad thusa Calum; ged nach 'eil a bheag r'a fhaotainn airson na thàinig, euimhnich gu bheil sgillinn airson gach fios-freagairt.

Calum.—Nach iongatach leam sibhse, duine tuigseach! c' àit am faigh iad an sgillinn? C' àit am faigh *Miss Christiana Mac O Shenag* an sgillinn, té nach do shìn a làmh riamh ri iadar nam

bochd o'n a rugadh i, 's nach 'eil a' faotainn airson a cìridh 's a clàdaidh ach rùsg clòimhe no sliasaid bhragsaidh? Tha mise 'g ràdh rint nach 'eil do dh-airgied odhar san duthaich na dhioladh fios-freagairt do na tha 'n sin. Faodaidh na foirbhich ùra ladair nam bochd a chur air na sparran taobh charbad nam marbh. Abradh am ministear mar thogras e “Cuimhnichibh na bochdan,” no mar thuirt am ministear òg a leugh dhuinn an t-searmoin thioram chutach a sheachduin an domhnach so chathaidh, “Cuimhnichibh na baic;” ach coma, cuimhnichidh iad na litrichean. Ar leam gur léir dhomh Eóghan figheadair 'san sgillinn ruadh 'na ghlaic, 'nuair tha 'm foirbheach mór a' cur a nùnn an ladair tha Eóghan a' toirt sreothart ard agus a' cromadh a chinn mar le nàire gus an teid an ladar seachad, am ministear ag radh “Cuimhnichibh na bochdan,” ach guth beag eile 'g ràdh “Cuimhnich litir Ailein 's na dealaich ris an sgillinn.”

Eóghan.—Ma tà Chalum 's mi nach deanadh e; an àite sin 's ann a bheir mi barrachd 's a thug mi riamh. Bu neo-shuairce mi-thaingeil mi mur tugadh. Cha robh mo bhonn-a-sia riamh air deireadh 's tha dòchas agam nach bì; 's beag tha fios cia luath 's a bbios mi 'na eisimeil.

M. Sg.—Togamaid d' ar seachas faoin; ach fhearaibh, o'n tha na litrichean a nis air an seòrsachadh, nach mór an t-sochair so da rìreamh? Comas aig daoine bochd eadar dhà cheann na rìoghachd air seachas a dheanamh r' an càirdean agus eòlas a chumail orra; daoine bochda 's éiginn dealachadh r' an cloinn a dheòin no dh' aindeoin, 's an cur gu Gallachd gu cosnadh, gu'm faod iad iomradh fhaotainn orra uair sa' mhìos fad na bliadhna airson fiach an leth-bhodaich ghrannda; agus cluinn mi 'Chalum, thoir thusa leat gu faod gillean bochda no caileagan blàth-chridheach tha aig cosnadh a nis, leth-chrun no crùn no 'bheag no mhór mar thogras iad a chur dhachaidh dh' ionnsuidh an cairdean le dol do 'n *post-office* is dlùithe dhoibh agus leis an airgied a thoirt a stigh an sin, gheibh iad litir-chreideis 'ionnsuidh *post-office* an àite 'sam bheil an cairdean a chòmhnuidh, agus dìolar dhoibh e cho pongail fhìrinn-each, 's ged thigeadh iad fein a h-uile ceum air bonnabh an cas leis dhachaidh; agus cuimhnich so, cha 'n urrainnear a ghoid no thoirt as an litir—cha dean an litir-chreideis math do neach ach dhàsan d' am buin i. Faodaidh mac Eóghain dà sgillinn-deug shasunnach no punnd sasunnach, beag mór mar thogras e chur dhachaidh á Sasunn g' a ionnsuidh gun chunnart a chall no dol am mearachd; agus so airson fìor bbeagan a phàigheadh airson an saothreach; cuiridh sea sgillean mar so dhachaidh dà phunnd Shasunnach.

Calum.—Cha 'n fhaod mi ràdh nach 'eil seòrsa do thuigse sa' chùis sin; cha robh fios agam air sin; ach coma, cha 'n fhaic mi fèin cìod am móran ratha tha 'n lorg an airgid tha na gillean gaolach 's na caileagan laoghach a' cur dhachaidh; cha 'n iad na daoine bochda bu mhiann leòsan fhaotainn tha 'ga shealbhachadh, ach coma có dhiùbh cha 'n abair mi tuill' air an am; 'S fhad' o'n a chuala mi “Mar a leagas Murchan ithidh Mearchan.”

M. Sg.—Nach taitneach an nì bhi 'mothuchadh mar tha'n saoghal a' dol air aghaidh le innleachdan ùr, mar tha eòlas a' craobh-sgaoileadh fèadh an t-saoghail; rìoghachdan a' dhùthacha ri chèile. 'S fhasa gu mòr dol a nis do Lunnainn na bha e 'n làithean m' òige dol do Ghlaschu; agus airson Ghlaschu nach 'eil e aig an dorus? Na carbadan iarainn a' siubhal deich-mìle-fichead san uair; litir o Lunnainn ann an trì làithean; an paipeir-naigheachd aguinn fliuch o'n chlà-bhualadh! Cò nis a bhiodh a' ruith gu bàta-deathcha no seitheach seòlaidh le litir? cò dh' earbadh litir ris a' cheannaiche-mhór e féin no ri fear eile a chailleadh i air an rathad math-dh' fhaidte, air neo bheireadh dhachaidh 'na phóc' i; 'nuair a dh' fhaodar airson aon sgillinn a cur leis a' phost, 's e co cinnteach gu'n ruig i'n t-àite tha air a shònrucha' dhi 's gu'n ruig a' ghrian ud shuas an cuan mòr tha cùl Irt nan ian fionn an nochd mun caidil i. Mo bheannachd air an riaghailt ghasda, agus soirbheachadh dhoibhsan a sinuistich oirre. Cha 'n fhaod an riaghailt so gun chinneachadh.

Calum.—Cha 'n abair mi diog, ach chì sinn; air mo shon féin cha léur dhomh am mòr-fheum a th' anns a' chabhang so tha 'sgaoileadh thar an t-saoghal a nis, na h-uile h-aon agus na h-uile nì 'na chabhaig; carbaid iarainn a' falbh leth-cheud mìle san uair; cia dé dheth sin? An bheil so ach a' mealladh dhaoin' o'n dachaidh? Nach fhaic thu daoine b' abhaist a bhi glic, a nis mar gu'm biodh teine-sionnachain air an earball; cha 'n fhan iad seachd-uin aig an tigh, ach air an ais 's air an aghart; a mach an Dùn-éideann an diugh 's an Lunnainn a' maireach; àiteachan nach fhaca na daoine còire bho'n d' thàinig iad, riamh; agus nach 'eil a' bhuil, a h-uile sgillinn a chruinnich iad aig an tigh 'ga chosg air falbh. 'Bheil ar tighearnan a nis na's fearr na iadsan o'n d' thàinig iad? 'bheil iad na's fialaidh, na's iochdmhoire, na's cairdeala? Cha 'n fhiach leò am màl féin a thogail a nis, ach Bàilli mòr 's bàilli beag, sgrìobhadairean 's luchd-lagha: maor-coille, maor sratha, agus iad féin, uachdarain na tìre 'siubhal leth-cheud mìle san uair, roimh Shasunn 's an Fhraing. Ma thig so gu rath 's iongatach leanas' e; agus ìnsibh so dhomh, 'Bheil na tuathanaich na's cothromaiche? Mo chreach 's mo léireadh 's ann agam tha fios nach 'eil. 'Bheil ar fleasgaich na's foghaintiche, ar maighdeannan na's modhala, na's màlda, na's beusaiche? 'Bheil an coimhthional a mach air an fhaiche sin shìos air latha na sàbaid na's tlachdmhoire na bha iad an linn t' òige; ach coma cò dhiùbh ars' thusa, tha Glaschu aig an dorus, thig litir á Lunnainn an trì làithean; siùbhlaidh daoine air rathaidean iarainn na's luaithe na nì gobhlan-gaoithe air iteig—'s mòr a' chulaidh-bhòsd sin. Thig cnap feòla dhachaidh á Glaschu 'n àite bhi 'marbhadh a 'mhairt reamhair; gheibhear slimean tana caorach o'n bhùth an àite bhi feannadh nam mult mòra—nach mòr an t-sechair sin? Coma leam an spìocaireachd thrugh! Tha'n saoghal a' dol air aghaidh!! Tha mi cho sgìth do'n t-seanachas so 's a bha losgunn riamh do'n chléith-chliata! Cha robh 's na daoine bho'n d' thàinig sinn ach baothairean, ud ud cha robh! do bhrìgh nach robh aca litrichean

saora; ach bha fearann saor aca, agus cairdeas saor, agus biadht-
asid shaor; agus mur robh na paipeirean-naigheachd lionmhor,
bha paipeirean be luachmhoire lionmhor. Gheibhinn iasad chùig
puinnid Shasunnach air m' fhocal, far an diugh nach fèdraibh iad
an t-ì se a Chalum? Gabhaibh mo leisgeul ach sin agaibhse 'n
fhàrrion, thug sibh fèin a mach i 'lion beagan is beagan mar a dh'
ith an cat an sgadan; ach slàn leibh! cuiribh a' mhàileid far nach
ruig na rodain oirre.

A' BHREAC, NO A' BHOLGACH.

Cha 'n eil an eualaint se idir eunnartach ma chaidh breac-a'-
chruidh a chur gu ceart air neach roinne. Bu chòir do na h-uile
pàrtaid an aire theirt nach dean iad dearmad air breac-a'-chruidh a
chur air an pàisdean cho luath 's a bhios iad mìos no dhà aois;
agus chomhairlicheamaid gu dùrachdach nach tigeadh aona ghille
na caileag òg a mach gu Galldachd gun a' bhreac-chruidh a chur
orra mun fag iad an dùthaich féin.

'S urrainn ministerean no neach air bith a thogras iarraidh,
iengar bric-a'-chruidh fhaotainn airson an luchd-dùthcha le litir a
sgriobhadh do Lunnainn agus aon sgillinn a phàigheadh an am a
car sa' *post office* 'na àite féin. Thig e nuas g' a ionnsuidh, fad
an rathaid gu teuraint' an an litir; agus faodaidh aon sam bith
le sgrìobhadh a' chraicinn le snàthaid, gun uiread agus fuil a tharr-
ning, ach an craicinn a charachadh, agus an sin an t-iengar a chur
bog ùr ris, a bhi cinnteach gu freagair e.

Ma thachras do'n bhrìc-nàdurra tighin do theaghlach, 's é dòigh
a's fearr a's urrainnear a ghabhail loc-shlaint fhuasglaidh a
chumail a' chuirp fogsailt a chleachdadh, an seòmar a chumail
fionnar agus ùnail, agus a bhi 'toirt uiread do bhùrn fuar ri òl do'n
neach thinn 's a's àill leis, agus ma 's urrainnear *lemon* no stuth
goint air bith fhaighinn g' a mheasgadh leis an uisge. Mur 'eil
nì eile r'a fhaotainn, freagraidh duilleagan nan sealbhag gu maith.

Airson fìorachadh na feadhach a thoilicheas fios a chur air
iengar na brice do Lunnainn, cuireadh iad air cùl na litreach,

The Resident Surgeon,

Small Pox Hospital,

London.

NEW ZEALAND.

AN DARA H-BARRANN.

'Tha 'n dùthaich se gu h-àraidh luachmhor a thaobh pailteas agus
nàdur na coille:tha 'ciantian innte. Tha seòrsa ebraobhan ann an
eilein se nach 'eil air an t-saoghail uile 'n leithid airson àird' agus
tuighead; agus tha 'm fàsach far a' bheil iad a' cinntinn cho far-
suing 's nach faicear, do réir coltais, crìoch air fad ioma linn. Tha
aon seòrsa ebraobh ann ris an abair iad an *caurais* no an *caudie* tha
'toirt bàrr air gach seòrs' air an eualas iomradh; cha 'n eil ginthas

America féin ach mar phreas an coimeas ris. Tha cuid diubh so ochd-'s-da-fhichead troidh mu 'n cuairt agus cho dìreach réidh gu 'm bàrr, ri saighid, mór gu leòir airson crann-meadhoin do'n luing a's mò tha 'snàmh a' chuain. Tha iad ceud troidh air airde gun mheur gun gheug gus an ruigear am mullach; agus air am bàrr tha duilleach tiugh, cho dlùth 's nach faigh gath-gréine troimhe. Tha 'chraobh so mar gu 'm biodh i air a sniomb no air a toinneamh mu 'n cuairt, agus anabharach righin. Tha seòrsa do chraoibh eil' ann am measg nan ceudan tha 'fàs ann, nach 'eil am bitheantas ach mu cheithir troidhean mu 'n cuairt, ach tha os-ceann ceithir fichead troidh air airde mun bheil uiread aona mheur a' bristeadh air falbh uaiphe. Tha na ficheadan seòrsa do chraobhan anns an eilein àluinn so nach faighear ann an dùthaich air bith eile; agus airson loingeas a thogail no airson saorsainneachd sam bith, cha 'n eil ann na bheir bàrr orra. Chuireadh dhachaidh do Shasunn o chionn dà bhliadhna trì-fichead-'s-a-deich do sheòrsachau ùr fiodha nach facas roimhe sin 'nar dùthaich, agus na h-uile seòrsa dhiubh luachmhor, agus cuid diubh anabharach àillidh an déigh an locrachadh. Tha preasan ann as a' bheil gach dath air uidheamachadh, na dathan a's deàlraiche 's a's luachmhoire. Tha lìon a' fàs gu nàdurra anns gach cearn do'n dùthaich so cho reachdmhor 's a tha raineach an cuid a dh' àiteachan; tha e na's rìghne na cainb air bith, agus dlùth air a bhi cho làidir ri sìoda. Cha 'n eil teagamh 'nuair a thogar muinnlean-lìn nach toir am bàrr luachmhor so tha 'fàs gun chur, gun ghartlan, gun saothair, móran stòrais a stigh do'n dùthaich so. Cha 'n fhaod e gun bhi 'na ghoireas mòr dhoibhsan a thuinicheas an t-eilean so. Tha cuiseag do lìon nàdurra bho shea gu deich troidhean air àirde; tha e 'tilgeadh froise gu pailt o bhliadhna gu bliadhna, agus tha 'chuid deth tha 'cinntinn air na beanntabh gu h-àraidh, geal, caol, finealta. Tha do'n lìon so fàs ann an *New Zealand* na dh' fhóghnas do'n Roinn-Eòrpa. Chaidh lóng cheithir cheud tunna thogail anns an eilein so, agus cha robh ball no sreang o bhàrr an t-soithich gu bàrr nan crann, ach do'n lìon so, agus chaidh innse dhuinn gu bheil iad a nis trì bliadhna' innte gun a h-aon diubh air fàilneachadh; agus ann an iasgach na muice-mara, cha 'n eil ball cainbe cho righin, earbsach, làidir ris a' bheairt-iasgaich tha air a deanamh do'n lìon so; agus is cúis chudthromach so, oir air uairibh tha fiach trì mìle punnd Sasunnach an earbsa ri aona bheairt.

Tha seòrsa do RAINEACH a' cinntinn anns an dùthaich so mar an ceudna tha luachmhor, oir ithidh crodh agus caoirich agus mucan e cho toilichte 's a dh' itheas iad feur. Tha os-ceann leth-cheud seòrsa do'n raineach so san dùthaich, agus mucan fiadhaich a' teachd beò orra cho reachdmhor 's ged a bhiodh iad air am biadhadh ann an crò.

Tha dà bhàrr BUNTÀTA do'n t-seòrsa tha againne aca sa' bhliadhna, agus tha seòrsa do bhuntàta milis eil' aca nach 'eil againne, a dh' fhaodar ithe amh no bruich, a tha fallain, beathachail, blasda, agus furasda thogail. Tha gach bàrr eil' ann a dh' fhaodar ain-

meachadh, agus gach seòrsa meas a's urrainn fàs air bhàrr craoibhe no air nachdar tuim. Tha preasan ann as am faodar seòrsa do BHEÒIR no do lionn a dheanamh, agus craobh air a' bheil duilleach a' fàs a ni rì ris an abair iad a nis craobh na tì. Fàsaidh a' chraobh fhìona san dùthaich so gu reachdmhor, amhuil 's gu bheil daoine fiosrach air bharail nach 'eil seòrsa fìona tha air a dheanamh san Fhraing no san Spàinde no àit air bith eile, nach faodar a dheanamh san eilein so ri h-ùine.

Tha IARUNN, GUAL, GOIREAL, MARMHOR agus PRONNUSG r'am faotainn gu pailt anns gach cearn do'n eilein so.

'S iongatach an nì nach 'eil beathach ceithir-chasach san dùthaich so air fad ach na thugadh ann o àiteachan eile. Thugadh a' cheud MHUCAN ann le caiptein *Cook*, agus tha iad a nis anabharach lionmhor, a' ruith fiadhaich air feadh nam beann; thugadh COIN ann leis an Spàindeach ainmeil *Juan Fernandez*. Tha CAIT agus RADAIN lionmhor ann, ach thugadh ann iad le luingeis a bha 'taghall an àite. Tha muinntir na tìre fìor ghaolach air feòil chat agus radan r'an ithe. Tha nis CRODH a's CAOIRICH aca, agus iad a' cinneachadh gu slolmhor; thainig cuid do chlàimh chaorach an àite so do Lunnoinn air a' bhliadhna 'n uraidh, agus cha d' thainig gu margadh riamh clòimh cho luachmhor rithe. Cha 'n eil beathaichean allmhara fiadhaich do sheòrs' air bith ann, no nath-raichean nithe, no creutair snàigeach puinnseanta sam bith. Tha seòrsa do dhearc-luachrach ann anabharach mòr. Tha EÒIN lionmhor. "Dhùisgeadh mi 'n diugh," arsa caiptein *Cook*, "á m' chadal le ceileirean nan ian sa' choill ged tha 'n long ceithréamh-mhìl' o'n tràigh; cha chuala mi riamh ceileirean cho binn, mar gu 'm biodh eunlaith an t-saoghail air cruinneachadh a dh' fheuchainn có ribheid a b' airde 's bu bhinne thogadh fonn." Tha na h-eòin a' tòiseachadh an òrain cheòlmhor beagan an déigh mheadhon-oidheche, 's cha teid clos no tàmh orra gu éirigh na gréine, 's an sin tha iad 'nan toad tuille ré 'n latha. Cha chualas feadain no inneil-chiùil riamh a bheir bàrr orra. Tha aon eun ann ris an can iad an t-eun-fochaid, 's cha 'n eil fonn no guth a chluinneas e nach h-aithris e gu pongail fìrinneach; tha e o phreas gu preas, o thom gu tom, gun fhois gun tàmh, a' magadh mar gu 'm b' ann 's a' toirt deth gach fonn a's fuaim a chluinneas e; coma ciod am fonn, coin no cait no geòidh no mucan no caoirich, na h-uile guth a chluinneas e; tha e mu 'n aona mbeud ris an smeòraich; tha iteach an eòin àillidh so cho dubh ris an fhitheach, ach co bòidheach lannara 's a's urrainn sùil fhaicinn, cuid a dh' itean cho geal ris an t-sneachd a' luidhe air'uchd, cosmhail ris a' bhréidein gheal bhràghad a chitear air ministear sa' chrannaig; tha e toigh-each mu gach eun eile 's gach eun eile toigheach uime. Tha na mìltean do dh' eòin eil' ann, a ghabhadh leabhar air an son féin nan tòisichinn air an àireamh agus innse mu 'n déibhinn.

Tha iasg do gach seòrsa ri fhaotainn ceithir thimchioll an eilein so. Cha 'n eil bàgh no caolas no abhuinn nach 'eil làn éisg, na h-uile seòrs éisg agus maoraich a tha san Roinn-Eòrpa 's na cendan

eile nach facas riamh 's na cearnaibh so Tha na fiasgain a th' ann an cuid a dh' àiteachan os-ceann troidh air fad; tha'n rionnach ann na cladaichean agus cho pailt 's gu'm faodar le lìon-sgrìobaidh an toirt gu tràigh 'nam mìltean, 'uirread 's a's urrainnear a chaitheamh dhiubh.

Tha iasgach na muice-mara ma tluimchioll an eilein so. 'S àbhaist do na muca-mara na cearna so thathaich nuair tha 'n t-àl òg no na h-uirceana-mara aca, 's tha mòran dhiubh air am marbhadh, agus anabhar' airgid air a dheanamh leòsan tha 'g an iasgach.

San ath àireamh feuchaidh sinn cùntas a thoirt na luchd-àiteachaidh nan eilein so, na *New Zealanders*, an ooslas, an cleachd-aimean, agus gach nì mu 'n déibhinn is airidh air fhiosrachadh.

AN DÀ UAN.

UIRSGEUL SAMHLACHAIL.

A' Cheud Earrann.

O chionn ioma bliadhna thachair do dhà uan bristeadh a mach o'n chrò anns an d' rugadh iad, am measg bheanntaibh *Asia*, agus o chùram an pàrand d' am b' ainm Ned-chiontas, agus choinnich iad leómhann garg a leag iad anns an eabar fo 'chasan, a reub an rùisg bhlàth agus a leòn iad féin gu goirt gus an robh iad an impis bàsachadh. Cha robh deò annta 'thiòta mur tachradh da bhuachaille caomh a bhi 'gabhail an rathaid, a theasaing iad o ghial an leómhainn, a ghabh truas mòr dhiubh, ach anns an oidhirp so dh' fhuiling e féin gu goirt, agus leònadh gu cràiteach e anns a' chòmhrag.

Ghiùlain e air falbh an dà uan òg gu caoinhneil, ged a bha 'fhuil féin fathasd a' ruith gu craobhach o 'chreuchdaibh, a' ruith co dian 's gu'n do nighendh leatha 'm poll 's an t-eabar o rùisg nan uan; agus an déigh dha 'n giùlan air slighe nach b' aithne dhoibh thairis air beinu aird, thug e iad fa dheireadh gu gleann ìosal, fiasgach, fionnar, anns an robh crò beag chaorach, gleann air a chuartachadh air gach taobh le beanntaibh arda. Bha alltan lùbach borbhanach a' sinbhal troi 'n ghleann so, agus air bruachaibh an uillt bha craobhan àillidh air an robh meas agus blàithean cùbhraidh, agus a'tairgse sgàil agus fionnaireachd o theas na gréine. Cha robh ach aon slighe ainhleathan a' treòrachadh do'n chrò chaorach so. Cha do ghabh am buachaill' umhail d'a chreuchdan cierramach féin, b'iad creuchdan agus cunnart nan uan bu mhò bha air 'aire. Bha 'n t-eabar cleann' air a ghilana' dhiubh agus thug e iad do'n t-sruthan, far an d' ionnlaid e iad, agus chàirich e cungaidhleighis ri 'n creuchdabh, agus an déigh dha lòn thoirt doibh, chàirich e iad air an réilein uaine fo dhubhar nan craobh agus taobh nan uisge sèimh, agus mar so labhair e rin.

"M' uaineana geala," ars 'esan, "tha fios agaibh gu bheil gràdh agam oirbh, gràdh a thug dhomh m' fhuil a dhéartadh as ur leith,

tha fios agaibh gu'n do theasairg mi sibh o ghial an leómhainn, agus gu'n d' thug mi sibh do'n àite theuruinte thaitneach so, agus ma dh' fhuirgheas sibh an so gu toilichte, ma dh' éisdeas sibh mo ghuth agus gu'n géill sibh dha; solairidh mise dhuibh na h-uile nì tha maith no freagarach dhuibh, gabhaidh mi cùram dhibh, bidh mi 'm bhuachaille math dhuibh; tha 'm fearach a's fearr anna na cluaineaga bòidheach so 's an t-uirge 's fionnaire san-allta ud shìos. Na fàgaibh an crò, agus is leibh m' uile bhàigh agus mò chairdeas.

M' main gheala luraich féin, ma ghràdhaicheas sibhse mise thug gràdh dhuibhse, agus ma ghràdhaicheas sibh a chèile, giùlainidh mi air falbh sibh 'na dhéigh so gu àite gu mór a's àille, gu tìr gu mór a's griannaiche 's a's glòrmhoire. Amhaircibh gu mullach na beinn' ud thall, agus chi sibh oir agus iomall na dùthcha m' a bheil mi' labhairt; tha 'ghrian a' dèarrsadh air craobhan na tìre sin cho deàrach 's gu bheil iad mar an t-or a's àille dreach; taobh thall do na craobhan sin tha na raointean àluinn air an àbhaist leansa gluasad, far a' bheil mo chaoirich féin a' faotainn sunimhneis iomlan. Eisdibh mo ghuth, agus bheir mi sibhse 'n sin fa-dheòidh. Ach ma dh' fhàgas sibh an crò, ma dhiùltas sibh mise mar 'ur buachaille, ma dh' iarras sibh dol a mach air feadh nam beannta mu'n cuairt dhuibh gun mò chhead, agus an aghaidh mo thoile, cuiridh mi cùil ribh, caillidh sibh mo ghràdh 's mo dhlun, agus theid sibh fo spòig an leómhainn gun neach ann chum ur teasairginn."

An déigh dha labhairt mar so dh' fhàg e iad car tamuill, ach cha deach là seachad nach d' thainig e g'an amharc, agus a thoirt doibh dearbhadh ùr air a ghràdh.

B' iad ainmeanna nan uan sin Caomhag agus Guanag; 's ioma là chuir iad seachad ann an gleann na sìth, gu ciùin toilichte le chèile; bha aca na b' urrainn doibh iarraidh, ghràdhaich iad a chèile, ach gu h-àraidh ghràdhaich iad an deagh bhuachaille; agus ged thainig orra frasan uieg' agus chlachra-meallain air uairibh, bu shuarach leó sin, bha fasgath aca fo sgàil nan craobh.

Latha do na làithean chaidh an buachaille mar bu ghnàth leis g'an amharc, agus ruith Caomhag bheag 'na chòmhdhail, a' mire mu 'thimchioll le aiteas mòr; ach lean Guanag e gu h-athais-each agus air bheag tlachd. "Ciod a dh' éirich dhuit?" arsa Caomhag nuair a dh' fhalbh am buachaille, "ma tha thu tinn no easbhuidh sam bith ort, c'arson nach d' innis thu e do'n mhaighstir mhaith tha 'thoirt duinn na h-uile nithe gu saoihlir r'a shealbhachadh?" "Cha 'n eil 'na chomas a thoirt dòmha," arsa Guanag, "na tha dhith orm, oir thoir misg e sin orm mar thà. Tha 'mhiann orm gleann na sìth agus an crò-chaorach so fhàgail agus na beanntan arda thall ud a thoirt orm; cia àillidh iad ri amharc orra? Nach léir dhomh na mìltean blàth bòidheach a' fàs air na bruach-sibh, agus eòin do gach seòrsa 'suidhe 's a' seinn air na geugan? 'dèir dhomh mar an ceudna 'm fear a's reachdmhoire 'cinntinn agus gabhair agus caoirich ag ionaltradh air na cluanaibh àillidh? Cha 'n eil e 'm chomas a bhi sona fhad 's a tha mi sa' gheann so;

gabhaidh mi 'n saoghal fo m' cheann, agus leanaidh mi ceuma nan treuda lòn-mhor tha 'g ionaltradh air na sléibhte farsuing ud, ged thoirmisg am buachaille mi."

Rinn Caomhag na b'urrainn i, ach dh' fhairtlich Guanag oirre. Thainig am buachaille mu fheasgar mar bu ghnàth leis nuair a bha 'n dealt a' brònadh air fear, air lusaibh agus blàithibh na macharach. Chuala 'm buachaille mar bhà, ghabh e truas do Ghuanag ghòrach. " Ciod tha air t'aire," ars' esan, " mo thruaighe! ciod tha 'dhìth ort? na chumadh air ais ni air bith bha chum do mhaith? agus ma thoirmisg mi dhuit beannta móra farsuing an t-saoghail 's ann airson do mhaith féin. Uainein bhig amaidich, fuirich far a' bheil thu, éisd mo ghuth, cuir thusa do thaic ormsa agus gleidhidh mi thu; ach fàg mo chrò agus innseam dhuit gur h-iad bochduinn, cùram, imcheist agus briste-cridhe tha 'feitheamh ort; oir, air na beannta' corrach, driseach mòinteil ud tha 'n leómhann beucach a' siubhal a dh' fheuchainn có dh' fhaodas e a reubadh."

Ach a dh' aindeoin so uile, 's a dh' aindeoin gach earail a fhuair Guanag thruagh, cha 'n fhóghnadh leatha ach a bhi mach as a' chrò. Mhothuich na gabhair bhreaca dhi, dhlùthaich iad air allt na crìche, agus thòisich iad air Guanag bhoichd a bhrosgluchadh agus a mbealladh air falbh. "'S ioma là," ars' iadsan, "bha sinne sa' chrò sin, ach dh' fhàssinn sgìth dbeth, theich sinn air falbh agus thug sinn oirnn na beannta sòlasach sin; thig leinn agus bithidh tu sona." Mo thruaighe! chreid Guanag na chual' i, agus air maduinn àraid leum i allt na crìche mun do dhùisg Caomhag á suain agus cadal na maidne.

Dh' fhàiltich a companaich ùra Guanag le dealas mór, gheall iad a treòrachadh gu h-ionaltradh àillidh blasdá, agus leaba dheanamh dhith do bhlàithibh cùbhraidh deagh bholtrach nuair thigeadh àm dol mu thàmh.

Lean Guanag iad; bha nis ann aird a' mheadhon-latha, a' ghrian a' deàlradh le teasanabbarach air na sléibhtibh. Bha i fann, lag, sgìth agus claidhte. "A nis," ars' aon do na gabhair, "riaraich thu féin leis an lòn thaitneach so, agus òl as an t-sruthan tha ruith aig do chosan." Thòisich Guanag air itheadh; bha 'n seòrsa feòir a bh' ann do réir coslais maith ni's leòir ri amharc air—ach bha e searbh, searbh r'a ithe, agus an deigh ithe cha robh an t-acras air a riarachadh. Dh' fheuch i nis an t-uisge; bha e soilleir, glan ri amharc air, ach ged a dh' òl i' gu togarach dheth, cha robh a pathadh air a chasg; an àite sin, 's ann bu phàitiche bha i mar a's mò a dh' òl i. An uine ghoirid dh' fhairich i teasach no fiabhrus 'na cuislibh uile, oir bha'n t-allt so a' ruith troimh luibhean puinnseanta dh' fhàg e cunnartach r'a òl, agus dhùisg fiabhrus anns gach aon a dh' fheuch am pathadh a chasg as. Bha Guanag mi-thoilichte, dh' fhairich i mar nach d' fhairich i riamh, luain agus buaireas nach d' fhiosraich i gu sin; ghuidh i air na gabhair gu'n tugadh iad do dh-àit eil' i, agus gu'n nochdadh iad nì-eiginn ùr dhi.

"Lean mise," ars' aon do na gabhair stiallach bhreaca——

Criochnaichear an eachdraidh so anns an ath àireimh.

'GIÙLAN STÒLDA ANN AN TIGH DHÉ.

Biodh “ fìos agad cionnus la còir dhuit tha féin a ghlèidh ann an tigh Dhé.”—
1 Tim. iii. 15.

Tha e gu tric air a ràdh le daoineibh a shiubhail móran do'n t-soghal, gur h-ainneamh a chunnaic iad luchd-aoraidh 'gan giùlan féin ni's neo-mothachala o'n leth-a-mach ann an àit air bith na ann an Albuinn; agus tha so gu truadh fìor. Nach brònach déistin-neach r'a thoirt fainear cho beag urram 's a tha móran a' toirt do thigh Dhé, an t-àite sin anns a' bheil aoradh air a dheanamh do'n Tì ard agus naomha! Thig iad a stigh le'n còmhach-cinn orra, gun mhodh gun urram do'n àite ni's mò na ged bu chrò cruaidh no chaorach a bhiodh ann. Cha smuainticheadh iad dol a stigh air dorus uachdarain shaoghalta gun an aodach-cinn a thoirt diùbb, ach ann an tigh an Tighearna cha 'n eil meas aca. Cha 'n fhaicear so ann an dùthaich air bith ach ann an Albuinn. Agus tha cleachdadh eile tha anabarach nàr, an déigh dhoibh suidhe, an àite 'n leabhar a ghabhail 'nan làimh agus beannachd an Tighearn a ghuidhe air seirbhis an latha, 's ann a ghrad thòisicheas iad air seanachas, air amharc mu 'n cuairt doibh, a' mothuchadh do gach ni faoin, gun uiread, a réir coltais, agus aon smuain shuidhichte shocrach air a' ghnòthuch mu 'n deachaidh iad an sin, no mu'n Tì ard agus ghlòrmhor a gheall a phobull a choinneachadh ann; agus co lath 's a bhios *Amen* a mach á beul a' mhinisteir a chrìochnachadh na seirbheis, a suas gach ad agus boineid air gach ceann, mar gu 'm biodh iad fo dhil' uisg' air taobh cnuic. Tha so anabharach nàr; cha 'n fhaicear so ann an dùthaich air bith ach ann an Albuinn, agus gu truagh cha 'n ann sna h-eaglaisean Gàidheal-achd a's lugha 'chìtear dheth. Cha 'n e sin uil 'e, ach nuair dh' éireas an coimhthional agus tha làmhnan a' mhinisteir air an togail ri mèamh ag asluchadh gu robh gràdh Dhé an t-Athair, agus gràs ar Tighearn Iosa Crìost, agus co' chomunn an Spioraid Naoimh maille riu, an ùrnuigh a's cudthromaiche 's urrainnear a chur suas, cha 'n eil fear san fhichead a' toirt fainear aon fhocal, ach ag amharc mu'n cuairt doibh agus a' strìgh có's luaithe gheibh a mach air an dorus. O! nach h-e so am mì-mhodh a's mò? cha 'n e 'mhàin sin ach am peacadh a's mò, tàmailt a thairgseadh do'n Trionaid uile-ghlòrmhoir?

Dh' ùraicheadh na nithe so 'nar cuimhne leis an litir a leanas, a thainig g' ar làimh, agus is airidh air àite sa' Chuairteir.

“ A CHUAIRTEIR SHUAIRCE,

Bha mi 'n là-roimhe san eaglais Shasunnaich, agus ged chunnaic mi rud no dhà nach d' thainig gu h-uile ri m' inntinn, chunnaic mi aon rud a chord rium, agus 's e sin a h-uile h-aon mar chaidh e gu stòlda d'a aite-suidhe chrom e 'cheann agus rinn e ùrnuigh aithghearr, nach cuala neach ach a Dhia. Nuair chaidh mi do'n eaglais anns an àbhaist domb suidhe, air an ath shàbaid, lean mi an eisimpleir, agus innsidh mi dhuibh ciod a thubhairt mi. Cha 'n eil a bhathais agam a smuainteachadh gu bheil e airidh air àit

ann an “ Cuairtear nan Gleann ;” ’s e ’tha mhiann orm fios fhaot-
aionn uaibhse ’m bheil no nach ’eil na briathran fallain, agus a réir
na Fìrinn. So iad ;”

O ! Thusa ’lìon le d’ ghlòir o shean
An teampull àrd an Salem ’bha ;
Bì ’n diugh a làthair le deagh ghean,
A’s maithaich sinn le d’ ghathaibh gràidh.

O ! criothnaich sliabh Shinài ’n diugh,
Cuir duibhre’ dhubh ort féin mar shròl,
Mum marbhar sinn le mais’ do chruth ;
Oir ’s leòir do ’n bhruth so cearb do d’ ghlòir.

Am Focal thigeadh le beò-bhuaidh,
A’s chìtear gluasad measg nan cnàmh ;
A’ charraig reasgach aibhinn buail,
A’s gheibh an sluagh r’a òl an làn.

Gu farsaing fosgail do thigh-stòir,
A’s thoir do t’ òglach lòn gun taing,
Do mhàna cùbhraidh o na neòil,
A’s gheibh gu leòir gach anam fann.

Cum thusa suas na làmhan sgith,
A chum gu ’n dìol e t’ aobhar féin ;
Ma theid car tiot’ an leigeil sìos,
Theid ruaig air chinnt’ air Israeil Dhé.

Air peacadh Horeib na dean luaidh ;
O tilg e uait ’an cnan do ghràidh !
A’s bheir sinn bóidean á so suas,
Gu ’n cath sinn cruaidh le neart do ghràis.

Coimhlion an diugh do ghealla’ gràidh
Do ’n àireamh sin do d’ shluagh tha cruinn ;
A’s braon a nuas do bhuadhan gràis
Mar dhealta tlàth air bhàrr an fhuinn.

Cuir onoir air aona Mhac do ghràidh,
A’s air an là an d’ thug e buaidh ;
Mosgladh na mairbh ’nan cadal ’tà,
’S biodh gairdeachas san teampull shuas.—*Amen.*

S mise le mór urram

Bhur seirbhiseach ùmhail

OURAN.

Baile-mór Ghlaschu
Ceud mhìos an Earraich
1840.

FREAGRADH MHIC-TALLA.

Air bruaich aibhne ’s mi ’seasamh ag amharc gu beachdail
Air a glan shruthaibh còbhrach ’ruith seachad gu cas,
Ar leamsa gu ’n robh i a’ sìor chur an obaid domh
Gach sonas air thalamh nach mair ach car seal.

“O! innis domh” thuirt mi, “a bhras shruth a’ ghleannain,
A’ d’ chùrsa tha ’giùlan nam fuar-uisge gorm,
’N teid gach sonas san t-saoghal mar so as an t-sealladh?
Gach faireachdainn ghràidh ’n teid an gearradh air falbh?”
Thuirt Mactalla ’s e ’freagairt,—“an gearradh air falbh.”

Gabh air t’ aghart a’ t’ amar, a bhras shruth a’ ghleannain,
O’n tha sòlasan talmhaidh cho grad ri ’n toirt suas;
Ach mo chridhe bidh ait ’gabhail seallaidh air nàdur,
’S am beannachdan cairdeis, o’n ’sleam iad san uair.
’M feum gach nì a nì milis ar beò-shlaint dol seachad?
A’s beannachdan cairdeis am mair ach car uair?
Gach toil-inntinn aon-fhillt’ ann an nàdur ’na cheud fhàs,
A’s subhachais inntinn, gu grad an toirt uainn?
Thuirt Mactalla ’s e ’freagairt,—“gu grad an toirt uainn.”

“C’ àite nis” a deir mise, “’bheil dòchas fir thùrsa?
C’ àit iocshlaint do thrioblaid a’s saorsadh o chall?
Ma theid seallaidhnean àluinn mar so as an fhradharc,
Ri fuasgla’ bhios mairionn c’ àit idir an seall?
O! teich-sa,” deir m’ anam “gu casan do Shlàn’ir,
Dean maithneas asluachadh ’s creid ann a ghràdh,
Oir annsan tha slàint’ agus lànachd gun traoghadh,
A’s t’ aoibhneas bidh mairionn ’s cha teirig gu bràth;”
Thuirt Mactalla gu milis—“cha teirig gu bràth.”

A. S.

Ile ’n Samh la
do ’n mhios mhàirt,
1840.

NAIGHEACHDAN.

Ged a Bonamaid an Cuairtear leis na tha do naigheachdan coitchionn a mach air an àm so feadh na dùthcha gu dearbh ’s beag maith a bhiodh ’na lorg; bu tioram e r’a innse’ ’s bu sheachd tirm’ e r’a leughadh. Cha ’n eil a’ Phàrlamaid a’ deanamh a’ bheag no mhór ach connsuchadh agus bruidhinn.

Cha bhi naigheachd air bith á *China* gus an ruig an armailt a chuireadh air falbh chum a smachdachadh. Tha dòchas againn muair ruigeas iad gu ’n socruichear an aimhreit gun dórtadh fala. ’Si ar barail gu’ bheil muinntir Shasunn le ’n sannd cho ’fada ’m mearachd sa’ chùis so ri muinntir *China* iad féin. Tha luingeis Shasunnach, ole air mhaith, a’ reic *opium*, ’se sin tombaca nan Turcach, ri muinntir na dùthcha sin, ’ga chur a stigh a dh’ aindeoin riaghailtean *China* agus laghanna na rìoghachd sin, agus mar so a’ buaireadh nan daoine bochda chum an sùgh-cadail so a’s miosa na uisge-beatha gu mòr, a cheannach, agus an lorg so aimhreit agus misg agus tinneas agus gach olc thoirt orrasan tha ’deanamh feum dheth. ’Se gaol an airgid freumh gach uile.

Tha sìth agus sàmhchair ann an *Canada* agus a h-uile aobhar chum smuainteachadh gu ’n seas so. Tha ’n imrich mhór air a’ bheil daoine ’labhairt o Bhreatunn gu *Canada* uachdarach, fo

chomhairle luchd-riaghlaidh na rìoghachd air an àm, agus co luath 's a bhios ni sam bith air a shocruchadh mu 'n chùis so cluinnidh ar luchd-dùthch' e.

Cha robh sid earraich riamh airson treabhaidh agus cuir a's cliathaidh a b' fhearr na th' againn air a' cheart am so, agus tha na tuathanaich Ghallda, daoine nach 'eil idir furasda thoileachadh le sid, ag aideachadh gu bheil i fàbharach.

Cha 'n eil ceaird ach gu maith tròm air an àm, agus gach gnè mhalairt. Ar leinn nach 'eil marsantan mòra, ceanalta suairce Ghlaschu cho ro chridheil shunndach 's a b' àbhaist doibh. Nuair nach 'eil iadsan a soirbheachadh cha dù do dh-lochdarain agus luchd-cosnaidh ach a bhi air deireadh. Cha do thòisich cosnadh gu ro mhaith fhathasd, ach tha na rathaidean-iarpinn gu sùrdail a' dol air an aghaidh, agus tha forfhais do ghnàth dlùth dhoibhsan air luchd-cosnaidh.

AON FHOCAI SAN DEALACHADH.

Mìle taing d' ar cairdean òga tha cho eudmhor dhealasach as ar leith; tuille cha 'n eil àit againn a ràdh san àireamh so, ach tha h-uile litir tha sinn a' faotainn cairdeil, taitneach.

Tha "Iain an airde tuath" 'na dhuine còir; mar a shaoil sinn, cha robh e ach ri fàla-dhà.

Fhuair sinn iomad litir a' gearan nach robh duilleag-uachdair air a' Ghàidheal mar a b' àbhaist a bhi air an fhear nach mairionn, an Teachdaire Gàidhealach. Nam biodh cota-mór do 'n t-scorsa so uime cha b' urrainnear a' chur leis a' Phost; 's éigin a' chur a mach rùiste mar tha e, le léineig bhig ma 'theis-mheadhon, air am bi ainm an fhir do 'bheil e dol.

Tha maps no dealbhan againn do Chanada uachdarach, do New Zealand agus Australia, a b' urrainn duinn a thoirt seachad an nasgaidh, ach cha 'n urrainnear an cur leis a' phost gun chostas; ach cuiridh sinn a mach ind an cois nan Cuairtear nach 'eil 'n dol leis a' phost agus nach 'eil air an stampadh. Faodaidh cuid a' ràdh gu 'n do chaill sinn ar Gàilig leis an uiread so do Bheurla chleachdadh, ach 'si cha innt a's fearr 'na leithid so do ghnòthuch an té a's fhasa thuigsinn.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE.

Edinburgh, M'Lauchlan, Stewart, & Co.; Aberdeen, G. King; Dingwall, A. Keith; Thurso, Wm. Russell; Greenock, A. M' Iver; Paisley, A. Gardiner; Oban, J. Miller; Campbelton, Wm. Rulston; Perth, J. Dewar; Ròthesay, Wm. Glass; Dumbarton, J. M'Gregor, Stationer; Tobermory, J. M'Lean, Merchant; Fort-William, D. M'Millan, Writer; Fort-Augustus, J. Forbes, Schoolmaster; Beaully, A. Campbell, District Clerk; Glenurquhart, A. Fraser, Schoolmaster; Stratherrick, J. Fraser, Schoolmaster; Kilmorack, J. Rose, Schoolmaster; Fortingall, D. Campbell, Schoolmaster; Balquhidder, J. Carlton, Schoolmaster; Lochearnhead, J. M'Leod, Schoolmaster; Stronliun, J. M'Naughton, Schoolmaster; Stornoway, P. Clark, Schoolmaster; Glenorchy, R. Campbell; Callander, P. M'Kinlay, Merchant; Lochgilphead, Neil Gillies, Merchant; Islay, D. M'Corkindale, Nosebridge.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

Mios A' Mhàire, 1840.

AN TREAS ÀIREAMH.]

[Pais 6 SOLLEAN.

CONTENTS:—Condition of the Highland Population of Cape Breton, page 49.—The Two Lambs, Part II., 53.—Familiar Dialogue, New Zealand Manners and Customs, 57.—Regulations of Emigration Committee for South Australia, 63.—Legend of Stewart, Earl of Mar, 65.—Lament for Saul and Jonathan, 67.—Undutiful Son Reproved by his own Son, 68.—Pleasing Anecdote, 69.—Highland Proverb, 69.—News, War with China, 69.—Phases of the Moon, 72.—Notices to Correspondents, 72.

COR NAN GÀIDHEAL THA 'TUINEACHADH CHAPE BRETON.

Tha 'n t-eilean so dlùth do thir-mór America mu thuath; cha 'n eil ach caol aimhleathan eadar e 's *Nova Scotia*. Tha 'n t-eilean caud mìle air fad agus mu leth-cheud mìl' air leud. Tha e ana-bharach fuar fad a' gheamhraidh, agus trian do'n bhliadhna fo shneachda. Fhuair Bretonn còir air, 'se sin choisinn sinn e le iomairt arm, o'n Fhraing, anns a' bhliadhna 1745. Tha dlùth do dha fhichead bliadhna o'n thòisich cuid do mhuinntir na Gàidhealtachd air dol air imrich do'n eilein fhuar so. 'S ann á siorramachd Earraghaidheal, agus Rois, à chaidh a' cheud bhuidheann do dhaoine bha air am fògradh a mach gun mhóran iochd, gu àite dheanamh do choigrich Ghallda, agus do chaoraich-mhóra. Cha robh aig a' chuid bu mhò dhiubh na dhloladh an t-airgiod-aisig, ach fhuair iad thairis air creideas, agus le barantas a thoirt gu'n dioladh iad e 'n déigh ruigheachd. Bha so 'na uallach mór orra, 's chum e iad ann am bochduinn a' chuid bu mhò d'am beòshlaint, agus ann an eisimeil na feadhachd thug thairis iad. Fhuair iad fearann, ach 's beag a b' fhiach e do dhaoine bochda mar bha iadsan? Bha saothair mhòr ann an leagail na seana choille reachdmhoir a bha cinntinn ann fad linnibh, 'na freumhachadh a mach as a bun, 'nan giùlan air fàbha 'na dhéigh sin, agus ann an oibreachadh agus réiteachadh an t-èilimh air son barra 'ghiùlan.

Bha iad gun àsuin cheart; cha b' urrainn a' chuid bu mhò dhiubh tuadh no tuireasg a laimhsachadh; bha 'n t-sid gailbheach; sneachda 's reothadh; tighean aca r'a thogail do na craobhan a bha iad a' leagail, a' tighinsuas air droch theachd-an-tir agus air droch còmhachadh, móran diubh gun aodach gun chais'eart, gun bhó gun each, iad féin lag, fann, gun mhisneach, ann an tìr aineoil, air am meileachadh le fuachd, agus mìle duilgheadas nach tuig iadsan nach d'fhiosraich iad. Thuit móran diubh ann an ainfhiach tróm, ghlac mòrd an ainfheich am fearann a bha iad fad bhliadhnaichean ag àiteachadh, agus cha robh aig na daoine bochd ach dol na

b'fhaide air an aia do'n choille, agus taisachadh air croit eile 'réiteachadh dhoibh féin, fo mhile anacothrom fo'n d'fhàilnich iomadh aon diubh. 'S ann naithe so tha e a' tachairt gu bheil anabhara bochduinn ann an *Cape Breton* fhathas, dìth agus ganntar cho mór 's a bha riamh anns an dùthaich a dh'fhàg iad. Ach 's taitneach r'a thoirt fainear, ged is ann mar so a thachair do mhóran, gu bheil feadhain eil 'ann a fhuair an lamb-an-uachdar air na duilgheadais sin, agus a tha ann an cothrom maith.

Fad thrì bliadhna dèug 'ar fhichead, an déigh do mhóran Ghàidheal dol thairis do'n àite so, cha robh aon fhear-teagaisg aig na daoine bochda; cha robh aona mhinisteir aca—cha robh fuaim chuig-eaglaise r'a chluinntinn—cha robh aca tigh-aoraidh anns an cruinnicheadh iad—cha robh aona mbinisteir ann gu càraid òg a phòsadh, gu leanabh òg a bhaisteadh, no gu orduighean an t-seisgeil a fhrithealadh 'nam measg; 's gann gu robh Bìobull no leabhar eile ann, agus ged a bhitheadh, cha robh iad comasach air an leughadh.

'S ann sa' bhliadhna 1833 chaidh a' cheud mhinisteir Gàidhealach a chur a nùnn; daime eudmhor d'leas, suairce, bha 'siubhal o chearn gu cearn feadh an eilein. 'Se *Farguharson* bu shloinneadh do'n duine so, bha air a bheannachadh gu móran maith a dheanamh am measg nam fògarach bochda so, agus a tha fathas a' saothreachadh, agus tha dòchas againn a bhithas ioma bliadhna air a chaomhnadh 'nam measg. Fhuair e ar luchd-dùthcha mar chaoraich gun bhuachaille, 's gun non neach gu truas a ghabhail diubh.

Bliadhna no dhà 'na dhéigh sin lean Mr Stiùbhart e, ministeir ceanalta eile 'mhuinntir na Gàidhealtachd. Tha 'n eòantas tha na daoine maithe sin a' toirt anns na litricheibh tha 'teachd napa, air cor mhladaich nan Gàidheal, air an deuchainnean aimsireil, agus air an uireasbhuidhean spioradail, déisneach r'an leughadh. Lean na Gàidheil Mr Stiùbhart o àite gu àite, cuid diubh a' tighin thar mhonadh, treimh choille agus shneachd, a dh' éisdeachd searmoin, agus a dh' iarraidh baistidh, cuid diubh air an son féin, agus cuid airson an cuid cloinne. Nis, buidheachas do'n Ard-Bhuachaille 'ghabh truas do'n chuid so d'a threud, agus a chuir ann an cridhe-achan dhaoine iochdmhor aig an tigh, amharc erra le truas agus bàigh! Tha cóig, mur 'eil roimhe so se, ministerean Albannach anns an eilein so, agus os ceann deich 'ar fhichead do sgoilean maithe, far nach robh a h-aon gus o chionn gheirid. 'S taitneach mar tha 'n obair bheannaichte 'dol air a' t-aghaidh a dh' aindeoin gach duilgheadais agus grabaidh. Chaidh ceathrar a nùnn o chionn bliadhna á Glaschu, air an lasadh le eud agus dùrachd air maith a dheanamh am measg an luchd dùthcha. B'aithne dhuinn fear ~~thairis~~ gu maith, Lachann Dòmhaillach; bhuineadh a dhaoine 'mhuinntir do eilein Chòla as an deachaidh iad imrich a dh' ~~thairis~~; thainig e nall a dh' Albainn gu barrachd foghlaim agus bhrosnuich e òganach measail a bha 'na chompanach ~~air~~ Mr Macanreothuich gu dol a nùnn maille ris; agus tha sinn ~~ann~~ dòchas gu bheil iad a nis a' saothreachadh le chéile, agus

'nam beanachadh mòr do'n eilein. 'Si ar n-àrnuigh gu soirbheachadh Dia leo, agus gu sìneadh e an làithean, chum 's ma 's e sin a thoil-san, gu'm faicadh iad toradh an saothrach 'nan latha féin.

Tha déigh mhór aig Gàidheil bhochda Chape Breton air leabhraichean Gàilig fhaotainn, agus tha iomad litir dhùrachdach 'g ar rùigheachd, ag aithneadh gu 'n oiridheamaid iad chum ruigheachd eirra. Tha leabhraichean eòlais Ghàidhealach gu h-àraid luachmhor leo, agus doirbh r'a fhaotainn. Cha 'n fhiosrach sinn air dòigh anns am faodadh daoine maithne snairce an caomhnas d'an luchd dùthcha bhochda tha thairis, a thaisbeanadh na b'fhearr na leabhraichean 'nan cainnt mhàthaireil féin a chur d'an ionnsuidh; d'fhàilbh mòran dìobh gun sgillinn, agus tha mòran d'an sliochd beòd fhatbad. Rinnse so gheibheadh iad fearann an naegaidh no air neo-ni, ach a mis cosdaidh ceud acair osceann dà phunnd-deng agus deich sgillean Sasunach. Cha 'n eil ceud acair a dh'fhearann eòir air a shon sin, shaoileamaid, as an rathad, ach bu chòir dhuinn a chuimhneachadh co doirbh 's a tha e r'a réiteachadh 's a chur gu feum.

Ach bochd mar tha Gàidheil an eilein so, tha iad a' togail eaglaisean, agus tha iad caomhnachail cairdeil r'an cuid ministeirean. Bha cuid dìobh cho tuingeil do Mhàr Friosal airson e dhol a shearmonachadh latha dheibh, 's gu'n do chuir iad luchd eitheir do bhuntàta g'a ionnsuidh mar dhearbhadh air an taingealachd. "Bhaist mi an diugh" ars' e sin ann an litir a chuir e dhachaidh, "còig pàisdean 'ar fhichead, còig dhuibh as an aon teaghlach. Bha aona Ghàidheil aig an robh dà leanabh r'an baisteadh, co bochd 's nach robh còmhach-cinn no cais'eart air, no frach cota-bàin a dh'adach air féin no air a theaghlach. Air a' cheathramh latha do cheud mhàs an fhogharaidh, chaidh eomachadh Suipeir an Tighearna a fhrithchealadh san àite so; air di'rdoin, latha 'n traisg, bha aoradh againn ann an trì àiteachan, agus air di-ciadain bha coimhearsnachd againn airson seanachais agus conactaidh spioradail; air di-cathairne bha dà shearmon againn, aon sa 'Ghàilig agus aon sa' Bhearla. Thèisich an t-seirbhis leth-uair an déigh deich uairean sa' mhàduinn, agus cha robh i crìochnaichte gus déigh shea uairean a dh'fheasgar. Bha aoradh againn air di-luain mar an ceudna, agus bha sinn a' meas gu robh dà mhile pearsa san éisd-eachd, agus orainneachadh na bu riaghailtiche, na bu stòlda guilao, na bu shaidhichte anns gach dòigh, cha'n fhaca mi riamh ann an aona chearn anns an robh mi. Bha h-uile cridhe làn, agus da nìeamh 's gann gu robh sùil tioram. Thug iad gu m' chuimhne 'a còntas a th'againn air na COMHNANTAICH, (*Covenanters*) nuair bha iad air am fògradh gu beanntaibh agus gabhlach nan creag a dheanamh aoraidh do Dha. "Gun teagmh" ars' an duine maith so "tha Dia 'nar measg, agus tha mi ann an dòchas gu bheil mòran a' teachd a mach as an fhàsach, 's an taic air fear an gràidh. Bha 'n t-sìd àillidh, agus ged a bha 'n sluagh dòmhail air teachd o gach cearn do'n eilein, fhuair iad cairtealan, agus gach goireas agus

feumalachd a b' urrainn doibh iarraidh. Bha mu thimebioll trì fichead ann a chomhpàirtich do'n ordugh naomh. Cha dhì-chuimhnichear an là so ann an ùine ghoirid ann an *Cape Breton*. Bu taitneach da rìreamh an sealladh! O chnoc bòidheach a bha beagan os ceann an àite chìteadh bàtaichean fo shiùil 's fo ràimh a' tighinn o gach aird, agus a' gabhail 'ionnsuidh lamraig sheasgair a bha 'n cois a' chladaich. Dlùth do'n àite sin, chìteadh eaglais gheal eireachdail, agus tigh-sgoile 'ga thogail airson òigridh an àite. Tiota beag o'n eaglais chìte pàilliun, agus duine aosmhor, dreachmhor 'na choslas, a rugadh ann an Gàidhealtachd Albuinn le 'bhlobull 'na làimh 'na sheasamh ann, a' leughadh le guth ard socrach, stòlda, focal Dé do'n t-sluagh mar bha iad a' cruinneachadh, agus buidheann an déigh buidhne dhiubh a' teachd air an aghart 's a' suidhe air an réilein. Air an tràigh chìte ceud bàta air an tar-ruing suas far nach ruigeadh an làn iad; agus cha bu chòir a dhì-chuimhneachadh gu robh mòran do chloinn òig ann, eadar deich agus cóig bliadhna deug, le'm Bìobuill, 'ag éisdeachd le dùrachd agus mothuchadh mór, air obair shòleimte an latha.

Tha so uile taitneach, agus bu chòir dha sòlas thoirt dhuinne tha fathasd san dùthaich shona so. Tha feum air mòran do mhinistirean Gàidhealach ann an *Cape Breton*. Tha muinntir an eilein sin a' glaothaich le dùrachd an anama, air searmonaichean an t-soisgeil, iad a dhol a nùnn a chuideachadh leo. "Cionnas" ars' iadsan, "tha e a' tachairt gu bheil ministirean òga Gàidhealach cho leisg an dùthaich féin fhàgail? gur fearr leo bhi 'teagasg sgoilean aig an tigh, no bhi ioma bliadhna 'nan tàmh, na tighin a mach an so a shearmonachadh saobhbreis do-labhairt Chrìosd, do pheacaich bhochda bhàsmhor?"

Tha trì aiteachan-aòraidh aig gach ministear anns an eilein so, agus tha iad a'dol roimh shaothair mhór. Tha ann an aon àite ris an canar *Myra*, dà cheud teaghlach Albannach, agus do chreidimh eaglais na h-Alba, chaidh imrich o Uithist a' chinne-tuath; ghabhadh iad so ministear air an son féin, agus ochòin! 's iad a chuireadh an fhàilte shuìlbhearr' air. Tha iomad àit eile do'n t-seòrsa cheudna ann. O! nach sòlasach an nì smuainteachadh air latha a' chomanachaidh sin féin air an d'thug sinn cùntas? gu robh dà mhìle d'ar luchd-dùthcha bha cho fad' ann an tìr thioram, thartmhor, theith, as eugmhais uisgeachan na beatha spioradail, air an cruinneachadh a dh'éisdeachd deagh sgeòil shòlasach na slàinte; an sluagh mòr so a' togail shalm do Dhia, agus a' cumail cuimhn' air bàs an t-Shlànuigheir, ann an àite far nach robh r'a éisdeachd o chionn beagan bhliadhnaichean, ach beucaich bheathaiche fiadhaich an fhàsaich, agus iolach nan innseanach thruagh, nach cuala riamh iomradh air ainm an Dé bheò? Nach maith a dh' fhaodas sinn an laoidh so aithris le taingealachd do Dhia?

Feuch dh'éirich solus air na slòigh,
Bha chòmhnuidh 'n duibhre bàis;
Is air an t-sluagh a bha fo sgàil,
Nis dhealraich griat nan gràs.

Canaibh do' u Tighearn òran nuadh,
 Air 'ainm biodh luadh 's gach àit;
 Feadh muir is tìr is innse eian,
 Biodh moladh Dhia gu bràth.
 A chathair mhór! is fhàsaich fhaoìn!
 Molaibh araon ar Dia,
 Sa' mbachair thugaibh moladh dha,
 'S na bheil 'nur tàmh feadh shliabh.

Tha comunn ann an Glaschu airson ministeirean agus maighstirean sgoile chur a mach a dh' America mu thuath, agus is neo-shuairce 'n Gàidheal nach cuidich leo. Tha Gàidheil bhochd America fada 'nan comain a tha 'riaghladh a' Chomuinn so. Tha aon fhear dhiubh 's cha 'n urrainnear barrachd cliù agus taing a thoirt dā na tha e 'toilltinn anns a' chàs mhaith so, 'se sin an t-urramach an t-ollamh *Burns*, aon do mhiniateirean Phaisleig, a shaoithrich gu mòr airson maith Chape Breton.

AN DÀ UAN.

AN DARA H-EARRANN.

“Lean mise” ars' aon do na gabhair stiallach bhreaca, “agus bheir mi dh' ionnsuidh na coille air a' bheinn ud thall thu; nach léir dhuit na h-eòin àillidh tha 'seinn air na geugaibh?”

Dh' amhairc Guanag ach cha robh a sealladh cho geur 's a b' abhaist da; bha seòrsa do cheò dorcha mu 'n cuairt di, agus cha b' urrainn di nithe fhaicinn mar a b' àbhaist di; ach lean i a' ghabhar gus an d' ràinig iad a' choille anns an robh na h-eòin air an cual' i uiread mholaidh.

“Tha 'n oidhche 'ciaradh” arsa 'ghabhar, “tha 'ghrian a' dol fodha, treòruichidh mi thu gu leabaidh do bhlàithean cùbhraidh far am faod thu luidhe agus an oidhche chur seachad, oir cha 'n fhaod thu gun bhi sgith; agus tàlaidh ceileirean nan eun thu gu suain; pillidh mi 'm màireach agus fosglaidh mi suas air do shon slòsan ùra.” Bha Guanag taingeil, agus ghrad luidh i air leabaidh bhlàithean do gach dath agus seòrsa. “Bidh mi nis” ars' ise “toilichte.” Sheinn na h-eòin ach cha robh aca ach aona cheileir; dh' fhàs Guanag sgith dheth, agus bha 'n ceòl searbh r'a éisdeachd; agus nuair a sgaoil na h-eòin sin an sgiathan mhothuich Guanag nach robh ite aig a h-aon diubh a bhuineadh dha féin, ach a spionadh á h-eòin eile, agus gu robh iad féin lachdunn, odhar grànnda ri amharc orra.

Dh' fheuch Guanag cadal fhaotainn ach dh' fhairtlich so oirre; bha fàile nam blàithean a bha an tùs taitneach, a nis air fàs ana-barach tróm mi-thaitneach. Dh' éirich i agus dh' fheuch i aite-tàimh eile fhaotainn, ach bha 'ghrian an déigh dol fodha, bha 'n oidhche dorcha, cha robh reul no rionnag san athar, bha dubh-dhorchadas m' a timchioll, bha sgàth agus eagal oirre ceum a thoirt

gun fhios nach tuiteadh i ann an slochd anns am biodh i air a milleadh. Ràinig i mu dheireadh bun craoibhe, agus chruinnich i duilleagan seargte's leig i i féin sìos gu tàmh; ach shéid a' ghaoth, bha 'chailleach-oidhche le 'tuireadh brònach a' sgrìachail os a ceann, agus an ialtag ag itealaich mu 'n cuairt di. Cha b' urrainn Guanag lochd fhaotainn; bha 'n oidhche anabarach fuar, agus bha fuaimneannan eagalach air nach robh i eòlach, air feadh na coille, agus nuair thuit i mu dheireadh ann an seòrsa de chadal luaineach, bha na bruadair a b' eagalaiche 'lìonadh a h-inntinn. Ar leatha gu fac' i a pinthar neò-chiontach, Caomhag àillidh, 'na suain chiùin air an fheur ghorm fo fhasgadh nan craobhan àluinn; air uairibh smuaintich i gu'n d' thainig an deagh Bhuachaille d'a lì-ionnsuidh 's gu 'n do ghairm e oirre le guth garg, agus air uairibh eile ghrad dhùisgeadh i as a cadal a' smuainteacha' gu 'n robh 'n leómhann beucach dlùth agus an impis a milleadh.

'Nuair thainig a' mhaduinn agus a phill a' ghabhar, dh' innis Guanag mar chuir i seachad an oidhche, agus dh' fheòraich i cia mar a b' urrainn di pilleadh 'ionnsuidh a' chrò a dh' fhàg i, far an robh Caomhag ghràdhach.

"'N ann do 'n t-seòrsa sin thu?" arsa 'ghabhar, "cha 'n eil thu ach òg fhathas; stad thus' agus ann an ùine ghoirid bidh meas agad air an t-saorsa tha ri shealbhachadh air na raointibh farsuing so."

"Theagamh gu 'm bì," arsa Guanag, "ach tha mi air mo mhealladh gu mòr; oir cha 'n fhaca, cha chuala 's cha do bhàis mi mì air bith thug riarachadh is fiach 'ainmeachadh do m' anam."

"Dean thusa foighidinn" arsa 'ghabhar "agus cha 'n fhada bhios tu mar sin." Chreid Guanag, agus bha i a-ris air a mealladh. Gheall na gabhair móran o àm gu h-àm, ach cha robh Guanag toilichte. Thredraich iad i thar sléibhtibh àrda, corrach, eas, móran na bu doirbhe r'an coiseachd na na beanntan air an do ghiùlain am Buachaille maith i, nuair theasairg e i o ghlaic an leómhainn. Bha a rùsg air a sbracadh dhi leis an dreighinn agus na drisean; bha a casan air am milleadh leis na creagaibh agus na clachaibh a bha 'na rathad, agus thòisich na gabhair ri bhi eas, crosda rithe, agus tàir agus magadh a dheanamh oirre. Ach 's e nì a's mò dhùisg iomaguin Guanag, beucaich an leómhainn agus a' mhaigh-ghamhain e na beanntaibh, agus iomad oidhche cha do dhaidil i lochd leis an eagal.

Chuir i mar so seachad iomad latha agus oidhche shamhraidh a's gheamhraidh o 'n a dh' fhàg i 'n crò sona; ach air feasgar àraidh air a losgadh le pathadh, luidh i sìos air an fheur, agus mar so theg i a tuireadh tróm. "O!" ars' ise, "nach b' amaideach mise a smuaintich riamh air a' chrò bheannaichte 'n robh mi, fhàgail? B'e sin gleann na sìth—'s ann an sin a bha na eluanagan uaine 's na h-uisgeacha fallain beò—cia fionnar an dubhar anna an d' rinn e mo leaba! a ghairdean féin tharam chum mo dhìon—a' ghrian cha do bhuail mi san là, no 'ghealach san oidhche—agus thusa 'Chaomhag mo ghràidh, leis am b' àbhaist leam luidhe 's éiridh le

crìdhe a' ebur fàilt air a' bhuachaille mhaith. O mo Bhuachaille! O mo Chaombag, mo phiuthar ghaolach! c' arson a thréig mi sibh? Cìod is urrainn na beannta corrach casa se thoirt domh mar ionnlaid airson an t-saorsa agus an toil-inntinn a chaill mi? Mo thrèaghe! tha h-uile latha 'n so na 's miosa na 'n latha chaidh roimhe—c' àite 'bheil an t-saorsa 'ghealladh dhomh? Cha 'n fhearr mi na tràill, oillt air m' anam o mhoch gu h-anmoch; cha 'n ionann 's nuair bha mi ùmhail do 'n ard-bhuachaill a ghràdhaich mi agus a dhéirt 'fhuil air mo shon; 'sann an sin a bha mise 'sealbhachadh sibh a's saorsaigh.

Am feadh a bha i mar se a' caoidh agus a' gearan, chun' i omaichean tróm—dh' amhaire i mu 'n cuairt di, agus air ball chunnaic i caora leònta a' ruith do 'n cheart àite 'n robh i. Thuit i r'a taobh, an fhuil a' ruith gu craobhaich, i air a lot gu tróm agus ann an glais a' bhàis.

“C' arson” ars' ise ri Guanaig “tha thu 'na d' shuidhe an se? Eirich! Teich! tha 'n leómhann air guala na beinne ud shuas; thoir thu féin as gu grad, air neo tha thu caillte.” “Cionnus a' theicheadh mi?” arsa 'n t-an 's e air chrith le h-oillt. “Tha an àit' ann,” arsa 'chaora, agus ni bheil ach ann àit ann, far an urrainn duit a bhith tèarainte, agus 'se sin fo chùram a' Bhuachaille mhaith agus anna a' bhuar a dh' fhàg thu, an crò 's an buachaille mhaith gun saothair 's gun duilgheadas, gidheadh cha 'n ann gun duilgheadas mór agus gun spàirn chruaidh a gheibh thu air t' ais; cha 'n eil bealach no cum air an urrainn duit triall nach 'eil an leómhann garb an cumart de choinneachadh.” “Cìod ma tà” arsa Guanag 's i 'criothmachadh le h-eagal “a chomhairliche' tu dhomh a dheanadh?” “Dean mar a thogras tu,” arsa 'chaora, “ach fhad's a tha thu san àite so cha 'n urrainn duit a bhith tèaraint' o'n leómhann.” Air a' cheart àm se chunnaic Guanag treud chaorach a' ruith 'nan deann le leathad, mar gu 'm biodh iad air an rungadh le nàmhaid ghuinich, ach bha 'm feusgar a' ciaradh, dorchadas nan tràth air tighinn, 's cha b' urrainn di fhaicinn cìod an nì chuir eagal orra, no cò bha 'gan rungadh. Chlisg i le h-uamhas, agus ann an trioblaid mhór ghlaoch i mach, “cìod a nì mi chum 's gu 'm bi mi air mo thèarnadh o ghlaic an leómhann?” Bha 'chaora ann am plathadh a' bhàis, 's gan gu robh comas labhairt aice. “Eisod rium, a Ghuanag bhochd,” ars' ise, “Tha 'm bas dlùth dhomh, cìod an fhirinn, 's mìthich dhomh a labhairt; bha mise cho togarach ri h-an eile tha air beanntaibh na h-amaideachd so, air thusa bhuaireadh air falbh o chrò an àigh anna an robh thu, ach dh' fheuchainn a nis do stiùradh air t' ais. O! nach mise dh' iars dol air m' ais mi féin an àit thusa thàladh air falbh, ach rian mise tair air an deagh bhuachaille, chuir mi gu neo-shuim an leómhann garb, cha do chreid mi gu robh a leithid idir ann; lean mi tograidhean mo chridhe chealgach féin, an t-uabhar, an spòrs, 'sìad sin a mhill mi; cha 'n fhoghladh ach an saoghal a ghabhail fo m' cheann. Pìll, pìll; pìll gu tràth, pìll air a' cheart àm! O! fàg na raointe

truagha so, cha 'n eil orra ach boire 's fiarus a's iomaguin, an gaire breugach, cridhe claidhte, eagal agus buaireas, bochduinn agus bàs. Fàg iad a 'Ghuanag, mum fàgar thusa mar tha mise, rùiste, leònta gun truas, gun iochd, gun charaid gun chomhfhurtachd, gun chòmhnaidh, gun cobhair, agus gun dòchas. Eisd! tha an crò beannaichte dh' fhàg thu anns an aird-an-ear, an aird anns a' bheil a' ghrian ag éiridh; amhairc os do cheann, faic a reul dealrach àillidh ud san aird-an-ear; cum do shùil air an reul sin, dean do ghabhail oirre, ruith air sgàth do bheatha, ruith, na dean moille, na h-amhairc a' d' dhéigh." Tuille cha do labhair a' chaora thruagh—aona phlosga' beag agus thilg i an deò.

Dh' amhairc Guanag le truas agus oillt; ghrad theich i air falbh; bha 'n oidhche gu maith dorcha, ach bha 'n reul san aird-an-ear a' dealradh, chum i a sùil oirre; chual' i air uairibh miogadaich nan gabhar, méilich thruagh nan caorach, agus beucaich oillteil an léomhainn, ach cha do stad i. Bha 'n reul a' fàs doilleir, bha neula 'tighin thairis oirre mar dhìrich i uchdach ard, agus mar theich an reul cùl nan neul, bha cambanaich na maidne 'bristeadh a mach cùl nam beann, 's gathan àluinn na gréine ag òradh aird nan speur. Chunnaic Guanag crò na sìth—buar an àigh, agus bha i cho sgith, air a claidh le saothair le h-eagal agus iomaguin, 's nach robh e 'na comas dol ceum na b' fhaide. Luidh i air an fheur, gun lùs. Thòisich i air beachdachadh ceithir thimchioll a' chrò, ann an dòchas gu 'm faigheadh i stigh cho furasda 's a fhuair i 'mach, ach chunnaic i nach robh dòigh air pilleadh a stigh ach tre 'n dorus aimhleathan a bha air a ghlasadh, agus aig a' Bhuach-aill amhàin, bha 'n iuchair. Dhùisg so iomaguin ùr. "Cia mar is urrainn dòmhsa" arsa Guanag "do dhànadas a ghabhail bualadh? mise 'dh' fhàg e, chuir cùl ris, a rinn tàir air? ach" ars' ise "nach do ghràdhaich e mi, nach do dhóirt e 'fhuil féin air mo shon, ciod am fios nach gabh e truas fhathas?"

Nuair bha Guanag mar so a' breithneachadh, chunnaic i dorus a' chrò 'ga fhosgladh, agus am buachail e féin a' tighin a mach agus a' giùlan Caomhag ghràdhach 'na uchd. Cia mar dhùisg so aiteas agus dòchas 'na h-inntinn! Dh' fheuch i éiridh agus ruith 'nan còmhdaigh, ach bha eagal oirre, agus mhothuich i nach robh e 'na comas aona cheum a ghabhail—thuit i air a h-ais le anfhainneachd 's cha mhór nach d' thug i céill. Bheachdaich i am buachaille caomh a' gluasad suas ri uchd na beinne air an robh an t-ionaltradh mu 'n cual' i e gu tric a' labhairt, agus far na gheall e iadsan a ghiùlan fa-dheòidh a bhiodh seasmhach dha ann an gràs, agus ùmhail d'a thoil. 'S ann troimh dhorus do 'n òr bu deirge dreach a bha 'n t-slighe do 'n tìr àghmhor so. Bha 'n dorus so cho dealrach ri soillse na gréine ann an airde a glòir; agus nuair a ràinig am buachaille mullach na beinne, dh' fhosgladh na dorsan àrd, agus leigeadh a stigh Caomhag an àigh. Chual' i nis ceòl na bu mhilse na sheinneadh riamh air talamh, nach cuala cluas riamh a choimeas!

Air a' cheart àm sin ràinig fuaim do sheòrs' eile 'n t-àite 'n robh

i 'na sìneadh; thionndaidh i, agus eó mhothuich i air uchd na beinne ach an leómhann garg. Bha 'bheucaich mar fhuaime tairneanaich, agus cha robh creag no coire nach do fhreagair d'a ghéimrich oillteil. Mhothuich i gu robh e 'téarnadh sgàirnich aird os a ceann, agus a' gabhail dìreach 'ionnsuidh a' cheart àit anns an robh i féin 'na sìneadh. Thainig crith agus oillt air Guanaig nach d'fhairich i riamh roimhe a leithid, ach air a' cheart àm so thug i fa' near am buachaille maith a' téarnadh na beinne taobh eile 'ghlinn, agus, ar leatha gu 'n cual' i e 'g ràdh, "Na biodh eagal air m' uainea beag féin, oir tha mise comasach air iadsan a theasairginn chum a' chuid is faide mach, a thig do m' ionnsuidh." Lìon dòchas a cridhe, agus a' deanamb aon spairn le 'h-uile neart, dh' éirich i air a casan. Bha 'n leómhann a nis dlùth, a chraos fosguilte, 's ann am priobha na sùl bhiodh i 'na ghlaic, ach thug Guanag aon leum leis na h-uile càil agus neart a bha 'na comas, agus tilgear i féin aig casan an deagh bhuachaille, agus togar suas d'a ionnsuidh sùil an aithreachais agus osunn an dòchais.

Nis, ciod a dh' éirich do 'n uan so 'na dhéigh sin, cha 'n fhiosrach mi 's cha chuala mi riamh; ach 's aithne dhomh trècair agus caomh-alachd a' Bhuachaille bheannuichte, gu bheil e cho deònach gabhail ri nain a chaidh air seacharan, maitheanas a thoirt doibh agus an saoradh, 'sgu bheil mi làn chinnteach gu 'n do theasairgeadh Guanag o ghlaic an leómhainn; agus gu'n tugadh e cridhe ùr agus tograidhean ùra dhi, air chor's gu 'n do chinn i 'na caoirich ghràdhach, dhìleas aoibhinn 'na threud féin; agus is làn-chinnteach mi a thuilleadh air so, nach iarradh a' chaora so tuille gu bràth crò na sìth fhàgail, làn-dearbhte gur h-ann fo chùram an Ard-Bhuachail, amhàin, agus 'na chrò féin tha sòlas buan agus suaimhneas mairionn agus ann an deanamb a thoile, gu bheil duais ro mhòr.

CÒMHRADH.

EADAR CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDNEACH.

Cuairt.—'Ne so Eachann?

Each.—'Se so féin e, le'r cead, na tha làthair dheth; 'bheil sibh féin 'nur slàinte?

Cuairt.—Cha 'n fbaod mi bhi 'gearan. Co è 'n t-òganach tha leat an so, Eachainn?

Each.—Sgonn balaich is mac dhomh, aig an robh toil seanachas a bhi aige ribh. Thainig sinn a mach á Tirithe le làn bàta, le cead duibhse, do mhucan grànnda; 's ma tha leth-uair an uaireadair a dh' ùin' agaibh r'a sheachnadh, tha sinn fìor thoileach ur seanachas a chluinntinn agus ur combairle fhaotainn.

Cuairt.—Dean suidhe, Eachainn; cia uime tha thu 'g iarraidh mo chombairle-sa?

Each.—Ma tà, gun dol a nunn no nall o'n chùis, innsidh mi sin duibh. Chuala sibh gu robh muinntir na Gàidhealtachd fo thogail mhòr air an àm so mu 'n imrich air a' bheil àireamh mhòr dhiubh

a' amainteachadh dol, de sìoghadan fad 'as. Tha feadhain a nis a' falbh o àite gu àite, air tòir dhaoine gu dol thairis, mar gu 'm biodh ann dròbhairean air tòir dhann agus aighean airson naomhaidh; a b-uile fear a' moladh na dùthcha g'a bheil e féin ag iarraidh an tabhairt, agus a' diomoladh gach àit eile. Tha daoine bochda fo bhreislich leis na tha iad a' cluinntinn, agus gun fhion cìod is còir dhoibh a dheanamh, no c' àit a b' fhearr dhoibh dol. 'S éigin da mhóran aca dol taobh-eiginn, ach cia dhiubh 's ann an dheas no an eath, cha 'n eil fios aca, 's bha mise 's mo mhac so ag iarraidh ar comhairle chur ribh féin mu 'a chùis.

Cuairt.—C' àit an robh sibh a' amainteachadh dol?

Each.—Fhir mo chridhe, cìod am fios a th' againe? Ma's éigin domh féin nead m' òige fhàgail, agus mo sgiathan a sgaoileadh, 's anarrach leam fhad 's a thèid mi, nam bithinn cìnuteach á h-àite maith mu dheireadh; ach tha mi ann an ioma-chomhairle bhochd, leis gach agaid agus iomradh tha mi 'fàotainn. Cha teir dithis an aona bharail domh. Thachair duin' uasal tlachdmhor orm o chionn latha no dha, agus thuit dhuinn a bhi 'seanachas mu na nithibh so; dh' fheadraich mi dèth cìod a' chearn a chomhairlicheadh ean domh dol, agus saoil sibh cìod an fhreagairt thug e dhomh? “Cia dhiubh,” ars' ean “a b' fhearr leat a bhi air do mheileachadh leis an fhuachd, no air do longadh le teas?” “Ma tà” arsa mise, “cha 'n eil mi féin ro chìnuteach; 's coingeis leam có dhiubh.” “Ionis so dhomh,” ars' ean a rithist, “cia dhiubh b' fhearr leat a bhi air t' itheadh leis na madaidh-allaidh no leis na daoine dubha?” “Ma tà,” arsa mise, “'s gnothach sin nach do ghabh mi féin gu maith fo bheachd.” Dh' amhairc mi 'na aodana, a dh' fheuchainn an tuiginn cia dhiù bha e da rìreamh no ri fala-dhà. Rinn e glag gaire, agus dh' fhalbh e! Nis, fhir mo chridhe, a Chnairteir rùnaich, inasadh sibhse 'n fhìrinn domh. Thug sibh cunntas anabharach taitneach dhuinn mu 'n eilein uaine taobh eile 'n t-saoghail far a' bheil na craobhan móra 's na h-eòin àillidh; ach cìod an seòrsa dhaoine th' ann, ma tha daoine idir ann?

Cuairt.—Tha daoine ann eadar an dà eilein ris an abair iad *New Zealanders*, tha ochd fichead mìle dhiubh ann eadar shean a's òg, 'se sin tha iad a' deanamh dèth, àireamh sluagh na dùthcha. Bha iad aon uair móran na bu lìonmhoire, ach leis gach cogadh fuitheach eadar rithis féin, chaidh anabhara dhiubh a mharbhadh. Tha luchd-àiteachaidh nan eilein sin 'nan treubhan fiadhaich air leth o chéile, dìreach mar bha na sìneacha Gàidhealach o chionn ceithir chend bliadhna, a' cat' 's a' cogadh r'a chéile; cinn-fheadhna thairis air gach treubh no cinnheadh, a tha 'fàotainn urram mar rìgh napa, agus d' a bheil iad dìleas, gu h-àraidh an àm cogaidh. Tha luchd-àiteachaidh nan eilein so 'nan daoine allmhara, fiadhaich, borb, agus gu tur aineolach. De gach seòrsa dhaoine borb air agbaidh an t-saoghail cha 'n eil an leithid r' am fàotainn airson tapachd, teòmachd, spionnaidh agus treuntais, nam b' aithne dhoibh an cumhadan sàdurra chur gu feum. Tha dath an craicinn eadar a bhi dubh agus buidhe-odhar. Tha iad anabharach salach, mosach agus gràineil 'nan cleachdaineann, ged

nach 'eil daoine sam bith a's eireachdala 'nan camadh agus 'nan pearsachan. Am bitheantas tha iad dlùth air sè traidhean air àirde, agus garbh, calma, fùghainteach, lùghmhor. Tha cuid do na meadhan òga taitneach ri amharc orra, maiseach, eireachdail 'nan dealbh, le sùilean dorcha bàigheil; am falt fada 'tuiteam sìos 'na dhuala beathach camagach ann 'n gunnibh. Tha e 'na chleachdadh ann measg nan daoine se an aodainn agus an cuirp gu léir a ghearradh le sporan agus sligeachan geura, chum coltas na's colgarra 'na's eagaliche-thoirt doibh ann am beachd an naimhdean, agus 's àbhaist do na fir 's na meadhan a' chobann uile 'suirradh le b-ùille 's le saill ròn agus éieg, agus criadh ruadh, nì tha 'togail bola sgreamhail diubh anns an dùthaich ghrianaich theith se, agus a' toirt orra amharc namharra, oillteil.

Each.—Na truaidair! ach a' bheil a' bheag do thuigse no do còlas aca?

Cuairt.—Tha iad geur agus soirbh r'an ionnsachadh; agus a' chuid diubh a dh' ionnsachadh chum a' chreidimh Chrìosdail, mar a' chì sinn 'na dhéigh se, tha iad riaghailteach agus beusach 'nan giùlan. An fheadhainn a dh' fhoghlaim ceaird, tha iad teòma, seòlta, innleachdach. Tha cuid diubh 'nan seòladairean cho tapaidh, sgiobalta, ealanta 's a sheas air clàr luinge, nuair a bhios iad bliadhna no dha air loingean Shasannach, ris a' bheil iad a' deanamh muinntearrais, agus a' tighin air nairibh dhachaidh do 'n dùthaich se 'nan seòladairean.

Each.—An saoil sibh a' bheil iad mar sin? 'S mi nach carbadh am falamdair fe 'n achlais ghràinde ri latha gaillinn.

Cuairt.—Cha ruige' tu leas eagal a bhi ort; tha ministear urram-achd thainig dhachaidh air luing mhóir o'n eilein sin, ag ràdh ruion, ann an leabhar a chuir e mach, nach robh stiùradair san luing a b' fhearr na eileannach dhiubh se a bh' aca. “B' iongantach an sealladh” ann *Dr Lang*, “*Taki* (oir b'e sin a b' ainm dha) fhaicinn a' stiùradh na luinge anns an doiminn bu ghàbhaidh, air druim a' chuain, troimh stoirn agus dhorchadas, agus an sgiobair 'ga shònruachadh a mach o mheasg nan seòladairean uile, mar an t-aon as an robh barrachd earbsa aige, agus bu làidire bha aige san luing; eileannach bochd a bha o chionn ghoirid a' ruith rùiste feadh na coille, cho fadhaich aineolach ri eilid nam beann, cho borb ri madadh-alluidh an fhàsaich.”

Each.—An gille! Air m' fhocal, 's iad a th' anna daoine tapaidh. Cha duine gun tùr a stiùras bàta ri droch latha, mar tha fios agaibhse, gun tighin air luing mhóir; ach a' bheil bàtaichean aca féin?

Cuairt.—Thà, sgothan fada aithleathan, air an cladhach á h-aona mhaide mòr, cuid diubh ceithir fichead troidh air fad, agus a ghiùl-sineas eud peasa, 's a theid tromh mhuir a chuireadh iongatae ort; dà fhichead rann aca air nairibh anna se.

Each.—Thug iad bàrr air birlinn Mhic nèill Bharra, no sgoth mhór thighearna Chola.

Cuairt.—Tha iad fìor ghaolach mu cheòl, agus tha puirt aca tha milia taitneach r'an éisdeachd. Tha iad mothachail léirsinneach mu ghluasad na gréine, na gealaiche 's nan reultan; luidhidh iad a mach fad oidhe shambraidh a' beachdachadh air na rionnagan; tha ainmeanan se' orra, agus ainm air gach craobh agus preas, gach lus

agus blàth tha 'fàs 'nan dùthaich ; 's cha 'n eil eun air iteig, no iasg air snàmh nach 'eil ainm ac' orra.

Each.—Le cead duibhse, ciod an seorsa bìdh a th' aca, cia mar tha iad air am beathachadh ?

Cuairt.—Tha iad gaolach air iasg, agus tha iad féin nan iasgairean sònruichte ; tha mucan, lìonmhor aca nis, agus tha 'm buntàta nis a' cinntinn anns gach cearn do'n eilein ; tha aon seòrsa buntàt' aca dh' fhaodar itheadh gun bhruicheadh idir.

Each.—Gun a bhruicheadh ! Sin agaibh an seòrsa bu choir thoirt do Thirithe, far nach 'eil gual, no mòine, no connadh. Bu chòir do 'n Bhàilli fios a chur air a thiota.

Cuairt.—Tha iad fìor ghaolach air seòrsa do mheacain, agus luibhean tha fàs san dùthaich ; 's àbhaist doibh bun an rainich ùir a bhruiche agus 'ithe ; agus seilcheagan móra tha cumanta, agus durragan no boiteagan na li-ùrach.

Each.—Fhalbh, fhalbh ! Tha mi 'faicinn nach 'eil iad deacair a thoileachadh ; cha 'n fhearr iad na na mucan. A' bheil dad do nàdur dibhe làidir aca ?

Cuairt.—Cha 'n eil. Tha iad, cha 'n e 'mhàin suarrach mu dheoch làidir, ach fuathach agus gràineil air ni sam bith do ghnè spioraid làidir a chur 'nam beul ; ach far a' bheil daoine geala fo ainm Chrìosduidhean, a' toirt a stigh fasain pheacach mhillteach 'nam measg.

Each.—Innsibh dhomh a' bheil a' bheag no mhór a dh' fhiosrachadh aca mu thimchioll sìorruidheachd agus saoghail eile 'n déigh bàis ? 'se sin, a' bheil gnè air bith do chreidimh aca ?

Cuairt.—Thà ; ach 's duilich innse 'ciod is nàdur dha. Tha iad a' deanamh aoraidh do 'n ghréin, do 'n ghealaich, 's do na reultan. Tha ioma dia bréige aca ; ach tha 'nam barail aon spiorad ard ann os ceann chàich, ris an can iad *Atua*, d' am buin 'nam barail-sa, cumhachd mòr. 'S ro iongatach r'a thoirt fainear gu bheil iad a' creidsinn gu'n do chruthaichheadh an saoghal 's na bheil ann le trì diathan móra, co'-ionann ann an cumhachd agus ann an urram ; agus tha e air aithris 'nam measg o limte chaidh seachad, gu robh a' cheud bhean air a crathachadh o aisne thugadh o thaobh an duine ; agus 's e 'm focal a th' aca airson na cànan a tha iad a' labhairt, *Evee*. Tha sagartan aca aig a' bheil cumhachd mòr 'nam measg, agus 's iad so is lighichean doibh anns gach tinneas. Tha iad bàigheil ri 'n càirdean ; ach le saobh-chràbhadh eagalach agus oillteil, nuair their an sagart gu bheil a thinneas bàis air neach air bith, athair no màthair, piuthar no bràthair, òg no sean, cuirear a mach as a' bhothan an duine uireas'ach no an leanabh maoth, càirear air leaba rainich e a mach air a' bhlàr, gun iochd, gun truas, agus leigear leis bàsachadh, gun fhurtachd gun chaoimhneas, fo theas loisgeach na gréine, no fo'n dille mhoir.

Each.—Marbh-phaisg air na béisdean !

Cuairt.—Na bi thusa 'guidhe 'nan aghaidh. Mo thruaighe ! cha 'n eil ann ach aon ni a chuireas gach droch cleachdadh air falbh, agus 's e sin an toirt á lamhan an sagartan mealltach 's an lighichean amaid-each, a dh' ionnsuidh ard-sagart agus lighiche mór an t-saoghail. Tha iad anabharach dìoghaltach, fèargach, fuilteach, seòlta, cealgach,

ma chuirear mìolachd orra. Ma bhuailear iad, eadhon ann am fala-dhà, buailidh iad air ais, agus cha 'n e sin am buille faoin. Tha iad teò-chridheach, rùnach ri 'n dàimhich. Nuair a choinnicheas no dbealaicheas iad r'a chéile, cuiridh iad sròn ri sròin, an àite pògadh le 'm bìlibh mar a ni sinne; agus seasaidh iad mar so, sròn ri sròin, fad ùine mhór a' ghl 's a' caoineadh gun charuchadh; cluinnear an caoineadh air uairibh fad air astar. Tha iad anabharach teòma, deas, le 'n teangannabh ann an labhairt ann an seanachas, no ann an smàdadh; labhraidh iad fad uair gun stad, a' cur dhiùbh gu fogbainteach, agus gu h-àraidh na mnathan.

Each.—An t-urram do na mnathan air a shon sin anns gach àite? Teòm mar tha iadsan air an robh sibh a' labhairt, tha mnathan againne ann an Tìrithe, a chumadh rintha latha 'g an robh iad riamh. Ach a' bheil na daoine furasda chumail fo smachd?

Cuairt.—Tha e anabharach ciogailteach do dhuine 'bheag no mhór do ghnòthuch a bhi aige rintha. Cha seas iad droch cainnt no smàdadh. Thachair do sgiobair Sasunnach a bhi dol air astar ann an aon do na sgothan fada, le sgioba do na h-eileanaich, ach cha 'n iomaireadh iad ach nuair thogradh iad féin, agus an sin luidheadh iad air ùrlar na sgoth a chadal, no leumadh a h-uile h-aon diubh mach air a' mhuir gu snàmh. Ghabh e fearg, agus smàd e iad. Ghrad dh' amhairc iad air a chéile 's thug iad an cladach orra, tharruing iad a suas an sgoth gu bràigh a' chladaich; thug iad féin a' choille orra 's dh' fhàg iad an Sasunnach, gus an rathad fhaotainn air ais mar a b' fhearr 'a b' urrainn da.

Each.—Rinn iad gu gasda, dìreach mar thoill e; bheir e 'n aire air a theangaidh an ath uair theid e 'luingearachd leis na daoine buidhe. Tha cuid do na Sasunnaich glé ealamb le 'nteangaidh, agus 's i sin an teanga shleamhain nach 'eil furasda 'thuigsinn. Tha mi cinnteach gu 'n iomair na sgothan fada aimhleathan, gu maith.

Cuairt.—Gu h-anabarrach maith. Seasaidh fear 'na teis-meadhoin g' am brosnuchadh, a' bualadh a bhas, agus a' togail seòrsa do dh' iorram, mar a chluinnear air uairibh 'nar dùthaich féin, agus mar a bhuaileas esan, a bhasan, iomraidh iadsan.

Each.—'Bheil dealachadh eadar na daoine, cuid iosal agus cuid uasal, mar a chitear ann an àiteschan eile?

Cuairt.—Tha ceann cinnidh aig gach treubh fa leth, ris an abair iad an rìgh, d'a bheil iad ùmhail an àm cogaidh; ach anns gach obair agus saothair, ma 's ann a' ruamhar no gearradh coille, no cur a' bhontàta, cha 'n eil eadar-dbealachadh air bith. Chì thu a' Bhan-rìghinn le sac buntàta air a muin, agus an Rìgh le 'chaibe 'ga lean-tainn, agus aon do na prionnsachan òg air a dhruim, agus fear no dithis eile fo 'achlais.

Each.—Nach laoghach ceanalt' iad? Ach ciod an seors' aodaich a th' aca?

Cuairt.—Tha 'n léine bha orra 'n oidhche 'rugadh-iad, an craicionn buidhe lom, gun ni tuilleadh ach seòrsa do phlaide no brat thar an guailibh, agus seorsa do dh-aparan beag timchioll nam mnathan, ach gun chòmhdach do sheòrsa sam bith air na leanaban, ach air an

suirradh le h-àille 's le saill, chum an tèarnadh o' leagadh na gréine. Bhiodh e cho sniùil dhuit greim a dheanamh air earr na h-earraichean 's air a h-aon do na h-nirceana beaga buidhe so.

Each.—Ach innseibh so dhomh, 'bheil cuid a dhaoine ann is beantiche na feadhain eile?

Cuairt.—Ma tà 's duilich a ràdh. Tha gach ni mar gu 'm biadh e an cumantas aig a' chinneadh uile; ach tha cuid a tha 'nan tràilleam do na cinn-fheadhna, ach cha bhi dith no nireas air a h-aon, fhad 's a tha 'bheag no mhór aig na daoine no aig a' chinneadh do 'm buin e. Cha 'n eil biadhachan air thalamh is fialaidh na iad; roinnidh iad an greim mu dheireadh ri neach tha 'na éiginn. Ma 's e 'n tombaca féin, an t-aon ni is taitneach 's a' prìseala leo th' air thalamh, fhad 's a mbaireas e roinnidh iad e ri feadhain air a' bheil a dhith. 'Se 'n tombaca 'n t-narasdal o na Sasunnaich airson obair latha; air a shon se bheir iad iasg a's mucan a's buntata, 's dealaichidh iad ri nà air bith, airson an tombaca. Thairgeadh a h-aon do na rìghrean té d'a chuid mnathan no bairighinn òg airson rola tombaca.

Each.—Ùbh ubh! a' bhéid, a' bhéid, ach gabhaibh air an aghaidh.

Cuairt.—Na chunnaic iad riamh ach greim tombaca; bheir iad muc reamhar airson pùnd dheth, agus 'na dhéigh sin uile, co luath 's a theid iad gu tìr cha ghléidh iad maith-dh'-fhàidte ach fad na làdaige dhoibh féin, ma thachras neach sam bith orra air a' bheil greim a dhith. Mur 'eil aca ach an t-aon bhrat no plaighe, cha dealaich iad rithe airson nì sam bith, ach thoir dhoibh dithis, agus a' cheud duine lunnòchd air a' bheil brat a dhith, 'se làn dith a bheatha.

Each.—'S iad a th' anna daoine ceannata; 's iomadh aon glé bhriathrach fo ainm Criosduidh nach deanadh a leithid, ge bòsdail iad as an aidmheil. Ach innseibh dhomh ciod an seòrsa thighean a th' aca.

Cuairt.—Tha beatha cho beòhd ri amharc orra 's a chunnaic thu riamh; tha na doras cho òsal 's gur h-aon air ann m'gar a theid iad a stigh no mach. 'S ann a mach aig ceann no cùl a' bheithin tha iad a' dèanachadh an bith; cha 'n ith iad greim ach a mach air a' bhlàr, agus ged robh iad tinn no lag, 's éiginn an toirt a mach mun urrainnear aca ghreim theirt doibh—cha leig iad biadh do sheòrsa sam bith a stigh air an doras. Tha aig cuid dhiubh seòrs' àite taobh mach an tighe, air a thogail le cabair, agus air a thutadh le rainich, anna an dèanach iad an cuid bith agus anna an ith iad e. Tha 'n seòl eòcaireachd furasta ionnuchadh; tha slochd air a chladhach san talamh, agus leac 'na ghrùnd agus leacan na 'chinnicholl, dà threidh air leud 's air doimhneachd, air a' bheil iad a' dèanachadh na dh' fhóghnas doibh; cha 'n ith iad ach da nair san latha, moch a's aqnoch; ach ithidh fear dhiubh air aon lomadh na dh' fhóghnach do sheòrs' dhaoine san dùthaich so. 'S ann a mach air a' bhlàr an faogadh craige no fo sgàil chraobh, is bitheanta leo luidhe agus cadal san oidhche. Tha aig cuid do na cinn-fheadhna daonnaich no tràilleam fòdha, d' an éiginn deanamh mar is àill leo, agus a chuireas iad gu bàs nuair thogras iad, airson an rad a's faine. Tha aon seithenach creadha aca ann gach tigh, as an òt iad deoch, ach cha 'n fhaodar

laigèil leis beantain d' am bilibb, ach a chumail ard os an ceann, agus an deoch a dhórtadh 'nam beul; ma bheanas an soitheach d' am beul, grad bhriotear e. Cha leig iad deor do dheoch bhlàth 'nam beul; gu dearbha cha 'n eil deoch eile aca ach uisge fionnar an fhumrain. 'S taitniche leo sin na aon deoch eile 's urraianear a thairgse dhaibh.

Each.—Ach so an ni bu mhiann leam gu 'n innse' sibh dhomb, 'bheil e fìor gu bheil iad air nairibh ag itheadh a chéile, a' marbhadh dhaoine geala 's 'gan bruicheadh 's 'gan ithe? Ma thà, tha mise réidh 's iad.

Cuairt.—Cha 'n eil teagamh air bith nach ith iad feòil dhaoine, ach cha 'n urraion mi dol na's fhaide air an àm; tha móran againn mu 'n chuid sin d' an eachdraidh; agus mu nì eile tha na 's taitniche r'a éindeachd, 'se sin eachdraidh na feadhach sin 'nam measg a bhaisteadh agus a tha 'nan Crìosdaidhean; ach 's éigin domb tighin gu crìch an dràda.

Each.—Mo mhìle taing dhuibh! ach gus an cluinn mi a' chuid a's miosa do 'n eachdraidh mu ithe feòil dhaoine, agus marbhadh dhaoine geala, mar dheanadh iad muc no caora, cha chuir mise sìos m' ainm gu dol 'nam measg.

Cuairt.—Cha 'n eil mise 'toirt comhairle dhuit a nìun no nall, ach dh'innis mi 'n fhìrinn duit fhad 's a leugh 's a chuala mi; ach tha móran againn ri ràdh riut fhathast mu chleachdaimean eilleil na feadhach so an àm cogaidh, gu h-àraid mu 'n chleachda' sin a's eilleils na aona chleachdadh eile, 's e sin mar a dh'itheas iad a chéile, ann no ròiste, agus gu h-àraidh daoine geala, nuair chuirear mìolachd orra; agus tha móran eil' againn r'a innse' mu 'n chuid sin diubh a dh'impachadh chum a' chreidimh Chrìosdaidh, mu làithean Sàbaid agus comannich 'nam measg, tha dòchas againn a bhios taitneach; ach air an àm, slàn leat!

Each.—Slàn leibhse! fhir mo chridhe, gus an cluinn mise tuille mu thionnachd slagh an eilein sin, cha charuich mi ceum. Slàn leibh! cuiribh dhachaidh ann an litir, san ath Chuairteir, na tha agaibh ri ràdh mu 'n chùis so, 's nach do chendaich ur n-ùine dhuibh an diugh.

F. & Ged tha beagan fala-dhà eadar an Cuairtear a's Eachann, faodar làn curra chur aone na tha 'n Cuairtear ag ràdh; cha 'n eil focal san t-seanachas ach eileir na fìrinn.

AUSTRALIA MU DHEAS.

'S e *Australia* an t-eilean a's mòr tha san t-saoghal. O thùath gu deas tha astar fichead ceud mìle, agus air an laimh eile o'n ear gu iar, tha astar sea thar-fhichead do cheudan mìle. Tha 'n t-eilean mòr so air a roinn 'na trì earrannan—*Australia mu dheas*—*Australia* an ear, ris an abrar *New South Wales*, agus *Australia* an aird-an-iar, dùthaich Abhunn nan Ealadhan, ris an abrar *Suez River*. Tha *Australia mu dheas*, 'se sin meadhan an eilein, co faruing ri Sasunn, Eirinn agus Albainn an ceann a chéile, a'

cuartachadh trì cheud mìle do mhiltean *square*; tha so a' ciallachadh gu bheil gach mìle dhiubh sin mìl' air fad agus mìl' air leud. Tha 'chearn so mu astar cheithir mìosan o Bhreatunn. Tha mìltean do theaglaichean a nis a' seòladh do 'n àite so bho gach cearn do 'n rìoghachd, agus o chionn beagan bhliadhnaichean chaidh mòran air imrich ann as ar dùthaich féin, agus tha cùntas fìor thaitneach a' teachd o chuid diubh. Tha sinn san àireamh so do 'n Chuariteir a' cur a mach riaghailtean na cuideachd sin tha 'cur dhaoine do 'n àite so, agus faodar earbsa chur annta, oir fhuair sinn iad uapa féin. 'Na dhéigh so feuchaidh sinn fiosrachadh a thoirt mu 'n dùthaich so, agus bidh sinn faicilleach nach teid focal a mach uainn ach na tha ceart agus a réir na firinn.

Tha aiseag saor air a thoirt do gach firionnach fo dheich bliadhna fichead a dh' aois, a tha pòsda, agus 'na fhear-ceairde, no 'na chosnaiche eòlach air fearann 'oibreachadh, air buachailleachd spréidhe no cìbeireachd chaorach; ach 's éiginn gu 'n taisbean iad deagh theisteannas a thaobh an giùlain. Ma tha clann aca gabhar iad os-ceann deich bliadhna fichead, seasaidh gach leanabh airson bliadhna. Ma tha seisear chloinne aig duine gabhar e ged robh e sea bliadhna deug 'ar fhichead, agus math dh' fhaoidte beagan os a cheann. Tha aiseag saor aig am mnathan, agus aig maighdeanan òga tha 'falbh le' m pàrantaibh, no le 'n cairdean, no le teaghlach a tha san luing. Tha meas mór air mnathan tha eòlach air cùram a ghabhail do chrodh-bainne. Gach leanabh tha fo aona bhliadhna dh' aois cha chuirear a bheag no mhór mu 'choinneamh mar airgiod aisig, no airson aon a tha os-ceann seachd bliadhna; ach airson na h-uile h-aon tha os-ceann aona bhliadhna agus fo sheachd bliadhna. tha trì puinnid shasunnach 'ga thogail; ach thatar a' feuchainn an riaghailt so thoirt as an rathad, agus an teaghlach uile thoirt a mach saor.

'S éiginn dearbhadh a thoirt gu robh Breac-a'-chruidh air a cur orra mun d' ràinig iad an long, air neo cha ghabhar iad.

Tha e air a cheadachadh do gach aon a thainig gu aois duine, uiread ri leth tunna chudthrom do dh' earnais no imrich a thoirt leis, ach os-ceann sin 's éiginn da faradh a phàigheadh.

Tha leapannan maith air an deasachadh anns an luing dhoibhsan tha dol thairis do 'n àite so, ach 's éiginn doibh an aodach leapa féin thoirt leò. Mholamaid do gach aon na 's urrainn e thoirt leis do dh' aodach air a shon féin agus airson a theaghlach, ach 's éiginn gu 'm bi so a réir an cothrom; ach tha aodach cotain a nis saor, 's cha 'n urrainn iad tuille 's a' chòir dheth thoirt leò ma tha 'n comas aca, agus pailteas do chais'eart.

Na biodh cùram air daoine tha 'nan cosnaichean maithe, gillean agus nigheanan òga, nach fhaigh iad àiteachan cho luath 's a ruigeas iad, agus faodaidh iad aon àite thogras iad a ghabhail; an latha chuireas iad cas air tìr, tha iad saor gu muinntearras a chur orra féin far an àill leò, agus tha gu leòir air an tòir.

Tha daoine air an suidheachadh san àite 'n teid iad air tìr, gu comhairle thoirt doibh, gu cùram a ghabhail diubh agus gu cos-

nadh fhaotainn doibh gus am faigh iad féin aite 'thaitneas rin. A h-aon air bith aig a' bheil toil dol do 'n àite so, no cùntas fhaotainn mu 'dhéibhinn, cha 'n eil aige ach litir a sgrìobhadh agus teisteanas a chur leatha fo làimh ministear, agus sgillinn a phàigheadh air a son anns a' *phost office*, agus gheibh e fios cinn-teach air ais. Cuireadh e air cùl na litreach,

Francis Reid, Esquire,

Australian Agent,

Miller Street,

Glasgow.

SGEUL AIR ALASTAIR STIÙBHART IARLA MÒR.

A CHUAIRTEIR UASAIL,

Ma's luath no mall a thig sibh air an turus-chuain a dh'ainmich sibh, tha dòchas again san dol seachad gu'n taghail sibh ormsa, 's mo làmh dhuibh gu 'm bi aon oidbhe chridheil againn. Ged is eun monaidh mise, tha dachaidh thlorail again an cois na tràghad, agus deagh long-amar, far am faod ur bìrlinn ghrian fad a droma ruith air cladach tioram, gun chunnart dochuinn. Gus a sin, thugaibh dhuinn mar a bhitheas cothrom air, naigheachdan fiachail na rìoghachd so agus rìoghachdan eile, cleasachd na Parlamaid, agus cunnart na h-Eaglais; ach gu sònruichte, dearbh shoilleireachadh air cleachdainnean nan làithean anns an robh miagh air clann nan Gàidheal. Cha 'n eil ni air thalamh a bheir barrachd sòlais do 'n fhìor Ghàidheal na suidhe aig dreòs-theine geamhraidh maille r'a sheana chompanaich, ag aithris agus ag éisdeachd sean eachdraidh a dhùthcha; dùisgidh a mbeamnadh, buailidh a chuisle, agus bheir e làmh air a chrìos, ag iarraidh a chlàidheimb tha o chionn ioma bliadhna' air cnàmh san truail, a' saòilsinn gu bheil bliadhna-Thearlaich air teachd a ris. Ach, mo chreach! fìor Ghàidheal, 's tearc an dìngh r'a fhaotainn. Tha 'Ghàidhealtachd air a tréigsinn, na Gàidheil air am fògradh, agus a' Ghàilig 'nar measg air crìonadh o fhreumh gu duilleach. Dh' fhalbh na tighearnan agus oighreacha dligheach cha d' fhàg iad. Tha 'n oighreachdan luachmhor air an ithe suas le cileadairean agus luchd-lagha, no theagamh air an reic thairis ri spìocairean an-ìochdmhor Gallda, nach cluinn 's ged a chluinneadh, nach tuigeadh, gearan bochd a' Ghàidheil ann an cainnt a dhùthcha. Ach 's e dearbhadh air fialaidheachd nan treun o'n d' thàinig sinn, a mhàin tha mhiann oirnn aig an àm a thairgse.

Ann an aon do na cogaidhean a bh' eadar crùn na h-Alba agus Clann-Dòmhnuille nan eilein, bha na rìoghalaich fo cheannardaehd Alastair Stiùbhart, iarla Mhòr, duine bha iomraiteach sa' chòigelin-deug, agus Dòmhnall Stiùbhart, iarla Chataobh. Ràinig iad Lochabar a thoirt ionnsuidh air buidhinn do chloinn-Dòmhnuille fo chomand Dhòmhnuille Bhalòich, a shuidhicheadh air meur do 'n mhuir tha 'roinn na dùthcha fagus do Ionarlòchaidh; ach air do na ceannaircich rabhadh fhaotainn gu 'n robh an nàmhaid dlùth,

ghabh iad an t-aiseag, gach fear 'na churraich féin 'gu taobh thall a' chaoil. Champaich feachd an rígh, mar a shaoil iad ann an làn tèarainteachd, 'nan àite; ach air do chlann-Dòmhnauill pilltinn na mharbh-mheadhon oidhche, mharbh iad iarla Chataobh, agus sgap no sgrìosadh an t-iomlan. Theich iarla Mòr fo sgàil na h-oidhche 'na aonar, agus ràinig e Uamh a' Chait, ris an abrar o'n àm sin. Uamh-Mhàr, mu thuaiream trì mìle 'n iar-dheas air gearasdan dubh Ionarlòchaidh, far an d' fhan e latha 's dà oidhche, gun mhìr bìdh no dìbhe. Claoidhte le pathadh 's le acras, dh' fhàg e 'ionad falaich air maduinn an dara latha, a' deanamh air a' chuid a's monadaile do 'n dùthaich. Cha b' fhadh chaidh e air aghaidh nuair a choinnich bean bhoichd e, d' an d' fheòraich e 'n robh gne-bbìdh sam bith aice a chòbhradh air neach feumach. "Cha 'n eil," ars' ise 's i spìonadh pocain bhig as a brèit, "ach deannag do mhin eòrna." "'S mòr 's cha bheag," ars' esan 's e 'glacadh a' phocain o làimh na seana mhna, agus aig suidhe dha taobh caochain, chuir e dheth a bhròg agus rinn e fuarag imte. Thòisich a' bhean bhoichd ri gearan da, ach sin nuair thuirt esan.

'S maith an còcaire 'n t-acras,
'S mairg 'ni tarouis air a' bhiadh;
Fuarag eòrn' á sàil mo bhròige,
Biadh a b' fhèarr a fhuair mi riamh.

An déigh taing agus buidheachas iocadh an éirig na bhuilich am Freasdal air, thàr e as tarsuinn Féith na sgathaich, a stigh bealach Ruithe 'n fhileir, agus suas tre choilltichibh uaigneach a' ghlinn bhòidheich fa sgàil na chaith mise aimsir m' òige. Mu bheul na h-oidhche ràinig e dorus Obirinn Chamshroin, duine bochd a bha chòmhnuidh anns a' Bhrengaich am bràigh Lochabar. Rinn fear-an-tighe a bheatha leis a' chaoimhneas a b' àirde; agus a chionn nach robh biadh eile 'stigh, no theagamh pailt am muigh, mur gabhadh e dànadas air cuid a choimhearsnaich, thuirt e r'a mhnaoi gu 'm marbhadh e 'mhaol-odhar, gu biadh do 'n choigreach. "A' mhaol-odhar!" ars' ise le grùaim, "'s dona 'n fhéile chuireas duine e féin air an aimbeirt; ar n-aona mhart, agus prìomh bheathachadh ar teaghlach laig! cha mharbh thù." Gidheadh na bu ro-dheònaiche air biadhtachd a nochdadh, na éisdeachd ri earlachadh a mhnatha mu uireasbhuidh a theaghlach an déigh laimh, mharbh e 'mhaol-odhar, agus ghrad ròsdadh am mìr a b' fhèarr, agus rinn iad am pailteas eanaraich g'a chur sìos. Dh' ith an t-aoidh agus an teaghlach gu càirdeil as an aona mhèis. A' chuid eile do 'n fheasgar chaith iad gu cridheil ag aithris dhàn agus seann sgeulachdan. Nuair thainig àm cadail sgaoil Obirinn seiche 'mhàirt mhaoil air lic an teinntein, agus dh' iarr e air a' mhoraire luidhe sìos. Dh' fhìll an t-iarla e fein 'na bhreacan, seiche na maoil-uidhir fodha, 's am boicionn bràthan thairis air, agus chaidh e 'n oidhche gu sunndach. Sa 'mhaduinn mun d' fhalbh e, dh' fheòraich am moraire do 'n Chamshronach an robh fìos aige co dhà thug e aoidheachd. "Cha 'n aithne dhòmhsa," ars' esan,

“theagamh gur tu aon do dh’ eifigich an rìgh, ach co sam bith thu, thainig thu ’n so ann an teinn, agus b’ e mo dhleasnas-sa coobhair ort.” “’S mise matà,” ars’ am fear eile, “Morair Mhàr, agus an dèigh so, ma thig ainneart air bith ort, ruig mise ; tha Caisteal Chill-droma farsuing fial.” “Mo bheannachd agaibh, fhìor dhuin’ nasail ! mo bheannachd gu brath oirbh ! Ma thig éiginn orm an feasda chì sibh mi ; mo bheannachd, mo bheannach leibh !”

Goirid an dèigh so dh’ ath-chruinnich feachd an rìgh, ach air do na ceannaircich ro-liomhorachd an naimhdean fhaicinn, agap iad, gach fear g’a ’àite féin. Gidheadh air do Chlainn-Dòmbnuill a chluinntinn gu ’n d’ thug Obirinn fàgadh do ’n iarla, dh’ fheum e ’n dùthaich fhàgail. Bèinig e féin, a bhean ’s a chlann, lùchnirt a’ mhoraire. Dh’ iarr e ’stigh le muinghinn agus dānadas is gann a bha ’co-chordadh r’a choltas. Thuir an dorsair gu borb coimheach fis gu robh a mhórachd aig a dhinneir maille ri mór-uaislibh eile, agus nach fhaod-te a ghluasad ; ach ’s ann an so a dh’ fhàs Obirinn na bu ro-ladurna na air tùs, ionann ’s gu ’n deach e féin ’s an dorsair an dromannan a chéile. Fa dheòidh, air do ’n mhoraire ’chluinntinn eó bha muigh, ghrad dh’ éirich e o’n bherd le iolach bhardachd, ag ràdh :

’S ionmbuinn am firean tha muigh, Obirinn as a’ Bhreugaich,
Bha mi oidhche ’na thigh, air mhóran bìdh, ach beag eudaich.—

Air ball chaidh Obirinn a threòrachadh a stigh air làimh, agus gabhail ris leis a’ bhiadhtachd sia a dheagh theill e.

Air do ’n iarla ’thuigsinn mar a dh’ òisinnichheadh e, thug e dhà fearann cheithir marg, dluth do ’n Chaisteal, far a’ bheil móran do sbliochd Obirinn gus an là an diugh.

Soraidh leibh air an àm ! Nam b’ aithne dhomh có sibh, blithinn na bu dàine, agus dh’ fheòraichinn dibh son rud àraid tha ’cur mór dhragh orm ; ach có air bith sibhse, ’s mise gun anharas.

IAIN DILEAS MAC-SHOMHAILE.

Gleann Nibheis
Mios-meadhoin an Earraich
1840.

CUMHADH DHAIBHIDH OS CEANN SHAUIL AGUS IONATAIN.

2d Sam. i. 19—27.

O ! tionnsguin m’ fheum le tùise tróm gu luaidh,
Mar thuit an Rìgh, nach pill o’n strìgh le buaidh ;
Oir Israel siar, a mhaire, a mhuigh ’s a threòir
Luaidh air an t-shiabh ; ach dheorsa a ghrian ’s a ghlòir ;
’S a shléibhteas uain’ ma ’n tric rinn suaimhneas tàmh,
Eòs chluinn iad fàin’ ach caithream-buadh’ nan nàmh.
Biodh toed san t-saogh’t,—oir thuit na laoch le ’n beum,
’S air alic nam beum tha ’n sgiath ’s an lann gun fheum ;
’S their Eòs nan dé, Mo ghaingich féin thug buaidh,
A’ fadach gheill—biodh ainm a’ Dhé gun luaidh.

O shlòibhteann àigh an dealta tlà cha bhraon
 Mu 'r slìos, gu bràth, 's a mhaise dh' fhàg an raon,
 Oir thuit na slòigh—bha 'n sgiath gu 'm fòir gun stà
 A's shearg, fo leòn, am mais', am beo, 's am blàth;
 Thuit rìgh nan euchd—thuit òg nam béus gun bhuaidh,
 'S an tosd a' bhàis, am measg an àir tha 'n uaigh,
 Ach 's tric a sheinn an saighde srann sa' bhlàr,
 'S a bhoillsig an lann gu sgrios an nàimh san àr.
 Bu ghràdhach caoin, 'nam beò, na laoich a thréig,
 A's thuit iad comhla 's luidh fo leòn an éig.
 Mar fhìreun spéur bha 'n lùgh an réidh nam blàr
 'S mar phrionns' na frithe, treun gu strìgh nan àr.
 A nigh'nan Iudah, guilibh dlù ur deòir,
 'S ur caoidh mu 'n Rìgh a dhiol dhuibh rìomhadh òir,
 Chuir loinn a b' aird' air éideadh b' àillidh sgiamh
 'S a shoillsich sròl nan léug bu bhòidhche fiamh.
 C' uim thuit na slòigh bu bhoillsgeil glòir fo 'n cruaidh,
 'S am bratach ghéill bu Treòir nan tréun gu buaidh?
 'S an gairdean tréun bu reachdmhor bèum gun chli,
 'S an làn-shuil fann bhiodh laiste 'n àm na strìgh'.
 O òig nam beus! a thuit fo bheum nan daoì;
 Bu chaomh rium féin; 's tu fàth mo dheur 's mo chaoidh;
 An òg-bhean chiùin cha taisbein tùs a gràidh
 D'a céile òg, mar nochd thu dhomhsa bàigh.
 Tha bròn 'gam' chlaoidh; 's O! 's tric le d' chuimhn' mo dheòir;
 Mo chreach! mo chràdh! tha 'm fiùran àigh gun treòir!
 C' uim thuit na slòigh? Bha 'n sgiath gu fòir gun stà,
 A's shearg fo leòn am maise, 'm beò 's am blàth.
 'S *their Gat nan dé, Mo ghaigich fein thug buaidh;*
 A's *Israel ghéill—biodh ainm a Dhé gun luaidh,*
 Ach Iudah ait gu 'n seinn 'nuair 's frasaich' deòir,
 'S e Triath nan spéur mo *Thaice threun 's mo Threòir.*

A. M. I.

AM MAC MI-DHLEASNACH AIR A CHRONUCHADH LE 'LEANABH FÉIN.

Bha duine, o chionn ghoirid ann, aig nach robh ach aona mhac,
 agus bha 'athair glé mhaith dhà; thug e dhà na h-uile ni a bh'
 aige féin. N uair a dh' fhàs a mhac suas, agus a bha tigh aige,
 bha e ro mhi-dhleasdanach d' a sheann athair bochd, dhiùlt e cuid-
 eachadh dha, agus chuir e mach air an dorus e. Thubhairt an
 seann duine ri 'ogha, "Theirig agus thoir dhomh plaide á mo
 leabaidh 's gu 'm falbh mi a dh' iarraidh déirce ri taobh an rath-
 aid." Shil an leanabh na deòir, agus ruith e a shireadh na plaide.
 Choinnich e 'athair, agus thubhairt e ris, "Tha mi dol a shireadh
 na plaide o leabaidh mo sheanar 's gu 'n cuir e uime i, agus e falbh
 a shireadh dhéirc." Dh' fhalbh Tòmasan beag a shireadh na plaide,
 agus thug e dh' ionnsuidh 'athar i, agus ars' esan. "'Athair, roinn

thusa a' phlaide 'n a dà leth, bithidh a dara leth mòr ni 's leòir air son mo sheanar, agus faodaidh bhi gu 'm bi feum agad féin do 'n leth eile 'n uair bbios mise 'n am dhuine, s a chuireas mi thusa chun an dornis." Bhuail so air inntinn 'athar gu ro ghoirt, air chor gu 'n do ruith e a dh' ionnsuidh an t-seann duine air ball, dh' iarr e maitheanas air, agus bha e glé chòir ris, gus an do chaochail e.

SGEULA BEAG TAITNEACH.

Dh' fhoighnich leanabh bha mu ochd bliadhna dh' aois, aon uair ri 'athair, c' ar son nach robh 'athair ag ùrnuigh air a shon, mar b' àbhaist do phàrantaibh maith eile mu 'n do leugh e, bhi 'g ùrnuigh air son an cloinne féin? Sheall an t-athair gu dàimheil air an leanabh ghràdhach so, rinn e osnadh, agus ghuil e; agus thubhairt e "cha 'n iongantach ged nach d' rinn mi ùrnuigh air do shon-sa; —cha d' rinn mi ùrnuigh riamh air mo shon féin." "Ma ta, ni mise ùrnuigh air bhur son, athair," ars' an leanabh. An déigh so, b' àbhaist do 'n athair, d' a mhàthair, 's do 'n leanabh bhi 'g ùrnuigh gach latha, agus dh' fhàs iad 'nam muinntir dhiadhaidh.

GNATH FHOCAL GÀIDHEALACH.

'S iomad gnàth fhocal maith tha againn sa' Ghàilig, as am faodar mòran tuigse 'tharruing, agus da rìreamh cha 'n e 'n t-aon a leanas a's miosa dhiubh.

"Nam biodh lochdan agus cionta an duine 's fearr air thalamh, sgrìobhta air clàr 'aodainn, dh' fheumadh e a chòmhdach-cinn a tharruing sìos air a shùilean."

NAIGHEACHDAN COITCHIONN NA RÌOGHACHD.

COGADH EADAR BREATUNN AGUS CHINA.

Tha cuid d' ar luchd-dùthcha 'gearan nach 'eil sinn a toirt gu leòir do naigheachdan coitchionn na rìoghachd dhoibh, agus nach 'eil sinn a' toirt doibh deasboireachd na Parlamaid mu na gnoth-uichean tha 'tighin fo 'm beachd. A nis do thaobh so, 's éiginn duinn a ràdh, nach 'eil mòran do dheasboireachd na Parlamaid a's fiach aithris; agus lìonadh aon oraid no uirghioll, mu na nithe folluiseach sin, an Cuairtear o cheann gu ceann; agus an déigh a chur a mach, 's ainneamh iad a leughadh e.

'Se 'n cogadh tha air tòiseachadh eadar Breatunn agus rìoghachd *China*; an ni a's mòr tha 'na airidh air a mhìneachadh d' ar luchd-dùthcha. Tha 'n cogadh so air tòiseachadh, agus a réir na h-uile cùntais is urrainn duinn fhaotainn mu 'dhéibhinn, 's cogadh e nach 'eil 'na chulaidh-bhòsd do Bhreatunn, no do rìoghachd Crìosdail air bith; agus ged tha sinn ullamh air labhairt le tàir mu shluagh

China, 's a smuainteachadh gu 'n cuireadh aona Bhreantunnach an ruaig air mìle dhìubh, faodaidh e tachairt gu 'n faigh sinn a mach gu bheil iad 'nan saighdearan na's curanta na bha sinn air bharrail. 'S cogadh anabharach cudthromach e, ach tha sinn ullach air so a leigeil air dli-chuimhn, o'n tha China cho fad' air falbh. Tha suim mhòr air a phàigheadh a stigh do 'chist'-ionmhais Bhreantunn o'n mhalairt tha eadar sinne agus an dùthaich air a' bheil mi 'labhairt. Anns a' bhliadhna chaidh seachad, bha trì muilleanan sè ceud agus trì fichead punnd Sasunnach (£3,660,000) do chis air a thogail o'n tì amhàin, gun ghuth air gach seòrsa eile do mhalairt. Phàigh a' chis a thogadh o gach seòrsa bathair eadar tì agus gach nì eile tha 'teachd á China, ceithir muilleanan 's dà cheud mìle punnd Sasunnach (£4,200,000) anns a' bhliadhna chaidh seachad. Nach furasda 'thuigsinn, ma tà, gur gnothuch anabharrach cudthromach dol a chogadh an aghaidh rìoghachd o 'bheil sinn a' tarruing uiread so d' ar beairteas?

'Se m' eile 's airidh air ar smuainteachadh, Ìomhorachd an t-sluaigh tha 'tuineachadh na dùthcha farsuing sin. Chum seòrsa do bheachd a bhi againn uime so, thugamaid fainear gu bheil ceithir-muilleana-deug (£14,000,000) do shluagh ann am Breantunn, 'se sin eadar Sasunn, Eirinn agus Albainn; tha anns an Fhraing dà-mhuillean-deug-'ar-fhichead, cóig-ceud 's trì fichead mìle, (£32,560,000) agus anns an Roinn-Eòrpa gu léir tha dà cheud agus deich-'ar-fhichead do mhuilleana sluaigh (£230,000,000. Nis tha ann an China trì cheud, deich 's dà fhichead do mhuilleanan, no trì cheud muilleana gu-leth sluaigh, (£350,000,000) 'se sin sè fichead muillean (120,000,000) thairis air na bheil san Roinn-Eòrpa air fad, agus iad so uile fo smachd aon duine, a' labhairt na h-aona chainnt, fo riaghladh nan aon laghannan, ag aidmaheil an aona chreidimh, agus a h-uile cuid agus earrann do 'n t-sluagh anabharach so, a dh' aon inntinn a thaobh an dùthcha féin; sluagh co uaibhireach 's a tha air aghaidh an t-saoghail, agus air an lionadh le gràin do cheigriche, agus ag amharc sìps le tàir air gach pobull eile. Tha iad a' togail anns an rìoghachd sin trì fichead muillean (£60,000,000) do chis, suim is gann is urrainn duinn a thuigsinn air a mheud. Cha 'n eil agillinn do dh-ainfhiach air an rìoghachd sin, agus tha aca 'n aona chearn do 'n smoghal a's àille 's a's fallaine 's a's tarbhaiche tha air 'uachdar. Tha 'chuid a's mò do 'n rìoghachd so air 'àiteachadh; cha 'n eil tìr no fearann air uachdar an domhain a's tarbhaiche na i, air a h-uingeachadh le aibhnichean siùbhalach, mòr. Tha aona chanàl san dùthaich so ceithir cheud deug mìle air fad, dà cheud troidh air leud, agus seachd 's trì fichead troidh air doimhneachd, agus a tha air a mheas mar aon do chulaidh-iongantais an t-saoghail. 'Bheil e tèarainte dol a chogadh ri leithid so do rìoghachd? A' bheil e glic malairt cho huachmhor 's a tha eadar sinne agus iadsan a chur an cunnart? agus nuair a bheir sinn fainear e' arson tha sinn a' dol a chogadh riutha, a chionn nach leig iad leian, a dh' aindeoin gach lagha tha iad a' deanamh, an nì sin ris an can sinn *opium*, *tombaca* nan Turc-

ach, a's miosa gu mór na aon spiorad na deoch làidir a dh' èladh riamh, a reic na muinntir na dùthcha, agus beairteas a dheanamh air milleas beusmhorachd, tèaruinteachd agus aonach na rìoghachd sin. Tha Impire China ag ràdh ri Sasunn. "Cha reic sibh *opium* san dùthach so, tha e 'na phrionnsaean mallachta tha 'milleadh mo shùisigh." So na tha China ag ràdh, ach tha na Sasunnaich le gaol an airgid agus le saas, a' freagairt, "Ni sinn mar is àill leinn; bheir sinn *opium* do d' dhùthaich a dh' aindeoin gach reachd is urrainn duit a dheanamh, agus reicidh sinn e fo d' shròin, 's ma dh' fheuchas tu ar bacadh, sgriosaidh sinn do bhaile-mór mu d' cheann, agus millidh sinn gach long agus soitheach a bhaineas duit a tha 'snàmh a' chuain."

So tùs a' ghnòthuich so. Thuir Impire China, "Fàgaibh an t-àite o nach géill sibh d' ar laghannan." "Cha 'n fhàg," arsa na Sasunnaich, agus an sin thòisich an tuasaid. Bhuaileadh a' cheud bhuille; mharbhadh a h-aon do mhuinntir China ann an seòrsa do aimhreit a thachair air sràidibh a' bhaile-mhóir; dh' iarr iad an sin fuil airson fala, 'se sin lagh na rìoghachd, lagh cruaidh agus cearr, ach comh cò dhiùbh, sheas iad air a shon so, agus cha riarachadh ni eile iad ach Sasunnach a thoirt doibh an àite 'n duine 'mharbhadh. So ni nach b' urrainnear a dheanamh, agus air an aobhar sin, b' éigiun do gach Breatunnach a bha san dùthach fagadh agus tèaruinteachd iarraidh anns na luingeis-chogaidh agus na soithichean Sasunnach a bha san àite. Thòisich an sin comhstri agus cogadh, agus c' uine thig e gu crìch na ciannar, cò 's urrainn a ràdh? 'S cinnteach an ni nach faod e gun bhi 'na chogadh cosdail. Tha mòran do luingeis-cogaidh air an cur air falbh, agus tha armailtean lionmhor ag uidheamachadh ann an Inasibh na h-aird-an-ear, gu dol a chogadh ri muinntir China; ach 'se 'chulaidh-eagail, ged tha 'n t-arm Breatunnach gun choimeas idir na's tréine, na's misneachala 's na's teòma na saighdearan na dùthcha sin, gidheadh gu bheil iad sin cho lionmhor 's ged a mharbhamaid na miltean diubh nach rachadh an ionndrain as na muilleanan dhaoine tha aca deas gus an àite 'sheasamh; gu robh, e cho maith dol a mach air feasgar samhraidh le cuaille daraich, a mharbhadh nam meanbh-ehuilleag. Cha 'n urrainn reach air bith aig a' bheil iochd no criosdalachd, smuainteacha' gum mhulad agus eagal air na dhóirtear, a réir a' choltais, do fhuil, mun tig an cogadh so gu crìch. 'S mór a th' aig Breatunn ri freagairt air a shon: an déigh an laghannan a bhristeadh, an reachdan a shaltairt fa 'r casan, dol a nis a mach le teime agus claidheamh, a mhilleadh, a sgrios, agus a losgadh na dùthcha, agus le neart arm agus lionmhorachd ar gunnacha-móra, thoirt oirre pàigheadh airson gach call a thainig air ar malairt, a thaobh nach leigeadh iad leinn *opium* misgeach breisleachdail, a reic ri muinntir na dùthcha, thar amhachannan gach bacadh agus bagraidh a b' urrainn mór-rìgh China a dheanamh! 'Bheil so 'na ghiùlan cliùiteach do Bhreatunn agus do mhuinntir Bhreatunn? Cha 'n urrainn do dhuine beannachadh Dhia iarraidh, no ged iarraidh, cha b' urrainn da smuain-

teachadh gu 'n tugadh Esan a bheannachd as leth cogaidh cho peacach. Dh' fheòruicheamaid, an urrainn aona Chrìosdaidh guidhe ann an ùrnuigh, gu 'n soirbhicheadh Di nam blàr 's nam feachd le 'r n-armailt, ann an strìgh cho ana-cneasda? Ach tha sinn fhathasd ann an dòchas gu 'n socruichear gach aobhar-aimh-reit, co luath 's a ruigeas an armailt mhór, chumbachdach, tha air an t-slighe thairis a dh' ionnsuidh na dùthcha sin.

TRÀTHAN NA GEALAICHE SA' MHIOS MHÀIGH, 1840.

- Gealach ùr air a' cheud là, do 'n mhios.
- A' cheud cheithreamh air an 8^{mh} là.
- Solus làn air an 16^{mh} là.
- Ceithreamh na h-Earra-dhuibh air a' 24^{mh} là.
- Solus ùr air an là mu dheireadh do 'n mhios.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Taing do dh-OURAN; 's mearachd a thachair nach robh "An Gàidheal 's am maor rìgh" anns an àireamh so, ach tha e sa' chlo airson an ath Chualrteir.

Móran taing do Iain bàn-an Gleann mór na h-Alba; tha sinn fada 'na chomain airson a dheagh rùn agus a chàirdeis. Tha fios againn mar tha e air ar cùl agus 'gar seasan, ach tha mar fhlaachaibh oirnn ulread a thoirt seachad mu thimchioll dhùthchanna céin air an àm, 's nach robh àit againn airson a litir cheanalta.

'Bheil an t-ABRACH 'na ehadal? C' àit a' bheil an dara cuid do 'n "Ghaduiche 'dol bàs" agus nithibh eile mu Innsean na h-aird-an-ear, ris an robh fìnghair againn o chionn fhada?

Tha sinn fo chomain do lag KNOX, ach chuireadh na h-uiread g' ar n-ionnsuidh mu 'n chùis m' a bheil e sgrìobhadh 's nach cumadh an Cuairtear an deicheamh cuid deth. B' fhearr na nìthe sin a chur a mach leo féin, agus an sgapadh gu saor am measg an t-sluaigh, anns na ceannaibh sin far a' bheil na mearachdan sin coitichionn. 'S eireachdail a sgrìobhas e Gàilig, agus tha dòchas againn gu 'n cluinn sinn tric uaithe.

Tha I. H. N. o thigh na-caille, fear a thaobh oid'-aidmheil Gàilig ann an oitlighean na rìoghachd; ach iadsan aig a' bheil so r'a dheanamh, cha leugh iad Gàilig, agus le sin, 's fèarr gu mór sgrìobhadh mu 'n nì sin, anns a' Bheurla.

Esan tha 'gabhail mar ainm, "SMIOR NA FÌRINN" agus a tha 'gearan nach 'eil sinn a toirt a' bheag mu eachdraidh na h-airde-tuath seachad, theireamaid, Cuireadh esan no muinntir an taobh tuath, nìthe do 'n t-seòrsa sin gl' ar n-ionnsuidh, agus gabhaidh sinn riu gu toilichte. Nam bitheamaid cho eòlach air an airde-tuath 's a tha sinn air an aird-an-lar, cha cheileamaid a h-eachdraidh; ach tha sinn móran na's eòlaiche air Canada Uachdarach, na air sìorramachd Rois no Chataobh. Cuireadh "Smior na Fìrinn" eachdraidh na h-airde tuath chugainn, agus feuchaidh sinn r'a cur a mach co dilleas ri eachdraidh na h-aird-an-lar, ma shaoileas sinn gu 'n bi sin airson maith ar luchd-dùthcha.

Tha fios aig an ILRACH gu bheil eachdraidh Androcluis agus an Leómhainn, anns gach sgoil, agus gu bheil gach balachan eòlach oirre; ciod am maith a dheanadh e a cur a mach a rithist 'nam measg?

Tha ioma fios-freagairt agus nì eile shaoil sinn a chur san àireamh so, a dh' fheumas fuireach ris an ath àireamh.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,
63, ARCADE.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHOIN AN T-SAMHRAIDH.

AN 4th ÀIREAMH.]

[PRIS 6 SGILLEAN.

CONTENTS:—The Precious Jewels, an Allegory, page 73. Upper Canada, 77.—Familiar Dialogue—Cannibalism in New Zealand, 81.—The Highlander and Law-Officer, 87.—Eastern Wella, 89.—Mystery of the Trinity, 90.—The Church of Chris', a poem, 92.—Slavery in America, 93.—Divinity of Christ, 95.—School for the Dumb, 95.—News, 95.—Phases of the Moon, 96.—Notices to Correspondents, 96.

NA SEUDAN LÙACHMHOR.

An déigh dhomh dol gu tàmh air oidheche shathuirne, thug e sòlas domh a chuimhneachadh gu 'm b'è am màireach là an Tigh-earna. Thug mi fa'near cia lìonmhor agus cia sòlasach na geallanna tha air an toirt dhoibhsan a bheir urram do'n latha bheannaichte, agus a chaitheas e gu ceart. Chuimhnich mi nach d' rinn mise 'm feum bu chòir dhomh do gach latha prìseil do 'n t-seòrsa sin a fhuair mi, ach gu 'n do mhl-bhailich mi gu nàr, neo-leisgeulach mòran diubh. Mar bha mi 'gam tìogradh féin do thaobh so, thuit mi ann an clò-chadal, agus bhruidh mi aisling tha nis co ùr bheachdail ann am chuimhne 's a bha i nuair a dhùisg mi. Ar leam gu faca mi air mullach beinne àird, pàillion àillidh dreachmhor air a thogail do chlachaidh boillsgeanta luachmhor, coslach riùsan a chitear ann am fàinneachan agus seudan-muineil rìbhinnean uasal. Bha 'n aitreabh ard so co deàlrach ghloirmhor, 's nach bitheadh e comasach beachdachadh oirre le sùil, mur bhith gu 'n robh i air a cleith, ann an tombas, le neulaibh òrbhui ciùine, mar chitear air feasgar samhraidh an àm dol fodha na gréine. Mhothnich mi gu robh mi ann an cladh farsuing, am sùidhe air lic-lighe, fo dbubhar chraobhan arda fo làn bhlàth. Bha 'n t-àite cùbhraidh, taitneach, mòran do bheacha beaga ruadha air sgéith, o bhlàth gu blàth, a' deoghal na meala le 'n crònan taitneach. Dh' éirich mi agus ghabh mi air m' aghart gus an d' ràinig mi eaglais aosmhor. Bha 'n doras fosgailte, agus air dhomh a bhi 'g amharc mu m' thimchioll, thòisich cluig na h-eaglais air bualadh, a' togail an aona cho'-sheirm do 'n t-seòrsa bu mhlise chuala m' riamh. Bha mo chridhe ait, oir bha tlachd agam riamh do theis fhonnmhor na sàbaid, tha 'g ràdh, Do thigh Dhé rachamaid suas. Ann an tiota beag chunnaic mi duine aosmhor liath, 'fhalt cho geal ri sneachd na h-aon oidheche, a' gabhail gu h-athaiseach 'ionnsuidh doras na h-eaglais. Bha cairdeas, ciùineachd agus irioslachd 'na shùil 's na aogus; chaidh mi 'na choinneamh, agus dh' fheòruich mi dheth ciod a' chùill mhór so anns an robh mi, agus am faodainn dol a stigh do 'n eaglais.

No. IV.

E

“Tha nithe iongantach” ars’ esan “r’ am faicinn san àite so; seas dlùth dhomh agus seòlaidh mi dhuit cuid diubh. Dlùth-bheachdaich air a’ phàillion ard ud shuas.” Rinn mi sin, agus faicear bithean àluinn air an éideadh le trusgain fhada gheala, agus sgiathan bu ghile gu mòr na sgaoil aon eala ’shnàmh riamh air linne. Ghabh iad a nìos a dh’ ionnsuidh na h-eaglais, bha soitheach beag aig gach aon diubh ’na làimh, agus chaidh iad a stigh air dorus aimhleathan do ’n eaglais. Thainig fiamh air m’ anam. “Gun teagamh” arsa mise rium féin “’s aingil iad so.” Mhothuich mi gu robh na soithichean a bha iad a’ giùlan làn do sheudan boillsgeanta luachmhor, do ’n cheart seòrsa chlachan d’ an robh am pàillion àrd air a thogail. Phill iad a mach as an eaglais ann an ùine ghoirid, ach dh’ fhag iad na soithichean anns an robh na seudan ’nan déigh, agus ghrad phill iad féin air an ais do ’n phàillion as an d’ thainig iad. “Cò iad sud?” arsa mise ris an t-seann duine. “Sud agad” ars’ esan, “luchd-frithealaidh an teampuill; air maduinn gach là sàbaid, tha iad sud a’ teachd do ’n eaglais so le seudan a’ s luachmhoire na uile òr agus ionmhas an t-saoghail, agus tha na seudan air am buileachadh orrasan tha le creidimh agus ùrnuigh, gu h-iriosal tréibhdhireach a’ feith-eamh air seirbhis naomh an tighe.” “O!” arsa mise “nach bu leam cuid duibh.” Bha ’n coimhthional a’ cruinneachadh, bha iad a’ tighin a stigh òg agus sean, cuid air an éideadh gu dreachmhor, agus cuid ann an éideadh cumanta; bha mòran do ’n mhuinntir óg air an éideadh le anabharra do rìomhadh, agus, do réir coslais, barrachd mór iomaguin orra mu dhreach a’ chuirp na mu chor an anama. Bha cuid diubh a’ seanachas mu ghòraich an t-saoghail, mu naigheachdan faoin, ag ambarc mu ’n timchioll le sùil luainich, agus a’ coiseachd a stigh do ’n eaglais le ceum guanach eutrom, cuid diubh ri gairicich, ged bha iad ’nan seasamh air fòid na h-uaighe. “Mo thruaighe!” arsa mise, “do réir coslais cha ’n eil na seudan prìseil air ur son-se.” Chaidh mòran seachad orm, cuid diubh stòlda suidhichte, socrach; ach mòran mar nach robh iad idir a’ toirt fa’near c’ àit an robh iad a’ dol, no cìod a bha ’nam beachd an lorg an turuis. Bha aon dùile bhochd a chunnaic mi ’s a taic air gairdean banacharaid ’s an leabhar shalm san làimh eile. Bha mòran irisleachd ’na coslas; chuala mi osunn, sheas i tamull aig ursuinn an doruis, thog i suas a sùil ri nèamh, le fìnghair agus aiteas caomh ’na gnùis, agus fhad ’s a b’ urrainn dòmhsa beachdachadh, bha i anns an spiorad air là an Tighearna. Chunnaic mi dithis dhaoine ciallach còir, mu ’n aon aois, a’ gabhail a dh’ ionnsuidh an doruis. “O! ’s binn leam” arsa fear dhiubh “téis fhonnmhor a’ chluig, cha ’n eil fonn eile thogas m’ inntinn cosmhail ris; amhairc a charaid” ars’ esan “nach àillidh an sealladh so, an slagh a’ cuimhneachadh o gach àit a’ freagairt na fuaim aoibhneich ait?” Nach mi?” ars’ e “m fear eile “thubhairt an Salmaiche binn, sin an là a dh’ orduich Dia sin bi sinn suilbhir ait, sin guidheam, guidheam ort a Dhé sin soirbhich leinn gu pailt!”

“Mar sin, mar sin,” ars’ am fear eile, “mur soirbhich Easan ’s beag stà tighin an so. Nach bu tróm airsneulach an saoghal so mur bhith là na sàbaid? Tha seòrsa do shàmbehair bheannaichte nach air feadh an t-saoghail air an’ latha so, nach ’eil air là eile; tha ’ghrian féin, ar leam, na’s blàithe ’s na’s glòrmhoire; ’s minic a smaintich mi gu robh na h-eòin bheag ud tha ’g itealaich mu bhàrr-bhalla na h-eaglaise, na ’s beothala air an là so na air son là eile san t-seachdain.

Fench fhuair an sud an gealbhonn beag
Tigh còmhnuidh maith ’na fheum,
’S an golan-gaoithe mar an ceudn’,
Do sholair nead dha féin.

Bha farmad aig rìgh Daibhidh ris na h-eòin féin, gu robh comas seasan a bhi ’g itealaich mu thigh Dhó ged bha esan air ’fhuadach fad air falbh. Cia taingeil bu chòir dhuinn a bhi, ged thainig iomad atharrachadh oirnn agus ioma deuchainn, gidheadh, gu bheil meadhanan na slàint againn gu saorbhair r’an sealbhachadh. Ach so e féin a’ tighinn, O gu ’n robh Easan tha os ar ceann maille ris an Spiorad Naomh g’a neartachadh!” Dh’ amhaire am ministear orra le aiteas ’na ghnùis fhathail; lean iad a stigh e; ghabh mi’ as an déigh, agus shuidh mi dlùth dhoibh; chaidh an lobairt aoraidh air aghaidh, bha co-sheirm nan salm binn, agus an ùrnaigh dùrachdach, drùighteach, mar gu ’m biodh anam an duine mhaith air a dhórtadh a mach, ’s na deòir air uairibh a’ tuiteam sìos air an leabhar a bha m’ a choinneamh; ach O! bu déistinneach r’a mhothuchadh cia luaineach ’s a bha ioma sùil, a nùnn ’s a nall, ag ambarc air gach faoineis, a’ seinn leis na bilibh, ach an inntinn gu soilleir a mach air feadh na h-eaglais, seadh air feadh an t-saoghail. Chunnaic mi cuid a’ farcluais r’a chéile, ag amharc gach taobh, cho dàna, dhimeasach, chealgach ’s ged bhiodh iad a’ deanamh aoraidh do iodhol bréige. Thainig cuid a stigh an déigh do na sailm tòiseachadh, muintir gun mhodh gun tuigse, gun nàire gun mhothuchadh, a’ cur grabadh air seirbhis Dhé, agus a’ leigeil ris gu robh iad suarrach mu àm na coinneimh a sheasamh; chunnaic mi taille ’s a h-aon a’ meunanaich gu Ionndach, tróm-chridheach, leisg, fhad’s a bha ’m ministear a’ guidhe air an son na sochairean a b’ àirde bha aig Dia na glòir r’an toirt seachad, agus cuid ’nan suain naair bha e ’labhairt mu bhàs an t-Slànuigheir sin a thainig air tòir ar n-anamanna! Ach cha robh iad uile do ’n t-seòrsa so, bha feadbain ann air an robh fìor choslas na cràbhachd, agus fhad ’s a b’ urrainn dninn a bharalachadh, a bha fo chumbachd na diadhachd mar an ceudna.

Chriochnaich an t-aoradh follaiseach, ach bu truagh r’a fhaicinn mar bha làmhnan an fhir-theagaisg air an togail, ann an asluchadh gu robh gràs ar Tighearn Iosa Crìosd, agus gràdh Dhé an t-Athair, agus co’ chomunn an Spioraid Naomh air a dheònachadh do ’n choimhthional, gu robh na ceudan ann, a bha do réir coslais, gu tur suarrach, cuid ag amharc air an nàireadairean, cuid a’ cur orra ’n

comhdach-cinn, mun gaun a bha e leth réidh, agus móran mar nach biodh cùram orra ach có bu luaithe gheibheadh a mach. Ach bha cuid ann a lean am ministear 'na ùrnuigh gu dùrachdach—bheachdaich mi an t-sùil air a togail ri nèamh, chuala mi osna shàmbach, agus an *Amen* chràbhach stòlda. Cha robh teagamh agam nach robh iad so a' guidhe gu 'm beannaicheadh Dia na chaidh a labhairt airson maith an anamanna.

{Bheachdaich mi nis urra ghloirmhor àillidh, ann an éididh gheal, cosmhail riùsan a ghiùlain na soithichean anns an robh na seudan priseil, ach gu robh e mòran na bu deàlraiche, agus sheas e dlùth do 'n àit anns an robh na soithichean air an càramh leis na h-ainglibh. Nuair a bheachdaich mi airsan thainig crith-eagail agus fiamh mhór air m' anam. "'Se so an tì," arsa mise "tha ris na seudan a thoirt seachad, cha 'n fhaigh a h-aon againn diubh, oir cha 'n eil sinn 'nar n-airidh orra—gun teagamh 's léir dha ar smuaintean." "Tha sin fìor" ars' an seann duine, "tha 'n fheadhain a's fearr neo-airidh, cha 'n e ambàin nach 'eil iad a' toilltinn comharradh a ghràidh, ach 's ann tha iad a' toilltinn comharraidhnean air a dhiomb agus air a chorruch, airson an smuaintean faoin agus gòrrach, ach tha ard-thighearn a' phàilliuin ud shuas deònach, air sgàth mac a ghràidh, amharc thairis air am mi-thoillteannais agus do bhrìgh a thoillteannais-san a sheas air an son, a bhàsaich air an son, a tha 'togradh an cur air a dheas-làimh, cha 'n e 'mhàin maitheanas saor a thoirt doibh, ach na beannachdan a's glòrmhoire bhuileachadh orra. Faic có tha 'faotainn nan seudan. Chaidh mòran seachad gun uiread agus suim mu 'n déibhinn, gun sùil a thoirt orra, gun a h-aon diubh iarraidh, no eadhon a bheannachadh." "Cia mar tha so?" arsa mise. "Tha" ars' an seann duine, "do bhrìgh gu bheil móran a' tighin an so a thaobh gur h-ann an so a rinn an athraichean aoradh; cuid eile do bhrìgh gu bheil guth a' mhinistear blasda leo, cuid eile 'thaisbeanadh an aodaich rìomhaich, cuid a choinneachadh an cairdean agus an luchd-eòlais, cuid gun fhios c'arson, agus a' falbh mar thainig iad, co faoin eutrom, ghuanach, ghòrrach 's a bha iad roimhe." Ach dh' fhan cuid, agus chaidh iad le fiughair agus dòchas a dh' ionnsuidh an teachdaire aluinn. Dh' amhairc e orra le caomhalachd, thug e seudan do chuid diubh, agus ri feadhain eile thubhairt e, "Falbhaibh air an àm, bha ur cridheachan làn do amaideachd, ur sùilean 's ur cluasan do ghòrraiche; cha d' éisd sibh focal Dé mar dhaoine 'g éisgeachd airson siorruidheachd, cha d' rinn sibh ùrnuigh ann an irioslachd agus ann an creidimh, thairg sibh lobairt nan ainadan, agus cha bhujlich spiorad naomh Dhé comharraidhnean a ghràidh agus a chairdeis air feadhain nach d' iarr e le 'n anamannaibh."

Thainig an dithis dhaoine còire teó-chridheach air 'n do labhair mi, air an aghart, agus shìn iad an làmh le fiughair. Chuireadh 'nan lamhan na seudan àillidh, "Chunnaic ard Thighearn a' phàilliuin ur creidimh, ur dòchas, ur dùrachd; agus air sgàth Caraid glòrmhor ur n-anamanna bhuilicheadh so oirbh; thugaibh dhachaidh

iad, neartaichidh iad sibh fad na seachduin, cumaidh iad suas ur misneach; gabhaibh iad gu taingeil, agus thugaibh glòir do 'n ghràs d' am bheil sibh fo chomair air an son; gabhaibh iad mar earlais air na tha 'feitheamh oirbh anns a' phàillion ud shuas, d' am bheil esan 'na àm maith féin chum ur tabhairt."

Dhùisg togradh ard ann am anam, bha mo chridhe 'plogartaich air an déigh, thionndaidh mi ris an t-seann duine, "O!" arsa mise "'n saoil thu an ruig mi leas cuid diubh iarraidh?" "Tha iad" ars' esan, "air an deasachadh air do shon, ach feòraich do d' chridhe, feòraich do t' anam, am buin iad dhuit." Chuimhnich mi nis mar ghiùlain mi mi féin nuair thainig mi 'stigh do 'n eaglais, ag amharc mu m' thimchioll an àite bhi 'guidhe nam beannachadh móra bha air an deasachadh air mo shon, agus air an cur a' m' thairgse. Bha cuimhne mo pheacaidh cho gràineil phiantail leam, 's gu 'n do ghabh mi oillt, ghlaodh mi le h-eagal, thòisich mi air gul, dhùisg mi,—agus thuig mi nach robh ann ach aisling na h-oidhche.

Chuimhnich mi gu 'm b'i maduinn là an Tighearna bh' ann. "O!" arsa mise, "tha mi dol do shigh agus do Àros Dé an diugh, agus tha na sendan àillidh, a's luachmhoire na òr a' chruinne-ché, fearan an Spioraid Naoimh ri bhi air an cur a' m' thairgse," oir thuig mi gu maith ciod a bha na sendan a' ciallachadh. Ghrad leum mi o m' leabaidh le gairdeachas, thilg mi mi féin air mo ghlùinibh, agus mar so ghuidh mi, "O! Thusa Dhé a's airde 'n glòir, deònaich dhomhsa 'n diugh, air sgáth do Mhic, gràs chum dol mu 'n cuairt air seirbhis an Iatha naoimh so le h-urram, le creidimh, agus le cridhe ceart—O! cuir a mach do sholas agus stiùr agus treòraich mi, na falaich do ghnùis, na ceil do ghràs, agus na cum uam do spiorad naomh!"

AMERICA MU THUATH.

CANADA UACHDARACH.

Gun teagamh air bith 'si so dùthaich an duine bhoichd. Ma tha e 'na choisniche maith, no ma tha teaghlach aige, ma tha e stuama, dìchiollach, cha 'n fhaod e gun soirbheachadh.

Mar a dh' innis sinn roimhe, tha 'n geamhradh fada fuar; ach tha 'n samhradh teth, agus fada gu leòir chum am pòr thoirt air aghaidh agus 'abuchadh. Tha 'n dùthaich saor o euslaintean gabhaltach bàsmhor, agus co fallain ri aon àite fo 'n ghréin.

Nuair tha coigrich a' ruigheachd an àite so, chaidh imrich o chearnaibh eile, cha 'n eil fios aca cha mhór ciod ris an cuir iad an làmh. Tha coille mhór dhlùth romhpa, agus tha iad ullamh air a smuainteacha' gu robh cho maith dhoibh dol a thràghadh a' chuain, agus tòiseachadh ri fearann a réiteachadh san dìthreabh fharsuing sin. Ach tha muinntir na dùthcha cho anabharach chaoimhneil, chairdeil 's gu bheil iad a' cuideachadh le coigrich air dhòigh nach taig sinn san dùthaich so. Cruinnichidh maith-dh' fhaoidte fichead

no dà fhichead diubh, a h-uile fear le 'thuaidh 's le 'thàl 'na làimh agus gràd éiridh iad air an àite réiteachadh airson tighe a thogail, 's cha 'n eil sin 'na ghnóthuch doirbh. Tòisichidh iad air craobhan a leagail, na craobhan a's mò tha ri fhaotainn dlùth do làrach an tighe; tha na h-uile h-aon a' cur a làimhe ris an obair, a' snaidheadh nan craobh an déigh an leagail, 's 'gan cumadh le tàl 's le tnaidh air dhòigh 's gu 'n luidh iad air uachdar a chéile. Gearraidh iad na craobhan a réir fad an tighe tha iad dol a thogail, eadar ceithir troidhe deug a's fichead troidh, air fad. Tha iad 'gan rùsgadh, 'gan snaidheadh 's 'gan socruchadh air muin a chéile 's 'gan ceangal r'a chéile le tàirngearan fiodha, no crannan daraich; agus eadar gach maide tha iad a' cur criadh agus cóinnich air an oibreachadh am measg a chéile, mar gu 'm biodh aol agus gainmheach; agus tha so 'ga dheanamh cho teann 's nach faigh cur no cathamh, no eadhon oiteag ghaoithe 'stigh eadar na sreithean. Nuair tha taobh an tighe suas o chd no deich troidhean, tha iad an sin a' cur mullach air, le taobhain a's cabair, agus tàirngichidh iad bùird thama thairis air an iomlan an àite sgliata, an dara bòrd a' luidhe air aon eile, agus a' chriadh 's a' chóinneach air an calcadh a stigh eadar riutha, agus mar so tha iad cho dìonach, sheasgair, ri aona mhullach sgliata chaidh riamh air tigh. Tha dorus agus uinneagan air am fàgail mar tha cliathach an tighe a' dlreadh, agus tha 'n dà stuaigh am bitheantas air an togail le cloich agus criadh, a thaobh gur h-ann ri taice na stuaigh tha 'n teine, agus bhiodh e cunnartach a thogail le fiodh. Tha eairneis no uidheam an tighe furasda chur suas; mar thubhairt an sean-fhocal e, 's furasd' aran fhuine dlùth do 'n chiste mhine tha làn. Mar sin anns an àite so, tha fiodh co pailt, agus na h-uile h-aon cho maith air chùl tnaidhe 's tàil, 's gu bheil e soirbh eairneis a dheanamh. 'S minic a thainig teaghlach a stigh do choille cho dlùth 's nach robh solus na gréine r'a fhaicinn, agus an ceann beagan làithean, a bha ann an tigh seasgair, blàth, taitneach, tre chuideachadh càirdeil na feaghnach a bha thall romhpa. Co luath 's a tha 'n tigh-còmhnuidh air a' chrìochnachadh, mur 'eil airgiod aig an imriche gu luchd-cosnaidh a phàigheadh, tha e féin 's a bhean 's a mhic a' grad thòiseachadh air na craobhan a leagail agus talamh a réiteachadh air son pòr a chur, cho luath 's a's urrainn doibh. Tha iad a' gearradh nan craobh trì no ceithir a throidhean o'n làr, agus iadsan tha eòlach, nì iad so cho teòm innleachdach 's gu 'n toir iad air a' chraoibh tuiteam an rathad a's deònach leo. Feumaidh coigrich a tha air ùr theachd, a bhi faicilleach, oir tha mòran air an dochunn le tuiteam nan craobh, gus am fàs iad eòlach. An déigh do na craobhan tuiteam, 's àbhaist doibh leigeil leis na bunan, trì no ceithir a throidhean air airde, fantainn gus an grod iad, agus nì iad so ann an seachd no ochd bliadhna. Nuair tha na craobhan air trì no ceithir a dh'acraichean fearainn, air an leagail, tha iad 'gan gearradh 'nan sgonnan mu dhusan troidh air fad, agus an sin tha na coimhearsnaich a' crìnneachadh a rithist, agus 'gan slaodadh le h-eich agus daimh do dh' aon àite, 'gan càramh a suas 'nan tòrr

mór agus a' cur teine riutha. 'Na dhéigh sin tha iad a' sgaoileadh na luatha air an talamh, mur 'eil iad dlùth air àite far an gabh i reic, agus a' deanamh an fhearainn cho réidh, chòmhuard 's a's urrainn iad, agus tha iad air ball 'ga chur. Cha 'n eil feum air ruamhar no treabhadh, ach am pòr a thilgeadh ann, agus seòrsa do chliath chur thairis air; faodar dà bhàrr a chur gun treabhadh gun ruamhar. Duine tha greis san dùthaich, agus a chleachd tuadh a làimhseachadh, leagaidh e na tha do chraobhan air acair ann an sè lathan, ma's giuthas a th 'ann; ach ma's fiodh cruaidh a th' ann 'gabhadh e có'-la-deug; agus ma's ann air son tuarasdail tha e 'ga dbeanamh 's ann a gheibh e trì puinnid Shasunnach air son a shaoithreach, agus lòn agus teachd-an-tìr cho maith 's a's urrainn da iarraidh.

Ma tha 'm fearann dlùth air àite far a' bheil rathaidean mòr air an deanamh, gheibh iad airson na luatha nìread 's a phàigheas iad airson na coille losgadh. Tha 'n luath air a ceannach agus air a toirt do Shasunn a dbeanamh siabuinn, agus airson oibrichean datha agus gloine. Ma tha bean aig duine tha 'ga chosnadh, ma's urrainn i clòimh a chìreadh, no clàdadh a dbeanamh, no ma tha i maith air an t-suiomhach, coisnidh i sè dolaran sa 'mhìos aig a leithid so do chalanas; agus balachain os ceann sè bliadhna dh' aon, gheibh iad tuarasdail maith air buachailleachd, agus ioma seòrsa do shaothair. Tha 'n tuarasdail so aca 'bharrachd air am biadh, agus dachaidh mhaith sheasgair, air alt agus nach fada gus am faod duine cùramach na leòir a chur r'a chéile chuireas air a bhonn e air fearann saor dha féin. Ann an aon fhocal, daoine tha toil-each obair a dbeanamh, daoine no mnathan, cha 'n eagal doibh; 's éiginn doibh san àite so teachd gu cothrom agus pailteas; ach daoine leisg, dìomhanach, misgeach, air dbroch giùlan, cha 'n eil maith dhoibh dol do Chanada Uachdarach. Tha mòran san dùthaich sin a ràinig i gun sè sgillean 'nam pòca, aig a' bheil a nis baile saor do cheithir fichead acair, le h-eich a's daimh, a's crodh a's caoraich, agus sgaoth mhuc agus eunlaith, agus so uile ann an deich bliadhna dh' ùine; ach air an làimh eile, tha mòran ann am bochduinn, agus a bhitheadh ann am bochduinn, ciod air bith àite no dùthaich anns am bitheadh iad.

Tha dòigh eil' aca air a' choille mhóir so a leagail. 'S àbhaist doibh gearradh ceithir thimchioll na craoibhe tromh 'n chairt, agus na dhéigh sin cha 'n fhàs i na's mò, seargaidh i gu tur, agus an da no trì bhliadhnaichean fàilichidh i, agus leagaidh a' ghaoth gu lùr i. Mar so faodaidh aon duine ruith thairis air da no trì acraichean chraobhan san latha.

Tuigidh iadsan tha eòlach air an dùthaich so, nàdur an fhuinn air an t-seòrsa choille tha 'fàs air. Far am faighear am fiodh cruaidh a' fàs, tha doimhneachd talaimh do ghnàth an sin; ach far nach 'eil a' bheag ach an giuthas, cha 'n eil an talamh air a' bheil e 'cinnatinn, domhain no tarbhach. Tha cruineachd, agus eorna, agus seagul 'ga chur san talamh tha air 'ùr réiteachadh. 'S e 'n coirce 's miosa dh' fhàsas san dùthaich sin. Tha 'n coirce Innse-

anach anabharrach feumail; ni e aran maith le beagan do mhin chruineachd air 'fheadh, agus tha e fìor mhaith airson crodh-bainne, mucan, agus eunlaith. Cha 'n eil feurach maith san dùthaich ùir so fad ioma bliadhna 'n déigh a' réiteachadh; ach thá iad a' cur feòir a dh' fhàsas gu ìosrach. 'S droch àite so airson cruaidh agus chaorach fad ioma bliadhna 'n déigh a' choille 'ghearradh; ach nuair tha na h-achaidhnean càr greis fo fheur-cuir, tha ionaltradh maith ann. Tha e doirbh crodh a's caoraich a ghleidheadh fad a' gheamhraidh. Cha 'n eil an crodh 's na caoraich ach beag, agus cha mhò na h-eich na chìtear air feadh na Gàidhealtachd; ach tha iad cruadalach tapaidh, agus furasda chumail suas. 'S iad na mucan beathaichean a's luachmhoire th' aca. Tha anabharradh dhiubh so a' ruith fìadhaich air feadh na coille, agus chìtear muiceoil air gach bòrd. Tha togail mhuc, 'gan reamhrachadh 's 'gan sailleadh airson margaidh, a nis 'na mhalairt mhór san dùthaich so.

Tha crodh ullamh air dol air seacharan sa' choille mur bi buachaille maith air an déigh; agus aon uair 's gu 'n toir iad a' choille orra, cha 'n e 'n fhala-dhà am faotainn. Chaidh trì aighean òg air seacharan air Gàidheal san àite so, agus chaidh e as an deaghaidh, 'gan lorguchadh ro 'n choille, ach theab nach faigheadh e féin an t-slighe air ais; bha e trì lathan air falbh, agus mur bhith gu 'n do thachair feadhain eile air a bha eòlach sa' choille, 's dòcha gu 'm bàsuicheadh e.

Tha seorsa chraobhan ann is àbhaist doibh fhàgail gun ghearradh; tha iad so prìseil air son an t-siùcair a tha iad a' faotainn asda. Ni iad toll-tora stigh do mheadhon na craoibhe, agus thig an sùgh a mach aisde, tha e 'tuiteam ann an soithichean, agus 'na dhéigh sin tha iad 'ga bhruicheadh, agus a' deanamh siùcar fallain maith dheth; tha e cho maith ri aon seòrsa cheannaicheas iad, air son feum tìghe.

Tha sionnaich ro lìonmhor anns an dùthaich so, agus madaidh-alluidh agus magh-ghamlina, agus na *Beavers* no an leas-leathann. Tha mòran fhiadh ann an cuid a chearnan deth, agus maighichean, agus daimh fhiadhaich, no am *Buffalo*, air alt 's gu faod an sealg-air sithionn a bhi aige gun mhórán saothair.

Tha tunnagan no lachaidh fhiadhaich, agus geóidh anns gach cearn do'n dùthaich, anns na lochan uisge agus na h-aibhnichean, agus cearca-tomain do gach seòrsa, agus an t-easan (*Pheasant*); tha 'n seòrsa so lìonmhor sa' choille agus soirbh agus furasda mharbhadh; agus airson chalman fhiadhaich tha 'n lìonmhorachd fada thar cùntas; thig iad so san earrach co lìonmhor 's gu faodar na mìltean diubh a mharbhadh; ach na sealgairean a theid a mach sa' gheamhradh air tòir lach agus geóidh-fhiadhaich, agus gach seors' eile tha r'a fhaotainn san àm sin do 'n bhliadhna, feumaidh iad a bhi 'nan earalas gu bheil iad air an éideadh gu blàth le béin, agus gach seors' aodaich a's blàithe na chéile, air neo 's dòcha ged bheireadh iad dhachaidh eallach an droma do dh-eòin, gu 'm fairich iad gur sealg daor e 'na dhéigh sin uile, ma chailleas iad a dha no trì do na meòir, no cuid do'n t-sròin, leis an fhuachd.

Air son éisg, tha gach lochan uisge agus allt, làn do bhradan agus gach iasg eile gheibhear 'na leithid a dh' àite. Tha mòran do'n bhradan air a mharbhadh le morghachan, no mar their cuid riutha, craosnaichean. Tha dithis no trì air a' dol a mach anns an oidhche an an currach bhig, air lech no air linne le leòis, agus ma tha iad seòlta tapaidh, faodaidh iad do bhradan fhaotainn uiread 's a's urrainn iad a ghiùlan; ach mur 'eil iad teóm, tha iad an cunnart ioma tumadh maith fhaotainn. Tha iad a' sailleadh a' bhradain airson a' gheamhraidh; agus nuair tha 'n reothadh a' tòiseachadh tha iad a' marbhadh gach eunlaith, a's reamha na chéile, tunnagan, geóidh agus turcaich, féidh, a's mairt reamhra, 's mucan. Cha 'n eil feum aca air salunn; cha ruig iad a leas ach an fheòil a chrochadh san reothadh ann an sabhul coille, no àit air bith gun téine: faodaidh i cho cruaidh ri cloich, agus ni iad feum dhi mar is àill leo, le tumadh ann an uisge fuar, tha i 'g aiteamh agus air son feum. 'Se 's aobhar dhoibh am marbhadh, fhad's a tha iad ann an culaidh mhaith, mun teid iad air an ais sa' gheamhradh. Mar so tha feòil ùr fhallain aca fad na bliadhna; tha 'n fheòil aca reamhar, agus gun iad a' cosd air na beathaichean a bheathachadh.

Tha iomad ni eile againn ri ràdh mu Chanada Uachdarach, ach cha tìochd iad san àireamh so.

CÒMHRADH

EADAR CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDNEACH.

Each.—'Bheil e leis fhéin? Fàilt oirbh! fàilt oirbh! a Chuairteir rùnaich. Mar thubhairt am maraiche chaidh ceithir thimchioll an t-saoghail, 's e pilleadh dhachaidh do Ghrianaig, "fàilt ort féin, Ealasaid a' chuain, tha thu 'n sin a' d' shuidhe gu socruch ciallach far an d' fhàg mi thu, le d' churrachd ceòthar mu d' cheann, a's t' eòin bhòidheach gheala 'g itealaich mu d' thimchioll!" Tha sibhse 'n so, san t-seana chathair, mar a dh' fhàg mi sibh, le'r companach dileas, am peann, 'nur làimh; cha 'n iongatach leam ged robh a ghob maol.

Cuairt.—'Bheil thusa fhathasd an Glaschu, Eachainn? Nach do shaoil mi gu robh thu leth an rathaid gu taobh eile 'n t-saoghail?

Each.—Cha 'n eil; bha mi ann an Tìrithe o'n a chunnaic sibhse mi; thuir mi cheana nach cuirinn mo chas air clàr luinge gu dol thairis, gus an cluinninn a' chuid eile do'n sgeul mu na daoine buidhe-odhar tha tuineachadh an eilean sin ris an canar *New Zealand*, agus tha iomad aon eile san dòigh cheudna.

Cuairt.—An d' thug thu sgeul air bith a Tìrithe?

Each.—Cha 'n fhaod mi a ràdh gu 'n d' thug; 's ged a bhiodh sgeul agam r'a innseadh, 's éigin domh bhi 'm earalas ciod air an tig mi thairis san t-seòmar so; cha 'n eil smid a labhair mi 'n là mu dheireadh a bha mi 'n so, nach robh aca 'n Tìrithe mun d'ràinig mi féin, ged bu luath 'm bàta dubh; 's cha 'n eil taobh eile do

Mhaol Chintire air nach deanadh i falach-cuain; gidheadh bha 'm Post 's an Cuairtear romhainn! Mar bha mi 'gabhail a stigh do Sgairinis, bha buidheann dhaoine 'n sin 'nan suidhe air a' chraig, ag éisdeachd ri Calum tàilleir 'g a leughadh. "Cha d' ith na daoine buidhe thu fhathasd, Eachainn," arsa fear dhiubh, "cia mar a dh' fhàg thu 'n Cuairtear?" Thuig mi mar bha 'chùis.— Bha fios agam gu 'n do chuir Calum aios 'ainm airson dol thairis. "Cha chuala mi" arsa mi féin, "gu'm biodh móran feum air do leithid-sa san àit ud; a dh' aona chuid tha 'm brat-guaille 's an t-aparan gun fhuaigheal, gun fhàim, gun phutan, gun toll, ach an dealg fhiodha; ged nach 'eil àsuin an tàilleir tróm r'a giùlan, faodaidh tu do mheuran 's do snàthad fhàgail a 'd dhéigh," arsa mise. Thog so gàire 'n aghaidh Chalum. "Fuaigheal ann no as" ars' esan "cha 'n 'eil eagal orm gu 'n ith iad mi, mar tha air fear-eiginn a dh' fhaodainn 'ainmeachadh." "Gu dearbh" arsa mise, "cha ruig thu leas, fhad's a bhios do bhean bhòidheach lurach ann an culaidh cho maith, cha dù dhoibh fiacaill a chur ortsa, 's cho liutha toitean maith feòlar a dh' fhaodas iad a ghear-radh á d' mhnaoi." "Marbh'aig ort, a thrusdair," arsa Calum; chuir e ' leabhar 'na phòca 's dh' fhalbh e—ach tha mise air bharail gu 'n tarruing Calum snàthainn no dhà far a' bheil e, mun cuir e 'chas air luing gu dol do 'n àit ud, gus an cluinn e tuille mu dhéibhinn na cùise.

Cuairt.—Ach a' bheil thu féin, Eachainn, fhathasd a' cur romhad falbh? Na chuir thu dhìot a' chroit?

Each.—Cha do chuir Eachann deth a' chroit, ach chuir a' chroit dhith Eachann, agus 's e aon ni is éiginn da falbh taobh-eiginn; agus innseam so dhuibh, cia air bith àite do 'n téid mi, seachnaidh mi 'm baile-mór—cha seasainn Glaschu leth-bhladhna; tha do ùpraid 's do bhuaireas san àite so, 's nach 'eil mi a' tuigsinn ciamar tha daoine bochda tigh'n beò ann, air an tachdadh le toit, agus toit a' ghuail cuideachd, a' slugadh na deathcha tha 'brùchdadh a mach as na simileirean móra; 's cha 'n i 'n deathach uile gu léir, ach an smùr 's an stùr 's an luathre, tha mar chur 's mar chathamh air feadh nan sràidibh. Cha mhór nach do chaill mi sealladh nan sùl leis, agus mo chlaisdeachd, leis a' ghleadhraich; 's ann a dh' fheumadh duine sùilean air a dhruim san àite so, co maith 's ann an clàr an aodainn; carbadan siùbhlach roimhe 's 'na dhéigh, a h-uile h-aon 'na chabhaig. Chaidh mi suas an t-sràid mhór ris an abair iad an *Trongate* an la-roimhid, 's cha mhór nach do bhris iad m' aisnean—upag a nùnn, sàthadh a nall; agus ged nach bith-eadh ach an solus sìth sin ris an abair iad *gas*, mharbhadh e mi. Tha solus do 'n t-seòrsa so san àite 'bheil mi 'cadal. Cha do thuig mi e 'chiad oidhche, shéid mi 'mach e, 's b'éiginn domh suidhe fad na h-oidhche 'sreothartaich, le m' shròin a mach air an uinneig, mar gu faiceadh sibh beist-dubh no dóbhran air an t-snámh.—Coma leam am baile-mór; 's fearr leam dol thairis; ach gun teagamh air bith, bu choma leam a bhi 'n cunnart mi féin no mo bhean, no h-aon do na páisdean a bhi air ar cur air a' bhior-ròsdaidh, mar

gu'm biodh ceithreamh muilt 'ann; fànsibh dhomh 'bheil cunnart' air bith do 'n t-seòrsa so anna an àite sin?

Cuairt.—'S duilich a ràdh. An nì a thachair aon nair, faodaidh e tachairt a rithist. Tha gun teagamh air bith, na daoine borba sin a' fàs na's ciùine 's na's sàmhraiche na bhà iad; tha iad a' fàs na's eòlaiche air daoine geala; tha mòran diubh air an teagasg 's air an soilleireachadh seach mar bhà iad. Nam biodh an t-eilean aon nair fo riaghailtean suidhichte, nam biodh armachd làidir ann leis am b' urrainnear laghanna eòthromach a shòcruchadh, cha b' eagal do dhaoine; ach 's éiginn 'aideachadh gu bheil e anabharrach ciogailteach do dhaoine geala soeruchadh an sud 's an so, air feadh na dùthcha 'm measg dhaoine tha cho borb, dhioghaltach, threun agus sheòlta 's a tha iad, a dh' fhaodas air an aobhar a's faoine, éiridh suas a' t' aghaidh, agus do spadadh le tuaidh, gun fhios c' arson, 's gun duine ann aig a' bheil comas am bacail.

Bach.—Tha mi 'ga thuigsinn. Mur 'eil lagh ann, lagh maith cruaidh, agus daoine maith smachdail g' a sgoltadh 's g' a chur gu feum, agus prìosain agus saighdearan, 's furasda thuigsinn nach 'eil e tèaruinte. Tha mise 'g ràdh ribh, a Chuairteir rùnaich, mur biodh prìosain agus àiteachan eile do 'n t-seòrsa sa' bhaile-mhòr so féin, agus luchd nan cotaiche-móra, e'ainm so their sibh riutha, na polismen, luchd nan lannairean 's nan clach-bhalg, tha mi 'dean-
amh dheth nach biodh e tèaruinte tuineachadh an Glaschu féin; mharbhadh daoine 'chéile. An t-urram do 'n lagh féin! 's mairg àite 's nach 'eil e; tha mise 'g ràdh ribh nach bu mhisde Tirithe féin prìosan beag daingeann a bhi air cùl tigh-an-eilein, agus Polisman no dhà; ach na h-fànsibh sa' Chuairteir gu 'n d' thuir mise so, air neo bheir iad an da-ohlunis diom—ach gabhaibh air ur n-aghaidh. Am bi muinntir *New Zealand* ag itheadh a chéile?

Cuairt. Dh' fhaodainn innse dhuit mar bha so air a dhearbhadh ri linn chaiptein *Cook*, a' cheud fhear thug cùntas duinn air an eilein so, agus air a luchd-àiteachaidh, agus le iomad fianuis eile suas o'n àm sin. Tha e, gun teagamh air bith, 'na chleachdadh leo cuirp an naimhdean a mharbhas iad an cogadh, ithe; so nì tha na h-uile h-aon ag aideachadh; ach ged a chaidh iadsan a dh' iompaicheadh o shaobh-chràbhadh eagalach na dùthcha, chum s' chreidimh Chrìosdail, a thionnadh gu sgreamh agus oillt a ghabhail do'n chleachdadh namharra so, gidheadh cha 'n eil iadsan fhathast ach 'nam buidhinn bbig am measg mìltean an eilein mhéir so. Cha 'n eil dùil againn gu'n spadadh iad duine geal chum lòn a dheanamh dheth, ach ma chuirear mìolachd orra, ma tha iad ann an àit anns am faod iad a dheanamh, gun neach g'am faicinn, bheir an t-aobhar a's suarache orra tuasaid a thogail, agus an duine geal a thuiteas, cha 'n eil teagamh nach ith iad e cho togarach 's a dh' ith thusa riamh do'n chaora-nolluig.

Tha mòran diubh cho borb, fhìndhaich 's a bha iad riamh, agus is éiginn do dhaoine geal a bhi do ghnàth air 'earalas romhpa.

Bach. Coma leam iad! Cha 'n fhuighinn luchd do chadal na h-oidhehe 'm measg nam béidean; ciod a b' fhiach ged a chois-

neadh duine làn aide do dh'òr, 'a a bhi h-uile mionaid fo eagal agus amharus romh na trusdair, a' brùadar gu robh e 'faicinn a mhnatha no a leinibh air a' bhior-ròsdaidh, mar gu'm biodh ann giadh no tunnag ann an tigh a' Bhàilli? Coma leam iad! b' fhearr leam na madaidh-alluidh mìle uair, cha 'n eil iad cho cealgach; air a' chuid is lugha cha 'n eil iad cho seòlta, cha b'urrainn iad an comhairle chur r'a chéile; 's cha bhiodh leisg orm peileir a chur romhpa; ach na daoine fiadhaich sin, tha mi 'tuigsinn, mar tha sibhse 'g ràdh, gur gnothuch ciogailteach do dhuine geal a bhi 'nam measg, no bheag no mhór do ghnòthuch a bhi aige riutha idir. 'Bheil cùntas fìrinneach a' nis air feadhain a bhi air am murt agus air an ithe leo?.

Cuairt.—Bha duine d'am b'ainm *Rutherford*, a sgrìobh eachdraidh eagalach uime so. Bha e 'na sheòladair air luing a bhuineadh do America, air an robh coig-fir-dheug, a bharrachd air an sgiobair, agus air an robh cóig gunnacha móra. Chaidh an soith-each so a stigh do chamus àraid, taobh na h-aird-an-ear de'n eilein so, air tòir uisge agus mhucan. Cha luaithe thainig an long gu acair na thainig mòran do sgothan a mach làn mhnathan, gun fhirionnach air bith 'nam measg. Dh' fhan móran do na mnathan air bord fad na h-oidhche, a' goid agus a' cleith na h-uile ni air am b' urrainn iad an lamhan a chàramh. Bha amharus air an sgiobair gu robh foill a thaobh-eiginn 'nam beachd, a chionn nach robh na fir a' tighin a mach. Ghléidh e, uime sin, faire shònruichte fad na h-oidhche 's cha d' fhàg e féin clar-uachdair na luinge.

Anns a' mhaduinn thainig rìgh an àite 'mach, d'am b'ainm *Aimie*, ann an sgoth mhór chogaidh, trì fichead troidh air fad, agus cóig fichead fear do dhaoine òga, treuna, làidir, innte, le àsuin lìon agus dhubhan, mar gu'm biodh iad a' dol a dh'iasgach. An déigh do'n rìgh a bhi greis air bòrd, shocruidh e féin 's an sgiobair gu 'n rachadh an rìgh agus cuid d'a chuid daoine gu tìr le geola mhór na luinge, a dh' iarraidh uisge. Thainig air iad an ais le aon luchd uisge, agus phill iad a dh' iarraidh luchd eile. Bha nis mòran do luchd-àiteachaidh an eilein ri cliathach na luinge, a 'reic mhuc agus ghnòthuichean eile. Cha robh fhatbasd a bheag r'a léirsinn ann an giùlan nan daoine so ach cairdeas, ach an togradh a bh' aca gach nì a b' urrainn doibh a ghoid. Phill an rìgh air an dara latha le luchd eile do dh-uisge, agus mhothuich an sgiobair gn'n robh a' gheola mhór aoidionach, agus gu'n do tharruing iad na h-uile tarunn a bha innte, air chor 's gu'n robh i'n impis dol fodha. Thog fear do na daoine dubha nì àraid a bha e 'feuchainn a chleith, agus nuair a thugadh uaithe e, chas e 'fhiacalan le dréin eagalach, las a shùil le feirg, agus chrath e 'thuadh-chogaidh m'a cheann le boile cholgara. Bha mu'n àm so trì cheud diubh air clàr na luinge, *Aimie*, an rìgh, 'na sheasamh 'nan teis-meadhon, a h-uile h-aon diubh le cloich ghuirm air a snaigheadh gu h-innleachdach air chumadh tuaidhe dhùbailte, le dà fhaobhar, agus toll 'na teis-meadhon as an robh cas, coslach ri ord clachair. Bha 'n t-ord cloiche so air a cheangal mu'n teis-meadhon. Mhothuich muinntir na luinge nis gu robh smùdan air

a thogail air gach cnoc air tìr, agus gu'n robh sluagh na dùthcha 'cruinneachadh air an tràigh ann an dòmhladas mòr. Chuir so eagal air an sgiobair, agus ghrad dh' iarr e air na seòladairean an dinneir ithe gu luath, agus an long a chur fo sgaoil.

Each.—Dinneir!! Breamas air a' bhurraidh le 'dhinneir! Cha robh san sgiobair ach bumallair, a leig na h-uiread diubh air bòrd a dh' aon àm; cha bu chòir dha os ceann lethdusan diubh leigeil ri cliathach na luinge air an aon uair; 's cha robh ann ach sgonn gun tuigse a phaisg a' shiùb idir, no chuir a mach 'acair; dh' fhaodadh e tighin h-uige air ais 's air aghart—ach gabhaibh mo leisgeul.

Cuairt.—Cha robh iad fada 'g itheadh am bìdh. Ghrad thug na seòladairean na croinn orra, a dh' fhuasgladh nan seòl gu dol fo sgaoil. Bha *Rutherford*, a sgrìobh an eachdraidh, a mach air a' chrann-spreòid, cha robh air clàr na luinge ach an sgiobair agus an còcaire; bha' m *Mate*, an dara sgiobair, gu h-ìosal, a' cur urchuir anns na gunnaichean, agus ag uidheamachadh an cuid airm.

Each.—Mo thruaighe! bu mhàthich dha sin.

Cuairt.—Air an àm so thilg an rìgh am brat a bha air a ghuaillibh dheth; agus air dha iolach oillteil a thoirt, thilg a h-uile fear a bhrat dheth, agus co lom rùiste 's a bha iad an oidhche 'rugadh iad, ghrad thog iad òran-cogaidh, agus thòisich iad air dannsa, le agreuchail agus leumraich, le ainnteas agus boile thug air an luing crathadh o thoiseach gu deireadh! B'e sin am farum agus na puirt chiùil a b' eagalaiche chualas riamh. Bha 'n sgiobair a nis 'na sheasamh dlùth do'n àite 'n robh cuibhle na stiùrach; thainig fear do na daoine borba so air a chùl, agus le aona bhuille d'a thuaidh-chogaidh, sgoilt e a cheann sìos gu ruig a ghuaillibh, agus thuit an sgiobair bochd marbh aig a chasan. Rinneadh an ni ceudna air a' còcaire. Bha esan a dh' innis an sgeul a mach air bàrr a' chroinn-spreòid a' beachdachadh air so le h-oillt. Ghreas na seòladairean a bha gu h-ard agus a mach air na slatan, a nuas, ach a h-uile fear mar a ràinig e clàr na luinge, ghrad spadadh gu làr e. Leum cuid diubh a mach air an fhairrge, ach ciod am feum a bha'n sin, bha'n sgoth-chogaidh as an déigh, ghrad thugadh air an ais iad, agus cheangladh iad le buill.

Chaidh fear do na daoine dubha suas gu toiseach na luinge, agus smèid e air *Rutherford* tighin a stigh o 'n àite san robh e. Cha robh feum diùltadh; thainig e 'stigh, strìochd e, agus chéangail iad le buill e. Chuireadh na h-uile h-aon do sgioba na luinge, marbh a 's beò a stigh do sgoth mhór an rìgh, agus dh' iomair iad air falbh leò'gu tìr. Bha mòran fala a' ruith a mach o chreuchdaibh na feadhnaich a bha leòinte, agus o'n fheadhainn a bha marbh, agus bha na daoine dubha ag òl na fala, 's ag imlich nan creuchdan le anabharra toil-inntinn, 's a' dannsa le h-aighear, agus, a réir coslais, làn gairdeachais. Na mnathan a bha mach air an luing, leum iad a mach air an t-snàmh, agus lean cuid diubh am bàta san robh na daoine geala, ag iarraidh fuil a thoirt doibh! Bha mòran sgothan a nis air an ais 's air an aghart eadar an long agus tìr, a' giùlan

air falbh gach nì a b' urrainn doibh a thoirt leò; ach cha do chord na daoine dubha mu 'n chreich, chuir iad a mach air a chéile 's mharbhadh mòran diubh sa' chomhstri.

Air feasgar an latha sin, thug iad agioba na luinge eadar bheò agus mharbh dlùth do 'n àite 'n robh tighean nan daoine dubha; chroch iad cuirp na feadhach a bha marbh air geugan nan craobh, cho àrd 's nach ruigeadh coin no pàisdean orra, bha nis air cruinneachadh a dh' imlich na fala. Bha dà-fhear-dheug fhathast beò; chaidh iad sin a cheangal fad na h-oidhche ri craobhan, gu gramail teann le buill. Sa' mhadninn chuir iad an long ri theine, agus chruinnich iad uile, sluagh mòr, dlùth do 'n àite san robh na daoine geala agus cuirp nam marbh. Shuidh an sluagh air an réilein, 'nan sreathan mar a chite air tòrradh mór; ach na cóig rìghrean a bha 'nam measg, sheas iadsan, agus chaidh iad o chraoibh gu craoibh a' beachdachadh air na prìosanaich, agus a' seanachas, ged nach do thuig iad sin focal a bha iad ag ràdh. Thainig fear do na rìghrean far san robh *Rutherford*, agus dh' fhuasgail e na ceanglaichean a bha uime, agus mu fhear eile bha maille ris. Thug e iad gu àit àraid am meadhan na cuideachd, agus dh' iarr e orra suidhe air an làr. Thainig na rìghrean eile le ceathrar a dh' fhuasgail iadsan, agus air an d' thug iad suidhe mar an ceudna. Chaidh na rìghrean an sin a ghabhail sràid air an ais 's air an aghart, a' seanachas leguth àrd. Bha 'n sluagh uile 'nan tosd, agus a' toirt fa'near cainnt nan rìghrean le móran urram, gun fhocal as an ceann. Fa dheireadh labhair aon do na rìghrean ri fear a bha 'na shuidhe air an réilein, agus ghrad dh' éirich e, le 'thuaidh-chogaidh 'na làimh, agus chaidh e air aghart, agus mhurt e an t-seisear sheòladairean eile bha fhathast ceangailte ris na craobhan. Na h-uile h-osunn a bheireadh na daoine bochda nuair bha 'n duine so 'gan spadadh, dheanadh an sluagh gàire mòr! Bha *Rutherford* agus a chompanaich fo uamhunn eagalach a' gul 's a' caoineadh, gun fhios cia luath a rachadh iad féin a spadadh.

Dh' éirich buidheann a nis do na daoine 's thòisich iad air sluic a chladhach san talamh, anns na chuir iad móran do chonnadh tioram, agus leac mbór os ceann gach tuill. Chuir iad an sin teine ris, agus chum iad a' losgadh e gus an robh na leacan dearg-theith. Fhad 's a bha iad mar so a' cumail suas an teine, bha feadbain eile 'gearradh cuirp nan seòladairean a chuireadh gu bàs. Nigh iad an fheòil san abhuinn, agus chàirich iad i air na leacan teinnteach, le duilleagan chraobh foidhpe agus os a ceann. Nuair a bha 'n fheòil mar so ròiste, chuir iad mu 'n cuairt i air croidhleagan, agus thòisich iad air an lòn uambasach so le òrain agus gàird-eachas!

Each. Ubh! Ubh! Cha tig an latha, tha mi 'gràdh ribh a theid mise 'n eisimeil nam béisdean; ach cha 'n fhaod e bith gu'n d' thug iad air *Rutherford* agus a chompanaich feòil nan seòladairean ithe.

Cuairt. Cha d' thug, dheasaich iad iasg dhoibh, agus bun na rainich. Thug iad an sin iad gu tigh far na chuir iad leaba rainich fòdha, agus na thilg iad brat thairis orra.

Air an la-màireach chruinnich an sluagh a rithist, agus thòisich iad air a' chuiridh cheudna do na dh' fhàg iad san oidhche, a' tilgeadh chnàmh agus ghibeinean feòla dh' ionnsuidh na cloinne bige agus nam maathan, an sealladh a b' oilteala, tha *Rutherford* ag ràdh, a channacas le sùil riamb. Sin agad an eachdraidh, agus dh' fhaodaim iomadh aon do 'n t-seòrsa cheudna innse dhuit.

Each. Dh' innis sibh gu leòir dhomh, fòghnaidh na chuala mi; ach c'uin a thachair sin?

Cuairt. Tha nis os ceann da fhichead bliadhna uaithe; agus 's éigin a ràdh gu 'n robh muinntir an eilein sin a' faotainn mòran do dhroch laimhseachadh o shoithichean a bha 'taghall an àite. Theagamh gu 'n do mbarbhadh cuid do mhuinntir na dùthcha sin leo roimhe sin, 's gu robh iad so a nis a' gabhail dioghaltais air a shon; ach tha thu 'faicinn gu 'n deachaidh iad mu thimchioll a' ghnòthuich gu seòlta riaghailteach, agus gu 'n robh e 'nam beachd o'n cheud àm am fac' iad an long, a glacadh agus an sgioba mhurt.

Each.—Ach ciod a dh' éirich do *Rutherford* agus do 'n fheadhain eile?

Cuairt.—Ma tá, Eachainn cha 'n eil úin 'agam sin innse' dhuit air an àm, ach ma bhios mi beò cuiridh mi 'mach e sa' Chuairteir, agus gheibh thu cothrom air a leughadh. Bha e deich bliadhna 'm measg nan daoine borba sin, agus cluinnidh tu mar fhuair e dhachaidh.. Slàn leat! taghail mun fàg thu 'm baile.

Each.—Slàn leibhse 'dhuine ghaolaich! ach na cuireadh sibhse sa' Chuairtear gu 'n d' thuirt mise gu'm b'fheairde Tirithe prìosan a thogail dlùth do thigh-an-Eilein, air eagal gu 'n cluinn Mac-Chailein mòr e 's gu 'n tog e h-aon.

Cuairt.—Na biodh eagal ortsa dhèth sin; cha dean MacChail-ein ach na bhios ceart.

Each.—Bu dual da sin—bu dual da sin, slàn leibh! ach aon fhocal; an saoil sibh am faigh sinn cuideachadh à Glaschu le min fhaotainn an nasgaidh air an t-samhradh so? mar fhuair sinn a ais iomad uair.

Cuairt.—Beannachd leat! Eachainn, cha 'n fhaigh sibh deann am bliadhna.

Each.—Nach faigh? Cha 'n eil comas air; slàn leibh!

AN GÀIDHEAL AGUS AM MAOR-RIGH

(AIR SGATH CNOIC ANN AN SGÌREACHD CHILBARCHAIN.)

A CHUAIRTEIR SHUAIRCE,

Chaidh a ràdh le cuid-eiginn, Nan sgrìobhadh gach fear eachdraidh a bheatha féin, gun chleith gun bhòilich, gur mòr am maith a dheanadh e. Bhiodh so mar chairt-iùil doibhsan a thig 'nar déigh; agus air chinnte b' i sin a' chairt anns am faicte na rocan, na h-oitirean, na rudhachan 's na glumagan bàite!

O'n a bha sibh cho cuimhneach an uair mu dheireadh a sgrìobh mi, cuiream a nis d' ar n-ionnsuidh cearb bheag do eachdraidh mo bheatha,

anns am faca mise, tha dòchas agam, air a h-aon, sàr mhìneachadh air fìrinnibh nach 'eil suarach, agus theagamh gu 'm faic 'ur luchd-lenghaidh leis na sùilibh ceudna.

Bha mi o chionn beagan bhliadhnachan ri giuthalais de mharsant-achd : mar a ni gach fear aig nach 'eil an t-airgiod-ullamh, chuir mi mo làmh ri crioman pàipeir mu thuaiream dà oirleach air leud, gu 'm pàighinn am bathar an ceann thrì mìosan. Thàinig an latha, ach ma thàinig cha d' thàinig an t-airgiod o' n fheadhain d' an d' thug mise 'm bathar, anns na h-Innsibh. A chur an sgeòil an aithghearr, b' fheudar briseadb. Fhuair am maor-rìgh a' nis barantas mo ghlacadh, agus mo chur am prìosan airson an ainfheich ; ach an làimh 'athar 's a shean-athar, cha deacha leis ; bha mi 'n so an diugh, bha mi 'n sud a' màireach, 's bha mi 'n treas latha deich mìle air falbh !

Ach 's e chuid is mò de 'n sgeul, am faireachadh agus na smuaintean a bh' agam fad nan ceithir lathan so ; cha robh sàmh no socair agam an tigh no 'n ionad ; cha 'n eil tigh an rachainn, uasal no ìosal, nach saoilinn a h-uile buille thigeadh ionns' an doruis, 's e so a' maor ! Nuair rachainn a mach fo chleòca na h-oidhche, cha robh duine no ainmhidh a chithinn nach plogadh mo chridhe ; 'se so a' maor ! A dh' aon fhocal, ged rachainn gu mullach Beinn Nibheis, cha bhiodh damh-féidh a dheanadh bùirein, no stoirmagan a chlapadh a sgiath, nach saoilinn, 's e so a' maor ! Ged rachainn 's a dheanainn mo leaba ann an ìochdar sloc-gnail, cha bhiodh bucaid a thigeadh a nìos nach abrainn, 's e so a' maor !

Arsa mise rium féin, Nach e so ann an seadh spioradail, cor gach gin mna ann an staid neo-iompaichte ? Nach 'eil a' maor air an tòir a latha 's a dh' oidhche 's barantas aige 'n tilgeadh am prìosan ? Nach 'eil do chridhe 'plogadh leis a' ghluasad a's lugha, air eagal gur e 'maor e, 's fios agad nach 'eil na fiachan pàighte ?

Coma leibh. An ceann an treas latha chaidh caraid blàth-chridheach a ghabh truas rium, gu fear nam fiachan, agus thuirt e ris, Feuch dhomh a' bhann-ainfheich a th' agad an aghaidh an duine so. Phàigh e gu daor i, le 'h-uile chostas, ghlac e pàipeir an da òirlich air dha cheann, rinn e ciad criomag dheth, agus thilg e leis an abhuinn e !

Nach faodar so a choimeas ri obair Chrìosd, an t-ard shagart, an t-eadar-mheadhonair àigh, a dhiolas ar fiachan, a thogas a' bhann-ainfheich, agus a thilgeas i ann an doimhneachd a' chuain ?

Feudaidh. Nuair bha ceartas le guth tairneinich ag éigheach dioghaltais, thairg thusa, Iosa bheannaichte, sàr dhioladh a thabhairt ; —nuair bha 'm peacach 'ga fhalach féin 's a' maor 'ga ruagadh o thóm gu tóm, mar a ruagar cearc-thomain nam beann, thainig Thusa a' leum thar na tulaichean, 's a' stàdagaich o bheinn gu beinn, a neartachadh a chridhe ; nuair a reub an t-sleagh Ròmanach t' fheòil mhaoth 's a chofhreagair brat-roinn an teampuill, bha 'n rathad saor do Iudhaich agus do Chinnich ; thuit an sról an latha sin bhàrr aghaidh Mhaois—chaidh seann nithe air chúl—cha 'n eil tuille fèum air samblaichean. Ach 's e t' aiseirigh air an treas là, agus do dhol suas gu deas-làimh an Athar le faireachadh daonna—le mion eòlas air laigse na feòla, a thagradh ar cùise mar shagart de ordugh Mhelchisedeic, nach tig crìoch air a

dhreuchd fhad 's a's beò—sagart sìorruidh—'s e so ar muinghinn a's airde—'s i so carraig ar dòchais !

Thug sibh fainear gu'n do chuir mi 'bhuille air mo chairdean taobh thall a' chuain airson nach do sheas iad an cùmhnant. Tha so ceart, ach cha mhò a sheas mise—cha robh e'm chomas. Nach coimeas so ri leagadh na cend lànain ? Tha 'n tobar truailhte, agus cha 'n eil a nùnn no nall, tha na sruthain salach : saodaicheadh gach fear mar thogras e an cionta bho 'dhorus féin, cha riarach so an lagh—tha sinn uile briste—'s fheudar dol chum an eadar-mheadhonair.

Aon nì eile bheirinn fainear, agus 'se sin, air là na sàbaid cha robh comas air bith aig a' mhaor ; bha mi r'a thaobh air an t-sràid—bha mi r'a chluais anns an eaglais—cha robh a chridhe aig e a chorrach a chur orm. Nach 'eil saorsa aig teaghlach a' chreidimh air an t-sàbaid ? Nach 'eil iad san spiorad an là an Tighearna ? Nach 'eil fois shìorruidh a' feitheamh air sluaigh Dhé ?

Cha 'n eil guth, arsa sibhse, air mar tha thu 'faireachadh do thaobh an fhir a thug fuaigladh dhuit—an fhir a chaisg a' maor, 's a phàigh an t-ainfhiach !

Mar tha mi 'faireachadh ! Cha 'n eil sin saor a chur an cainnt. Tha m' anam mar thobar fìor-uisge a' cur thairis le gràdh dha, 's ag iarraidh sruthadh, mar gu 'm b' eadh a dh' ionnsuidh gach beò a bhuineas da,—'s iad a chairdean m' annsachd—'se 'chomunn mothlachd 'se 'thoil a dheanamh rùn mo chridhe—'se 'ghruaim a thoilltinn mo bhrìste-cridhe 's mo leòn. Bha barail mhaith agam air roimhe, ach bha mur-bhith—bha scogarsaich a thaobh-eiginn air nach b' urrainn mi ainm a chur, a'tighin eadar mi 's mi féin a thilgeadh lom-nochd air cuan a ghràidh, ach a nis dhearbha e a mbórachd dhomh air dòigh 's nach éisd mi, tha dòchas agam, tuille ri cogarsaich mo chridhe féin—cha 'n éisd, no ri tuailleas agus breugan an t-saoghail—tha laoir an so nach mùch tuailleas—the teine 'n so nach bàth breugan !

Nach ionann so a's treud an àigh,
Tha 'g ionaltradh an cluainibh gràidh ?
Fear-coimhid Israeil air an eul,
Cadail gu bràth cha 'n fhaic a shùil.
Ged dhùisgeas stoirm 's a dh' atas tonn,
Tha ac'san sìth 's an cas air fonn ;
Ged thraoghas uillt 's ged loisgeas grian,
Tha ac'san sgàile mar am miann.

'S mise, le 'r cead.

'Ur seirbhiseach d'ileas,

OURAN.*

TOBRAICHEAN NA H-AIRD-AN-EAR.

Cha 'n eil fuarain uisge idir 's na dùthchanna so, ach tobraichean tha air an cladhach gu domhain, agus le móran saothair agus cosdais. Tha iad air an togail le cùram, ach cha 'n eil pìob-thaosgaidh, no mar

Fairbheanadh. An deigh na thubhairt mi fhuair mi mach le cinnt nach do ghluais maor riamh troidh 'gam shireadh—nach 'eil so a ris a' dearbhadh an seilbhtuir a tha 'g radh, *Teichidh an t-aingidh gun nench air bith an tòir air.*

their sinn sa' Bheurla, *pump* aca, chum an t-uisge thogail, ach ball cainb. Iadsan tha tighin air tòir uisge, tha iad a' toirt leò soitheach dà-chluasach ris a' bheil iad a' ceangal a' bhuill 's 'ga leigeil sìos le faicill, agus an sin 'ga tharruing an aird an déigh dha bhi làn. Chit-ear moch agus anmoch móran sluaigh aig na tobraiche sin, agus tha h-uile h-aon air an riarachadh anns an riaghailt san d' thàinig iad; an t-aon a's luaithe thig 's e 's luaithe gheibh. Nuair thairgeas iad an t-uisge, togaidh iad an soitheach air mullach an cinn, no air an gualainn agus gabhaidh iad dhachaidh leis. Cha 'n eil soitheach air bith air 'fhàgail aig an tobar; 's éigin do na h-uile neach a thig, a soitheach féin a thoirt leis. Mar sin chì sinn seadh nam briathran a labhair am boirionnach r'ar Slànuighear, nuair shuidh e dlùth do thobar Iacoib (Eoin IV. 11.) agus a dh' iarr e deoch oirre. A Thighearn, ars' ise, cha 'n eil inneal-tarruing agad, agus tha 'n tobar domhain. Tha sinn a' faicinn o'n chunntas cheudna mu thobraichean dhùthchanna na h-aird-an-ear, ciod tha air a chiallachadh nuair tha e air innse' dhuinn (Gen. xxiv). Thainig Rebekah a mach, agus a soitheach air a gualainn, agus chaidh i sìos do 'n tobar—a tharruing uisge.

Am bitheantas 's iad na mnathan tha 'tarruing an uisge anns na cearnaibh sin.

AN TRIONAID GHLÒRMHOR.

AN T-ATHAIR, AM MAC, AGUS AN SPIORAD NAOMH, AN AON DIA
BEÒ AGUS FÌOR.

Tha cuid do dhaoine nach 'eil a' gabhail ris an teagasg mhór chudthromach so, do bhrìgh gu bheil e os-ceann tuigse agus fiosrachaidh a' chinne-dhaonna. Tha sinn ag aideachadh gur dìomhaireachd an fhìrinn so, dìomhaireachd mhór, fada, fada os-ceann tuigse chruthaichte. Chruthaich Dia an cruinne-cé, ghairm e gu 'm biodh muilleana do shaoghail tha 'glusad ann am farsuineachd neo-chrìochnaichte nan speur, agus le riaghailt neo-mbearachdach, gach aon diubh a' sìubhal fa leth timchioll a ghréine féin, nach 'eil ag amharc, 'n ar beachd-ne, ach mar rionnaig bhig mheanbh, dhrillsich, anns an iarmailt ard. 'Bheil dìomhaireachd air bith an so?

Tha cnò dharaich a' tuiteam air an talamh, tha frasan ciùin a' braonadh; tha i 'fàs, tha i 'cùntinn gu bhi 'na craoibh, tha i 'sgaoileadh a gengan, tha eòin nan speur a' faotainn fasgaidh 'na duilleach, agus fo a dubhar tha treudan ag iarraidh fionnachd o theas na gréine. 'Bheil dìomhaireachd air bith an so?

Tha 'n saoghal so a' glusad mu 'n ghréin le luathas anabharrach, agus san àm chendna, 'a glusad mu 'aisil féin, agus cha 'n eil sinn a' mothuchainn da; 'nar beachd-ne cha 'n eil e 'glusad idir. Tha a' ghrian mar gu 'm biodh i 'g éiridh san aird-an-ear agus a' dol fodha san aird-an-iar; ach tha i anns an ionad ard anns na chàirich Dia i, daingeann, suidhichte, socrach; 'na dearbhadh soilleir glòrmhor air cumhachd an Tì a chruthaich i. Tha 'ghaoth a' séideadh far an àill leatha, agus tha thu 'cluinntinn a fuaim, ach

cha 'n eil fios agad cia as a ta i 'teachd, no c' àite tha i dol. So dìomhaireachd !

Tha mac an duine air a chruthacha' gu h-eagallach agus gu h-iongatach. An taobh a stigh dheth tha spiorad neo-bhàsmhor, aig a' bheil an cairdeas agus an dàimh a's dlùithe ris a' choluinn, a tha 'ga riaghladh 'na h-uile ghluasad, tha 'fulang leis a' choluinn ann an trioblaid, agus a' deanamh gairdeachais leatha ann an latha a sòlais. 'Nuair tha 'n spiorad 'gar fàgail, tha 'n duine 'bàsachadh, tha e marbh, tha e 'pilleadh a dh'-ionnsuidh na h-ùrach. An e nach dìomhaireachd so ?

'Nuair tha sinn 'nar suain, agus an saoghal air a ghlasadh a mach, agus gun a' chiall no an tuigse air an stiùir, tha sinn eadhon anns na h-amanna sin comasach air dol a mach 'nar smuaintibh air sgiathabh an spioraid so feadh an t-saoghail, troimh dhùthchanna nach faca sinn riamh, seanachas a chumail riùsan air an robh sinn son uair eòlach, agus suidhe a chonaltradh ri càirdean agus dìlsean a chunnaic sinn air an càramh fo 'n fhòid. Nach iongatach so ? nach dìomhair so ? Cò 's urrainn a thuigsinn ? Beachdaich air na neulaibh os do cheann, air an talamh fo d' chasan, air farsuingeachd an t-saoghail gu léir ; beachdaich ort féin, air do choluinn, air do spiorad, agus chì thu gu bheil dìomhaireachd air a dheargadh air uile oibribh Dhé. O'n bhileig fheadir air a' bheil braon do dhealt na maidne 'deàrrsadh 'nuair dh' éireas a' ghrian cùl nam beann, gu ruig a' ghrian féin, ard-lòchran nan speur tha 'toirt teas agus soluis do 'n t-saoghal, tha dìomhaireachd sgrìobht' orra gu léir. Tha dìomhaireachd o'n mheanbh-chuileig a's faoine tha 'sgaoileadh a sgiathan air gathaibh na gréine, a' mheanbh bhiastag a's isle tha 'gluasad san ùir, a suas gu ruig an duine, ard-uachdaran an t-saoghail ; agus uaithe-san suas gu ruig na h-aingil is airde ann an glòir, cha 'n eil ach dìomhaireachd nan dìomhaireachd ri fhaicinn orra gu léir.

Beachdaich gu dlùth air a' chruinne-ché, agus innis ciod an nì ris nach 'eil dìomhaireachd fuaighte ? Agus an e gu bheil an cruithachadh uile 's na bheil ann 'na dhìomhaireachd do 'n neach a's foghlumte air 'uachdar, agus a's géire 'rannsuich e ; 'bheil na h-uile nì air an urrainn duinn ar sùil a thionndadh, no air an urrainn duinn smuainteachadh anns an t-saoghal so, no anns na mìltean agus deich nairean deich mìle saoghal tha 'siubhal ann an iarmailt neo-chrìochnaichte an domhain, 'na dhìomhaireachd dhorcha, agus an e nach ceadaich thu a dhuine fhaoil gun tuigse, gu 'm bu dìomhaireachd ar nàdur agus buaidhean ard an Tì sin a chruthaich iad gu léir ? An dean duine bochd aineolach, a tha 'na dhìomhaireachd dha féin, 's nach eil comasach air innseadh cia mar tha cumhachd aig 'inntinn féin thairis air buill a chuirp, nach 'eil comasach air a bheatha féin a thuigsinn, an dean e le dānadas gun chiall, am beachd a tha 'n Dia mór a' toirt duinn air féin sa' Bhìobull àicheadh, agus a chur air chùl, a chionn nach urrainn e a thuigsinn ? Dh' fhaodadh e cho maith a bhith féin àicheadh, a chionn nach urrainn da an dàimh dhìomhair eadar a cholunn agus

a spiorad a thuigsinn, agus teagamh a chur anns an fhirinn mbóir so, an Trìonaid ghlòrmhor, an t-Athair, am Mac agus an Spiorad Naomh, aon Dia, do bhrìgh gur dìomhaireachd so os-ceanna thuigse.

EAGLAIS CHRÌOSD

“ Bu tric a chràidh iad mi o m’ òige, gidheadh cha d’ thug iad buaidh.”—
Salm cxxix. 2.

’S cha bhuadhaich a chaidh ; a dh’ aindeoin an uail,
Air do thaobhsa tha Iosa, ceannard nam buadh ;
Ged a dh’ èireadh gach nàmhaid, ag iarraidh do sgrios,
Tha thu tèaruint’ o ’n gamblas—’s ann doibhsan a’s mìos’.

Cuimhnich thusa do chomhstri, cum cuimhn air do threòir,
Cò’n nàmhaid a bhual thu ’s a bhuadhaich fa-dheòidh ?
B’ daingeann gun eagal, oir gabhadh no bròn,
Thig sin air an cinn-sa tha ’g iarraidh do leòn.

Lean Pharaoh le ’shluagh thu, ach ciod i a dhuais ?
Ann am buillsgein na fairge fhuair iadsan an uaigh ;
Sgoilt an cuan air do shons’ agus sheas air gach làimh,
Ach mar bhras-bhuinne geamhraidh bhrìst sìos air do nàimh.

Rinn muinntir Chanàain do léireadh gu truagh,
Ach dh’ òighail iad féin air an aimhleas gu luath ;
Fo fhaobhar a’ chlaibheimh thuit mìltean san àr,
’S lean mallachd o Dhia iad, a sheachain am bàs.

Chlaidh an t-Assirianach thusa gu geur,
Ach thuit an cuid rìghrean gu ithe do’n fheur ;
Thug *Cyrus* an coroin ’s am mòrachd an sàs,
Le claidbeamh a’s teine an rìogh’chd chuir e fàs.

Rinn na h-Iudhaich ort ainneart le boile gun chiall,
’S do mhic eadhon, dh’ éirich a’d’ aghaidh le foill ;
Ach tha’ m mallachd a thainig a nuas air an cinn,
A’ seasamh gun choimeas an eachdraidh gach linn.

Dh’ iarr na Cinnich do mhilleadh le fòirneart an làimh’,
Luchd-àitich na Gréige—luchd-àitich na Ròimh’ ;
Ach ainmeil mar bhà iad, ghrad chaochail an glòir
O’n àm anns an d’ iarr iad le mì-run a’d’ chòir.

An uile-bheist chealgach, dearg shiùrsach na Ròimh’,
Gu dàna ghlac t’ ainm agus còraichean t’ àigh ;
Fo choltas na caorach ghoid ’stigh air do chrò,
’S ghrad rinn i a lìonadh le h-ainneart a’s bròn.

Ach spionadh a’ chreach so gun taing as a glaic,
’S a gràinealachd oillteil ghrad thugadh gu beachd ;
Ged tha fraoch-fhearg a cridhe le gamblas ag at,
Coma dhuit-sa có dhiùbh—chaidh an nathair a lot.

Mo chreach ! anns an tìr sa' bheil eòlas air Dia,
 Agus solus an t-soisgeil a' dealradh gu fial ;
 Seadh ! eadhon an sin chlaoidh iad thusa gu cruaidh,
 A's dh' fheuch iad do mhilleadh le deuchainnibh truagh.
 Feadh gharbhlach na beinne do rug iad do chlann,
 Do naomh-thighean leag iad, le foirneart an lann ;
 'S e daingneach a' phrìosain a fhuair thu o d' nàimh,
 'S tha 'chroich air a deargadh le fuil do chuid dàimh.
 Ach dh' fhuiling do naimhdean, a's dh' fhuiling an sliochd,
 A's dh' fhògradh gach aon diubh gun chòmh nadh gun iochd ;
 Chaochail iadsan air faontraigh, 'nan allabain thruagh
 O dhùthaich an sìnnsear, gun iomradh gun luaidh.
 Com tha thusa fo imcheist. no idir fo sgàth ?
 Do Cheannard cha tréig thu a chaoidh no gu bràth !
 Aon nàmhaid cha d' éirich a' t' aghaidh-sa riamh,
 Nach do shearg ann an tiota fo chorruch an Triath.
 Ged dh' éireadh gach nàmhaid tha miannach do sgrios,
 Na gabhadh iad mùiseag tha 'g iarraidh do leas ;
 Oir 's suarach gach innleachd a chleachdas an daoidh,
 Cha bhnuadhaich a h-aon diubh a' t' aghaidh-sa chaoidh.
 Ged dh' éireadh an fhairge, 's ged dh' atadh an cuan,
 Ged bhristeadh iad thairis air carraig nan stuagh ;
 Air an ais nuair a philleas na tonnan le gàir,
 Tha 'charraig 'na seasamh gu daingeann mar bhà.
 Do nigheans', O Shion ! biodh dìleas do 'n Rìgh
 Bheir esan gach cùis, ann an gliocas gu crìch ;
 Imich thusa gu h-earbsach an solus a ghnùis,
 'S do bhàbhuinn a chaoidh cha toir nàmhaid a nuas.
 Theid nèamh agus talamh chur thairis gu dian,
 A 's caochlaidh na daoine mar shneachda nan sian ;
 Ach a' phuing sin a's lugha, cha chaochail am fead,
 Do gach gealladh a thugadh do Eaglais Chrìosd.

le U. M'G.

Eadar le Fear-eiginn.

TRAILLEACHD AGUS DAORSA DHAOINE DUBHA ANN AN AMERICA.

'Tha e 'na mhasladh mòr do 'n dùthaich chumhachdaich so, anns a' bheil iad cho bòsdail as an saorsadh, agus cho deas gu labhairt an aghaidh gach dùthaich eile, gu bheil iad a' ceadachadh tràilleachd agus daorsa, no braighdeannas, fhathast 'nam measg, agus gu bheil fir agus mnathan agus leanaban air an reic sa' mhargadh, dìreach mar tha crodh a's caoraich 'nar measg-ne. Cluinnear iomadh aon a' labhairt mu America, 's e sin na h-*United States*, mar a theirear ris, mar nach biodh saorsa no sonas aig daoine air bith, no ann an dùthaich air bith, ann an tomhas co mòr 's a tha ri fhaotainn san rìghaobd sin. 'S ioma duine gearanach mi-thoilichte 'dh 'fhàg Breatunn fo bharail gu robh

barrachd sonais agus saorsa r'am faotainn ann an Staidhean America na anns an rìoghachd d'am buineadh e; agus a phill air, ais ag aideachadh ni nach fbaodar 'àicheadh, nach 'eil saorsa cho mòr ri fhaotainn air thalamh, aig gach seòrsa dhaoine 's a tha anns an dùthaich bheannaichte againn féin, agus na dùthchanna cèin a bhuineas do Bhreatunn. Cha 'n eil tràill ann an aona chearn no eilean a nis san t-saoghal a bhuineas duinn, oir co luath 's a chuireas duine a chas air tìr, ann an aon chearn a bhuineas do Bhreatunn, air a' mhionaid sin tha e saor, biodh e dubh no buidhe no ruadh, tha e saor cho luath 's a sheasas e air fonn tha fo uachdaranachd Shasunn. Ach tha mòran nach creid so, agus ma choinnicheas Americanach thu, có ach esan? "Tha sinne," ars' esan, "'nar pobull saor—cha 'n eil rìgh no ban-rìgh thairis oirnn." Cha 'n eil, ach tha tràilleachd agus daorsa 'm measg ur n-lochdaran. Ann an *Georgia*, aon chearn mhòr do America, ma theagaisgeas duine geal do dhuine dubh, 's e sin do thràill, sgrìobhadh no leughadh, tha ceud punnd Sasunnach do dh-ùladh air, agus trì miosan ann am prìosan! Ma fhuair duine dubh comas air leughadh, agus ma theagaisgeas duine dubh eile a leanabh féin, tha càin thròm air a chur air, agus e fein air a sgiùrsadh troimh nan sràidibh. Tha cuid do na daoine dubha a cheannaich an saorsa, no a fhuair an saorsadh o'm maighstiribh; ach 'na dhéigh sin uile, ma tha 'dhànadas aig a h-aon diubh a bheul 'fhosgladh mu chreideamh, no seasamh a suas a mhìneachadh focail Dé 'na theaghlach féin, sgiùrsar e gu folluiseach.

Ann an àit eile, *Louisiana*, cearn do Staidibh America, ma chuireas aon do na daoine truagha so a chlann gu agoil-shàbaid, tha còig ceud dolar do chàin air a thogail deth; agus ma ni e 'n ni ceudna an dara h-uair, 's bàs da e. Sin agaibh seòrsa do shoilleireachadh mu shaorsadh air a' bheil cuid a' labhairt cho ladurna. Cha 'n fhaigh a h-aon do na daoine so, no d'an sbliochd, 's iad sin na tràillean truagha so, ged a choisneadh iad an saorsa, cha 'n fhaigh iad a stigh do sgoil no do dh'ionad foghlaim. Cha suidh duine aig bord comanachaidh, no ann an eaglais ma tha iadsan a làtbair! Sin agaibh Crìosdalachd America! tìr na saorsa! 'Si tha innte tìr na daorsa. Taing do'n Tighearna nach 'eil an leithid so do chleachdainnean grànda 'toirt tàmailt air ar dùthaich, no air ar cuidne do America.

Tha ard-thigh-foghlaim ann am baile mòr *Cincinnati*, anns a' chearn do'n ainm *Ohio*; agus 'se lagh na sgoile sin nach 'eil a' chridhe aig an òigridh tha ann uiread agus labhairt mu thràilleachd. Bha os ceann dà fhichead do na diadhairean òga bu chlàitiche san tigh-fhoghlaim so, air am fògradh a mach as, a chionn gu 'n robh do dhànadas aca seanachas agus conaltradh mu dhéibhinn tràillealachd! Sin agaibh soilleireachadh brònach, gidheadh fìrinneach, air saorsadh America.

Cia taingeil bu chòir dhuinn a bhi, gu bheil gach gnè do thràillealachd agus do dhaorsa air an cur fodha anns gach eilean agus cearn a bhuineas duinn! Bha e 'na mhasladh fada gu leòir do'n rìoghachd so, agus tha dòchas againn gu bheil an t-àm dlùth anns an lean America ar n-eisimpleir; ach 's brònach ri ràdh gu bheil e cunnartach eadhon iomradh thoirt air ann an cuideachd, gun ghuth air connsuchadh

nime. Tha mòran air am murt a chionn gu bheil iad air taobh nan daoine dubha, agus ag iarraidh an cur saor; agus cha 'n eil neach tèarainte a bheil fhoegladh mu'n chùis. Nam biodh do dhànadas aig neach searmonachadh m'a dhéibhinn so, agus a ràdh gu robh e 'na pheaca daoine aig a' bheil anmanna neo-hhàsmhor a chumail ann an daorsa, no focal Dé a chumail air ais uapa, cha seachnadh e bàs son latha, thairageadh iad a mach e, agus chrochadh iad e'gun deachains, 's gun a chridh 'aig duine 'ràdh gu'm b'olc. Bitheadh mide taingeil nach urrainn so tachairt anns an dùthaich bheannaichte anns an d'rinn freasdal Dé ar crannchur a shuidheachadh.

DIADHACHD CHRIOSD.

' Beachdaich gu cùramach air an Tighearn Iosa, agus chì thu ri'n aithneachadh ann *Dia* agus *Duine* maraon, gun bhuaidh a dh' easbhuidh air a Dhiadhachd mar *Dhia*, no air a dhaonnachd mar *dhuine*. Aig a bhreith, faic *duine* air a gheur-leanmhuinn le Herod, agus *Dia* air 'aoradh le Druidhean an aird-an-ear—Aig a bhaisteadh, *duine* san abhunn Iordan, agus *Dia* air 'aideachadh le guth o nèamh mar mhac gràdhach an Athar shiorruidh—anns an luing, *duine* a' codal gu sàmhach, agus *Dia* a' ciùineachadh nan gaothaibh 's na fairge—aig uaigh Làsarus, *duine*, ri caoidh bàs a charaid, agus *Dia*, le focal a' gairm a' mhairbh gu bith—aig tobar Shichar, *duine* tartmhor ag iarraidh deoch, agus *Dia* a' comhpairt-eachadh uisge 'ta sruthadh suas chum na beatha maireannaich—Air a' chrann-cheusaidh, *duine* toirt suas an deò, agus *Dia*, cur ioghnaidh cho mór air a' chruinne-ché, gu bheil stéidh na talmhainn a' criothnachadh—brat an teampuill a' reubadh—a' ghrian a' folach a gnùis 's a' diùltadh a soluis. Na nithe sin, bu dearbhaidhean comharraichte iad uile, gu robh am Focal san fheadil 'na *Dhia* 's na *dhuine* coimh-ionann—'na *Dhia* siorruidh, 's na *dhuine* rugadh, 'na “naoidhean làithean”—'na *Dhia* uile-chumbachdach, 's 'na *dhuine* lag agus anmhunn—'na *Dhia* neobhàsmhor, 's na *dhuine* buailteach do phiantaibh bàis.

SGOIL BHALBHAN.

Cha 'n eil sealladh a's taitniche, 's gu dearbh cha 'n eil sealladh a's iongataiche na sgoil bhalbhan fhaicinn, an àm an ceasnachaidh. Tha na freagairtean tha iad air usairibh a' toirt seachad, anabarrach teòma. Dh' fheòraich duin 'uasal a chaidh a stigh do thigh sgoile do 'n t-seòrsa so, ann an sgrìobhadh, “Ciod è slorruidheachd?” Fhuair e ioma freagairt, ach sgrìobh aona ghiullan beag a sios an fhreagairt so, “'S e slorruidheachd beatha 'n Uile-chumbachdaich.”

NAIGHEACHDAN.

Cha 'n 'eil a bheag no mhór do naigheachdan coitchionn againn r'a thairgse. Cha bhi naigheachd á *China* fad dha no tri mhiosan fhathast.

Rinn sinn mearachd san àireamh mu dheireadh, a thaobh àirmh-eadh sluaigh Bhreatunn: tha eadar Sasunn, Albainn, agus Eirinn, dlùth do chóig muilleana fichead ann, agus a' meudachadh mu dha mhuillean sa' bhliadhna.

Thug Moraire *Aberdeen* a stigh lagh gu gnothuichean Eaglais na h-Alba shocruchadh. Tha cuid toilichte leis, agus cuid mì-thoilichte, ach ciamar theid a' chùis, cha 'n urrainnear a ràdh gus am bi coinneamh Ard-Sheanaidh Eaglais na h-Alba seachad. Anns an at àireamh bidh e 'nar comas cùntas a thoirt mu 'n chùis chud-thromaich so.

TRÀTHAN NA GEALAICHE

Mios-MEADHOIN AN T-SAMHRAIDH.

A' cheud cheithreamh air an . . .	7 ^m lù.
Solus lànair a'	15 „
Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an	22 „
A' ghealach ùr air an	29 „

FOCAL SAN DEALACHADH.

Móran taing do “Dhun-Naombaig”; gheibh na chuir e g' ar n-ionnsuidh àite sa' Chuairtear.

D' ar seana charaid dìleas “A. B. R.” tha sinn fo mhìle comain; agus maraon do 'n Sglathanach shuairce “A. M. G.” Gabhadh iad le chèile ar taing.

Tha sinn a toirt buidheachais do 'n “Bhraigheach.”

Fàilt' air seana “Ghleann-Combunn”! cuireadh e aon sgeul beag Gàidhealach g' ar n-ionnsuidh, gheibh a litir àite; agus mar an ceudna an “Leughadair,” mu'n Ìidire Dhòmhnullach, agus an Diùc, curaidh nam mìle blàr.

Móran taing d' ar caraid, Mr Gilleasbuig. Tha barrachd fala-dhà ann an Gilleasbuig còir na bha sinn a' smuainteachadh.

Fhuair sinn litir “Dhòmhnuill Cheard.” Mur eil an Ceard na's fearr air deanamh spàinean agus càramh choireachan, na air sgrìobhadh na Gàilig, tha bhuaithé ceaird eile thogail; ach tha sinn 'na obomain airson a dheagh dhùrachd.

Mìle beannachd d' ar caraid dealasach ann an Steòrnabha! agus móran taing dha airson a litir chaoimhneil, chàirdeil.

Fhuair sinn litir na “Cuthaige.” Ma's duine sgrìobh i, cha 'n eil ann ach amhlair. Ma's maighdeann òg a sgrìobh i, (mar tha i 'g ràdh) thugadh i 'n aire d' a snàthaid agus togadh i do sgrìobhadh na Gàilig gus an cinn i ni's eòlaiche.

Fhuair sinn na trì litrichean a sgrìobh “Plobaire 'n aona Phuirt.” Ged a sgàin-eadh màl na ploba, cha tig an t-aon latha theid a bheag no mhór do 'n sgàinneal ghrànnda air a' bheil e 'sgrìobhadh, a stigh sa' Chuairtear. Mò nàire air féin! Deanadh e réite r'a chòlmhearach, agus feuchadh e a dhroch nàdur a cheann-suchadh. An ath litir a thig uaithe, cuiridh sinn dhachaidh i a dh' ionnsuidh a' mhinisteir; oir tha ainm a' *Post Office*, agus na sgìreachd, air cùl gach litir.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,
63, ARCADE.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH AN T-SAMHRAIDH.

AN 5^{mh} ÀIREAMH.]

[Pris 6 SOILLÈAN.]

CONTENTS:—The Dying Robber, a True History, Part 1st, page 97.—Familiar Dialogue—
Kells of Gratuitous Distribution of Meat, by the Destitution Committee, 99.—New Zealand,
History of, continued, Rutherford &c., 103.—History of an Emigrant Family, 108.—Alexander
Selkirk, account of, 113.—The World, 115.—History of the Gaelic Language, by L. M'Lea,
Esq., 116.—General Assembly, 118.—Attempt to Murder the Queen and Prince Albert, 119.
—War with China, 120.—Phases of the Moon, 120.—Notes to Correspondents, 120.

AN GADUICH A' DOL BAS.

SGEULA FIOR. A' CREUD EARRANN.

Ri linn a' chàis namhàsaich sin, a'grios leis gu h-uigh milltean
de dhaoine, 's a' bhliadna 1832, bha ministear còir, de'n Eaglais
Shasanaich, ann am Bail-a'-clìath, a chaith gu saothreach an
latha, a' buileachadh sochairean pàrteil an t-soingeil air mòran a
bha euslan agus ri h-uchd bas. Ghàbh an duine so gu tàmh tràth
a thaobh 's gu'n robh e féumach air cìos. Mu'n deach a laidhe,
rima e ùrnaigh dhùrachdach gu'n tìgeadh beannachd air an Fhocail
a rian e 'a latha sin a dèidh, agus gu'n rachadh 'annam fein a choimh-
eud an oidhche sin leis-san "air nach aom cadal no suain." Ach
cha bha bùrd cadail dha. Thàrrleis gu'n robh gach sealladh truagh
a chumais e o cheann ghoirid, as ùr 'a chomhair, gnùisean aognaidh
nam feadhnach a bha 'g éug,—oidhche bha iad an cuanadh le cràdh-
ladh anaplantail,—oidh anns a' ghorm-stiorcadh bhàsail sin anns
an tric an naisg an Colera iadsan air am bhuil e, beagan uairean
ro' n bhàs. "Och," ar' am ministear, "nach robh daoine glie,
nach taigeadh iad so, nach cunnaidh iad air an crìch dheirion-
naich!"—"Beannaichte an sluagh do'n aithne fuaim aibhneach an
t-soingeil!"—"Nuair bhios iad ag iarraidh trid gleann-aghail-a-bhàis
cha bhi eagal uile orra, or bith dusa leatha; de lorg agus de
bhata cunnaidh taice riutha." Ghràdhich e 'nuair smuainich e cia
teare a fhuaire 's a ochor chòir air a' latha sin féin. Bhuail an da-
uair-dheug, agus bha e dìreach an dèigh tuiteam ann an clò-cadail,
'nuair a dhùisg bualadh aig doras an t-àlta. Chual' e an doras a'
feagladh, agus ghrad-thainig a sheirphiseach a stigh d'a sheomar-
leapa. "Tha duine 'n uid shios, ara ceart, a ta 'g ràdh gu'm féum
e bruidhinn ribh." "Farraid 'ainm 'sa gnothach," ara an rath-
tear. "Tha e gradh, le'r ceat, gur b-eudar dha bruidhinn ribh
féin." Ghrad-chuir am ministear uirne, agus thaidh e bhàs air
talla. Bha'n duine na sheasamh dèidh air an doras; thèann am
ministear ris, chuir e an aolus ri 'apdann; ach cha robh iad air
idir a ghàis a thaisbeanadh. Bu chuis-eagal a' ghlais a' m

No. V.

CUAIRTE
NAN
GLEANN

aige: ròibean garbh dubh m'a bhil nachdaib; fèusag fhada gun sgoinn air; a shùilean frògach fo ghruaim, agus an sealladh mar gu'm biodh e fad-eolach air droch-bheairt agus coma ciod a dh' fhaodadh teachd 'na luirg. "Ciod do ghnothach fìumsa" ars' am ministear. "Tha mi 'g ur n-iarraidh gu dol a shealltuinn air duine tha ris a' bhàs, 's aig a bheil toil bruidhinn ribh." "Ciod is galar dha?" "Tha, an Colera." Smuainich am ministear aige fein,—agus, mu dheireadh, ars esan,—“cha 'n urrain mi dol maille riut; cha d'innis thu urad agus d'ainm dhomh, no c'ait' am miann leat mi dhol; bhiodh sgàth orm mo bheatha earbsadh riut.” “Cha 'n ion eagail dhuit,” ars' an coigreach; ciod un stàth dheanadh do bheatha dhòmhsa. Falbh leamsa, 'sna toir airgiod sam bith leat, agus air m' onoir bidh tu sàbhailt. Thug am ministear fo-shuil eile air an duine, agus an uair a chual e 'n onoir 'ga luaidh aig a leithid do dhiùlanach, rinn e snodha-gàire: coma dh' iarr e air suidhe agus thuirt e ris, “Falbhaidh mi maille riat.” Ghabh e suas d'a sheòmar a rìst, agus dh' earb e e-féin r'a athair nèamhaidh, agus ghuidh e air gu'm biodh a bheannachd-san maille ris ri linn dol a dh' amharc an duine éuslan. Thug an co-chomunn so ri pèamh do neart dha, 'sgun d' imich uaithe gach sgàth a bh' air, falbh mar-ris an treòraiche ghruamach, agus falbhar leis tré ioma sràid anns a' bhaile mhòr shluaghmhor 'san robh iad. Bu cho buan an t-slighe, gu dearbh, sgu'n do shaoil e gu'n robh iad a' siubhal na caithreach g'a h-iomall. Bha 'n luchd-faire ag éigheach aon uair, gidheadh cha d' ràineas ceann na h-uighe. Mu dheireadh thall, ruigear sràid fhada chaol, far an robh coltas na fìor thruaighe air na tighean, ann an earrann de'n bhaile, a b' fhios a bhì comharraichte, le mi-bheus agus bochdainn an luchd-àitich. Fad-heòidh rinn iad stad ann an clobhsa fada 'salach a bha treòrachadh do lann: ann so tharruing an duine gnùth sgian, agus thòisich e air cuid de'n ùir a sgrìobadh de'n làr. “Cha teid mise nas fhaide leat,” ars am ministear; ach, ag amuaineach dha gu'n robh e cheana cho fad an comas an duine 'sa b' urrainn e bhith, ghlae e ùr-mhisneach, agus bheachdaich e le dil-amharc air gach car a chuir e dheth.

Ann an ùine ghoirid dh' fhosgail an duine toll-dhorus beag, a leig ris dhoibh sloc math domhainn, agus e dorcha gun soillse. “Na biodh eagal oirbh” ars an duine 'se 'ga leigeil, féin aios le ball 'a bha 'n ceangal ri beul a stigh na h-ùige. 'S ann an so a mhoth-aich ann ministear uamhas a' chor anns an robh; e bu rùn leis teich-eadh, ach bha fhios aige uach b' fhada bhiodh an duine a breith air, agus is gann a dheanadh e 'n rathad dhachaigh 'san dorcha; chuir e roimhe, uime sin, deireadh na cùise iongantach so fhaicinn agus, 'ga earbsadh fein a rìst ri cùram an uile-chumhachdaich, rinn e faire aig beul an t-sluic gus am fac e drillea soluis a' caogadh shìas ann. Le soillsean fann an t-soluis so, chunnaic e 'n duine teachd anall agus a' cur fàraidh gu socrach 'na sheasamh; dhirich e ceum no dha air, agus ghuidh e air a' mhinistear tèarnadh, ag ùrachadh dearbhaidh nach b' eagal dha. Sios de'n t-sloc dhorchadais

so theirim am ministear. 'Nuair ràinig e 'n t-ìochdar, chunnaic e, 'nan sìneadh air an làr, cas mu sheach, baidean dhaoine, cho allaidh garg ri fia'-bheathaichean fàsaich, gach fear a togail à chinn ùirigeil, 's a' teirt colg-sbuil ogluidh air. "C'ait 'ars esan a bheil mi iar teòrnadh, an ann do'n ionad thruagh sin do "nach tig an dòchas sin gu bràth, a thig gu càch gu léir?" Bha an sloc so gle fhasaing; is gunn a bha 'choinneal a bha'n laimh an duine a' seillearachadh a' bhuill 'san robh iad 'nan seasamh; agus bha seann shuas na h-uamha cho dubh 's an gual.

A' chuid eile 'san ath àireamh.

CÒMHRADH MU MHIN NAM BOCHD.

EADAR ALASTAIR CRUINN AGUS AILEIN MÓR.

Alast.—Gu dé do sgeul an diugh, Ailein—c' àite thog thu ort an dràid?

Ail.—Cha 'n 'eil a bheag de dh' annas agam féin, 's cha 'n 'eil e 'm bbeachd dol seach an tigh agaibh féin an diugh. Thainig mi g' ar facinn an dòchas gu 'n tugadh sibh dhomh baraille no dha buntàta, agus tha dòchas agam, o'n is caraid agus fear-cinnidh sibh, nach diùlt sibh mi an àm na h-éiginn.

Alast.—Cinneadas a's cairdeas! tha iad sin mar a chumar iad. 'Bheil an t-airgiod agad, Ailein? Ma thà 's e do dheatha gu uiread do 'n bhuntàta 's a's urrainn thu thoirt leat.

Ail.—Ma tà cha 'n eil e ro ghoireasach san àm, ach cha ruig sibh a leas eagal a bhi oirbh nach faigh sibh e.

Alast.—Bheir mi 'n aire nach bi aobhar eagail agam, a chionn nach faigh thusa aon ohnap no maoirnean deth gus an cuir thu na tastain air a shen ann am dhorn. Ach ciod a chuir thusa gun bhuntàta 'm bliadhna? chinn e gu maith do na h-uile duine chuir e; agus nan cuireadh tusa am pailteas dheth 'na àm, cha bhiodh tu an diugh an eisimeil na ceannachd.

Ail.—Tha sin fìor: ach tha 'n leasachadh duilich cur ris; tha 'n grunn agamsa glé dhoirbh r'a ghiullachd, agus, a dh' innseadh na fìrinn, bha fìuthair agam ged a thigeadh beagan éiginn orm, gu 'n deanadh a' mhin Ghàlda cobhair orm, mar anns na bliadhnan a chaidh seachad—gu 'm bu gheal do na daoine còire bha 'ga cur d' ar n-ionnsuidh; ach tha eagal orm gu 'n do thréig sin oirnn a nis. Bha 'm Bàilli ag ràdh an la-roimhe nach tigeadh deann taithe dhi do'n dùthaich.

Alast.—Ma tà ma thogair! 's mi tha toilichte a chluinntinn; agus bu mbaith do 'n dùthaich mar a tigeadh na h-uiread dhi.

Ail.—Obh òbh! 's furasda dhuibhse aig a' bheil crodh a's caorach, agus a thuilleadh air a sin, tochar na mnatha fhathast sa' chiste ghuirm, gun aon not a phronnadh dhe, bruidhinn san dòigh sin; ach nam biodh sibh mar tha mise, gun sgillinn ruadh fhaicinn eadar dà cheann an ràidhe, na pàisdean leth-ruiste, agus a' glaodh-sich airson a' bhìdh nach 'eil furasd' fhaighinn doibh, agus am

maor a' glaoibhaich airson a' mhàil nach urrainnear a chur cruinn, bhiodh atharracha' sgeòil agaibh; bhiodh sibh glé thaingeil airson min fhaighinn an nasgaidh. Ann am bharail-sa 's i beannachd a's mò a thainig an caramh na Gàidhealtachd o'n a chuir mi ad mu m' cheann, agus cha 'n 'eil fhios agam ciod a ni daoine bochda ma tha i nis air tréigsinn orra.

Alast.—Ma tà, ged a bhiodh gach maor agus madadh san dùth-aich air mo thòir, cha rachainn gus a' bhaigearachd, a dh' iarraidh na déirce, am feadh 's a bha 'n Tighearna 'gleidheil slàinte agus neart rium, 's cha mhò bhiodh mo chlann rùiste no acrach am feadh 's a b' urrainn domh an cosnadh a dheanamh. Gun teagamh rinn a' mhin a bha 'n sin fuasgladh air mòran a bha ann an càs. Rinn i maith tha mi 'g aideachadh; ach rinn i cron mar an ceudna. 'S beag nach d' rinn i uiread chron ris na caoraich-mhóra no na trì màil.

Ail.—Ciamar so? Ciamar so? Cha chuala mi duine tuigseach riamh a' labhairt a leithid do bhurrghsgaireachd, 's cha chreidinn aon fhocal deth ged a mhionnaicheadh fir an domhain e.

Alast.—Creid no na creid thus' e, ach tha 'chùis mar tha mise 'g ràdhainn; tha iomad dearbhadh air gu bheil, agus tha thu féin a bhi 'n so an diugh air a' ghnòthuch air an d' thainig thu, 'na aon dearbhadh gu 'n d' rinn i cron.

Ail.—Cron! cha d' rinn i cron riamh dhomhsa, ach móran maith. 'S iomad bonnach tiagh, taiceil, agus mias mhaith bhrochain a bha againn dhith; agus cha 'n fhiosrach mi ciamar a bha sin gu coire dhomh. Cha chuimhne leam dà shamhradh riamh san robh muinntir na dùthcha ann an cor co maith, co shocair shàsda 's a bha iad r'a linn; beag rath air an fheadhain a chuir stad oirre 'n tràsa!

Alast.—Bha thu socair sàsda gu leòir air a tàillibh car dà shamhraidh; ach ciamar tha thu an diugh? thà am mèin na ceannachd, agus gun rud a ni a' cheannachd ann; thà gun bhiadh dhuit féin no do d' theaghlach, agus so uile chionn gu 'n robh dùil agad san earrach gu 'n robh muinntir na Gàldachd gu bhi 'gleidheil lòn riut an nasgaidh. Mur bhith an fhiuthair mhosach so a bha agad 's aig feadhain eile, shaoithricheadh sibh am fearann agaibh féin, agus bhiodh an diugh am pailteas agaibh. Ach cha d' rinn sibh so; dhiùlt sibh tobar mairionnach a chladhach, sa' bhaoth dhòchas gu 'n gleidheadh caochain nam frasan samhraidh uisge ribh. Tha sibh a' toirt am chuimhne sgeul a leugh mi mu chù a bha o cheann fhada dol thar abhuinn, agus slinnein feòla aige 'na chraos; air dha sealltuinn san uisge chunnaic e an sin, mar a shaoil e, slinnein mòran bu mhò 's a b' fhèarr na 'm fear a bha aige, agus ghrad leum e sìos g'a ghlacadh, ach ghrad mhothuich e nach robh san t-slinnein mhór ach faileas an fhir bhig, agus am fear beag air a sguabadh air falbh leis an t-shruth; 's cha robh aig a' ghadhar bhoichd ach donnalaich air son a bhaothaireachd féin. 'S ann dìreach mar so, Ailein, a rinn thusa 's do choimhearsnaich; leig sibh seachad maith cinnteach, àiteachadh ur fearainn féin air son neo-chinnteach bhuilich, agus tha sibh an diugh a' caoidh ur n-

amaideachd. Nach aidich tha a nis gu 'n d' rinn a' mhin coire dhuit?

Ail.—B' fhearr dhomh gun teagamh gu'n do chuir mi an tuille barra 'n uraidh; ach mur 'eil agaibh ri chur as leth na mine ach na dh' ainmich sibh, cha ruig sibh a leas na h-uiread a dheanamh g'a càineadh; sin aon rud a their mise ribh.

Alast.—Tha mòran tuillidh agam fathast r'a chur as leth na mine. Cha 'n e ambain gu 'n robh i 'na meadhon gu thusa agus feadhain eile fhàgail bochd air a' bhliadhna so, ach theagaisg i droch cleachdainnean duibh, do nìch faigh sibh cuidhte r'a luathas. Tha sibh air fàs leisg, lunnach! tha sibh air fàs dìbli, giùgach, ledeach, liosda. Tha na ficheadan, mar is maith tha fios agad, a tha nis ag iarraidh na déirce gun nàire gun athadh, le 'm b' fhearr mun d' thàinig a' mhin Ghallda do'n dùthaich, an cruaidh-chàs bu mhò fbulang na gu 'm biodh a leithid do thilgeachan orra féin no air an sliochd; agus nach 'eil cron mór an sin? Cha 'n eil coire 's mò is urrainnear a dheanamh air an duine bhochd, na a thoirt air earbhadh á saothair a làmbhan féin a thilgeadh air falbh, agus a thròm a chur air daoine eile; ach rinn a' mhin Ghallda so ann an tomhas mór, agus 's ioma bliadhna bhios an dùthaich a' creanachduinn air. A' mhin mhosach! rinn i tuilleadh a bhriseadh spiorad nan Gàidheal na rinn latha Chuilodair 's an t-arm dearg.

Ail.—Tha mi creidsinn gu bheil iomad aon an diugh ag iarraidh cuideachaidh o'n coimhearsnaich a bu bheag a shaoileadh an sean-airean a bhiodh ann; ach ciod a nì daoine 'nuair tha 'n éiginn 's an airc air greim a dheanamh orra? Freagraibh sin domh, Alastair.

Alast.—Tha 'n fhreagairt furasd' a thabhairt; nì an aire thoirt air an cosnadh mar bu chòir dhoibh a dheanamh 'na thrà, 's nan deanadh, cha bhiodh mòran éiginn orra; ach so an rud nach dean sibh am feadh a ghabhas e seachnadh; chunnaic mi thu féin agus iomadh aon eile, chunnaic fir agus mnathan làidir foghainteach, a' caitheadh latha geal samhraidh mu 'n cuairt air a' mhin a bha 'n sin; a' sgimileireachd mu thimchìoll tigh a' mhinisteir; a' bleid 's a' bìlisdeireachd air eudann nam foirbheach, agus so uile airson na peice brònaich, a choisninn gu h-onorach anns an ùine sin a bha sibh a' cosd m'a déigh; gnothuch tàmailteach ann féin, agus gnothuch cronail dhuibhse, ged nach 'eist sibh 'ga thoirt fa 'near. Mur robh an t-airgid aguibh airson lòn a cheannach bu chòir dhuibh saothreachadh air a shon, agus bu chòir dhoibhsan a bha 'toirt seachad na mine obair iarraidh air a son, ged a chuireadh iad sibh a thaomadh na fairge.

Ail.—Da rìreamh fhuair sibh obair tharbhach air an son mu dheireadh, dol a thaomadh na fairge! Nach b' fhearr an cur a chùntas gaineamh mhin a' chladair? Ach coma co dhiùbb, cha d' rinn iad sin, agus có bhiodh 'na bhurraidh co mór 's gu 'n saothricheadh e airson an rud a gheibheadh e an nasgaidh, Alastair.

Alast.—Tha fios agamsa gu'n deanadh gach aon aig an robh spiorad glan, agus aig an robh gliocas airson a mhaith féin, mar tha mise 'g ràdhainn. Cha 'n 'eil e ceart no onorach dhuit a bhi

'tighin beò air saothair dhaoin' eile 'nuair tha thu comasach air t'aran a chosnadh dhuit féin; agus a thuilleadh air a so, b' fhearr dhuit gu mór a bhi 'g obair ged nach biodh aon pheighinn agad air a shon, na bhi 'd shlad air chùl nan enoc, no 'garadh do laorais a' ghriosaich, no 'toiteadh tombaca, no ri clabhs mu naidheachdan na dùthcha ann an tigh do choimhearsaich, mar is bitheanta leat a bhi. Am fear nach 'eil a' cleachdadh na h-oibre gu riaghailteach tha e fuathach uimpe, 's cha chuir dad d'a h-ionnsuidh e ach an du-éiginn; agus ni's miosa na sin, an uair a theid e rithe, cha dean e ach ro-bheag dhi. Seall air gillean an àite so 'nuair a theid iad gu Galldachd. Tha iad air an cur gu obair ghoirt, air slighean iarunn agus nithean eile, agus, na boganaich bhoobda, cha seas iad rithe car mios; seubaidh iad daebaidh a' gearan air a' ghalar so 's air a' ghalar ud eile; ach na Goill tha iad gu slàn fallain aice, a' cosnadh an leth obruin, no an tri tastain san latha, agus a' cur airgid anns a' bhanc. Ciod tha 'n so ach gu bheil iad cleachdta ri h-obair? Cha 'n eil ni air bith; agus chì thu uaithe so gu bheil e chum mór bhuannachd do'n duine bhoobd an cleachdadh so fhaighinn 'na thràth, a ghleidheadh a suas gu riaghailteach, agus an sin bidh e comasach air e féin a thoirt as ciod air bith cearna do'a t-saoghal do 'n téid e.

Ail.—Tha gun teagamh miagh air a' chosnaiche mhaith 's gach àite; ach nam faighinn féin na ghleidheadh am biadh 's an t-aodach rium, cha rachainn do 'n mhachair gu sìorruidh; 's ann is eagallach an sùisdeadh a tha air na gillean boobda tha 'dol ann. 'Si 'n éiginn gu dearbh a bheireadh orm a leithid fhulang; agus ged tha beagan éiginn orm an tràs, cha 'n 'eil fios, a dh' aindeoin ciod a tha 'm Bàilli ag ràdhainn, nach cuir am Fortan cobhair 'nar caraibh á cearn a thaobh-eiginn air an t-samhradh so fathad: feithidh mi mios eile mun toir mi m' aghaidh ris na dubh-Ghoill.

Alast.—Sin an gnothach, sin an leisg agus an amaideachd a tha nàdurra dhuit, air an neartachadh leis a' chòmhnaidh a fhuair thu san dà bhliadhna dh' fhalbh. Tha thu 'g earbsadh as an fhortan, agus tha so a' toirt ort do dhleasnas a leigeil seachad. Ach an innis thu ciod a tha thu 'ciallachadh leis an fhocal sin, *Fortan*, a tha cho bitheanta 'd bheusa 's am beul dhaoin' eile? Cha chluinn mi am focal sin uair air bith gun duilichinn agus gun diomb; oir 'se focal gun tùr, 'se focal peacach a th' ann; cha 'n urrainn duit innseadh ciod a's seadh dha; ach ma tha thu a' ciallachadh ni air bith leis, an taobh a mach do Fhreasdal Dhé, a tha 'stiùradh agus ag orduchadh gach ni a tha 'tighin gu crìch, tha thu a' cur t'earbas á ni-eiginn an taobh a mach do Dhia, tha dia-bréige agad. Agus ma 'se Freasdal an Tighearna tha a'd bheachd, tha thu 'n teiseach a' gnàthachadh ainm mearachdach agus neo-agriobtarail air; 's a thuilleadh air so, tha thu ciontach an amaideachd 's an an-dànachd 'nuair a tha thu a' sealltainn ri còmhnaidh uaithe-san 's tu fada o'n t-shlighe air an d' àithn e dhuit gluasad. Tha fuathair agad gu'n ullaich esan teachd-an-tìr dhuit an uair nach 'eil thu a' gnàthachadh nam meadhonan a chomharraich e féin a mach dhuit, an uair

nach 'eil thu a' saothreachadh air a shon; agus tha e 'na an-dàn-achd ro-pheacach a bhi 'smaoineachadh gu 'm builich esan beannachdan aimsireil no spioradail oirnn mur 'eil sinn gu dìchiollach agus gu cùramach 'g an iarraidh mar a tha e ag àithneadh dhuinn.

Aid.—Gu'n seall an t-Agh, oirnn! 's ann agaibh tha 'chainnt; 's ann a dh' fheudas sibh dol do'n chùbaid, o'n a tha 'n eaglais an dràs 'na bantraich. Cha 'n urrainn nach ann a tha fiuthair agaibh gu'n dean am ministear ùr foirbheach dhibh, an uair a dheanadh sibh a leithid sin de shearmoin mu fhocal faoin a tha aig a h-uile duine san dùthaich co maith a's agamsa.

Alast.—Tha fiuthair agam, no gu sònruichte tha déigh agam a leigeil fhaicinn dhuit-sa co mearachdach 's a tha e 'bhi 'cleachdadh nam focal sin, *Fortan, Agh, Maithreas*, agus an leithidean eile; co faoin 's a tha e a bhi 'cùr earbsa asda; a theagasg dhuit gu 'm bu choir dhuit earbs' air son soirbheachaidh amhàin á t' oidhirpean dìchiollach onorach féin air am beannachadh leis an Ti uile-chumhachdach. *Fortan* a's *Agh*! ciod a ni iad so air do shon? C' àit am faigh thu iad, no ciod iad? nithean co faoin ri aisling na h-oidhche, gun stéigh gun ghrunnd; 'se 'bhurrchais a bhi idir 'g an ainmeachadh; agus gheibh thu mealladh dòchais a cheart cho mór ma bhios tu a' smuaineachadh gu bheil muinntir na Galldachd a' dol a ghleidheadh lòn rìntsa agus ri lunndairean eile. Tha thu cho comasach air t' aran a chosnadh 's a tha iadsan; tha thu gu leath-am làidir, gu slàn fallain, agus o' arson nach cothaich thu mar dhaoir' eile? 'Se so crannchur gach aon againn, "Le fallas do ghnùise coisnidh tu t' aran;" tha e air a ràdhainn ris gach aon do shliochd Adhaimh. "Am fear nach oibrich na h-itheadh e," agus "na bithibh leisg ann an gnothuichibh," tha e air a ràdhainn leis an ùghdarras cheudna; tha e air a ràdhainn cuideachd gu 'n dean "làmh an dìchiollaich beairteas." Thoir thusa 'n aire do na nithibh so; bi dìchiollach, saothaireach gu t' aran a chosnadh, agus an sin bidh tu air slighe do dhleasnais, an sin bidh tu comasach air do theaghlach 's tu féin a ghleidheil a suas; ach na cluinneam guth gu bràth tuille mu'n *fhortan*, mu'n *déirce* no mu'n *mhin Ghallda*.

LITIR O'N CHUAIRTEAR GU EACHANN TIRIS- DEACH.

EACHAINN,

Gheall mi erìoch a chur air mo sgeul mu thimchioll *Rutherford* mu 'n robh sinn a' seachas anns a' chòmhradh bha eadarunn naair thachair dhuit a bhi 'mach an so o chionn ghoirid. Feuchaidh mi so a dheanamh ann an litir cho sùmhail 's a th' ann am chomas; ach an ath uair a thachras duit a bhi sa' bhaile-mhór, taghail, agus bidh còmhradh eadarunn mu nithibh eile thaobh nan dùthchannaibh iomallach sin is airidh a chluinntinn.

An déigh do na rìghrean an t-àite sin anns na leisgeadh an long

anns na mharbhadh agus an d' itheadh an sgioba, fhàgail, ghabh iad air an turus, agus *Rutherford* 'nan cuideachd, troimh choille agus thar mhonadh, air nach robh ceum do shlighe, gus an d'ràinig iad air feasgar a' cheud latha, aite-comhnuidh aon do na rìghribh, no na cinn-fheadhna bha sa' chuideachd, d' am b' ainm *Rangadi*. Thainig luchd-àiteachaidh a' bhaile a mach g'a choinneachadh, m' thuairream dà cheud eadar shean a's òg. Chruinnich iad mu'n cuairt da, a' tuiteam air an glùinibh, a' glaodhaich mar shluagh ri corranaich, a' gul 's a' caoineadh, agus le bas-bhualadh eagalach, a chuir oillt air *Rutherford* truagh. Ghèarr iad iad féin le clachan geura 's bha 'n fhuil a' ruith o na lotabh eagalach a rinn iad mar so air an cuirp. So an dòigh tha aca air fàilte chur air an cairdean. Ged robh iad air cùntas fhaotuinn mu bhàs gach caraid a bh' aca air aghaidh an t-saoghail, cha b' urrainn doibh gal a's caoineadh na bu tùrsaiche 's na bu reachdmhoire 'dheanamh. An t-aon bu dlùithe ann an cairdeas do'n rìgh, chuir e a shròn ri sròn an rìgh, agus sheas iad mar sin fad leth-uair an uaireadair, ag osnaich 's a' caoidh, 's na deòir a' ruith 'nan sruthan sìos air an grusidhean. Cha 'n eil daoine air uachdar an t-saoghail a's dealasaiche 's a's toighiche m'a chéile na iad.

Thugadh *Rutherford* agus a chompanaich gu tigh an rìgh, an tigh, mar bu dù dha, bu mhò 's a b' eireachdala bha sa' bhaile. Bha 'n dorus, no an toll air an deach iad a stigh, co iosal 's gur h-ann air am màgan a fhuair iad a stigh. Thugadh gu leòir do fheòil mhuc agus do dheagh bhuntàta dhoibh r'a itheadh, agus shuidh na rìghrean féin maille ri gu biadh, a mach air a' bhlàr fo sgàil nan craobh. An déigh dhoibh an lòn a ghabhail, shuidh *Rutherford* agus a chompanaich timchioll gealbhain a bha air 'fhadadh a mach air a' bhlàr, agus chruinnich iad mu 'n cuairt doibh a' laimhseachadh an aisnean agus an 'calpannan, a dh' fheuchainn ciod a' chulaidh anns an robh iad, mar a chìtear daoine 'laimhseachadh muilt no uain mun cuirear a' chòrc annta. Air an là-màireach fhuair iad an sàth do bhuntàta agus do mhaorach a chruinnich iad san tràigh; agus 'na dhéigh sin, chruinnich muinntir a' bhaile mu'n cuairt doibh; spìon iad dhiùbh na h-uile riob d' an aodach, agus cheangail iad *Rutherford* agus a chompanaich le buill, agus chuir iad iad ri taobh a chéile air an druim air an làr. Shaoil iad a nis gu 'n robh iad a' dol g' an ròsdadh 's g' an itheadh; ach thòisich cuid do na daoine buidhe air deanamh dhiùbh, 'g am brosgul 's 'g an cnìodachadh le 'm basan 's ag amharc orra gu cairdeil le móran bàigh. Thainig na sagairt air an aghaidh le clachan spuir no clacha teine geur 'nan lamhan, agus thòisich iad air *Rutherford* agus a chompanaich a sgriochadh agus a chomharrachadh a réir cleachdadh na dùthcha. Bha mar an ceudna cnaimhean geur aca leis na ghèarr iad an aodainn, gu h-àraidh am bathaisean, an uchd, an gairdeanan agus an cuirp gu léir! Bha so anabarrach piantail agus móran fala 'ga call. Dh' fheuch *Rutherford* a bhi sàmhach; ach bha a chompanach ag osnaich 's a' glaodhaich, ann an dùil gu 'n robh iad 'g an uidheamachadh airson an ithe. Nuair bha 'n

gnothuch piantail so seachad leig iad mu sgaoil iad, agus thug iad iad gu taobh na h-abhunn, far an do nigh iad iad féin 's iad air an dalladh leis an fhuil a bha 'ruith o chlár an aodainn.

Fad thrì làithean na dhéigh so cha d' thugadh dhoibh greim bidh, ach nuair bha 'n treas latha seachad, thainig nighean an rìgh le biadh d' an ionnsuidh, agus shuidh iad maille ris na rìghribh ag itheadh as an aona chroidhleig. Fad shè seachduinean 'na dhéigh sin cha robh *Rutherford* ach lag, e féin agus a chompanaich, an déigh na chaill iad do dh' fhuil; ach bha nighean an rìgh co chaoimhneil, chaomh, chairdeil riu 's gu 'n d' thainig iad air an aghaidh móran na bu luaithe na dheanadh iad mur bhith na rinn ise air an son. Dh' fhuirich *Rutherford* san àite so sè mìosan, e féin agus a chompanaich, ach aon fhear, Iain Wilson, a thugadh air falbh le fear do na cinn-fheadhna do cheann eile 'n eilein. Bha na daoine buidhe anabarrach caoimhneil riutha. An ceann leth-bhliadhna 'n dèigh dhoibh dol do'n àite sin, dh' fhalbh iad leis an rìgh Aimi, agus a nighean a bha cho caoimhneil riutha; ach b' éiginn do fhear dhiubh fuireach maille ri *Rangadi*. Dh' fhàgadh fear eile do na seòladairean d' am b' ainm Iain Gobha, le Plama, aon eile do na rìghrean. Bha seisear uile gu léir air an caomhnadh. Dh' fhàgadh mar so triùir dhiubh, agus ghabh *Rutherford* agus an dithis eile air an aghart le *Aimi*, an rìgh bu chumhachdaiche 'nam measg uile. Stad iad o àm gu h-àm air an turus, agus thaisbeanadh gach caoimhneas doibh anns gach àite. Dhealaich *Rutherford* ri fear eile d'a chompanaich d' am b' ainm *Jefferson*. Shanndaich aon do na cinn-fheadhnadh e air an t-slighe, agus thug Aimi dhà e. Bha 'n duine truagh a' gul 's a' caoineadh nuair a dhealaich e r'a chairdean. "Dia" ars' esan "a bhi maille ribh, cha 'n fhaic mise sibh tuille gu dillin." Ràinig iad àite-còmhnuidh *Aimi*, far na choinnich àireamh mhór shluaigh iad o gach cearna. Dh' fhàiltich iad mar dh' innis sinn cheana le gul agus caoineadh a's bas-bhualadh ard. Bha cuirm mhór air a h-uidheamachadh do gach seòrsa nithe bha r'a fhaotainn san àite. Bha mucan air am marbhadh 's air an deasachadh, buntàta, bun an rainich, agus mòran do mhealbhucain. Shuidh a' chuideachd a mach air an làr, na ceudan 'nan sreithean, agus daoine 'dol mu 'n cuairt le croidhleagan làn muiceòla agus buntàta; ach mu dheireadh dh' fhosgladh àite fo leacan teinnteach agus thogadh corp caileig òig a chuireadh gu bàs agus a bha air a ròsdadh mar nì luachmhor airson nan rìghrean, a bha 'nan suidhe air cheann na cuideachd. Chuir so oillt agus uambunn air *Rutherford*.

Thogadh tigh do *Rutherford* agus d' a chompanaich, agus chead-nicheadh dhoibh dol air an aghart mar thogair iad, agus an cleachd-ainnean féin a leantuinn. Bha iad ag iasgach air an abhuinn anns an robh gu leòir éisg a bha blasda fallain r'a ithe; agus bha gunna dùbailt aig an rìgh a thug e do *Rutherford*, leis an robh e a' sealg-aireachd air feadh na dùtbha. Bha pailteas fùdair agus luaidhe aca a thug iad as an luing; agus mar so, leis na bh' ann do eun-

laith, gu h-àraid geòidh fhiadhaich, agus lachaidh agus columain, cha robh dìth no deireas air.

Bha *Rutherford* a nis comasach air taint na dùthcha 'labhairt agus a thuigsinn, ach bha deuchainn chruaidh a nis dlùth. Chaidh *Aimi*, an rìgh o'n tigh agus dh' fhàgadh *Rutherford* agus a chompanaich aig a' bhaile. Dh' fhàs màthair an rìgh tiun; bha i 'na seana bhoirionnach, lag anmhunn; chuir i fios air greim do mhuiceoil a bha na daoine geala 'g ithe, agus ghearr companach *Rutherford* mìr dhi le sgithin leis an robh e 'gearradh rainich goirid roimhe sin. Chaochail an t-seana-bhean; chuireadh fios air an rìgh, phill e féin 's a shluagh. Chàirich iad corp a mhàthar a mach air a' bhlàr, mar gu 'm biodh i 'na suidhe, agus taic r'a druim. Dh' ullaich iad an corp air son adhlacadh a réir cleachda na dùthcha, le ùilleadh agus gnothuichean eile, agus mòran do itean fada geala 'chuir iad m'a ceann. Thog iad an sin crò mu thimchioll an àite anns an robh an corp, a chumail nan con 's nam mucan air falbh, agus an sin thòisich iad air a' chorranaich. Bha anabharra sluaigh a nis a' cruinneachadh as gach cearn, a giùlan bìdh do gach seòrsa leo, agus gach cuideachd mar thàinig, thog iad a' chorranaich, a' glaodhaich gu h-oillteil 's 'g an gearradh féin le sligean. Air an là-màireach chuartaich iad an corp, agus bha 'n sagart no 'n lighiche air ais 's air aghart 'nam measg ag innse' dhoibh mu bhàs na mnatha, na dh' ith i romh àm a bàis, agus gach nì mar thachair. Chual' iad na bli' aige ri ràdh, agus nuair a sguir e dh' éirich aon do na cinn-fheadhna suas, agus le guth ard thuirt e gu 'm b'e nì a thug bàs màthar an rìgh mu 'n cuairt, gu 'n d' ith i biadh a bha air a ghearradh le sgithin an duine ghl, a bha aige 'buain na rainich, agus mar sin gu 'n robh e iomchuidh an duine geal a ghrad mharbhadh. Cho' aondaich an sluaigh uile le iolach oillteil. Chaidh *Rutherford* an làthair an rìgh, ach cha robh maith dha bhi 'labhairt. Chaidh dìthis no triùir a nùnn far an robh an seòladair bochd agus spad iad e ann am prìbe na sùl. Cha leigeadh an rìgh dhoibh 'itheadh; chladhaich iad uaigh dha, agus chuir iad ùir thairis air. 'Na dhéigh sin dh' adhlac iad corp na seana mnatha agus sgaoil a' chuideachd.

Bha so 'na latha tùrsach, cianail do *Rutherford*, gun aon d' a lachd-dùthcha nis maille ris, agus gun fhios c'uin a dheanadh iad air-san mar rinn iad air a chompanach. Bha e nis tri bliadhna san dùthaich; cha robh rib aodaich aige ach seòrsa do shumaig a dh' fhigh e do luachair agus do dh-fheur fada, agus seòrsa do bhrat a rinn e do 'n lìon nàdurra bha 'cinntinn ma na bruachan. Cha robh cais'eart no còmhach-cinn aige. Chaith e 'chuid bu mhò d'a aimsir a' sealgairachd 's ag iasgach.

Latha do na làithean, bha cuirm mhór san àite, agus ghlaodh an rìgh air *Rutherford* tighin gu ceann na cuideachd far an robh e 'na shuidhe. "Tha mi" ars' esan "a' dol a dheanamh ceann-fheadhna no moraire dhiot an diugh ma 's àill leat." Cho 'aontaich *Rutherford* gu toileach. Ghearradh gach ròinnein fuilt a bh' air

a cheann, agus dh' fhàiltich na cinn-fheadhna e, agus rinn a' chuideachd urram a thoirt da, agus dh' fhàiltich iad e mar aon do rìghre na dùthcha. Chàirich iad brat-guaille nìme mar a bha air na rìghribh eile, agus dh' ungadh a chorp le nighean an rìgh. Dh' iarr iad air trìuir mhnathan a ghabhail, oir b' e sin a nis a chòir ach smaointich e féin gu 'm fòghnadh dithis, da no a h-aon. Thugadh trì fichead bean 'na làthair agus dh' iarradh air dithis a thaghadh, ach cha 'n fhac' e h-aon a chord ris. Dh' amhairc e'n sin air nighean an rìgh; rinn i gaire, ruith i air falbh, ach ruith esan 'na déigh; phill i, agus thug e i an làthair *Aimi*. Dh' fheòraich e dhi am pòsadh i e. Ghrad fhreagair i gu 'm pòsadh. Bha cuirm mhór air an la-màireach mar onair do'n chàraid òig. Bha 'n sluagh a' dannsa fad na h-oidhche le puirt a bha a' chuideachd a' gabhail, port á beul, ris an robh iad a' cur ranndachd a' moladh na càraid òig, agus a' guidhe soirbheachaidh dhoibh. Bha nighean an rìgh, bean *Rutherford*, 'na boirionnach ciallach, gràdhach, ùmhal. Tha na mnathan pòsda san àite so uile beusach. Ma thuiteas aon diubh ann an adhaltrus cuirear gu bàs iad. Tha òrain aca air son gach obair agus gach nì air a' bheil iad a' dol mu 'n cuairt; agus suidhidh iad air an fheur 'nan sreithean a' togail mar gu 'm b' ann òrain luathaidh le chéile, mar a h' àbhaist doibh sa' Ghàidhealtachd.

Cha 'n urrainn domb gach nì a thachair do 'n duine so fhad 's a bha e san eilein innseadh, oir lionadh e leth dusan cuairtear; ach leigidh mi fios duit mar fhuair e air falbh.

“Thachair dhomh” ars' esan “a bhi latha àraid a mach a' sealgair eachd, agus mhothuich mi smùdan air mullach nan cnoc, ceithir thimcheall na dùthcha, agus bha na ceudan do mhuinntir na tìre a' ruith o àite gu h-àite 'gladhaich *Tapoke*: 'se sin r'a ràdh, tha long san t-sealladh. Lion so mi le sòlas, agus ghrad ghreas mi maille ri muinntir a' bhaile 'n robh mi 'chomhnuidh a dh' ionnsuidh a' chearn sin do 'n eilein aig an robh an long.”

Ràinig iad a' cheart àite anns na loisgeadh an long air an robh e féin 's a chompanaich. Mhothuich e soitheach mór thrì crann, mar fhichead mìle do 'n chladach. Bha 'ghaoth a' séideadh gu math cruaidh a mach o thèr. Thainig an oidhche, agus luidh iad a mach fo sgàil nan craobh, an déigh an lòn feasgair ithe.

Chuir na cinn-fheadhna no na rìghrean an comhairle r'a chéile 's chuir iad romhpa nan tigeadh an long a stigh do 'n bhàgh, gu 'n glacadh iad i, mar rinn iad air an luing air an robh *Rutherford*, agus gu 'm murtadh iad an sgioba. Sa' mhaduinn bha i na bu dlùithe do thir, ach bha i fathast astar deich no dusan mìle air falbh. Bha iad fo eagal nach tigeadh i idir dlùth, agus chuir iad romhpa *Rutherford* éideadh mar aon do luchd-àitich an eilein, agus a chur a mach le sgioba ann an sgoth fhada 'n rìgh, 'ionnsuidh na luinge chum an tàladh a stigh gu acair. Ghrad cho' aontaich *Rutherford*. Chuir iad deise 'n rìgh nìme, iteaga fada geala 'na cheann, crios agus tuadh-chogaidh m'a mheadhon. A mach ghabh e féin, mac an rìgh, agus ceathrar dhaoine 'dh' iomram na sgotha.

Ràinig iad cliathach na luinge, soitheach Americanach. Chaidh *Rutherford* suas gu luath. Ghabh sgioba na luinge iongantas 'nuair a mhothuich iad gur duine geal a bha fo 'n deise fhiadhaich 's cha bu lugha an iongantas 'nuair a labhair e riu ann am Beurla. Chaidh e sìos leis an sgiobair g'a sheòmar féin, agus dh'innis e dha mar bhà, agus 'eachdraidh gu léir. Leig e ris dha a chunnart thug e air seasamh a mach gu fairge 's na h-uile seòl a chur rithe. Bha 'n sgiobair fìor thaingeil airson an rabhaidh a thugadh dha, agus ro-chairdeil ris. Gheall e thoirt dachaidh; agus leig iad le mac an rìgh agus an sgioba bhi faotainn gu tìr mar thogradh iad.

Chuir an duine so ioma car dheth o àite gu h-àite, o eilean gu h-eilean. Bha e deich bliadhna agus dà mbios ann an New Zealand; agus an déigh iomad cunnart ràinig e *Manchester*, an Sasunn, an t-àit anns an d' rugadh e, an déigh dha bhi cóig bliadhna fichead air falbh as. Dh' fhuirich e 'n Sasunn cóig no sè bhliadhnaichean. Bha meas mòr air; bha e stuama, beusach 'na ghiùlan, cneasda stòlda. Tha a dhealbh ann an àit àraid ann an Lunnuinn.

Dh' fhàg e Sasunn 'na dhéigh sin airson eilein san airde deas, ris an abair iad *Otaheite*, far na phòs e bean eile 'n déigh dha *New Zealand* fhàgail, agus leis an robh teaghlach aige. Cha robh teaghlach aige le nighean an rìgh; ach b' àbhaist da labhairt 'mu 'déibhinn a ghnàth le meas mór. Bha anabharra spéis aige do 'n mhnai eile ann an *Otaheite*; agus tha aobhar a smuainteachadh gu 'n d' fhuair e air ais, agus gu 'n do chuir e seachad feasgar a làithean maille rithe san àite sin.

Slàn leat Eachainn! Ma chaomhnar sinn, cluinnidh tu tuille naigheachdan mu 'n àite sin. Is mise do charaid dìleas.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

SGEUL BHEAG MU THEAGHLAICH A CHAIDH AIR IMIRICH DO CHANADA.

Is fìrinn i a dh' aidichear leis gach neach a ta eòlach air Gaidhealtachd agus Eileanaibh na h-Alba, nach comas do 'n lionmhoireachd sluaigh a ta air a' cheart àm 'gan àiteachadh teachd-an-tìr freagarrach fhaotuinn annta nì's mò. Tha e, uime sin, 'na bheannachd o fhreasdal an Tighearna, gu'm bheil dùthaich co maith, co tàrbhach, agus co freagarrach ri Canada ann, a ta fosgailte air son a mbeud diubhsan 's nach fhaigh tuineachas iomchuidh ann an dùthaich an roimh-aithrichean. An déigh sin uile, feúmar aid-eachadh gur muladach an nì a bhí faicinn sluaigh lìonmhor a bha riàmh cliùiteach, dìleas, gaisgeil, agus cruadalach, a' fàgail nam beann, nan gleann, agus nan gàrbh-chrìocha sin anns an d' rugadh, agus anns an d' àruicheadh iad, gu'n dùil sam bith ri'm faicinn tuille' gu bràth. Is leoir an sealladh so chum smuainte tiamhaidh a dhùsgadh suas anns na cridheachaibh a's cruaidhe, agus chum toirt air na sùilibh a's ain-iochdmhoire dèuran a shìleadh gu frasach. Bithidh an sgeul bheag so a leanas, taitneach, tha sinn an dùil, do luchd-leùghaidh "Chùairteir nan Gleann."

Tha i mu thiomchioll teaghlaich a dh' fhàg crìochan deas na h-Alba air son Chanada. Bheir sinn seachad i, ach beag, anns na ceart bhriathraibh an d' aithriseadh le duin'-uasal i, a bha 'na shùil-fhiànais air na thachair.

“Cha 'n aithne dhomh,” deir an duin'-uasal so, “nì 'san t-saoghal nì's muladaiche na bhi 'faicinn sluaigh a bha riamh dìchiollach agus measail, a' fàgail na dùcha 'gan d' rugadh iad, làn-chinnteach nach fbaic iad i tuille' a chaoidh. Is minic a chunnaic mi iad a' deanamh sin, ach is sealladh e nach iarrainn fhaicinn a ris! Cha b' urrainn mi riamh cumail orm fein aig àm an dealachaidh àmhghairich sin, agus da rìreadh cha b' iòghna e. Rè ùine fhada an déigh sin bhiodh mo smuaintean a' ruith air gach là, agus bhithinn 'ga fhaicinn ann an àislingibh luaineach na h-òidhche. Chunnaic mi a chlànn bheag a' ruith mu'n cuairt gu cridheil, agus a' cluicheadh gu'n sùim, gu'n chùram, am measg a chéile. Bha mi a' smuaineachadh 'nam inntinn fein, am bheil fhios am biodh cùimhn' aca an uair a dh' fhàsadh iad suas ann an dùthaich chéin, gu'n robh iad riamh ann an sean Albainn a' chlàrain! Cha robh duilichinn sam bith orra, air doibh fios a bhi aca nach robh dachaidh aca, far an robh am pàranta, a bha fathast dhoibh nan cul-taic, agus nan tearmun. Bha iad ri mireadh, agus a léumadh mu'n cuairt doibh, agus air do gach sealladh agus atharrachadh a bhi 'còrdadh riu, bha iad sona. Ach, cia ea-cosmhail ri so, bha staid nam pàranta fein! Bha iad dubbach agus tròm-inntinneach, agus a' faicinn mulaid air a dhealbhadh air gach neach agus nì mu'n cuairt doibh. Bha iad a' tilgeadh an sùilean air ais air na beannaibh agus na gleanntaibh eòlach; agus cha dichuimhnich mi a chaoidh mogas brònach an gnuise! Chunnaic mi mar bu shine na daoine gur ann bu mhò bha iad air an claidh le clanas agus trime-inntinn. Bha iad, gu'n tēagamh, a' smuaineachadh air na h-àitibh-adhlaic sin anns an do chuir iad an aithrichean, agus an càirdean nan sìneadh gu tosdach 'san nàigh, air doibh fios a bhi aca, a nis, nach rachadh an duslach fein a chaoidh a mhasgadh 'san tigh chumhann a dh' òrduicheadh de gach uile bheò, maille ri duslach na muinntir sin a b' ionmhuinn leo! Mo thruaigh! dh' fhalbh làithean sòlasach ar n-òige, agus chaidh na bliadhnaichean taitneach a chunnaic sinn seachad! Tha 'n earrann a's luachmhoire d'ar luchd-àiteachaidh, agus d'ar luchd-ceaird 'gar fàgail! Tha gach neach aig am bheil cuid a bheir thar a' chuan mhòr e, a' teicheadh air falbh a' dùthaich a bbreith, mar gu'm biodh i air a truailleadh le plàigh! Tha togradh nan uile, ach beag, gu faotuinnean chuid dh' ionnsuidh Australia, no America, gach là a' fàs nì's mò! Tha e clanteach gur e so an gliocas, agus gu'm bi e chum an leas. Gu soirbhicheadh Freasdal an Tighearna, uime sin, leo, agus gu robh aobhar aig gach neach a dh' fhàg po dh' fhagas tìr a bbreith, a ràdh o 'chridhe an déigh so, gu'm b' àghmhor dàsan an là muladach air an do sheòl e o thràigh an Eilein Bhreatunnach!

Ach tòisicheam a nis, air an sgeul bhig mhuladaich a bha rom-

ham innseadh. Chaidh mi o cheann beagan bhliadhnaichean air ais a ghabhail beannachd leis a' mbeud dom' obairidibh sonraichte 'sa bha gu seòladh dh' ionnsaidh Chanada air luing àluinn agus rìomhaich d'am b' àinm Eilidh Douglas. Am masg chaich bha Adhamh Halidich, tuathanach beag a chàill a shéilbh, agus air an robh eòlas again o làithibh m' òige. Bha bean aige, agus ma's math mo bheachd naonar chloinne. Chaidh an saoghal fad an aghaidh an duine chòir so, agus dh' fàg a chuid e co mòr 'snach robh airgid aige a dh' idcadh air son gach neach fa leth 'na thròm-theaghlaich! Cha robh fios aig an duine bho chd eiod a dheanadh e; fuireach cha b' urrainn e, agus falbh le a theaghlaich uile cha robh 'na chomas. Ach mu dheireadh ged nach b' fhurasd leis e, rùnaich e a dhà mhac bu shine fhàgail 'na dhéigh, gus an biodh iad comusach trid an dèchill fein air an pàrantan a leantuinn. Bha seana cheannuiche luideagach ris an abradh iad Sim Ainslie a' falbh le 'phac air feadh an t-sluaigh, agus a' toirt doibh na h-uiread de leabhraichibh beaga cràbhach a nàsguidh! Aig astar beag nam chunnaic mi an tuathanach, agus mòran sluaigh mu'n cuairt da, a' labhairt ris an dà ghille a bha rùn air fhàgail 'na dhéigh. Dhlùthaich mi riu, agus chual mi an còmhradh clannail so a leanas eatorra.

"A nis, mo Dhonullan bochd—mo ghiullan gràdhach, bi-sa misneachail, tapaidh, fearail, agus na bi ri caoidh, agus a' gulf cosmbuil ri caileig gbealtaich agus mheath-chridhich! Is tròm orm-sa a bhi faicinn nan déur a' cur obur diubh air de ghruaidhibh àluinn, air an aobhar sin féuch gu'm bi thu duineil, a ghràidhean, agus na meùdaich àmhghar t-athar agus do mhàthar, a ta tuilleadh 's mòr a cheana. Ged a bhiodh tusa agus Séumas beag 'n'ur saoi-bhreas, 'n'ur neart, agus 'n'ur tearmunn domhsa ann an Canada, chum m' fhearann a rèiteachadh, an deigh sin, tha e os ceann mo chomais 'ur toirt maille rium aig an àm so! Air an aobhar sin, bithibh 'n'ur gillibh maith, —leūghaibh 'ur Boball,—agus còmh-nichibh 'ur Craith'ear ann an làithibh 'ur n-òige. Innsibh an fhirinn an còmhnuidh, bithibh ùmhail, dileas d'ur maighstiribh; agus air an ath-bhliadhna, no air a' bhliadhn' an deigh sin, bithidh comus agaibh air sinne a leantuinn, agus an sin, le beannachd an Tighearna, bithidh sinn uile sona."

"O! athair," ars' an gille ris an robh e a' labhairt, "cha 'n 'eil mise 'g larraidh dol maille ribh, gus an coisinn mi nì leis an deam mi cuideachadh leibh. Cha 'n 'eil—cha 'n 'eil, oir tha deagh fhios again air 'ur cor, agus air mar a shàruicheadh sibh aig a' bhaile. Ach mu tha airgid idir r'a dheanamh air sheòl onarach ann an Albainn, nì Séumas agus mise e, agus ruigidh sinn sibh-se an ceann bliadhna no dhà, le beagan a nì feum duibh."

Rè na h-ùine so, bha cridhe Sheùmais bhig los briseadh 'na chòm le gal agus rànaich! Bha e 'na ghiullan dreachail me thiomchioll ceithir bliadhna déug a dh' aois. Chaidh 'athair a thoirt combhfurtachd dha, ach 'sann a rinn e a' chuis nì bu mhiosa. "Mo nàthair, a Sheùmais ghàidheach, na bi 'rànaich mar sin air son

nì nach gabh leasachadh. Tha fios agad gu'm bheil e cruaidh orm-sa t-fhàgail, ach ciod a ni mi,—cha 'n 'eil a chaochladh a'm chomas, oir cha bhi sgillinn ruadh agam 'an uair a ruigeas mi America! Ach tha thusa òg, slàinteil, agus tapaidh, agus ma bhitheas tu a'd ghille math, cha'n fhad gus am feud thu do mhàthair, do pheathraichean, agus mise a leantainn."

"O! athair"—arsa' Seumas, "tha sin uile ceart, ach aon uair 's gu'n dealaichear càirdean o chéile, le cùan fiadhaich agus farsuing, tha e deacair r'a innseadh an eòmblaich iad a' chéile a chaoidh tuilleadh! O! nach eagalach an nì dhuinne, a bhi air ar fàgail ann an dùthaich far nach 'eil athair, no màthair, no piuthar, no bràthair, no caraid, no tigh, no dachaigh sam bith againn innte?"

Cha b' urrainn an seann duine cumail air fein ni b' fhaide! Chaidh briathra a mhic mar shaighead gu ruig a chridhe! Thionn-
daidh e gu taobh, agus ghuil e gu frasach! Chunnaic e gu'n robh na thubhairt a ghiullan bochd fìor; agus smuainich e ciod a dh' éireadh dha fein agus d'a bhràthair n'am buaileadh tinneas no bochduinn iad. Bha an cor gu firinneach searbh, agus muladach r'a fhaicinn! Ach, aig a' cheart àm so, chùnnacas am bàt a' fàgail na luinge, agus a' tighinn gu tìr, a réir coslais, a dh' iarraidh an tuathanaich agus beagan eile nach deachaidh fathast do'n luing. Ach, cha 'n ann mar so a bha chùis, oir chuireadh am bàt gu tìr le teachdair a dh' innseadh nach seòladh an lòn, gus an tigeadh na làn-mara an làr na mhaireach. Mar so dh' fhàgadh teaghlach an tuathanaich aon òidheche eile fathast ouideachd, nì a thug mòr-shòlas do gach aon diubh.

Air domh a chur romham seòladh a mach air an luing co fad ri rugha "Chumberland," chaidh mi an ath-là dh' ionnsuidh an àite chéudna, far am fao mi sluagh mòr a' dealachadh ri'n càirdibh gu'n dùil ri'm faicinn tuilleadh 'san t-saoghal so! Bha ceithir eithrichean làn uigheamaichte aig tràigh, chum an luchd-turais a theirt a mach dh' ionnsuidh na luinge! Bha mic an tuathanaich, air doibh am pàrantan agus am péathraichean a phògadh, dìreach a' dealachadh rin gu dubbach, brònach, an uair a ghlaodh caiptean na luinge, agus e léumadh a mach a' sgoth, "A dhuine, éisd rium, carson a tha thu dealachadh ri d' ghillibh, agus gu'm bheil iad le chéile air an sgrìobhadh sìos 'nan luchd-turais agam-sa, ann an àimh-chlar na luinge, air an aobhar sin shaoilinn nach ruig thu leis a bhi eo cabhagach ann an guidhe beannachd leo."

"Air an sgrìobhadh sìos 'nam luchd turais!" ghlaodh an tuathanaich,—“cha 'n 'eil sin comasach, cha 'n urrainn sin a bhi,—oir cha 'n 'eil sgillinn do'n t-saoghal aig na balachanaibh bochda, agus ciamar a ta sibh ag ràdh gu'm bheil iad air an sgrìobhadh sìos?"

"Tha iad gidheadh, air an sgrìobhadh sìos gu'n teagamh," deir an caiptean,—“agus a thuilleadh air sin dhioladh gach uile chos-das as an leth gu ruig Montreal,—agus thugadh àithne dhomh-sa gach nì air am biodh fèum aca an deigh sin, chum an toirt suas do Chanada Uachdarach a sholar gu fàluidh air an son."

"O! taing agus buidheachas gu robh dhuit-se a Thighearna

Dhé, air son do throcair agus do mhaithais,”—agus mar so ghuidh an tuathanach bochd, an uair a bha deúran an aoibhneis agus na taingeileachd a’ tuiteam ’nam bras-shruthaibh dh’ ionnsuidh an làir.” Ach cò “ars’ esan” a rinn so? Cò an caraid—an caraid da rìreadh,—an caraid gràdhach, truacanta, a thug dhomh-sa sòlas co mòr? Ge b’e air bith an duine a rinn so, rinn e nì mòr air mo shon-sa,—neartaich e mo làmhhan,—thug e misneach dom’ chridhe, agus dh’ fhàg e mi am’ dhuine sona, taingeil,—ach cò a rinn e? An sibh fein, a chaiptein urramaich, an duine?”

Chrath an caiptean a cheann, agus thubhairt e, “a dhuine ohòir, dh’ àithneadh dhomh-sa gu’n sin innseadh, ach nach leòir e dhuitse gu’m bheil faradh nan òganach air a dhiòladh gu Montreal. So agad an ticeidean anns am bheil iad nan dithis air an sgrìobhadh sìos saor.”

“Cha chuir mi cas ’san luing, agus cha charuich mi céum a’ so, “deir an tuathanach,” gus am bi fios agam cò a rinn an gnìomh càirdeil, trùacanta so! Ged nach rachadh an t-airgiod a chuir e mach iocadh dha a chaoidh, cha mhisd e gu’m biodh urnuighean seann duine bochd air an cur suas as a leth gach maduinn agus feasgar. Uime sin, cha téid mi céum do’n bhàta, agus cha charuich mi a’ crìochaibh na h-Alba, gus an innsear domh cò an caraid teochridheach a rinn so! Am bheil dùil agad gu’m fàgaim an dùth-aich gu’n fhios agam co e an duine maith a rinn an t-seirbhis a’s mo a rinneadh air mo shon ’san t-saoghal riamh? Cha dean mi idir e, uime sin ’s fearr innseadh gun tuilleadh a bhi m’a thiom-chioll.”

“Mu thàinig e gu sin deth,” ars’ an caiptean, “gu’m féumar innseadh, innsear e,—féuch! sud agad an duine, ma ta, an seana cheannuiche luideagach ud, aig am bheil am pac air a ghuaillibh!”

“Gu beannuicheadh an Tighearn e “deir an tuathanach;” ach ann am priobadh na sùla, leúm màthair nan òganach dh’ ionnsuidh a’ cheannuiche,—phaisg i a làmhhan gu teann m’a mhuineal, agus phòg i e a ris agus a ris! Ruith an tuathanach mar an céudna,—rug e air dhà làimh air a’ cheannuich, agus le déuraibh an aoibhneis ’na shùilibh, thubhairt e ris, “A dhuine mhaith, tha e os ceann mo chomais do chaoimhneas domh-sa a chur an céill, ach tha mi gu dùrachdach a’ guidhe air an Tighearna so a chuimhneachadh dhuit far am faide am bi thu;—ach, a nis, innis domh c’àit am faigh litir a mach thu, oir cuiridh mi a’d’ ionnsuidh a’ chéud airgiod a bhuilicheas an Freasdal orm, chum gu’n iocar duit do chuid dhligheach fein; cuiridh—cuiridh,—agus O rìgh, b’e mo chomain e,—gheibh thu gach sgillinn deth, agus sin le beannachd.”

“Gheibh—gheibh” deir na h-òganaich, “oir ma’s beò sinne, ch’ sinn agad gach bònn deth le’ riadh.”

“Na cluinneam tuilleadh do sin,” ars’ an ceannuiche ris an tuathanach thaingeil “oir, cha ’n ’eil thusa eòlach air cùisibh! Is lionmhor aobhar a bha agam-sa chum an nì beag so a dheanamh! Chuunnaic mi gu’n teagamh gu’m b’ fheaird thu na gillea a bhi maille riut, agus nach b’fhurasd dhuit deanamh as an eùgmhais

am measg choilltean America; cha 'n e mhain sin, ach tha dùil agam fhein ri dol ann am measg mhuinntir mo dhùcha a chaidh air iarich an sin, agus is math leam aon tigh a bhi agam, far am bi mi cinnteach a' cairtealan òidhche fhàotuinn. Gheibh mi an sin m' airgiod uait, ach gus an teid mi fein 'ga iarraidh na smuainich a chaidh air a chur thugam ann am broinn litreach! So—so—beannachd leat, a mbic-chridhe, tha'm bàta dìreach gu falbh dh' ionnsuidh na luinge:—beannachd leibh gu leir, agus gu robh an Tighearna maille ribh."

Dh' innseadh, a nis, mo sgéul bheag, agus thugadh i misneach do na h-uile an dòchas a chur 'san Tighearna. Nach bu mhuladach cor an tuathanaich an là mu'n do sheòl e? Cha robh 'san t-saoghal aige na bheireadh a theaghlach uile maille ris,—rùnaich e uime sin, a dhithis mac fhàgail 'na dhéigh, ged a b' iad, d'a theaghlach gu léir, a b' fheúmaile a bhiodh dha far an robh e 'cur roimh dol. Bha so cruaidh air an duine bhoichd, ach rùnaich e a dheanamh. Le cridhe brònach bha e 'cur mu dheimhinn dealachadh riu:—thug e àithne dhoibh a bhi glic, agus thug e misneach dhoibh leis an dòchas nach b' fhad an uine gus am biodh cothrom aca am parantan a leantuinn. Ach, aig a' cheart àm sin, chuir an Tighearna ann an cridhe ceannuiche luideagaich a bha 'san fhiànais fuagladh air an tuathanach bhoichd; agus rinn e sin air mhodh a bha 'nochdadh nach robh e 'g iarraidh fios a bhi aig a làimh chlì, ciod a bha a làimh dheas a' deanamh! Solairidh Dia do ghnàth air son a mhuinntir féin! Esan a thug àithne do na fithich a sheirbhiseach o shean a bheathachadh, togaidh e suas càirdean d'a phobull fein, agus nochdaidh e caoimhneas, an uair a's lugha a bhios do dhùil aca ris. 'Se'n ceannuiche luideagach, le' mhàileid-bathair, an duine fa dheireadh 'sa mhòr-chuideachd, a shaoileamaid aig am biodh aon chuid comas no toil gu dheanamh mar a rinn e, ach cha 'n iad slighean Iehobhaidh slighean dhaoine!

"Co 'n'ur measg-sa, ma ta, air am bheil eagal an Tighearna? earbadh e as ainm an Tighearna, agus leigeadh e a thaic r'a Dhia."

S.

ALASTAIR SELKIRK.

Ann a' bhliadhna 1708 chaidh Caiptein *Rogers* le dà luing chogaidh, do 'n chuan mu dheas, air tòir nan soithichean Spàindeach. Thaghail e aig an eilean *Juan Fernandes*, air còrsa America mu dheas, far an d' fhuair e duine air 'eideachadh an craicinn ghabhar, a chaidh fhàgail ceithir bliadhna roimhe sin le ceannard luinge air an robh e, agus iad air cur a mach air a chéile. Bhuineadh e do shiorramachd *Fife* ann an Albainn. Chunnaic e iomad long a' dol seachad fhad 's a bha e air an eilein, ach cha d' thainig dlùth do thir ach dithis, a bhuineadh do na Spàindich. Thainig cuid do na seòladairean-cho dlùth dha's gu 'n do loisg iad urchuir air ach theich e 'stigh do 'n choille 's chaidh e as orra. Nam bu Fhrangaich a bhiodh annta bheireadh e suas e féin doibh, ach b'

fhearr leis am bàs fhaotainn air an eilein, na tuiteam am lamhan nan Spàindeach.

Nuair a chaidh *Selkirk* a chur air tìr, fhuair e leis aedach, gunna, tuadh, sgian, Bìobull, agus leabhraichean eile. Thog e dà bhothan, aon airson cadail, agus aon airson deasachadh a lòn. Thuth e iad leis an fheur fhada dh' fhàs air an eilein, agus chòmhdaich e 'n taobh a stigh dhiubh le craicinn nan gabhar a bha e marbhadh fhad 's a sheas luaidh a's fùdar dha. Nuair a theirig am fùdar air, rinn e teine le dà bhioran a shuathadh gu teann r'a chéile, air dòigh nan innseanach. Chum e cunnatas air cóig ceud gabhar a mharbh e, agus ghlac e uiread eile a leig e as an déigh an cluasan a chomharachadh. Ghlacadh e mu dheireadh na gabhair le luathas ruith. Chuir Caiptein *Rogers*, cuid do na daoine bu luaithe bha aige le cù, an déigh nan gabhar, ach dh' fhág *Selkirk* na daoine 's an cu; ghlac e 'ghabhar, agus thill e leatha air a ghuaillibh d' an ionnsuidh. Chaidh a bheatha aon uair 'an cunnart ann an ruaig do 'n t-seòrsa se; ghlac e a' ghabhar air beul craige àird, agus anns an spàirn thuit iad 'nan dithis thairis, agus luidh e ceithir uaire fichead gun chomas éiridh. Bha e air a shàruchadh an toiseach le cait agus radain a fhuair air tìr o na luingis a bha 'taghall air son uisge; ach dh' fhàs na cait mu dheireadh cho càlda 's gu 'm fanadh iad timchioll air 'nan ceudan, agus ann an ùine ghoirid, cha tigeadh radan g'a chòir. Bha 'n léine mu dheireadh air a dhruim nuair a chaidh 'fhaotainn le caiptein *Rogers*, agus le dèth cleachdaidh, chaill e 'chàinnt co mhór agus gu 'm bu ghann a thuigeadh iad e.

B' ann o eachdraidh an duine so a thogadh an sgeulachd bhòidheach, *Robinson Crusoe*, a bha cho taitneach dhuinn uile ann an làithibh na h-òige.

DÀN.

Mar gu 'n rachadh a dheanamh le *Selkirk* nuair bha e 'na aonar air eilein *Juan Fernandes*.

Tha mi 'm rìgh air na chì mi mu 'n cuairt,
Cha 'n eil aon ann 'chur suarach mo reachd;
Fad na tìre gu crìochaibh a' chuain,
Tha gach eun agus fia'-bhea'ch fo m' smachd.
O aonarachd! cà bheil gach buaidh
Chaidh a luaidh ort co tric ann an dan?
B' fhearr gaoir-chatha gach latha bhi 'm chluais,
Na bhi 'm rìgh an àit oillteil mar tha.

Tha mi far nach faigh duine am chòir,
Am ònar thig crìoch air mo réis
Cha chluain mi aon fhocal no cainnt,
Thig cliag orm le faaim mo ghuth féin.
Tha gach beathach tha 'aibhal an raoin,
'Gam fhaicinn gun ioghnadh gun sgàth
Tha iad sin cho neo-chleachdta ri daoine,
Tha oillt orm am faicinn cho càld'.

Comh-chomann a's cairdeas a's gaol,
 Chaidh a bhuileach' air daoineibh ò'n àird,
 Nam biodh agamsa sgiathan an eòin,
 'S mi mhealadh a ris sibh gun dàil !
 An sin gheibhinn fois agus sìth
 Ann an soisgeul na firinn, o m' bhròn,
 Dh' fhaodainn foghlum o ghliocas na h-aois,
 'S a bhi sobhach an cuideachd na h-òig'.

An soisgeul ! an t-ionmhas thar luach
 Tha ri fhaotainn am focal an àigh !
 Tha e priseil thar airgiod a's òr,
 No aon ni air thalamh a tà.
 Ach cha chualas clag-eaglaise riamh
 Ann an so, feadh nan liath-chreag 's nan gleann,
 Cha do fbreagair fuaim thiamhaidh a' bhròin
 A's sàbaid cha 'n aithnichear annt'.

A ghaothan a dh' fhuadaich mi sìos,
 Do 'n dìthreabh tha aonarach, fàs,
 Cuiribh sgeul orm bheir aoibhneas do m' chrìdh'
 Mu thìr do nach till mi gu bràth.
 'Bheil mo chàirdean a dh' fhàg mi am dhéigh
 'Cur guidhe no smuain air mo thòir ?
 O inn's gu bheil caraid a là'ir !
 Ged nach fhaic mise caraid ri m' bheò.

Tha inntinn an duine ni 's luaith' ;
 A' gluasad na aon ni a th' ann ;
 An coimeas, cha siubhail a' ghaoth'
 'S caol-shaighdean an t-soluis ach mall.
 Nuair thig dùthaich mo shìnnsear am beachd,
 'Sann a shaoileas mi 'thiota bhi thall ;
 Ach tha cuimhne gu luath 'tighin a steach,
 A's tréigidh gach dòchas a mheall.

Ach tha 'n eunlaith a' falbh thun an nid,
 'S gach fia' bhea'ch do chòsaibh an t-sléibh ;
 Tha àm fois againn eadhon an so,
 'S theid mise do m' bhothan leam fhéin.
 Tha tròcair r'a fhaotainn 's gach àit
 A's tròcair, nach àgh'or an smaoin !
 A léighseas gach trioblaid a's bròn
 Tha 'n tòir air clanna nan daoin'.

J. C.

Allt nam Bràithrean
 An treas mìos
 1840.

AN SAOGHAL.

Thathas 'am beachd gu bheil de luchdàitich air a' chruinne-ché
 ceud ceud muillion. Dhiubh sin tha 4' chend is 4' fichead

muillion 'nam PàGANAICH; 7d fichead muillion 'nam MAHOMED-ICH; 9th muillionan 'nan' lùdhaich; tha 8^d fichead muillion 's a deich ag aidmheil a' chreidimh Chrìostaidh, (a' meas nam Papanach 'san àireamh.) Cha 'n eil ach cunntas ro bheag de shluagh an t-Saoghail 'nam Protestich, agus is fath eagain nach eil ach àireamh so bheag dhiu sin, a ta, da rìreabh, coisrigte do Dhia ann an cridhe 's am beatha!

Saoil sibh, ma ta, a chàirdean gràdhach, an déachaidh àithne ar Tiarna bheannaichte fathast a choilìonadh—"an soisgeul a shearmonachadh do gach uile chréutair"?—O! ma's eadh, nach durachdach a thigeadh e dhuibhse agus dhòmhsa 'bhi 'g guidhe, gu'n tachradh so—agus a bhi gu dìchiollach a' cleachdadh gach meadhoin 'nar comas gus an àithne ud a choilìonadh! Is àithn' i a ta nasgadh gach uile neach do'n eòl an soisgeul—Guidheamaid a Thiarna, gu'n tigeadh do rìgheachd gu luath! gu'n greasadh tu 'n t-àm anns nach bi peacach bochd air thalamb aineolach air saibheas graidh an Fhir-Shaoraidh! Agus, chum na crìche so, deònaich féin, a Thiarna, gràs neamhaidh do gach uile neach a ghabhas ris an t-soisgeul le creidimh; agus cuir urram orra, iad a bhi 'nan culaidh-iompaich air muinntir eile. Gu'n abradh gach uile neach a chluinneas, "Thig." Deònaich gu'n dean gach aon a dh'ainmichear air Crìosta dian-shaothair thus' a ghlòrachadh, le bhi deanamh gach ni 'nan comas a choilìonadh do thoile beannaichte féin, nach caillear aon pheacach sam bith, ach gu'n tigeadh iad uile thugadsa agus gu'm biodh iad beò. Deonaich so, air sgàth an aon eadarmheanoir Iosa Crìosta, Amen.

A. B. R.

— EACHDRAIDH NA GÀILIG.

A' nochadh gu bheil i suidhichte air Nàdur mar stéigh, agus 'na freumhan cho sean ri naoidheanachd a' chinne-daonna: Mar an ceudna, cho feumail 's a tha i, chum an Eabhra, a' Ghréigis agus an Laidiunn a thuigsinn gu ceart; agus a thoirt fiosrachaidh mu naomh-chainnt, agus mar sin sìos.—London: Smith, Elder, & Co.; Edinburgh: MacLachlan, Stewart, & Co.; Glasgow: Dugald Moore; Oban: J. Miller; Inverness: K. Douglas.

Tha leabhar ùr anns a' Bheurla air a chur a mach o chionn latha no dha sa' bhaile-mhór so leis a' Ghàidheal eudmhor shuairce sin, Lachunn MacIlleain, mu eachdraidh na cànan sin a labhair sinn ann an làithibh ar n-òige, agus a bhios ni 's blasda 's ni 's gràdhaiche leinn na aon chànan eile fhad's a's urrainn duinn teanga 'ghluasad. Cha 'n eil e 'nar comas ann an duilleig do 'n Chuairtear beachd iomchuidh a thoirt air an leabhar fhoghlaimte so. Tha againn ann eachdraidh na Gàilig, o'n àm anns na labhradh i ann am brìodal gràdhach neochiontach le'r ceud sinnsir ann an gàradh Edein; an dòigh anns na chraobh sgaol i o rìoghachd gu rìoghachd; mar a labhradh i leis na fineachan a b' ainmeala bha

air thalamh ; mar thainig i oirnn an tùs o'n aird-an-ear ; mar bha i air a truailleadh 's air a milleadh, ann an cuid a dhùthchanna, le a cuid cloinne féin ; na cànainean òga leibideach a bha o àm gu àm a' sìolachadh uaipe. Tha e air a leigeil ris duinn an dòigh anns an d' éirich a h-oghachan agus a h-iar oghachan féin suas gu mì-nàdurra an aghaidh na seana mhàthar thoirbheartaich thug dhoibh gach focal milis a bha aca. Labhair iad le farmad 'na h-aghaidh, agus liotach, neobhlasda, tioram mar a bha iad, gidheadh bu mhiann leo 'thoirt air daoine chreidsinn nach robh boinne d'a fuil aosmhor uasal 'nan cuislibh. Rinn iad geur-leanmhuinn oirre, sgiùrs iad i romhpa 'na sean aois o chionn mìle bliadhna as an aird-an-ear do 'n Roinn-Eòrpa. Thuinich i greis san Fhraing, greis san Spàind ; ach lean an t-àl mì-nàdurra i, na cànainean beaga sin a dh' éirich o'n chleamhnas amaideach a thainig mu'n cuairt, agus thog iad an cinn co cuideil uaibhreach 's ged a b' iad féin a' cheud fheadhain a dh' fhuasgail riamh an teanga gu labhairt. Rinn iad geur-leanmhuinn air am màthair, gus mu dheireadh na ghabh i'n t-aiseag o thir-mór na h-Eòrpa do dh-Eirinn agus do Ghàidhealtachd na h-Alba. Am measg bheannta gorm na Gàidhealtachd ghabh i fasgadh o chionn iomad linn ; gidheadh ann an sin féin, tha a nighean bheag pheasanach, a' Bheurla 'tathunn rithe, 's a' strìgh a' fuadach do America mu thuath. Tha déigh aice air coillte 's air beanntaibh 's air garbh-chrìochaibh ; agus is mór an solas ged robh i air a fuadach á h-Albainn, gu bheil farsuingeachd neo-chrìochnach aice ann an America far an cinn 's an craobh-sgaoil i mach co sìolmhor, ùr fhallain 's a bha i riamh.

Tha na cànainean tha air an labhairt air tir-mór na Roinn-Eòrpa a' leigeil ris có bu mhàthair dhoibh ; tha móran do shuaicheantas na té a dh' altrum iad fhathasd ri 'fhaicinn orra ; tha 'n t-sean fhuil rioghail aosmhor fhathasd 'nan cuislibh, ged tha cuid diubh ag iarraidh so a chleith.

Dh' fheuch cànainean tir-mór na Roinn-Eòrpa ainmeannan ùr a thoirt air gach ni, mar gu 'm biodh na sean ainmeannan Gàidhealach air dol á fasan. Chaidh so leo ann an cuid de nithibh ; ach cha strìochdadh na beannta mòra, na h-aibhnichean siùbhlach, na creagan agus na stùcan àrda ; eileanan a' chuain, farsuingeachd an fhàsaich ; gun tighin air glòir na gréine, àilleachd chiùin na geal-aiche, agus lìonmhoireachd nan rionnag 's nan réull. Ainm ùr cha ghabhadh iad so. Na h-ainmeannan a bhuineadh dhoibh ann an òige an t-saoghail cha dealaich iad riutha ; le tàir chuir iad cùl riu ; agus tha iad anns gach cearn do 'n t-saoghal a' togail dearbhaidh gur h-ann sa' Ghàilig a fhuair iad an ceud ainmeannan, agus gu là an sgrios nach dealaich iad riu. Tha so uile air a leigeil ris anns an leabhar so ; tha 'n Gàidheal dùthchasach a chuir r'a chéile 'n leabhar 'g a dhearbhadh so uile gu soilleir. Tha e 'toirt air an aghaidh barailean nan ard sgoilearan a's ainmeala, thaobh ceud staid an duine ; tha e 'leigeil ris mar dh' fhas cànan dìreach mar a rinn Nàdur, uidh air uidh. Tha e 'toirt dhuinn each-

draidh an ni sin ris an can iad sa' Bheurla, *Hieroglyphics* no dealbh chainnt. Tha e 'toirt cunntas fìor thaitneach mu mhaduinn an t-saoghail, mu chruthachadh an duine, mar thug e ainmeannan do na h-ainmhidhibh agus air na h-eunlaith; tha e a' dearbhadh co diomhain 's a tha e 'bhi 'lorgachadh a mach na ceud chànan ach le solus na Gàilig, do bhrìgh gu bheil gach focal tha ann am Foclair mòr Nàduir r'a fhaotainn ann am foclair a' Ghàidheil. Tha e 'leigeil ris gur h-i a' Ghàilig màthair na Gréigis, na Laidinn, agus gach ogha 's iar-ogha 'thainig uapa; ann an aon fhocal gur h-i a' Ghàilig an iachair òir, leis an urrainnear gach cànan eile 'fhosgladh agus a rannsachadh. Ach cha 'n urrainn duinn cunntas ceart a thoirt air an deicheamh cuid de na tha 'san leabhar so. 'Si ar comhairle do gach Gàidheal aig a' bheil meas agus gràdh d'a chànan màthaireil, a cheannach agus a leughadh. 'S mi-shuairce mi-nàdurra 'n Gàidheal nach dean so, ma tha e 'na chomas.

'Si so fìrinn chridhe,

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

ARD-SHEANADH EAGLAIS NA H-ALBA.

Chaidh a' choinneamh so seachad, agus is éigin duinn a ràdh gu'n d' fhàgadh a' chuid bu mhò do na gnothuichean a thainig fo 'm beachd, ceart mar a bha iad roimhe.

A thaobh an lagha ùir sin a rinn an Eaglais o chionn sè no seachd a bhliadhnaichean, ris an abair iad sa' Bheurla, *VERO LAW*, no lagh an toirmeisg, agus a chaidh a mheas neo-laghail le ar d'ùirtean ar dùthecha, agus os ceann comas na h-Eaglais a shuidh-eachadh, no a dheanamh, tha a' chuid a's lìonmhoire do'n Eaglais a' cur romhpa seasamh ris, a dheòin no 'dh' aindeoin. Tha 'n Eaglais ag ràdh, Bha 'n comas againn; tha na h-ard mhòrairean ris a' bheil lagh na rìoghachd an earbsa an Albainn, agus ar d' thig moid mhòrairean na Parlamaid ann an Lunnuinn, an déigh a shuidh-eachadh, *nach robh an comas aig an Eaglais*; agus mar so tha a' chùis. Chuireadh an gnothach gu lagh, agus thug an lagh a mach binn an aghaidh na h-Eaglais, ach cha seas an Eaglais ris a' bhinn, agus tha i ag ràdh nach géill i dha.

A chum crìoch chiùin a chur air a' chonnsachadh so, thug morair Aberreadhain a stigh achd Parlamaid a tha e deònach a shuidh-eachadh mar lagh, chum cumhadh na h-Eaglais a mhìneachadh 's a shocruchadh. Tha mòran anabarrach toilichte leis an achd so, agus togarrach, gu 'n rachadh a dheanamh 'na lagh; ach air an làimh eile, tha mòran mí-thoilichte, agus ag ràdh nach strìochd iad. Cha 'n eil a mbiann oirnn san àm barail a thoirt mu'n chùis. Ged bhiodh an Cuairtear deich uairean na's mò na tha e, cha tìochdadh ann na tha feumail chum a mhìneachadh, no beachd iomchuidh air bith a thoirt air a' chùis. Tha daoine foghlaimte—daoine diadh-

aibh—dèidhe ùrramaichte, air gach taobh ; air chor 's gur furasd' fhaicinn co dèirbh 's a tha e a' chùis a thuiginn, no a mhinneachadh do dh' fheadhain nach eil eòlach air eachdraidh agus laghanna na h-Eaglais. A dh' aon chuid, tha sin làn chinnteach, ma ghabhar lagh mhorair Aberreadhain, nach bi e comasach ministeir a chur a stigh do sgìreachd a dh' aindeoin toil an t-sluaigh. Ma shuircas, 's ann aca féin a bhios a' choire. Tha sinn an dòchas gu bheil a' chùis a' tighin gu socrachadh. Tha ar n-earbsa Airson a rinn faire thar Eaglais na h-Alba co fada, agus a theasairg i o iomad gabhadh, gu 'n toir e ar n-Àire gu tèaruichte a' mhuir bhualte anns a' bheil i air an àm ; agus gu 'm bi si air a caomhnadh fad limatean ri teachd, mar bha i ré linntibh a chaidh seachad, mar aon do bheannachdan sònruichte Dhé do'n dùthaich.

IONNSUIDH OILLTEIL AIR A' BHAN-RIGH, AGUS A CÈILE FLATHAIL ARD, PRIONNS' ALBERT A MHURTADH.

Thugadh oidhirp air a' Bhan-rìgh agus Prionns' Albert a mhurtadh o chionn ghoirid, le gille òg d' an ainm *Oxford*. Bha a' chàraid rìoghail a mach ann an carbad, agus mar bha iad a' gabhail air an agbaidh, dhlùthaich an duine so air a' charbad agus nuair bha e mu dheich slatan da, tharruing e dag agus an déigh cuimse ghabhail, loisg e urchuir. Tharruing e'n sin dag eile agus loisg e a rithist ! Ghlacadh e air ball le daoine bha làthair, agus lùthair iad e do na maoir gu bhi air a chur ann prìosan. Cha d' rinn a' bhan-rìgh sgìreuch no glaoth. Dh' fhalbh i féin agus a companach air an aghart mar nach biodh a leithid air tachairt. Cha 'n eil e comasach a bheag no mhór do chunntas cinnteach a thoirt mu 'n chùis so. Leugh sinn gach ni a chuireadh a mach fhathasd mu dhéibhinn a' ghnothuich oillteil so. 'Se ar barail féin gu 'n robh an duine truagh as a bheachd ; agus cha 'n eil e uile gu léir cinnteach an robh no nach robh, peileir idir anns na dagaichean. Ma bhà, cha b' fhaic a' chuimse, oir cha de bhual e eadhon an carbad, agus cha mhò a fhuaradh athailt nam peileirean air a' bhalla taobh eile 'n rathaid, air an robh an carbad a' sìubhal. Tha 'n duine so cheannachadh air an àm ; agus tha na h-aile rannsachadh air a dbeanamh mu 'n chùis a tha comasach.

A dh' aon chuid, ma bha peileirean anns na dagaichean, 's aobhar taingealachd nach d' éirich lochd air bith do'n chàraid rìoghail. B' uamhasach an gnothuch nam biodh iad no esan air am murt san dòigh so, cia dhiùbh bhà no nach robh e 'na bheachd. Theagamh gu 'm faighear soilleireachadh mu 'n chùis so air nach fiosrach sinn fhathasd ; ach 's ni cinnteach gu bheil aobhar aig an rìoghachd gu léir buidheachas a thoirt do'n Tighearna a rinn 'na fhreasdal caomh agus tròcaireach, faire thairis air a bhan-rìgh òig agus a dhion i o'n chunnart so. Tha e air a ràdh, gu bheil aobhar a bharalachadh, ma chaomhnar a làithean, gu bheil a' bhan-rìgh ann an dòigh tha 'toirt dòcha gu 'm bi i 'na

màthair, an uine ghoirid, do dh-oighre òg Bhrealunn. 'Si ar n-urnuigh gu 'n soirbhicheadh an Tighearna leatha agus gu 'n caomhnadh e i !

NAIGHEACHDAN.—CHINA.

Tha uidheamachadh mòr 'ga dbeanamh le muinntir China airson luingeis Shasunn fhàilteachadh le dairirich fheargach. Tha iad a' togail dhaingneachan làidir, agus ballachan airson ghunnacha-móra fad oirthir na righeachd do'n urrainn na luingeis againne dol. Tha iad a' togail agus a' cur r'a chéile armailtean lionmhor; agus is furasda dhoibh sin a dbeanamh, far a' bheil an sluagh co lionmhor ris na meanbh-chuileagan, agus far nach 'eil aig rìgh na dùthcha ach am focal a ràdh, agus thig muillionan do dhaoine air an aghart g'a sheasamh. Tha iad a' ceannach luingeas anns gach àite; a' togail shoithichean-teine innleachdach. Tha beairteas anabarrach san dùthaich mhóir so, 's cha 'n eil teagamh nach dean iad na h-uile h-uidheamachadh tha comasach, chum iad féin a dhìon o'n armailt a chuir sinne a mach chum an smachdachadh. Is bochd an nì nach b' urrainn righeachdan móra an gnothuichean a shocruchadh gun dol a mhilleadh agus a mhurtadh a chéile! Cha robh an cogadh so taitneach leinn o 'thoiseach, agus tha mór-eagal oirnn nach tig e gu crìch co soirbh 's a tha cuid air bhàrail. Bidh dùil ri naigheachd an uine ghoirid o'n àite sin.

TRÀTHAN NA GEALAICHE

Mios-DEIRIDH AN T-SAMHRAIDH 1840.

A' cheud cheithreamh air an t-sèathamh là.

Solus làn air a' cheathramh là-deng.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an dara-la-fichead.

Solus ùr air an ochdamh-la-fichead.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Tha do litrichean a' tighin dar n-ionnsaidh nach urrainn duinn am freagairt fa leth. Mìle taing d' ar càirdean !

Tha mòran fhathas a' gearan nach 'eil còmhach nì's fèarr mu thimchioll a' Chusairteir; gu bheil e 'g an ruigheachd gu lóm rùiste, agus air uairibh air a mhilleadh ann am malleid a' Phuist. Cha 'n eil comas againn air so. Nan cuirreamaid còmhach m'a thimchioll, mar bha air an t-seann "Teachdaire Ghàidhealach" cha b' urrainnear a chur leis a' Phost idir. Cha 'n eil e ceadichte dhuinn na duilleagan a ghearradh, no idir am fuaigheal. Mur bhì so, chuireamaid còmhach air, agus chuireamaid dealbhan dhùthchannan 'na chois, mar tha sinn a' deanamh leis an fheadhainn tha sinn a' reic ann an Glaschu.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

TEAR NAN GLEANN.

—MHÌOS AN FHOGBHAIDH.

[Pàrtean 6.]

[Pàrtean 6 SGILLEAN.]

CONTENTS:—The Dying Robber, Part II. page 121.—The Chase—an Allegory, 124.—Ode, 125.—Letter from Glencoe, 128.—Anecdotes, 129.—The Hot Springs of Carlsbad, 130.—Poem on Hags, 131.—Anecdote of Bishop Butler, 131.—The Ghost, 132.—African Slave Trade, 133.—The African Pipers, 134.—The Duke of Wellington, and Sir James Macdonald, 137.—The Dead and Dumb, 139.—King George the Third, 139.—Saladin, 139.—The Young Martyr, 140.—Summer Morn, 140.—Art of Printing, 141.—Number of our Ancestors, 142.—News, 142.—Chances of the Moon, 144.

AN GADUICHE 'DOL BÀS.

AN DANA H-EARRANN.

An sin, threòraich an fear an pearsaenglais gu ceann shuas a' chòis, far an robh duine 'na luidh; air bad còulaich ann an iùchd, 's a' dol bàs leis a' cholera. Bha an so sealladh air mac-an-duine iar a theirt fodha gu fìor dhuthagan na truaighe;—gach ball dheth far crupadh, an t-sùil trom, 's i far spangachadh; agus a' chraic-ionn air lith dù-ghorm a' cheuma sin de'n ghalar oilteil so. a's mìnadh daonna gu bheil a' chrìoch dlùth, cha robh fèith anns a' mhinistear nach do chnìothaich:—geda chleachd e gu tric minntir fhaicinn a' fulang 'sa ghalar thruagh so. Cha 'n fhaic e riabh roimhe neach 'na leithid so de chor. "An robh toil agad mis' fhaicinn?" ars' esan ris an fhear a bha dol bàs. "Bha," ars' esan, le goth caoin agairteil. "C'arson is miann leat mis' fhaicinn?" "Tha, ars' esan, gu'n do thuit dhomb o cheann ghoirid allaban a-stigh do'n eaglais agad, far an cuala mi thus' a' leughadh bhriathran a's miann leam a chluinntinn a-rist, a-rist mu'm faigh mi bàs. Cha deachaidh na chuala mi, riabh as m' aire; a dh'oidheche 's de latha tha 'fhuaim 'sam chluais. Shaoil mi gu'm b' urrainn mi mi-fein a chleith air Dia, ach cha cheil an dorchadas airsan. Rug esan ormsa, agus lèng e a' làmh orm gu trom; agus is goirid gus an nochdar mi 'na lathair, 's mo chiontan 'nan càrn air mó cheann! Agus nach cuala mi sibhse, a mhinistear, ag ràdh "Gu'n agrios Dia na h-aingidh, agus gu bheil e 'gràdhach' lùichibh uam a dhaoine fuileachdach?" O! a Dia, phàrtaich mi 'a' aghaidh. Tha thusa ceart—cha 'n eil dòchar ann do phàrtaichibh truaillidh 's a ta mise." Shaoileadh tu gu'n do chleig gach fèith ann le dòruinn, agus shàsaich e 'abùilean gu fìor air a' mhinistear, a' feitheamh gus an cluinneadh e uaithe ris an earrann nàl an Scrioptur a dhùisg air tùs ann dearbhadh a' phàrtaich. A' phàrtaich dhomb rann-eigin do'n earrann a bheir gu'n do chleigibh e 's.

No. VI.

G

NO. 23

am ministear.” “O! (ars am fear a bha ris a’ bhàs) chuir na léugh sibh an céill, “Gu’m b’ aithne do Dhia mo laidhe sìos agus m’ éirigh; gu’m b’ eòl dha mo sinuaintean; gu’n robh e cuartachadh mo shlighe agus mo laidhe sìos, agus fiosrach air mo ròidibh gu léir; nach robh facal ann am theangaidh air nach robh. Dia gu buileach eòlach; ged a dhìrinn do nèamh, gu’n robh e an sin, agus ged rachainn sìos do Ifrinn, gu’n robh e ’n sin mar an cendna. Thuig am ministear, á so, gur l-i an 9^m salm deug thar an t-6 fichead a ghiùlain gu cridhe a’ chiontaich thruaigh so dearbhadh air à pheacadh. Thug e Biobal as à phòca, agus leugh e an t-iomlan de ’n t-salm, ’s e guidhe gu’m b’ ann de obair an Spioraid Naoimh a bhiodh a’ chùis so. “O! ’si sin an earrann, ’si sin i, ars’ an duine ’bha bàsachadh, le guth fann; Buidheachas do Dhia gu’n cuala mi rìst i!” An sin thuirt am pears-eaglais, “Glanaidh fuil an Tiarna Iosa Criosta o gach uile pheacadh.” Is ràdh fìor so, agus is airigh e air gach cor gabhail ris, gu’n d’ thàinig Iosa Criosta do’n t-saoghal a thèarnadh pheacach.” “A thèarnadh pheacach!” ars’ esan,—ach O! cha pheacaich mar mise?” “Is eadh,” ars’ am ministear, “peacaich mar thusa; èisd ris na briathran sòlasach a ta’n so—“Ma pheacaicheas duine sam bith, tha againn fear-tagraidh am fianuis an Athar, Iosa Criosta, am firean, neach is e an réite arson ar peacannan. Cluinn ciod tha Dia ag ràdh, Thigeadh anise, agus réusonaicheamaid ri cheile; ged robh ’ur peacanna mar sgàrlaid, bidh iad geal mar an sneachda, agus ged robh iad dearg mar an corcur bidh iad co gheal ris an olann.” “Creid anns an Tiarna Iosa Criosta agus slànaichear thu.” Cha dèid de sheann pheacannan thu, ma thionndaidheas tu ri Criosta le h-aithreachas cridhe, agus le fìor chreidimh. Gach uile neach a thig a chum Dhia tridsan, is comasach e air an saoradh gu buileach.” Shìn an duine mach à làmhlan, ’s à shùilean togte, mar gu’m biodh e ’g aalach tròcaire; ghlaodh e gu fann “A Dhia bi tròcaireach de pheacach bochd, agus, ’san t-suidheachadh so, dh’imich ’anam.

Thug am ministear sùil mu’n cuairt, agus so a ruith air inntinn, “Is comasach do sholas ghlòrmhor an t-soisgeil eadhon an t-eilghe dorchadais so a shoilleseachadh. Airsan a bha ’na laidh ann an dorchadas agus fo sgàil a’ bhàis tha’n solus so a nis iar dealradh.”

Dh’ fhan a’ chuid eile de na daoine astar thall o’n mbinistear, ré na h-ùine, thaobh ’s gu’n robh iad ’am beachd gu’m b’ éigin do ni-eigin diomhair, nach tigeadh dhoibhsan a chluinntinn, tachairt eadar duine bha ’g éug agus à stiùradair spioradail; ach ’se b’ aobhar do so mar bha an inntinnean iar an truailleadh o’n aonfhillteachd ata ann an Criosta. Ach chuir am ministear roimhe nach dealaicheadh e riutha gun fhacal earalach, fhàgail aca. Dhlùthaich e orra, agus a’ seasamh ’nam meadhoin, labhair e riutha mu’n chor namhasach ’san robh iad iar tuiteam; ghuidh e orrasan mar an cendna teachd gu h-Iosa, adh’ fhaotainn saor-mhathanais iomlan as an ciontaibh a chaidh seachad gu lèir. “A chomh pheacacha;” ars’ esan, cha ’n eil fios agaibh cia luath ’s a dh’ fhaodas cuireadh a theachd air gach fear agaibh, mar thainig air an duine bhochd

ud, gu mòd samhasach Dhé. Tha 'n colera a' sguabadh na caithreach se o cheann gu ceann. Tha gabhaltas anns a' cheart chorp sin laimh ribh, agus anns a' cheart àile a ta sinn ag analachadh. Cha 'n fhios dhòmhas nach i so an uair ma dheireadh a bhios cothrom agam fein an soisgeul a chur an ceill do pheacach thruagha ta dol a dbith. Is duine basmhòr mi a' tagaradh ri daoine bàsmhor, ach Ock! cuireadh gràdh Chriosta impidh oirbh,—a ghràdh-sa a dhòirt fhuil air a chrann, a shaoradh pheacach chaillte cuir-eadh impidh oirbh an slochd leir-sgrìos so fhàgail, ionad a ta 'na shamladh fann air an Ifrinn sin chum an dean am peacadh ur trèorach! Pillibh gu cosnadh 'sgu saothair eireachdail; is eudagur h-e diomhanas agus cionta thug sibh a thuinidh do'n àite so."

"'Si sin an fhicinn," ars' am fear a threòraich do'n ghairidh e; is buidheana fhear-réubainn sinn: tha ar beatha 'nur laimbse, a mhinisteir, ach, a thaobh ur dreuchd tha mi 'n dòchas nach bratla sibh sinn. "Cuir dòchas anns an Tiarna," ars' am ministear; "eisidibh r'a bhriathran,—Esan a bha ri goid na goideadh e tuille, ach gu'm bu h-annsa leis saothreachadh, ag oibreachadh le lamh-aibh an nì sin a ta math, chums gu'm bi aige (rud) ri bhuileachadh air an fheumach." Slàn leibh; Faodaidh nach tachair sinna air an t-saoghal so tuille; ach thig àm air an coinnich sinn. Agus O! guidheam gu 'm faic mise, air an latha mhòr sin, gu'n do thuit beannachd à teachdaireachd so na trèaire air anam gach neach agaibh fa leth!"

Dh' fhalbh am fear iùil a bh' aige roimhe maille ris a' mhinistear, gus na chuir e seachad e air an t-sraid chumhaing dhorchas. As a so rinn e fein a rathad dhachaidh gu furasda. Bha inntinn làn ioghnaidh leis an t-sealladh neònach air an robh e fianuiseach. Cha mhòr nach b' ionann is brudar an t-iomlan leis. Ach bheannaich e ainm an Tiarna le cridhe buidheachais a chionn esan a chur an ceill, an t-soisgeil do'n pheacach thruagh ud a dh'eug, a cheangal suas à chridhe bhrìste, agus a ghairm saorsuinn do'n trail thruagh so abh'aig Satan." O! ars' esan, nach faod sinn dòchas altrom gu'm b' aithinne so gu dearbh, a' chaidh a spioladh as an teine?"

Cia cudromach an teistens ata 'n sgeula so toirt air éifeachd facail Dhé, 'nuair chàirear e ris a' chridhe le feairt an Spioraid Naoimh! Bha facal Dhé, 'sa chùis so, beò agus cumhachdach, na bu ghéire na claidheamh da-fhaobhair sam bith; lot e eadhoin gu tagaradh an anama agus an spioraid, agus bha e 'na léursair air amaintibh agus rùintibh a' chridhe." Mar a thuirt a bhan-Shamaritach ri ar Tiarna, dh'innis e do'n rèubair so "gach nì a rinn e riabh." Thug e sinbhal do'n eaglais, tharr leis, air thuiteamas. Ach, am bu tuiteamas e? Cha b'e idir. Bha an slànigh-eir air thoir à chaora caillte faondraich gus a toirt do'n chrò; thilgeadh saighead an dearbhaidh 'na chridhe—"an fhiughaidh liomharra" a chaitheadh à bogha na trèaire; agus chuireadh teachdaire a labhairt sìth ris an anam chràdhte, agus a dhòrtadh ioc-chlaint an t-soisgeil anns a' chogais leòinte. Agus Esan aig a

bheil gach uile chridhe 'na làimh dh' aom e cridheachan alluidh, cruaidhe, nan còmpanach ciontach gu fios a chur air a' phears-eaglais a bha toil aig an caraid truagh fhaicinn ged a chuir sin iad fein (mar thuirt iad) 'an cunnart am beatha. Is saor-ghràs a bha'n so mar fhuair an gaduich air a' chrann.

Cha sgeul-bréige idir an sgeul so : 'si an tul-fhirinn i, cia bith dreach spleadhachais a th' oirre. Agus nach fuathasach an rabhadh a ta 'n sgeula so 'toirt do'n dream sin leis an àill na Scriptoran a chumail o'n phobull! Nam b' ann do chaipeal Pàpanach a thuiteadh do 'n ghaduiche sgrìob a thoirt, an deanadh an t-aoradh a chleachdar an sin,—no a' chainnt choimheach a labhrar ann, anam an duine a dhùsgadh, no dearbhadh-peacaidh a mhosgladh ann? Na 'm b' ann air sagart a chuireadh e fios, an deanadh suathadh na *h-ola-bhàis* rã chorp, aig an nair dheirionnaich faochadh air a spiorad leòinte, agus e 'gà chràdh fo mhothachadh tromadais chiontan as nach d' fhuaradh mathanas? Och, cha deanadh: theagamh gu'n tugadh sin da *sith-bhréige*, mar a dheanadh deochchadail a bheirteadh do neach air am biodh galar bàsmhor foigh-sealain a thoirt; ach sith Dhe cha mhealar le dream sam bith, ach leò-san a dh'earbas á toillteanas an t-slànuigheir, chéusta *amhàin*; agus le sin aig am bheil fios gu'n do mbathadh am peacannan air sgàth mor-luachmhorachd na fala a dhòirt esan air an son.

Fhir-léughaidh, mur d' fhuair thusa cheana am mathanas so, agus mur do mhothaich tha fathast an t-sith so, tha thu cho feumach orra ris a' ghaduiche bhoichd ud. O! iarr iad fhad's is e'n la 'n diugh e! agus fios agad gu'n tig oidhche na h-uaighe; cùm cuimhne air briathran an t-Slànuigheir, "Esan a thig do m' ionnsuidh, cha diùlt mi air chor sam bith."

A. B. R.

FAOGHAID AN FHEIDH.

Ann an Sasunn bha e 'na chleachdadh le rìghre cumhachdach o shean, flaithean, morairean, agus uaisle na tìre a chruinneachadh le 'n sluagh 's le 'n coin sheilg, gach gadhar a b' ainneala na chéile o gach cearn, chum Faoghaid an Fhéidh; agus tha ionad cùntas againn air faoghaidean do 'n t-seorsa so ann an sean eachdraidh na rìoghachd.

Nuair a dhùisgear an damh ard-cheannach o 'leabaidh luachrach a' choire fhasgach, air dha tathunn na seilg a chluinntinn, feuchaidh e gach innleachd sheòlta chum an Fhaoghaid a mhealladh. Bheir e 'choill air; air ais 's air aghart fo dhubhar nan craobh, pillidh e a rithist agus a rithist, a mhealladh nan gadhar a tha 'donnalaich air a luirg. Ach 'nuair thuigeas e gu bheil iad a' teannadh air, grad bhristidh e air falbh gu farsuinneachd a' mhonaidh, troimh gharbblach na beinne, feadh raointean agus gbleanntan, gu mu dheireadh am pill e' ionnsuidh a' cheart lag as an d' éirich e. Tha tathunn nan con a' tighin air as ùr, tha iad dìreach, seasmhach

neo-sgìtheach air an luirg, gach pilleadh a rinn esan 's gach tionndadh a rinn iadsan an nì cendna. Cha 'n eil fàth bhi 'feuchainn r' am mealladh; tha e nis a' teicheadh as ag earbsa 'na luathas; a mach o'n choille faic e le 'chròic chabraich air a shlinnein, tha e fàgail na Faoghaid fada 'na dhéigh; ach tha na coin-luirge 'ga leantuinn troimh choille 's thar mhonadh, am measg fraoich agus rainich, tre 'n ghiùsaich fharsuinn ro 'n phreasarnaich dhlùth, gun sgios, gun stad gun fhois tha iad 'ga leantuinn. Faic e!—sud e suas ri guala na droma buidhe, a mach ris an uchdach, thairis air allt-an-t-sionnaich, a nùnn ro' ghleann na h-earba—bhuidhinn e bealach an sgàirnich, faic mar tha e 'dìreadh nan stùc ro' gharbh-lach na beinne móire! Eadar thu 's faire beachdaich a chròc ard, e 'seasamh a' cur na faoghaid gu dùlan; ach mo thruaighe! cha 'n eil fois air a ceadachadh dha. Theirinn e bealach an langain ag iarraidh na greighe bho na thearbadh e, an dòchas am measg chàich gu 'm faigheadh e as; ach gun suim d'a chor, sheachain iad e—chuir iad cùl ris 'na airc, agus cha d' aidich iad a chompanas. Air a thrèigsinn mar so le càch agus air a lìonadh le imcheist—an Fhaoghaid gun tàmh as a dhéigh, tha e a' cniothnachadh le h-oillt, gun fhios c' àit a bheil tèaruinteachd r'a faotainn; tha e 'teicheadh gun fhios ceana. Tha e 'siubhal le luathas na gaoithe! ach, mo thruaighe! 's faoin an oidhirp—tha tathunn na faoghaid a' fàs nas àirde, tha gach creag a's doire 's gleann a' freagairt donnal-aich na h-oillt. Tha iad a nis 'ga fhaicinn, tha e san t-sealladh, tha 'lùs 'ga fhàgail, tha a luathas a' fàilneachadh, a neart 'ga thrèigsinn. Faic mar tha e a' strìgh an t-uchdach a dhìreadh le ceum lag tuisleach. Tha na gadhair air am beothachadh—Eisd iolach a' mharc-shluaigh!—tha na madaidh aig a shàil—tha iad suas r'a chliathaich—tha cuid diubh roimhe—cha robh dol as aige. Thilg e gach eagal air chùl—thionndaidh e—leig e 'thaic ri craoibh—sheas e, agus le 'chròic mhòir chuir e 'n Fhaoghaid gu dùlan—leag e gadhar thall 's a bhos—shaltair e cuid diubh gu bàs—ghaorr e cuid diubh—thug e aon dui-leum 'nam measg, agus theich na coin a b' ainmeala san lomhainn! Ghabh e misneach, dhùisg dòchais ùra, rinn e spàirn bàis, agus thàr e as non uair eile, agus a mach air an t-snàmh, ghabh e do dh' eilein nam maigheach. Ràinig e tìr; am measg nan seilisdheirean fada dh' fheuch se e féin car tamuill a chleith, ach cha b' fhada sheas am fasga faoin; b' éiginn 'fhàgail, tha 'n Fhaoghaid a' tighingu tràigh; dhìrich e gu fasga na craige, leig e 'thaic rithe, agus dh' fhan e'n sin gus an robh gach gadhar agus cù ceithir thimchioll air—tha e fann, claidhte—tha aona mhiol-chu mòr gu bhi 'na chliathaich, gach gadhar 'na amhaich. Tha dedir a nis air an t-sùil mhóir air nach robh deur riabh—thog e aon uair a cheann, dh' amhairc e air na monaidhnean arda, na beannta gorma, a' choille dhlùth, na coir-eachan fassach is minic a fhreagair d'a langan ard. Slàn leibh! ar' esan, gu dìlinn slàn leibh! tha mo luchd-casgraidh a nis mu m' thimchioll, tha 'n sgian as an truail. Tha a ghlùinean a' fàilneachadh—tha ceò a' bhàis a' tighin air a shealladh, tuainealaich

agus breisleach 'na cheann—'s éiginn strìochdadh—tharruing e aon osunn mhór; ach có esan tha 'teachd dlùth 's an trompaid airgid r'a bheil? ciod è am fonn blasda tha mi 'g éisdeachd? 'Se 'n Rìgh a th' ann! 's léir dhomh a shuaicheantas—éisd a chainnt! “Leig as e—saor e—tèarnaibh e! 'se so mo thoil.” Chualas an guth, có leis an dàna cur 'na aghaidh? Tha 'n Fhaoghaid air sgur, cheannsaicheadh gach cù 's gach gadhar; cha 'n eil tathunn no donnal r'a éisdeachd; dh'fhàgadh am fiadh ann an saorsa 's ann an tèaruinteachd, 'na dhearbhadh air iochd, ard-cheannas agus uachdaranachd an Rìgh!

An cual' thu riabh, a leughadair, mu fhaoghaid an Lagha air tòir anama? mar tha e 'ga dhùsgadh o shuain 'ga sgiùrsadh o aon fhasgadh gu fasgadh eile, gus a' bheil e air a thoirt gu earbsadh ann an Crìosd airson tèaruinteachd shiorruidh? mar tha an lagh 'ga ruagadh o aon daingneach làidir gu daingneach eile, gus a' bheil e air a thoirt gu blasad do shaorsadh agus do slìth an t-soisgeil? Tha e air a dhùsgadh as a shuain gu cùram agus mothuchadh mu nithe spioradail. Tha e an lorg so, a' tréigsinn a dhroch cleachdainnean salach, peacach; cha 'n eil e nas fhaide a' bristeadh sàbaid naomh an Tighearna; cha 'n eil e nas fhaide a mealladh a choimhearsnaich; cha 'n eil e eucorach no dàna. Ach cha 'n eil an Lagh a' ceadachadh dha tàmh a ghabhail sa' bheachd gu 'm foghain sin; tha e a' tòiseachadh air maith a dheanamh, tha e dol mu 'n cuairt air ioma dleasnas air am b' àbhaist da dearmad a dheanamh. Tha e ag ùrnuigh, tha e a' leughadh a Bhìobuill, a' feitheamh air òrduighnean folluiseach an t-soisgeil. Tha e trua-canta, caomh, càirdeil, suairce; tha e faicilleach anns gach earrann d'a ghiùlan. “A nis” ars' esan, “nach leòir so? Cha 'n fhaod e bhith nach 'eil mi nis air stéigh na slàinte.” Ach ann an ùine ghoirid tha e a' leughadh nach dean so fhathasd cùis: tha 'n duine 'n taobh a stigh mar bha e riamh, tha e nis a' mothuchadh staid a chridhe—tha e a' strìgh gu uabhar, féin-spéis, moit agus ioma droch thogradh eile a cheannsachadh, 'ana-mianna a chensadh;—ach fathasd agus fathasd tha an lagh 'ga leantuin; agus 'na chluasan tha an dìteadh sin do ghnàth, is malluichte gach neach nach 'eil a' deanamh gach nì. Tha a chreuchdan a ris air am fosgladh, tha cunghaidh-leighis ùr a dhìth air, tha e a' caoidh, tha e ag osnuich, tha e 'ga àicheadh féin, tha e' toirt dhéircean gu neo-ghann, ach cha 'n eil e comasach air a thrusgan ionnlad. Ciod a nì e? Cha 'n eil e 'na chomas na tha 'na aghaidh a dhìol, agus tha nàire air dol a dh' iarraidh na déirce. Tha e fo imcheist mhóir—tha e 'g amharc a nis air Crìosd—tha e 'smaointeachadh gu 'n dean ean suas na tha 'dhìth air. Anns an tomhas anns am bheil 'fhìreantachd féin a' tighin an déigh-laimh, tha e' g earbsadh ri Crìosd airson na dh' fhanas—tha e 'feuchainn dol ann an companas leis san obair, 'earbsadh a roinn eadar fireantachd an t-Sblànuigheir agus 'fhìreantachd féin. O! b' e so an amaideachd, b' e so an leth-chas a chur air a' chraig agus a' chas eile air tomn na fairge. Tha e 'tuigsinn nach dean so cùis; tha e a' faicinn nach 'eil firean-

tachd aige a sheasas cruas' an lagha, nach 'eil aon ghluiomh a rinn e riabh, no smuain a smuaintich e, nach 'eil air an truailleadh leis a' pheacadh. Tha a chridhe 'ga fhàilneachadh : dh' fheuch e gach dòigh, fhuair e gach oidhirp diomhain ; cha 'n fhearr iad gu fasgadh d'a anam na lìon an damhain-alluidh. Tha e'n impis toirt thairis ; tha 'anam air a chlaoidh—ach a nis tha Prionnsa na sìth a' teachd dlùth, tha fuaim na trompaid airgid r'a h-éisdeachd. O ! Israeil tha thu 'n déigh thu féin a mhilleadh, ach annamsa tha do thèaruinteachd. Air 'fhuadach o gach baoth fhasgadh, agus air a tharruing leis an Spiorad Naomh, tha e air a threòrachadh fo sgìos agus fo throm uallach a dh' ionnsuidh Chrìosd, fo làn mhothachadh mu pheacannan a nàduir, peacannan a chaithe-beatha, agus peacannan a dhleasdanas. Tha e nis a' dealachadh gu tur ri gach earbsadh agus dòchas a chàireadh riabh anna ; 'se miann dùrachdach 'anama bli air 'fhaotainn ann an Crìosd, air 'aonadh ris, tighin suas da ; 'se Crìosd a nis 'uile shaorsa, agus slàinte tre Chrìosd uile iarrtus a chridhe. An déigh iomadach strìgh agus iomaguin agus spàirn, tha e a' creidsinn, a' làn-chreidsinn gu 'n do bhàsaich mac an duine 'na àite agus air a shon, agus gu 'n d' thug e a'igh air a shon fireantachd iomlan agus shìorruidh, agus gu bheil uile shochair-ean na slàinte, na h-uile beannachd fuaighte ri beatha agus bàs Chrìosd air an cosnadh air son pheacach thruagha, seadh eadhon air a shonsan.

Leis a' chreidimh so tha e a' gabhail ri Crìosd agus ri sochair-ean na saorsa ; tha a chridhe air a ghlanadh, tha a spiorad air a bbeothachadh, tha e air a dheasachadh air son gach deagh obair ; ged tha buaireannan 'ga choinneachadh tha e a' faotainn neart o'n t-Slànuighear, tha e a' cath an aghaidh an droch-spioraid, agus tha e air 'fhàgail dìleas chum bàis. Ged tha truailleadh a' dlùth leantuinn ris, tha e o àm gu h-àm a' ruith a dh' ionnsuidh an fhuarain a chaidh 'fhosgladh air son nan neòghlan, tha e gach àm aig cathair gràis a' guidhe tròcair, a pheacannan a mhaitheadh agus gràs fhaotainn an àm 'fheuma.

DÀN SPIORADAIL.

Bheir mi gaol, bheir mi gaol,
Bheir mi gaol dhut gu bràth,
Chionn gu'n 'thaom thu d' fhàil chaomh
Gus mo shaoradh e chràdh !

'S e mo luaidh a chaidh suas
Air néul buadhor an àidh ;
Ioghna-sùl ä luchd-fuath,
Aobhar-uail ä luchd-gràidh !

Bheir mi gaol, &c.,

Thug e buaidh air' mic sluaigh
Ann an snuagh 's ann an àill !
Tha mo smuain air, le luaidh,
'H-uile nair agus trà.

'S e mo luaidh Mac an Rìgh
A bha ìseal 's tha àrd;
A chuir Ifrinn fo chis,
S a thug strìoc as a' Bhàs!

'S e mo luaidh Mac an Tréin
A thug géill as gach nàmh!
Leòmhann éuchdach an tréibh
Seal 'san Eiphit bha 'n tàmh.

'S ged is leòmhann—gur h-Uan e
Gun bhruidhean r'ä chàird';
'Se a's uaisle mu'n cuailas
Measg sluaigh anns gach àird.

Chaidh ä mharbhadh o shìor,
Gidheadh riabh cha d' fhuair bàs,*
Chaidh e sìos, agus riabh
Cha d' fhàg crìochan nan Ard.†

LITIR O GHLEANN COMHANN.

A CHUAIRTEIR UASAIL,

Ceud fàilte ort fhir mo chridhe! Cian fada agus iomad linn mun d' thainig an seann Teachdaire Gàidhealach an tùs a mach, b'e mo mhór mhiann gu 'm biodh a leithid sin do theachdaire air a sgaoileadh am measg muinntir mo ghaoil mo luchd-dùthcha; agus 'nuair nach robh m' fhiuthair ris ach fann, thainig an Teachdair a mach le àrd chaithream, agus mòr ghairdeachas am measg cairdean na dùthcha. Bu mhaiseach, ard, cliùiteach, an ionnsuidh so; ach mo chreach! bha 'làithean air an àireamh.

Ged bha mar so iadsan a thug an tùs ionnsuidh cho maiseach agus ard-chliùiteach, cha 'n ann amhàin san dùthaich so ach am measg dhùthchannan céin, agus aig nach robh ni anns an amharc ach math agus foghlum gach fìor Ghàidheall 'àrdachadh agus a chumail air aghart, air an leantainn le 'leithid do mhi-bbuaidh, agus air an tréigsinn leothasan d' am bu chòir mòr chòmhnaidh a thairgse dhoibh, na biodh sin 'na aobhar mi-mhisnich dhuitse; spàrr air gach fear-teagaisg, air gach maighstir-sgoile, agus air gach duine foghlumta anns an dùthaich, a chòmhnaidh a thairgse gu suilbhearra saor, oir tha fathast do ionmhais fhalaichte am measg nan gleann tuille 's a chaithear le aona Chuhairtear ré cheudan linn ri teachd.

Anns gach linn do 'n Teachdaire bha mi a' cur romham fàilte 'chur air, ach gach uair a thug mi 'n oidhirp, dh' fhàilnich mo mhisneach, air dhomh a bhi làn dearbhta air mo neo-iomlanachd féin air deilbh sgrìobhaidh nan linnte soillseach so; nuair tha 'choimhlion fear ealanta agus deas-bhriathrach a mach feadh na dùthcha, agus air eagal gu 'n tugainn masladh air m' ainm iomraiteach fhéin.

Ged tha mi gun fhoghlum cha 'n 'eil mi gun aois, faodar 'aithris

* ä Dhiadhachd cha d' fhuair bàs.

† " Ach mac an duine a ta air néamh."

am thaobhsa mar theirear gu cumanda san dùthaich, “co sean ris na cnocan” no mar thuirt an seana Ghàidheal, “mar Oisean an déigh na Féinne.” Ged nach mise Oisean an déigh na Feinne, 's mi Gleann-Comhann a' caoidh nan treun-fhear—B' aithne dhomh Fionn Mac Chumhaill—Goll Mac Mòirne, Oscar 's gach mòr-fhlath bha mu 'n cuairt doibh—B' aithne dhomh 'na dhéigh sin Oisean, 'stric a ghuil e goirt aig m' fhuaran; a' cuimbneachadh làithean chaidh seachad, 's 'chaidh nach tachair ris na h-uaislibh—B' aithne dhomh Ianruig Mac Dhùghaill 's gach Ianruig 's gach Dùghall d' an daoine; 's fhada thug iad sàmhach socair taobh na h-sìbhn' aig sgàth a cnocan—B' iad so Clann Ianruig a' Ghlinne, a' cheud dream a thuinich ann—B' aithne dhomh 'n sin Iain MacIain 's gach Mac Mhiè Iain do 'n tréibh sin tha nis 'nan luidhe 'n eilean Mhunna naoidh deug bhuainn o'n cheud fhear, a thuilleadh air dithis no trìuir eile, le tubaist nach d' fhuair do'n eilein.

Air dhomh 'nis mar so fàilte chur oirbh, leigeadh ris cuid do na's aithne dhomh, a' dian-iarraidh do chàirdeis nasail, agus làn-thoileach mo chairdeas bochd a thairgse dhuit. Ma smaointicheas tu gur h-airidh mi air ionad sa' Chnairteir cluinnidh tu bhuam o àm gu h-àm. 'S mi do sheirbhiseach fìor dhìleas.

GLEANN-COMHANN.

GEÀRR-SGEULACHDAN FIRINNEACH.

1. Thug duin' aig an robh do chleachdadh a bhi, gu nàr peacach dha féin 's d' à chàirdean, a' goid cuid barra 'choimhearsnaich, uair do na h-uairean leis balachan mu ochd bliadhna 'dh aois a bu mhac dha; thuirt 'athair ris a' bhalachan seasamh far an robh e gus an amhairceadh e 'n robh neach sam bith san t-sealladh a chitheadh ciod a bha iad a dol mu thimchioll; an dèigh do 'n duine amharo gu furachair a nùnn 's a nall am measg nan adag, thill e g' à mhac agus thòisich e air an obair pheacaich, sè sin a' deanamh deas eallacha. “Athair” ars' am balachan “tha àon rathad eile ann fhathas a dhi-chumhlich sibh amharo.” Fhreagair 'athair e le cliage a' saolsinn gu 'n robh neach-èigin am fagus. “Ciod è 'n rathad a mhic.” “Cha do chumhlich sibh amharo suas gu nèamh air eagal gu 'm bheil Dia 'gar faicinn,” ars' a mhac. Bha 'athair cho geur air a bhioradh leis an achmhasan so o à mhac 's gu'n d' fhàg e mheirle far an robh i 's thug e dhachaidh air: cha do ghoid e ni gu bràth 'na dhéigh; ach b' e 'ghnàs a bhi cnuasachd na firinn a bh' air a teagasg dha le 'leanabh “gu bheil sùil Dhé oirnn a ghnà.”

2. Air do mhac àraidh a bhi eas-umhal d' à athair chaidh an duine maith aon là d' à sheòmar, agus dhruid e' dhorus. Dh' amhairc a mhac roi' tholl na h-iucharach feuch ciod a bha 'athair a' deanamh. Le h-loghnadh mòr chunnaic e 'athair air a ghluinibh; air èisdeachd dha chual' e è 'g àrnuigh air a shon! Air a bhior-

adh 'nà chridhe le so, chaidh e do dh' uaigneas agus rinn e ùrnuigh air a shon féin. Agus bha aobhar aige smaointeachadh gu'n robh an dà ùrnuigh cho-àonaichte so air an cluinntinn.

3. Bha BALACHAN Gàidhealach, ann an sgoil Ghàilig an uchd-a'-mhuilinn anns an eilein *Ileach* ann an 1825, balachan 14 bliadhna dh' àois a shònraich e féin gu mòr am measg chàich le eòlas comharaichte air na sgrìobturaibh; b'e 'chleachdadh a bh' gan leughadh gach là, agus bha e gu bitheanta air fhaicinn leis na coimhearsnaich a' dol do ionad dìomhair a dheannadh ùrnuigh.— Uair do na h-uairean lean duine e a bha gle chàoin-shuarach mu shlighe na slàinte, gus an ionad an deachaidh e—thug e fa 'near e aig ùrnuigh!—bha e air a bhualadh le ioghnadh ri éisdeachd ri cainnt dhrughteach, thaitneach a' bhalachain; bhrùchd a dheòir amach, nam frasaibh, chaidh e dhachaidh, dh' aidich e gu follaiseach, naeh d' fhairich e riabh gus a sin an éifeachd a tha sruthadh e bli strìochdadh sìos airson a pheacannan, ach nuair a chual e 'm balachan le 'aghaidh ri balla àraidh a strìochdadh sìos d'a Chruith 'ear—thainig mùthadh mòr air 'inntinn.

DUN NAOMHAIG.

Ile, Mios a' Mhàigh 5mh la, 1840.

TOBRAICHEAN IONNLAID THEARLAICH AN IV^{mh} AIG CARLSBAD.

Tha na tobraichean so ainmeil airson iomad buaidh; tha daoine o-gach cearn do 'n t-saoghal r' am factainn sa' choimhearsnachd 's am bheil iad, ag òl do na h-uisgeachan, 's 'gan ionnlaid féin 'sna sruthaibh tha 'ruith uapa. Tha moraire ainmeil san t-Suain, (oir 's ann san rioghachd sin tha Carlsbad) do 'n robh na tobraichean so air am beannachadh chum a shlàinte aiseng dha, 'nuair bha e, do réir coltais, air leabaidh bhàis. Mar chuimhneachan air a' mhór fheum a fhuair e uapa, chuir e suas carragh eireachdail do chlachan snaighte, agus air gach taobh do 'n charragh so, ghràbhail, no glèarr e, rannan a mholadh an uisge luachmhoir so.

'S ann san Laidiunn a sgrìobh e so air tùs, ach 'na dhéigh sin dh' fheuch e an sgrìobhadh 's an eadar-theangachadh do gach cànan air an t-saoghal air am b' urrainn da ruigheachd, agus an sgrìobhadh ann an leabhar tha air a ghleidheadh san àite. Chuir e fios do oib-tigh Dhun-eudainn a dh' fheuchainn am b' urrainn doibh an sgrìobhadh so 'eadar-theangachadh gu Gàilig Albannach agus Eirionnach. Dh' earb iadsan a' chùis so ri ministear a bha air an àm sin a' cur a mach an "Teachdaire Ghàidhealaich," agus fhuair e do 'n mhoraire na bha 'dhith air anns a' Ghàilig Albannaich, Eirionnach, Mhanainnich, agus 'sa Chuimric, 'si sin a' chànan a ta air a labhairt ann an *Wales* no Gàidhealtachd Shasunn. Fhuair e an mì-cèana dha anna a' Ghàilig tha air a labhairt anns a' chearn sin do 'n Fhraing ris an canar *Normandy* agus ann an *Biscay*.

Bha am moraire fathail Suaineach co toilichte leis an t-saothair a chaich a ghabhail ma dhéibhinn a' ghmothuich se, 's gu 'n do chuir e leabhar a dh' ionnsaidh a' mhinisteir so, a chosd os-ceann deich puinnid Shasunnach, agus litir làn de thaingealachd. Bheir sinn a nì d' ar luchd-leughaidh an sgrìobhadh so mar a chuireadh d'a ionnsaidh e anns a' Ghàilig Albannaich.

DO THOBAR-IONNLAIÐ THEARLAICH AN IVth.

AIG CARLSBAD.

A Thobair luachmhoir air an luaidh gach bàrd,
Cia as tha blàs do shruthaibh 'teachd an àird?
Na cuislean pronnaig anns a' bheil a' bhuaidh,
'S am beò-aol siùbhlach ann ad shruthaibh luath?
Am faod e bith gu bheil do theas a' teachd
O 'n teine choitchionn th' ann an *Etna* steach?
No 'bheil e 'g éiridh e na caoiribh dearg
Tha chaoidh a' lasadh ainn an rìoghachd na feirg?
Tha Tobar-ionnlaid am *Bahia* chéin,
'H-aon an *Ismáris* le Antenor treun,
Tha tobair eile 's à lliùd glan an loinn,
A' ruith gu bras mu bhruachaibh gorm na *Rhine*;
Tobraiche prìseil 'choisrigheadh a chaoidh,
Le bàs rìgh Thearlaich, ceannard ard nan saoidh;
Ach có an t-aon 'nam measg iad sud gu bràth,
A dh' fheudta choimeas riutsa, 'thobair àigh?
Faic caochan àillidh—faic e 'leum fo chraoibh,
Faic snuadh a dhathan air gach cloich r'a thaobh;
Gach dòirneag mheanbh a tha 'na chlais gu léir,
Le 'n dreach thug bàrr air bogha ard nan speur!
Siubhail gu siùbhlach bras, a chaochain àigh,
A's aisig slàinte 's càil do dh-iomad àl.
Thigeadh an t-aosd' g'a ionnlad féin a' d' shruth,
A's gheibh e buaidh dh' ath-nuadhaicheas a chruth;
Thigeadh òigh lag do thobar blàth nam buadh,
A's pillidh 'n geal 's an dearg air ais d'a gruaidh.
Thigeadh gach tinn, gach deòra lag 's gach fann,
A's gheibh iad slàinte 's faochadh nach bi ganu;
Pillidh iad ait o d' shruthaibh fallain àigh,
'Toirt cliù do 'n Tì chuir buaidh a' d' chuislibh blàth.

SGEULA BEAG MU EASBUIG BUTLER.

'Nuair a bha 'n duine ainmeil so air leabaidh a bhàis, chuir e fios air ministeir diadhaidh bha 'na thigh a chainnt ris, agus labhair e ris mar so; "Ged a dh' fheuch mi peacadh a sheachnadh, agus Dia a thoileachadh mar a b' fhearr a b' urrainn domh,

gidheadh tha mi a' mothuchadh gu 'n d' thainig mi co mór an déigh-laimh anns gach oidheirp agus dleasnas, agus gu bheil mi cho fad' o bhi mar bu chòir dhomh, nach urrainn domh smuainteachadh mu bhàs agus slorruidheachd ach le h-eagal mór." "Easbuig," arsa 'm fear eile " 'n do dhl-chuimhnich thu gu bheil Iosa Criosd 'na fhear-saoraidh?" "Thà è gun teagamh" arsa 'n t-easbuig, "ach ciamar a dh' fhiosraicheas mise gu bheil e 'na fhear-saoraidh dhomhsa?" "Nach 'eil e sgrìobht'" arsa 'm fear eile, "Esan a thig d' am ionnsuidh, cha dean mi air chor air bith cùl a chur ris." "Tha thu ceart" arsa 'n t-easbuig, "agus 's iongatach leam ged a leugh mi na briathra sin mìl' agus mìl' uair ann an leabhar Dhé, cha d' fhairich mi riamh an cumhachd agus am buaidh gus a' cheart mhionaid so, agus a nis tha mi 'bàsachadh ann an sìth, le sòlas agus taing do Dhia."

SGEUL MU THAIBHSE.

Is ìonmhor litir tha 'teachd d' ar n-ionnsuidh mu thimchioll thaibh-sean agus thannasg, a chunnacas leis an fhear ud agus an fhear ud eile. Chuir sinn romhainn gun omhail a ghabhail do spleadbachas amaideach do 'n t-seòrsa so. 'Tha tuille 's a' chòir do ghòraich mu na nithibh so anns a' Ghàidhealtachd fhathas, gun fheum sam bith air an cur a mach á Glaschu d' an ionnsuidh ann an leabhraichean.

Mar shamhladh air na sgeulachdan so mu thannasg, bheir sinn an t-aon a leanas : ma 's briag bhuainn 's briag dhuinn ; cha 'n eil sinn ag iarraidh air neach sam bith a creidsinn, ach so deir sinn, gu bheil i co mór na h-airidh air creideas ri h-aon do'n fheadhain eile 'chuireadh d' ar n-ionnsuidh.

O cbionn shè seachduinean, beagan ro làithean na Bealltuinn, bha boirionnach ciallach, glic, grùndail, ann an àit araidh sa' Ghàidhealtachd, agus thachair dhi a bhi 'na banntraich. Bha i 'na suidhe taobh a' ghealbhain, beagan romh mheadhon oidhche, ag amharc air na caorain dhearg a bha 'losgadh, agus a' smaointeachadh air na làithean a dh' fhalbh. Cha robh leabhar 'na laimh, ged a b' urrainn i a leughadh. Dh' éirich i gu dol a luidhe, ach mar thog i a ceann có 'shaoil leatha chunnaic i a' teachd g' a h-ionnsuidh ach a fear, nach bu mhairionn ! Thug i sgreuch ard aisde agus thuit i 'na paiseanadh air an ùrlar. Chual iad so an ceann eile 'n tighe, agus ghrad ruitb iad a stigh far an robh i. Thainig i as an laigsinn ; chuir iad 'na sineadh san leabaidh i, ach cha d' innis i riabh na chunnaic i. Chuir i roimpe gun diog a ràdh ri duine beò mu 'dhéibhinn. Smuaintich i nach robh ann ach seorsa do mhealladh ìntinn, seòrsa do dh-aisling no brudar eadar an cadal 's an dùsgadh. Ach, coma có dhiùbh, oidhche no dha 'na dhéigh sin, an deaghaidh dhi dol a luidhe, agus i 'na làn fhaireachadh mu mheadhon oidhche, có chunnaic i ach am fear nach mairionn, a rithist, a' tighinn gu taobh a leapach ! Tharruing e an cùrtein agus dhlùth bheachdaich e oirre. Thainig crith fhuar air a feòil ; dh' fhairich i mar gu 'n robh e 'ga

tacadh. Bha fuil a cridhe mar gu 'm biodh i a' ruith fuar 'na cuislibh; thainig gairisinn air a feòil. Dh' amhairc i suas 'na aodann; bha 'shùil bàigheil, aoidheil, gràdhach, mar a b' àbhaist di bhi; thug so misneach dhi, dh' fheuch i labhairt; thainig a cainnt. "Eóghain, Eóghain," ars' ise, "ciod a ghràidh tha 'cur smuainein ort? ciod tha 'dhith ort?—Nach labhair thu?" "A Sheònaid" ars' esan "a Sheònaid tha thu brònach aonarach, muladach am dhéigh, ach ceannaich thusa a ghràidh, Cuairtear nan Gleann, bi cinnteach gu 'm pàigh thu e gu riaghailteach, 's cha bi thu gun chuideachd." Le so ghrad dh' fhalbh e.

Ma tha sgòrnain ar luchd-leughaidh farsuing gu leòir chum a leithid so do naigheachd a shlugadh, dh' fhaodamaid an sàth dhinbh thoirt doibh, agus faoin mar thà iad tha 'cheart uiread fhirinn anna 's a th' anns an spleadhachas tha cuid a' cur d' ar n-ionnsuidh 's ag iarraidh a chur a mach. Shaoileamald gun 'm fóghnadh an t-aon so; cuiridh sinn càch san teine.

MALAIRT NAN DAOINE DUBHA O RÍOGHACHD AFRICA.

Tha a' mhalairt oillteil pheacach so a' dol air a h-aghaidh fhathast a dh' aindeoin na tha Breatunn a' deanamh chum cur as di. 'S uamhasach r'a thoirt fa 'near gu bheil e comasach daoine fhaotainn ann an rìoghachdan fo ainm a bhi Criosdail, mar tha 'n Spàind agus *Portugal*, gun tighin air America, a tha co mòr air an dalladh le gaol an òir 's gu 'm buanaicheadh iad anns an aon mhalairt a's mallaichte 's a's a' sgreabhala a's urrainn inntinn an duine a' smuainteachadh.

Tha cunntas o chionn latha no dhà air luing a bha 'giùlan dhaoine dubha truagh o'n dùthaich féin, far na cheannchadh iad, chum an reic ann an America mu dheas, anns an robh naoi ceud do na tràillea mi-fhortanach sin. Choinnich doinionn mhòr iad, agus bha 'n long an cunnart. Dhùin iad gach dorus a bha air clar-uachdair na luinge, leis mar bha 'n fhairge 'dol thairis oirre, agus 'nuair a bha 'n stoirm seachad, fhuaradh trì cheud do na daoine truagha bha iad mar so a' giùlan, mar threud chum an reic, air an tacadh gu h-ìosal! Dh' éirich a' ghaoth a ris, agus bha 'n stoirm na bu choimhiche, na bha i roimhe, agus ghlaic iad sìos a ris an dorus uachdair, agus thacadh trì cheud eile dhiubh; agus a bharrachd air so, chaochail cóig fichead air an turus. Mar so bhàsaich seachd ceud diubh! O! nach uamhasach so? cia an-ìochdmhor, borb, aingidh, an creutair mac an duine, fhad 's a tha e fo chumbachd 'anamiana sanntach, salach, peacach féin! fhad 's a tha e air a stiùradh leis na h-anamianna sin 's miosa e na beath-àichean allmbarra an fhàsaich. A mach á h-aon chala ann an *Africa* thugadh, air a' bhliadhna chaidh seachad, dà mhìle-dheng do dhaoranaich thruagha chum an reic ann an dùthchannaibh eile.

O ! oia sona bhiodh an saoghal nam biodh e air a shoilleireachadh le gathaibh glòimher gréin na fireantachd, a tha 'toirt sonais agus sìth agus saorsa, aimsireil agus shiorraidh 'na lorg, do gach tìr agus gach anam tha 'teachd fo chumhachd 'fheartan gràmhor !

CLANN-'IC-CHRUIMEIN, PIOBAIREAN DHUN-BHEAGAIN.

Cha robh Pìobairean ann an Albainn cho ainmeil ri Cloinn-'ic-Cruimein an Dùin. Fad iomad linn bha iad 'nam pìobairean aig cinn-fheadhna nan Leòdach. Thainig a' cheud fhear do 'n ainm so maille ri Mac Leòid o bhaile anns an Eadailt d' am b' ainm *Cremora*. Bha chruitear a bha san duine so. Bha e 'na fhear-ciùil ainmeil 'na latha 's 'na linn féin. Ghabh e ainm an àit anns an d' rugadh e, agus na thainig uaithe dh' ainmich iad Clann-'ic-Chruimein.

Bha Clann-'ic-Chruimein 'nam pìobairean co ainmeil 's gu 'n robh oil-tigh air a thogail leo, d' an robh uaislean agus cinn-fheadhna na Gàidhealtachd a' cur an luchd-ciùil chum am foghlum. Bha baile ris an canar Boreraig, tha dlùth do Dhunbheagain, aca gun mhàl, a tha nis a' pàigheadh ceud punnd Sasunnach, a bharrachd air ioma sochair eile. Chithear fhathast làrach an tighe anns an robh Clann-'ic-Chruimein a chòmhraidh; an lagan réidh am b' àbhaist do na pìobairean òga bhi 'cluiche; agus dluth dha so, namhanam pìobairean, anns am b' àbhaist doibh ri droch latha fasgadh iarraidh.

'Se b' ainm do 'n cheud Pìobaire dhiubh so Iain Odhar. Bha mac an duine so, Dònnall mòr Mac Chruimein, 'na fhear-ciùil co ainmeil 's a bha san rìoghachd, agus chluich e ann an Sasunn 's ann an Eirinn, an làthair maithean agus uaislean na rìoghachd, le mòr urram. Bha mac an duine so, Para Mòr, co ainmeil ri 'athair. Chuir e r'a chéile barrachd do phuirt pìobaireachd na an duine eile air a' bheil cùntas againn. Chaidh e latha àraid do 'n eaglais le ochdnar mhac r'a ghualainn, òganaich cho cìreachdail 's a sheas riabh air bonn bròige, ach mun d' thainig deireadh na bliadhna chàirich e seachd dhiubh fo'n fhóid ann an clachan Chille-moire. 'S ann air an àm sin a chuir e r'a chéile 'm port tiamhaidh muladach, ris an canar "Cumha na Cloinne." A mhac nach do chaochail, Paruig òg, cha robh e mar pìobaire air deireadh air càch. Chuir esan, mar an ceudna, r'a chéile ioma port binn. Bha e da uair pòda, agus rugadh fichead duine cloinne dha. Bha a chuid mac 'nam pìobairean ainmeil 's 'nan daoine treuna foghainteach. Dh' fhàg e dìthis mhac, Calum agus Dònnall. Cha do chaochail Calum ach o chionn ghoirid. Chaochail an fear mu dheireadh do na pìobairean ainmeil so anns a' bhliadhna 1822 nuair bha e a h-aoon-deug agus ceithir fichead bliadhna dh'aois. 'N uair nach b' urrainn da le laigseann na h-aoise, a' phìob-mhór a chluiche, shuidheadh e ann an lagan fasgach ri cùl geòithe 's ri aodann gréine, le maide 'na làimh, agus e 'ruith thairis air le 'mbeursibh, agus le crònan muladach, na puirt a b' àbhaist da 'cluiche 'na òga.

Chuireadh fo 'n fhòid e maille r'a shiùnnearibh ann an cladh Chille-mhoire. Mur 'eil leac-lighe air a càramh thairis air na daoine ainmeil so, a bha cho cliùiteach air son an treuntais, am fearalachd agus an deagh ghiùlain 's a bha iad airson an ciùil, cha 'n eil e 'na ghnòthuch cliùiteach do na Sgiathanaich, no idir do na Leòdaich.

Ann an linn rìgh Tearlach an II bha Mac Leòid Dhunbheagain agus Tàinisdear an teaghlach, fear Thalasgair, ann an Sasunn far an d' rinneadh ridirean diubh leis an rìgh, Sior Tormoid an Dùin agus Sior Ruairi, anns a' bhliadhna 1651. B'e Para Mór Mac Cruimein bu pìobaire dhoibh air an àm sin, agus bha e maille rintha. Thugadb an làthair an rìgh e, far na chluich e cuairt. Bha 'n rìgh co toilichte 's gu 'n do chheadaich e do Phara Mór a làmh a phògadh, onoir nach do chuireadh reimhe sin no 'na dhéigh air pìobaire riabh ! 'S ann air a' chòmhail so a chuir e r'a chéile 'm port nuallanach maibbreach binn ris an canar "Thug mi pòg do làmh an rìgh." Tha facail air an eir ris a' phort so sa' Ghàilig :

"Thug mi pòg a's pòg a's pòg,
Gu 'n d' thug mi pòg do làmh an rìgh ;
'S cha d' chuir gaoth an craicionn caorach,
Fear a fhuair an fhàilt ach nà."

'S e Dònull Bàn MacCruimein a chuir r'a chéile 'm port iomrait-each tiamhaidh sin ris an canar "Cha till MacCruimein."

'Nuair a chaidh Mac Leòid Dhunbheagain a mach bliadhna Thearlaich leis an arm dhearg, bha a' chuid bu lìonmhoire do 'n chinneadh 'nan crìdheachan de Tearlach, agus nam b' urrainn iad, 's esan a leanadh iad. B' ann san rùn so bha MacCruimein. Mun d' fhàg iad an Dùn thuirt Mac Cruimein gu 'n robh fios aige nach tillleadh e tuille, agus an latha thog na Leòdaich orra mach o Dhunbheagain, agus mnathan na tìre 'gul 's a' caoidh, 's ann an sin a chluich e am port tiamhaidh brònach sin, "Cha till mi tuille," agus b' fhlòr mar thubhairt e ; anns a' cheud bhàr anns an robh e, thuit e agus cha do mharbhadh duine ach e féin. Bha leannan aig Dònull Bàn san Dùn. Nuair a chual i 'm port, chuir i na briathran a leanas r'a chéile : 's airidh iad air àite sa' Chuairtear.

Dh' iadh ceò nan stùc mn aodann Chuilinn,
A's sheinn a' bhean slùth a torman mulaid,
Tha sùilean gorm ciùin san Dùn a' sìleadh,
O'n thriall thu bhuainn 'snach till thu tuilleadh."

Cha till, cha till, cha till Mac Cruimein,
An cogadh no sìth cha till e tuille ;
Le airgiod no nà cha till Mac Cruimein,
Cha till gu bràth gu là na cruinne.

Tha osag nan gleann gu fann ag imeachd ;
Gach sruthan 's gach allt gu mall le bruthach ;
Tha ialt' nan speur feadh gheugan dubhach,
A' caoidh gu 'n d' fhalbh 's nach till thu tuille.
Cha till, cha till, &c.

Tha 'n fhainge fa-dheòidh làn bròin a's mulaid,
 Tha 'm bàta fo sheòl, ach dhiùlt i-siubhal;
 Tha gàir nan tonn le fuaime neo-shubhach,
 Ag ràdh gu 'n d' fhalbh 's nach till thu tuille.
 Cha till, cha till, &c.

Cha chluinnear do cheòl san Dùn mu fheasgar,
 'S mactalla nam mùr le mùirn 'ga fhreagairt;
 Gach fleasgach a's òigh gun cheòl gun bheadradh,
 O'n thrial thu bhuaime 's nach till thu tuille.
 Cha till, cha till, &c.

Theagamh gur h-e "Cumha Ruairi Mhóir," am port a's binne agus a's muladaiche, agus uile gu léir tha a' leigeil ris tur-bhròn an duine chuir r'a chéil' e, tha againn air mhairionn. Rinneadh am port so le MacCruimein. B'e Ruairi Mór an ceann feadhna b' àirde cliù ann an Gàidhealtachd Alba airson òirdheirceas, eireachdas agus fialachd a thighe. 'Sè 'thog tùr ard Chaisteil Dhunbheagain. Nuair a chaochail e, ghrad thog MacCruimein air—cha b' urrainn da fantuinn ni b' fhaide sa' chaisteal—dh' fhalbh e dh' ionnsuidh a thighe féin ann am Boreraig; agus mar a dh' fhàg e'n Dùn shéid e suas CUMHA RAIRI MHÓIR.

Tog orm mo phlob 's theid mi dhachaidh,
 'S duilich leam féin, mo léir! mar thachair;
 Tog orm mo phlob 's mi air mo chràdh
 Mn Ruairi Mór—mu Ruairi Mór.

Tog orm, mo phlob—tha mi sgìth
 'S mur faigh mi l—theid mi dhachaidh;
 Tog orm mo phlob—tha mi sgìth,
 'S mi air mo chràdh mu Ruairi Mór.

Tog orm mo phlob—tha mi sgìth,
 'S mur faigh mi l—theid mi dhachaidh;
 Clàrsach no plob cha tog mo chrìdh'
 Cha bheò fear mo ghràidh, Ruairi Mór.

Tha mòran do na cinn-fheadhna Ghàidhealach a nis suarach m phlobaireachd agus mu chleachdainnean nan daoine trenn o'n d' thàinig iad. 'S mìlse 'nan clusaibh mèilich chaorach mhóra, agus beurla nam buachaillean Gallda na 'n ceòl a's binne thogar le plob na clàrsach; ach tha fathast feadhain ann aig a' bheil meas orra, 's cha 'n iongantach leinn. Bhuaidhaich an ceòl so ann an talla nam fleagh, agus ann an tighean a' bhròin. Bheothaich e gaisgich gu blàr, agus dh' fhàiltich e iad air an ais gu tìr nam beann 's gu dachaidh an gràidh. 'Se ceòl na pìoba 'm fonn bu taitniche leinn 'nar n-òige, agus am fonn a's mìlse le cluasan na h-aoise. Fad' o thìr eòlais, ciod an ceòl a dh' iadhas mu chridhe a' Ghàidheil mar a ni son sgàl tiamhaidh do phlob mhór nuallanaich a dhùthcha féin? Càirich an Gàidheal air tìr loisgeach nan Innsean, no am measg sneachda fuar Chanada, agus ciod an sin a' ruigeas a chridhe mar ni ceòl muldach naibbreach na pìoba-móire? Tha so a' toirt chum a chuimhne 'n dùthaich san d' fhuair e 'arach, an gleann anns an d' rugadh e, a' bheinn mhór a b' àbhaist da bhi 'dìreadh, am fraoch badanach gorm,

am monadh farsuing, 'na h-uillt ghlan bhras-shiubhlach ; na càirdean tha 'smuainteachadh air, na mnathan, na peathraichean, na leannain tha 'caoidh air a shon.

Cha do chuireadh blàr a tha iomraiteach ann an eachdraidh Bhreatann anns nach cualas a' phìob-mhór a' brosnuchadh 's a' beothachadh nan Gàidheal. 'Nuair nach robh fonn no séisd eile r'a éisdeachd am measg gbleadhraich, aimhreit, casgairt agus léir-sgrìos a' bhlàir; cluinnte prosnucha-catha na pìoba ann an uchd a' chòmhraig; agus gu tric an déigh an ruaig a chur air an nàmhaid, nach do sheas riabh gillean an fhéile, cluinnte pìobaire curanta an déigh a leònach, 's mar bha e 'call fuil a chridhe, a' seinn a 'chorranaich mhuiladaich fein an glais a' bhàis.

“ Cha till, cha till, cha till mi tuille,
Ged bhuadhaich sa' bhlàr cha till mi tuille.”

DIÙC WELLINGTON AGUS AN RIDIRE DÒMH-NULLACH.

A Chnairteir Uasail,

'S ann le mòr aiteas a leugh mi o chionn ghoirid ann am paipeir-naigheachd Gallda an sgeul a leanas, a tha 'toirt uiread do chliù air foghainteachd agus fialaidheachd nan Gàidheal; agus tha dòchas agam gu 'n aithris sibhse 'nar Cuairt e do 'n chuid sin-d' ar luchd-dùthcha aig nach 'eil cothrom air na paipeirean Gallda a leughadh.

O chionn mu thimchioll trì bliadhna, dh' fheith dà dhuin'-uasal air Diùc *Wellington* ann an Lunnainn, a dh'innseadh dha gu 'n d' fhàgadh iad 'nan luchd-cùraim tiomnaidh le caraid doibh aig an robh cleachdainnean neònach, agus a dh'òrduich cùig cend pùnd Sasunnach do 'n duine b' fhoghaintiche san arm Bhreatunnach; agus gu 'n robh iad a nis air teachd chum an t-shuim sin a dhloladh dhàsan, oir le so a dheanamh gu 'n robh iad dearbhte an dleasannas sin a choimhlionadh a chaidh earbsa riutha le 'n caraid nach mairionn. Thug an diùc mòran taing dhoibh airson am barail air, ach dhiùlt e gu cothromach an t-airgiod a ghabhail uapa, a' toirt mar aobhar gu 'n robh iomad fear san arm Bhreatunnach co foghainteach ri-san. Nuair nach drùigheadh aon argumaid a b'urrainn iad a chleachdadh air an diùc, dh'asluich iad air a bhi 'na bhreitheamh sa' chùis, agus a chomharrachadh a mach dhoibh an neach a b'iomchuidh air an dìleab a mhealtainn. Dh'aontaich e ris an nì so, a' gealltainn am beagan làithean gu 'n tugadh e dhoibh a bheachd.

Aig an àm iomchuidh nochd na daoine uaisle iad féin a rithist aig lùchd air an diùc, agus ghabh e riutha gu fìathail; ach thuit e riutha gu 'n robh a' chùis a ghabh e os làimh ni bu deacaire na bha e 'n tuis a' smuainteachadh. An déigh cur an céill nan iomad blàr fuilteach san robh e féin, agus na gnìomharan bu ghaisgeala na chéile 'chunnaic e, thuit e mur biodh iad 'na aghaidh, gu 'n roghnaicheadh iad eisimpleir o bhlàr *Waterloo*; do bhrìgh gu 'm b'e blàr bu mhò, bu deireannaiche 's a b' ainmeala bho thoiseach gu deireadh a' chog-

aidh. 'Nuair a chaidh a' chùis so a shocruchadh, thuirt an diùc gu 'm b' e *Hugomont* iuchair-dhèin an airm Bhreatunnaich gu h-iomhlan aig a' bhlàr iomraiteach sin, agus gu 'n robh an t-ionad cudthromach so air a dhìon, cha 'n ann amhàin leis a' bhuaidh a b' iomlaine, ach leis a' ghaisge a b' euchdaiche, leis a' Ghaidheal ainmeil Sior Seumas Dòmhnallach Ghlinnagara, agus nach robh e comasach dhàsan neach air bith a chomharrachadh a mach co airidh air an dìleab ris a' ghaisgeach sin.

Dh' imich luchd-cùraim an tiomnaidh a chum an ridire Dhòmhnallach, agus air cur breith an diùc an céill da, thairg iad dha an t-airgiod. Dh' aidich an ridire gu 'n robh e mòran aa comain an diùc airson an teistis spleadhnaich a thug e air; agus ged nach àicheadh e gu 'n robh a' bhreith gu tur mearachdach, gidheadh gu 'm b' fhiosrach e féin air neach a thaisbean uiread do chruadal aig an àm cheudna ri-san, agus gu 'm feumadh e uiread a mhealtainn ris do'n duais mar an ceudna.

Chaidh e 'n sin air aghaidh ag ràdh gu 'n do bhrùchd feachd na Frainge aon uair le neart cho gailbheach air *Hugomont* 's gu 'n do thilg iad fosgailte na geatachan, agus anns a' chomhstri chruaidh a lean gu 'n robh e neo-chinnteach ciod an taobh leis an rachadh, gus an d' thainig laoch a Fhrisealachaidh a bha 'na *Sherjeant Major* anns na *Coldstream Guards*, a chaidh an ridire gu druideadh nan geatachan air sròin an nàimhdibh, nì rinn iad le spionnadh an guailnibh! An ùine ghèarr chaidh na Frangaich ioman air an ais, agus bha *Hugomont* saor. Thuirt an ridire mar an ceudna, do réir coitais gu 'm b' e b' aobhar do 'n diùc esan 'ainmeachadh, do bhrìgh gu 'n deach aige air ionad a dhìon a bha 'na dhèidean d'a fheachd, agus air an aobhar cheudna nach robh e comasach dhàsan earrann dhlìgheach do'n duais a chumail o'n ghaisgeach churanta a thug dha a leithid do chuideachadh a chum sin a dheanamh. Ghabh e na cùig ceud puinnid Shasunnach, agus dh' aisig e a leth do 'n chruaidh Fhrisealach.

Cliù a's mò na so, cha robh e comasach a thabhairt air saighdear; oir chaidh a dheanamh leis a' cheann fheachd a's frinniche, a's glìce agus a's ainmeala a sheas riabh air ceann airm; agus b' uasal an rùn leis an do roinn an Gàidheal araon an cliù agus an duais ri neach a bha 'na airidh air, ged bha e ann an inbhe iosail.

Nach ceart a sheinn am bàrd mu thimchioll an tréin so.

“ 'S ann am blàr *Waterloo*
A dhearbhadh sibh ur tur,
Nuair a dh' aimich an diùc
Gu 'n earbta 'nar rùn,
Sheas sibh dìleas sa' chùis
Ann am bràithreachas dhù;
Chuir sibh Frangaich an cùil
'S ghléidh sin onair a's cliù a's cairdeas duibh.”

S' mi 'ur seirbhiseach àmhaill

LEUGHADAIR.

AM BODHAR 'S AM BALBH.

Cha 'n eil ach beagan bliadhnachan, o thadhail ministear aig tigh-dion nam balbh 's nam bodhar ann an Lunnuinn, le rùn a' chlann a cheasnachadh do thaobh an eòlais air an fhìrinn. Air an àmsa dh' fheornich e do leanabh gille ann an sgrìobhadh—"Cò rinn an saoghal?" Ghabh e 'chailc agus sgrìobh e gu h-obann faidh 'n cheist—"Anns an toiseach chruthaich Dia na nèamhan agus an talamh"—Dh' fhoighnicheadh dhetb a ris, "C' arson a thainig Iosa Crìosd do'n t' saoghal?" Le gnùis san robh subhachas a's taingealachd a chridhe gu soilleir air an taisbeanadh, sgrìobh e, "Is ràdh fìor so, agus airidh air gach aon chor air gabhail ris, gun d' thainig Iosa Crìosd do'n t-saoghal a thèarnadh nam peacach." Chuireadh an treas ceist so ris "C' arson a rugadh tusa bodhar agus balbh, feadh thu e ceaduichte dhòmhsa cluinn-tian agus labhairt?" Gu bràth, arsa sùil-fhianuis, cha leig mi dì-chuimhn air an irioslachd agus an ùmhlachd bha nochda 'na agus gu h-iomlan, nuair ghlac e a ris a' chailc 'sa chuir e sìos na briathra-sa mar fhreagairt, "Seadh Athair, do bhrìgh gu 'm b' ann mar sin a bha do dheadh thoil-sa."

AN TREAS RÌGH DEÒRSA.

Is ro shòlasach ach annasach an nì bhi 'faicinn neach a bha 'na shaidhe air binnein na mòrachd agus na h-ard-uachdaranachd thalmhaidh, strìochda gu h-ùmhail ri toil Rìgh nan rìghribh, mar bha 'n duine cràbhach so. Nuair a sgar am bàs uaith a mhaic Prionns' *Octavius*, ghiùlain an Rìgh an deaghaidh so e féin mar fhìor Chrìosdnidh. "Bhiodh mòran duilich," ars' esan "gu robh leanabh cho gaolach idir air a bhuileachadh orra, a chionn gu robh iad air an éigneachadh dealachadh ris. Ach cha 'n e sin m'fhair-eachadhsa; tha mise taingeil do m' Dhia gu'n cheaduich E dhomh a shamhuil so do chrentair a mhealtainn eadhon fad cheithir bliadhna." Gidheadh bha 'n Rìgh ro-bhrònach agus ro dhuilich airson a mhic, a' caoidh gu goirt mar bha Daibhidh.

SALADIN.

Tha na briathran a labhradh leis a' ghaigeach churanta threunmhor so, anns an dealachadh ris a' bheathasa a' fianniseachadh gu sònruichte cho faoin agus neo-sheasmhach thu gach muinghin shaoghalta. Air leabaidh a bhàis ghairm e d'a ionnsuidh' fhear-brataich, agus dh'àithn e dha a thaisg-eudach a thogail gu h-àrd air a shleagh 'sa dhol amach leis a dh' ionnsuidh a' champ agus an sin a chur an céill do'n fheachd uile. "nach robh aig an ceannard a nis fuigheall air bith do thoradh a bhuidhean, a threubhantais, agus a ghlòir, ach am mìr anairt so, sam bheil a chorp gu bhi fillte airson adhlacaidh."—mar so theid na h-uile neach as an t-saoghal, cho uireasbhuidheach 'sa thainig iad a steach ann; cha 'n fhan ni maille riu ach a' chiste-luidhe agus truscan tùrseach na h uaighe. "Lomnochd thainig sinn o'n ùir agus an sin lomnochd pillidh sinn."

AM MAIRTIR ÓG.

Tha a' mhor-chuid do shluagh daithte Africa, gineil *Ham* agus *Ismacail*, fathasd fuaidh'n mhallachd a leagadh air Canaan, "'nan seirbhisich nan seirbhiseach"—ann an trallidheachd ni's seirbhe agus ni's neo-thruacanta na bha clann Israeil riabh aig Pharaoh. Ann an cearnaibh sam bheil aon do theachdairean an t-soisgeil a saothreachadh, fhuair aon do na tràilleaibh bochda so (nach robh ach deich bliadhna' a dh'aois) mothachadh d'a pheacadh tre éisdeachd an fhocail. Dhrùigh firinnean na slàint' air 'anam, agus bu mhiann leis a bhi tric 'g an cluinntinn air an searmonachadh. Ach bha 'n soisgeul agus an Teachdair air am fuathachadh le 'mhaighstir—agus thug e bagradh borb, nan rachadh e ni's mò do'n éisdeachd gu'm bu chinnteach dha sgiùrsadh gu bàs. Chuir an toirmeasg so am balachan truagh an imcheist mhór.—Mur géilleadh e, cha robh dùil ri seachnadh o'n bhàs: ach mu dheireadh, rinneadh soilleir d'a choguis gu 'm b'e 'dhléas-danas na meadhonan a fhrithealadh àm sam bith nach robh gnothuch a mhaighstir 'ga ghairm agus ciod air bith buil gu'n tigeadh an rùna, bha e 'ga fhàgail fein ann an làmhnan a chruith-fhir. Mar sin dh'fhalbh e do'n t-searmoin, agus air pilltinn da, ghairmeadh gun mhoille e an làthair a mhaighstir. An déigh mòran do chainnt ghairg, fhuair e mar pheanas cùig stràc thar fhichead le cuip. An sin thubhairt a mhaighstir le guth sgeigeil, ri faoid gu toibheamach, "Ciod a nis is urrainn Iosa Criosd a dheanamh air do shon?" "Tha E toirt neart dhomh fulang gu foighidneach," ars' an leanabh bochd. Dh' àithn an duine gun truas, cùig thar fhichead eile leigeil air. 'Nuair a rinneadh sin, dh' fheòruich a mhaighstir brùideil an dara h-uair, "Ciod a nis is urrainn Criosd a dheanamh air do shon?" "Tha E 'g am neartachadh bhi 'g amharc le mór dhòchas ri duais 'na dhéigh so," ars' an naomh beag 's e nis a' geur-fhulang, gu mór air a phianadh. "Buailibh fichead 's a cùig fathasd air," ghlaodh a mhaighstir a ris, 's e llongadh 's a' lasadh le corruich deamhain. Mar dh'iarr e thachair, agus a nis ged bha e 'faicinn na fola a' bras-shruthadh o'n cborp reubta, agus a' cluinntinn na h-osnaich ghoirt chràiteach a bha gu dìon traoghadh tobar na beatha, gidheadh le taitneas uamhasach, chuir e 'cheist an treas uair, "Ciod is urrainn Criosd a dheanamh dhuit a nis?" leis an deò dheireannaich fhreagair am mairtireach òg gn ciùin sèimh "Tha Criosd eadhon a nis a' toirt neart dhomh ùrnuigh chur suas air do shon." Leis na briathra sin thréig a spiorad am pàillion briste ciùrrte, agus dh' aisgeadh le h-ainglibh e do'n ionad, "air nach ruig buaireas nan aingidh," "anns am faigh iadsan a ta sgìth le saothair fois—anns nach cluinn iad ni's mò guth an fhir shàruchaidh."

MADUINN CHÉITEIN, 1840.

Tha 'n geamhna' fuar seachad,
 Tha fear maith a' fàs,
 Tha 'n riabhag sa' mhaduinn
 Gu sùndach gu h' àrd;
 Tha 'n neòinein gu llonghor
 Ri fhaicinn sna fuinn,

'S tha 'n Samhradh gu milis
 Le gàire 'tigh 'n òirnn.
 San ràidh' aighearach bhòidheach,
 'Measg ròs nì sinn tàmh,
 'N déigh faileas na h-oidhche
 Bhi 'g iadhadh o'n àird ;
 Le buidheachas, subhachas
 'Fàilteacha 'n là ;
 Bidh cuthag r'a h-éisdeachd
 Sna gengaibh an àird.

ILEACH.

Tigh-na-Coille
 [Treas mìos an Earraich 1840.

INNLEACHD A' CHLODH-BHUALAIDH.

A Chuaireir Urramaich,

Bu shuarach an dolaidh ged a chuireadh tu fa chomhair do luchd-dùthcha cùntas goirid air an dòigh anns an d' amaiseadh an tùs air na h-innleachdaibh sin leis a' bheil mòran nithe a nis air an toirt air aghaidh gu h-iongantach agus gu h-ealamh ; agus ma's e do thoil e, gabhaidh sinn an toiseach an t-eòlas gasda sin a chuir 'nad chomas féin a bhi 'labhairt gu cairdeil ri luchd-àiteachaidh nan gleann, air gach mìos do'n bhliadhna.

Earrann I.

Ciamar a fhuaradh a mach an innleachd ro luachmhor ris an canar Clodh-bhualadh ?

Fhuaradh a mach so san Olaind, ann am baile d' an ainm *Haerlem*, a' bhliadhna 1440 le *Laurence Coster*, aon do luchd-riaghlaidh a' bhaile sin. Bha e air latha àraidh ann an coille, far na ghèarr e sìos mìrean do chairt nan craobh, agus shnaigh e iad gu cumadh na' ceud dà litir d' a ainm féin ; agus air dhà an da litir chartach a fhliuchadh le dealt fhàsgadh air paipeir, fhuair e dealbh dà litir thoisich 'ainme gu soilleir. Thug an sealladh so air a' chùis a leantainn. An sin d'bealbh e clodh-litrichean fiodha, agus mu dheireadh clodh-litrichean luaidhe agus feòdair. Air ball chuir e clodh-chlar gu obair 'na thigh féin, ach ghoid a sheirbhiseach, Iain Faustus, uaithe e ; agus theich e leis do Mhents, baile anns a' Ghearmailt, far na ghabh an aluagh mór iongantas do'n innleachdair, agus mheasadh Faustus leo 'na Dhruidh, agus 'na sgoileir anabharrach, mar gu 'm b' ann leis féin a chaidh an t-eòlas fhaotainn a mach.

Mar so bha stéidh na h-innleachd fhenmail agus iongantaich so, a tha nis air teachd gu h-inbhe mhòr, air a cur air chois an toiseach ! Thugadh an t-eòlas so do Bhreatunn le Uilleam *Caxton* o chionn trì cheud trì fichead a's sè bliadhna.

Is mór am feum a rinn, agus a tha an innleachd urramach agus luachmhor so a' deanamh do'n chinne dhaonna. Dh' fhosgail i alighe réidh, dhìreach agus ghrad chum eòlas a chraobh-egaoileadh air gach nì. Mun d' fhuaradh a mach eòlas a' Chlodh-bhualaidh, is beag nach cosdadh aon Bhlobull, no leabhar air bith, pùnd Sasunnach an àite gach agillinn a chosdas iad an diugh, oir bha na

h-uile leabhar air a sgrìobhadh 'sna làitbibil sin le mòr dhragh; air chor 's nach ruigeadh sluagh bochd air leabhraichean idir mur faighte a mach an t-eòlas so.

Do charaid dèileas

Iain Ban.

Gleann mòr na h-Alba
Mìos deireannach an
t-Samhraidh 1840.

AIRÈAMH NAN ROIMH-AITHRICHEAN AIG NEACH.

Smùainicheadh neach gu cùramach mu 'thimchioll agus is iongantach a theid àireamh a roimh-aithrichean ann am meud le dol beagan linn-tean air ais! Cuir a' cheisd ri duine, cia lion seann-seann-sean-athair bha aige, agus a réir coslais freagraidh e “dithis,” an uair a bha da rìreadh “ochdnar” aige, mur robh a shìnnsearan a' pòsadh am measg aoibh a' cheile! Tha àireamh nan sìnnsear aig gach duine a' dùblachadh anns gach linn! Mar sin, bha dithis shean-aithrichean aig gach duine,—ceathrar sheann-sean-aithrichean—ochdnar sheann-seann-sean-aithrichean,—agus sé deug sheann-seann-seann-sean-aithrichean;—agus rachadh e cuig-linn-deug air ais, agus bha àireamh a shìnnsearra 'nan 16,384! Ma chuirear trì liantean fa chomhair gach ceud bliadhna, bheir cuig linn deug, sinn air ais a dh'ionnsuidh an ama anns an do chuireadh blàr fuilteach “Bhannocburn,” an uair a thug na h-Albannaich fo rìgh “Roibeart Bruce” buaidh air na Sasunnaich fo rìgh “Eideart II.” anns a' bhliadhna 1314. Bha àireamh sluaigh na h-Alba san àm sin mu thiomchioll cuig ceud mìle anam; agus de 'n àireamh so, bha 'n ceathramh duine no sea fichead agus cuig mìle, comusach air airm a ghiùlan. Mar so, bha sìnnsearra gach duine a' deanamh suas an oobdamh earrainn do luchd-cogaidh na h-Alba! Agus e'n bha deich mìle fichead fear air an fhaiche air an là mhòr agus fhuilteach sin, feudaidh gach Albannach a ta beò an diugh, a dheanamh a mach gu'n robh an t-ochdamh earrann a réir coslais, no cuig ceud deug do 'n laochraidh gharg a chuir as do na Sasunnaich air an là sin, 'nan sìnnsearaidh dha féin! “Ciod i beatha an duine, uime sin? Is deatach i a chithear rè uine blig, agus an déigh sin a theid as an t-sealladh.” “Tha aon ghinealach a' sìubhal, agus ginealach eile a' teachd;” agus mar sin, “theid sgiamh an t-saoghail so seachad.”

g.

NAIGHEACHDAN.

Cha 'n eil a bheag do naigheachdan ann air an àm a b' urrainn fiosrachadh ùiseil sam bith a thoirt d' ar leughadairean. Cha 'n eil guothuichean na h-Eaglais idir socruichte fhathast. Tha na paipeirean-naigheachd air an lìonadh leis a' chonnsachadh chudthromach so. Tha a' bhuidheann air aon taobh ag ràdh, “Tha sìane toileach a bhàimhal do laghanna na dùthcha, a chaidh a dheanamh chum na guoth-

nichean sin a riaghladh." Tha a' bhuidheann eile 'gr àdh, nach fiosrach iad an air lagh sam bith a's urrainn nachdaranachd a ghabhail air lagh na h-Eaglais. Mar so tha 'chuis air an àm; ach gus an tig i gu crìch cha 'n eil feum a bhi 'lionadh a' Chluairteir leatha. Nuair a thachras sin, bheir sinn cùntas firinneach m'a dhéihinn.

Air a' mhìos so chaidh tha an t-uid air bhi anabarrach fìach, agus air nairibh, steirmeil, agus far a' bheil am bàrr tróm, tha mòran deth air luidhe. Tha so air togail prìsean gach seòrsa teachd-an-tìr; agus is dailich leinn a ràdh air a' cheart àm, gu bheil ioma duine beusach agus comasach ag iarraidh cosnadh nach h-urraim e fhaotainn, no nach 'eil ann r'a thoirt dà. 'S muldach an gnothuch so, agus cha 'n urrainn iochd a bhi ann an cridhe duine nach gabh truas diubh.

Tha gnothuch eile tha 'cur mòran iomagain air muinntir an rìoghachd so; 'se sin an t-arduchadh a thainig air prìs an t-siùcair. Tha fìs aig ar luchd-dùthcha gu 'n deachaidh, o chionn uine ghoirid, na tràillea a bha'n Innsean na h-aird-an-iar a shaoradh, agus gu bheil iad a' nis mar cho-naichean eile, gu saor fuasgailte, ag iarraidh cosnadh agus tearadail far an togair iad. Chosd so do'n rìoghachd so fichead mailhon (20,000,000) punnd Sasunnach; agus ged air chinnte bu ghada 's bu duineil, 's bu chrìodail, an t-anabharra sluaigh so a thoirt á clòrsa, gidheadh bha ioma duine tuigseach a bha còlach air nàdur agus cleachdainnean nan daoine sin fo eagal nach socraicheadh iad gu h-obair an déigh a bhi saor. 'S ann mar sin dìreach a thachair; cha 'n urrainnear leth obair fhaotainn uapa, agus 's e sin cion-fàth ardachadh prìs an t-siùcair. Tha na tuathanaich a nis a' feuchainn luchd-cosnadh gheala, o gach dùthaich, a tharruing d' an ionn-suidh, agus mar sin gu 'm biodh iad á h-eisimeil nan daoine-dubha. Tha so a' cur beagan eagail orra, ach cha 'n eil iad idir fhathasd' air socrachadh gu obair riaghailteach. Tha daoine bha fada 'chòmhnuidh ann a h-eileanan sin, am barail nach urrainn daoine geala obair a dheanamh fo 'n teas anabarrach is éigin doibh fhulang. Cha 'n urrainnear fhathasd' a ràdh cia dhiùbh thà no nach 'eil a' bharail so ceart; ach theireamaid gu bheil i, 'nar beachd-ne, fìor chothach.

Chaidh deuchainn a chur air *Oxford*, an duine thug oidhirp air a' bhan-rìgh a mhurtadh, o chionn ghoirid, agus an déigh a' chùis a sgrùdadh 's a rannsachadh air gach dòigh bu chothromaiche air am b' urrainnear smuainteachadh, b' e barail na cùirte nach robh teagamh air bith mu'n droch rùn leis na loisg e na h-urchraichean, ged nach robh iad idir cinnteach an robh no nach robh peileirean anns na dagachan. Bha iad a dh' aon bharail gu 'n robh 'n duine truagh so thar a bheachd; agus, a réir cleachda na dùthcha, thug iad binn 'na aghaidh, gu 'n caithheadh e a' chuid tha ri teachd d' a làithean ann am prìosan far nach urrainn e oidhirp sam bith do 'n t-seòrsa thoirt fhad 's is beò e. Nach h-anabarrach a' chneasdachd agus an tròcair tha ann an lagbanna na dùthcha so? Ann an dùthchannan eile rachadh a chur gu bàs air an dòigh bu phiantala air an b' urrainnear smuainteachadh. Bha mòran am barail an toiseach gu 'n robh companaich aige san oidhirp oillteil a thug e; ach tha nis am pobull uile a' smuainteachadh nach robh sin fìor, agus gur h-oidhirp duine air a'

chuthach a bh' ann; agus gu cinnteach 's ann mar sin a bhà, oir có air thalamh ach duine cuthaich a dheanadh a leithid, gun aobhar gun riasan?

Chunnaic sinn litir á h-*Australia* o chionn ghoirid, a tha 'toirt cùntas fìor thaitneach mu'n dùthaich sin, calg dhìreach an aghaidh ioma litir a chunnaic air leughadairean sna paipéirean-naigheachd, ach gun ainm gun sloinneadh riutha. Nuair a their sinn gur h-ann a Chlann Pharlain a bha 'm fear asgriobh an litir agus gu'n robh cùram riaghladh iasgach an sgadain an earbsa ris, an Uig, ann an Gallaobh, fad chòrr mòr a's fìchead bliadhna, tha sinn cinnteach gu bheil na ceudan d' ar luchd-leughaidh d' am b' aithne e. Tha e fìor thoilichte leis an dùthaich. 'S e cìbeireachd a tha e 'cur roimhe a leantuinn, agus tha 'm fearann a cheannaich e anabharrach freagarrach air son so. Tha e 'g ràdhainn nach fhac' a shùilean riabh *gleann* is àille na e; agus o'n bha Clann-Pharlain riabh cinneadail, thug e *Gleann-Shuaigh* mar ainm air an àite. Tha cosnadh cho pailt agus cosnaichean cho gann 's gu bheil iad a' faotainn a' cheithir uiread thuarasdail 's a tha daoine faotainn san dùthaich so; ach tha teachd-an-tìr daor, theagamh a dhà dhaoiread 's a tha e san riogbachd so. Ma 's urrainn duinn an litir fhaotainn o'n duine g' an d' thàinig i, cuiridh sinn a mach i sa' Chuairtear. Chunnaic am fear tha 'sgriobhadh so e féia 's a theaghlach a' dol air bòrd an t-soithich aig Grianraig, agus ar leis gu 'm b' eagalach an gnothuch fear a's bean, trì-duine-deng cloinne, trìuir sheirbhiseach agus trì coin, fhaicinn a' toirt a leithid a dh-oidhirp; ach chuir freasdal an Uile-chumhachdaich iadsan 's gach duine bha san luing slàn fallain gu tìr.

Tha mu dheich mìle do'n t-SLIGHE IARUINN eadar Glaschu 's Grianraig a nis fosgailte. Tha anabharra sluaigh a' dol leotha, agus tha na carbadan a' ruith mu luathas dheich-mìle-fìchead san uair. Cha 'n eil teagamh nach b' urrainn iad mòran tuille na so a dheanamh, agus cha chuala sinn sgiorradh air bith a thachair o'n thòisich iad. Tha na carbadan-each sa' choimhearsnachd air sgur.

Le cion ruim, cha 'n eil e 'nar comas san àireamh so fios-freagairt a thoirt d' ar càirdean.

TRÀTHAN NA GEALAICHE

CEUD MUÌOS AN FHOGHARAIDH 1840.

A' cheud cheithreamh air a' chòigeamh là.

Solus làn air an' treas-là-deng.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an fhìcheadamh là.

Solus ùr air an t-seachdamh-la-fìchead.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHOIN AN FHOGHARIDH.

AN 7^{mh} AIREAMH.] SEPTEMBER 1, 1840. [PRIS 6 SGILLEAN.

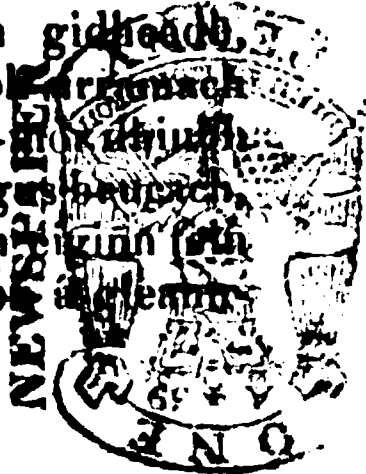
CONTENTS.—Emigration of Highlanders to America, page 145.—Familiar Dialogue—Railway Travelling, 150.—Indians of North America, 155.—Thoughts on viewing the Field of Bannockburn, 161.—Hindus; their Idolatrous Customs, 166.—Remarkable Cave discovered by a Diver, 161.—Luch Awe, Traditional Legend of, 163.—Small Pox, Historical Account of, 161.—Lament for the late Mr. Ewen MacLachlan, of Aberdeen, 165.—News, 167.—Phases of the Moon, 163.—Notices to Correspondents, 163.

MU-THIMCHIOILL IMIRICH NAN GAIDHEAL DO DH-AMERICA.

A CHQAIRTEIR URBANAICH,

Tha deagh fhios agam gu'm bheil sibh a ghnàth deas chum cùis nan Gàidheal a thagradh, agus obum gach uile strigh a dheanamh gu staid na molantir ainmeil sin'ath-leasachadh, acaon ann an bithibh ainmreil agus spioradail. Tha so 'na aoibhneas d'ur cridhe, agus 's iad so na nìthe, a ta sibh gun diòbradh, a' sparradh air gach àrd agus ìosal, a' thachras oribh 'nur n-uile chnairtibh.— An nair a ta sibh a' triall trid na beann, nan gleann, agus nan garbh-chrìoch, co math a's trid bliantan agus mhachraichean na rìoghachd air fad, tha 'ur n-uile chnairradh, agus 'ur n-uile thagradh air an gnàthachadh, chum leat nan Gàidheal a chur air 'aghaidh. Air son maith an t-sluaigh so, is lionmhor innleachd a dhealbha sibh, agus saothair a rinn sibh! Air son maith an t-sluaigh so, chaidh sibh an làthair uachdarana, àrd-riaghlairan, agus dhaoine saoihtre, agus cumhachdaich na rìoghachd! As an leth bha 'ur combairle a's fearr an còmhnuidh deas, agus 'ur cairdeas a's bunaitich agus a's treibh-dhìriche do ghnàth air a bhuilcachadh! Dhuibh fein is luchd-dùcha iad, agus 'nur sùilibh, tha iad fein, agus am buaidhean, measail agus taitneach. Ged nach feil ann an sa ach neach ann an ìnsh ìosal, aig nach 'eil ach beagan a'm' choimh; githheadh, is taitneach leam 'fhaicinn gu'm bheil aig mo luchd-dùcha caraid dìleas, deidh, agus tréun, leis am miann gu'n soirbhicheadh gach nì leo, ge b'e àit anns an tilg Freasdal an Fìghearna Dé an crànchor! Tha duilichinn orm githheadh, (mar a ta air gach duine a ta eòlach air uile bhuaidhibh ann an nan Gàidheal) gu bheil éiginn air a' cur air àireamh co-ghnìthric am breith fhagail, gu dol thar chnàntan farsuing agus beagach, a dh'ionnsuidh dhùchanna céin. Mo thruaighe! 'si 'n éiginn fein a dheanadh so! 'Si 'n éiginn fein a spionadh air falbh a' gleann.

No. VII.

taibh an eòlais iad, ris am bheil iad air an tàghadh le mìle ceangal, co teann 'sa ta 'n iadh-shlat ris na crannaibh aosda! Cha 'n 'eil comas air,—agus o'n dh' fhàs iad co mòr ann an àireamh, 's nach 'eil tuineachas freagarrach air an son ni's faide 'nan dùthaich fein, 'se 'n gliocas dol far am bi cothrom aca air solar iomchuidh a dheanamh air an son fein, agus air son an teaghlaichean. Dh' eirich mòran uireasbhuidh agus bochduinn air fearh na Gàidhealtachd, trid lìonmhoireachd an t-sluaigh, agus cha 'n 'eil seòl air cur as do so gu h-ìomchuidh, ach le mòran a dhol air imirich do dhùchannaibh eile! Tha fios aig na h-uile nach 'eil sluaigh air an talamh, aig am bheil barrachd tlachd agus teas-ghraidh do dhùthaich am breith na th' aig na Gàidheil, air an aobhar sin, is nì mulla-dach e ri smuaineachadh air, gur éiginn doibh a fàgail. An uair a dh' aidicheas na h-uile, nach robh riamh sluagh ann a bha nì bu chliùitiche, mheasail', ghaisgeil', agus chàirdeil' na na Gàidheil, is duilich nach robh cothrom aca gu léir air am beò-shlaint 'fhàotainn, ann an tìr an roimh-aithrichean! Ach o nach gabh so leasachadh tha e taitneach gu'n do sholair Freasdal an Tighearna àite freagarrach dh' ionnsuidh am feùd iad dol, agus far am bi iad an ceann ùine ghoirid, tha mi 'n dòchas, ni's sona na bha iad riamh 'nan dùthaich fein! Tha e sòlasach gu'm bheil mòran, a nis, a' faicinn so, agus gu'm bheil iad d' an deoin fein, ag uigheamachadh leis gach dìchioll 'nan comas, chum iad fein, agus an teaghlaichean aiseag a nùll thar fairge! Tha so gu ìomteach tròm agus trioblaid each an toiseach, ach bithidh e mu dheireadh chum an leas fein! Tha buannachd tri-filte a' sruthadh o so a dheanamh. Tha e chum maith do'n luchd-imirich fein, air doibh àite fhàgail ann nach comas doibh ach teachd-an-tìr ghànn, ghortach a sholaradh, agus dol a dh' ionnsuidh dùcha tharbhaich, far, trid dìchill agus saothreach am bi iad a claidh a' sealbhachadh sìth agus pailteis, gun eagail orra aon chaid roimh guth a' mhaoir, no gaoir na bàrdainn! Tha 'n imirich so mar an ceudna, chum maith do'n dàthaich a dh' fhàgadh, a chionn, le àireamh an t-sluaigh a lughdachadh, nach bi i co buailteach do bhi tuilleadh air a claidh le gairne, a leithid 'sa dh' fhiosraich i anns na bliadhnaicheibh 1836 agus 1837. Agus tha 'n imirich so chum mòr-bhuannachd do'n tìr a dh' ionnsuidh an téid iad, do bhrìgh gu'm bi i air a neartachadh, agus air a daingneachadh le sluagh a bha riamh dìchiollach, dàlann, treun, agus gaisgeil!

Tha eadar sè agus seachd céud anam a' cur rompa dol air imirich ann an ùine ghoirid a' agìreachdaibh Throternis 'san Eilean Sgiathanach a dh' ionnsuidh Eilein Eòin agus Cheap-Bhreton an America; agus mar an ceudna àireamh mhòr á Eilean Rathasaidh.—Tha dòchas agam gu'n éirich gu math do gach aon diubh fa leth, agus is ann gu sònraichte as an leth tha mi a' cur dragh oirbh leis an litir so. Tha iad 'nan daoine glìce, tuigseach, agus deagh-bheusach,—agus 'nan daoine a bha riamh air an cleachdadh ri creadal, ubair, agus saothair! Tha iad air gach seòl freagarrach air son na dùcha dh' ionnsuidh am bheil iad a' cur rompa dol, agus

tha dòchas agam, le beannachd an Tighearna, nach bi a chaidh aobhar-aithreachais aca, air son an atharrachaidh a ni iad. 'Se America gu clanteach dùthaich an duine bhochd, agus dhìchioll-aich, far am bheil an tuarasdail mòr agus teachd-an-tìr pailt agus mer! Tha iadsan gu sònraichte, a thèid do Chanada Uachdarach, clanteach gu'n seirbhich leo, ma bhitheas iad glie agus deanadach; ach mar bi, cha seirbhich iad ann an àite fo'n ghréin; oir, "An fear a bhios carrach 'sa bhaile so, bithidh e carrach 'sa bhail' ud shall." Tha 'n dùthaich sin anabarrach freagarrach air son nan Gàidheal. Le dol d'a h-ionnsaidh ni iad solar air son an sliechd, agus air son sliechd an sliechd rè linn-team ri teachd! A réir cuileis, bithidh an sliechd, linn-team gu 'n àireamh an déigh so, a' seallachadh beannachdan a' phailteis, 'na sìth agus na saoradh, an uair a bhitheas seann Albainn a' chluarais, fédaidh e bhith, air tuiteam gu neoni! Feumar a chùimhneachadh gu'n robh riaghachdan, agus cumhachdan, a dh'aindeoin am meud, am maisie agus an lèiseim, ag éiridh agus a' tuiteam, anns gach linn e'n chruthachadh, a nua gu raig an là 'n diugh! Chaidh iad sin seachad, coimhail ri agiannan an t-saoghail, agus cha'n 'eil aobhar againn a cho'-dhùnadh, nach lean an riaghachd Bhreatannach uair eigin air slighe chàich! Feudaidh an t-àm teachd, anns an tilgear a laghanna air eòl, agus anns am brisear a co'-dhealbhadh 'na bhloighdibh! Feudaidh se uile tachairt do dhùthaich-breith na muinntir sin a ta nis a' dol air imirich thar chuantaibh stuadhach, an uair a bhios an sliechd a' seirbheachadh, agus a' dol an lion-mheireachd ann an dùthaich chéin;—agus a' labhairt cainnt shnas-mhor an roimh-aithrichean, 'na h-uile oirdheirceas agus mhaise, mar a bha i sig Fìon, agus Oisean o chian!

Ach air domh a bhi labhairt air na daoineibh a ta 'cur rompa dol air imirich do dh-America, biodh fios agaibh, a Chuaiteir dheagh-rìnaich, gu 'm bheil mòran dubh ann an uireasbluidh agus ann an bochdainn. Air an aobhar sin, tha mi'n dòchas, gu'n tog sibh bhar guth as an leth mar a b' àbhaist, chum gu 'm faighear air an son na nithe sia nach gabh seachnadh dhoibh air son a' chuan-tharuis. Tha mòran diubh ro ghàns do'n eudach, agus cha'n 'eil sin freagarrach air son geambraidh fada agus fuar America. Tha fios agaibh, a Chuaiteir mheasail, ged tha 'n olann pailt, gu'm bheil an t-airgid gann agus na daoine air fàs bochd. Ged a chithear a' chaora mhór ach gann an uile sgìreachdaibh na h-Alba, le a gnàis acidheil, agus 'le a rùsg mìn agus tròm, ag ionaltradh ann an aois-làrachaidh nan tighean anna an d' àruicheadh iomadh cuairt treun, an déigh sin uile, tha a' chuid a's mò do na Gàidheil éu-comasach air nìread do na rùsgaibh sin fhaotainn 'sa sgead-sicheas iad gu dol mar bu mhiann leo, gu tigh Dhé a dh' éisdeachd r'a fheacal an sin air a shearmonachadh! Tha mi, uime sin, ag earbhadh, gu 'm bi sùil agaibh air staid nan Gàidheal a ta fàgail an dùcha, chum cuideachadh leo, air do na h-uile fios a bhi aca a' riannadh o cheann gheirid air an son, an uair a thàinig an t-eudach, agus a' mhin ghrinn ann am pailteas! Rinneadh an sin,

leibh-se, agus leo-san a lean 'ur 'n-eisimpleir, gearan as an leth, ann an caiunt co drùighteach agus oirdheirc, is nach b' urrainn na Sasunnaich thruacanta an cobhanna-ionmhais a chumail ni b' fhaide glaiste !

Ach, an uair a ta mi mar so, a' tagradh ribh as leth maith aim-sireil na muinntir so tha mi ma dh' fhéudas e bhith, le barrachd dùrachd, a' tagradh ribh as leth am maith spioradail ! Ged a thilgeadh an crànuchur ann an dùthaich a ta éu-comusach air an cumail suas ann am pailteas, gidheadh, buidheachas do'n Tighearna bha iad gu so ann an dùthaich, far an robh na sgrìobtairean air an craobh-sgaoileadh 'nan cànan nartmhor, bhlasda fein,—agus far an robh sgoilean gu tiugh air an suidheachadh chum an oigridh àruch a suas anns gach eòlas, agus fiosrachadh feumail ! Air do na cùisibh a bhi mar so, tha e gu cinnteach 'na aobhar-mulaid, gu'm fàgadh co lion anam dùthaich an roimh-aithrichean gun searmonaiche, no fear-teagaisg, no maighstir-sgoile a bhi maille riu, chum iad fein, agus an slìochd a shòillseachadh ann an tìr chéin agus choimheich anns na nithibh a bhuineas d'an sìth shìorridh. Tha gort dhìth arain gu cinnteach eagallach, ach ciod i bochdainn do'n ghnè so,—ciod i gainne air bith an coimeas ri gort spioradail ? Ciod ged bhiodh gach saoihbheas a thàinig riamh as an talamh aig sluagh, ma tha soisgeul agus teachdairean Chrìosd a dhìth orra, tha iad da rìreadh truagh ! Mar a ta 'n t-aran 'na lòn iomchuidh air son a' chuirp, mar sin, 'se focal an Tighearna an t-aon lòn freagarrach air son an anama ! Far nach 'eil meadhona coitchionn na beatha ri'm faotainn, fàsaidh an corp fànn, agus ann an ùine ghoirid bheir e suas an dèò :—ceart mar sin, “far nach 'eil taisbean,” far nach 'eil solus dealrach focail an Tighearna idir r'a fhaotainn, “leigear ris an sluagh” agus gheibh iad bàs !—(Gnàth xxix. 18.) Nach bu mhuladach an ni nam biodh an sluagh air am bheil mi 'labhairt a chaidh 'nan cuspairibh do'n bhreitheanas eagallach so a leanas—“Feuch, tha na làithean a' teachd, tha an Tighearna Iehobha ag ràdh, 'san cuir mise gort anns an fhearann : cha'n i gort dhìth arain, no tart dhìth uisge ach a dhìth éisdeachd fhocal an Tighearna. Agus siùbhlaidh iad air an ais agus air an aghaidh, a dh' iarraidh focail an Tighearna, agus cha 'n fhaigh iad e.”—(Amos viii. 11, 12.)

An gabh, uime sin, ni air bith deanamh chum an sluagh so a ta fàgail na dùcha, a bheannachadh le ministearibh agus maighstiribh-sgoile éudmhor agus dìleas, a theid maille riu agus a dh' fhanas maille riu ann an tìr nan coigreach ! Tha mi fàgail na cùise 'n'ur laimh fein, a Chuaiteir chòir, air domh a bhi làn-chinnteach, ma ghabhas ni air bith deanamh, gu'n deanar leibh-se e, leis an toil agus an tlachd sin a chithear 'n'ur 'n-uile gnìomharaibh ! Bhiodh e gu cinnteach 'na aobhar mulaid, nan teicheadh àireamh co mòr air falbh mar chaoraich o'n chrò,—seadh, mar chaoraich a' dol air seacharan gun bhuachaill, agus a dol gu bàs fa dheireadh anns na fàsaichibh falamb agus fiadhach ! Ach abraibh, gu'm bheil cheana luchd-teagaisg air feadh nan àitean, chum am bheil na Gàidheil so

a' dol, gidheadh, bhiodh e 'na shochair mhòr, agus 'na bhuannachd do labhairt, an luchd-teagaisg so a chur an lionmhoireachd agus cuid diubh a chur a nùll air gach son fa leth do na longaibh-imirich? Biodh aig gach luing diubh so a ministeir agus a maighstir sgoile fein,—rachadh iad a nùll, agus fanadh iad thall maille ri'a luchd-dùcha fein, agus an sin, bhiodh iad 'nam beannachadh do'n tìr agus do mhuinntir na tìrè, agus bhiodh e 'na nrram dhoibhsan a ta mar ianèalaibh ann an laimh an Fhreasdail, chum dorchadas agus aineolas 'fhògradh air falbh. Is beannuichte iadsan a ta 'nam meadhonaibh air èolas a' Bhlobuill a chraobh-agaoileadh! Faicibh baile na h-Aithne agus an Roimh,—Colosse agus Phillpi,—Tessalonica agus Ephesus,—Corint agus Antioch, an nair a bha iad gu h-iomlan air an truailleadh leis gach aingidheachd agus iòdholaoradh.—faicibh a ris, na bailtean ceudna, an nair a bha bratach a' chroinn-cheùsaidh, a' crathadh le buaidh thairis air brataichibh nan César, agus abraibh ciod a' ghlòir a ta 'g iadbadh mu cheann an duine sin a ghiùlain d'an ionnnsuidh air tùs, èolas a' Bhlobuill? Seallaibh air tìr bhur n-aithriche fein, a bha son nair air a h-àiteachadh le sluagh borb, bochd, aineolach, agus fiadhaich,—sluagh, a bha 'teachd beò air cuothaibh-daraich, agus a bha air an truailleadh leis an t-saobh-chràbhadh bu ghràineil' agus a b' eagallaich' air an eòlas riàmh iomradh;—ach, tha 'n tìr sin, a nis, a thaobh soluis agus eòlais, fiosrachaidh agus saorsa, 'na glòir agus 'na farmad do'n t-saoghal gu h-iomlan! Faicibh, uime sin, na beannachdan luachmhor a bhuilichear orra-san, a ghiùlain agéul aoibhneach na slàinte dh' ionnnsuidh na tìre air tùs, agus a rìon strigh chruaidh chum an sgéil sin' innseadh anns gach àit agus oisinn do'n rìoghachd! O! ma ta, na biodh e ri ràdh, gu'n dealaich an rìoghachd ri uiread d'a muinntir urramaich, gun na tròcairean agus na beannachdan sin a chomh-pairteachadh riu, a ta i fein ann an tomhas co mòr a' sealbhadh agus a' mealtuinn. Cionnus a shoirbhicheas an sluagh so, ann an dùthaich chéin agus choimhich, as eúgmhaie meadhona an eòlais agus na slàinte? Tha fios againn, araon o eachdraidh an t-saoghail agus o thaisbean an Tighearna, gu'm bheil iadsan a ta ann an aineolas, agus ann an dòrchadas, anns an staid a's muladaich a dh' fhéudas a bhi, do bhrìgh, air doibh a bhi aineolach air Criosd, agus gun fhios aca air ni air bith m'a thiomchioll, nach urrainn agus nach iarr iad creidsinn ann! Tha 'n t-abstol ag ràdh, “Cionnus a ghairmeas iad airesan anns nach do chreid iad? agus cionnus a chreideas iad anns an ti air nach cual iad iomradh? agus cionnus a chluinneas iad gun searmonaiche?—(Rom. x. 14.)

Gabhaibh mo leisgeul, a Chuairsteir urramaich, chum mi fada sibh—ach tha cùis na muinntir air son am bheil mi a' tagradh, airidh air tuilleadh leúdachaidh oirre na fhuair i, agus air barrachd snim a bhi air a ghabhail di na's urrainn mise bhur caraid deadh-rùnach, a chur an cèill.

SGIATHANACH.

CÒMHRADH—EACHANN TIRISDNEACH 'S AN CUAIRTEAR.

Cua.—'N ann a rithist, Eachainn? Cha chreid mi nach 'eil leannan agad sa' bhaile-mhór, cha 'n urrainnear do chumail as.

Each.—Cha 'n eil, cha robh, a's cha bhi! Chaidh làithean mo leannanachd fein seachad, 's ged bhithian òg 's air toir mnatha, da rìribh cha 'n ann am measg ghuanagan a' bhaile-mhóir a rachainn a shuidhe; 's olc a fhreagradh iad do m' leithid—ach suidhidh mi le 'r cead air a' chathair—tha mo cheann san tuinealach.

Cua.—Ciod so 'dh 'èirich do d' cheann, Eachainn?

Each.—Thig e bhuaithe ri ùine, tha dòchas agam, ach cha seasadh ceann iarunn, gun ghuth air eanchainn chumanda an t-àite 'n robh mise 'n dingh.

Cua.—C' àit an robh thu, Eachainn?

Each.—An robh mi! Ma ta, le 'r cead, cha 'n ann gu droch fhreagairt a theirt duibh—'s coma c' àit an robh mi—bidh latha 's bliadhna mun bi mise san àite cheudna 'rithist. Nach robh mi am *Paisley* air carbad no smùide; ach e' arson a bhithinn a' gearan; 'sann agam tha'n t-aobhar taingealachd gu bheil mi beò, 's nach do shéidendh a suas mi am bhloighdeibh anns na speuraibh. O! b'e bhi 'buaireadh an Fhreasdail, do dhuine sam bith 'na bheachd cuid a chunnairt a ghabhail d'a leithid a dh-àite, fhad 's a tha comas pan cas aige, no dh' fhaodas e suidhe an cairt shocrach, chiallach, air boitein cònlach.

Cua.—'N ann mar sin tha thu 'labhairt mu 'n aon dòigh shìobhail a's innleachdaiche 'fhuaras riabh a mach le mac an duine?

Each.—Cha 'n eil ceist nach 'eil i innleachdach; cha 'n ann an sin tha 'n fhàillinn ach an cluinn sibh mi—b'fhearr leam latha 'ghabhail g'a choiseachd, na dol an dàil na h-àprait cheudna a rithist. Cha robh mi tiota air falbh innte 'nuair a bheirinn na chunnaic mi riabh gu robh mi aon uair eile air bonn mo chois air fonn, no ged a b' ann suas gu m' ambaich a mach air a' mhuir. Fhearaibh 's a ghaoil! b'e sin an carbad sìubhlach; tha mi air bharrail nan gabhadh e air 'aghart uair an naireadair na b' fhaide gu 'n robh m' eanchainn mar bhrochan an claigeann mo chinn.

Cua.—Seadh, Eachainn, innis domh mar thachair.

Each.—Tha mac agam, mar tha fios agaibh, san àite so; gille dianadach, glic, grundail. Tha mi 'deanamh dheth gu bheil a'ail aige ri bean fhaotainn ann am *Paisley*, 's cha 'n fhóghnadh leis gun mise dhol a mach g'a h-amharc. Cha robh mi déigheil air carbad na smùide, ach bha Niall, ('s e sin ainm mo mhic) agus bùirdeasach òg eile, sgaomaire 'mhuinntir an Óbain a bha maille ris, déigheil air fala-dhà bhi aca air mo thàillibh. A stigh do charbad na smùide chàirich iad mi, ag ràdh rium gum bithinn co socrach, shàmbach, fhoisneach 's ged a bhithinn ann an cathair mhóir taobh an teine. Ghabh mi beachd air a' charbad—chunnaic mi fear na stiùrach a' gabhail 'àite, le ailua iarunn 'na làimh, agus fear eile san toiseach mar gum biodh fear-innse nan uisgeachan ann, ag amharc a mach. Bha smèid as an t-shimileir 's na

h-uile mì samhach, seorach nì's leòir. Chaidh mi 'stigh, agus shuidh mi dlùth do 'n uinneig chum sealladh a bhi agam air an dùthaich. Tiota beag 'na dhéigh sin chuala mi beac mòr—ràn tàchanach ard, agus an sin fead oiltèil. “Ciod è se?” arsa mise ri Niall; rinn esan 's an Latharnach gaire. “Sud' agaibh, athair” arsa Niall, “sitirich an eich iarunn, 's e 'teagairt falbh.” “Sitirich na h-oilt?” arsa mise, “leig a mach mi.” Ach bha 'n doras air a dhruideadh. Thug an t-each-iarunn stàdag—bhuail an carbad anns an robh mise air fear a bha roimhe, agus bhuail am fear a bha 'na dhéigh am fear anns an robh sinne. Cha mhór nach do phronnadh m' fhiacalan an aghaidh a chéile. Thug e ràin eile, agus fead; agus an sin leig iad siubhal a chas da—'s thàr e as. Thòisich an stairirich 's a' ghleadhraich. “'Ni se a' chathair-mhór a Nèill?” arsa mise. Bha e 'dol a nis 'na shiubhal, 's cha b' e siubhal an eich, no luathas an fhéidh; cha d' thugadh ceithir chasan riabh do bheò-chreutair air an talamh a bhos, no agnathan do dh-eamhna speuraibh shuas na chumadh ris. Cha d' thuirt mi féin diag—rinn mi greim-bàis, gun fhios o' arson, air an àite-shuidhe. Dhùin mi mo bheul—chas mi m' fhiacalan mun cuirian ro' m' theangaidh iad—dh' fhorc mi mo chasan gu daingeann, 's bhithinn ceart shuarrach ged robh mo chlàisneachd sa' chiste runaidh ann an Tìrthe 's mi féin cho bodhar ri Iain Balbhan. Chuir Niall a bheul ri m' chluais—“Athair” ars' esan “a' bheil sibh 'nur cadal?” “Uist?” arsa mise “bi samhach.” Chuir an t-Obanach òg a cheann ri m' chluais. “Eachainn,” ars' esan “nach e 'n t-each iarunn féin an gille?” “Uist!” arsa mise. Bha mi nà a' tighin gu seòrsa do thùr, ghabh mi misneach, ach bha seòrsa do nàir' orm; oir bha bean mhór shloda ribeineach, reamhar, sa' chàrbad, agus ge b' àrd gleadhraich an eich iarunn, bha a guth co ard, agus a teanga neòrr-thaing co luath. Bha 'n uinneag fosgaidte; dh' amhairc mi 'mach a ghabhail seallaidh air an t-saoghal, ach ghrad eplon iad air m' ais mi. “Thoir an aire dhuit féin” ars' iadsan, “cum a stigh do cheann, air neo theagamh gum fàg thu mìle 'd dhéigh mun ionndrain thu o d' ghuailibh e.” Ghrad tharruing mi air m' ais, 's bu mhaith gu 'n do tharruing; oir chuala mi geumraich agus rànaich oiltèil a' dlùthachadh oirnn. Cha robh a' mhuc-mhara sin riabh air cuan a dheanadh séidrich coitach ris. Thainig seòrsa do bhreislich orm—ach ghrad chaidh steud-each iarunn eile seachad oirnn 'na ruith 's na dheann-ruith, a' séidrich 's a' feadalaich le boire thug orm eniothnachadh le h-oilt. Bha na fìcheadan carbad 'na dhéigh ach cha deach peitèir riabh o bheul a' ghuma-mhóir le luas bu mhó na chaidh iad seachad oirnn. Cha robh dùil agam gu 'n robh leud na lùdaig eadar an dà charbad, 's nam biodh iad air a chéile 'bhuiladh, o' àit an sin an robh Eachann? Tharruing mi m' anail. “Tha 'n sud' non rugha fodhainn” arsa mise riun féin. Dh' fheuch mi na beachdachadh air an dùthaich mu 'n cuairt, ach cha robh so comasach, cha robh a bheag air am b' arrainn an t-sùid socruchadh, ach na h-uile nachadh; as craobh, a's cnoc, a's tigh, a' ruith mu 'n cuairt

an déigh a chéile ; tighean mòr a' tighin san t-sealladh, ach ge b' fhada bhuainn iad cha b' fhada 'gan ruigheachd—am prioba na sùl bha sinn seachad orra. Chunnaic mi achadh air an robh mòran mhulan a's ruchdan feòir. Bha iad a' ruith mu 'n cuairt, a h-uile h-aon air a bhonn féin mar ghille-mirein, 's an t-iomlan mar gum biodh iad a' dannsa ceithir-chuir-fhichead ruighe-thulachain. Dh' fheuch mi an àireamh ach mun do chunnt mi leth-dusan diubh bha iad as an t-sealladh. Bha mi nis 'gam fhaireachduinn fein rud-eiginn socruch agus an t-eagal 'gam fhàgail, nuair thainig an dubh-dhorchadas oirnn ! Cha robh grian no leus soluis ann, creag mhòr dhubh ri cliathach a' charbaid, agus an aon fhuaim fhàsail eagalach, air chor agus eadar rànaich an eich iarunn, gleadhraich na h-acfhuinn agus co' fbreagrachd mhic-talla san uaimh dhorcha tre 'n robh sinn a' dol, gu 'n robh mi uile gu léir fo eagal na bu mhò ua bha mi fhathast—air mo bhódhradh, air mo dhalladh, 's mo cheann san tuainealaich. “ Ciod é so ? ” arsa mise ri Niall. “ An Tunnel ” ars' esan. “ B'e 'n donnal e gu dearbh ” arsa mise, “ an donnalaich is gràinne chuala mi, ” ach am prioba na sùl bha sinn a mach taobh eile 'chnoic !—Tharruing mi m' anail agus thog mo chridhe. Chaidh sinn a nis romh dhùthaich àillidh—bha eich a's crodh a's caoraich ag ionaltradh—ach cha robh a h-aon diubh, no beò-chreutair, nach do theich o thaobh an rathaid mar dhlùth-aich sinn orra, an cinn 's an earbail ri h-athar, 's cha b' iongantach sin, b' e 'n t-annas e do na brùidean bochda. Bha nis, mar a shaoil leam an anail an uchd an eich iarunn,—thug e ràn. “ Fhalbh ” arsa mise “ cha 'n iongantach leam pathadh a bhi ort. ” Chuala mi beuc—a's fead—bha 'n siubhal a' fàs na bu mhoille. “ Cha 'n urrainn sud seasamh, ” arsa mise ri Niall. Stad an carbad. “ Leig a mach mi ” arsa mise, oir smuaintich mi gu 'n deach mionach an eich iarunn air aimbreit, 's gu 'n sgàineadh an coire mòr anns an robh 'n t-uisge goileach. “ Leig a mach mi, ” arsa mise. “ Air ur socair, athair ” arsa Niall. Dh' fhosgail duine modhail, agus cuairt òir mu 'aid, an dorus. “ Thigibh a mach, a dhaoin-uaisle ” ars' esan. “ 'Ne gu bheil sinn ceann an rathaid ? ” arsa mise, “ ochd mìle ann an ochd-mionaide-deug ! Chaidh sinn a mach ach 's gann a b' urrainn domh seasamh leis an tuainealaich a bha 'm cheann. Ciod a th' agaibh air, ach gum faca mi leannan Nèill, 's air m' fhocal caile eireachdail. Nuair bha e féin san t-Obanach òg ag ionse' mu 'n eagal a bha orm, sheas i mi gu gasda, agus chàin i carbad an iarunn gu fogh-aiteach. Sin agaibh mar thachair dhomb.

Cua.—Mo mhìle taing Eachainn ! ach ciamar thainig thu air t' ais ?

Each.—Thill mi san dòigh cheudna ; cha dealaicheadh iad rium, cha robh feum a bhi 'cur 'nan aghaidh. Chaidh mi 'stigh, sheachain mi 'n uinneag, dhùin mi mo shùilean, dh' fhorc mi mo chasan ; “ Chuir an lionn a dh'òl mi, ” arsa mise “ cadal orm, leigibh leam. ” Dh' fhalbh sinn ; thòisich mi air Laoidh Mhic Cealair agus gach laoidh eile bha agam air mo theangaidh, aithris, ach mun d' fhuair

mi leth rombpa, bha sinn aig ceann ar turais, agus a rithist tèarainte air sràidibh Ghlaschu. Sin agaibh, a Chuaireir rùnaich, eachdraidh mo thurais do *Phaisley*.

Cua.—Agus a nis, Eachainn, nach aidich thu gur mór an t-shochair na h-innleachdan sin? 'S éigin gum bi daoine 'siabhal o àite gu' h-àite, tha do ghnòthuichean a nis eadar àit agus àite, eadar duine agus duine, do mhalairt 's do dh-iomairt do gach seòrsa, gur h-anabharrach an t-shochair tha daoine 'factainn napa. Cha 'n urrainnear Lunnuinn agus Glaschu a tharruing nas dlùithe d'a chéile na tha iad—Lunnuinn a shlaodadh a nuas, no Glaschu a sparradh a nuas; cha 'n eil e comasach an t-astar a dheanamh nas giorra na tha e; ach ma gheibhear an t-astar a dheanamh anns a' cheathramh cuid do 'n ùine b' àbhaist da 'ghabhail, nach e sin an t-aon nì 's ged a bhiodh iad air an dlùthachach r'a chéile? Tha leth-cheud mìle 'nis, mar bha deich mìle ri linn m' òige. Siùbhlaidh daoine nis ann an ceithir-uair-fichead asdar a ghabhadh seachdain o chionn fhichead bliadhna; agus cha chosd e an deicheadh cuid do chur a mach airgid; 's nach mór an t-shochair sin?

Each.—Cha léir dhomh féin gu bheil a' chùis mar tha sibh ag ràdh. Ma tha cothrom aig daoine nis air dol o àite gu h-àite nach robh aca, ciod è sin? A' bheil iad nas saoire 's nas lugha cosd aig deireadh na bliadhna? An àite sin, tha iad a' cosd, a dheich uiread 's a bha na daoine bha 'n d' thàinig iad; tha iad a dheich tricead o'n tigh. Mur biodh cothrom aig ceatharnaich air dol gu Galldachd ach air bonn an coise, no aig na h-uaislean ach air muin eich, le bhaillos no màileid leathraich air cùl na diollaid, mar a b' àbhaist, cha bhiodh uiread do dh-òr 's do dh-airgid dhaoine 'ga chosd a' ruith o àite gu h-àite, 's bhiodh iad a cheart cho math dheth aig ceann na bliadhna.

Cua.—Faodaidh tu a ràdh gu 'n robh an dùthaich co math dheth 'nuair nach robh drochaid, no rathad mór an rìgh, no cairtean no baracha-rotha san tìr; am ministear féin a' marcachd do'n Eaglais, 's a bhean air pillein air a chùl, 's a dà làimh mu 'theis-meadhoin; agus an tath air chùl srathrach, le taod cònaich.

Each.—Ma tà cha 'n eil fios agam nach robh agus móran na b' fhearr. Ged labhradh sibh fad bliadhna, cha toir sibh orm a chreidsinn nach 'eil bochdainn agus fuachd, agus dìth-càirdeis a' tighin a stigh do dhùthaich mar tha na cleachdainnean, ùra Gallda sin a' tighin oirnn. Nach taitneach an nì marcachd air muin eich, no gu seocrach, ciallach athaiseach, air cairt, agus mar a thubhairt mi, boitein còlaich fo dhuine, agus sealladh a bhi aige do'n t-shaoghal àillidh ma 'n cuairt da, gun agath gun imcheist, seach a bhi air a ghlasadh a stigh 'na leithid a dh' àite 's an robh mise, bruch ard air gach taobh dha, agus an àit eile a' ruith mar nathair fo 'n talamh, agus cridhe duine 'bualadh 'na uchd, mar gum bu mhaigheach bhoich ghealtach e 's am miel-chu air a déigh. Coma leam iad!

Cua.—'Bheil truas idir agad ris na h-eich bhoichda? Nach déis-

inneach an ni bhi air do tharruing air carbad cheithir each, agus mothuchadh mar tha iad air an liodairt—air an claidh—air an càrnachadh—air am murt—cuid diubh a' tuiteam, mar a chunnais mi, gun phlòsg air an rathad-mhór fo sgiùrsadh eagallach neo-àrachd-mhor nam béisdean tha 'gan iomairt. Tha sòlas orm gu 'n d' fhuaradh a mach dòigh anns am bi na h-eich ghasda air an caomhachadh. An ceann ùine ghoirid bidh malairt na dùthcha air a ghiùlan air na stighibh iaruin. A bharrachd air so tha iad ag iteachadh luch gach seòrsa teachd-an-tìr, agus iomadh nì eile dhuinne. Fàic, thusa na carbadan iaruin tha air tòiseachadh an diugh féin eadar Ghlaschu 's Ionar-Air; nach anabharrach am fosgladh tha e 'deanamh? Thig iasg a's uighean, a's ìm, a's meas, a nuas a nis o gach àite eadar sinne agus Ionar-Air; brùchdaidh gach baile 'mach na tìr' aca r'a sheachnadh; thig iad a nuas sa' mhaduinn le gach goireas a sheoilas iad a ghabhas reic, agus pillidh iad dachaidh san fheasgar le 'fhiach 'nan sporan! 'Bheil sochair an sin?

Each.—Cha léur dhomh gu bheil. Gun teagamh is sochair e do Ghlaschu; tha 'h-uile cearn a' dòrtadh a stigh na tha aca r'a sheachnadh, a reamhrachadh a' bhaile-mhóir so, agus tha a bhuil: tha e 'fàs 's a' fàs, tighean ùra—oibrichean ùra—sràidean ùra—agus nach 'eil fàs e' àit an stad iad—eoithichean smùid o gach eilein, o gach cearn an Èirinn a's Sasann—a' toirt luchd air muin luchd a bheathachadh sluaigh mòr an àite so; agus a nis, carbadan iaruin a' slòdach a stigh gach nà. Tha sin 'na shochair mhór, gun teagamh, do Ghlaschu, ach b'e sin “Càlum beag a chur a dhìth chum Murcha-mór a reamhrachadh.” Cìod an t-sochair do muinntir Ionar-Air agus Irvine, agus na h-àiteachan sin, anns nach urrainn doibh a nis, cudainn, no bodach-vuadh, no ugh no ìm a cheannach, gun uiread a dhìol air a shon 's a tha muinntir Ghlaschu a' deanamh. 'S mòr an t-sochair dhòmhsa, da rìribh, nach toir mo bhean ugh dhomh air latha chisg, ach 'gan gleidheadh airson Ghlaschu. Tha mise 'g ràdh ruibh, nam biodh Glaschu agus a leithid a mach air a' mbeir, gu 'n robh pailteas san tìr. 'S iad na bailte móra tha 'g ithe na dùthcha. Nach 'eil a nis làn chinnteach ceud mìle fear a' giùlan bidh a lìonadh broannaichean muinntir Ghlaschu. Tha e 'cur a'm chaimbse-sa muc mhór a bha mo bhean son uair a' reamhrachadh. Cha robh càl no buntàta, no fuigheall eòrna no coirce, no mionach éisg, no nì air an gramach-each fiacail, nach robh i 'slòdach 'ionasuidh na béisde. Chluinneadh tu na cearcan a' gogail 's a' sgrìobadh an dùnain leis an acras—an coileach frangach cha d' rian e guguil fad mìos—am mada' breac, an t-aon chu-uige 's fèarr an Tìrthe, 'earball eadar a chosan, 's a chnàmhnan a' tighin ro' chraicinn—na tunnagan 's “fàg fàg” a' ghearrain uapa bho mhoch gu h-anmoch, agus so uile chum an torc breac a reamhrachadh. Co luath 's a mharbhadh e, b'e sin latha 'n àigh do gach crentair mu 'n doras; chluinneadh tu na geòidh a' sgeigil gu farumach, na cearcan a' goguil le sòlas—uprait air gach aon diubh—an coileach frangach 's a sprogaill cho dearg ris an sgàrlaid a' guguil gu cridheil—'s am mada' còir a' tathunn gu togarrach

—na tannagan a' snàmh air lùne nan giadh agus a' mìreag gu subhach: agus c' arson? Mharbhadh a' mhuc mhór; bha na chaith a' bhéid air a roinn eadar gach creutair eile.

Cua.—Tha sin glé mhath, Eachainn, ach c' àit an deach an t-airgid a fhuair do bhean airson na muice?

Each.—Ma tà chuir sibh ceist orm; sin ni tha dailich a fhreagairt; cheannachadh sad agus so—gùn ùr—carrachd ùr—*umbrella* ùr—soithichean ùra ceadha, 's na ficheadan ni eile nach d' ionndraich sinn gu an d' thug am fasan a stigh iad;—tha mi am mearachd—thug i a' pheiteag so dhomh tha orm.

Cua.—Ach c' arson nach do reic thu féin a' mhuc, 's nach do phàigh thu do mhàl leis an airgid?

Each.—Fhir mo chridhe, thug mi 'mhuc 'nuair bha i 'na h-nircean do m' mhnaoi. “So,” arsa mise latha bha i 'g iarraidh nì-eiginn bhann, “so” arsa mise, “nircean; reamhraich o 's reic e, agus ceannaich na tha 'dhith ort.” “Mo bheannachd ort, Eachainn!” arsa ise. Chuireadh ann an crò e—thòisich an reamhrachadh; ma bha 'm meég goirt, “thoir do 'n mhuic e”—ma bha 'bhlathach tana, “thoir do 'n mhuic e”—na dallagan a b' àbhaist duinn fhàgail air a' chladach b' éiginn an toirt dachaidh do 'n mhuic. Ann an aon fhocal bha 'h-uile nì air a sblodadh do chrò na muice—ach chuireadh a' gheoc innte ma dheireadh. “Mo mhuc féin,” arsa mo bhean; bha i co bòdail as na bha do sheill eirre 's ged robh i aice air a cich. Cha duirt mi diog. 'S aithne dhuibh na meathan, a Chuaiteir; cha 'n eil math bhi 'cur 'nan aghaidh—'s mór an t-shochair sith. Ach 's éigin domh falbh; slàn leibh? fhir mo chridhe—ma chaomhar mi bidh mi air 'm ais an ùine ghoirid le luchd do bhvanaichean, agus chì mi sibh. Slàn leibh!

Cua.—Slàn leat! Eachainn. 'Se 'm baile-mór mionach na dùthcha, agus is olc a thig do na làmhnan 's na casan a bhi 'gearan 'na aghaidh—Ach slàn leat!

Each.—Aon fhocal; tha mi 'guidhe oirbh gun iomradh thoirt ann a' Chuaiteir mu 'n mhuic, air neo cha ruig mise 'leas pilladh. Slàn leibh! fhir mo chridhe.

INNSEANAICH AMERICA.

[EARRANN] I.

Ann an cogadh no ann an sealgaireachd, cha 'n eil daoine air uachdar an t-saoghail a bheir bàrr air na h-Innseanaich tha 'tuineachadh na cearna sin do America nach eil air a thuineachadh leis na daoine geala. Tha iad a nis, mo thruaighe! a' tighinn seach mar bha iad aon uair; oir mar a tha na daoine geala 'fàs nas lìonmhoire agus nas cumhachdaiche, tha na h-Innseanaich air an sgiùrsadh rompa air an ais, o dhùthaich gu dùthaich; agus air an claidh le gach guè sinneirt agus fhòirneirt a's an-ìochdmhoire. Cha chualas riabh iomradh air daoine a's faide theid air tòir nàmhaid, agus a's dioghaltaiche, na Innseanaich America. Caithidh iad làithean agus mìosan, agus, gu tric bliadhnaichean, air tòir neach air bith a dhùisg an corruich. Cha

do lean Abhag riabh air luing, co dlùth, co neo-agitheach shaothair-each 's a ni an t-Innseanach. Tha e suarrach mu sgios, mu fhulangas, mu chunnart; 's caoin shuarrach leis faachd no teas, saothair no faireachadh, coille no mòinteach. Cha 'n eil nì 'na bheachd ach a nàmhaid a ghlacadh 's a mhilleadh; cha 'n eil togradh 'na chridhe ach murt; agus 'na dhéigh sin uile, cha 'n ann gu dàna, misneachail, fearail, treun, a dh' fheuchas e so a dheanamh, ach, mar an nathair lùbach, tha e ag iadhadh mu tbimchioll a nàmhaid. Cha toir e rabhadh no faireachadh. Gu tric 's e 'm peileir tre 'n chridhe, no an t-shaighead air a sàthadh gu domhain sa' chóm, a' cheud sanas a gheibhear gu bheil an nàmhaid dlùth.

Nuair tha iadsan aig a' bhaile tha iad a' caitheamh an ùine ann an cadal taobh nan cnoc, ann an seanachas r'a chéile mu na blàir anns an robh iad, agus àireamh nan naimhdean a sgrios iad, na claignn a thug iad dachaidh, na tighean a loisg iad, na leanaban agus na muathan a chuir iad gu bàs.

"Chunnaic mi son diubh" arsa fear-turnis a bha 'nam measg, "an gaisgeach òg ainmeil ris an can iad am Fang, no am Fitheach-fiadhaich, duine 's tric a choisinn cliù mòram measg a luchd-dùthcha. Bha e mu tbimchioll fichead bliadhna dh' aois, àrd, eireachdail, dreachmhor 'na phearsa; bad do dh-alt donn air mullach a chinn air a cheangal le h-éill, a' seasamh a suas, agus dos àrd do dh-itean an fhàirein air a cheangal leis, agus a' lùbadh 's a' crathadh san t-soirbheas. Bha seòrsa do bhrat aotrom mu 'mheadhon, am bogha-saighead agus an dòrlach làn tarsuinn air 'uchd. Cha 'n fhaca mi riabh òigfhear bu mhaisthe dealbh. Cha robh nabhar, no colg, no buaireas 'na shùil, ach an àite sin bha coltas suilbhearra, flathail agus teò-chridheach.

"Thachair do 'n òganach so bhi 'pilleadh dhachaidh o chionn ghoirid o àit anns an robh e a' sealgairachd, astar beagan làithean o 'dhùthach féin. Bha a' ghrian a' dol fodha, ag òradh le 'h-àilleachd uasal àird nan speur; bha fionnarachd an anmoich air teachd—dealt an fheagair a' braonadh gu ciùin—bha 'm fitheach 's am fang ag iarraidh fàsaidh am bàrr nan craobh. Bha fichead mìle aige fhathast ri dol, ach bha e' gabhail air aghart, a' marcachd steud co siùbhlach sgairteil, eusgaidh 's a thogadh riabh air cluanaibh fearach *Ottowa*. Bha 'ghunna caol aige fo 'achlais agus sùil na bu chinntiche cha do chaith riabh air cuspair, na sùil an Fhithich-fhiadhaich, oir b'e sin, mar thuirt sinn cheana, a b' ainm dha. Bha e 'gabhail air aghart a' crònan duanaig a chuir e r'a chéile d'a leannan—oir tha gaol a's gràdh, a's cridheachan 'nam measg so, mar tha 'nar measg-ne féin. Air dhà amharc a suas eadar e 's faire, chunnaic e ceatbrar mharcaichean air bearradh ard a bha os a cheann. Shaoil e gum b' ann d'a mhuinntir féin iad, cuid d'a chàirdean a' pilleadh dhachaidh o'n t-sealgairachd, mar bha e féin. Thog e iolach a dhùthcha; fhreagair gach creag 's gach doire. Mhothuich e gu 'n do stad iad, agus 'na dhéigh sin tharruing iad gu h-athaiseach a dh' ionnsuidh an àite 'n robh e gabhail air 'aghart. Chum e sùil orra, ach mar dhlùthaich iad air thuig e gum buineadh iad do threubh eile bha ann an naimhdeas mór an aghaidh a dhùthcha. Dhealaich iad o chéile, mar gum biodh iad

a' dol g'a chuartachadh. Thainig peileir le srann seachad air—bhuail fear eile e 'm bàrr na gualann,—ach cha robh a leòn cunnartach. Thog iadsan a nis iolach an dùthcha féin, ach cha do chaill esan a mhianeachd—thog e 'iolach féin na b' àirde na rinn e roimhe sin, agus, le luathas na gaoithe, thàr e an. Bha e mu thimchioll astar urchrach air thoiseach orra; bha fios aige nach robh steud ann an tìr *Ottawa* a chumadh suas ris an each eusgaidh, lùth'or, laidir, air an robh e 'marcachd; dh' fhàg e gach monadh agus gleann 'na dhéigh; cha luithe bha e thairis air aon ghuala beinne na bha e suas ri h-uchdach eile—ach bha a naimhdean aig a shàil; bha fuaim ladhar an cuid each 'na chluasan, agus fead na slaithe 'gan sgiùradh air an aghart. Cha b' urra' dhoibh stad gu losgadh air. Bha e nis mar mhile no dà d'a dhùthaich féin—bha fios aige gu 'n robh coille no giùsach fharsuinn dlùth dha, air an robh e mion eòlach—bha 'n oidhche 'fàs dorcha—nan ruigeadh e 'choille bha fios aige nach b' eagal da, ach bha 'n steud an impis toirt thairis, bha 'anail 'na uchd, bha e 'plosgadh gu tróm, bha 'cheum a' fàs tuisleach, briste, neo chinnteach—bhrosnuich am marcaich' e le buaireas anabharrach—rinn an t-each gada a dhìchioll—ach mar cheithreamh mìle do 'n choille dh' fhàilnich e, thuit e. Leum am Fang òg dheth, 's mar fhiadh na beinne ro'n fhaoghaid, thug e 'choille air. Thog a luchd-ruaig iolach ghàirdeachais, ach cha robh fàth gàirdeachais—bha luathas na h-eilid am bonnaibh a chas. Bha e nis mar leth-cheud slat do 'n choille—mhothuich e gu 'n robh e as an eisimeil—sheas iad, agus ghrad loisg gach fear dhiubh urchuir air a dhéigh. Chuala 'm Fang fuaim nam peileirean gu h-ard am measg gheugan nan craobh—thionndaidh e air a shàil, agus mar chaidh e stigh do choille a dhùthcha féin, far nach bu dàna leantainn, thog e iolach bhuadhar, caithream dùlain a dhaoine féin—agus an tiota bha e 'tèaruinte !”

Tha Innseanaich America anabharrach deas 'nan cainnt, agus snasbhriathrach fileanta 'nan doigh-labhairt. Anne a' bhliadhna 1774 thachair gu 'n do mhurtadh duine geal le innseanaich do threubh cholgarr *Shabhanie*—agus chaidh Sasunnach an-ìochd'or d' am b' ainm Coirneal *Cresop*, duine bha ainmeil airson a ghiùlain fhuileachdaich, fhiadhaich, an aghaidh nan Innseanach, a mach le saighdearan a bha leis air tòir nam murtairean, a' cur roimhe gu 'n dìoladh e bàs an duine 'chuireadh a dhìth leo. Chunnaic e sgoth aotrom a' tighin thairis o thaobh eile a' chaoil gus an tìr air an robh na Sasannaich a chòmhnuidh. Bha aon bhean agus trìuir phàisdean san sgoth, agus aon Innseanach 'ga h-iomram. Thainig an sgoth gu tìr; bha *Cresop* agus a chuid saighdearan am falach taobh na h-abhunn, agus co luath 's a ràinig an sgoth tìr, loisg iad, agus mharbhadh leo gach aon a bha innte !

Gu truagh có 'thachair a bhi 'n ao ach teaghlach Innseanaich d' am b' ainm *Logan*, duine bha anabharrach bàigheil freasdalach, dìleas do na Sasannaich; an t-aona charaid bu sheasmhaiche bha aca am measg nan Innseanach uile. Dhùisg murt a theaghlach corruich Lógain, agus da rìribh cha b' iongantach ged a dhùisg. Ghrad chinn e 'na nàmhaid cho guineach 's a bha aca. Cheannsuicheadh a dhùthaich;

bhacadhaich na Sasunnach 'nan aghaidh, agus ghuidh iad sìth agus réite. Chunnais *Logan* nach robh math dhàsan seasamh a mach leis féin. Chuir e teachdair a dh' ionnsuidh moraire 'a Daimhbóir, Albannach sìmeil a bha air ceann an airm Shasunnaich, agus se an teachdaireachd a chuir e g'a ionnsuidh.

“Leigidh mi” arsa *Logan*, “gu fiannis aon duine tha bea, an deachaidh duine geal riabh a stigh do bhothan Lógain a-crach 's nach d' fhuair e biadh, paitheach 's nach d' fhuair e deoch? An deachaidh duine geal riabh a stigh do thigh Lógain air fuachd, agus nach do bhlàitich Lógan e, no rùiste 's nach d' thug Lógan brat dha? Nuair a bha 'n dùthaich gu léir air éiridh an aghaidh nan daoine geala, nach d' fhuirich Lógan aig a bhaile, 's nach d' iarr e sìth? Nach d' rian mo dhaoine féin tàir orm, 's mar chaidh iad seachad nach do chrath iad an cinn le spid? ‘eud,’ ars' iadsan ‘Lógan, caraid nan daoine geala’. Ach mhurt na daoine geala teaghlach Lógain; cha d' fhàg iad a h-aon, seadh a h-aon—a nis cha 'n eil aon bhoine do fhuil Lógain ann an cuisle beò-chrentair air aghaidh an t-saoghail mhóir! Thug so ormea dìoghaltas iarraidh, agus fhuair mi e—seadh sàth dìoghaltais—chuir mi an cath—mharbh mi mòran, dhóirt mi fail nan daoine geala gu neo-ghann. Airson maith mo dhùthcha tha mi fo shòlas gu 'n d' rian iad sìth ris na daoine geala, gu bheil an cogadh seachad—ach na smuainticheadh neach air bith gur h-e 'n t-eagal tha 'toirt orm labhairt mar so. Eagal l. sin nì nach d' fhiosraich Lógan riabh; cha philleadh e air a shàil ged theasrigeadh sin a bheatha dha. Có 'ghuileas airson bàs Lógain? Cha 'n eil a h-aon, seadh fù a h-aon, air uachdar an t-saoghail mhóir; oir boinne do fhuil Lógain cha 'n eil an cuisle bheò!”

SMAOINTEAN A DHÙISGEADH AIR FAICHE BHANNOCBURN.

Earrann I.

'Nuair dhìrear gu Daingneach Shruithleidh a tha mar fhiannis aonmhor, aonrach air eachdraidh nam machraichean fiala sin a chomharrachear mu'n cuairt; 's lionmhor smaoin thiamhaidh a dhùisgear mu na cùisibh cian-iomraiteach a thachair 's na lìantibh a dh' fhalbh. Cuimhnichear gu h-àraidh air an aimair san robh bratach nan coigreach a' srannraich air na ballachaibh aosd' ud. Cuimhnichear air an seannan sìmeil sin a rinn rìgh gu cuing nan Sasunnach a bhriseadh 's gu Albainn a chur saor, an Ridire *Uilleam Wallace*. Cuimhnichear air Rìgh so nan Gaisgeach air an bi cuimhne bhios maireannach mar na beanntan 'nuair a chomharrachear na maointean air an tric a thredraich e 'laochraidh gu strìgh. Am feadh a bhithear mar so a' leughadh eachdraidh na conaspaide bh' eadar Albainn a's Sasann; na thairmeas dà mhìle air falbh comharrachear an fhaiche sin air an do chrìochnaicheadh i le buaidh 's le cliù nach searg do'n dùthaich do'n euaicheantas “an Foghnan calgarra.” Ach feumar an fhaiche bhàdhar a ruigheachd mun fiosraichear am pìogadh cridhe sin a' dual do 'r luchd-dùthcha ann a bhi ceumnaich na faiche dh' fhàgadh

israiteach le gaisgeadh 's le buaidh. Agus ged nach cuimhnichte iad air na cùisibh sònraichte sin, cha bu chomasach glacadh gu neo-umhaileach feadh nan raointean beidheach ud 's iad fo'n suaicheantas shamhradh. Tha samhchair mu 'n cuairt mar nach cluinneadh na daithean ud riabh ach ceileirean coòtradh nan spéur; oir 's cian o'n a "bhuailteach an chaidheamh gu còltar" agus

"Co-ghàir nan trómpaid phrais cha chluinnear ann,
An t-sleagh na cruaidh cha bhoillsg an strigh nan lann."

Bheir sinn a nis mi no dhà fa'near mun tig sinn a dh' ionnsaidh a' chatha chaidh a chur air an làraich se, 'sa chrìochnaich an aimbreit sgrìosail a bh' eadar Albainn agus Sasann fad dheich bliadhna fichead.

Nuair dh' eug Alasdair III Rìgh Albainn sa' bhliadhna 1285, bha cuid d'a chàirdibh a' tagairt a' chrùn, oir cha d' fhàg e mac-oighe. Dh' fhàgadh a' chùis gu bhi air a socrachadh le Iomhar I. rìgh Shasann. B' iad an dà bhis bu daimheala do Rìgh Alasdair, Raibeart Bruce Iarla Charrraig, agus Iain Baliol. B'e Bruce an t-oighe bu dlìghiche, agus thairg Iomhar an rìoghachd a thoirt dhà, nan gealladh e rìoghachadh fo smachd 's fo chis dha féin. Cha b' fhiach le Bruce teachd fo leithid do chumhachta. Ach ghabh Baliol an tairgse; ach o nach d' fhuair e ach ainm rìgh gun a bheag d'a chumhachd, bha e air a shàruchadh gu cruaidh le Iomhar 's cha b' fhada mheal e 'n t-ainm féin. Ghlac Iomhar an rìoghachd dha féin; chreach, loisg agus shàruich e 'n dùthaich. Bha na h-Albannaich bhochda 'fulang an ainneirt bu chruaidhe; ach dheònaicheadh dhoibh cul-tice làidir ann an gaisgeach ainmeil *Ellerslie—Uilleam Wallace*, a thoisich na sheachd bliadhna deug air àmbglar a dhùthcha ath-dhìoladh air na Sasunnach. Thàladh e 'n ùine ghearr mòran ghaisgeach calma fo 'bhrataich, agus chuir iad iomad cath le buaidh, 's iad mar bu trice air an ana-cothrom. Sgiùrs iad mu dheireadh na Sasunnach as an dùthaich, 's chuir iad Albainn saor. Ach chaidh Wallace a ghairm do 'n Fhraing, 's thoisich na saighdeara Sasunnach air losgadh, air creachadh, 's air marbhadh mar a b' àbhaist doibh; ach dh' iomain Wallace as an dùthaich iad 'nuair a thill e.

Bha Raibeart Bruce (Mac do'n Iarla dh' ainmicheadh cleana) air taobh nan Sasunnach, oir thugadh a chreidsinn air gu 'n robh Wallace a' feuchainn ri rìoghachd na h-Alba bhuannachadh dha féin. Tha e air aithris gu 'n d' thainig Bruce agus Wallace ann an sean-schao aig sruth *Charkinn* dhù do 'n *Haglais-Bhric*; an dèigh cath an leth; 's gu 'n d'abhairt Bruce ri Wallace gu 'm b' fhaoin dha dùil a bhi aige ri crùn Albainn a chosnadh dha féin. Fhreagair Wallace nach robh deigh aige air a' chrùn 's gur h-e bha 'na bheachd e féin a nochdadh mar Fhear-saoraich na rìoghachd; 's ged bha ean a' leanmhuinn bratach Iomhair 's a' giùlan claidheimh an aghaidh a dhùthcha—nach faigheadh e 'n rìoghachd e Iomhar gu bràth. Thuig Bruce nach b' ann eum an crùn a chosnadh dhà-san a bha Rìgh Shasann cho dian an aghaidh nan Albannach, agus dh' iarr e air Iomhar na bha do Albainn aige fo smachd; ach 's i 'n fhreagairt a fhuair e "An bheil aig m' armailt-sa r'a dheanamh ach rìoghachdan

a thoirt amach dhuitse? Chuala *Bruce* na briathra so le bròn—thainig reachd 'na mhuineal 's thuit e fo shaighead a' bhàis. Bha mac *Bhruce* aig an àm so san Fhraing, far an robh Iomhar 'g a ghleidheadh mar urras airson dìlseachd 'athar. Thug Iomhar a nall e agus chum e le ceilg air a thaobh fein e mar a chum e 'athair. Thuig an t-uasal òg so, agus chuir e roimhe dol g'a dhùlan gu Albainn a bhuannachadh; ach gearr an déigh so ghabh an gaisgeach cliùiteach *Wallace* a chead deireannach do 'n t-saoghal, ach cha b' ann, mo thruaighe! air adhart bàis, agus cha mhò b' ann air an fhaiche sin air am bu chliùiteach leis bàs; 's ann a thug e suas an deò fo lamhan luchd-caograidh; oir bbrathadh agus ghlacadh e; agus thugadh do Luonnainn e; agus an déigh do na mortairean cruaidh-chridheach an duine foghainteach fhiosrachadh leis a' chràdh a b' nambasaidhe, ghearr iad beò e 'na cheithreannan as a chéile 's chuir iad ceithreamh do gach baile b' urramaiche 'n Albainn, chum namhas a chur air an t-sluagh. Cas 'na dhéigh so dh' fbag *Bruce* Sasunn, 's cha b' fhada gus an do chruinnich e àireamh ghaisgeach a lean a bhratach gu iomadh blàr agus buaidh, 's iad dian air son dioghaltais air naimhdean an-ìochdmhor an dùthcha.

Gheibhear san ath Chuairtear eachdraidh air gach car a chuir *Bruce* dheth gus an do chrìochnaich e 'n strìgh le buaidh air raointibh *Bhannockburn*. A. M'I.

INNSEANAICH NA H-AIRD-AN-EAR.

SAOBH-CHRABHADH A' CHROINN-IOMAIRT.

Tha muinntir na dùtha so againne 'm barail gu'n do sguir na H-Indùich o cheann fada de bhi gnàthachach nan CRANN-IOMAIRT: ach cha 'n ann mar sin a thà; tha iad tric 'gan cleachdadh fathast: agus is ann mar leanas a ta iad 'gan cràdhladh fein leis na h-inneil sin.

Cuiridh iad crann 'na sheasamh 's an talamh; tarsaing air a' chrann so cuirear fear is caoile, mar shlat-shiuil trast air crann soithich; o gach ceann de 'n t-shlait so tha buill an crochadh, agus cromagan an sàs ri iomall nam ball. Na cràbhaich thruagh aig a bheil toil pìan fhulang air an inneal so, thig iad air an adhart agus sàsaichear na cromagan 'nam feòil, iochdar an droma:—cuirear an sin mu'n cuairt 's mu'n cuairt an t-slat tharsuing, 's na truaghain mar so an crochadh rithe; agus mar is fhaide a's urrainn an cràbhach an doruinn so fhulang, is ann a's mò 'airidh, agus (ma's fìor) is ann a's fhaide' dh' fhaodas e mairsinn beò 'an deigh sin, ann an nèamh an dé sin a's tearmadach dha! Cha 'n eil bliadhna nach faicear an sealladh brònach so gu tric 'gà thaisbeanadh air sràidean Chalcùta, àrd-bhaile nam Breatunnach anns na h-Inneibh!! Ma thachras do na creutairean truagha (agus air nairibh tha e 'tachairt) gu'n siùdar air falbh iad le dian-iomairt na slaithe no ma ghéilleas na buill 's gu 'm bris iad—an sin tuitidh na truaghain 'nan lobairt do 'n saobh-chreidimh—is daoine marbh iad. Ach 'dé dhe sin? Dh' fhaodteadh a shaoilinn gu'n cluinnteadh iolach thruacantais an sin ag éirigh air sgàth an fhulang-aich bhéubanaichte,—ach cha chluinn, cha chluinn. Tha 'n t-ìodhalradh cho neo-thlasmhor ris an uaigh! Cha chluinnteadh ach an t-aon

iolach, agus 'se iolach gràin a bhiodh ann an aghaidh an duine thruaigh, mar gu'm b' uile bheid e ann an cruth daonna. Agus c' arson a bhiodh sin mar sin? Thà, chionn gu'm biodh iad am barail, air ball, gu 'n robb an duine a chaidh mar sud a dhìth, ciontach ann an éucoir mhòr eigin ri linn beatha ro' 'n bheatha mu dheireadh a bha aige!

Ach oibharr, ri linn a bhi 'g aithir air feasgar féille a's math leis na Hindùich a coimhead mar urram do bhan-dia araid air a bheil mòr-mbeas aca,—ban-dia a's fuileachdaiche agus a's cruadalaiche am measg an cuid diathan air fad,—is àbhaist do cheudan agus do mhiltean sluaigh iad fein a thilgeadh sìos o ionad àrd eigin, (mar a ta balla, no minneag ann an dara lobhta tìghe,) agus tuiteam air innealan géara, biorach, air chor agus gu 'n teid mòran diabh a bheubanachadh gu h-oillteil, agus gu bheil àireamh nach gann a' call àm beatha mar so. Ach sgithichinn sibh nan tugainn nìrgeul dhuibh air gach cruadala agus gràinealachd a ta 'gan deachdadh 'sna h-Innsibh gach bliadhna, aig na féillean mòra follaiseach a ta iad a' gleidheadh; gu dearbh 's ann a dh' fhaointeadh a shaoilsinn gu'n deachaidh an inntinn i fein a chur gu dòruinn a dh' fhaotainn amach a lion seòl cràthaidh 's a tha aca. Cha dean mi lusidh ach air aon seòl eile dhiù sin, agus is cinnteach mi nach baralaich a h-aon agaibh eiod an seòl a tha ann. So an seòl, ma ta. Cuiridh àireamh araid de chràbhaich iad fein fo bhòid gu'n laidh iad air an druim air an talamh, fo losgadh dian na gréine 'san la, agus fo'n fhuar-dhealta thruim san oidhche; gabhaidh iad san dara laimh beagan ùire, anns an laimh eile beagan de fhrois-chuir; leis an dara laimh càiridh iad an ùir air am béul, agus leis an laimh eile cuiridh iad an fhras anns an ùir sin; agus 'si àm bóid gu'n laidh iad mar sin air an druim gus an gabh an fhras frèumh, agus gus an nochd i fochann,—gun fhacal a chantuinn, gun bhiadh gun deoch, gun eas gun nìge,—agus an sin gu'n till iad dhachaigh. Leis an teas agus an taiséalachd a tha 'san dùthaich aca thig cinneas air frois gu mòr nas laithe na thig oirre againne; ach coma, ged thig, tha an cinneas màrnealachd nas leòr gus an cràdhladh so a dheanamh 'na chuis-dòruinn nach urrainn a bhi ach anabarrach cràiteach. Sin agaibh samhailt air cleachdannan, ma ta, a chithear gach latha 'g an taisbeanadh air sràidean Chalcùta.

A. B. R.

SGEUL IONGANTACH, GIDHEADH FÌOR.

Tha uamh ann an eilean *Hoonga*, aon do na h-eileanan àillidh tha ann an cuan mòr sìochail na h-airde deas, agus cha 'n eil dòigh air dol a stigh do'n uaimh so, ach le snàmh fo'n uisge agus an sin éiridh suas do'n uaimh. Fhuaras a mach an uamh so le ceann-seadhna òg a bha anns an eilein so. Bha e, mar tha muinntir an àite, ro-theòm air an t-sbhàmh. Thachair dha bhi aon latha 'mach air an fhairge ag iasgach no a' glacadh seòrs' éisg ris an canar Turtur. Chaidh an t-iasg so fodha, agus lean an t-òganach e a stigh troimh fhoagladh farsuing a bha aune a' chraig, fo 'n fhairge. Thainig an t-iasg an uachdar anns an uaimh mhòr farsuing a bha 'foagladh gu h-ìosal fo 'n t-sàile, agus thainig an t-iasgair òg an uachdar san àite cheudna,

as a dhéigh. Ach ciod an t-ìoghadh a bh' air e féin fhàstainn ann an talla ard faruinn anns am faodadh loingean snàmh, agus seòmraichean mu 'n cuairt do 'a àite, bha faruinn seasgair, air an cleith o'n t-saoghal, anns am faodadh na ciadan iad féin fhalach ! Cha robh an uamh uile gu léir dorcha, do bhrìgh gu 'n robh tuill agus fòglaidhnean an sud 's an so, am measg nan creag, a bha a' leigeil a stigh solais, agus a bha mar uinneagan aig an talla mhór so ; tuill agus fòglaidhnean anns an robh na mìltean do dh-eòin a' faotainn fasgaidh agus a' togail an àlach òig. An déigh do'n òganach dlùth-bheachdachadh air an àit iongantach agus dhleamhair so, ghrad thum e fo 'n fhairge, agus shnàmh e fo 'n uisge gus an d' ràinig e'n tràigh o'n d' fhalbh e. Thainig e mu 'n cuairt, 'na dhéigh so, gu 'n robh cogadh fuitheach san eilean so, anns an d' fhuair aon fhine buaidh air fìneadh eile. An lorg so bha teaghlach a' dhinn-fheadhna 'chuireadh fo cheannasachadh air an dìteadh gu bàs pìntail dórwinneach. Bha aig an fhear so nighean àillidh eireachdail ; agus bha 'n ceann feadhna òg mu 'n robh sinn a' labhairt, agus a fhuair a mach an uamh, a' call a chridhe an gaol air an òigh so, a bha nìs maille r'a h-athair fo bhinn bàis. Chuir e roimhe a dheòin no dh' aindecòin a teasairginn. Theich i leis oidheil' àraid a dh' ionnsuidh na tràghad, leum iad a stigh do sgoth aotruim, agus dh' iomair iad 'ionnsuidh an àit anns an robh an uamh. Dh' iannis e dhi mu'a àite, nach b' urrainn na bha beò a leantainn, leis mar bha e air a chleith o'n t-saoghal. Tha na muathan san àite so cho tèom air an t-snàmh ris na fir, agus faodar a ràdh gur maighdeannan-mara gach aon diubh. Nuair a ràinig iad an t-àite, leum iad le chéile mach as an sgoth, thum iad fo'n fhairge mar dheanadh ròn 's a chruilein, agus dh' éirich iad suas a rithist anns an uaimh ! Chàirich e a leannan ann an seòmra a stigh san uaimh, thug e o àm gu h-am biadh g'a h-ionnsuidh do gach seòra, aodach, agus an ola bu chùbhraidh boladh, agus gach nì a b' urra' dhi iarraidh. Cho' aontaich i 'phèasadh, agus gbleidh e san àite sin i gun uiread amharus a bhi aig duine san eilein ciod a dh' éirich dhi, no c' àit an robh i !

Chuir an ceann-feadhna òg roimhe an t-eilean so fhàgail, e féin 's a theaghlach, 's a dhaoine, agus dol imrich do dh-eilein eile. Dh' uidheamaich iad an cuid sgothan—thog iad air falbh o'n tràigh—Bha esan san sgoth-thoisich agus an cabhlach beag 'ga leantainn. Stiùr e dh' ionnsuidh an àit anns an robh an uamh agus a leannan. Nuair bha e fa chomhair an àite, ghairm e air sgioba nan sgothan uile tighin dlùth. Chruinnich iad mu 'n cuairt da, dh' éirich e suas 'nan làthair, agus mar so labhair e r'a dhaoine. “Tha sinn,” ars' esan “a' fàgail tìr ar n-òige, an tìr anns an d' rugadh sinn, agus tìr nan daoine bho 'n d' thàinig sinn. Tha gach nì,” ars' esan “mar a-b' àill leam ; buannaicidh sinn dhainn féin tìr eile fada bho 'r naimhdean, ach” ars' esan “tha aon nì fhathast a dh' easbhuidh orm ; bu mhiann leam bean a thairt leam a rugadh ann an eilean *Hoonga*. Fairgh-eadh sibhe an so tiota beag gus an teid mise air tòir ban-righian òg a bheir mi leam.” Le so leum e mach as an sgoth agus thum fo 'n fhairge as an t-sealladh ! Cha robh dùil aca gum faicadh iad an ceann-feadhna tilleadh, ach mar a bha iad a' call an dùchais, dh'

éirich e mach as an fhainge le a leannan àillidh maille ris! Thog iad iolach ard ghairdeachais; dh' aithnich iad a' mhaighdeann òg—chaisceadh a mach na ràmh—thog iad iorram an dùthcha—agus ann an àine ghoirid bha eilean àillidh *Hoenga* as an t-shealladh.

SEANN SGEUL MU THIMCHIOLL LOCH ODHA.

Cha 'n eil loch nise san rìoghachd uile a's àille na LOCH ODHA. Cha 'n eil sinn cianteach an cnala gach aon tha a' leughadh a' Chuairt, an dòigh anns ann do lìonadh an tùs an gleann anns a' bheil an loch so le h-uisge, na, ann am briathraibh eile, an dòigh air an d' rinnadh Loch-Odha.

Cha 'n eil sinn uile gu léir ag ràdh gu bheil an eachdraidh fìor; ach a dh' aon chuid "ma's breug bhuaime 's breug dhuinn." Lèugh sinn an sgeul ann an leabhar, agus mar a lèugh sinn tha sin a nis 'ga chur a mach.

[Air mullach Beinn Chruachain tha an tobar as an do lìonadh Loch-Odha, agus is ann mar so, tha iad ag ràdh, a thachair a' chùis.

Bha Bera aosmhor a chòmhnuidh ann an uaimh na Creige Móire—bu nighean i do Ghreannan Glic. Ré iomada linn bha na daoine bho 'n d' thàinig i a' tuineachadh na dùthcha sin, teaghlach flatbail, fialaidh, cumbachdach. B'i Bera an t-aon mu dheireadh de'n teaghlach sinmeil so. Bu leatha-se mar oighreachd gach gleann àillidh fèrach a chithear ceithir thimchioll Chruachain, agus na trendan lìomhor a bha 'g ionaltradh air gach coire agus monadh, agus srath mu 'n cuairt.

An earbsa ri Bera bha 'n tobar dìomhair d' am buineadh iomada buaidh, air a chleith o eòlas agus o fhradharc an t-saoghail. B'e sin tobar na truaighe do Bhera agus do theaghlach a h-atbar! Bha leac mhór aig beul an tobair so, agus bha mar fhiachaibh air Bera an leac a chur thairis air an tobar mu dhol fodha na gréine, agus an leac cheudna a thogail air falbh co luath 's a bhiodh gatban soluis na maidne ag òradh aird nan speur. Bha briathran air an deargadh air an lic so, coimhail ri seann sgrìobhadh, ach cha do dhearc sùil air a' chloich riamh a b' urrainn na litrichean dìomhair sin a leughadh.

Latha do na làithean, thachair do Bhera 'bhi mach a' sealg an fhéidh, air feadh Gharbhlaichean Chruachain, agus air dhi bhi air a claidh le sgìos na faoghaid, cha luaithe 'phill i dhacaidh san anmoch 's a shìn i i féin air a leabaidh luachrach fo dhubhar nan craobh, na 'thuit i 'na suain, agus rinn i dearmad air an lic a chàramh air beul an tobair! Ghrad bhrùchd na h-uisgeachan an uachdar, mar abhuinn mhòr nach b' urrainnear a chaag! Shiubhail an tuil gu luath, mar stròil 's mar eòs mòr sìos ri guala na beinne, o chraig gu craig gus na lìon na h-uisgeachan an gleann, agus ris an canar o'n am sin Loch Odha. Air an treas latha dhùieg Bera thruagh! Chaidh i 'thogail na lice, ach leac cha robh ann! Dh' amhairc i sìos air a' ghleann, ach an àit a' ghlinne bu ghuirme 's bu luraiche 's a b' àille, cha robh 's a fhaicinn ach aon loch mòr uisge! Thug Bera sgrìach oillteil—fheargair gach creag, gach doire 's gach gleann—chnìothasich Beinn

Chruachain g'a meadhon! Dh' fhàg Bera an saoghal bochd so. Dhirich i gu talla ard nam flath ainmeil o'n d' thàinig i—fada, fada shuas os ceann fradharc cruthaichte, am measg neula geala tana nan speur. Shuas an sin cluinnear fhathast a sgrìach, agus is culaidh-oillt so do bhuachaillean agus shealgairean Chruachain. Air neula dorchachithear i ag iadhadh mu mhullach na beinne, cluinnear an sin gu tric a torgan mulaid—am bruaillan na doininn tha i gu tric a' dol a mach; air iomall dorchachithear i a' mireag le buaireas garg. Mar charragh ard do 'n cheò a's gile chithear i a' sealg an fhéidh air a' bheinn le 'bogha 's le dòrlach làn! 'Na cobhar geal chithear i san tuil o leum-uisge gu leum-uisge, o linne gu linne, agus fa-dheòidh an ruig i Loch-Odha, air am faicear i a' snàmh mar chiùin eala bhàn, o eilean gu h-eilean—gu tric o làraichean briste Chaolchuirn—o shean aibhisd Innis fhàil agus Innis Eraith, cluinnear a gul-ghearan tiamhaidh. Agus o bhinnean Chruachain, chithear gu tric i air maduinn shamhraidh ag éiridh 'na h-éididh aotrom cheòthar a dh' fhàilteachadh na gréine, agus an graide caillear as an t-sealladh i 'measg ialta aoibhinn dhealrach nan speur

A' BHREAC NADURRA.

A Chnairteir,

Tha Gàilig “Rob Ruaidh” air fàs beagan meirgeach, gu sònruichte 'na sgrìobhadh, le dìth cleachdaidh; ach tha dòchas aige gu 'n gabh i rubadh a suas gu glan, agus gu 'n gabhar a leisgeul air an àm so, an dòchas gu 'm bi a Ghàilig nì's fearr an ath uair a ruigeas e sibh. Ceadaichibh dhomh air an àm so beagan fiosrachaidh a thoirt mu'n BHRIC NADURRA.

Tha sgrìobhaichean ag innseadh dhuinn gu 'n robh a' Bhreac-nadurra aithnichte o shean, feadh dhùthcha céin san aird-an-ear, gu sònruichte *China* agus na h-Innsean-an-ear.

Anns a' bhliadhna 569, beagan mun d' rugadh *Mahomet*, bhris i mach air còrsaichibh deas *Arabia*, air dhi bhi air a toirt o na h-Innsean-an-ear le loingeas mharsantachd, agus sgaoil i thairis air cuid mhór do *Asia* agus *Africa*. Thainig i do 'n Roinn-Eòrpa anns an ochdamh linn no àireamh cheud bliadhna, leis na *Saracenaich*, air dhoibh a bhi 'feuchainn ris an Spàind, an Eadailt agus an Fhraing a cheann-suchadh. Mu 'n naothamh no 'n deicheamh linn cheud bliadhna, ràinig i Breatunn; agus ann an toiseach na sè-linn-deug, sheòl i thairis do dh-America leis na Spàindich an déigh do Cholumbus a bhi 'n sin.

Thugadh fa 'near, anns gach dùthaich san robh i coitichionn, nach gabhadh neach i ach aon uair, gu 'n robh e comasach a toirt bhàrr aon, agus a cur air aon eile air nach robh i roimhe; mar bu bhitheanta gu 'n robh i na b' aotruime le 'cur, na nuair a thigeadh i a thaobh nadair.

CUR NA BRICE NADURRA.

O chionn ùine mhór chleachd na Gàidheil a bhi 'cur na bric nadurra, 'se sin a bhi 'ga toirt bhàrr neach air an robh i eutrom, 's 'ga cur air gairdean neach eile. Ged a bha so coitichionn am measg nan

Gàidheal, gidheadh cho robh e aithnichte am measg nan Gall ; agus tha e air 'innseadh dhuinn gu'm b' i a' bhaint'earna *Mary Wortley Montague*, anns a' bhliadhna 1721 a thug am fasan so bho na Turcaich a dh' ionnsuidh nan Sasunnach, oir chaidh a' Bhreac-nàdurra a chur air a mac le soirbheachadh, ann an *Constantinople*, agus air a naoid-bean nighine, an déigh dhoibh tilleadh do Bhreatunn. B'i so a' chend urra air an deachaidh a' Bhreac-nàdurra chur am measg nan Gall.

Tha *Mungo Park* ag innse' dhuinn ann an eachdraidh a thurais do mheadhon tìre *Africa*, gu'n robh an cleachdadh so coitichionn am measg nan daoine-dubha ; ach 's ann am measg nan *Circassianach*, mar is barail do mhóran, a thòisich e, a chum maise am mnathan, a tha anabharrach àillidh, a thèarnadh.

Bha fuath aig a' chuid bu mhò do 'n t-sluagh, ard agus iosal, agus lighichean Sasunnach, do 'n chleachdadh so, ré ùine ; agus cha do gabhadh ris gus an d' fheuchadh e air sè ciontaich a bha air an dìteadh gu bàs. Ghabh iadsan an galar, fhuair iad a' chuid a b' fhearr dbeth, agus chaidh an cur mar sgaoil. Air ball anns a' bhliadhna 1726 chaidh a cur air an teaghlach rioghail, agus 'na dhéigh sin, ghnàthaich an rioghachd air fad e.

Ged bu bhitheanta leis a' Bhric-chuir a bhi na b' eutruime, gidheadh cha 'n eil teagamh sam bith ann, nach robh tuille phearsa 'gan gearradh as leis a' Bhric-chuir na leis a' Bhric-nàdurra ; oir cha robh an té nàdurra ach 'na greisean, 'nuair bha 'n te chuir an còmhnuidh air siubhal ; agus ged a bha mòran a' caochladh leis a' Bhric-nàdurra, gidheadh, 's iomad neach anns an rioghachd nach gabhadh a' Bhreac mur rachadh a cur.

Gu fortanach, fhuaradh a nis seòl furasda agus cìnnteach airson na Bric-nàdurra a chumail uainn ; air chor agus gu bheil reachd air a chur a mach leis a' Pharlamaid Bhreatunnaich, a' bacadh a bhi 'cur na Bric-nàdurra, agus ag ràdh gu 'n teid neach sam bith a chuireas i a smachdachadh.

Do Sheirbhiseach fìor dhìleas

ROB RUADH.

30 Mios na Clùine, 1840.

CUMHA

Air Eòbhan Mac Lachluinn, am fili Abrach, Fear-riaghlaidh sgoil nan Cànan ann am baile seann Abar-readhain ; a dh'éug ann an tréine a làithean, agus an àirde a bhiùthais.

'S mi riubhal fo dhubhar a' Mhill
Tha 'sgàileadh na Cill* so shuas,
Tha m' aigne trom osnachail tìom,
'S mo shòlas cha phill ri luaths.
Tha mulad, tha mulad 'gam chràdh,
O'n chaireadh thu 'n tàmh nan leachd,
A chaoimhich 'bu dealasaich gràdh,
Mhic Lachluinn nan Dàn lan beachd !
Mo chreach ! ged a b' òrdhearc do ghnàs,
Ge b' iomadach d' aireamh bhuaidh,
Gu'm b' éudar dhuit strìocadh do 'n bhàs,
'Us laidhe 'n caol-thàmh na h-uaign.

* Cill Mhòidein.

Mo leòn gu 'a do strìoc thu che tràth !
 Mo bhròn gu 'n do thàmh cho luath !
 Dh' fhàg so sinn fo airteal 's fo phràmh
 'S fo smalan 's an Airde tuath.
 Gu'n d' thug thu lom-sgrìob oirnn, a Bhàis,
 A dh' fhag sinn gu cràiteach, bochd,
 Ar n-àr-choill, an àilleachd a fais,
 A ràsgadh e thàrr gu stochd !
 Gu 'n d' fhàg thu Lochabar fo bhròn
 Cha leighis ar leòn ri luaths ;
 Gur géur so a chàicidh a laidh òirnn
 O'n mheath thu ar Dèchas usinn !
 Gu 'n spùinn thu usinn tuigear nan téud,
 A rianadh an t-séis le dòigh ;
 Ard-iùlair na fileachd 's gach séud
 Bha 'n ealaidh na Gréig 's na Ròimh.
 Fear-eòlais gach cainte measg sluaigh ;
 Sàr thuigsair gach buaidh fo'n ghréin ;
 Sàr ghliocair gach rùnachd tha shuas
 Feadh chian-imeachd chuairt nan spéur.
 An t-Abrach, Mac Lachluinn nan Dàn,
 An Gaël a's àirde cliù ;
 A bha de gach nàisinnachd làn
 'S a dh' fhòghlum gach gnàs a b' fhuil.
 Bu mhilis do chòmhradh 's do cheòl,
 'S gu 'm b' fhileanta glòir do bhéil ;
 Có nis chuireas rannachd air seòl,
 Mo nuar ! o'n nach beò thu féin ?
 Tha fili nan aimsir gun lùth,
 Air breothadh 's an ùir o chian ;
 Cha dearrs gath na gréin air a shùil,
 'S tha spiorad a chiùil gun mhiann.
 Thig Earrach, thig Samhradh mu'n cuairt,
 'S thig Foghar nan sgual 'nan déigh,
 Thig Geamhradh, le 'ghailbhinnean fuar,—
 Ach có 'rannas duan g' an seinn ?
 Ach, nochdaidh an t-Earrach, 'na thrà,
 Gu'm beil e a'm bàigh do'n t-seòd,
 Chionn sgaoilidh e 'ghorm-fhalluing àidh
 Gu driùchdach, trom, tlàth, air 'fhoid.
 'S an Samhradh, le dhìtheannan sùtaigh,
 Ni cionthar mu bhruaich do theach ;
 'S na dhéigh, thig am Foghar, fo ghruaim
 A sgeadachadh d' uaigh' le dreach.
 'S ge colgach, neo-bhàigheil, du-ghruaim
 A Gheamhraidh neo-thruacaint', ghuùth,
 Gu 'n siubhail e 'g osnaich mu d' thuam,
 A' sìleadh nam fuar-fhras dlùth.
 Tha mulad, tha mulad 'gam chràdh,
 O'n chàireadh thu 'n tàmh nan leachd,
 A chaoimhich 'bu dealasaich gràdh,
 Mhic Lachluinn nan Dàn lan beachd.

NAIGHEACHDAN.

Tha a' Phàrlamaid, ard-chomhairle na rìoghachd, air sgaoileadh fad na bliadhna seo; agus da rìribh, taobh mach do chonnsuchadh, agus do dheasboireachd, agus caint ard, 's beag a rinneadh o'n chruinnich i. Tha comhstri làidir eadar an dà bhuidhinn mhór tha sa' Phàrlamaid, na *Whigs* agus na *Conservatives*, (mar theirear ri sa' Bheurla,) co a bhios a stigh agus co a bhios a mach. Tha speran mór na rìoghachd an làimh na dara buidhne; agus, mar is madaarra, rinn iad greim bàis air. Tha 'n fheadhain eile a' togairt 'fhaotainn 'nan cumhachd féin. Cha do labhradh barrachd riabh ann am Seisein Parlamaid, na air a' bhliadhna chaidh seachad; agus cha d' rinneadh riabh anns an ùine cheudna, nas lugha do mhaith. "Móran sgalan 's beagan ollainn," mar thuirt moisein 's e 'lomairt na muice.

Thugadh oidhirp amaideach le *Louis Bonaparte*, mac bràthar *Napoleon* air rìoghachd na Fraing a thogail as a leith fein, agus ceannairc a dhùsgadh an aghaidh an teaghlaich rìoghail, tha air an àm, thairis orra. Bha 'm baobhaire gun chiall a thug an oidhirp so, ann am Glaschu, far am faca sinn e. 'Na dheatbh 's 'na dhreach tha e coisach ri bràthair 'athar. Chaidh an duine so, agus tri fichead do dhaoine cho bras, amaideach ris féin, thairis á Sasunn do bhaile-mór air leathar na Frainge, ris an canar *Boulogne*, (no Beul-na-h-aibhne). An déigh dhoibh dol air tìr, thog iad am bratach, agus dh' fhench iad na saighdearan a mhealladh gu éiridh maille rìnta; ach chaidh seo 'nan aghaidh: bha 'n t-arm dileas do 'n rìgh, agus cha d' fhuair an sgaomair so a h-aon a sheas e. B' éigin da teicheadh. Thug e an soitheach air; ach ghlacadh i. Thug e'n sin bàta air, e féin 's a luchd-leanmhuinn. Chaidh am bàta thairis; ghabh iad gu snàmh, loisg na saighdearan orra, mharbhadh cuid diubh, bhàthadh cuid eile, agus ghlacadh càch.

Tha *Louis Bonaparte* a nis an gainntir, fo ghlaïs agus fo fhreiceadan; tha a' chùirt a tha r'a fheuchainn gu suidhe an ùine gheirid; agus is dòcha 'n àite coron rìgh a bhi air a cheann, gur taod na croiche 'chuirear mu 'amhaich, no gur prìosan is dachaidh dha a' chuid is mò d'a làithean.

Chuireadh Long mhór chogaidh as an Fhraing chum cnàmhan *Napoleon Bonaparte* 'thoirt as an eilean *St Helena* far na bhàsaich e, agus an tiodhlacadh anns an Fhraing! Cha 'n eil teagamh againn nach bi tòrradh mòr air a thoirt dà—an amaideachd thruagh! Dh' fhaodadh rìghrean, agus daoine mór an t-saoghail gliocas fhoghlum o aon sealladh a ghabhail do chlaigeann agus do chnàmhan an duine so. Ciod è dhèasan an diugh a' mhòrachd agus a' ghldir shaoghalta agus an t-urram air an d' ràinig e? Bheir sinn cùntas air an tòrradh so 'nuair thachras e.

Tha 'm fogharadh a' tighin air 'aghart, ach bithidh e anmoch. Tha 'm bàrr coirce agus crineachd tróm; agus nan tigeadh sìd ghrianach, thioram, theth, bhiodh e tarbhach. Ach dh' fhàilnich am Buntàta am bitheantas air feadh na Galldachd. Is duilich

leinn a ràdh, mur tig tiormachd agus teas an ath-ghoirid, gum bi am bàrr uile anmoch agus neo-thorach : ach 's gràsinhor am Freasdal a tha 'ga riaghladh so ; agus tha dòchas againn nach 'eil fath mòran eagain fhathasd. Tha 'bhuain air tòiseachadh san taobh-deas, agus an ceann seachduin no deich làithean, bidh i gu math coitcheann.

Tha 'n t-slighe iarainn eadar Glaschu agus Ionar-Air a nis réidh, agus na carbadan smùid a' falbh air. Tha anabharra sluaigh 'gan giùlan air, mu thimchioll dà-cheud-deug pearsa gach latha. Tha na carbadan so a' ruith os ceann fichead mìle san uair ; ach ann an Sasunn tha cuid diubh a' ruith dà fhichead mìle san uair. 'S mór an t-atharrachadh a tha iad a' deanamh air an dùthaich, 's anabharrach an caomhnadh ann an ùine 's ann an cosdas do luchd-turuis.

TRATHAN NA GEALACHÈ.

Mios-MEADHOIN AN FHOGHARAIDH, 1840.

A' cheud cheithreamh air an treas là.

Solus làn air an aon-là-deug.

Ceithreamh na h-barra-dhuibh air an ochda-là-deug.

Solus ùr air a' chòigeamh-là-fichead.

FOCAL D' AR CAIRDEAN.

'Bhuair sinn lùir no dha a' feòraich an robh sinn air ar pàigheadh leis a' chomunn ann an Sasunn air son Gàidheil a chur lorrach, agus 'gar diomoladh airson a' lethid. Tha againn ri ràdh nach 'eil son fhocal fìrin anns na tha iad mar na a' cur as ar leth. An comunn air son Gàidheil a' chur do Àmearic do *Australia*, do *New Zealand*, no do dh-aith air bith eile, cha do cheannach uiread agus son Chualtear uaign, ni mò thug iad, sgillinn ruadh seachad chum a chòrd a dhìol. Tha Comunn Gàidhealach Luantinn a' gabhail ceud àireamh sa' mblios uaign, agus tha iad so air an toirt an nasgaidh d' an luchd-dùthcha. Airson tuarastail, cha deachaidh uiread agus son sè agillea fathasd ann an làimh no ann an pòca 'n fhir air a' bheil cùram fad bliadhna, a chur r'a chéile. Thugadh cuireadh do mhinistearan na Gàidhealtachd sgrìobhadh airson a' Chualteir, agus mar so maith, an luchd-dùthcha chur air aghaidh ; ach cha d' fhuair sinn agriob pinnach o dhithis diubh o'n thòisich sinn. Mur 'eil nithe ceart no freagarrach mata 'nar thuilleagan, cò is coireach ach iadnan nach gabh uiread do shaothair a's peann a tharruing air a shon ? Tha cuid diubh o'n robh dùil againn ri culteacadh, agus cha chreid sinn nach dean iad so fhathasd.

Taing d' ar caraid ann an Eirinn, a chuir an dàn mu ràidhean na bliadhna d' ar n-ionnsuidh ; agus mòran taing do " Iain Dileas " agus " Iain Bàn. " Anns an ath àireamh ob' iad, am feum a rinn iad againn. Taing, mar an ceudna do " M. R. " ann an Ionmharmhoireastan, ach chuireadh an mi ceudna d' ar n-ionnsuidh le caraid eile.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE.

Edward Knull, Printer to the University, Duhlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH AN FHOGHARAIDH.

AN 8^{mh} ÀIREAMH.]   OCTOBER 1, 1840.   [Pàis 6 SGILLEAN.

CONTENTS :—The Smuggler, page 169.—Familiar Dialogue—Mount Vesuvius, 173.—The Highland Freebooter, 179.—Emigration to Cape Breton and Prince Edward's Island, 182.—Emigrant Ship for New Zealand, 183.—British Association, 185.—Australia—New Zealand—Canada, 187.—News, 188.—Phases of the Moon, 191.—Notices to Correspondents, 191.

AN CÌS-SHEACHNAICHE.*

Tha e 'na dhleas' nas do gach iochdaran a bhi dleas agus ùmhal, agus géill a thoirt do nachdaranaibh, agus do laghannaibh a ta gu glic air an dealbhadh air son leas coitchionn gach rioghachd. Thug an t-abstol Pòl àithne do Thitus, ag ràdh, “Cuir an cuimhne dhoibh bhi ùmhal do nachdaranachdaibh, agus do chumbachdaibh, freagarrach do luchd-riaghlaidh, ullamh chum gach uile dheadh oibre.”—(Tit. ìi. 1.)

Am measg gach seòl air am bheil lagh na dùcha 'ga bhriseadh, cha'n 'eil, feudaidh e bhi, a h-aon nì's neo-ìomchuidh agus nì's cunnartaiche na bhi a' reic agus a' ceannach dìbhe làidir, agus nithe eile an aghaidh lagha na rìoghachd, gun na cìsean sin ìochdadh air an son, a chùnnacas freagarrach le luchd-riaghlaidh a chur no 'leagadh orra. Is liòmbor mi-bhéus, truaighe, agus bochdainn a dh' eirich riamh o'n chleachdadh so air feadh Gàidhealtachd na h-Alba, agus ann an àitibh eile; agus bu choir a smuaineachadh nach urrainn beannachd an Tighearna bhi ann an obair a ta 'ga deanamh gu neo-laghail, agus far nach 'eil a bheannachd-san, cha ruig a leas dùil a bhi ri fìor bhuannachd. Tha e air 'àithne dhuinn an dlighe fein a thoirt do na h-uile; “Càin dhàsan d'an dlighear càin, agus cìs dhàsan d'an dlighear cìs.”—(Rom. xiii. 7.)

Is leòir an cùnnatas so a leanas air duine truagh, a bha 'diùltadh na cìs dbligheich iocadh, chum rabhadh a thoirt do na h-uile uamharrachd a ghiùlain an-ìochdmhoir a sheachnadh. Bheir sinn an cùnnatas seachad ann am briathraibh ministear àraidh a bha 'na shùil-fhianais air mar a thachair.

“Air feasgar annoch aig deireadh an fhogharaidh,” deir am ministear, bhuaileadh gu cruaidh dorus mo thighe, le neach a bha 'gam iarraidh gu dol a dh' fhaicinn duine truagh, a bha a réir coslais, an glaic a' bhàis le leònadh a fhuair e ann an tuasaid an aghaidh cuideachd

* The Smuggler.

an rìgh, leis an do ghlacadh e le deoch neo-laghail. Bha'n òidhche anabarrach dorch, agus ànradhach ! Bha'n dealanach a' boillsgeadh o gach neul, agus a' soillseachadh gach béinn agus còmhnaidh ; agus bha bùireadh an tàirneanaich co àrd agus òillteil, is gu'n saoiladh neach gu'n réubadh e an iarmailt as a' chéile. Bha 'n duine a thàinig 'gam iarraidh, 'na mharaiche cruaidh, dubh, àrd, a chunnaic mòran seirbhis, ach air gach seòl 'na dhuine suairce agus béusach. Bha sgàil-lochran aige 'san aon laimh, agus lorg làidir dharaich 'san laimh eile. Bha eagal orm dol maille ris agus tha mi 'g aideachadh nach bu toigh learn an toiseach mi fein earbsadh ri neach nach faca mi riamb roimhe, air òidhche co doilleir agus duaichnidh ri so ! Dh' aithnich esan so, agus thubhairt e, " Feudaidh e bhi gu'n tig thu sa' mhadainn, ach tha mise 'gad dheanamh cinnteach nach ruig a leas faitcheas sam bith a bhi ort dol maille rium an nochd, oir tha eagal orm nach faic mo chompanach an là maireach." Air domh so a chluinntinn rùnaich mi dol maille ris air ball, agus thug mi balach mòr, foghainteach, a bha 'na sheirbhiseach agam, agus tarbhi-mhadadh a bha stigh, comhladh rium. An déigh astar mòr a dheanamh feadh chreagan agus gharbhilach, ràinig sinn tràigh na fairge, agus thugadh a steach mi do bhothan snarach, a thogaidh os ceann a' chladaich. An so cha robh ni ri fhaicinn ach créutair truagh 'na shìneadh air seid chonnaich, a' gearan, agus ag osnaich,—air a chlaoidh le fuachd agus tinneas,—ag éigheach gach tiota le goirteas agus cràdh a lotan,—agus a' caoidh na crìche chum an tugadh e le 'dhroch-giùlan fein ! Bha 'eudach air a réubadh, agus làn fola ; agus dh' innis e gu'n robh e an là sin fein, a' cathachadh an aghaidh muinntir an rìgh,—gu'n do leònach gu searbh e,—gu'n theich e natha,—agus air eagal gu'n glactadh e, gu'n d' fholuich se e féin sa' bhothan bhoichd so ! Bha'n sealladh da rìreadh tiomhaidh a mach agus a stigh ! Bha fuaim na gaoithe eagallach, a' dol ann an co'-bhoinn ri gair nan tonn a bha 'bualadh le torman oillteil an aghaidh nan creag sin a bha 'cuairteachadh na tràgha ? Dhlùthaich mi ris an duine bhoichd a bha cur char deth le h-àmhghar do-chur an céill, air a' bhadan chonnaich sin a bha fuaidhe air an làr ! Chunnaic mi le solus fann an lòchrain gu'n robh dreach a ghrùis a' dearbhadh gum bu sheann seòladair e, a dh' fhuiling moran denchainn agus cruadail ! Mhothuich mi ged bu shearbh a bha e air a chlaoidh, gu'n robh toil aige labhairt rium gu h-uaigneach ; agus mu dheireadh smèid e le 'laimh mar chomharra dhoibhsan a bha stigh iad a dhoi a mach. Rinn iad sin, agus dh' fhàgadh mise a'm aonar maille ris an duine thruagh. Dh'iàrr mi air gach ni a bha 'cur dragh air 'inntinn, a leigeadh ris domh gu saor, agus gu h-àraidh na peacanna sin a bha 'ga chlaoidh le agartas coguis. Thug so beagan comhfhurtachd dha, agus dh' innis e gach ni gu toileach. " Tha thu 'faicinn an so" ars' esan, " peacach liàth, a thug e fein suas 'na chreich do gach guè singidheachd, ana-measarrachd, agus olc,—peacach gràineil a chaith a làithean anns gach ana-cneastachd agus droch-bheairt ! Bha mi a'm' uail do chride m' athar, agus a'm' aoibhneas do chridhe mo mhàthar. Rinn iad an dìchioll chum gach ni maith a sparradh air m' inntinn. Choimhlion iad gach dleas' nas do m' thaobh, agus chuir iad deagh

einimpleir a ghnàth romham. Rugadh mi ad Sasunn, agus fhuair mi deagh fhoghlam. Bha mo phàrantan ag iarraidh m' àrach air son na h-Eaglais, agus ministear a dheanamh dhìom, ach cha tugainn géill d'an comhairle, air domh, eadhon aig an àm sin, deanamh suas ri droch companaich! Mu dheireadh, ruith mi air falbh om' pharantaibh,—ghabh mi air luing a bha ri réubainn, creachadh, agus gach gnìomh mì-laghail. Bha mi ealanta agus tapaidh anns gach drochbheairt; ri àine, rinneadh a'm' cheannard air an luing mi, agus o'n àm sin gu ruig an là àmhgharach so, bha làmh agam anns gach malairt mì-laghail. Aig Dia a mhàin tha fios air mènd agus uamharrachd m' ain-gidheachd-sa! Cha'n urrainn neach sam bith cruadal agus àmhghar beatha a' chis-sheachnaiche a thuigsinn, agus cha smuainich duine beò air gairge agus ain-ìochd na muinntir sin, a ta air an cleachdadh ri réubainn agus ri gnìomharaibh neo-cheadaichte! Cha mhò orra beatha duine na beatha cuileig, agus tha'n tlachd a ghnàth ann an gnìomharaibh fuitheach agus bàsmhor! Ach mo thruaighe mise! am measg gach gnìomh eile d'am bheil mi ciontach, tha aon a ta luidhe gu tròm air mo chognis, ged tha deich bliadhna fichead 'on a rinneadh e! O Thighearna, cha'n fhaigh mise maitheanas a chaoidh! O! gu'm faighinn tròcair! O! gu'm biodh an t-aon chiont' uamharra so air a dhubhadh a mach!

Mortadh—mortadh!! O! am mortadh oillteil do'm bheil mise ciontach! Bha òganach againn air an luing a bha mu chùig bliadhna déag a dh' aois,—mac companaich a bh'agam a fhuair bàs. Bha e 'na ghiullan suairce, sàmhach, stuama, air gach seòl neo-iomchaidh air son na h-oibre chum an do chuireadh e;—ach cha robh cairdean aige dh' ionasuidh an rachadh a chur,—agus cha robh an sgioba toileach air dealachadh ris, air eagal gu'n ìnnseadh e gach ni a bha e 'faicinn! Bha oidhche ro dhorch ann mu'n àm so do'n bliadhna, agus air do'n luing a bhi air a luchdachadh le mòran dibhe, chaidh a' chuideachd aile air tìr le làn bàta do'n deoch, ach a mhàin an t-òganach agus mise. An àm dhuinn a bhi comhradh ri chéile, thug e, mar smuainich mise cas-fhreagairt orm;—agus air domh a bhi 'san àm tuille's blàth le deoch, las mo chorrnich,—rug mi air tuaidh a bha làimh rium,—bhuail mi e le buille trom a dh' fhàg gu'n deò e ann am priobadh na sùla,—agus, Och mise! thilg mi sa' chuan e! O! fuaim nan uisgeachan an usir a thuit a chorp annta,—fuaim nach deachaidh fathast, agus a chaoidh nach téid as mo chluasaibh-sa:—fuaim nach do dheal-aich rium am measg ruidhteireachd chompanach misgeach! Och. is duine truagh, dòrnuineach, agus cailte mise do rìreadh! Ann an aislingibh na h-oidhche tha mi 'faicinn an òganaich a mhort mi, 'na sheasamh fa'm chomhair! Is minic a chlisg mi ri agread an eoin-mhara, an duil gu'm b'e éigh a' ghille a chuir mi a stigh do shìorruidheachd a bha mi 'cluinntinn! O! ciod a dh' éireas domh? Chuir mise do shao-ghal nan spiorad e, gun rabhadh aon mhionaid a thoirt da,—eadhon do'n t-saoghal eagallach sin, chum am bheil mi fein, a nis, a' greasad gu luath! O! an urrainn tròcair a bhi ann do chiontach co gràineil ris-sa? Cha'n urrainn—cha'n urrainn!"

Cha'n 'eil iusleachd air cùntas a thoirt air an àmhghar agus a'

chraonadh, leis an robh an creutair truagh so air a chlaoidh! Bha guighdean corruich Dhé air an sàthadh 'na chridhe agus 'na choguis!

Chuir mi a' cheisd ris, "Cia mar a chealaich e am mortadh o chompanaich?" "Le bhi deanamh a mach" ars' esan, "gu'n do thuit e sa' chuan, trid dorchadais na h-oidhche. Cha'n 'eil teagamh nach robh amharus aca orm, ach cha robh fianuis, no dearbhadh air bith ann; agus bha sinn uile tuille's dileas do aon a chéile 'nar n-aingidheachd chum coire fhaotuinn do ni sam bith a rinneadh leinn air neach eile! Mar a thubhairt mi cheana, cha robh càirdean aig an òganach bhochd, chum ceisd a chur no foighneachd m'a thimchioll; agus geid nach b' fhad' a bha cuimhne aig càch air tha e a là agus a dh' oidhche fa chomhair an' inntinn-sa; agus o'n uair eagallach anns an do bhuail mi am buille bàsmhor air, cha robh 'iomhaigh aon mhionaid as mo shealladh!"

Bha mi dìreach gu toiseachd air comhfhurtachd a thoirt da, agus air guidhe as a leth ri Athair nan uile thròcair, an uair a léum dithis do chuideachd an rìgh a steach do'n bhothan, agus léigh feachd-mara maille riu. Dh' innis an léigh nach biodh e ùine sam bith beò, agus nach robh ann ach diomhanas doibh prìosanach a dheanamh dhethe! An uair a chunnaic iad so, dh' fhalbh iad maraon, agus thòisich mise air comhfhurtachd an t-soisgeil a thoirt do anam an truaghain àmhgharaich so."

"O! am bheil tròcair idir ann?" ghlaodh e, agus e a' crith o 'bhàrr gu 'bhònn—"tròcair air son peacaich cosmhail rium-sa? Eisd-éisd—cluinn torman nan tònn!—tha'n corp a dol sìos—sìos—sìos!—Eisd!—léir-sgrìos!—truaighe!—ifrinn!"

Rinn mi gach dìchioll air sólas a thoirt d'á anam, agus air tròcair Dé a sluchadh as a leth,—ach mu dheireadh, cha'n éisdeadh e gu stòlda, ach a sìor-labhairt air mortadh—air bàs—air tonnaibh—agus fuil! Chuir e ceisd, agus an uair a thionndaidh mi chum fresgradh a thoirt da, ghrad léum an spiorad a mach as a' chorp! Sheall mi air ni 's géire le solus an lòchrain,—bha e 'na mheall creadha,—'na chorp gun lùth gun deò,—eagallach ri amharc air, le a dhòrnaibh air an teannghlasadh,—a bhéul agus a shùilean fosgailte,—agus a ghnùis air a toinneamh as a cruth agus á riochd nàdurra le cràdh cuirp agus inntinn! Cha téid an sealladh so gu bràth as m' aire, agus bu leòir e chum toirt air na h-uile, nam faiceadh iad e, gach guimh toirmisgte agus mi-laghail a chur air cùl.

Thugaibh fa'near a' chrìoch chum an tainig an duine truagh so, a bha air a shònrachadh le 'phàrantaibh gu bhi 'na mhinisteir chum soisgeul glòrmhor Chrìosd a shearmonachadh! Ach thug droch companaich air, cùl a chur ri Dia, agus mar sin, chaidh e céum air céum air aghaidh ann an aingidheachd, gus an do chrìochnuich e a thuras ann an àmhghar do-thuigsinn! A luchd-léughaidh Chuairteir nan gleann, faicibh an so crìoch dheireannach duine a bha riamh eas-ùmhail do laghannaibh Dhé agus dhaoine! "Cha 'n 'eil sìth ann, deir Dia do'n aingidh." Bha'n cuan doinionnach, air an robh an creutair truagh so a' seòladh gu tric, a' cur r'a obair mhi-laghail féin, 'na shàmhladh freagarrach air an trioblaid leis an robh 'inntinn air a claidh rè na h-ùine a bha mise maille ris! Bha e 'deanamh a mach nach b' ur-

rainn trècair a' bhí ann do pheacach co gràineil ris féin ; ach an so, bha e ann an an-earbsadh á enfachd fola Chrìosd ! Cha robh e 'faicinn gu'n robh an Slànuighear cumhachdach gu tèarnadh,—seadh, “ Co-musach air an dream a thig a dh' ionnuidh Dhé trid-san, a thèarnadh gu h-iomlan.” Gabhaibh rabhadh, ma ta, o ghiùlan, agus o chrìch an duine àmhgharaich so ! Bithibh ùmhal do uachdaranachdaibh, agus do chumhachdaibh,—freagarrach do luchd-riaghlaidh,—agus ullamh chum gach nìle dheadh oibre. “ Thugaibh do Cheasar na nìthe a's le Ceasar, agus do Dhia na nìthe a's le Dia.”

SGIATHANACH.

CÒMHRADH.

CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDNEACH.

Cua.—Na phill thu Eachainn ! Cha riaghailtiche thig a' ghealach ùr oiran uair sa' mhìos, na chithear thusa ann an Glaschu.

Each.—Chithear mise, le 'r cead ; ach có chunnaic a' ghealach ? Ma tha gealach agaibh, 's e mo bharail gu bheil i am bitheantas san earra-dhubh. 'S minic a thog mi mo shùil air a tòir, ach sin sealladh nach faca mi fhathasd 's cha 'n iongantach leam, 's iomad neul tiugh dorcha, salach, 'tha eadar sibhsè 's a gnùis ghlan fhlaithail. 'Saoil sibh nach do smuaintich mise 'n oidhche roimhid gum faca mi, mu dheireadh, gealach Ghlaschu. Bha mi 'gabhail air m' aghart gu ceann sràide, bha 'n oidhche dorcha duaichni ; bha mi a' slugadh na toite mar a b' fhearr a b' urrainn domh, agus faicear, mar a shaoil mise, a' ghealach làn 'na h-àirde shuas anns na speur-sibh mu m' choinneamh. “ Tha so,” arsa mise, “ 'na nì iongantach, gealach làn an Glaschu 's nach 'eil aca ach a' ghealach ùr a nochd an Tìrithè.” Ach ciod a th' agaibh air, ghabh mi air m' aghart. Dh' fhench mi 'fhaicinn an robh bodach-na-gealaiche cróm a' càramh a chuarain mar a b' àbhaist da ; ach an àite sin 's ann a chunnaic mi uaireadair mòr gu h-àrd sna speuraibh ! Stad mi—shìab mi mo shùilean le muilchin mo chota-mhóir, ach 's ann a bha 'n t-uaireadair air a shoilleireachadh leis an t-solus dhruidheil sin ris an can sibh *gas*, agus an àite bhì crochte anns na speurabh shuas 's ann a thuig mi gu 'n robh e ann an turraid àrd eaglaise. “ Bu tù,” arsa mise, “ gealach nan tràth da rìribh.”

Cua.—Na shocruidh do cheann fhathasd, Eachainn, an déigh gleadbhraich a' charbaid iaruin ? Tha cuimhn' agad bha do cheann san tuainealaich o'n lá mu dheireadh a bha thu san àite so.

Each.—Ma tà, le 'r cead, cha' bu lugha a' bhreisleach anns an robh mi 'n raoir—chunnaic mi sealladh a thug bàrr air an each iarninn fhathasd.

Cua.—Tha mi 'tuigsinn ; bha thu 'g amharc Beinn Bhesubhiais, a' bheinn theine.

Each.—Thachair sibh air—bha mi sa' cheart àite. B'i beinn an uamhais i da rìribh ; ach 's maith leam gu 'n d' thainig sibh thairis air a' chùis, oir cha do thuig mi gu ro mhath mòran do 'n

ghleòramas a bha r'a fhaicinn, agus chuir mi romham mineachadh iarraidh oirbh air cuid do na nithibh.

Cua.—'Se do bheatha, Eachainn, innis domh na chunnaic thu.

Each.—Chaidh mi le Niall mo mhac, agus balach eile 'dh' amharc a' ghnòthuich so. Lean sinn sruth mòr do shluagh a bha 'gabhail an rathaid, gus an d'ràinig sinn cachailea mhór, far na thog iad a' chis. B'i sin a' chachailea rionnagach! Ma bha aona chrùisgein crochte ri ursanna na cachailea so, agus air geuga nan craobh air gach taobh do 'n t-slighe air an robh sinn a' siubhal, bha mìle ann, agus gach aon diubh laiste. Tha mise 'g ràdh ribh gum bu shealladh bòidheach e. Cha b' e 'm beagan ùillidh a chosd iad.

Cua.—An ann do dh-iarunn a bha sligean nan crùisgeanan?

Each.—Iarunn! Cha 'n ann da rìribh, ach do ghloine loinnearach as am faodadh a' bhan-rìgh féin a fion òl. Ghabh sinn air ar n-aghart. Thainig a nis oirnn ceòl mìlis fonnmhor, agus cha b' e sin ceòl an aon fheadain; bha còisri chitil le gach inneal a chunnacas no a chualas riabh, a' cur dhiùbh. Bha a' chuideachd a' cruinneachadh—anabharra sluaigh—thuirteadh ruinn gu 'n robh trì no ceithir do mhiltean ann, do gach seòrsa: cuideachd eireachdail air m' fhocal. Thainig sinn gu bruaich air na sheas sinn, calg dhèreach mu choinneamh na beinne mòire, agus dluth do lochan mara aillidh air an robh iomad bìrlinn chaol, rìomhach, a' snàmh. Chuala mi ainm an lochain so, ach dhi-chuimhnich mi e.

Cua.—Bàgh *Naples*—cala co àillidh thèaruinte 's a tha air nach-dar an t-saoghail.

Each.—Bha baile mòr taobh eile 'chaoil so, an cois na tràghad, cosmbail ris an Òban no Tobarmboire, nuair tha duine 'seòladh a stigh do na h-àiteachan sin, ach gu 'n robh na sràidean 's na tighean rìoghail air chumadh ro-neònach, eu-coslach ri aon tighean a chunnaic mi riabh.

Cua.—Na cuireadh sin iongantas ort Eachainn, thogadh cuid do na tighean sin air am faca tusa samhladh no dealbh, o chionn dà mhìle bliadhna, agus 's e ainm an dara baile-mòr *Pompeii*, focal tha 'ciallachadh, *Baile na h-uail*; agus ainm a' bhaile eile, *Herculaneum* 's e sin ri ràdh, baile *Hercules*, duine bha ainmeil 'na linn 's 'na latha féin; gabh air t' aghart.

Each.—A suas o chùl a' bhaile-mhóir so, thòisich Beinn Bhesù-bhiuis air éirigh; agus ged a b' eòlach mise air beanntan Gàidhealtachd na h-Alba o m' òige—

Cua.—Air t' athais, Eachainn; ciod a' bheinn is àirde tha 'n Tìrithé?

Each.—Ud ud! Cha ruig sibh a leas tighin cho teann orm; bha mise 'buachailleachd a'm òige sa' Chnoc-Mhuileach, agus ag iasgach an sgadain an Loch Sgabhaig san eilean Sgitheanach; agus bha mi 'dol air m' aghart a ràdh gum bu duilich a thoirt orm a chreidsinn gum bu shamhladh, no dealbh, a bh' ann idir: cha 'n fhaca mi riabh àite bu chosmhaile ri coir'-eisg, an Loch Sgabhaig. Bha béinn os ceann beinne, 's iad ag éiridh gu àirde nan spéur;

bha glinn a's coireachan dorcha domhain mu 'n timchioll; ioma stùc àrd eagalach, ioma cas-chreag, agus garbhlaichean corrach o'n tionndadh fiadh nam beann air falbh le geilt. Bha mi 'deanamh dbeth gu 'n gabhadh e leth-latha fada samhraidh dhomh dìreadh gu mullach na beinne a b' àirde.

Cua.—Cha 'n iongantach sin, oir tha a' bheinn mu cheithir mìle troidh air airde os ceann na fairge.

Each.—Nach e sin a bha iad ag ràdh; ach 's e 'chùis-iongantais orm ciamar a b' urrainn iad a thoirt air an t-shamhlachadh, no an dealbh, amharc co àrd, agus ar fradharc a mbealladh mar a rinn iad. Cha b' urrainn domh 'thoirt orm féin a chreidsinn nach robh a' bheinn féin, agus an tìr mu 'n caairt-dhi mu choinneamh mo shùil. Bha 'chuid eile mar obair dhruidheachd dhòmhsa. Bha nis an deatach a' tòiseachadh, agus bha i a' cinntinn na bu duibhe agus na bu dòmhla, gus mu dheireadh an d' thainig boillsge dealanaich mu ghuala na beinne móire, tein-athair a shoilleirich o mballach na beinne g'a bun. 'Na dhéigh sin thainig tàirneanach co àrd eagallach 's a chuala mi riabh. Chlisg mi! Cha do chuimhnich mi idir gur h-obair dhaoine bha ann; agus bha sgàth orm gu 'n d' thainig iad mar bhreitheanas, airson donadais na feadhach a bha cho dalma agus samhlaich a dheanamh air oibribh mór na cruithachd. Ach thainig dealanach air muin dealanaich, le torrann spèur a dhàisg Mactalla anns gach craig a's cnoc a's sliabh san t-sealladh; ach cha 'n urrainn domh beachd a thoirt duibh air na leanas.

Cua.—Gabh air t' aghart Eachainn, 's math a gheibhear thu.

Each.—Thòisich a nis tururaich oillteil am meadhon na beinne, beucaich agus torrann fìor namhasach. “Ma tha so 'na shamhlachadh fìrinneach air a' chùis,” arsa mise rium féin, “cha bu chulaidh-fharmaid na cluasan a bhiodh fada 'n coimhearsnachd na beinne so féin.”

Cua.—Cha robh san tururaich a chual' thusa, agus anns an torrann, ach faimeas, an coimeas ri beucaich na Beinne air an robh an samhlaichadh. Dh' fhaodadh tu co math srann an t-sheillein riabhaich air feasgar samhraidh a choimeas ri gair eagallach a' chuain ri gaillionn a' gheamhraidh, no tathunn a' choin a' choimeas ri gunnacha-mór Ionarlòchaidh air latha breith an rìgh! Cha 'n eil e comasach do neach beachd ceart a bhi aige air an fhuaim a thig o 'n bheinn so, nuair tha i a' brùchdadh a mach teine. “Smuaintichibh,” arsa fear a bha dlùth dhi 'nuair bu choimhiche i, “gu robh doinionn ghailbheach a' gheamhraidh, toirm atmhòr a' chuain mhóir, torrann spèur agus collaid ghunnacha-móra, air an aon àm a' deanamh co' fhuaim eagalach le chèile. Ged a bha sinn,” arsa esan “dà mhìle-dheug air astar, bu chulaidh-uamhais an fhuaim; agus sè mìle bho 'n bheinn, chitheadh tu snàthad chaol air an t-sràid air mheadhon-oidhche!”

Each.—Ma tà air m' fhocal, cha b' olc an fhotheid a rinn iad air. Ach gu h-àraidh nuair thòisich na sradan agus an lasair. Air bha bha mar gum biodh dòirneagan do chlachan dearga loisgeach air an uilgeil suas o mballach na beinne, àirde mhòr sna speuraibh le-

gleadhraich eagalach, agus bha stuth leaghta a' sruthadh a nuas 'na chaoiribh dearga air slìos na beinne, agus is ann an sin a bha 'n fhuaim. thar tomhas; agus anns an neul osceann beul an t-shluic chite air, uairibh 'gach dath bhios ann am breacan.' Bha mar gum biodh sruthan do stuth leaghta a' ruith a nuas o mhullach gu bonn na beinne; agus le neart nach b' urrainnear a chasgadh, a' milleadh, a' losgadh, agus a' lóm-sgrìos gach ni a thainig 'na rathad; agus chiteadh am maoim-sléibhe so a' sgoltadh as a chéile 'na shruthaibh air gach taobh, mar bha creagan agus cnuic a' cur grabaidh air 'na dheann-ruith mhilltich.

Cua.—'S ann ceart dìreach mar sin a tha Bhèsubhius, agus tha cuid do na sruthain theinnteach sin air am faca tusa samhladh leth-mhìle aid leud agus cóig mìl' air fad. Tha luchd-turuis ag innscadh dhèisinn, gu bheil na steallan lasarach, agus na clachan teinnteach sin air am faca tu samhladh, air an tilgeadh os ceann mìle troidh, agus, air uairibh os ceann dà mhìle troidh, dìreach a nuas anns an athar os ceann mullach an t-shléibh.

Each.—Ach, a Chuairteir rùnaich, 's e 'chuid do 'n t-shamhladh so is mò chuir gu smuainteachadh mi, cor nam bailtean mòr aig bun na beinne. Bha gach solus a nis air a smàladh, agus sluagh nam bailtean-móra 'nan suain—thainig aon abhainn do stuth leaghta nuas air *Herculaneum*, agus lìon e gach sràid! thiodhlaic e 'm baile gu buileach as an t-shealladh. Bha 'n stuth dìreach coslach ri Ceilp dhearg leaghte air ruith. Thainig aona mhaoin-sléibhe mòr do 'n stuth namhasach sin a nuas air a' bhaile so, agus cha robh mùr no turaid, no mullach fìghe r' a fhaicinn ann am prioba na sùl!

Cua.—'S ann mar sin féin a thachair e; thainig lom-sgrìos air a' bhaile-mhòr sin mar tha thu ag ràdh le stuth leaghta; agus bha e air an t-samhlaireach mar aon achadh lóm, air a chòmhdachadh, mar gum b' ann le brat iarunn, agus chaochail an sluagh a bha 'ga thuineachadh, gu buileach. Leis a so tha e co duilich an stuth so a chladhach air falbh, no tolladh a stigh do 'n bhaile so 's ged a bha daoine 'spealgadh nan creag;—ach cha 'n ann mar sin a mhilleadh Pompeii.

Each.—Chunnaic mi sin san t-shamhladh air a' bheil sinn a' labhairt. Thainig mar gum biodh cur a's cathamh do luathre dheirg agus do dh-éibhlean loisgeach a nuas air mullach a' bhaile sin, agus bha a shràidean agus a bhailtean riomhach air an tiodhlacadh fo 'n luathre mar a chithe' tu bothain bhuaile, air àiridh monaidh, air am falach fo 'n t-shneachda. Thainig an sin aona bhoillsgeadh mòr do theine lasarach a nuas o mhullach gu bun na beinne. Ràinig an lasair na luingis a bha sa' chala, agus chaidh iad ri theine; thug a' bheinn mhòr aon uspag namhasach mar gum biodh i ann an spàirn a' bhàis. Gun teagamh chlisg mi air m'ais le seòrsa do gheilt. Ann an tiota chaidh an lasair as, sguir an tàirneanach agus an tururaich—phill dorchdas na h-oidhche—bha samhchair mhòr ann—tharruing an sluagh an anail, agus chluinneadh sibh osnaichean 'nam measg. Ach ghrad thòisich a' chòisir-chiùil—chualas an gàire agus a' bhruidhinn, agus dh' fhalbh iad uile dhachaidh, làn thoilichte leis an t-shealladh a chunnaic iad. Agus a nis, a Chuairteir rùnaich, innis do c' uin a thachair so? c' uin

a mhilleadh *Pompeii* agus *Herculaneum*, agus c' uin a' fhuaradh a ris a mach iad? Air m' fhocal chuir e cianalas orm—oir b' uamhasach an sealladh e, eadhon ann an samhhladh féin.

Cua.—'S tù dh' fhaodadh a ràdh. Thainig agrios air mar thainig air Sodom agus Gomorrah, agus dìreach mar thig fa-dheòidh air an t-saoghal. Cha 'n eil ùin' agam an dràs air cùntas thoirt duit mu thimchioll an dòigh anns an d' fhuaradh a mach *Pompeii*, mar a chladhaicheadh a stigh ann, agus mar a rannsuicheadh e, agus na nithe a fhuaradh ann, an déigh dha 'bhi seachd-ceud-deng bliadhna air a thiodhlacadh fo'n luathre; ach fenchaidh mi so a dheanamh ann an litir a t' ionnsuidh anns an ath àireamh do 'n Chuairtear. Tha thu ag ràdh gu 'n do dhùisg an sealladh a chunna' tu iomad smnain chràbhaidh a' t' inntinn. Ciamar a b' urrainn da gun so a dheanamh? oir nach robh e ann an càileiginn 'na shamhladh air latha mór eagallach an Tighearna, nuair thig an t-aingeal cumbachdach a nuas o nèamh, air a sgeadachadh le neul agus bogha-frois m'a cheann, 'aghaidh mar a' ghrian, agus a chasan mar phosta teine; cuiridh e a chas chlì air an talamh; glaothaidh e le guth ard mar sheachd tàirneanaich, agus togaidh e a làmh gu nèamh agus mionnaichidh e Airsan a tha beò gu saoghal nan saoghal, nach bi aimsir ann ni's mò. Ach ciod an samh-lachas is urrainnear a thairgseadh air uamhasan an latha mbóir sin? Cha tugadh Beinn Sinai féin, le a crith-thalmbhainn agus a tàirneanaich agus a dealanaich, agus a dorchadas agus a doinionn, ach mar shamhladh faoin air—an là am bi aibhnichean pronnaisc a' ruith anns na claisibh a thréig na h-uisgeachan; an latha, mar tha Isaiah ag ràdh 34 and 9 anns an iompaichear na sruthan gu pìc, agus an duslach gu pronnaisc, agus am fearann uile 'na phòc loisgich. Air an là sin bidh na miltean beann loisgeach, d' a 'bheil uamhas Beinn Bhesubhiuis 'na làn fheirg, ach mar fhaileas, a' brùchdadh a mach teine agus lasraichean. Teichidh gach eilean, agus cha bhi na beanntan r' am faotainn; bidh an cuan mòr air ghoil mar amhainn; tha 'n t-athar air a lasadh le anail an Uile-chumhachdaich; tha 'n tein'-athair a' ruith o cheann gu ceann do na speuraibh; leaghaidh na creagan féin le dian-theas, agus theid an saoghal 's na bha air 'uachdar 'na chaoiribh dearga! C' àit an seas daoine 'n sin a ghabhail seallaidh air atharraichean eagallach an latha mhóir, latha bàis na cruinne? C' àit am bi tèarninteachd an sin r' a faotainn? Oh! cha bhi còisir chiùil no idir an gàire faoin r' a ehluintinn. Ciod a theasraigeas sinn o dhealanach an Dé mbóir? Ciamar sheasas a' bheinn air a' bheil sinn a' cur taic, nuair bhios na beanntan sìorraidh a' leaghadh? C' àit am faigh sinn àirc o 'n chuan ghailbheach? Nuair thig an latha mór sin, O a Shlànuigheir ghlórmhoir! bi thusa dhuinn mar fhasgadh o 'n doinionn, mar thèarninteachd o 'n léir-agrios. Bi thusa càirdeil ruinn; bitheamaid air ar faotainn annadsa; agus an sin thigeadh teine agus doinionn agus bàs agus breitheanas, cha chuir iad uile smuairin no geilt oirnn, ma tha sinn air ar faotainn air ar n-aonadh riutsa, Slànuighear nam buadh!

C.

INNSEANAICH AMERICA.

AN DARA H-EARRANN.

Cha 'n eil daoine air an cuala sinn cùntas co dioghaltach ri Innseanaich America. Mar shoilleireachadh air so, innsidh sinn an sgeul a leanas, air a thoirt dhuinn le fear a bha eòlach orra.

Thachair do bhuidhinn dhiubh, ann am malairt ri daoine geala, spiorad làidir a cheannach. Chuir iad romhpa cuirm mhisgeach, bhrùideil a bhi aca, agus an deoch làidir so 'òl. Cha do leigeadh leis na mnathan deur dhi fheuchainn. Chuir iad an airm-chattha as an rathad, as eagal a chéile 'mhurt, nan éireadh tuasaid. Chaidh an deoch mu 'n cuairt; agus cha b' fhada gus an robh iad an amh-channaibh a chéile. Thòisich an tuasaid 's an iorghuill 's an sgread-air, 's gach iolach a's glaodhaich a b' eagalaike na chéile. Theich na mnathan. Chìteadh an curaidh làidir, ann an àird a neart, a' saltairt f'a chasan an seann laoch aosmhor lia—bràthair an sgornan a bhràthar—am mac a' pronnadh an athar—na dàinich bu dlùithe a' dórtadh fala a chéile; agus an lag 's an t-anmhunn air an saltairt san eabar fo chasan nam béisdean làidir!

Thachair do dhà bhràthair a chéile 'chòmbhlachadh san aimhreit mhallachte, agus am badaibh a chéile chaidh iad; ghramaich iad, bhuail iad a chéile, agus thuit iad car air char thar a chéile air an làr. Bha 'm fear d' am b' ainm Iotan an uachdar. Ann am boile 's ann an cuthach na tabaid, ghrad ghramaich am fear a bha 'n lochdar sròn a bhràthar 'na fhiacian, agus sgud e leis i. Fhuair e as, agus dh' fhàg e a bhràthair a' call fala, agus a' bóideachadh dìoghaltais. Air an là màireach choinnich an dà bhràthair. “Faic mar dh' fhàg thu mi,” arsa Iotan, “am chulaidh-ghràin agus oillt do gach sùil—Theid mi 'luidhe a nochd, caidlidh mi, agus ma's urrainn domh maitheanas a thoirt duit nuair a dh' eireas a' ghrian, nì mi e; tha thu tèaruinte ma gheallas mi e; ach mur bi so am chomas 's éiginn gum bàsaich thu.”

Thàinig an latha, ach cha robh tròcair no maitheanas d'a bhràthair 'na chòm. Chuir e fios g'a ionnsuidh gu 'n robh a bhàs a nis cinnteach, nach robh math dha smuainteachadh air dol as, ach e 'striochdadh mar thigeadh do ghaisgeach misneachail do bhàs nach robh 'na chomas a sheachnadh. Chual' a bhràthair so, agus theich e; ach ged a theich, lean Iotan air a luing, o bheinn gu béinn, o dhùthaich gu dùthaich, troimh choilltean fàs agus fursuinn, agus mar so fad iomad mìos. Ach ged bha Iotan saothaireach, bha a bhràthair 'na earalas, agus cho seòlta ris féin. Mu dheireadh sgair Iotan d'a lorguchadh o àite gu h-àite, agus chleith se e féin ann an coillidh fhàsaill dlùth do sheòrsa do cheum rathaid, ro 'n robh e 'smuainteachadh a ghabhadh a bhràthair 'na allabanachd ro'n tìr. Bha e 'n so iomad latha gun sealladh d'a bhràthair; ach là do na làithean mar bha e 'na shuidhe air bun craoibhe mhòir a leag an doinìonn, chual' e, mar shaoil e, ceum coisiche 'tighin air. Cheil se e féin ann am preas—an tiota beag chunnaic e innseanach a' dlùthachadh air, a' gluasad gu furachail, mothuchail, a' beachdach-

adh mu'n cuairt da le sùil làn amharuis. Dh' aithnich Iotan gum b'e a bhràthair a bh' ann. Cha robh fèil air a chnàmhan, le cùram, faire agus imcheist; ach bha Iotan suarrach—bhóidich e a chur gu bàs, agus truas cha d' fhiosraich e. Stad e gus an robh a bhràthair mar cheum no dhà do 'n àite 'n robh e sa' phreas; an sin leum e suas an coinneamh a bhràthar agus sheas e gnùis ri gnùis. Cha robh bogha no saighead no tuadh-chogaidh aig a bhràthair, no eulaidh-dhìon do sheòrsa sam bith; ach dh' amhaire e air Iotan gun fhiamh gun eagal. "Aha!" arsa Iotan, le gàire mallaichte, "fhuair mi thu mu dheireadh, lean mi thu a latha 's a dh-oidhche, bhagair agus bhóidich mi dìoghaltas, agus dìoghaltas bidh a nis agam. Tha thu am chomas, 's éiginn gum bàsaich thu." Cha d' fhosguil a bhràthair a bheul, cha do labhair e diog; thilg e dheth am brat a bh' air a ghuaillibh, agus sheas e rùiste, nochd, fa chombair Iotain. Thog an duine fiadhach neo-ìochdumhor a ghunna, agus chuir e peileir ro' chridhe a bhràthar! Mar so ghabh e dìoghaltas; ach ma ghabh dh' fhuiling e air a shon—cha do chuir e car ceart dheth 'na dhéigh sin—shearg e as—chaill e 'dhreach—cha 'n fhacas fiamh gàire riabh tuillidh air a ghnùis—chinn e brònach, muladach, gruamach—sheachain e a luchd-eòlais—bha e 'na allaban truagh sa' choillidh. Thainig eochla co mòr air a shnuagh 's air a dhreach 's nach faingheadh iadsan e a b' eòlaich' air mun do thachair an gnìomh truagh air a' bheil sinn a' labhairt.

C.

EACHDRAIDH FHIRINNEACH MU PHARUIG MAC-AN T-SAGAIRT CEATHARNACH-COILLE GAIDHEALACH, A BHA AINMEIL 'NA LINN FÉIN.

B' ann do mhuinntir Lochabar an creachadair ainmeil so, agus do 'n chinneadh Chamshronach. 'S iomadh sgeul a thainig a nuas d'ar n-ionnsuidh mu'n duine so, agus mu na creachan a thog e 'na latha féin, ann an iomad cearn air feadh na Gàidhealtachd—gu h-àraidh air na Grandalach agus na Frisealach. Tha os ceann ceud gu leth bliadhna o'n fhuair an ceatharnach-coille so bàs.

Chaidh Mac-an-t-sagairt agus buidheann do dhaoine treuna dàna agus borb, a mhuinntir Lochabar, a thogail creach an dùthach nan Grandach. Thuinich iad cùl beinne ris an abrar Carn-an-fhuarain. Fhuaras a mach gu 'n robh iad san àite sin; agus chuir tighearna Ghrand roimhe a ghlacadh, beò no marbh. Bha duine san àit air an àm, do Chloian-Chamshroin (fear-cinne de Mhac-an t-sagairt) air an robh mar fhar-ainm AM MÙGACH MÓR, duine co làidir, fhoghainteach mhiseachail 's a bha ann an Gàidhealtachd Albainn. Bha aig a' mhùgach-mhór seisear mhac, agus dalta, mac a bha aig a mhnaoi mu'n do phòs i e, leis a' cheart Phara-mac-an-t-sagairt air a' bheil sinn a' labhairt. Thog am mùgach-mór an gille so maille r'a theaghlach féin, gille foghainteach treun, mar a bha a sheisear mhac, agus cha robh a h-aon

diubh na bu ghràdhaiche mu 'n athair na bha 'n dalta so. Chuir an Granntach fios air a' Mhùgach-mhór so agus a chuid mac. Ghabh iad os làimh gu 'n tugadh iad air an ais an spréidh a thog Mac-an-t-sagairt agus a cheatharnaich, air neo gum bàsaicheadh iad san oidhirp. Ghrad fhuair e féin agus a ghillean airm, agus chaidh iad air an turus gu Carn-an-fhuarain. Fhuair iad Mac-an-t-sagairt agus a dhaoine 'nan suidhe ag itheadh am bìdh, gu leòir do dh-fheòil 's do dh-eanaraich-aca, am fasga' craige bràigh a' mhonaidh. Theich Mac-an-t-sagairt agus a chompanaich, oir bha fios aige nach b' fhala-dhà tighin an dàil a' Mhùgaich mhóir agus a ghillean, a bha ainmeil air son an tréuntais; ach mar theich e mbaoidh agus bhóidich agus mbionnaich e dioghaltas! Chruinnich am Mùgach Mór an spréidh, agus dh' iomain e féin agus a ghillean a' chreach do chaisteal a Ghranntaich. Phill Mac-an-t-sagairt air ais air an àm sin do Lochabar; ach, deireadh earraich na h-ath-bhliadhna, thug e féin agus a cheatharnaich orra Sra-spèi, agus b'i 'cheud ionnsuidh a thug iad am Mùgach-Mór agus a ghillean a sgrios. Dh' fheuch e iomad cothrom 'fhaotainn air so a dheanamh, ach bha 'm Mùgach-Mór 'na earalas, agus cha deach e féin no a mhic a mach gun chlaidhe-mór a's biodag, agus b' ainneamh a dhealaich iad r'a chéile. Bha dithis do mhic a' Mhùgaich-Mhóir pòsda, agus a chòmhnuidh ann an tighean air leth greis o thigh an athar. Chuartaich Mac-an-t-sagairt agus a cheatharnaich tigbean na feadhach so, agus mhurt iad iad 'nan leapannabh. 'Na dbéigh sin, ràinig iad an tigh anns an robh am Mùgach's a' chuid eile d'a ghillean a chòmhnuidh. Cha luaithe 'bhual iad a' chòmhla na thuig e có bli' ann. Dh' fhairtlich orra 'n dorus a chur romhpa, do brìgh gu 'n robh am Mùgach-Mór agus a cheathrar mac 'na thaice, agus claidheamh aig gach fear dhiubh chum iad féin a dhìon gu bàs. Am feadh 's a bha iad mar so a' dìon na còmhla, chual' am Mùgach-Mór seorsa do dh-fhuaim air mullach an tighe, am measg nan cabar; agus air dhà amharc os a cheann, mhothuich e duine 'n déigh toll a dheanamh ro 'n tutla, agus an impis a bhli 'stigh, a' chuid bu mhò d'a chorp cheana ro'n toll. Ghrad thug e leum suas air clar-suidhe bha dìreach fo 'n toll, agus shàth e a chlaidheamh ann an corp an fhir a bha, mar a shaoil esan, ag iarraidh a stigh, agus ghrad thuit e 'na fhnil 's 'na ghaorr air an ùrlar. Ach, mo thruaighe! có bha 'n so ach a dhalta féin, aig an robh gràdh mór d'a oide, agus a ghràdhaich 'oide co mór ri aon mhac a bha aige! Bha 'n t-òganach foghainteach so ag iarraidh dol a mach gu mullach an tighe, chum bualadh orrasan a bh' aig an dorus, a' cur roimhe am bàs fhulang a dhìon an fhir a thog agus a dh' àraich e, agus a bhràithrean do'n d' thug e gaol mòr. Shaoil am Mùgach gur cuid diùbhean a bha 'm muigh a bha 'g iarraidh tighin a stigh troimh mhullach an tighe. Thuit an gille gasda so air an ùrlar: "Athair mo ghràidh," ars' esan, "tha eagal orm gu 'n do mharbh sibh mi." Cha robh tuille 'na chomas—thilg e'n deò. Sheas am Mùgach truagh mar dhuine 'na bhreisleach le mulad, le h-oillt agus uamhas! "Fosglaidh dhomh an dorus," ars' esan r'a

mhic, “leigibh a mach mi, leigibh dhomh bàs ur bràthar a dhiol —ach rian a mhic greim air, agus cha leigeadh iad leis an doras ’fhosgladh. Bha Mac-an-t-sagairt a’ glaothaich air bean a’ Mhùg-aich Mhóir a’ chòmhla fhosgladh dha. Shaoil leatha-se gum b’ ann le ’fhiosrachadh agus le ’thoil a mharbh am Mùgach-Mór a mac, am mac a bha aice ri Mac-an-t-sagairt; chunnaic Mac-an-t-sagairt ro’ tholl a bh’ air a’ chòmhla, mar thachair—chual’ e bas-bhualadh na mnatha, agus mar’chuir i cionta bàis a mic as leth a fir. “Leig a stigh mi, a Mhór,” ars’ ean, “bha latha nach diùltadh tu m’ iarrtas; leig a stigh mi—’s minig a dh’ fhosguil thu a’ chòmhla dhomh ’nuair thainig mi air turas gràidh, agus a nis an diùlt thu mo leigeil a stigh agus fuil mo mhic agus do mhic-sa, air a saltairt fo’ chasan an fhir a mhurt e? Bha i fo bhuaireas—fo chuthach—ghrad leum i dh’ ionnsuidh an doruis—tharruing i air ais an crann, agus a stigh thainig Para Mac-an-t-sagairt agus na bha maille ris! Chaluaithe a chunnaic am Mùgach Mór a dhearg nàmhaid na ’leum e ’na mhuineal, agus ann am prioba na sùl bha e fodha air an làr. Thog e a chlaidheamh chum crìoch a chur air—ach a’ bhean chealgach! thainig i air a chùlaobh agus thilg i brat ach thairis air a chlaidheamh, agus mum b’ urrainn da e féin fhuasgladh o’n fhilleadh so, bha biodag Mhic-an-t-sagairt air a sàthadh suas g’a ccann ann am fuil chridhe an aona Ghàidheil bu mhisneachala ’s bu tréine san tìr! Ghlac namhas agus oillt na gillean, chunnaic iad foill am màthar; agus a’ bhean thruagh i féin, bha i ’na breislich, agus mar neach as a beachd—ach dhùisg i gu moth-uchadh. “Mo mhic,” ars’ ise “O mo mhic caomhnaibh mo mhic!” Ach bhuail iad i, leag iad i, shaltair na daoine fuileachdach a leig i a stigh fo ’n casan i, agus mhurt iad a ceathrar mbac eireachdail, fhoghainteach threun, mu choinneamh a sùl!

Thug Mac-an-t-sagairt na cinn do ’n Mhùgach-mhór agus d’a chuid mac, agus rinn e càrn diubh air tom dluth do ’n àite ris an can iad o’n àm, *Tom nan ceann*. Ràinig an sgeul caisteal a’ Ghrann-taich; thairgeadh duais mhór airson a ghlacadh, ach theich e do dh-Eirinn, far an d’ fhan e seachd bliadhna, ach sìth no sonas no tàmh cha dh’ fhuair e. Bha mallachd na fala ’ga leantuinne do gach àite ’n deachaidh e. Phill e do Lechabar. Thachair do dhuin’ ’nasal, Fear na Mucraich, Granntach tréun a bhi ’siubhal ro ’n dùthaich sin, e féin ’s a ghillean, agus choinnich iad Mac-an-t-sagairt ’na nonar a’ gabhail an rathaid. Ghlac an Granntach e, cheangail e a dhà-làimh cùl a dhroma, agus thug e air imeachd maille ris. Mar bha iad a’ dlùthachadh air Srath-spéi, aig *Lag na cuilliche*, rug dà-fhear-dheug orra a chaidh as an déighl á Lochabar, chum Mac-an-t-sagairt a theasraiginn agus a thoirt air ’ais. Ach bu ghaisgeach neo-sgàthach an Granntach: chunnaic e iad a’ seasamh roimhe air an rathad-mhór; ghlac e Mac-an-t-sagairt air bhroilleach le ’làimh chli, agus thog e a chlaidheamh rùiste ’na làimh dheis, agus mbionnaich a’s bhòidich e, nam feuchadh iad grabadh a chur air, gu ’n sgoilteadh e le aona bhuille ceann Mhic-

an t-sagairt sìos g'a ghaillibh! Chuir so eagail orra b' aithne dhoibh an duine, agus bha fios aca gu 'n deanadh e mar a bhagair e. Phill iad dachaidh, agus leig iad leis a' Ghranntach a phrìosanach 'thoirt leis mar a b' àill leis. Thugadh e gu caisteal a' Ghranntaich, ach dhiùlt esan cuid no pàirt a bhi aige sa' ghnòthuch. Ach chuir Fear na Mucraich roimhe nach leigeadh e am murtair fa sgaoil. "Thugamaid," ars' esan "lonar-nis oirnn a dh-ionnsuidh an t-Shiorram, agus deanadh esan ris mar thogras e; ach cha bhi e ri 'ràdh, gu 'n do leig Fear na Mucraich dhàsan a mhurt an Mùgach-mór agus a mhic, le foill, dol as o cheartas!

Mar bha iad air an turus suas gu Allt-an-Dùlain, thainig iad gu Tom-nan-ceann, far na chàirich an duine borb so cinn nam feadhach a mhurt e. Cha luaithe 'chunnaic Fear na Mucraich an t-àite so na 'ghlaoth e mach r'a ghilleann, "C' arson a rachamaid na b' fhaide? bàsaicheadh e air a' cheart chnoc so, far a' bheil fuil nan daoine a mhurt e a' glaothach airson dioghaltais! Bha craobh ard ghiuthais dlùth do 'n àite; rinn iad gad làidir; agus mar bha iad a' toinneamh a' ghaid, thog Mac-an-t-sagairt suas òran a chuir e r'a chéile air an àm, luinneag a bhàis féin! Co luath 's a bha 'n gad réidh, thog iad suas e, agus chroch iad e ris a' chràobh. Fad bliadhna bha corp an duine so crochte ris a' chràobh, agus cha d'fhèuch neach sam bith a thoirt a nuas, no a chur fo 'n ùir.

Ma bha Mac-an-t-sagairt 'na chualaidh-uamhais ri linn da bhi beo, cha bu 'luga a' chualaidh-uamhais agus eagaill e an déigh a bhàis. Bu dàna le duine 'n rathad sin a ghabhail san oidhche, agus sheachnadh luchd-turuis an t-àit anns an robh dùil aca ri spiorad eagalach an duine choigarra so fhaicinn.

An ceann bliadhna thuit an corp o'n chràobh; thiodhlaiceadh e dlùth do dhrochaid Char, agus os ceann mu thuaiream da fhichead bliadhna, thugadh rathad-mór an rìgh ro 'n àit anns an robh a ehnàmhàn; thogadh e a rithist, agus chuireadh fo 'n ùir e sa' ghàradh cùl an tigh-dèda san àite sin.

C.

IMIRICH DO EILEAN-EOIN, AGUS DO CHEAP-BHRETOIN ANN AN AMERICA.

Tha àireamh mhòr sluaigh a' dol gach bliadhna dh' ionnsuidh nan Eilean so á Gaidhealtachd, agus á Eileanaibh na h-Alba. Cha 'n 'eil teagamh sam bith nach e gliocas nan uile aig am bheil cuid agus comas, dùthaich am breith fhàgail, agus dol a dh' ionnsuidh àite far am bi iad cianteach air pailteas a sholaradh dhoibh fein, agus d'an sliochd 'nan deigh! Tha sin a' tuigsinn gu'm bheil eadar sea agus seachd céud anam a' cur rompa dol air imrich chum nan Eilean so, ann am mìos meadhonach an t-samhraidh so, as gach sgìreachd ann an Treternish 'san Eilean Sgiathanach! Agus a thuilleadh air sin, tha céud no dha a' cur rompa falbh á eilean Rathasaidh. Tha càirdean lionmhor

aig muinntir an Eilein Sgiathanaich a cheana thall rompa, agus air an sobhar sin, cha 'n 'eil teagamh nach fearr leo fantuinn maille ri aon an Eilean-Eòin, agus anns a' Cheap, na dol suas do Chanada, ged is e sin gu cinnteach àite a's tarbhaiche.

Ach air duinn a thuigsinn gur slagh béusach, dichollach, cliùiteach, measail, agus còir iad, tha sinn an dòchas gu 'n éirich gu math dhoibh; agus tha sinn a' guidhe' gu'n soirbhicheadh gach cuis leo, ge bè àit anns an tilg am Freasdal an crannchur.

LONG MHOR NEW ZEALAND.

AM MINISTEIR A' GABHAIL A CHEAD DE NO GÀIDHEIL A BHA

'FALBH LEATHA.

Air domh a bhi, o chionn ghoirid, taobh Chluaithe, a' beachdachadh air gach sealladh annasach a bha mi 'faicinn, chomharraich mi, an measg nan luingeas, soitheach smùide aig an robh ribeag do bhataich am bàrr a' chroinn, air an do leugh mi "*New Zealand*." Chaidh innse dhomh gu 'n robh i 'falbh gu luimg* a bha sblos aig Ghrianaig, 's gu 'n robh a h-aon do mhinistirean Gàidhealach Ghlaschu a' falbh a thoirt facaill san dealachadh d'ar luchd-dùthcha a bha 'falbh do 'n Eilean chian ud; 's gu 'n robh trì fichead Bìoball aige a fhuair e o chomunn a' Bhiobuill ann an Dun-éideann, agus leabhraichean Gàilig eile. Chuala mi cuideachd gu 'n do chruinnich Gàidheal mór Ghlaschu, Lachunn MacIlleathain, a h-uile leabhar Gàilig air am b' urrainn dha greim fhaotainn 's gu 'n do chuir e 'n là ud, air falbh 'nan aon mheall iad gu ministear Gàidhealach *New Zealand* (Mr Macpharlain). Ràinig sinn an long, a bh' air acair fada 'n taobh-muigh, do Ghrianaig; 's cha teid na chunnaic no na chuala mi 'n sin as mo chuimhne fhad 's is beò mi. Bha mu thuairmeas da chiad d'ar luchd-dùthcha san luimg. Chruinnich iad uile fo ehlàr-nachdrach na luinge, agus labhair an ministear riutha gu bàigheil 'nan cainnt féin, agus is gann gu 'n chuala mi riabh briathran cho drùigheach, 's cha d'fhiosraich mi ach ainmig taiseachadh cridhe mar a dh'fhiosraich mi 'n là ud, agus cha 'n eil neach a bha san fhianuis nach deanadh an aidmheil cheudna.

"Thainig mi" arsa 'm ministear, "thainig mi, mo luchd-dùthcha ghràdhach a thoirt facal comhfhurtachd agus earail dhuibh mun toir sibh ur n-aghaidh air a' chuan. Tha mi cinnteach gu bheil ur cridheachan air am fàsgadh gu goirt le bròn; an déigh dhuibh cùl a thoirt air glinn 's air beanntan ur dùthcha, agus dealachadh ri 'r càirdibh; agus cha 'n ann a dh'antromachadh a' bhròin sin a thainig mise, ach a thoirt comhfhurtachd agus comhairle dhuibh san t-suidheachadh sa' bheil sibh a nis air ur càramh. Ghuidhinn

* Blenheim of London.

oirbh, matà, ur dòchas daingean a chur ann an Dia ; earbaibh as mar an caraid sin a's dlùithe leanas ribh na bràthair, 's a tha r'a fhaotuinn anns gach ionad—'s a gheibh sibh air uchd a' chuain far am faic sibh a ghnìomharan iongantach, agus O ! mun caill sibh sealladh air beanntan dorcha ur dùthcha, gnidhibh gu dùrachdach air Dia gu 'n tugadh e comas dhuibh aithreachas a dheanamh 's ur seana pheacannan a thréigsinn 's gu faiceadh sibh Dia nan dùl mar a tha e 'g a nochdadh féin, mar Dhia nan gràs ann an gnùis an Eadar-mheadhonair a' deanamh an t-saoghail réidh ris féin ; agus, iarraibh gum biodh ur cionta 's ar lochdan lòn-mhor air an glanadh air falbh tre fhuil Iosa Criosd, air an tilgeadh mar gum b'ann, ann an doimhneachdan a' chuain. Tha sibh a' dol do dhùthaich mhath, a réir gach cùunntais a fhuair mise mu 'timchioll—dùthaich anns am bheil beanntan àrda, gleanntan tìorail agus tiugh-choilltean, 's nach 'eil eucoltach ris an tìr a tha sibh a' fàgail, ach dùthaich anns am bheil fearann a's tarbhaiche 's anns am faod fiughair a bhi agaibh, an lorg dìchill, ri teachd-an-tìr na's pailte. Tha sibh a' fàgail dùthcha anns am bheil mòran do bhochduinn, ach anns an robh sibh a' mealtuinn shochairan bu luachmhoire na saoihbreas an t-saoghail. Ann an glinn na Gàidhealtachd tha eaglaisean far am faodadh sibh dol gach sàbaid a dh' éisdeachd focal na slàinte, ach san dùthaich a tha sibh a' ruigheachd, maiseach tarbhach 's mar tha a machraichean, tachraidh oirbh fàsaichean farsuing far nach faic sibh eaglais agus far nach cluinn sibh guth searmonaiche soisgeil na sìth. Ghuidhinn oirbh, matà, 'nuair a bhitheas sibh fad o ionad aoraidh gun di-chuimhn a dheanamh air an t-Sàbaid no dearmad air aoradh Dhé. Tha Dia r'a fhaotuinn san fhàsach 's air an fhairge. Deanaibh aoradh dha 'nur teaghlaichean, anns an tigh 's anns a' mhachair, an sgà na creige 's fo sgàil na craoibhe. Tha ministear roimhibh a labhras a' Ghàilig—cuiribh ur comhairle ris agus bheir e dhuibh gach seòladh 'nuair a dhealaicheas sibh air tràigh an eilein air son am bheil sibh a nis a' fàgail ur dùthcha. Faodaidh fiughair a bhi agaibh ri ministeirean eile, agus ri mòran do 'r luchd dùthcha.

“ Dh' earlaichinn oirbh a bhi ùmhal do na riaghailtean ùra fo 'm faod sibh tighin. Cumaibh ur facal ri muinntir an eilein agus giùlainibh sibh féin gu sìothchail d' an taobh ; 's gheibh sibhse caoimlineas agus càirdeas uathasan 'na lorg sin.

“ Bithibh ùmhal do riaghailtean na luinge agus giùlainibh sibh féin gu h-iomchuidh d'an taobh-san a tha os ur ceann ; oir cha'n fhaod a h-uile h-aon a bhi 'na cheannard.

“ Na deanaibh dearmad air aoradh an Tighearna san t-soitheach. Leughaidh ur Biobuill agus biodh ùrnuigh agaibh moch agus anamoch—deanaibh aoradh do Dhia 'nur cridheachan 's air ur leap-aichean—'nur luidhe sìos agus 'nur n-éiridh suas ; agus biodh iad-san a's urrainn leughadh cuimhneach air a bhi 'leughadh dhoibh-san nach urrainn sin a dheanamh air an son fhéin. Biodh gràdh do Dhia 's gràdh do chàch a chèile a' rioghachadh 'nur cridheachan.

Biodh ar giùlan a thaobh a chéile sìothchail beusach, 's na biodh mionnan na cainnt dhraodail air a chluinntinn 'nur measg.

“Bithidh mi 'nis a' gabhail mo chead dhibh—Dia bhi maille ribh; earbaibh as, agus fiosraichidh sibh gu 'r Dia dlù do làimh e. Feithibh air 'na aoradh; ann an leughadh 's ann an ùrnuigh.

“'S fhendar dhuinn a nis a bhi 'dealachadh—tha sibhse dol a thoirt ur n-aghaidh air a' chuan 's tha sinne dol a thilleadh gu 'r fàrdaichean, agus mar a ghiùlain mise 's mo choimhthional air ar cridheachan sibh air an t-sàbaid a chaidh seachad, giùlainidh sinn air ar cridheachan sibh air an t-sàbaid so tiglin—aontaichidh sinn ann an ùrnuigh dhùrachdaich ri Dia, gu 'n tugadh e soirbheachadh dhuibh san turus fhainge tha 'nur beachd, 's gu 'n tugadh e comas dhuibh gach dleasnas a choimhlionadh agus seasamh an aghaidh gach deuchainn buairidh. Agus O! 'nuair a ruigeas sibh cladach cian eilean a' chuain air son am bheil sibh a nis a' tréigsinn ur dùthcha, taingibh tabhartas buidheachais do 'n Dia “a bha leibh agus a ghléidh sibh air an t-slighe;” chum 's gum faodar iomradh oirbh ann am briathran an t-Salmadair,

“An sin tha iad ro ait, air son
Gu bheil iad sàmhach beò;
'S gu 'n d' thug e iad do 'n chala sin,
'S do 'n phort bu mhiannach leò.”

Salm cvii. 30.

“Chaidh an dara laoidh a shéinn, agus dh' aontaich iad ann an co-sheirm thiamhaidh a' séinn nam briathra sin.

“Tre cheumaibh dorch' ar beatha 'n so
O treòruich thusa sinn;
'S o là gu là ar teachd-an-tìr,
'S ar n-eideadh cuirp thoir dhuinn,
Fo sgàil do sgéith O dean ar dìon,
Gu crìch ar seachrain sgèith;
Is thoir d' ar n-anamaibh fois fa-dhedèidh
A' d' chòmhnuidh shuas an èith.
Na tiodhlaca so Dhé nan gràs,
Thoir dhuinn o' d' làimh gu fial;
'S a nis 's o so amach gu bràth,
Is tù a ghnà ar Dia.”

Chuir am ministear an sin a suas ùrnuigh dhùrachdach.

A. M.I.

AN COMUNN BREATUNNACH.

CRUINNEACHADH MÒR DHAOINE FÒGHLUIMTE NA RÌOGHACHD, ANN
AN GLASCHU.

Tha còmhail mhór ri bhi sa' bhaile so air an t-sheachdamh-là-deug, là anns an éiginn do 'n Chuairtear a bhi sa' chlòdh-bhualadh, air chor

agus nach 'eil e 'nar comas cùntas a thoirt air a' chùis anns an àireamh so. Tha na sgoilearan mòra so o gach cearn do'n rìoghachd a' cruinneachadh, agus mòran do dhaoineibh ainmeil o rìoghachdaibh eile. Tha uidheamachadh 'ga dheanamh air an son do gach seòrsa, agus tha naislean na dùthcha 'cur g' an ionnsuidh gach seòrsa sithinn agus éisg a shaoileas iad a bhios taitneach. Tòisichidh a' choinneamh air dì 'r daoine, an seachdamh-la-déug, agus crìochnaichidh a' chùis seachduin 'na dhéigh sin. Bidh cosdas mór 'na lorg, ach cha 'n eil teagamh nach cruinnichear na dh' fhóghnas. Tha eadar a dha agus a trì mìle punnd Sasunnach cheana air fhaotainn. Tha mòran do mhórairean 's do dh-naislean na tìre ri bhi cruinn. Tha aon àite 'ga uidheamachadh anns am faod mìle suidhe aig an aon bhòrd, a ghabhail an dinnearach. 'S e Marcus Bhraidealbunn a tha ri bhi sa' chathair. Tha daoine foghlumte o America—as an Fhraing, a' Ghearmailt, Ruisia, an t-Shuain, agus Innsean na h-aird-an-ear ri bhi ann.

Suidhidh iad na h-uile latha air an dà uair dheug. Tha iad air an roinn 'nam buidhnean, no 'nan earrannan, agus cruinnichidh gach buidheann ann an àit air leth dhoibh féin. 'S i 'chrìoch àraid a tha 'm beachd a' chruinneachaidh mhóir so, eòlas fhaotainn air gach nì tha dol air aghaidh feagh an t-saoghail, anns gach seòrsa ealdhain, sgoileireachd agus fiosrachadh, gach innleachd agus foillseachadh tha air a dheanamh o àm gu h-àm, agus gach dùthaich, 's a bhi 'seanachas mu na nìthe sin, a bhi deasboireachd mu 'n déibhinn, agus a leughadh òraidean le daoine foghlumte mu nìthibh ùr. Ann an aon àite bidh buidheann do reuladairean, gu seanachas mu na nìthibh ùra tha iad a' faotainn a mach mu 'n ghréin, mu 'n ghealaich, lìonmhoireachd nan rionnag 's nan reul, leis na gloineachan mendachaidh a tha iad a' deanamh, agus leis a' bheil iad a' faotainn a mach nan iongatasan ùra gach bliadhna; cuid eile dhiubh a chruinnicheas an àit air leth, bidh a' seanachas agus a' labhairt mu gach seòrsa do bheathaichean 's do chroutairean a thà no bhà air aghaidh an t-saoghail, mu gach ian a bha riabh air iteig, gach iasg tha 'snàmh an uisge, gach miol-mhór, agus maraon mu gach meanbh-chreutair nach faicear gun ghloineachan. Taisbeanar craicinn thioram nan creutairean, brùidean mòra, éisg agus maorach agus sligean a bha ann ri linn Noah, agus a tha air am faotainn ann am meadhon na talmhainn, agus air bharrabh nam beanntan àrda, far an d' fhàgadh iad leis an Dìle. Bidh buidheann eile 'seanachas agus a' cur an comhairle r 'a chéile mu mhèinnean tha air an cladhach o dhoimhneachd na talmhainn, grìgeagan luachmhor agus annasach, mu gach miotailt, agus gach seòrsa guail, a's iarunn, a's luaidhe, a's umha, a's airgid a's òir; agus bidh samhladh do gach seòrsa dhiubh so air an leigeil ris. Chosdadh os ceann 500 Punnd Sasunnach ann an aon àite, chum na samhlaidhean sin a thaisbeanadh air dhòigh cheart. Bidh buidheann eile 'seanachas mu innleachdan ùra, gach innleachd sheòlta 'fhuaradh a mach agus a dh' fheuchadh riabh, agus mu dhéibhinn mòran eile nach feuchar agus nach cuirear gu feum gu bràth; agus tha àit aig a' bhuidhinn so anns an taisbean iad na h-innleachdan sin; agus da rìribh, so seòmar is airidh air fhaicinn.

Ma 's urrainn duinn a bheag no mhór a dh-fhiosrachadh a thoirt mu na nithe sin, anns a' Ghàilig, feuchaidh sinn a dheanamh anns an ath àireamh.

AUSTRALIA.

Bha tuiltean mòra agus doinionn eagallach ann an cuid a dh'-àiteachan san dùthaich mhóir so, a rinn anabharra millidh agus sgrios; chailleadh mòran do fheadail luachmhor, ceud mìle, tha iad ag ràdh, do chroth, gun tighin air caoraich, ann an aon àite; agus 's e chuid a's miosa, mòran sluaigh.

Fhuaradh a mach air taobh na h-aird-an-iar-dheas do 'n dùthaich mhóir so, trì aibhnichean, air am faod loingeis mhóra seòladh cóig ceud mìle 'stigh ro 'n dùthaich. Cha 'n eil duine geal an so fathas; ach tha mòran do luchd-àiteachaidh na dùthcha, na daoine fiadhaich ann; agus theab iad crìoch a chur air ceannard na luinge a fhuair a mach na h-aibhnichean mòra so. Ma tha na chuala sinn mu dhéibhinn nan cearna sin fìor, agus cha 'n eil fàth teagamh nach 'eil, bidh mòran a' togairt dol imrich ann—oir 's e cion an uisge nì is faide bha 'n agbaidh na cuid eile do Australia.

Tha cùntas math o chuid a dh' àiteachan sna cearna sin, agus cùntas meadhonach á h-àiteachan eile. Tha iomradh mór air an tuaraidh tha luchd-cosnaidh a' faotainn ann, ach tha luach gach nì d' a réir; tha h-uile seòrsa do bhiadh 's do dh-aodach anabharrach daor, agus iomad anacothrom eile air nach eil daoine 'smnainteachadh.

NEW ZEALAND.

Cha 'n abair sinn mòran mu 'n àite so air an àm oir tha dùil againn, na h-uile latha ri litrichean o dhaoine 'ràinig, agus as am faod sinn earb-sadh. Cha 'n urrainnear an dùthaich a mholadh nas mò na tha i a' toilltinn; ach tha ioma cruadal a' feitheamh orrasan a tha 'dol ann sa 'cheud dol a mach. Cha cheil sinn an fhìrinn o'r luchd-dùthcha; ach a thaobh an àite so theireamaid *fòil bheag*, gus an cluinn sinn uapasan a chaidh thairis.

CANADA.

A rithist agus a rithist, deir sinn, 'si so dùthaich an duine bhoichd. Ean aig a' bheil lùs agus neart, agus comas obair, a tha stuama dieb-iellach, thugadh e Canada air. Ma tha fuachd a's reothadh a's sneachd ann, tha cneasachd a's cairdeas a's pailteas ann. 'S e miann ar cridhe, (agus cha strìobd sinn do dhuine tha beò ann an dùrachd as leith ar luchd-dùthcha bhoichd,) gu robh na h-uile h-aon diubh a th' ann an teinn, gun ghreim fearainn air an urrainn doibh an teaghlach a thogail, ach air an sàruchadh fo chruadal, air an càramh ann an Canada Uachdarach, le tuaidh, le tàl 's le caibe; agus gheibheadh iad fonn a's fearann, an sàth de lòn fallain am measg Chrìosdaidhean agus an luchd-dùthcha féin. Deireamaid so a rithist agus a rithist, a dh' aindeoin cò chuireadh 'na *aghaidh*.

PAIPEIR NAIGHEACHD GAILIG ANN AN CANADA.

Tha so féin 'na naigheachd is fiach aithris, gu bheil paipeir-naigheachd anns a' Ghàilig air a chur a mach ann am Baile 'n Rìgh, (Kingston) ann an Canada nachdarach. Tha a' chiad àireamh dheth air a' bhòrd againn air an àm! 'S e 's ainm dha "Cuairtear na coille." Buaidh a's piseach leis! 'S e dùrachd ar cridhe gu 'n soirbhicheadh leis na daoine suairce ceanalta tha 'ga chur a mach. Chunnaic sinn cuid de na nithe tha ann roimhe so, focal air fhocal mar tha iad 'ga chur a mach—ach coma có dhiùbh 's e làn dìth am beatha. Tha iad a' toirt na h-uile misnich do dhaoine stuama 's urrain obair a dheanamh, luchd-cosaidh thapaidh, gu h-àraid iadsan is urrainn ruamhar, treabhadh, cur agus buain, agus is urrainn tuadh a laimhseachadh, dol a mach; ach daoine leisg, lunnach, seasgair, meata, tha toigheach air deoch làidir air lunnlaireachd a's diomhanas, fuireach far a' bheil iad. Ma tha iad gu dona dheth an so, bhiodh iad deich uairean na bu mhiosa thall. Soirbheachdadh do "Chuairtear na Coille!" 'S e so da rìribh, dùrachd Cuairteir nan Gleann.

—

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Tha 'm fogharadh a' dol air aghaidh gu sgairteil. Ged robh tuiltean mòr uisge ann an cuid a dh-àiteachan, tha bàrr math san rìoghachd; agus air feadh Shasannu agus Eirinn, tha e 'na mhulain. Tha teachd-an-tir do gach seòrsa daor, agus tha eagal mòr oirnn, do réir gach coltais, nach ann an saoiread a bhios e 'dol.

Tha aobhar a smuainteachadh gu bheil cogadh mòr dlùth, anns an éiginn do Bhreatann a bhi 'n sàs. Tha rìoghachdan an t-shaoghail fo bhuaireas, agus tha eagal oirnn gu bheil latha na h-aimhreit am fagus. Cha 'n eil ach coltas cogaidh agus ùpraid anns gach àite. Tha 'n cogadh eadar sinne agus *China* air tòiseachadh roimhe so. Bidh dùil ri naigheachd o 'n chearna sin do 'n t-shaoghal an ùine ghoirid. Tha uidheamachadh mòr taobh air thaobh. Chuireadh luingis smùide do na cearna sin tha dlùth air dà mhille tunna am meudachd, a' giùlan ghannacha-móra a thilgeas peileirean sè fichead punnd air chudthrom, trì mìle air astar. Cia-mar sheasas soithichean *China* iad so? Smàilidh iad as an fhainge iad a thiota. Tha iomradh air an ruigheachd, gu 'n do ghlac ar n-armailt ceann-bhaile mòr na tìre sin—ach tha e duilich a ràdh a' bheil no mach 'eil so fhathasd fìor.

'S e ar n-eagal gu bheil cogadh gu mòr nas miosa na cogadh *China* an impis tòiseachadh. Air an àm tha so ro-choltach. Bu mhiann leinn fiosrachadh a thoirt d'ar luchd-dùthcha mu nàdur a' chogaidh so, oir ma bhuailear a' cheud bhuille, 's duilich da rìribh a ràdh o' uiu a stadas an iorghuill. Chum seòrsa do bheachd a thoirt air nàdur na h-aimhreit so, biodh fios aig ar luchd-leughaidh gu 'n robh rìoghachd na h-Eiphit, gus o chionn ghoirid, ag iocadh eòs do 'n àrd Thurcach ann an *Constantinople*, esan ris an canar an *Sultan* mòr; agus bha nachdaran na h-Eiphit fodhasan, agus 'ga aideachadh mar a rìgh, a' toirt ùmhlachd iochdarain da, agus a'

pàigheadh eis da; ach an daino tha air an àm thairis air an Eiphit, cha 'n eil uachdaran na rìgh san Roinn-Eòrpa a's seòlta, dàine, tapaidh, dìorrasaiche, no a's glòir-mhiannaiche na e; agus bu mhiann leis cuing an àrd Thurcaich a thilge' dheth; agus cha 'n e amhàin a bhi 'na rìgh air an Eiphit, ach, mar an ceudna, air dùthchannan eile a bhuineadh do 'n Turcach, mar tha *Syria* agus *Palestine*, a bhuannachadh dha féin. Chuir e fo smachd na dùthchanna sin, bhuadhaich e thairis orra, agus chuir e'n t-àrd Thurcach gu dùlan. Tha mhiann air an àrd-Thurcach *Syria* agus *Palestine* fhooteainn air an ais; agus tha *Russia*, *Prussia*, *Austria*, agus Breatunn a' cur rompha *Mehemet Ali*, uachdaran na h-Eiphit a cheannsachadh ge b'oil leis, agus a cho' éigneachadh gu *Syria* agus *Palestine* a thoirt air an ais do 'n Turcach mhór. Tha *Mehemet*, uachdaran no *Pacha* na h-Eiphit, air an làimh eile a' cur roimhe nach dealaich e ri leud a bhoise do na tha aige; agus tha an Fhraing air a thaobh, agus a' cur roimphe seasamh leis. Ma tha so mar so, agus ma thóisicheas an cogadh, bidh e gun teagamh 'na chogadh fuileachdach. Tha Sasunn a' cur a luingis-chogaidh uile fo uidheam, agus tha 'n Fhraing a' deanamh an nì cheudna. Tha cabhlach mhór aig na *Russian* naich sna cearna sin; tha mòran aig *Mehemet Ali*, *Pacha* na h-Eiphit; agus maraon aig an ard Thurcach. Theagamh nach robh barrachd do luingis-chogaidh riabh fo uidheam agus a' seòladh do 'n aon àite. Tha aig *Mehemet Ali*, ann an bàgh *Alexandria* amhàin, dà fhlichead long-chogaidh do 'n t-seòrsa 's mò, tha a' giùlan gach aon diubh coig fichead do ghunnacha-móra. Tha 'n àireamh cheudna aige do luingis a tha 'giùlan eadar dà fichead agus ceithir fichead gunna; agus anabharra do luingis bheaga; agus ceithir thimchioll a' chamuis tha ballachan no uchd-dhaingneachan làidir air an togail, air a' bheil gunnacha móra air an càramh, air chor 's nach e 'n fhala-dhà oidhirp a thoirt air an àite so. Tha os ceann dà cheud deug gunna-mór a' dìon an àite so; agus tha leth-cheud mìle do dh-armailt eadar muir a's tìr ann. Tha air an àm trì cheud mìle saighdear fo airm aig *Mehemet Ali*, agus tha e 'togail barrachd o àm gu h-àin.

Bhuineadh *Syria* do 'n ard Thurcach fad chóig-ceud-deug bliadhna. 'Se *Aleppo* ceann-bhaile *Syria*. Cha 'n eil dùthaich air thalamh a's tarbhaiche's a's àille na *Syria*, nam biodh i fo laghanna cearta. *Palestine*, dùthaich eile thug *I'acha*, no nachdaran na h-Eiphit o'n Turcach mhór le iomairt arm, so an dùthaich tha air a h-ainmeachadh tìr Chanaan anns a' Bhiobull—tìra' gheallaidh. Thugadh an t-ainm so *Palestine* oirre do bhrìgh gu robh na Philistich a' tuineachadh earrann mhór do'n tìr so. Tha 'n dùthaich so anabharrach torach, tarbhach, a' giùlan mòran cruineachd, fìona, meala agus oladh; 's nam biodh iadsan tha ag àiteachadh na tìre so dìchiollach, saothaireach, agus fo dheagh laghanna, cha robh dùthaich ann a b' urrainnear a choimeas ri *Palestine*. Tha 'n tìr so air a roinn 'na trì cearnaibh, Iudea, Samaria agus Galilee; agus 's iad na bailtean móra 's ainmeala innte Ierusalem agus *Napolose* agus *Nasaret*.

So matà, nàdur a' chògaidh mhóir a tha 'bagradh rìghrean an t-saoghail a chur an amhachannaibh a chèile, gu 'n d' éirich *Mehemet Ali*, uachdaran na h-Eiphit, an aghaidh Turcach mór *Constantinople* d'am b' àbhaist da cìs iocadh, gu 'n d' fhuair e buaidh thairis air *Syria* agus *Palestine*, dùthchannan a bhuineadh do'n Turcach; agus gum b'e a mhiann rìoghachd mór cumbachdach a chur air bonn da fèin. Tha na ceithir rìoghachdan mór a dh' ainmich mi, Breatann, *Russia*, *Austria*, agus *Prussia*, a' cur rompha an duine dàna so a' smachdachadh, agus a chòraichean féin fhaotainn air ais do 'n Turcach mhór. Air an làimh eile tha aintighearna na h-Eiphit 'g an cur gu dùlan, agus ag ràdh nach strìochd e leud a bhoise dhoibh, na choisinn e leis a' chlaidheamh, gu 'n gléidh e leis a' chlaidheamh; agus tha 'n Fhraing a' cur roimphe seasamh leis. Chì sinn ciannar theid a' chùis. 'Sì ar barail féin gu 'n imir *Mehemet Ali* strìochdadh; 'sì ar barail nach bi an Eiphit 'na rìoghachd cumbachdach gur dilinn, agus gu 'n imir an duine uaibhreach fuileachdach tha air an àm thairis air an dùthaich so, strìochdadh do dh-aona-chùmhnantan a thogras iad a chur m' a choinneamh, air neo bàsachadh san oidhirp tha e 'dol a thabhairt. Tha focal Dhé ag innseadh dhuinn, Esec, 29. 14. 15. *Bheir mi air a h-ais bruid nan Eiphiteach, agus bheir mi orra pilleadh gu fearann Phatrois, gu dùthaich an còmh-nuidh, agus bithidh iad an sin 'nan rìoghachd shuaraich. Bithidh i suarach seach gach rìoghachd, agus cha 'n àrdaich si i fèin nis mò am measg nan cinneach: oir lughdaichidh mise iad, air chor as nach riaghlaich iad nì's mò os ceann nan cinneach. Agus anns an. 30 caib. 12, 13, r. san leabhar cheudna, Agus ni mise no h-aimhnichear tioram, agus reicidh mi am fearann ri làimh nan aingidh; agus nì mi an tìr fàs, agus na h-uile to innte, le làimh nan coimheach: mise Iehobhah labhair. Mar so thu an Tighearna Dia ag ràdh, sgrìosaidd mi fòs na h-iodholan, agus dùthichidh mi iomhaighean a mach à Noph; agus cha bhi nì's mò prionnsa air tìr na h-Eiphit; agus cuiridh mi eagal ann an fearann na h-Eiphit. Agus dh-innseadh an nì ceudna gu moch ann an Gin. 9. 25. Agus thubhairt e, Mallaichte gu 'n robh Canaan; 'na sheirbhiseach nan seirbhiseach bithidh e d'a bhràithribh.*

An Tì ard agus ghlòrmhor a thubhairt mu na h-Arabaich, agus a dh' innis eachdraidh na rìoghachd so ann an dà no trí fhocail, *Bithidh a làmh an aghaidh gach duine, agus làmh gach duine 'na aghaidh; cha 'n i sin eachdraidh na h-Eiphit, ach, Bithidh i 'na rìoghachd shuaraich. Bithidh i suarach seach gach rìoghachd, agus cha 'n àrdaich si i fèin nì's mò am measg nan cinneach.* Labhradh na nithe sin mu dhéibhiun an dà dhùthcha, tìr Arabia, agus tìr na h-Eiphit, o chionn dà mhìle agus ceithir cheud bliadhna. Gu ruige so choimhlionadh iad gu h-eagnaigh, agus coimhlionar iad chum an crìch. Ann an eachdraidh na h-Eiphit, agus *Palestine* agus *Arabia*, tha dearbhadh againn air fìrinn focal Dhé.

'S ann uaith so tha sinn fo bharail gu'n smachdaichear *Mehemet Ali*, agus nach buadhaich e an rìoghachd mhór a chur air bonn da fèin mar is miannach leis air an àm.

TRATHAN NA GEALAICHE.

Mios-DEIRIDH AN FHOGHARAIDH, 1840.

A' chead cheithreamh air an treas là.

Solus làn air an t-sèathamh là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an aon-là-deug.

Solus ùr air an ochda'-la-fichead.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Tha iadsan a tha 'cur a mach a' Chuairteir fìor dhéigheil, nam b' urrainn doibh, air an duilleagan a mheudachadh chum barrachd a thoirt do 'n luchd-leughaidh, airson nan sè sgillean, ach tha 'n cosdas mòr; agus tha iadsan a tha 'ga ghabhail co sgapte o chéile air feadh na dúthcha 's nan eileanan, agus anns gach cearn, 's gu bheil e anbharrach duilich an t-airgiod a chruinneachadh. Bhiodh iadsan a tha an ceann a' ghnóthuich fada 'n comain an cairdean tha 'gabhail a' Chuairteir, nan dioladh iad gu riaghailteach fiach na tha iad a 'gabhail, do 'n fheadhainn a tha air an sònruchadh anns gach àite chum a chruinneachadh. Tha e soilleir mur dean iad so nach urrainnear leanailt air a chur a mach. Cuirear barrachd do naigh-eachdan coitichionn na rioghachd do 'n ionnsuidh 'na dhéigh so na b' àbhaist, agus gu h-àraidh mu na nithe móra tha nis a 'dol air aghaidh feadh an t-saoghail.

Tha sinn fada 'n comain ar càirdean lìonmhor, móran diubb eudmhor, dùrachdach, caoimhneil. Taing do 'n "FHÌOR GHÀIDHEAL!" Bha e fada 'tighin, ach thàinig e gu h-eireachdail.

Taing do 'n "LEÒDACH" airson na h-eachdraidh a chuir e d'ar n-ionnsuidh mu mhurt nan Eigean. Tha i tuille 's fada, ach faodar a' giorrachadh.

Fhuair sinn litir a' "GHIULLAIN-CHASRUISTE." An àite bhi 'sgrìobhadh lìtrichean, chomhairlicheamald do 'n ghiullan so an aire thoirt d'a chosnadh, agus cais-eart mhath sheasgair a cheannach dha féin airson a' gheamhraidh. Ciod am math a dheanadh e d' ar luchd-leughaidh, sinn a dh' ionnsadh có a b' fhaide thilg an t-òrd, agus a chaith a' chlach-neart, air a' chòmhail mu 'bheil e a' sgrìobhadh —no có fhuair urram nam pìbirean air an là sin? Ach tha 'n ghiullan-casruiste a dh' aona chuid modhail, càirdell, sìobhalta; agus ma thig e do Ghlaachu, cuidichidh sinn leis brògan a chur air a chasan.

Móran taing do 'n uasal shuairce chaoimhneil "D. MACAFHEARSAIN" ann am Pimlico, airson a litir thuigsich chàirdell. Tha 'n dàn a chuir e d' ar n-ionnsuidh mu thobar Thearlaich an IV^m 'na dhearbhadh co snasmhor ealanta 's a sgrìobhan e a' Ghàillig. Tha e ceart—'s ann am *Bohemia* tha 'n tobar ainmeil agus cha 'n ann san t-Suain mar a thubhairt sinn; ach e' arson a tha MacMhuirich a' leigeil le 'ribheid tiormachadh? 'S mairg a chunnaic an Sasunn i, far nach 'eil mìos olrre! Bidh sùil againn ri cuideachadh uaithe. Dhearbh e gu bheil e comasach —cha ebreid sinn nach 'eil e toileach.

Taing d' ar caraid dileas ann an Sruidhlea. Tha a chomhairle maith, agus romhaith; ach bu mhiann leinn barrachd air comhairle. Tha ar sùil ris a so,—'s na mealladh e sinn.

Thainig litir d' ar n-ionnsuidh o fhear-eiginn a tha 'ga ainmeachadh fein 'na *Mharsanta* ann an ait àraidh an Lathurn'-lochdrach, ris an can ean "Bealach-an-Sporain. Cha 'eil teagamh againn nach robh a' chulm a thug Mòraire Bhraidealbunn d'a thuath agus d'a dhaoine mar bu chòir dhi a bhi, air gach doigh a bhuineadh do riaghladh agus do phailteas, agus gach ní bha measail agus uasal; ach airson a' *Mharsanta* a sgrìobh an litir 's éiginn duinn a ràdh, gur ùmpaidh balaich e, co mi-mhodhail ladurna 's a thog peann: a h-aon do na bumalairéan sin a tha r'am faotainn anns gach àite, aig nach 'eil uiread thùir 's a thulgeas fala-dhà no fearas-chuideachd, o fhirinn agus o eachdraidh chinntich. Mur 'eil an Cuairtear a' cordadh ris a' *Mharsanta*, có tha 'ga choiteneachadh air? Thugadh am

marsanta 'n aire d'a bhùth; reiceadh e am bathar a's fearr a ghabhas reic, cuir-eadh e aon luach a thogras e m' a choinneamh; thugadh e dàil fhada no dàil ghoirid, mar is miannach leis; cha sinne their ris gur h-olc; tha cead aige 'dheanamh r'a ùtrais féin mar thogras e; agus le cead a' *Mharsanta*, no gun a chead, ni sinne an ni ceudna a thaobh a' Chuaireir—biodh esan agus a leithid a' tathunn.

Fhuair sinn litir "SHEUMAS STOLDA." 'St sin an litir! 's cinnteach mi nach ann gun saothair a chuir Seumas ri chéil' i. Ubh ùbh! bi 'n litir i! Tha e 'g ràdh gur ministear e; cha 'n eil sinn a' cur teagamh, ach 'dé sin duinne? Cha chulaidh-uamhais leinne ministear—cha bhòcan leinn am ministear "stolda"; ach do bhrìgh gur ministear e, bheir sinn urram dha, agus freagraidh sinn a litir.

'Se a ghearan nach 'eil sinn a' cur a mach nithe tróm ann an duilleagaibh a' Chuaireir. 'S i a litir fhéin an t-aon ni a's truime 'laimhsich no a leugh sinn, o chionn fhada—tha i tróm, tróm; ach 's fhad o'n a chuala sinn nach "tig as a phoit ach an tolt a bhios innte." "Cuir a mach nithe tróm," arsa Séumas. Tha sinn air bharail gur nithe cudthromach cràbhach a tha 'na bheachd. An àite bhí faotainn coire, nach feuch e a làmh féin; cuireadh e ni-eiginn d' ar n-ionnsuidh mar shoilleireachadh air na tha 'na bheachd. Tha Séumas ag ràdh gur breug a chuir sinn a mach mu thimchioll Loch Odha, nach ann idir mar thubhairt sinn a rinneadh Loch Odha. Nach ann da rìribh! O nach e "Seumas Stolda" fein an gille, a fhuair so a mach! Theagamh gur breug mar an ceudna chuala sinn 'nar n-òige, gum b' iad na Famairean a rinn eilean Staffa, agus có aig a' bheil fios nach breug maraon gu bheil casagan uaine air na daoine sìth, agus cìr airgid an làmh na maighdinn mhara? Ciod am fios nach breug gu bheil Gruagach ann an Dunbheagain, agus bòcan sa' Chaisteal Thioram? agus theagamh gur breug gu bheil ùruisg ann an Coir'-ùruisg, no tannasg ann an cladh na Cille-mòire? A Shéumais, éisd ruinn, labhraidh sinn gu "stolda." An cual' thu riamh nach malth a thig e do dhaoine tha 'tàmh ann an tighean gloine bhí 'tilgeadh spitheagan eblach, air eagal gu 'n tilgear air an'ais iad? Cha 'n eil bumalair san dùthaich nach tuig gur sean eachdraidh gun bhunchar na chuir sinn a mach mu Loch-Odha. Cha sinne 'thog i; cuireadh a mach i le duine co ainmeil, agus co stolda 's co diadhaidh 's a sheas riabh ann an crannaig an Gàidhealtachd Albuinn; ach ma tha "Séumas Stolda" co fuathach air dol a pùnn no dall o smior, na firinn, c' arson a ghabh e ainm nach buin da? 'S ministear e, mar tha ag ràdh, ach an e Séumas is ainm dha? Cha 'n è. 'Bheil dùil aige nach 'eil fios againn có è? An ath-uair a sgrìobhas e litir a chàineadh a' Chuaireir, gabhadh e ainm féin, air neo freagraidh sinn e air ainm agus air a shloinneadh, agus math-dh'aoidte gu 'n dearbh sinn gur h-urraim duinn "nithe tróm" a sgrìobhadh co math ri nithibh aotrom.

Taing do Shéumas "Abrach" ar seana charaid. Thainig a litir mar a bha 'n àireamh so 'dol [g'a cur an clò. Bha uiread do dheifir ann 's nach d' fhuair sinn ùine a leughadh.

Taing d' ar caraid ann an Arasaig. Na gabhadh e gu h-olc ge nach d' fhuair sinn eachdraidh Ailein-'le-Ruairi a chur a mach fathasd. Ma tha 'n t-sean eachdraidh eile mu 'bheil e a' labhairt réidh, bidh sinn 'na chomain airson a cur d' ar n-ionnsuidh.

A thaobh an duin'-uasail a tha 'cur as ar leith gu bheil sinn air farrtas nan tighearnan Gàidhealach a' moladh America, 's a' diomoladh chearnan eile do 'n t-saoghal—chuir sinn "gad am bogadh" air a shonsan. Tha na tha e ag ràdh, ealg-dhlreach an aghaidh na firinn; oir bu mhiann leis na tighearnan Gàidhealach sinn a dhiomoladh Chanada agus America, agus sinn a mholadh *Australia* agus *New Zealand*; agus c' arson? Do bhrìgh gum faigh iad na daoine bochda chur an nasgaidh do na cearnaibh sin; ach do Chanada cha 'n urrainn iad am fògradh gun an t-aiseag a dhiol. Ach theagamh gum faigh na Gàidheil bho chda a mach do Chanada an nasgaidh an ùine ghoirid; agus ma gheibh, cha bhi e furasda do luchd nan caorach móra ann an Australia, buachaillean 'thaotainn sa' Ghàidhealtachd. Ach 's dòcha gu bheil a mhianu air féin eileanan mór an taobh deas a thoirt air. Deanadh e sin—ach na biodh e 'cur ni as leith a' Chuaireir, nach 'eil fìor.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,
63, ARCADE.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

CEUD MHÌOS A' GHEAMHRAIDH.

AN 9^{mh} ÀIREAMH.] NOVEMBER 1, 1840. [PRIS 6 SGILLEAN.

CONTENTS:—The Rocks and Trees, an Allegory, page 193.—Ruins of Pompeii, 196.—Mehe-
met Ali, 201.—American Indians, 206.—Laws of Heat, 209.—Glencoe, Old Highland Legend
of, 211.—Shipwreck at Ardgour, 213.—Incendiary Fire at Plymouth, 214.—Steam Power, 214.
—News, 215.—Phases of the Moon, 216.

A' CHREAG AGUS NA CRAOBHAN.

Ged is lìonmhor àmhghar agus teinn a thig air an fhìrean chòir, tha e 'cheart cho fìor gur lìonmhoire gu mòr tròcair Dhé as leith a mhuinntir fein.

'S e miann a' chreidmhich Dia fhaicinn anns gach nì—cia dhiùbl tha e 'g imeachd ro 'n fhàsach ghainmhinneach no ro 'n mhachair tharbhaich, tha e ag iarraidh a chuimhneachadh gu bheil Dia dlùth dha, agus a' cuartachadh a cheumaibh.

Cia dhiubh a bheachdaicheas an creidmheach air an talamh, air a' bheil e car tamuill a chòmhnuidh mar choigreach agus mar fhear-cuairt, no a dh' amhairceas e air na nèamhaibh shuas, far a' bheil a dhòchais nìle air an càramh, tha e a' mothuchadh taisbeanaidh agus dearbhaidh air gliocas, cumhachd agus gràdh an Tì ard agus ghlòrmhoir a rinn agus a chruthaich e, agus o' bheil aige a bhith, a bheatha agus a chomas gluasad. Ann am beachd a' chreidmhich tha an talamh agus na nèamhan a' foillseachadh glòire Dhé.

Bha mi latha àraidh a muigh fo dhìle mhór uisge, agus ruith mi a dh' iarraidh fàsaidh fo sgàil craoibhe dharaich a bha tiota beag o'n àite 'n robh mi a'm sheasamh. Sheas mi co dlùth do bhun na craoibhe 's a b' urra' mi; ach ged a sheas, cha do dhìon so mi o'n dìle. Theirinn an t-uisge nuas troimh dhuilleach na craoibhe, agus sgaoil e mu m' cheann 's mu m' ghuaillibh. "Cha dean so cùis," arsa mise, "cha 'n eil an so ach fàsadh faoin, 's éiginn tèarmunn no dìdeann nas fèarr iarraidh. Ghrad dh' fhàg mi fàsadh na craoibh dharaich, airson craoibh uinnsinn a bha astar beag bhuam; smaointich mi gum fòghnadh duilleach dlùth na craoibhe so dhiomh, agus nach ruigeadh deur uisge mi, nam faighinn aon uair foidhpe. Ach bha mi air mo mhealladh; bha geugan fada na craoibhe so a' lùbadh, agus a' sìor ghluasad le gach oiteig a shéid. Air uairibh bha seòrsa do dh-fhasga 'na taic; ach, am prioba na sùl, bha meuran agus meanglain na craoibhe so taobh eile na dìge, agus le so, an dìle 'bualadh ceithir thimchioll orm. Mhothuich mi gu 'n robh

craobh chuilinn dlùth dhomh—craobh tìugh, làidir dhìorrasach, air nach b' urrainn gaoth no gaillionn, mar a skaoil mi, deargadh. Sheas a' chraobh so a mach an aghaidh na stoirm, agus chuala mi an dille a' tuiteam agus a' bualadh air a duilleach tìugh, cruaidh, sleamhuin, mar gum biodh iad suarrach mu bhoile na fàine 's mu neart na gaoithe. Theich mi gu fasga' na craoibh chuilinn; chaidh mi 'stigh air mhàgaran, agus sheas mi fo dhìon agus fo fhasga' tèaruinte, ach bha mi gu mòr air mo mhealladh; b'e so an dideann bochd dhòmhsa, oir bha na duilleagan geur, biorach, guineach, agus cha b' urrainn domh tionndadh a nùnn no 'nall gun bhi air mo lot agus air mo reubadh, mar gum biodh na ficheada sgian 'g am ghonadh. “Cha dean so” arsa mise “feum, cha 'n fhèarr am fasgadh so na càch; 's éiginn tèarmunn eile 'iarraidh. Dh' amhairc mi mu dheas agus mu thuath, air gach taobh, oir bha na nèamhan dubh, dorch, dualchini, os mo cheann, agus bha 'n dil' uisge na bu truma na bha i roimhe. Ach bha àite didinn na bu dlùithe na smaintich mi:—bha creag mhór, ard, taobh eile 'n achaidh, an eigheann 's am bainne-ghamhnach ag iadhadh a suas, agus drisean agus frith-cheill a' fàs gu dosrach aig a bun. Mhothaich mi gu 'n robh fèsgladh agus fasga' foidhe, aite-falaich o'n ghaoith, dubhar o theas na gréine, dìon o'n doininn agus dideann o'n dille. A dh-ionnsuidh na craige so theich mi gu luath, air tòir fasgaidh—agus da rìribh, cha robh mi air mo mhealladh. Shéid a' ghaoith, thuit an dille,—ach fo sgàil na craige mòire so bha mise tèaruintetioram. Sheas mi ann an so, suarrach mu'n stoirm. Dh' éirich a' chreag os mo cheann mar thùr àrd, mar àite-dìon làidir, gun aobhar eagail o aon taobh no taobh eile:—sheas mi air fonn tioram, taiceil, cruaidh; agus bha mi 'taingeil, oir fhuair mi fa-dheòidh, tèarmunn dìonghalta o'n doininn.

Thusa 'ta 'ga leughadh so, a' bheil thu fo thrioblaid? fo àmhghar ann ad inntinn, ann ad choluinn, no ann ad chor saoghalta? 'a do thuit doininn d'heuchainneach do sheòrs' air bith ortsa no air do theaghlach, 's a' bheil thu ag iarraidh didinn agus fasgaidh? Tha mi 'feòruich dhìot a' bheil thu ag iarraidh fasgaidh o chraobhan an t-shaoghail-sa, do chomh-chreutairean, no o'n chraig—creag mhór nan aois.

Theagamh gu bheil thu fo dhoilgheas spioraid, air do chromadh a sìos, do chridhe fo bhàr, 's gun fhios c' àit an amhairc thu airson comhfhurtachd. Bha thu math-dh' aoidte 'g amharc 'ionnsuidh do chomh-chreutairean airson didinn agus tèarmuinn, agus faochaidh. Ma bhà, nach d' fhuair thu iad mar fhasgadh na craoibhe chuilinn? Ciod è dhoibhsan do thrioblaid? is sùrach leò do ghearan, 's faoin nam beachd do dheòir; 's iad t' àmhghair-sa a's lugha tha 'cur do chùram orra; iadsan as am mò bha t' earbsa, fàilnichidh iad thu—tionnda'idh iad cluas bhodhar ri d' ghearan—seasaidh iad air an ais; agus tuigidh tu cainnt Rìgh Daibhidh, *Luchd mo ghràidh, agus mo chàirdean, tha iad fad uam—tha iad suarrach mu m' anam.*

O! tionnda'idh thusa dh' ionnsuidh an Uile-thròcairich, agus gheibh thu tròcair. C' arson a tha thu air do bhualadh leis an

doininn, a' meilneachadh leis an fhuachd fo 'n dìle thruim, 'nuair tha fasgadh dlàth? C' arson a dh' fhàilnicheadh do chridhe agus cùngaich-leòghis r'a fhaotainn? Co innath a dh' fhaodas tu dearcas fionna 'chruinneachadh air an sgitheach agus sòlas fhaotainn e nithe cruthaichte. O! b' fhearr gu 'n tigeadh tu chum carraig didinn nach fàilnich! Tha creag ann, agus foidhpe tha fasgadh. 'Si a' chreag sin Cried. Tha Dia 'na thèarmunn ann an àm an àmhghair—tha e làn do thròcair chaomh agus do thrucantachas—tha e togarrach a bhi 'na dhidinn dhuit maraon. Dlùthaich air agus dlùthaichidh e ort—éid r'a bhriathran; *Thigibh a m' ionnsuidh-sa, sibhsa uile a ta ri saothair, agus fuidh thróm uallaich agus bheir mise suaimhneas dhuibh.* Larraibh a ghnùis agus gheibh sibh gur h-ean ann caraid a leanas ni 's dlùithe na aon bhràthair. Nach 'eil tha a' mothachadh gu bheil cuid do d' chàirdean saoghalta coslach ris a' chraoibh-uinneinn, a' lùbadh a nùnn 's a nall, misheasmhach—neo-chinnteach—neo-shuidhichte. Theagamh gu 'n taisbean iad chàirdeas dhuit car tamuil; agus gu 'n geall iad dìon—tèarmunn agus dìdeann duit an latha do thriobluid. Ach O! b'e sin an tèarmunn bochd, agus an dìdeann bhochd, shuarrach, mheallta! Dìdeann cha 'n eil aca ann an là an àmhghair féin; tha an deuchainnean féin aca, an àmhgharan féin, an dòchais féin, an culaidh-imcheist féin. Tha iad so ni's leòir dhoibh, gun ammain-teachadh ortsa: air neo, ged sheasadh iad, car tamuil, dìleas, thig am bàs agus cha bhi iad ann; agus tha thusa air t' fhàgail a' d' aonar ann an àm a' chruadail, ag ambarc air an laimh-dheis agus air an laimh-chlì, agus gun fhurtachd r'a fhaotainn. O! b' fhearr gu 'n tigeadh tu chum carraig sheasmhaich, dhiongmhalta nan làithean, a' chreag nach fàilnich! Is co-ionann do Dhia an diugh, an dé, am maireach, agus gu sìorruidh—air-san cha tig àtharrachadh no sgàil tionndaidh; cuir t' earbsadh ann—falaich thu féin fo fhasgadh a sgéithe chàirdeil—'s esan an dìdeann cinnteach; cha tréig e thu gu sìorruidh—iarr e le t' uile chridhe agus gheibh thu e, 'na aite-fasgaidh o'n ghaoith, 'na dhìdeann o'n doininn; agus bithidh e dhuit mar sgàil na craige móire ann an fearann sgith.

Ach theagamh gu bheil agad cuid do chairdean a tha seasmhach firinneach, dàimheil caomh; ach 's dòcha gu bheil iad coslach ris a' chraoibh dharaich—seasaidh iad gu daingeann, sgaoilidh iad am meanglain mu d' thimchioll, ach cha 'n eil iad comasach air do dhìon o'n doininn.

An i bochduinn shaoghalta thug gu lar thu? Airgiod no òr cha 'n urrainn do chairdean a thoirt duit. An e tinneas agus easlainte cuirp a dh' islich thu? Slàinte cha 'n eil aca r'a thoirt duit, cha 'n eil e 'nan comas 'aiseag a t' ionnsuidh. An ann a'd spiorad tha thu a' bròn, an e t' anam a tha air a chlaoidh? Cha 'n urrainn iadsan fois a thoirt do d' spiorad, no suaimhneas do t' anam. Ach ciod is urrainn iad a dheanamh anns an uair sin tha a dlùthachadh ort—àm a' bhàis? O! b' fhearr gu 'n tigeadh tu chum carraig nan làithean. Tha Tighearna nèimh agus talaimh, an Dia beò, uile-chumhachdach mar tha e uile-thròcaireach, tha a' ghaeth an glaic a dhearna; tha tuinn a' chuain fo a smachd;

's léir dha san dorchadas, agus is co-ionann an latha 's an oidhche dhàsan ; is léir dhàsan smuaintean do chridhe, cha 'n eil nì air bith air a chleith uaith, 's aithne dha t' uile aobhar mulaid, 's furasda dhàsan le aon fhocal gach aobhar-mulaid 'fhuadach, ma chì e so ceart agus airson do mhaith ; agus mur faic, faodaidh tu bhi làn chinnteach gu bheil a shùil air àmhuinn lasraich na h-àmhghair anns an d' rinn e do chàranh, agus nach leig e tighin ort ach na tha chum do mhaith, agus is urrainn duit a ghiùlan.

Am bheil thu aineolach air, dìchuimhneach air a mhaithheasaibh, suarach mu 'chaoimhneas, gun ghràdh agad dha, gun eagal agad d'a thaobh ?

Ged robh so mar so, éirich agus rach g'a ionnsuidh ! Cha dean e air dhòigh air bith cùl a chur riut. 'Tha e làn chomasach agus làn deònach do theasraiginn, eadhon chum a' chuid a's faide mach, a thig d'a ionnsuidh, trid an Tighearn Iosa Crìosd. Éirich, agus imich, mata, chum t'athar nèamhaidh ann an ainm Iosa Crìosd—guidh air an maitheanas a thoirt duit agus gabhail riut, agus a bhi 'na Dhia dhuit gu sìorruidh agus gu bràth—asluich thusa còmh-nadh an Spioraid Naoimh is urrainn do dheanamh toileach ann an latha a chumhachd féin. Dlùthaich air Dia, tha e 'gad ghairm ; 'se so cionfàth gach deuchainn, a' chrìoch shònruichte tha aige anns gach cruadal agus téinn a tha e a' leigeil 'nad rathad. Na h-earb na's faide ann an craobhan an t-saoghail-sa, tha a' cur a mach an duillich san t-shamhradh, a tha lôm rùiste, gun duilleach, ann an àm doinionnach a' gheamhraidh ; ach thig chum na craige móire. Tha Dia 'na dhèideann ann an àm nan àmhghar ; iarr e am feadh a tha e dlùth, sir e am feadh 's a ta e r'a fhaotainn.

Their mi nis mu thinchìoll Dhé,
Mo tèarmunn e 's mo neart ;
Mo dhaingneach : cuiream dòchas ann ;
Mo Dhia 's e Dia nam feart.

Ma tha Dia maille ruinn có 's urrainn a bhi 'nar n-aghaidh ? Is beannaichte iadsan a ta a' cur an dòchais ann !

A rithist, deirim ribh, tréigibh fàsghadh nan craobh, fàsghadh an t-shaoghail, fàsghadh ur cairdean, fàsghadh do réir na feòla—agus thigibh chum sgaile na CRAIGE MÓIRE, a' charraig shìorruidh, Crìosd ar Slànuighear. Aon uair 's gum faigh sibh a stigh fo 'n fhasgadh bheannaichte sin, faodaidh sibh an t-òran milis so a sheinn.

„ 'Se Dia a's tèarmunn duinn gu beachd,
Ar spionnadh e 's ar treis' ;
An aimsir carraid agus téinn
Ar cathair e ro-dheas.”

LITIR O'N CHUAIRTEAR CHUM EACHAINN THIRISDNICH.

EACHAINN,

Gheall mi anns an àireamh mu dheireadh do 'n Chuairtear

barrachd innse dhuit mu dhéibhinn nam bailtean móra bha air an tìodhlacadh fo luaithre theinntich Bhesubhiuis, agus co fada air an cleith agus air am falach o shealladh an t-shaoghail.

Cha 'n eil fios cinnteach c'uin a thogadh *Pompeii* agus *Herculaneum*; ach cha 'n eil teagamh nach robh iad 'nam bailtean móra, agus ainneil ann an eachdraidh, fada roimh linn Chrìosd. Bha iad dlùth do ìochdar na beinne, an cois a' chladaich air bàgh *Naples*. Bha abhainn mhór leathann agus dhomhain a' siubhal seachad air *Pompeii*, air an robh luingis-mhalairt gu lionmhor a seòladh. Bha guala Bhesubhiuis air a còmhachadh le tighean móra riomhach eireachdail, agus fion-liosan mu 'n timchioll, air chor agus gu 'n robh cliathach na beinne a b' fhaisge do'n fhairge, mar aon bhaile, mór, eireachdail, farsuing, saobhir. Cha robh cearn do 'n t-shaoghal a b' àille agus a b' fhallaine na so. Bha naislean agus daoine saobhir o gach dùthaich a chòmhnuidh ann air son an slàinte, do bhrìgh àilleachd agus fallaineachd an àite. Ach 's beag a bha fios aca mu 'n teine bha nis air 'fhadadh mu mheadhon na beinne, bha os an ceannsan, agus an sgrios oillteil eagalach a bha 'feitheamh orrasan a bha 'chomhnuidh m' a timchioll.

Air a' 24 latha do cheud mhìos an fhogharaidh A.D. 79. 's e sin ri ràdh an naoi-deug agus trì ficheadamh bliadhna do linn Chrìosd, mhothuich muinntir *Phompeii* neul dorcha os ceann mulach na beinne. Bha an neul so air chumadh craoibhe mhòr, ag éiridh suas gu dìreach ceud troidh ann an àirde, gun gheug gun mbeanglan, agus 'na dhéigh sin a' sgaoileadh a geugan a mach gu fada farsuing air gach taobh. Bha an neul so air uairibh dubh, dorcha, agus ann an tiota chiteadh e dearg theinnteach, lasarrach, le gach dath tha sa' bhogha-fhrois. Bha a' bheinn a' beucaich gu h-oillteil, agus air uairibh air chrith o 'bràigh gu a bunchar, co mór 's gu 'n do thuit mòran do na tighean. Ghabh muinntir na dùthcha eagal, agus thòisich iad air teicheadh, ach 's gann a bha fios aca c' àite. Bha frasan do éibhligh dearga lasarrach a nis a' tuiteam co tiugh ri clacha-meallain sa' gheamhradh. Bha mòran do na luingis a bha 'mach sa' bhàgh r' a theine; bha, cha 'n e amhain dòirneagan do chlachan teinnteach a' tuiteam as na speuraibh, a bha air an sgeith a mach as a' bheinn, ach creagan móra, 's gach aon diubh co dearg ri aona chaoran a thainig riabh a mach á meadhon gealbhain. Bha 'n fhairge fo bhuaireas eagalach, a' tràghadh an dara h-nair astar mór a mach, agus a rithist. ann an tiota beag ag at 's ag éiridh suas thar an fhearann ri guala na beinne, le gair agus toirm uamhasach. Bha 'n oidhche ana-bharrach dorcha, gun ghealach gun reull r' a fhaicinn, ach air uairibh, dhìreadh lasair àrd, agus dealradh á fìor mhullach na beinne, leis an robh an dùthaich uile air a soilleireachadh co mór 's ged bu mheadhon lutha bhiodh an, agus ann an tiota 'na dhéigh sin bhiodh an lasair so mar gum biodh i air a smàladh, agus thigeadh an dorchadas bu duibhe, le frasan do luaithre dhorcha agus do phronnusc, nach b' urrainnear a sheasamh, agus leis na bhàsaich

na miltean. 'S ann le so a mhilleadh a' chuid bu mhò do shluagh Phompeii. Tha cùntas againn air so le neach a bha làthair agus a fhuaireas, *Pliny* òg, ann an leabhar a dh' f hàg e agus tha againn air mhairiann. Anns an leabhar sin tha cùntas eagnaibh, pongail air a' mhilleadh sgriosail namhasach so. Bha 'n dùthaich uile air a thiodhlacadh fo 'n luathre ghil mar gum biodh i fo shneachda. 'S ann fo 'n luathre so agus fo na h-éibhlean so a bha Pompeii air a sgrios. A thaobh *Herculaneum*, thainig tuil do stuth loisgeach thairis air, mar iarunn air a leaghadh, a thainig mar abhuinn mhòr dhearg-loisgeach a nuas air an àite, agus a thug sgrios agus bàs 'na cois; ach 's ann leis an luathre aotruim dheirg a mhilleadh *Pompeii*. Bha 'n t-àite sin, air a thiodhlacadh mar a chithear tighean buaile fo shneachda; ach am baile eile mar gum biodh sligean air an thiodhlacadh ann am bunchar àth-cheilp an déigh dhi ruith.

Fad shè-ceud-deug trì fichead agus sè-bliadhna-deug, bha Pompeii air a chleith e shealladh an t-saoghail, air a thiodhlacadh fo 'n luathre thainig a nuas o mhullach na beinne; agus cha 'n eil os-ceann ceithir fichead bliadhna bho 'n a thòisich daoine air an luathre so a rèiteachadh agus a ghiùlan air falbh, chum sealladh a ghabhail air a' bhaile—dìreach mar gum faiceadh tu daoine le sluasaidhean a' rèiteachadh as an rathad cuitheachan sneachda, leis an robh bothain chaorach no ghobhar air an còmhachadh an àm gaillinn. O 'n àm sin chaidh mòran airgid a chosg ann an togail air falbh na luathre so, agus ann an rèiteachadh nan sràidean agus nan tighean a bha air an cleith; agus is iomadh sealladh iongantach a fhuair an lorg na saothreach so.

Bha dìon-bhalla làidir ceithir thimchioll air *Pompeii* do chlachan anabharrach mór, cuid diubh deich troidhean air fad, ceithir troidhean air lead, agus trì troidhean gu leth air tiuighead, agus am balla eadar dà agus trì fichead troidh air airde. Tha na sràidean ainmhean, ach tha cuid do na tighean fìor eirachdail. Tha dealbhan air am faotainn air ballachan nan tighean, air a' bheil gach dath co àrdr àillidh 's ged a b' ann a' bhliadhna 'n uraidh a rachadh an tarruing. Tha eairneis nan tighean air chumadh agus air dhreach anabharrach eirachdail, air chor's gur h-e 'n cumadh ceudna tha iad a nis a' gabhail airson eairneis nan tighean a's riomhaiche san rìoghachd. Tha na teampuill agus na tighean-cluiche farsuing suamhor, ciatach. Tha ochd fichead acair fhearainn taobh a stigh do bhaile Phompeii. Tha eirachdas nan tighean-ionnlaid, 'se sin far am bi iad 'gam fairceadh féin, a' toirt bàrr air son tighean do 'n t-seòrsa so tha anns an Roinn-Eòrpa; tha na seithichean creadh gu h-àraidh, maiseach agus eirachdail. Fhuaras fàinneachan òir agus ailbheagan àillidh, le clachan àillidh aonta, a tha ro-phrìseil. Anns na bùithean fhuaras buinn òir agus airgid, builinnean arain 'nan smùr; ann an son bhùth fhuaras os ceann da fhichead bonn do dh-airgiod geal, agus ceithir cheud deug bonn do umha no do phrais. Fhuaras dealbhan a tha 'leigeil ris cuid de chleachdainean nan luntan sin, a tha anabharrach iongantach.

gu h-àraid mu shaobh-chreideamh agus saobh-chràbhadh nan amanna dorchas sin, mu na h-lobairtean a bha iad a' tairgsinn, agus an dòigh anns am bu chleachdadh dhoibh so a dheanamh. Tha seòmair nan sagart r' a fhaicinn, agus na soithichean anns an robh am fion air a chumail. Os ceann ard-dorus nan tighean tha ainmeannan na feadhnaich a thog iad, agus a' cheird a bha iad a' leantainn. Tha lomhaighean agus dealbhan snaighte do gach seòrsa agus ann am mór lionmhoireachd air am faotainn san àite so: ach tha cuid diubh a' toirt duinn beachd brònach air cleachd-ainnean peacach, salach, an t-sluaigh a bha a' tàmh ann am *Pompeii*—gu h-àraid dia-bréige an Òil agus na Misg, agus bain-dia a' Ghaoil, tha an dealbhan salach sin r' am faotainn anns gach àite,

Tha mòran do na làraichean briste ann am *Pompeii*, a leigeas ris duinn gu 'n robh clachaireachd, saorsainneachd, agus iomad inpleachd eile anns na h-amanna sin co fada air an aghaidh 's a tha iad a nis, mur robh mòran na b' fhaide. Cha 'n eil aig barrgh Bhreantunn tigh-ionnlaid is àille na bha aig a' chuid bu lionmhoire do mhuinntir *Phompeii*. Llonadh e leabhar mór beachd ceart a thoirt air na tighean-ionnlaid sin amhàin. Bha aon tigh ionnlaid anns an robh àiteachan-snàmh do uisge teth agus fuar, dlùth air dà mhìle troidh air fad, agus còig cend-deug àite-suidhe do mharmor geal san àite so, agus seòmraichean airson leabhraichean anns am faodadh na mìltean suidhe a leughadh. Cha 'n eil e comasach beachd ceart a thoirt ann an cùnnas aithghearra mar so, air àilleachd agus eireachdas an àite so, anns am faodadh och-cend-deug pearsa bhi 'gan ionnlad féin air an aon àin, agus seòmar fa leth aig gach aon. Tha teampuill ann airson gach dia-bréige d'an robh iad 'nan aineolas a' deanamh aoraidh; ach bha na tighean-cluiche eireachdail dreachmhor os ceann gach seòrsa eile thighean; air an togail do mharmor geal, air an snaigheadh gu h-àillidh, agus anns am faodadh deich mìle pearsa suidhe san aon am.

Bha 'n t-nisge air a ghiùlan feadh a' bhaile ann am pìoban creadha, agus tha e soilleir gu 'n robh mór phailteas do 'n uisge 'b' fhèarr aca anns gach cearn do 'n bhaile. A réir coslais bha na sràidean aca gun chabhrais, agus le so salach, oir tha clacharain lionmhor romhpa air am b' àbhaist do 'n t-sluaigh dol thairis, agus iad féin a chumail as a' chlàbar. Chladhaicheadh a stigh do thigh lighiche, anns an d' fhuaradh gach cungaich a bhuineadh d' a cheird ann an soithichean gloine, agus tha cuid fhathast diubh air mhairionn. Tha tighean-fuime ann anns an robh an t-aran air a dheasachadh, lionmhor; iomad mailiann a bha air an tionndadh le neart dhaoine agus asal; agus fhuaras mòran do na comhail ri àir mhin, a thug iad le deuchainnean, gum bu mhin chruineachd a bh' ann. 'S ann sa' bhaile mhór so bha 'n duine ainmeil sin, Sallust, a chomhnuidh, a sgrìobh iomad leabhar a th' againn, agus tha làrach a thighe r' a fhaicinn.

Fhuaras, mar an ceudna na h-àiteachan-amhlaid anns an robh

lualthre nam marbh air a càramh. Tha mòran diubh so air an togail do mharbhor geal, agus air an snaigheadh gu h-eireachdail. Anns na linnibh sin bu chleachdadh leo 'sna dùthchanna m'a bheil sinn a' labhairt, na cuirp a losgadh air grìosaich mhóir do chonnadh, an luath a chruinneachadh, agus a cur ann an crogan creadha, agus sin a chàramh san uaigh. Bha an teine no a' ghrìosach air an robh cuirp nam marbh air an losgadh, mór agus cosdail, do réir saobhbheas an duine a chaochail. B'e an caraaid bu dlùithe air an robh mar fhiachaibh a lasadh; agus nuair a b' àill leo ard urram a thoirt do neach air bith, bha eich a's crodh a's caoraich, eòin agus columain, air an tilgeadh sa' ghrìosaich mhóir, agus air an losgadh maille ris a' chorp. Bha 'n luath an sin air a cruinneachadh, air a tasgaidh suas ann an soitheach creadha, latha-cuirm air a chumail, agus an sin an crog creadha air a chàramh san uaigh. 'S iomadh aon dhiubh so a gheibhear air feadh na Gàidhealtachd, anns gach cearn dhi, o'n àm anns an robh na Ròmanaich 'nar measg a thug a stigh an cleachdadh so.

Fhuaras mòran do leabhraichean, air neo rolan do sgrìobhadh, am measg làraichean briste *Phompeii* agus *Herculaneum*; ach air dhoibh a bhi co fada air an tìodhlacadh, tha e duilich an toirt as a chéile: tha iad mar gum biodh iad air an losgadh ann an àmhuinn. Tha nis dlùth do thrì ceud rola air am faotainn; tha cuid diubh mu lusan; cuid mu chungaidhean leighis, agus mòran diubh nach d' fhuaras fhathast a mach. Ach do na h-uile nì a fhuaradh san àite so 's iad na lòchrain àillidh eireachdail, na nithe is iongataiche. Tha iad so do gach cumadh: chunnaic mi mòran diubh ann an Lunnuinn, agus cha 'n fhaca mi riamh an leithid. 'S ann air chumadh na feadhnaich so tha iadsan tha nis r' an faicinn ann am pàilliunaibh rìghrean an t-saoghail air an deanamh. Ach 's éigin domb stad: cha b'e 'n leabhar beag faoin a chumadh na tha r'a innseadh mu 'n bhaile-mhór so, a bha dlùth do dh-ochd-ceud-deug bliadhna air a chleith o shealladh an t-saoghail; ach ann an aon oidhche thainig sgrios air. Ceart mar thachair ann an làithibh Noah, bha iad ag ithe 's ag ól, a' pòsadh 's a' toirt seachad am pòsadh—ach thainig an tuil theinnteach orra, agus mhisleadh iad gu léir. Cia uamhasach cumhachd an teine lasraich sin a th' ann am meadhon na talmhainn! Tha daoine foghlumte 'm barail, mu thuaiream deich mìle fichead sìos o uachdar na talmhainn, nach 'eil r'a fhaotainn ach aon fhainge loisgach, theinnteach, do stuth air ghoil le teas gu mór na's mò na aon teas is urrainnear a thogail le daoibh anns an fhùirneis a's cumhachdaiche 'sbóideadh riabh air uachdar an domhain; agus tha iad air bharrail gu bheil na beanntan loisgeach sin mar àiteachan tha air am fosgladh le freasdal an Tì ard agus ghlòrmhoir a chruthaich an domhan 's na bheil ann, chum seòrsa faochaidh a thoirt do na làraichean eagalach sin, gu leigeil leò ruith thairis muu sgàineadh an saoghal—gu bheil iad cosmhaile ris na tuill a chithear ann an soitheach-sinùid, a dh'fhosglar an dràs 's a rithist chum boire na toit a leigeil as, mun sgàineadh an coire-mór anns a' bheil an t-uisge goileach.

Tha tuille mòr agam ri ràdh mu na beannta loisgeach so—ach creid mi, cha chuirinn ann am ehùnntas ach smior na fìrinn, anns am faod thu làn earbsa 'chàramh. Mun dùin mi 'n litir so mu dhéibhinn Phompeii, 's éigin domh a thoirt fa 'near cia iongatach an nì rìoghachdan agus dùthchannan, agus daoine 'ràinig air inn-leachdan eile, co deas, agus a thug ann an ioma dòigh bàrr oirnn ann an eireachdas, cia tur-nineolach 's a tha iad mu nìthe spioradail! cia neo-thùrail amaideach!. Is fìrinneach a labhair an t-abstol Pòl, Cha b' aithne do 'n t-saoghal tre ghliocas Dia.

C' aite 'bheil an duine glic? c' aite 'bheil deasboir an t-saoghail so? Nach d' rinn Dia gliocas an t-saoghail so amaideachd.

Cia mòr an t-aobhar taingealachd a th' againn gu 'n-d' rugadh sinn ann an linntibh is fèarr, gu 'n d' éirich oirnn grian an àigh le leigheas fo a sgéith! Feuchamaid nach bi e 'na chulaidh-dhìtidh dhuinn gu 'n d' thainig solas a dh' ionnsuidh an t-saoghail, ach gu'n do roghnaich sinne dorchadas do bhrìgh olcas ar n-oibribh.

Slàn leat air an àm

'S mise do charaid dìleas

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MEHEMET ALI, Pacha, no àrd-uachdaran, na h-Eiphit.

Tha sùilean na Roinn-Eòrp' air an àm, socruichte air tìr na h-Eiphit, agus air an duine ainmeil so tha 'na uachdaran thairis oirre.

Is coigreach e, mar a bha gach uachdaran a bha fad linntibh thairis air an dùthaich so. Bha 'n Eiphit fad ùine mhòr air a riaghladh le daoine ris an canar na *Mamelucs*. Is coigrich tha annta so uile. Tha sè ccud bliadhna bho 'n thòisich iad so air an Eiphit a chumail fo smachd. 'S tràillea no daoranaich iad, a tha air an ceannach 'nan dìge ann an tìr ris an canar *Circassia*, air an togail 's air an ionnsuchadh mar shaighdearan, agus is ann diubh so a tha armailt, no feachd, na h-Eiphit, fad iomad linn air a dheanamh a suas. 'S ann uapa so tha *Pachas* no uachdarain na h-Eiphit am bitheantas air an taghadh; agus chinn iad gu bhi 'nan sluagh anabarrach cumhachdach, treun agus gaisgeil. Nuair a chaochail-leas a h-aon do na *Pachas*, tha e 'n aghaidh lagh na dùthcha a mhae a thogail chum 'àite a lìonadh: fuodaidh a theaghlach a chuid stòrais a shealbhachadh, ach uachdaranachd na tìre, so nì tha air a shoeruchadh leis na *Mamelucs*, a dh' àrdaicheas an saighdear is ainmeala 'nam measg féin chum an dreuchd àrd so. Bha an Eiphit ag aideachadh ard Thurcach mòr Chonstantinople, an Sultan, mar uachdaran, agus a' pàigheadh cìs da; ach bha do ghnàth cogadh, comhstri agus iorghuill eadar na Turcaich 's na *Mamelucs*.

Rugadh Mehemet Ali, tha nis thairis air an Eiphit, anns a' bhliadhna 1769, anns an aona bhliadhna san d' rugadh Bonaparte, agus diùc *Wellington*, air alt agus gu bheil e nis trì fichead bliadhna 's a h-aon deng. Cha 'n ann do na *Mamelucs* an duine so, ged is coigreach e. Rugadh e ann an Albania, cearn do rìoghachd na

Gréige. Bha 'athair 'na dhuine bochd, agus dh' fhàgadh 'esan 'na dhilleachdan 'na òige; ach ghabh- uachdaran an àite truas deth, thog se e 'na thigh féin, thug e dha gach sgoilearachd a bha r'a fhaotainn san àite, agus nochd e gach gnè chaoimhneis da, air son an robh *Mehemet* 'na dhéigh sin cho taingeil chuimhneachail 's a b' urrainn da.

B'e 'cheud drenchd a dh' earbadh ri *Mehemet Ali*, eis na dùthcha 'thogail; rinneadh maoir-na-òise dheth agus rima e a dhileasdanas gun iobd gun truas. Phòs e bean leis an d' fhuair e mòran stòrais, pinthar an fhir a thog 's a dh' àraich e. Thòisich e nis air marsantachd thombaca, agus rinn e mòran stòrais leis a' mhalairt so, ach anns a' bhliadhna 1798 nuair a chaidh Bonaparte le feachd mór chum an Eiphit a cheannsachadh, agus a conadh do 'n Fhraing, sguir *Mehemet Ali* do mharsantachd an tombaca, thog e tri cheud saighdear, agus thairg se e féin do Phacha na h-Eiphit. Anns a' cheud bhàr anns an robh e, dhearbha se e féin 'na churaidh treun; choisinn e mór chliù, dhìrich e e cheum gu ceum, gu bhi 'na ard cheannard air feachd na dùthcha. Cha bhuineadh e do na Mamelucs, agus uime sin cha robh bàigh aca ris, no aige-san riutha. Bha farmad mór aca ris airson a' chliù a choisinn e, agus bha fios aige-san nam faigheadh iad cothrom gum marbhadh iad e. Chum e iad air a thaobh le samhladh càirdeis, le barrachd pàigheadh a thoirt do na saighdearaibh, agus iomad sochair a ghealltainn doibh. Bha 'n Eiphit air an àm so a' pàigheadh eis do'n ard Thurcach, ach cha b' ann le deòin nam *Mamelucs*: bha iad so fuathach air na Turcaich, agus do ghnàth déigheil air uachdaranachd an Turcaich a thilgeadh dhiùbh. Chuir an t-àrd Thurcach roimhe, uime sin, *Mehemet Ali* a sheasamh, agus, fhad 's a b' urrainn da, na *Mamelucs* a cheannsachadh agus an cumail fodha. Chaochail air an àm so *Pacha* na h-Eiphit; b'e *Mehemet Ali* ceannard an airm; chuir an t-àrd Thurcach roimhe a thogail gu uachdaranachd na h-Eiphit, agus rinn e sin. Ghairmeadh air feadh na tìre *Mehemet Ali* mar uachdaran; chuir so corrach mór air na *Mamelucs*, agus dh' éirich iad suas ann an ceannairc, a' cur rompa a mhurtadh, agus fear dhiubh féin 'ardachadh 'na àite; ach bhundhaich e 'nan aghaidh le foill 's le geallaidhnean, smachdaich e iad, agus chuir e mòran diubh gu bàs. Ghlac e ceithir fichead do na daoine b' ainmeala 'nam measg, thug e stigh do phàillion iad agus thug e 'n ceann do gach aon diubh, agus chuir e 'n ceithir fichead ceann air falbh do Constantinople, mar dhearbhadh do 'n àrd Shultan air an sgrios a thug e orra. Chum se na *Mamelucs* fo eagal car greis, ach 'nan cridheachan bha fuath coimheach aca air *Mehemet*, agus cha robh a dhìth orra ach cothrom chum cur as da.

Bha deagh fhios aige-san air so, agus chuir e roimhe a' cheud chothrom a ghabhail chum cur as doibhsan. Bha e air an àm so a' dol gu cogadh mór an aghaidh nam fìneachan lìomhor ris an canar na *Wahabas* ann an Arabia, agus chruinnich e feachd na h-Eiphit gu léir do cheann-bhaile na dùthcha, Cairo. Bha 'chuid bu chumbachdaiche 's a b' ainmeala do na *Mamelucs* anns a' bhaile

air an àm, fo 'n cheannard mheasail d' am b' ainm *Saim Bey*, duine co treun, sheòlta, fhiosrach 's a bha san tìr. Chuir Mehemet Ali fios air, labhair e ris le mór chàirdeas; chuir e m'a choineamh a bhi 'na cheannard air feachd mór a bha 'dol do Arabia; agus gum biodh an t-àite b' urramiche san arm air a thoirt do na Mamelucs. Chuir so am fear eile á 'earalas; chreid e Mehemet Ali. Fhuair e cuireadh tighin air a' latha no dhà 'na dhéigh sin, agus a chuid oifigeach a thoirt leis, gum faiceadh Mehemet iad. Air an latha 'shuidhich e chum na Mamelucs fhaicinn, chruinnich e feachd mór do na saighdearan Eiphiteach mu thimchioll an àite 'n robh a phàillion, chum fmar gum b' eadh, sealladh a bhi aige dhiubh, agus a dh' fhaicinn an robh iad ann an uidheam ceart airson a' chogaidh. Cha do ghabh na Mamelucs umhail dheth so, agus chruinnich iad coemhuil ri càcl. Is mair-shluagh iadsan uile, no mar their sinn anns a' Bheurla, *Cavalry*. Thainig cóig ceud dhiubh so air na éideadh gu h-eireachdail, oifigich, gach aon diubh; agus theagamh gum bu duilich ann am feachd 'air thalamh daoine b' eireachdala dreach na iad fhaotain. Theirinn cuid diubh bhàrr an cuid each, agus chaidh iad a stigh an làthair Mehemet. Dh' fhàiltich e iad gu suilbhearra; chaidh *coffee* a thoirt doibh a réir cleachdadh na dùthcha, agus 'na dhéigh sin pìob thombaca do gach aon, mist chomharradh aoidheachd agus càirdeis. Dh' éirich Mehemet Ali agus chaidh e a mach as an t-seòmar mhór anns an robh a' chuideachd; chuir e fios air ceannard nan Eiphiteach, dh' òrdugh e geatachan na daingnich làidir a bha mu thimchioll a chais-teil a bhi air an dèanadh; chruinnich e na saighdearan anns am mò bha earbsa aige, mu thimchioll an àite as an robh na Mamelucs ri tighin a mach; chuir e iad gu h-ard air na ballachaibh, agus thug e àithne dhoibh co luath 's a thigeadh iad a mach grad losgadh orra 's gun daoine dhiubh a chaomhnadh; agus air an àm cheudna chuir e fios air feadh a' bhaile dh' ionnsuidh nan saighdearan aige bha fo airm, iad a ghrad éirich air na Mamelucs, agus gun mbar màthar dhiubh a chaomhnadh. Cha laithe thainig na Mamelucs a mach 's a bha iad a' dìreadh air muin an cuid each, na a ghrad loisgadh orra bho gach taobh. Thuit iad 'nan ceudaibh; ràinig cuid diubh na geatachan, ach bha iad sin air an glasadh romha, agus mharbhadh gach aon diubh. Bha aon oifigeach treun, *Amim Bey* 'nam measg; bhrosnuich e an t-each foghainteach air an robh e a' mairleadh gus na streap e suas gu mullach an dion-bhalla bha mu thimchioll an daingnich, agus o'n mullach sin, da fhichead treidh air àirde, thug e air a steud-each leum sìos gu làr! Spadadh an t-each gasda, ach fhuair am marcaich' as. Ghrad ruith e stigh do bhùth anns an robh saighdearan. "Tha mi 'nur mèin" ars esan, "tha mi 'gam thilgeadh féin air ur n-aoidheachd, tèarnaibh mi;" agus rinn iad mar a dh' iarr e, theasraig iad an duine foghainteach. Cha d' fhuair duine do 'n chóig ceud oifigeach as beò ach esan 'na sonar. Bha sràidean Chairo air snàmh le fuil nam Mamelucs. Mhurtadh os ceann mìle do 'n fheadhain bu mheasala 's a b' ainmeala do na daoine so; agus riabh o'n àm sin cha do thog iad an

cinn, agus tha Mehemet Ali fhathasd beò, agus 'na uachdaran air an Eiphit.

Cha 'n eil e comasach giùlan fuilteach uamhasach an duine bhuirb so ann am murt nan daoine sin, a chur ann an cainnt làidir nì's leòir. Gnìomh uile gu léir bu bhuirbe 's a b' eagalaiche cha 'n eil agallan ann an eachdraidh.

Thainig iomad atharrachadh mòr air tìr na h-Eiphit ri linn an duine so. Thug e saighdearan as an Fhraing agus á Sasunn, chum an t-arm aige ionnsuchadh.

Bha dithis mhac aige, Ishmael agus Ibrahim, daoine foghainteach. 'Se Ishmael a thug buaidh air na *Wahabites*, agus a cheannsuich na dùthchanna farsuinn ann an Arabia, agus Syria agus Palestine, a chuir e fo cheannsal do'n Eiphit: ach thachair dha tàmailt a thoirt do aon do na cinn-fheadhna Arabianach, agus thainig iad air san oidhche, agus loisg iad e ann am bothan beag far an robh e a' cur seachad na h-oidhche. Loisg iad an tigh agus na bha ann; ach ma loisg dhiùbhail iad air a shon. Thainig Ibrahim a bhràthair orra le arm mòr agus chreach e an dùthaich; mhurt agus mharbh e gach aon a thainig 'na rathad. 'Se Ibrahim so a tha 'na cheannard air feachd na h-Eiphit fo 'athair, agus cha 'n e sin am feachd suarrach.

Tha Mehemet a nis aosmhor, ach tha e co seòlta, innleachdach, thapaidh, dhìorrasach 's a bha e riabh. O 'n àm anns na chuir e na Mamelucs gu bàs, cha 'n eil e co borb 's a bhà e. Tha e anabharach caoimhneil ri Breatunnaich, aoidheil 'na lùchurt fèin, agus ullamh air gach càirdeas a nochdadh do choigrich. Tha e stuama measarra; cha cheadaich e sgian no forc air a bhòrd; togaidh e 'n fheòil le mheuraibh, agus cuiridh e mu choinneamh na feadhach tha 'suidhe leis i, air chor 's gu 'n imir iadsan tha 'g ithe leis an cuid a thogail as a' mhèis le 'n crògan mar a ni esan. Cha chord so gu ro-mhath ri Frangaich no ri Sasunnaich, ach tha esan ceart coma. Tha e fìor dhéigheil air egoilean a chur air bonn, agus bha e a' cur mòran do oigridh na dùthcha mach a dh' ionnsuchadh gach cèaird agus ealain a's innleachd. Tha e nis a' deanamh ghunnacha-móra 'na thir fèin, agus fùdar agus gach innleachd eile; agus o chionn ghoirid tha sràidean Chairò air an soilleireachadh mar tha 'n fheadhain againn fèin, le *gas*. Anns na h-oil-tighean a thog e 's gann gu bheil cànan san Roinn-Eòrpa nach 'eil air a teagasg: tha dhùth do mbile òganach aige ann an aon oil-tigh, agus daoine foghlumte o gach cearn 'gan teagasg. Tha leabhraichean ùr a nis a' tighin a mach san Eiphit. Tha daoine òg aige 'n Sasunn agus cuid ann an Albuinn, a' foghlum soithichean smùid a chur r'a chéile, agus gach ceaird eile. Bha dithis diubh o chionn ghoirid an Glaschu; tha dà fhichead diubh ann an aon oil-tigh san Fhraing. Is mòr a rinn an duine so chum an Eiphit a thogail gu bhi 'na dùthaich chumbachdaich, gu h-àraidh ann an deanamh *chanàls* o àite gu h-àite. Tha aon diubh so o chionn ghoirid air a chladhach eadar baile-mór *Alexandria* agus an abhuinn iomraiteach ris an can iad an *Nile*, an abhuinn is ainmeala air an t-èhaoghal. Tha 'n *canal* so leth-cheud mìle air fad, fichead troidh

air leud, agus ochd-troidhe-deug an doimhneachd. Nuair a chuir e roimhe an obair mhór so a dheanamh, ghairm e mach muinntir na tìre gu léir; bha aige aon uair dà cheud gu leth mìle (250,000) ag obair air a' chanàl so; ann an ceann sbè seachduinean bha a' chlais réidh, agus ùine bheag 'na dhèigh sin bha 'n obair gu léir crìochnaichte; agus is math dhuinne gu bheil a leithid do chanàl ann: 's iomad mìle, seadh ceudan mìle bolla do chruineachd a tha e 'giùlan air son maith Bhreatunn, agus tuigidh sinn so ma theid sinn a chogadh ris.

Ach 'se nì a thog an Eiphit ri linn an duine so, an COTAN. Cha 'n eil os ceann còig bliadhna fichead o'n a thòisich e air a' phreas chotain a chur, agus chinn e nì b'fhearr na ann an aon àit eile air aghaidh an t-saoghail. Tha e 'cur a' chuid a's mò do 'n Eiphit, far nach fàs nì eile, fo phreasan cotain; agus cha 'n eil e fad' air falbh, ma bhios sìth san tìr sin, nuair a chinneas an Eiphit do chotan uiread 's is urrainn an Roinn-Eòrpa chur gu feum. Mur bhì so 's fhada bho'n a bha cotan America co daor 's nach b'urrainnear a chur, gu feum san dùthaich so. Tha Mehemet, mar an ceudna, a' togail sìucair, sloda, guirmein; agus iomad nì luachmhor eile. Tha e 'togail mòran tombaca: ann an aon fhocal, tha e a' togail na h-Eiphit gu meas mór am measg rìoghachdan an t-saoghail seach mar bhà i. Is leis féin am fonn gu léir; tha sluagh na tìre, gach mac màthar dhiubh aige mar sgalan agus mar thràillean. Cha 'n eil a chridhe aig neach a bheag no mhór a reic ach mar a cheadaicheas esan. Tha mìltean dhaoine aige 'togail cis o gach nì: cha 'n urrainn do theaghlach eididh aodaich a dheanamh gun chis a phàigh-eadh dha; 'se féin marsanta mòr na tìre, 's cha 'n eil marsant' ann ach è; 's éiginn do ghreusaiche a chuid leathraich a cheannach uaithe, agus 'nuair tha na brògan réidh, an toirt dá air an luach a thogras esan a chur mu 'n coinneamh; agus tha na maoir aige-san a rithist 'gan reic ri muinntir na dùthcha. Cha 'n eil fear-ceairde san Eiphit nach éil ag obair dha; tha na h-uile nithe air an toirt do 'n àite do 'n orduich esan iad, agus aona phrìs a thogras esan air a chur mu 'n coinneamh. Cha 'n eil obair do sheòrsa sam bith ann ach na bhuineas da. Tha e 'toirt pàigheadh mór do 'n arm, agus leòsan tha e cumail an t-sluaigh uile fo smachd gun a chridhe aca ràdh gur h-olc. Tha làn chead aig gach seòrsa dhaoine aon chreidimh a thogras iad a leantuinn; tha e féin 'na Mhahomedanach, ach 's i barail dhaoine gu bheil e snarrach mu dhéibhinn so. Tha mu thimchioll trì muillionan (3,000,000) do shluagh anns an Eiphit.

'Nuair thainig Mehemet gu bhì 'na uachdaran air an Eiphit bha i 'na tìr eagalach le àr agus murt: cha robh e tèaruinte do choigreach gluasad roimhe; cha robh ach bochduinn air feadh na rìoghachd gu h-uile, agus truaighe do gach seòrsa, ach a nis, faodaidh duine gluasad tre gach cearn do 'n Eiphit co tèaruinte 's a nì e ann an Sasunn no Albainn. Ciod a thachras 'nuair a thuiteas an duine so, 's duilich a ràdh. Ma chuirear Ibrahim air a' chathair 'na àite, tha iad ag ràdh gu'n téid gach nì air aghaidh co math 's a thachair riamh fo Mhohamet féin: ach 's doirbh a ràdh có 'ghairmear gu bhì 'na,

nachdaran. A dh' son nì cha'n fhada's dù dhàsan marisinn : tha e nis os ceann trì fichead bliadhna 's a deich. Tha dòchas againn nach teid cogadh eadar sinne agus an duine so air aghaidh : chuireadh so grabadh mòr air a' mhalairt a th' eadar an dà rìoghachd ; tha anabharra bathair sig marsantan Sasunnach a mach air feadh na h-Eiphit, agus 's i ar barail a' cheud urchuir a loisgear an aghaidh Mbehemet Ali, gur misich dhoibhean tha innte bli gabhail an cead de 'n dùthaich, agus nach tarraing iad sgillinn ruath gu bràth airson na bheil am muigh aca.

INNSEANAICH AMERICA.

BHA sinn a' tabhairt, o àm gu h-àm, sgeula mu dhoibhinn innseanaich America, daoine co tapaidh threonna lùgh'or, làidir 's a tha air aghaidh an t-saoghail, ach air an àm cheudna anabarrach seòlta dìoghaltach agus naimhdeil far an gabh iad foath ; ach lùgh'or, làidir, eusgaidh mar tha iad, thachair son neach orra nach b' urrainn iad a cheamsachadh no a mhilladh agus b'e sin duine geal d' am b' ainm Bradie, a choisinn cliù mòr ann an cead chogadh America an aghaidh nan Innseanach. Bha 'n duine so air a chàramh le buidhinn làidir shaighdearan air iomall dùthcha nan Innseanach a chum an smachdachadh, agus g' am bacail o bhi a' goid a stigh do na ceann-sibh san robh na daoine geala a chòmhnuidh, agus an losgadh agus an sgrios, mar bha iad fìor thoigheach air a dheanamh.

Air àm àraid thachair do Bhradie bhi mach leis an fheachd a bha fodha air tòir nan innseanach, agus choinnich, e buidheann anabarrach do na daoine berba treonna so, Chunnac e nach robh math dha oidhirp a thoirt orra, gu 'n robh iad co lìonmhor làidir ; 's gun b' e nì a b' fhèarr a b' urrainn e dheanamh teicheadh uapa. Ghlaodh e r' a chuid daoine "thugadh gach fear an aire dha féin, teicheadh sibhsaidh' ionnsuidh ur n-àiteachan daingnich làidir—fàgaibh mise agus iadsan, tha iad co iarradach air mise 'ghlacadh 's gu'n lean iad mi, agus gu'n leig iad sibhsaidh as—guidheam oirbh egapadh agus thugaibh sibh féin as." Rinn iad se, agus dìreach mar thubhairt e, lean na h-innseanaich ean, na ceudan dimb sig a shàil, le iolaich agus sgreadail oilltèil. Bha abhuinn mhòr dlùth do 'n àite : ghabh Bradie, air cha robh slighe eile aige, dh' ionnsuidh na h-abhunn. Dh' fheuch iad a chuartachadh, ach bha ean co eòlach air an abhuinn rintha féin. Chuimhnich e gu 'n robh àite dlùth dha far an robh an abhuinn aimhlean, eadar dà chraig mhòir, agus a' tuiteam thar a' chraig le boile agus fuaim anabarrach. Cha 'a eil ean uige san dùthaich so is eagalaihe ri fhaicinn na e ; tha e os ceann trì fichead troidh air àirde, agus dà throidh 'ar fhichead air leud o chraig gu craig. Ghradh thug Bradie an t-àite so air ; chunnac e mar fenehadh e an abhuinn a lean thar an eas so, gu robh e 'n làimh aig na h-innseanaich, a bha nis dlùth dha agus an ìmpis a ghlacadh. Bha fios aige gu 'n robh bàs uamhasach a' feithinn air nam faigheadh iad greim air. Ràinig e a' chreag le roit anns na chleachd e guch innleachd agus neart a bha 'na choluinn, thugar lean thar an eas, agus ruigear troob thall

na h-aibhne! Ghrad rian e greim air preas air a' bhruaich agus streap e a mach. Chuir se iongatas air na h-innseanaich! Sheas iad mar gum biodh iad 'nam breislich. Bha e fhathast mar astar unchrach, ach chuir iad romhpa gun loagadh air, a thaobh an tograidh a bha aca a ghlacadh brò, chum a chur gu bàs anns an dòigh bu phiantaiche air an b' urrainn iad amainteachadh; ach a nis nuair a shaoil iad gu'n d' fhuair e as, leis na ficheadan diubh air le 'n gunnacha-caola. Bhuail an phoileir e an bacadh na h-eagaid, ach cha robh e air a leònadh co mòr 's nach b'urraion e fhathast ruith. Fhuair cuid de na h-innseanaich thar an abhunn, agus lean iad air a leirg. Bha cas Bhradie a nis a' fàs rag agus geirt, agus a cheum fann; thuig e gu 'n robh iad a' teachd suas ris, chunnaic e nach robh dal as; bha 'n t-annoch a' tigbin orra, ach cha robh mionaid r' a chall; bha 'n glaochaich mar dhonnalaich chon abeilg 'ga ruigh-eachd. Ghrad thug e bruach na h-abhunn air, shnàmh e fo 'n uisge sìos leis an t-sruth dlùth do 'n bhruaich, 'ga fhalach féin co math 's a b' urrainn e gus an d' ràinig e stoc mòr do sheana chraoibh dharaich a thuit san abhunn. Cheil se e féin fo stoc na craoibhe, agus a bheul 's a abhonn, mar an dobhren donn, an uachdar, agus anns an fhasgadh so dh' fheuch se e féin fhalach mapasan a bha air a thòir. Lorgaich iad e gu bruch na h-aibhne; bha fuil Bhradie air an fheur; cha do chuir iad tagamh nach do bhàthadh an linnidh e. Rannach iad nìs bruach na h-abhunn air gach taobh. Air an àm bha dìthis diubh 'nam seannach air a' cheart chraoibh dharaich fo 'n robh e 'ga oblaith féin—chual' e iad a' seannach m'a dhéibhinn, oir bha e eòlach air an cainnt, agus thog a chrìdhe nuair a chual' e iad ag ràdh nach robh math dhoibh a bhi 'ga shireadh na b' fhaide; agus fo abhann gu'n do bhàsaich an t-aon nàmhaid bu ghuiniche 's ba tréine bha aca. Dh' fhalbh na h-innseanaich agus thainig Bradie a mach e 'aithe-faich agus ghabh e dhachaidh, far an d' ràinig e gun tuille agiorraidh, ged bu bheag dìil a bhi aig a dhaoine gum faicadh iad e, no gu 'n cluinneadh iad iomradh air gu dìlina. Ach ged a fhuair e as air an àm so, ghlac iad e 'na dhéigh ain; bha e mach a' sealg nan leas-leathann, agus chuartaich na h-innseanaich e, ghlac iad e, rinn iad ceangal nan seachd dual air, agus thug iad leò e le iolach ghàir-deachais. Bha 'mhian orra a chur gu bàs piantail, air neo spadadh iad an t-eanchainn as far an robh e; ach thug iad e d' an dùthaich féin, chruinnich iad am fionadh innseanaich air fad chum bàs Bhradie fhaicinn—dh' fhadaidh iad an teise mòr, chuartaich iad Bradie bechd—bha dannsa 's òl a's ceòl a's aigbear aca; bha gach mì réidh chum a chur gu dòrninn—rùisg iad e, dh' fhuagail iad na ceanglaichean a bha m' a lamhan—tharruing iad a nis ceithir thimchioll air, ann an aon chuairt mhòir, fir agus mnathan a's leanaban, le glaochaich agus sgreuchail namhasach. Sheas Bradie trnagh gun agàth, a' toirt fa 'near an uidheamachaidh oillteil a bha iad a' deanamh, le mionich a chuir iongatas air a nàimhdean, Bha a' chuideachd fhathast a' dannsa—thainig bean an rìgh no a' chinn-fheadhna bha thairis orra dlùth do Bhradie, agus leanabh-gille aic' air a b-uchd, an t-aon leanabh a bh' aig an rìgh; dh' amhairc i so ann an aodann Bhradie

agus thilg i smugaid air. Co luath ri boillsge dealanaich splon Bradie an leanabh uaipè, agus tilgear e ann an teis-meadhon na grìosach a bha air a lasadh suas chum e féin a sgrios! Thug na h-innseanaich aon leum chum an leanabh a theasraiginn. Ghrad theich Bradie, thàr e as co luath ri aona bhoc-earba 'theich riabh o fhaoghaid, thuit mnathan a's leanaban f'a chasan, bhuail e iad thall 's a bhos—thug e 'choille air 's na ceudan as a dhéigh. Thog e suas ri uchd na beinne a dh' ainmicheadh air an àm sin *sliabh Bhradie*, fras pheileirean as a dhéigh—theirinn e sìos taobh eile 'n t-sléibh. Bha e co eòlach air an dùthaich ri aon innseanaich a bha 'nam measg, agus cha robh a h-aon 'nam measg co luath, làidir, eusgaidh ris. Shàmh e na h-aibhnichean, agus mu dheireadh ràinig e a thigh agus a dhachaidh féin: ach a mach o 'n àm sin, bha e 'na earalas, agus thug e 'n aire nach d' fhuair na h-innseanaich greim air gu latha a bhàis.

LAGHANNA TEAS.

Aig an fhocal *Teas*, tha dà bhrìgh; is ciall do aon diubh 'an teas a mhothuichear nuair a chuirear an làmh am fagus do dh-iarunn teth; agus do 'n aon eile, aobhar an teas ud.

'S i barail dhaoine ionnsuichte gur stuth corporra aobhar-teas; gu bheil smùirneanan an stuth so a ghnàth a' dealachadh o chéile, agus air an tarruing a dh' ionnsuidh gach nì eile. Tha e co aotrom 's nach gabh e tomhas; tha e a làthair anns gach rud, agus cha ghabh e sgaradh uapa. Bàigh do rud seach rud cha 'n eil aige: ma chuirear peileir iarunn, doarg theth ann am mèis do dh-uisge fuar, tha 'n teas a' grad fhàgail an iarunn 's a' gabhail a steach do 'n uisge, a ta a nis 'ga theasachadh agus ag at. As a' mhèis gabhaidh e a rathad, agus sgaoilidh se e féin gu cothromach am measg gach nì a ta mu 'n cuairt; agus air an dòigh so tha gach nì air agbaidh an t-saoghail 'ga ghiùlan féin a thaobh teas.

Tha na rìoghachdan teth a ghnàth a' cur teas a dh' ionnsuidh nan rìoghachdan fuar; air chor agus nan sguireadh gathan na gréine o bhi 'nan aobhar teas, agus nan seasadh an saoghal, gum bitheadh ann an ùine ghoirid, teas an t-saoghail air fad ionann. Theirear, maith-dh' aoidte "ciod è fuachd? an stuth corporra esan?" Cha 'n è, is neo-làthaireachd teas e.

Fèdraicheamaid a nis ciamar tha teas a' siubhal o rud gu rud. Tha so a' tachairt ann an dà dhòigh: air a' cheud dòigh tre bheantuin; 's e sin r'a ràdh gu bheil na nithe co dluth air a chéile 's gu bheil iad a' beantuin; 's an dara h-àite tre ghathachadh, d' an ciall gu bheil an teas 'ga thilgeadh 'na ghathaibh o nithibh teth a dh' ionnsuidh nithe fuar nach 'eil a' beantuin da, ach a tha astar uaithe, agus a tha air an teasachadh leis na gathan so. Ma chrochar peileir iarunn dearg theth ann an seòmar, tilgear an teas 'na ghath-aibh o uachdar a' pheileir anns gach rathad a dh' ionnsuidh ballachan, mullach, agus ùrlar an t-seòmair tre 'bheil na gathan ag imeachd, ag at agus a' fàs 'na's cudthromaiche, air chor agus gu

bheil a' chuid is teotha aig mullach an t-seòmair, agus a' chuid is fuaire 's is truime faisg air an ùrlar. Bho 'n ghrìosaich gus an stairsneach tha na gathan air an tilgeadh sa' cheart dòigh. Chith-ea uaithe so gu bheil tuille teas a' tighin á grìosaich air meadhon an ùrlair na bho ghealbhan na stuaidh, a tha 'ga thilgeadh ann an cuid mhór a dh' ionnsuidh na stairsnich, nuair tha grìosach meadhon an ùrlair a' tilgeil a mach teas anns gach rathad.

Siùbhlaidh teas na 's luaithe tre chuid do nithibh na tre chuid eile. Ma chuirear ceann slait iarunn san teine, theid an teas roimhe gu grad, fàsaidh i air fad co teth 's nach urrainnear bea-tainn d'a ceann a mach gun losgadh, gidheadh faodar so a dhean-amh ri slait ghloine no fhiodha: ann an ùine glé ghèarr cha ghabh teas an iarunn fulang, nuair a dh' fhaodar beantuinn do 'n t-slait ghloine gu oirleach o'n chuid a tha san teine, agus aig an àm 'ga leaghadh leis an teas.

Tha an clàr a leanas a' leigeadh ris duinn gu 'n siubhail teas troimh mhiotailtibh na's luaithe na troimh nithibh air bith eile

	mionaid.		mionaid.
Or	1000	Iarunn-geal	308
Airgiod	973	Luaidh	179
Copar	898	Marmor	23
Iarunn	374	Criadh Fbinealta	12

Chithear a nis gu 'n siubhail teas còrr agus ceithir fichead uair na's luaithe tre òr na tre chriadh. Air an aobhar so tha làmh a' choire iarunn-ghil, phrais no chopair, gu bitheanta do dh-fhiodh; cha loisg an spàin adhairce as a' mhèis theth eanbhraich, an teanga mar a ni spàin fheòdair no airgid; gleidhidh a' phoit chreadha an t-uisge no 'n tì na's faide teth na a' phoit mhiotailt. Tha fios aig gach neach gu bheil gloine brisg, gu sònruidhte ma theid a teasachadh gu cabhagach, no ma tha i tigh: ma chuirear uisge goileach ann an gloine thingh, is bitheanta leatha bristeadh: tha an taobh a stigh d' am bheil an t-uisge a' beantuinn ag at leis an teas, nuair tha 'n taobh a muigh fuar agus mar a bhà e; agus mar so tha a' ghloin a' bristeadh. Ma tha 'ghloine tana 's ma theann-aichear a dà thaobh gu h-athaiseach agus gu cothromach cha 'n eil eagal dhi. Leigidh an clàr a leanas ris, an ùine 'ghabhas teas a dhol tre stuthaibh còmhdaich:

	mionaid.		mionaid.
Athar (beumlaidir)	576	Sìoda	1284
Lìon	1032	Bian beiste duibhe	1296
Clòimh-Chotain	1046	Clòimhteach a' gheòidh-	
Clòimh-Chaorach	1118	Eidein	1305
		Bian Maighiche	1315

Tuigear a nis gu bheil an cinne-daonna ceart a thaobh stuth còmhdaich: anns na cearnaibh teth tha cotan agus lìon 'gan gnàthachadh; ann am Breatunn, gu sònruidhte sa' gheamhradh, tha stuthan do chlòimh nan caorach, agus sìoda 'gan caitheamh, agus anns na rioghachdan a's fuaire, mar tha *Russia, Norway*, agus

America mu thuath, tha iad 'gan còmhachadh féin le béin nam béiste fiadhaich. Cha 'n eil barrachd teas a chòmhnuidh ann am bian na th' ann an cotan; ach gabhaidh teas tuillidh ùine a shiubhal troimh bhian na troimh chotan, agus mar so gleidhidh còmhachadh do bhian teas a' chuirp, na's fèarr na còmhachadh cotain. Cumaidh bian na clòimh a mach teas air a' cheart dóigh. Ann an dùthchanna teth tha 'n eigh reòta 'ga còmhachadh le plaideacha geal olla's na tighibh-eighe, a chumail air ais teas na gréine agus an talaimh. Mar is faide agus is mìne am fionnadh 's ann is blàithe e. Air ceithir-chasaich nan cearnaibh teth, tha fionnadh garbh, goirid agus tana, nuair tha luchd nan dùthchanna fuar air an sgeadachadh le clòimh no fionnadh tiugh, fada, mìn. Tha eunlaith, a chionn gu bheil an fhuil aca teth, air an còmhachadh gu pailt; tha 'n còmhachadh aca, ri 'n goirear iteagan, aotrom agus sleamhuin chum ruith tre 'n athar, agus gleidhidh e teas an cuirp a stigh gu'ro-mhath. Air eòin-athair nan cearna fuara tha barrachd còmhachaidh na tha air luchd nan cearna teth; agus air na h-eòin-uisge, no mhara, tha a thuilleadh air na h-iteagan, mòran do chlàimhtich mhìn mu bhun nan iteagan, gu sònruichte air am broilleach, far am buail an tonn iad air an t-snàmh. Tha clòimh a' gheòidh-éidinn ro-luachmhor, agus air a h-uidhsneachadh ann an leapaichean rìghrean: cosdaidh punnd air chudthrom dhi punnd-Sasunnach, gu sònruichte do 'n t-seòrsa a spionas an t-eun féin o bhroilleach a linnigeadh a nid. Tha muinntir na Tìr-Uaine (*Greenland*) a' cleachdadh an linnig so a thoirt as an nead air dhi bhà crìochnaichte; tha 'n te ùr a tha 'n t-eun bochd a' deanamh e 'bhroilleach, air a goid mar an ceudna, chum a reic ris a' mhar-sanda. Do 'n mhuic-mhara, an ròn, agus bheathaichibh mara eile, thug an Cruith-fhear còmhachadh do dh-ùille no reamhrachd, a tha 'cuartachadh gach mìr d' an corp, agus mar so a ghleidheas a stigh teas an cuirp. Air a' mhuic-mhara tha 'n còmhachadh so gu bitheanta bho ochd gu fichead òirleach air tiuighead.

Cha 'n eil gathan na gréine air an rathad a dh' ionnsuidh an talaimh a' teasachadh an athair, gus am buail iad air an talamh agus am bheil iad air an tilleadh do 'n athar. Their cuid nach do smuaintich a bheag uime so, nach urrainn sin a bhi ceart, a chionn gu bheil na dùthchanna fo 'n ghréin na's teotha na iadsan tha fad uaipe. Cha 'n eil teagamh sam bith nach 'eil teas an athair na 's mò anns na ceud chèarnaibh; ach ma thà, 's ann a chionn gu bheil orra-san gathan na gréine a' bualadh na's dìriche air an talamh, agus mar sin gu bheil an talamh a' tilgeadh air ais do 'n athar tuillidh teas. Nam biodh gathan na gréine a' teasachadh an athair air an rathad o'n ghréin gus an talamh, bu chòir do mhullach beinne bhi ni bu teotha na a bun: ach tha fios aig gach neach nach 'eil a' chùis mar so: mar is àirde théid sinn 's ann is mò am fuachd.

Tha mullach beinne fichead mìle troidh air àirde na's faisge air a' ghréin na an còmhachadh aig a bun; gidheadh ann an dùthchanna teth, feudaidh an teas a bhi co mór gu h-ìosal 's nach urrainnear obair sam bith a dbeanamh, gu sònruichte air a' bhàr a mach, ré teas an latha, nuair tha mullach na beinne geal le sneachd agus

eigh, 'a bha 'n sin bho linn gu linn. Tha so mar so air beanntaibh Asia agus America mu dheas, agus anns na cearnaibh sin tha aimsir gach seòrsa dùthcha a réir mar a dhìrear o'n chomhnard gas am mullach. Gu h-ìosal tha 'n aimsir teth, mar aimsir nan Innsean: aig àirde sè mìle no ochd mìle troidh, tha 'n aimsir comhuil ri aimsir na Frainge, 'nuair aig airde trì no ceithir mìle-deug troidh, tha 'n aimsir mar a gheibhear i anns na h-àitean a's faide mu thuath, a tha 'n còmhnuidh còmhdaichte le sneachd agus eigh. Rachadh na h-àitean tha dlùth air a' ghréin a losgadh gu tur mur bbith an t-athar no a' ghaoth: 'nuair tha a' ghrian a' bualadh air an talamh, tha 'n teas, ann an cuid mhòr, a' tilleadh air ais do 'n athar 'ga theasachadh agus 'ga fhàgail na's entruime, air chor agus gu bheil a' chuid so do 'n athar a nis ag éiridh an àird, agus gu bheil a' chuid a bha gu h-àrd a' téarnadh, agus a' gabhail 'àite-san. Tha 'chuid so a nis 'ga theasachadh le teas an talaimh agus a' dìreadh: tha mar so cuid a' dìreadh agus cuid a' téarnadh. Tha a' chuid do'n athar a th' air nachdar talaimh nan cearnaibh tha dlùth do 'n ghréin 'ga theasachadh co mòr agus co h-ealamh 's gu bheil e a' grad éiridh suas; tha a' chuid fhuar do 'n athar a' ruith 'na àite. 'Nuair tha 'n teas a' bualadh gu làidir agus gu grad, tha'n obair so a' dol air a h-aghaidh co luath, tha am mùthadh co ealamh, agus luas an athair co mòr agus gu bheil gaillionn mhór nan stoirm ag éiridh, agus, gu bitheanta, a' deanamh millidh; ach chitear a nis nach b' urradh do laghanna nàduir bhi air an cur air an aghaidh gun an t-athar, nach biodh feum annsan mur biodh e comasach air ruith o àite gu h-àite, gum fàsadh e ann an ùine ghearr, salach le anail bheò-chreutairean (oir cha las coinneal, agus cha mhair creutair beò ann an athar a theid a tharruing mar anail ré móran uairean) le smùid theineachan, droch bholaidhean, co làn do phuinsionan a chruinnicheadh air fad dlùth do'n talamh, air dhoibh a bhi na's truime na 'n t-athar glan, 's nach b' urrainn do bheò-chreutair sam bith a tharruing mar anail, agus gum bàsaich-eadh iad. Chitear a nis gu bheil athar nan àiteacha teth a' ruith a dh' ionnsuidh nan cearnaibh fuara, 'gan teasachadh agus 'gan cumail o bhi 'nan eigh thioram chruidh; agus gu bheil athar nan àiteachan fuar a' ruith a dh' ionnsuidh nan cearnaibh teth, 'gan cumail o bhi air an losgadh.

Mar is mò a sheallar a stigh air oibribh nàduir, is mò a neartaichear ar creideamh ann am bith, gliocas, cumhachd agus mòrachd Dhé.

Ma 's e toil a' Chuarteir, cuirear earrann no dhà d'a ionnsuidh bho àm gu h-àm, mu laghanna nàduir.

ROB RUADH.

MUN CHUL-CHAISE—MUINNTIR GHLINNE
COMHANN 1543.

Tha gnàth-fhecal coitohionn air feadh na dùthcha, air a chleachd-

adhl le móran aig nach eil fios ciod is ciall da. 'Se 'n sean-fhocal "Bidh tuilleadh uime na bha mu'n chul-chàise."

Tha 'mhiann orm tre chòmhnadh a' Chuairteir unsail an t-àm, an t-àite, agus an t-aobhar mu'n do chleachdadh an tùs e, a dhean-amb aithnichte dhoibhsan aig nach 'eil fhathasd fios air.

Tha fios againn uile nach robh agus nach 'eil dùthaich no cearn do 'n domhan anns nach do thachair air an fhear-thuruis dà inbhe dhaoine, 's iad sin daoine beairteach agus daoine bochda. Tha so mar an ceudna r'a fhaotainn anns a' Ghàidhealtachd. Bha seana chleachdadh am measg nam fìor Ghàidheal a thainig a nuas ré iomad linn, gu 'n rachadh na h-uireasbhidhean so, romh àm na nolluig, air "Faoidh Nolluig" am measg an cairdean agus an coimh-earsnaich shaoibhir, a chum 's gu 'm faigheadh iad nithe leis an cumadh iad féisd na nolluig. Bha 'n cleachdadh so gu ro-shòn-ruicht' air a chumail am measg muinntir a' ghlinne.

Anns a' bhliadhna 1543 air maduinn an 19^{mh} là do cheud mbios a' gheamhraidh, thar ochd-fir-dheug air an turus faoidhe. Bha iad òg, curanta meamnach, nach gabhadh giorrag roimh ghnùis nàmhaid, nan uchd cruaidh ghabhaidh nach meataicheadh ri garbh-fhrasaich fhogharaidh, no sneachda dùmhail dùdlachd geamhraidh, an cas cheum air taobh glinne mar chlar-cheò maduinn fhogharaidh, no sneachda dùmhail dùdlachd geamhraidh, air sliabh beinne. Iadsan a bha 'chòmhnuidh am bràigh a' ghlinne, thog iad a mach ri Gleann-lic-na-muidhe, tarsuinn a nùnn Catha-na-cuinneagaidh; agus iadsan a bha san t-srath, a mach ri Gleann-an-fhodha, a nùnn thar Màm-uchdaidh, agus air bheag do latha, shocraich gach buidheann iad féin air Cnocan-na-comhairle, 'se sin tulach bheag uaine bhòidheach air taobh deas Mhàm-uchdaidh, ionad anns am bu ghnàth leis an luchd-faoidhe comhairle ghabhail o'n mhór bhuidh-inn an déigh dhoibh uile cruinneachadh; agus socruchadh air an àm agus air an àite anns an tachradh iad a rithist. Air dhoibh air an àm so a' mhór bhuideann a roinn, na trì buidhnean beaga, sèanar anns gach buidhinn, agus gach buidheann diubh so ri tachairt air a chéile air feasgar an treas latha, aig Ruithe na coinneimh, am bràigh a' ghlinne goirid o'n àit anns a' bheil Tigh-an-Rìgh agus uidhe bheag o'n àit anns an d' thug Fionn fial, o shean, fleagh do mhaithen na Féinne; oir b'e sin an t-ionad anns am bu ghnàth leis an luchd-faoidhe cruinneachadh. Air dhoibh mar so an uile ghnothuichean a shocruchadh air Cnocan-na-comhairle, ghabh buidheann diubh a nùnn guala Chorrabheinn, a mach bealach Caol-chréireann, tarsuinn a nùnn tre Gleann Éite, a mach Lairig-Dochairt, agus a stigh bràigh Ghlinn-Urchaidh. Ghabh an dà bhuidhinn eile sìos Gleann-Créireann, a' dealachadh r'a chéile aig an Eilirig; buidheann diubh a' gabhail sìos gu ceann Loch-Créireann, agus a' bhuidheann eile 'togail a mach slochd Ghlinn-Uidhir, a nùnn thar a' chreig Eanacha, agus a stigh Ceann-loch-Eite. Bha mar so gach buidheann gu sùndach, dian, togarrach a' gairm air gach caraid agus fear-eòlais a thuit tachairt orra. Air an àm shuidhichte, thòisich gach buidheann air an aghaidh a chur ri Ruithe-na-Coinn-

eimh, agus do réir an cùmhnanta, thachair gach aon diubh air feasgar an treas latha. Air dhoibh sgeul a ghabhail gach aon d'a chéile, chuir iad an cuid uile cuideachd, chum 's gu 'm biodh e a rithist air a roinn 'na thrì earrannan, earrann mu choinneamh gach buidhne, agus gach earrann diubh a rithist ri bhi air an roinn 'nan earrannan beaga, 's e sin earrann mu choinneamh gach fir. Fhuair iad gu maith air an aghaidh leis a' cheud roinn, gus mu dheireadh an robh aona chùl càise r'a roinn. Thuirt fear gur h-ann air an roinn so bu chòir a chur; thuirt fear eile gu 'm b' ann air an roinn so eile bu chòir a chur; agus thuirt an treas fear nach b' ann idir, ach air a roinn-sa bu chòir a chur; thuirt fear eile nach b' ann idir, ach air an roinn so. Dh' éirich mar so connsuchadh 'nam measg; lìon tnù mar so na laoch làn feirg, 's o gharbh bhriathran gu marbh bhuillean sgaiteach geur, gus fa-dheòidh nach robh mac màthar ann a b' urrainn sgeul a thoirt mar thachair. Thàinig an oidheche 's bha 'n cairdean aig a' bhaile fo mhór iomaguin agus imcheist ciod an tubaist a thachair air an luchd-faoidhe, a' siubhal o bhaile gu baile, ag iarraidh an sgeòil nach robh r'a fhaotainn. Mu bhriseadh na fàire thog buidheann a mach ri Innein a' ghlinne, tarsninn a nunn gus an Ruithe. Air dhoibh a bhi tarruing fagus do 'n ionad, agus a nis an latha air bristeadh gu math soilleir, ar leotha gu 'n robh iad a' faicinn mar gu 'm biodh daoine 'nan sineadh air bruaich uillt a bha siubhal seachad ri taobh an Ruithe. Ràinig iad, agus bha sin an càirdean, na h-ochd fir-dheug 'nan sineadh gun phlog! Bha cladach an uillt a bha 'siubhal seachad, agus lochan beag a bha aig ceann an uillt, mar uidhe ceud slat do 'n ionad anns an robh iad 'nan sineadh, dearg le fuil. Theirte ris an lochan so san àm lochan Ruithe-na-coinneimh, ach naithe sin gus an latha diugh theirear lochan-na-fala ris. Laimhsich iad na daoine bha 'nan sineadh gach aon fa leth, agus fhuaras 'nam measg aon anns an robh an deò. Ghiùlain iad e g'a thigh féin, agus le mòr chùram chleachdadh gach nì a b' urrainnear a smuainteachadh chum a chreuchdan a leigheas, ach dh' fhàilnich gach oidhirp, agus bhàsaich e 'n ceann beagan ùine. Ré na h-ùine bha 'n duine so beò chaidh gach oidhirp a dheanamh air mion-chunntas fhaotainn uaithe, ach cha d' fhuaras uaithe nas fhaide na tha air aithris an so. Mar so bha toiseach a' ghnàth-fhocail. "Bidh tuilleadh uime na bha mu 'n chùl-chàise."

GLEANN COMHANN.

Srath Ghlinne Comhann, 1840.

GIULAN IONMHOLTA CLIÛITEACH MUINNTIR SHALACHAIN, ANN AN AIRD-GHOBHAR.

Air oidheche fhiadhaich stoirmeil o chionn ghoirid, chuireadh long mhór Shasunnach air tìr air cladach Shalachain, ann an Aird-ghobhar. Mhothuich cuid do mhuinntir an àite dhi air an la-maireach, agus chaidh iad air bòrd. Cha robh sgiobair no seòladair, no duine beò innte. Ghabh iad cùram dhi, chuir iad brath

a dh' ionnsuidh fear-ceartais a bha san dùthaich. 'N'air a ràinig e san, chunnaic e nach do chuir daoine còir Airde-guibhre làmh air nì, fiach son bhriosgaid chruineachd no deur dibhe, ged a bha gu leòir ann do 'n dà chuid, cha do bhlais iad—fiach a' bhuinn-a-sè cha do thog iad. C' àit an tachradh se ach sa' Ghàidhealtachd? Cha 'n ann mar so a thachradh nan rachadh i air tìr an Eirinn, no an cuid a dh' àiteachan an Sasunn. Thug-deagh ghiùlan ar luchd-dùthcha anabharra toil-inntinn duine. Cha d' rinn iad ach na bu chòir dhoibh, tha sin cianteach; ach chuala sinn sgeula no dha mu luingis a chuireadh air tìr air cuid do na h-eileanan Gàidhealach, far nach d' rinn iad an dleasdanas.

LOSGADH SHOITHICHEAN ANN AM *PLYMOUTH*.

BHA losgadh caillteach anns a' bhaile mhór so, leis an do mhilleadh fiach dà-cheud-gu-leth mìle punnd Sasunnach. Loisgeadh gu buile-ach trì luingis chogaidh, agus fiach leth-cheud-mìle do dh-fhiodh a bha deas gu chur gu feum an togail loingeas-chogaidh; anabharra do shiùil 's de bhuill, agus asuin nan saor-loingeas; agus mur biodh iad air a chur fodha bha fiach mhuillionan do luingis agus éairneis loingeas-chogaidh air a mhilleadh; ach 'se 'chuid is truaighe gu'n d'fheuch béidean cuthaichte na luingis-chogaidh ann an *Sheerness* a losgadh 'na dhéigh sin. Cha d' fhuaradh a mach fhathast ó thug an oidhirp mballaichte so, ach tha amharas mór gur cuid diùbsan a bha 'g obair mu na luingis, agus ann am pàigheadh na dùthcha, a dh' fheuch e. 'S eagalach an staid sa' bheil Breantunn air an àm:—muinntir Eirinn a' maoidheadh éiridh an aghaidh Shasunn, agus a bhi 'na rìoghachd air leth, air a bonn féin;—an Fhraing a' bagairt éiridh an cogadh mór 'nar n-aghaidh; sinne air cogadh eile thòiseachadh an aghaidh nan Eiphteach; cogadh eile ann an China an aghaidh dà cheud gu leth muillion do shluagh; cogadh ann ann bràigh Innean na h-aird-an-ear; agus muinntir Shasunn féin ag oirdhirpeachadh ar cabhlaichean a losgadh. Mur éil nì's leòir 'na nithe se chum ar dùsgadh gu smainteachadh agus imcheist, cha 'n aithne dhuinne ciod a nì e.

TOIT.

NEART TOITE, NO STEAM, AGUS A' BHUANNACHD A THA AG
ÉIRIDH UAITHE.

Earrann II.

A nis, a Chuaireir chairdeil—Bho na fhuaradh a mach innleachd a' chlodh-bhualaidh mheudaicheadh comas mhic an duine chum eòlas a chraobh-sgaoileadh am measg a cho-chréntairibh gu h-apabarrach;—chuir i so 'na chomas iomadh innleachd fheumail eile fhaighinn a mach. Tha 'nis caochla gnè obair air a toirt air a' h-aghaidh le neart teine mìl' uair nì's ealaimh na rinneadh riamh roimhe air sheòl sam bith eile.

Tha pàipeir-naigheachd air a chur a mach 'am baile Lunnainn,

gach là, do 'n t-seachdain ris an canar na *Times*. Tha 'm paiper so air a chlodh-bhualadh le clodh-chlar-toit, (no mar theirear sa' Bheurla *Steam-Press*) cuiridh e dheth ceithir mìle paiper-naigheachd san uair, no aon am priobadh na sùl—ghabhadh e muillean-gu-leth de sgrìobhaichean gu sgrìobhadh an àireamh a tha air a chlodh-bhualadh, gach là, de 'n *Times*—gidheadh tha 'n obair mhòr so uile air a deanamh gu cothromach le dà dhusan fear. Tha i roimhe cho seòlta agus air a greasad air a h-aghart cho sgiobalta leis an luchd-oibre is gu 'm faighear ri 'leughadh feadh baile Lunnainn, còmhraidh naoidh no deich a dh' uairean an tigh na Parlamaid, an ceann trì no ceithir a dh' uairean an déigh a labhairt an sin! Tha neart teine a' deanamh iongantais air muir co maith 's air tìr, O' a a thòisich bàta-na-smùid (mar thubhairt Fionnladh piobaire ri, sinbhal a' chuain, tha comas-marsantachd, agus eòlas air fogladh suas gu mòr, cha 'n e amhàin eadar eileana Bhreatainn, ach mar an ceudna, eadar America agus gach cearn de 'n Roinn-Eòrpa. Theidear a nùll an aon oidhche gu sàbhailt ann an soith-each-na-smùid o *Liverpool* an *Sasunn* gu *Baile-Clia* an *Eirinn*. Tha i mar sin, a' seasamh an àite drochaid a chum sluagh aiseag le cabhaig thar gach mair is caol, o dhùthaich gu dùthaich. Cha chuir eùine no gaillionn stad oirre, tha i a' ruith 'na deann air bàrr nan uigeanachan mar nà beò. Cha 'n fhada gus an teidear turas de na h-innsean leatha cho aithghearra 'sa rachteadh o Alba gu Baile Lunnainn o chionn ceud bliadhna.

Is maith a dh-fhaodar a ràdh gur i so linn nan innleachdan; chuireadh seann dòighean air chùl—'Fla nis gach obair a' dol air a h-aghaidh gu réidh air sheòl ùr, air a cur 'na sinbhal le teas teine, le sin thugadh an spàl á làimh an fhighheadair agus chuireadh ann an hanhan iaruin e. Cha 'n fhada 'bhios fenn air each no damb; nithear treabhadh le croinn-theine agus siùbhlar còrr agus deich-mìle-fhead san uair air rathaidean iaruin ann an carbadan-toite; agus theidear a nùll gu America an ceithir-la-deug air bàta-na-smùid. Ciod è nach deanar le teine?

B' Albannach am fear a chuir a' Bheart-theine gu obair an tùs; *Seumas Watt*. Rugadh ann an Grianraig e sa' bhliadhna 1736; bha e na dheagh sgoileir, agus fo mhòr mheas am measg a luchd-dùthcha.

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Thòisich an cogadh eadar na còig rìoghachdan, Breatann, *Russia*, *Prussia*, *Austria*, agus an Turcach mòr, *Sultan* Chonstantinople, an aghaidh an t-seann laoi, Mhehemet *Ali*. Do réir celtais cha 'n eil iad a' toirt “cothrom na Féinne” dha. Mu mheadhon a' mhìos a chaidh seachad chruinnich loingeis Shasunnach agus Thurcach a stigh do chamus tha dlùth do bhaile-mòr d' an ainm *Beirout*, baile 'bhuineas de 'n ehuid sin do Shiria tha iad ag iarraidh a thoirt o Mhehemet *Ali*, agus 'aiseag air ais do 'n Turcach mhòr. Chuir àrd-cheannard a' Chabhlaich, an t-*admiral* Sasunnach *Stopford*, litir a dh' ionn-

suidh an Eiphitich tha thairis air *Beirout* e a strìochdadh, agus an t-àite thoirt suas gun dàil. “Abair ris,” arsa 'n t-Eiphiteach “nach 'eil ùin' agam fios-freagairt a chur air ais.” Air feasgar an là sin dh'fhosgail na loingeis an cliathaichean, agus loisg iad am baile; agus an ceann dà uair an uaireadair cha d'fhàgadh clach air muin cloiche do'n bhaile. Thug na h-Eiphitich am monadh orra; bhàsaich os ceann mìle air an latha so, a mharbhadh le gunnacha móra nan loingeas. O! an obair oillteil! Nach truagh nach gabhadh iad dòigh eile air an gnothuichean a shocruchadh gun éiridh mar so air a chéile mar mhadaidhean air a' chuthach. Air an la-màireach an déigh do *Bheirout* a bhi air a léir sgrios, chuireadh luingis a ghlaicail àite làidir eile dlùth dha d'an ainm *Dibail*. Fad dà uair an uaireadair bha na luingis a' losgadh gu dian air an àite so. Leag iad gu làr an caisteal, chuir iad air tìr ceithir cheud saighdear; ach ged a chuir, b' éigin doibh an cladach a thoirt orra gu grad, agus dol air an ais do na luingis. Mharbhadh cuid diubh, agus leònadh mòran; ach ré na h-oidhche tharuing na h-Eiphitich iad féin air falbh, dh'fhàg iad an t-àite, thug iad am monadh orra, far an robh càch, agus ghlacadh an t-àite so mar a rinneadh *Beirout*. Tha na Sirianaich ag éiridh leis an àrd Thurcach, agus an aghaidh Mhehemet *Ali*. Tha iad a' tighin a stigh 'nam mìltean, ag iarraidh arm chum na h-Eiphitich a sgiùrsadh as an dùthaich. Tha campa mòr a nis air tìr, do Shasunnaich, Thurcaich, Austrianaich, agus Shirianaich; mu thuaiream air dà-mhìle-dheug. Tha iad an déigh dlòn-bhalla làidir, agus dìg a chur mu thimchioll a' champa, agus tha feum aca air a bhi 'nan earalas, oir tha Ibrahim, mach Mhehemet *Ali* sa' bheinn os an ceann, le ceithir-mìle-deug saighdear Eiphiteach, a' feitheamh gu cothrom a ghabhail chum an cuartachadh agus an sgrios.

Tha rioghachd na Frainge air bàinidh gu bhi 'n sàs as leith Mhehemet *Ali*. Mur bhi gu bheil rìgh na Frainge 'na dhuine tuigseach, ciallach, bha iad an sàs o thoiseach. Ma's urrainn da a sheachnadh cha teid esan gu cogadh, ach tha na daoine cuthaichte air a' bheil e thairis duilich a cheannsachadh no an cumail sàmhach. Ma thòisich-eas iadsan 's duilich a ràdh c' uin a thig a' chùis gu crìch: 'S fhada bho 'n a chuala sinn “gur lugha na frìd màthair na comhstri.”

TRATHAN NA GEALAICHE.

CEUD MHÌOS A' GHEAMHRAIDH, 1840.

A' cheud cheithreamh air an dara latha.

Solus làn air an naothamh latha.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an t-seathamh-la-deug.

Solus ùr air an ochda'-la-fichead.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,
63, ARCADE.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHOIN A' GHEAMHRAIDH.

AN 10^{mh} ÀIREAMH.] DECEMBER 1, 1840. [PRIS 6 SGILLEAN.

CONTENTS:—Familiar Dialogue, page 217.—Battle of Bannockburn, p. ii., 221.—Bruce's Address, 226.—Coal, formation of, 227.—Graphic Sketch of an Indian Chief, 231.—Righteous Retribution, 232.—Spiritual Ode, 234.—The Believer reposing on Jesus, 235.—The Young Princess Royal, 235.—Anecdotes, 235.—News, 236.—New Gaelic Books, 239.—Notices to Correspondents, 240.—Phases of the Moon, 240.

CÒMHRADH.

EACHANN TIBISDNEACH AGUS AN CUAIRTEAR.

Each.—Fheudail 's a ghaoil! Cha b' urrainn domh dol seach an doras gun cheum a thoirt a stigh, a thairgse' dhuibh mo mhile taing airson an litir shuairce cheanalta chuir sibh do m' ionnsuidh mu dhéibhinn léir-sgrìos nam bailte-móra (c' ainm so iad a ris?). *Pompeii* agus *Herculaneum*; agus an dòigh anns an d' fhuaradh a mach iad an déigh dhoibh a bhi air an cleith fad sheachd-ceud-deng bliadhna fo luaithre na beinne teinndich; ach tha móran ann an Tìrthe nach 'eil a' toirt creideis do 'n eachdraidh, a' smuainteachadh nach do bhrùchd riabh a mach o mhullach beinne do stuth na b' urrainn bailtean mór a thiodhlacadh mar so as an t-sealladh: ach thachair Maistir Niall orm an la-roimhid, 's tha e 'g ràdh nach 'eil focal bréige ann.

Cua.—Cha 'n eil, Eachainn; 'nuair a bhios sinn ri fala-dhà, bithidh sinn ri fala-dhà, ach nuair a bhios sinn stòlda, bithidh sinn stòlda. A nis o'n tha ùine agam agus thusa déigheil air éisdeachd leanamaid a' chùis beagan na's faide. Cha 'n eil anns na dh' innis sinn mu dhéibhinn Beinn Bhesubhinnis ach faoineis an coimeas ris na bheil againn r'a ràdh mu chuid do bheannta loisgeach eile.

Each.—Nach 'eil? Ma tà lònseadh sibhse dhòmhsa mu 'thim-chioll, 's mur toir mise air cuid-eiginn nach ainmich mi air an àm, a cheann a chromadh sa' cheud chuideachd an suidh sinn cha mhise Eachann.

Cua.—Tha beinn Etna ochd ceud agus deich mìle troidh (10,800) air àirde. Faodar a smuainteachadh gur beinn mhór i so, 'nuair a chuimhnicheas sinn nach 'eil Beinn-Nibheis ach 4,357 troidh; agus tha Etna naoi fichead mìle mu 'n cuairt d'a bonn. Nis, tha a' bheinn mhór so gu léir, eadar a bun 's a bàrr, air a deanamh a suas do lava, mar their iad ris anns a' Bheurla; 'se sin stuth a thilg a' bheinn os a ceann do 'n stuth a bha aon uair loisgeach

teinndeach, agus a thilg i an uachdar ann an staid sin, a dh' fhuar-
aich agus a chradaich m'a timchioll, agus a tha 'sior fhàs na'a
mò mar tha i 'tilgeadh a mach brat ùr thairis air an t-seann rùsg.
'Bheil thu 'g am thuigsinn, Eachainn?

Each.—'S mi thà: a choimeas nì beag ri nì mòr tha e dìreach
mar a chunnaic mi tom-famha, a' fàs agus ag éiridh mar tha 'n
crentair dall spògach a tha gu h-ìosal a' tilgeadh na h-ùrach an
uachdar. Faodar a ràdh gur h-i 'n fhamh a thilg an tòm an uach-
dar, agus mar sin thilg an teine tha am meadhon na talmhainn, a'
bheinn mhór sin uile os a cheann; agus da rìreadh b'e 'n tein' e, a'
thog beinn deich mìle troidh air àirde, agus naoi fichead mìle air-
chuairt. Ùbh-uthabh! cha 'n 'eil a' bheinn mhór Mhuileach ach
mar fhoinneamh beag air craicionn an t-saoghail, an coimeas ris a'
bheinn sin — ach gabhaibh air ur n-aghart.

Cua.—A nis, Eachainn, ge mòr beinn Etna, agus ge mòr na tha
i 'tilgeadh an uachdar do stuth loisgeach teinndeach, cha 'n 'eil i
mar choimeas ri bèinn loisgich eile tha ann an eilein *Iceland*:
Bhrùchd a' bheinn so a mach aon nair sruth loisgeach a ruith sìos
air gach taobh dhi 'na thuilte dearga teinndeach, a lìon clais, no
gleann mòr, anns an robh abhuinn air an seòladh loingeis, agus ann
an tiota thiormaicheadh an t-uisge, agus lìonadh a suas amar na h-
abhunn agus an gleann, sè ceud troidh an doimhneachd, agus
eadar a dhà 's trì cheud troidh air leud! Agus cha 'n e sin uile,
ach ghabh an sruth loisgeach so air aghart gus an d' ràinig e loch
mòr uisge, a lìon e suas gu buileach, gus an robh e mar chòm-
nard, no faiche, iaruin. Fad dà bhliadhna bha 'n tuil loisgeach
so a' sruthadh le leathad o mhullach na beinne; thugadh lom-sgrìos
air leth cheud baile, agus bhàsaich deich mìle pearsa anns an tuil
namhasaich so, a bharrachd air anabharra spréidhe agus feudalach
do gach seòrsa. Bha na h-aibhnichean sìubhlach, dearg-loisgeach
a bha 'ruith sìos air cliathach na beinne, cuid diubh leth-cheud
mìle air fad, agus mu thuaiream dà mhìle-dhéug air leud; ann an
doimhneachd bha 'n sruth eagalach so ceud troidh far am bu taine
e, agus an cuid a dh' àiteachan sè ceud troidh an doimhneachd.
Ciod do bharail air sin, Eachainn?

Each.—Ma tà, le'r ceud cha 'n fhaod mi féin a bheag a ràdh;
ach 's i aona bharail a th' agam gu 'n cuir sibh mo cheann-sa 'na
bhreislich mun stad sibh. Cha 'n eil Caol-Muile féin ach trì no
ceithir a mhiltean air leud, ach O! nach b' eagalach 'fhaicinn
air ghoil mar luaidh leaghte, a' ruith sìos dearg theinndeach o
mhullach Beinn-Nibheis. Chaidh a' chùis os ceann mo bharail-
sa—abhuinn an uamhais! Ach innsibh so dhomh, 'bheil tuilleadh
do 'n t-seòrsa so feadh an t-saoghail, 'se sin do bheannta loisgeach?

Cua.—Tha cùntas againn mu thimchioll dà cheud diubh, a tha,
no bhà o chionn linn no dha, a' losgadh. Tha dhiubh so trì-deug
san Roinn-Eòrpa; ochd 's trì-fichead ann an Asia; deich ann an
eileanabh Africa; agus còig fichead 's a naoi ann an America; bha
napa so mu thuaiream dà mhìle brùchdadh no bristeadh a mach,
anns gach cend bliadhna, no fichead anns gach bliadhna. Ann an

tais-meadhain Asia, ann an Innsibh na h-aird-an-ear, tha dùthaich anns a' bheil farasinnneachd còig ceud agus dà mhìle mìle mhiltean (2500) fearainn, gach aon diubh sin mìl' air fad agus mìl' air leud, a bha na h-uile mìr dhe aon uair fo chumhachd teine do 'n t-seòrsa so, ged tha 'nìs fearann a's fonn air a' bheil fear agus luibheannach a's coille, gu pailt a' fàs, co tarbhach ri aon chearn do 'n t-saoghal. Tha beinn ann an America mu dheas, ann an tìr Mhegsico, a dh' éirich suas ann am meadhan dùthcha bha che còmhnaidh réidh ri Rif Thirithe, agus a bhòc suas mar gum faicadh tu builgean air eachdar poit chabhrach, gus an d' fhàs am builgean so 'na bheinn sì-cand-deug troidh air àirde os ceann a' chòmhnaidh, agus an sin bristeadh a mach 'na laaraichean. Spùt i mach stuth loisgeach a lom-agrion an dùthaich bu tarbhaiche tha air agbaidh an t-saoghail. Thachair so anns a' bliadhna 1759, 'se sin ceithir-bliadhna-deug an déigh bliadhna Thearlaich. Tha fear-turuis co measail 's a agrìobh leabhar riabh, *Humboldt*, ag innseadh dhuinn gu 'n robh eam aig bun na beinne so fichead bliadhna 'n déigh dhi éirich suas agus gum fac' e aon tuil a thainig a nìs mar a chì sinn gaineamh aig bun agrìodain, a bha ceithir mìl' air fad, agus sè ceud troidh as doimhneachd. Bha am meall so teth; fichead bliadhna 'n déigh dha ruith a mach, cha robh àit anns an cladhaicheadh e toll nach faodadh e maide 'lorgadh agus teine fhadadh.

Bhrèchd a' bheinn so a mach o chienn fichead bliadhna, aig àm crith-thalmhainn mhóir a tharruing frasain do luathre air baile mór tha dlùth do dha cheud mìle o'n àite, a bha sè òirlich an tiuighead air na srèidibh.

Bac.—Tha sibh a' cur iongantais mór orm; ach leigibh dhomh 'fheòruich an ann air tìr-mór a tha na beannta loisgeach sin amhàin; a' bheil cùntas gu 'n d' éirich a h-aon diubh riabh suas à meadhan a' chuain? oir, ged nach 'eil mi idir 'ga chreidsinn, tha mi cinnteach gu 'n cuala mi iomradh air a leithid so.

Cua.—Tha cùntas eagnaidh firinneach againn air a leithid sin; 's minic a dh' innis maraichean gum fac' iad smùid no toit dhorcha ag éirich as a' chuan, gum fac' iad an fhainge, mar gum b' ann air ghoil, mar a chithear Coire-Bhreacain an toiseach lìonaidh le sruth reothairt, agus gu 'n cual' iad toirm uamhasach; agus is minic a chainig frasain do luathre dhorcha orra air druim a' chuain mhóir agus gun fhios cia as a bha so a' tighin; agus tha iomad cùntas againn air sgeirean chreagan a dh' éirich suas ann an àiteachan far nach robh a h-aon bliadhna no dhà roimhe sin; agus mar so cho-sentaich daoine foghlumte ann an smuainteachadh gu 'n do thogadh an fhainge 'n toiseach suas le teine o'n lochdar, agus gur h-ann mar sin a rinneadh na sgeirean agus na creagan sin: ach a nìs cha 'n eil teagamh air bith sa' chùis. Gun labhairt mu mhóran do eileanan beaga mu 'n cuairt air *Iceland*, agus air àiteachan eile a dh' éirich suas anns an dòigh so, tha cùntas mion againn air Eilean a' Ghréamaich, anns a' mhuir eadar-thìrich, a dh' éirich suas as a' chuan mu oche bliadhna deug o'n àm so dlùth air *Sicily*. Bha 'an fhainge ceud sithcamh an deimhneachd ann àit as an

d' éirich an t-eilean so. Thachair do mharaich ainmeil, an ridire *Pulteney Malcolm*, Sasunnach, a bhi 'seòladh thar an àite so, agus mhothuich e mar gum buaileadh a long air oitir, agus chrìochnaich i o cheann gu ceann. Thuig e gur crith-thalmhainn a bh' ann. Mìos an déigh so, bha maraiche eile 'seòladh seachad air an àite cheudna; chunnaic e steall-uisge ag éiridh 'na cuairtibh mu thrì fichead troidh air àirde, agus ann am meudachd, mu ochd ceud slat mu 'n cuairt, ag éiridh o'n fhairge, agus 'na dhéigh sin, toit no deathach, cosmhail ri deathach soitheach smùid 'nuair a stadas i, a dhìricu ochd ceud deng troidh a suas anns na speurabh. Fhuaradh 'na dhéigh so eilean san àite, dusan troidh osceann muir-làn, slochd 'na mhullach as an robh teine 'g éiridh le toit uamhasach. Bha 'n cuan fad mòr mu thimchioll an àite, air ghoil, agus air a chòmhachadh le luaithre ghil agus le iasg marbh. Fad mìos bha 'n t-eilean so a' tilgeadh os a cheann, ach stad e; agus 'nuair a b' urrainn daoine dol air tìr air, bha e osceann ceithir fichead troidh air àirde, agus dlùth do mhìle mu 'n cuairt. Dh' fhas e 'na dhéigh sin da cheud troidh air àirde agus trì mìle air chuairt. 'Na dhéigh sin a rithist, bha e air a chaitheamh 's air itheadh air falbh le luasgadh na fairge gus nach robh e ach leth-mhìle air chuairt, agus cóig fichead a's seachd troidhean air àirde. Bha e 'fàs na bu lugha o bhliadhna gu bliadhna, gus mu dheireadh an d' éirich crith-fhairge uamhasach, agus fuaime choimheach, agus thuit e gu tur as an t-sealladh; agus tha deich-aitheamh-fichead uisge 'nis os ceann na beinne bha ochd ceud troidh air àirde!

Dh' fhaodainn iomad cùnnas do 'n t-seòrsa cheudna thoirt duit, ach fòghnaidh na chuala tu chum leigeil 'fhaicinn duit gu bheil beanntan teinndeach ag éiridh o mheadhon a' chuain. Tha na ceudan eilean do 'n t-seòrsa air feadh an t-saoghail.

Each.—Ma tà le'r cead, thug sibh mòran fiosrachaidh dhomh; ach shaoilinn, o chaidh a labhairt, gu bheil teis-mheadhon an t-saoghail 'na aon teine mòr, a tha mar so, a' bristeadh a mach o àm gu h-àm anns na simileirean sin bràigh nam beann, a tha 'brùchdach a mach teine 's deathach agus stuth leaghte, mar a dh' innis sibh.

Cua.—Tha thu ceart: cha 'n eil teagamh sa' chùis sin. Tha mheadhon an t-saoghail 'na aona ghrìosaich, na's teogha na thogadh riabh ann am fùirneis le daoine. Tha 'n teas so co anabarrach ann an cumhachd 's gu bheil e 'bristeadh a suas troimh na leapanan tho os a cheann, le boire co eagalach. Cha 'n e amhàin gu bheil stuth goileach, no clachan leaghte, ris an canar *lava* sa' bheurla, ag éiridh suas o mheadhon na talmhainn, ach tha uisge goileach an cuid a dh-àiteachan, a tha 'na thobraichean cho cumhachdach agus ag éiridh suas le boire agus neart co mòr 's gu bheil iad a' ruigheachd àirde choimheach anns na speuraibh. Bheir mi dhuit cùnnas air cuid do na tobraichean iongantach sin. Tha ann an eilean *Iceland*, no mar theireamaid sa' Ghàilig, eilean na h-eighe, far a' bheil a' bheinn mhór loisgeach air an robh mi a' labhairt, ceud tobar do 'n t-seòrsa so ann an astar aona mìle. Cluinnear

fuaim nan tobraichean uisge ghoilich so gu h-ìosal fo'n talamh, mar fhuaimean tàirneanaich; bristidh iad sin a mach le boile cho coimheach 's gur duilich seasamh mar astar mòr dhoibh leis an stairirich. Tha aon tobar do 'n t-seòrsa so san eilean sin a tha farsuinneachd a bheòil trì fichead troidh thairis. Faodar air uairibh amharc sìos do 'n tobar so, agus chìthear coltas coire mhòir làn uisge, agus e air ghoil le boile eagalach. Co luath 's a chluinnear an tàirneanach gu h-ìosal an lochdar an tobair, 's mithich teich-eadh. Ged robh cabhlach Shasunn a' losgadh a gunnacha-móra air an aon àm, cha bhiodh ach faoineis ann an coimeas ris an stairirich a ni 'n tobar so 'nuair a thòisicheas e air cur thairis; agus an sin éiridh an t-uisge suas 'na aon steall sè fichead troidh, co dìreach ri saighead anns na speuraibh, agus 'nuair a sguireas an t-uisge 'dh éiridh, tòisichidh an sin an deathach gheal, mar mhìle soitheach smùid, airfeasgar ciùin, a' leigeil as na toite. Ma thilgear clachan sìos san tobar 'nuair tha e 'na thàmh, grad thòisichidh an stairirich agus an tàirneanach; goilidh e suas, agus tilgidh cumhachd na steall uisge na clachan na cendan troidh dìreach os a cheann anns na speuraibh: ach cha mhair an steall so os ceann seachd no deich mionaidean air an aon àm.

Each.—Mo mhìle taing! O 's beag fios a th' againn air dìomhaireachd oibribh an Fhreasdail! Cha 'n fhèarr sinn na leanaban. Ach an urrainn duibh innse' dhomh ciamar tha 'n t-uisge sin gu h-ìosal air a chur gu goil? agus ciod tha 'toirt air éiridh suas 'na aon steall, mar tha sibh ag ràdh?

Cua.—Ma tà, Eachainn, 's usa gu mòr a thuigsinn na a chur an cainnt. Tha thu eòlach air plob-thombaca.

Each.—'S mì thà: mo phluic co eòlach oirre 's a tha 'phoit air an ladar.

Cua.—Gabh thusa, ma tà, plob thombaca, a h-aon do'n fheadhain is faide 's urrainn duit fhaotainn; cuir lorg na pìoba sa' ghealbhan gus am bi i dearg theth; lìon an sin cuach na pìoba le h-uisge, agus feuch leigeil leis an uisge dol a mach gu h-athaiseach ro'n fheadan sìos ro' luing na pìoba, agus chì thu gu 'n teid e mach dìreach mar mhìnich mi na tobraichean goileach, steall an déigh still, le toirm. Air tùs cha tig a bheag a mach ach deathach gheal, an sin spùt do dh-uisge goileach; an sin, mar tha cuach na pìoba 'fàs fionnar, thig an t-uisge mach air a shocair. Mar sin tha 'n t-uisge tha gu h-ìosal an còm na talmhainn a' ruigheachd nam feadan loisgeach sin, agus tha e tighin a mach steall an déigh still, mar a chì thu 'thachras sa' phìob thombaca, ma dh'fheuchas tu i.

Each.—An t-urram dhuibh! 's mì dh'fheuchas. Ach innsibh so dhomh: tha e 'na chulaidh-iongatais leam 'nuair tha na beannta móra sin a' sgeith a mach am mionaich o linn gu linn, nach 'eil iad a' tuiteam sìos, mar a ni aodroman 'nuair a leigear a' ghaoth as, no taigeis 'nuair a bheirear a' chuid is mò do 'n stuth a tha sa' bholg aisde.

Cua.—Tha thu ceart; tha sin a' tachairt, agus thachair e bho

chionn ghoirid do dh-aon do na beannta is ainmeala air an t-saoghal, Beinn Ararat air an do stad àire Noah: thuit e 'stigh, agus dh' islich a' bheinn ioma ceud troidh; chailleadh anabharra sluaigh bha 'chomhnuidh dlùth dhi, agus thugadh sgrios ciannail air luchd-àiteachaidh nan gleann m' a timchioll; ach 's èiginn duinn stad an diugh; ma chaomhnar sinn bidh seannachas againn 'na dhèigh so mu dhéibhinn nan crithean-talmhainn air a' bheil sinn a' faotainn cùntais agus a tha nis a' teachd dlùth dhuinn, oir thachair a h-aon diubh o chionn ùine ghoirid ann an sgìreachd Choimri ann an siorramachd Pheairt.

Each.—Soirbheachadh leis a' Chnairtear an latha chì 's nach fhaic! Cia taingeil bu chòir dhuinn a bhi nach 'eil 's nach robh riabh beannta loisgeach san eilean shona so, Breatunn mòr, no idir ann an Albuinn, ged nach bu mhisdemid tobar beag goileach an sud 's an so ann an Tirithe, gu nigheadaireachd 's gach goireas eile.

Cua.—Cha 'n eil ùin' agam an diugh, no dh' fhaodainn a leigeil ris duit gu 'n robh beannta teinndeach, agus mòran diubh, anns na dathchanna so, agus eileanan a dh' éirich as an fhairge, agus a chuir stuth loisgeach an nachdar, mar tha Ealasaid-a'-Chuain no eilean sianta Staffa, agus cuid do dh-eilean Threisinis.

Each.—Staffa! 'n e m' eilean àillidh féin? An saoil sibh an robh Staffa uair air bith ri theine?

Cua.—Cha labhair mi diog uime sin an diugh, ged tha mòran agam r'a ràdh mu 'dhéibhinn. Slàn leat, Eachainn.

Each.—Gabhaibh mo leisgeul—aon fhocal: an saoil sibhse 'm bu chòir ann eadar Breatunn agus an Fhraing? Bha forghais mhòr air gamhna firionn 's air daimh air feadh na Gàidhealtachd: cha deachadh rongan beag cogaidh dad coire do'n Ghàidhealtachd.

Cua.—Cha 'n eil dùil agam gum bi, air an àm so cogadh air bith eadar sinne 's an Fhraing; tha rìgh na Frainge air son sìth, agus chuir e air falbh a luchd-comhairle 'bha 'ga bhrosnachadh gu cogadh. Rinn na Frangaich mòran bòilich agus maoidheadh; ach cha 'n eil dùil agam gu bheil fìor thogradh gu cath erra air an àm; 'Se mo dhòchas nach 'eil.

Each.—Ma tà 'si sin mo bharail féin mu dhéibhinn nam Frangach, anabharra spagadagliog a's bòilich: gu cead duibh ma 's e 'n coileach Frangach tha aig tigh an eilein có ach ean? Ma dh' amhairceas cearc no tunnag air, coileach no dràchd, grad lasaidh e le feirg, éiridh gach it air a dhruim, sgaoilidh e 'mach 'earball mòr leathann, togaidh e a spògan fada caol, fàsaidh a sprogan cho dearg ri sgarlaid, cluinnear a ghagail leth-mhil' air astar: eo ach ean? a' spaisdearachd co mòr-chuiseach le 'earball ri gréin co stràiceil 's ged bu leis féin am baile. Ach coma co dhiùbh, cha luathè dhineas an dràchd féin a cheann ris na 'ghrad theicheas e, an dara cas a' ruith thairis air a chois eile, 'earball paigte, gun ghagail as a bheul, a chirean glas-neulach le h-eagal, gus am faigh an trèadar fàsgadh na cruaidhe mòine 'measg nan cearean. Tha dùil agam gur h-ann mar so a tha na Frangaich uile.

Cua.—Tog a t' amaideachd, Eachainn, slàn leat!

CATH BHANOCBURN.

PARRANN II.

An déigh do Bhruce na Sasunnaich a sgiùradh as an dùthaich gus nach d' fhàgadh aca 'n Albainn ach daingneach Shruibhleadh 's daingneach no dhà eile, chuir Iomhar roimhe dian oidhirp a thoirt air Albainn a chiosnachadh as ùr. Ghairm e armailtean Eirionnach, Gearmailteach agus Frangach gu 'chòmhnaidh. Dh' imich e air an turus-chogaidh so ach cha bu luaithe chuir e 'chas air tìr an Albainn 'na dh' eug e; agus b' i 'ghnìdhe dheireannach gu 'n giùlaineadh a mbac na bha 'na bbeachd gu crìch. Tha daingneach Shruibhleadh san àm so air a séisdeadh cho teann leis na h-Albannaich 's gu 'n do gheall an Ceanard Sasunnach na geatachan 'fhosgladh, mur tigeadh còmhnaidh d'a ionnsuidh fo cheann bliadhna. Chuir Bruce roimhe coinneamh a thoirt do 'n fheachd a bha tighinn gu fuasgladh a thoirt do dhaingneach Shruithleadh. Chual' e air di-sathuirne 23 do mhios meadhonach an t-samhraidh 1314, gu 'n d' thainig Iomhar òg do Dhun-éideann; agus chuir e 'fheachd an uidheam gu tachairt ris aig *Bannockburn*. An sin chladhaich e slochdan a chòmhdaich e leis an fhóid uachdair, an déigh dha gèimhleagan iarruinn a sparradh annta, los cothrom na b' fhearr fhaotainn air na trupairean Sasunnach. Tha 'n t-ionad so air a chur air leth a nis mar làrach-faighreach mar chuimhneachan air a 'Chath, ach cha chuimhne le neach gu 'n d' fhuaradh mìr do 'n iarrunn riabh ann, oir cha nàdur mòintich, ach creadha, th' anns a' bhlàr. Ach o chionn chùig bliadhna fhuaradh spuir airgid, agus fàinne òir air an robh a' bhliadhna 1150, oir cha chaith a' chriath as airgid no òr; cheannaich Sasunnach am fàinne, 's e 'g ràdhainn gur h-ann aig a sheanair a bha e.

Ach gu tilleadh clann an sgeòil. Air maduinn na Sàbaide fhuair Bruce a chuid daoine 'n uidheam blàir, 's chaith iad an latha gu tiamaidh ann an trasg.

'Nuair bha 'n nàmhaid a' dlùthachadh chuir Bruce an céill ma bha h-ann san fheachd leis am b' fhearr tilleadh na dol gu dian dileas do 'n strìgh, gu 'n robh làn chread aige 'm feachd fhàgail; ach 's ann a fbreagair iad e leis an iolaich aird aonsgaileach, "Dileas gu bàs."

Air an fheasgar nochd na Sasunnaich iad féin, 's cha b' fhada gun an do chuir iad buidheann d' an eachraidh a chur fàilte air na h-Albannaich. Chuir Bruce buidheann eile 'nan còdhail a thug deannal cruaidh orra 's a sgiùrs air an ais iad. Cas 'na dhéigh so thainig Ridire Sasunnach d' am b' ainm *Bohun*, 's thug e dùlan do 'n ghaigeach a b' fhearr am measg nan Albannach dol an còmhrag ris. Chaidh Bruce 'na choianeamh, 's air a' cheud ionnsuidh chuir e as dha. Ghabh na h-Albannaich so mar mhanadh sòlasach air buaidh. Thàinig an dorcha 's ghabh an dà fheachd gu tàmh air an raon, 's bu mhòr imcheist gach cuim a thaobh an latha maireach.

Aig briseadh na maidne dheasaich na h-armailtean iad féin air gach taobh. Bha Iomhar làn-còrbsach á 'fheachd sluaighmhor fein, a bha mu thrì mìle ceud gu leth mìle, 's anns an àireamh bha Bàrd ainmeil a

bha gu séinn mu 'n bhuaidh a bha dùil aige 'gheibheadh e air na h-Albannaich. Cha robh aig Bruce os ceann deigh-mile-fichead, ach bha 'dhaoine air an cleachdadh ri cruadal. B' iad na h-airm a bh' aca tuadhan-catha, claidhean, sleaghan agus saighdean; oir cha robh a' mhusg aithnichte san àm ud.

An déigh do 'na h-Albannaich biadh a bhlasad, chuir iad iad féin ann an uidheam catha. Bha 'n rìgh a' marcachd gu calma feadh nan sreath 's e 'mosgladh gach aigne gu gleus; agus bu lìonmhor cùis-bhrosnachaidh air am faodadh e iomradh. Bha eachdraidh chianail a' chogaidh air a dheargadh air gach cridhe. Bu chuimhne leò gach losgadh, gach creach, gach ainneart 's gach eucoir a dh' fhiosraich an dùthaich; bha 'n raointean fo aogas gàradh an leisgein, gu duaichnì fàsail, air an taiseachadh le fuil araon nan treun, nan òg 's nam fann; 's far an comharraichte samhlaidh sìthe, cha robh ach tosd muladach a' bhàis. Bha 'n cuimhne air *Wallace*, rìgh nan gaisgeach, bu tric a threòraich laochraidh na faiche so féin gu buaidh; 's 'fhuil a' glaodhach dioghaltais air na murtairean fuileachdach a mhill e. Bha tùirse thiamhaidh bànrighinn Bhruce agus gearan morain d' a dhìlsibh, a bh' ann an ciomachas aig Iomhar, air an giùlan mar gu'm b' ann leis an oiteig thar chuan. Bha na cuimhneachain bhrònach sin a' dòmhlaichadh air inntinn gach gaisgich; agus luchdaichte le smaintibh tiamhaidh, lùb gach tréun a ghlùn air an raon; ni 'nuair a chunnaic Iomhar thubhairt e ri Albannach a 'bha 'na fheachd, "Tha iad ag iarraidh tròcaire." "Ma thà" arsa 'n t-Albannach "cha 'n ann ortsa; tha mi meallta mur buannaich iad." 'Nuair a chrìochnaich iad an dleasnas, thug an ceannard rìoghail am facal, a ruith mar lasair dhealanaich, a' fadadh misniche 's dealais anns gach còmh. B' e 'n eachraidh a thug a' cheud ionnsuidh, 's ged tha e air 'aithris nach do sheas eachraidh nan Sasunnach tiota a chionn gu 'n do thuit iad sna slochdaibh, 's e thachair gu 'n d' fhuair iad sàr-chothrom 's gu 'n d' thug iad deannal cruaidh, 's gu 'n robh luchd nam boghachan aig a' cheart àm a' frasadh shaighdean air na h-Albannaich; 'nam measg sin ghabh buidheann, do 'n eachraidh Albannaich, a phronn na *saighdearan* Sasunnach (luchd nam boghachan) 'nuair nach robh inneal cogaidh aca 'n déigh dhoibh na saighdean a chaitheamh. Chuireadh an sin na *saighdearan* Albannach am measg nan *saighdearan* Sasunnach 's o'n ghiùlain na h-Albannaich sleagh maille ris a' bholg shaighead, chlaoidh 's chuir iad an ruaig air a' chuid so do 'n fheachd, agus is ann san teicheadh a a thuit eachraidh Iomhair sna slochdaibh. Chunnaic na *coisichean* so 's cha do neartaich e 'm misneach; 's aig an àm so féin nochd meall dhaoine iad fein leis gach suaicheantas cogaidh, 's iad a' gluasad mar gu'm b' ann gu cuideachadh le feachd nan Albannach, 's nuair chunnaic feachd Iomhair so dh' fhàg iad an fhaiche aca féin. Cha robh a' chuideachd so idir armaichte; 's e bh' annta àireamh do chairtearan 's do ghillean an airm, air an d' thug Bruce iad fein fholach air cùl cnuic air a bheil badan bòidheach coille, 's ris an abrar fhathast "*Gillies' Hill*;" oir 's i 'Ghàilig a bh' aca 'n so san àm, 's cha 'n 'eil fhios nach ann innte 'bhrosnaich Bruce a shluagh aig *Bannockburn*.

Cha d' fhuair Bruce idir an cothrom a tha cuid a' smaoineachadh, o

na slochdaibh ; 's nuair chuimhnichear gur tric a rinn na h-Albannaich eucbd cho iongantach ri feachd cùig-filte 'chiosnachadh, 's air an latha so féin gu 'n do sgrios ceithir fichead Albannach cùig ceud do na trupairean Sasunnach san ruaig, cha 'n 'eil e mi-choltach gum buadhaicheadh feachd Bhruce air an latha so gun chothrom ach réidh-lean an raoin.

Theich feachd Iomhair 's dh' fhàg iad mòran creiche. Chaidh 50,000, leth-cheud mìle dhiubh a mharbhadh sa' chath 's anns an ruaig, 's mòran a bhàthadh san abhunn. Ghlacadh mòran diubh ann an ciomachas agus thug Bruce an aire, ann an iomlaid a dheanamh, gu faigheadh e cùig no sèa air son aoin a bheireadh e seachad. Fhuair e 'bhanrighinn agus àireamh d' a dhìlseibh air son aon duin'-nasal a leigeadh fa sgaoil, 's fhuair e mòran airgid an éiric na ghléidh e do na Sasunnaich 'nuair fhuair e 'chuid daoine féin.

Cha 'n 'eil fhios ciod a sheinn am bàrd a thug Iomhar leis, ach 's cinnteach gu'm biodh na dàin aige coltach ri òrain Dhonnacha-Bhàin, bàrd eile bh' aig na Sasunnaich ceithir cheud bliadhna 'na dhéigh sin aig an Eaglais-bhric.

“ A 'dol an coinneamh a' Phrionnsa,
Gu 'm bu shunndach a bha sinne ;
Shaoil sinn gu faigheamaid cùis dheth,
'S nach robh dhùinn ach dol g'a shireadh.
Nuair a bhuail iad air a chéile,
'S ard a leumamaid a' tilleadh,
'S ghabh sinn amach air an abhunn
Dol gu 'r n-amhchannan san linne.
'Nam do dhaoine dol 'nan éideadh,
Gus na reubalaich a thilleadh,
Cha do shaoil sinn, gus na ghéill sinn,
Gur sinn féin a bluidhte 'g ioman.
Mar gu 'n rachadh cù ri caoirich
'S iad 'nan ruith ri sodunn glinne,
'S aon mar sin a gabh iad sgaoileadh
Air an taobh air an robh sinne.”

Ach 's e so tuireadh a' Mhanaich Shasunnaich, “ O latha an 'diogh-altais chruaidh, a' mhaslaidh agus an sgrios, nach airidh bhi air àir-eamh an cuairt na bliadhna—an latha thilg masladh air cliù Shasuinn, 's a dh' fhàg beairteach na h-Albannaich le creach nan nithe bu luachmhoire 'nar rioghachd. Mo thruaighe 's mo chràdh ! a liuthad gaigeach nasal agus fiùran àluinn òg—a liuthad arm gasda agus soitheach luachmhor òir, agus éideadh riomhach a thug aon latha goirid truagh air falbh naoin.”

So mar chaidh crìoch a chur air a' chòmhstri chianail air an 24 latha do mhios meadhonach an t-samhraidh, 1314. 'Tha'm mios so comharraichte air son iomadh blàr buadh'or san do choisneadh cliù leis na Gàidheil, mar a rinn iad aig *Bannockburn*, 's nam measg so tha *Waterloo*.

Mar sin fhuaradh sìth agus saorsa do Albainn air faiche bhuadhair. Nan tigeadh sìth gu 'r dùthaich an lorg strìochdaidh do nàmhaid, cha bhiodh Albainn cho cliùiteach am measg rioghachdan an t-saoghail ;

's ged tha i nis air a h-aonadh ri Sasunn, is math nach do thachair so le co'-éigneachadh cogaidh, ach le ceanglaichean càirdeis; oir, nan rachadh cas nàmhaidhe 'chur gu neo-eisimealach air saorsadh ar dùthcha, bhiodh na h-Albannaich an diugh air an dìmeas mar tha na h-Eirionnaich; cha b' ann do 'n linn a bha làthair ambàin a bha Bannockburn buadh'or.

Fàgaidh sinn a nis an fhaiche agus air an t-slighe chitear fhathast an làrach sna sheas crann brataich Bhruce air an làrha bhuidh'or, ach seallamaid agus chù sinn a' bhratach cheudna, cha 'n ann a' srannraich 's a' lasadh, le snadh feirge, ann am buaireas blàir, ach os ceann an daingnich aosmhoir a tha dlù, air a luasgadh le soirbheas na saorsa 's na sìthe. Mar so anàmhadh i gu buan agus fuidhepe biodh na tairn-eanaich-chogaidh sàmhach ann an suaimheas sìorruidh. Na cluinnear am fuaim, na faicear an dealanach, ach 'nuair labhrar leo le 'm bìlìbh iaruinn, a' fuaim fàilte do na làithibh buadh'or, mar thilleas iad ann an cuairt na bliadhna—na làithean a bha àghmhor le buaidh, le sonas, le saorsa 's le sìth. 'S o 'n "tha Albainn a's Sasunn a's Eirinn a nis a' géilleachduinn do 'n aon fhear, fàsadh am *Foghnar*, an *Ròs*, 's an t-Seamrag an caidreamh buan-mhaireannach gràidh, gus an tuit na beannta ris an abrar na sléibhtean sìorruidh! Ach ann an caoch-laidhean truagha an t-saoghail, ma thàrlas an uair sin san lasar an lann san strigh, is àghmhor do dh-Albainn an t-ionmhas cliù sin a dh' fhàg na h-aithriche mar dhìlib aig an cloinn. Ach o nach iarramaid gu 'm b' ann air cliù nan aithriche bhiodh an taice, 's an earbsa sa' chruadal, ach ann an gaisge 's an gleus gach àil, gu ma fada 'bhios misneach agus fearalachd a' ghaigich air an giùlan fo-shuaicheantas an t-saighdeir; 's a bhios iad "cruadalach mar an darach nach cìos-naich sion a' gheamhraidh."

PROSNUCHADH RAIBEART BRUCE D'A FHEACHD AIR BLAR-CATHA BHANNOCKBURN.

'Threun' 's tric le Wallace dh' fhuiting creuchd!

'S fo Bhruce chaidh dàn gu àr nan euchd!

Nia iarribh bàs am blàr nam beum!

Nò buaidh gu treun sa' strigh!

Sò latha 'chruais—an uair tha là'ir!

Feuch feachd fo 'n cruaidh air cluan an àir!

A' teachd le 'n uaill gu buaireas blàir!

A dheanamh thràilleas dhìbh!

Có thig do 'n strigh neo-dhilleas, claon?

Có dh' iarradh uaigh ach cluan an raois?

Có strìochdadh sìos gu dìbli faoin?

Air cùl an claon-fhear clì!

Có 'n càs a rìgh, a rìogh'chd 's a reachd,

Bheir beum nan geur-lann treun an gleachd!

Le buaidh am hlàr no bàs 'na bheachd!

An gaisgeach lesnadh mì.

Ar truaighe 's teinn ar n-ainneirt chruaidh,

'S ar mic an sàs 'nan tràillibh truagh';

O'r cuislibh tràight' air agà ar slunigh,

Thig saorsa bhuan le sìth!

Blodh uaibbreich sléachd' fo 'r beanna bàis ;
 Fear-ainneirt dh' eug 'nuair ghéilleas nàmh,
 Tha saorsa fhéin ann beum ur làmh
 'Ar n-aghaidh—buaidh no bàs san strigh !

Tobermhuire. ;

Ead A. M. ;

G U A L.

Ciod a dh' éireadh do Bhreatunn nam fàilnicheadh an gual? Is fìrinneach an sean fhocal a tha 'g ràdh “ 'Nuair thréigean gual teirgidh obair.” Nan teirgeadh gual air feadh na tìre 's eagalach r'a smuainteachadh na thachradh. Stadadh gach muillean-cotain agus sìoda, agus figheadaireachd, gach obair mhór iarunn, anns a' bheil na mìltean a' faotainn cosnadh ; rachadh stad air coithichean smùid air muir, agus air gach carbad smùid air tìr, agus cha 'n fhaodadh gun ghort a's ganntar a's bochduinn teachd thairis air an dùthaich ; oir ged tha mòran a' diomoladh toit dhubh Ghlaschu, b'e sin latha na bochduinn air an rachadh gach toit agus ard shimileir a smàladh. 'S ann do phailteas a' Ghuail air feadh na rìoghachd, agus do shaoiread a' Ghuail, a tha Breatunn fo fhreasdal Dhé an comain air son a saoibris, agus an inbhe ard agus urramach a tha i 'sealbhachadh am measg rìoghachdan an t-saoghail. Ach 's iomadh aon tha 'garadh a luirgmean taobh na cagailt shuilibhearra ghuail, a' cur fuachd agus faoilteach gu dùlan ; is lìonmhor iad a tha 'g itheadh o latha gu latha, lòn tha air a dheasachadh le gual ; is lìonmhor iad a tha siubhal air muir 's air tìr le cumhachd guail ; is iomadach mìle agus ceudan do mhìltean tha faotainn cosnadh ann an muillnean mòra, nach do smuaintich riabh ciod e gual ; 's nach 'eil idir fo eagal gum fàilnich e 'nan linn 's 'nan latha. Tha mu thimchioll ochd ceud mìle tunna (800,000) guail air a chaitheamh eadar Glaschu agus na loingeis a tha 'seòladh a mach as, an ceann gach bliadhna. Tha aon obair mhór bràigh a' bhaile, tha 'losgadh ochd ceud tunna san t-seachdain ; agus cuid do na h-oibrichean iarunn a tha 'cosdadh barrachd mór air sin. Tha mu thuaiream sè muilliona-deug tunna guail air a chosd ann an Sasunn an ceann gach bliadhna—ach ciod e gual? Cha 'n eil teagamh air bith nach 'eil gual air a dheanamh suas do huan, do laibheannaich, do choille, 's do gach nì tha fàs air aghaidh an t-saoghail, a tha air an giùlan le tuiltibh agus sruthaibh do àiteachan ìosal an domhain gu lochan uisge, agus doimhneachd fairge, agus, tre atharrachadh tha 'tighin orra leis a' chudthrom mhór tha fad linntibh a' luidhe orra, agus le teas tha 'g éiridh o'n talamh, air an tionndadh gu gual.

Tha samhladh mór eadar gual agus mòinteach. Tha cuid do dhaoine tuigseach ag ràdh, nach 'eil ann an gual ach mòinteach an t-seann t-saoghail, air neo luibh gainmhich a chinn gu gaireal, agus aol, agus air uairibh cailc, agus sgliata 's criadh, as an d' fhaigeadh gach taisealachd, agus a dhinneadh air a chéile gu

dlùth, agus gu 'n do chinn e 'na ghual, dìreach mar a rinn a' ghainmheach mhìn gu cloich ghairil.

Gheibhear mar so gual a's gaireal, a's aol a's criadh, sgliat agus cailc, sreith air muin sreithe, fad chòig cend troidh an doimhneachd. Tha gloineachan-meudachaidh a nis air an deanamh co cumhachdach 's gur léur do dhaoine na ceart lusan, luibheannach agus craobhan, agus gach nì eile do 'bheil gual air a dheanamh. Tha cumadh nan lus sin, an duilleach a's finealta, air a dheargadh air leacan guail agus gaireil co soilleir ri aon suaicheantas-airm a bha air a dheargadh riabh air céir le seula.

Fhuaras a mach dlùth air trì ceud seòrsa do lusan agus luibheannaich an t-seann t-shaoghail, ann an leapannan guail a's gaireil : agus 'nam measg sin uile cha 'n eil aon lus no luibh r'a fhaotainn a tha nis a' fàs air uachdar an domhain ; ach seòrsachan a chaidh seachad, a bha 'fàs ann an òg-mhaduinn an t-shaoghail. So firinn mhór agus iongatach. Tha daoine foghlamte anns a' ghnè fhiosrachaidh so a nis co eòlach air ceud lusan an t-shaoghail 's a tha iad orrasan tha 'fàs air an àm : tha an dealbh 's an dreach, an cumadh, 's an duilleach air a tharruing co firinneach air leacan guail agus gaireil 's ged a bhiodh iad air an tarruinn a mach air paipeir leis an dealbhadair a's innleachdaiche air an t-shaoghal. Tha na lusan no an luibheannach so, cosmhail ann an cuid do nithibh riùsan tha 'nis a' fàs : ach cha 'n eil a h-aon 'nam measg uile gu léir do 'n aon seòrsa ; tha dealachadh mòr eatorra. Deir sinn gu bheil seòrsa coslais eadar abhag agus miolchu, ach cha 'n ann do 'n aon seòrsa iad ; agus is airidh air ar smuaintean gu bheil dealbhadh againn o na lusan sin, na luibhean no na preasan sin tha air am faotainn 'nan gual, gu 'n robh teas a's cumhachd a' fàs anns na cearnaibh so air an àm sin, na's mò na tha nis ann an aon chearn do 'n t-shaoghal. Tha a' mheudachd anabharrach gus an robh iad a' cinntinn, 'ga dhearbhadh sin : cuid diubh, eadhon ann an cearna tuathach an t-shaoghail, far a nis nach fàs lus no preas, no feòirnean, tha iad co mhòr reachdmhor ri aon a chinn riabh ann an Innsean na h-aird-an-iar. Bha Albuinn sna linntibh céin sin co blàth ri aon chearn air uachdar an domhain. Tha raineach air fhaotainn ann an leapanna-guail, a tha dà fichead troidh air àirde, mar chraobhan, agus lus coslach ri foghnan co làidir ri coille bharraich. Fhuaras sluic-ghuail a tha uile gu léir air an deanamh suas do chuile, a tha trì fichead troidh air àirde, agus co garbh ri aon chraoibh a tha ri fhaicinn, agus co dìreach ri saighid ; agus tha mòran do luibheannaich eile r'a fhaotainn ann an leapanna guail, agus air tionndadh gu gual, nach 'eil a nis a' fàs san Roinn-Eòrpa, ach anns na dùthchaibh a's teotha 's a's tarbhaiche. Tha cuid do leapanna guail anns nach eil nì eile ach coille air tionndadh gu gual. Ann an àite dlùth do Ghlaschu, o chionn fhichead bliadhna fhuaras ann an slochd as an robh iad a' cladhach gaireil air son clàchaireachd, sreith do chraobhan a' luidhe taobh ri taobh, mar gum biodh iad air an leagail le stoirm, agus na h-uile cuid diubh 'na ghual, ann an teis-meadhon na cloiche-gaireil. Cha robh

an gaireal air an àm sin ach 'na ghainmhich mhin ; ach le cudthrom agus aois ioma mìle bliadhna, chinn e dlùth, daingeann agus cruaidh, gu bhi 'na chloich ghaireil, mar a ni mulchag chàise an déigh a fàgadh agus a tiormachadh : ach ged a dh' fhàs a' ghain-eamh 'na gaireal, dh' fhàs na craobhan 'nan gual, agus fhuaras craobh dà fhichead troidh air airde ann an gaireal dlùth do Dhun-éideann, 'na gual mar an ceudna, a stigh anns a' chraig chruaidh. Tha cuid do 'n chràobh so fhathasd r'a fhaicinn ann an oil-tigh Dhun-éideann. Mar so chì sinn cia dheth tha gual air a dheanamh —do lusan, luibheannach, craobhan, tha 'cinntinn air nachdar an domhain ; agus bha na nithe sin co pailt san àm sin, an saoghal uile fòdha, gun ni eile air 'nachdar ach iad, agus iad co mòr seach aon ni tha 'nis a' cinntinn 's gum faod sin a thuigsinn ciamar a bha gu leòir ann air son nan leapanna guail so a dheanamh. Tha dealachadh co mòr eadar meud nan lusan a bha 'fas an ceud luntibh an t-saoghail agus iadsan tha 'nis a' fàs, 's a tha eadar an dreadh-ain-donn 's an iolaire, no eadar frìd agus mart.

Ni eile tha leapannan guail a's gaireil a' leigeil ris duinn, 's iad sin na leapannan a's sine, gu 'n robh luibhean a's lusan a's craobhan ann, linntean mun robh aon bheò-chreutair air muir no tìr. Cha 'n eil anns na seann leapanna sin uiread a's aon slige no fuigheall maoraich, no éisg no beò-chreutair—a bheag no mhór ach luibheannach. Tha so a' dearbhadh dhuinn eachdraidh Mhaois anns a' cheud chaib. do leabhar Ghenesis aig an aon-rann-deug “ Agus thubhairt Dia, Thugadh an talamh a mach fear, luibh a ghineas sìol, craobh-mheas a bheir a mach meas, a réir a gnè, aig am bheil a sìol innte féin air an talamh : agus bha e mar sin.”

Mar dhìreas sinn suas gu leapannan eile do ghual 's do ghaireal, gheibhear anns na ceud sreathan dhiubh sin, sligean agus maorach agus iasg, r' am faicinn gu soilleir am measg a' ghual ; ach anns na ceud leapannan, iadsan is doimhne, cha 'n eil ni ach luibhean agus craobhan : ach thachair do thaobh so dìreach mar thachair do'n luibheannaich ; cha 'n eil slige, no maorach, no iasg do sheòrsa sam bith dhiubh sin r'a fhaotainn ann an aon chuan air a' bheil sinn eòlach feadh an t-saoghail.

Tha gu tric gàraidhnean cloiche, a' ruith tarsuinn air na leapanna guail ; gàraidhnean a tha fìor Ìonmhor sa' Ghàidhealtachd, a chì-tear air uairibh a' ruith tarsuinn o thaobh gu taobh na dùthcha. Tha mòran diubh so eadar Eideann 's an t-Òban ; agus tha mòran a leughas so eòlach air craig do 'n t-seòrsa ris an canar Clach-na-erliche, eadar Lagan agus Salachan anns a' Mhòrbheinn air Caol-Muile. 'S ann do stuth a bha aon uair leaghta, tha na gàraidhnean so : dhìrich iad suas o mheadhon an t-saoghail ro' fheadain agus chuislean fòsgailte, 's 'nuair a sguab an fhairge 's an dìle air falbh na creagan bu bhuige 's am fearann a bha mu 'n timchioll, sheas iadsan suas, air dhoibh a bhi na bu chruaidhe ; agus mar dhearbhadh gu 'n robh iad so dearg loisgeach aon uair, gheibhtar gu bheil na leapanna guail tre 'm bheil iad a' siubhal tarsuinn, air an losgadh air gach taobh dhiubh gu bhi cosbail ri caorain, fad trì

no ceithir a dh-òirlich air gach taobh do 'n ghàradh fhad 's a tha e' sinbhal.

'Nuair a bheir sinn mar so fa' near co-prìseil luachmhor 's a tha 'n gual, 's aadurra dhuinn fheòraich a' bheil eagal gum fàinich e?

Taing do 'n Fhreasdal chaomh a rinn le laghanna glic agus mìorbhuileach, fuigheall lusan agus luibheannaich an t-seann t-saoghail a thionndadh gu gual, cha 'n eil fà eagal gum fàinich e. Ged a chosadh Breatunn uiread 's a tha i 'dèanamh dèeth air an àm, fìhead muillion tunna 'n ceann gach bliadhna, tha anns a' chearn sin do 'n rìoghachd (*Wales*) a' Chuimric, àmhain, na dh' fhòghnadh trì mìle bliadhna, gun tighin air na bheil ann an Sasunn Albainn, agus Éirinn: air chor 's nach ruig sian a leas a bhi fo iomagain gu 'n teirig an gual.

Tha so air a dbearbhadh le daoine glic foghlumte a rannsuich a' chùis, agus a chuireadh air am mionnan mu choinneamh àrd-chomh-airle na rìoghachd.

Mar so labhair sinn mu nàdur guail, agus mu 'n dòigh air a' bheil e, mar a dh' fhaodar a ràdh a' fàs, no a' clintinn. A thaobh na h-ùine a ghabhas an luibheannach tha a' cruinneachadh air grùnd a' chuain, agus ann an aigealan lochan uisge gu fàs 'na ghual, có 's urrainn a ràdh? Cha 'n eil teagamh nach gabh so mìltean do bhliadhnaichean. Cha 'n eil ùrlar no grùnd aon loch uisge san t-saoghal ag éiridh, leis gach stuth tha aibhnichean a' slodadh a sìos anna, do chriadh, do chlàbar, do ghaineimh agus do chlachan ach leth-troidh an ceann gach ceud bliadhna: ciod an ùine 'ghabhas sreath air muin sreatha do na nithibh air an robh sinn a' labhairt, cóig ceud troidh ann an doimhneachd, a' tuiteam agus a' leidhe air muin a cheile, có's urrainn a ràdh? Tha mòran do na leapannan guail a's gaireil, a bha aon uair air an tìodhlacadh gu fada shìos fo 'n fhaige ann an doimhneachd a' chuain, a nis air an togail suas mìltean os ceann àirde a' chuain, agus fearann tioram agus coille agus treudan orra. Tha sligean agus maorach a' chuain, agus fuigheall éisg na fairge r'a fhaotainn ann an còm nam bean sin. Cia mìorbhuileach oibre Dhé! Ó! 's beag ar n-eòlas orra.

Cha 'n fhaod mi crìochnachadh gun mhothuchadh cia mór an coilleireachadh tha na nithe air an robh sinn a' tighin thairis a' tòirt duinn air gliocas agus caoimhneas a' Chruithfheir ghlòrmhoir, anns a' phailteas tha againn do ghual, agus gu h-àraid 'nuair a bheir sinn fa' near an dòigh anns a' bheil e air a dheanamh; gu 'n robh na luibhean, na lusan, na craobhan, agus gach nì tha 'fàs air uachdar an t-saoghail, o chionn mìle mìltean do bhliadhnaichean anns na lantibh a chaidh seachad, a bha, do réir coltais air an call, air an tìodhlacadh fo 'n chuan—fo ghaineimh—fo chlàbar—fo chriadh, sreath air muin sreatha—an dara sreath mar gum b' ann a' milleadh na bha foidhe, ach an àite sin, Dia a' toirt air an iomlan oibreachadh le chéile air son maith, agus feum agus goireas mhic an duine, r'a chur gu feum o àl gu h-àl gu deireadh an t-saoghail agus a màch as gach doimhneachd do 'n t-seòrsa sin, gual as' iarunn a's gaireal air a dheanamh, leis a' bheil mac an duine a

nis air a dheanamh co subhach; an Cruthadair an àite na nithe sin a char am mugha 'gan gleidheadh ann an tigh-stòir, 'gan uidh-eamachadh air son ar maith!

Cha 'n eil uair a shaidheas duine taobh teine guail nach 'eil e air a bhlàiteachadh le coille a chinn o chionn mìle, seadh iomada mìle bliadhna air aghaidh an t-saoghail. Anns an t-solas a tha nis air ar sràidibh, agus air an àm a' soilleireachadh a' phàipeir air a' bheil mi a' sgrìobhadh, tha againn fuigheall luibheannaich ògmhadainn na cruitheachd! O léir sgrìos mór chraobhan dosrach an domhain ann an cand làithean na cruitheachd, tha againn an gealbhan a tha a' soilleireachadh nam muinnlean a tha 'sniomh a' eòtain an t-sìoda, agus a' bleith a' chrùineachd, a nis tha 'cur an t-soithich-smùid anns a' bheil mi a' seòladh fo gluasad, agus a' toirt air a' charbad iarainn ruith le luathas a tha 'cur an steud-eich cheithir-chasaich gu fanaid! Nam biodh an gual 's an t-iarunn co dailich fhaotainn ri òr agus airgiod, bu truagh an saoghal; 'S beag a b' fhiach òr agus airgiod, mur bhith iarunn agus gual. Mar so ann am freasdal gràsmhor an Tì àrd a ta os ar ceann, tha na nithe is prìseala na's cumanta na nithibh eile, ged is dì-chuimhneach, dearmadach sinn air-san o 'bheil sinn 'gan seal-bhachadh.

C.

INNSEANAICH AMERICA.

Cha robh treubh am measg Innseanaich America mu thuath bu chumbachtach no a b' ainmeala 'nan là 's 'nan linn féin, na iadsan ris an canadh iad na Sacs; ach chuir na daoine geal iad fo smachd; chleasaich agus shàruich iad iad—loisg iad am bailtean, agus gu truagh chuir iad a' chuid bu mhò dhiubh gu bàs. Tha fear turuis a thug dhuinn eachdraidh na dùthcha sin mar so a' labhairt mu cheann-feadhna nan daoine so, a tha nis air an sgapadh—air am milleadh—gun dùthaich—gun dachaidh—air an ruagadh mar éildean nam beann, le daoine geala co sanntach, bhorb, fhiadhaich, an-ìobdmhor riutha féin.

“Chunnaic mi an diugh,” ars' esan, “ceann-feadhna na dùthcha so, duine a choisinn mór chliù, a bha ainmeil ann an eachdraidh na tìre. Fear bu fhlathaile coislas na am Fìrean-Dubh, (oir b'e sin a b' ainm dha) cha 'n fliaca mi riamh. Bha fios aige gu 'n robh sinn a' tighin, agus sheas e far an robh e gun ghluasad—Cha d' thainig e ceum 'nar còmhail—Dh' amhairc e oirnn le geur aire, gu tosaich, sèimh, suidhichte—Cha do phàrib a rosg, cha mhò a thionndaidh e a shùil uainn car tiota—Bha amharas mór agus uabhar àrd 'na ghnùis. Bha seòrsa do bhrat, mar bhreacan-guaille m'a thimchioll—a ghàirdean làidir agus a chliabh farsuing, lóm riiste—Bha tuadh-chogaidh r'a faicinn fo fhilleadh a bhreacain, agus bogha-saighead agus dòrlach làn tarsninn air 'uchd—Bha osan do bhian féidh mu 'n chalpa nach iarradh an gartan, agus earrain do sheiche 'n daimb-alluidh mu na h-aobrain bu mhaireiche

dealbh. Mar a dhlùthaich sinn air, tharruinn se e féin suas—thilg e a cheann air ais le seòrsa do shealladh àrd, tarcuiseach, uaibhreach, mar neach aig an robh fios agus a chuimhnich, gum b'è féin aon nair uachdaran na dùthcha—ach gu 'n do thuit e o 'àirde agus gu 'n do chaill e a mhòralachd. Air mullach a chinn bha dos do itean an fhìrein—ach bha na h-itean briste agus air am bruthadh, mar shamhladh air spiorad briste an laoich a bha 'gan giùlan—Chaill e a chumbachd, mharbhadh a' chuid bu mhò do 'n treubh churanta 'bhuineadh dha, shearg a neart, loisgeadh a bhailtean, bha 'm fuigheall a chaomhnadh dhiubh lag, meata, claidhte, fo smachd choigreach, fo cheannsal aig na daoine-geala. Bha e féin, an ceannard treun, 's an ceann-feadhna curanta, bha aon nair 'na chulaidh-eagail do na mìltean, 'a nis 'na allaban aonarach, gun dùthaich gun dachaidh, gun daoine. Bu shoilleir gu 'n robh làn mhothuchadh aige féin air so; dh'innis a shùil cholgarrach nach robh e 'g agairt no ag iarraidh truais, agus nach mò a sheasadh e dìmeas. Cha do ghluais e ceum gus an robh sinn dlùth dha. Thainig seòrsa do fhiamh-ghàire àilghiosach air 'a agus mar a chuir sinn fàilt' air—tharruing e'm breacan na bu teinne m'a uchd—ghabh e am bogha-saighead 'na laimh dheis—thionndaidh e air a shàil, agus dh'fhalbh e le ceum socrach, gun uiread agus aon fhocal a labhairt ruinn, gun uiread agus amharc thar a ghualainn—Thug e a' choille mhór air—dhiùlt e seanachas a bhi aige ruinn—chaidh e as an t-sealladh, agus cha 'n fhaca 's cha chuala mi iomradh riamh tuillidh air an Fhìrean-Dubh, an ceann-feadhna Innseanach."

Nach truagh nach d'fheuch na daoine geala càirdeas nam fineacha treuna foghainteach sin a chosnadh, an àite grad éiridh orra, mar a rinn iad le sannt mallaichte chum am fonn 's am fearann aca 'chosnadh dhoibh féin! Nam biodh iad air an soilleireachadh le copan slàinteil an t-soisgeil, agus caoimhneas, agus gràdh, agus iochd a bhi air a thaisbeanadh dhoibh, cha robh pobull air an talamh a bheireadh bàrr orra ann an treuntas agus ann an tapachd: Sheas cuid diubh air ar taobh ann an iomad cogadh, co dìleas sheasmhach r'ar daoine féin. Is ioma nì eagalach a tha aig Sasunn, an Spàind agus an Fhraing ri freagairt air a shon, a thaobh an fhòirneart mhallachd a rinn iad air Innseanaich America anns na linn-tìbh a chaidh seachad. 'S aobhar-sòlais gu bheil a nis anns na cearnaibh sin d'am bheil Breatunn a' cur a mach a sluaigh, giùlan mòran na 's taitniche, agus gach caoimhneas a tha 'nan comas air an taisbeanadh do 'n t-seann luchd-àiteachaidh, gach nì a shaoilear a choisneas an càirdeas, agus mar so math ainsireil agus spioradail a chur air aghaidh.

ATH-DHIOLADH FIRINNEACH

EACHDRAIDH AIR MURTAIR.

'S minic a chuala sinn gum faighcar murt a mach luath no mall;

'S ainneamh leis a' mhurtair dol as; ceileadh e a' chùis mar a thogras e, thig an fhìrinn a mach uair-eiginn: tha mallachd Dhé gu h-àraidh a mach an aghaidh a' mhurtair. Tha guth aig fuil a dhóirtear a ruigeas nèamh; agus a nuas o linn Chain a mhurt a bhràthair, tha am murtair 'na fhògarach agus 'na fhear-fuadain air aghaidh na talmhainn.

Bha duine 'rugadh agus a thogadh sa' Ghàidhealtachd d' am b' ainm Seumas Macmhaoilein, a bha 'cumail bùth beag, e féin agus a bhean, ann an Glaschu. Bha iad le chéile anabharach aineolach, borb, sanndach, duaichnì, crosda 'nan nàdur, dearmadach air an dleasdanas do Dhia, agus air òrduighibh an t-soisgeil. Cha robh sgoil aca, sgrìobhadh no leughadh; agus b' àbhais, do Mhacmhaoilein duine d' am b' ainm *Mudie* a ghabhail a stigh a sgrìobhadh cùntais a ghnòthuichean. Ach thachair dhoibh cur a mach air a chéile air oidhche àraid, agus ghrad chàin agus smàd Macmhaoilein am fear eile le cainnt uamhasach, a' maojdheadh a chothrom féin iarraidh agus dioghaltas a ghabhail. Chaidh seachduinean agus mìosan seachad, agus cha d' fhuaraich corruich eagalach Mhacmhaoilein. Bhagair e am fear eile mhilleadh; thug *Mudie* e mu choinneamh luchd-ceartais, agus b' éiginn do'n Ghàidheal urras fhaotainn nach deanadh e ciorram no coire air an fhear eile. Bha 'n t-àite san robh *Mudie* 'ga chosnadh aig *Finnieston*, mar dha mhìle do chrois Ghlaschu. Cha robh san àm sin mòran thighean shìos mu *Anderston*; cha robh lòchrain ann mar tha a nis a' soilleireachadh nan sràidean. Air oidhche àraid fhuaras *Mudie* 'na luidhe air an rathad-mhór, ris a' bbàs a' call fala, agus gun chomas gluasad—cha robh comas aige sgeul air bith a thoirt mu'n chùis ach gum b'e Macmhaoilein a mhurt e, gu 'n do leum e thairis air gàradh a bha taobh an rathaid; gu 'n d' thainig e air a chùl 's gu 'n do bhual e a rithist agus a rithist e le cuaille mór maide bha aige 'na làimh, agus gu 'n d' fhág e 'na shìneadh e. Chaochail an duine bochd—theich Macmhaoilein; chleachdadh na h-uile dìchioll chum a ghlacadh; thairg an lagh dnais mhór; chuireadh a dhealbh 's a choltas anns gach paipeir naigheachd san rioghachd; agus bha suim airgid air a ghealltainn do neach air bith a chuidicheadh chum greim a dheanamh air—ach chaidh bliadhna agus bliadhna seachad, agus cha robh Macmhaoilein r'a fhaotainn, cha b' urrainn doibh a lorgachadh, no iomradh air bith fhaotainn air! Mu dheireadh sgair daoine bhi 'labhairt mu 'n chùis, agus leigeadh an gnothuch air dì-chuimhn. Deich bliadhna 'na dhéigh sin, bha tuasaid air sràidean Lunnuinn, agus leònadh fear a bha san tuasaid le aon do luchd-faire a' bhaile, no fear do na *Policemen* mar their sinn rin. Thugadh esan agus càch fa chomhair aon do luchd-riaghlaidh a' bhaile. Fhuair am *Policeman* as air dha a dhearbhadh gur h-ann g'a dhìon féin a bha e—ach cò 'thachair a bhi 'na fhear-ceartais air an àm ach duine ainmeil, Mr *Colquhoun*, no MacaChombaich, a bha aon uair 'na phrobhaist ann an Glaschu. “Leigibh as,” ars' esan “am fear-faire, a thaobh nach do mharbhadh neach air bith san tuasaid, agus a chionn gu

bheil e 'g ràdh gum b' ann 'ga dhìon féin a bha e 'nuair a leòn e'm fear eile."

Thionndaidh am fear-faire gu falbh, a' toirt taing do'n duin-uasal a chuir saor e; ach mar a bha e 'gabhail a dh' ionnsuidh an dornis ghlaodh Ceann-suidhe na cùirte, Mr Colquhoun, a mach, "Glacaibh an duin' ud," ars' esan "'s murtair e." Bha 'n duin-uasal so a chòmhnuidh ann an Glaschu 'nuair a mhurtadh *Murie*; ghrad dh' aithnich e Macmhaoilein, oir b'e sin am fear a bha m'a choinneamh; fhuair e dearbhadh gu 'm b'e a bh' ann—chuireadh a nuas á Lunnuinn do Ghlaschu e. Shuidh na morairean dearga, dh' fheuchadh Macmhaoilein, dhìteadh gu bàs e, chrochadh e; thugadh a chorp do na lighichean òga ann an oil-tigh Ghlaschu, agus tha a chnaimhneach an crochadh gus an latha diugh san t-seòmar sin far a' bheil na lighichean òga sin a' faotainn eòlais air cumadh agus cruth mhic an duine, fò'n duine ainmeil a bha san àm sin, agus a tha fhathasd 'gan teagasg.

DÀN SPIORADAIL.

A Chuaireir Rùnaich,

Am measg gach seòrsa a leughas an "Cuairear" feudaidd e bith gu bheil iomadh neach dhia fo bhuaireas inntinn—Thugadh na leanas dhomhsa le bean uasal òg, a bha fo bhuaireas inntinn i fein, san àm an d' thainig e 'na rathad, agus thug e comhfhurtachd dhi. Thionndaidh mise e gu Gàilig o chionn àireamh bhliadhnachan; agus tha mi 'n dòchas gum feud e comhfhurtachd a thoirt do neach-eiginn eile fhathast:

C' arson, O! m'anam, tha thu tróm?
A's an-earbsach do ghnàth,
'S do smuaintean 'ruith neo fhaighidneach,
Air uile tha fad o làimh?

Deanadh do chreideamh toad a chur,
Air t' uile smuaintean bras;
'Se Dia a dh'orduich thu bhi 'n so,
An Dia fa glic a's math.

A's cuiridh Esan crìoch 'na thrà,
Ri d' thrioblaid a's ri d' leòn,
Oir bheirear leis fa 'near do chaoith,
A's saorar thu o bhròn.

'S c' arson a tha thu, anaim, tróm,
A's an-earbsach a ghnà?
'S do smuaintean 'ruith neo-fhaighidneach,
Air uile tha fad o làimh?

Ged bhitheas do thrioblaiden mòr,
Earb thusa ' ghnà á Dia;
'Sì làmh a chuireas crìoch roi 'n mhuir,
'S a thionndas stoirm gu fiath.

"LATHARNACH."

AN CREIDMHEACH A' CADAL ANN AN IOSA.

DRUMMOND.

O ! 's milis do chadal, a dhuine, le Dia,
O pheacadh 's o thruaighe làn-shaor ;
Air slighe nan uile do ghabh thu do thriall,
Chum sonas tha slorruidh 's nach traoigh.

O ! 's milis do chadal, a ghaigich nam buadh :
Tha gach cath agus truaigh air dol seach ;
Mu d' mhala tha coron nach seac gu là-luain,
'S is ùrar a shnuagh 's a dhreach.

Nach milis a chadal ! thain 'a thurus gu crìch,
Nach foisneach, nach sìothchail a shuain !
'S an ioghna' sin idir ?—oir chaidil e 'n Ios',
'S gur oighr' e air sìth tha bith-bhuan.

O ! gabhaibh ur cadal, a naoimh, a's ur fois,
Anns a' ghràdh leis na ghràdhaicheadh sibh ;
Ann an Iosa mar fhuair, gu bràth gheibh sibh cìos,
O gach trioblaid, gach buaireadh, 's gach strìgh.

A' BHANA-PHRIONNSA RÌOGHAIL ÒG.

Mar bha an duilleag mu dheireadh do 'n Chuairstear a' dol ro 'n
chlar chlà, chuala sinn cluig a' bhaile-mhóir a' bualadh, le farum agus
gleadhar aighearach, mar gum biodh iad a' strìgh cò a b' àirde 's bu
cheileiriche fonn ! Ruith sinn a mach a dh' fheòraich cìod a b'
aobhar do'n gbàirdeachas mhòr. 'Si 'n fhreagairt a fhuair sinn,
“ Dh' asaidheadh a' Bhan-rìgh.” “ Am mac no nighean a th' aice ” ?
dh' fheòraich sinn. “ Cha 'n eil ann ach nighean,” ars' iadsan. “ 'S
math na th' ann,” thubhairt sinne, “ fàilt air bana-phrionsa òg rìogh-
ail Bhreatainn !

Tha a' mbàthair agus an naoidhean òg a' soirbheachadh co math 's
a b' urrainnear iarraidh. Tha so 'na aobhar-taingeachd, agus 's i ar
n-ùranigh dhùrachdach gu 'n caomhnar iad le chéile gu bhi 'nan
caidh-shòlais do'n rìoghachd. Saoghal fada 's deagh shlàinte
dhoibh ! 's i so guidhe dhùrachdach a' Chuairstear, agus gach cridhe
tha 'bualadh fo bhreacan, an tìr nam beann, nan gleann 's nan
gaigeach.

SGEUL MU DHITHIS DHAOINE CÒIRE SAN
MEAN A'RANNACH.

Thug an fhreagairt a fhuair sinn an diugh mu 'n bhan-rìgh d'ar

cuimhne sgéula beag a chuala sinn mu dhéibhinn dithis dhaoine còire ann an eilean Arainn, far nach 'eil a' Ghàilig anabharrach blasda. Thachair an dà choimhearsnach so air a chéile sa' mhaduinn. "An saoil thusa 'Laspuig'" arsa 'n dara fear, "nach 'eil naigheachd math agamsa 'n diugh? nach d' rug Màiri!" "An d' rug?" arsa 'm fear eile, "ciod a th' aice 'ghoistidh?" "Feuch an guess thu?" "'N e mac a th'aice?" ars' esan. "Guess a rithist, a Laspuig." "An saoil leam féin an calleag a th' ann matà?" "Air m' fhocal 's math do ghuess, thig a stigh a Laspuig, agus òl deoch-slàinte Màiri agus a pàisdein ùr."

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Do réir coslais tha an dara taobh air a chur do 'n chogadh eadar an Turcach-mór agus *Pacha* na h-Eiphit agus *Mehemet Ali* ach a bhuidheachas sin do rìgh na Frainge. Nam biodh esan air strìochdadh do thoil nan daoine lasanta neo-shuidhichte bha 'ga sparradh air aghart gu cogadh, bha uile rìoghachdan na Roinn-Eòrpa roimhe so ann an amhchannabh a chéile.

Ghlac an t-arm Sasunnach 's an t-arm Turcach a' chuid bu mhò do na daingnichean làidir air còrsa Shiria; ach o chionn ghoirid chaidh blàr mór a chur, dlùth do 'n àite ris an canar *St Jean d'acre*, daingneach a bhuineas do Mhehemet Ali, eadar Ibrahim, mac Mhehemet, agus an t-arm tha a' feuchainn Siria thoirt uaithe, agus 'aiseag air ais do 'n Turcach mhór. Eadar na mharbhadh agus na leòndadh, chaill Ibrahim seachd mìle; chaill e a' chuid bu mhò d' a ghunnacha-móra. O'n a thòisich an cogadh thatar a' meas gun 'n do chaill e osceann fichead mìle (20,000); a bharrachd air dlùth do 'n àireamh sin a dh' fhàg e agus a chaidh a nùnn gu taobh an àrd-Thurcaich. Tha e air innseadh dhuinn, nach do ghidlain arm riabh iad féin na b' fhèarr na rinn na Turcaich anns a' chogadh so. Bha oifigich Shasunnach tharpa, agus tha iadsan a tha làthair dhiubh, ag ràdh 'nan litrichean, nach do thaisbeanadh barrachd misnich no gaisgidh, air blàr *Waterloo*, na air an latha so. Bha buidheann làidir do shaighdearan-fairge Sasunnach sa' bhlàr so, agus dhearbhadh iadsan iad féin 'nan laoich ghaisgeil. Tha Ibrahim a nis ann an daingnich làidir, *St Jean d'Acre*, e féin 's na tha 'làthair d'a chuid daoine; agus tha an t-arm Turcach agus Sasunnach ag oidhirpeachadh a chuartachadh, agus an t-àit a ghlacadh.

Cha 'n eil teagamh againn nach éiginn do Mhehemet Ali strìochdadh, agus cùmhnant air bith a dheanamh a chuirear m'a choinneamh. Tha so dìreach mar a shaoil sinn o thoiseach; ach nam biodh an Fhrainc mar a bha 'mhianu oirre air dol san eadraiginn, agus sensamh a mach as leth Mhehemet Ali 's duilich innseadh o' uin a thigeadh crìoch air an iorghuill.

Tha aig an Fhraing air an àm so cóig-ceud-mìle (500,000) fear fo armaibh, agus deas uidhimichte air son cogaidh. Tha aice a bharrachd air so dà-cheud-deug-mìle (1,200,000) do shaighdearan ann an ceann-bhaile na rìoghachd; agus freiceadan rìoghail, mar theirear riù. Tha pailteas airm aca so, air chor's gu bheil an Fhraing comasach air armailt na's lìonmhoire a chur a mach air an àm so na aon rìoghachd air aghaidh an t-saoghail. Bha iad a' ceannach each ann an Sasunn 's an Eirinn o chionn bliadhna; agus 's urrainn doibh trì fichead mìle do mharc-shluagh a chur a mach là air bith a thogras iad, a bharrachd air an armailt a dh' ainmich sinu.

A thaobh loingeis-chogaidh, tha aig an Fhraing air an àm cabhlach na's lìonmhoire na tha aig Sasunn, air chor 's gur furasd' fhaicinn nam biodh an Fhraing air dol gu cogadh, nach robh a' chùis co soirbh a shocruchadh 's a bhà i roimhe so. Chosd an t-uidbeamachadh a rinn an Fhraing air an àm so chum bhi deas airson cogaidh, os ceann leth-cheud-muillion (50,000,000) punnd Sasunnach, suim uamhasach! agus mur bhith gu 'n robh rìgh tapaidh, glic, grùndail thairis air an dùthaich, bha iad an sàs roimhe so. - Thog so iomad nàmhaid an aghaidh an rìgh, agus dh' fheuch iad a chur gu bàs; loisg iad air, ach cha d' amais iad air, agus da rìribh 's maith nach d' amais; oir nam biodh esan as an rathad bhiodh cogadh mòr a thiota air chois. Tha e air aithris gu 'n do chuireadh tuille 's a' chòir a dh-fhùdar sa' ghunna leis an do loisgeadh air, agus gu 'n do sgàin i. 'Nuair a thachras so 's e 'm fear is teinne oirre 's mò cunnart.

A thaobh cogadh *China* cha 'n eil e gu math air tòiseachadh fhathas, ach ann an ùine ghoirid faodaidh sùil a bhi againn ri cùntas mu na tha dol air aghaidh anns na cearna céin sin. Ràinig na loingeis Shasunnach, leis an arm-dhearg, dlùth air fichead mìle saighdear. Dh' fheuch muinntir *China* na loingeis a chur ri theine le soithichean loisgeach 'nan lasraichean a chur a stigh 'nam measg, ach bha na Sasunnaich 'nan earalas a thaobh so, agus cha d' rinneadh ole no bend orra.

Dh' fheuch muinntir na dùthcha so innleachd mhallachte eile a chaidh 'nan aghaidh. Phuinneanaich iad làn soithich do bhogsaichean tì, agus chuir iad an soitheach so an rathad nan loingeas Shasunnach; ach ghlacadh i mun d' ràinig i loingeis Bhreatunn le spùinneadairean-mara, (*Pirates*), a reic an tì ri muinntir na dùthcha, agus trid sin bhàsaich mòran diubh. Mar so chaidh an innleachd eagalach a dh' fheuch iad a chur an aghaidh ar luchd-dùthcha, a thionndadh air a h-ais orra féin; agus 'na dhéigh so, bidh na maraichean Sasunnach 'nan earalas 'nan aghaidh.

Tha aobhar-eagail gu bheil cogadh eile a' tòiseachadh ann an bràighe Innsean na h-àird-an-ear. Tha dùthaich fharsuinn eadar na h-innsean sin agus Persia, a cheannaich sinn o chionn beagan bhliadhnaichean, agus a tha nis a' maoidheadh éiridh 'nar n-aghaidh, agus cuing Bhreatunn a thilgeil dhith. Chuireadh mòran do 'n arm againne air falbh do *China*, agus tha iad a' gabhail brath air

so; ach ma dli' éireas iad 's dòcha gu 'n tuisg iad gu bheil againn fhathast na smachdaicheas iadsan.

Tha paipeirean-naigheachd o AMERICA an déigh ar ruigheachd, o Chanada-uachdarach. Tha aobhar dòchais mhóir againn, ann an ùine ghoirid, naigheachd math a bhi againn d' ar luchd-dùthcha, as na coarna sin, a bha aon uair fad as, ach a tha nis aig an dòrna, tre innleachd uan soithichean-smùid.

Tha an galar, no an eugail, a bha ann an Sasuna am measg spréidhe, a' fàs na's cailltiche o latha gu latha. Tha na ceudan a' bàsachadh sa' ghalar so. Tha feudail agus spréidh do gach seòrsa, daor agus duilich fhaotainn. Tha 'n galar so a' dlùthachadh air Albainn, an déigh a' chuid sin do Shasunn a's dlùithe oirnn a ruigheachd. Tha 'n galar so coslach ris an èarnaich no, an con-ach, mar deirear ris ann an cuid a dh-àiteachan sa' Ghàidhealtachd. Tha cuid do thusth ann an Sasunn a chaill am feudail gu buileach.

Tha cùntas eagalach againn air tuiltean móra san Fhraing, a chuir a' chuid is mò do 'n chearn sin do 'n rioghachd anns na thuit iad, fo uisge. Chailleadh anabharra spréidhe, agus mòran sluaigh; rinneadh milleadh anabharrach, agus cha robh e idir seachad 'nuair a dh' fhàg an cùntas mu dheireadh an dùthaich sin. Tha e air a ràdh nach robh tuil coimhail ris an aon so riabh sa' chearn sin do 'n t-saoghal: thug e calldach anabharrach air an dùthaich.

'S duilich leinn a ràdh gu bheil ioma tubaist agus mi-shealbh a' tachairt air na slighibh iarunn. Nach bochd nach falbhadh dhaoine air an socair, 's nach biodh iad 'nan earalas? Anns a' mhìos a chaidh seachad, mhilleadh iomadh aon an Sasunn: ach fhathast ann an Albainn cha do thachair mòran dhoeth so, agus tha dòcha againn gum bi a' cheideachd aig a' bheil riaghladh na cùise, faioilleach. B' fhèarr do dhaoine falbh mar sheilcheagan, no mar chrùbain eadar àit agus àite, na 'bhi mar so air an smàladh o aghaidh an t-saoghail. Tha na carbaid-iarunn eadar Ionaràir agus Glaschu, agus eadar Paisleig agus Glaschu, a' dol air an aig 's air an aghart gu sìubhlach eusgaidh, agus anabharra dhaoine 'falbh orra: air an t-seachdain a chaidh seachad, chaidh 12,898 pearsa eadar Ionaràir agus Glaschu, agus phàigh iad sin ocd cend punnd Sasunnach. Eadar Paisleig agus Glaschu san ùine cheudna, chaidh 8,871, pearsa, agus phàigh iad os ceann trì cend punnd Sasunnach.

Tha na h-uile seòrsa do theachd-an-tìr saor agus pailt, seach mar a bha e o chionn iomadh bliadhna. Tha cosnadh math; agus cha 'n eil anabharra tinneis san àite. Tha forghais mhór air crodh reamhar, agus caoraich agus muilt a tha 'n calaidh mhaith, agus tha an fheadil an cuimse 'thaobh prìs; ceannchar a' mhairteoil a's fèarr air sè sgillean am pùnd; agus muic-eil che maith 's air na chuireadh fiacaill air chéig sgillean.

LEABHRAICHEAN GAILIG.

* Chumaid sinn leòbag beag leabhair ann an seòra do Ghàilig, air a chur a mach ann an Srùidhlea mu chùis na h-Eaglaise. 'S duilich a chreidsinn gur Gàidheal a sgrìobh an leòbag so, oir brochan cainnte coimhail rithe cha 'n fhaca 's cha chuala sinne riann; an nì bu chòir a bhì fìrionn tha e boirionn, agus an nì tha boirionn riannadh fìrionn e—an aon ainmliag agus ainmheit cainnte 's amaidhe thainig riann o chlà. Ach bha an fhacoin-bhreith anabach so, a thainig do rèir coalais roimh a h-àm, co d'bhì shuarrach am beachd an fhir a chuir a mach i, 's gu 'n robh an dara cuid, nàire no eagal air 'ainm a chur rithe. Cha d' aidich 'athair riann fhathad an leabhar. Chuala sinn aon uair gur ministear a sgrìobh e, ach so nì tha duilich a chreidsinn oir tha a' bhreug mhòr air clar 'adainn. Air an dara taobh-duilleig tha e 'g ràdh “gum feumadh ainmean dara leth an luchd-comanaich a bhì ris a' ghairm, agus gun sin cha robh i ceart no laghall.”

A nis cha 'n eil sinn ag ràdh nach blodh so 'na riaghailt mhaith 's nach bu chòir an lagh so a dheanamh; ach c' arson tha esan a sgrìobh an leòbag so ag ràdh gur h-è so an lagh, agus gum b'è so an lagh, nuair tha fios aige nach 'eil 's nach robh e 'na lagh riann. Ma 's ann ann an aineolas a sgrìobh e so, bu chòir dha barrachd eòlais 'fhaotainn mun cuir e mach tuille mu 'n chùis.

Air dhuinn an uiread so a ràdh mu 'n chùis so 's éiginn duinn focal no dha a labhairt mu leabhar eile a leugh sinn an diugh féin, agus a thainig a mach ann an Glaschu o chionn latha no dha. Chuir an duin'-uasal a sgrìobh e 'ainm ris, agus dh' fhaodadh e sin—cha chùis-nàire dha e, leabhar mu chor Eaglais na h-Alba, air an àm le Mr Luthais Ròs, aon do mhinistirean Gàidhealach Ghlaschu. Ged nach 'eil sinn uile gu léir a' co' aontachadh le Mr Ròs anns gach barail a tha e 'teirt seachad, no idir anns a' cho' dhùnadh gus an d' thainig e; gidheadh 's ann le mór-thlachd a leugh sinn a leabhar. Tha a chainnt làidir, brìghmhor, stòlda, mar a thigeadh do mhinistear an t-solagell a chleachdadh. Tha a leabhar tuigseach tapaidh, neo-eisimealach, gun urram do neach seach neach, ach mar tha esan a sgrìobh e a' smuainteachadh a tha iad a' toilltinn. Chomhairlicheamaid do gach aon a cheannach agus a leughadh; agus ma leughas iad e le uiread thlachd 's a riann sinne, adieidh iad gur deagh luacha-peighinn e. Thug e déiseag san dol seachad do chuid do 'n chléir a tha nì's trice air an cnìodachadh na tha iad air an cronachadh, agus boiseag sgairteil do chuid eile a thoill e gu math 's gu ro-mhath; agus faodaidh sinn a ràdh gu 'n d' fhuair cuid diubh deagh phailleart am bun na claise, nach dí-chuimbnich iad an dà latha so; ach tha sinn air ar mealladh leis gach breab a thug e thail 's a bheo, mur do dhùig e sgaoth bheachan a nì na dh' fhaodas iad chum campar a chur air. Ach faodaidh e bhì suarrach: rinn esan na chuir e roimhe gu ro-mhath. Is uia gu mór an leabhar so a smàdadh na a fhaicairt. Mar a thubhairt sinn cheana, ged nach 'eil sinn a' co' aontachadh leis anns gach nì, tha sinn a' tairgseachd ar tainig dha, agus a' comhairleachadh do gach aon leis an àill a' chùis so a thuigsinn, an leabhar fhaotainn, a leughadh, agus tha sinn air ar mealladh mur h-aidich iad gur fìrinn na thuirt sinn as a leith.

Chuireadh a mach leis an duine ainmeil, Dr Smith, ministear Cheannloch Chille-ciarain, na latha féin, leabhar ùrnuigh ann an Gàilig, agus cha 'n aithne dhuinne gu bheil 'nar cainnt leabhar beag a's mìle, a's taitnìche r'a leughadh, agus a's mò bha air a bheannachadh chum maith, na a' cheart aon so; ach cha robh aon diubh r'a fhaotainn no r'a reic o chionn fhichead bliadhna. Tha an leabhar beag prìseil so a nis air a chur a mach a rithist agus r'a reic co saor 's gum faod na daoine 's bochda ruigheachd air. Tha e r'a fhaotainn ann am bùth an fhir a tha 'cur a mach a' Chuairteir, agus chomhairlicheamaid gu dùrachdach d' ar luchd-dùthcha a cheannach. Tha Leabhar beag Gailig air a chur a mach mu orduigh a' Bhaistidh, chum cuideachadh le pàrantan òga gu beachd sgrìobturail a ghabhail air brìgh an orduigh so, a tha da rìribh 'na a'ridh air mór chlà. Tha a' chuid is mó dheth air 'eadar-theangachadh o Bheurla an urramach Iain Barr ann an Glaschu; agus a' chuid eile dheth air 'atharrachadh agus air a dhealbhadh ar le aon do mhinistirean Mhuile. Có air bith è am ministear a rinn so, tha a' Ghaidhealtachd 'na chomain. Blodh e ann am Mùile, no mar tha sinn air bharrail, ann an Ulbha, tha a leabhar 'na làn a'ridh air ar meas. Dhùraiceamaid gu 'n robh fear dhiubh ann an làimh gach pàranta sa' Ghaidhealtachd. Cha b' urrainn ministirean na Gàidhealtachd barrachd maith a dheanamh d' an luchd-eisdeachd na fear dhiubh so a thoirt do gach parant òg a tha tighin a dh' iarraidh baistidh. Mórán tainig do 'n mhinistear a chuir a mach e, cia dhiùbh tha e ann am Mùile no ann an Ulbha. Faodar fios a chur air o'n neach tha 'cur a mach a' Chuairteir—pris 4 sgillean.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Mìle taing d' ar càirdean ! a dh' aindeoin na neo-shuim agus an dearmad a dh' fhiosraich sinn o mhóran as an robh ar n-carba ; a dh' aindeoin suarrachas, leisg, agus lùnduireachd dhaoine d' an robh e mar fhiachaibh cuideachadh leinn anns an oidhearp tha sinn a' tabhairt gu fìosrachadh feumail a thoirt d' ar luchd-dùtha. Tha Cuairtear nan Gleann an déigh a chasan a ghabhail, agus a' ruith gu sunndach suilbhearra, agus a' deanamh chàirdean ùra dha féin anns gach cearn do 'n dùthaich. Fhuair e 'n rathad thairis do America, agus do chearnaibh gu mòr is fàide as ; agus cha 'n eil teagamh, ma chaomhnar e, nach buadhach e ni's mò agus ni's mò. Tha sinn lán chinnteach gum bi iadsan a tha 'ga leughadh toilichte chluinntinn gu bheil iadsan tha 'cur a mach a' Chualrteir a' brath a mheudachadh gu mòr, agus a reic air a' cheart phrìs air a' bheil e air an àm. Co luath 's a bhios an Cuairtear bliadhna dh-aois, 's e sin 'nuair a bhios an dara h-àireamh-dheug a mach, dìthis eile 'n déigh an aois so, cuirear celthir duilleagan ris, a bharrachd air na th' ann air an àm. Bidh e, le so, trian na's mò na tha e. Tha so mar bu chòir dha a bhì, gum biodh an dò-bhliadhnach na's mò na 'n gamh-ain ; ach cha 'n eil e gu tric a' tachairt gu bheil an dò-bhliadhnach air a reic airson fìach a' ghambua, mar tha siune a' brath a dheanamh. Bidh gun teagamh coad mòr 'na lorg so ; ach tha aobhar-dòchais againn gum fàs a luchd-leughaidh na's lìonmhòire. Tha uile 's còir innseadh ; 'nuair a bhios a' bhliadhna 'mach, nach bi e 'nar comas 'na dheigh sin a bhì 'cur a mach uiread 's a rinn sin an nasgaidh. Bha 'n t-aochair sin ri bhì air a seilbhachadh fad bliadhna, bithidh iadsan ma tà a tha 'ga fhaotainn an nasgaidh co math a's fìos a leigil d' ar n-ionnsuidh, no dh' ionnsuidh na feadhach a tha 'gan reic san dùthaich, cia dhiubh tha 'mbhian orra no nach 'eil, leantainn ris 'nan ainm féin 'na dhéigh so.

Cha 'n eil e comasach dhuinn fìos-freagairt a thoirt do gach litir a tha 'g ar ruigheachd ; tha lad a nis càirdeil, caomhneil, sìobhalta.

'Tha mòran litrichean a' tighin d' ar n-ionnsuidh a' gairm oirnn ar barail a thoirt mu thimchioll nan nithe sin a tha air an àm a' dùsgadh deasboireachd agus conuachadh co mòr am measg dhaoine mu chor Eaglais na h-Alba, a chuir a' Chléir agus móran dhaoine eile 'n amhachannaibh a chéile. So nì nach dean sinn. Tha ar barail féin againn a thaobh nan nithe sin ; ach cha 'n ann an duilleagan a' Chualrteir a chuireas sinn a mach a' bharrail sin. Nan tòisicheamaid air a' chonnsachadh so, cha 'n eil fìos e' àite no c'uin a sguireamaid. Tha gu leòir do leabhraichean a' teachd a mach na h-uile latha mu dhéibhinn na cùise.

TRÀTHAN NA GEALAICHE.

MÌOS-MEADHOLN A' GHEAMHRAIDH, 1840.

A' cheud cheireamh air an dara là.

Solus làn air an naotlamh là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an a' chóigeamh-la-deug.

Solus ùr air an treas-la-fichead.

GLASGOW :

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

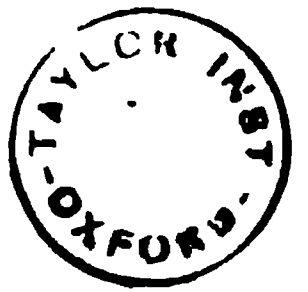
J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE

Edinburgh : M'Lachlan, Stewart, & Co. ; Aberdeen : George King ; Dingwall : A. Keith ; Dornoch : Wm. Munro ; Thurso : Mrs Russell ; Inverness : J. Bain, & Co. ; Dundee : Wm. Middleton ; Oban : J. Miller ; Paisley : A. Gardner ; Greenock : A. M'Iver ; Grantown : H. M'Gillray ; Abernethy : D. Gordon ; Dunkeld : D. M'Donald ; Portree : A. M'Donald ; Balachulish : J. M'Innis ; Lochgilphead : N. Gillies. And may be had of Schoolmasters generally throughout the Highlands.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH A' GHEAMHRAIDH.

AN 11^{mh} AIREAMH.] JANUARY 1, 1841. [PRIS 6 SGILLEAN.

CONTENTS:—The Faithful Soldier, an Allegory, page 251.—Last Day of the Year, 245.—Laws of Heat, 248.—Van Dieman's Land, 252.—Traditionary Legend, 256.—Notices to Readers, 257.—Dialogue, News, 258.—Phases of the Moon, 264.

SGEULACHDAN AIRSON FEARAS-CHUIDEACHD NA H-ÓIGRIDH.

I. AN SAIGHDEAR DÌLEAS.

Bha roimhe so, naireiginn do 'n t-saoghal, rìgh mòr agus urramach, aig an robh dùthaich anna an robh Dràgon borb nimheil, a bha 'na chulaidh-oillt agus eagail do luchd-àiteachaidh na tìre; oir bha an uile-bhéist so coimheach, dàna, seòlta, agus sgriosail. Air an aobhar sin roghnaich an rìgh cuid do na saighdearan bu teòma 's bu churanta bha aige, agus chuir e iad do 'n chearn sin do 'n rìoghachd far an robh an Dràgon so a' deanamh mòran aimhleis agus urchaid air an t-sluagh. Mun do chuir e mach iad thuirt e rintha. "Tha fios agaibh gu 'n do chuir mise 'n cath an aghaidh an Dràgoir, gu 'n do leòn mi e, gu 'n do bhuadhaich mi 'na aghaidh, ged a dh' fhench e gach innleachd agus cumbachd a chum cur as dòmbha. 'S éiginn gu 'n gluais mo luchd-leanmhuinn chum a cheannsachadh: 's éiginn gu 'n cuir iadsan a' chòmbrag mar a chuir mise, gum buadhaich iad mar a bhuadhaich mise; agus an sin snidhidh iad maille riomha air mo rìgh-chathair. Uime sin, tha mi 'gur cur a mach a chath an aghaidh na béiste; agus na bitheadh cagal oirbh, oir tha mo neart a' dol a mach maille ribh. Bithibh 'nur n-earalas. Ma chuimhniceas sibh mo bhriathran, agus ma ghairmeas sibh air m' ainm-sa an àm na deuchainn, agus gu h-àraidh ma chleachdas sibh an t-armachd tha mise 'tairgse 'dhuibh, agus a dh' uidhimicheadh air ur son, cha tig an là is urrainn an nàmhaid son olc no urchaid a dheanamh oirbh; ach ma gheibh e sibh uair air bith as eugmhais an armaidh so, an sin faodaidh sibh a bhi làn-chinnteach gu 'n toir e oidhirp, agus mar an cendna gum buadhaich e thairis oirbh."

Gheall na saighdearan a bhi 'nan earalas, agus dh' fhalbh iad. Ghabh iad an turus do 'n àite sin a bha 'n uile-bhéist a tathaich. Air dhoibh a ruigheachd, bha iad, air tùs, do gnnàth ri faire, cha
No. XI.

do dhealaich iad àm air bith r' an armachd; cha do chaidil iad uile a dh' aon àm, ach bha fear-eigin dhiubh do ghnàth 'na fhair-eachadh. Bu shuilbhearra ait an sealladh na saighdearan curanta-gaisgeil sin fhaicinn suas 's a sìos air feadh na dùthcha fo làn uidheam, agus luchd-aiteachaidh na tìre uile tèarainte, do bhrìgh gu 'n robh feachd an rìgh air freiceadan. O! bu taitneach an sealladh air maduinn gach latha, na daoine treuna foghainteach so fhaicinn an déigh-suain na h-oidhche, a' dùsgadh gu sùnnlach togarach, a' cur orra an uile armachd, a' feuchainn an claidheannan an robh iad gu sgaiteach deas air son na còmhraig; a' tuiteam sìos air an glùinibh, a' gairm air ainm an prionnsa féin, agus an sin a' dol a mach gu faire an aghaidh oidhirpean agus cuilbheartan na béiste, mar a dh' iarr an rìgh orra.

Bu shuilbhearra 'n sealladh so; ach gu truagh cha do mhair e ach goirid. Fhad 's a bha iad ri faire cha d' fhuair iad sealladh air an Dràgon—chaidh na h-uile ni air aghaidh gu réidh, sìoth-chail, sàmhach. Bha na tuathanaich a' ruamhar, a' cur 's a' cliathadh, 's a' buain; bha iad a' pòsadh 's a' toirt seachad am pòsadh, agus bha fleadhachas agus aighear, agus ceòl, agus dannsa 's fearas-chruideachd a' dol air aghaidh. Thòisich na saighdearan ri smuainteachadh nach robh ma-dh' aithe focal firinn anns na chual' iad mu'n Dràgon; thòisich iad air cainnt an rìgh a leigeil air dì-ohuimhn, agus rinn iad dearmad air faire; bha 'n aimsir bruthainneach, blàth, bha 'n airm-chatha tróm r'a ghiùlan. “Ciod an stàth dhuinne,” arsa fear dhiubh, “a bhi giùlan an armachd so?” “Tha 'chlogaid” arsa 'n dara fear, “tróm, fàgaidh mi sa' bhùth i.” “Tha 'n uchd-eididh so anabharach tróm” arsa fear eile, “tha mi air mo ohlaoidh leatha.” Tha 'n sgiath so anabharach doirbh r'a giùlan,” arsa' na t-ath-fhear. “Tha 'm fonn so teth loisgeach 's gu bheil na brògan làidir so a' milleadh mo chas,” arsa fear eile, “agus gu h-àraidh ciod am feum a bhi 'gan giùlan 'nuair nach 'eil an uile bbeist air an cnala sinn sgeul ri fhaicinn? Mar so thilg iad dhiubh an armachd—'s gann a dh' aithnicheadh tu iad, chaill iad an dreach co mòr an déigh dhoibh dealachadh r'an armachd àillidh.

Bha aon fhear dhiubh, gu dearbh, nach do dhealaich r'a éideadh cogaidh: b'e an SAIGHDEAR DILEAS a b' ainm dha agus chuir e campar mòr air a spiorad 'nuair a mhothuich e do ghiùlan chàich. 'S minic a chuir e 'nan cuimhne brìathran an Rìgh, agus an geall-mh a thug iad dha; ach rinn càch fanoid agus focaid air; thug iad ioma droch ainm tàmailteach air: “cha 'n eil ann ach an tur ghealtair” ars' iadsan, “cha 'n eil barrachd misnich aige na naoidhean na cìche”—ach chuir e iad so uile ann an suarachas cuimhnich e gach earail a fhuair e. Cha do dhealaich esan ri 'armachd; fear no teth ge robh an aimsir, cruaidh creagach no bog mòinteil ge robh an t-slighe, bhuadhaich esan, ghléidh e a bhrògan air a chasan 's a chlogaid air a cheann, agus uile armachd an rìgh a chuir a mach e. Chaidh so air aghart o àm gu h-àm, càch 'ga smàdadh, 'ga chàineadh 's a' deanamh focaid air, agus làn chinn-teach nach coinnicheadh iad an nàmhaid 's nach robh cath aca r'a

chur. Ach an uair a shaoil leo gu robh iad tèarainte 's ann bu dlùithe iad air cunnart. Bha fear do na saighdearan so a' tighin dachaidh oidhche do na h-oidhean o chuir mhoir far an robh e ri mire 's ri sùgradh. Bha' chuideachd a' danna 's a' gabhail òrain, bha mòran do chridhealas amaideach 'nam measg. Cha robh armachd air an t-saighdear, bha e 'pilleadh dhachaidh dh' ionnsuidh a bhùth air feasgar samhraidh, a' feadaireachd 's a' crònan dhuanaig leis féin. Bha e 'cuimhneachadh air a' chuideachd chridheil a dh' fhàg e, agus a' gabhail truais d'a chompanach amaideach an SAIGHDEAR DILEAS a dh'iùlt dol maille ris, a bha do ghnàth ri faire, agus air ais 's air aghart mar fhreiceadan mu choinneamh dorus a bhùth fo làn armachd. Ach ceart mar bha e mar so a' gabhail dachaidh gu h-aighearach aotrom mireagach, chual 'e fuaim sa' choille dlùth dha, agus am prioba na sul, có sheas roimhe air an t-slighe ach an Dràgon uamhasach, le' chraos fosgailte 's le 'shuilean teinndeach! Bhuail glùinean an t-saighdeir an aghaidh a chéile, thainig crith agus oillt air—dh' fheuch e a chlaidheamh a tharruing ach claidheamh cha robh ann. Thug an Dràgon ionnsuidh gu bhi 'na amhaich; agus 'na uamhas mór, ghlaodh an saighdear air ainm a Rìgh, ach mheataich a chridhe, agus dh' innis ni-eigin da gu 'n robh e nis taillle 's anmoch dha so a dheanamh. Thòisich e ri teicheadh, ach cha robh taobh air an tionndadh e nach robh làn do shaighdean teinndeach sgaitheach, a bha 'n Dràgon a' tilgeil. Cha robh a bhrògan air a chasan, dh' fhàilnich a cheumannan, thuit e air an làr, agus mhilleadh agus sgrìobadh a thiot' e. Ceart mar so thachair do dhàch, a h-aon an déigh a chéile thuit iad, mhilleadh iad, mhurtadh iad. Air tùs chuir so iongatas mór air gach aon, ach ann an ùine gheirid dhi-chuimhnich iad e, agus bha iad cho sùgrach, aighearach, mireagach 's a bha iad riamh, mar nach biodh Dràgon no nàmhaid san tìr.

Thug so misneach mhór do 'n bhéisd, agus smuaintich e gum faodadh e nis oidhirp a thoirt air a' champ air fad, agus na h-uile h-aon d'a chuid naimhdean a sgrìos le chèile.

Bha e 'ga chleith 's 'ga fhalach féin ann an coille dlùth do'n champ, ach cha robh 'chridhe aige 'n oidhirp a thoirt;—oir mhothnich e an SAIGHDEAR DILEAS a' stàidimeachd air freiceadan, le 'chlaidheamh fada air a thaobh, a sgiath mhór air a ghualainn. Chuimhnich e mar bhuadhaich an rìgh 'na aghaidh leis an armachd cheudna agus chlisg e le h-eagal.

Latha do na làithean ri teas àin na gréine, chaidh an SAIGHDEAR DILEAS a stigh do'n bhùth a leigeil 'analach, luidh e sìos agus thuit e 'na shuain. Bha còch a mach 's a stigh mu'n bhàth. Mhothuich an Dràgon dha so, smuaintich e gum b'e sin an t-àm freagarach dhàsan an oidhirp a thoirt air a mhilleadh. Ghrad leum e 'mach a as a' choille le ràn uamhasach am measg nan saighdearan, a' bualadh cuid gu làr, a' reubadh feadhain eile, 'gan kòdairt thall 's a bhos mar a b' àill leis, agus gun neach dhinbh comasach air cur 'na aghaidh. Ruith iad a stigh do 'n bhùth. Thog aon fhear claidheamh, ach cha robh clògaid aige; chaidh

fear eile mach le sgéith, ach cha robh claidheamh 'na làimh. Ruith fear eile mach, ach 'na chabhaig dhì-chuimhnich e a sgiath, agus cha b' fhada sheas e. Esan a chaidh a mach as eugais uch-eididh, leònach agus sgriosadh e an tiota; agus fear eile thainig air aghart gun a bhrògan, leònach e leis na saighdean briste puinnseanta a bha co tiugh air an làr. Bha 'r Dràgon fo mhoit mhòr, air at le uail, a' deanamh glòir ann an treuntas a neart, fo bharail gu 'n do chuir e as do fheachd an rìgh.

Ach dhùisg an SAIGHDEAR DÌLEAS as an t-suain chiùin anns an robh e, agus o aisling mhillis naomh a bhruadair e. Ar leis gum fac' e an Rìgh a' seasamh dlùth dha, ceart dìreach san aon éididh leis an d' thug e buaidh air an Dràgon. Bha 'n fhuil a' sìleadh o làmhan agus o 'chasan, agus chunnaic e an Dràgon, ar leis, air a' shaltairt fo bhonnabh a chas—ach ar leis gu 'n robh an Rìgh ag amharc air féin le gràdh mór, agus gu 'n cual' e e 'g ràdh. A dheagh sheirbhisich dhilis agus mhaith, na biodh eagal ort, oir tha mise maille riut; na bi fo gheilt oir 's mise 'n Rìgh. Chlisg e suas, chaidh e mach, bha e fo làn uidheam, fo làn armachd, mar dh' àithn an Rìgh dha. Lub se e fein air a dha ghlùn, ghairm e air ainm an Rìgh, agus air ball chaidh e 'n caramh na béisde. 'Nuair chunnaic an Dràgon e 'teachd dlùth, ghrad chaidh e na choinneamh. Chuireadh a' chòmhrag. Thuit.

gu tric air a ghlùinibh, agus 's ann air óigin a b' urra' dha deagh sgiath a' chreidimh a chumail suas, an aghaidh nan saighdearan teinneach sgaiteach a bha tiglin air. Ach mar is trice chaidh e air a ghlùinibh, 's ann is làidire chinn e. Bha 'chomhrag a' dol air a h-aghaidh mar bha a' ghrian a' dol fodha, agus bha an deagh shaighdear an impis strìochdadh, 'nuair thug e aon ionnsuidh làidir threun; thog e a chlaidheamh geur, ghairm e gu h-ard air ainm a Rìgh; bhuail e an dràgon le buille co làidir 's gu 'n d' thug e sgreuch eagalach, agus theich e air falbh; agus dh' fhàg e deagh shaighdear a Rìgh gu buadhar air blàr. An sin bha an duine treun dìleas, taingerl sòlasach, agus chaidh e air ball air a ghlùinibh: thug e na h-uile buidheachas do 'n Rìgh, agus bu lèir dha coslas a mhaighstir a' teachd gu ciùin sàmhach, mar blis dealt an anmoich a' braonadh air an t-saoghal, agus chual' e a ghuth, agus channaic e a ghnùis, agus dh' fhiosraich e gu 'n robh an aisling a chunnaic e fìor. Dh' fhàiltich se e; thog e leis e do phaillun àillidh ard, agus ghabh e a chòmhnuidh shòlasach gu slorruidh an làthair an Rìgh, san tìr aoibhnich bheannaichte far nach faod nàmhaid no buaireas teachd gu bràth a stigh.

A nis mo chàirdean òga, innsibh dhomh ciod is ciall do 'n sgeulachd so? fuaiglaibh a' chùis tha fillte anns na dh' innis mi. A chum cuideachadh leibh chum so a dheanamh, fosglaibh an soisgeal, Litir an Abstoil Phòil chum nan Eph. an 6^m caib. “Cuiribh umaibh uile armachd Dhé, chum gu 'n bi sibh comtasach air seasamh an aghaidh cuilbheirtean an diabhail—oir cha 'n eil sinn a' gleachdadh amhàin ri fuil agus feòil, ach ri uachdranachdaibh, ri cumhachdaibh, ri riaghlairibh dorchadais an t-saoghail so, ri aing-

idheachd spioradail ann an ionadaibh àrda—Uime sin, glacaibh do ur n-ionnsuidh uile armachd Dhé, chum gum bi sibh comasach air seasamh an aghaidh, a' bhuaireadh san droch là, agus air dhuibh na h-uile nithe dheanamh chum seasamh. Seasaibh uime sin, air bhi do ur leasraidh air an crioslachadh le firiun, agus uchd-eididh na fireantachd umaibh; agus ullachadh soisgeil na sìthe, mar bhrògan agaibh air bhur cosaibh; thar gach uile ni, a' glacadh do 'ur n-ionnsuidh sgéithe a' chreidimh, leis am bi sibh comasach air uile shaighde teinnteach an droch *Spioraid* a mhùchadh; agus glacaibh clogaid na slàinte agus claidheamh an Spioraid, ni a's e focal Dhé: a' deanamh ùrnuigh a ghnàth leis gach uile ghnò ùrnuigh agus asluchaidh san Spiorad, agus a' deanamh faire chum an nì so fein maille ris gach uile bhuanachadh agus ghuidheadh airson nan naomh uile."

Có e an rìgh a chuir an cath, agus tha 'cùr a mach a shaighdearan? Tha a phobull, iadsan tha 'nam buill do 'n Eaglais. Có e an Dràgon? Tha nàmhaid mhór an domhain, a tha dol mu 'n cùirt mar leómhann garg, a' feuchainn có a dh' fhaodas e a reubadh. Có tha tèarninte? Iadsan a tha ri faire agus ri ùrnuigh, air an éideadh le uile armachd Dhé. Có tha 'n cunnart an t-armachd so chur dhiùbh? Tha gach aon tha ullamh gu fàs sgith, agus a' deanamh dearmad air faire agus ùrnuigh a dheanamh. Ciod a thachras? Milleadh agus sgrios, bàs agus truaighe shlormidh.

Ciod is còir dhuinn a dheanamh? Leugh ann an litir Sheumais IV. 7. Cuiribh an aghaidh an diabhuil agus teichidh e uaibh.

LATHA DEIREANNACH NA BLIADHNA.

Tha 'n Leabhar Naomh ag ràdh, gu bheil *gach nì 'na thràth, agus am aig gach rùn fuidh nèamh*. Am bitheantas tha Oidhche-choinnle, no oidhche mu dheireadh na bliadhna, air a caitheamh ann am faoineis anu am fearas-chuideachd dhiomhain agus amaid-each; ach iadsan a thainig gu aois, no a dhùisg Dia gu so a mhothuchadh, a choinnich an cuibhrionn fein do dheuchainnean an t-saoghail so, bithidh iad déigheil air a' chuid mu dheire do 'n bhliadhna chur seachad gu stòlda mothuchail ciallach. Is math an t-àm e gu ùrnuigh, gu féin-chonaltradh, agus féin-cheasnachadh. Cia luthad smuain chudthromach tha air an dùsgadh san inntinn air an latha mu dheireadh do 'n bhliadhn'-ùir! Chaidh bliadhna eile seachad, agus 'na turas agus air a siubhal, ghiùlain i mise air m' aghaidh nìs dlùithe air an t-siorruidheachd d' am bheil mi a' triall; nìs faigse air mo dhachaidh bhith-bhuan. Ciod an sgeul a ghiùlain i leatha do nèamh?

Bha a' bhliadhna chaidh seachad 'na bliadhna thròcaireach dhòmhsa—O cia lìonmhor, cia riaghailteach, cia luachmhor, na sochairean a leig Freasdal caomh cairdeil an Uile-chumbachdaich am charamh! An aithris mi iad? Nam feuchainn so a dheanamh, O! e' àit an tòisichinn?

“ Air t’ uile thròcair, O mo Dhia,
Tra dhearcas mi gu dlùth,
A’ mosgladh suas tha m’ anam blàth
Le h-ioghnadh, gràdh a’s cliù.”

Rinn a’ mhaduinn, am feasgar, meadhon là agus meadhon-eidhe, dearbhadh a thoirt domh air maitheas agus dìlseachd Dhé. O! ciod a dh’ iocas mi dha airson lìonmhorachd a thròcairean caomh?

Ach a’ bhliadhna chaidh seachad bha i air a comharrachadh a mach, mar an ceudna, mar bhliadhna anrs na thoilich an Tighearna deuchainnean tróm a leigeil an caramh móran dhaoine—do dh-ìomadh aon bha i ’na bliadhna bhrònach. Mur a robh i mar so dhòmhsa, bha i mar so do mhiltibh: is iomada banntrach thruagh tha an nochd a’ caoidh còmpanach a h-òige, leis an d’ thug i ’stigh le cridhealas a’ bhliadhna ’dh’ fhalbh, a tha ’nochd gun fhear-taice shaoghalta, a’ caoidh ’na h-aonar; ’s iomad leanabh tha ’g ionndrain athar no màthar a b’ àbhaist, air tùs na bliadhna chaidh seachad, comharaichean-gaoil a thoirt a stigh d’ an ionnsuidh, agus am feasgar a dhùnadh le seanachas taitneach, no le ùrnuigh chràbhach; agus is ioma pàranta tùrsach, brònach, tha ’n nochd ag ionndrain mic no nighin a dh’ fhàiltich iad gu cridheil gràdhach, suilbhearra toiseach na bliadhna chaidh seachad, a tha ’n nochd gu fuar, iosa san leabaidh chaoil chumhainn. ’S minig, sa’ bhliadhna chaidh seachad, a lean sinn do ’n uaigh cuirp na feadhach air an robh sinn eòlach, agus air am faca sinn an fhòid ghorm no an leac thróm air a caramh.

Ciamar tha mise’ làthair? An ann gu bheil mi nì’s neartmhoire, nì’s seòlta nì’s glioca, nì’s tréine na càch? An ann do bbrìgh gu bheil mi nì’s toillteannaiche? O cha’n ann! Is ann do thròcairean Dhé, an Tighearna, nach ’eil sinn air ar caitheamh—a chionn nach ’eil fàillinn air a thròcairibh.

An robh a’ bhliadhna chaidh seachad ’na bliadhna dheuchainneach do mhóran? Cò air nach d’ amais a chuibhrionn féin do thriobluiden na beatha so?—deuchainnean ’nan teaghlach deuchainnean ’nan coluinn, ’nam maoin shaoghalta, no ’nan anama? Theagamh gu ’n d’ thainig iad air muin a chéile, gu ’n do bhuail iad mar an tonn air muin tuinn. Nam bu léur do chuid a dhaoine sa’ bhliadhna chaidh seachad na bha ’feitheamh orra, gun teagamh bhristeadh e an cridheachan: gidheadh, thainig na deuchainnean orra, sheas iad iad—tha iad beò, agus maith dh-acoidte strìochdte fo làimh Dhe.

Sa’ bhliadhna chaidh seachad, O ’s iomad sochair a shealbhaich sinn!—dà shàbaid dheug agus da fhichead! Ciod am feum a rinn mi diùbh? ’S iomadh searmoin mhaith dhùrachdach, ghràdhach, dhìleas, a chuala mi. Ciod am maith a bhuannaich mi? Se mo Bhlobull—na leugh mi e? na smuaintich mi uime? na leugh mi e le ùrnuigh, le féin-rannseuchadh le cridhe stòlda taingeil, fiamhach? A’ bheil mi ’ga thuigsinn nì’s fearr na rinn mi aig

toiseach na bliadhna? A' bheil e ni's luachmhoire ann am bheachd? Ciamar a chuir mi seachad gach cothrom agus aimsir air son ùrn-
uigh? An d' rinn mi maith 'nuair a bha cothrom agam? Ma
bha mi saothaireach, dìchiollach, ciod thug orm a bhi mar sin ciod
an cionfàth bha 'm bheachd? Am bheil mi spioradail ann am
inntinn mar bu chòir dhomh? An d' fheuch mi 'cogais shaor
an làthair Dhé agus dhaoine a chumail? Tha mi a' gluasad
gu luath chum siorruidheachd. Am bheil mi ni's uidheamaichte
air son na staid sin na bha mi toiseach na bliadhna chaidh
seachad? Ciod iad mo dhòchais? An seas iad leaba bàis?
'Bheil barrachd gràidh agam do Chrìosd? Am bheil mi a'
leigeil mo thaic air le barrachd creidimh na b' àbhaist domh?
agus a' turraing mo bheatha 's mo neart 's mo dhòchais naithe?
Am bheil mo shùil ri a theachd? So na ceistean bu chòir dhomh
a chur orm féin air an oidhche mu dheireadh do 'n bhliadhna.
Tha cuid do m' thuras seachad;—thaid mi stigh do m' sheòmar
diomhair, dùinidh mi mo dhorus orm féin, aidichidh mi mo pheac-
annan, iarraidh mi barrachd gràis, ath-ùraichidh mi mo gheall-
aidhnean, càiridh mi m' anam a rithist an làimh an Tì àrd agus
naomha tha comasach air cùram a ghabhail deth; agus earbaidh
mi mi féin ris airson na bliadhna ta romham.

Ach math-dh' aoite gu 'n do thòisich mi a' bhliadhna dh' fhalbh
ann an naimhdeas ri Dia. Am bheil mi nis air m' iompachadh?
Thòisich mi a' bhliadhna ann am pheacach mór,—am bheil mi nis
am aithreachas bochd, ìosal, iriosal, ag iarraidh tròcair trid an t-
Shlannigheir—air neo am bheil mi fhathast mar a bhà mi? Na
dhruid mi mo shùilean an aghaidh an t-solais, agus mo chlasan
an aghaidh guth na tròcair? Na chuir mi an aghaidh Spiorad
nan gràs, agus na shaltair mi fo m' chasan fuil Mhic Dhé? agus
mar so an robh mi a' càrnadh a suas feirge airson latha na feirge?
Tha mi gun teagamh nis dlùithe do shiorruidheachd na bha mi, ach
am bheil mi uidhimichte air a chionn? Tha mi nis dlùth air
breitheanas, ach am bheil mi ni's uidhimichte? 'Nuair thòisich a'
bhliadhna thabhairt guth na tròcair. *A Thighearna leig leis, caomh-
ain e an aon bhliadhna so fhathast:—ach mar toir e mach toradh,
georr sìos e, e' arson a bhiodh e 'na uallach air an talamh?* Chaidh a'
bhliadhna seachad, ach a' bheil meas air a' chraoibh neo-thoraich
ach mar a b' àbhaist di. 'S iomadach gealladh a thug mi seachad,
's iomad rùn math a rinn mi,—ach c' àit am bheil iad? Mar neul
na maidne, no mar dhrùchd moch chaidh iad seachad.

An dèigh an latha mu dheireadh do'n bhliadhna, tha so a' toirt
gu m' bheachd latha deireannach mo bheatha, agus latha deireann-
ach an t-saoghail. Thig latha deireannach mo bheatha gu cinnt-
each. O cia luath tha e' teachd orm! Cò 's urrainn 'innseadh
dhomh cia dlùth 's a tha mi air an uaigh? Na bliadhnaichean a
chaidh seachad, am bheil iad ach mar leud boise? Cia tearc iad tha
'feitheamh orm! theagamh nach 'eil ach ceum eadar mi 's am bàs.
Nam b' urrainn teachdair o nèamh labhairt riumsa am màireach,
theagamh gum bi so a chaint. *Air a' bhliadhna so gheibh thu gu*

cinnteach bàs. Nam biodh fiosachd aig duoine, theagamh gu'n innseadh e dhomh ciod am bùth anns a' bheil mo leine-bhàis, ciod an t-àit an nochd am bheil an giuthas a ni mo chiste. O ! bu chòir so mo smuaintean, a's stòlda a dhùsgadh.

Smuaintich air an latha dheireannach, a pheacaich ! Tha e'teachd —mur dean thu aithreachas roimhe sin, nach uamhasach an smuainteachadh. Là a' Bhritheanais—là na h-oillt dhutsa—an sin slàn gu dìlinn agus gu bràth do gach cothrom agus meadhon gràis—do gach sàbaid agus searinnon agus earail agus aidmheil ! Cha 'n eil san t-sealladh so ach truaighe agus dorchadas—dorchadas truagh gu dìlinn.

Ach an creidmheach an àm bàis, éisd esan. *Fàilte, ar's esan, ortsa O a bhàis ! fàilt O a ghloir !* Tha àm mo chaochlaidh air teachd. “ Chòmhraig mi an deagh chòmhrag, chrìochnaich mi mo thuras, gheibh mi an creidimh. O so mach taisgear fa m' chomhair crùn fireantachd, a bheir an Tighearn, am breitheamh cothromach, dhomh san là ud : agus cha 'n ann dhomhsa amhàin ach dhoibh-san uile mar an ceudna, leis an ionmhuinn a theachd-san.” 2 Tim. iv. 7, 8.

Tha Latha deireannach na bliadhna mar earlais air latha deireannach an t-saoghail. 'S moch a rinn Enoch, an seachdamh pearsa o Adhamh, fàidheadaireachd ag ràdh, Feuch tha an Tighearn a' teachd le deich mìle d'a naomhaibh, a dheanamh breitheanais air na h-uile ; agus an sin, mar thubhairt an t-Abstol Peadar san dara litir iii. 10. “ Ach thig là an Tighearna mar ghaduiche san oidhche ; anns an téid na néamha thairis le toirm mhòir, agus anns an leagh na dùile le dian theas ; agus bithidh an talamh mar an ceudna, agus na h-oibre a ta air, air an losgadh suas.”

Seadh, thig e mar ghaduiche san oidhche—O ! có 'sheasas an latha mòr sin ? Ged nach tigeadh e fad mìle tèan deich mìle do mhil, do bhliadhnaichean, thig e dhomhsa uair no uair-eigin Bidh mi an sin beò, éisdidh mi a' ghairm, éiridh mi o'n uaigh, cluinnidh mi guth Mhic Dhé, éisdidh mi a' bhian shiorruidh :—an sin ath-chuimhnichidh mi a' bhliadhna chaidh seachad, le gach tròcair agus sochair a thainig am charamh, leis gach deuchainn agus gach aobhar bròin leis na thoilich Dia 'na ghliocas agus 'na thròcair mo smachdachadh. O ! C' àit an seas mi ?—air an làimh dheis, no air a làimh chlì ? An e an Tì a bhios san àm sin 'na bbreitheamh, a nis air an àm so mo Shlanuighear—mo charaid—fear mo ghaoil ? Mar so air dhomh amharc air m' ais air a' bhliadhna dh' fhalbh, agus a chum na h-aimsir mbi-chinntich tha romham, 'se mo rùn, ann an earbsa air gràs Dhé chum cuideachadh leam, tòiseachadh as ùr, agus mo shlighe a ghabhail gu dìreach, réidh, seasmhach, furachail air m' aghart chum Nèamh. A Thighearna cuidich leam !

TEAS.

Thubhairt sinn cheana gu 'n siubhail teas bho aon rud gu rud

eile tre Ghathachadh, agus sin gun na rudan bhi 'beantuinn do cheile. Ma chuirear an lann astar fo pheileir teth iarunn air a chrochadh ann an seòmar, grad fhairear an teas; shiubhail e bho'n iarunn gus an lann, ach ciamar; tha 'na Ghathaibh. Their sibh, gum feud so tachairt tre Bheantuinn, a chionn gu bheil gaith no athar an t-seòmair an taic na làimhe agus an iarunn, agus gum feud an teas siubhal bho'n iarunn do dh-athar an t-seòmair agus uaith so dh' ionnsaidh na làimhe. Cuimhnichemaid gidheadh nach siubhail teas ach gle mhall tre athar ciùin, agus mar is mò a theasachear an t-athar gur ann is mò a dhireas e, agus a ghiùlain-eas e an teas bho'n làimh. A thuillidh air so, dhearbhadh dhuinn gu soilleir le deuchainnean a chaidh a dheanadh le piob-thaosgaidh an athair (air pump) gu'n siubhail teas 'na Ghathaibh tri uairean nis luaithe agus a' phìob ud as an deachaidh an t-athar a thaomadh, na ni e anns an athar. Nuair a tha Teas a' falbh 'na ghathaibh bho rud teth gu rud fuar, tha 'n ni fuar an dara cuid 'ga thilgeadh uaith no tha e' ga shùghadh. Cha 'n eil an ni a tha 'tilgeadh air ais an teas air a theasachadh, ach tha do thachair so do'n ni a tha 'sùghadh an teas. Tha dath ri mòran mùthaidh a thaobh Gathan teas. Bho dheuchainnean a rinn an Ridire Leslie le bocsa ceathramanach do dh-iarunnn geal, a bh' air a lìonadh le uisge teth agus aig an robh aon taobh air a dhubhadh le dubh bhros, an dara taobh air a chòmhdachadh le paiper geal, an treas taobh le gloine soilleir agus an ceathramh taobh do'n iarunn gheal dheàlach gun chòmhdach sam bith, dhearbhadh, gu'n do shiubhail an teas bho'n taobh dhubh aig ruith 98, bho'n ghloine aig ruith 90, agus bho'n iarunn gheal aig ruith 12. Thugadh fa'near gur iad na rudan as mò a shùigheas gathan teas, is luaithe, bheir seachad iad; agus gur iadsan is mò a thilgeas bho'n aghaidh iad mar a tha miotailtean deàlach no còmhdach geal, is maille bheir seachad iad. Chomhdaighnich an t-olladh *Franklin* deuchainnean Leslie ann an dòigh co furasd agus gum feud neach air bith an ath-dheanadh. Air là grianach geamhraidh ghabh e ceithir criomagan do dh'-eudach olladh air' mhùthadh dath—Dubh—Gorm—Donn—Geal, leag e iad lann ri cheile air an t-sneachd agus dh' fhag e an sin iad—Aig ceann beagan uairean bha a' chriomag dhubh air dol fada fodha, bha 'n gorm goirid o bhi co ìosal, bha 'n donn beagan ni b' àirde na 'n gorm agus bha 'n geal air uachdar an t-sneachd a mar a dh' fhàgadh e. Tha so a' leigeadh ris duinn gu'n robh gathan teas na grèine air an sùghadh leis na criomagan dorcha, gun do leagh iad an sneachd a bha fòdha agus mar bu doirche gur h-ann bu mhò; nuair a bha 'n geal a tilgeadh air ais nan gathan, 's cha 'nann 'gan sùghadh. Dhearbh an Ridire *Davy* so air dòigh eile; ghabh e sèa criomagan ceithir-choarnach do shìte chopair mu oirleach air meud. Bha aon taobh dhiubh gun chòmhdach air bith, nuair a bha an taobh eile air a dhath aig 1nd le Geal, aig 2nd le Buidhe, aig 3rd le Dearg; aig 4th le Uaine; aig 5th le Gorm; agus aig 6th le Dubh. Air teis-meadhoin an taobh chopair do gach criomag chuir e beagan do shabh-cheireach agus

nochd e ris a' ghréin na taobhan dathaichte do gach fear dhiubh gu cothromach. Leagh an sàbh air taobh iochdair an dubh an toiseach, agus air na dathan a leanas a réir an orduigh. Gorm, naine, Dearg, Buidhe, Geal. Cha robh a bheag air bith do mhùthadh air sàbh an fhir ghil nuair a bha sàbh an fhir dhubh leaghta. Tuigear a nis c' arsan a ghleidheas coire deàlrach prais no iarninn geal, uisge ni's faide teth na ni fear salach le stùr meirg, sgrobadh no sùidh; bithidh an Ti no 'n coffi a theid a bhogadh sa' phoit dheàlraich mhiotailt ni's brighmhoire na ann an seòrsa poit sam bith eile. Tha 'phoit-thi dhubh chreadha a' leigeadh teas an uisge air falbh nis luaithe na dheanadh poit gheal don t-seòrsa ud, ach bithidh se duilich a chreidsinn le mnathan coire na dùthcha a tha cleachdadh a bhi 'còmhachadh na poit Thi le eudach gorm olla, an da chuid airson a gleidheadh teth, agus a falach bho na coimhearsnaich. Is heag a tha is e 'smuainteachadh gu bheil an còmhachadh dorcha olla so a' giùlan an teas air falbh an àite bhi 'ga chumail a stigh. Gabhaidh uisge tuillidh ùine g'a teasachadh, agus buntàta ga bhrucheadh ann am poit ùr gun sùidh (a chionn gu bheil an teas 'ga thilgeadh air ais le màs deàlrach na poite) na' ni iad ann am poit aig am bheil am màs air a dheagh dhubhadh le sùidh. Anns na togailibh a th' air an teasachadh le uisge teth no le smùid an uisge (*Steam*) bu chòir do na pioban a bhi air an gealachadh fad an rathaid gus an ruig iad na seòmraichean a tha ri'n teasachadh far am bu chòir doibh bhi air an dubhadh. Tha Nàdur a' leigeadh ris duinn anns gach cèarna gu bheil so fìor. San rìoghachdan teth tha dath nan daoine dorcha, agus tha an craicinn allogach. Tha an dath dorcha fèumail airson teas an cuirp a tha ro mhór sna cearnaibh teth, a ghiùlan air falbh gu grad, agus tha an slioghadh a' bualadh air ais teas na gréine. Sna rìoghachdan fuar, a ris, bu chòir do'n eiddidh bhi geal, a chionn gu'n cum e stigh teas a' cuirp foir sna cearnaibh ud, gu sonruichte sa' gheamhradh tha teas na gréine fann. San rìoghachd so tha 'n geal 'ga chaitheadh san t-samhradh, agus dubh sa' gheamhradh, agus c' arson? cha 'nann a chionn gu bheil eudach dubh ni's blàithe na eudach geal ach a chionn gu bheil móran uisge a' sìleadh san àite agus nach gabh geal gleidheadh glan, oir tha fios aig na h' uile gu bheil stocainn dhubh ni's fuair sa' gheamhradh na stocainn gheal. Ma leanas an duine geal eisimpleir Nàdur, air dha bhi chomh-nuidh ann an dùthaich theth, bithidh a chraicinn dorcha agus a chòmhdach geal, cha 'n eil sinn a' sparradh air a chorp a smùradh le dubh bhros no' thumadh sa' choire dhubhaidh, ach chomhairlicheamaid dha léine dherch, as nach tigeadh an dath, a chuir faing a chraicinn agus eudach geal air uachdar. Anns na rìoghachdan fuar reòta mu thuath, nach 'eil agadach nam beò-chreutairean, mar a tha math-gkamhuinn, geal agus anns na h-eileanaibh *Orkney* agus taobh tuath Albainn nach 'eil a' mhaigheach a' fàs geal sa' gheamhradh agus ruadh san t-samhradh; mar is aosta tha eich dhercha a' fas 's ann is gile, a chionn nach 'eil fulang aca air fuachd mar a bha ann an treun an neart agus tha falt an naoi-

dheim agus a t-seann daine soilleir bho 'n cheart reusan. Mur biodh teas a' fagail an talaimh 'na ghathan cha luidheadh an drùchd air. Tha 'n t-uisge a tha 'g eiridh 'na smùid no ceo ri teas an là bho aghaidh an talaimh 'nan cuaintean, 'nan lochan, agus 'nan aibhnichean a' fionnarachadh re na h-eiche agus a' tuiteam mar dhrùchd. Re an là tha 'n talamh a' gabhail a stigh teas bho'n ghréin agus 'ga thabhairt seachad a ris re na h-oidheche. Their sibh, tha fios aig gach neach air so, cha ruigear a leas sud tinnseadh dhuinn. Tha e fìor gu leòir gu bheil teas na gréine a' ruigheachd an talaimh san là agus 'ga fhàgail san oidheche, ach cha 'n eil e fìor gu bheil an drùchd a' tuiteam mar fhras uisge air gach rud gu coimhlionta; nam biodh so mar so, gheibhte an drùchd air gach nì; ach am faicear e air clachan, meidhean, no gaineamh mar a chitear air fàs; cha 'n fhaicear, a chionn nach fhalbh teas uapas an gu cabhagach 'na ghathan mar a nì e bho fhàs; mar is luaithe a dh' fhalbhas teas mar sud is ann is mò am fuachd, agus mar is mò am fuachd 'ann is mò a luidheas an drùchd, cha 'n eil fèam aig na rudan ud air drùchd agus cha 'n eil an Cruithear ag orduchadh nì gun fheum. Ma tha an oidheche gaothar no ma tha 'n latha neulach, cha luidh drùchd; a chionn, sa' cheud char, gu'n cum gaoth làidir teas 'o fhalbh 'na ghathan, agus anns an dara car gum bac na neòil e. Chitear a nis e' arson a luidheas liath reoth air taobh stigh gloine ninneig—tha 'n gloine a' tabhairt seachad a theas 'na ghathan co h-ealamh agus gu bheil e 'fas nì's fuair na athar an t-seòmair agus gu bheil taisealdachd an athair a' luidhe agus a' reothadh air. Tachairidh so nì's ealamh agus nì's mò ma dhruidear brod a stigh na h-uinneig. a chionn gu bheil teas an t-seòmair air a chumail bho'n ghloine, ach ma tha brod na h-uinneig air an taobh a muigh do'n ghloine, enmaidh e an teas bho fhalbh agus cha luidh drùchd an sin ach gann. Tha 'n gàirnealair a' còmhachadh a lusan maoth san oidheche reòta le brataibh soilleir. Tha 'n Cruith'ear a' còmhachadh an talaimh sa' gheamhradh le brat geal do shneachd a chumail a stigh a theas; nam biodh sneachda dubh bheireadh e seachad teas an talaimh an àite a ghleidheadh. Nuair a theasaichear eigh, tha i' ga leaghadh 'na h-uisge; ma ghoilear an t-uisge, fàsaidh e 'na thoit (*Steam*), agus tha e nis a' togail tuillidh ruim; tha e 'na Thoit, 1696 uairean nì's dòmhail na bha e 'na uisge, agus 'si so a' bhuaidh a tha cur air simbhal gach carbad agus soitheach smùid. Ma chuirear làmh air iarann toth, loisgear i, a chion gu bheil an teas a' gabhail a stigh do'n làimh tuillidh agus grad, agus a ris ma chuirear an làmh air iarann fìor fhuar, loisgear i mar an ceudna a chionn gu bheil an teas a nis a' fagail na làimhe co ealamh agus gu bheil i air a mill-eadh. S minis tha 'n seòladair sna cearnaibh fuar, a' losgadh a theanga no 'chàragan le beantninn do ghruana, a' losgadh a ladharan leis an t-sneachd, agus chunnaic sinn an lighiche a' losgadh nan euslan le poileir iarann air fhuarachadh a dh' aon obair. Gu bheil athar ag at le teas, feudaidh aon air bith a dheàrbhadh le aotraman leth lan do ghaoith: cuireadh e taic an teine e agus

lìonar an t-aotraman : agus ma ghleidhear e fada gu leòir mar so, sgàinidh e. Ma ghabhar slat iarunn a tha freagairt do tholl ann an site iarunn, ma thoimhsear a fad agus ma theasaichear i gu geal theth, tha i ag at air chor agus nach rach i a nis tre an toll agus gun toinhaus a fad tuillidh. Air latha reòta 's minic tha amhach a' bhotail co cumhann agus nach tig an stoipeal gloine as ; ma theasaichear an amhach, ataidh i' fàsaidh i nis farsuinge agus thig an stoipeal a mach gn furasda. Ma theasaichear aitreabh le uisge, feumaidh altan a bhi air na pìoban miotailt air chor agus gum faigh iad sìneadh 'nuair a theasaichear iad. Chunnacas, duine aineolach a ghabh os làimh tigh ceairde mòr a theasachadh le h-uisge agus a dhichuimhnich altan fhàgail air na pìoban ; cha luaithe a theasaicheadh iadsan na dh' at iad ; spìon iad iad fein bho'n bhalla, dh' fhàs an tàthadh eudionach, ruith an t-uisge feadh an tìghe, mhilleadh am bathar agus chaidh an ceòl feadh na fìdhle. Tha na postachan iarunn a tha nis 'gan uidhsinneachadh airson cultaich do bhallachan beòil thighean sam bheil bùthan le uinneagan mòr, nì's fàide san t-samhradh na tha iad sa' gheamhradh. Leugh sinn mu thigh air a thogail do chlachan mòr a bh' air an ceangal ri cheile le gàdan iarunn, cearn anns gach cloich. Ri teas an t-samhraidh dh' fhadaich an gàd, theann na clachan beagan bho cheile agus fhuair gaineamh agus salachar eadar riuth ; ri fuachd a' gheamhraidh chrup an gàd ach cha do phill na clachan do'n àite a chionn gu'n robh gaineamh eadar riuth ; bha so a' dol air aghaidh bho bliadhna gu bliadhna, gus na thuit an tigh. Nach eil an gobhainn ann an am cruidheadh cuidhil na cartach, a' teasachadh a' chearcaill iarunn g'a dheanadh nis farsuinge mu bheil e' gachur air an fhiodh agus a nis ga fhionnarachadh ga h-ealamh a chum fiodh na cuidh le a ghlasadh gu teann.

ROB RUADH.

TÌR MHAN DIEMEIN.

Mothuichidh iadsan tha 'cleachdadh an Cuairtear a leughadh, múthadh eadar dòigh agrìobhaidh a' chunntais so agus a' chuid eile do'n leabhar ; ach b' e iarrtus an duin'-uasail a chuir g' ar n-ionnsuidh e, gu 'n rachadh a chlò bhualadh dìreach mar a sgrìobh esan e ; agus rinneadh sin.

A Chuairtair mo rùm

Tha thusa gan agadh deighail agus ullamh air gach fios a thoirt d'ar luchd-dùtha, aig am bheil earbsa an staid a leasachadh le imrich gu tìr chéin, ciod an turas bu choir dhoibh a roghnachadh. Ceadach dhomhsa mo pheighinn, ge beag i, iocadh as an leth, agus m' eòlas a dheanadh aithnichte dhoibh ; oir thachair dhomhsa gum faca mi le mo shuilibh fein na tha ag cur an ceill. Aithrisidh mi 's a chiad àite sgeul firinnach agus so-fhìsrach mu thimchioll eilan Mhan Diemein. Guidheam ort, eisd gu foill ris na their mi, agus is cinnteach mi, 'n a dheigh sin, nach can thusa no neach 's am bith eile, gur àite e gus an comhairlichadh sinne iad a dhol, mar bithadh miann againn mòr-chron a dheanadh dhoibh.

Agus ma gni na Gàidhail droch reghainn 'na dheigh sin, orra fein bitheadh a choire, agus an dragh, agus an dolaidh a thachras. Ach mun teid sinn na 's fhaide, is còir dhuinn fios a thoirt mu dheigh-inn na tìre-sa, ciod an ìre 's an robh i raighe, agus ciod an ìre 's an beil i an trà-sa.

Tha an t-eilan-sa eadar an 40th agus 50th ceum ri deas air leud an t-saoghail, eadar an 145th agus 150th ceum ri soir air sgriob mheadhain an latha 's an tùr speuradarachd ann an *Greenwich*. Tha an aimsir aca-sa ach ro-bheag gu blith calg-dhìrach an aghaidh an aimsir againn. Tha dearbhlimeadhan an t-samhraidh aca mu nollaig, agus airde a' gheamhraidh beagan an deigh Bhealltainn. Tha a' ghrian ri tuath orra, agus uime sin tha fuachd a' teachd as an taobh deas, agus teas bho 'n taobh tuath. Tha iomadh dìubhras eile nach ruigar leas aithris 's an àm.

Bha uair ann, gu 'n robh na h-uile ag ruith d'a h-ionnsuidh, ach chaidh an àm sin seachad. Fhuair an ciad luchd-imrich còir air fearainn air son ro-bheag ach a shaothrachadh agus mòran coghnaidh gu sin a dheanadh. Ach thanaig atharrachadh mòr bho 'n àm sin. Chaidh taghadh an fhearainn a shealbhadh, agus air an aobhar sin rinn cuid-eigin de mhuinntir saibhras a chruinnachadh. Ged tha am fearann a dh'fhàgteadh mòran na's measa, tha e mòran na's daoire. Is tearc, ro-theirc e is fhiach na's mò na crùn gach acair, ach is e da thastan-deug a chuid is lugha air an cuirteadh suas e r'a reic, agus ma dh'fhaodteadh gun eirich a' phris gu trì no ceithir uirad 's bu choir dh' i. A' bharrachd air son, tha an t-uisge 's an t-samhradh anabarrach gann, agus duilich r'a fhaotainn;—seadh na h-aimblichan a bha 's a gheamhradh ag dèirteadh sìos an tur-làn mar mhaoime sléibhe, is ainmic a gheibhar uirad annta 's an t-samhradh 's a chasgadh padhadh astaraich. Math dh'fhaodteadh gum faighar beagan ann an lag an so agus an toll an sin, ach bùrn glan nan chaochan cha'n 'eil ann. Mar meallta mi b' éigin do gach aon de mhuinntir Baile *Oatlands* an aimsir tioram togsaid a chur gach latha air càrn, agus uisge a ghiulan a sluic amhainn a bha trì mìl air falbh. Dh'oidhirpaich iad sin a leasachadh le tobair a chladhachadh gu doimhneachd mu 'n cuairt de dha chend troidh; agus 'n a chladhachadh b' éigin dhoibh gearradh no snaidhadh troimh craig gharail gu doimhnachd trì fichead troidh. Ged fhuair iad mu dheiradh deich troidh thar fhicheadh a dh'uisge, cha b' urrainn doibh feum a dheanadh dheth anns a' mbeud 's gu'n robh e làn meirge iarunn, agus uaithe sin bha an t-anart a chaidh a nighadh ann, iar a dheargachadh 's iar a mhilladh. Bho so chithear nach fiù na tobraichan tochailte no *Artesian* mar a theirar riu anns a bheurla. Ge neònach, is firinnach e, gu bheil na lochan iad fein iar crìonadh 's iar tiormachadh suas. Bha Loch Fhèderic an còmhnaidh làn dh'fhearthuin no dh'uisge nan speur, agus air uairibh bha e aig aon cheann ag ruith thairis air rathad mhòir a bha 'n a ghar. Chaidh bruach a dheanadh dha agus a chas-cheum a thearnadh. Bho 'n àm sin thiormaichadh e, gan ro-fhios ci mar, a tha nis iar a thomhas agus ullamh r'a reic

Agus de bhrìgh gur gairal bunaitas an eilain agus gum bheil na sreathan trian-fhiarte, is e ar barail gun d' fhuair e trompa doigh-druidhaidh dh' à féin.

Ma is e so staid an uisge is duilich r'a radh, nach 'eil am fiodh ion-luaidhadh. Tha an t-eilan làn choilltean, ach is e buinteanas do na craoibh, agus a chuid is mò, is bigh-chranna iad, nach urrainnar an augh a thiermachadh asda. Air an aobhar sin, tha am fiodh air bheag stà ach airson losgaidh, agus gach uair a theid a snaidhadh no a locradh, ci b'e ùine a bhithas 's an eadriginn crionaidh agus seargaidh e air fad 's air leud. Chunnaic mi tigh 's an deach urlar a dheanadh dheth, dh' fhosgail na buird uirad bho chèile, gun robh a' ghaoth ag seidadh trompa co fhuar ri toll tora, agus b' eigin slatan no buird amhleathan de fhiodh a sparradh eatorra. Airson airnais agus a leithid, tha fiodh aca r'a fhaotuinne a Canada 's America thuathach.

Anis abramaid facal m' an timehiol-san a theid air imrich, agus gan teagamh is muinntir iad aig am bheil sporan làn no sporan falamh. Dhiu-san aig am bheil airgiod fìmridh iad tuathmachd no ciopairachd a chleachdadh, agus dhia san aig nach 'eil airgiod is luchd cèird no luchd coisneidh iad. Air an doigh sin, tha iad iar an roinn fa cheithir, gabhamaid gach aon dhia fa seach.

Air tùs theirinn nach bu chòir do thuathanach a dhol idir do 'n duthaich ud. Chan fhaigh e ach ro-bheag fhearainn a ghiulanas cruithnachd no leithid sin de bhàrr. Chan 'eil 'san eilan uile gleann tarbhach coimhuil ri Srath-Chluaidh no ri cursaibh us coimhardibh na h-Eaglais bhrice agus Ghabhraidh. Chan fhaighar ach mìr fhearainn in so agus mìr in sud, agus chan urrainnar na tha ann a shaothrachadh ach amhain dluth ri traigh na mara, no in gleannan nach 'eil fada uaipo. Tha eadarmheodhan an eilain ro-fhuair, far am bheil fasgadh nam beanna 's nan cnoc ag dunadh mach blàthas uisge na fuirge. Air uairibh eile, tha iad iar an sgiursadh le gaoth loisgach as an taobh tuath, no as an airde sin tha eadar an airde tuath us airde an iar. Tha iomadh cruadhas eile ann in lorg suidhachaidh in so, is eigin a chomhlachadh agus a chothachadh. A' bharrachd air teirneis na uisge, tha aca ri gleachd in aghaidh oleais is gan is aithne dhuinn aig a' bhaile, agus is e sin an reothadh samhraidh. Is minic an uair a bhithas a' chruithnachd no an eorna fo bhlàth, no fagus air abachadh gun tig a' phlaigh mhiltail so agus in aon oidheche sgriosar uile shaothar an tuathanach. Bithidh mar gum b' ann air ball gach duillag iar marbhadh 's iar fàs dubh, gan shùgh 's gan fheum; bithidh eodhan am meas, na uiristean na peitsean 's na h-ubhlain iar seirgadh mar gun tilgteadh uisge goil orra. Agus ma thachras gum faigh an tuathanach am bàrr air deagh uidham 'n a shabhal, bithidh a duilich a thoirt ga feill no margadh,—duilich a reic agus airgiod fhaotuinne air a skon. Chan 'eil Gluechadh na Grianag aca no Dun-eidin no Londhuinn far an faighar ceannuichean air ball, agus cead pilladh dachaidh gan mhaile le sporan iar a lionadh. Chan 'eil deagh

ròidean aon no goiras ceart chum a ghinlan bho 'n bhaile. In aon fhacal theirinn nach tig tuathanachd gu mhaoim a dhioladh dha air son a shaothair, 's an eilan chian ud.

Ma tha comas soirbhachadh in gnothaich 's am bith, is ann ann an arach caorach gu h-airidh agus fheadail air uairibh, ach tha iomad duilgheadas 's an rathad mun urradhoibh am fearann fhaotainn. Cha ruig e leas amannachadh gum faigh e gabhaltas fearainn dh' a féin ann na's lugha dh' ùine na bliadhain gu leth. Ach bho nach urrainn e a bhith beo mar an arc no an dearc gainmhinach* le deoghaladh an adhair, is eigin d'a cur suas in tigh oeda, far am paigh e rèir mo bharaill airson na theid 'n a ghoil na's daoire no in tigh-oeda air bith ann in Glaschadh.

Suidhichamaid gun d' fhuair e fadheoidh aitreadh no àite ional-traidh, feumaidh e air a chuid is lugha-ceithir mìl acair a cheannach, oir chan urrainn dh'a buannachadh le na's lugha na mìl caor, a chumail suas. Tha iomcheist us spairn anam anis a toisachadh. Gheibh e na daorsanaich† airson buachaillan. Feumaidh a shuilan a bhith daonna fosgailte. Tha iadsan a tha aige mar mhuinntar-aich gan onair, gan chreidas 's gan bhuannachd 'n an saothar. Bithidh iad nan leigtheadh leo leisg agus mi-fhaicillach agus ma dh' fhaodteadh rud-eigin na 's mò. Feumaidh e faire a dheanadh nach teid a chuid caorach no a chuid spreidh, ma bhithas feadail aige, a chrainnachadh le muinntir eile agus nach cuir iad an comhartha fein orra le iarainn losgach. Faodaidh so tarladh troimh mi-aire. Co a their nach 'eil amhrasan ann gun d' rinn cuid de na fuasgail-tich‡ am paca suas mar sin, agus gun d' fhàs iad beartach, ged nach robh iad riamh, agus nach bith iad am feasd iar am meas mar dhaoine uasail. Is e mo dhleasdanas innseadh, nach bu choir do neach a rèir mar a chomhraich mise, tuinadh a ghabhail in so le na's lugha 'n a sporan na cuig no se mìl punnd Saighanach. Is e bharaill nach 'eil uirad a' bhuannachd ri dheanadh 's a bha anns a' mhìod 's gum bheil moran dhuì-sa a rinn airgiod, no aig am bheil e an tràsa fagail an eilan agus ag gabhal dh' ionnsuidh Port Philip anns a Nuadh-mhòrthir.§ Faodar a bheachdachach gun deanadh neach aig a' bhaile no ann in tìre air bith eile buannachd air £6000. Thu sin fìor, ach cha dheanadh e uirad no ann in àm cho goirid. Ach theirinn mar faigh e airgiod no riamh, gum faigh e na tha mòran na's luachmhor. Gheibh e a chlann iar an arach, iar am foghlum 's iar an oilanachadh mar chlann dhuine uasail.

* The Chameleon.

† *The Convicts*.—Tha e air uairibh duilich Gaidhlig fhaotuin airson nithe nach fbasas riamh air a' Ghaidhailtachd. Chan ann mar sin anns a' chuis so. Iad san a chaidh dhiteadh agus fhogradh as an tìre féin le binn breithaimh air son crochaidh us aingidhachd, is traillan iad de rìreadh. Tha an daorsa anns am bheil iad mòran na's mò na thachair do na daorsanaich dubh in Innseachan sìrde an iar. Tha an saothar agus an obair le ordugh an riaghladair iar an toirt seachad do mhuinntir eile airson am buadh agus an garbh-cheumhadh:—agus gheibh iad dirach uirad a bhiadh 's a chumas am beatha ag crochadh r' an cuirp.

‡ *The Emancipists*, no an luchd fuasgailt, no iadsan a fhuair snor bho 'm binn le bhith iar am malthadh no le ùine am peana's a bhith iar dol seachad.

§ An Nuadh-mhòrthir, no an Nuadh-mhoirthire ri deas, *Australia*.

Mu thimchìol luchd cosnaidh us luchd ceaird, cha ruigar leas mòran a radh. Chan 'eil cosnadh ri fhaighinn. Chan 'eil e r'a smuainachadh gun tugadh neach tuarasdail, an uair nach mòir nach faigh e na daorsanaich anusgaidh. Seadh bha cuid-eigin a chaidh mach bho cheann bliadhain no dhà làn-thoilichte an uair a ghabh an t-uachdranachd iad gu bhith, mar gum b' ann, 'n am maor no 'n an luchd faire us 'n an luchd coimhead thar na daorsanaich, nach 'eil iar an toirt suns do'n luchd suidhichte* ma dh' fhaodar an t-ainm sin a thoirt dhoibh. Ged fhuar iad leth-chrùn 's an lath, dheanadh tastan am feum chianda aig a' bhaile—tha aran agus na h-uile iomchuidh airson beo-shlainte cho daor.

Mu thimchìol ceaird, tha againn r'a radh, gur abhaist do 'n t-uachdranachd an luchd ceaird a tha measg nan daorsanach a chumail 'n an lamh féin, agus an uair a bhithas feum aig neach airson luchd ceaird gu tigh a thogail, no gu obair air bith eile, theid e dh' ionnsuidh an tòisaich no an *governor*, le paipair ath-chuinge 'na lamh, ag aithris an gnè luchd ceaird a bu mhat leis, agus an àm a chumadh e iad, agus is abhaist do na riaghladairan an toirt seachad ann in coingheall airson am biadh an dìbhe 's an garbh-chomhdach. Bho so tha e ro-fhaicsinnach nach faigh luchd ceaird ged rachadh iad in sin, ach ro bheag r'a dheanadh, agus gum b' fhearr dhoibh fairach aig a' bhaile.

Faodaidh mi nis gan teagamh a radh mar cho-dhunaidh, ci b'e àite, gus an tugainn comhairle do na Gaidhail a dhol, gun sparrainn orra mar fhiachaibh, nach rachadh iad gu tìr Mhan Diemein, agus tha mi in làn-earbsa gum bith to chomhairle d'a rèir.

Is mi t 'oglach dìlas agus nìmhil,

CUAIRTAIR NAM BRUIDHACHD.

MAC 'IC RAONAILL NA CEAPACH.

Tha e coltach nach b'urradh do dhaoine bhi 'nan tàmh aig caile ri àm cogaidh o chéin. Rachadh iad o dhùthaich gu dùthaich, o thìr gu tìr, a thogail chreach, co deas 's a theid daoine 'mis gu malairt, no cosnaichean gu Galldachd.

Chuala Mac-'ic-Raonuill na Ceapach gu'n robh Fear Dheargachaidh ann an Còmhall, a bha 'na churaidh ainmeil a Chlainn 'ille-bhàin, air thurus an Eirinn, oir bha iad a' dol thairis gu tric san àm sin 's a' cur air aghaidh malairt agus ghnòthuichean eadar an dà rìoghachd. Chaidhe siarmu dheas, agus creach air Srath-Eachaig. Thill Fear Dheargachaidh dhachaidh, agus air cluinntinn an call mór a thainig

* Settlers.

air am feadh a bha, e air falbh thog é air. Bha fios aige nach robh feum dha falbh gu folluiseach leis na dh' éirich leis, oir có bha coltach ri fir dhàna fhuileach bhràigh Lochabar, 's Mac-ic Raonuill na Ceapach air an ceann? 's an robh e ri suidhe sìos an déigh a chreachadh? 'Se so a rinn e; thog e air mar dhuine bochd a bhios a' sinbhal nan dorsan. Bha 'chlaidheamh an cleith fo lùirich. Lean e gu dian air an luing, agus rug e orra aig Srachurra far an do stad iad leis an spréidh. Bha iad a' tilgeadh cloiche nearr nuair bha e 'dol seachad. "So a sheann laoiach," arsa fear dhiubh, a' toirt dha na cloiche, "feuch do neart air sin, feumaidh tu a tilgeadh." Thilg e i gun mhóran treise chur rithe. "Feumaidh tu a feuchainn fhathast, a bhoduich." Thilg e i 's chuir e tharpa uile. Thainig fear mor garbh, agus rug e air gu carachd. Rug fear na lùirich air, thog e o 'n làr e agus thilg e air na clacha cruaidh e. Rug Mac'Raicnuill air a ghuonna 's thilg e air a' bhodach ladurna làidir. Chrom Mac'ille-Bhàin 's leig e seachad am peileir, thilg e seachad an lùireach, leum e nùnn—bha Mac-ic Raonuill fodha. Chuir e 'chas air a mhuineal, a chlaidheamh rùiste 'na làimh, deas gu 'shathadh ann nan éireadh a dhaoine as a leith. Thachair so nile, ann am priobadh na sùl—sheall iad le ioghnadh. "Thoir do bhóid 's do bhriathra dhomh," arsa Fear Dhearg-Achaidh, gu 'n till thu 'chreach 's gach nì thug thu leat gu sàbhailte dhachaidh. Rinn e sin, amhuil mar a gheall.

Tha dà nì r'a thoirt fa 'near an so, a leigeas ris gnè a's nòis dhaoine 's na h-àmaibh sin. Ciod a bheireadh air Mac'ic Raonuill na Ceapach dol cho fada o bhràigh Lochabar gu ìochdar Chòmhaill a thogail creiche? A chionn gu 'n cual e iomradh Fear Dhearg-Achaidh a bhi 'na dhuine làidir, 's gu b' àill leis a chreachadh agus cliù a ghàisge féin a mbeudachadh. A ris, nach robh misneach Mhic'ille-Bhàin na bu choltaiche ri neach a chaill a thùr, 'nuair a chaidh e 'na aonar an déigh feachd? Cha' nurrainn sinn aignidhean dhaoine sna linntibh sin a bhreithneachadh; chaill ea Chuid 's bucho-ionann leis a bhi marbh 's a bhi beò. Cha ghabhadh a h-aon do na daoine foghainteach sin tàmailt airson an t-saoghail; agus b' ann le gnìomhara mór a bha cliù agus alladh air a chosnadh.

Ach tha nì eile ri 'thoirt fa 'near focal aon diubh. Cha b' ann airson luach na spréidhe bha daoine fiachail a' togail chreach. Bha iad làn do mhór urram; bha Fear Dhearg-Achaidh cho sàbhailte 'nuair a thug Mac'ic Raonuill na Ceapach 'fhocal 's ged a bhiodh e am measg a dhaoine féin.

D.

FIOS CHUM LUCHD-LEUGHaidh A' CHUairTEIR.

Cha 'n eil ach aon àireamh eile dhe 'n Chuairtear r'a chur a mach an nasgaidh; oir bidh a' bhliadhna 'n sin a mach. Nam b'

urra' dhuinn, cha bhiodh so mar so; ach cha 'n eil e 'nar comas; agus gu h-àraid a nis, 'nuair tha sinn r'a dheanamh ni's mò, a thaobh gum bi barrachd cosd 'na lorg. Tha mòran a ghabh e air a' bhliadna tha nis dlùth air bhi seachad, nach do phàigh e. Dh' iarramaid mar chàirdeas mór orra so 'fhiach a chur a mach. Cha 'n eil ann ach dol gu *Post-office*, agus sèa sgillean Sasunnach a thoirt dasan a tha 'cumail a' *Post-office*, agus bheir esan doibh ordugh air Glaschu. Tha so furasda dheanamh, 's bhiomaid fada 'nan coman, oir tha moran cosdais 'na lorg a tha air an àm r'a phàigheadh.

Tha sinn fada 'n comain an duine chòir, Iain Mac Uilleam ann an sgìreachd Steòrnabha, ann an eilean Leòbhais; 'nuair a thuig e gu'n robh cunnart gu 'n stadadh an Cuairtear mur pàigheadh daoine air a shon, chaidh e do 'n *Post-office*, thug e sèa sgillean Sasunnach seachad, agus chuireadh so d' ar n-ionnsuidh. Nan deanadh ar cairdean uile mar rinn Mac Uilleam còir, cha b' eagal do 'n Chuairtear; 's taitneach ri fhiosrachadh gu 'n d' ràinig e Canada agus NOVA SCOTIA; gu bheil Gàidheil a nis anns na h-àiteachan sin a' cruinneachadh san oidhche gheamhraidh, air asdar fada, chum a leughadh, agus gu'n d' thainig fios o chionn ghoirid air trì fichead àireamh á Ceap *Breton* a mhàin. Is culaidh-bhròin nach deanadh na ministirean Gàidhealach air feadh ar dùthcha cuideachadh leinn chum eòlas feumail a chur 'ionnsuidh nan Gàidheal theò-chridheach ann an America mu thuath.

Thug an litir shuairce chaoimhneil a fhuair sinn o Mhr Iain Mac Illealain ministir Phinetti ann an eilean *Prince Edward*, no Eilean Eòin, deòir air ar sùilean le fìor shòlas. Mìle taing dha féin 's do Chléir chairdich an àite. C.

CÒMHRADH.

(God tha Eachann a' labhairt air uairibh ann am fala-dhà anns a' chòmhradh so, tha gach naigheachd tha 'n Cuairtear a' toirt seachad fìor; faodar earbendh aada.).

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Eachann.—Mo bhonnag Cholluinn air a' Chuairtear, fàilte 's furan air!

Cuairtear.—Mar sin duitse, Eachann! gheibh thu do bhonnag-cholluinn mun dealach sinn. Cò tha leat an so? Cha chòid mi nach mac dhuit a th' ann, tha e cho coltach riut.

Each.—Nach nàdurra sin, “an giadh glas 's a mhàthair,” mar thuirt an sean fhocal.

Cua. Nach b' fhèarr a fhreagradh an gànradh geal 's an cràdh-ghheadh? Ach coma có dhiùbh, dean suidhe; tha do naigheachdan an diugh sna paipeirean na chumas ruinn fad latha.

Each.—Ma ta le'r cead, is suarach sin dhòmhsa—an saoil sibh an tuig mise na naigheachdan mar a leughar a mach iad as na paipeirean Galldu sin? ach o 'n fhuair mi greim oirbhe, oidhirpichidh mi tuigse thoirt asda mun dealaich sinn. Nach 'eil gach iomradh cogaidh eadar Breatunn agus an Fhraing a nis seachad. 'Se sin tha iad ag ràdh riumsa.

Cua.—Gun teagamh thà air an àm, ach 'a beag an t-erad a dhùis geadh an lasair. Tha fuath anabharrach aig na Frangaich oirnn; agus mur biodh rìgh ciallach, tuigseach, seòlta thairis orra, bha 'n Roinn-Eòrpa am badaibh a chéile roimhe so.

Each.—Chuala mi daoine bha 'seanchas mu 'n chùis, ach cha do thuig mi iad, a' toirt moladh mór do luchd combairlé na ban-rìgh do thaobh so, agus gu h-àraid do fhear-cinnidh ar màthar *Pal-Morison*, ach an saoil sibh an Gàidheal a th' ann 's an duine so?

Cua.—*Pàl Morison*! Cha chuala mi riabh iomradh, air,—ach stad, tha mi 'tiuigeann có tha 'n ad bheachd, Palmeraton nach è?

Each.—A 'cheart duine, ach chòmdaich iad ormsa gum bu Ghàidheal e; ach innsibh so dhomh, a' bheil e fìor gu'n d' thug iad dachaidh do 'n Fhraing corp Bhonaparte as an eilean chian ai an d' fhuair e bàs?

Cua.—Tha e fìor; chuir iad long-chogaidh le móran do dhaoine urramaichte a thogail a chuirp agus g' a thoirt a nall.

Each.—Air m' fhocal onarach bha beag r' a dheanamh aca a' bhreuntas mhosach a thogail. B' fhèarr dhoibh leigeil leis a' ghràin-ealachd ghrannda breothadh far an robh e, ach tha nis co fada bho 'n a chaochail e, nach biodh a làthair ach a chraidhneach thioram.

Cua.—Tha naoidh-bliadhna-deug o 'n chuireadh fo 'n talamh e; ach 'nuair thog iad clar-uachdair na ciste, bha a chruth 's a choslaa, seadh annagh agus fiamh 'aodainn co ùrar neo-mhùgha 'sa bha e an oidheche shìn iad air an eisinn e! Bha e 'n sin mar ghaisgeach 'na shuain, sa' cheart uidheam agus earradh 's am b' àbhaist da dol a mach air ceann feachd na Frainge. Chlisg a luchd-eòlais air an sia.

Each.—An gille! 's iomadh aon air an d' thug esan clisgeadh—b'e féin euraidh nam mìle blàr; ach choinnich dithis air a fhuair buaidh.—Diùc *Wellington* agus Rìgh nam fiamh, ach ciamar a thachair gu 'n robh corp an laoidh ùrar gun bhreothadh gun bhreuntas?

Cua.—Tha sin fursada thuigsinn. Tha fios agad ma chuireas lu cnap feòla ann an soitheach gloine far nach ruig an t-àileadh air, agus as no thaoegadh gach gnè àilidh a bh' ann gum mair an fheòil ùrar fhad 's a thogras tu. Mar so chunnaic mi feòil a bha fichead bliadhna air a glasadh ann an soitheach gloine, a bha co ùrar bhlada 's a bha i a' chend latha chuireadh a suas i. A nis bha a' chiste-bhàis ann na chuireadh corp an dnine so co dìonach dhiongmhalta 's nach faigheadh an t-àileadh a b' fhaoine stigh; agus am beagan a bh' innte 'nuair a dhùineadh i, dbeoghail an corp a suas e. Bha e' chiste sin air a glasadh ann an cist' eile, agus 'na dhéigh sin ciste

luaidhe thar an iomlan. Mar so cha b' urrainn àileadh faotainn a stigh, agus cha robh e comasach do 'n choluinn grodadh.

Each.—Matà mo bheannachd oirbh! Siù nì nach do thuig mi riamh.

Cua.—Mar so, Eachainn, ma chuireas tu Ìm, no ola, no créis, no geir mu thimchioll nan uibhean tha cur á Tirithe do Ghlaschu, ruigidh iad co ùrar 's an oidhche thainig iad o 'n chirc, do bhrìgh gu bheil a' chréis a' cumail an àilidh o dhol a stigh troimh phòran nan uibhean.

Each.—An d' ràinig an corp an Fhraing?

Cua.—'Se rinn sin, agus 's ann ann a bha 'n tòrradh: cha d'fhuir aon rìgh a bha riabh san Fhraing tòrradh cosmhair ris. Bha 'chiste-bhàis do 'n chédar bhuan air a sgeadachadh le h-òr agus gach gné Ioinnearachd rìomhach. Bha 'n carbad air an robh an giùlan leth-cheud troidh air àirde, agus dà each dheug thar fhichead 'ga thar-ruing. Bha ceud-gu-leth-mìle saighdear fo armaibh a làthair, agus na ceudan mìle o gach cearn do 'n rìoghachd, uachdarain, naislean, morairean agus Cléir na tìre; 's na h-uile nì a's mó shaoileadh iad na chéile chuireadh urram air a' chòmhair.

Each.—'S cinnteach mi gur h-ann an sin a bhiodh an fheadil 's na cearcan 's na mulchagan càise; agus na buidile; bu shealladh e gun teagamh air am b' fhiach amharc, ach nan togadh e a cheann, air m' fhocal theicheadh an Rìgh, agus iomad aon eile maille ris. An amaideachd bhochd! Cha 'n eil anns na Frangaich ach sgaomairean, coilich-ghaoithe ghogaideach a thionndas le gach oiteig. 'S beag stà dhàsan a' ghloir dhiomhain shaoghalta sin, a' ghleadhraich amaideach.

Cua.—Tha thu ceart, Eachainn: ma tha mothuchadh aig a spiorad air na tha dol air aghaidh san t-saoghal so, 's faoin 'na bheachd bòilich an tòraidh mhóir so. 'Ciod e dhàsan a nis ged robh e air an t-saoghal uile chur fodha mar bu mhiann leis, mur eil 'anam tèarainte? ciod e dhàsan a nis na h-aibhnichean fola 'dhóirt e? na bailtean-móra a loisg, e, na banntraichean 's na dìlleachdain a rinn e chum glòir bhreugach mheallta an-t-saoghail so a chosnadh, mur 'eil a spiorad ann an glòir? Tha an tòrradh mòr so seachad—tha a chorp a ris an ùir; agus ia dòcha nach gluaisear e tuille gus an tig an latha air an éiginn do 'n mhòr 's clo 'n bheag, do 'n diol-déirce bhochd agus do rìghrean uaibhreach au talmhainn, eiridh agus freagairt do Dhia.

Each.—'S ann agaibh tha 'n fhìrinn; ach innsibh dhomh an d' thainig an cogadh Turcach gu crìch? Tubaist air na trusdair! 's mi-nadúrta na béisdean a' murt 's a' marbhadh a' chéile 's e an eunlaith Thurcach féin, cha 'n eil iad cosmhair ri eòin eile. 'S minic a chunnaic mi balachain a' cur currachd-oidheil air a' choileach-mhór, no beagan clàbair no puill air mullach a chinn, agus am prioba na sùl, tha h-uile h-aon do chàch an sàs ann, Cha chreid mi nach do chuir iad currachd no poll air ceann Mhehemet Ali, mun do leum na Turcaich eile mar a rinn iad 'na sgòrnan.

Cua.—Cha 'n eil ann féin ach duine dìorrasach iorghuilleach. Thairg iad dha tùs na cùise, a' cheart chùmhnaidh a tha e nis ge b' oil leis a' gabhail. Chaill e aon àite-làidir an déigh a chéile; thuit gach

caisteal agus daingneach a bh' aige, 's mu dheireadh an t-aon bu làidire dhiabh uile, *Acra* no *Acra*, a smuaintich e e nach b'urrainn airm agus luingis an t-saoghail mhóir a ghlacadh.

Each.—C'ait a' bheil Baile na h-acair sin?

Cua.—Baile *Acra* is ainm dha; ceann-bhaile na tìre 's ainmeala ann an eachdraidh an t-saoghail. Air an dara taobh do 'n dùthaich so tha *Palestine*, agus Loch-Thiberius, agus air an taobh eile abluinn iomraiteach Iordain agus beanntan ard ainmeil Ghilboa; agus 's ann san tìr so tha Sidon agus *Tyre*, far na chuir clann Israeil, fad ioma bliadhna cath an aghaidh nan Canaanach. 'S ann an so tha Galilee agus iomadh àit ainmeil ann am focal Dhó. A nis 'se *Acra* ceann-bhaile na dùthcha so; tha e ceithir fichead mìle bho Ierusalem. Tha 'n daingneach so ainmeil ann an eachdraidh. Ghlacadh i le Richard I., rìgh Shasunn o cheann ochd ceud bliadhna; ach dh' fhairtlich i air Bonaparte ann an ionnsuidh a thug e o cheann naoidh-bliadhna-deug agus còrr. Smuaintich Mehomet Ali o 'n sheas e an duine ainmeil sin nach b'urrainn cumhachd eile làmh-an-uachdar fhaotainn air. Tha *Acra* agus an dùthaich m'a thimchioll mifhallain le iomad seòrsa fiabhrais agus galair, agus enail thruagh d' a bheil muinntir an àite buailteach. Tha aona phlàigh ghrannda mhosach ann nach urrainn Sasunnaich a sheasamh idir; 's e sin lionnhoirachd nan deargannan; tha iad mar na weanbh-chuileagan air feasgar bog blàth samhraidh.

Each.—Ciod a thubhairt sibh—na deargannan?

Cua.—Seadh, Eachainn, am fac' thu h-aon riabh do 'n t-seòrsa? theagamh nach 'eil na biasdan leibideach air faotainn an rathaid do Thirithe.

Each.—Air ur n-athais, a Chuaireir; chunnaic mi iad agus theagamh gu'n d'f bairich mi iad; ach chuala mi mo sheanamhair ag ràdh gur cailleach a thainig do Thirithe á Muile, no àite ris an abair iad a' Mhorbhairne, thug ann iad: ach coma leam iad; gabhaibh air ur n-aghart—ciamar a ghlac iad Caisteal mór *Acra*?

Cua.—Mu àirde 'n fheasgair thainig na loingis a stigh do'n chala, agus thatruing iad suas mu choinneamh a' chaisteil 'nan dà shreith, an caisteal a' smùidcadh orra le ceithir-cheud-gu-leth gunna mór mar a bha iad a' dlùthachadh air. Dh' fhosgail na luingis, còrr a's fichead diubh do'n mheadachet bu mhò, an cliathaichean air an àite. Bha 'n t-sreith a b' fhaide mach a' tilgeadh an t-seòrsa pheileirean ris an canar *shells*, thairis air na luingis a b' fhaide 'stigh. Tha 'n seòrsa pheileirean so, no na plaoig iaruin so làn do stuth teinndeach, agus do pheileirean beaga, agus nithe sgriosail eile. Tha iad air an tilgeadh o ghunnacha-mòra tha anabharrach farsuing, a suas anns na speuraibh air dhoigh 's-gu'n tuit iad sa' cheart àite 's àill leòsan ris a' bheil iad an earbsa. Co luth 's a thuiteas iad, sgàinidh iad agus tha iad anabharrach sgriosail, millteach. A nis bha na luingis a b' fhaide mach 'gan tilgeadh so thairis air bàrr chrann na feadhach bu dlùithe air tìr; bha na plaoig iaruin so a' tuiteam sa' chaisteal agus a' sgàineadh am mearg nan Turcach agus 'gan sgrios gu h-oillteil.

Bha os ceann fichead long-chogaidh uile gu léir a' losgadh air a'

bhaile mhòr so. Bha dairireach o gach gunna air cliathaichean nan loingeas, air a losgadh na h-uile dà mhionaid. Faodaidh seòrsa do bharail a bhi agad air a' ghunnaireachd so 'nuair a dh' innceas mi dhuit gu'n do thilg aon long mhòr shasunnach, ceithir mìle, cóig coud agus ochd peileirean; agus eadh d'a réir.

Each.—Uhh ùhh! Cha seasadh Ealasaid-a'-Chuan no eilean Staffa féin ri sin gun tighin air caisteal a thogadh le cloich a's aol.

Cua.—'S duilich a ràdh cia fhad 's a sheasadh e, mur bhith gu'n do thuit a h-aon do na plaoisg iarainn dlùth do'n àite 'n robh am fùdar. Co luath 's a sgàin e, las am fùdar air aghart ceum air cheum, gus an d'ràinig e 'n tigh-taing far an robh iad 'ga ghleidheach. Ghrad las e suas agus smàid e 'n caisteal do na speuraibh, le dà-cheud-deug saigbdear a bha' dlùth do'n aite. Dhirich an toit 's an luathre dhorcha suas gu aird nan speur—bha 'n fhuaim na b'airde na aon tàirneanach a chualas riabh—chriothnaich am fonn 's an fhairge, mar gum biodh criththalanta mhòr ann. Stad an losgadh, bha crìoch air an obair, stroic an t-àite; agus an ceann trì no céithir a dh-uairean an déigh do'n cheud ghunna losgadh air, bha bratach bhuadhach Bhreatunn a' mnàsh san t-soirbheas thairis air ballacha briste Acra. Chaill na Turcaich mòran dhaoine, bha na sràidean a' ruith le fuil nam marbh, 'nan sìneadh 'nan cendan, cuid gun chinn, cuid gun chos, an t-aon sealladh a b'oillteala chunnas riabh. 'Se nì a's iongataiche nach do mharbhadh ach cóig-fir-fhichead air taobh nan loingeas, agus mu lethcheud air an leònach.

Each.—C'àite bheil *Ibrahim*, mac Mhehemit?

Cua.—'Nuair chualas iomradh air, bha e shuas am measg bheannatan Lebanon, le fìchead mìle fear fo armaibh: ach 's coma có dhiùbh, 's éigin da toirt thairis.

Each.—Tha sin cho math dha. Chì mi gu'n deachaidh 'n ceòl feadh na fìdhe air féin 's air'athair. Thuir sibhe so bho thoiseach a' chogaidh.

Cua.—Thubhairt: 's fhada o'n a chaidh binn na h-Eiphit amach, agus seasaidd i fìor. “ Bidh an Eiphit 'na rìoghachd suarach, bidh i suarach seach gach rìoghachd, agus cha'n sì i féin nì's nò am measg nan Cinneach.

Each.—Ach a Chuaireir rùnaich, coid a tha iad a' deanamh ann an China, an tìr o'bheil an tì a' teachd? An d'ràinig an cabhlach Sasumach?

Cua.—Ràinig, agus ghlac iad eilean luachmhor ris an canar *Shusan* no *Chusan*. Tha 'n t-eilean so deich-mìle. fìchead air fad agus cóig-mìle-deug air leud. Tha baile-mòr san eilean so cis an can iad dluth do chala no acarsaid ghasda. 'Nuair bha 'n loingeas againne a' dluthadh air tìr, bha uidheamachadh mòr do réir coslais a' dol air aghaidh am measg an t-sluaigh air an eilean, mòran do shaigbdearan ann an uidheam catha agus na loingeis chogaidh acasan taobh nan creag le'n cliathaichean fògailte chum éiridh oirnn a' cheud urchair a coisgeamaid. Cha chualas a leithid do stairich riann le drum-aichean agus inneil-tharraich eile. Rinn iad fochaid air a' cheannard shasunnach 'nuair a chuir e fios d'an ionnsaidh strìochdadh, nach

robh feum dhoibh seasamh a mach. Mu dheireadh leisgeadh air an àite, agus thòisich an cogadh; ach an ceann ochd mìosaidhean a dh' uine, theich na Chinesich chum nan cnoc, agus dh' fhàg iad am baile-mór an lannan nan Sasunnach. Chuireadh ant-arm air tìr, agus ghabh iad seilbh san eilean so ann an anam na ban-rìgh; agus tha bratach Bhrestunn a' snàmh san t-soirbheas, air barra-hhalla eilein Chusan, ris nach dealaich sinn, a réir coltais, an dà latha so.

Each.—Bh' ghlic a fhuaradh na Chinesich; 's fèarr teicheadh math na droch fbuireach. Cha' n' eil teagamh agam nach do theich iad gu math 's gu ro-mhath: 's luath am màs san teid an t-eagal, mar thuirte an sean-fhocal.

Cua.—Tha' n t'-eilean so, *Chusan*, air a chuartachadh le trì ceud eilean eile, cuid diubh mór, agus cuid diubh beag. Tha balla cloiche timchioll a' bhaile-mhóir so, deich-troidhe-fichead air àirde. Cha' n' eil teagamh againn nach e thug orra dol do'n eilean so gu lheil e dlùth do chanàl tha 'dol fad an rathaid gu *Pekin*, ceann-bhaile mór na tìre gu léir, baile anns a' lheil trì muillionan (3,000,000) do shìonagh, aig a' bheil balia cloiche mu thimchioll deich mìle air fad, agus tha trì-fichead-mìle acair (60,000) fhearainn fo thighean agus shràidean. Sin agad baile, Eachainn; agus mun tig an ath àireamh do'n Chuairear a mach, cha b' ioghnadh leam ged robh e ann an lannan an airm Bhreatainnach. Ma bhitheas, bidh naigheachd againn gun teagamh.

Each.—Mìle taing dhuibh! fhuair mi 'n dìngh na dh' fhgòhuas domh fad mìos; ach mun dealaich sinn, an urrainn sibh innse' dhomh ciod an eucail so tha air teachd am measg na spréidh ann an Sasunn.

Cua.—Tha nì ris an abair sinn an Eàrnach, agus ann an cuid adh' àiteachan, an *conach*. Tha air an àm mór phlàigh am measg cruith ann an Sasunn, agus 's euid a' s' miosa nìs, an Albainn, agus mar thrì mìle do Ghlaschu.

Each.—'Bheil beachd agaibh ciamar tha e 'ga thaisbeanadh féin; ciod a tha iad a' cleachdadh air a slon?

Cua.—Tha e 'toiseachadh le cop no cobhar mu'n bheal laigse san druim; tha'n sgòrnan air at san taobh a stigh, agus an teanga làn do ghuireanan beaga. Tha 'na dhéigh sin liunnachadh os ceann a' chrothain no an ladbair agus móran iongair a' tighin as. Mairidh so ma-dh-aoite fichcad latha. 'Se 'n dóigh a' tha iad a' gabhail am bitheantas leth-phuinn do *Epsom Salts* agus leth-unnsa do phronnasg ann an easaich bhlàth. Fóghuaidh so do'n mhart is mò, agus a leth so do spréidh òg. Tha cuid eile a' cleachdadh falm agus uisge. 'Se'n t-aon nì am beothach a chumail blath, pailteas cònlach, agus air uairibh brat aichur thairis orra, agus guleòir adh-easaich mheò bhlath gu tric a thoirt doibh. Tha eagal air móran an t-im ùr no am bainne tha tighin a stigh a ghabhail; agus chuala mi 'n dìngh féin gu'n robh an galar so cumanta 'm measg nam muc.

Each.—Tha mi coma, na trusdair; 's beag an call ged nach robh móran diùsan san tìr; ach mun fàg mi ur cuideachd, inusibh dhomh an d' fhuaradh am murtair Eirionnach amharbh an duine 'n la-roimhid air dhòigh co oibteil?

Cua.—Faodaidh tu a ràdh gu'n robh e oillteil gu dearbh, tighin

air a chùl 's gun fhocal eatorra, agus a spadadh le gèimhleig iarainn an cùl a 'chinn mar gu'n leaghadh tu mart-geamhraidh. Tha e air a ràdh gu'n do chuir iad romhpa an duine bochd a mhurtadh, agus gu'n do thilg iad crannchuir có a dheanadh e. Thuit an crann air fear *Doolan*. Theich e, ach tha iomradh an dingh gu'n d' fhuaras greim air.

Each.—A' bhrìnd! a' bhrùid! a' chonntrachd air na h-Eirionnaich, nach namhasach iad? cha mho orra duine a mhurt na cù air am biodh an cuthach. Ach c'ait an stad so? Nach h-amaideach, dall, gun tuigse na daoine móra tha air ceann na rìoghachd, a' fogradh nan Gàidheal thairis, 'g am fuadach do gach cearn do'n t-saoghal, na daoine ceanalta dìleas, a scheasachd còir agus laghama rìoghachd, agus a' toirt an all nam héisklean cealgach, sfaileach, a chionn mas fìor gu'n oibrich, iad nì's fèarr; iad a' tiglin thairis a h-Eirinn 'nam mìltean, gun duine dol air ais, a' toirt an arain agus a' chosnadh a lamhan nan daoine còire. Stadadh sìbhse, chithera latha fhathast 's an gabh iad an cothrom féin agus a thuigear nach seas caoraich-mhór a' Ghàidhealtachd, no Eirionnaich a' Ghàildachd, àite nan daoine tapaidh, cneasda foghainteach a b' éiginn tìr an òige fhàgail, agus dachaidh a shireadh ann a coillte fàs America, no am measg fàsaichean tioram loisgeach Australia.

Faodaidh samhla teachd ri àm,
Ach 's log an gaol, is faein an làmh
Slìochd nan trenmecha'n éighear dhibh,
San dàn cha chluinnear chaidh an cliu. }

TRÀTHAN NA GEALAICHE.

MÌOS-DEIRIDH A' GHEAMHRAIDH, 1841.

Solns làn air an 7^m là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air a' cheathramh-là-déug.

Solus ùr air an dara-là-fichead.

A' cheud cheireamh air an deicheamh là-fichead.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Iver; Grantown: H. M'Gillcray; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Ianis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer. And may be had of Schoolmasters, generally, throughout the Highlands.

CUAIRTEAR NAN GLEAN.

CEUD MHÌOS AN EARRAICH.

AN 12^a AIREAMH.] FEBRUARY 1, 1841. [PRÌS 6 SGILLEAN.

CONTENTS:—The Rocky Isle, an Allegory, page 265.—Chinese Proverbs, 271.—Highland Legend, Cattle Lifting, 273.—Highland Legend, Punishment of a Murderer, 277.—The Mariner's Compass, 279.—Dennis Doolan, apprehension of, 281.—Nawa, China, Egypt, America, Prince Edward's Island, Meeting of Parliament, 282.—Australia, Emigration to, 283.—Notices to Readers, 284.—Phases of the Moon, 284.

AN T-EILEAN CREAGACH

SGRULACHD AIRSON ÒIGRIDH NA GAIDHEALTACHD.

Aireamh II.

Ann an aisling na h-oidhche, chunnaic mi eilean creagach ag éiridh suas o mheadhon fairge bha fo bhoile le stòirm agus doinn-inn mhòr. An teis-mheadhon an eilein so bha beinn ard, chas chorrach, neula dorcha do ghnàth 'nan luidhe m'a mullach; agus a mach o fhìor bhàrr na beinne bha lasraichean dearga ag éiridh gu h-ard, le fuaim tairneanaich, agus le dealanach eagalach. Cha 'n fhàca mi riamh eilean bu neo-thaitniche air gach dòigh. Smuaintich mi nach robh e comasach do neach 'air bith a chòmlunnadh a ghabhail ann; ach air dhomh beachdachadh air gu dlùth, mhothuich mi mòran do dh-òigridh a' cleasachd 's a' mireag air tràigh bhàin a' chladaich. Cha do mhothuich mi a h-aon air bith 'nam measg a thainig gu aois ach bha an òigridh uile air an ais 's air an aghart, cuid diubh a' cruinneachadh shligean beaga; cuid diubh a' dol a mach an còmhail nan tonn a bha 'bualadh a' chladaich, agus a' ruith romhpa gu tìr; cuid a' ruith as déigh nam fàilinnan geala 's nan gilleacha-brìde bòidheach 's nan gilleacha-tràghad guanach, cuid a' cleasachd air aon dòigh, agus cuid air dhòigh eile.

Nis chuir so iongnas mór orm, an òigridh sin fhaicinn a' mireag 's a' cleasachd gu cridheil sunndach, agus a' bheinn mhór os an ceann a' dòrtadh a mach lasraichean oillteil, agus an tairneanach 's an dealanach ag iadhadh air dhòigh co eagalach mu a gnaillibh.

Air uairibh, gu dearbh, chunnaic mi iad a' clisgeadh—a' stad—ag amharc air a chéile—a' togail do gach fala-dhà, agus fiamh an eagail 'nan aodann; ach ann an tiota beag, ghrad thòisich iad a ris, agus bha iad ceart co sunndach chridheil 's a bha iad riamh.

Air dhomh bhi toirt so uile fa'near, chunnaic mi duine mór eireachdail a' seasamh 'nam measg; gnùis bu fhlatthaile no a h'òirdheirce cha 'n fhaca mi riabh; agus san àm cheudna bha e cho

ciùin, chàirdeil, shuairce 's nach robh sgàth no fiamh air a h-aon do na leanaban amharc 'na aodann, no a chainnt 's a chonaltradh a thoirt fa 'near.

“Mo chlann bheag,” chuala mi e 'g ràdh, “sgriosar gach aon agaibh ma dh' fhuirgheas sibh san eilean chreagach so: san àite bhoichd so cha do bhuannaich duine sonas seasmhach riabh, agus cha bhuannaich gu dìlinn. 'S e bàs ceann-criche gach faladha 's gach fearas-chuideachd tha 'nur measg. Luath no mall thig na lasraichean dearg ud agus an dealanach a nuas o mhullach na beinne, agus bheir iad sgrios agus bàs air gach aon a dh' fhanas san àite; agus gu teagamh air bith mur fàg sibh an t-eilean truagh so, 's mur tog sibh do 'r n-amaideachd ghòrach, sgriosar gach aon agaibh.”

Chinn an òigridh stòlda suidhichte; dh' amhairc iad air a chéile agus bheachdaich gach aon diubh air aghaidh an duine fhathast chaoimh a bha 'bruidhinn riutha: mhothuich iad gu'n robh gràdh agus tlus agus caoimhneas 'na ghnùis. Bheachdaich gach aon diubh air a' chuan, agus labhair iad r'a chéile, ag ràdh “c' àit an téid sinn? ciamar a gheibh sinn a chaoidh thairis air a' chuan mhór? snàmh cha 'n urra' dhuinn. Nach fèarr dhuinn dol air ar n-ais a chleasachd 's a chluiche gus an tig an t-àm dhuinn bàsachadh?”

Dh' amhairc an duine caomh orra, agus mar so labhair e. “Cha 'n urrainn duibh snàmh, agus cha tig an latha gheibh sibh á so le 'r saothair no le 'r n-ìunleachd féin—ach cha ruig sibh a leas fuir-each an so agus bàsachadh, oir fhuair mise dòigh dhuibh air dol as; leanaibh mise agus chì sibh ciamar.”

Threòruich e iad gu eilean ciùin sìochail, taobh eile 'n rùtha. Bha fè nan eun air an fhairge—na tonna beaga ri crònan tiamhaidh air an tràigh ghil—bha'n cala fàsach ciùin so làn do bhàtaichean beaga àillidh, ach cha ghiùlaineadh gach aon diubh ach aon neach air aon àm, agus bha stiùir air an deireadh agus falma-dair beag deas, aon seòl co geal ri ite na faoilinn; agus am bàrr a' chroinn bhligh, bha bratach dhearg a' snàmh sa' ghaoith, agus snaicheantas a' chroinn-cheusda, an obair ghréis, ri 'fhaicinn san oisinn a b' àirde.

'Nuair a chunnaic na leanaban na bàtaichean beaga bòrdheach, bha iad fo aighear mòr; ach thuirt an Duine riutha, “tha cuan mòr farsuing agus cunnartach agaibh r'a ghabhail anns na bàtaiche beaga sin; cha 'n eagal duibh ma ni sibh mar a dh' iarrar oirbh, leanaibh mo chomhairle-sa, agus an sin cha dean gaoth no cuan ur milleadh, giùlainidh iad sibh gu tèaruinte thar na tonnabh naibhreach, gu tìr àluinn, tìr far nach 'eil beinn loisgeach no dealanach lasrach, no creagan eagalach, no doinionn sgriosail; ach far a' bheil craobhan tarbhach tha 'giùlan meas luachmhor, buidhe abuich air bruachaibh nan aibhnichean ciùin. Tha na craobhan sin do ghnàth uaine 's an duilleach do ghnàth ùrar àillidh; tha na craobhan so a' toirt toraidh uapa gach uile mhìos; agus tha eadhon duilleach nan craobh chum leighis. San tìr so tha do ghnàth solus aoibhinn

agus ait—ann an sin tha òigridh a fhuair thairis air a' chuan—tha mòran do mhuinntir aosda co sona 's a b' urrainn do mhiann an anma iarraidh—anns an tìr so tha cuid d' ar pàrantabh a chaidh thairis, cuid d' ar bràithrean agus d' ar peathraichean cuid d' ar co' aoisean gaolach—agus an sin tha mise do ghnàth chum faire thairis oirbh, chum ur dìon 's ur gleidheadh."

An sin bha 'n oigridh uile deònach air dol a stigh do na bàtaichean—bha esan a' cuideachadh leò; chuir e aon an déigh a chèile dhiubh a stigh, agus thug e dhoibh mar earail, Nach robh iad ri amharc air an ais air an eilean chreagach a bha iad a' fàgail, ach gu 'n imreadh iad a bhi do ghnàth a' cumail an sùl air an tìr do'n robh iad a' dol. "'S éigin duibh" ars' esan, "na sligean 's na dearcan fiadhaich a bha sibh a' cruinneachadh, 's éigin am fàgail gu léir as ur déigh, oir nam feuchadh sibh an giùlan leibh dh' éireadh triodfhortan a thaobh-eigin duibh." 'Nuair a chuala cuid do na pàisdean so, dh' fhalbh iad, phill iad 'ionnsuidh an àite 'm b' àbhaist doibh a bhi ri cleasachd agus ri fala-dhà, agus chuir iad rompa gun an t-eilean creagach fhàgail. Bha cuid eile do na pàisdean a dh' fheuch na sligean a chleith agus fhalach, agus an sin leum iad a stigh do na bàtaichean, a' leigeil orra gu 'n d' fhàg iad na sligean as an déigh.

'Nuair chaidh càch a stigh do na bàtaichean thug e dhoibh bocsa beag ceithir-oisneach anns an robh compaid. "Leigidh so ris duibh do ghnàth ars' esan "an t-shlighe air an còir dhuibh stiùradh. 'S éigin duibh mise 'leantainn, agus chum so theid mi roimhibh air a' chuan; ach 'nuair thig an dorchadas oirbh, no an ceò dòmhail, agus nach urrainn duibh mise fhaicinn, no mo gabhail a thoirt fa' near, cha 'n eil agaibh ach amharc air a' chompaids, agus seòlaidh an tarunn-art duibh an t-shlighe air a' bheil mise 'siubhal: ma leanas sibhse mi cha 'n eagal duibh." Thug e dhoibh, mar an ceudna inneal-ciùil a rinn fonn monmhurach, ciùin, tiambaidh 'nuair a shéid iad e, ribheid bhinn. "'S éigin duibh," ars' esan, "fonn a thogail air an ribheid so 'nuair a bhios fè ann air chor's nach urrainn duibh dol air ur n-aghaidh, no 'nuair a tha 'n doinionn atmhòr a' séideadh, agus an impis ur slugadh suas." Thug e dhoibh mar an ceudna, aran agus uisge, na dh' fhóghnadh air son iomad là ri teachd.

Chunnaic mi nis an cabhlach beag àluinn a' togail a mach o thìr—na siùil gheala ghlan air an togail, agus iad uile a' leantuin ann an uisge-stiùraidh na geòla air an robh an urra chaomh, uasal, ard air an robh iad a' deanamh an gabhail. Dh' amhairc mi a rithist, agus bha iad a nis cuid diubh a' dealachadh o chèile. Bha trì no ceithir do bhàtaichean dlùth—a' leantuin eithear a' cheanntaird—'na dhéigh sin, astar farsuing anns nach robh aona bhàta—agus an sin a h-aon an sud 's an so, agus cuid mar gum biodh iad gu tur air seacharan, agus a' tréigsinn na slighe air an d' iarradh orra imeachd.

Dhlùth-bheachdaich mi air so, agus mhothaich mi gu robh iomad

ni a tharruing gu taobh iad, agus a mbeall iad chum an t-shlighe-cheart fhàgail.

Bhá aon fhear a dh' amhairc as a dhéigh tiota beag an déigh dha an eladach fhàgail. Chunnaic e a chompanaich bheaga a' mireag air an tràigh, chual' e an gairieich, agus co luath 's a dh' amhairc e a rithist air a' chuan a bha roimhe bha e dubh dorcha eagalach, air at, ar leis 'na bheannta 's 'na chruachan. Air ball dhi-chuimhnich e a' bheinn loisgeach, agus an tàirneanach eagalach agus an dealanach, agus àilleachd na tìre bha roimhe, agus gach sòlas a ghealladh dha—Bha e 'na bhreislich—bha 'chridhe 'na dhéigh—bu mhiannach leis pilleadh; thilg e bhuaith e 'n ailm, 's cha do ghabh e umbail do 'n chompaids no do na siùil, dheoghaill an sruth air falbh am bàta san robh e, ràinig i buinne coimheach bras, chunnaic mi aona mhuir mhór bhàsmhor ag éiridh m'a timchioll, agus am prioba na sùil, bhà esan agus ise air an tilgeadh air na creagan eagalach air na spealgadh am bàta, agus na chailleadh esan a bha innte.

Mhothuich mi do dhà bhàt' eile bha dol fad air seacharan; bhà farpais fheargach eatorra so, an dara h-aon a' strìgh gu bhi aithriseach air an aon eile—bha trod a's droch caint eatorra—cha robh sùil aca air bàta a' cheanntaird, ni mò air a' chompaids; agus mar so chaidh iad fad air seacharan.

Mhothuich mi bàt' eile 'gabhail gu tur air falbh o'n t-shlighe-cheart; agus thuig mi gu 'n do thachair so a chionn gu 'n robh am balachan bochd amaideach a bha innte a' cleasachd leis na sligean agus na dearcas a thug e leis o'n eilean agus a cheil e. Rinn e dearmad air an stiùir agus air na siùil, agus mar so chaidh e as an rathad. Mo thruaighe! Nam biodh e air comhairle 'ghabhail be shona bhitheadh e; ach am feadh 's a bha e mar so a' cùntas nan sligean, bhuail am bàta air sgeir fòshàile agus chaidh i ann an tiota fodha.

Bheachdaich mi nis air na bàtaichean a bha 'leantainn a cheanntaird, agus chunnaic mi nithe chuir iongatas mór orm. Air uairibh thigeadh dorchadas mar mheadhon-oidheche mu thimchioll aon do na bàtaichean. Bha esan a bha innte 'feuchainn seannachas a chumail suas riusan a bha sna bàtaichean eile, agus thug so misneachd mhór dha; air uairibh eile cha robh guth r'a chluinntinn, bha 'n dorchadas bu duibhe 's bu tiuighe mu 'n cuairt di, agus cha robh fios aige-san a bha innte ciod air an deanadh e a ghabhail. Ach a dh' aindeoin so rinn e mar a dh' iarradh air; dh' amhairc e air a' chompaids, agus thigeadh gath-solais air an taruinn-airt a leigeadh ris da ciomar a stiùradh e; agus an sin ghabhadh e an t-inneal-ciùil 'na làimh, thogadh e fonn tosal, ciùin, tiamhaidh, ach anabharach milis, agus 'air ball dhùisgeadh misneach 'na anam, thogadh a spiorad 's cha robh eagal air ni's mò. An ceann ùine bhig dh' fhalbhadh an dorchadas, thigeadh solas aghmhor àlainn m'a thimchioll; agus air uairibh ar leis gum bu léir dha cruth a' eadaraid glràdhaich a bha e a' leantainn, agus eadhon cladach sìochail na dùthcha shona, bheannaiche, do'n robh e a' siubhal.

Bheachdaich mi bàta beag eile, agus ar leam nach robh deò shoirbheis aice, an seòl geal crochta ris a' chrann, i air a h-udal suas 's a sìos air aghaidh nan tonn, am feadh a bha feadhain eile 'gabhail seachad oirre, an siùil làn, 's an oiteag mar a b' àill leo, ach cha robh ise 'gluasad eirleach air a h-aghaidh : cha robh eadhon a' bhratach dhearg féin le suaicheantas a' chroinn-cheusda r'a fhaicinn. A nis mhothuich mi a thaobh a' bhàta so, fhad 's a bha 'm balachan a bha innte ri fearas-chuideachd, nach d' thainig uiread agus aon oiteag 'ghaoithe ; ach co luath 's a thog e 'inneal-ciùil, agus a chluich e gu dùrachdach air, an sin chithinn a' bhratach a' snàmh a mach o mhullach a' chroinn, an seòl geal ag at le soirbheas, agus chluinnteadh an tiota srann na geola a' gabhail gu sunndach air a h-aghaidh, a' siubhal le fonn troi' n fhairge.

Bheachdaich mi ni eile chuir iongatas orm ; Na bàtaichean a b' fhaide air an aghaidh bha coltas na fairge air uairibh dubh dorchaduaichni, làn ogluidheachd. Thogadh na tonnan mòra an cinn gheala, a' maoigheadh am bàta beag a shlugadh nan gabhadh i air a h-aghaidh. An sin dh' amhairceadh an seòladair òg air a' chompaied dhilis, agus thuigeadh e nach robh fàth eagail, gum b'e a dhleasdanas gabhail air aghaidh gun sgàth 's na mill gheala mhòra chur gu dùlan. Bu mhath dhàsan gu 'n robh aige oridhe misneachail, agus lànfh eòlach gu stiùradh gu ceart tèaruimte romhpa ; ach so ni a chuir ioghnadh orm, co luath 's a ruigeadh e an t-àite san robh am buinne eagalach gu 'n do shìn air an fhairge, agus chaidh a' gheola bheag roimhepe gun chunnart gun eagal ; thainig, mar gum b' ann, sruth ùr agus soirbheas deas a ghiùlain air a h-aghaidh i ni bu luaithe na rinn i air am air bith. Ach, mo thruaighe ! dhoibhsan an àite amharc air a' chompaied a dh' fheuch slighe ùr a chuireadh a mach dhoibh féin, an dòchas gum b' urrainn doibh am buinne so a sheachnadh, agus bealach ciùin sìochail fhaicinn doibh féin ! Dh' fheuch cuid diubh so a dheanamh, ach ma dh' fheuch dhiùghail iad air a shon. Ni eile chuir iongatas orm, nach luaithe rachadh am bàta air seacharan, na leanadh bàt' eile air a déigh, agus do na h-uile h-aon diubh innte 's iad so air am bu chinntiche 'n d' thainig sgrios.

Agus a nis bheachdaich mi air trì no ceithir do bhàtaichean a dhlùth-lean r'a chéile o thoiseach. Bha gaoth ciùin sheasmhach aon so o'n thog iad a mach o thìr. Cha do cheinnich buinne eagalach air bith iad. Bheachdaich mi orra gu dlùth, agus thuig mi gum bu chlann an aon teaghlaich iad ; agus fad an turais gu léir gu robh iad a' cuideachadh, a' còmhadh agus a' comhairleachadh a chéile ; agus thug mi fa' near ma thachair tuiteamas air bith do dh-aon aca, lochd no beud air bith, gu'n do stad iad a chuideachadh an fhir sin ; agus an àite so a chur moille sam bith orra, gur h-ann is mò a bhuadhaich iad—chaidh iad air an aghaidh le barrachd manich agus barrachd luais.

Bha nis déigh mhór orm ceann-criche na cùis fhaicinn—agus chum so bheachdaich mi gu dlùth air na bàtaichean a bha air thoiseach. Thug mi fa' near gu'n d' thainig na h-uile h-aon diubh

stigh do bhuinne dorch, doinnionach, eagalach, a bha mar chrìos ceithir thimchioll na tìre do'n robh iad a' dol, agus nach b' urrainnear a sheachnadh le h-aon seach aon. Bha am buinne so ni bu duibhe, ui bu duirche agus ui bu blruailleannaiche do dh-aona chuid diubh na do chuid eile; ach bha e duaichni dorcha dhoibh uile; agus mhothuich mi co luath 's a ràinig iad am buinne so gum b' éiginn doibh uile dealachadh o chéile—seadh eadhon iadsan a bha 'seòladh le chéile bho'n a dh' fhàg iad tìr, b' éiginn doibh an so dealachadh, agus a h-uile h-aon air a shon féin, gabhail troi'n bhuinne mar a b' fhearr a b' urrainn e, gun chompanach air bith maille ris. Mhothuich mi gur h-iadsan a ràinig am buinne le siùil làn, a chùim an sùil gu seasnach air a' chompaids, a sheinn gu tric air an inneil-chiùil, a dh' ith aran a' mhaighstir agus a rinn an gabhail air, a bheachdaich air mar an renn-iùil do ghnàth, gur h-iadsan a fhuair troi'n bhuinne ni b' usa agus ni bu luaithe na càch: ach thug mi fa 'near gu robh am maighstir dlùth dhoibh uile air an àm so. 'Nuair bu duibhe an oidhche 's a b' atmhoire na tonnan, bha e ni bu dlùithe dhoibh na air aon àm o'n thog iad a mach o thìr; agus bha a ghnùis chairdeil féin a' dealradh orra.

Ach cha robh am buinne so leathann—cha b' fhada bha iad a' dol troimhe, agus bha solus dealrach taobh thall deth; agus co lunth 's a bha iad troimhe, ràinig iad a thiota an cala ait air an robh am miann. 'S gann a bha iad troi 'n bhuinne dhorcha na chual' iad an ceòl bu taitniche—buidheann mhór do leanaban sona—pàrantan a chaidh rompa—càirdean dileas do'n d' thug iad gaol—daoine naomh air an cual' iad o chionn fhada iomradh. Bha iad so uile air a' chladach ait, a' feitheamh gu fàilte chur orra. 'Nam measg sin bha bithean a' gluasad, nach fac' iad riabh an leithid le'n sùilibh roimhe sin. Bha iadsan mar an ceudna a' feitheamh riutha air tràigh a' chladaich, agus chuir iadsan mar an ceudna fàilt orra le gairdeachas agus òrain spioradail, agus threòruich iad so iad le subhachas do phàilliun glòrmhor Rìgh na tròcair; agus an sin chunnaic iad 'na shuidhe air ard-chathair rìoghail le coron glòrmhor air a cheann, a' cheart neach àghmhor, caomh agus tròcaireach, a dh' amhairc orra le caoimhneas agus gràdh mar bha iad a' mireadh air tràigh an eilein chreagaich a bha nis fada fada air falbh; chual' iad a rithist guth an Tì a dh' iarr orra teicheadh o'n bheinn loisgich—chunnaic iad esan a rithist a thuirt riutha, "leanaibh mise," a thug dhoibh solus san dorchadas, a chuidich leò latha na fè, nach do dhìbir iad an àm na stoirm, a' ghiléidh iad 's a threòruich iad ro'n chuan mhòr, ro'n bhuinne bhras, a ghabh a nis a stigh iad do shuaimhneas slorruidh.

A nis mo leanabh a tha 'leughadh an sgeòil so, innis domh.

1. Co iad a' chlann ghòrach tha 'mireag 's a' cleasachd air tràigh an eilein chreagaich?

Clann nan daoine tha air am breith san t-shaoghal pheacach so.

2. Ciod tha air a chiallachadh leis a' bheinn loisgich, agus an tàirneanach 's an dealanach?

Tha fearg Dhé, do ghnàth a' losgadh an aghaidh pheacach.

3. Cò e thug rabhadh do na leanaban amaideach?

An Tighearn Iosa Chrìosd a tha le 'fhocal agus le 'sheirbhisich a' gairm orra teicheadh 'o'n fheirg a tha 'teachd.

4. Ciod iad na bàtaichean a bha air an uidheamachadh air an son?

Tha àirc Eaglais Chrìosd do'm bheil iad a' faotainn a steach nam baisteadh.

5. Ciod i a' chompaisd, agus na h-inneil-chiùil agus an t-aran agus an t-ùisge?

Focal Dhé—ùrnuigh—na sacramaidean agus uile shochairan Dhé d'a Eaglais.

6. Ciod i a' ghaoth chiùin a dhùisg an t-inneal-chiùil?

Tha gràs Spiorad Dhé a gheall e do'n Eaglais, agus a tha ri faotainn le ùrnuigh agus uile mheadhona gràis.

7. Ciod tha air an ciallachadh leis na h-ionadabh dorcha agus na h-àiteachan fèitheil?

Tha buaireannan agus cunnairt a' Chrìosduidh.

8. Ciod tha air a chiallachadh leis na tonnabh eagalach a bha romh na bàtaichean 's a' bagradh am milleadh?

Tha cunnartan, agus am féin-àicheadh is éiginn do 'n droing sin a chleachdadh a tha 'leantainn Chrìosd.

9. Ciod tha air a chiallachadh leis a' Bhàta chaidh air seacharan agus a chailleadh?

Tha iadsan a theid gu taobh o leantainn Chrìosd air eagal nan cunnart tha romhpa.

10. Co iad a' bhuidhionn a bha dìleas agus a chuidich a chéile?

Teaghlach cràbbach gu dùrachdach a' deanamb seirbhis do Dhia.

11. Ciod è am buinne eagalach a bha 'cuartachadh na tìre do'n robh iad a' dol, agus tre'n imir do gach aon dol?—Tha am bàs.

12. Cò iad a fhuair troimhe gu furasda?

Iadsan bu naomba 's a b' ùmhaile do Dhia.

13. Cò è bha maille riutha troi 'n bhuinne?

Tha an Tighearn Iosa Chrìosd le a làthaireachd ghràsmlhor.

14. Ciod an gealladh a thug e seachad do thaobh so?

“Nuair theid thu tre nan uisgeachan bithidh mise maille riut—'S mise 'n aiseirigh agus a' bheatha—an tì a chreideas annamsa, cha bhàsaich e a chaoidh.”

15. Ciod an tìr d' am bheil a luchd-leammbuinn a' triall?

Tìr na sìth—Pàras nèimh—innis ghlòrmhor nam flath.

GNÀTH-FHOCAL ANN AN CHINA.

Thachair na Sean-fhocal a leanas oirnn, ann an leabhar a chuir-eadh a mach le duine foghlumte a chaith mòran d'a ùine anns a chearn iomallaich agus iongantaich sin do 'n t-shaoghal ri 'n canar China. Tha gach cailleach san dùthaich eòlach air ainm na h-im-pireachd mlioir so, agus mòran diubh fiosrach gur h-ann as a sin a tha 'n stuth air a' bheil iad co déigheil, an *Tea*, a' tighin; fiosrach mar an ceudna, ged a dh'òlas i féin an *Tea* as a' mheadar, gur h-

ann as a sin a tha na seithichean-tea is rìomhaiche 's is fearr a' tighin. Ach nì's faide na so cha 'n eil mòran eòlais aig ar luchd-dùthcha am bitheantas air China.

Tha 'n rìoghachd so aig taobh eile an t-shaoghail, agus tha a luchd-àitich ro-dhoichiollach ri coigrich; cha 'n eil tlachd air bith aca do dhaoine bho àiteachan eile bhi tighin a ghabhail seallaidh orra, mar tha na Sasannaich a' deanamh gach samhradh air a' Ghàidhealtachd, agus cha 'n eil a chridhe aig coigreach a shròn a leigeil ris san dùthaich, mur bi cead aige bho 'n ard-Impire, cead nach 'eil idir furasda fhaotainn.

Cha 'n eil sinn aig an àm a' dol a ràdhainn a bheag mu thimchioll na dùthcha so. Ma bhitheas sinn air ar caomhadh thengamh gu 'n innis sinn beagan do luchd-leughaidh a' Chuairteir m'a déibhinn; oir is nì nàdurra gum biodh gach aon deònach air forghais fhaotainn m'a timchioll an uair a tha cogadh a' dol air aghaidh eadar i féin agus Breatunn. 'Se na theireamaid an trasa gu bheil China 'na rìoghachd no 'na h-impireachd ro-fharsuing, agus ro-chumhachdach, gu 'bheil a slagh mu trì ceud muillion (300,000,000) ann an àireamh, gu bheil iad o chionn linn-tean air an druidealh a mach o 'bheag a chompanas ri 'n coimhearsanaich féin san aird-an-Ear, agus nach robh riabh a bheag do chonaltradh aca ri muinntir na h-aird-an-Iar, an taobh a muigh do bheagan reic agus eanpaich. Uaithe so chithear ge b'e gliocas no eòlas a th' aca, gur h-ann 'nam measg féin a chinn e; agus tha e da rìreadh iongantach oia cosmhail a tha an dà chuid an gnàth-fhocail 's na h-òrain air a' bheil sinn uile eòlach 'nar dùthaich féin. Tha iad a bhi co cosmhail ri chèile a' dearbhadh dhuinn gun d' rinn Dia air tùs de aon fhuil uile chinnidh dhaoine; agus ciod air bith dath an aodainn, biodh e dubh no geal no buidhe, (mar tha na daoine mu'm bheil sinn a' sgrìobhadh) ciod air bith an àite-còmhnuidh, cia dhiùbh 's ann an Ear no 'n Iar, Tuath no Deas, c' ait air bith a' bheil iad air an càramh, cia dhiùbh tha iad teth no fuar, fliuch no tioram, gidheadh gu bheil iad a thaobh na h-ian-tion ro-chosmhail r'a chèile. O! b' fhèarr gu 'n tigeadh an t-am sam bitheadh iad uile le aon inntinn agus aon rùn ag iarraidh na slàinte a thainig a mach á Sion!

GNÀTH-FHOCAIL.

1. "Ma dh' fhàgas tu 'n fhreumh, cinnidh am fear." Tha so a' comhairleachadh obair bhuileach a dheanamh de na nì thu, gu sònruichte a thaobh droch rùintean agus droch cleachdaidhean do chridhe.

2. "Cluinnear an cagar cóig mìle' air falbh." 'Se sin, tha cluasan aig na ballachan, agus bu chòir dha so a thoirt air daoine an teungannan a chumail fo amachd.

3. "Cha luidh an t-eun ach air aona ghéig—cha 'n òl an luchdach a leòir as an abhuinn a's mò." 'Se sin tha nì's leòir co math-rí féisd—na bi 'g iarraidh tuille 's a' chòir.

4. "Cladhaich an tobar mun tig an pathadh; cuimhnich do bhreacan san latha mhath." 'Se sin biodh do lath ullambaichte airson cruaidhchais.

5. "Sguab an sneachd o d' dhorus féin, an àite bhi 'g amharc air an lia-reotha tha air tigh do choimhearsnaich." 'Se sin thoir an t-àit a d' àit féin an àite bhi 'sealltainn air an sùimean a tha 'n sùil do bhràthar.

6. "Dh' fhóghnadh e nam biodh neach co cruaidh air féin 'sa tha e air daoine eile, co caomhneil ri daoine eile 's a tha e ris féin." 'Se sin Dean ri daoine eile mar bu mhaith leat daoine eile dhean-amh riutsa.

7. "Tha soirbheachadh 'na bheannachd do 'n ghlic; 'na mhallachd do 'n amadan."

8. "Is léir do 'n fhear a tha 'g amharc tuille na' do 'n fhear a tha 'cluiche."

9. "Se meas an nì is fearr,
'Na dhéigh sin tha 'bhi mealtainn gràidh:
Tha e dona bhi fo fhuath,
Ach fad nì's miosa bhi fo thair."

10. "Cha seall fear nam bòtuinnean air fear nam brògan." Mar an t-èran, "Cha taobh i ri fear bhrògan 's fear bhòtuinnean cha bhuadhaich."

11. "Nuair bhios an cabar-droma crotach bidh an taobhan far."

12. "Nuair a gheibh thu aon, iarraidh tu a dhà." "Cò aig a' bheil gu leòir?"

13. "Cha mhair am fear ach car aon ràidh,
Cha mhair an duine ach car aon àit."

14. "Tha 'n t-iasg an doimhneachd a' chuain,
Tha 'n iolair 'n àird nan speur;
Ruigidh dubhan iasg a' chuin,
Ruigidh saighead eun nan speur;
Ach cridhe neach ge dlù cha 'n fhaic thu."

15. "Ged is goirid beatha 'n duine,
Ged nach ruig i chaoidh gu ciad;
'S co mór a chùram agus 'umhail,
'S ged bu le-san mìle bliadhna."

16. "'S dona 'n combarr' air seann duine codal,
'S dona 'n combarr' air òigridh caithris."

17. "Cha chluinnear gnìomh math thar an stairsnich
Chluinnear droch-gnìomh fad air astar."

18. "Nuair tha 'n duine 'n samhchair,
Cha dean e cràbhadh 's cha loig e tùis;
Ach 'nuair thig fatha 'n ghàbhaidh,
Theid e gu làr air a dhà ghluin."

Dìreach mar an t-òran Gàidhealach :
 “ Ge labhar *Bogaloireag* an diugh air tìr,
 Bu dìbli e 'n dé air muir :
 B' ùmhal cràbbach e 'n dé
 Do 'n fhear do nach géill e'n diugh.”

19. “ Mar a chumas an t-nisge e féin ris an t-shoitheach, cumaidh duine glic e féin ris an t-shuidheachadh sam bì e.”

20. Fuodaidh mearachdan aon là,
 Do chur ré beatha fo phràmh.”

21. “ Cha bhi esan tha 'ruagadh an fhéidh a' sealltainn an déigh na maighiche.”

22. “ 'Nuair a thuiteas a' chraobh, teichidh an sgàil.” 'Nuair a dh' fhalbhas do chumbachd, falbhaidh do luchd-miodail.

23. “ Is fearr a thig beairteas an déigh bochduinn na bochduinn an déigh beairteis.”

24. “ Cha 'n urrainn na dée fein còmhnaidh a dheanamh ris-san a leigeas seachad a chothrom agus 'àm.”

25. “ Dean snàmh le aon chois air a' ghrunnd.”
 Is fhèarr a bhi cinnteach na bhi caillteach.

26. “ Tha briathran milis mar nimh, tha briathran searbh ro mhaith.” Miodal agus achmhasan.

27. “ Cha toir thu dà chraicionn bhàrr anaona mhairt.”—Cha toir thu na brigsean bhàrr a' Ghàidheil; cha toir thu bho neach air bith an nì nach 'eil aige, ciod air bith cho cruaidh 's a bhitheas tu.

28. “ An nì nach dùraichd thu a chlàrsuinn,
 Gu tìg dilinn na gabh lànfh ann.”

29. “ Cha bhi neamhnuid dealrach gun snaigheadh, no duine coimhlionta gun dol troimh chruaidh-chàs.”

30. “ C' àit am faic leanabh gràdh a phàrant? 'Na theagasg dha bhi saothreachail fein-àicheil.”

31. “ Bhuidhinn e cat, ach chaill e mart.”—'Se sin, chaidh e gu lagh agus bhuidhinn e 'ohùis.

32. “ Tha gach aon cosmhuil r'a chéile thaobh nàduir, ach tha foghlum a' deanamh mòran eadar-dhealachaidh 'nan cor.”

Tha an 'so beagan do na gnàth-fhocail a tha cleachdta 'm measg muinntir China. Tha cuid diubh is math is fiach an aithris airson an gliocais, agus cuid eile tha toillteannach air aire airson co coltach 's a tha iad ris na sean-fhocail a bha cleachdta 'nar measg féin.

Cuiridh sinn a nis a sìos rann no dha do dh-òran a sgrìobhadh le fear san dùthaich chéin so. Bha e a' caoidh a leannain, agus a' cur as a leith an uair a bha i bochd, agus ann an cunnart, gu 'n robh i ro-mhùirneach uime; ach an uair a chaochail sruth agus a dh' fhàs i beairteach cumbachdach, gu 'n d' rinn i mar a dheanadh

iomad guanag 'nar measg féin, a màladh a thogail 's a cùlaobh a thionndadh ris. Cha chuala sinn cia dhiùbh a bhà no nach robh an fhàistineachd a tha e a' deanamh san rann mu dheireadh fìor. Cia dhiùbh a thainig no nach d' thainig ise 'ga iarraidh, ach 's ann mar so a bha e a' caoidh, dìreach mar is minic a chuala sinn luchd nan òran againn féin a' cur an céill am bròin :

Tha 'n gleannan uaine caol na fàsaich,
 Gach nì, nis sàmhchail, sìothchail caoin ;
 Ach ghrad thain' oidhche stoirm ro ghàbhaidh,
 Clacha-meallain, nise 's gaioth,
 'Nuair bha deuchainnean 'g ad chuartach'
 Bha do ghaol ro dhileas dlù ;
 Ach le sàimh ghrad dh' fhàs thu uaibhreach
 'S dh' fhuadaich thu mi o do ghnùis.
 'S gann dh' fhainghear leat anail na h-osaig
 Tha sìubhal gu sèimh air an raon ;
 Ach tha gaiothan a's beithir 'na feochan,
 Feuch ! doinionn is namhasaich' gaoir.
 'Nuair bha thu an triobluid 's an cruaidh-chàs
 Theich thu 'n sin gu luath gu m' sgàil ;
 'Nuair a fhuair thu sìth agus suaimhneas,
 Chuir thu bhunait mi an sin le mór-thàir.
 Ach caochlaidh féith mbealltach do dhòchais,
 Thig doinionn ort fathast o'n ghleann,
 'Sgathas sìos gach aon lus an air bhóidhchead,
 A lùbas gach geug agus crann.
 Sin nì thu caoidh a's iarraidh dhiombain
 Air gaol an fhir ri 'n d' chuir thu cùl,
 Gaol an fhir d' an d' thug thu dìmeas,
 Le d' mhi-dhìlseachd 's le d' mhi-chliù.

G.

CREACH EADAR FHINEACHA GAIDHEALACH.

O cheann còrr agus seachd fichead bliadhna air ais, chaidh buidheann do chloinn Chamroin do Raineach, agus thog iad creach air fearann thighearna Shrùthain, agus ghiùlain iad leo gach mart agus each, a bha air baile sònruichte 'na òighreachd. Anns a' mbaile ann an uair a fhuaradh a mach gu'n do thogadh creach co mòr, chaidh Rob Bàn, mac an tuathanaich air an d' rinneadh an réubainn, air tòir chloinn Chamroin, a thug an spréidh air falbh. Bha Rob Bàn do chloinn Donnuchaidh, agus glè chairdeach do'n uachdaran. Ged nach robh ann ach òganach nach d' ràinig a làn-neart, gidheadh ghlac e a chlaidheamh, agus a thargaid, agus thog e mach an déigh luchd na creiche. Rug e orra air mullach beinne a ta eadar Raineach agus Lochabar, labhair e ri ceannard na buidhne agus dh' iarr e air spreidh 'athar a thoirt da gu h-ealamh

air aia! Dhiùltadh sin a dheanamh, le tàir air galega, agus mis-
neach an òganaich! An uair a chunnaic ceann sin, ghlaodh a ri
ceannard nan Camronach, "Thig an so, fhuir mo chridhe, agus
biodh fios againn co e an fear as fhearr dhian." Air da a bhi
'na mì neo-urramach, a dhiùltadh, chaidh an Camronach air leth, a
'luchd-leanmhuinn, dh' àitha e dhoibh gu'n làimh, a ghabhail an
tuasaid, agus gun bhuntainn gu cruaidh ris a' ghaisgeach òg, ged
a bheireadh e a' bhuaidh a mach air-san. Rò dìne, bha diàn-
chomhrag eatorra, bha na claidhean 'gan iomairt gu lùth-chleasach
air gach taobh, bha na fir maraon ealanta, elia, agus cruadalach,
ach bha e soirbh ri fhaicinn nach robh Rob Bàn comusach air
seasamh fad an aghaidh trom-bhuillan na t-seann laùich! Dh'
fhàilnich a neart, agus bha e dìreach chum e fein a' thoirt suas
do'n Chamronach, an uair a fhuair e cothrom air gaisge a dhean-
amh, a chuir crìoch urramach air an tuasaid. Sheas e air tolmán
beag, trid an d' fhuair e beagan os ceann a nàmhaid, agus le 'uile
neart bhuaill e beum air a' Chamronach, a chuir 'na shìneadh e air
an làr! Air do'n bhuidhinn so fhaicinn, las an coimich, dhùisg
aileag an cléibh le tàmailt agus àrdan, agus chuireadh iad as do'n
òganach air ball, mur b'e gu'n tug iad an sìre nach robh an ceann-
ard aca marbh, agus air an nobhar sin, chaidh iad aile an inn-
tinn air-san a leònadh, dh' fheuchainn an gabhadh mi air' bi dean-
amh air a shon! An uair a bha iad uile a' cròthadh mu thiom-
chioll a' Chamronaich, thug Rob Bàn caochan beag air a bha ri
thaobh, chum a chreuchdan toptlad, agus air da a bhi 'ga chrom-
adh fein sìos gu ruigheachd air an uisge, thomh fear do na Cam-
ronaich gunna ri 'cheann, ach chumadh e a loagadh air, le compan-
ach eile, a thubhairt gum b' fhearr doibh dèil a chur ann an
diòghaltas a dheanamh gus am faiceadh iad an ba bheò dhàsan a
thuit! Bha iad uile leigte ri so a dheanamh, ach rug iad air
Rob Bàn, agus thug iad leo e fein, agus an duine a leònadh, dh'
ionnsuidh bothain a bha goirid o làimh, agus chuir iad Rob 'na
shuidhe air fòid uaine ann an ceann shuas a' bhothain, gus am
faiceadh iad ciod a dh' eireadh d'an ceannard. Bha leaba luach-
rach air a' charamh do'n duine leòinte sa 'chemm eile do'n tigh, agus
bha a' chuideachd fein a' frithealadh dha le mòr dhùrachd! An
feadh 'sa bha iad a' deanamh so, chuir Rob Bàn cagar anu an
cluais caileig a bha stigh, agus dh' iarr e oirre dol 'na deann-rùith
dh' ionnsuidh Rob Ruaidh Mhic Griogair, a bha 'san àm sin anns
a' choimhearsnachd, agus innseadh dha, gu'n robh fear do chloinn
Donnuchaidh 'na éiginn, ann an leithid so a dh' àite, agus nach bu
mhiste leis esan fhaicinn gu h-ealamh. Rinn a' chaileag a gnòth-
uch gu dìleas, tapaidh, agus air do Rob Ruadh cabhag a dheanamh,
chaidh e fein agus a dhà ghille mhaol dhéug a stigh do'n bhothan,
air a' mhionaid anns an robh an Camronach a' toirt suas an ded?
Chaidh MacGriogair am measg na buidhne, chual e mar a thach-
air, thubhairt e gur tubaisteach a dh' éirich d'an ceannard, agus
dh' fhalbh e mach, Rob Bàn aige air làimh! Cha robh a chridhe
aig na Camronaich a ràdh gum b' olc a rinneadh, ach bha farran

agus càmpar nach bu bheag orra 'nuair a chunnaic iad Rob Bàn air a threòrachadh air falbh ann an tearminteachd le Rob Ruadh, gun chomas aca eadhon' smuaineachadh air dìoghaltas 'na làthair. Cha do dhealaich MacGriogair ri Rob Bàn gus an d' ràinig iad Ruineach, agus air da a bhi an sin ann an dùthaich 'fhir-cinnidh fein, dh' àithn Rob Ruadh dha, beannachd a thoirt naith-sa do thighearna Shrùthain, agus e bhi eisteach nach fhaigheadh na Camronaich a chaoidh tuilleadh greim air. An déigh sin bha Rob Bàn a mach air Sliabh-an-t-siorram, agus ann am bliadhna Thearlaich, phòs e, bha tighlach tròm aige, agus ràinig e ro-shean aòis! Ach bha eagal nan Camronach, am fine gaisgeil sin, co mòr air, 's nach deachaidh e riamh d'a leabaidh gun airm a bhi m'a ehlusaig: agus cha chual e riamh dorus 'ga fhoghladh gu h-ealamh, gun a bhiodag a bhi air a tarruing, gus am faicadh e có a bha teachd!

Mar so chuireadh as do cheannard na creiche, agus mar so theasairgeadh Rob Bàn o bhàs cianteach, leis an tréunlaach Rob Ruadh Mac Griogair, aig nach robh coimeas 'na là agus 'na linn fein, air son tréubhantais, neirt, agus tàbhachd; agus mu thimchioll am féudar a ràdh, gum

“ Bu bhàs nàimh teachd dha 'm fagus,
Oir bu mhillteach a lasan sa' chòlg!”

SGIATHANACH.

Céud mhìos a' Gheamhraidh, 1840.

ACHAIRI MÓR PHOLLTALACH.

B'e so duine b' fhoghaintiche san aird-an-iar, 'na linn fèin; agus an t-aon fhear claidheimh a b' fhèarr, mar a chithear o na leanas. Bha Clainn-Chalum am bràigh Latharna agus an Eadar Loch a' leanailt tighearna Loch-nan-eala. Bha fearann aca uaithe 's o thighearnan eile mu 'thimchioll, a bha 'g éiridh leis an àm strigh. Bha barrachd neart a's cruadail an àm feuma, na bha air uairibh do sheòltachd no 'ghliocas anns a' chinne so. Rinn iad uiread fheum do thighearna Loch-nan-eala 's gu'n d' thug e fa 'near a agriobbadh air ard-dorus a thighe “gum faigheadh MacCalum: dideann ged thigeadh e le ceann duine 'na achlais.” Ciod tuille b' urnainn ceann-cinnidh a dheanamh r'a dhaoine féiu? Ach tha dealachadh mòr eadar an duine tha fiosracha' còmhaidh an àm feum, agus an duine sìothchail. Bha aon do thighearnan Loch-nan-eala aig nach robh cuimhn' air a' mhath a bhà. Cia dhiùbh a b' ann o dhèineas no o eagal, oh sìnn. Thug e bean á tìr eile, lean a comhalt' i, agus mar nach b' ioghnadh, fhuair e àite ann an Eadar-Loch. MacCola b' ainm dha. Bha baile eadar e féin agus fear a Chlainn-Chalum. Cha robh e co foghainteach no cho glensda r'a choimhearsnach, agus dhùieg sin fuath a's farmad 'na chridhe dha. Chleith e a dhroch rùn, oir bha e a' feitheamh cothrom gus a choire dheanamh. Latha bha iad a' treabhadh, bha esan ag

ioman nan each 's am fear eile air a' chrann. 'S fiadhair a bha iad a' stròiceadh. Bha i làidir. Thuit an sgrìob air a h-ais; thill fear a' chrainn agus lùb e g'a togail 's g'a cur ceart. Tharruing fear na foille a bhiodag, (oir bha gach fear a' giùlan airm san àm sin) a's chuir e roimhe i, a thaobh a chùil. Dh' éigh a' bhean bhochd a bha nis 'na banntraich le clainn mhaoth, a creach, agus bhuail i a basan. Ràinig i tighearna Loch-nan-eala airson dioghaltais agus didinn. Thug an t-uachdaran togail air gu sin a dheanamh. Chaidh a bana-choimhearsnach gus a' bhaintighearna, ghabh ise leisgeul a comhalt. Cha 'n fheadta beanachd do'n mburtair. Thill a' bhean bhochd gu dubhach brònach dhachaidh, gun chòmh-nadh gun fhurtachd. Bha ise 's a cuideachd lag a' cumail suas na h-oibre mar a b' fhearr a dh' fheadadh iad.

Chuala 'm mac bu shine aice 'nuair a bha e tighin gu fiosrachadh iomradh air Achairi mór Pholltaloch. Smaointich e gu 'n ruigeadh e e, gu 'n deanadh e a ghearan ris, oir bha e fo eagal agus cùram ro 'n fhear a mharbh 'athair. "Till thusa" thuirt an duine treun ris, "gu samhach, na h-innis do neach sam bith far an robh thu. Coinnich mise aig a' Chonghaill air feasgar an earth-rath, le h-eithear a dh' aisigeas dà-fhear-dheug 's mi féin."

Dh' imich e air ais. Chuir Achairi fios air dà-fhear-dheug do na daoine bu dìlse dha, a thighin g'a ionnsuidh 'nan airm 's 'nan éideadh.

Dh' fhalbh iad an ath-la mun d' éirich reull na maidne. Ghabh iad an turus tre ghleann domhain, 's gach àit iomallach uaigneach; cha b' ann airson eagail, ach chum nach rachadh fios rompa, 's gu'n teicheadh an coireach. An sin ghabh iad tarsuinn a' mhonaidh, a' fiaradh 's a' lùbadh san t-slighe, air chor 's nach smuainticheadh neach air bith a chitheadh iad an ceann-uighe bha rompa. Ràinig iad a' Chonghaill san duibhre: bha 'n t-eithear 'gam feitheamh; stiùr an t-ògan chum a' bhaile iad, ghlacadh am murtair 'na leabaidh a rinn e san t-sabhal, o'n àm a mharbh e a choimhearsnach. Tha 'n ciontach a ghuàth fo eagal; oir n' bheil sìth o'n chumhachd sin tha 'g éiridh suas mar fhianais luath 'na aghaidh.

Chaidh a' bhean sa' bhasraich chum na baintighearna. Dhùisg ise Loch-nan-eala. Dh' fheadraich e eó ghlac a comhalt'. Dh' innseadh gum b'e Achairi Mór Pholltaloch. "Ma 's e' an' ean, "cha 'n eil feum dol air a thòir." Nuair nach b' urrainn i a' bhros-nuchadh, dh' fhalbh i féin 's na leanadh i. Thainig iad am fagus a' téarnadh o mhullach a' mhonaidh gu Loch Odha. Cha robh a chridhe aig na bha leatha aghaidh a thoirt air Achairi 's a dhaoine. An sin dh' iarr i air a' cheannard stad agus labhairt rithe. Riun e sin.

"Leig leam mo chomhalta" ghuidh i air. "Cha leig." Thuit i air a glùn; cha deanadh sin feum. 'Nuair a chunnaic i nach robh math dhi ann, thill i ag ràdh "S mór am beud a's ole an airidh Achairi a bhi 'Chlainn Chaluim." Nam biodh e do chinn-eadh sam bith eile cha tugta naipe a comhalt.

Ghiùlain iad am murtair ceangailt air each, do bhaile-mór na siorramachd, far an do dhìol e a reir ceartas Dhé agus dhaoine, ainfhiach an lagh sin a bhris e.

Tha fios aig na h-uile a chual' eachdraidh Alastair 'ic Colla, gu'n robh e 'na fhear-claidheimh iomraiteach. B'e beachd a' churaidh sin nach robh a leithid féin r'a fhaotainn. Air dhà pilltinn mu dheas, an déigh a bhratach a sgaoileadh aig muileann Ghocam-Gò, a' teicheadh do Chinntire far an d' thug e 'm blàr mu dheireadh, aig Dunàbhartaich, thachair e féin agus Achairi mór Pholltaloch air a chéile gu cruaidh gàbhaidh. An géilleadh a h-aon aca? Cò dh' aidich gum b'e féin bu laige? Bha Alastair mu dheireadh sgith do'n iomairt. "A ghoisti" deir e ri Achairi ann am briathra tlà, "thug thu aoidheachd dhòmhsa roimhe so, thig leam féin a's gheibh thu dìon." "Biodh aig na h-uile fear an diugh mar a bheir e mach" fhreagnair Achairi.

Thainig daoine Alastair air a chùlaobh, agus thuit an treun-laoch air a ghlùn, ach mharbh e seachd dhiubh mun do leagadh e làn chreuchdan.

D.

MU'N CHAIRT-IÙIL.

Cia feumail a' chairt-iuil do'n 'mbaraiche ann a bhí dol air astar cuain a dhionnsuidh a' chearna a's iomallaiche do'n domhan mú'n iadh a' ghrian! Se so 'fhear-iuil a' seòladh air aghaidh doimhneachdan nan nisgeachan mòra, air chor as nach toir dorchadas a' mheadhoin oidhche air a thriall amaladh, no tionndadh o'n aird air am beil e deanamh. Trid an inneil fheumail so feudaidh sinn na h-earrannan a's iomallaiche do'n talamh fhiosrachadh, agus fad is leud a' chuain a thombas. Trid na cairt-iuil tha rioghachdan malairteach, air feadh an t-saoghail ag eiridh agus a' soirbheachadh, agus aon rioghachd a' cur bathair do rioghachd eile. Amhuil sin tha 'n soisgeul siorruidh, eadhon, focal an Dé bheò, do'n t-saoghal reusonta. Trid so tha sinn a' mèaltainn beannachdan a' phàrais neamhuidh, agus air ar deanamh saoi bhir le toradh an dulchaich a's fearr. Trid sud tha maraichean a' seòladh roimh fharsuingeachd a' chuain; trid so tha sinn a' seòladh gu cuan neo-chrìochnach na siorruidheachd.

Tha feum na cairt-iuil ag eiridh o'n bhuaidh tharruingeach tha air a pàirteachadh ri bior na cairt-iuil, agus tha toirt oirre cuimsachadh à ghnàth ri eridhe an airde-tuath; amhuil sin tha oirdheirceas nan sgrìobtuir naomha, cha' ne gú'n d' thainig iad o thoil dhaoine ach daoine naomh a labhair iad mar bha iad air an gluasad leis an Spiorad Naomh; agus uime sin treòraichidh iad na h-uile a ghèilleas d'an teagasg amhàin a dh'ionnsuidh Dhe. 'Nis, mar chompairticheas aon mhìr do mheatailt, a tha comasach air buaidh tharruing na choich-iuil a ghabhail, ri mìr eile do'n mheatailt cheudna; gidheadh, ciod air bith an rathad tha bhuaidh iongantach so air a gabhail; 'nuair tha snàthad na cairt-iuil air a socrachadh gu ceart, cuimsichidh i cha'n ann ris a' chloich-iuil, ach calg-dhireach ris an airde-tuath; mar sin cha 'neil na sgrìobtuiribh no orduighean an t-soisgeil a' teagasg dhaoine foiseachadh anna sin,

ach gu éiridh suas gu Dia, ar n-ard-mhaith, agus crìoch dheireannach uile: agus a dh'ionnsuidh a' chuspair ghlòrmhoir so tha uile dheachdadh an Spioraid a' treòrachadh, agus uile sheagasg agus shearmonachadh an fhocail.

Cia cianail truagh soithach air druim a' chuain mhóir gum chairt-iuil air bord! agus cha bu lugha truaigh as cumart an t-saoghail a dheasbhuidh air foillseachadh air toil De, as eugmhais nach fheud sinn cala na gloire fhaotainn a mach. Ciod, uime sin, meud truaigh, nan cinneachaibh sin tha fuadh dhuibhre an dorchadais! agus an-ìochd-mhorachd na dream sin nach leig leis an t-sluagh bhochd aineolach sealltuinn ris an Leabhar Naomh sin auns a' bheil briathra na beatha mairionnaich!

Ach. mo thruaighe! ged tha' chairt-iuil co feumail ann an dol air astar cuain a dh'ionnsuidh dhùthchannan coin, cia iomadh soitheach tha dol a dhith le ànradh a's onfhadh, no dol am mearachd an cùntas mara, agus a' deanamh long-bhriseadh air creagan! Eadhon, mar sin tha tachairt san t-saoghal chrìosdail, ged tha cairt-iuil uèamhaich aca cia liugha tha deanamh long-bhriseadh do dheagh choguis, a' dol am mugha le stoirmean buairidh, rè oidhche dhorch an t'seacharain, agus le bhi cur suas mearachd an aghaidh na firinn, tha bualadh air creagan neo-ghluasadach, agus tha mar so caillte gu bràth.

Cha 'n eil a' chairt-iuil idir co feumail do'n mharàiche, 's a tha na sgrìobtuirean do'n Chrìosduidh tha triall chum cala na glòire, trid a' bheil mearachdan air an toirt gu seilleireachd, cunnartan air an leigeadh ris, teagamhan air an cur a thaobh, dorchadus air fhògradh agus cuisean sìorruidh ar n'anamaibh air am fosgladh suas. S'iad so an neul tha 'gar comhdachadh san fhàsach, solus do ar ceumannan, ar companach san t-slighe, ar comhairlichean, agus ar n-òrain an tighe ar cusairt.

Cha 'n eil a' chairt-iuil ach airson ro bheag do d'fheum aig a' bhaile, 'nuair tha sinn a' tuineachadh aig ar n'aithe còmhnuidh, agus nach 'eil sinn nì's mo gu dol o chladach gu cladach: Ambuil sin nuair a tha na naoimh a' ruigheachd flaitheanas, agus a' cur suas an ionad comhnuidh sìorruidh ann an Iathair an Tì tha 'na shuidhe air an Rìgh-eaithir, cha bhi fèum nì's mò air orduighean an t-soisgeil no air na sgrìobtuirean naomh a chionn's gu bheil iad gu bràth an taobh thall do gach cunnart do'n robh iad ann uair fosgailte.

Ach a ris cia freagarrach am beachd a tha chairt-iuil a' toirt duine air an anam sin a tha cheana air aonadh ri Crìosd! Tha i ghnàth ag iarraidh chum dearbh chridhe an airde-tuath, agus 'ee caint nan naomh ri 'n anam "Pill gu do shuaimheas, O m'anam!" Giùlain a' chairt-iuil chum ciod sam bith an earrann do'n domhan as àill leat, tha i gu seasamhach a' cumail a h-aghaidh ris an airde so: mar tha craid-mhich, anns gach staid agus ait anns am feud iad a bhi, a ghnàth ag iarraidh a dh'ionnsuidh Chrìosd: agus comhruil ris na h-Iudhaich nuair a bha iad nam braighdean, bha iad ag urnuigh le'n aghaidhean air Ierusalem, amhail sin rè an oilthireachd tha aghaidh nan Naomh air Sion, an cridhe socruichte air flaitheanas, agus an conaltradh air néamh.

Gu deimhin tha e comasach a' chairt-iuil a thionndadh o'n airde

sin, aig a' bheil i ga nàdurra a' foisneachadh, ach faic a gluasad luasg-anach gus am pill i a ris d'a h-aite feis; amhuil sin a dh'fheudas a chéile Fear a gràidh ionndrainn, ach cha ghabh i fois, ach 'ga iarraidh anns gach aite, agus a' feòraich deth gach aon a choinnicheas i "Am faea sibh an neach d'an d'thug m'anam gràdh?" Agus cha toir i thairis a bhi fiosrachadh nime, gus am faigh i e, agus gu'n 'eniadaich i e ga caidreach ann an gairdeanan a h-anama, le rùn suidhichte gun leigeil as ni's mò.

Tha bhuaidh tharruing tha anns a' chloich-iuil 'na dhiomhaireachd amesag oibre nàduir' oir cha 'n eil caochladh faicinneach san t-snàthaid na bha innte roimhe; is ann air lorg a buaidh tha sinn a' mothachadh gu'n robh i air a bcantuinn leis a' chloich-iuil, ann a bhi tarruing agus ann a bhi air a tarruing, agus a' tionndadh chum an airde-tuath. Mar sin tha nuadh-bhrèith, an aonadh spioradail tha eadar Criosd agus an t-anam 'na dhiomhaireachd do-rannsuichte nach urrainn creutair eriochnach a shoilleireachadh; oir tha caochladh glòrmhor air a dheanamh air an duine, gidheadh ann an seadh cha 'n eil an duine air a mhùthadh; tha e fathasd 'na dhuine, anfhann, caochlaideach, bàsmhor, a' sealbhachadh na faireachainn, ceudfathan, agus na h-aigidhean a bh'aige roimhe, ach amhàin gu bheil iad so air an seòladh gu cuspairean a's oirdheire, agus trid so tha 'n caochladh so air a dheanamh aithnichte.

Fa-dheoidh, mar tha gluasad na cairt-iuil a ghnàth critheanach, ged tha a ruinn san airde-tuath, air lorg an cuan mi-fhoisneach air a bheil i, agus comasan tarruingeach eile a dh'fheudas a coinneachadh, gidheadh nuair a tha 'n soitheach a' teachd gu cladach, cuimsaichidh a' chairt iuil a ghnàth ris an airde-tuath, gun leud ròinne deth chaochladh: Mar sin tha' chùis maille ris na Naoimh—Tha iad ag oidheirpeachadh gabhail ri Dia mar ard shuaimehneas, agus ard chuspair an anama; gidheadh, ann an gleann nan deur 's na truaighe so, far a' bheil iad air an cuairteachadh le iomadh buaidh-tharruing choimheach, cha 'n eil am muinghin co coimhlionta air-san, cha 'n eil an creidimh co daingeann, no 'n co-chomunn co seasmhach, 's a b'àill leo: ach 'nuair tha iad air an toirt suas do na h-ionadan-comhnuidh siorruidh chaidh ullmbachadh air an ceann, 'se tri Pearsachan na Diadhachd an cuspair glòrmhor, ionmhiannaichte sin, air am bi tlachd as soilleantinn an anamaibh, tre liunibh do-aireamh na sierruidheachd air an leagail.

Ead. le. D. M. J.

Iar-amhninn Phietou
America mu thuath,
Mios meadhoin a' gheamhruidh.

DENNIS DOOLAN, AM MURTAIR.

Mu dheireadh fhuaradh an duine borb so. Fhuair na maoir fios cinnteach gu'n robh e ann an tigh àraid ann an *Liverpool*; chuartaich iad an tigh; agus 'nuair thuig ead so thug e oidhirp dol a mach air winnig a bha air mullach an tighe, an déigh a bhrògan a thilgeil deth; ach ghlacadh e mum b'urrainn e so a dheanamh. Tha cuid ag ràdbainn gu'n robh airm-theine 'na phòcannan; ach ma bhà, 's gnothuch cinnteach nach d'thug e oidhirp sam bith air an uidhsinneachadh: cha

d'fheòraich e cìod a bha 'dhith orra, no c'arson a bha iad 'ga ghlacadh: 'sè féin nach ruigeadh a leas. Chuir iad gu'n dàil fogheimhlibh e, chaidh iad air bord soitheach smùid, agus ràinig iad Glaschu, far an d'fhuair iad làn-dearbhadh air 'ionannachd.

Ann do chomunn na làn stuamachd, (*Total Abstinence*) an duine so. 'Nuair bha iad air bord an t-soitbich thairgeadh deoch làidir agus leann da, ach cha bhlaiseadh e iad, ged a ghabh e pailteas bìdh. 'S olc an leisgeul a' mhisg air droch gnìomh; ach cha robh uiread so féin do leisgeul aig an duine so: 'se fìor bhrùidealachd a nàduir amhàin a chàirich far a bheil e' n diugh e, an t-àite 's làidire do ghainntir Ghlaschu. 'S pàpanach e.]

NAIGHEACHDAN.

CHINA.

Tha dòchas againn gu bheil an aimhreit a bha eadar Sasunn agus an dùthaich sin dlùth air bhì socruichte. Tha eilean *Chusan* fhathasd againn. Tha luchd-riaghlaidh China anabharrach déigh-eil air ar cur as, no 'fhaotainn uainn; agus thairg iad eilean eile dhuinn dlùth do bhaile-mór Chanton; ach cha dealaich sinn ri Chusan gus am bi gach aobhar-cogaidh seachad. 'S duilich leinn a chluinntinn gu bheil an t-eilean so fìor mhi-fhallain, agus le so móran do na saighdearan Breatunnach a' bàsachadh ann. Do bhrìgh gu bheil coslas sìth agus socruchaidh eadar Sasunn agus China, tha prìs na *tea* air tuiteam gu mór.

AN EIPHIT.

Tha 'n cogadh so seachad: dh' fhàg na Frangaich Mehemet Ali sa' chlàbar; rinn iad bòilich mhòr as a leith, mhaoidh iad a naimh-dean a shaltairt fo 'n casan; ach an déigh a bhrosnuchadh gu cogadh, dh' fhàg iad e gus an cogadh a chur mar a b' fhèarr a b' urrainn e. Tha e nis 'na ìochdaran aig an Turcach mhór, a' dìol cìse dha an déigh a stòras a chall; agus 'se cuid is miosa do 'n t-seann duine thruagh, tha 'aona mhac, Ibrahim, air call a shlàinte sa' chogadh, agus do réir coslais cha 'n fhada bhios e beò.

AMERICA.

Fhuair sinn móran litrichean agus phaipeirean-naigheachd o Chanada Uachdarach agus á cearnabh eile ann an America mu thuath. Tha sinn a' faicinn gu bheil uidheamachadh mór a' dol air aghaidh ann an Canada Uachdarach chum Gàidheil a thoirt a nùnn agus an socruchadh san àite. Tha anabharra sluaigh a dhìth orra sna cearnabh sin; agus tha iad a' cur romhpa na h-uile misneachd is urrainn doibh a thoirt do Ghàidheil bhochda dol thairis. Tha dòchas againn, ann an ùine ghoirid, gum bi e 'nar comas 'innseadh gu faigh gach teaghlach a theid thairis leth-cheud acair fhearainn an nasgaidh, agus gach mac a bhuineas do'n teaghlach a tha fichead bliadhna no os a cheann, uiread eile. Ma theid so air aghart mar tha dòchas againn, cha b' iongatach leinn ge nach biodh e furasda buachaille no sgalog fhaotainn sa' Ghàidhealtachd ann an ùine ghoirid.

'S ann le mòr shòlas tha againn ri 'Innseadh gu 'n d' thainig an duine suairce ainmeil sin, *Dr Rolph*, do Shasunn, chum a' chùis so a chur air a h-aghaidh; agus fhuair sinn litir uaith an diugh féin. 'Se nì thug a nall e a dh' fheuchainn am faigh e aiseag saor do na Gàidheil gu dol thairis do America. Faodaidh ar luchd-dùthcha bhi cinnteach gu 'n leig sinn fios doibh o àm gu h-àm mu dhéibh-inn na cùise so.

Air dhuinn a bhi 'labhairt mu America, 's ann le mòr dhuilichinn da rìreadh a chuala sinn gu 'n do chaill òganach suairce air an robh móran d' ar luchd-leughaidh eòlach, 'se sin Mr MacLabhrunn a bha 'na fhear-cuideachaidh maille ris an Ollamh Leòdach ann an Eaglais Chalum-Chille ann an Glaschu, a chuid leabhraichean uile ann an tigh a loisgeadh gu làr ann an America. Bha dà-mhìle-guleth leabhar aig an duin'-nasal cheanalta so, agus chaill e 'uil' iad, maille ri dà cheud punnd Sasunnach; call anabharrach do dhuine òg a' tòiseachadh an t-saoghail mar bha esan.

AUSTRALIA: TÌR MHÓR NA H-AIRDE DEAS.

Tha móran misnich agus cothrom air an àm so air a thairgseadh dhoibhsan tha 'g iarraidh dol do 'n tìr so.

Tha long ghasda a ghiùlaineas mu thuaiream mìle tunna, ri seòladh o Ghrianaig gu *Sydney* air a' cheud latha do mhios-deiridh an Earraich so. 'Tha aiseag saor air a thairgse do dhaoine òga pòda, luchd-cosnaidh, clobairean, luchd-ceairde do gach seòrsa, tha fo chliù maith, air chùmhanta gum falbh am mnathan leò. 'Tha aiseag saor mar an ceudna air a thairgse do shearbhantan, do bhan-araichean, &c. Gheibh àireamh bheag do dhaoine òga neò-phòda a' mach airson trì puinnnd Shasunnach an t-aon.

Air son a h-uile leanabh fo sheachd bliadhna dh' aois, togar dà phunnd Shasunnach, agus airson gach aon eadar seachd bliadhna agus ochd bliadhna-deug, trì puinnnd Shasunnach. Bu chòir do gach aon tha toileach falbh sgrìobhadh 'ionnsuidh

Messrs Reid & Sheppard,

57, Buchanan Street,

Glasgow.

agus sgillinn a thoirt do 'n Phost an àm cur a stigh na litreach. Bheir an Cuairtear o àm gu h-àm fiosrachadh seachad mu'n chùis so.

EILEAN EÒIN.

Chuala sinn le fìor thoil-inntinn gu 'n d' ràinig an diadhair òg Aonghas Macant-saoir, gu tèaruine an t-eilean so (ris an abrar mar is trice sa' Bheurla, Prince Edward's Island) agus gu 'n do thòisich e air a shaothair le mòr-chliù. Chuir muinntir an àite fàilte chàirdeil air. Thug a shearmonachadh anabharra toil-inntinn doibh; agus tha sinn làn chinnteach mar is eòlaiche bhios iad air, gur h-ann is toighiche bhios iad m'a dhéibhinn.

Fhuair Gàidheil an àite so nis na bha dhùth orra, ministear is urrainn searmonachadh dhoibh ann an cainnt an òige, ann an Gàilig co fallain shnasmhor 's a thig á beul; agus fear a ni a dhleasdanas gu dìleas 'nam measg. Gu'n deònaicheadh am Freasdal da slàinte

agus neart, agus dhoibhsan gràs cham fenna a dheanamh d'a theag-asgabh l.

Fhuair sinn litir a chuir dnine còir d'ar n-ionnsuidh o bhaile *Toronto* ann an America urchdarach, D. Cameron, a tha 'cumail a' *Post office* san àite sin; litir phongail thuigsach: ma ruigean an Cuairtear e, chi e gu 'n d' thainig i gu tèarninte.

A' PHÀRLAMAID.

Tha mòd mòr na rìoghachd, a' pharlamaid, air cruinneachadh; agus feuchaidh sinn o àm gu h-àm cunntas a thoirt air na bhios a' dol air aghaidh.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Mìle taing do 'n Sgiathanach: chithear san ath àireamh am meas a th' agallan air a shaothair. Mòran taing dhàsan a chuir an t-seann sgeulachd "Suirthe a' mhadaidh ruaidh" d' ar n-ionnsuidh. 'S dòcha gum faicear i san ath àireamh. Nam faigheadh e leth-dusan do 'n t-seòra dhuinn, chuireadh e comaine mhà oirnn.

Tha nis a' cheud bhliadhna do 'n CHUAIRTEAR seachad. 'S duilich leinn nach 'eil e 'nar comas tuille chur a mach an nasgaidh. Tha sinn a' dol g'a mheudachadh gu mòr, agus ri seo air an t-seana phrìs. C' arson nach fhadadh seisear dhaoine fhaotainn eatorra, sgillinn an t-aon sa' mhios? Cha bhiodh sin tróp, orra.

Bhithreamaid fada 'n comain ar càrdean uile bha 'fhaotainn a' Chuairteir sa' bhliadhna chaidh seachad, a phàigheadh. Cha 'n eil aca ach dol do 'n *Post office* agus gheibh iad cothrom air a chur d' ar n-ionnsuidh. Tha e soilleir mur dean iad so nach urrainn sinn dol air ar n-aghaidh leis.

Chuir an àireamh mu dheireadh duilgheadas agus nàir' oirnn. Chaidh e tro 'n chlà gun cheartachadh gun atharrachadh. Le so bha mòran mhearachdan ann. Thachair so air oidhe cholluinn, 'nuair a bha fìos nach biodh tuilleadh oibre san tigh-chlà gu di-luain; b' éiginn a' chuid a bha 'dol a dh-America a chur air falbh chum beirsinn air an t-seitheach. Mar so cha robh àrach air, ach bheir sinn ar gealladh nach tachair a leithid a rithist.

TRÀTHAN NA GEALAICHE.

CEUD MHÌOS AN FARRAICH, 1841.

Solus làn air an 7^{mh} là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air a' 14^{mh} là.

Solus ùr air an 22 là.

A' cheud cheithreamh air an 30^{mh} là.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Iver; Grantown: H. M'Gillivray; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer. And may be had of Schoolmasters, generally, throughout the Highlands.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR
N A N G L E A N N ,

O MHÀIRT, 1841—GU MÀIRT, 1842.

**AN DARA LEABHAR, ANNS A' BHEIL DA CHUAIRTEAR
DHEUG.**

GLASGOW:
J. & P. CAMPBELL, 24, GLASSFORD STREET.
EDINBURGH: M'LACHLAN, STEWART, & CO.

MDCCCXLII.

GLASGOW:

PRINTED AT THE UNIVERSITY PRESS, BY EDWARD KHULL, DUNLOP STREET.

CONTENTS.

	PAGE		PAGE
America and Britain, . . .	54	Fairy, (The) . . .	263
Anecdote of the Laird of Coll's Messenger, . . .	172	Falkland Islands, (A Descrip- tion of the) . . .	302
Anecdotes, . . .	266, 268	Familiar Dialogue—Dissolution of Parliament, . . .	121
Anecdote of Whitefield, . . .	83	Familiar Dialogue—Meeting of Parliament, &c., . . .	5
Astronomy, Part I., . . .	11	Familiar Dialogue — Public News, . . .	251
Astronomy, Part II., . . .	70	Feud between the M'Donalds and the M'Kenzies, . . .	343
Astronomy, Part III., . . .	109	First Lord Breadalbane, (The)	231
Battle of the Shirts, a Highland Legend, . . .	282	Flora M'Donald and Prince Charles, . . .	224
Battle of Quatre Bras, . . .	305	Fool and his Watch, (The) . . .	230
Beautiful Spring Morning, (The)	325	Frances Sclocum, (Interesting History of) . . .	78
Be of Good Courage, Weary Pilgrim! . . .	258	Halloween, (Letter and Song on) . . .	252, 253, 255
Birth of the Prince of Wales, . . .	277	Harrison, General, (Death of)	117
Biter Bit, (The) . . .	148	Heavenly Bodies, (Reflections on the) . . .	107
British Dominions, (The) . . .	98	Highland Drover (The) and the Robber, . . .	229
Canvas Shirt, (The) . . .	17	Highland Schoolmasters, their Ill-Compensated Labours, . . .	286
Child's Dream, (The) . . .	260	Highland Shearers, (The) . . .	197
China, . . .	81	History of a Freebooter (Allan nan Sop), . . .	157
Christening of the Princess- Royal, . . .	28	History of Grace Scott, . . .	170
Circumstantial Evidence, (On the Danger of) . . .	22	Hong Kong, (Description of the Island of) . . .	144
Competition of Pipers in Glas- gow, . . .	173	Hymn on Prayer, . . .	231
Death of John the Baptist, . . .	61	Insects, (Account of) . . .	284
Death-Bed of a Repentant So- cialist, . . .	151	Interesting Letter from New Zealand, . . .	199
Deer Hunt, . . .	100, 129	Interesting Story of a British Soldier in North America, . . .	145
Dennis Doolan and the other Murderers, . . .	86	Inverness Sheep and Wool Fair, . . .	178
Diamonds, their Value, . . .	233	Ireland and Father Mathews, . . .	85
Doolan and Redding, (Execu- tion of), . . .	115	Isle of Eigg Murders, (The)	185
Drunkard, (The) . . .	113	Isle of Lovers (The), an Irish Legend, . . .	156
Duke of Buccleugh, (Anecdote of) . . .	322	John Brown, the Martyr, (Ac- count of) . . .	269
Earthquake at Aleppo, (The)	182	John De Courcy, Earl of Ulster, (Account of) . . .	270
Elijah the Prophet, . . .	179, 210		
Emigrant's Song (The), origi- nal, . . .	143		
Emigration to North America, . . .	27		
Emigration, (Report of Select Committee on) . . .	155		
Epitaph on a Mariner's Tomb, . . .	322		

	PAGE		PAGE
John o' Groat's House, (Ac- count of)	282	Phases of the Moon, ...	30, 60, 208
John the Baptist, (Death of)	61	Poem (A), and Legend con- nected with it, ...	140
King James IV. and the Young Laird, ...	338	Polycarp, the Martyr, (Death of)	335
↓ Lachlan M'Lean of Duart, (Life and Exploits of this Chief,)	191, 219, 243	Powerful Parson, (The)	246
Lament, (A)	59	Prayer of the Islanders when going to Sea, from Bishop Carswell's Liturgy, ...	290 †
Lament for a Young Chieftain (Grant of Grant), ...	25	Profligate's Dream, (The)	212
Laws of Heat, ...	41	Prophet in the Wilderness, (The)	1
Laws of Nature, ...	250	Prophet Fleeing from God, (The)	239
Letter from Australia, ...	321	Prophet's Guard, (The)	91
Letter from North America, ...	75	Providence, (The Ways of)	204
Letter from the Rev. Dr Mac- Leod to the Highlanders, on the Prospects of Emigration to North America, ...	56	President Steam-Ship, (The)	87
Letter to the Editor, ...	288	Public News, 29, 88, 117, 174, 207 234, 291, 323, 350	
Listen a While, ...	260	Railway Accident, ...	238
London—Greenwich Hospital, (Description of)	127	Ready-Witted Beggar, (The)	205
London—Short Account of its Commerce and Population, ...	67	Recollections of a Pious Man, ...	265
London—Westminster Abbey, (Description of)	98	Red-Breast, (The)	88
Longevity of the Deer, ...	100	Remorse, a Dream, ...	133
Loss of the Ship India, ...	235	Rob Roy's Grave, (Violation of)	234 †
Markets, ...	90, 120, 208	Russian Empire, (Account of the)	382
Marriages, Warning to Parents, ...	14	Sabbath Profanation, its Re- compense, a true story, ...	313
Melancholy Shipwreck, ...	29	Sea-Sickness, (Cure for)	228
Moonlight, a Poem, ...	24	Serpents of Ceylon, (The)	44
Natural Small-Pox and Cow- Pock, ...	163	Short Maxims, ...	205
New Gaelic Publications, ...	30, 59, 176, 205, 266, 349	Sir Duncan Campbell and the Clan M'Gregor, ...	347 †
Notices to Correspondents, ...	89, 119 149, 295	Sketch of a Steam-Ship Voyage to America, ...	52
Notices to Readers, ...	30, 324, 352	Song—The Summer Ramble, ...	82
Ode to the Wind, ...	81	Superstition of the Highlanders in Past Ages, ...	309
Old Family Bible, (The)	166	The Dog, the Fox, and the Serpent—a Tale, ...	81
Ossianic Meeting—Dinner to the Publishers of Cuairtear nan Gleann, ...	237	The Tinker's Marriage, ...	202
Outlaw of Loch-Cuaich, (The)	73	Tomb of the Chisholm, (The)	112
Perils and Privations of the Desert, ...	48	Tower of London, (Burning of the)	319
		Uncertainty of the Law, ...	85
		Welcome to the New Year, ...	297
		What Sort of Home have you?	259
		Withered Leaf (The), a Poem, ...	196

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

Mios A' Mhàirt.

AN 13th AIREAMH.] MARCH 1, 1841. [PRIS 6 SGILLEAN.

CONTENTS :—The Prophet in the Wilderness, page 1.—Familiar Dialogue, 5.—The Heavenly Bodies, 11.—Marriages—Warning to Parents, 14.—The Canvas Shirt, 17.—On the Danger of Circumstantial Evidence, 22.—Moonlight, a Poem, 24.—Lament for a Young Chieftain, 25.—Emigration to North America, 27.—Christening of the Princess, 28.—News—Melancholy Shipwreck, 29.—Notices to Readers, 30.—New Gaelic Publications, 31.—Phases of the Moon, 30.

AM FAIDH SAN FHÀSACH

AGUS AIR A BHEATHACHADH LEIS NA FITHEACHAIBH.

Suidhibh mu 'n cuairt, mo leanaban beaga, agus innsidh mise sgeulachd thaitneach dhuibh, agus sgeul a tha fìrinneach mar an t-èndna.

Tha nis ùine mhór o'n a thachair an nì tha mi 'dol a dh' innseadh dhuibh, os ceann dà mhìle-seachd-ceud-agus dà fhichead bliadhna. Chuala sibh iomradh air baile-mór d' am b' ainm Samaria, mar astar latha o Ierusalem, baile-mór anabharrach àillidh agus beirt-each; ach baile-mór anns an àm sna thachair na tha sinn a' dol a dh' innseadh dhuibh, air a thruailleadh le peacannabh uamhasach. Dhi-chuimhnich muinntir na tìre an Dia beò, agus rinn iad aoradh do iodholaibh bréige—chuir iad gu dùlan Tighearna na glòir, agus tharruing iad a nuas orra féin a bhreitheanas eagalach. Bha e mar gum bitheadh an t-aihbhistear air ifrinn fhàgail car tamuill, agus a' chòmhnuich a ghabhail ann am baile Shamaria. B'e Ahab ainm an rìgh air an àm so, neach a rinn barrachd gu Dia Israeil a bhrosnachadh gu feirg, na uile rìgbrean Israeil a bha roimhe. I Rìgh. 16. 33.

Latha do na làithean mar a bha muinntir a' bhaile-mhóir so a' buanachadh gu dàna anns gach cionta, chunnacas seann duine drèachmhor aoidheil, a h-aon-dor muinntir Ghilead, Tisbitheach àraid air na sràidibh agus am-meadhan an t-sluaigh. Ann an làthair agus ann an éisdeachd a rìgh, thog e a ghuth gu h-àrd agus thubhairt e “Mar is beò Dia Israeil cha bhi sna bliadhnaibh so drùchd no uisge ann ach a réir n' fhocail-sa.” Rinn tìr Sham-

aria fanoid—bha am fear 's am fochann a' fàs gu dosrach—bha na h-aibhnichean a' ruith gu siùbhlach réidh—mìle agus mìle sruthan agus caochan agus tobar fionnar a' ruith le borbhanaich cheòlmhor sìos ri taobh gach beinne: ach coma có dhiùbh, b' àirde guth an t-seann duine thainig o bheanntaibh Ghilead, le 'fhiosachd agus le 'fhàidheadaireachd, na fuaim nan iomad uisge. Cha b' ioghnadh so, oir is e guth Dhé a bha air a labhairt á beul a' cheigrich so. “Mar is beò Dia Israeil,” thubhairt esan a ris, “thig tart air an tìr”; agus thachair mar thubhairt; dh' atharraich na speuran agus an talamh an coslas—chinn an dara h-aon mar iarunn agus an t-aon eile mar an t-umha, agus uisge no drùchd cha do bhraon air an tìr. Shearg gach duilleach agus gach luibh agus fear agus fochann. Bha na h-uile h-abhuinn agus fuaran, agus tobar, air tràghadh gu glan tioram; agus bha uile bheathaichean na tìre a' plogadh 's a' teirt thairis le laigsinn. Fad trì bliadhna agus sèis mìosan cha d' thainig drùchd no uisge nuas o na speuraibh—Bha a' ghrian ann an àirde a neart a' soillseachadh mar bu ghnàth dhi—Bha an oiteag loisgeach thioram theth, a' seargadh gach nì—claisean nan aibhnichean tioram, gun làn na boise ann an aon diubh—na caor- aich a' mèilich gu brònach air a' bheinn, am fad le bùirich ard a' togairt nan sruthan uisge 's gun iad ann. Thainig ganntar, gainne agus gort air an tìr gu h-uile, 's cha robh r'a éisdeachd ach bas- bhualadh a' bhròin.

C' àit a nis an robh an Tisbitheach, am fàidh a thainig a nìos o Ghilead? “Imich” arsa Dia ris, “as a so, agus tionndaidh thu féin obum na h-airde 'n-eas, agus folaich thu féin aig sruth Cherit a tha fa chomhair Iordain.” Rinn e mar a dh' àithn Dia dha—dh' éirich e, dh' imich e, agus ràinig e doimhneachd a' ghlinne tre 'n robh an sruth so a' ruith, dìreach mar a dh' iarr Dia air.

Thigeamaid agus beachdaicheadaid air an àite gus an deachaidh e. 'Sann ann am fàsach fiadhaich dlùth do abhuinn Iordain a shaidh e—bha samhchair a' bhàis san àite ùdlaidh so—cha robh fuaim r'a éisdeachd ach agreuch na corra-ghràin 's na h-iolair, agus ròcail nam fithich am mullach nan craobh. Cha 'n eil alighe no ceum rathaid ann—cha 'n eil sealgair no buachaille r'a fhaicinn ann, ach an t-aon uaigneas fàsail eagalach. Feuchamaid 'nar a- àntinn imeachd tre 'n doire dhlùth, tre 'n aisridh chumbaion, timchioll nan creagan mòra, sìos o bhraich gu bruaich gu aigeal dorcha ùdlaidh a' ghlinne; ach faiceamaid có tha 'na shuidhe an sud 'na aonaran bochd leis féin? na speuran gorm os a cheann, na creagan mòra m'a thimchioll, a' chlach 'na h-aite suidhe dha, dubh- ar na coille 'na fhasgadh, agus an réilean gorm aige 'na uirigh- tàimh. Bheachdaich mi air—an t-alltan beng a' tormanaich seachad air, 's na fithich a' ròcail os a cheann am bàrr nan craobhan àrda. Có è? Thà duine le Dia, agus e anns a' cheart àite shèuruich Dia dha, Eliah an Tisbitheach. Fad dà mhìos dheug bha e san àite sin, gun leabhar r'a leughadh, gun duine ri labhairt ris, gun dad r'a dèanamh, gun fhearas-chuideachd; agus feuch cha robh e bròn- ach no dubhach! Bha Bìoball mòr Nàduir fogailte m'a cheinn-

eamh—bha Dia maille ris, agus Ri-san bha a chridhe a' cumail conaltraidh do ghnàth. Bha oibrichean na cruithenachd mu'n cuairt da, agus uapa so bha e a' tarruing fiosrachaidh agus eòlais feumail. A' chreag ris an robh a thaic, shearmonaich i dha mu dhéibhinn na creige móire nach fàilnich, bunchas a dhòchais—na t-alltan beag a. bin. 'siubhal seachad air, thug e g'a chuimhne gealladh Dhé mu'n nìge bha ri bhì air a dhórtadh air an fhearann thioram, agus an tabar a gheall e fhoghladh anna an fhàsach thartmhur—na craobhan anda, shearmonaich iad dha faagadh craoibhe na beatha—agus a' chòieridh bhinn a bha 'seian sna preasan mu'n cuairt da, na h-eòla bheaga bhòidheach, b'e so suim an òrain. “Bì sìothachail, ciùin a dhuine le Dia—bì fo dheagh mhisnich, na biodh smuaircan air t' anam—an Tà àrd agus ghlòrmhor tha 'gabhail cùram dhinn, 'gar beathachadh agus a' freasdal duinn anna an fhàsach fhiadhaich so, cha dì-chuimhnich e thona.”

Agus ciod a chum an duine so suar? ciod thug mienach d'a anam? Tha gu 'n d' thubhairt Dia ris, “Fulaich thu féin aig cruth Cherit a tha faclomhair lordain, agus òlaidh tu do 'n t-sruth, agus dli' àithn mise do na fitheachaibh do bheathachadh an sin.” Lèb an duine beannaichte a clèann, chreid e, 's cha robh e air a mbealladh.

Bha nì breitheanas Dhé ri tighin air an tìr, tart agus tiormachd eagalach; bha 'n dùthaich uile mar mbonadh air a lorgadh le falraig; cha robh duilleach air craoibh, no fèirnean, no lus, no blàth, air mauldar na tìre gun seargadh. Bha an glennan beag naigheach air a clàmhannadh—bha 'n t-àite so ùrar uaine, faagach blàth; b'e so aigheal a' ghlinne anna an robh an duine le Dia. Cha robh abhuinn san dùthaich uile nach robh air tiormachadh suas, no allt, no caochan, no tobair anna an robh deur—ach non sruthan a bha fhathast a' siubhal seachad le torgan bin, co sìubhlach làn, fhuinnar 's a bha e riabh. B'e sin sruth Cherit, ann an aigheal a' ghlinne anna an robh an duine naomba, an duine le Dia; agus sinnear a bheathachadh e? Iamsidh mi sin, ois 'se so a' chuid a' iongantainne do 'n a' geul. B'e àm an earraich e, thug eòla an fhàmhach anna an gar, agus chitheadh iad ag itealach o àite gu àite ag iarraidh lòn do 'n àl òg, a h-uile h-aon a' giùlan na bha r'a fhaotainn d'a nead féin mar a dh' fhoghlam Dia iad. Bha so 'na amallach suineach: Chitheadh iad air uainibh a' stad air tuman beag, air creig no air géig, a sheina òrain thaingalachd do 'n Dia mhòr agus ghlòrmhor a chruithnich an sanghal àillidh.

An deasg nan eua so bha dà fhitheach mhòra laohdunn. Dh' àitnichheadh iad sin fad air falbh, cha 'n eil fhios o' àite, air tòir lòn, agus cha b' ann doibh féin, nì mò do 'n àl òg féin. Tha an fhitheach 'na eua ginnach eioerach, ach thug Dia, eadhon dhàran, mair tre 'm bheil e a' togail, ag àrach agus a' beathachadh 'àil féin. “Cò” anna lèb, “a shein do 'n fhitheach a lòn an 'air a dh' àithn an t-àl òg nìge ri Dia?” Agus an Dia ceadna thug an mair do na fitheachaibh, theaguis e iad, air an àm so, lòn a shein agus a giùlan do'n duine beannaichte, naomach, a' ghlinne

naignich. C' àite no ciamar a fhuair iad an t-aran agus an fheòil a ghiùlain iad d' a ionnsuidh, cha 'n eil fios againn; ach cìocrach, lonach, craosach mar a bhà iad, ghiùlain iad a lòn-maidne 's a lòn-feasgair dhàsan a bha 'chòmhnuidh aig sruthan Cherit. Cha luaithe 'ghlas an latha na chluinnteadh ròcail nam fitheach am mullach nan craobh. Cha luaithe 'dhùisgeadh an duine naomba na chitheadh e a lòn air an làr r'a thaobh; agus 'nnair a bhiodh am feasgar a' ciaradh os ceann a' ghlinne, thigeadh na h-eòin cheudna air an ais leis an aran 's an fheòil mar a dh' àithn Dia dhoibh; agus thachair so, cha 'n ann aon uair, ach iomadh uair, o latha gu latha fad bliadhna, agus mochthrath no feasgar cha d' rinn iad dearmad air no dì-chuimhn.

Dlùthaicheamaid ris, agus beachdaicheamaid aon uair fhathast air na tha 'n so mu' r coinneamh: faic an dà eun lachdunn ud, le'n agiathan dorcha ag itealaich gu luath thar an dùthaich anns an robh dìth agus bochduinn, a' greasad le'n uile luathas gu gleann Cherit, a' gabhail gu h-uaimh bhig ann an uchd na brùiche. Seall a stigh—cìod a chì thu? Cha 'n i nead an fhithich no an t-àl òg, ach seann duine le 'thrusgan gaoisideach m' a ghuailibh, 's dòcha air a ghlùinibh le 'shùil 's le 'laimh gu nèamh, agus ag ràdh-ainn. “ O thusa, Thighearna 's a Dhia, a ghléidh mi gu ruig a so, agus a thug àithne do na fithich mo bheathachadh, gabh thusa cùram dhìom an diugh, oir 's tu mo Dhia agus is mise do sheir-bhiseach,” Dh' òireadh e an sin, rachadh e 'mach, chruinnicheadh e connadh tioram air feadh na coille, lasadh e teine ri taobh na craige, dheasaicheadh e a lòn, thairgeadh e buidheachas a ris do Dhia, dh' òladh e deoch as an t-sruthan ghlan, agus bhiodh 'anam ait ann an Dia.

Agus tha Dia Eliah fhathast beò, dlùth dhoibhsan a ghairmeas air. D'a shlugh féin tha e mar a bha e riabh, 'na dlùdeann 's 'na sgéith; 's iomad dòigh tha aige air freasdal d'a mhuinntir dhileas féin. Tha Dia Eliah fhathast beò, co dlùth d'a phobull ann an là an airc 's a bha e riabh—co deònach agus co comasach chum fuaigladh orra. Ean a bheathaich Eliah le fitheachaibh an t-sléibh, tha e co comasach air a h-aon d'a leanaban a bheathachadh leis an eun a's faoine san ealtainn. Is firinnaach agus da rìribh 's taitneach an sgeul beag a leanas.

Bha duine bochd air a' bheil iomradh againn 'na shuidhe ann an dorus a bhethain moch sa 'mhaduinn; bha a shùilean air at le gul—bha a chridhe goirt, agus bha e 'feuchainn gairm air Dia, oir bha dùil aige na h-uile mionaid ri maor a bha 'tighin le barantas chum a chuid a reic, airson suim a bha aig neach àraidh 'na aghaidh. Air dhà bhi 'suidhe mar so le cridhe tróm, mhothuich e eun beag àillidh ag itealaich dlùth dha, air ais 's air aghart, gus mu dheireadh an do fhabh e stigh do thigh an duine so, agus shuidh e air mullach na leapa, agus an sin thòisich e ri seinn cheileirean anabharrach mìlis. Chuir so iongatas air an duine—dhùin e 'n dorus, ghlac e 'n t-eun beag bòidheach, agus chuir e ann an eun-lann beag a bha crochte taobh na h-àinneig e. Cha luaithe

bha e sa' ghainntir bhig sin na thog e fonn laoidh àraidh air an robh an duine eòlach, oir b' fheum e a bha gu tric air a sheiun san eaglais sam b' àbhaist da suidhe. B' iad na briathran, "Na biodh eagal ort, 'nuair a's doilleire 'n oidhche 's ann a's dlùithe an latha." Dh' éisd e 'n t-eun, agus dh' fhairich e seòrsa faochaidh agus sìth. Thainig buille dh' ionnsuidh an doruis air a' cheart àm so. "So gun teagamh" ars' esan "am maor," Dh' éirich e le cridhe tróm, ach cha 'n e am maor a bh'ann, ach maighdeann òg a thuirt ris, "An do mhothuich thu eun beag buidhe bòidheach a' tighin an rathad so? thachair aon orm a thuirt gu'm fac' iad e 'dol a stigh air do dhorus." "'S mi chunnaic," arsa 'n duine, "so agad e, thoir leat e, ma's aon doit a bhuineas e; cha 'n ioghnadh leam ged a bhiodh meas agad air, 's binn milis a ribheid." Thug a' mhaighdeann òg leatha 'n t-eun—tiota beag 'na dheigh sin thill i air a h-ais—"Chuir thu," ars' ise, "comain mhór air mo bhanamhaighstir, cha chailleadh i an t-eun beag sin airson móran; "so," ars' ise, "gabh so uaip, cha'n fheud thu a dhiùltadh, gabh e le mìle taing." Ghabh an duine bochd na chuir i 'na làimh, agus 'nuair a dh' amhairc e cia dé uiread 's a bh'ann, chunnaic e gu'n robh dìreach a' cheart uiread ann 's a bh' aig a' mhaor 'na aghaidh. Cha b' fhada gus an d'thàinig am maor. "So dhuit," ars' esan, "so na tha agad am aghaidh, fàg mi nis ann an sìth, oir 'se Dia chuir so do m' ionnsuidh."

Tha Dia Eliah fhatbast beò agus có nach d' fhiosraich so? 'S minig a thainig cofhurtachd agus còmhnaidh, furtachd agus fuasgladh d'ar n-ionnsuidh 's gun fhios againn ciamar no co uaithe. Bitheadh uile chloinn Dé làidir agus fo dheagh mhisnich, Thig Dia ri b-aire 's cha'n aire 'nuair thig. Tha mìle dòigh aige air a dhaoine féin a chumail suas, am beathachadh, agus fuasgladh orra co iongatach ris an eachdraidh a dh' innis sinn air an àm.

Flor eagal Dé, biodh oirbh, a naoimh;
Oir uireasbhuidh no dìth
Cha bhi air a luchd-eagail-san,
Flor chràbhadh dha a nì.

Bidh easbhuidh air na leómhnaibh òg,
A's ocras orr' air leth;
Ach air an dream a dh'iarras Dia
Cha cheilear aon uì maith.

CÒMHRADH.

EACHANN 'S AN CUAIRTÈAR.

Cua.—Gu meal thu do bhiorraid, Eachainn!

Each.—'Ni 'n ad, le'r cead? an sgulag gun sgoinn, 's mi tha seachd aglth dhi—an t-aon chòmhach-cinn a's miosa chaidh riabh air duine, cha 'n urrainn mi mo cheann a leagail air leabaidh no air suirigh, air tom no réilean leatha. Cha b' ionann 's a' bhoineid ghorm—cho blàth sheasgair, chèanalta mu m' cheann 's ged bu churrachd-oidhche bh'

innse; dh' fhaodadh duine a pasgadh fòlha no r'a theobh, seach a bhi ag altrum na biorraid se mar naoidhean air glùn duine anns gach àite 'n suidh e. Tugast oirre! nach fhaic sibh an comharradh a dh' fliag i air mo bhathais, mar gu'm biodh mo cheann air a chearcall uachdarach a thilgeadh; ach nach e so an latha gaillinnach gailbheach? Òh-uthabh! 'se 'n cur 's an cathadh e—a fhad o'n a chunnaic mi a leithid air là Fheill-Brìde.

Cua.—Tha sin nàdurra, Eachainn, an sneachda geal an àm dùd-lachd a' gheamhraidh.

Each.—Tha 'n geamhraidh seachad; ach sneachda geal! 'fheudail 's a ghràidh, cha b' ann sa' bhaile-mhór a chitheadh e—ach an sneachd odhar, lachdunn; agus cha 'n aithne dhomh na a's gràinne na sneachda salach. Cha b' ionann 's mo sneachda glan, cho àilidh gheal ri ite na faoilinn, a' boillegeadh 's a' deàrradh ri gathaibh na gréine, mar gum biodh cur as cathadh ann do na daoimeanan no do'n chrìostal bu leinneamhiche 's bu cheutaiche.

Cua.—Ro-mhaith, Eachainn! Cha b' urrainn Donncha Bàn an oim labhairt na b' fhèarr—ach ge dona sneachda sa' bhaile-mhór 's seachd uairean na's miosa e sa' Ghàidhealtachd. Tha 'Ghàidhealtachd maith na 's leòir fheal 's a dh' fhuirgheas a' chuthag innse; ach an latha dh' fhàgas ise e, 'se 'n baile-mór a' fèarr.

Each.—A' chuthag! An òinseach bhochd; ga dearbh ma 's ann uaip-se tha sibh a' dol a tharruing 'ur gliocais, 's mithich an Cuairtear a chur as làimh eile—a' chuthag, an truedar! nach do chuidh riabh leth-uair an uaireadair air an aon tòm.

Cua.—Ma tà, Eachainn 's coma leam fèin a' Ghàidhealtachd an àm a' gheamhraidh; 's fhar mi-thèitneach i 'n àm gaillinn sneachda mar tha ann an diugh fèin—air an falach o'n t-eoghal mhór; air an tacadh le toit—gun sùgradh gun mheathail—a' bhean, mo thruaighe! a' sniomh air a' chuibhle le crònan brònach—an daine a' miananaich 's a' casad, 's a' tachas a chinu—na pàisdean a' trusadh bhioran—an t-uircean a' sgreadail—an gamhain caisinn a' géimrich ceann an tighe—na leanaban, an cù 's an cat a' strìgh o's clùiche a gheibh air a' ghealbhan, 's b'e sin an droch theine, a' phoit bhuntàte crochte thairis air leth an latha, gun uiread agus balg-séididh, ach an gille ruadh 's an gille bán agus Seònaid 'ga shéididh, agus pluic gach aon diubh mar phuic plobaire. Coma leam e!

Each.—A' bheil sibh réidh? Air m'fhocal 's sibh a leig ruith do 'r teangaidh; cha 'n iognadh leam ach sibhs—ach éisidh rium—Cha 'n fhaca mi riabh ann am baile-mór, 's cha 'n fhaic, àm co subhach, shuilibhearra, chridheil 's a chunnaic mi sa' Ghàidhealtachd an àm gaillinn agus sneachda. Mo chreach! 's mise chunnaic sin—tha barrachd fearais-òrdaichd a' sàgraidh, a' s eòlais, a' s caoimhneis a' dol air aghaidh sa' Ghàidhealtachd an àm a' gheamhraidh, na an àm a' chéitein fèin.

Cua.—Fhalbh fhalbh! Eachainn, tog dèth.

Each.—Cha tog mi dèth—'s mi nach tog. Am na gaillinn!—sin agaibh àm a' chridheais—thug air na suisean! na sgalan a' cur dhiùbh, na cailean a' crathadh an fhodair 's a' deannamh nam

boitean—na buachaillean le wìoman còrlaich mar chrìos mu 'n tim-chioll, còille mòr bata 'nan làimh, eallach do aguaba beaga tioram air an druim, an crodh-seasg a' géimrich 'nan déigh 's iad 'gan seod-achadh gu faagadh—na h-eich a' greasad dhachaidh—na mucan a' agriachail le sap 'nan cras a' ruith do'n chrò—na h-eòin bheaga bhnikhe bhòidheach, sgaoth air muin sgaoth ag itealaich mu na dorcan, 's na balachain le ridil 's le gòinean ag iarraidh an ribeadh. 'S ann an sin tha 'm fire-faire—h-uile h-aon 'na chabhaig 's am feasgar a' tighin. Ach ciod so thachair? Na balachain 'nan ruith 's iad a' agàideadh le cridhealas—Alastair-mór air dol fòdha ann an cuithe sneachda 's iad 'ga shladadh as, agus gach madadh a' bhaile san tathunnaich timchioll air. Ach có eile ch' mi 'tighin le abhagan beaga 'na dhéigh, a' feadaireachd 's a' gearradh leann? Ailean nan òran! Faic mar tha 'n òigridh 'ga fhàilteachadh; có 'dhiùltadh dha cuid na h-oidhche? 'S 'nuair thigeadh an t-annoch b' iad sin a' chòisri chridheil shùndach! Cha b'e 'n crùban bochd mar a th' againn an so am mullach-tighe—Eirionnaich san dara ceann—fàbhras a' cheann eile. Agus b'e sin an gealbhan cridheil—na caorain chruaidh tioram o chùil na mòine—na maidean caoin a' spreabadh gu cridheil—a' ghroidead air an t-alabhraidh—na bteacagan eòrna 'gam fuine le farum sùrdail—crùigein an sud, 's an so—am buachaille mór a' cur cearcall air a' chuaich bhleoghain—an agalag a' deanamh agùlaig—am buachaille beag a' deanamh camain—na cuibhlean a' falbh le srann fhonnmhor—Ailean nan òran a' cur dheth—a' phait-chabhrnich a' plubraich air an teine. Na cluinnear sibh a' ruith sìos na Gàidhealtachd. A rìgh! cha b' ionann 's am baile-mór, a tha maith ni's leòir fhad's a sheasas an t-àlainte agus comas cosnaidh; ach an là a dh' fhalbhas sin, tha 'n t-uisge air a thoirt o'n mhuilinn 's cha bhi bleith no rath. O! gleadhraich a' bhaile-mhòir so, agus toit a' bhaile-mhòir so, tinneas a's bochdainn a' bhaile-mhòir so, agus a' chabhaig, a h-uile h-aon 'na ruith 's 'na dheann-ruith, mar gum biodh iad uile air tòir-bean-ghlùine! Ach togamaid dheth. Innaibh so dhomh, na chruinnich a' Pharlamaid?

Cua.—'Sì rinn sin—thug a' bhen-rìgh a h-òraid fhialaidh dhoibh, agus tha iad a nis a' dol air an aghaidh le gnothachaidh na rìoghachd.

Bach.—'Nì féin, saoil sibh, a chair r'a chéile 'n òraid?

Cua.—Ud ud! cha 'n i; tha 'b-uile focal air a dheasachadh air a son le a luchd-comhairleachaidh, air a sgrìobhadh a mach dhi co tioram réidh phongail ri searmoin an làimh ministear.

Bach.—Ma tà, tha sin, air nairibh, tioram ni's leòir; ach có iad is luchd-comhairle dhi air an àm?

Cua.—Tha air an àm ceithir-deug dhiubh a' chomhairle, iadsan ris an abair iad a' Bheurla *the Cabinet*, air neo *the Ministry*, luchd-riaghlaidh na rìoghachd. 'Se morair *Melbourne*, an ceann-ataic, no am prìomh fhear riaghlaidh. Tha a dhreuchd féin aig gach aon dhiubh so fa leith. Tha gnothuichean Shasunn agus Albainn an eorba ri morair *Normanby*; gnothuichean rìoghachdan an t-saoghail ri *Palmerston*; gnothuichean nan cearna iomallach a bhaineas duinn féin an eorba ri morair *Iain Russell*, agus mar sin sìos; a dhreuchd féin aig

gach aon diubh, àiteachan fa leth aca, daoine eile, agus mòran chléir-each fódhpa : ach 'nuair tha gnothach duilich air bith a' tighin 'nan rathad, tha a' chomhairle uile a' cruinneachadh le dorsan dùinte, agus iad air am mionnan nach tig iad thairis air diog do na labhrar. Ach a bhàrr air na ceithir-fir-dheug so, luchd-riaghlaidh na rìoghachd, tha Comhairle eile ann a's lìonmhoire, a tha air an cruinneachadh air amannaibh àraid ris an canar A' Chomhairle Dhlomhair. (*Privy Council*.) Tha anns a' chomhairle so air an àm sèa fichead agus trì-deug, 133, do mhórairean no ard fhlaithian, agus mu thimchioll ceithir fichead do'n chumanta. 'Nuair tha an ard-chomhairle dhlomhair so air an gairm, cha 'n àbhaist do neach air bith tighin san làthair ach iadsan tha 'tarruing le luchd-riaghlaidh na dùthcha, agus air an taobh.

Each.—A' bheil diùc mòr *Wellington* am measg luchd-comhairleachaidh na ban-rìgh, Artair nan cath, gaisgeach nam mìle blàr?

Cua.—Cha 'n eil è. Tha fios agad nach 'eil esan agus an fheadhainn tha ann an cumhachd air an àm, a' tarruing le chèile. 'S esan ceann-staic no ceannard na feadhnaich tha 'muigh. 'Se morair *Melbourne* ceannard an dara taobh do thigh nam Mórairean, agus an diùc ceannard na feadhnaich eile.

Each.—An è? Air m' fhocal ma 's esan is ceannard doibh cha 'n fhada bhios iad am muigh. Cha b' iongatach leama ged a bhiodh Mea-a-bhroin, c' ainm so è, *Melbourne* a mach air an doras an ath-ghoirid : 's ioma laoch bu tréine na e air na chuir e an ruaig—ach c' àite 'bheil a' Pharlamaid a' suidhe?

Cua.—Tha dà bhuidhionn dhaoine 'deanamh suas na Parlamaid, agus tha 'n dà bhuidhionn so a' suidhe ann an àiteachan air leth, na mórairean ard agus a' chumanta. 'S iad na mórairean fhaithean na tìre, aig a' bheil ainm agus sochairean àraid seach a' chuid eile do shluagh na rìoghachd, mar a ta Diùcan—Marcuis—Iarlachan, agus maithian arda eile. 'S iad an cumanta na tighearnaichean fearainn, na tuathanaich, na marantan, agus an tuath cheathairne air fad. An àm na Parlamaid tha 'n dà bhuidhionn so a' suidhe ann an tighichean air leth; na mórairean an tigh nam mórairean, agus an cumanta an tigh nan cumanta. Tha na mórairean a' seallachadh na seach a bhi sa' Pharlamaid a thaobh an inbhe, a thaobh am breith, no urra a chuireadh orra; agus aon uair a stigh, tha iad a stigh gu àm bàis : 'se sin cha 'n eil iad air an taghadh mar tha 'n cumanta o aon Pharlamaid gu Parlamaid eile. 'S iad làithean-beatha Parlamaid seachd bliadhna; ach faodaidh a' bhan-rìgh an agaoileadh 'nuair thogras i—ach so nì nach 'eil air a dheanamh ach 'nuair tha barrachd sa' Pharlamaid an aghaidh a luchd-comhairleachaidh na leò. 'Nuair a thachras so 's éiginn doibh dol a mach agus a' bhuidhionn a's làidire 'leigèil a stigh. Ma tha barrachd 'nan aghaidh na tha leò cha 'n urrainn doibh nì air bith a dheanamh; imridh iad strìochdadh agus a' bhuidhionn a's lìonmhoire chur air an stiùir. 'Se so tha a' dùsgadh gach strìgh eatorra, a dh' fheuchainn cò aig am bi nachdaranachd na dùthcha—greim bàis acasan tha 'stigh air an sporan mhór, agus iadsan tha 'm muigh a' strìgh chum a shladadh d' an iomchar féin. 'Bheil tha ga thuigsinn so?

Each.—'S mì thà—'se 'n t-airgiod an gille ! ach innsibh dhomh cia nìread 's a tha do dhaoine ann an tigh nan cumantan air aon àm ?

Cua.—Tha Sasunn a' cur a stigh cóig ceud, Eirinn ceud agus cóig, agus Albainn da-fhichead 's a trì-deng : an t-ionlan sèa-ceud, da-fhichead agus a h-ochd-deng, (658).

Each.—Fhalbh ! tha gu leòir ann ; 'bheil nìread sin an tigh nam morairean ?

Cua.—Ann an tigh nam morairean tha ceithir cheud, dà fhichead agus a h-ochd, (448) 'nuair bhios iad uile cruinn ; ach tha cuid diubh sin fo aois. Anns an àireamh so tha deich-ar-fhichead do Easbuigibh eadar Sasunn agus Eirinn, do'n eaglais shuidhichte Shasunnaich. Tha àit aca so, agus guth, co maith ris na morairean a's àirde.

Each.—A nis innsibh so dhomb—a' bheil a' chuid a's mò do thigh nam morairean arda air taobh luchd-riaghlaidh na dùthcha, air taobh inhorair *Melbourne* agus iadsan tha maille ris ?

Cua.—Cha 'n eil idir—tha dlùth do dha thrìan diubbh 'nan aghaidh agus diùc *Wellington* air an ceann ; ach anns an tigh ìosal, 's e sin tigh a' chumanta, tha barrachd air taobh luchd-riaghlaidh na tìre na tha 'nan aghaidh ; ach cha 'n eil an dealachadh mòr, theagamh nach 'eil os ceann deich no dusan, ma tha sin féin ann ; agus tha 'n àireamh so a' fàs na's lugha o àm gu h-àm. O chionn mhios chaidh ceathrar a stigh a tha 'n aghaidh an luchd-riaghlaidh. Ma theid so air aghart móran na's fhaide cha 'n urrainn doibh fuireach 'nan àite, agus tha 'n dà thaobh co dlùth 'a gu bheil spairn bàis taobh air thaobh, a dh' fheuchainn cò bhios an uachdar.

Each.—Ach ma tha tigh nam morairean co fada 'nan aghaidh, c' arson nach 'eil iadsan 'gan cur a mach agus a' cur *Wellington* suas an àite *Melbourne* ? Cia mar tha e 'tachairt gu bheil barrachd cumhachd aig muintir an tigh ìosal, aig a' chumanta, na th' aig na morairean ?

Cua.—Innsidh mise sin duit : cha 'n eil gnothuch air bith aig tigh nam morairean ri sporan no ionmhas na rioghachd ; cha 'n eil diog aca r'a ràdh ann an socruchadh cìse air nì air bith, tha na h-uile gnothuch a thaobh stòrais na dùthcha, togail chìsean, 'ga dhiol a mach a rìghist, a pàigheadh gach costais, tha so uile 'n earbsa ris a' chumanta 'se sin ri 'ràdh 's ann 'nan làimh-san tha sporan mòr na rioghachd ; 's ann acasan ambàin tha comas a shocruchadh cìod an t-suim a chuir-ea a mach air son an airm, air son na cabhlach, cìod a bheirear sa' bhliadhna do'n bhan-rìgh—tha na h-uile nì a thaobh airgiod na dùthcha 'n earbsa riutha. Cha 'n urrainnear saor-dhuais, no beathachadh a thoirt do dhuine ach mar tha iadsan ag àithneadh. 'Nuair a chruinnicheas a' Pharlamaid, ma te, tha prìomh fhear-riaghlaidh na dùthcha tighin air aghaidh ann an ainm na ban-rìgh, agus ag ràdhainn, “tha leithid so do shuim a dhìth oirnn airson feum na rioghachd, cha 'n uileor dhuinn an nìread so air a shon so, agus an nìread ud eile air a shon sud.” Ma tha barrachd 'nan aghaidh na tha air an taobh, diùltar an iarrtas, cha toirear dhoibh na tha dhìth orra ; agus fhad 'a a tha so mar so cha 'n urrainn iad reachd air bith a dheanamh—cha 'n eil comas air, 's éiginn doibh strìochdadh, a dheòin no dh' aindeoin dol a mach

nèamhan an céill glòir Dhe, agus nochdaidh na spéuran gnìomh a lamh." (Salm. xix. 4.)

Tha réultaireachd 'na h-eòlas a ta air gach seòl òirdheire agus iomchuidh. Is iongantach a' chinnteachd, agus an eagnuidheachd leis an d' fhuair an duine a mach na riaghailtean leis am bheil reulta nèimh a' gluasad ann an gorm-astar nan spéur! Trid innleachd agus foghlaim, innsidh na teallsanaich, roimh làimh. gach caochladh a thig air solusaibh nèimh! Innsidh iad gu pòncaill mu dhùbhradh na gréin agus na gealaich, innsidh iad c'uin a thig gach dùbhradh dhiubh so,—cia co mòr 'sa bhios iad,—agus cia fada 's a mhaireas iad!—Ach ged tha'm fiosrachadh so mòr, agus luachmhor, "An urrainn an duine le rannsachadh Dia fhagail a mach?" "Is esan a ta' na shuidhe air cuairt na talmhainn, agus tha a luchd-àiteachaidh mar fhionnain-feòir; a ta' sineadh a mach na nèamha mar sgàil thana; agus 'gan sgaoileadh mar bhùth anns an gabhar còmhnuidh." (Is. xl. 22,)

Cha'n e mbàin gu'm bheil réal-eòlas féumail chum an lantinn a lìonadh le smuaintibh iomchuidh mu ghlòir, agus mu mhòrachd an Tighearna De;—ach tha e féumail do'n chinne-daoine air son nithe eug-samhla eile. Air an aobhar sin gheibhear an t-eòlas so, ann an tomhas mòr no beag am measg nan uile chinneach! Trid an eòlais so, tha daoine fòghluimte a' faotuinn a mach caochlaidh soluis na gealaich,—riaghailtean nan seòl-mara,—cumadh agus meud na talmhainn,—agus suidheachadh agus farsuingeachd dhùch-anna agus riòghachdan an domhain! Trid an eòlais so, mar an céudna, tha bliadhnaichean air an tomhas, agus teachd gach tràth' agus aimsir air a chomharrachadh a mach? Trid an eòlais so, tha seòladairean a' faotuinn a mach nan àitean anns am bheil iad air na cuantaibh mòra agus farsuing, agus a' stiùradh an slighean gu tèaruainte do dhùchannaibh an céin!

Mu dh' amhairceas neach air na spéuraibh, air oidhche chiùin, reòta, gheambraidh, chì e mu mhile rionnag an crochadh mar lòchranaibh drilinneach os a cheann,—chì e iad do gach meud, agus soilleireachd,—cuid diubh beag agus fann, agus cuid eile dhiubh mòr. agus a' deàlrachadh le solus soilleir agus seasmach! Ach ged nach fhaicear ach mu mhile dhiubh so leis an t-sùil luim, chithear le gloineachaibh innleachdach a fhuaradh a mach, mu'n cuairt do cheud mìle, uile còmhla! Agus cha'n 'eil an àireamh mhòr so, an coimeas ris an àireamh a ta air an sgaoileadh air feadh farsuingeachd na cruitheachd, ach mar eitean gaineimh air tràigh na fàirge! Tha cuid diubh anabarrach mòr.—fichead,—leth-cheud,—mìle uair ni's mò na'n talamh air am bheil sinn' a' gluasad, agus is gann a gheibhear aon 'nam measg co beag ris! Goirear le teallsanaich rionnagan suidhichte dheth gach solus a chithear anns na nèamhaibh, ach cha'n abrar so ris a' ghréin, agus a' ghealach agaiune, no ri àireamh bheag do reultaibh agus do gbealach-aibh eile, agus do rionnagaibh-carbullach, a ta cuairteachadh na gréine, air an toir sinn cùntas an déigh so! Tha na rionnagan suidhichte aig astar namhasach, agus do-thuigsinn air falbh uainne-ne; agus an uair a smuainicheas sinn air am meud, an àireamh, an

nàdar, agus an astar—cha chomas dhuinn, an sin, gun smuaineachadh air cumhachd an Tì. Uile-ghlòrmhoir sin “a sgeadaich na nèamha le a Spiorad.” (Job. xxv. 13.) Chum beachd a thoirt air astar nan rionnag so air falbh, ghabhadh am peileir n’s luaith’ a chaidh riamh a mach à béul gunna, ged a dh’ fhanadh e ’na dheannaibh, còrr agus muillea bliadhna, mun rnigeadh e cuid dhiubh! Nach ceart a dh’ fheudas daoine a’ cheist a chur, Có a rinn na nithe mora, maiseach, agus miorbhuileach so? Có, ach an Dia sin, “a rinn an talamh le ’chumhachd,—a shocruidh an saoghal le’ ghliocas,—agus le’ thuisge a sgaoil a mach na nèamha.” (Ier. x. 12.)

Tha na réulta so uile air an suidheachadh, mar gu’m b’ann, ’nan teaghlaich air leth, air feadh farsuingeachd na cruitheachd! Tha àireamh shònruichte dhiubh, aig am bheil grian doibh fein, m’a timchioll am bheil iad a’ siubhal, ann an cuairtibh eug-samhla; agus o’m bheil iad a’ faotainn soluis agus teas! Tha àireamh nan grian, agus nan reull, a ta ’gan cuairtenachadh air an dòigh so, co mòr, a’s nach urrainn teallsanaich le’n uil’ innleachdaibh, a bheag sam bith a dheanamh a mach gu cinnteach mu’n timchioll! Cosmhuid ris gach grian eile, tha a’ ghrian againne ’ga nochdadh fein anns na spèraibh, air a cuairteachadh le a réultaibh fein, ris am bheil i a’ comh-pairteachadh araon soluis agus teas!

Air di a bhi fagus do làimh, an coimeas ri grianan eile na cruitheachd, tha sinn ’ga faicinn mòr, cruinn, agus dealrach; am feadh ’sa chi sinn na grianan eile, mar rionnagaibh beaga, drilinn-each, a thaobh an mòr-astar air falbh! Ged nach d’ fhuair daoine foghlaimte a bheag a mach mu thiomchioll nan rionnag snidhichte, agus nan grian do-àireamh, a ta air an suidheachadh mar sheudaibh boillsgeach, anns na spèraibh os ar ceann; gidheadh, fhuair iad a mach mòran do nithibh air mhodh cinnteach, mu thimchioll na gréin’ againn fein, agus an teaghlaich bhig do na reultaibh, a ta ’g iadhadh gu siùbhlach, tosdach mu’n cuairt di! Orra so, uime sin, bheirear a nis cùntas goirid agus cinnteach, chu’m ’s gu’m faicear mòrachd, agus cumhachd Rìgh sìorruidh na cruitheachd, a dhealbhadh iad uile an toiseach.

Fhuaradh a mach gu’m bheil seachd mhór agus ceithir bheaga do réultaibh seacharanach, a’ siubhal tiomchioll na gréin, ann an cuairtibh air leth, agus gu’m bheil gealaichean aig cùig do na réultaibh so, a ta ’gan cuairteachadh, ceart mar a ta iad fein a’ cuairteachadh na gréine! Tha gach aon do na cuairtibh, no do na cearcallaibh uòra so, anns am bheil na reultan a’ siubhal, aig canch-ladh astair an falbh o’n ghréin; uime sin, tha a’ ghrian air a suidheachadh ann am meadhan a teaghlaich,

‘Cruinn mar làn sgiath chruidh nan triath,’

far am bheil i a’ tilgeadh a mach a gathanna-soluis, air gach aon fa leth d’a reultaibh, agus ’gan ath-nuadhachadh gach là le maise, agus soilleireachd! Tha na reultan air an ainmeachadh mar a leanas, agus anns an òrdugh anns am bheil iad aig astar o’n ghréin. MERCURI, BHÉNU, AN TALAMH, MARS, BHESTA, IUNO, CERES, PALLAS, JUPITER, SATURN, agus URANUS.

Bheirear còntas orra so fa leth, ann an earrannaibh eile an dèigh so!

SGIATHANAOL.

Cùmhoire, Cead mbliosa n' Gheamhraidh, 1841.

SANAS DO PHÀRANDAN.

A Chuaireir Uiseil,

Bho na tha sinn a nis a' dol a dh' fhaighinn an tomhaise mhòr, agus a bhios tuilleadh rùin agaibh, fuilingibh d'ur sean charaid, *Eoghan Og*, gearan a dheannadh ribh air cuid de phàrandan na dùcha so.

Tha daoine ann agus 'nuair chluinneas iad am focal *gael*, 's ann a ni iad gàire, mar nach biodh ann ach focal gun seadh—*dall-chaille-an*, gun toil, gun riasan, gun radharc. 'Se tha 'g éiridh uaithe co gu bheil pàrandan am bitheantas a' toint air a' mic, 's air an aigh-eannan pòadh an aghaidh an toile:—"A Sheonaid, mar teir thu suas Dombull Bàn, agus mur pòs thu Donnacha Mór, bheir mise agus do mhàthair suas thusa gu bràth; cha 'u fhaigh thu gamh-aine no mart an tochar, agus cha labhair sin riut air an rathad-mhór. Dombull Bàn! Gun nige ach trì ceithir-chasach air nach-dar an t-eaghlach; nuair a th'aig Donnacha an suidhe-suas in fearr san Eilean."

'S eigin do Sheonaid bhoobd strìochdadh: ach ciod e dheth sin? cha do strìochdadh a toil. Ged tha i 'na laidhe ri taobh a fir tha i broadar air Dombull,—ged tha 'lamb aig Donnacha, tha 'cridhe aig Dombull, cha tig an latha bhios i sona, agus cha 'n iaghadh idir ged bheir i 'n dràst 'sa ris dearrasan air a fear.

Mar sheillearachadh air a' chùis so, agus a chum gu'n tugadh pàrantan an aice, innse mi ni a thachair ann an teaghlach mór o cheann a' nis iomadh bliadhna. Bha Morair òg, mac Diuc Queensberry, ann an caisteal Dhrimlanrig, an trom ghaol air baintighearn òig, bhéusach, stuama agus àlainn, do chleinn Mhic Aoidh. Bha lasair na baintighearn òig cho fìor ghlan air an taobh eile nach 's a mach. Bha iad mar nach biodh ann ach aon chridhe—aon anam air a roinn eatorra; bu shaoghal doibh comunn a chéile—bu bliadh 's bu dheoch dhoibh sràid an aighneas—bu bhàs do'n data h-aon ni chuireadh bruillean air an aon eile; agus 'nuair dheal-aicheadh iad bu bhliadhna gach latha gus an coinnichadh iad a ris.

Ach ars' a' Bhan-Diuc, latha de na laithean, ris an Diuc, a fear. "Nic Aoidh! cha tig an latha 'bhios Nic Aoidh 'na muoi aig mo mhacsa, no a mac 'na oighre air Drimlanrig. Ma gheallas tu, ars' ise, gun dol san eadraiginn chi thu gu'n cuir mise brisadh sa' ohomunn so, agus nach fada gus am faic thu 'm Morair pòda ri te eile, te 's coltaiche ris an teaghlach againne, *Enlasaid Hope*." "Tha fhios agad," ars' an Diuc, "gur i *Hope* mo roghainn-an, ach cha bu mhath leam crois a chur an sonas mo mhic,—tha chuis ann ad lamhan, air mo shon dheth, ach gnàthach meadhona laghail." Dh'

fhaig a' Bhan-Diuc e le subhachas, 's i 'g ràdh rithe féin. "Humph! tha meadhon air bith laghail a cheireas eadar am burraidh so agus a' ghuanag ud Nic Aoidh!"

Beagan 'na dheigh so stad litrichean Nic Aoidh a b' abhaist tighinn co tric a chum a' Mhorair òig; cha robh fìos eiod a dhèanadh e—bha 'chridhe 'faghail 'a bhàis 'na chom—theich a chadal—gheill a ablaiste—thanaich a ghruaidh! sgrìobh, agus sgrìobh e—oir air an àm so bha i fad air falbh,—ach freagradh math no ole cha d'fhàinig! Smanainich e ann fein. "'Ne gu 'n do thréig i mi?—thréig! cha 'n eil teagamh ann! Cha do thréig, cha 'n eil e so chreidsinn!"

Latha de na làithean 'nuair a bha 'm Morair òig mar so, ach beag air a bhrèth-as, thainig a' Bhan-Diuc, a mhàthair, a stigh agus litir aice 'na laimh. "A bhoganaich gun spéiread, gun tòiniag," ars' ise, "nach dabbairt mi riut nach robh an Nic Aoidh ach a bhana-chealgair? Nach d'innis mi dhuit gu'n robh thu' briseadh do chridhe 's a faghail a' bhàis arson te nach tugadh feadag ort? An eiod tha car tiota ris an fhàirinn?" "A mhathair! a mhathair 's mi gu'n eiod" ars' an t'èganach buannichte.

Ars' ise, phòs do bhan-dia Nic Aoidh; an creid thu sin?" "Pòda!" ars' ean, "cha 'n urrainn gu bheil e fìor!" "Cha 'n eil e fìorach sìobhalt" ars' a' Bhan-Diuc, "ag a chur am facal do mhàthar. gu' searichte 'nuair tha agam ri leigeadh fhaicinn duit an litir so bho charaid caomh agus dìleas nach sgrìobhadh bréag."

Thug i dha an litir—leugh e i, ach 'nuair rainig e'n earrann a dh'innis gu'n do phòs cuisle a chleibh, Nic Aoidh, dh'fhàs e bànn, dh'fhalbh a neart, thuit e taobh a chùil air an àite-shuidhe:—cha robh teagamh tuille sa' chùis!

Nuair thainig e 'uige fein, thubhairt a-mhathair ris. "'S beag a' shaoil mi gum biodh nas dhomh co beag duinealais. Am bheil idir aon bheinne do m' fhuil 'nad chuislibh? Nam biodh 'sann a dhèanadh tu tàir air té a ghnathaicheadh tu mar so—'s fad' o'n chaidh innis dhuit nach b' airidh ort i."

A chur an sgeòil an aithghearr, eiod a th' agaibh air ach gu'n tug i air choimheadachd e gu Baintighearna *Hope*, agus mun deach moran làithean seachad glèac i fein agus am Morair lànhan a cheile—chaidh an t-snaidh a chur nach fuaigladh faicail: cha bu bheag aighear na màthar air an là sin gu'n d'fhuair i 'toil chrosta féin; agus cha bu lugha farrad na muinntir òig a bh' aig stòl a' phòsaidh, a' faicinn distis co maiseach, co beartach, 's co gaolach, a reir a' choltais, a' dol eideachd.

Ach, mo chreach! cha 'n eil an sgeul crìochnaichte fathast:—cha robh là gun oidhe na dheigh, 's cha robh droch ghnìomh nach d'fhuair a dbuais. Bha 'n lànain òig, a reir choltais, sona gu leòr carmionto dh'i; Ach air mìos deireannach an fhoghair, sa bhliadhna 1754 thug a ghnothach a' Murair do Lunnainn; 's thug e leis a charbaid, 's a cheile nuadh-pòda: stad iad aon là 'thoirt fois do na h-eich ann am baile àraidh an Sasunn, agus air do'n Mhorair a bhi

aidimeachd, leis fein, a deanamh a chas, choinnich cruth àluinn
ar leis a chunnaic e roimhe, ach bha i gu mor air atharrachadh.
Leum a chridhe 'na ghruaidhean—bhuail a chuile gu bràs—thainig
ceò air a leirsinn: sheall e' ris agus dh'aithnich e gràdh 'òige—gaol
'anama, Nic Aoidh! Sheas an dithis car tiota gun chomas labhairt.
Ma dheireadh thubhairt a bhaintighearna shìobhalta mhàlda le guth
ciùin critheanach: “A Mhorair! dh' fhalbh àm dhuibse 's dhomhsa
coinneachadh, no labhairt ri cheile, ach O! freagraibh aon cheist.
An cuala sibh tuairisgeul air bith mum' thimchiollsa nuair threig
sibh mi a thiotadh?” “A' cheart cheist,” ars' esan, “a bha mise
a dol a dh' fheoraich dh' ibhse!” “A Mhorair,” ars' ise, “tha
sibh ri fanoid orm. Nach eil sibh pòsda?” “Pòsda!” ars' am
Morair, “co phòs an toiseach? Nach 'eil sibh fein pòsda?” “Cha
'n eil,” ars' ise, a Mhorair 's cha bhi gu bràth!” Bhuail am Morair
'uchd, 's ghlaodh e “Gu'n tugadh Dia mathanas dhoibhsan a chuir
eadar ruinn, 's a 'mheall sinn, 's a mhill sonas, agus sìth shaoghalta a
b-aon againn air a' char is lugha fhad 's as beò e!”

Bho bheag gus a mhor fhuair iad a mach gum b'i' Bhan-Diùc a
b' ùghdar do'n chùis: thug i fainear a chuile litir air gach taobh a
ghlacadh 'sa chleith, agus ma dheireadh thug i air caraid dhi fein
litir a chuir chuire gu'n do phòs Nic Aoidh. Nuair chunnaic am
Morair mar bha cho robh sìth na socair-inntinn aige. Ged nach
robh làmh aig a mhnaoi sa' chùis cha b' urrainn e amharc oirre anns
an aodann. Thuit a spiorad; scàin a chridhe, agus an ath latha, ri
taobh a mhnatha pòsda anns a' charbad, ghlac e daga, 's thilg se e
fein troimh'n chridhe!

Bho'n oilt agus a' gheilt a ghabh a bhaintighearna, a cheile
nuadh pòsda, ghabh i' leaba as nach d' éirich i riamh! Dh'eug i
corr is bliadhna 'na dheigh so, agus faodaidh sinn barail a bhi againn
nach robh inntinn na Ban-Diùcas choirbte tuilleadh is ré rithe!

Nach 'eil an ayeula so a' soillearachadh co neò-ghlic sa tha e bhi
sparradh muinntir gu pòsadh far nach eil *gaol*, 'sa bhi 'giarraidh
orra *gaol* a thoirt far nach urrainn doibh? Ciod e ged robh an
saoghal aig lànain a dheasbhuidh sonais, agus suaimhneas inntinn?
Agus, air an laimh eile, ma tha slainte, sonas, agus suaimhneas
inntinn aig lànain 's leò an saoghal: 'sleò, co dhiu, sonas nach
urraim an saoghal a thoirt seachad no thoirt air falbh.

'S mise le mor urram,

'Ur caraid dìleas,

EOGHAN Oe.

Eilean Chola
An dara-mìos
1841.

SANAS—Tha propanaich laoghach de chloinn agam: Saoil sibh
am faigh sinn ciad acair an America? An coillteach a bhios
annta, no ciod e?

E. O.

AN LÉINE-BHÀN.

— Cha tig an t-aon latha dhi-chuimhnicheas mi an uair mu dheireadh a chunnaic mi duine 'seasamh san eaglais auns an léine-bhàin. Tha nis leth-cheud bliadhna uaithe; ach tha e co soilleir a'm chuimhne 's ged a b' ann air di-dòmhnuich so chaidh a thachradh e.

Bha duine àraidh anns an sgìreachd anns an d' rugadh mi, ceatharnach beib, dùr, danarrn ris an canadh iad Iain-bàn-mór. Bha peacadh salach sgreamhail air a chur as a leth; cha robh dearbhadh solheir air a' chùis, agus sheas e mach 'na aghaidh, a' cur lagh na h-eaglais gu dùlan. Bha e 'chòmhnuidh ann an gleann uig-neach gu h-àrd sa' mhonadh dà mhìle o'n bhaile-gheamhraidh, 'na fhear-cuartaich do thuathanach còir aig an robh a' ghabhail. Choireadh an cléireach uair agus uair d'a ionnsuidh a thoirt gairm dha gu Seisein, no a thighin a chainnt ris a' mhinisteir—ach bha Iain-bàn co snarrach mu ghuth a' chléirich 's a bha e mu dhùrdail a' choilich-dhuibh air Cnoc-carrach bràigh a' ghlinne. 'Nuair chunnaic am ministeir nach robh maith dha bhi 'cur fios a dh' ionnsuidh Iain-bhàin, chuir e roimhe dol far an robh e, agus seana-chas a bhi aige ris 'na thigh féin. Bha am ministear 'na dhuine làidir, treun, smachdail, agus bha 'n meas sin air san àite. Gun fhocal a labhairt ri neach, thog e air, oidhch' àraidh le bata buidhe a' chinn-airgid 'na làimh, agus ruigear Coire-nan-Gabhar, far an robh Iain-bàn a chòmhnuidh. Fhuair se e gun neach leis 'na shuidhe a' fuaigheal cuarain bhròg dha féin taobh an teine; 's b'i sin a' chagailt shùnudach, an guthas caoin 's na cnorain chruidh, gach aon diubh cho tioram ri spuing.

Is fàrda 'thuigsinn gu 'n robh iongantas agus seòrsa do sgàth air Iain-bàn nuair a thuig e co bh' aig an am sin a dh' oidhe 'na bhothan. Bha'n sgian-dùbh fathasd 'na làimh leis an robh e 'gearradh an leathraich—bha biodag mheirgeach crochta ris an uinneig, agus ceann iarunn a' chlaidhe'-mhòir r'a fhaicinn bràigh na leapach, claidheamh air nach robh meirg no stùr latha Chuilodair.

Thilg Iain-bàn an sgian 's na cuarain seachad; thug e aite-suidhe do'n mhinisteir—ach bha seòrsa do bhuaireas agus do cholg 'na ghnùis agus 's gann a dhùraiceadh e amharc ann an aodann an duine bheannaichte 'thaiuig air turus an fhìor chàirdis a sheanachas ris. Ciod a labhradh taobh air thaobh cha chuala mi; ach so ni a dh' innis an cleireach dhoibh, oir mhothuich esan am ministeir a' falbh do'n ghleann agus lean e gu dlùth as a dhéigh; agus 'nuair a dh' amhairc e 'stigh air an uinneig 's e gabhail fadail ciod a bha 'ga chumail, chunnaic e iad le chéile air an glùinibh, ann an ùrnuigh, agus thuig e air cainnt a' mhinisteir gu 'n do thaisich cridhe Iain-bhàin, agus gu'n robh e air a dhùsgadh gu mothuchadh a ghabhail do dh-uamhas a' chionta sin a bha air a chur as a leth. Dh' fhan am ministeir ùine mhór maille ris an duine thruagh so. 'Nuair dhealaich iad, tharruing an cléireach suas ris a' mhinisteir. "Ciod e an spiorad anns an d' fhàg sibh an duin' ud an nochd?"

arsa Calum. “An tusa tha 'n so?” deir am ministear. “'S mi” arsa Calum, “'s minig a thug sibh o'n tigh mi maille ribh air astar bu shunndaiche; ar leam gu 'n robh Iain-bàn air a thiomachadh an nochd 's bu mhithich dhà.” Fhreagair am ministear, “Tha dòchas agam gu 'n robh—biodh an t-each-marcachd deas agadsa 'm màireach, deas gu maith tràth, ma chaomhnar sinn 's éiginn domh fàbha ni's tràithe na's àbhaist leam—gheall Iain-bàn mo chòmhlaichadh air an rathad agus seasamh an làthair an t-shluaigh, a fhreagairt a thaobh na tha air a chur as a leith.” “Chì sinn,” arsa 'n clèireach, “nach còir fios a leigeil a dh'ionnsuidh Ealasaid mhóir a bhi làthair?” “Tha thu ceart, dean sin, gabh thusa eum romh chàck a's fàg brath aice—an droch bhuinneag.” “Nìtear sin,” arsa 'n clèireach, “Ni maith 'na thoiseach.”

Chaidh am ministear d'a sheòmar féin, far na chuir e seachad barrachd ùine na b' abhaist da, agus b' fhuasda 'thuigsinn o'a chainnt a chleachd e 'na ùrnuigh-theaghlaich air an oidhche sin, gu 'n robh iomaguin mhór air, 's gu 'n robh 'inntian a' ruith air na bha eadar e féin 's Iain-bàn-mór. Bha e air a chois gu moch. Mar bha e 'ga nigheadh féin 's a cur uime 'chuid aodaich, thubhairt e ri Bean-a'-Bhaile ('se a beul féin a dh'innis dhomh e.) “Bhradair mi féin,” ars' ean, “aialing iongantach an raoir; 's cha 'n urrainn domh gun tighin thairis air, ged is tric a tha mi 'cronachadh feadhain eile airson a bhi 'g aithris faoinne do 'n t-seòrsa. Ar leam gu'n robh mi, mar is tric a thachair, a' cur seachad fros fo fhasgadh Chreig-nam-meann air latha na sàbaid, a's cied a chunnais mi ach uathair lùbach riabhach a' tighin a mach a' preas—a sùilean lasarra—a teanga ghóbbalach phuinnseanta a mach, 's i ag iathadh mu m' ehasabh mar gum bu mhiann leatha mo lot 's mo mhilleadh. Cha robh bata 'm làimh 's cha robh clach r'a fhaicinn san àite. Bha 'm Bìobull agam, agus ann an ionnsuidh no dhe thug i orm, bhual mi sa' cheann i leis, agus thuit i air an làr. Uair agus uair thachair so; mu dheireadh mhothuich mi gu'n d' thainig atharrachadh air a coltas—chian a sùilean cìoin—leith i gu samhach ceannsuichte aig mo chasan. Bha seòrsa do dh-òran tùrach aice—chailt mi gach sgàth bha agam roimhe—thug mi air mo ghàirdean i—ghidlain mi leam i do'n eaglais, agus mhothuich mi gu'n robh iongantach mòr air an t-shluaigh mar chunnaic iad mi a' gabhail an rathaid, agus an uathair se se seitheamh, shàmbach, neo-lochdach air mo shiubhal. So a nis a chuirem, mo bhradar,—'s ged is ma-dhaoite amaideach ri 'ràdh e, tha mi 'tarruing seorsa do shòlas uaithe. Gheall Iain-bàn-mór mo choinneachadh sa' cheart àite 'm faca mi an uathair. Cha 'n eil eied nach bi eolg a's fearg air, ach tha aohhar-dòchais agam gu'n taisich e. Cha mhór nach d' aidich e a pheacadh an raoir. Bha mi 'smuainteachadh m' a dhéibhinn fad na h-oidhche, bha mi 'gnidhe air a shon, agus ciod bu nàdurra na am bradar a chunnaic mi; ach ma thig an caochladh airson a chunnaic mi 'tighin air an uathair 's mise bhios toilichte.”—agus ceart mar thubhairt thachair. Chòmhlaich Iain-bàn am ministear—bha e fo bhuairneas mòr, ach an déigh seanachas càirdeil, thaisich e, 's ged nach d' aidich e a chionta, cha

deach e gu tur 'na aghaidh. Choisich iad le chéile do'n eaglais, agus gheall Iain-bàn gu seasadh e suas an làthair an 't-shluaigh an déigh na searmoin, a thoirt freagairt fhollaiseach anns a' chùis a bha air a chur as a leith.—Bha sluagh mòr cruinn air an latha sin sa' Chill.—Bha 'm-ministeir 'na shuidhe mar bu ghnàth leis, air fòid na feadhach a dh' fhalbh, e féin agus dithis de 'na foirbhich, agus Iain-bàn.—Bhàil an eaglais—thòisich an t-sheirbhis—shearmonaich e air an latha sin mu uamhas là a' Bhreithreanna is anns an éiginn do gach aon seasamh an làthair Dhé, agus freagairt air son nan gnèmhara a rinneadh leò anns a' chòlainn cin dhùibh bha iad maith no olc. 'S minic a shuala mi fear mo ghràidh le sòlas, is minic a chuir a uamhas agus eagal orm; ach ar lean gu'n d' éirich e air an latha so os a cheann féin. Bha eumant agus nìrghioll bedil aig an duine aoidheil eireachdail so nach enala 's math-dhaoidte nach clainn mise o neach eile fhad 's is beò mi. Chrìothnaich iomadh aon air an latha sin, agus 'nam measg sin bha Iain-bàn-mór. Thainig atharrachadh gu tric air a neul, chunnacas na deòir a' ruith sìos o 'shùilean,—agus chual' iadsan a bha dlùth dha iomadh orann o 'uchd.

An déigh do'n t-searmoin a bhi seachad, ghairmeadh air a' bhoirionnach a bha 'cur a' pheacaidh as leith Iain-bhàin, seasamh suas. Rinn i so—b' ard a currachd a's b' ard a bathais. Ged sheasadh nathair suas an làthair a' phobuill, cha b' urrainn doibh barrachd sgreann no oillt a bhi orra—chrìothnaich iad—oir cha b'e so a' cheud uair no an dara h-uair anns na sheas i san àite cheudna, fo ascaoin eaglais. Dh' ainmich am ministear i, agus an déigh a brosmachadh chum an fhàirinn innseadh, thubhairt e “Cò is athair do d' leanabh? labhair a mach.” Mum b' urrainn i so a dheanamh, sheas Iain-bàn suas. Thog e a làmh. “Mise” ars' esan “athair an leinibh—an làthair Dhé agus dhaoine tha mi 'ga aideachadh”—agus an sin le iarguin mhòr, le reachd 'na mhuineal, ghlaodh e a mach “A Thighearna, air sgàth Chrìosd dean tròcair air m'anam!” Ràinig an glòdh so gach cridhe bha san eaglais; agus tha dòchas gu'n d' ràinig e an Tì ard agus thrèaireach mun robh e air a labhairt. Oha robh ceann nach robh cròm—cha robh sùil nach robh a' sìleadh:—tha mi 'm mearachd—bha a h-aon—a ceann 's a bathais co. ard 's a bha iad riabh—air a sùil-se cha robh denr—as a h-uchd cha chualas osam—agus b'i so a' bhean thruagh leis na thuit Iain-bàn. Mo thruaighe! mo thruaighe! aon taiseachadh cha d' thainig do réir co-lais òirre-se, ged a bhris am peacadh anns na thuit i cridhe a peathar a bha nis fo'n fhòid—boirionnach co-ceanalta 's a bha san dùthaich, agus ged bha a cionta air an latha sin air a rùsgadh m'a coimneamh air dhòigh a dh' fhaodadh cridhe cloiche thaiseachadh:—ach Iain bochd, shuidh e 's a cheann eadar a dhà làimh, a' gul mar leanabh a bhiodh air a sgùrsadh.—Bha sàmhchair fhada san eaglais—mu dheireadh thairt am ministear, “Seinneamaid chum clià agus moladh Dhé o thoiseach na 51 Salm.”

“Dèan tròcair orm a Dhia nan gràs !
 Cam bàigh ri m'anam truagh ;
 'Réir meud do thròcair agus t'iochd
 Glan m'uile pheacaidh nam.
 Glan mi e m'chiont a 'réir do ghràis ;
 Deònuich do shlàinte shaor :
 Dhuit tha mi 'g aideachadh mo lochd ;
 O nochd do thròcair chaoin !”

B'e sin an ceileireadh tùrsach, tiamhaidh. “Deanamaid ùrnuigh,” arsa 'm ministear, 's bi sin an ùrnuigh dhrùigheach. Bha Iain-bàn a' caoidh, 's cha b'e caoidh a 'chealgair—thainig taiseachadh air a chridhe cruaidh—b'e so latha cumbachd Dhé d'a anam—latha an aithreachais—latha nan gràs.

Thainig a' chùis so mu choinneamh na cléire, agus chuireadh mar fhiachaibh air Iain-bàn seasamh trì laithean san eaglais ann an léine bhàin. Bha an leine, no an lùireach so, air a deanamh do chainb, currachd oirre bha air a cheangal fo'n smig, agus i sìos gu sàil an duine.—Cha do chuir Iain 'na aghaidh so, bha a spiorad danarra nis air a cheannsachadh. Shéas e na trì uairean agus rinn e aidmheil mhaith. Air an dòmhach mu dheireadh theirinn am ministear as a' chrannaig, thug e an léine bhàn dheth le 'làmbhan féin—ghlac e air làmh e an làthair an t-shluaigh, agus thubhairt e “Dia g'a d' neartachadh !”

Cha do chaochail Iain-bàn gus an robh e 'na dhuine aosmhor. Bha e stòlda, seasmach, suidhichte 'na ghiùlan. Bha aobhar a smaointeachadh gu'n robh e 'na aithreachan firinneach. 'S minic a chunnacas e 'na shuidhe air fóid a mhuinntir sa' chladh a' sìleadh dhèidh ; agus cha do labhair e riabh mu dhéibhinn a' ghnòthuich so ach le taingeachd mhór.

Ged tha 'chuid eile do'n sgeul so rud-eiginn amaideach, faodar innseadh mar shoilleireachadh air an sgàth bha aig daoine san àm sin romh ascaoin-eaglais. Thug an cléireach an leine-bhàn air a h-ais, agus chuir e i san àite 'n robh iad a' gleidheadh brat nam marbh—'S maith tha cuimhn' agam air an àite—'S beag feum a bh' aig an tigh sin air glas a's iuchair san oidhche—Cha b'e h-uile fear a dhùraiceadh a thaghal leis féin san dorcha.

Bha aig a' mhinistear ri dol thar a' chaol gu coinneamh-cléire ann an eilean àraidh, agus 's ann air a' chléireach a bha cùram a' bhàta-mhóir. “Fiach a Chaluin,” arsa ean “gum bi 'm bàta deas agad di-ciadain gu maith tràth chum an seol-mara ghlacail—tha bhuait putagan ùr a dheanamh : agus fiach gu'n cuir thu cearcall-màis air an spùidsear, cha mhór nach 'eil e 'na chlarabh briste—gabh beachd air na siùil 's air an acuinn uile, oir tha 'n aimsir robach.” “Nìtear sin” arsa 'n cléireach, “ach amhairceadh sibhse 'm faigh sibh òmh stròic do aodach caiub a chàramh an t-siùil-mheadhoin a shracadh an latha bha na sgaomairean òg ud a mach a' luingearachd leatha—baothairean gun tuigse ; ach cha 'n eil fàth gearain o nach do chuir iad thairis i.”

Ma tà 'Chaluim cha 'n fhiosrach mi gu bheil oirleach do'n t-seòrsa 'stigh—ach fuirich—gabh an leine-bhàn, freagraidh, i gu gasda; tha dòchas agam nach bl feum oirre a'm linn-sa tuille san agìreachd so; 's fèarr a cur gu feum na leigeil leatha dol a dholaigh." "Ciod a thubhairt sibh i an leine-bhàn! Nì maith eadar mi's i! cha chuala mi riabh a leithid, an seol-mheadhoin air a chàramh leis an leine-bhàin! 's mise nach rachadh gu sàile innte." Bha fios aig a' mhinisteir nach robh math dha bhi 'connsuchadh ri Calum—ach chuir e fios air Seòrus-nan-Long—thug e dha greim tombaca 's dh'innis e dha na bha 'dhith air. Cha b'fhada bha Seòrus a' càramh an t-siùil, agus a' càramh a bhriogaise cainbe féin mar an ceudna. Thàiuig di-ciadain—'nuair a ràinig am ministeir an cladach bha 'm bàta-mór fo nidheam. Bha sgairt mhaith ghaoithe ann o'n aird-an-iar dhcaas, agus toiseach lìonaidh. Ghiùlaineadh am bàta gach oirleach a b'urrainn iad a sparradh oirre, ach chuir an cleireach rif san t-seòl-mheadhoin. Thog iad a mach o'n chladach—shuidh an Cléireach aig an sgòd—a shùil ri fuaradh—aon chuairt do na buill-tharruingaige mu'n tobhta le lùb-ruithe—deas chum gach stròic a thoirt naipo nan tigeadh an t-sid cas orra. "Bi furachail, a Sheòruis" arsa 'n cléireach, "ambairo a mach." "Cha chreid mi" arsa 'm ministeir nach 'eil fìnghair agad ri latha gailbheach an diugh, a chléirich." "'Scoma, le'r cead, ciod an fhiughair a th' agam; na biodh sibhse nì's dlùithe air Sgeir-nan-sgarbh—sin sibh—cha chreid mi gur misd i 'n rif—nach dean tha snidhe, a Sheòruis, ciod an stabhcaireachd 's am falbhan a th' air t' aire?" "Ma tà, a cléirich ghaolaich, o'n is seòrsa do phears'-eaglais thu, bhuineadh dhòmhsa bhi modhail—tha mi 'g amharc air an t-seol-mheadhoin. Nach gasda tha 'n leine-bhàn ag amharc?" "Uist!" arsa 'n cléireach, "faodaidh i bhi 'na léine-dhuibh dhuinne muu tig an oidheche—cùm do theanga." Rinn am ministeir gàire. "Cumadh sibhse astar oirre" arsa 'n cléireach—"tha fuara-froise mach o 'n ghleann ud thall, mar is minic a bhà; 's coma leam na casachain-gréin ud féin—mur 'eil mi meallta tha salchar air an cùl. Sìn sibh—cumaibh astar maith oirre—leigidh mi oirleach no dhà do'n sgòd a mach—mar is luaithe gheibh sinn fo fhasgadh a' chladaich 's ann is fèarr." "Air t' athais a chléirich, na dean, cùm air, tha fras sgairteil a' tighin, ach coma co dhiùbh, tha rathad aice-se 's tha rathad againne." Le so thainig aon chaitean a mach o thir, ioma-ghaoth chuartach, a' togail catha-fairge agus omhan cébhrach roimbpe, a' aguabadh na fairge, agus ciubhal nam marcaiche-sine eagalach a mach air a' chaol. "Nach d'thubhnirt mi ribh?" arsa 'n cléireach, "tha na doideagan Muileach beò fhathasd; aotromaicheadh sibhse oirre." Sa' cheart am so bhuail oiteag choimheach am bàta, laidh i thairis, leig an cléireach as tarruing an t-siùil mheadhoin, dh' aotromaich e oirre mar an ceudna leis an sgòd; ach coma co dhiùbh, thàiuig glumsg mhaith fhairge stigh air an taobh leis mu achlais tobhta a' chroinn. "Tairngibh air falbh" arsa 'n cléireach "gu fhasgadh an rutha, gus an cuir sinn fo shiùil aotrom i. B'éiginn so a dheanamh, thugadh a stigh an seòl-

meadhoin, ghrad tharruing an cléireach a mach an egian dubh agus mun b'arraian am ministear a ràdh gum b'alc, ghrad ghearr-e mach na bha de'n leine-bhàin san t-seòl, agus thilg e mach air an fhainge p. "Ciod so rinn sibh?" arsa Seòrus. "Uist! arsa'n cléireach," air neo cuiridh mi do bhriogais chainne le a clàdan grànnda 'na dhéigh." Cha d'thuirt Seòrus diog. "So, so," arsa Calum cléireach, "suas na siùil, comaibh a nis cirre fhad 's a thogras sibh, 's mise nach abair gur h-alc; thig a so a Sheòrus, suas e—sin thu—gabh aige—tha 'n fhras senehad—na cuimhneibh a nis—mo'ghalad! 'sta nach chadh e—sin thu, ni thu ceòl dèit féin a nis—tha srann fo d' shroin."

Chaidh an fhras senehad—shin air an t-soirbheas—ràinig iad tìr—ghabh iad mu'n bhàta—'s cha 'n eil do Chléir air thalamh na bheireadh air Calum Cléireach a chreidsinn nach i 'n leine-bhàin a dhàieg an-iorghuill.

"AIR DITEADH GU BÀS GUN DEARBHADH SOILLEIR."

Is liomhor eisimpleir a ta againn air daoineibh a bhi air an ear gu bàs gu neo-chiontach, do bhrìgh nach robh an dearbhadh a bha 'nan aghaidh cinntach ann fein. Bu chòir, uime sin do bhreith-eamhnaibh a bhi anabarrach còramach ciod an fhianais leis an dèit iad an co'-chréutairean fein gu bàs, do bhrìgh gur fearr fìchead ciontach a chur fa sgaoil, na an neach a chur gu bàs agus e neo-chiontach.

Bheir sinn cùntas air chis iongantach do'a ghnè so, a thachair o cheann ghoirid ann an Sasunn. Bha fear do'm b' ainm Ionatan Bradford a' cumail tigh-òsda ann an eiorramachd Oosfoird, a bha fo dheadh chdù. Bha dain'-ùasal do'm b' ainm Haies, a' gabhail na slighe gu baile Oosfoird, agus chuir e suas ear b'ìdhe ann an tigh Bhradfoird. Ghabh e a stuirpeir maille ri dà dhaoin'-ùasal eile, agus gun umhall sam bith, dh'innis e dhoibh gu'n robh mòran airgid m'a thimchioll. Aig am ionachaidh chaidh iad gu fois: chuireadh Haies do sheòmar leis fein, agus an dithis eile do sheòmar anns an robh da leubaidh, far an d'fhag iad, a réir cleachdaidh mòrain sluaigh, coinneal a' lasadh rè na h-òidhe! Ann an ùine ghoirid an déigh dhoibh dol d'an leapaichibh, dhàieg fear do'n dithis dhaoin'-uaise, agus air leis gu'n chail e osnadh trèimh anns an ath sheòmar, dh' éirich e, dhàieg e gu càin a chompanach, dh' éied iad le chèile car samuill, chual' iad caoidh agus gearan, mar aig neach a' dol gu bàs, leam an ath fhear na a leubaidh agus ghluais iad 'nan dithis gu todach a dh' ionnuith dorais an t-seòmair, anns an robh iad a' clainntinn a' ghearrain. Cha robh an doras buileach dhùinte, agus chunnac iad colas a steach. Dh' fhosgail iad an doras, chaidh iad a stigh, agus feuch! an t-eagal leis an do bhuaicheadh iad, an uair a chunnac iad duine 'san leubaidh 'ga aoirneagan 'na fhuil fein, agus duin' eile crèim-e a cheann, le lèchran 'an aon làimh, agus sgian 'san làimh eile. Is luth a

dh' aithnich an dà dhuin'-nasal gu'm b'e am fear a mhortadh, esan a ghabh a shuipair maille riu, agus gu'm b'e fear an tigh-dèda fein, aig an robh an t-inneal bàsmhor 'na làimh! Rug iad air Bradford, thug iad an aglan uath, agus chuir iad 'na éudann gum bu mhortair e! Ach thagair esan a neo-chiontas fein, chaidh e as àicheadh gu dian ag ràdh gu'n d' thainig esan an sin leis a' cheart rùn leis an d' thainig iad fein; gu'n cual e osnadh, gu'n do léum e as a leabaidh, gu'n do las e solus, gun d' thug e aglan leis chum e fein a dhìonadh, agus nach robh e leth mionaid 'san t-seòmar mun d' innadrinn iad fein e!

Cha deanadh na leisgeulan so féum dha, chuireadh an làimh e gu maduinn, agus thugadh an sin e, an làthair fir ceartais a bha sa 'choimhearsnachd. Bha e do ghnàth a' tagradh a neo-chiontais fein, ach bha nì-éigin amharasach mu'n cuairt d'a ghiùlan, a thug air an fhear-cheartais a ràdh, "Cha ruig thu leas a bhi labhairt mar sin, a Bradford, oir tha e oinnteach gur tusa no mise, a rinn am mort so."

Bha 'n giùmh oilleil so ann am béul nan uile, agus leis na h-uile bha Bradford air a dhìteadh! Ann am beagan ùine an déigh sin, thainig là na dèshainn, ann am baile Oosford. Bha 'chùirt air a lìonadh leis gach àrd agus ìosal. Thugadh Bradford an làthair nam Breitheamh, agus thagair e a neo-chiontas fein. Ach ciod a b' urrainn a bhi nì bu treise na fianuis an dà dhuin'-nasail? Mhionnaich iad gu'n d' fhuir iad Haies air a mhortadh 'na leabaidh, gu'n do ghlaic iad Bradford ri taobh a' chuirp le sgithin agus lòchran, agus gu'n robh an aglan agus an làmh anns an robh i làn fola! Chuir iad an céill gu'n robh coslas ciontach air a ghiùlan, air uair a chaidh iad a stigh do'n t-seòmar, agus gu'n cual iad beagan mhionaidan roimhe sin, caoidh agus gearan an duine a mhortadh!

Ghabh Bradford a leisgeul fein, agus thagair e a chùis mar a rinn e roimhe ach bha na breitheamhna a dh' aon ìntinn, ag ràdh, gu'n robh gach leisgeul a thagair e faoin agus suarach, an coimeas ris an dearbhadh laidir a bha 'na aghaidh. Bha 'chùis co soilleir an aghaidh a' chiontaich, 's nach do smuainich an luchd-deuchainn gu 'n robh aobhar idir aca dol air leth do sheòmar eile, chum am barail a dheanamh suas, 's a chur an ceill, ach ghlaodh iad a dh' aon ghuth, gu'n robh am prìosanach ciontach do mhortadh Mhaighstir Haies!

Beagan an déigh sin chrochadh Bradford, agus bha e gus an uair fa dheireadh a' cur an céill, nach robh e ciontach, agus gu'n robh e gu h-ìomlan aineolach mu'n mhortadh, ach cha robh neach sam bith 'ga chreidsinn!

Bha Bradford, gidheadh, ag innseadh na firinn, oir cha b'e idir a rinn am mortadh!—Rinneadh e le gille an duin'-nasail a mhortadh,—agus co luath 'sa shàth e an t-inneal marbhtach ann an corp a mhaighstir, ghràd thug e as 'eudach an t-airgiod, naireadair òir, agus nithe luachmhor eile, agus ruith e air ais d'a sheòmar fein! Cha b' urrainn so uile tachairt ach mu aon mhion-

aid mun deachaidh Bradford a steach do sheòmar an duin'-uasail a mhortadh! Fhuair an sàoghal fios air so uile, a mhàin, trid agartais coguis an fhìor mhortair. Dh' fhàs e tinn ochd mìosa deùg an déigh do Bhradford a bhi air a chur thairis, agus dh'innis e gach nì gu saor. 'Se aithreachas leabaidh-bàis a bh' ann, agus air da bàs fhaotuinn, chaill an lagh a chreach!

B' fhearr air dòigh, gu'm b'e so an t-ìomlan, ach tha tuilleadh fathast ri innseadh! Ged bha Bradford neo-chiontach do'n mhort so, bha e gidheadh 'na mhortair 'na chridhe! Chual e, co math ris a' ghille, Haies ag innseadh aig a shuipeir, gu'n robh mòran airgid air a shiubhal, agus chaidh e gu ruig a sheòmar leis a' cheart rùn a bha ann an cridhe a ghille a mhort e! Bhuail-eadh le h-iongantas agus eagal e, an uair a chunnaic e an gnìomh sin air a dheanamh, a bha 'na chridhe fein a dheanamh! Cha b' ùrrainn e a shùilean fein a chreidsinn, agus air da an t-eudach-leapach fhilleadh sìos, dh' fheuchainn an robh an duine da rìreadh air a mhortadh, thuit an sgian as a làimh air a' chorp, agus mar so, 'n uair a thog e i, bha i fein agus a làmh làn fola! Aig a' mhionaid 'san d' rinn e sin, chaidh na daoine'-uailse a stigh far an robh e! Dh' innis Bradford na nithe so uile do'n mhinisteir a bha 'frìthealadh dha, an déigh dha bhi air a dhìteadh gu bàs, ach cha robh esan no neach idir eile 'ga chreidsinn.

Tha sinn a' faicinn an so, eadhon an rùn a mhàin chum aingidheachd ghràineil a chur an gnìomh, air fhiosrachadh le dìoghaltas agus peanas; agus tha so a' deanamh soilleir dhuinn, gur mìorbhuileach oibre freasdail Dé! Ach a thuilleadh air so, tha rabhadh an so do na h-uile, iad a bhi air am faicill nach feuch iad an airgid agus an òr do shluagh eile ann an àitibh coimheach. Thuit Haies 'na chreich do mhi-chùram air an dòigh so. Bha buaireadh an airgid tuilleadh 's làidir, tha sinn a' faicinn air son dithis do'n chuideachd bhig sin a bha làthair air an oidhche sin! Nach soilleir an dearbhadh so air briathraibh an abstoil, gur h "e gaol an airgid frèumh gach uile."?

SGIATHANACH.

Ceud mhìos a' Gheamhraidh, 1840.

SOLUS NA GEALAICH.

'Se thig o'n Ghealaich solus fuar,
Marbh-dheàrrsadh truagh gun stà,
O'n oidhche gheibh i mais' a snuaidh,
'S bidh foluicht' uainn san là.
Cha toir a fann-ghath thugainn blàs,
Ge b-àillidh i 'na cuairt,
Faodaidh sinn dearcadh air a h-àgh,
'S a bhi dol bàs le fuachd.

Tha, ceart mar so, gach solus faoin
 Bheir reusan daonna bhuaith,
 Cha 'n fheuch do nì ach sealladh claon,
 'S cha mhaothaich cridhe cruaidh.

'S tha sealladh fuar do'n fhocal bheò,
 Mar so fadheòidh 'na bhàs!
 Oir ciod an tairbh tha 'n gibhtibh mòr
 Gun sradag bheò de ghràs?

Th'an soisgeul mar a' ghrian tra nòin,
 'Toirt soluis glòrmhor iùil,
 'N sin luidhidh *gealach* uaill na feòl'
 'S cha 'n fheuch nì's mò a gnùis.

'S cha solus 'mhàin, a thig o ghràs,
 Ach cumhachd àraidh beò,
 Bheir blàth nan ròs air sléibhtibh fàs,
 'S air peacadh bàs a's bròn.

Ead. leis AN DILLEACHDAN GUN MHAOIN.

Raogha-dàil na H-Earradh, 1841.

MU BHÀS MHIC'-IC-SHÉUMAIS, CEANNARD ÒG NAN GRANNDACH.

A Chuaireir Urràmaich,

Nam faodadh e bhith gu 'n ceadachadh sibh do neach airson a dheadh rùin, saorsainn a chleachdadh chum sgrìobhadh do 'r n-ionnsaidh, 's mise h-aon aig am bheil cridhe nach leig fear eile air thoiseach ann an deadh dhùrachd do 'r taobh. Is fìor nach 'eil mo bhuadhlàna àrd, no mo sgoilearachd aipmeil, chum nì sam bith a dheasachadh air son Cuairtear nan Gleann; ach tha mi san àm air mo dhùsgadh le déigh gum faicinn am Mharbh-rann a leanas an clò; agus cha 'n 'eil àit' eile sam b' annsa leam fhaicinn, na sa' Chuairtear fheumail tha sibhse 'cur a mach. Ma tha airidheachd sa' Mharbh-rann cha 'n urrainn mi ràdh; ach nam b' aithne dhuibhse cuispair an t-seanachais, cha mhór nach faodainn a ghabhail orm féin a ràdh, gu 'n deanadh sibh bròn air son bàis "Mhic'-ic-Shéumais." B'e sin Fraing Uilliam Grannd, òg cheannard Ghranndach Shrathispé, agus Oighre 'n Teaghlaich a bha aipmeil fad iomadh linn, air son gach buaidhe bha measail. Tha oidhirp air a thoirt sa' Mharbh-rann, a dh' fheuchainn cor brònach na tìre 'nuair a chualas sgeul a bhàis; agus brònach cha b' iognadh dhoibh a bhith; chaill iad an Tighearna bha airidh air ainm am measg fìor cheannardaibh nan Gàidheal. 'Nuair bha e air a thurus air feadh na Gàidhealtachd, 'ga thairgse féin chum bhi 'na bhall de àrd chomhairle na rìoghachd airson Siorramachd Inbhirnis, agus ag iarraidh guth-taghaidh gach duine leis am b' àill a thoirt dhà, chuireadh fàilt air anns gach ionad le furan a's meas. 'Nuair a ràinig e 'n t-Eilean Sgiathanach far am bheil na fìr fhogh-

ainteach threuna agus chinneadail, ionad co-fada e thìr 'eòlais 's a tha san t-siorramachd gu léir, cha d' iarr iad tuille forghais mu 'dhréibhinn gus an guth-taghaidh theirt seachad, ach gu 'm b' è ogha Shair Seumas, an duine math agus suairce. B' dh' iomradh gu bràth air a ghraoineachas a bha san ionad sin, agus ann an Lochabar nan laoch gasda, san àm sin anns an robh e air aoidheachd 'nam measg. Cha ruigear a leas bhi toirt luaidh air a' mheas a bh' ac' air, agus an spéis thoillteannach a thug iad dhà 'na thìr fèin o'n cheud là chunnaic iad a ghnùis fhathail agus ghràdhail. Ach, ged a b' àrd an dòchas d'a thaobh cha b' fhada mheal iad Ceannard an gràidh, chaochail esan ann am maduinn a shamhraidh; oir cha luaithe thòisich am fiùran allail so air sgaoileadh nan geug agus fosgladh nam blàth, bha gealltainn dìon agus toraidh do 'n chòisir bha suidhichte fo 'sgail, na ghearradh sìos e gu h-obann leis an inneal nach d'obair fiùran no crann 'S mise 'Chuairteir rùnaich agus mheasail.

SPÉACH.

Lagna Crìche,
Mìos deiridh an Fhoghair, 1840.

MARBH-RANN DO MHAC MHIC SHEUMAIS.

Och nan och ! ciod an sgeul so,
Tha nise ri 'leughadh san tìr,
Dh' fhàg sùilean cho denrach,
'S ioma cridhe gun éibhneas gun sìth ?
Chì mi gruaim air gach tìlaich,
'S tha gach là leam cho dubh'rach ri oidhch',
'S truagh an sgeul leam 's gus duilich,
'S cruaidh an t-eug sin a bhuin ris an Oighr'.

Ann an tìr nan crann uaine,
'S iomadh cridh' tha fo smuaintean san àm,
O'n tha 'n reul sin air cadal,
'S tric a shoillsich ar talla 's ar gleann;
O'n a luaidh an reul-iùil sin,
A's mìnig a stiùr na fir òg,
'S lìonar cridhe bhios ciùrrta,
'S tric smidhe o'n eòilbh gu'm bròig.

Anns a' chlachàn an Dao' all
Air a thasgaidh sa' chaol-tigh, gun tuar,
Tha do chridhe bha caoimhneil,
'S do chaomh-mhala aoidheil gun ghruaim;
'N sin tha 'n t-sùil a bha smiorail,
'S tric chuir sùnn ann an spiorad nan Gàel:
'Nuair a chiteadh thu 'tighin,
'S lìonar sonn bhiodh 'gad fhritheal le fàilt
'Nuair a thill thu bho t-oilean,
As an Eadailt, a's iomadh tìr chéin;
Chuir thu snarrach gu buileach,
Gach facineas a chunn' thu fo 'n ghréin:

B'ann a thaisbeanadh caoinhmeis,
Dha do chinneadh 'n robh t-aoibhneas gu léir;
'S cha do mbiannaich thu dh' urram,
Ach an spéis-san bhi dhuitse dha réir.

Gus an d' thainig thu 'n tìr so,
Aig do shreubh cha roth eimh air do ghràdh,
Ach fo' d' bhreacan a's t' fhéile
Dhèing thu baileach gair-éibhneis do chlàin,
'S ged 's ann d'annsa bu chàire,
Thusa theagaisg an gnàth fhear nan gleann,
'S ann bhiodh tosa 'ad sgàthan,
Do na h-uile fìor Ghaidheal bhiodh ann.

Am fear a dh' innseadh mu d' dhéibhinn,
Dha cha b' uileor bhi geur ann an cainnt;
Bu tu 'n t-òg-fhlath bha spéiseil,
Le do chinneadh 's gach tìr agus gleann;
Nan tugadh uainn le neart dhaoi' thu,
'S ioma' fear bhiodh gu d' shaoradh 'nan deann,
Ach o'n bhuinnig am bás thu,
Cha deau duinealas stà dhuinn san àm.

Ciod am feum bhi ri briathraibh,
Leam cha 'n aithrisear trian de do chliù;
'S ionadh tìr 'bheil iad liomhor,
Bha a' moladh do rianan o d' thùs;
'S bha cuid ann ag ràdhainn,
Gu 'n robh thusa ro-mhath gu bhi buan,
Leis cho chokach 's a dh' fhàs thu,
Ris an dream tha 'nan càirdibh do 'n Uan.

Ann ad' sodann bha a'lobhail'
'S mòr bha 'choltas nam fireana còir;
'S tha mi gabhail toilinntinn
Ri thu fhaicinn an Rìoghachd na Glòir,
Ged tha mise neo-shùndach,
Bho nach fhaic mi do shùil-sa ri m' bheò;
Bhu 'n a chloch Mac Mhic Sheumais
Cha deau mise gair-éibhneis m' s mò.

IMRICH DO DH-AMERICA MU THUATH.

Tha cor nan Gàidheal a nis fo bheachd ard-chomhairle na rìoghachd—tha fianaisean a thaobh cor na Gàidhealtachd, an dèigh sunnadh fhactainn gu dot suas chom bhi air an coasachadh fa chomhair baidhne àraid do'n Pharlamaid. Tha an duine urram-aichte, Dr. Rolph, o Canada, air tighin a nall, agus tha ean ri bhith air a cheasnachadh mar an ceudna. Cha 'n eil teagamh againn

nach tig math as a so. Chuala sinn ainmeannan nan daoine'-uaisle Gàidhealach tha 'dol suas, agus cha b' urrainn iad daoine bu tuigsiche, a b' fhìrinniche agus bu chairdeala a thaghadh—daoine aig a' bheil barrachd spèis agus gràidh a thaobh an luchd-dùthcha, no barrachd tograidh chum maith a dheanamh dhoibh.

Bitheadh *foighidinn* aig na Gàidheil. Na tilgeadh a h-aon diubh uapa 'n croitean no an tighean air a' Bhcalltuinn—na biodh cabhag orra—cluinnear an ùine ghoirid na tha dol air aghaidh—leigidh sinn fios d'an ionnsuidh, agus faodaidh iad làn earbsa 'chàramh ann. Comhairle eile bheireamaid dhoibh, gun a bhi ann an cabhaig gu an làmh a chur ri paipeir air bith air son dol thairis leis an duine ud no leis an duine ud eile. Tha fios againn gu bheil fear, mur 'eil fear no dithis, air tòiseachadh cheana chum am mealladh, ag ràdh gu bheil barantas acasan ainmeannan a thogail. Chuala sinn mu aon fhear tha 'ga chur so a mach; ach cha 'n eil focal firinn an so, 'se sin cha 'n eil ùghdarras aige bho 'n Pharlamaid, agus na creideadh daoine e. 'Nuair thig so cluinnear e o cheann gu ceann na dùthcha.

Tha feadhain eile, tha sinn a' cluinntinn, a' dol mu 'n cuairt a' càineadh nan daoine'-uaisle sin tha 'cur air aghaidh na h-imrich so, ag ràdh gu bheil a mhiann oirnn na Gàidheil fhògradh o'n dùthaich. Na cealgairan! cha teid iad féin fad an lùdaig air an son, agus cha leig iad le feadhain eile math a dheanamh gun a bhi 'gan cùl-chàineadh. Cha mhiann leinn na Gàidheil fhògradh—tha sinn co gaolach orra riùsan; ach 's miannach leinn cuideachadh agus comas fhaotainn doibhsan tha togarrach air dol thairis. Tha mòran diubh 'dol bàs aig a' bhaile, 'nan tràillea; agus cha 'n eil dìchioll no oidhirp, no saothair a's urrainn sinn a chleachdadh chum còmh-nadh leò, nach dean sinn, *a dh' aindeoin có theireadh e*. San ath àireamh tha dòchas againn gum bi naigheachd a thaobh so againn o Lunnuinn.

BAISTEADH NA BANA-PHRIONNS' OIG.

Thachair so air an t-seachduin a chaidh seachad, ann am pàillion dreachmhor na 'ban-righ ann an Lunnuinn. Bha eadar ceithir agus cóig fichead san làthair do mbaithibh àrd na rìoghachd. 'Se àrd Easbuig Chanterbury a bhaist an naoidhean, agus trì no ceithir easbuigean eile maille ris.

Bha iomad goistidh agus bana-ghoistidh aice. 'Nuair thainig iad chum a' chuid sin do 'n t-seirbhis, chàirich a' bhanaltrum an naoidhean air lamhan an àrd-easbuig; agus thugadh mar ainm dhi, *Victoria Adelaide Mary Louisa*.

Cha 'n eil againn ach a ràdh, mar tha sinn ag ràdh o ghruand ar eridhe, gum beannaicheadh an Tighearn a' bhana-prionns' òg, agus gu robh i air a caomhadh gu bhi 'na beannachd d'a teaghlach àrd, agus do 'n rìoghachd gu h-uile!

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Tha a' Pharlamaid 'na suidhe, agus mun rnig so ar luchd-leughaidh, no mum bi e 'mach as a' chlà, 's dòcha gu'm bi naigheachd mu dhéibh-inn nan gnothuichean a tha nis aca fo'n smuaintean. Tha spàirn mhòr air an àm eadar an dà bhuidhinn, agus is doirbh ionseadh có bhios an nachdar.

SGIORRADH-FAIRGE FÌOR MhULADACH.

Sheòl long Americanach d' am b' ainm an *Governor Fenner*, à *Liverpool* chum *New York* air di-h-aoinne, an 19 là do 'n mhìos so chaidh. Air an ath mhaduinn, mu dhà uair, agus iad a mach o *Holyhead*, choinnich iad am bata-toit d' an ainm an *Nottingham*, agus thainig iad an aghaidh a chéile le neart uamhasach! Bhuail an long am bata-toit mu 'teis-meadhan, agus leis a' bhuille so chaidh ceann-toisich na luinge a spealgadh 's a thilgeil a stigh air a' chuid eile dhi; agus ann am beagan mhionaidean 'na dhéigh so, chaidh i fodha le SÉA-FICHEAD AGUS DA PHEARSA air bòrd. Mu 'n àm sin a dh' oidhche bha 'chuid bu lionmhoire dhiubh 'nan cadal, agus cha 'n eil teagamh nach ann 'nan leapanan a bhàthadh mòran diubh; gidheadh rinn cuid diubh clar-uachdair na luinge; agus tha muinntir an *Nottingham* ag ràdh gu 'm bu chràiteach r'a chluinntinn a' ghaoir a chuir iad suas, agus mo thruaighe! gun chomas aig duine beò an teasraiginn. Chuir muinntir an *Nottingham* a mach bàta, ach chaidh ise fodha mar an ceudna, agus ann an ùine bhig bha sàmhchair a' bhàis mu'n cuairt. Cha do thèarunn a h-aon ach an caiptein 's am *mate*. Chaidh am bàta-toit a dhochunn gu mòr, ach o'n a bhuaileadh i anns an àite bu làidire dhi, cha robh e cho dona dhise 's a bha e do 'n luing; ach chaidh a dochunn co mòr 's gu'n robh i gun chomas gluasad, gus an d' thainig bàta-toit eile maduinn di-sathuirne, a thug a stigh do *Liverpool* i.

Bha mòran cruaidh agus chaorach air bòrd an *Nottingham*. Chaidh seachd-mairt-deug a mharbhadh; a bharrachd air sin chaidh seachd mairt agus ochd-deug 's tri fichead caora thilgeil thar an taobh; agus bhàsaich a h-aon deug eile mun d' ràinig iad am port.

Chunnaic sinn cùntasan mu 'n ghnòthach mfuladach so bho chaitein na luinge, o muinntir a' bhàta-thoit, agus o'n luchd-turais a bha air bòrd oirre; ach fhathast cha 'n eil e furasda dheanamh a mach có aig an robh a' choire. A réir a' chùntais, bha aig a' bhàta-thoit trì lòchrain crochte ann an àiteachan arda folluiseach; ach cha 'n eil e air a ràdh gu 'n robh solus sam bith aig an luing. Bha muinntir an dà shoithich a' glaothaich r'a chéile beagan mun do thachair an sgiorradh, agus 's ann o mhearachd stiùraidh a dh' éirich an cruaidh-fhortan so. Nam biodh iad 'nan dithis air stiùradh mar bu chòir dhoibh a réir riaghailtean mharaichean, bhiodh iad 'nan dithis sàbhailte, no nam biodh solus a mach aig an luing, dh' fhaodadh iad am mi-fhortan so a sheachnadh. Ach ciamar air bith tha sin, 's muladach an sgiorradh e, agus cha 'n eil sinn gun eagal gu 'n robh cuid d'

ar luchd-dùthcha 'nam measg, ged nach cualas fhathast na h-ainmean-
nan. 'S cianail a smaoineachadh an àireamh mhór shluaigh so a bha
fàgail an dùthcha, làn dòchais gu robh sonas agus saobhreas a' feith-
eamh orra taobh thall a' chuain, gu 'n deachaidh, ann am mionaid, an
smàladh fo'n fhaire, gun uiread agus comas oidhirp a thoirt air snàmh?
Agus is uamhasaiche na sin uile an smuain, gu'n deachaidh iad air an
dòigh so a thilgeadh an làthair an Cruitheir, 's gun iad idir a' smuin-
teachadh air a leithid.

FIOS CHUM LUCHD-LEUGHAIDH A' CHUAI RTEIR.

Tha eagal oirnn nach do thuigeadh gu maith na thubhairt sinn mu
thimchioll na feadhach a bha 'faotainn a' Chuairteir an nasgaidh. Bha
na leabhraichean a bhatar a' faotainn an nasgaidh air an car a mach-
leinn féin o Ghlaschu. Cha robh ùghdaras aig a h-aon air bith dhiùbh-
san a tha 'gan reic air feadh na dùthcha, 'se sin na h-agents anns gach
àite, a h-aon air bith a thoirt an nasgaidh.

Bidh cùntas air a thoirt a nis o àm gu h-àm air na margaidhean.

LEABHRAICHEAN ÙRA GÀIDHEALACH.

Bha 'shannt oirnn san àireamh so iomradh thoirt air da leabhar ùr,
a h-aon diubh le Mr Seumas Munro, agus an eile le Mr Iain
MacCoinnich; ach le cion ruim feumaidh sinn leigeil leò gus an ath
àireamh.

TRÀTHAN NA GEALAICHE.

Mios A' Mhàirt, 1841.

Solus làn air an t-seachdamh là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air a' chòigeamh là-dèig.

Solus ùr air an treas-là-fheud.

A' cheud cheithreamh air an deiche-là-fheud.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

68, ARCADE.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall:
A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J.
Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Pultney: A.
Gardner; Greenock: A. M'Iver; Grantown: H. M'Gillroy; Abernethy:
D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balach-
lish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cam-
eron, writer. And may be had of Schoolmasters, generally, throughout the
Highlands.

Edward Kail, Printer to the University, Dundee Street.

AN LA A CHI 'S NACH PHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS DEIRIDH AN EARRAICH.

AN 14th AIREAMH. APRIL 1, 1841. [Prls 6 SGILLÈAN.

CONTENTS:—The Dog, the Fox, and Serpent, a Tale, page 31.—Laws of Hunt, 41.—The Serpents of Ceylon, 44.—Perils and Privations of the Desert, 48.—Sketch of a Steam-Ship Voyage to America, 52.—America and Britain, 54.—Letter from Dr M'Leod, 56.—A Lament, 62.—New Gaelic Books, 66.—Phases of the Moon, 68.

SUIRIDHE A' MHADAIDH-RUAIDH,

NO

'SI 'N ONOIR A BHEIR BUAIDH.

SGRULACHD A BÈIR NÒS NAN SEANN SGRULACHDAN GÀIDHEALACH.

Roimhe so o chionn fhada an t-saoghail (ma's fìor an naigheachd) bha deadh Ghàilig mhilis bhlasda aig uile bheathaichean na tìre, agus cha robh gambhas, no mì-gun, no naimbdeas air bith eatorra, mar a chì sinn a nis; ach bha iad uile caoimheil cairdeil carannach r'a chéile, mar bu' chòir do Ghàidheil a bhi. Dh' òladh iad taobh ri taobh as an aon sruth—chaidleadh iad anns an aon phreas—agus chitheadh iad a' mìreag r'a chéile air an aon réilean; rachadh an dara h-aon gu minic air chéilidh do thigh an aon eile, 's bha coòl a's aojdheachd a's aighear, bha fala-dhà agus sùgradh a's cridhealas, bha suiridhe 's gaol a's pòsadh a' dol air aghaidh 'nam measg. Chitheadh am miol-chu 's a' mhaigheach, an dòbhran-donn 's an abhag riabhach, an t-uainein beag geal 's an sìonnach ruadh, guala ri guala, gu mùirneach, caidreach, cairdeil—an còmhraidh r'a chéile le brìodai blàth 's le mànanan milis.

Ban àm so ma ta (a réir ar sgeòil) bha cat òg ann, aig an d'fhàg
VOL. II. No. XIV. C

a h-athair 's a màthair mòran stòrais, agus cha robh cat san dùthach uile bha co maiseach. Bha a bian co sìom mhìn ri aoda na gailbheinn, 's a sùilean co loinnreach àluinn ri son chloich. d'èarrsaich luachmhor uaine bha riabh ann am fàinne na ban-rìgh. Mar is furasda thuigsinn, bha iomadach leannan aig an àilleig òig; cha robh cù no cat, sionnach no feòcullan, dòbbran-donn no coinean san tìr, nach robh air a tòir. Ach do na suiridhichean uile, 'se cù àraidh agus sionnach, a b' iomraitiche, agus orra so Innsidh sin sgeul.

Bha 'n cù 'na mhadadh còir tlachdmhor, ionraic, onorach; agus 'nuair chual' e gu 'n robh a luinghad fear an tòir air nighean peathar a sheanamhar, (oir bha e cho càirdeach a's so dhì) chuir e roimhe gu'n tugadh e féin tairgse dhi. "Innsidh mi 'n fhìrinn" thuirt esan "mu m' stoc 's mu m' ghabhaltas, mu m' chuid 's mu m' chreideas, cha cheil mi an nì a's faoine—ma ghabhas i mi 's math, 's mur gabh, cha bhris mi mo chridhe air a son.

Thog am madadh còir air leis an rùn so; ach bha 'n sionnach 'na choimhearsnach dha, agus thuig e ciod a bha air 'aire. Chuir e roimhe nam b' urrainn e, gu 'n tugadh e an car as a' chù 's gum faigheadh e'n cat òg beairteach dha féin. Tha fios aig a h-uile duine gu bheil na sionnach carach, cuilbheartach, seòlta, sloighteil; agus bha 'm fear so cosmhail r'a sheòrsa.

'Nuair chunnaic e an cù an déigh falbh cha robh fios aige 'n toiseach ciod a dheanadh e: oir bha eagal air nam bruidhneadh an cù mun ruigeadh esan nach biodh mòran tuiteamais aige-san air airgiod a' chait—ach cha d' fhuaras neas riabh 'na cadal, ni mò fhuaras sionnach ruadh gun chleas. Ghabh e stigh do cheille bha 'n sin—fhuair e athghoirid roimpe thug chum an rathaid-mhóir e air thoiseach air a' chù, agus aig taobh an rathaid chunnaic e beul-fo-fhraoch cumhann domhain, agus aige so stad e, a' cur roimhe gum milleadh e suiridhe a' choin-mhóir fhathasd. 'Nuair a mhoth-uich e'n cù a' tigbin, leig e e féin 'na shìneadh agus thòisich e ri tùirse 's ri caoineadh mar gum biodh e a' call an deò. Chunnaic an cù e, agus thubhairt e ris féin, "tha 'n sionnach an sàs—tha na cluipearan carach sin daonnan a' tachairt ri tubaist air ehor-éiginn, le tuille 's a' chòir do-sheòltachd. Air mo shon féin cha d' fheuch mi ach fìrinn a's onoir riabh, 's cha d' thainig cruaidh-chas no aimlisg fhathasd orm; ach feumar cuideachadh leis an t-sionnach o'n tha e ann an éiginn. Gbreas an cù air ais agus dh' fheòraich e d'a choimhearsnach ciod a dh' éirich dhà. "Mo thruaighe! mo thruaighe!" arsa 'n sionnach, "thuit mo phiuthar bheag san t-slochd so 's cha 'n eil fios agam ciod a nì mi—tha eagal orm gum bi i tachdta a thiota. "Nach teid thu as a déigh 's nach toir thu 'nìor i? a bheathaich gun rath," arsa 'n cù. "O! 's mi bhiodh toileach" thuirt esan, "ach nach fhaic thu ann am feuchainn ri ruighneadh oirre cheana gu 'n do shniomb mi mo dhrum, 's cha 'n eil gluasad agam—Och a's ochdoin! mo phiuthar bheag bhochd, 's e 'n dìugh latha na dunach, an latha dubh dhomha!" "Ma tha a' chùis mar sin," arsa 'n cù, "cha 'n fhàg mise thu an àm na h-éiginn, bheir

mi nìs do phiuthar bheag ma ghabhas e deanamh." Gun tuilleadh a ràdhainn leum am mada 'còir caoimhneil sìos do 'n t-shleachd. Bha 'n sionnach gu grad air a bhonnabh 's chuir e leac mhór chloiche air beul an tuill 'e rinn e glag gàire. "Fan thusa 'n sin a choin cheir" ars' esan, "theid mise 's bheir mi beannachd uat gu d' bhana-charaid an cat." "A sbloightire! a bhiasd! a chluipear ruaidh! an ann mar so a rinn thu orm?" arsa 'n eù; ach cha d' éisd an sionnach ri smàdadh. Dh' fhalbh e gu siùbhlach sùndach do thigh na ban-òighre, làn-theòilichte le 'thapachd féin. 'Nuair bha e dlùth do'n tigh, chuir e roimhe gu 'a taghladh e aig a mhnai-eòlais, a' phioghaid, chum an sin gum faigheadh e gach naigheachd a bha 'falbh. Bha 'phioghaid, ro-caoimhneil ris, "ach" ars' ise, "ciod thug sibh féin co fada bho 'n bhaile? mùr mi-mhodhail r'a fheòraich e." "Ma tà, le 'r cead," fhreagair esan, "bha aon aobhar mòr agam, tighin a chòmhradh ri mnai-nasail cho glic, fhioarach, ribh féin; ach a thuilleadh air so, b' éiginn domh a' chùirt san robh mi fhàgail. Bha a' bhan-leómhann, bean an rìgh, gu math mùirneach umam; ach ghabh esan 'na cheann gu 'n robh i tuille 's gaolach mu m' dhéibhinn. Thòisich esan, am burraidh mòr, ri eudach rithe, agus amuaistich mise gum bu mhithich dhòmhsa bhi 'bogadh nan gad. Cha 'n fhala-dhà leómhann a bhios ri eudach." "Ach ciamar a leig e air falbh sibh?" arsa 'phioghaid, "nach h-iongatach nach do mharbh e sibh gun dàil?" "O! 's ann tha e ro-caoimhneil/rìum," ars'-esan, "cha robh a dhith air ach gum bithinn air falbh o'n bhan-rìgh; agus mar dhearbhadh air a chàirdeas do m' thaobh, thug e dhomh an ni luachmhor so tha agam ann an so, an nach fhaighinn a leithid eile eadar ceithir chearnabh an dòmhain mhóir." "'Dé sin? 'dé sin?" arsa 'phioghaid. "Cha 'n fhaod sibh innseadh" arsa 'n sionnach. "Innseadh! air focal onerach na pioghaid cha chluinnear diog uamsa dheth gu bràth," deir ise. "'Se 'n rud a th'ann, ma tà, trì ròinneagan a bha air a' chùigeamh leis aig a' bheathach mhór a bha 'n Loch-edha," thuirt an sionnach. "Ciod am beathach mòr?—ciod na casan?—ciod na ròinneagan? innis domh, innis domh" thuirt a' phioghaid 's a sùilean a' lasadh 's a guth air chrith le h-ioghnadh. "Nach 'eil fios agaibh mu'n bheathach mhór a tha 'n Lochodha bho chionn trì cheud bliadhna, gu bheil cóig casan air; agus na trì ròinneagan a tha aig bun na h-ionga-móire aig té dhiubh gu 'n gléidh iad an t-aon aig am bi iad am maise 's an àilleachd na h-òige, gun liathadh, gun phreasadh, gun seargadh gun seacadh, ged a bhiodh e beò co fada ris a' bheathach mhór féin. Fhuair mi iad so bho 'n rìgh 's tha iad agam air mo ghiubhal." "O! nach leig sibh fhaicinn iad?" ars' ise "'s bith mo bheannachd oirbh." "'S ro-dhuilich leam ur diùltadh" ars' esan, "ach gheall mi do 'n rìgh nach leiginn fhaicinn iad do thé gu bràth ach an té a phòsas mi—gabhaibh mo teisgeul." B' éiginn do 'n phioghaid cur suas leis an diùltadh; agus o'n dh' innis an sionnach siread do nithibh iongatach dhise, dh' innis ise dhàsan gach ni a bha 'dol air aghaidh mu 'n àite, agus méran naigheachdan mu 'n chat 's na suiridhichean. Bha 'n sionnach

tuille 's seòlta glic gus a h-uile rud a chual' e a chreidsinn; ach thuig e gu 'n robh an cat glé mhór aisde féin, agus gu'n taitneadh miodal a's moladh a's brosgul gu math rithe. Dh' fhàg e beannachd aig a' phioghaid, ag earalachadh oirre gun diog a ràdhainn mu na chual' i. "'Ne mise?" arsa a' phioghaid, "cha 'n ann do 'n t-seòrsa sin mi. Na biodh cùram oirbhe uime sin; 's iomadh carraig air an caochail sruth, ach cha chluinnear pioghaid a' tighin thairis air na chluinneas i."

Dh' fhalbh an sionnach 's ghabh e mu thànfh ré na h-oidhche sin. Sa' mhaduinn am màireach, gun fhios ciannar, chual' a' chuth-ag 's an fheannag, chuala 'n cat 's an coinean, chuala gach beathach a's duine na h-uile facall a bha eadar an sionnach 's a' phioghaid; 's bha gach maighdeann sa' bhaile air bàineadh gu eòlas fhaot-sinn air aon co ainmeil. Cha do chaill esan mòran ùine gun dol an còmhraidh a' chait, agus bha e co grinn sgiolta, bha e co beulach mbiodalach 's gu 'n do ghabh an cat déigh mhór dheth a thiota, agus a réir coltais bha 'shaod gum faigheadh e gach nì mar bu mhath leis.

Ach faiceamaid a nis ciod a dh' éirich do 'n chù. Bha 'n toll anns na thuit e tuille 's cumhann gu tionndadh ann, agus chuir an leac a chàirich an sionnach air beul an t-shluic, as a chomas faot-sinn a mach le streapadh. "Mur teid sinn air ar n-ais" arsa 'n cù, "feuchaidh sinn dol air ar n-aghaidh," agus le mór strìgh dh' oibrich e rathad air aghaidh tre 'n t-shlochd gus an d' thainig e gu uaimh mhor fharsuing réidh, far am fac' e na chuir iongatas gu leòir air.

Bha 'n so do dh' òr 's do airgiod na dh' fhógnadh do rìgh, agus do chlachan riomhach loinnearach, na bha deàlradh cosmhuil ris a' ghréin; ach am meadhan na h-uaimh bha uile-bheist mhór uamhasach 'na suidhe, beithir sgiathach, agus cha b'e sealladh blàth a thug i air a' chù. "'Dé thug an so thu?" thuirt ise, "an ann a ghoid mo stòrais a thainig thu? thig an so—là t' athar 's do sheanar dhuit a mhèirlich, bheir mis 'ort nach toir thu an oidhirp cheudna 'rithist—thig an so!" "Cha 'n ann a ghoid do chodach a thainig mise" thuirt an cù, "agus nam b' aithne dhuit mi cha tugadh tu a leithid do mhi-mheas orm—'s nì e nach d' rinn beathach no duine orm riabh roimhe, agus nì nach 'eil gnothuch agadsa dheanamh nis mò."

"'S ann agad tha 'bhathais, a bheathaich pheallagaich, robàich, fhad-chluasaich," arsa 'n uile-bheist 's i séideadh gu h-eagalach 's a sùilean a' lasadh le feirg, nach 'eil fhios agad gur h-urrainn domh do phronnadh fo m' chasan ann am prioba na sùl?" "Faodaidh tu sin a dheanamh, gun teagamh," arsa 'n cù, "ach cha bhiodh e ach glé nàr, allanta dhuit sin a dheanamh 's tu na's mò na mise—cha d' thug mi féin aghaidh air aon riabh bu lugha na mi fhéin, agus 's ann a b' fhèarr dhuit an rathad a sheòladh dhomh gu nach-dar an talaimh—'s ann an sin tha 'mhiann orm a bhi—tha fìor dhéigh agam air tilleadh ann car tacaìn co dhiùbh, gu aon deagh phabadh a thoirt do bhéisd sbionnaich a thug droch car asam an diugh féin;"

agus an sin dh' innis e gu lom soilleir do 'n nathair-sgiathaich mar a dh' éirich dha.

“Am fan thu,” arsa 'n nathair sgiathach, “gu bhi a 'd fhear-muinntir agamsa?” “Cha 'n fhan mi féiu” thuirt an cù. “Mur bi thu a 'd fhear-muinntir agam” arsa 'n uile-bheist, eagalach, “bidh tu a'd lòn feagair dhomh, gun dol a nùll no nall freagair mi, am fuirich thu 'n so a'd òglach agamsa? freagair mi a thiota—ciod tha thu 'g ràdhainn?” ars' ise le colg eagalach 's i 'fosgladh a mach a sgiathan oillteil, 's teine-sionnachain a' sradadh as a sùilean, 's a craos dearg fosguilte. “Labhair,” ars' ise. “Mur 'eil dol as,” fhreagair an cù, “cha 'n eil comas air, fanaidh mi.” “Thoir dhomh crathadh do d' spòig air a' chùis, mata,” arsa 'n nathair sgiathach. “So dhuit i” arsa 'n cù, cha do gheall mi rud riabh ris nach do sheas mi, 's nach do choimhlien mi a réir mo chomaia.”

An sin dh' innis an nathair sgiathach dha gu 'n robh mòran do bheathraichean-nimhe, nathraichean grànnda, bha ann an seòrsa do chàirdeas fad as d'a teaghlach-sa, a bha 'sior fheuchainn ise mharbhadh, a chum 's gum faigheadh iad a beairteas, nach robh fois aice a là na dh' oidhehe leò, 's gur h-e bhiodh mar obair aige-an faire dheanamh nuair a bhiodh ise, an nathair-sgiathach, 'na cadal, agus a dùsgadh 'nuair thigeadh na nathraichean-nimhe grànnda mach as na sluic. Gheall an cù a dheanamh mar a b' fhearr a dh' fhaodadh e. Phaisg an nathair a sgiathan, tharruing i a h-earball mu thimchioll a cinn. Bha 'n cu glé thùrsach thróm, 's an t-acras air cuideachd. Chunnaic e meall mór feòla agus mòran chuamh ann an oisinn do 'n uaimh, agus thug iad uisge air 'fhiaclean a bhi 'g amharc orra; ach o nach d' fhuair e cead an itheadh cha do bhean e dhoibh; chuir e roimhe bhi ionraic onorach mar bha e riabh, agus rinn e faire ré na h-oidhehe. Thainig na nathraichean-nimhe uair a's uair ach rinn an cù tathunn daonnan, dhùisg a' bheithir-sgiathach, agus co luath 's a chrath ise i féin, theich iad-san air falbh.

Sa' mhaduinn bha 'bheithir-sgiathach móran na bu chaoimhneala ris a' chù, thug i dhà a shàth r'a itheadh, agus labhair i ris le bàigh. Chaidh latha 's là mar so seachad, an cù a' fuireach dileas, agus a' bheithir-sgiathach a' faighinn deagh chadail, gus mu dheireadh aon oidhehe 'n d' thainig measan beag bòidheach ballach donn, a stigh do 'n uaimh, agus thòisich e ri mòran miodail a's beadraidh a dheanamh ris a' chù. “'S duilich leam,” arsa 'm measan, “fear do choltais fhaicinn 'na leithid so do sblochd, a'd thràill aig a' bhéisd ud; falbh thusa leamsa 's bheir mi an ùine ghoirid gu uachdar an t-shaoghail 's gu d' chàirdean féin thu.” “'S mi bhiodh deònach aighearach,” arsa 'n cù, “ach gheall mi do'n bheithir-sgiathach fuireach a'm fhear-muinntir aice, thug mi dhith mo spòg air a' chùis, cha ghabhainn an saoghal agus m' fhacall a bhristeadh, éireadh dhomh mar thogras, bidh mi dileas.” “An toir thu dhomh” arsa 'm measan, “cuid do na cuàmhan ud r'a ithe 's an t-acras 'gam tholladh?” “Nam bu leam féin iad,” arsa 'n cù, “b'e do bheatha

mìle agus mìle uair, ach buidh iad dhise do na gheall mi bhi dìleas, agus cha chuir mise làmh air cuid duin' eile airson nì air bith" arsa 'n cù. Dh' fheuch am measan mòran brìodail a's mìodail, ach cha ghéilleadh an cù a bheag no mhór gas mu dheireadh 'e mu dhiù, ann am prìoba na sùl, an d' fhàs am measan beag bòidheach ballach dènn 'na nathair mhór stiollaich, làbanaich, shleamhain! a sùilean mar an teine, gaoh fiacaill 'na craos mar scolb tìghe, agus an caramh a' choin ghabh i. Thug an cù bechd sgàl cruaidh sa, agus gu fortanach dhàsan dhùisg a' bheithir-agiathach, 's cha b' ann a chrathadh a cluasan, no g'a tachas féin a dh' fhuirich i, ach an tiota na boise bha i air a bennath 's an sàs san nathair mhóir. B'e sin an cath, 's cha 'n fhacas a leithid. Bha sgreadail a's agriachail a's raoicich a's rànaich, aranraich agus séidil oilleil, nì's leòir chum na creagan a sgoltadh, agus a thoirt air bras-shruthaibh an aonaich stad a dh' éisdeachd. Bu duilich a càdhainn cò bu creasa, ach mu dheireadh fhuair an nathair-nimhe làbach làbanach, air main na beithir-agiathaich, agus bha i 'ga suaineadh féin 'na cuairt eagalach mu 'tìnnicholl, le fead agus séidil cheimheach, nuair a leum an cù agus le 'uile neart shàth e 'fhìan-clan ann an earball na nathrach. Co luath 's a mhothaich ise dha seo, ghrad fhionndaidh i mu 'n cuairt gu cur as da, ach mun d'ràinig i an cù bha a' bheithir-agiathach air a cois agus ann an amhach na nathrach-nimhe; ghléidh i greim air a sgèman gu teann tréan, gu dlùth dìonach, gus nach robh agrid iante.

Nuair a bha 'n comhrag seachad, thug a' bheithir-agiathach mìle agus mìle taing do 'n cù; dh' innis i dha gum b'e sud rìgh nan nathraichean-nimhe, gu'n robh comas aige air a chruth atharrachadh mar a thegradh e, agus nan géilleadh an cù ann an aon nì no nì eile, gu'n grad sgriosadh e iad le chéile; "ach tha mi 'faicinn nach 'eil dion ann coimhuil ri dhèiseachd agus ri h-onoir." A nì," ars' ise, "cha 'n eil feum taillidh agam air do cheinbhia, leigidh mi fhaicinn duit an rathad gu nach dar an t-àhaighail, agus o'n tha thu co dìleas d'òmhsa, bheir mi dhuit seòladh no dha a nì thu comasach air bhi suas ris an t-òhionnach chuireideach, carach, neòlta 's ge bheil e." "Gu robh math agaibhse" arsa 'n cù, "tha mi fada 'na comain, ach 's comas leam cuir a's cleasan, cha d' fheuch mi riabh iad 's cha 'n fheuch, cha chreid mi nach fhaigh ionracas a' chuid a's fearr do na cuilbheartan a's mò eig a' cheann mu dheireadh." "Gabh do dhòigh féin air, ma ta," arsa 'bheithir-agiathach, "slàn leat! chuir thu comain mhór orras 's cha dì-chuimhnich mi dhuit e ma thig do ghnòthuch a'm charach."

Fhuair an cù a chas air lóm aon uair eile; ghrad dh' fhalbh a gu tigh a' chait agus ge b' fhada bhuithe cha b' fhada g'a ruigh-eòld. 'Nuair ràinig e thaig e gu'n d' rinn an sìonnach a leithid do chàineadh air 's gu 'n robh gach beathach sa' bhaile ann am fuath air. Cha togadh an cat aùil no mala ris, agus cha 'n iarradh i cuideachd air bith ach cuideachd an t-siannach a bha gach mìneid r'a gualainn.

Bha tuille spioraid sa' cù na gu'a cuireadh e 'na comas a dhiùl-

tadh, ach 'nuair a chunnais e 'n sionnach aig an uinneig a' toirt pòige dhi, is le a spòig ghil bhòidhich a' cìreadh earball ruadh doerach an trusdair, ghabh e fearg nach bu bheag, agus ghlaodh e ris a' bhalgair eòrach, "A sloightire chuilbheartaich bhréugaich, ma tha a chridhe agad thig a mach an se 's bheir mise aon fhàgadh air do chnàmhan a ghleidheas tu gun do chuireidean fheuchainn air cù eile 'n dà latha so! Bheil a chridh' agad tighin, a bhradaire chealgaich, mheirgich ruaidh?" Chuir an sionnach a theanga 'na phluic, chuir e'n sin a spòg air a shroin, chaog e shùil, chuir e draoin air, agus an sin dh'fhàg e'n uinneag gun tuille fearit, a theirt air a' chrà.

"Cha 'n eil fhios am faigh thu as mar sin fhathast ge cuireid-each thu" arsa'n cù. Dh'fhalbh e agus luidh e aig bun craoibhe bha dlù do'n tigh, a' cur roimhe nan cuireadh an sionnach a chas air blàr-lóm, gu 'n tagadh e aon deagh chrathadh dha.

Faiceamaid a nis cìod a rinn a' bheithir-sgiathach—cha do leig i air dì-chuimhn seirbhise mhath a' chein, agus smaintich i nach bu mhiad e cuideachadh an aghaidh caran an t-shionnaich. Sgaoil i a sgiathan 's a thiota bha i aig a' bhaile san robh 'n t-suiridhe dol air a h-aghaidh, agus ghabh i còmhaidh ann an uaimh a bha ma choinneamh tigh a' chait. 'S iad na beathraichean-sgiathach na beathaichean a's seòlta 's a's beartaiche sam bith, agus mar so tha mòr mheas aig na beathaichean eile orra, ged tha iad co grànda.

Rinn tighin na beithir-sgiathaich ma ta, faoin mhór air feadh a' bhaile. 'S gann a bha i gu math air suidhe 'na tigh ùdlaich dèrcha. 'Nuair bha pioghaid luth na glèidhraich aig an doras, a dh'fheuchainn cìod a chluinnadh i. "Cìod an naigheachd tha agad dhomh?" arsa 'bheithir-sgiathach. "Cha 'n eil a bheag do naigheachd san àite so, le 'r cead" thuirt ise, "ach mu dhéibhinn na ban-oighre domhaich so, an cat, a tha 'tionndadh ceann na h-uile fir, ach tha i dol a phòsadh an t-shionnaich mun tig ceann seachduin." "Is 'na ban-oighre!" thuirt a' bheithir, "nam biodh fios agad air na bheil do dh-òr aig me nighin-sa, cha 'n abradh tu gu'n robh aon beairteach ach i féin." "'Bheil teaghlach agaibh ma ta?" dh'fheobraich a' phioghaid. "Cha 'n eil agam ach an aon nighean, agus tha do stòras air fhàgail aice le bràthair dhi a bha sna h-Innsean, gun tighin air ma th' agam féin, nach 'eil fhios aice cìod a ni i ris, agus tha i 'gam shàrachadh le leannain agus suiridhichean a tha 'tighin g'a h-iarraidh."

"Ma phòsas i gun nr ceada am faigh i an t-airgiod?" thuirt a' phioghaid. "Gheibh na h-uile sgillinn," thuirt a' bheithir-sgiathach, "'s ann aice féin a dh'fhàgadh e, ach feuch nach bì thusa 'g innseadh so air feadh a' bhaile, eir cha 'n eil toil agam dragh a bhì 'gu chur orm." "'Ne mise?" arsa 'phioghaid, "cha 'n ann diubh ma mi, cha chan mi facall gu bràth m'a dhéibhinn. Moch air an là-màireach ràinig a' phioghaid tigh a' chait, agus dh'innis i na h-uile diog ma 'n bheithir-sgiathaich 's a nighean bheairteach. Chualh' n sionnach 's ged nach do ghabh e a bheag air, chuir e roimhe, nam faodadh e, gu'n deanadh e greim air an tochar mhór

a bha 'n so, 's gu'n leigeadh e leis a' chat a-bhi sealltuinn airson leannan eile. 'Nuair thainig am feasgar chuir e roimhe dol a chur eòlais air nighean na beithir-sgiathaich; ach ciamar a gheibheadh e d' a h-ionnsuidh? Bha 'n cù air an rathad, agus bha fios aige nach b'e 'n sùgradh dol 'na dhàil. Dé th' agad air, cha robh sionnach riabh gun char, agus so an dòigh a ghabh e chum an cù chur as an rathad.

Bha peasan beag do choinean a stigh, a bha ro chuideil mór as féin, agus thuirt an sionnach ris gu 'n robh an trusdar coin 'ga chàineadh 's a' fochaid air, 's gum bu chòir dha dol a's gabhail air. "'Ne mise?" thuirt an coinean, "mharbhadh e mi." "Na biodh eagal air bith ort," thuirt an sionnach, cha 'n eil ann ach an gealtaire mór, teichidh e air a' cheud ionnsuidh a bheir thu air, agus cuidichidh mi féin leat ma's éiginn. Abair thusa ris do choinneachadh sa' choillidh ud shuas fo cheann uair, 's gu 'n toir thu dhà e airson a dhroch theangaidh. Bidh mi féin dlùth do làimh, agus cha 'n fhaic mi bend ort." Dh' fhalbh an garrach leibideach 's thug e dùlan, sùil mu'n t-shròin, do 'n chù. Ghabh an cù ioghnadh nach bu bheag, ach thuirt e o'n bha uiread fheum aig a' chreutair air modh a theagasg dha, gu 'n coinnicheadh e e mar a dh' iarr e, 's gu'n tugadh e fàsgadh dha a chuireadh beagan do'n chuidealas agus do 'n pheasanachd as a choluinn leibidich. Chaidh an cù thun an àite mar a gheall, ach 'nuair a chunnaic an coinean bochd nach d' thainig an sionnach air aghaidh, ghrad dh' fhàilnich a chridhe, 's theich e stigh do tholl far nach ruigeadh cù no gadhar air. Cha robh aig a' chù ach tilleadh air ais gu h-aimhealach cianail, a' bóideachadh an tuille dioghaltas an aghaidh an t-shionnach, oir thuig e gu math gum b' iad a chuireidean-san a bha air am feuchainn ris a rithist.

Cha luaithe bha an cù as an rathad na thog an sionnach air a dh' fhaicinn na beithir sgiathaich. 'Nuair chaidh e stigh do 'n uaimh bha leth-cheud do thòrran òir agus airgid air gach taobh, agus cha 'n fhaic e riabh a leithid. Chuir e mìle fàilte 's furan air a' bhan-oighre, a bha ann an àit iomallach do'n uaimh, far nach b' urrainn e faighinn dlùth dhi, agus mhol e i mar nach biodh a leithid air an t-shaoghal. "O! nam b' urrainn duit m' fhuasgladh as an àite so, mo thoirt air falbh o'n bhodach m' athair a tha co dona dhomh, 's mi bhiodh ann ad chomain, 's bu leat mi féin 's na bheil an sin do stòras," thuirt ise. "'S mi bhiodh toileach, a rìbhinn mo chridhe" thuirt an sionnach, "ach ciamar is urrainn domh a dheanamh?" Cha 'n eil ach aon dòigh air, thuirt ise, 's e sin m' athair a chur 'na chadal tróm 's 'nuair bhios e 'na shuain, teicheadh; 's cha 'n eil ni a chuireas 'na chadal ceart e ach eanar-aich air a deanamh do fheadil cait òig reamhair—feuch thusa 'na faigh thu sin, agus leig a' chùis leamsa 'na dhéigh sin." "An dean cat an tigh ud thall gnothuch?" thuirt easan. "Cha 'n iarruinn na b' fhèarr" ars' ise. "Ro-mbath ma'tà, mu fheasgar am màir-each cuiridh mise d' ar n-ionnsuidh i, 's feuch an toir sibh làn meadair mhaith do 'n bhodach a bheir air srann a tharruing," ars'

esan. “Na biodh cùram ort,” ars' ise, “na fàilnich thusa air do thaobh féin.” “An latha chì 's nach fhaic!” arsa 'n sionnach, “alàn leibh a mhaighdeann àluinn! 's bliadhna leam gus am faic mi a rithist sibh.”

Chaidh an cealgair so do thigh a' chait ro-thoilichte le 'thapachd féin, 's a' smaointeachadh nach biodh sionnach san dùthaich co beairteach ris féin, agus dh' innis e sgleò mór do 'n chat, ag ràdh nach robh nighean idir aice, ach gu 'n robh i féin co chaoimhneil, fhialaidh shuairce; gu 'n robh i ri cuirm mhór riomhach aighear-ach ghreadhnach, a thoirt seachad an ath-oidhche, 's gu 'n robh ise ri bhi air tùs agus air toiseach nan aoidhean. “An teid thu ann, a rùin?” ars' esan. “'S mì théid,” thuirt ise, “'s cha 'n anns mi féin g' a ràdhaiun, cha 'n eil mi 'n dùil gum bi aona chàraid ann a's sgiolta, 's a's eireachdala na thu féin 's mi fhéin, a laoiigh mo chridhe.”

Tbàinig am feasgar, bha 'n cat gun amharus air bith air na bha 'fheithemh oirre; agus ged nach robh coguis an t-shionnach ro-shàmhach, cha do ghabh e a bheag air; bha e a' smaointeachadh gum b' fhiach beairteas nighean na beathrach-sgiathaich aon dad a b' urrainn da a dheanamh air a son. Bha 'n dithis brath falbh cuideachd a dh' ionnsuidh na cuirme ma b' fhior, ach 'nuair chunn-ais an sionnach an cù san t-shean àite, ghabh e a leigerl, ag ràdh-ainn nach robh toil aige caonnag no aimhreit a dheanamh 'na làthair-sa, ach ise dh' fhalbh air thoiseach 's ann an ùine ghoirid gu 'n tugadh esan a dheagh ghiullachd do 'n bhéisd choin, 's an sin gu'n leanadh e i. “Thoir an aire ort féin a ghràidh,” thuirt ise, “Och, na biodh cùram ort, fheudail 's a ghràidh,” ars' esan, “cha 'n fhada sheasas e riumsa.”

Dh' fhalbh an cat ma tà, ach an àite faighinn a stigh do 'n uaimh air dorus ìosal, 's ann a bha i air a togail suas ann an croidhleig bhig gu ùinneig a bha gu h-ard ann an aodann na craige—ach cha do chan i guth 'na aghaidh, agus ann an sin fàgaidh sinn i 'n drèad.

Bha sùil a' choin daonnan air an tigh san robh a nàmhaid, agus 'dé chunnaic e aig an àm ach gu 'n d'fhàg an cat an dorus fosgailte 'na déigh, agus ghrad leum e a stigh, a' deanamh dheth gum biodh a nis aicheamhail aige a dh' aindeoin co theireadh e—ach cha robh an sionnach co cearbach 's a shaoil e. 'Nuair thuig e mar bha a' chùis thilg se e féin air a dhruim, stiorc e a chasan, thionndaidh e a shùilean, 's rinn e caoiran bochd, dìreach mar gum biodh e dol a thilgeadh na h-analach. “Och! och!” a charaid,” thuirt esan ris a' chù, 's e 'g ospagaich mar gum bi h-uile té an té mu dheireadh, “tha do leòir aicheamhail agad a nis, tha mi 'g iarraidh mìle maitheanais ort airson na h-uile droch car a rinn mi t'aghaidh—abair gu bheil thu a' toirt maitheanais domh, 's bidh e 'na fhaochadh mòr do m' choguis mun toir mi suas an deò.”

Bha 'n cù coir diombach nà's leòir, ach cha chuireadh e fiacail air a nàmhaid bu mhiosa 's e 'na leithid do chàs, agus 's e thubhairt e, “Na cuireadh sin cùram ort, ach ciod is urrainn domh a dheanamh chum do leigheas? tha thu ann an iarguin mhòr.” “Och!

tha mi 'gam lorgadh leis a' phuthadh, ars' esan, "nam faigheadh tu balgam dìbhe dhomh, bhrithinn a' d' chomain gu sìorruidh—O! 'dé so a dh'-éirich dhomh? 'dé so? 'dé so? Tha toll beag—tha toll beag—ach cha 'n urrainn mi labhairt—tha toll beag thall san oisinn anns a' bheil uisge—cuir do spòg ann agus fliuch mo bhilean air a' chuid a's lugha." Rinn an cù còir mar so, ach cha luaithe bha a spòg san toll na tharruing an sìonnach sreang air an robh lùb-ruithe, anns an toll; cheangail e gu cruaidh teann e mu thar-minn a bha sa' bhafla, 's bha 'n cù an sàs ann an rib nach b' urrainn da fhuasgladh. "Beannachd leat!" arsa 'n sìonnach, "cha bhi thu co ealamb air do chois a chur an toll an ath uair."

An déigh do 'n t-sìonnach feitheamh gus an robh e 'smuain-teachadh gum biodh' an cat air a deagh bhruidheadh, agus a bheithir-sgiathach 'na suain, chaidh e thun na h-uamha agus rinn e cagar fòil ris an nighin. "Thig a nìos, a rùin" thuirt ise, "tha h-uile gnothuch ceart, agus bidh sinn sona ann an ùine ghoirid." Leum an sìonnach a stigh do 'n chroidhleig, tharraing ise 'n t-sreang—ach beagan mun d' ràinig e 'n sinneag, chuir i mach a spòg mhòr, agus an toiseach shìog i druim an t-sìonnaich, an sin shìog i 'earball, agus mun robh fhios aige ciod a theireadh e ris a' chnìodachadh so uile, thuit a' chroidhleag gu làr; ach ma thuit cha do thuit an sìonnach—bha sreang gu cruaidh, gramail teann mu 'earball, dìreach mar a chuir esan mu chois a' choin, agus e'n crochadh air aodann na craige, gun chomas dol as. Cha do thaitinn se ris gu ro mhaith, oir cha 'n eil na sìonnaich teigheach air bhi 'n crochadh le 'n cinn fòdha; ach 'se leòn uile e gu 'n d' thainig a' bheithir-sgiathach féin a mach, gu'n do chruinnich beathaichean a' bhaile uile mu 'thimchioll, agus gu 'n d' innis a' bheithir mhòr dhoibh mar thachair, agus an dòigh anns an d' thug i an car as an t-sìonnach le 'chleasan féin; dh' innis i nach robh mac no nighean aice, 's gur h-ann oirre féin a bha 'n sìonnach a' suiridhe airson an airgid. Dh' innis i mar a thairg e 'dheanamh mu 'n chat—"agus faicibh a nis c' àit a' bheil e, an suiridhiche gasda le 'chleasan 's le 'chuil-bheartan," arsa 'bheithir-sgiathach, 's a chathaichean air chrith le gairicich.

Cha robh beathach air nach robh craos càrn mu 'n mhada-ruadh, agus thug gach aon an greis féin air fochaid air.

Thainig an cù an déigh an t-sreang a bhristeadh, 's cha b'e a ghàire bu lugha no a dhiomoladh a b' àile. Mu dheireadh 's mo dhiù nuair a bha 'n sìonnach air a léireadh 's air a leòn le 'n sgeig-íreachd, chuir e a chasan-deiridh am forcadh ris a' chraig—thug e aon spaghadh garbh le 'uile neart, agus leum e gu làr ach cha do lean 'earball e; dh' fhan sin an crochadh ris a' chraig. Theich e co luath 's a bheireadh a chasan e—thàr e as a dh-ionnsaidh a' chùirn bu dlùithe.

A nis nam biodh an t-earball na bu rìghne, bhiodh an sgeulachd so na b' fhaide, ach o nach robh, sgairidh sinn le beagan fhacail.

Ghabh a' bheithir-sgiathach chòir deagh chùram do'n chat, dh' innis i dha co fiachail, dlùileas, fhlirinneach 's a bha 'n cù. Bha 'n

ean, mun do mhealladh i leis an t-sionnach, toileach air companach onorach, 's eha b' fhada gus an d' rinn i féin 's an cu a' bhannas; agus b'i sin a' bhannas ghléadhrach aighearach. B'i 'bheithir-sgiathach féin a' mhaighdeana. 'Nuair a dh' èl iad deoch-slainte bean-na-bainne thuit am fleasgach, "A chaidenach nìo tha 'm Eithair, seachnaibh goileamas na pioghaid, gu sàrnichte sannt agus carachd an t-sionnach; leanaiibh firinn agus onoir, dìlseachd agus tréibhdhreas, a chum gu 'n éirich gu math dhuibh."

"Bheir firinn agus onoir buaidh
Air cuilbheartan a' mhadaidh-rusidh."

Dh' fhalbh an t-àin san robh a leithid so do sgeulachdan cleachda ann measg nan Gàidheal, agus ged a dh' fhaodas cur-seachad àine 's fearr na iad fhactainn, their sinn mu 'n déibhian gu bheil iad a' teagasg fhrinnean fumaib ann an cainnt shnasach; agus gum be bhrioghadh math iad chum an oidhe gheamhraidh a chur thairis, seach na naigheachdan faeise, breugach, tnaileach, mì-runach, ris a' bheil ar luchd-dùthcha a nis gu minig ag éideachd 'nuair tha iad air chéilich. Tha na pioghaidean a' fàs na 'n lìon-mhoire bho'n a sguir na sgeulachdan; tha iad anabarrach lìon-mhor air feach na Gàidhealtachd—luchd-trasaidh agus luchd-sgoilich gach sgeòil fhaoin; ach nìear am beatha le ìomadh ann a tha fada 'n aghaidh seann sgeulachdan agus dàna na Gàidhealtachd, ach a tha anabarrach déigheil air sgainneal dùthcha.

LAGHANNA TEAS.

EAHRANN ILL

Bhe chionn beagan bliadhnaichean bha Tigh-stòir nan ceirdean ann am Paris air bheul tuiteam; bha na ballachan a' brùchdadh a mach le cuthrom druim agus urlairean an tìghe. Chomhairlich Mr Mollard mòran tholl a dheanadh 's na ballachan, mu choinneamh a chéile; ann na tuill so chaidh a chur gadan mòr iarunn tre na seòtairichean bho bhalla gu balla, air chor agus gu'n robh ceann ann gach toll. Air na cinn bha bithis (*screw*), agus do'n bhithis so bha 'fresgairt bithis eile a bh' air a tionndadh ann am meallhon lann tìugh làidir iarunn. Dh' fhadadh a nis téimnean mòr a chum na sailthean iarunn a theasachadh; dh' at iad leis an teas air fad agus tairghead air chor agus gu'n robh na cinn nì h' fhaide mach bho'n bhalla na bha iad air dheibh a bhi fuar. Theannachadh na lannan leathan leis a' bhithis ri taobh a' bhalla; air do'n t-sail fuarachadh, chrup i ann am fad agus gairbhead, agus tharuing iad na ballachan nì ba dlùithe. Rinneadh so a ris agus a ris gus an do sheas iad dìreach. Tha cuid do rudan ann, a tha ag at le fuachd, ach is gann iad. Ma dh' fhuaraichear nìge, staidh e, bithidh e nì a' entraine agus fàaidh e 'n eigh a tha 'sàmh air nachdac an nìge. Tha nìge ann an am fàs 'n eigh ag at ce mòr agus gu'n sgoilt e na creagan, gu'n sgàin e seithichean prais agus iarunn. Lìonadh toirmehlige (*bombshell*) le nìge, reothadh an t' nìge, agus a thiota sgàin i. Ann an slige eile làn do

dh' uisge sparradh geinn iaruin tri puinnnd air cudthrom; reothadh an t-uisge agus air ball thilgeadh an geinn 138 slat air astar.

Nam bitheadh eigh ni bu truime na uisge, rachadh i fodha, cha ghleidheadh i teas an uisge agus gheibheadh an t-iasg bàs; rachadh gach leac do'n eigh mar a thigeadh air nachdar an uisge fodha gus an grunnnd, agus mar so thiormaicheadh ann an aon gheamhradh cruaidh reòtach gach sruthan, lochan, allt a's ambainn anns gach cearna air aghaidh an t-saoghail, agus dh' fhàgadh na cearnaibh ud, a tha 'nan àiteachan-còmhnuidh àillidh agus fallain do dhuine, ainmhidh agus iasg, 'nan fàsaichean tioram cruaidh anns nach maireadh crentair beò. Tha eigh dealrach geal, c'arson nach 'eil i uaine no dorcha? Tha i geal a chionn nach toir geal seachad do'n athar toas an talaimh no'n uisge a tha foidhe, agus dealrach airson tilgeadh air ais teas na gréine; nam bitheadh i dorcha, leaghadh teas na gréine i, oir rachadh na gathan tròimpe. Nan robh sneachd dorcha, shùigheadh e gathan teas na gréine co h-ealamh, leaghadh e co grad anns na cearnaibh sam bheil a bheag no mhór do shneachda 's gu'n tigeadh e 'na aon bheum sléibhe a ghiulaineadh gach beò chrentair leis do'n fhaighe. Ach a chionn gu bheil sneachda geal, tha teas na gréine, 'ga thilgeadh air ais ann an cuid mhór do'u athar, agus tha sneachda leaghadh gu socrach; air a' cheart dòigh, a chionn gu bheil uisge ag at ann an am reothaidh tha eigh ni's eutruime agus a' snàmh air 'nachdar; a chionn gu bheil i dealrach cha leagh i gu h-ealamh agus cha mhò bheir i seachad teas an uisge a tha foidhe, air chor agus gu bheil na crentairean a th' annsan a' mairsinn beò an àite bhi air am milleadh, ni a thachradh, nan robh laghanna nàduir air atharrachadh càramh.— Mar a tha fios aig gach neach, gabhaidh cuid do rudan tuillidh teas airson an leaghadh na ghabhas cuid eile, agus is iomad ni a tha reòta ann an aon chearn a tha leaghte ann an cearna eile. Anns an eilein *Melville*, far an da chuir Cairptean Parry seachad geamhradh, bha an t-airgiod-beò reòta mar eigh. Ann an dùthchanna teth tha céir agus ròiseid bog mar ìm, agus chuireamaid an cuimhne luchd-leughaidh a' Chuairteir, iad a sheulachadh gach litir a tha dol thairis do chearnaibh teth is abhlàn ann an àite céir a tha gu bitheanta a' leaghadh agus a' lcigeadh leis na litrichean fosgladh. Anns an Reul *Mercury* a tha dlùth do'n ghréin, bhitheadh ròiseid, geir, céir agus iomad ni a tha cruaidh air an talamh so, tana mar uisge. Bhitheadh uisge, ùille agus spiorad, 'nan smùid mar *steam* no athar. A ris anns an Reul *Herschel* a tha naoi uairean deug ni's faide bho'n ghréin na tha an talamh so, bhitheadh uisge 'na eigh a ghnàth, bhitheadh ùille cruaidh mar ròiseid agus ghabhadh airgiod-beò leudachadh le òrd mar luaidh no fheòdar. Ciod an t-eadar-dhealachadh n tha eadar eigh agus uisge? faodar a ràdh gu bheil uisge air a dheanadh do dh' eigh agus teas; nuair a tha eigh a' leaghadh, tha i' gabhail a stigh teas, agus nuair a tha uisge 'reothadh, tha teas 'ga fhàgail. Tha' cheart ni a' tachairt do shneachd. Feumaidh eigh cuid mhór do theas airson a leaghadh, agus tha cheart uiread 'ga thabhairt seachad a ris an reothadh. Nam fàsadh uisge 'na eigh le cuibhrionn bheag do theas, reothadh gach uisge 's na cearnaibh fuar ann am beagan uairean. Ré an t-

samhraidh tha teas nan cearnaibh teth air a shùghhadh le eigh nan cearnaibh fuar agus tha mòran teas 'ga thabhairt a mach le reothadh a' gheamhraidh, air chor a's co fad agus a leanas uisge ri reothadh no eigh ri leaghadh, cha bhi mòran mùthaidh air na h-aimsirean.

Tha eigh 'ga b-nidhsinneachadh ann am mòran do ghnòthuichean feumail; gleidhidh i feòil bho ghrodadh. Tha na h-ìnnseanaich Americanach a' cleachdadh bhi tabhairt do na bailtean Breatunnach sithionn nam fiadh air a pacadh ann am eigh, agus is minic tha soitichean di 'gan giùlan fad air astar gun ni mu'n cuairt di ach eigh. Ann an dùthchanna teth, tha uile sheòrsachan deoch 'gam fuarachadh le eigh airson an òl. A deir Solamh "Mar fhuachd sneachdaidh ann an àm an fhogharaidh, tha teachdair dileas dhoibhsan a chuireas uatha e, oir ath-bheothaichidh e anam a mhaighstir."

Ann a' bhliadhna 1760 chuir marsontan Hamburg soitheach do'n Tir Uaine airson Inchd eithe a reic iad a ris aig prìs mhòr. Bha e 'na chleachdadh bho chionn beagan bhliadhnachan a bhi cur soitichean lùchdaichte le eigh do *Jamaica*, ach air uairibh thachair do'n eigh a bhi air a droch phacadh, leagh i agus chailleadh na soitichean. Tha tighean nan Escimàach air an togail do eigh a th' air a sàthadh mar chloich agus ga cur ri cheile: tha gach balla, stuaidh agus mullach do dh' eigh; air an taobh a stigh tha iad a' tilgeadh uisge a tha reothadh, agus 'ga shllogadh gus am bheil e 'na aon lie shleamhuin, a tha 'leigeil troimhe uiread do sholus agus a tha feumail.

Tha an t-athar a' luidhe le cudthrom cùig puinnnd deug air aghaidh gach oirleach ceithir chearnach do'n talamh; gu bheil cudthrom aig an athar tha furasda a dhearbhadh. Ma tha' phoit uisge a' goil gu làidir, cuiridh i thairis air a beul; thugadh am brod aise agus sguiridh i chur thairis, a chionn gu bheil cudthrom an athair a nis air aghaidh an uisge. Do'n uisge tha sìleadh, agus a' luidhe air uachdar an talaimh car tamuill, tha cuid 'ga giùlan air falbh mar cheò do'n athar agus tha cuid eile air a shùghadh leis an talamh. Bho uachdar na fairge agus gach loch, tha taisealdachd a chòmhnuidh ag éiridh, air chor agus gu bheil aig gach am uisge an crochadh san athar. Anns a' mhuir Eadar Dha-Thir (*Mediterranean*) tha e air ìnnseadh dhuinn gu bheil an sruth a chòmhnuidh a' ruith a steach tre chaol Ghibraltair, agus nach 'eil sruth air bith a' tilleadh as, ach gu bheil e ag éiridh mar cheò le teas na greine. Tha an t-uisge a tha ghuàth eg éiridh mar cheò a' tilleadh a ris a dh' ionnsuidh an talaimh mar dhrùchd no sìleadh mar uisge a dh' fhionnarachadh agus a reamhrachadh a' ghruinnd, agus chum biathachadh nan aibhnichean. Tha chuid do'n uisge nach 'eil ag éiridh bho'n talamh a' dol fodha agus a' briseadh a mach theagamb astar mòr uaithe mar thohar fìor uisge no meinnear. Am fad agus a tha taisealdachd a' snàmh san athar, tha e an dara cuid do-fhaicinn, agus tha an speur dùghorm gun neul, air neo tha e ri fhaicinn mar neul. Tha neòil a' fas, 'nuair a tha aon chuid do'n athar a' coinneachadh cuid eile a tha ni's fuair; tha an t' uisge a tha crochte san athar a' fas follaiseach sa' cheart dòigh sam hheil *steam* a' plob a' bhàta a' fas follaiseach aig àm measgadh leis an athar, ach tha i do-léirsinn fhad 'sa tha i sa' phlob; nan robh a' phlob do ghloine

soilleir an àite bhi do-mhiotailt, chitheamaid gu bheil na fìor-
Theirear, cìod a tha cumail na taisealdachd an crochadh san athar,
agus c'arson nach eil i a' tuiteam mar uisge? thà ebionn nach eil e 'na
bhoinneachan ach na bhelgain làn gaoithe mar aodramain bheaga.

Fad agus a tha 'ghaoth séideadh gu seasmhach bho aon cearna,
mar bho'n airde an ear, tha an speur a' fuireach glan gun neul, ach
eo luath agus a tha a' ghaoth a' tilleadh bho'n iar, tha athar fuar agus
blàth a' tachairt air a chéile agus tha neoil a nis a' cruin-
neachadh; tachraidh so mar tha 'ghaoth a tha dlùth do'n talamh a'
séideadh bho aon airde agus a' ghaoth a tha gu h-ard bho airde eile. 'Sì
barail dhaoine ionnuichte, gu bheil gnothuch aig an nì sin is reusan
do'n dealanach agus do'n tairneanach (ri'n canar sa Bheurla *Electri-*
city agus ri'm feudar a chaituinn sa' Ghàilig Grad-Theine-Omair)
ri sìleadh an uisge, oir tha sinn a' faicinn an dealanaich agus a cluin-
tinn an tairneanaich ri àm an uisge mhóir; aig Lima ann an America
mu dheas far nach cualas tairneanach, cha 'n fhaicear fras uisge, ach
chithear ceò. Anns na h-Innsean tha 'ghaoth mhiteach ro tràth an
uisge, agus seasmhach ris an aimsir thioram. Nach prìseil gu bheil aig
uisge buaidh air éiridh 'na cheò, agus sin a ghnàth bho aghaidh gach
tìr muir agus loch, do'n athar far am bheil e a' anàmh car tannail, an
am bheil e a ris a' sìleadh mar fhras no 'luidhe mar dhrùchd a chum
cinneas agus beatha a thoirt do gach luibh agus beò-chreutair.

Smuainicheamaid a nis, ciamar a bhitheadh an saoghal nan sgur-
eadh a' bhuaidh so. Cha taiteadh fras, cha luidheadh drùchd, thior-
maicheadh gach abhainn a's tobar; chruinnicheadh uisgeachan an
domhain uile sa' chuan, agus dh' fhàsadh an talamh cruaidh-loigte.
Sheargadh gach lus agus craobh air dhì uisge, bhàsaicheadh gach
ainmhidh agus beò-chreutair air dhì beidh, dh' éireadh anns gach
cearna gort agus plàigh a sgriosadh an cinne-daonna gu h-iomlan, agus
bhitheadh an talamh 'na fhàsach tioram cruaidh loigte gun uiread agus
luach a' cinntinn no beò-chreutair ag ionaltradh air 'aghaidh,

ROB. RÚADH.

NATHAIR MHÓR NA H-ASIA.

A Chuaireir Uiseil,

'S math mo chuimhne 'nuair bha mi'm bhalach beag nach robh
ann ni bu mhò bheireadh de theilinntinn domh na naighneachdan a
ehluinntinn mu dhùchaibh céin. 'S lionmhor latha 'shuidh mi le
Domhull-saighdear air sgà cnoic, air chùl gaoithe 's air aodann
gréine ag óisdeachd ri eachdraidh Blàr-na-h-Eiphit; ris gach cru-
dal agus cunnart troimh'n d' thainig e féin—mu na dùchanna
troimh'n do shiubhail e—mar chuir e'n t-sròn bhàrr bean lot le
èarr a ghuana—mu'n ghàrradh-ebàil a bha'n crannaig na luinge,
'san leithide sin; agus bho na chunnaic mi féin uaithe sin beagan
do'n t-saoghal, cuiream chugaibh sgeula mu ni a thachair ann an
Eilean *Ceylon*, no mar their na nàstin' ris, *Cingala*, ann an *Asia*.
Cha'n eil air nachdar an t-saoghail àite eile anns a' bheil nath-
raichean cho mór ri nathraichean an Eilein so—tha cuid dhù de

na dùthchannan sin a tha fo ghréin loisgich na h-àird-an-eas. Tha fhàrach Bheornheba air eirthir na Fairge Ruaidhe, san ear-thuath, a réir cànntais luchd-turuis, 'na chòmhnard farsaing fàs, far nach 'eil luchd-àiteachaidh r' an coinneachadh o cheann gu ceann deth. Cha 'n urrainnear a choiseachd trid an rathaid a's aithghiorra ann an àine 'a lugha na da fhichead latha; agus tha na cearnan so co garbh 's co neo-àitichte agus gur h-ann a tha iad mar gu'n robh an tìr fhàsil se air a toirt thairis gu neo-thoraichead shìorruidh. Roimh fad agus leud an dìthreabh fharsaing so gu h-iomlan, cha 'n eil duilleag do fheur uaine r'a fhaicinn, cha 'n eil guth beò-chréutair r'a chluinntinn; agus mur h-ann air son cuid de luibhean cruadalach a tha r' an fhaicinn an end 's an so, mar tha 'n tamarind agus curia, a' daingneachadh am freumhan ann an sgoltaibh nan creag, agus air an niseachadh le drùchd na h-oidhebe, 's ann a cho' dhèineamaid gur h-i th' ann an so dùthaich far a' bheil Nàdur fo ghlaic an éig. Is faoin de'n fhear-thuruis airneulach dail a bhi aige gum foisich a shùil air ionad àillidh sam bith far am fend o ruigheachd air sgàil agus dideann o ghathan loisgeach na gréine 'nuair tha i an àirde nan spéur. Tha e a' dlùth-leantainn air aghart o latha gu latha, o mhaduinn gu feasgar, air an astar bhuan aonarachach so, gun nì r'a fhaicinn ach aon dìthreabh fharsaing neo-àitichte; eas-chreagan corrach ard ag éiridh a suas air gach làimh; a' ghainmhach dheàlach air a teasachadh mar ghrìosaich le gathan loisgeach na gréine 'nuair tha i a' dealrachadh 'na làn neart. Tha e gu bitheanta ro-chunntach sìubhal troi 'n fhàrach oillteil so, o ainneachadh gach nì tha feumail chum cumail suas beatha agus neart luchd-turuis; agus ged tha gach ullmhachadh freagarrach air a dheanamh, agus ged tha 'n cleachdadh a bhi 'gabhail an astair so 'nam buidhnean lionmhor, a' toirt cothrom air a chéile a chuid-eachach 's ainneachadh tha'n turus air a chrìochnachadh a dh-easbhuidh air mór chaidachd agus dosguinn fhulang.

De gach tuiteamas d'a bheil luchd-turuis baailteach ann tìrigh loisgeach so, cha 'n eil sgiorrachd no cunnart an coimeas ri easbhuidh an uisge; agus de gach nì tha feumail do luchd-turuis a' sìubhal troimh nan crìochan so, cha 'n eil nì co neo-sheachanta do'n fhear thuruis an àm sìubhal troimh 'n fhàrach so. Tha 'n t-uisge air a ghluhan ann an searragaibh leathraich, agus a chionn gu bheil e 'na nì cudthromach fiosrachadh a dheanamh mu na cearnan a' bheil na tobraichean uisge, a tha gu bitheanta fìor ghann, tha 'n luchd-turuis a' deanamh air na tobraichean so chum an searragan a lìonadh o àm gu h-àm. Ach 's iomad dosguinn agus cunnart a dh'fheumas am fear-turuis a choinneachadh mun ruig e'n tobar: agus a thaobh àireamh nan tobraichean so, tha luchd-turuis a shìubhail na cearna-sa ag innseadh nach d' fhiosraich iad ach ceithir dhìubh so ann an astar cheithir, shèa agus eadhon ocheid làithean o chéile; agus a bhàrr air a' chunntart tha 'g éiridh o sheacharan uapa so, nì a tha gu minic a' tachairt ann an dìthreabhan fhàsil, far an ainneachadh coinnich sinn slighe no frith-rathad; agus tha e gu minic a' tachairt do luchd-turuis an déigh an dèichill agus

an t-shaothair bu mhò chum amas air aon do na tobraichean so; gu 'n d' fhuair iad iad air an tachdadh suas le gaineimh, no gu bheil iad làn uisge air blas an t-saluinn o na leapanan pronnais; no do shalunn, air uachdar a' bheil iad so a' ruith, nì a tha a' meudachadh, an àite tart an fhir-thuruis a lughdachadh; agus an sin feudar an sealladh a's oillteala agus a's cràitiche fhaicinn, lotmhorachd an fhir-thuruis a' teachd gu àirde do-ghiùlainte. Tha'n tartmhorachd do-chasgadh so ag éiridh o dhian theas na h-iarmailt, agus o'n ghaineimh loisgich a th' air gach làimh. Tha nis dian-chrithneachadh air seilbh fhaotainn anns gach ball do'n chorp; tha piantan do-fhulang air fhaireachadh sa' chraicinn—tha na sùilean a' fàs mar bhuill do fhuil chlodach thiugh. Tha duilgheadas faicinn agus cluinntinn air tòiseachadh—tha call comas labhairt, agus piantan neo-chumanta san sgòrnan, a' sìor dhol am meud gach uair. Tha na fulangasan so uile a' nochdadh gu bheil an corp gu h-iomlan as ordugh, agus a' toirt air aghaidh laigsinn agus cion mothuchaidh; agus fadheadh a' toirt air an fhear-thuruis thruagh, an déigh iomadh oidhirp, fhaoin, luidhe sìos air a' ghaineimh theinntich a tha mar ghrìosaich theth fo 'chasaibh.

Ann an leithid so do chruidh chàs tha e air aithris gu'n robh còig cend dolar air an toirt air son làn-bedil de 'n uisge fhuar, chum fionnarachadh na teanga. Ann an leithid so do chàs muldach truagh cha 'n eil eadar-dhealachadh eadar am maighstir agus an tràill; agus a chionn gu bheil féin-dhìonadh ann an àm cunnairt a' dol os ceann gach gnè sam bith tha 'nar nàdur 'nuair tha neach a' luidhe sìos a dh' fhulang a' bhàis a's uamhasaiche, tha a chompanacha, ciod air bith an co'-thruas a dh' fheadas a bhi aca ris, air an éigneachadh gu dol air an aghaidh, agus fhàgail gus am bàs a's pianaile agus a's fadalaiche fhulang.

Cia cianail os ceann cainnte neach a bhi mar so air fhàgail le 'cho'-luchd-turuis gu dol bàs ann am fàsach cian farsuing, gun ueach aig làimh g'a chuideachadh, gun charaid dlùth dha gu sanas a' chomhothuchaidh a chagar 'na chluais, no eadhon gu aon bhoinne do'n uisge fhuar a thaomadh air a bhilean a tha 'losgadh le tart! cha 'n eil Mactalla a' freagradh d'a ghlaodh, ach tha a nis 'na luidhe sìos an sin 'na allabanach truagh, tha ceò a' bhàis a' tighin air a shealladh—tuainealaich agus breisleach mu 'cheann—a' brùadar a bhi 'cluinnntinn torman nan eas, a' smuainteachadh gu bheil e a' siubhal an cois bruachan na h-aibhne far a' bheil na luibhean agus blàthan a's àillidh a' togail an ceann, agus e féin a' oromadh sìos gu làn a' bheòil fhaotainn do'n uisge a chasgadh 'lota—Ach feuch a nis e a' dùsgadh le criothnachadh oillteil anns gach ball d'a chorp gu fiosrachadh fhaotainn air cunnart agus truaighe a staid—fear-fògairt truagh air a thréigsinn, a' dol bàs le tart ann am meadhon fàsaich ghaineimh thartmhor theth. Feudaidh an aghaidh gèarr a leanas am barrachd fiosrachaidh a thoirt dhuinn mu chor muldach a leithid so do neach.

Bha còigear cheannaichean aon uair a' gabhail an rathaid o *Bherber* do 'n Eiphit, le mu thimchioll deich-ar-fhichead do thràill-

ean, agus àireamh lìonmhor do chàmhalan; agus air dhoibh fiosrachadh fhaotainn gu robh feall-fhalach gu bhi air an cionn le buidhinn lìonmhor do luchd-reubainn, aig aon àraidh do na tob-
raichean uisge air an t-shlighe bha iad gu gabhail, rùnaich iad gu 'n atharraicheadh iad an cùrsa na b' fhaide chum na h-airde 'n Ear a dh' ionnsuidh tobar eile bha co measail aig luchd-turuis ris an aon a sheachain iad. Chuir iad iad féin fo sheòladh fir-iùil ro dhileas agus eòlach; ach a chionn nach robh an rathad a ghabh iad ach ainmic air a thaghal, chaidh iad an ùine ghearr air seacharan o'n t-slighe cheart, agus ré chóg làithibh cha b' urrainn doibh fhiosrachadh c' àite 'n robh iad. Bha nis tomhas do'n uisge bh' aca air caitheamh, ach mar a bha an uireasbhuidhean a' dol am mend chuir iad romhpa gu 'n stiùradh iad an cùrsa gu aird dol fodha na gréine, ann an dòchas gu 'n ruigeadh iad fa dheòidh an abhuinn *Nile*. An déigh dheibh goin a's pian a' phathaidh fhulang tre àireamh do làithean, bhàsaich còig-fir-dheug do na tràillea, agus dithis do na ceannaichean. Air do aon do shealbhadair nan càmh a smuainteachadh gum feudadh na h-ainmhidhean le 'n gliocas agus an t-seòltachd nàdurra tha aca, bhi na bu shealbhuiche na 'm maighstirean ann am faotainn a mach an àite san robh an tobar, dh' iarr e air aon d'a chompanaich a cheangal gu cruaidh ri dìollaid an aoin bu làidire do na càmhalan, agus an sin leig e leis an ainmhidh a gbiùlan ge b'e aird a b' àill leis; ach cha chualas riabh an déigh sin sgeula mu na càmhalan no mu 'm maighstir. Air dhoibh a bhi nis air teachd gu bhi 'nam buidhinn bhig, thainig iad an sealladh beannaibh Shigne, a dh' aithnich iad, agus far an robh fios aca gum biodh iad cionteach uisge fhaotainn; ach bha iad a nis air fàs co lag le sgios agus uireasbhuidh, 's nach robh e an comas daoine no ainmhidhean dol na b' fhaide. Air dhoibh iad féin a leigeil sios aig bonn craig mhóir far am faodadh iad ruigheachd air sgàil agus dìon o'n teas agus gach dosguinn fo 'n robh iad a' fulang, chuir iad dithis sheirbhiseach uatha le dithis do na càmhalan bu treise bha nis air am fàgail aca, a dh' iarraidh uisge; gidheadh cha b' fhada chaidh na teachdairean air an aghart 'nuair a thuit fear dhiubh sios air an talamh le dearbh laig-sinn, agus neo-chomasach air labhairt; ach smèid e air a chompanach le 'làimh e g'a fhàgail agus teachd air ais d'a ionnsuidh le uisge co luath 's a dh' fhaodadh e; ach mheudaich a laigse agus 'anacomas co mór leis an tart agus gu' n d' thainig a nis doilleireachd air a fhradharc, agus chaill e'n rathad ged a bha e ro-eòlach mu'n àite san robh an tobar. Air dha nis a bhi fada dol air seacharan dh' amais e air craoibh, agus luidh e sios fuidh a sgàil, agus cheangail e'n càmh ri aon do na géugan; ach air do 'n ainmhidh mhi-fhoighidneach àile an tiage a mhotbuchadh bhris e 'n t-aghastar, agus sgith mar a bhà e, ruith e as le luathas an fhéidh rathad an tobair, a bha mu thimchioll astar leth-uair an uaireadair uaithe. Thuig an seirbhiseach gu romhath cia ionnsuidh a bha 'n càmh a' triall, agus chaidh e 'na déigh; ach an déigh dha dol air aghart mu cheud slat, thuit e sios air an làr, faon, sgith, agus luidh e'n sin ré ùine fhada, gun aùil ri nì sam bith ach am bàs, 'nuair a sheòl am Freasdal neach o choimhearsnachd an

àite sin a chrath beagan uisge air eudann an duine thruaigh a bha nà mu thimchioll toirt suas an deò; ach cha b' fhada gun a' ath-bheothaich e. Chaidh iad an sin le chéile dh' ionnsuidh an tobair, agus an déigh dhoibh uiread do na searragan leathraich a fionadh do'n uisge 's a dh' fheudadh iad a ghiùlan, phill e dh' ionnsuidh chàich a dh' fhàg e as a dhéigh, agus bha e 'na mhór-sobhar ghàirdeachais gu 'n d' fhuair e iad nìle beò.

ELTHIRACH.

Mios deireannach a' Gheamhraidh, 1842.

TURUS-FAIRGE DO AMERICA AIR LONG-SMUIDE, &c.

LITIR A FHUAIR SINN O CHIONN GHOIRID.

" Bu tróm tiambaidh smaointean mo chridhe air dhomh a bhi call seallaidh air beantan mo dhuthcha, 's cha robh e 'm chomas gun mo bhròn a thaisbeanadh le deuraibh goirte 's mi toirt m' aghaidh air cuan farsuing America. Bha cuimhne nan làithean a dh' fhalbh gu goirt a' cràdh mo chridhe 's mo chuim, 's cha do smaoinich mi riamh gu fiosraichinn a leithid do thaiseachadh-cridhe 's a dh' fhiosraich mi san t-suidheachadh san robh mi nis air mo chàramh. Bha 'm bàs an déigh iomadh briseadh a dheanadh ann an àireamh mo luchd-dàimh agus eòlais; chaidh iomadh snaim fhuaigladh a bha 'gam cheangal ri tìr nam bean; ach aidicheam ged bu nàmhaid dhomh gach earaid a dh' fhàg mi as mo dhéigh dhùraiginn tilleadh a ris a dh' fhaicinn tìr mo dhùchais agus mo ghaoil; 's ged bha innleachdan gluasaid na luinge se 'gam ghreasad air falbh á fradharc mo dhùthcha bha aiteas orm a smaoineachadh gu faodainn a bhi air mo thoirt air m' ais an beagan làithean a dh' ionnsuidh a' chòrsa bha mi nis a' fàgail. Ach theagamh, mo thruaigh e! gu faodainn mo dhùthaich a ruigheachd ni bu tùrsaiche na dh' fhàg mi i. Chithinn iomadh briseadh agus bearn air an deanamh leis a' bhàs—agus iadsan a dh' fhàg mi ann an trein an neirt no ann am maise 's an snadh na h-òige ann an tosd muladach a' bhàis. Bha 'n long a' gluasad gu siùbhlach gun bhì'n eisiomail srutha no soirbheis, oir nam bitheadh i sin dh' fhaodadh i bhi ceithir latha fichead ris an astar a rinn i ann an ceithir uaire fichead 'nuair a rinn i falach-cuain air gach fearann. Bha i 'm bish-eantas ri dà chiad gu leth mìle 'sna ceithir uaire fichead, agus rinn i aon uair dlù air trì chiad mìle.

Air latha na sàbaid shearmonaich ministear òg a bha dol do Eilean a' Phrionnsa, agus bu taitneach tiambaidh na smaointean a dhùisg an clag a' gairm an t-sluaigh gu aoradh Dhé air uelid a' chuan, chruinnich gach aon a bh' air bord, mu thuairmeas ceud gu leth, do thigh nachdrach na luinge. Bha na maraichean uile ann ach aon no dha air an robh cùram an t-soithich. Sheinneadh earrann do'n cvii. Salm,

Luchd-luingeis theid air muir 's a bhios
Rìgniomh an uisge buan,
'S iad sid do'n léir mór oibre Dhé
'S a mhiorbhuile sa' chuan, &c.

B'e 'n ceann-teagaisg "Pillibh; c' arson a bhàsaicheas sibh?" Nochd an ministear gach meadhon a bha 'n Tighearn a' cleachdadh chum an t-àinigidh a thilleadh; gu 'n robh e gu tric a' cur drisean an àmhgbair seimhe san t-àighe Hos. ii. 6.—ach gu 'm b'e 'm focal, ann an laimh na Spioraid an t-aon mheadhon éifeachdach chum na crìche so: "Gu 'm b'e claidheamh an Spioraid e, leis an robh Criosd a' cosnadh 's a' cur a rìoghachd am farsuingeachd san anam 's anns an t-saoghal, 's ann rachadh neach a thoirt aon uair fo shìleadh an t-soisgeil gu faodadh meadhona eile bhi air an naombachadh do'n anam agus comb-oibreachadh gus am peacach a thoirt gu aithreachas; agus cha b' fhada gus an deachaidh an teagasg so a sparradh gu druighreachd orm fhein. Dh' eirich stoirn ghàbhaidh a thug a'm' chuimhne gach teagasg, gach earail a's achmhasan a fhuair mi riamh, 's bu chaidh-nam-hais dhomh cho beag drùghaidh 's a rinn iad orm; bha mi cinnteach gu 'n robh an Tighearn a nis a' labhairt rium ann an ceana stoirn a' mheadhon-oidhche, mar bu bhitheanta rian e ann an ceol-ghuth ciùin focail na àlainte.

Ann an turus cho goirid 's a bh' againn air chuan (oir cha robh sinn ach aon leth diag gu leth eadar *Liverpool* agus *Halifax*) cha mhòr nithean annsach a thachair. 'Se ni bu mhò ioghnaidh leinn siubhal buadhar na luinge feadh "ghleannta còra an t-àile" gus umhail aice ciod a' chearn as an éireadh an soirbheas. Cha 'n eil fhios co dhiùbh a's sàbhailte na luingeis so na na luingeis sheòl, ach nam bithe cinnteach as an innleachd-ghluasad, cha 'n 'eil teagamh nach iadsan a's sàbhailte. Greasaidh iad ni 's luaithe as an stoirn, tha iad làidir dìongmholta, le rogha agieba. Tha iad ann am meud mi's mò na luingeis eile. Ghlainidh iad mu thairmeas mìle gu leth tunna. Tha seachd cìad tunna gnail air bòrd aig gach aon diubh a' fagail *Liverpool*. Tha 'n luach-aisig ard, ach 's coltach gu'n islichear e 'n ùine gun bhi fada 's gu 'n deanar an turus ann an seachdain. Tha 'n luach-aisig dlù air da fhichead punnd Sasunnach, ach cha 'a 'eil e ni 's daoire na bha e air luingeis sheòl o cheann da fhichead bliadhna.

'Siomadh ni 'thachras san t-saoghal so. Bha e aon uair air a mheas 'na ni gun tùr, oidhirp a thoirt air cuan America le leingeas smùide—'s chionn gu 'n robh muinntir am beachd nach glùlaineadh iad uiread ghruail 's a dh' fheumadh iad. Bheirear fhathast oidhirp air dol do *Australia* 's do na h-Inneibh an Ear. Thugadh oidhirp o cheann beagan bhliadhnan air dol do na h-Inneibh rathad Cheap an Dòchais; ghealladh dhuais do'n neach a thug an oidhirp—ach theirig an gual agus bha e ni b' fhaile na 'n tim a lathasaicheadh dha. Bha iomadh aon a' cur-iomchair air Comnan nam marantan,* nach robh leingeas smùide dol do Innean na h-àirde 'n Ear roimhe so. Dh' fhàgadh a' chùis 'nan lannan, ach tha muinntir a' smaoineachadh an àite 'chùis aghartachadh, gur h-ann a chuir iad gach culaidh-bhacaidh san rathad.

Tha iad aig an àm so a' togail long-smùide iarmhinn ann am Bristol, an Sasunn. Ghlainidh i mu thairmeas trì mìle gu leth tunna—Tha

* East India Company.

i teann air a thrì nìread ri h-aon a chaidh a thogail fhathast. 'S ann gu bhi dol do America tha i, ach dh' fhaodadh i dol do chearnaibh a's fhaid as. Cha 'n 'eil teagamh nach faigh America agus dùthchannan eile togail nach d' fhuair iad riamh roimhe ann am malairt 's ann an sochairean lionmhor eile ri linn 'do na luingeis so oidhirp a thoirt air a' chuan.

Cha 'n abair sinn a bheag a thaobh na dùthcha aig an àm so, ach gheibhear san ath Chuairtear gach fiosrachadh a's urrainnear a thoirt seachad.

Eilean a' Phrionnsa.

AMERICA AGUS BREATUNN.

Tha aobhar-dòcbais fhathast nach bi cogadh eadar an dà rìoghachd chumbachdach so. Air an àm, 's eiginn aideachadh gu bheil fà cùraim do thaobh so; ach tha muinntir Staidean America, (ris an canar mar fhrith-ainm na *Yankees*) anabharrach teóm air bòd agus spagluinn: nan deanadh caint cùis, agus uail agus maoidheadh, chuireadh iad an saoghal fo smachd.

'S iomchuidh gum bi fios aig luchd-leughaidh a' Chuairteir cìod an nì air an àm a tha 'dùsgadh droch-rùin eadar na dùthchannan, agus an impis an cur gu cogadh.

'S ann mu Ghàidbeal Albannach, Alastair MacLeòid a tha 'chùis-aimhreit. Feuchaidh sinn so a mhinicheadh gu h-aithghearra; tha a' chùis gu cinnteach cudthromach, agus is cliùiteach an 'nì do Shasunn éiridh a suas mar rinn iad mar aon duine as leth ar fear-dùthcha.

O chionn trì bliadhna, nuair bha cuid a dhaoine gòrach ann an Canada nachdrach air éiridh suas ann an ceannairc an aghaidh luchd-riaghlaidh na dùthcha, agus ag iarraidh nachdaranachd Shasunn a thilgeil diùbh, bha fear ann a Chloinn-'ic Coinnich a chuir e féin air ceann na feadhach so, le cuid do reubalaich cosmhail ris féin, agus trusdair a mhuinntir staidean America, ris an can sinn na *Yankees*, gu eilean beag ris an canar *Navy Island*, 'os-ceann eas mòr Niagara. Tha e air aideachadh gum buineadh an t-eilean so do Bhreatunn, nach robh còir air bith aig na *Yankees* air; agus cha mhò 'na sin a tha iad ag agairt còir air. Theich MacCoinnich agus na reubalaich eile do 'n' eilean so, le cuid do mhuinntir Staidean America a lean e. Cha robh biadh no lòn r'a fhaotainn san eilean; cha chuireadh muinntir Chanada a bheag no mhór d' an ionnsuidh, agus uime sin 's ann o thaobh America bha iad a' faotainn gach goiris. Chum na nithe so bha a dhìth orra a ghiùlan, rinn iad feum do bhàta-smùid do 'm b' ainm an *Caroline*, soitheach a bhuineadh do *Yankees* tha 'chòmh-nuidh ann am *Buffalo*. Bha 'm bàta-smùid so ri meadhon-latha a' giùlan gbonnach-móra agus airm eile gu freasdal doibhsan a bha air éiridh suas an aghaidh Bhreatunn; agus thachair so uile 'nuair a bha sìth eadar America agus Breatunn. Mar so bha an soitheach smùid, an *Caroline*, mar shoitheach-cogaidh an aghaidh Bhreatunn, le bhi 'cuid-eachadh nan réubalach, agus bha so an aghaidh lagh gach rìoghachd: dìreach mar gum biodh muinntir Eirion air éiridh an ceannairc an aghaidh Bhreatunn, agus gu'n cuireadh an Fhraing soitheach do dh-

Eirinn le airm gu cuideachadh leò. Mar so bha e, cha 'n e amhàin ceadaichte, ach bha e féumail, an soitheach so a mhilleadh. Cha robh e an comas luchd-riaghlaidh America a bhacail. Ma bhà cha d' rinn iad e. Ghabh an slagh a' chùis 'nan làimh féin, agus, a dh' aindeoin gach bacail agus bagraidh, chuir iad an soitheach so fo uidheam chum cuideachadh leis na reubalaich.

Mu dheireadh dh' orduich an duine tréun, an curaidh gasda Mac-saba, ard-cheannard feachd-dùthcha Chanada cur as di; agus, an déigh tuiteam na h-oidhche, ghabh buidheann bheag do ghaigich Chanada a mach as a' champa, ghlac iad an soitheach so, an Caroline, a bha 'na soitheach-aisig aig na reubalaich; tharuing iad a mach i gu meadhon na h-aibhne, agus an déigh a cur ri theine, leig iad sìos i leis an t-àbruth gus an deach i 'na mìle spealg thar eas mòr na gàirich. Chaidh so uile 'dheanamh le ordugh ceannard airm Bhreatunn, agus cha robh duine rioghail gasda ann an Canada nach d' rinn gàir-deachas. Ma bha cron, no olc, no nì mi-laghail sa' ghnìomh, rinn-eadh e le ordugh luchd-riaghlaidh na dùthcha. Cha robh aig na daoine treuna rinn an gnìomh ach a dheanamh mar dh' iarradh orra; ach cha 'n aidicheadh muinntir America gum bu shoitheach spùinteach idir a bha sa' Caroline, ach soitheach marsantachd, nach robh còir againn a milleadh, agus gum bu mhurt gach bàs a thachair air bord an àm a glacadh, agus gur còir do rìoghachd Bhreatunn fiach na luinge so a phàigheadh. Chuir Staidean America litir do Lunnuinn ag iarraidh gum biodh so air a dheanamh.

Ach mun robh ùine a' chùis a shocruchadh, agus mun deachaidh fios-freagairt sam bith air ais o Shasunn, ciod a rinn na *Yankees* ach greim a dheanamh air duin' uasal a mhuinntir Chanada, a chaidh air cùl a ghnòthuich féin a nùnn do America, gu baile *Lewiston*. Thog iad tuailleas 'na agbaidh gu 'n robh e am measg na feadhach a ghlac agus a loisg an soitheach-smùid. A nis, cha 'n eil nì air bith a's ciontiche na nach robh an duine so, MacLeòid, idir san làthair air an àm an do ghlacadh an Caroline. Sèa lathan an déigh dhoibh a ghlacadh thugadh mu choinneamh cùirt e; thugadh binn a mach 'na agbaidh mar neach a bha ciontach do mhurt air bòrd an t-shoitheach smùid so; ghrad thilgeadh ann am prìosan e. Tha làn dearbhadh gu'n robh MacLeòid deich-mìle-fichead a dh' astar o'n àite na loisgeadh an Caroline air an oidhche air na thachair e. Mar so tha a' chùis air an àm; tha 'n duine neò-chiontach so air a dhèteadh; cha 'n eil dòigh aig luchd-riaghlaidh an àite air a chur fo sgaoil, oir tha gràisg an àite a' bagradh iad féin a mhurt ma leigeas iad MacLeòid as.

Chuir Breatunn fios gu America iad a thoirt a shaorsa gu grad do MacLeòid, a chur dhachaidh do Chanada gu tèaruinte. Ged a robh e am measg na feadhach a loisg an Caroline, gun tighin air nach robh e idir ann, an deanadh e ach mar a dh' iarradh air? Cha leig Breatunn leò a chur gu bàs. Ma chuireas, bithidh cogadh air ball air a ghairm. Thachair dhuinn a bhi làthair ann an Ard-chomhairle na rìoghachd, an tigh na Parlamaid, air an oidhche bha so aca fo'm-beachd, agus da rìribh theòthaich e ar cridhe a chluinntinn mar sheas na h-uile mac màthar a bha 'làthair mar aon duine suas airson Mhic-

Leòid. B'e cainnt gach fir a labhair, "Cha 'n eil Breatann ag iarraidh cogaidh, ach ma chuireas na Yankees MacLeòid gu bàs, bidh cogadh ann co fuilteach 's a bha riabh eadar dhùthchannan." Ma dh'èignicheas na daoine amaidheach mi-riaghailteach se Breatann gu cogadh, chì iad gu bheil Breatann co còmhachdach 's a bha Breatann riabh. Tha leth-cheud long mhór chogaidh allamh gu seòladh a nùll ; moran do shoithichean-amùid, le gunnaichean a ni egrios sig astar trì mìle ; tha air an àm uidheamachadh mór a' dol air aghaidh agus ma 'n-éiginn urchair a losgadh, tha sinn meallta mar h-ìslichear thun na h-ùrach bratach bhòdar nan rionnagan. Channaic sinn ann an Sasann, a chionn latha no dha, leth-cheud mìle gunna-mór air son bhàr, deas réidh gu 'n cur gu feum, agus ann an aon seòmar ceud-gu-leth mìle-masg as nach do loisgeadh urchair riabh, uillamh gu 'n chantas a mach ma 's éiginn cogadh. Tha leómhann tréan Bhreatann 'na fhaireachadh—thùisgeadh e, agus mo thruaighe na Yankees an latha theid e mach 'nan aghaidh ! ach cha chreid sinn gu bheil muinntir America air breathas go mór 's nach strìochd iad. 'Se as dòchas gu'n seocrùichear a' chùis gun dórtadh fola.

'S taitneach r'a thoirt fa 'near an dìom a tha Breatann a' toirt do na h-uile h-aon a bhuineas dhi, a' sgaoileadh sgàil a agéithe theiris air a leanaban anns gach cearn. Channaic sinn duin'-masal air ùr thig-hin a nall o America, agus tha ean ag ràdh nach strìochd na Yankees. Cha 'n i so ar barail, ach chìtear an ùine ghoirid. 'Si ar barail gu'n leig luchd-riaghlaidh America se MacLeòid, gu'n toir iad comas a chas da ; ach 's mór ar n-eagal gum murt an sluagh e: se nì a tha ro-choslach.

LEITIR O'N OLLA' LEÒDACH ANN AN GLASCHU

Do chàirdean sa' Ghàidhealtachd, mu dhéibhinn na h-imrich air a bheil daoine 'labhairt a tha ri dol air aghart o eileanan na h-Alba do dh'-America mu thuath.

MO LUCHD-DÙTHCHA IONMHUINN,

Chasla sibh gu'n robh cor nan Gàidheal bochda air a thoirt fo bheachd na Parlaimid le MR BAILLIE, duine fiachail tha 'suidhe ann an ard-chomhairle na rìoghachd air son sìorramachd Inbhirnis. Thug e a leithid do chantas air a' bhoichduinn fo'n robh mòran do na Gàidheil a' fulang 's gu 'n do chuireadh air leth, mar deirear sa' Bheurla, *committee*, 'se sin buidheann àraidh do mhuinntir na Parlaimid chum a' chùis se a rannsachadh, agus an comhairle thoirt ciod bu chòir a dheanamh. Ghairm a' bhuidheann thaghta se daoine 'uaisle bha eòlach air staid na Gàidhealtachd, suas do Lunnainn, gu bhì air an eòrachadh 'nan làthair. Ghairmeadh deich no dusan fianais suas, agus 'nam measg sin bha mise. Cha bhuin e dhòmhas a ràdh, ged robh fìos agam air, gun tighin air nach 'eil fàn fhios agam fhath-

ead air, ciod na nithe mu 'n do chruinnicheadh càch, ach feudaibh mi a ràdh gu 'n do cheasnaich iad mise fad trì làithean mu dhéibhinn gach nì air an robh fios agam mu chor nan Gàidheal, mu 'n bhochduinn anns an robh mòran diubh—mu 'n anacothrom a bha iad a' fulang—an droch lòn a bha aca air uairibh r'a itheadh—an dìth aodaich—an droch thighean—an dìth aodach-leapach a bha air anabharra dhiubh, gu h-àraid sna h-eileanan tuathach—an droch cothrom a bha aig cuid do chroitèaran beaga, agus aig coitèaran bochda—mu gach seòrsa coinnidh a bha iad a' faotainn, aig iasgach, aig buain, agus anns na bailtean margaidh—mu staid nan sgoilean agus gach nì eile bha feumail chum cor na Gàidhealtachd a leigeil ris doibh.

Dh' fheuch sinn so uile a dheanamh co soilleir dhoibh 's a b' urrainn duinn. Bha do litrichean againn air ar sinbhal, a thainig d'ar n-ionnsaidh as na cearna sin 'nuair a bha sinn a' cur na mine agus a' bhuntàta d'an ionnsaidh anns a' bhliadhna 1836 agus 1837, 's gun robh e 'nar comas gach ceisd a fhreagairt. Dhearbh sinn doibh gun robh, a réir gach cùntais a b' urrainn duinn fhaotainn, fichead mìle teaghlach sa' Ghàidhealtachd ann am fìor bhochduinn, a' tighin suas air dhòigh a bha truagh r'a thoirt fa' near, agus mur biodh nì-eiginn air a dheanamh air an son, nach robh fios againn ciod a dh' éireadh dhoibh, gu 'n robh iad mòran diubh gun aodach gun chaiseart, leis am b' urrainn doibh dol gu féill no gu clachan, gun chosnadh sam bith a b' fhiach sinneachadh, gun chomas ceaird no ealaidh, no sgoil no foghlam a thoirt d'an teaghlaichean; agus gum b'i ar barail, nam b' urrainn doibh, gu'n rachadh mòran diubh thairis do dh-America, ach nach robh so 'nan comas, nach robh aca air aghaidh an t-saoghail na dhìoladh an t-aiseag, gun tighin air aodach-cuirp no leapa leis am b' urrainn doibh imeachd; ach nam biodh deigh ann air am b' urrainnear an toirt thairis, agus fearann a thoirt doibh an déigh ruigheachd, agus pòr a' chend bhliadhna, gu 'n robh sinn làn chinnteach gu 'n robh na mìltean ann a ghabhadh an t-aiseag gu taingeil, gu h-àraid nan faigh-eadh iad féin agus an cairdean, sean agus òg falbh le chéile, agus soc-ruchadh le chéile san son àite.

Cheasnaicheadh sinn mu 'n airgid a chruinnicheadh air son freasdal do na Gàidheil bhochda bliadhna na ganntair; bha gach cunntas againn deas air an son, agus na leabhraichean far an robh gach nì do thaobh so air a chur sìos; leig sinn ris doibh gu'n robh trì-fichead 's a deich mìle punnd Sasunnach air a chruinneachadh gu h-uile air an àm sin, a bharrachd air deich mìle thug luchd-riaghlaidh na rìoghachd seachad—a' deanamh suas uile gu leir, ceithir fichead mìle punnd Sasunnach. Dh' fheuch sinn doibh mar a chuireadh so a mach ann am min, ann an sìol-cuir, buntàta agus aodach, agus an cuideachadh a thugadh do chuid a bha dol air imrich do America. Tha fathasd beagan, trì no ceithir do mhiltean punnd sasunnach, air mhair-ionn airson cuideachadh fhad's a théid e, ma dh' fhàilnicheas bàrr no thig cruadal a rithist air na daoine bochda.

Ann an ùine ghoirid bidh teistean nam fianuisean a bha air an ceasnachadh, air a chlo-bhualadh agus air a chur a mach, air chor 's gum

faod na thogras a leughamh ; agus is e da rìribh mo bharail gum faighear agus gu'n aidichear gu 'n robh a' chùis air a càramh gu riochdail mu choinneamh nan uaislean àrda bha 'gar ceasnachadh.

Ciod a thig á so 's duilich innseadh ; cha 'n fhaod mi a ràdh gu bheil mo dhòchais féin ard. Cheasnaicheadh mar an ceudna daoine uaisle o' Chanada, a dhearbh gu soilleir gu 'n robh gu leòir do dh-fhearann thall acasan r'a sheachnadh, agus ged a rachadh na ficheadan mìle a nùnn, gu 'n robh cosnadh agus obair, agus farsuingeachd na leòir ann air an son. Dhearbh iad so gur h-iad na Gàidheil an sluagh bu taitniche leò ann an Canada gum b' fhèarr leo am faotainn nam measg na Eirionnaich, Sasunnaich no Goill ; gu 'n robh iad na bu chruadalaiche na seòrsa eile, gu 'n robh iad teòm, iasgaidh lùthmhor, làidir, gu'n seasadh iad fuachd agus iomadh anacothrom nach seasadh feadhain eile.

Cha 'n eil òr no airgiod, do réir coltais aig a' bhan-rìgh r'a sheachnadh ; tha iad ag ràdh gu bheil sporan mòr na rìoghachd an impiù a' bhi falamh ; nach toir iad cuideachadh air bith dhuinn le airgiod, ach tha seòrsa do dh-aobhar dòchais gu'n toir iad luingis chum iadsan tha toileach falbh a ghiùlan thairis. Ma ni iad so féin, agus gu'n cuidich na h-uachdarain leò 's gu 'n gabh muinntir Chanada cùram dhiabh an déigh ruigheachd, mar tha aobhar-dòchais gu 'n dean iad, bidh so féin 'na chothrom agus 'na chuideachadh mòr : ach bbeireamaid comhairle do'r luchd-dùthcha faighidinn a bhi aca, 's gun ni air bith a dheanamh gu h-obann no gu cabhagach. Chìtear an ùine ghoirid ciod thig as a so ; bidh a' chùis an ceann mhìos air a' chuid a's faide, air a toirt fo bheachd na Parlamaid, agus an sin bidh fios againn ciod bu chòir dhoibh a dheanamh. Tha eagal oirnn nach faighear móran a dheanam air an earrach so tuillidh ; ach 's mòr ma nìtear uidheamachadh air son toiseach na h-ath bhliadhna.

Tha fios againn gu bheil móran a' faotainn coire dhuinn airson a bhi 'cuideachadh chum an imrich so a chur air aghaidh ; tha fios againn mar tha cuid san àite so féin 'gar smàdadh, mar gum bu mhiann leinne ar luchd-dùthcha fhògradh air falbh agus an saodachadh as an tìr. Tha móran nach dean dad iad féin, nach teid leud bonn am bròige nùnn no nall air son maith an luchd-dùthcha, ach a tha ard-bhriathrach gu leòir ann an labhairt an aghaidh feadhnach eile aig a' bheil miann math a dheanamh. Tha uiread glràidh againne d' ar luchd-dùthcha ri duine air uachdar an t-saoghail, agus faodaidh sinn a ràdh gun do dhearbh sinn so an àm am feuma ; agus ged is duilich leinn na daoine treuna teò-chridheach, dìleas, rìoghail, fhaicinn a' fàgail an dùthcha, tìr an òige, 's duilghe leinn gu mòr a bhi 'gam faicinn a' bàsachadh le gort, agus ann an cor co déisneach mhuladach 's a tha iad.

Slàn leibh ! a mhuinntir ionmbuinn, Innsidh sinn duibh o àm gu h-àm mar tha 'chùis so dol air aghaidh, agus le mòr-dhealas,

'S mi ur caraid dìleas

TORMOID MACLEOD.

Glaschu 30 là do'n Mhàirt, 1841.

CORANACH.

Foun.—Mac Ghriogair á Rua'-shruth.

Dh' fhalbh e uainn bharr a' mhonaidh,
 Thréig ä choslas 'san fhrith sinn,
 Mar an tobar a dhéubhas
 'S mor-éiginn le h-ìot oirrn.
 Ach ni 'n tobar ath-lionadh
 A frasan fiala nan spéaran;
 Ach dhuinne no sòlas
 No Dònull cha 'n éirich!
 Glacaidh 'm buanaich' na diasan
 A bhios iar liathadh 'nä dhòrlach,
 Ach 's bàs suinn 'nä fhoirfeachd
 A thag torgnan ar bròin-ne!
 Anns an Fhoghar ni 'n sguab-ghaath
 An duilleach fhuadach a's sùighte;
 Ach bha ar coill-ne 'na maise
 'Nuair bha 'n gaiseadh ceart-dhlùth dhi!
 Céum lùth feadh a' choire,
 Ceann na comhairl' 'an cruaidh-chas,
 Làmh dhearg anns an tòireachd,
 'S trom-bhrònach do shuain leinn!
 Mar an driùchd air an aonach,
 Mar choip ag aomadh le dian-shruth,
 Mar bhriseadh builgein air srùlaig,
 Chuir thu cùl ruinn gu siorruidh!
 Ead le A. B. R.

LEABHRAICHEAN ÙRA GÀIDHEALACH.

AM FILIDH.

Tha cruinneachadh ùr do dh-òrain agus do dhuanagan Gàidhealach air tighin a mach o chionn ghoirid le'r seana chàraid Seumas Munró, ùghdar an "Ailleagain." Cha 'n eil neach aig a' bheil tlachd ann an duanagan bòidheach blasda nach dùraichd an taing dhàsan a chuir a mach an leabhar beag so. Cha ghàidheal nach ceannachadh e. Cha 'n eil òran no duanag ann nach faodadh an òigh a's mállda, a's banala agus a's beusaiche, a leughamh.

Tha na fuinn Ghàidhealach ris a' bheil a' chuid a's mò do na h-òrain sin air an seinn, air an cur a mach mar an ceudna—a' measg cheud oidhirp do 'n t-seòrsa so a thugadh! Tha so 'na chothrom dhoibhsan nach 'eil eòlach air gach fonn milis ris a' bheil ar n-òrain Ghàidhealach air an cur. Tha 'n leabhar bòidheach so air a chur a mach fo thèarmunn uile òighean ceòl-bhinn na Gàidhealtachd. Deanadh gach òigh agus fleasgach ceòl-bhinn a cheannach; tha e r'a reic ann am bùth na feadhach tha 'cur a mach a' Chuairteir.

“SAR OBAIR NAM BARD GAIDHEALACH”

So leabhar ùr do dh-òrain thaghte bha air an cruinneachadh le Mr Iain Mac Coinnich air feadh na Gàidhealtachd. Tha a' cheud earrann a mach, agus ann an ùine ghoirid bidh an earrann eile deas airson a cur a mach mar an ceudna.

Ged nach do lèugh sinn a h-uile h-òran tha sa' chruinneachadh so, oir ghabhadh sin ùine mhòr, 'si ar barail nach d'thainig co'-chruinneachadh coslach ris fhathast a mach as a' chlà. Tha iad air an taghadh le cùram agus faicill. Tha againn ann a' cheud àite òraid fhoghlumte thaitneach, làn fiosrachaidh agus ionnsachaidh, mu dhéibhinn bàrdachd Ghàidhealach, leis an duine cheanalt agus iomraiteach Mr Seumas Lògan ann an Lunnuinn—esan a sgrìobh Eachdraidh nan Gàidheal. Fhad 's a chaidh an òraid so tha i 'na h-aobhar urraim eadhon do Mhr Lògan féin, ge h-ainmeil e. Cha d' thainig riabh as a' chlà leabhar Gàilig a's sgiolta 's a's eireachdala tha air a chur a mach na an leabhar so. Anns an earrann a thainig a mach tha mòran do dh-òrain Màiri nigh'n-Alastair-Ruaidh—Iain Lóm, bard Lochabar—MacMhuirich, bard Chlainn Raonuill—An Clàrsair-dall—Alastair Mac Mhaighstir Alastair—Iain MacCodrum, am bàrd Uisteach—Rob Donn—Dàna taitneach Dbùghaill Buchannain, agus feadhain eile. Tha seòrsa do eachdraidh aithghearr air a toirt seachad le Mr. MacCoinnich air gach aen do na bàird ainmeil so; agus da-rìribh rinn esan a chuid féin gu gléusda: 's airidh e air mór-chliù. 'N uair thig an earrann eile 'mach bheir sinn cùntas nì's faide air a' chùis.

TRÀTHAN NA GEALAICHE.

MÌOS-DEIRIDH AN EARRAICH, 1841.

Solas làn air an 4^{mh} là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an 13^g là.

Solas ùr air an 21 là.

A' cheud cheithreamh air an 28 là.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,
63, ARCADE

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Far; Grantown: H. M'Gillray; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer. And may be had of Schoolmasters, generally, throughout the Highlands.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

Mios AM MHÀIGH.

AN 15th AIREAMH.]

MAY 1, 1841.

[PRIS 6 SGEILLAN.]

CONTENTS:—Death of John the Baptist, page 61.—Short account of London, its Commerce and Population, 67.—Astronomy, Part II. 70.—The Outlaw of Loch Cuaich, 73.—North America, Letter from, 75.—Frances Selocum, interesting history of, 78.—China, 81.—Ode to the Wind, 81.—Song, The Summer Ramble, 82.—Anecdote of Whitfield, 83.—Ireland and Father Matthews, 85.—Uncertainty of the Law, 85.—Dennis Doolan and the other Murderers, 88.—The President Steam-Ship, 87.—The Red-breast, 88.—The Parliament, 88.—To Correspondents, 89.—Phases of the Moon, 90.—Markets, 90.

BÀS EÒIN BHAISTE.

Is gnothuch eagalach agus dorcha tha nìs fo 'r beachd—duine namh an Tighearn ann an lannan dhaoine borba, agus gun fhur-tachd gun dhòmhnaidh a' teachd g'a ionnsuidh. Tha ceumannaibh Dhé air nàiribh anna na h-uisgeachabh domhain—cò 's urrainn an lorgachadh? ach b' i 'd thòd, O m' anam! an so cha 'n eil dachaidh bhànaileach aig mac an duine—cha 'n eil sa' bheatha so ach aiseag gearr, cèilidh ghoirid. Cha de ghealladh nì air bith do luchd-leanmhuinn Chrìosd agh an crann-ceusda 'ghiùlan air an guailibh agus gu'n giùlaineadh e féin iadsan mar air agiathan na h-iolair. Ach cha 'n eil an iolair so do ghnàth a' giùlan leanabh Dhé troimh ghathan soilleir deàrrsach na gréine, troimh ghorm-astar àillidh nan spéur, ach 's ann troimh neula dorcha, gruamach eagalach, tha e gu ro-thric 'ga thredrachadh; ach 's coma sin tha e 'gan giùlan, agus 'gan giùlan gu tèarainte; cha 'n eagal bonn doibh, a mas tha e 'gabhail leo, agus gu dèinn cha dealaich e riu aig an càirich e iad am measg nam pailm-chrann ùrar arda, tha shuas ann an àros na sìth.

Dlùthaicheamaid air an t-shealladh tha air a chur m' ar còmh-camh ann an eachdraidh Eòin Bhaiste—thigibh maille rium tiota

VOL. II. No. XV.

D

beag a stigh do phàillian Herod—'S ann an sin tha cuirm na mòralachd, an greadhnachas, a' mhire, an sùgradh agus an t-aighear. Eisd a' ghleadhraich ard—na h-òrain—an gaire—an ceòl—fuaime nan còrn—gleadhraich agus aimhreit na misg. Rachamaid a stigh do sheòmar ard na ruidhtearachd—gabhamaid sealladh air fleadh na bòilich—faiceamaid na h-aoidhean 'nan sìneadh air an suidheagain shìoda, le 'n cupain fhìona 'nan làmhnan. Sud Herod, agus Herodias a bhean r'a thaobh, agus maithean na cùirte, luchd a' bhrosguil 's nam breug mu 'n cuairt da—na Sadusaich 'nam buidhinn aighearaich mhisgich—daoine móra Ghalile—ceannardan an airm—agus iomadh aon do 'n mhuinntir bu shuarraiche : agus c' arson so uile ? ciod è aobhar na bòilich so—aobhar na ruidhtearachd so ? B'e so co' ainm an là an d' rugadh Herod, agus 's éiginn cuimhne an là sin a ghleidheadh le òl, le misg, agus le gleadhraich amaideach. O ! a bhuidheann gun chiall ! a bhaile chuthaichte ! A Dhia mhòir ! theagamh gu 'n dean iad a' cheud dùsgadh ann an ionad na truaighe !

Ach fàgamaid a' chuideachd thruagh, agus téarnamaid gu ìochdar a' chaisteil mhóir—téarnamaid ioma staidhir fhada dhorcha—iarramaid an rathad troimh iomadh slighe chumhann, chàm, dbuaichni, agus an ruig sinn an dorus iarunn, air a dheanamh tèaruinte le slabhraidhean daingionn làidir. Dh' fhosgladh e—tha seòrsa do sholus fann crochte air a' bhalla fhuar, agus tha prìosanach truagh ann am braighdeanas air a cheangal ris an ùrlar chloiche—glas-neulach bàn—a' bàsachadh le gort, a cheann claidhte a' luidhe air 'uchd ! agus có è ? An e nach aithne dhuit e ? So esan a sheas air bruaich Iordain, agus a thubhairt, *Feuch uan Dé tha 'toirt air falbh peapannan an t-saoghail !* So esan mu 'n d' thubhairt Iosa, *Do na fàidhean uile cha 'n eil a h-aon a's mò na Eòin Baiste.* Agus an e so esan anns a' phrìosan ! esan mar so a' bàsachadh le gort ! Ach bi 'd thosd O m' anam ! oir, cha 'n eil e soilleir fhathast ciod a bhithèas sinn.

Agus c' arson tha Eoin Baiste air a thilgeadh le Herod sa' ghainntir so ? Do bhrìgh gu 'n robh do dhànadas aig an duine naomh achmhasan a thoirt do Herod, an fhìrinn innseadh gu neo-eisimealach dha, bagraidhean an Tighearna Dia a shearmonachadh 'na éiseachd, agus a ràdh ris, *Cha 'n eil e ceadichte dhuib bean do bhràthar a bhi agad.* Las corruiche Herod air ball 'na aghaidh ; ach ma bha boire airsan, bha a sheachd uiread air Herodias, agus chuir iad romhpa dioghaltas a ghabhail air, agus a chur gu bàs.

Tha e 'na ghnòthuch cunnartach do shearmonaiche an Tighearna an fhirinn a labhairt gu dàna, agus gun ni air bith a chumail air ais ; tha e cunnartach dha coguis a' pheacaich a lot, mur lot gràs Dhé e san àm chéudna—tha e mar gu 'n dùisgeadh e nathraichean nimhe.

Bhiodh Eoin air a chur gu bàs gu h-obann co luath 's a chruaich e Herodias, nam faigheadh ise a toil mar a b' àill leatha ; ach tha e air innseadh dhuinn gu 'n robh eagal air Herod romh Eoin—eagal air an rìgh uaibhireach romh Eoin bechd ! agus gun eagal

air Eoin ro'n rìgh ! Ciod mata a rinneadh ? Ghlac iad e, thilg iad sa' phrìosan e, agus fench tha e ann an so a nis, an déigh dha bhi ionadach là anns an àite thruagh. So eor an t-saoghail bhreugach so gu tric—coron sgithich air ceann nam firean, agus peacadh agus aindiadhachd ri subhachas ard ; ach sibhse òglaich dhìleas Dhé, sibhse a theachdairean an t-soisgeil, na biodh eagal oirbh, togadh sibhse ur guth gu h-ard agus na caomhnai bh ; canaibh mar thairt Natan ri Daibhidh, *'S tusa am duine*. 'Nuair thachras dhoibh labhairt ri Felies agus Drusilla, labhradh iad riu mu dhéibhinn fireantachd, stuamachd, agus am breitheanas a ta chum teachd ; agus ged a thachradh dhoibh a bhi air an gairm gu labhairt ri càraid tha 'chòmhnuidh le chéile ann an cleamhnas mi-laghail, mar bha Herod agus Herodias, na biodh geilt orra a chantainn rintha ann an ainm an Ti a's àirde, *Cha 'n eil sin air a cheaduchadh dhuibh*.

Cha bhriathra mine oirbh a fhreagras do pheacaich dhàna, ach 's éiginn trompaid làidir an aithreachais a shéideadh gu h-ard, agus tairneanach agus dealanach, agus lasraichean Shìnai a leigeil ris doibh gun chleith gun sgàth. Cha 'n foghain sìth, sìth ! a ghairm d' an leithid sin ; 's éiginn an dùsgadh, am mosgladh á suaim a' bhàis. Me thruaighe an càirdeas meallta a cheadaicheadh dhoibh cadal a' bhàis shiorruidh a chadal, seach eagal agus mùiseag a chur orra ! Gu 'n tèarnadh Dia a luchd-muinntir o leithid sin de ghiùlan !

'Se searmonachadh na srìnn a thilg Eoin Baiste do 'n phrìosan. Faic e an sin 'na shìneadh—an duine naomh—an duine gràdhach—an duine urramaichte ! Tha e, ar leam, brònach, muladach ; cionnas tha e co tiamhaidh ? a cheann air 'uchd mar gum biodh a' eiginn a' dùsgadh imcheist mhór 'na anam. Do réir coslais dhì-chuimhnich Crìosd e. Esan as an d' rinn e uaill agus gàirdeachas, cha 'n eil e 'ga fhiosrachadh mar bu mhiann leis—rinn a Dhia agus 'fhear-eaideachaidh an aogus fhalach air—cha 'n eil iad a' teachd a fhreasdal da. O ! cia tróm tùrsach an duine naomh ! cia tìugh, deilleir, dorchas, dhaiehai, na neòil tha nis a' cruinneachadh m'a thimchioll ! tha 'anam ann an dorchadas—tha deuchainnean mòra 'nis a' buaireadh a chreidimh. O ! Eoin thruaigh ! cia dorannachaidh breitheanas, agus cia de-lorgachaidh slighean an Tighearna ! Shaoileamaid 'nuair tha e a' ceaduchadh coluinnean a muinntireach féin a bhi air am pianadh agus air an ciurradh fo dhòrainn, gu 'n cumadh e suas an inntinnean 's gu'n togadh e misneach d' an anamaibh : ach cha 'n ann mar so a thà. Faic ann am fiosrachadh Eoin Bhaiste tenn a' bristeadh air muin tuinne, agus doimhneachd a' glaothaich chum doimhneachd.

'S trìo tha so a' tachairt ; ach ged thà, 's fearr gu mòr seasmh gu daingeann maille ri Eoin air a' charrraig dhiongmholta, ged robh muir bhruilleanach dhoinionnach an t-saoghail a' bristeadh tharainn, na suidhe maille ri Herod air a chathair rìoghail 'na sheòmar naibhireach òir. Ged tha Eoin Baiste brònach, muladach gu h-ìosal sa' phrìosan, a' bàsachadh le fuachd 's le gort, agus 'na

shìneadh air an ùrlar chloiche, nach sona e seach iadsan a ta a' ruidhtearachd gu h-ard aig fleagh a' chuthaich? Gu h-ìosal sa' phrìosan tha sùil fhuarachail mhothuchail an Ti sin air nach tig cadal no dusal, airsan a tha 'na shìneadh air an lìc fhuair—ach shuas anns an t-seòmar ard tha claidheamh geur ceartais Dhé crochte mar le aon ròinne, thar cinn luchd an dannsa, agus mun tig am meadhon-oidhche faodaidh e tuiteam orra agus an sgrìos. Gu h-ìosal sa' phrìosan, ged nach léir le sùilean cruthaichte iad, tha aingle glòrmhor Dhé nan dùl, air an ais 's air an faghart tre 'n dorchadas, a' freasdal do uireasbhuidh an duine naoimh. Shuas gu h-ard, ann an seòmar an dannsa, air a shoilleireachadh le solus nam mìle lens, tha droch spioradan agus spioradan neòghlan a' deanamh gàirdeachais san amaideachd thruagh. Gu h-ìosal shìos sa' phrìosan tha dorus aimhleathan a' foghladh air slighe chumhainn a tha 'treoruchadh gu nèamh. O Eoin! fòil bheag! tha sàbaid shìorruidh a' feitheamh ort—Gu h-ard ann an seòmar an òil 's na ruidhtearachd amaidich, tha na daoine cuthaichte a' dannsadh air ùrlair leathan réidh, ged tha ifrinn gu h-ìosal fòdhpà.—Gu h-ìosal sa' phrìosan, ged nach urrainnear a leughadh san dorchadas, gith-eachd tha e sgrìobhte, “An urrainn màthair leanabh a cìche a dhì-chuimhneachadh, 's gun iochd a dheanamh air mac a cuim? Feudaidh eadbon iadsan dì-chuimhneachadh, ach cha dì-chuimhneich mise thusa. Feuch air dearnaibh mo làmh ghearr mi thu.” Ach shuas ann an seòmar na ruidhtearachd, ged nach 'eil na focail air an tuigsinn, tha iad gidheadh air an sgrìobhadh, MENE, MENE, TECEL, UPHARSIN: 'Se sin ri ràdh, tha iad air an tomhas air a' mheidh, agus fhuaradh easbhuidheach iad.

Ach fàgamaid am prìosan tiota beag, agus pilleamaid suas do sheòmar an dannsa. Faic ainnir òg air a h-éideadh gu h-aotrom, iollagach, sùgach, a' cur nan car dhi gu fuasgailte guanach mireagach, a' cleachdadh a h-uile dìchioll is urrainn di chum an rìgh agus a chùirttearan peacach a thoileachadh, gun nàire gun sgàth, gun stuamachd, gun suim do bhanalas no màldachd; ach ag iarraidh a dh' aon ni ioghnadh agus mór-mheas nan daoine misgeach a dhùsgadh. Ach có i? Thà Salome, nighean Herodiais agus dalta 'n rìgh! agus tha e air innseadh dhuinn gu 'n do thaitinn i ri Herod, agus ruith i agus shuidh i maille ris. Seadh! seadh! 's furasda thuigsinn e' arson a thaitinn a' ghuanag ghòrach ris. An sin thuirt Herod ris a' bhan-dannsair, ris a' chailin òg, “Iarr ormsa ge b'e ni is àill leat, agus bheir mi dhuit e, seadh, bheir mi dhuit e gu leth mo rìoghachd.” O cuthach mallaichte a' pheacaidh! ach tha mòran d'a leithid 'nar là 's 'nar dùthaich féin, tha dannsairean agus ban-dannsairean, agus luchd-ciùil agus luchd-claiche a' toguil nam mìltean agus nan deich mìltean punnd-sasunnach sa' bliadhna, seadh mìltean a tha air am fàsgadh o fhallus agus o shaothair dhaoine bochda tha 'saoithreachadh o thoiseach gu deireadh na bliadhna chum màl a chur r'a chéile do na daoine gòrach sin, a tha mar so 'ga chaitheamh.

Co luath 's a labhair an rìgh mar so ri Salome, ghrad chaidh ise.

chum Herodias, a màthair, a chur a comhairle rithe. “Ciod” ars’ ise “a dh’ iarras mi?” agus thubhairt ise “ceann Eoin Bhaiste;” agus chaidh ise air ball le cabhaig a steach a dh’ ionnsuidh an rìgh, agus dh’ iarr i, ag ràdh, “Is àill leam gu’n tugadh tu dhomh gun dàil ceann Eoin Bhaiste air mèis.”

“Bha ’n rìgh ro-dhoilich.” Bha nì-eiginn an taobh a stigh a thairt ris, na dean sin a Herod; ach ciod a theireadh a chùirtearan nam bristeadh an rìgh ’fhocal, nan tigeadh e air ais ’na ghealladh? “Airson mo mhionnan” arsa ’n cealgair dubh, “cha diùlt mi t’ iarrtas.” Bha binn Eoin Bhaiste nis a mach. O! mo Dhia, nach teasraig thusa ’n duine naomh o làmhnan nan daoine mallaichte? ’bheil tein’-athair idir ann an nèamh chum breitheanas a thoirt air na murtairean an-ìochdmhor? ach bi ’d thoad, O! m’ anam—fòil bheag—na nithe nach léir dhuinn a nis, tuigidh sinn ’na dhéigh so, agus an sin chitear gu ’n do cheadaich Dia so ann an gliocas agus ann am maithreas.

Ach pilleamaid a rithist do’n phrìosan. A nis Eoin Bhaiste gu ’n neartaicheadh Dia thu! agus neartaichidh Dia e, agus gabhaidh se e stigh g’a uchd féin agus do ghlòir maraon. Cia dhiùbh thainig sòlas a’s éibhneas a’s gàirdeachas do dh-anam Eoin mun do chaochail e—no cia dhiùbh bha e fo bhròn agus imcheist gus na thilg e’n deò, cha ’n eil fios againn. Theagamh nach robh beachd sam bith aige air na bha ’fèitheamh air. O Eoin, Eoin! e’ arson tha sinn fo bhròn mu d’ thimchioll?

Tog an aird do cheann, thusa a dhuine bheannaichte, oir tha àm do shaorsa ’tarruing dlùth—mochthrath fuilteach eagalach! ach mochthrath an latha shiorruidh, air nach tig anmoch a chaoidh.—Ach stad, tha tailnrich chas r’a éisdeachd gu h-ìosal, san t-shlighe dhorcha tha treòrachadh chum dorus a’ phrìosain—tha ’n dorus iarunn a’ fosgladh air a lùdain mheirgeach—cluinnear na slabhraidhean ’gam fuasgladh. Chaidh duine stigh le ceum faicilleach, le sùil shuidhichte, lòchran beag san dara làimh, claidheamh geur san laimh dheis—“A Thighearn Iosa dean tròcair air m’ anam!”—cha chualas facall eile—bhuaileadh am buille—thilgeadh an ceann o’n choluinn—agus feachd lìonmhor do ainglibh Dhé dh’ itealaich iad air falbh o’n ghainntir, a’ giùlan an anaim prìseil suas gu uchd Abraham!—ach sud a chorp air na leaca fuara, ’s an fhuil chraobhach dhearg a’ tràghadh gu luath aisde—ghiùlaineadh an ceann suas do ’n t-seòmar-dhannsa air mèis!

Ach ciod a’ chuideachd ud a chì mi a’ gabhail an rathaid do ’n chladh, a’ giùlan carbaid air a’ bheil corp marbh? Sud càirdean agus deisciobuil Eoin, a’ cur an urram mu dheireadh air fear an gaol. Gu h-athaiseach leig iad sìos e do ’n uaigh—chàirich iad an ùir thairis air—sheas iad tamull beag ’nan tosd—chluinnteadh an osnaichean tróm—cha robh sùil thioram sa’ chuideachd—tharruing iad air falbh, agus mar so chaochail an gaisgeach naomh!—Ach tha Eoin Bhaiste maille ri Dia—tha ’n oidheche dhorcha seachad—thòisich an latha grianach siorruidh glòrmhor—cha ’n e fuaim nan slabhraidhean iarunn agus nan geimhlibh tha nis r’an éisdeachd

ach ceileire binn nan aingeal àrd—a dh' oidhche 's a latha cha 'n eil fois no tàmh air, ach a' toirt cliù do Shlànuighear 'anma, a thre-òrnich e troimh cheumanna dorcha creagach an t-saoghail so, agus a thug sealbh dha fa-dheòidh air rìoghachd nèimh!

Tha Eoin Baiste marbh, ach cha 'n eil Herod—thainig naigh-eachd chum cùirt an rìgh mu thimchioll duine o Nasaret do 'm b' ainm Iosa, neach, mar bha an t-iomradh ag ràdh, a labhair mar nach do labhair duine riabh—a dh' oibriel miorbhuilean, a rinn nithe iongatach agus gnìomhara mòra.—“Cò è?”—'s i so a' cheist anns gach àite—“cò ean tha 'deanamh nithe nach b' urrainn neach a dheanamh mur biodh Dia maille ris?” 'Se Elias a th' ann, arsa cuid, “Jeremiàs” arsa feadhain eile, “son do na fàidhibh;” agus feuch 'nuair a bha iad a' labhairt mar so thainig uamh-chrith agus oillt air Herod, chriothnaich e 'na fheòil, agus ghlaodh e mach, “'se Eoin Baiste th' ann!—ghearradh a cheann dheth, ach tha e an déigh éiridh o na marbhaibh.” Cha robh iomradh a chual' e mu Iosa agus na h-oibre mòra bha Iosa a' deanamh, nach do ghlaodh e mach, “'se Eoin a ta ann!” Bha geilt agus oillt agus uamhunn air Herod, bha e air bhreitheas, mar dhuine as a bheachd; bha a choguis obiontach air dùsgadh:—So teachdaire nach 'eil e 'na chomas a chur tosd no a mhurt.

Ach thainig breitheanas Dhé a nis air an duine thruagh—bha fuil Eoin a' glaothaich gu nèamh 'na aghaidh—dh' fhuadaich na Ròmanaich e o'n ionad ard anns an robh e—thug iad naithe 'fhear-ann 's a dhaoine, agus chuir iad e féin agus Herodias air fògradh do thìr choimhich chéin, do 'n Fhraing, do bhaile-mor *Lyons*. Anns an àite sin thuit iad gu tàir, gu bochduinn agus dìth; agus fadheòidh choinnich iad an ceann-oriche truagh mar rinn Iudas: cha 'n ann a chionn gu 'n do dhòirt iad fuil Eoin, oir eadhon air a shon so tha maitheanas, agus tha fuaran air fhosgladh ann an tigh Dhaibhidh; ach a chionn gu 'n do shaltair iad fuil Iosa fo 'n cas-aibh, agus gu'n do dhiùlt iad an t-saorsa a thairgeadh dhoibh leis, agus a choisneadh dhoibh le 'bhàs agus le 'fhulangas—agus gus an latha 'n diugh, tha iad san ionad thruagh gus na dh' fhuadaicheadh iad, a' fàsgadh an làmh, agus fo dhiosgan fhiacal:—dhoibhsan tha àm an aithreachais seachad a chaidh agus gu bràth! tha iad a' glaothaich a mach, gun stad gun fhacbadh, a' guidhe air Eoin Baiste gu 'n tùm e a mheur san uisge, 's gum fliuch e eadhon bàrr an teanga, oir tha iad air an losgadh san lasair ud:—ach cha 'n eil fuaim, no éisdeachd, no freagradh.

An déigh do na deisciobuil corp Eoin a chur fo thalamh, thainig iad chum Iosa, agus dh' innis iad dha na h-uile nithe a thachair. An sin thubhairt Iosa rin, “Thigibh-sa air leth do àit uaigneach, agus gabhaibh fois car tamuill bhig. Cha do labhair e facall riu mu bhàs Eoin. Ciod is ciall da so? Tha e le bhi 'na thosd a' teagasg dhuinn nach b' e so an t-àm gu làn-shoilleireachadh a thoirt doibh mu 'n chùis so. Tha e a' cheart ni a thubhairt e san t-sois-geul (Eoin xiii. 7) “An nì so ta mi deanamh cha 'n aithne dhuitse a nis; ach bithidh fios agad air an déigh so.” 'Se ar dleasdanas

gach cùis earbsa ri Dia—gach ni fhàgail 'na làimh féin, làn chinn-teach gu bheil gach ni air an orduchadh gu maith, ged theagamh nach tuig sinne iad. Leanamaid slighe ar dleasdanas—bitheamaid dileas—cha 'n eil ni is urrainn tachairt do dhuine gun a chead, no gun fhios da. Ged a dh'atadh an cuan mòr mu 'n timchioll, ged a dèideadh a' ghaoth, agus ged iadhadh an dubh-dhorchadas shuas gu h-ard os-ceann an duibhre agus na doininn, tha Esan 'na shuidhe, an Ti a ta riaghladh gach ni gu glic agus gu gràsmhor—Tha thusa a dhuine, aige gu daingeann 'na ghàirdeanaibh agus dlùth d'a chridhe: tha thu gu tèarainte daingeann; tha e féin 'gad thogail 's 'gad ghiùlan, agus a' glaothaich riut troimh neula agus troimh dhorchadas na h-oidhche, “Na bitheadh eagal ort, oir 's mise a shoir thu, ghairm mi thu air t' ainm, 's leamsa thu, oir 's mise do Dhia! oir na beanntan arda fàilnicibhidh iad, agus atharraichidh na sléibhtean; ach mo chaoimhneas-gràidh cha 'n atharraich uatsa, agus cùmhnant mo shìth cha tilgear bun os ceann.” Earbaibh ann an Dia, leigibh ur taic air—bitheadh e mar lorg agus mar mhaide tréan doibh; agus creidibh e, na nithe tha nis dorcha, bithidh iad soilleir; agus na nithe nach tuig sibh a nis, tuigidh sibh iad 'na dhéigh so.

CÙNNAS AITHGHEARR AIR LUNNUINN.

I. EARRANN.

'Se Lunnainn aon de na bailtean móra a's beartiche 's a's cumhachdaiche air uachdar an t-saoghail. Tha am baile ainmeil so air a shuidheachadh ri taobh na h-aibhne ris an canar sa' Bheurla an *Thames*, air neo an Tàmh-mieg, 'se sin an abhainn chiùin, shàmbach, shìochail, ainm fìor fhreagarrach do 'n uisge shèimh sin.

'S e 'n t-ainm tha air a' bhaile mhór so ann an sean eachdraidh Shasunn, *Caer Lunduin*; 'se sin Cathair-Long-dùn. Bha dùn no dìon làidir air a thogail aig an àite far an robh na luings a' stad, agus aime sin 'se ainm an àite *Long-dion* no *Lon-dion*. Tha e air ainmeachadh ann an sean leabhar Cathair *Londun*; air chor 's nach 'eil teagamh air bith nach i a' Ghàilig a bha air a labhairt san àm sin, 'nair fhuair an t-àite ionraiteach so an t-ainm sin, a thainig a nuas d' ar n-ionannidh o àm nan Rómanach.

'S ann mu thimchioll leth-cheud bliadhna agus a cóig, do linn Chrìod a thainig na Rómanaich do Shasunn, fo 'n cheanntard ainmeil sin *Cesar*, ach 'se *Julius Agricola* an ceanntard buadhmhòr a cheann-ruich Sasunn agus a chuir fo smachd i.

Tri cheud-gu-leth bliadhna 'n déigh do na Rómanaich seilbh a ghabhail sa' bhaile-mhór so, thog iad balla làidir ceithir thimchioll an àite, ged is gann a tha clach dheth a' nis a làthair ach ann an aon àite far a' bheil e fhathast r'a fhaicinn.

An déigh do na Rómanaich an rìoghachd fhàgail, thainig na *Saxonaich* thairis as a' Ghearmailt annas a' bhliadhna 449 do linn Chrìod, le aon-cud-deug fìr airm, agus ghlac iad an Lunnainn, chuir

iad a' chuid bu mhò do 'n eilean Bhreatunnach mu dheas, fódhpa ; agus 's ann uapasan tha Sasunn air ainmeachadh, agus an luchd-àiteachaidh agus luchd-labhairt na Beurla air an ainmeachadh na Sasunnaich, no na *Saxonaich*.

'S ann sa' bhliadhna 819 a rinneadh Lunnainn 'na cheann-bhaile mór do Shasunn uile ; da-fhichead bliadhna 'na dhéigh sin, loisgeadh e leis na Lochunnaich : sheòl iad suas an abhuinn le dà-cheud-gu-leth lough, mhurt agus mharbh iad a' chuid bu mhò bha 'chòmhuidh an Lunnainn, agus loisg iad an t-àite ; ach cha b' fhada gus an robh na daoine borb so air am fuadach o Shasunn, agus chinn Lunnainn 'na bhaile mór agus cumbachdach.

'S ann sa' bhliadhna 1665 a thainig an sgrios a b' eagalaiche air Lunnainn leis a' phlàigh namhasaich leis na chaochail a' chuid bu mhò do mhuinntir an àite. 'Nuair bha an galar eagalach so sa' bhaile, bha còrr agus ochd mìle pearsa a' bàsachadh san t-seachdain ! Tha e air innseadh dhuinn gu 'n do chaochail ceud mìle leis a' phlàigh so ; agus is gann a bha so seachad 'nuair a mbilleadh a' chuid bu mhò dheth le teine oillteil leis na loisgeadh os ceann fichead mìle tigh, agus na chailleadh fiach 10,068,000 punnd Sasunnach. Cha d' fhuaras a mach riabh ciamar a thòisich an teine namhasach so, ged is e barail luchd-eachdraidh nan lùnte sin gur b-ann le daoine mì-runach a thogadh e.

Ach cha 'n urrainn duinn eachdraidh a' bhaile-mhóir so chur sìos sa' Chuairtear ;—lìonadh so an Cuairtear fad leth dusan do bhliadhnaichean, ach gabhamaid seòrsa do bheachd do chuid do nithe is airidh air fhiosrachadh, a thaobh Lunnainn mar a ta e air an àm ; agus da rìribh 's doirbh beachd ceart a thoirt do neach air an àite so nach robh riabh ann.

Thug Lunnainn bàrr cho fada thairis air Glaschu 's a thug Glaschu thairis air Bomór an Ile, no Tobarmhoire am Muile, no Portrigh san eilean Sgiathanach.

Tha am baile so nis ochd mìle air fad o cheann gu ceann agus mu thimchioll sèa no seachd a mhiltean air leud, agus ann an cuairt thig e dlùth do dha fhichead mìle. Tha nis dlùth do dha mhuillion sluaigh sa' bhaile so. Cha 'n eil an Albuinn uile, gach baile-mór agus beag a th' ann, ach trì cheud gu leth sluaigh a bharrachd air na bheil ann an Lunnainn a mbàin. Tha cìs air a thogail ann an Lunnainn do réir màl agus fiach nan tigbean, agus fhuaras air a' bhliadhna so chaidh seachad, gu 'm b' fhiach a' chis so seachd muill-eanan punnd Sasunnach, uiread ri màl rìoghachd Phruisia uile, agus rìoghachd na Spàind, agus a dha uiread ri màl, no teachd a stigh, rìoghachd na h-Olainde gu léir. Faodaidh so seòrsa do bheachd a thoirt duinn air saoihbheas agus beairteas a' bhaile-mhóir so.

Tha 'n abhuinn ag éiridh gu h-ard seachd fichead mìle os ceann Lunnainn, agus a' coinneachadh a' chuain trì fichead mìle taobh sbios deth. Tha 'n abhuinn so co domhain 's gu faod soithichean ochd ceud tunna snàmh suas dlùth do 'n bhaile.

'S ann do chlachan creadha tha 'm baile mór so air a thogail ; ach ged is ann, cha 'n eil air uachdar an t-saoghail pàilliunan a's tighean

a's bùithean co eireachdail. Cha 'n eil ann an Glaschu ach mu thimchioll ochd ceud sràid eadar mhór agus bheag; ach ann an Lunnainn tha ceithir-mìle-deug sràid, agus cóig agus sèa ceud tigh ann an cuid diubh.

Cha 'n eil e comasach do dhuine seòladh suas air abhuinn *Thames* gun bhi air a lìonadh le mór iongatas mu mheud agus saobhbreas na malairt sin tha dol air aghaidh eadar Lunnainn agus gach cearn do'n t-saoghal. Tha 'n abhuinn so lóm-làn do luingis a h-uile latha sa bhliadhna. Tha taobh na h-aibhne so, sìos o dhrochaid Lunnainn, fad chòig mìle 'na aon cheithe, no laimhrig, làn do luingis mhóra. Tha long-lannan* air an cladhach a mach air gach taobh do 'n abhuinn, cuid diubh co farsuing 's gu bheil deich-acair-fhichead fhearainn fòdha, làn uisge, co domhain 's gu 'm faod an loingear a's mò air a' chuan snàmh anna. Chosd cuid diubh so sèa-ceud-mìle punnd *Sasunnach*, (£600,000). Tha long-lann air an abhuinn so aig *Wapping*, a chosdas, 'nuair a bhios e réidh aon mhuillion agus dà cheud mìle punnd *Sasunnach*, (1,200,000); anns am faod dà cheud long do 'n mheudachd a's mò, snàmh. Mu thimchioll nan *dockachan* sin tha tighean, cóig, agus cuid diubh sèa ùrlair air airde, air an togail; agus gu h-ìosal fòdha so tha seilearan móra airson dibhe agus tombaca. Tha aon àit anns a' bheil iad a' losgadh suas tombaca nach do dhìol a' chis do 'n bhan-rìgh, no nach gabhadh reic airson luach na cise, tha móran os ceann na's urrainnear a thuigsinn gun fhaicinn; tha cóig acraichean fearainn fòdha, agus tha air an àm ceithir-mìle-fichead (24,000) togsaid thombaca 's tigh ann. Tha seileir fo thalamh, mar an ceudna air son fiona, a tha da rìribh mòr, agus iongatach air gach dòigh. Tha e mar shràid, eadar mìle air fad, agus sràidean beag aimbleathan a' falbh uaithe air gach làimh. Tha anns an t-seilear so amhàin air an àm, leth-cheud mìle pìob fhìona a h-uile h-aon diubh uiread ri dà thogaid, air chor 's gu bheil ceud mìle togsaid fhìon san aon àite. Tha na seilearan so dorcha, gun leus ach o na lòchrain tha iad an dol g' an amharc a' giùlan 'nan làmbaibh.

Tha 'n tigh-cuspuinn eireachdail, mar bu chòir dha. Tha mu thimchioll deich-mìle-fichead (30,000) long do gach seòrsa a' ruigh-eachd Lunnainn an combair na bliadhna, a' giùlan trì muillion (3,000,000) tunna; agus tha am bathar do gach seòrsa tha iad so a' giùlan o gach cearn, a' pàigheadh deich muillion (10,000,000) punnd *Sasunnach* sa' bhliadhna do chis. Faodaidh so beachd a thoirt duinn air beairteas an àite mhòir so.

Tha na h-àiteachan-màrgaidh an Lunnainn anabbarrach mòr; 'nuair chithear iad shaoileadh neach gu'm fòghnadh iad do shluagh an t-saoghail; agus air an làimh eile 'nuair a chithear an sluagh mòr air na sràidean, is culaidh-iongatais c' àit an urrainnear uiread do bhiadh 's do dheoch fhaotainn 's a dh' fhòghnadh dhoibh. Tha aon aite-màrgaidh airson feòla ris an abair iad *Smithfield*, far a' bheil iad a' reic luach ochd muillion (£8,000,000) punnd *Sasunnach*: tha 'n uiread so air a reic ann an aon mhargadh, do mhairteoil amhàin; agus a bharrachd

air so tha cóig-deng do àiteachan-margaidh eile ann airson feòla. Tha dà-mhìle-dhéug tunna do dh-ìm air a reic ann, agus trì-mìle-deng tunna càise; fiach ceithir fichead mìle punnd Sasunnach do eunlaith; agus fiach sèa-cend-gu-leth mìle do bhainne. Tha dlùth do cheithir million punnd tombaca air a reic ann;—aon mhuillion agus da cheud mìle punnd do abnaiscean. Tha naoi fichead mìle tunna guail air a chaitheamh ambàin ann an deanamh Gas, no soluis, airson a' bhaile mhóir so.

Tha cóig drochaidean móra thairis air an Tàmh-uig. Tha iad so anabarrach eireachdail, cuid diubh nach 'eil an leithid r'a fhaicinn san t-saoghal. Tha sluagh mór o mhoch gu anmoch a nùll 's a nall air na drochaidean so: eadar ochd uairean sa' mhadnion agus ochd uairean san anmoch, chùntadh aona-mìle-deng 's a deich carbad (11,010) a' dol thairis air aon do na drochaidean so, 's e sin coig carbad-deng sa' mbionaid; agus chùntadh eadar leth-cheud agus trì-fichead-mìle coisiche dol thairis air an drochaid cheudna anns an ùine sin, 's e sin trì fichead agus ceithir deng gach mionaid. Tha e air a chùntas gu bheil sèa fichead mìle coigreach a' tighin do Lunnainn agus a' fuireach ann fad latha no dha réidh na bliadhna.

Tha cóig cend eaglais ann. Tha aon eaglais ann a thogadh airson an duine urramaichte sin *Rowland Hill*, a chumas cóig mìle pearsa. Tha mu thimebioll deich-mìle-fichead a' bàsachadh gach bliadhna san an Lunnainn. Tha mòran phaipeirean-naigheachd air an cur a mach a h-uile latha; ach faodar seòrsa bairil a ghabhail air na tha air a choeg air leughamh do'n t-seòrsa so 'nuair a dh' innear, gu bheil air an reic air an latha mu dheireadh do gach mìos, do leabhrachan beaga tha 'tighin a mach mar tha 'n Cuairtear, fiach chòig-mìle-fichead punnd Sasunnach.

Ge mòr, agus ge h-anabharrach mòr ann baile so, tha e so sàmhach theurainte san oidhche ri aon àite air aghaidh an t-saoghail—gu mòr ni's sàmhach na Glaschu no Dunéideann. Cha 'n fhaicear duine air mhisg—ma chitear, tha e gu grad air a char fo ghlais agus inchair. Cha 'n fhaicear a h-aon do'n luchd-faire san oidhche le lòchrain mar tha iad an so, agus idir cha chluinnear glaoch uapa, ach tha iad anns gach àite air a shon sin; agus ma chluinnear guth àrd no tuasaid, am prioba na sùl tha iad san àite, gun fhios cia as a thàinig iad.

San ath àireamh feuchaidh sinn cùntas a thoirt air cuid de na h-àiteachan ann an Lunnainn a's fear a's airidh ainmeachadh.

AIR CRUINN-CHORPAIBH SOILLSEACH NAN SPÉUR.

Earrann II.

Ged tha oibre a' chruthachaidh gu léir mòr' agus miorbhuileach, gidheadh, cha 'eil ni air bith ri fhaicinn 'nam measg ni's ciàtaich', agus ni's òirdheirce na crinn-chuirp shòilleach nan spéur! Feumaidh “na soluis a ta ann an spéuraibh nèimh” iongantas a char orra-san nìle, a bheachdaicheas le cùram air na gnìomharaibh so, a rinneadh leis-san a thubhairt, “*Biodh soluis ann an spéuraibh*

nèimh, a chur dealachaidh eadar an là agus an oidhche, agus biodh iad air son chomharan, agus air son aimsirean, agus air son làithean, agus bhliadhnachan ! Agus biodh iad mar sholusaibh ann an spéur-sibh nèimh a thoirt soluis air an talamh : agus bha e mar sin.—Agus rian Dia dà sholas mhòr, an solus a's mò a riaghladh an latha, agus an solus a's lugha a riaghladh na h-oidhche ; agus na réultan."—Gen. i. 14, &c. Mar so tha Maois a' toirt cunntais duinn air cruthachadh na gréine, na gealaich, agus nan reult ! Labhair Dia am focal, agus leum iad suas gu bith—"Thubhairt e, Biodh solus ann, agus bha solus ann ! Agus chunnaic Dia an solus gu'n robh e maith."—Gen i. 3, 4. Gu cinnteach is dall, aineolach, agus neo-mhothuchail an neach a thilgeas a shùilean air reultaibh soilleach nèimh, gun e fein iseachadh, agus gun fhaicinn cia eo dìblidh 's a ta e, agus cia eo suarach 'sa ta a ghnìomhara a's fearr, an coimeas ri àilleachd an t-seallaidh a chì e, agus ri cumhachd neo-chrìoch-nuichte an Ti dhealbh nèamh agus talamh, á neoni !

Dh' innis sinn anns a' cheud earrainn, gu'm bheil a' ghrian air a suidheachadh ann am meadhan nan reult, a ta 'g iadhadh m'a timcheall 'nan cuairtibh eug-sàmhla fein. Tha i fein, ach beag, neo-ghlunasdach ged tha a réultan uile a' glusad mu'n cuairt di. Tha i, gidheadh, a' cur char di air a mul fein,* o'n iar gus an ear, agus a' gabhail cuig thar fhichead do na làithibh againne, chum an cuairt a chur ! Tha i còrr mòr agus muillean nair ni's mò na'n talamh so, agus còrr agus ceithir fichead 's a deich muillean mìle air astar naithe ; gidheadh, tha a teas, agus a solus a' ruigheachd air, agus a' toirt beatha do gach creutair, agus luibh a ta air ! A réir beachd dhaoine foghlumte, tha a' ghrian 'na cruinn-bhall mòr, daingeann agus dorcha, air a cuairteachadh le adhar soilleach agus dealrach air chor is nach faic sinne ach amhàin dearsadh an sgendachaidh leis am bheil i air a còmhachadh ! Chithear air uairibh buill dhubha air aghaidh na gréine, agus tha na teallsanaich a' deanamh mach, gur foghlaidhean, no taill, iad so, air trusgan lamaireach na gréine, trid am bheil a corp dorcha fein air a nochdadh ! Tha cuid a' saòilsinn gu'm bheil a' ghrian air a h-àiteachadh, coimhuil ris an talamh so, le créutairibh reusonta agus tuigseach ! Ach cha 'n eil cunntas againn air so, agus cha 'n fhéud sinn a bhi glie 'nar barail fein, os ceann ns tha air a sgrìobhadh ! Ach, cha'n eil cunntas againn 'na aghaidh ; agus gu cinnteach a réir reusoin, cha'n 'eil e coimhuil, gu'm biodh am ball cruinn agus beag so, air am bheil sinne a' teachd beò, air àiteachadh le créutairibh tuigseach am feadh 'sa bhiodh a' ghrian, a ta còrr agus muillean nair ni's mò na e, air a fàgail 'na fàsach fiadhaich agus falamh ; agus a réir ar beachd-ne, gun fhéum air bith, ach mar lòchran mòr a shoilleachadh nan réult, a ta 'grad-shiubhal mu'n cuairt di. Mar so, chithear a' ghrian, àillidh agus òirdheirc, ann am meadhan a teaghlaich, a' comh-pàirteachadh riu gach sòlais agus aoibhneis—a' tilgeadh a gathanna òr-bhuidh, chum an crìochan a's iemallaiche—agus a

* h-Ail.—Béarla, Axis.

tomhas an aimsirean doibh maraon! Mar so, tha'n solus mòr so, a' riaghladh an latha do gach aon fa leth do na réultaibh a dh' ainmicheadh, agus tha e dhoibh, a réir sònrachaidh Dhé,—“ air son chomharan, agus air son aimsirean, agus air son làithean, agus bhliadhnachan.” Air do'n ghréin a bhi nì's aillidh agus nì's dealraiche na uile sholuis eile nèimh, rinneadh i 'na cuspair-aoraidh, le cinneachaibh lionmhor 'san àird an ear! Bha iad ag amharc oirre mar dhia, agus a' sleuchdadh dhi leis gach cùram agus tréibhdhreas 'nan comas! Cha 'n 'eil teagamh nach i a' ghrian “Baal,” dia nam Pheniciach, “Chemos” dia nam Moabach, agus “Moloch” dia nam Ammonach! Ach an aghaidh an lèdhoil-aoraidh so, thug Dia, le benl Mhaois, rabhadh sonruichte agus soilleir do chloinn Israeil, ag ràdh riu, “Thugaibh, uime sin an aire mhaith dhuibh fein, air eagal gu'n tog thu suas do shùilean ri nèamh, agus an uair a chi thu a' ghrian agus a' ghealach, agus na réultan, eadhon sloigh nèimh uile gu'n tairngear thu gu cromadh sìos dhoibh, agus gu aoradh a'dheanamh dhoibh, a roinn an Tighearna do Dhia ris gach cinneach a ta fuidh nèamh uile.”—Deut. iv. 15, 19.

Aig na réultaibh a ta 'cuairteachadh na grèine, tha là agus oidhche, samhradh agus geamhradh, ceart mar a ta aig an talamh againne! Tha iad uile a' dol mu'n cuairt air am mulanaibh fein, ann an amannaibh suidhichte, agus 's iad na h-amanna sin, an làithean agus an oidhchean fa leth! Tha iad uile, mar an ceudna, os barr, a' dol mu'n cuairt do'n ghréin, ann an cearcallaibh mòra, agus tha gach cuairt dhiubh so, a' deanamh na bliadhna aig gach reult fa leth! Mar so tha bliadhnaichean 'nan reult, a's faigse do'n ghréin nì's giorra na bliadhnaichean 'nan réul, a ta aig astar nì's faide uaipè. Do na reultaibh a dh' ainmicheadh anns a' cheud earrainn, 'se Mercuri a's faigse do'n ghréin. Tha 'n reult so nì's lugha na'n talamh, agus cosmhail ris a' ghréin agus ris gach reult eile, tha i 'na ball cruinn talmhainn, dà mhìle agus sea ceud do mhìltibh troipe! Tha i 'deanamh a cuairt mu'n ghréin, ann an seachd agus ceithir fichead là, agus trì uairean thar fhichead ùine do na làithibh againn-ne, agus 'se so, uime sin, bliadhna Mhercuri. Tha là na réilte so, dlùth air a bhi co fada ri'r latha fein; ach tha i co fagus do'n ghréin, an coimeas ris na reultaibh eile, agus air an aobhar sin, co ana-minic air a faicinn, is nach soirbh an nì do na teallsan-aich, fad a là a thomhas! Tha i cuairteachadh na gréin ann an cearcall, a ta sea muillean deug thar fhichead mìle air astar uaipè; agus tha i a' siubhal anns a' chearcall so co luath, 's gu 'm bheil i deanamh còrr agus ceud mìle do mhìltibh anns an uair! Tha 'n solus agus an teas a ta i a' tarruing o'n ghréin, a sheachd uiread ris an t-solus agus an teas againn-ne; agus ma tha créutairean reusonta a' gabhail còmhnuidh anns an reilt bhig so, chì iad a' ghrian, seachd uairean nì's mò, na tha sinne 'ga faicinn! Nach àluinn—nach mìorbhuileach uil' oibre an Tighearna De? “Cha 'n 'eil neach cosmhail ri Dia Iesurain a tha marcachd air nèamh a'd chòmhnaidh, agus 'na mhòrachd air na speuraibh.”—Deut. xxxiii. 26. “Thigibh agus faicibh oibre Dhe—uamhasach tha e 'na ghlòmh-

araibh.”—Salm. lxvi. 5. ‘Se so an Ti Uile-bheannuichte sin, “A sgaoileas a mach na nèamha ’na aonar, agus a shaltaireas air tonn-aibh na fairge; a tha deanamh Arcturuis, Orioin, agus Pleiades, agus sheòmrach na h-airde deas: a tha deanamh nithe mora nach bi e’n comas fhaghail a mach, agus nithe iongantach nach gabh àireamh.”—Job. ix. 8, 11.

Bheir sinn canntas air na réultaibh eile anns an ath earrunn.

SGIATHANACH.

Cillmhuire,
Ceud mhìos a’ Gheamhraidh, 1840.

CEATHARNACH-COILLE LOCH CUAICH.

Ann am meadhon Loch Cuaich, fo dhubhar nam beanntan àrda tha ’g éiridh air gach taobh dhe, tha eilean beag, mar leth-acair fhearainn air mheadachd, air a’ bheil còrr chraobh bharrach a’ fàs. Tha ’n t-eilean beag so mar cheithreamh-mhìle do thìr, agus tha e uile gu léir ’na àite co uaigneach, aonarach, dhlomhair, ’s a’s urrainnear a smuainteachadh.

Air an eilean bheag so tha seana Ghàidheal a chòmhnuidh; duine colgarra, gruamach, a tha cur laghanna na rìoghachd agus na dùthcha gu dùlan. ’S ainm do ’n duine so Eóghan Macaifi. Tha nis osceann da fhichead bliadhna bho ’n a ghabh an duine so an t-òr, agus a chuir e suas a’ bhoineid ghorm ’s an ite ann an réisimeid Ghàidhealach anns an robh uachdaran an fhearainn air an robh e chòmhnuidh ’na oifigeach. ’Nuair a ghabh e an t-òr, ghealladh dha, mar is tric a nìtear, nach b’ fhada bhiodh e ’na shaighdear, gu’n éireadh e ceum air cheum gus am biodh babag òir air gach gualainn. Bha Eóghan Macaifi san àm sin ’na cheatharnach co lùthor, iasgaidh, fhoghainteach ’s a bha san dùthaich nìle. Bha e ’na shaighdear inich, glan, eireachdail, dreachmhor, agus ealanta teóm, anns gach car agus gluasad a chuireadh m’ a choinneamh; ach ged a bhà, cha d’ fhuair e na b’ àirde na bhi ’na shaighdear singilte. Latha do na làithean, ghabh e a chasan agus theich e—thàr e as, agus stad cha d’ rinn e gus an d’ ràinig e tìr nam beanntan. Chuireadh as a dhéigh agus ghlacadh e; chuir na saighdearan a bha air a thòir glas-làmh air, agus thug iad air falbh ’na phrìosanach e. Mar bha iad a’ sìubhal leis troimh Shrathearraig, air tèorsa do cheum aimhleathan ri taobh beinne, thug e a oblige an dui-leum thairis air ard chraig ehorraich chas, agus thàr e as. Loisg na saighdearan as a dhéigh, ach ma loisg cha do bhean iad da. Bhuail e a’ ghlas-làmh ri craig, agus bhris e gach cuibhreach. Bha e nis ’na dhuine saor, am measg gharbhlaichean nam beanntan, an tìr ’oige.

Thog e bothan-àiridh dha féin anns a’ Choire-bhuidhe, air fearann Mhic-Dhomhnuill-duibh, àite cho uaigneach dhlomhair ’s a bha r’a fhaotainn sa’ Ghàidhealtachd uile. San dlomhaireachd so dh’ fbench se e féin a chleith car ùine fhada, ag iasgachd ’s a’ sealg-airreachd, agus ag àrach ghabhar, gun duine ag ràdhainn ri Eóghan

gun b' olc, gun duine 'g iarraidh màil air, no a' feòraich dhe ciod a' chòir a bh' aige air fuireach san àit ud. Ach bha Eóghan 'na sonaran bochd trom-chridheach—dh' fhiosraich e nach robh e math do dhuine bhi leis féin, agus chuir e, uime sin, roimhe bana-chompanach fhaotainn. Thug e a cbridhe do dh-ainnir òg àluinn, aoidheithir-bliadhn'-deug—ruith e air falbh leatha, phòs iad, agus anis tha cóigear chloinne aca. Ach mu dheireadh bhuadhaich an lagh 'na aghaidh, agus b' éigin da an Coire-buidhe fhàgail. Thog e air; cha robh an imrich doirbh r'a giùlan—dh' iarr e fàsadh ann an Loch-Cuaich, far a' bheil e gu tèarainte seasgair. Thog e bothan beag dha féin, tigh-slaite, anns a' bheil e féin 's a theaghlach a' tuineachadh. Rinn e seòrsa do bhàta beag anns an gabh e an t-aiseag 'nuair is àill leis gu tir-mór. Tha aige leth-cheud gabhar ag ionaltradh sna beannaibh mu'n cuairt; tha iasgach math san loch, agus tha sìthionn sna monaidhean; air alt agus nach 'eil dìth no airesbhuidh ann bitheantas air Eóghan; ach anns a' gheamhradh cha 'n eil cor an teaghlach bhig so air uairibh ach bochd ni's leòir. Tha Eóghan air éideadh le 'bhreacan 's le 'fhéile; agus tha e fhathas 'na dhuine co curanta, threun, tlachdumhar ri amharc air 's a chitear san dùthaich uile. Cha teid e mach latha gun a bhiodag air a chliathaich.

Tha seòrsa do agath air mainntir an àite roimhe; tha cuid fo agath a thaobh ainm curanta gaigeil an duine, agus cuid a' smuainteachadh gu bheil beagan do dh-eòlas aige nach 'eil re-mhath, seòrsa do bhuidseachd agus fhiosachd, do nach 'eil e oneasda oilbheum a thoirt.

'S ann uaithe so tha e gu tric a' tachairt gu bheil bolla mine, mulchag chàise, cusan inne, ceithreamh muilteolach, agus ioma ni eile air an eir a dh' ionnsaidh Eóghain do 'n eilean, leis na coimhearsnaich air gach taobh do Loch-Cuaich. Tha e féin fo bharrail gu bheil seun àraid aige a chumas air falbh gach olc; ach a dh' aindeoin so cha teid e oidhehe d'a leabaich gun an gunna bhi r'a thaobh, deas gu lorgadh ma tbig fà cuunairt air.

'Nuair chaidh an t-uachdaran ùr a cheannaich am fearann so o Mhae-'io-Alastair, suas do 'n dùthaich so an uraidh a dh' amharc an àite 's a ghabhail seilbh ann, chaidh Eóghan Macafi g'a choimhead, agus thairg e cùmhnant a dheanamh ri Mr *Ellis*, an t-uachdaran, mur cuireadh Mr *Ellis* dragh air-san, nach robh ean toileach dragh air bith a obur air Mr *Ellis*.

Chuir eòlas an duine so mór iongnas air an t-Sasunnach chòir; chuir e roimhe gach gnè choimhearsais a thaisbeanadh do Eóghan, agus tha sinn làn chinnteach gu 'n deas e sin. Cha 'n fhiach an t-eilean so a bheag do neach air bith ach Eóghan amhàin; agus is lan-dearbhta sinn fhad 's is beò e nach cuirear dragh air, 's gu bheil 'aonta do'n àite so fada r'a làithibh. Tha e nis os-earra tri fichead bliadhna dh' aois—tha a theaghlach a' fàs suas ann an aiseòlas mór, tha a bhean 'na boirionnach tlachdumhor maiseach r'a fhaicinn, làidir fallain; tha beagan agoil aice a fhuir i 'na h-òige, agus tha dòchas againn leis a so gu 'n toir i na's urrainn di do 'n

toughlach. Tha bàigh mhór aig Eóghan d'a mhnaoi 's d'a leanaban : chaochail son do na pàisdean air an eilean uaigneach so, gun ligh-
iche gun choimhearsnach dlùth, gun chuideachd gun sòlas. Bha
Eóghan bechd anabharrach dubhach brònach ; chaidh e thairis gu
tìr-mòr, ràinig e bothan àiridh bha air an taobh thall, far an robh
bunachaille chaerach a chòmhaidh, agus ghuidh e air tighin maille
ris agus cuideachadh leis chum eiste-mhairbh a dheanamh do'n
phàide ; "oir" ars' ean, "tha crith co mòr am làimh-sa leis a'
bhròn 's e bhriste-cridhe, 's nach 'eil e'm chomas tàl no teadh a
làimheachadh." Chaidh am bunachaille leis—sgoilt iad cuid do
obraobhan beithe, agus theannaich iad r'a chéile iad mar a b' fhearr
a b' urrainn iad le cranntairngean, agus thiedhlaicheadh an leanabh
beag so ann an eilean beag far a' bheil cladh an àite, aig ceann an
loch, far a' bheil cnàmhan agus ùir nan daoine treun o'n d' thàinig
Eóghan air an càramh.

Mar so tha sinn a' faicinn gu bheil a h-aon fhathas do na seana
cheatharnaich Ghàidhealach beò, daoine ard-iuntinneach, colgarra,
treun, do-cheannsuichte. C' arson nach 'eil ministear no maighstir-
sgoile, no duine iochdumhor a thaobh-eiginn a' toirt foghlum do
Eóghan bechd, leis an faodadh e an Leabhar-naomh a leughadh,
a dheanamh sòlasach e na uaigneach, agus a dh' fhosgladh a suas
da sealladh air saoghal a's fèarr ?

AMERICA MU THUATH.

Fhuair sinn o chionn latha no dha, iomad litir fìor-thaitneach
o'n dùthaich so. Tha iad fo dhòchas mòr ann an Canada-nachdar-
ach, agus anns na cearnaibh eile do dh-America-mu-thuath, gu 'm
b' iarrich mhór as an dùthaich so a nùnn d' an ionnsuidh. Tha an
càntas a's taitniche 'gar ruigheachd o gach cearn thairis ; agus
mar is mò tha sinn a' cluinntinn, agus a' leughadh, agus a' smuin-
teachadh air a' chùis, 's ann a's mò tha sinn air bharail gu 'm b'e
là an àigh do'r luchd-dùthcha ionmhuinn a bheireadh dhoibh an
comas air tìr an òige, anns a' bheil mòran diubh fo bhoichdunn
mhór, fhàgail, agus iad féin 's an teaghlaichean a dhol do na h-ait-
eachaibh sin anns a' bheil nì's leòir do chosnadh agus do fhearann
sca r'a fhaotainn.

Fhuair sinn am measg chàich, an litir a leanas, o' dhuin'-uasal
measail, agus tha sinn mòran 'na chomain. Tha sinn meallta mur
'eil i air a sgrìobhadh le ministear eudumhor soisgeulach. Ma
leughas ar càirdean i leis na tlachd leis an do leugh sinn i, bithidh
iad fo chomaidh duinn air son a cur a mach anns an àireamh so.

Cuiridh an duin'-uasal ceannalta comain mhór oirnn le sgrìobhadh
gu tric g' ar n-ionnsuidh.

T. M'Ld.

GUTH O PHÀSAICHEAN AMERICA.

A Chuariteir Uiseil,

Tha e 'na mhòr riarachas-inntinn do na h-uile aig a' bheil maith

a's leas aimsireil agus spioradail luchd-àiteachaidh Tìr nam Beann dlùth d'an cridhe, fiosrachadh fhaotuinne o àm gu h-àm air gach oidheirp ionmholta tha air a thoirt chum eòlas agus fiosrachadh a chraobh-sgaoileadh, cha 'ne mhaoin air feadh Gàidhealtachd agus Eileanan na h-Alba, ach anns gach cearna do 'n domhan a tha ar luchd-dùthcha ag àiteachadh. Air lorg gach oidheirp chluiteach tha càirdean nan Gàidheal a' toirt, o chionn tearc do bhliadhnan chum eòlas a's fiosrachadh a mheudachadh am measg luchd-dùthcha an cridhe 's an gaoil, tha e 'na aobhar mòr-thaingealachd, gu bheil anis na Gàidheil a' mealtuinn shochairan agus bheannachdan, nach do shealbhaich an ro' aithrichean sna linn-tìbh a dh' fhalbh. Tha nis iomadh sochair a's saorsa ro-luachmhor air am buileachadh, cha 'n e mhaoin air luchd-àiteachaidh na Gàidhealtachd, ach air-clann nan Gàidheal dealaichte mar tha iad o' chéile, cuid diubh ag àiteachadh coilltean farsuing fàsail America, 's lìonmhorachd fad o' thìr an eòlais, fo ghréin loisgich nan Innsean, agus anns na h-earrannan a's iomallaiche do'n domhan mu'n iadh a' ghrian. Agus mar tha cheana conaltradh taitneach agus buannachdail air a shocrachadh eadar gach Fine agus gach Rìoghachd air aghaidh an t-saoghail, agus mar so eòlas agus fiosrachadh air an craobh-sgaoileadh am measg a' chinne-dhaoine, is ann le mòr thaitneas a dh'fhiosraich clann nan Gàidheal sna cearnan so a tha fuaidh 'n riaghladh. Bhreatunnach, gu robh paiper-naigheachd air a chur a mach o chionn ghoirid le caraid nan Gàidheal an Glascho, d'an gairmear "Cuairtear nan Gleann," agus gu 'n robh an coigreach taitneach ciatach so gu teachd g'ar fiosrachadh aon uair sa' mhìos. Tha nis beagan ùin air dol seachad o'n chaidh a' cheud àireamh a chur 'nar làimh, agus a chionn's gu bheil sinn làn chinnteach gur e àrd-mhaith aimsireil agus spioradail ar luchd-dùthcha crìoch a's rùn-suidhichte a' "Chuairteir" 'se dùrachd agus iarrtus ar cridhe, Dia gu 'n soirbhich leis a' mhuinntir a ta 'ga chur a mach! Tha na Gàidheil tha mu thimchioll dol imrich gu America, fo iomadh comain airson gach oidheirp tha air a thoirt sa' Chuairtear chum bhi tagradh cùis nan Gàidheal agus airson ur dùrachd gu cuideachadh agus comas fhaotainn doibhsan tha togarrach air dol thairis. Tha àireamh do'r luchd-dùthcha nach urrainn duinn ainmeachadh air an àm, a dh' fhàg Gàidhealtachd a's eileanan na h-Alba o chionn aimsir, agus d'an d'orduich am Freasdal an crannchur ann an coilltean America, a' mealtuinn cuibhrrinn iomchuidh de nithe maith na beatha-sa, nach dìchuimhnich fhad 's a bhios iad an tìr nam beò, meud càirdis a's caoimhneis cuid tha sinn a' tuigsinn a tha 'n dàimh ri luchd cur a mach a' "Chuairteir." Mar tha cor aimsireil nan Gàidheal a nis fo bheachd ard-chomhairle na rìoghachd, gu cuideachadh leò chum teachd a nall, agus seilbhean fhearainn fhaotainn ann an Canada, 's e miann a's dùrachd ar luchd-dùthcha ionmhuinn sna h-earrannan sin do'n Tìr-mhór fharsuing so, far a' bheil na mìltean 's na deich mìltean a' dol am mugha a cheana a dh' easbhuidh air aran na beatha a bhi air a bhriseadh 's air a roinn 'nam-measg, gu'n togadh sibhs ar guth gu h-ard-fhuaimneach chum 's

gu'n ruigeadh 'fhuaim a dh' ionnsuidh cluasan nam Ministeirean òg a tha dh' easbhuidh coithionalan air feadh na Gàidhealtachd chum teachd a mach do'n dùthaich fharsuing so gu cuideachadh le 'm bràthairean san earrann so do fhionlios an Tighearna. Cha ruig mise leas dol a leudachadh air an àm chum fiosrachadh agus eòlas a thoirt duibhse mu staid ar luchd-dùthcha a thaobh fridhealadh follaiseach orduighean an t-sheisgeil. Air lorg cia liugha cùntas 'sa chuir Ministeirean agus co' thionalan a nall a dh' ionnsuidh a' Chomuinn Urramaich a shocrucheadh an Glascho gu cuideachadh le ministeirean òga gu teachd do America, tha sibh féin a nis cho fiosrach eòlach air staid nan Gàidheal air feadh na duthcha so, agus ged a bhiodh sibh air cuairt a dheanamh 'nam measg. O! nam be 's gum beachd-smuainicheadh na diadhairean òga so air staid chianail thruagh nam mìltean agus nan deich mìltean do'n luchd-duthcha air feadh fad a's leud tir mhór America, a tha mar chaoraich gun bhuachail a ghabhail cùram do'n anamaibh, ach air amfagail o bliadhna gu bliadhna mar chreic do bheathaichean allta an fhàsaich. An uair a bbeachdaicheas sinn air an àireamh do ministeirean foghainteach an Tiomnaidh Nuaidh a chaidh cheana chur do America gu saothreachadh am measg coithionalan Gàidhealach, leis na comunnan urramach sin tha 'n dàimh do Eaglais na h-Alba, cha 'n urrainn do na Gàidheil a chur an céill meud an taingealachd do cheann glòrmhor na h-eaglais a chuir ann an cridhe buill nan comun urramach so am maith spioradail a chur air aghart. Ach air lorg do'n luchd-àiteachaidh a bhi gu mòr a' dol an lionmhorachd gach bliadhna, agus a chionn's gu bheil iomadh a' teachd a mach o àm gu àm o thir ar dùthchais, tha nis iomadh co' thional aig nach eil ministear a bhriseas aran na beatha 'nam measg. Nach muldach agus truagh an sgeul, slóigh anabarrach lionmhor aig a' bheil anamannan neo-bhàsmhor a' dol sìos le laathas a's cabhag air sruth bras aimsir na beatha so, tha 'n làth-air an coinneamh bàis, breitheanais agus sìorruidheachd, agus gun neach aig làimh a chomharaicheas a mach an aon mheadhon-tèarnaidh a dh' ullmhaich Dia ann an Criosd doibh, eadhon Airc a' chùmhnaint shìorruidh : agus ma's e air leabaidh bàis gum feud a choguis chiontach a bha iomadh bliadhna 'na cadal, a bhi air a dùsgadh air mhodh co uamhasach, 's gu bheil am peacach truagh a' mothuchadh mar gu'n robb a' "chnuimh nach bàsaich agus an teine nach téid as" air tòiseachadh 'na uchd, ach gidheadh, mo thruaighe ! cha 'n eil neach aig làimh gu 'chombairleachadh 'sgu sheòladh ga teicheadh a dh' ionnsuidh fuil Mhic Dhé, "tha 'labhairt nithe a's fearr na fuil Abeil."

S ann le mòr shòlas a's riarachas-inntinn tha sinn a' cluinntinn o àm gu àm oidheirpean cliùiteach a's saothair gràidh ar n-Eaglais mhàthaireil ann an cur ministeirean an t-soisgeil a dh'ionnsuidh earrannan iomallach do 'n dòmhan a bha gus o chionn ghoirid a dh' easbhuidh air solus glòrmhor grian na Fìreantachd, 'nan luidhe "fuidh dhuibhro a's sgàil a' bhàis." Agus dh' iarramaid gairdeachas a dheanamh, agus buidheachas iocadh do Dhia airson

nan dearbhainnean soilleir air cumbachd agus làthaireachd ceann glòrmhor na h-Eaglais tha air an saothair gràidh a' leamhuinn. Agus 's e dearbh-dhùrachd a's ùrnuigh ar n'-anamaibh gu'n soirbhich an Tighearna le'n saothair, gus an dean fa-dheòigh eòlas an Tighearna an saoghal a' lìonadh mar tha na h-uisgeachan a' còmh-dachadh aigean na fairge!" Ach tha againn anns an earrainn se do'n t-saoghal muinntir nach 'eil buidheach 'nan dubh-chinneachaibh — daoine bha son uair 'nam buill de Eaglais stéighichte na h-Alba, a bha air am breith 's air an àrach an tìr ur dùthchais, 'ur dàimhean 's 'ur càirdean a thaobh na feòla, ach muinntir, maille ri 'n sliochd, nach bi dad a dh-eadar-dhealachadh eatorra ann an seadh spioradail, agus na cinneachaibh nach robh gus o chionn ùine ghèarr air am fiosrachadh le solus an t-soisgeil. An e gu bheil cridheachan daoine saibhir an tìr ar dùthchais air an taiseachadh chum cuibhrionn do 'n òr 's do 'n airgid a chur air leth chum sobhar an Tighearna a chur air aghart am measg nam Fineachean eile air feadh an t-saoghail, agus iad a' dean-amh dearmad air staid thrugh nam mìltean agus nan deich mìltean do'n luchd dùthcha tha mar na dubh-chinneachaibh féin, a'dol am mugha a' dh' easbhuidh eòlais. Gairmibh air gach crìosduidh leis am mian ar Sion teachd gu bhi 'na cliù 's 'na moladh air an talamh, "thighin a nall agus cuideachadh leinn." Cumamaid a ghnàth an cuimhne gu'n bhuilich an Tighearna iomadh tàlann a's gibleit oirne, agus gu'n d' thug e 'ghairm shòleimne sin san dealachadh, "cuiribh iad se gu buil mhaith gus an tig mise ris"; tha aimsir a 'dol seachad le lathas na h-iolair air astar roi' n ealtuinn; tha sìorruidheachd neo-chrìochnach a' tarruing dlùth; tha againn uile còmhail a chumail maille ri ar Dia. A'bheil sinn nidheamaichte cùntas a thoirt as ar stiùbhardachd le aoibhneas, agus cha 'n ann le amhladh agus masladh sìorruidh? Ghuidheamaid air Tighearna an fhogharaidh luchd-oibre ullmhachadh agus a chur a mach a' dh' ionasuidh a' chearna so d'a fhionlios, oir tha gu fìrinneach am fogharadh mòr, ach tha 'a luchd-oibre tearc. An sin "dheanadh am fàsach agus an talamh tartmhor gairdeachas air an son; agus bhoidh an dèthreabh ait agus thigeadh e fo bhlàth mar an ròe." S mise 'Chuirteir rànaich agus urramaich, ur caraid dileas,

GÀIDHEAL.

Iar abhuinn Phictou
America mu Thuath.

FRANCES SCLOCUM.

Air bruachaibh na *Susquehanna* ann an America, bha baile beag bòidheach d' am b' ainm *Wyoming*. Thainig buidheann de na h-Innseanaich a stigh air creach agus loisg iad am baile, agus mhort iad a' chuid bu mhò de na bha chòmhnuidh ann. Theich na chaidh fhàgail beò, agus dh' fhàg iad an t-àite. Ach an ceann trì no ceithir de mhìosan thill son an deigh son o na beanntaibh, agus bha iad a' togail thighean gus an robh baile beag a suas aca a rithist—ach cha d' fhàg na h-Innseanaich fhathast a' cheimhearsnachd.

Bha iad a' téarnadh an dràst 's a rithist, agus a' mort 's a' creachadh nan teaghlachan a bh' air ùr chruinneachadh—Bha aon teaghlach ann d' ann b' ainm *Solocum*, ris an do bhuin iad ann an dèigh eagalach an-ìochdar. Aon latha agus na fir air falbh e'n bhaile, thainig na h-Innseanaich thun an tìghe. Bha stigh a' mhatthair, nighean a bha naoi bliadhna, agus caileag eile bha cóig bliadhna—mac a bha trì-bliadhn' deug, agus fear eile a bha dà bliadhna gu leth. Bha gille òg a stigh agus balachan de 'm b' ainm *Kingsley* leis, a' geurachadh sgeine. B'e chend ni rinn na h-Innseanaich an gille se a leagadh le urehair, agus mullach a chinn a rùsgadh dheth leis an sgithin a bha 'na làmh. Thug a' chaileag a bha naoi bliadhna am balachan beag leatha mach air doras-cùil. Rung na h-Innseanaich i astar beag agus bha iomad gàire cridheil ann ag amharc oirre a' teicheadh le 'bràthair! Thug iad an sin leò am balachan *Kingsley*, agus *Frances*, a' chaileng bheag a bha cóig bliadhna. Bu chràiteach an sealladh sin do 'n mhatthair bhoobd, agus cha b' urra dhi iomradh a thoirt air fad ioma bliadhna gun bhi sìleadh nan deur. Chunnaic i Innseanach a' tilgeadh an leinibh thar a ghualainn—a h-aon làmh aice a' cumail a fuil as a sùilibh agus an làmh eile sìnte thun a màthar, i' caoineadh agus aig iarraidh cuideachaidh. Chaidh an t-Innseanach a stigh do 'n choillidh agus b'e se an sealladh mu dheireadh dhi, ach cha deachaidh e á beachd na màthar gu latha a bàis. Mìos an déigh sin thainig na h-Innseanaich a rithist a dh' ionnsuidh an tìghe, mhort iad an seann duine, seannair na cloinne, loig iad air a' bhalachan bu shine agus ehair iad peileir 'na chois a bha innse fhad 's bu bheò e. Rugadh an leanabh a b' òige beagan mhiosan an déigh se. 'S iomad bruidhinn a rinn a' mhatthair bhoobd air *Frances*, 's iomad barail a thug i eiod bu chor di, ach mo thruaighe! cha 'n fhac ioe i ni's mò.

'Nuair a chinn na balachain agus a thainig iad gu bhi 'nan daoine, rinn iad rannsachadh anns gach àite airson am peathar. Chaidh iad air thurus ceithir uairean, feadh Chanada agus fàsaichean fiadhaich nan Innseanach, ach bha gach nìle oidhirp a thug iad diomhain—cha chualas smid mu dèibhinn fad thrì fichead bliadhna. Anns a' bhliadhna 1836—o chionn chòig bliadhna, bha duin-usal de mhuinntir America air thurus feadh fhàsaichean *Indians*, thainig an t-anmoch air agus a chionn gu'n robh e fèin agus 'each anabarach sgith, smuaintich e 'n oidhche chur seachad ann am bothan Innseanach a thachair air. Bha 'n teaghlach so air a mheas saibhir leis na h-Innseanaich. 'Nuair a bha e greis a stigh thug e 'n aire gu 'n robh falt na mnà agus a craicinn soilleir. Leis a se thòisich e air còmhradh rithe, oir bhruidhneadh e cainnt nan Innseanach; dh' innis i dha gu 'm buineadh i de na daoine geala, ach gu'n deachaidh a toirt air falbh 'nuair bha i 'na caileig bhig—Bha cuimhne aice gu 'm be *Solocum* a h-ainm—gu 'n robh i 'chòmhneadh ann an tigh beag air bruchaibh na h-aibhne *Susquehanna*, ce mhòd a bha ann an teaghlach a h-athar agus an ainm, ach cha robh cuimhne aice air ainm a' bhaile.

Nuair a thill an duin-usal dhachaidh dh' innis e 'n naigheachd so

d'a mhàthair. Dh' iarr ise air a sgrìobhadh agus a chur anns na paipeiribh-naigheachd. Rinn e sin, ach luidh am paipeir dà bliadhna gun a chur a mach—mu dheireadh chaidh a chlo-bhualadh agus fhollaiseachadh. An ceann beagan lathan thainig am paipeir-naigheachd gu làimh Mhr *Sclocum* a bha 'na bhalachan dà bhliadhna gu leth 'nuair a chaidh a phiuthar a thoirt air falbh. Thug e leis a phiuthar an té a chuidich leis teicheadh, agus sgrìobh e a dh' ionnsuidh a bhràthar ann an *Ohio*, an coinneachadh agus dol leò a dh' iarraidh am peathar. Bha nì an dà bhràthair agus am piuthar air falbh a dh' fhaicinn *Frances*—cothromach trì fichead bliadhna an déigh a giùlan air falbh. Choisich iad trì chiad mìle romh 'n fhàsach gu dùthaich nan Innseanach. Fhuair iad am bothan mar a dh' innseadh dhoibh. 'Nuair a bha iad a' dlùthachadh air, thuirt a, phiuthar ri 'bràthair “aithnichidh mise mo phiuthar a chionn chaill i ionga na corraig' agus 's tusa a chuir dhi i le òrd anns a' cheardaich 'nuair a bha i ceithir bliadhna dh' aois.” Chaidh iad a stigh, agus fhuair iad seana bhean air a làn-uidheamachadh a réir dòighean nan Innseanach. Cha robh nì ach a craicinn agus a folt a dh' innseadh co dhà a bhuineadh i. Fhuair iad eadar-theangair agus thòisich iad air còmhradh rithe. Dh' innis i c' àite 'n d' rugadh i—a h-ainm, agus gach nì eile mu theaghlach a h-athar. “Ciamar a chaill thu 'n ionga?” thuirt a' phiuthar bu shine. “Chuir mo bhràthair dhìom i le òrd 'nuair bha mi am chaileig bhig.” Dh' fheoraich iad a caud ainm dhi ach cha robh cuimhne aice air. “An e *Frances* e?” Rinn i gàire, agus thuirt i gu 'm b' è. B'i sin a' chiad uair a chual i a h-ainm o chionn trì fichead bliadhna. Bha iad a nì lan chinnteach gu'm b'i am piuthar a bha aca, a bha o chionn fhada air chall—Bha iad làn chinnteach air gach taobh gu'm bu bhràithrean agus peathraichean iad; ach mo chreach! ciod an t-eadar-dhealachadh! Bha na bràithrean a' coiseachd feadh an tighe gun chomas smid a labhairt. Bha 'phiuthar bu shine a' caoineadh gu goirt—ach shuidh a' phiuthar Innseanach bhochd gun deur air a sùil—cha d' thainig uiread agus tiomadh oirre. Bha i mar nach biodh dàimh idir aice dhoibh!

Fèudar a h-eachdraidh innseadh ann am beagan fhocal. Dh' fhan i leis na h-Innseanaich a thug air falbh i gus an d' thainig i gu mendachd—an sin phòs i aon diubh. Fhuair esan bàs agus phòs i fear de na cinn-fheadhna aca. Tha dà nighin aice a tha le chéile pòsda, agus a' tighin beò ann an uile chleachda nan Innseanach. Tha iad air fad tur aineolach. Cha 'n eil focal Beurla aca. Cha 'n eil fios aca gu bheil latha sàbaid ann. Dh' fheuch na bràithrean iompaidh a chur air am piuthair tilleadh leò agus a clann a thoirt lènta; bheireadh iad i ris gu bruachaibh na *Susquehanna* far an do chaith i tùs a làithean, ach cha rachadh; bha i riamh leis na h-Innseanaich. Bha iad ro chaoimhneil rithe, agus gheall i do 'n fhear mu dheireadh a bh' aice nach fàgadh i na h-Innseanaich ri 'beò. Dh' fhàg iad an sin i fein agus a cuideachd ann an staid fhiadhaich aineolaich—sliochd nan daoine cràbhach a bha 'n Sasun, a dh' fhuiling arson a' chreidimh! Ach ged a dh'

fhàg iad i air an àm so bha iad a' cur rompa tilleadh a rithist g'a faicinn. Bha iad air an cràdh arson am peathar. Bha iad ris a' chùis a chur fa chombair ard-chomhairle America, agus iarraidh nam b'e agus gu'n rachadh na h-Innseanaich sin fhògradh as an àite gu'n rachadh fearann fhàgail arson am peathar agus a cloinne. Cha chualas focal riamh mu'n bhalachan *Kingsley*—tha e ro-choltach nach 'eil e beò.

J. C.

Allt nam bràithrean
An ceathra' Mios, 1841.

CHINA.

Tha 'n seòrsa do chogadh rongach leasg a bha eadar Breatunn agus China air tighin gu crìch, gun mhóran onoir no buaidh, no rath, do thaobh seach taobh; agus air an àm, tha sìth agus réit air an gairm. Cha 'n eil e furasta innseadh cia fhad 's a leanas an réit so.

Thug na Chinese suas eilean ris an canar *Hong Kong* do Bhreatunn. Tha 'n t-eilean so ann an abhuinn Chanton, agus fìor dheas agus freagarrach air son malairt, ged nach 'eil an t-eilean ann féin luachmhor.

Cha 'n eil cùntas as am faodar móran earbsa cbàramh fhathas, air gach cùis mu nàdur na réit so tha air teachd mu'n cuairt. A bharrachd air an eilean so, *Hong Kong*, tha muinntir China ri aon mhuillion agus dà cheud mìle púnd Sasunnach a dhìol do Bhreatunn chum costas a' chogaidh a phàigheadh. Chìtear ciamar thig a' chùis so gu crìch—ach air son-ne féin 'se ar n-amharus gu'n d' fhuair muinntir China air fuaradh air muinntir Shasunn, agus gu 'n d' rinn sinn socruchadh riu as nach ruig sinn a leas a bhi bòsdail.

Ciamar tha bun na h-iorghuill uile, 'se sin malairt an *Opium*, ri bhi o'n am so mach, cha 'n eil iad ag innseadh dhuinn. Ma dh' fhàgadh a' chùis so gun socruchadh, cha'n fhada gus am bi an dà rìoghachd mhór so am badaibh a chéile. Tha sìth math do ghnàth, ach o'n a thachair dhoibh idir tòiseachadh air cogadh, bu chòir dhoibh gach cùis-aimhreit a thoirt as an rathad.

GEARR DHÀN DO'N GHAOITH.

“ *Tha 'ghaoth seideadh fàr an àill leatha.* ”

O ! thusa fein a shiubhlas luath,
Bho Dheas gu Tuath, bho Ear gu Iar ;
Is coingeis leat tìr-mór no cuan,
O ! 'Ghaoth nam buadh, cia as do thriall ?
Ri fuaim do chois-cheum ghluais gach craobh,
A' deanamh aoraidh dhuit mar Dhia ;
Chaidh luingeis rioghail air an taobh,
'S bhoc tonpan baoh a fiath nan ian !

Do chuairt ge fad' i air an t-saogh'l, !
 Gu saor a' séideadh mar do mhiann,
 Do dhachaidh cha'n fhiosrach do dhaoibh;
 'S cha 'n fhacas leatha t'aogasg riamh !
 Uair eile thig thu'n cogar caomh,
 'Toirt cridh' do'n raon a shearg le fiamh,
 Nis dùisg gach ribheid, le ceòl caoin!
 Tog iolach naomh, gach geug 's gach sliabh !
 'S ann ceart mar so tha'n Spiorad Naomh,
 A' ruith mar ghaoth bho'n Ear gu'n Iar;
 A thoradh chi sinn air gach taobh,
 Tha 'sblighe saor, có 'chuir ris srian ?

MACTALLA.

Eilean Chola.

A' CHUAIRT-SHAMHRAIDH.

(O'n "Fhìlìd" le Seumas Munro.)

Fonn—" 'S i sìd an deoch mhillis," &c.

Hug óro, mo leannan,
 Thig mar-riom air chuairt
 Do dh-ùr-choill' a' bharraich
 'S an tathaich a' chuach;
 Hug óro, mo leannan,
 Thig mar-riom air chuairt.

Tha gruaman a' Gheamhraidh
 Iar fàgail nam beannta,
 'S e 'sruth anna gach aldan
 'Nà dheann-ruith a-nnas.

Hug, &c.

Tha sodunn nan sléibhteann
 A' dèarrsadh gu céutach;
 'S na lusana péucach
 Ag éirigh le buaidh.

Hug, &c.

Tha Samhradh an òr-chuil
 A' riaghladh le mòr-chuic,
 'S an saoghal ri sòlas
 Gu'n d' fhógair e 'm fànachd.

Hug, &c.

Na h-eòin 's iad ri coireal
 Feadh ghrianan na coille,
 'S na còbhraichean soilleur
 'Cur loinn' air gach bruaich.

Hug, &c.

Tha 'ghrian feadh nan glaseagan
Gormanach, fasgach,
'S gu'm b'aoibhinn bhi leatsa
A' dearc' air an snuagh!

Hug, &c.

'S do shnuagh féin cho greannor
Ri gàire an t-Samhraidh
Feadh fhlùran a' dannsadh
'S na gleannta mu'n cuairt!

Hug, &c.

O! tiugainn, a leannain,
Do choille nam meangan,
'S gu'n ùraich sinn gealladh
'Bhi tairis gu buan.

Hug, &c.

SGEUL BEAG MU DHIADHAIR AINMEIL, DEÒRSA WHITFIELD.

Bha 'n duine so ainmeil 'na latha 's 'na linn féin. Bha e 'na mheadhon fo làimh Dhé chum móran maith a dheanamh chum peacaich a dhùsgadh o'n suain, agus móran a tharruing eum Dhé, agus chum eòran a thoirt do nithe siorruidh.

Thasbair do 'n daine mhath so bhi aon uair ann an Albainn, agus bha e ann an Dun-éideann, far an do ghabh iad ris le mòr thlachd, agus furan eridheil; bha na mìltean as a dhéigh, 'ga lean-tainn o àite gu h-àite far an robh e a' searmonachadh. Bha air uairibh fichead mìle 'ga éisdeachd, agus bha guth aige leis an cluinn-eadh iad uile e. Bha e 'n Dun-éideann 'nuair a bha duine bochd a rinn murt gu bhi air a chrochadh, agus chaidh *Whitfield* do 'n àite 'n robh e ri tachairt, a thoirt fa 'near an dòigh air an giùlain-eadh, an sluagh iad féin. Chunnaic móran e a dh' aithnich e, agus chuir e iongnas orra fhaicinn san àite sin air a leithid do chòmh-dhail. Air an la-màireach shearmonaich e do shluagh anabharrach mór air blàr dlùth do 'n bhaile; bha sluagh do-àireamh a mach air an latha sin g'a éisdeachd. Labhair e riutha mu 'n duine thruagh a chuireadh gu bàs air a' chroich air an là-dé "Chaidh mi mach air an là sin" ars' ean, "a dh' amhare coslas muinntir na h-Alba-air a leithid sin do chòmhdbail, a dh' fheuchainn ciamar a ghiù-laineadh iad iad féin, agus da riribh," ars' ean, "bha mi làn, thoilichte le 'n giùlan agus le 'n coslas. Thug an dòigh "ars ean, "air na ghiùlain iad iad féin deagh bharail domh air an cridheachan agus air an aignibh: Chunnaic mi coslas truais agus iechd aann gach aodann, mulad agus comh-fhulangas air aghaidh gach neach, gu h-àraid" ars' ean "'nuair a bha àm a' bhàis dlùth. 'Nuair thilg e an nèapaiginn á làimh, agus a thuit am bord air an robh e seasamh, 's a bha e crochte eadar athar agus talamh san

spairn mu dheireadh, air leam" arsa' esan, "gu 'n cuala mi aon osna mhòr o gach neach a bha san làthair. Cha 'n fhaca mi," ars' esan, "sùil air nach robh deur; thionndaidh gach duine sa' choimhthional mhòr so air falbh an sùilean, agus is gann gu 'n robh sùil tioram 'nam measg gu léir. Bha" ars' esan, "na deòir sin prìseil, agus cha leigear air dìchuimhn iad. O!" ars' esan 's e togail a ghuth, "cha 'n ann mar sin a thachair 'nuair a chuireadh Iosa Crìosd gu bàs air a' chrann-cheusda. An àite bròn no gul 's ann a rinn sluagh nan Iùdhach gairdeachas, rinn iad uaill 'na fhulangas, rinn iad sgeig agus magadh air le briathraibh bu ghéire na 'n domblas, agus am fion geur a thug iad dhà r'a òl. Cha do thionndaidh a h-aon do na mìtibh a bha 'g amharc airsan air falbh a cheann, seadh eadhon a h-aon san àm anns na thilg e an deò. Tha mi am mearachd" ars' esan "bha a h-aon ann a thionndaidh air falbh a gnùis, a dhiùlt amharc air gnìomh co uamhasach—a' ghrian ghlòrmhor ud shuas," ars' esan 's e togail a làmh 's ag amharc suas 'ionnsuidh na gréine bha snàmh gu glòrmhor os a cheann, "an solus àghmhor glòrmhor ud, thainig smal air a ghnùis fhathail, agus dh' imich e air aghaidh ann an dorchadas uamhasach!" Bha e car tamuill 'na thosd—cha robh cridhe nach d' fhairich e—cha robh sùil nach d'aidich e—thog an sluagh mòr an osna thròm o dhoimhne an cridheachan, agus chaidh an duine naomh air aghaidh.

Bha cuid do na daoine b' urramaichte san dùthaich a' leantuin an duine so o àite gu h-àite. Bha bràthair do mhinisteir urramaichte bha san àm sin an Dun-éideann, a lean e o àite gu h-àite, sean oifigeach ainmeil, duine saoi bhir aig an robh fonn a's fearann, agus a bha air an àm sin a' cur chraobh air an oighreachd a bhuineadh dha, a' togail ghàraidhnean agus a' deanamh dhìgean. Cha robh àite rachadh *Whitfield* nach leanadh an duine so e; cha robh a bhràthair am ministeir uile gu léir toilichte le so, agus labhair e ris an cuideachd aon latha, 'ga chronachadh airson a bhi leantuin ministeir fuadain cosmhuil ri *Whitfield*. "Innis domh" ars' esan, "ciod tha toirt ort a 'bhi'ga leantuin? Nach 'eil mise 'searmonachadh a h-uile latha co math ris-san? c' arson nach 'eil thu a' fuireach san eaglais agamsa mar a b' àbhaist duit?" "Matà, a bhràthair ghràdhaich," ars' esan, "innsidh mi sin duit. Tha thusa gun teagamh air bith a'd dheagh sgoilear, a'd dhuine tapaidh ionnsuichte foghlumte; ach 'nuair tha mi suidhe 'gad éisdeachd-sa, tha mi a' cur chraobh, a' togail thighean, a' deanamh dhìgean, gun stad gun tàmh—ach a thricead 's a chuala mi *Whitfield* cha do leig e leam craobh a chur, no clach a leagail, no dìg a chladhach riamh. A dh' aindeoin mo chridhe, cha 'n urrainn domh dol a nùll no nall o'n aire shuidhichte a ghabhail do na h-uile facall tha 'tighin o' bheul; cha d' thug mi riabh fhathast," ars' esan, "sùil air m' uaireadair fhad 's a bha mi ag éisdeachd *Whitfield*; ach, a bhràthair 's minic a shaoil mi gu 'n do stad m' uaireadair gu buileach fhad's a bha thusa searmonachadh." Cha d' thuirt a bhràthair facall tuille ris mu dhol as déigh *Whitfield*.

“’S CAM ’S IS DIREACH AN LAGH.”

A Chnairteir Uiseil,

Cha ’n ’eil teagamb nach faca sibh anns na Pàipeara’-naigheachd bho cheann, a nis, mu thuaiream dà mhìos, mu Ghael gasda, Niall Mac Illeain : a fhuair mar bhinn ann an Glascho, a chur thar chuan mar thràill re uile làithean a bheatha, arson buille thoirt do fhear a rinn suas ris air an rathad-mhór san oìche arson sàbaid, agus a fhuair bàs beagan làithean ’na dhéigh.

Arson nan Gael gu leir, agus arson a chàirdean gu sònruichte, co cia air bith àit’ am bheil iad, ’s math an naigheachd gu’n do ghiorraich a’ Bhan righ’n a bhinn gu ceithir bliadhn’ deug. Tha’n sluagh a tha eòlach air a’ chùis am barail gu ’n robh Niall tur neo-chiontach : tha ’chùis coltach nach h-e ’bhual am buille idir ach fear eile ’bha leis, agus a theich o cheartas ; agus cuid eile their, ged a b’è ’bhuaileadh nach robh e’n aghaidh an lagh e fein a dhìon. Bha mis’ an éisdeachd na deuchainn air là mór na cùirte, agus ’s e mo bheachd nach d’ fhuair e ceartas :—Cha robh de fhianuisean, ’na aghaidh ach balach beag, aois sheachd bliadhna mac an fhir a theich, agus a mhàthair (mu nach abair sinn a bheag) agus bràthair an fhir a dh’eug.

Bha Bàilleanaich Ghlascho cho cinnteach gu’n robh e neo-chiontach ’s gu ’n do sgrìobh iad ’na fhàbhar ; bha’n luchd-mòid cho dearbhta an déigh dha’ bhinn fhaotainn, ’s gu’n do sgrìobh iad ’na fhàbhar—bha ’n t-Olla Macleòid an Glascho cho cinnteach gu’n robh e neo-chiontach ’s gu’n deach e far an robh e ann an Lunnuinn—gu’n do chrath e ’làmh, agus gu’n d’ thug e òr dha ; ni ’nuair chunnaic na h-oifigich air an robh a chùram, a chuir ioghnadh orra.

A dh’ aon fhocal cha ’n ’eil teagamb agam fein nach h’e so nì’s fearr a thainig an rathad Nèill mhath a chunnaic e riamh—taing do Mhacleòid caraid nan Gàel ! gheibh e saor a thiota ach air a shon so faiceadh Gaeil eile an cunnart a tha ann a bhi mach feadh na h-oìche ; agus sin ann an companas nan amadan, agus foghlumadh iad gliocas.

’S mise ler cead

L. M’L.

EIRINN AGUS SAGART MATTHEWS.”

THA barrachd sìth agus suaimhneis sa’ chearn so do’n rìoghachd na bh’ ann o chionn ioma bliadhna.

Cha’n eil teagamb air bith nach ’eil Comunn na làn stuamachd, no mar deir iad sa’ Bheurla, *Total Abstinence Society*, a’ deanamh móran maith. Theagamb nach do thachair ’nar latha ’s ’nar linn ni is cluntiche na soirbheachadh a’ chomuinn so. Cha robh dùth-aich san Roinn-Eòrpa anns an robh uiread mhisg agus aimhreit, a’s tuasaid ’s gach seòrsa do dh’ aimlisg am measg dhaoine ’s a bha ann an Eirinn. Cha robh coinneamh no cuideachd a b’ urrainn cruinneachadh nach robh misg a’s iorghuill, agus gu tric murt a’s

marbhadh 'nam measg. Ciod air bith bu nàdur do'n chruinneachadh, cia dhiùbh bu phòsadh no baisteadh, no faire nam marbh, no tòrradh, féill no trasg, di-dòmhnuidh no di-luain, bha deoch a's daorach a's trod a's tuasaid 'na lorg. Cha b' urrainn do leth dusan duine dol a stigh do thigh-òsd gun an daorach a bhi orra mun tigeadh iad a mach, ma bha aca do dh' airgid no do chreideas na dheanadh e. Cha b' urrainn féill mhór no margadh a bhi ann an àit air bith gun saighdearan a bhi ann, a chum an sluagh a chumail o chéile mharbhadh, ach a nis chaidh e o so; tha comunn stuama air a shuidheachadh anns gach cearn do dh-Eirinn, anns gach baile agus àite; 'se sin comunn do dhaoine tha 'tighin fo ghealladh nach cuir iad deur do spiorad no do dheoch làidir do sheors' air bith, fion no leann, 'nam beul, mur faic lighiche gum bi so feumail air son an slàinte. Thainig so mu'n cuairt air dhòigh is airidh air 'innseadh, le saothair aon duine, Sagart eudmhor ris an canar *Matthew*. Tha air an àm os ceann dà mhuillion gu leth do dhaoine sa' chomunn so, a sguir gu buileach do'n òl, nach gabh deur air chor air bith, agus anns an àireamh mhór so, 's gann gu bheil leth dusan r'a fhaotainn a bhris an gealladh. Tha so 'na chuis-iongantais co mór 's a chuala sinn riabh; tha 'n obair a' dol air a h-aghaidh o chionn trì no ceithir a bhliadhnaichean; dbùineadh e h-uile tigh-òsd ann an cuid a chearnabh; agus faodar sinbhal tro' chuid mhór do dh' Eirinn agus gun duine air mhisg fhaicinn. Air féill mhór a bha ann am Baile-na-slò, an fhéill is mò ann an Eirinn uile, cha robh ach ochd galain uisgebheatha air òl air a' bhliadhna so, far an robh eadar 800 agus 1000 galan air òl am bitheantas gach bliadhna roimhe so.

Feachaidh sinn barrachd cùntais a thoirt mu'n chùis so san ath àireamh. Cha 'n eil e comasach a leithid so do dh-eachdraidh a chluinntinn gun sòlas. Soirbheachadh leis an t-sagart chòir— buaidh a's piseach air! 'Se so dùrachd ar cridhe.

NA MORTAIREAN EIRIONNACH.

Shuidh ard-mhòd nam Morairean dearga sa' bhaile so, toiseach na seachduin a chaidh seachad. Air di-haoine-sa chaidh, dh' fheuchadh triùir Eirionnach a bha 'g obair air an t-slighe iarainn, air son mort co namhasach 's a bha riabh 'nar dùthaich, 'S ann mar trì mìle do Ghlaschu a thachair so, ann an sgìreachd Chadair. Bha duine d' am b' ainm *Green*, a bha mar fhear-coimhid thairis orrasan a bha 'g obair san àite; 'b Eirionnach a bh' anns na h-oibrichean uile, ach bu Shasunnach *Green*. Cha robh an duine so, *Green*, ach air a chur thairis orra latha no dha romh àm a bhàis. Bha Eirionnach d' am b' ainm *Dennis Doolan* nach robh a' còrdadh ri *Green*, no a' deanamh na h-oibre ris na chuireadh e, mar bu chòir da. Thug *Green* a chead da, phàigh e a thuarasdal san annoch, agus thuit e ris gun tighin air ais tuille. Dhùisg so corruidh an duine bhuirb so, agus chuir e roimhe dìoghaltas a dheanamh air. Chuir e se an cùll do Eirion-

naich eile bha 'fnaireach san son tigh ris; chuir iad an combairle r' a chéile, agus 'se thainig as gu'n deachaidh triùir dhiubh mach air an la-màireach, mun robh e soilleir, an coinneamh *Green*, mar bha e 'tighin a dh' ionnsuidh na h-oibre. Thug fear dhiubh leis iarunn-teallaich, no *poker*, mar theirear sa' Bheurla, a bhuineadh do 'n tigh anns an robh iad a' taineachadh; agus thug fear eile dhiubh leis gùd iarunn as a' cheardaich. Thainig *Doolan* air cùlaobh *Green*, agus bnailear e sa' cheann leis an rong iarunn so, agus spadar gu làr e. Leum an dithis eile an sin air, bhnaill agus bhreab iad e, gus an d' fhàg iad e, do réir coltais, gun deò. Theich *Doolan* air a' cheart àm, agus an dithis eile air an la-màireach. Chaochail *Green* leth-uair an naireadair an déigh dhoibh fhàgail. Cha do labhair e dieg; ghiùlaineadh dhachaidh 'na chorp e do thigh 'athar, a dh' fhàg e tiota beag roimhe sin gu slàn fallain.

Chaidh an ruaig air tòir nan Eirionnach; spiol iad leò naireadair an duine 'mhurt iad; agus o àite gu h-àite, lorgaicheadh iad, gus an d' fhuaradh grèim orra. Thugadh do Glaschu iad, dh' fheuchadh iad mu choinneamh nam moraiean, agus thugadh binn a' bhàis a mach 'nan aghaidh.

Mort uile gu léir na b' namhanniche, cha do thachair an àit air bith; agus 's e 'chuid a's eagalaiche gu 'n robh móran do na h-Eirionnaich eile nig an robh fìos gu 'n robh se ri tachairt, móran a bha dlùth do 'n àit air an àm, agus gèibheadh cha do ghluais iad céum no làmh chum a bhacail! Bha iad co snarrach mu 'dhéibhin 's ged bu mhadadh eutheich a chaidh a' bheind *Doolan* agus a chompanaich a mach chum a spadadh! Tha iad so ri bhi air an crochadh air a' 14mh là do 'n mhios so, dlùth do 'n àite far an do thachair am mort. Gu 'n deanadh Dia trècair air an anmaman!

'S cianail r' a smuainteachadh mar tha na h-Eirionnaich a nis a' fàotainn na h-uile h-obair san rìoghachd, agus na Gàidheil bhochda cheanalta, air am fudach do thìribh céin. Bidh se 'na chulaidh-ghearain agus dhùilgheadais 'nuair a bhios e tuille 's annoch.

Air dhruian a bhi labhairt air mort, 'se ar barail gu 'n robh am mort a chuireadh an guìomh san taobh-tuath, ann an Cnocan-dò, le Pàruig Camron a bha air fheuchainn fa chomhair nam moraiean dearga ann an Ionbhar-nis, 'na mhort co grànda, co nambarra 's a b' urrainnear a smuainteachadh; 'athair-céile féin a spadadh air an rathad-mhór, agus an sin a thilgeadh san abhunn le cloich mu 'amhuich! Tha nì-eigian ann co sgreamhail, eagalach, oèlteil 's a b' urrainn tachairt.

Ciamar mach d' fhuaradh so 'na mhort, agus nach d'thainig binn a' bhàis a mach 'na aghaidh, tha e dùilich a thuigsinn.

AN LONG MHOR SMUID, AM PRESIDENT.

Tha fàth' eagail nach cluinnear tuille mu thimchioll na luinge mòire so. Dh' fhàg i America nis o chionn fhada. Thainig soith-each agus soith-each a stigh, agus cha 'n eil cùantas air bith oirre. Tha e comasach gu 'n d' thug i Innsean na h-aird-an iar oirre; cluinnear ann an latha no dha ma thachair se; ach air an àm tha fàth imcheist mhóir. Cha 'n eil teagamh nach robh stoirm choimheach

ann fad thrì làithean an déigh dhi seòladh. Tha cuid air bharail gu 'n deachaidh an acuinn iarunn air aimhreit, gu 'n do bhris i, agus gun chomas air a càramh, gu'n do chaill i a croinn 's a siùil, agus gu bheil i nis, mur deachaidh i fodha, air faondra cuain, gun chomas aig na daoine mi-fhortanach tha innte a stiùradh aon taobh no taobh eile, ach air an udal sìos no suas am mèinn gach sruth agus soirbheis a thig 'nan carabh. Ged tha a' bharail so glé choltach, cha 'n eil ann am fear is urrainn ionse ciod is staid doibh air an àm ; ach tha iad ag iomradh air bàta-emùid a chur a mach a dh' aon obair g'a sireadh, mur cluinn iad mu 'déibhinn an ceann bheagan làithean. Bha i 'na bàta anabharrach mór eireachdail, agus a réir gach cùntais, chòsdadh i os ceann leth-cheud mìle punnd Sasunnach.

AM BRU-DHEARG A' GABHAIL FASGAIDH O'N DOININN.

EÒINEIN' bhig bhòidheich ! cia aoibhneach ait a tha thu ann an sin, a' suidhe agus a' seinn, agus a' togail gach criomaig bhig a tha thu 'faotainn air an làr, gun fhios agad c' àite 'bheil thu, no c' àite 'm faigh thu an ath lòn, agus 'nuair thig an t-ànmoch cha 'n eil agad ach do leaba iarraidh anns a' cheud phreas a thig ann ad rathad, far, maith-dhaoite 'bheil an neas no an cat-fiadhaich no 'n t-seabhag a' feitheamh air do mhilleadh ! Tha mi 'gabhail nàire, mise le pailteas a'm thigh, le m' ghealbhan cridheil, sunndach, fasgadh agam o'n doininn, mo leaba sheasgair bhlàth, agus a dh' aindeoin so uile mi ri gearan, fo iomaguin, fo imcheist, gu tróm, muladach, bochd, brònach. Nam bithinn coltach riut, eòin bhig bhòidheich, air allaban gun tigh gun dachaidh, gun fhios c' àite 'm faighinn mo lòn maidne no m' àite tàimh san oidhche, cia truagh a bhithinn ! Cha togainn òran mar tha thusa 'deanamh. Cò stiùr an so thu, a choigrich bhig ? 'S cinnteach mi gur h-e freasda Dhé, a shearmonachadh dhòmhsa, chum mo theagasg agus mo chronachadh. Agadsa cha 'n eil tuigse no riasan as a' bheil mise co bòsdail ; cha robh thu ann an sgoil—cha d' fhuair thu do theagasg ; ach thug Dia dhuit tuigse. Seinn t' òran laoghach, eòinein bhig—cha bhean mi dhuit—gabh do thàmh an nochd san t-seòmar so—'se do bheatha—'s 'nuair thig a' mhaduinn leigidh mi a mach thu air feadh an t-saoghail.

“Amhaircibh air eunlaith an athair, oir cha chuir iad sìol, agus cha bhruain iad, agus cha chruinnich iad ann an saibhlibh ; gidheadh tha ar n-Athair nèamhaidh 'g am beathachadh. Nach fèarr sibhsé gu mór na iadsan ?”

A' PHARLAMAID.

Do réir coslais tha mòd mòr no rioghachd go bhi air a dhùnadh, agus Parlamaid ùr go bhi air a gairm. Mur tachair so ann an latha no dha, 's éiginn gu'n dealaich a Bhan-rìghinn riansan a bha air ceann na cùise a nis o cheann ùine fhada.

Chaidh an ceòl air feadh na fìdhle orrasan a bha 'nan luchd-comh-

airle dhi. Dh-fheuch iad lagh ùr a dheanamb o cheann oidhche no dha a thaobh na h-Eirinn, ach dh-fhairslich a' chùis orra; bha h-aon thar fhichead a bharrachd 'n an aghaidh na bha air an son. Do rèir cleachdadh na Parlamaid anns na h-amannan a chaidh seachad, bu chòir do so thoirt orra dealachadh ri 'n àiteachan, agus a chomh-airleachadh do 'n Bhan-rìghinn feadhain eile a thaghadh: Ach tha e dùilich a ràdh ciod a ni iad; mo tha e 'nan comas fùireach a stigh s nàdurra dhoibh an oidhirp a thoirt. Is leis le daoine aiteachan maith, seasgair, tarbhach, a chur dhiùbh. ma tha idir' nan comas an cumail; ach 'se air barail gur eiginn gu 'm bi atharrachadh a thaobh-eiginn ann, gum bi an Rìdire urramaichte *Peel* 's a chairdean air an cur thairis air gnothuichean na dùthcha gun dàil air neo gu 'n sgaoil a' Bhan-rìghinn a' Pharlamaid.

'Se 's dòcha gu 'n sgaoil i a' Pharlamaid, 's gu'n gairm i air an dùth-aich a h-aon eile thaghadh. Mo thachras so faodaidh luchd nan tighean-òda, na piobairean, na sgrìobhaichean, na maoir 's na Baillidhnean a bhi bogadh nan gad; cha 'n eil latha na h-aimbreit fad air falbh. Bithidh cùntas air a' chùis am màireach no 'neartbra ach 's eiginn do 'n Chuairear so chur a nochd ro 'n chlà chum a latha fein a sheasamh.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Fhuair sinn an litir thuigseach phongail a chuir Mr Iain MacNèill á *Charlotte Town* ann an eilean Phrionns' Iomhair no *Prince Edward's Island*, d'ar n-ionnsuidh, agus na sèa puinn Shasunnach a' bha innte mar phrìs cuid do na Cuairtearan tha e 'reic air arson.

'S ro-dhuilich leinn nach 'eil e 'nar comas cuid diubh a chur an nasgaidh chum ar cairdean ann an America; ach so nì nach urrainn duinn a dheanamb. Bha cuid air an cur a mach an nasgaidh feadh Gàidhealtachd na h-Alba, ach cha b' ann leinne, ach le daoine-naise ann an Lunnainn. Chuala sinn gu 'n robh cuid ann an eilean Phrionns' Iomhair agus ann an àiteachan eile sna cearna sin, a' smuainteachadh gum bu chòir dhoibhsan fhaotainn an nasgaidh. Maraon b' fhèarr leinn gu robh so 'nar comas.

'S ann le fìor dhuilgheadas a fhuair sinn a mach, an déigh dha bhi tuille 's anmoch a leasachadh, gu'n deach pàirt do 'n àireamh mu dheireadh a mach air dhòigh chearbaich, aon duilleag far am bu chòir do dhuilleig eile bhi, le coire muinntir a' chlà-bhualaidh. 'Se b' aobhar dha so a' chabhadh a bh' orra chum a chur air falbh do America le luing a bha falbh á *Liverpool* dà latha 'na dhéigh sin. B' eiginn am pasgadh a suas gun na duilleagan a bhi 'nan àite fein, no a' leantuin a chèile mar bu chòir dhoibh, 'nuair fhuaradh a mach am mearachd so, cha robh ùine air a leasachadh gu h-àraidh o nach robh feadhain eile againn stampete, 's e sin feadhain a b' urrainn duinn a chur leis a' phost:—Ach feuchaidh sinn an cur a nùnn fo chùram cuid do chairdean tha againn anns na h-àiteachan sin, feadhain eile 'n àite na feadhnach cearbach a dh' fhalbh. Chuir a' chùis so anabharra doilichina oirnn—tha sinn ag iarraidh maitheanas air ar cairdean dealasach ann an America, agus a' gealltainn nach tachair an nì ceudna a rithist.

Fhuair sinn litir chàirdeil Mhr Iain Stiùbhart ministear Baile nuadh Ghlaschu ann am Pictou, America. Mìle taing dhàsan agus d'a bhràthairean suairce! Tha sinn da rìribh 'na chomain. Cha 'n eil clèir 'nar dùthaich fein, air feadh na Gàidhealtachd uile, a rinn uiread air ar son ri clèir *No va Scotia*.

Tha CUAIRTEAR NAN GLEANN air son na bhliadhna chaidh seachad, a nis air a chur r'a chéile agus air a cheangal suas mar aon leabhar, agus r'a reic leòsan a tha 'ga chur a mach. Cha 'n eil a nis ach fìor bheagan diubh ira fhaotainn agus iadsan leis am mail an ceannach, mar a's tràithe chuireas a'd fios orra 's ann a's fèarr.

TRÀTHAN NA GEALAICHE.

Mios A' MHÀIGHE, 1841.

Solus làn air a' 5^m là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an 13 là.

Solus ùr air an 20^m là.

A' cheud cheithreamh air an 27 là.

MARGAIDHNEAN.

Mairteoil, 6, 7, 8, 9, agus 10 sgillean am pùnd.

Muiletoil 8 sgillean.

Laoigheoil 3½ agus 4 sgillean.

Muiceoil 6 agus 7 sgillean.

Builionn nan 4 pùnd 7 agus 10 sgillean.

Min-choirce 21 agus 22 sgillean a' chlach.

Buntàta 4 agus 5½ sgillean a' chlach.

Im-ùr 14 sgillean am pùnd.

Im sailte 12 agus 13 sgillean.

Uighean chearc 6 agus 7 sgillean an dusan.

Uighean thunnaig, sgillinn na's daoire na sin.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

63, ARCADE

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'For; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer; Laggan: J. M'Pherson; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Portmahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tirocan, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Ballendalloch: James Grant; Pitlochry: D. Robertson, Fortingall: D. Campbell; Wean: J. Menzies; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Laggan: J. M'Pherson; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; Glencarradale: J. M'Dougall; South Uist: A. Chisholm; Tullymet: D. Cameron; Callander: P. M'Kinlay; Balquhitter: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carboist: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Stratherrick: J. Frazer; Kilmorack: J. Rose; Easdale: D. M'Intyre; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil Esq, Charlottetown, Prince Edward's Island.

AN LA A CHI 'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHOIN AN T-SAMHRAIDH.

AN 16th AIREAMH.]

JUNE 1, 1841.

[PRIS 6 SGILLIEN.]

CONTENTS.—The Prophet's Guard, page 81.—London, Westminster Abbey, 93.—The British Dominions, 98.—Deer Hunt, Longevity of Deer, 100.—Upper Canada, 104.—The Heavenly Bodies, reflections on, 107.—Astronomy, Part III, 109.—The Tomb of The Chisholm, 112.—The Drunkard, 113.—Doolan and Redding, Execution of, 115.—News, Parliament, The General Assembly, The President Steamer, Death of General Harrison, 117.—To Correspondents, 119.—Phases of the Moon, 120.—Markets, 120.

FREICEADAN AN FHAIDH.

SONUL AIR SON ÒGRIDH NA Gàidhealtachd.

BHA an òg-mhaduinn a' bristeadh air an t-saoghal, cha b' ann le eadar-sholas fann agus doilleir, le ceotharaich uisge, agus neòil dhubha dhercha 'siubhal air falbh, agus ciar imeachd na h-oidhche a' gabhail seachad gu h-athaiseach, mar thachras gu tric san dùthach so; ach bha a' mhaduinn a' bristeadh air an t-saoghal mar is àbhaist ann an tìr na h-àird-an-ear, gu h-obunn, gu soilleir, gu grianach, gu h-àillidh. Theich an dorchadas gu grad, cha robh leud na boise do neul r'a fhaicinn san iarmailt, agus dh' éirich a' ghrian mhòr gu h-uaibhreach glòrmhor ri uchdach nan spéur, a' deanamh gàirdesachais 'na neart. Dhùisg sluagh a' bhaile bhig d'am b'ainm Dothan, gu beatha, gu deanadas agus gu saothair.—Thilgeadh fosgailte gach doras;—thug cuid orra gu mullach nan tighean, agus chitheadh an sin iad ri urnuigh, air neo a' seanachas agus a' conaltradh r'a chéile—ach bha 'chuid bu lìonmhoire 'nan deann-ruith chum an obair a chur air agbaidh mun tigeadh an latha gu làn-theas. Bha mòran a' siubhal a dh' ionnsuidh nam fuaran a tharruing uisge 'nan soithichibh, agus a' giùlan nan cuinneagan làna dhachaidh air an guailibh.

VOL. II. No. XVI.

Ach ciod è an sealladh a tha 'm fear ud agus an fear ud eile a léursainn, air a' bheil iad a' beachdachadh le geur-mhothuchadh, agus tha a' dùsgadh an iongantais co mór? Chi mi h-uile fear ag amharc suas chum an t-sléibh gu h-ard osceann a' bhaile! Tha fear agus fear a' tional; tha a' bhuidheann a' meudachadh—tha nis sluagh mór cruinn, agus a h-uile sùil ris an t-sliabh—Sheas iadsan a bha a' siubhal far an robh iad—iadsan a bha 'giùlan an uisge, leig iad an soithichean air an t-sràid, agus sheas iad ag amharc suas chum na beinne.—Faic iadsan a th' aig an tobar, tha an t-uisge 'ruith thairis air beul shoithichean a bha loma-làn o chionn fhada, ach cha'n eil a h-aon 'gan togail! Ciod è an sealladh tha r'a fhaicinn air a' bheinn, a tha mar so a' dùsgadh iongantais co mór, agus air a' bheil gach sùil suidhichte?—Tha an sliabh làn do dhaoine fo airm—thainig cuid diubh ann feadh na h-oidhche, chruinnich iad ann gun fhios, am feadh 's a bha muinntir a' bhaile-mhóir 'nan suain—agus dìreach mar chieò dòmhail a dh' éirich o'n chuan mhór, agus a dh' iadh a suas gu h-athaiseach mu bhroilleach na beinne, tha an sluagh ud fo airm an déigh ann baile a chuartachadh—Amhairc mar is àill leat, deas no tuath, an ear no 'n air, tha gathan na gréine a' deàrrsadh air an sleaghan geura, air an sgiathan loinnearach, agus air an claidhean sgaiteach. Tha carbadan cogaidh làn do dhaoine air an éideadh le lùirichean iarunn agus clogaidean àrd, air an ais 's air an aghart, air mhìre-chatha, o cheann gu ceann do 'n fheachd lìonmhor.

Có iad am feachd mór a bha mar so a' cuartachadh a' bhaile? 'Si so a' cheisd tha 'm beul a h-uile fir—ach cha robh neach air bith deònach air an fhirinn aideachadh, gum bu naimhdean iad, agus gu 'n do chuartaich iad am baile chum a sgrios. Cha robh e comasach so a chleith na b' fhaide. Thainig oiteag ghaoithe a sgaoil a mach a' bhratach o'n chrann—bha i nis a' snàmh san t-soirbheas, agus chunnacas gum b'i bratach an naimhdean a bh' innte. “'S iad ar naimhdean a th'ann!” arsa gach aon, “ar naimhdean guineach an-ìochdmhor, 's iad na Sirianaich a th' ann, air tighiu a nuas an aghaidh sluaigh Israeil!”—Ach c' arson a chuartaich iad am baile beag so?—C'arson nach do thòisich iad an aghaidh aon do na bailte-móra?—C'arson nach deach iad a mach an aghaidh Ierusalem no Iericho?—C'arson a thug iad a' cheud deuchainn an aghaidh a' bhaile blig so?

An sin sheas duine colgarra, grumach, duaichni suas, neach air nach robh eagal Dé, no suim do mhuinntir Dhé, agus mar so labhair e. “'S ann do bhrìgh gu bheil Elisa a chòmhnuidh ann an so a thainig feachd Shiria nuas 'nar n-aghaidh. Dh' innis Elisa” ars' esan, “do rìgh Israeil na bha dol air aghaidh am measg nan Sirianach, agus uime sin tha iad air teachd chum am baile anns a' bheil an duine so a sgrios; agus thig milleadh agus bàs oirne agus air ar mnathan agus air ar leanaban: nitear spùinneadh air a' bhaile, thig sgrios buileach air, agus air na bheil ann; agus bidh sinn 'nar tràillea aig rìgh Asiria. B'e so do ghnàth mo bharail, nach feudadh rath no beannachadh no piseach, a bhi 'n lorg an duine so Elisa.”

'Nuair chuala 'n sluagh so, bha iad fo chorruike mhóir an aghaidh Elisa, oir shaoil iad gur h-è thug an cunnart so air a' bhaile, agus gum b'è ceann-aobhair gaoh call agus sgrios a bha 'tighin orra.

Air an àm so dh' fhogail dorus eile, agus b'e sin dorus an fhàidh Elisa.—Thainig òglach an fhàidh a mach le 'chuinneagabh air a ghuailibh a' dhol a dh' iarraidh uisge. Ghabh e iongantas 'nuair chunnaic e an sluagh cruinn, agus dhlùthaich e orra, a dh' fheòraich ciod air an robh iad a' dlùth-bheachdachadh co dian. B' fharasd' fhaicinn gu'n robh nì-eiginn a' cur imcheist agus eagail orra—ach eiod è cha robh fios aige, agus bha 'mhiann air fhiosrachadh. 'S gann a labhradh a h-aon dinbh ris—dh' amhairc iad air le feirg agus le tàir. “So” ars' iadsan, “a h-aon dinbh, 's fèarr dhuinn a thoirt thairis do làmhnan nan Asirianach, agus sinn féin a thèarnadh.”

Chuir so mòran iongatais air an duine—cha b' urrainn da a thuigsinn cionnas a bha iad fo fheirg an aghaidh an Fhàidh. Bha am Fàidh iochdmhor seirceil, caoimbneil, truscante; cha do dhiùlt e sochair riamh a dheanamh do dhuine thainig g'a iarraidh. Cionnas, matà, a bhagad a nis fo fheirg d' a thaobh? Ann an ùine gheirid thuig e ciod a bha 'cur eagail orra: chunnaic e am feachd mór a bha 'cuartachadh a' bhaile. Ghabh esan mar an ceudna, eagal, agus chlisg a chridhe an taobh a stigh dheth. 'S gann a bha fios aige ciod bu chòir dha a dheanamh, cia dhiùbh bu chòir dha falbh no faireach. Mu dheireadh ghoid e air falbh mar neach fè nàire, gun uiread 's a chuid cuinneagan a lìonadh aig an tobar. Ghabh e dhachaidh chum tigh an Fhàidh gu tróm-chridheach eaglaich, iarguineach. Chaidh e 'stigh do sheòmar an Fhàidh, a' smuainteachadh gu'n robh e fhathasd 'na leabaidh, agus mar bu dòcha, 'na chuain.

Ach bha an duine le Dia air éiridh, agus bha fios aig an t-seirbhiseach e 'àit an robh e r'a fhaotainn—gu'n robh e, mar bu ghnàth leis, air mullach an tighe a' gairm air ainm an Tighearna Dia a dh' fhair thairis air ré na h-oidhche chaidh seachad, agus a thug air solus na gréine éiridh a rithist air ann an slàinte agus ann an fal-laineachd. Lean e a mhaighstir gu mullach an tighe, agus ann an sin, mar bha fiughair aige, fhuair e an duine le Dia. Bha an seirbhiseach fo bhuaireas mór, air chrith le h-eagal, gun chomas labhairt, a ghlùinean a' bualadh an aghaidh a chéile, an anail 'na uchd, fiamh a' bhàis le oillt air 'aodann;—am fear eile, a mhaighstir, ciùin, sàmhach, socrach stòlda, air a ghlùinibh ri ùrnuigh, a làmhnan paisgte, a shùil ri nèamh, a ghuth ìosal stéighichte, a' dórtadh a mach a thaingealachd do Dhia ann an ùrnuigh dhùrachdaich. Ghuidh e agus dh' asluich e Dia le dian-iarratus làidir, gun fhios gu 'n robh duine beò 'ga éisdeachd, gun smuaineachadh gu 'n robh cluas eile ach cluas an Tì àrd agus ghlòrmhoir sin a tha ghnàth fosgailte, a' seirt fa' near na bha e 'g ràdh.

Sheas a ghille air a chùl gu glas-neulach, eagallach, gealtach, gun a chridhe bhi aige stad a chur air ùrnuigh an duine naoimh, gun mu dheireadh na stad an duine le Dia. Thionndaidh e agus dh' fheòraich e gu ciùin “ciod so a mhic a tha 'cur cúraim ort?” An

sin thuirt an t-òglach, “ O! m’ athair, beachdaich air an t-sliabh” Smuaintich e gu ’n cuireadh an sealladh sin iongantas, agus eagal, agus mùiseag air an Fhàidh mar a chuir e air féin: ach cha ’n ann mar so a bha ’chùis; cha d’ thainig atharrachadh no caochladh air gnùis an Fhàidh—cha do ghabh esan eagal air bith, ni mò a chinn e glasnèulach eagalach. “ C’ arson,” ars esan, “ a tha sud a’ cur fianh ort?” “ ’S ann air do thòir-sa, athair a tha iad, ’s tusa tha ’dhith orra, agus tha droch dhaoine a’ bhaile-mhóir ullamh gu tuiteam ort, agus do thoirt seachad do làmhnan nan Asirianach air a’ cheart àm so. Mar bha mi ’siubhal air feadh sràidean a’ bhaile, dhearc iad orm le sùilibh feargach colgach, agus bhagair iad ann an cainnt eagalach, ag ràdh gur tusa, athair, a thug so orra agus air an cloinn; agus bha eagal orm gum mallaicheadh iad thusa agus Dia Israeil.” Ach cha do chuir so càmpar no uamhas air Elisa—bha e co ciùin, shuidhichte ’s ged nach robh cunnart. “ Na biodh eagal ort,” ars’ esan, “ oir is lìonmhoire iad a tha leinne na iadsan a tha leò-san.” II. Rìgh vi. 16.

Chuir so iongatas mòr air a’ ghille, ach cha de labhair e diog. Cha bu léur dhàsan neach air bith air taobh Elisa; dh’ amhairc e air an làr a’ smuainteachadh leis féin, “ cha’n eil annainn ach dithis, agus tha ar naimhdean lìonmhor treun.”

’S math a bha fios aig an Fhàidh air na smuaintean a bha nis air an dùsgadh ’na inntinn; ghabh e truas dhe—oir bha cridhe an duine naoimh làn do thruacantas. Coma co dhiù, cha d’ thubhairt e a bheag ris, ach rinn e ùrnuigh air a shon, a’ guidhe gum fosgladh Dia a shùilean, agus gu’n saoradh se e o eagal dhaoine. Chuala Dia an ùrnuigh, dh’ fhosgail Dia a shùilean, dh’ amhairc e, agus feuch! bha ’n sliabh làn do dh-eachabh agus do charbadan teine mu ’n cuairt air Elisa! Bha feachd air muin feachd a suas gu àirde na h-iarmailt, fhad ’s a b’ urrainn sùil an leantuinn, agus iad uile dlùth d’a mhaighstir chum freasdal da agus a dhìon.

Ach có iad so? có iad na h-eich agus na carbadan-teine? Tha aingiibh Dhia nan dùl.

’S e féin a rinn na h-aingil fòs

’Nan spioraid làidir thréun;

’S e rinn ’nan teine lasarach

a theachdairean gu léir.

B’ iad so freiceadan an Fhàidh—a’ choimheadachd naomh a bha mu ’thimchioll. ’Nuair a bha Iacob air an t-slighe, choinnich aingil Dhé e, agus ’nuair a chunnaic e iad, thuirt e, “ ’Se so feachd Dhé;” agus arsa ’n t-abstol, “ Nach spioradan frithealaidh iad uile, air an cur a mach chum frithealadh dhoibhsan a bhios ’nan oighreachan air slàinte?” Agus có ’s urrainn a ràdh nach ’eil muinntir an Tighearn air an cuartachadh leò do ghnàth, ged nach urrainn sinn an faicinn le’r sùilibh corparra? Nam biodh Dia air faicinn gu robh so feumail dhuinne, b’ fhurasda dhàsan cumbachdan móra eile thoirt duinn leis am bu léur dhuinn nithe spioradail, agus leis an feudamaid còlas a ghabhail air an t-saoghal spioradail—mar tha sinn

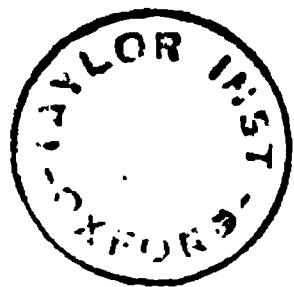

le'r sùilibh 's le'r cluasaibh corporra a' gabhail air an t-saoghal fhaicsinneach so air a' bheil sinn a chòmhnuidh, Tha fuaim agus gleadhraich san t-saoghal so ged nach cluinn iadsan a tha bodhar e —tha dathan bòidheach so' bhogha-bhraoin ged nach léur leis an dall iad. Nach feud aingil Dhé agus spioradan a bhi m' ar timchioll ged nach d' thug Dia dhuinne air an àm cumhachdan chum an faicinn no an éisdeachd? Tha aingil Dhé a' freasdal d'a mhuinntir féin. A Dhé fosgail sùilean ar creidimh chum gum bu léur dhuinn an dlòn a tha mu'r timchioll! O gu'n uidheamaicheadh Athair ar spiorada sinn air son saoghal nan spiorad! Faiceamaid o'n sgeul bheag thaitneach so tha air a thogail air focal Dhé, cia tèaruinte shona 's a tha pobull an Tighearna am meadhon gach cunnairt. Tha Dia 'na bhalla teine mu'n cuairt doibh. Thugamaid an aire gur h-esan ar Dia agus gur sinne a shluagh; cuimhniceamaid a ghealladh prìseil; ma tha Dia maille ruinn có 's urrainn a bhi 'nar n-aghaidh?

Tha aingil Dhé a' campachadh
mu'n dream do'n eagal e;
'Gam fuasgladh a's 'gan teasraiginn
o'n trioblaidibh gu léir.

Có 's urrainn le làn chreidimh earbsa as a' ghealladh so, agus gach gealladh eile do'n t-seòrsa, nach feud le dealas diadhaidh an t-òran binn buadh-mhor sin eile a thogail?

Ged champaicheadh a'm aghaidh feachd,
cha'n eagal le mo chrìdh';
Ged dh' éireadh cogadh 'm aghaidh fòs,
air m' anam geilt cha bhi.

CÙNNTAS AITHGHEARR AIR LUNNUINN.

EARRANN II.

AN ABAID MHÓR. (*Sa' Bheurla Westminster Abbey.*)

THA e air a ràdh gu'n robh tigh-aoraidh far a' bheil an aitreabh eireachdail so air a càramh, eadhon o linn nan Abstol; agus tha sean eachdraidh, ach cha 'n eil sinn a' cur mòran earbsa innte, ag ràdh gu'n robh an Abaid so air a coisrigeadh leis an abstol Peadar féin: ach bha 'h-uile clach do'n t-sean eaglais sin air an togail air falbh, agus bha an eaglais mhór a tha nis an so, air a cur suas leis an rìgh iomraiteach sin *Edward the Confessor*, mar tha e air ainmeachadh ann an eachdraidh Shasunn. Chosd e anabharr òir agus airgid an togail na h-eaglais so: thug e an deicheamh cuid do na bh' aige féin air aghaidh an t-saoghail, chum na h-oibre so. Chrìochnaich e i sa' bhliadhna 1065. Tha dlù air ochd ceud bliadhna nis o'n àm sin. Chaochail an rìgh a thog i, seachduin an déigh dhi bhi air a fosgladh agus air a coisrigeadh; agus thiodhlaiceadh e le àrd urram agus ghreadhnachas fo chobhan lic na h-

altarach ; agus anns an aite cheudna tha 'chuid bu mhò do rìghribh nan linn sin air an càramh.

'S ann a stigh san eaglais so bha rìghrean Bhreatunn gu léir air an crùnadh, ach a h-aon ; agus 's ann ann a chaidh a' bhan-rìgh òg a tha nis thairis oirnn a chrùnadh mar an ceudna.

Tha an eaglais eireachdail dhreachmhor so air a togail air chumadh crois ; tha i ceithir cheud agus sèa deug do throidhean air fad, dà cheud agus trì troidhean air leud, agus tha 'n tùr dà cheud agus trì-troidhe-fichead air àirde. Bha i air a cumail suas o linn gu linn le rìghribh Shasunn, anns an òrdugh a b' fhèarr ; ach thog rìgh Eanraic an seachdamh eaglais r'a taobh, nach 'eil a leithid r'a faicinn air an t-saoghal, air son obair shnaighte agus chlachaireachd, agus àilleachd do gach seòrsa.

Tha an Abaid mhór fosgailte a h-uile latha, agus cha chosd e ach còigsgillean-déug gach nì tha innte fhaicinn ; agus da rìribh 's airidh e air beachd gach aon ; b' fhiach do dhuine dol air bonnabh a chas suas fad an rathaid do Lunnainn g'a h-amharc. Cha 'n eil e comasach cùnnas ceart a thoirt air an aitreabh eireachdail aosmhor so—ghabhadh so leabhar, agus cha bu leabhar beag. Cha tuig neach nach do sheas riabh air ùrlar na h-eaglais so na smuaintean àrda, stòlda, faodaidh mi a ràdh tùrsach suidhichte, tha air an dùsgadh san anam le gach nì tha r'a fhaicinn innte.

Am measg gach nì iongantach eile tha r'am faicinn innte tha a' chlach ainmeil sin air an robh móran do rìghribh na h-Eirionn agus na h-Alba air an crùnadh, agus a thugadh a suas á h-Albainn leis a'cheud rìgh Iomhar. 'S iomadh sgeul tha air innseadh mu dhéibhinn na cloiche so. Tha cuid ag ràdh gur h-i a' cheart chlach, air na leag Iacob a cheann san oidhe sin sam fac' e am fàradh suas gu nèamh, agus aingle Dhé a' dìreadh agus a' téarnadh air. Thainig i o rìoghachdabh na h-aird-an-Ear do dh-Eirinn, agus thugadh á sin i do Ghàidhealtachd Albuinn ; bha i fada ann an Dunstaithinis. 'S ann oirre chaidh Fearghus, ceud rìgh Albainn a chrùnadh. Tha i air a suidheachadh ann an seana chathair mhóir, agus da rìribh, 'nuair a shuidh sinn oirre, dhùisg iomadh smuain 'nar n-intinn.

Ach 'se an nì tha 'fagail na h-Abaid mhóir se co ainmeil, agus 's tha 'toirt co liughadh aon g'a h-amharc, gur i cladh mór rìghrean, mhorairean àrda, fhlatthaibh urramaichte, sgoilearan, shaighdearan, mharaichean ainmeil, air am bheil iomradh againn ann an eachdraidh na rìoghachd. Tha 'chuid a's mò do na daoine iomraiteach so mu 'bheil sinn a' leughadh ann an eachdraidh Bhreatunn, air an tìodhlacadh an taobh a stigh do bhallachan aosmhor an tighe so, agus carraighean-cuimhne dreachmhor thairis orra, air an snaigh-eadh as a' mharmor a's gile, agus leis an luchd-oibre a's innleachdaiche anns gach cearn do'n t-saoghal. Cha'n urrainnear an ainmeachadh fa leth—tha na ceudan, seadh na mìltean ann is airidh fhaicinn agus ainmeachadh.

Tha lag a's làidir, beag a's mór
Co' shàinte 'n se le chéil'

Tha naimhdean sàmhach taobh ri taobh,
A's luchd na comhstri réidh.

So a' cheart smuain a dhùish 'nar n-intinn mar sheas sinn aig naigh ban-rìgh Ealasaid Shasunn, agus a' bhan-rìgh Muire againn fein a chuir i gu bàs—Uilleam *Pitt* agus Tearlach *Fox* taobh ri taobh—sgoilearan ainmeil a bha 'caineadh a chéile 'nan latha féin, an so tosdach balbh, a' cadal san aon ùir; agus da rìribh 's truaigh leinn neach is urrainn seasamh air na leaca-lighe so féin, gun smuaintean àrd a bhi air an dùsgadh. Tha *Newton*, an sgoilear a b' aiumeala bha air aghaidh an t-saoghail, luchd-riaghlaidh na rìoghachd o àm gu h-àm, ceannardan airm Bhreatunn a thug buaidh anns gach blàr agus cogadh air feadh an t-saoghail, ainmeannan air an robh sinn eòlach an àm ar n-òige, gach filidh agus aosdana, gach diadhair urramaichte—ann an aon fhacall, a h-uile h-aon a b' iomraitiche na chéile o chionn ochd ceud bliadhna, tha iad an so an suain a' bhàis. Ma tha àite air thalamh tha na's cumbachdaiche na àit eile chum tróm sheilleireachadh a thoirt do dhùine air amaideachd agus faoineis glòir an t-saoghail so, 'se so an t-àite. Si so sgoil na h-irisleachd agus a' ghliocais! 'S ann an so tha buaidh Rìgh-nam-fiamh air a leigeil ris. Tha iomadh gaisgeach 'na luidhe san àite so, ach tha esan, gaisgeach an eagail, a' riaghladh an se. Tha an eaglais so mar àit aige anns a' bheil e a' leigeil ris a chumbachd—ann an so tha e 'tilgeadh tàir air mòrshuis agus glòir agus greadhnachas rìghrean! 'S ann a stigh an so a chì sinn cia faoin an ni uail na beatha! cia suarrach cliù dhaoine, ainm àrd—amaideachd nan amaideachd!

'S beag suim an dingh do dh-ùir na feadhach so sig an robh rìoghachdan aon uair fo'n smachd! Tha na h-eachdraidhean a bha air an deargadh air an uaighean an déigh tuiteam gu h-ùir—cha'n urrainnear eadhon ainmeannan nan daoine méra air son an do thogadh iad a leughadh—tha an cuimhne agus an eachdraidh air dol seachad, dìreach mar gum biodh iad air an sgrìobhadh air gaineamh mhìn tràigh a' chladaich. Tha cuid do na togalaichean-cuimhne bu dreachmhoire san àite so air tuiteam gu smùr! Agus gidheadh tha daoine eile a' strìgh gu ainm àrd a chosadh, agus uaigh fhaotainn san àite so am measg muinntir urramach na talmhainn, anns a' bharail ghòraich ged dhìchuimhnichear càch, nach leigear an cuimhne féin ga-dìlinn an dìchuimhn! Tha cuid an so a chaochail o chionn seachd ceud bliadhna, cuid o chionn mhios; ach air an aon latha, éiridh iad uile suas le chéile! C' àit a' bheil ciste-mhairbh nan rìghrean uaibhreach sin a thog barrachaoil na h-Eiphit mar àiteachan tìodhlacaidh dhoibh fein? Tha an ùir air a sgapadh a mach air ceithir ghaothaibh nan spéur, agus an cistean-mairbh air an giùlan do thigh nan iongatas an Sasunn! Tha na h-uaighean agus na h-àiteachan tìodhlacaidh a's costala air a' bheil cùnnas ann an eachdraidh an t-saoghail, 'nan làraichean briste, air spealgadh as a chéile, gun fhios có thog iad! agus an saoil sinn nach éirich an ni ceudna do'n Abaid mhóir sin air a' bheil sinn a nis a' labhairt. Tha 'n t-àm a' tighin 'nuair thuiteas i 'na

smùr gu làr—an t-àm 'nuair nach bi fuaim an orgain àrd—téis nan clag—ceilearadh nan Salm, r'an eisdeachd innte! An àite sin bidh a' ghaoth le monmhur tùrsach r' a h-éisdeachd air feadh a làraichean briste—bidh a'chomhachag bhrònach thiamhaidh a' togail a crònain mhuladaich air a' chloich a's àirde dhi—bidh an eigheann uaine a' dìreadh snas ris na ballachan briste—bidh an eanntag, lus nam ban sìth, meuran nan cailleach marbh, a' fàs am measg nan leacan briste!

Mar so tha mac an duine, gloir an t-saoghail so, agus gach greadhnachas cruthaichte a' seargadh as, agus a' dol seachad—tha 'eachdraidh agus a chuimhne mar sgeul a dh' innseadh!

RÌOGHACHD BHREATUNN.

'Si so an rìoghachd a's cumhachdaiche tha air uachdar an t-saoghail mhóir. Ma bheachdaicheas sinn air dealbh an domhain, 's gann a chìtear an t-eilean beag ris an canar Breatunn—tha e mar dhùrdan faoin, mar sgeir bhig air druim a' chuain mhòir; air a chuartachadh le rìoghachdan co farsuing 's nach ionndraicheadh iad meud an eilean so ged robh e air a ghoid á cirb dhinbh. Ach ged tha an t-eilean féin beag agus suarrach ri amharc air, thug an Tighearna dha ainm agus uachdranachd agus cumhachd, nach d' thugadh do dh-aon dùthaich no rìoghachd eile air a' bheil eachdraidh. Ged tha 'n t-eilean so beag, 's iomadach eilean mòr agus dùthaich fharsuing a bhuineas da; agus tha na dùthchannan a bhuineas da na h-uile latha 'dol am meudachd a thaobh sluaigh agus beairteis. O chionn cheud-gu-leth bliadhna cha robh sluaigh Bhreatunn, agus gach eilean agus cearn a bhuineadh dhi os ceun seachd muillean air àireamh. O chionn leth-cheud bliadhna, bha uachdranachd aig Breatunn thar tri-fichead-muillean sluaigh; agus air an am-sa tha dlù do dh-ochd-cead-muillean do shluaigh, (800,000,000) ag aideachadh uachdranachd, agus fo riaghladh na dùthcha so! So àireamh a tha duilich do'n inntinn a thuigsinn.

Tha ann an Sasunn agus Albainn ceithir fichead agus ochd mìle do mhiltean ceithir-chearnach, (88,000) gach aon diubh so mìle air fad agus air leud; ann an Eirinn deich-mìle-fichead (30,000) mìle do'n tombas cheudna; ach faiceamaid farsuingeachd nan dùthchannan, agus lìonmhorachd an t-sluaigh a bhuineas do Bhreatunn. Tha againn.

	Miltean ceithir chearnach.	Aireamh & Sbluaigh.
San Roinn-Eòrpa	120,800	28,000,000
Ann an Africa	200,000	400,000
— Asia, na h-Innsean an Ear	1,000,000	140,000,000
— Australia	1,500,000	500,000
— America mu thuath	3,000,000	2,000,000
— Innsean na h-airde 'n iar	10,000	1,000,000
— America mu dheas	120,000	100,000
An t-ìomlan	5,950,000	172,000,000

Cha'n eil cànan air a labhairt air aghaidh an t-saoghail le uiread do shluagh 's a tha a' Bheurla. Tha i a' sgaoileadh o latha gu latha air feadh an domhain. Tha iad ag innseadh dhuinn gu bheil i air a labhairt air an àm le leth-cheud muillean (50,000,000).

Fhadar a ràdh gur i Breatunn ceardach, àit-oibre, agus bùth, an t-saoghail. 'S ann an so tha àireamh mhór do shluagh an domhain a' faotainn an aodaich agus gach goireis—agus tha beairteas an t-saoghail air a ghiùlan do'n rìoghachd so. Tha iomadh cainnt eile air a labhairt ann an rìoghachdan a tha 'g aideachadh nachdranachd Bhreatunn. Tha iomad seòrsa cànan diubh so nach urrainnear innseadh; ach bheir na leanas seorsa do bheachd dhuinn air cuid diubh.

			Aireamh shluaigh.
Tha a' labhairt na Cuimric	.	.	500,000
_____ na Cànan Mhanainnich	.	.	20,000
_____ na Gàilig Albunnaich	.	.	250,000
_____ na Gàilig Eirionnaich	.	.	4,000,000
_____ na Beurla	.	.	31,000,000
_____ na Cànan Dùidsich	.	.	200,000
_____ na Fraingis	.	.	50,000,000
_____ na Cànan Spàinnich	.	.	70,000
_____ na <i>Portuguese</i>	.	.	200,000
_____ Cànan na h-Eadailte	.	.	200,000
_____ Cànan nam <i>Maltese</i>	.	.	100,000
_____ na Gréigis	.	.	50,000

a thuilleadh air mòran do chànanibh tha air an labhairt ann an cearna far nach d' fhuaradh cothrom air an t-sluagh àireamh, ann an Africa—Arabia—China—na h-Innsean—Australia—tìr nam *Malays*—agus America mu dheas agus mu thuath.

Cha'n eil e comasach cùntas pongail a thoirt air gach seòrsa aidmheil agus creidimh, agus gach gnè iodhol-aoraidh, fa leth, a tha air an cleachdadh anns gach cearn a bhuineas duinn. Cha mbór nach 'eil na seòrsachan creidimh co lìonmhor ris na Cànaichean. Ainmichidh sinn cuid diubh :

			Aireamh shluaigh.
Tha ag aidmheil creidimh Easpuigeach Shasunn			15,900,000
_____ Eaglais na h-Alba.	.	.	3,000,000
_____ a' chreidimh Phàpanaich.	.	.	10,000,000
_____ Ghrèngaich	.	.	6,000,000
_____ Iùdhaich	.	.	20,000,000
_____ Mhahomedanaich	.	.	15,000,000
_____ Creidimh Innseanach nam <i>Bramins</i>	.	.	90,000,000
_____ <i>Parsees</i>	.	.	36,000,000

ach tha iomadh seòrs 'eile ann a bharrachd air na dh' ainmich sinn.

Tha teachd a stigh, no a' chis tha Breatunn a' togail, os-ceann ceithir fichead muillean (£80,000,000) punnd Sasunnach sa' bhliadhna; agus costas, no fiachan na rìoghachd dlùth do cheud

muillean (£100,000,000). 'Nuair a thainig an cogadh mòr mu dheireadh gu crìch, bha aig Breatunn sèa-ceud agus da-fhichead mìle fear (640,000) fo armaibh; agus bha muillean fear fo armaibh ann an pàigheadh Bhreatunn, air feadh an t-saoghail. Tha dhùth do mhìle long-chogaidh agus do gach seòrsa, againn air a' bheil naoi fichead mìle (180,000) seòladair. Tha aig a' chuideachd mhòr Innseanaich amhàin, trì-ceud mìle (300,000) fear fo armaibh.

Bheir so seòrsa do bheachd dhuinn air cumhachd uamhasach Bhreatunn. O! nach mòr a tha aig an rìogachd so ri freagairt air a shon do Dhia? Thug Esan dhuinn uachdranachd agus ceannas thar nam mìltean de shluagh—tha beairteas an domhain mhóir air a ghiùlan d'ar calachan—tha luingis Bhreatunn a' snàmh air gach fairrge, agus a bratach bhuadhor a' srannraich 's gach gaoth tha séideadh. Cha'n eil a' ghrian a' dol fodha air na dùthchannan a bhuineas duinn; cha luaithe tha i 'dol fodha air aon chearn do ar rìoghachd na tha i 'g éiridh air cearn eile! C'arson a thug Dia dhuinn a leithid do chumhachd agus do dh-uachdranachd, mur h-ann chum 'ainme féin, agus an t-Slànuigheir a chuir e uaithe, a dhean-amb aithnichte anns gach àite? Rinn Breatunn móran, ach tha móran fhathast gun deanamh.

THOGAINN FONN AIR LORG AN FHÉIDH.

A Chuairteir rùnaich,

Fhuair mi ur litir, agus bha sodan air mo chridhe 'nuair thuig mi nach do dhìchuimhnich sibh Ailean-na-Beinne. 'S minic a ghiùlain mi sibh air mo ghuaillibh, 's a dh'innis mi dhuibh agèul mu thìr nam beann. Tha mi nis aosmhor, osceann ceithir fichead bliadhna; ach tha mo thùr 's mo thoinisg agam, mo chiall 's mo mheodhair mar a bha riamh; tha da rìribh a' cholunn air fàs breòite, ach tha 'n inntinn beothail, togarrach agus ait. Cha dirich mi bruthach 's cha siubhail mi mòinteach, tha mo cheam goirid, agus is beag a bheir an anail do'n uchd; ach tha mo chridhe fhathast sa' bheinn, agus aisling na h-oidhche am measg nan stùcan àrda—dùisgidh an smior a'm chnàmhan aosmhor 'nuair chluinneas mi "tailmrich dhos a's chon, a's shreang;" 'S minic 'nuair shuidheas mi ri gréin tra nòin, fo dhubhar a' bharraich, no a'm shìneadh air na neònain àillidh, thig cuimhne nan làithean a dh' fhalbh mar aisling na h-òige air m' anam.

"'N sin chì mi ar leam an gadhar
A leanadh mi anmoch a's moch;
'S na sléibh bu mhiann leam bhì taghal,
'S na creagan a fhreagradh do'n dos."

Bha mi fhìn còrr agus da-fhichead bliadhna 'm fhorsair aig Mac'ic-Alasdair, agus bha m' athair, agus 'athairsan 'nam forsairean maraon, air chor 's gur dù dhomh seòrsa do dh-eòlas a bhi agam air eachdraidh nam fiadh agus faoghaid nam beann. Fiachaidh mi na ceistean a chuir sibh orm 'nur litir a fhreagairt mar a's fearr is urrainn mi.

A thaobh na h-aois a ruigeas cuid a dh-fhéidh 's duilich labhairt gu poncail. 'Si mo bharail fein o na chuala mi o dhaoine fìorach mu dhéibhinn so, agus o Mhac-ic-Alasdair féin, a tha eòlach air eachdraidh nam fiadh anns gach cearn do'n t-saoghal, gu bheil cuid diubh a' ruigsinn aois mhór. Tha lán-dearbhadh againn gu'n robh cuid diubh ann am frith Athull agus Ghlinne-garaidh, a bha ceithir fichead bliadhna, agus os a cheann; agus tha daoine eòlach ag ràdh gu 'n ruig iad sèa fichead no seachd fichead bliadhna! Anns a' bhliadhna 1826, bha Mac-ic-Alasdair le moraire Dhùinmhóir a' sealg air Tòrr-na-corra, agus ghrad leum damh mòr cròcach a mach as a' choille. Loisg Mac-ic-Alasdair air, agus thuit e. 'Nuair ràinig iad e fhuaradh comharra-cluais àraid air. "Thig an so," arsa Gleannagara ris an fhorsair, "agus innis domh ciod an comharradh cluaise th' air an damh so." "So," arsa 'm forsair "comharra'-cluaise Eóghain-mhic-Iain-Oig; bha cóigear a làthair a thairg am moraire thoirt an so." B'e Eóghan-mac-Iain-Oig forsair ainmeil a chaochail ceud-gu-leth bliadhna roi 'n àm sin. Tha cabair an fhéidh so air an gleidheadh ann an teaghlach Mhic-ic-Alasdair gu ruig an latha diugh.

Tha iomadh eachdraidh eile do 'n t-seorsa cheudna againn 's cha 'n eil teagamh nach cuala sibh féin na sean fhacaill Ghàilig do thaobh so, mu aois an fhéidh

Tri aois coin, aois eich;
 Tri aois eich, aois duine;
 Tri aois duine, aois féidh;
 Tri aois féidh, aois firein;
 Tri aois firein, aois craobh-dharaich.

Sin agaibhse barail nan daoine 'dh' fhalbh, agus cha bhreugaichear an sean fhocal. Tha fios clanteach gu'n robh aon agh geal ann am fàsach Lochtréig fad chuimhne thrì linn-tean. Bha uile shealgairean na dùthcha eòlach oirre. Bha i co geal ris an t-sneachda, ach co furachail sheòlta 's nach d' fhuaradh riabh urchuir oirre; agus tha eachdraidh air damh a' mhonaidh liath 'am Bàideanach air na loisgeadh leis na sealgairean a b' fhearr cuimse chaidh do'n bheinn, fichead agus fichead nair, agus dh' fhairtlich orra fail a tharruing as. Fad leth-cheud bliadhna bha muinntir na dùthcha sin eòlach air; agus 's iomad duine tapaidh a chaill càdal na h-oidheche agus craicionn nan cas air a thòir, gus mu dheireadh an do leònadh e le duin' nasal a Chlann Dòmhuill; thuit e, ach coma co dhiùbh, dh' éirich e, agus thàr e as. Deich-bliadhna-fichead 'na dhéigh ain, mharbhadh a' cheart damh so bràigh Bhàideanach, agus fhuaradh am peileir a chuireadh ann leis an Dòmhnallach deich-bliadhna-fichead roimhe sin 'na ghualainn! Cha b' urrainn do dhamh mór a' mhonaidh liath bhi fo sheachd fichead bliadhna dh' aois. B'e an damh bu truma chunnaic mi riamh air a mharbhadh aon a thuit fo làimh Mhic-ic-Alasdair féin, a bha deich-clacha-fichead—ach 's fiadh math a thig osceann sèa-clacha-deug.

Tha sibh a' feòruich mu na coin a b' àbhaist a bhi aca ri linn m' òige, a ruagadh nam fiadh, miolchoin air neo Gadhair, oir b'e 'n t-aon seòrs' iad. Bha na miolchoin ann ri linn Fhinn Mhic Camhail, mar thuir Oisean:

Chluinnte fuaim nan arm 's gach ceum,
Meaghal mhiolchon cleasadh àrd.

Tha na coin, no na gadhair fhiadh so mór làidir, anabharrach luath misneachail; cha 'n eil an seòrsa so nis furaed' fhaotainn—ach b' eireachdail iad ri amharc orra :

Sud mar thaghadh Fionn a chù,
Sùil mar àirneig, cluas mar dhuilleig,
Uchd mar ghearran, speir mar chorrann
'S an t-alt-lùthaidh fad' o'n cheann.

Tha fios cinnteach againn gu 'm b' àbhaist doibh le gadhair làidir na féidh a shealg o shean, gun bhogha-saighead no idir acuinn theine—Tha sibh féin, a Chuaireir, na's eòlaiche na mise air eachdraidh na rìoghachd, anns a' bheil sinn a' leughadh gu'n deachaidh Ban-rìgh Ealasaid a mach a shealg sa' bhliadhna 1595 ann am frith fharsuinn shuas an Sasunn, le miolchoin, agus gu 'n do mharbh iad sèa-daimh-dheug gun saighead gun urchair. Cha'n eil seòrsa madaidh idir ann a's misneachala na miolchu an fhéidh, do 'n t-seòrsa cheart. Tha 'n seòrsa so nis duilich fhaotainn; tha corr fhear, tha iad ag ràdh, ann an Eirinn agus an Sasunn; agus theagamh gu bheil air an àm mu thuaiream deich no dusan diubh ann an Albainn. 'S dòcha gu bheil an seòrsa 's firinniche 's a's fearr dhiubh so a nis r'a fhaotainn ann an Oronsa aig Caiptein MacNèill, oighre òg Cholonsa, agus tighearna Ghiogha. 'Se 's ainmean dhoibh sin Busgar agus Bran, dà mhiolchu gun an coimeas san rìoghachd. Cha 'n eil fhios 'am an cuala sibh riabh sgeul tha fios agam tha fìor mu dhèibhinn an dà mhadaidh thréin so. Mu latha Lùnasdail sa' bhliadhna 1835, 'se sin o chionn sèa bliadhna, chaidh uaislean òg o Cholonsa do cheann-uachdrach Dhiùra a shealg fhiadh. Bha iad ann seisear shealgairean, sgioba bàta, Donncha MacCarraig, am plobaire, agus Fionnla còir, am forsair. Ràinig iad Diùra san anmoch air feasgar àillidh; dhìrich iad a suas uchd na beinne, agus aig bun cas-chraige ard, bha dorus uamha mhór dhomhain far an deach iad a stigh a chur na h-oidhche seachad fo fhasgadh. Las iad gealbhan cridheil do chonnadh tioram—sgaoil iad raineach a's luachair, 's am frèoch badanach donn air na shuidh iad fhad's a bha lòn an anmoich 'ga dheasachadh. Thog am plobaire suas port, agus fhreagair Mactalla o mhìle creig. Gu h-ìosal aig an tràigh bha a' bhìrlinn leis an sgioba, an cuan mór a' sgaoileadh a mach uapa, fiath nan ian air, agus gidheadh chluinnteadh an onfha' thróm. Bha a' chorra-ghriobhach agus an guilbneach a' sgriachail o chraig gu craig—chluinnte géum nam bà shìos air an t-srath bùirich nan tarbh—fead a' bhuachaille—agus gu h-ard sa' chreachuinn, langan an fhéidh. Chaidh na sealgairean gu tàmh, an déigh dhoibh an lòn ithe, a dheasaicheadh dhoibh leatha-se nach do leig le sgioba bàta Colonsa fhàgail riabh gun an cliabh làn. Chaidh an t-slige chreachainn mu'n cuairt—chluich Donncha MacCarraig cuairt an anmoich—thilg gach aon e féin air an fhraoch 'na bhreacan, agus bha iad 'nan suain—mar bha am fiadh cabrach donn mar an ceudna 'na

leabaidh luachrach, gun fhios gu'n robh Bran agus Busgar co dlùth. Fada mun d' éirich a' ghrian air Beinn an Oir, bha Donncha plobaire aig beul na h-uamha; thog e caismeachd Chlann-Nèill, 's bha h-uile h-aon air bonn. Thug cuid an tràigh orra gu snàmh—thug cuid am fuaran orra gus iad féin a nigheadh ann an uisge glan nam beann—thòisich càch air an lòn-maidne 'sgaoileadh a mach, 's cha robh sin fada 'ga ghabhail. Thugadh a mach na gadhair, a bha air lomhainn, ach cha bhlaiseadh iad greim ged nach d'itb iad a bheag o mhaduinn an latha chaidh seachad, co togarrach iasgaidh 's a bha iad air an t-seilg, agus fios math aca c' àit an robh iad a' dol.

“Thog a' chuideachd orra 'n àird ri uchd na beinne—bha 'mhad-ninn àillidh—a' ghrian ag èiridh gu dearg glòrmhor san aird-an-ear—an ceò ag éiridh air an leacainn—mullach nam beann fhathast a' tàmh anns na neòil—an fheadag a' feadraich o thóm gu tóm, agus an coil-each-fraoich a' goguil le h-iongatas có iad na coigrich a bha co tràth air an araon.

“Ràinig iad guala ard, o'n robh sealladh farsuinn air a' choire gu h-ìosal—dhlùthaich iad gu fòil athaiseach air craig—ghabh iad a' ghloin'-amhairc, ach cha robh fiadh san t-sealladh. Thionndaidh iad gu àit eile, a' leantuinn Fhionnlai mar thogair e an treòrachadh. Bha ean ag imeachd romhpa—cha robh diog air a labhairt—Mu dheireadh stad Fionnla—sméid e orra stad far an robh iad—leig e e féin air a bheul 's air a sbròin air an raon, ag iadhadh mu thimchioll uchdaich a bha roimhe air mhàgaran, air a lamhan 's a chasan, gun ad gun bhoineid. Tharruing e air ais agus sméid e orra—lean iad e gu h-athaiseach faicilleach, eadar seasamh agus falbh air mhàgaran: chunnaic Fionnla cròc eadar e 's fàire, ach cha robh sùil ann a thog e ach a sùil féin. Dh' amhairc na h-uaislean leis a' ghloine mar a dh' iarr e orra 's iad 'nan sìneadh air an làr, agus mu dheireadh mhothuich iad damh mòr cabrach, donn, 'na luidhe air tolmán rainich, agus a chròcan ard a suas, e 'cnàmh a chèr agus ag amharc mu'n cuairt da le sùil fhurachail. Theirinn na sealgairean gu aigeal a' ghlinne, air slighe air an robh iad air an cleith o'u fhiadh—lean iad Fionnla o àite gu h-àite 'romh amhar aibhne—romh mhòintich—romh choille—romh fhéithean agus bhoglaichean, a' seasamh air uairibh 's a' màgaran air uairibh eile, gun smid á beul. Ràinig iad àite far an d' iarr Fionnla orra stad. Chaidh e féin air aghart gu furachail—luidh e air an fhraoch, agus sblao e e féin air aghart mar gum biodh e 'tolladh a stigh ann an àite cumhann aimhleathan—leag e a smig air an làr, cùl a chinn r'a dhruim, 's a sbròn gu h-àrd san t-soirbheas—sméid e orra dlùthachadh. Cha b'e nis an fhala-dhà Bran 'us Busgar a chumail air lomhainn—cha b'i 'h-uile h-iall a chumadh iad. Ràinig iad an t-àite. “Fuasglaibh na coin!” arsa Fionnla 's e 'g éiridh. Ghrad chunnaic sinn am fiadh! bha e 'deanamh a chas, sheas e mu thri fichead céum o'n àite 'n robh iad, agus dhlù-bheachdaich e orra 'r clàr an aodainn, ach ghrad thionndaidh e uapa agus thàr e as. Leig iad Bran 'us Busgar 'na dhéigh, thog iad iolach bhrosnachaidh, agus shìn iad air! A mhic chridhe, 's ann an sin a bha 'n sealladh—a chròcan cabrach air a dhruim, a chuinnean fosguilte ri spéur, 's e 'cur nan con gu dùlan. Dhìrich na sealgairean an cnoc a b' àirde a dh'

fhaotainn seallaidh air an fhaoghaid. Thug am fiadh air chum na beinne, ach cha deanadh sin féum; phill e gu leathad o choire gu coire, o ghleann gu gleann, suas bealach-nan-agh, a stigh ro'n àiridh-ghlais, a mach gu sgàirnich na gaoithe. Sud iad sìos a rithist gu ìochdar a' ghlinn mhóir, 's a nùnn gu taobh a' cheart chnuic air an robh na sealgairean 'nan seasamh. Thogadh a rithist iolach ard a bhrosnuchadh nan con! Bha iad a nis dlùth aig a shàil. Ghabh e gu Creag-nan-gobhar far na sheas e tamull—bha sgàirneach chreagach fodha, ach cha robh àm stad—sìos ghabh e air a mhàsan, clachan 'us gainmheach a' tùirleadh gu fuaimneach 'na dhéigh. Ràinig e 'n còmhnaid—ach ma rainig bha na deagh choin dlùth—Bran 'us Busgar cùl a shàlach—ach faic! tha grabadh air tighin air—tha Bran an sàr, crochte r'a shliasaid—tha e 'ga shlaodadh 'na dhéigh ach có sud eile? an cù gleusta Busgar, thug e dui-léum seachad air Bran, agus bha e ann am broilleach an fhéidh, le greim-bàis aige air gu gramail teann 'na sgornan. Bha nis an dà ghadhar crochte ris, ach shlaod e leis iad! Bu shoilleur cia dhiùbh gu'n robh e 'fàinneachadh—thuislich e—ach ghrad dh' éirich e 'rithist, a' gearradh leum le langan gearanach—Fadbedidh thuit e, car mar char 's cha d' éirich tuille, 's an dà mhiolchu thréun air 'nachdar.

'Nnuair a ràinig na sealgairean far an robh e, fhuair iad marbh e gun sgrid, a h-aon d'a chasan as an alt, agus a sgòrnan air a ghearradh o thaobh gu taobh. Bha na coin 'nan sìneadh air an réilean a' ploegadh gu tróm, air an elaidh gu buileach 's cha b' iongatach e; ach 'nuair a thòisich na daoine air an fhiadh a laimheachadh, theab iad a bhi 'n sàs annta a thioth, agus b' éigin an cur air lemhainn 's an iall earbhadh ri Fionnla.

Chàirich iad am fiadh air guailibh nan gilleas—shéid Donnchadh a' phìob, agus ghabh iad an t-slighe bu ghiorra dh' ionnsuidh na h-uamha. Chaidh am biadh 's an t-slige mu 'n cuairt—thug iad an sin an cladach orra—dhùisg fanna sgairteil de ghaoith 'n ear, sgaoil iad na siùil gheala—chuireadh a mach na ràimh fhada righin, thogadh an iorram shùrdail, agus ann an trì uairean an uaireadair ràinig iad tràigh bhàn Cholonsa; agus mur robh oidheche shùndach aca ag innseadh eachdraidh na seilg, luathas agus treuntas Bhrain agus Bhusgair, tha mise meallta.

Ma chaomhnar mi cuiridh mi litir no dhà d' ur n-ionnsuidh ma shealg an fhéidh, agus cuid de na chuala 's a chunnais mi a'm òige an tìr nam beann.

Air an àm, slàn leibh! a Chuairsteir rùnaich.

'S mi ur caraid dileas

AILEAN RUADH NA BEINNE.
Forsair Ghlinne-Garaidh.

UPPER CANADA.

CANADA UACHDARACH.

Tha do dh-iomradh air imrich do 'n tìr so 's gu bheil e iomchuidh na h-uile fiosrachadh a thoirt mu déibhinn a tha 'nar comas. 'Si

'cheisid tha mhiann oirnn air an àm a chur agus a fhreagairt mar a's fearr is urrainn duinn, ciod an seòrsa dhaoine 's freagarraiche chum dol a mach do'n tìr ùr so, a rèiteachadh nan coilltean, agus air tòir dachaidh?

Freagraidh sinn a' cheisid air tùs le ràdh, gur luchd-cosnaidh ann an aird an làithean, daoine òga lùthor làidir, eusgaidh sunndach, an t-son seòrsa 's freagarraiche agus a's cinntiche air soirbheachadh: daoine 's urrainn an làmh a chur ris gach obair a thig san rathad, agus is urrainn cur suas le iomad cruadal agus ambrath sa' cheud dol a mach. Tha iad so cinnteach á cosnadh math fhaotainn, leis nach e ambàin am faod iad féin agus an teaghlaichean a bheathachadh gu cothromach, ach leis am faod iad, ma tha iad féin dichollach stuama, beagan o àm gu h-àm a chur cùl an làimhe leis an ceannaich iad fearann saor. Mur ruig iad air beairteas, tha iad gun teagamh air bith, cinnteach air deagh chothrom,—pailteas r'a ithe, 's na's leòir airson gach seasgaireachd a b' urrainn luchd-cosnaidh iarraidh, agus nach b' urrainn doibh gu bràth fhaotainn san dùthaich so.

Iadann is urrainn beagan airgid a thoirt leò, na cheannchas fichead no leth-cheud acair, agus is urrainn pòr agus eairneis-tighe a cheannach, agus an teaghlaichean a chumail suas fad da no trì bhliadhnaichean, cha 'n eil dùthaich san t-saoghal anns an usa do neach do'n t-seòrsa so éiridh o cheum gu ceum gu cothrom àrd, na ann an Canada: 'se sin ma chuireas e mach a chuid airgid le faicill agus aire. Neach air bith is urrainn ceud, no dà cheud punnd Sasunnach a thoirt leis, agus a chuireas a mach e ann am fearann, le tìr, cha 'n eagal da, 's éiginn gu 'n éirich e gu cothrom agus gu saoihbheas. Ach tha móran a' dol thairis do America agus do chearnaibh eile, nach d' rinn math riabh 'nan dùthaich féin—'s cha mhò nì iad math ann an dùthaich eile. 'S minic a chuala sinn "Am fear a tha carrach sa' bhaile bhos bidh e carrach sa' bhail' ud thall:" am fear a tha leisg lùndach an Albuinn, 's nach do shoirbhich an so, cha mhò theid a' chùis leis thall. Tha seòrsa do dhaoine sa' Ghàidhealtachd tha 'cur seachad a' chuid a's fearr d' an làithean ann an amaideachd—sealgairesachd air monadh, gunnaireachd air chladach—le abhagan 'nan déigh air tòir bhéide dubha, chat-fhiadhaich agus shionnach; a' luingeachd air bhàtaichean, ag òl leth-bhodach an so 's leth-bhodach an sud, nach dùraichd an làmh a chur ri obair air bith, mur gabh iad ràchdan fèid car tiota san fhogharadh, no speal car treis sa' mhaduinn—a cheannchas air uairibh gamhain firionn an sud 's an so—leth dhuin-nasal agus leth-dhròbhair—'na fbleasgach air gach banais—a thogas òran math, agus a dhannsas gu gasda, agus an sin a phòsas. Tha a' bhoichduinn a' tighin gu grad air—'s éiginn dol do America no do Australia. Nì deir sinn riù so ann an clàr an aodainn, cha 'n i sin an dùthaich idir a fhreagras doibhsan; cha 'n eil Canada a' toirt mil a's bainne do gach neach gun saothair, mar a bha tìr na h-Eiphit o shean. Tha cuid a dhaoine mar gum biodh dùil aca gu 'n robh spèin airgid air a cur an làimh gach neach 'nuair ruigeas e tìr chéin; agus nach 'eil dad aige r'a dheanamh ach suidhe sìos, ithe agus òl, agus a bhi subhach. Cha 'n ann mar sin idir.—Do 'n duine eusgaidh stuama, shaothaireach,

dheanadach, chruadalach, tha Canada, 'na àite math ; ach do 'n lann-daire cha 'n eil ann àite 's miosa.

Tha e 'toirt droch ainm air America-mu-thuath, agus do chearn-aibh eile, gu bheil mòran a' dol ann nach cinnicheadh ann an àit air bith. Chunnaic sinn an diugh féin mòran fbigheadairean a mhuinntir Ghlaschu a' falbh le 'n teaghlàichean, agus bu bhoichd an sealladh e—daoine nach urrainn ruamhar no cur no cliathadh—daoine nach do laimhsich tuadh, no tàl, no speal, no corran riabh—am basan co min ris an t-slòda—daoine bochda lag, nach gearradh dithis diubh craobh ann an seachduin, nach b' urrainn aon oidhche chur seachad fo fhasgadh craige gun bhi air am meileachadh le fuachd ; agus mnathan bochda fann leò, nach do chuir cas air cuibhle riabh, nach do bhleodhain mart o 'n àm an d' rugadh iad. Co cinnteach 's a dh' fhalbh iad so, 's ann gu bochduinn agus truaighe ni 's miosa na dh' fhàg iad. Chuir e da riribh mulad oirnn na daoine bochda so fhàicinn a' falbh do choilltibh America.

Tha iomad ni is còir dhoibhsan air a' bheil miann dol thairis, a thoirt leò, ma tha 'n cothrom aca, acfhuinn do gach seòrsa air son saorsainneachd, agus obair am measg chraobh agus fearainn—aodach-oirp-agus caiseart ; agus gu h-àraid aodach leapa blàth cùrainn, ni tha anabharach daor san àite sin, agus duilich ruigheachd air. Ach do na h-uile ni 'se ni a's prìseala 's urrainn duine thort leis do 'n àite sin no do dh' àit eile, *deagh bhean*. Tha so 'na bheannachadh mòr anns gach dùthaich, ach as eugmhais bean mhaith ann an tìr ùr do 'n t-seòrsa so, 's gann gu bheil e comasach do neach cinneachadh no éiridh gu cothrom. 'Si luideag bhoichd uasal, chuideil, leisg, spòrsail do mhnaoi, té nach cuir a làmh ris gach fearas-tighe thig 'na rathad, an aona clach-thuislidh a's miosa 's urrainn teachd an slighe duine san àite so.—Na mnathan sin a thogadh gu h-uasal. feadhain eile 'freasdal doibh, a chleachd aodach rìomhach agus lòn sòghail, 'nan sin dh' air uirighean-slòda, a' leughamh leabhraichean, le 'n làmhainnean geala leathraich air an basan mìne—b' e 'n amaideachd do dhuine le òraig chuideil do 'n t-seòrra sin dol do thìr ùr: bha e cho math dh' dol do 'n choille le cloich-mhuilinn m'a mhuineal. 'Si a' bhana-choisniche sgairteil, thapaidh eusgaidh, an t-aon ni a's prìseala 's urrainn duine thoirt leis—'s luachmhoire i so na a cudthrom do dh-òr—té gun uail gun stràic, is urrainn a bhi aighearach sùndach, ged nach 'eil e comasach dhi dol air chéilidh o thigh gu tigh—té a laimhsicheas, ma's éiginn e, caibe no gràp, no corran no tuadh, a bhleódh-nas bó, a ni 'n t-ìm 's an càise, a bheathaicheas mucan agus eunlaith, a spealgas connadh ma's éiginn, agus a leagas craobh. 'S iomad ni is éiginn do mhnaoi mhaith an tuathanaich ann an Canada a dheanamh. Imridh i bhi eòlach air siùcar agus fion-ubhall (*Cyder*) a dheanamh, siabunn, coinnlean, aran, agus ioma ni eile, gun tighin air clàdadh agus sniomh. 'S éiginn di bhi eòlach air feòil agus iasg a shailleadh—tha e feumail gum bi i eòlach air clò agus aodach a dhath ann an guirmean, màdar no scàrlaid, gu 'n luadh i e ; gu 'n gearr i e, gu 'm fuaigh i, cha 'n e amhain cota-bàn a's clia'-beag dhi féin, agus aodach dh na caileagan agus do na balachain, ach 's éiginn gu 'n cùm, gu

'n gèarr 's gum fuaigh i briogais d' a fear, agus cota-mór agus osain ; ann an aon fhocal gu 'm bi i cosmhuil r'a sin-seanmhair, comasach air a làmh a chur ris gach nì. 'Séiginn gu'm bi i aoidheil cridheil, gu'n ghruaim gun ghearan ged noch robh cupa *tea* r' a fhaotainn, no aran cruineachd, ach gabhail mar a thig. An duine aig a' bheil bean do'n t-seòrsa so, ma tha e féin mar bu chòir dha, 'na chosnaiche math, a' gearradh chraobh, a' réiteachadh an fhearainn, a' ruambar, a' cur 's a' cliathadh ; ma chì e sean aois, chì se e féin ann an cothrom air nach ruig fear-cosnaidh gu dlinn san àite so. Tha h-uile pàisde mar thig e air aghart 'na chulaidh-stòrais da, 'na bhuannachd agus 'na bheannachd. Ma tha 'n teaghlach so cuimhneach air an Dia, ag iarraidh a bheannachd, a' cur onoir air a latha naomh, air 'òrduighean naomh, is sona iad ; bithidh piseach an déigh an saothaireach, bidh beannachadh Dhé fo aon fhàrdaich leo.

Bidh piseach air an fhìrean chòir,
Mar phailm-chrann ùrar glas ;
Mar sheudar ard air Lebanon,
A' fàs gu dìreach bras.

BEACHD-SMAOINEACHADH AIR O'CHE FHOGHAIR.

"Nuair a dh' amhairceas mi air do nèamhaibh, obair do mheur ; air a' ghealaich agus na reultaibh, a shuidhich thu ; có è an duine gu'm biodh tusa cuimhneachail air, agus mac an duine gu'm fiosraicheadh tu e ?"

'S tusa 'thùirt an fhirinn, a Shalmadair bhinn Israeil ! Am shìneadh aig bun craoibhe air o'che Fhoghair—an t-arbhar 'san duilleach a' ciùin-luasgadh—na tonnan a' mion-bhriseadh air an tràigh, a' ghealach ag éiridh gu h-àillidh air chùl meall-na-h-iolaire—na ciadan trèun a' gairsinn, agus na mìltean saoghal an crochadh os mo cheann, feucham ri féum a dheanamh de d' chainnt àird agus mhòraich.

Ach mo chreach ! c' àit' an tòisich mi ? Ciod mar dh' éireas mi ? Feumaidh mi fanadh a dheanamh, mar gu'm b'eadh, arson m' iontinn air an dìrich i ceum air cheum gus an caill mi sealladh air an talamh so, arneo, air a' char a's lugha, gus nach faic mi e ach mar an rionnag a's lugha tha' priobadh os mo cheann a nis.

Amhairceam mata, mu'n cuairt domh cho fad 's a chì an t-sùil—tha 'n so cnoic a's machraichean ; beanntan a's coillteach ; aibhnichean a's lochanna ; cuan agus tràigh ; ach cia beag na 's urrainn mise fhaicinn mu'n cuairt domh an coimeas ris an t-saoghal ! Tha' chuid nach 'eil mi 'faicinn de'n t-saoghal so fein còrr a's naoi ciad mìle uair nì's mò na na' tha mi nis a' faicinn. Ged a chaithinn ceithreamh na h-uaire a' beachdachadh air na chì an t-sùil ó làrach nam bonn, agus an sin dol imrich do àite ùr, bhiodh e ciad bliadhna mun faicinn an saoghal so féin gu léir, le deich uairean 'san latha chosg air ; oir cha bheag idir an nì dlù' do dhà chiad muillean de mìltean ceithir-chèarnach !

'S mór so 'nam shùileansa, ach ciod e an coimeas ris na tha mi nis a' faicinn os mo cheann a dh' aon sealladh-sul, 'nuair tha e dearbhta gum faoidte an saoghaisa, agus mu naoi ciad saoghal eile d'a mheud-

achd a chàramh air uachdar a h-aoin diubh, mar gu'n càirinn breacag, an oir ri oir, air bòrd, agus 'nuair tha fìor chinnt againn ged bhiodh còig ciad saoghal do mheudachd an t-saoghail-sa, oir ri oir, gu 'n ruigeadh crios na reull ris an abair sinn *Saturn* mu'n cuairt orra mar chearcall. An iad so na cuspairean a b'abhast d'omhsa mheas, 'nuair bha mi òg, mar thuill criathair?

Tha so mòr, ach dìream ceum eile anns an fhàradh agus ciod a chì mi! chì mi 'ghrian, "rìgh nam *planet* 's nan reull" a tha deich ciad uair nas mò na na dh'ainmich mi, air an cur cuideachd, agus trì chiad diag mìle nì's mò na 'n saoghalsa 'tha cho mhór 'nam shùilean-sa. Ghabhadh e leth-cheud mìle bliadhna mun faicinn a' ghrian bho chrìch gu crìch ged gheibhinn sealladh air còig mìle mìle ceithir-cheurnach gach uair de'n ùine sin! O Dhe! "De t' oibre cha léir dhuinn ach cuid, 's cha tuig sinn iad sin féin."

A' ghrian! Dìream ceum eile. 'S mòr i gu dearbh, agus is mòr a feum dhuinne; mar biodh i cha'n fhàsadh fìar no fochunn; cha 'n fhàsadh craobh no duilleach; ach ciod i ach pluc prìne an coimeas ris na tha os a ceann, agus an taobh-thall dhi? cha'n ioghnadh ged tha iad ag ambarc beag do 'n t-sùil chorparr a' nuair a ghabhadh peileir air a loagadh bho bhial canain còrr a's ceithir muillean bliadhna mun ruigeadh e 'h-aon diubh! Ach tha e làn-dhearbhte gu bheil cuid diubh so ciadan uair nì's mò na 'ghrian, agus gu bheil na mìltean saoghal so ag itealaich gun tàmh a là 'sa dh' o'che còrr a's ciad-mìle-fichead mìle san uair, ciod tha mi 'g ràdh? cha 'n eil mi fathast ach air stairsnich a' chruinne-ché: tha fichead mìle uair tuilleadh de reultan r' am faicinn leis a' ghloine-amhairc na tha mise 'faicinn an nochd. Tha e dearbhte gu bheil ann an *sgriob chloinn uisne** e féin 20,191,000 reull, gur grian gach aon diubh so, leth chiad saoghal eile a' buntainn do gach aon de na 20,191,000 grian so, air chor 's ann an *sgriob chloinn uisne* gu bheil againn, air fad, còrr a's ciad muillean saoghal!

'S tusa thuirt an fhirinn, a Shalmadair bhinn Israeil! có è'n duine—có mise, gum biodh an Dia 'labhair iad so uile gu bith, agus a tha an toiseach 'gan riaghladh ann an nèamh nan speur le sealladh a' mhòrachd, cuimhneachail orm?

Am bheil mi ullamh? Cha 'n eil 's cha bhitheadh gu là thràth. Os ceann *sgriob chloinn uisne* chì mi mìltean rionnag† an dràst 's a rithist a' priobadh mar shùil bigein, agus a chuile h-aon diubh, mar tha ard Theallsairean a' deanamh a mach, 'nan *sgriob chloinn uisne* eile. Chithear leis a ghloine-tharruing còrr a's trì mìle dhiubh so; ach abram dà mhìle féin, agus gu bheil gach aon a' co-fhreagairt do *sgriob chloinn uisne*, tha againn dà mhìle uair 20,191,000, 'se sin còrr a's da fhichead mìle muillean de réultaibh, agus abramaid, gu bheil aig gach aon leth-cheud saoghal a' snàmh mu'n cuairt di, tha againn 2,019,100,000‡ de shaoghail! 'S beag mo mheas-sa air eòlas na h-eisire a tha 'tighin beò eadar dà shligidh—'s beag mo mheas-sa air teallsaireachd na bàirnich a tha fuaighte ris an sgeir, ach 'a

* The Milky Way.

† The nebulae.

‡ Two billions nineteen thousand one hundred millions. . . }

Fheudar dhomb aideachadh nach eil m' eòlas féin air rìoghachd Iehobhah a leth cho-mór 's a tha 'n eòlas-san air an t-saoghalsa air a' bheil mo chòmhnuidh dhiombuain! Ach ciod e ma's e 's an déigh dhomh siubhal gu'm bi mi greis anns gach aon diubh? Ma bhitheas, sin far am bi 'n t-loghnadh 's cha 'n e dol do dh-*Irt*, no eadhon do *Lannuinn*, ma gheibh mi eadhon aon uair an uaireadair de gach aon de na saoghail so, gabhaidh e dlù do thrì ciad muillein bliadhna mun ruith mi orra uile: ach abram gum faigh mi leth-cheud bliadhna anns gach aon diubh, mar nach beag a fhuair mi anns an t-saoghal-sa cheana, gabhaidh e 100,955,000,000,000* bliadhna, mun ruith mi orra; ach cha 'n e sin, ach ged ruitheam orra so cha 'n 'eil mi fathast, a theagamh, ach air stairsnich cruitheachd Dhé: oir 's éigin gur faoin a' chuibhrionn d'a rìoghachdsan air an ruig sùil mhic an duine, ged bhiodh'aige beanntan de ghloineachan meudachaidh. Innseadh sibhse, aingle 'tha 'g itealaich a theagamh o shaoghal gu saoghal, a' deanamh a thoil: oir ciamar is urrainn mac duine innseadh? Duine nach 'eil ach cóig troidhean agus beagan òirleach air àirde—duine nach urrainnear fhaicinn thar mìle no dà mhìle air astar—duine nach faiceadh eadhon an saoghal air am bheil e' chòmhnuidh bho *Jupiter*—duine aig am bheil a chòmhnuidh air *frìd* nan saoghal, ciamar is urrainn esan innseadh?

B' fhaoine mo bheachd-sa ort a Dhe! b' fhaoine mo bheachd air oibrìbh do làmh; air cumbachd do ghàirdein 'nuair bha mi'm bhalachan 's a b' àbhaist domh dearcadh air a *ghrìoglachan*, 's air a' *chrann-air*: 's beag a shaoil mi-san àm sin gu'n robh aon chrann-tarunn de'n chrann-air so—aon reull dheth, 2,200,000,000,000,000,000† nì's mò na 'ghrian, agus a' ghrian mu thimchioll muillean uair nì's mò na an saoghal-sa gu h-iomlan, le thrì-mór 's le 'chuan; le 'bheanatan, 's le 'aibhnichean; le 'bhailtean s le'n luchd-àitich coirbte, uaibhreach!

Tha mi nis a' téarnadh agus tha'n t-àm ann,—tha'n inntinn a' fàilneachadh—tha tuainealaich a' tighin sa' cheann—cò 's urrainn sìorruidheachd a thomhas?

Nach h-è 'dheanadh an eachdraidh nam biodh iognadh nam muilleana saoghal so air a chur ann an leabhar—dreach agus bens an luchd-àitich—am beanntan 's an cuantan—an cogadh 's am feachd!

'S tusa thuirt an fhirinn a Shalmadair bhinn Israeil.

MACTALLA.

AIR CRUINN-MHEALLABH SOILLSEACH NAN SPÉUR.

Earrann III.

An uair a bheachdaicheas sinn le 'cùram air na nèamhaibh os ar ceann, far am bheil na mìlte grian, rionnag, agus reult, a' tilgeadh a mach an soluis air feadh na cruitheachd, agus far am bheil iad

* A hundred billions nine hundred and fifty-five thousand millions.

† Two trillions two hundred thousand billions.

gu léir air an suidheachadh gu li-eagnaibh, agus a' siubhal gu riaghailteach 'nan cuairtibh eug-samhla fein, is ceart a dh' fheadas sinn éigheach a mach maille ri Salmadair binn Israeil—"Cia lìonmhor t'-oibre, a Thighearna! ann an gliocas rinn thu iad gu léir," "agus molaidh t' oibre gu léir thu." Tha cumhachd neo-chriochnaichte Iehobhaih air 'fhoillseachadh d'ar sealladh, agus d'ar tuigse, air mhodh mìorbhuileach, leis na solusaibh a ta triall gu neo-mhearachdach 'nan cuairtibh sònruichte, agus a ta, mar sin, a' co'-lionadh na crìche air son an d' rinneadh iad air tùs! Cò, uime sin, aig am bheil comus amharc air na comharaibh mòr' agus soillseach so, gun a bhi a' beachd-smuaineachadh air bitb, air làthaireachd, agus air cumhachd an Ti sin, trid am bheil gach ni anns na nèamhaibh, agus air an talamh, a' co'-sheasamh? Air an aobhar sin, "Biodh àrd chliù Dhé ann am beùl nan uile, moladh iad e air son a ghnìomhara treuna—moladh iad e ann an speuraibh a chumhachd."

Air duinn cunntas a thoirt 'san earrainn mu dheireadh, air an réult *Mercuri*, on is i a's dlùithe do'n ghréin, làbhraidh sinn, a nis air *Bhénus*, an ath réult ann an ordugh. Tha'n reult dhealrach so a' cuairteachadh na gréin, ann an cearcall a ta ochd agus tri fichead muillean do mhiltibh air astar uaipè; agus tha i a' triall air a slighe mu thimchioll ceithir fichead mìle do mhiltibh anns an uair! Tha i seachd mìle agus ochd cèud do mhiltibh troipe, a' cur car di air a mul fein ann an ceithir uairean-fichead, agus a' crìochnachadh a turuis mu'n ghréin ann an dà cheud agus ceithir latha fichead gu leth do na làithibh againn-ne, ùine a ta 'deanamh suas na bliadhna aice-se. 'Si *Bhénus*, do gach uile reult, a's faigse do'n talamh againn-ne, air an aobhar sin chithear mòr agus dealrach i an coimeas ri aon air bith eile do na reultaibh! Theirear, mar a's trice, an reult-mhaidne, agus fheasgair rithe so. An uair a bhios i an iar air a' ghréin, chithear anns a' mhadainn i, agus an uair a bhios i an ear air a' ghréin, chithear air an fheasgair i, còrr agus leth-bhliadhna m'an seach!—Cha'n 'eil *Bhénus* a bheag ni's lugha na'n talamh air am bheil sinne a' gluasad, ach air di a bhi ni's faigse do'n ghréin, tha barrachd teas agus soluis a' bualadh oirre, na tha air an talamh! Ged nach 'eil an reult mhaiseach so, aig astar co fad uainn-ne ris na reultaibh eile, gidheadh tha a deàrsadh agus a soilleireachd co mòr, 's nach soirbh an ni amharc oirre leis na gloineachaibh, eadhon a's fearr, chum gach ni a bhuineas di a chur an céill le fìor chinnteachd. Air do na cuairtibh aig *Mercuri* agus *Bhénus*, a bhi eadar an talamh agus a' ghrian, chithear iad a' fàs agus a' caitheamh, cosmbuil ris a' ghealaich! Air uairibh tha iad cruinn, làn, agus dealrach, agus air uairibh eile, càol agus soilleir mar a chithear a' ghealach ùr! Tha na cuairtean anns am bheil iad a' ruith, co cumhann, an coimeas ri cuairtibh nan reult eile, 's gu'm bheil iad a ghnàth air am faicinn am fagus do'n ghréin, agus air uairibh tha iad co fagus di 's gu'm bheil a deàrsadh 'gam foluch gu h-iomlan o'r sealladh! Nach leòir na nithe so chum gliocas neo-chrìochnuichte an Ti a dhealbh iad a dheanamh follaiseach do na h-uile? agus nach leòir iad chum toirt

oirnne a ràdh, maille ris an abstol—"Tre chreidimh tha sinn a' tuigsinn gu'n do chruthaich na saoghail tre fhocal Dé, air chor do nach d'rinneadh na nithe achithear, do nithibh a bha r'am faicinn."—Eabh. xi. 3.

Labhraidh sinn, a nis, mu'n talamh, a ta 'na reult cosmhuil riu-san a dh'ainmich sinn agus a' siubhal mu'n cuairt do'n ghréin ann an àm snidhichte! Is bàll cruinn an talamh, a ta dlùth air ochd mìle do mhìltibh troimhe, agus cùig thar fhichead mìle do mhìltibh mu'n cuairt. Tha e 'siubhal mu'n cuairt do'n ghréin ann an cearcall, a tha ceithir fichead, agus cùig muillean deug do mhìltibh air astar uaipe: agus gabhaidh e trì cheud, trì fichead, agus cùig làithean, agus teann air sea uairean ùine, chum aon chuairt a chur air a' ghréin, agus tha'n ùine so a' deanamh suas na bliadhna againne.—Ged is bras a ta'n talamh mar so a' siubhal sea fichead uair ni's luaithe na peileir gunna-mhòir gidheadh, cha 'n 'eil e idir co luath ri *Mercuri*, a cheann nach 'eil e 'deanamh ach mu thri fichead agus ochd mìle do mhìltibh anns an uair, am feadh 'sa ta *Mercuri* 'deanamh còrr agus ceud mìle do mhìltibh! Tha'n talamh, mar an ceudna a' tionndadh air a mhul fein, gach uile cheithir uaire fichead agus mar so tha ceithir uairean fichead air fad anns an latha againn-ne! Tha na nithe so uile iongantach anna fein; ach an déigh sin tha iad fìor! Cha soirbh, gidheadh, le daoineibh aineolach a thuigsinn, gu'm bheil an talamh idir a' carachadh, no 'gluasad as an aon àite! Tha iad mar a's trice sa' bharail, gu'm bheil e neo-ghluasadach, am feadh 'sa ta a' ghrian, na rionnagan, agus feachd nèimhe gu léir, a' cur char diubh mu'n cuairt da!—Is iongantach leò, mar an ceudna, r'a smuaineachadh, gu'm bheil an talamh so 'na reult, a ta 'nam beachd-san, ni's mò na aon air bitli do na rionnagaibh beaga, drilinneach sin, a chithear 'nam mìltibh anns na speuraibh, air oidhche shoilleir! Ach tha e fìor, gu'm bheil an talamh a' gluasad air a mhul fein, gach là; agus ann an cearcall mu'n cuairt do'n ghréin, gach bliadhna; ceart mar a ta *Mercuri*, *Bhéus*, agus na reultan eile! Tha mòran an dùil, gu'm bheil a' ghrian agus na reultan, a' ruith gu luath anns na spéuraibh mu'n cuairt do'n talamh, nach 'eil a' carachadh as 'àite; ach tha iad air am mealladh an so 'nam barail, ceart mar a ta iad, an uair a ghiùlainear iad seachad gu luath air luing an cois fearainn; oir an sin, tha iad an dùil; nach 'eil an long a' carachadh; ach gu'm bheil am fearann a' ruith gu grad seachad orra!

Dh'ainmich sinn a cheana, gur i a' ghrian a ta toirt soluis agus teas do na reultaibh uile, agus air do'n talamh so a bhi 'na reult, tha e 'mealtuinn buannachd an t-soluis agus an teas so, mar an ceudna! Tha dàrna leth na talmhainn a ghnàth air a shòillseachadh leis a' ghréin, agus tha'n leth eile ann an dòrchadas. Ach o'n tha'n talamh a' tionndadh air a mhul fein, o'n iar gus an ear, gach uile cheithir uaire fichead, tha solus agus dòrchadas a' teachd oirne mu'n seach, anna an ùine sin. Mar so, tha là agus oidhche a' leantuinn a chèile; agus an uair a ta an taobh air am bheil sinne

do'n chruinne-ché, air a shòillseachadh, tha 'n taobh eile dbeth ann an dorchadas ! Air an aobhar sin, an uair a bhios an là againn-ne 'san Eilean Bhreatunnach, bithidh an òidhche aca 'sna h-Innsibh an àird an ear—ann an *China* agus ann an *Australia* ! Tha mar an ceudna, claonadh sònraichte aig mul na talmhainn, trid am bheil solus na gréine a' buàladh aig amannaibh do'n bhliadhna, air earrainn ni's lugha do chearnaibh tuatha na talmhainn, na aig amannaibh eile ; air an aobhar sin, tha na làithean againn fada agus goirid, a réir sin ! Agus feudaidh sinn a nis ainmeachadh nach 'eil na cuairtean, na cearcaill, no na slighean farsuing sin, anns am bheil na reultan a' siubhal mu thimchioll na gréine, gu h-iomlan cruinn, ach air cumadh uibhe ; air an aobhar sin, tha e furast fhaicinn, an uair a ta a' ghrian air a suidheachadh ann am meadhon nan cuairt sin, gu'm bi na reultan a ta 'glusad annta, ni's faide o'n ghréin, aig amannaibh àraidh do'n bhliadhna, na aig amannaibh eile ! Ceart mar so, ma ta, tha'n talamh a' siubhal mu thiomchioll na gréine, ann an cearcall a ta ni's mò ann am fad, na tha e ann an leud ; uime sin, tha e air uairibh do'n bhliadhna fad o'n ghréin, agus air uairibh eile ni's giorra uaiphe ; agus tha so, maille ris a' chlaonadh a ta 'na mbul fein, a' deasamh samhraidh agus geamhraidh, a cheann do thaobh nan astar eug-samhla a ta'n talamh o'n ghréin, nach 'eil a cheàrnan iomallach a' mealtuinn a soluis agus a teas, ann an tomhas co'-ionann ! Tha gach cuairt, agus gach caochladh dhiubh so, air am faotuinneach a mach co cinn-teach, agus co eagnuidh le reultairibh, agus air an tomhas co cùramach leo, 's gu'm bheil fios aca air a' cheart uair agus mhionaid anns an crìochnaich gach reult a turus, agus cia co fad 'sa ta an làithean, agus am bliadhnachan fa leth ! Gu cinnteach is iomadh innleachd a fhuair an duine a mach ; ach an déigh sin cia faoin a dhìchioll, agus cia co neo-iomlan a chomas, chum slighean, agus oibre an Ti ghlòrmhoir sin a rannsachadh a mach," A ta 'na shuidhe air cuairt na talmhainn ! (Is. xl. 22.) "An urrainn sinne le rannsachadh Dia fhaghail a mach gu h-iomlan ?" (Iob. xi. 7.) "Feuch is iad na nithe air an robh sinn a' labhairt," cuid d'a shlighibh ; ach cia beag a' chuibhrionn a chuala sinn deth ? (Iob xxvi. 14.)

Ann an earrainn an deigh so, bheir sinn cùnnatas air a' ghealaich, agus air na réultaibh eile a dh' ainmicheadh.

SGIATHANACH.

Cillmhuire,
Cend mhios a' Gheamhraidh, 1840.

CARRAGH-CUIMHNE AN T-SISEALAICH.

Air an lic-lighe so tha 'n eachdraidh ghearr a leanas air a sgrìobhadh.

Mar chaimhneachan air Alasdair Uilleam, an Sisealach, a' chaochail agus a chaidh a steach do ghlòir, anns an ochdamh-bliadhna-

fichead d'a aois, air an ochdamh latha do'n t-seachdamh mìos do'n bhliadhna 1838; tha an carragh so air a chur suas le 'bhràthair gràdhach.

Bha an t-òg-fhlath uasal so comharraichte 'na linn 's 'na latha fèin, airson gach béus agus subhailc a b' àirde agus a b' fhiachala; aige-san bha an aigne bu cheanalta: agus fo chumhachd a' chreidimh bù neo-chealgaiche, agus bu dealasaiche, ghnàthaich e am fiùghantas a bu bhlàithe, agus an t-seirce bu gniombaiche. Bithidh 'ainm agus a bhuaidhean air an gleidheadh gu fada ann an cuimhne chaidreach nan iomada neach air son an do sholair e soch-aircan spioradail, agus air an d' fhuasgail e 'nan uireasbhuidhean saoghalta. B' aithghearr a chéilidh air talamh; ach fhad 's a bha e air a chaomhnadh ann, cha d' rinn e dearmad air crìch àraid mhic an duine. Chaochail e, ach b'e sin dhàsan caochladh an àigh! Trid earbsa fhirinneach ann an toillteannais Iosa Crìosd, Slànnighear anamannan, tha nis air a cheann-san coron na beatha, ann an flaitheas Dhé.

“Faigheam-sa bàs an ionracain, agus bitheadh mo chrìoch dheireannach cosmbuil r'a chrìch-san.” oir,

“Is beannaichte na mairbh a gheibh bàs san Tighearna.”

AM PÒITEAR.

Ciod a theireadh am Pòitear nan deanadh neach air bith, mar bha e ag imeachd air na sràidean a tharruing a stigh a dheòin no dh' aindeoin, do tholl salach dorcha, a thoirt air a bheul fhosgladh, agus an sin an dubh phuinnsean a chur ann, 's a thoirt air a ghrad slugadh, air alt agus ann an tiota gu 'n cailleadh e comas nan cas agus a thuigse, agus an sin a chur a mach air an t-sràid 'na chulaidh-fhochaid 's 'na bhall-magaidh do gach aon; gu bhi buailteach do gach cunnart agus tuiteamas agus tubaist do'n dù do neach anns an staid sin a choinneachadh? Nach biodh corrnic' air? Nach tugadh e duine air bith a dheanadh mar so ris gu cùirt agus gu ceartas? Agus nach h-ann ceart mar so tha e 'deanamh air féin, a h-uile uair a tha e 'dol a stigh do'n tigh-leanna, no do'n tigh-òsda? Nan deanadh a h-aon eile air a' Phòitear mar tha'm Pòitear a' deanamh air féin, chuireadh an Siorram san toll-dubh e, agus bu ro-mhaith a thoilleadh e a leithid.

Ciod a theireadh an Pòitear nan tigeadh neach air bith a stigh air a dhorus, agus esan, an tigh, agus a chuid aodaich, eairneis a thighe, a phlaideachan, agus gach nì thigeadh 'na charabh a thoirt air falbh, agus a bhean 's a chlann fhàgail bochd, brònach, rùiste—nach feòraicheadh e có'rinnaleithid so air, an eucoir mhór, agus nach tugadh e gu ceartas e? Agus gidheadh, nach i so a' cheart ghiullachd a tha 'm Pòitear a' toirt dha féin? Nach 'eil e a h-uile latha a' milleadh a chodach féin, agus a' toirt bochduinn agus dìth air a theaghlach?

Ciod a theireadh am Pòitear ri neach a bhiodh a' falbh o àite

gu àite g'a choinneachadh 's g'a dhiomoladh, a' togail droch iomradh agus aithisg 'na aghaidh, ag ràdh nach robh ann ach duine tuasaideach, misgeach, ruidhtear geòcach gun nàire? An e nach iarradh e fiannuisean a chual' e a' labhairt mar so 'na aghaidh—nach tagradh e aig lagh e?—agus a dh' aindeion so, nach 'eil am Pòitear féin 'ga ghairm so o latha gu latha, 'na aghaidh féin? a' dol mu'n cuairt o àite gu àite ag ràdh, “ amhaircibh ormsa nach mi an ruidhtear truagh?”

Ma 's è 's gu bheil thusa a'd fhear-ceairde no a'd fhear-oibre dìleas, seòlta, glic, grùndail, agus obair agad mar is urrainn duit iarraidh—ma tha meas aig do mhaighstir ort, agus meas aig do luchd-eòlais ort, agus gum bu mhiann leat do mheas agus t' obair agus do chosnadh a chall—innsidh mi dhuit an dòigh—an t-athghoirid chum so a ruigheachd—*Foghlum a bhi a' d Phòitear.*

Ma tha thu slàn fallain, fo dheagh choltas, dearg ruiteach san aghaidh, le ceum làidir lùthor, agus cuisle shlàn riaghailteach, agus ma tha 'dhith ort fàs gu grad, glasneulach, lag, turramanach, le cuisle fhiabhruis agus céum goirid neo-chinnteach—innsidh mise dhuit ciamar a choisneas tu na tha 'dhith ort—theagamh nach 'eil fios agad ciod an dòigh a's cinntiche, no an rathad a's giorra.—*Foghlum a bhi a' d Phòitear.*

Ma tha dachaidh bhilèth, sheasgair, thaitneach agad—deagh leaba—deagh theine—crioman feòla 'n dràs 's a rithist—deur tea air uairibh agus sliseag chàise le t' aran 's le t' im, no, math-dh' fheudta, sliseag do mhuiceil chrochte—agus beagan cùl do làimbe air son là a' mhàil; ma tha toil agad dealachadh riutha so uile, tha iomad dòigh a dh' fhaodas tu fheuchainn; ach creid mi 's i 'n dòigh a's cinntiche 's a's luaithe—*Foghlum a bhi a' d Phòitear.*

Ma tha deise mhath dhòmhnach agad leis am faod thu dol gu féill no Clachan, co tlachdmhor a'd choltas ri d' choimhearsnaich—ma tha aig na balachain bheaga aodach math làidir, agus aig na cail-eagan cliabh-beag agus cota-bàn glan iomchuidh, agus aig do mhnaoi currachd àrd a's boineid as nach ruig i leas nàire 'ghabhail, agus deagh chleòca thairis oirre, agus ma's miann leat 'fhiosrachadh ciamar a shealladh tusa agus iadsan ann an droch aodach luideagach salach, cha 'n eil nì a's usa na so—*Foghlum a bhi a' d Phòitear.*

Ma tha do chreideas math, mur 'eil sgillinn aig duine ort, ma tha do chàirdean deònach còmhnaidh agus cuideachadh leat, agus seasamh ri d' thaic anns gach duilgheadas; agus mur 'eil so a' còrdadh riut 's gu bheil a mhiann ort do chreideas a mhilleadh, ainfhiach tròm a bhi 'nad aghaidh, agus a bhi air t'fhàgail gun aon charaid air uachdar an t-saoghail mhóir, tha so farasda agus 's e an dòigh—*Foghlum a bhi a' d Phòitear.*

Ma fhuair thu deagh chadal, ma tha sìth a'd inntinn, ma tha do dhòchais àrd, ma tha meas agad air a' Bhlobull, ma tha thu 'toiseachadh air tlachd a ghabhail ann an nithe spioradail—ach ma tha thu 'fas sgith dhiubh so, ma's miann leat do chadal a bhi buaireasach, t' inntinn a bhi neo-shuidhichte, do dhòchais a bhi air am milleadh, do Bhlobull air a dhìchuimhneachadh, agus dol air t' ais o gach nì math

a bha riabh a'd bheachd, innsidh mise dhuit ciamar—an t-seana chomhairle—*Foghlum a bhi a'd Phòitear.*

Ann an aon fhocal, ma tha 'mhiann ort thu féin a dheanamh a'd chreutair bochd, truagh, lag, dìbli, suarrach, a bhi beò ann an eagal, agus bàs fhaotainn ann an eu-dòchas, cha 'n eil dòigh eile ann a's cinntiche chum so a bhuadachadh na—*Foghlum a bhi a'd Phòitear.*

Ach air an làimh eile, an àite so, ma tha 'dbith ort math a dheanamh, olc a sheachnadh, a bhi beò an deagh-ghean Dia agus dhaoine, a bhi sona san t-saoghalsa, agus sona ann an sìorruidheachd—ma 's e so do thoil agus do mhiann, le uile-chumbachdaibh do choluinn, t'anaim, agus do spioraid, guidh agus asluich o Dhia neart agus gràs chum t' fhàgail comasach air seasamh an aghaidh buairidh, chum 's nach tig an latha anns am *Foghlum thusa bhi a'd Phòitear.*

DENNIS DOOLAN AGUS REDDING, NA MURTAIR-EAN EIRIONNACH.

BHA 'n dà dhuine so air am feuchainn fa chombair nam Mòrairean-dearga air an treas-la-fichead do mhìos-deiridh an earraich. Fhuaradh ciontach iad do mhort, agus bha iad air an dìteadh gu bàs. O'n latha an d'thugadh a mach blinn a' bhàis 'nan aghaidh, ghiùlain iad iad féin sa' phrìosan gu sìobhalta socruch. Dh' aidich iad gu'n d'rinn iad am mort; ach nach robh a mhiann orra ach ciorram a dheanamh air an duine, gun a chur gu bàs. Bha an t-Easbuig agus na sagairt gu riaghailteach maille riutha, oir bu Phàpanaich a bh' annta; agus ghabh *Doolan* gu h-àraid móran aire do no chual 'e uapa. Bha, do réir coltais, aithreachas air; labhair e gu tuigseach ris gach aon a chaidh a chainnt ris, agus thaisbean e móran misnich agus fearalais. "'S math dhòmhsa," ars' esan, "gn'n d'fhuair mi àm gu aithreachas—'s minic tha mi a' cuimhneachadh air a liughad cunnart ro'n d'thàinig mi ann an Sasunn agus an Eirinn—'s iomad aon do m' chompanaich a chunnaic mi a' bàsachadh gu h-obunn, gun ùine gairm air an Cruithear! Nam bithinn-sa an sin air bàs fhaotainn, bha mi air mo ghairm do sìorruidheachd gun uidheamachadh air bith, agus bha m' anam prìseil neo-bhàsmhor, caillte gu dìlinn. Ach taing do Dhia a dheònaich dhomh àm gu aithreachas! Tha dòchas agam gu 'n d'rinn mi deagh fheum dheth, agus gum faigh mi maitheanas. Nam biodh a' chroich a nis air a togail, rachainn a mach gu misneachail, gun eagal gun sgàth." Tha dòchas againn gu'n robh earbsa 'n duine thruaigh so far am bu chòir dha—cha 'n eil sinne ach ag aithris a bhriathran féin.

Bha fear eile combla riù ris a' mhort oillteil so do'm b' ainm *Hickie*, a fhuair maitheanas, 's e sin an àite chur gu bàs, tha e r'a fhògradh do *Bhotany Bay* ré fad a làithean—duine cho fuil-eachdach bhorb ri h-aon diubh, agus a thoill a chrochadh co math ri càch. Thugadh an duine so a dh' amharc *Dennis Doolan* sa' phrìosan. Bha an t-Easbuig agus na sagairt san làthair. Shil an duine so a dheòir gu frasach. Thuirt *Doolan* ris "na dean mar

sin a *Hickie*—tog do d' chaoineadh—bi duineil—thoir an aire dhuit fein, seachain au t-olc as a so a mach—giùlain thu féin gu math 'na dhéigh so, agus cha 'n eagal duit—na dìchuimhnich mar a dh' éirich dhòmhsa!" Chaidh iad air an glùinibh agus phòg iad a chéile. "So," arsa *Dennis*, "an dealachadh deireannach, cha choinnich sinn tuillidh air thalamh, ach tha dòchas agam gu'n coinnich sinn ann an nèamh." Fhreagair *Hickie*, "An Dia nìle-chumhachdach gu d' bheannachadh, a Dhoolain, an Tighearn a bhí maille riut!"

'S ann air maduinn an 14 là do'n mhìos so chaidh, a bha iad air an toirt a mach as a' phrìosan gu bhì air an crochadh a réir binn nam Morairean-dearga, goirid o'n àite san d'rinn iad am mort, trì mìle taobh mach a' bhaile-mhóir so. Chruinnich sluagh anabharrach mu dhorus a' phrìosain. Thugadh a mach iad aig ochd uairean an uaireadair air carbad fosgailte, le glas-làmh air gach aon diubh, agus air an ceugal r'a chéile le slabhruidh iaruin. Bha iad air an éideadh gu tlachdmhor ann an aodach bròin; an t-easbuig *Murdoch* agus dà shagart 'nan suidhe maille riu, a léughadh dhoibh á leabhar-ùrnuigh, agus a' conaltradh riu mar bha iad ag imeachd. Bha mòran Shaighdearan a mach—agus luchd-riaghlaidh a' bhaile, an Siorram, agus a' chuid bu mòd do mhuinntir a' *Pholice*. O'n àm an d' fhàg iad am prìosan gus na dhlùthaich iad air an àite 'n robh a' chroich, cha do thog an dithis mhortairean an sùilean, ach ag éisdeachd ris na bha an t-Easbuig agus na sagairt ag ràdh riu. Bha sluagh gun àireamh a mach air na sraidibh, a h-uile uinneag, agus eadhon mullach nan tighean lóm-làn. Cha robh diog r'a chluinntinn o'n t-sluagh mhór so.—Ràinig iad an t-àite. Bha làmhnan nam mortairean air an ceangal gu teann air na cùlaobh—dhìrich iad suas na ceumannan chum na croiche—chuireadh na buill mu'n amhchannan. An sin thog an t-Easbuig suas ùrnuigh sholeimte dhùrachdach, agus bha an dithis thruagh ag aithris gach focal mar a bha e 'labhairt. Chuireadh na curraicean an sin air an cinn agus a nuas thar an sùilean; agus 'nuair thubhairt an t-Easrug, O Dhia gabh ri 'n anamannaibh! chaidh an crann a tharruing air ais, agus thuit iad an crochadh ris a' chrann. Bha an deò am prìeadh na sùl á *Redding*, ach bha *Doolan* fada an dòruinn agus an spàirn eagalaich: bha spàirn a' bhàis co uamhasach 's gu'n robh a ghlùinean gu tric a suas r'a uchd! An déigh dhoibh a bhì da fhichead mionaid crochte thugadh a nuas an cuirp, chuireadh nan cisteachan-mairbh iad, agus ghiùlaineadh iad air an ais do phrìosan Ghlaschu, far a' bheil iad air an tìodhlacadh, a réir cleachdadh an àm so a thaobh mhortairean. Tha e air a ràdh gu'n robh os ceann leth-cheud-mìle sluaigh a mach!—Cha chuala sinn gu'n d'éirich giorag no tuiteamas do dh-aon, agus cha mhò bha facall ard no tuasaid ann.

Ged is uamhasach eagalach a leithid so, bitheamaid taingeil gu bheil lagh agus riaghailtean san rìoghachd; 's gu bheil sinn a chòmhnuidh ann an dùthaich far nach faodar fuil a dhórtadh gun dìoladh air a'shon! Tha dòchas againn gu'n dean an gnothuch

namhasach so feum; agus gum faic Eirionnaich agus Albannaich gu bheil lagh na dùthcha làidir, agus nach faodar a bhristeadh gun fhalang air a shon.

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

A thaobh Mhic Leòid ann an America mu'n robh an dà rìoghachd mhór gu dol a chogadh, cha 'n eil a' chùis air a socrachadh fhathast; ach cha 'n eil teagamh air bith nach fhaigh an Leòdach cead a choisè. Ge bòdail muinntir America cha 'n eil a chridhe aca a chur gu bàs.

O'n chaidh an àireamh mu dheireadh do'n Chnairtear a mach, chaochail ard-uachdaran Staidean-Aontaichte America—an ceann-feadhna urramaichte agus an duine math, *President Harrison*. Bha e dlùth air ceithir fichead bliadhna 's a deich. Cha robh e ach aon mhìos 'na oifig àrd; agus thainig am fear a bha fodha agus bu dlùithe dha ann an urram, a stigh 'na àite. Dhùisg bàs an duine mhaith so anabharra mulaid air feadh na dùthcha. Cha robh ann an America gu léir duine air na h-uile dòigh bu mheasala na e—cha robh tuaileas riabh 'na aghaidh, agus air son a bhàis tha an dùthaich mhór sin uile fo bhròn. Bha e 'na dhuine cràbhach diadhaidh. Bha e gu riaghailteach air latha na Sàbaid anns an Eaglais; agus cha deachaidh e riabh air turas no air chéilidh air là an Tighearna. Cha robh cuirm no fleagh 'na thigh-sa air latha Sàbaid mar is tric tha 'tachairt ann an tighen ard-uachdarain an t-saoghail so. Thog e Eaglaisean air a chosd féin, agus bha e 'na charaid dìleas fiùghantach do mhinistearibh an t-soisgeil. Dh' éirich e na h-uile latha geamhraidh agus samhraidh mu shèa uairean, agus an déigh earrann do dh-fhocal Dé a léughadh, choisich e mach mìle 'no dhà air son a shlàinte. Cha robh tigh an duine so riabh gan charaid no coigreach leis—bha a dhorus fosguilte do na h-uile duine math a thigeadh an rathad. B' ann do na *Presbyterianaich* e féin, ach bha a chàirdeas ri gach aon do 'n robh Crìosd luachmhor, ge b'e ainm no aìdmheil air an robh iad air an gairm. Tha deagh chliù air an uachdaran ùr, *Tyler*, a thainig 'na àite. Cosmhuil ris an duine mhaith a chaidh roimhe, tha e deònach air sìth bhi eadar na rìoghachdan, agus deagh chàirdeas a chumail suas eadar Breatann agus America.

A' PHÀRLAMAID.

Thubhairt sinn san àireamh mu dheireadh gu'n robh ùpraid san àite àrd so, gu 'n deachaidh an ceòl feadh na fìdhle orrasan a tha air an àm 'nan luchd-comhairle do'n Bhan-rìgh.

Bha air an àm sin a h-aon thar fhichead a bharrachd 'nan aghaidh na bha air an taobh, ach tha nis thar sèa deug 'ar fhichead a bharrachd 'nan aghaidh na tha leò. Cha 'n fheud so seasamh. Tha e soilleur gu'n imir a' Pharlamaid an dara cuid a sgaoileadh agus Parlamaid ùr a ghairm, air neo, gur h-éiginn dhoibhsan a tha air ceann a' ghnòthach dol a mach, agus stiùir na bìrlinn mhóir a chur an làmh an ùra. Tha sporan mòr na rìoghachd cha 'n e ambàin falamb, ach tha ain-

fhiach agus fiachan ùr a' meudachadh o àm gu h-àm, agus an cosdas fada os ceann na tha tigh 'n a stigh. Tha e soilleur nach 'eil morair *Melbourne* agus a charaid morair *Russell*, déigheil air na frògan seasgair anns a' bheil iad fhàgail. Nan cuireadh tathunn 'us smàdadh 'us tàir a mach iad, cha robh iad ann co fada; ach tha e soilleur gu'n imrear dòigh eile 'ghabhail doibh. Chunnaic sinn seann Domhull Brocair a' cur boitean cònlach ri beul a' chùirn anns an robh feòull-ain 's cait-fhiadhaich, leis an smùideadh e a mach iad 'nuair nach deanadh tathunn a's gleadhraich feum. Tha e soilleur gu bheil an dùthaich sgith dhiu, 's cha 'n iongatach è. Tha iad a nis, ar leinn, deich bliadhna air ceann na cùis, agus anns an àm sin chuir iad iomadh muillean tuille ri ainfhiach na rìoghachd na bha air roimhe sin; agus air an àm tha iad féin ag aideachadh gu bheil cosdas na dùthcha aona mhuillean agus seachd ceud mìle punnd Sasunnach na's mò na tha aca do theachd a stigh. So an aidmheil féin. Air an làimh eile, 'nuair bha càch a stigh, phàigh iad fichead muillean punnd Sasunnach do dh-ainfhiach na rìoghachd; agus 'nuair chaidh iad a mach bha aona mhuillean agus sèa ceud mìle punnd Sasunnach a' tighin a stigh, agus cul na làimhe na's mò na bha 'dol a mach. So nithe tha air an aideachadh sa' Phàrlamaid féin, agus nach urrainnear àicheadh. Cha dean a' bhaothaireachd so cùis na's fhaide. Tha na Sasunnaich thuigseach sgith do bhòilich agus do spagluinn nan daoine so. Cha 'n eil fiosachd againn, ach tha sinn fo bharail gu 'n toir iad aon deuchainn eile, an àite tighin a mach mar bu chòir dhoibh 'nuair nach 'eil e 'nan comas nì air bith a dheanamb, 's 'nuair tha 'chuid a's mò do'n Phàrlamaid 'nan aghaidh, gu 'n iarr iad air a' Bhan-rìgh a' Phàrlamaid dhìorrasach so a sgaoileadh, cead an cas a thoirt doibh, agus Pàrlamaid ùr a ghairm. Cia dhiùbh a bhitheas no nach bì an te ùr nì's ùmhaile dhoibhean na bha an t-seana Phàrlamaid, cha 'n urrainnear a ràdh—ach chì sinn.

ARD-SHEANADH EAGLAIS NA H-ALBA.

Tha 'chùirt mhór Chléire so nis air suidhe. 'S éiginn duinn ar duilleagan a chur sa' chlà mun urrainnear innseadh ciod a nìtear a thaobh nan nithe tha air an àm a' roinn na h-Eaglais. Tha eagal mór oirnn nach 'eil na nithe sin ri bhì air an réiteachadh co luath 's co furasda 's a tha cuid air bharail: tha àirc na h-Eaglais ann am fairge bhuaireasaich. 'Si ar n-ùrnuigh dhùrachdach gu 'n deanadh Esan a tha amhàin murrach gach cùis a réiteachadh, a ghaoth 's an stoirm a cheannsuchadh, agus a stiùradh gu tèarainte do chala ciùin agus sìochail.

AN SOITHEACH SMÙIDE MÓR, AM PRESIDENT.

Tha eagal oirnn nach cluinnear tuilleadh iomraidh air an luing mhóir so. Tha nis trì fichead agus cóig lathan o'n a dh' fhàg i *New York*; bha sèa fichead pearsa air bòrd oirre—chosd i ceithir fichead mìle punnd-Sasunnach. Cha 'n eil teagamh air bith nach do chaill eadh i—ach ciamar, có 's urrainn innseadh? Tha aon nì cinnteach, nach fhacas riabh uiréad do mhill mhór eighe sa' chuan eadar so agus

America 's a bha ann air a' bhliadhna so. Bha cuid do na mill mhóra so a chunnacas le soitheach a thainig thairis beagan làithean an déigh do'n Phresident America fhàgail, mìle air fad dà cheud troidh air àirde os ceann an uisge, mar eileanan a snàmh air a' chuan, agus tha daonnan dà thrian do mheall eithe fo'n uisge. Tha e glé choltach gu 'n do bhuail an long mhór so air aon do na mill mhóra sin, agus gu 'n do dhochunnadh i co mór 's gu'n deach i fodha. Bha móran do dhaoine measail a' gabhail an aisig innte—bhuineadh cuid do na seòladairean do'n Ghàidhealtachd. Mo thruaighe! ionndrainidh na b-uile h-aon an càirdean féin.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Cha 'n eil e iongatach leinn gu'n chuir am mearachd a bha san àireamh mu dheire do'n Chuairtear mu thimchioll tigh-taisg mór an Tombaca ann an Lunnainn iongatas a chur air ar càirdean. 'Se 'n nì thug so mu 'n cuairt gu bheil fìor dhroch làmh-sgrìobhaidh aig an duin'-uasal à sgrìobh an cùnn-tas sin—tha a lamh-sgrìobhaidh co dona 's gur tric a dh' fhairlicheas e air. féin a leughadh. Cha 'n ioghnadh mar sin ged nach leughadh fear eil' i 'S ann san 69 duilleag agus an 20 sreath tha am mearachd so. 'Se nì bu chòir a bhì ann, "gu bheil aon àite anns a' bheil iad a' tasgaidh, air neo 'cur suas, no 'gleidheadh an Tombaca gus am pàighear a' chis do'n Bhan-rì ian. Chuir iad losgadh an àite tasgaidh; agus 'se so a rinn am mearachd. Tha àiteachan ann a bhuineas do na tighean-cuspuinn, anns a' bheil iad a' losgadh gach seòrsa bathair nach gabh reic air son luach na clise; agus 's fhuasd' a thuigsinn gu'n do chuidich an t-eòlas so chum a' mhearachd.

Fhuair sinn an litir cheanalta chàirdeil, a chuir ar seana charaid agus ar fear-eòlais measail, ministear na h-Eaglais Albannaich ann an *St Andrew's New Brunswick*, d' ar n-ionnsuidh. Thug an litir na làithean a dh' fhalbh d' ar cuimhne—mòran taing dha! Rinn sinn mar a dh' iarr e—Cuireadh e thugainn cùnn-tas air an dùthaich anns a' bheil e—cùnn-tas air cor nan Gàidheal tha air dol ann—an cothrom agus an t-anacothrom a tha 'gan coinneachadh—a' chulaidh-mhisnich a th' aig an càirdean chum an leantuin. Cuireadh e so d' ar n-ionnsuidh am Beurla no an Gàilig agus bidh sinn fada 'na chomain.

Bha cuid do mhinistearan ann an Canada uachdarach air an robh sinn eòlach aon uair: 's iongatach leinn nach 'eil iad a' sgrìobhadh d' ar n-ionnsuidh!

Fhuair sinn an litir thioram, chrosda, chuir "Dòmhuill a' Phinn" à Lochabar d' ar n-ionnsuidh. B'e sin am peann sgaiteach, peann Dhòmhuill—nam biodh a chumhachd a réir a thoile! Nach modhail, iriseal, cuideachd, an t-ainm a ghabh e dha féin, "Dòmhuill a' phinn!" a' eiallachadh gun teagamh gur h-ann d'asan a bhuineas am peann osceann gach Dòmhuill eile tha beò! An cuala "Dòmhuill" riabh an rann 'so?

A mbic a' bhodachain lachduinn,
O bhun Lochabar nan craobh;
Cleas a' chait a dh' òl an t-uachdar,
Theid a' chluas thoirt dhìot o 'n mhaoil.

'Si 'choire th' aig an òganach spailpeil so do 'n Chuairtear, gu bheil sinn a' cur tuille 's a' chòir do dh-fhacaill Bheurla 'nar duilleagan, gum bu chòir dhuinn ainmeannan àiteachan agus dhaoine thoirt ann an Gàilig.—Am burraidh! Am b' àill leis 'nuair tha sinn a' labhairt mu 'a duine ainmeil sin, Uilleam Pitt, a ràdh, *Uilleam an t-Sluic?*—no Tearlach Fox, gu'n

abramaid *Tearlach Sionnach*?—an àite *Robert Peel* gu'n abramaid *Rob-nan-Rùsg*?—agus an àite *Fox Maule* gu'n abramaid *An Sionnach Maol*? Faodaidh peann *gèur* a bhi aig Domhull-Abrach, ach tha e fèin anabharrach *maol*.

Na gabhadh ar càirdean gu h-olc ged chuireamaid 'nan cuimhne gu 'n robh móran againn r'a phàigheadh air a' Bhealltuinn air son pàipeir agus cosd eile do dh-ìomada seòra. Mur cuir iad prìs a' Chuaiteir a mach, cha'n urrainnear a chumail suas:—mur cumar an t-uing air a' mhuilinn, stadaidh an clabar.

Tha luchd-ullachaidh a' Chuaiteir air dol imrich do'n bhùth 24 GLASSFORD STREET, goiried o'n Phost-thigh ùr;—ach tha sinn ag iarraidh maith-eanaìs air “Domhull a' phinn” airson an ainm Bheurla so—gun teagamh b' fhèarr le-san sinn a ràdh, *Sràid na h-àtha-gloine*.

TRÀTHAN NA GEALAICHE.

MÌOS-MEADHON AN T-SAMHRAIDH, 1841.

Solus làn air a' 4^m là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an 12 là.

Solus ùr air an 19^m là.

A' cheud cheithreamh air an 25 là.

MARGAIDHNEAN.

Cha 'n eil atharrachadh air bith is fhiach ainmeachadh air prìs-ean teachd an tìr o'n thug sinn cùntas ùmpa san àireamh mu dheireadh. Ma tha dad idir ann, 's an saoiread tha iad a' dol.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer; Laggan: J. M'Pherson; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Portnahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tiroran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Ballendalloch: James Grant; Pitlochry: D. Robertson, Fortingall: D. Campbell; Weem: J. Menzies; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Laggan: J. M'Pherson; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormeau: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; Glencarradale: J. M'Dougall; South Uist: A. Chisholm; Tullymet: D. Cameron; Callander: P. M'Kinlay; Balquhitter: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carbest: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Stratherrick: J. Frazer; Kilmorack: J. Ross; Easdale: D. M'Intyre; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil Esq. Charlottetown, Prince Edward's Island.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI 'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH AN T-SAMHRAIDH.

AN 17th AIREAMH.]

JULY 1, 1841.

[Pais 6 SGILLBAN.]

CONTENTS:—Familiar Dialogue (Dissolution of Parliament), page 121.—London (Greenwich Hospital, &c.), 127.—Deer Hunt, 129.—Remorse, a Dream, 131.—The Isle of Lovers, an Irish Legend, 133.—A Poem, and Legend connected with it, 140.—The Emigrant's Song (original), 143.—Hong Kong, 145.—Interesting Story of a British Soldier in North America, 145.—The Biter Bit, 149.—Notices to Correspondents, 119.—Phases of the Moon, 150.

CÒMHRADH EADAR EACHUNN AGUS AN CUAIRTEAR.

MU SGAOILEADH NA PARLAMAID.

Each.—Fàilt air a' Chuaisrtear rùnach! ag iomairt a phinn mar a b'abhaist.

Cua.—Bu tu fein an Cuairtear, Eachuinn, 's cha mhise, nach deachaidh ceum a mach as a' bhaile-mhòr so bho'n a chunnaic mi thu—nach cuala guth na cuthaig am bliadhna fhathast.

Each.—Da riribh, 's ann agaibh tha 'chulaidh-ghearain, noch cuala sibh guth na cuthaige, a' bhan-tùchanach ghlas ghranda. 'S mi tha suarach ge nach cluinn mi a guth searbha gu dìlinn—an òineasach ghluagach o thóm gu tòm, mar gum biodh duine air bith a' gabhail tlachd dhi.

Cua.—Cìod so, Eachuinn, a thainig eadar thu 's a' chutbag laghach? Theagamh gu'n cual' thu gu moch i, mun d'ith thu do ghreim maidne? Am fac' thu seilcheag air lic luim?—am fac' thu searrach 's a chùl riut?

Each.—Air ur n-athais, a Chuairteir; cha 'n fhaca mi. Ach sud rud is math a db'fheadta chi mi mun tig latha Lùnasdail—na seilcheagan sleamhain snàgach sìo, ur càird an féin, na *Conservatives*, air

VOL. II., No. XVII.

F

lic luim ; agus ma chuidicheas mise le m' fhacall so a dheanamh, an sin chì mi an Cuairtear 's a chùlaobh rium.

Cua.—An d'fhàinig thu mar se orm, Eachuinn ? Cha chuir mise mo chùlaobh ri seana charaid air a shon sin. Nach faod daoine dealachadh 'nam bhàilibh gun chur a mach air a chéile ? Tha rathad agad, Eachuinn, agus rathad agamsa ; cha ruig an dara fear a leas a shròn a sparradh an sùil an fhir eile. Fhad 's a bhios an saoghal 'na shaoghal, bidh eadar-dhealachadh bhàilibh am measg dhaoine ; agus an cead tha mise 'gabhail, mo bhàil féin àrach agus a sheasamh, c'arson nach tugainn an cead ceudna do dh-fhear eile ? Bhitheadh e co reusonta bhi 'trod 's a' càineadh a chéile do brìgh nach robh an t-aona chumadh air an srònabh, no an aon dath air falt an cinn, 's a bhi ann an naimhdeas agus mì-rùn a chionn nach 'eil iad san aona bhàil mu ghnòthuichean coitcheann na rìoghachd. Tha thusa 'm bhàil gum bi na Gléidhtichean, air neo na *Conservatives*, air lic luim mun tig latha Lùnasdail ; ach 's aithne dhomhsa feadhain air am bi an leac lóm air a càramh ro'n àm sin, agus iad féin ann an slochd as nach tog iad an cinn an dà latha so.

Each.—Air ur n-athais ; cha 'n eil am bonnach beag bruich fhathast.

Cua.—Ma tà, 's fada 'ga dheasachadh e. Nach robh iad ri falachfead a nis o chionn deich bliadhna ? Ach chuireadh as am frògabhad mu dheireadh. An cual' thu riabh an t-òran Sgiathanach—

“ O hó, Gillean nan car, bheirear dhiùbh an còta ;
Gillean nan car guineideach, crochar ann an ròp iad.”

Each.—Seadh, seadh ! Bha ar càirdeansa glé mhath air crochadh—na càr chrochadairean. O'n fhuair sibh Gàilig air son *Conservatives*, na *Gleidhtichean*—'s e sin tha mi 'deanamh dheth—feadhain a ghleidheas na's urraion doibh—an toir sibh dhomh Gàilig air son nan *Liberals* ?

Cua.—'S duilich dhomh, Eachuinn ; cha robh iad ann ri m' linn.

Each.—Gu fìrinneach, cha robh ; ach cuiridh mise geall nach 'eil am facall sin, *Conservatives*, r'a fhaotainn san Fhoclair Mhór Ghàilig, ach gu bheil *Liberal* ann—'s e sin, uasal falaidh, aoidheach, suairce. Nach faod sinn, ma tà, á so a mach, na Suaircich, no a' mhuinntir shuairce, thoirt orra ?

Cua.—Na daoine suairce !—fhearabh 's a ghaoil !—suairceas a's ecanaltas air an teangaidh—saorsa ! saorsa ! 'nam beul. 'S e sin saorsa do dhaoine eile iadsan a leantuinn—deanamh mar a ni iadsan ; ach cuir thusa 'nan aghaidh, agus biodh a dhànadas agad do thoil féin a dheanamh, agus do bhàilean féin a leantuinn—c'àit an sin a' bheith an t-saorsa ? Tha saorsa fhathast a' donnalaich 'nam bìlibh, ach tha dòirneagan chlach agus cuaille do bhata math daraich 'nan làimh ; agus 's i sin an t-saorsa bheir iad dhuit, teicheadh le t'anam, air neo sgailc a ghabhail o na daoine suairce so 'an taobh an lethchinn, no an bun na claise. Bheir mise dhuit ainm gu mór a's fearr a fhreagradh dhoibh na na *Suaircich*—'s e sin, na *Gealltanaich*—feadhain a gheallas na thogras tu iarraidh, ach a tha suarrach mu choimhlionadh.

Each.—Cha 'n eil fhios 'am. 'S i mo bharail gur co'-ionann doibh taobh air thaobh air an dòigh sin, na Gléidhtichean agus na Geall-tanaich, gu'n geall iad 's gu'n gléidh iad mar fhreagras doibh—a' bhó mhaol odhar, 's a bhó odhar mhaol—eèa glaiscin air an dara gad, agus leth-dusan air a' ghad eile ;—gabh do roghainn—buinidh iad le chéile do 'n aon tréud—tha 'n aon teàrr air an dronnaig, agus an t-aona chomharra-cluaise—clann an aon t-seannar. Ach dearbhadh sibhse gu bheil na *Liberals*, no na *Whigs*, a tha nis a stigh, ni's fèarr air geallaidhnean a dheanamh, agus ni's miosa air an coimhlionadh na càeh.

Cua.—Eisd, Eachuinn, 's na gabh fearg, ged 'robh an fhìrinn searbh.

Each.—Fearg ! 'n e mise ?—an domhagan mise !—Tha mi 'g iarraidh maithheanais ; rachaibh air ur n-aghart.

Cua.—Nach aidich thu, matà, 'nuair thugadh a stigh an *Reform Bill*, no Reachd an Leasachaidh, gu'n do gheall iadsan a thug a stigh e gum biodh e mar iocshlaint iomlan—'na làn-leigheas airson uile uile agus thruaighean na dùthcha ? Nach robh an rioghachd ri bhi air a h-ath-ùrachadh gu buileach ? Cha robh fàth-bochduinn, no cruadal, no anacothrom, nach robh ri bhi air a thoirt as an rathad—bha lòn a's cosnadh ri bhi aig daoine gu saobhir pailt—bha a' bhùthionn chruineachd ri bhi air a dùblachadh am mendachd, 's gun sgillinn a bharrachd air a prìs—cha bhiodh cogadh ann ni's mò—bhiodh cà na rioghachd air a h-àileachadh, uigh air uigh, gus nach biodh cis idir ann—bhiodh ainfhiach na dùthcha air a phàigheadh ! So na gheall iad. Thogadh a' chaithream,—“ Thoir dhuinn an *Reform Bill* !—am *Bill* !—am *Bill* uile, 's gun dad ach am *Bill* !” Fhuair iad e—am *Bill* uile ; ach cha d'fhuair dad ach am *Bill*, agus geallaidhnean mòra. Bha 'n tombaca ri bhi co saor ri puinneag chàil—an tì 's an snaoisean co pailt ri stùr na mòine—an siùcar co saor ri gainmh a' chladaich ? Cha robh duine aig an robh mac, 's a sheasadh iad, nach b'i 'cheisd—“ Cia dhiù 's fèarr leat *Gàidsear* a dheanamh dheth, no a chur a stigh do'n Tigh-Chuspuinn ?” 'S ann an sin a bha 'n odhail 's a' gheall-taich, a' ghunnaireachd, 's a' phìobaireachd, 's a' ghlaodhaich—na breugan agus na geallaidhnean mòra !

Each.—'S mi bha thall 's a chunnaic e. Cha 'n urrainn mi cur an aghaidh aon diog a thubhairt sibh.

Cua.—A nis, Eachuinn, o'n tha vote agad, 's e sin facall sa' chùis, innis domh gu fìrinneach ciod a choisinn thu 'na lorg ?

Each.—Choisinn mi urram agus modh ! Cha d'fhuair duine riabh *Mr. Hector* riumsa, no idir *Mrs. M'Shirie* ri m' mhnaoi, gus an d'fhuair mi facall sa' chùis so. Coma leibh ciod a choisinn mi ; cha 'n innis mi sin duibhse, ach innisidh mi cuid do na chaill mi. Chaill mi ioma latha do m' ùine—chaill mi an uair mu dheireadh, seachduin gu buileach ; chaill mi craicionn nan làmh ag iomram do 'n àite 'n robh an cruinneachadh mór, agus bliadhna eile craicionn mo chas a' coiseachd ; chaill mi mo chlaisteachd, ach beag, le'n gleadhraich, agus mo shùilean leis an stùr ; agus air latha 'n taghaidh, là a' mhòid mhóir, chaill mi m' ad ùr nodha, a chosd seachd a's eèa agillea ; agus, a bharrachd air sin, chaill mi mo nàire.

Cua.—Ciamar?

Each.—Matà, innsidh mi sin duibh. Chaidh sinn an sud uile, mar aon dròbhl do mhuilt bhàn a' Mhoraire, suas a dh'ionnsuidh na coinneimh, am Bàilli 's a Mhaoir 'gar saodachadh rompa. 'Nuair ràinig sinn am bùth san robh an Siorram, bha ar càirdean, na Gléidhtich, 'nam buidhinn làidir mu'r coinneamh, a' feadail 's a' séidil mar nathraichean. Fhuair sin ordugh ar n-adaichean 's ar boineidean a chrathadh gu h-ard mu'r cinn, agus iolach a thogail le 'r n-uile neart. Rinneadh so. Ach ciod an tubaist a thachair, ach mar bha m' ad ùr shuas a'm làimh, thainig eòran cruaidh mòine nall o na Gléidhtich, agus tilgear m' ad as mo làimh. Dh'fhalbh i, 's bha e co math dol as déigh iteig an latha na gaillinn—dh'fhalbh i, 'na ball-iomain, o cheann gu ceann na sràide; agus b'éiginn dòmhsa dol le m' cheann co lóm mhaol ri ceann ròin, do'n bhùth, 's a h-uile h-aon a' cur dhiùbh a' magadh. Gheall am Bàilli ad ùr a b'fhiach dithis di a chur 'na h-àite; ach coma có dhiùbh.

Cua.—An d' fhuair thu i, Eachainn?

Each.—Coma leibh cia dhiù fhuair no nach d' fhuair—rachaidh air ur n-aghart.

Cua.—Bha Morsair *Melbourne* agus Morair Iain *Russell* a stigh fad dheich bliadhna, 'nan Stiùbhardan air gnothuichean mòra na rìoghachd, agus 'nan luchd-comhairle aig a' Bhan-ri'n—bha iuchair na rìoghachd, agus sporan na rìoghachd 'nan làmhnan:—comas cìsean a thogail, no an lughdachadh, mar a b' àill leò—dà thrian do bheul na Parlamaid air an taobh, air chor's gu 'n robh sàr chomas aca na gnothuichean a shocruchadh mar a b' àill leo—faiceamaid ciamar a ghiùlain iad iad féin.

Each.—Tha sibh a nis a' tighin dìreach a dh' ionnsuidh na bha 'nhiann orm—oir creidibh mi, tha mi saor gu m' fhacall a thoirt do 'n aon taobh no do'n taobh eile, mar a chì mi ceart—agus tha eòlas a dhith orm—leigcamaid gach fala-dhà seachad, agus cluinneamaid a 'chùis.

Cua.—Mar sin bitheadh e, Eachuinn. Bha iad so, a nis a stigh fad dheich bliadhna o'n bhliadhna 1831 gus a so, 1841. Mar càirich mi giùlan na feadhach so mu d' choinneamh, amhairceamaid air giùlan na feadhach a chaidh rompa—*Wellington* agus *Sir Robert Peel*, fad dheich bliadhna mun deach iadsan a mach, 'se sin o'n bhliadhna 1821 gu 1831, 'nuair a chuireadh a mach iad 's a thainig càch 'nan àite. Mar so tairngidh sinn suas cunntas dheich bliadhna, taobh air thaobh; agus chì sinn có na stiùbhardan bu dìlse, agus bu chùramaiche mu sporan na dùthcha.

Each.—Sin sibh—tha sin pongail, agus 'se sin tha dhith orm, lán earbsach nach innis sibh ach an fhìrinn.

Cua.—Cha labhair diog, ach na tha air 'aideachadh, nach urrainnear 'àicheadh, a tha air a thoirt á leabhraichean móra na rìoghachd; agus nach 'eil an comas duine cur 'na aghaidh.

Nis anns na deich bliadhna mu dheireadh san robh na *Conservatives* a stigh, lughdaich iad cìs na rìoghachd, na *taxes*, mar deirear sa' Bheurla, 15,880,000 punnd Sasunnach,—dlùth air sèa-muilleana-deug.

Each.—Co dheth a thug iad a' chis sin?

Cua.—Thug do dh-iomadh nì, a thuit, 'na lorg, ann am prìs—mar tha Salunn, Braich, Uinneagan agus tighean—Gual—Clóimh á rìoghachdan céin—Sìoda—Caimb—Tombaca—Leathar—agus iomadach nì eile nach ruigear a leas àireamh. Lughdaich iad a' chis a bha na nithe sin a' dìol, an t-suim anabharrach a dh'ainmich mi. Bha cìs na dùthcha fad nan deich bliadhna sin a' tuiteam mu thimchioll air muillion-gu-leth sa' bhliadhna; agus a bharrachd air so, ged a lughdaich iad a' chis, phàigh iad do dh-ainfhiach na rìoghachd 477,772,000 punnd Sasunnach, dlùth air ochd's da fhichead muillion! agus an latha chaidh iad a mach, a dh'aindeoin lughdachadh na cìse, agus na phàigh iad do dh-ainfhiach mór na rìoghachd, bha aca cùl an làimhe, ann an ciste-ionmhais na rìoghachd, do dh-airgiod ullamh dà-mhuillion-gu-leth, 's os a cheann, a dh'fhàg iad san sporan mhór—2,667,000 punnd Sasunnach! A nis, Eachuinn, ciod do hharail air so? Nam biodh an caomhnadh so, agus na riaghailtean a chleachd iadsan a' dol air aghaidh gus an là diugh, nach e'n rìoghachd a bhiodh ann an staid chothromach?

Each.—Air m' fhacall tha sibh a' cur iongatais orm—faiceamaid a nis taobh eile na duilleige.

Cua.—Tha mi toileach, 's ma gheibh thu gu bheil facall a tha mi 'g ràdh nach 'eil fìor, na leugh duilleag do'n Chuairear fhad 's is beò thu. Thainig a' bhuidheann eile, na Cuigsich, no *Whigs*, air neo, ma thogras tu, na *Liberals*, a stigh sa' bhliadhna 1831. Tha iad a nis deich bliadhna os ceann ghnòthuichean na dùthcha. Gheall iad mòran, ach cha d' islich iad do chis na rìoghachd fad na h-ùine ach 3,124,000 punnd Sasunnach, an àite nan sèa-muilleana-deug a dh' islich càch san ùine cheudna. An àite 'bheag no mhór do'n ainfhiach a dhìol, no a lughdachadh, 's ann a chuir iad ris gu mór: air alt agus gu bheil riagh an ainfheich a nis 1,127,000 punnd Sasunnach sa' bhliadhna na's mó na bha e'n uair thainig iad a stigh; agus an àite dà mhuillea-gu-leth agus barrachd, a bhi aca do dh-airgiod cùl an làimhe, an ciste 'n ionmhais, tha i co falamh ri sporan feannaig air tràigh—cha'n e amhàin falamh, ach tha iad air deirleadh £2,421,776 dhùth air dà mhuillion gu leth punnd Sasunnach, agus, gun bhonn-a-séa aca g'a fhreagairt! Ciod do bharail air so? e' àit a nis a' bheil na geallaidhnean móra?—an iognadh ged robh an dùthaich sgith dhiubh?

Each.—Tha mi 'g aideachadh gu 'n do thill an sruth—agus có a' charraig air nach caochail sruth uair-eiginn?—ach nach bu nàr d'an càirdean an tréigsinn, agus dol a null gu taobh na feadhach eile a dh' aona mheall mar rinn iad?

Cua.—Air t' athais, Eachuinn, a dh-aona mheall, an d' thubhairt thu? Cha b' ann mar sin idir a bhà; bha 'n càirdean 'gan tréigsinn, uigh air uigh, o'n àm an d' fhuair iad an stiùir a chur 'nan làimh—chunnaic iad nach robh earbsa r'a chur anna—nach seasadh iad an geallaidhnean, agus bha fear 'us fear 'gam fàgail, gus mu dheireadh an robh iad air an tréigsinn leis a' chuid bu mhò, agus nach b' urrainn doibh nì air bith a dheanamh ach geallaidhnean a thoirt seachad.

Mar so anns a' bhliadhna 1831 cha robh air taobh an Diùc agus an Ridire *Peel* ann an Tigh na Cumanta

Ach - - - -	145	Agus air an taobh eile	513
Sa' bhliadhna 1833,	190	_____	466
_____ 1835,	280	_____	378
_____ 1837,	300	_____	358
_____ 1838,	313	_____	335
_____ 1841,	332	_____	296

Mar so tha thu 'faicinn mar bha an càirdan fein 'gam fàgail o àm gu h-àm, agus a nis nach 'eil cas aca air an seas iad, ach geallaidhnean! Ach coma có dhiùbh, théid iad a nis a mach feadh na dùthcha, iad féin 's an càirdean, le'm pìobairean 's le'm brataichean 's le'n *geallaidhnean* a mhealladh 'dhaoine' a rithist—agus gheibh iad mòran a bhithneas air am mealladh leò, a chreideas iad, agus a thogas caithream 'nan déigh mar a b' àbhaist doibh! Geallaidh iad na 's urrainnear iarraidh orra—sluigidh iad gach nì a chuirear mu'n coinneamh.

Each.—Tha a' Bhan-rìgh fad' air an taobh.

Cua.—Thà, 's cha 'n iongatach è. Thug iad £300,000 (trì ceud mìle punnd Sasunnach) dhi, a thogail thighean g'a cuid each agus chon; agus thairg iad leth-cheud mìle sa' bhliadhna d'a companach, Prionna' *Albert*, ged nach do leig a' Pharlamaid leò ach deich-mìle-fichead thoirt dá. Cha 'n iongatach ged robh iad mór 'na beachd, 's gu h-àraid e nach leig iad a h-aon eile 'na làthair; agus a' cheart fheadhain a chosd trì cheud mìle ann an tighean each agus chon do 'n Bhan-rìgh, agus a tha toirt deich-mìle-fichead sa' bhliadhna do dh-oil-tigh ann an Eirinn a dh'àrach shagartan Pàpanach, cha tugadh iad peighinn seachad, no cadhon *gealladh* féin, air son cuideachadh leis na Gàidheil bhochda dol thairis do America, no a thogail eaglaisean air feadh ar dùthcha! Sin agad, Eachuinn, smior na firian; ach 's éigin dealachadh.

Each.—Innsibh so dhomh. 'Bheil comhstri ann an siorramachd Inbhirnis am bliadhna? no ann an siorramachd Earraghaidheal?

Cua.—Cha 'n eil. Tha an sean fhear a' faireach a stigh air son siorramachd Inbhirnis, Mr. Baillie. Cha 'n eil Tighearn Ìle 'tighin air aghart idir air an àm so; agus tha Tighearna Mhonl (no Mhogheadh, mar their iad 'na dhùthaich féin) ri suidhe gun chomstri idir.

Each.—An ann mar so a tha? Matà, bu shuairce Tighearn Ìle; b'e féin an duin'-nasal glan, 's cha b'e 'cheannach a rinn e! Ach có tha 'strìgh air son an Òbain, Ionarnora, agus Ceannloch-Chille-Ciarain?

Cua.—Thà an sean fhear, bràthair Iarla Bhóid, agus nasal òg eile, meangan ùr do chraoibh co maiseach, a' giùlan toraidh co pailt ann an gnìomharaibh iochdmhor ri aona chraoibh ann an Albainn uile; Mr. *Stirling*, oighre òg Chéir agus Cheannmhuir, aig am bi, ma chaomhnar e, ann an ùine bhig, barrachd beairteis na th'aig aon duine òg san dùthaich—neach aig nach 'eil dad r'a iarraidh—agus neach, cia dhiùbh sheasas no nach seas iad e, a dh'innseas an fhìrinn—nach dean gealladh nach coimhlen e.

Each.—C'uin a sguileas a' Phàrlamaid?

Cua.—Tha a' Bhan-rìgh air a' cheart àm so 'gan sguileadh, mar tha thuca 's mise 'labhairt; agus tha mi cinnteach gur b-e do ghuidhe dùrachdach, agus mo ghuidhe-sa, gu'n cuirteadh a suas daoine matha do'n Pharlamaid ùir—daoine glic—daoine air a' bheil eagal Dia, agus aig nach 'eil miann a's airde na math coitchionn na dùthcha chur air aghaidh.

Each.—Mar sin. Slàn leibh!

LUNNUINN.

AN III. EARRANN.

TIGH-EIRIDINN GHREENWICH, AGUS AN DUN.

Cha 'n eil àite dlùth do Lunnuinn a's fearr is airidh air fhaicinn na *Greenwich*, baile beag tha mu astar cheithir mìle sìos o Lunnuinn, air brach na h-aibhne. Tha rathad iarum eadar an t-àite so agus Lunnuinn, aùn am bheil anabharra sluaigh air an giùlan o mhoch ga anmoch. air an cóig-mionaide-déng. 'S e nì tha 'fàgail a' bhaile bhig so co ainmeil agus co airidh air fhaicinn. an Tigh-eiridinn eireachdail a th' ann airson sheòladairean aosnbor—tigh nach 'eil a leithid eile do 'n t-seòrsa san t-saoghal uile. Is àillidh, stàdail an aitreabh mhór so, air a togail le clachan snaighte, air ohor agus gur coltach e gu mór ri Pàillion rìoghail na ri Tigh-eiridinn air son sheòladairean bochda. 'S ann air son Pàillion do bhan-rìgh 'nn Ealasaid a thogadh e air tùs; ach 's ann ri linn Uilleim agus Màiri a thogadh a' chuid a's mò dheth. 'S e 'n duine ainmeil sin, *Sir Christopher Wren* a thog an tigh ordheirc so. Tha e ochd cead trì fichead agus cóig troidhean air fad. 'S ann sa' bhliadhna 1694 a rinneadh tigh-eiridinn deth. Tha air an àm trì mìle fear saor-dhùis a' tàmh ann, agus còrr agus ochd fichead ban-altrum a' feitheamh orra san tha tinn no uireasach; agus tha dà mhìle dhéng 'ar fhichead (32,000) do sheann seòladairean air fèadh na rìoghachd a' tarruing saor-dhùis, no *pension* as. Tha costas an àite agus na tha air a phàigheadh do 'n 32,000 sin air a chruinneachadh o chis tha air a thogail o gach seòladair tha mach á Breatainn. Tha h-uile seòladair a' fràigheadh sèa sgillean sa' mhìos as a thuarasdal, agus tha so a' togail suim co mór 's gu bheil uile ehead an tighe air a dhìol leis. Tha uile gu léir, dlùth do cheithir mìle pearsa a' tàmh san tigh-eiridinn eireachdail so. 'S culaidh-iongatais mothuchadh dhoibh—is seann seòladairean leingeachogaidh iad uile—cuid air aon chois—cuid le aon sùil no aon làmh—cuid gun chas gun làmh. Thug iad d' ar cuimhne faicill an òrain.

“'S iomadh rudha coimheach garg
Thug an leabas as an gruaidh.”

Tha 'n t-aon seòrsa sodaich orra uile—easag fhada ghorm, ad chocte, bucuill 'nam brògan, agus tha na h-uile coltas orra bhi cridh-

eil sùndach : tha biadh 'us aodach 'us cairtealan aca co math 's a b' urrainn duine iarraidh ; agus a bharrachd air na 's urrainn iad a chaitheamh do bhiadh 's do dh-aodach, tha leth-chrun san t-seachduin aca do dh-airgiod-pòca, air son tombaca agus ghnothuichean beaga eile. Chìtear iad 'nan suidhe, buidheann an sud 's an so, a' seanachas, a' gabhail òrain, a' leughadh, agus a sràidimeachd mar thogras iad. Tha pàirc fharsuing aca air son coiseachd, agus na h-uile cothrom a b' urrainn an cridheàchan iarraidh ; ministeirean gn searmonachadh dhoibh, leabhraichean maith do gach seòrsa r' an leughadh, lighichean agus banaltruman 'gu feitheamh orra, agus cead dol a mach feadh a' bhaile mar thogras iad. Air uairibh tha connsuchadh agus tuasaidean eadar na bodaich, a' tighin thairis air na chunnaic iad, na blàran san robh iad, na loingeis air na sheòl iad, agus na ceannardan àrda bha tharpa.

Dlùth do 'n àite so tha seann long chogaidh mhòr a bha ainmeil 'na latha 's 'na linn féin, an *Dreadnought*, air acair, agus tha ise mar thigh-eiridinn aig gach seòladair a bhuineas do rìoghachd eile agus a bhios tinn no uireasach, agus tha na h-uile ni air a dheasachadh air an son a b' urrainn doibh iarraidh.

Cha 'n urrainn do neach na h-ionadaibh iochdmhor tràcaireach so fhaicinn gun sòlas agus taingealachd do Dhia a dhùisg daoine gu 'leithid do charantachd a thaisbeanadh do dh-uireasaibh nam bochd.

Suas o'n àite so tha DUN no TUR mór Lunnuinn, ris an abair iad sa' Bheurla *The Tower of London*. 'S iomadh linn a nis a chaidh seachad o'n thogadh an dìon-àit ainmeil so. Tha ballachan làidir mu, thinchìoll, agus dìg dhomhain làn uisge ; agus air bràigh nam ballachan, air gach tùr agus baideal àrd, tha gunnacha-móra ann an lìonmhorachd. Tha dusan acair fhearainn an taobh a stigh do bhallachaibh an àite so. Tha osceann mìle bliadhna bho 'n thogadh an Dùn so air tùs, ach bha rìgh an déigh rìgh a' cur ris ; tha e nis mìle, agus trì fichead troidh air chuairt. Ghabhadh e leabhar mór dad do chùinntas ceart a thoirt air an àite so. An taobh a stigh do bhallachan an dùin so tha 'n t-àite sam bi iad a' cùinneadh an òir agus an airgid, ris an can iad am *Mint*. So àite 's airidh air fhaicinn, anns a' bheil an acfhuinn a's cumhachdaiche air an t-saoghal airson òr agus airgiod a chùinneadh, agus far a' bheil iad air an àm a' deanamh buinn òir is fhiach cóig *sovereigns*, no cóig puinnnd Shasunnach. Tha na h-uile seòrsa do ghunna-mór no beag a chleachdadh riabh air fairge no tìr r' a fhaicinn san àite so, agus cha 'n eil inneal-cogaidh a tha aon rìoghachd air thalamh a' cleachdadh nach faicear an so. O bhràigh nan seòmraichean àrda tha na brataichean a ghluacadh sa' chogadh ; agus cha'n eil blàr anns an robh an t-arm Breatunnach riabh, no anns an d' fhuair iad buaidh, nach eil nì-eiginn an so a ghleidheadh mar chuimhneachan air buaidh an latha. Tha ann an aon seòmar airm-chatha air son deich mìle seòladair, deas agus réidh airson an cur gu féum ; agus ann an àit eile airm airson ceud gu leth mìle saighdear ; as nach do loisgeadh urchuir riabh. Cha 'n eil innleachd a fhuaradh a mach

airson cur as do mhac an duine (agus is lìonmhor iad) nach faicear an so. Tha gach seòrsa lùireach iarunn ach leachdadh san rìoghachd r' am faicinn ann, agus samhlaibh nan laoch 's nan each fad mhìle bliadhna bha 'gan giùlan. Tha e duilich a chreidsinn nach 'eil na h-eich 's na marcaichean beò; agus tha beachd co math air fhaotainn uapa air cleachdaidhnean nan linnibh a dh' fhalbh 's ged a robh sinn beò san am.

Tha r'a fhaicinn ann an seòmar san àite so an coron rìoghail fo 'n do chrùnadh uile rìghrean Bhreatunn fad ochd ceud deug bliadhna. Tha an coron so do dh-òr air 'oibreachadh gu h-àillidh, le anabharra do chlachan luachmhor. Tha an ann t-slat rìoghail òir, mar an ceudna a chuireadh an làmh nan rìghrean 'nuair a chrùnadh iad; tha i so costail, fiach mòr do chlachan luachmhor air an oibreachadh a stigh innte. Tha mòran do shoithichean òir an so tha aosmhor luachmhor, agus air an gleidheadh le anabharra cùraim. Tha cuid diubh air an deanamh le dreach agus eireachdas nach 'eil e comasach a chleachdadh a nis. Tha na soithichean òir an so as a' bheil an Teaghlach rìoghail air am baisteadh; agus mòran do shéudan prìseil nach urrainnear ainmeachadh fa leth. Faodaidh e seòrsa do bheachd a thoirt duinn air an luach, gu bheil aon chlach ann a tha air a meas air dheidh mìle punnd Sasunnach, (£10,000). Tha mòran do sheann leabhraichean air an gleidheadh an so—seana chòraichean, agus paipeirean prìseil, agus daoine ris a' bheil iad an earbsa air am pàigheadh airson cùram a ghabhail diubh. Tha an so an tuadh 's an ealag air na chuireadh gu bàs iomadh Ban-rìnn agus moraire, agus iomadh duine ainmeil; agus chithear an leac fhathast air am b' àbhaist dhoibh daoine a losgadh, agus an cur gu bàs na geurleanmhuinn.

Ann an aon fhacall, ghabhadh e seachduin do dhuine an t-àit iongatach so a rannsachadh no beachd ceart air bith a bhi aige air. Airson ochd-sgillean-deug chithear na bheil r'a fhaicinn ann, agus daoine glic, sìobhalta tuigseach gu gach nì a mhìneachadh gu socrach, daoine tha co modhail do 'n duine 's isle 's a bhiodh iad do'n duine sàirde san tìr.

Theid sinn air ar n-aghaidh 'na dhéigh so gu cùntas thoirt air cuid do nithibh eile ann an Lunnainn.

SEALG AN FHÉIDH.

EARRANN II.

“O! céum an t-sealgair ri mo chluais,
Le sranna ghath a's chon feadh sléibh!
'N sin deàrsaidh an òig' air mo ghruidh,
'Nuair dh'éireas toirm air sealg an fhéidh!”

A Chuaireir Rùnaich,

Chuir sibh mòran meas air sean Ailean-na-Beinne le a litir a chur a mach san àireamh fa dheireadh do'n Chuairear. 'S iomadach sgéul neònach a dh'fhaodainn a thoirt duibh mu Shealg an Fhéidh; oir

chuir mise seachad a' chuid bu mhò do m' làithean am measg chreag, agus air feadh a' cheò; agus 's ioma cunnart a ruith mi air lorg an fhéidh—air seacharan gu tric ann am monaidhnean farsuing an àm cur a's cathaidh, a' cur seachad na h-oidhche fo sgàil craige, no ann an uaimh ùdlaidh. Ma tha daoine-beaga, no sìbichean, ann, bu chòir dhòmhsa eòlas a bhliagam orra. 'S iomadh bruth a's telman uaine air na shuidh 's na chaidil mi, anna a' bheil iadsan, ma's fier, a' tàmh; ach cha'n fhaca 's cha chuala mi a h-aon dìubh riabh. Choinnich orm iomadh saighead-shith, ach cha'n fhaca mi riabh iad air an tilgeadh, agus cha mhò a dh'fhiosraich mi gu robh buaidh no fear air bith anna; ach, o'n thuit domh tighin thairis air a leithid so do sheanchas, Innsidh mi dhuibh sgeul beag mu nì àraidh a thachair orm, agus a chuir seòrsa faiteachais orm air an àm.

Tha nìs còig bliadhna-déug-ar-fhlichead o'n thachair dhòmhsa agus do dh-Iain Ruadh a' Cheire, forsair a bha aig Diùc Athull, a bhli 'mach air a' bheinn air tòir fhiadh. Thog sinn oirnn gu moch. Bha 'mhaduinn corcha duaichni. Ràinig sinn guala na beinne, far na shuidh sinn greis, gus an deach fras thròma sheanchda seachad. An sin ghabh sinn air ar n-aghaidh gu aisrith chorrach chas, far an robh dùil againn lorg nam fadh fhaicinn, agus seòrsa do bhàireil fhaotainn ciod a taobh do'n bheinn air an robh iad. Chunnaic sinn a' ghreigh ann an aigeal a' ghlinne, agus ghabh sinn sìos gu h-athaiseach. Cha 'n eil fios agam ciod a chuala no chunnaic iad, ach thà iad a mas, dìreach glan a dh-ionnsuidh a' cheart àite san robh sinn. Chaidh sinn cùl craige, as an t-sealladh. Ghabh iad gu searach, a' chuid bu mhò dhiubh, seachad oirnn; ach thainig aon damh donn, cabrach mòr, co dlùth 's gu'n do loisg sinn air. Chunnaic sinn gu robh e air a leònadh, ach cha do thuit e. Lean sinn an lorg. 'Thòisich an sheanchda, cur 'us cathadh anabharach tróm. Bha 'n fhuil r'a faicinn air nachdar an t-sneachd, agus thuig sinn air a laing gu'n robh e leònta gu tróm. Lean sinn e o àite gu h-àite. B'e deireadh an fhogharaidh e, agus tha fios againn mar tha 'n sean-fhacall ag ràch: "Mar chlach a' ruith le gleann, feasgar fann fogharaidh." Chaidh sinn air seacharan—cha robh fios c'àite 'n robh sinn—cha robh eòlas againn air stùc, no craig, no monadh, air an robh sinn a' siubhal. Cha robh féum a bhli 'strigh na b'fhaide. Am measg gharbh-chrioch 'us chreagan àrda, fhuair sinn slochd far an robh fagadh o'n ghaillinn. Chaidh sinn a stigh air mhàgaran; agus air dhuinn aran 'us càise, agus dileag bheag dhibhe bhli againn, agus deagh breacana glas anna an do shuin sinn sinn féin, chuir sinn seachad an oidhche 'nar cairtealabh fiadhaich gu ro-mhath. Thainig a' mhaduinn, ach cha do sgair an sheanchda; shéid a' ghaoth—chluinnteadh onfha tróm agus gailblinn air a' bheinn. Cha robh suim againn a nìs do'n fhiadh leònte, ach bha sinn fo iomaguinn ciod a dheanamaid. Bha fios againn gu robh a' ghaoth as an airde-tuath. Thionndaidh sinn ar cùlaobh ris an stoirm, agus ghabh sinn air ar n-aghart, a' téarnadh gu faicilleach. Cha robh greim r'a itheadh, no deur dhibhe r'a òl, sa' mhàileid; ach choisich sinn mar a b'fhéarr a b'urrainn duinn, agus gun fhios gu ro-mhath c'ait an robh sinn a' dol. Mu thuiteam na h-oidhche, chunnaic sinn gleann ùdlaidh domhain,

seòrsa do choir e creagach, romhainn. Theirinn sin sìos; agus, mar bha sinn ag amharc a mach air son fasgaidh an meurg nan creag, mhothaich sinn bothain-àiridh agus cròithean chaorach air lèanaig thig chòmhnard taobh aibhne! Cha robh dùil no dóchas againn gu robh duine no créutair beò san àite. Ghabh sinn a dh-ionnsaidh an aoibh sheasgair coltas. Dh'fhosguit an doras gun bhuille bhualadh, agus sheas seana bhoirionnach dusichni gruamach air an stairnich. “Gabhaibh a stigh,” ars' ise; “bha dùil againn ribh—bha fios againn gu'n robh sibh air a' bheinn—'s e ur beatha—tha ur biadh 's ur leaba deas.” Agus mar thubhairt, bhà! Bha bòrd mu choinneamh a' ghealbhain, agus anart glan—aran cruaidh coirce agus mulchag chàis' air a' bhòrd—agus, mar dh'fhiosraich sinn 'na dhéigh sin, poit air ghoil, anns an robh eanarich do shithionn co math 's a chuireadh riabh ann am meadar! Cha b'urrainn domh me shùil a thionndadh o bhi 'g amharc air aodann preasach na caillich—a h-eugsamhuil cha 'n fhaca mi riabh:—aodann fada glas; falt fada, seang, tana, sìos mu 'gnaillibh; stìlean beaga glas, air an leth-fhalach ann am frògan dorcha, le mailthean mòra dubha. Cha 'n fhaca mi aodann riabh anns an robh barrachd do choltas seòltachd, agus foille, agus droch-bheairt. Bha céum crùbaich innte. Bha seòrsa do chrònan òrain 'na beul mar bha i 'taomadh a mach na h-eanarich ann an dà chuman bhòidheach leth-chluasach a chuir i mu choinneamh gach aon againn. Thainig sgàth oirnn le chéile; agus ged a bha sinn sgith, claidhte, aerach, 's gann gum b'urrainn duinn ithe. O'n ghabhainn aice, cha robh mailhion no léine; agus làn co fhada, righin, chaol, cha 'n fhaca mi riabh. Bha faeall agus carmt aice, air uairibh, nach b'urrainn daian a thiginn. “Itibh,” ars' ise, “'s e ur beatha.” Thig i connadh air an teine, agus an sin sheas i suas ma'r coinneamh—seang chaol chruaidh 'na làimh, air an robh trì snaimean. “Thug mise,” ars' ise, “fasgladh an nochd do ghaillian na beinne. Agamsa tha cumhachd thar na sìontaibh; 's an t-seing chaol chruaidh so tha a' bhuaidh. Ma dh'fhuasglas mi an snaim, séididh fathan a réir miann an t-sealgair; ma dh'fhuasglas mi 'n ath snaim, séididh gaolh ard agus gaillionn; ach ma dh'fhuasglas mi an treas snaim, séididh stoirm nach seas duine no beò-chréutair. Thig an doimhne an sin a nua ro' choir 's ro' ghleann—craobh no crann eile chomas seasmh. Thig an tuil gu ruadh, dorch, air bàinidh, o gach sgairnich; agus an gairdean seargte sin, stiùraidh e an tuil 's a' ghaolh. 'S i mo chathair bionnein a' chreachainn àird; 's e mo ghille-freasdail torunn nan spéur. Dh'fhiosraich sibhse an diugh mo cumhachd—'nuair a shéid a' gbaoth, 's a thainig an sneachda 'na chuairt engalaich ma'r timchioll. Agus nach léur dhuibh gu robh dùil againn ribh? Cha d'thug sibhse sithionn leibh; ach ma's miann leibh coinneachadh, thig sibh fhathast le fiadh cabarach, no agh seang o bhràigh Athall, air a' mheadhon-oidhche. Thigibh a nua o Charn-na-fala; cha dean taibhse 'n Phrisealach cron oirbh, agus fios aige c'àite 'bheil sibh a' dol. Ma ni sibh dearmad air so,” ars' ise, 's i 'togail a gairdein fada seargte suas o ceann a cinn, “thig taibist oirbh—glacaidh an tuil sibh san abhuinn, na bàsaichidh sibh ann an cuithe sneachda—togaidh am fithich ur

luinneag bhàis, agus bidh 'ur feòil 'na lòn aig an fhèin!" Air dhi so a ràdh, thionndaidh i air a sàil, agus chaidh i a mach.

"Nì-math eadar mi's tu!" arsa mise a'm chridhe féin, oir bha eagal orm labhairt. Thainig namh-chrith agus namhuan orm, agus crith air m' fheòil. Chuir Iain Ruadh a' Choire a bheul ri m' chluais, agus, ann an cagar ìosal, thuirt e, "'S i so buitseach Beinne-ghlò!" Chaidh sinn a laidhe—chaidil sin gu tróm—dhùisg agus dh'éirich sinn; ach sealladh eile do'n t-seana mhnai cha 'n fhaca sinn tuillidh. Ach chuala sinn có i—boirionnach bochd a bha as a beachd, agus tha a' caitheamh móran d'a h-ùine o àiridh gu h-àiridh, agus aig an robh, gun teagamh air bith, anabharra fiosrachaidh agus eòlais mu dhéibhinn gach nì bha 'dol air aghart san tìr.

'S ann dlù do'n cheart àite so bha duine 'bha ainmeil 'na latha féin a' tàmh, d' am b' ainm Iain Mór. Bha baile beag fearainn aige air mhàl o'n Mhorair MacAoidh. Cha robh cead aige, 's cha mhò a dh'iarr e cead, féidh a mharbhadh. Ach coma có dhiùbh; chuir e seachad a' chuid bu mhó d'a aimsir a' sealg; agus cha robh latha sa' bhliadhna air am b'urrainnear sithionn ithe, nach robh slinnean no sliaaid mhath ann an tigh Iain Mhóir.

Chaidh am Morair MacAoidh, d'am b'ainm Dòmhnall, a choimhead Iain Mhóir, a dh'fheuchainn am b'urrain da thoirt air sgur do shealg. Dh'fhàg e a ghillean cùl na beinne, 's thainig e gu tigh Iain gun duine leis. Bha Iain Mór 'na sheasamh san dorus; chunnaic e am Moraire 'tighin, agus chaidh e 'na chòmhdhail. "An toir thu dhomh mo lòn-maidne?" arsa 'm Moraire. "'S mise nì sin gu toileach," ars' Iain. "Ceud mìle fàilt air m' uachdaran àrd! Thig a stigh, a Dhòmhnall," ars' Iain Mór, oir b'e so ainm a' Mhoraire, agus urram na b'airde cho tugadh Iain dà; "thig a stigh, a Dhòmhnall. Sin agad furr; dean suidhe, agus gheibh thu r'a ithe na chosd dhòmhsa beagan saothreach a thoirt dachaidh." Dh'fhoisguil Iain ciste bha taobh an teine, agus thug e mach tubhailte ghlan do dh-anart caol. Chuir e so air bòrd daraich a chuir e 'mach am meadhon an t-seòmair, agus sgaoil e anart eile air glùn an duin'-uasail. Ghluais e 'n teine, Thug e mach gealag bhòidheach bhradain a bha deas air son na griosach. Cha b'fhada bha 'n t-iasg 'ga uidheamachadh; agus an sin thug e mach slinneag do shithionn co eireachdail 's a chunnaic am Moraire riabh; agus chàirich e so air a' bhòrd, le aran, 'us Ìm, 'us càise, m'a choinneamh. "'Bheil egian idir agad, Iain Mhóir, no salunn?" arsa 'm Moraire. "'S maith na sgionan na corragan 's na fiacnan," ars' Iain; "'s a thaobh salunn, cha d'ionndrain mi riabh e le sithinn. Tha sithionn mar Ìm àiridh, 's mìlse i gun salunn." Thug e 'n sin a mach searrag an robh deur do'n fhìor Thòiseach, agus cha 'n fhóghnadh leis gus na ghabh am Morair aon agaile chridheil deth.

Thòisich am Moraire 'n sin ri labhairt ri Iain Mór. "'S math leam," ars' ean, "Iain Mhóir, ged tha thu a' marbhadh fhiadh nach buin duit féin, nach 'eil thu 'ga chleith; oir thug thu dhomh bradan o m' linne féin, agus sithionn o m' bheinn. A nis, Iain, éisd rium. Bheir mi dhuit cead fiadh a mharbhadh air Fionna Bheinn, an dràsd 's a rithist, ma gheallas tu nach bean thu do dhamh, no eilid, no agh,

ann an àit eile air m' fhearann. 'S éiginn duit togail do'n mhòirle so."

"A Dhòmhnuille," ars' Iain Mór, "an cual' thu riabh—'Maid' á coille—fiadh á doire—iasg á linne—trì seòrsa mèirle as nach ruig neach beò nàire 'ghabhail gu bràth.' A nis, mórán taing dhuit, a Dhòmhnuille, gu'n do chuir thu do dh-onoir orm do lòn-maidne 'ghabhail a'm bhothan bochd. 'S e do bheatha uair air bith a thig thu 'n rathad. Ach a thaobh do thairgse air 'fiadh an dràid 's a rithist air Fionna Bheinn,' na cluinneam facall tuille mu 'dhéibhinn. Thoir còir na beinne sin do dh-aon fhear eile 'thogras tu; ach cia air bith àite, air monadh no srath, ann an gleann no air beinn, air feadh na dùthcha, anns am bi na féidh a's fèarr culaidh a' taghall, 's an àite sin gheibhear Iain Mór."

Thuig am Moraire nach robh math dha 'bhi 'labhairt, agus dhealaich e ris.

Slàn leibh, a Chuairsteir rùnaich. 'S mise ur seana charaid,
AILEAN-NA-BEINNE.

AM BRUADAR.

Bha 'n oidche mu dheircadh do'n bhliadhna a' grad ruith seachad, —dh' fhas na gaothan ànradhach gu h-ealamh ciùin, bha 'n talamh air a shoillsenchadh le gathaibh òr-bhuidh' na gealaich, a bha 'dealrachadh mar gu'm b'ann le-h-ùr-ghàirdeachas, agus bha na rionnagan drilinnach, mar sheudaibh boillsgeach, a' breacadh na h-iarmailt! Le tròm-bhuillibh tiabhaidh, bhuaileadh aon uair deug air uairdeadair mór na sean eaglais! Aig a' mhionuaid sin, dhlùthaich seann duine ri uinneig bhig a bha ann an aon do sheomraichibh tighe snarach, anns an robh e rè iomadh bliadhna, a' gabhail còmhnuidh 'na aonar! Sheall e mach air an uinneig, agus thog e a shùilean troma, an toiseach suas ris na speuraidh, agus a ris, sheall e sìos air an talamh, agus ghuidh e nach faiceadh a shùilean aon chuid na speuran no an talamh, tuilleadh ni's mò! Bu truagh agus dòruinneach da rìreadh an seann duine sin,—seadh, truagh gun choimeas, agus dòruinneach thar tomhas! Chunnaic e 'uaigh fein air a cladhach ri' thaobh, agus a' fosgladh a beòil gu farsuing chum a shlugadh suas! Air leis gu'n cual e guth, ag ràdh ris, "Seall, O! a dhuine pheacaich, air do leabaidh fhuar, oillteil, agus dhorcha—faic an seòmar cumhann a dh' òrduicheadh do gach uile bheò!"—Cha b'urrainn da cur suas leis an t-sealladh ni b' fhaide,—dh' fhalbh e o'n uinneig,—dhùin e a shùilean, agus rannsaich e a chridhe fein! Chunnaic e nach d' thug an saoghal fada a fhuair e, toradh sam bith uaith, ach peacannan, euceartan, agus truaighean gun àireamh! Chunnaic e a chorp dìblidh fein a' turamanaich air bruaich an léir-sgrìos,—anam air a thruaillleadh le plàigh a' pheacaidh,—a chridhe làn searbhadais agus aingidheachd, agus a shean nois air a claidh gu h-iomlan le h-agartas coguis! Ghrad smuainich e air laithibh sòlasach 'òige fein, a theich air falbh mar neulaibh a chaidh as an t-sealladh!

Chuimhnich e air gach deagh eisimpleir a chuir a phàranta gràdhach roimh a shùilibh, agus mar a thug iad oidhearp air a chur air an t-slighe cheart, agus an droch shlighe a sheachmadh. Dh'innis iad dha gu robh dà shlighe ann; aon diubh a' dol chum na làimhe deise, agus a' treòrachadh an luchd-turuis gu tìr na subhailc agus na slàinte; agus an t-aon eile chum na làimhe clì, gu tìr na dubhailc agus na dòruinn, tìr a ta làn do nathraichibh nimhneach, agus do phlàighibh millteach, far am bheil gul agus giosgan fhiacal gu sìorruidh!

Mo thruasighe! chunnaic an seann duine truagh so gu'n d'rinn e roghainn do shlighe an Uile.—Bha na nathraichean 'gan toinneamh féin mu'n cusirt da, agus bha an nimh marbhtach aca, a cheana, 'gluasad 'na chuislibh! Le h-àmbghar, le cràdh, agus le h-éudochas, nach comas do bhriathraibh a chur an céill, thog e a làmhnan seargta suas ri nèamh,—phaisg e gu teann iad, agus ghlaodh e gu h-àrd, “O! Athair, thoir air ais domh m'òige,—thoir air ais domh na bliadhnan a dh'fhalbh, chum gu dean mi roghainn do rathad aimhleathan na Subhailc.”—Ach bha e 'glaodhaich gu diomhain, oir cha chual 'Athair e,—dh'fhalbh làithean 'oige, agus air an ais cha bu chomas an tabhairt! Bha fios aige air so, agus ghuil e,—seadh, ghuil an seann duine àmhgharach gu frasach; ach cha tug a dhéuran lasachadh sam bith dha! Sheall e mach an dara h-uair, agus chunnaic e boillsgean solais a' erith-ghluasad air na raointibh, agus air an smàladh as mu dheireadh anns na h-aitibh-adhlaic; agus thubhairt e, “Och! cia coimhuil ris na solusaibh lùineach so, bha làithean amaideach m'òige-sa.” Sheall e mach a rìs, agus chunnaic e reult a' tniteam as na spéuraibh chum na talmhainn, far an d'fhàs i gu h-ealamh 'na meall dorch agus eagallach; agus thubhairt e, “Is mise fein an reult so,”—agus ghrad dh'fhosgail na lotan gràineil sin 'na chòm, a rinneadh leis na nathraichibh-nimhe a bha 'ga theannachadh mu'n cusirt!

'Nàmh dha a bhi 'g amharo a mach air an t-saoghal aingidh, bha sàmhladh an déigh sàmhlaidh, mill theine, lasraichean eagallach, agus créutairean òillteil do gach gnè, a' dol seachad fa chomhair! An uair a bha e mar so a' beachdachadh air gach nì a bha toirt barrachd air a chéile le'n uamhas agus goirisinn, thug uaireadair mòr na h-eaglais eaisimeachd dha, gu'n robh a bhliadhna air a crìochnachadh, agus bliadhna' eile air tòiseachadh!—Bha meadhan na h-òidheche air teachd! Smuainich e air gach cothrom a chaill e,—air gach rabhadh a chuir e suarach, agus air gach deadh eisimpleir air an d'rinn e riamh tàir agus magadh! Chuimhnich e air càirdibh 'oige féin,—air sonas gach aon diubh fa leth oir bha iad ionraic, subhailceach, agus naomh. Thug a fa'near mar a bha cuid diubh 'nan luchd-teagnaisg arramach,—cuid 'nan aithrichibh tbeaghlaiche beannuichte—cuid eile 'nan solusaibh do'n t-saoghal, agus gu'm b'e sonas an cuibhrionn ann an àm agus ann an sìorruidheachd!—Ghlaodh e mach, “Och! nam bithinn-sa glic, dh'fheudainn a bhi an nochd co sona riù-san! Dh'fheudainn a bhi gun

chàram gun eagal, gun sùilean deurach, agus gun chridhe àmhgharach, a' faicinn na bliadhn'-ùir a' teachd, agus na seana bhlindhna air a co'-chor ri linnibh na sìorruidheachd! Och! is duine truagh mi! O Athair agus a mhàthair ghràdhaich, cia sona, sona a bhiodh mo chor-sa air an oidhche so, nam bitinn riamh ùmhal do gach comhairle a thug sibhse orm! Cia liòn beannachd, a phàranta mo ghràidh, a ghuidh sibh air an Ti Naomh a bhuileachadh orm, cia minic a chomharaich sibh a mach dhomh an t-slighe air am bu chòir domh imeachd? ach cha' mise gach nì a ghnàthaichheadh dhom mo leas sìorruidh ann an suarrachas, agus ghabh mi mo chomhairle, agus mo shlighe aingidh fein."

Cha b' urrainn da amharc a mach nì b' fhaide! Chòmhdaich e a ghnùis phreasagach le 'làmhaidh, agus air do na deuraibh a bhi 'sruthadh 'nan tuiltibh o a shàilibh, thuit e sìos gu luath air a ghlùinibh agus le guth fann, bristo, mall, ghuidh e, ag ràdh, "O! a làithean m' òige, thigibh air ais,—thigibh, thigibh am' ionnsuidh-sa a ris."—Cha do ghuidh e, gu diomhain,—thàinig làithem 'òige air an ais, oir cha deachaidh iad fathast seachad! Dhùisg e—lean e as a leabaidh,—bha solus na gealaiche soilleir 'na sheòmar, agus mhothuich e le gairdeachas gu'n b'iad a pheacan, agus bruar-dar eagallach a chunnaic e!—Bha e fathast 'na òganach, agus cha robh e sean ann an aingidheachd.—Le deuraibh an aithreachais, chaidh e air a ghlùinibh gu grad ri taobh a leapach, agus thug e buidheachas do Dhia a chionn a leithid do shealladh a thoirt da air a pheacannaibh fein, agus a chionn gu'n do chomharraich e mach dha, eadhon ann am bruadar, namhas na crìche sin, chum an treòraicheadh a ghlòsas aingidh e, mur deanadh e aithreachas! Ach trid gràis Dé, rinn e aithreachas, agus rinn an déigh na h-òidhche sin, bha e 'na dhuine nàdh, "*aig an robh tlachd ann an lagh an Tighearn, agus a bha 'smuaineachadh air a lagh-san a là agus a dh' oidhche.*"

Fhir-leúghaidh a Chnairteir! Có do'n dà shlighe a dh' ainmicheadh, air am bheil thusa a' triall? Ma's ann air slighe na làimhe deise, i mich romhad le beannachd do Chnaitheir,—“na bi fo eagal, agus na biodh faicheas ort; oir tha'n Tighearna do Dhia leat, agus maille rint, anns gach ionad d'an téid thu.”—Ach, feudaich e tachairt gu bheil thu a' triall air slighe na laimhe clì;—ma tha, O! stad gu h-eòlach—gabh rabhadh—dean aithreachas,—pill an nair a ta sin a'd chomas,—oir, tha 'n t-slighe leathan sin a' treòrachadh sìos chum sgrios sìorruidh! Guidh air an Tighearna, nach éirich namhasan a' bhruadair eagallaich so ann am breith-eanas a'd aghaidh!—Mo thruaighe thusa, ma thig an t-àm anns am glaoth thu, le h-àmhghar an eu-dòchais, “Thigibh air ais, O! a làithean sòlasach m' òige!”—Eu-cosmhail ris an t-seann duine anns a' bhruadar, nithear fochaid ort le fuaim thiamhaidh do chaidh agus do ghearam fein, oir a chaidh nan cian, cha tig làithem aoibhneach t' òige air an ais dhuit a ris!

SGIATHANACH.

SGEUL AIR LOCH NAN LEANNAN AN ÉIRINN.

Tha 'n Loch-uisge aillidh so a' dealachadh o chéile an tìr a bhuineadh o chionn fhada do dh-O'Ruairc mór na làimh-ciotaich agus MacDhiarmaid àrd a' chinn duibh. B'iad sin ainmean nam fàithean arda cumhachdach d' am buineadh an dùthaich air gach taobh do Loch-nan-Leannan ann an eilean glas na h-Eirionn. Fad iomadach lion bha naimhdeas, gabhlas agus mì-run eadar an dà chinneadh so—dh' fhuathaich iad a chéile le anabharra gràin, agus ghabh iad na h-uile cothrom a b' urrainn iad air gach olc a bha 'nan comas a dheanamh, an dara h-aon air an aon eile. Cha robh cothrom a b' urrainn doibh a ghabhail air àr agus sgrìos, agus losgadh agus fòirneart an agaidh a chéile nach do ghabh iad. Thainig an droch spiorad so 'nuas mar dhìlib d' an sliochd—dheoghail iad e mar gum b' ann á cìochar am màthar—cha b' urrainn do Chloinn O'Ruairc tachairt air Cloinn Diarmaid air féill no aig cìll, nach biodh tuasaid 'us caonnag 'us cogadh 'us bàs.

Bha aig O'Ruairc mór na làimh ciotaich, mac, agus cha robh leanabh eile aige ach è—Connar donn nam mìle buaidh—fàth òg, eireachdail, dreachmhor, lùghor làidir. Cha robh eadar dà cheann na h-Éirionn uile gu léir a choimeas. Thogadh esan o 'òige le fuath an aghaidh Chloinn Diarmaid; ach ged a dh' aithaire e orra mar naimhdean-nàdurra a thighe agus a theaghlach, gidheadh bha e ao-comasach air brath a ghabhail orra, no gnìomh an-ìochdinnhor dorcha, foilleil fuilteach, a dheanamh 'nan aghaidh. Bha cridhe co blàth 'sa bhuail riabh ann an còm, aig Connar òg nam mìle buaidh—cha robh sùil an clàr aodainn bu chaoimhneala—chailleadh e 'fhuil a dhion an fhéumaich—agus foill cha deanadh e air MacDhiarmaid àrd a' chinn duibh, nàmhaid a theaghlach.

Bha Connar anabharrach togarrach air sealg. Bha am madadh-alluidh san àm sin lionmhor ann an Éirinn, 's bha 'n torc fiadhaich 's gach doire 's gach beinn. Bha a' chuid sin do dh-Éirinn fo choille, agus làn do dh-fhéidh chabarach mhòra.—Bha Connar 'na shealgair ainmeil—ann an tìr na h-Éirionn cha robh gadhair a's mìolchoin co ainmeil 's a bha 'n tigh 'athar. Bu chleachdadh leis dol a mach 'na aghar le 'dhà chu-sheilg air lorg an fhéidh. Latha do na làithean mar bha a mìolchoin ri sealg, lean e damh cabarach mòr o dhoire gu doire—o choire gu coire, gus an robh e air fonn agus fearann Chloinn Diarmaid. Bha abhuinn mhór dhomhain agus leathan, eadar fearann agus tìr an dà theaghlach chumhachdach so. A mach air an t-snàmh ghabh am fiadh, na gadhair a' donnalaich 'na dhéigh; agus gu luath Connar donn air an t-snàmh mar an ceudna. Cha do ghabh Connar suim do 'n chunnart a bha nis dlùth, leis cho dian thogarrach 's a bha e air lorg an fhéidh. Mar astar beag do thigh MhicDhiarmaid a' chinn duibh, sheas am fiadh, na gadhair an sàs, agus an tiota beag thuit e fo shleagh gheur Chonnair dhuinn.

Bha moit air, an damh cabarach a mharbhadh mar gum b' ann aig dorus tigh a nàmhaid—thill e dhachaidh, agus thòisich e nis,

ri smuainteachadh air a' ghnìomh chunnartach a rinn e—tigbin leis féin air fonn agus fearann MhicDhiarmaid, agus an tàmailt a chuir e air le fiadh a mharbhadh aig dorus a chaisteil.—Bha 'n t-anmoch a' ciaradh—chaidh a' ghrian fodha: 's mar bha e a' gabhail air aghart chunnaic e cruth aotrom geal, mar charragli faoin do cheò, co geal ri cobhar na h-aibhne, ag imeachd gu h-athaiseach ri taobh an loch-uisge.—Ged bu neach Connar donn nach d' fhiosraich eaghl riamh, gidheadh cha robh fios aige gu ro-mhath ciod a bh' ann. Chual e iomadach sgéul mu spioradan, mu thaibhsean agus nithe do'n t-seòrsa sin, ach cha b' urrainn da a chreidsinn gum bu taibhs a bha 'n so, no nì mì-nàdurra sam bith—ach coma có dhiùbh rinn e ùrnuigh aithghearr 'na inntinn féin, agus thòisich e air togail beagan suas o thaobh an loch, agus fuireach mar so air ais tiota beag o'n chruth cheòthar, aotrom, spioradail, a bha 'g imeachd roimhe. Chunnaic na gadhair an sealladh agus ghrad thug iad as. Chuala Connar seòrsa do agriach leis na thnig e gum b' òigh a bh' ann. Ruith e co luath 's a b' urrainn e 's chuir e casg air na gadhair. Có bha 'n so ach àilleag na h-Éirionn, Norah an leadain òir, nighean MhicDhiarmaid mhóir. Bha diombadh àrd 'na sùil—thionndaidh i, agus le tàir naibhreach 'na sealladh, thuirt i. “'Ne gaisge Chloinn O'Ruire” arise, “òigh aonarach a shealg le gadhair? Ard fhilath òig tha 'nad sheasamh air fonn Chloinn Diarmaid; cha 'n eil agam ach aon fhead a dheanamh!—Stad i—oir bha i nis ag amharc air an aon aodan agus air an aona chruth a b' eireachdala, bu phrionnsala 's bu ghaisgeala air na bheachdaich a sùil riabh—chunnaic i m' a coinneamh fear nach do bheachdaich i riabh roimhe air a choimeas.—Sheas Connar donn nam mìle buaidh—bha 'chòmhach-cinn le it an fhilrein san dara làimh, agus sleagh fhada chaol na seilg san làimh eile.—Focall cha do labhair e—“'Ne so” ars' ise 'na h-inntinn féin 's i 'g amharc gu todach air an làr “'ne so Connar, esan an gaisgeach air an cuala mi 'co liutha sgeul—nàmbaid mo theaghlaich, culaidh-engail Chloinn Diarmaid?” Chual' i gu tric mu 'dhéibhinn, chunnaic i e roimhe so ach gus a nis cha robh i dlùth dha, nì mò an cual' i a ghuth.—Mar so thachair e mar an cendna do Chionnar—chual' e gu tric mu Norah, an àilleag thlàth—chunnaic e air uniribh i a' seasamh eadar e 's fàire air cnoc àrd—chunnaic e i astar fad air falbh a' sealg an fhéidh, agus a mach air an loch-uisge sa' churraich fhaoim air feasgar samhraidh, mar eala bhàn aonarach—agus bha i aonarach, piuthar cha robh aice, 's b' e a sòlas a bhi siubhal ro' choille 'na h-aonar ag éisdeachd ri coireal nan ian, no taobh an uisg a' beachdachadh air cluich' an éisg as déigh cuileig an anmoich. Chunnaic esan Norah, ach cha robh e riabh dlùth dhi—chunnaic e i, agus smachdaich sin féin agus lughdaich e 'fhuath air Cloinn Diarmaid—oir cha b' urrainn da smuainteachadh air MacDhiarmaid a' chinn duibh, gun chuimhneachadh 'na chridhe gum b' è athair Nóraih. Bha iad le chéile òg ard-inntinneach, blàth-chridheach—am measg airde nam beannta gorma, feadh ohraobhan 'us choille dhòrcha na h-Éirionn—ri bruachan nan allt croma tormanach, dheoghail iad o'n òige

an t-aon ghaol air dànachd agus air ceòl agus àilleachd na h-Éirionn. 'S minic a chuir cleachdaidhean na dùthcha mulad orra—'s minic, le osna thróm a thuir iad far nach cùlas iad, “Nach truagh gum biodh naimhdeas sìorruidh eadar teaghlach O'Ruire agus teaghlach Chloinn-Diarmaid!” Sheas iad a' seachas—phill ise leis, agus cha do dhealaich iad gus an robh reulta ruiteach na h-oidiche a' dealradh os an ceann, agus a' ghealach a' tilgeadh am faileis air uisgeachan an lochain chiùin.—Dhealaich iad, ach cha b' ann gus na gheall iad a chéile 'choinneachadh a ris.—Choinnich iad uair a's uair—agus bhòidich agus gheall, beatha no bàs, nach cuireadh an snoghal eatorra.—Charobha chridhe so innsadh do MhacDhiarmaid, no idir do dh-O'Ruire 'mar a bhà. Cha robh ann am MacDhiarmaid ach aintighearna borb, dorch, cruaidh-chridheach, eadhon do Nórah, an àilleag chaomh.—'S minic a mhallaich e 'na làthair an tubaist thruagh a thainig air, nach bu mhac a bh' innte 'n àite nigbin—mac a sheasadh onoir a theaghlach, 'na cheann-cinne d' a dhaoine, agus a chuireadh an cuth an aghaidh a naimhdean. Nuair a labhradh e mu Chonnar donn, oighre O'Ruire, lasadh fearg 'ns cuthach 'na ghruidh nach robh mac aige féin a b' urrainn strìgh ris. Cha do thaisbean e air àm sam bith mòran bàigh do Nórah. Bha ise dìleasdànach gràdhach, ach 's éiginn aideachadh gu'n robh barrachd eagnail aice ro' a h-athair na bha aice do ghaol leanabail d'a thaobh. Bha uamhas air a h-anam gu'n cluinnadh e an t-eòlas agus an gaol a bhà eadar i féin agus Connar òg—ach gu truagh, so nì nach b' urrainnear a chleith na b' fhaide. Bha eilean beag am meadhan an loch-uisge, eilean àillidh, anns an robh làraichean briste sean eaglais, cill agus cladh, anns an robh gach aon a chaochail air gach taobh do 'n loch air an tiodhlacadh. San eilean so bha sean craobhan àrda mòra; bha ann craobhan iuthair agus dararich a bha ceudan bliadhna dh' aois, cuid diubh air an cur, do réir beul-aithris na dùthcha, le làmhnan Phàdraig féin. Air oidhche àraidh thachair do dh-aon do Chloinn Diarmaid a bhi mach air faire, agus chunnaic e cùrrach beag a' tighin a mach e thir O'Ruire a dh' ionnsuidh an eilein, aon duine innte, it ard an fhùrein 'na cheann; agus san àm chendna mhothaich e òigh fo chleòca bha air fhilleadh m' a timchioll, chum a cleith, a' falbh e thir agus o chladach Chloinn Diarmaid, agus an dà eithear bheag a' deanamh air son an aon àite, gu Eilean na Cille! Luidh e gu samhach san raineach gus am fac' e an dithis a' dol air tìr, a' fàilteachadh a chéile; agus le 'ohridhe socruichte air deais agus air gamhlas, ghrad ruith e gu caisteal MhicDhiarmaid agus dh' innis mar a bhà—“Seadh” ars' ean “tha aon mhac O'Ruire, Connar donn, ann an Eilean na Cille, agus 's e nis an t-àm gu cur as da—Chunnaic mi e, agus chunnaic mi òigh o'n taobh so 'ga choinneachadh—tharraing iad an dà chùrrach gu tìr, agus làmh air làmh dh' fhalbh iad le chéile air feadh nan craobh.” “Oigh o'n taobh so!” arsa MacDhiarmaid. Léann an seana churaidh e 'leabaidh—ghrad chuir e 'adach 's a lùireach air—thug e nuas a shleagh—bhunail e a sgiath, agus ann an prìobhadh na cùl bha dusan ceatharnach, làidir, dàna, caranta r'a ghealltainn!

Mar ehadh e seachad air uinneag an t-seòmair am b' àbhaist do Nórah cadal, thainig a' cheud amharas tarsuinn air 'anam—"Oigh o 'n taobh so!" Dh' amhairc e air an uinneig—bha i fosgailte—ghlaodh e, ach cha do fhreagair Nórah! Phill e air ais, rannuich e gach àite—ghlaodh e o àite gu àite, "Norah!" ach chad' thainig freagairt-ach guth fann Mhietalla ag ràdh—Norah! Thainig ceatharnach a nuas o'n tràigh ag ràdh, "chunnaic sinn a' bhean-uasal òg ag imeachd gu taobh an lochain o chionn uair a dh-ùine, ach o'n a bha fios againn gum b' e so bu chleachdadh dhi gach feasgar, cha do gabh sinn omhail air bith, oir's àbhaist di mu 'n àm so a' chur-rach bheag uaine iomram gu Eilean na Cille 'na h-aonar, agus uime sin, cha do chuir e iongatas oirnn an nochd." Chunnaic agus thuing MacDhiarmaid mar a bhà—chriothnaich e le feirg—"A mach!—a mach gach bàta!" ars' esan, "grad leumaidh a stigh, air sgàth m' onoir agus m' ainm, tàirngibh agus ruigibh Eilean na Cille, agus thugadh dhòmhsa ceann Chonnair dhuinn, oighre òg O'Ruire!"

'S beag a bha fios aig Connar donn agus aig Nórah, àilleag an fhuilt òir, na bha nis a' dol air aghaidh. Bha iad 'nan snidhe taobh ni taobh air bun seana chraoibh dharaich ceann na sean Eaglais, 's a' ghealach ghlas a' snàmh gu ciùin sàmhach os an ceann. Chuala Nórah fuaim!—sheas i—"se fuaim ràmh," ars' ise "tha ann." "Na biodh eagal ort" ars' esan, "cha 'n eil ann ach oiteag fhann na h-oidhe am measg dhuilleach nan craobh, agus luasgadh fann nan tonna beaga 'm measg dòirneagan na tràighe." Shuidh i a rithist ri taobh Chonnair, agus tharruing e i na bu dlùithe r'a thaobh—ach an tiota beag chualas fuaim nan eithear, an torman a rinn an deuin a' ruith suas air an tràigh! Chualas a nis tailmrich chas agus slogan Chloinn Diarmaid!—Dh' éirich Connar donn—"Teich, a Nórah" ars' esan, "O! 'chaisle mo ebridhe, teich!—fàg mi—mo chuid do 'n t-saoghal mhór, seachain thusa 'n iorghuill agus fàg Connar." "Mo Chonnar, mo Chonnar! cha 'n fhaig do Norah thusa gu dilinn!" agus le so, thuit i air 'uehd. Cha robh do dh-arm aig Connar ach sleagh seilge. Thog e se 'na làimh dheis, ach crochte air a làimh chli bha Norah! Leum e 'mach 's thug e'n tràigh air, a 'giùlan a leannan leis—ach bha Cloinn Diarmaid dlùth—an sean aintighearna borb e féin, air an ceann, le 'thuadh-chogaidh 'na làimh, agus cuthach agus mallachadh 'na bheul Sheas Connar: "O! eaombain m' athair" arsa Norah. Cha d'rinn Connar ach an tuadh-chogaidh a spionadh uaithe agus a tilgeadh a mach air an loch—Rion e slighe dha fein—thog e slogan O'Ruire—thuit Clann Diarmaid thall 's a bhos—an am prìbe na sùl bha Norah aige sa' churaich—ach mo thruaighe! bha i tioram air a' ghainmheich agus Clann Diarmaid aig a shail! Phill e riutha—bhual e iad le 'shleagh, bhual e cuid diubh gu bàs—chuir e a dhruim ri toiseach na cùraich—dh' fhalbh i—léum e 'stigh-thog e slogan O'Ruire! bha na ràimh chaola 'mach—Leum MacDhiarmaid mòr a 'chinn daibh as a dhéigh gu 'mheadhon, ach bha làmh an t-seann mheich leòinte leis a' bhùille fhuaire, agus cha robh 'ehridhe aig a h-aon d' a cheatharnaich tighin dlùth air currach

Chonnair, agus bha 'n eitbear féin taobh eile 'n eilein. Ach mo thruaighe Connar donn agus Nórah, àilleag a' gbràidh! Bha craobh mhór dbaraich dìreach os ceann an àite 'n robh bàta beag Chonnair, aon do gheugan na craoibhe sìnte mach fada os ceann an uisge. Chaidh ceatharnach do Chlainn Diarmaid a suas sa' chraoibh gun fhios do Chonnar agus clath mhór aige 'ga giùlan. Bha e nis dìreach osceann an eithear bhig anns an robh Connar agus Nórah. "Strìoc, a Chonnair" ars 'esan "air neo tha so air do cheann!" "Leig as a' chlach" arsa MacDhiarmed mór a' chinn duibh, "air neo crochar thusa ris a' cheart chraoibh air a' bheil thu nis a'd shuidhe!" "An saoil sibh gum marbh mi Nórah?" arsa 'n ceatharnach, am mill mi am bàta beag sa' bheil mo dhalt' òg?" "Buail!" arsa MacDhiarmaid, "ged rachadh am bàta faoin fodha tha na leòir an so gu Nórah a theasraiginn!"—Thuit a' chlach—bhuail i Connar sa' ghualainn, bhris i a ghàirdean treun, agus chaidh a' chlach tromh na bòrda tana—Chaidh i fodha—Tamull beag agus thainig Connar an uachdar, aon làmh teann mu chrios Nórah, agus an làmh eile, mo thruaighe 's i briste! a' feuchainn ri snàmh. Bha 'n t-uisge san àite so domhain—"Tearnaibh mo leanabh!" arsa MacDhiarmaid—Chunnaic ise mar eala leòinte, chualas a' griach lag fluann,—chaidh iad le eile as an t-sealladh. Air an la-màireach fhuaradh iad—thugadh gu tìr iad—Connar donn agus Nórah, an ailleag òg—agus greim bàis aige le aon làmh m'a meadhan!

Riug so, 's cha b' iongatach è, cridheachan nan daoine borb d' am buineadh iad—thaisich an cridheachan cruaidh an-ìochdinnhor: Chàireadh air lioch iad taobh ri taobh, fad latha no dha sa' chruisla aosmhor, agus rinneadh fàraire bhrònach, orra. Thainig latha an tòrraidh mu'n cuairt.—Chrùinich an dà chinneadh bhorb.—Sheas MacDhiarmaid borb air an dara taobh, agus O'Ruirc na làimh ciotaich air an taobh eile. Ghuil iad mar leanaban. Chuireadh an aon leac mbór thairis orra—thòisich coranach a' bhròin, agus bas-bhualadh nach cualas a leithid riabh ann an Eilean na Cille. 'Nuair stad a' choranach agus a bha obair a' bhròin seachad, dh' amhairc an dà sheann laoch air a chéile—Shin O'Ruirc a làmh thairis air an uaigh, agus ghlac MacDhiarmaid i le osna thróm—Rinneadh an t-sìth—dhichuimhnicheadh mì-run agus gamhlas.—A mach o'n àm sin cha robh naimhdeas tuilleadh eadar an dà theaghlach, agus o'n latha sin thugadh ainm or air an àite; cha'n e Eilean na Cille e ni's faide, ach Eilean uaine nan leannan àillidh.

MALI BHEAG ÒG.

Chunnaic sinn an dara h-earrann do "SHÀR OBÀIR NAM BARD GÀIDHEALACH." Cha d'fhuair sinn ùine fhathast air amharc troimhe; air chor agus nach urrainn duinn, san àireamh so, ar barail a thoirt air an obair so. Ma thachras dàn no òran oirnn nach 'eil freagarrach no ceart, no tha air dhoigh air bith draosda salach, cha cheil sinn e. Ach air dhuinn an leabhar so fhosgladh, choinnich ioma seann duanag

bhòidheach sinn, agus 'nam measg sin an t-òran tiamhaidh a leanas,—
 “ Mo Mhali bheag òg.”

O àm ar cead chnìmhne, chuala sinn an t-òran so air aithris ; agus ged 'tha sinn fo chomain mhór do MhacCoinnich, a chruinnich na h-òrain so, agus a thug dhuinn gach eachdraidh tha suaichte riutha, còiridh sin sìos briathran an òrain so mar a chuala sinn iad 'nar n-òige. Cha 'n eil dealachadh mór eadar iad agus an dòigh air na chuireadh a mach iad le MacCoinnich ; ach 's éiginn a ràdh, gur h-i ar barail gur fonn Éirionnach, agus nach fonn Albunnach, air a 'bheil an t-òran so air a sheinn. 'S beag nach e an t-aon fhonn e ris an òran Éirionnach, *Gramachree Molly, no Molly Ashtore.*

'S i an eachdraidh a chuala sinn 'nar n-òige mu'n òran so, gu'n robh e air a dheanamh le fleasgach òg a mhuinntir Éirinn, d'am b'ainm Lachunn Ógai, o chionn cheud bliadhna. Chaill e a chridhe le òigh àillidh, nighean do Cheann-teaghlach àrd. Cha robh a ghaoil gun làn philleadh air a taobh-se. Choinnich iad gu tric ; dh'aidich iad an gaol d'a chéile ; agus gheall iad a bhi dileas, rachadh an saoghal mar thogradh e ; no ciod air bith duilgheadas a b'urrainn tighin san rathad, nach tréigeadh iad a chéile gu dlinn. Ach, mo thruaighe ! bha esan bochd, agus cha robh a chridhe labhairt r'a càirdean mu phòsadh. Ghabh an t-òganach gasda san arm ; agus cha b'fhada gus na dhearbha e gu'n robh fuil ghaisgeil a' ruith 'na chuislibh. Dh'éirich e ceum air chéum, gus an robh e 'na oifigeach àrd measail. Bha e thairis air tìr-mór na h-Eòrpa, a' cogadh ann am Flànnas ; ach fhuair e cead dhachaidh a choimhead a' chàirdean an toiseach a' gheamhraidh, 'nuair bha 'n cogadh, car tamuill, seachad. Ràinig e 'n t-àite 'n robh an àilleag rùnach do'n d'fhing e gaol 'anma. Ma bha i àillidh 'nuair a dh'fhalbh e, bha i deich uairean na b'àille nis—cha robh boinne-fala san tìr a b'urrainnear a choimeas rithe. Bha ise co dileas ris féin ;—dhiùlt i gach tairgse—choinnich i e le bàigh agus gaol a cridhe. Chuir iad romhpa ruith air falbh, oir cha robh math guth a thoirt mu phòsadh. B'ann air oidhche shathuirne 'dh'fhalbh iad. Dh'ionndraich a muinntir i gu moch, agus chuireadh cuideachd air an tòir. Lorgaich iad a' chàraid òg gu gleann uaigneach, far na stad iad a leigeil an anail. Chuir an saighdear roimhe nach dealghadh e r'a leannan fhad 's bu bheò e. Bha e 'na fhear-claidheimh comharraichte, agus uile gu léir 'na ghaisgeach gasda. Anns an iorghuill a thachair, an déigh do chàirdean na h-òg mhnà greim a dheanamh oirre, 's iad 'ga h-éigneachadh air falbh, thainig buille a dh'aom e air aon dhiùbhsan a bha 'ga toirt bhuaithe nuas air ceann a leannain, agus thuit i marbh air an làr !

'Nuair a chunnaic e so, strìoc e. “ Chaill mi nis,” ars' esan, “ mo chuid do'n t-saoghal mhór ; tha mi suarach ciod a thachras.” Chuireadh a'm prìosan e ; agus 'sann san àite sin, fo bhinn bàis, a rinn e an t-òran blasda so. Cha'n fhiosrach sin gu bheil a choimeas r'a fhaontainn—tha e uile gu léir co tiamhaidh bhrònach, ag éiridh a suas o chridhe bha 'n impis agàineadh. Tha am fonn ris a' bheil na briathran so air an seinn anabharrach milis, acaiveach, tùrsach. An duine truagh, Lachunn, cha do chuireadh gu bàs e—chaidh e as a bheachd. Thainig e 'nall do dh-Albainn ; agus bha e fada air feadh Chinntire,

bho àite gu h-àite. B'aithne dhuinn feadhain a bha eòlach air. Bha e 'na shàr dhuin'-uasal; agus labhradh e Laidiunn agus Fraingis co teóm ri Beurla no Gàilig. 'Na shean sois, bha e 'na dhuine anabhar-rach dreachmhor, eireachdail 'na dhealbh. O chionn leth-cheud bliadhna, bha iomadh eachdraidh agus sgeul mu dhéibhinn an duine so air feadh Chinntire agus Earraghaidheal, ach a tha ais air dol air dichuimhn.

MALI BHEAG ÒG.

Nach cruaidh leat mi bhi 'm prìosan, mo Mhali bheag òg?
Am màireach a' toirt binn orm, mo chuid de'n t-saoghal mhór!
A bhean nam basan mìnne 's nan gruaidhean dearga lìonta,
Is tù nach fàgadh shìos mi le mì-run do bheòil.

Di-dòmhnuich anns a' ghleann duinn, mo Mhali bheag òg;
'Nuair thòisich mi ri caint riut, mo chuid de'n t-saoghal mhór!
'Nuair dh'fhosgail mi mo shùilean, 's a sheall mi air mo chùlaobh,
Bha marcaiche 'n eich chrùthaich 'tighin dhù air mo thòir.

Is mise bh'air mo bhuaireadh, mo Mhali bheag òg,
'Nuair thàin' an sluagh mu'n cuairt duinn, mo rìbhinn ghlan ùr;
Is truagh nach h-ann san uair ud a thuit mo làmh o 'm ghualainn!
Mun d'amaid mi do bhualadh, mo Mhali bheag òg.

Nach bòidheach leibh mar dh'fhàs i, mo Mhali bheag òg?
Mar lili anns an fhàsach, mo chend ghràdh 's mo rùn;
Mar aiteal ciùin na gréine, 'dol seachad anns na speuraibh;
Mar sud a bha mo'chéud ghràdh, 's i Mali bheag òg.

Do mheura fada caola, t'fhalt cuachach mar an t-òr,
Do dhà chaol mhala mhìne, mar ite dheas an fhìreoin,
An t-sùil bu ghlaime léirsinn, am béul bu bhinne leughadh,
'S na h-uile math a réir sin air Mali bheag òg.

Cha'n iarraim leat crodh-bailgionn, no airgiod, no òr,
No deagh-ghean do chàirdean, ge làidir an seòrs';
Dh'iarraim bhi co dearbhte 's a chaoidh mum faicinn fearg ort,
Gu'n sìubhlainn leat an fhairge, gun dealg ach dà bhòrd.

Shiùbhlainn leat an saoghal, mo Mhali bheag òg,
Co fada's cùl na gréine, a gheug a's àille gnùis;
Ruithinn agus léumainn, mar fhiadh air bhàrr nan sléibhtean,
Air ghaol gum bi' tu réidh rium, mo Mhali bheag òg.

Is truagh a rinn do chàirdean! mo Mhali bheag òg,
'Nuair thoirmisg iad do ghràdh dhomh, mo chuid do'n t-saoghal thù;
Nan tógadh iad do làmh dhomh, cha bhithinn air an àmsa
Fo bhinn air son mo ghràidh dhuit, mo Mhali bheag òg.

Cha téid mí do na bhuaile, mo Mhali bheag òg,
Far am bi na cuachagan sìor a seinn le céol;
Ged bhitheadh iad 'gam luaidh riut, cha charaich a's eha ghluais thu;
Och! miao 'nochd, mo thruaighe! mo Mhali bheag òg.

Nach cruaidh leibh féin mar dh'éirich do m' Mhali bheag òg?
A cur an eiste chéireach? mo chuid do'n t-saoghal mhór!
Ged lìonainn-sa Loch Éirionn, le deòir mo chinn 'ga réabadh,
Cha ghluais thu chaoidh, 's cha'n éirich mo Mhali bheag òg.

Ged bheirte mi bho'n bhás so, mo Mhali bheag òg,
Cha'n iarraim tuille dàlach, mo chend ghràdh 's mo rùn;
B'annsa 'n saoghals' fhàgail 's gum faicinn t'aodann gràdhach,
Gun chuimhn bhi air an là sin 's an d'fhàg mi thu ciùrrt'.

ORAN UR.

LUINNEAG :

*Thùg oho làill oho**Thùg oho-ro 'n àill leibh?**Thùg oho làill oho**Seinn oho-ro 'n àill leibh?*

Moch sa' mhaduinn 's mi 'dùsgadh,
 'S beag mo shùnnd 's mo cheol-gàire;
 'S mór mo mhualad 's mo bhuaireas
 O'n là fhuaire mi a' bhàirlinn.

'S mór mo mhulad 's mo bhuaireas
 O'n là fhuaire mi a' bhàirlinn,
 'Us nach leig iad dhomh fuireach
 Ann am Muile nan ard-bheann.

'Us nach leig iad dhomh fuireach
 Ann am Muile nan ard-bheann,
 Ach a mach o thir m' òige
 'Bhi air m' fhògradh mar mheàirleach.

Ach a mach o thir m' òige
 'Bhi air m' fhògradh mar mheàirleach,
 'S ann am feasgar mo làithean,
 Falbh thar sàile chuain ghàbhaidh.

Ann am feasgar mo làithean,
 Falbh thar sàile 'chuain ghàbhaidh;
 Ach tha gillea ri m' ghuaillan
 Nach leig cruas air mo chàramh.

Ach tha gillea ri m' ghuaillan
 Nach leig cruas air mo chàramh,
 Mo ghillea geal gaolach,
 Chaoidh cha chaochail an gràdh-san.

Mo ghillea geal gaolach,
 Chaoidh cha chaochail an gràdh-san;
 'S luath a choisneas iad fearann
 A' gearradh chraobh àrda.

'S luath a choisneas iad fearann,
 A' gearradh chraobh àrda;
 Fearann saor bhios mar oighreachd,
 'S cha bhi foighneachd air màl ann.

Fearann saor bhios mar oighreachd,
 Cha bhi foighneachd air màl ann,
 Cha bhi eagal ro'n imrich,
 No imcheist mu 'n bhàirlinn.

Cha bhi eagal ro'n imrich,
 No imcheist mu 'n bhàirlinn;
 Cha bhi Bàilli le 'mbaoir ann
 'Tathann daonna g' ar sàruch'.

Cha bhi Bàilli le 'mhaoir ann,
'Tathunn daonnan g' ar sàruch';
Fhad 's a shireas uillt còmhuard,
Bidh ar còraichean sàbhailt'.

Fhad 's a shireas uillt còmhuard
Bidh ar còraichean sàbhailt';
Mìle taing do na h-uaislean
'Chaidh a suas chum na Ban-ri'nn!

Mìle taing do na h-uaislean
'Chaidh a suas chum na Ban-ri'nn!
'S chuir an céill, mar bu chòir dhoibh
Cor brònach nan Gàidheal.

Moch sa' mhaduinn 's mi 'dùsgadh,
'S mór mo shùnn 's mo cheòl-gàire;
Gun mi tuille fo bhuaireas,
Ged fhuair mi a' bhàirlinn.

HONG KONG.

'Se so is ainm do'n eilean a fhuair Breatann o na *Chinese*. Tha barrachd eòlais air a uis, na bha againn 'nuair a chaidh an àireamh mu dheireadh do'n Chluairtear a chur a mach.

Tha e mu dheich mìle air fad, agus mu'n tomhas cheudna air leud san àite 's leotha, ach cha'n eil an leud anns gach àite dhe co'ionann. Cha'n eil acarsaid air bith a's fèarr na *Cala Hong*, air a chuartaich le beanntabh àrd, agus fasgadh ann o gach gaath is urrainn séideadh, agus air gach dòigh a' toilltinn a' mhór-mheas a th'aig maraichean air. Tha 'n doimhneachd far a' bheil na soithichean a' tighin gu acair mu dheich aitheamh. Tha an cala prìseil so cosmhail ri loch-uisge tiorrail. Aig ceann ard a' chala, 'se sin aig ceann loch a tha 'ruith a stigh do'n fhearann mu dha-mhile-guleth, tha 'm baile ris an canar *Corolon*; àite tha o chionn fhada ainmeil airson càirdeas, agus modh, agus caoimheas nan daoine tha a chòmhnuidh ann ri coigrich. Tha an t-àite so, mar an ceudna co fallain 's gur h-ann tha coigrich a tha 'chòmhnuidh ann an tìribh fad as, agus air feadh China, a' tighin air son an slàinte; agus tha iad am bitheantas a' dol am feabhas.

A thaobh an eilean féin, cha'n eil a h-aon sa' Ghàidhealtachd a's corraiche 's a 's caise na e; beanntan àrda creagach air an gann a' bheil nì air bith a' fàs. Tha mullach nam beannta so co chorrach chreagach ri mullach Arainn no Beinn-Nibheis. Cha'n eil ach còrr chraobh an sud 's an so ri fhaicinn san eilean so, a chionn gu bheil a' ghaoth o 'n airde 'n ear thuath a' séideadh gu h-anabharrach sgaiteach air na beanntabh, agus is gann seòrsa chraobh is urrainn fhulang. 'Se seòrsa craoibhe a's lìonmhoire tha air na beannta, craobh a tha coltach ris a' ghiuthas Albunnach againne, agus 'si so a's fèarr a sheasa, an aghaidh an t-soirbheis.

Tha glinn bhòidheach fhasgach r'am faotainn air feadh an eilein;

agus an t-uisge 's fearr agus a's blasda, agus a's fallaine, anns gach cearn deth—nì tha 'na bheannachadh mòr anns no cearna loisgeach sin, agus gu h-àraidh do na luingis a tha 'go thaghal. Tha bailtean beag air feadh an eilein far a' bheil daoine 'chòmhnuidh, feadhain a tha anabharrach sìobhalta, ceanahta, aoigheil ri coigrich, agus a tha tighin suas air iasgach, aig a' bheil beagan spréidhe, agus a tha 'saothaireachadh an fhuinn.

Cha'n fhaod an t-eilean so, creagach corrach mar a tha e, gun bhi anabharrach luachmhor do Bhreatunn, airson a' chala thèaruinte fhasgach a tha ann, agus an uisge tha ann am pailteas co mòr. 'S dòcha mun teid mòran bhliadhnaichean seachad gu'm bi *Hong Kong* 'na àite mòr agus beairteach.

SGEULA FIOR AIR DEUCHAINN IONGANTAICH A THACHAIR DO SHAIGHDEAR BREATUNN- ACH ANN AN TAObh-TUATH AMERICA.

Anns a' bhliadhna 1779, 'nuair bha an cogadh a' dol air aghart gu dian eadar Breatunn agus America; champaich buidheann de'n arm Shasunnach ri taobh aibhne. Le nàdur an àit' anns an do shuidhich siad iad féin, cha robh e furasda do fheachd air bith tighin orra gun fhios.

Ann an America, bu sheòrsa seilg, a's cha bu chogadh, a bha 'dol air aghaidh. “Ma 'se agus gu'n còmhraig sibh do réir gnàs Airm,” arsa *Washington* r'a shaighdearan, “tha sibh cinnteach as bhi air bhur ruagadh. Faighibh làn-fhòghlam air féin-dhìon, agus anns gach oidhirp bithibh dìleas d'a chéile 's cha chùram nach toir sibh buaidh.” Bha cainnt a t-seanalair Americanaich cho fìor s nach mòr gu'n robh aig na saighdearan Sasunnach nì tuillidh ri 'chathachadh ach céilg agus cuilbheartachd. Bha na h-Iunseanaich ann an comh-bhoinn ris na h-Americanaich, do 'n robh iad ro-fheumail anns an t-seòrsa chogaidh ris an robh iad féin air an cleachdadh re am beatha. Thigeadh iad a mach á h-ionadan-dìon agus á coilltean dorcha nach b' urrainnear a rannsachadh, le'n saighdean 's le'n tuadhan-catha, a' milleadh an airm Bhreatunnaich gach latha, a' tighin gun fhios air an luchd-faire, a' cur as do gach aon air am faigheadh iad cothrom, agus 'nuair rachadh caismeachd na tòir a chur orra', theicheadh iad do'n choillidh lo luathas an fhéidh, gu creagan agus ionadan-dìon far am biodh e cunnartach an leantuinn.

A chum an seòrsa cogaidh so a chrìochnachadh co luath s'a b' urrainn iad, anns an robh uiread do chall agus cho beag do dh'ònaire, bha e mar ghnàs aig gach réisimeid, luchd-faire a chur astar mòr o'n àite an campaicheadh iad; freiceadan a shuidheachadh àireamh mhiltean anns a' choille, agus faire dhìleas a dheanamh timchioll na mòr bhuidhne. Bha réisimeid de' dh-arm coise san àm so suidhichte aig leth-oir réidhleir mhóir. 'Se bu dreuchd dhoibh gach slighe air am faoidte teachd a dh' ionnsuidh na mòr chuideachd a dhìon; bha an luchd-faire aig an robh an ionad-

freiceadain anns a' ohoillidh, air an eur a mach o'n réisimeid, agus air an aobhar sin, bha an t-àon so ni bu bhnailtiche de chunwart na réisimeid air bith eile. Bha a call mor, bha an luchd-faire-daonnaan 'g an glacadh gun fhios, leis na h-Iunseanaich, agus air an giùlan air falbh bhàrr an àite gun sanas air bith thoirt seachad, no cluinntinn ùmpa 'na dhéigh.

Cha robh comharradh air fhàgail air an doigh an d' thugadh air falbh iad, ach gu'm facas uair no dhà braonadh fah air an duilleach a bha far an robh iad. Bha méran am beachd gu'n robh cealgair-eachd 'ga ghnàthachadh mu'n ghnòthuch iongantach so, agus a chum a dhearbhadh, ag radh nam b' ann gun fhios a thigte air na daoine gu'm faodadh iad air a' chuid bu lugha urchair a losgadh len gunnaichean, agus sanas a thoirt do'n luchd-faire 'bha dlù dhoibh. Bha muinntir eile ann, nach b' arrainn a chreidsinn gur ann le cealgair-eachd a dh' fhàg iad an àite, 'gan deanamh féin toilichte le bhi 'g ràdh gur diomhaireachd a bha ann a thigeadh am follais ri tìne.

Air maduinn àraidh, an déigh do'n luchd-faire bhi air an suidh-eachadh mar a b' àbhuist s an oidhche, mu éiridh na gréine chaidh buidheann gu àite fir a bha astar maith anns a' choille. Ach 'nuair a ràinig iad cha robh am fear-faire r'a fhaotainn! Bha so 'na aobhar-iognaidh; ach thachair a leithid roimhe. Dh' fhàg iad duine eile, agus dh' fhalbh iad, a' guidhe gu'n tachradh na b' fhearr dhàsan. "Na biodh eagal oirbh," ars' an duine, le dealas, "cha teich mise."

Phill a' chuideachd do'n tigh-fhreiceadain. Bha an luchd-faire 'g an atharrachadh an ceann gach ceithir uairean, agus, aig an àm ghnàthaichte dh' fhalbh iad a rithist gu aon eile fhàgail san àite. Ach air dhoibh teachd bha an iognadh ro-mhór 'nuair nach robh an duine r'a fhaotainn! Dh' iarr iad mu'n cuairt an àite, ach cha robh ni r'a fhaicinn a bheireadh fiosrachadh dhoibh mu chor an duine. Bha nis aobhar ni bu mhò aca 'bhi air an dlù fhaicill mu'n àite so, agus faire a dheanamh ni bu chùramaiche na rinn iad riamh; b' eigin doibh fear eile fhàgail agus pilleadh do'n tigh-fhreiceadain. Dhùisg saobh-chreideamh nan saighdearan, agus ruith ball-chrith agus uamhunn feadh na cath-bhuidhne uile.

Air do'n Choirneal fios fhaotainn mar bha 'chùis, chuir e an céill gu'n rachadh e féin leis an luchd-freiceadain 'nuair thigeadh an t-àm dol a shealltuinn an fhir a dh' fhàg iad ri faire. Aig an uair shuidhichte dh' fhalbh iad le chéile; agus le h-iognadh do-labbairt, fhuair iad an t-ionad falamh, agus an duine air falbh! Leis mar bha dol do'n chùis, bha an Coirneal an imcheist co dhù chuireadh e an réisimeid uile do'n àite so, no dh' fhàgadh e aon fhear ann. Dh' fheumte fhaotainn a mach ciod an t-aobhar mu'n robh na daoine misneachail agus trèibhdhireach so 'dol as an t-sealladh; agus tha e coltach nach faighte soilleireachd air bith air a' chùis le leanailt ris an t-seann dòigh. Chaidh a nis triùir dhaoine tréuna a chall de'n chuideachd, agus ged a dh' fhàgte an ceathramh fear san àite, bha e coltach gu'm biodh esan air a

mhilladh mar bha càch. Thainig crith o mballach a chluin gu bonn a chois air an duine thugh a bha iad gu fhàgail ged bu churaidh treun agus foghuimteach e anns gach éuchd. “Tha fios agam gu’m fenn mi mo dhleasnas a dheanamh,” deir esan ris a’ Cheannard; “Ach bu mhaith leam mo bheatha chall le tilleadh.” “Cha ’n fhàg mi duine an aghaidh a thoil,” ars’ an Coirneal. An sin leum fear a mach as an t-sreith, agus dh’ iarr a dol a sheasamh ’na àite. Mhol gach beul a shàr-mhisneach. “Cha ghlacar beò mi,” deir esan, “agus cluinnidh sibh mi air a’ chaisneachd as lugha. Air gach uile chor loisgidh mi urchair ma chluinneas mi an nì a’s faoine. Ma ni eun càrran, no ma thuiteas duilleag bhàrr craoibhe, cluinnidh sibh mo mhusg. Faodaidh sibh sanas fhaighinn ’nuair nach ’eil aobhar air, ach cuimhnichibh gur ann chum an gnothach dlomhair so thoirt gu solus a bhitheas e.” Chliùthaich an Coirneal e airson a threnbhantais, agus thubhairt e ris gu’m biodh e ceart da losgadh, air dha ’n fhuaim bu lugha sam biodh teagamh aige a chluinntinn. Ghlac a chompanaich air làimh e, agus dh’ fhàg iad e a’ cur air mhanadh nach faicte tuillidh e. Thainig a’ chuideachd air an ais, agus stad iad san tigh-fbreiceadain a dh’ éisdeachd ciod a thachradh.

Chaidh nair seachad, agus bha gach cluas ’na seasamh gu fhuaim a’ ghunna ’chluinntinn, ’nuair, air ball, chual’ iad an làmhach. Ann an tiota dh’ fhalbh an luchd-freiceadain; leis a’ Choirneal, agus le’ ard oifigich na réisimeid. Mar a dhlùthaich iad ris an àite, chunnaic iad an duine a’ teachd ’nan coinneamh, a’ slaodadh aon eile air ’fhalt as a dhéigh. ’Nuair thainig iad d’a ionnsuidh, mhothuich iad gum b’ Innseanach air na thilg e ’bha ann. Agus air ball, dh’ iarr iad air a’ chùis a mhineachadh dhoibh.

“Dh’ innis mi dhuibh,” deir an duine, “gu’n loisginn nan ’cluinninn an fhuaim bu lugha. “Se an rùn suidhichte sin a thèarvinn mo bheatha. Cha robh mi fada san àite ’nuair a chuala mi starbhanaich astar beag uam; dh’ amhairc mi agus chunnaic mi muc de an t-seòrsa tha cumanta ’sna coilltean, ag èaladh mu’n cuairt, agus a réir coltais a’ g iarruidh chnò am measg an duilleich, fo na craobhan. Leis gu bheil na h-ainmidhean so cho tric sa’ choille, cha robh mi ’gabhail suim dhith car beagan ùine; ach bha mi daonnan a’ cumail sùil fhurachair a mach, agus dùil agam gach mionaid ris an nàmhaid; ged nach robh mi ’faicinn ni air bith a bha ’na chuis-eagail, chum mi mo shùil gu dlù air a’ mhuic, agus thug mi an aire d’a gluasad am measg nan craobh; fathasd cha robh. feum air sanas a thoirt, agus b’e mo bheachd gu’m b’ ann o chearn eile thigeadh cunnart air bith. Ach bha e ’cur beagan ioghnaidh orm an t-ainmhidh so fhaicinn le rathad cuairteach, a’ deanamh air preasarnaich dhlù ’bha air mo chùlaobh. Thug so orm mo shùil a chumail na bu dùrachdaiche oirre, agus leis gu’n robh i nis mar bheagan shlat do’n choille bha mi ’smaointeachadh losgadh. Theirinn an sin gu’n deanadh mo cho-shaighdearan fanoid orm airson. caisneachd thoirt dhoibh le tilgeadh air muic! Cha mhòr nach do chuir mi romham leigeadh leatha,

'nuair mar a theann i air a' phreas, shaoil leam gu'n do mbothuich mi i 'toirt leum na bu mhò na b' àbhaist di. Cha d' éisd mi na b' fhaide: ghabh mi cuimse; thilg mi an urchair; agus ann an tiota bha 'n t-ainmhidh slute fa m' chomhair le gearan a thuig mi gu'm be duine bha ann. Chaidh mi suas d'a ionnsuidh, agus thoiribh barail air m' ioghnadh, 'nuair chunnaic mi gur h-Innseanaich a bha mi air a mbarbhadh.

Chòmhduich se e fein le craicionn aon de na Mucan fiadhaich so cho innleachdach agus cho coimhlionta: bha 'lamhan 's a chasan gu buileach air am falach ann, agus bha 'choiseachd 's a choltas a' co-chordadh ri coiseachd agus coltas an ainmhidh cho mór 's gur gann a b' urrainnear aithneachadh gur còmhdach meallta bha ann. Bha e air armachadh le biodaig agus le tuaidh-chogaidh.

Thuig iad a nis an t-aobhar mu'n d' fhalbh a' chuid eile de'n luchd-faire. Bha na h-Innseanaich, air an dìon leis a' chòmhdach so, ri feall-fholach sa' choille a' feitheamh ri àm iomchuidh gu a chur dhiùbh, dui'-leum a thoirt air an luchd-faire gun sanas air bith thoirt doibh, agus, mun biodh iad comasach air urchair a losgadh bha iad air an troimh-lot, no còmhdach a' chlaiginn air a thoirt diùbh; agus dh' fholaicheadh iad an cuirp fo 'n duilleach. Bha na h-Americanaich a' toirt duais dhoibh airson gach ceann Breatunnaich a bheireadh iad d'an ionnsuidh.

TEARLACH A' MHARSANTA.

Creag Illeain,
Am Mìos Màigh, 1841.

AM CLEASAICHE AIR 'FHIOSRACHADH LE PEANAS.

Is lionmhor cleas agus innleachd, a ta mi-iomchuidh anna fein, agus uime sin peacach, a dhealbhar le òganaich. Tha e fìor gu'm bheil cleasan ann a dh' fhéudas a bhi air an gnàthachadh gu neo-chiontach chum sugraidh agus cridhealais, do bhrìgh gu 'm bheil iad ag ath-leasachadh slàinte, neirt, agus tapachd na h-òigridh. Ach tha mar fhiachaibh air pàrantaibh a bhi anabarrach faicilleach a thaobh an cloinne fein, air eagal, uair air bith, gu'm bi iad ciontach do chleasaibh a ta aon chuid cunnartach, no mi-bheusach. Tha 'n òigridh gu nàdurra eutrom agus amaideach. Tha Dia le beul an duine ghlic ag ràdh gu'm bheil "amaideachd ceangailte ann an cridhe leinibh;" agus gu'n "aithnìhear eadhon leanabh le a bheusaibh, am bi a dheanadas glan, agus am bi e ceart." Agus air do 'n chùis a bhi mar so, tha 'n Tighearna fein a' toirt àithne do gach pàrant, ag ràdh, "Teagaisg leanabh a thaobh na slighe air an còir dha imeachd; agus an uair a bhios e sean, cha tréig e i." Tha e soilleir, tha sinn an dùil, nach deachaidh na h-òganaich, air am bheil sinn a nis gu iomradh a thoirt, a theagasg a réir na h-àithne so, do bhrìgh gu'n robh am beusan a' dearbhadh nach robh an deanadas air chor sam bith ceart no ciatach!

Am measg uile chleachdanna nan Gàidheal, cha 'n e an t-aon bu chliùitiche an seòl air an robh iad gu tric a' deanamh cuirm, aighir, agus sùgraidh gun seadh 'nan tighibh àire. An uair a bhànuicheadh duine, chruinnicheadh làn an tighe do na coimhearsnaich, chum faire

a dheanamh air a' chorp rè na h-òidhche; agus cha luaith' a thigeadh iad cuideachd na thòisicheadh cleasan do gach gnè, cluiche air chairtibh, dannsa, agus òl! Tha eachdraidh a' cur an céill duinn gu'n robh e 'na chleachadh aig na h-Iùdhaich, a bhi 'deanamh mòran caoidh agus gul 'nan tigheibh-àire, agus a bhi faotuinne luchd-ciùil chum a bhi cluicheadh gu tiamhaidh an làthair a' chuirp! Tha e iongantach, mar an ceudna, gu'm bheil treubhan lionmhor fathast 'san àird-an-ear, aig am bheil cleachdanan anabarrach cosmhuil riù-san, a bh' aig na Gàidheil o shean 'nan tigheibh-àire; agus tha seo gu soilleir a' feuchainn gu'm bheil na Gàidheil, maille ri'n cànan agus an cleachdannaibh, comharraichte air sheòl air leth, agus gur tréubh shluaigh iad a tha eadar-dhealaichte o gach tréubh eile mu'n cuairt doibh.

A réir a' chleachdaidh air an robh sinn a' labhairt, bha faire 'ga dheanamh air duine a fhuair bàs ann an àite sònraichte 'sa Ghàidhealtachd. Bha dithis òganach an sin, a chuir an cinn ri chéile chum eagail a chur air a' bhuidhinn, a bha cuideachd mu mheadhon oidhche 'san tigh-àire! Rinn iad sin air an t-seòl a leanas. Fhuair a h-ionn diubh innleachd air a' chorp atharrachadh as 'àite, agus e féin a chur 'na shìneadh air a' bhòrd-ruighidh far an robh an duine marbh: agus bha e gu grad éiridh suas ann an sealladh an t-sluaigh, an uair a dheanadh a chompanach fead! Dheasaicheadh gach ni mar a chuir na h-òganaich rompa, bha 'n dannsa a' dol air aghaidh leis gach cridhealas, thàinig an t-àm anns an do smuainich an t-òganach gu'm biodh e fear-garrach sanas a thoirt do'n fhear eile, agus rinn e fead bheag chum gu'n leumadh a chompanach suas gu eagail a chur air na h-uile a bha làthair! Ach bha e air a lìonadh le h-iongantas, an uair nach do ghluais am fear eile, ged nach b' urrainn e, a réir a bhàrail-sa gun an fhead a chluinntinn! Rinn e fead eile, ach cha do charuich esan a bha sa'n bhòrd! Rinn e fead làidir an treas uair, agus a ris agus a ris—ach dh' fhan a chompanach neo-ghluasadach gun suim, gun chùram do gach sanas agus comharradh a thugadh dha! Ghabh an t-òganach eagail—ghlaoth e—leum e—ruith e suas a dh' ionnsuidh na leapach—thilg e sìos an t-eudach, agus feuch an t-ùamhas leis an do bhuaileadh e! Fhuair e a chompanach gun lùth, gun deò, gun mhothuchadh, agus ceart co suar, marbh, ris a' chorp a bha 'na shìneadh 'san ionad cheudna beagan roimhe sin! Leum an sluagh uile dh' ionnsuidh na leapach, ach is luath a dhearbhadh gun d' thug an t-òganach mi-chiallach suas an deò, agus gu'n robh e ann an slorruidheachd!

SGIATHANACH.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Fhuair sinn an litir cheanalta 'chuir ar caraid an t-EILTHIREACH o iar-abhuinn Phictou d'ar n-ionnsuidh. Bha i tuille 's anmoch air son na h-àireimh seo, ach chithear an “Seana Bhlobull Teaghlaich” san ath Chuairear. Rinn sinn mar a dh'iar e. Seachd mìle taing dha!

Fhuair sinn litir a' PHÌOBÀIRE. Cha robh dos na pìob an òrdugh, air neo cha robh gaoth 'na mball, 'nuair a shéinn e a phort. Cha 'n uarrainn duinn àite thoirt dà. Tha sinn fada 'n comain a Phìobaire, ach cha taitneadh a

phuirt idir ri luchd-leughaidh a' Chnairtear. Cha'n eil teagamh againn nach e a mhiann 's a dhùrachd cuideachadh leinn; ach, da rìribh, cha fhreagair na chuir e mach.

'S math a sgrìobhas CAILLEACH-NAN-CEARC—'s ann aice féin, an t-seana bhean, a tha 'n deagh lamh-sgrìobhaidh; ach tha an cùnnas a tha i 'toirt, mu'n dòigh air a' bheil iad a' toirt 'mach còin anns an Eiphit ann an seòmraichean, le teas, tuille 's fada. Có 's urrain a leithid sin do thighean a thogail? Cuireadh a' "Chailleach" uibhean foidhpe féin, agus 'nuair thig an gur òg, cuireadh i fios duinn, agus cluinnidh sèa rìoghachdan deug an t-saoghail e. Mur 'eil sinn meallta, phòs a' "Chailleach" o chionn ghoirid; agus cha bhodach no fleasgach, ach caileag ladhach, bhòidheach, òg. Soirbheachadh leò!

Fhuair sinn litir a' feòruich "Cò iad na h-Odd-Fellows?" Thà daoine neònach tha fìor chumanta san t-saoghal, agus fìor lìonmhor, a thig mìle air astar a chur dragh air feadhan eile, ach nach rachadh fad an coise 'dheanamh sochair dhoibh—daoine aig a' bheil barrachd tlachd ann an cùl-chàineadh, na ann am moladh.

Cha'n e h-aon do chleir *Phresbytery* Mhuile a sgrìobh am pàipeir air a' bheil PARA BEAG a' gearran. Cha do sgrìobh aon do chleir na *Presbytery* ceudna facall air son a' Chuairteir riabh. Tha iad a' brath toiseachadh.

Fhuair sinn an litir a chuir "*The Friend of the People*" (Caraid an t-Sluaigh) d'ar n-ionnsuidh. Mo thruaighne na daoine tha 'n earbsa r'a chairdeas-san! "Tha mise," ars' esan, "a' faire thairis air sochairean an t-sluaigh." Hùgó! hùgò! bò-bò-bò! b'e sin faire a' chlamhain air na cearcan—a' seasamh 'na dhorus fosguilte; mar tha 'n damhan-alluidh a' faire nan cuileagan—a' sgaoileadh a lìn chum an glacadh. "Ma chuireas tusa, a Chuairteir," ars' esan, "a mach aon fhacall mu dhéibhin na Parlamaid ùr, agus ma dh'fheuchas tu do bharail innseadh do na Gàidheil, cha chur mi mo shùil tuillidh air a' Chuairtear." Nach cuir? Do shùil ghlogach reasgach, cuir a'd phòc i ma thogras tu—no ann an àit eile thogras tu." "Cha leig mi," ars' esan, "an Cuairtear, no aon a léughas e, gu dlinn a stigh air mo dhorus, ma dh'fhoglas e a bheul mu na nìthe so." Nach leig? 'S tù ni sin—'s coma có è—dubh, no geal, no grìsionn—òg no sean—fìrion no boirionn,—aon uair a thogras iad—moch, anmoch, no air mheadhon-oidhche—Diluain no Disathuirne—seadh, no Didòmhnuich,—ma thig iad le 'sea sgillean 'nan làimh; agus có ni gàire co modhail rutha? Slan le "Caraid an t-Sluaigh!" Leughadh e 'n còmhradh tha san àireimh so, agus cnàmhadh e a chùr thairis air.

TRATHAN NA GEALAICHE.

MÌOS-DEIRIDH AN T-SAMHRAIDH, 1841.

Solus làn air a' 3^a là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an 11 là.

Solus ùr air an 18 là.

A' cheud cheithreamh air an 25 là.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,
24, GLASSFORD STREET.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI'S NACH FRAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

CRUD MHÌOS AN FHOCHRAIDH.

AN 18th ÀIREAMH.]

AUGUST 1, 1841.

[Prls 6 SGILLÈAN.]

CONTENTS:—Death-bed of a Repentant Socialist, page 151.—Emigration, Report of Select Committee on, 155.—History of a Freebooter (Ailan-nan-Sop), 157.—Natural Small-pox and Cow-pock, 163.—The Old Family Bible, 166.—History of Grace Scott, 170.—The Laird of Coll's Messenger, Anecdote of, 172.—Competition of Pipes in Glasgow, 173.—News (Parliament, America, France, China, Canada, Australia), 174.—New Gaelic Publications, 176.—Inverness Sheep and Wool Fair, 178.

EACHDRAIDH FHIRINNEACH AIR AITHREACHAN NEO-CHEALGACH AIR LEABA-BÀIS.

Chuala mi gu'n robh duine bochd, d'an toir sinn air an àm roimhe sinn Cailean Friseal (oir cha tig e dhuinn 'ainm féin innseadh), do rèir gach coltais ann an staid chunnartach, gu'n robh e fìor lag, agus gu'n robh a theaghlach ann am bochduinn mhór. Chuir mi romham dol g'a choinhead a' chuid chathrom a gheibhian; ach 's eulaidh-nàire agus sobhar aithreachais gu'n do leig mi latha agus latha seachad mun deachaidh mi, mar a bha 'mbian orm, 'ionnsaigh a thighe: bha'n nì so agus an nì ud eile 'tighin san rathad. Ach, gun teagamh, nam biodh fios agam an staid anns an robh Cailean bochd, cha d'rinn mi dearmad air co fada. Thainig a bhean na dheireadh gu m' amharc, agus dh'fhiosraich mi uaipe gu'n robh iad bochd—gu'n robh triùir phàisdean aca—gu'n robh an t-eon a b'òige air a' chleib; agus chunnaic mi air a b-aodan féin doorbhadh brònach air dèidh, ionaguin, agus bròn. "Nan tigeadh Cailean bluaith," ars' ise, "cha b'egal duinn fo làimh Dhé." Lean mi i tamall beag an dèigh dhi falbh o m' dhorus. Cha d'chuirinnich mi a' chuid sealladh a fhuair mi air an duine thrèigh

VOL. II., No. XVIII.

so, agus air a theaghlach. Bha e fèin 'na shìneadh air uirigh chònlaidh ann an oisinn an t-seòmair bhig, gun chomas, le giorrad-analach, luidhe air leabaidh. Bha e eadhon san àm an àbharach lag, agus air caitheadh as co mòr 's gur gann a dh'aitlinghinn e. Bha 'ghruaidh dearg, laiste le fiabhras tróm—'uchd a' luasgadh gu mòr—casadaich eagalach, gun stad gun tàmh. Bha taic a chinn air bord beag a bha r'a thaobh, agus a bhean bhochd air suidheagan iosal mu 'choinneamh. 'S gann a mhothuich iad dhomh 'nuair chaidh mi a stigh. Shuidh mi làimh riutha, agus shìl mi mo dheòir, oir tuille cha robh a'm chomas a dheanamh.

Mu dheireadh, dh'fheòraich mi do'n duine òg so, oir cha robh e deich bliadhna fichead a dh'aois, ciamar a bha e 'ga mhothuchadh fèin. Bha 'chasad cho tróm 's gur gann a b'urrainn da mo fhreagairt. Chunnaic mi gu soilleir gu'n robh barrachd triobluid agus buaireis air Cailean na bha e a' fulang o euslain chorporra. Dh'fhàirtlich orm, sa' cheud dol a mach, seanachas fhaotainn uaithe; ach chaidh mi air m' aghart le caoimhneas a labhairt ris. "'Bheil," arsa mise, "nì air bith a' cur cùram air t'inntinn? Dean, 'a Chailein; fosguil do chridhe rium." Fhreagair e mi gu fuar, gidheadh le mòr mhodh. "Gu robh math agaibh," ars' esan; "tha mo cholunn lag, 's cha dù do'n inntinn gun bhì lag maraon." Thionndaidh e an sin a shùilean gorma làn air a mhnai le anabharra gràidh agus caomhalachd, agus ise 'gul gu tróm. "O Mhàiri!" ars' esan, "na bris do chridhe; be ciùin, éudail! Ciod an stà dhuit a bhì mar sin a' caoidh co mòr?"

Labhair mi 'n sin le uiread bhàigh agus caoimhneis 'sa bha 'n chomas riù mu nithe spioradail, agus mu dhéibhinn an t-suaimhneis tha 'fèitheamh air sluagh Dhé. Cha d'thuirt esan no ise diog. Cha do thog esan a cheann ach air uairibh; ach 'nuair thog, mhothuich mi gu'n robh na deòir mhór a' sruthadh sìos air gach gruaidh.

Dh'fhàg mi e air an àm; ach cha deach e as mo smuaintean fad an fheasgair, no 'chuid bu mhò do'n oidbhe. Bha a chasadaich agus 'osnaichean tróm a'n chluasaibh—a chuing-analach, am buaireas ard anama fo'n robh e 'fulang, agus an spàirn eagalach agus an iomaguin a bha ri fhaicinn 'na shùil. Chuir mi fios air aon do fhoirbhich na h-eaglais a bha eòlach air Cailean, agus dh'fheòraich mi d'eth mu 'thimchioll. "'Saithe dhomh e gu math," arsa 'n foirbheach, "agus 's fhad' o'n a b'aithne dhomh e—òganach co modhail, shuairce, thuigseach 'sa bha dol a stigh air dorus eaglais. Ach, mo thruaighe! thachair dha tuiteam ann an droch cuideachd, agus le droch còmpanaich. Cha mhisgeir e, agus cha'n fhaodar a ràdh idir gur eucorach gun onoir e; ach thog e leis an fheadhainn sin ris an canar na *Socialists*—mì-chreidich sheòlta, dhalma, uaibhreach. Ghabh e gu leughadh an cuid leabhraichean, agus rinn e dearmad air an Leabhar Mhór agus an leabhar math. 'S fear-dùthcha dhòmh's è," arsa 'n foirbheach," agus tha seòrsa do chàird-eas endaruinn. Tha mi fo mhóran eagail agus cùram mu 'thimchioll. Dh'fhàirtlich orm seanachas a tharruing as, ged tha e

soilleir nach éirich e gu bràth as an tinneas so ; gidheadh, cha'n urrainnear a thoirt air so a chreidsinn. Tha e o là gu là a smuainteachadh gu bheil e 'fàs ni's fearr, ged tha e soilleir gu bheil oidhche a' bhàis, mar tha, a' ciaradh mu 'thichioll."

Chaidh mi g'a choimhead gu tric. Air uairibh, fhuair mi e ciùin, sàmhach, socrach ; air uairibh eile, fhuair mi e 'na shuidhe san dorus, agus ann an deagh spiorad misneachail, ag ràdh gu robh e mòran na b'fheàrr, agus nach fhad' aig am biodh e co làidir 'sa bha e riabh. Labhair mi ris gu dìleas ; leugh mi dha nithe 'shaoil mi 'bha freagarrach, ach cha labhradh e féin diog. Bha e modhail, ciùin, ach anabarrach fuar agus seachnach air conaltradh. Dh'fheòraich mi dheth, uair agus uair, " A' bheil ni sam bith, a Chailein, is urrainn domh 'dheanamh air do shon, no a tha dhìth ort is urrainn dòmhsa fhaotainn duit ? Ma thà, na ceil e," arsa mise. Ach 'se 'h-uile freagradh a fhuair mi, " Tha mi 'nur comain, cha'n eil ni air bith."

Ach, ged nach b'urrainn domh a tharruing gu seanachas, mboth-nich mi gu'n robh e 'g éisdeachd rium le barrachd agus barrachd aire agus foighidinn. Cha chuala mi gearan riabh uaithe, no facall crosda, ged bha a leanaban beaga anabarrach gluasadach, agus do ghnàth a' glaothaich 's a' sgreadail mu thimchioll a leapa.

Labhair mi ris gu tric mu luach an anama—mu naombachd, gloine, agus ceartas Dhé—mu thruaillidheachd ar nàduir—uamharrachd agus gràinealachd ar peacaidhnean—agus mu thròcair agus ghràdh an Ti ard agus ghlòrmhoir a thainig chum ar tèarnadh. Dh'fheuch mi nàdur na h-iobairt a thug e seachad a mhìneachadh, agus mu'n dòigh shaor agus ghràs-mhor anns an robh an t-slàinte àghmhor sin air a tairgse do pheacaich bhochda. Dh'fheuch mi dreuchdan àraidh an Spioraid Naoimh a leigeil ris da—an dòigh anns a' bheil esan a' dùsgadh agus a' tarruing anamannan chum an t-Shlanuigheir ; agus bhrosnuich mi e gu gairm airson cumbachd éifeachdach an Spioraid, le ùrnuigh agus asluchadh. Thug e cead dhomh ùrnuigh a dheanamh ; ach an àite co aontachadh leis na bha mi 'g ràdh, 'san a chuir e gu pongail 'am aghaidh, ag innseadh dhomh nach robh e idir, idir, a dh-aona bharail rium. Tharruing mi e, mion air mhion, gu uiread sheanachais a dheanamh 'sa leigeadh a chasadaich leis.

Cha b'urrainn domh fhaicinn fad deich lathan 'na dhéigh sin. Thaghail a bhean uair 'us uair aig an tigh agam, agus dh'fhàg i fios gu robh fadal air Cailean m' fhaicinn. Bha i 'feitheamh orm 'san dorus air a' cheart àm anns an cual' i gu robh dùil aca rium. " Tha Cailean," ars' ise, " gu mòr ni's laige ; cha'n urrainn da nis a chas a chur fodha, no eiridh as an leabaidh." " A' bheil e," arsa mise, " a' labhairt mu bhàs agus shiorruidheachd ni's mò na bhà e ?" " Matà," ars' ise, " cha'n fhaod mi ràdh gu bheil ; ach tha e gu tric ag ràdh gu bheil fadal air sibh féin fhaicinn." " 'S math an combarradh," arsa mise ; " bi'dh mi suas air do dhéigh gun dàil." Chaidh mi suas a' guidhe gu dùrachdach gu'n deanadh Dia tròcair air, agus gu'n stiùradh an Spiorad mo smuaintean agus mo

chaimnt. “O!” arsa mise rium féin, “gu’n chuinninn an fhaicall—seadh, a h-aon—o’n tàirnginn an co-dhùnadh nach ’eil ’anam ag imeachd do shiorruidheachd gu suarrach, aineolach, agus gun dòchas!”

Ràinig mi taobh a leapa. Cha robh neach san t-seòmar maille ris. Chaidh a bhean a mach car tamuill. Co luath ’sa chaidh mi ’stigh air an doras. Shìt e a dhà làimh a chur fàilt orm. Bha mòran caoimhneis agus bàigh ’na shùil clùin. “Tha ’m bàs nì’s dlùithe,” ars’ esan; “thà, thà: cha’n fhaodar a chleith nì’s faide. Och!” ars’ esan, “tha sac mór air mo cholum—pian anabbarrach a’ losgadh mo bhroillich. Cha’n fhaod so seasamh fada.” Dirfheuch mise ’n sin labhairt ris mu dheuchainnean an t-saoghail thruaigh so. “Cha’n eil do’n fhìor Chrìosduidh,” arsa mise, “san t-saoghal so, air a’ chuid a’s fearr, ach maduinn an latha shìorruidh.” “An latha shìorruidh!” ars’ esan, ’s e ’togail a shùl ri mullach an t-seòmair, ’s e ’pasgadh a dhà làimh—“an latha shìorruidh!” ars’ esan, le osna thròm. “O! thig, thig!” thuirt e le ard-dhealas anama; “ach,” ars’ esan, ’s e ’stad, “tha neòil na h-eidhche eadar sinn ’s e—fada, dorch. Cuin a bhristeas an latha!” Ghabh mi misneach; rinn mi ùrnuigh taobh a leapa. Bha a bhean a’ gleasad; bha e ri ùrnuigh. Stad e, agus le guth slàn fallain, a dhà làimh paisgte, ’s a shùil ri nèamh, ghlaodh e mach, “Thà, thà! O Dhé! glòir do t’ainm! tha mi sona—thà, sona, sona; tha sìth ann am anam!”

Ged bhiodh e air éiridh o’n uaigh, agus a’ chaimnt cheudna a chleachdadh, cha b’urraim domh barrachd iongatais a bhi orm. Bha mi tosd—cha robh comas cainnt agam—ghuill mi gu tròm—bha mo chridhe làn—thug mi buidheachas do Dhia. Bha e ’n sin a nis ’na shìneadh gu ciùin, sìochail, toilichte, gun ghearan gun eagal. “Air Crìosd,” deir e, “tha mo tìnic; ’s esan carraig mo dhòchais—mo ghrian—mo sgiath—fear togail mo chian. Ged shìubhlainn tre ghleann dorch agàil a’ bhàis, cha bhi eagal uile orm, oir bi’dh esan maille rium.

Fhuair e fiosrachadh agus eòlas math ’na òige, agus bha so a nis r’a fhaicinn—bha an sìol math air a chur gu trath, agus a nis thòisich e ri tighin. “Tha m’uile earbsa air Crìosd,” deir e. “Am bheil earbs’ air bith agad,” arsa mise, “air do rùnabh math?—air t’aithreachas?—air do ghidlan onorach ionraic an làthair Dhé?” “Cha’n eil, cha’n eil,” ars’ esan, “a’ chàiliginn a’s faime do earbsa!” Bha a phàisdean beaga ’nan suain, dithis diu san aona chreatraill. Dhùisg an naoidhean mar a bha a mlàthair a’ tighin a stigh. “Dia,” ars’ esan, “a bheannachadh mo bhantraich bhochd ’s na dilleachdain!” Ghuill e. “Agus beannaichidh Dia iad,” deir e; “seasaidh esan iad—bithidh esan ’na athair dhoibh—cha chaochail esan—cha tréig e iad gu bràth!” Bha mòran seanachais agam ris, ged nach b’urraim esan mòran a labhairt. Thuit Màiri air a dà ghilùn, taobh a leapa. Phòg i a bhathais nair ’as nair. “Tha mise nis,” ars’ ise, “strìochda. Do thoil, a Dhé, gu robh deanta!”

Chunnaic mi gu tric 'na dhéigh sin iad, agus dh'fhàiltich i mi le furan. Bha esan a' fàs na bu laige. Chuala mi air maduinn Di-màirt gu'n robh e dlreach a' tilgeadh na deò. Chaidh mi g'a amharc. Bha e beò, agus b'e sin uile e. Bha a shùilean dùinte, agus thòisich spàirn a' bhàis. Bha a bhràthair cròm os a cheann san leabaidh, agus 'na thosd—a bhean air furm, a' caoidh gu cùin sàmhach. Labhair mi nì-eiginn r'a bhràthair a chual' e. Thuig e có bh'ann. Dh'fheuch e a làmh a shìneadh, ach cha b'urrainn da. Chuala mi osunn. Thog mi a' phlaide, agus ghlac mi a làmh fhuar eadar mo dhà làimh. O! b'i sin an làmh fhuar, an làmh gun chli. Chuir mi mo bheul r'a chluais. "Fhir mo ghràidh, ars' esan, "bha thusa ann ad charaid' math dhòmhsa. Dia g'ad bheannachadh! Tha mise 'falbh—tha mi sona—tha mi subhach. Faicibh Màiri bho chd co tric 's is urrainn duibh; agus," ars' esan, 's e 'g amharc air a bhràthair, "labhraibh ri Eóghan." Labhair mi ris. Dh'fheuch mi nithe sòlasach a chagar 'na chluasan. Bha'n deò a' falbh, gidheadh bha e mothuchail. Cha chuala m na bha e 'g irraidh a ràdh. 'S iad facaill mu dheireadh a thuig mi, "Buidheachas do Dhia!" Stad an anail, ach thainig osna thróm—dhùin a shùilean—thug mi aon sealladh eile air, agus dh'fhàg mi'n tigh. Thainig mi mach air an t-sràid. 'Sann an sin a bha'n t-atharrachadh mór—gleadhraich, agus stairirich 's ùpraid, misg 'us mionnachadh. Bha mo chridhe làn; agus ged a thuit mo dheòir, bha sìth ann am inntinn; agus gu tric thainig a bhriathran deireannach a'm chuimhne, agus a mach gu sàmhach o m' bheul—"Buidheachas do Dhia!" Mhothuich mi mi féin mar dhuine bha mothuchainn, o stùc ard, bàta beag air udal a mach air a' chuan mhór air latha na gaillinn, am falach air uairibh eadar na h-uisgeachan, agus air uairibh eile air a giùlan gu h-àrd air bliàrr nan sùmainne móra—fios agam gu robh fear mo ghràidh innte—i 'siubhal ro' dhoinninn shalaich. Ach fhuair i 'stigh do chala nà sìth; agus a rithist thubhairt mi, "Buidheachas do Dhia!"

AM MINISTEIR GALLDA.

IMRICH MHÓR NAN GÀIDHEAL DO AMERICA AGUS DHÙTHCHANNAN CÉIN EILE.

A. Chuaireir Uiseil,

Le so tha mi 'cur 'ugaibh beachd agus inntinn buidheann taghta na Pàrlamaid mu chor nan Gael, agus an dòigh a mhol iad gus an cor a leasachadh, air eadartheangachadh mar a b'fhear a b'urrainn mi. Tha fhios a'm gu bheil cluasan nan Gael 'nan seasamh, fiach ciod a chluinneas iad mu'n chùis; agus faodaidh sinn dóchas altrum, 'nuair a chruinnicheas a' Phàrlamaid ùr, gu'n dean iad mar a mhol comunn taghta dhiu féin, agus gu faigh na laoidh rùn a réir an spionnaidh. Taing do Nì-Math, thuit lannan cheana bharr an sùl. B'fhad' air an sgeir iad, a strì ri deanamh maorach. Thug an càirdean a b'fhèarr rabhadh dhaibh gu'n de chaochail an seòl-

sruth; ach ged a chunnaic iad a' muir-làn a' tighinn mu'n cuairt air an sgeir, agus a' dìreadh uigh air nigh, cha chuidhticheadh iad!

Iadsan a ghabh rabhadh, 'sann ac' an diugh nach 'eil fà-aithreachais. Chunnaic mi'n diugh féin fear (Niall Mac Illeain) a dh'fhàg Eileán Chola, dìrench a dbeich bliadhna na taca so, gun deich puind-Shasunnach de'n t-saoghal aige. Chaidh e gu *Port Philip*. Thòisich e ri malairt, mar a b'fhearr a dh'fhaodadh e. Tha e'n diugh 'na Thighearna ann am baile mòr *Mhelbourne*, agus na *chaipin* agus na fhear-pàirt de *bhrig* mbór! Tha'n long an ceart uair ann an Lunnainn, 's thainig e féin léum a shealltainn a chairdean—'na òganach deiseil, cuimir, smearail; 's na h-igheanan nach sealladh roimhe air an taobh de'n rathad air an robh e, a nis a' briseadh an cridhe as a dhéigh. 'S iomadh naigheachd, da-rìreamh, a tha e 'toirt mu'n dùthaich sin; agus, gu dearbh, cha'n ann bho bheul nam breug a thainig iad. Innseam dhuibh son ni a chuireas, a theagamh, ioghnadh oirbh. A chiad £16 a choisinn e, cheannaich e acair fhearainn leis ann am *Port Philip*. Chum e'n t-acair so air a làimh fad ceithir bliadhna; agus, mìos no dhà mu d'fhàg e, reic e'n ceart acair air £1,500.

A' guidhe bunaidh 'us beannachd leibh féin agus leis a' Chuairtear, 'smi ur caraid dileas,

MACTALLA.

Dh'aontaich a' bhuidheann thaghta, de Bhuill-Pàrlamaid a shònraicheadh chum mion-fhiosrachadh fhaotainn mu staid Gaeil Alba, agus a dh'fhaicinn an robh e comasach an cor a leasachadh, le cuideachadh a thoirt dhaibhsan a bha toileach dol thairis, leis na naoi puincean a leanas:—

1. Air dhuinn fianuisean measarra, poncail, agus fiosrach, a chensnachadh taobh air thaobh, cuiridh sinu a nis fa chomhair àrd-chomhairle na rìoghachd crìoch ar saothreach. Chaidh a dheanamh a mach gu soilleir, a réir teistis, gu bheil barrachd sluaigh sa' Ghaeltachd na's urrainn an dùthaich a bheathachadh, gu h-àraid ann an cuid de shiorramachd Earra-Ghael, Inbhirnis, agus Rois, a' gabhail a stigh àireamh mhór de na h-eileanan; agus gu bheil an t-anbar so a tha 'fulang di, gach bliadhna, mu thuaiream 45,000 gu 80,000 anam.

2. Chaidh a dhearbhadh, le fianuisean, gu'n robh gorta nam bliadhna 1836 agus 1837 cho ioma-sgaoilteach, agus cho cruaidh, 's gu'n d'fhuaire iomada bàs le cion, mur bhi na rinn a' Phàrlamaid agus na coimhearsnaich air an son; gu'n deach £70,000 a chruinneachadh, agus a roinn ann am biadh 's an nodach; agus gu bheil na cearnaibh a chaidh a cuideachadh buailteach d'a leithid eile de ghainne an àm ri teachd.

3. 'Si ar barail gu fuighear an t-anbar sluaigh so cho fad air ais ris a' bhliadhna 1745, agus nas faide. Gur h-e b'aobhar dha, an dòigh tighin-beò bh'aig na fineachan, a' meas an staidibh do réir an àireamh de shaighdearan a thogadh iad an àm feuma. 'Na lorg so thainig fearann gu bhi air a mhion-roinn 'na chroitean beaga,

agus iad so a ris eadar mac 'us athair. Cha robh a' chuis cho dona fliad 'sa mhair prìs air ceilp, 's a bha 'Phàrlamaid a' toirt *bounty* airson sgadan iasgach; ach dh'fhalbh iad so, 's cha'n eil a nis cosnadh ann.

4. Bha'n t-anbar sluaigh-sa, 'thuilleadh, air an cuideachadh, agus air an cuir an lionmhorachd, leis a' Phàrlamaid a bhi togail cuid-eachda lionmhor de *volunteers* agus *fencibles*. Chaidh mòran de chroitean beaga air tìr-mór a thionndadh gu gabhalaichean farsuinn —ni 'dh'fhudaich na daoine bochda bho na gleanntaibh gu cois na fairge, chum a bhi goireasach do iasg agus do *cheilp*.

5. Chaidh, mar an ceudna, 'dheanamh 'mach nach do chuidich cion foghlaim agus aineolas air a' Bheurla 'chùis; oir chum so mòran de'n t-sluaigh bho dhol gu Galldachd, far am faigheadh iad cosnadh, agus duais d'a réir. Chaidh a thoirt suas duinn, cuid-eachd, gu bheil cion rathaide-móra, 'na ghrabadh nach beag air soirbheachadh na dùtha.

6. Thug sinn 'cheana mar ar beachd-ne do'n Phàrlamaid, gur h-e'n t-anbar sluaigh so 'chuideachadh thar chuantaibh dòigh a's fèarr gu faochadh a thoirt dhaibh féin agus do'n dùthaich, agus stad a chur air gainne agus bochduinn. Agus a nis theirimid, le dearbhachd, nach 'eil e cothromach no comasach, a réir ar barail-ne, so a dheanamh, air choir as eugmhais cuideachadh o'n Phàrlamaid fo riaghailtean reachdmhor agus fallain.

7. Chaidh innse dhuinne, le fianuisean teistheil, gu'n 'gabh *Canada* Uachdrach e féin, gun ghuth a ràdh mu'n chuid eile de *America* mu Thuath, 10,000 fear-oibre; gu'n deach, air chinnt, 30,000 do *Chanada* an uraidh féin, de mhuinntir a bha, 'n dara-leth dhiu, nan diol-deire, agus gu'n d'fhuair a chuile mac màthar dhiu cosnadh!

8. Cha bu mhist a' chùis nan cuireadh a' Phàrlamaid [an comhairle ris na Stàtan thall, feuch ciod a ghabhadh iadsan os-làimh a dheanamh airson gach buidhinn mar rachadh thairis, ann an obair fhaotainn dhaibh, no an seòladh far am faigh iad i.

9. Chaidh a dhearbhadh dhuinne, gu bheil a' chuid a's mò de'n t-sluaigh a tha gu h-olc-dheth, iad féin a nis toileach an dùthaich fhàgail, oir tha iad a' faicinn gu faod gort agus ganntar tighin a ris; agus gu dearbh mholamaid gu dùrachdach do'n Phàrlamaid na tha 'nan comas a dheanamh as an leth, mum bi e tuilleadh 'us annoch.

Lunnainn, 24 latha de'n mìos Mhàigh, 1841.

AILEAN NAN SOP.

EACHDRAIDH FHIRINNEACH AN DUINE AINMEIL SO.

'S IOMADACH sgeul tha air innseadh mu 'n duine so ann an eachdraidh na Gàidhealtachd; agus tha iomadh eachdraidh mhearachdach air a thoirt mu 'dhéibhinn ann an leabhraichean. Dh' fheuch sinn gach aon dinbh a rannsachadh; agus tha sinn a nis a' toirt eachdraidh as am faodar earbsadh.

Bu mhac Ailean-nan-Sop do Lachunn Catanach, triath Dhubhairt, ceann-feadhna Chloinn-Illeathain—an t-aona cheann-feadhna suarrach, tàmailteach mì-chliùiteach a bha riabh thairis air a' chinneadh ainmeil mheasail sin, duine air nach 'eil aon egeul math air aithris—aintighearna cho garg, fhuiltcach, ghealtach 's air a' bheil iomradh againn ann an eachdraidh ar dùthcha.

Bha 'n droch dhuine so air tùs pòda ri Baintighearn Ealasaid Chaimbeul, nighean do MhaoCailein-mór, iarla Earraghaidheal. Cha robh a' bhéisd dhuine so ach dà bliadhna pòda rithe 'nuair a dh' fheuch e a cur bàs le 'fàgail air Sgeir-na-Baintighearna. Cha ruig sinn a leas an eachdraidh oillteil sin innseadh an so—tha cùntas fìor mhath air a thoirt mu 'thimchioll anns an “Teachdaire Ghàidhealach. Bha mac eadar Lachunn Catanach agus a' bhaintighearna so, Eachunn Mór Dhubhairt—duine air na h-uile dòigh eu-cosmbuil ri 'athair—ard fhìlath co urramach air son gach deagh bheus agus buaidh 's a bha riabh sa' Ghàidhealtachd. An déigh do Lachunn Catanach dealachadh ri nighean MhicChailein, phòs e bean eile d'a chinneadh féin, nighean do dh-fhear Threisianna, agus b'i so màthair an fhir so air a' bheil sinn a' agriobhadh, Ailean nan Sop.

'S ann ann an caisteal ann an eilean beag càlaobh Mhuile bha Lachunn Catanach a chòmhnuidh 'nuair bha Ailean-nan-Sop 'na òganach. Tha 'n t-eilean so ainmeil ann an eachdraidh na rìoghachd; bha e 'na dhaingnich aig rìghrean na h-Alba fad ioma cend bliadhna; bha caisteal aca ann a bha nnabarrach làidir. Tha aon chreag ard, chorrach, chas, ceithir thimchioll an eilein, air nach streipeadh gabhar, gum tiglin air daoine; agus tha muir bhàirte agus crathan bras mu 'thimchioll, air chor 's nach 'eil e comasach, cha mhór, a ghlacadh. Tha a' t-àit anns an robh na saighdearan a' fuireach air a ghearradh no air a shnaigheadh o'n chreig.

So an t-àit anns an d' àraichadh Ailean-nan-Sop. Ghlac 'athair an dàingneach so le foill, agus chum e i le fòirneart. 'So 'chend iomradh th'againn air Ailean-nan-Sop, oidhirp a thug e air nighean do MhacNèill Barra, a bha 'n tigh 'athar—Theich i chum i féin thilgeadh thar stachd ard gu i féin a theasraiginn uaithe; ach thachair geatharnach làidir oirre a thug upag do dh-Ailean leis an deach e thar a' chreig, agus thèarnadh ise bho 'innleachdan mallaichte.—Tha a' chreag thar na thuit e air a h-ainmeachadh air gus an latha diugh, “Urraigh Ailein-nan-Sop.” Bha tèarnadh caol aige, ach thannig e bhuaithe. Bha san àm sin mòran loingean air an ais 's air an agbairt ri réubainn agus mèirle—spùinneadairean, le egiòha làidir bhorb. Dh' fhalbh Ailean le h-aon diubh so, 'scha b'fhada bha e innte 'nuair a dhearbh se e féin 'na sheòladair agus 'na chreachadair comharraichte. Fhuair e uachdranachd na tuinge, agus chaidh e bho eilean gu h-eilean, a' creachadh, a' losgadh agus a' spùinneadh gach àite, gus an robh 'ainm 'na chulaidh-oillt agus cogail air feadh na dùthcha. Le 'làimh féin b' àbhaist da sop a chur ris na tighean agus an losgadh; agus 's ann uaithe so a thogadh Ailean-nan-Sop mar 'ainm air.

Thainig an creachadair so le luing a stigh cùl Mhuile aig Leithear

Tha loing; chaidh Ailean le 'chuid gilleart air tìr, mhurt e caraid da féin, tighearna 'n Leithir. B'e so ceann an teaghlach urramaich d' am b' ainm Sliechd a' Chlaidheimh iarainn—seann duine gun lechd—chuir e gu bàs e, agus ghlac e an tigh 's an oighreachd dha féin. Tha e 'toirt duinn beachd brònach air staid na Gàidhealtachd san àm sin, 'nuair a fhuair an duine fuilteach so an oighreachd a ghleidheadh, agus e fein a shecrachadh mar a rinn e, le murt agus mèirle; ach bha e 'na ghaigeach co curanta, threun, dhalma 's gu'n robh eagal orra lèmh a thogail 'na aghaidh. Bha na cinn-fheadhna san àm sin a' murt a' milleadh a chéile; agus sheasadh Ailean-nan-Sop am fear a b' fhèarr a cheannachadh a chàirdeas.—Bha e air uairibh air taobh a bhràthar, Eachunn Mór Dhubhairt, agus air uairibh eile a' cath 'na aghaidh. Cha'n eil ni air bith a's mó tha 'leigeil ris duinn sèoltachd agus treuntas an duine so na gu'n do cheannaich Mac Dhòmhnuill lè a chàirdeas le Eilean Ghiogha thoirt dha mar oighreachd, agus bailtean eile ceann Loch Tairbeart. Chuir an ceatharnach, no an spùinneadair so seachad mòran ùine ann an caisteal an Tairbeart a fhuair e bho MhacDhòmhnuill; agus cheannaich MacCailein Mór a chàirdeas le oighreachd a thoirt dà ann an Coapadal, àite tarbhach d' am b' ainm Cille-charmaig.

Le cairdeas nan daoine mòra sin, MacCailein, MacDhòmhnuill, agus a bhràthair, Eachunn Mór Dhubhairt, bha Ailean-nan-Sop an-bharrach eumhachdach, agus 'na chulaidh-eagail d'a nàimhdean; agus ged a bha a luthad oighreachd luachanhor aige, cha do sguir e do chreachadh agus do mhilleadh. A mach o Chaisteal an Tairbeart b' àbhais da dol do Clòmhall agus do thaobh Loch Laoimunn, agus air feadh mhachraichean na Gallachd, a' togail chreach o gach àite. B' àbhais da le'loingeas dol mar an ceudna do dh-Eirinn a losgadh agus a mhilleadh, agus a thogail chreach; air chor 's gu'n robh Ailean-nan-Sop co ainmeil ann an Eirinn 's a bha e ann an Albainn. Chaidh e' thogail chreach aon-rair do 'n Eilean Bhódach; chuala 'n Siorram gu 'n robh e 'tighin; agus chrìnnich e a dhaoine, ach cha seasadh iad na ceatharnaich bhorb a bha aig Ailean; thug e air falbh làn a luinge do 'n spréidh a b' fhèarr a bha r' a fhaotainn.

Chuir giùlan Ailein mór-dhuilgheadas air an duine 'ard-inntinneach, onorach; Eachunn Mór, a bhràthair, agus air 'fhear-cinnidh Tighearna Chola. Chual' Ailean nì-eiginn a thoirt Tighearna Chola 'na aghaidh, agus thug e Cola air gu aicheamhail a ghabhail. Bha Tighearna Chola 'sàidimeachd air an tràigh—ghlac Ailean e agus thug e air bórd air a bhirlinn e, rinn e prìosanach dheth, agus cheangail e ris an tabht' e; thog e 'shiùil agus thug e an Tairbeart air.

Bha Tighearna Chola 'na bhard urramaichte, agus thòisich e air òran a dheanamh do dh-Ailean-nan-Sop. Sheinn e an t-òran—fhuair so a' chuid a b' fhèarr do dh-Ailean—dh' fhuasgail se e, agus thug e 'thead da, ag ràdh ris, "thoir an aire cìod a their thu 'na dhéigh so mu m' thimchioll-sa—tha eun beag ann an Cola tha 'tighiu a dh' innsadh dhòmhsa do chainnt aig do bhòrd féin—leigidh mi as thu, ach bi a'd'earalas á so a mach."

'Nuair bha Ailean air fàs aosmhor thog e d' a dhroch cleachdaidh-

nean, agus sguir e do chreachadh agus do réubainn; ach cha do thaitinn so ris na ceatharnaich a bha 'na chaisteal—cha robh an fheòil cho pailt 's a b' àbhaist di. Air latha àraid bha cuirm aige, agus bha fear d'a dhaoine a' creim cnàimh feòla air nach robh móran r'a fhaotainn. "'Sann air an tigh so" ars' esan, "a thainig an dà latha 'nuair tha na cnàmhan co lòm." Chual' Ailean e, thuig e mar a bhà—"Biodh gach bìrlinn a bhuineas duinn deas an nochd, ar gillean 's ar daoine, agus fiachaidh sinn bengan feòla chur a stigh air son a' gheamhraidh." Thog iad orra troimh na Caoil Bhódach, agus ràinig iad suas air abhuinn Chluaidh dlùth do Ghlaschu—thog iad creach mhór, agus phill iad le làn gach bìrlinn a bhuineadh dhoibh. So a' chreach a's mó agus a' chreach mu dheireadh a thog Ailean-nan-Sop; agus thugadh mar ainm oirre creach-na-h-aisne.

Ràinig Ailean aois mhór. Chaidh e do dh-I Chalum-Chille, rinn e réit ri Cléir an àite sin agus ann an ùine bheag 'na dhéigh sin bhàsaich e, agus thiodhlaiceadh e ann an I, ann an Reilig Órain maille r'a shìnnsearra, teaghlach Dhubhairt.

Dh' fhàg Ailean-nan-Sop aona mhac agus nighean. Chuireadh a mhac gu bàs airson oidheirp a thug e air Eachunn Mór, brathair 'athar a mhurt; agus phòs an nighean Murcha Gèarr Lochabuidhe. Thainig an oighreachd a thug Ailean o Shliochd a' chlaidheimh iarainn, teaghlach an Leithir, air a h-ais an déigh a bhàis, a dh' ionnsuidh Mhic Illeathain Dhubhairt, agus thugadh i do Lachunn òg, mac do Shir Lachunn Mór Dhubhairt, agus uaithe-san thainig teachlach Thorloisg. Chaochail Ailean-nan-Sop mu'n bhliadhna 1555, eadar sin agus 1560. Tha leac an duine so air a comhar-rachadh a mach fhathast ann an I Chalum-Chille.

AIR CRUINN-MHEALLABH SOILLSEACH NAN SPEUR.

EARRANN IV.

Tha oibre an Tighearn Iehóbhaih dìrdheirc agus seasmhach. Gheall e féin, do nach comas bréug a dheanamh, gu'm buanaich na beannachdan agus na tròcairean, a ta 'sruthadh o theas agus o sholus na gréine co fad 's a bhunaicheas an talamh fein. Tha e ag ràdh, "Ain feadh a mhaireas an talamh, cha sguir àm an t-sil-chuir agus foghar, agus fuachd agus teas, agus sàmhradh agus geamhradh, agus là agus oidhche."—(Gen. viii. 22.) Ge' be taobh air an amhaire sinn air feadh na cruitheachd, cha chomas duinn gun mheur a' Chruitheir fhaicinn anns gach nì! Shuidhich e a' ghriàn agus na reultan ann an speuraibh nèimh, air chor is gu'm bheil ceithir ràidhean na bliadhna a' teachd gu riaghailteach an déigh a cheile agus a' cur aghaidh a' chruinne-ché fo chaochladh dreach! 'San earrach, tha fear agus luibhean a' briseadh a mach as an talamh, agus a' còmhachadh a luime! Tha an tuathanach a' sgapadh rogha sil 'na fhearann, a bheir a mach toradh ioma'-fille ann an àm iomchuidh. 'San t-sàmhradh tha'n talamh 'na làn

ghlòir,—gach luibh agus craobh fo 'bhlàth, agus gach toradh luachmhor 'ga thoirt a mach leis a' ghréin! “Tha na cnuic ri gairdeachas air gach taobh, na cluainean air an sgeudachadh le tréndaibh, agus na glinn air an còmhachadh le h-arbhar.”—San fhogharadh, fàsaidh na h-achan geal,—sàthaidh am buanaiche a stigh, a chorrán, lionar an t-amar fionn, agus cuiridh am dabhach thairis!—“Iadsan a chuir le deuraibh, buainidh iad le gairdeachas! Esan a chaidh a mach agus a ghuil, ag lomchar sìl luachmhoir, thig e a ris le gairdeachas, a' giùlan a sguab.”—Mar so, lionar cridhe an duine le gean agus subhachas, agus nì e aoibhneas 'na shaothair uile! 'S a' gheamhradh, caochailidh an talamh a shnuadh agus rùisgear dheth a bhreaghadh!—“As an àirde-deas thig ioma-ghaoth, agus fuachd as an airde-tuath! Le h-anail Dhé bheirear reodhadh! Bheir e sneachda mar dainn; sgaoilidh e an liath-reodh mar luathre! Tilgidh e a mach eigh mar ghreamanna; có dh' fheudas seasamh roimh fhuachda.”—Mar so, tha co-shuidheachadh na talmhainn ann am fochair na gréine, a' toirt air ràidhean na bliadhna aon a' chèile a leantuinn! Air uairibh, tha 'ghriann a' tilgeadh a gathan laga air saoghal reòta, ach air uairibh eile, tha i a' cur a mach a soluis agus a teas air ionadaibh tuatha na talmhainn, agus a' co-roinn beatha agus maise riu! Mar so, tha Dia air a ghlòrachadh 'na oibribh!

Labhair sinn roimhe air na reultaibh MERCURI, BUENUS, agus an TALAMH, agus nochd sinn gun robh an làithean agus an òidhean aca maraon. Tha teallsanaich an dùil, gu'm bheil gealaichean aig Mercuri agus Bhénus, chum an oidhean a shoillseachadh; ach air do na reultaibh sin a bhi co teann air a' ghréin, cha 'n 'eil innleachd air an gealaichean fhaicinn, ma tha iad aca. Ach tha sinn cinnteach, gu'm bheil aon ghealach mhòr, bhuidhe, againn fein, chum dorchadas ar n-òidhean fhògradh air falbh; agus nì sinn dìchioll, a nis, air cùntas goirid a thoirt oirre. Cha'n eil a' ghealach 'na reult, mar a ta Mercuri, Bhénus, an talamh, agus reultan eile, ach is ball cruinn i, a ta 'cuairteachadh 'na gréine! Tha ochd gealach deùg, gu léir, aig na reultaibh a bhuineas do'n ghréin againn; agus diubh so tha aon aig an talamh, ceithir aig Iupiter,—seachd aig Saturn, agus sea aig Uranus. Tha a' ghealach againne 'cuairteachadh na talmhainn ann an seachd là fichead, seachd uairean, agus tri agus da fhichead mionaid; ach o chnochladh gu caochladh, tha i 'gabhail naoi là fichead, dà uair dheng, agus ceithir agus dà fhichead mionaid, chum a cuairt a choimhlionadh. Tha i beng an coimeas ris an talamh; oir cha'n 'eil i ach dà mhìle, aon cheud, agus tri fichead do mhìtibh troipe, an uair a tha an talamh dlùth air ochd mìle do mhìtibh troimhe! Tha'n talamh uime sin, còrr agus tri fichead uair nì's mò na 'ghealach. Tha i nì's faide o'n talamh air uairibh seach a' chèile, ach tha i mar a's trice mu dhà cheud, agus da fhichead mìle do mhìtibh air astar uaithe! Tha i a' sìubhal 'na cearcall mu'n cuairt do'n talamh dà cheud, ceithir fichead agus deich do mhìtibh anns an uair! Tha'n talamh a' cuairteachadh na gréine ann am beagan

a thuilleadh air trì cheud, trì fichead, agus cùig làithean; tha 'ghealach, uime sin, a' cuairteachadh na gréine 'san ùine cheudna; ach tha i 'deanamh mòran astair a bhàrr air an talamh, do bhrìgh gu'm bheil i 'ga chuairteachadh gach mìos, agus a' cumail suas ris, a thuilleadh air sin, 'na chuairt mu'n ghréin! Air an aobhar sin, tha e soilleir, gu'm bheil a' ghealach a' deanamh cuairte na talmhainn mu thimchioll na gréine ann am bliadhna; ach osbàrr, tha i an taobh a stigh do'n ùine sin a' cuairteachadh na talmhainn 'na cearcall fein trì uairean deug! Tha 'ghealach cosmhuil ris an talamh, 'na meall cruinn, dorch, innte fein, a ta soilleir a mhàin trid ghathannaibh na gréine a bhi 'bualadh oirre! Air an aobhar sin, tha'n leth sin dhith a ta fa chomhair na gréine a ghnàth soilleir, agus an leth eile ann an dorchadas. Cha'n fhaic sinne i aig àm a caochlaidh, do bhrìgh gu'm bheil i dìreach eadar-sinn agus a' ghriàn, agus an taobh dorch a dhì riinn. Ach air di beagan astair a dheanamh 'na alighe, chì sinn earrann bheag do'n taobh shoilleir aice, a ta sìor mhendachadh, gus am bi i fa chomhair na gréine, air an taobh eile do'n talamh, an uair a chì sinn an taobh soilleir aice gu léir, agus an sin, tha i làn, cruinn, agus dealrach. Air an dòigh cheudna, tha i a' caitheamh, gus an ruig i, a ris, eadar sinn agus a' ghriàn, an uair nach fhaicear idir i. Tha i cosmhuil ris na reultaibh a' tionndadh air a mul féin, agus tha e anabarrach iongantach, gu'm bheil an ùine a ta i 'gabhadh chum sin a dheanamh co'-ionaun ann am faidhead ris an ùine a ta i 'toirt a mach, chum cuairt a chur air an talamh! Agus air do'n chùis a bhi mar sin, tha e 'tachairt gur e an aon taobh dhi a ta'n còmhnuidh ruinne, ge b'e àite d'a cuairt anna am bi i! Tha'n taobh so a ghnàth soilleir; oir an uair nach bi a' ghriàn 'ga shoilleachadh, tha'n talamh a' toirt soluis da, trì uairean deug ni's dealraiche na'n solus a ta 'ghealach a' tilgeadh air an talamh! Tha'n taobh do'n ghealaich, gidheadh, nach 'eil sinne idir a' faicinn, soilleir rè cheithir là deug, agus dorch rè cheithir là deug eile! Air do'n ghealaich a bhi co fagus do làimh, an coimeas ris na reultabh, tha eòthrom ni'a fearr aig na reultairibh air a faicinn le'n gloineachaibh. Tha iad, uime sin, a' deanamh a mach gu'm bheil i, cosmhuil ris an talamh, air a còmhachadh le beantaibh, gleantaibh, agus machraichibh! Chaidh cuid de bheantaibh na gealaich a thombas, agus tha iad mar a's trice dà mhìle air àirde; tha iad cruinn, agus còrrach, agus anabarrach lionmhor! Cha'n fhacas a' bheag de choilas uisge anna a' ghealaich, agus cha'n 'eil adhar aice, no neòil mu timchioll, mar a ta aig an talamh! Feumaidh aimsir na gealaich a bhi anabarrach iongantach, agus caochlaideach, air di a bhi, rè cheithir là deug eile air a claidh leis an reodhadh a's teinne a dh' fheudas a bhith! Ma tha creutairean a' gabhadh, tàimh oirre, ni nach 'eil neo-chomusach do'n Ti Uile-chumhachdaich òrdachadh, tha e cinnteach, gu'm bheil iad air an dealbhadh leis-san, le nàdar freagarach air a son; oir, a réir ar beachd-ne, cha b'urraim de chrèitairibh na talmhainn so a bhi beò oirre!

Ged tha solus na gealaich diblidh agus fann, an coimeas ri solus

deàlrach na gréine ; gidheadh, tha e féumail agus taitneach, chum dèrchadas 'nan didhchean fada geamhraidh fhògaradh air falbh ! Shuidhich an Cruithear a' ghealach ann an spénraibh nòimh, mar “an solas a's lugha a' riaghladh na h-didhche,” agus rinneadh i “air son chomharan, agus air son aimsirean, agus air son làithean, agus bhliadhnachan,” co math ris a' ghréin ! Air an aobhar sin, tha ach beag, gach uile chinneach a' tomhas ùine le cuairtibh na gealaich ! Tha cuid do chinneachaibh ann, nach 'eil a' tomhas na h-aimsir le bliadhnaibh idir, ach a mhàin le gealaichibh ;—agus mar so, ged robh daoine 'nam measg ceud bliadhna dh' àois, inn-sidh iad an aois, cha'n ann le bliadhnaibh, ach le àireamh nan “gealaichean,” a bh' ann o'n là air an d'rugadh iad ! Thugadh àithne do na h-Israelich iubairtean-loigte, agus tabhartais-bidh a thoirt suas ann an toiseach am mìosan, agus tha sinn a' faicinn gu'm bheil “*gealaichean ùra*,”—“*Féillean suidhichte*,” agus “*Sàbaiden*,” air an ainmeachadh mar amannaibh a bha naomh do'n Tighearna!—(Aireamh. xxviii. 11. Is. i. 13, 14.) Bhuan-aich na h-lùdhaich ann a bhi séideadh an tròmpaidean aig àm an gealaichean ùra, gus an do sgapadh iad air feadh an t-saoghail ; agus a réir a' chleachdaidh so, thug an Salmadair seachad an àithne a leanas.—(Salm. lxxxv. 8.)

Seidibh an stoc sa' ghealaich nnaidh
Air làithibh òrduicht' féill ;
Bu lagh sud aig Dia Iacoib fòs,
'S bu reachd do Israel.

Théid sinn air ar n-agbaidh le'r cùnnas mu na reultaibh eile anns an ath earrainn.

SGIATHANACH.

Cullmhoire, Ceud mhios a' Gheamhraidh, 1841.

A' BHREAC BHOLGACH (NÀDURRA).

[Air a leantuinn bho'n 7mh Àireamh, 164.]

Fhuaradh agus dhearbhadh leis an lighiche Shasunnach, *Jenner*, nach gabh neach a' bhreac-nàdurra, an déigh breac-a'-chruidh, ach ainmic. Thugadh fa'near ann am móran do shierramachdaibh Shasunn, roimh àm *Jenner*, do bhrìc air ùithean agus sineachan a' chruidh ; ach b'èusa a rinn a' cheud deuchainn gus a cumbachd a dhearbhadh. Shoirbhich e'n déigh móran do chùl-chàineadh, naimhdeas, a's chomhstri, fhulang bho lighichean eile.

A leigeadh ris a' mheas mhòr a bh'aig an rioghachd air, thug a' Phàrlamaid Bhreatunnach £10,000 dha aig aon àm, agus £20,000 aig àm eile. Chuir muinntir Innsean-an-Ear còrr agus £7,000 d'a ionnsuidh ; agus fhuair an Ceanard Breatunnach an taing a leanas bho Innseanaich America mu Thuath, air dhà leabhar *Jenner* a thabhairt doibh :—

“ A Bhràthair,—Lithair ar n-Athair duinn an leabhar a chuir sibh d'ar n-ionnsuidh, a theagasg na h-innleachd sin a thug an Spiorad

Mór duibh, leis an ruaigear a' bhreac nàdurra, nàmbaid nan trenbhan, bho aghaidh an talmhainn. Liuthair sinn do leabhar do'n fhear-egile a tha ar n-Athair a' cur a fhrithealadh oirnn aig àm tinneis no leòin. Cleachdaidh sinn d'ar cloinn ainm *Jenner* aithris, agus buidheachas a thabhairt do'n Spiorad Mhòr airson meud a' ghliocas a's na seirc a thug e dha. Tha sinne, na cùig dùthchannan Inseanach, a' cur a' chrìos agus na sraing (*Wampun*) d'ar n-ionnsuidh, mar chomhar air ar taingeachd airson na gibhte phriseil; agus tha sinn a' guidhe air an Spiorad Mhòr cùram a ghabhail duibh anns an t-saoghal so, agus ann an tìr nan spiorad."

Ann an iomadh rioghachd a bharrachd air Breatunn, thilgeadh cùintean (*medals*) mar onair dha; agus rinneadh aon, le òrdugh *Napoleon*, air an robh dealbh a' cheud lighiche, *Æsculapius*, a' dìonadh Bhenus; agus bha 'ainm co ard 's gu'n do leig *Napoleon* agus Rìgh na Spàinne prìosanaich fa ngaoil tre mheadhon *Jenner*. A thuillidh air so, thugadh urram dha leis gach ard thigh-oil 'san Roinn-Eòrpa; 's cha b'iongantach sin, oir chuir e as do'n aon ghalar a's gràineile d'am bheil duine buailteach.

Tha cuid a' dearmad breac-a'-chruidh, am beachd nach 'eil feum innte—gu bheil i cunnartach, no ana-goireasach. Cha mhòr dhaoine th'ann a nis nach 'eil a' creidsinn 'na cumhachd. Cha'n fhaicear gairdean 'ga mhilleadh gun mhlighnàthachadh, agus cha'n eil leithsgeul aig neach a nis a bhi 'ga dìth; oir ma tha sgìreachd gun lighiche, cha'n eil gun mhinisteir, ge air bith co iomallach; agus dhàsan cha chost litir ach sgillinn g'a cur a dh'ionnsuidh Tigh-Eiridinn na Brice ann an Lunnainn—Tigh-Cur na Brice, ann an Sraid *Hutcheson*, Glaschu—no an Léigh-Lann Ghàidhealach (*Celtic Dispensary*, 190, *Trongate*), Glaschu; agus ruigidh breac-a'-chruidh e le tilleadh a' phuist.

Tha cuid gun ag a' gabhail na bric-nàdurra bliadhnachan an déigh breac-a'-chruidh, ach 's tearc iad; agus tha iadsan daonnan fàbharach. Chunnaic sinn iad a' gabhail na bric-nàdurra dà uair. Tha lighichean a nis a' cleachdadh a bhi 'g ath-chur breac-a'-chruidh, seachd gu deich bliadhna an déigh a' cheud chuir.

Is duilich leam à radh gur Gàidheil trì-cheathramhan do luchd na bric ann an Tigh-Eiridinn Rìoghail Ghlaschu. 'S ainmic a' bhreac-nàdurra chòir nan Eirionnach, oir aca-san tha léigh-lainn agus lighichean bhochd, leis am bheil gach aon air an gearradh. Tha an riaghailt so a nis ann an Sasunn, agus tha dòchas agam gum bi i thiota ann an Albainn. Tha sgàth mòr aig na Gàidheil dol do'n Tigh-Eiridinn, ach tha so a' dol ni's lagha—cuid a bhios a' gearan nach faigh iad an leòir bldh. 'S cuimhne leam maighstir-sgoile aig an robh mi uaireigin, a bha ag innseadh dhomh gu's robh e 'na òige ann, ugh ugh le fliabhrus. "Cha robh mi," ars' esan, "ach beagan làithean a stigh, nuair a fhuair mi na b'fhearr do'n fliabhrus, agus thainig toil do bhiadh dhomh, ionnus gu robh mo mhionach air a tholladh leis an acras. Bha mi faighinn cuach bhrochain a's bhainne 'moch a's anmoch, a thuillidh air dinneir; ach bu bheag air ùrlar mo stampig iad. Bheirinn da-bhliadhnach muilt, no gambainn, air

chùmhnant a' chuach bhi 'mheud eile." 'S beag a shaoil e gu'n deanadh a bheag no mhor a gheòcaireachd aig an àm so an t-acras a chur deth, agus làn a dhroma do'n fhiabhras a chur 'na àite.

A thuillidh air an Tigh-Eiridin Rìoghail so, tha mòran do léigh-lainn (*dispensaries*) anns sa' bhaile airson daoine bochda; ach feumaidh neach a bhi trì bliadhna a chòmhnuidh ann mun bheil còir aige air sgil no cungainnean fhaighinn napa so. Is glé blitheanta e tachairt gur e'n Gàidheal a th'air ùr thighin do'n Ghalldachd a tha tachairt air tinneas a's sgiorradh. Aigesan cha'n eil còir air na sochairean ud. Air a shonsan dh'fhoegladh, bho chionn beagan bliadhnaich, Léigh-lann Ghàidhealach (*Celtic Dispensary*), as am faigh Gàidheil nach 'eil trì bliadhna a chòmhnuidh sa' bhaile sgil agus cungaidh-leighis an nasgaidh, air dhoibh litir fhaotainn bho aon do thrì ministerean Gailig a' bhaile, no bho aon do na daoine suairce a tha pàigheadh airson nan nithe ud. Tha iadsan nach urradh teachd a dh'ionnsuidh an àite 'gam faicinn 'nan tigheibh féin; agus tha iadsan aig nach 'eil tighean, no tha ro fhalamh, 'gan cur do'n Tigh-Eiridin gu bitheanta. B'e àireamh nan euslan a bh'aig an Leigh-lann Ghaidhealach sa' bliadhna

				Euslan.
1837,	----	----	----	110
1838,	----	----	----	323
1839,	----	----	----	303
1840,	----	----	----	261
1841, (sèa mìosan),	----	----	----	130
				1,127

Tha 'Ghàilig ro fheumail san àite so, oir 's iomad neach nach urradh focal Beurla a labhairt; agus 's iomad diubh, ged a labhras beagan, nach tuig gu ro mhat; 's cha mhò thuigeas an lighiche Gallda iadsan. Thachair do bhoirionnach air bheag Beurla a bhi gu h-olc le greim-cuirp (*inflammation*). Dh'iarraib oirre, le lighiche Eirionnach, plàs do na cuileagan Spàinteach a chàradh ri corp ("Let a fly-blister be applied to her belly"). Ciod a thachair, ach gu'n do sparadh mu bithibh am plàs, thugadh gach rib croicinn bhàrr a beòil; 's cha b'urradh i deur a chur 'na beul ré uine ach uisge an fhuarain. 'S ged nach deachaidh am plàs a chur san àite cheart, gidheadh rinn e mòran feum d'i aig an àm; oir bha i ro dbéigheil air an òl, an ni a thog a galar bho thoiseach.

Gabhaidh Gàidheil air bheag Beurla comhairle agus cungaidh a' h-ealamh tre mheadhon na Gàilig. Air do sheann bhean chòir as na h-Eileanaibh, nach robh ach beagan ùine sa' bhaile-mhór, bhi tinn, chuireadh fios air lighiche bochdan a' bhaile. Cheasnuich agus labhair e rithe gu tluath, agus dh'orduich e dhi purgaid do'n *chastor oil*. Thuit do charaid di fios a chur air lighiche Gdèlach, ris an do labhair i 'na caint féin. Ars' ise, "Nach ann a dh'orduich e dhomh purgaid, rud nach deachaidh am corp sa riabh." An déigh mòran comhairleachaidh, dh'aontaich i gus a ghabhail. Fhuaras an t-ùille, ach ma fhuair! "Ni-math eadar mise agus e," ars' ise; "'s iomadh latha

bho na chuala mi gur h-ann á sùgh na daoine marbh tha iad ris, agus gus an cur sibh as a' bheachd so mi, cha'n eil beò air ar cinneadh a bheir orm a ghabhail." B'eigin bhi foighidinneach, agus reusonachadh gu daineil rithe. "Matà, ghraidh, bho'n is sibh am fear a th'ann, ma bharantaicheas sibh dhomh nach ann do shùgh nan daoine marbh e, gabhaidh mi e, ioe air naca." Ghrad ghabh i e.

Sparramaid air gach Gàidheal breac-a'-chruidh a chur air an cuid cloinne; 's ma tha cearn iomallach air bith ann, far nach 'eil lighiche, cuireadh Ministear, Easpaig, no Sagart, fios-puist do dh'aon do na h-àiteachan a dh'ainmich mi, agus cuirear d'a ionnsuidh breac-a'-chruidh; 's cha'n eil bean chòir san dùthaich nach 'eil comasach air a cur.

ROB RUADH.

AN SEANA BHIOBULL TEAGHLAICH.

'Se 'm Biobull an ceud leabhar, an leabhar a's féarr, agus an leabhar a's sine, a tha san t-saoghal. 'Se Dia féin ughdair an leabhair naomha so, agus is ann le Spiorad neo-mhearachdach Dhé a ta gach earrann fa leth dhe air an deachdach. Trid nan Sgriobtuiribh naomha, tha beatha agus neo-bhàsmhorachd air an toirt gu solus; tha na rùintean gràidh agus tròcair a bha foluicht' ann an uchd Dhé ann an Crìosd, a thaobh innleachd iongantach na slàint, air an toirt gu soilleireachd. 'S iad so cairt-iùil a' Chrìosduidh, ann a bhi seòladh air aghaidh cuim bhuaireasaich na beatha so chum cala na glòire, trid am feud e deanamh air a' chala so a dh'aindeoin gach gaillinn a's doiuinn a d'fheadas seideadh 'na aghaidh. 'Se so an tiomnadh glòrmhor a chuir Dia nam Flathinnis 'nar làimh, anna a' bheil air an tiodhlacadh thairis do shaoghal cailte ionmhas do-rannsaichte do ghràs agus do ghlòir—anna a' bheil oighreachd ni's luachmhoir agus ni's mairionnaiche na uile oighreachdan an t-saoghail so, air a deanamh cinnteach do oighreachan na slàinte. Anna an leabhar naomha so tha r'am faotuin laghan airson rìghrean, reachdan do luchd-riaghlaidh, teagasg do phàrantan, earrailean do sheirbhisich agus do chloinn—ann an aon fhoal, cìed sam bith an inbh no'n dainh fa leth anna am feud sinn seasamh a thaobh ar comh-chréntairean: sa' bheatha so, tha na "Sgriobtair tarbhach chum teagoisg, chum spreige, chum leasachaidh, chum oilein ann am freantachd, chum na naoimh a dheanamh coimhlionta, làn deas chum gach uile dheadh oibre." Cia luachmhor, uime sin, bu chòir an leabhar naomha so a bhi 'nar beachd! Thigeadh dhuinn féum a dheanamh dheth mar ar comhairleach agus ar fear-iùil, mar riaghailt ar creidimh 's ar cleachdaidh, re ar n-oilthireachd 's ar cuairt troimh fhànach an t-saoghail so; agus tha e 'na aobhar mhór-shòlais muinntir a choinneachadh an sud 's an so, tha 'nochdadh am mòr-mheas, agus urram, a's cubhaidh a nochdadh do'n leabhar sin tha neo-chrìochuach, ni's luachmhoire na na h-uile leabhar eile tha ri'm faotuin san t-saoghal. Agus is cuimhne leinn, an àm bhi siubhal air feadh Gàidhealtachd a's Eileanan na h-Alba ann an làithibh ar n-òige, lionmhòrachd do'r luchd-dutheha ionmhuinn fhaicinn a' nochdadh a' mheas luachmhoir a bh'aca.

air focal na beatha, a tha comasach air ar deanamh glic chum slàinte; agus tha luirg na meir a chunnaic sinn sig bonn gach taoibh duilleig do'n "t-Sheana Bhiobull-Teaghlaich" 'na dhearbhadh soilleir air a' ghnàth-fheum a bha air a dheanamh dheth.

Chum an barrachd soilleireachaidh a thoirt do chuid deth luchd-lenghaidh a' Chuairteir, mheas mi iomchuidh an agaid a leanas a chur d'ar n-ionannaidh:—

O chionn beagan bliadhnaichean, bha, ann an ceàrna ùraidh do'n Ghàidhealtachd, fear a's bean-phòda bha air teachd a dh'ionnsuidh fìor shean aois, ann an seilbh air tomhas cuimseach do mhaoin an t-shaoghail so, iomchuidh gu'n coimhead o gach gainne a's nìreas-bhuidh; agus bha aca, mar an ceudna, aon nighean, ainneir cho àillidh 's air 'n do dhearc sùil riabh, agus ro ghealltannach air a bhi 'na h-aoibhneas agus 'na om-taic d'a pàrantas 'nan sean aois. Bha fìeargach òg dèadh-bheanach do tuathanach sa' choimhearsnachd a chinn air gaol a thoirt do'n ghuingaich eireachdail so; agus, an ceann ùine ghearr, dh'inntinn iad aig dèidh a' phòsaidh, an deigh do'n t-seana chàraid an làn aontachadh a thoirt gu'n biodh an t-annam sin air a cur eadtra nach robh gu bhi air a fàsgadh ach le laimh fhuaire a' bhàis. An ceann teair de bhliadhnaichean, bha'n t-seana-ghruinntir air an gearradh sìos le spèid a' bhàis, agus an dualach air a ghiùlan a dh'ionnsuidh tigh todach na h-uaighe.

Air do'n tuathanach òg càntas maith fhaotuin air an dùthaich mhaith sin thar a' chuan, agus air dha na h-uile ni a reic air nach robh feum aige, thug e na h-uile ni b'urrainn da smuaineachadh a bhiodh fèumail san dùthaich choin a dh'ionnsuidh an robh e 'triall. Air do chuid eile de 'luchd-dùthcha a bhi togarrach air tìr an breith a thréig-sinn, thog iad orra gu teachd maille ris a' chàraid òig gu America. Air doibh beagan airgid a thoirt leò, cha robh iad so mar the aireamh do'r luchd-dùthcha, a' teachd gu cladaichean America gun airgid, gun òr, gun chairdean; ach gu sona, sùlasach, le'n cruinneachan làn do dhòchais dhealasach àrd. B'e 'cheud ni a rinn iad an déigh an cois a sheocrachadh air cladach tìr-mór America, an seana Bhiobull mór eireachdail a bh'aig an athraichean an bliadhnaichean a dh'fhalbh fàsgadh suas, chum cuibhriinn a leaghadh dheth, agus iobairt a mholaidh sa' bhreth-bhuidheachais iocadh do Dhis airson dìon agus coimhead a Fhrasdaill mu'n timchioll air webd a' chuain mhòir, 's airson an toirt gu tèarainte do'n chala bu mhiannach leò.

Mar is i 'chrioch àraidh a bh'aig an tuathanach òg so ann an teachd do America an tuathanachas a leanuinn, an déigh dha seilbh-fhearann a cheannach, cha d'fhan e ach uine ghearr anns a' bhaile mhór far an d'thainig e gu tìr; agus mar a rinn càch de 'luchd-taruis suas an inntinn a thaobh an dreuchd 's a' ghairm fa leth a bha iadann gu lean-tuinn, ghabh e slàn leò; agus, le cridhe sùantach aigeantach, chuir e 'agbaidh ri aird dol fodha na gréine. Mu'n àm so, bha lionmhorachd slòigh a' dèanhlachadh gu Indiana; agus air do'n duine òg so a chluinntinn mu'a fhearann mhaith a's shòr a bha sa' chearna-sa, rinnach e seocrachadh an co. Thog e fearann, uime sin, an cois abhuinn *Wabash*; agus air dha luchd leth an fhearainn a phàigheadh, thug e

geall-diòlaidh airson an iomlan a bhi pàighte an ceann bliadhna. Air da 'nis an t-àite a stocachadh, agus am pòr a chur san talamh, d'fheith e nis gu foighidneach gus an tigeadh an t-àm anns am feudadh e dol a mach a dh'abachadh luach a shaothair san fhogharadh. Ach, mo thruaighe léir! chunnaic am Freasdal iomchuidh nach faiceadh esan cinneas 'fhearainn no luach a shaothair. Bhuail fiabhras marbhteach na dùthcha e; agus 'nuair a bha na h-achaidhean air an còmhuchadh le arbhar a bha cosmhuil ri saothair an tuathanaich ath-dhioladh iomadh filte, thainig am bàs gu 'ghairm air falbh; agus dh'fhàgadh a' bhean 'na bantraich, agus an t-aon leanaban a bh'aca 'na dìlleachdan.

Cha leudaich sinn ni's fhaide air a' bhearn a rinn am Freasdal air an teaghlach lùthrag so, ach thèid sinn air ar n-aghart gu beachdachadh air na deuchainnean 's na cruaidh-chàsan a choinnich a' bhantrach bhochd an ath-bhliadhna an déigh so. Air do'n àm a nis a bhi aig làimh anns am féumadh an geall-diòlaidh a bhi air fhuasgladh, thog i an t-airgiod an coingheall o choimhearsnach a bha ro chaoimhneil d'a fear-pòsda nach mairionn, agus di fhéin—neach a shuidh a ris agus a ris maille ri fear-a-gràidh agus i fein aig bord comunachaidh, chum cuimhne a chumail air gràdh an Fhir-shaoraidh. Is cruaidh agus is foighidneach a shaoithrich i chum an t-iomlan do na fiachan a bli'oirre a phàigheadh aig an àm a gheall i; ach d-fhairtlich cùisean oirre; bha gnothuichean a' dol 'na h-aghaidh; agus mu dheireadh cha b'urrainn i cumail suas fuidh gach trioblaid a's denchuinn a bha 'teachd 'na carabh. Le mì-mhisneachd a's briste-cridhe, thug i seachad am fearann san stoc airson suim na bu lugha na bha aice r'a phàigheadh da coimhearsnach, nach robh toilichte le so, ach a thug ordugh gum biodh airneis a tìghe air a reic.

Air an t-Shàbaid roimh latha na ruip, glac i misneachd a's nèart, o fhiosrachadh a bhi aice nach d'rinn i cron no éucoir do neach sam bith. Chaidh i suas do thigh an Thighearna; agus le cridhe làn do ghràdh as do ioroslachd, thaom i mach a h-anam ann an làthair an Tì sin aig a' bheil a chluas fògailte ri oisnaichean nam bochd 's nam feumach; agus air di ràcramaid na snipearach a ghabhail maille ri coimhearsnach mar bu ghaath leatha, dh'imich i dh'ionnsuidh a dachaidh, a bha nis air fàs ro-aonaranach, chianail.

Cha mhór, a nis, nach do dhibir a misneachd i; ach air di sùil a thoirt air an t-seana Bhiobull-teaghlaich, le urram naomh, agus le sùil a's cridhe togta suas gu nèamh, phòg i an leabhar naomh; agus dh'iarr i, o gheallanna prìseil a' Bhiobuill, an sòlas agus an comhfhurtachd a tha e comasach a thoirt do'n anam sgèih. Ruith a nis na deòir sìos gu frasach o 'sùilean, mar a bha a h-anam làn do aòibheas thiar labhairt, agus làn do ghlòir.

Thainig a nis an latha air an robh na bh'aig a' bhantraich bhochd do'n t-shaoghal gu bhi air a reic do'n neach a bheireadh an tairgse a b'airde. Gun mhonmbur, gun ghearan, chunnaic i gach ball do'n eakneis air a chur suas san ruip, gus an do thog maor an t-shiorraim suas 'na làimh am Bhiobull teaghlaich. Thog so reachd 'na cliabh, agus mbothuich i a cridhe an impis bristeadh. Cha b'urrainn i cumail

oirre féin ni b'fhaide. Ruith a nis na deòir ghéor sìos gu frasach o 'òilean. Dh'aslaich i do'n mhaor gu'n gleidheadh e an cuimhneachan so air a pàrantan gràdhach nach bu mhairionn. Bha 'm maor toileach gu a h-iarrtus a thoirt di; ach thuit am fear-fiacha ainiochdmhor gum feumadh na h-uile maoin a bhi air a reic, a chionn 's gu robh an rùn suidhichte aige a chuid fhéin fhaotuin gus an fheorluinn mu dheireadh. Bha'n leabhar a nis air a churr suas, agus gu bhi air a thoirt seachad air beagan do thasdanan, 'nuair a glachd i e o laimh a' mhaoir, agus ag ràdbainn gu'm féumadh i cuimhneachan a bhi aice air a' mhuintir a dh'fhalbh 's a b'ionmhuinn leatha; agus bhris i an snàthain a bha 'ceangal còmhach eudaich an leabhair, le rùn so a ghleidheadh gu cùramach. Thuit còmhach an leabhair 'na làmbhan; agus air a thasgaidh suas ann bha dà chrìman do phàipeir salach. Ghabh i mòr-iongantas ri so; agus air dhi sealltainn rin le ro-aire, ciod a nis meud a h-aoibhneis 'nuair a d'fhiosraich i gur h-e a bh'annta so dà *bhilla* air Banc Shasunn airson mille punnd! Air cùl aois do na *bilaichean*, ann an laimh-sgrìobhaidh a màthar, bha na briathran a leanas:—“'Nuair a ghlacas trioblaid thu, falbh a dh'ionnsuidh a' Bhiobuill.” Agus air cùl a' *bhilla* eile, ann an laimh-sgrìobhaidh a h-athar—“Tha cluas t'athar a ghnàth fògailte.”

Chaidh stad a chur air an *ruip* air ball, agus bha 'm Bhiobull teaghlaich air a thoirt d'a shealbadair. Bha an eàirneis a bha air a reic air a thairgse dhi leis an luchd-ceannaich, ni 'ghabh i air ais gu tàingeil. Air di am fear-fiacha ainiochdmhor, cruaidh-chridheach, a phàigheadh a dh'ionnsuidh an sgillinn mu dheireadh, agus air di tigh beag freagarrach a ghabhail air mhàl, shocruich i an t-iomlan do'n airgiod air dhòigh 's gu'm faigh i *riadh* ionchuidh gu cunail suas gu cothromach; agus feudaidh i a nis an seana Bhiobull-Teaghlaich a ghnàthachadh airson oideachadh a's leas a h-anama, gun eagal, gun sgàth. Tha earrann mhór de 'h-ùine air a chur air leth ann an sgoil a's oideachadh a thoirt do nìonaig na suil-ghuirm, bha air a sàgail air a cùram le fear-a-gràidh; agus, ma dh'fheudas sinn sealladh tlà quibhir na gnùise a mheas mar shamhladh do'n chridhe, 's coltach gu'm bi an nighean òg so 'na réull dheàlrach sa' cheàrna sa' bheil i.

Anns an eaglais am meadhon a' bhaile sa' bheil i chòmhnuidh, feudar fhaicinn air gach Sàbaid, 'na suidhe am meadhon an ionaid aoraidh, bainntighearn uasal eireachdail, mu dheich bliadhna fichead a dh'adis, air a còmhach an éididh bròin, le éugas anns a' bheil maise na naomhachd a' deàrradh, ach mu'm faicear comharran domhain a' bhròin air lorg na h-aimsir a dh'fhalbh. Aig tigh-òda a' bhaile chéudna, feudar a choinneachadh duine truagh a ghnàth fo bhquaidh mhilltich na dibhe-làidir, agus an cupan puinnseanta r'a bhéul. 'Si 'bhanntrach a chithear gu riaghailteach san eaglais, agus 'so 'm fear-fiacha ainiochdmhor a chithear air co beag céill ri brùid an achaidh, air lorg buaidh na dibhe-làidir.

EILTHIREACH.

Iar-Abhainn Phictou,
Céud Mhìos an t-Shamhraidh, 1841.

SGEULA FÌRINNEACH MU GHURSAL SCOTT,

CAILEAG ÒG ANN AN SIORRAMACHD PHEAIRT.

O chion bongan bhliadhnachan, thachair do chaileig òig, d'ann b'ainm Beurla *Grace Scott*, nighean banntraich bhoebd, dhìchiellaich, choir, a bha 'chomhnuidh ann an Bail-Gobhainn ann an Athull, faada ghabhail air féilt na Beallainn aig tuathanach beag fearainn ann an *Logie Almond*, a bhachailleadh a chuid cruidh, gu ruig an Fheill-Màrtainn. Cha robh i riabh roimhe sin oidhche mach a tigh a màthar, no air falbh o'n àit ann an d'rugadh 's na thogadh i. 'Nuair dh'fhairich si i féin ann an tìr choimheich, an measg choigreach, far nach robh cainnt bhlasda a dùthcha féin air a labhairt, no aon neach a b'aithne dhi, chaill i a misneach—bha gach latha mar bhliadhna. Cha b'urrainn di lèinnseag no òran a thogail—bha a cridhe trèan, agus bha'n osann do ghnàth san uchd, agus an déar a chaidh air an t-sùil. Shuidheadh i an fagadh craige, no air brach na h-aibhne, a' gul 's a' caoineadh. Mu dheireadh, chuir i roimhe riuth air falbh—a muinntearras a bhristeadh, agus teichheadh dhachaich gu brachan bòidheach tìr a l-òige. Ach ciamar a bha so r'a dheanamh, cha robh fios aice; cha b'aithne dhi eadhon an rathad air an bu chòir dhi falbh.

Latha do na làithean, mar a bha i a' giùlan cuinnseag nise do thobar a bha cùl cnuic dlù do thigh an tuathanach, mhothuich bann-cheard a bha 'gabhail an rathaid i. Chunnaic si i a' gul 's a' caoineadh. Dhlùthaich i oirre, agus dh'fheòruib i ciod a b'aoibhar d'a bròn. Dh'innis a' chaileag dhi mar a bha 'chùis, gun nì air bith a eileith no chumail air ais—gu'n robh a cridhe a' sgàineadh le fadal gas a màthair fhaicinn, agus pilleadh d'a dùthaich féin. “C'ait a' bheil do màthair a chomhnuidh?” arsa 'bhana-cheard, ann an Gàilig mhille bhlada na h-Athull. “Tha dhùth do Mhaol-an-earn,” arsa 'chaileag, le mòr thoil-inntinn. “Maol-an-earn!” arsa 'bhana-cheard. “Tha mise dìreach a' dol dlù air a' cheart àite; agus ma's urrainn duit pilleadh 'ionnsuidh an tìgh, agus do chuid aodaich a ghoid leat, fuirghidh mise riut oül an tuim ud shuas, agus treòruichidh mi dhachaidh thu.”

Cha robh tuille rì ràdh. Ann an tiota beag thainig a' chaileag le 'cuid aodaich; agus ghabh i 'n rathad maille ris a' bhana-cheard, mar a shaoil ise, dh'ionnsuidh dachaidh a màthar.

Mu thuiteam na h-oidhe, ràinig iad coille; agus ghabh iad a stigh do'n choille air cùm-rathaid, gas an d'ràinig iad far an robh buidhionn làidir do chèaird, le'n asail 's le'n leanaban, le 'm bùith-ean beaga ìosal agus gealbhan, a' cur dhiù, le fala-dhà, òrain, gleadhraich, agus aighear. 'Thuig a' chaileag cò i bha maille rithe, agus cò iad a' chuideachd a choinnich i. Chuir i roimhe gun choltas sgàth sam bith a bhi oirre, agus fuireach gu sàmhach maille riù gu latha. Chuir iad a laidhe i maille ri leth-dusan do phàidean beaga fo sgàil craoibhe, agus seòrsa do phlaide thairis orra. Cha ruigear a leas a ràdh nach d'fhuair i mòran cadail—cha do dhùin i a sùil.

Sa' mhàdoinn, bha camp nan ceard air bonn. Thog iad orra—na mnathan, 's na pàisdean, 's na h-adhaircean, 's na builg, air na h-asail—cuid a' coiseachd—agus an Ceard Ruadh a' seinn na pìoba, air an rathad chum Dunchaillionn.

Ghabh *Grace Scott* nithreachas gu'n do bhris i a muinntearras; chuir i roimhe pilleadh agus maitheanas iarraidh air an tuathanach, agus a h-èin a ruith mar a gheall i. Ach ciamar a bha so r'a dheanamh? Bha i 'trusadh bhlàithean bòidheach taobh an rathaid-mhóir, a' fuireach do ghnàth air deireadh, gus an robh na ceird as an t-sealladh; agus nu sin thàr i as air a h-ais chum an àit as an d'fhalbh i. Dh'innis i mar thachair—fluir i maitheanas—sheas i a muinntearras—rinn i mach a h-ùine; ach air an Fheil-Màrtuinn, ghabh i a tuarasdal, cheangail i gu gramail e ann an cuid d'a h-aodach, thog i na bh'aice air a druim, agus ghabh i an rathad dachaidh gu tigh a màthar. Ghabh i a cead do *Logie Almond*, agus thug i Dunchaillionn oirre, far an robh dùil aice bhi mun tuiteadh an oidhche. Choisich i gu cridheil sànadach air a h-aghart, gus an d'ràinig i moradh air an robh aice ri dol thairis; agus dh'fhench i seòrsa ath-ghoirid a ghabhail, air nach robh i reòlach. Bha féill an latha sin ann an Dunchaillionn; agus bha i anabarrach deònach air ruigheachd, agus a càirdean a choinneachadh ann, mun fagadh iad am baile. Ach chaidh *Gorsal* trough air seacharan—chaidh i an rathad—cha robh fios aice c'àit an robh i. Thàinig an oidhche. Chul' i tailmrich chas, agus mar gum biodh daoine 'seanachas dhù dhi. Thàinig iad far an robh i, agus dh'aithnich i có iad—ceard agus bana-cheard do'n cheart chuid-eachd leis an robh i 'nuair a theich i o thigh an tuathanach! Bha i nis fo eagal mór, air a h-oillteachadh, agus gun fhios ciod a dheanadh i. “Na chaidh thu 'n rathad?” arsa'n ceard. “Chaidh,” ars' ise. “Cà bheil thu dol?” “Tha mi,” deir ise, “'dol dachaidh do Dhunchaillionn.” “Bha thu 'gad chosnadh,” arsa'n ceard; “a mach ait a' mhionaid do thuarasdal, agus thoir dhomh e!” Cha robh comas air, thug i dhà na h-uile peighinn a bha aice air aghaidh an t-saoghail; agus an déigh dha so fhaotainn, cha'n innseadh e dhi c'àit an robh i, no ciod an rathad bu chòir dhi a ghabhail. Ghabh i air a h-aghart; agus mu dheireadh channais i seòrsa do sheann tigh briste, gun tuthadh gun sìoman, roimhe. Chaidh i 'stigh chum faegadh a ghabhail ann gu maduinn. Mhethuich i chùdan, agus fuigheach adhaircean, agus eriomanan do dh-iarann-geal, agus nithe eile a dh'innis di gum bu chleachdadh leis na ceird cuid d'an àine 'chur seachad san t-seann làraich so. Bha i air a elaidh le sgìos—luich i sìos air an ùrlar, agus clach fo 'ceann. Cha robh i 'n sin fada gus an cual i fuaim nì-eiginn a dlùthachadh air an tigh, agus an ath-mhionaid cainnt agus comasachadh. Dh'oilkich i—ruith i suas gu ceann ard an tighe. Thuig i gur seana mhuilinn dubh Gàidhealach a bh'ann. Bha cuid do'n t-sean acfhuinn fhathast san àite—bha'n treabhailt fhathast 'na seannamh. Streap i stigh ann, agus dh'fhalaich i i féin am measg càth agus sadaich. Cha luaithe rinn i so na thainig an ceard a thug uaiphe an

tuarasdal, agus bana-cheard, a stigh. Thòisich an ceard air inn-seadh mar a thachair dha air a' mbargadh—mar a ghoid e 'n t-suim so bho mharsant ann an Dunchaillionn, agus an t-suim ud eile bho thuathanach, “agus so,” ars' esan, “na thug mi o'n chaileig òig.” Thòisich iad ri mionnachadh, 's ri mallachadh, 's ri comhstri. Dh'fheuch Gursal sealladh fhaotainn orra, agus air a tuarasdal beag féin; ach anns an deuchainn so chuir an treabhailt car dhi, agus thuit an t-seann acfhuinn le stroighlich mhòr! Theich na ceard; ghabh iad eagal, agus thàr iad as, a' fàgail na bh'aca air an ùrlar. Dh'éirich a' chaileag; thug i leatha na dh'fhàg iad air an ùrlar—a cuid féin, agus na ghoid iad o fheadhain eile; agus, roimh mheadhon an ath-latha, ràinig i gu tèarunte tigh a màthar.

J. G.

MAOTHRAN THIGHEARNA CHOLA.

Bha, san àm a chaidh seachad, duine làidir aig Triath Chola ris an abradh iad am Maothran, a bhiodh a' giùlan ghoireasan dbachaidh a dh'ionnsuidh a mhaighstir á Glaschu air a dhruim, 'nuair a bheireadh e leis do dh'eallaich ochd clachan air cudthrom, do na h-uile seòrsa a chuireadh iad air a mhuin. Air dha bhi 'tighin dhachaidh aon uair, agus eallach air a mhuin, thachair do dh'fhear (Pàraig MacBheathain, a bha chòmhnuidh ann am bràigh Ghlinn-Aora, ann am baile ris an abrar a' Chàrnach) a bhi leis, is iad a' tighin roimh Ghleann-Crò. Air dhoibh a bhi 'seanachas mar a bha iad a' tighin air an aghaidh, dh'éirich e mach gu'n robh na fir a' còrdadh gu ro-mhaith. Bha 'm Maothran a' cumail ceum beò aun, air chor 's, mu dheireadh, gu'n do thòisich MacBheathain ri tarrainn air deireadh, ag radh—“'S éigin dhòmhsa slàn a ghabhail feat, oir cha'n urrainn mi cumail suas na's fhaide.” “Cha'n e sin a nì thu,” arsa 'm Maothran; “ach coisich beagan mar a th'agad, gus am faigh mise m' eallach a leigeadh air sorchan.” Rinn e so, agus thuirt e—“Tha na h-uiread thlachd agam do d' chuideachd, air chor 's nach 'eil toil agam dealachadh riut; agus, air an àm cbeudna, tha e feumail dhomh faotainn air m' aghaidh. Thig thusa agus suidh air muin na h-eallcha; agus 'nuair a leigeas tu t'anail, coisichidh tu treis eile.” Mar so cho-éignich se e gu so a dheanamh; agus air dhà a ghiùlan càirad mhiltean, leig e sìos e, air chor 's gu'n deachaidh aige air cumail suas ris tacan maith 'na dhéigh sin. Mar so rinn am Maothran agus MacBheathain gus an d'thàinig àm dealachadh, agus an do ghabh gach fear a rathad féin. 'S iomadh latha 'n déigh so mu'n do smointicheadh air bàta-smùide air muir, no carbad-smuide air tìr, air chor 's gum-b'éigin do'n Maothran coiseachd air a chasan a mach a's dachaidh, fhad 'sa bha e 'na urrainn a dheanamh.

Cha b'aithne dhòmhsa 'm Maothran, ach b'aithne dhomh MacBheathain, agus bha mi oidhche po dha na thigh, ann am bràigh Ghlinn-Aora. Cha'n e féin a dh'innis dhòmhs' e, ach fhuair mi e o aon d'an d'innis MacBheathain e. Ma's á breug uainsa e, is breug a'm ionnsuidh e.

M.

DEUCHAINN NAM PÌOBAIREAN AN GLASCHU.

A Chuairear Uiseil,

'Sann an dè 'bha 'mheodhail sa' bhaile so ! Co math 's fhead de na pìobairean as fearr an Albin a fiachinn a cheile ! Choinnich na gillean anns an Tigh-Chluich Rìoghail air dà-uair-'eug, an lathair làn an tighe de Thighearnan 's de Bhantighearnan. Ceol a b'aille, cha chuala cluas ; chuir e 'n t-anam air ais gus na laithean a dh'fhalbh ! Bha, 'san am cheudna, denchainn airson danns' ann. 'S iad féin a bhreabadh an t-ùrlar, 's a thionndadh gu brisg. Cha b'ionnan is dannsa leibideach nan Gall !

'Nuair bha'n othail thairis, dh'eirich Prothaist a' bhaile, agus, an ainm nan breitheamh, thug e 'chiad *phrize* (pìob dheich punnd-Shasunnach) do Dhomhnall Cameron, airson mar chluich e port-mór ; an dara *prize* do Dhonncha Caimbeul ; an treas *prize* do Ghilasbuig MacFhionlai' ; agus an ceathramh *prize* do Iain MacThabhis.

AIRSON CÈDL-DANNSA.

A chiad *phrize* do Iain MacBheathain, an dara do Dhonncha Caimbeul, agus an treas do Uilleam Gunn.

AIRSON DANNSA.

A chiad *phrize* do Aonghas MacAoidh, an dara do Dhonncha Caimbeul, agus an treas do Phàruic Comrie.

AIRSON AN ÉIDIDH A B'FHEARR.

A chiad *phrize* do Aonghas MacAoidh, an dara do Iain Ralston, agus an treas do Ghilasbuig MacFhionlai'.

A thuilleadh orra so, chaidh *prize* barraicht' 'thoirt do Phàruic Comrie, airson mar dhànns' e " Gille-Callum ;" agus do Aonghas Domhnallach, airson mar dhànns' e " Tullochgorm."

Ciod a th'agaibh air, a Chuairear ? Ged a phàigh a chuid bu mhò crùn airson faotainn a stigh, nam biodh a leithid eile 'maireach ann, phàigheadh na ciadan dà chrùn airson an t-seallaidh cheudna.

" Be sud caismeachd àrd mo rùn,
Crònan gàireach, barr gach ciuil ;
Bràs-phuirt mheara 'leanadh dlù,
Cliath gu luthor grad-mheurach !"

'S mise, a Chuairear uiseil, ann an cablaig, ar seirbhiseach, &c.,

AN GAEL ANNS A' BHAILE.

Glaschu, Iulì 28, 1841.

Dhi-chuimhnich mi 'ràdh gun tug an deagh Ghael, Uilleam Caimbeul (brathair a' Phrothaist), Tighearna Thulaicheoin, cnirm do'n chuille h-aon diubh 'san fheasgar, 's e féin air an ceann. Bha Mactalla an sin cuideachd, 's thug e dà leabhar Gaelic do gach ceann diu' ; agus thug MacAoidh, pìobaire Tighearna Ila, dhàsan leabhar pìobaireachd a chuir e féin 'mach—luach £1 15s. Gu dearbh, cha be 'n crùnadh 'chuid bu mheasa de'n latha.

N A I G H E A C H D A N .

'S gann gu bheil naigheachd eile r'a éisdeachd air feadh na rìoghachd ach a' Phàrlamaid ùr. 'Tha an taghadh a' nis dlùth air bhi seachad; agus tha aobhar-taingeachd gu'n deach a' chùis seachad ann an Albainn gu sàmhach, agus as eugmhais mòran iorghuill no aimhreit. Ach cha b'ann mar so ann an Èirinn. Bha mòran do'n dùthaich sin mar gum biodh cogadh follaiseach a' dol air aghaidh eadar an dà bhuidhinn. Mur bhi gu'n robh armait làidir ann an Èirinn air an àm, bha mòran air am murt; agus gu truagh, eadhon leis gach armait a bh'ann, bha iomadh aon air am murt, agus mòran air an leònadh 's air am milleadh, air dhòigh 'a nach faigh iad a' chuid a's fèarr dheth fhad's is beò iad. Ann an cuid a dh'àiteachan, bha muinntir na dùthcha air éiridh mar aon duine—sean 'us òg, firionn 'us boirionn. Leag iad na droch-aidean—chladhaich agus mhill iad na rathaidean-móra—chàirich iad creagan, 'us clachan, 'us craobhan, air gach slighe, chum iadsan nach robh taitneach leò chumail air an ais! Cha robh a chridhe aig na *Conservatives* (na *Gléidhtich*, mar thuirt sinn san àireamh mu dheireadh) dol air an aghaidh gun bhuidhionn làidir shaighdearan a bhi maille riutha, chum an dìon! Ann an aon àite, bha os-ceann fichead mìle (20,000) do-mhuinntir na dùthcha air cruinneachadh, chum a h-uile h-aon a bha air an taobh eile 'chumail air an ais, agus mìle dhiubh so le lannan geur aca; ach bha buidhionn làidir do'n arm-dhearg ann, a choinnich iad, agus d'am b'éiginn losgadh orra mun do sgaoil iad. Mharbhadh cuid, agus leònadh mòran! Bha beagan do'n mhirianghailt bhorb so ann an Sasunn; ach ged a bha càineadh, 'us trod, 'us glodhaich, 'us gleadhraich, ann an Albainn, cha robh murt, no marbhadh, no losgadh ann.

Chaill *Daniel O'Connell* an t-àit airson an robh e an a' suidhe sa' Phàrlamaid—'se sin ceann-bhaile na h-Èirionn, Baile-Clia. Sgiùrsadh a mach á sin e, agus b'éiginn da teicheadh; ach fhuair e àite eile—àit anns a' bheil iad, ach beag, uile 'nam Pàpanaich. 'S math a b'aithne dha far an seasadh iad e; ach bha muinntir a' cheann-bhaile sgìth dheth—air an gràineachadh le giùlan cealgach an trusdar dhuine so, a tha 'tighin beò air na's urrainn e 'chruinneachadh an measg nam Pàpanach a's isle, a's aineolaiche, 's a's bochd ann an Èirinn air fad—an t-aona bhuidhionn sluaigh a's bochduinniche 's a's tràilleala san Roinn-Eòrpa gu léir. Mar dhearbhadh air a' chumhachd mhór a tha aig an duine so thairis air na h-Èirionnaich, thainig sluagh na dùthcha uile mach ann an siorramachd *Charlow* chum seasamh leis, agus chum iadsan a bha 'na agbaidh a phronnadh. Bha cuille-bata 'n làimh gach aon do na mìltibh a bha cruinn, agus iad deas airson tuasaid a's àr; ach chuir *Daniel* mór a mach pàipeir, fo a làimh féin, ag ràdh, "Tilgibh air fabh 'ur bataichean;" agus air ball cha robh bata r'a fhaicinn an measg an t-sluaigh gu h-uile!

Cha'n urrainnear a ràdh flathast, gu cinnteach, ciamar a bhios a' chuis; ach tha'n uiread so cinnteach, gu'n tig *Sir Robert Peel* a

stigh gu bhi 'riaghladh gnothuichean na dùthcha; agus tha e soilleir gum bi eadar ceithir fichead agus ceithir fichead 's a deich air an taobhsan thar na bhios air an taobh eile. Tha so 'na atharrachadh mór; agus cha'n eil teagamh againn nach bi am barrachd seo a' mendachadh o àm gu àm. 'S duilich a ràdh c'àit am faighear airgid chum na fiachan mór a dh'fhàg càch an aghaidh na dùthcha a dhiol. 'S éigin gu'n cuirear cisean ùra air an dùthaich, agus so nì nach 'eil taitneach le neach air bith. Nam biodh cagar againn 'na chluais, chomhairlicheamaid cisean tròm a chur air na daoine saoi bhir sin a tha 'togail mál mór san dùthaich so, agus 'ga chosd thairis ann an rìoghachdan eile. Tha mòran uaislean a nis a' tarruing deich agus fichead mìle-sa' bhliadhna, agus cuid a dhauiread so, bho fhearann agus oighreachdan ann am Breatunn, 'ga fhàsgadh a mach o'n cuid tuath, agus 'ga chosd 's 'ga chaitheamh anns an Fhraing, 's ann an rìoghachdan eile. Nach b'airidh iad so air a thoirt orra cisean tròm a dhiol? Mur 'eil iadsan a' cosd an cuid stòrais ann am Breatunn, nach bu chòir a thoirt orra earrann d'an saoi bheas a thoirt seachad chum costas Bhreatunn a phàigheadh? Bu chòir a leagail orra gu math, 's gu re-mhath. Cha'n eil punnd-Sasunnach a tha iad a' toirt as an dùthaich nach bu chòir leth-chrun a thoirt deth, chum cuideachadh le cìs na rìoghachd; agus ged bheirte crùn do na h-uile punnd-Sasunnach, 's math a thoilleadh iad e. Mur fhiach leò fuireach san rìoghachd aca féin, cha'n eil iad 'nan airidh air beathachadh a tarruing aise. Nach h-ann a tha iad a' creachadh an dùthcha féin, 's a' mendachadh saoi bheis dhùthchannan a bhuineas d'ar naimhaidh?

AMERICA.

Cha'n eil naigheachd air bith o Staiden America is fhiach aithris. Cha d'fhuair MacLeòid fhathast cead a chois. Tha e ann am prìosan, agus 'na chulaidh-iongatais ciamar tha a chridhe aca 'chumail an déigh an fhios a chuir Breatunn d'an ionnsuidh! 'S mór ar n-eagal, leis an tìne tha 'chùis so a' gabhail g'a socruchadh, gum bi iorghuill mu 'déibhinn air a' cheann mu dheireadh.

AN FHRAING.

Tha na Frangaich a' glaothaich airson cogaidh, agus gun fhios c'arson—a' smàdadh na dùthcha so, 's a' toirt na h-uile tàmailt is urrainn iad do Bhreatunnaich. 'S truagh nach d'fhuair iad aon deagh agiùrsadh, a chumadh sàmhach iad. Cha'n fhearr iad na cù croda air slabhruidh, a' tathunn 's a' comburtaich ris a h-uile h-aon, 's gun chomas air dad a dheanamh.

CHINA.

Tha na naigheachdan o'n dùthaich chéin so taitneach. Tha dòchas againn nach fhàda gus am bi gach culaidh-iorghuill air a shocruchadh, agus sìth sheasmhach dhaingionn air a suidheachadh. Bu chòir so tachairt o chionn fhada; ach tha eagal oirnn nach robh iadsan ris an d'earbadh an cogadh sin, co tapaidh, eusgaidh, threun, 's bu chòir dhoibh.

CANADA.

Tha sinn an dochas, agus 'si ar barail, 'nuair a choinnicheas a' Phàrlamaid ùr, gu'n téid cor nan Gàidheal a tha feumach air dol imrich a chur fa'n comhair; agus gu'n gabh iad comhairle na buidhne sin a thaghadh chum a' chùis so a rannsachadh, agus a ghabh uiread shaoithreach mu 'dheibhinn; agus gum faigh iad aiseag saor, agus fearann saor 'nuair a ruigeas iad thall. Mur toilich so iad, 's math an airidh iad a bhi air a' bhochduinn. Air chinnnte, tha mòran mùghaidh eadar daoine bhi 'g oibreachadh am fearainn féin, gun mhàl gun cheannach, 's a bhi 'g oidhirpeachadh màl a sgròb-adh á croit shuarraich, as nach urrainnear nona chuid, màl no teachd-an-tìr teaghlaich, a thabhairt. Gus an coinnich a' Pharlamaid, cha'n urrainnear dad a dheanamh sa' chùis so.

Tha mòran a' falbh air an t-samhradh so as an Eilean-Sgith-eannach agus an Eilean-Fhada do America-mu-Thuath, gu h-àraid *New-Brunswick* agus Eilean Eòin; ach tha sinn an dòchas, an ath-bhliadhna, gum bi'n gnothuch so nas usa dhoibh. Cumaidh sinn beachd air na bhithear a' deanamh o àm gu àm, agus bheir sinn d'ar luchd-leughaidh am fiosrachadh a's tràithe 's urrainnear fhaotainn.

AUSTRALIA.

Tha na daoine suairce sin, na *Handysides* ann an Glaschu, a' cur nam mìltean thairis do'n dùthaich so. Tha air an àm dusan mìle (12,000) a dhith orra do luchd-cosnaidh do na h-uile seòrsa—sgalagan, clobairean, buachaillean, agus luchd-cèairde; agus 's iad na Gàidheil seòrsa 's taitniche leò. Iadsan air a' bheil miann falbh, cha'n urrainn iad dol le daoine 's fearr, no anns am faod iad barrachd earbsa chàramh—uaislean a ni na h-uile cothrom agus ceartas a thoirt doibh.

LEABHRAICHEAN ÙRA GAELACH.

CEANN LÙIL AN FHIR-IMRICH DO DH-AMERICA MU THUATH.
Le ROB MACDHÙGHAILL. Glasgow: J. and P. Campbell.
1841.

CHA'N eil ach trian de'n leabhar so fathast as a' chlò. Air an aobhar sin cha 'n urrainn duinn labhairt ach mu na thainig fa'r comhair deth. A' baralachadh mu na tha' tighin o na thàinig, cha 'n eil ag againn nach cuir an t-òganach suairce 'sgrìobh e, deadh chomain air gach Gàel leis am miann mion-fhiosrachadh fhaotainn mu America mu thuath. Gus am faic sinn an t-iomlan de'n leabhar, cha'n eil e 'nar comas ni's fhearr a dheanamh na leigeil leis an Ùghdair labhairt air a shon féin. An déigh dha an fheadhainn tha freagarach air son na dùcha sin a chomharachadh amach, tha e 'dol air aghaidh mar a leanas;—

“Ach, mo chrudal! tha aon fhear eile fhathast do'n fheadar dhomh comhairle 'thoirt. Ach ciod a ruigeas mi leas, 'snach mòr nach d' thug mi dùil-thairis-dheth cheana? Sann a chuimhnich e dhomh

bò chaol a's t earrach air dol am féithe, 's a bheir oidheirp no dhà an toiseach air a' chruadhach a bhuidhinn, ach 'nuair nach teid a' chùis leatha gu 'miann, ni i osnadh throm; bheir i sealladh cianail air aghaidh an tuim a tha sa comhair, agus, an sin, ni si i fein co rèidh ri 'staid 's is urrainn d'i. Se so, gun atharachadh, am fear a tha 'n sàs an criomaig bhochd fhearainn sa' Ghaeltachd, a' pàigheadh, abair, o dhà phuinn-sasunnach gu leth-chiad de mhàl; agus, eadhoin gu ceithir-fichead 'sgu ciad an cuid a dh' àitibh. 'Se so a' cheart fhear air am beil feum aig Americo, agus si' America a cheart dùthaich air am bheil feum aig an fhear so. Tha e, gu cinn-teach, 'na ghnothach fìor mhuladach a bhi 'faicinn a chlàidreachaidh chlàoidhtich a th' air mòran de 'n t-seòrsa so feadh 'nan Gleann,' gun dad aca, faodaidh mi ràdh, air-son an saothreach; iad fhéin 'san teaghlaichean ag àiteachadh inire de droch fhearann nach fuiling tuarasdail luchd muinntreach às; 'acha nà sin amhàin, ach nach pàigheadh tuarasdail sheirbliseach ged nach iarrta màl idir air a shon; agus os-barr, nach cumadh teaghlach suas ann an dòigh cheart ged bu leò fhéin às a' ghrund è. Tha an dream so air an sàrachadh a' togail an cloinne an toiseach; tha a ris, an clann, a' call an ùine maille rìusan, agus mu dheireadh air an sàrachadh 'gan cumail-san suas, gun-sion-saoghalta ac air-son na h-uile car goirt agus trioblaideach a rinn iad riamh. 'S ann a bhios nitheana fàdheòidh cho bochd is nach comasach dhoibh an dùthaich fhàgail ged a bhiodh iad deònach; am mac a' saothreachadh ni's déine na 'n t-athair; gidheadh, e mòran, ni's àimbeartaiche. Cia eucoltach ri so, tha còr teaghlaich 'an America! far nach ruig am mac a leas fadal a ghabhail a' còmhnaidh an athar, 'nam b'ann mar sin a bhitheadh, ach cha 'nann; 'sann a tha 'n t-athair a' còmhnaidh a mliic, oir sealbhaichidh am mac, cha 'nè mhàin fearann an athar ach a shaothair mar an ceudna. Tha toilinntinn aig an fhear a tha 'togail teaghlaich an America nach eil tuath na Gaeltachd a' tuigsinn. Gad thòisicheadh e air an ana-cothrom, bi'dh e 'sior dhol am feothas agus neartaichidh so a mhisneach gu buadhhabhadh air gach cruaidh-chas a dh' fhaodas a chòmhlaichadh. Ged thig e dhachaidh gu fann airsneulach air seasgar di-sathuirne, 'nuair a theid e 'shealltuinn m'a ghuothach an ath dhi-luain, 'sa ch'è na rinn e air an t-seachdain a dh' fhalbh, às-ùr mar gu'm b-eadh, 'sa their e ris fhéin, nach toir fear eile so uaithe san ri 'bheò, no bho shìoc an déigh a bhàis; cha tuig fear gun fhein-fhiosrachadh sa' chùis a smuaintean. Thig a liuthad latha fada 'bha e 'g obair air fearann dhaoine eile an toiseach 'na bheachd, agus an t-suim a bha e 'g iocadh dhoibh sa 'bhliadhna chionn gu'm faigheadh e 'chead a bhi 'g obair air. Treoraichidh so e gus cuimhneachadh air an droing a dh' fhàg e 'na dhéigh ris an obair cheudna, agus air an iomsgobadh thruagh 'sa bheil iad,— a' gabhail eagal mur leasaich iad a' chroit gu math, nach bi aca na chumas lòn geàmhraidh riu; a' gabhail eagal ma leasaicheas iad í, gun tairg fear eile crùn a bharrachd oirre, is gu'm bi an saothair-san cailte: ni e osnadh, an toiseach, a' gabhail truais dhiubh; an sin, ni e fàite beag gàire, a' fàididh orr' air-son an gòraiche, agus tòisichidh e ri fathaman 'san latha mhath,' air a ghnothach fein."

FAIGHIR CHAORACH AGUS OLLA INBHIRNIS.

Bha i so 'na faighir mhaith, an dà chuid a thaobh prìsean agus meud na malairt a rinneadh. Bha déigh mhór air meanbh-chrodh am bitheantas, ged a chaidh còrr dhròbh mór dhachaidh gun reic. Bheir na leanas beachd air na prìsean:—

Muilt (*Cheviot*), 81, 80, 28, 27, 26, sgillean Sasunnach.

— am bitheantas, eadar 23 agus 26 s. S.

Caoraich, 22, 20, agus sìos gu 14 s. S.

Uain, 12, 11, 10 s. S.

— am bitheantas, eadar 8 taidain agus leth-gini.

Ghabh a' chuid bu mhò do'n mheanbh-chrodh Ghàidhealach reic gu h-ealamh.

Muilt, 22, 21, 18 s. S.

Caoraich, eadar 9 agus 11 s. S.

Uain, 8 s. S.

Thug an stoc measgta, eadar na *Cheviots* agus na caoraich Ghàidhealach, deagh phrìsean; ach cha deach mòran diubh a reic.

Muilt, 25 s. S.

Uain, 7 s. S. 'us 6 sgillean.

Airson Olla, 's iad prìsean a b'airde chuala sinn—

Cheviot (nighte), 16 s. S. 'us 9 sgillean. Bha cuid dè so air a smiùradh le teàrr gheal. Thug cuid eile 16 s. S.; agus cuid eile nighte, a chaidh smiùradh le teàrr dhubh, 15 s. S.

Bha Clòimh Ghàidhealach eadar 6 s. S. agus 7 'us 6 sgillean.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs. Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Tier; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunfries: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer; Laggan: J. M'Pherson; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Portmahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Stronachan: D. Cameron; Tioran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Ballendulloch: James Grant; Pitlochry: D. Robertson, Fortingall: D. Campbell; Woom: J. Menzies; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Laggan: J. M'Pherson; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormsay: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; Glencarradale: J. M'Dougall; South Uist: A. Chisholm; Tullymet: D. Cameron; Callander: P. M'Kinlay; Balquhidder: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carbost: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Port-Augustus: J. Forbes; Stratherrick: J. Frazer; Kilmorack: J. Rose; Baddale: D. M'Intyre; Nova Scotia: Rev. B. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq. Charlottetown, Prince Edward's Island.

Edward Knull, Printer to the University, Danlop Street.

AN LA A CHI'S NACH PHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHON AN FHOGHARANDH.

AN 19th AIREAMH.] SEPTEMBER 1, 1841. [PRIS 6 SGILLEAN.

CONTENTS:—Elijah, page 170.—The Earthquake at Aleppo, 182.—The Isle of Figg Murders, 183.—Lachlan M'Lean of Duart (Life and Exploits of this Chief), 191.—The Withered Leaf (a Poem), 196.—Hymn, 197.—The Highland Shearers, 197.—Interesting Letter from New Zealand, 199.—The Tinker's Marriage, 202.—The Ways of Providence, 204.—The Ready-Witted Beggar, 205.—Short Maxims, 205.—New Gaelic Publications, 205.—News (Parliament, China, America), 207.—The Harvest and State of Labour, 207.—Cattle Markets, 208.—Phases of the Moon, 208.

ELIAH, AN DUINE LE DIA.

SGEUL FHIRINNACH, AIRSON NA H-ÒIGRIDH, O FHOCAI DHÉ.

Mo chàirdean òga, innsidh mi dhuibh sgeul beag mu thimchioll Eliah, duine le Dia. Bhagair droch bhean, da'm b'ainm Isebel, a chur gu bàs; agus ghabh an duine math eagal, mar a chi sinn ann an I Rìgh, xix., 1, 2, 3, 4:—"Agus dh'innis Ahab do Isebel na h-uile nithe a rinn Eliah, agus cionnus a mharbh e na fàidhean uile leis a' chlàidheamh. Agus chuir Isebel teachdair a dh'ionnsuidh Eliah, ag ràdh, Mar sin deanadh na dée riumsa, agus tuilleadh mar an ceudna, mur dean mise mu'n àm so am màireach t'anamsa mar anam soin diùbhsan. Agus bha eagal air, agus dh'éirich e, agus dh'fhalbh e air sgàth 'anama, agus thainig e gu Beer-seba, a bhuinneas do Iudah, agus dh'fhag e 'oglach an sin. Ach chaidh e féin astar latha do'n fhàsach, agus thainig e agus shuidh e fuidh sgàil craoibh-aiteil, agus dh'iarr e dha féin bàs fhaghail, agus thubhairt e, Is leòr e; a nis, a Thighearna, thoir leat m'anam; oir cha'n fhearr mise na m' aithriche." Mo thruaighe! C'àit a nis an robh a chreidimh? Faic e 'na shuidhe 'na aonaran brònach fo fhasgadh na craoibh-aiteil—tha 'chridhe fo dhìbheil misnich—tha 'anam fo

VOL. II., No. XIX.

bhuairneas mór. 'S miann leis a bhi ann an uaigneas. Tha deich mìle teagamh agus amharus a' dùsgadh 'na chridhe—tha e mar long gun stiùir gun seòl, air muir dhorcha bhnuairte, gun chladach no tìr r'a fhaicinn—air udal gu truagh, 's gun ach aon cheum eadar e agus eu-dòchas—'na fhògarach brònach ann an tìr aineoil. Tha a chuimhne 'mach air làithean subhach sòlasach a chaidh seachad, agus nach pill a chaoidh, gun fhios aige ciod bu chòir dha 'dheanamh, no ciod an taobh air am bu chòir dha gluasad. 'Sann an sin a thubhairt e, Is leòr e mis, a Thighearna!—thoir leat m'anam, oir cha'n fheàrr mise na m' aithriche. Ach an e Elijah a thubhairt so? Cha'n ann mar so a labhair Simeon aosmhor 'nuair thubhairt e, "A nis, a Thighearna, leig le d' sheirbhiseach bàs fhaotainn ann an sìth;" agus cha'n ann mar so a labhair Pòl 'nuair thubhairt e, "Tha toil agam imeachd, agus a bhi maille ri Crìosd." "Is leòr e," arsa Elijah. Cò 's urrainn so a ràdh? Aig Dia a mhàin tha fios ciod tha 'feitheamh air duine—ciod a tha roimhe. 'S leòr e 'nuair a chlà Dia iomchuidh.

Chaidil Elijah fo fhasgadh na craoibh-aiteil—fhuair e supin agus faochadh 'na thrioblaid—thainig sìneadh air an stoirm bhuairneas-aich a bha 'na anam. Agus is math da rìribh a dh'fhaodadh a a chadal a bhi sàmhach. Feuch, bhean aingeal da; agus thubhairt e ris, "Éirich agus ith." Cia glòrmhor an luchd-frithealaidh a tha aig muinntir Dhé.

Tha aingil Dhé a' cuartachadh
Mu'n dream d'an eagal e;
'Gam fuasgladh a's 'gan teasraiginn
O'n uireasabh gu léir.

Cha'n eil mac no nighean aig Dia air aghaidh an t-saoghail cozonarach, bhoohd, uireasach, lag, nach 'eil 'na chulaidh-aire agus chùraim do ainglibh Dhé. 'Nuair tha an saoghal so a' dùnadh an aghaidh sluaigh Dhé, tha na nèamhan àrd a' fosgladh dhoibh. Innis dhomh an t-àite 's urramaichte air thalamh. An can thu rium falbh do phàlliunan nan rìghrean, do lùchuirtean arda an t-saoghail so, no de thighean-oilein nan sgoilearan agus nan teallsanach a's urramaichte, no do na h-àiteachan dìrdheirc sin anns a' bheil am beairteas agus an greadhnachas a's rìomhaiche uaibhriche? Cha'n ann an sin a dh'iarraim ort dol. Ma's e an t-àite 's onoraiche air thalamh tha 'mhiann ort a ruigheachd, suidh maille ri' Muire Magdalen aig casan Crìosd, agus maille rithe dean gairdeachas ann an tròcair an Fhir-shaoraidh. Imich do thigh Lasarnis le Muire agus Martha, ged is bothan bechd e do réir celtais—tigh-tobhta, air a chòmhuchadh le luachair. Ach coma cò dhiùbh, bochd mar a tà e, 's rìoghail e—tigh anns a' bheil Dia, far a' bheil aingil a' frith-ealadh, agus gràdh a' lìonadh gach cridhe.

"Éirich," ars' an t-aingeal, "agus ith;" agus, feuch, breacag a bhrùichendh air a' ghrìosaich, agus soithenach uisge. Dh'ith e, agus dh'òl e, agus laidh e sìos a rithist. Agus thainig aingeal an Tighearn air ais an dara h-uair, agus bhean e ris, agus thubhairt e, "Éirich, ith; oir tha 'n turas mór air de

shon." Agus dh'éirich e, agus dh'ith agus dh'òl e, agus dh'imich e ann an neart a' bhèidh sin. Bheathaich briathran an aingil 'anam, mar a bheathaich an lòn a cholunn. Thuig e nis gu robh Dia maille ris—leum e suas mar eilid òg, agus ann an aiam an Tigh-earna Dia ghabh e air aghart air a thurus. Dh'imich e fad dà fhichead là agus dà fhichead oidhche, gu ruig Horeb, sliabh Dhé. Ghabh e a thurus romh'n fhàsach thioram, thartmhor, theith; agus cha robh e 'na aonar, oir bha Dia maille ris. Cha robh cùram no iomaguin air bith air—dh'earb e gach cùis ri Dia. Fad dà fhichead là agus dà fhichead oidhche, choisich e air aghart gu sùndach ro'n fhàsach ùdlaidh thosdach!—turus mìorbhuileach, air a dheanamh air neart an lòn leis na bheathaich Dia e. Cha robh feum aige air biadh no lòn—cha do chuir an oiteag leisgeach dragh air san là, ni mò bha faiteachas air san oidhche.

B'e sin am fàsach ceudna air an robh sluagh Dhé ag imeachd fad dà fhichead bliadhna; agus is cinnteach mi gur minic a chuimhnich e orra, 's a thainig iad fa'near dha. Mar théarnadh e do ghleannan bòidheach uaine, "An so," deireadh e, "shuidh muinntir Dhé, thog iad saim, agus leig iad an sgìos." Mar a shuidheadh e fo sgàil craige, "Math dh'fheudta," ars' esan, "gu'n do shuidh Maois anns a' cheart àite so—air a' bhlàr so chruinnich iad am mana—agus anns an àite so eile thogadh a suas an nathair phrais." A h-uile ceum mar rachadh e air aghaidh, thigeadh nì-eiginn ùr ann an eachdraidh a' phobuill sin d'a chuimhne. Làn-chinnteach gu robh an t-aon Dia a threòrnich iadsan maille ris-san, rachadh e air aghart le gairdeachas.

O a chreidimh! a chreidimh! companach beannaichte sluagh Dhé! agus tha na feartan mìorbhuileach a bheir air an fhàsach féin a bhi subhach agus ait—'s tusa, a ghràis luachmhoir, culaidh-abòlais an oilthirich anfhainn,—a dh'fhoaglas suas nithe dorcha, agus, am measg uile dheuchainnibh an t-taoghail thruaigh so, tha 'fhoagladh a suas sealladh àghmhor air saoghal a's fearr. Triù creidimh, tha nithean a thachair o cheann iomada mìle bliadhna mu choinneamh ar sùl; tha iadsan a chaochail mar gum biodh iad beò; agus uile naoimh, agus aithrichean, agus fàidhean an Tigh-earna, tha ann am Pàras, mar gum biodh iad air ar deas-làimh, agus air an turus maille ruim. Tha creideamh a' toirt duinn còir air na geallaidhean a rinneadh do Abram, agus air na sochairean a bhuineadh do Isaac. Tha creideamh a' cur bata an duine naoimh, Iacoib, 'nar laimh, agus le slat Mhaois 'gar deanamh comasach air a' Mhuir Ruaidh a sgoltadh. A Dhé nan uile ghràs, O neartaich thusa ar creideamh!

Bha an da fhichead là agus an da fhichead oidhche a nis an impis crìochnachadh. Chunnaic Elijah sliabh ard creagach, astar fad' air falbh, a' togail a chinn chum na neòil. B'e Sliabh Sinai a bh'ann, "ceann-feadhna nam mìle beann;" agus dlù dha, agus r'a ghuala, sliabh eile nach robh co ard, ach a bha co creagach fhiadh-aich. B'e so Sliabh Horeb. Cò 's urrainn smuainteachadh a liuthad smuain a lòn cridhe Elijah, 'nuair fhuaire e a' cheud sealladh

air na beannta mòra, ainmeil, iomraiteach so? C'arson (deireadh e) chuir Dia fios orm g'a choinneachadh aig Horeb? Ciod tha aig Dia r'a ràdh rium? Am faic mise glòir Dhè mar a rinn Maois? Am faic mi e mar rinn esan sa' phreas. Saoileam a' bheil a' chreag sin an so fhathast as na bhrùchd na h-uisgeachan, a thug fionnachd agus sòlas do phobull Dé?

Ràinig e bun na beinne. Thòisich e air dìreadh an uchdaich chreagaich, chòrraich, chas, gun sgìos gun sàruchadh. B'e 'm feasgar a bh'ann. Tha e nis 'na sheasamh air Horeb. Tha e nis ri urnuigh. Tha e làn do dhòchas agus do eagal. Tha fios aige gur e Dia a thredruich e do Horeb; ach c'arson a rinn e sin, cha b'aithne dha. Tha e nis am measg gharbh-chrìoch na beinne—creag air muin craige—leacannan eagalach ann an aimhreit uamhasach—an droighionn agus corra-chraobh eile 'n sud 's an so. Cha robh fuaim no coltas beò-chreutair ann. Bha 'n oidhche 'tighin air—neòil an anmoich a' cruinneachadh mu'n cuairt da. Ciod a ni e?—imeachd air aghart cha'n urrainn da. Bha 'n da fhichead là agus an da fhichead oidhche nis dlùth air bhi seachad; agus theagamh gu'n robh e sgìth, air a chlaoidh, agus fo acras. C'ait an cuir e seachad an oidhche? Cha'n eil da ach am fasgadh a's fearr is urrainn da iarraidh am measg nan creag. Shuain e a thrusgan mu 'thimchioll; air mhàgaran chaidh e stigh do'n uaimh; agus an sin leig se e féin 'na shìneadh, air a dbìon o'n drùchd agus o shìleadh na h-oidhche. 'S dòcha gum b'i so an oidhche bu mhulad-aiche 'chuir e riabh seachad. 'S dòcha nach do chaidil e lochd—bhiodh Satan, nàmhaid 'anama, 'ga bhuaireadh, agus a' tilgeadh a shaighdean teinnteach 'na chridhe; ach is làn-chinnteach mi gu'n robh Dia maille ris an duine mhaith, agus 'na dhòigh féin ag ràdh ris,—*Na biodh eagal ort, tha mise maille riut; bi fo dheagh mhisnich, oir is mise do Dhia.* Ach cha'n eil e comasach do dh-inntinn smuainteachadh a liuthad aobhar-cùraim, agus eagail, agus dòchais, a bha nis a' falbh 's a' tighin ann an anam Eliah. 'S dòcha gu'n robh e 'n impis tuiteam gu dìbheil misnich agus eu-dòchas, 'nuair thainig guth d'a ionnsuidh, ag ràdh,—*Ciod e do ghnòthuch an so, Eliah?*

'S e guth Dhé a bh'ann, mar a chi sinn, ma chaomhnar sinn gus an ath àireamh do'n Chuairtear a chur a mach. Air an àm; slàn leibh, òigridh ghaolach! Leughadh sibhse focal Dé; 'sann an sin a tha na sgeulachdan taitneach, milis, tarbhach—na sgeulachdan fìrinneach, as a' bheil gliocas r'a fhaotainn, agus am fiosrachadh a tha luachmhor.

A' CHRITH-THALMHUINN.

Tha an doinionn, an dealanach agus tàirneanach 'nan dearbh-aidhnean uamhasach air cumbachd Dhé; ach do gach seòrsa dosguinn leis an urrainn an saoghal so bhi air fhiosrachadh, 'si a' Chrith-thalmhuinn an t-aon uile gu léir a's eagalaiche.

Tha cùntas againn air crith-thalmhuinn a thachair ann an *Aleppo*, aon do bhailte-mòra [rioghachd an Turcaich, dlùth do bhailtean Dhamascuis agus Ierusalem air am bheil iomradh co tric

ann am facall Dé. Bha Aleppo 'na bhaile-mór co àillidh eireachdail 's a bha ann an rìoghachdan na h-aird-an-ear gu léir. B'e aobbar-uail nan Turcach e, agus aobhar-ioghnaidh gach fear-turuis tha 'toirt duinn cùntais mu na lùchairtean, na sràidean agus no liosan ciatach airson an robh e co ainmeil.

B'e Mr *Parker*, Sasunnach measail a chuireadh le Breatunn mar Theachdaire rìoghail do dh-*Aleppo*, a sgrìobh an cùntas a leanas air a' chrith-thalmhuinn a thachair san àite sin anns a' bhliadhna 1822. Chaidh e a luidhe air mullach am tighe (a tha 's na dùthchannan sin còmhuard) fo sheòrsa do sgàil anns an robh fionnarachd o'n teas anabharrach leis an robh an dùthaich san àm sin air a losgadh. Cha robh e ach ùine bheag 'na luidhe 'nuair a mhothuidh e an tigh air chrith, agus an leaba anns an robh e air a h-udal air a h-ais 's air a h-aghart, mar gum biodh i crochte ri craoibh ann an latha gaothar. Leth-uair an déigh a' cheud tulgaidh a dh' fhairich e, chual' e tighean agus ballachan a tuiteam air gach làimh, le fuaime agus bruansgail eagalach.—Cha chual' e riamh fuaime tàirneanaich a b' uamhasaiche na stairirich eagalach nan tighean mar bha iad à' tuiteam air muin a chéile air gach làimh dha; léum e 'mach á 'leabaidh 'na léine mar a bhà e; ghrad fheuch e an t-sràid a ruigheachd. Bha na ballachan air gach taobh dhe a' tuiteam.—Cha robh do réir coltais dol as—bha bàs agus sgrios air gach làimh, agus dh' fheuch e a bhi strìocta—thiomain e 'anam thairis do Dha. ach air an àm cheudna chuir e roimhe gach oidheirp a bha 'na chomas a dheanamh chum e féin a theasraiginn. Fhuair e 'mach, agus gun fhios aige gu ro-mhath ciamar.—Bha 'n oidheche anabharrach dorcha agus bha do smùid, stùr, agus luaithre m'a thimchioll, 's gun robh e air a dhalladh, agus 'an cunnart a bhi air a thacadh. Chaidh e air aghart, ach anns a' bhuaireas agus an aimbreit, thuit e sìos ann an cùirt dhomhain dhorcha, car-air-char, agus dh' fhairich e gu 'n robh e am measg chorpaidh marbha, a bha air am milleadh 's air am prò-nadh leis na tighean a bha 'tuiteam.—Streip e suas as an àite eagalach so, agus mar dhuine as a bheachd, air bhreitheas le uamhas, dh' fheuch e geata a' bhaile-mhóir a ruigheachd.—Mar bha e 'siubhal troimh na sràidean chunnaic e na seallaidhnean a b' oillteala—mòran do thighean air tuiteam, a' leigeil ris ùrlair agus sailthean a bha fhathast 'nan seasamh; agus orra so bha r' am faicinn mòran dhaoine agus mhnathan agus leanaban rùiste, a' deanamh greim-bàis air a chéile agus air gach nì a thigeadh san rathad, a' glaochaich 's a' sgreadail, le bas-bhualadh oillteil, agus dùil aca ris a' bhàs gach mionaid. Cha robh céum a ghluais e nach do shaltair e air corp marbh, no air daoine truagh a bha air an leònadh 's air am bruthadh san dòigh 'bu chianala—cuid 'nan sìneadh fo chlachan agus leacan, a' glaochaich air son cuideachaidh nach robh e comasach a thoirt doibh.

Thachair so, mar gum b' ann, ann am prioba na sùl. Tamull beag roimhe so bha luchd-àiteachaidh a' bhaile-mhóir so ann an

tènrainnteachd—móran diabh 'nan suain.; ach ann an leth-uair 'na dhéigh sin bha na mìltean diubh air an greasad do shìorruidheachd agus mìltean a bha beò an dùil gach mienaid ris a' bhàs a b' eagalaiche, a bhi air an tìodhlacadh leth-bheò fo' no làraichean briste. 'S ann an so a bha 'chruaidh-snuainteachaidh do chréutairean bochda bàsmhor.—Eisdeamaid rabhadh Chrìosd, Bitheadh sibhse mar an ceudna deas, oir air a leithid a dh' àm 's nach bi dùil agaibh, thig mac an duine.

B' eagalach an oidhche so do mhuinntir Aleppo; ach ciod e an t-aobhar eagail a thainig orrasan an coimens ri latha eagalach an Tighearna a bh' gach sùil? Thig an latha sin mar ghaduiche san oidhche, anns an téid nèamhan as le toirm mhór, agus anns an leagh na le rlian theas, anns am bi an talamh agus na bheil ann air an loagadh suas.

Ràinig an duin'-uasal a sgrìobh an eachdraidh geat a' bhaile, agus cha b' ann gun saothair mhór—bha 'chrith-thalmhuinn fhathast ann, 's gach nì a' tuiteam 's a' fàilneachadh mu'n cuairt da; bha e air a ghearradh, air a bhruthadh 's air a leòn gu mòr—ach bha aobhar taingealachd aige gu'n robh e beò. “Air mo mheilneachadh,” ars' esan “leis an fhuachd, air mo ghearradh 's air mo leòn gu bochd thuit mi sìos air mo ghlùinibh maille ri móran eile fhuaire as, a thoirt buidheachais do Dhia nach do mharbhadh mi maille ris na mìlteibh a choinnich bas obunn agus oillteil air an oidhche sin. Bha geata a' bhaile dùinte, dh' fhench mi 'fhosgladh, ach chaidh so am aghaidh—chaidh mi air tòir nan saighdearan ris an robh 'n geata 'n earbsa, ach dh' innseadh dhomh gu'n do bhàsaich gach aon diubh fo'n tigh anns an robh iad a chòmhnuidh, a thuit orra agus a thiodhlaic gach aon diubh fo na làraichean. “Cha robh,” ars' esan, comas air, do réir coltais cha robh am bàs r'a sheachnadh, agus dh' oidbeirpich mi 'bhi strìochda. Chruinnich móran do na Turcaich mu m' thimchioll, agus thòisich iad air ùrnuigh.—Ghuidh mi orra cuideachadh leam, agus aon oidheip a thoirt air a' gheata fhosgladh. Bha na croinn air lùbadh le neart na crith-thalmhuinn, ach ghlaoch mi orra as noch Dhé aon spàirn mhath a dheanadh.—Thug Dia dhuinn neart agus misneach; thog sinn clachan móra bha mu 'n cuairt an àite, agus ann an ùine ghoirid chaidh againn air a' gheata mhór so fhosgladh. Cha robh sinn tiota mach 'nuair a thuit am balla, agus na h-ursnaichean móra ris an robh a' chòmhla crochte, agus phronnadh gu bàs móran Iudhach a bha air an àm a' siubhal a mach o'n bhaile. 'Nuair fhuaire sinn troimhe bha móran sluaigh 'nan sìneadh air an làr, a' gul 's a' caoidh, a' cuimhneachadh air an cairdean 's an dilsean a dh' fhàg iad 'nan déigh sa' bhaile, agus air nach cluinneadh iad iomradh tuille san t-saoghal so. “Cha chuala mise,” ars' esan, “agus tha dòchas agam nach cluin mi gu dillinn bas-bhualadh agus bròn agus glaochaich coltach ris na bha mi san àm sin ag éisdeachd. Bha mi” arsa 'n duin' uasal sunirce so, “a nis a' fulang gu mòr le call fala, agus le péin anabharach o

na créuchdan a fhuair mi. Ghabh na Tureaich truas mór dhiom. —Thug iad cleòca dhomh, agus deoch nise, an nì bu phrìseala ann am bheachd air an àm sin a bha san t-saoghal mhór.”

“Cha ’n eil am fear sin,” deir am duin’-uasal so, “san t-saoghal a b’ urrainn beachd air bith a thoirt air an t-sealladh uamhasach a bha nis r’a fhaicinn air gach taobh—seann daoine agus daoine òg—mnathan agus clann agus pàisdean òga, agus gun aon nach robh air a leònadh gu tróm, agus móran a’ call fola eadhon gu bàs. Tha oillt orm,” ars’ esan “smuainteachadh air; cha teid uamhasan na h-oidhche sin gu dìlinn as mo chuimhne. Chaith mi ’chuid bu mhò do’n oidhche ann an ùrnuigh, agus ghiùlaineadh mi sa’ mhaduinn do ghàradh no lios fionnar a bha dlùth do làimh, agus rinneadh leaba dhomh fo dhubhar nan craobh.”

Mar so rinn Dia ann an ardcheannas a thoile féin am baile mór ainmeil so fhiosrachadh le dosguinn co sgriosail, anns na bhàsaich fichead mìle, (20,000) agus na leònadh agus na chiurradh uiread eile. Cia meud an uamhas a ghlac cridheachan luchd-muinntir an àite so ’nuair a mhothuich iad an talamh a’ criothnachadh fódhpa, ’nuair chual iad farum agus stairirich eagalach nan tighean a’ tuiteam, agus glaothaich agus sgreadail nam mìltean air gach làimh! Eisd rium, thusa tha ’ga leughamh so, cha ’n eil fios agad nach ’eil, eadhon a nis féin, a leithid eile dlùth dhuitse—Cha’n ’eil fios agad nach ’eil thu air stairsnich na sìorruidheachd! An d’ thug tinneas na euslain mar chrith-thalmhuinn, sanas duit gu robh do làithean-sa mar an cendna mì-chinnteach? Gabh comhairle, agus a nis, gun dàil, càirich thu féin fo dhìon agus fo fhasgadh an t-Slànighir chaoimh. Tha bàs dlùth, agus an déigh bàis tha breitheanas, àm anns am faicear nithe gu mór a’s eagalaiche na na thachair do bhaile *Aleppo*. Am bheil thusa deas? a’ bheil thu uidheamaichte? ’S eagalach an nì tuiteam ann an làmh-an Dé bheò!

MORT NAN EIGEACH.

Anns a’ bhliadhna 1490, bha Eilean Eig air àiteachadh le feadhain do Chlann-Dòmhnuille—fine cho leòmhanail, làidir, ainmeil ’s a thilg saighead, no ’tharruing claidheamh. Bha iomad baiteal agus cruaidh-chaonnag eadar iad so agus Siol-Lèid—curaidhean garg, ainsgiannach, nach lùbadh an cinn do dhuine ach an rìgh o’n d’thàinig iad, agus nach sealladh an sàiltean do nàmhaid am feadh bu bheò iad. Cha robh iad so, gun teagamh, cho lìonmhor ris na Dòmhnallaich; ach, o’n a b’ann le feall-fholach agus fo sgàil na h-oidhche bu ghnàth leo, anns na linnnte borb, cian sin, ionnsuidh a thoirt air an nàimhdean, bha Siol-Lèid comasach air it-mu-seach a spìonadh á ròcais na h-aimhreit. Bha, os-bàrr, dlùth-dhàimh eadar Clann-Torcuill (meur dheth na Leòdaich a fhreumhaich bho Thorcuill, dara mac Rìgh Lochuinn) agus Clann-Choinnich, a thaobh pòsaidhean agus eadar-phòsaidhean; agus bha ’n aonadh so a’ cumail srian ri ainneirt nan Dòmhnallach.

Mar a dh'ainmich mi, anns a' bhliadhna 1490 (no uaireiginn teann air an àm sin), chaidh ceathrar Leòdach, a mhuinntir Dhunbheagain, air tìr le bàt' ann an Eilean Eig;—bha e leòir-shoilleir nach ann mar naimhdean—ceathrar—direach sgioba. Agus ged a bha armachd orra, 'dé b'urrainn iad a dheanamh 'nan aonar? Cha rachadh Gàidheal air bith, anns na làithibh sin, o'n bhaile gun armachd. Cha do dhùisg astair nan Leòdach iomaguin air bith am measg an coimhearsnach; agus, da riribh, 's fhada mun e dòrtadh-fola bh'air an aire. Bha fear deth na sgioba, Iain Buidhe MacLeòid (òg-fhear cho smiorail, dhreachmhor, 'sa sheas riabh faiche) ann an trom-ghaol air Iseabal Nic-Dhòmhnuill (maighdeann eir-eachdail chòir); agus b'e fàth a thuruis do dh'Eig air an àm mu'm bheil mi a' sgrìobhadh, an dara cuid a pòsadh le toil a pàrandan, air neo a goid air falbh anns a' bhàta. Bha dearbh-fhios aige gu'n gabhadh so deanamh gu furasda, do bhrìgh gu'm b'ann fo combairl' a leannain a thàinig e; agus far am bi dà chridhe ag aomadh fo chumbachd dìomhair a' ghràidh a dh'ionnsuidh a chéile, is doirbh na bacaidhnean air nach faigh iad thairis.

Fhuair na Leòdaich gabhail riutha gu math. Dhì-chuimhnich-eadh gach borb-bhuille bha eadar an dà fhine anns an fhialachd a nochdadh dhoibh; agus dh'fhuirich iad, ag ithe 's a 'g-òl là no dhà comhla ris na h-Eigich.

Bha sùil aig neart do ghillean Eilean Eig as déigh Iseabal. Bharailich iad an t-aobhar a thug na Leòdaich do'n eilean, agus chuir iad romhpa féin nach rachadh an gnothuch leo. Bha fios aca, gidheadh, nach éisdeadh Iseabal riutha—gu'n robh a cridhe 's a h-inntinn aig Iain MacLeòid—agus gu'm b'ann le foirneart agus làmh-làidir a dh'fheumadh iad a cumail gun phòsadh. Ach a rithist, bha e feumail gu'n cuireadh iad an comhairle ri'n ceann-feadhna, agus gu'n tugadh esan cead dhoibh na Leòdaich a ghràineachadh dhachaidh; oir nam bitheadh iad ciontach ann an nì air bith a dh'fhaodadh diùmadh Dhunbheagain a chosnadh dhoibh, bu mhath leo nach bitheadh iad féin r'a chòireachadh san iomlan.

Leis na dubh-bhreugan, thug iad air an ceann-feadhna 'chreidsinn gu'n robh na Leòdaich toillteannach air an sgiùrsadh as an àit. Agus fhuair iad cead sin a dheanamh, ach dh'àithneadh dhoibh gun am marbhadh; “oir,” ars' an Dòmhnallach, “a dheanamh na fìrinu, cha'n eil toil agam drannad a chluinntinn an dràs mu'n bhrataich-shith; agus o'n fhuair mi siosair ùr” (cha robh réasaran aca 'san àm sin), “theid agam air an fheusaig a bhearradh, gun chuideachadh bho chlaidheamh MhicLeòid!”

Ge b'e air bith fàile a fhuair athair Iseabal, chomhairlich e do na Leòdaich teicheadh. Thug e làn-chead d'a nighin falbh leo; agus gheall e, ged 'am bitheadh esan air a' bhanaid, gu'n òladh e gu suilbhear orra 'na thigh féin. 'Nuair a shuidh an oidhche gu math air a caithir dhoilleir chiar-dhuibh, thriall na suinn gu sàmhach, balbh-thosdach, le Iseabal, gu beul puirt. Cha robh fuaim ach tathunnaich chianail, iarguineach, nan con, agus gair nan tonn mar a bhà iad a' bristeadh air garbh-chreagan na tràighe, a' ruigh-

eachd na cluaise. Bha solus na gealaich gu leth-shoilleir a' luidhe air broilleach a' chuain; agus b'àm e, da riribh, a ghoid mnathia. Ràinig na Leòdaich am bàta, gun smuain air bith ciod e 'bha gu tachairt orra 'n sin. Bha fichead fear dheth na Dòmhnullaich a' feall-fholach orra anns na creagaibh. Leum iad a mach mar choinfhola. Rinn iad greim air Iseabal, agus spion iad i a gairdeanan tairis, càirdeil a leannain. 'Sann an diombhain a shil i na deòir—'sann an diombhain a bhuail i a basan—'sann an diombhain a spion i a falt. Tharruing Iain a chlaidheamh; ach chaidh e féin agus na bha leis a cheangal eadar làmhnan a's chasan. Thug na Dòmhnullaich an sin na ràimh, an t-aodach, agus an stiùir, as a' bhàta. Thilg iad na Leòdaich innte, chuir iad a mach gu fairg' i, agus ghuidh iad oidhche mhath leo—mar so a' toirt cead dhoibh bàsachadh leis an acras, a bhi air am bàthadh, no air an sguabadh air falbh leis a' ghaoith! Faodaidh ainnir bhlàth-chridheach air bith, a shocruch a cridhe air òganach smiorail, subhailceach, tapaidh, càileigin do bharail a bhi aice mu'n staid anns an robh Iseabal an oidhche sin; ach co i a' mhaighdeann Ghàelach an diugh a b'urrainn a smuaintean a chur an céill ann an òran, mar a rinn ise? Tha aon rann de'n òran so iomchuidh, a chum firinn mo naidheachd a chur á teagamh:—

“Ged a cheangail iad sa' bhàt' thu,
Tha mo dhùil-sa thu 'bhi sàbhailt;
Fhir a' chùil-bhuidhe 's lùghoir gairdean,
B'e mo dhiùbhail, a rùn, do chàramh!”

Fad oidhch' agus latha bha na Leòdaich air an tonn-luasgadh air druim liath-ghorm na fairge, ann am bàta faoin, fosgailte. Bha iad air nairibh air an giùlain teann air tìr; ach a rithist, agus ann am prioba' na sùl, mar gu'm biodh a' ghaoth a' daor-mhagadh orra, bha iad air an sguabadh a mach fada! fada á sealladh a' chala sin anns am bu mhiann leo dol air tìr! Cha robh biadh aca—cha robh deoch aca—cha robh ràimh, na stiùir, na seòl aca; bha iad air an ceangal gu cruaidh cinnteach eadar làmhnan a's chasan, agus a réir coltais air an òrduchadh gu bàs fhaotainn. Ach eadhon auns an t-seasamh oillteil, chruadalach sin, bha spiorad nan laoch oir-dhearg do-lùbte.

Mu chiaradh na gréine, dhearc iad, fada, fad' air falbh, bàta fo làn aodach a' ruith roimh an t-saoirbheas. Bha fios aca gu'n robh MacLeòid aig an àm ann an Lochlunn; agus, O! nam b'e 'thàrladb a bhi 'n sin, 'na thilleadh dhachaidh, cia sona 'bhitheadh iad! Leis an eòlas-cuain sin airson an robh, agus a' bheil, na seòladairean tuathach comharraichte, dh'aom an iùrach ni bu teinne 's ni bu teinne orra—a' slaod-leum gu h-uallach, inntinneach, thar na tonna càirgheal, agus, mar each steudmhor, a' marcachd gu dlùth-astarach air a slighe—gus fa'dhedigh an d'aithnich iad gur i 'iùrach bhàn Dhunbheagain a bh'ann, agus MacLeòid féin air an stiùir! “Taing dhuit, a mhic Mhuire, a shàbhail mi bho uaigh fhliuch!” arsa fear dhiu. “Taing dhuit, a MhicLeòid, a sheòl a'm rathad i!” arsa fear eile. “A leo'air fhearabh!” ars' an treas fear. “Cha toir

mi taing do *mhac* na do niglin, ged' bu *Nic-Dòmhnuille* i, gus am faigh mi air bòrd còmhla' ri m' cheann-cianidh." Leig iad sgread-rabhaidh asda. Mhothuich MacLeòid dhoibh. Chuir e 'm bàta mu'n cuairt, agus an uine ghoirid bha iad ri taobh bìrlinn gheal Dhunbheagain.

Bha aig an àm sin cùram athaireil aig gach ceann-feadhna dhetl 'fhine féin—b'iad a chlann—a mhic dhileas, ùmhail, dbleasdanach, air dearg-fhaich' an lasgair. Is ann annt' a bha 'neart, a cliù, agus a chomas, mar bhall deth na cho'-chomunn a' co-sheasamh; agus bha e 'faicion mar fhiachaibh air féin tarhuis no droch-bheart air bith a rachadh a dheanamh air aon diu a phàigheadh dà-fhillte. Is ann le mór-iomaguin a chuala MacLeòid an dì-meas a rinn na h-Eigich air Iain Buidhe 's air a chompanaich. Dh'eisd e'n aithris gu crìch. Thog e'n ailm a bha 'na làimh gu h-àirde (caoin-shuarach mu'n chunnart anns na chuir e'm bàta), agus mhionnaich e nach bu cheangal sgadain air gad dhoibh a chuid daoine-sa.

Latha no dhà as déigh sin, thog MacLeòid agus a chuid gaisgeach orra do dh'Eilean Eig. Bha sèa eathraichean aige, agus dà-fhichead duine, fo'n làn armaibh, anns gach eithear—a' deanamh suas barrachd air dà cheud mili, no fear-catha, cho calma, neo-uisgidh, 'sa sheas riabh ri h-uchd catha. Chunnaic na Dòmhnullaich a' chabhlaich bheag, bhréid-gheal a' tighin. Chunnaic iad bàta MhicLeòid féin air thoiseach, agus a bhratach a snàmh gu h-uallach, àrd, sa' ghaoith. Chual' iad nuallan a phiob-mhóir gu lùghor, siùbhlach, ponganach, air na tonnan liath-ghorm; thuig iad an prosnacha-catha; agus ghlac namhunn agus geilt-chrith iad. Fo bharail nach robh nì air inntinn MhicLeòid nì bu lugha na'n lom-ghearradh às, thog iad orra; ach cha b'ann a chum greim a dheanamh air an armaibh, mar bu nòs. Tha 'n Eilean Eig namh mhór, dhorcha, dhombain. Tha dorus na h-uamha so cho fìor chumbann, is nach urrainn neach dol a stigh innte còmhla ach aon-fhear; agus tha, os-barr, eas, no cas-shruth uisg, a' tuirling calg-dhireach fa chomhair an doruis, no'n tuill chnail so—air alt gur gann a rachadh aig coigreach amas air an uamh, ged a dh'innseadh neach dha mu'n tuaiream an robh i. 'Sann san uamh so, mata, a shir na Dòmhnullaich an tèaruinteachd sin ris nach b'ion fiuthair a bhi aca bho sheasamh ris na bha air an tòir. Chaidh gach beag agus mór—gach sean agus òg—firionn agus boirionn—seadh, gach anam a bha 'san eilean—a's dh'fhalaich 'siad iad féin bho dhian-oborrnich nan Leòdaich anns an uamh. Thug na gilleann òga 'cheart aire gu'n robh Iseabal Dhòmbnullach maille riatha. Bha i so 'na h-eun ro-bhriagha sgiamhach gu bhi air a fàgail an lion an eunadair.

Ràinig MacLeòid Eig; ach ma ràinig, bha gach dorus air a dhruideadh—bha gach tigh fuar, lom, aonarach—cha robh smùid ag éiridh 'o bhothan—bha sàmhchair a's dù-thosdachd a' righeadh mu'n cuairt—bha'n spréidh ag ionaltradh gu faoin, fosgailte, seacharanach, anns an fhochann—bha na coim féin 'nan tàmh, agus gu slàod-earbullach a' ruith as an rathad. "Ciod so?" arsa Dunbheagain, agus e 'deanamh samh-ghaire fear. "Chaidh iad gu d'

shireadh, Iain Bhuidhe—thug iad a' mhuir orra as do dhéigh ; ach theagamh gu'n do phòs a' mhaighdeann—an gath-gréine 's éibhinn deàrrsadh sin—agus gu bheil bannais a' air mór-thir. 'Dé'n comas a th'air, a laochain ! Seall air na maighdeannan ud," agus e 'comharachadh a' chruidh dhoibh ; “ bheir sinn dhachaidh iad, na caileagan bòidheach, dò-bhliadhnach, druimionn, adhairceach. Gach duine dh'obair, agus mise 'dh'òran:—

'Nuair chaidh sinn a dh'Eig a dh'iarraidh maighdinn
Chaoimhneil cheanalt,

'Sann a fhuair sinn crodh gun fhaoidhneachd—
Sprèidh mhath dhruimionn ;

Gearranan, mur b'astar tuinn e ;
Leinn gun sgillinn ;

'S caoraich mhaol 'nan caol-chas *fine*,
'S saill na'm mionach."

Thòisich obair an dàth-mhillidh aig tigh an uachdarain. Thrus iad leò gach dad air am b'fhiach dhoibh greim a dheanamh ; agus an sin chuir iad gach tigh, bothan, àth, sabhal, agus gach nì eile bha 'san àite, r'a theine. Mharbh iad a' chuid bu mhodha deth 'u chrodh-sheasg. Bha iad ceithreannan dhiù, agus luchdaich iad an cathraichean leis an fheòil. Ach nam b'e so uile, cha bhitheadh mo sgeula cho ghairisinnach, uamhasach, oillteil—cha bhitheadh m' fhuil a' ruith fuar ann am chaislibh an àm dhomh bruithinn air gnìomhara mo shianseara—cha bhitheadh borb-dhealbh nan làth-ean o shean cho craos-fhuilteach, dhuaichnidh, 's gu'n leumadh an leughadair air ais le h-uamhan an àm beachdachadh air.

Bha MacLeòid 's a chuid daoine dà latha ann an Eilean Eig mun d'fhuair iad an càil a shàsachadh ann an lom-sgrios an àite. Bè na h-uine sin, bha na h-Eigich (beul ri dà cheud pears', eadar bheng a's mhór) air an cleith anns an uaimh ; agus o nach do thàrladh dhoibh biadh a bhi aca, bha iad air fannachadh leis an acras, agus sàr-thograda aca farsuingeachd an t-saoghail agus fàile eubhraidh na gaoithe fhaotainn. Air fèisgair an dara latha, chuir iad duine 'mach a dh'fhaisinn an robh an rathad réidh—an d'fhalbh muinntir Dhumbheagan. Bha MacLeòid agus a bhuidheann chogarra 'nan seasamh air an tràigh, a lós an t-àit fhàgail ; ach, gu tubaisteach, mhothuich iad do'n Dòmhnallach, agus as a dhéigh thug iad, a' caol-ruith le luathas do-chreidsinn. Chuir an truaghan bochd ioma càr dheth, mar a ni 'n siennach a chum na coin a mhealladh ; ach, mo thruaighe ! cha robh tèaruinnteachd ann dhà. Thill e le dian-ehabhaig do'n uaimh, mar a thill columan Nonih do'n àirc ; ach cha b'ann le sgeula 'n t-sonais—bha na nàimhdean ri 'shàil ! Chuairtaich na treun-laoich choirbte dorus na h-uamha. Bha fraoch-feizg air gach gnùis, amhuil a sheallas dubh-neòil roimh bhùirich nan tàirneanach. Bhruidhinn MacLeòid le guth cruaidh oscarra ; mar fhuaim tuinn a' bristeadh air garbh-chreig, ràinig na briathran cluasan nam priosanach:—“ A Dhòmhnullaich ! guidheam ort, sàbhail iarmad dheth do dhilsean leis na slaoightirean a rinn

ainneart air mo chuid daoine-sa 'bhreabadh as a' gharaidh. Cuir a mach iad, a chum gu'm mothuich iad gu bheil làmhnan nan Leòdach fuasgailte. Cuir a mach iad; tha'n fheudail slàn, làidir, fallain, am bliadhna. Cha'n eil na fithich a' faotainn prìs othaisg mharbh; ach bheir mis' aon dinneir dhoibh dheth chréubhagan do chuid cladh-airean cearc-chridheach-sa! Cuir a mach iad gun dàil, air neo lùb do ghlùn, iarr maitheanas airson do pheacaidhnean, agus gabh féin agus na tha leat an cead gu sìorruidh do sholus na gréine!" Da rìribh namhasach ged a bhà na briathra so, cha do ghéill an Dòmhnallach—ni-sheadh, ach le briathra sgeigeil, sròn-aird, thug e dùlan do'n fhear eile. Chunnaic iad maraon nach b'urrainn anam dol a steach do'n uaimh, no tighin a mach aisde, nach bitheadh air a spadadh gun teasraiginn. Bha Dunbheagain do-cheannsaichte, do-riaraichte, 'nuair a dh'éireadh 'fhearg. Thug e air a dhaoine 'n t-allt a bha 'tuiteam mu chaol-dorus an t-sluic a chur a leth-taobh. Thug e orra mòine, fraoch, maidean, seana bhàtaichean, agus gach seòrsa connaidh, a thrusadh. Chàirich e suas càrn mòr ann an dorus na h-namha, agus, oh! namhas nan namhasan! chuir e r'a theine iad! Bha 'ghaoth a' séideadh aig an àm air aghaidh an doruis, agus a' cur na toit a stigh do'n t-slochd gu h-iomlan.

Bha rànaid, sgreadail, agus éigheach nan Dòmhnallach a nis da rìribh cianail. Chluinnte na naoidheanan agus na pàisdean òga 'g iarraidh air am pàrandan an dorus fhosgladh mun bitheadh iadsan air an tachdadh—chluinnte na maighdeannan agus na leth-bhalaich a' caoineadh 's a' glaothaich airson am beatha—chluinnte na gillean agus na laoiach thogarrach gu domhain, domhain, a' bòideachadh dioghaltais—chluinnte na seana mhnathan agus daoine liath-cheannach ag ùrnuigh gu dùrachdach. Bha'n aon cho-ghàir mhu-ladach—bas-bhualadh—sgreadail chianail, ulfhartaich fhiadhaich—ospagan deireannach—osnaidhean bàis, a' ruigheachd na cluaise. Ach bha obair an dìth-mhillidh thairis ann an uine ro ghèarr. Bha'n deachach cho làidir, dhòmhaile, gheur, 's gu'n do thacadh mòran dhiu ann am beagan mhionaidean. Chaidh iad 'nam breislich—thuit iad seachad—thàinig clò-chadal orra—bhruadair iad—dh'fhosgail iad an sùilean aon uair eile—agus, mo thruaighe! chaidil iad cadal a' bhàis! Mar so, chuir MacLeòid timchioll air dà cheud d'a chomh-chreutairean gu bàs ceart còmhla; agus dh'fhàg e Eilean Eig cho lom, fhàsachail, aonarach—gun taigh, gun tuar, gun anam beò—'sa bha e mu'n do sheas bonn coise air.

A leughadair, an àm ath-shealladh a ghabhail air a' ghnothuch sgreadaidh, oillteil so, tog do shùilean a suas, agus, le cridhe gun ghò, thoir taing do Dhia nach 'eil borb-ionnsuidhean bàis r'an luaidh ann an Gàeldachd Albuinn an diugh.

B. MACLEÒID.

Obairreathain,
Ceud Mhìos an Fhogharaidh, 1841.

LACHUNN MÓR DHUBHAIRT.

Cha robh duine air Gàidhealteachd Albainn a b'ainmeala, 'na linn, na Lachunn Mór, Triath Dhubhairt.

Cha robh Lachunn ach òg 'nuair a chaochail 'athair, Eachunn Òg, mac Eachuinn Mhóir. Bha bàigh chairdeil aig an Teaghlach Rìoghail do Chloinn-Illeathain, agus gu h-àraidh do theaghlach Dhubhairt. Agus, da rìribh, cha b'iongatach sin: cha robh ann an Albainn uile fine a dh'fhuiling uiread às an leith. 'Nuair a mharbhadh Rìgh Seumas an V.^m air blàr *Flodden*, anns a' bhliadhna 1513, bha callaid do chuirp Chloinn-Illeathain mu thimchioll an àite 's na thuit e, a chaidh a mach le Eachunn Odhar, Triath Dhubhairt, a thuit sa' bhlàr iomraiteach sin, a bha co sgrìosail air maithibh agus air naislean na h-Alba. Cha do dhì-chuimhnich an Teaghlach Rìoghail so; agus uime sin, 'nuair a chaochail Eachunn Òg, thug iad an t-oighre leò do Dhun-Éideann, far an d'àraich iad e mar mhac rìgh, agus far an d'fhuair e an t-ionnsuchadh 's am foghlum a b'àirde bha r'a fhaotainn 'san àm sin 'san rìoghachd: B'e 'n cileadair a bha air an àm sin thairis air òigbreachd Dhubhairt, Eachunn, mac Ailein-nan-Sop (air an d'thug sinn cùntas san àireamh mu dheireadh), mac bràthar-sean'ar Lachuinn Òig. Bha mòran do chuibheartan an athar ann an Eachunn; agus dh'fhiach e an cinneadh a dhùsgadh gu Lachunn Òg a chur gu taobh, agus e fhéin a thogail gu uachdaranachd an teaghlaich, mar cheann-feadhna 's mar thighearna Dhubhairt. Ach co luath 's a phill Lachunn Òg, agus a chunnacas e aig caisteal a shìnnseara—flath co eireachdail, d'breachmhor, 's a sheas air bonn bròige—ghabh a dhaoine ris; chrìnnich iad mu'n cuairt da; dh'fhàiltich iad e le furan mór; bhòidich iad a bhi dìleas da. Ghlacadh Eachunn, mac Ailein-nan-Sop; chuireadh birlinn agus sgioba leis do dh-Eilean Chola, far na chuireadh gu bàs e.

Bha nis ceann-cinuidh aig Clann-Illeathain nach robh a choimeas, airson neart, agus misnich, agus foghlaim, agus eireachdais, is dòcha, ann an Albainn uile; agus cha b'fhada gus na choisinn e dha féin an t-ainm air a' bheil e air a ghairm ann an eachdraidh na h-Alba,—“Lachunn Mór nan ioma' buaidh.”

B'e Iarl Earraghàidheal, MacCailein Mór, bràthair-a-mhàthar; ach ged a b'è, agus ged a b'è an duine bu chumhachdaiche air an àm sin 'san dùthaich, gidheadh thug Lachunn Mór gu cùntas e airson an dòigh anns na chreach e féin agus na Caimbeulaich cuid do dh'fhearann Chloinn-Illeathain, gu h-àraidh Eilean Luing, far na loisg iad gach tigh, agus na spùinn 's na mhìll iad gach duine 's gach teaghlach;—agus mór agus cumhachdach mar a bhà MacChailein, b'éigin da maitheanas iarraidh air Lachunn Òg, mac a pheathar, agus làn dìol a phàigheadh airson gach millidh agus sgrìos a rinn e.

Anns a' bhliadhna 1577, chaidh Lachunn Mór a mach do Dhun-Éideann a choimhead an Rìgh. Bha 'chùirt an sin cruinn, agus flaithean, naislean, agus morairean na dùthcha, uile san làthair. Chuireadh urram anabarraeh air Lachunn Mór. Cha robh sa' chùirt

uile a choimeas. Thachair do dh-Iarl Athull a bhi sa' chùirt, e féin agus a theaghlach. Bha naimhdeas coimheach eadar an teaghlach so agus teaghlach MhicChailein Mhóir. 'San àm sin, bha spéis ard aig Iarl Athull do Lachunn Dhubhairt, airson an tillidh a thug e á Mac-Chailein, agus mar a smachdaich se e. Chuir an Rìgh roimhe, nam b'urraim da, pòsadh a dheanamh suas eadar Lachunn Mór agus nighean Iarl Athull. Cha robh so doirbh r'a dheanamh. Bha a' chàraid òg toileach; bha 'n seann Iarla anabharrach toileach, agus gheall e tochar mór. Thainig oidhche a' chòrdaidh, 's bha gach nà air a shocruchadh. B'éiginn do Lachunn dol dachaidh mun pòsadh e; agus dh'fhàg e 'chùirt, a' gealltainn gu'm biodh e air ais á Muile co luath 's a b'urraim da. Ach thachair dha gabhail rathad caisteil Iarla Ghlinne-Càrn, far na chuir e seachad latha no dhà. Bha nighean aig an Iarla so thug bàrr air baintighearnan na rìoghachd anr an àilleachd. Ghrad dhì-chuimhnich Lachunn Mór nighean Iarl Athull, ris an robh e fo ghealladh pòsaidh. Ceart shuarrach mu gach gealladh, thairg e a làmh do'n àilleagan chiatach so; agus bha iad air am pòsadh! Chuir se corruich mhór air an Rìgh, agus air Iarl Athull; agus cha b'iongatach è. Chaill Lachunn càirdeas an Rìgh, agus bha Iarl Athull 'na nàmhaid da fhad 's bu bheò e.

Bha Aonghas Ìleach (se sin, "Dòmhnallach Mór nan Eileanan"), MacDòmhnuaill, pòsda ri piuthar Lachuinn. Bhuineadh Ìle agus Cinntire, agus móran do dh'fhearann eile, do'n duine chumhachdach so. Bha an dithis dhaoine so, Aonghas Ìleach agus Lachunn Mór Dhubhairt, air ioma dòigh cosmhuil r'a cheile—dàna, mìneachail, naibhreach, àrdanach; agus is daor a dhìol an dà chinneadh air a shon so. Cha robh ach fuil, agus losgadh, 'us fòirneart, 'us creach, fhad 's a bha iad beò; agus chaill iad, le'n caisteil, a' chuid bu mhò do'n oighreachd mhór a thainig a nuas d'an iounsuidh o'n sinnsearaibh. Llonadh e leabhar, 's cha bu leabhar beag, mion-chùinntas a thoirt air gach còmhstri bha eadar Cloinn-Dòmhnuaill Ìle agus teaghlach Dhubhairt ri linn Lachuinn Mhóir. Innsidh sin an dòigh anns na thòisich an cogadh agriosail eadar an dà chinneadh threun so—còmhstri bha anabharrach cailteach dhoibh taobh air thaobh.

Anns a' bhliadhna 1585, bha Dòmhnall Gorm Shléite, le móran do Chloinn-Dòmhnuaill, a' dol do dh-Ìle às an Eilean Sgitheanach, a dh'amharc a chàraid Aonghas Dòmhnallach, tighearn Ìle, bha 'chòmhluaidh 'na chaisteal ann an Dùn-Naombaig. Thainig sìd choimheach, a thug air Dòmhnall Gorm agus na bha maille ris fàgadh a ghabhail air ceann-mu-thuath Eilein Diùra, a bhuineadh do MhacIlleathain Dhubhairt. Air a' cheart là sin, bha dithis uaislean do Chloinn-Ìlleathain, a chaidh a stigh do chala eile ann an Diùra, dlùth do'n àite 'na robh Dòmhnall Gorm agus a luingis—dithis dhaoine 'chuir a mach air an ceann-cinnidh, agus aig nach robh a chridhe tighin 'na làthair. 'Se b'ainm do'n dithis dhaoine so, Ùisdean MacGhilleasbuig Chléirich agus MacDòmhnuaill Theirich. Chuir iad so romhpa anbharra còmhstri a thogail eadar Dòmhnall Gorm agus Lachunn Mór. Air feadh na h-oidhche, dh'éirich an dithis dhaoine so, agus cluinn agus thog

iad leò spréidh Chloinn-Illeathain a bha air feurach dlùth do'n àite 'san robh Dòmhull Gorm agus a dhaoine. Thug iad leò iad, thog iad an siùil, agus dh'fhàg iad Diùra.

Thachair dìreach mar a shaoil an dithis dhreoch dhaoine so. Cha luithe 'dh'ionndrain Clann-Illeathain an cuid spréidhe, na thug iad Dubhairt orra, a dheanamh an gearain ri Lachunn Mór. Chruinnich ean a chuid daoine; bha gach bìrlinn fo uidbeam; agus ràinig e Diùra, far an robh Dòmhull 'Gorm fhathast, agus a chàirdean. Gun fhacall a labhairt, no aobhar air bith thoirt seachad, ghrad bhuail Lachunn Mór agus a cheatharnaich air Clann-Dòmhnuill, aig àite ris an canar an Cnoc-Breac, far na chuireadh an ruaig orra, le mór àr. Mharbhadh trì-fichead do Chloinn-Dòmhnuill; agus bha Dòmhull Gorm féin, gun teagamh air bith, 'san àireamh so, mar bhi gu'n de thachair dha bhi 'na chadal 'na bhìrlinn, agus gun fhios aige ciod a bha 'dol air aghart.

Phill e do Shléite, a' bòideachadh dioghaltas a bhi aige air Lachunn Mór, a thàinig air mar so, agus gun fhios c'arson. Chuir e fios do gach teaghlach do Chloinn-Dòmhnuill air feadh Gàidhealtachd Albuinn iad a bhi deas gu seasamh leis, agus aicheamhail a thoirt a mach airson na fala a dhòirteadh air Innis a' Chnuic-Bhric. Chruinnicheadh sluagh Ìle, Chinntire, Shléite, Ardnamurchan, Shuaineart, Mhùideart, agus Uist, a' chinne deas 'us tuath; agus, do réir coalais, bha Lachunn Mór an impis a bhi air a sgrìos. Ach sgrìobh an Rìgh litir a dh'ionnsuidh MhicLeòid Dhunbheagain, agus MacLeòid na h-Earradh, iad a sheasamh le Lachunn Mór; agus chuir e teachdaireachd a dh'ionnsuidh Chloinn-Dòmhnuill gu'n seasadh e Clann-Illeathain, a dheòin na dh'aindeion, an aghaidh gach feachd a b'urraian doibh a thoirt 'nan aghaidh.

Chaidh Aonghas Dhun-Naomhaig le litir an Rìgh do Dhubhairt, a dh'fheuchainn am b'urraian da a' chùis a shocruchadh le 'bhràthair-céile, Lachunn Mór. Dh'fhàiltich Lachunn Mór e gu cridheil, agus rinn e cuirm mhòr air a shon; ach 'nuair thainig iad gu gach cùis a shocruchadh, thuirt Lachunn Mór nach riaraicheadh nì bu lugha e na dara-leth Eilein Ìle fhaotainn mar oighreachd dha féin agus d'a shliechd gu bràth. Cha robh math do dh-Aonghas Dhun-Naomhaig facall a ràdh. Sparradh e féin agus a dha mhac òg, a bha maille ris, sans an Toll-Dubh, prìosan dorcha isal ann an Caisteal Dubhairt, agus na h-uil' aon do na daoine bha maille ris!

Cha robh comas air, thug Aonghas dha na dh'iarr e—cha robh math a dhiùltadh. Chuir e a làmh ris na còraichean; agus fhuair e mach as a' phrìosan, air chàmhanta gum fàgadh e a dhithis mac, agus cuid a dh'umaislean eile do Chloinn-Dòmhnuill a bha maille ris ann an Dubhairt, mar urrasan gum biodh an réit air a seasamh, agus gu'n tugadh Aonghas do Lachunn Mór seilbh an dara-leith Ìle mar a gheall e.

Chaidh Lachunn Mór 'na dhéigh so a ghabhail seilbh anns an oighreachd 'an Ìle, do reir a' chòrdaidh a rinneadh. Cha d'thug e leis armaid air bith, ach buidheann thaghta do ghaigich chàirdeil d'a chinneadh féin; agus thug e leis Seumas Òg, mac Aonghais, oighre

Ile, a dh'fhàgadh ann an Dubhairt le 'athair, mar bharantas airson coimhlionadh na réit a rinn iad.

Ràinig Lachunn Mór caisteal a bhuineadh dha ann an Eilean Loch Guirm, anns an Ruinn Ilich; agus an so dh'fhuirich e fad latha no dhà. Thainig litir air muin litir d'a ionnsuidh o 'bhrathair-céile, a' toirt cuireadh dha tighin do Chaisteal Mhaolantràigh g'a choimhead, agus Seumas Òg a thoirt maille ris, a thaobh gu'n robh fadal mór air a mhàthair fhaicinn. Chaidh MacIlleathain, le ceithir-fichead agus sèa pearsa maille ris, do Mhaolantràigh, a choimhead Aonghas Ilich. Thachair so mu mheadhon an t-samhraidh, anns a' bhliadhna 1586. Rinn MacDhòmhnuill cuirm mhòr, agus thaisbean e gach gnè chàirdeis do MhacIlleathain; ach mhothuich baintighearn Aonghas, pinthar Lachuinn Mhóir, gu'n robh nithe 'dol air aghaidh nach robh a' còrdadh rithe, agus dhùisg amharas 'na h-lontinn gu'n robh foill ri dheanamh air a bràthair. Thug i sanas da. "Tha'n oidhche stoirm-eil," ars' ise, "'s bu chòir do gach buachaille sùil a bhi aige air a thrend." Thuig Lachunn Mór mar a bha 'chùis. Cha chaidleadh e sa' chaisteal, mar bu mhiann le Aonghas; ach thug e sabhal feòir air, far an robh a chàirdean agus a ghillean; agus thug e'n aire gu'n robh Seumas Òg, an t-oighre, leis. Air a' mheadhon-oidhche, chuartaich Clann-Dòmhnuill an sabhal anns an robh Lachunn Mór agus a chàirdean 'nan cadal, agus Aonghas Ileach air an ceann! "Leig a stigh mi," ars' Aonghas. "Dh'fhàg thu mi gun deoch-an-dorus a ghabhail leam; agus imridh tu òl orm a rithist mu'n caidil thu." "Cha'n òl," arsa Lachunn Mór. "Bha ar sàth dibhe againn le chéile. Ach ma tha tart ort air déigh fuil Chloinn-Illeathain, cha'n ann gun strìgh 's gun fhios c'arson a thaomas tu aon dileag dhi an nochd—'s éiginn gu'n coisinn thu gu daor i." Ghrad dh'éirich Clann-Illeathain—tharruing iad an claidhean sgaiteach. Thog Lachunn Mór Seumas Òg air a ghuallainn chli; dh'fhosgail e 'n dorus; agus, le 'chlaidheamh buadh-mhor, bha e ann am prioba na sùl an sàs an Clann-Dòmhnuill. Ghlaodh an leanabh gu h-eagalach, aon uair ag asluchadh air brathair-a-mhàthar, agus a rithist air 'athair a theasraiginn. Chunnaic Aonghas Ileach, mur cuireadh e stad air an iorghuill, gu'n cailleadh e a mhac. Mu dheireadh, dh'iarr e maitheanas air Lachunn Mór. Gheall e, air 'fhacall 's air 'onoir, nach deanadh e tuille foille no lochd air, ach e a strìocadh. Cha robh comas air; mhothuich Lachunn Mór gu'n robh fichead 'na aghaidh airson a h-aon a bha air a thaobh, agus strìoc e. Cheangail Clann-Dòmhnuill na Leathanaich fear ri fear, agus chuir iad 'am prìosan iad! Bha dithis ann nach strìocadh—Leathanach a mhuinntir na Morbheinne, agus MacDhòmhnuill Theirich, a b'aobhar do'n bhlàr a chuireadh ann an Innis a' Chnuic-Bhric ann an Diùra. Chaidh iadsan a stigh do thigh a bha dlùth, agus chuir iad Clann-Dòmhnuill gu dùlan! An déigh iomadh oidheip air an glacadh, chuireadh an tigh ri theine, agus loisgeadh an dà churaidh ghasda so.

Air an là-màireach, thugadh a mach na prìosanaich, air an ceangal gu cruaidh fear ri fear, agus chrochadh dithis diubh an làthair Lachuinn Mhóir. "An ann mar so," arsa Lachuinn, "a tha thu 'dol a chumail

t'fhacaill ?” “Facall ann no às,” ars' esan, “tha thu nis a'm eisi-meil ; agus cha dealaich mi ruit aig am bi mo làn aicheamhail agam.” Mar so, chrochadh dithis agus dithis na h-uile latha, gus nach robh a h-son air an tèarnadh, do cheithir-fichead agus sèa, ach Lachunn Mór agus brathair-'athar, Iain Dubh na Morbheinne, duine co treun fhogh-aiteach 's a bha d'a chinneadh.

Air an latha anns an robh Lachunn Mór agus Iain Dubh na Morbheinne r'an crochadh, dìreach mar a bha Aonghas Ìleach a' dol air muin eich gu sealladh a bhi aige air a' chùis, ruith an t-each air falbh leis. Fhuair e droch leagadh, agus bbrist e a chas. Thèaruinn so air an àm beatha Lachuinn agus Iain Duibh na Morbheinne. Chuir-eadh air an ais do'n phrìosan iad. Chuala 'n Rìgh mar thachair. Chuir e teachdaire do dh-Ìle—chaidh MacCailein Mór, ann an ainm an Rìgh, a dh'fhaotainn saorsa do Lachunn Mór, mac a pheathar. Dh'aontaich Aonghas a chead a thoirt do Lachunn Mór, air chùmh-nanta nach iarradh e gu bràth earrann air bith do dh-Ìle tuille—nach tigeadh e féin no a dhaoine tuilleadh a chur dragh air Cloinn-Dòmhnúill ; agus, mar bharantas gu'n robh an cùmhnanant so daingeann, bha an Rìgh agus MacCailein Mór ri ochdnar òganach urramaichte 'chur 'na chomas, mar urrais gu'n robh an réite seasmhach. Chòrdadh nime so ; agus b'iad na h-urrais a thug iad dhà—Eachunn, mac Lachuinn Mhóir ; Alastair, bràthair MhicLeòid an Dùin ; dà mhac do Mhac-Ionmhunn an t-Sratha ; dithis mhac do MhacNèill, Bharra ; Ailean, mac do Mhac-'ic-Eóghain, Airde-gaibhre ; agus Dòmhnall, mac MhicIlleathain, Charn-bruth. 'Nuair a ràinig iad so Dùn-Naomhaig, fhuair Lachunn Mór chomas a chas ; ach chuireadh Iain Dubh na Morbheinne gu bàs !

Bha mac aig Iain Dubh 'na chaisteal ann an Ardtoirinis sa' Mhorbheinne, Ailean Òg, sèa-bliadhna-déug a dh'aois ; agus 'nuair a chual' e gu'n do chuir Clann-Dòmhnúill 'athair gu bàs, chruinnich e buidheann do Chloinn-Illeathain, agus thug e Ardnamurchunn air, gu aicheamhail a ghabhail air Cloinn-Dòmhnúill. Mhurt, agus loisg, agus chreach e Ardnamurchunn, gus an robh MacIain làn-thoileach réit a dheanamh—stròic mhór do'n dùthaich a thoirt dà mar oighr-eachd, agus a nighean, Ùna, thoirt dà ann am pòsadh.

San àm cheudna, chruinnich Lachunn Mór a dhaoine. Thainig MacLeòid Dhunbheagain agus MacDhombnuill-Duibh g'a chuideachadh le'n cuid armait—na céudan bìrlinn làn dhaoine—agus ruigear Eilean Ìle ; agus ma ruig, b'e sin ruigheachd na dunach do'n eilean thruagh ! Chuir iad an ruaig air Aonghas Ìle agus a dhaoine. O dbeas gu tuath, mhill iad an t-eilean àillidh. Chuir iad sèa ceud pearsa gu bàs—seadh, a h-uile duine comasach air airm a ghiùlan. B'i sin bliadhna na bas-bhualaidh agus a' bhròin do mhnathan Ìle ! Theich Aonghas do Chaisteal Dhun-Naomhaig. Chuairtaich Clann-Illeathain, Clann-Leòid, agus na Camronaich, an t-àite ; ach thainig a' bhahtighearn a mach, agus rinneadh còrdadh ùr. Fhuair Lachunn Mór còir air dara-leth Ìle. Rinneadh réit, agus phill Lachunn Mór air ais do Mhuile.

Tha so a' toirt seòrsa do bheachd dhuinn air an staid thruagh anns an robh Gàidhealtachd na h-Alba 'san àm só. Cha robh ach losgadh, agus marbhadh, agus creach, agus fòirneart do gach seorsa 'dol air aghaidh anns gach cearna—gun lagh, gun cheartas, gun iochd, gun truacantas—an cinneadh uile fo smachd a' chinn-fheadhna, agus comas aige an gairm a mach gu murt agus losgadh mar a thogradh e, agus an cur gu bàs gun deuchainn gun fhianuis, ach dìreach mar thogradh e féin!

Chì sinn ciamar thainig a' chomhstri bha eadar an dà chinneadh ainmeil so gu crìch 'san ath àireamh, anns an teid sinn air ar n-aghaidh gu bruadar Fhir-Bhorora, blàr Loch Ghruinard, agus bàs Lachuinn Mhóir.

AN DUILLEAG SHEARGTA.

Sgaraichte bho'n stoc, a's reubta
O'n a gheig ri'n robh thu crocht',
A dhuilleag chrìonta, sheargta, bhrònach,
C'àit am bi do chòmhnuidh 'nochd?

FREAGAIRT.

Thùirling dealanach nan speuran,
Reub e leis na geugan àrd;
Sgealb e'n darag as a chéile—
Sgap e 'céutachd air a' bhlàr.

Shéid an doinionn as an fhàsach,
Bhrùchd i làidir bhàrr nan cnoc;
Thaosg i 'm fad air uchd an t-sléibhe,
'N duille, 'gheug, an fhreumh, 's an stoc.

'S cianail sgìth, gun slth gun sòlas,
M' ioman bhrònach-sa, gun fhois;
Tha gach osag 'ga mo thredrach,
Mar is deòin leath', thall 's a bhos.

Tha mo thurus dians' a' sìor-ruith
'Steach do thìr na dì-chuimhn' bhuan;
Tuitidh 'n duille, 's seargaidh as
An ròs a's bòidhech' 's a's dreachmher snuadh.

Oighean ait is àillidh snuadh,
Na deanaibh uail á geal 'us dearg;
B' àluinn mis' measg dhuilleach uaine—
'Nochd, mo thruaighe! 'measg nam marbh.

'Chlann an anbharr 's na mòrchuis,
'Cuim an dean sibh bòsd dheth 'r cuid;
'Si 'n osag 's àirde thogas suas mi,
'Bheir a nuas mi anns an dus.

'Fhearaibh òg, làn treòir is slàinte,
Dòchas ard 'us càileachd bhras;
'S tric bha latha grianach meallt', 's tha
'M foghar air a' gheamhradh faisg.

'Sheanairean nan ciabha sneachd-gheal,
Beachdaichidh an so le'r sùil :
Tha 'ur foghars' dol 'na dheann-ruith ;
Faicibh geamhradh air a chùl.

M.

Taobh Loch-Nis, 1841.

L A O I D H.

— Air thròcairibh an Tighearna gu bràth seinnidh mi : o llan gu llan, foillsichidh
mi t'fhìrinn le m' bheul."—Salm lxxxix.

'Se do thròcair, Iehobhah, tha dhomh 'na bun sgéil—
'Na h-aoibhneas do m' chridhe, 's na h-uail ann am bheul ;
Do shaor-ghràs a mhàin o thoiseach gu crìch,
Air m'aigne thug buaidh, 's chuir mo chridh' fo chìs.

Gun do thròcairean milis, cha'n fhaodainn bhi beò,
Oir peacadh mi-rianail rinn m' fhàgail gun treòir ;
Ach trid do shaor-mhaithis gu'n chum thu mi suas,
'S an ti sin a dhealbh mi gu'n toir e dhomh buaidh.

Tha dorus' do thròcair-sa fosguilt gach là
Do'n bhoichd 'us do'n fhéumach a bhuaileas gach trà ;
Agus peacaich thruagh fhalamh á Iosa ni bun,
Cha do chuir e uaith falamh, 's am feasda cha chuir.

'Si do thròcair an Ios' ni mo shaoradh o thruaigh ;
Air a ghàird bidh mi 'séinn, a's air 'iognadh ni luaidh ;
'Se Iosa m' fhear-tagraidh, chaidh 'chéusadh a'm àit ;
'Sè 'n t-àlìge, 'sè 'n fhìrinn, nach dìbir gu bràth.

A. S.

An t-Eilein Iilench,
Ceud Mhìos an Fhogharaidh, 1841.

NA BUANAICHEAN.

A Chuirteir Urramaich,

Tha fhios a'm nach 'eil aon d'an aithne cor nan Gàidheal ni's fhearr
na sibhse, no aon a's deònaiche gu'n cuideachadh, agus deagh chomh-
airle thoirt orra. O'n tha sibh a' cuartachadh nan gleann, chì sibh na
tha 'tachairt ; agus tha cothrom agaibh air sanas a thoirt seachad 'nuair
a bhios fàth earail, no rabhadh, a thoirt d'ar luchd-dùthcha. Ach ged
a tha sibh fiosrach agus foghlumte, ceadaichidh sibh dhomh a ràdh nach
'eil sibh uile fhoirfe 's na feartan sin. Cha'n urra' dhuibh a bhi anns
gach àite, no na h-uile ni a léirsinn. Uime sin, ge nach urrainn sinne
nithe 'chur sìos co fhileanta, shnasmhor, no dealbhach, faodaidh sinn
nithe thoirt fa' near a bhios chum féum dhoibhsan a ghabhas comhairle ;
agus tha fios againn, a thaobh meud ur gaoil air na Gàidheil, agus air
fìrinn, gu'n toir sibh àite sa' Chuirtear do nithibh a shaoileas sibh
anns am bi féum.

Tha e teann air dà mhìos o'n bha mi a' dol mu dheas, ann an
soitheach a bha làn do bhuaichean. Fhuair iad an t-aiseag fìor

shaor, airson an astair. Bha na b-uile aon ag innseadh dhoibh gu'n robh iad a' dol air an aghart tuilleadh 'us luath. Bha mi uaithe sin mu-dheas, agus a' tilleadh air an t-seachduin so chaidh, bha na buanaichean a' tilleadh dhachaidh 'nam buidhnean. Bha'n soitheach 'san robh iad co làn 's gu'n robh i 'n impis dol fodha. Bha iad 'nan suidhe 's 'nan seasamh innte, anns gach àite, iosal agus àrd. Mar a bha 'n t-sid math, cha robh cunnart bàthaidh; ach bha beagan toileachaidh acasan a bha 'pàigheadh daor, o nach b'urrainn iad tighin a nìos, no coiseachd air clar na luinge. An àite bhi cliùthachadh nan Gàidheal, mar is minic a chualas, 'sann a bha Goill agus Sasunnaich fìor dhiombach; agus bha aobhar aca. Ge nach bu toigh leinn an còmhradh a chluinntinn, cha b'urrainn duine a ràdh nach robh iad ceart.

Ach biodh gach duine 'gearan a bhochduinn féin; 's ann a bha na buanaichean a' gearan gu robh iad fada gun fhalbh, 's gu robh beag tuarasdail aca. 'Nis, tha sin duilich dhoibhsan a b'éiginn dol fada gu cosnadh, 's nach toir air ais ach fìor bheagan. Ach tha cuid diubh a dh'fhaodadh tàmh 'uan àite féin. Nan gabhadh iad gu cosnadh suidhichte, tha fios againn gu'm faigheadh iad tuarasdail chuimseach. Ach an gabh iad sin muinntearras? an ceangail iad iad féin gu ceann aimsir? 'S mór a's fearr leo mìos no dhà thoirt air falbh, 's a bhi 'nan tàmh fad a' gheamhraidh—seadh, agus cuid do'n earrach. Their iad, an àm falbh, gu'n toir iad tuilleadh as an taobh-deas na gheibheadh iad aig baile gu Féill-Màrtuinn. Feuchadh iad a nis cìod a th'aca 'n déigh tilleadh.

Ach, a Chuaireir, 'sann a tha 'rùn orm gu faiceadh iad 'nur duilleagan a' bharail a bha aig daoine eile orra, a dh'fheuch an smuainticheadh iad cìamar bu chòir dhoibh a bhi 'gabhail an rathaid, agus gum biodh fios aig daoine eile cìamar a tha iad a' caitheamh a chuid eile do'n bhliadhna aig an tigh.

Cha chuala mi nì nàr sam bith 'ga chur as an leith, 's cha mhò a chunnaic mi misg air neach, a mach o aon no dhà; ach bha mòran do mhi-dhreath ùmpa, na boirionnaich gu sònruichte. Nach fhaodadh iad a bhi glan? Tha uisge gu leòir an Cluaith; ach ged a thà, 's gann, tha dùil agam, gu'n do nigh iad iad féin o'n a dh'fhàg iad an tigh.

Chuir mi mìos mo cheann sa' mhaduinn, agus sinn a chòir tìr, gu fàile cùbhraidh fhaotainn; ach 'sann a theabas mo thacadh le toit pìoba 's tombaca. Thuirt mi ri dithis a bha 'cath-shéideadh a mach an anail bhreothach thoiteach, nach robh e ceadaichte bhi 'gabhail pìoba san àite sin. Dh'imich iad ceum no dha o'n dorus. "A nis," arsa 'h-aon diubh, "faodaidh sinn a gabhail an so."

Bha do thóchd, do theas, agus do dhroch àile san t-soitheach, 's gum b'fhèarr a bhi 'g astar air rathad glan na bhi innte. Gidheadh, 'nuair a thainas a steach do'n amar uisge, an saoil sibh an coisich-eadh iad an cala, am feadh a bha ise dol tre na glasan, air àilghios an luchd-frithealaidh!

Ach cìamar tha 'mhuinntir sin a dh'fhaodadh cosnadh fhaotainn aig a' bhaile ré na cuid eile do'n bliadhna? Nì bheil slon aca r'a dhean-

amh aig an tigh—'se sin is math leò. Ciod a thug iad dachaidh?—fìor bheagan airgid. Chl sibh na gruagaichean gach latha féille 'tighin do'n aifrionn le nithe riomhach, 's na fleasgaich ann an éideadh nan Gall. Có ach iadsan! 'Am beagan ùine, bidh iad a' bleid, air a' bhoichduinn; agus ma bhios dùil ri min fhaotainn á Glaschu, cha nàr leò tighin a dh'iarraidh cuid a ghleidheadh dhoibhsan!

Ciamar tha iad a' caitheamh an ùine fad na dùdlachd?—Thà, a' dol o thigh gu tigh, gun char a dheanamh, gun ghnìomh 's am bi feum. An toir iad làmh air leabhar?—'S leòir leò sin a dheanamh san sgoil. Ciod, ma tà, ris a' bheil iad?—Cainnt dhlomhain agus tuaileas. Innsidh mi dhuibh an fhìrinn, a Chusairteir, 's na ceilibh i. Ged fhuair iad na sgrìobhaidhnean naomh, cha'n eil iad r'a fhaicinn. Tha iad a' call a' bheagan sgoil a fhuair iad; agus cha'n ioghnadh, 'nuair tha leisg air an ceangal co mòr 's nach dean iad an car a's lugha mur faigh iad dìoladh na's mò na dh'iarraidh iadsan tha 'm freasdal cosnaidh 's na bailte móra, far nach faigh iad ni sam bith gun cheannach. Agus ciod tha 'leanailt an lorg gach nì dheth sin?—Tha iad a' toirt ioma gne thinneis dhachaidh, a tha iad a' faighinn 's na bailte móra, agus far a' bheil iad a' tagball; tha cuid dhiubh féin a' creanachadh air, agus feadhain eile 'ga ghabhail dhìr. 'S diomhain do léigh féin a sparradh orra bhi glan; an creid iad gur h-ann o òtrach agus o bhréine tha teasach ag éiridh? 'Sann 'an tighean ìosal, bochd, salach; a tha easlaintean; agus bithidh móran 'gan gabhail sin o chéile.

Tha na Gàidheil cruadalach tapaidh, ach an toir iad ach agobadh? An lean iad bunailteach air obair? 'S math leò bhi 'gam moladh, ged tha barrachd feum aca air an fhìrinn innseadh dhoibh. Foadaidh i bhi searbh leò; ach mo bhios i chum an leas, bithibh co math 's a leigeadh a mach dhoibh.

D.

Mìos-Deiridh an Fhogharaidh, 1840.

LITIR BHO FHEAR DHRUIM-AN-TORRAIN,
Á NEW ZEALAND, a chum an Olla Leòdaich, Ministear Sgìreachd
Chalum-Chille, ann an Glaschu.

WELLINGTON, PORT-NICOLSON,
 15th February, 1841.

'Uasail Ionmhuinn,

A réir mo gheallaidh, tha mi 'nis a' dol a' sgrìobhadh chugaibh. Ràinig sinn an dùthaich sò gu sàbhailte air an 27th de'n mhìos-dheirionnach. Thàinig, tha e fìor, loingeas ni b'aithghiorra na thainig sinne; ach riamh cha d'thainig long-imrich thar cuan bu 'thugaidiche agus bu sheasgaire. Cha do ghabh an long tonn a stigh bho na dh'fhàg i Cluaidh, 's cha robh uiread agus facall de aithneit no de thuasaid air bòrd. Fhuair triùir chloinne bàs, agus rugadh seisear. Chum mi leabhar, a thoirt mion-chùnntas air

gach ni a thachair bhe na thog sinn acair. Tha aon de na balachain dìreach ag obair air 'ath-sgrìobhadh, gu a leth-bhreac a chur chugaibh. 'Nuair ruigeas e, chì sibh nach ruig neach air bith a leas eagal a bhi air an cuan a mharcaidh.

Thainig a' chuid a's mò de dhaoine do'n dùthaich so tuilleadh a's tràth. Tha'm fearann doirbh r'a thomhas, agus an luchd-tomhais cho tearc, 's gu bheil cuid ann a tha nis ré bliadhna a' feitheamh, agus nach d'fhuair am fearann fathast. Chuir so, agus an seasamh a mach a rinn a' Phàrlamaid an aghaidh a' chomunn, grabadh car tamuill air gach gnè de leasachadh; ach a nis tha togail aitreabh, leasachadh agus réiteach-fearainn, agus pàirceadh, a' dol air an aghaidh gu foirmeil. Tha'm fearann a thugadh dhuinne mu thuaiream ceithir-fichead mìle as so, àite ris an can iad *Wanganui* (*Aungamhna*?), far am bheil baile-mór ùr r'a shuidheachadh. 'Sè fearann a's tioraile na so, ach cha'n eil uisge aig soithichean chuige a thairngeas os-ceann trì-fichead tunna'sa deich. 'Si'n acarsaid a' chuid a's fèarr de'n àite so. Tha i dìreach coltach ri Tobar-Mhuire, na'm biodh Eilean-a'-Chalbh innte. Tha i mu dheich-mìle-fichead mu'n cuairt, agus bho sheachd gu dà-aitheamh-dheug air doimhnead. Tha anns a' bhaile so (*Port-Nicolson*) cheana 2,800 bho'n Roinn-Eorpa, agus 500 de nàistinne na dùcha; agus air mo shon féin dheth, bhithinn làn thoilichte far am bheil mi—cho toilichte 's gu'n do ghabh mi aonta thrì bliadhna de thigh le leth-acair fhearainn, gus am faigh mi m'fhearann féin, suas an Auin, ann an gnè de òrdugh. Bha'n tigh, 'nuair a ghabh mi e, seach na chunnaic sibh riamb, macsamhailt nan taighean-cleite 'chunnaic sibh anns a' Ghneltachd—dà-fhichead troidh air fad, agus ochd-troidhe-deug air fad, gun bhalla-tarsuinn gun chailbhe; ach, le cuideachadh nan saor Gàelach a thainig leinn, tha nis ùrlar-clàraidh agus gach goireas ann.

Fhuair mi àite ann an seirbhis a' Chomunn cho luath 'sa ràinig mi, a chuidich mo theaghlach a chumail gu measail. Tha mi'n ceart uair ag amharc air rathad-mór a tha an Comunn a' deanamh bho'n bhaile gu taobh eile na h-acarsaid, chum obair a thoirt do na thigh a nall, gus am faigh iad nì's fhearr. Tha iad a' faotainn punnd-Sasunnach 'san t-seachdain, agus am biadh; agus a leigeadh fhaicinn duibh a' miagh a th'air na Gàeil, cha'n eil thar dusan diubh an diugh ris an obair so; agus cha bhiodh iad so féin ris, mur bhi nach 'eil annt' ach balachain agus seann daoine. Gu fortanach, fhuair sinn còrr a's mìle de'n rathad a chrìochnachadh ann an fhasan Ghàelach mun d'fhàg na làmhnan a b'fhearr sinn; agus, gu dearbh, cha bheag an t-ioghnadh a chuir e, cha'n ann air na nàistinean amhàin, ach mar an ceudba air muinntir a thainig do'n dùthaich roimhinn. 'Se so an ceud leasachadh coitcheann a thòisich ann an *New Zealand*, agus, ge neànach r'a innse, le Gàeil na h-Alba! Tha iadsan a dh'fhàg sinn a' deanamh a nis bho 6s. gu 7s. san latha;—saoir agus sàbhadairean, 10s. san latha. Tha searbhantan a' faotainn bho £14 gu £25 sa' bhliadhna, le biadh, 'us aodach, 'us leaba. Tha'n t-iomlan de na Gàeil ann an so mu'm

thimchioll-sa. Thog iad tighean beaga air làraich a gheibh iad an nasgaidh, le fearann mar is urrain iad a réiteach, fad dà bhliadhna. Na dheigh sin, theid mál a chur air le luchd-meas.

Tha searmoin againn bho Mhaighstir Macphàrlain gach dara Sàbaid. Air Di-dòmhnaich so 'tighin, tha e ri searmoin Ghàelic a thoirt dhuinn. Ann an aon fhacall, tha ar suidheachadh cho seasgair agus cho sona 's a b'urrainn ar càirdean a's fèarr iarraidh no 'ghuidhe.

Tha mi 'feòraich dhiubh an dràst 's a rithist am bu mhat leò tilleadh do'n Ghàeltachd, agus 's éigin domh aideachadh nach 'eil a h-aon leis nach bu mhiannach dùthaich an gràidh fhaicinn a ris ach daoine Ardnamorchuan. Thuirte seann fhlighheadair bho Chille-chòmhain rium, a bha ré iomadh bliadhna 'faotainn a' bhàis leis an acras, gu'n robh e 'm barail gu'n do dh'ith e de fheòil 'na theaghlach, o'n thainig e gu *New Zealand*, barrachd 's na dh'itheadh ann an Ardnamorchuan gu léir 'san ùine cheudna! Bha fear, Iain Cameron bho Achroinich, a làthair 'san àm—duine measail, do'n d'thug 'ar bràthair teisteanas gasda, agus aig am bheil teaghlach laidir. Ars' esan, "Tha déigh mhór agam air Ministear na Morbhainn, agus an Siorram, *Gregorson*, fhaiciun; airson na dùcha, tha mi suarrach uimpe." Thòisich e 'n sin, agus thilg e suas tighin-a-stigh a theaghlach; agus, 'nuair chunnaic e gu'n d'ràinig e còrr a's £300 sa' bhliadhna, ars' esan, "Tha mi cho mhat dhieth ri cuid de thighearnan na Gàeltachd."

Theagamh gu'n abair sibh 'nur n-inntinn féin gu' bheil mi 'cur suas na dùcha;—cha'n eil mi ach ag innse na *fìrinn*. 'San àm cheudna, bheirinn rabhadh do m' luchd-dùcha gun iad a tighinn an so gun phailteas airgid, mur urrainn iad obair le'n làmban. Arson na slantinnean dheth, cha'n eil air uachdar an t-saoghail na's fèarr. Tha gaothan àrd againn, ach gun anblarra fuachd no teas. Tha sinn a nis sèa seachduinean ag obair air an rathad mhór ùr so, gun aon latha bristeach. Cha robh againn fathast thar dà phaidhir phlaideachan san oi'che, agus tha iad ag innse dhuinn nach bi e dad ni's fuair re a' gbeamhraidh. Cha'n fhaca mi fathast teine 'san dùthaich, ach anns a' chidsin. Tha'm bàgh air chrith le iasg de'n t-seòrsa a's miaghaire; agus airson eiserean, coilleagan, faochagan, agus an leithide sin, cha'n eil tomhas orra. Tha'n tuarsadal cho math, 's gu bheil sinn a' fàgail an iasgaich do na nàistinean; agus tha iàdsan a' nis suas ri luach-a-peighinn cho math, 's nach h-ann an nasgaidh a cheannaichear bh'uatha. Tha sinn a' pàigheadh air, faodaidh mi a' ràdh, a' phris tha sibh a' pàigheadh an Albainn. Tha'n fheòil bho 10d. gu 1s. am punnd; muilt-fheòil, bho 8d. gu 10d.; im, bho 2s. gu 3s.; càise, an t-aon ni; tea, 4s.; siùcar, bho 4d. gu 6d. am punnd; uibhean, 6s. an dusan, ach cha'n fhada gus an tuit iad so a'm pris; eunlaith, bho 10s. gu 14s. a' phaidhir. Cheannaich mi dà mhart, air na phàigh mi £20 an t-aon; làir agus loth air £50. Cheannaich mi iad so, agus odhaisg, bho chaipin na luinge; agus 'se so, le dà uircein, caithir chearcan, agus coileach, a ghibht e do m' mhnaoi, mo stoc an ceart uair.

Gheibh sibh beachd air ar n-eagal roimh na nàistinean, 'nuair dh'innseas mi dhuibh, na trì gunnathan agus na dagathan a cheannaich mi ann an Glaschu, gu'n do reic mi iad, air eòr 's nach 'eil a nis gunna no daga againn. 'S éiginn aideachadh gur h-ann a chuireadh iad nàire air iomadh d'ar luchd-dùcha, buidheachas do na daoine diadhaidh a thug dhoibh an comas. Tha mu thuaiream leth-cheud dhiubh dlù dhuinne, aig am bheil ùrnuigh agus sailm 'nan teaghlaichean gach maduinn agus feasgar.

'S éigin domh nis crìoch a chur air an litir chabhagaich so, le m' mhìle beannachd chugaibh féin, agus gu 'r baintighearna 's ur teaghlach gràdhach—guidhe leis am bheil mo bhean a' co-chòrdadh le 'h-uile chridhe.

DÒNULL DÒNULLACH.

Fairbheanadh.—Ma chluinneas sibh long a bhi 'seòladh bhò Chluaidh, fiach an cuir sibh chugainn àireamh no dhà de “ Chuairtear nan Gleann.”

D. M'D.

Air eadar-theangachadh le

MACTALLA.

PÒSADH A' CHEAIRD.

'Nuair a bha 'n Eaglais Easbuigeach air a cur sìos ann an Albuinn, agus nach robh comas pòsaidh no baistidh aig na ministeirean a bhuineadh dhi, gun chunnart a bhi air an tilgeil ann am prìosan, agus ùladh tròm a leagail orra, bha duine fiachail, tuigseach, deas-chainnteach do'n t-seòrsa so a' gabhail an rathaid sa' Ghàidhealtachd, agus choinnich e buidhionn cheard air an rathad-mhór. Dh'aithnich iad gu math có è. Chuir iad stad air. Dh'innis iad da gu'n robh càraid òg sa' chuideachd aig an robh toil pòsadh, 's gu'n robh iad air tòir ministèir. Cha robh math dha diùltadh—chuartaich iad e, agus thuirt iad ris nach faigheadh e céum air aghart gus an ceangladh e an t-snaim.

“ C'àit a' bheil a' chàraid òg ? ” ars' esan. “ Seasadh iad suas.” Le so, thainig balach òg, robach, luideagach—gun bhoineid, gun ad, gun chaiseart—seòrsa do luideig stròicte, bha uaireigin na chota-goirid, air a dhruim—agus lùireach bhroineagach do sheana bhriogais, nach d'ràinig a ghlùn. Ach, 'na dhéigh sin uile, bha e 'na bhalach aoidheil, iasgaidh, luaineach ; agus bean-na-bainnse cho coltach ris féin, air gach dòigh, 's a dh'fhaodadh bith—caileag òg mu thuaiream ochd-bliadhna-deug a dh'aois—a falt fada, co dubh ri it an fhìreìn, a sìos air a h-ambaich 's air a h-uchd 'na dhuala tròm—a sùil mar dhearcag an tuim—a h-aodann air a losgadh leis a' ghrèin, agus le breaca-sionain—seòrsa do chlia'-beag oirre, agus cota-bàn nach robh 'toirt mòran fasgaidh dhi o'n fhuachd no bho'n ghaillinn—gun bhròg gun osan, ach dà chois foidhpe, agus aobrain cho cuimir sgiobalta 's a lùb feòirnein. Phòs am ministèir iad an

làthair fhianuis an—am pàrantan, am bràthairean, 's am peath-raichean san làthair.

'Nuair a bha 'm pòsadh seachad, thàinig an seana cheard mór, rìgh na cuideachd, air aghaidh, agus thug e, ann an ainm nan ceard 's nam bana-cheard, mìle taing do'n mhinisteir. "Ach," ars' esan, "tha trì nithe fhathast r'a dheanamh, agus cha'n fhaodar leibh an diùltadh. Air tùs, thugaibh dhuinn, fo ar làimh, teisteannas gu'n do phòs sibh a' chàraid òg, air engal gu'n abair iad 'na dhéighl' so nach robh iad idir air an ceangal r'a chéile le pears'-eaglais." Cha robh e comasach do'n mhinisteir so a thoirt doibh air an dòigh chumanta, agus 'ainm a chur ris; ach thug e mach pàipeir agus peann, agus thug e dhoibh an teisteannas a leanas:—

"Tha mise 'n so a'm shuidh' air cloich,
A' pòsadh Esan ri Ise, 's Ise ri Esan.
Cha'n eil leud mo bhoise do dh'aodach air Ise,
'S cha'n eil falach a th—ne air Esan;
Ach fòghnaidh Esan do Ise, 's Ise do Esan."

Chuir e 'ainm ris an telsteannas so, agus bha 'n ceard-mór toilichte. "Ciod tuille tha 'dhl' ort?" arsa 'm ministeir; "nach leig thu leam triall a nis?" "Cha leig," arsa 'n seana cheard; "cha bhiodh sin sealbhach, gun òl air a' chàraid òig." Cha ghabhadh an ceard diùltadh, agus b'éiginn do'n mhinisteir sgailc dhrama ghabhail, agus greim do'n bhonnach-bhainnse; agus theagamh nach robh so 'na chruadal mór, air monadh Gàidhealach. "A nis," arsa 'n ceard, "mo mhìle, mìle taing! Séid suas do bholg, Eachuinn Ruaidh," 's e 'smèideadh air giullan beag a bha dlùth dha, agus plob fo 'achlais. Sheas a' chuideachd gu taobh. "Ciod so a nis?" arsa 'm ministeir. "Cha'n eil ach aon nì eile, 'dhuine ghaolaich—gu'n imir sibh 'Gille-Calum dà pheighinn' a dhannsa le ban-rìgh nan ceard." "'Ne mise?" arsa 'm ministeir. "Da rìribh, sibh féin dìreach a dh'imreas sin a dheanamh," arsa 'n ceard. "Fosglaidh mi féin an dannsa le bean-na-bainnse—bean òg mo dheagh mhic; agus so agaibh màthair fir-na-bainnse, mo bhan-rìgh féin; agus chunnaic mi latha nach amhairceadh pears'-eaglais féin sìos oirre." Rinn am ministeir na b'urrainn da chum dol as o'n dannsadh; ach cha robh math dha labhairt. Thòisich a' phlob. Dh'éirich an ceard-mór agus bean-na-bainnse; agus thainig an t-seana bhana-cheard, agus thog i am ministeir, le 'chasaig dhuibh 's le 'ghrugaig. Cha do chum iad fad' e a' dannsadh; ach coma có dhiù, chuir an t-seana bhana-cheard mu'n cuairt 's mu'n cuairt e, gus an robh tuainealaich 'na cheann, agus 'anail 'na nchd.

Fhuair e as mu dheireadh; ach, fhad 's bu bheò e, cha robh àm air an d'thàinig na ceaird an rathad, nach do thaghail iad, agus nach d'fhàg iad leth-dusan do na spàinean a bh'fhearr a b'urrainn iad a dheanamh, aig a' mhinisteir chóir. 'S iomadh latha a dh'innis e féin an sgéul, a' call a lùis le gàiricich.

MU DHÒIGHEAN AN FHREASDAIL.

A Shiar,

A chionn an urraim shònruichte th'agam fa chomhair dòighean iengantach an Fhreasdail, ann an rathad breitheanais am measg a' chinne-daonna, innsidh mi seann sgeul Iùdhach a dh'aithriseadh le *Ad-dison*—gu'n do cheadaichheadh do Mhaois aon uair, ann an co'luadar ri Dia, ceisdean fheòraich a thaobh riaghlaidh an t-saoghail; agus gu'n do dh'aithneadh dha, aig an àm cheudna, amharc sìos fodha air a' chòmhnard, far am fac e saighdear a' teachd a bhàn bhàrr eich a dh'òl á tobar a bha 'sruthadh a nuas o'n bheinn. 'Na dhéigh thainig balachan beag, agus fhuair e sporan òir a chaill an saighdear. Thog e 'n fhaodail, agus dh'imich e gun aon neach g'a fhaicinn, aona chuid a' falbh no 'tighin. Thainig a ris seann duine a dh'ionnsuidh an tobair; agus an déigh dha 'lotadh a chasg, shuidh e 'leigeil a sgìos. 'Nuair a dh'ionndraich an saighdear a sporan, phill e air a thòir; agus fhuair e 'n seann duine 'na shuidhe aig taobh an tobair. Air ball leag e amharus, agus dh'iarr e air an sporan a fhuair e a ghrad thoirt air lom; ach air do'n t-seann duine dol as àicheadh nach fhac' esan a dhubh no dhath, marbh se e air bheag seamsain. Dh'fhàs Maois air uile bhall-chrith le eagal agus iongnadh; agus bu mhiann leis reusanachadh, 'nuair mar so a chronaich an guth naomh e:—"Na gabh iongantas, a Mhaois, agus na bi fo bhnaireas; ni mò a dh'fheòraicheas tu do dh'àrd-bhreitheamh na talmhuinn c'arson a cheadaichheadh an gnìomh oillteil a rinneadh, agus air an robh thu fianuiseach. B'e 'n leanabh-gille, gun teagamh, bu chion-fà an seann duine chall a bbeatha; ach thoir fa'near gu'n do mhort an seann duine ceudna athair an leinibh roimhe."—Bha freumh na cùis folaichte air Maois, ach lom, nochda do'n t-sùil air nach aom codal no suain. Ann an riaghladh an t-saoghail, amhuil 's mar ann am frithealadh nan gràs, tha Dia mar so air uairibh a' dealachadh o'n dòigh ghnàthaichte, a dh'fhoillseachadh glòir a cheartais, ann a bhi 'cur an gnìomh breitheanasan folluiseach air luchd deanamh an uile, air seòl a bbrosnaicheas aire agus iongnadh. 'S dearc dhòmhsa innseadh an cumbachd leis an d'thainig ceud leughadh na beul-aithris roimh-sgrìobhte dhachaidh dh'ionnsuidh m'iantinn; cha'n e gu'm bheil mi 'toirt géill mar làn fhirinn do'n uirsgeul e féin, ach a chionn gu'n do dhearbh e orm, mar tha làmh neo-fhaicinnach an Tighearna ag oibreachadh ann an gnothuichean dìomhair an t-saoghail, air mhodh nach urrainn sinne idir a bhreithneachadh no 'thuigsinn. Ma riarachas e ur leughadairean-sa mar a riarach e mise, tha mi deònach a thairgseadh, ann an dòchas gu faigh e àite sa' Chuairtear.

Ag guidhe soirbheachaidh math leibh, 's mi, le mòr irioslachd, ur seirbhiseach fìor ùmhail,

J. K.

Gleann-Nibhels, 1841.

AM BAIGEIR DEAS-CHAINNTEACH.

Mar a bha mi aon uair (arsa *Mr Ritchie*) air mo thurus roimh bhaile mòr àraidh, thug mi egrìob, mar is gnàth leò-san a bhios air eòir iongnaidh, a dh'fheuch ciod a chithinn. Mhothuich mi do dh'aon duine bochd, coltas fìor dhiol-deirce, 'na shuidhe 's a dhruim ri balla, a' feitheamh sìneadh na làimhe. Bha 'eudan eugnaidh glas-neulach, agus cha robh do dh'eudach slàn uime na dh'fholaicheadh a nàire. Cha d'thubhairt e smid, agus ghabh mise seachad; ach air dhomh dol beagan air m'aghaidh, thaisich mo chridhe, agus phill mi air m'ais, oir b'iongnadh leam nach do labhair e. "Ma tha thu aimbeartach," arsa mise, leth-chrosda, "c'arson nach 'eil thu 'baigeireachd?" "Nach 'eil mi ris a sin?" fhreagair e. "Cha d'iarr thu dad ormsa, matà." "Nach d'iarr! 'N ann ri fala-dhà no fochaid orm a tha sibh? Seall an sin," 's e trisealachadh nan ragan a bha làthair do chòta bha uair-eiginn fasanta; "nach fhaic thu mo chraicionn ag eubhach troimh na tuill a th'air mo thriùbhsair? agus mo chnaimhean ag eubhach roimh m' chraicionn? Seall air mo ghruaidh sheachdta, agus aogas na gorta 'am ghnùis! Nach ann a' baigeireachd da rìribh tha mi le mìle teanga?"

Ead. le

IAIN DÌLEAS.

Gleann-Nibhela, 1841.

COMHAIRLEAN AITHGEARR.

IS AIRIDH EISDEACHD AGUS AN LEANTUINN.

'Se an nì a's fèarr do dhuine san t-saoghal so, dearbh chinntes a bhi aige air saoghal a's fèarr.

'S iad na trì nithe a's mò tha a dhìth air mac an duine sa' bheatha so, a thaobh na column, lòn, aodach, agus tàmh.

Nam b' àill leat tlachd a ghabhail ann ad lòn, agus blas taitneach a bhi air do ghnàth, gabh mo chomhairle agus saothairich air a shon.

Nam b' àill leat tlachd a bhi agad aun ad aodach, pàigh e mun cuir thu ort e.

Nam b' àill leat cadal agus tàmh agus suain shocrach fhaotainn, thoir deagh choguis ghlan leat do d' leabaidh.

Dean na nithe so uile, agus bidh tu gu math dbeth san t-saoghal so, agus a thaobh an t-saoghail ta ri teachd—Ma 's miann leat a bhi sona ann gu sìorruidh, lean ESAN a thubhairt, 'S mise an t-slighe. Earb 'na iobairt—lean 'eisimpleir—gluais 'na chéumannabh; agus mar so bha thu sona tèaruinte air son aimsir agus air son sìorruidh-eachd.

LEABHRAICHEAN ÙRA GÀILIG.

CEANN-IÙLL AN FHIR-IMRICH DO DH'AMERICA MU THUATH; or, *The Emigrant's Guide to North America. By Robert Macdougall, Esq. Glasgow: J. & P. Campbell, 24, Glassford Street. 1841.*

DHOIBHSAN a tha 'g ràdh gu bheil cànan nam beann a' fàilneachadh agus a' dol aog, tha anns an leabhar so cnaimh ùr aca gu

chagnadh. A' dol aog ! Ciamar a their neach 'na inntinn shuidhichte gu bheil a' chànain sin a' dol aog, nach robh bho cheann bheagan bhliadhnachan 'ga labhairt ach ann an Gàeltachd na h-Alba, ann an Éirinn, agus anns an Eilean Mhanainneach ; ach a tha 'n diugh 'ga labhairt leis na clòchrain an America, agus 'ga searmonachadh an *New Zealand* agus an *Australia Felix* ?

“ Mhair i fós, 's cha teid a glòir air chall,
A dh'aindeoin gò 'us mìrun mór nan Gall.”

Chaidh an leabhar a tha air ar bòrd a nis, agus a leugh sinn gu cùramach, a chur a mach le duin'-uasal Gàelach, a bha e féin iomadh bliadhna ann an America, airson fiosrachadh a thoirt do na Gàeil mu'n dùthaich sin ; agus theirimid, a dh'aon fhocal, nach 'eil Gàel aig a' bheil smaoin air a' chuan mhór a threabhadh, luath no mall, nach bu chòir dha aon diubh 'bhi aige 'na phòca. Tha staid gach cearn de'n t-Saoghal Ùr—a' ghoireasan agus a' mhì-ghoireasan—air an cur fa chomhair an leughadair gu mion, pongail, tuigseach, le fear a chunnaic agus a dh'fhairich iad uile ; agus sin ann an cainnt llobha, bhrìoghar, thoirteil. Tha'n “ Ceann-Iùil ” so, cha'n ann mar chomharra-rathaid, a nochdas dhuit an t-slighe chum a' bhaile so 's a' bhaile ud eile, gun diog a ràdh mu'n timchioll ; no mar chlach-mhìle, a dh'innseas dhuit cho fada 'sa tha thu bho ceann t'uighe, gun uiread agus seòladh-corraig a dheanamh air an rathad a's giorra agus a's fèarr. 'Sann a tha 'm fear-iùil so a' dol leat e féin gach ceum de'n rathad ; agus cha'n e sin, ach, air dhuit ruigheachd, tha e 'nochdadh dhuit ciod is còir dhuit a dheanamh chum 's gu'n soirbhich thu anns an dùthaich ùr. Ma's e mar leagas tu 'chraobh—mar a ni thu 'n siùcar—mar thogas tu taighean—mu chrodh 'us caoraich—eich 'us mucan—tha e an so air a chur sìos gu mionaideach.

'Se Canada Uachdarach, a réir a' choltais, a mholadh an “ Ceann-Iùil ” do luchd-teaghlaich, ach na Staidean do dhaoine òg fuasgailte, fuasgailteach ; ach chomhairlichemid do na Gàidheil a cheannach, 's leigidh sinn leis féin labhairt.

'Se 's mò tha cur do eagal oirnn, na tha 'n “ Ceann-Iùil ” ag ràdh mu fhuachd na dùcha. Ma chuirear gach nì 's na meighean, theagamh nach 'eil bealach ann cho taitneach ri *New Zealand* agus *Australia*. Labhraidh sinn tuille mu'n leabhar thapaidh so an aithghearr. Cha'n eil teagamh againn nach bi miagh air am measg nan Gàel.

ADHAMH AGUS EUBHA ; NO, CRAOBH-SHEANACHAIS NA GÀILIG.

An dara cur-a-mach.

THA'N dara mìle de'n leabhar ainmeil so air a chlo-bhruthad hairson Gàeil America. Tha barail againn nach mór de Ghàeil na h-Alba aig nach 'eil *copy* dheth cheana. Bheir sinn sgeòd as, a theagamh, air an ath mhìos, mar tha “ Cuairtear nan Coilltean ” an America 'deanamh. Tha e nis r'a reic air tastan—fiach lethbhodaich !

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Tha 'Phàrlamaid a rithist air cruinneachadh, agus chaidh òraid na Ban-rìgh a labhairt; agus mum bi an àireamh so as a' chlò, cha'n eil teagamh nach bi luchd-riaghlaidh ùr air gnothuichean na rìoghachd. B'i ar barail o chionn fhada, 's cha do cheil sinn i, gum b'éiginn do'n chùis tighin gu so.

Anns an ath àireamh bheir sin oidheirp air cùntas a thoirt air na thachras, agus gach gnothuch a dh'éireas o'n mhùghadh mhór so a mbìneachadh mar a's fèarr is urrainn sinn.

CHINA.

'S duilich leinn a ràdh nach 'eil an iorghuill eadar Breatunn agus an dùthaich sin fhathast air a socruchadh, agus is mór ar n-eagal gu'n teid tuille fala 'dhòrtadh mun gabh so deanamh. Is cogadh fìor mhi-fhortanach e; ach 's ann bu chòir dhoibh, fada roimhe so, a bhi air cur crìch air. Tha air an àm so luach chòig muillion punnd-Sasunnach do bhathar a bhuinneas do Bhreatunn anns an rìoghachd sin; agus tha móran cunnairt, mur faighear a mach dòigh shìochail air a' chùis a réiteachadh, gu'n caillear a' chuid a's mò dheth sin.

AMERICA.

Tha na gnothuichean eadar Breatunn agus Staidean America fada bho bhi taitneach. Tha deuchainn MhicLeòid ri tachairt ann am baile *Utica*, air an 19 là do'n mhìos so. 'Si ar barail gu'n teid a chur saor; ach mur teid, cha'n urrainnear cogadh a sheachnadh.

Ach ged a bhitheadh an gnothuch so mu MhacLeòid air a shocruchadh, tha gnothuichean eile r'an cur ceart, a dh'fhaodas móran iorghuill a chumail suas. Cha'n eil na crìochan eadar Canada agus cuid do na Staidean air an comharrachadh a mach co mion 's bu chòir dhoibh. Bi'dh feum aig *Sir Robert Peel* agus a chàirdean air gach gliocas agus seòltachd a th'aca mun socruchadh iad na gnothuichean sin gun chogadh; ach tha móran earbsa againn ann an gliocas agus teòmachd an duine ainmeil so.

AM FOGHARADH.

Bi'dh am fogharadh, gun teagamh, anmoch. Tha anabharr uisg' air tuiteam—tuiltean móra. Tha'm buntàta air fàilneachadh ann an iomadh àite, agus tha droch choltas air a' chruineachd an Éirinn; ach ma bhios an aimsir fàbharrach, tha deagh bhàrr air an talamh am bitheantas, agus faodaidh gach gnothuch a bhi ni's fèarr na tha iad a' sealltainn air an àm so; ach tha prìsean teachd-an-tìr ag éiridh gu mór.

COSNADH AGUS MALAIRT.

Cha robh na gnothuichean so riabh na bu mhiosa ann an Glaschu—móran mharsantan a' bristeadh—na mìltean a' dol mu'n cuairt, nach urrainn obair fhaotainn—móran do na figheadairean, agus an teaghlaichean, an impis dol bàs leis an acras. A dh'aon fhacal,

tha gnothuichean a' bhaile mhóir so ann an staid fìor dhona; ach chì sinn cìod a' mhisneach a bheir a' Phàrlamaid ùr dhuinn.

MARGADH NAN UAN AIG FORTINGALL.

Bha'n fhaidhir so air an 20^h là do'n mhìos so chaidh. Bha mòran uan ann; agus b'i barail nan dròbhairean gu'n robh na prìsean nì b'fhèarr na bha iad an uraidh. Bha seotachan am bitheantas eadar 4s. agus 5s. 6d.; topaichean, eadar 6s. 6d. agus 7s. 9d.

MUIR OF ORD.

Bha'n fhaidhir so air an 25 agus 26 làithean do'n mhìos cheudna. Air an dara là, bha mòran spréidhe ann; ach cha robh na ceannaichean Sasunnach idir cho lìonmhor 's bu mhaith leis na dròbhairean Gàidhealach, agus bha prìsean beagan na b'ìsle na bha iad air a' mhargadh mu dheireadh san àite sin. Bu mbisd' iad, oideachd, gu'n robh faidhirichean san Eilean Sgitheanach air a' cheart àm sin.

TRATHAN NA GEALAICHE.

Mios-MEADHOIN AN FHOGHARAIDH, 1841.

Solus làn air a' 1 là.

Ceithreamh na h-earra-dhuibh air an 8^{mh} là.

Solus ùr air an 15e là.

A' cheud cheithreamh air an 22 là.

Solus làn air an 30 là.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer; Laggan: J. M'Pherson; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Portnahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tiroran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Ballendalloch: James Grant; Piloehry: D. Robertson, Fortingall: D. Campbell; Weem: J. Menzies; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Laggan: J. M'Pherson; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; Glencarradale: J. M'Dougall; South Uist: A. Chisholm; Tullymet: C. Morris; Callander: P. M'Kinlay; Balquhitter: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carbost: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Stratherrick: J. Frazer; Kilmorack: J. Rose; Easdale: D. M'Intyre; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq. Charlottetown, Prince Edward's Island.

Edward Knell, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI 'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH AN FHOGHARAIDH.

AN 20th AIREAMH.] OCTOBER 1, 1841. [PRIS 6 SGILLÈAN.

CONTENTS:—Elijah, page 210.—The Prodigate's Dream, 212.—Sir Lachlan M'Lean of Duart, 219.—Flora M'Donald and Prince Charles, 224.—Sea-Sickness (Cure for), 228.—The Highland Drover and the Robber, 229.—The Fool and his Watch, 230.—Hymn on Prayer, 231.—The First Lord Breadalbane, 231.—John O'Grout's House, 232.—Diamonds (their value, &c.), 233.—News, 234.—Violation of Rob Roy's Grave, 234.—Loss of the Ship India, 235.—Oriental Meeting, 237.—Railway Accident, 238.

ELIAH, AN DUINE LE DIA.

EARRANN II.

Dh'fhàg sinn an duine math so am measg gharbh-chrìochan Beinn Horeib, a' cur seachad na h-oidhche ann an uaimh dhorcha, far na leig se e féin 'na sùineadh, ag iarraidh dìon o dhrùchd agus o shìleadh nan spéur; agus theagamh gum b'i so an oidhche bu mhuiladaiche chuir e riabh seachad. 'S cinnteach sinn gur h-iomad aobhar-cùraim, agus eagail, agus dòchais, a bha ré na h-oidhche so a' falbh 's a' tighin ann an snam Eliah; ach, 'nuair bha e 'n impis tuiteam gu dìbheil misnich agus eudòchais, thainig guth d'a ionnsaidh, ag radh, "Ciod è do ghnothuch an so, Eliah?"

Thuig Eliah cé è a labhair. B'e guth an Tighearna Dé bha ann; agus dhùisg e iomadh smuain chudthromach ann an cridhe an Fhàidhe. Chuir a' cheist e gu féin-cheasnachadh, agus mar so fhreagair e:—"Bha mi ro-eudmhor airson an Tighearna, Dia nan slògh; oir thréig Clann Israel do choimheangal, thilg iad aios t'altairean, agus mharbh iad t'fhàidhean leis a' chlàidheamh, agus dh'fhàgadh mise amhàin; agus tha iad ag iarraidh m' anama, chum a' thoirt air falbh."—1 Rìgh, xix. 10.

VOL. II., No. XX.

An sin thubhairt Dia ris, “Falbh a mach, agus seas air an t-sliabh an làthair an Tighearna.” Ma tha thusa tha 'ga leughamh so ann an dorchadas, ann an amharus, ann an teinn, thig a mach as an uaimh anns a' bheil t'anam, agus iarr Dia. Seas 'na làthair-san a bha anns gach dòigh air a bhuaireadh mar tha thusa, gidheadh as eugmhais peacaidh ; agus chì thu gu bheil e comasach air cuid-eachadh leat ann an àm na deuchainn. Giùlain leat, agus càirich m'a choinneamh na h-uile nithe tha 'cur campar no duilgheadais ort. Fosguil do chridhe dha. Tilg t'uallach air, agus cumaidh e suas thu—b' dh misneach agus neart air an deònachadh dhuit, agus gheibh thu buaidh an aghaidh an t-saoghail, an Diabhoil, agus na feòla. A' bheil thu fo bhròn?—ann am bochdainn, trioblaid, euslainte? 'Bheil tonnan an t-saoghail so a' bualadh agus a' bristeadh thairis ort? An àite bhi 'g amharc air an stoirm, mar rinn Peadar, amhairc air-san is urrainn an stoirm a cheannsachadh le facall. An àite bhi 'g amharc air uaigh agus fòid do charaid a chaochail, mar rinn Martha, amhairc air-san a tha 'g ràdh, “'S mise 'n aiseirigh agus a' bheatha.” Falbh a mach, thoir a' bheinn ort, sgaoil sgiathan an dòchais, càirich thu féin fa chomhair an Tighearna le cridhe tréibhdhireach neo-chealgach, agus thig faochadh, agus fois, agus sìth.

Cha luaithe chuala Elijah guth Dhé ag radh ris, *Imich, agus coinnich do Dhia air a' Bheinn*, na thog e air gus an uamh fhàgail; ach air ball thachair nithe thug sanas da gu'n robh Dia a' dlùthachadh air. “Feuch! ghabh an Tighearna seachad, agus réub gaoth mhór làidir na beanntan, agus bhris i na creagan 'nam bloighdibh.” Roimhe so, bha sàmhchair mhór am measg nan garbh-chrioch farsuing; ach ann am prioba na sùl, tha doinionn agus iomaghaoth eagalach air teachd, a tha 'réubadh nam beanntan, agus a' bristeadh nan creagan 'nam bloighdibh. Tha na creagan móra a' spealgadh as a chéile, le farum co àrd ri tàirneanach nan spéur. Tha na neula dorcha air an sgiùrsadh feadh an athair le luathas agus boile uamhasach. Tha'm fàsach gainmheich mar a' mhuir bhuairte. Tha Sinai air chrith, mar gum biodh an lagh a rithist gu bhi air a theirt seachad o 'bhàigheal. Tha uamhas air anam an Fhàidh. 'Se ceumannan an Tighearna th'ann, mar thubhairt an Salmadair:—

Do lùb e fòs na nèamha fuidh,
'S a nuas do thuruing e
Flor dhorchadas a's dubh-aigein,
Bha sin fo chasaibh Dhé.

Air cheruib mharcaich e gu h-ard
Air iteig fòs do chaidh;
A's bha e luath ag itealaich
Air bharraibh sgiath na gaoith.

Chaith a' ghaoth làidir a mach; ach tha sinn a' leughadh nach robh an Tighearn anns a' ghaoith. An déigh na gaoithe, bha crith-thalmhainn. Tha stéigh nam beannta mòr a' gluasad—tha garbh-chriochan Horeib uile a' criothnachadh 's a' luasgadh—tha

cnuic a's creagan a' tuiteam 's a' dol fodha as an t-sealladh—tha glinn ag at 's ag éiridh—tha sluic uamhasach a' fògladh! Ach ged thachair so uile, cha robh an Tighearn anns a' chrith-thalmhuinn. Agus, an déigh na crith-thalmhuinn, bha teine. Feuch! lasraichean dearga, sgaiteach, a' boillgeadh air gach làimh. Tha Elijah air a lìonadh le iongatas agus le uamhas; ach fhathast cha robh an Tighearn anns an teine. Dh'fhalbh a' ghaoth làidir, 's a' chrith-thalmhuinn, agus an teine, agus feuch sàmhchair mhór! —nèamh agus talamh, spéur agus fonn, beinn agus gleann, ann an sìth-thàimh, ann an sàmhchair chiùin, fa chomhair Dhé. Tha na beanntan mar gum biodh iad a' deanamh aoraidh dhàsan a chruthaich iad. Tha sìth agus fois air gach taobh; “agus an déigh an teine, chualas guth ciùin, caol;” agus 'nuair a chuala Elijah e, chòmhduich e 'aghaidh le 'fhalluinn, agus chaidh e mach agus sheas e am beul na h-uamha. Ghabh e nis misneach, agus dhùisg dòchas 'na anam. Rinn e gàirdeachas a nis, ann an smuainteachadh gu'n robh Dia dlùth. O! cha'n e fuaimeannan eagalach agus tairneanach uamhasach Shinài a ruigeas an cridhe, agus a' dh'aomas an t-anam chum misneach a ghabhail gu Dia a choinnéachadh, ach gràs agus ciùinead. 'Se so amhàin is urrainn an cridhe 'thàladh, agus an t-anam iompachadh. 'Se tròcair amhàin aig a' bheil cumbachd thairis air anam an duine. Cia tric tha Dia 'ga thaisbeanadh féin d'a phobull, dìreach mar rinn e do Elijah air Horeb! Na dh'fhiosraich thusa so, a tha 'leughadh na h-eachdraidh? An d'fhairich thusa a' ghaoth làidir a tha 'cràthadh agus a' leagail nam beanntan? An d'fhairich thusa riabh a' chrith-thalmhuinn a tha 'criothnachadh, 's a' leagail, 's a' milleadh gach smuainte tha 'gan ardachadh féin an taobh a stigh dhìot? An d'fhiosraich thu a' bheag no mhór do'n teine sin tha Dia a' fadadh air uairibh san anam roimh theachd latha glòrmhor na sìth? 'Bheil do chridhe creagach cloiche fhathast slàn, gun a bhi air a spealgadh, gun a bhi air a bhristeadh? An d'thugadh air falbh an stéigh mheallta bhréugach, air an robh thu a' togail do dhòchais? Tha thu, faodaidh e bith, air bharrail, o nach cual' thusa ach guth ciùin, sìochail, sàmhach, gu bheil thu ann an staid gràis; ach am bheil cuimhne agad gur minic a ta athair nam bréug a' tighin a dh'ionnsuidh dhaoine mar aingeal soluis, agus a' cagairt nithe ciùin, sìochail, ann an cluasaibh dhaoine? 'S tric leis an nathair làb-aich teachd mar so troimh chluanaibh uaine agus bhlàithean bòidheach, a mhilleadh dhaoine. 'S ainneamh le Iosa teachd le 'ghuth Iosal, ciùin, sàmhach, gun aimhreit, agus àmhghar, agus iomaguin, agus eagal, a bhi roimhe sin air a dhùsgadh san anam. Tha an cruithnachd ùr gu tric air a thogail air làraicheibh briste an t-seann nàduir thruaillidh choirbte. Cha'n eil àit air bith air a' bheil gràs a' togail, nach 'eil e air leagail roimh làimh, agus a' réiteachadh làrach ùr agus stéigh ùr dha féin. Tha sàr-mhilleadh mun bheil an ùr-thogail.

Feuch! am feadh a bha Elijah 'na sheasamh aig beul na h-uamha, chuireadh a' cheist air an dara h-uair, “Ciod è do ghnòthuch an

so, Eliah?" Thug e an fhreagairt cheudna 'thug e roimhe sin. Dh'iarradh air imeachd agus pilleadh air a shlighe chum fàsach Dhamascuis, agus dh'innis Dia dha ciod a bha e r'a dheanamh; agus anns na dh'earbadh ris le Dia, fhuair e làn-fhreagairt air gach gearan a rinn e; agus chuir Dia an céill da an sgrios a thigeadh air Samaria, airson an cùl-shleamhnachaidh agus an dì-chuimhn' air Dia.

Ghearain Eliah gu'n robh ainm Dhé air a dhì-chuimhneachadh—gu'n robh iad uile air claonadh air falbh—nach d'fhàgadh ach e féin amháin—agus gu'n robh cuid ag iarraidh 'anama-san, chum a chur gu bàs. B'i so barail Eliah; ach bu léur do'n Dia tha againn fathast ann an Israel seachd mìle nach do lùb fhathast an glùn do Bhaal. Tha aig Dia anns gach linn a mhuinntir thaghta agus fholuichte. Cha léur do'n t-saoghal iad, ach 's léur leis féin iad. Cha léur dhuine ach meall mór do'n mholl, ach 's léur leis-san gach gràinne cruineachd a th'ann. Ged is lìonmhor naimbdean Dhé san t-saoghal, tha càirdean agus clann aig Dia air nach 'eil an saoghal eòlach. Ann an so, tha'n t-òr, 's an smùr, 's a' ghainmh, air an measgadh feadh a chéile; ach thig an t-àr anns am bi an dealachadh; agus, shuas ann an nèamh, chithear cuid o gach rìoghachd, agus dùthaich, agus tìr; agus do gach cànan, sluagh mór nach urrainnear a chunntas a' seasamh am fianuis Dhé.

Cia dealrach glòir a' mhaith-shluaigh ud!

An trusgain ùr, cia geal!

Cionnas a thainig iad gu soills'?

Có dh'ionnlaid dhiùbh gach sal?

Feuch! sud an drèam a ràinig nèamh

Troimh fheuchainn ghairbh 'us chruaidh,

'S a nigh an trusgain ann am fuil—

Fuil iocshlainteach an Uain.

BRUADAR AN DUINE AINGIDH.

Cha'n eil sinn air an àm a' dol a labhairt mu dhéibhinn aislingean—cia dhiù thà no nach 'eil earbsa air bith r'a chàramh annta. Gun tètgamh, tha 'chuid a's mò do na nithe sin air a' bheil daoine 'bruadar 'na bhaothaireachd gun tuigse, gun chiall, gun toinise; ach tha cuid do nithibh air a' bheil daoine 'bruadar nach urrainnear gun aire agus beachd a ghabhail diùbh, a dheòin no dh'aindeoin; agus is truagh leinn esan is urrainn an aisling a leanas éisdeachd gun i 'dhrùghadh air a chridhe, agus gun iomada smuain thròm shòleimte 'bhi air an dùsgadh 'na anam.

A dh'aona chuid, tha i fìor—chunnacas an aisling. 'S fhad o'n a chuala sinn i. Chleachd sinn na h-uile dìchioll chum a faotainn dìreach mar a dh'innseadh i leis an duine thruagh a chunnaic i, agus gidheadh nach do ghabh suim do'n rabhadh eagalach a fhuair e. Bha 'm Bruadar so air 'innseadh leis mìos no dhà an déigh dha tachairt. Sgrìobhadh ann an leabhar e; agus tha iomad fianuis r'am faotainn a dhearbhadh an dòigh anns na bhàsaich esan a chunnaic e.

O chionn ceithir fichead bliadhna 's a deich, eadar sin agus ceud bliadhna, bha buidhionn ann am baile-mór Ghlaschu do dhaoine beairteach, fo ainm uaislean, a b'abhast coinneachadh san anmoch ann an tigh àraidh, a chluich air chairtean, a ghabhail òrain dhraosda shalach, agus a labhairt gach seòrsa do chainnt bu mhiosa na chéile; agus b'e an t-ainm oillteil a ghabh a' bhuidhionn so, "An Comunn Ifrinneach."

Rinn iad uaill san ainm eagalach so. Cha robh e 'n comas neach air bith faotainn a stigh mar bhall do'n chomunn so, ach neach a bha comharraichte airson gach gnè do pheacadh, agus teòd ann an labhairt cainnt ifrinn.

Chòmhlaich an comunn so uair san t-seachduin; ach, a bharrachd air so, bha coinneamh mhór aca 'n ceann gach bliadhna, anns an d'fheuch iad gach aon bàrr a thoirt air gach aon eile ann am miag agus mi-stuamachd—draosdachd, toibheum, agus gach seòrsa aingidheachd!

Bha aon fhear sa' chuideachd so thug bàrr air càch. Cha robh nam measg gu léir a choimeas ann an uamhas cainnte, agus ann an gnìomhara peacach. 'Na òige, bha e comharraichte airson sgoilearachd ard agus fiosrachaidh—bha e eireachdail 'na phearsa—anabharach snasmbor 'na chumadh—maiseach, àillidh ri amharc air; agus bhuineadh e do theaghlach a bha co measail 's a bha san àm sin an Glaschu uile. Bha an t-òganach so air a thogail agus air àrach le màthair amaidich. Thug ise d'a leanaban a thoil féin—cha dùraichd eadh i a smachdachadh, no a ràdh ris gum b'olc. Mun robh e còig-bliadhna-fichead a dh'aois, cha robh san tìr uile neach a thug bàrr air anns gach gnè mhìdhìadhachd, olcas giùlain, agus uamhas cainnte. Ciod e dhàsan nèamh, no ifrinn, no sìorruidheachd?—facaill, 'na bharail-san, gun seadh—aobhar-àbhachdais—culaidh-mhagaidh agus fearas-chuideachd!

Tha cuid do na teaghlaichean a's measala air an àm, sa' bhaile mhór so, ann an càirdeas dlù do'n duine mu' bheil sinn a nis a' labhairt. Cha'n eil iad ag àicheadh aon fhacall do'n sgeul a leanas. Sgrìobhadh am bruadar sìos, tainn an déigh dha 'fhaicinn, le dithis a chual' e o 'bheul féin; agus tha'n leabhar anns na sgrìobhadh a fhathast air mhairionn; agus tha dearbhadh ni's leòir gu'n do bhàsaich e, mar tha e air innseadh san eachdraidh a leanas, air a' cheart oidhche, mar a bha e 'dol dachaidh o chomunn an oillt.

Cha bhiodh e ceart, math dh'fheudta, ainm an duine so innseadh. Ach 's coma ciod a b'ainm dha; innsidh sinn am bruadar, gun fhacall a chur ris no 'thoirt uaithe, dìreach mar fhuaire sinn e:—

Air oidhche àraid, an déigh do'n òganach thruagh so pilleadh o'n chomunn oillteil far na chuir e seachad am feasgar anns gach gnè mìl-stuamachd agus ruidhtearachd, chaidh e d'a leabaidh; agus air dhà tuiteam 'na chadal, bhruadair e gu'n robh e, mar bu ghnàth leis, a' marcachd air an each dhubh, a roghainn air gach steud air na shuidh e riabh—gun robh e tighin dachaidh dh'ionnsuidh a thighe féin, a bha air an àite sin, bràigh Ghlaschu, ris an canar air an àm so *Blythwood Hill*, air a chuartaich le craobhan àrda; agus ar leis gu'n d'thainig

fear-eiginn nach d'aithnich e san dorchadas, agus gu'n do ghlac e'n stéud air shréin, agus, le guth làidir smachdail, gu'n d'thuirt e ris, "'S éiginn duit falbh maille riumsa." "Águs có thusa?" arsa 'n t-òganach, 's e 'mionnachadh 's a' mallachadh mar a b'abhàist da. "Leig as an t-srian," arsa' esan, "air neo sgoiltidh mi do chlaigionn le cas na cuipe." "Air do shocair," arsa 'm fear eile; "cha teic dhuit a luathas a thuigeas tu có mì. Thig maille rium air ball," arsa' esan, le guth a chuir uamhas agus oillt air an òganach. Chuir an t-òganach an spuir an cliathach an eich, agus ghabh e a' chuip g'a sgiùrsadh air aghart. Dh'éirich an t-each aintheasach air a chorrabioda; an sin thug e stàdag eagalach air aghaidh, agus air falbh ghabh e 'na làn-luathas. 'S ann le flòr éiginn a b'urrainn do'n mharcaich an diollaid a ghleidheadh; ach ged a thàr an t-each as le luathas na gaoithe, gidheadh bha'n urra eagalach r'a chliathaich, a' ruith r'a thaobh, agus dh'fhairtlich air 'fhàgail 'na dhéigh! Bha uamhas air a' mharcaiche. Spàrr e na spuircan le 'dhà shàil an cliathaichean an eich, le miann dol as, agus an urra so fhàgail 'na dhéigh; ach thug an steud aon leum-taoibh—dh'éirich e air a chasan deiridh. Chaill am marcaich an diollaid, agus bha dùil aige gu'm biodh e air a spadadh air an làr; ach làr no talamh cha d'ràinig e, ach bha e 'tuiteam, 's a' tuiteam, 's a' tuiteam a sìos, le luathas eagalach! Mu dheireadh stad e; agus có bha 'na sheasamh r'a thaobh ach am fear cendna a ghlac srian an eich, agus a thuirt ris, *Thig leamsa air ball!* Chriothnaich e le oillt. "C'àit a' bheil thu 'gam thabhairt?" arsa 'n t-òganach. "Có thù? Nach labhair thu? Cean tha thu 'gam thabhairt? C'àit a' bheil mi? C'àit an àill leat mo thabhairt?" "Do dh'ifrinn," arsa 'm fear eile, le guth an uamhais! O! 's iomad latha rinn e fochaid air an fhacall 's air an àite, ach a nis thàinig ball-chrith agus oillt air 'anam. "Air t'aghart!" arsa 'm fear-iùil eagalach—"air t'aghart do dh'ifrinn ìochdrach!" Ann an ùine ghoirid, chunnaic e solus, agus an sin teine mòr lasrach; ach mar a dhlùthaich e air an t-solus bhoillsgeanta so, an àite osnaichean, agus sgriachail, 'us glaothaich, cha robh, ar leis, r'a éisdeachd ach ceòl a's mire.

Ràinig iad dorus àrd a bha air pàillun eireachdail, na bu dreach-mhoire gu mòr na aon phàillun a chunnacas le sùil chruthaichte riabh air aghaidh an t-saoghail so; agus 's ann taobh a stìgh do'n aitreabh ard so bha na seallaidhnean! Cha robh faoineis, no fala-dhà, no gnothuch tha 'dol air aghart air thalamb, nach robh, do réir coltais, a' dol air aghaidh san àite sin, le déine agus togradh bu dealasaiche na chunnaic e riabh san t-saoghal so. Ann an sin, bha an òigridh amaideach air mheadhon-oidhche—cuid a' dannsadh—cuid a' marcachd air steudaibh iasgaidh, air machraichibh farsuing—cuid ag òl, le glaothaich, 'us misg, 'us ruidhitearachd, 'us mionnachadh, 'us mallachadh, agus gach gnè chainnt dhraosda agus uamhasaich—cuid a' saothreachadh airson òir agus airgid, le clòcras co neò-shàsichte, neo-riaraichte, 's a bha iad riabh air an talamh. Chunnaic e cuid a' cluiche air chairtean, a' cur gheall mar a b'abhàist doibh san t-saoghal so. Mhothuich e mu dheireadh gu'n robh e air a chuartachadh le cuid air an robh e eòlach air an talamh—feadhain a chuimhnich e.

fbaicinn, agus a chaochail o chionn fhada; ach a b-uile h-aon diubh gu dian a' leantuinnean nan ceart àbhaistean agus chleachdaidhnean d'an robh iad 'nan tràillean air an talamh so—a' leantuinnean nan ceart dòigh-ean leis na mhurt iad an aimsir phrìseil a thug Dia dhoibh san t-saoghal-sa gu deasachadh agus uidheamachadh trà a dheanamh air son sìorruidheachd!

Dh'fhàg am fear-iùil e a thredruich e do'n àite. Chunnaic e bean-nasal uaibhreach air an robh e tuille 's eòlach san t-saoghal so, agus chnuimhich e gu ròchdail pongail gun do bhàsaich i o chionn iomad bliadhna. Chaidh e far an robh i, agus chuir e fàilt oirre. "Saoil thu," ars' esan, "nach d'innis fear a thug mise do'n àite so an nochd gum b'e so ifrinn? Ma's e so ifrinn," ars' esan, "cha'n iarrainn a bhi ann an àite bu taitnichte. Eirich," ars' esan, "'s thig maille rium air feadh nan cearnabh farsaing tha 'sgaoileadh a mach mu'r coinneamh. Dean stad, guidheam ort," ars' esan; "fois ghoirid o chluiche nan cairtean, agus thig maille rium." "Fois!" deir ise, le sgriach a ràinig doimhneachd 'anma—"fois! cha'n eil fois an ifrinn!" agus a nuas o mhìle agus mìle sìochd agus uamh thàinig guthan oillteil, mar ghuthan deich mìle tairneanach, ag éigheach leis an fhuaime a b' uamhasaiche le chèile, "Cha'n eil fois, no stad, no tàmh, an ifrian!" "Amhairc!" ars' ise; "beachdaich!" Le so dh'fhoeguil i a broilleach—tharruing i gu taobh an éideadh riomhach shìoda bha oirre, agus leig i ris dha cuartagan lasarach teinntidh do nathraichean beò a bha 'n taobh a stigh d'a broilleach, mar aona mbeall do theine dearg-theith, goileach. "Faic," ars' ise, "a' chnuimh nach bàsaich, agus an teine a chaoidh nach mùchar!" Bha r'ann faicinn san uchd sin na nathraichean lùbach, loiageach, nimheil, a' gluasad, 's a' lot, 's ag itheadh, 's a' cnàmh a cridhe, gun tàmh gun stad, a dh'oidhe no latha. Chrìothnaich e le h-oillt—thionndaidh e air falbh. Bha sluagh anabharrach a nis 'na bheachd; agus air dhoibh samhladh sòdaich a bha air an uchd a tharruing gu taobh, chunnaic e gu'n robh gach aon diubh mar a bha ise—an uchd mar aona chaoir dearg-theith do theine lasarach. Bha na mìltean agus na mìltean ann, agus a pheanas féin 'ga fbulang aig gach aon fa leth. Bha cridheachan cuid diubh rùiste mu choinneamh a shùil; agus ba léur dha mar gum biodh braonadh do stuth leaghta caoir-theinnteach a' tuiteam orra, mar dhealt do luaidh leaghte, leis an robh an cridheachan air an cnàmh; agus gidheadh, cha chnàmhar, 's cha loisgear, 's cha searg iad as gu dèilinn no gu bràth! Leis an dòruinn do-labhairt a bha iad so a' fulang, bha iad a' cur char dhiubh air an ùrlar, le uspagan uamhasach, le teinn chràdh agus spàirn, a bha air a thaisbeanadh le gul agus gleogan fhiaca. Anns gach uchd chunnaic e nithe nach 'eil o comasach do chaint 's chur an cèill—nithe nach 'eil intinn chruthaichte is urrainn eadhon an smainteachadh; agus so uile toradh abuich an droch shìl a chuireadh air an talamh—na h-ama-miannan aindiaidh ifrinneach d'an d'fhag iad caidreamh fhad 's a bha iad air chéilidh san t-saoghal so bho. Bha gairicich a's sìgradh oillteil ann 'nuair bha iad air talamh; bha òrain dhraoda, eòlach, thoibheamach ann, 'nuair bha iad air thalamh; bha mallaachadh agus 'niennachadh mòr ann 'nuair bha iad air thalamh. Chuireadh

siol nan nithe sin a bhos an so, agus a nis bha am pòr uamhasach abuich ann an ifrinn.

“Sin agad,” arsa guth neo-thalmhuidh, a labhair mar le fuaim tairneanaich—“sin agad sòlais agus aoibhneis ifrinn.” Theich e air falbh; ach mar a theich, choinnich buidhionn agus buidhionn ùr e. Chunnaic e cuid a chuimhnich e a dh’fhàg an saoghal so bho chionn mìle bliadhna—chunnaic e iad a’ cur seachad an aimsir mar a b’abhais doibh am feadh a bha iad beò—a’ saothreachadh ann an seirbbhis an uile—a’ cur air aghaidh peacadh slorruidh, an roghainn féin air talamh, agus a nis am bliinn ann an ifrinn!

Chunnaic e còmpanach air an robh e fìor eòlach san t-saoghal so, a’ marcachd air stéud na bu luaithe na gaoth nan spéur, a’ siubhal seachad air, a’ leantuinne na seilg ’s na faoghaid nach tig a chaoidh gu crìch. “Stad, stad!” ars’ esan; “oh! nach dean thu tàmh car prioba na sùil, ’s nach labhair thu rium? Dean fois aona mhionaid.” ’S gann a bha ’m facall a mach air a bheul, ’nuair a chual’ e a rithist na briathran eagalach, agus an aon sgriach uamhais air a freagairt mar le deich nairean deich mìle guth, ’s gach guth mar fhuaim an tairneanaich, “Fois! cha’n eil fois no tàmh an ifrinn!”

Dh’fheuch e a shùilean a dhùnadh; ach cha robh so ’na chomas. Thilg se e féin air an làr, air leaca teinnteach ifrinn; ach thilg na leacan dhiùbh e: agus air a chasan, a dheòin no dh’aindeoin, b’éiginn da seasamh; agus cha robh comas aige car aona mhionaid a shùil a thionndadh air falbh o’n tuil shiùbhlaich, théinntich, do pheanasan slorruidh ifrinn, a bha r’am faicinn san ionad eagalach. Agus b’i so ifrinn—culaidh-fhochaid an amadain—culaidh-ghàire a’ pheacaich mhì-dhiadhaidh!

Thug e fa’near gu’n robh am fear-iùil neo-shaoghalta a thredruich e do’n àite nis r’a thaobh. “Och, thoir as a so mi!” arsa ’n t-òganach truagh; “leig as a so mi!—as uchd an Dia mbóir sin air an d’rinn mi toibheum, agus fochaid, agus tàir, agus dìmeas co tric—as uchd an Dia bheò, leig a mach mi as an ionad uamhasach so!”

“Am bheil e a’d chomas an t-ainm sin a ghabhail fhathast ann ad bheul?” arsa ’n droch-spiorad a bha maille ris, le fochaid agus ageig tharcuisich an diabhoil. “Éisd rium,” ars’ esan. “Falbh, imich air an àm; ach, latha ’s bliadhna o’n oidhche nochd, coinnichidh, agus cha dealaich sinn gu dlinn.”

Dhùisg an t-òganach, agus dh’fhairich e mar gum biodh na briathran deireannach a labhair spiorad an uamhais ris, air an deargadh le teine beò air a chridhe agus air ’eanchainn!

Cha b’urraion da a leaba fhàgail fad latha no dhà, agus cha mhó a leig e le ’sheirbhiseach aon neach a legeil a stigh air dorus a sheòmair. Faidh e latha as déigh latha. Cadal cha b’urraion da fhagail. Bha uamhas agus oillt air ’anam. Bha an sealladh a chunnaic e na choinneamh a shùil do ghnàth, agus na briathran a chual’ e ri fuaim eagalach ’na chluais a dh’oidhche ’s a là.

‘Se nì thainig as a so air an àm, gu’n do chuir e roimhe, le rùn lairdir ’anma, an Gompas mallaichte fhàgail—a chuidhteachadh gu dlinn; agus, a dh’ànna chuid, chuir e roimhe nach robh air aghaidh

an t-saoghail mhóir na bhuaireadh e chum a bhi lathair air an ath choinneamh an ceann na bliadhna, nam biodh e air a chaomhnadh gu ceann na bliadhna fhaicinn.

Chuir a ghiùlan mór-iongatas air a chompanaich ghòrach. Chruinnich iad mu 'thimchioll, agus dh'fheuch iad na h-uile saothair agus innleachd a bha 'nan comas chum a tharruing gu a sprochd 's a liunn-dubh a bha air a thilgeadh dheth. Bha eagal mór orra gum fàgadh e iad, oir b'e rogha na cuideachd e; ach sheas e mach gu duineil car tamuill 'nan aghaidh. Thainig fear do na companaich amaideach, pheacach so, a stigh d'a sheòmar air latha àraid, mar bha e 'leughadh a Bhìobuill. Ghlac seòrsa do nàire agus sgàth an t-òganach truagh, agus cheil e an leabhar fo 'chluasaig. O gnìomh gun tùr!—O amaideachd nan amaideachd! Nam biodh e nis air misnich a ghabhail, agus a leabhar beannaichte a leughadh, agus soilleireachadh iarraidh o Spiorad Dhó, cìà beannaichte sona bhitheadh e! Cha robh innleachd a b'urrainn doibh a chleachdadh, no a b'urrainn an mac-mallachd fein a dhùsgadh 'nan cridheachaibh, nach d'fheuch iad chum an t-òganach truagh so a tharruing air ais. Mu dheireadh leig cealgair mallaichte do'n Chomunn Ifrinneach air gu'n robh e fein fo iomaguin mu chor 'anma—leig e air gu'n robh e air fàs diadhaidh, suidhichte, cràbhach, muladach—leig e air gu'n robh a chridhe an impis sgàineadh le eagal agus imcheist mu dhéibhinn a pheacannan. Mar so tharruing e suas ris an òganach air a' bheil sinn a' labhairt, agus chinn iad 'nau cairdean-móra. Mu dheireadh dh'innis an t-òganach am brudar a chunnaic e—cha do cheil e 'bheag no mhór. Dh'aidich e gur h-e am brudar so a thug e gu smuaintean, agus gu eagal, agus gu rùnachadh dealachadh: ris a' Chomunn, agus pilleadh o dhroch giùlan gu léir. So na bha 'dhìth air a chompanach. Dh'innis e na chual' e. Chruinnich iad mu 'thimchioll. Rinn iad fochaid air agus fanoid; agus is soirbh a chreidsinn, esan a cheil am Blobull, gu robh e furasda dhoibh a' chuid a b'fhèarr fhaotainn de.

Ciod am feum a bhi 'g aithris na thachair? Uigh air uigh, bha e 'dl-chuimhneachadh nan rùintean math a rinn e. Bhris e na geallaidhnean math a rinn e do Dhia. Dh'fhàs na h-ùrnuighean a dh'fhàisg an t-eagal uaithe fuar, tioram, ainneamh. Thòisich e air tlachd a ghabhail a rithist ann an cuideachd nan droch còmpanach a thréig e. Chùl-shleamhnaich e; ach cha b'ann gun spàirn mhór, gun strìgh, gun eagal, gun tagradh, agus diomb a choguis. Cha robh ann am baile mór Ghlaschu aon neach eile ann an tuairgneadh anama co mór.

D'fhalbh an deirge o 'ghruaidh—thainig neul a' bhàis air—chail e a dhreach 's a choltas—cha robh a lathair dhe ach faileas an fhir a bha o chionn ùine ghoirid co aoidheil, eireachdail, dhreachmhor; agus an ceann ochd mìosan a dh'ùine 'n déigh dha am brudar fhaicinn, cha robh ròinne fuil 'na cheann nach robh cho geal ri canach an t-sléibh, no ris an ite bu ghile an sgiath na faoilinn!

Bha'n t-àm a nis a' dlùthachadh anns an b'àbhais doibh a' choinneamh-mhór a ghleidheadh—a' choinneamh bu ghnàth leo bhi aca 'n ceann gach bliadhna, agus o'n do phill esan dachaidh air an oidhche 'n fac' e

an aisling eagalach. Chuir e roimhe nach robh cumhachd air thalamh a b'urrainn thoirt air dol ann. Bha fios aig a chompanaich gun do chuir e so roimhe; agus chuir iadsan romhpa gu'm bitheadh e 'làthair, math no olc mar bhiodh a' chùis. O cia aghartach, dìchiollach, inn-leachdach, apiorad an uile!—cia lag, anfhann, mì-sheasmhach, tuisleach, mac an duine, as eugmhais neart agus gràs Dhé!

Ciamar thainig a' chùis mu'n cuairt, cha'n eil fios againn, agus theagamh nach mò bha fios aige féin; ach 'nuair thainig an latha mu'n cuairt, chruinnich a' chuideachd—an Comunn Ifrinneach; agus có bha sa' chuideachd ach a cheart duine air a' bheil sinn a' labhairt, agus a thubhairt nach robh air aghaidh an t-saoghail na b'urrainn a bhuaireadh gu bhi làthair!

Bha gaoir 'na chluasan, tuainealaich eagalach 'na cheann, 'nuair a chual' e a' cheud nì thuirt ceann-suidhe na cuideachd, 's e 'g éiridh 'na chathair. “A dhaoine'-uaise,” ars' esan, “sibhse buill a' Chomunn Ifrinnich, tha nis latha agus bliadhna bho'n chruinnich sinn an so roimhe—” 'S gann a chuala 'n t-òganach facall tuille. Chriothnaich e o mhullach a chionn gu bonn a chois—bhual a ghlùinean a chèile, 'nuair a chual' e na facaill eagalach “latha 's bliadhna;” oir chuimhnich e an rabhadh a fhuair e latha 's bliadhna ro'n àm sin—*Coinnichidh sinn a rithist, agus cha dealaich sinn a chaoidh no gu bràth.* 'Se 'cheud togradh, a dhùisg 'na anam, éiridh agus teicheadh dhachaidh; ach fochaid agus fanoid na cuideachd, cha b'urrainn da a sheasamh. Cia liuthad mìle 'n diùgh air aghaidh an t-saoghail, co math ris an òganach thruagh air a' bheil sinn a' labhairt, a tha 'reic an anama san dòigh cheudna, air a' bheil barrachd eagail romh ghàire agus fanoid chompanach pheacach na tha aca romh fheirg an Dé bheò! Dh'fheuch a' chuideachd na h-uile dìchioll chum a dheanamh cridheil, agus fala-dhà fhaotainn as mar a b'àbhais doibh; ach dh'fhaireachdich so orra. Leagh a chridhe 'na thaobh. Bha reachd 'na mhuineal. Dh'fheuch e uair agus uair gaire 'dheanamh; ach chaidh so 'na aghaidh. Bha nì-eiginn mì-nàdurra 'na ghuth 's 'na ghàire. Chuir a choltas agus a ghàire neo-shaoghalta eagal air a chompanaich.

Bha'n oidhche doilleir, dorch—bha fuaim bhrònach, thiamhaidh, neo-shùnnndach aig oiteig nan speur—bha dealanach a nis agus a rithist ann. Dh'iarr an t-òganach air gille bha 'frithealadh a' bhùird òrdugh thoirt an t-each aige thoirt a mach, ag ràdh ris a' chuideachd nach robh e 'ga fhaireachdainn féin 'na shlàinte. Thug e aon sealladh eagalach air a' bhord 's air a' chuideachd mar a dh'éirich e. Bha'n t-each a thiota aig an dorus. Leum e san diollaid. Thàr e as dachaidh. Ach, anna a' mhaduinn, fhuaradh an t-each, le 'dhiollaid air a dhruim, 's e 'g ionaltradh gu sàmhach air achaidh a bha dlùth do dh-àite-còmhnuidh an duine so; agus, tiota beag o'n dorus, fhuaradh corp an òganaich—fuar, fear marbh, gun phlosg gun deò!

A leughadair, an d'fhuair thusa riabh sanas no rabhadh? Na chuireadh riabh eagal ort mu dhéibhinn t'anma? An d'rinn thu rùna math, agus na gheall thu atharrachadh, agus na sheas thu do gheallaidhean? Thoir an aire! Mun teid *latha 's bliadhna* seachad, saodaidh a' ghairm tighin.

A leughadair, an àbhais duit cuideachd dhroch companach a lean-tuinn?—suidhe leò, òl leò, 'bhi subhach leò? Dùisg o shuain a' bhàis! Eirich; fàg iad; dealaich rin air ball. Tréig iad, mun fosguil do shùilean anns an àite thruagh sin anns a' bheil gul agus giosgan fhiacall gu sìorruidh!

LACHUNN MÓR DHUBHAIRT.

EARRANN II.

Bu truagh cor na Gàidhealtachd ri linn an duine ainmeil so. Thug sinn cuid do dh-eachdraidh Lachuinn Mhóir seachad anns an àireamh mn dheireadh, agus theid sinn a nis air ar n-aghaidh mar a gheall sinn.

Chuir giùlan borb Lachuinn Mhóir agus murt nan Ìleach corruich air Cloinn-Dòmhnuille uile, agus bhòid 'us mhionnaich gach teaghlach do'n chinneadh threun sin gu'n deanadh iad làn aicheamhail a ghabhail air Cloinn-'Illeathain—nach cuireadh iad dhiùbh an cuid airm gu bràth gus an deanadh iad dioghaltas comharaichte air a' chinneadh sin a thug sgrios co lóm air Ìle. Chuir Clann-Dòmhnuille Chiantìre, an Eilean Sgitheanaich, Ardnamurchunn, Mhùideart, Arasaig, agus mar an ceudna Clann-Nèill Ghiogha, Mac-'ic-Alastair na Luibe, Clann-Afì Cholonsa, agus iomadh teaghlach cumhachdach eile, an ainm ris a' bhoinn so, gu'n seasadh iad a chèile an aghaidh Triath Dhubhairt: agus 'nam measg so bha MacIlleathain Bhororai, a b'éiginn éiridh le 'chuid daoine air taobh nan Dòmhnallach, air dha 'fhearann a bhi aige bho MhacDhònuill Shlóite, agus uime sin nach b'urrainn da a dhiùltadh. Thug Fear Bhororai leis a mach á h-Uist agus na h-eileanan eile buidhionn làidir do cheatharnaich thréuna, chruadalach. Thainig Clann-Dòmhnuille, le feachd lòn-mhor agus cumhachdach, air tìr ann am Muile, mun gann a bha fios aig Lachunn Mór gu'n robh iad a' smuainteachadh air a leithid, agus 'nuair nach robh e idir deas air an son. Chuir e fios air feadh na dùthcha, gach aon do'n chinneadh a dh'fhàgail an Leithir, agus na beanntan a thoirt orra, le'n cuid spréidhe; agus an sin chuir se e féin air an ceann.

'S ann a stigh do Loch nan Gall a thainig Clann-Dònuill; agus chaidh iad air tìr aig Doireghuaig, dlù do'n Chnoc Mhuileach, aig bun na Beinne Móire. Chaidh iad air an aghaidh gu Sròn-na-Cranalaich, mar thrì mìle do'n Lie-lìghe, far an robh Clann-'Illeathain cruinn. Thug Lachunn Mór ordugh seachad nach cairgheadh a h-aon d'a dhaoine seachad air bealach cumhann cas, far na chuir e roimne Clann-Dòmhnuille a chasg, nam feuchadh iad dìreadh; ach bha curaidh dàna, miseachail. 'nam measg, Iain Òg Ionarsgathadail, d'an d'thug Lachunn Mór nachdranachd na feadhach a chuir e 'dhìon a' bhealaich air an robh dùil aige an tugadh Clann-Dònuill a' chéud oidheirp. Ach ged a dh'iarradh air a' ghaisgeach òg so gun chéum a ghluasad gus an tigeach a nàmhuid air, cha b'urrainn da fuireach air ais, no a' bhuidhionn a bha 'n earbsa ris a chumail

fo smachd. Ghrad léum e féin 's na bha maille ris a sìos gu Sron na Cranalaich, far an robh Clann-Dònuill, agus dh'éirich e orra; ach b'ann dàsan, agus dhoibhsan a bha maille ris, bu mhiosa. Cha mhór gu'n do phill a h-aon diubh air an ais a dh'innseadh mar thachair.

Air an là-màireach, chruinnich Clann-Dònuill comhairle mhór do na daoine bu mheasala, bu ghlioca, 's a b'ainmeala san fheachd air fad, chum a shocruchadh 'nam measg féin ciod bu chòir dhoibh a dheanamh. 'Nam measg so bha Fear Bhororai—duine anabhar-rach tuigseach, ciallach, agus misneachail leis a sin uile. 'S furasda 'smuainteachadh nach robh esan fìor thogarrach sa' chogadh so, an aghaidh a chinnidh féin. 'Nuair thainig e 'stigh do'n Chomhairle, thug iad fa'near gu'n robh e tróm, stòlda, muladach—nach robh facall a' tighin as a bhéul, ach e 'sìor amharc air an làr le aghaidh chianail. “Cha'n urrainn an strìgh so bhi taitneach leatsa, Fhir Bhororai,” arsa MacDhònuill. “Cha'n fhaod e bhi 'na chùis thaitnich leatsa dol a mhurt 's a mharbhadh do chinnidh féin. Uime sin, cha'n iarr mi ort a bhi 'm broilleach na cuideachd an dingh. Fuirich thusa air deireadh, anns a' chùlchoimhead.” “Tha mi,” arsa Fear Bhororai, “fada 'd chomain, a MhicDhònuill; ach sin nì nach urrainn dòmhaisa 'dheanamh. Cha'n e anntogradh fuil Chloinn-'Illeathain a dhòrtadh a tha 'dùsgadh mo thromad-inntinn air an àm, na idir sgàth dol san iorghuill; ach nì-eiginn eile tha 'na bhuaireas air m'anam, agus 'gam lìonadh le cùram.” “Innis domh ciod è,” arsa MacDhònuill; “guidheam ort, na ceil e.” Dhiùlt Fear Bhororai so a dheanamh, car tamuill; ach mu dheireadh dh'innis e do MhicDhònuill gu'n do bhruadair e aisling an oidhche 'n raoir, a bha 'cur smuaisean agus cùram air. “Och! an aisling eagalach!—tha an sealladh a chunnaic mi mu choinneamh mo shùl, agus na briathran a labhradh rium am chluasaibh air an àm, mar gum b'ann air a' cheart àm a thachair e; ach b'fhèarr leam gun innseadh.” Na diùlt mi,” arsa MacDhònuill. “Éisd, matà,” arsa Fear Bhororai. “An déigh dhomh tuiteam ann a seòrsa do chlòshuain, mu mheadhon-oidhche chuala mi na briathra so gu pongail, mar o neach a bha 'na spineadh ri m' thaobh:—

“A Lic-lì' sin, O 'Lic-lì'!

'Sann ortsa bheirear nis an dìth;

'S iad Clann-'Illeathain a bheir buaidh

Air an t-sluagh a thig air tìr.

“A Ghearna dhubh, 's i Ghearna dhubh;

'Sann innte dhóirtcar pailt an fhuil!

Marbhar an Ridire Ruadh

Mun till claidheamh do thruaill duibh.” *

* The above lines may be thus translated:—

Thou dark and dismal *Lechalce*,

The fatal fight befalls on thee.

The race of Gillean shall prevail;

The strangers' strength this day shall fail.

Thou, lofty, towering *Gearnadu*,

Shalt yield the eagles plenteous food.

Ere swords to their black sheaths return,

The Red Knight's blood shall stain the Burn.

Chuir aisling Fir Bhororai uamhas air Cloinn-Dònuill! Theich iad. Thug iad an cladach orra. Mhothuich Clann-'Illeathain iad. Thainig iadsan a nuas o'n bheinn mar eas o sgàirnich. Bhuail iad air Cloinn-Dònuill. Tha'n eachdraidh ag ràdh gu'n do thréig Fear Bhororai iad, agus gu'n do thionndaidh e le Cloinn-'Illeathain; ach cha'n eil sin fìor. Nam biodh e air sin a dheanamh, chailleadh e am fearann a bh'aige bho Thighearna Shléite. Ach 's nì cinnteach gu'n do mharbhadh móran do Chloinn-Dònuill mun d'fhuir iad a mach gu fairge. Cha'n eil e ro chinnteach cia dhiùbh a mharbhadh no nach do mharbhadh an Ridire Ruadh. Thug Clann-Dònuill Eilean Thirithe orra, far na loisg iad gach tigh, na chreach iad an spréidh, agus na mburt iad a' chuid bu mhò do Chloinn-'Illeathain a bha 'tuineachadh an eilean sin agus Eilean I-Chalum-Chille!

Bha boire agus cuthach air Clann-Dònuill. Chruinnich iad feachd ùr, gu oidhearp a thoirt air Lachunn Mór 'na chaisteal an Dubhairt. Chruinnich iad air eilean a tha dlù do cheann mn dheas Chearara, beul Loch Faochann, ris an canar am Bachd; ach cha b'ann gun fhios do Lachunn Mór. Chruinnich esan a dhaoine 's a chàirdean, a chinneadh féin uile, agus Chlann-Nèill Bharra, Clann-'ic-Ionmhuinn an t-Sratha, agus Clann-'ic-Cuaire Ulbha. Dh'fhàg iad Dubhairt 'nam bìrlinnibh, le sgairt do ghaoith tuath agus toiseach tràghaidh; agus cha b'fhada bha iad a' ruigheachd a' Bhachd. Bha bogbachan-saighde aig a' chuid bu mhò do'u fheachd so. Chruinnich Clann-Dònuill air an tràigh; ach leig Clann-'Illeathain frasan do shaighdean 'nam measg, a thug orra an tràigh fhàgail. Chaidh iad air tìr. Leig iad air Clann-Dònuill le'n claidheannan, gus na mharbhadh trì cheud gu leth dhiubh; agus bha a' chuid bu mhò do na bha beò air an leòn 's air an réubadh gu truagh.

Phill Lachunn Mór do Dhubhairt, agus MacDhònuill Shléite, MacIain Ardnamurchunn, MacLeòid Leòghais, agus MacAfi Cholonaa, aige 'nam prìosanaich. Mu dheireadh, b'éiginn do dh-Ard-Chombairle na rìoghachd dol san eadraiginn, agus geallaidhnean fhaotainn taobh air thaobh, o Chloinn-'Illeathain agus Chloinn-Dònuill, sgur do'n mburt eagalach so a bha dol air aghaidh, agus sìth agus réit a dheanamh, air neo gu'n cailleadh iad le chéile an oighreachdan. Rinneadh sìth, ach bha fuath agus naimhdeas 'nan cridheachan. Leigeadh na prìosanaich fa sgaoil o Chaisteal Dhubhairt. Thug Lachunn Mór urras seachad air a shon féin agus airson a chuid daoine, gu'n giùlaineadh iad iad féin gu slochail o sin suas.

'Nuair bha, mar shaoil leis an Rìgh, gach cùis socruichte, chuir e urram air Triath Dhubhairt, agus rinn e Ridire dheth—Sior Lachunn Mór Dhubhairt.

Ach cha b'fhada gus an d'fhàs e sgith do'n chùmnanta fo'n d'thàinig e. Cha b'urrainn do'n ghaisgeach fhuileachdach so a bhi 'na thàmh. Bha MacIain Ardnamurchunn, a dh'éirich le Clann-Dònuill 'na aghaidh, a nis a suiridhe air màthair Lachunn Mhóir.

Ba phiuthar i do Iar! Earraghaidheal, MacCaillein Mór. Bha dubhairidh, no teachd-a-stigh, mhór aice ; agus dh'iarr e a pòsadh. Cha do chuir Lachunn Mór 'na aghaidh so, ged bha làn fhios aige gum b'e 'm beairteas a bha 'dhìth air MacIain, 's nach b'e aona ghaol a bha aige air a mhàthair. Shuidhicheadh latha na bainnse. Choinnich cuideachd mhór ann an tigh Thorloisg, far an robh bean-na-bainnse a chòmhnuidh. Bha móran chàirdean cruinn taobh air thaobh. Bha am pòsadh seachad. Chaidh a' chàraid òg a luidhe. Bha na càirdean ag òl. Thòisich an connsuchadh. Bha deoch air a' chuid bu mhò a bha làthair. Thuirt fear do Chloinn-Dònuill nach b'e a gaol féin a thug air Mac-'ic-Iain a' chailleach, màthair Lachuinn Mhóir, a phòsadh, ach gaol an airgid. Bha so nì's leòir. "Tha'n fhìrinn agad," arsa fear do Chloinn-Illeathain ; agus, le sin, shàth e a bhiodag ann an cridhe 'n fhir eile! Bha'n tuasaid air bonn. Mhurtadh a' chuid bu mhò do luchd-leanmhainn Mhic-'ic-Iain. Chaidh fear-eiginn a stigh far an robh Lachunn Mór 'na luidhe, a dh'innseadh dha mar thachair. "Fhalbh!" ars' esan ; "cha'n eil comas air. Ma ruitheas am mada-ruadh am broilleach nan gadhar, 's gum millear e, có 'n coireach?"

Chaidh na murtairean a stigh do'n t-seòmar far an robh a' chàraid òg 'nan luidhe ; agus bhiodh fear-na-bainnse air a ghrad chur gu bàs, mur bhi glaothaich agus sgreadail a mhàthar air seòmar do thruas a dhùsgadh ann an cridhe Lachuinn Mhóir.

Mu'n àm so, thainig aon do na luingis Spàindeach a bha air faondradh air feadh nan Eileanan, a bhuineadh do'n chabhlach mhór ris an abradh iad *The Armada*, a stigh do Thobarmhoire. 'Se 'm *Florida* a b'ainm do'n luing mhóir so. Thachair so anns a' bhliadhna 1588 ; agus 'se *Don Farèia* b'ainm do'n sgiobair a bh'air an luing ainmeil so.

Chuir an Spàindeach mór, naibhreach, fios gu Triath Dhubhairt orodh, 'us caoraich, 'us aran, a ghrad chur a dh'ionnsuidh na luinge ; airneo, mur deanadh e so gun dàil, gu'n loisgeadh e 'n t-eilean. Chuir Lachunn Mór gu dùlan e ; ach rinn iad réit. Thug Lachunn Mór dha, 'na dhéigh sin, na bha 'dhìth air, airson nan dolaran matha Spàindeach a fhuair e an iomlaid.

Bha MacIain Ardnamurchunn a nis a' cruinneachadh a chàirdean, chum a bhi 'm bad Lachuinn airson mar a ghiùlain Clann-Illeathain iad féin oidhche na bainnse, agus airson murt a chuid daoine. Chuala Sior Lachunn Mór na bha 'na bheachd. Thug e Tobarmhoire air ; agus, o'n Spàindeach, fhuair e cuideachadh gu dol a mach an aghaidh Chloinn-Dòmhnuille. Fhuair e ceud saighdear uaithe ; agus, leò sin, thug e Eig, a's Cana, agus Eilean-nam-Muc air, a bhuineadh do Chloinn-Dòmhnuille, agus chreach agus loisg e iad ; agus, 'na dhéigh sin, chaidh e air tìr ann an Ardnamurchunn, chum Caisteal Mhiongairidh a losgadh, nam b'urrainn da. 'S gann a dh'fhàg e tigh 'na sheasamh ann an Ardnamurchunn o cheann gu ceann. 'S ann am feadh a bha Lachunn Mór a' feuchainn Caisteal Mhiongairidh a mhilleadh, a loisgeadh

an long mhór, am *Florida*, ann am bàgh Thobarmhoire. Ach òonadh e leabhar mór, eachdraidh a thoirt air na nithibh oillteil a rinn an dà chinneadh ainmeil so an aghaidh a chéile. Cha do thachair àr, no murt, no losgadh, bu neo-ìochdmhoire am measg nan daoine fiadhaich taobh eile 'n t-saoghail, nach cuala riabh iomradh air Dia.

Mu dheireadh, fhuair Lachunn Mór agus MacDhònuill Ìle sumanadh 'gu seasamh an làthair an Rìgh agus na Cùirt, ann an Dunéideann. Fhreagair iad an sumanadh. Chuir Rìgh Seumas fichead mìle punnd Sasunnach ùlaidh air Lachunn—suim anabhar-rach san àm sin—an déigh dha urras a thoirt seachad, agus a ghealltainn, nach tugadh e tuillidh oidhirp an aghaidh Chloinn-Dònuill. An déigh sin, fhuair e a chead. Chuireadh an t-suim cheudna mar ùladh air MacDhònuill Ìle. Chuir iad ceithir mìle punnd a dh'ùladh air MacDhònuill Shléibhte. Thug iad so, mar an ceudna, urras airson an giùlan math; agus fhuair iad an cead.

Cha luaithe fhuair Lachunn Mór dhachaidh, na thog e ochd-ceud-deug (1800) saighdear; agus leò so chaidh e nùnn do dh'Éirinn, gu cuideachadh le *Elizabeth*, Ban-rìgh Shasunn, na fineachan borb Éirionnach a cheannsuchadh, a bha air éiridh suas an ceannairc 'na h-aghaidh. Ach cha b'fhada gus na ghairm Rìgh Séumas air ais e o Éirinn, oir bha cogadh ùr air bristeadh a mach ann an Albainn. Bha mòran do na teaghlaichean Pàpanach san taobh tuath air éiridh suas an aghaidh an Rìgh; agus dh'éirich na Caimbeulaich fo MhacCailein Òg, agus Iarl Athull, agus Moraire *Foulis*, suas as a leith,—agus maille rintha so, Lachunn Mór Dhubhairt. Thugadh uachdranachd armailt an Rìgh do MhacCailein, nach robh ach ochd bliadhna deug a dh-aois! Choinnich an dà arm a chéile aig Gleann-Livet, far na chuireadh blàr fuilteach. Chuireadh an ruaig air na Caimbeulaich, agus thàr MacDhònuill-Duibh agus na Camronaich 'nan déigh; ach sheas Lachunn Mór 's a chinneadh misneachail. Bha dà cheud deug fear an earbsa ris; agus leò so chuir e 'n taobh eile gu dùlan, ged a theich na Caimbeulaich. Nam bitheadh an t-arm uile fo uachdranachd an duine fhoghuintich so, cha'n eil teagamh air bith nach do choisinn e an latha. Mar a bhà, choisinn e mór-chliu dha féin 's d'a chinneadh, ged a mharbhadh mòran diubh sa' bhlàr so.

Ged a bha nis sìth agus réit, car tamuill, eadar Clann-'Illeathain agus Clann-Dònuill, dh'éirich aobhar ùr chum grabadh a chur air an càirdeas. Ach cha'n urrainn sinn eachdraidh an duine so a chrìochnachadh san àireamh so. Theid sinn air ar n-aghart leatha 'na dhéigh so; agus feuchaidh sinn cunntas a thoirt, cha'n e amhàin air bàs Lachunn Mhóir, ach cuid do na nithe tre an d'fhuair na Caimbeulaich greim air mòran do dh-oighreachd Chloinn-Dònuill, agus air fearann Chloinn-'Illeathain maraon.

**F I O N N G H A L ,
NIGHEAN RAONUILL MHIC-AONGHAIS ÒIG,
AGUS PRIONNSA TEARLACH.**

Fhad 's a bhios meas air gaisge, tréubhantas, agus subhailc, bheirear iomradh cliùiteach ann an eachdraidh, air an ainnir uasail agus thréubhanta, Fionnghal Dhònullach, nighean Raonuill Mhic-Aonghais Òig an Airidh-Mhuilinn, ann an Uisit a' chinn-deise. Có riamh a chuala mu Phrionnsa Tearlach, nach cuala mar an céudna mar a theasairgeadh e, 'n àm dha bhi ann am mór-chunnart, leis an òigh ghaisgeil agus mhaisich a dh'ainmicheadh. Is cinnteach an ni, ma ta, gur airidh eachdraidh ghoirid mu'n òigh uasail so air àite fhaotuin ann an "Cuairtear nan Gleann."

Cha do mhothuich Prionnsa Tearlach riamh a chunnart féin gus an do chuireadh as d'a dhòchas air faiche fhuilteich Chùil-fhodair. An sin chunnaic e gu'm b'éigin da teicheadh le a bheatha! Ach c'àit an rachadh e, an uair a bha e air a chuairteachadh le naimhdibh a bha araon lìonmhor agus leanailteach? Smuainich e, nam biodh e 'na chomas an t-Eilean Fada a thoirt a mach, gu'n tachradh lòn Fhrangach air a bheireadh as an rìoghachd e. Leis an rùn so, dh'fhàg e Mac-Shimidh na h-Airde, agus càirdean eile, aig tigh Ghoirtleig, agus thug e na beanntan air. Is lìonmhor cruaidh-chas a dh'fhuiling e, agus caol-thèarnadh a rinn e, troimh choilltean, chreagan, agus gharbhlaichean, mun d'ràinig e Arasaig; agus cha'n e 'mhàin sin, ach bha deich mìle fichead punnd Sasunnach airgid-cinn as, agus bha so 'na bhrosnuchadh mór chum a bhrathadh. Bithidh e 'chaidh 'na urram do Ghàidheil na linne sin, nach robh a h-aon 'nam measg uile a bhrathadh e, ged bu bhoich an staid, agus ged bu mhór an duais a ghealladh. Aig fàgail Arasaig dha, ann an ochd-ràmbach fhosgailte, dh'éirich doinionn uamhasach—shéid na gaathan gu fiadhaich, shil na h-uisgeachan 'nan tuiltibh, dh'fhàs na tonnan anabarrach buaireasach, agus bha Tearlach òg agus a sgioba air an luasgadh air a' chuan ànradhach! Thuit an òidhe; agus feudar a ràdh d'a taobh, mar a thubhairt Oisein do thaobh na h-òidhe air an do "chruinnich an Fheinn, gu h-aoibhinn an talla Fhinn,"—

" Bha'n òidhe doilleir, duaichnidh—
Torman spèur mar chroig troimh sgairnich;
Uillt a' béucaich, taibhse 'sgreadail,
'S boillsge tein' o'n adhar bholg-dhubh."

Ach an déigh gach allaban agus àmhghar a dh'fhuiling e, agus gach gàbhadh agus cunnart troimh an deachaidh e, air muir 's air àir, rinn e mach an t-Eilean Fada; agus fhuair e fasgadh car tamuill blig o Mhac-'ic-Ailein agus a bhaintighearn, aig Ormacleit ann an Uist a' chinn-deise. Cha b'fhada, gidheadh, gus an d'fhuaradh a mach c'àit a thug e air; agus, chum 's nach biodh e 'na chomas dol as, chuireadh mu dhà mhìle saighdear do'n arm-dhearg a dh'ionnsuidh an eilein sin, a rànsachadh gach creige, sluichd, agus

bothain, o cheann gu ceann deth! Os bàrr, bha longan-cogaidh air an suidheachadh anns gach àite, chum nach rachadh sgoth no eithear do ghnè sam bith a mach o thìr, anns am feudadh am fògarach rìoghail an t-aiseag a ghabhail gu àit eile. Dh'fhàs cùisean co cruaidh 's nach b'urrainn am Prionnsa bhi ùine sam bith gun ghréim a bhi air a dheanamh air, mur rachadh innleachd éigin a ghrad dhealbhadh chum a theasraiginn! Is iomadh innleachd air an do smuainich a chàirdean; ach bha tubaist éigin dlùth-cheangailte ris gach aon diubh, air chor 's nach freagradh iad! Ach, nu dheireadh, dhealbh baintighearna Mhic-'ic-Ailein innleachd a shoirbhich. Dh'àithn i am Prionnsa a sgeudachadh ann an éididh boirionnaich, a' smuaineachadh gu'm feudadh e bhi gu'm faigheadh e mar so as an eilean, ann an riochd ban-òglaich mnà uasail! Ach, chum soirbheachadh, bha dà nì cudthromach ri'm faotuinn; agus b'iad sin, bean-uasal a ghabhadh os làimh gnìomh co ro chunnartach a choimhlionadh, agus a ris, cead fhaotuinn o aon do cheannardaibh an airm-dheirg chum an t-eilean fhàgail. Bha dà bhaintighearn òg san àm maille ri teaghlach Mhic-'ic-Alein, ach dhiùlt iad cuid no roinn a ghabhail sa' ghnothuch. Ach có thainig chum an tighe ach an òigh cheanalta Fionnghal, nighean Raonuill, á Baile-Mhuilinn, a dh'fhaicinn Mhic-'ic-Ailein, a caraid féin; oir cha d'rinn i ach tighin dachaidh beagan roimh sin á Dun-éidin, far an robh i a' faotuinn gach eòlais a bha iomchuidh air a son mar mhnaoi' uasail. Chaochail a h-athair roimh an àm sin, agus bha a màthair pòsda an dara uair aig Uisdean Càrn Mac-Shoirle, mhic Shéumais Mhóir, mhic Dhònuill Ghuirm Òig, ann an Armadail 'san Eilean Sgiathanach; agus bha e aig a' cheart àm sin ann an Uist, 'na cheannard air cuideachd do Chloinn-Dòmhnuill as an Eilean Sgiathanach, a bha mach an aghaidh Thearlaich. Dh'innis baintighearna Mhic-'ic-Ailein do'n ribhinn òig uasail an nì sin a bha 'na beachd, chum am Prionnsa a thèarnadh o a nàimhdeibh; agus chuir i a' cheisd oirre, an rachadh i ann an cunnart air a shon. Fhreagair an òigh mhisneachail, agus thubhairt i—"O nach bàsuich mise ach aon uair, tha mi uile-dheònach air mo bheatha a chur an cunnart chum am flath rìoghail a shaoradh o'n ghàbhadh anns am bheil e." An uair a chuala baintighearn an tighe so, bha i toileach air gu'm faiceadh Fionnghal am Prionnsa gu h-ealamh, chum cùisean a mhìneachadh dha; agus air an aobhar sin, chaidh ceannard àraidh, d'am b'ainm O'Nèill, mar cheann-iùil maille ris an òigh churanta gu Corrodail—àite creagach, fiadhaich, agus uaigneach, far an robh an ùamh anns an robh am Prionnsa 'ga fholuch féin! An uair a ràinig iad sin, fhuair iad e 'na aonar, agus a' deasachadh àirnean uain air na h-éibhlibh! Chlisg e an toiseach le h-eagal, an dùil, gus am fac e có a thàinig, gu'n robh na saighdeirean-dearg air a mhuin! An déigh beagan còmhraidh a dheanamh ris a' Phrionnsa, dh'fhàg Fionnghal e. Thaghail i aig tigh a bràthar, an Airidh-Mhuilinn; agus, gu h-ealamh, thug i á sin Ormacleith oirre, chum gach deasachadh iomchuidh a dheanamh airson a turais. Chaidh gille òg sgairteil maille rithe o thigh a

bràthar, d'am b'ainm Niall Mac-Eachainn, a chaidh an déigh sin do'n Fbraing maille ris a' Phrionnsa; agus b'athair e do'n Dhònullach ghaisgeil sin a choisinn urram co mór ann am blàraibh Bhonaparte, 's gu'n d'rinneadh e 'na "Dhiùc Tharentaim!" Fhuair Fionnghal an sin triall-chomas chum Uist fhàgail, o làimh a b-òide féin, Uisdean Cam Mac-Shoirle—air a son féin—airson a gille, Niall Mac-Eachainn, agus trùir eile, gu sgioba a dheanamh suas—agus, mar an ceudna, airson a ban-òglaich, *Betti Burke*, ban-Eirionnach mhór, a fhreagradh, nam b'fhìor i féin, gu ro mhaith mar bhean-sniomhaidh d'a màthair ann an Armadail! Cha ruigear a leas innseadh gu'm b'i a' bhan-Eirionnach so am Prionnsa féin. Tha cuid sa' bharail gu'n robh fios aig Uisdean Cam air na cùisibh—gu'n robh e 'na chridhe air taobh Thearlaich, agus gu'n do sgrìobh e litir uaigneach chum a mhna le a nighin, a' toirt deagh, chliù air *Betti Burke* mar bhean-sniomhaidh.

An uair a bha nithe mar so 'gan cur an òrdugh, ràinig Ailean a Chnoic agus buidheann do'n arm-dhearg Ormacleit. Cha robh mionaid a nis ri chàll, oir dh'fheudadh dàil aon latha eile gach nì a thilgeadh bun os ceann! Thug Fionnghal a rìs ionad-foluich a' Phrionnsa oirre, agus sgeudaich i e mar a b'fheàrr a b'urraim i ann an éididh ban-Eirionnaich! Air feasgar Disathuirn, an t-ochdamh là fichead do mhìos meadhonach an t-sàmhraidh, 1746, dh'fhàg a' bhuidheann Uist, chum an t-Eilean Sgiathanach a dheanamh a mach. Cha deachaidh iad ach goirid o thràigh, an uair a shéid a' ghaoth gu gailbheach 'nan aghaidh, air cher 's gu'n robh iad ann am mór-chunnart! Bha iad air an luasgadh a nùll agus a nàll air feadh na fairge, agus bha eagal orra maraon gu'n tilgteadh air an ais iad air an fhearann a dh'fhàg iad 'nan déigh! Cha do chaill, gidheadh, aon chuid am Prionnsa na Fionnghal am misneach; ach, a dh'aindeoin ànraidh, doinian, agus cunnairt, bhrosnuich iad an sgioba gu bhi tréun agus cruadalach! Aig glasadh an latha, mhothuich iad fearann teann orra. B'e so Rutha-Bhaternis 'san Eilean Sgiathanach; agus, an àm dhoibh a bhi 'dlùthachadh ris, chunnaic iad buidheann do na saighdeiribh-dearg air tìr, ullamh agus ealamh chum an glacadh! Ghrad thug iad an cuan orra; agus air do na saighdeiribh so fhaicinn, loisg iad 'nan déigh, agus bha na peileirean a' feadail agus a' sranraich mu'n clusaibh! Stiùr iad an sin chum na b-àird-an-ear; agus, beagan roimh mheadhon là na Sàbaid, thainig iad gu tìr aig Cillbhrìde, goirid o thigh Mhogustait, ann an sgìreachd Chillmhuire. B'e Mogustat, 'san àm sin, àite-còmhnuidh an Ridire Alasdair, Triath Shleibhte. Dh'fholuich am Prionnsa e féin ann an còs creige an cois a' chladaich, agus thug Fionnghal tigh an uachdarain oirre, dh'fhéachainn ciod a chitheadh agus a chluinneadh i. Dh'fhàiltich baintighearna Mhic-Dhònuill a beatha le caoimhnealachd; ach féuch an t-uamhunn leis an do bhuaileadh i, 'n àm dhi dol a steach, an uair a chunnaic i làn an t-seòmair do cheannardaibh an airm-dheirg a stigh roimpe! Gidheadh, chum i oirre féin gu seòlta, agus cha d'aithnich aon neach gu'n robh cùram no iomagain sam bith air a b-iantinn. Cha

robh Mac-Dhònuill féin aig a' bhaile; agus ged a bha fios aig Fionnghal gu'n robh e san àm sin an aghaidh Thearlaich, gidheadh, le mór-mhuinghin agus mhisnich, dh'innis i do'n bhaintighearna c'àit an robh am Prionnsa! Ged bha a' bhaintighearn ann an deagh rùn do Thearlach, gidheadh cha b'urrainn i a thoirt chum an tìghe; ach bha Alasdair, mac Dhònuill-'ic-Alasdair, ('se sin, Fear Chìngsburgh) bàillidh Mhic-Dhònuill, an là sin ann am Mogustat; agus chuir a' bhaintighearn e db'ionnsuidh a' Phrionnsa le beagan fìona, agus nithibh eile a bhiodh féumail da. Chomhairlich a' bhaintighearn, a thuilleadh air sin, gu'n rachadh am Prionnsa agus Fionnghal maille ri Alasdair Mac-Dhònuill do Chìngsburgh, air di a bhì cinnteach gu'm biodh e dileas doibh, agus càirdeil riu. Ghabhadh a comhairle; agus, gun dàil, bha Fionnghal agus *Betti Burke* air an t-slighe maille ri Alasdair Mac-Dhònuill a db'ionnsuidh Chìngsburgh, a bha dà mhìle dhéug air astar as. Eadar sin agus feasgar, bha iad a' còmhachadh muinntir na dùcha air an t-slighe dhachaidh o'n eaglais; agus, 'nan dol seachad, bheireadh iad sùil, le mór-loghnadh, air a' ghrùagaich mhóir, luidich, neo-sgiobalta, agus fhad-chasaich, a bha maille ri Fear-Chìngsburgh! Chuir iad an oidhche sin thairis ann an Cìngsburgh, far an do bhuineadh riu air gach seòl gu fial! Air an ath là, dh'fhàg am Prionnsa Cìngsburgh; agus chaidh Fionnghal maille ris gu Portrìgh, far an do dhealaich i ris. Aig àm an dealachaidh, phòg e i, agus, leis na déuraibh 'na shùilibh, thubhairt e rithe—"Tha mi an dòchas, ainnir ùasail agus fhìrinnich, gu'n còmhlaich sinn a chéile fathast ann an lùchairt an rìgh." An sin, ghabh e an t-aiseag do Ràsaidh; agus, as an eilean sin, chaidh e do Shrath Mhic-Ionmhuinn, maille ri duine bochd d'am b'ainm Calum Mac-Leòid, mac Iain 'ic-Iain; agus rè na slighe, bha'm Prionnsa 'na ghille-màileid aig Calum! As an t-Srath, sheòl e nùll gu Arasaig; agus lìonadh e leabhar iomradh a thoirt air gach deuchainn, cruaidh-chas, agus àmhghar a dh'fhuiling e air feadh Arasaig, Mhuideirt, agus gharbh-chrìoch na Gàidhealtachd, gu meadhon an fhogharaidh, an uair a thàinig soithichean a thug e féin agus na h-uiread d'a chàirdibh a nùll do'n Fhraing!

Ged a thàr am Prionnsa mar so as le 'bheatha, gidheadh cha robh an òigh dhìleas a chuir a beatha féin ann an cunnart air a shon ach ann an toiseach a trioblaidean. Is iomadh àmhghar agus cruaidh-chas a bha an dàn di fhulang an déigh sin. Cha b'fhada gus an do ghlacadh i, agus gus an d'thugadh i féin agus Cìngsburgh, Mac-Ionmhuinn an t-Sratha, agus Calum mac Iain 'ic-Iain, 'nam prìosanaich do Lunnuinn; agus dhruideadh a stigh 'san Tùr iad, chum an cur fo dheuchainn! Bha mór-mheas aig maithibh na rìoghachd air an rìghinn eireachdail agus dhealaidh a theasairg am Prionnsa le tréibhdhireas co mór; agus, am measg chàich, chaidh am Prionnsa Frederic (seann-seanathair ar Banrìghinn, Bhictoria) do'n phrìosan 'ga faicinn, agus ghnàthaich e a mhór-chumhachd chum a cur fa sgaoil. Shoirbhich a' chùis leis. Fhuair Fionnghal cead a coise; oir có, aig am biodh meas air ionracas agus air fìor dhìlseachd, a b'urrainn an òigh uasal a dhìteadh? Ghabh i

còmhnuidh car tamuill ann an Lunnuinn ; agus bha'n tigh anns an robh i air a chuairteachadh gach là le carbadaibh lionmhor nan àrd-uaislean, a thainig a chur urraim oirre ! Phill i a rìs gu eilean a breith ; agus, ceithir bliadhna an déigh sin, phòs i Ailean, mac Fhir-Chìngsburgh. An uair a dh'éug Cìngsburgh, chaidh Ailean, a mhac, 'na àite ; agus an sin, bha Fionnghal 'na bean-tighe anns a' cheart àit anns an do chuir am Prionnsa a' chéud òidhche thairis 'san Eilean Sgiathanach ! Chaidh i an déigh sin do America maille r'a compánach, far an do ghabh i co'-roinn anns a' chogadh a bha san àm sin co sgriosach 'san tìr sin ! An déigh ioinad cruadal fhulang anns an dùthaich sin nan coigreach, phill iad a rìs do'n Eilean Sgiathanach. An uair a bha iad mu leth-cuain, thachair lòngh Fhrangach orra, a thòisich air losgadh orra ! Bha'n cath gu h-ealamh air bonn ; agus chaidh Fionnghal gu grad suas chum clàr-nachdair na luinge, far an robh i gu gaisgeil a' brosnuchadh nam maraichean gu bhì tréun agus éuchdach ! Bhriseadh a làmh sa' choimh-strìth ; gidheadh cha do thréig a misneach, i, agus cha do lughdaicheadh a gaisge ! Cha d'fhàg i an t-Eilean Sgiathanach tuilleadh an déigh sin. Bha seachdnar chloinne aice (cùignear mhac, agus dithis nighean), a thuilleadh air cuid a bhàsaich 'nan òige. Bha a mic uile nan ceannardaibh 'san àrm, agus bha iad dileas d'an Rìgh agus d'an rìoghachd ; agus bha a cuid nighean pòsda aig ceannardaibh, mar an céudna. Cha'n eil fiù a h-aon do'n teaghlach so a nis ann an tìr nam beò ! Ràinig Fionnghal sean aois ; agus gus an là mu dheireadh, bha i aoidheil agus uasal 'na giùlan ! Air a' chùigeamh là do'n Mhàrt, 1790, thug i snas an deò ; agus dh'adhlaicheadh i ann an Clachan Chìllmhuire, 'san Eilean Sgiathanach ! Cha bu lugha na trì mìle sluaigh chaidh maille ris a' ghiùlan do'n chill ! Phaisgeadh a corp (a réir mar a dh'àithn i fein, iomadh bliadhna mun d'éug i) anns a' cheart lìon-eudach sin anns an do choidil am Prionnsa an òidhche a bha e ann an Cìngsburgh ! An ceann dà bhliadhna an déigh sin, thaisgeadh a fear-pòsda ann an ùaigh r'a taobh ; far, mar an céudna, am bheil a slìochd gu tosdach 'nan suain.

Mar so, tha Fionnghal, nighean Raonuill Mhic-Aonghais Òig, a bha uaireigin sglamhach mar bhlàth na maidne, a nis 'na sìneadh fo tholman uaine, gun chuspair sam bith a bhi fathast air a thogail d'a cuimhne, d'a tairisneachd, no d'a mòr-ghnìomh ! Mar so théid sgiamb an t-saoghail so seachad !

SGIATHANACH.

Clachan Chìllmhuire,
Mìos Meadhonach an Fhoghaidh, 1841.

LEIGHEAS AIRSON TINNEAS-FAIRRGE.

Biodh agad làn botuil do thì làidir ('s i 'n tì uaine 's fèarr), agus na biodh mòran siùcair innte. 'Nuair a bhios an tinneas a' tòiseachadh, gabh làn cupa dhi. Mur cuir so stad air an dìobhairt, 's còir leigeil leis dol air aghaidh gus am bi'n goile falamh. Gabh an sin làn cupa dhi, ma shaoileas tu gu'n luidh e air an stamaig ; gabh 'na dhéigh sin a dhà no trì chupain eile ; agus, am bitheantas, cuir idh so stad air an tinneas.

AN DRÒBHAIR CRUINN AGUS AM FEAR-REUBAINN.

Dòrlach fhicheadan bliadhna roimh 'n àm so, bha gille smiorail, fiùdhail, a' tàmh am Braidealbunn, do'm bu nòs a bhi a' ceannach agus a' reic feodalach—nì on d'thugadh dha mar ainm, “An Dròbhair.” Agus, air dha bhi *cruinn*, cuimte, curanta, 'na phearsa—agus *cruinn*, cuanta, cùramach, mu 'ghnothuch—chuir muinntir na tìre sin am facall *Cruinn* an deigh an *Dròbhair*; agus, mar sin, bha e 'na *Dròbhair Cruinn*.

Dheanadh an Dròbhair Cruinn a ghnòthuch e féin, agus cha d'earb e a' chùis riamh ri fear eile. Gun each gun sitir, gun ghille gun chleòca, le 'bhreacan ballach mu ghuaillibh, le 'chlaidheamh liobhta nach dlobradh air a leis, agus le Bran buadhach nan cluas corrach ri 'shàil, dh'iomaineadh e a bhaidean beag taghta bhò o Chaol-Reithe mu thuath gu cabhsair féille Charlisle 'an Sasunn. Is ann a' pilleadh o aon de fhéilltean an àite sin a bha e an uair a thachair e sa' chunnart nach suail ri àireamh.

Dh'éirich an Dròbhair Cruinn, mar bu nòs leis, mu bhristeadh na fàire, agus thug e an rathad-mór air. Chunnaic e fear-casige greis roimhe, agus ann an tiota rinn e suas ris. Bha an so Gall mór, min, tlàth-ghuthach, cho sìobhalta ri maighdinn, a thòisich gun dàil ri moladh nan Gàel airson an gaisge agus an rogha misnich. “Is e seachd iognadh an domhain, am bheachdsa,” ars' esan ris an Dròbhair, “cionnas a ghabhas sibh an rathad, moch 'us anmoch, agus mu mheadhon-oidhche, le uiread a dh'òr Sasunnach agaibh ann 'ur pòcaibh!” “Tha sin againn gun ag, agus am pailteas deth,” ars' an Dròbhair Cruinn; ach ged a tha òr Sasunnach anns na sporain againn, tha cruaidh Albannach anns na truaillean againn,” a' cur a làimhe air an àm cheudna air an lainn a bha air a leis. “Le Andra Ferràra an so, agus le Bran an sin,” ars' an Dròbhair, a' tomladh a chorraige ri Bran, “cha bhiodh eagal orm roimh fhear-reubainn a shiubhail riamh air dà sheirean Shasunnach am briogais Ghallda.” “Ciod é!” ars' an Gall; “'n e Ferràra da rìribh tha ad chlaidheamh? Gu cinnteach, is ainneamh an seòrsa sin r'a fhaotuinne a nis!” “An creid thu do shùilean?” ars' an Dròbhair, is e 'ga thoirt as an truail, agus 'ga sbineadh do'n Ghallda, los gu'n leughadh e an t-ainm a bh'air. “Tha a' chùis dìreach mar a tha thu 'g ràdh,” ars' an Gall, a' togail na lainne, agus a' sgaradh cinn Bhrain o 'choluinn leis a' cheud sguidseadh. “'Nis,” ars' esan, “dhòmhsa do sporan, air neo do bheatha! Tha thu 'faicinn gu'm faigh eadhon Gàel a leth-bhreac.” Bha an Dròbhair bochd aig iomall nan cleas. Chunnaic e gu'm bu bhàs obunn dha a dhiùltadh; agus is e 'rinn e, shìn e thuige an sporan, leis na bh'ann. “Ach,” ars' esan, an uair a thug e dha an t-airgiod, “co a chreideas am Braidealbunn gu'n spùinneadh Sasunnach mi, is rogha nan gaothar agus rogha nan claidhean am fhochair?” “Na cuireadh sin cùram idir ort,” ars' an Gall, a' fanoid air. “Bheir mi dhìot am masladh sin; oir tha shannt orm comharradh a thoirt duit, leis am feuch thu dhoibh gur ann le

neart dòideachais a thugadh do chuid uat. Sin a mach do ghàirdean air an stoc dharaich so." Bha so cruaidh, ach cha robh dol 'na aghaidh. Shìn an Dròbhair a mach a ghàirdean. Thog an Gall an lann, ghlac e a bhil-ìochdrach fo 'dheud uachdrach, chruinnich e a mhalaidhean 'nan aon dos air bun a shròine, agus tbàinig e a nuas le buille tròm, tàbhachdail; ach, gun taing dha, tharruing an Dròbhair Cruinn a ghàirdean thuige mar a bha am buille a' tighin a nuas, agus is ann a chaidh an lann gu 'cùl-cuirce 'san stoc dharaich. Mus an cnacadh sibh cnò, bha an Dròbhair Cruinn 'na ugan. Shad e air slaisnich a dhroma e, chuir e a ghlùn air a ghoile, agus thug e dbeth a chuid féin. Cha d'fhoghain sin leis, ach cheangail e caol a dha dhuirn air cùlaobh a dbronnaig, agus dh'iomain e roimhe e, mar gu'm bitheadh laos-boc air spearraich ann, gus an d'thug e dh'ionnsuidh an luchd-ceartais e—daoin'-uaisle nach d'rinn dearmad air an urram dhligheach a chur air a' Ghall, le 'àrdachadh moch an la'r-na-mhàireach, le dula de bhall cainbe mu'n ambaich aige.

Chaidh an Dròbhair Cruinn dhachaidh sàbhailte le 'chuid airgid. Gen nach d'thug e a chù leis thug e 'chlaidheamh leis; agus tha e glé choltach leam gur ann mu'n cheart chlaidheamh so a thuir Donncha Bàn—

“ Ghearradh e ubhall air uisge,
Le fìor ghéiread.”

GIULLAN NAM BÒ.

AN T-AMADAN AGUS 'UAIREADAIR.

Bha duine bochd gòrach, aig an robh uaireadair-pòca, air àm àraid air a shìubhal; agus bha e anabharrach bòsdail as an uaireadair. Ach thachair do'n uaireadair a bhi fad' air deireadh air feasgar àraid. “Gun teagamh,” arsa 'n t-amadan, “chaidh a' ghrian fodha an nochd uair na bu tràithe na bu chòir dhi. Tha i ro chabhagach an nochd. Chaidh i 'luidhe, air a' chuid a's lugha, uair ro'n àm.”

Bha duine tuigseach a chual' e, agus a thuir ris,—“Nach mòr gu mór a's coltaiche gu bheil an t-uaireadair agadsa am mearachd na a' ghrian—gu bheil esan uair air deireadh? Gabh mo chomhairle,” arsa 'n duine glic ris an amadan, “agus suidhich thusa 'n t-uaireadair agad a réir na gréine, an àite bhi 'suidheachadh 's a' riaghladh gluasad na gréine a réir an uaireadair. 'S dòcha gu mór gur e 'n t-uaireadair agadsa tha 'm mearachd, 's nach i a' ghrian.” “'S math a dh'fheudta gur h-è,” arsa 'n t-amadan.

O! cia liutha h-aon, 'nar mesg féin, do na daoine bochda, amaid-each, uaibhreach, gun tuisge, ris an can iad na *Socialists*, agus mì-chreidich eile, tha dìreach 'gan giùlan féin mar a rinn an t-amadan so! Nach math a thigeadh e do chréutairean bochda, truagha, dàll, àineolach, mar a ta mac an duine, smuainteachadh gur dòcha gu mór gu bheil gliocas, cumhachd, maitheas, agus ceartas an Dia bheò ceart—'fhacall féin fìor agus neo-mhearachdach;—agus, mur 'eil an tuigse, 's an tùr, 's an t-eòlas acasan a' co-chòrdadh ri facall an Tighearna, gur h-iadsan tha am mearachd, agus nach h-esan! Tha an giùlan a cheart cho faoin ri giùlan an amadain mu'n uaireadair.

LAOIDH AIR URNUIGH.

Tha sùil ann, cadal air nach tuit,
 Fo sgrathan dorch na h-oidhch';
 Tha cluasan ann, gu bràch nach druid,
 'Nuair sguireas gathan soills'.

Tha gairdean ann, gu bràth nach sgith'ch,
 'Nuair dh'fhàilnicheas neart dhaoin';
 Tha gràdh ann, nach teid bàs a chaoidh,
 'Nuair chrìonas cairdean gaoil.

Tha'n t-shùil sin deart' air aingil ard—
 A' chluas sin tha le'n òrain làn;
 Tha'n gairdean 'cumail suas a' ché;
 Tha'n gràdh sin suidhicht anns an spéur.

Ach tha ann feart, le'n urrainn daoine,
 'Nuair bhios an còmhnaidh talmhaidh faoin,
 An t-shùil, an làmh, an gràdh a' ruighin—
 Na cluasan sin, gu h-éisdeachd, 'bhuidhin.
 Si'n ùrnuigh 'chumhachd 'dhìreas suas,
 'Sa bheathaicheas air sòlas ard nam buadh.

Eadar. le MUILEACH.

CEUD MHORAIRE BHRAIDEALBUNN.

B'e a' cheud Mhoraire do'n teaghlach so Sir Iain Caimbeul, agus rinneadh 'na Iarl e anns a' bhliadhna 1681.

Phòs e, anns a' bhliadhna 1657, ban-Sasunnach d'am b'ainm *Mary Rieth*. Bha aice so deich mìle punnd Sasunnach do thochar—suim anabharrach san àm sin. Bha iomadh aon ag iarraidh a pòsadh; ach roghnaich i an Gàidheal, Sir Iain Caimbeul Ghleannurchaidh. An déigh dhoibh pòsadh, dh'fhàg iad Lunnuinn, agus thug iad orra Tigh Bhealaich, àite-còmhnuidh an teaghlaich; ach cha'n ann an carbad cheithir each, no idir air slighe iarainn, ach esan agus ise air an aon ghearran! Air gearran eile chàirich e na deich mìle punnd Sasunnach ann am buinn òir, agus Gàidheal math làidir fo làn armabh air gach taobh do'n each air an robh an eallach luachmhor, g'a dhìon, agus a' coiseachd a h-uile céum à Lunnuinn gu Tigh Bhealaich. Ràinig iad gu tèaruinte. 'San t-seana chaisteal bha ri fhaicinn an seòmar anns am b'abhais do'n chàraid so an dà chuid cadal agus ithe. Cha'n ionann 's an caisteal ard eireachdail tha nis aig an teaghlach so!

Chaochail am Mhoraire so 'nuair bha e os-ceann ceithir fichead bliadhna dh'aois. 'S ann mu'n mhór-fhear so thuirte neach àraid ann an litir tha fhathast air mhairinn—"Tha e co stòlda, shuidhichte, chiallach, ri Spàinteach—co teòm, sheòlta, charach, lùbach, ri sionnach—co glie ri nathair—agus co sleamhuin ris an easguinn."

Thogadh a' cheud chaisteal, ris an abradh iad Tigh Bhealaich, a nis *Taymouth*, anns a' bhliadhna 1580, air fìor oisinn na h-oighreachd. "C'arson," arsa neach àraid ris-san a thog e, "nach do chuir thu do thigh am meadhon na h-oighreachd, an àite chur air iomall an fhearainn?" "Air t-athais," ars' esan; "'se 'n t-iomall e air an àm, ach cha'n fhada gus an sin mi an oighreachd an rathad eile. Agus rinn e sin, mara dh'fhiosraich Clann-Ghriogair thruagh, agus iomadh cinneadh eile.

TIGH IAIN GHROAT.

'Se an tigh iomraiteach so an t-àite-comhbuidh a's fhaide mu thuath tha ann an Albuinn. 'S iomadh aon a chual' iomradh air Tigh Iain Ghroat, ach a tha aineolach air an dòigh air an d'fhuair e an t-ainm so.

Ri linn Rìgh Seumas an IV., thainig triùir bràithrean—Calum, Gabhin, agus Iain *De Groot*; oir 'se so an dòigh air an robh an sloinneadh air a sgrìobhadh san àm sin. Thainig iad so do Ghallaobh o'n taobh deas, le litir o'n Rìgh, air a sgrìobhadh ann an Laidinn, do mhuinntir an taobh tuath, g'am moladh, agus ag asluchadh caoimhneis as an leith o uaislibh na dùthcha. Cheannaich iad fearunn san àite. Bha an oighreachd eatorra, agus bha an càirdeas bu làidire aca d'a chéile. Ach mheudaich Clann-Ghroat gus an robh ochd teaghlach-ean dhiubh ann air fad; agus an sin thòisich connsuchadh agus farmad eatorra mu thimchioll roinn an fhearainn, agus gu h-àraid mu dhéibhinn an fhir 'nam measg bu chòir a bhi air a' chùinntas na cheann-cinnidh, no 'na cheann-teaghlach thairis orra.

Oidhche do na h-oidhchean, bha seòrsa do chonnsaid 'nam measg có bu chòir suidhe aig ceann a' bhùird, agus a bhi 'na cheann-staic air gach còmhaidh. Bha connsuchadh làidir eadar na fir, agus theab gun tigeadh facaill gu buillean. San àm sin, dh'éirich am fear dhiubh d'am b'ainm Iain—duine làidir, misneachail, sgairteil, aig an robh an t-aiseag air an àm o'n chearna sin gu Eileanaibh *Orkney*. Labhair e gu ciùin, càirdeil. "Deanaibh réit," ars' esan, "'s na biodh droch cainnt na idir tuasaid 'nar measg; oir," ars' esan, "bheir mise m' fhacall duibh, an ath uair a choinnicheas sinn, gu'n socruich mise a' chùis so mu 'bheil sibh a' cur a mach air a chéile."

Thòisich e gun dàil, agus thog e tigh air an rutha 'b'fhaide mach, air an robh ochd taoibh—'se sin, bha'n tigh ochd-oisinneach; agus air gach taobh bha uinneag agus dorus. Agus am meadhon an tighe so chàirich e bòrd, do'n aona chumadh ris an tigh—bord ochd-oisneach. Agus an ath uair a choinnich an ochdnar chàirdean, thuir e riutha a h-huile fear a dhol a stigh air a dhorus féin, agus suidhe air an àite-shuidhe dìreach mu choinneamh an doruis. Chaidh iad a stigh. Bha 'dhorus, agus 'uinneag, agus a chathair, agus 'àite féin, aig gach fear. Cha robh urram aig fear thar fear eile. Cha robh 'nam measg ach càirdeas agus carannachd, sìth agus caoimhneas, agus toileachas-inntinn. Tha stéigh an tighe ochd-oisnich so fathast r'a fhaicinn; agus theagamh nach 'eil tigh ann am Breatunn uile a's iomraitiche na e.

'S airidh so air àite sa' Chuairtear, mar shoilleireachadh air tuigse, foighidinn, agus deagh-thùr Iain Ghroat, air an robh an tigh so air ainmeachadh. Tha cuid do'n t-seana bhòrd dharaich fathast a' làthair; agus o chionn leth-cheud bliadhna, bha cuid do'n litir Laidinn a sgrìobh an Rìgh a làthair. Bu Dùidsich a bh'ann an teaghlach Iain Ghroat; agus tha e air a ràdh gu'n do chuir an Rìgh mu thuath iad, chum eòlas a thoirt do mhuinntir na dùthcha mu na dòighean a b'fhèarr air iasg a ghlacadh sna cearnaibh sin.

AN DAOIMEAN.

So a' chlach, agus faodar a ràdh, an ni a's priseala 's a's luachmhoire air aghaidh an t-saoghail. Bha an seud so luachmhor ann am beachd dhaoineibh anns gach linn, 'Se is dath do'n chloich àillidh so, geal, no glas, agus air nairibh, seòrsa do shnuagh dearg, agus gorm, agus uaine. 'Nuair tha a' chlach so air a gearradh, cha'n eil neamhnaid na seud eile ann is urrainnear a choimeas rithe, airson loinnearachd agus dealradh bòidheach.

Cha d'fhuaradh an Daoimean fhathast ach ann an rìoghachdan na h-airde-'n-ear, agus na dùthchannan taobh d'as an t-saoghail. Ann an Innsibh na h-airde-'n-Ear, ann an Eilean Bhorneo, agus ann am *Brazil*, tha 'chuid a's mò dhiubh air am faotainn.

Tha cuid do na clachan Daoimein anabharrach luachmhor. Tha na séudan Daoimein a's luachmhoire air an àm aig teaghlachan rìoghail Russia agus Phortugal. Tha aon chlach, no séud Daoimein, ann an coron rìoghail Russia, a chosd anabharra airgid. Bha a' chlach so mar shùil, no an àite sùl, do dh-iodhol-bréige bha ann an Innsibh na h-airde-'n-Ear. Ghoid saighdear a mhuinntir na Roinn-Eorpa i á clàr-aodainn an iodhoil, agus theich e leatha gu Madras, far na reic e i ri sgiobair luinge airson dà mhìle punnd Sasunnach (£2,000). Reic am fear so i, air dha tighin dachaidh, airson fichead mìle punnd Sasunnach (£20,000). Reiceadh 'na dhéigh sin i, ri teaghlach rìoghail Russia, airson ceud mìle (£100,000), agus ceithir mìle sa' bhliadhna dhàsan a reic i, fhad 's bu bheò e! Tha e air a mheas gur fhiach a' chlach so ceithir muillionan, ochd ceud 's a ceithir mìle, punnd Sasunnach (£4,804,000)—dluth do chòig muillion punnd Sasunnach! Tha aon eile sa' choron cheudna tha air a meas aig trì ceud 's trì-fichead mìle punnd Sasunnach (£360,000).

Tha clach Dhaoimein aig teaghlach rìoghail Phortugal nach 'eil fathast air a gearradh; ach tha iad 'am barail gur h-i 's mò 's a's priseala san t-saoghal uile—'se sin, a fhuaras fhathast le daoine. Tha e air a mheas gu bheil a' chlach so muilleann punnd Sasunnach na's luachmhoire na'n Daoimean mór a th'ann an Russia. 'Sann an America mu Dheas a fhuaras a' chlach so.

Tha séudan prìseil do'n t-seòrsa so ann am Persia; agus tha dithis anns an Fhraing a tha, mar an ceudna, air an cùntadh prìseil. Cheannaich Sasunnach aon diubh so 's na h-Innsibh airson £20,000, agus reic e ri teaghlach rìoghail na Fraing i airson £135,000. Tha e air a ràdh gur fiach i £400,000—'se sin, ceithir cheud mìle punnd Sasunnach.

Tha cuid do chlachan prìseil Daoimein ann am Breatann, ach cha'n eil iad r'an coimeas riùcan air na labhair sin. 'S fhiach iad, cuid diubh, fichead mìle, eadar sin agus dà fhichead mìle, punnd Sasunnach.

Bheir an cùntas so seòrsa do bheachd dhuinn air a' mheas tha daoine 'cur air séudan Daoimein.

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

'S gann gu bheil naigheachdan coitchionn ann. Cha d'fhuair luchd-riaghlaidh ùr na rioghachd fhathast ùine gu socrachadh cìod a nì iad.

Tha mòran aimbreit san FHRAINC an aghaidh an teaghlaich rioghail. Loisgeadh air mac an Rìgh o chionn ghoirid, ach cha d'amais iad a bhualadh. Tha'n dùthaich sin ann an staid fìor neo-shocrachd.

Cha'n eil tuille cùntais againn á CHINA, no á h-Innsean na h-airde 'n ear.

A thaobh AMERICA, cha'n fhiosrach sinu gu bheil nì air bith ùr is fhiach aithris air tachairt. A réir nan cùntas a bh'againn roimhe se, 's éigin gu bheil deuchainn MhicLeòid a nis thairis, ged nach d'ràinig an cùntas an dùthaich so. 'Se ar barail agus ar dòchas gu'n cuirear saor e sa' chùirt; ach 'se ar n-eagal gu'm murt muinntir na dùthcha esan, agus iadsan a chuireas saor e. Nam biodh an gnothuch so socruichte, theagamh nach cuireadh na cùisean beaga eile mòran dragh oirnn, agus gum biodh sìth fad iomadh bliadhna eadar an dà dhùthaich chumbachdaich so—nì a tha iad 'nan dìthis ag iarraidh, nam b'urraim iad a stéigheachadh air dhòigh cheart.

Tha mòran litricheann againn o AUSTRALIA, NEW ZEALAND, agus America-mu-Thuath; ach cha'n urraim sinn a ràdh gu bheil gnothuichean air bith ùr 'nam measg is fhiach aithris. Tha iad am bitheantas, a' dol air an aghaidh gu math, 's gu ro-mhath.

Ràinig an luchd-imrich a dh'fhàg an t-Eilean Sgitheanach agus an t-Eilean Fada, an uraidh, ceann an turuis ann an Eilean Eòin agus *New Brunswick*, gu sàbhailte; agus chuala sinn gu'n robh iad anabarrach toilichte leis a' mhùghadh a rinn iad. Bha mòran forghais air luchd-cosaidh. Fhuair gach aon, a dh'iarr i, obair; agus gun aithreachas orra, ach nach deachaidh iad thairis iomadh bliadhna roimhe sin.

UAIGH ROB RU Aidh Mhic-GRIOGAIR.

Thachair o chionn ghoirid, ann an Clachan Bhochuidir, seòrsa do mhèirle tha da-rìribh nàr ri aithris.

'S ann sa' chladh so a bha 'n duine iomraiteach Rob Ruadh Mac-Griogair air a thiodhlacadh, ceann na h-airde 'n oir de'n chladh, fo lic-lighe mhòr chudthromaich, air an robh dealbh a' chlaidheimh a b'abhaist da iomairt air a ghearradh, agus cròbh ghiuthais agus réull, mar shuaicheantas agus mar chaimhneachan air urram agus àirde an duine. Fo'n lic-lighe so chaidh iomadh aon do Chloinn-Ghriogair a thiodhlacadh o linn an duine ainmeil so, agus cuid diubh gun ach o chionn beagan bhliadhnaich. Bha ainm Rob Ruaidh air a thogail gu cliùiteachd àrd leis gach sgeul (cuid diubh fìor, agus cuid diubh breugach) tha air an aithris mu dhéibhinn ann an leabhraichean a chuireadh a mach o chionn ghoirid, gu

h-àraidh le *Sir Walter Scott*. Thug an t-iomradh chaidh mar so a mach air mòran dol o àm gu h-àm a dh'amharc na lice fo'n robh an curaidh tréun 'na shìneadh; ach, o chionn mhìos, smaointich trusdair o thaobh-eiginn, a thainig an rathad, gum bu ghasda 'n nì dhoibh claigeann an duine so 'ghoid as an uaigh, no cnaimhean air bith eile 'thachradh orra, mar chuimhneachan air Rob, agus mar dhearbhadh air an tréuntas féin ann an tìr nam beann am measg nam marbh. Thàinig iad san oidhche, agus thog iad an leac, chladhaich iad an uaigh, agus cha'n eil ag nach d'fhuaire iad lurga caillich no bodaich, agus is dòcha claigeann; ach is cinnteach sinn nach d'fhuaire iad uiread agus fiacaill no cnaimh-lùdaig do chorp Rob: ach, beag no mór mar fhuair iad, thàr na trusdair, na brùidean, as. Cha'n eil teagamh air bith nach robh tuille 's fear no dithis mu'n cuairt a' ghnòthuich so, oir cha b'e 'n fhaoineachd an leac a thogail—cuid do na peasain leibideach, na garraich ghrànnda, ghlaisneulach, a tha siubhal na dùthcha air tòir nithibh iongatach. 'S truagh nach b'urrainnear greim fhaotainn orra! Dhùraichd-eamaid am faicinn air an tumadh gu math, 's gu ro-mhath, 'an lub nan giadh; 'na dhéigh sin, air an glasadh anns a' Bhràngus, agus mar fhiachaibh air na h-uile caillich do'n chinne' Ghriogarach a tha mar fhichead mìle do'n àite smugaid a thilgeadh air gach aon diubh ann an clàr an aodainn—na spùinneadairean salach! trusdair gun tìus, gun daontachd, gun tuigse! Bu chòir do na h-uile h-aon oidhearp a thoirt air greim a dheanamh air na mèirlich a thug tàmailt co mór air an dùthaich!

LOGADH NA LUINGE INDIA,

A SHEÒL O GHRIANAIG, A DHOL DO AUSTRALIA,

MÌOS-MEADHOIN AN T-SAMBRAIDH, 1841.

Tha fear a bha air bòrd air an àm a' toirt a' chùinntais a' leanas air a' ghnòthuch mhuladach so:—

“ Air Di-luain, an 19^m là do mbios deiridh an t-sambraidh, bha ar soitheach goirid bho dheich ceud mìle an taobh mu dheas do chearcall-meadhoin na talmhuinn. An déigh àm braiceis, thainig aon do'n luchd-aisig a dh'innseadh gu'n robh long nach b'aithne do'n sgioba san t-sealladh; agus o nach fhaca sinn soitheach sam bith o chionn ceithir-là-déug, bha gach aon gu grad air clàr na luinge. Bha i tuille 's fad' air falbh chum aire thoirt air na sanusan a thairg sinn; ach o'n a bha i a' seòladh air an aon slighe ruinn, chum sinn sealladh air a chéile fad na maidne; agus aig dà-uair-dheug, mhothuich sinn gu'n robh sinn beagan na bu teinne air a chéile.

“ Chaidh mi sìos do'n t-seòmar-luinge; agus an ceann leth-uair, chuala mi treas-oifigeach na luinge a' glaothaich airson uisge, le mionnan agus mallachadh oillteil! Ghrad léum mi suas, agus chunnaic mi mòran toit agus lasrach a' tighin o'n tigh-thaisg. Cha robh mionaid r'a chall. Dh'orduicheadh an sgioba gu ceann-deiridh

na luinge, leis gach seòrsa soithich a b'urrainn iad fhaotainn, a thogail uisge. Rinn iadsan an dleasnas mar is gnàth le maraichean Breatuunach, gun tiomadh gun athadh; ach ged a dh'oibrich iad gu foghainteach, agus le'n uile neart, cha robh e 'nan comas ni bu leòir a dh'uisge 'thogail. Bha inneal-taosgaidh againn deireadh na luinge; ach bha a' phìob tuille 's cumhann, agus cha d'rinn e ach beag feum. Fad na h-ùine so, bha'n teine 'meudachadh agus a' buidhinn oirnn gu h-uamhasach.

“ Bha e nis soilleir nach robh e comasach an long a shàbhaladh, agus bha gach aon a' smuainteachadh ciamar a thèarnadh e a bheatha féin. Thug mi ceann-toisich na luing' orm, agus 's ann an sin a bha'n sealladh muladach—na boirionnaich a' bas-bhualadh, 's a' caoineadh, 's a' sgreadail, air an dòigh a b'eagalaiche; agus cha b'iad a' chlann òg bhochd bu lugha eagal. Bha nis na gunnachamóra a' losgadh shanas-teinn, an dòchas gu'm mothuicheadh an long eile dhoibh; agus chuir sinn air falbh cóig maraichean ann am bàta g'a h-ionnsuidh, oir bha e cinnteach mur tigeadh i g'ar teasraiginn, gu'n caillteadh gach créutair a bha air bord. Thòisich na lamhan an sin air mucan, agus gobhair, agus beathaichean eile bha 'm batamór na luinge a thilgeil thar bòrd. Bha'm bàta so làidir, tròm; agus cha b'aun gun spàirn a fhuair iad thar taobh an t-soithich i. Cha luaithe bha i thairis na lìonadh i le cloinn agus a liuthad do na mnathan 's a thiochdadh innte, le ceithir maraichean g'an iomram chum na luing a bha san t-sealladh. Mhothuich sinn a nis le sòlas agus taingealachd, a thuigeas iadsan ambàin a bha 'na leithid so do chruaidh-chas, gu'n do thuig muinntir na luinge ar staid, agus gu'n robh iad a' greasad d'ar n-ionnsuidh leis gach luathas a bha 'nan comas, ged a bha iad fhathast, air a' chuid bu lugha, naoi mìle bhuainn; agus ged a bha i air an fhuaradh dhinn, bha aobhar-eagail nach snàmhadh an *India* gus an ruigeadh i sinn; oir bha ìochdar an t-soithich a nis 'na aona mheall teine, agus na lasraichean a' bristeadh a mach troimh 'n dorus, agus a' streip ris na croinn agus ris an acuinn le luathas uamhasach. Na bu lugha na nair an uaireadair o thoiseach an losgaidh, chaidh an crann-mór thar taobh-fasgaidh an t-soithich; agus thuit an dà chrann eile, ged nach deachaidh iad thairis. Bha nis cuid do'n sgioba agus do'n luchd-aisig, a b'urrainn snàmh, a' deanamh 'ionnsuidh na luinge coigrich; agus bha'n crann-spreòid cùirnichte le luchd-aisig, ag oidhirpeachadh an teas a sheachnadh. Léum an sgiobair 's am mate thar an taobh gu snàmh, agus bha ao-dòchas anns gach gnùis; gidheadh, ge neònach r'a inns' e, chìteadh cuid a dhaoine bha, do réir coltais, gun smuairean, gun iomaguin, gun nì a' cur dragh orra ach an teas!—ach am bitheantas, chìte gu'n robh aire gach aon air an tèaruinteachd féin—athraichean, màthairean, agus clann, gach aon air leth ag iarraidh meadhon-tèarnaidh dhoibh féin; agus chìte mu'n àm so mòran a' gramachadh ri mìrean fiodha a thuit no a thilgeadh thar bòrd. 'Nam measg so, chaidh crann a bha 'n caomhnadh aig an luing, a thilgeadh thar bòrd, agus ghramaich mu dhusan pearsa ris; ach, gu mì-fhortanach, o'n bha iad cha mhór

uile air aon taobh dhe, bha e daonnan a' tionndadh san uisge, agus bha iadsan a' tuiteam dheth; agus, aréir coltais, chailleadh iad so uile.

“ Bha nis clàr-uachdair na luinge loisgte, agus bàtaichean na luinge-coigrich air ar ruigheachd. Bha na h-uile h-àite far am b'urraim crèutair beò an teas fhulang làn do'n luchd-aisig, gu h-àraid na croinn a thuit tarsuing an t-soithich; agus 'nuair chunnaid iad na bàtaichean aig taobh na luinge, leum gach aon mar a b'urraim iad a stigh annta. Air an dòigh so chuir iad aon do na bàtaichean thairis, agus bhàthadh leth-dusan fear. Ràinig am bàta féin a nis iad; agus le cùram agus seòltachd dara-mate na luinge Breatunnaich, chaidh gach aon a bha'n crochadh rithe chur gu sàbhailte sa' bhàta.”

'S ann do'n Fhraing a bhuineadh an long choigreach. Bha i 'dol gu iasgach nam muca-mara sa' chuan mu dheas, agus bha pailteas bìdh aca. Bha i mu mheudachd an *India*, mu chóig ceud tunna; agus thaisbean iad gach caoinhneas d'ar luchd-dùthcha mifhortanach a bha 'nan comas, ged a bha mòran diubh dearg-rùiste, 'chionn nach b'urraim iad nì air bith a thèarnadh o'n teine. Bha air bòrd an *India* 214; dhiubh sin, chailleadh 18.

Thòisich an téine air an dòigh so:—Bha dara-mate na luinge agus aon do na balachain a' tarruing dibhe-làidir á togsaid; agus a chionn gu'n robh a' choinneal a bh'aca tuille 's goirid airson an lanntair, thug iad as i; agus thuit i eadar dà bhuideal, far an deach deoch a dhòrtadh, agus ann am prioba na sùl bha'n t-àite 'na lasair.

Thug an long Fhrangach a stigh iad do chala *Rio Janeiro*, agus cha'n fhiosrach sinn dad tuille mu'n déibhinn air an àm; ach tha e soilleir, mur biodh am Freasdal air cur an t-soithich Fhrangaich 'nan carabh, gu'n cailleadh iad gu léir.

COINNEAMH OISIANACH.

Air Di-màirt, an 14th latha de'n mhios so chaidh, bha coinneamh mhór aig Gàeil Ghlaschu, ann an Tigh-Osd Earraghàel, a chum onoir a char air Maighstir Iain agus Padruic Caimbeul, luchd-cur-a-mach “Cuairtear nan Gleann,” airson an spiorad Gàelach. Chaidh am feasgar a chaitheamh cho sòlasach agus cho riaghailteach 's a dhùraichdeadh cridhe duine. Bha'n labhairt math, poncail, spreigeil, làn do ghaol-dùcha agus chàirdean; agus ma bha easbhuidh ann, rinn an t-òran Gàelic agus a' chlarsach Éirionnach suas e. Bha'n ceann-suidhe, agus fear-ionaid a' chinn-shuidhe, air an éideadh mar bu dual—le biodaig, 'us boineid, 'us breacan-an-éile; agus cha bu chearbach a thainig e dhuibh. B'iad cuid de na deochannan-slàinte—“A' Bhan-rìgh”—“Sàr-Chomhairlichean a' Chrùn”—“Ar Càbhlach 's ar n-Armachd”—“Iain agus Padruic Caimbeul, na daoine-uaisle dùchasach, a ghabh orra féin Cuairtear nan Gleann a chraobh-sgaoileadh airson math an luchd-dùch' air feadh an t-saoghail”—“Fear-deasaich' a' Chuairtear”—“Na Reisimeidean Gàelach”—“Ughdar Eachdrai' na Gàelic”—“Cail-eagan na Gàeltachd”—agus mar sin sìos. Bha'n labhairt 's gach nì ann an cànan nam beann. C'uin a chù sinn a leithid eile?

SGIORRADH MULADACH

AIR AN T-SLIGHE-IARUINN EADAR GLASCHU AGUS PAISLEIG.

Bha aon do luchd-frithealaidh na slighe, da'm bu dréuchd seasamh aig an *Tunnel*—'se sin, toll a chladhaich iad troimh theis-meadhoim cnuic, air ghaol an còmhnaidh a ghleidheadh do na carbadan. B'e dleasnas an duine so sanas a thoirt do gach carbad a thigeadh dlùth dha, a dh'innseadh c'ù bhà no nach robh an t-slighe réidh.

Bha'n duine mi-fhortanach so 'na shuidhe a' gabhail a dhinnear-ach air bruaich na slighe, agus a bhean 's a nighean 'nan suidhe r'a thaobh. Chual' e carbad a' teachd dlùth orra, agus leum e suas a chrosgadh na slighe, oir 's ann air an taobh eile bu chòir dha bhì. Ghabh a bhean eagal, agus rug i air sgiort a chòta g'a chumail air ais. Chuir so grabadh air, ach le 'uile neart thug e oidheirp air an taobh eile ruigheadh; ach, mo thruaighe! chaidh an carbad thairis air. Bhristeadh a dhà shliasaid 's a dhà ghàirdean, agus sgaradh a cheann o'n chorp! Cha'n eil e coltach gu'n d'fhuiling esan mòran cràidh, ach bu truagh staid a mhnatha 's a nighin. Bha e 'na dhuine riaghailteach, béusach, agus fo dheagh ehliù.

Tha luathas nan carbadan so anbharrach mealltach. Ged nach 'eil leud na slighe thar trì no ceithir do cheumannan, dh'fhéumadh neach a bhi, air a' chuid bu lugha, leth-cheud slat o'n charbad mum biodh e sàbhailte oidheirp a thoirt air crosgadh.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer; Laggan: J. M'Pherson; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Portmahaven: Norman M'Lean; Kilehoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tiroran, Mull: John M'Donald; Caedoc, Nairn: J. Robertson; Ballendalloch: James Grant; Pitlochry: D. Robertson, Fortingall: D. Campbell; Weem: J. Menzies; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Laggan: J. M'Pherson; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; Glencarradale: J. M'Dougall; South Uist: A. Chisholm; Tullymet: C. Morris; Callander: P. M'Kinlay; Balquhitter: J. Carlton; Dunoon: D. M'Donald; Carbest: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Stratherrick: J. Frazer; Kilmorack: J. Rose; Easdale: D. M'Intyre; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq. Charlottetown, Prince Edward's Island.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

Advertisements.—Oct., 1841.

Nis Deas, Prìs 1s. 6d.,

CRANN-IUIL AN FHIR-IMRICH
DO
DH'AMERICA MU THUATH.
LE ROB M'DÜHGHAILL.

Glasgow: J. & P. CAMPBELL, 24, Glassford Street.—Oban: J. MILLER.
Inverness: J. BAIN & Co.—Dingwall: A. KEITH.

A IRSON fiosrachaidh na muinntreach nach robh cho fortanach is gu'm fac iad an leabhran beag, pongail, fìor-fhéumail so fhathas, bheir sin seachad roinn de na Cinn-Labhairt aige air a' Chlàr so:—

COMHARRACHADH.

Tha am fear do'n còir falbh, agus am fear do'n còir fuireach, air an deanamh co aithnichte fo'n cheann so, is gu'n caomhainn e dragh a shaoithreach do'n dùrna neach, agus call a dhàlach do'n neach eile.

ULLACHADH.

Ciod è is còir dha thoirt leis, agus fhàgail; agus an dòigh air an toir e leis iad.
FARADH, &c.

Am port is saoire agus is fhearr; an luach-aisig, &c. &c.

SANASAN MU IMRICH NAN GAEL.

An dòigh ann san còir falbh; coimeasan, reusanan, agus farbhasan féumail.
QUEBEC, &c.

A ghoireasan agus a mhi-ghoireasan; an dùthaich mu'n cuairt; an daighneach.
INNSEANAICH.

An dreach; an cumadh; an caithe-beatha; an dòigh altruim; an gaisge; an cineadallas; an cainnt—a comhaltas ris a' Ghàellig; an creideamh, &c.

MONTREAL.

An t-slighe d'a ionnsuidh; a ghoireasan air uisge 's air tìr; dà shlighe gu Kingston; an goireasan fa-leith.

KINGSTON.

A bhàdhan air muir agus air tìr; an dùthaich mu'n cuairt da; sligheannan tluige agus uaithe, le'n goireasan fa-leith.

TORONTO.

A ghoireasan; an dùthaich; an t-slighe gu Hamilton, &c.

HAMILTON.

A shuidheachadh; feabhas a bhualadh, a thaobh mara 's tìre; an t-slighe uaithe gu Goderich, Sandwich, New York, Buffalo, &c.

GODERICH.

Goireasan; fonn; bàrr; Gàeil, &c.

BEACHDAN MU AMERICA.

Sanasan féumail; an t-àite is fhearr; reusanan cudthromach, cinnteach; fiosrachadh mór ri fhaotuinn, &c.

MU THAGHADH FEARAINN.

Fàdadh de'n cheilgreach; an t-aineòlach air a dheanamh eòlach air a leas—air a thèorachadh gu deadh dhachaidh, &c.

GLANADH FEARAINN.

Leagadh, torradh, losgadh chraobh; riaghailt an duine thuigsich, a thaobh tuathnachais, ré fad' a' chuairte, &c.

BARR.—Cur, cliathadh, gach sìl fa-leith; toradh, gréidheadh, gleidheadh, &c.

FEUR.—Cur, caoineachadh, gleidheadh, luach, cinneadas; luibhean fiathaich.

SIUCAR.—Mu dheanamh; mu fheum; mu ghleidheadh, &c.

FEUDAIL.—Eich, crodh, caoraich, mucan, fa-leith; an àrachadh; an luach.

FIADH-BHEATHAICHEAN.

Math-ghamhainn, madadh-allaidh, madadh-ruadh, fa-leith; am mì-stath; an dòigh air mealladh—dèchais a thoirt doibh, &c.

CO-DHUNADH.

Dreuchd agus dleasannas cinn-iùil; aimideachd muinntreach a theid a null amhàin a chionn gu'm beil cairid romhpa; sobharan airson Chanada Uachdarach a roghnachadh; seanchas gearr, gidheadh brìoghar, mu Chape Breton, Nova Scotia, &c.; diol nam pòitear thall a dh-fhairge; fiughair an Ughdair mu mhiagh a shaoithreach, &c. &c.

Cha ruig sinn leas a bhì moladh a "Chinn-Iùil" an so; tha a chliù cian-iomraiteach, a cheana, sa' chuid mhór de phàipeirean na h-Alba. Neach sam bith leis an àil fhaotuinn, cha'n eil dha ach fios a leigeadh dh'ionnsuidh roin sam bith de'n dréam tha 'reic a' "Chusairteir," anns an fhèròig is lomallaiche tha eadar Cluaidh 'us Tigh Iain Ghroat.

Advertisements.—Oct., 1841.

To be had of all Booksellers,

Capt. FRASER'S HIGHLAND AIRS,

AND

**MELODIES PECULIAR TO THE HIGHLANDS AND
ISLES OF SCOTLAND;**

WITH a Plain Harmony for the Piano-Forte, Harp, Organ, or
Violoncello; the Harmony revised by N. GOW and other Eminent Pro-
fessional Men; with a *very curious and interesting* Letterpress to each Air and
Melody.

FOLIO, HALF-CLOTH.

N. B.—None are Genuine but those bearing Captain FRASER's Signature.

Edinburgh: STIRLING, KENNEDY, & Co.; and Sold by all Booksellers.

Lately Published, Price 3s. in Boards,

A GAELIC TRANSLATION

OF

THE HOLY WAR,

BY

JOHN BUNYAN.

THE name of BUNYAN, as a Divine, stands too high to need the
aid of panegyric. The applause of the world, conveyed through the sen-
timents of the soundest judges, has consecrated his fame.

The merits of the HOLY WAR are of the highest order, and shows through-
out an intimate knowledge of the human heart, manifested in a great variety of
characters; and it exhibits the truths of experimental religion in a most striking
ingenious, and instructive manner.

The Work is divided into Chapters, and their contents specified; while the
Author's Marginal Annotations, which explain the Allegory, are retained, and
Explanatory Notes added.

The Gaelic is Pure and Classical, devoid of ambiguous terms and obsolete ex-
pressions, and will be understood in any district of the Highlands. The Manu-
script has been perused by a Gentleman who is considered among the best Gaelic
Scholars in the North, who approves of the translation, simplicity, and arrange-
ment of the style and orthography.

Printed for K. DOUGLAS, Inverness; and Sold by him and R. DOUGLAS, Tain.

OLIVER & BOYD, Edinburgh.

F. ORR & SONS, and J. & P. CAMPBELL, Glasgow.

AN LA A CHI 'S NACH PHAIG.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

CEUD MHÌOS A' GHEAMHRAIDH.

AN 21. AIREAMH.] NOVEMBER 1, 1841. [PRIS 6 SOILLEAN.

CONTENTS:—The Prophet flying from God, page 239.—Sir Lachlan M'Lean of Duart, part III., 243.—The Powerful Parson, 246.—Laws of Nature, 250.—Halloween, Letter and Song on do., 252, 253, 255.—Be of good courage weary Pilgrim, 258.—What sort of Home have you? 260.—Listen a While, 260.—The Child's Dream, 260.—The Fairy, 263.—Recollections of a Pious Man, 263.—Anecdotes, 265 and 268.—New Gaelic Publication, 268.—News, 267.

AN DUINE DH'FHFUCH TEICHEADH O DHIA.

SGEUL AIR SON DÌGRIDH NA GÀELTACHD.

Chunnacas long mhór ann an oala farsaing dhèidh do thìr, agus deas gu cor mu sgaoil, oir bha a luchd a nis innte, agus an sgioba uile air bord. 'Bha 'ghaoth air atharrachadh, agus bha i' nis a' seideadh mar b' mhiann le sgiobair na luinge. ' Dhàinig caithean dubh soirbhis a mach o'n chladach, bha na tonnan beaga 'togail an cinn, ghlaodhadh gach fear g'a àite féin, agus thòisich an long ri cor fa sgaoil—bha ùpraid 'us' deisir 'us' gleadhraich 'nam' menag. Chluinnt' fonn na tròmpaid o'n sgiobair mar bha e 'us' a' brosnachadh nan lámhan gu tapachd agus graide—chite' na seòladair-ean a suas 'sa sìos o mhullach nan crann, a mach 's a stigh air na slatan-siùil—a h-uile fear mar gum biodh e 'feuchainn a' chuid a b' fhearr fhaotainn do'n fhear eile. Bha na siùil gheala nis a' sgaoileadh a mach, ag at leis a' ghaoith—bha 'n greimiche mór a stigh thar a' bheul-mhór—bha 'gheala air a togail a stigh, agus air a socrachadh air clar-nachdair an t-soithich. Bha an long a nis a' tarraing air falbh, na siùil uile a' lìonadh, 'nnsir a chunnacas duine 'na ruith 's na dheann-ruith dh' ionnsuidh a' chladaich. Leum e

VOL. II., No. XXI.

K ..

stigh do gheola bhig a bhà aig lamraig—"Cuiribh air bord na luinge móir ud mi," ars' esan, "agus dlòlaidh mi ur saothair gu fialaidh." Am prioba na sùl bha e ri cliathach na luinge—leum e suas gu sgiobalta ealamh. "Tha mi 'g iarraidh mo thurus-cuain a ghabhail maille ribh," ars' esan ris an sgiobair, "'s na biodh cùram ort nach pàigh mi na chuireas tu mu m' choinneamh." Shocruicheadh a' chùis ann an ùine ghoirid—phill a' gheola bheag gu tìr, agus ghabh an lòngh mhór an cuan f'a ceann. Shuidh an coigreach so ann an deireadh na luinge, gun fhacall á 'cheann, a' beachdachadh air na tighean 's air beanntan na dùthcha, a nis a' fàs nì's lugha 's nì 's lugha, gus mu dbeireadh na chaill e iad sa' cheò. Bha an ùpraid fhathast a' dol air aghart san luing, a' socrachadh gach nì 'na àite féin. Cha do ghabh iad anabharra suim do'n choigreach so thainig 'nam meag. Bha deise fhada do dh-fhionnadh Chàmhal air—cha robh e coslach ri marsanta, na seòladair na saighdear. Cha robh e coltach ri bli 'na dhuine mór no saoi bhir; ach bha nì-eiginn comharraichte mu 'thimchioll—cha robh e coltach ri daoine eile—cha b' urrainn do neach gun mhothuchadh dha le h-iongatas. Bha e stòlda, suidhichte, socrach, somulta 'na ghiùlan, agus is iomadh clais dhombain dhorcha bha 'na ghruaidh:—agus bha mòran do chùram, iomaguin, agus càileiginn do mhulad 'na shùil luainich; chluinnteadh osna throm an dràs 's a rithist—chìte' déur a' tuiteam o 'shùil air clàr na luinge, bha a cheum goirid cabhagach. 'S gann a labhair e facall, agus is tric a bheachdaicheadh e air na spèurabh àrda, 's air na neòil, mar gum biodh e 'faicinn nithe, nach bu léur do' neach eile. 'Nuair a labhradh neach air bith dlùth dha, chlisgeadh e gu mór; ach cha do ghabh an sgiobair no na seòladairean mòran umhail de; bha 'h-uile fear 'na àite féin, agus b' esan amhàin an t-aon duine diomhanach a bha san luing. Air nairibh, mar a ghabhadh e seachad air na seòladairean, dh' amhairceadh iad air le seòrsa do sgàth, agus chluinnteadh iad a' farcluais r'a chèile mar gum biodh amharas agus teagamh aca mu 'dhéibhim.

Fad a' cheud latha bha'n soirbheas 'nan déigh, an long a' siubhal air a h-aghart gu sùrdail—bha sgairt mhaith ghaoithe ann, ach cha robh barrachd na bu mhiann leo—bha gach aon toilichte, agus na h-uile fear 'na àite féin 's a' dol mu'n cuairt gach gnotbuidh a dh' earbadh ris. Bha 'n sgiobair air ais 's air aghaidh, e féin agus marsanta bha air bòrd, a' seachas is dòcha mu'n bhathar a bha san luing—mu chrìneachd, mu òr 's mu airgiod, mu shìoda, 's gach seòrsa eile bathair a bha aca; agus air nairibh a' labhairt mu'n choigreach a thainig orra mar bha iad a' dol fo agaoil. "Phàigh e 'fharadh" arsa 'n sgiobair, "'s gidheadh cha 'n eil e coltach ri marsanta—tha nì-eiginn a' cur air, 's gann a tha e 'g ithe na chumas an deò ann; agus air son cadail, tha na seòladairean ag ràdh nach do chaidil e lechd an raoir féin, agus mar dhuine bhiodh air bhreathas le nì-eiginn a bha 'ga bhuaireadh, agus a' dùsgadh cùram agus eagail 'na anam." Mar so bha iad a' seachas—bha a' ghaoth a' séideadh, bha 'n long a' siubhal air a h-aghart 's gach aon do' a

sgioba fe dheagh mllisnich. Ach air feasgar a' cheathramh latha thar bha a' ghrian a' dol fodha, chunnacas orios do neòil dhubha dhorcha a' cuartachadh nan speur—bha 'n crìos so ag éiridh 's ag éiridh—bha na neòil a' fàs duaichni eagalach—bha 'ghrian air dol fodha, agus bha'n oidhe dorch. “ Bidh oidhe shalach againn,” arsa 'n sgiobair. Chluinntè, nis fead na gaoithe measg na h-aofhainn—thòisich an cuan ri rànach àrd, chualas an glaoth. “ Gach fear 'na àite féin; aotromaichibh air an luing, a stigh na sinil àrd—islichibh an seòl-meadhoin—fhir na stiùrach bi furachail!” —agus mar a thubhairt b' fhìor. Shéid a' ghaoth gu h-eagalach—dh' at an cuan 'na bheanntabh 's 'na ghleannabh—b'i oidhe an eagail i—doinionn choimheach. Bha an long a nis air a luasgadh gu h-eagalach, air a sgiùrsadh ro' 'n stoirm mar ite roimh oiteig shoirbheis. Mu dheireadh thainig glasadh an latha, ach cha d' thainig sìneadh air an stoirm; an àite sin 's ann a shéid e na b' eagalache 's na bu chruidhe na rinn e fhathas—bha na spéaran dubhach làn do dh'oglachd—tharraing an cuan a bhrat dù-ghlas air gu h-uile. Bha an long air a luasgadh gu mòr leis an stoirm—chuir i oitean mar gu'm biodh i 'n impis sgàineadh—thug an sgiobair òrdugh a lachd a thilgeadh thar bòrd, gach bathar daor prìseil a bha innte thilgeadh a' chuan, a dh' aotromachadh air an luing—“ 'Is fèarr a chall gu h-uile,” arsa ean, “ na gu'n rachamaid gach mac màthar againn fodha 's gu'n cailteadh sinn.” Thug iad a nis a nìos an cruineachd a b' àille o thir Iudea, agus an t-aodach bu daoire 's bu rìomhaiche o *Thyre*; agus thilg iad so agus mòran sìoda agus suairt mhìn a mach air a' chuan. Bha na nithe so car tannuill a' snàmh air uachdar nan tonn, 'nan culaidh-fhòchaid air an stoirm. Thogadh iad, thilgeadh iad, sgiùrsadh mu'n cuairt iad, agus an sin shluig an fhainge suas iad 's chaidh iad as an t-sealladh. Ach ged thilgeadh so uile mach air cliathach na luinge, cha do shìn air an stoirm 'a bha'n soitheach air a snìomh 's air a luasgadh mar a bha i roimhe, agus cha robh ach fàth-eagail gu'n rachadh i as a chéile, h-uile mionaid.

Nis bu Chinnich an sgiobair agus na seòladairean agus bha iad sìneolach air an Dia bheò—bha iomadh dia-bréige 'nam beachd, agus thòisich gach fear ri urnuigh d'a dhia féin. “ C' àit” arsa fear do na seòladairean, “ a' bheil an coigreach air an robh an t-aodach molach?—c'arson nach 'eil esan ag urnuigh maille ruinn?” Chaidh iad air a thòir, agus fhuair iad e gu h-ìosal 'na shuain—chaidil e ré na h-oidhe ged robh an stoirm co eagalach—'s cha do chaidil neach eile san luing ach è.

Dh'èisg iad e. “ Ciod is ciall duit?” arsa maighstir na luinge, “ ciod is ciall duit O! thusa tha 'nad ehadal? éirich agus gairm ain do Dhia.” Ch'èisg an duine truagh—dh' amhaire e mu 'thimechioll bha nis iarguin mhór 'na aodann; an sin ghairm iad nìle gach aon air a Dhia féin, ach chunnacas an coigreach ag ùrnuigh leis féin. Cha chuala neach an ùrnuigh a thog e, ach bha coltas air a bhà anabharrach dùrachdach—ach cha do chloisnaich an stoirm—'s ann a shéid i na bu mhiosa 's na bu mbiosa.

Chualas an sin guth maighstir na luinge, “Thigibh agus tilgeamaid croinn chum gu’n aithnicheamaid c’ arson a tha ’n t-òl so a’ teachd oirnn.” Mar so thilgeadh croinn agus thuit an crannchur air a’ choigreach. Faic e an sud air a dhà ghlùn, a lamhan paisgte, a shùilean ri nèamh, ’s e air bhall-chrith, eagal agus oillt agus uamhunn ’na anam. Tha e mar gum biodh e a’ léirsinn nithe dorcha eagalach nach fac’ a h-aon ach e féin. Thuit an crannchur air. Thubhairt iad an sin ris, “Innis duinn, guidheamaid ort, có thu—ciod do dhreuchd—cia as a thàinig thu—ciod is dùthaich dhuit—no có na daoine d’ am bheil thu?”

O! b’ iongatach r’a fhaicinn a nis an duine so, oir esan air an robh eagal co mòr, mar neach fo oillt agus uamhas—feuch! tha e nis ciùin, sàmhach, mar gum biodh gach eagal an déigh ’fhàgail. “Is Eabhruidheach mise,” ars’ esan, “agus tha eagal an Tighearna, Dia nèimh orm, an Tì a rinn an cuan ’s an talamh tioram.” An sin dh’ innis e dhoibh gach ni mar a thachair, gu’n do dhiùlt e dheanamh mar dh’ àithneadh dha, mar theich e á tìr Iudea, a’ smuainteachadh gu h-amaideach gum b’ urrainn da teicheadh o Dhia le dol a mach air turus-cuain air luing; ach thuig e nis nach robh c’ na chomas teicheadh o Dhia, gu’n robh sùil an Tighearna air anns gach àite, an latha na fèidh ’s an àm na doininn, ’nuair a dh’ éirich a’ ghrian dearg sa mhaduinn, ’nuair bha i an àirde nan spéur sa’ mheadhon-là, agus ann an dubh-dhorchadas a’ mheadhon oidhche bha Dia dlùth dha—cha b’ urrainn da teicheadh uaithe; agus a nis o’n chuir e an stoirm so ’nan déigh thuig e air ball gum bu teachdair e o Dhia, agus teachdair ’fheirg.

An sin bheachdaich na seòladairean air le h-eagal agus sgàth. “C’ arson a rinn thu so?” ars’ iadsan “ciod a ni sinn riut chum gum bi an fhairge ciuin?” oir bha onfha na fairge a’ fàs na bu mhò ’s na bu mhò.

An sin labhair e le guth socruch, suidhichte gun eagal gun chùram. “Togaibh a suas mi,” ars’ esan, “tilgibh a mach mi air an fhairge, mar sin bithidh an fhairge ciuin dhuibhse, oir tha fios agam gur h-ann air mo shon-sa thainig an doinionn mhòr so oirbh—mar gu’n canadh esan air mo dhéigh-sa thainig an stoirm—’a mise bha ’dhìth air an doininn—air mo shon-sa tha so uile.”

Smuaintich na seòladairean nach robh comas a nis aca air, ach a thilgeadh a mach. Rinn iad ùrnuigh ri Dia. “Guidheamaid ort a Thighearna” ars’ iadsan, “na leig dhuinne bàsachadh airson cionta an duine so, agus na leig dhuinn fuil neò-chiontach a dhórtadh, oir rinn thusa, ’Thighearna mar a b’ àill leat féin.”

An sin, ghlac iad e; agus b’ iongantach an ni beachdachadh air-san a bha, am feadh ’s a bha e ’teicheadh o Dhia, làn eagal agus uamhais, a nis co ciùin, sàmhach, shuidhichte, gun sgàth gun eagal air bith, ged bha iad ’ga thogail, agus a’ bràth a thilgeil sa’ chuan mhór! Cha robh eagal air a nis, oir bha comas agus cead aige amharc suas ri Dia.

Mar so thilg iad sa’ chuan e, agus dhùin an fhairge mu ’thim-chioll, agus cha’n fhac iad an ath shealladh dhe. Sguir an fhairge

bho 'boile, bha fè nan ian ann, shlu air an stoirm, agus bha'n cuan mór mar mhr réidh gloine; agus chaidh an long air a h-aghart gu réidh siùbhlach.

Ach dh'uidheamaich Dia iasg mór a' snàmh fo na h-uisgeachan; agus 'nuair chaidh am fàidh fodha, shluig an t-iasg mór e. Bha am fàidh an sin beò am broinn an éisg; agus chaidh iad sìos gu doimhneachd na fairge, a' snàmh air falbh gun suim do stoirm na do dhoinn.

An sin ghuidh am fàigh air Dia. O! b'e sin an guidhe iongantach—ùrnuigh o bhroinn an éisg, o dhoimhneachd agus o iochdar a' chuain, ag éiridh ionnsuidh an Dé bheò! Agus dhìrich an ùrnuigh: c'uin a thairgeadh ùrnuigh riabh do Dhia, 's nach cuala Dia i?

Dh'ambaire Dia le tròcair air an fhàidh; chual' e a ghearan. Shnàmh an t-iasg mór gu tìr, agus chàirich e fàidh an Tighearna gu tèaruint' air an tràigh, gun lochd gun bheud! Cò 's urrainn a smuainteachadh na dh'fhairich agus a mhothuich am fàidh 'nuair a fhuair se e fèin aon uair eile tèaruint' air tìr-mór—a bheachdaich e air a' ghréin a' soillseachadh os a cheann—a chunnaic e gach craobh, gach beinn 's gach sliabh, agus creagan agus tighean—an saoghal mór a rìs fa chomhair a shùl! Nach robh e mar neach a phill air ais o thìr an dorchadais, agus o rioghachd a' bhàis? Nach d'ionnsuich e aon leasan math?—'se sin, nach 'eil e comasach teicheadh o Dhia, no nì air bith a chleith o 'ghnùis—nach 'eil àite air tìr na air chuan san t-saoghal so, na san t-saoghal eile, anns nach 'eil Dia.

Cia 'n t-àit air bith am faod mi dol
O d' Spiorad ghlic, a Dhé?
O d' ghnùis tha uile-léirsinneach,
Cia 'n taobh a theicheas mi?

Air bharrabh sgiath na maidne fòs,
Nan siùbhlainn fad' o làimh,
Gu h-iomallabh na fairge móir',
Chum còmhnuidh agus tàimh;

Stiùraidh tu mi an sin, a Dhé,
Le d' làimh tha tréun an neart;
A's nithear leat mò chumail fòs,
Le d' dheas-làimh mhóir gu beachd.

LACHUNN MÓR DHUBHAIRT.

EARRANN III.

Cha b'fhada sheas an t-sìth a rinneadh eadar Lachunn Mór agus mac a pheathar, MacDhòmhnuill Ile, Sir Seumas òg.

Thainig am flath òg so a stigh air an oighreachd an àite 'athar, agus bha fadal air brathair-a mhàthar, Lachunn Mór, a choinneachadh, agus aicheamhail a thoirt a mach airson gach losgaidh agus millidh a rinn e air a dhùthaich 's air a dhaoine. Fhuair Sir Lachunn còir o'n

Rìgh air caid do dh-Eilean Ìle, agus cha robh e am beachd Shir Seumas cur 'na aghaidh so; ach cha do chòrd iad mu na crìochabh. Chùm Sir Lachunn a mach gum buineadh Port-Asgaig dhàsan, ach so àite ris nach dealaicheadh am fear eile 's e beò. Chaidh Lachunn Mór do dh-Ìle chum so a shocrachadh, agus faodar an so ni aithris a, thachair dha mun d'fhàg e Muile. Bu Phàpanaich teaghlach Dhubhairt gus an d'thàinig Lachunn Mór a mach as an eaglais sin, agus an d'rinn e aidmheil sa' chreidimh Ath-Ieasaichte. Bha e 'na chleachdadh roimhe so le-san, agus leis na daoine bho'n d'thàinig e, 'annair bhiodh iad a' dol a mach gu cogadh no gu creach, coiseachd, trì uairean, deiseal, ceithir-thimchioll eilein bhig a bha 'n Loch-Speilbh, a' guidhe soirbheachaidh agus fortain air an turus. Air an àm so, cha b'e amhàin gu'n d'iinn Lachunn Mór dearinadh air a' chleachdadh ghnàthaichte so, ag amharc air mar shaobh-chràbhadh amaideach, ach chaidh e féin, agus thug e air a dhaoine a leantoinn, trì uairean ceithir-thimchioll an eilein o thuath gu deas, a' deanamh fèohaid air an t-seana chleachdadh. Chuir so corruich agus duilgheadas mór air a chuid daoine, agus chaill iad am misneach. Dh'fhalbh e do dh-Ìle le cabhlach mór, 'a cha do phill e gu bràth air ais. Thainig droch shìd, agus b'éiginn da tarruing air falbh do Loch-Gruineaird, agus faogadh ghabhail dlùth do'n eilein. Shocrucheadh latha àraid anns an robh e féin agus mac a bhràthar ri coinneachadh, agus gach cùis a cheartachadh.

Chaidh Sir Lachunn air tìr le dà cheud agus trì-fichead fear, a ghoinneachadh Shir Seumas. Dh'fhàg e a' chuid eile d'a dhaoine sna bìrlinnibh aig an eilein, fo Eachunn òg, a mhac bu shìne. Chaidh am mac a b'òige, Lachunn, air tìr le 'athair. Thainig Sir Seumas 'na chòmhaile leis an àireamh cheudna do luchd-leantainn; ach dh'fhàg e buidheann mhór dhaoine cùl cnuic, gu bhì dlùth, an earalas gum biodh féum orra.

Mhothuich muinntir Ìle gu'n robh luings Shir Lachunn air tràghadh an Loch-Gruineaird, ann an làthaich far nach robh e comasach do neart dhaoine an catachadh; agus mar so, bha a' chuid bu mhò do cheatharnaich Lachunn ann an eilean, gun chomas tìr-mór a thoirt orra a chuideachadh leis. Fhuair Sir Seumas brath gur h-ann mar so a bha 'chùis. Rinneadh fead, agus gu grad thainig iadsan a bha air an cleith cùl na beinne air an aghaidh. Thuig Lachunn Mór mar a bha 'chùis—thuig e foill Shir Seumas; agus ged nach robh leis-san ach trì-fichead-deug fear, agus ochd ceud air an taobh eile, chuir e roimhe nach strìocadh e. Labhair e r'a dhaoine—tharruing e a chlaidhe-mòr, claidheamh a' chinn-iaruinn—thog e suas e 'na gblaic chumbachdaich. “Co air bith,” ars' esan, “a ch' a' ghrian ud shuas a' dol fodha an nochd, bidh e 'na chomas a ràdh gu'n d'rinn an stàilinn so a dleasdannas!” Bha Clann-Dòmhuill gu h-àrd air uchdaich os an ceann. “Leanaibh mise, fhearaibh!” ars' esan; “thugamaid urram mar is còir do mhac mo bhràthar 'na ionad àrd.” Ann an vine ghoirid, bha'n dà fheachd am badabh a chéile. Thuit mòran sa' cheud ionnsuidh, agus thugadh pilleadh air Cloinn-Dòmhuill; ach ooma, phill iad a rithist agus a rithist, ach cha robh e 'nan comas

Clann-'Illeathain a chumail o mhullach a' chnuic a' ruigheachd. 'Nuair chunnaic Sir Seumas nach b'urrainn da Lachunn Mór no a dhaoine 'chasg, leig e air gu'n robh e 'teicheadh—thàr e as gu cnoc eile, an dòchas gu'n leanadh muinntir Mhuil' e; oir bha buidheann eile do muinntir Chinntire aig MacDhòmhnuill am falach, 's bu mhiann leis Lachunn Mór a bhriagadh air aghart far an robh iad. Ach cha robh an seann laoch co socharach, no co furasda mheallach. Chruinnich e a dhaoine mu 'thimchioll air mullach an àit a choisinn iad le'n claidhean, agus chuir e roimhe fuireach an sin gus am pilleadh air an t-sruth, agus gum faigheadh Eachunn òg 's a' chuid eile d'a dhaoine gu tìr, gu cuideachadh leis. 'Nuair thuig Sir Seumas nach robh e 'na chomas bràthair-'athar a mhealladh, agus eagal a chridhe air gum faigheadh a' chuid eile d'a dhaoine gu tìr, ghrad phill e le naoi ceud fear, gus Clann-'Illeathain a chur gu bàs, no a thoil féin fhaotainn uapa.

Sheas Sir Lachunn air mullach a' chnuic, air ceann a dhaoine, gus an d'thainig Sir Seumas òg mar cheud slat do'n àite 'n robh e. "Leigibh á so mi, fhearabh," ars' esan; "islichidh mi it an fhìrean òig ud, air neo tuitidh mi san oidhirp!" Léum e sìos an còmhlaill Shir Seumas, agus a dhaoine 'na dhéigh. Dh'fhosgail e slighe dha fìn le 'ehlaidheamh. Thuit gach aon a thainig 'na rathad, gus an robh e mar fhad a' chladheimh do Shir Seumas. Stad e—bheachd-sich e air le sealladh colgarra, gidheadh le bàigh—"A Shéumais, a Shéumais, a mhic mo pheathar, fàg mo rathad!"

Air a' cheart mhionaid so, thainig urchair o làimh leibidich a bha 'm measg Cloinn-Dòmhnuill; bhuail am peileir Lachunn Mór san uchd, agus thuit an laoch!

Chuir so boile ohoimheach air Cloinn-'Illeathain—chruinnich iad mu thimchioll corp Shir Lachunn. Ghabh muinntir Shir Seumas mionnach; ach ged bha triùir mar aon an aghaidh Chloinn-'Leathain, cha do strìoc iad. Air an àm so, thainig buidheann ùr a muinntir Araim, a sheas le Cloinn-Dòmhnuill; ach ged a thainig, sheas Clann-'Leathain fhad's a bha duine comasach air seasamh air bonn a chois. Mu dheireadh, 's gann a dh'fhàgadh duine beò dhiubh. Thuit air blàr Ghrùineard dà-fhichead-déug 's a deich dhiubh. Cha d'fhuair ach fichead beò as a' chòmhrag! agus bha dà-fhear-dhéug dhiubh so a dh'fhalbh le Eachunn òg, g'a dhìon, 'ionnsuidh a' chlad-aich, mun do thuit 'athair. Bha sealladh acasan a bha air an Eilean Naomh air na bha 'dol air aghaidh, ach cha robh e 'nan comas tirmór a ruigheachd chum epideachadh le'n càirdean; agus bu chruadalach an sealladh so do na laoch ghasda bha air a' chuthach le aimheal nach b'urrainn iad a bhì 'n sàs 'nan nàimhdean foilleil. 'Nuair phill an scol-mara, thog iad na siùil, shìn iad na ràimh, agus le cridheachá bristè, cumhadh agus bròn, thug iad Dubhairt ort, far an cualas gaor nam ban-Muilleach; 's cha b'iongatach è.

Thuit mòran do Chloinn-Dòmhnuill, agus bha Sir Seumas air a leòn co goirt 's nach robh dùil gu'n tigeadh e bhuaiche.

Thainig boirlonnach bochd a' Chloinn-'Leathain, agus thug i leatha corp Lachunn Mhóir air slaod gu eaglais Chillechomain, far na

thiodhlaic i e. Le gluasad a' charbaid air an robh an corp, thainig atharrachadh mór air 'aogus; agus thòisich mac na mnatha so ri focaid air, agus ri gàiricich. Bu Dòmhnallach an gille, ach chuir so uiread chorruidh air a mhàthair 's gu'n d'thug i ionnsuidh air a mac féin le biodaig; agus leòn i e, airson a bhi 'magadh air a ceann-cinnidh.

Beagan bliadhnaichean 'na dhéigh so, thog Eachunn òg armailt mhòr, agus dh'éirich mòran do na fineachan Gàidhealach leis, gu aicheamhail a ghabhail air MacDhòmhnuill airson bàs Lachuinn Mhóir. 'Nam measg so bha MacIonnmuinn an t-Sratha, MacLeòid Dhunbheagain, MacNèill Bharra; agus le feachd làidir thug iad Ìle orra.

Rinn Sir Seumas uidheamachadh freagarrach air an son. Choinnich iad, agus chuireadh an cath. Bhuadhaich Clann-'Leathain 's an càirdean; leònadh Sir Seumas—is gann a bha'n deò ann, ach ghiùlain iad air falbh e. Chuireadh an ruaig orra gu buileach. Thug a' chuid bu mhò do Chloinn-Dòmhnuaill Ceanntìre orra, a' giùlan leò an ceannaird truagh, bu ghann a bha beò. B'e so àm na bochduinn do dh-Eilean Ìle. Fad thrì làithean, cha robh ach murt, a's àr, a's losgadh, a's creach. Cha d'fhàgadh tigh 'na sheasamh. Cha do chaomhnadh duine na bean, na'n leanabh air a' chùl, ach còrr aon a theich do dh-uamhan agus àiteachan naigheach air feadh nam beann. Cha do stad Clann-'Leathain gus nach robh deur tuille fala r'a dhòrtadh, na bothan eile r'a losgadh!

B'e so am blàr mu dheireadh eadar an dà chiuneadh so, 's am blàr a b'fhuilliche chuireadh leò. O'n àm so cha robh, 's cha bhi, blàr eatorra. Cha'n eil nàimhdeas na fuath eatorra; agus, taing do'n Fhreasdail chaomh, tha laghannan math a nis air feadh na rìoghachd, agus sìth agus réit eadar luchd-àiteachaidh na Gàidhealtachd.

'S ann 'na dhéigh so a thug an Rìgh o MhacDhòmhnuill 'oighreachd mhòr an Ìle 's an Ceanntìre. Thugadh Ìle do dh-Iain Caimbeul, triath Chalder, agus Ceanntìre do theaghlach Earraghàidheal. Chaill Clann-Dòmhnuaill an cumhachd agus am fearann le chéile. Tha'm fearann a bh'aca air an àm sin an diugh a' tarruing barrachd agus trifeachd mìle pund Sasunnach sa' bhliadhna.

Chaidh Lachunn Mór a mharbhadh sa' bhliadhna 1598.

AM MINISTEIR LÀIDIR.

Bha'n t-Urramach Maighstir Seumas Robastan, mu 'bheil sinn air an àm gu eachdruidh ghèarr a thoirt do luchd-leughaidh a' Chuairsteir, a mhuinntir Athull, agus 'na mbinisteir an t-soisgeil ann an Sgìreachd Lochbhrain, ann an Siorramachd Rois, ceann-tuath na h-Alba. Bha'n duine uasal, measail, urramaichte so, 'na dhuine calma, lùthmhor, làidir—anns na h-uile doigh ro fhreagarrach do'n linn 's do'n ghinealach san robh e, agus do staid agus chleachdainnean luchd-àiteachaidh na sgìreachd san robh e air a shuidheachadh. Bha e 'na shearmonaiche ro-aiumeil, chumhachd-

ach, shoisgeulach, agus shaothraich e ré a bheatha le èud a's dilsachd am measg a luchd-sgìreachd; agus is minic a b'fheudar dha na peacannan bu shalaiche 's bu sgreamhaile do'n robh iad ciontach fhiosrachadh le cudthrom a's neart a ghàirdein thréin, co maith is leis na h-airm-chogaidh spioradail a chuir an Ti 'se ceannard na slàinte 'na làimh chum gleachd ri uachdaranachdaibh, ri cumhachdaibh, ri riaghlairibh dorchadais an t-saoghail so, ri aingidheachd spioradail ann an ionadaibh àrda. Goirid an deigh do Mhaighstir Robastan a bhi air a shuidheachadh san sgìreachd a chaidh cheana ainmeachadh, agus air da a dhol a dh'fhiosrachadh aon de bhràithrean a bha sa' choimhearsnachd, bha e làthair san eaglais 'nuair a fhuair am ministear am frith-ainm sin a lean ris fhad 's bu bheò e. 'Se bh'ann san eaglais so fìor shean aitreabh, cosmhail ris na tighean-aoraidh a dh'fheudt' fhaicinn air feadh na Gàidhealtachd 's na linn-tean a dh'fhalbh. Bha mullach na h-aitreibh so air a chomhdachadh le leacan mòra leathann, an àite sgliata; agus air latha na Sàbaid, mar a bha'n co'fhional air cruinneachadh, agus am ministear air dol an ceann seirbhis fhollaiseach an là naoimb, thuit mullach an ionaid-aoraidh sìos gu h-obann, a' tilgeadh a mach nam ballachan le mòr-neart. Air do Mhaighstir Robastan a bhi ann an oisinn do'n tigh, far nach d'fhuiling e dochunn no ciurradh sam bith, léum e air bàll a dh'ionnsuidh dorus-mòr na h-eaglais; agus air dà an t-àrd-dorus fhaicinn ullamh gu tuiteam air an dòmhachd sluaigh a bha stigh, chuir e 'ghualann fo'n dàrna ceann di, agus sheas e an sin gun ghluasad gus an do theich cho liutha do'n t-sluagh is a bha comasach air gluasad. Chaidh e an sin a theas-airginn ministear na sgìreachd, a bhràthair gràidh, a bha ionann agus air a mhùchadh fuidh mhullach na crannaig a bha air tuiteam air, a bhàrr air 'na leacan a bh'air mullach an tìghe. Air lorg an éuchd chliùitich iomraidh so, ghoirte dhe mar fhrith-ainm riamh an déigh sin, "Am Ministear Làidir."

'Nuair a bhris a' cheannairceas a mach an Albainn sa' bhliadhna 1745, dh'fhiosraich e le mòr-dhuilichinn gu robh uachdarain a's maithean na dùthcha air taobh a' Phrionnsa òig; agus air lorg so, a dh'aindeoin gach comhairle 's earail chaoimhneil dhùrachdach a thug e o àm gu h-àm do luchd-àiteachaidh a sgìreachd, bha earrann mhòr diubh air éirigh leth nan uachdaran. Gidheadh, cha b'urrainn doibh a dhilseachd 's a rioghalachd fhéin atharrachadh; le 'chomhairle 's le cheannas am measg luchd-dùthcha a chridhe 's a ghaoil, chum e iomadh dhiubh air an ais o'n rioghalachd 's an ùmhachd do'n chaithir a thilgeadh dhiùbh gu h-iomlan.

Goirid an deigh do bhlàr Chuilfhodair, chaidh e dh'amharc Diùc *Chumberland*, a bha sa' cheart àm an Inbhirnis. Ghabh an Diùc ris gu ro-chàirdeil chaoimhneil, agus thug e mòr-thaing dha airson 'end 's a dhilseachd do'n Rìgh; agus dh'orduich e dusan ball-airm a bhi air an toirt dà, gu bhi air am buileachadh air a' mhuinntir a mheasadh esan airidh orra.

Ach ciod sam bith an earbsa no a' mhuinghin a bha air a chur

san duine ainmeil urramach so, no fàbhar a dh'fhendadh e iarraidh air lorg a sheirbhis d'a Rìgh 's da dhùthaich, ghnàthaich e iad so uile, cha'n ann airson ardachadh a's mórachadh a theaghlach, ach airson maith a's leas a luchd-sgìreachd aineolach, ged' bu tric a dhearbhadh iad iad féip reasgach, rag-mhuinealach, a's mi-ghnèitheil. 'Nuair a thòisich deuchainn nan daoine truagh sin a ghlacadh mar phrìosanaich sa' bhliadhna 1746, chaidh Maighstir Robastan saas-gu Lunnuin, astar sheachd ceud mìle, air a choisdas féin, chum cùis an t-sluaigh a sheasamh 's a thagradh. Ràinig e baile-mór Lunnuin mar bha cùis Eachainn Mhic-Choinnich fuidh dhenchuinn — fear-leannmhainn Iarla Chrombaidh, agus duine ro mheasail urramaichte; ach bu mhór a dhnilichinn fadheòidh, a dh'aindeoin mèud a chumhachd a's 'ùghdarrais am measg mór-fheara na rìoghachd, agus an deigh gach oidhairp a thug e chum Mac-Choinnich, 'fhear-dùthcha ionmhainn, a bhi air a leigeil fo sgaoil, 'nuair bha e air a dhìteadh gu peanas deireannach an lagha fhulang. Ach ged bha binn a' bhàis air a toirt a mach an aghaidh Mhic-Choinnich, cha robh am Ministear Laidir gu cùis a charaid a thoirt thairis-fathas. Chaidh e gun dàil a dh'ionnsuidh Diùc a' Chaisteil-Nuadh, agus dh'asluich e gu dùrachdach dhat-san gu'n tagradh e cùis Mhic-Choinnich an làthair an Rìgh, uaislean, a's àrd-fhlaithean na rìoghachd. Ghabh an Diùc ris gu suilbhearr' uasal, agus thug e dha san dealachadh gealladh cinnteach gu'm biodh a charaid air a leigeil fo sgaoil. Goirid an deigh dha dealachadh ris an Diùc, bha e air a chur fo mhór-iomaguin o shanas a fhuair e o chuid de chàirdean, nach robh mòran earbsa ri chur anns na h-uile gealladh a dh'fhendadh an Diùc a thoirt; agus dh'oidhirpich e son nair fhatbasd air factuinn a stigh an làthair a' mhór-fhìr, far an d'asluich e rithist le barrachd do liosdachd gun dearmad a dheanamh air cùis a charaid; agus air a so dh'ath-nuadhaich an Diùc a ghealladh, le 'laimh a thairgse dha mar dhearbhadh air fìrian a gheallaidh. Ghreimich am ministear air a làimh 'na dhòra cumbachdach féin, agus thug e a leithid a dh'fhàsgadh oirre, a's gu'n ghlaodh e mach fo mhór-phéin, — “Gu dearbh, gu dearbh, a Mhaighstir Robastan, bithidh Mac-Choinnich air a leigeil fuidh sgaoil!” Cha robh an gealladh gu bhi air a dhearmad, agus bha'n duine air a sheoradh. Ré deuchainn iomadh do na Gàidheil air an àm so, bha Maighstir Robastan air a shònrachadh mar eadar-theangair 'nuair a bha dearbhadh nam fianuisan air a thoirt air aghart; agus anns an drèuchd so, o'n eòlas agus o'n fhiosrachadh a bh'aige na bheatha 's mu chleachdainnean nan Gàidheal, agus mu'n cheilg, a bh'air a chleachdadh chum an sluaigh simplidh aineolach a ghealladh, bha e 'na chomas cùrsa na dearbhaich, a stiùradh chum oin na fìrinn a dhìonadh 's a sheasamh, agus chum maith a's leas a luchd-dùthcha, agus mar so gu liqumhorachd do na Gàidheil a sheoradh o bhàs pianail fadalach.

'Nuair a bha Maighstir Robastan ann an Lunnuin, a' tagradh mar so airson fuasglaidh a's saorsa do mhuinntir a sgìreachd, air

dha air latha àraidh a bhi gabhail an aisig air amhuinn mhór Lunnuinn, chual' e guth labhair o' tharaidh leas a bha 'na luidhe an cois na h-aimhne, anns na briathran so—"O! Mhaighstir Seumas, a' bheil sibh a' dol g'am fhàgail-sa an so?" Air do'n mhinisteir an duine aithneachadh, fhreagair e—"A! Dhòmhnull, a' bheil cuimhn' agad air là na biodaig?" "O! Mhaighstir Seumas," a deir an duine trungh, "cha mhaith an t-àite cuimhne so." "Se bh'ann an so Gàidheal do'm b'ainm Dhòmhnull Mac-Coinnich—duine borb, dùr, danarra, air an robh Maighstir Robastan ro-eòlach mar aon de luchd a sgìreachd. Thàinig am fear so, beagan bhliadhnaichean roimhe so, a dh'ionnsuidh a mhinisteir a dh'iarraidh baistidh d'a leanabh, nì bha gu ro-cheart air a dhùltadh dha, air lorg aineòlais. Rùnaich an t-òlach neo-sgàthach so, an déigh cia liugha diùltadh a choinneachadh aig làmh a' mhinisteir, gu'm fàigheadh e le ainneart an nì air nach b'urrainn da ruigheadh le dian-iarraidh. Bhundhaich e air coimhearsnach a bh'aige, duine calma foghainteach mar e féin, dol maille ris, agus a chuideachadh sa' ghnothach aingidh a bh'air 'aire. Fhuair iad am ministeir astar beag o'n tigh, nuair a thòisich Dhòmhnull air sockair a' bhaistidh ath-iarraidh d'a leanabh. Ach an déigh do'n mhinisteir a cheasnachadh rè ùine ghearr air 'eòlas mu fhocal Dé, fhuaradh e co aineolach 's a bha e roimhe, agus dhiùltadh am baisteadh dha air an àm so mar air amman eile. Air a so, leig na ceatharnaich dhanarrn so làmh na h-ainneirt air a' mhinisteir chòir, a' miomnachadh 's a bòideachadh nach leigeadh iad as e gus am faigheadh iad an nì a bha iad ag iarraidh. Bha co-ghleachd a's co-strì-chruaidh eatorra; agus air do Dhòmhnull fhaicinn gur e 'm ministeir am fear bu tréise do'n triùir, tharuing e a bhiodag, agus lot e 'm ministeir gu domhain sa' ghàirdean deas; ach ged fhuair e an dochunn so sa' chomhstri, ghabh e orra gu maith, 's gu ro-mhaith, agus chuir e Dhòmhnull dhachaidh a ris a dh'ionnsuchadh leabhar-nan-ceist.

Bha là na h-ath-dhiolaidh airson ainneart na biodaig air teachd, agus cha d'rim am ministeir moille, mar bu chùbhaidh d'a ghairm naomha, ann an cùis a' phrìosanaich thruaigh so a thagrach; agus bha e 'na mhór riarachas-inntinn da gu'n shoirbhich leis. Fhuair Dhòmhnull maithneas saor o làmh an Rìgh; phill e dhachaidh a dh'ionnsuidh "tìr nam beann," agus bha e beò iomadh bhliadhna an déigh so, 'na fhear-sgìreachd cho tèb-chridheach, chàirdheil, thaingell d'a charaid am ministeir, 's a bh'air aghaidh an t-saoghail. Fendair innse, sa' cho-dhùnadh, gu'n phill am ministeir d'a sgìreachd féin, far an robh e air fhàilteachadh gu caomhnait le 'shluagh fhéin, sean a's òg, am measg an robh e beò deich bliadhna fheachd an déigh so, ann an coimhlionadh gu h-eudmhor d'èas na gairm urramaich a chaidh earbsadh ris.

THE PHTHREACH.

Far-Ambulan Phileton,

Mac-Macdonald an t-àighleach, 1841.

LAGHANNA NADUIR.

Tha sinn a' faicinn gu bheil e do-sheachnadh do gach crentair biadh a ghabhail bho àm gu h-àm, airson cumail a suas an cuirp. Tha 'chuid a's mò do'n bhiadh so air fhaighinn bho-luiseanan, mar a tha buntàta, tì, cofi, eòrna, cruineachd, agus iomad rud eile. Aig na luibhean ud tha beatha, agus, airson an cumail-san suas, tha biadh do-sheachnadh mar an cendna; ach aig na rudan a tha iadsan a' gabhail cha'n eil beatha, mar a tha ùir, inneir, salunn, aol. An cuir e iongantas air an leughadair gu bheil gach craobh agus luibh air an deanamh do cheithir nithean, ris an deir na cemisteir-ean *carbon, oxygen, hydrogen, agus nitrogen*. As na ceithir nithe so amhàin, ge beag an àireamh, tha 'fàs an darach 's an dubh-chosach, an giubhas agus an raineach, an cuileann agus an canach, agus gach luibh air aghaidh an t-saoghail. Ceart mar so tha gach cànan, cia air bith co farsuing, air a cruthachadh do bheagan litrichean.

1. *Carbon*.—'Se cheud nì do na ceithir rudan so, gual (sa' Bheurla, *charcoal*, no *carbon*). Tha 'chuid a's mò do gach craoibh 'us luibh air a dheanamh do ghual. Chìtear so gu soilleir ann an cearna sam bith far am bheil gual-coille 'ga losgadh. Aig àm losgaidh maide ann an teine mùchta, tha gach cuid deth ag éiridh do'n athar, mar smùid, ach an gual, (*carbon*). Ma chuirear criomag do shiùcar-geal air eibhleig, tha e grad a' fàs 'ua ghual.

Fèdraicheamaid a nis cia as tha'n gual so 'teachd? B'i barail dhaoine ionnsuichte gu'n robh freumhan nan lusan 'ga shùghadh bho'n ùir, agus gu'n robh an ùir 'ga leaghadh le uisge an athair, ceart mar a leaghar salann no siùcar le uisge. Dhearbhadh leis a' chemisteir ainmeil Ghearmailteach *Liebig*, nach sùigh cend mìle pàirt do dh'uisge ach aon phàirt do dh'ùir bho'n talamh; agus tha cuid mhór do'n aon phàirt so 'na shalunn, air chor agus gur beag an gual a's urrainn a bhi ann. Tha iadsan ag ràdh, mar an cendna, gu bheil an t-aol a tha 'ga chur air an talamh mar leasachadh, a' leaghadh na h-ùir, agus mar so 'ga tabhairt gu staid ro fhàbharach gu bhi air a sùghadh mar bhiadh do'n chraoibh no do'n lus. Le cuideachadh an aoil, leaghaidh dà mhìle gu leth pàirt do dh'uisge aon tomhas do'n ùir; ach is suarach an gual tha anns a' bheagan so do dh'ùir, agus is beag is urradh do na freumhan a shùghadh làimh ris na bheil r'a faicinn agus r'a fhaighinn do ghual agus na lusan, no craobhan; air chor agus gu bheil e do-àicheadh gu'n iomair rathad eile a bhàrr air na freumhan, agus nì eile a thuillidh air ùir, a bhi aig na craobhan bho'm bheil iad a' tabhairt a' ghuail, (*carbon*).

A chionn nach 'eil planntan a' trusadh a bheag do'n gual bho'n talamh, feumaidh e bhi gu bheil móran de a' teachd bho'n athar. Tha gach duine ag aideachadh gu'n d'fhàs ùir an tùs as na creagan a bh'air an sgàineadh agus air am pronnadh le uisge, gaoth, reothadh agus aiteamh. Orrasan chinn planntan a sheachd, a ghrod,

agus a dh'fhàs 'nan ùir. Anns a' chreig cha'n eil gual, air chor agus gu'n do tharruing na seana phlanntan an gual bho'n athar.

Tha anns gach cead tomhas do dh'athar fìor-ghlan, 21 tomhas do *ghas* ris an goir na cemisteirean *oxygen*, agus 79 do *ghas* eile ris an deir iad *nitrogen*; ach, a thuillidh orra so, tha anns gach dà mbille tomhas do'n athar-on tomhas do *ghas* ris an canar *carbonic acid*, agus 's anns a' *ghas* so tha gual phlanntan a' teachd. Bitheadh e glé dhuilich le cuid a chreidsinn gum bheil gual a' snàmh san athar, nì a tha do-léirsinn; ach tha so fìor. Co luath agus tha gual dearg-theth a' beanntuinn ris an athar, nì a tha 'tachairt anns gach griosaich, tha e a' deanamh greim air an *oxygen*, agus a' fàs 'na *carbonic acid*.

Ma chuirear uisge-aoil fìor-ghlan á searraig ann an troinnshear, fàsaidh sgrath gheal a tbiota air 'uachdar. Ma sbéideas neach anail a bheadh tre bhairill iteig, no tre shop connlaich, do uisge-aoil, fàsaidh an t-uisge geal; no, ma chuirear uisge-aoil làimh ri soitheach-masgaidh an liunna aig àm oibreachaidh, fàsaidh e gu grad geal air 'uachdar, a chionn gu bheil *carbonic acid* a' gabhail greim air an aol a tha anns an uisge-aoil. Tha an t-aol mar so a' leigeadh fhaicinn duinn gu bheil gual, aig àm a bhi 'ga losgadh, a' fàs 'na *carbonic acid*; gu bheil an sgamhan a' deanamh agus a' tilgeadh a mach as a' bheul, air gach séideadh anail, *carbonic acid*; gur e so an seòrsa *gas* a tha teachd as an t-soitheach-bhracha; agus gu bheil e an còmhnuidh a làthair anns an athar, cha'n e 'mhàin a mis, ach bho thùs; oir fhuaradh a mach, le deuchainnibh, gu'n robh an t-athar a thugadh as na searragaibh a chladhaicheadh bho chionn dèagan bhliadhnachan aig *Pompeii*, a dh'adhlacadh mìltean do bhliadhnachan roimhe so, ceart mar an t-athar a tha againn an diugh.

Tha an *gas* so fìor phuinnseanta do chréutairibh. 'S tric tha daoine a' call am beatha air dhoibh cadal ann an seòmraichibh 's nach 'eil na simileirean a' tarruing gu math. Anns an uaimh *Grotto del Cano* san Fheadailt, tha an *gas* so ag éiridh an còmhnuidh, agus tha e co tróm 's gu bheil e 'cruinneachadh air ùrlar na h-uaimh; agus grad bhàsaichidh coin innte, 'nuair a dh'fhaodas duine, air dha bhi co àrd os-ceann an ùrlair, dol a steach gun eagal. Ann an Gleann a' Bhàis san Eilean *Java*, tha an *gas* so an còmhnuidh a' cruinneachadh, agus bàsaichidh gach créutair a theid a stigh ann.

Ged a tha an *gas* so co sgriosail do dhuine agus do bheathach, cha'n eil e comasach do phlanntan tighin beò as eugmhais. Tha iadsan, ri teas na gréine, a' tarruing an *carbon* as a' *ghas* so air an son féin, agus a' leigeadh *oxygen* mar agaoil airson beathachaidh chréatairean. As an anail, tha gach créutair a' tarruing *oxygen*, agus a' tilgeadh a mach *carbonic acid*. Dh'fhàsadh an t-athar co salach leis a' *ghas* so, a tha 'n còmhnuidh ag éiridh bho anail chréutairibh, bho theinntibh, agus bho iomad aobhar eile, 's nach maireadh neach beò ann. Tha 90,000 pùnd do *carbonic acid* ag éiridh gach là á tobraichean *Choblenz* amhàin.

Nach soilleir a chithear mór-ghliocas a' Chrithoir, 'nuair a

dh'ionnsuichear gu bheil an gas so ro do-sheachnadh do phlantanibh agus a tha oxygen do chréutairibh, agus gu bheil iad an ri àm na gréine a' dlù-tharruing carbonic acid as an athar, a dheanadh carbon doibh féin, agus oxygen do chréutairibh. Mar is làidir teas agus solus na gréine, 's mò bheir na plantan carbon as an athar, agus is mò bheir iad seachad do dh'oxygen, air chor 's gu bheil an t-athar nì's glaine agus nì's fallaine 's na dùthchannaibh teah na tha e 's na cearnaibh fuar, far nach 'eil na plantan co làidir, agus an bheil a' ghrian nì's laige.

'S dona 'n cleachdadh a th'aig mòran, a bhi 'gleidheadh phlantan a tha 'cinntinn ann am poitean-phlùran ann an seòmraichean, agus gu sònruichte ann an seòmraichean-cadail ré na h-oidhche. Tha tuillidh do carbonic acid ann an athar tha àrd os-ceann na tha anns a' chuid tha dlùth do'n talamh. Ma sheallair air eigh air uachdar uisge, bho'm bheil luibhean a' cinntinn, air latha grianaich geamhradh, chìtear bolgann bheag ag éiridh uapa, agus a' cruinneachadh bho'n eigh. 'Se so an t-oxygen a tha 'teachd uapa, agus a thug iad as an athar a tha 'm measg an uisge.

Tha duilleagan nam plantan, mar agamhan a' chréutair, fèumail airson anail a tharruing; agus 's ann tre nan duilleagan so tha 'chuid mhór do'n làn 'ga ghabhail. Nach nìnic a chìtear luibh a' cinntinn gu grad agus gu b-àillidh ann an coitheach uisge, gun àir 'ga chòir. Ann an earrach nam plantan, tha na freumhan a' sùghadh carbonic acid as an uisge agus as an ùir; ach 's ann tre nan duilleagan gu sònruichte tha am fàs 'ga char air aghaidh. Gu bheil cinneas a' teachd tre an athar, tha air a dhearbhadh dhàimh anns na coilltibh mòra, far am bheil an talamh a' fàs gach là nì's tarbhaiche, agus gideadh tha gach craobh a' cinntinn. Ann measg gual-coille air a mhion-phronadh, cinnidh lusag gu làidir, agus cha'n urrainn àir teachd asadan, oir gleidhidh e gun mhòthadh fàil chendan bliadhna; ach tha fios aig eòristean gu bheil gual-coille ro ealamh air carbonic acid agus taisealachd a tharruing as an athar, agus mar so a' tabhairt seachad do na freumhan ceart mar a nì dinn.

Don Ruana...

[Ri bhi air a leantainn.]

FÉILL NA SAMHNA.

'S ann ri linn nan Druidhean a fhuair a' cheud latha do'n gheamhradh an t-ainm so. B'iad na Druidhean, ré iomada linn, sagartan agus teallachanaibh na Roian-Eòrpa.

Bha iomad latha-féill aca, ach b'iad an dìth is a b'ainmeala an t-Samhuin agus a' Bhealltainn. Air latha Bealltainn, mar tha ann fadall a' ciallachadh, (Beil-teine, no Teine Bheail), bha gairdeachas mòr air a dheanadh. Bha teiantean air an lannadh air gach onn a b'airde na chéile, a chun fàil air teachd na gréine 'na teas agus 'na blàs. A' ghrian bha aca mar shamhladh air an dia Beal.

B'is 'n t-ath latha, féill a bha aca an t-Samhuin, no an samh-

teine, no teine-na-sith. 'S ann air an latha so a choinnich na Druidhean anns an àite bu fhreagarnaiche san dùthaich, a chumail mèd-mór, a shocruchadh gach connspoid, agus a réiteachadh gach comhstri. Air an àm so, bha gach teine san tìr air a chur as, agus bha e mar fhaicheadh air muinntir an àite air fad teachd a dh'ionnsuidh nan Druidhean a dh'iarraidh eibheal-bheothachaidh o'n teine bha air a lasadh 's air a choisrigeadh leòsan.

Ma bha aon duine san dùthaich eiontach ann an gnothuch oir air bith sa' bhliadhna chaidh seachad, cha'n fhaigheadh e sràd de'n teine choisrigte: so gus an tigeadh e fo mheachdinn nan Druidhean. Nam éireadh dha bhi co dàna 's cur an aghaidh so, bha e air a sgaradh a mach o bheannachd nan Druidhean—binn a b'eagalaiche m' m bàs. Cha robh e air a chheadachadh do neach air bith teine no fardach a thoirt doibh, no an coimhneas a b'fhaoine 'thaisbeanadh dhoibh, air chor 's nach robh ach am bàs mu'n coinneamh mur géilladh iad do na Druidhean.

Ann an ioma ceann de dh-Albainn agus do dh-Éirinn, tha na teanntean so air an lasadh, ris an abair iad Samhnagan; agus, ann an cuid de chèarnabh, ma thachras do theaghlach air bith an teine: 'leigeil as air an oidhehe so, cha gnothuch farasda dhoibh, air an ath là, an teine-maidne fhaotainn. Tha so a' leigeil ris duinn co déacair 's a tha seana chleasdaidhean agus saobh-chràbhachd a' ghlanadh a mach, cia air bith co amaideach agus faoin 's a thà iad.

OIDHCHE SHAMHNA.—ALASTAIR MAC-CLULLAICH.

"Cò na shuas oir ceann me rìpair?"—

"Mise, Mac-Clullaich, am buachaille brònach."

"Tha mìn fhada bho'n thachair an gnothuch mu 'bheil sinn a nì ag iannasdh; ach 'a ceachdaidh fhirinneach i."

Ba dìlleachdan bochd Alastair. 'Na òige, dh'fhàg e tigh a mhaithas, agus chaidh e air aster o'n àite 'n d'rugadh e air tìr co-maith. Rhuair e so ann an sgìreachd Chromba, ann an tigh tuathanach chàir a bha ann an daigh chothrom. Fad mìos no dhà, bha Alastair 'na strùille balaich co trema-cheannach, lìundach, leasg, 's a b'errainnear fhaotainn an aster latha; ach cha b'fhada gus an t'fhàg e lùghmhor, turgarrach, briathrach. Bha e eolach ri Gàidheil eile, roisil agus cuideil. Air latha na Sàbaid, chuir e suas an t-eile-beag 's an breacan, boinnid ghorm air a cheann, agus biodag r'a theobh; agus cò ach Alastair!

God bha e shamhach, tuigseach, glie, granndail, bha mòran do dh'fhala-dhà agus fearna-chuideachd shamhach ann. Bha fear-a' bhaile far an robh e 'fairsach 'sa dhùine ciallach, measail. Cha robh dè theaghlach aige ach aon nighean—caileag bhòidheach, mhìreagach, bhèandach, cois nois-bliadhna-dèug. Bha barrachd leannan aice na sig eile mhaighdeannan na sgìreachd—iomaith fleasagach eireachdail a' mìnidhe eirre, 'e ag iarraidh a làimhe am pòadh. Dh'fàit i gach aon dinn, a' fairsachadh mòran taing dhoibh aice an coimhneas agus an

deagh-rùin. Thug iadsan gràdh dhi, cha robh àrach ac' air; ach bha ise suarraich mu'n déibhinn, agus cha mhò bha comas aicese air. Mu dheireadh, thuit Alastair bochd an tróm-ghaol air an òigh àillidh so—seadh, Alastair, am buachaille brònach! Cha robh comas aige air. Bha ise càirdeil, caomhneil ris; ach cha robh amharas air bith aice gu'n robh e 'smuainteachadh oirre. Bha'n gille bochd an gaol, ach bha e gun dòchas; ach ged a bhà, cha robh e mì-shona. Bha e bhruadair, 'na chadal 's 'na dhùsgadh, mu'n nigbin àillidh so; agus bha e sona, do bhrìgh gu'n robh i mu choinneamh a shùil. Bha e modhail, cridheil, sunndach, crònan òrain do ghnàth 'na bheul. Chuir e iongatas air Lìlias òig c'àit an d'fhuir e a mhodh, 's a shuairceas, agus 'uaisele; agus c'arson a bha Alastair co freasdalach dhi féin, a' deanamh do ghnàth mar a b'urrainn da chum a toileachadh! 'San anmoch, 'nuair chruinnicheadh iad mu'n ghealbhan a sheanchas, shuidheadh e mu 'coinneamh, a' beachdachadh oirre le anbarra tlachd, agus gun fhacall as a cheann. Bha Alastair, am buachaille brònach, oígh bliadhna na b'òige na Lìlias, agus cha de smuaintich e riabh gu'n robh e an gaol oirre. Ach coma có dhiùbh, thainig oidhche Shamhna, agus chuir so a' chùis air a h-aghart. Chuala Alastair Lìlias agus bana-chompanach eile a' seanchas mu chleasan na Samhna, agus, am measg chàich, mu thilgeadh na ceirtle 'stigh do shùil na h-àtha. "Saoil thu," arsa 'bana-chompanach, "an gabh thu misneach dol do'n àth air oidhche Shamhna, agus a' cheirtle 'thilgeadh? Tha'n àth dorcha agus uaigneach, agus is iomada sgéul a chuala mi mu thilgeadh na ceirtle." "'Ne mise?" arsa Lìlias. "Gu dearbh theid mi do'n àtha, agus tilgidh mi a' cheirtle. 'S coma leam gach sgéul a chuala mi riabh mu na nithe sin. Feuchaidh mi, a dh'aona chuid, a' bheil no nach 'eil fìrinn anns na chuala mi mu thilgeadh na ceirtle. 'S miann leam ainm m' fhir-phòsda 'chluinntinn.

Bha Alastair, am buachaille, mar shaoil iadsan, 'na shuain taobh an teine; ach chual' e mar a bhà. Air feasgar latha Shamhna, dh'iarr e cead fìt-a'-bhaile, an làthair Lìliais, an oidhche sin a chur seachad ann am baile-monaidh a bha greis air falbh; agus fhuair e cead. Thainig oidhche Shamhna, agus thog Alastair air, nam b'fhìor, a' dh'ionnsuidh a' bhaile-mhonaidh; ach tiota beag an deigh dha falbh, phill e gu sàmhach air ais, agus thug e 'n àth air. Streip e suas ri stuaigh an tighe, agus chaidh e 'stigh air an luidhear. Leig e e féin aios do shòrn na h-àtha, agus an sin shuidh e a dh'fheithicamh gus an tigeadh a leanan. Fad uair an uaireadair, shuidh e san t-sòrn a' feithicamh. Mu dheireadh chual' e céum aotram a' tighin; chuireadh an inchair sa' ghlais; dh'fhosgladh an doras; bha gathan na gealaich a' soillseadh gu fann. Mhothuich Alastair, am buachaille, có bh'ann. Thilg i a' cheirtle; ghlac esan i. "Cò sud shuas air ceann mo ròpain?" ars' ise, le guth briste gealtach, 's ag amharc thar a gualainn air an doras gu ruith a mach—"Cò sud shuas air ceann mo ròpain?" Phreagair guth o shùil na h-àtha, "Mise, MacChullaich, am buachaille brònach." Cha luaithe chual' i so na 'ghrad theich i 'mach! Chual' Alastair tailmrich chas mu'n doras, agus bha eagal a chridhe air gu'm faigheadh iad a mach có bha san àth. "An cuail thu 'bheag no

mhór?" arsa 'bana-chompanach. "'Ne mise?" ars' ise; "cha chuala diog," a' dùnadh 's a' glasadh an doruis, 's a' toirt na h-iuchrach dhachaidh. An a'naideachd a's mò air na smaointich duine riabh! Dhùineadh agus ghlaiseadh an dorus; agus bha aig Alastair, am buachaille, ri faotainn a mach mar a b'fhèarr a b'urrainn da.

Bha'n teaghlach 'nan cadal mun do phill e mar gum b'ann o'n bhaile-mhonaidh; ach air an là-màireach chunnaic e Lìlas. Bha i fuar, naibbreach, croada. Cha do chuir i fàilt air, 's cha mhór gu'n do labhair i ris. Ach cha b'fhada bha i mar so. Cha do leig Alastair a' bheag air. Chaidh bliadhna 's bliadhna seachad. Thainig suiridhiche an déigh suiridhiche g'a h-iarraidh, ach dhiùlt i aid uile. Mu dheireadh, 'nuair bha i ceithir-bliadhna-fichead a dh'aois, tharruing i ri Alastair. Bha e nis 'na òganach eireachdail, dreachmhor, àrd, calma, foghainteach, fearail. Bha e dìleas, measail, làn earbsa aig a mhaighstiras anns gach nì. Dh'iarr e a làmh am pòsadh. Fhuair e so, oir bha a cridhe aige. Phòs iad, agus cha robh san tìr uile càraid bu mheasaile 's bu shona nà iad. Chaochail an seann-duine—bha a' ghabhail fhearainn aca féin; ach cha'n eil teagamh air bith nach d'thug cleachdaidhnean oidhche Shamhna am pòsadh so mu'n cuairt.

LITIR MU OIDHCHE SHAMHNA.

A Chuaireir Rùnaich,

Aig an t-Samhain so chaidh, dh'eirich dhomh dol beagan bhò'n tigh, agus air an oidhche ainmeil so thainig mi gu tigh duine chòir air an robh mi féin eolach bho chionn greis, a thug dhomh aoidheachd gu suilhhir agus gu h-aoidheil.

Ach gun bhi dol nis faide air m' aghaidh mar so, 's eiginn dhomh innse an fhaoineachd 's an amaideachd air an do thòisich a' mhuinntir òg a bha san tigh, ni a dhuig smuaintean ann am mu'n fhaoineachd a bha 'm measg nan Gàidheal.

Gheibh sibh earrann mhaith do na bha iad a' deanamh anns an oran a leanas, agus bheireadh e mor thoileachadh dhomh 'nan d'thoireadh sibh àite dha 'nar duille, agaibh; a chum 's gum faic-eadh muinntir òg cho ghòrach sa than deuchainnain Samhna (mar their iad riu).

ÒRAN OIDHCHE-SHAMHNA.

Air oidhche na Samhain bidh ann, bidh ann,
Buidsichean 's deambain neo-ghann, neo-ghann,
Bidh sichean le h-aighir a'mareachd san athar,
'Sa toirt leo mnathan, 'us clann, 'us clann.

Luinneag.

Seinn iur-ibh-inn o-ho ho-ro ho-ro,
Nach cluinn sibh a chaileagan, fanaibh aig baile,
Mu'm bi sibh nur fanaid 's nur spors, 's nur spors,
Seinn iur-ibh-inn cho ho-ro ho-ro.

Bidh moran do dhaoine fuaidh sprochd, fuaidh sprochd ;

'S a' chlann bidh a' caoineadh gu goirt, gu goirt,

Bidh mnathan a' glaothaich, 's cha bhi iad gun aobhan,

'S na sichean 'gan slaothadh do'n chnoc, do'n chnoc.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

Ged bhios logaidean 's bodaich air falbh, air falbh,

Tha'n oidhche sin sona gu dearbh gu dearbh,

Gheibh fleasgaichean 's eileagan brath air an leannain,

Le faisneachd gun mhearachd gun chearb gun chearb.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

Tha mo gheibh ribh a Cheolraidh, mo chaill, mo chaill,

A ghleusadh gu ceol, is gu dàn, gu dàn ;

Chum 's gu'n seinninn mu'n ghòraich tha' meag na cloinn òige ;

'S an aois cha 'n eil moran ni fearr, ni's fearr.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

Bidh fleasgaichean 's callean gun tàmh, gun tàmh,

A' falbh feadh gach baile 'goid eàil, goid eàil ;

Cha bhi gàradh na callaid nach leag iad gu talamh,

'S iad 'teicheadh leis dhachaidh gun nàire, gun nàir.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

Nuair thig iad leis dhachaidh air chrith, air chrith,

Gun cuir iad e seachad gun fhios, gun fhios ;

Bràigh dorus an sighe, mun teid iad a laidhe,

Is bidh a gu làth' ann an sin, ann an sin.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

A' cheud neach thig a steach an t-ath là, 'n t-ath là,

Bidh 'na chomhar gu beachd air an gràdh, an gràdh,

Is dona na maith air an stoc ma bhios blas,

Bidh an ùrra sin ceart na gun stà, gun stà.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

Mu leanas ris tobhtag' no pleoc, no pleoc,

Aig an aon sin bidh tochradh is toic, is toic ;

Ach ma bhios an stoc geocach, croma, cain agus crotach,

Bidh an duine nis eolach 'na chorp, 'na chorp.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

Fasan eile tha aca gu dearbh, gu dearbh,

Bhi mach feadh nam bailtean air falbh, air falbh,

Ag eisdeachd, 's a' farcluais aig dorus gach aitreibh,

'S gur comhar cheud fhacal air, ainm, air, ainm,

Seinn iur-ibh-inn, &c.

A mach do'n chruaich arbhair theid iad, theid iad,

'S bidh a' spionadh 's a' tearbadh nan dias, nan dias ;

An siol-mulleich ma dh'fhalbhas, cha bhi ac ach fann carbsa

Gun d'theid ceitich leò shearmoin gu slòruidh, gu slòr.

Seinn iur-ibh-inn, &c.

'S theid feadhain le faicill do'n àthaidh, do'n àth;
 Is bheir iad leò ceirsle do shnàth, do shnàth;
 G'a tilgeadh do'n lagan trì nairean, 's 'ga tachras,
 Feuch 'a teid oimre grabadh le'n gràdh, le'n gràdh.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

Cuid eile gheibh abhall gun fhios, gun fhios,
 'S theid iad gu glain'-amhairc g'a ith, g'a ith;
 'S chì iad coalais an leannain 'ga spioladh gu h-ealamh,
 'S 'ga thoirt as an lamhan gu elis, gu elis.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

Is tha e do dh'fhasan aig cuid, aig cuid,
 Dol do'n t-sabhal a dh'fhasgnadh le guit, le guit;
 'S chì iad samhla na tannasg 'dol seachad 'na dheannabh,
 'S a' dol as an t-sealladh 'na ruith, 'na ruith.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

'S theid fleasgaich a dh'aitheamh nan cruach, nan cruach,
 'S g'an tombas le'n làmhhaibh mu'n cuairt, mu'n cuairt,
 Dh'faighinn samhla dh nan glacaibh air a' chéile bhios aca;
 Sin teichidh iad dhachaidh gu luath, gu luath.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

Cuid a thumas an alltan an léin, an léin,
 Far an coinnich trì oighreachdan 'chéile, a chéil';
 'S ris an tein' fad na h-oidhche theid a cur, gus am foillsich
 G'a geard tannasg, na taoibhse, na dreag, na dreag.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

'N sin theid aig an teallach air lic, air lic,
 Trì chuachagan geala do fhiodh, do fhiodh;
 Ann an aon bidh uisg' glan, san aon eil' uisge salach,
 'S an treas fhear bidh falamh, gun sile, gun sil'.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

Aon an sin theid a dhalladh gu seòlt', gu seòlt',
 'S gu'n teann e 'nan caramh le 'chròig, le 'chròig;
 Air te thruaillt, glan, na falamh, mu dh'éireas da amus,
 'Se leit sin ni a theannadh na chòir, na chòir.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

Gheibh iad an sin nachdar a' stòp, a' stòp,
 'S gu'n dean iad dheth fuarag 'bhios mór, 'bhios mór;
 Theid a cur ann an cuaich, is theid fàinne gu luath innt,
 'S ge b'e gheibh e trì nairean, gu'm pòs e, gu'm pòs.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

Bonnach saluin, na sgadan 'bhios goirt, 'bhios goirt;
 Gun ith iad le cabhaig, 's le'n toil, le'n toil;
 Ghum's gu'm fais iad an leannan ('naist theid iad do'n leabaidh);
 'S ann do'n iomraidh fais mhaduinn le deoch, le deoch.
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

Oh! 'sann 'their iad nach bi buaidh, bi buaidh,
 Mur dian iad gach diachainn trì uairean, trì uair;
 An aghaidh na Trianaid, 's Trì Pearsa na Diadhachd,
 O! nach iad tha 'nam fiath-bheath'chean truagha, truagh?
 Seinn iur-ibh-inn, &c.

'Nis sguiream do m' òran 's do m' dhuan, do m' dhnan,
 'S a dh'innseadh mu ghòraich an t-sluaigh, an t-sluaigh;
 Gheibh gach urra ri phòsadh an neach tha san ordugh,
 'S cha chum duine san Eorp' e bhuap, e bhuap.
 Seinn iur-ibh-inn o-ho ho-ro, ho-ro,
 Seinn iur-ibh-inn o-ho ho-ro, ho-ro,
 Nach cluinn sibh a chaileagan fanaibh aig baihe;
 Mum bi sibh 'nur fanaid 's 'nur spòrs, 'nur spòrs.
 Seinn iur-ibh-inn o-ho ho-ro, ho-ro.

AN GIULLAN NIBHISEACH.

Gleann Nibheis, 1841.

BI FO DHEAGH MHSNICH, OILTHIRICH BHRÒNAICH!

Oilthirich thruaigh, ciod so tha 'cur ort? C'arson a tha thu fo dhibheil misnich? Am bheil thu a' fannachadh ann ad thurus chum Sion? Am bheil t'uallach na's truma gu mòr na 's urrainn duit a ghiùlan? Bheir mise òran duit r'a theinn:—

Ach tilg-sa t'eallach thróm air Dia,
 'Se ni do chumail suas;
 Cha leig e'm feasd do'n fhìrean chòir
 O shochair féin gu'n gluais.

'Bheil a' ghaoth a' séideadh gu cruaidh sgaitheach, agus an 'e nach léur dhuit fasgadh air bith? 'Bheil do chàil 's do lùs 'gad thréigsinn? 'Bheil t'anam a' fàs fann, agus a' meatachadh?—'Se Dia do neart. 'Bheil triobluidhean agus amhghair thruagh mar thrusgan 'gad chuartachadh, agus ni'm bheil caraid dlùth chum furtachadh? Bheir mi òran eile dhuit:—

'Se Dia is tèarmunn duinn gu beachd,
 Ar spionnadh 'us ar treis';
 An aimsir carraid agus téinn,
 Ar cobhair e ro-dheas.

BI FO DHEAGH MHSNICH, agus gabh air t'aghaidh gu sùndach!
 A' bheil an abhuinn no an sruth air am féum thu dol thairis, a' bheil iad domhain, bras, sìubhlach, agus air at gu mòr? A' bheil na deathchannan teinndeach ullamh gu bristeadh a mach 'nàn lasraichean dearga? Tog do chridhe, oilthirich bhrònaich!—éisd guth agus gealladh Dhé ann an Isa. xliii. 2, 3—"An uair a shiùbhlas tu troimh nan uisgeachaibh, bithibh mise maille riut; agus troimh nan aibhnicheibh; cha tig iad tharad. An uair a dh'imicheas tu troimh an teine, cha loisgear thu, agus cha dean an-lasair grèim ort. Oir is mise an Tighearna do Dhia, Tì naomh Israeil, t'fhear-saoraidh."

CIOD AN SEÒRSA DACHAIDH THA AGAD?

Cìod an seòrsa dachaidh a th'agad? Na smaointichear gur ceist mhi-mhodhail so. Feòraichidh mi a rithist, Cìod an seòrsa dachaidh a th'agad? Na can gu frionasach, mì-thlachdmhor, "Cìod sin dhuit-sa?" ach freagair mi gu ciùin, réidh. 'Bheil do dhachaidh seasgair, taitneach, subhach, sona? Ma tha, 'se mo dhùrachd 's mo ghuidhe, gu ma fada bhitheas i mar sin!—ach ma tha i fada bho bhi mar sin, ach air a' cheart atharrachadh, bu toileach a dh'innsinn ciamar a dh'fhaodar a deanamh taitneach agus subhach. 'S truagh an nì dachaidh mhì-shona; 's truagh an nì e do dh'fhear-an-tighe, do bhean-an-tighe, agus do na pàisdean. An dachaidh sin anns a' bheil an t-sùil cholgarr, an teanga ghéur sgaiteach, an cridhe cruaidh,—cha'n fhaod sìth, no sonas, no beannachd, a bhi san dachaidh sin.

Cha'n aithne dhomh sealladh a's gràineala na tigh saiaich, gun nigh-eadh gun sguabadh—leac fhuar gun teine, ach mòran luatha agus éibhlean fuara—deoch 'us daorach air an duine—agus bean shalach, chrosda, sgliùrach dhiomhanach, slaod mosach mnatha air ceann an teaghlach;—a' chlann a' caoineadh, 's a' gul, 's a' gearan—casrùiste, agus a' cbuid eile dhiubh leth-rùiste—gun chùir 'nan ceann, gun uisg' air an aodann o latha gu latha, a' léum air a chéile, 's am màthair chrosda 'gan cnapadh thall 's a bhos. Tha ioma dachaidh do'n t-seòrsa so ann; ach innis domh cìod an seòrsa dachaidh a th'agadsa? 'Bheil Dia air aideachadh ann ad thigh?—'bheil eagal Dhé, gràdh Dhé, ùmhlachd do Dhia, onoir do Dhia, aoradh do Dhia, 'nad dhachaidh? Tha sìth agus glòir mu'n cuairt a' bhothain a's ìde anns a' bheil aoradh agus eagal Dhé, nach fhaighear gu dliinn ann am pàilliunabh rìghrean far nach 'eil Dia air aideachadh. Ma tha Dia a' gabhail a chòmhaidh ann ad dhachaidh, cha tréig e thu, a dh'aindeoin gach deuchainn no bochduinn is urrainn tighin 'nad ratbad; agus mur 'eil esan ann, 's coma cìod na tha agad, cha'n urrainn dhuit a bhi sona. Ma tha do dhachaidh truagh, neo-chuanta, na smaointich a deanamh seasgair, subhach, le bhi 'nigheadh 's a' sguabadh an ùrlair 's nam ballachan, agus a' glanadh na h-èairneis, le bhi 'càramh do chuid aodaich, agus a' fuireach air t'ais o'n tigh-òsda. Tha iad sin uile math agus ro-mhath, ach tha barrachd féumail. 'S éiginn duit tòiseachadh an àit eile. 'Se làthaireachd Dhé fhaotainn a' chéud nì, agus an nì a's cudthromaiche. Iarr e, sir e, guidh a làthaireachd a bhi maille riut; 'nad uile shligibh aidich e, agus treòruichidh e do chéum. Ma tha dachaidh shona shubhach a dhìth ort, tuit air do ghlùinibh, dòirt a mach t'ùrnuigh ri Dia ann an ainm a Mhic; iarr air do bheannachadh, do chlann a bheannachadh, do shaothair a bheannachadh, t'uile dhìchioll, t'uile dheanadas a bheannachadh. 'Nuair tha Dia air aideachadh agus air a sheirbhiseachadh ann an teaghlach, an sin bidh nàir' air mnaoi tigh salach truagh a bhi aice; bidh eagal air an duine bhi taghal an tigh-òsda, no deoch no daorach a bhi air; agus foghlumaidh a' chlann eagal Dhé a bhi orra, agus an Craithear a chuimhneachadh ann an làithibh an òige.

As éugmhais làthaireachd Dhé, faodaidh tu saothreachadh agus obair a dheanamh mar thràill—faodaidh tu éiridh leis a' ghréin, agus dol gu tàmh air a' mheadhon-oidhche—faodaidh tu bhí air do claidh 's air do chlaoidirt le sgios, ach cha choisinn thu leò so dachaidh shubhach gu dílinn; bídh eagal, agus egáth, agus mí-shonas, agus truaighe ann. Ma's miannach leat dachaidh shuilibhearra, chridheil, shùndach, thaitneach a bhí agad, aidich Dia, asluich gum biodh esan maille riut, agus gu'n gabhadh e a chòmhnuigh ann.

EISD RIUM CAR TIOTA BEAG.

Cha'n eil ach fìor bheagan agam ri ràdh riut—labhraidh mi 'e ann am facall no dhà; ach 's làn-airidh iad air suim agus mothuchadh.

Tha trì nithe anabharrach féumail do mhac an duine san t-saoghal—'s iad so, BIADH, AODACH, agus CADAL. Nam bu mbian leat do lòn ithe le taitneachas, agus blas math a bhí air, saothrich chum a chosnadh; nam bu mhiann leat tlachd a bhí agad ann an aodach, pàigh e mun cuir thu umad e; agus nam bu mhiann leat cadal math fhaotainn; shoir deagh choguis leat do d' leabaidh. Dean na nithe so, agus bídh tu a'd' dhuine cothromach, subhach, a thaobh an t-saoghail so, agus a thaobh an t-saoghail eile. Ma's miann leat a shealbhadh ann an glòir, lean Esan a thubhairt, "Is mise an t-elighe." Earb 'na fobairtéite, gluais 'na cheummannabh, gràdhaich e; agus an sin bídh tu sona san t-saoghal so, agus anns an t-saoghal a tha ri teachd.

BRUADAR AN LEINIBH.

'M bheil fhios agaibh am bruadar neònach

'Chumnaic mis' an raoir, Mhamà?—

Créatair maiseach, geal, ro-ghlòrmhor,

Mar òigh nèamhaidh shoills', Mhamà.

Choinnich i mi air an drùchd,

Is sheall i rium le fàilt', Mhamà;

'N sin, thainig i gu grad dhomh dlàth,

Is thuir i rium, "Thig leam, a ghràidh."

Dh'amhairc mi, is thug mi gaol dh'i—

A diùltadh, cha'n fhaodainn, Mhamà,

Labhair i co m'fhàilte chaomh rium;

Is chaidh mi leath' gu saor, Mhamà.

Oir mheall an gaol mo chridhe maoth;

Bha lasair nach robh fàoin, Mhamà,

'Cuir fadaidh ri m'aigne gun rian,

Bha m'aisling co bheag ciall, Mhamà.

Bha mi—ni'm fios dhomh mar a bhà;

Ach, Oh! nam biodh sibh ann, Mhamà!

Dh'fhosgail iongantais gach taobh,

Nach fhaic ach aingle naomh, Mhamà.

Ar leam gu'n d'inich sinn measg chraobh ;
 Bu taibneach leam an raon, Mhamà ;
 Le aoibhneas a' gluasad le'r deòin,
 Mar ghleusas ceòl gach càil, Mhamà.

'N sin, thog i 'n airde m' gu grad,
 'S mi aic' 'na sneachd-ghil làimh, Mhamà,
 Nì's fhaide os-ceann muir a's tìr
 Na dh'éirich iolair riamb, Mhamà.

A' mhuir a's tìr, 's gach nì ta annt',
 Gach coill a's beinn, gach srath a's càrn,
 Bu lugh' iad so gu léir, 'nar beachd,
 Na gràinne do chloich-shneachd, Mhamà.

'N sin, sheall mi, agus sheall mi ris,
 'S cha d'fhuair mi'n oighreachd aig Papà ;
 An saoghal gu léir cha bu mhò
 Na peileir gunna-mhóir, Mhamà.

Bha 'ghrian mar rionnaig bhig 'nar beachd.
 A' ghealach 'na ròs orlon, Mhamà ;
 Sinn dìreadh mar Elias suas,
 Mar dhealanach aig luath's, Mhamà.

O 'n turas aoibhneach ! luath mar smuain,
 Os-ceann nan spéur dol suas, Mhamà ;
 Gu h-obann chualt' chaidh sinn le ceòl,
 Is Flaithneas na glòin, Mhamà.

Cha chuala cluas, cha'n fhaca sùil,
 A leithid a shluagh 's a dhù'ich, Mhamà ;
 Na seann nithe chaidh 'n cur air cùl,
 Gach uile nì san àn, Mhamà.

Is cha'n eil bàs an sin, no bròn,
 Ach aoibhneas slorruidh 's sòlas làn ;
 Am bàs, am peacadh, ifrinn, 's bròn,
 Chaidh 'n adhlacadh san doimh'n' gu bràth.

'N so cha'n eil geamhradh cranntaidh fuar,
 Ach samhradh buan gun cheann, Mhamà ;
 Oir Grian na Ghrìr tha dealradh ghnàth,
 'S na freana 'na làth'r, Mhamà.

Chunnaic mi mo phàrthar Anna
 'Na h-òigh shoillsich ghil, Mhamà ;
 Cha'n aha mar iadsan bhios mar rìbhs'
 An éididh riombach shìod, Mhamà ;

Ach còmhdaichte le trusgan riombach,
 Dh'airgiod tunta 'n solus àigh ;
 Ach ah ! gu'n dhuig e mi o m' bhruadar,
 'N lannear bha mu'n cuairt, Mhamà.

M.

CIA FHAD'S A THA E DO THÌR CHANÀIN?

“Cia fhad's a tha Canaan uainn?” arsa'n creidmheach amharusach fiamhach, “oir tha eagal mòr orm nach ruig mi e gu dlinn. Tha mo pheacannan 'nan uallach tròm orm; tha fadal orm saorsa fhaotainn uapa—'se sin ri ràdh, ma tha dòchas airson neach air bith coimbuil riumsa, co peacach, co mi-thoillteannach.”

Gabh air t'aghart, a chreidmhich amharusaich; gabh misneachd ùr; beothaich do cheum. Cha'n eil Canaan co fad' air falbh 's nach ruig thu e faidhedigh; agus nam biodh fios agadsa co deònach 's a tha caraid a' pheacaich gu gabhail riut, thilgeadh e gath-gréine sòlasach air t'anam brònach. Tha facall sòlais agam air do shon, culaidh-bheathachaidh do t'anam. Éisd! “Is mise, mise féin, esan a dhubhas t'euceartan as, air mo sgàth féin; agus do lochdan cha chuir mi air cuimhne.”—Isa. xliii. 25.

“CIA FHAD'S A THA E DO CHANÀAN?” arsa'n creidmheach buadhachail, “oir tha fadal air m'anam a ruigheachd, agus a bhi ann am dhachaidh shìorruidh. Tha fios agam gu bheil m'fhear-saoraidh beò; agus do bhrìgh gu bheil esan beò, bithidh mise beò mar an ceudna. Tha fadal air m'anam a ghnùis ghràsmbor fhaicinn!”

Gabh air t'aghart, a chreidmhich bhuaidhaich; le fàinne glòrmhor, làn-dhearbhadh a' chreidimh air do mheur! Na tilg air falbh t'earbsa. Ach stad; éisd rium; tha sanas agam ri thoirt duit—tha focal agam air do shensa, mar an ceudna; thoir fa'near e. “Thugadh esan a tha, 'na bharail féin, 'na sheasamb, an aire nach tuit e!”

“CIA FHAD'S A THA E DO CHANÀAN?” So cainnt a' chreidmhich bhrònaich mar an ceudna. Mar a's truime 'n crann-ceusda r'a ghiùlan, 's ann a's taitniche bhios an coron. Ma dh'fhuilingeas sinn maille ri Criosd, bithidh sinn mar an ceudna air ar glòrachadh maille ris.

Éisd! thusa a bhròinein thùrsaich; tha focal agam dhuitse cuid-eachd. “Tha mi a' meas nach àiridh fulangais na h-aimsir a ta làthair a bhi air an coimeas ris a ghloir a dh'fhoillsichear annainn.”—Rom. viii. 18,

“CIA FHAD'S A THA E DO CHANÀAN?” arsa'n creidmheach fo gheur-leanmhuinn. “Tha mise 'm fhear-fuadsinn o m' theaghlach, a'm choigreach san tìr. Mar a bha mo Thighearna romham, tha daoine 'deanamh dìmeas agus tàir orm. 'S lionmhor iad a tha 'g éiridh suas a'm aghaidh; agus tha fuath mòr aca orm.”

Gabh air t'aghaidh, a dhuine; na biodh eagal ort! Cùm suas do chridhe; rinneandh dìmeas agus tàir air do Thighearna. 'Bheil feum agadsa air focal sòlais? Bheir mi dhuit e; gabh e, agus taisg a suas a'd chridhe e. “Is beannaichte sibh 'nuair a bheir daoine fuath dhuibh, agus a chuireas iad as an cuideachd sibh, agus a bheir iad cainnt mhaslach dhuibh, agus a thilgeas iad a mach bhur n-ainm mar olc, airson Mhic an duine. Deanaibhse gairdeachas san là sin; agus léumaibh le h-aoibhneas; oir feuch, is mòr bhur duais air nèamh: oir is ann mar sin a rinn an aithriche air na fàidhibh.”—Luc. vi. 22, 23.

“CIA PHAD’S A THA E DO CHANÀAN?” arsa’n crèidmheach truagh leònte, fear a’ chridhe bhriste. “Tha mise ’m oilthireach bochd aonarach; gach aon a bha toigheach le m’anam, chaochail iad; bha mo dhèir mar mo lòn a latha ’s a dh’oidhche; agus tha fadal mòr air m’anam an tìr beannaichte sin a ruigheachd, far nach bi bàs, no bròn, no gul, gu slorruidh.”

Gabh air t’aghaidh, oilthirich bhrònaich! Mar is tùrsaiche do chur a nis, ’sann a’s mìse an fhàilte tha ’feitheamh ort. Tha cùram agus faire shònruichte aig an Tighearna thaobh do leithid. Eisd! tha focal agam air do shon; thugadh e fionnachd do t’anam; sgrìobhadh air do shon e. “Mar so pillidh muinntir shaorta an Tighearna, agus thig iad gu Sion lo h-iolaich; agus bithidh aoibhneas bith-bhuan air an ceann, gheibh iad aoibhneas agus eubhachas, agus teichidh mulad agus caoidh vir falbh.”—Isa. li. 11.

“CIA PHAD’S A THA E DO CHANÀAN?” arsa’n Crìosduidh air ’leaba-bhàis. “Tha abhuinn Iordain ag at mu m’anam; thainig crith agus namhas orm; tha ogluidheachd a’ bhàis air tighin thairis orm. Mo thruaighe mi! tha mi’n impis dol fodha anns na h-uisgeacha domhain. Cha’n fhaic mise gu dlinn an tìr a tha ’sruthadh le mil agus bainne.”

Tog do mhisneach a Chrìosduidh; ged tha thu air leaba-bhàis, gabh misneachd. Faic an sud reull deàlrach na maidne!—tha mòran do’n oidhche seachad, agus tha’n latha slorruidh dlùth. Am bheil do ghairdean ro-lag gu leabhar Dhé a thogail?—togaidh mise e; cumaidh mis’ e fa chombair do shùl. Amhairc air na briathra sin, ’s na cuireadh teine na sruth eagal ort. Bi fo dheagh mhisnich, oir ’s iad briathran an Tì àrd agus naomh, a gheall, ’nuair a dh’fhàilnichas do chridhe agus t’fheòil, gu’m bi esan ’na neart do d’ chridhe, agus ’na chuibhrinn do t’anam. “An uair a shiùbhlas tu troimh nan uisgeachaibh, bithibh mise maille riut; agus troimh nan aibhnicheibh, cha tig iad tharad. An uair a dh’imicheas tu troimh an teine, cha loisgear thu, agus cha dean an lasair greim ort. Oir is miae an Tighearna do Dhia, Tì naomh Israeil, d’fhear-saoraidh.”—Isa. xliii. 2, 3.

BEAN SHITH.

Tha gach amaideachd a b’abhais do dhaoine aithris mu dhéibhinn nan sìthichean, agus bòcain, agus daoine-beaga, agus grusaichean, ùrnisgean, tàibhsean, mu’n t-sac bhàn, agus mu bhodach-a’-chipein, a nis a’ dol air dìchuimhn; agus bu mhithich dhoibh. Tha nithe nì’s fèarr, agus sgeulachdan a’s taitniche, aig na Gàidheil ri’n aithris mu thimchioll na cagailt gheambraidh. Ach tha cuid do na seann sgeulachdan sin iongatach; agus ’se nì a’s iongataiche, gu bheil sgeulachdan do’n aon t-seòrsa r’am faotainn anns gach tìr agus dùthaich. ’S iomada sgeul amaideach a chuala sinn mu dhaoine-beaga; agus ged nach ’eil sinn a’ creidsinn a h-aon diubh, tha cuid diubh air an innseadh air mhodh co taitneach ’s nach utrainnear an leughadh no an éisdeachd gun seòrsa do thlachd.

Tha àit àraid san taobh-tuath, dlù do Chreimbe—àit naigheach, leth-oireach—far a' bheil e air aithris ann am beul-eachdraidh ga's thachair, ma's fìor, an nì tha sinn a' dol a dh'innseadh.

Air maduinn là na Sàbaid, bha duine còir do thuathanach a' buachailleachd a chuid caorach san àite sin. Bu duine aosmhor, liath e, a chaill a chlàisneachd gu tur, a bha co bodhar ris a' chreig air an robh e a' suidhe. Ach ged nach robh e comasach air seanachas no conaltradh a dbeanamh ri duine fo'n ghréin, gidheadh cha robh e gun chuideachd no gun chonakradh. Bha e 'na dhuine diadhaidh, tuigseach, fìorach—anabharrach eòlach air a Bhìobull, agus air iomada leabhar math eile. Chuir e seachad a' chuid bu mhò d'a aimsir ann an léughadh.

Chuir e na buachaillean do'n eaglais air an latha àraid so, agus dh'fhuirich e féin aig a' bhaile, a' bhuchailleachd a chuid caorach. Bha an tréid ag ionakradh gu h-ìosal air lagan bòidheach uaine; agus leig e an féin 'na shìneadh air tolmant beag uaine bha os an ceann, —air cùl gaoithe, 's ri aodann gréine—far am faiceadh e gach neach, 's nach faiceadh neach è. Bha'm Bhìobull fosgailte mu 'choinneamh; agus bha e gu cùramach, stòlda, ciallach, 'ga leughadh, 'nuair chual' e seòrsa do dh'fhuaim, mar oiteag ghaoithe, air a chùl—a' chead fhuaim a chual' e b' chionn iomada bliadhna. Thòg e a shùilean o'n duilleig; mhothuich e air an fhraoch, 's air an rainich, 's air na teiliadeirean a bha san t-sealladh, gu'n robh gaath làidir a' séideadh, a dh'éirich am prioba na sùl; agus an déigh dha amharc tamull mu'n cuairt da, thòisich e a rithist ri leughadh. Cha deach e fad air nghaidh 'nuair a chual' e an fhuaim cheudna a rithist; agus air dhà amharc mu'n cuairt da, chunnaic e òigh àillidh, mhaiseach, 'na seasamh dlù dha! Cha'n fhac' e riabh roimhe a coimeas airson eireachdais, agus maiselachd pearra; agus àilleachd gnùis. Bha i air a' h-éideadh ann an culaidh co aotrom thana ri ceò nam bean—carrasaid do shìoda uaine m'a timchioll, air a shuaineadh a sìos o'n dara gunnann thar a leasrach, agus sìos gu 'sàil; ach a h-amhach, a h-uchd, a broilleach, 's a gairdeanan àillidh, bha iad sin rùiste, gun éideadh air bith, agus iad geal mar chanach an t-sléibh—a falt òrbhui a' tuiteam 'na dhuala fada réidh sìos air a druim.

Chuir an seann duine a làmh air an duilleig, shuidh e suas air 'uilinn, agus dhlù-bheachdaich e air an ainnir chiataich. “A sheann duine,” ars' ise, le guth co ciùin, mhilis, 's a thainig riabh a mach a béul; agus, ged a labhair i gu h-ìosal, mállda, chual' e gach facall? “A sheann duine,” ars' ise, “tha thu a léughadh an Leabhair. Innis domh a' bheil tairgse slàinte air a thoirt ann d'èirinne?” Fhreagair an seann duine, agus thabhairt e,—“Tha tairgse na slàinte air a thabhairt, san Leabhar so, do na h-uile h-aon do chloinn chailte Adhaimh; ach cha'n eil an tairgse cheudna air a thoirt do chreutairean air bith do sheòrs' eile.” Thug an àilleag mhaiseach sgrench sagalach 'nuair a labhair e mar so, agus, ag iadhadh air falbh le luas na circofraoich air sgéith, chaill e sealladh òirre an meurg gharbh-chrìochan a's chnoc os a cheann; agus cha d'fhuair e an ath shealladh dhi tuilidh fhad's bu bhead e.

SGEUL TAITNEACH.

Bha Diadhair urramach car iomadh bliadhna 'g ùrnuidh gu dian gu'n deònaicheadh Dia duine 'chur g'a ionnsuidh a theagaisgeadh e ann an slighe na firinn. Gu moch air maduinn àraidh, chaidh àithneadh dha 'am brnadar dol do'n eaglais, agus gu'm faigheadh e neach a theagaisgeadh dha slighe na firinn. 'Nuair thainig e gu dorus na h-eaglais, choinnich e duine ann an éididh luideagaich, dha'n do bheannaich e le "Maduinn mhaith dhuit." "Cha d'fhuair mi riamh droch mhaduinn," fhreagair an duine bochd. "Tha sin iongantach; 's maith leam a ghnàth thu fortanach." "Cha robh mi riamh mi-fhortanach," deir esan. "'S maith leam a ghnàth thu sona," deir an Diadhair. "Cha robh mi riabh mi-shona," ars' am fear eile. "Bu mhlann leam gu minicheadh tu do chainnt," deir an Diadhair. "Nì mi sin gu toileach," fhreagar an duine bochd. "Thuir mi nach robh riamh droch mhaduinn agam; oir air gach maduinn, ma tha mi air mo bhioradh le ocras, tha mi 'moladh Dhé. Ma's uisge, no sneachd, no clach-mheallain a t'ann, co aca 'ta 'n latha ciùin no stoirmeil, tha mise 'moladh Dhé; agus air an aobhar sin, cha'n eil, aig àm sam bith, maduinn dhubhach agam. Ma tha mi truagh folamh do thaobh nithe 'n t-saoghal, 's air mo chur suarach, tha mi fathast a' moladh Dhé. Ghuidh thu dhomh 'bhi fortanach; ach cha'n fheud mi bhi mi-fhortanach, do bhrìgh nach éirich nì sam bith dhomh ach sin a bhios a réir toil Dé; agus tha mi 'creidsinn gu'm bheil a thoilse do ghnàth maith anns gach nì 'tha e 'deanamh, no 'gealltuinn a dheanamh. Ghuidh thu dhomh 'bhi sona; ach cha'n urrainn dhomh 'bhi mi-shona, do bhrìgh gu'm bheil mo thoilse a ghnàth strìochda do thoil mo Dhe." "Ach ciod a theireadh tu nan tilgeadh Dia sìos do ifrinn thu?" "Tha dà ghairdean agam, Iriolachd agus Gràdh, le'n cumainn gu teann mo Dhia-duine agus mo Shlànuighear, 's nach leiginn as e; agus bu roghnaiche leam a bhi 'n ifrinn maille ri Dia, na bhi 'm flaitheanas as easbhuidh."

D'fhiosraich an Diadhair, fo mhór iongantas ri freagraibh an duine bhochd, cia as da. "Thainig mi o Dhia." "C'àit' an d'fhuair thu e?" "Far an do thréig mi 'n saoghal." "C'àit' an d'fhàg thu e?" "Maille ri u'san a ta glan 'nan cridhe." "Cò thu?" "Is rìgh mi." "C'àit' am bheil do rìoghachd?" "Ann mo chridhe féin; d'fhoghlam mi mo chàileachdan 's m'an-tograidhean a cheannsachadh, agus is fèarr sin na bhi riaghladh os-ceann rìoghachd sam bith fo'n ghréin." "Cionnus a ràinig thu air an t-suidheachadh shona sin?" "Le tosd, beachd-smuainteachadh spioradail, agus aonadh ri Dia. Cha robh nì sam bith ach Dia a b'urrainn m'iarrtais-sa a riarachadh. Fhuair mi a nis e, agus annsan fhuair mi sìth agus fois."

M.

Gleann-Ùrchadainn, taobh Loch-Nis,
Mios-Meadhanach an t-Shamhraidh, 1841.

DEAS-FHREAGAIRTEAN.

I. Bha réisimeid ann an aon do dh-Innsean na h-àirde 'n iar; bha mòran do na daoine 'bàsachadh, agus cha mhór gum b'fhèarr na h-oifigich. An déigh do'n iarmad tighin dachaidh, bha duin'-uasal a choinnich aon do na saighdearan, a' feòraich dhe ciod bu choireach ris na daoine bhi 'siubhal co lionmhor. " 'Se bhi 'g òl an rum ùr a bha 'gam marbhadh," arsa'n saighdear. " Creididh mi sin mu na daoine," arsa'n duin'-uasal; " ach cha'n urrainn e bhith gu'n robh na h-oifigich ag òl an rum ùr!" " Cha robh idir, le'r cead," arsa'n saighdear; " 'se 'n seann rum a chuir as do na h-oifigich!"

II. Thachair do mhinisteir stòlda, agus oifigeach uaibhreach òg coinneachadh, agus a bhi 'seanchas; agus mu dheireadh, thainig an seanchas gu car beag connsuchaidh. Bha'n t-oifigeach ag at le feirg agus mar thàmailt do'n mhinisteir, thuirt e ris—" Nam biodh do mhi-fhortan orm gu'm biodh ùmpaidh mic agam nach b'urraim ni eile dheanamb, gu cinnteach dheanainn ministeir dhe." " Cha robh t'athair-sa sa' bharail riut," arsa 'm ministeir, gu socrach.

III. " Tha 'bhriogais so tuille 's goirid air me shonra," arsa fear a fhuair briogais o thàilleir Èiriennach. " Ciod an agil a th'agada air briogais, sinne?" arsa'n t-Èiriennach. " Cha'n eil a' bhriogais tuille 's goirid, ach 's ann a chuir thusa do spògan grànada chas tuille 's fada roimhe."

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Aberdeen: George King; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurao: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Paisley: A. Gardner; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lockgilphend: N. Gillies; Fortwilliam: Lachlan Cameron, writer; Laggan: J. M'Pherson; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Portnahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tioran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Ballendalloch: James Grant; Pitlochry: D. Robertson, Fortingall: D. Campbell; Weem: J. Menzies; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Laggan: J. M'Pherson; Barra: A. M'Donald, Esq.; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; Glencarradale: J. M'Dougall; South Uist: A. Chisholm; Tullymet: C. Morris; Callander: P. M'Kinlay; Balquhidder: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carbost: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Stratherrick: J. Frazer; Kilmorack: J. Rose; Easdale: D. M'Intyre; Nova Scotia: Rev. B. Williams; Pictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq. Charlottetown, Prince Edward's Island.

Cha b'urrainn do bean-na-bainnse a chreidsinn gu'm murtadh iad a còmpanach gasda—duine co neo-lochdach agus co math.

Mu'n àm so, thòisich geur-leanmhuinn fhuilteach, theinnteach, an aghaidh sluagh an Tighearn ann an Albuinn. B'éiginn do dh-Iain *Brown* sgar o bhi 'falbh an rathaid le 'each 's le 'chairt mar a b'abhais da, oir bha e 'na dhuine comharraichte, agus bha na Cùmhnantaich a' taghal a thighe; agus bha fios aig na daoine fiadhaich a bha air an àm sin a' riaghladh na dùthcha gum b'ann diùbh Iain. B'éiginn da mu dheireadh 'àite féin, agus a thigh féin, fhàgail. 'S ann sna monaidhnean, agus feadh gharbhlaiche nam beann, a bha e 'cur seachad a' chuid bu mhò d'a ùine! Ach a mach air feadh nam beann, agus 'ga chleith féin ann an uamhan 's a'm frògan, a' teicheadh o 'nàimhdean, bha bogha-frois a' Chùmhnainte mu 'cheann, agus bha e 'sealbhachadh sòlais agus saorsa-inntinn nach robh e 'n comas a nàimhdean a thoirt uaithe.

Latha do na làithean, mar a bha'n duine naomh so 'ga chleith féin an : an slochd domhain dorcha, air nach robh eòlas aig neach air bith ach cuid do bhuachaillean an àite, bha 'mhiann air an latha 'chur seachad san àite ùdlaidh dh'orchha so ann an ùrnuigh, agus ann an conaltradh ri 'Dhia ann an cainnt Jeremiah san iii. caibideil, agus sìos o'n dà-fhicheadamh rann, 'nuair ràinig fuaim thiamhaidh, mhuladach, bhrònach e, air oiteig na gaoithe! Air tùs, bha i mar Shalm bhìnn a bhiodh cuid-eiginn a' seinn gu h-ìosal, mar gum bu mhiann leò a chleith; ach ann an ùine ghoirid dh'fhàs an fhuaim na bu shoilleire 's na b'àirde, agus chual' e na facaill air an toirt a mach, agus an t-Salm air a seinn gu pongail, (Salm vi. vii.)

Airson gu'n chlaoidheadh mi gu truagh,
Eisd-sa ri m' ghlaodh san àm;
Is saor mi o luchd m' fhòirneirt mhóir,
Oir 's treise leò na leam.

A prìosan m' anam buin a mach,
T'uinn-sa gu'm molar leam;
Is iadhaidh umam sìreana,
Oir ni thu pailteas rium.

"So," arsa Iain *Brown*, "cuid-eiginn a' seinn cliù do Dhia—a h-aon do m' chàirdean truagha ann an teinn, air a ruagadh air feadh nam beann." Dh'éirich e o 'ghlùinibh, agus chaidh e a rann-suchadh a mach co bh'ann. 'Sann air a bha'n t-iongatas 's an sòlas 'nuair fhuair e gum b'iad a choinhearsnaich 's a chàirdean dileas féin a bh'ann!—triùir dhaoine Crìosdail a bha 'teicheadh o nàimhdean Chrìosd, mar bha e féin. Bha iad fada 'stigh ann am fròig dh'orchha, a' seinn le chéile Salm do Dhia. Dh'fhiosraich na càirdean gu'n robh Dia san àite sin, agus bhlaiss iad sòlas agus toileachas-inntinn nach b'urrainn an saoghal a thoirt doibh na 'thoirt uapa. Bha iad cosmhuil ri Maois—'nuair bu mhò bha'n saoghal 'na aghaidh, 'sann bu dlùithe a bha e air Dia. Ré fad an latha, bha fear-mu-seach dhiubh a' leughadh a' Bhìobuill; agus an dràs 's a rithist, air feadh na h-oidhche, fear-mu-seach dhiubh ri ùrnuigh, agus a' togail Shalm.

Bha spéis mhór aca do'n lxxiv. Salm; bha i anabarrach freagarrach do'n staid anns an robh iad.

C'arson a thilg thu sinne uait?
An ann gu bràth, a Dhé?
C'arson ri caoirich t'ionaltraidh
A las do chorruich ghéur?

agus mar sin sìos.

Sheinn iad an t-Salm le chéile aon uair air a' mheadhon-oidhche; agus am feadh 's a ghiùlain oiteag na h-oidhche an fhuaim air feadh an raoin 's a' mhonaidh fhiadhaich, ghiùlain creideamh fonn an anamanna suas gu cathair Dhé. Ged bha iad 'nam fògaraich thruagh an làthair dhaoineibh, air an cùntas mar chaoraich chum an casgraidh, bha iad ag ionaltradh air chluaintibh glas, agus ri taobh nan strutha sèimh; agus ged a bha drùchd an anmoich agus frasan uisge 'tuiteam air an cuirp, bha drùchd agus ciùin-shòlais o nàmh a' beothachadh an anmanna. Thug iad gu'n robh Dia maille rin. Bha iad leisg dealachadh; agus air talamh a bhos, cha do chuir na daoine maithe so riabh seachad àn bu shòlanaiche na rinn iad anns an fhròig dhorcha, ùdlaidh, uaignich so, ann am monadh an fhraoich. 'Se b'ainm do fhear dhiubh, Uilleam *Steel*. So an t-aon fhear do'n cheatbrar nach do chuireadh gu bàs mar fhianuis air a chreidimh; agus is minic a chualas e ag ràdh, ma chuir e riabh seachad aon do làithean nèimh air talamh, gum b'e sin an t-àm a chuir e seachad san t-slochd fo'n fhraoch, maille ri Iain *Brown* agus a chàirdean.

B'e Uilleam *Steel* a' cheud fhear a thainig a mach sa' mhaduinn as an fhròig, mu bhristeadh an latha, a choimhead gu furachail an robh nàmhaid air bith san t-sealladh. 'Nuair mhothuich e nach robh, lean càch e. Fhad's a bha iad a' cur an comhairle r'a chéile ciod bu chòir dhoibh a dheanamh, chual' iad guth na bu bhinne gu mór, 'nam beachd, na aona cheòl a chual' iad riabh, a' seinn nam briathra so:—

Osna a' phrìosanaich a'd' làthair
Thigeadh, a Dhé nam feart;
'S an dream a dh'orduicheadh chum bàis,
Saor-sa réir meud do neart.

Sheas iad car tamuill—bha iongatas mór orra; ach tiota beag 'na dhéigh so, chual' iad guth eile a' séinn, le dealas diadhaidh, anns na briathrabh a leanas:—

'Measg phota luidh sibh, ach bidh sibh
Mar sgiath nan calman luath,
Foluicht' le h-airgiod, is an cleit'
Le h-òr a's deirge snuadh.

Dh'amhairò iad air gach taobh; ach cha robh neach r'a fhaicinn, thall no bhos, shuas no shìos! Rannsuich iad gach cearn do'n t-slochd, ach cha robh neach r'a fhaotainn. "Nach coma có dhiùbh," ars' Iain *Brown*, "có 'sheinn an t-Salm a chuala sinn? Gabhamaid sòlas agus misneach—'se Dia a labhair iad; agus

labhradh iad air tùs airson co'fhurtachd a, mhuinntir féin, a phobuill dhilis féin, gu deireadh an t-saoghail. Ged tha sinn dubh mar na pota an sealla dhaoineibh, tha sinn mar cholumain am fiannis Dhé. Theagamh gu bheil sinn air sgéith, ag itealaich ann an ùine ghoirid air falbh do shaoghal eile; agus tha a' choinneamh so bha againn ann am Bethel g'ar n-uimeachadh air chionn imeachd. Do ghràs Dé gu robh an cliù! bith'maid fo mhisneachd!" Fhad's a bha e 'labhairt, las 'aodann le àilleachd agus beothalachd mhór. Ghabh e cead diubh, agus dhealaich e riu. Sheas iad ag amharc na dhéigh. Cha'n fhac' iad tuillidh e san t-saoghal-sa, ni mò a chual' iad a ghuth milis.

Fhuair an Rìgh Tearlach air an àm so bàs, agus thainig Seumas 'na àite. Chuir esan *Claverhouse* thairis air feachd na duthca; agus rian e 'na mhorair' e, air ainm Morair Dhuindèadh (*Dundee*)—duine co fuileachdach, fhiadhaich, bhorb, 's a tharruing claidheamh riabh á truail, agus neach aig an robh naimhdeas uamhasach an aghaidh nan Cùmhnantach.

Bha buidheann shaighdearan a nis air an càramh ann am baile ris an canar *Lesmahagow*, dlùth do dh'àite b'àbhais do Iain *Brown* a bhi 'taghal. Thainig a' bhéisd dhuine, *Claverhouse*, do'n àite so air feasgar deireannach an earraich, sa' bhliadhna 1685; agus air dhà iomradh 'chluinntinn mu chràbhachd agus mu ghiùlan Iain *Brown*, agus nach b'àbhais da dol a dh'éisdeachd a' mhinisteir Easbuigich a bha 'na sgìreachd, thog *Claverhouse* air mu thuiteam na h-oidhche; agus mu shèa uairean sa' mhaduinn bha e aig doras tigh Iain, e féin agus a chuid saighdearan, trì cuideachdan diubh, agus tart air airson fuil an duine bheannaichte.

Bha Iain air a chois fada mun d'thàinig iad, agus thairg e suas àrnuigh-mbaidne. Bu mhinic a chualas a bhean ag ràdh nach do mhothuich i a còmpanach riabh a' seinn Sàiln le guth co fonnmhor, àrd, bhuadhar, 's a rinn e air maduinn an latha sin; agus bi'n t-Salm a shéinn e an xxvii.^{mh}, 1, 2, 3, 4,—

'Se Dia mu sholus is mo shlàint',
'S an cuir aon nàmh orm fiannh?
Ge llonghor mlorunach am feachd,
'Se Dia mo neart 's mo sgiath.

agus mar sin sìos.

'Se an caibideal a leugh e, an xvi. do Eòin—earrann do dh'fhacall Dé a bha anabharrach uile freagarrach. Ghleachd e air an latha sin ann an àrnuigh mar neach air an robh mhiann an saoghal so fhàgail, agus a bhi nis cheana maille ri Dia.

An déigh d'a aoradh-maidne bhi seachad, chaidh an duine beannaichte do'n bhlàr-mhòine, a réiteachadh bacadh, far an tòisichadh iad air mòine a thilgeadh an ceann latha no dha. Bha na seirbhiseich uile a mach, mar an ceudna, mu'n bhaile, ri obair, 'nuair thainig *Claverhouse* agus a chuid trupairean; agus chuartaichadh an t-àite 'n robh Iain *Brown* ag obair, agus sgiùrs iad romhp' e a dh'ionnsuidh a thighe. Cha d'thùirt an duine beannaichte gu'm b'ole. Bha cailag bheng san tigh, a dh'innis do'n mhuaoi gum-

fac' i saighdearan air eachabh a gabhail 'ionnsuidh an àite 'n robh a h-athair ag obair; agus gu'n robh e nis a' téarnadh dh'ionnsuidh an tighe, agus na saighdearan 'na dhéigh. Sheas Iseabal thruagh. "Thàinig," ars' ise, "an nì ris an robh dùil agam o chionn fhada. "O Thighearn!" ars' ise, "thoir dhòmhsa gràs agus neart chum so a sheasamh." Ghabh i Sednaid bheag, a dalta (nighean a bha aig Iain *Brown* le 'cheud mhnaoi), air laimh. Shuain i a mac ann am breacan, agus thog i air a gualainn e; agus chaidh i mach gu ciùin sàmhach an còmhaidhail nan saighdearan, a' guidhe air Dia, agus ag iarraidh neart agus gràs dhi féin agus d'a cómpapach, a nis an àm am féuma.

'Nuair ràinig iad ceann an tighe, sheas iad, agus labhair *Claverhouse* ri Iain *Brown* mar so:—"C'arson," ars' esan, "nach 'eil thu dol a dh'éisdeachd a' mhinisteir Easbuigich a chuireadh do'n àite? agus c'arson nach h-àbhais duit guidhe ann an ùrnuigh airson Rìgh Seumas?" Fhreagair esan gu ciùin, socruch, gun agath, gun eagal, gun ghrabadh—"Cha'n eil mise 'g aideachadh ceanntard air bith 'na uachdaran thairis air an Eaglais, ach Criosd; agus cha teid mi 'dh'éisdeachd na ministeirean Easbuigeach, do bhrìgh gu bheil iad air an cur a stigh calg-dhìreach an aghaidh lagh Chrìosd; agus do bhrìgh gur Pàpanach an Rìgh, cha n urrainn domh guidhe air Dia e a shoirbheachadh leis. Ach," ars' esan, "ma thionndas Dia a chridhe, agus gu'n atharraich e a ghiùlan, guidhidh mi as a leith, agus bheir mi ùmhlachd dha."

'Nuair chuala *Claverhouse* so, thubhairt e, le guth colgarra, coimheach—"Air do ghlùinibh a thiota beag; dean t'ùrnuigh dheireannach, oir 's éiginn do chur gu bas!" Rinn Iain so; chaidh e air a dhà ghlùn. Ghuidh e le dùrachd a chuir uamhas air na saighdearan. Bha cuid diubh a' siabadh nan déura goirt o'n sùilibh. Bha a bhean tròm air an àm, agus a h-ùine dlùth. Bha a pàisde aice 'ga ghiùlan, agus an nlonag aice 'na làimh; agus sheas i gun charachadh, gun ghlaodh, mar bha esan air a ghlùinibh a' guidhe air Dia gum beannaichadh e i, agus gum bitheadh gach beannachd air a dheònachadh dhi, agus do na h-uile bha beò agus a bha ri tighin. Bha oillt, agus corruich, 'us cuthach, air *Claverhouse*; agus le mionnachadh, 'us mallachadh, agus toibheum oillteil, chuir e stad air, agus dh'iarr e air éiridh o' ghlùinibh. Thuirt Iain *Brown* an sin r'a mhnaoi—"Iseabal," ars' esan, "so an latha air na labhair mi mun do phòsadh sinn. Tha thu a' faicinn gu'n d'thàinig mo ghairm. 'S éiginn domh, an tiota beag, seasamh an làthair mo Thighearn agus mo Dhia—fa chomhair cùirt nèimh, mar fhianuis an aghaidh luchd-riaghlaidh Albuinn. Am bheil thu toileach dealachadh rium?" ars' esan. "Labhair, 'éudail 's a ghràidh do mhnathan an t-saoghail; am bheil thu strìocta gu dealachadh rium?"—"Tha," ars' ise, "le m' uile chridhe. Se sin toil Dhé; a thoil-sa gu robh deanta. 'S è thug dhomh, 's è tha 'toirt nam—gu ma beannaichte gu robh 'ainm!" "Sin," ars' esan, "na bha dhìth orm. O a bhàis! c'àit a bheil do ghath?—O uaigh! c'àit a bheil do bhuaidh?" Air dhà so a ràdh, chuir e a dhà làimh m'a

muineal, agus phòg e i, agus an sin a phàisdein beag a bha aice air a h-uchd. 'Na dhéigh sin, phòg e Seònaid bheag. "Slàn leat", a chuilean mo chridhe," ars' esan. "Thoir thusa do chridhe agus do làmh do Dhia; iarr air do stiùradh, earb thu féin ris, agus bi dleasnach do d' mhàthair." Thainig reachd 'na mhuineal. Shil a dheòir. Mu dhéireadh, thog e a dhà làimh ri nèamh, agus, ag amharc suas, thubhairt e—"Gum bu beannaichte gu robh thusa, O Spioraid Naoimh! a tha nis a' labhairt barrachd sòlais ri m'anam na dh'fhiosraich mi riabh! Ciod è dhòmhsa a nis na's urrainn mo nàimhdean a dheanamh?" "Bi tosd!" arsa *Claverhouse*; "na cluinneam diog tuille mach á d' bheul. A nall," ars' esan; "seis-ear agaibh!" 's e 'labhairt ris na saighdearan. "A nall air a' mhionaid! agus loisgibh air an duine so." Ach cha robh so 'nan comas; sheas iad air an ais le h-uamhas. Ghabh *Claverhouse* eagal gn'u robh iad gu ar-a-mach a dheanamh 'na aghaidh. Tharruing e dag a mach o 'chrios féin; tharruing e dlùth air an duine bheannaichte; loisg e air; chuir e peileir troimh 'eanchainn, agus thuit e marbh air an làr!!

Thionndaidh na saighdearan air falbh an cinn o ghnìomh co oillteil; ach esan, béisd nam béisdean! thòisich e ri fala-dhà dheanamh dhe, agus ri fochaid agus fanoid air a' bhantraich thùrsaich, corp a fir a nis sìnte 'na fhuil aig ceann a thighe féin, ach 'anam le Criosd anns na flaitheas àrda.

"Ciod a nis," arsa *Claverhouse* ri h-Iseabal, 's a dillenchdan maoth a' sgriachail leis an oillt—"ciod do bharail a nis air do chéile pòsda?" Bha ise, mo thruaighe! a' trusadh eanchainn agus fuil a fir, ag osnaich gu tróm, ach gun fhacall as a ceann. "Labhair!" arsa'n duine uamhasach; "labhair! Tog do cheann, agus innis domh ciod a nis do bharail air do chéile." Thog i a ceann. "Matà," ars' Iseabal, "bha barail mhath agam air riamh; ach a nis tha barail ni's àirde 's ni's fèarr agam air na bha agam riamh roimhe." "'Ne sin a tha thu 'g ràdh?" ars' esan, "a bhean gun chiall, gun nàire! 'S beag a bheireadh orm do leagail a'd chorp marbh r'a thaobh!" "Matà," ars' ise gu ciùin, "nam biodh sin air a cheadachadh dhuit, is dearbh-chinnteach mi gu bheil do mhl-chneasdachd agus do bhuirbe annad na leigeadh leat a dheanamh; ach ciamar a fhreagras tu airson gnìomh na maidne so?" A dh'aindeoin a chridhe, bha oillt agus eagal air, ged a dh'fheuch e a chleith. "A fhreagras mi," ars' esan, "do thaobh so! Na biodh cùram ortsa. 'S furasda freagairt air a shon do dhaoine; agus a thaobh Dhé, gabhaidh mi esan a'm làimh féin!" O! cainnt an uamhais!

Air dhà so a ràdh, chuir e spuir an cliathach an eich air an robh e; thàr e as, agus a chuid saighdearan 'na dhéigh.

Chruinnich ise, a' bhantrach thruagh, eanchainn agus fuil a fir mar a b'fhèarr a b'urrainn di. Shuain i tuthailte annirt mu 'cheann; nigh i a lamhan; agus shuidh i 'n sin, a' tuireadh 's a' bròn, gus an d'thainig na gillea dachaidh, 's an d'fhuair iad ise ri

tnaman truagh ceann an tighe, agus corp an duine mhaith marbh m'a coinneamh.

Chruinnich na coimhearsnaich—chaidh sgéul a' bhròin a mach feadh na dùthcha, a' dùsgadh oillt, agus namhais, agus eagal, ann an cridhe gach aon a chual' e. “Ma's ann mar so,” ars' iadsan, “a thachair do'n chaomhan bheannaichte so, Iain *Brown*, co tha tèarninte?”

Bha buidhionn do na coimhearsnaich a nis air cruinneachadh. Chunnacas bean eireachdail a' dlùthachadh orra, le cabhaig mhóir. Ghrad thilg i a dà làimh mu mhuineal Iseabail. B'i so bean aon do na fir a bha 'm falach maille ris na cómpanaich san t-slochd fo'n fhrasach, mu'n robh sinn a' labhairt. “O! Iseabal, Iseabal!” ars' ise, “ciod so thachair? 'Bheil Iain a nis an glòir? 'Bheil air t'fhear-as nis coron a' mhairtirich? 'Bheil ean a nis ann an àros nam flath, maille ri Criosd? Agus a' bheil Dia a nis an déigh thusa 's do dhilleachdan a ghabhail fo 'chùram àraid féin? ag ràdh, Bidh mise 'm fhear-tighe dhuit, a'm chéile phòda dhuit, agus a'm athair do d' dhilleachdan. Cha'n ioghnadh,” ars' ise, “ged tha thu air chrith, fo iongatas air na nithe mòra rinn Dia as do leith!” Thug an fhàilte so misneach do Iseabal—thog e a oridhe; thiorraich i a sùilean; chuimhnich i nis na briathran a labhair Maighetir *Peden* rithe air là a bainnse; chaidh i a stigh air tòir na léine-bhàis, a dh'uidhimich i a réir an rabhaidh a fhuair i. Thaisig a nis dithis do na fir a bha maille ri Iain san t-slochd, Daibhidh agus Uilleam *Steel*; agus thug iad a chorp a stigh do'n t-seòmar, far an d'fhuair e gach cùram a bha gnàthaichte san àm.

Rinneadh so uile gu sàmhach, gun fhocal a labhairt. An déigh dha bhi seachad, shuidh a' chuideachd. Thugadh a nua am Bìobull, agus thogadh an t-Salm (xxvii. 5, 6)—

Oir ni e m' fholach 'n àm na h-àire
'Na phubull: dion do ni
An diomhaireachd a phàilliuin dhomh,
Air carraig cuiridh mi.

Oscionn mo naimhde ta fa m' chuairt,
Nis togar suas mo cheann:
Glan-iobairt aoibhneis uime sin
G'a phubull bheirear leam:

Is seinnidh mi gu togarach,
Seadh canam fòs gu binn
Ceòl agus moladh àrd do Dhia
Air feadh mo rè 's mo linn.

Iadsan a tha ann an trioblaid agus fo bhròn, seinnidh iad le cridhe, agus dealas, agus tograidhean arda, air a' bheil luchd a' ghàird-eachais aineolach. Tha h-uile focal tha Dia a' labhairt a' tighin dachaidh mar gum biodh e air a labhairt 'nan cluasan.

Mar thachair do'n cheud mhairtireach, *Stephen*, a ghiùlain daoine naomba a chorp chum na h-uaighe, mar so thachair do'n duine

mhath so ; oir muinntir Dhé, chladhaich iad 'uaigh, agus chàirich iad e san ùir, sa' cheart àite 's na thuit e, aig ceann a thighe.

O ! nach b'e an duine beannaichte so a' chulaidh-fharmaid' na bhàs, agus cha b'e *Claverhouse* uaibhireach truagh ! 'S minic a dh'aidich an duine borb so, nach deachaidh ùrnuigh dhùrachdach Iain *Bhrown* as a chluasan fhad's bu bheò e. Air an uaigh anns a' bheil ùir an duine mhaith so, tha leac-lighe r'a faicinn air an latha diugh, air a' bheil eachdraidh a bhàis air a gearradh.

“ 'S beannaichte na mairbh a gheibh bàs anns an Tighearna ; seadh fòs, deir an Spiorad, gheibh iad fois o'n uile shaothair, agus leanaidh an oibre iad.” C.

AM PRIONNSA ÒG.

Nar robh plobaire sa' Ghàidhealtachd nach lìon a mhàl, 's nach séid a suas Fàilt a' Phrionns' Òig ! Tha sinn a' deanamh dheth nach 'eil fìor Ghàidheal air feadh an t-saoghail do nach toir e toil-inntinn a chluinntinn gu bheil oighre òg air a bhreith do chrùn Bhreatann. Ceud mìle fàilt air an leanabh rìoghail !

Thachair so air là Fhéill-Martuinn, an t-aon la-déug do'n mhìos a chaidh seachad ; agus is aobhar taingealachd gu bheil a' Bhan-rìgh agus an t-oighre òg so a' tighin air an aghart co maith 's a b'urrainn do'n rìoghachd iarraidh.

Chaidh a Bhan-rìgh a luidhe gu slàn fallain air oidhche Di-Iuin, beagan an déigh deich uairean ; agus mu shèa uairean sa' mhaduinn, dhùisgeadh an lighiche 'e a' bhean-eòlais a bha 'Feitheamh oirre. Bha lighich' eile dlùth anns a' phàillion. Chuireadh fios gun dàil air luchd-riaghlaidh na rìoghachd, luchd-comhairle na Ban-rìgh ; oir 's éiginn gum bi iadsan sa' phàillion air a leithid so do dh'àm. Thainig *Sir Robert Peel*, agus *Wellington*, agus ard-mhòrairean agus mhaithlean na cùirte, ma naoi uairean, agus an t-Ard-Easbuig agus Easbuig Lunnainn.

Cha robh ann an sèdmar na Ban-rìgh, an àm a saothreach, ach an lighiche 's a' mhuime, agus Prionns' Albert. Beagan roimh aon-uair-deug, rugadh am Prionnsa—naoidhean Iarach, làidir ; agus an ceann ùine bhig 'na dhéigh sin, thugadh a stigh e an làthair nan àrd-uaislibh a bha cruinn. O'n àm sin, tha a' Bhan-rìgh slàn, fallain ; agus am Prionns' òg co lùthor, làidir, bheothail, iasgaidh, ri aon naoidhean-gille a bhualtrumaich muime riabh 'na h-uchd.

Tha iomadh ainm, no (mar their iad sa' Bheurla) *title*, urramach aig a' Phrionns' òg. Cha'n eil e air ainmeachadh fhathast Prionnsa *Wales*, no Prionnsa na Cuimrich. So tiodal a gheibh e ri ùine, agus 'se so an t-ainm air an ainghear e.

Tha nis os ceann còig ceud bliadhna bho'n a ghabh oighre crùn Bhreatann an t-ainm so. Bha *Wales* 'na rìoghachd saor, air a bonn féin, le a rìghribh, 's a laghanna, 's a cainnt, 's a cleachdaidhean féin, mar a bha Albainn ; ach bhuadhaich rìoghachd Shasunn 'na h-aghaidh, agus chuireadh na Cuimrich thruagh fo chis do Shasunn. 'Se an ceud

Iomhar (*Edward I.*) a rinn so ; agus cha'n eil eachdraidh a's bròn-aiche r'a leughadh na an dòigh a ghabh an duine neo-ìochdmhor sin air na daoine foghainteach sin a cheannsuchadh. Bha mòran Bhàrd san àm sin am measg nan Cuimreach. Chùm iadsan suas cuimhne nan làithean a dh'fhalbh, le'n òrain agus le'n dànaibh. Bha na bàrdan air gach còmhail agus cruinneachadh ; agus le'n ceòl agus le'n òrain, las iad spioradan na h-òigridh suas an aghaidh rìgh Shasunn, agus muinntir Shasunn. Chuir Rìgh Iomhar fios orra air fad, iad a bhiginn a chluicheadh dha, agus a dh'aithris an òran Cuimreach. 'Nuair fhuair e iad 'na mhèin 's 'na chomas, chuir e h-uile mac màthar dhiubh gu bàs ! Chruinnich e 'na dhéigh sin uaislean, agus maithean, agus ciun-fheadhna na dùthcha ; agus thuirt e riutha, o'n a bha leithid do ghràin agus do dh'fhuath aca do na Sasunnaich, gu'n tugadh e dhoibh prionnsa a rugadh 'nan dùthaich féin, aig nach robh uiread agus aon fhacall Beurla. " An còrd so ribh ? " ars' esan. Thog iad iolach-ghàirdeachais. Thàirngeadh a mach bann, agus chuir gach aon a bha làthair an ainm rithe le sòlas, a' mionnachadh gu seasadh iad dìleas do dh-aon phrionnsa, a mbuinntir an dùthcha féin, a thogradh rìgh Shasunn a chur thairis orra. Bha a' Bhan-rìgh maille ris air an àm, ann an Caisteal Charnarbhoin, ann an *Wales*. Dh'asaideadh i latha no dha roimhe sin. Rugadh mac òg dhi. Cha robh gu dearbh facall Beurla 'na cheann, na facall do chainnt air bith, ach ghairmeadh e Prionnsa *Wales* anns a' bhliadhna 1234 ; agus a nuas o'n àm sin, tha'n tiodal, no an t-ainm onorach so aig mac-mór an Rìgh, oighre na rìoghachd.

Tha ainmeannan eile aige, mar an ceudna—Diùc *Chornwall*, Diùc Bhaile-bhòid, Iarla Charruig, Morair *Renfrew*, agus Morair nan Eileanan, maille ri Prionnsa Bhreatunn ; agus an ceann latha no dhà, gairmear e Prionnsa *Wales* agus Morair *Chester*. Ma ni ainmeannan no tiodalan féum dha, tha gu leòir aige dhiubh.

Chuir breith an leinibh rioghail so mór-shòlas air muinntir na dùthcha gu coitchionn. Bha cruinneachadh mór an Glaschu air a' 15 là—os ceann dà mhìle do dh-àrd mharsantan a' bhaile mhóir so ann an aon seòmar, a chruinnich a dh'òl deoch-slàinte na Ban-rìgh agus an oighre òig. Bha gach aon do'n chuideachd toilichte.

Tha e 'toirt mòran sòlais duinn a chluinntinn gu bheil luchd-riaghlaidh a' bhaile-mhóir so a' cumail cuimhne air na bochdan air an àm so—a' dol a thoirt cuideachaidh dhoibh, fhad 's a tha 'nan comas, le gual, biadh, agus aodach. So an dòigh a's fèarr agus a's freagarraiche air an taingeachd a thaisbeanadh do'n Fhreasdail chaomh airson a chaoimhneis agus a chàirdeis d'ar Ban-rìgh agus ar dùthaich.

Tha sinn fo bharail nach d'rugadh riabh oighre air rìoghachdaibh co mór, co farsuing, co cumhachdach, agus air slòigh co lìonmhor riùsan air a' bheil am Prionns' òg ri riaghladh, ma chaomhnar e. Cha robh rìoghachd na Ròimhe riabh co farsuing na cho cumhachdach. Cha luaithe tha 'ghrian a' dol fodha air aona chearn a bhuineas do Bhreatunn, na tha i ag éiridh air cearnabh eile a bhuineas duinn mar an ceudna. Cha'n eil mionaid anns na ceithir-uair-fichead anns nach 'eil grian nan spèur a' soillseachadh air cearn—seadh, ioma cearn—do

na dùthchanna mòra sin a bhuineas do Bhreatann. Ge mòr *Russia*, le 56,000,000 do shluagh, tha againn aon dùthaich (Innsean na h-àird-an-ear amhàin) anns a' bheil 130,000,000 do shluagh. Ma chuirear ri so shluagh gach cearn eile tha fo chumhachd Bhreatann, 's ann a lìonadh e duine le h-uamhas—muilleanan agus na ceud muilleanan, anns gach cèarn do'n t-saoghal mhór, fo ùghdarras agus smachd aig aon eilean beag, nach 'eil ach mar dhùirdan suarrach sgeire air aghaidh a' chuain mhóir!

A rithist deir sinn, ceud mìle fàilt air a' Phrionns' òg, agus gu soirbhicheadh an Tiaghearna leis!—gu robh e air a chaomhnadh gu bhli 'na bheannachd do'n rìoghachd mhór so, 's 'na mheadhon an làimh Rìgh nan rìghrean, gu mòran maith a dheanamh 'na linn 's 'na latha!

ITE SHUAICHEANTAIS A' PHRIONNS' ÒIG.

Tha fios aig mòran d'ar luchd-leughaidh gu bheil an suaicheantas féin, agus an gearradh-arm féin, aig gach teaghlach àrd, agus gach fine san dùthaich;—mar tha an leómhan 's an làmh-dhearg aig Clann-Dòmhuill—na trì chasan, an caisteal, agus ceann an tairbh, aig Cloinn-Leòid—cabar féidh aig Cloinn-Choimnich, agus mar sin sìos. 'Se suaicheantas Phrionnsa *Wales*, trì itean àrd an eòin ris an canar an Sruth (*Ostrich*); a h-aon do na h-itean so a' seasamh dìreach suas o chlàr an aodainn, air a' bheirt-chinn, agus a h-aon eile a' lùbadh air falbh o gach taobh dhi so; agus 'se am facall suaicheantais, *Ich Dien*—dà fhacall Gheamailteach, a ciallachadh, “Tha mise 'seirbhiseachadh,” no a' frithealadh, no fo ùghdarras.

So an dòigh air an d'fhuair an ceud Phrionnsa *Wales* so:—Anns a' bhlàr iomraiteach sin ris an canar Blàr *Chressy*, a chuireadh eadar rìgh Shasunn agus rìgh na Frainge, anns a' bhliadhna 1346, air machair fharsuing san Fhraing, far na chuir dech-mìle fichead Sasunnach an ruaig air ceud mìle Frangach, thachair e gu'n robh am prionns' òg, mac an rìgh, ann—Prionnsa *Wales*—esan d'an robh mar fhrith-ainm, “Am Prionnsa Dubh,” a chionn gum bu deise dhubh a b'abhais da bhli 'caitheamh. Chomharraich am flath òg so e féin gu mòr air an latha sin. Cha robh àite 'n do thaisbean se e féin nach do theich na Frangaich roimhe; leag e iad thall 's a bhios, agus thuit na gaisgich a b'ainmeala san Roinn-Eòrpa fo 'chlaidheamh cumhachdach. Bha aon seana ghaigeach tréun sa' bhlàr, rìgh *Bohemia*. Bha e aos-mhor, dall; ach thug e srian an stéud-eich air an robh e 'marcachd do shaighdear a bha r'a thaobh, agus cha b'urrainn doibh a chumail a mach as a' bhlàr. Fhuair e am measg nam marbh, 'nuair bha'm blàr seachad. Bha na trì àrd-itean geala 'na chlogaid mar shuaicheantas. Thug am Prionns' òg a chlogaid do'n t-seana ghaigeach; chàirich e a' cheann-bheirt so air a cheann féin, leis na facail so air an deargadh oirre, *Ich Dien*; agus riabh o'n àm sin, 'se so is suaicheantas do Phrionnsa *Wales*, oighre Bhreatann.

Faodar, o'n tha sinn a' labhairt mu Bhlàr *Chressy*, a ràdh gu'm b'e so a' cheud bhlàr anns an robh gunnacha-mòra (*cannon*) riamh air an cleachdadh; agus anns an teine mhór a bha ann an Tùr Lunnainn (air a' bheil cùntas san àireamh so), loisgeadh, leaghadh, agus mhill-

leadh ceud do na gunnacha-mòra a ghlac na Sasunnaich sa' bhlàr so, agus a thug iad a nall 's a chuireadh san Tùr mar chuimhneachan air a' bhlàr ainmeil so.

C.

IARLA ULSTER.

SGEULA FÌRINNEACH.

Tha còir, no sochair, no dlighe aig morair uasal Eirionnach nach 'eil aig aon neach eile san rìoghachd. 'Se sin seasamh le 'chòmh-dach-cinn air an làthair an rìgh, 'nuair tha uile fhlaithlean na rìoghachd 's an cinn rùiste, tha e air a cheadachadh do cheann tighe teagblaich ard *Ulster*, seasamh le aid no clogaid air a cheann an làthair na cùirte. Tha os ceann séa ceud bliadhna o'n choisinn teaghlach *Ulster* an onoir so.

B'e *Iain de Courcy*, air an àm sin Iarl *Ulster*—rìnn e nì-eiginn a choisinn diomb agus corruich rìgh Shasunn—dh'orduich an rìgh a ghlacadh 's a thoirt 'na phrìosanach do Lunnuinn, ach b' nsa so a ràdh na a dheanamh; cha robh eadar dà mhaoil na h-Eirionna duine co làidir, threun mhisneachail ris an Iarla so. Dh' fheuch iad uair agus uair prìosanach a dheanamh dheth, ach dh'fhairtlich e orra. Mu dheireadh fhuair iad so a dheanamh le foill, nì nach robh 'nan comas le strìgh agus oidheirp fholluiseach. Thug iad duais d'a ghillean féin, agus bhrath iadsan e. Bha e air latha àraid a' deanamh peanais, a' coiseachd casruiste, a' dol o dheas gu taath mu thimchioll eaglais agus cladh Dhùiu-Pàdrùig an Eirinn—thàinaig a naimhdean air gun fhios—cha robh a ehlaidheamh no a chuid armachd aige, nam bitheadh cha bu toil leo tighin 'na dhàil—thog e maide bha sa' ehladh, agus le so chum e a naimhdean car tamuill air an ais, ach b'éiginn da strìocadh mu dheireadh an déigh dha trì-pearsa-deug a mharbhadh dhiùbhsan a thainig 'na aghaidh. Thugadh an t-Iarla mar so 'na phrìosanach do Shasunn. agus ghlaiseadh suas e anns an t-seòmar-iaruinn san Tùr, a tha o chionn ghoirid air a losgadh. Mu'n àm so thachair e gu'n robh comhstri eadar rìgh Shasunn agus rìgh na Frainge. An àite dol gu cogadh le'n armailtean, cho' aontaich an dà rìgh a' chùis a bhi air a socruchadh le dithis ghaisgeach, fear air gach taobh, rìgh Shasunn a shònruchadh aona ghaisgich, agus rìgh na Fraing aon eile, agus an dara taobh a chur do'n ghnothuch, le comhstri an dà laoidh so an làthair an fheachd mhóir a bha ri bhi cruinn—nam faigheadh an Sasunnach a' chuid a b' fhearr do'n Fhrangach, bha 'chùis le rìgh Shasunn, ach nam buadh-aicheadh an gaisgeach Frangach, bhiodh a' chùis le rìgh ra Frainge.

Dh' fheuch an dà rìgh an duine bu chalma 's a b' fhoghaintiche 'nan rìogbachdan fhaotainn. Chuala rìgh Shasunn nach robh curaidh co tréun, no aon a b' urrainnear a choimeas ri Iarl *Ulster* a bha 'na phrìosanach san Tùr; chuir e aon do mhaithean na cùirte d'a ionnsuidh uair agus uair, a dh' fheuchainn an rachadh e leis do'n Fhraing, a chur a' chath an aghaidh gaisgich rìgh na

Frainge—ach 'se fios-freagairt a fhuair e “Cha téid, cha dóirt mi braon do m' fhuil as a leith, cha do thoill e nam e, cha chuir mi mo bheatha féin an cunnart air son rìgh co neo-airidh.” Ach nu dheireadh chuir an rìgh fios g'a ionnsuidh a ràdh ged nach deanadh e so air a shon-sa, math dh' fheudta air son onoir na rìoghachd gu'n rachadh e 'mach, 's nach leigeadh e leis an Fhrangach a bhi, bòsd nach robh neach an Sasunn na 'n Eirinn a sheasadh ris. “Abair ris,” arsa *De Courcy*, “ged nach rachainn fad mo lùdaig air a shon-san, gidheadh airson onoir mo dhùthcha gu'n rachainn gu bás—tuigidh am Frangach leibideach nach 'eil Eirinn gun ghaisgich.” Chuireadh fios do dh-Eirinn air a chlaidheamh féin, agus air 'airm chatra. Thàinig an latha, bha sluagh anabharrach cruinn, rìghrean Shasunn Aibuinn agus na Frainge, agus armailtean Ìonmhor. Thainig an gaisgeach Frangach air aghaidh a' marcachd air steud-each eireachdail, agus chuir e gu dùlan aon duine b' urrainn rìgh Shasunn a thoirt 'na aghaidh; ach 'nuair thainig Iarl Ulster air aghart agus a chunnaic am Frangach a choltas, co làidir, chalma lùghor 's a bha e, thainig oillt air, chrìothnaich e, smuaintich e gum b' fhearr teicheadh math na droch fhuireach—chuir e'n spuir an cliathach an eich, agus thug e rìoghachd na Spàind air, as nach do phill e tuillidh.

Le so choisinn rìgh Shasunn an latha; ach air a bhi do na rìghrean agus do'n t-sluagh mhór a bha cruinn iomradh 'chlainntinn air tréuntas agus neart Iarl *Ulster*, bu mhiann leo e thoirt doibh dearbhaidh air. Chuir iad clogaid stàilinn do'n t-seòrsa bu làidire air ealaig mhór dharaich, agus, le aon bhuille d'a chlaidheamh, sgoilt e 'na dà leth i, agus chuir e an claidheamh co domhain sìos san ealaig 's mach robh duine a làthair a b'urraian a thoirt air ais! Tha a' cheart chlaidheamh leis an d'rinneadh so, lùireach agus airm an duine chumhachdaich so, r'am faician ann an Tùr Lunn-uinn, mur do loisgeadh iad san teine mhór leis na mhillleadh an aitreabh aosmhor so bho ebionn ghoirid.

Fhuair e 'oighreachd agus 'fhearann air an ais; agus thairt an Rìgh ris—“Iarr nì's àill leat, agus bheir mise dhuit e.” Fhreagair *De Courcy*—“Òr, no airgiod, no fearann, cha'n eil a dhith orm. Rinneadh tàmailt agus mì-onoir orm; 's ann a bha 'dhith orm urram ùr, an àite 'n dimeas a rinneadh orm. 'Se m' iarrtas cead fhaotainn seasamh an làthair an Rìgh, mi féin agus ceann mo theaghlach á so suas, le m' cheann-bheairt air mo cheann, 'nuair a bhios cinn nan cùirteirean eile rùiste.” Fhuair e so, agus tha an t-urram so mar dhlighe aig a theaghlach gus an latha diugh. 'Nuair a chrùnachadh Rìgh Uilleam, agus mar an ceudna a' Bhan-rìgh a tha nìs thairis oirnn, thainig Morair Cheannsaile (*Lord Kinsale*), agus sheas e an làthair na cùirte le 'chomhdaich-cinn air, 'nuair a bha uile mbaithean na rìoghachd gun ad, gun bhoineid, gun chlogaid. 'Se Moraire Cheannsaile ceann an teaghlach urramaich so air an àm.

MAC-IAIN SHROIN AN T-SHÌTHEIN.

Air do na Caimbeulaich oighreachd Ardnamurchann a spìonadh le foirneart o Chloinn Iain, bha ceann-teaghlach do'n chinneadh sin, Raonull Glas, fear Shroin an t-Shìthein, a chùm a chuid fearainn aimsir an deothaidh d'a chàirdean gu léir géilleachdainn. Fadheòidh, chuireadh buidheann lìonar làidir gu cur as da. Fò dhubhar na h-oidhche, chuartaich iad an tigh. Bha an seann laoch gaisgeil 'na aonar, gun fhear-còmhnuidh dlùth dha—gun neach a b'urrainn cuideachadh leis, ach a mhac, Raonull òg, 's gun esan ach cóig-bliadhna-deug a dh'aois. Bha dorus air gach taobh do'n tigh, agus chuir e 'mhac a dhion an doruis-chùil; ach cho luath 's a dh'fhag 'athair e, thug an t-òganach a chasan as. 'Nuair a chunnaic an gaisgeach neo thiom-chridheach gu'n d'fhàgadh air a làimh fhèin e, mar a' bha'n cèard sa' chaonnaig, smaointich e nach robh feum fuireach ni b'fhaide; ach ged bu chruaidhe a bhi air fhògairt le ainneart bho làraich a shinnsear agus an tighe san deachaidh 'àrach, 'se 'chràidh a chridhe, gu'n do thréigeadh 'na théinn le 'mhac e, mar ghealtair nach b'àiridh air ainm nan tréun bho'n d'thàinig e. Ged a bha'n tigh air a chuartachadh le naimhdean gamhlach, ghlac e 'chruaidh-lann 'na dhòrn, 's a mach a bhà e. Ghèarr e 'rathad roi' luchd mì-ruin, 's thog e air do Mhùideart, gu Mac-mhic-Ailein. Chaidh trì bliadhna seachad, 's cha chual' e ciod a thainig ri 'mhac, Raonull òg. Bha 'chridhe fò iomaguin mu 'dhéibhinn. Bha e 'crìonadh mar dharaig aosda 'na aonar, gun neach dlùth dha a sheasadh ri 'ghualainn, a' cuimhn-eachadh nan làithean a dh'fhalbh—na làithean san robh a chàirdean 's a theaghlach mu 'thimchioll—san lasadh 'aigne le sòlas, a' smaoin-teachadh gum faiceadh e 'n trà san seasadh a mhac 'na àite, toillteannach air cliù agus onoir nan gaisgeach calm air an ainm-icheadh e: ach, mo chreach! bha atharrachadh air a' chùis bho'n uair sin—bha e nis gun chàirdean, gun teaghlach, gun fhearann, gun mhac.

Bha a' chùis mar so an uair a thainig Raonull Gallda a dh'agairt a chèrach an aghaidh a bhràthar, Iain Mùideartach. Chruinnich Clann-Raonuill as gach cearna gu Caisteal-Tioram, le làn rùn gu'n seasadh iad le Iain Mùideartach "a dh'aindeoin có theireadh e." Bha Raonull Glas sa' chòmhail mar chàch; agus air teannadh dhà ri dol fo armachd, thug e sùil mu'n cuairt, agus chunnaic e òganach àillidh 'na sheasamh ri 'thaobh, a' ceartachadh a chuid arm mar an ceudna. Chlisg a chridhe 'na chliabh air toirt an aire có bh'ann. Air dhoibh dealachadh trì bliadhna roimhe sin, cha robh 'na mhac ach glas-ghille. Bha e nis 'na làthair, air fàs suas mar fhiùran guu mheang; agus có 'n cridhe athar nach atadh le aoibhneas, nan tachradh dhoibh san t-sheasamh sin? Ach chuimhnich Raonull Glas air an oidhch' a theich a mhac, agus chum e air fhéin. Thug e 'n ath shùil air an òganach, agus thubhairt e—"S coma leam fhìn an rud a bhiodh ann, armachd a' ghill' òig, 's e 'teicheadh."

Tuillidh cha d'thubhairt e; 's ged a b'fhuar an fhàilt i bho bhial 'athar, cha do ghabh an t-òganach air gu'n cual' e i. Thog Iain Mùideartach 's a ghaigich orra. Choinnich iad Raonull Gallda 's na Frisealaich aig Ceann-Loch-Lòchaidh, far 'n do chuir iad an cath fuileachdach ris an canar Blàr Leithne. Thachair Raonull Galld' agus Raonull Glas air a chéile sa' chomhstri; ach ged a b'ainneamh air cùl claidheamh làmh bu tréine na Raonull Glas, bha Raonull Gallda 'faighinn buaidh air. Leònadh sa' cheann e, agus theann e ri dol air ais. Chunnaic a mhac, Raonull òg, mar a bha 'chùis. Leum e far an robh iad, agus thubhairt e—“*'S coma leum fhìn an rud a bhiodh ann, ceum air ais an t-sheann duine; ach so mar bu chòir a bhith, am mac a dhol an ionad an athar,*” 's an ionad 'athar chaidh e. Bu ghoirt a' ghreis a thug na laoidh; an làmh bu taise, bu deacair innseadh. Cha robh a' mhiann air Raonull òg a nàmhaid a thorchairt; ach leònadh leis an fhear eile e, agus bha 'fhuil a' taosgadh mu 'shùilean. Chunnaic e gu'm feumadh an dàrna fear tuiteam, agus, le rùn gun cheilg, thubhairt e—“Cha bhi mi 'm foill dhut, a dhuine thall; tha do nàmhaid air do chùl.” Shaoil le Raonull Gallda gu'n robhas a' tighin a thaobh a chùil air, agus ghrad thionndaidh e mu'n cuairt; ach, anns an tionndadh, chuir buille 'chlaidheamh Raonuill òig an ceann deth. Bhuannaich Clann-Raonuill an latha. Cha d'fhàgadh beò, de chòig ceud Frisealach, neach a dh'innse sgeòil; agus de dhà cheud Raonullach, cha robh beò ach aon-fhear-deug, agus gach aon diu leòinte! Air an dol dachaidh do Mhùideart, chuir iad seachad an oidhch' ann an Gleann Thionnaghainn, far an d'thàinig an càirdean 'nan coinneamh. Bha gach fear ag innseadh nan gnìomh euchdach a rinneadh sa' bhlàr, agus ri connsuchadh mu dhéibhinn cò 'mharbh Raonull Gallda. Bha Raonull Glas agus a mhac 'nan laidhe air seid an ceann uachdrach an tighe, ag éisdeachd ris na bha ri ràdhainn. “Éirich,” ars' esan, “a mhic, agus cuir an tuath air an t-shamhuich cheart.” Dh'éirich an gaisgeach, agus labhair e—“Togaibh dbeth, fhearaibh; so an làmh a rinn an gnìomh. 'Si so lann an uasail sgairteil; agus b'fhèarr leam dol a stigh air an dàrna ceann dhibh, agus a mach air a' cheann eile, na'n claidheamh sin a thoirt as an làmh san robh e mu'n àm so 'n dé.” Mo chreach! b'fhèarr nach robh na leanas r'a innseadh; an àit a' chliù agus an urram a thoill e, 'sann a ghabh iad fuath agus gamhlas ris. Ged nach robh a' chridhe aca cur an céill gu fol-luiseach, smaointich iad, nam biodh làithean aig fear cho dàna 's cho treubhach ris, gun tugadh e bàrr air a chinneadh gu léir. Cha bu Raonullach a bh'ann, ach Iaineach; agus rinn iad suas cur as da. Thug iad air an lighiche bha 'leigheas a' chréuchd an gnìomh oillteil so a thoirt gu crìch, le dealg a sparradh 'na eanchainn troi 'n lot a bha 'na cheann. Mar so mharbhadh am fiath fearail; agus beagan làithean 'na dhéigh, bhris cridhe 'athar le bròn. Chuireadh an dithis san aon uaigh, ann an Eilein Thianain, far an robh claigeann Raonuill òig r'a fhaicinn, an eag a dh'fhàg faobhar a' chlaidheimh 'na cheann, agus an toll a rinn an dealg ann, gus bho

cheann ro-ghoirid ; agus 'se mo bharail gu bheil e fhathast san àite cheudna, mar chuimhneachan air gairgead sinnsridh na muinntir a tha nis gun choimeas le slobhaltachd. Bu taingeil bu chòir dhoibh a bhi, gu'n deachaidh na làithean seachad anns nach biodh neach earbsach, an àm laidhe, gum biodh a cheann air 'amhaich gu maduinn. Thainig mór atharrachadh air ioma cèarna de'n t-saoghal bho'n uair sin, agus gun teagamh cha'n i 'Ghàidhealtachd àite 's lugha air an d'fhàinig de mhùthadh.

AONGHAS BÀN.

Tom a' Chollich, an dara mìos deug, 1841.

AIR MEANBH-BHEATHAICHIBH NA CRUITHEACHD.

Ge b'e àit air an tilg sinn ar sùilean, chì sinn mèur an Dé uile-làthairich air a nochdadh ann an lìonmhoireachd do-àireamh do chréutairibh éugsamhla aig am bheil beatha ! Tha 'chruitheachd làn do chréutairibh beò, aig am bheil an nàdur agus an cleachdanna féin fa leth ; agus gheibhear iad do gach mèud agus dealbh. Rach do'n chuan, agus tha na mìltean do bheathaichibh an sin, a' gluasad a réir an gnè am measg nan uisgeachan. Rach a mach air feadh na talmhainn, agus tachraidh mìle do mhiltibh créutair ort anns gach àite chum an téid thu ! Ceart mar sin tha èunlaith éugsamhla an adhair lìonmhor agus iongantach, ag itealaich os do cheann ann an spéuraibh nòimh, agus a' beiceadh mu'n cuairt dait o phreas gu preas. Mar so, tha'n talamh agus an t-adhar, an fhairste agus na h-àibhnichean, agus gach àit air an comas do shùil duine beachdachadh, làn do chréutairibh beò ! Is dlomhain an nì smuainteachadh gu'n gabh cùntas toirt air àireamh nan créutairean so, a ta lìonmhor os ceann ar tuigse ; agus cha'n e mhàin sin, ach tha am buaidhean, am mèud, an nàdur, an cumhachd, agus an cleachdanna, co ioma-gnètheach, 's nach urrainn an duine a's faide saoghal eòlas fhaotuinn ach air cuibhriann ro bheag do na nithibh so ! Cia lìon mìle créutair a ta ann an staid eadar an t-each agus a' mheanbh-chuileag, eadar a' mhuc-mhara agus an egadan, agus eadar an iolair agus an uiseag !

A ris, faicibh an cinne-daoine ; thugaibh fa'near beathaichean na macharach, èunlaith nan spéur, blasda snaigeach na talmhainn, agus iasga na mara ; agus smuainichibh air an àireamh do-thuigsinn aca, agus féumaidh sibh aideachadh nach 'eil e 'n comas daibh ruigreachd ach air an earrainn a's lugha do na beò-chréutairibh sin a dhealbhadh leis-san a's Ughdar do na h-uile nithibh ! Mar a's mò a rànnaicheas sinn na nithes so a mach, is ann a's soilleire a chì sinn ar n-aimeolas féin. Tha earrann do'n chruitheachd os ceann ar tuigse agus ar rannsachaidh, do thaobh a mèud agus a h-astair, agus earrann eile do thaobh a lughaid agus a neo-leirsinneachd ! Tha na teallsannich, trid nan gloineachan-amhairc, a' toirt cunntas air mìltibh do mheallaibh soilleseach a ta 'breacadh na h-iarmailt, agus air saoghalaibh do-àireamh a ta air an suidheachadh air feadh farsuingeachd na cruitheachd ! Cha'n eil teagamh sam bith nach 'eil gach saoghal diubh so air àit-

eachadh le créutairibh éugsamhla, a ta air an dealbhadh le nádur freagarach airson an staid féin fa leth, ceart mar a ta créutairean an t-saoghail againn féin air an dealbhadh le buaidhibh iomchuidh airson an t-sòil air am bheil beatha aca air 'uachdar.

Ach, air an làimh eile, tha créutairean air an t-saoghal so féin nach urrainn sinn fhaicinn leis an t-sùil luim, a thaobh am meanbhaid! Mar nach urrainn sinn na muilleannan saoghal a ta ann am faruingeachd na cruitheachd a raonsachadh a mach leis an t-sùil luim, a thaobh am mòr-astair air falbh uainn, ceart mar sin tha na muilleannan meanbh-bheathach anns an t-saoghal so féin nach comas duinn fhaicinn leis an t-sùil luim, a thaobh an lughaid! Trid innleachd dhaoine, rinneadh gloineachan-meudachaidh, leis am faicear an fhian-nag bheag ceart co mòr ri damh no each; agus le cuideachadh nan gloineachan sin, chithear muilleanan gun àireamh do mheanbh-bheathaichibh nach fhaicear idir as an éug'ais! Cha'n eil éitean gaineimh air an tràigh, smùirnean duslaich air an rathad-mhòr, duilleag air craoibh, blàth anns a' mhachair, no braon beag uisge air an lus mhaoth, anns nach fhaicear, leis na gloineachaibh sin, muilleanan do-àireamh do chréutairibh beaga aig am bheil beatha! Cha soirbh le daoineibh neo-fhòghluimte a chreidsinn gu'm bheil na rionnagan beaga, boigeach sin, a chithear os an ceann anns na spéuraibh, 'nan saoghalaibh a ta ceud, no mìle, do muillean uair, ni's mò ann am meud na'n talamh so air am bheil sinn féin a' gluasad! Air a' cheart dòigh, cha soirbh leo creidsinn gu'm bheil muilleanan gun àireamh ann do mheanbh-chréutairibh gluasadach, nach fhaicear, a thaobh an lughaid, leis an t-sùil luim! Ach, gu cinnteach, tha'n dà chuid fìor; agus is leòir a bhi beachd-smuaineachadh air na nithibh iongantach so, chum toirt oirnn fìor-mhothuchadh a bhi againn nach 'eil annainn ach créutairean dall agus gearr-sheallach, aig nach 'eil ach eòlas ro-bheag air oibribh miorbhuileach an Tighearna!

Mu ghabhar aon bhoinne beag uisge as an tobar—'se sin, uiread 's a thuiteas o ròinn na snàthaide—chithear glan agus soilleir e; agus cò a shaoileadh gu'm bheil am boinne sin air snàmh gu tigh le créutairibh beaga, gluasadach! Tha, gidheadh, muilleanan do mheanbh-bheathaichibh do gach dealbh anns an aon bhoinne sin; agus tha iad co anabarrach beag, 's gu'n gabh e mìle muillean diubh chum aon òirleach ceithir-chearnach a lìonadh! Tha na meanbh-bheathaichean sin a' deanamh suas, mar gu'm b'ann, cruitheachd bheag dhiubh féin; oir cha'n eil am buaidhean agus an coslas air chor sam bith cosmhail ri buaidhibh agus coslas nan créutairean a chithear leis an t-sùil, as éug'ais ghloineachan! Chithear iad do gach cruth a dh'fhaodas a bhith—cuid dhiubh cruinn mar pheileir, cuid eile mar roth cartach, cuid leth-chruinn, agus cuid caol-fada! Chithear iad do mhìle cruth, agus bu diomhain an nì ionnsuidh a thoirt air cùntas eagnuidh a thoirt umpa. Snàmbaidh iad so air feadh a chéile, anns a' bhoinne bheag, ceart co snor agus soirbh 'a a shnàmh na muca-mara agus na h-iaagan do gach meud agus dealbh anns a' chuan mhòr!

Ginidh na créutairean air am bheil sinn eòlach an òigridh 'nan cruth agus 'nan coslas féin, aon chuid trid uibhean no trid breith; ach cha'n

ann mar so tha 'chùis a thaobh na meanbh-bheathach air am bheil sinn a' labhairt. Ginidh cuid dhiubh an òigridh le bhi 'gan gearradh féin tarsuing, no air am fad, faodaidh e bhith 'nam fichead earrainn, agus bithidh gach earrann 'na chréutair beag beò! Ginidh cuid eile an òigridh féin o bhioraibh a ta 'fàs a mach as an taobh; agus, ciod a's iongantaiche, cha bhi coslas sam bith aig an òigridh 'nan dealbh ris na pàrantaibh! Ged is beag iad, tha cnàmhan agus croicionn, itean agus fiacian, ceann agus sùilean, agus gach nì eile aca, ceart mar a ta aig mòr-bheathaichibh na macharach. Cuiridh iad an ruaig air a chéile, ithidh iad a' chéile, agus cogaidh iad an aghaidh a chéile, cosmbuil ri beathaichibh na fairge!

Air an dòigh cheudna, tha gach smùirnean, luibh, agus duilleag, agus gach nì ach beag air an comas duinn amharc, làn do mheanbh-bheathaichibh neo-fhaicsinneach, a ta air an dealbhadh air sheòl freagarrach do'n àit anns am bheil iad! Tha sinn a' toirt a steach nam mìltean meanbh-chréutair leis gach anail a tharruingeas sinn, agus ag itheadh na muilleanan diubh anns gach greim arain a chuireas sinn 'nar béul! Tha cuid do na créutairibh so anna féin boillsgeach mar lòchrain bheaga, agus dealraichidh an t-àit anns am bi iad mar le gathaibh soluis! Tha iad so, mar a's trice, anns a' chuan; agus 's iadsan is aobhar do'n mhuir a bhi air nairibh mar lasair theine, 'nuair a ghluaisear i le h-ìomram nan ràmh!

Thubhairt sinn ni's leòir chum fios a bhi againe gur e cumhachd agus gliocas neo-chrìochnuichte amhàin a b'urrainn nithe co mìorbhuileach a dhealbhadh, agus a chumail suas! Mar sin, "rinn Dia beathaiche na talmhainn a réir an gnè, agus an spréidh a réir an gnè, agus gach nì a shnàigeas air an talamh a réir an gnè; agus chunnaic Dia gu'n robh e maith."—(Gen. i. 25.)

SGIATHANACH.

Clachan Chillmhuire,
Ceud Mios a' Gheamhraidh, 1841.

MAIGHSTIREAN-SGOILE NA GÀIDHEALTACHD.

Cha'n fhiosrach mi gu bheil seòrsa dhaoine san dùthaich uile a's miosa tha air an suidheachadh, air ioma dòigh, na na maighstirean-sgoile; agus is nàr, tàmailteach an dòigh anns a' bheil mòran do mhuinntir na Gàidhealtachd 'gan giùlan féin d'an taobh. Cha'n e so, da rìribh, tha na daoine còire, ris a' bheil sgoilearachd na dùthcha agus foghlam òigridh na Gàidhealtachd an earbsa, a' toilltinn. Tha iad am bitheantas 'nan daoine onorach, tuigseach, saothaireach, agus crìosdail. Ionruic fìrinneach iad féin, tha daoine 'abhail bràth orra, agus suarach mu cheartas a dheanamh riutha. Chaith na maighstirean-sgoile Gàidhealach a' chuid a b'fhèarr d'an ùine ann iad féin uidheamachadh airson na h-oifig anns a' bheil iad a' saothreachadh. Chosd iad mòran ùine, mòran airgid, agus anabharra soithreach, a' faotainn sgoilearachd—cuid diubh comasach air na h-ionadaibh a's àirde san dùthaich a lìonadh, a dh'fhaodadh a bhi 'nam ministeirean urramaichte ainmeil—'nam marsandan àrda saoi-bhir—'nan tuathanaich chothromach, ach gu'n do thachair

dhoibh sgoil fhaotainn ; agus o àm gu àm, lean iad an dréuchd-saothaireach bochd so, gus an robh e tuille 's anmoch dhoibh smuainteachadh air cèird no oifig eile. Tha iad air uairibh air an suidheachadh ann an ionadabh iomalach leth-oireach, far is dòcha nach 'eil duine tuigseach mar mhiltean doibh, ris am faod iad conaltradh a dheanamh, no co'chomunn air bith a chumail suas ;—gun uiread aca air an son féin, agus airson an teaghlaichean, 's a th'aig buachaille chaorach, no clobair Gallda, oirean no sgagalag—cuid diubh air shèa puinnnd deug Shasunnach sa' bhliadhna, agus cuid air a dhara leth, le tigh gu dearbh agus gara-càil, agus cuid le seòrsa do chroiteig bhiig nach cumadh gamhain gu math, gun tighin air bò-laoigh, agus far nach urrainn iad uiread bhuntàta thogail 's a chumadh an tigh gu latha-Coinnle ! Ach ge bochd so, dh'fhaodadh iad tighin suas air, nan dìoladh daoine dhoibh mar bu chòir dhoibh, nam faigheadh iad an t-airgiod-sgoile 'n ceann gach mìos, no gach ràidhe ; ach 's aithne dhuinn sgoilean far a' bheil ceud no ceud-gu-leth sgoilear, as nach faigh esan tha thairis orra cóig puinnnd Shasunnach an ceann na bliadhna ! Tha so anabharrach mi-cheart, agus nàr r'a éisdeachd ; gidheadh tha e fìor. Ged tha mòran do na Gàidheil bochd ('s ann againn tha fios), tha e nis 'na chleachdadh 'nam measg gun na maighstirean-sgoil a dhiol mar a ni iad daoine eile. Bheir iad oidhirp air a' ghreusaiche, an tàillear, am figheadair, 's an gobhainn a dhiol ; ach airson a' mhaighstir-sgoile, cuirear air falbh e uair agus uair, diùltar e ; agus is minic a theid e mach feadh na sgìreachd, far a bheil deich puinnnd Shasunnach aige 'n aghaidh dhaoine 'na leabhar, agus a philleas e air ais san fheasgar, air a losgadh leis an acras, gun leth-chrun a chruinneachadh. Tha mòran 'ga dheanamh so a shuidheas ann an cuideachd air latha féille—seadh, agus air là dòmhnach—san tigh-dòd. Có ach iadsan ! spailpeanaich sparasach chuideil, le sporan-iall 'nan dòrn, a' glaodhaich airson leth bhodaich eile ; ach ma chit iad am maighstir-sgoile 'tighin a chruinneachadh airgiod-sgoile do'n bhaile, teichidh iad gu cùl tuim, no am measg nam mulan, g'am falach féin uaithe ; air neo 's ann a sheasas iad suas g'a dhiùltadh gu buileach, agus nach diùlt e eadhon le modh, ach gu dàna, ladurna, mi-mhodhail. Tha cuid diubh aig nach 'eil airgiod r'a thoirt seachad, ach 's iomadh dòigh air am faodadh iad an càirdeas a thaisbeanadh. Nan biodh meas aca air sgoil no sgoilearachd, 's ioma sochair a dh'fhaodadh iad a dheanamh dha, a bhiodh dhàsan co luachmhor ri airgiod, agus nach b-ionndrainicheadh iadsan. Dh'fhaodadh iad boitean cònlach a thoirt leo a thuthadh a thigh, fear 'us fodar a chur a bheathachadh na bó-bhaine, sguab arbhair san droch gheamhradh, sac mòine 'n dràs 's a rithist, beagan éisg 'us ùillidh, mulchag bheag chàise, 's cuachag beag ìme. Ach cha chuir ; cha toir iad latha dha a chur fodha no a thogail a bhuntàta ; 's fèarr leo luidhe cùl nan cnoc na uair an uaireadair a thoirt seachad a ruamhar a ghara-chàil ! Tha fios againn gu bheil a' chùis mar so, ach mar so cha bu chòir do'n chùis a bhi. Bu chòir do na ministeirean, do na foirbhich, do na tigh-

earnan Gàidhealach, na bàillidhnean, luchd-ceartais, agus uaislean na dùthcha, amharc as a dhéigh so, agus ceartas fhaicinn aig na daoine còire so, na ministeirean gu h-àraid. Ma tha banntraichean bochda, no daoine bochda aig a' bheil teaghlaichean ìonmhor, agus nach 'eil comasach air airgiod-sgoil a dhìol, tha e ceart gum faigheadh iadsan cead agus cothrom an cuid cloinne chur do sgoil na sgìreachd, 's gum faigheadh iad sgoil 'us leabhraichean an nasgaidh; ach airson tuath tha 'phàigheadh màil, agus iasgairean, agus luchd-ceairde 's cosnaidh, cha bu chòir do mhaighstir-sgoil a h-aon d'an cuid cloinne 'ghabhail a stigh air a dhorus, gun a bheag no mhór a phàigheadh;—cha'n eil meas air na gheibh daoine 'n nasgaidh, 's cha robh riabh. Tha mòran do na maighstirean-sgoil iad féin r'an coireachadh sa' ghnòthuch so. Tha eagal orra droch ainm fhaotainn—droch ainm airson an cuid féin iarraidh, agus a thoirt a mach le lagh na dùthcha! Ma choisneas sin droch ainm dhoibh, 's olc an cùntas sin air an àit a' bheil iad. Bheireamaid a' chomhairle, agus bheir sinn a' chomhairle do na h-uaislean ceanalta tha 'n Dunéideann, agus a tha 'suidheachadh sgoilean air feadh na dùthcha, e bhi 'na riaghailt sheasmhaich, á so suas, airgiod ullamh iarraidh co luath 's a theid an òigridh stigh, 's gun an gabhail gun nì-eiginn a dhìol, mur toir iad leo litir o làimh a' mbinisteir, a' leigeil ris gu bheil athair no màthair an leinibh co bochd 's nach 'eil so 'nan comas, airgiod-sgoile 'phàigheadh.

Mur dìol pàrantan òigridh na Gàidhealtachd airgiod-sgoile nas fèarr na tha iad a' deanamh, 's aithne dhuinn cuid a dh'àiteachan as an toirear air falbh na sgoilean gu buileach. Cha'n fhaodar daoine còire, measail, agus uidhseil, a chur ann chum dol bàs.

C. N. G.

LITIR DO'N CHUAIRTEAR.

A Chuairteir Urramaich,

Tha sibh a' deanamh ar sgrìob mhìosail co tapaidh agus co riaghailteach, cha'n urrainn teagamh bhi ann gu bheil sibh 'nur duine géur-chuiseach agus pongail anns a' Ghàilig. Tha treis bho'n a thòisich mi ur leabhar a leughadh; agus tha ainm an leabhair co ceangailte ri'r n-ainm féin, nach urrainn mi 'ga thogail gun ur dealbh a dhùsgadh ann am inntinn. Tha e co suidhichte ann am bheachd sa, 's gu bheil mi cuid do dh'ùairibh a' saoil sin, tra tha mi mach a' gabhail sràid, gun tachrainn oirbh, an toiseach a' mhìos a' dol gu tuath, agus an deireadh a' mhìos a' dol gu deas—duin'-nasal bàn, suilbhearra, sgairteil, tapaidh, mu cheithir-bliadhna-deug thar fhichead a dhaois, le feile-beag agus deacaid air, osain bhreachd-dhearg, brògan tana le fraoghain orra, boineid bhiorach sgrogta air darna taobh a chinn; meamhran 'na làimh chli, agus *pen* 'na làimh dheis, ullamh gu nì sam bith a chur sìos a b'fhiach aithris—ceatharnach gasda curanta ri 'shàil, a' giùlan a mhaileid làn phàipearan. Is e so an dealbh a ta ag éiridh ann am inntinn tra bhios mi a' smuaineachadh oirbh. Tha fios agam nach 'eil ann ach faoineis, gidheadh cha'n urrainn mi fhaighinn as mo bheachd tra tha mi 'leughadh ur Cuairteir; agus gu dearbh tha mi a' gabhail mòran truas ruibh, an uair a smaoineas mi air an astar

a ta eadar Glaschu agus Tigh Iain Ghroat, is air ais rathad nan Eileanan shuas, gun ghuth a thoirt air na gleanaibh lubach troimh am bheil agaibh ri dol—a naird an aon taobh, agus a mhàn an taobh eile, an gille a' fàgail pàipeir aig a h-uile doras (mar a bha na maighstirean-egoile aig àm togail cunntas an t-sluaigh), gun idir a bhi 'diultadh nan sèa-sgillean far am bheil iad air an tairgse dha. Ach tha feagal orm, da rèir a' chunntais tha ur luchd-leughaidh féin a' toirt air a' chuis, nach 'eil na sèa-sgillean ach glé ainmig. Is beag tha am bodach lia leith-cheannach, agus a' chailleach ruadh am bràigh a' ghlinne, a smuaineachadh gu bheil idir dragh no cosdas agaibh, tra tha iad a suidhe sìos air feasgar fuar geamhraidh gus an tìm a chur seachad, is e a bruidleachadh an teine, agus esan a' cur coinneal eile dhe'n ghiuthas air, gus an léir dha, an deidh a ghloineachan a' chur air, gu naigheachd a thoirt dise ais a' Chuairear. Tha toiseach aig a h-uile ni: pàigheadh iad an Cuairtear gu riaghailteach, agus leanaidh iad ris, agus cuiridh mise geall, ann an ùine gun bhith fad, gun seachnadh iad an tombaca fhéin mun seachnadh iad an Cuairtear.

Bha mòran rudan eile ann am bheachd sa a ràdh ribh, a dh'fheumas mi 'leigeil dìom aig an àmsa; oir tha aon ni àraidh bu mhaith leam a leigeil ris dhuibh, nach 'eil mi idir ro thapaidd air a' Ghàilig; agus is e is aobhar dha sin, nach do dheothail mi a steach i le bainne mo mhàthar mar a dheothail sibhse; agus mar sin tha mi, mar a dh'fhaodas sibh earbsadh, ni's neo-sgiobalta leatha. Chum so a leasachadh, thainig mi sgrìob do'n Ghàidhealtachd a' dh'fhaicinn ur luchd-dùcha, agus a' bhruidhinn na Gàilig riu, a dh'fheuchainn nan tuigeadh iad mi. Tha na cailleachan a' brosgul rium, agus a gràdh gu bheil, gu h-àraidh ma tha sùil aca ri beagan tombac fhaighin bhuam, no leithid sin. Ach feumaidh mi aideachadh, aig an àm cheudna, gu bheil iad uile, mar bu nòs dhoibh, glé fhaolaidh agus bhàigheil rium, ag oidhirpeach-'gam a' chur ceart trà theid mi 'mearachd; ach ged a thà, is gann is urrainn doibh cumail orra féin, trà tha iad 'gam fhaicinn, an coinneamh mo pheirclean, a bhristeadh, ag cagnadh nam facan fada sliobasta a ta innte. Feumaidh mi, aig an àm cheudna, aideachadh gu bheil iad glé mhi-reasanta, modhail mar a tha iad, ann an aon ni. Cha seas iad ris an leabhar idir. Mur deir mise mar a their iadsean, tha an gnothuch thairis—dh'fhaodaidh a bhi ri feadaireachd.

Cha do thachair so dhuibhse, is aithne dhuibh an dà chuid; agus tha dùil agam gu'n sibhse ur barail soilleir, glan, mu na chùis; agus ma tha sibh a smuaineachadh, le beagan saothair, gu'n deanainn feum oirre, theagamh gum fan mi fad a gheamhraidh cuide ris a' chaillich rusidh, agus gu'n sgrìobhainn an dràd agus a riat d'ur n-ionnsuidh mu na nithe ta teachd fo m'aire, a dh'fheuchainn cia mar a ta mi teachd air aghart. Ach ma tha sibh a' smòilinn nach deanainn dad a b'fhiach oirre, leiginn dìon i air an spot, rachainn air m'ais gu Sasunn, an t-àite as an d'fhàinig mi, agus thòisichinn air nì-eigin eile ni's ann a' ghludh na Gàilig. A' fhreacadh ur freagairt san ath Chuairear, ged is ann san "Fhocal san Dealachadh" tha feagal orm a bhios e,

Is mise ur seirbhiseach d'ileas,

Bun a' Ghlinne, Oct. 12, 1841.

AN SASUNNACH.

URNUIGH

A' b' àbhais do mbuinntir nnn eileanan tuathach a chleachdadh anns na linn-tìbh a chaidh seachad, an deigh dhoibh dol gu fairge agus na siuil a thogail.

Tha an urnuigh a leanas air a toirt o aon do na leabhraichean as sine tha againn sa' Ghàilig, 'se sin an leabhar-urnuigh no an deas-ghirath aoraidh a rinneadh le Mr Iain Carswell, easbuig Earraghaidheal, leabhar a chuireadh a mach anns a' bhliadhna 1566. Cha'n eil ach a h-aon no dithis do'n leabhar so air mhairionn. Bha aon ann an leabhar-lann diùc Earraghaidheal, ach chailleadh air neo ghoideadh e. Tha sinn a' toirt na h-urnuigh dìreach mar tha i anns an t-seann leabhar so gun litir atharrachadh; agus do brìgh gu bheil a' Ghàilig rud-eiginn duilich a leantuinn leis an t-seann dòigh air robh i air a sgrìobhadh; agus do brìgh gu bheil cuid do na facaill nach 'eil a nis air an cleachdadh an cainnt chumanta, tha sinn a' toirt na h-urnuigh ann am Beurla, oir 's airidh na seana chleachdaidnean matha so an cumail air chuimhne.

'S mor ar n-eagal gur h-iomadh sgioba tha nis a' togail gu fairge 's a' gabhail a' chlainn fo'n ceann, nach 'eil 'gan earbsadh féin ri Dia, na ag iarraidh a bheannachd.

Modh bendaighto luingo ag dul dìonsa idhe na fairrge.

Abrah aon da chaeh marso.

Da.

An Stioradoir.—Beanighidh ar long.

Fregra Chaich.—Go mbeandaighe dia athair i.

An Stioradoir.—Beanoaidhidh ar long.

Fregra.—Go mbeandaighe Josa Criosd i.

An Stioradoir.—Beanoaidhidh ar long.

Fregra.—Go mbeandaighe an shiorad naomh i.

An Stioradoir.—Cred is egail libh is dhia athair libh.

Fregra.—Ni heagal en ni.

An Stioradoir.—Cred is egil libh is dia an mac libh.

Fregra.—Ni heagal en ni.

An Stioradoir.—Cred is eagal libh is dia an sbiorod naomh libh

Fregra.—Ni heagal en ni.

An Stioradoir.—Dia athair vile chumbachtach ar gradh a mhic Josa Criosd, le comh shurtach an spioraid naomh, an taon dhia tug claid Israel trid an muir ruaigh go mirbhuileach, agus tug Jonas ad tir ambroind an mhill mhore, & tug Pol Easpol, agus a long gon. foirind o an fadh iomarcach, agus o dheartan domiude dar sa oradhne, agus dar senadh, agus dar mbeandughhadh, agus dar mbreith le sen, agus le soinnind, agus le solas do chum chuain, agus chalaiddh do reir a thoile diadha fein.

Ar ni iarrmoia air ag radha.

Ar nathairne ata ar neamh, &c.

Abradh cach vile.

Bionh amhlvidh.

[This Form is contained in the Irish Liturgy, composed by Mr John Kerswell, afterwards Bishop of Argyle. We have set down the original as it is found in the ancient book of Kerswell—but as many of the words are obsolete, we here give a literal English translation.]

The Manner of blessing the Ship when they put to Sea.

The Steersman says,—Let us bless our ship.

The Answer by all the Crew.—God the Father bless her.

Steersman.—Let us bless our ship.

Answer.—Jesus Christ bless her.

Steersman.—Let us bless our ship.

Answer.—The Holy Ghost bless her.

Steersman.—What do you fear, since God the Father is with you?

Answer.—We do not fear any thing.

Steersman.—What do you fear, since God the Son is with you?

Answer.—We do not fear any thing.

Steersman.—What are you afraid of, since God the Holy Ghost is with you?

Answer.—We do not fear any thing.

Steersman.—God the Father Almighty, for the love of Jesus Christ his Son by the comfort of the Holy Ghost, the one God, who miraculously brought the children of *Israel* through the Red Sea, and brought *Jonas* to land out of the belly of the whale, and the Apostle *St Paul* and his ship to safety from the troubled raging sea, and from the violence of a tempestuous storm; deliver, sanctify, bless and conduct us peaceably, calmly, and comfortably through the sea to our harbour, according to his Divine will: which we beg; and let all unite, saying, *Our Father which art in heaven, &c.*

C Ò M H R A D H .

NAIGHEACHDAN COITCHIONN AN T-SAOGHAIL.

Cua.—Eachainn, fhir mo chridhe, 's fhada bho'n dà latha sin; fàilte 's furan ort! C'uin a thainig thusa, le d' chasaig Thiristich, do'n bhaile-mhór?

Each.—Mo chasag Thiristeach? Matà, a Chuaireir rùnaich, gabhadh sibhse beachd air na lasgairean spailpeil tha slos 's a suns air sràidean a' bhaile-mhóir so féin, 's cha'n fhaic sibh cota-mór duin'-uasail, no cleòca grunn-dail, air a h-aon diubh, ach a' chasag Thirisdeach sin uime. Ach 'sann thainig mi air an àm a dh'fhaotainn naigheachd—tha mi fad' air deireadh; agus tha fios agam gu bheil mòran agaibh r'a innseadh.

Cua.—C'àit so 'n tòisich sinn, Eachainn?—cha'n fhaod e blith nach cual' thu gu'n robh Prionnsa òg aig a' Bhan-righ!

Each.—Ud, ud! chuala mi; saoghal fada 's deagh bheatha do'n bhalachan rìoghail! Air m' fhacall, 's tapaidh a gheibhear i. Nam biodh aona mhac eile aice, cha bu mhisd an rìoghachd i dheanamh air a socair—tha banaltrachd cosdail. 'S oil leam nach b'e mo dhalt' e. An d'thug iad ainm air fhathast?

Cua.—Cha d'thug. 'S dòcha gu'n toir iad ainm a h-athar air, Iomhar, no, mar their sinn sa' Bheurla, *Edward*.

Each.—Cha chuir sinn a mach orra mu'n ainm, ma bhios e 'na phrionnsa no 'na rìgh math agus cothromach; ach cha'n eil e a' ruith air mo theangaidh mar a dheanadh Rìgh Deòrsa; 'se a chleachd mi a chluinntinn am òige—sin-seanair a' Phrionns' òig so, seanair na Ban-rìgh, an III Rìgh Deòrsa. B'e féin an duine còir 's an duine math. 'S ann 'na lìan féin a bha meas air rìgh!—an àm na *Bhaluntirs*. A dhuine chridhe, b'e sin an t-àm san robh sinn rìoghail, dìleas, dealasach!

Cua.—An robh thu 'd shaighdear, Eachainn!

Each.—'S mì bhà. Bha trì fichead *Bhalantir* againn air an àm sin an Tirithe; agus, ge nach tig e dhòmhsa a ràdh, cha do sheas air faiche ceatharnaich a b'fhearala 's bu chalma na iad. Air m' fhacall, 's iad féin a — ach coma co dhiùbh.

Cua.—C'arson a stad thu? Bha thu dol a ràdh, 's iad féin a dh'òladh deoch-slàinte 'n rìgh gu foghainteach.

Each.—Cha'n eil teagamh nach deanadh iad sin cuideachd, agus a sheasamh nam biodh féum air; ach innsidh so dbomh, ciod tha dol air aghaidh ann an China? 'Bheil an cogadh rasanach, mair-nealach sin seachad?

Cua.—'S duilich a ràdh, thug 's cha tug sinn buaidh. Rinn ar n-armachd air muir 's air tìr, ar saighdearan 's ar sedladairean, an dleasnas féin mar bu ghnàth le muinntir an dùthcha; ach bha droch cheanntard orra, baothaire amaideach gun chiall, nach do cheadaich dhoibh a' chùis a chrìochnachadh mar thigeadh do dh'armailt Bhreatunnach a dheanamh.

Each.—An gealtair bh'ann! Bu chòir cleas a' choilich ghealtach, air latba cath-nan-coileach, a dheanamh air, am fùidsi nach seas, amhach an trusdair a tharruing.

Cua.—Cha'n fhaod mi ràdh uile gu léir gum bu ghealtair bh'ann, ach ùmpaidh trom-cheannach gun spiorad—leth mharsanta, leth shaighdear—duine sanntach, aig an robh barrachd spéis air airgiod na air urram a dhùthcha; agus cha b'iongatach leamsa ged a dhioladh e air a shon.

Each.—Cluinneam mar tha 'chùis. Tha luideag do phaipeir-naigheachd Gallda 'tighin do thigh a' mhaoir; ach ged tha iad 'ga leughamh a'm éisdeachd. cha tuig mi e. Nach robh blàr eadar sinne agus muinntir China?

Cua.—Tha fios agad gur h-e an nì bha 'dhìth oirnn, tighin gu socruchadh ris an rìoghachd sin a thaobh riaghailtean malairt leo, agus an t-aona chothrom-malairt fhaotainn ri America agus dùthchabh eile—'thoirt orra, a dheòin no dh'aindeoin, riaghailtean rìoghachdan eile 'sheasamh—a thoirt orra meas a bhi aca oirnn, 's gach cùmbhant a thaobh malairt a shuidheachadh air bunchar seas-mhach, agus leis a so sìth mhairiennach a bhi againn. 'Nuair nach tugadh iad feairt air gach litir a bha sinn a' cur d'an ionnsuidh, 's nach robh iad ach a' deanamh tàir agus sgeig air gach teachdaire chuireadh a shocruchadh nan gnothuichean a bha eadarainn, chuir sinn thairis ordugh *Canton* (an dara baile-mór a's mò san rìoghachd) a ghrad ghlacail, agus a thoirt orra 'thuigsinn, ged a bha iad co lìonmhor ris na meubh-chuileagan, gu'n robh sinne na bu chumhachdaiche na iad.

Each.—'Se sin, le'r cead, a thoirt orra thuigsinn gu'n rachadh neart thar ccart; ach gabhaibh air ur n-aghaidh. Ciod an seòrsa baile th'ann an *Canton*?

Cua.—Thà baile cumhachdach, anns a' bheil 800,000 (ochd cend mìle) sluaigh a chòmhnuidh—barrachd 's a dhà uiread sluaigh 's a th'ann an Glaschu, Dunéideann, agus Paisleig. Tha balla làidir cloiche 's aoil ceithir thimchioll a' bhaile tha naoi mìle air fad. Tha'n dùthaich mu thimchioll *Chanton* anabharrach àillidh. Tha cuid do thighean a' bhaile-mhóir, eireachdail; agus na teampuill (àiteachan aoraidh nan dée-bréige), stàdail, àrd, dreachmhor; am baideil àrd air an òradh, agus a' boillsgeadh ris a' ghréin le loin-nearachd dhèarsaich.

Each.—Ùbh, ùbh! cha'n ionann 's na h-eaglaisean tha againn sa' Ghàidhealtachd do'n Dia fhlor agus bheò! 'S muldach déis-neach an nì gu bheil na daoine bochd aineolach sin a' toirt barrachd urrainn d'an iodholabh-bréige na tha sinne do Chruithear an domhain mhóir.

Cua.—'S ann agad tha'n fhìrinn, Eachainn; ach bha mi ag ràdh gu bheil sràidean a' bhaile-mhóir so (*Canton*) fada réidh, ach aimhleathan cumhang. 'Se so an t-aona bhaile-mór san dùthaich sin air am faod luingis dlùthachadh. Tha da rìribh baile-mór air an abhuinn; tha leth-cheud mìle bàta dlùth do'n tràigh, làn theaghlachan, air am breith, air an togail, air an àrach, 's a' bàsachadh o linn gu linn air na bàtaichean so mar an dachaidh, a' tighin suas air gach seòrsa éisg, agus gach trealaich eile 's urrainn doibh a chruinneachadh. 'S dòcha gu bheil os ceann 250,000 (dà cheud gu leth mìle), eadar òg 'us shean, mar so a chòmhnuidh 's na soithichean sin, gun tighin air sluaigh a' bhaile-mhóir. Tha malairt mhòr eadar *Canton* agus rìoghachdan an t-saoghail. Bha dùil aca nach robh a chridhe aig Sasunn ionnsuidh thoirt orra; ach coma co dhiùbb, chuir sinn romhainn a ghlacadh, a chur fo chìs, agus mar so an rìoghachd a cheannsachadh, agus riaghailtean-malairt sheasmbach a dheanadh. Chum so a bhuadhachadh, mu àm na Bealltainn so chaidh seachad, dh'òrduicheadh cuid do luingis-cogaidh Bhreatunn a chuir fa sgaoil, agus gabbail suas co dlùth do *Chanton* 's a bha 'nan comas; oir cha'n eil an caol, no an abhuinn, ach aimhleathan, gun doimhneachd uisge airson loingear mòra. Thainig loingear nan *Chinese* a mach chum am bacail—cò ach iadsan! seòrsa do shoithichean mòra ris an abair iad *junks*, leis na ficheada bratach o bhàrr gach croinn, drumachan iarunn, 's gach seòrsa ciùil bu tartaraiche na chéile—gleadhraich, 'us maoidheadh, 'us bagradh, 'us spagluinn, gu h-àraidh 'nuair chunnaic iad nach robh e'n comas nan loingear mòra Sasunnach dol air an aghart, 's gum b'éiginn doibh tighin-thuige air acair. Bha càch a' tighin a nuas an abhuinn, sgaoth dhiubh mar phlod mór sgadain, s' a h-uile té dhiubh 's a eròn ri athar, a' dol a smàladh nan Sasunnach bhorba; ach chaidh aon soitheach-smùid a mach 'nan còmh-dhail, le dhà no trì do ghunnachan namhasach air a clar-uachdair. 'Nuair thainig i mar astar urchuir, leig i orra thall 's a bhos; smàil i fodha cuid leis na gunnacha-mòra; bhreab i thall 's a bhos iad le

a cuibhleachan eagalach; thilg i sligean teinnteach an sud 's an so 'nam measg. 'S ann an sin a bha'n sgriachail, na Chinésich a' léum a mach san uisge—soithichean a' dol fodha thall 's a bhios. Leig i orra, mar gum biodh tarbh mór fiadhaich fo chuthach ann am bù ghloineachan.

Each.—A' bhéisd! 's mì chreideadh e; b'fhèarr leam a bhi 'n eisimeil an tairbh na fo a cuibhleachan grànnda. Ach gabhaibh air ur n-aghart.

Cua.—Ciod a th'agad air, ach gu'n deachaidh i romhpa, air a h-ais 's air a h-aghart, gus nach robh aon diubh air snàmh. A' chuid nach deachaidh fodha, chaidh iad air tìr; 's a' chuid nach do ghlacadh, loisgeadh. Chaidh na loingeis eile suas air pilleadh an t-sruth. Chuireadh na saighdearan air tìr dlùth do'n bhaile-mhór, agus fad latha no dhà, bha uidheamachadh 'ga dheanamh chum an t-àite ghlacadh. Bha na saighdearan 's na seòladairean, fo theas anabharrach na gréine, a' slaodadh ghunnacha-mòra suas gu mullach gach cnuic. Bha armailt lìonmhor aig na *Chinese*; ach bha oillt air na cladhairean, le'm briogaisean farsuing 's le'n curraichdean, tighin an carabli luchd nan còtaichean-dearga. Chuir ochd ceud do'n arm againne 'n ruaig air ceithir mìle dhiubh. 'Nuair chunnaic muinntir *Chanton* mar a bhà, ghabh iad eagal gu'n robh na ceudan ghunnacha-mòra, le'n craosabh eagalach, deas gu fosgladh orra. Thairg iad strìocadh, agus sèa muilleanan do dholaran a dhìol mar chàin airson an giùlain, agus air chùmhnannt an t-armailt Sasunnach agus an loingeis a tharruing air falbh. Gu truagh, ghabh esan ris an robh a' chùis an earbsa (fear Caiptin *Elliot*) an tairgse so, an àite 'm baile-mór a bha 'na chomas a ghlacadh, agus a chùmhnanntan féin a dheanamh! Ach cha robh comas air. Bha corruich mhòr air an arm, 's cha b'iongatach e, 'nuair bha'n latha leò, stad a chur air a' chùis, agus airgiod a ghabhail, an àite socruchadh onorach air gach cùis-aimhreit a bha eatorra; bithidh iad co stràiceil, fhoilleil 's a bha iad riamh, air chor 's gu bheil a' chùis co fada bho bhi air a socruchadh 's a bha i 'nuair thòisich iad.

Each.—An t-ùmpaidh amaideach! Bu chulaidh-mhiolachd da rìribh do na saighdearan gaisgeil, agus do na seòladairean tréun, airgiod a ghabhail mar dhuais an saothaireach, agus theagamh gun mhòran de fhaighinn doibh féin.

Cua.—Cha'n fhaigh sgillinn.

Each.—Matà, tha sinn bochd. Cha do thuig mi riabh ciod an seòrsa cogaidh màirnealach, gealtach, a bh'ann. Nam biodh na seann laoch a bha ainmeil ann am linn 's ann am latha a làthair, cha b'ann mar sin a bhitheadh e—Bonipart, gille nan car, agus *Wellington*, agus *Nelson*, bha 'chùis seachad o chionn fhada. 'S olc an nì cogadh beag do'n t-seòrsa so; b'fhèarr gu mór aon dairireach mhaith, 's a bhi seachad leis. 'S fhada bho'n a chuala mi 'n sean fhacall, “Ma bhuaileas tu cù no balach, buail gu math e.” Ach a' bheil sibh a' cluinntinn iomradh air bith à *New Zealand*?

Cua.—Thà; bha litir no dhà agam as o chionn ghoirid, agus bha litrichean o Mhaighstir Macpharlain, an ministear—duine gléusda, tuigseach, ceanalta. Tha iadsan a chaidh a mach a' deanamh gu

ha deagh chosnadh ann airson dhaoine làidir is urrainn
achadh.

A nis, a Chuaireir, fhir mo chridhe, eadar sibh féin 'us
Ciod ur barail mu'n dùthaich sin?

Cua.—Thà barail mhath, gun teagamh; agus tha mi fo dheagh
dhòchas, mun tig a' bhliadhn' ùr, gum bi comas aig mo luchd-
dùthcha aiseag saor fhaotainn do'n eilean sin. Tha uiread ghaoil
agam air na Gàidheil ri aon duine tha beò; ach b'fhèarr leam gu
robh na h-uile mac màthar dhiubh ann am màireach.

Each.—Agus nighean màthar cuideachd.

Cua.—Tha thu ceart, Eachainn, a h-uile h-aon diubh, ged rach-
adh na tighearnan Gàidhealach do dh-Eirinn air tòir bhuachaillean
agus sgàlagan—nì air bith ach am faicinn rùiste, bochd, acrach,
uireasach mar a thà iad—'nan tràillean gun chonnadh gun chòmh-
dach gun mhisneach—seadh. gun dòchas.

Each.—Ach an saoil sibh am faigh daoine bochda cothrom dol
thairis air an ath earrach?

Cua.—'Si mo bhàrail gum faigh—tha'n dùthaich so air an àm
ann an cor muladach, na mìltean a' faotainn bàis le bochduinn,
cosnadh do gach seòrsa a' fàilneachadh, muinnlean a' stad, marsan-
tan mòr a' bristeadh. 'S truagh 's truagh an nì a bhi cluinntinn
mhilltean, seadh na ceudan do mhiltean a' bàsachadh le bochduinn,
agus an saoghal mòr farsuing gu leòir air an son—eileanan a' dol
fàs, dùthchannan tarbhach gun duine gun chréutair!—Ach cha'n
fhaod so seasamh nì's faide—'se rùn Dhé gum biodh an talamh uile
air àiteachadh, agus sluagh anns gach àite chum ainm Iehóbbhai
aideachadh. Tha mi làn-chinnteach gu bheil cogadh *China* a'
toirt mu'n cuairt latha Chrìosd, agus a' greasad buaidh an t-soisgeil
agus am feadh 's nach 'eil rùn nì's àirde acasan a tha air ceann a'
ghnothuich na òr agus airgiod a chosnadh, gu bheil esan a tha
'riaghladh os ceann an t-saoghail a' deanamh feum do chorruidh
dhaoine, agus do shannt dhaoine, chum rathad fhosgladh do shois-
geul a mhic féin, agus an latha sin a thoirt mu'n cuairt air an
cuartaich eòlas Chrìosd an domhan, mar tha na h-uisgeachan a'
cuartachadh na talmhainn.

Each.—Mar sin bitheadh e—gu'n greasad an Tighearn an
tighin aghmhor!—ach ciamar tha gnothuichean America 'dol air
an aghaidh?

Cua.—Thà gu'n d' fhuair Macleòid cead a choise, gu bheil a'
chulaidh iorghuill sin seachad, 's gu bheil dòchas againn nach
cluinnear tuille mu 'dhéibhinn—Slán leat, Eachain!

Each.—Mìle beannachd—slàn fallain gu robh sibhse!

FOCAL SAN DEALACHADH.

Fhuair sinn litir “ Iain Oig,” a' feòraich c'arson nach 'eil sinn a' cur a
mach nan nithe matha tha esan o àm gu àm a' sgrìobhadh 's a' cur d'ar
n-ionnsuidh. 'Si 'n aon fhreagairt a bheir sinn dà, nach e ar toil sinn a
dheanamh. Cuireadh e féin a mach iad; mur cuir, cha chuir sinne. Cha'n
eil féum dha bhi 'gan coiteachadh oirnn.

Fhuair sinn an dà litir a chuir “ Eachunn na Ciabhaig” d'ar n-ionnsuidh.

Thugadh e 'n aire do'n sgoil, agus leigeadh e leinne 'n aire t., an so Chuairear. 'S aithne dhuinn gu math có e "Eachunn na Ciabha" 's an so ath-uair a sgrìobhas e litir fo ainm nach buin da, ag iarraidh e féin 'a' léum faigheadh e fear-eiginn eile 'm bun a phinn. 'S tric a chunnaic Leig lamh-sgrìobhaidh, ged nach fhaca sinn, le'r fiosrachadh, a chiabhag. 'bù dh'aona chuid, cha chuir sinn gu bràth sgeul gamhlasach, mì-runach, an aghaidh nesch air nach 'eil sinn eòlach, 'nar duilleagan. Thoil Eachunn (oir cha'n innis sinn 'ainm air an àm) sgiùradh beag do'a t-eòlaiche a bha e 'cleachdadh san sgoil, airson na h-oidhirp a thug e air masladh a theirt d'a choimhearsnach. Mar dhearbhadh dha nach 'eil sinn air ar mealladh 'nar barail mu 'dhéibhin, bheireamaid g'a chaimhne gu'n robh e 'n Glaschu, ann an aon do na h-eaglaisean Gàidhealach, a sheachduin o'n t-Sàbaid so chaidh seachad, romh mheadhon latha.

Fhuair sinn an litir fhada chuir "Am Ministear Eudmhor" d'ar n-ionnsuidh. Tha sinn 'na chomain airson a dheagh rùn agus a dheagh chomhairlean. Tha comhairlean math, ach b'fhèarr leinn gu'n tugadh e ni-eiginn eile dhuinn a's mò air a' bheil fèum againn na comhairlean. Tha a litir modhail, agus tha modh taitneach; ach nam biodh e air ni-eiginn a b'fhiach a chur a mach a sgrìobhadh, no àireamh no dhà do'n Chuairear a ghabhail air a shon féin, agus leth-dusan luchd-leughaidh fhaotainn duinn 'na sgìre-achd, 'se b'fhèarr leinn na comhairlean agus modh. Bha baintighearn uasal àrd aon uair an Glaschu, a b'àbhaist dol gu riaghailteach do'n eaglais, air a h-éideadh gu rìomhach ann an sìoda, 's gach seòrsa do dh-uidheam bu bhriagha na chéile—sròl àrd luachmhor m'a ceann, sgàileagan sìoda 'na làimh, agus uaireadair òir air a taobh. Cha b'àbhaist di son pheighinn a chur anns a' mhèis airson nam bochd mar a rachadh i seachad, ach thionndadh i ris na foirbhich le mór mhodh, agus dheanadh i beic losal mu'n coinneamh, agus 'na dhéigh sin sheòladh i a stigh do'n eaglais le anabharra modhalachd. Latha do na làithean, mar a bha i a' tighin a stigh 's a dlùthachadh air a' mhèis, a' dol a dheanamh beic mar bu ghnàth leatha, ghabh seann duine còir a bha 'na sheasamh aig a' mhèis misneach, agus thuit e—"A bhean-ualasal àrd fhathail," ars' esan, "tog dhe so; thoir dhuinn mi's lugha do d' mhodh, agus barrachd do t'airgid." Ghabh a' bhean-ualasal an sanas a thug am foirbheach dhi. Cha deach i tuille seachad air a' mhèis gun a sgillinn a chur innte, agus beic a dheanamh mar an ceudna. Deanadh "Am Ministear Eudmhor" an ni ceudna.

Tha a' bhean-ualasal an locar Mhuile a' feòrach c'uin a chuala sinn bho Chailein a chaidh do Chanada Uachdrrach—a' bheil e beò, no 'bheò e marbh?—na loisgeadh no'n do bhàthadh e?—an d'ith madadh-afuidh e?—no na chrochadh ri craobh e? 'Si an aon fhreagairt is urrainn sinn a thoirt air a' cheist so, nach 'eil fios againn. Tha dòchas againn gu bheil e beò, agus sona, agus saobhireach. Ma thachras da so fhaicinn, freagradh e féin a' cheisd.

Fhuair sinn iomadh litir eile, 's gu h-àraid an litir a chuir ar caraid d'ìsas o Lunnuinn d'ar n-ionnsuidh. a feòrach a' bheil an Cuairtear ri stad 'nuair bhios a' bhlladhna mach—'se sin, dà àireamh eile. Freagradh sinn a' cheisd so. Ma thig na tha mach againn a stigh, ma's urrainn sinn ar fiachan a chruinneachadh, cha stad; ach mur tig a stigh na phàigheas an cosdas, 's éiginn gu'n stad sinn. Tha'n linne-mhuilinn dlùth air ruith a mach; cha'n eil an sruthan beag a bha 'tighin a stigh an deicheamh cuid co mór ris an t-sruth làidir bhras tha cumail na cuibhle-móire 's na h-acuinn 'nan siubhal. Cha'n fhaod so seasamh fada. Feuchaidh sinn dà àireamh eile. Mur tig caochain agus sruthain ar a stigh do'n linne, tràghaidh i—stadaidh a' chuibhle—bidh an treabhail falamb, agus an clabar 'na thosd; agus 's éiginn do'n mhuinnleir chòir an dorus a dhùnadh, agus cosnadh eile iarraidh dha féin. Tha dòchas againn gu'n toig ar càirdean ann an Ame-rica so, gun a chur am Beurla.

AN LA A CHI 'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

CEUD MHÌOS AN EARRAICH.

AN 24 AIREAMH.]   FEBRUARY 1, 1842.   [Pais 6 SGILLEAN.

CONTENTS:—The Beautiful Spring Morning, page 325.—The Russian Empire, No. 1., 332.—Death of Polycarp, the Martyr, 335.—King James IV. and the Young Laird, 338.—Feud between the M'Donalds and the M'Kenzies, 343.—Sir Duncan Campbell and the Clan M'Gregor, 347.—Review of a New Gaelic Book, 349.—Public News (China, &c.), 350.—Notice to Subscribers, 362.

A' MHADUINN AILLIDH EARRAICH.

SGRUL AIRSON ÒIGRIDH NA GàELTACHD.

AUN an gàradh [boidheach làn do gach blàth bu chùbhraidh na chéile, chunnaio mi ceithir balachain mu'n aon mheudachd, co-noisean a thogadh le chéile, a cluith 'sa mireag le cridheachan cho eantrom 'sa bhuail riamh ann an còmh. Cha robh na h-eoin bheaga bhoidheach 'bha seinn ann an geugan nan craobh os an cionn na bu ebridheil na iad—a ruith an déigh a chéile—air uairibh a feuchainn greim a dheanamh air an dearbhadan-dé 'bha 'g iathadh seachad air sgiathan àillidh òr-bhuidhe—air uairibh eile nan suidhe air bruaich an uilte 'bha siubhal seachad orra le borbhan muladach, agus a cruinneachadh na dearcain-làir 'bha fàs air gach tòman uaine mu'n timchioll. Am feadh 'sa bha mi beachdachadh orra le anabarr taitneachais, mhothaich mi duine teachd far an robh iad, mach as a' choille. Shuidh e fo agàile; agus air dha na balachain bheag' a ghairm d'a ionnsuidh, thoisich e air labhairt riutha. Bha ni-eiginn anabarrach taitneach an gùis 's an coslas an duine-sa—mòran truacantaib, agus bàidh, a's coimhneas, a's gràidh. Fhad 'sa bha e labhairt ris na balachain, thug iad aise shònrachta do 'chaint, agus

VOL. II., No. XXIV.

N

thaisbean iad mòran meas da. Bha aon fhear, gu sònraichte, a thug mòr aire do chaint an duine, agus air an d'amhairc an t-urra beannaichte le bàigh anabarrach. Dhlùthaich mi orra, agus mar sin chuala mi na briathran a labhair e ris na balachain.

“So,” ars' esan, “an gàradh air an robh mi labhairt. Tha sibh a faicinn gur àite boidheach taitneach e—àite anns am faod sibh, mo ghillean beaga, bhì fìor shubhach agus shona fad uine bhig; ach cha'n àit' e anns am faod sibh stad no tàmh mar dhachaidh. Cha b'fhad' gus an cailleadh e a dhreach a's àilleachd. Sheargadh gach blàth; fear mu seach do na h-eoin bheaga, phaisgeadh iad an ribheid, agus sguireadh iad de'n òrain. Dh'fhàsadh sibh sgìth, neo-shunntach; dh'fhàsadh gach meas tha nis cho blasta searbh, mi-thaitneach. Cha bhitheadh tlachd agaibh ann an cleasachd no ann am mireag. Theirneadh a' ghrian o àirde 'nan spéur; thigeadh am feasgar 'san oidhche; agus an sin thigeadh na beathaichean fiadhaich allmharra 'mach. Chluinneadh sibh am bùrralaich eagalach, agus sgriosadh iad sibh.

“Tha an gàradh so maith nì's leòir tiota beag sa' mhaduinn, ach cha'n fhaodar dachaidh a dheanamh dheth. Tha 'ur dachaidh ann an tìre eile, tamull beag air falbh. Tha fàsaich is monaidhean eadar sibh is e—àiteachan teth loisgeach ri choiseachadh. Ach cha'n eil nì 'ruigeas leas cùram no eagal a chuir oirbh, mo dh'éisd-eas sibh mo chaint, 's mo leanas sibh mo chomhairlean, 's gach earail a bheir mi dhuibh. Choisich mi féin e, agus faodaidh sibh lorg mo cheumanan fhaicinn anns gach cearn do'n t-slighe; agus far a' bheil am barrachd cunnairt, 'sann an sin tha lorg mo cheumanan nì's soilleir r'a fhaicinn: agus mo ruigeas sibh an dachaidh sin, faodaidh sibh da rìreadh 'bhi taingeil. Tha anns an àite sin nithe nach fhaca sùil, nach cuala cluas, 's nach 'eil e comasach dhuibh nis a thuigsinn, 'thaobh am feothas agus am meud.

“Tha gàradh an sin nì's boidhe na nì a ta 'n so. Tha ceòl an sin nach fhàilnich. Cha leig a' ghrian a chaidh an sin 'aghaidh fodha; tha latha an sin gun oidhche. Cha'n eil nì no neach ann 'ga dheanamh, nì's mò. Cha bhì sibh sgìth an sin gu dìlinn; bithidh sibh sona gu bràth, 's cha'n iar sibh 'fhàgail.”

Mhothaich mi gu'n do las sùil a' bhalachan a dh'amhairc cho dian ann an aodan an duine. Thainig gàire milis air 'aogas. Chuala mi e ag ràdh ris an urra bha labhairt ris, agus deur anns gach sùil, “Am faic mi m'athair, 's mo mbàthair, 's mo phìothar bheag, san tìre beannaichte sin—iadsan a chaochail, 'sa dh'fhàg mise nan déigh?”

“Chì, gun teagamh,” ars' esan, 's e 'g-amharc le mòr bhàidh an aogas a' bhalachan; “mo ruigeas tu an t-àite sonna sin, chì thu iad, 's cha dealaich thu riutha gu dìlinn.

“Agus a nis,” ars' esan, “éisdibh rinne, agus innsidh mi dhuibh cia mar a ruigeas sibh an t-àite sona sin. Air tùs, na caillibh ùine ann an togail oirbh. Ged tha'n gàradh so boidheach taitneach, agus ged tha'n t-slighe air a' bheil sibh r'a imeachd doirbh dochairt—làn dhrisean, is dhroighean, is chreag, is chlach—ged

tha na beanntan corrach cas, na fuiribh an so ; fàgaibh e gun dàil ; éiribh, cha'n i so ur dachaidh. Mo dh'fhuireas sibh gu meadhon-latha, bithidh an t-slighe nì's duilghe, a' ghrian nì's teodha ; bithidh sibh ullamh air fàs lag ; faodaidh na h-aibhnichean at ; agus mo thig an oidhche oirbh, tha sibh cailte.

“ So a' cheud chomhairle a th'agam—éiribh gun dàil ; 'si 'mhaduinn an t-àm is freagaraich agus is tèaruinte. So dhuibh dà nì a ghiùlaneas sibh 'nar cuideachd, a chuidicheas sibh gu mòr 'nar turus—so agaibh feadan cuile—feadan beag, suarach, faoin, ri amharc air ; ach na deanibh tàir air—bithidh e 'na shochair mhòr dhuibh air an t-slighe. Mu mhothaicheas sibh a h-aon de na beathaichean fiadhaich ag lathadh no siubhal air an t-slighe, cleachdaibh am feadan, beag-sa ; togaibh fonn leis, agus teichidh iad. Agus mo thachras dhuibh a bhi ann an teagamh agus fo amharas a thaobh an t-slighe, mur léir dhuibh lorg mo cheumana, cuiribh am feadan ri'r beul ; séidibh pong no dhà, agus chì sibh an sin lorg mo choise gu soilleir. Ma thachras dhuibh a bhi sgèth, an impis toirt thairis, séidibh air an fheadan car tamuill bhig, agus an sin thig cuimhne na dùthcha do'm bheil sibh a trial suas 'nar n-inntinnibh, agus cuiridh sibh an t-astar agus an t-saothair gu suarachas.”

Mar so, thug e do gach aon aca feadan beag cuile, d'àm b'ainm URNUIGH ; agus theagaisg e dhoibh cia mar a chluithheadh iad air. 'Nis, cha robh na feadain sin ach suarach ri amharc orra ; ach cho luath 'sa shéideadh neach orra le'n anail, thigeadh an ceòl bu mhillse uapa.

'Nuair chuir GRAIDHEAN (oir b'e sin a b'ainm do'n bhalachan a dh'fheòraich am faiceadh e 'athair agus a mhàthair san àite do'n robh iad a trial)—'nuair chuir esan ain feadan so ri 'bheul, thainig ceòl uaidhe bu mhillse gu mòr na aon phlong a thogadh riamh leis an riobhaig bu cheolmhoire.

Thug an t-urra caomh a bha labhairt riutha sèarag bheag, làn do dh'uisge soilleir glan, do gach aon aca. “ 'Nuair,” ars' esan, “ tha sibh lag fann, òlaibh dileag bheag dhe so, 's gheibh sibh càil, neart, is misneach. Agus 'nis, mo ghillean beaga, mo bhalachain lurach, slàn leibh. Chì mi a' chuid dhibh a ruigeas an gàradh mu'n do labhar mi na dhéigh so—coinnichidh sinn, 's cha dealaich sinn a chaidh. Air dha so ràdh, dh'éirich e agus choisich e air falbh ; agus chaill mi sealladh dhe 'measg dhubhar na coille as an d'thainig e.

Bha na balachain car tamull nan tosd. Mu dheireadh labhair fear dhiubh, d'àm b'ainm FÉIN-THOILLEACHAN. “ Seadh,” deir e, “ ciod a nì sibh ? Gun teagamh, 's éigiun duinn an t-àite so fhàgail uaireiginn ; ach cha'n eil fàth cabhaig. Bu mhiann leam féin beagan tuillidh fearas-cuideachd a's cleasachd a bhi againn san àite so mu fàgair e.”

“ 'Sann mar sin dhòmhsa cuideachd,” arsa LEISGEAN. “ Bu mhiann leam suidhe car tamuill air a' chnoc, tuille de na dearcain-làir

's de'n t-sudh-chraobh tha fàs mn na bruachan a thional. Ach ciod do bharail-sa, IOMA-CHOMHAIRLEAN?"

"Matà, cha'n eil fios agam ciod a their mi," ars' esan. "Dh'iaradh oirnn falbh gun dàil."

"Tha sin fìor," arsa Leisgean. "Gun teagamh, 's éiginn duinn falbh; ach tha ùine nì's leòir—'s fhada gu meadhon-latha. Cha bu mhisd sinn beagan tuillidh fearas-cuideachd a bhi againn. Cha bhi 'ghrian nì's teodha na tha i, agus theagamh gu'm b' m' feasgar nì's fionnair no 'mhaduinn."

"Tha sin ceart," arsa Ioma-Chomhairlean; "cha'n eil fàth cabhaig. Ach ciod e barail Ghràidhean?"

"Tha mise," arsa Gràidhean, "'cur roddham togail orm gun dàil; agus tha dòchas agam gu'n dean sibhse an nì ceudna. Thug-aibh fa'near, mar is tràigh a ghabhas sinn an rathad, gur h-ann a's fhas' a choiseachd—cuimhnicheamaid an earrail dhùrachdach a fhuair sinn. So, so; bitheadhmaid a falbh. Cha'n i so 'ur dachaidh. Éirichmid is rachamaid air ur turus."

"Tha thu ceart," arsa Ioma-Chomhairlean. "Tiugainn; theid mise leat."

Dh'fhalbh iad le chéile, am feadan cuile 'nan làimh, 's an t-sèarag làn de'n uisge-bheò croichte r'an taobh; agus dh'imich iad air an t-slighe. Thòisich Leisgean is Féin-Thoilleachan ri magadh orra. "Bithibh a falbh," ars' iadsan; "ge mòr ar cabhag, ruigidh sinne ceann an turuis cho cinnteach, 's ma dh'fheadta cho luath ribhse."

Ach ghabh an dà bhalachan eile air an aghaidh, gun suim do sgeig is fannaid an dithis a dh'fhan nan déigh. Chuir iad am feadain ri'm beul; thog iad ceòl milis ciùin, gus an tiota beag cha chnal' iad an gàire no am magadh nì's mò. Ghabh iad air an aghaidh, a seanachas le chéile.

"Saoileam féin," arsa Ioma-Chomhairlean, "cia fhad 'sa tha'n t-àit 'uainn? Tha fadal orm ceann mo thuruis a ruidheachd."

"'Nann cheana," arsa Gràidhean, "'s nach 'eil sinn ach an déigh an rathad a ghabhail?"

"Cia àillidh, gun teagamh," ars' am fear eile, "an tìre do'm bheil sinn ag imeachd, a reir gach cunntas a th'againn air?"

"Gun amharus, tha e mar sin," arsa Gràidhean. "Chì mi m'athair, agus mo mbàthair, 's mo phiuthar, agus Rìgh mòr na dùthcha, tha bàigheil do leanabain, agus a tha mianachadh gun tigeadh iad d'a ionnsuidh."

"Mar so bha iad a cuir seachad an rathaid, gus an d'thàinig iad gu fàsach ùdhlaidh, fhiadhaich, mòr, farsuing, a bha rompa."

"Nach eagalach an t-àit ud," arsa Ioma-Chomhairlean. "Tha sgàth orm dol air m'aghaidh."

"Na bitheadh cùram ort," arsa Gràidhean; "chì mi lorg choise an duine chaoimh a chaidh romhainn. Na bitheadh cùram ort; b' fo dheagh mhisnich."

Ràinig iad an dìg bha eadar an gàradh agus am fàsach. Leum Gràidhean gu eutrom iasgaidh thairis, agh sheas am fear eile.

“So, so,” arsa Gràidhean, “thig air t-aghart. Na pill air chor air bith. Coma leat na dearcas sin. Na dean maille.”

“Leanaidh mi thu,” ars’ am fear eile; “gabh thusa air t-aghart.”

Ghabh Gràidhean air aghart car greis; agus an sin sheas e, agus ghlaodh e air a chòmpanach e ’ga leantuinn.

“Na bitheadh cùram ort,” arsa Ioma-Chomhairlean; “nach ’eil an dithis eile ’nar déigh? Bitheadh thusa, o’n tha uiread deifir ort, a gabhail air t-aghart, agus beiridh sinn ort.”

Cha robh feum a bhi labhairt ris; cha ghluaiseadh e ceum, ’s b’éiginn do Ghràidhean ’fhàgail. Phill am fear eile do’n àite san robh an dithis eile, agus fhuair e iad a cleasachd ’sa mireag, aig itheadh dhearcas, ’s ri fealla-dhà mar a b’abhais dhoibh. Thog iad glag gàire ’nuair a chunnaic iad e pilleadh. “’Ne so,” ars’ iadsan, “fear na cabhaig?” Thòisich iad ri cleasachd; ach cha robh Ioma-Chomhairlean toilichte leis féin. Bheireadh e nis na chunnaic e riamh air gabhail air aghart le Gràidhean. Cha robh h-aon dhiubh riàraichte na sona. Chaill an fhearas-chuideachd gach tlachd a b’abhais dhoibh fhaotainn innte; dh’fhàs iad sgìth neo-thogarach. Chruinnich iad na dearcas-làir; ach chaill iad am blas. Bha’n teas anabarrach, ’s bha iad air an claidh.

“B’fhèarr leam,” ars’ am fear a phill, “gu’n robh mi maille ri Gràidhean. Tha ’uainn a bhi togail oirnn.”

“Ciod,” a deir Leisgean, “am fàth chabhaig? Tha ’ghrian ’na h-àirde. Fuirichmid gu feasgar. Ach tha fearg air Féin-Thoilleachan! Leig leis bhi labhairt,” ars’ esan, “am burraidh balaich. Thugadh e e féin as, agus na cumadh e stad air ’ur fearas-chuideachd.”

Mar a thubhairt, thachair. Dh’fhalbh e, mo thruaigh! le cridhe tróm ’na aonar. “O!” ars’ esan, “nach robh mise air gabhail air m’aghart le Gràidhean caomh!” Bha’n t-slighe ’nis na b’aileana, an rathad na bu shleamhna, na sa’ mhaduinn; ’s cha robh neach gu labhairt ris air a thurus. Ach coma, dh’fhalbh e, a cur roimhe nach tugadh nì air bith air tarruing a rithist air ais.

Ach c’ait ’nis an robh Gràidhean caomh. An déigh d’a chòmpanach dealachadh ris, bha e tròm muladach; ach ghabh e air ’aghaidh. Dhìrich e iomada beinn chorrach chas. Thuig e gu’n robh e lag fann—bha ’chridhe ’ga fhàilneachadh; ach thug e mach am feadan beag, chuir e ri ’bheul i, sheinn e pong no dhà, agus chual e guth ciùin ag ràdh, “Fhuair e ann am fearan fàs e, eadhon ann am fàsach falamb, làn ulfhartaich; agus thredraich se e.” Cha luaith a chual e so, na chuimhnich e air an Rìgh. Fhuair e neart agus misneach; agus air ball bha e air mulach na beinne. Choisich e air aghart gus an d’thàinig e gu gleann mòr anns an robh amar aibhne, a bha, do réir coslais, air uairibh air at gu mòr, agus air uairibh eile tioram tràite; ach a’ an àm so bha e tioram, ’s chaidh Gràidhean thairis gun duilghead air bith. Chaidh e thairis air a’ chlacharan, agus ràinig e taobh eile na h-aibhne. Ghabh e air ’aghaidh. Bha’n teas anabarrach, agus thòisich e air fannachadh.

Chunnaic e bruach uaine, agus cranbhan a fàs air, fo'n robh aige fasgadh is dubhar. Shuidh e air an làr, agus bha e 'n impis tuiteam na shuain; ach mhothaich e nathair lùbach 'na cnairteag anns an fheur, agus chlisg e. "'S dòcha," ars' esan, "nam bithinn air cadal 'san àite ud, nach tigeadh an t-aon là a dhùisginn. Cha stad mi, 's idir cha chaidil mi. Gabhaidh mi air m'aghaidh gu ceann-crìche mo thuruis, agus feuchaidh mi tàmh fhaotuinn sa' gbàradh àillidh do'n bheil mi 'dol." Bha e air a chlaoidh gu mòr; ach air dha balgum a ghabhail as an t-sèaraig anns an robh an t-uisge, bheothaich se gu mòr e; agus ar leis gu'n cual e na briathran caoimhneil so—

"A' ghrian cha bhuail i thu 'san là,
No ghealach fòs 'san oidhche."

Ghabh e air 'aghaidh troimh choille dhlùth. Mhothaich e air gach làimh gu'n robh rioban is liontan, sluicid mheallta, tuil is fraoch, is iomada aobhar cunnairt 's ceap-tuislidh. Dlùth do chuid diubh, mhothaich e cnàmhan geala luchd-turuis a bha air am mealladh leo, 'sa chaochail air an t-slighe. 'Sann 'nis a bha e taingeil gu'n do ghabh e 'n rathad mu'n d'thainig an t-anmoch air. "Nam bu feasgar e, no idir an oidhche, ciamar a b'urra dhòmhsa dol as?" deir e.

Mar a bha e nis dlùth do chrìch na coille, mhothaich e ni-eigin a dlùthachadh air o thaobh an rathaid. Bheachdaich e air le mòran aire. Bu leoghann garg a bha 'n so. Bha 'shùilean dearg teinn-deach socraichte air, 's bha e ullamh gu leum 'na bhroilleach agus cuir as da. Cha mhòr nach d'thug e thairis le oillt. Ach chuir e am feadan r'a bheul; chluith e pong no dhà le mòr dhùrachd, 's cha luaithe 'chual an leoghann so na theich e, agus thug e air an doirre as an d'thainig e. Thainig guth ciùin air oiteig na gaoithe, ag ràdh ris,—“Dean faire agus ùrnuigh, chionn 's nach tuit thu ann am buaireadh; cuir an aghaidh an aibhistear, agus teichidh e 'uat.”

Chaidh Gràidhean tro'n choille; agus mar thàinig e mach aisde, mhothaich e geatachan mu na gàrraidhnean àillidh do'n robh e trial, a dealradh gu boisgeanta glòirmhor; agus, taobh a stigh dhiubh, ar leis gu'm faca e cruth 's dreach na muinntir shona 'bha còmh-nuidh 'san tìr sin. Thug so misneach mhòr dha, ged a bha e fann, sgìth, agus air a chlaoidh. Bhitheadh e ullamh air tuiteam far an robh e, airneo pilleadh air ais gu dubhar na coille, mar bhith gu'm fac' e lorg-choise a Cheannaird, 's gu'n do sheinn e air an fheadan; agus a thiota thainig faochadh, 's neart, 's lùs dha. Thug e mach an t-sèarag, 's dh'òl e de'n uisge-bheò, leis an robh 'anam air fhionnarachadh gu mòr. Shuidh e car tamuill. Thainig neul dorch a thairis air na spéuran; dhuisg an doinion; thuit an dìle. Chual e sgriachail nam beathaichean fiadhaich, ach cha d'thàinig iad 'na chòir. An ùine bhig, chaidh an stoirm seachad; chinn na spéuran cho soilleir 'sa bha iad riamh; agus ghabh e air aghaidh 'na shlighe.

Ach c'àite nis an robh a chompanach, fear nan ioma chombairlean? Dheallich esan ris an dithis eile, agus bha e strì ro'n fhàsach. Cha b'e sin a nis an nì soirbhe. Bha'n t-slighe na bu shleamhna 's na bu doimhne. 'S gann a b'urra dha dol air 'aghaidh, gun spàirn mhòr. 'S iomada dris is droighinn bha milleadh a chasan; agus bha 'ghrian anabarrach teith. An stoirm a choinnich Gràidhean, choinnich i esan mar an ceudna; ach choinnich i e air an raon, far nach robh fasgadh no dian. Thuit an dìle, agus b'uamharra fuaim na tairneanaich. Ràinig e mullach na beinne le saothair mhòr, agus ghabh e sìos an taobh eile, a faotuinn iomada leagadh goirt. 'Nuair a ràinig e aigeal a' ghlinne, fhuair e gu'n robh an abhuinn air at le tuil mhòr—na h-uisgeachan a gabhail seachad le buinne bras, a bha eagalach ri amharc air. Ciod a ni fear nan ioma chombairlean? Mo thruaigh! 's éigin da 'uchd a chur ris an tuil, airneo gun smuainteachadh air na gàraidhnean àillidh a ruigheachd a chaoidh.

Mhothaich e nis gu'n robh puist air an cur tarsuing air an abhuinn, gu cuideachadh le luchd-turruis. Ghabh e misneach; mach chaidh e gu dân. Ràinig an t-uisge thairis air a ghlùn, suas gu 'mheadhon; ach chum e greim air na puist. Ceum eile, agus ràinig an tuil suas gu 'ghuailinibh, agus bha e 'n impis a bhi air a thogail o'n làr; ach rinn e greim-bàis air na puist. Sheas e, gun fhios ciod bu chòir dha dheanamh. Chuimhnich e air an fheadan le mòr dhuilicheas. Thug e mach e, ach pong cha b'urrainn da thoirt as. Mhothaich e gu'n robh e làn do pholl 's do chriadh, leis an robh na tuill air an dùnadh, air chor 's nach b'urra dha ceòl thoirt as. Ach chuidich an tuil leis a glanadh. Theab e bhi air a mhilleadh fhad 'sa bha e 'ga glanadh. Mu dheireadh thainig ceòl, 's cha luaithe thàinig, na thòisich na h-uisgeachan ri tràghadh; agus chual am balachan bochd, ar leis, guth ciùin ag ràdh ris,—“Thig thu troimh na h-uisgeachaibh; cha tig na tuiltean thairis ort.” Chaidh e nis air 'aghaidh mar air fearann tioram, agus ràinig e null gu tèaruinte. Bha e lag, fann, fuar—thuit e air an làr; ach thug e mach an t-sèarag—dh'òl e—agus air ball thainig càil, is neart, is misnich da, 's chaidh e air aghaidh gu fearail tapaidh.

Bha Gràidhean 'nis aig na dorsan òir. Cha deach a' ghrian fodha, ach bha i tèarnadh a'm mòr àilleachd; 's bu ghlòirmhor a bhi 'g-amharc air na dorsa storruidh. Bu léir dha nis mìle agus deich uairean deich mìle bhithean nèambaidh, air an eideachadh le trusgain sholuis—crèutairean lasarach. Chual e air uairibh an ceòl 's an celearach bu mhilse a ràinig cluas riamh. Bha e na sheasamh aig an dorus, a chridhe làn do dhòchas, agus mar an ceudna do sgàth naomh. Bu shuarach a nis 'na bheachd saothair an rathaid—sgìos na slighe. Dhi-chuimhnich e a' ghrian loisgeach—am fàsach ùdlaidh—beucaich an leoghainn mhòr—gach gòir, is lion, is fròg. Chaill e cuimhne air na nithean sin uile, ann an gràdh, 'sau coimhneas, 'san caomhalachd an Rìgh mhòir. Dh'amhairc e air an dorus, agus leugh e, ann an sgriobhadh soilleir,—“Buail, agus bithidh e air fhosgaladh.” Rinn e so. O! buille an àigh!

Dh'fhosgail na dorsa slorruith, agus chaidh Gràidhean caomh a stigh do ghàradh nan iomada buaidh. Ciod a chunnaic e an sin, na ciod a chual e, na ciod a chaidh bhuileachadh air, cha'n eil e air a cheadachadh a bharalachadh; ach o'n fhuaim a chualas, mar bha an dorus a' dùnadh 'na dhéigh, cha'n eil teagamh nach robh e gu bràth sona. Bha ceòl na mìle mìle, agus deich uairean deich mìle, do ghuthan nèamhailh, mar onfhadh tròm a' chuain mhòr air a thogail gu caithream-cheòlmhor, air an aon chlàrsaich.

Bha Ioma-Chomhairlean a gabhail air 'aghaidh gu sùrdail; ach thainig am feasgar air. Cha robh e furasda dha an t-slighe fhaicinn, no gach ceap-tuislich a sheachnadh. Bha ràinail na beathaichean fiadhaich oilteil, 's a nis thuig e 'amaideachd féin. "O!" ars' esan, "b'fhèarr gun d'fhalbh mise sa' mhaduinn, mar a dh'iarradh orm; ciamar is urrainn domh buadhachadh?" Bha'm feadan nis a'm fonn, 's thog e pong mhilis gu tric. Chluith e air gach ceum de 'shlighe; cha do leig e as a bheul e. Thainig solus d'a ionnsuidh bho dhorchadas, agus gun fhios aige ciamar. Chual e guth na Tròcair a farclais 'na chluais,—“Na bitheadh eagal ort; tha mise maille riut.” Ràinig e 'n dorus; bhuail e; agus, glòir dhàsan a bha maille ris, fhuair e stigh—seadh, ESAN, fear nan ioma chomhairlean. Trid gràs a Rìgh, dh'fhosgail an dorus, 's bha e ann an glòir!

C'àite nis an robh an dithis eile, Leisgean agus Féin-Thoilleachan? Dh'fhan iad a cleasachd 's ri fealladh-dhà—ri faoineis thruagh. Thuit Leisgean na shuain, agus chaidh Féin-Thoilleachan a dhiarraidh dearcas air feadh nam bruach. Thainig leoghanu garg mach as a' choille. Bha e tarruing dlùth air Leisgean truagh; ach chunnaic am fear eile e. Thug e glaodh, 's thàr an leoghann 'na dhéigh. Rug e air Féin-Thoilleachan, agus le 'ghlaodhaich eagalach dhùisg Leisgean bho 'shuain. Ghabh e oillt a chómpanach fhaicinn air a reubadh leis a' bheisd allmharra. Chuir e roimhe an t-àite fhàgail; bha eagal air 'anam. Thog e air, a cur roimhe 'nis nach stadadh e gu bràth gus an ruigeadh e an tìr àigh do'n deach Gràidhean 's am fear eile. 'S a nis bha e féin dìte 's a bròn, leis an uambas a ghabh e; ach ciod a thachair dha, cha chuala mi riamh. Có dhiubh a bhàthar e 'san abhainn, na thuit e an slochd, na mhilleadh e le beathaichean fiadhaich, cha'n eil fios agam, 's cha chuala mi. Tha eagal mòr orm; oir tha fios agam có thubhairt, “Tha'n oidhche teachd anns nach urrainn neach obair air bith a dheanamh.”

C.

RÌOGHACHD MHÒR *RUSSIA*.

So h-aon do rìoghachdan mòr cumhachdach an t-saoghal. Tha 'chuid a's mò do dhaoine aineolach air meud agus cumhachd na rìoghachd so. Air an aobhar sin, smaointich sinn gu'm bitheadh e na nì taitneach d'ar càirdean beachd ath-ghearr, ach beachd cinnteach, as am feud iad earbsa, 'thoirt dhoibh mu dhéibhinn na dùthcha so.

Choinn *Russia* ainm nach teid air di-chuimhne, airson an dòigh anns do chaisg i an duine faileach uaibhreach, *Bonaparte*, 'nuair thug e oidheirp air a cur fo cheannsal leis an armait bu lìonmhoire agus bu chumhachdaich a bha riabh, ann an eachdraidh an t-saoghal, fo aon cheannard.

Tha e duilich do dh'inntinn duine beachd ceart a ghabhail air farsuinneachd *Russia*. Tha cuid de'n rìoghachd so anns an Roinn-Eorp', agus cuid mhòr dhi ann an *Asia* agus ann an *America*. Anns an earrainn sin de *Russia* tha 'san Roinn-Eorp', tha aon mhuillion agus ochd ceud mìle (1,800,000) de mhiltean ceithir-chearnach de dh'fhearann. Tha sin sia-uaire-deug ni's mò na Breatunn agus Éirín. Tha 'chuid a's mò dheth so fo choille; ach tha dùthchannan ann cho tarbhach 'sa tha air aghaidh an t-saoghal. Tha 'chuid de *Russia* 'tha ann an *Asia* is ann an *America* mòran ni's mò. Tha anns a' chuid sin dhi cóig muillionan a's cóig ceud mìle (5,500,000) de mhiltean ceithir-chearnach—farsuinneachd cho mhòr ris an ochdamh cuid de'n t-saoghal. Tha mar so seachd muillionan agus trì cheud mìle de mhiltibh cheithir-chearnach 'san rìoghachd so. Tha naoidh mìle de mhiltean a dh-asdar eadar dà cheann na rìoghachd so, agus dlùth do dhà mhìle de mhiltean air leud. Faodaidh so seòrsa do bheachd a thoirt dhuinn air farsuinneachd *Russia*.

Tha fuachd is teas 'san rìoghachd so cho mhòr 'sa tha ri fhaotainn air aghaidh an t-saoghail. Anns na cearna mu thuath do *Russia*, is gann gu'n fàs dris, no preas, no feirnein, leis an fhuachd; agus anns na cearna is àirde deas, cha'n eil meas, no blàth, no nì a tha cinutin air aodan fuinn, r'a fhaotainn ann.

Tha mòran de *Russia* mo thuath fo choille. Bha'm fearann a tha fo choille air a thombas o chionn ghoirid, agus fhuaradh gu'n robh ann an trì sioramachdan—ann an trì earranaibh de'n dùthaich—agus tha còr is leth-cheud earrain, no roinn, 'san rìoghachd uile;—fhuaradh gu'n robh ann an trì dhiubh sin, dà cheud agus a sia-deug muillion (216,000,000) de dh'acraichean fearainn fo chraobhan giuthais—'se sin, a thri uiread 'sa tha do dh'acraichean fearainn 'san rìoghachd againn gu léir! Ann an roinn eile 'bha air a thombas, fhuaradh leth-cheud muillion acair fo na craobhan ceudna. Tha ann an taobh tuath *Russia*, a reir cunntais as am faod earbsa, naoidh ceud muillion (900,000,000) de chraobhan giuthais, cho mòr 's gu'n deanadh iad croinn do'n aon loingeas is mò tha snàmh a' chuan; agus ceud muillion de chraobhan mòr airson gach feum eile. Tha'n cunntas ceudna 'g innse dhuinn gu bheil 'sna dùthchannan ceudna oscionn dà mhuillion de chraobhan daraich, eadar cóig agus naoidh troidhean air chuairt.

Tha trì fichead muillion (60,000,000) do shluagh ann an *Russia*. Tha'n sluagh so fàs mar mhuillion an ceann gach bliadhna, agus a dùblachadh na h-uile leth-cheud bliadhna. Ma theid iad air an aghaidh mar tha iad a deanamh air an àm, an ceann ceud bliadhna 'na dhéigh so bithidh còr 's dà cheud muillion sluagh anns an rìoghachd anabarrach so; agus ciod a bhacas iad?—tha fonn is fearann ni's leòir aca. Cha ruig iad a leas dol air imrich do dhùthchannan eile, a's farsuinneachd gun chrìch' aca féin, air nach 'eil duine beò a comh-

nuidh. Nam bitheadh an sluagh ann an *Russia* cho dòmhail, do reir a farsuinneachd, 'sa tha iad ann an Albainn, blitheadh darna leth na tha air aghaidh an t-saoghal 'ga tuineachadh. Tha dùthchannan 'sua ceannan sin cho comhnard réidh ri urlar tìghe, le aibhnichean mòr, agus am fearann cho reachdmhor tharbhach 'sa th'air an t-saoghal, a chumadh ni's leòir ris na tha do shluagh 'san Roinn-Eorp' uile, a's e air an àm a fàs. Tha aon abhuinn ann an *Russia* ('si sin an *Amour*—'s dòcha, an abhuinn mhòr), agus tha i dà cheud deug de mhìltean air fad. Fad naoidh ceud mìle dhi, faodaidh an loingear a's mò seòl orra. Tha'n abhuinn so air an àm fo chumhachd *China*, ach cha'n fhad' gus an cuir *Russia* fodhaipe féin i.

'S fhurasd' fhaicinn cia chumhachdach, cia anabarrach chumhachdadh, an rìoghachd *Russia*. Cha'n eil an t-àm fad air falbh 'nuair, do reir coslais, 'si an rìoghachd is cumhachdaich 'san t-saoghal uile. Tha i sanntach uaibhreach, a cridhe sochruichte air buaidh-làrach fhaotainn anns gach rìoghachd eile 'san t-saoghal, nam b'urrainn di an cuir fo cheannsal. Cha robh *Bonaparte* riamh na bu deidheil air cumhachd a's uachdranachd an t-saoghail mhòr a bhuachadh na tha *Russia*, a's chithear sin uair no uair-eiginn. Cha'n eil duine 'san tìr, eadar a' mhòr Rìgh tha os a cionn a's an diol-déirce tha falbh bho dhorus gu dorus, nach 'eil ann am barail gu bheil *Russia* ri uachdranachd fhaotainn air an domhan uile.

Faodar a ràdh gur saighdearan muinntir na rìoghachd gu léir—'se sin, tha iad air an togail gu airm iomairt, 's gu dreuchd saighdear a leantuinn. 'Se iaraidh thogarach, rùn gach oigfhear 'san rìoghachd, 'bhi giùlan arm. 'Si éididh an t-saighdear a chithear gu tric air an òigridh. Mac an Rìgh, 'si deise an t-saighdear a chuirear air 'nuair a thig e dh'ionnsuidh an t-saoghail. Tha gach òran is dàn a seinn ainm is treuntas na gaisgich anns na làithean a chaidh seachad.

Tha am mòr Rìgh, no, mar theirear sa' Bheurla, an *Czar* (an Sàr—'s dòcha gur Gàilig so caideachd, an Sàr-laoch), a riaghladh na dùthcha mar is àile leis. Cha'n eil Pàrlamaid idir 'san rìoghachd. Toil an Rìgh, 'se sin an lagh. Faodaidh e an ceann a thoirt de'n chùirtair is àirde 'na rìoghachd, no 'fhògradh do *Siberia* là air bith is àile leis; agus cha'n eil a h-aon aig a' bheil a' chridh a ghuiamh a chuir an ag.

Tha muinntir *Russia* tàrail mu mharsantachd. Bhiodh e air a chunntas na thàmailt do dhuine 'san rìoghachd a bhi na mharsanta no na thuathanach. 'Si saighdearachd an t-aon ni. Tha sgoillean ann, ach 'se dreuchd agus obair an t-saighdear an t-aon ni tha air fhoghlum. Tha dà cheud mìle sgoillear 'gan togail air an àm air cosd na rìoghachd, agus a foghlum gach ni tha freagarach airson a bhi nan oifigich agus nan ceannardan air armailtean. Tha so a leigil ris dhuinn gu bheil an rìoghachd mhòr so, le a trì fichead muillion do shluagh, agus dà cheud mìle saighdear 'gan togail innte gu bhi nan ceannardan airm, 'na cùl-eagail do rìoghachdan na Roinn-Eorp'.

Tha air an àm so aig *Russia*, anns gach cearn, ochd ceud gu leth mìle (850,000) do shaighdearan coise, agus dà cheud gu leth mìle eachraidh (250,000 *cavalry*). Tha cuid diubh so, mar their sinn,

nam *militia*—a mach is dachaidh. Ach tha do dh'arm seasmbach aca fo airm, deis réidh airson cogaidh, ceithir cheud mìle saighdear-coise, ceud mìle eachraidh, agus leth-cheud mìle airson gunnachan mòra iomairt (*artillery*). Tha so uamharr ri thoirt fa'near.

Ach ciamar tha'n rìoghachd comasach air an armailt mhòr so a phàigheadh, na chumail suas? Cha'n eil teachd-a-steach na rìoghachd anns a' bhliadhna (*annual revenue*, mar a theirear sa' Bheurla) ach mu thuaiream ceithir muilliona deug punnd Sasunnach. Ciamar, matà, is urraian dhoibh an t-arm mòr a phàigheadh? Cha'n eil cosd saighdear ann an *Russia* ach trian de na tha e cosd 'san Fhraing, is mar an cóigeamh cuid do na bheil e cosd an Sasunn. Cha'n eil aige ach mu leth fhardain 'san latha; agus cha'n eil an uirread sin féin aig na seoladairean tha 'sna loingeis-chogaidh. Tha na *Cossacks* (luchd na cosagan) a faotainn ochd tastain agus sia agillean sa' bhliadhna. Ach is còir a thoirt fa'near, an déigh do shaighdear Russianach a bhi fichead bliadhna 'san arm, gu bheil còir aige air cead a choise fhaotainn; agus tha fichead punnd Sasunnach air a thoirt dha 'nuair tha' u ùine a mach, leis am faod e baile maith fearainn a ghabhail; agus tha'm baile so saor aige, gun mhàl, gu latha a bhàis.

Fenchaidh sinn nithean eile a thoirt air an aghaidh mu thimchioll *Russia* 'san ath àireamh; oir is taitneach an nì dhuin eòlas ceart fìrinneach fhaotainn air an dùthaich mhòr so. Air an àm cuiridh sinn slos pàidh saighdearan na Roinn-Eorp' taobh ri taobh, agus mar so chithear an dealachadh tha eatorra.

Saighdear-coise ann an <i>Russia</i> , fad bliadhna,	£5	0	0
ann an <i>Austria</i> ,	9	8	0
ann am <i>Prussia</i> ,	10	0	0
anns an Fhraing,	14	0	0
ann an Sasunn,	21	14	0

Theid egillin Shasunnach cho fada ann an *Russia* ri trì an Sasunn, agus nì's fhaide; agus a bharachd air so, thigeadh saighdear Russianach suas air treàlaich shalach ghrànd nach cuireadh an Sasunnach 'na bheul.

C.

BÀS A' MHAIRTIREACH AINMEIL, POLICARP.

'S moch a thoisich geur-leanmhuinn an aghaidh deisciobuil Chrìosd. Thoisich a' gheur-leanmhuinn sin ann an làithibh nan abstoil. Bu chompanach Policarp do dh-Eoin, deisciobul ionmhuinn Chrìosd. Tha eachdraidh bàis an duine ainmeil, 's an duine maith so, air teachd a nuas d'ar n-ionnsuidh ann an leabhraichean anns am faodar làn earbs' a chàramh.

Bha Policarp ceithir fichead 'sa cóig-deug bliadhn' a dh'aois 'nuair a chuireadh gu bàs e. Bha geur-leanmhuinn eagalach air an àm sin air éiridh ann am baile-mòr na Ròimhe an aghaidh gach h-aon bha giùlan ainm an t-Slanuighear. B'éiginn do Pholicarp am baile-mòr fhàgail car tamuill, agus an dùthaich 'thoirt air, far an robh a chàirdean a' tàmh, ann an dòchas gu'n rachadh a' gheur-

leanmhuinn seachad. Fhad 'sa bha e 'san àite sin, chuir e seachad 'ùine gu léir ann an ùrnuigh, ag aslachadh sìth agus sàmhchair do dh-eaglais Chrìosd. Trì làithean mu'n do ghlacadh e le 'nàimhdean guineach, thachair dha bhi 'na sheòmar, air a ghlùnaibh aig cathair gràis; agus air ball mhothaich e solus dealrach mu'n cuairt da. Chunnaic e lasair, mar gu'm biodh i 'g éiridh as a leaba, is i r'n theine. Chaidh an lasair as. Dh'fhàg e an seòmar; is air dha 'chàirdean a choinneachadh, thubhairt e riutha nach robh fènm dha bhi seachnadh a' bhàis 'bha feitheamh air; "oir," ars' esan, "tha mi tuigsinn gur h-e toil mo Thighearna gu'm bi mi air mo chur gu bàs mar fhianuis airson creidimh Chrìosd." Rinn a chàirdean na b'urrainn iad chum a chleith 's 'fholach. Thug iad leò e do dh'àite eile; ach coma có dhiubh, fhuaradh a mach e. B'fhurasda dha teicheadh, na'm bu mhiann leis; ach 'nuair chual' e gu'n robh iad air a thòir, dh'fhan e, gun oidheirp air bith thoirt air an seachnadh. "Toil an Tighearna," ars' esan, "gu'n robh diante." Dh'fhàiltich e 'nàimhdean gu suilbbir, 's dh'òrduich e biadh is deoch a thoirt dhoibh. "Cha'n eil mi ag iarraidh sochair air bith 'uaibh," ars' esan, "ach gu'n leigeadh sibh leam bhi aon nair an uaireadair a'm sheòmar féin, gu urnuigh 'dheanamh." Thug iad an cead so dha, agus shuidh a chàirdean maille ris. Thaom e mach a chridhe an sin ri Dia ann an ùrnuigh dhùrachdach, air dhòigh a thaislich agus a leagh cridhe gach aon a bha làthair. Chuir cruth is coslas flaitheal an duine aoigheal so, le 'chiabhan fada geal, 's e dlùth do chend bliadhn' a dh'aois, seòrsa do sgàth air a nàimhdean, 'nuair chunnaic iad cho mhisneachail, dhàn, earbsach 'sa bha e, agus cho suarach mu na piantaibh eagalach bha 'feitheamh air.

'Nuair b'éiginn falbh, ghabh e cead d'a chàirdean cho ciùin shamhach 's ged a' robh e ri tachairt orra an ceann seachduin. Chàraich iad air muin asail e, agus dh'fhalbh iad air an t-slighe do'n bhaile-mhòr. Thachair uachdran a' bhaile air ann an carbad, agus 'athair maille ris. Thug iad air Policarp tighinn bhàrr a' bheothaich air an robh e marcachd, agus suidhe maille riutha sa' charbad. "C'arson," ars' iadsan, "nach àicheadh thu Crìosd? C'arson nach aidich thu Cæsar 'na dhia? Dean so," ars' iadsan, "agus tha thu tèaruinte." "Cha'n eil sin 'nam chomas," ars' esan; "cha'n urrainn mi; cha dòn leam; cha'n eil a' chridh agam." Chàin is smàd iad e mar amadan truagh. Thilg iad mach as a' charbad e, 'measg nan clach, leis an do shiach e a 'shliosaid. Ach cha robh comas air; b'éiginn da imeachd agus coiseachd air aghaidh, bacach, leònta, brùite, truagh, mar a bha e. Thugadh do dh'àite a' mhargaidh e, far an robh anabarr sluaigh cruinn, a' faicinn nan cluithean bha 'dol air aghaidh, agus beatheachain fiadhaich a mortadh 's ag itheadh a chéile. Air dha bhi 'na sheasamh 'san àite eagalach so—fuaim, is gleadhraich, is ùpraid air gach taobh dha—chual' e guth àrd mòr o nèamh ag ràdh, "Bi fo dheagh mhisnich, a Pholicarp; bi làidir; na bi fo eagal; seas gu duineil na chuirear ma d' choinneamh." Chual' iadsan 'bha dlùth dha na briathran; ach thuig e féin 's na càirdean crìosdail bha maille ris co 'uaithe thainig iad.

Chruinnich a nis anabarra sluaigh m'a thimchioll, 'nuair clual' iad có bha'ann, agus gu'n robh e ri bhi air a losgadh. Thainig maor mòr a' bhaile, a dh'fheòraich dhe, "An thusa Policarp?" Agus air dha aideachadh gu'm b'e,—“Guidheam ort,” ars' esan, “àicheadh Criosd, agus abair gur b-e Cæsar a's rìgh. Mionnaich air Cæsar; dean aithreachas, agus abair nach fear-leanmhuinn thusa air Criosd. Cuimhnich gur duine aosmhor thu; oir cha'n eil toil air bith agamsa do chur gu bàs, ma's urrainn dhomh.”

Fhreagair Policarp, “Cha'n àicheadh mi Criosd; cha'n urrainn dhomh. Cha mionnaich mi air Cæsar; bàs no beatha cha toir ormsa sin a dheanamh.” “Mionnaich air Cæsar,” ars' am maor, “agus gheibh thu as.” “'Ne mise?” arsa Policarp—“gu'n àicheunain-sa Criosd! Ceithir fichead bliadhna, a's os a chionn, tha nis seachad o'n dh'aidich mi e—o'n thug mi mi féin suas dha, eadar anam agus chorp. Cha d'rinn mo Shlànughear caomh eucoir, na olc, na dearmad, na deuchainn ormsa riamh; sheas e mi, agus seasaidh e mi. Ciamar is urrainn dhomh nis mo Rìgh agus mo Dhia dhi-chuimhneachadh?—esan a thàinig o nèamh g'am iarraidh—bhàsaich air mo shon, agus dh'éirich air mo shon—tha nis, seadh nis féin, a guidheadh air mo leth air deis-làimh 'Athair! Cha dean, cha dean. Éisd có mi—éisd m' aidmheil dheireannach. Is criosduidh mi!”

“Thoir an aire,” ars' am maor mòr, “ciod tha thu 'g ràdh. Tha beatheachain fiadhaich dlùth dhuit air an àm; tilgidh mi thu steach 'nam measg mar géil thu. Tha'n teine air fhadadh; tha'n lasair ag éiridh. Faic an smùid ud thall; faic a' chruach chonnaidh r'a thaobh. Am meadhon na lasaraich ud tilgear thu, ann an tiota beag, mar strìochd thu.” Fhreagair Policarp, “Mo thraigh! tha thusa bagradh teine a lasas car tamull, 's a mhilleas a' chollunn air an àm; ach tha thu ain-eolach air an teine nach smàlar, is nach gabh dol as gu slorruidh—na lasraichean garg tha feitheamh air nàimhdean Dhé. Na dean maille, cha dean do bhagairtean cuis.” Air dha labhairt mar so, las aghaidh an duine naoimh le dealas agus gàirdeachas àrd. Faiceamaid a bhinn—*Tha Policarp, an criosduidh, ri bhi air a losgadh gu bàs.* Thug an sluaigh iollach gàirdeachais. “Tha Policarp, athair nan criosduidhnean, ri bhi air a losgadh!” arsa mìle agus deich mìle beul. B'e mian luchd-riaghlaidh a' bhaile-mbòir a thilgeadh 'measg nam beatheachain fiadhaich; ach ghlaodh an sluaigh,—“Loisgibh e! lasaibh an teine!”

Thoisich Policarp ri 'aodach a' chur dheth, cho shocrach, chiùin, shàmhach, 's a rinn e riamh 'dol gu tàmh 'na leapa féin. 'Nuair bha iad dol 'ga thàirneachadh ri maide mòr, air an robh iad r'a losgadh, thubhairt e, “Cha ruig sibh a leas mo cheangal, cha ghluais mi. Tha Dia maille rium, a's neartaichidh esan mi ann an àm na deuchainn. Cha ghluais mi mo làmh na mo chas.” Bha cuid do na bràithrean criosduidh maille ris a gul 'sa caoidh; ach labhair e riutha gu misneachail, agus thog e an cridheachan.

An deigh dha ùrnuigh dhùrachdach a dheanamh, chàraich

nàimhdean an duine naoimh so air an teine mhòr e, agus las iad e. Cha chualas osna no glaoth. Ann an ùine ghear, bha 'chollunn 'na luaithe, ach 'anam maille ri Dia ann an glòir!

.C.

A N C E A T H R A M H R Ì G H S E U M A S, AGUS AN TIGHEARN ÒG.

Tha mu thuairm deich mìle mu dheas air Strìla srath bòidheach uaine, an cois aibhne de uisge libha glan, a' siubhal le ceumaibh fòil, 's le torman sòlais. Air an t-srath so, agus ri taobh na h-aibhne so, air reilein neonaineach beachanach, thachair do dhithis chaileagan òga lurach a bhi todhar anairt air feasgar samhraidh, anns a' bhliadhna 1510. Bu nigheanan iad do thuathanach beag anns a' choimhearsnachd, nach do chuir mòran airgid seachad, ach air nach robh peighinn ainmich, agus a thog a theaghlach le meas 's le onair. Bha'n dithis pheathraichean gle choltach; bha'm folt cuachach donn a' ruigheachd sìos gu'n dà shlinneinn—an gruaidhean bàn-ruiteach agus cruinn—am bilean mar chéir dhearg, no mar ùr-ròs ann am maduinn dhrùchd. Bha iad mar so, gun umhail, a' nis ri mirreag 's a gàireachdaich, 's a nis ag uisgeachadh an anairt, 's a' rithist a' togail binn-luinneag a bha tàladh eòin nam preas a dh'éisdeachd, 'nuair mhothaich iad do mbarcaich taobh thall na h-aibhne. Bha e dìreach a' dol a stigh anns an abhuinn, an rùn dol thairis far an robh na maideannan, gun umhail do dhoimhneachd na h-aibhne. Nan rachadh e air aghaidh, cha'n innseadh e 'n t-ath sgeul!

'Nuair chuonaic na maideannan an cunnart san robh an coigreach, ruith an te 'b'òige dhiubh, Seònaid, gu bruaich na h-aibhne, 's ghlaodh i ris, “As leth Nì-Math, stad!”

“C'arson, mo ghruagach ruiteach?” ars' esan. “Am bheil eagal ort gu ruith mi leat?”

“Cha'n eil cùram dheth sin,” arsa Seònaid, 's ruthadh a' tighinn 'na gruaidh.

“C'arson a stadaian matà, mo pheata?” ars' am marcaich, 's e tarruing na sréine, a chumail na steide air ais.

“Thà, mur stad sibh,” arsa Seònaid, “gu'm bàthar sibh féin 's an t-each. Mu'n urrainn duibh tighinn thairis,” ars' ise, “feumaidh sibh dol cho fad 's a' chraobh ud shìos,” 's i 'deanamh seòladh-corraig air craoibh chomharraicht' a bha mu thuairm ceithreamh-a'-mhìle as an àite.

“Taing dhuit, a mhaighdean,” ars' am marcaich, 's e deanamh mar dh'iarr i.

Cha luaithe bhuinginn e taobh bhos na h-aibhne, na mharcaich e suas g'an ionnsuidh. Cha do chòrd so ris na maideannan òga, agus thòisich iad ri teicheadh; ach air ath-smaoin, thubhairt iad r'a chéile nach biodh so sìobhalt'. A thuilleadh air so, chunnaic iad gu'n d'thàinig am marcaich bhar 'eich, agus gu'n robh coltas duin'-uasail shìobhalt' air.

An déigh beagan do bhearradaireachd 's do tharruing-as-a-chéile, ghlac na h-ionagan barrachd misnich, gu sonruichte 'nuair leig an coigreach e féin air fad' a dhroma, 's a thòisich e ri e féin aoineagradh anns an fhiar lamh riu. Thòisich e 'nis ris cho liuthad ùirsgeul 'us driodart innse dhoibh, 's nach mòr nach do scàin iad an taobh' a gàireachdaich. 'Sann a bha nis eagal orra gu'm fàgadh e iad.

Thug an coigreach an aire fad na h-ùine nach robh a' phiuthar bu shinne, Mairi, cho sigeantach ri Seònaid; agus a' nis dh'fharraid e dhith—

“ Mo mhaidean bhòidheach,” ars' esan, “ tha mi meallta, airneo tha ni-eigin a' cur trioblaid ort; tha saighead a thaobh-eigin anns a' chridhe mhaoth sin agadsa. Innis thusa dhòmhsa gu saor do ghalar; tha cungaidh agams', theagamh, a ni feum dhuit.”

Thainig rughadh an gruaidh Mairi; cha d'thubhairt i guth. Ach cha b'e sin d'a piuthair. “ Tha i 'dol a phòsadh am màireach,” ars' ise, gu beadagach.

“ Ho, ho!” ars' an coigreach, “ a' dol a phòsadh! C'arson a chuireadh sin sprochd oirre? 'No nach 'eil i 'faotainn a raoghainn?”

“ Thà, thà,” arsa Seònaid; “ ach tha aobhar eagal gu'm bi riasladh air a' bhanaid, agus tha so 'ga fàgail fo lionn-dubh.”

“ An innis thusa dhòmhsa, a chaileag mhàlta, suim na cùis,” ars' esan; “ agus so mo làimh nach meist an gnothach e.”

Dh'innis i.

“ Bha'n Tighearn' òg,” ars' ise, “ fear Bhaile na Manach, a' suireadh air mo phiuthair, agus thairg e 'làimh dhi; ach cha ghabhadh i cuid no pàirt ris—'s fèarr leatha mac aon d'a thuathan-aich. Air a shon so, tha fhios aig fear-na-bainnse gu faidh e bàirlinn air an t-Samhainn. Cha'n e sin, ach thuir e ri cuid-eigin gu'n tigeadh e chum na bainnse, gun chuireadh, a thogail iorguill.”

“ 'N ann da-rìreamh tha thu?” ars' an coigreach. “ 'S math am balach an Tighearn' òg! chuala mi iomradh air roimh so! Do thaobh bàirlinn a thoirt do fhear do pheathar, faodaidh e sin a dheanamh gun umhail, mur 'eil a mhàl paighte; ach do thaobh tighinn a thogail iorguill a chum na bainnse, cha'n eil lagh air an t-saoghal air a thaobh san nì so. Chì sinn,” ars' esan 's e 'g éiridh air a chasan. “ Mo chaileag bhòidheach,” ars' esan, “ thoir thusa cuireadh dhòmhsa chum na bainnse am màireach. Thoir fa'near, cha ghabh mi diùltadh. Ciod tha thu 'g ràdh, 'bhean-na-bainnse? —ciod tha thusa 'g ràdh, 'Sheònaid?”

Thainig rughadh an gruaidhean Mairi, 's chrom i 'ceann.

“ Cha'n eil dùil a'm,” ars' ise, “ gum bi dad aig Uilleam 'nar n-aghaidh, 'nuair dh'innseas mise dha cho sìobhalta 'sa fhuaire sinn sibh.”

“ Na biodh cùram oirbhse,” arsa Seònaid, gu beadagach. “ Thigeadh sibhse, agus, ma's beò mise, nithear ur beatha.”

“ An t-àm 's an t-àite?” ars' an coigreach.

“ Glaic nan Druideag, air cheithir uairean am màireach,” arsa

Seònaid, 's i deanamh seòladh-corraig air tigh a h-athar, nach robh thar leth-mhìle air falbh.

“Ro mhath,” ars' an coigreach. “Beannachd leibh an tràth's, mo mbaighdeannan cruiteil. Cumaibh an uair, agus cha bhi mise fad' air dheireadh.”

Cha luaithe thuit e so na 'leum e 'n glaic a dhiolaid; 's ann an cóig mionaidean bha e as an t-sealladh!

Thainig làr-na-mhàireach; 's ma thàinig, 'sann a' sin a bha'n ùp-raid!—sgeanan 'gan glanadh—trinnsearan a' gleadhraich—cearcann 'gan ròstadh—buideil 'gan tràghadh—bùird 'gan cui'rinneachadh—maideannan a' cur orra an rìomhaidh—fleasgaich a' dol 'nan éideadh!

Thainig a nis ceithir uairean. Bha'm ministear a' feitheamh; oir bha Uilleam agus Mairi a' cur seachad na h-ùine, le comhairle Seònaid, feuch an tigeadh an coigreach a thug na h-uiread do dh'fhearas-chuideachd dhoibh an dé. Mu dheireadh, b'fheudar tighinn gu stòl a' phòsaidh as aonais. Chuireadh an t-snaim nach fuasgail fiacail. Shuidh an comunn measail, aoidheal, mu'n bhòrd mhòr, air a dheagh chui'rinneachadh, 's e creadail fo 'shachd ròcail, aoidheal, ach fear-na-bainnse agus bean-na-bainnse, a bha 'g amharc rud-eigin muldach, air eagal an Tighearn' òig, a bhagair tighinn a chur bruailein orra.

Cha mhòr gu'n deach an t-altachadh a ràdh, 'nuair có thainig orra ach an coigreach—coigreach nach fhaca neach a bha làthair riamh, ach bean-na-bainnse agus a piuthar, Seònaid.

“Tha mi caileigin anmoch, gabhaibh mo le'sgeul,” ars' an coigreach, le fiamh a ghàire, agus le sealladh sìgeantach; “ach,” ars' esan, “'s fèarr deireadh bainnse na tùs comhstri. A chàirdean, thug mi cuireadh dhomh féin an so a' nochd, nì nach 'eil cumanta; ach tha mi meallta, 'nuair chì mi ur n-aghaidhean flatbail, mur h-e mo bheatha.”

“'Se, 'se, gu dearbh,” ars' a chuile mac 'us nighean màthar a bha anns an t-seòmar.

“Crathadh de d' làimh, a bhean-na-bainnse, meal do naigheachd; crathadh de d' làimh, Uilleam, meal do naigheachd; fàilt ort, a Sheònaid!” ars' esan.

Chuir so iognadh mòr air a' chomunn, gu h-àraidh air Uilleam, fear nach fhaca an coigreach riamh!

Shuidh an coigreach a nis ri taobh fir-na-bainnse, air 'iarrtas féin, agus le sàr-thoil na cuideachd. Thòisich an ichinich—thòisich na h-òrain—thòisich an t-òl!

Ars' an coigreach, 's e cogarsaich an cluais fir-na-bainnse, “Ciod ur barail, an tig an Tighearn' òg a chuir bruailein oirbh an nochd?”

Arsa fear-na-bainnse, 's e cur a bheul ri cluais a' choigreach, “Tha e'n immis 's a bhi air chuthach nach d'fhuaire Mairi; agus ged nach d'thainig e fathast, tha eagal orm gu'm bi e cho math us 'fhocal mu'n sgaoil sinn.”

“Ciod tha romhad a dheanamh ma thig e?” ars' an coigreach; “am bheil fhios aig na fleasgaich gu bheil dùil ris?”

“Tha fios aig mòr-sheisear againn air,” arsa fear-na-bainnse, “agus tha ur claidhean deas; ach theagamh gu’n bi ‘bhuidheann-san tuille ‘s lìonmhor air ar son.”

Chaidh stad a chur air a’ chagarsaich a nis le lapraich chasan agus àrd-labhairt. Dh’fhosgail an dorus, agus a stigh thainig an Tighearn’ òg agus a ghillean, fo’n armaibh.

“Fhir-na-bainnse,” ars’ an Tighearn’ òg, “c’arson nach ‘eil thu deanamh dì-bheatha t’uachdarain agus a chàirdean?”

“Thainig sibh an so gun chuireadh, le’r cead,” arsa *Riddell*, (oir b’e so ainm fir-na-bainnse); “agus na biodh ioghnadh oirbh nach h-e ur beatha.”

“Bho’n tha’n comunn cho doicheallach,” ars’ an Tighearn’ òg, ‘s e tionndadh ri ‘chàirdean, “thugadh gach fear scarbh á creig dha féin,” ‘s e glacadh searraig de’n fhìon a bha air a’ bhòrd, ‘s ‘ga òl. Faodaidh sinn bli cinnteach gu’n do lean a chàirdean ‘eisimpleir.

Bha fear-na-bainnse sàmhach; ach chite ‘shùilean a’ lasadh, agus àrdan a’ tighinn ‘na shròin, ‘nuair dh’éirich an coigreach air a bhonnaibh, ‘s a thuir e—

“Fhir Bhaile na Manach, a’ réir choltais cha’n eil cuireadh agadsa bhi so an nochd, agus a réir choltais cha’n e do bheatha;—uime sin, ma tha boinne do fhuil duin’-uaisal annad, fàgaidh tu an comunn an sìth.”

“‘Ne sin do bheachd, ‘òlaich ladurna?’” ars’ an Tighearn’ òg; “agus có thusa féin, aig a’ bheil a’ chridhe labhairt riumsa air an dòigh so?”

“Cha deann e eadar-dhealachadh có mise,” ars’ an coigreach. “Cha’n eil mi ach a’ labhairt airson na cuideachd; agus tha fhios a’m nach ‘eil a h-aon diubh nach ‘eil de m’ bharailsa.”

“‘S math a labhair thu, ‘òlaich,” ars’ an Tighearn’ òg; “ach thainig sinn a chur onair air an lànain òig, agus bithidh dreach eile air an oidliche mu’n dealaich sinn. So, ‘ghillean; òlaibh.”

“Ma tha thusa cur romhad fuireach,” ars’ an coigreach, “‘s éigin dòmhsa falbh,” ‘s e ‘g éiridh gu ‘bhonnaibh. Mu’n d’fhàg e ‘n t-seòmar, thuir e ‘n cluas fir-na-bainnse—“Leig thusa,” ars’ esan, “a’ chùis gu m’ ràdh-sa. Ciod air bith a nì no a their an dnin’ ud, no a ohomunn, na leig dad ort gus an till mise. Cha bhi mi thar deich mionaidean. So mo làmh gu socraich mise ‘chùis.”

Dh’fhàg an coigreach an comunn, ‘s an Tighearn’ òg ‘s a chàirdean a’ cur a mach an teannga, ‘magadh air. Chaidh e mar dhà chend ceum bho’n tigh, agus sheinn e fìdeag airgid, a thug scail as gach oreig a bha mar mhìle mu’n cuairt. Co luath ‘s a rinn e so, thill e; agus a thiota bha e ‘na àite, ri taobh fir-na-bainnse.

“A Thighearn’ oig,” ars’ esan, “bha do chuideachd cho taitneach leam ‘s gu’n do thill mi; cha dùraichdiun t’fhàgail.”

“Tha thu air fàs tuileadh a’s mi-mhodhail, a bhallaich,” ars’ an Tighearn’ òg, ‘s glacadh a’ chlaidheamh; “cha leig mi so nìs faide.”

“ Stad beag! ciall! ciall!” ars’ an coigreach, ’s e farcluis ciod a chluinneadh e bho’n taobh a mach.

Air a’ mhionaid so, chualas foirm eachraidh, fuaime chlaidean, agus focal comanda. A thiota, bha’n tigh làn do oifigich ’s do shaighdearan, fo’n armaibh!

“ Thigibh air ur n-aghart, ’ghillean,” ars’ an coigreach; “ nam biodh sibh mionaid ni b’fhaide, chaill mise mo cheann. Faicibh an duin’-uasal ud agus a ghillean,” ’s e comharrachadh a mach fear Baile na Manach, “ glacaibh iad; ’s na stad no fois duibh gus am fàg sibh iad fo ghlais ann an caisteal Shrìla, gus am faic mise ciod a nithear riu.”

Cha luaithe chaidh am facal a ràdh na rinn saighdear greim air gach fear air colair na h-amhach, ’gam breabadh a mach air an dorus, far an robh reisimeid each deas gus an cuibhleadh do Shrìla. Bha ioghnadh nach bu bheag air luchd na bainnse, agus cha bu lugha ioghnadh an Tighearn’ òig, a thionndaidh air a shàil, a cur roimhe gu’m biodh fios ciod an lagh no ’n t-uachdarras a bh’aig a’ choigreach esan agus a chàirdean a chur am prìosan.

“ Ciod no có thu?” ars’ esan.

“ Cha’n eil dad mi-laghail anns a’ cheist,” ars’ an coigreach. “ A Mhorair *Marchbank*, thig an so, agus innis do’n duin’-uasal so oó mise.”

“ ’Ne nach aithne dha sibh!” ars’ am Morair. “ Tha’n sin agad do *Rìgh dligheach—Rìgh Seumas!*”

“ An cuala tu riamh iomradh air a leithid sud do dhuine?” ars’ an Rìgh ris an Tighearn’ òg, le feth-ghàire.

Cha robh comas aig an Tighearn’ òg facal a ràdh.

“ Cluinn mi, *Mhontgomeri*,” ars’ an Rìgh, ’s e ’tarruing a mhàilean a nuas air a shùilean; “ ged nach aithne dhuitse mise, ’s fad bho na b’aithne dhòmhsa thusa. Cha’n eil stuth agam an aghaidh thu dh’iarraidh do mhàil; agus innis dhòmhsa ciod a tha agad air fear-na-bainnse, agus theid a phàigheadh air a’ mhionaidsa. Rachadh fuil a dhòrtadh an nochd, agus thachradh gnothach maslach ’nam rìoghachdsa, mar bhith fìor thuiteamas. A nis, chaidh do phàigheadh; agus gheibh thu féin ’s do bhallaich as, ma gheallas tu nach cuir thu gn bràth trioblaid air *Riddell*, no air a theaghlach; agus cuimhnich, ma chuireas, nach tig thu dheth cho saor.”

Cha ruig sinn a leas innse gu’n deach an gealladh a thoirt seachad, agus leigeadh Tighearn’ òg Bhaile na Manach agus a chomunn air falbh.

“ Nis,” ars’ an Rìgh, “ fhir-na-bainnse agus a chàirdean, bho na leighis mi ’chùis, ’s éiginn domh mo thuarasdal fhaotainn—’se sin, pòg bho bhean-na-bainnse.”

Gun tuilleadh a ràdh, chaidh e gu sìobhalt suas far an robh bean-na-bainnse le ’ceann cròm, agus rudhadh aingeil ’na gruaidhean. Phòg e i. Chuir e slabhraidh òir m’a muineal bàn-chraicneach, agus ghabh e ’chead dhiubh. A thiota bha e’n glaio a dhialaid, am meadhon a reisimeid eachraidh.

Dh'fhàs Mairi agus a fear suas anns gach dòigh mar mhiann caraid, le'n teaghlach beag bòidheach. Phòs Seònaid duin'-uasal gasda, dlù air a pinthair; agus, bho bheag gus a' mhòr, b'iad fad' iomadh bliadhna farmad nan coimhearsnach.

MACTALLA.

Eilean Chola, 1842.

AICHEAMHAIL TRIATH GHLINNE-GARAIDH.

'Tha sinn air an àm a' dol a thoirt sgeul gearr mu fhàth iorghnill 's aimhreit a thachair 'sna linn-tean dorcha a dh'fhalbh, eadar dithis do na fineachan Gàidhealach, cho cumhachdach ainmeil 's a bha 'nan là 's 'nan linn—Triath Ghlinne-Garaidh, agus ceann-cinnidh Chlann-Choinnich Chinntàile. Bha ceann-cinnidh Chlann-Dòmhnuille 'na dhuine curranta, tréun, dalma; agus 's iomadh oidheirp shuarach a thug ceann-cinnidh Chlann-Choinnich, le foill 's fòirneirt, air teaghlach Chlann-Dòmhnuille a chreachadh 's a mhilleadh. Air do Ghleann-Garadh tràth-fhiosrachadh fhaotainn mu fheall-chomhairle uaigneach a dhealbh ceann-cinnidh Chinntàile 'na aghaidh, agus mu'n doigh anns an d'armaich se e féin chum a rùn fuilteach a chur an gnìomh, thog e air gun mhoille gun dàil, le sàr bhuidheann do cheatharnaichibh cho calma thréun 's a b'urrainn e thional, a dh'ionnsuidh caisteal Thriath Chinntàile, aig Eilean Donan.

Bha talla àrd dreachmhor Eilean Dhonain air an oidhche sin cho làn dòmhail 's a chunnacas riamh e, air do Thriath Chinntàile cuirm mhòr a thoirt seachad do lionmhorachd do naislibh, agus do mhaithibh na tìr. Bha chuirm mu'n àm so cheann' air crìochnachadh, agus Tighearna Chinntàile 'na shuidhe aig ceann a' bhùird, timchioll an robh an còrn 's an copan 'g iomairt gu pailt fialaidh a' measg nan aoidhean lionmhor, a bha uile air am meas an dlùth dhaimh a's chàir-deas da; no bha eagal orra 'dheanamh ainnichte gu'n robh iad de atharachadh inntinn d'a thaobh. Ach air do Thighearna Chinntàile bhi làn fhiosrach air nàdar mi-chinnteach a' chomunn lionmhor mheasgte so, osceann an robh esan 'na cheann-suidhe air an àm, mheasgaich e gu glic seòlta a' mhuinntir bu churanta 's bu tréuna do 'fhinne féin am measg nan coigreach eile a bha làthair; agus, mar bha cleachdta 'sna linn-tean dorcha' ud a dh'fhalbh, shuidhe gach fear le 'bhiodaig tarruingte air a sàthadh sa' bhòrd m'a choineamh, ullamh gu 'cur an cleachdadh, ma's e 's gu'm faodadh fàth cothrom a bhi gu làmh a leigeil orra. Bha e ro ghlic 's iomchuidh so a dheanamh air an àm so, a chionn gu'n robh gach neach a bha 'na shuidhe mu'n bhòrd ud anearbsach amharasach mu'n fhear a bha 'na shuidhe air a làimh dheis 's chlì.

Gu h-obann dh'fhosgladh suas gu farsuing dorus talla mòr na cuirm, agus tharruing suas gu meadhon an t-seòmar, le ceum socrach misneachail, duine flathail àrd. Bha breacan dorcha Gàidhealach air fhilleadh suas mu 'thimchioll, agus bha e air a tharruing cho teann mu'n chuid a b'isle dheth 'aodann, 's gu'n robh sin air fholach gu h-iomlan; agus clàr 'aodainn agus a mhalaidhean air am folach le

boineid leathan Ghàidhealach, a bh'air a sparradh gu cruaidh m'a cheann. Dh'aobhraich an coigreach neo-aithnichte so, a thaisbean e féin air modh cho obann 'nan làthair, mór-thosdach am measg na cuideachd, an teas-meadhon na gleadhraich àrd, na h-òrain, an gàire, 's fuaim nan copan 's nan còrn, a dh'fhaodt' a chluinntinn tiota beag roimhe so, 's bha toirt air mullach an talla co-fhreagaradh do ghàire 's iolaich an aoibhneas bha measg nan aoidhean. Bha ainm "Mhic-Leòid" a nis am beùl gach fir; agus air do Thriath Chinntàile a smuainteachadh mar chàch do'n chuideachd gur h-e Mac-Leòid a bh'ann, smèid e air àrd stiubhaird an teaghlaich 'fheuchainn suas a dh'ionnsuidh ceann a' bhùird, far an robh e féin 'na shuidhe, agus far an robh cathair fhalamh air a làimh dheis, air a fàgail airson Tighearna Dhunbheagain. Thug an coigreach chean' umhlach do'n chuireadh a fhuair e, ach cha shuidheadh e sìos an comunn chàich. Sheas e car tiota beag gun ghluasad, gun gheilt, gun fhiamh, agus na h-uile sùil san talla suidhichte air.

"Mhic-Leòid," deir Triath Chinntàile, agus e 'g éiridh o 'chathair gu fhàilteachadh an làthair a chuid aoidhean, "tha thu fadalach. Dh'fheith sinn air do shon gus an do bhuadhaich an t-ocras oiseann a' mhodhalachd sin bu chòir dhuinn a nochdadh do dh-aon do'r co-fhlaithean. Ach stad! 'Bheil mi cèart? An e Mac-Leòid ris a' bheil mi labhairt, no neach eile? Ma's tu Mac-Leòid, c'arson a tha thu seasamh le t'aodann foluichte? Dean thu féin aithnichte, agus suidh sìos an so; oir cha'n eil neach mu'n bhord so ach càirdean."

"Cha mhise Mac-Leòid," ars' an coigreach, 's e labhairt le guth stòlda socrach, le guth garbh domhainn, a dh'fhaodt' a chluinntinn a bristeadh a mach o fhillidhean a' bhreacan dhorch' a bha mu aodann.

"Cò thu matà, an ainm Dhé?" a deir Thriath Chinntàile, le buaireas 's iomcheist mhòr 'na aodann."

"Is Dòmhnallach mi 'tha fo fhogradh," deir an coigreach; agus an sin, an ceann tiota beag, thug e aon cheum misneachail air aghart, agus a fosgladh suas a bhreacain, 's 'ga dheanamh féin aithnichte, ghlaodh e mach le guth mar thàirneanach, "'S mise Gleann-Garadh!"

'Se bh'ann an so tiota beag do thosdachd namhasach, anns an robh gach sùil air an socrachadh air Tighearna Ghlinne-Garaidh. An sin, am priobadh na sùil, bha gach biodag air a tarruing as a' bhord le deis-làimh a seilbhadair; agus b'uamhasach r'a chluinntinn an fhuaim 's an stairirich a bha na aoidhean a' deanamh am measg nan còrn 's nan copan. An t-sùil allmharr choimheach leis an do dhearc gach duine air a choimhearsnach, far an robh gach neach a' smuainteachadh gu'n robh tèarninteachd a bheatha an crochadh air beatha an fhir eile 'thoirt air falbh a bha 'na shuidhe dlùth dha,—bha so 'na shealladh a dh'fhaodadh an cridhe bu chruaidhe 's bu mhisneachail a thaiseachadh. Ach mu'n faodta buille a bhualadh, agus mu'm b'urrainn neach 'àite suidhe fhàgail, leum Triath Ghlinne-Garaidh air Triath Chinntàile le luathas seobhaig na seilge air a chreich; agus mu'n faodadh e 'bhuill airm a ghlacadh, ghreimich e air Triath Chinntàile le 'ghlaic mhòr, chum a thacadh le 'làimh chlì, agus shuidhich e sìos 'na chathair e

gun ghluasad, mar a bha 'bhiodag, a chleith e fo fhilleachan a bhreacan, a' dearsadh gu lainnearach 'na làimh dheis, 's a ròinn bhiorach mar leth-oirleach o sgornan Mhic-Coinnich.

“ Bualaidh, a dhaoine-uaisle,” arsa Gleann-Garadh gu ciùin stòlda; “ ach bithibh làn dhearbhta, mu nì sibh sin, gu'm bi a' cheud bhuille agamsa.”

Bha Clann-Choinnich a cheanna nan seasamh air am bonnaibh;— cha'n e 'mbain sin, ach tharruing cuid diubh ceum air aghart, a sheas-amb agus a dhìonadh an ceann-cinnidh. Ach mhothuich iad meud 's cumhachd an laoidh thréun ris an robh aca r'a dheanamh; agus chionn 's gu'n robh fios aca gu'n d'thug neart neo-chumanta a ghairdein urrad a chumhachd da oscionn Tighearna Chinntàile 's a th'aig duine oscionn leanabh na cìche, agus gu'm b'e bàs d'an ceann-cinnidh na'm b'e 's gu'n gluaiseadh iad làmh 'na aghaidh, chaìdh gach duine air ais, agus bhuadhaich aon tosdachd uamhasach gun bhristeadh air feadh seòmar mòr farsuing na fleadh.

“ Na gluaiseadh ach duine a mheur,” arsa Gleann-Garadh le guth socrach, ach uamhasach, “ agus bheir mise air fuil cridhe Triath Chinntàile leum gus an lìon i còpan an Fhir a tha 'na shuidhe an sud aig ceann-ìochdar a' bhùird! Na gluaiseadh làmh 'nar measg, agus tha beatha Triath Chinntàile tèaruinte.”

“ Ciod do ghnòthach riumsa, Mhic-Dhòmhnuill?” dh'fheòraich Triath Chinntàile, m'ar le guth duine air leth-thachdadh—ni bha 'na dhearbhadh soilleir air sponadh a' ghairdean a bha nis air greimachadh mu sgornan Mhic-Coinnich.

“ Fhuair thu litrichean blinn fhògraidh, teine, 's claidheamb a'm aghaidh-sa, agus an aghaidh m' fhinne,” deir ceann-cinnidh Chlann-Dòmhnuill.

“ Tha sin agam,” arsa ceann-cinnidh Clann-Choinnich. “ Bha iad sin air an cur d'am ionnsuidh-sa, a chionn 's gu'n do leig thusa fa sgaoil daoine àiridh de Chlann-'ic-Rea, a bha nan ceannaircich comharaichte an agaidh an Rìgh.”

“ Cha'n eil mi feòraich c'uin no cionnas a fhuair thu na litrichean so,” arsa Gleann-Garadh; “ ach 's àill leam gu'm bi iad air ball air an toirt dhòmhsa.”

“ Cionnas a dh'fhaodas mise an toirt san làthair, 'nuair nach cead-aich thu dhòmhsa no do neach eile gluasad?” arsa Triath Chinntàile.

“ Falbhadh do mhinisteir-teaghlaich an sud, duine na sìth ud, ann an làimh nach fhaicear ball-airm; thoirleadh esan iad san làthair,” deir Gleann-Garadh.

“ Falbh uime sin, a Chalain mhaith,” arsa Triath Chinntàile ris a' mhinisteir òg. “ Falbh a dh'ionnsuidh an t-seòmar uaigneach ud; tha fios agad c'ait a' bheil iad, agus thoir an so iad.”

“ Tha so gu math,” deir Gleann-Garadh, a greimeachadh air na pàipearan, 's 'gan sparradh stigh 'na bhroilleach; “ tha so gu math. 'Nis suidhe slos, a dhiadhar urramaich, agus sgrìobh a mach air ball litir o d' Thighearna a dh'ionnsuidh an Rìgh, 'gam shaoradh-sa gu h-iomlan, agus m'fhine, ann an sealladh an Rìgh, o gach cùis-dhitidh fhealsa a tha 'nam aghaidh, agus a nochdadh mo rìoghalachd

féin 's mo chuid daoine. Is maslach r'a chluinntinn cia liugha casaid bhreige 's a bha air a dheanamh a'm aghaidh féin 's an aghaidh m'fhine; agus, ann an làthair nan daoine-USAILE SO, tha mi nis a mionnachadh, mar 's e 'n Dia uile-fhiosrach mo bhreitheamh, nach 'eil aig mo Rìgh sluagh is dillse agus is rìoghail na tha sinne."

"Glac do phean, agus sgrìobh sìos mar dh'eachdas e dhuit," deir Triath Chinntàile; "oir ma tha 'chùis mar so, cha'n eil teagamh nach robh foill 's eùcoir air a dheanamh air anns gach teachdaireachd mhi-fhiorneach a chaidh ghiùlan d'am ionnsuidh, agus a bha air a thoirt leamsa an làthair an Rìgh."

"Tha e cliùteach onorach dhuitse, 'Thriath Chinntàile, sin aideachadh," deir Tighearna Ghlinne-Garaidh; "agus a thaobh gu'n d'thug thu dhomh an urrad so do riarachas-inntinn, iar air do chleir-each e sgrìobhadh bann-ceangail a mach, chum am fearran sin a thoirt dhòmhsa air ais a bha air a thoirt 'uam le ordugh mo Rìgh, air lorg gach cùis-dhìtidh fhealsa a bha air an deanamh 'nam aghaidh. Agus bi athghear, a' bheil thu cluinntinn, a dhiadhair òig, air eagal 's gu'm faod do Thighearna bhi air a chumail tuilidh a's fada san t-shuidh-eachadh mhi-thaitneach sa' bheil e air a choimhead, air lorg cho neo-ealanta chearbach 's a thu laimhseachadh do phinn."

"Sgrìobh sìos mar a dh'iarar ort, agus cho luath ealanta 's a dh'fhaodas tu," deir Triath Chinntàile, ro dhednach gu'n deanta mar dh'iar Gleann-Garaidh.

Bha na pàipearan, uime sin, air an sgrìobhadh mar chaidh ordughadh, air an seallachadh le làimh Chinntàile, agus an sin air am filleadh suas ann am broilleach Ghlinne-Garaidh.

"Tha so a nis uille ro inbhaith," ars' esan. "'Nis mionnaich gu solumta gu'm faod mise pilltinn gun dochainn gun fhòirneart do m' dhachaidh féin, agus gu'n coillonn thusa gu firinneach, onorach, treibhdhireach, na cùmhantan a bha nis air an cur a'm' làimh."

"Tha mise mionnachadh," arsa Triath Chinntàile, "gu'm faod thusa imeachd as a so, agus pilltinn a dh'ionnsuidh do dhùthcha féin, gun dochainn do dh'fuithean do chinn; agus coimheadaidh mise gu dìleas, firinneach, gach gealladh a thug mi air an àm."

An sin, air do Thighearna Ghlinne-Garaidh a ghreim a leigeil as gu samhach socrach, agus air dha 'bhiodag a chur san truail, agus gu stòlda socrach suidhe sìos mu'n bhòrd, mar nach bitheadh ni mhi-thaitneach sam bith air tachairt eatorra, "Òlamaid 'nis," a deir e, "gu cridheil càirdeil deoch-slàinte Thighearna Chinntàile 's a theaghlach urramach."

Air dha so a ràdh, lìon e suas còpan de'n fhìon-dhearg, agus dh'òl e as i. An sin thionndaidh e an còpan bun oscionn, a nochdadh do'n chomunn uasal a bha làthair gu'n d'rinn e na h-uile ceartas ris an deoch-slàinte a thug e.

"A Thriath Ghlinne-Garaidh," deir Triath Chinntàile, "cha'n fhaigh thu mise an deigh-làimh 'san aoidheachd 'sa mhodhalachd is cùbhaidh do cho-fhlaitibh a nochdadh d'a chéile. Ach cha'n urrainn mi 'chleith gu'n robh do ghiùlan-sa 'nochd rud-eigin mi-chùrteil; agus is éigin domh aideachadh," a deir e, agus e suathadh

'amhaich, "gur minic nach robh mi cho fhéumach air còpan 's a tha mi air an àm cheudna. Uime sin, tha mi 'g òl do dheoch-slàinte mar charaid; agus ged a bha sinn riamh 'nar nàimhdean gus a so, choisinn do ghiùlan nasal fathail tlachd agus gràdh mo chridhe."

"Ceud mìle taing do Thriath Chinntàile; agus le mòr riachas-inntinn òlam a rithist deoch-slàinte do chinneadh agus do theaghlaich," deir Gleann-Garadh, 's e glacadh Triath Chinntàile air làimh, a dh'fhàisg e cho chruaidh 's gu'n d'thug e na deòir gu 'shùilibh. "Agus a nis gaibheam slàn leibh; a dhaoine-naisle gu léir, slàinte."

"Aon chòpan eile, a Thighearna Ghlinne-Garaidh, chum 's gu'n òlamaid deoch-an-doruie," deir Triath Chinntàile.

"Le m' uile chridhe," arsa Gleann-Garadh. An sin ghlac e rithist Triath Chinntàile air làimh, agus thug e fàgadh chruaidh chàirdeil orra an dara uair. "Bi làn dhearbhta gu bheil do litir ann an làimh thèaruinnte, a Thriath Chinntàile; oir cuiridh mi féin i ann an làimh an Rìgh."

"Thugaibh solus agus coimhreachd an so do Thriath Ghlinne-Garaidh!" ghlaodh Triath Chinntàile; agus air do cheann-cinnidh thréun Chlann-Dòmhnail a cheann a chromadh gu cùirteil oileanach do'n chomunn gu léir, dh'fhàg e iad air an lìonadh le mòr iongatas airson a mbisnich 's thréubhachd, mar thug iad coimhreachd dha 'dh'ionnsuidh a bhàrlinn, agus a thug iad dha an t-aiseag do'n àite an robh a chuid daoine a' feitheamh mi-fhoighdineach air a shon.

"Thoir m'each an so, Alaisteir," a deir Gleann-Garadh, cho luath 's a fhuair e 'chas air cladach; agus air dha leum 'na dhiollaid, cha do leig e le fear fàs air làdharan a stéid-eich gus an d'thainig e gu ceann-bhaile na rìoghachd, agus gus an robh e air thoirt an làthair na cùirt, far an robh e air ball air aiseag gu geann-maith a's càirdeas a Rìgh—sochair a mheall e gu crìch a bheatha.

EILTHIREACH.

Iar-Amhuinn Phictou,
Mos-Meadhonach a' Gheamhraidh, 1841.

DONNACHA DUBH A' CHURRAICHD, AGUS CLANN-GHRIOGAIR.

Có nach cuala iomra air Sir Donnacha Caimbeull, no, mar theirte ris an cumantas, "Donnacha Dubh a' Churraichd?" Bha'n duine so, mu thuaiream a nis dà cheud bliadhna roimhe so, a fuireach ann an Tigh a' Bheallaich,* ann an siorramachd Pheairt. Bha anns an àm so lagh cruaidh agus fuileach an aghaidh nan Griogarrach rìoghail, calma: bha iad 'gan ruagadh mar chearc-thomain nam beann, a shireas an glomanach le chu 's le ghunna! Mar b'e Donnacha Dubh nàimhaid bu nimheile a bh'aca, bha e soilleir nach b'e, có dhiùbh, caraid bu bhlàithe; oir bha e 'gan glacadh 's gam marbhadh an sud 's an so, le foill 's le eaceart.

* Taymouth Castle.

Bha anns 'an àm 'san Dùnan, an Rainneach, ceann-feadhna de Chlann-Ghriogair. Cha robh a ghillean lionmhor; ach buidheann bu mhisnicheil agus bu chalma cha do scuidse riamh claidheamh á truail. Chuir Donnacha Dubh fios air Mac-Ghriogair, ann am briathraibh gràdhach miodalach, e 'thighinn 'ga amharc. Ghuidh a chàirdean air Mac-Ghriogair fuireach air ais, agus iad eòlach air cealgair eachd agus cuilbheartan Dhonnacha Dhuibh; ach cha bu bheò le Mac-Ghriogair 's fuireach air ais, air eagal gu'n abradh iad gu'n robh eagal air, gu'm bu ghealtair e. Dh'fhalbh e, 's thug e leis ochd-fir-dheug de na daoine bu treise 'bha fodha, a' chuid bu mbò dhiubh a chàirdean dàimh agus dligheach féin.

Mar bha 'bhuidheann a' tèarnadh Cnoc an Drumain, dlù do'n chaisteal, ciod a chunnaic iad ach seann duine, 's e dian-labhairt ri cloich mhòir ghlais a bha ri taobh an rathaid, 's a tha gus an là 'n diugh. Thug neonachas orra dol far an robh e; ach cha'n fhaigheadh iad uaithe ach—" 'Sann ris a' chloich ghlais a their mi e; 'sann ris a' chloich ghlais a their mi e." 'Nuair chuir iad e thuige, ma dheireadh, thuirt e,—“ 'Nuair ch' Clann-Ghriogair ceann an tairbh dhuibh a' tighinn air a' bhord, cha'n uileir dhoibh a bhi 'na faicill!” agus a mach a ghabh e. Chuir Clann-Ghriogair, 'nuair chual iad so, an cinn r'a chéile ciod a dheanadh iad. Bha 'chuid bu mbò dhiubh airson tilleadh; ach thuirt an ceann-feadhna, “Cha till! Deanadh gach fear mar ni mise, agus cha chùram dhuinn.” Air an aghaidh ghabh iad. Rànaig iad an caisteal. Rinn Donnacha Dubh meobhail mhòr r'am faicinn, 's có caraid bu shigeantaich 's bu mhillse beul na esan! Thug e nis Mac-Griogair a thaoibh, 's thuirt e, bho na bha guothach cud-thromach aige risan, gu'n gabhadh iad an dìneir ann an seòmar leo féin, agus gu'm faigheadh càch seòmar eile. “Cha dean mi sin,” arsa Mac-Ghriogair; “'s càirdean agus luchd-dàimh dhomh féin na tha leam, agus airson an t-saoghail cha deanainn a leithid.” Cha d'thubhairt Sir Donnacha tuilleadh. Beagan m'an robh am bòrd air a chui'rineachadh, chunnaic Clann-Ghriogair ni no dhà nach do ro-chord riu. Chunnaic iad daoine fo'n armaibh, a lìon dithis a's triùir, ag ialadh mar gum biodh mearlaich ann a chum an tighe. Dh'innis iad so do'n ceann-feadhna. “Na leigeadh sibhse dad oirbh,” ars' esan; “deanadh sibhse mar ni mise. 'Nuair shuidheas sibh, suidheadh gach fear ri taobh Caimbeulaich, agus cumaibh 'ur sùil ormea; deanaibh mar ni mise.” Rinn na daoine mar a dhiarr. Shuidh Mac-Ghriogair e féin air làimh dheis Shir Donnacha. Chaidh gach ni gu math gus a nis, mu dheireadh na cuirme, an cualas tart'raich namharra taobh-mach an t-seòmar. Tharruinn Mhac-Ghriogair a bhiodag, 's thòisich e ris an fheadil 'a ghearadh leatha. Lean gach fear d'a ghillean e. “Air Martain, air Martain,” arsa Donnacha Dubh, “'s garbh na sgeanan a th'agaibh, 'illean!” “'S garbh,” arsa Mac-Ghriogair; “gearraidh iad meanbh-bhiadh, agus, m'as éiginn, garbh-bhiadh.”

Air a so, thugadh a stigh ceann an tairbh dhuibh—comharra 'thuig na Caimbeulaich gu math gu robh an t-àm ann tòiseachadh air mort 's air marbhadh! Ann am priobadh na sùil, ghlac Mac-Ghriogair Donnacha Dubh air sgòrnan, 's chuir e 'bhiodag r'a uchd. Cha robh

Mac-Ghriogair nach do lean 'eisimpleir. “Tha fhìges a'm, a Shir Dhonnacha,” arsa Mac-Ghriogair, “gur treise do chinneadh-sa na mo chinneadh-sa; ach 's treise mise na thus' an diugh, agus leamsa 's éiginn dhuit dol. 'Illean I thugadh gach fear leis a dhuine!” Nuair chunnaic Sir Donnacha so, smèid e air a ghillean a bhi sàmbach.

'Nuair bha iad dlù do aiseag a' Cheanamhor, leig Clann-Ghriogair cead an coise do na Caimbeulaich, fear an deigh fir, ach Sir Donnacha. Esan thug iad leò gu mullach Tòr an Drumain. 'Nuair fhuair iad an fhad so e, thubhairt Mac-Ghriogair ris—“A chealgair dhuibh, agus a smior a' ghealtair! tha thu nis an comas Mhic-Ghriogair; ach, a leigeadh fhaicinn dhuit nach coimeas thusa ri Mac-Ghriogair, bi nis a falbh dhachaidh, a thrustair!”

Arsa Sir Donnacha—“Rinn thu rium, gu dearbh, a Ghriogarraich, rud nach do thoill mi. Fuirich thus' an so gus an cuir mise teachdaire thugad bho'n chaisteal. 'Se do bhuannach fuirèach.”

An ceann tacain, thainig teachdaire le *bann-dhùidein*,* an ainm an Rìgh, gu Mac-Ghriogair, agus gu 'dbaoine, agus sporan làn òir; agus uaithe so suas, cha deach dragh tuilleadh a chur air Mac-Ghriogair!

FEAR DEADH-RÙIN,
An là a chì 's nach fhaic.

Creagmarscalg, 1842.

LEABHAR ÙR GÀILIG.

Thachair oirnn o chionn ghoirid leabhar ùr Gàilig leis an robh sinn anabarrach toilichte—'se sin, EACHDRAIDH FHÌRINNEACH MU'N COGADH NAOMH, le Iain Buinian, (*Bunyan's Holy War*), air eadar-theangachadh le Iain Rose.

Cha ruig sinn a leas facal a labhairt as leth aon nì 'sgrìobh Iain Buinian. Ged nach tigeadh riamh o 'làimh ach “Turus an Eil-thirich,” bha sinn féin nì's leòir chum 'ainm a chumail air chuimhne, agus a dheanamh iomraiteach ann an eachdraidh eaglais Chrìosd. Tha'n COGADH NAOMH na leabhar cho taitneach 'sa thainig o làimh an duine mhaith. Cha'n eil dùil againn gu'n d'fhuair neach a leugh aona dhuilleag dhe riamh comas dealachadh ris gun dol troimh. Tha'n leabhar so air eadar-theangachadh ann an cainnt cho snas-mhor, agus uile gu leir cho taitneach, ri h-aon de'n t-seòrs' a thachair riamh oirnn. Tha'n leabhar so mòran nì's taitneiche ri leughadh sa' Ghàilig na anns a' Bheurla. Tha sinn a comhairleachadh do na h-uile h-aon is urrainn a dheanamh, an leabhar fhaotainn. B'fhèarr leinn gu'n robh e anns gach bothan air feadh na Gàidhealtachd, agus cha bhiodh iad gun toil-inntinn fad a' gheamhraidh. Tha'n sgeul air innse le Iain Buinian air dòigh cho riochdail shoilleir, agus air eadar-theangachadh cho maith le Iain Rose, 's

* Protection. Duncan was Lord-Lieutenant of Scotland.

nach urrainn dhuinn a mholadh tuille 'sa chòir. Tha 'Ghàidhealtachd fada 'na chomain; agus cha'n fhaod e bhith nach cuidich na ministirean Gàidhealach leis, chum a sgaoil 'measg an cuid cuid-eachd.

'Se da rìreadh dùrachd ar n-anma, gu'n gabhadh an leabhar beag so ruith. O! nach robh na mìltean diubh thall ann an America, 'measg ar luchd-dùthcha. Ach 's éiginn duinn aideachadh, le bròn, nach 'eil mòran aobhar-misnich aig neach air bith chum leabhraichean Gàilig uidheamachadh. Gabhaidh na Gàidheal na bheirear dhoibh an nasgaidh; agus is lìonmhòr iad a chuireadh a mach an crùn agus a bharrachd, an àm na bliadhna-ùir, airson spiorad làidir, nach tugadh sia-sgillinn bheag chrotach airson an leabhar laghaich air a' bheil sinn a labhairt.

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Cruinnichidh a' Phàrlamaid air an t-seachduinn so, agus cha robh gnothaichean bu chudthromaich an earbsa ri Pàrlamaid riamh na tha ri shocrachadh air an àm;—gun sgillinn ruadh 'san làimh—gun fhios có as a thig i; ain-fhiach anbharrach ri dhìol; Eaglais Shasun agus Eaglais na h-Alba ri shocrachadh; cìsean ùr ri chàramh, 's gun fhios có air; na seann cìsean doirbh ri thogail; màlairt air sgur; 'chuid is mò de mharsantan mòr na rìoghachd air briseadh; luchd-cèaird 'dol bàs le goirt; luchd-cosnadh nan tàmh; na mìltean 's na deich mìltean ag iarraidh an dùthaich fhàgail, a's rìoghachdan cèin 'thoirt orra, 's gun fhios ce'mar tha so ri dheanamh; obraichean inèr a stad; airmhreit, a's imcheist, a's gearan, air gach làimh; ann an aon fhocal, an ceòl air dol feadh na fìdhle air gach taobh. Ma bha duilgheadas riamh aig fear na stiùir, tha iad aig *Sir Robert Peel*. 'Se dùrachd ar n-anama gu'n dean Esan 'tha riaghladh thairis air gach rìoghachd gliocas 'thoirt dha, 's cuideachadh leis chum na nithe sin a dheanamh tha freagarach a's ceart.

Do na h-uile cùis 'tha ri bhith fo smuaintean na Pàrlamaid, 'se gu deimhinne a' chùis is duilicheadh shocrachadh, uè ris an canar sa' Bheurla an *Corn Bill*—an dòigh anns a' bheil, as so mach, cruinneachd, a's coirc, a's eòrna, ri bhith air a ghabhail o rìoghachdan eile. 'S cùis anabharrach cudthromach so. Air ar son féin, tha dòchas againn gu'n dean a' Phàrlamaid na's urrainn dhi chum gach seòrsa bithidh a's teachd-an-tìr 'thoirt a stigh air an dòigh is freagaraich chum lòn saor 'thoirt do luchd-cosnaidh bhochd. Nam b'urrainnear an seachnadh idir, cha bu chòir sgillinn ruadh 'bhi air a thogail mar chis airson beidh do sheòrsa air bith. Cuireadh iad cìs air gach nì 's urrain daoine 'dheanamh as aonais; ach lòn do bhochdan, biodh so cho saor 'sa tha e comasach a dheanamh. Tha daoine bochd a fulang anabharra diachainn air an àm, 's cha chul'-iongatais ged a sheasadh iad a mach airson gach seòrsa lòn a shaoradh o chis.

IMRICH DO DÙTHCHANAN CÉIN.

Cha chluinear diog mu dhéibhinn so gus an cruinnich a' Phàrlamaid ; ach an ùine b'big na d'beigh sin, is dòcha gu'n leigeir fios ciod tha 'nam beachd a d'beanamh.

CHINA.

Tha'n cogadh so dol air aghaidh. Tha cùntas maith as an dùthaich so o'n sgrìobh sinn ma dheireadh. Ghlac armait Bhreatuinn baile mòr làidir ris an cannar *Amoy*. Bha e air a chuartaich le balla anbharrach làidir, air an robh gunnathan mòr ann an lìonmhorachd. 'S eilean an t-àite air a' bheil am baile mòr so—Eilean *Amoy*. Tha e mu thimchioll cóig mìle deug mu'n cuairt, agus tha seachd mìle saighdear daonnan a' còmhnuidh ann. Cha'n eil acarsaid air an t-saoghal is fhéarr na tha'n so—fasgadh o na h-uile gaol. Ghlacadh an t-àite so gun duine do'n arm Breatuinneach a chall. Ghlacadh am baile-mòr, gach soitheach a's long 'bha sa' chala, agus cóig ceud cannan, ann an dà uair an uaireadair ! Bha muinntir *China* fìor bhòsdail mu'n àite so ; shaoil leo nach robh e comasach a ghlacadh. O chionn ochd mìosa deug, bha iad a deasachadh 'sa cruinneachadh feachd ; ach cha luaithe 'ràinig na Breatunnaich, 'sa thòisich iad ri streap suas ris na ballachan, na theich na truaghain bhochd,

Mar gu'n rachadh cù ri caoiribh,
'S iad 'nan rùth air aodan glinne ;
'S ann mar sin a ghabh iad sgaoileadh
Air gach taobh, gu cùl na beinne.

Cha'n fhacas gealtairan riamh cosmhail riutha ; cha do sheas iad mionaid. Theich na oifigich co maith ris na saighdearan. Bha'n t-arm Breatunnach 'call an lùs le fealla-dhà.

Tha'n t-eilean 'sam baile-mòr so fìor luachmhor dhainn mar àite dìon da'r luings, 's mar àite fìor fhreagarach airson màlairt. 'S cinntich nach dealaich sinn ris an eilean so ; faodar a ràdh gur iuchair na dùthcha e. Cha d'fhuaras ach cóig mìle dollar ann. 'S dòcha gu'n do chleith iad gach stòras.

An deigh do'n eilean a bhi air a ghlacadh, sheòl a' chabhlach ; agus tha fìughair againn ri cùntas maith a chluinntinn uapa 'n ùine ghoirid —tha dòchas againn à *Pekin*, ceann-bhaile mòr na rìoghachd.

BAISTEADH A' PHRIONNS' ÒIG.

Bhaisteadh am Prionns' òg air an 25 là de'n mìos so chaidh seachad. 'Se 's ainm dha, *Albert Edward*. Cha bheag air an rìoghachd an t-ainm IOMHAR. Tha Rìgh Phrussia air tighinn nall gu seasamh mar ghoistidh. Thainig e air tìr aig *Greenwich*, far 'n do choinnich Diùc *Wellington* agus mòran eile do àrd-uaislean air. Chaidh e air aghaidh gu *Windsor* gun stad. Tha ceithir fichead bliadhna o'n chaidh am Prionnsa *Wales* ma dheireadh a bhaisteadh.

FOCAL SAN DEALACHADH.

Tha'n dara bliadhna de'n Chuairtear 'nis mach. Rinn sinn ar dìchioll a chumail suas mar a b'fhèarr a b'urrainn dhuinn. Cha'n eil e 'nar comas a ghealltainn gu'n cumar suas e bliadhn' eile, ged robh iadsan ris a' bheil e'n earbsa air an caomhnadh. Cha'n eil an t-airgiod a' tighinn a stigh mar bu chòir dha, agus tha'n cosdas tròm. Ach feuchaidh sinn o mhòs gu mòs dol air ar n-aghaidh leis, gun ghealladh sam bith a thoirt air a leantuinn, gus am faic sinn ce'mar thig an t-airgiod a stigh airson na bliadhna chaidh 'nis seachad. Tha dòchas againn gu'm faic gach aon tha gabhail a' Chuairtear iomchuidh pàigheadh airson na fhuair iad co luath 'sa ruigeas an àireamh so iad. Iadsan nach d'thug an ainm do *agent*, cha'n eil dhoibh ach an t-airgiod a phàigheadh anns a' *Post Office* is goireasaich, agus an t-òrdugh a chur da'r n-ionnsuidh-na. Feumaidh ar càirdean a thuigsinn nach fhaidh sinn an t-airgiod as a' *Post Office* an so, gus an leig sinn fhaicinn an t-òrdugh air a shon. Chaidh airgiod a chur air ar son ann am *Post Office* Steòrnabhà, agus mar an ceudna ann am *Beauly*, ach cha d'ràinig an t-òrdugh airson a h-aon diubh sin fhathast.

Tha sinn fad an comain mhinistirean *America*, gu h-àrraidh ann an *Nova Scotia*. Nan deanadh clèir ar dùthcha féin uiread air ar son, cha bhiodh e na ni duillich an Cuairtear a chumail air falbh; ach na di-chuimhnichheadh iad an sannas a bha 'san àireamh mu dheireadh ach a h-aon.

GLASGOW.

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Tullymet: C. Morris; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Thurso: Mrs Russell; Inverness: J. Bain, & Co.; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Greenock: A. A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Argyle Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lochdenhead, Mull: D. Fletcher; Bonaw: John Cameron, Postmaster; Aberfeldy: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencarradale: N. M'Donald, Schoolmaster; Bunepan, Mull: Donald M'Lean, Postmaster; Portnahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tiroran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Pitlochry: D. Robertson, Fortingall: D. Campbell; Laggan: J. M'Pherson; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; South Uist: A. Chisholm; Callander: P. M'Kinlay; Balquhidder: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carbost: A. Cameron; Glenduruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Stratherrick: J. Frazer; Kilmorack: J. Rose; Easdale: D. M'Intyre; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq. Charlotte-town, Prince Edward's Island.

CUAIRTEAR

NAN GLEANN,

O MHÀIRT 1842—GU MÀIRT 1843.

AN TREAS LEABHAR, ANNS A' BHEIL DÀ CHUAIRTEAR
DHEUG.

GLASGOW:

J. & P. CAMPBELL, 24, GLASSFORD STREET.

MDCCCXLII.

GLASGOW:

PRINTED AT THE UNIVERSITY PRESS, BY EDWARD KNULL, DUNLOP STREET..

CONTENTS.

	PAGE		PAGE
Address to the Highlanders regarding <i>Cuairtear nan</i> <i>Gleann</i>	115	Familiar Dialogues—	
Affecting True Story	250	General News	159
Aged Man and the Young Boys	111	Queen's Visit to Scotland	196
Ailean Mac-Ruairidh, (Ac- count of this Chief)	80	Extravagance in the High- lands at the New Year —Peace with China— Account of China— Peace in Upper India— Prospects of Trade— Duty of sending the Gospel to China and India	304
Allan M-Ruairidh, who fell in the Battle of Sheriffmuir, (Account of)	193	Feud between Lochiel and the Laird of M'Intosh	243
Answers to Correspondents 85, ...	142	Father Mathew	253
Ancient Feudal Custom in Skye	156	Gavin, (James) the Covenanter, (Account of)	318
Ants, (Interesting account of)	327	Generosity of the African Woman to Mungo Park	135
Arabian Horse, (The)	195	Grants of Strathspey	182
Bad Practices	192	Highland Superstition	137
Banquet at the Christening of the Prince of Wales	24	Highlanders in South America, (The)	164
Battle of Waterloo	14	Hymn of Praise	158
Battle of Inverkeithing	95	Hymn	321
Battle of Invernahaven in Bade- noch	331	Inverness Sheep and Wool Market	170
Beggar's Bridge, (The), an Irish Legend	40	Indian Chief, (The)	272
Bible, (The), a Poem	25	Indian War	277
Boat Song	249	Irish Harper, (The)	169
Broken Fiddle, (The)	20	Irish Fairies, a Legend	187
Carrier Pigeons, (Account of)	334	Irish Legend regarding the Great Plague of 1439	261
Christening of the Prince of Wales	23	Iron Shoe of the M'Donald's, (The)	138
China, (Account of)	276, 304	Isle of Skye Story	251
Condition of the Lewis Emi- grants in Canada	335	James Gavin, the Covenanter, (Account of)	318
Deaths of the Apostles	184	Judea and the Jews, Part I.	177
Death of the Duke of Orleans	163	Do. do. Part II.	237
Dennis Costello, the Irishman	98	Lament for an Aged Father	322
Dreadful Effects of Intemperance	300	Laws of Nature	108
Dream, (A)	262	Letter to the Editor on Emi- gration to New Brunswick	49
Dumb Man and his Son, (The)	151	Letter to the Editor—Ready Answers	78
Duty of Sending the Gospel to China and India	304	Letter to the Editor regarding a Gaelic Society formed in New Brunswick, to aid Emi- grants from Scotland	49
Emigration to New Brunswick —formation of a Gaelic So- ciety there to aid Highland Emigrants	49	Letter from New Zealand	245
Emigration to Canada—condi- tion of the Lewis Emigrants there	335		
Familiar Dialogues—			
Sir Robert Peel's Finan- cial Measures, New Tariff, &c.	51		

	PAGE		PAGE
Life of Sir William Wallace,		Account of,) occupying the	
Part I.	64	whole of No. 32	199
Do. do. Part II.	103	Red Rover and the Scandina-	
Do. do. Part III.	123	vians	165
Do. do. Conclusion	140	Review of a New Gaelic Work	196
Life and Exploits of Rob Roy		Do. do. do.	321
M'Gregor . . . Part I.	233	Russian Empire, No. 2.	6
Do. do. Part II.	267	Saint John the Evangelist	121
Do. do. Part III.	294	St. Catherine's Church, near	
Do. do. Part IV.	322	Edinburgh	274
Little John M'Andrews, the		Sermon for the Young, Mat.	
Strathspey Archer	131	vi. 28.	67
Locheil and the English	167	Sermon for the Young, John	
Lough Dearg in Ireland, (Su-		i. 18.	143
perstitions regarding it)	129	Sermon for the Young, Heb.	
Michael Connel, an Irish Story	75	ix. 6.	171
Nankin in China	276	Sermon for the Young, 1 Kings	
New Brunswick—formation of		xxii. 34.	227
a Gaelic Society in, to assist		Sermon for the Young, Luke	
Emigrants from Scotland to		xv. 10.	255
reach that country, by in-		Sermon for the Young, Heb.	
forming them previous to		ii. 9.	283
leaving their native country		Sermon for the Young, Heb.	
where to settle to most ad-		vii. 25.	311
vantage, and to aid and guide		Song of Solomon, Preface to,	
them on their arrival	49	and Metrical Version of	
Old Man's Advice, (The)	112	Chapter i.	37, 39
Origin of the Surname M'Gre-		Song of Solomon, Metrical	
gor	134	Version of Chap. ii.	73
Patrick's Well in Tyree	185	Do. of Chapter iii.	107
Prince Edward's Island, (Ac-		Do. of Chapter iv.	127
count of)	71	Do. of Chapter v.	155
Public News—		Do. of Chapter vi.	186
—Meetings of Parliament—		Do. of Chapter vii.	228
War in Afghanistan—		Do. of Chapter viii.	288
China, &c.	26, 28, 29, 30	Song to the Cuckoo	112
—China — Afghanistan —		South American Sheep Dog	160
—Melancholy loss of the		Story of a Witch	152
Steamer Telegraph	56—58	Story of the Year 1746	81
—Parliament—India, &c.	84	Superstitions still Prevalent in	
Emigration Meeting at		the Western Isles	9
Glasgow — Parliament		Tales for the Young—Warning	
—Burning of Hum-		to Highlanders coming to	
burgh	114	the Low Country	81
—Attempt to Assassinate		—The Two Paths, an	
the Queen—America—		Allegory	39
East Indies	139, 140	—The Young Israelitish	
—Peace with China—Cap-		Maid	1
ture of Ghuze and Ca-		Thugs in India, (The) account of	92
bool—Relief of the pri-		War in India, Peace concluded	279
soners, &c.	281	Young Israelitish Maid, (The),	
Queen's Visit to Scotland, (Full		a Tale for the Young	1

AN LA A CHI 'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHOIN AN EARRAICH.

AN 26 AIREAMH.]

MARCH 1, 1842.

[PRIS 6 SGEILLAN

CONTENTS:—The Young Israelitish Maid, page 1.—Russian Empire, No. II., 8.—Superstition Still Prevalent in the Western Isles, 9.—Battle of Waterloo, 14.—The Broken Flute, 20.—Christening of the Prince of Wales, 22.—Banquet on that Occasion, 24.—The Bible (a Poem), 25.—Public News—Meeting of Parliament, 26; War in Afghanistan, 28; China, 29; Emigration, 30.

A' BHAN-ISRAELACH BHEAG.

SGEUL AIRSON NA H-ÒIGRIDH.

Tha freasdal an Tighearna do thaobh a chinne-daoine araon mòr agus iongantach. Tha gach neach a bheachdaicheas gu cùramach air oibribh mìorbhuileach an Fbreasdail, 'gam faicinn ann an lionnbor agus cudthromach. Ach, air an 'làimh eile, tha iad an nach 'eil 'gan toirt fa'near, agus nach 'eil idir a' beachd-smuaineachadh orra, a' teachd beò "gun Dia, gun Chrìosd, agus gun dòchas, anns an t-saoghal." Nach dall an neach sin nach 'eil a' faicinn riaghailt, òrdugh, agus maise, ann an uile ghnìomharaibh Dhé do thaobh an t-saoghail? Gidheadh, tha'n Salmadair ag innseadh dhuinn gu'n robh eò 'ga chur féin fo thrioblaid, agus gu'n robh farmad aige ri soirbheas an aingidh. Tha e ag ràdh, "Ghabh mi tnu ri h-amadanaibh, ri faicinn soirbheis dhaoine aingidh. Oir cha'n 'eil cuibhrichean 'nam bàs, ach a ta an neart làidir. Ann an docair mar dhaoineibh eile cha'n 'eil iad; agus mar dhaoineibh eile cha'n 'eil iad air an sàruchadh," (Salm lxxiii. 3—5.) Ach 'nuair a smuainich e gu ceart mu'n chùis, chunnaic e 'amaid-

No. XXV.

A

eachd féin, agus thubhairt e, “ 'Nuair a smuainich mi air so a thuigsinn, bu chruaidh an gnothuch e ann am shùilibh, gus an deachaidh mi steach do naomh ionad Dhé: an sin thuig mi an crìoch-san,” (Salm lxxiii. 16, 17.) A nis, c'ait an do smuainich Daibhidh gu ceart air cùisibh freasdail an Tighearna, a bha an toiseach co cruaidh 'na shùilibh? C'ait ach ann an naomh ionad Dhé, far am bheil gach maitheas a' sruthadh do'n chinne-daoinne! Tha eòlas air Dia, agus air oibribh a fhreasdail, gu bhi air am faotuinn ann an naomh ionad Dhé, far am bheil focal Dhé gu sònraichte air a mhìneachadh. Feumaidh freasdal Dhé a bhi air a mhìneachadh ambhain le focal Dhé. Cha'n 'eil anns na Sgrìobtuiribh ach eachdraidh air caomh-fhreasdal Dhé; agus ma teughas sinn iad le miann dhùrachdaich chum eòlas fhaotuinn, chì sinn anns gach cuibhrionn dhiubh am freasdal sin air fhòillseachadh gu soilleir. Chì sinn e air fhòillseachadh air mhodh a ta dol oscionn ar n-eòlais agus ar tuigse! Tha e 'ga nochdadh féin air mhodh sònraichte ann an eachdraidh ghoirid na Ban-Israelach bhig sin air am bheil a' mhiann oirnn beagan a nis a labhairt.

Tha Siria, rìoghachd mhòr agus chumhachdach, air an taobh tuath do Iudea; agus mar bu tric, bha nàimhdeas mòr eadar rìgh-rean na tìr sin agus rìghrean Israeil. Is lìonmhor cath fuilteach, agus faobh mhìlteach, a bha eadar an dà rìoghachd so! Bha na h-Israelich air uairibh gu searbh air an claidh le feachd Shiria, gu sònraichte ri linn Ahaib agus Iehoraim. Ged bha Benhadad, rìgh Shiria, 'na dhuine eagnuidh agus cumhachdach, gidheadh, air do Dhia a bhi air taobh nan Israelach, chuireadh as gu minic do àrmailtibh an rìgh sin, le sgrios uamhasach! Ann an aon do na blàraibh fuilteach a bha eatorra, mharbh na h-Israelich ann an aon là ceud mìle do fheachd Bhenhadaid, a thùilleadh air seachd mìle fichead eile a chuireadh gu bàs le balla a thuit orra aig Aphec. (1 Rìgh xx. 29.) Gidheadh, is minic a bha clann Israeil ann am fìor theanntachd leis an sgrios a thug feachd Shiria orra. Aig aon àm gu sònraichte, chruinnich Benhadad 'armailt féin uile, agus theannaiche Samaria; air chor 's gu'n d'éirich gorta co mòr anns a' bhaile sin, 's gu'n robh ceann asail air a reiceadh air cheithir fichead bonn airgid. Bha 'ghorta co eagallach aig an àm sin ann an Samaria, 's gu'n robh na innathan a' bruicheadh agus ag itheadh an cloinne féin!

Uair do na h-uairibh, 'n àm do na Sirianach a bhi ri reubainn agus sgrios ann an tìr Israeil, rinn iad greim air caileig bhig, agus thug iad leo i a'm braighdeanas á tìr a dùchais dh'ionsuidh rìoghachd Shiria! Gu cinnteach, bu chruaidh-chridheach an gnìomh a rinn iad, 'nuair a spìon iad a' chaileag pheng so air falbh o a dillsibh, agus a rinn iad i 'na tràill mhuladach ann an dùthaich chéim agus naimhdeil! Cha'n 'eil cùntas againn ciod b'aois di, ach cha robh i ach òg, oir bu chaileag bheag i; agus gun teagamh b'an-ìochdmhor an gnìomh nigheanag mar sin a spìonadh air falbh o a pàrantaibh, ma bha iad beò; agus mar robh, cha robh ciont nan Sirianach idir air a lughachadh le bhi buntainn mar a rinn iad fì

dilleachdan truagh! Gidheadh, biodh sin mar a dh'fheudas, cha d'rinnead iad bàigh sam bith rithe, ach thug iad leo a'm braighdeanas i chum an dùtheha féin. Ach c'àit an do stiùir freasdal an Tighearna i chum còmhnuidh a ghabail ann an tìr nan coigreach? Stiùir chum tigh Naamain, àrd-cheannaird Bhenhadaid, far an robh i mar bhan-òglach aig a mhnaoidh. “Agus chaidh na Sirianaich a mach 'nam buidhnibh; agus thug iad leo a'm braighdeanas á tìr Israeil caileag bheag, agus bha i a' feitheamh air mnaoidh Naamain.” (2 Rìgh v. 2.)

Dh'àraicheadh a' chaileag bheag so suas gu cùramach, a réir oeslaie, ann an eagal an Tighearna. Bu mhòr, gun teagamh, a sochair gu'n d'rugadh i ann an gleann an taisbein, ann an tìr a' gheallaidh, far an d'fhuaireadh i eòlas air an aon Dia bheò agus fhìor; gidheadh, cha robh a' chaileag thruagh so as eug'ais a h-amhghair féin! Bha i a'm braighdeanas ann an dùthaich choimhich! Thugadh i an aghaidh a toil á tìr a h-eòlais, agus ghiùlaineadh i 'na daor bhan-òglach mbaoth do thìr nan coigreach! Nach bu mholadach a staid? Cha robh aice ni b'fhaide caoimhneas athar no màthar, agus chu mhothuicheadh i tuilidh gràdh peathar no bràthar! O! a' chaileag bhoich! nach bu truagh a cor? Cò a nis nach sìleadh deir an truaicantais air a son? Bha, gidheadh, aon charaid aice—caraid a leanas ni's dlùithe na bràthair! Bha Dia Israeil—seadh, Dia a h-aithriche—maille rithe. Bha eòlas aice air, agus fo sgàil a sgiathan bha a dòchas!

Bha Naaman ann an àrd-inbh, agus 'na dhuine mòr aig rìgh Shiria; ach an deigh sinn uile, bha ni's leòir dhùth-cheangailte ris chum a dheanamh mi-shona, oir “bu lobhar e!” Ged bha e mealtuinn gach urram a b'urrainn a thighearn' a bhuileachadh air, agus a sealbhachadh gach caoimhneas a bha 'na chomas a thaisbeanadh dha, an deigh sin “bu lobhar e.” Ged a dh'oibrich an Tighearna leis anns a' chath, agus ged 'san leis-san thug e saorsa do Shiria, gidheadh “bu lobhar e.” Mar sin, ann am meadhan gach greadhnachas, urram, agus soibhreas, bha Naaman as eug'ais toil-iuntinn, air da 'bhi air a chlaoidh le h-éucail ghràineil, oir “bu lobhar e;” agus dh'fhairthich e, gun teagamh, air uile léighibh Shiria a leighis!

Chum tigh an àrd-cheannaird so, mata, stiùir freasdal Dé a' bhan-Iudhach bheag so, chum a bhi feitheamh air a mhnaoidh! Nam biodh i air tuiteam ann an làmhaibh dhaoine air an robh eagal Dé, dh'fheudadh a tràillealachd a bhi 'na comhfhurtachd dhi féin agus d'a càirdibh! Ach cha robh a' chùis mar sin, oir thuit i ann an làmhaibh nàimbdean Dé, agus am measg sluaigh iodhal-aoradh; agus ged a bha i a' feitheamh air mnaoidh Naamain, cha ruigeadh i leas dùil a bhi aice ri fìor shonas sam bith a mhealtuinn! Bha i fad o 'càirdibh agus o 'pàrantaibh, a thairg suas i gu meòch do Dhia Israeil. Theagaisg iad i gu cùramach ann an slighibh a dleasnaie; ach thugadh air falbh i dh'ionnsaidh tigh far nach robh aoradh 'ga dheanamh du'n Dia bheò agus fhìor, ach do Rimon, iodhal nan cinneach! 'N am dè a bhi ann an tigh Naamain, bha i

gun teagamh cùramach m'a dleasnas, agus a toirt aire shònraichte d'a dreuchd. Am measg nithe eile, bha iomaguin oirre mu'n staid mhuladaich anns an robh a maighstir, a thaobh na h-éucail leis an robh e air a chlaoidh! Chunnaic i, cha'n e 'mhàin gu'm bu lobhar e, ach nach b'urrainn uile léighean Shiria a dheanamh slàn! Ged a shàruicheadh a' chaileag bho chd, agus ged a bhuineadh rithe gu h-an-ìochdmhor leo-san a thug air falbh i á dùthaich a sinnsearachd, gidheadh cha do dhi-chuimhnich i a dleasnas, agus cha do dhearmad i a bhi feumail far an do thilg freasdal Dhé a crannchur. Ged bha i 'na ban-tràill aonaranaich ann an teaghlach iodhal-aoradh, agus ann an dùthaich chéin, bha teas-ghràdh d'a maighstir a' lasadh 'na cridhe! Cha robh a staid féin a' cur a' bheag do thrioblaid oirre, an coimeas ris a' chùram a bha oirre mu'n chor thruagh anns an robh Naaman.

Là do na làithibh, “thubhairt i r'a ban-mhaighstir, B'fhèarr leam gu'm biodh mo thiaghearna maille ris an fhàidh a tha ann an Samaria; an sin leighiseadh e o 'luibhre e,” (2 Rìgh v. iii.) Cò am fàidh a bha 'n so? Cò am fàidh ann an Samaria as au robh earbsa cò mòr aig a' chaileig bhig so? Bha am fàidh urramach Elisa, a chunnaic i ag oibreachadh mhìorbhuil 'na dùthaich féin! Bha cuimhne aice mar a roinn e uisge Iordain le falluinn a mhaighstir, Eliah—mar a thug e air dà mhath-ghamhainn bhoirionn teachd a mach as a' choille, chum dhà agus da-fhichead duine cloinne a reubadh a bha 'deanamh fanoid air—mar a mheudaich e oladh na bantraich—mar a dh'ath-bheothaich e mac na ban-Sunamaich o na mairbh—agus mar a bheathaich e ceud fear le fichead builion? Bha na nithe so uile, gun teagamh, 'na cuimhne; agus air di a bhi creidsinn gu'm b'ann o Dhis a bha e, ghuidh i gu'm biodh a maighstir “maille ris an fhàidh a tha ann an Samaria, oir leighiseadh e o 'luibhre e.”

Tha còir aig na h-uile air maith a dheanamh, cia aca is maighstirean, no seirbhisich, no tràillean iad. Na cuireadh am maighstir ann an neo-speis comhairle a sheirbhisich. Faodaidh fios a bhi aig caileig bhig ni's fearr na againn féin ciod bu chòir duinn a dheanamh. Faodaidh daor bhan-òglach mhaoth a bhi 'na h-inneal ann an làimh an Fhreasdail air saorsa, agus beatha, agus slàinte a chur an car a maighstir! Cha'n eil ni air bith neo-chomasach do Dhis.

Ghabh bean Naamain beachd sònraichte air briathraibh na caileig beig. Dh'innis i iad d'a fear, agus dh'innis esan iad do Bhenhadad, an rìgh. Thug an rìgh comhairle air dol dh'ionnsuidh an fhàidh, agus gu'n cuireadh e féin litir leis chum rìgh Israeil. Rinn Naaman gach ni gu h-ealamh deas, agus dh'fhalbh e le òr, airgiod, agus aodach ni's leòir airson na slighe; agus thug e litir Bhenhadaid do rìgh Israeil. An uair a leughadh i, ghabh an rìgh eagal mòr, an dùil gu'n robh rìgh Shiria a leigeadh riob air a shon, agus ag iarraidh aobhar 'na aghaidh! Bha e ann an staid dhòlasaich mu thimchioll na litireach; ach an uair a chual Elisa, fàidh na caileig bhig, mar a bha 'chùis, chuir e fios a dh'ionnsuidh an rìgh,

agus dh'iarr e gu'n tigeadh Naaman far an robh e, agus gu'm biodh fios aige gu'n robh fàidh ann an Israeil. Thug Naaman tigh an fhàidh air, ann am mòr ghreadhnachas le h-eachaibh, carbadaibh, agus seirbhisich! Sheas e aig an dorus, an dùil gu'n tigeadh am fàidh a mach a dh'fhaicinn neach co h-urramach ri àrd-cheannard rìoghachd Sbiria! Cha d'thainig, gidheadh, am fàidh a mach; ach chuir e teachdair a dh'iarraidh air e féin a nigheadh seachd uairean ann an Iordan, agus gu'm fàsadh e slàn! Ghabh Naaman tàmailt agus corruich do brìgh nach b'fhiù leis an fhàidh teachd a mach gu fàilt a chur air, agus gus an luibhre a leigheas le a làmh a chur air, agus le bhi 'gairm air Dia. Cha d'fhuirich e ni b'fhaide aig an dorus, ach dh'fhalbh e le feirg, ag ràdh gu'n robh Abàna agus Pharpar, aibhnichean am fagus d'a dhùthaich féin, ni b'fhearr na uile uisgeachan Israeil; agus nan rachadh a leighis le e féin a nigheadh seachd uairean, gu'm faodadh e sin a dheanamh aig a' bhaile, gun tighinn co fad as ri uisge Iordain chum e féin ionnlad. Le cainnt mar so 'na bhilibh, dh'fhalbh e roimhe ann an corruich! Chunnaic a sheirbhisich amaideachd a ghiùlain, agus thòisich iad ri reusonachadh ris, ag ràdh, nan iarraddh am fàidh ni mòr, gu'n deanadh se e; ach o nach d'iarradh air ach ni beag, gu'm b'ann o sin a b'fhas' a dheanamh! Chunnaic e gu'n robh a sheirbhisich a' labhairt gu glic, agus air ball dheònaich e air deuchainn a thoirt do leighis an fhàidh. Chaidh e dh'ionnsuidh na h-aibhne; thùm se e féin seachd uairean, mar a dh'fhàithneadh dha, agus gu h-ealamh rinneadh slàn e. "Thainig 'fheòil a ris mar fheòil leinibh bhig, agus ghlanadh e." Air ball rinneadh e 'na dhuine nuadh, cha'n e 'mhàin do thaobh a chuirp, ach mar an ceudna do thaobh 'anma! Dh'aidich e a chreidimh ann an Dia nèimh agus na talmhainn; "agus thubhairt e, Feuch, a nis tha fios agam nach 'eil Dia anns an talamh uile ach ann an Israeil."

Mar so, bha 'chaileag bheag so, a thugadh a'm braighdeanas á tìr Israeil, 'na meadhon ann an làimh an Fhreasdail chum duine a shlànachadh o ghalar gràineil, agus mar an ceudna chum 'iompachadh o ghràineileachd a pheacaidh agus an iodhol-aoraidh!

'Nuar a ta eachdraidh na ban-Israelich bhig so chum mòr bhuanachd do na h-uile, air di bhi 'na foillseachadh soilleir air oibreachadh miorbhuileach freasdal Dhé, bu chòir di drùghadh air mhodh sònraichte air an òigridh. Thugadh iad fa'near, mata,—

I. MACANTAS na caileig bhig so. Chuir i deagh eiseimpleir rompa-san as sine na i féin. Ged bu mhiann leatha maith a dheanamh, an deigh sin cha robh i dàn no ladarna 'na giùlan. Air di a bhi fo mhulad airson staide a maighstir, labhair i mu'n chùis r'a ban-mhaighstir, agus dh'innis i mu'n fhàidh a bh'ann an Samaria. Faodaidh e bhi nach leigeadh a nàire leatha labhairt ri Naaman féin, no theagamh gu'n robh dùil aice gu'n gabhadh e comhairle a mhnatha ni's luaithe na comhairle neach eile. . Air an aobhar sin, "thubhairt i r'a ban-mhaighstir, B'fhearr leam gu'm biodh mo thighearna maille ris an fhàidh a tha ann an Samaria; an sin leighiseadh e o 'luibhre e."

Thugadh an òigridh fa'near,—

II. CREIDIMH na caileig bhig so. Ged bu' bheag i, nochd a briathra gu'n robh a creidimh mòr! C'arson a thubhairt i ri mnaoidh Naamain gu'n leighiseadh am fàidh ann an Samaria a maighstir o' luibhre, oir cha'n fhac i riamh lobhar air a leighis leis an fhàidh sin ann an Israeil uile? Tha Lùcas ag innseadh dhuinn, nach do leigheas Elisa lobhar riamh ach Naaman an Sirianach. “Bha mòran lobhar,” deir Lùcas, “ann an Israeil ri linn Elisenis ('se sin Elisa) an fhàidh, agus cha do ghlanadh a h-aon aca ach Naaman an Sirianach,” (iv. 27.) Gidheadh, ged nach fhac a' chaileag bheag lobhar air a leighis le Elisa, chunnaic i am fàidh sin a' deanamh mòran mhiorbhuilean eile, a bha 'nochdadh a' chumhachd a thug Dia dha; agus trid creidimh, thubhairt i r'a ban-mhaighstir gu'n leighiseadh e Naamain o' luibhre. Mar so, trid a creidimh, bha i 'na beannachd de'n teaghlaich iodhal-aoradh anns an robh i, le bhi 'g innseadh mu ghloir agus mu chumhachd an Dé bbeò agus fhìor.

Thugadh an òigridh fa'near—

III. NAOMHACHD na caileig bhig so. Tha e follaiseach 'na h-aid-eachadh agus 'na comhairle. Ged bha i ann an teaghlach iodhal-aoradh, cha do dhi-chuimhnich i Dia a h-aithrichean, agus cha d'aidich i mar Dhia ach esan a mhàin. An uair a bhiodh Naaman agus a thigh a' sleuchdadh sìos do Rimon, dia-bréige nan cinneach, bhiodh ise 'na h-aonar a' sleuchdadh sìos do Iehobhah, Dia uile-chumhachdach Israeil.

Chuir an Tighearn' a' chaileag so gu ruig tigh Naamain, ceart mar a chuir e Ieosoph do'n Eiphit, chum a bhi 'na bheannachadh de'n àite. Tha a comhairle a' nochdadh gu'n robh i féin a' creidsinn ann an cumhachd an fhàidh; agus ged nach robh iante ach caileag bheag, cha do shaoil i tuilleadh 's tràth e gu bhi smuain-eachadh air Dia, air creidimh, agus air naomhachd.

Sibhse a ta fathast òg, beachd-smuainichibh air an eachdraidh ghoirid so; leanaihb eiseimpleir na caileig bhig so; agus “cuimhnichibh a nis bhur Cruithear ann an làithibh bhur 'n-òige, mu'n tig na droch làithean, agus an druid na bliadhnaichean ruibh anns an abair sibh, Cha'n 'eil tlachd againn anna.”

SGIATHANACH.

Clachan Chìllmhuire,
Toiseach an Earraich, 1842.

RIOGHACHD MHÒR RUSSIA.

EARRANN II.

Tha tràillelachd cumant' an Russia—'se sin, buinidh an sluagh do dh'oighre an fhearrann. Tha iad air an reic leis an fhearrann, mar tha crodh a's caoirich. Ach 's éiginn a ràdh, ged tha so agrèamhail leinne, gu bheil iad féin ann bitheantas làn riarachte. Tha cùram mòr air a ghabhail dhiubh. Tha lighichean a' frithealadh orra 'nan tinneas, agus a h-uile cothrom aca 'tha feumail chum am fàgail

toilichte. Cha'n eil bochduinn 'nam measg; tha pàlteas do lòn a's do dheagh éididh aca; ach tha iad air an reic 's air ceannach dìreach mar tha crodh agus caoirich.

Tha'n t-arm air a thogail á sluagh na dùthcha, a h-uiread so as gach ceud no mìle fear, réir an fheum a th'orra. Tha croinn air an tilgeadh, mar b'abhaist 'nar dùthaich féin, an àm togail na *militia*. 'Nuair bha'n t-an-tighearna mòr *Bonaparte* air dol do *Russia* le 'fbenchd agriosach, dh'éirich an dùthaich uile; 's cha b'i cheist air an àm có dh'éireadh, ach có nach gabhar. Thainig an dùthaich uile gan tairgse féin, chum seasamh mach 'na aghaidh agus a agrios. Tha 'e mar mhàl air mòran 'san rìoghachd sin, an uiread so do dhaoine 'bhi deas airson cogaidh uair sam bith air an gairmear a mach iad.

Tha aon dùthaich gu h-àraidh ann an *Russia* ('si sin tìr nan *Cossacks*) as am bheil a' chuid a's mòr de'n arm Russianach air a thogail. Tha tìr nan *Cossacks* anbarra farsuing—osceann leth-cheud mìle de mhiltean ceithir-oisianeach—dlùth air meudachd Albainn, Èir, agus Shasainn, agus gu mòr ni's tarbhaicheadh a's ni's comhnard. 'S gann gu bheil srath no beian 'san tìr uile, ach co-comhnard ri ùrlar seòmair. Cha'n eil mòran dhi fo'n chrann na fo bhàrr, ach fo threudan lionmhor, aig am bheil an t-ionaltachd is àillidh agus is feuraiche 's urrainnear a smaoineachadh. Cha'n eil luchd nan cosag ('se sin, na *Cossacks*) fo dhaorsa sam bith; tha iad co saor ri aon ahluaigh air thalamh. 'Se eich an spréidh is priseileadh leo. Cha'n eil daoine air an t-saoghal aig am bheil bàidh co mòr do dh'eich. An duine is bochda 'nam measg, tha aige leth-dusan each, agus mòran aig am bheil osceann mìle. Faodaidh iad a chumail dhiùbh mar is àill leo. Tha farsuinneachd aca mar is urrainn dhoibh iarraidh; agus cha'n eil aon dhiùbh sin nach fhaod Rìgh mòr *Russia* 'ghairm a mach gu cogadh là air bith a thogras e. Na chunnaic iad riamh airson saighdearachd a's marcachd! 'S fìor through cor na dùthcha air an leigear sgaoth dhiùbh so mach a thogail creich.

Tha dùthaich eile ann an *Russia*, ris an canar an Tìr Àluinn, no *Ukraine*—tìr co tharbhaich, thaiceil, thorrach, ghrianach; 'sa tha air aghaidh an t-saoghail mhòir. Tha achaidhean an so fo chruineachd ni's farsuing na tha ri fhaotainn an tìr sam bith air an cuala sin iontach; agus airson feurachadh a's ionaltachd, cha'n eil tìr is urrainnear a choimeas ris. Tha luchd-àiteachadh na tìre so dealaichte o mhuinntir *Russia* 'nan dreach 's 'nan coslas. Tha iad làidir, eir-eachdail, anamhor 'nan pearsannan; tuigseach, sàmhach, glic, seòlta. Tha iad anbarrach onorach, fialaidh, càirdeil; agus airson aoidheachd do choigrich, cha'n eil daoine a bheir bàrr orra.

Tha na *Cossacks* nan daoine co thapaich, mhisneachail, sheòlta, 'sa tha ri fhaotainn ann an aon tìr air thalamh. Bu bhitheanta leo so falbh air aster, na ceudan dhiùbh ann an aon bhuidheann mhòr, air an stèudan luath neo-fhoighidinneach, a thogail creich, 's ma dh'fheudta còig ceud mìle o'n dùthaich féin; agus thigeadh iad dhachaidh le stòras!

'Nuair dh'éirich an dùthaich an aghaidh *Bhonaparte*, chaidh ceud mìle de na *Cossacks* a mach fo airm; agus dh'aidich an duine ainmeil

sin nach do thachair an leithid riamh air. “Ged a sgapar an nochd iad,” ars’ esan, “bithidh iad co lìonmhor am màireach ’sa bha iad riamh.” Bha iad air a thòir, roimhe agus ’na dheigh; cha do dhìrich e mullach nach d’fhuair e roimhe iad; bha iad mar na meanbh-chuileagan ’ga lotadh air na h-uile ceum. Cha’n eil an t-saighdearachd ach na fearas-chuideachd leo. Co lùath ’sa thogas iad spàin ri’n beul, tha claidheamh beag air a chur an làimh an leinibh. Tha iad air an togail gu marcachd ’s gu iomairt arm o’n òige. Aig a’ bhaile, ’s ’nan tighean féin, cha’n eil daoine is bàigheil agus is ceanalta na iad; ach cha’n eil nàimhdean is fuileachdaich agus is eagalich na iad. Cha’n eil eich idir a sheasas cruadal coltach ri eich na dùthcha sin. Anns a’ chogadh ma dheireadh, ’s minig a chaidh na *Cossacks* ceud mìle anns na ceithir-uair-fichead, a’ giùlan arm a’s creich—snámh thairis air aibhnichean—troimh mhòintich a’s thar mbonadhan—suarach mu theas an t-samhraidh ’s mu ghaillionn a’ gheamhraidh.

Tha cabhlach làidir aig *Russia*. Tha mu thimchioll ceud long mhòr cogaidh aice air an àm, le agioba de sheoladairean co chrudalach, thapaidh, mhisneachail, ’sa bha riamh air clàr luinge. Ach cha’n ann ’nan loingeas-cogaidh tha’n earbsa, ach ’nan arm-tìre.

’Se’n nì is mò tha’n aghaidh *Russia*, cion guail. So an nì do bheil sinne fo chomain airson ar beartas, agus ar cumhachd. Le cion guail, cha’n urrainn *Russia* gu bràth a bhi na rìoghachd chumbachdaich na beartach. ’Se pailteas a’ ghual agus an iaruinn do bheil sinne fo chomain airson ar màlairt. ’Se so rinn Sasunn na ceardach do’n t-saoghal.

Cha’n eil laghannan ro chothromach an *Russia*. Faodar lagh a cheannach ’san rìoghachd sin. Ma tha sporan tròm aig duine, faodaidh e aon bhinn a thogras e féin fhaotainn, le duais a thoirt dè’n bhreith-eamh.

Tha sgoilean mòr ’san rìoghachd—òigridh a faotainn foghlum air cead na rìoghachd—’se sin, òigridh nan daoine mòr. Tha air an àm trì cheud mìle òganach ’gan àrachadh anns na sgoilean mòra so; agus mach asda so, tha cuid a nis tighinn de na daoine is foghlumte, agus is tuigsich, agus is tapaidh, is urrainnear fhaotainn an rìoghachd air bith.

Am bitheantas, tha muinntir *Russia* nan daoine cràbhach—meas mòr aca air creideamh, air eaglaisibh, a’s air cléir. ’Si ’n Eaglais Ghreugais, mar theirear rithe, eaglais shuidhichte rìoghachd *Russia*. Tha teagasgan na h-eaglais so co-ionnan ri teagasgan Eaglais na Ròimhe, agus an t-aoradh dìreach anns gach càs coemhuil ri aoradh nam Pàpanach. Tha eadar-dhealachadh ann an dà nì—tha na sagartan pòsda, agus cha’n eil an eaglais ag aideachadh cumbachd na ùghdarras a’ Phàpa. Tha mòran de’n chléir ’nan daoine foghlumte, diadhaidh, tuigseach; ach tha, ’san àm cheudna sagartan air feadh na dùthcha, aineolach, misgeach, mi-bheusach. Tha fearann aig a’ chléir a bhuineas do’n eaglais; agus am bitheantas, tha miic na cléire a’ tighinn a mach gu àite an athar a lìonadh, agus an oifig a ruith o linn gu linn ’san teaghlach. Tha mòr chumbachd aig a’ chléir thairis air an t-sluagh, agus anbharra meas aig an t-sluagh orra.

Cha'n fhaodar àicheadh nach i *Russia* an rìoghachd o bheil an t-aobhar eagail is mòr, cha'n e 'mhàin do Bhreatann, ach do'n t-saoghal. Cha cheannsaich armailtean na Roinn-Eorpa *Russia*. Dh'fheuch an duine bu chumbachdaich 'bha rimh thairis air an Fhraing so, le feachd nach deach a leithid riamh roimhe sin fo uidheam, agus sgiùrs iad dbachaidh e le tàmailt 's le call. Cha d'éirich rìoghachd riamh gu cumbachd 's gu uram mar rinn *Russia* ann an ùine co goirid, agus gu àirde co mòr. Ceann-bhaile na rìoghachd (*St Petersburg*), cha'n eil osceann ceud bliadhn' o na bha e na lòn mòr, fo uisge a's mòin-teach—aon bhoglach mòr, gun tigb gun duine, fo shàile darna leth na bliadhna. Nis cha'n eil baile-mòr r'a fhaicinn is dreachimhor na e—tri cheud mìle sluaigh—pàileanan, a's tighean, a's sràidean, a's eaglaisean, nach eil an coimeas ri fhaicinn an tìre na'n rìoghachd fo'n ghréin. Thig loingeis mhòr suas do *Phetersburgh*—doimhneachd ann air an son; agus cala air a dheanamh anns am faod cabhlach na rìoghachd a bhi tearuinte, agus far nach 'eil e comasach olc, no call, no dochann, a dheanamh orra.

Smuainich sinn nach bu mllisd le luchd-leughaidh a' Chuairtear an éachdraidh ath-ghearr so fhaotainn air an rìoghachd anbarra so. Bheir sinn o àm gu àm cunntas air rìoghachdan eile air an dòigh cheudna

C.

SAOBH-CHRÀBHADH NAN GÀIDHEAL.

A Chuairteir urramaich,

Chunnaic mi, anns an àireamh mu dheireadh de'r leabhar luach-mhor, pàipeir mu shaobh-chreideamh nan Gàidheil, 'sam bheil e air a ràdhunn gu'm bheil gach nì mu shèun, mu ghisreagan, mu gheasan, agus mu dhruidheachd, air a leigeil a nis gu buileach air dè-chuimhn 'nam measg. Bu ro thaitneach leam so a chluinntinn, nam b'urraim domh a chreidsinn gu'n robh e fìor; ach tha dearbh-chinnt e agam gu'm bheil mòran de na nithean faoin agus peachdach so fathast air an cleachduinn air feadh na Gàidhealtachd, agus gu'm bheil sluaigh Ìomhhor a toirt làn ghéill dhoibh.

Ainmichidh mi'n toiseach dhuibh nithean a tha dol air an aghaidh 'san Eilean Sgiathanach, far an robh mi chòmhnuidh fo cheann treis. Fhuair mi'n cunntas a leanas, air *eòlas na clupaid*, bho dhuine co creidmheasach 'sa tha 'san eilean; agus mar 'eil e air a chleachduinn fathast, cha'n eil ach ro bheag ùine bho na bhà. 'Se chlupaid galar a tha tighinn air spréidh bho chaoile, no bochduinn, agus a tha 'gam fàgail gun chomas gluasaid, agus a togail át fo'n smeachan, no'n smig. Tha'n dòigh leigheis a dh'innseadh dhomh ro thaitneach do'n lighiche, ciamar air bith a tha e do'n bheathach. An uair a tha'm beathach gun chomas car aige, tha fios air a chur air fear aig am bheil an t-eòlas. An deigh dha ruigheachd, tha ceapair tigh tarbhach air a thoirt dha, air a dheagh chomhdach thairis le ìm agus càise; agus cuide ri so, tha cuman no gogan làn

nachdair air a chur lannh ris. Tha e an sin a dol casa-galach tar-suin air a' bheathach, a gabhail greim agus balgum de'n stugh mhaith a tha air a bheulthaobh. Eadar gach greim agus balgum, tha e a beireachd air adhaircean no air cluasan a' bheathaich, a toirt crathadh air a cheann, agus a cantuinn nam briathran a leanas:—

“ Greim agus glug,
Greim agus glug:
Ma bhios tu beò, 's maith;
'S mar a bi, leigear dhuit.”

Se agaibh eòlas na clupaid; agus an deigh so a labhairt, tha'n lighiche a falbh, gun tuille a dheanamh air a bheathach, ach gun teagamh a smuineachadh gur “maith an spòrs a lionas a' bhrù.”

A bhàrr air a so, tha dearbh-chinntean agam gu'm bheil e gun an là 'n diugh clenchdta aig iomad aon, 'cuair a tha galar air bith am measg an spréidh, fios a chur air aon de luchd nan gisreagan, na'n eolais, gu'n leigheas; agus gu'm bheil iad so a gnàthachadh “uisg airgiod” airson leigheas, co maith ri bhi a labhairt na briathran ri'n can iad eòlais. Is aithne dhomh duine gle thuigseach foghlaimte, a sgrìobhas 's a labhras Beurla 's Gàilig co maith ri son fhear 'sna trì dùthchanan, a chuir air a' bhliadhn' an uiridh fios air aon de'n t-seòrsa so, a leigheas mairt a bha gu tinn aige; ach cha b'urrainn dhomh fhaighinn a mach ciod na gisreagan a chaidh a ghnàthachadh.

O chionn ghoirid, thuit gu'n d'at agus gu'n do leannaich ùgh te de'n dà mhart bhochd a bh'agam féin. Chuir mi fios air buachaill a bha aig duin'-uasal dlùth làimh, aig an robh mòran cruaidh fò stèidhreach, agus a bha mi'm beachd a bhiodh eòlach air gach galar a bhiodh 'nam measg. Thàinig e. Sheall e air a' mhart. Thubhairt e gur e nathair a lot i; agus thug e as a phòca clach bheag chruinn, mu leud bonn fàirdein, beagan a thuilleadh air seithreamh an òrlaich air tiughad, agus toll beag 'na teas-meadhoin. Thuit e gu'n robh so clach-nathrach, 'san robh mòr éifeachd, a bhuineadh aon mair do mhnaoi uasail ainmeil; agus nam biodh a' ehlach so air a suaghadh (no air a rubaigeadh, mar a thuit e) ri ùgh na bò, gu'n leighiseadh e a thiota; no nam biodh uisge bharr na cloiche air a chur air, gu'n deanadh e'n gnothach co maith. Thuit mi ris, mar a robh leigheas ni b'fhèarr aige, gu'm faodadh e dol dachaidh; agus dh'fhalbh e, a smuineachadh gun robh mise air fìor bheag tùir, nach gabhadh ri leigheas a bha co fàrda 's co cinnteach.

Tha e na bheachd ro choitchionn am measg an t-ealraig, mar an ceudna, gu'n dean ceann nathrach a shuaghadh ris an ùgh, no uisge 'sam bheil an ceann am bogadh, leigheas air lot nathrach; agus ma thig sibh do'n Eilean, agus gu'n taghail sibh orm, bheir mi do thighean sibh 'sam bheil cinn nathraichean air an gleidheil gu cùramach, mar nithean ro luachmhor.

Tha e na bbarail bhitheanta feadh an Eilein gu'm bheil an losgan dubh air uairibh a feuchainn ris a' chròdh adheoghal, agus

an uair a tha iad a deanamh so, gu'm bheil iad a lot nan sìnean gu h-olc. Cha chuala mi so an àite air bith eile; ach bha e air innseadh dhomh le daoine co creideasach, 's nach b'urrainn dhomh a chuir an teagamh. Ach 'se'n dòigh leighis a bheirinn gu sòruichte fa'r comhair, agus 'se sin, an lorgunn a shuadhadh ris an ùgh—nì a tha iad a làn chreidsinn a chuireas air falbh gach áit agus cràdh.

Tha dòigh leighis aca air eich a tha cheart co amaideach. An uair a tha druim eich ro ghoirt, air dhòigh 's nach urrainn e carachadh—'nuair tha e coltach ri bhi *as an druim*—tha iad a smuaineachadh gur e'n *luch-fheoir* (*field-mouse*) a dhol thairis air an uair a bha e na luidhe is coireach ris a' ghoirteas, agus gur e an aon dòigh air a chur ceart, an luch so a shuadhadh ri druim.

Tha na dòighean leighis so uile amaideach agus faoin am beachd gach duine tuigsich; ach is iongantach ri thoirt fa'near cia liuthad aon a tha creidsinn 'nan eifeachd. Is aithne dhuibh féin gu maith gu'n robh barailean cosmhuil riutha so lìonmhor am measg fhinneachan bho shean, agus gus bho chionn beag ùine ann an Sasunn 's an taobh deas na h-Alba. Is suarrach an aimsir bho na bha e cleachdta 'sna cearnaibh sin, 'nuair a gheibheadh duine droch leòn bho chlaidhimh, no bho shleagh, a chreuchd a nigheadh le misge anns an deachaidh an lann a thumadh, agus an uair a bha duine air a ghearadh le cù cuthaich, b'e chleachduinn roinneag de fhionnadh a' choin a thoirt gu suadhadh ris an lot.

Tha e duilich a ràdhuinn ciod e a thog a leithid seòdo bharail an toiseach—gu'n robh leigheas anns an nì a rian an leòn; ach tha e soilleir gur barail ro choitchionn i am measg sluaigh aineolaich shaobh-chreidmhidh, agus a cheart co soilleir gur barail mhearachdach mhi-thuigseach i.

Tha cleachduinn eile 'san Eilean Sgiathnach a tha co amaideach ri aon a dh'ainmich mi fathast, agus 'se sin, an deigh do bhò laogh a bhreith, smaithneadh cloidhe dearg a shuaineadh 'na h-earball, 'ga gleidheil o thubaist 's o dhrid-fhortain. Cha chuala mi c'arson a bha'n t-snàth dearg air a thaghadh roimhe gach snàth, no c'arson a bha e air a chur 'san earball an àite a bhi air a obur air a' cheann. Ach tha làn fhios agam gu'n robh so air a dheanamh o chionn beagan bhliadhnachan le duine aig am bu chòir, bho fhoghlum, tuille tuigse a bhi.

Agus fhuair mi féin bho chionn ghoirid seòladh a thaobh bainne a tha dùil agam a bheir bàrr air gach nì a dh'aisbris mi fathast. An àm teas an t-samhraidh, bha'm bainne agam a h-uile latha a goirteachadh 's a *plambachadh*, air dhòigh 's gu'n robh e gun mhalth air bith. Thainig boirionnach a bha sa' choimhearsnachd rathad an tigh; agus 'nuair a chunnaic i mar a bha'm bainne, thubhairt i gur e bu choireach ris, gu'n d'fhuair *seilcheag* (*a snail*) blasad dhe air chor-eiginn bho'n mhart, 's nach robh dòigh air a thoirt chuige ach an t-seilcheag a chàramh air an teine, beagan de'n bhainne a chur ann am poit os a cionn, agus a ghoil gu maith 's gu ro mhaith—nan deanta sin, nach biodh dad tuille air a' pinn.

reit air deur dhe! Gu cinnteach cha deachaidh mi a pheanasachadh na seilcheig bho chd; ach 'nuair a dh'fhàs an t-sìd fionnar, bha'm baine agam co milis bhlasda 'sa b'urrainn a bhith.

'Sann an leigheas spréidh is mò tha de na h-upagan is gisreagan so air an cleachduinn, ach tha iad air uairibh fathast 'gan gnàthachadh airson leigheas dhaoine mar an ceudna. Bha ann am nàbuidheachd, o chionn còrr beag agus bliadhna, duine a bha ann an staid ro bho chd—a réir coslais, dlùth do'n bhàis. Bha a shròn a leum, mar a their iad—'se sin, silleadh fola—gus an robh aobhar eagail gu'n diobreadh e buileach. Thug mi seachad gach seòladh a b'fhèarr a b'aithne dhomh; ach thuirt a bhean aige rium gu'n d'fhuaire i seòladh bho dhuin' eòlach a bha fios aice a chuireadh cosg air an t-silleadh gun dàil, agus 'se sin, làn soithre de uisge fhaotainn á sruth a bha ruith ris an àirde deas, agus an duine tinn a thumadh a dhù lùdaig ann, agus a nigheadh iochdar a chuirp leis.

Dh'ainmich mi dhuibh mar so beagan nithean air am bheil làn-chinnteach agam, agus air am b'urrainn mi dearbhadh gu leòir a thoirt seachad, nam b'fheumail e; agus tha fios agam gu'm bheil na ficheadan barail agus cleachduinn eile, a cheart co faoin agus co saobh-chreidmheach, lìonmhor am measg an t-sluaigh—gu'm bheil eòlais agus gisreagan air an gnàthachadh gach là, agus gu'm bheil na mìltean 'san Eilein a tha làn chreidsinn 'nan eifeachd. Tha na mìltean mar an ceudna a tha creidsinn 'san dara sealladh; agus is urrainn dhomh an ainmeachadh dhuibh a tha creidsinn, agus a cantuinn gu'm bheil a' bhnaidh iongantach agus chràiteach so aca féin.

Tha na nithean so làn fhior mu thimchioll an Eilean Sgiathanach; ach ged is e so an cearn mu'n do thuit domh labhairt, cha'n eil mi idir ag ràdhuinn gu'm bheil tuille de'n t-saobh-chreidimh so ann no tha'n iomad cearn' eile de'n Ghàidhealtachd. Tha buids-eachd agus geasan 'gan cleachduinn feadh an Eilein Fhada gach latha. Tha Muile ainmeil air a shon so bho chionn fhada. Tha e feadh nan Eileanan uile, agus cha'n eil an tìr-mòr féin saor uaith. Tha'm pailteas dhe dol air aghaidh an Cinntàile, feadh na Mòr-thìr, Arasaig, agus Mhùideart, agus an Earraghàidheal cuideachd. Is cuimhne leam féin, bho chionn beagan bhliadhnachan, tuathnaich inbheach chothromach, ann an siorramachd Earraghàidheal, a bhi gach bliadhn' a toirt duais mult maith reamhar do sheann chaillich aig an robh ainm a bhi na buidsich, a chum 's nach deanadh i cron orra féin no air an spréidh; agus cha'n eil teagamh agam, nam biodh i beò fathast, nach leanadh iad air a' chleachduinn cheudna; a's cha robh mi riamh an cearna de'n Ghàidhealtachd nach cuala mi e mar bharail choitchionn gu'n robh cumbachd aig droch shùil coire a dheanamh do dhaoine, 's gu sonruichte do chro dh. 'Se'n fhirinn gu'm bheil ro mhòran saobh-chreidimh de'n t-seòrsa so air feadh na Gàidhealtachd 's na Galldachd—feadh Albuinn gu léir, agus Sbasunn cuideachd—feadh gach dùthaich air uachdar an t-saoghail; agus mairidh a' chùis mar so gus am faigh daoine

foghlum ceart, agus an ionnsaich iad làn earbs' a chur a'm freasdal an Tighearna—gus an toir iad làn ghéill do'n t-soisgeul.

Tha aineolas a thaobh nithean nàdurra, agus gu ro shoilleir as-creideamh agus an-earbs' a thaobh an Tighearna, a'g steigh gach barail mu mhòr chumbachd bhuidsichean agus dhruidhean. Nam biodh fiosrachadh ceart aig daoine, cha chreideadh iad gu'n deanadh ceann nathrach ùgh mairt a leigheas ni's mò na dheanadh ceann radain, no ceann créutair air bith eile, agus sguireadh iad de leithid a bhuiricheis. Nam biodh fìor earbs' aca á freasdal gràsmhor an Ti uile-chumbachdaich, uile-làthairich, agus uile-léirsinnich, cha bhiodh eagal orra gu'n deanadh *droch shùil* no droch ghuidhe coire dhoibh féin no do'n cuid—cha bhiodh eagal orra roimh bhòchdan no bodaich, roimh thaibhs' no roimh ghlaistig; ach bhiodh misneach agus sìth aca an comhnuidh, air dhoibh fìos a bhi aca gu'n robh Esan 'gan dìon—fìos gu'm bheil Esan a riaghladh os-ceann nan uile, agus ag orduchadh gach ni a reir comhairle a dheagh thoil féin.

Tha 'mhuinntir a tha cur an géill gu'm bheil cumhachd bhuidseach aca—gu'n teid aca le *gisreagan* agus *eòlais* air nithean a thoirt mu'n cuairt an aghaidh nàdur—ciontach ann an iomad peacadh ro throm agus gràineil. An toiseach, tha iad ciontach ann am bréig, 's tha iad a teachd beò air a' bhréig; oir tha deagh fhios aca féin nach 'eil ach mealtaireachd a's faoineis 'nan sgled. A rithist, tha iad gu follaiseach ag àicheadh Dhé—a cur an géill gu'm bheil cumhachd aca nach d'fhuaradh uaithes, agus gu'n teid aca air cur an aghaidh a thoil—air na laghannan sin a shochdruich esan atharrachadh, 's a thilgeil bonn os cionn. Mar so tha iad 'gan druideadh féin a mach uaithsan; seadh, 'gan cur féin calg-dhireach 'na aghaidh—a gleachd ris an Ti uile-chumbachdach. Agus 'nuair a tha iad a gabhail airgid airson an gisreagan bho dhaoine 'tha co amaideach 's gu'n toir iad dhoibh e, cha'n e 'mhàin gu'm bheil iad ciontach ann an carachd 's ann an sloight, ach tha iad 'gan reic féin ri Satan airson beagan de stòras an t-saoghail. Bu ro cheart, matà, a bha e air orduchadh leis an Tighearna do shluagh bho shean, gach buidseach ('se sin, gach aon a bha cur mar fhiachadh gu'n robh iad 'nam buidsichean) a chur gu bàs, oir bha iad ciontach air iomad dòigh. Agus tha'n fheadhain a tha 'g iarraidh cuid-eachadh uatha so no a toirt duais dhoibh, dlùth air co ciontach riutha féin. Tha iadsan, mar an ceudna ag àicheadh freasdail agus maitheas an Tighearna. Tha iad a dol airson comhnuidh agus dìon chum a nàimhdean. Tha iad a cur an làmh ris gach barail mhearachdaich, bhreugaich, mhi-dhiadhaidh, a tha aig luchd nan gisreagan: agus an aon seadh, 's iad is coireach ann am peacaidhean na muinntir eile: oir mar biodh iadsan a toirt duais seachad airson *upagan* a's *eòlais*, cha b'fhada gus an sguirte dhiubh. Cha'n eil buidseach 'san dùthaich a bhiodh aig an dragh dol troimh a cleasan mar faigheadh i pàigheadh air a shon.

Ach is sibh féin is comasaich gu mòr na mise air amaideachd

agus peacadh nan cleachduinnean so a leigeil ris do'r luchd-
dùthcha; nime sin cha chan mi tuille 'san àm, ach gur mi
'Ur seirbhiseach umhal dìleas,

G—— C——.

Mos-Deirionnach a' Gheamhraidh, 1842.

GUTH BHO MHACTALLA. BLÀR WATERLOO.

A Chuaitear uiseal,

Ann an àireamh na bliadhn'-ùir, gheall mi mion-chunntas a thoirt
dhuibh air blàr mòr *Waterloo*—blàr cho ainmeil 'sa thugadh bho linn
Adhaimh—blàr ris an robh, cha b'e eilean, no dùthaich, ach an Roinn-
Eorp' a feitheamh le fiamh agus tosd—blàr anns na choinnich an dà
sheanalair a b'airde agus a b'eòlaich a chaidh riamh sìos do chath air
ceann airm, *Bonaparte* agus *Wellington*!

Tha cuimhne aig a' chuid is mò de luchd-leughaidh a' Chuaiteir
gu'n deach *Bonaparte*, an deigh iomad blàr mòr agus fuileachdach, a
chloanachadh, agus a chur air fogar do Eilean *Elba*. Air an dara
mìos de'n bhliadhna 1815, rinn e saod air teicheadh à *Elba*, le còig
soithichean, agus mu thuairm mìle fear. Air a' cheud là de'n treas
mìos, thilg e acair air cùrsa na Frainge; agus air an fhicheadamh là
bha e ann am baile-mòr na Frainge, air do'n ochdamh-glun-deug de
Luthais an crùn a threiginn agus teicheadh. Bha'n Roinn-Eorpa gu
léir a nis, bho thaobh gu taobh, aon uair eile fo ghlaspad. Cha robh
cinneach na treubh nach robh a' dol 'nan arm. Bha picean 'gan
genrachadh—pioban 'gan gleusadh—fùdar a's luaidhe a'm miagh—
agus an saoghal, mar gu'm b'è, air chorraibod!

Mu'n d'thainig ach beagan laithean, bha

<i>Wellington</i> air cheann	-	-	120,000 fear,
<i>Blucher</i> air cheann	-	-	120,000
<i>Schwartzenberg</i> air cheann	-	-	300,000
<i>Trimont</i> air cheann	-	-	80,000

620,000 fear.

Chuir an armailt mhòr so romha, m'an tugadh iad claidheamh
truail, gu'n tugadh iad comas do fhoghadh na Frainge *Bonaparte*
'thoirt suas doibh; agus mar tugadh, gu'n dòirteadh iad air an Fhraing
mar thuil sgriosaich, bho gach cearn', g'a smàladh mar choinneal.

Coma, fhad 'sa bha iadsan a' rìonal 'sa rùnachadh, cha robh *Bona-*
parte 'na thàmh. Chunnaic e nach robh mionaid r'a chall. Chuir se
e féin, nime sin, air cheann trì cheud mìle fear-cogaidh, blàth agus
gaisgeadh na Frainge; agus air thrì uairean sa' mhaduinn Di-luain,
air an dara-là-deug de mhìos mheadhonach an t-samhraidh, dh'fhàg e
Paris, is 'aghaidh air na *Netherlands*, far an robh *Wellington* a's
Blucher, an d'fàg gu'n dòirteadh e orra mu'm biodh iad 'nan ombail,

agus mu'm faigheadh an dà sheanalair eile, le'n cuid mìltean; tighinn gu'n cobhair. 'Sann mar sin a bha 'chùis. An ceann beagan làithean thainig e air séuit de na Prussianaich; chuir e'n rùisg orra; mharbhadh deich ceud dhiubh, agus chaidh deich ceud eile 'ghlacadh. Air aghaidh a ghabh e; agus air a' chòig-là-deug, ràinig an naigheachd *Brussels*, far an robh *Wellington* agus oifigich an airm Bhreatunaich, mar a dh'innis mi roimhe, aig *ball-dannsa*, gu'n robh an t-arm Frangach mar fhichead mìle dhoibh, agus gu'n do ghlacadh an daingneach làidir *Charleroy*! Sheid a nis an trompaid, bhual an drum, dhùieg am baile, 's thòisich gach coirneal r'a reisimeid a chur an òrdugh mèisidh. B'iad na reisimeidean Gàelach, an dara te'san dà fhichead, (42d), agus an dara te deug 'san ceithir fichead (92d), a bha deas an toiseach. B'iad a thog a' chiad iollach, 's a mhèirs fo'm brataichean, 's am ficheada pìob-mhòr a' cluich "Thigibh an so, chlanna nan còr." Bha'n cath' a cheana air tòiseachadh eadar *Bonaparte* agus *Prionns' Orange*. A chuile reisimeid mar ràinig an làrach, uime sin, cha robh dàil ann, ach tòiseachadh ris an luagh-làmh!

Far an robh an t-arm Breatunnach, bha, air a' char bu lugha, trì Frangaich mu'n aon; ach ged a bha, 's iad na Breatunnaich nach do ghabh meatadh. Thainig an nàmhaid orra 'nan tonnan; ach thachair carraig rintha—'nuair choinnich iad an stàilinn fhuar, bu bhuidhe lèo teicheadh. Phill iad a rithid; ach ma phill, b'ann gu teicheadh a rithid. Thainig iad an treas uair le tuilleadh agus tuilleadh feachd, le eachraidh 's gu léir. 'Nuair chunnaic an Seanalair so, dh'òrdnich e an reisimeid rìoghail agus an da-fhichead-'sa-dhà gu coinneamh a thoirt dhoibh. Rinn iad so gu duineil; ach ma rinn, cha b'ann gun dlobhail. Bha obair a' bhàis, gun lasachadh, a' dol air a h-aghaidh 'san àite so fad thrì uairean an uaireadair, gun bhuinginn air taobh seach taobh. Ma dheireadh thuit an Diùc, ceann nan Gearmailteach, 's e brosnachadh a dhaoine fo mhothar nan canan. 'Nuair chunnaic na Gearmailtich gu'n do thuit an ceatharnach, ghabh iad miapadh, 's thòisich iad ri dol air an ais. 'Nuair chunnaic an nàmhaid so, lean e iad le buaidh-chaitheam, an dàil gu'n robh an latha leis. Ach bha e'm mearrachd; bha reisimeid dlùth, 's cha bu Ghearmailtich, nach fhaic' iad, ullamh gu di-bbeatha 'thoirt dhoibh—bha'n 92d, reisimeid Mhorair Shündel, le'n eileadh 's le'n osain ghearr. Leig an reisimeid so na Gearmailtich seachad orra; agus a nis dh'fhosgail iad làmhach namhasach air an nàmhaid, a thug air a' chuid nach do thuit dhiubh an cùl a nochdadh! Mu cheithir uairean, phill iad a rithid le feachd ùr; ach ma phill, fhuair iad an tomhas ceudna. Bha reisimeid Ghàelach eile aig làimh a nis—an 79th. Thug iad so aon dararach dhoibh; agus an sin, le rinn na stàilinn, mar ghàradh aon-fhìlte a lùbh a ghaoth e, chaidh iad troimh bhalla an nàmhaid. Fhuair an commandair, Coirneil *Douglas*, trì peileirean 'na chorp air an là so; ach air a shòn so, sheas e 'àite gu feasgar. Dhoirt cho liuthad de'n nàmhaid aon uair air an Reisimeid-Duibh, 's gu'n saoiladh neach gu'n slogadh iad suas i. Am measg chaich, thainig reisimeid each, le'n clogada crnachach, 'a le'n eideadh stàilinn, 'nan cruinn-leum. Dh'fhosgail an Reisimeid-Dubh, 's leig i troimpe iad; agus ma leig,

cha do phill a h-aon diubh beò—ghearr iad féin agus na h-Eich-Ghlas 'nam bloidhibh iad!

Mu sheachd nairean 'ean fheasgar, ghabh an nàmhaid mire-chatha. Chunnaic *Wellington* troimh thoit fùdair nan gunnacha-mòra iad a' tighinn, sreath air shreath, 's ghlaoidh e 'mach ris an 92d—"A 92d, cuiribh stad air na balaich, 's gabhaibh 'ur dòigh féin!" 'S iad na Gàidheal nach obadh. Nochd iad rinn na stàilinn dhoibh; agus 'nuair chunnaic iad an coirneal (Iain Cameron an Fhasaidh-fhearna) a' tuiteam, chuir e'n cuthach orra gu buileach. Bhrùchd iad air an nàmhaid a thoirt a mach 'eirig-fhola, agus chuir iad an ruaig orra mar dhealan ri oidhche-dilinn, a slor iomain romhp' na naimhdean, 's nial na fol' air rinn na picean! Chaidh fear de na pìobairean a leòn; ach ged nach b'urrainn da seasamh, cha do sguir e do chluich, 'na shuidhe air an làr, 's an fhuil a craobhadh bho 'chreuchdan!

Thuit a nis an oidhche. Mharbhadh de na Frangaich air an latha so, eadar *Ligny* agus *Quatre Bras*, cóig-mìle-deug; agus cha'n eib *Waterloo* fathast ach a tòiseachadh!

Sheas *Wellington* agus an t-arm Breatunnach an làrach fad na h-oidhche; ach 'nuair thainig a' mhaduinn, 'sa fhuair e fios mar thachair do *Bhlucher*, smaointich e dol air aghaidh gu frith-bhaile ris an canar *Waterloo*, mu thuairm naoidh mìle bho *Bhrussels*. Ann an so leag e 'chairtealan ann an tigh-dèda suarach re na h-oidhche; agus b'i sin an oidhche le stoirm, 's le dilinn, 's le dealan, 's le tàirneanach!

Dh'éirich a nis maduinn an ochdamb-là-deug; ach ma dh'éirich, cha d'éirich grian. Dh'fholaich i 'h-aghaidh, mar gu'm b'e, bho'n chosgairt a bha dlùth!

Bha fathast an làthair de'n arm Fhrangach 150,000. Dhiubh so, bha 25,000 'nan eachraidh cho treun 's cho deas-lambach 'sa chaidh riamh slas do bhlàr. Cha robh air an taobh againn ach mu thuairm 75,000 gu léir beò!

Mu naoidh nairean, 'nuair bha'n camp Breatunnach a deasachadh am biadh-maidne, chunnacas an camp Frangach fo ghluasad mar thom sheangan. Bha iad a' dol an òrdugh cho luath 'sa ghabhadh iad. Chualas a nis sgàl nan trompaid ag éigheach, "Seasadh gach fear ri arm!" Shuidhicheadh na gunnacha-mòra air beulthaobh nam daoine, mar neòil dhubh, 's gach aon diubh torrach le bàs!

Mu aon-uair-deug, thòisich an iomairt. Thug *Bonaparte* a' cheud ionnsuidh air aonach ris an abrar *Hougoumont* ('se sin, Beinn-houg); ach dh'fhosgail na gunnacha-mòra Breatunnach air le làmbaich cho millteach, 's nach tigadh a dhaoine ni b'fhaide air an aghaidh. Dh'òrduich e nis a ghunnacha-mòra chum an dìon. Bha'n cath 'san àite so teth re iomad uair; ach sheas na Breatunnaich an làrach. 'Nuair sguab a' ghaoth leatha toit an fhùdair, chìte na mairbh 'nan dùn breac, muin air mhuin 'nam mìltean!

Ma bha iomairt aig Beinn-houg, cha robh an lamhan a'm pàsgadh sa' chuid eile de'n làraich; oir bha sreath a' bhlàir còrr 'us dà mhìle gu leth air fad. Cha robh àite am faiceadh *Bonaparte* a dhaoine 'dol air an ais, nach orduicheadh e reisimeid fhuar 'gan cuideachadh. Bha àite àraidh, far an robh Seanalair *Ponsonby* a' dol air aghaidh, 's a

sgàthadh sìos roimhe. 'Nuair chunnaic *Bonaparte* so, dh'iarr e na *Cuirassiers* a leigeadh annta. B'iad so eachraidh a shaoil e a bha do-chìosnaichte. Cha robh marcaich dhiùbh fo shia troidhean air àirde; agus b'éiginn gu'n robh thu ann an trì blàir, agus dà-bbliadhnadheng 'san arm, mu'n gabhte idir thu. Bha gach mac màthar dhiùbh air an éideadh ann an clogad 'san lùirich mhaile bho 'mhullach gu'n rumpull, air chor 's nach deanadh peileir na claidheamh aideachadh orra! Bha'n eich air an taghadh, agus cho ionnsaichte 'sa ruith riann an aodann teine. 'Nuair thainig iad so air an arm Bhreatunnach, rinn iad sgrios uamharra! Mu dheireadh, dh'òrduicheadh reisimeid nan each glas Albanach 'thoirt sreamadh asda; ach, mo chreach! cha deanadh an claidheamh mòr ach gliong air an eideadh, gus na ghlaodh fear, "Gearramaid an speirean!" Thòisich iad a nis ri gearradh speirean nan each Frangach, agus an ceann leth-uair chuir iad an ruaig orra. 'Nuair chunnaic *Bonaparte* so, thòisich e ri 'làmhnan a shuathadh, agus ri oiteagan snaoisein an deigh oiteig a ghabhail, mar gu'n abradh e 'na inntinn, "Chaill sinn an latha!"

Tha fear a bha làthair ag ràdh nach urrainn duine smaoineachadh sealladh bu mhòralaich na'n coinneachadh so: eadar éigh nan daoine leònta—tairneanach a' bhomb 'sa chanain—gleadhraich agus slachdraich nan claidhean—gàireachdaich agus sìtrich nan each—*huzza* nan arm—"Gu ma fada beò an t-Impire," an sud—"Gu ma fada beò an Rìgh," an so—"Albain gu bràth," 'san treas àite—bu mhòralach an sealladh, bu mhòralach an ceòl!

Bha'n sgathadh muldach so a' dol air aghaidh a nis ceithir uairean: an uaireadair. Bha 'bhuaidh, mar gu'm b'e, meidh air mbeidh. Chunnaic *Wellington* reisimeid a' dol air an ais. Ruith e thuca, a' glaodhaich—"Illean, ciod e so! Ciod a their iad an Sasunn!" Thainig aon uair seanalair thuige, ag ràdh gu feumadh iad an anail a tharruing, oir nach robh an treas duine da 'chuid daoine-san beò. "A' bheil an cuthach ort?" ars' an Diùc. "Tuitidh tusa agus mise, agus gach Sasunnach a tha'n dìngh air *Waterloo* maille ruinn, mu'n dean sinn strìochdach!"

An deigh cheithir uairean, thainig buidheann no dhà de na Prusianaich, fo chommanda *Blucher*, a bha mèarsadh fad an latha. Thòisich iadsan air na Frangaich; ach ma thòisich, bu bheag an sgath orra. Mu sheachd uairean, chunnaic an Diùc nach robh mionaid ri chaill. Thug e òrdugh gu'n rachadh gach mac màthar an sàs annta. Ghabh e 'ad 'na làimh, agus, 'ga cur mu chuairt a chinn, thug e *huzza* àrd a chinn. 'Nuair chunnaic an t-arm Breatunnach so, rinn iad an ni ceudna; agus a nis thug iad an sàs 'san nàmhaid, duine ri duine, le mire-chatha cho oilteal 's gu'n do ghabh an t-arm Frangach briseadh! Threig iad an gunnacha-mòra; thilg iad uatha an airm, 's thug iad an aghaidh air an rathad-mhòr—ni 'nuair chunnaic an t-arm againn, thug iad aon ghaor-chatha iollagach, a reub an t-athar. Chluich gach buidheann ceòl an dùthcha; agus bu bhinn air a' mhionaid-sa *Didomhnaich*, mar bha "Gilleann an éilidh" air a' phìob. Lean *Wellington* 'us *Blucher* an ruaig fad chòig mìle, sgith agus acrach mar a bha iad; agus ma lean, 'sann an sin a bha'n dortadh-fala, 'sann

an sin a bha'n casgradh!—prionnan, 'us seanalairan, 'us oifigich, 'us saighdearan, 'gan saltairt fo chasan, nà mìltean! Mu dheireadh, chuir *Wellington* roimhe gu'n gabhadh e féin. agus 'arm fois na h-oidhche (cha b'ìoghnadh e, an deigh naoidh uairean do dhearbh obair); ach lean na Prussianach an ruaig ri solus na geallaich. 'Nuair ràinig na Frangaich baile-mòr *Genappe*, chrann iad na geatachan; dhruid iad suas na sràidean le cairtean, 's le carbadan 's gunnacha-mòra, an dùil gu'm faigheadh iad fois na h-oidhche, agus càileiginn r'a itheadh. Ach cha robh iad a bheag a's leth-uair air an cluaisaig, 'nuair b'éiginn leum suas—chualas gunnacha-mòra nam Prussianach! Thòisich a nis greadan goirid nach robh fion-fhuar. Ma dheireadh ghéill na crainn, 's ghabh *Blucher* sealbh air a' bhaile. 'Sann á so a theich *Bonaparte* le 'anam, a' fàgail a charbad le 'shia eich lurach, 'ad, 'sa chladheamh, 'sa chleòca ìmpireil, 'sa ghlaire-pòca, 'na dheigh, an lamhan an nàmhaid.

Tilleamaid a nis, agus gabhamaid gearr-shealladh air làrach a' bhlàir—air an àraich fhuileachdaich, *Waterloo*! Ged tha iomad mìle treun an so a chaith an oidhche gu sàmhach ciùin, fo thròmh-chadal a' bhàis, tha mìltean ann, mo chreach! nach do chaith i ach gu an-shocrach! Tha fhios aig an t-saoghal gu'n do chaill na Frangaich an là so còrr 's trì-fichead mìle fear, agus an taobh againn mu thairm deich-mìle-fichead. Abramaid, mata, gu bheil a nis a' caithe na h-oidhche 'nan sìneadh air an fhliuch-raon—*marbh*, dà-fhichead mìle; agus dà-fhichead mìle eile *leòinte*, a'm breislich a' toirt òrdugh commanda, ag éigheach airson boinne dìbhe, no a' tilgeadh an deò, gun charaid no fear-cinnich a chur na corraig air an sùil! Cuir ris a so còrr 'us còig-mìle-fichead each, eadar mharbh 'us leònta, agus ar-leam gu'n aidich thu nach obair bheannaichte an cogadh. 'Nuair dh'éirich a' mhaduinn, b'uamharra, gu bhriag, an t-sealladh! Cha'n e amhain gu'n robh na mairbh air an rùsgadh, ach bha na mìltean dìubh air am pronnadh fo chasan nan each, air an riasladh as a chéile le cuibhlean nan gunnach-mòra, no air an toladh mar chriathar leis na peileirean an deigh dhoibh tuiteam. Thug e gu leòir ri ùbeanamh do mhiltean de mhuinntir na dùthcha fad iomad latha an amhlac. Chladhaich iad sluic mhòra, mar thuirt mi roimhe, a chumadh dà no trì dhusain. Mu dheireadh, bha uiread do dh'eagal orra na clasaichean breòta a laimbseachadh, 's gu'n d'rinn iad cromagan mòr iarunn, leis na shlad iad na cuirp, 'gan tilgeadh 'san t-sloc, mar gu'm biodh tu scaradh mòine! Cha robh tobar, na sruthan, na abhainn, mar mhiltean mu'n cuairt, nach robh a ruith le fuil fad iomadh latha. Cha robh craobh air an robh duilleach; cha robh achadh nach robh mar fhasbhuaian! Bha e ceithir latha gu leth m'an d'fhuaireas an t-iomlan de na daoine leòinte a thoirt bhàrr na làraich; ach ma dheireadh lìonadh gach sabhal, gach bàthach, 's gach eaglais a'm baile-mòr *Brussels*, agus mar mhiltean mu'n cuairt. Dh'ealaidh iomad dhiubh féin air am màgan, cuid dìubh trian de'n rathad, 's cuid dìubh leth an rathaid, ach an so a leig rompa, agus a thilg an deò! Chladhaich iad sluic dhoibh so ri taobh an rathaid, fad na naoidh mìle gu *Brussels*—baile anns an robh a nis trì-mìle-fichead do shaighdearan leòinte, iomad dhiubh a' tighian beò air cuirp mharbh an companaich!

Thigeadh sibhse an so, a Chumartear, a charaid nan Gàidheal; 's fhiach e'n t-saothair. Ma tha 'ur cridhe làn cheana, mar a tha, cuiridh e thairis 'nuair thig sibh an so. Chì sibh fathast mar chaidh an làrach a threubhadh le peileirean chanan. Rinn an soc, their sibh, 'obair féin; cha robh di-sannt air a' choltair; ach bha aon chuid, an donus no'n daorach air an airean 'a bh'air a' chrann. Chì sibh mìle pollag dhòmhail; cha phollagan buntàta, ach uaighean nan treun. Chì sibh fiar fada uaine; talamh reamhar sultmhor, air a thodhar, cha'n ann le inneir chaorach na ghobhar, ach le foil laochraidh cho neo-mheachranach, cho misneachail 'sa sheas riamb air balt broige. Chì sibh—(c'àite an sguir mi?)—chì sibh clach-chuimhneachain, air am bheil air a ghearradh mar so:—"Air a coisrigeadh mar bhuan-chuimhne air Caiptin Nial Caimbeul, Caiptin Iain Sinclair, Caiptin Iain Cameron, Lieut. Dòmhnall Cameron, Lieut. Donnacha MacPherson, Lieut. Iain *Kynock*, Lieut. Iain *Rowling*, Lieut. Eòbhan Kennedy, agus naoidh oifigich òga eile, agus trì-fichead-'sa-deich saighdear de'n reisimeid Ghàelach an naoidh-deug 'san trì-fichead (79th), a thuit eadar *Quatre Bras* agus *Waterloo*—blàir anns an deach a leònadh de'n reisimeid sin, a thuilleadh orra so a chaidh a marbhadh, ceithir thar fhichead oifigich, agus trì cheud trì-deug agus trì-fichead saighdear! Chaidh an leac so a thogail, mar chuimhne air an éuchd fo'n arm, le oifigich eile na reisimeid nach do thuit.

"Cia sàmhach cadal tròm nan tréun
A thuit!—ma thuit, cha b'ann gun éuchd!"

'Nuair a thuit na h-uiread so de aon reisimeid Ghàelach, bheir e beachd dhuinn air na thuit do chàch—an dara te 'san dà-fhichead (42d), agus an dara-te-deug 'san ceithir-fichead (92d)! Chì sibh gàradh mòr Beinn-houg, no cnoc na h-abhaig, sgiath-dhìon an airm Bhreatunnach, far an robh *Jerome*, brathair *Bonaparte*, ag obair fad an latha le 'dheich mìle saighdear-guinneach, ach a thug dùlain da, gus ma dheireadh na ghlaodh e gu'm bu dèe no deambain a bha ann am balaich an fhéile-bhig, a bha 'ga dhìon!

Theagamh gu'n abair cuid, "Nach breagh 'chaidh *Wellington* as?" Ma chaidh an duine àrd so as, cha b'ann le sian no le gealtachd! Cha mhòr gu robh seanalair dlùth dha nach deach a thilgeadh no leòn. Bha Coirneal *Gordon* aon uair a' guidhe air gun e fein a chur an cunnart mar bha e deanamh, 'nuair thainig peileir 'san fheadaireachd, 'sa chaidh e troimh 'cheann. 'Nuair bha Coirneal *Canning* dlùth dha le teachdaireachd bho sgéith de'n arm, thainig peileir gunna-mhòir, 's rinn e dà-leth dheth. Chaidh peileir troimh lethcheann Sheanalair *Picton* bho thaobh gu taobh, agus mar sin sìos; air chor 's ma chaidh an Diùc as, gu'm b'ann a chionn nach robh 'uair fathast air teachd.

Bhithinn na bu mhìonadaiche, ach nach toil leam a bhi leam. Cha'n abair mi, uime sin, ach ma thig sibh, a Chumartear, O! seidibh a' phìob, agus dùisgidh

MACTALLA.

Torr-houg, Austerlu, 1842.

AN FHIODHULL BHRISTE.

SGRÙL FÌRINNEACH.

Seann Mhurcha Connor bochd! Cha chuala 's cha chluinn mi fiodhlair a chuireas mi'n coimeas ris. 'Se mo bharail féin nach robh air fonn glas na h-Érin làmh a bheireadh ceòl á clàr fiodhle cosmhail ris. 'S minig a shuidh mi fad oidhche gheamhraidh 'ga éisdeachd, gun sgìos gun fhadal; 's mar chluicheadh e'm port tiamhaidh muldach so, 's am port ud eile, a chas a falbh mar bha 'uileann, chluinnear an osnadh thròm an dràs 'sa rithist; cha nàir leam aideachadh gur bitheanta 'shil mi gu frasach na deòir. Ach thusa 'tha leughadh so, 's dòcha nach cual thu riamh eachdraidh an duine bhochd so, Murcha Connor. Éisd, mata, a's innsidh mise sin dhuit, gun fhacal ach an fhìrinn.

Cha robh ann an *Connamora*, no theagamh an Érin gorm uile, duine bu shona 'na òige na Murcha. Bu ghrianach sòlasach maduinn a laithean. Phòs e annsachd a chridhe, a thogadh san aon àite leis féin —boirionnach co ciallach, banail, boidheach, 'sa b'urrainn neach fhaicinn; 's cha robh 'san tìr càraid bu shona air gach dòigh. Bha'n tigh 'san robh iad a còmhnuidh do ghnàth seasgair, glan, taitneach— a h-uile nì co òrdail, cuimear grinn, 's gu'm bu chulaidh-sheanachais 'san àite tigh Chonnoir. Bha e féin na chosnaich dlleas; bha meas air, 's cha robh dìth no dearas air. 'Nuair thigeadh e dhachaidh o 'obair, choinnicheadh Màiri e le fiamh gàire, 'giùlan a phàisde bhig. Bha gach nì deas air a shon—teine suilbhear, agus nì-eiginn aig Màiri ri innseadh do Chonnoir mu na thachair o na dh'fhalbh e. Chaidh bliadhna seachad an deigh bliadhna; 's ged a shil an deòir thairis air dithis do'm pàisdean a chuir iad fo'n fhòid, bha iad sona strìochda— cha chualas gearan no casaid. Bha aon chaileag bhoidheach aca, a' cheud aon a rugadh dhoibh—caileag bhoidheach, samhladh a màthair air gach dòigh, 'na coslas agus 'na dòigheanan. Agus rugadh leanabh mic dhoibh, tamull beag an deigh do'u bhalachan mu dheireadh a chaochail a chuir fo thalamh. Ach mo thruaighe! Màiri bhochd! Eadar cairis, a's eglos, a's iomagain, a's bròn, thainig bristeadh air a slàinte. Fhuair i fuachd; thainig casdaich a's laigse; dh'fhalbh an t-slàinte; shearg i as; ghlac cuinge analach i; 's mu dheireadh caith-eamh, a thug gu grad air falbh i. Chàirich Connor fo'n fhòid i, a's phill e dhachaidh le guin 'na chridhe nach d'thainig riamh as. O cia mi-chinnteach sòlas an t-saoghail so! Cia caochladaich bochd gach nì cruthaichte air am faod mac an duine a chridhe 'chàramh!

Sia bliadhna na dheigh sin, ghabh Connor a' bhreac-nàdurra o 'mhac féin, a bha air eiridh. Ghabh an duine bochd a leaba, agus cha robh dùil gu'n eireadh e aise. Cha do ghluais a nighean, a bha nìs dà-bhliadhna-déug a dh'aois, o thaobh a leapa. Fhritheil i dha là 'sa dh'oidhche, leis a' chùram agus an fhaicill bu mhò. Cha d'fhuair e deoch, 's cha do charaicheadh a cheann-adhairt, ach mar 'rinn a chail-eag ghaolach. Fhuair e 'chuid b'fhearr do'n tinneas. Dh'eirich e,

a's dh'fhàg e 'leaba; ach bha *Connor* bochd dall! Cha b'urraion da aon lèus fhaicinn; chaill e a shealladh gu tur 's gu dlinn!

Air feasgar àillidh samhraidh, mar bha *Connor* bochd 'na shuidhe air cloich aig dorus an tigh—a nighean ri 'thaobh a fuaigheal—blàs na greine, mar bha i 'trial sìos o àirde nan speuran, 'gan ruigheachd—na h-eòin bheaga ri ceileireachd bhinn—"Athair," ars' a chaileag chaomh, "nach e Dia bha gràsmhor dhuinn, a thug mu'n cuairt gu bheil sibhse an diugh an tìr nam beò? Cia gràsmhor a bha e dhuinn fhad 'sa bha sibh gu bochd! Nach iomada carraid a thug e dhuinn, a's dìth no dearas cha do leig e stigh air dorus ar tigh! Cia taingeil bu chòir dhuinn a bhi do'n teaghlach a thug cosnadh dhuibh riamb, 's nach do threig sibh 'nuair nach robh sibh an urrainn cosnadh a dheanamh!"

"Tha thu ceart, 'fheudail," arsa *Connor*; "tha, chuisle mo chridhe. Gu'm bu beannaichte gu'n robh 'ainm! tha Dia maith; 's ged a thainig iomada deuchainn 'nar rathad, tha mi sona taingeil—seadh, eona, anbharrach eona; oir tha thusa 's do bhràthair beag air ar caomhnadh. C'àite a' bheil am buachaill bochd? Thig an so; pòg mi. An t-Athair àrd a bheannachadh mo phàisdean!"

Ghlac Màiri (oir b'e sin ainm na cailinn) làmh a h-athar 'na làimh féin, 's mhothaich *Connor* na deòir a tuiteam orra.

"Thoir dhomh," ars' ean, "a nuas an fhiodhull, 's cluichidh mi h-aon de na puirt b'àbhaist faochadh a thoirt do m' anam—cluichidh mi '*Ailean, a rùin.*'"

Bha *Connor* na fhiodhlair comharaicht' an làithean 'òige; agus an fhiodhull a dh'iar e, fhuair e i o'n tè nach bu mhaireann—o 'mhnaoidh; 's cha robh nì eile aige air uachdar an t-saoghail mhòir co prìseil 'na bheachd. O na chaill e 'shealladh, b'àbhaist dha gu tric cuid de'n fheasgar a chuir seachad a' cluich air an fhiodhull cuid de phuirt bhinne na h-Erin.

Bha'n caitheamh an teaghlach a mhnatha. Mo thruaighe! bha so ri fhaicinn an aodann Mhàiri òig. Cha b'urrainnear a chleith; thainig an casd agus cuing-anallach. Ciod am feum a bhi tighinn thairis air sgeul a' bhròin? Chaochail nighean a ghràidh, annsachd 'anma. Ghiulanadh corp na caileag bu chiùin, bu mhillse, 's bu bhòidheche, dh'ionnsuidh na h-ùrach. Cha do labhair *Connor* a bheag fad latha no dhà. Chìteadh e 'na shìneadh air tolmán uaine, ceann an tigh, 'sa bbalachan beag ri 'thaobh, gun mhonmhor, 'na thosd!

Latha de na làithean, dh'fhalbh e, am balachan beag air an dara làimh, 's an fhiodhull anns an làimh eile, agus dh'fhàg e an tigh anns na chuir e seachad ioma latha sona; ach a nia bha gach snuim a cheangail a chridhe ris, agus ris gach nì air aghaidh an t-saoghail, air am bristeadh. Cha dùraichdèadh e 'bhi na uallaich air an teaghlach a bha 'ga chumail suas, 's chuir e roimh e féin 'sa mbac a chumail o dhìth le 'fhiodhuill—falbh na dùthcha, a cluich o àite gu àite. Cha robh dorus nach fhosgladh dha; b'e 'bheath' anns gach baile a's anns gach bothan. Cha robh caoimhneas, na càirdeas, na faodaidh sinn a ràdh onair, a b'urrain muinntir na dùthcha thaisbean dha, nach d'rinn iad. Cha cheòl-dannsaidh a chluicheadh *Connor*, ach ceòl ciùin, ath-aiseach, brònach, eadhon seann phuirt na h-Erin. 'Nuair abuidheadh

Connor le 'fhiodhuill, 'san teaghlach mu'n cuairt da, cha chluinnte guth, na facal, na cagar, gus am biodh an ceòl seachad; agus an sin chluinnte iomadh osnadh thròm!

Bha Connor 'sam balachan air latha àillidh fogharaidh a gabhail ath-ghoirid troimh mhachraichean farsuing; 's latha na bu ghrianaich 's na bu shunndaich cha'n fhaca riamh. Bha 'ghrian a' dearsadh gu glòrmhor air gach sliabh, a's gleann, a's srath. Bha'n uiseag gu h-àrd a cuir dhith gu ceòlmhor blonn. Chluinnte òrain nam buachail-eau, 's fead an airean, a giùlan dhachaidh 'nan slaid, na aguaban tròm. Bha aoibhneas, a's aighear, a's toileachas-inatinn, a mach air aghaidh an t-saoghail. Ma's e ainmhidhean na machrach, bha coslas sòlais orra, agus fonn taingealachd 'nan geum 's 'nam mèilich. Cha bu chulaidh-fharmaid esan nach togadh a chridhe 'nàird osceann an t-saoghail-sa, 's nach tugadh cliù do'n Ti glòrmhor a thug so uile mu'n cuairt.

Bha aon fhear a' siubhal na machrach, 's ged nach bu léir dha 'n sealladh glòrmhor, dh'fhairich e 'chridhe ag at le taingealachd, agus thogadh e 'nis agus a rithist a bhathais gu nèamh, a tairgse cliù do'n Chruithear mhòr. B'e so Murcha Connor, air a threorachadh air an t-slighe le 'mhac, a's greim aige air a làimh. Bha iad a gabhail air an aghaidh gu tigh tuathanaich chòir a chuir fios air, 's bha iad a nis dlùth do'n bhaile. Chualas tathunnaich chon, 's gleadhraich mhòr uaislean, a's fuaim na seilg, a tighinn. Chaidh maigheach seachad 'na làn luathais, na gaothair 'na deigh, agus sluagh mòr de dh'uaislean air steudan a tighinn le luathas na gaoith. "As an rathad, a shlaighdearan!" arsa guth garg, fiadhaich, an-ìochdmhor. "As an rathad!" ars' esan a rithied, 's e mionnachadh 'sa mallachadh gu oilteil. "O athair," ars' am balachan, "greas, greas; mar so; tiugaion gu luath; bithidh iad thairis oirnn!" Thuislich an duine bochd; thuit an fhiodhull as a làimh; shaltair an t-each cruidheach orra; 's a'm priobadh na sùil bha i 'na mìle spealg!

"*Tha do cheòl seachad,*" ars' a' bheisd a rinn so, le gàire àrd, 's le mionnan uamhasach, gun uiread a's amharc na dheigh. Ach có 's urrainn innsadh am mulad agus am bròn a lìon cridhe an fhiodhlair thruaige! Bha e mar gu'n tigeadh na h-uile ni thachair dha riamh mar aon bhuile bàis air. Cha ghabhadh e soirleadh làn òir air an inneal chiùl phrìseil 'thug a Mhàiri ghaolach dha. 'S iomad latha 'chluich e orra dhise, 's do na pàisdean a dh'fhalbh. 'S minig a thog e'n t-òran binn leatha; 's minig a thug i faochadh da 'chridhe seargta, 'sa thug i e féin 'sa bhalachan troimh 'n t-saoghal gun bhi nan uail-leach do dhaoine eile.

"'Bheil i briste?" arsa Connor, 's e feuchainn a faotainn air an làr; "'bheil i briste, a mhic?" Labhair e so le reachd.

"Tha i briste, 'athair," ars' am balachan bochd, 's e guil 'sa còin-eadh; "tha i 'na mìle spealg air an làr."

Phaig Connor a dhà làimh air 'uchd, agus sheas e gun fhacal as a bheul, gu crom brònach. Bha'm balachan a guil gu h-àrd. Chunnais an tuathanach iad. Bha dùil aige riatha, 's chaidh e 'nan còmhail. Mhothaich e mar a thachair. Chual e an fhochaid a rinn am beist

an-ìochdmhor bh'air an each, 'sa thug so uile mu'n cuairt; agus, a' chuid bu mheasa, 'rinn an domail air an duine bhoich le 'dhian theil, 's le 'fhosrachadh; oir b'fhuasla dha 'sheachnadh, nam b'àill leis. 'Nuair chunnaic an tuathanach còir mar bha, las a chorruich; 's cha b'iongantach sin. "Mallachd, deich mìle mallachd, air an t-shlaigh-dear an-ìochdmhor a rian so," ars' esan. "Gu'n robh"——

"Stad!" arsa Connor; "na labhair air an dòigh sin. O, na mal-laich neach air bith! Cha bhuin dìoghaltas na aicheamhail do mhae an duine. Gu'n tugadh an Tighearna maithneas dha! Tha mise toirt maithneas dha, làn mhatheas o ghrunn mo chridhe, ged rian e mo chridhe, 'bha roimhe so briste, a sgàineadh 'sa bhristeadh gu tur."

"So, so," ars' an tuathanach, "thig a nua dh'ionnsuidh an tigh. Coma leat na thachair. 'Se làn do bheatha 'san tigh fhad 'sa thogran tu. Dhomh do làmh. Gabh misneach; cha teid seachduinn mu'n cuairt gus an cair mi fiodhull a'd làmh co binn 's co maith ris an tòn a spealg an trusdar."

"Cha chuir, cha chuir," arsa Murcha; "gu dèidh cha laimhsich mise fiodhull cosmhuill rithe. Bu luachmhoir gu mòr a'm' bheachd i na sealladh nan sùilean a chaill mi. 'Nuair ghabh mi a'm' làmh i—'nuair chuala mi a ceòl milis binn, thainig ciùin a's sìth air m'anam—thainig solas nan làithean a dh'fhalbh gu griannach ùrar air m'inn—thainig mo bhean, mo chlann, mo phàidean beag lurach, mo shòlas—thainig na h-uile ni bu taitnich leam air uachdar an t-saoghail air an ais mar aialing chùin do m' anam. 'Se Màiri 'thug dhomh an fhiodhull. Ah! 's beag a smuainich esan a mharcaich thairis orra, 'sa bhriste 'na bloighdean an t-inneal ciùil luachmhor, gu'n do spealg e 'san àm cheudna cridhe truagh an fhir a bha 'ga giùlan."

Agus rinn e sin. Rinn an tuathanach còir na b'urraim dha chum a spiorad a thogail, agus solas a thoirt dha; ach bu diomhainn an oidheirp. Cha d'éirich e tuile as an leaba aana na luidhe e'n oidhe sin. Gheall an tuathanach dha air a leaba-bhàis gu'n gabhadh esan cùram de 'mbac. Dhuisg so a thaingealachd; agus rinn an tuathanach mar a gheall e. Cha robh mac-aige féin; 's an ceann ùine, phòs mac an fhiodhail nighean an tuathanach, 's bha iad nan càraid co meannil 'sa bha air taobh na h-àird an iar do dh-Erin.

Sin agaibh eachdraidh an doil; 's cha tachair a h-aon orm a giùlan fìdhle, 's ag iarraidh deirce, nach cuimhnich mi air Murcha Connor.

E.

BAISTEADH A' PHRIONNSA ÒIG.

'Sann an caisteal rioghail Windsor bha 'chuideachd mhòr, 's an greadhnachas, air an latha 'bhaisteadh am Prionnsa òg! Bha'n aimsir fabhorach—an latha griannach soilleir—feachd lionmhor fo airm, a's gathan na greine 'dealradh air an stàilinn liomhaidh 's air an glogaidibh àrd—iomada bratach gu h-àrd ri crann, a's caithream-chiùil de gach seòrsa ri eiseachd air gach taobh. Bha cuideachd an deigh oidheachd de chùirtearan, àrd-flaithean, is mòr-fhearann na tìr, ann an càbadan eireachdail riomhach, is uaislean, is àil-

neachd, is urram nan trì rìoghachdan, a nis ri fhaicinn mu luchairt-ean a' chaisteal àird.

Beagan an deigh mheadhon-latha, thòisich an eaglais rìoghail ri lionadh leis an fheadhainn a fhuair comas uapsan ris an robh na riaghailtean an earbsa. Lionadh e gach duileag a th'againn mion-chunntas a thoirt air gnothaichean an latha so. Ach da rìreadh bu shealladh e a b'fhiach fhaicinn, mar bha 'chuideachd urramaichte a' gluasad o'n chaisteal do'n eaglais.

Bha'n naoidhean òg, am Prionnsa, air a ghiulan ann an carbad rìomhach, le 'mhuime is mnathan uasal eile. Thog a mhuime suas e an dràs 'sa rithist, gu sealladh a thoirt dhe do'n t-sluagh, a chuir fàilte cridheil, shunndach, rìoghail air, mar bha'n carbad a' gabhail seachad; agus dh'fhàiltich am feachd a bha fo arm e 'nuair dhlùthaich e orra. Bha 'Bhan-rìgh agus Prionns' *Albert* ann an carbad le chèile. Leth-uair an deigh meadhon-latha, chualas na gunnaichean-mòr a toirt sanas gu'n robh iad air a' chaisteal fhàgail. 'Nuair chaidh ise stigh, lean Rìgh Phrussia agus flaithean na cùirt i. Dh'eirich gach aon a bha 'san eaglais, is thog na h-orgain bu bhinn pong a suas—an ceòl bu sholuimte.

Dh'fhosgail àrd easbuig Shasunn an leabhar mu choinneamh na h-altraich, agus leugh e seirbheis a' bhaisteadh, do reir gnàth Eaglais Shasuinn. Fhad 'sa bha esan leughadh so, bha 'Bhan-rìgh agus a céile prionnsail air air an glùnaibh. B'e Rìgh Phrussia an t-àrd ghoisdidh. Thainig iad air an aghaidh, agus ghabh iad na bòidean orra féin. Fhreagair Rìgh Phrussia, 'na ainm féin, 'san ainm na goisdidhean eile, le guth làidir pongail. Thainig an sin Ban-Diùc *Bhucleugh* a stigh, 's an naoidhean òg aice air a dà ghairdean, 'ga ghiulan suas dh'ionnsuidh an àite 'san robh an t-àrd easbuig 'na sheasamh. Thug i an leanabh dha; chàirich i e 'na uchd. Dh'fheòraich e an sin ciod an t-ainm a b'àill leo thoirt air an leanabh, agus fhreagair Rìgh Phrussia *Albert Edward*. An sin thubhairt an t-Easbuig, "Abhairt Imhear, tha mise ga d' bhaisteadh an ainm an Athair, a Mhic, 'san Spiorad Naoimh. Tha sinn," ars' esan "a nis a gabhail an leinibh so a stigh am measg sluagh agus treud Chrìosd." An deigh dha an ùrnuigh gnàth-aichte a thairgse suas, bhaiste e am Prionnsa. Thug e an sin am pàisd air ais do'n Bhan-Diùc, agus dh'fhalbh i null leis far an robh a' chàraid rìoghail nan suidhe, far an d'fhan i leis gus an robh seirbheis an latha seachad. Thog na h-orgain a's luchd-ciùil suas an halleluidhadh bu bhinn, mar bha 'chuideachd a gabhail mach as an eaglais. Bhaisteadh am Prionnsa òg le uisge a thugadh fad an rathaid o abhuinn iomraiteach Iordan!

A' CHUIRM AN DEIGH A' BHAISTEADH.

Cha robh cuirm riamh an caisteal àrd *Windsor* a thug bàrr air an aon so. Cha robh soithichean òir no airgiod a bhuineadh do theaghlach rìoghail Shasuinn nach robh mach air a' bhòrd, 's b'e sin am bòrd eireachdail. Tha'n seòmar mòr 'san robh a' chuirm so

dà cheud troidh air fad, agus do reir sin air leud. Cha robh soitheach de sheòrsa sam bith—mar na truinnsearan, na spàinean, na ladair, na sgeanan, na forcan—nach robh an darna cuid do dh'òr, airneo do dh'airgiod air òradh thairis. Shuidh a' chuideachd leth-uair an deigh seachd, a' Bhan-rìgh air an darna taobh de'n bhòrd, le Rìgh Phrussia air a làimh dheis, agus Prionns' *Albert* m'a coinneamh air an taobh eile. Mu'n d'éirich a' chuideachd, thainig dà phìobaire stigh, a's chluich iad cuairt air a' phìob mhòir Albanaich, a' siùbhal ceithir-thimchioll an t-seòmair. Cha chuala sinn ciod am port a chluich iad, ach 's dòcha gu'm b'e fàilte a' Phrionnsa òig. Bha 'Bhan-rìgh agus Rìgh Phrussia barrachd toilichte leis a' phìob.

Thug Diùc *Shussex*, brathair-athar na Ban-rìgh, cuirm mhòr, mar urram air Rìgh Phrussia; agus bha Mac-Aoidh (*Mackay*), ar fear-dùthcha, pìobaire an Diùc, a cluich mar dh'fhàg an Rìgh a' chuideachd. Thug e air a' phìobaire iomachd roimhe, a cluich gu sùrdail. Cha b'iongantach leinn ged bhiodh a' phìob-mòr Albanach fasanda, 's fo onair an Sasunn agus an rìoghachdan coimheach.

C.

AM BÌOBULL.

Lèchran ar cas! a stiùras sinn.

'San t-slighe an còir dhuinn falbh;
Sruth pailt o thobar gràsa Dhé,
Flor uisge do'n t-siùbhlach fhann.

Aran ar n-anaim! tha 'toirt neart;
Ùr mhàna nuas o nèamh;
Ar deagh chairt-iùil, a sheòlas sinn
Gu dùthcha sona sèimh!

Meall teine 'san dubh-oidhche dhorch!
Neul-soluis feadh an là!
'Nuair shluigeadh tonnann-cuain ar lorg,
Ar n-acair a's ar sgàth!

Reul-iùil feadh chuanta garbh na beatha!
Tigh-soluis an àm teinn!
Compaist a stiùras sàbhailt sinn!
Luaidh-fhiachainn doimhne cuain!

Beartas am bochdain! Ar cùl-taic
'N àm an-shocair 's dìth!
Carraig dhaingean do'n fhògrach lag!
Do'n t-saighdear, daingneach sìth!

Ar sgiath 's ar targaid anns a' chath!
Ard-shuaicheantas na buaidh!
Sòlas a'm bròn; an laigse neart!
Ioc-shlàint an doruinn chruaidh!

Fear-teaguisg òig a's fearachas ;
 Dlèth charaid na h-aois thruim !
 Ar dòchas, 'nuair dol sìos do'n uaigh,
 Air beatha shona bhuan !

Naomh fhocal an Dia shìorruidh mhòir ;
 Rùn gràsmhor a Mhic chaoimh !
 As eugmhais, ciamar shiubhlamaid,
 Na ruige-mid gu nèamh ?

Ead. le J. L.

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

Chruinich a' Phàrlamaid, agus tha dòchas againn gu'm bi gnothaichean na dùthcha air an cuir fo riaghailtean nì's fearr na bha iad 'san àm 'chaidh seachad.

Dh'fhosgail a' Bhan-rìgh a' Phàrlamaid le òraid a thug mòran taitneas do gach h-aon. Leugh i na chuireadh m'a coinneamh le a luchd-comhairle. Bitheadh an òraid maith no olc, 'se iadsan tha freagarrach air a son. Ach 'sann aice fèin tha làmh air leughadh. Cha'n eil uasal no iosal, fear na bean, 'san rìoghachd uile aig am bheil guth co slàn, soilleir, fallain, pongail rithe, agus anabharrach milis.

Bha greadnachas mòr ann an àm fosgaladh na Pàrlamaid. Bha Rìgh Phrussia agus mòran de dhaoine urramach o rìoghachdan céig 'san làthair. Thainig i fèin a stigh le coron rìoghail air a ceann, a dealradh le clachan boisgeanta luachmhor, Ban-Diùc Bhuccleugh a' giùlan iomal a falluing, agus flaithean àrd na cùirt roimpe 's na deigh, a reir an oifig. Ah deigh dhi suidhe sa' chathair, ghairm àrd mhaor na slaithe diubhe (*Usher of the Black Rod*) a nuas naislean an tigh iosail ; 's air dhoibh tighinn le fear na catharach aca fein air an ceann, dh'eirich na bha làthair, agus leugh i a òraid-fhosglaidh. Na dheigh sin, phill naislean an tigh iosail air an ais, agus phill ise mar an ceudna dh'ionnsuidh a pàillion fein. Bha anabharra sluaigh a mach a dh'fhaotainn sealladh dhi ; agus dh'fhàiltich iad i le aon iolach dhealasach, chridheil, shunndach o'n àm an d'fhàg i Tigh na Morfhearan gus an d'ruig i a dachaidh rìoghail fein.

Thoisich a nis gnothaichean na Pàrlamaid. 'Se an nì is cudthromach a tha air an àm fo'm beachd, na laghanan a thaobh cruinneachd, is eorna, is coirc—gach seorsa teachd-an-tir a leigeil a stigh o rìoghachdan eile. 'S anbharrach cudthromach a' cheisd so—ceisd a tha fìor dhùilich a shocrachadh na reiteachadh. Bha cìs, na *taxes*, air na h-uile bolla sìle, de sheors' air bith, a bha tighinn thairis á dùthchanan eile do Bhreatunn. Am bitheantas, tha gràinne nì's saoire ann an cuid do rìoghachdan eile na tha é ann am Breatunn. Tha cosnadh is obair nì's saoire ; agus nam biodh cead aig na h-uile fear a thogradh dol thairis le luingeis, agus gràinne a cheanuach far am b' àill leis, agus a reic an so a rithist, cha'n eil teagamh sam bith nach fhaodadh e a reic air uairibh ann am Breatunn air prìs gu mòr nì's isle na tha e comasach do thuathanaich na dùthcha so a thogail, na thoirt gu margadh. Agus 'se thigeadh as a so, tha cuid ag ràdh, gu'n eguir-eadh tuathanaich Bhreatunn air bàrr a thogail idir, 's gu'n cuireadh

iad am fearran fo fheurachadh. Dh'fhàgadh so sinn an eisiomail rioghachdan eile, agus 'nuair a thogradh iad na puirt 's na calachan aca 'dhùnadh, 's gun chead a thoirt dhuinn boll' a thoirt air falbh, 'se thachradh gu'n tigeadh gort air ar dùthaich. Chum so shocrachadh, bha cìs air a thogail o gach boll' a thainig á rioghachd eile, agus a' chis so ag éiridh 'sa tuiteam, dìreach mar bha prìs a' chruinneachd na 'choirc ag éiridh na tuiteam 'san rioghachd so. Mar bu daoire bha cruinneachd is gràinne eile a'm Breatunn, 'sann is isle bha chis air na thigeadh á àitean eile; agus 'nuair a dh'éireadh gràinne an so gu bhì ro dhaor, an sin cha robh cìs idir air na thigeadh thairis. Tha mòran dhaoine airson na cìs so thoirt air falbh gu buileach, agus gun sgillinn ruadh a bhì air—dìreach leigeil le daoine dol air tòir gràinne air feadh an t-saoghail, a cheannach, 'sa reic a bhos mar thogras iad. Ach tha e air a ràdh nach 'eil so cothramach airson luchd-oighreachd an fhearainn, agus na tuathan-aich. Tha cìs air gach nì eile tha tighinn a nall á rioghachdan eile, mar dhìon do mharsandan; agus c'arson nach biodh dìon air an tuathanach mar an ceudna. Ma bheirear a' chis deth gach marsandachd eile, nithear baigearan de luchd-màlairt nam bailtean mòr. 'S iadsan tha cumail suas cosd na rioghachd, 's cha'n fhaodar leigeil le Frangaich, is Dudsach, is Turcaich, is Spàinteach tighinn a nall leis gach goireas a th'aca, fo làimh na marsandan againn féin, agus am milleadh. "Nis," arsa luchd an fhearainn agus na tuathanaich, "tha sinn aig diol cìs airson cosd na rioghachd a chumail suas, agus cha'n fhaodar baigearan a dbeanamh dhinn nì's mò na do chach." Mar so, taobh air thaobh, tha iad a connsachadh; agus ma chaomhnear sinn, bheir sinn an argumaid seachad gu firinneach, agus baralaicheadh ar luchd-leughaidh air an son féin.

'S maith leinn fhaicinn gu bheil a' chis tha air a togail air an àm gu bhì air a lughachadh gu mòr—nì nach fhaod gun isleachadh a dbeanamh air fiach a' chruinneachd as a so mach. Cha'n eil a' chis uile gu leir air a socrachadh fhathast; ach 'sì 'ur barail féin gu'm bì an lagh ùr so, na riaghailtean ùr, tha'm beachd *Sir Robert Peel*, air an cuir air bonn a dh'apn chuid car bliadhna no dhà. Chum's gu'm bì seòrsa do bheachd aig ar luchd-leughaidh air an isleachadh tha e cuir roimh a dbeanamh, cuiridh sinn a mhos an so an t-athrachadh eadar a' chis a bha coirc is eòrn' a pàigheadh roimh so, agus na tha'm beachd *Sir Robert Peel* a nis a thogail; agus tha isleachadh ri bhì air cìs a' chruinneachd do reir sin.

'Nuair tha prìs a' choirc 19s. am bolla, phàigheadh e 19s. 9d.; ach a nis tha 'chis ùr ri bhì air a h-isleachadh gu 8s.—'se sin, an àite naoidh tasdain deng a's naoidh sgillinn, cha'n eil a nis ri bhì air a thogail ach ochd sgillinn Shasunnach.

'Nuair tha'm bolla 20s., an àite 18s. 3d., tha 'chis ùr 7s.

21s.	16s. 9d.	6s.
22s.	15s. 3d.	6s.
23s.	13s. 9d.	6s.
24s.	12s. 3d.	5s.
25s.	10s. 9d.	4s.
26s.	9s. 3d.	3s.
27s.	7s. 9d.	2s.
28s.	6s. 3d.	1s.

Tha atharrachadh mor an so, agus cha'n fhaod e gun phrìs na min isleachadh gu mòr.

Tha leithid cheudna thaobh a' chruinneachd. A' chis a bha roimh so, agus air an àm, 36s. 8d., tha i gu bhi air a h-isleachadh gu 20s.; 34s. 8d. gu bhi 18s.; 32s. 8d. gu bhi 9s.; 29s. 8d. gu bhi 6s.; 13s. 8d. gu bhi 3s.; 's mar sin sìos, gus an ruig prìs a' chruinneachd 73s. An sin cha bhi cìs idir air.

Tha eorna 'san dòigh cheudna. 'Nuair tha fiach an eorna aig an tigh còig sgillinn fichead Shasunnach am bolla, tha'n cìs air bolla eorn' a thigeadh thairis á rìoghachd eile ceithir sgillinn fichead Shasunnach. Tha so ri bhi air isleachadh gu aon sgillinn deug Shasunnach. 'Nuair tha'n t-eorna aig an tigh

28s. am bolla, tha 'chis, 21s. 4d., nis gu bhi 9s.		
31s.	16s. 10d.	8s.
34s.	12s. 4d.	5s.
36s.	9s. 4d.	3s.
37s.	6s. 4d.	1s.

'Nuair theid eorna osceann so, cha bhi cìs idir air.

So cuid do na riaghailtean ùr a tha a'm beachd *Sir Robert Peel*. Tha chùis fo bheachd na Pàrlamaid, agus bheir sinn cunntas air gach nì dhi mar is fhearr a dh'fhaodas sinn o àm gu àm. Ma tha na riaghailtean ùr so dol gu prìs an arain a lughachadh, agus lòn isleachadh, 'se ar togradh gu'n soirbhicheadh am Freasdal leis-san a tha 'ga thoirt mu'n cuairt. Ach da rìreadh, bhitheamaid làn thoilichte ged a dh'àrdaicheadh iad cìs an eorna—ged a dhùblaicheadh e rithisid agus a rithisid—uiread dheth 'sa tha dol a dheanamh uisge-beatha, na spiorad làidir eile. Na faigheamaid ar mian, cha bhiodh sgillinn ruadh air coirc tha dol a dheanamh min do dhaoine bochd. Nam b'urrainnear a dheanamh, b'e mian ar cridhe gu'n robh màlairt a' choirc co saor ri gaoithe nan spéur. Ged bhiodh eorna tha dol gu spiorad làidir a dheanamh air a dhùblachadh, cha bhàsaicheadh daoine le dìth spioraid—cha ghlaodhadh clann agus pàisdean beag air a shon. Ma's éiginn do dhaoine, na do thrusdair mnathan, an daorach a bhi orra, agus misg is òl a leantuinn, pàigheadh iad air a shon; ach a' mhin bhàn, gu'm beannaicheadh am Freasdal gach riaghailt tha air a dheanamh chum a fiach a lughachadh, agus 'isleachadh sa' mhargadh.

INNSEAN NA H-AIRD AN EAR.

Cha'n eil an naigheachd mu dheireadh a ràinig Breatunn o'n chearn so de'n t-saoghal idir taitneach. Tha dùthaich fharsuing ris an canar *Affghanistan*, nach buin diuinn idir, asdar mòr o na cearnan sin a tha fo uachdranachd Bhreatunn, agus eadar sinn is rìoghachd chumhachdach *Persia*. Bha e 'na nì cudthromach dhuinn càirdeas na dùthcha so a chumail, mar dhìon an aghaidh gach oidheirp a b'urrainn rìoghachd *Russia*. na *Persia* 'thoirt air goid a stigh orra, agus na h-Innsean beartach a thoirt uainn. Chum càirdeas na dùthcha so chumail, chuir sinn àrmailt suas a sheasamh rìgh na dùthcha an aghaidh cuid do dh'fhineachan agus do dhùthchanan eile a bha 'g iarraidh a chrùn a thoirt uaithe, agus fear eile a chur 'na àite. Fhuair an t-arm Sasunnach suas, agus bhuaidhich iad an aghaidh nàimhdean an fhir a bha càirdeil duinn; agus dh'fhan iad dlùth dha, chum gach nì 'chumail sàmbach, agus, gun teagamh sam bith, chum sùil a bhi aca air na Persianaich.

Tha muinntir *Affghanistan* nan daoine tréun, misneachail, seòlta—anabharrach cealgach, dìorasach, agus dìoghaltach. 'S daoine iad cosmhuil ris na *Cossacks* ann an *Russia*, fìor dhéigheil air cogadh is aimhreit. Tha'n dùthaich aca làn do bheanntan mòr, 's cha'n eil e comasach do dh'arm riaghailteach an ceannsachadh. Tha luchd-eachdraidh ag ràdh gur iad so

slìochd nan deich treubhan Iùdhach a chaidh air seachran, agus air nach 'eil cunntas. Tha eachdraidh 'nam measg féin gur ann o Iùdhaich a thainig iad, agus tha mòran Iùdhach fhathast 'nam measg.

Ged tha rìgh thairis air an dùthaich, gidheadh cha'n eil mòran cumhachd aige thairis air an t-sluagh. Tha treubh is ceannard air leth anns gach gleann, a's anns gach cearn an ceann-seadhna féin aig gach treubh—dìreach mar bha na finneachan Gàidhealach o shean, ged a bha rìgh an Albainn.

O cheann ghoirid, mata, dh'éirich ceannairc an aghaidh an rìgh so bha sinn a' seasamh; agus bha'n gnothach air a chumail co sàmhach 's nach robh amharas air bith gu'n robh a leithid 'nam beachd, gus an do bhris sluagh mòr de mhuinntir an àite stigh air buidheann de na h-oifigich againn, a bha'n deigh dol a mach á tigh an rìgh, 'sa bha coiseachd air na sràidean. Mhillear ceathrar no cóignear de oifigich co misneachail, treun, 'sa bha 'san arm Bbreatunnach, agus an rìgh féin ag amharc air an gnothach, gun chomas air cuideachadh sam bith a thoirt seachad. Dh'éirich am baile-mòr agus an dùthaich; thòisich creach, is àr, is losgadh. Bha'n t-arm beag againn ann an campa dlùth do'n bhaile. 'Nuair thainig an cunntas ma dheireadh, cha do sgriosadh iad, 's cha mhò 'strìochd iad. Bha sluagh mòr a' cruinneachadh mu'n timchioll, 's bha iomadh blàr air a chur; agus is duilich ri ràdh gu'n do mhilleadh mòran. Tha aobhar a bhi fo iomagain mu dhéibhinn an airm so. Tha iad air an cuairtachadh le mìle an aghaidh gach fir dhiubh. Bha aon Ghàidheal treun a chloinn Mhic-Coinnich aig nach robh ach ceud gu leth do shaighdearan na tìr leis, agus sheas e mach cóig làithean leo an aghaidh dà mhìle, a bha 'latha 'sa dh'oidhche ag éiridh air!

'Nuair thainig am fios ma dheireadh o'n àite, bha'n t-arm Breatunnach a' fàgail na dùthcha, agus a gabhail air an ais do na cearnan sin a bhuineas dhuinn féin. Ach tha aca ri coiseachd thar beanntan àrd, is naimhdean air gach taobh—naimhdean seòlta, treun, dàn—eòlach air gach bealach, is ath-ghoirid, is beul-atha. Chuireadh àrmait nan coineamh, 's tha aobhar dochais gu'n tig a' chuid is mò dhiubh fathast tearuinte as a' chunnart so; ach bhàsaich mòran a cheana. Bha aon duine foghainteach Albannach, *Captain Woodburn*, agus seachd fichead saighdear fodha. Chuaireadh eadar cèithir is cóig mìle e, agus ghearradh as e féin 'sa h-uile mac mathar a bha maille ris. 'S fhada o nach robh naigheachd co brònach againn ri innseadh mu'n arm Bbreatunnach, ach tha dòchas againn nach 'eil a' chùis uile gu leir co olc 'sa tha air innseadh. Tha e air a ràdh gu'n d'thainig litrichean do Shasunn o chionn latha no dhà, 'tha toirt cunntais gu'n d'fhuaire an t-arm againn buaidh air muinntir na dùthcha, 's gu bheil a' chùis air a shocrachadh, ged a mhillear mòran.

'S cuimhne leinn, 'nuair 'chuala gu'n deach an t-arm againn air tùs do'n dùthaich sin, gu'n d'thubhairt Diùc *Wellington* nach robh ann ach amaid-eachd làn an dùirn de dhaoine a chuir thairis air na bailtibh mòr sin, 's gu'n robh eagal air gu'm biodh droch sgeul air a' ghnòthach ma'n sochruicht' e.

CHINA.

Ma tha droch naigheachd á Innsean na h-àird an ear, tha naigheachd taitneach mu chogadh *China*. Tha'n t-arm againn a' gabhail air aghaidh, a' buadhachadh thairis air gach dùilgheadas. Ghlac iad Eilean *Chusan* air ais a rithisd, agus dà bhaile-mòr cumbachdach agus beartach, *Chinhæ* agus *Ning-po*. Tha 'cheud aon de na bailtean mòr a dh'ainmich sinn anabharrach làidir. Smuainich na Chinesich bhochd nach robh do dh'arm 'san t-saoghal mhòr na ghlacadh e. Tha dlòn-bhalla làidir ma thimchioll a tha dà throidh thar fichead air àirde, agus dlùth air dà fhichead troidh air leud; ach cha do sheas e ach tiota an aghaidh an airm Shasunnaich. Bha ceud gu leth gunna mór prais air na ballachan, gun labhairt air na

bh'ann do ghunnaichean iarruinn ; agus ghlacadh iad uile. Tha'm baile-mór so air taobh aibhne air an robh luingeis Shasuinn a' seòladh, agus 'se barail dhaoine gu'n d'fhuaras móran stòrais 'san àite. 'Nuair thainig an cunntas ma dheireadh air falbh, bha sìth is sàmhchair sa' bhaile-mhór so, agus na Chinesich làn thoilichte 'bhi fo dhìon nan Sasunnach.

An deigh do'n arm againn am baile-mór so a ghlacadh, chaidh iad air aghart gu baile-mór eile, do'n ainm *Ning-po*, air taobh na h-aibhne cheudna. Cha do leig na Chinesich thruagh urchair Bha cuid fo uamhas, 's.'nam breislich. Tha sluagh mór sa' bhaile so, osceann trì cheud mìle, is tha e còig mìle air chuairt, le balla làidir ; ach cha d'fhug iad oidheirp air a dhìon. Chaidh an t-arm againn stigh, is ghlac iad e, gu duine a chall na mhilleadh.

Ach ged a tha gach nì 'dol leo mar so, 's duilich a ràdh c'uin a thig an cogadh gu crìch. Rinn iadsan ris an robh a' chùis an earbsa air tùs mearachd, 's tha so nis fàgail a reiteachadh nì's duilicheadh. Bithidh fadail mhór air daoine airson an ath chunntas.

IMRICH DO DHÙTHCHANNAN CÉIN.

Cha'n eil dùil againn gu'm bi cuideachadh air a thoirt do dhaoine 'dot thairis do dh-America. Tha riaghailtean ùr ri bhi air an toirt a stigh a thaobh na h-uile imrich do dhùthchannan céin, ach 's mór ar n-eagal nach bi nì air bith air a dheanamh a thaobh America. Ach beag no mhór 'sa nithear anns a' Phàrlamaid a thaobh na cùis so, bithidh ar sùil air ; is faodaidh ar luchd-dùthcha bhi làn chinnteach gu'n leig sinn fios da'n ionnsuidh.

Tha'n t-slighe iarainn eadar Dunéidean is Glaschu a nis air a fosgladh.

GLASGOW :

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh : M'Lachlan, Stewart, & Co. ; Tullymet : C. Morris ; Dingwall : A. Keith ; Dornoch : Wm. Munro ; Thurso : Mrs Russell ; Inverness : J. Bain, & Co. ; Dundee : Wm. Middleton ; Oban : J. Miller ; Greenock : A. A. M'Iver ; Grantown : A. Cumming ; Abernethy : D. Gordon ; Dunkeld : D. M'Donald ; Portree : A. M'Donald ; Balachulish : J. M'Innis ; Lochgilphead : N. Gillies ; Argyll Furnace : A. Gillies, Schoolmaster ; Lochdonhead, Mull : D. Fletcher ; Bonaw : John Cameron, Postmaster ; Aberfeldy : D. Cameron, Bookseller ; Port Ellen, Islay : D. Hunter ; Glencarradale : N. M'Donald, Schoolmaster ; Buxnessan, Mull : Donald M'Lean, Postmaster ; Portnahaven : Norman M'Lean ; Kilchoman : Angus M'Leod ; Strontain : D. Cameron ; Tioran, Mull : John M'Donald ; Cawdor, Nairn : J. Robertson ; Pitlochry : D. Robertson, Fortingall ; D. Campbell ; Laggan : J. M'Pherson ; Alness : D. M'Diarmid ; Doune : D. M'Diarmid ; Barra : A. M'Donald, Esq ; Ormsary : G. Ross ; Tayinloan : A. Sutherland ; South Uist : A. Chisholm ; Callander : P. M'Kinley ; Balquhidder : J. Carlton ; Dunvegan : D. M'Donald ; Carbost : A. Cameron ; Glendaruel : D. M'Lean ; Fort-Augustus : J. Forbes ; Stratherrick : J. Frazer ; Kilmorack : J. Rose ; Easdale : D. M'Intyre ; Nova Scotia : Rev. R. Williamson, Picton ; General Agent for North America, John M'Neil, Esq. Charlotte-town, Prince Edward's Island.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

CATALOGUE OF BOOKS

SOLD BY

J. & P. CAMPBELL.

(Continued.)

	£	s.	d.
Life of Sir William Wallace, ...	0	1	6
Life of Baron Trenck, ...	0	1	6
Life (The) and Travels of the Apostle Paul, 12mo, cloth, ...	0	6	0
Life of Viscount Lord Exmouth, 8vo, cloth, ...	0	8	0
Line upon Line; or, A Series of the Earliest Religious Instruction the Infant Mind is Capable of Receiving, 2 vols. 18mo, cloth, ...	0	5	0
Lives of the British Reformers, 12mo, cloth, ...	0	3	0
Lives of Scottish Worthies, 3 vols. 12mo, cloth, ...	0	10	6
Lives of Eminent Christians, 12mo, cloth, ...	0	4	6
Life of Bruce, the African Traveller, 12mo, cloth, ...	0	3	6
Life of Washington, 2 vols. 12mo, cloth, ...	0	6	0
Life of Columbus, 12mo, cloth, ...	0	3	6
Lives of British Physicians, 12mo, cloth, ...	0	3	0
Locke on the Reasonableness of Christianity, 12mo, cloth, ...	0	3	0
Logan's Manners and Customs of the Highlanders of Scotland, 2 vols. 8vo, ...	1	0	0
Love Token for Children, 32mo, cloth, gilt, ...	0	2	0
Luther on the Liberty of a Christian, 12mo, ...	0	1	6
Luther on the Bondage of the Will, 8vo, cloth, ...	0	4	0
Luther's Manual of the Book of Psalms, 12mo, cloth, ...	0	5	0
Luther's The Pope Confounded, and his Kingdom Exposed, in an Exposition of Daniel viii. 23—25, 12mo, cloth, ...	0	5	6

RECENTLY PUBLISHED,

Ceann-Iuill An Fhir Imrich Do Dh' America Mu Thuath; or the Emigrant's Guide to North America, 18mo, stitched, ...	0	1	6

Opinions of the Press,

"The above Work is written in Gaelic, and intended for the use of Highlanders. It is, though small, by far the best treatise we have seen—embracing almost every topic connected with the subject, and breathing throughout the spirit of truth and candour. It gives directions for the preparations that are necessary before beginning the voyage—the caution to be observed on reaching the American coast—and the subsequent steps indispensable for reaching the end of the journey. Instructions are also given for ascertaining the best soils, as well as the best localities; also for cutting the wood and clearing the ground—what crops, moreover, ought to be reared—what stock the emigrant ought to have in order to succeed.

(Continued to next Page.)

Advertisements.—March, 1842.

It inculcates, above all, the necessity of temperance, sobriety, and unceasing labour, vigilance, and industry. In the exercise of these he can, ere long, acquire a competence, and in due time an independence; but if he be void of these indispensable qualities, he must pass his days in poverty, and end them in misery. He had better pass them in wretchedness at home, where he may meet with some commiseration; but among the expatriated, nobody—even among kinsmen—attracts attention, or gains friendships, but the industrious. There is no compassion—no endurance of the idle.

“Whilst this work ought to be the manual and the constant companion of the emigrant, it will, to all other Highlanders, be a source of much amusement as well as of instruction, in its numerous lively pictures of American manners and employments; and ought, of course, to be a favourite in every Highland residence. Such as the making of maple sugar, and the Indian mode of fishing during the winter, and encountering and overcoming the bear, &c. We mention them merely as examples.

“The language is, upon the whole, remarkably pure, simple, and perspicuous, and great pains seem to have been taken to attain grammatical accuracy.”—*Stirling Journal*.

“At a time when emigration is looked to as the only means of ameliorating the condition of the destitute and almost famishing Highlander, we have no doubt but this concise and succinct little work will be a welcome guest among the hills and dales of its native country. After perusing it with care and pleasure, we must candidly acknowledge, that, in our opinion, it is one of the most useful morsels of literature that has ever been offered to the ‘Gael,’ in the venerable and expressive language in which Ossian ‘spoke and sung.’”—*Glasgow Chronicle*.

“We would earnestly recommend this little work to the attention of such Highland proprietors as are incapable of giving sufficient employment to their present complement of tenants. A free distribution of it among that class of sufferers who can acquire a literal knowledge of the ‘far West’ from no other language, might be of inconceivable benefit.”—*Caledonian Mercury*.

“Although the first attempt to give the Highlander a ‘Guide’ to North America—to the author’s credit be it spoken—we know of no work, arranged in so small a compass, in any language, in which so much useful information is given to the emigrant who relies on his own industry as a means of acquiring subsistence. What enhances its value in particular, is, that the author handles his different subjects evidently from practical experience, and is thus enabled, in his own peculiar way, to bring everything plainly and convincingly home to the understanding. The arrangement of the different heads is certainly very explicit—the class of persons who are fit for the ‘new country;’ the particular routes to, and through, that country, with their expenses severally; the parts most desirable to the emigrant; the mode of clearing land, raising crops, stock, &c., being distinctively described, is undoubtedly of great utility.”—*Glasgow Journal*.

“In concluding our remarks, we would not be doing the author justice did we allow that we know of any person better qualified to make himself intelligible to his countrymen—his style is wholly original; and, to say the least, it is one of the most idiomatic and original prose works that has ever emanated from the Gaelic press. Although some immaterial typographical errors have crept in, if we except Dr M’Leod’s ‘Leabhar nan Cnoc,’ it borders as near perfection as any Gaelic work extant. The author’s language is pithy, applicable, and well-chosen, and its purity is hitherto unexcelled, even by his countryman, ‘Donacha ban Mac an t-Saoir.’”—*Saturday Evening Post*.

AN LA A CHI 'S NACH FRAIC

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH AN EARRAICH.

AN 26 ÀIREAMH.]

APRIL 1, 1842.

[PRIS 6 SOLLERAN

CONTENTS:—Tale for the Young (Warning to Highlanders Coming to the Low Country), page 31.—Song of Solomon (Preface to, and Metrical Version of Chapter I.), 37, 39.—The Beggar's Bridge (an Irish Legend), 40.—Letter to the Editor concerning Emigration to New Brunswick, 49.—Familiar Dialogue (Sir Robert Peel's Financial Measures, New Tariff, &c.), 51.—Public News—China, Afghanistan, 55; Melancholy Loss of the Steamer Telegraph, 58.

SGEUL AIRSON ÒIGRIDH NA GÀIDHEALTACHD.

[Eachdraidh mhulaidheach, ach fhìrinneach, air bàs cianail òganaich thruaigh a chaochail sa' bhaile mhòr so. Gu'n robh an eachdraidh so 'na sanas feumail do dh'ògraidh na Gàidhealtachd a tha tighinn do'n àite! oir 's mòr an t-aobhar eagal gu bheil iomadh aon air an tarruing air falbh 'san dòigh cheudna.]

▲ Chuairear ionmhuinn,

Tha mi fìor thoilichte a bhi faotainn gach fiosrachadh feumail a tha sibh a' faicinn iomchuidh a chur d'ar n-ionnsaidh o mhìos gu mìos; agus da rìreadh cha'n e na sgeulan taitneach sin a tha sibh a' cur gu òigridh na Gàidhealtachd a' chuid as lugha orm. Cha'n e a' mhàin gu bheil na sgeulan sin fìor fheumail do'n mhuintir òg; ach feudaidh, mar an ceudna, a' mhuintir aosda, agus luchd a' chinn lèithe, gliocas a tharruing uatha. Ma chì sibh iomchuidh an sgeul a leanas a chur an cèil d'ar luchd-dùthcha an ath uair a theid sibh air chuairt 'nam measg, tha dòchas agam gu'm faod e bhi na mheadhon sonraichte a chum na muintir a tha òg agus aon-fhillte a chumail o iomadh buair-

VOL. III.—No. XXVI.

3

eadh a dh'fheudas teachd 'nan rathad, 'nuair thig iad do'n bhaile-mhòr so; ach air am bheil a' mhuinntir nach d'fhàg riamh tìr nam beann tur aineolach.

Dh'fhàg an neach mu'm bheil mi nis a dol a dh'innseadh dhuibh tigh 'athar air an dùthaich mu'n robh e ach gann cóig-bliadhna-deug a dh'aois. Bha 'mhàthair na boirionnach diadhaidh, agus theagasg i dhàsan gu moch an t-slighe anns am bu chòir dha gluasad. An deigh dha teachd gu bhi fuireach sa' bhaile-mhòr, a reir seòladh a mhàthar, bha e feitheamh air meadhonan nan gràs, agus bha e car ùine mar neach a bha fo gheur mhothachadh. Gidheadh, dh'fhuirich e air ais o na dleasnais sin a tha mar fhiachaibh orrasan a tha leantuinn Criosd, leis a' bheachd so, gu'm feitheadh e orra aig àm eile a bhiodh na bu fhreagaraiche dha. M'an d'thainig an t-àm sin, fhuair e eòlas air muinntir a bha "gun eagal Dé fa chomhair an sùil." Leo so chaidh e air aghaidh ann an sligheachan seachranach ré chóig bliadhna, ged a bha 'chogais 'ga dhìteadh, agus ag innseadh dha gu'n robh e leagail bunait a chum sgrios siorruidh. Fhuair e gu minig litrichean o a mhàthair, a' cur a dhleasnais 'na chuimhne, agus 'ga bhrosnachadh ga'n ionnsuidh. Thairis air na litrichean so, 's tric a shìl a dheòir, agus cho tric chuir e roimhe gu'n gluaiseadh e ann an slighe ni b'fhearr 'san àm ri teachd. Ach a dh'aindeoin gach nì dheth so, bha 'chridhe do ghnàth a sleamhnachadh o Dhia; bha gach mìos 'ga chruadhachadh 'na mhi-dhiadhaidheachd. Ma dheireadh leig e srian le 'ana-mhianan. Thòisich e air a bhi dol do'n tigh-chluiche, agus do chomuinn eile, far an robh fearas-chuideachd ghòrach air a chumail air aghart. Bha 'àite-suidhe ann an tigh an Tighearna gu minig falamb, gu sònraichte air feasgar latha an Tighearna. Leughadh e nis litrichean a mhàthar le na bu lugha aire na b'abhaist da; oir thòisich e air saolsinn gu'n robh e comasach air breithneachadh air a shon féin, gun a cuideachadh-sa—gu'n robh i na màthair chaoimhneil nì's leòir, ach nach robh i eòlach air gnàthanan a' bhaile-mhòir, agus leis a sin nach robh fios aice mar bu chòir dha gluasad cho maith 'sa bh'aige féin. Mu'n àm so thachair e air sgrìobhanaibh luchd-àicheadh Dhé. An toiseach, bha e an ag mu'n leughadh; ach do bhrìgh gu'n robh e làthair aig an coineamhan uair no dhà gun a bheag do dhochair fhulang, smaoinich e nach robh cunnart air bith ann am faicinn ciod a bh'aca r'a ràdh, gu sònraichte o na b'e 'chleachdadh a' chùis a rannsachadh air gach taobh. Leugh e an toiseach; an sin chuir e'n teagamh; an sin dh'fhàs e nì bu ghlice na luchd-teagaisg; agus mu dheireadh shleamhnaich e sìos do'n t-slugan eagalach sin a shluig na mìltean. Bha 'àite-suidhe ann an tigh an Tighearn' an toiseach falamb air uairibh, ach a nis bha e gu buileach air a threigsin. Bha e nis air ullachadh airson ceumanan bu mhi-riaghailtiche; agus airson a ghiulan mhi-stuama, chail e obair agus fabhar a mhaighstir. Air dha bhi fada na thàmh, shoirbhich leis mu dheireadh ann an àite eile fhaotainn, ach fada nì bu mhiosa na'n t-àite 'san robh e'n toiseach—bha e'n dà chuid nì b'iriosaile agus nì bu tràileile. Bha nis 'uabhar air a bhriseadh sìos. Thug so e nì b'isle, agus fo chumhachd nan dubhailcean sin as suaraiche. Dhoibh sin strìochd e, gus ma dheireadh an do chail e gach meas air féin.

Cha'n ainmich mi an so na gnothaichean muldach a thachair dha. An deigh iomad oidheirp gun torradh airson a chor a leasachadh, dh'atharraich e mu dheireadh 'àite-tàimh, an dòchas gu'n deanadh e ni b'fhearr; ach chaidh a chliù agus a chleachdainean maile ris. Ré chóig bliadhna, cha do sgrìobh e uiread is aon litir gu 'phàrantan; agus a reir a' chunntais a thug e seachad, cha robh fios aca uiread is c'àite an robh e, ged nach robh e cuid do'n ùine ach ciad-gu-leth mìle uatha. Ach chuir e roimhe nach biodh fios, aon chuid aig a phàrantan no aig a luchd-eòlais, c'àite an robh e, no ciod a bha e deanamh. Cionnas a sholair e 'lòn ré nam bliadhnachan strodhail so, acasan a tha eòlach air a leithid so do chaithe-beatha a mhàin a tha fios. Bha e na fhògarach o àite gu àite—strodhail, aonaranach, agus gun chreideas—a shlàinte gach là dol ni bu mhiosa, gus ma dheireadh an d'thainig e gus an staid anns am faca mise an tùs e.

Air aon là, thainig neach far an robh mi, ag ràdh, “Tha duine òg aig mo thigh, agus bu mhaith leam thu thighinn 'ga fhaicinn. Thug sinn a stigh e, trì no ceithir a sheachduinnean roimhe so, airson trua-cantais; oir tha e gun dachaidh, falamh, agus tinn, ged nach 'eil ann ach duine òg, agus a reir coslais a chunnaic laithean is fearr. Ach cha'n urrainn duinn mòran fhaotainn uaithe. Cha'n eil iarrtas aige air bruidhinn. Tha'n lighich' a saòilsinn gu bheil e ann an caitheamh tròm, oir tha fìor dhroch casadaich air. Tha e mar an ceudna fo dhubhachas mòr, agus, a reir coslais, aig amanan ann an cruaidh-ghleachd inntinn.”

Ghabh mi gun ag cothrom air dol 'ga fhaicinn cho luath 'sa dh'fhaod mi, agus fhuair mi a staid eadhoin ni bu mhiosa na bha air innseadh. Bha 'ghnùis gu tana glas-neulach, a shùilean domhainn 'na cheann, a ghuth fosgailte—a dh'aon fhacal, bha gach ni 'na choslas a cuir an ceil an staid bu trioblaidiche. Bha e an toiseach neo-thogarrach air bruidhinn; bha e, mar gu'm b'ann, air a dhùnadh suas ann féin, air chor 's nach d'thugadh ni air bith air a staid a dheanamh folaiseach. Labhair mi beagan fhacail a shaoil mi 'bhiodh freagarrach 'chum inntinn a tharruinn dh'ionnsuidh an Fhir-Shaoraidh, agus le a chead chuir mi suas ùrnuigh gheirid as a leith.

Geirid na dheigh so, chaidh mi air m'ais a rithist. Bha e na luidhe air a leabaidh, agus e dìreach an deigh faochadh fhaotainn á treis ghoirt chasadaich. An deigh beagan mhionaidean, smèid e orm da ionnsuidh; agus ann an guth ìosal, thubhairt e gu'm bu mhaith leis labhairt rium gu h-uaigneach. Dh'fhàg a bhan-altrum agus bean-antighe an seòmar. 'Nuair bha sinn leinn féin, shuidhich e a shùilean orm ann an ciùineas car tiota; ach bha e eadar dà chombairle, co dhiubh a labhradh e na bhiodh e tosdach. Ma dheireadh bhrùchd e mach, agus thòisich e air cuid d'a eachdraidh féin innseadh.

Bha e nis anns an t-siathamh bliadhna fichead d'a aois. Bha e fagusg do chóig bliadhna na fhear-àicheadh Dhé. Bha e na fhògarach o phàrantan. Cha robh fios aca uiread is c'àite an robh e, ni mò bha e toilleach gu'm bitheadh. Mhothaich e gu'n do mhill se e féin. Chunnaic e gu soilleir far na thòisich obair an sgrìos—'sann an e féin a chruadhachadh an aghaidh a mhothachaidh air an fhìrinn, agus a

dhéarmad air a dhleannas. Cha robh 'athair diadhaidh, ach bha 'mhàthair; agus cha robh teagamh air bith aige nach do shil a sùilean sibhnichean do dheòir airson a mhi-ghnàthachaidh-san.

'Na dheigh so, bhrùchd e mach leis na briathran a leanas:—

“Cha'n e àicheadh Dhé a sgrìos mi; thòisich obair an sgrìos ni bu tràithe na sin. B'e mi chur an aghaidh àitheantan an Tighearn' a thug mi gus an staid so; ach chuidich so mo thilgeil ni bu doimhne ann an coireanan folaiseach, agus mar an ceudna uamharra. O na thòisich mi air àicheadh Dhé, chuir mi an gnìomh nithe roimh 'n crìothnaichain ann an làthaibh m'òige—b'e sin slaoighteireachd, misg, strìopachas; agus a bharr air sin, bha mi 'm mheadhon gu muinntir eile a thoirt gus an staid cheudna.

“Ach cha'n eil an sin,” ars' esan, “ach nitheanan suarach a tha leantuinn ri m' chliù. Tha obair an sgrìos 'na luidhe ni's doimhne 'san anam, agus tha'n truaighe 'sam bheil mi an dràs ag innseadh ro-làimh cìod a ta feitheamh orm an taobh thall do'n uaigh. Ré iomad bliadhna dh'fheuch mi ri mì-chreideas a thoirt do'n Bhìobull. Shoirbhich leam sin a dheanamh. Bha mi 'nam fhear-àicheadh Dhé. Bha mi air mo thoirt thairis do mhealltaireachd nàmhaid an anama, chum 's gu'm bithinn air mo dhlteadh, do bhrìgh nach robh mi umhal do'n fhirinn, ach gu'n do ghabh mi tlachd ann am mì-dhiadhachd. Ach cha'n eil mi ni's fhaide a'm fhear-àicheadh Dhé. Tha mi nis làn chinnteach gu bheil Dia ann; tha mi mothachainn, tha mi fiosrach, gu bheil breitheanas cothromach a' feitheamh orm ann an sloruidh-eachd!”

An deigh tàmh car tiotadh, dhorchaich a ghnùis agus las a shùilean, agus an sin thòisich e leis na briathran a leanas:—

“Ach 'se'n nì is uamhasaiche a thagam ri thoirt fa'near, nach e 'mhàin gu'n do sgrìos mi mi féin, ach gu'n robh mi a'm mheadhon gu muinntir eile a tharruinn gu sgrìos mar an ceudna. O! tha mi cinnteach gu'n lean mallachd sloruidh anmanan sgrìosta mi gu bhìbhuntachd. O! b'fhearr nach d'rugadh riamh mi!—b'fhearr gu'n do bhàsaich mi 'nuair a bha mi air gairdeanan mo mhàthar!”

Dh'oidheirpich mi an so r'a spiorad buaireasach a chiùineachadh, le cur an ceil da mòr-thròcair Dhé ann am maitheanas a thoirt eadhoinn do cheann-feadhna nam peacach.

'Se'n fhreagairt a thug e—“Cha'n eil maitheanas ann d'omha; cha'n urrainn mise aithreachas a ghabhail; tha là nan gràs agames seachad. Ach tha mi mothachainn aotromachadh mòr o na leig mi ris dhuit mo egeul. Tha mi taingeil gu'n d'thainig thu. Truagh 's mar tha mi, 'se so feith is fearr a fhuair mi o chionn fada. Gus a so, chum mi gach nì agam féin. Bha e dhomh mar theine air fhadadh ann am bhroileach. Cha do shealbhaich mi aon uair thoil-inntinn o na dh'fhàg mi slighe na sìth; agus re dhà no trì bhliadhnachan, bha mi gu h-iomlan truagh. Bha mi gu minic an impis cur as domh féin.”

An deigh beagan bhriathran, leis an d'oidheirpich mi 'aire a tharruinn gu “cuspair dòchais Israeil, agus slàn-fhear ri àm airc,” dh'fhàg mi e, a' gealltain gu'm faicinn e air a' mhaduinn a b'fhaisge, na'm b'e

's gu'm biodh e làthair gas a sin. Bha e làthair. Thainig a' mhaduinn; ach cha bu mhaduinn dhàsan i.. Cha do dhears gathan òir-bhuidhe grein na fìrinnteachd, le slàinte ann na sgiathaibh, air anam dorch' agus buaireasach-san. Bha dòchas agam, bha eadhoin fughair orm, 'fhaotainn air atharachadh.

"Gu de mar tha thu, 'charaid, air a mhaduinn so?" deir mi. B'e am freagradh, "Cho truagh agus is urrainn peacadh mo dheanamh." Na briathran so labhair e le leithid do chudthrom, 's gu'n do chuir e iongantach agus namhas orm. "Agus an d'fhuair thu tàmh air bith air an oidhebe a chaidh seachad?" "Cha d'fhuair," ars' esan, "aon mhionaid; bha m'anam ann an truaighe iomlan re na h-oidhebe." "Bu chòir dhuit thu féin a chiùineachadh, agus teachd a dh'ionnsuidh an 'tobair a chaidh fhoagladh do thigh Dhàibhidh 's do luchd-àiteachaidh. Ierusalem, chum peacadh agus neo-ghlan a ghiùlain air falbh,' 'sa tha fathast fògailte dhuitse, ma 'se 's gu'n gabh thu aithreachas agus creidsinn." "Cha socrach, cha socrach; cha'n eil e an comas domhas mi féin a chiùineachadh. Tha mo chorp ceart gu leòir, ach bha m'anam ann an ifrinn ré na h-oidhebe! Dh'àicheadh mi gu'n robh ifrinn ann. Chuir mi iompadh air muinntir eile gu sin a dheanamh mar an cendna; agus a nis tha Dia 'nochdadh dhomh gu'n robh mi sa' mhearachd. O! tha fios agam a nis gu bheil ifrinn ann; tha mi 'ga mbothachainn ann am chogais. Tha mi toilichte gu'n d'thainig thu 'gam fhaicinn, 'chum 's gu'n innsinn duit cho truagh 'sa tha mi. 'Se se an aon fhois 'tha mi faotainn. 'S tu an ceud fhear de'n d'rinn mi aithnichte mo thruaighe. Chum mi agam féin e co fhed 'sa b'urrainn domh; ach cha robh e'n comas domh a chleith ni b'fhaide."

"'S maith dhuit do pheacanan aideachadh, ach bu chòir dhuit an aideachadh do Dhia cho maith ri d' cho-obrentair; oir thubhairt e féin, 'A mhàin aidich do pheacana; agus os-barr, 'Esan a dh'aidicheas a pheacana, agus a threigear iad, gheibh e tròcair."

"Cha'n urrainn, cha'n urrainn mise teachd an làthair Dhia—cha'n urrainn mi a choinneachadh—cha'n urrainn! O gu'n deanadh an naigh a chodaicheas mo chorp ann an ùine ghoirid m'anam a chodachadh mar an cendna! O gu'm bithinn gu tur air mo chur as an t-sealladh! 'Sann ris a so bha fughair agam re ùine fhada; ach dh'fhaileich an dòchas so. Cha d'fhiosraich mi riamh roimh so an agriobtur so, 'Npàir a bhàsaicheas an t-aingidh, theid a dhòchas a mughadh.' Chaidh mo dhòchas-as a mughadh. Bha mi o chionn treis ag ath-bheachdachadh air na chaidh seachad do m' bheatha. An raor fein, bha'n earran sin do'n agriobtur a gha'd dol troimh m' spiorad mar shaighead theinntich, 'Dean gàirdeachas, a dhuine òig, ann a t-òige, agus deanadh do chridhe subhach thu ann an lathaibh t-òige, agus siubhail ann an sligibh do chridhe agus ann an sealladh do shùl; ach air a shon so uile, biodh fios agad gu'n toir Dia chum breitheanas thu.' Gun ag, dh'imich mise ann an slighe mo chridhe, agus ann an sealladh mo shùl; agus a nis tha Dia ga m' thoirt gu breitheanas. Tha saighdean an uile-chumhachdaich an taobh a stigh dhìom; tha'm pàinean ag òl sunn mo spiorad. Faodaidh sibh ar

fad ùrnuigh a dheanamh air mo shon; ach cha'n eil feum ann. Tha sibh uile làn chaoimhneil rium. Tha mi toirt buidheachas dhuibh uile; ach cha'n urrainn sibh mo thearnadh. Tha m'anam air a dhamnadh; tha seala neach a chuireadh air cùl orm, 'cheanna!' "

Na briathran so mu dheireadh, labhair e le leithid do chudthrom 's do shaothair, 'sa chuir da rìreadh uamhas orm. Cha'n urrainn mi am fead an sealladh a bha 'na ghnùis a dhi-chuimhneachadh, mar a ahuidhich e 'shùilean dorch' agus luaimneach orm, agus a labhair e na briathran so ma dheireadh. A' saolsinn a nis gu'n robh e diomh-ainn ni air bith a labhairt ris air an àm so, dh'fhàg sinn an seòmar, chum, nam bu chomasach e, gu'm faighcadh e tàmh.

Thaghail mi'n ath-latha chum fhaicinn. Bha e ann an staid laig. Cha mbòr nach do dheallaich a chainnt ris. Rug mi air làimh air, a's thubhairt mi ris gu'n d'thugadh e mòran toil-inntinn dhuinn fìos fhaotainn an robh e fàgail an t-saoghail reidh ri Dia, agus ag earbsa á gràs an Fhir-Shaoraidh. 'Se an fhreagairt a thug e dha so, agus b'iad na briathran ma dheireadh a chuala mi e labhairt,—“Nan comhdaicheadh an uaigh m'anam maille ri m' chorp, chunntain i mar mo charaid is fearr; bhiodh e fada ni b'fhearr na'n staid anns am bheil mi, no nì air bith a tha còir agam air a bhi.” An deigh dhomh a thoirt suas ann an ùrnuigh ghoirid do thròcair Dhia, b'éiginn domh fhàgail. Mu'n cuairt do uair na dheigh so, chaochail e. An latha na dheigh so, bha mi làthair aig a thorradh. B'e sealladh bu mhulad- aiche da'n robh mi riamh air m'iarraidh. Cha robh caraid a làthair. Ann a so bha duine òg aig an robh, a reir coslais, buaidhean nàdurra 'bha finealta—a dh'fhaodadh a bhi 'na chomhfhurtachd d'a phàrantan, 'na mhaise do 'chomunn, agus 'na bheannachd do'n chinneadh-daoine —a dh'fhaodadh beatha fheumail agus shona 'leantuinn, a choisneadh dha fein cliù a chuireadh e am measg reultan nòimh, chum dealradh an sin gu sìorruith—air a ghearradh air falbh o bheatha, o shonas, agus o dhòchas, ma'n d'ràinig e ach gann sia-bliadhna-fichead a dh'aois.

A leughadair, mar do raognaich thusa fathast có 'n Dia da'n dean thu seirbheis, ghuidhinn ort aire shònraichte a thoirt do na leugh thu. Na smaointich gur sgeul e th'air a dhealbh gu b-innleachdach chum uamhas a dhùsgadh suas ann a d' inntinn, no chum deur a' mhulaid a mhealladh o d' shùil. A charaid, cha'n ann mar so a tha. 'Se th'ann fìrinn neo-mhearachdach, a tha, mo thruaighe! ri fhaicinn ro bhith-eanta. Bha'n sealladh eagallach so air a chuartachadh le leithid do dh'uamhasan, 's nach urrainn teanga 'chuir an ceil. Ach mar dean an oidheirp lag so ach buintinn ri d' fhaireachdainean a mhàin, gun buaidh air bith fhaotainn air do choimheas, tha me shaothair ann an diomh-ain. A nis, ann an latha do sblàinte agus do neirt, tha mi guidhe ort gu dùrachdach eith a dheanamh ri d' eas-caraid am feadh a tha e maille riut 'san t-slighe, ma'n toir am breitheamh thairis thu do'n mhaor, agus ma'n tilg am maor do'n phrìosan thu; oir as a sin cha'n fhaigh thu mach gus an ioc thu'n fheorlaing dheireannach. Tha ullachadh airson sìorruidheachd feumail do gach creutair aig am bheil anam neo-bhàsmhor. Air an aobhar sin, dean spàirn chruaidh gu dol a stigh air a' gheata chumhan am feadh 'sa tha e a'd.

chomas, air eagal, le dàil neo-ghlic agus peacach a bhi 'ga chuir sa' chùis, gu'm faigh thu an dorus air a dhùnadh nad' aghaidh—"ma'n caidil thu cadal a' bhàis, 's ma'n teid thu sìos do'n uaigh le breug a'd' làimh dheis."

Bitheadh mi air an àm so fàgail beannachd agaibh, ann an dòchas gu'n gabh sibh mo leisgeul airson na h-urad do'r ùine a thoirt suas;

Agus creidibh gur mi ar caraid dìleas,

An là a chì 's nach fhaic,

G. M. C.

Glaschu, Mìos-Meadhoin an Earraich, 1842.

D À N S H O L A I M H.

Tha'n Sgrìobtur nìle air a dheacadh le Spiorad Dhé, agus tha gach earrann dheth tarbhach chum teagasg. Do sluagh taigha Dhé anns gach linn do'n eaglais, bha Dàn Sholaimh luachmhor. Bha e 'nan fiosrachadh féin mar ghathan grianach soluis o nèamh, anbharrach drùiteach air an anmanna—cumbhachdach ann an dùsgadh smuaintean àrd, diadhaidh, cràbhach—ann an tarruing a mach tograidhain dùrachdach a' chridhe, agus 'gan àrdachadh dh'ionnsuidh Dhé—ann am meudachadh an sòlais ann an Dia, agus cuideachadh leo, air mhodh sònraichte, chum co-chomunn spioradail a chumail ris.

'S cosmhalachd, air neo sambladh spioradail, an Dàn so. Tha e air a shàr-thuigsinn leòsan aig a' bheil an gràdh socraichte air an Fhear nuadh-phòda. Tha iad a' faotainn cainnt 'san Dàn so freagarrach chum tograidhean dùrachdach a' chridhe 'chuir an géill, 's na smuaintean sin leis am bheil an anmanna laiste. Ged tha cuid do nithe dorcha diomhair 'san Dàn so, 's iomad aon aig an robh aobhar taingealachd do Dhia gu'n robh e na leabhar naomh. Fhuair cuid e 'nam fiosrachadh féin, milis, tarbhach, taitneach. B'eudar muinntir an Tighearn anns na linntean a chaidh seachad air an Dàn so. Bu luachmhor e leis na Màirtirich naomh, agus leis na Cùmhnantaich dhìleas. 'S minig, ann an lèngadh an leabhar so, fhuair an anman brònach bochd faochadh agus sòlas; bheothaich e iad 'nam bròn 's 'nan deuchainn. 'S minig a las e an anmanna seargte sa' phrìosan. Thug e misneachd do na fògraich thruagh 'san uaidh, am measg garbhach nan creag is namhanan a a' mhonaidh. Fhuair iadsan an Dàn so làn do bheachd air gràdh Chrìosd, agus air dìlseachd na h-eaglaise dha—air a' cho-chomunn dhealasach a bh'eatorra; 's bheothaich e iad chum gach deuchainn a chuir gu suarachas, agus bàs fhaotainn le sìth 's le buaidh!

Tharruing na daoine maith air a' bheil cunntas againn ann an eachdraidh Eaglais na h-Alba 'san àm a dh'fhalbh, mòran do'n cainnt as an Dàn so, mar a chìthear leòsan 'tha eòlach air an saothair, agus air na leabhraichean a dh'fhàg iad nan deigh. Is cìod a' chainnt bu fhreagaraich 's bu bhuadhair a b'urrainn doibh

a chleachdadh, chum an dìlseachd, an gràdh, an t-end, leis an robh an anmanna laiste, a chuir an géill?

Tha fathast, buidheachas do Dhia, mòran do luchd-maintir an Tighearna, tha dòchas againn ri fhaotainn, do'm bheil an Dàn so air mhodh àraid taitneach, milis, luachmhor.

Ann an cleachdadh cainnt àrd an Dàin so, tha'n duine cràbhach diadhaidh air a thogail, mar gu'm b'ann, oscionn an t-saoghal so, air sgiathan a chreidimh agus a ghràidh, agus air fhàgail comasach an Tì do'n d'thug e gaol a mholadh mar bu mhiann leis.

Anns an Dàn naomh so, tha'n duine spioradail air a thoirt a stigh do ghàradh, na do lios àlluinn, làn do na blàithean is cubhraidh agus is bòidhche, anns am bheil craobhan làn do'n mheas is taitnich do'n t-sùil, agus is blaisde ri ithe. Tha'm meas sin dhàsan mar bha dearcana-fiona Escoil do na h-Israelich, 'ga bheothachadh chum iarraidh dol air aghaidh, agus sealbh a ghabhail anns an dùthaich nèamhaidh, air an robh fearann Chanàan 'na shamhladh.

Ann an Gàidhealtachd na h-Alba, tha fios againn gu bheil cuid do dhaoine diadhaidh spioradail gun mhòran foghlum—aig nach 'eil ach beag cothrom, air nairibh, air eòlas spioradail fhaotainn—'tha tarruing mòran do'n chainnt tha iad a cleachdadh ann an ùrnuigh, agus ann an co-chomunn ri Dia, mach á leabhar nan ceisdean, á laoidhean spioradail, agus gu h-àraid o Shailm Dhaibhidh, a dh'fhoghlum iad air an teanga, agus is urrainn dhoibh aithris. Tha mòran ùine aig ar luchd-dùthcha chum breithneachadh agus beachd-smuaineachadh—mach anns a' bheinn, a'm fasgath na creige, agus gu sònraichte 'san oidhche fhada geamhraidh.

Smuainich sinn gu'm faodadh an oidhirp tha sinn a' toirt air cuir Dàn Sholaimh mach ann an rannan, na'm bàrdachd, a bhi taitneach le cuid do'r luchd-dùthcha. Anns an oidhirp so, feuchar focal Dhé a leantuinn co dlùth 'sa tha e comasach a dheanamh—gun fhocal a chumail air ais na chuir ris, ach mar tha e m'ar coinneamh ann am focal Dhé. Ged nach 'eil a' bhàrdachd co maith 's bu mhiann leinn, tha dòchas againn gu'n gabhar ar leigeul, 's gu'm bi an oidhirp 'tha air a thoirt 'na chulaidh-bhrosnachaidh do fheadhainn eile an t-saothair cheudna a ghabhail os-làimh, agus a dheanamh air dòigh is fìnealta.

Chuireamaid luchd-leughaidh an Dàin'so 'nan earalas a bhi stòlda, suidhichte, ciallach. Cuimhnichheadh iad gu bheil e air a dheacadh le Spiorad Dhé. Thugadh iad fa'near gu bheil na h-uile nì glan do'n drèam a ta glàn; agus na di-chuimhnichheadh iad an inntinn fheolmhor gur bàs i, ach an inntinn spioradail gur beatha agus sìth i.

Cha'n urrainn sinn a ràdh aig an àm c'uin a gheibhear an leabhar so uile ('se sin Dàn Sholaimh) a chuir a mach ann am bàrdachd. Tha'n oidhirp air a thoirt, a dh'fheuchainn ce'mar a chòrdas e ri'r càirdean. Ma chluinneas sinn gu bheil i taitneach le cuid a dh'ionnsuidh an do sgrìobh sinn m'a timchioll, 's dòcha gu'm faodar dol air ar n-aghaidh, ann an dòchas gu'm bi an oidhirp air

a bheannachadh do chuid, agus na chulaidh-shòlais agus comhfhurtachd dhoibhsan aig a' bheil an inntinn spioradail.

DAN SHOLAIMH.

CAIB.'L

'Se dàn nan dàn a chanainn féin,
'Se'n dàn rinn Sola 'n rìgh ;
Pògadh e mi le pòg a bhéil,
Oir 's maith do ghràdh seach fìon.

Mar oladh-ungaidh mhaiseach ùr,
Tha t'ainm co cùbhraidh tlàth ;
Tha gràdh nan òighean, nime sin,
A cuimhneach ort gach tràth. .

Dean mise a tharruing. 'S ruithidh sinn
Gu sunndach air do dheigh ;
Threòraich an Rìgh gu gràsmhor mi
D'a sheòmrachibh le déigh.

Anadsa ni sinn luathghair àrd,
Na d' ghràdh is fearr na fìon ;
Oir thug na fìreana an gaol
Do'n Tì a ta 'gan dìon.

O nigheana Ierusalem !
Gur dubh ach sgiamhach mi ;
Mar bhuthaibh Chedair ciar nan treud,
'S mar cùirteanibh an Rìgh.

Na gabhaibh fiamh na umhail fòs,
Ged tha mi dorch' is dubh ; .
'Si ghrian 'na teas a dh'amhairc orm,
'Sa dhoillerich ma chruth.

Bha mic mo mhàthar feargach rium ;
Fear coimhead lios rinn dhiom ;
Ach m' fhìon-lios féin, a dh'earba rium,
Nior choimhead mi gu dian.

Nach inns' thu dhòmhsa, fhir mo ghaoil !
Ce'n t-àite 'bheil do threud
Ag ionaltradh air cluainibh glas,
Gun uireasuibh, gun bheud ?

C'àite am bheil iad luidhe sìos
Ri teas a' mheadhon-là ?
C'arson, mar so, air faondradh mi
Co fhad o threud do ghràidh ?

O thusa 's àillidh 'measg nam bap !
Imich air luing nan treud ;
'San taic ri buthaibh m' aodhair-sa,
Beathaich do mheannain féin.

Ri eachaibh Pharaoh samhlaicheam
 Thusa, a bhean mo ghràidh ;
 Na steud-eich chuimhir àrd tha ruith
 'Na charbadaibh gach là.

Do ghruaidhean tha le sreathaibh sheud,
 'S do mhuineal àillidh fòs
 Le ballachaibh do dh'airgiod glan,
 'S le slabhraidhibh do dh'òr.

Am feadh tha'n Rìgh 'na shuidhe sìos
 Aig feadh le 'chàirdibh gràidh,
 Tha fàil' mo luithean cùbhraidh ùr
 A sgaoileadh mach gu tlàth.

Mar cheanglachan mirr paisgte suas,
 Tha m' aon ghràdh dhòmhs' a ghnàth ;
 Gu dlùth ri m' bhroilleach luidhe e
 Fad re na h-oidheche gu là.

Mar bhagaid de'n chraoibh champbìr thu,
 'Ni anns an fhìon-lios fàs ;
 Do shùilean ciùin mar chalman caomh ;
 'S àillidh mo chéile gràidh !

Feuch, 's àillidh thusa, fhir mo ghràidh !
 'S taitneach air n-uirigh uain ;
 Sailean ar tigh', 'se sheudair àrd—
 'Mhulach do'n ghiuthais bhuan.

T.A.M.—Iansir uair-eiginn co dh'uidheamaich an dàn so mar
 a ta e air a chuir a mach.

DROCHaid AN DEIRCICH RUaidH.

SGEUL EIRIONNACH.

Cha'a eil drochaid, na beul àth, na eas, na uamh an Eirinn, nach
 'eil a sgeul féin ri innseadh mu deibhinn ; agus tha cuid diubh fìor
 iongantach. Thachair dhomh a bhi, o chionn beagan bhliadhnachan,
 an taobh na h-àird-an-iar do dh-Eirinn, ann an tìr nan tobraichean-
 aoraidh (no, mar their iad féin, *Tipperary*), is chuala mi sgeul air
 drochaid air an deach mi seachad is àiridh air eisdeachd. Feuch-
 aidh mi an sgeul innseadh mar thug an seann duine o'n cuala mi
 seachad e.

O chionn fhad' (ars' esan), an linn m'athar, cha robh drochaid
 air bith air an abhuinn sin, ach clacharan, air am b'abhaist do
 dhaoine gabhail thairis 'nuair nach robh tuil 'san abhuinn. Bha
 na clachan mòr mu thrì troidhean o cheile, 's bha e cunnartach
 oidhirp a thoirt air dol thairis 'nuair bha'n tuil osceann a h-aon
 diubh. Chuireadh cleibh mhòr, làn do chlachan, na dheigh sin 'san
 àth, agus bùird thairis orra, air am faodadh dìthis dhaoine gabhail
 thairis taobh a cheile. B'e so an seorsa drochaid a bha dlùth air

seann-bhaile mòr na h-Eirinn, agus 'san naithe so thugadh mar ainm dha *Baile-àth-chliabh*.

Dlùth do'n àth air a bheil sinn a nis labhairt, bha bothan beag seasgair, anns an robh teaghlach còir, càirdeil, fiadhlaidh a' fantuinn, anns an d'fhuair luchd-turuis nach b'urrainn dol thairis air an abhuinn gu tric cuid na th-oidhche. 'Se b'ainm dhàsan a bha fuireach sa' bhothan Nial Bàn O'Shea, agus Cathleen a b'ainm dà mhnaoidh. 'S iomadach oidhche a dhùisgeadh iad as an cadal le glaoth nam feadhnach bha 'g iarraidh thairis, a chaill am misneach le eagal, agus a shuidh air a' chlacharan, a glaothach airson cuid-eachadh.

Air oidhche àraidh, mu laithean na Nollaig, 'nuair bha tuil mhòr 'san abhuinn, chuala Cathleen, ar leatha, sgriach is glaoth. Dhùisg i Nial Bàn.

Amhairc a mach (ars' ise), a Nèil. Chuala mi glaoth mar o neach 'na éiginn.

Cha robh eadar dà mhaoil na h-Eirinn ceatharnach bu tréine 's bu neartmhor na Nial; agus 'san àm cheudna, cha robh cridhe an com bu bhlàithe na cridhe Nèil. Ghrad dh'eirich e. Thilg e a chasag ghlas mu thimchioll. Ghlac e lorg fhada làidir b'abhaist da 'ghiulan air leithid sin do dh'àmanan, agus thug e an clacharan air. Bha'n oidhche anbharrach doilleir dorcha. Rainig e taobh na h-aibhne. Cha robh nì no neach ri fhaicinn. Rinn e fead—thug e iollach; ach cha robh nì ri eisdeachd ach fuaim nan uisgeachan. Ghabh e null gu faicilleach; 's 'nuair bha e dlùth do'n taobh eile, chual e, ar leis, seòrsa do ghlaodh lag anfhann. Ghabh e air aghart. Chaidh e thairis; agus air taobh eile na h-aibhne fhuair e seann duine na shuidhe, ri cruban fo chreig mhòr agus air meileachadh leis an fhuachd.

Có so? (arsa Nial.)

Mata, fhir mo chridhe (ars' am fear eile), tha mise.

Có thusa?

Mata, chuisle mo chridhe (fhreagair e), 's coma có mi; ach 'se am Freasdal a chuir thusa 'san rathad chum mo theasairginn as a' chor bhochd anns a' bheil mi.

So, so (arsa Nial), eirich air do chasan, is tiugainn thairis. Dhomh do làmh.

Gu fòill, gu fòill (ars' esan); nì bheil agam ach an aon chas. Thuit mi an so, is bhrisd mi mo chas mhaide, 's cha'n urrainn mi ceum a dheanamh.

Thog Nial e, is thilg e air a dhruim e mar dheanadh e naoidbean na cìche, is ghabh e thairis leis. Rainig e an tigh, aig nach robh a dhorus riamh druidte an aghaidh an deirich. Leig e an eallach taobh an teine, air suidheachan comhlaidh.

So agad, a Cathleen, 'fheudail, duine bochd, is gabh ris mar is abhaist dhuit ri 'sheòrsa, (deir e.)

'Se bheatha, 'se bheatha, (arsa Cathleen.)

Bheachdaich Nial air le mòr aire. Bu duine daicheil àrd e, gu maith aomher. Cha robh air ach droch aodach—air aon choise,

's gun chaisbheart air a' cheise sin féin. Bha e sgìth lag, air a chlaoidh leis an oidhirp a thug e gu coiseachd an deigh dha a chas mhaid' a bhrisdeadh. Bha seann làireach mar shumaig thairis air—seann ad mhòr leathan thairis air curachd-oidhe-ruadh, a bha alos thar a chluasan.

Fhad 'sa bha bean Nèil a deasachadh ni-eiginn airson an deircich, dh'innis e gu'n d'rugadh e an ceann mu thuath na h-Eirinn—gun do chaill e a chas air bòrd luinge—gun do obuireadh air tìr e gun sgillinn-ruadh aige, 's gun charaid air agheidh an t-saoghail—gu'n robh e a' gabhail an rathaid, ag iarraidh na deircich—'s mar biodh fear-an-tighe air dol 'na chomhdail, agus aoidheachd chrìosdail a thoirt dha, gu'n robh e air bàsachadh leis an fhuachd agus le ùth.

Rinn Cathleen leaba dha, far na luidhe e gu maduinn. Bha e air a chois gu moch, a' càramh na coise maide—nì rinn e gu h-ealamh, mar neach a bha eòlach air tnaigh agus sgian a laimhseachadh.

Tha uait (arsa Nial) faireach far a' bheil thu fad latha no dhà; 'se làn de bheatha. Leig do sgìos dhiot; agus o'n tha thu a'd' dheircich, chomhairleachain dhuit suidhe aig a' bheul àth, agus a bhi gabhail mar a bheirear dhuit le luchd-turais na dùthcha. Tha mòran sluaigh a null 'sa nall air a' chlacharan, agus cha'n eil deirceach eile air an àm dùth de'n àite.

Mata, 'chuisle mo chridhe, nì am Bocadh-ruadh mar tha thu ag iarraidh. ('Se bocadh an t-ainm a th'aca an Eirinn airson diol-deirc.)

Thugadh am Bocadh-ruadh air do bhrìgh nach fhacar riamh e gun a churachd ruadh air a cheann,—a latha 'sa dh'oidheche,—'na leaba 's air a chois. Chiteadh am Bocadh-ruadh an sin 'na shuidhe air cloich o latha gu latha, le 'churachd ruadh air a cheann, ag iarraidh o gach neach a bha gabhail an rathaid—le làireach ghlas air a dhruim, is lorg mhòr 'na làimh, a' faire gach aon a thigeadh 'na fhollais; agus is gann a chaidh duine fiachail seachad gun ni-eiginn a thilgeadh 'na aid. Chaidh bliadhna seachad, agus bliadhna, ach an so chiteadh am Bocadh-ruadh; agus bha 'leaba aige gu seisgear ann an tigh Nèil. 'S nì'n deach fear na bean, òg no aos-mhòr, seachad nach cuail' achuing a' Bhocaidh-ruaidh—"Tròcair, tròcair; air sgàth Mhuire 's na naoimh uile, cuimhnich am duine bochd; air sgàth t-ainm, tabhair deire do'n duine bochd!"

Nam faiceadh e caileag òg, bha facal briodalach aig air a son—"Àileag na h-Eirinn uile (ars' esan), beannachd is buaidh leat, a's cuimhnich am Bocadh-ruadh! Ach 'san air do ghràidh féin, a chuisle, 'tha deansa na greine!—'sann agad féin, a reul ruith, tha'n àilneachd; ach cuimhnich an duine bochd! Nam biodh agam bonn airgid airson gach leannan 'tha gad' iarraidh, 's mise a bhiodh sona!"

Mar so, cha robh neach a gabhail an rathaid air nach do chur e eòlas, 's airson nach robh aig facal thaobh-eiginn a bhiodh freagarach.

Ach ged a bha fìos aig gach aon gu'n robh am Bocadh-ruadh a'

faotainn mòran o luchd gabhail an rathaid, cha d'aidich e do dhùine beò gu'n robh sgillinn aige, 's cha mhò bha fios c'àite an robh e a' fallach a chuid airgid.

Air Peadar, 's air Pòll, is air Muire féin (ars' esan), cha'n eil sgillinn ruadh agam. Eadar ceannachadh an tombac, 's na tha mi ag ithe, cha'n eil agam na cheannaicheas bròg na cuaran do'n aon chois. Cha'n eil agam cùl mo làimh na cheannaicheas coinneal a dh'fhaire mo chuirp, a dheanamh leinne-bhàis, no idir na clàraibh a ghiùlanas mo eorp do'n ùir.

Bha'n duine truagh co miodhair splocach 's nach dùraichdeach e. biadh na teachd-an-tìr fallain a cheannachadh air a shon féin; 's mar bhi coimhneas Cathleen, bhàsaicheadh e. Cha robh do dh'aodach air na dheanadh buachaile-bréig air achadh eòrna, chum na h-eòin a chumail air falbh. 'S minig a dh'fheuch Nial fhaotainn a mach cìod a bha e deanamh le 'chuid airgid, ach cha robh e 'na chomas.

Bha Nial còir aosmhor. Luidhe e; chinn e gu ro bhoche; agus an deigh mòran tinneas is laigse, bhàsaich e. Latha an t-èiridh, lean am Bocadh-ruadh an giùlan do'n ebladh, is ghuil e mar naoidhean a bhiedh air a sgèirradh. Shìn se e féin air an uaigh, a' gul 'sa caoidh, le ullalach bhònach is bas-bhualadh; agus b'ann air eiginn a thug iad dhachaidh e.

Ni bheil a nis caraid aig a' Bhocadh-ruadh (ars' esan) air aghaidh an t-saoghail!

Ach ged a chaochail Nial, cha do chaochail Cathleen chaomh; is gheall i, fhad 'sa bhiodh mullach os a ceann, nach teigeadh i le mac no nighean an Deircich-ruadh a chuir a mach as a' bhothan.

Thug mo Nial féin an se e (deir i), agus 'sa am bàs a chuireas a mach e.

Bha nis deich bliadhna fichead o'n thug Nial a stigh e. Bha clann Nèil air pòsadh, agus air sgaoileadh air feadh na dùthcha, ach am mac a b'òige, *Jerric* donn—ceatharnach co treun, is òganach co' chaomh, choimhneil, thruacanta, 'sa bha an Eirinn ghlais uile. Bhàid *Jerric* donn nach tigeadh an latha na'n t-àm anns an caireadh e mach am Bocadh-ruadh.

Latha de na laithean, bha'n deirceach ni b'fhaide gun eiridh na b'abhaist da.

Cìod so th'ort? (arsa *Jerric*); 'bheil an seann duine gu sunndach an diugh, 'nuair tha e co fada 'na leaba?

Och, 'fheudail! (ars' an seann duine)—a chuisle mo chridhe, mhic athar mo ghraidh, tha mise seachad. Cha'n eirich mi tuille as an leaba so, gus an tegar mi chum mo chàramh anns a' chiste-mairbh!

Cìod air a bheil thu a' gearan? (arsa *Jerric*.)

Mata, mhic an athar 'sa mhathar a thug fasgadh dhomh ionad latha is bliadhna, tha mi mar nach robh mi riamh—tha ni-eiginn ag innseadh dhomh gu bheil mo bheatha traoghadh air falbh—gu bheil slighe an derchadais a' tighinn, agus àm a' bhàis. Tha me-

spiorad a' sìoladh air falbh—tha mo chàil 's mo neart gam' threig-sinn. (Cha'n fhac' am Bocadh-ruadh an là maireach.)

An cuir mi fios air sagart? (arsa *Jerrie*, 's e fàsgadh a lamhan le bròn, agus a' silleadh na deuran goirt.)

Sagart! (ars' an seann duine)—sagart! Cha chuir thu air tòir sagart dhomhsa; cha'n eil déigh agam air a leithid, na iarrtas air a shon. 'S fhad o na ghabh mise suim de na nithe sin, 's tha fios agam gu bheil e nis tuille is anmoch.

Na labhair mar sin, (arsa *Jerrie*.) Anmoch! cha'n eil e anmoch! Cò is urrainn a ràdh gu bheil e anmoch tròcair Dhé iarraidh? An cual thu riamh mar a labhradh thaobh an fhir a ghuidh tròcair mar bha e tuiteam as an diollaid?—

Eadar an diollaid 's an làr,
Ghuidh e tròcar, is fhuair gu sàr.

Chradh am Bocadh-ruadh a cheann.

Na abair diog, (ars' esan.) Cha tig sagart an so. Leig dhomh bàsachadh mar a tha mi.

Mar leig thu leam dol air tòir sagart, mata (deir *Jerrie*), leig dhomh dol air tòir lighiche, 's thoir dhomh na phàigheas a shaothair.

Las sodan an t-seann duine le corruich; chas e 'fhiacian; thainig boil air, mar gu'm biodh e as a bheachd.

Lighiche!—airgiod!—airgiod agamsa!—cha'n eil bonn!

Tha (deir *Jerrie*), 's gu leòr dheth. Na fàg an t-saoghal 'sa bhreug ann ad bheul, is ceilg ann ad chridhe!

Thòisich an deircich air mionnachadh nach robh sgillinn aig air-aghaidh an t-saoghail mhòir.

Cha'n eil (deir e) nìread 'sa cheannaicheas anart-bàis do m' chorp truagh.

Bha oilt air *Jerrie*. Chritheanaich e le eagal is uamhas.

Tha thu dlùth do'n bhàs, (arsa *Jerrie*.) Nì sam bith tha agad ri ràdh na ri innseadh, labhair fhad 'sa tha comas agad.

Cha'n eil nì air bith ach so, (deir an seann duine.) Eisd rium agus tabhair aire. Dhomh do làmh. Geall dhomh gu'n cuir thu mi sa' chiste mar a tha mi—nach toir thu dhìom an currachd ruadh, ach ceart mar tha e nis orm, mar sin gu'n cuirear 'san uaigh mi.

Nithear gu cinnteach sin, (arsa *Jerrie*.) So mo làimh 's mo ghealladh.

Tiota beag na dheigh so, chaochail an seann Bhocadh-ruadh. Nighear e, is shìnear e air na deilibh, 's chaidh caithris na mairbh a dheanamh air le anbharrà cùram, do reir cleachdadh na h-Eirinn. Trì làithean na dheigh sin, chuireadh fo'n fhòid e. Chruinnich sluagh an àite gu leir 'ga leantuinn, 'sa chuir onair air, 'sa chàramh anns a' chill, is fòid fhad' uaine a chuir thairis air.

Thogadh iomada sgeul mu thimchioll bàis a' Bhocaidh-ruaidh—gu'n d'fhàg e mòran airgiod, ged nach robh fios c'àite an robh e air a chleith. Bha *Jerrie* làn chinnteach gu'n robh an t-airgiod an àit-eiginn, nam b'urrainn dhoibh an t-àite sin fhaotainn a mach;

agus bi 'bharail gu'n do chleith am Bocadh-ruadh na bh'aige dlùth do'n bheul àth, fo chloich, no ann an toll a thaobh-eiginn; is chuir e roimhe rannsachadh mion a dheanamh. An oidhche an deigh dhoibh am Bocadh-ruadh a chuir fo'n fhòid, 's gann gum b'urrainn *Jerrie* bochd cadal fhaotainn. Cha robh uair a thuit e an seòrsa do chlo-shuain, nach do chlisg e, 's nach do leum e 'na leaba, brударadh—nì chur eagal mòr air.

Ciod so th'ort, a mhic? (ars' an t-seann bhean, a bha cadal san aon seòmar)—ciod so th'air t-aire? Tha thu leum, 'sa glaothaich, 'sa clisgeadh a'd' chadal. Ciod tha cuir buaireas ort?

Cha'n eil fios agam, a mhathair, (ars' esan.) Tha mi brудар mu'n Bhocadh-ruadh. Cha mhòr mach 'eil mi as mo bheachd. Tha e, ar leam, air a' cheart mhionaid so mu choinneamh mo shùilean!

A Mhuire mhor! (ars' an t-seann bhean) cha'n iongantach sin, 's gu'n d'fhuair e bàs gun sagart, an duine truagh!—gun do bhàsaich e le breig 'na bheul, is ceilg 'na chridhe. Ach innis dhòmh, a mhic, ce'mar a chunnaic thu e.

Tharruing *Jerrie* osann fhad o ghrunn d a chridhe.

Tha mi 'ga fhaicinn (deir e) dìreach mar a b'abhaist dha bhi, le 'churrachd-oidhche ruadh; ach gu bheil e do ghnàth a' cuir a chorraig air a' churrachd, mar gu'm biodh e ag iarraidh a thoirt dheth—mar gu'm biodh ni-eiginn 'ga thachdadh!

Tha mi faicinn, 's 'ga thuigsinn, (deir ise.) 'Bheil fios agads', a mhic, an d'fhuasgladh an t-sreang 'bha ceangal a churraichd fo 'smig, mu'n do chuireadh sa' chiste e?

Cha'n eil fhios agam, (deir esan.) Ciod e dhe sin? Nach coma co dhiubh?

An coma? (deir ise.) A mhic, nach 'eil fhios agad nach bi duine marbh sambach 'san uaigh gu bràth fhad 'sa tha snaim no ceangal air nì air bith tha nime?

Cha chuala mi sin riamh, (arsa *Jerrie*, le osann throm.)

Mata, fhir mo ghràidh (deir ise), falbh am màireach le d' shluasaid. Faigh fear-eiginn leat; fosgail an uaigh; fuasgail an currachd; 's mar so gheibh am Bocadh-ruadh sìth fo'n fhòid.

Moch sa' mhaduinn, agus fada roimh eiridh na greine, bha *Jerrie* 's fear eile aig an uaigh. Dh'fhosgladh a' chiste. Fhuaradh an currachd ruadh, air a cheangal gu cruaidh fo 'smig le snaim làidir. Mar bha *Jerrie* 'ga fhuasgladh, mhothaich e bonn òir fo'n churrachd, is bonn eile r'a thaobh, an impis tuiteam a mach. Cha do leig e 'bheag air, 's cha do mhothaich am fear eile an t-òr. Ghrad dhùin iad a' chiste; thilg iad an ùir air a h-ais; sgaoil iad an fhòid; is dh'fhalbh iad dhachaidh. 'Nuair a phill *Jerrie*, dh'innis e da mhàthair mar a bha.

An seann slaightear (ars' esan), tha mi tuigsinn a nis c'arson a dh'iarr e orm gun an currachd ruadh a charrachadh, ach a thiolacadh dìreach mar a bha e. Ach far an robh an dà bhonn òir, bha bharrachd. Bithidh mise aig an uaigh leam féin an nochd, is bheir mi an currachd ruadh dhachaidh, olc air mhaith.

Ach, a mhic, 'fheadail, nach 'eil eagal ort? (ars' an t-seann bhean.)

Eagal! (deir esan) ciod a chuireadh eagal orm? Tha mi làn chinnteach á dà bhonn òir air a' chuid is lugha.

Mu mheadhon-oidhche thog e air, le 'shluasaid air a ghualainn, do'n chladh, is pìob tombaca 'na bheul, gun duine leis, gun sgàth gun eagal. Rainig e a' chill. Bha'n oidhche àillidh samhach—a' ghealach 'na glòir a snàmh sbuas anns na speuran—gun fhuaim ri eisdeachd—an saoghal na shuain. Cha robh e fad' ag ambarc mu thimchioll. Dh'fhosgail e an uaigh agus a' chiste. Thog e an currachd ruadh, 's bha sòlas air, a methachadh co trom 'sa bha e ri ghluais. Dhùin e an uaigh; is b'eagalach an fhuaim a rinn a' chreadh, 's na clachan, 's na cnàmhan tioram, air clàraibh na ciste, mar bha iad a' tuiteam sìos. Ghrad dh'fhalbh e dhachaidh co luath 'sa b'urrainn dha. Dh'fhosgail e an doras, 's fhuair e an t-seann bhean air a glùnaibh, far an robh i o'n àm an d'fhag e an tigh. Chuir e an crann air an doras. Shrac e as a chéile an currachd ruadh, 's fhuair e trì cheud bonn òir air am fuaigheal gu teann sa' charaid phrìseil! Bha *Jerric* mar neach as a bheachd, le sòlas.

Och, a mhic! (ars' an t-seann bhean) gheibh thu bean, a ghràidh, bean uasal a nis, agus baile fearainn; is bithidh mise moiteil a'm sheann aois mo mhac fhaicinn a marcachd air steud each, le diollaid, spuir, agus bòtùinnean, mar dhuin'-uasal.

Chaidh iad a luidhe, 's ma dheireadh thuit *Jerric* 'na shuain. Cha robh e fada 'na chadal, 'nuair a leam e suas a' glàodhaich le guth eagalach, "Am Bocadh-ruadh! am Bocadh-ruadh!"

Och! (ars' a mhàthair) tha e tighinn air tòir a churraichd ruaidh 'san òir!

Cha'n ann idir (deir a mac); ach bha mi brùadar mu dheibhinn, agus ar leam gu'n robh mi dol thairis air a' chlacharan dubh, 's gum faca mi am Bocadh-ruadh a' coiseachd air an wisge, a tighinn am chomhdhail—gu'n do sheas e dlùth do chloich mhòr tha sa' chlacharan, 's gu'n do thòisich e air a làimh chur foidhpa, mar gu'm biodh e ag iarraidh ni-eiginn 'bha air a chleith fo'n chloich. Ar leam gu'n d'thainig mi dlùth dha, 's gu'n d'fheoraich mi d'beth ciod bha e 'g iarraidh fo'n chloich. Thog e, ar leam, a cheann, le coslas uamhasach—le craos fosguilte o thaobh gu taobh de 'cheann. "Tha mi 'g iarraidh mo churraichd ruaidh (deir esan) 's mo chuid òir.

'Ne sin do bhrùadar, 'fheadail? (ars' an t-seann bhean.) Tha'm brùadar sin furasd a mhìonachadh. Cha d'fhosgail am Freusdal riamh aon doras, nach d'fhosgail e dhà. Eirich, is rannsaich gu math, agus gu ro mhath, fo'n chloich.

Mata, a mhàthair, cha dean e cron domh a' chomhairle a lean-tuinn, (deir *Jerric*.)

Fada mu'n d'eirich a' ghrian, bha *Jerric* air a' chlacharan dubh. Rannsaich e gu geur 's gu mion. Chladhaich is tholl e fo'n chloich, gus ma dheireadh an d'fhuair e sporan làidir leathraich air a chleith

gu dombain, 's air fhalach fo'n chloich ; agus bha'n sporan tròm. Ghiùlain e dhachaidh an ulaidh phriseil ; agus an deigh a foegladh, fhuair e mu thimchioll ceud punnd Sasunnach innte, eadar òir agus airgiod !

B'e sin latha an àigh do thigh Nèil (ars' esan), an latha 'thainig am Bocadh-ruadh a stigh !

Och, 'fheudail ! (ars' a mhàthair) cha latha idir a bh'ann, ach oidhche stoirmeil dhorcha.

'S coma co dhiubh, (deir *Jerrie*.) Latha na oidhche, tha mise an diugh a'm dhuine soibhre air a shàil. Sìth a nis d'a spiorad buairte !

Cha d'rinn *Jerrie* a bheag fad an latha ach cunntadh a stòrais, agus smuaineachadh ce'mar a chuireadh e mach a chuid airgiod. Thainig an oidhche, 's chaidh esan 'san t-seann bhean a lùthie. Cha robh *Jerrie* fad 'na leaba, 'nuair thug e sgrench àrd eagalach.

O Mhuire na tròcair ! (ars' esan) so am Bocadh-ruadh a rithisd. Tha mi cluinntinn tailmrich na coise maide air an ùrlar. Dh'aithnichain a cheum am measg mìltean—stumb, stumb, stumb !

Ciod so nis, a mhic ? (ars' an t-seann bhean.) 'Bheil ulaidh eile aig a' Bhocadh ?

A mhàthair (deir e), eisd ceum na coise maide !

Fèdraich dheth, a ghaoil, ciod a th'air aire, (ars' ise.)

O ! b'fhearr leam nach fhaca mi riamh e (deir esan), e féin na 'churrachd ruadh, na 'sporan leathraich ! B'fhearr leam gu'n robh iad ceud mìle sa' chuan, taobh cùl na h-Eirinn. Ma chaomhnar mi gu maduinn, fàgaidh mi an currachd ruadh 'san sporan dìreach sa' cheart àite 'san d'fhuair mi iad.

B'e sin an amaideachd, (ars' an t-seann bhean.) Cha dean thu sin, a mhic.

Amaideachd ann no as (deir *Jerrie*), cha ghabhainn an saoghal 'san t-seann slaighdear bhi air ais 's air aghart air feadh an tigh—stumb, stumb, stumb ! a' bualadh eo riaghailteach ri aon uair-eadair 'san tìr. Nach eisd sibh fuaim na coise maide !

Eisd, a mhic (ars' a mhàthair), is innsidh mi dhuit ciod bu chòir dhuit a dheanamh. Falbh am màireach a dh'ionnsuidh an t-sagart, a's fèdraich dheth-san ciod bu chòir dhuit a dheanamh leis an ulaidh, agus gabh comhairle an duine beannaichte. Cuiridh esan gu feum e airson anam a' Bhocadh-ruadh.

Ni mi sin, (deir *Jerrie*.) Caidlemaid. Ni-maith bhi maille ruinn.

Ach cha b'urrainn da a shùil a dhùnadh. Ar leis gu'n robh am Bocadh-ruadh air ais agus air aghart feadh an tìghe, sìos agus suas—stumb, stumb, stumb, aig a' choise mhaide air an ùrlar. Dh'eirich e gu moch. Thug e an currachd ruadh 'san sporan leathraich, 'sa h-uile sgillinn a bh'annta, leis ; agus thug e an sagart-air. Cha robh an t-sagart air a choise 'nuair rainig e, ach fhuair e cead dol a stigh do'n t-seòmar anns an robh e cadal.

'S moch a dh'eirich *Jerrie*, (ars' an sagart.) Ciod th'air t-aire? Ciod an deifir a th'ort?

Dh'innis *Jerrie* mar a bha.

So (ars' esan) an currachd ruadh, 'san sporan leathraich, 's gach bonn òir agus airgiod a dh'fhàg e—fàgaidh mi 'n so e air a' bhòrd. Nì-maith eadar mi 'san t-slaighdear a bhàsaich le breig 'na bheul, 's ceilg 'na chridhe.

Cha bhi cuid no pàirt dheth agam, (ars' an sagart.) Cha bhean mi dha. Thoir air ais e.

'Ne mise? (deir *Jerrie*.) Cha toir mi bonn dheth gu bràth stigh air dorus mo thighe. Nach fheudar a chuir gu feum leis an eaglais, airson maith anam an duine thruaigh a dh'fhàg e?

Cha bhi cuid no pàirt agam dheth, (ars' an sagart.)

'S coma co dhiubh (fhreagair *Jerrie*), cha chuir mi làmh tuilidh air; cha chuir gu dìlinn. Cha ghabhainn beartas na h-Eirinn is fuaim na coise mhaide a chluinntinn o oidhche gu oidhche air feadh mo bhothain.

Mar toir thu leat dhachaidh e (deir an sagart), giùlan e do thigh t'uachdaran, sa' chaisteal gheal. Tha fios agad gur esan àrd shiorram na dùthcha, 's cuiridh esan gu feum e gu grad.

Fabh! (arsa *Jerrie*) ghlan mise mo lamhan dheth. Sud e air a' bhòrd. Slàn leibh. Nì-maith a bli maille ribh; agus slàn shiorruidh leats', a churraichd ruaidh 'sa sporain!

Leis a so, ghrad dh'fhàg e an seòmar, agus ruith e sìos an staidhir.

Thig air t'ais! (ghlaodh an sagart, a's e ann an àrd fheirg)—pill!

Ach bha *Jerrie* fad á eisdeachd. Dh'eirich an sagart, 's chaidh e do'n chaisteal gheal, a ghille a giùlan a' churraichd ruaidh 'san sporan leathraich, 's dh'innis e mar bha 'chùis. Chruinnich naislean 's luchd-ceartais an àite, agus thugadh a' chùis ma'n coinneamh. 'Si 'bhinn gus an d'thainig iad, drochaid chloiche a thogail air a' bheul àth. Mu'n deach bliadhna eile seachad, bha'n drochaid suas; agus gus an latha an diugh, 'se is ainm dhi, Drochaid a' Bhocaidh-ruaidh; agus aig ceann na drochaid, tha ri fhaicinn gus an latha an diugh a' chlach air am b'abhaist do'n deirceach suidhe.

Cha do chuir spiorad an deircich riamh tuilidh dragh air *Jerrie*, 's cha chualas tuille fuaim na coise maide. Ach 's iomad aon, o'n àm sin, de dhaoine aineolach, a thubhairt gu'm fac iad taibhse an t-seann duine a' falbh na h-aibhne le 'luirg fhada, 's le 'churraichd ruadh, a' tolladh 'sa rannsachadh fo bhun gach cloiche airson a sporan leathraich.

CAROLAN EIRIONNACH.

IMRICH-CUAIN.

Litir chudthromach bho A. MacIlleathain, ministear ann an Àmerica mu Thuath, gu Tormaid MacLeòid, D.D., ministear Eaglais Challum-Chille an Glaschu:—

St. Andrew's, New Brunswick,
27th January, 1842.

A dhiadhair urramaich agus ionmhuinn,

'Si 'phuinc a th'agam 'san amharc ann a bhi sgrìobhadh thugaibh air an àm so, a' phuinc chudthromach, *Imrich-Cuain!* Tha fios agam gur caraid dileas do na Gàidheal sibh, agus, uime sin, gu'm bi e taitneach leibh nì air bith a chluinntinn 'chum an leas, agus leas an slìochd.

Bha cunntas cho bochd a' tighinn leis gach pacaid air cor na h-Alba, 's gu'n do chuir cuid againn romhainn oidheirp a thoirt air nì-eiginn a dheanamh airson ar luchd-dùthcha. Tha dearbh-chinnt againn, ged nach 'eil mòran a' tighinn thar a' chuan do'n àite so, nach 'eil àite eile ann an America cho math ris.

'Se rinn sinn, ghairm sinn coinneamh de luchd-àiteachaidh na siorramachd so (*Charlotte*); agus 'se thainig as a' choinneamh, gu'n deach comunn a dhealbh, air a' bheil mar ainm, "*Comunn Gàidhealach Siorramachd Charlotte, gu cuideachadh le muinntir tighinn thar chuan à Albainn, le fiosrachadh a thoirt doibh mu'm fàg iad an dùthach féin c'àite am fearr dhoibh dol, agus seòladh agus cuideachadh a thoirt doibh 'nuair thig.*" Sgrìobh sinn a thiotadh gu Sir Uilleam M. G. *Colebrooke*, maor agus àrd-uachdaran a' chrùin, o na tha na h-uiread do fhearann math air gach làimh do rathad *Woodstock*, gu màthair-uisge na h-aibhne *Canous*, a' dol fàs, gu'm bu chòir do'n Phàrlamaid sùrd a chuir air a thomhas, agus a roinn 'na chroitean, chum a bhi deas airson muinntir a thig à Albainn.

Cuiream thugaibh am freagradh a fhuaire sinn, focal air fhocal:—

"Fredericton, 11th Jan., 1842.

"A dhiadhair urramaich agus ionmhuinn,—Cha luaithe fhuaire mi do litir na chaidh mi gu *Lieutenant Governor Colebrooke* leatha. 'S maith leam innse dhuibh gu'n do chòrd e ris ro mhath a chluinntinn na tha mhiann oirbh a dheanamh airson leas 'ur luchd-dùthcha ann an Albainn, agus nach 'eil nì air bith aige an aghaidh an deagh fhearann a chombarraich sibh a mach a thoirt doibh. Bheir e fainear a thomhas gun dàil; ach cha'n urrainnear a bheag tuilleadh a dheanamh gus am bi iarrtas air le muinntir air a' bheil a' mhian tighinn thairis, a gheibh e airson leth-chrùn an t-acair, ma's e 's gu'm pàigh iad riadh an airgid-cheannaich an toiseach gach bliadhna. Gabhar am bann-urrais féin airson so; agus ma phàigheas iad an riadh, cha'n iarrar an calpa! Cha ruig daoine leas, uime sin, dàil latha 'dheanamh, ma tha 'mhiann orra tighinn a nall; oir tha'm fearann deas, agus theid a chumail air an son. 'Nuair thig iad a nall, cha'n eil ac' ach an cinn a chuir cuid-eachd, agus cuir a stigh airson leth-cheud acair do dh'fhearann-beòil, an cois an rathaid. Theid leth-cheud acair do dh'fhearann-cùil a

chumail air an son gu's am bi iad comasach air a cheannach. Bithidh taitneas orm cluinntinn uaibh o àm gu àm, a reir 's mar chluinneas sibh á Albainn; agus a' guidhe sonas leis a' chomann,

" 'S mi, &c.,

" EDMUND WARD,

" *Emigrant Agent.*

An t-Urramach Alasdair Mac Illeathain,
Ceann-suidhe Chomuinn Ghàidhealaich *St. Andrews.*"

Ann an litir eile a chuir an duin'-nasal ceudna thugainn, tha e 'g ràdh mar so :—" Tha dòchas agam gu'n dearbh an litir a tha 'na cois so gu'n dean a' Phàrlamaid gach nì a laidheas 'nan comas airson muinntir air a' bheil a' mbiann tighinn thar chuain á Albainn. Cha'n ann a'm' ainm féin idir tha mi sgrìobhadh."

Tha 'chirb fhearainn a th'aiginn 'san amharc ann an crìoch ri sgìreachd *Saint James*, far am bheil *Mr Reid*, ministear do Eaglais na h-Alba, agus bho Gàidhealtachd na h-Alba cuideachd; air chor 's drèam air bith a thig, nach bi iad fada o mheadhonan an t-soisgeul. Tha'm fonn anbharrs tarbhach, gu sònraichte airson coirce agus cruinneachd; agus airson a bhuntàta, cha'n eil a choimeas air nachdar an t-saoghail!

A thuilleadh air so, chuala gach neach nach 'eil cearn de America cho fallain ris a' chearn so (*New Brunswick*), agus e mar sheòladh cheithir-là-deug o Bhreatann. Am fiabhras-critheanach a tha co bitheanta ann an Canada, cha'n eil iomradh 'an so air. 'S aithne dhomh tuathanaich a rinn airgiod 'san àite, 'sa chaidh air imrich gu *Ohio*, agus àiteachan mar sin, an dùil gu'n deanadh iad beartas nì bu tràith, agus a thainig air an ais an ceann bhliadhnachan air an seann eòlas.

Dhi-chuimhnich mi a ràdh gu bheil mòran de'n àite so (*New Brunswick*) an cois na fairge. Tha e làn de phuirt, de acar-seidean, de aibhnichean, agus de lochanan. Cha'n eil àite an urrainn duine a chairtealan a leagadh, nach 'eil e dlùth do abhainn air am faod e bàta 'chumail a bheir e féin 'sa chuid gu féill 's gu margadh. Tha rathadan-mòr agus foghlum a' dol air an agaidh gu foghainteach, fo shùilean maithean na dùthcha. Chuir iad air leth airson foghlum anns a' bhliadna 1840, £13490 8s. 4d.; agus airson rathaid, carbadan, pac-aidean, agus bàtaichean-aisig, £56232.

O'n tha fhios agam gu bheil cùram mòr mu staid 'ur dùthcha ag éiridh 'sa laidhe leibh, gu sònraichte cor nan Gàidheal, cuiream so da'r n-ionnsuidh, an earbsa gu'n dean sibh e co follaiseach 'sa tha 'nar comas—nì chuireas an comunn so fo mhòr chomain, agus gu h-àraid

'Ur caraid dìleas,

ALASDAIR MAC-ILLEATHAIN,

Ceann-suidhe Comunn Gàidhealach

Sgìreachd Charlotte, N.B.,

America.

Theagamh gur h-i so litir cho cudthromach do Ghàidhealtachd na h-Alba 'sa thug sinn riamh dhoibh! Nach bu ghlic an nì nan cuir-eachd fichead na leth-cheud teaghlach an cinn 'san sporain cuideachd,

agus togail orra! Comunn Gàidhealach, agus ministear air an ocan, a' feitheamh ri furan a thoirt dhoibh! Pàrlamaid na dùthcha toirt misnich agus cuireadh dhoibh! Agus so uile mar cheithir-là-deug sheòlaidh o thràigh Albainn! Am fearann is fearr air LETH-CHRUÌ an t-acair; agus gun an leth-chruì féin ri iarraidh, ach a riadh! Taing do'n duin'-uasal a thug dhuinn am fiosrachadh, agus 'ai ar guidhe gu'n soirbhich am Freasdal leis féin agus le 'chompanaich blàth-chridheach.

C Ò M H R A D H .

CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN THIRISDNEACH.

Cuairtear. An là a chì 's nach fhaic! Eachann Thirisdneach, fàilte 's furan! Ciod so a' mhi-shealb a dh'éirich dhuit? 'S iomad litir tha 'gam ruigheachd, a fèdraich am beò Eachann.

Eachann. Cha d'éirich mi-shealbh na drid-fhortan air bith dhòmhsa, tha mi taingeil ri ràdh. Ach có iad a bha 'g ionndrainn Eachainn?

Cua. 'Si 'cheisd, có nach 'eil ga d' ionndrainn? Tha muinntir America a tha leughadh a' Chuairtear a cantuinn, mar bi sgeul air Eachann 'san ath àireamh, nach ruigear a leas 'chuir a null. Saoil nach i do bhean a bhios moiteil 'nuair a chluinneas i so?

Each. Cha bhi moit no stràic orra. Cha'n urrainn dhoibh barrachd meas a bhi aca ormsa na th'aice féin; 's cha'n ioghnadh e, 'ai 's eòlach orm.

Cua. Gu'm meall thu do pheiteag rìomhach! 'Nan air tàile na luinge mòir a chaidh air tìr air cladaich Thirie sa' gheamhradh a dh'fhalbh, tha 'pheiteag bhasdalach sin?

Each. Sin sibh. An cuala sibhsa mu'n luinge mhòir?

Cua. Tha eun beag cladaich ann an Tirie 'tha air uairibh a toirt sanas dhuinn air na tha dol air agbaidh 'san eilean; agus chuala sinn iomada sgeul a thug gàire oirnn mu'n luing mhòir.

Each. Mar 'eil eun beag cladaich ann, tha ite eoin cladaich ann—ite a' gheòidh ghlais; 's mar 'eil mi meallta, tha fios agam co tha 'g iomairt a' phinn. Saoil nach 'eil dùil aca 'n Tirie gur mise tha 'g innse gach nì tha sibh a cur sa' Chuairteir mu na dùthchannan sin! Nach e am focal mu dheireadh a thubhairt mo bhean rium, 's mi falbh—" 'Nis, Eachainn," ars' i, "thair an aire nach abair thu focal ris a' Chuairteir mu dheibhinn na luinge mòir 's an calico Sasunnach. Ma chluinneas e mu thimchioll an dìthis mhnathan a bh'air an suaineadh fad na h-oidhche, is ceangal nan seachd dual orra sa' calico gu latha, faodar an t-eilean fhàgail." "'Ne mise?" ars' mi féin; "cha labhair mi diog ris. Ud, ud! chaidh e uaithe sin. Tha mi a'm' earalas a nis." Ach, a Chuairteir rùnaich, fhad 'sa tha sinn le chéile, tha iarrtas mòr orm naigheadhdan na rìoghachd a chluinntinn uaibh. Cha'n eil fios aig duine bochd ciod a chreideas e, 's cha mhò tha mise tuigsinn gu math na tha iad a leughadh as na paipèaran-naigheachd, leis an t-seòrsa do bheurla luideach bhearnach a th'agam. 'Bheil e fìor gu bheil bàillidh mòr na Ban-rìgh, Sir Robert Peel, dol a chuir cìsean ùr, no taxes, mar their an Gaidseir Buidhe, air daoine?

Cua. Tha sin fìor gu leoir, a's cìsean tròm cuideachd.

Each. Cùl mo làimh ris. Nach e sin a' cheart nì thubhairt am Breab-adair fad-chasach Gallda 'bha tighinn a mach maille rium air soitheach na smùid—nach luaithe 'gheibheadh a' bhuidheann ùr so stigh—na Tories—

agus gnothaichean na dùthcha 'n earbsa rintha, na leagadh iad cìsean ùr air daoine. Nach truagh gu'n do dhealaich a' Bhan-rìgh ris an t-seann bhàillidh, Moirear *Melbourne*, agus a chàirdean?

Cua. Air t'aithis, Eachainn. Eisd gu fòil, a's innsidh mi dhuit mar tha 'chùis, 's cha'n eil Breabadair Gallda na Gaidseir Buidhe 'san tìr is urrainn cuir a'm' aghaidh.

Each. Gabhaidh air 'ur n-aghaidh; 's mise nach cuir grabadh oirbh.

Cua. 'Nuair a chaidh a' bhuidheann mu dheireadh a mach, iadsan ris an robh gnothaichean na rìoghachd an earbsa, (agus cha'n i a' Bhan-rìgh idir a chuir air falbh iad, ach a' Phàrlamaid,) bha cosdas na rìoghachd fad' oscionn na bha tighinn a stigh. Bha iad a caitheamh muillion gn leth sa' bhliadhna a bharrachd air a' mhàl 's na cìsean 'bha air an togail; agus bha'n t-anabarr caitheamh so dol air aghaidh o bhliadhna gu bliadhna, gus an robh deich muillionan do dh'ain-fhiach an aghaidh na dùthcha airson na deich bliadhna anns an robh stiùir na luinge mòir ris an canar Breatunn, ann an làimh *Mhelbourne*. Mu dheireadh, cha b'urrainn a' chùis dol ni b'fhaide.

Each. Cha'n iongantach leam. Bha creideas math aig an rìoghachd 'nuair nach robh i co briste ris an Drobhair Chrùbach.

Cua. Cha ghabhadh a' chùis oibreachadh ni b'fhaide. Cha'n e 'mhàin gu'n robh an sporan mòr salamh; bha cosdas na rìoghachd a meudachadh—cogadh air tòiseachadh ann an *China*, an rìoghachd is lionmhor sluaigh air aghaidh an t-saoghail—cogadh eile ann an Innsean na h-Àird an Ear—agus deich muillionan do dh'ain-fhiach ri dhìol. Cha robh e comasach àireamh a's cosdas ar luingis-cogaidh a lughachadh, na idir ar n-armailt. An àite so, 'sann a bha e feumail gu'm biodh iad air am meudachadh gu mòr. So, mata, an staid anns an robh an dùthaich 'nuair thainig na daoine tha nis oscionn gnothaichean na rìoghachd stigh gu oifig.

Each. Air m' fhocal onorach, fhuair iad iarna aimhreit ri reiteachadh. Cha bu chulaidh-fharmaid a bhàillidheachd a dh'fhàgadh aca. Tha e soilleir gu'm b'èiginn dhoibh airgiod fhaotainn; ach 'si 'cheisd, c'àite? Cha'n fhaodar leigeil leis an t-seann rìoghachd bristeadh, no leis na Frangaich no muiuntir *China* saltaird oiran, no tòim-coin a dheanamh de'n t-seann eilean. Ach cluinneamaid ciod a rinn bàillidh mòr Bhreatunn.

Cua. Cha robh e freagarach cìs a chuir air nithean bha daoine ag itheadh no caitheamh, do bhrìgh gu'm biodh so 'na chruadal air daoine bochd, co-maith is air daoine beartach. Tha toil aig *Sir Robert Peel* an t-uallach ùr a chàramh air daoine saoi-bhir na rìoghachd—na cìsean ùr a leagail air dòigh a ruigeas orrasan, agus na cìsean bha daoine a dìol airson nithean 'bha tighinn a stigh a rìoghachdan eile a lughdachadh. So an dòigh a tha 'na bheachd.

Each. Mo bheannachd air! Ach ciamar a dh'fheuch e sin a dheanamh?

Cua. Innsidh mi sin. Tha deich muillionan do dh'ain-fhiach ri dhìol; agus chum so a thogail, tha e dol a leagail cìsean air daoine aig a' bheil teachd-a-stigh do sheòrsa sam bith oscionn ceud gu leth punnd Sasunnach sa' bhliadhna. A h-uile punnd Sasunnach a th'aig neach air bith tighinn a stigh dha sa' bhliadhna oscionn ceud gu leth, tha e ri seachd sgillinn as a' phunnd dheth sin a dhìoladh 'sa phàigheadh a stigh do sporan mòr na rìoghachd. No ann am briathran eile, tha dlùth do thrì punnd Shasunnach as a' cheud ri bhi air a chàramh mar chis air a h-uile neach 'san rìoghachd aig a' bheil oscionn ceud gu leth punnd Sasunnach sa' bhliadhna. Leis a so, esan aig a' bheil dà cheud punnd Sasunnach anns a' bhliadhna, pàigheadh e dlùth air sèa punnd Shasunnach; esan aig a' bheil cóig ceud, dlùth air cóig punnd deug Shasunnach; agus mar sin, trì punnd as a' cheud. Ach cha'n eil peighinn ruadh, uiread agus cota-bàn, ri bhi air a chàramh air neach a tha fo cheud gu leth sa' bhliadhna. Ciamar, tha sin a còrdadh ruit, Eachainn?

Each. Buidh agus pisach le Rob! Cha chuala mi riamh dòigh is fearr. 'S maith mar a tha e dol a dheanamh. Mo mhille taing do luchd-comhairle na Ban-rìgh! Tha dòchas agam gu bheil so tighinn air Rob e féin, ged a tha e ann an seirbhis na dùthcha.

Cua. Tha. Cha'n eil saorsa na dol as aig neach. 'S coma co as a tha 'bheathachadh ag éiridh—co dhiubh 'sann á cèaird no màlairt—á fearann saor, no á riadh airgid tha air a chuir seachad—co dhiubh is ministear, no lighiche, no oifigich airm—cha'n eil mac màthar aig a' bheil oscionn ceud gu leth punnd Sasunnach sa' bhliadhna do thighinn-a-stigh saor, nach imir a' chis so a phàigheadh.

Each. Matà, soirbheachadh leis! Ach so rud tha tighinn a'm' bheachd—ged nach 'eil annamsa ach duine gun sgoile 's gun fhiosrachadh, gidheadh ar leam nach bu chòir dholbhsan aig nach 'eil còir no dlighe air na bheil tighinn a stigh dhoibh ach ré am beò—slàint na'm beatha féin—nach 'eil e, ar leam, ceart cìsean co tròm a chuir orrasan 'sa tha iad a cuir air tighearnan fearainn. Faodaidh cóig ceud sa' bhliadhna do theachd-a-stigh, na do bheathachadh, a bhí aig duine fhad 's is beò e féin; ach co luath 'sa thilgeas e an deò, tha sin uile cailte d'a theaghlach. Ach fear na h-oighreachd, ged a chaochaileas esan, cha chaochail am fearann; faodaidh e cuid do'n mhàl fhàgail aig a bhantraich, a's aig na dìleachdain, 's cha chuirear imrich na sgaoil orra. Bheirinn airsan tuillidh cìs a phàigheadh na iadsan aig nach 'eil ceangal sam bith air na bheil aca ach am beatha féin; agus mar an ceudna iadsan tha tighinn suas air riadh airgid—ged a dh'fhalbhas iadsan, tha'n calpa làthair airson an teaghlach. Nam biodh cagar agamsa agn an cluais Rob, chomhairlichainn da a dhà uiread a chuir air an darna seòrsa seach na th'air an t-seòrsa eile. Mar an ceudna, 'bhaobh luchd-màlairt, faodaidh mòran a bhí ac' air a' bhliadhna so, 's gun dad idir a bhí ac' air an ath bhliadhna. Faodaidh lighiche no fear-lagh a shlàinte a chall, agus, an lorg sin, dol air ais 'san t-saoghal. Cha'n eil e, uime sin, a'm' bharail féin, ceart a thoirt orrasan uiread a phàigheadh as na tha tighinn a stigh dhoibh, 'sa phàidheas iadsan air nach toir tinneas caochladh sam bith air an cuid, agus nach 'eil an cunnart na bhuineas dhoibh a chall.

Cua. Cha'n fhaod mi ràdh, Eachainn, nach 'eil mòran de'n fhìrinn agad; ach thoir thusa so leat, gur luchd-oighreachd fearainn a' chuid is mò dhiubhsan tha sa' Phàrlamaid, agus bheir iad sin làn aire nach cuir iad orra féin ach co beag 's is urrainn dhoibh. So, matà, an dòigh air a' bheil iad a smuaineachadh na deich muillionan a dhìol. Tha 'chis so, trì puinnnd Shasunnach as a' cheud, ri seasamh fad trì bliadhnanachan; agus ged a bheir so stigh dlùth air ceithir muillionan (£4,000,000) a bharrachd 'sa tha dhìth orra an ceann gach bliadhn' airson an ain-fhiach a dhìol, tha iad dol a lughdachadh cìsean eile do reir sin. Cha'n e 'mhàin nach eil cìsean ùr ri bhí air an càramh air an t-sluagh am bitheantas, ach tha na cìsean a th'orra ri bhí air an ìsleachadh gu mòr. Tha air an àm dà cheud deug nithean a tha tighinn á dùthchanan eile a pàidheadh cìs, agus tha 'chis sin ri bhí air a lughdachadh ann an suim co mòr ri trì cheud mìle punnd Sasunnach sa' bhliadhna. Tha 'chis a th'air seachd ceud gu leth do na nithean a tha tighinn á rìoghachdan eile gu bhí air an ìsleachadh gu mòr.

Each. An t-urram dha! Ach ciod iad na nithean air a' bheil a' chis gu bhí air a h-ìsleachadh? Na lughdaich e a' chis air an tombac?

Cua. Cha do lughdaich, no air an uisge-bheatha.

Each. No air an tì na'n t-siùcar? Sin a' cheud nì a dh'fheòraicheas mo bhean dhìom.

Cua. Cha d'ìslich; ach dh'ìslich e 'chis tha *coffee* a pàigheadh.

Each. *Coffee!* Matà, bha beag aig ri dheanamh—an seòrsa tì is meas' a dh'fheuch mi riamh. Bha mi oidhche anns an an Tigh Gheal, ceann eile an eilean, agus bha tì aca de *choffee*; 's mar bhith gu'n robh

glugag mhath do dheagh uachdar, 's lùn spàine do sìogair donn sa' chàpa, le cead dhuibhse, cha d'thug mi mach air dorus-beòil an tighe a' phurgaid shalach. Tha mi 'm barail gu'n deamadh peasair no pònair, air an cruadh-achadh ris an teine, 's air am pronnadh ann an cleich-chrotail, tì co math. Ach ciod'iad na nithean eile air a' bheil iad brath a' chis isleachadh?

Cua. Islichidh iad na cleach air seachd ceud gu leth nì tha tighinn thairis—mar tha asail—

Each. Asail! An cuala mi sibh gu ceart? Asail! Eich fhad-chluasach nan càrd! Fhearabh 'sa ghaoil! an robh cìs air an aon cheithir-chasach is gràinde air thalamh? An cuala sibh asail riamh ri raical? Thug an Càrd Ruadh aon diubh aon nair do Thirie, an àm faighir na Bealltuinn; 's 'nuair a thug a' bheisd a' cheud raic, saoil sibh an robh eailleach no bodach, balachan no caileag, nach do theich—smuainich iad gur e bh'ann am fear nach abair mi. Tha Sir Raibeart as a bheachd—cìs a thoirt deth *choffee* agus deth asail! Fhalbh, fhalbh! Nam biodh cìs air na dalagan-murlain, 'se an ath nì a lughdaicheadh e. Ach gabhaibh air 'ur n-aghaidh. *Coffee* a's asail—ubh, ubh!

Cua. Tha iomad nì eile ann, a ghabhadh ùine mhòir ri innse—teàrr a's fiodh—giuthas America, agus giuthas á rioghachdan tuathach—agus iomad nì eile.

Each. Tha sin math; togaidh sin tighean a's bàtaichean, a's gheibhear iasgach mòran nì's saora na b'abhaist duinn. Mo bheannachd air! Òlaidh mi a shlàinte anns gach cuideachd, a dh'aindeoin nan asail, na trustair!

Cua. Tha nì eile tha e dol a dheanamh, a bheir mòran toileachas-inntinn do mhuinntir nam bailtean mòra; agus, mar a thubhairt thusa, seirbheachadh leis!

Each. Mar sin, an duine còir. Ach ciod an nì tha 'na bheachd? Sud, tha sodan air mo chridhe bhi 'g éisdeachd ris na nithean sin!

Cua. Roimh so, cha robh cead aig muinntir tìr-mòr na Roinn-Eorpa creadh no mairt bheò 'chuir a nall do Shasunn. Cha robh se air a cheadachadh idir, idir; agus ged a robh an fheòil saillte, bha 'chis co tròm 's nach robh feum a cuir a nall—cha ghabhadh i reic gun chall. Leis a so, dh'éirich luach na feòla anns na bailtean mòra co àrd 's nach robh e comasach teaghlach a chumail suas; agus bha na tighearnan Gàidhealach a deanamh beartas air tàile luch-litheadh na feòla. 'Se so a thog prìs a' chruidh 's nam caorach co àrd anns a' mhargadh. Ach ma theid na riaghailtean ùr so air an aghaidh, thig creadh agus feòil a nall á riaghachdan eile air na soithichean-smùid ann am pailteas co mòr 's nach fhaod am margadh-feòla gun tuiteam.

Each. Stad dhuibh. Ciod so tha sibh ag ràdh?

Cua. Stad thusa cuideachd, Eachainn, agus leig team—

Each. Cha leig mi leibhse no leosan. Sin nì nach teid' aig air a dheanamh—prìs na feòla isleachadh. Air t'athais, a Rob; bitheadh dà fhocal uaine sin.

Cua. Ceannaichidh tu air an àm so ann an cuid do dhùthchannan air tìr-mòr na Roinn-Eorpa feòil air dà sgillinn am punnd, co math ris an t-seòrsa tha tar-ruing ocbd agus deich sgillinn ann an Glaschu. Fiodaidh iad a nìs an damh is truime 'chuir a nall airson ficead sgillinn Shasunnach a phàigheadh 'ann Tigh-Chuspain; agus mairt, a's gambna, 'us laeigh, airson darua-leth sin. Cha b'iongantach leamsa ged a thuitheadh fiach a' chruidh anns a' Ghàidhealtachd an treas bonn air a' chuid is lugha. Mile taing dhàsan a tha dol a thoirt dhuinn an toitein co saor. Bha feum againn air.

Each. Fhalbh, fhalbh; millidh so a' chùis gu buileach. Tha mise a'm' dhuine briste. Cheannaich mi ficead gambna air a' gheamhradh so dh'fhalbh, agus tha mi an deigh gabhail beag fhearainn fhactainn; 's mar sin, mar sin, tha mise gone! Tubaist air Rob!

Cua. 'S am b'àile leat sinn, an sluagh mòr tha còmhnuidh 'ana bailtean, a bhàsachadh, chum prìsean cruaidh agus chaorach a chumail suas anns a' Ghàidhealtachd, 's na tighearnan fhàgail beartach? So an riaghailt is fearr a thug e stigh, agus tha dòchas againn nach tarraing e air ais i. Ach, Eachainn, mar do ghabh thusa an sonda, na biodh cabhag ort do lamh a chuir ris a' phàigear, guè am bi na gnothaichean so air an socrachadh.

Each. Gu'n robh maith agaibh. Cha tog mi deoch-slàinte Shìr Raibeart gas

am bi margadh Dhunbreatunn a dh'aon chuid seachad—gus am faic mi, mar a thubhairt an dall, clamar a chrìochnaicheas gach cùis.

Cua. Dhi-chuimhnich mi innse dhuit gu'n robh e mar an ceudna dol a chuir cìsean ùr air cuid do nithean—mar air gual—

Each. Air gual! Tubaist air! Cha leigear leis. Tha 'mhòine ann an Tìrie air ruith as; 's éiginn duinn gual a losgadh a nis. Cha'n fhaod e bhith nach 'eil e as a bheachd, smuaineachadh cìsean a chuir air gual! Tha Diùc Earraghaidheal, mac Chailean Mhòir, air an àm ann an Lunnain, a's cuiridh sinn *petition* a suas. Cha leigear sin leis, olc air mhaith.

Cua. Air t'athais, Eachainn! Cha'n eil cìs ri bhi air a chuir a chair gual tha dol thairis as an dùthaich so do rìoghachdan eile—ceithir sgillinn Sasunnach an tunna. Cha'n eil sgillinn dol air air na chaithear 'san dùthaich againn féin. Ach nach ceart an nì 'thoirt air Fraingach, Dùtsaich, agus feadhainn eile tha caith-eadh ar cuid gual, pàigheadh air a shon?

Each. Gu ceart. Tha sin mar bu chòir da bhi. Na caomhaineadh e iad. Ach an saoil sibh an teid a' chùis leis?

Cua. 'Si mo bharail gu'n téid. Tha mòran a talachadh 'sa gearain, mar is nàdurra a smuaineachadh—a h-uile fear a gearain 'nuair thig a' chis dhùth air féin, mar tha thusa 'gearain mu'n chrodh 's mu'n ghual—a h-uile aon ag iarraidh maor nan cìsean a chuir seachad air a dhorus féin, agus a' chis a chuir air a choimhearsnach. Ach mar cuir esan cìs na uallach gus am bi na h-uile aon rìaraichte, cha'n eil fios c'uine a shocraichear a' chùis. Tha h-uile aon ag aideachadh gur éiginn da airgid fhaotainn—gur éiginn an t-ain-fhiach a dhìol—gur éiginn an cogadh a chrìochnachadh, agus onoir na rìoghachd a sheasamh. Tha h-uile aon ag aideachadh nach esan a chàirich an rìoghachd 'san staid anns am bheil i; ach tha iad a gearain 's ri monmhor—a h-uile aon a càineadh a' chuid ain do na riaghailtean a bheir sgillinn as a phòca féin. Ach 'si mo bharail, mar toir a' Phàrlamaid do Shir Raibeart dìreach a thoil féin 'sna h-uile nì mar a chuir e m'a coinneamh, gu'n tilg e uaithe an stiùir gu buileach, 's gu'n abair e,—“Sin agaibh i. Cha leig sibh leamsa mo dhòigh féin a ghabhail. Sin i agaibh, agus deanaibh leatha mar is àile leibh. Sibh a chàirich an t-ain-fhiach air an rìoghachd—sibh a dhùisg an dà chogadh mhòr, mar leig sibh leamsa' a' chùis a shocrachadh mar is àile leam, gabhaibh 'ur dòigh féin.”

Each. An gille! Seasaidh mi féin e, ged a thuiteas na gamhna firionn deich tasdain'an ceann. 'S fearr leam sin na Breatunn a bhi air a thàmailteachadh. Ciod tha 'Bhan-rìgh ag ràdh.

Cua. Co luath 'sa chual i mar bha chùis, gu'n robh a leithid so do chis feumail, mu'n d'fhuair Sir Raibeart crìoch a chuir air na bha e dol a ràdh, “Cuimhnich,” ars' i, “nach bi saorsa agamsa o aon uallach de'n t-seòrsa sin nì's mò na neach eile 'san rìoghachd. 'S éiginn gu'n diol mise trì punnd Sasunnach as a' cheud de na tha tighinn a stigh dhomh co math ri aon eile.”

Each. Mo ghalad! Air m'fhacal, is tapaidh i; thubhairt i sin gu math 's gu ro mhath. Ach ionsibh dhomh, am pàigh muinntir na h-Eirinn mar ni muinntir Shasunn agus Albainn?

Cua. Dhi-chuimhnich mi innse gu'n robh tasdan do bharrachd cìs ri bhi air a chuir air an ùige-bheatha Eirionnach seach na bh'air riamh. Tha e nis a diol an aon chis ri ùige-beatha na h-Albainn; 's c'arson nach biodh?

Each. 'S c'aason nach biodh, mar a thubhairt sibh?

Cua. Eirionnach tha tarruing na th'aca do bheathachadh, na do theachd-a-stigh sa' bhliadhna, o eighreachdan ann an Eirinn, fhad 'sa dh'fhuireas iad 'nan dùthaich féin, tha saorsa aca o'n chis air an robh mi labhairt; ach ma thig iad do Shasunn, pàighidh iad mar ni Sasunnaich.

Each. Tha sin dìreach mar bu chòir dha bhi; agus 's mi bhiodh làn toilichte ged a chuireadh iad cìs dhùbailt air na tighearnan Gàidhealach agus Gallda tha cosd an cuid airgid ann an rìoghachdan céin—a tarruing na's urrainn dhoibh as an cuid fearainn 'san dùthaich so—fàsgadh smear an cnàimh-droma as na daoine truagh aig a' bheil àite uapa—ag earbs' an cuid fearainn agus an gnothaichean ri agrìobhadairean neo-ìochdmhor, tha sgrios na dùthcha. Agus 'nuair a philleas iad dhachaidh as na dùthchannan céin sin—na dùthchannan griannach sin—cha tig an t-aon latha 'bhios iad toilichte ann an tìr an òige nì's mò. Peasain chaola, obrannach, liotach, do mhic aca, gun fhacal Gàilig 'nan ceann; agus nigheanan caola, tais, glas-neulach, air chrith le fuachd, 'sa bhiodh air am mealachadh le aon fhrais. Nach truagh am fear a gheibh iad! Nach bu chàirdeas cìs mhòr a chuir orra, a dh'èignicheadh iad fuireach aig an tigh? Air m'fhacal, a Chusairteir rùnaich, chuirinn cìs air gach tighearn Gàidhealach tha fàgail a dhùthcha gu dol do Dhunéidion le 'theaghlach. Agus sud feadhainn eile air an cuirinn cìs thròm—na *flunkies*—luchd nam brògan tana, nan stocainean geala, nam briogaisean

buidhe, 's a' chuairt òir—ubh, ubh!—cuairt na h-aimideachd—mu'n aid. Ach 's éiginn dealachadh. Mìle taing. Air m'fhacal, ma thachras am Breabadair Gallda orm dol dhachaidh, cumaidh mi ris.

Cua. Slàn leat, Eachalnn. Cuimhnich gu'm bheil an *coffee* mach an so airson dà sgillinn am punnd nì's saora, agus gu'n ceannaich thu asail Spàindeach ochd sgillinn deug nì's saoire na b'urrainn duit roimh so. Slàn leat!

Each. Nach tog sibh dheth. Tha mi fada 'nar comain. Ma's urrainn mi, bithidh mi mach toiseach an ath mhìos, a leigil fios do m' chàirdean gu bheil Eachann Mac-Shìri beò.

NAIGHEACHDAN COITCHIONN.

CHINA.

Cha'n eil mòran ri innse mu thimchioll na dùthcha so o'n chaidh an àireamh mu dheireadh dhe'n Chuairtear a mach. Tha'n cogadh dol air aghaidh, ach cha'n eil mòran fhathast air tachairt chum crìoch a chuir air. Tha cuid do'n armailt air dol air aghart chum baile mòr ris an canar *Hong-choo-foo*, agus tha'n t-arm Breatunnach ri oidheirp a thoirt air baile-mòr *Chanton* a ghlacadh a ris. Ma ghlacar, faodaidh sinn a bhi làn-chinnteach nach toirear air ais e mar rinneadh roimh. Tha na luingeis Shasunnach a glacadh na h-uile soitbeach Chìnésach tha 'gan coinneachadh. Ghlac iad na ceudan dhiubh cheana, eadar fichead agus sèa-fichead tunna. Bithidh sùil ri naigheachd mòr o *China* ann an ùine ghoirid. Tha barachd dhaoine ri bhi air an cuir a mach, 's tha dòchas againn gu'n tig an cogadh truagh so gu crìche.

INNSEAN NA H-AIRD AN EAR.

'S cianail muladach ri aithris na naigheachdan tha 'gar ruigheachd as na dùthchanna céin so. Dh'innis sinn 'san àireamh mu dheireadh gu'n robh an t-arm Breatunnach a bha fada suas ann an tìr *Affghanistan* ann an staid chunnartach, air an cuairteachadh le mìltibh do naimhdean misneachail tapaidh. Mar thubhairt sinn sa' Chuairtear airson a' mhìos a chaidh seachad, bha mìle mar sòn an aghaidh ar cuid daoine. Dh'fheuch an t-arm Breatunnach pilleadh dhachaidh do na cearnan a bhuineas dhuinn féin; ach, a reir gach cunntais, chaidh so nan aghaidh. Bha eadar tìr no rìoghachd *Chabul*, far an robh iad, agus a' chuid de na h-Innsean a bhuineas do Bhreatunn, beantan àrd, corrach, cas, creagach, mar ghara-droma mòr, 'gan dealachadh o chéile. Cha robh dòigh air am b'urrainn an t-arm againn pilleadh ach ro' bhealaichean cumhang aimhleathan—seòrsa do frith-rathaidean creagach, anabarach duilich a choiseachd, agus cuid dhiubh co aimhleathan 's nach 'eil e comasach ach do dhithis falbh guala ri guala—sligheana monadail, na bu fhreagaraich gu mòr airson féidh is ghobhair na airson armailt do shaighdearan. Tha an sud 'san so àiteachan-dion, no daingnichean, air an togail, a tha mar ghlas is iuchair air na bealaich chumhann sin; agus gun urchair a losgadh, no claidheamh a tharruing, dh'fhaodadh muinntir na dùthcha, le clachan mòr a leigil car mar char leis a' bhruthach, armailt air bith a sgrìos. 'San, mata, ro' leithid so do dh'àiteachan bha'n t-arm againn a gabhail dachaidh, agus pilleadh á rìoghachd mhòr *Chabul*, 'nuair a chruinnich muinntir

na tìr 's luch-àiteachadh nam beann mu'n timchioll. Tha aobhar-eagail gu'n do sgriosadh na h-uile mac màthair do'n arm Bhreatunnach, agus do na h-Innseannaich dhilleas chàirdeil a bha maile riatha. Cha mhòr gu bheil fàth-dhòchais 'gan taobh. 'Se barail na h-uile h-aon gu'n do mharbhadh eadar cóig agus sèa mìle, agus gur gann a fhuair fear as gus an sgeul brònach innse. So an naigheachd is muladaich a tha ri innse thaobh an airm Bhreatunnach o chionn ùine mhòir; agus 'se 'chuid is truaigh, gu'n d'rinneadh e le foill. Mhortadh iad; oir an deigh dhoibh strìochdadh, chuirtaich muinntir na tìr iad, agus mharbh iad iad, gun suim do'n chùmhnannt fo'n d'thainig iad. Ach tha latha na h-aicheamhail dlùth orra. Cha'n fhaodar foill co namhasach leigeil seachad gun thoirt orra fulang air a shon. Nan amhairceadh Breatunn thairis air a so, chailleadh iad Innsean na h-Airde an Ear uile.

Am measg na feadhnach a mhortadh air an àm so, bha'n duine a b' àirde inbhe 'san arm againn—'se sin an Ridir ainmeil MacNeachdainn, ceann-cinnidh an ainm sin, aig an robh a chaisteal o chionn fhad' aig Dùn-dà-ràmh, ceann Lochfine. Chuir esan a bha air ceann sluagh na dùthcha fios air mach as a' champa, mar gu'm b'ann chum a' chùis a shocrachadh, agus cùmhnanntan a dheanamh ris. Bha'n t-àite anns na choinnich iad mar leth an rathaid eadar an dà bhuidheann; ach 'nuair fhuair e Sir Uilleam MacNeachdainn air falbh gu àite leth-oirich, tharruing e dag á 'uchd, agus loisg e air. Dhiùlt a' cheud dag; ach am prioba na sùil loisg e fear eile, agus chuir e am peileir ann an uchd an laoiach. Mhortadh na bha maille ri Sir Uilleam, 's mar so thòisich fuil is àr—gus a' bheil aobhar-eagail nach' d'fhuair oscionn fear no dithis as.

Tha cuid am barail nach urrainn a' chùis bhi co olc 'sa tha e air innse, ach 's mòr ar n-eagal gu bheil. Cha'n fhada gus am bi fios cinnteach air gach nì; 's gus an tig sin, 's éiginn duinn a bhi fo dhòchas, ged is éiginn dhuinn aideachadh nach eil ar dòchas ach fann.

Lionadh e o thaobh gu taobh an àireamh so uile, cunntas min a thoirt air gach nì tha air innse mu dheibhinn a' chogaidh chaillich so; ach is fearr fuireach gus an tig cunntas 'sam faodar earbsa. Cha'n eil teagamh nach do mhortadh Sir Uilleam 's na bha maille ris.

'Se mac an rìgh a chuir sinn as a' chathair, agus o'n d'thug sinn an rìoghachd, chum fear eile a chuir 'na àite, a loisg air Sir Uilleam, agus a mharbh e—*Mahomed òg, mac Dost Mahomed.*

Ach ged tha so oilteil agus gun leisgeul, gidheadh thugadhmaid so leinn, nach robh sa' chogadh so o thoiseach ach amaideachd thrugh. Ciod an gnothach a bh'againn armailt a chuir mach thairis air na beauntaibh mòr so do dhùthaich agus do thir *Affghanistan*? Ciod an aobhar a bh'againn an rìgh bu mhianuach leo fein a bhi thairis orra a dhiùltadh dhoibh, agus fear eile a chuir 'na àite? agus fear a bha anabarach fuathach leo. Bu chòir dhuinn leigeil leo an guothaichean féin a shocrachadh. Chaidh sinn 'san eadraiginn, agus dhiobhail sinn air a shon. Ach 'se 'chùis is brònaich, nach eil an cogadh so nis ach tòiseachadh. Tha armailt mhòr ri bhi air a chuir do'n dùthaich sin gu h-aithghearr ('s dòcha, deich mìle fichead, no dà fhichead mìle),

chum thoirt air muinntir *Affghanistan* gun fhoill a chleachdadh a rì. Bu mhearachd mòr dhuinn dol thairis air na beanntan mòr so idir. An àite barachd tìr iarraidh, 'sann tha tuille 'sa chòir againn cheana. An àite nàimhdean a dheanamh do luchd-àiteachadh na dùthcha farsaing sin, b'e an gliocas dhuinn càirdean a dheanamh dhiubh, 's na h-uile dòigh a ghabhail chum bhi an réit riutha. Taobh na h-àirde an iar do rìoghachd *Chabul* tha rìoghachd mhòr *Persia*, air chor 's gur gnothach amaidaich cuir a mach air na *Affghana*. Ach a nis 's éiginn thoirt orra thuigsinn nach 'eil iad ri foill, no foirneart, no mort a dheanamh air muinntir Bhreatunn. 'S truagh nach do ghabh sinn comhairle an t-sàir, Diùc *Wellington*. Dh'innis e co maith 's ged a robh fiosachd aige mar thachrach. Am measg an armailt tha falbh thairis air an turas so, tha'n reisimeid Ghàidhealach a bh'ann an Glaschu o chionn dà bhliadhna—an 78th—buidheann co eireachdail 'sa dh'fhàg an dùthaich riamh. Ar luchd-dùthcha gaolach!—'s eagalach gur h-iomad aon dhiubh a dh'fhalbhas nach pill!

CALL MULADACH O SGÀINEADH BATA-TOIT.

Thachair an sgiorrachd déisinnach so o chionn beagan làithean, dlùth air *Helensburgh*. Mar bha'm bata-toit ris an canar an *Telegraph* a' fàgail a' bhaile a dh'ainmich sinn, ann am priobadh na sùil sgàin an goileadair, agus bha mu thuaiream fichead pearsa air am marbhadh—cuid dhiubh air an reubadh 'nam bloidhean, agus cuid eile air am milleadh co mòr 's gur gann a b'urrainn an càirdean an cuirp aithneachadh. Chaidh mòran a leòin. Cha'n urrainnear aig an àm innse co tha ri choireachadh airson an sgiorrachd obann namhasach so.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET,

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; *Tullymet*: C. Morris; *Dingwall*: A. Keith; *Dornoch*: Wm. Munro; *Tain*: James Ross, Jun., Druggist; *Thurso*: Mrs Russell; *Dundee*: Wm. Middleton; *Oban*: J. Miller; *Greenock*: A. M'Iver; *Grantown*: A. Cumming; *Abernethy*: D. Gordon; *Dunblair*: D. M'Donald; *Portree*: A. M'Donald; *Balachulish*: J. M'Innis; *Lochgilphead*: N. Gillies; *Argyle Furnace*: A. Gillies, Schoolmaster; *Lockhart*: head, Mull: D. Fletcher; *Bonaw*: John Cameron, Postmaster; *Aberfeldy*: D. Cameron, Bookseller; *Port Ellen, Islay*: D. Hunter; *Glencarradale*: N. M'Donald, Schoolmaster; *Bunessan, Mull*: Donald M'Lean, Postmaster; *Portnahaven*: Norman M'Lean; *Kilchoman*: Angus M'Leod; *Strontain*: D. Cameron; *Tiroran, Mull*: John M'Donald; *Cawdor, Nairn*: J. Robertson; *Pitlochry*: D. Robertson; *Fortingall*: D. Campbell; *Laggan & Rea*: J. M'Pherson; *Alness*: D. M'Diarmid; *Donne*: D. M'Diarmid; *Balveny*: M'Donald, Esq; *Ormeau*: G. Rosa; *Tayinloan*: A. Sutherland; *Uist*: A. Chisholm; *Callander*: P. M'Kinlay; *Balquhitter*: Easdale: D. M'Intyre; *Glenera*: A. M'Innes; *Nova Scotia*: Ramsay, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil; *St. John's*: Pictou, Prince Edward's Island.

Edward J. Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHEI'S NAOR PHAIG

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

CEUD MÌOS AN T-SAMHRAIDH.

AN 27 AIREAMH.]

MAY 1, 1842.

[Pais 6 SOILLEAN.]

CONTENTS:—The Two Paths (an Allegory), page 50.—Life of Sir William Wallace, Part I., 64.—Prince Edward's Island (Account of), 71.—Song of Solomon (Metrical Version of Chapter II.), 73.—Michael Connal (An Irish Story), 75.—Letter to the Editor—Ready Answers, 78.—Aileen M'Ruaridh, 80.—Story of the Year 1746, 81.—News (Parliament, India, &c.), 84.—Answers to Correspondents, 85.

AN DÀ SHLIGHE.

SGEUL AIRSON ÒIGRIDH NA Gàidhealtachd.

Bha mi leughadh an Tiomnaidh Nuaidh mu'n deachaidh mi gu tàmh. Air dhomh tuiteam a'm' shuain, thainig na nithe 'bha mi leughadh air an ais do m' inntinn mar aising na h-oidhche.

Ar lean gu'n robh mi a'm' sheusamh air còmhnaidh, no reon mòr farsaing; agus o gach àirde, gu'n robh anabarr sluaigh ag imeachd truimh 'n fhaiche mhòir so, 'db'ionnuidh àite àraidh far an robh iad a' cuinneachadh a chéile air mo dheas-làimh. Bha mòran sluaigh ann an uair a mhothaich mi dhoibh air tùs, agus bha barrachd a' barrachd o àm gu h-àm a' teachd. Bha iad ann sean agus òg—bochd agus beartach—lag agus làidir—ard agus ìosal; agus chuir e fèagantaan orra a'm' aising cìod a bha 'nam beachd, no c'arson a bha iad mar so a' cuinneachadh.

Ar lean gu'n do choisich mi'n cin air m'aghaidh gus an robh mi an teis-mendhon an t-sluaigh; agus air dhomh beachdachadh orra, thug mi cìod a bha iad a' deanamh.

Mhothaich mi gu'n robh gach slighe air an d'chainig iad a' tìob-

VOL. III.—No. XXVII.

6

achadh gu dà dhorus, 's gu'n robh iad ann an ioma-chomhairle cò'n t-aon de na dorsan sin air an rachadh iad a stigh. Sheas mi. Dh'amhairc mise mar a rinn càch air na dorsan sin, agus air gach slighe 'bha'n taobh a stigh do na dorsan.

Bha mòran sluaigh a' gabhail a stigh air a' cheud dorus air an d'amhairc mi; 's cha b'iongantach leam e. Bha e gu fial, farsuing, fosgailte; agus bha'n t-slighe, an deigh dol troimh, anabarrach bòidheach, taitneach, agus suundach ri amharc oirre. Bha sràidean gaineamhaiche eadar bruachan àillidh, làn do na blàithean bu chùhhraidh, air an robh iadsan a fhuair a stigh a' coiseachd; agus slighean eile do'n fhòid bu ghuirme a's b'uaine snuadh, eadar craobhan nan geugan farsuing, air an robh gach eun bu bhinne guth 'san ealtainn a' seinn le ceileir aoibhneach. Bha àiteachan-suidhe an sud 's an so fo sgàile nan craobh, far am faodadh luchd-imeachd an sgìos a chuir dhiùbh. Bha meas, do reir coslais, buidhe abaich air gach craoibh a's preas; agus chluinntte torman borbhanach nan allt, as am faodadh gach fear-turuis claidhte òl agus lotadh a chasgadh. Dh'amhairc na h-uile aon air tùs ro chridheil shunndach, mar bha iad a' gabhail a stigh air an dorus fhosgailte so. Bha fir a's mnaithean a' seinn òranan 'sa dannsadh, agus bha clann bheag a' trusadh bhlàithean ùr. Bha eòin àillidh, le itean airgiod agus sùilean òir, air an ais agus air an aghart. Bha na craobhan uile fo bhlàth—am fàile bu taitneiche mach air oiteig chiùin na gaoithe—drannan a's crònan sunndach an t-seillein ruaidh air ais 's air aghart o bhlàth gu blàth. Bha 'ghrian a' boillsgeadh gu glòrmhòr, agus obair na cruitheachd gu léir làn sòlais. Cha'n iongantach leam idir (arsa mise) gu'm bheil co liutha h-aon a' gabhail sìos air an t-slighe fharsuing thaitneich so.

Bbeachdaich mi'n sin air an dorus eile. Bha esan co aimhleathan 'sa bha am fear eile air an robh mi labhairt farsuing. Bha e do réir coslais co cumhang aimhleathan, 's gur gann a b'urrainn do neach air bith dol troimh; agus mar so fhuaras e le mòran. Chunnaic mi iomad aon a ghabh a suas gu dân d'a ionnsuidh, agus a thòisich air a chuir rompa agus dol troimh, gu'n do shrachd e an aodach, gu'n do reub e iad féin, agus nach b'urrainn iad na bh'aca r'a giùlan a thoirt troimh, 's mar so gu'n d'fhairsich orra faotuin a stigh. Chunnaic mi air uairibh màthair, 'sa leanabh aice air a guailibh, 's cha b'urrainn d'i dol troimh 'n dorus leis an leanabh so; agus air uairibh chunnaic mi athair, agus greim co daingean aige air a mhac, 's nach b'urrainn a h-aon seach aon diubh dol a stigh. Ach 'se 'n uì is mò a chuir do dh'iongantach orm, a dh'aindeoin air co aimhleathan chumhang 'sa bha e, gu'n robh na h-uile aon comasach air dol troimh a rinn spàirn làidir le'n uile dìchioll agus neart. Bha mòran do dhaoine tomadach leathan a fhuair a stigh, am feadh 'sa bha iomad sìochair caol beag air a chumail a mach. Air uairibh, mhothuich mi màthair deònach air dealachadh r'a leanabh, seach i féin a bhi air a cumail a mach; agus cha luath 'dh'fhàs i toileach air so 'dheanamh, na bha'n dorus farsuing nì'a leòir dhoibh le chèile, agus fhuair iad le chèile a stigh. Ann an aon fhocal,

bha e farsuing gu leòir do gach aon a rinn spàirn cheart, cia air bith co dòmhail tomadach 'sa bha e ; agus, 'san àm cheudna, bha e tuille a's aimhleathan do'n aon bu lugha nach deanadh spàirn—nach robh ach ag iarraidh dol a stigh, gun oidheirp no dìchioll air bith a dheanamh. Mhothaich mi gu'n d'fhuair clann bheag a stigh gu grad, agus iadsan nach robh a' giùlan mòran leo. Ach iadsan a bha giùlan eallaich air bith, 's gann a fhuair a h-aon diubh a stigh troimh 'n dorus.

Cha robh an deuchainn idir seachad 'nuair a chaidh iad a stigh. Bha'n t-slighe taobh a stigh de'n dorus co aimhleathan, chumhang, dheacair, ris an dorus féin. Bha'n t-slighe an deigh dol a stigh doirbh—an droigheann, 's an sgitheach, 's na drisean, a' fàs air gach taobh dhith, a' reubadh luchd-turuis; agus bha cuid do dh'àiteachan doilleir, dorcha—co dorcha 's nach robh e furasd an droigheannach 's an sgitheach a sheachnadh.

Cha chuala mi ceòl; cha'n fliaca mi mireadh no dannsadh. B'e'n ceòl osnaidhean tròm an luchd-turuis. 'Nuair a mhothaich mi so uile, bha iongantas mòr orm gu'm feuchadh neach air bith dol a steach, an àite gabhail maille ris an t-sluagh mhòr chum an doruis eile, agus slighean réidh farsuing an t-soluis a bha 'g imeachd uaithe.

Thog mi mo shùilean, agus chunnaic mi briathran sgrìobhta os-cionn gach doruis. Ruith mi null dlùth do'n àite, agus leugh mi—

Tha'n dorus cumhang, 's an t-slighe chaol,
'Treòrachadh gu rìoghachd na glòir.

An degh so, chaidh mi a's bheachdaich mi air an dorus eile, a's mhothaich mi an sgrìobhadh so os a cheann:—

Tha'n t-slighe air a' bheil 'ur mian
A' treòrachadh gu truaghe shìor.

Nis, 'nuair a leugh mi an dà sgrìobhadh so, agus gu'n robh fios agam an Rìgh a chuir na briathran so air gach dorus gu'm b'fhìrinneach e—seadh, eadhon gu'm b'e féin an Fhìrinn—ghabh mi iongantas mòr ciamar a bhiodh neach air bith co dân, co gòrach, co mòr air a bhreith-as, a's dol a stigh air an dorus fharsuing, 's air an t-slighe réidh, ged a bha e co buaireasach, agus co taitneach do'n t-sùil. Sheas mi, 'dh'fheuch am faicinn ciamar a bha 'dhàndas aig neach air bith so 'dheanamh.

B'e 'cheud neach a chunnaic mi, fìeasgach àrd, spairiseach, dreachmhor. 'Nuair a fhuair mi a' cheud sealladh dheth, bha greim daingean aige de làimh 'athar. Bha'n seann duine muladach, cianail. Bha e 'g iarraidh a mhac a thoirt leis 'dh'ionnsuidh an doruis aimhleathan; ach bha so dol 'na aghaidh. Thainig buidheann do dh'òganaich mhear, chridheil, aighearach, agus ruith iad suas d'a ionnsuidh. Ghlac iad e air làimh. Bheachdaich iad air le cridhealas a's samhladh gràidh. Dh'fhàg e an seann duine, agus thàr e as le 'chompanaich òg a dh'ionnsuidh an t-slighe fharsuing. Tamull beag mu'n deach e stigh, thug e sùil thar a ghualainn; a's

'nuair a mhothaich e 'athair a' gul, thubhairt e—" Cha téid mi fada leo. Cha'n eil a' mbian orm ach fhaicinn cìod an seòrs' àite a th'ann. Pillidh mi an àine ghoirid; agus leanaidh mi m' atbair, a's toil m' athar." Chaidh e stigh. Chunnaic mi e leum, 'sa mireag, 'sa dannsadh, air an réilean uaine. Chuala mi a ghàir àrd; ach cha d'thug e sùil air ais, 's cha'n fhaca mi gu'n do phill e ni's mò.

Sheas mi ag amharc 'sa toirt fainear na bha tachairt. Chunnaic mi mòran a' tionndadh a stigh air an t-slighe cheudna—cuid, do bhrìgh nach b'urrainn dhoibh meall òir a's sporan làn a ghiùlan leo troimh 'n dorus aimhleathan, 's nach dùraichdeadh iad fhàgail 'nan déigh. Cuid eile, do bhrìgh nach dùraichdeadh iad an t-aodach riombach leis an robh iad air an sgeudachadh a stròiceadh 'sa mhilleadh leis an tarruing a b'éiginn a dheanamh. Cuid, do bhrìgh gu'n robh an t-slighe co doreha mi-thaitneach, gun sùgradh, gun fheala-dhà, gun chridhealas; 's bha mian an aomanna stigh am measg nam blàithean àillidh 'bha cinntinn 'san t-slighe fharsuing. Phill feadhainn eile do bhrìgh gu'n robh an luchd-eòlais ri agéig, a's tàir, 'us magadh co luath 'sa dh'amhairc iad air an dorus chumhang, agus a dh'fheuch iad tionndadh a stigh. Bha cuid a fhuair stigh, agus a phill air an ais. B'iad so an fheadhainn bu mhò gràin a's fuath air an t-slighe chumhang; agus rinn iad na bha 'nan comas chum feadhainn eile a chumail air an ais. "Na rachaidh a stigh," ars' iadsan. "Faicibh mar tha sinn air ar reubadh. Cha'n eil ann ach doilgheas agus bròn. Mar is fhaid' a tbeid sibh air 'ur n-aghaidh, 'sann is miosa; mar is fhaide, 'sann is aimhleathaine. Ma tha sibh co amaideach agus dol a stigh, cha'n fhada gus am pill sibh mar a rinn sinn."

Dh'amhairc mi ris na bu dlùithe air an t-slighe aimhleathan, agus thug mi fainear gu'n robh an t-slighe an deigh dol a stigh anabarrach cumhang, agus deacair ri choisleadh. Chuala mi cuid ag osnaich gu tròm. Bha cuid air an réubadh. Iadsan a fhuair a stigh 'nan òige, 'sann doibhsan a b'fhas' imeachd; agus mar bu làidir an spàirn a rinn neach air bith, 'sann a b'fhearr dha féin, 's bu shunndaiche a thurus. Ach ma thòisich neach air bith ri sleamhnachadh air ais, bha e air ball 'san droighneich. Bha cuid ann an dorchadas, cuid fo amharas, cuid a' caoidh, a's cuid mar gu'm biodh lùs nan cas a dhìth orra—an impis tuisleachadh thall 'sa bhos. Leis a so, bha cuid a ghabh eagail—a tharruing air an ais—a ghabh a dh'ionnsuidh an doruis; agus dhoibhsan dh'fhosgail an dorus gu grad, a's fhuair iad a mach gun spàirn. Mhothaich mi maraon cuid dhiùbhsan a fhuair a stigh air an dorus chumhang ag amharc gu tric air leabhar a bh'aca 'nan làimh; agus air ball thogadh iad an sùilean o dhuilleagan an leabhair chum nèamh. 'Nuair a mhothaich mi fear dhiùbh so ag amharc air an leabhar air tùs, cha robh teagamh air bith orm nach tuislicheadh e. Bha mi làn chinnteach gu'n rachadh e am mearachd, 's gu'n tuislicheadh e 'measg na droighneich gheur. Ach an àite so, mar is dlùithe a leugh e, 'sann is dìriche a ghluais e. Chuir so iongantais mòr orm, gus an cuala mi fear dhiùbh a' leughadh mach an an

leabhar—"Tha d' fhocal-sa 'na sholas do m' chasabh, 's na lòchran do m' cheumnaibh."

Thuig mi mar an ceudna gu'n robh an t-slighe, an àite a bhi dol na b'aimhlenthaine 's na bu denear, a' fàs na bu shunntaiche agus na bu ghriannaiche. Dhoibhsan a thainig a stigh 'nan òige, chinn e gu luath réidh, taitneach, comhnard; agus do gach aon, mar a b'fhaid' a ghluais iad air an aghaidh, 'sann bu taitneiche a bha e dol.

Bha mòran a nis a' ruith le anabharra subhachais. Bha ceòl losal; eòin, milis, ri éisdeachd. Bha blàithean àrdr àillidh brisdeadh a mach. Na nithe sin a bha coltach ri drisean a's droighneich, bha blàithean taitneach mar an ròs a' cinntinn orra. Bha na dearcanfiona bu bhlaiste a chunnaic mi riamh air na preasan sin a bha coltach ris an sgitheach; agus thòisich na h-eòin ri seinn gu binn.

Cha do labhair neach a nis air pilleadh air ais. Bha sòlas agus toileachas-inntinn air gach aogas. Bha gach aon sona; a's chuala mi swim an òrain bha cuid a' togail:—

An nair tha dìchioll dhaoine mòr,
Tha dhuais-san mòr da réir;
Do shòlusaibh tha 'shlighe làn,
Is sìth do ghuàth 's gach ceum.

Agus a nis bu léir dhomh, tamull beag rompa, solus beag soilleir suilbhir a' dealradh air an t-slighe. Mar chaidh fear a's fear air aghart air a' chuid sin de'n t-slighe, chaill mi sealladh dhiùbh; ach thainig mi, o na briathran mu dheireadh a chuala mi uapa, gu'n robh iad nis na bu shona na bha iad riamh. Bha cuid a' seinn le chéile òrain agus laoidhean naomha, 's le clàrsaichean àillidh 'nan làmh, a' togail an ceileiradh bu mhillse 's bu thaitneiche a chuala mi riamh. Bha cuid, 's cha mhòr nach robh iad nan tosd; ach am beagan a rinn iad a sheinn, thainig e o cridheachan làn gairdeachais; agus cha robh teagamh agam nach robh a' chuid do'n tìr nach bu léir dhomh na b'fhearr, na bu taitneiche, na b'àillidh, 's na bu shona, na 'chuid a bha mi faicinn.

'S gann a b'urrainn dhomh mo shùil a thionndadh o'n t-sluagh bheannaichte, a bheachdachadh orrasan a chaidh stigh air an dorus fharsuing; agus 'nair a bheachdaich mi orra, bha mo chridhe làn bròin a's dubhachais; oir bu shoilleir ri fhaicinn nach robh iad idir sona. Mar a b'fhaid' a chaidh iad air an aghaidh, 'sann bu bhrònaiche a chinn iad—bha iad frionasach, crosda, mì-thoilichte. Am meas a làimbsich iad, 'sa dh'fheuch iad itheadh, shearg e 'nan glaic, 's cha robh ann ach luathre thioram gun stà. Mar a b'fhaid' a chaidh iad air an aghaidh, 'sann bu mhiosa—air an losgadh le tart, 's gun misge glan fullainn ri fhaotuin, ach tobraichean salach creadha. Bha eagal orra—buaireas àrd 'nan sùilean—cuid dhiùbh air am breith-as, gun fhios c'arson—an droighean geur 'gam mìteadh, 's gun chomas a thoirt as. Thainig dorchadas a's duibhreadh air aogas nam feadhnaich a b'aighearaich. Bha iad a' trod 'sa cuir a mach air a chéile—feargach, ganhlasach, gun chàirdeas, gun ghràdh.

'Nuair a mhotach mi 'gu'n robh iad uile gu tàrsach tròm, bha iongantas orm nach robh iad a pilleadh air an ais, 's ag iarraidh stigh air an doras eile. Feadh 'sa bha mi toirt so fainear, chunnaic mi aon fhear feuchainn dol air ais; agus feuch! ged a bha e a' coiseachd gu math 's gu soirbh air an t-slighe eile, chunnaic mi nis gur gann a b'urrainn dha seasamh. Sbleamhnaich a chasan, bhual a dhà dhlùn air a chéile, agus bha e do reir coslais co lag ri naoidhean. Thuit e air an làr. Luidhe e an sin ag osnaich' gu tròm, agus iadsan mu'n cuairt da ri fochaid. Shaoil mi nach eireadh e ni's mò: ach tog e 'shùilean gu nèamh, mar gu'm biodh e guidhe airson cobhair agus furtachd. Dh'fheuch e éiridh. Thug e oidheirp mhòr. Fhuair e gabhail air aghart ceum no dhà; ach thuislich a's thuit e, a glaothaich airson furtachd. Ma dheireadh sheas e gu daingean; agus an deigh iomad dìchioll, ràinig e an doras; agus a dh'aindeoin na bha dol a stigh, fhuair e mach. Ghrad ruith e dh'ionnsuidh an doruis aimhleathan, agus le spàirn chaidh e stigh. Chuir e gach dris, a's droighneach, a's sgitheach, gu suarachas. Bha'n t-àm anabarrach doilleir dorcha, gidheadh theich e mar neach a' teicheadh airson 'anaim; agus cha d'thug mi mo shùil dheth gus an d'rainig e 'chuid bu taitniche agus bu réidhe de 'thurus.

Ach càch nach do phill, bu chulaidh-bhròin agus brisdeadh-cridhe beachdachadh orra. Luath, 'na mall, thainig ceò a's dubh-dhorchadas mu'n cuairt doibh, air a' cheart shlighe sin a bha aon uair co taitneach 's co grianach. B'éiginn doibh dealachadh ri'n càirdean. Bha eagal agus uamhas mòr air an anmanna; agus ged nach bu léir dhomh iad uile, thuig mi gu'n robh iad ann an teinn, na 'n cruaidh-chàs mhòr; oir chuala mi an sgreuch eugalach, an glaothaich oillteil. Ach ged a ghlaodh iad le'n uile neart, cha robh neach a fhreagair. Bha'n glaothaich co uamhasach, co oillteil, 's gu'n do dhùisg mi as mo shuain.

C.

BEATHA AGUS EUCHDAN AN RIDIRE UILLEAM WALLACE.

EARRANN I.

A Chuarair Uiseil,

Ar leam féiu nach 'eil seòrsa leughaidh ann is druidhtiche, agus is fhaide a leanas ri neach, na eachdraidh beatha dhaoine. Tairgeam dhuibh, uime sin, beatha agus euchdan an ridire Uilleam Wallace—duine nach 'eil firionn no boirionn 'san dùthaich aig nach bu chòir 'eachdraidh a bhi air bàrr am miar.

Có 'n t-Albannach nach teid air bhoil,
'S nach teid an fhuil 'na chliabh air ghòil,
Mar bhuinne reothairt dol roi' chaol,
A chluinneas 'ainm! sàr ainm an laoi!

Bu mhac Sir Uilleam do Shir Callum *Wallace*, agus do nighean do Shir Raonnall *Crawford*. [Rugadh e ann am Inbheràir,* ri linn Rìgh Alasdair III., o chionn a nis còrr a's còig ceud 'us leth-cheud bliadhna. Chaidh an rìgh so 'mharbhadh le leagadh bhàrr 'eich anns a' bhliadhna 1286, a' fàgail na rioghachd aig pàisde do nighinn, ogha dha, agus nach b'fhad' a mhair beò.

Bha nis an rioghachd gun oighre, agus thòisich *Baliol* agus *Bruce* ri streap ris a' chrùn; agus o nach robh e coltach gu'n còrdadh iad, leig iad a' chùis gu raidhe Iomhair I., rìgh Shasunn. 'Nuair chunnaic rìgh Shasunn mar bha, 'se smuainich e gu'n glacadh e crùn Alba dha féin, agus gu'n cuireadh e Alba uile fo chis—gu'n deanadh e tràillean dh'inn! 'Sann mar sin a bha. Chuir e armailte mhòr a nuas à Sasunn; agus thug iad buaidh air *Baliol*, no Rìgh Iain, mar theirte ris, aig *Dunbar*.

Bha nis Albainn làn do shaighdearan Sasunnach, ag itheadh, 's ag òl, 'sa ruithteireachd—ri sgeig, 's ri tarcuis, 's ri fòirneart, air firionn 'us boirionn, air saor 's air daor! Bha *Wallace* air an àm a' fuireach ann an Cillsindi, an siorramachd Pheairt, a's e na fhiùran àluinn òg. Beagan na dheigh so, chaidh e do bhaile *Dhundes* do'n sgoil; agus air do mhac Sasunnaich mhòir tàmailt a thoirt dha aon latha, chuir e'n ceann dheth le 'chlaidheamh féin. B'éiginn teicheadh. Lean an tòir e gus am fac iad e dol a stigh do thigh air an rathad. Dhinnis *Wallace* do bhean-an-tighe mar bha; agus a thiota bha e ann an aodach boirionnaich, le 'chuigeil 'na chrìos; agus cò 'sheinneadh an duanag, 'sa chuireadh car 'san fhearsaid coltach ris-san! Thainig an tòir, agus dh'fhalbh mar thainig. An lar-na-mhàireach, chaidh *Wallace* gu brathair-athar dha, a bha dlùth do Shrita, gus an ceann ùine an d'thainig a mhàthair gu 'thoirt dhachaidh; ach mu'n d'rainig iad *Ellerslie*, mhortadh 'athair agus a bhràthair bu shinne leis na Sasunn-sich! Cha d'thubhairt *Wallace* a bheag; ach bha 'thosd mar am fiath a thig ro'n mhareachd-shìne, 'nuair chumas Nàdur a h-anail le giorag ro' ghrunaim nan dùilean. Bhòidich e àicheamhail—bhòidich e gu'n tugadh e mach éirig 'athar agus a bhràthar, airneo gu'n tuiteadh e sa' chaonnaig. Dh'at a chridhe, leum a chuile, ri bhi faicinn nan Sasunnach gach latha, cha b'e a mhàin a' deanamh tom-coin de na h-Albanaich, ach 'gam mort 's 'gam marbhadh le fala-dhà! Co dhiùbh, chunnaic e gu'm b'e'n gliocas dha tigh *Crawford*, a sheanair, fhàgail 'san àm, agus e féin 'fhalach ann an tigh bhràthair-athar, Sir Raibeart *Wallace*, ann an *Riccartown*, baile beag mar mhìle do Chill-Mharnoc. Latha de na làithean, chaidh *Wallace* a dh'iasgach gu niage *Irving*; agus cò chaidh seachad, air a thurus do Ghlaschu, ach Morair *Percy*, fear-ionaid rìgh Shasunn, agus a fhreiceadain combaideachd. Chaidh am Morair seachad; ach an coigear mu dheireadh d'a bhuidheann, thubhairt iad riu féin gu'n epùileadh iad an t-iasgair. Chaidh iad a thaoibh thuige, agus thubhairt iad ris, "Thoir an so na mharbh thu, 'bhallaich." Ars' esan, "Bheir mi dhuibh dà-thrian dhiubh." "Dà-thrian diubh, a mhadaidh Albanaich!" ars'

iadean, 's iad a agobadh leò gach ceann a ghilac e. Tharruing Wallace an t-slat-iangaich, agus le aon bhaile bha fear dhiubh 'sa chasa-gubhlach os a cheann. Thug e dheth a chlaidheamh, agus ann an còig mionaidean bha dithis eile dhiubh brùchdadh fola anns a' ghaiumhich. Chuir dithis dhiubh spuir ri'n eich, agus dh'innis iad do Mhorair Percy mar thachair; ach ghabh esan leithid do thàmailt gu'm faigheadh aon Albannach a rugadh a' chuid a b'fhearr de chòigear Shasunnach, 's nach tilleadh e 'thoirt a mach an éirig. Coma, chaidh Wallace dhachaidh air a shocair, le 'iasg, le 'chlaidheamh, 's le 'each meannach an t-aon, a féin 'sa ghille!

Beagan na dheigh so, bha faidhir ann an Inbheràir. Bha fios aig Wallace gu'm biodh na Sasannaich an so a' deasamh fòirneart air na h-Albannaich, mar b'abhaist; agus chaidh e chum na faidhreach ann an riochd duine chumanta. Ain measg chleasan eile, bha bully mòr de Shasunnach air a' mhachair, a bha toirt cuireadh do gach Albannach, airson an uiread-sa do dh'airgiod a phàigheadh, buille do bhata 'thoirt-dha air an dromaig le 'uile neart. Bha iomad fear a' pàigheadh, ach cha robh a h-aon a' toirt aideachadh air a' bhully. Chunnaic Wallace an cleas le toil-inntinn. Coltach ri càch, phàigh e 'airgiod. Ghilac e'm bata, agus a dh'aon bhuille sguilt e'n Sasunnach 'na dhà leth! Leum na Sasannaich a bha làthair gu greim a dheasamh air Wallace, agus a mhort. A' cheud fhear a thainig, fhuair e 'chlaigionn a sgoltadh leis a' cheart bhata. Tharruing Wallace a nis a chlaidheamh, a bha'm folach fo chuib a chleòca; agus mu'n robh fios aca c'àite an robh iad, bha còigear eile marbh air an làr! Chunnaic e nis nach robh e soirbh fuireach ni b'fhaide. Dhialaich e troimh mheadhon na cuideachd, agus a thiota bha e'n glaic a dhiallaid, agus beireadh air cò 's urrainn!

Ach, mo chreach! cha robh Wallace co fortanach 'san ath ior-ghuill. Aon latha, ann am baile Inbheràir, chunnaic e maor Morair Percy a' toirt tàmailt do ghille an t-Siorram, agus a' toirt uaithe, 'dheòin no dh'aindeoin, 'na cheannaich e airson a mhaighstir. Chaidh Wallace anns an eadraiginn; ach 'nuair chunnaic an Sasunnach gu'n robh a' dhànachd aig Albannach a rugadh a th'ang' a ghluasad ris-an, thug e spreadhadh de'n bhata dha mu'n dà shlinnean. "Gabh thu a sin, a choin," ars' esan. Tharruing Wallace a bhiodag, a's chuir se i troimh 'n t-Sasunnach o thaobh gu taobh, agus dh'fhàg e'n sud e. Bha Sasannaich fo'n armaibh, a faire a' bhaile 'Nuair chunnaic iad mar thachair, chruinnich iad mu'n cuairt do Wallace; ach bha ean 'gan gearradh slas leis gach buille, mar gu'm biodh beachaille cur nan ceann bhàrr dhìogan, gun cu dheireadh an d'rinn a chlaidheamh dà-leth, agus an b'èiginn strìochdadh! Caidh e nis a chuir an iarnnan anns a' chaisteal, a' feitheamh ri bàs cràiteach; ach 'nuair thainig an latha, cha mhòr nach robh e marbh le cion bìdh 'us dibhe. 'Nuair chunnaic iad so, thilg iad thar a' bhalla e; ach, mar bha fortan an dè, thuit e air dùn aolach, no sitinn. 'Nuair chual a mhaime so, chaidh i agus ghuaidh i as leth Dhia a chorp a thoirt dhi. Fhuair i so; agus a thiota fhuair i cairt, agus thug i 'chorp dhachaidh d'a tigh, agus an ceann beagain thug i beò e.

Cha lwaith e dh'fhairich ar laoch e féin a fás làidir, na smuainich e gu'm bu mhithich togail air an aghaidh naimhdean a dhùthcha. Chunnaic e lann llobha an crochadh ann an cùil ann an tigh a mhaime. Ghlac e'n chaidheamh. Chunnaic e gu'n robh a' chruaidh air a deadh fhoinneachadh. Dh'fhàg e beannachd aig a mhuime, agus thug e 'aghaidh air *Riccartown*. Air an rathad choinnich e ridire Sasunnach d'am b'ainm *Longcastle*, agus a dhithis ghillean. 'Nuair chunnaic *Wallace* iad, chaidh e ceum thar an rathaid, 'gan seachnadh; ach lean iad e, ag ràdh gu'm b'éiginn gu'm bu mheirleach e. "Leigibh as mi, 'dhaoine'-uaisle," ars' ean; "cha'n eil mi ach an droch shlàinte." "Cha leig," ars' an ridire, 's e tighinn bhàrr 'eich gus a ghlacadh; "feumaidh tu tighinn leamsa mar phrìosanach." Tharraing *Wallace* a chaidheamh á 'truail, agus thug e bruideadh dha a leig a mhionach mu 'chasan. Leum na gillean a thoirt a mach 'éirig; ach cha b'fhada gus an robh an cinn an sud, 's an cuirp an so. Chuir e air armachd an ridire, 's cha b'e an t-òr cuid bu mheasa deth. Leum e air muin 'eich, agus air aghaidh ghabh e!

Fhuair *Wallace* a nis buidheann bheag do dhaoine taghta a ghiùlan a bhrataich, agus a mhionnaich gu'n leanadh iad e troimh guch cunnart. Chaidh iad 'nan armaibh, agus dh'fhalaich siad iad féin ann an coille mhòir dlùth do *Loudon*, a' feitheamh ri fàth fhaotainn air na Sasunnaich.

An ceann beagan làithean, fhuair *Wallace* a mach gu robh *Fenwick*, a' cheart fhear a mharbh 'athair agus a bhràthair, a tighinn a mèarsadh o *Charlsle* gu Inbheràir le *baggage*. Dh'at a chridhe; Chuir e 'dhaoine an òrdugh. Choinnich iad na Sasunnaich ann am beallach cumbann, mar dhìreas tu 'n sliabh. Thòisich an iomairt; agus ged nach robh aig *Wallace* ach leth-cheud fear an aghaidh dlùth air dà cheud, a' chuid nach do mharbh iad, theich iad; agus thug *Wallace* leis a' chreach do'n choill!

Bha leithid do dh'eagal air Sasunn a nis roimh *Wallace*, 's gu'n d'rinneadh iad sìth ri Sir Raonull *Crawford*, brathair-a-mhàthar: ach cha b'fhad' a sheas i; oir, air do *Wallace* a bhi, le 'dhithis ghillean, aon latha a marcachd gun umhail, rinn còigear Shasunnach suas ris, a bha tighinn á Glaschu le òr agus negraichean a bhuineadh do *Phercy*. O'n bha'n eich féin air an sàrachadh, dh'fhallbh iad agus thugar a thrì eich o *Wallace*. Ruith *Wallace* gu brathair-a-mhàthair. Dh'innis e gu'n deach an t-sìth a bhriseadh. Mach a thug e an deigh nan Sasunnaich. Beirear orra. Marbhar triùir dhiabh le 'làimh féin, agus a ghillean an dithis eile. Thug e leis a' chreach, agus thug e féin 'sa dhaoine monaidhean Earraghaidheal orra.

Air a'aban o choille gu coille. thainig *Wallace* agus a dhaoine mu dbeireadh gu *Gargunnock*, gearastan a bha làn do Shasunnaich. Chuir e dithis d'a dhaoine air feadh na l-oikhche, fruch an robh bealach idir air am faighte fàth. Thill an dithis làn misnich. Dh'fhallbh *Wallace* 'sa dhaoine. Mharbh iad a h-uile mac màthair, agus ghlac iad an gearastan; ach leig iad leis na innathan falbh mu chùl an gnothaich, gun bheanail ri ribein do dh'fholt an einn.

Bha barail mhath aig *Wallace* ciod a thigeadh na dheigh so; nime

sir, chaidh e do choille *Mhethven*, mar bheagan mhilltean do bhaile-mòr Pheairt. Bha nis mòran ag éiridh leis. Am measg na dhruid suns ri 'mheirghe, bha Eirionnach foghainteach d'am b'ainm *Stephen*—saighdear dlèas, agus co làidir ri triùir. Smuainich *Wallace* gu'n tugadh e dhàsan comann an airm, agus gu'n rachadh e féin agus dusan no dhà do bhaile Pheairt, a bha fo chis aig na Sasunnaich, an t-arm dearg. 'Nuair ràinig iad geat' a' bhaile, cha'n fhaigheadh iad a stigh gun fios a chuir air a' Phrothaiste. Thainig am Prothaiste, agus 'nuair chunnaic e duine mòr, àrd, làidir, dh'fharraid e am b'Albannaich iad. Thubhairt *Wallace* gu'm b'eadh; agus co ac' a b'eadh no nach b'eadh, an àm sìth, nach robh reusan neach a chumail a mach. "Tha thu ceart," ars' am Prothaiste; ach tha fear, *Wallace*, a deanamh a leithid do mhilleadh am measg na Sasunnaich, 's gu feum sinn a bhi air ar faicill. Có thusa?—c'ainm a their mi riut?" "'Se m'ainm-sa," arsa *Wallace*, "Uilleam *Malcom*. Is deasaich sinn gu léir, ag iarraidh oibreach." Chunnaic *Wallace* nach robh feum fiachainn ri Peairt a thoirt a mach; ach coma leat, chual e gu robh an Sasunnach brùideil, Sir Seumas *Butler* sa' bhaile, agus ri dol dhachaidh an latha no dhà gu caisteal *Kingleven*. Mach a ghabh *Wallace*. Sheinn e'n fhìdeag. Chruinnich a dhaoine. Rinn iad foill-fholach ri taobh an rathaid; agus 'nuair thainig Sir Seumas, leum iad air, agus mharbhadh e féin agus còrr 'us trì fichead fear. A' chuid eile, theich iad do'n chaisteal; ach ma theich, bha *Wallace* air an sàil. Ghlac agus chreach e'n caisteal, agus an sin chuir e sop teine ris!

'Nuair chuala Sir Iain, mac Shir Seumas, gu'n deach 'athair a mharbhadh, mach a thug e air cheann mìle fear, an tòir air *Wallace*. Ràinig iad a' choille. Cha robh aig *Wallace* ach fichead fear-saighde; ach aig Sir Iain bha seachd fichead, a thuilleadh air trì fichead fear-sleagha. Ghlac *Wallace* a thargaid agus a bhogha—bogha nach lùbadh neach an Albainn ach e féin—agus leis a' cheud shaighead, leag e Sasunnach. Thug so fras shaighdean o na Sasunnaich, a leòin mòran de na h-Albannaich, agus, am measg chàich, *Wallace* e féin. 'Nuair chunnaic e so, dh'òrduich e d'a dhaoine an saighdean a chuir 'nam builg, agus an claidheamh-mòr 's an t-sleagh fheuchainn doibh. Leum iad a nis air an nàmhaid, 'gan gearradh sìos mar dhiogain roimh bhat' a' bhuachaille. Mu'n àm so, thainig trì cheud fear fuar, fo chomann fir *Lorn*, a chuideachadh an nàmhaid. 'Nuair chunnaic *Wallace* so, thubhairt e r'a dhaoine—"Deanamaid air na cinn-fheadhna, agus cuireamaid as doibhsan, airneo chaill sinn an latha agus ar beatha!" Cha bu luaithe 'thubhairt na rinn. Leum iad troimh bhalla an nàmhaid, gus an d'rainig iad na cinn-fheadhna. Fhuair Sir Iain agus *Lorn* an onoir tuiteam fo chudthrom claidheamh-mòr *Wallace*. 'Nuair chunnaic na Sasunnaich mar thachair, thionail iad gus an cinn a chuir r'a cheile ciod a dheanadh iad. 'Nuair chunnaic *Wallace* so, mach ghabh e féin agus a dhaoine air taobh tuath na coille, agus thugar coille eile orra. Lean na Sasunnaich; ach cha robh fhios aca c'àite an robh iad a' dol. Fhuair iad cuirp an dà sheanalair, *Butler* agus *Lorn*; ach an òr agus an eich, cha robh fios c'àite an robh iad so! Cha robh aig na Sasunnaich ach tilleadh do

Pheairt, 's an earball 'nan gobhal; agus ma bha biuthas a' cheatharnaich *Wallace* mòr roimhe so, bha e nis namharra!

Latha no dhà na dheigh so, thug *Wallace* a laoich do choille eile, dlùth do Pheairt. Am fad 'sa bha iad an so, bha 'ghnàs aige féin dol an dràsda 'sa rithist do'n bhaile, ann an riochd manaich, feuch ciod a chitheadh na chluinneadh e. Latha de na làithean, chunnaic cuid-eiginn e a chuir amharas air, airson a mheudachd, a bha anacuinseach, agus thug e fairbheanadh do'n t-seanalair. An ath latha thainig am manach mòr, bha cearcal shaighdearan a thiota mu'n cuairt do'n tigh do'u deach e stigh. Chaidh so innse do *Wallace*. Chuir e air a thiota aodach boirionnaich. Chaidh e mach, agus thubhairt e ris na Sasunnaich gu'n robh am fear bha iad ag iarraidh, *Wallace*, air a ghlasadh 'na leithid so do sheòmar. A stigh leum dusan no dhà, a's brisdear an dorus, a's othail orra gu'n d'fhuair iad an nàmhaid; ach bha'n nàmhaid mu'n àm leth-mhìle mach as a' bhaile. Coma, lean dithis shaighdearan e, a shaoil leo féin gu robh am boirionnach so neo-chumanta mòr, agus duineil coltas. B'fhearr dhoibh fuireach aig baile; oir cha luaithe fhuair *Wallace* iad a mach o'n bhaile, na thionndaidh e orra, agus le 'chlaidheamh beag, a bha foluichte fo 'chirh, sguidse e na cinn dhiubh.

Thòisich a nis iomadh do mhaithean na h-Alba ri nàire a ghabhail gu'n do leig iad le *Wallace* agus a bhuidheann bhig còir agus aobhar an dùthcha 'sheasamh co fada 'na aonar. Theannaich iad a nis mu 'bhrataich 'nan ceudan. Am measg chàich, bha'n sgoileir àrd, *Blair*, agus fiùran gaisgil, mac do Shir Iain *Graham*. Bha cairtealan an airm Shasunnaich a nis aig Lochmabain, fo chomannnd fir, *Clifford*. Chaidh *Wallace* aon latha an riochd duine bhochd do'n champa; agus air da *Clifford* fhaicinn a' deanamh tàir agus a' toirt maslaidh do fhear-dùthcha, tharruing e 'chlaidheamh dileas stàilinn, agus chuir se troimh 'chridhe e! Cha luaithe thainig so gu cluasan a' champa, na sheid iad an trompaid a chum catha. Ruith *Wallace* chum a dhaoine, a dh'innse mar rinn e. Thug e òrdugh dhoibh an comhnard fhàgail, agus iad féin a chuir an òrdugh anna a' choill bu tiogha. Cha b'fhada gus an d'thainig an nàmhaid. B'e *Blair*, caraid *Wallace*, a' cheud fhear a leòin iad. Cha luaithe chunnaic *Wallace* a chaomh charaid a call 'fhala, na thòisich e orra. 'Sann a sin a bha 'chòmh-dhail! Bha na Sasunnaich a nis a' dol air an ais, 'nuair cò chunnacas a tighinn gu'n cobhair, le 'cheudan, ach an gaisgeach *Moreland*. Cha robh comas aig na h-Albannaich a nis dol a null no nall—bha iad air an cuairteachadh; ach chuir iad romhpa nach géilleadh iad 's iad beò! Chunnaic *Wallace Moreland* a gearradh sìos a dhaoine mar asbhuaib air gach làimh. Leum e 'na chòmhdhail. Bu mhòrach an coinneachadh, ach cha bu bhuan an còmhrag. Cha b'fhada gus na chaisg claidheamh *Wallace* 'iotadh 'na fhuil—nì 'nnair chunnaic an t-arm, thàrr iad as. Lean *Wallace* agus a dhaoine iad, acrach agus fann mar bha iad, gus an d'rainig iad am baile, agus na ghlac iad e gun bhuille a bhualadh. Ghabh iad beagan bìdh 'us dìbhe, agus mach a ghabh iad gu Caisteal *Crawford*. An so, an deigh dhoibh na h-uiread de'n nàmhaid a mharbhadh, chuir iad an caisteal ri theine.

Na dheigh so, rùnaich iad sgapadh ré a' gheambraidh. Chaidh

gach fear gu 'dhachaidh, ach chaidh an gaisgeach *Wallace* a shealltainn a leannain gu baile *Lanark*. Dh'innis i do *Wallace* gach car 'us lùb a dh'fheuch *Hesilrig*, ceann an airm Shasunnach, chum a h-aighe 'bhuanachd, 's gun smuain aige gu'n robh *Wallace* an gaol oirre. Phòs a' bhean-uasal so agus *Wallace* an ceann beagan làithean; agus chaith iad an ùine gus an ath earrach mar bu chubhaidh do lànsin òig—cùpan an sonais a' cuir thairis le sìth, le gaol, 's le tlachd. Thainig *Hesilrig* iomad uair ré na h-ùine a dh'iarraidh a làimhe, 's gun fhios aige mar thachair. Chuir *Wallace* roimhe uair no dhà an ceann a sgarradh o 'choluinn; ach roghnaich e dàil a chuir sa' chùis, gus an cruinnicheadh e 'dhaoine. Bha'n t-arm Sasunnach a' creachadh 'sa milleadh na dùthcha, 's gun duine a cuir grabadh orra. Cha b'urraian *Wallace* so a sheasamh. Shéid e'n trompaid. Fhreagair na creagan—chual' a dhaoine—chaidh gach fear 'na éideadh—agus thogadh a bhratach son uair eile! 'Nuair thainig so gu cluasan *Hesilrig*, chuir se e féin air cheann deich ceud fear-cogaidh, 's a mach 'thug e an tòir orra. Thuit an oidhche, agus cha d'fhuir e iad; agus thainig e do'n bhaile. Chaidh innse dha an so gu'n robh *Wallace* am falach ré ùine an tigh na mnath-uaisle; agus cha'n e sin, ach gu'n robh i féin agus *Wallace* pòda! 'Nuair chuala *Hesilrig* so, cha bu stad dha gus an d'rainig e 'tigh. Bha i 'na cadal; agus ma bha, b'e sin an cadal luaineach, bruilleanach, breislineach; agus cha b'ioghnadh e! Dhùisg a' bhrùid Shasunnach i le 'ghuth mucail; agus an deigh a mìomhachadh, cha deanadh a deòir, 'sa h-ùrnuigh, 'sa h-aslachadh, air a glùinean rùigte, drùghadh air—tharruing e 'chlaidheamh, agus shàth e 'na cridhe e!!

'Sann ortsa, mhic-chridhe, tha e feitheamh, 'nuair chluinneas *Wallace* e! 'S iomad mìle Sasunnach a chrìothnaicheas air a shon so—'s iomad sruthan a ruitheas dearg chum na tràghad le fuil air a shon so!

Cha b'fhada gus an cuala *Wallace* an sgeul brònach. Ma chuala, cha robh mionaid ri chall. Bha nis an oidhche aun, agus na Sasunnach 'nan leapaichean, agus, ar leo féin, làn thèarainte. Rainig *Wallace* an geata, agus, le ultach mòr cloiche, spealg e 'chòmhlà. Thuit iad air an nàmhaid anns gach cearn, 'gam marbhadh 'nan ceudna. Cha b'fhois do *Wallace* gus an d'fhuir e mach mortair a mhnatha, agus na ghearr e 'na cheithir cheithreannan e.

“ An làmh a bheir, 'si 'gheibh.”

'Nuair chunnaic Albainn co buadhar 'sa bha *Wallace*, ghreas na h-airead diubh chum a chobhair—nì 'nuair chuala Iomhar, rìgh Shasunn, thainig e air cheann armailte mhòr, gus an smàladh. Choinnich na seòid aig *Biggar*, baile beag an tìobh so do Dhùnèidion; agus ma choinnich, 'sann a sin a bha'n t-slachdradh! Ciod a th'agad air, a leughadair, ach gu'n do chuir *Wallace* agus a sheòid an ruaig orra; agus am beagan a mhair beò dhiubh, bu bhuidhe leo Sasunn a thoirt orra, agus Rìgh Iomhar air an ceann!

Gheibh sibh an cùrr ri ùine, ma's maireann

MACFALLA.

EILEAN A' PHRIONNSA.

Cha'n eil eilean air uchd a' chuain is maisiche n'an t-eilean so. Tha e air a mheas ro tharbhach, agus is fhad o'n ghoireadh dheth, "Gàradh America mu Thuath." Tha e air a shuidheachadh ann am beul na h-aimhne mòr *St. Lawrence*, agus dlùth air Ceap Breatunn. Chaidh Eilean a' Phrionnsa agus Ceap Breatunn a ghlacadh o na Frangaich o chionn còrr 's ceithir fichead bliadhna, mu'n àm 'san do ghlacadh daingneach làidir *Quebec* uapa leis an arm Bhreatainnach, fo'n cheannard chalma *Wolfe*. Cha'n eil idir wiread iomradh air Eilean a' Phrionnsa 'sa th'air cearnaibh eile do Ame-rica; 's ged tha e mu thuairmeas seachd fichead mìle air fad, agus mu chòig mìle deug thar fhichead air leud (far am mò a leud), cha'n eil ach earrann bheag dheth air àiteachadh. Tha e air a ghearradh gu mòr le aibhnichean maisich, mar tha Muile a's eileanan eile, le lochanna sàile. Cha'n eil e encoltach ri Muile, mar tha e 'na luidhe air uchd na fairge; ach cha'n fhaicear beinn o cheann gu ceann dheth. 'S gann nach 'eil e uile 'na chomhnard, mur faicear mullaich an sud 'sa so, agus glacagan a's gleannain bhòidheach. Tha iasg ro phailt anns na h-aimhnichean, ach cha'n eil mòran tograidh aig an t-sluagh an glacadh; agus 'se 's aobhar dha so, gu'm fenn iad an saothair uile a dh'oibreachadh an fhearainn. Tha'n talamh gainneamhach, agus ro fhurasd oibreachadh. 'S gann gu'm faicear creag no clach air achadh, 's cha'n iarr am fonn ach ro bheag leasachaidh. Tha buntàta, coirc, eòrna, a's cruithneachd, a' fàs gu pailt ann; agus is mò a th'air a ghnàthachadh do'n aran chruithneachd na do aran air bith eile, 'sna bailtibh 's ann an tighean na dùthcha. Tha iad a fuine an arain sin 'nan tighean fèin. Tha sluagh an eilean so, mar tha iad anns gach ùr-threabh-achas eile, ro dheas air gach obair, mar gu'm biodh am Freasdal ann an caomhneas 'gan uidheamachadh airson an crannchuir. Ma's e brisdeadh a' chonnaidh, no leagadh nan craobh e, tha fileantachd aca 'san obair sin fhéin, a tha dùsgadh ioghnaidh gach eilthirich. Cha'n fhacas riamh an coimeas air laimhseachadh na tuaighe.

Chaidh àireamh an t-sluaigh a ghabhail o chionn ghoirid, agus cùisean eile fhiosrachadh a thaobh an eilean; 's tha cùisean a' seasamh mar a leanas:—

Aireamh an iomlain do'n t-sluagh, eadar an t-eilean fhéin agus eileanan beaga th'air an àiteach mu'n cuairt da,	47,034
Aireamh an t-sluaigh a bhuineas do'n Eaglais Shas- annaich,	5,678
A bhuineas do'n Eaglais Albannaich,*	15,095
Do'n Eaglais Phàpannaich,	20,429
Methodaich,	3,421
Baistich,	1,609

* Presbyterians.

Aireamh nach buin do aidmheil air bith a chaidh ainmeachadh,	772
Aireamh oscionn trì fichead bliadhna,	1,816
—— Eadar cóig 's dà fhichead a's trì fichead,	3,671

Am bàr a chinn air a' bhliadhn' a chaidh seachad:—

Buiseil cruithneachd,	160,659
Eòrna,	83,290
Choirce,	611,824
Bhuntàta,	2,250,114
Aireamh nan each,	9,861
A' chruidh,	41,914
Nan caorach,	73,643

Ach fhatlast cha'n eil trian de'n eilean air àiteachadh. Feudar a thuigsinn gu bheil e fallain o'n àireamh do sheann daoine a th'ann. Cha'n eil am fiabhras critheannach aithnichte ann, 's cha mhò tha'n geamhradh cho fuar, no'n samhradh cho teth, 'sa tha iad ann an Canada. Tha mòran Ghàidheil ann, a tha leantuinne gu teann ri cainnt 's ri cleachdaidhean na tìre a thréig iad. 'S ged tha e 'na aobhar mulaid tìr nam beann fhaicinn air a dìobradh, agus “a fàrdaichean blàth 'nan làraichean fuar,” is dearbh nach do mheath cruadal a' Ghàidheil riamh ann an uchd a chloinne, an ionad air bith 'san d'òrduich am Freasdal an crannchur; 's cha'n eil iad ach tearc a ghabh aithreachas an dùthaich fhàgail. 'Se sìmsir cruadail a ni sluagh gaisgeil; agus anns an aimhreit a bha o chionn bliadhna no dhà ann an Canada, dhearbha na Gàidheil nach b'e “ceum air ais an dùthchas.”

Tha na h-Albannaich am bitheantas ag altrum mòr-ghràdh do eaglais an athraichean; agus cha'n eil dearbhadh is soilleir air a son na h-oidheirpean a rinn iad an so, 's an cearnaibh eile, air eaglaisean a thogail, ged nach robh aca ach an dòchas a nì'n cridhe tinn ri ministeirean fhaotuinn. Bu chulaidh aoibhneis do'n eilthireach an eaglais bhòidheach fhaicinn ann an iomall na coille, 's an co-thional mu'n cuairt d'i, a's iad a' gluasad feadh nan uaigh-ean a th'anns a' chladh a tha mu'n cuairt do'n ionad aoraidh. Nach bu taitneach an sealladh so fhaicinn—an co-thional, 's na foirbhich, a's gach uidheam eaglaise, far nach robh ministear riamh, mar tigeadh aon an tràs 'sa rìs? Anns an àite tha nis 'nar beachd, o chionn beagan bhliadhnachan, dh'éug Gàidheil air an robh mòr mheas aig a luchd-dùthcha, a's aig a luchd-eòlais gu léir; a's 'nuair a bha e air bruaich na slorruidheachd, dh'iarr e air a chàirdean gun 'ùir-san a thasgaidh ach ann an cladh na h-eaglaise mu'n d'rian sinn iomradh. 'Nuair a bhi 'g éiseachd an sgeòil so, leum an fhirian so gu m' chuimhne—

Oir l'òglaich tha a' gabhail tlachd
'Na clachaibh breagh' gach uair;
Tha deagh thoil aig do sheirbhiseich
D'a luaithe is d'a h-ùir.

(Salm cii. 14.)

Ach, mo thruaighe! tha mòran 'san eilean so a téachd beò anns a' chaoin-shuarachas is maladaiche 'thaobh na h-eaglaise, 'sa thaobh na nithean a bhuineas d'an sìth—air an giùlan air falbh leis gach gaoth teagaisg, 's air an ribeadh anns an t-saobh-chràbhadh is milltiche. Tha dorchadas agus aineolas mòrain, cho mhath ri gearan nan daoine diadhaidh, mar an duine o Mhacedonia, ag aontachadh ann a bhi cuir a' ghlaoidh so thair a' chuan, "Thigibh a nall g'ar còmhnaidh!"

Aig sruthaibh coimheach Bhabiloin,
Shuidh sinn gu brònach bochd;
An sin air Sion chuimhuich sinn,
Is ghuileadh leinn gu goirt.

(Salm cxxxvii. 1.)

AN GÀIDHEAL ANN AN AMERICA.

DÀN SHOLAIMH.

CAIB. II.

Mar ròs ó Sharon 's amhluidh mi,
'S mar lili gheal an àigh;
Mar lili am measg droighnich ghéur,
'Measg oighean tha mo ghràdh.

Mar chrann nan ùbhlán 'measg nan craobh,
Gu'n d'fhàs mo rùn 'measg chàich:
Fo sgàil do mhiannaich-s' shuidh mi sìos;
Bha thoradh blasd' do m' chàil.

Threòraich e mi do thigh an fhìon,
'S b'i bhratach tharam gràdh;
Le còrnaibh cumaibh suas mo chridhe,
Oir tha mi tinn le gràdh.

Fo m' cheann, gu caidreach, càirdeil, tha
A làmh chli féin gu maoth;
A's timchioll orm tha 'dheas làmh fòs,
Gu curranach 's gu caomh.

A nigheana Ierusalem!
Chuirinn mar impidh oirbh,
A's fòs air eilid agus carb
Tha ruith sa' mbachair dhoirbh!

Nach cuir sibh dragh air fear mo ghràidh,
Annsachd a's sùgh mo chéile;—
Nach dùisg sibh esan as a shuain,
Gu'n t-àin an àill leis féin.

'Se guth mo ghràidh ! Fench, tha e teachd,
Air beanntaibh àrd a leum ;
'Toirt sìthidh air na tulaichibh,
Na dhean-ruith thugam féin.

'S cosmhail mo ghràdh ri earb nam beann,
No laighean donn an fhéidh ;
Sealltunn air na h-uinneagaibh,
'Ga nochdadh féin troimh 'n chléibh.

Fhreagair mo ghràdh, a's thubhairt e,
Éirich, a bhean mo rùin :
M' aon sgiamhach àillidh, éisd mo ghuth ;
Grad éirich, a's thig leam.

Tha'n geamhradh fuar a nis air trial,
A's dh'fhalbh an rùidhe fiuch ;
Tha blàithean ùr ag éiridh suas,
'S na h-eòin a' seinn gu moch.

Tha guth a' chol'main anns an tìr ;
Tha sìgean fàs gu luath ;
Tha dearcas maoth 'chroinn-fhìon a' fàs,
'Toirt fàile cubhraidh uath'.

Éirich a nis, a bhean mo ghaol !
Éirich ; thig leam gun dàil :
Mo chol'man tha an sgolta 'chreag,
'S an còsaibh dùmhair tàmh !

Ceadaich-sa dhòmhsa amharc ort ;
O ! cluinneam guth do bheòil ;
Oir 's binn do ghuth, 's tha t-eugas àill
A's maiseach air gach dòigh.

Na sìonnaich glacaibh dhuinn a nis—
Na sìonnaich bheaga ruadh,
A mhilleas na croinn-fhìon air fad,
'S na dearcas òg gu luath.

'S leamsa mo ghràdh, is leis-san mi—
Is leis-san mi gu bràth.
'Se theachd-an-tìr' a thlachd, 'sa rùn
'Bhi 'measg nan lili tàmh.

Gu àm na fàire a's trial na duibbre,
O pill ! a's bi, a ghràidh,
Mar carbag òg, no meang an fhéidh,
Air beanntaibh Bhéteir àrd !

EACHDRAIDH THAITNEACH AIR FÌRIN A'S ONAIR ARD ANN AN DUINE BOCHD, A' TOIRT FIANUIS AN AGHAIDH A MHIC FÉIN.

SEUL FÌRINNEACH.

Bha Micheil Connal 'na chroiteir ionraic, còir, dlùth do Bhalina, an Eirin. Thainig fiabhras gabhailteach eagalach air a theaghlach, 's cha dùraichdeach coimhearsnach na fear-eòlais tighinn a stigh air a dhorus. Chaochail a bhean agus pàisd beag. Ghabh e féin am fiabhras. Thainig e uaithe; ach bha e co lag 's nach robh comas aig air cosnadh a ghabhail, na ni air bith a dheanamh. Bha 'athair air an àm beò, agus fuireach maille ris. Cha robh greim béidh aca de sheòrsa air bith ri itheadh. Bha 'chlann a' glaothaich airson arain, ach cha robh greim ann air an son., Bha Micheil mar neach as a bheachd—air a bhuaireadh, gun fhios ciod a b'urrainn da 'dheanamh—gabhail fasgadh air uairibh taobh nan euoc, seach bhi 'g éiseachd gaoir nan leanaban, gun màthair a' freasdal orra—'sa faicinn an t-seann duine a' sìoladh as, 'sa bàsachadh le goirt. Cha robh fios aige ciod a dheanadh e; bha e mar dhuine as a chéil. Dh'fhalbh e 'san oidhche, a's ghoid e caora. Mharbh e i, a's chleith e 'san t-sabhal i. Thainig maoir air an latha maireach. Fhuair iad a' chaor' air a fionnadh. Thug iad leo Micheil gu prìosan; a's ghlac iad an seann duine mar an ceudna, gu bhi 'na fhianuis an aghaidh 'mbic.

Thainig latha na deuchainn. Shuidh a' chùirt, na morfhearann dearg agus sluagh mòr a' làthair. Chualas air feadh na dùthcha mar thachair. Bha meas mòr air Micheil 's air 'athair. Bha fios gur i 'n éiginn chruaidh a thug air a' chaor' a ghoid, agus bha dòchas aig daoine nach b'urrainn iad a' chùis a dhearbhadh 'na aghaidh. Cha robh fianuis ac' ach an seann duine, a's ghairmeadh a stigh e. Mar bha na maoir 'ga thoirt a stigh, sheas a h-uile h-aon 'bha làthair—bha iad co iarratach air sealladh fhaotainn dhe. Bha buachail na treud as na ghoideadh a' chaora nis 'ga cheasnachadh. Dhearbh e gu'n de chail e son de na caoirich 'bha'n earbsa ris, 's gu'n d'fhuir e closach caor' 'an sabhal Mhicheil; agus dhearbhb na maoir nach b'urrainn an seann duine 'bhi aineolach air na thachair, o'n dòigh anns na labhair e ri Micheil 'nuair bha iad a' rannsachadh an tighe. Mu dheireadh thainig an seann duine, Peiric Connal, a stigh, a's chuireadh an àite-suidhe na fianuisean e. Cha robh aùil sa' chùirt nach robh sochruichte air an t-seann duine. Chuir am breitheamh e féin a ghloine r'a aùil, a ghabhail beachd air an athair a ghairmeadh gu fianuis a thogail an aghaidh a mhic.

'God a bha seann Pheiric Connal air seargadh as gu mòr 'na neart 's 'na choslas, sheas e suas gu misneachail. Bha rughadh is deirge 'na gbruidh, is lasadh 'na shùilean gorm; ach bha a bhilibh co geal ri ite faoilenn, 's co tiorram sheargte ri spoing. Sheas e, agus dhlùth-bheachdaich e air a' bbreitheamh. "Dean suidhe, a dhuine eòir," as' am breitheamh; "dean suidhe." "Mòran tuing," as a

Peirie; “mòran taing—tha mi fad ’nar comain; ach ceadachibh dhomh dol air mo ghlùnaibh car tiota beag.” Rinn e sin; agus an deigh do’n t-seann duine a cheann a lùbadh, agus comharadh na croise a dheanamh air clàr ’sodainn, dh’amhairc e suas, agus thuirt e le guth slàn làidir, a chuala gach aon—“O thusa, mo Bhreitheamh a ta air nèamh! ’san riutsa tha m’ ùrnuigh—gu’n gleidheadh thu mi seasmhach air slighe mo dhleasnais air an àm, an làthair mo bhreitheamh saoghalta. *Amen.*” Air dha so a ràdh, shuidh e, agus dh’eirich am fear-tagraidh chum a cheasnachadh.

“A Pheirie Connal, an aithne dhuita’ am prìosanach sin ’na shuidhe air do chùlthaobh? Amhaite air. ’Ne Mìcheil Connal is ainm dha?”

“Matà,” arsa Peirie, “o’n uair ’san oidhche anns an d’rugadh e, gus an oidhche sin anns na rinneadh an gnìomh sin airson a’ bheil mise an so, b’aithne dhomh Mìcheil gu maith—h-uile smuain bha ’na chridhe; b’aithne dhomh gach rùn ’s gach gnìomh; cha do cheil mo Mìcheil féin ni riamh o ’athair, gu ruig oidhche na dunach. Ro’n oidhche sin, cha robh duine beò a b’urrainn a ràdh ri m’ Mìcheil féin gu’m b’ole. Thog mi e ann an eagal Dhé, ’s bhà eagal Dhé air ’anam. Ach is cinnteach mi gu’n cual ar n-onair féin, ’s gach neach sa’ chùirt, mar thachair. Eisdibh rium, uaislean urramaichte; tha mise, seann Pheirie Connal, an so an diugh chum fianais a thogail an aghaidh mo dheagh mhic, agus cuideachadh leis an lagh a chrochadh—mo mhac, m’aon mhac, mo Mìcheil dleasnach féin! Ach airson sin uile, ’s còr dhuibh a thoirt fa’near ciod a thug air Mìcheil so a dheanamh. ’Sann air mo shonsa, agus airson na muirichinn bheag, a bha glaothaich leis an acras, a rinn e ’n gnìomh. Bha’m fiabhras an tigh Mìcheil. Thug am fiabhras air falbh a bhean agus a phàid. Bha e féin ’na luidhe iomad seachduinn, ’s bu bhoichd a ghuileachd. Chaidh e air tòir cosnaidh air maduinn an latha sin, gun a thrasg a bhristeadh, gun ghreim itheadh; oir cha robh greim ann. ’Sann mar so a bha—gun uiread is aon chnap buntàta féin ’san tigh; agus ’sann an sin, fo bhuaireas, fo chaathach, ag éisdeachd glaothaich a phàisdean, a rinn e ’n gnìomh. Ach ghabh e aithreachas. Gheall e dhomh ’sa mhaduinn nach beanadh e do’n mhèirle—gu’n aidicheadh e’n gnotbach uile dhàsan o’n do ghoid e i; agus fada mu’n d’thainig na maoir, bha e ’na sodach, gu falbh a dh’iarraidh na dèire am measg a luchd-eòlais. Sin agaibh fìrinn Dhé.”

“’S éiginn dhomh fheòraich dhìot fathast,” ars’ am fear-tagraidh, “am fac thu Mìcheil ’san t-sabhal air an oidhche sin?”

“Am faca mi e?” deir an seann duine. “Mata, chunnaic; le m’ shùilean féin chunnaic mi e.”

“Ciod,” ars’ am fear eile “’bha e deanamh?”

“Bha e—Dia a dheanamh tròcair airsan agus ormsa—bha e fionnadh na caorach le ’làimh féin.” Mar labhair e so, chrom e ’cheann; thuit na deòir; a’s, gar an cualas e, thainig reachd a’ bhròin ’na mhuineal.

“’Nis, a dhuine chòir,” ars’ am fear-tagraidh, “ged is dailich leam a dheanamh, cha’n eil comas air. Gabh *slat bhreac* na cùirt, agus

cuir i air ceann an fhir a chunnaic thu le 'làimh féin a' fionnadh na caorach."

"Och, matà, matà! na iar orm sin a dheanamh; a dhuin'-uasail cheanailt, na iarr orm." Dh'eirich Peirie truagh, a fàsgadh a lamhan, a' sìleadh nan deòir, 'sa gul. "Na iarr orm," deir e; "gél dhomh an aon iarrtas so, mar is mian leat féin an guidhe ma dheireadh fhaotainn o d'Bhreitheamh àrd."

"'S duilich leam a ràdh," deir am breitheamh, "gur éiginn dhuit so a dheanamh. 'Se so an lagh, 's cha'n eil dol as." Mar a labhair am breitheamh so, chrom e 'cheann, a' cleith nan deòir a bha tuiteam air a' phàipeir air an robh e sgrìobhadh.

Ghabh Peirie an t-slat bhreac 'na làimh. Dh'amhairc e an aodann a' mhic. "A Mhìcheil, a mhic," deir e; "a Mhìcheil, mo thearmunn 's mo ghràdh, 'ne t'athair féin 's éiginn so a dheanamh, mo bhuachail rùnach?"

"Tha m'athair a' deanamh mar bu chòir dha," arsa Mìcheil. Le so chuir Peirie an t-slat air ceann a' mhic.

"Tha'n deuchainn seachad," ars' am fear-tagraidh; "cha'n eil tuille agam ri ràdh."

Dh'eirich am breitheamh, duine co aoidheil dhreachmhor 'sa shuidh riamh an cathair a' cheartais, agus mar so labhair e ri naislean a' mhòid (mar theirear sa' Bheurla, an *jury*):—"A dhaoine uaisle fhìrinneach, a tha air bhur mionnachadh gu ceartas a dheanamh eadar duine agus duine 'reir an lagh, chuala sibh a' chùis so uile. Cha'n fhaodar àicheadh nach do ghoid Mìcheil Connal a' chaora. Tha sin 'na ghnòthach làn chinnteach. Ach is cùis so nach d'thainig a leithid riamh fo m' bheachd. Tha mac air an robh deagh chliù riamh an co airson goid caorach, chum 'athair 'sa leanabain a' chumail o bhàs. Tha'n seann duine, 'athair, air a ghairm chum fianuis a thogail 'na aghaidh. Dh'innis e an fhìrinn, an fhìrinn uile, 's cha do chleith e 'bheag. Dhi-chuimhnich e 'gràdh do 'mhac féin, a' seasamh suas airson na fìrinn, agus a dhleasnas do Dhia na fìrinn. Cha do thachair nì orm riamh cosmhail ris a so. Tha foghlum ri fhaotainn uaithe leis gach aon againn. Ach 'se mo bharail gu bheil e 'n comas na cùirt a chead a thoirt do'n phrìosanach. Ghoid e a' chaora, gun teagamh; ach có bu leis a' chaora? Cha d'rinneadh a mach gur i 'chaor' a chaill an duine so—am buachaile a thug 'an ghnòthach mu choinneamh na cùirt. Cha tugadh e 'mhionnan gur i 'chaor' a chaill e a bh'ann. Cha d'fhuairear craiceann, na comharradh-cluais, na dearbhadh air bith eile. Cha d'rinnear a mach a' chùis an aghaidh Mhìcheil. Cha'n eil aige ach amharus gur i 'chaor' a chaill e bh'ann. Theagamh, uime sin, gu'n tarruing esan a thug a stigh a' chùis do'n chùirt air ais an ghnòthach uile gu léir, agus mar sin gu'm faodar am prìosanach a leigeil as."

Air a' cheart àm so, thainig duin'-uasal eireschdail air aghart do'n chùirt le cabhaig, a's fallus a' tuiteam a nuas o 'mhàlaidhean. "Bu leams' a' chaora chaidh 'chall," deir e, "'s cha bu leis a' bhuachaille. Cha'n eil mise ag agairt a' phrìosanaich, na cuir na mèirle as a leith. B'fhearr leam a h-uile h-aon do'n treud a chall, na cridhe an t-seann

duine a bhristeadh, na Micheil còir a chrochadh. Cha chuala mi diog mu dheibhinn so gus an diugh. Bha mi 'n Sasunn, 's cha'n eil mi ach air tilleadh. Leigibh Micheil còir as, agus geallaidh mise obair a chumail ris fhad's as beò e." Agus mar a gheall, rinn e.

Bha 'chùirt air dùnadh, agus fhuair Micheil a chead. Leum 'athair 'na bhroilleach, agus phòg e 'mhac. Mu'n deachaidh a' ghrian fodha, chruinnich na h-naisean làn sporain do dh'òr do'n t-seann duine; agus dìth no dearas cha robh orra fhad's bu bheò iad.

Chithear naithe so mar tha Dia seasamh na firinn, 'sa toirt neart d'a phobull, an àm na deuchainn, an dleasnas a dheanasamh.

C.

LITIR DO'N CHUAIRTEAR.

DEAS FHREAGAIRTEAN.

A dhuin' uaisail urramaich,

Ma tha sibh a meas gur àiridh am beagan fhocail a leanas a bhi air an cur sìos, no gur fù iad an aithris da'r luchd-leughaidh air feadh na Gàidhealtachd, cuiridh sibh comain ormsa le àite a thoirt dhoibh ann an Cuairtear nan Gleann.

Bha na bàird Ghàidhealach, mar tha fios aig na h-uile neach d'an aithne nì sam bith mu'n chùis, anabarrach deas aig labhairt gun ullachadh, no a bhàrr-làimh, mar theirear; agus is minig a chuala sinn duanagan, a chuireadh ri chèile air an dòigh so, cho fileanta snasamhor 's ged bhiodh iad air an deacadh le tilleadh saothrach agus ùine.

Chuala mi aon uair mu bhalachan bochd a chaidh steach do thigh anns an robh bean chruidh-chridheach, aig nach robh bàigh no iochd ris na feumaich, a chionn nach do mhothaich i féin riann cìod e bhi ann an uireasbhuidh. Air di sealltuinn gu h-àrdanach tàireil air a' bhalachan bochd a thàinig a stigh, labhar iad ri chèile mar so :—

Ise. Cia as thàinig am bradaidh truagh?

Esan. As a' bhuaile mhaiseich mhìn.

Ise. Is bochd 's is tana do ghruaidh.

Esan. Cha bhi tuar air cion a' bhìdh.

Ise. Nam bithinn-se mar tha thu, 's mi gu'n goideadh.

Esan. Ged blitheadh tu mar tha mi, 's iad nach leigeadh.

Ise. Bu bhàrd, tha mi saolsinn, a b'athair dhuit.

Esan. Cha b'àrd e, 's cha b'ìosal, ach mu'n mhead inheadhonaich.

A reir innseadh-sgeòil, bha'n Leanabh Illeach (mu'n cuimhne leinn iomadh nì a chluinntinn o ar sinnsear, 'nuair bha sinn òg, a chuir ioghnadh nach bu bheag oirnn aig an àm sin) air leth ainmeil airson seòltachd agus seanachaidheachd nam freagraidhean a bha e cleachdadh a thoirt seachad anns a' ghnè bhàrdachd so. Bha e air a shàrachadh, ma's fìor an aithris, le droch nìwime, a bha buintinn ris cho an-ìochdmhor, 's gur gann nach robh i 'ga char

bàs leis an acras. Ach bha i 'g oidhirpeachadh so a chleith mar b'fhearr a ghabhadh deannamh. Aon là air an d'fhainig na coimhearsnaich a stigh, air dh'ise a ghruidhean a dbeanamh ruiteach le 'aghaidh chumail ris an teine, agus reamhachd a chur timchioll a bheòil, a chum 's gu'n saoiladh a' mhuinntir a thainig a-stigh gu'n robh i 'ga altram cho caomhmoil 's ged bu leatha féin e, bhruidhinn a mhuinne ris, agus fhreagair an leanabh eicir so i mar leanas:—

Ise. 'S ruiteach sin, a ruiteachain.

Esan. 'Se'n teine mòr a loisgeas mi.

Ise. 'S rapach sin, a rapachain.

Esan. Cuir thar mo bheul a' mheacharachd.

A thuilleadh air an tapachd a tha ri fhaicinn air uairibh ann an duanagaibh a chuireadh ri chèile gun àine gu smuineachadh mu'n deibhinn roimh làimh, 's minig nach robh an ealantasd eannt, so idir neo-fhenmail. 'S cuimhne leinn i bhi air a cleachdadh aig àmaibh sònraichte chum muinntir a shaoradh o chunnart agus o éiginn. Cò nach euala mar chaidh Cailean a chumail o dhol an làimh, leis gu'n do chluith am pìobaire am port sin, "A Chailean, mo rùn, seachainn an Dùn," &c.?—agus mar nach d'amaid an nàimhdean fuileachdach air buidheann do Chloinn Ghriogair threun, 'quair shéinn a' bhean aig an robh iad 'sa tigh, "'S mi a'm' shuidhe 'n so m' ènrachd, air còmhnaid an ratbaid," &c.?

Cha'n ainmich mi aig an àm so ach aon chùis eile, anns an robh luinneag de'n t-seòrsa cheudna 'na mheadhon air beatha neach a shàbhaladh. Thachair do dh'aine àraidh a bha air thuras a thighinn 'san anmoch a dh'ionnsuidh tighe, far an d'iarr e cead fantainn ré na h-oidhche. Thugadh aoidheachd dha gu suilbhir; agus an deigh àm snipeir, chuireadh a luidhe e ann an leaba chliù-mhor shocrach a dh'ullaicheadh air a shon. Ach goirid an deigh dha e féin a leigeadh sìos gu fois, thòisich a' bhanaaltrum a bha 'san tigh air crònan a ghabhail do'n naoidhean a bh'nice air a glùn, mar gu'm biodh i 'ga chur a chadal; agus air dha beachd a ghabhail air na briathraibh a bha i 'g aithris, b'ìoghuadh leis i bhi slor shéinn—

Aoidh, na dean cadal idir;

Aoidh, their as ris an tòmh

Seall a stigh fo bhruaich do leaba,

'S gheibh thu gàirdean rag 's e tròm.

Cho luath 'sa chuir an coigreach umhail nach robh na h-uile nt ceart, dh'éirich e le cabhaig, chuir e 'làmh a stigh fo'n leaba, agus air dha an "gàirdean rag 's e tròm" fhaireachdainn ann, leum e mach troimh uinneag a bha 'san t-seòmar, agus thàr e as le 'bheatha.

Is mise bhuir seirbhiseach umhal agus dileas,

SEANACHAIDH.

AILEAN MAC-RUAIRIDH.

Bha'n ceann-feadhna mòr so co cumhachdach 'sa bha r'a linn. Bha aon uair trì chinn-feadhna aige comhla anns a' Chaisteal Thioram. Ghleidh e an sin iad là a's bliadhna, 's na dheigh sin leig e air sgaoil iad, a dhol sàbhailt gu'n daoine féin. Bu Mhac-an-Tòisich a h-aon de'n triùir, agus b'e aon fhacall a thubhairt e b'aobhar air a sin. Bha eagal mòr air roimh Ailean Mac-Ruairidh, 's cha b'ann gun aobhar, oir bha e innleachdach co math is làidir. Thog, uime sin, Mac-an-Tòisich daingneach làidir ann an eilean 'na dhùthaich féin. Thug e cuirm d'a dhaoine 'nuair bha crioch air. An àirde uail, is a'm meadhon a luchairt, thubhairt e gu'n robh e nis sàbhailt, neo'ar-thaing do dh-Ailean Mac-Ruairidh. Bha fear sa' chuideachd a dh'fhàg Mùideart iomad bliadhna roimh sin, air dha mialachd a ghabhail r'a cheann-feadhna féin, airson dìmeas eiginn a rinn e air. Chaidh e do dhùthaich Mhic-an-Tòisich, 's bha e an sin mar aon d'a dhaoine féin. Ach ghabh e tàmailt airson an fhacail. Ràinig e 'chridhe. Las eud 'anma airson urram a chinn-feadhna. Bha e 'na thosd 'san àm, ach ghabh e a' cheud chothrom air tilleadh gu 'dhùthaich féin, chum innseadh do dh-Ailean Mac-Ruairidh ciod a thubhairt Mac-an-Tòisich. Faicibh co dìleas 'sa bha daoine 'sna liintean sin d'an cinn-feadhna!

Leig iad fuath a's gamhlas air chùl,
A's bha iad uile a dh'aon rùn.

Thàr Ailean Mac-Ruairidh as le 'dhaoine taoghta, gun fhios gun aoidh. Thug e leis Mac-Cuimhne (oir b'e sin ainm an duine a thill ris) na fhear-iùil. Thainig e air Mac-an-Tòisich mu'n robh e 'na fhaicil, agus ghiùlain se e d'a dhùthaich féin. Gun cheannard, cha robh feum tòiseachadh ri strì ri duine cho treun ainmeil, aig an robh an ceann-feadhna fo iochd; agus b'éiginn dhoibh foighidean a dheanamh. Thill Mac-an-Tòisich dhachaidh an ceann na bliadhna, le barrachd fiosrachaidh mu Ailean Mac-Ruairidh.

Ach ged a bha ceann-cinnidh Chloinn Raonuill 'na dhuine cumhachdach 's 'na uachdaran treun, bha e air uairibh ann an cunnartan 's an mòr gàbhaidhean. Thuit dha bhi aon uair 'na bhirlinn le beagan daoine, a' dol seachad air Eilean na Muc. Thug am fear-coimhead fa'near tè mòran bu mhò 'tighinn thar an Rutha. Dh'aithnich iad gu'm b'e Mac-Illeathain a bh'ann—an dearg nàmhaid. “Ciod a ni sinn?” arsa fear. “Teicheamaid,” thubhairt feadhain eile. “Air ar n-aghart, fhearaibh!” ghlaodh an ceann-feadhna, gun sgàth gun cagal, is e 'ga sbluadh féin air clàr na bìrlinn. “Cuiribh mo bhreacan tharram,” ars' ean. “Seinn, a phiobaire, cumha Chloinn Raonuill. Innsibh do Mhac-Illeathain gu bheil sibh a' dol le'r ceannard gu 'chàramh fo lio ann an I-Challum-Chille.” Thainig Mac-Illeathain 'na bhirlinn mhòir. “Cò th'agaibh an sin?” dh'fhiosraich e. Fhreagair iad mar

dh'iarradh orra, gu'n robh iad a' dol le Ailean Mac-Ruairidh gu 'adhlac am measg rìghrean a's chinn-fheadhna na h-Alba. "Mo dhearg nàmhaid!" arsa Mac-Illeathain; "ach sìth leis—thriall e uainn;" agus ghabh iad seachad air a chèile. Cha luaithe bha iad as an t-sealladh na dhùisg a's dh'éirich am marbh. "Deanaibh cabhaig, fhearabh, thar an Rutha; cha'n eil an ùine is lugha ri chall." Bhuail iad gus a' chlach bu dlùithe orra do dh-Eilean na Muc. Chaidh a' bhirlinn air a h-aghart tro'n chaol. Ghabh Clann Raonuil tro'n dùthaich, a' cur smùid ris an eilean, a's Clann 'Illeathain a' trusadh leo creach Mhùideart. Bha cuid diubh dìreadh mach braigh Sgair-Dois; 's air faicinn Muile 'na smùid, ruith iad le sgeul an namhais, gu Mac-Illeathain. "Tha Ailean Mac-Ruairidh beò fathast," deir esan; "greasamaid na dheigh—gu dian air a thòir!" Leum iad gu fairge, gun sùil air creach na tìr. B'e Ailean Mac-Ruairidh a' chreach bu mhian leo ghlacadh. Bha'n Rutha buan, ach chaidh iad thairis air an tiota. Thàr iad gu tìr an cabhaig, mar choin air lothain, làn thogarach gu bhi an sgòrnan an fhéidh. Ach bha car eile an ruidhle a' bhodaich air nach do smaoinich iad. Cha robh ac' ach an nead; ghabh na h-eòin air ite. Ce'mar thachair sin? Thill bìrlinn Chloinn Raonuil an caol Mhuile. Ghabh i steach do Loch Suanairt. Thar-ruing na laoich air tìr i 'san t-Sailean. Thug iad as a cheile i. Thog iad gach clàr is crann air an guailibh, a's chuir iad a rithied air saile i ag bun Abhuinn Sheile.

Cha'n eil an so ach beagan do dh'eachdraidh an duine ainmeil so, a shàbhail air an uair sin a bheatha féin; a ghleidh creach á 'dhùthaich gun mhòran call d'a naimhdean, a chuireadh dhachaidh an cabhaig.

Bha Clann 'Illeathain 'ga shireadh o àite gu àite. Fa dheireadh thug iad géill da, làn aichmheil airson mar dh'éirich dhoibh. Ach bha fios aca gu'm b'fhearr 'bhi sàmhach. Thainig Ailean Mac-Ruairidh beò, 's ma dh'fhendta nach fhaighte 'na chadal e a rithied.

D.

Arasaig.

SGEUL AIR NI A THACHAIR ANN AM BLIADHNA THEARLAICH.

Air a' mhìos ma dheireadh do'n t-samhradh 1746, chaidh Gàidheal grusamach sgairteil dh'ionnsuidh tighe Innis-Croi, anns an robh uach-daran do na Stiùbhartaich a' gabhail còmhraidh. Bhuail e aig an dorus, agus dh'fheòraich e an robh an tighearn a stigh. Fhreagair a' bhan-tighearn, agus thubhairt i nach robh duine a stigh ach i féin agus a triùir nighean. Dh'éirich fear-an-tighe le Tearlach—chaill e dìhis mhac ann an Cùilfhodair, agus b'éigin da ionad-foluich a thoirt air.

"Cò thusa," arsa a' bhan-tighearn, "agus ciod e do ghnòthuch rium-sa?"

“Is mise,” deir e, “Searsan Caimbeul; agus dh’àithneadh dhomh an tigh so a rannsachadh airson t’fhir-pòda, airson Fhir Chluanaidh, agus na h-uiread do dhaoineibh ceannairceach eile a dh’éirich an aghaidh an Rìgh?”

Air do’n bhan-tighearn so a chloinntinn, thubhairt i ris, gu’m b’fhearr leatha an t-aon bu shuaraidhe do na ceannardaibh Sasunnach fhaicinn teachd a rannsachadh a tìghe airson càirdean a’ Phrionnsa, na aon air bith do na Caimbeulaich an-ìochdmhor sin a dh’éirich an aghaidh a’ Phrionnsa dh’fìghich, agus a chaidh gun dùlan chum an luchd-dùthcha a sgrìos!

“Dean foighidinn, a bean-uasail,” ars’ an Gàidheal; “oir gun teagamh bithidh tusa agus do chuid nighean nì’s tèarainte ann an làmhaidh fìr-dùthcha, na bhiodh sibh ann an làmhaidh saighdeir Sasunnaich.”

Cha robh a’ bhan-tighearn leighte le sin idir; gidheadh thilg i na h-ìuchraichean d’a ionnsaidh, a’ guidhe gu’m faiceadh i an là anns am biodh na Caimbeulaich air an gearradh as, eadar bhun agus bhàrr, leis na fìneachaibh eile! Thog e na h-ìuchraichean, agus thòisich e air min-rannsachadh a d’heanamh air feadh gach cùil agus oisinn do’n tigh! Ré na h-ùine so, bha a’ bhan-tighearn aig a shàil, a’ labhairt ris anns na briathraibh bu tàireil a’ b’urrainn di a d’healbhadh. Ghrad sheas an Gàidheal. Sheall e an clàr an eudaim air a’ mhnaoi uasail. Cha d’tubhairt e lide; ach thomh e a làmh ri leabaidh a bha’n sin, agus chrath e a cheann! Air ball bha ise ‘na tosd—chaochail a gnùis, agus bha i uile air chrith le h-eagal! Aig a’ mhìonaid sin, thainig ceannard Sasunnach a steach, agus cùignear shaighdear maille ris, fo’n làn armachd!

“O! faicibh an so,” deir a’ bhan-tighearn, “crochair do na Caimbeulaich a chuireadh a rannsachadh an tìghe; agus tha e ri milleadh agus briseadh, agus a’ tilgeadh gach nì bun oscionn.”

“Leig dhiot gu h-ealamh, a shloighteir,” ars’ an ceannard Shasunnach, “agus thoir do chasan as; oir ma tha ceannairciche an so, gabhaidh mise cùram dhiùbh.”

“Cha dean e’n gnothuch,” ars’ an Gàidheal; “oir am fear is luaithe làmh, ‘se is fearr cuid. Bha mise an so an toiseach; is leanas, air an aobhar sin, còir an rannsachaidh, agus leanas bithidh an duais airson na gheibhear. Air mo chomhairle, mata, thoir tusa gu grad an doras ort.”

“Feuch dhomh t’ùghdarras, a choin Albannaich, airson rannsachaidh.”

“Feuch dhòmhas an toiseach ciod a’ chòir a ta agad an airson sin iarraidh.”

“Is mise an t-oifigeach *Letan*, aig am bheil ùghdarras o *Choban*, mo cheannard; ach có o’m bheil ùghdarras agad?”

“Tha m’ ùghdarras-sa o dhuin’-uasal nì’s fearr na tusa, agus nì’s fearr na aon a bha no bhitheas os do cheann.”

“O dhuin’-uasal nì’s fearr na mise, agus nì’s fearr na aon a bha no bhitheas os mo cheann! Fhir mo chridhe, glacam thu air ball mar

cheannairceach agus mar fhear-brathaidh an aghaidh do Rìgh agus do rìoghachd."

Le sin, rug e air a' Ghàidheal; ach an uair a chunnaic an Caimbeulach dèanachd an t-Sasunnaich, thug e buille do'n dorn dha, leis an do thuit e gun deò air an làr! Ann am mionaid tharuing na cùig saighdeirean an dagaichean, chum an Caimbeulach a thilgeadh; ach ghrad leum e gu cùl leapach a bha ann an ceana eile an tighe, le dag 'san aon làimh, agus a chlaidheamh 'san làimh eile; agus air do'n t-alighe dh'ionnsuidh an t-seòmair a bhi co aibleathan 's nach rachadh dithis a steach còmhladh, bha ean a rachadh a stigh an toiseach cinnteach gu cuirteadh gu bàs e leis a' Chaimbeulach ghaisgeil! Air doibh so fhaicinn, chaidh dithis diùbh mach, chum loagadh a stigh air troimh uinneig bbig a bha air cùl an tighe. Cha b'fhurasd a nis do'n Ghàidheal an triùir a bha stigh a chumail as an t-seòmair, agus e féin a dhìonadh o theine an dithis a bha muigh. Ach ghrad dhealbh e innleachd a shoirbhich leis. Shlu e mach a bhoineid thar oisinn na leapach; agus air do'n triùir a bha stigh smuaineachadh gu'n robh a cheann innte, ghrad las an dagaichean, agus chaidh na trì peileirean troimh na boineid; ach bha'n ceann tèaruinte, agus b'olc an airidh mar biodh! Mar ghrad bhoinge an Ìealanaich, leum an Gàidheal a mach le a chlaidheamh rùisgte 'na dhòrn; agus mu'm b'urrainn na Sasunnaich an dorus a thoirt orra, bha dithis diùbh air an gearradh as; agus rug e air an treas fear, agus chuir e gu dlùth e aig astar beag o'n tigh. An uair a chunnaic an dithis aig an uinneig chùil mar a chaidh na cùisean, leum iad 'nan diolladaibh, agus thug iad na spuir do na h-eich. Ghabh an Gàidheal each an oifigich Shasunnaich, agus ruith e 'nan déigh, ag éigheach rin, "Stadaibh, a chladairean!—stadaibh!" Ach cha deanadh iad sin idir; agus ged a bha'n Gàidheal a' bualadh an eich air adhairt leis a' chlaidheamh fhuilteach a bha 'na làimh, cha robh e 'na chomas beirsinn orra. Bha dithis dhaoine, Pàdrùig Grand agus Alasdair Mac-Eachainn, air a' cheart àm sin ann an àite-foluich aig Craig-neart. Chunnaic iad an réis, agus cha'n fhac iad a leithid riamh roimhe! Ma dheireadh, chaidh each a' Ghàidheil fodha ann am boglach, agus b'éigin da an ruaig a thoirt thairis!

Air do'n Ghranndach agus do Mhac-Eachainn so fhaicinn, dh'fhàg iad Craig-neart, chum fàilte a chur air a' Ghàidheal ghaisgeil a rinn treubhantas co mòr. Ach feuch! ciod an t-iongantas leis an do bhuaileadh iad, an uair a chunnaic iad gu'm b'e an Gàidheal curanta so an ceannard urramach agus ionmhuinn féin—**IAIN RUADH STIUBHART!**

Phill an triùir gu Innis-Croi, far an d'fhuair iad na ban-tighearnan air chrith le h-eagal, agus na saighdeirean Sasunnach 'nan sìneadh gun deò! An sin chaidh cùisean a mhìneachadh air gach taobh. Dh'innis a' bhan-tighearn an t-eagal a ghabh i an uair a thomh an Caimbeulach a làmh ris an leabaidh, a cheann gu'n robh dorus beag aig cùl na leapach sin a bha treòrachadh dh'ionnsuidh seòmair uaigneich far an robh a companach, agus na lean eile a bha air taobh Theàrlaich, air am folachadh. Chunnaic i nach robh an Caimbeulach aineolach mu'n t-seòmair sin, agus lìonadh a cridhe le geilt gu'n glactadh iad.—

Dh'innis Iain Ruadh Stiùbhart, air an làimh eile, gu'm fac e na Sasunnaich a' deanamh dlreach air an tigh; agus air da fios a bhi aige gu'n robh a chàirdean air am foluchadh ann, rùnaich e a bheatha féin a chur an cunnart chum an teasairginn.

Is iongantach mar a chealaicheadh an gnìomh éuchdach so, air chor is nach d'fhuair Diùc Uilleam no a cheannardan riamh a mach có e an Caimbeulach gaisgeil a rinn an t-éuchd a dh'ainmicheadh! Ach cha robh na ban-tighearnan co h-àghmhor ri Iain Ruadh agus a chompanaich; oir, air do Dhiùc *Cumberland* mòr-thàmailt fhaotuinn airson mar a chuireadh as d'a shaighdeiribh, chuir e buidheann eile dh'ionnsuidh Innis-Croi, chum an tigh a chreachadh agus a loegadh, agus chum prìosanaich a dheanamh do na ban-tighearnaibh! Bha'n gnìomh dlòghailtais so gu h-ionnlan neo-dhuineil agus eas-urramach ann féin, agus ceart cosmhuil ri nìle ghnìomhbaraibh eile *Chumberland*, a bha comharraichte airson ain-ìochd agus cruais-cridhe!

SGIATHANACH.

Clachan Chlillmhùire,
Toiseach an Earraich, 1842.

N A I G H E A C H D A N .

Tha'n naigheachd á Innsean na h-àirde deas gu mòr nà cràitiche na bha dùil againn a bhitheadh e. Cha d'fhainig agrios co truagh agus co eagalach air feachd Bhreatunn 'nar linn. Bhàsaich iad—cha'n ann sa' bhlàr, a cuir a' chath an aghaidh nàimhdean an dùthcha—ach mhortadh iad le foill a's leis a' chealgarachd bu mhò. Eadar na bh'ann do dh'arm Breatunnach, agus do dh'Innseannaich, agus do luchd-leanmhain a' champa, thuit mu thimchioll air trì mìle deug fear, a bharrachd air mnathèan agus clann! Tha dà fhichead de na h-oifigich Bhreatunnach 'nam prìosanaich, mar do chuireadh gu bàs iad; agus a mach as an fheachd mhòr, cha d'fhuair neach as ach aon fhear! Strìochd an t-arm Breatunnach do'n bhéisd bhorbarra a bh'air ceann sluagh na dùthcha; agus an sin, an déigh do'n arm a bhi air dealachadh—cuid a' gabbail an rathaid so, agus cuid an rathad eile, thar mhonaidhean fiathaich—dol fodha gu'n guallibh ann an caidheachain sneachd, agus a' bàsachadh leis an acras, gun ghreim ri ithe—dh'éirich sluagh na dùthcha 'nan aghaidh. Thainig iad orra air gach taobh 'nam mìtibh, agus 'nam ficheada mìtibh. Bhual iad orra, agus mhortadh gach mac màthar dhiùbh. Fhuair cuid as, ach bhàsaich iad anns na monaidhean farsuing—bha iad air am meileachadh leis an fhuachd. Tha arm lìonmhor a' dol a null, a's cha'n eil teagamh nach dlòbhail na béisdean a mhort iad airson an giùlan.

Tha Sir Raibeart *Peel* a' dol air aghaidh gu duineil le 'riaghailt càin, no eis an tighinn-a-stigh. Tha na tuathanaich 'ga chàineadh airson prìs itheannaich, gu sònraichte prìs feòla, a thoirt a nìos; ach, a reir ar barail-ne, 'cann airson math a' chuid is mò de'n t-sluagh a tha ean ag obair.

Cha'n eil cèaird agus màlairt ach anabharr uile olc. Tha na ficheadan a briseadh an so 's an sud, a's tha na mìltean an impis dol bàs air na sràidean a chion lòin. Mar bhith gu bheil luchd-riaghlaidh a' bhaile 'toirt cuach do bhrot uair 'san latha seachad an nasgaidh do *cheithir mìle*, cha bhiodh iad beò! Cha chomharlaicheamaid do Ghàidheil tighinn a mach air an t-sambradh so a dh'iarraidh cosnaidh.

Bha sealladh àluinn ri fhaicinn ann an Eaglais Chalum-Chille, sa' bhaile so, air Diar-daoin so chaidh. Bha dlùth air *seachd ceud* sgoilleir aig am bheil dlùth-chleamhnas ris a' Ghàidhealtachd, agus a faotainn an ionnsachaidh is fearr, agus iomadh dhiùbh dà dheise aod-aich sa' bhliadhn' an nasgaidh, agus cèaird, ag éisdeachd searmoin, agus a sràid-imeachd troimh'n bhaile. Thug an t-Ollamh Leòdach searmoin dhoibh, agus do làn na h-eaglais do mhuinntir eile. Cha'n eil farmad againn ris a' Ghàidheal a chunnaic 'sa chuala, mar do las a chridhe le toil-inntinn. Eadar an sgoil Ghàidhealach so agus sgoil Mhic-Lachlain, tha mu thuaiream 1,000 a nis do shìol nan Gàidheil a' faotainn sgoile an nasgaidh!

Tha sìd ann o chionn mhìos a nis co àluinn 'sa chunnaic mac màthar. Ma chì am Freasdal iomchuidh gu'm mair i, bitheadh pailteas aig duine 's aig beathach an ath bhliadhna.

Tha cunntas math á *New Zealand*. Tha ar luchd-dùthcha an sin a' deanamh gu foghainteach; ach air ar son féin dheth, mholamaid Canada Uachdarach do na Gàidheil.

Chaidh mort oilteil a dheanamh ann an Sasunn an là roimhe, le Eirionnach d'an ainm *Daniel Good*. A reir choltais, bha dhà no trì mhnathan aige, a's ghabh e gaol air a h-aon eile; agus a chum ruigh-eachd orra *do reir lagha*, mhort e a bhean. Ghearr e i 'na ceithreanan, agus thòisich e ri 'losgadh uidh air uidh, chum a cur as an rathad! Rug ceartas Dhé air a' bhrùid, agus tha duais a' mhortair a' feitheamh air!

FOCAL SAN DEALACHADH.

Fhuair sinn litir bhrosgulach shleamhainn *Iain Oig*. Cha'n eil fios againn gu ro mhaith ciod tha 'na bheachd. Tha amharas againn as; cha'n eil sinn idir earbsach á 'chàirdens. 'S fhad o na chuala sinn, *Is tearc teanga mhìn gun ghath air a cùl*.

Ciod so a' mhiogail, 'sa chasaid, 'san donnalaich, 'san gearan a th'air *Callum na Coille*? Cha'n fhaod e bhi nach 'eil a' chaileach-oidhche air spiris oscionn do thighe. B'e Callum a' chomhachag bhoichd bhrònach! 's gun fhios c'arson. 'S *cruaidh a leònadh an leanabh nach innis a ghearan*. Tha thu 'g iarraidh mo chomhairle. Eisd, agus gheibh thu sin. Ma tha eas-aibhne dlùth do d' thigh, leig thu féin a'd' shìneadh r'a thaobh, agus feuch co is fearr a ni borbhan, is tormann, is buireadh, thu féin na'n t-eas. Tha fios againn co is luaith a sguireas. Fhad 'sa bha mi leughadh do litreach ('s cha b'i sin an litir bheag), bha mi mar gu'm biodh cuidheal mhòr a deanamh srann gun tuigse ri m' chluais.

Fhuair sinn an dara litir a chuir an duine sin da'r n-ionnsuidh, cin air bith cò e, fo ainm a' *Cheaird Ruaidh*. Tha e ag ràdh gur mi-mhodhail dhuinn gun fhios-freagairt a thoirt dha: Is fearr, mata, a fhreagairt, 'na bhì rèidh dheth. A *Cheaird Ruaidh*! fhuair sinn do litir—do dhà litir—a's ceann beag sgiobalta na Ban-rìgh orra le chéile (nì a chosd dà sgillinn ruadh dhuit)—agus thilg sinn an litir mu dheireadh sa' cheart àite anns an deach a' cheud te, agus far an teid an ath litir, ma thig i—'se sin, anns an teine, a's loisg i gu gasda!

Mòran taing do dh'fhear *Cuairteach na Beinne Buidhe*. Tha 'chomhairle maith, glic, modhail, tuigseach; a's geallaidh sinn a dheanamh mar tha e ag iarraidh, fhad 's is urrainn duinn.

Mar gabh an t-*Eildeir Bàn* an Cuairtear, cò thuit ris gu'm b'ole? Ciod, uime sin, a' bhruidhinn àrd th'air 'airre? Nach fàinneach an seann fhacal, *Am fear nach fhosgail a sporan, fosglaidh e 'bheul*?

Fhuair sinn an litir fhada, bhagarrach, mhaoidheil, a chuir *Sgleatair Eisdeil* da'r n-ionnsuidh. Mar 'eil sinn meallta, cha d'rinn e sgleat riumh. Ciod e dhuinn maoidhean an duine bhèsdail so? B'e sin *bòsa a' bhand ris a chaisteal*. Tha e ag ràdh gu bheil fios aige gu'm fairich an Cuairtear an greim geur a thug e as. 'Se sin a' cheart nì a thubhairt an seangan 'nuair thug e greim as a' ghearran, *Fairichidh e sud*. Gidheadh, cha d'fhairich an gearran còir gu'n robh meanbh-bhiastag co faoin 'na dhàil.

Na biodh fadal air ar deagh charaid, an *Sasunnach*.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Tullymet: C. Morris; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Tain: James Ross, Jun., Druggist; Thurso: Mrs Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Greenock: A. M'Jee; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lockgilphend: N. Gillies; Argyle Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lockdonhead, Mull: D. Fletcher; Bonaw: John Cameron, Postmaster; Abersfeldy: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencarradale: N. M'Donald, Schoolmaster; Bunessan, Mull: Donald M'Lean, Postmaster; Portnahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tiroran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Pitlochry: D. Robertson; Fortingall: D. Campbell; Laggan: Rev. J. M'Pherson; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; South Uist: A. Chisholm; Callander: P. M'Kinlay; Balquhadder: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carbost: A. Cameron; Glenduruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Aberarder: John Rose, Schoolmaster; Inverness: James Smith; Kilmorack: J. Rose; Lochalsh: D. Mutheson, Ardair; Portree: Alex. M'Donald, Esq.; Kintail: D. M'Rae, Postmaster, Lochwy; Mull: John M'Dougall, Schoolmaster; Beaully: Rev. A. M'Kenzie, Kiltarlity; Easdale: D. M'Intyre; Glenora: A. M'Innes; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq., Charlotte-town, Prince Edward's Island.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

CUAIRTEAR NAN GLEANN

MISS MEADHON AND T-SAMBAIDH.

AN 28 AIRCRAFT

JUNE 1, 1942

[Pris 6' SCHILLEAN.

CONTENTS:—Sermon for the Young, page 57.—The Things in India (Account of), 58.—Letter to the Editor—Battle of Inverkeithing, 25.—Dennis Costello, the Irishman (a True Story), 59.—Life of Sir William Wallace, Part II., 103.—Song of Solomon (Metrical Version of), 104.—111, 107.—Laws of Nature (continued), 108.—The Aged Man and the Young Boys, 111.—The Old Man's Address, 112.—Song to the Carols, 112.—News—Emigration Meeting in Glasgow, 113; Parliament, 114; Burning of Hamburg, 114.

GABHAIDH' DTA' CÙRAM DH'INN.

BEARMOIN AIRPORT OUGHTEN NA GUADEALUAGA.

* Foghlumaibh clonnas a ta na lilidhean a' fàv."—Mat. vi. 28.

[illegible]

Mothuichibh dhoibh so mar shoilleireachadh air cumhachd, air gliocas, agus air eòlas Dé. Tha oibreachan a làimh gu léir a' moladh Dhé, a' foillseachadh a ghlòir, agus a' taisbeanadh a ghliocais; agus mar is mò a rannsuicheas agus a dhlùth-bheachdaicheas sinn air gach ni 'thig á làimh-san, 'sann is mò 'chì sinn a ghliocas agus a chumhachd. Chìtear air uairibh, air an deanamh suas le làmhnan finealta, samhlaidhean air blàithean àillidh; agus tha iad co coslach ri blàithean nàdurra, 's nach 'eil e furasd an t-eadar-dhealachadh a léirsinn. Ach ma bheachdaicheas sinn orra gu dlùth agus gu mìon, chì sinn co àillidh dreachmhor 'sa tha'n dara seòrsa seach an seòrs' eile. C'àit a' bheil an snuadh ùrar, am barr-ghuc bòidheach, am blàth ciatach, na dathan àillidh, 's am faile cùbhraidh? Tha sinn air uairibh a' faicinn earradh a's aodach riomhach daor air naislibh 'us maithibh urramach an t-saoghail, anabharrach taitneach do'n t-sùil; agus ge iongantach na nithe tha daoine 'figheadh 'sa dealbh leis na beartaibh innleachdach a thatar a nis a' cur a suas, agus a tha, toirt bàrr ann an eireachdas air riomhadh nan Innsean;—beachdaich gu dlùth orra le gloinne-mendachaidh, agus chì thu gu bheil iad co neo-fhinealta ri cùbh-rainn na sac-aodach, ann an coimeas ri blàithean na macharach. Amhairc a ris air na blàithean sin leis a' ghloinne, 's mar is cumhachdaich a ta i, 's mar is dlùithe a dh'amhairceas tu air na dathan bòidheach—am buidhe, an t-uaine, an geal, 's an dearg—'s cha'n 'eil e a'd' chomas gun ghlaodhaich a mach, "Se Dia a rinn iad!" O! matà, cia glòirmhor ann an cumhachd agus ann an gliocas an Dia sin tha comasach air barrachd àilleachd a thoirt do bhlàithean na macharach na b'urrainn rìghrean a's ban-ruinnean an t-saoghail so—seadh, Rìgh Solamh féin, ann an àird a ghlòir, a thoirt do'n earradh a bha e caitheamh 'na luchairtean àrda. Tha cuid do dh'eòin bheaga bhachallach àillidh air ite o phreas gu preas, a' tàmh ann an còsan nan creag, 's ann an geugan nan craobh, air an éideachadh ni's dreachmhoire gu mòr na Ban-rìgh òg Bhreatunn, ban-uachdaran na rìoghachd is cumhachdaiche 'san t-saoghal mhòr. Seadh! an dearbadan-dé, aig nach 'eil beò-shlàinte oscionn uair no dhà, a' snàmh car tiota beag ann an gathana na gréine—tha eadhon am meanbh-chrentair beag faoin so air éideach gu mòr ni's éireachdaile na'n t-aon is uaibhreiche agus is riomhaiche 'san t-saoghal. 'Se Dia 'rinn so, 'sa tha gach là 'ga dheanamh.

Thoir fairear an lillidh mar a ta i fàs—a' cinneachadh sa' mhach-air. Cha saothraich i, 's cha snìomh i. Tha i fàs a mach á freumh thioram—a' togail a cinn fo bhlàs gréine Dhé—a' fosgladh suas a broillich cùbhraidh ùr an còmhdaill drùchd na maidne. Mothuich mar a ta i fàs, arsa Crìod. Tha i a' fàs ann an teas gréine Dhé, air a taiseachadh le dealta tlàth nan nèamha. Tha'n drùchd a' braonadh air na blàithean gu samhach ciùin. Cha'n fhaicear e—cha léir dhuibh a chumhachd diombair; ni mò is léir dhuibh cumhachd diombair Spioraid Dhé, tre 'bheil anmanna a shluaigh féin air an beathachadh 's air an neartachadh, a's tre a' bheil iad a' fàs ann an gràs agus ann an eòlas air an Tighearna Iosa Crìod.

Mo thuic an cùram tha Dia, 'na fhreasdal caomh, a' gabhail de lilidhean na macharach. 'Se so an ni àraidh bha ann am beachd Chrìod anns an earail a thug e seachad. Bu mhiann leis na deis-oibail gach cùram agus imcheist a chur air falbh, agus an uile earbs' a chàramh air Dia. Uime sin tha e ag ràdh, "Na biodh ro-chùram oirbh mu thimchioll bhur beatha, ciod a dh'itheas no dh'òlas sibh; no mu thimchioll bhur cuirp, ciod a chuireas sibh umaidh. Nach mò a' bheatha na'm biadh, agus an corp na'n t-sodach?" Agus na dheigh sin tha e 'g ràdh, "Amhaireibh air eunlaith an athair; oir cha chuir iad siol, agus cha bhuain iad, agus cha chruinnich iad an saibhligh: gidheadh, a ta bhur n-Athair neamhaidh-sa 'gam beathachadh. Nach fearr sibhse gu mòr na iàsan? Agus eò agaibh, le mòr chùram, a dh'fhaodas aon làmh-choille a chur r'a àirde féin? Agus e'arson a ta sibh ro chùram-ach mu thimchioll bhur culaidh? Foghlumaibh cionnas a ta na lilidhean a' fàs sa' mhachair; cha saothraich iad, 's cha suìomh iad. Gidheadh a ta mise ag ràdh ribh, nach robh Solamh féin, 'na uile gblòir, air 'èideachadh mar aon diùph so. Air an aobhar sin, ma tha Dia mar sin a' sgèdachadh fèid na macharach a ta an diugh ann, agus am màireach air a thilgèadh 'san àthnuinn; nach mò na sin a' sgèdaicheas e sibhse, a dhaoine air bheag creidimh? Uime sin, na bithibh làn de chùram, ag ràdh, Ciod a dh'itheas sinn? no, Ciod a dh'òlas sinn? no, Ciod a chuireas sinn umainn?"—Mat. vi. 25—31.

O cia milia taitneach, drùiteach, cainnt an t-Slànighear bheannaichte! Mar gu'n abradh e, Cha'n eil gràdh aig Dia air eòin na h-ealtuinn, 's air blàithean na macharach mar a ta aige oirbhse—cha do cheannaich e iad le drais co mòr—cha do chuir e a spiorad anna—cha mhair iad ach tiota. Cha'n ionann a's clann nan daoine. Earbaibh, uime sin, ann an Dia. Cuimhnichibh co combachdach 'sa ta e. Nam biodh agaibhse athair co beartach agus gu'n robh aige làn tighe do dh'òr agus do dh'airgiod, 'bheil dùil agaibhse, nam biodh sibh nar leanabanan math agus dleasnach; gu'n diùltadh e cùram a ghabhail dhibh—an leigeadh e libh bàsachadh le dìth? Ach tha aig Dia barrachd òir agus airgiod foluichte 'san talamh na fhogadh riamh an uachdar—seadh, na dheanadh beanntan do dh'òr; agus an e nach soirbh dhàsan solar air 'ur sona, agus cùram a ghabhail dhibh?

Nam biodh aig bhur pàrantaibh creadh agus caoraich, a's lòn-mhorachd de gach seòrsa spréidh—barrachd 'sa b'urrainn do neach a chunntadh ann an seachdùinn no mìos—'ne nach b'urrainn dha cùram a ghabhail de leanabh beag, agus a thoirt da gach ni bha feumail dha? Ach tha Dia ag ràdh, "Is leamsa uile bheathaiche na coille, an spréidh air mìle àlabb. Is aithne dhòmhsa uile eunlaith nam beann; agus is leamsa fiadh-bheathaiche na macharach," (Salm l. 10, 11.) Nach soirbh dhàsan, matà, lòn, a's biadh, 'us sodach, a thoirt d'a leanabanan féin?

Am faca tusa riamh an lilidh mar a ta i seasmh suas gu dreachd-achor 'san t-samhradh ann an gèradh? Tha Dia toirt air a' ghréin

dearsadh oirre, agus tha i deannamh gairdeachais na gathana soill-suil. Tha e toirt air an dealt brònach oirre, agus tha i 'ga dhèighal; a's leis a sìth tha i fàs. Tha na nàil dhubha dherch a' cruinneachadh; tha'n stoirm a' séideadh; tha an t-uileam a' tuiteam; tha 'ghaeth ag éiridh;—tha'n lillidh a' pasgadh a duilleagan àillidh; 'sa suanadh a breithich bhòidhich; tha i lùbadh a cian fo'n t-soirbheas, 's mar so tha i air a b-isteachadh gus an teid an stoirm seachad. Nach e Dia a theagaisg dhi na dhèanama? Cha'n eil beag no ciorram a' tighinn oirre leis an stoirm. Mar so; tha Dia a' teagasg a mhairentir féin. Tha'n orladh mar so: anna, 'nuair tha e air a bheannachadh le Dia; agus an uair a thogras Ean trioblaid, agus bechduinn, a's deuchainn, a leigeil 'na char, tha e 'lùbadh a cian fo'n stoirm, agus gu oin foighidseach a' feitheach gus an tig feadh agus teas gréine—gus an cuirnich Dia air a rìs, agus an tog e air solas a ghòis beannaichte.

Chunnaic thu an lillidh àillidh, an uair a thainig an reothadh, a' cromadh a oin, a' tuiteam air an làr, 'sa bàsachadh. Dh'fhalbh an faile cùbhaich, a's dh'eug a h-uile àilleachd. Cha'n eil a' bheag no mhòr dhi ri fhaicinn. Ach mothaich an cùram tha Dia a' gabhail de'n lillidh! Cha luaithe tha'n geamhradh fuar seachad—cha luaithe a philleas an t-earrach ùr, le sìleadh nam spéar, ca ch'f'haic thu i cinneachadh a rìs—a' togail a cinn—a' fosgladh a mach na daithen bòidheach; a's feuch, tha i do dreachmhor eàrachdail 'sa bha i rianh! Tha Dia a' gabhail cùram de'n bhlàth àillidh-so; cha leig e leatha bàsachadh gu tar.—Mar so chunnaic sibh leanabh maoth, a's òg naoidhean àillidh, a' cinneachadh 'sa fàs a stas mar bhlàth ann an gairidh, air a bhealach gu làr le tianas, air a ghearradh as leis a' bhàs, agus air a charamh fo'n fhòid. Ach gabhaidh Dia cùram d'èith. Theid an geamhradh fada fuar seachad; a's ged tha ùir an leimibh se air a dhi-chuimhneachadh leis ganh neach air aghaidh an t-saoghail, cha'n eil e air a dhi-chuimhneachadh le Dia. Tha'n t-àm a' tighinn 'nuair thig Dia suas o nèamh, a's cuiridh e aingeal a ghairm an naoidhean se o'n ùir; agus thig e a' sìos, a's éiridh e àillidh agus glèidheas air maduinn an latha mhòr sin. Ciamar is urrainn sin a bhi? are' thusa. Innis dhomh an fàs thu rianh linne uisge agus i reòta sa' gheamhradh—sin eigh thairis oirre, air chor 's gu'm faed thu coiseachd oirre? Ach falbhaidh an geamhradh; thig an t-earrach; tha'n reothadh air falbh. Cha'n eil an eigh air an uisge n'fhaide, agus tha sìol no fras na fìlth 'bha na cadal 's na luiche sa' pholl an iochdar na linne a' freumhachadh, a' fàs, a' cinneachadh, a' fosgladh a mach a' breithich àillidh, a' togail a cinn ri nèamh; 'sa deannamh gairdeachais an solas 's an blàs gréine Dhé. Ciamar a ta so? Tha, do bhrìgh gu bheil Dia a' gabhail cùram de'n lillidh—a' fàise thairis air uile oibrichean a làmh; agus an Ti àrd agus beannaichte tha gabhail cùram do bhlàithean na macharach mar so; agus do'n t-sìol tha iad a' tilgeadh, 'ne nach gabh e gu mòr n'fàs mò cùram do spiorad na bhlàithean a leanabais féin?

An feadh 'sa tha ionadh ann, teagasgais e a' bheil tuigse

agus fionnachadh mu nithe eile, samach mu Dèia—gun mhothachadh d'a thimh-na d'a chàirdeas—nan tosa ann 'thimchioll, gun iomradh air ainm—cha mhòr nach 'eil sibh ag òiseachd na liliidh a' labhairt agus a' searmonachadh, ag ràdh—Tha mise ag aideachadh làthaireachd mo Dhé, a's maithreas mo Chruithfhir. An uair tha Esau a' gabhail seachad orra air oiteig chùin na gaoithe, tha mi a' seògail mo chinn le gairdeasas an comhdhail gathana blàth a's grènach a ghrùise. An uair tha Esau a' dol a mach air sgiathan na gaoithe 's na steirm, a' marcabh air an ioma-ghaoithe, tha mi lùbadh mo chinn, agus air chrith le oilt. An uair a thairneas e mu'm thimchioll brat dorcha na h-oidhohe, tha mi a' dol gu tàmh gun sgàth. An uair tha 'mhaduinn a' teachd, 'sa tha mi dùsgadh, fòglaidh mi mo bhroilleach, gu blàs na gréine fhaotuinn. Agus an uair a thig an geamhradh, le-'fhuachd 's le 'reothadh, tha mi fàilneachadh, a' tuiteam, a' bàsachadh—gam' chleith féin 'san ùir, làn chinnteach gu'n tog e mi fa-dheòidh gu beatha 'us àilleachd nuadh.

Tha cuid dhìbh, mo chàirdean òga, 'nar dilleachdanan beaga lag, —gu'n athair, gun mbàthair, gun duine air aghaidh an t-saoghail gu cùram a ghabhail dhìbh. Tha mi ag ràdh ribh, na biodh eagal oirbh; gabhaidh Dia cùram dhìbh. Tha e gabhail cùram de liliidhean an fhàsaich, a's de na leòghain òg 'nuair a ghlodhas iad ris; 's nach mòr gu mòr na sin a ghabhas e cùram de'n leanabh sin a chaill 'athair agus a mhàthair, ma dh'iarras an leanabh so e; 's ma philleas an leanabh so, gu'm bi Dia na athair dha.

Mo chàirdean òga, na choinnich sibh ri deuchainnean an t-saoghail so—ri aobhar mulaid? Mar do choinnich sibh fathast iad, thig iad—thig tinneas, a's cràdh, a's bròn, a's mulad. Is éiginn gu'm bàsaich sibh, agus gu'n cuirear fo'n fhòid sibh; agus tha feum agaibh air tl a ghabhas cùram dhìbh 'san t-saoghal so agus anns an t-saoghal a tha ri teachd. Nis, matà, bithidh Dia 'na charaid do'n t-seòrsa so.

Tha'n liliidh gu tric a' fàs am measg an droighnich. Tha'm Fear Nuadh-pòda ag ràdh, “Mar liliidh am measg droighnich, is amhuil mo ghràdh-sa am measg nan nigheanan.” Agus ciod is ciall do'n droighionn agus do na drisean sin, ach amhghair, a's buaireas, a's deuchainnean an t-saoghail so? Ach tha na nithe sin air an àra feumail. Thuig Pòl gu'n robh an sgolb 'san fheadil air a cuir 'na rathad 'an càirdeas; agus thubhairt an Salmadair, Is math dhomh gu'n robh mi ann 'an trioblaid.

Mar chomh-dhùnadh—anns a' cheud àite, iarraibh gu'm bi Dia na athair agus na charaid duibh. Iarraibh so air gach là; agus biodh fios agaibh, as eugmhais a bheannachd o àn gu àm, gu'n cleambhuich 'ur ceumannan—gu'n lìonar 'ur sùilibh le deuraibh—agus an uair is lugha tha dùil agaibh, gu'm faod Dia 'ur n-anmanna 'ghairm air falbh. Iarraibh so uile ann an ainm an Tighearna Iosa Crìod.

'San dara àite, is éiginn gu'n geall sibh a bhi umhal da, agus a thoil a dheimhneachadh. Nam biodh sibh 'nar dilleachdanan thruagh,

gun athair gun mhàthair, 's gu'n gabhadh duine àrd, soibhir, measail, sibh a stigh d'a thigh 'us d'a theaghlach féin—nan gabhadh e cùram dhibh—nam biodh sibh dha mar leanabanan, a' seallachadh uile shochairan cloinne—air chùmhnannt 's gu'm biodh sibh umhal dha, 's gu'n deanadh sibh a thoil, an e nach gealladh sibh sin a dheanamh? Mar sin bu chòir dhuibh gealladh do Dhia.

'San treas àite, is éiginn gu'n gràdhaich sibh Dia mar a ghràdaicheadh sibh an t-athair bu chaomhail air an t-saoghal. Gràdaichaibh a Mhac, do bhrìgh gur e iomhaidh pears' an Athar. Gràdaichaibh 'fhocal, a shlugh, agus a sheirbhis; agus mar so thugaibh dha ar cridheachan, a's bithidh e na charaid dhuibh gu dilinn agus gu bràth. Amen.

C.

NA TACHDAICH INNSEANACH.

Tha seòrsa dhsòine ann an Innsean na h-àirde 'n ear ris an canar na *Thugs*. A reir na h-uile cunntas a th'againn orra, bha iad 'nan dùthaich sin o chionn ùine fhada; ach cha robh eòlas aig na daoine againn orra gus o chionn deich-bliadhna-fichead, 'nuair a ghlacadh cuid dhiùbh, agus a chrochadh iad airson an gnìomharra eagalach.

Tha na *Thugs* nam fine air leth, agus dealaichte o shlugh na dùthcha. Tha iad a' tighinn suas air taileas nam fineachan tha iad a' spùinn agus a' mort. Is mortairean iad gu leir, air an dlùth-cheangal r'a cheile le laghanan dìomhair, agus sgaoilte air feadh gach cearn do dhùthaich nachdarach nan Innsean. Cha mheirlich iad, ni mò ni iad goid no reubainn. 'Se mort an ceird suidhichte—ceird 'us oifig tha iad a' leantuin o àm an òige gu àm an bàis. Tha comharraidhean dìomhair, suaicheantas àraidh aca, leis an aithnich iad a cheile, ged nach do choinnich iad riamh. Tha iad a' siubhal na dùthcha, o àite gu h-àite—air uairibh mar cheannaichean—air uairibh a' leantuin aon cheird, 's air uairibh ceird eile—a' faotuin fàrdach 'us fìs na dheibhinn gach aon a tha ri dol air turas, chum an còmhachadh 's am mort, agus na th'aca air an siubhal a spùinne uapa. Cha'n e 'mhàin daoine soibhir air a' bheil an déigh, ach na h-uile duine is urrainn doibh. 'Se am miann 's an iartras, mort. Ma tha 'bheag ri fhaotuin 'na lorg, is math; 's mar 'eil, tha iad suarach; agus siùbhlaidh iad tri no ceithir a cheudan mìle airson aon duine 'chuir gu bàs. 'Se so an sùgradh, an toilleachas-inntinn, am beatha; agus mar is mò a mhortas iad 'nan dòigh féin, 'sann, 'nam barail, is sona 'bhios iad ann an saoghal eile. Ma chluinneas iad gu bheil neach air bith, no buidheann is urrainn iad a cheannachadh, ri dol air asdar tro'n dùthaich, gabhailh iad coram air eòlas fhaotuin orra—coiseachd maille riu—toirt dhoibh eachdraidh na dùthcha, air a' bheil iad min-eòlach, gus am faigh iad coram air an duine thruagh a chur gu bàs. 'Se an dòigh ann an àbhaist dhoibh so a dheanamh, a thachdadh. 'Se so is ciall do'n fhocal air a' bheil iad air an ainmeachadh—na *Thugs*—'se sin, na Tachdaich. 'Sann le eròl sloda, còmhail ris an t-eròl (*task*) a

chitear air oifigich-airm, is àbhaist doibh so a dheanamh, air dhòigh a mhinicheadh sinn mu'n tig sinn gu crìche. Cha'n fheuch iad duine air bith a spùiane gus an tachd iad e air tùs; agus ged a b'e an diol-deirc a choimnichheadh iad, leanadh iad e o àite gu àite, gus am faigh-eadh iad coram air so a dheanamh; agus cha'n fhàg iad corp duine sam bith a chuireas iad gu bàs gun chuir fo thalamh ann an uaigh air a cladhachadh ann an àite dìomhair, dlùth do'n t-slighe air an robh iad ag imeachd.

Ma dh'fhaodar na Tachdaich iad féin a chreidsinn, bha na cleachdaidhean eagalach so cuimant' anns na h-Innsean o na linn-tean is fhaid' as. 'Sann mar lobairt do'n dia bhreugach fhuilteach do'm bheil iad a' deanamh seirbhis a tha iad a' buadhachadh anns na cleachdaidhean so, am barail gu bheil bàs nam feadhnach tha iad a' mortadh 'na lobairt thaitneach dha!

Air nairibh tha cead agus dà cheud de na Tachdaich a' siubhal na dùthcha le sheile, leigeil orra gu bheil iad a' dol air tòir cosnaidh 'us obair, na gu'm buin iad do dh'arm na dùthcha, 's gu bheil iad a' dol dhachaidh a dh'amharc an càirdean, air neo pilleadh air an ais a dh'ionnsuidh a' chath-bhuidheann do'm buin iad. Is àbhaist leo clann òg a ghoid air falbh, agus an àrachadh gu bhi nan Tachdaich, le eud 'us anbarra toiteachas-inntinn, a' smuaineachadh gu bheil iad 'gan àrachadh airson flaitheanas. Cha'n àbhaist leo leanabanan fo aois a thachdadh, ma's urrainn dhoibh an togail 's an àrachadh gu bhi nam mortairean, agus imeachd maille rin fòin. Ma thachras do bhuidheann sam bith do na Tachdaich mòran spùinne no mòran creiche fhaotuin air àm air bith, is àbhaist dhoibh cuid dbeth 'thoirt do theampull àraidh, no, mar their iad, *Pagoda*; far a' bheil sagairtean de'n seòrsa féin—seann Thachdaich aosmhor—a' tairgse lobairtean do bhan-dia bhreugach ris an canar *Calee*.

Tha uachdaran tharruis air gach buidheann de na Tachdaich, agus oifigich àraidh; 's tha riaghailtean seasmhach aca, do'n éiginn do gach aon géilleadh. Tha 'chreach air a roinn eatorra, reir nan riaghailtean so. Tha'n deicheamh cuid do gach seòrsa spùinn aig a' cheannard, 's a' chuid eile air a roinn eadar na h-oifigich agus na daoine. 'Se an darns fear is àird' am meas ean tha 'giùlan an t-eròil leis a' bheil iad a' tachdadh nam feadhnach tha iad a' dol a chuir gu bàs. Tha'n t-eròil so slat air fad—enuim chruaidh air gach ceann dhi—air a giùlan gu còramach ann am broilleach an fhir ris a' bheil i an earba. Ach tha iad uile teòma air feum a dheanamh dhi, oir tha iad air an cleachdadh ris o'n òige, ged tha aon fhear ris a' bheil i an earba gu sònruichte—'se sin am fear a thug bàrr air càch 'an teòmachd. 'Nuair tha neach ri bhi air a chuir gu bàs, is àbhaist do'n Tachdair 'tha giùlan a' chrìos shìoda gabhail as deigh an duine thraigh—coiseachadh aig a shàil, a' seanachas ris; agus an uair a ni an ceannard fead àraidh, grad thilgidh an Tachdair an crìos mu amhaich an fhir eile. Ni e so co seòlta dheas, 's nach urrainn do'n chorp a bhi air an làr gus a' bheil an deò as—a dhà shùil a' leum a mach as a cheann. Ma thachras dèan tha mhiann orra 'chuir gu bàs a bhi làidir calma, tha dithis do na Tachdaich deas gu bhi an sàs, air chor 's nach 'eil dol as aige.

Cha'n eil annam féin ach *taillear*; ach, a nochdadh dhuibh cho dealasach 'sa tha mi gu'm biodh aon phàipeir-naigheachd sa' mhìos againn air a' char a's lugha, 'nuair tha aig na Goill na ceudan gach latha, cuiream an t-snàthad sa' chluasaig, agus cuiream thugaibh nithe a's fù an aithris—'se sin, ma's urrainn mise an sgrìobhadh gu ceart. Tòisicheam le

BLÀR IN'ERCEITIN.

A mach 'sa stigh mu'n bhliadhna 1651 (mu thuaiream a nis dà cheud bliadhna), bha Albainn ann an staid aimpleasach. Cha mhòr gu robh lagh ann, ach “a' bhéist bu mhò 'g itheadh na béist bu lugha, 's a' bhéist bu lugha 'deanamh mar a dh'fhàodadh i.” Bha na Caimbeulaich, gu h-àraidh, a' deanamh mòran spùilidh, 'sa togail creiche, gus am faca na fineachan eile gu robh an t-àra areamadh a thoirt as an t-sròin aca.

Anns an àm so, b'e Eachann Ruadh Mac-Illeathain a bha na thriath air Dubhairt. Am feadh a bha e tional a laoidh, chum na creachadairean a smàladh, thainig gairm thuige bho a Rìgh (Rìgh Teàrlach II.) gu robh Cromwell a' cur Albainn fàs, agus e 'ghreasad air gu còmhnaidh an Rìgh, gu baile Pheart. Dh'fhalbh Eachann Ruadh air ceann *cùig-cheud-deug* Gàidheil cho àrd-inntinneach 's cho treun 'sa sguidh claidheamh á truail. Bha *ochd ceud* dhiubh nan daoine-uaile d'a fhinne féin, fo chomann da Fir Bhròlais, mar *Lieut. Colonel*.

'Nuair ràinig Cromwell an Eaglais-Bhreac, chunnaic e gu robh an camp Albannach tuilleadh a's làidir air a shon; agus thòisich e ri 'armailte 'chur thar Iomracha-na-Banrinn, gu fàth fhaotuin orra taobh an cùil. 'Nuair chual an camp Albannach so, dh'òrd-uich iad Seanalair Holburn, le a mhìle each, Sir Eachann, agus Sir Iain Brown, gu coinneamh a thoirt doibh. Choinnich na h-airm aig In'erceitin, mu thuaiream trì mìle mu thuath air Iomracha-na-Banrinn. Tharruing iad an òrdugh blàir, agus b'e sin am blàr! Tharruing an slaoiteir agus an gealtair Holburn suas a reisimeid-each an òrdugh catha; ach cha mhòr gu'n do bhual clach ri òrd, 'nuair chuir e spùir ri 'each, 'sa theich e féin 'sa mhìle! 'Nuair chunnaic Eachann Ruadh so, chuir e 'chomhairle ri Buchanan agus Brown. Ars' esan, “Tha iad dithis mu'n aon dhuinne; ach dè dheth sin? Thigeadh iad mar fhad chladheamh; cha'n eil Mac-Illeathain a'm' reisimeid nach gabh *dithis* diùbh os-làimh.” Ars' Sir Iain Brown, “Cha'n e a mhàin gu bheil iad dithis mar aon, ach tha cothrom a' bhruthaich aca.” “Ciod e,” arsa Sir Eachann, “a b'àill leat mi 'dheanamh? Am b'àill leat mi 'theicheadh, mar rinn an gealtair ud, Holburn? Tha onoir agus aobhar ar Rìgh r'an seasamh! Thigeadh an troiteir Sasunnach,” arsa esan, 's e bualadh beum-sgeithe—“thigeadh an troiteir Sasunnach air aghaidh; chì e nach gealtair Triath Dhubhairt no 'chuid ghillean!”

Dhlùthaich na h-airm ri chéile; thòisich am batal! Bha gun-naocha-mòr nan Sasunnach a nis a' spealadh sìos na Leathanach agus nam Buchananach 'nam ficheadaibh! 'Nuair chunnaic Sir Eachann so, thig se e féin air ceann a ghillean, agus suas an

bruthadh ghàbh iad, an aodan 'an teise, gus an claidheamh-mòr
fhiachainn doibh; ach bha'n nàmhaid cho lìonmhor, 's gu'n do
chuartaich siad e féin 'sa bhuidheann mar chrò chaorach! 'Nuair
chunnaic buidheann a' *Bhrownich* nach robh stà sa' chùis, thionn-
daidh iad gach fear ceann 'eich, agus theich iad, a' fàgail ceann an
armailt air a' bhlàr, a' traoghadh le call fola!

Dh'fhàg iad deagh Mhac-Illeathain

A' cur a' chatha 'na ònrachd.

Ach rinn Eachann Ruadh snas 'inntinn an toiseach an latha nach
géilleadh 's nach strìochdadh e. Dhlùthaich e féin 'sa bhuidheann
bheag thaghta nis ri chéile, ann an sreath ceithir-chearnach, ann
am meadhon an nàmhaid, 's 'gan sgoltadh sìos gu'n rùmpul air gach
bnille! Anns an staid so, le 800 Leathanach agus 700 Buchan-
anach, sheas e gun ghiorag an aghaidh 4,000 de armaile thaghta,
a' diùltadh strìochdadh! Ma dheireadh, bhrùchd an nàmhaid,
tonn air thonn, mu'n spot an robh Sir Eachann a slachdraich, 'sa
chorp mar chriathar le creuchdan fuileach! 'Nuair chunnaic a
laoich Leathanaich so, leum iad, fear an deigh fir, eadar e 's na
buillean; gach fear dhiùbh so mar rachadh a sgath sìos, leumadh
air eile 'na àite, ag éigheach, "Fear eile airson Eachainn!" gus na
thuit mar so ochdnar uaislean d'a chinne féin; agus thuiteadh ochd
uairean a h-ochd, mar bhith air an àm so gu'a do thuit an laoch le
peileir gunna chaoil, a chaidh troimh 'chridhe!

B'e so an latha dubh do chlann 'Illeathain! De theaghlach an
Rois a mhàin, thuit seachd fichhead ceatharnach de "shliochd a'
chlaidheamh iarunn."

'Mhuire! 's iomadh bean-baile

Dh'fhàg sud tamull na bantraich.

Thuit, cuideachd, Lachlan, mac Fir Thorloisg; Iain agus Dòmhnall,
mic Fir Ardghobhar; Eòghann, mac Thighearna Chola; Murcha,
Ailean, Lachlann, Eòghann, agus Iain, mic Lachlain Odhair,
Fear Achnacrois; Eòghann, mac Fir Eilean-na-Muc; Ailean,
mac Fir nan Drimnean; Gilleasbuig, mac Fir Bhorera; Teàrlach,
mac Fir In'ersgadel;—ach ciod an stà bhi 'gan àireamh!

'S mòr bha dh'uireasbhuidh làmh orr',

Ged thug àrdan orr' fuireach.

Thubhairt mi, b'e so an latha dubh do chlann 'Illeathain; ach
b'e an latha geal d'an sliochd e. Cha'n eil ceatharnach a thuit an
là sin nach d'rinn fichhead ceatharnach! Chunnaic iad eisimpleir
an athraichean. Thubhairt iad 'nan inntinn, "Na tugamaid maslach
air an ainm!" agus 's mòr am blàth so air rioghadh Bhreatunn an
diugh! Air mo shon féin dheth, 'nuair leughas mi mu là In'er-
cheitèin—'nuair sheinneas mi dhomh féin na h-òrain a rinneadh
do'n latha sin—cha'n e 'mhàin gu'n tòisich na dedir ri m' ghruidh-
ean a threabhadh—cha'n e 'mhàin gu'n at mo chridhe—ach tilgidh
mi uam an t-snàthad leibideach, agus glacam claidheamh siunseara
—mo sheanar!

'Tha ann do na h-òrain so is fearr leam na càch gur léir. 'Ar leam,
'Nuair leughas mi e, gu bheil mi faicinn Eachainn Ìosaich a' dol na
éideadh, gu h-àraidh an rann—

Chuir thu grabhailte chruadhach
Air gruaig nan cràbh amlach;
Lann than' air do chruachan,
'S i na cruaidh chum a barra-dheis;
Sgiath dhaingeann nan cruaidh-shnaim,
Agus dual nam breac meanmnach;
'Agus pàidhir mhathr *phiosal*,
Air orise ann ball airgid.

Agus cha'n i an ath rann is measa—

Cha bu shlaean aig òinid
Culaidh chomhraig a' ghaigich;
'Dol an coineamh do nàimhdean,
Cha chrith-mhannta a ghlac thu;
'Nuair a bhuail thu beum-sgèithe,
Dh'iarradh céile *chomharr* riut;
'S 'nuair shug thu nan eòmhail,
Theich *Holburn*, 'sa mhàr-shluagh!

'Nis, a Chumairteir misèil, ma shaoileas sibh gu'n dean seann
naigheachdan mar so feum; thugaidh fios san ath Chumairtear; agus
ma's beò mise, cha bh'fèise mios gun bhàr.

'S mise, le mòr-urram, &c.,

LACHLAN FAIRLEAR.

SGEUL FÌOR MU THIMCHIOILL ÈIRIONNACH CÒIR AIR AN ROBH 'MHIANN DOL IMRICH DO DH'AME- RICA.

O chionn beagan bhliadhnaichean, bha muinntir taobh na h-àird' an
iar do dh'Èirinn air bàinidh ga dol thairis do dh'America. Bha daoine
sannach, seòlta, cealgach, a' sìubhal na dùthcha, a' toirt cunntas ain-
ideach air tarbhachd agus soirbheas na dùthcha sin—mar nach robh
aig daoine bochd ach an cas a chuir air tìr taobh eile a' chum, 's
nach biodh saothair, no cruaidh-chas, no deuchainn air bith r'an cion-
neachadh—mar gum biodh òr a' fàs air gach craobh, agus mil 'us
bainne a' sruthadh o gach creig. Chreid na h-Èirionnaich bhochda
gach ni 'chual iad; 's cha robh ach na h-mìle fear tilgeadh dheth a
chuid fearainn, a' reic na bh'aige air aghaidh an t-saoghail, 's a' togail
air gu tràigh; agus b'e' chuid fhear a gheibheadh a chas air olàr na
tuinge a' chalaith-fharmaid bu mhò. Bha iad an a bha 'gam breugadh
's 'gam mealladh air falbh, gu tìr suarach cìod a dh'èireadh dhoibh,
nam feigheadh iad an fàradh.

Am measg nam feadhach a bha togarach air falbh, a's oighreachd
fharuing fhaotuin anns "a' choille nach teirig gu bràth," bha *Dennis Costello*. 'Nis, bha *Dennis* na dhuine measail cothromach na
dhèthaich féin. Bha baile beag feastun aige, ma thombas oobd-
acair-dheug, airson màl losal, a thainig a nuas o athair gu mac o dìm-

tean fad an. Bliodh dà no trì aighean, b'è reamhar; 'us fheachd no dà-
fhichead caor' aig Dennis an dràsda 'sa rìod' aig féil; agus cha do
shuidh e riamh gu fòr bithidh bu mhiosa na shìseag do mhruiceil co-
math 'sa chaidh riamh air mèise—càl-ceirleach co àillidh 'sa thogadh
'an gairidh—bunnta co fhuath-ghairidh thioram 'sa thogadh riamh a
còir—shìseag chàise 'us beagan ime, a fionneadh 'na thigh féin—agus
air naitibh cuach do leann co taitneach 'sa chaidh am beul sagairt;
agus co bu dèidheil air Dennis na'n sagairt? Cha robh maduinn
Sàbaid nach do ghabh e 'lòr maduinn maille ris, oir bha'n tigh-soraidh
clàth do'n àite 'san robh Dennis a' tàmh. Bha Dennis mar an ceudna
na fheas càird teòma—na shaoir chaithean 'us chrann, a's uiread aige
ri dheanamh 'sa bha 'na chomas a ghabhail os-làimh. Bha e, mar co,
na dhèine co còthromach, neo-eisimealach, 'na dhòigh féin, 'sa bha 'san
tìr.

An uair a bha Dennis oobd-bliadhna-deug a dh'aois, phòs e àilleag
an àite, nighean coimhearanaich—Anna O'Neil; 's cha robh e samh-
ladh n'a coimeas taobh na b'aird' an iar do dh'Eirinn uile. Bha paitear
aig Dennis, 's bha e suarach mu thochar. Cha robh a dhith air ach
làmh gheal agus cridhe blàth Anna O'Neil; ach cha'n fhòradh so le
'athair. Cha robh feusgar fad shèa seachduinnean nach do choinnich
an seann duine agus athair na maighdean, a shocrachadh gach cùis.
'S iomad cunach leanna 'dh'òl na seòid mu'n robh an còrdadh seachad,
agus na h-uile ni air a réiteachadh. Ma dheireadh bha gach cùis air
an socrachadh; agus thug seann O'Neil còig buinn fhichead òir, latha
na bainne, maille ri crann iarainn 'us clath-chhata, mar thochar do'n
chailleig furaich.

Bu ghrianach aighearach maduinn latha na bainne ann am Baile-
na-mòine, far an robh Dennis a' tàmh. Chuir e suas a dheise ùr
bainne—cosag do dh'aodach gorm co finealta 'sa thainig riamh a'
Sasann—putanan bhuidhe òir-dhearg a' dearsadh ri gathan na gréine
—'s gach ni o mhullach a chinn gu bonn a chas ùr, nodha, eireachdail;
agus cha deach bean-bainne a' b'ailidh, bu mhodhail, bu mhàkla, bu
bheneil; na Anna O'Neil riamh an làthair sagairt. Chruinnich nòran
—òigridh an àite—fìleagaich 'us gruagaithean; 's mar robh fearas-
cuidreachd 'us cridheantas, chirdas 'us sùgradh, ann am Baile-na-mòine
air an lathair sin, is iongantach leamsa. Cha'n e 'mhàin gu'n robh
bean-na-bainne àillidh, bòidheach, furach ri fhaicinn; ach bha i glie,
ciach, deasdaill, grunnadail.

Bha i nis oobd-bliadhna 'na bean phòda; 's bha aice ceathrar
phòidean co fallain, lùghathor, mhìreagach, 'sa sheas riamh air fòid
ghuirm na h-Eirinn. Mar b'i Anna 'na h-òige a' chaileag bu bhòidhe
'san tìr, b'i nis a' bhean phòda bu chiallaiche agus bu ghleidhteiche
bhànn. 'Nuair a bhiodh mnathan pòd' eile 'nan suain sa' mhaduinn,
chìte bean Dennis a mach a' glanadh a sòrthichean bainne—a' réit-
eachadh an tìghe—a' ceartachadh gach ni; 's cha robh tigh no àite
do'n t-seòra 'san sgiteachd bu ghàinne, 'sa b'fhearr a bh'air a' réit-
eachadh, na aithibh 'us àite Dennis Chastello. Chìte i aig a cuibhle,
a' seòladh anair do na pàisdean; 's cha robh bad a' chath air an
druim 'nan òige nach i féin a rinn, 'sa chum, 'sa ghearr, 'sa do rhuigeadh

a. Air nairibh, chleò i sùidhe air an réidhean dhùth, de'n àite a' biodh Dennis ri obair, 's na pàisdean beaga miraag mu'n cuairt di; air neo buaichailleadh na Driommain duibh air ceann iomaine, 's ma dh'fheudta leannabh beag aice air a' chich.

Mar so chaidh laithean 'us bliadhnaichean seachad, a's eò bu shona na Dennis Costello agus Anna O'Neil? Ean o mhoch gu anmoch ri saothair an fhearainn, a' feadarachd gu snundach sotram "Gills nan Cuaran" no "Paddie O'Rafardie:" is a' bleedhan nam bò, a' cròpan an òrain, "Ho ro, ho ro, an Driomman dhùbh éile," air neo a' tàladh a naoidhean gu tàmh le seinn da "Màli, mò rha." Bha na h-uile ni soirbheachadh leo, a's iad a' cuir seachad beagan o àm gu h-àm, eul an làimh, airson an teaghlaich.

Mu'n àm so, thòisich daoine a bhi air am breith as le America, Australia, agus àitean eile fad as—gu h-àraidh America. Bha duine seòlta 'san àite ain a bha faradh soithichean, 's a' cur luchd an deigh luchd do dhaoine thairis; agus smuainich e, nam faigheadh e 'thoir air Dennis dealachadh ris na bh'aige, a's dol a null, gu'n éireadh an dùthaich nìle, agus gu'n leanadh iad neach a bha co measail. Cha robh latha nach robh an duine so a' coinneachadh Dennis—leigeil ris da litrichean, ma's fìor, a fhuair e nall o' luchd-eòlais, agus a' cuir 'na cheann, an àite ochd-acraichean-deug fearainn a bhi aige, gum biodh dùthaich aige taobh eile a' chruain mhòir. Chòmhlaicheadh an duine seòlta so e air gach féill, a's anns gach àite a b'urrainn da. Ma dheireadh, smuainich Dennis ma dh'fheudta gu'n robh an fhirinn aige. "A' bheil mi an so," ars' esan, "ach na m' thràill?—a' saothrachadh, mi féin agus mo bhean, air crioman beag fearainn is gan a chumas làn ar beòil rinn." Chaill e a thlachd de'n àite anns an d'rugadh 's na thogadh e féin agus na daoine o'n d'thainig e. Bha sannt 'us ciocras fearainn an deigh làn ghrain a dheanamh air 'anam, 's cha'n fhòadha leis ach mìltean a bhi aige, an àite nan ochd-acair-dheug. Chuir e roimhe dol thairis; ach bha eagal air so innse d'a mhnaoith—cheil e oirre na bha 'na bheachd. Chunnaic i gu math gu'n robh ni-eigin a' cuir air—ni-eigin a bha dùsgadh imcheist a's cùram. Bha e dol air ais gu mòr 'na choslas, 's bha e trom brònach 'na spiorad.

Bha anabarr gràidh aig Dennis air a mhnaoith 's air a pàisdean—cha robh cridhe na bu bhlàithe ann an Eirinn nìle; agus b'e a gbràdh d'a theaghlach a dh'fhàg e co iarrtach déigheil air barrachd fearainn, 's air barrachd soibhreas na bh'aige. Chuir e roimhe dol a null e féin, 's a' cheud dol a mach, a dh'amharc an àite; 's a theaghlach fhàgail na dheigh gus am pilleadh e; ach bha 'chridhe làn mulaid dealachadh rin. Dh'fhàs e leig, trom, luondach, gun spiorad—a chadal 'san oidhche bruidleachach, briste. Rinn e dearmad air a chuid fearainn—bha na fodhannan, 's a' chppacach, 's an agiolan, a' fàs gu doirach, 's a' falach an eòrna. Bha'n tubhadh air falbh bhàrr nan tighean leis a' ghaoith, 's an boinne-suidhe tighion a stigh do'n t-seòmar a b'abhait a bhi co tioram sheasgair. Bha 'bhean, mo thruaighe l' deanamh a dìchioll. Fhad 'sa b'urrainn d'ise an tighe chumail fo dhreach, agus na h-uile ni 'dheanamh taitneach dha, cha robh dìth no dearg; ach cha robh fànas.

Oidhche do na h-oidhchean, chuir e roimhe gach nì 'innse d'a mhaioith—a chridhe fhoagladh dhi, 's gach cùis a chuir m'a coinneamh. Dh'fheuch e so a dheanamh uair a's uair, ach chaidh e na aghaidh—thainig reachd 'na mhuineal. Ma dheireadh thòisich e:—

“Anna, a ghràidh, a chuide mo chridhe! tha mi agith de'n àite so; cha'n eil farsuinneachd ann.”

“Cha'n eil, a rùn,” ars' ise; “ach taing dhasan o'm bheil e againn, gu'n robh fhatbast pailteas, 'us seasgarachd, 'us sìth, 'us slàinte againn ann; a's ciod tuille bu chòir do dhaoine iarraidh?—nì's leòir dhuinn féin, agus beagan r'a sheachnadh.”

“Tha sin fìor,” ars' ean; “ach nach fhaic thusa, a chuide, gu bheil mise an so a nis o na rugadh mi—far an robh m'athair 'a mo sheanair a' saothrachadh le falus ar gruaidh—'s cha'n eil sinn fathast leth co beartach ri *Nick Delany*, 'chaidh thairis gun bhonn 'na phòca do dh'America o chienn leth-dusan bliadhna.”

“Ach, a chuide 'sa ghràidh, mo *Dennis* domh féin,” ars' ise, “na creid thusa na chluinneas tu. Ma tha òir a's airgid ann am pailteas, co mòr thall ann an America, cha mhòr 'tha d'a choles orrasa tha tighinn air an ais.”

“Nach coma có tha tighinn air an ais?” deir *Dennis*. “Nach 'eil mál a nis ag éiridh co àrd—na tighearnan a' fàs co hochd, sanntach, seach mar bha iad? Cha'n eil e 'nar comas am mál a dhloladh, no agillinn a chuir mu seach airson ar teaghlach.”

“A chéile mo ghaoil,” ars' Anna, a's i tiorrachadh a sùil, “nach 'eil beartas gu leòir againn?” Tharruing i dlùth air; shuidh i air auidheachan comhlaich r'a thaobh; ghlac i a làmh; dh'amharc i gu caomh gaolach 'na aodann. “Tha sinn òg, làidir,” deir i; “agus nach fhaic thu *Tim* òg, m'eudail geal,” a's i 'cur a làimh air ceann a mic—“nach fhaic thu *Tim*; cha'n fhada gus an cuidich e linn, mo iurachan caomh!”

“Deich mille beannachd air a cheann,” arsa *Dennis*, “agus deich mille beannachd o Dhis ort, mo ghràdh geal òg! Nach ann air an son féin tha mise togairt thairis, chum am barrachd a sholar air an son?”

Bha mòran aig Anna ri ràdh, ach cha robh e 'na comas. Chupnaic i gu'n robh buaireas air a companach. Dh'fhàg i e car tamuill, a's chaidh i steach do sheòmar beag leatha féin, far na ghul i gu fad agus gu goirt. Bha iomad seanachas eatorra na dheigh so; ach chupnaic Anna nach robh math dhi 'bhi labhairt. Thainig an t-àm seòlaidh—thainig long mhòr nan trì chrann, 's bha'n dùthaich uile fo ghlusad. Bha iad an a bha ri falbh a' cur gach nì air bòrd; bha uidheamachadh mòr 'ga dheanamh leis gach aon. Thog *Dennis Costello* na bh'aig do dh'airgid ullamh; reic e na b'urrainn da; a's chuir e roimhe Anna 's na pàidean fhàgail, a's cùram an àite earbsa riu fhad 'sa bhiodh e air falbh. Cha chluinnt e diog a mach á beul na mnatha ciùin. Bha i a' cuir gach goireas suas ann an ciste airson a fir—a' trusadh a chuid anairt a's aodaich, 's na deòir a' tuiteam gu silteach thairis orra. Bha *Dennis* bochd a nis trom-chridheach da rìreadh; ach bha e seasmach, 's cha robh stà bhi 'cur na aghaidh. Thainig mòran de 'chàirdean a

ghabhail an cead dheth an oidhche mu'n robh e ri' falbh, a' dhrug Anna biadh 'us deoch dhoibh, a' reir cleachdadh na dùthche. Bha mair-fheoil shaille, 'us muiceil; 'us càl-cearistach; 'us geòidh, 'us cearc, a' nis deas aice; ged a' b'ann le cridhe trom a dhèanach i' iad. Ach cha bhiodh i an deireadh air càch, chom gum b'e so cleachdadh na dùthcha. Bha'n sagairt aig ceann uachdarach a' bhùird. Bha chuid-eachd cridheil, aighearach; ach Dennis truagh; bha 'chridhe an impis agàineadh, a' pàisid aig air gach glàn. Bha Anna frithealadh do'n bhòrd, 's a' deannamh cleasais 'us onoir an tighe mar a' b'heart a' b'urrainn d'i.

Dhealach a' chuideachd; dh'fhalbh iad uile, an deigh iomad fàs-gadh càirdeil a thoirt do làmh *Dennis*. Phòg an sagairt e, a' dh'fhàg e aig a' bheannachd dèrachdach. Bha'n doras a' nis air a' dhùnadh; agus charrach *Dennis* a chiste gu cùl an dorais, gun fhios d'a mhnaoith, mar a shaoil leis, chum a' giùlan air falbh 's' mhaduinn gun fhios d'i. Cha do chaid e lochd. Dh'fheuch e éiridh gun ise a dhùsgadh. Bha i ann an suain shàmhach; 's a' naoidhean 'na h-uchd. Bha dithis eile ann an leaba blig dhùth dha, taobh ri taobh—gu h-ait, neo-chiontach, ciùin, sàmhach—làmh bheag gheal an dara h-aon air uachdar an aodaich, thairis air an aon eile. Bha cridhe *Dennis* mar gu'n sgàineadh e. Bha tuainealach 'na cheann; ach coma, chuir e romhe éiridh gun fhios, a' falbh. Fhuair e mach as an leaba gu'n fhios d'i. Chuir e air a chuid aodaich. Thainig e mall air ais, gus an sealladh ma dheireadh a ghabhail dh'ise, agus de'n naoidhean a bha 'na shuain 'na broilleach. Sheas e ag amharc orra; ach ghrad dhùsg ise. Rinn i greim bàis air a phàisdean, 's le spàirn mhòr labhair i:—

“Eisd mi,” deir ise. “An uair a labhair thu mu dhot thairis air imrich air tús, cha do chuir mi a' d' aghaidh—bha fios agam nach robh math dhomh facal a' labhairt; ach na smuainich thusa gu'n dealaich mi ri athar mo phàisdean, *Dennis Costello*, mo chéile; a' s' mo cheud ghradh. Cha dealaich. Thusa nach do labhair d'fog riamh rium ach briathran gràidh, an dealaich thu riamh?—an dealaich thu ri d' phàisdean, airson beagan tuille òir a' s' airgid? Falbh; falbh—imich a nìos; oir mar is beò mi, agus Esan a rinn mi, tha mi bòideachadh nach dealaich mi eile m' uatsa ach an bàs. Seadh, éisd rium. An do dhì-chuimhnich thu a' bhòid a thug thu an làthair Dhia agus d'fhaoin, mo dhìon, mo sheasamh, mo ghradhachadh? An fàg thu mi? Fàg na pàisdean—tilg iad air saoghal truagh, air coigrich gun iochd; ach Anna O'Néil, 'se an bàs amhaing a' s'garas ise uair.”

“Anna O'Néil,” arsa *Dennis*, “éisd rium. 'Ne gu'n tréiginn thu? Na tig an t-aon latha an tog mi mo làmh; ma dh'fhàgas mi thusa na na pàisdean. Ged a' robh or ann an Àmerica mar shligean air an tràigh bhàin, cha'n fhàg mi thu. Cha'n fhàg, a chuisle mo' chridhe, cha'n fhàg; ni mò a' dh'fhàgas mi mo mhic na mo nigheanan. Fhad 'sa tha'n deò ann *Dennis Costello*, cha tréig e sibh.”

Phòg e a leanabanan a ris agus a ris. Thit e dheth a chaid sod-aich; a' s' chaidh e air ais d'a leaba an t-aon duine bu shìona 'bha taobh na h-àird' an iar do dh'Eirinn. 'Nuair a phill an càirdean 's' mhad-uinn a thoirt comhfhurtachd d'a mhnaoith, fhuair iad *Dennis Costello*

na leanabh air a ghluin, a's e gabhail dhanntig dha. — Gràdh mo chridhe, mo chràigeann làn, làn; gràdh mo chridhe, mo chràigeann làn!"

Cha ruigear leinne tuille a ràdh. Cha robh fadál innich gu bràth tuille air *Dennis Costello*. Bha e sona saothrachail, a' seirbheachadh anns gach nì. Dh'èirich *Tim* òg a seas gu bhi na ghille tuisidh. Fhuair iad tuille fearainn. Chinnich gach nì mar a b' àill leo. Cha robh càraid san àite co riarrachtaidh shunndach riu; agus is minig a chualar *Dennis* ag ràdh, "Tha America aig an doras, na deanadh daoine fearn dhetb. Am fear tha càradh sa' bhaile bho, bithidh e càradh sa' bhaile ud thall; is fearr an t-olc eòlach na'n t-olc nìreolach."

C. W. G.

BEATHA AGUS EUCHDAN AN RIDIRE UILLEAM WALLACE.

EARRANN II.

Dh'fhàg sinn *Wallace* agus a cheatharnsich a' tarraing an analach air an làraich fhuilich, an deigh an rusig a' cbar air a' champ Shasunnach d'an rìoghachd féin. Ma dheireadh, bu bhuidhe leo sìth a dheanamh ri Albainn; agus chaidh an t-sìth so 'cheangal san an eaglais Baile-'n-Rua'-ghlèinn (*Rutherglen*), air ceud mhìos an earraich, na' bhliadhna 1297.

Bi'n t-sìth sin plathadh na greine san là fhoghair — fathleus neòil shìubhlach air nach aonaich. Cha bu bheò leis na Sasannaich mar cìosnaicheadh iad Albainn, agus mar faigheadh iad grèim air *Wallace*, a mharbh cho iomadh dhiùbh. 'Sann mar sin a bha; an ceann leth-bhliadhn' an deigh do'n t-sìth a bhi ceangailte, thainig òrdugh rìoghail à Sasunn, mòd mhòr a chumail ann am baile Inbheràir. Thainig iomadh de uaislean na coimhearsnachd chum na coinneamh so; 's ma thainig, b'fhearr dhoibh fuireach aig an tigh. Chaidh mòran dhiùbh, le clann-bhrèth, a dhearbhadh nan slaoiteirean, agus a sìrochadh. B'ann diùbh so Sir *Raonal Crauford*, siorram a' bhaile, agus brathair-màthar *Wallace*; Sir *Bryce Blair*; Sir *Nial Montgomery*; agus *Baron Kyle*, *Baron Cunningham*, *Baron Carrick*, *Baron Clydesdale*, agus mar sin. Coma co dhiùbh, fhuair iasg no dhà troimh 'n lìon, a dh'innis do *Wallace* mar thachair. Ghlac e 'chlaidheamh, air ceann leth-cheud bìridh; ruinig e mu mheadhon-oidhche baile Inbheràir; agus chuir e ri theine, fear ma seach, gach tigh anns an robh na Sasannaich nan cadal. 'Nuair chual an gearastan mar bha, mach thug iad gun timhail, gun arm, a chasg an teine le buaidhean làn uisge. Chaidh an uisge 's am fuil a mheasgadh; — mharbh *Wallace* agus a bhuidheann a h-uile mac màthar dhiùbh! Cha bu leòir so. Mach gabhar a nis, agus mèarsar gu Glaschu. Glacat *Morair Percy* e féin, agus a' champa; agus thugar air an t-iasg a phàigheadh dùbailt a thug a sheisear saighdearan uaithe aig uisge Irbin.

Thoilich mòran a nis druideadh seas ri-meirghe an taich, an nobhar an dùcha, 's an aghaidh Shasunn. B'ann diùbh so Raibeart Bruce,

Iarla Chaisteal Carrié; Raibeart, easbuig Ghlaschu; Mòrair Seumas, àrd thainistein Albainn; Sir Iain Stiùbhart, a bhràthair; Sir Aindreas Mac-Mhuirich, triath Bhùth-Bhaail; * Sir Uilleam Dùglais; agus Raibeart Boyd. 'Nuair thainig so gu cluasan Iomhair, rìgh Shasunn, chuir e nìs 40,000 (dà-fhichead mìle) fear-cogaidh a thoirt còthail dhoibh. Choinnich na h-arm aig *Irvine*; ach o nach robh na h-Albannaich ach tearc, rinn iad cùmhnantan sìth gun bhuille a bhualadh. Ach ged a chaidh gach cùis a sbocrachadh air taobh 's air thaobh, cha b'fhad' a sheas na Sasunnaich r'am focal. Chuir iad an t-easbuig 'san toll-dhubh ann an caisteal *Roxburgh*, agus Sir Uilleam Dùglais am prìosan ann an caisteal *Berwick*.

'Nuair chunnaic *Wallace* so, chuir e roimhe nach biodh e nasgaidh. Rug e air a' champ Shasunnach a' dol troimh *Galloway*. Ghlac e'n stòr, agus trì cheud fear a bha na chois!

A mach o'n là so, rinneadh *Wallace* na sheanalair air an arm Albannach, agus na chileadair air an rìoghachd, mar fear-ionaid Rìgh Iain. Cha luaithe fhuair e'n comann, na leig e fhaicinn nach bu neo-àraidh e air. An ceann latha no dhà, thug e aghaidh air Strìla, fuchair na Gaeltachd; agus mu'm buileach dh'fhoguil na saighdearan an sùilean, ghlac e'n caisteal. As a so, thug e Earraghaidheal agus Lathurn air; agus spion se iad á làmhnan nan Sasunnach. Chaidh e ris do Pheairt, agus thug se air strìlocadh: as a so gu *Forfar*, *Brechin*, agus *Montrose*, a' cuir sòp teine riu mar b'fhiach iad cosdas an dìon. 'Nuair rainig e Aberein, bha'n gearastan na aon lasair theine—deanadas nan Sasunnach mu'n de ghabh iad cead an coise.

Cha robh a nis gearastan mu thuath air Peairt nach d'rinn ùmhlachd do *Wallace* ach *Dundee*, aig beul na h-aibhne (*Tay*). Am feadh a bha e 'cuir séid ris an daingneach so, fhuair e fairbheanadh gu robh Iain, Iarla *Surrey*, a' tighinn air cheann 40,000 fear-cogaidh. Chuir *Wallace* roimhe nach tugadh e coinneamh dhoibh, ach air làraich a b'aithne dha féin. Mbears e, nìge sin, gu Strìla, agus shuidhich e 'cham air tullaich a tha os-ceann Camus-Choinnich, mu thuath air an abhainn *Forth*. Cha'n eil àth air an abhainn anns an àite so, no àite far an rachadh duine thairis, gus an ruigeadh e drochaid-mhaide bha dlùth do Strìla. Thainig an t-arm dearg, agus shuidhich iad an campa taobh deas na h-aibhne. Bha'n dà arm a nis mar tha Dubhairt 's Dunolla—'so sin, mu choinneamh a cheile. 'Nuair chunnaic na Sasunnaich nach robh nan aghaidh ach làn an dùirn de Albannaich, chuir iad dithis pears'-eaglais chuca le cùmhnantan sìth, mu'm biodh am fuil air an ceann. Ach bha na cùmhnantan cho tàmailteach 's gu'n dubhairt *Wallace* ris na teachdairean gràmhor,—“Innsibh do 'ur n-oifigich nach ann airson sìth iarraidh a thainig na h-Albannaich do'n àite so. Innsibh dhaibh gu bheil sinn deas airson còmhraig—gu bheil ar claidhean air chùl-dùirn againn—agus, ma thig iad air an aghaidh, gum faic iad mar a laimheicheas sinn iad ann an aobhar ar dùcha.” Thog an teachdaireachd so fraoch agus frìonas air na seanslairean Sasunnach, agus thubhairt iad r'a cheile, “Thugamaid an sàr annt' a thiotadh, agus a'gamaid suas iad!”

Bha Albannach, fear *Lundy*, sa' champa Shasunnach, a chomh-airlich dhaibh amharc rompa; oir gu'n robh esan cinnteach, dō gèir gnàthas *Wallace*, gu'n robh cùl-taic a thaobh-eigin aige, air neo nach biodh e cho gòrach 'a na h-uiread de armailt a sheasamb le làn an dùirn. . Coma, cha bu nì leis na seanalairan cluas a thoirt do chomhairle *Lundy*. An òrdugh mèarsaidh chaidh iad; deanar air an drochaid fhiodha (an drochaid a thug *Wallace* manear, là no dhà roimh, a sailean a ghearradh); rachar thairis na thuairsean seachd mìle dhiùbh, agus deanar air a' chnoc far an robh *Wallace* 'sa dhaoine an òrdugh blàir a' feitheamh orra. 'Nuair chunnaic *Wallace* na Sasunnaich a dlùthachadh, thòisich e ri dol air ais, mar gum b'eadh le eagal; ach nuair chunnaic na Sasunnaich, ghreas iad an ceum chum an rusig a leantainn; ach suil gu'n tug e na dheigh, cha robh bratach ri fhaicinn na champa! Bhris an drochaid bhreidite le cudthrom an t-sluaigh; agus bha iad an sin nan ceudan a plubraich, 'sa' spùtail, 'sa' foghlum snàmha, le'n spuir 's le'm bòtainean!

Chunnaic *Wallace*, a nis, gu'n robh an t-àm tòiseachadh orra; agus ciod a th'agad air, ach de na seachd mìle 'chaidh thar na h-aibhne, cha deach mac Sasunnaich as ach an seanalair, agus còig no sèa a shpamh an abhainn! Bha *Surrey* 'sa' chuid eile de'n arm taobh deas na h-aibhne, gun chomas buille 'bhualadh, no dol ceum air aghaidh. Smuainich e nis gu'n cuireadh e ri theine na bha làthair de'n drochaid, a chumail *Wallace* air an taobh an robh e; ach 's beag feum a rinn so dha, oir bha'n Stiùbhartach mòr, tainisteir na rìoghachd, agus Iarla *Lennox*, am foill-fholach air a chùlthaobh. Leum iad so a nis suas. Thug iad annta, agus lean iad an ruaig gus an d'rainig iad *Berwick*. Thuit anns a' bhàr ainmeil so, a' measg iomadh sair, fear *Cressingham*—lùdas Sasunnach a bha cho fuathach leis na h-Albannaich, 'a' nuair fhuair iad greim air a chlocaich, gu'n d'rinn iad feanna-builg air. 'Nuair thiormaich agus a chrùdhaich iad a sheiche, roinn iad i na splùcain bheaga, cha b'ann a chumail an tombaca, ach gus a leigeadh fhaicinn mar inisg air a chàirdean, agus mar dhùlain d'a dhùthaich.

Bha 'bhuaidh-làraich so cho glan 's nach faicte 'nis Sasunnach an Albainn. Cha'n e sin, ach cha robh a nis gearastan nach do thilg a gheata srainnte suas do'n cheatharnach *Wallace*!

Chunnaic sinn a nis Rìgh Iain air a chur thar a' chrùn—an rìoghachd air a closachadh, agus fo chis—prionnsa fuadain air Albainn; ach ceithir mìosa deug seachad, agus faic a nis Albainn ann an làn shealbh a saorsa agus a glòir nàdurra—gun chis do choigreach—gun aithne air prionnsa fuadain; agus so le euchdan *aon duine*—aon duine le làn an dùirn do dhaoine gun airm, gun ionnsachadh, ach na thug iad o nàdur agus o'n nàmhaid!

Ged bha 'chreach mòr a bhuinginn sinn ann am blàr *Shrìda*, bha aobhar-eagail gum biodh gorta 'san dùthaich, airson mar dhìch na Sasunnaich suas i. 'Nuair chunnaic *Wallace* so, dh'òrduich e gach mac màthar a bha coì-lionta, o shèa-bliadhn'-deug gu trì-fichead, a dhol fo'n armaibh, agus a bhli deas anns gach cearn gu tionndadh

a mach gu faiche, seach m' seach, nuair thèidheadh e. Thug e manear, sa' cheart àm, croich a chur suas anns gach baile agus frith-bhaile, chum gach fear a chrochadh a thrèigeadh a bhratach, no dhiùltadh a leanailt an am feuma. Nuair chuir e, mar so, Albainn fo riaghailt, a' saidheachadh oifigich an sud 's an so, mach a ghabh e féin agus a laoiach, agus thugar Sasunn air. Nuair rainig iad *Northumberland*, chuir ainn *Wallace* a lèithid do ghiorag 's do ghairisinn orra, 's gu'n do theich a h-uile mac-màthar dhiùb. Cha d'iarr *Wallace* nì b'fhearr. Thog e creach nach robh faoin, agus chuir e rejsimeid dhachaidh leatha do dh'Albainn.

As a so, ghabh e air aghaidh gu *Newcastle* gu *Durham*, gus a nis na chuir an geamhradh dhachaidh e. Bha aon bhaile beag air an rathad, ris an canadh iad *Kyton*, a' thug anabarr smàdaidh agus cànaidh dha, an earbsa nach robh e na chomas coire dhean-amh orra, a chionn gu'n robh iad air an cuartachadh le d'g mhòir uisge. Cha robh fhios aca co bh'aca. Ghruannaich *Wallace* agus a dhaoine an abhuinn, agus chuir iad am baile na smùid.

Chaidh ainn *Wallace* a nis cho fada 's cho farsuing, 's gum b'e bu chomhradh anns gach comann 'san Fhraing, cho maith 's an Sasunn. Nuair chunnaic Iomhar so, cheangail e sìth a thiota ri Philip-Fionn, rìgh na Frainge, a' toirt a thoil féin dha anns gach nì, ach e 'chuideachadh leis Albainn a chiosnachadh. 'Sann mar sin a bha. Chaidh armaist mhòr a thogail. Choinnich iad aig *Newcastle*. As a sin mhèars iad do dh'Albainn, cèithir mìle agus còig ceud each, agus còrr 'us còig-shead mìle saighdear-coise. Dhaingnich iad *Berwick*, agus ghabh iad rompa gu *Roxburgh*, far an d'fhuair iad òrdugh bho Iomhar faireach gus an tigeadh e féin, agus an rachadh e air an ceann. Cha lèithe rainig e Sasunn a' Flannus, far an robh e 'san àm, na chuir e litrichean gu *Wallace*, làn do spid agus do thàmailt, ag ràdh, nam biodh esan 'san rìgh-achd, nach robh a' chridhe aig a shròn a sheideadh, aon chuid an Albainn no an Sasunn; ach nach b'fhada 'nns gus am faigheadh e duais a pheasantachd.

Ghabh *Wallace* ri teachdairean Iomhar mar bu chubhaidh, le meas agus mòralachd. An ceann latha no dhà leig e dhachaidh iad, ag iarraidh orra innse do Iomhar gu'n "b'fhearr a dheanamh no 'ghràtin;" agus, ge bu mhòr a bhòilich 'sa spagadagheg, gum faiceadh e *Wallace* ann an Sasunn roimh Chàisg. Rinn e mar gheall e. Nuair thainig an dà champ am fradharc a' cheile, ba ghreadhnach an sealladh! Bha na Sasunnaich cho lionmhor ris na meanbh-chuileagan, 's an claidhean, 's an eriosan, 's an clogadan a' dearsadh anns a' ghréin; 's 's co aon iadnan—an drumachan a' beataidh, an tiompánaibh a' glèadhraich, 's an trùpaichean a' snor- raich. Chite *Wallace* agus a' bheag bhuidheann gun ghleadhraich, gun bhòsd, ach àrd'feadan agus claidhean na pìoba—a h-uile fear 's a bhonaid sgroigte air a' mhallaich, a làmh air a' chlaideamh, 's a shùil air a' chòirneal. Nuair chunnaic Iomhar an aogas eòlgarra, an deasamh lionmharta, agus tàmailt an lannan, chuir e 'chomhairle r'a oifigich. Dh'ontaich iad gum b'fhearr teicheadh

math na droch fhaireach, agus thug e Samson air gun bhuille
'bhualadh!

Thug e gu leòir do *Wallace* ri dheanamh a ghillean a chumail
gun bhi 'n sàs annta. Nan rachadh, b'iomadh fear còta-mhàdair
air am biodh an aire-chloiche an oideis.

Gheibh sibh a' chuid eile ri ùine mar's beò

MACTALLA.

Ellean Cholla, 1842.

DÀN SHOLAIMH.

CARE. III.

'San oidhche dh'iarr mi fear mo ghràidh,
An Tl do'n d'thug mi déigh;
Le dùrachd air mo leabaidh dh'iarr,
'S nì'n d'fhuair mi idir e.

Éiridh mi nis, a's gabham cuairt
Air feadh nan sràidean caol;
A's anns na ràidibh farsuing fòs,
Iarraidh mi fear mo ghaòil.

Ged shìr mi mach, sha d'fhuair mi e...
Luchd-faire 'thachair rium
A' dol air chuairt, a's dh'fheòraich mi
Am fac iad fear mo rùin.

Gha deach ach beag air m'aghaidh uath',
'Nuair, fhuair mi fear, mo ghràidh:
Ghlac, a's thug mi esan leam
Do sheòmar 's tigh mo mhàth'r.

Ainigheann Ierusalem!
Cuiream mi fàicheibh airbh,
Air earbaidh, clis, 's air ràidibh luath,
Tha ruith 'sa' mhaehair dhoirbh,

Nach cuir sibh dragh air fear mo rùin,
Am Tl do'n d'thug mi gràdh;
Nach dàig, sibh, ean as a chumail,
Gu ruig an t-àm is àill.

Gò is 'tha teachd o'n 'Fhasach ann,
Mar stadaibh deataich chinn?
Le mirr a's min-dhus ceannaiche,
Le spioraidh, a's le tuis?

Fench, tigh 'Shol'! 'Tha fhead fear
Do ghaigich Israel threun—
F'chaidheamh dheas, gu tìr san oidhche,
Le nàimheal-obatha gear.

Rann Solaimh 'n righ a leabaidh phòsd
Do chitannibh Lebanon;
Bha 'Bilechdar deas' de'n òr is deing,
'S a pàist de'n a'ghaidh ghan.

Bha 'còmhdaigh eortair eir' os-mionn,
 'Meadhon mar shamhlaibh gràidh;
 Bion òigh'nean Ierusalem
 Oibreachadh dha le bàigh.

Nigheana Shìoin! rachaidh mach,
 A's faicibh Sol' an àigh;
 An coron loinnreach air a cheann,
 A thug a mhàthair dha.

An coron fòs a chuire fèin
 Mu 'cheann le mòran moit,
 An latha 'phòs a mhàthair e
 Le cridhe subhach ait.

LAGHANNA NADUIR.

(Air a leantuinn o thaobh-duilleig 252, leabhar ii.)

'Se an dara ni do'm bheil planntan air an deanamh, *hydrogen*. Air dha so bhi mar sgaoil agus gun chuid do ni air bith eile, tha e mar athar do-fhaicinn; agus 'se an t-aon ni a's eutruime a th'ann, air chor agus gur e so an seòra *gas* a's fearr a fhreagras airson nam bàtaichean-athair (*balloons*) a lìonadh. Ma chuirear dà thomhas do'n *ghas* so, agus aon thomhas do dh'*oxygen*, air am measgadh, ri theine, cluinnear fuaime mar urchair, agus grad fhàsaidh iad nan uisge. Nis, 'sann as an uisge a tha planntan a' tarruing an cuid *hydrogen*; agus chitear, a chionn gu bheil uisge air a dheanamh do *hydrogen* agus do dh'*oxygen*, gu bheil *oxygen* 'ga chuir mar sgaoil, agus a measgadh leis an athar.

A thuilleadh air *oxygen*, *hydrogen*, agus *carbon*, tha'n ceathramh ni, *nitrogen*, do-sheachnadh do chuirp phlanntan. Dh'ainmichear cheana gu bheil an t-athar air a dheanamh do dh'*oxygen* agus do *nitrogen*. B'i barail dhaoine ionnsuichte roimh so, gu'n robh planntan a' tarruing an cuid *nitrogen* dìreach as an athar; ach tha e air a leigeadh ris duinn leis a' cheimistear ainmeil Ghearmailteach, *Löb*, nach ann mar so a tha,—ach gu bheil an *nitrogen*, mu'm bheil e air a ghabhail a stigh do'n phlannt, ann an riochd *ammonia*, ris an deirear gu coit-chionn *hartshorn*—an t-àileadh biorach sin a gheibhear aig mnathan nasal ann am botail bheag airson an aròine, gu sònruichte 'san eaglais, agus a tha daoine cumanta a' cleachdadh a bhi deanamh bho loagadh iteagan aig àm laiginn.

Tha barrachd mòr do *nitrogen* ann an creutaireibh no th'ann am planntaibh. Tha creutairean agus planntan, air dhoibh bàsachadh, a' grodadh, a' fàs nan uir, agus ionadh ni eile a bharrachd air àileadh adharc an fhéidh (*hartshorn*). Mar a's mò bhios ann an rud do *nitrogen*, 'sann a's mò bheir e seachad do'n àileadh ud; agus chitear a nis gu soilleir an reusan gu bheil leasachadh chreutairean mòran ni's reachdmhoire na leasachadh phlanntan airson talaimh. Tha gach ni anns am bheil *nitrogen*, air dha grodadh, a toirt seachad *hartshorn* do'n athar. Tha *hartshorn* se leaghtach ann an uisge, air chor agus

gu bheil gach fras uisge a thèiteas a giùlan leatha dh'ionnsuidh an talaimh an *hartshorn* a tha 'san athar. Aig àm teas leasachaidh, tha *ammonia* a' fàs anns an athar; agus tha'n t-uisge a tha tighinn as na speuran 'ga ghiùlan leis dh'ionnsuidh an talaimh, a thoirt neart agus fàs do gach plannt. Faicear a nis gu bheil uisge nan spèar ni's fearr gu cinneas na uisge an talaimh, agus gu bheil e toirt seachad neart, a thuilleadh air taisleadhadh. Tha mathachadh a' toirt ni's làidire, a chionn gu bheil mòran *ammonia* ann; agus bu chòir do gach tuathanach fearainn cùram mòr a ghabhail do gach seòrsa d'heòth so.

Aig plantan tha cinntinn ann an talamh fadhaich; cha'n eil feum air leasachadh; ach acaas a tha cinntinn ann an talamh treabhta, tha. B'i bharail chumanta roimh so, gu'n robh talamh creadh na iaruina ni bu tarbhaiche, a chionn gu'n robh e ro déigheil agus comasach air taisleadhadh a shùghadh agus a ghlèidheadh; ach tha fios againn a nis gur h-ann a chionn gu bheil iad a sùghadh an *ammonia* bho uisge an athair. Anns a' cheart dòigh tha gual coille ag oibreachadh, a sùghadh an *ammonia* as an eòthar, agus 'ga thoirt seachad do na planntan a tha an taic ris; agus mar an ceòda *gypsum*.

Tha nithe eile feumail do phlanntan, mar tha salainn, *soda*, *potash* (luaithe phlanntan), aol, *magnesia*, &c. Tha mòran do *magnesia* ann am plaoig gach seòrsa ail—coirc, eòrna; agus cruineachd; agus is minig a gheibhear cnaipe puinnid air cudthrom d'heòth so ann an caolain eich nam muileisean.

Tha daonan tuilleadh salainn anns na duilleagan na th'anns na meòir, agus anns na meòir na ann an stoc a' phlannt. Tha seòrs-eigin salainn anns gach plannt, co dhiùbh is luibh no craobh e. 'S minic a chumantas a' bheith chòir a losgadh na rainich, agus ag uisidhinneach 'na luaithe, anns am bheil mòran do *potash*. Ma thuites do thalamh bhi gann do *potash* no do *soda*, gabhaidh a' chraobh 'na àite so *magnesia* no aol; air chor agus gu bheil beagan mairbhidh air fiodh, a reir an talaimh. Tha buntàta na dalach fallain r'a itheadh; ach 'nuair a chinnear e ann an seileir dorcha air bheag ùir agus athair, tha e puisionta mar an iteodha.

Gu bheil planntan comasach air gach seòrsa salainn a shùghadh as an talamh, tha e furasd a dhearbhadh. Ma dh'uisgichear talamh anns am bheil *hyacinth* gheal a cinntinn le uisge salainn air a dhath dearg, fasaidh an neoinidid dearg ann an dà uair an uaireadair; ach tha e rithe a' fàs geal gun an ceann bheagan laithean ri solus na greine.

Ann an 10,000 tomhas do dharach tha 250 do luaithe.

„ „ do ghiubhas, 88

„ „ do sheagal, 440

„ „ do lusan buntàta, 1,500

Chitear a nis gu seileir, carson a chinnear giubhas ann an àitibh àrd, creagach, cruaidh; air cha ghabh e ach beagan salainn, 'nuair a dh'fheumas d'arach mòran salainn agus talamh reachdmhor. Anns gach seòrsa cuiseig fèid, cuile, coirc, agus luachair, tha mòran do spòr, leaghta ann am *potash*. Tha so air a liubhairt air ais do'n talamh anns an leasachadh, 'eam bheil cuibhrionn mhòr do chòrlaich; ach do'n lòn-fheòir, cha'n eil ni 'ga thoirt air ais, mur leis an uisge a

laideas air a' tìr; 's tha fìne aig gach rusthaich ga bheil an lùr fèid' air a' pailte air an lòn a' tha lùiche fo uinge vè an earraich no 'gheamhraidh, na tha e air lòn gun uinge. Lànsh ri Lìegun, a' Ghèarmailt, bhàirear trì gu càig bàrran do dh'fhear bhàrr aon lòn, a chionn gu bheil iad a' cleachdadh bhàrranail an lòn còmhlaichte le uinge nan a'bhàrran rì an earraich. Tha a' t-uinge ad 'ga ionnain tra mhòran de chlàdh-sàbhaidh. Dhearbhaidh le lùchd an àite ud, gu'n teir lòn uingichte bhàrra thòimheas 5,000 punnd, nuair nach teir a' cheart lòn gun uingeachadh seachad ach 1,000 punnd. Tuigear a nis an reusan gu bheil fear uaine, dèada de'n mhòrann chroch, a cionnain suas air aghaidh a' mhòrann, an deigh de'n fhìneach bhàrra leagadh 'an earraich. Tha a' frach loigte na lèath. Innte so tha mòran do photash, coimeach air fear a' shìonnan fad bhliadhna no dhà. Mar tha'm fear uaine so 'ga itheadh, tha'm potash a' toghdachadh; agus cha chinn fear a dhi salainn, ach cinnidh nis an frach, nì aig nach 'eil feum ach air fìor bheag potash.

Chuir fear fearainn laimh ri *Gottigen* a thalamh le burmaid, lèidh anns am bheil mòran do shalainn potash, an dèidh gu'n cruthaichadh a' bharmaid potash, agus mar so gu'n fheadh an grunn beartach; ach ciod a thachair? Dh'fhàs a' bharmaid, agus innte bha mòran do'n photash, oir as eugmhaic che chinnidh i; ach bha as an talamh a tharruing i e, 's cha do chruthaich i e as an àite, mar bha fìghair aig-san, air chor agus gu'n robh an grunn a nis co bechd 's nach cinnidh gràn rì mòran bhliadhnaich.

Theirear, matà, le cuid; "Mar 'eil plantan a' cruthachadh gach seòrsa salainn tha feumail doibh, agus mar a' ann as an talamh tha iad 'gan a'ghadh, feumaidh gu'n teirig iad uair-eigin." Cha teirig, fad agus a dh'èireas taisealdachd bho nachdair na fairge do'n epèur, agus a sheòlas neul le gaoith; oir tha'n taisealdachd ud a' togail lèatha gach seòrsa salainn a th'anns a' mhuir, agus le sgìathan na gaoithe 'ga giùlan a dh'ionnsuidh gach àite. Bho na braighneachan, tha'n t-uinge a' giùlan nan salainn ud gas na machruichean, agus a reamhrachadh a' ghrund. Cha'n eil ann an 10,000 tombas do dh'athar ach aon tombas do gheurag-guail (*carbonic acid*), gideadh tha ann sud carbon no gual gu lèidh airson gach nì beò fad mìle bhliadhna gun trachadh. Cha'n eil ann an 12,400 tombas do'n t-sàile ach aon tombas do chloich a'oil leaghta, gideadh bann de so tha'n coiread agus gach seòrsa òlige mhara air an deannadh. Air a' cheart dèigh, tha plantan na mara a' t'neadh d'an ionnsuidh fèin salainn àraidh, ga còmhlaichte soda agus seòrsa eile rì an canar *sulphur*. Cha'n eil ann an uinge na mara ach am maillion eadid do dh'èidhe, ach tha mòran de so 'an t-slaith-mhara, air chor a' gu bheil iad 'ga thrèidh no 'ga shùghadh as a' mhuir, airson a' cinnidh agus bheatha. Tha iad rì chumhachdach ann an laimh an lighiche, 's gu còmhlaichte anns gach seòrsa de thinnsean an rìgh. Tha an t-slaith-mhara 'ga deannadh an eolp, agus a' t'ne so tha eadid air a' choirt leis na còmhlaichean.

ROSE BUADE.

AN SEANN DUINE AGUS NA H-ÒGANAICH.

Chaidh trì òganaich a mach air là sònraichte, agus chunnaic iad seann duine, a ràinig ceithir fichead bliadhna, a dh'aois, a suidheachadh chraobh ! Dhlùthaich iad ris, agus le gaire fanaid thubhairt iad—"A dhuine gun chéill, nach tu an t-amadan, a' suidheachadh chraobh aig ceithir fichead bliadhna? Nam biodh tu a' ruamhradh, no 'togail aitreibh, no 'cur ri h-obair sam bith eile, cha bhiodh iongantas co mòr ornn; ach a' suidheachadh chraobh ! ciod is ciall duit? Gu cinnteach tha thu air boile, oir ciod an tairbhe ris am feud dùil a bhi agad o obair amaideach do làmh? Smuainich ort féin, a sheann amadain; nach eil thu a cheana a'd' sheann-seanair, agus am bheil dùil agad a bhi beò co fada ri Metuselah? Thoir thairis an obair sin; gu ma fearn leat aithreachas a dheanamh le déuraibh, as leth do pheacanna gràineil! Sguir gu h-ealamh de'n nì nach còir duit a dheanamh, oir cha'n fhada gus am faic sinne còineach a' fàs air do lic-lighe! 'Sann duinne, uime sin, agus cha'n ann duitse, a bhuineadh a bhi suidheachadh chraobh!"

Dh'éisd an seann duine gu cùramach ris gach focal a labhair na h-òganaich, agus thubhairt e riutha—"Mo ghillean tapaidh òg, éisdibh riumsa, agus foghlumaibh gliocas o m' bhriathraibh. Tha sibh a' gealltuinn saoghal fada dhuibh féin, ach feudaidh sibh a bhi nì's faisge do shiorruidheachd na do sheann aois! Amhaircibh air feadh an àite-adhlaic ud thall, agus chì sibh leacan an sin do gach mead—chì sibh slagh do gach staid, agus aoise, agus inbh, co-shìnte taobh ri taobh 'san duslach; agus an cual sibh riamh, 'nach cumar còir o'n uaigh? Tha saighdean a' bhàis 'nan dian-rùith ceart co luath de'n n-ìonsuidh-sa 's a ta iad d'an-ìonsuidh-sa! Uime sin, cuimhnichibh 'ar Oruithear ann an làithibh 'ur n-òige! Fàgaidh mise, agus ceadaichibh dhomh na mionaidean siubhlach a dheonachadh dhomh a chur gu deagh bhuil! Is tartneach leam a smuaineachadh gu'm feud m' iar-oghachan a bhi fathast a' mealtuinn dubhraidh nan craobh a ta mi an diugh a' suidheachadh! Tuig do dh'Athair nan uile thròcair, tha mi fathast a' gluasad ann an tìr nam beò; agus, trid 'fhad-fhulangais-san de'n thaobh, feudaidh mi co-roinn fhaotrinn do thoibheartas a fhreasdail re bhladhna na dhà fhathast. Mo thruaigh! feudaidh eadhon mise, òganacha eu-ceillidh, solus na maidne fhaicinn a' dealrachadh air 'ur n-uaighibh-sa."

Mar so labhair an seann duine, agus labhair e gu fìor; oir, goirid an deigh sin, thuit aon de na h-òganaich anns a' chuan, agus bhàthadh e! Thuit an dara fear air an àraich! Bhuaileadh an treas fear le tinneas, leis an d'rinneadh e gu h-ealamh 'na chreich do'n eug! Mar so, bhàsaich an triuir, am feadh a bha'n seann duine fathast beò! An nair a shachair sin, chuirnich e air a bhriathraibh féin, a labhair e ris na h-òganaich. Dh'fhalbh e, a' sìleadh nan deur, agus sgrìobh e an sgeul bheag bhrònach so air an leacaibh fa leth!

COMHAIRLEAN AN T-SEANN DUINE.

Na bi bruinneach an tigh mòr,
'S na bi sòraidh air seann fhear;
Na abair gu'n diult thu còir,
'S na ob 's na iarr onair.

Na buail dorn air fuirbidh fir,
'S na toir balgum dian a goil.
'Nuair chì thu 'n eantain gheur ghlan,
Saltair gu seama seach a saidh.

Na bi ro mhòr, 's na bi beag;
'S an co-oil na cosd do chuid.
A tigh milidh na tog greigh,
'S na ob ma's éiginn duit.

Beannachd ort 's na cum an fheing,
'S na dean ceilg air duine bochd.
Na bi dian ged robh thu'n dìth,
Oir 'se Dia a bheir nì dhuit.

Bheir mi comhairl' eile ort fathast,
'S cha'n i bonn idir is tàire—
Ged gheibheadh tu nì air Domhain,
Na coimheartaich e ri d' nàire.

DAN DO'N CHUBHAIG.

Fhir mo chridhe,

“Tha àm seinn nan eun air teachd,” agus ged nach cluinnear
“guth 'n turtuir 'nar tìr,” cluinnear guth na cubhaige ann. Cluinnear
a guth bion a nis ann an “Sàinard, ùr-ghorm a' lharraich.” Rinn
lighiche 'san dùthaich an dàn a leanas dìth. Am bheil e àiridh air
àite anna a' Chuairteir? Sgrìobh mi o 'bheul e, le rùn a chur gu'n
n-ionnsuidh. Tha cuimhne agam gu'n robh dàn lurach Lògain air
eadar-theangachadh 'san “Teachdair,” agus tha fios agam gu robh an
dàn bòidheach sin ann am beachd an lighiche 'nuair a rinn e an dàn a
leanas; ach thubhairt e rium nach b'e eadar-theangachadh bh'aige 'sa
amharç, ach, anns a' chuid is mòr, dàn ùr. Seo an dàn:—

O! fàilt ort féin, a chubhag ghuirm,
Le t'òran ceòlmhor mìh;
'Se seirm do bheòil sa' cheitein òg
A thogadh bròn o m' chridhe.

'S ro bhinn leam t'fhuaime sa' mhaduinn cheit',
'S tu air bàrr gèig 'san innis;
'N àm feasgar ciùin, aig bun an stuic,
'Nuair bhiodh an drùchd a' sìleadh.

O! innis c'àit an robh do thriall,
'Nuair bha na sìantan fionn-fhuar;
Na'n robh thu a'd' thosd, gun chàil, gun toirt,
An còs a' chnuic fo dhubhar.

1842.]

Naigheachdan.

'S mòr m' fharmaid riut, a chubliag' chaomh ;
Cha dean thu bròn 'nad' shiubhal ;
Chionn, tha do dheire daonan gorm,
'S do chridhe daonan subbach.

'S ged theicheas tu roimh 'n fhuachd air àm,
Gu faic do ghléann thu rithisd ;
Ach 'nuair bheir mise ris mo chùl,
Cha bbi mo dhùil ri pilleadh.

O ! 's truagh nach b'urrainn dhomh leat triall,
Air astar sgéith 'nar dithis ;
Le caismeachd binn toirt fios gach àm
'Nuair bhiodh an samhradh tighinn.

Fhir mo chridhe, 's mi 'ur caraid dileas,

SUAINARDACH.

Suainard,

21 là do mhìos-deiridh an earraich, 1842.

N A I G H E A C H D A N .

IMRICH DO DH'AMERICA MU THUATH.

Bha cruinneachadh mòr anns a' bhaile so air Di-haoine so chaidh, mu dheibhinn na cùise so. B'e Sir Seumas Caimbeul, Probhaisd Glaschu, a bha sa' chathair air an àm. Bha Sir Ailean Mac-an-Aba, á Canada Uachdarach, agus an t-Ollamh Mac-Leòid, air an dàrna làimh dhet, Sioram a' bhaile agus *Dr Rolph* (mar an ceudna á Canada) air an làimh eile. A bharrachd orra so, bha mòran eile do dhaoine measail urramaichte 'san làthair. Labhair na daoine-uaisle 'dh'ainmich sinn a mach gu soilleir mu'n chùis ; agus dhearbhadh iad gu riochdail nach 'eil dòigh is fearr chum corr nam miltean a tha'n impis dol bàs le goirt 'san dùthaich so a leasachadh, na comhnadh leo dol imrich do dh'America—gum b'e dleasnas na Pàrlamaid agus na rìoghachd an gnothach so a ghabhail os-làimh, agus daoine bochd a chur thairis do'n dùthaich sin, far am faigh iad pailteas cosnaidh agus teachd-an-tìr. Bha gach neach sa' chuideachd a dh'aon inntinn, nach robh dòigh eile ann a bheireadh furtachd bhuan dhoibhsan tha fulang o bhoichduinn 'san rìoghachd so. Cha'n eil sinn gun dòchas gu'n gabh a' Phàrlamaid a' chùis fo'm beachd ann an ùine aithghearr, agus gum bi sporan mòr na rìoghachd air fhosgladh chum aisig saor, agus fearann saor an deigh ruigheachd, a theirt dhoibhsan leis am miann dol a null. Tha'n cunnas a thug Sir Ailean Mac-an-Aba air soirbheas Chanada anbharrach taitneach. Ma theid daoine bochd a chur a null fo riaghailtean cothromach ceart, agus ma bhitheas iad féin dìchiollach saothrachail an deigh ruigheachd, cha'n urrainn nach soirbhich leo. Tha farsuinneachd mhòr ann an Canada. Cha ruigear a leas eagal a ghabhail gum bi gainnead fearainn an sin an dà latha so, far a' bheil sèa nairean tuille farsuinneachd 'sa tha 'ana trì rìoghachdan

do : agaoil a' chaidheachd, sheumich iad gam bitheadh curam cur na h-imrich air a' h-aghaidh anns na ceòrnan so air fhàgail an earbsa ri Sir Seumas Cairnbeul, Siorram Allison, an t-Ollamh Mac-Leòid, agus daoine measail eile.

A' PHÀRLAMAID.

Thaobh na Pàrlamaid, cha'n eil againn ri ràdh air an àm, ach gu bheil Sir Raibeart Peel a' dol air aghart gu sàrdaidh ag isleachadh 'sa leasachadh nan oisean. Tha e nis, spilleir gu'n teid aige air gach cùis a shocrachadh mar a' ruinich e an toiseach.

BAILE-MÒR RI THÈINE!

Bho na sgrìobh sinn ma dheireadh gu'r càirdean, bhris teine mòr a mach ann an *Hamburg*. Loisgeadh sios gu lùr 1,800 tigh-eòmhnuidh;—dà eaglais;—200 tigh-stòir, lom-làn de bhathar. Chaidh ceud-gu-leth pears' a mharbhadh no losgadh, agus tha deich-màle-fichead an diugh gun tigh! Thig an call a rinn an teine so gu còrr 'us seachd muillion punnd Sasunnach! Bha chuid bu mhò dhiùbh do fhiopb; agus cha bhiodh tigh ri fhaicinn sa' bhaile an diugh, mar bhith gu'n d'fhuair iad gunnachà-mòra gu bealaich a dheanamh air na sraidean.

GLASGOW

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

25, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M' Lachlan, Stewart, & Co.; Tullymet: C. Morris; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Tain: James Ross, Jun.; Dingwall: Thurso: Mrs Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Greenock: A. M'Isaac; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innes; Lochgilphead: N. Gillies; Argyle Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lathlogie: D. Fletcher; Bonaw: John Cameron, Postmaster; Aberfeldy: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencarradale: N. M'Donald, Schoolmaster; Bunnellan, Mull: Donald M'Lean, Postmaster; Portmahomack: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strathgairn: D. Cameron; Tiroren, Mull: John M'Donald; Camelon, Nairn: J. Robertson; Falkirk: D. Robertson; Fortingall: D. Campbell; Loggan: Rev. J. M'Pherson; Alnwick: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Barra: A. M'Donald, Esq; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; South Uist: A. Chisholm; Callander: P. M'Kinlay; Ballyvaughan: J. Carlin; Dunvegan: D. M'Donald; Carbot: A. Cameron; Glendarnock: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Abertarck: John Ross, Schoolmaster; Inverness: James Smith; Kilmorack: J. Ross; Lochalsh: D. Matheson, Adder; Portree: Alex. M'Donald, Esq.; Kintail: D. M'Ra, Postmaster; Lochalsh: Mull: John M'Dougall, Schoolmaster; Beaulie: Rev. A. A. Kenne, Kilmory: Easdale: D. M'Intyre; Glenelg: A. M'Innes; North Balachulish: John Cameron, Schoolmaster; Nova Scotia: Rev. R. Williamson; Pictou: George Agent for North America, John M'Neil, Esq.; Charlotte-town, Prince Edward Island.

Edward Knox, Printer to the University, Darnley Street.

AN LA A CHI 'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH AN T-SAMHRAIDH.

AN 29 Aibreann.]

JULY 1, 1842.

[Pàis 6 SOIBHEAN.]

CONTENTS:—Address to the Highlanders regarding the Gaelic Newspaper, "Cuirtear nan Gleann," page 115.—St John the Evangelist, 121.—Life of Sir William Wallace, Part III., 123.—Song of Solomon (Metrical Version of Chapter IV.), 127.—Lough Derg in Ireland—Superstitions regarding it, 129.—Little John M'Andrew, the Strathpey Archer, 131.—Origin of the Surname "M'Gregor," 134.—Generosity of the African Woman to Muigo Park, 135.—Highland Superstition, 137.—The Iron Shoe of the M'Donalds, 138.—News—Attempt to Murder the Queen, 139; America, 139; East Indies, 140; China, 142.—Notices to Correspondents, 142.

BARAIL DO NA GAIDHEIL MÙN CHUAIRTEAR.

A Chuirtear urramach,

Ceadaichibh dhomh beagan fhocal a chur ann an altaibh a chàile mu thimchioll na muinntir sin, mo luchd-dùcha, airson an d'ring sibh féin gu minic spàirn chruaidh chum an ath-leasachadh, araon ann an nithibh aimsireil agus spioradail. Tha na Gàidheil nan sluagh a ta comharraichte thar gach sluagh eile air aghaidh na cruinne, do thaobh bhuaidhean eug-sambla agus ioma-gnètheach a ta dlù-cheangailte rintha. Mar nach 'eil ceàrn do'n talamh anns nach faighear iad, cha'n eil ceàrn d'beth nach 'eil eòlach air an deagh ghiùlan, an euchd, agus am mor-ghnìomh! Tha iad measail agus cliùiteach; agus air an aobhar sin, is lìonmhor dìchioll riamh a rinneadh chum fuasgladh a thoirt dhoibh 'nan teanntachdaibh, agus chum gach eòlas agus fiosrachadh feumail a chraobhs-gaoileadh 'nam measg. Tha e fìor gum bheil a' chuid a's mò do na Gàidheil, urramach 's mar tha iad, gu minic air an sàruchadh le h-òigiu agus bòchdainn. Tha e fìor gum bheil na caoraich mbaola ag ionnsachadh air na ceart raointibh agus na ceart mhacharaichibh

VOL. III.—No. XXIX.

E

sin a dh'àraich roimh so iomadh curaidh calma, agus gaisgeach cruadalach! Tha e fìor gum b'éigin do na mìtibh do'n t-sluagh ainmeil so tìr an dùchais fhàgail, agus dól air imrich do thìribh céin agus coimheach; oir feumaidh gach beò a bheathachadh. Ach, dh'aindeoin nan nithe so uile, agus dh'aindeoin gach sàruchaidh agus trioblaid d'am bheil na Gàidheil mar so buailteach, cha lughdaichear am meas, agus cha tig a chaoidh smàl air an cliù! Cha'n eil ann ach dlomhanas dòmhsa, a Chuairteir ionmhuinn, iomradh a thoirt air na nithibh sin uile a chunnaic am Freasdal iomchuidh a chur ann an cridhe sluaigh a dheanamh, chum cor nan Gàidheil ath-leasachadh do thaobh nithe aimsireil agus spioradail. Nach lìonmhor bonn airgid riamh a chruinnicheadh agus a chuireadh a mach chum sgoilean a shuidheachadh anns gach ceàrn do'n Ghàidhealtachd? agus ged a dh'fheumadh na sgoilean sin a dhol fathast ann an lìonmhoireachd, gideadh is mòr agus is math na nithe a rinneadh a cheana! Air an t-seòl cheudna, thogadh eaglaisean anns gach sgìreachd—eaglaisean far am bheil an Seisgeul beannwichte gu riaghailteach air a shearmonachadh ann an cànan bhinn agus mhilis na dùcha! Gu cinnteach is mòr na sochairean a ta na Gàidheil a nis a' sealbhachadh air an dòigh so nach do shealbhaich an sinnseara, an uair nach robh ach gann eaglais, no sgoil, no leabhar, no Bìobull, ri'm faotuinne 'nam measg! Mar so, do thaobh nithe spioradail, bhuineadh gu tròcaireach ris na Gàidheil. Na mi-bhuilicheadh iad, matà, an sochairean luachmhor; ach, le mòr-thaingeileachd, abradh iad maille ri Salmadair binn Israeil, "Bha thusa bàigheil, a Thighearna, ri d' thìr."

A ris, air an làimh eile, ma dh'iarrar dearbhadh air mar bhuineadh ris na Gàidheil do thaobh nithe aimsireil, seallamaid air ais ris an staid anns an robh iad o cheann chùig no shèa bhliadhnaichean, agus chì sinn na nithe mòra a rinneadh air an son. Cò aig nach 'eil cuimhne air teanntachd agus gainne nan àm sin? Nach robh staid nan Gàidheil an sin da rìreadh truagh agus muldach? An dì-chuimhnich iad fhad's is beò iad gach dìchioll a b'éigin doibh a dheanamh, agus gach curaidh-chas troimh an deachaidh iad, chum lòn éiginneach agus gann a sholar d'an teaghlaichibh?—agus an déigh sin uile, bha 'chùis tuilleadh 's trom orra. Cia minic, air do'n teachd-an-tìr aca a bhi gu h-iomlan air teireachduinn 'nan tighibh, a thug iad tràigh na mara orra chum lòn gann a thional d'an teaghlaichibh! Ach bha'n Tighearna tròcaireach d'an taobh; oir chuir e ann an cridhe nan daoine saoihbhe cobhair a dheanamh orra. Thug e air daonaibh mòra, maith, agus truacanta, an staid fhiosrachadh, chum fòir a dheanamh orra gu h-ealamh! Thugadh iad fa'near, le mòr-bhuidheachas agus taingeileachd, na nithe a a rinneadh air an son, gu sònraichte leis na Sasunnaich thruacanta agus sheirceil! Cha luaith' a nochd gainne i féin ann an garbh-chrìochaibh, gleanntaibh, agus eileanaibh na h-Alba, na ghrad-ghluais na Sasunnaich le h-ìochd, dearb-ghèan, agus gràdh, chur as di, agus chum sìochd chruadalach nan garbh-chrìoch a theasairginn o thuiteam sìos nan creich do'n ghorta, a bha teachd

le ceumaibh cabhagach 'nam measg! Bha fiùghantas agus fialaidheachd nan Sasunnach àiridh air mòr urram agus cliù. Air tùs, dhùisgeadh suas co'-fhulangas muinntir Lunnainn; agus a mach á prìomh-bhaile sin na rìoghachd, ghrad-sgaoil seirc agus truacantachas do thaobh nan Gàidheal air feadh gach àit agus oisinn do'n Eilean Bhreatunnach! Thainig na mìltean, agus na deich mìltean, diùbhsan a bha saoi bhir air an aghaidh, agus chaidh iad ann am bòinn ri chèile chum cobhair a dheanamh air na feumaich, le lòn a bhuileachadh orra-san air an robh e a dhith! Is mòr am meall airgid a chruinnicheadh, chum na crìche so, agus is cruaidh an spàirn a rinneadh le maithibh na rìoghachd chum cuideachadh a dheanamh leò-san a bha air an claidh le bochdainn! Cia mar a bhiodh staid nan Gàidheal anns na h-amannaibh ud, mar biodh Dia air buileachadh maoin agus toil air daoineibh còire mar so chum a' mhuinntir sbàruichte a theasairginn? Tha taing dligheach gu cinnteach dhoibhsan uile aig an robh làmh anns an obair sheirceil a rinneadh; ach, os-ceann nan uile nithe, tha mòr-bhuidheachas agus taingeileachd dligheach do Dhia, Athair nan uile thròcair, aig an robh na daoine teò-chridheach so air am bheil sinn a' labhairt mar innealaibh 'na làimh, chum rùintean glìce a thoile naoimh féin a choimh-lionadh!

Air an dòigh so, matà, bhuineadh ris na Gàidheil 'nan teanntachdaibh aimsireil. Mar so nochdadh truacantachas d'an taobh-san a bha rianh ainmeil agus measail. Rinn an cruadal agus an dilleachd cliù nan gaisgeach so a sgaoileadh thar aghaidh an domhainn gu léir! B'iadsan, gu sònraichte, luchd-dìonaich na rìoghachd! Bha co'-roinn urramach aca an còmhnuidh anns gach blàr déistinn-each agus cath gailbheach a chuireadh airson an rìgh agus an dùcha, an saorsa agus an lagha! Cha tug saighdairean ni b'fhearr riamh aghaidh do nàmhaid! Leò-san sguabadh air falbh an eas-cairdean as an àraich, mar a sguabar am moll le neart na gaoith! Air so bheir gach tuasaid uamhasach anns an robh iad, ann an ceithir chearnaibh an t-saoghail, fianuis ann an eachdraidh! Cha dì-chuimhnichear gu bràth aig TICONDERAGO—an tréubhantas air là FONTENOI—agus am mòr-chruadal 'san ÈIPHIT, agus anns gach cath fuilteach a chuireadh air mòr-thìr na Roinn-Eorpa! Bha am misneach agus an cruadal anns gach cath a chuir iad a' dearbhadh gur ann am measg nan gleann agus nam beann a dhealbhadh agus a dh'àraicheadh iad! Tha an cuirp a' co'-fhreagairt do thìr chruidh am breith! Cia fearail, cuimir, agus eireachdail iad 'nan éididh féin! Cia garg agus colgach an àm dol sìos do'n chath! Cia minic, luath mar na h-iolairean a' dol air iteig chum cobhart-aich, a ruith iad air feachd nan nàmh, agus a chuir iad as doibh gu tur! Cha'n eil e ach na fhearas-chuideachd dhoibh an dream a sheasas nan aghaidh a ghearradh as! Is gann a nochdas iad an tréubhantas ach an uair tha an cunnart mòr, no an nàmhaid garg agus dalma! An sin, còmhdaichidh an corruich an talamh le clos-achaibh nam marbh, mar a chòmhdaicheas corran a' bhuanachas an

t-achadh le sguabaibh ! Fhad 'sa bhios meas air fìor shaighdear-achd, cha leigear air dearmad am fearalas air faiche BHATERLOO !

“ 'Sann an sud a bha 'ghriobhag,
Le luath ghlas, lannaibh biorach,
'S claidhibh sgaitheach 'gan iomairt,
Le dream chalma gun tioma.
Chaidh sìol Alba gun ghioraig,
Anns an t-searbh-chath air mhireadh,
Creuchdadh chorp, is 'gan liodairt,
Is 'gun fàgail 'san ionad gun deò ! ”

Air an dòigh so, bha na Gàidheil riamh dìleas, fad-fhulangach, gaisgeil, agus coltach ! Ach ged bha iad mar so nan laochraidh bhunadhach, cha'n ann dhoibh féin a ta a' ghloir dligheach, ach do'n Tì Uile-Chumhachdach a bha 'gan neartachadh—'gan cumail suas —“ a' teagmag an làmhnan gu cath, agus am meòir gu còmhlag.” 'Se Tighearna nan sluagh “ a chrìoslaich iad le neart chum catha, agus a leag sìos fodha iad an a dh'éirich suas nan aghaidh.”

Mar so, bha na Gàidheil air an neartachadh le Dia an aithrie, an uair a bha iad a' deanamh spàirn chruaidh airson an saorsa ! Bha Euan maille ri an uair a thugadh bunaidh air an an-tighearna sin a bha 'g iarraidh an ceannsachadh—an uair a leagadh a mhòr-chuis 'san dùslach—agus an uair a dh'fhògradh air falbh o a shealbhadh crìocha camhann ! Chum na crìche so, bheùch na gaisgich as an àirde-tuath ; agus gun mheirneal runig iad an nàimhdean rompa ! Le neart nam bras-shrath, sguab iad air falbh an nàimhaid coitchionn ! Cha chuireadh sloe no cnoc, amhar no deugainn, geilt no grabadh sam bith orra air an slighe chum bunaidh ! Air geilt cha robh iad riamh eòlach, agus nithe snarach agus neo-cireachdail cha b'aithne dhoibh ! Ged a bha iad tréua, bha iad truacanta—ged a bha iad gaisgeil, bha iad macanta—agus ged a bha iad tréubhach agus neo-agàthach, bha iad uasal agus urramach 'nan aigne ! Bha fios aig an rìoghachd air uile bhunaidhibh urramach nan Gàidheal, agus cha b'urrainn di amharc air an staid chun-nartaich anns an robh iad o cheann bheagan bhliadhnachan air ais gun ghreasadh chum an cuideachadh, mar is minic a ghreas iad féin roimhe sin thar chuantaibh fada agus farsuing, chum an rìgh agus an rìoghachd a dhìonadh !

Mar so, a Chuairteir chòir, rinneadh iomadh dìchioll chum staid nan Gàidheal ath-leasachadh a thaobh nithe aimsireil agus spioradail.

Cha chomas domh crìoch a chur air mo litir gun iomradh a thoirt oirbh féin, agus air gach spàirn chruaidh a ta sibh a' deanamh chum maith bhur luchd-dùcha a chur air aghaidh. Gun teagamh, is freagarrach an t-ainm a thugadh oirbh, “ CUAIRTEAR NAN GLEANN ; ” oir gu cinnteach is sibhse sin. Is aoidh sibh a ta air gach seòl ro thaitneach, agus b'ole an airidh gu'n rachadh grabadh no moille sam bith a chur oirbh 'n'ur cuairtibh. Cha'n àill leibh am baile fhàgail ach uair sa' bhios ; ach an uair a thig sibh, is

lìonmhor bhur naigheachdan, agus is binn blasda an seòl air an aithris sibh iad. Tha 'chainnt a ta sibh a' gnàthachadh soilleir agus drùighteach—cainnt Oisein agus Fhinn—agus cainnt aig nach 'eil coimeas idir a thaobh aois, òirdheirceis, agus cumhachd. Ged nach biodh fios air an fhìrinn so roimh làimh, tha i gu h-innleachdach agus gu h-iomlan air a dearbhadh leis an fhìor Ghàidheal eireachdail sin a dhealbh “Craobh-Sheanachais nan Gàidheal.”

Ach cha'n e 'mhàin, a Chuairteir ionmhuinn, gum bheil bhur cainnt gun choimeas òirdheirc agus cumhachd; ach tha'n rùn leis am bheil sibh a' dol air bhur cuairtibh, gun amharus, cliù-thoilltinneach. Is e bhur miann agus bhur tlachd dol a dh'amharc air bhur luchd-dùcha gu léir, biodh iad àrd no ìosal, bochd no beartach—chum iadsan a ta aineolach a theagasg, iadsan a ta mì-chùramach a dhùsgadh, agus iadsan a ta aingidh a ghairm gu h-aithreachas. Tha bhur n-eòlas mòr; agus tha bhur fiosrachadh farsuing, fallain, agus ioma-gnètheach! Air nairibh, labhraidh sibh air blàraibh fuilteach—air na cinn-feadhna a bha ann o shean—air na tagluinnibh déistinneach a bha eadar na fineachan Gàidhealach iad féin—agus air eachdraidh nan linn a dh'fhalbh. Air nairibh eile, tha sibh a' togail bhur n-inntinn bhàrr na talmhainn, agus ag innseadh d'ur luchd-dùcha mu gach grian, gealach, réult, agus gach cruinn-mheall soilleach a ta gluasad ann an gorm-astar nan spéur! Tha sibh a' cur an céill am buaidhean, am meud, an àireamh, an astar o chéile, agus gach nì mu'n timchioll! A ris, tha sibh deònach air fios a thoirt mu thimchioll gach oibre, gach innleachd, agus gach eladhain a ta 'gam faotain a mach air feadh na rìoghachd; agus mu thimchioll naigheachdan dùchail, agus gach sgéil a ta teach d'ur n-ionnsuidh á tìribhan céin. Air gach nì tha bhur comhairle a's fearr deas; agus dhoibhsan a bheir cluas di, bheir sibh seachad i le dùrachd agus deagh-ghean. Dhoibhsan a ta dol air imrich á dùthaich am breith thar chuantan farsuing, tha sibh 'toirt rabhaidh agus earrail, agus ag innseadh dhoibh gach nì mu'n tìr chum am bheil a' mhìann orra dol. Tha bhur cuairtean a' ruigheachd air gach cèarnadh do'n talamh! Anns gach àite 'n America far am faighear bhur luchd-dùcha, an sin gheibhear sibhse a' dol làmh air làmh maille ri bhur caraid “Cuairtear nan Coilltean,” a thoirt foghlaim agus teagasg do na Gàidheil. Tha sibh air gach seòl taitneach; ach, os-ceann gach nì eile, tha bhur còmh-radh mu nithe diarbhaidh so-thnigian dùrachdach agus tréibh-dhireach. Is e bhur miann a bhi “'san uile chruth do na h-uile, chum air gach uile dhòigh” gu'n craobh-sgaoil sibh gach eòlas agus fiosrachadh feumail am measg bhur luchd-dùcha! Cha mbath leibh dol a mach air bhur cuairtibh gun a bhi air gach seòl deas airson na slighe. Air an aobhar sin, tha cuid ann d'am bheil e na nì taitneach a bhi 'deanamh còmhnuidh leibh airson 'ur turais. Tha “MACTALLA” do ghnàth 'n'ur fochair féin, gu h-ullamh, h-ealamh, deas-chainnteach, chum bhur cuideachadh. Air an dòigh cheudna, tha “ROB RUADH” (gu meal e 'ainm, agus gu ma fada beò e), le 'theagasaibh domhain air bhur làimh dheis; agus cha tréig e sibh

am feadh 'sa ruitheas an fhuil rìoghail 'na chuislibh! Agus a ris, cha'n "T-EILTHIREACH," "AN GAIDHEAL ANN AN AMERICA," an "T-ABRACH," "AILEAN NA BEINNE," agus sgaoth do luchd-frithealaidh eile, gu léir deònach a bhi eròdbadh mu'n cnairt duibh, le a naigheachd féin ann am béul gach fir.

A nis, a Chuairteir urramaich, an déigh gach dìchill a rinneadh mar so, agus a ta fathast 'ga dheanamh chum maith bhur luchd-dùcha, nach nàr e ri innseadh gum bheil an earrann a's Ìonmhòire 'nam measg caoin-shuarach cia achd a ruigeas sibh iad no nach ruig! Cha'n altaich iad bhur beatha! Cha toir iad cuireadh dhuibh a steach d'an tighibh; agus air doibh a bhi dall d'an leas féin, leigidh iad leibh gabhail seachad. Na biodh a' chùis mar so ni's faide. Tha fios gum bheil na Gàidheil am bichiontas nan sluagh bochd, agus is duilich an nì gur fìor sin; agus tha fios nach urrainn sibhse, a Chuairteir, triall air bhur cuairtibh mar gabhar ribh. Tha cosdas mòr 'n'ur lorg—cosdas nach tuig na h-uile fear; ach an déigh sin uile, bu bheag agus b'eutrom e air gach aon fa leth d'ur luchd-dùcha, nan roinneadh iad 'nam measg féin e. Rachadh iad nam buidhnibh anns gach sgìreachd, agus rachadh seisear anns gach huidheann airson a' Chuairteir, agus cha ruig an cosdas ach sgillinn Shasunnach air gach fear sa' bhliadhna, no sgillinn ruadh sa' mhìos. Cha sòradh an Gàidheal sgillinn Shasunnach a chur mach nan còmhlaicheadh e caraid aig tigh-dòda: agus cha bu mhòr da sgillinn bhochd ruadh sa' mhìos a chumail as an tombaca, chum an earrann nìge do chosdas a' Chuairteir iocadh. Tha na Goill a' cumail suas fichead no dhà do ua pàipeiribh luid-eagach, leathann, libideach, Gallta, aca féin; agus is duilich, agus is truagh an nì e, mar cum na Gàidheil gu léir suas aon Chuairteir cuimir, ceanalta, agus eireachdail, chum eòlas a chraobh-sgaoileadh air am feadh, ann an cainnt bhrìghmhor an dùcha féin! Gabhadh iad rabhadh 'na thràth, agus thugadh iad dearbhadh dhuibhse gu h-ealamh, a Chuairteir dheagh-rùnaich, gum bheil iad a' deanamh sin. Is math leam féin nach tuig na Goill a' Ghaelig, air eagal gum biodh fios aca gum bheil slìochd nan garbh chrìoch, airson an d'rinneadh na h-uiread chum an ath-leasachadh, co caoin-shuarach m'ur timchioll, is gum bheil sibh a' bagradh sgur d'ur turasaibh, mur tig iad air an aghaidh chum bhur làmhlan a neartachadh. Smuainicheadh iad gur Gàidheil iad féin, agus gur fìor charaid nan Gàidheal sibhse, agus thugadh iad gun dàil misneach dhuibh gu bhi dol air chuairt iomadh bliadhna fathast 'nam measg, le'r ageul-aibh taitneach, agus le'r teagasgaibh fallain.

Slàn leibh. Chum mi fad sibh, ach tha mi'n dòchas gu'n gabhar mo leisgeul. Saoghal fad agus deagh bheatha dhuibh. Slàinte bhos agus shuas duibh; oir tha mo dhùrachd a's fearr maille ribh "an là a chì 's nach fhaic."

SGIATHANACH.

Clachan Chìllmbuire,
Toiscach an t-Samhraidh, 1842.

SGEUL MU THIMCHIOLL AN ABSTOIL EÒIN.

Tha'n sgeul a leanas mu'n diadhair Eòin air innseadh le luchd-eachdraidh na h-eaglais, air a thoirt a nuas do'r n-ionnsuidh o linn gu linn, agus air a chunntas firinneach.

Bha Eòin air fhògradh le *Domitian*, aon de mhòr-fhlaithean na Ròimh, do dh'eilean uaigheach da'm b'ainm *Patmos*; ach an deigh bàis an duine an-ìochdmhor sin, phill e gu *Ephesus*, a chur air leth cléir cheart gu bhi thairis air an t-sluagh. Air dha dol gu *Smyrna* (baile-mòr ainmeil a bha 'san tìr), agus air dha 'bhi labhairt ris an t-sluagh, mhothaich e òganach eireachdail dreachmhor, a's ni-eigin 'na aodan 's 'na ghnùis a thàlaidh a chridhe gu mòr ris. Labhair an diadhair Eòin mar so ris an easbuig a shuidhich e thairis air an eaglais sin:—"Beachdaich," ars' esan, "air an òganach ud. Gabh e fo d' chùram an làthair na h-eaglais, agus an làthair Chrìosd, ceannard na h-eaglais. Tha mise 'ga earbas ruit; cum sùil air."

Gheall an t-easbuig a dheanamh mar a dh'iarradh air, agus dh'earrailich Eòin air a ris agus a ris e 'chuimhneachadh na chuir e m'a choinneamh. Thug an t-easbuig dhachaidh an t-òganach a dh'ionnsuidh a thighe féin. Thug e dha gach gnè foghlaim a's fiosrachaidh; dh'àraich, dh'altrum, agus thog se e ann an eòlas air Crìosd; agus fa-dheòdh bhaist se e.

Ach cha do ghleidh an t-easbuig an t-sùil sin air an òganach bu chòir dha, agus a gheall e. Tharruing e suas le droch chompanaich, agus bha e taghal droch chuideachd. O bheag gu mòr, chinn e gòrach, peacach, mi-gheamhnuidh. Air dha dol aon uair air seachran, chaidh e air aghart a' cur an gnìomh gach gnè gnìomhradh eagallach. Chaill e a dhòchas, a slàinte, agus a mbaitheas peacaidh. Chinn e dalma, dàn—comharraichte airson gach gnè ghiùlan bu mhiosa na chéile. Chruinnich e mu 'thimchioll buidheann do dh'òganaich cosmhail ris féin—deas, uidheamaichte, agus togarach airson ni peacach sam bith a dheanamh. Chuir se e féin os an ceann mar cheannard. Chinn iad nan spùinneadairean 's nan robairean; agus b'e an t-òganach truagh so b'fhiadhaiche, bu bhuirbe, agus bu tithich' air dòrtadh fola, 'nam measg gu léir.

Beagan bhliadhnachan an deigh so, thainig an diadhair Eòin do'n àite. Chuir e fios air an easbuig ris an d'earb e an t-òganach. "Thoir air ais dhomb," deir esan, "na dh'earb mi riut—na dh'earb mi riut an ainm Chrìosd, agus an làthair na h-eaglais air an do chuir mi thusa thairis mar easbuig. C'àit a' bheil an t-òganach a chàirich mi fo d' chùram? Freagair dhòmhsa, a's freagair do'n eaglais air a shon, agus airson anmanna air na gheall thu faire 'dheanamh."

Tharruing an seann duine osann throm. "Tha e," ars' esan, "marbh do Dhia. Chaidh e air seachran. Thréig e mi. Chinn

e na mhèirleach, na fhear-reubainn, na spùinneadair, agus na mhortair."

"Freagair mi," arsa Eòin, "c'àit a' bheil e?"

"Tha e," ars' an seann duine, "na cheannard air buidheann làidir de luchd-réubainn 'tha tathachadh nam beann, agus a tha nan culaidh-oillt do'n tìr uile."

"An ann mar so," arsa Eòin, "a choimhlion thusa na dh'earb mi riut. Faighibh dhomh each a thiota, agus faighibh dhomh fear-eigin a threòraicheas mi dh'ionnsuidh an àite sa' bheil e 'tàn, e féin agus a' bhuidheann 'tha maille ris."

Cha robh math cuir na aghaidh. Dh'fhalbh e féin, a's fear eile maille ris. Ràinig iad a' bheinn. Choinnich cuid de na spùinnead-airean e. Ghlac iad e, 's cha do chuir e na aghaidh. "Thugaibh mi," deir ean, "an làthair 'ur ceannard; is miann leam labhairt ris." Rinn iad so. Sheas an ceannard. Bheachdaich e le ion-ghastas air an duine 'bha mar so a' dlùthachadh air; ach co luath 'sa thuig e có bh'ann, ghrad theich e le nàire—cha dùraichdeadh e a choinneachadh. Ach lean an diadhair Eòin, aosmhor mar a bha e—lean se e, a' glaodhach na dheigh, "A mhic," ars' ean, "tha thu teicheadh e d' athair! Nach stad thu? C'arson a tha thu teicheadh o sheann duine gun airm, gun chomas cioram no eò a dheanamh ort? Guitheam ort, stad!"

Stad an t-òganach. Chaidh an duine beannichte suas dlùth dha, agus, le aogas gràidh, thubhairt ean do'n d'thug Crìosd mòran gràidh—thubhairt e, "Na diùlt mi; pill an uachd Chrìosd; pill! Fàg an t-àite so; fàg do chompanaich pheacach. Na caill do dhòchas. Na smuainich nach 'eil dòchas ann; na smuainich nach 'eil maitheanas peacaidh ri fhaotuin. Ni mise guidh agus ùrnuigh air do shon. Nam b'éiginn, bhàsaichinn air an àm air do shon, oir bhàsaich Crìosd air ar son le chéile. Seas; strìochd;—an aium an Athar 'sa Mhic, tha mise 'ga d' ghlacadh. Creid mi, 'se Crìosd a chuir mi mach air do thòir."

Theirinn an t-òganach as an diollaid—thug e a chlogaid dheth—thilg e an claidheamh as a làimh—thuit e air a dhà ghlùn—agus ghuil a's chaoin e mar phàisd a bhiodh air a sgiùrsadh. Chrom an diadhair aosmhor thaisis air, agus shil e gu frasach a dheòir, air chor 's gu'n robh an t-òganach a nis air a bhaisteadh le deuraibh goirt, ach deuraibh gràsmbor. Phill e dhachaidh maille ri Eòin. Rinn e aidmheil fholaisaich an làthair na h-eaglais; rinn e iomadh, iomadh, ùrnuigh dhùrachdach. Cha do dhealaich Eòin ris a latha na dh'oidhche, fad ùine mhòir—a' leughadh na Sgrìob-tairean le chéile—a' seachas mu thimchioll an t-Slànighir. Cha robh 'san eaglais an deigh sin aon duine bu chomarraichte a's b'ainmeil airson a dhiadhachd 'sa ghiùlan crìosdail na'n t-òganach mu'n d'innis sinn an sgeul taitneach so.

BEATHA AGUS EUCHDAN AN RIDIRE UILLEAM WALLACE.

EARRANN III.

Dh'fhag sinn agiath-dhion na h-Alba, agus a laoi, a glaothach "fùil! fùil!" ri Iomhar, 's e toirt a bhruthaich air, a teicheadh roimh *Wallace*, gun bhuille a bhuiladh; ged bha ceathrar mun aon aige. Rainig grian *Wallace* a nis àird a mheadhon latha, agus eò' dhi teannadh ri teannadh: dhuing a chliu end agus farmed ann an cliabh cuid de mhaithibh na rìoghachd; agus gus a ribeadh, theg iad gu'n robh e 'streap ris a chrùn.

'Nuair chunnaic Iomhar so rinn e fheum fein dheth:—Thainig e do dh'Albainn, aon uair eile, le trì-mìle each, agus mu cheithir-fichead mìle fear-coise! Cha robh aig *Wallace*, air an laimh eile, eadar eich 's gu leir, ach mu dheich-mìle-fichead! Ged bha so mar so 'sann air *Wallace* nach robh cùram,—chuir e 'dhaoine an òrdugh aig an Eaglais-bhric, a feitheamh gus an tigeadh an t-arm Sasunnach gu di-bheatha thoirt dhaibh. Ach, mo chreach! bha *Achan* sa champ,—bha cealgairachd sa champ; an spiorad sin a tha 'g imeachd do-fhaicsinneach ach do Dhia amhàin. B'eigin do Shìr Iain Stewart, agus do Shìr Iain Cumming a chuile fear a bhì air a laimh fein, 'agus a bhì fo *Wallace*, no na eiaimeil. Sann mar sin a bha, nuair thainig an t-arm Sasunnach a' fradharc, an àite dhol an *guailibh* a cheile, ann a bha'n trùir an imis dol am *broillich* a cheile. 'Nuair chunnaic Cumming nach d'fhuir e'n laimh dheas a dhol sìos do'n bhlàr, thionndaidh e chùl, chuir e 'chlaidheamh na thruaill, sheinn e 'fhideasg airgid, agus dh'fhag e fein agus a dhaoine 'n làrach gun bhuille 'bhuiladh.

Chath Sir Iain Stewart agus a dhaoine mar leòmhannan, agus thuit iad mar cheatharnaich, len druim ri talamh, ach am bonnaibh ris an nàmhaid. 'Nuair chunnaic *Wallace* mar bha'n latha 'dol chaidh e thar na h-aibhne *Carron*, agus thug e dùlain do Iomhar a leanailt. Come, le deannas gamhlais chaill e'n latha, agus *deich mìle laoch leis!*

'Nuair bha *Wallace* na sheasamh air bruaich na h-aibhne, agus Bruce, Iarla Charrie air an taobh eile, ghlaodh Bruce ris, "'S iongantach leam fein, a Shìr Uilleam, gu'm biodh tu streap ri crùn Albainn, mar tha iad ag ràin a tha thu; Nach gòrach dhuit a smaoineachadh,"—— Chuir *Wallace* grabadh air,—“Cha tainig a leithid do smaoin riann a'm cheann—cha'neil còir agam air, 's cha'neil iarraidh agam air,—cha'neil a dhith orm ach mo dhùthaich a shaoradh bhe bhì na tràill, rud nach dean thusa d'am bu chóir a dheanamh,—agus fhadas bhios an cridhe a plocartaich nan uchd so cha'n fhois do *Wallace* agus Albainn ga saltairt fo chasaibh nan Sasunnach.”

An deigh blàr-na-b-Eaglaise-brice cha robh a bhì beò aig mac Albanaich air am faigheadh rìgh Iomhar greim: chuir e roimhe dol air aghaidh ni b'fhaide ma thuath, ach chuir an tuath na bailtean 's

gach ni ri theinne, air chor's gu'm bu bhuidhe leis Sasunn a thoirt air gus làn a mhàlad de bhiadh fhaotainn.

Mbionnaich air an tarring so a chuid bu mho de mhaithibh Albainn a bhi dìleas do Iomhar, ach sheas *Wallace* a mach; cha gheilleadh esan 'se beò. Bha Iomhar a nis mar ghearran bia'ta sa shrian mu chluasaibh, a' cur a chàirdean a nìos a Sasunn, sa toirt dhaibh staidean an sud san so nach buinneadh dhaibh. 'Nuair chunnaic Albainn so ghlac i an nair eile misneach—chruinnich i 'clam gus an còir a sheasamh, agus onair na rìoghachd; ach, mo chreach! tha'n tarm ri bhi gun cheann,—chuir deanadas a luchd-dùcha latha blair-na-h-Eaglaise-brice, agus na thuirt Bruce ris air an àm sin àrdan air *Wallace*, agus chuir e 'chlaidheamh na thruaill.

'Nuair thug *Wallace* suas a phost chaidh roghain a dheanamh do Shìr Iain Cumming, an traoiteir, mar fhear-ionaid rìgh:—"clach an ionad càbaig,"—meug an ionad uachdair!

Na dheigh so bha iomadh cath teth ann,—Sasunn an uachdar an diugh—Albainn an uachdar a' maireach. Ma dheireadh thainig Iomhar, le chabhlach air muir, 's le armailt' air tìr, agus, an deigh fichead bliadhna de strìocan, 's de chnàmhan, 's de dhortadh fala, fhuair e chuid a b'fhearr de dh'Albainn gu buileach.

Tha e air innse nuair chuala Rìgh na Frainge mar ghnathaicheadh *Wallace* gu'n do chuir e fios air, agus gu'n deach' e fein agus leth-cheud da sheann laoidh thairis. Tha e air a' ràdh, cuideachd, nuair bha iad leathach san linidh, gu'm fac' an Reubastan, á mullach a chrainn, sia-luingeas-deug, le'm brataichean dearg a snàmh air a ghaothaidh, a' deanamh orra. Thainig e 'nìos mar an dabhan-eallaich 's e glaothach, "tha sinn caillte—'s duine marbh a chuile mac-mathar againn!" "Ciod e so, ciod e so?" arsa *Wallace*. "Tha" ars' esan, "sud agaibh cabhlach a mhortair agus a chreachadair ainmeil *Red-river*; robair-cuain nach caomhain anam sean no òg, firionn na doir-ionn!" "Air t-aithis, taithis," arsa *Wallace*, "ciamar a dhàinfeas sinn e?" "Cha'n'eil sin duilich," ars' an agiobair; "tha e na dhuine àrd agus deante', tha deise dhearg air oiseann eideadh cruadhach, agus 'se 'chiad fhear a thig air bòrd." "Falbh thus' agus do agioba sìos do'n chaisteal-deiridh," arsa *Wallace*.—Chuir e 'leth-cheud ceatharnach nan éideadh, ach a dha na trì bha freasdal do'n ailm 's na scòid—thug e orra luidhe sìos air ùrlar na luinge: thug e òrdan do fhear na stiùrach am pic a leigeadh a' nuas cho luth 's a dhiarradh *Redriver*, agus a h-oiseadh a' ris cho luath sa dhiarradh esan e. Thainig a nis an creachadair mar àite labhairt—ghlaoth e riu am pic a leigeadh a nuas, arneo gu'm bu daoine marbh iad. Bha'm pic a' nuas a chlisge', 'san tarring a seinn troimh na h-ullagan;—mar thubhairt, 's ann a bha; b'e fear àrd cuimir na deise deirge an ciad fhear 'thainig air bòrd; cha luaithe bha chas-deiridh a stigh air a bial-mor na rug *Wallace* air scornan air sa chuir e 'ghlùn air a mhaothan 's a bhiodag sa laimh dheis. "'S duine marbh thu ann an dà mhionaid" ars' esan, "mar toir thu òrdan do d' dhaoine gun losgadh, agus mar tig thu fein agus do chabhlach leamsa gu acarsaid." 'S bàthach duine ris an anam; b'eigin so a dheanamh, agus bu shiubhlach a' nis *Wallace*, a

réubadh nan tonn, air cheann a chabhlaich, gus an d'rainig e'n Fhraing!

Co dhin, an ceann latha na dha fhuair e 'mach nach b'e *Redriver* a bh'aige, ach fear Tomas *Longueville*, a mbarbh aon de bhùirdeisich pàlais Rìgh na Frainge; agus bho nach robh fiubhair aige ri maith-eanas, thug e'n cuan mòr air, agus bha e cho fortanach mar chreach-adair, sgu'n robh a chabhlach nan culaidh-eagail do gach rìoghachd. Nuair fhuair an robair a mach gu'm b'e *Wallace* a bh'aige sann a bha toilinntinn air gu'n deach a ghlacadh le duine cho ainmeil: gheall *Wallace*, air an laimh eile, nan togadh e d'a dhroch stilleanan gu faigheadh e mathanas dha.

Nuair rainig an cabhlach cùrsa na Frainge, sa chunnaic an sluagh a bhratach dhearg, chite iad mar thom sheangan a ruith le'n cloinn 's le'n fheadail a' toirt a mhonaidh orra. 'Nuair chunnaic *Wallace* so chuir e 'long fein air thoiseach,—h-oise e bratach rìoghachd Alba a'm barr a crainn,—ni nuair chunnaic na Frangaich, an àite teicheadh, sann thog iad inllach ghàirdicheis a reub an tadhar!

Thug *Wallace* earail air sgiobadh *Longueville* a bhi sìobhalt nuair rachadh iad air tìr, agus thug e air *Longueville* e fein deise aon de na h-Albanaich a chur air, agus dol leis-san gu pàlais an rìgh. 'Nuair rainig *Wallace* agus a cheatharnaich rìgh *Philip*, sann a' sin a bha mheodhail, 'sa phròis, 'san taighear: an ceann beagain dh'fbaraid an rìgh na thachair *Redriver* orra—an robh iad taingeil gu'n deach' iad as naithe? “Cha d'éirich beud dhuinn,” arsa *Wallace*, “ach tha aon cho dona ris-san, *Longueville*; an ain'each sibh e nam faicheadh sibh e?—amhaircibh am bheil a h-aon an so a choltaicheas sibh ris?”

Dhamhairc an rìgh orra, fear an deigh fir, bho bhonn an coise gu pullach an cinn;—“cha'n'eil dùil a'm gu bheil e'n so,” arsa esan, “mar h-e'm fear àrd sin e r'ar guallainn.” Chaidh *Wallace* air a ghluinean, agus ghuidh air an rìgh cobhair a chur gu Albainn; oir gu robh i air a miobdachadh le Sasann, rìoghachd aig nach robh sin d'a facal. M'an d'éirich e ghuidh e air an rìgh aon fhàbhar son-ruichte. Gheall an rìgh, air fhacal, gu'n tugadh e dha ni air bith a b'aill leis iarradh, saor o'n rìoghachd agus o'n bhanrìon. B'e iarrtas *Wallace* gu'n tugadh e mathanas do *Longueville*, agus d'a dhaoine, agus gu'n gabhadh e air ais e. Bha'n tiarrtas cruaidh, ach thubhairt an rìgh am facal, agus, cha'n'e 'mhàin gu'n tug e maith-eanas do *Longueville*, fùileach, ach rinn e Ridire dheth, agus dh'aisig e dha a' staid! Cha do chaill *Wallace* air so bho laimh *Longueville*,—thug e moran òir dh'a.

Tha moran air innse mu na thachair aig cuirt na Frainge san am so: a' measg ghnathaichean eile tha e air a sheanachas gu robh dithis cheatharnach an cùirt a bha mor aig a cheile, agus aig an robh gabh-las fadhaich do na h-Albanaich. Masa fìor an sgial, thug an dithis so aon latha ruith air càineadh, 's air smàdadh nan Albanach ann an eideachd *Wallace*. Thuir esan rin, gu sìobhalta, gu'm bu dona 'ni dhaibh a bhi smàdadh dùcha 'bha'n càirdes an cleamhnas rin. Chuir so an cuthach gu leir orra, agus an sàs a ghabh iad ann. Thug *Wallace* peilleart do dh'fhear dhiubh a chuir a lathran os a cheann:

thainig a chompanach agus fhuair e'n tomhas cianda: dheirich an dithis gu bhi'n scòrnan *Wallace*, ach ann an coig mionaidean thuit an dithis gu chomas éiridh,—chaidh a bhiodag tuilleadh 'us dli' do'n chridhe. Nuair dhinnseadh do'n rìgh e cha do leig e air gu'n cual e a; ach chuir cuid de chàirdean nan ceatharnach an cinn ri chéile gu *Wallace* a sgrìos:—chaidh iad chuige agus thuit iad ris, an ainm an rìgh, gu'n do chuir an rìgh mar fhiachamh air fiach co b' laidrich, e fein nan leòmhann, leòmhann bhorb acrach a bha ann am fang.

Chuir so corruich mhor air *Wallace*, ach cha bu ni leis ni air bith a dhiultainn a chuir an rìgh ma chuimric. Chaidh na slaoitirean an toiseach a dhionnsaidh an rìgh agus thuit iad ris gu' robh deigh mhor aig *Wallace* batal a thoirt do'n leomhainn. An duil gu' robh iad ag innse na firinn thug an rìgh làn chead dh'a. Shuainn *Wallace* a' bhreacan mu 'laimh thoigeil, agus le 'chlaidheamh mor nach fagadh fuigheal beum na dheas-laimh chaidh e'n coinneamh na leòmhainn. 'Nuair thug a' bheist cruinn-leum gu bhi aige, chuir *Wallace* a dhorn 's a bhreacan, 'sa ghàirdean sìos gu ngainn na amhaich, agus a thiotadh bha'n claidheamh-mor tarsuing a dronnaig: bha bheist marbh! Chaidh e nis a dhionnsaidh an rìgh, 's thuit e ris gu robh an t-àm falbh—gur beag a bha duil aige gu'n deach a chuireadh do'n Fhraing a chat ri brùidean na machrach! Ma dheireadh fhuaradh a mach am diabhrais, agus bha leithid de chorrach air an rìgh 's gu'n do chroch e'n dithis bhùirdeisich bu mhatbair-ionnaramaid.

Coma; chunnaic *Wallace* gu'm b'fhearr tighinn dhachaidh na fuireach far an robh na h-uiread de chealgairachd, agus a chiad ghaoth dh'fhàg e beannachd aca; rainig e'n cladach—thog e 'shuil bhreaca bhaidealach dhionach—shin e calpana fada teanna rìghne, ri fiodhanan àrda fada nan calg bì-dhearg,—cheartaich iad gach ball de'n acain calamh dùigheil, 's sheas gach fear gu freasdal tapaidh 'bhuill bu chòir dha, agus gun eagal a nis roimh *Longueville*, a bha leo, 's nach deal'eadh ri *Wallace* se beò, thilg iad acair an ceann beagan laithean aig *Montrose*. 'Nuair fhuair *Wallace* a chas air tìr mor b'i chiad cheist a chuir e, An robh Sasunn fathaist a cur dragh air Albainn? Dhinnis iad dha gu'n robh, agus nach bu thraillealachd riamh gus a nis i!—gu'n robh gach baile, 's gach gearastan lom làn dhùn, agus an srian mu'n cluasan!

Dh'fhalbh *Wallace* ri re-dorcha agus dh'fhalaich se e fein dlu de bhaile Pheirt. Cha b'fhada bha e'n so nuair thainig seisear Shasunnach a mach, le sia cairtean, a thoirt fiar-sai do'n bhaile. Smaonaich *Wallace* gu'm bu ghas an cothrom,—a thiota cho robh ceann air colainn dhiu! Chuir *Wallace* seisear d'a dhaoine fein an aodach nan cairtearan, 's chuir e fo'n fhiar-shai na stodhadh ann d'a ghillean, agus a stigh do'n bhaile ghabh iad. A' dol a stigh air a gheata chuir *Wallace*, le 'laimh fein, an ceann phar a phortair mu'n robh fhìos aige e'ait an robh e,—sgob e'n iuchair mhor as a laimh agus leig e 'stigh a ghillean. Thoisich an t-slachdraich—thoisich am bioradh!—cha d'fhagadh Sasunnach beo sa bhaile! Theich mu chiad dhiu de's Eaglais a' ghabhail greim air adhaircean na h-altair—seann chlachd-

adh; ach cha robh feum na'n cealgairachd; bha claidheamh *Wallace* air bhoil le ìotadh, agus b'eigin an tìoladh so chasg le'm fuil. Bha *Wallace* a nis an sealbh air baile Pheairt, agus air an barr creiche. Chaidh e nis air aghaidh gu *Fife*, agus cha robh gearastan an sin nach do strìochd dha;—as a sin gu Lochleabhain, far an robh Banri'n Mairi na dheigh so a'n daingneach,—air feadh na h-oì'che shnàmh e'n loch, 's a chlaidheamh ceangailte mu amhaich,—ghearr e taod a bhàta, —dhiomair e i, leis fein, dearg-ruisgte, gu tìr-mor,—dh'aisig e 'dhaoine do'n eilean,—thug iad anns na Sasunnaich druan na druinnich, agus, ma'n d'eirich a ghrian cha robh mac-màthar beò.

Fàgaidh m'n laoch agus a ghaigich ag iasgach bhreac, car mios, air an lochan àluinn so, agus gheibh sibh a chuid eile d'a eachdrai', (agus mo losgadh, 's mo léireadh 's muladach i!) cho luath 'sa dh'fhaodas

'Ur caraid gun cheilg

MACTALLA.

Eilean Chola, 1842.

DÀN SHOLAIMH.

CAIB. IV.

Feuch, 's àillidh thu, a bhean mo ghaoil;
Da rìreadh, 's àillidh thu!
Tha sùilean cholman agad féin,
Taobh stigh do d' chiabhaibh dlùth.

Mar threud do ghobhair chiar nam beann,
Faicht' o Ghilead àrd;
Mar sin tha d' fholt na dhuala trom
Mu shlinnean an àigh.

Do dheud mar threud do chaoraich ruisgt',
O'n ionnlaid night' a ta;
'Bheireas gach aon diubh càraid òg,
'S gun aon diubh sin gun àl.

Mar snàithn' ath-dhaitht' de'n sgàrlaid dheirg
Do bhilean meachar grinn;
Tha cainnt do bhedil, 'nuair labhras tu,
Ro cheòlmhor, mìlis, binn.

Mar mhir de phomgranat do ghruaidh,
Am meadhon fòs do chiabh.
Mar thùr Rìgh Dhàibhidh, togta suas
Chum tasgaidh airm 's 'gan dìon;

An sin tha mìle targaid crocht',
A's sgiathan dhaoine treun:
'Sann ris an tùr so 'shamhluichinn
Do mhuineal bòidheach féin.

Do chiochan tha mar dhà mhean-earb'—
Càraid na maoislich thlà,
A dh'ionaltras 'measg liliidhean,
'S nam fochair 'ghabhas tàmh.

Gu bris na faire 's teich na duibhr',
Theid mi gu cnoc na tùis ;
A's theid mi fòs gu beinn a' mhirr,
O 'bhean is àillidh gnùis.

Thig leam o Lebanon, mo chéil' ;
Thig leam o Lebanon :
O mhulach Shenir seall a nuas,
O Amana 's Hermoin ;

O àite-tàimh an leomhain seall,
O bheinn an leopaird ghaire.
Mo chridhe dh'éignich thu, a chéil',
Mo phiuthair féin gun cheilg :

Le aon de d' shùilibh dh'éignich thu,
'S le d' mhuineal àillidh lìomh.
Cia taitneach dhomh do ghràdh, mo chéil' ;
Gu mòr, 'se 's fearr na fion !

'Se 's fearr no fàil' t'ot'ungaidh féin,
Na splosraidhean gu léir.
Mar chirean meal' a' sìleadh sìos,
Do bhilean tha, mo chéil' :

Bainne a's mìl fo d' theangaidh ta ;
Tha fàil' do thrusgain grinn,
Amhluidh mar fhàile cùbhraidh 'thig
O Lebanon nam beann.

Mar ghàradh glaist', mar fhuaran dùint',
Mar thobar 'tha fo shéul ;
Is amhluidh sin tha thusa, 'rùin,
A phiuthair, a's a chéil'.

Mar lios nam pomgranat do gheug,
Mar lios is taitnich' meas ;
Mar chraobhan champhir mar an ceudn'—
Mar spiocnard fòs nam preas :

Tha spiocnard, cròch, canal, a's cuile,
A's uile chraobhaibh tùis ;
Tha mirr a's àloe, maille ris
Gach splosraidh 's àillidh gnùis :

Fuaran nan lios ; le h-uisge beò
'Tha'n tobar 'ruith 'na dheann—
An còmhnuidh 'ruith, gu soilleir glan,
O Lebanon nam beann.

Éirich a nis, a ghaoth á tuath ;
Thig thus', a ghaoth á deas !
Sgaoilibh a mach 'ur n-anail bhlàth,
A's seidibh tlà air feadh mo lios :

'N sin éiridh boltrach chùbhraidh suas
O m' splosraidhean gu léir.
O ! thigeadh m' annsachd stigh d'a lios,
A dh'itheadh 'mheasan féin !

LOCH DEARG, AN ÉIRINN.

Tha'n loch-uig ainmeil so ann an siorramachd Dhun-na-Gael, ann an tìr *Ulster*. Tha iomadh eilean beag 'san Loch Dhearg; ach tha aon de na h-eileanan sin ainmeil, agus o chionn iomadh linn fo mheas mòr aig sluagh na dùcha, gu h-àraid iadsan a bhuineas do dh'Eaglais na Ròimh, no, mar a deir sinne, na Pàpanaich.

Tha'n t-eilean so leth-mhìle o thìr, agus cha'n eil e os-cionn aon acair fhearainn air meudachd. Anns an eilean so tha Purgadair an Naoimh Pàdrùig, do'm bheil mìltean de mhuinntir na dùcha 'dol gach bliadhna 'gan ionnlaid féin, agus a dh'fhaotuin (mar a tha iad a' amasachadh) maitheanas nam peacaidhnean. 'Sann eadar a' cheud là de mhìos-meadhonach an t-samhraidh, agus an cóigeamh-là-deug de cheud mhìos an fhogharaidh, is àbhaist do na Pàpanaich an t-eilean so a thaghal. Tha trì-cheud-deug bliadhna o na thogadh a' cheud eaglais 'san eilean so, agus thogadh an t-àite ris an canar Purgadair an Naoimh Pàdrùig o chionn sèa ceud bliadhna. Tha aisig o thìr-mòr a dh'ionnsuidh an eilean so, mu thuaiream leth-mhìle air leud. Tha bàt'-aisig làidir farsuing aca, a ghiùlainneas ceithir-fichead pearsa' aig aon àm; agus tha sèa sgillean a's bonn-a-sì aig a h-uile fear ri dhlol airson a thoirt a null 'sa nall. Air uairibh, tha mìle pearsa 'san eilean so aig aon àm, agus gu tric cóig ceud agus ochd ceud. Ged tha'm bàt'-aisig co mòr luchdmhor, chìtear na ceudan nan sìneadh air a' cbladach, a' feitheamh gus an cuirear thairis iad—cuid diubh à Sasunn, cuid as an Fhrainge, agus cuid a thàinig fad an rathaid o America a dh'aona ghnòthach chum peanas a dheanamh 'san eilean ainmeil so. Tha meas mòr air an eilean so, agus air buaidh an uisge th'ann, 's am peanas a thatar a' deanamh ann, aig Pàpanaich anns gach cèarn de'n t-saoghal. Tha dà àite aoraidh 'san eilean, no dà eaglais. 'San dara h-aon, tha eilthirich (*pilgrims*) a' deanamh faoisid ris an t-sagairt, agus cha leigear coigrich air bith a stigh air dorus an tighe so. 'San tigh eile tha aoradh folaiseach air a dheanamh, far a' bheil cead aig gach aon dol a tha deònach. Tha anbharra sluagh am bith-cantas 'san eaglais so, air an glùnaibh ri aoradh. 'Se am biadh a ta aca, beagan do dh'aran coirc a ghiùtain iad do'n eilean, agus uisge tha air a choisrigeadh leis an t-sagairt, tre'm bheil e air a chumtas leo co-brìghmhor bhlada ri fìon. Cha'n eil e air a cheadachadh dhoibh greim ithe ach aon uair 'san latha. 'Nuair a chuirear do'n phrìosan, no purgadair iad, far an éiginn dhoibh fuireach ceithir-uair-fichead, cha toirear làn beòil dhoibh ri ithe, no balgum ri òl. Tha ceithir sagairt fhichead 'san eilean—fear airson gach uair; agus leis a so, cha'n eil stad dol air seirbheas an àite fad nan ceithir-uair-fichead, a latha no dh'oidhche. Tha'm prìosan na uaimh dhorch, air nach ruig solus an latha. Tha duine 'san àite so le slait mhòr 'na làimh, a' cumail gach aon nam faireach. Cha'n eil e ceaduichte do neach tuit-eam na chadal. Ma chaidleas neach lochd 'san àite so, tha'n sagairt a' toirt orra 'chreidsinn gur call 'anma do'n duine thruagh e—'se sin,

mar diol e suim mhòr airgid do'n easbuig 's do'n eaglais, airson iad a guidhe as a leth, agus maithneas peacaidh a choimheadh air a shon.

Tha seachd clachan mòr a mach anns an loch, mu thrì throidhean air doimhneachd do dh'uisge mu'n timchioll; agus is éigin do gach aon dol trì nàirean deiseil mu'n cuairt doibh, ag aithris seachd ùrnuighean, agus a' chréid 'sa' phaidir, chum maithneas peacaidh fhaotainn. An sin, an deigh do'n duine dol air tìr, feumaidh e dol air a glùnaibh air cloich mhòr 'tha anbharrach geur, ris an canar a' chlach bhrannachair, agus a thaic a chuir oirre, gus an caill e mòran fala; agus, thairis air a' chloich so, cóig ùrnuighean, 'sa chréid, 'sa phaidir, a chaitinn;—na dheigh sin, ruith gu cloich eile, agus ùrnuighean àraidh 'aithris thairis oirre mar an ceudna. Theid an luchd-còraidh an sin o àite gu àite, ag aithris ùrnuighean àraidh air an glùnaibh, agus a' cunntas am paidirainean.

Tha duine measail agus fìrinneach ag innse dhuinn, a chunnaic an amaideachd so, gu'n robh oillt air airson a' ghòraich 's an mabb-chràbhachd amaideach a bha air a chuir air aghaidh. Lionadh e a' chuid bu mhòr dhe'n Chnairtear cunntas mion a thoirt air gach nì 'tha dol air aghaidh 'san eilean so. Tha'n uamh, ris an canar am prìosan, agus le cuid eile am purgaidh, seò throidhean deng air fad, agus dà throidh gu leth air leud. 'Nuair a gheibh iad a mach as an àite so, an deigh peanas a dheanamh, tha iad gu grad 'gan ionnlaid féin anns an loch, far am faicear fir a's mnathan lom rùisgte, gun suim do nàise, gun mhothachadh air an corr. Tha'm peanas a' co-sheasamh ann an àireamh ùrnuighean a tha air an aithris, ann an traeg, agus ann am faireachadh. 'S éigin do na h-uile h-aon aig a' bheil dùil ri maithneas peacaidh fhaotainn a bhi ceithir-uairibh-fichead sa' phrìosan, gun greim bithidh no làn am beòil do dh'uisge, gun lochd cadail. Tha cuairt, mar an ceudna, aca ri gabhail air an glùnaibh rùisgte, air camheair cloiche stigh 'san eaglais; agus chìthear an fhuil dhearg air ùrlar an tigh, a tha iad a' call sa' pheanas amaideach so.

Tha mòran airgid air a thogail leis na sagartan uapian 'tha taghal an eilean. Tha h-uile h-aon, òg agus sean, bochd no beartach—ma's e an diol-deirce is truaigh 'san tìr—a' pàigheadh agillinn Shasunnach a bharrachd air an airgid-aisig. So an t-suim is lugha; ach daoine aig a' bheil an comas, is àbhaist dhoibh suim mhòr a dhìol do na sagartan. Cha leigear neach air tìr 'san eilean air a' bheil a' mbiann a bhi air an glanadh, agus air an saoradh o'm peacaidhean, gun litir o shagairt na sgìreachd sa' bheil iad a' tàmh. Tha duin'-nasail measail, a' agriobh eachdraidh na h-Éirinn o chionn beagan bhliadhnaichean, ag innseadh, an là 'bha ean air tìr 'san eilean so, gu'n robh os-cionn dà mhìle pears' ann a' deanamh peanas, 's a' faotainn maithneais. Tha turas nan eilthireach do Loch Dearg, mar a thubhairt sinn, a' tòiseachadh air a' cheud là do mhìos mheadhonach an t-samhraidh, 's a' stad air a' chòigeamh-là-deng do cheud mhìos an fhogharaidh. Leis a so, tha'n t-àite fogailte fad thrì-fichead latha 'sa cóig-deng, agus tha am bitheantas mu timchioll cóig ceud pearsa 'san latha 'dol ann; air alt 's gum faodar a ràdh gu bheil dlù air dà-fhichead mìle 'ga thaghal o'n latha 'tha e foegladh gus a' bheil e air a dhùnadh, agus mar so a'

pàigheadh, eadar aiseag a's cuid nan sagart, mu thuaiream trì mìle pumnd Sasunnach !

Nach brònach an sealladh so ! Na mìltean do dhaoine bochd air an t-àladh e'n àiteachan-tàimh air asdar mòr, a' caitheadh an ùine 's an airgid anns an dòigh thruagh so. Tha mòran diubh a ghabhas eòs seachduinean, eadhon an Èirinn féin, a' falbh 'sa tighinn, 'san àm sin anns a' bheil comadh math ri fhaotuin air an son. 'Sann 'san àm so 'tha'm fear air a ghearradh agus air a chaoineachadh—air chor 'a gu bheil (a bharrachd air na tha'n turas a' cosda dhoibh, agus na tha iad a' dìol do'n t-sagairt) a h-uile fear-cosnaidh a' call os-cionn ceithir sgillean fichead Sasunnach. Leis a so, chitèar gu bheil saobh-chràbh-adh an eilean so féin a' cosd eadar dà-fhichead a's leth-cheud mìle pumnd Sasunnach anns a' bhliadhna ! !

Nach truagh, matà, ri smuaineachadh gum biodh leithid so do chleachdadhnean cumant' ann an Èirinn—gum biodh daoine bochd air am mealladh mar so ? Nach dubhairt Crìod nach robh alighe eile chum nàmh ach an t-aon—gum b'e féin an t-alighe, an fhlirinn, agus a' bheatha ? Nach truagh gum biodh a' dhànadas aig sagart, no easbuig, no aig neach sam bith air aghaidh an t-saoghail, daoine bochd a stiùradh gu alighe eile, no am mealladh le amaideachd fhacain co-mhuil ris na tha dol air aghaidh ann an eilean Loch Dearg ?—'gus brosnachadh chum am fuil féin a dhìol na h-éirig airson an annanna, agus tàir a dheanamh air fail Uain Dhé, a chuireadh gu bàs air an eon ?

Tha iomad àite eile do'n t-seòrsa cheudna ann an Èirinn. Ma chaomhnar sinn, bheir sinn cunntas air cuid do thobraichean coisrichte na h-Èirinn 'san ath àireamh ; agus cha'n eil e an comas na tha beò a ràdh gu'n cuir sinn focal, uiread 'sa h-aon, a sìos ach amior na fìrinn.

A Chuaireir urramaich,

Tha fada o'n tha seanachaidhean a' ghlinne so 'cur riumsa airson pàirt de sheann eachdraidh na dùthcha 'sgrìobhadh do 'ur n-ionnsuidh, le déidh gum biodh i air a cumail air chuimhne ann an “Cuairear nan Gleann.” Ma shaoileas sibhs' e freagarrach, tha agaibh an so

GEARR-IOMRADH MU IAIN BEAG MAC-AINDREA.

Tha brìgh an iomraidh so air aithris gu neo-theagubach le daoineibh measail agus creideasach, 'tha 'g ràdh gu'n robh Iain Mac-Aindrea, o cheann sèa-fichead bliadhna, 'tàmh an Dail-na-h-Aitnich, an sgìre Gleann-Ceatharnaich, ann an Srathpé ;—duineachan beag suarach 'na eòltas air gach dòigh—na bu chòltaiche 'bhi air 'fhàgail aig a' bhaile 'n cois nam marb agus nan laogh, na bhi dol leis a' choisridh do'n bhlàr. Gidheadh, 'na chom bha cridh' an laoch, air a bhrosnachadh le spiorad na gaisge ; agus fear-bogha na b'ealanta 'n àm tarruing gu comh-strì, cha do tharruing saighead ri sreang. Tha gach euchd ghaigeil a rinn e air

an aithris le tuilleadh iognadh, 'nuair bheirear fainear cho tur neo-fhaicheil 'sa bha e. Tha e air a ràdh gu'n tilgeadh e dà-shaighead-dheng, agus gu'n sàthadh e an darna aon ann an earbull an aon eile. Thainig e aon là seachad air buidheann a bha ri glomanachd ann an Srathéirinn. Dh'fheòraich cuid dhiubh ris a' ghille bheag am feuchadh e ris an t-saighead, agus le beagan moit dh'aontaich e. Bhuail e 'n toiseach faisg air meadhon na targaid, ach an dara uair chuir e gu dìreach 'na meadhon. Thòisich iad air iognadh 'ghabhail, agus air bhi 'ga mholadh; ach thubhairt e ri gu'n deanadh iad ni b'fhearr na sin 'an Srathspé. Dh'fhalbh e, agus shàth e slatag sheilich air tom, astar mhath air falbh. Thilg e, agus sgoilt e i leis a' cheud saighead.

Bha e na ro fhear aitreabh, agus cha b'ainmig leis 'bhi ris an obair sin ann an Srathéirinn. Aig aon àm a bha e ann ris a' cheart obair sin aig Fear Choileachaidh, air feadh na h-oidhche thainig a' chrois-tàraidh chum an tigh. B'e bha 'n so Ròsach Chillrethag, 'an Srathnathruinn, agus e air tòir na creiche 'thogadh naithe le Fear Achluachrach, 'an Lochabar, agus e air shùrd pòraidh. Dh'fhalbh Fear Choileachaidh agus a chuideachd maille ri buidheann an Ròsaich, agus Iain Beag Mac-Aindrea mar aon de eòrach. Bhuail iad air an aghaidh le sùrd agus faicill, gus an d'ràinig iad a' Chrò-chlach, am bràigh Shrathéirinn. Chunnacas solus ann am bothan nan cipeir. Ann an so bha Fear Achluachrach agus a bhuidheann, as déigh an suipeire, 'seanachas ri chéile, gun fhiamh gun eagal. Aig an àm so, bha Iain Mac-Aindrea air toiseach na buidhne. Shuidhich se e féin mu choinneamh doruis a' bhothain. Bha'n oidhche fuasach dorch—ni 'thug fìor chothrom dhaibhean a bha mach, ach a bha tur an aghaidh chàich, a bha air an leigeadh ris le solus a' ghealabhain bha ac' anns a' bhothan. 'Nuair a dh'fhairich iad an taimrich 'bha mach, b'ann le spiorad na gaisge 'thriall gach fear chum an doruis, a thoirt coinneamh do luchd na tòrachd; ach cha d'ràinig a h-aon diubh an stairsneach gun bhi air an leagadh nan tòrr air muin a chéile! Bha làmh Iain 'ic-Aindrea bitheanta ni's leòir, agus a shùil an tòir air ceannard na buidhne. Air dhàsan 'bhi aithnichte, 'thaobh 'éididh, 'nuair chunnaic Iain e, chuir e saighead 'na uchd a cheangail e ris a' phosd a bha air a chùlaobh! 'Nuair chunnaic Fear Choileachaidh mar rinn e (theagamh chum fios 'thoirt do'n Ròsach mar thachair), ghlaodh e mach, "Buaidh 's do thapadh leat, Iain 'ic-Aindrea, 'tha tàmh an Dail-na-h-Aitnich." 'Nuair chuala Iain am mìodal so aig àm cho mì-fhreagarrach (air dha 'thuigsinn, nan rachadh fear sam bith as, gu'n tugadh e 'ainm do Lochabar—ni a dh'fhàgadh e buailteach do chunnart na dhéigh sin), fhreagair e Fear Choileachaidh ann am briathraibh nach furasda sgrìobhadh! Cha d'fhuair a h-aon as de na bha stigh; ach an gille maol dubh a thug fainear a' chùis, bhris e mach air cùl a' bhothan; agus, gu truagh do dh'Iain Mac-Aindrea, thug am fear so an naigheachd agus 'ainm do Lochabar, mar am fear a fhuair urram na saighdearachd. Agus bha 'bhuil: 's gann gu'n d'fhuair e là no oidhche sona na dhéigh.

'Nuair ràinig an sgeul so Lochabar, a bha cho chràidhteach do bhean-na-bainnse, cha d'fhois 's cha do thàmh i gus an d'ràinig i Chrò-chlach; agus tha 'cor, 'nuair ràinig i, ni's usadh 'thuigsinn na 'chur an céill. Tha e air a ràdh gu'n d'fhuir i 'mhial-chu féin ag òl fola Fhir Achluachrach, agus, anns an teinn-chràdh anns an robh i, gu'n d'thug i 'n cù na spathaltan as a chéile!!

'Nuair a sgaoil an naigheachd, bha càirdean nam fir a thuit air an gluasad le colg bhuarasach. Thrus iad orra, dà fhear dheug, agus ràinig iad tigh Iain 'ic-Aindrea. Bha Iain agus a bhean a stigh le chéile, agus thuig iad có bh'aca air ball. Dh'fhoineich na daoine ri bean-an-tighe 'in b'e so tigh Iain 'ic-Aindrea, agus c'àit an robh e féin. Thubhairt i gu misneachail gum b'e, agus nach robh e féin fad as. Dh'iarr i orra suidh gus an tigeadh e. Cha do smuainich iad gum b'e bha na shuidh taobh an teallaich; oir ged a fhuair iad 'ainm 'sa shloinne, cha d'fhuir iad a dhealbh 'sa chuma. Bha 'bhean 'san àm a' fuineadh, agus thilg i mìr. de'n aran air an fhear 'bha na shuidh taobh an teallaich; agus le bag-airt coimheach, dh'iarr i air dol a shealltuinn nach robh an fheadail ri dolaidh sam bith; agus nam faiceadh e 'mhaighstir, fios a thoirt da gu'n robh daoin'-uaise 'feitheamh air. Dh'fhalbh e le gearain, mar nach biodh e ro thoilichte 'dhol. Chaidh ise gu seòmar far an robh am balg-shaighead air a thasgaidh, agus chuir i sin a mach air uinneig 'ga ionnsuidh; agus ré na h-ùine so uile, cha do sgair i de chumail seanachais ris na coigrich, agus 'gan fritheal leis a' bhiadhachd a b'fhearr a bh'aice. Dh'ich Iain am bruthach 'bha fa chomhar doruis a thighe. Chuir e dà shaighead dheug ann an rian freagarrach air an toran làmh ris, agus ghlaoth e, fear sam bith 'bha 'g iarraidh Iain Mhic-Aindrea, e 'bhi mach. B'ann an sin a bha 'chabhaig, gach fear a' bualadh a mach chum ionnsuidh 'thoirt air Iain Mac-Aindrea; ach cha luaithe 'ràinig iad an dorus, na bha saighdean Iain 'gan còmhachadh, agus 'gan leagadh gu làthair. Cha deachaidh 'm fear mu dheireadh dhiubh fada o'n tigh 'nuair a thuit e, air chor 's nach deachaidh a h-aon diùbh as a dh'inneadh an naigheachd 'san tìr as an d'fhalbh iad!

Na dhéigh so, bha Iain Mac-Aindrea fo fhiamh a latha 'sa dh'oidhche. Cha robh esàbhailte dha 'bhi oidhche 'na thigh féin, air chor 's gum bu dùth dha gearain air an oidhche sin a luaidh Fear Choileachaidh air 'ainm e.

Uime sin, bha leabaidh aige ann am bràigh craoibh ann an coille Uisge-thuilnean, ann an ionad ris an abrar Giubhas-na-h-uamha gus an là 'n diugh. Chuala iad mu'n leabaidh so 'n Lochabar, agus bha na h-Abraich gu tric ri fhaicinn air feadh na coille sin, chum a faghail a mach. Bha iad air uairibh a' tachairt ri Iain féin; ach cha robh iad idir a' samhlachadh gum b'e bhiodh ann—ni 'thug cothrom dha dhe'n d'rinn e gu minic feum, air chor 's nach do leig e aon de na chunnaic e riamh air ais. Am fear mu dheireadh a chunnaic e dhiù, bha e air feadh na coille gun duine leis. Dh'fheòraich am fear so dheth Iain (mar gum b'ann airson neò-

nachais d'a féin) c'ait an robh an leabaidh-fhalaich aig Fear Dail-na-h-Aitnich. Fhreagair Iain gum feuchadh e sin da: agus 'nuair a chunnaic an t-Abrach an leabaidh, sheall e mu'n cuairt car tiota beag, 's chuir e 'aghaidh air a dhùthaich féin; ach cha b'fhada 'chaidh e 'nuair 'thug Iain tarruing air a bhogha, 'bha air a chleith fo 'bhreacan, agus leag e'm fear sin mar an oendna, gun a leigeadh ni b'fhaide air a thurus.

Cha'n eil cunntas air gach liutha fear a mharbh e ré 'bheatha, ach tha iomradh gur mòr a chuir e gun teagamh gu dìth; agus cha d'thug duine riamh buaidh air féin, ged 'thàinig e gu bhì na sheann duine mu'n do chrìoch e.

SPÉACH.

Lag na Criche, Màigh, 1842.

MU SHINNSIREACHD CHLOINN-GHRIOGAIR.

Thachair do dhuin'-nasal measal de'n chinneadh so, 'tha air an àm an Lunsinn, agus a tha iomraiteach, cha'n e 'mhàin 'na dhùthaich féin, ach 'san Roinn-Eorpa, airson meud 'eòlais, agus an dòigh eblìuteach anns na lìon e gach dreuchd a bha an earbsa ris,—a bhì, o chionn beagan bhliadhnaich, anns an Ròimh, far na thaisbean am Pàpa (àrd-cheannard Eaglais na Ròimh) mòr choimheas agus meas da.

Bha'n duin'-nasal so ag amharc air mòran de nùthe iengantach—seann leabhraichean agus nùthe eile—ann an lùchairt rìomhaich a' Phàpa; agus bha aon de phrìomh chléir an àite maille ris. An uair a chual am fear so ainm an nasail Albannaich, gum bu Mhac-Griogair e, thubhairt e ris gu'n robh mòran bàigh aig a' Phàp' air a' chinneadh Ghriogarach—gu'n robh e 'gan chunntas mar a chàirdean sònruichte, mar chloinn de 'theaghlaich féin. Dh'fheòraich an t-nasal Griogarach d'heòh cionnas a thachair sin, no cìod a thug air a' Phàpa 'bhì co déidheil mu Chloinn-Griogair. “Tha,” ar' ean, “gu'n d'fhuaradh am measg seann sgrìobhaidhean, feadh leabhraichean a' Phàpa, eachdraidh air an dòigh anns an d'fhuair iad an t-ainm air tùs. Mu thimchioll na bliadhna naoidh ceud gu leth (950), 'se b'ainm do'n Phàpa 'san àm sin *Gregorius*, no, mar a deir iad sa' Bheurla, Pàpa *Gregory* an IV^m. Chuir an duine ainmeil so teachdaire, no, mar a deir iad, *nuncio*, do dh'Albaian, a shocrachadh gnothuichean àraidh mu thimchioll nan *Culdaes*. Bha Coinnich Mac-Alpain, rìgh na h-Alba, 'san àm sin a' tàmh 'na phàluinn àrd ann an Dunnstainnis. An uair a bha teachdair' a' Phàpa 'fuireach maille ris an rìgh, rugadh priennis' òg; agus sheas teachdair' a' Phàpa mar ghoistidh do'n naoidhean rìghail. Thug Rìgh Coinnich ainm a' Phàpa (se sin Griogair) air an leanabh so; agus 'sann o'n duine so, Griogair, mac Choinnich Mhic-Alpain, a thainig an cinneadh ainmeil a ghabh mar shloinneadh Clann Mhic-Ghriogair.

FIALACHD NA MNÀ DUIBHE RI MAIGHSTIR MUNGO PARC.

Air iarrtas comuinn àraidh a bha airson na ceàrnan sin de'n t-saoghal a rannsachadh, ghabh Maighstir Mungo Parc os-làimh na dùthchannan is faide stigh ann an Afric a sbiubhal agus fhaotuin a mach. Ann an oidhirpeachadh sin a dheanadh, b'éiginn de'n fhear-thurais ainmeil so iomadh deachaidh agus cruidh-chas fhulang. Tha mòran bheathaichean fiadhaich agus cronail 'san dùthaich sin; agus tha'a slugh a tha còmhnuidh innte cho allmhara borb, 's gu bheil e glé chunnartach do neach air bith imeachd treimpe. Tha iad gu tur aineolach air an t-seisgeul; agus a chionn 's nach 'eil déiligeadh no comh-chomunn aca ri muinntir eile, tha iad gun eòlas a thaobh nan dòighean agus nan innleachdan a tha air an cleachdadh 'nar measg-na.

Ach a dh'aindeoin air cho borb agus allmhara 'sa tha iad, mhothuich Maighstir Parc air uairibh caoimhneas nach bu bheag uatha. Thaisbean cuid dhiubh bàighealachd agus càirdeas dha a bha fìor iengantach. Tha sinn mar so a' faicinn, ciomach agus truailidh mar tha sinn, ionnas gu bheil sinn ann an staid nàduir marbh a thaobh Dhé agus nithe spioradail, gidheadh gu bheil an Tighearna féin air suidheachadh ann an cridhe faireachduinnean àraidh a tha feumail 'nan àite féin. Is ann diùbh sin an t-ìochd a ta againn ri'r comh-chréntair, ma thachras dha 'bhi ann an éiginn no'n uireasbhuidh; agus gheibhear an faireachduinn so air a leigeadh ris eadhon an measg nan daoine dubh ann an meadhan Afric, mar chithear o'n aghaidh beag a leanas.

“Nuair thàinig mi gu Ségo ('se sin prìomh-bhaile na rìoghachd d'an goirear Bambarra, a ta air a shuidheachadh ri taobh na h-aibhne Niger),” arsa Maighstir Parc, “bha toil agam dol thairis a dh'ionnsuidh na h-earrainn de'n bhaile 'sam bheil an rìgh a' còmhnuidh; ach, o'n àireamh shluaigh a bha togarrach aiseag fhaotuinn, b'éiginn domh feitheamh fad dhà uair. Air cheann an ama so, bha iadsan a chaidh thairis air innseadh do Mhansong, an rìgh, gu robh duine geal a' feitheamh ri aiseag, agus a' tighinn 'ga fhaicinn. Chuir e thairis gun dàil aon d'a dhaoineibh a b'urram-aiche, a dh'innseadh dhomh nach feudainn an rìgh fhaicinn air aon chor, gus am biodh fios aige ciod a thug d'a dhùthaich mi; agus nach feudainn gabhail orm féin a dhol thar an amhainn gun chead fhaotuinn o'n rìgh. Thug e, uime sin, a' chomhairle orm an oidhche 'chur seachad aig baile beag fad as, a chomharraich e mach; agus thubhairt e gu'n innseadh e dhomh 'sa' mhaduinn ciod a dheanainn. Cha robh so ach droch aobhar misneich. Gidheadh, o nach gabhadh a' chùis leasachadh, chaidh mi air m'aghaidh dh'ionnsuidh a' bhaile bhig; agus air dhomh ruigsinn, fhuair mi, ged bu chruidh an gnothach e, nach leigeadh aon duine 'stigh d'a fhàrdaich mi. O'n droch bharail a ghabh iad dhiom roimh làimh,

bha ioghnadh agus eagal orra romham; agus b'fheudar dhomh suidhe sìos fad an latha, gun bhiadh, fo sgàile craoibhe.

“ Bha'n oidhche bagradh a bhi ro neo-thaitneach; oir dh'éirich a ghaoth, agus bha e glé choltach ri uisge trom a dheanamh. Bha na beathaichean fiadhaich mar an ceudna cho lìonmhor 'sa' choimhearsnachd, 's gum feumainn streapadh suas ris a' chraoibh, agus tàmh a ghabhail am measg nan geug. Ach mu luidhe na grèine, air dhomh a bhi deanamh deas gus an oidhche 'chaitheadh air an dòigh so, agus air leigeadh m' each fo sgaoil, a chum 's gu'n ional-tradh e gun chuibhreach, stad beau dhubh a bha pilltinn o oibrich an achaidh a ghabhail beachd orm; agus air faicinn di gu robh mi sgìth agus airsnealach, dh'fhaighnich i mu dhéighinn mo chor. Mhìnich mi dhi e ann am beagan fhocal; agus an sin, air dhi sealltuinn orm le mòr thruas, thog i mo dhiollaid agus mo shrian, agus dh'iarr i orm ise 'leantuinn. Thug i dh'ionnsuidh a bothain mi; bheothaich i lòchran, sgaoil i brat air an ùrlar, agus dh'innis i dhomh gum faodainn fuireach an sin fad na h-oidhche. 'Nuair 'chunnaic i gu'n robh mi anabarrach ocrach, chaidh i dh'fhaighinn ni-eigin a dh'ithinn. Phill i ann an ùine ghoirid le iasg a bha fìor bhlasda; agus air dhi 'fhaotuinn air a leth ròsdadh, thug i dhomh e airson suipeir. An déigh dhi fiadhlaidheachd a nis a thaisbeanadh do choigreach a bha na theinn (air do m' dheagh bhana-charaid mo sheòladh thun a' bhrait-ùrlair, ag innseadh dhomh gum foudainn codal an sin gun eagal), ghairm i air boirionnaich a teaghlach, a sheas gun ghluasad fad na h-ùine, ag amharc orm le mòr ioghnadh, agus dh'iarr i orra tòiseachadh ri'n obair, a' snìomh na canaich. Lean iad air an t-snìomh gus an robh e gu math annoch.

“ Dh'eutromaich iad an obair le òranaibh; agus bha aon diubh sin a rinneadh bhàrr làimh, oir is ann mu'm dhéighinn féin a bha e. Sheinneadh e le aon de na mnathaibh òga, agus càch 'ga còmh-nadh leis an luinneig. Bha'm fonn binn agus muladach; agus bha na focail, air an eadar-theangachadh, teann air mar leanas:—

Na gaathan shéid gu coimheach fuar,
A's bhrùchd a nuas an t-uisge trom;
An duine geal a stigh cha d'fhuaire,
Ge b'ole a thuair a mach air lom.

An ciar' an anmoich shuidh e sìos
A ghabhail fois, fo sgàile craoibh';
Oir bha e fann a's làn do sgìos:
Bu dubhach dìblidh cor an aoidh.

O! cha'n 'eil aige màthair thlàth,
A bheir o ùth na bà am bliochd;
No céile 'sheallas ris gu blàth,
'S a mheileas dha an gràn le iochd.

LUINNEAG.

Gu'n gabh sinn ris le iochd a's bàigh—
Gu'n nochd sinn càirdeas dha, a's miadh:
Cha'n fhaigh e bairn' o màthair àigh,
A's céile gràidh cha toir dha biadh.

“Theagamh,” deir Maighstir Parc, “gu bheil na nithe so suarach ann am beachd an leughadair; ach rinn iad drùidheadh anabarrach ormsa. Thug caoimhneas cho mòr, ris nach robh dùil agam, tiomachadh air mo chridhe; agus theich codal o m’ shùilibh. Anns a’ mhaduinn, thug mi do’n mhnaoi thrnacanta a thug aoidheachd dhomh dà phutan de na ceithir a dh’fhan ann mo pheiteig. Cha robh tuilleadh agam a thairginn di airson a caoimhneis.”

SEANACHAIDH.

Bàideanach, 1842.

SAOBH-CHRÀBHADH NAN GÀIDHEAL.

Tha mòran do dh’amaideachd fhathast am measg nan Gàidheal—iomadh geas, a’s giseag, a’s rùn, a’s séun—druidheadh, buidseachd, cumhachd-tàlaidh, a’s mealladh gràidh—agus nithe de’n t-seòrsa sin, a thràinig a nuas d’an ionnsuidh o linntibh dorch’ a chaidh seachad.

Tha seòrsa do dh’eòlas airson galar-shùil cumanta fhathast anns na h-eileanan tuathach, ris an canar “Obie nan Sùil.” Fhuair sinn so o sheann duine còir a chleachd e fad iomadh bliadhna, ‘sa tha nis a’ tuigsinn nach ‘eil ann ach amaideachd pheacach. B’i an dòigh a ghabh iad, bonn airgid a chur ann an saoitheach làn do dh’uisge an fhuarain; agus an deigh na briathran a leanas a chantuinn thairis air an uisge, bha’n t-sùil leòinte ri bhi air a h-ionnlaid gu tric leis. Tha na nithe so a nis a’ dol air di-chuimhne—tha daoine air an soilleireachadh gu mòr; ach mar a tha iad a’ toirt dhuinn seòrsa do dh’fhiosrachadh mu thimchioll na làithean a dh’fhalbh, smuainich sinn an cur a mach ‘san àireamh so.

EÒLAS NAN SÙIL.

Obie nan geur shùil,
An obie ‘s feàrr fo’n ghréin;
Obie Dhé, an uile-mhòr.
Féile Mhàiri, féile Dhé,
Féile gach sagairt ‘s gach cléir;
Féile Michael nam fear,
‘Chàirich anns a’ ghréin a neart.

Fhuair sinn, mar an ceudna, o fhear eile, “Eòlas an t-Snìomh.” ‘Se sin, ‘nuair a shiachadh neach a chas, b’abhàist fios a chur air an duine aig an robh eòlas an t-snìomh; agus ghrad thòisicheadh e air a’ choise leòinte ‘laimhseachadh ‘sa shuathadh le ‘laimh, ag aithris nam briathran a leanas:—

EÒLAS AN T-SNÌOMH.

Chaidh Brìde mach
Air maduinn mhoich
Le càraid each.
Bhris fear ac’ a chas.
Chuir e glùn ri glùn,
A’s cnàimh ri cnàimh,
A’s feith ri feith.
Mar leighis esan sin,
Cha leighis mise so.

BRÒG IARUINN CHLOINN-DÒMHNUILL.

Mu'n àm 'san d'thàinig a' cheud Rìgh Séumas gu crùn na h-Alba, bha tomhas gairge agus an-ìochdmhorachd air teachd suas am measg na creachadairean Gàidhealach nach robh riamh ri fhaotuinne anns na linnibh is fhaige air làimh. Bha creachadair de'n chinneadh Dhòmhnullach air ceann buidhne ann an siorramachd Rois, a bha comharraichte airson dānadas a's an-ìochdmhorachd. Spùine a's chreach iad banntrach bhochd de na h-uile slon saoghalta. Thubhairt i ris a' chreachadair gu'n rachadh i db'ionnsuidh an Rìgh airson aicheamhail, ged a ruigeadh i Dunéidion 'ga iarraidh. "Tha'n nìdhe sin fada," ar's an t-amhlair; "uime sin, b'fheaird thu brògan." A réir sin, thug e air a' gbobhainn brògan iarnian a thàirngeadh air a casan, mar gun b'each a bhiodh innte. Air de'n mhnaoi 'bhi àrd-inntinneach, chum i ri 'focal; agus co luath 's leigeadh a lotan leatha, chaidh i na h-uile ceum air a cois do Dhunéidion, thilg ai i féin aig casan an Rìgh, agus rinn i aithnichte dha a' chùis.

Bha Séumas ann am feirge mhòr; agus thug e òrdugh gum biodh Mac-Dhòmhnuill agus a dhà-dheug do luchd-leamhuinn air an glacadh, agus air an crudhachadh anns an dòigh cheudna—'ni 'bha gum dàil air a chur an gniomh. Anns an staid iriosail agus chràiteach so bha iad air an cumail fad thrì làithean, mar eisimpleir do na h-uile, agus an sin air an cur gu bàs.

D. D.

\Innes, 1842.

N A I G H E A C H D A N .

Chaidh margadh Dhunbreston gu math. Am beagan cruinn a bh'ann, rinn iad deagh phrìsean. Bha eagal air na dròbhairean, mu'n d'fhàg iad an tigh, gu'n làicheadh an lagh ùr luchd spreidh; ach gabhaidh e iomadh bliadhna mu'n tachair so—"a pheic air an sgillinn, 's gun an sgillinn ann." Cha'n eil spreidh thall air tìr-mòr ri sheachnachd, gun an tog 's an àraich siad ind.

O na agriobh sinn na dheireadh, bha crith-thalmhuinn mhòr ann an *Saint Domingo* (aigean do h-Innsean na h-àirde 'n iar), a shluig suas tighean, 'us bailtean, agus deich mìle peara!

Fhuair Sir Raibeart Peel gach nì leis mar a mhiann. Tha dòchas gu'n dean so feum do'n dùthaich, oir cha robh i riamh ri cuimhe duine cho fad' air dheireadh ann an cèird, 's an cosnadh, 's am màl-airt; ach, cliù do Dhia, cha robh i riamh nì b'fbaid' air thoiseach ann an coltas feòir, 'us bàrra, 'us pailteas. Tha dòchas gu'n dean a' Phàrlamaid nì-eigin airson nan Gàidheal; ach tha iad fada san egogaireachd. Bitheadh fios againn roimh dheireadh an ath mhìos.—Chunnaic sinn mòran a' dol thairis o chionn ghoirid, agus bu daileich leinn fhaicinn gu'n d'fhuair cuid dhiubh ann-còthrom ann an *Liverpool*,

an deigh cuid do'n airgid-aisig a phàigheadh ann an Glaschu. Bheireamaid a' chomhairle air ar luchd-dùthcha Gàidheal eòlach fiosrach a thoirt leò anns gach baile an tachair iad, ged a phàigheadh iad e, a ni bargan air an son, agus a gheibh gach nì 'theid a ghealltuinn ann an sgriobhadh.

A' BHAN-RIGH.

Chual' an rìoghachd le nambas an oidheirp eagalach a thugadh air Ban-rìgh Bhreatann a mhurtadh—gnìomh cho oillteil 'sa dh'fheuch duine riamh; ach buidheachas Dhàsan a rinn, 'na fhreastal caomh, an oidheirp nambasach so a thoirt gu neo-ni.

Francis, an duine truagh a thug an oidheirp air a Bhan-rìgh a chur gu bàs, dh'fheuchadh e, agus tha e air a dhìteadh gu bàs; agus cha'n 'eil teagamh sam bith nach bu chòir a chrochadh. Tha cuid air bhàrail gu'n robh e as a bheachd; ach chan'a eil dearbhadh sam bith gu bheil so fìor. Do réir na h-uile cunntas 'tha sinn a' faotuin, cha'n eil ann ach duine amaideach. Smuainich e, thaobh 's nach do chrochadh *Oxford*, a thug an oidheirp cheudna an uraidh, gu'n éireadh dhàsan mar a dh'éirich do'n son eile—nach deanadh iad ach a chumail am prìosan, mar a rinn iad *Oxford*, gu latha 'bhàis. Ach gheibh e gu'n robh e ann am mearachd mòr. Mar a thubhairt *Oxford* féin—“Nam biodh iad air mise 'chrochadh, cha d'fheuch *Francis* no fear eile an clasa cendna.” Thubhairt lighiche ainmeil a chuireadh a cheimhead a' mhurtair do'n phrìosan, a dh'fheuchainn an robh e 'na bheachd, 'nuair thàinig e air ais do'n chùirt—“Cha'n eil mi làn chinnteach,” ars' ean, “co dhiùbh 'tha no nach 'eil e as a bheachd; ach ma tha, cha dean crochadh cron air; 's mar 'eil, tha e 'ga làn thoilltina. Gum b'fhad' a thèarnar a' Bhan-rìgh o gach nàmhaid!” 'Sì ar n-àrnuigh dhùrachdach gu'n gabhadh am Freastal caomh i fo 'chùram athaireil féin, 's nach seirbhicheadh le làimh, le inneal, no innleachd, a dh'fheuchar na h-aghaidh.

AMERICA.

Airson eòlais chàirdean na luchd-imrich a dh'fhàg Leòbhas air a' bhliadhna 'chaidh seachad, agus a ràinig America deireadh an fhogharaidh ann an staid fìor bhoichd, tha sinn a' toirt na leanas á fear de phàipeirean Chanada (*Sherbrooke Gazette of 14th April, 1842*):—“Bithidh mòran de'r leughadairean toilicht' a' chluinntinn gu'n deach an fhialachd a nochd iad do na h-eilthirich Ghàidhealach ann an ìochdar na dùthcha a dheagh bhuileachadh. Do'n choigrich bhoichd, bha'n còmhnaidh so anbharrach àmail, agus ghabh iad ris le mòr thaingealachd. Tha iad a nis saor o bhechdninn, agus o na smuaintean tiamhaidh tha 'n taic rithe ann an tìr chéin. Tha pailteas do nithe fèumail na beatha so mu'n cuairt doibh a cheana, agus a h-uile aobhar dòchais aca gur ann nì's fearr a theid an cor. An àite 'bhi nan tuathanaich bhoichd 's nan iasgairean truagh air còrsan creagach Leòbhais, tha iad a nis nan tighearnan fearainn!”

“ Lennoxville, Eastern Townships, March 14, 1842.

“ (Do'n Urramach A. Mac-an-Aba, Baile-an-Rìgh.)

“ Ceadach dhomh, ged is coigreach mi, focal no dhà a chur thugad, mar rùn-chléireach *Cuairtear nan Coillte*, ann am iubhe mar fhear-riaghlaigh Comuinn na h-Imrich anns a' cheàrn so.

“ O litrichean a ràinig eilthirich Leòbhaie o chionn ghoirid as an t-seann dùthaich, tha mi tuigsinn gu bheil miagh mòr air do phàipeir-naigheachd Gàidhealach am measg Gàidheil na h-Alba; agus a thaobh ni-eigin a chuonaic iad ann, airneo ann am pàipeirean eile, gu bheil iad am barail gu bheil cor an luchd-dùcha anns an tìr so fìor thrugh agus bochd.

“ Cha'n e mo mhiann misneach a thoirt do thuile dhiù teachd thairis, ni mò 'chomhairlichinn do na tighearnan Gàidhealach no do'n Phàrlamaid ceadachadh do dhaoine bochd cladach an dùthcha féin fhàgail, gun ullachadh measarra 'dheanamh air an son.

“ Ged bu choltach gum biodh teachd na dà bhuinn bhochd so na choedas trom air a' cheàrn so, gidheadh chaidh an tagradh a rinnear air an son 'sa' choimhearsnachd, 's am bailtean *Montreal* a's *Quebec*, a fhreagairt co fhialaidh, 's gu'n do chuir iad an geamhradh seachad gun bhoichduinn, agus le dòchas rompa air cor ni's fheàrr na b'urrainn doibh gu bràth altram ann an tìr an athraichean. Tha iad suidhichte ann an cùrsa do dh'fhearann tarbhach, a bhuineas do Chuideachd-Fhearainn America 'Bhreatunnaich' (*British American Land Company*), dlùth do *Bhurij* agus *Lincolnton*, ri taobh rathaidean-mòr, 's am fochair Amhuinn-nam-Brattan a's lochain uisge lan éisg. Tha iad air togail tighean fiodh, 'sa nis a' glanadh an fhearainn airson bàrraidh, 'sa málairt an luath-luibhean (*potash*) airson buntàta a's nithean feumail eile. Tha iad fìor thaingeil airson gach coimhearsnachd 'chaidh nochdadh dhoibh 'san tìr chiatach shlàinteil so. Rinn iad am bitheantas seilbh a' ghabhail ann mu thuaiream trì-fichead 'sa deich acair, agus barrachd na so far a' bheil teaghlach do dh'òigridh air tighinn gu aois feum. Leis a' chòmhachadh a rinnear riu, agus le'n oidheirpean féin, tha iad a nis air an càramh na leithid do dhòigh 's gu bheil e fursad dhoibh an staid a leasachadh—o phailteas, éiridh gu saibheas. Tha e 'cur duilichinn orra gum biodh droch thualas sam bith na aobhar air an càirdean diblidh bochd air feadh na Gàidhealtachd a chumail o oidheirpeachadh teachd a nall.

“ W. MORRIS.”

INNSEAN NA H-ÀIRDE 'N EAB.

Cha'n fhaodar a ràdh gu bheil an naigheachd 'tha teachd as an tìr so taitneach. Bha àite làidir againn gu h-àrd am measg nam beann 'tha eadar na ceàrnaibh sin de na h-Innsean a bhuineas do Shasann agus an tìr ris an canar *Affghanistan*—baile ris an abrar *Guznee*. Bha armailt againn anns an àite so; ach cha robh fear againn ann airson a' cheud a bha 'ga chuartachadh de na nàimhdean. Gheàrr iad so air

falbh gach sruthan uisge, agus gach feadan plob uisge, air alt 's gum b'éiginn do'n armailt againne strìochdadh. Bha iad air an claidh le agios, air am mealachadh le fuachd, 's gun uiread a's deur uisge ri òl. Bha dìth de gach seòrsa—tart, a's ganntachd, a's fuachd—an deigh spiorad nan gaisgeach a chlaoidh; 's cha robh e 'nan comas nì eile 'dheanamh ach strìochdadh. Bha'n dùthaich air a chòmhachadh le sneachd, agus an nàimhdean guineach, lionmhor, seòlta; agus mar strìochdadh iad air an àm, cha robh mac màthar dhiubh nach biodh air an cur gu bàs. Mar so thugadh suas *Guznee*, agus strìochd an t-arm. Tha aobhar mòr iomagain nach do sheas na h-*Affghans* an cùmhnant a rinneadh riu, agus an uair a fhuair siad iad 'nan cumhachd, gu'n do chuir iad gu bàs iad—gu'n do mhurt siad iad, mar a rinn iad air a' chuid eile de'n arm Bhreatunnach. 'S éiginn duinn aideachadh nach 'eil sinn gun eagal gu'n do thachair so.

Ach ged tha'n sgeul so brònach, tha naigheachd taitneach á ceàrn-aibh eile do dh'Innsean na h-àirde 'n ear. Chuireadh suas armailt a chuideachadh leòsan a bh'ann an tìr *Affghanistan*; agus ged a dh'éirich an dùthaich uile 'chur grabadh orra, agus am bacail o dhol troimh nam monaidhean, gidheadh chaidh a' bhuidheann threun so air an aghart a dh'aindeoin co 'theireadh e, agus bhuadhaich iad an aghaidh gach cunnart a's duilghead. Bha'n armailt so fo laoch ainmeil, Seanalair *Pollock*. 'Nuair a ràinig iad so bun nam beann creagach corrach, bha na mìltean os an cionn le uidheamachadh de gach seòrsa chum cur as doibh; ach streap iad suas—dhrìch iad ceum thar cheum, a' sgiùrsadh an nàimhdean rompa. Ràinig an t-arm againn mulach na beinne mòr, agus theich an nàimhdean. Bha gaisgeach treun os-cionn cuid de'n arm againne, Gàidheal do chloinn Mhic-Asgaill, do theaghlach Ruth-an-Dùnain, 'san Eilean Sgiathanach, a dhearbhaich air an latha sin gum b'ann an tìr nam beann a chaidh àrach.. An deigh do'n arm buadhachadh mar so, ràinig iad an t-àite 'lha 'nam beachd, far an robh an laoch treun Seanalair Sir R. *Sale*, leis an fheachd a bha fo 'cheannardachd, air a ghlasadh a stigh ann am baile mòr ris an abrar *Jellalabad*. Tha'n dà armailt so nis le chèile, fo cheannardan treun eòlach; agus an ùine ghoirid, faodaidh sinn a bhi cinnteach gu'n cluinnear sgeul air an treuntas.

Mu'n d'ràinig *Pollock* an t-àite 'nan robh Sir Raibeart *Sale*, chruinnich armailt mhòr mu thimchioll an àite sin, chum cur as do na Sasunnaich, agus na h-Innseanaich 'bha maille riu, mu'n ruigeadh *Pollock*. Chuaireadh iad am baile, a's champaich iad air magh mòr farsuing an sealladh an armailt againne. 'Nuair bha iad mar so 'gan cur gu dùlan, ghrad chaidh *Sale* a mach leis na bh'aige do dhaoine nan aghaidh; 's ged nach robh aige ach làn an dùirn do dh'armailt, an coimeas ris na bha na aghaidh, fhuair e buaidh. Loisg e an campa, mharbh e mìltean dhiubh, agus sgiùrs' e roimhe am feachd mòr a bha bagairt a shlugadh suas. Phill e an sin air ais, agus air an là maireach cha robh nàmhaid 'san t-sealladh! Tha e féin agus an ceannard *Pollock* a nis le chèile, agus armailt làidir aca fodhpa. Mar

'eil sinn meallta, cha'n fhada gus an cluinnear naigheachd na'n déidhinn.

CHINA.

Cha'n eil naigheachd air bith as an dùthaich so is fhiach aithris.

FOCAL 'SAN DEALACHADH.

Calum Dubh á Leóbhas.—Tha thu ceart. Theid litir do chearn air bith de na trì rìoghachdan airson sgillinn Albannach, ma theid an sgillinn a chuir leatha do'n *Post-Office*: mar teid, bithidh i dà sgillinn do'n neach gus am bheil i 'dol. Cha'n e so a mhàin, ach ged robh coithir litrichean fo'n aon chleòca, mar eothromaich iad còrr a's *letà-unnsa*, cha b'fàid iad tuilleadh. 'S math leinn gu'n do chuir thu 'cheist oirnn, oir is tric a ghabh sinn nàire de aineolas nan Gàidheal mu'n chùis so. An uair mu dheireadh a bha Eachann Chola 'mach, thug e deich litrichean na phòca do Ghlaschu, gu fear is aithne dhuinne. Chuir am fear so anns a' *Post-Office* ind. Chosd iad dà sgillinn an t-aon do na càirdean; agus, o nach do fàghail e iad gus an là 'bha e fàgail a' bhaile, chaill iad cothrom an smach dhiubh. Nan cuireadh iad 'sa' *Post-Office* ann an Cola iad, agus sgillinn leo, bhiodh iad an so roimh Eachann, agus bhiodh an goireasan aig na càirdean dhachaidh leis an smach.

GLASGOW,

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

J. & P. CAMPBELL, BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Tullymet: G. Morris; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Tain: James Ross, Jun., Druggist; Thurso: Mrs Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Argyll Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lochdubhhead, Mull: D. Fletcher; Bonaw: John Cameron, Postmaster; Aberfeldy: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencunnock: N. M'Donald, Schoolmaster; Bunnellan, Mull: Donald M'Lean, Postmaster; Portmahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontain: D. Cameron; Tioran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Pitlochry: D. Robertson; Fortingall: D. Campbell; Laggan: Rev. J. M'Pherson; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Barra: A. M'Donald, Esq.; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; South Uist: A. Chisholm; Callander: P. M'Kinlay; Balquhidder: J. Carlton; Dunvegan: D. M'Donald; Carboist: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Aberarder: John Rose, Schoolmaster; Inverness: James Smith; Kilmorack: J. Rose; Lochalsh: D. Matheson, Ardair; Portree: Alex. M'Donald, Esq.; Kintail: D. M'Rae, Postmaster, Lockbry; Mull: John M'Dougall, Schoolmaster; Beaulie: Rev. A. M'Kenzie, Kiltarlity; Easdale: D. M'Intyre; Glenora: A. M'Innes; North Balachulish: Allan Cameron, Schoolmaster; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pitton; General Agent for North America, John M'Neil, Esq., Charlotte-town, Prince Edward's Island.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A-CHI 'S-NACH PHANG.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

CEUD MÌOS AN FHOCHARAIDH.

AN 30 AIREAMH.]

AUGUST 1, 1842.

[PRIS 6 SOULLEAK.

CONTENTS.—Sermon to the Young, page 143.—Life of Sir William Wallace (conclusion), 148.—The Dumb Man's Son (a True Story), 151.—Story of a Witch in the Likeness of a Horse, 152.—Song of Solomon (Metrical Version of Chapter V.), 155.—Ancient Feudal Custom in Skye, 156.—Hymn of Praise, 156.—Familiar Dialogue (General News), 159.—Death of the Duke of Orleans, 163.—The Highlanders in South America, 164.—The Red Rover and the Scandinavians, 165.—South American Sheep-Dogs, 165.—Lashiel and the English, 167.—The Irish Harper, 169.—Inverness Sheep and Wool Market.

SEARMOIN AIRSON ÒIGRIDH NA GAIDHEALTACHD.

“Cha'n fhaca neach air bith Dia riamh.”—Eòin I. 18.

Mo chàirdean òg! chuala sibh gu tric mu thimchioll Dhé, agus chuala sibh mòran mu dhéidhinn. Tha mis' air an àm do' a dh'fheòr-nich ceis chudthromachb dh'bhac.—Ciamar 'tha fios agaibh gu bheil Dia ann? An fac' a h-aon agaibh e riamh? Cha'n fhaca; oir tha e ràdh 'na Fhocal naomh féin, “Cha'n fhaca neach air bith Dia riamh.”

An bheil sinn làn-chianteach gu bheil iomad nì 'san t-saoghal so nach fhaca sinne riamh? Tha, gun teagamh, iomad nì: ‘Cha'n fhac' a h-aon agaibh riamh baile-mòr Pharis, ceann-bhaile 'na Frainge, no fa dòcha Lunnainn; ach tha fios agaibh gu bheil a leithid sin do dh'aitheachan ann. Ciamar a ta fios agaibh? Thà chionn gu'n robh feadhainn eil' a chunnaic iad, 'a a thug cunntas orra. 'Nis, mar biodh neach air bith ann a chunnaic na bailtean mòr sin riamh, na 'thug cunntas dhéinn mu'n déidhinn, an b'urrainn fios a bhi againn gu robh a leithid do dh'aitheachan ann? Cha b'urrainn; bhiodh e eu-comasach dhéinn eòlas air bith a bhi againn mu'n déidhinn. Ciamar, matà, 'tha

VOL. IPI.—No. XXX.

fios againn gu bheil Dia ann? An ann a chionn gu bheil iadsan a sgrìobh am Bìoball ag ràdh gu bheil Dia ann? Ciamar 'tha fios acasan? Cha'n fhac' iad Dia. Ach an urrainn duinn' a chreidsinn gu bheil nì air bith ann nach fhaca duine riamh? Tha e comasach dhuinn a chreidsinn gu bheil iomad nì ann nach facas, agus nach urrainnear fhaicinn. Seas aig an uinneig latha gaothar fuar. Faic mar tha na craobhan a' gluasad, agus air an udal air an ais a's air an aghart—na geugan air an crathadh—na duilleagan a' tuiteam, a's air an agnabadh a null 's a nall. Ciod 'tha ga dheanamh so? Tha fios agaibh gur i 'ghaath is coireach, 's a tha 'ga dheanamh. Ach an urrainn dhuibh a' ghaoth fhaicinn? Cha'n urrainn; ach tha fios aig a h-uile h-aon agaibh gu bheil an nì sin ann ris an can sinn a' ghaoth, ged nach léir dhuinn i le'r sùilean.

An robh a h-aon agaibh riamh tinn, ann an dòruinn, no ann am péin corpora? Is dòcha gu robh. Ach am fac' a h-aon agaibh riamh pian no dòruinn?—an cuala sibh iad?—na laimhsich sibh iad? Cha'n fhaca, cha chuala, 's cha do laimhsich; agus gidheadh tha sibh a' creidsinn gu bheil pian a's dòruinn ann.

Ciamar 'tha fios agaibh gu bheil an nì sin ann ris an canar acras? Cha'n fhaca sibh e, cha chuala sibh e, cha do laimhsich sibh e. Ach mhothuich sibh dha, 's mar so thuig agus chreid sibh gu robh an nì sin ann ris an canar acras.

Nan canainn a nis nach 'eil an nì sin ris an abrar *gràdh* 'san t-saoghal, am biodh sin fìor? Dearbh dhomh gu bheil *gràdh* ann; cha'n fhac' thu riamh e. Cha'n fhac', ach mhothuich thu e. Tha athair a's màthair agad—tha thu toirt *gràdh* dhoibh; 's tha fios agad gu bheil *gràdh* ann, ged nach fhaic thu e.

Nan cailleadh a h-aon de na leanabanan beaga sin ris a' bheil mi a' labhairt a dhà shùil, bhiodh e na dhal; ach bhiodh 'inntinn fathast aige, a's comas air smuaineachadh. Dh'fhaodadh e, ged a robh e na dhal, a bhi smuaineachadh leis féin mu thimchioll tigh 'athar, agus mu cholas 'athar agus a mhàthar. Ged a chailleadh e na dheigh sin a chlàisneachd, 's mar sin a bhi bodhar, dh'fhaodadh e 'bhi cuimhneachadh 's a' smuaineachadh mu ghuth 'athar 's a mhàthar, an uair a b'abhaist doibh 'bhi labhairt ris. Ged a chailleadh e na dheigh sin a bhlasad, gidheadh b'urrainn da 'bhi smuaineachadh 's a' cuimhneachadh blas a' bhithidh 's na dibhe a b'abhaist da 'bhi gabhail. 'Seadh, ged a chailleadh e a fhradharc, 'sa chlàisneachd, 'sa bhlasad, 'sa chomas air nì sam bith a laimhseachadh, b'urrainn da innseadh dhuinn ciamar a b'abhaist do gach nì a bhi 'na bheachd. Dh'fhaodadh e a ràdh, "B'abhaist do'n ghréin amharc cruinn, dealrach;" agus mar an cendna, "B'abhaist boladh cùbhraidh a bhi de'n bhlàth so, 's de'n bhlàth so eile—b'abhaist do bhlas milis a bhi de'n mhill 's de'n t-siùcar, agus fonn binn o'n inneal-chiùil so 's on inneal-chiùil ud eile." 'Se sin ri ràdh, b'urrainn da smuaineachadh mu dhéidhinn na nithe sin.

Ciod e, matà, 'tha mar so a' smuaineachadh? Tha an t-anan a tha an taobh a stigh dhiot. Ciamar a ta fios agad gu bheil *obair* anns an uaireadair sin a th'agad a'd' làimh? Tha do bhrìgh gu bheil thu 'g éideachd a' bhuile bhig 'tha thu a' cluinntinn 'nuair a chuireas tu

ri d' chluais i, 's a chionn gu bheil thu faicinn nan làmhnan beaga sin 'tha cuimseachadh mach nan uairean agus na mionaidean a' gluasad. Cha'n fhaca neach air bith riamh an t-anam, 's gidheadh tha fios againn gu bheil anam againn, do bhrìgh gur léir dhuinn iomad nì tha'n t-anam so a' deanamh. An uair tha'n t-anam subhach, tha so ri léirsinn a'd' ghaùis: an uair tha'n t-anam trom, brònach, fo mhìchean, tha so ri léirsinn air t'aogas, agus theagamh le deuraibh do shùl.

Nis, 'sann leis an dòigh chreidsinn so 'tha fios againn gu bheil Dia ann. Thoir faineas na tha mi dol a ràdh riut, agus faicemaid an urrainn duinn a dhearbhadh gu bheil Dia ann, a thaobh gu bheil e 'deanamh iomad nì.

Amhairc air an eaglais so anns a' bheil sinn cruinn. Mothuich a' chranag so anns a' bheil mise 'seasamh, an staidhir so air an do dhìrich mi, agus an t-àite anns a' bheil mi air uairibh a'm' shuidhe. C'arson a rinneadh iad? Nach d'rinneadh a' chranaig so airson a' mhinistear?—àrd, chum 's gum faiceadh gach aon e; an staidhir 'ga chuideachadh chum tighinn a nuas do'n àite so. Rinneadh na h-àiteachan 'san eaglais airson an t-sluaigh, air am faod iad suidhe ré na searmonachadh. Rinneadh na h-uineagan airson eòlas a leigeadh a stigh. Chuireadh lobhtachan gu h-àrd, airson barrachd sluaigh a chumail. Chuireadh postachan fòdhpas mar thaic, chum an cumail o thuiteam agus o fhàilneachadh. Rinneadh na dorsan chum a' ghaoth, le fuachd, a chumail a mach, an tigh a dheanamh seasgair, agus a dhùnadh 'nuair nach robh feum orra. Cha'n fhaic thu leapaichean ann, no àiteachan-cadal. Tha thu leis a so a' tuigsinn nach ann na àite-tàimh no cadal a tha e. Cha'n fhaic thu prasach no buaigheal ann. Tha thu leis a so 'tuigsinn nach ann airson eich no bò a thogadh e, ach gu'n d'rinnear e gu bhith na thigh-aoraidh do Dhia.

Nis, nan canainn-sa riut nach do thogadh an tigh so riamh le neach air bith—gu'n robh e riamh mar so—gu'n d'éirich e suas leis féin tre *thuiteamas*, dìreach mar 'tha thu 'ga fhaicinn—gu'n d'fhàs am balla, na clachan, an t-aol, am fiodh, na sgliadan, na h-àiteachan-suidhe, a' chranag, na h-uineagan, a' ghloinne, agus na h-uile nì ceart mar a ta iad—gu'n d'thàinig iad ri chèile tre *thuiteamas*—am b'urrainn dhuit mo chreidsinn? Cha chreideadh am balachan no 'chalag is ain-eolaiche 'nar measg mi. Thèireadh tu rium, “Cha'n eil fios againn cò 'dhealbh na 'thog iad, ach tha mi làn chinnteach gu'n do thogadh e le fear-eigin.” Nis, tha thu ceart; ach innis dhomh am faca tu riamh an duine a thog e?—am faca tu an slochd as an tugadh na clachan—an duine a shnaidh iad, a chàraich air muin a chèile iad—am fear a loisg an t-aol, 's a chuir a' ghaineamh air fheadh? Am faca tu a' choille anns an d'fhàs am fiodh—an saor a lochdraich e, a rinn na h-àiteachan-suidhe, a' chranag, 's na lobhtachan? Am faca tu am fear a rinn a' ghloinne?—am faca tu an gobhainn a rinn an obair iarainn? Cha'n fhaca tu a h-aon dhiubh, ach tha thu làn dhearbhadh gu'n robh an leithid do dhaoine ann. Tha thu cho cinnteach 'sa tha'n t-anam a'd' chom gu'n robh an leithid ann, oir tha thu léirsinn obair na làmhnan. Tha sin agad mar dhearbhadh, agus cha'n eil thu 'g iarraidh barrachd.

'Sann dìreach 'sàn dèigh chruinn 'tha' fàs agat' gu bheil Dia 'am; oir 's Eòla a' rìnn a' chruinn as an do chladhaicheadh na clachan—'s Eòla a' rìnn a' choillte as an do ghearradh an fiodh—'s Eòla a' rìnn an t-àrainn as an d'innear na tairnghean—'s Eòla a' rìnn a' chlach-aol 's a' ghaineamh as an d'innear a' ghloinne—'s Eòla a' rìnn an solas 'tha tighinn a' stigh air na h-àineagan—'s Eòla a' rìnn na dhèan leis an léir dhuit an solas, a' chluas leis an éid thu am ministear, an iantana leis an tuig thu e, a' mbeothair leis an cuiridh thu, agus an teanga leis an nìthris thu na tha thu cluinnidh.

Chumaid mi son uair dealbh maighich agus eòla. Bha iad anbar-rach coslach—cho innleachdach air an tarruing, 's gu'n sealladh tu gu'n robh iad beò. Thainig cuilean beag eòla a' stigh; 's air aha sinhaire eòla, ghrad thòisich e air tathunnaich 's air leumnaich tim-chiell orr, a' fèuchainn an glacadh, fo 'bharail, gu'n robh an deò eòla—gu'n robh iad beò. Nis, am b'urrainn teagareh 'bhi sig neach air bith gar duine 'tharruing an dealbh eo? Cha b'urrainn; ni mò an robh e eòlach a bhi an teagareh gar e. Dia 'rinn an cuilean beag 'bha tathunnaich riu.

Chumaid mi dealbh son uair osionn dorus tigh-dòda—dealbh eòla chruinneachd. Thainig mart a bha dol seachad, agus dh'fheuch i greimeachadh air an dealbh 'na beò, a' seinnseachadh gar eòla fhrinnich chruinneachd a' bh'ann. Nam faicadh tu an dealbh sin, nach tuigeadh tu air ball gar duine thobh-eigin a' tharruing, i? agus is dòcha gu'n canadh tu, "Da rìreadh, is gach a' tharruing e dealbh na eòla chruinneachd." Nis, 'nuair a' chì thu cruinneachd a' fàs an achadh, a' s eòla a' s eòlach ag ionatrachd a' mbeothair, 'tha seòladh gar neach so ni-eigin a' rinn iad. 'Se an neach sin Dia.

An uair a chluinneas tu seòladh taitneach, 'bheil a' chluas toilichte? Cha'n eil toilichte air bith sig a' chluas. An uair a' chì thu sealladh taitneach air bith, am beil an t-sùil toilichte? Cha'n eil—cha'n eil eòla air bith sig an t-sùil; ach tha'n iantana toilichte. An uair a' chì thu sealladh àillidh, a dh'èisteadh tu seòladh taitneach, a chluinneas tu seòladh sin, tha'n iantana toilichte. So an ni ris an abair sin *toilteachas-iantana*. Ach ciamar a' thachair do'n iantana sin a bhi eòla? 'Nann o' thuitheamh a' fhuair thu iantana? Cha'n ann, ni mò na's ann o' thuitheamh a' thachair do'n chruinn 's do na lebhaidhean so a bhi 'nan eòla air a' bheil mi labhairt. 'Si a' chluinneas a' tigh; tha'n t-ann na chomhnuidh 'nan tigh sin; agus rinn Dia a' chluas chum fàs an t-ann a' seòladh a' stigh do'n annam. Rinn Dia na dhèan chum 's gu'n tigeadh solas a' stigh mar tòimh sinneig; an teanga, chum 's gum faodadh an t-ann labhairt agus innseadh na bha 'dhith air, 's na tha eòla mothachadh 's a' teirt fàinear. Rinn Dia na eòla chum tigh-còmhnuidh an annam a' ghluillan an n'cuairt a' àite gu'n àite; na lamhan, chum a bhi 'nan seirbhich do'n annam, agus gach ni a' dhèanamh is miannach leis an annam. Tha fèum sig a' chluinneas air biadh a' s' lòn; agus rinn Dia an teine chum a' dhèanamh, agus na fiacalan chum itheadh. Tha fèum nise air deoch; rinn Dia an t-àine agus na bò chum bainne 'thoir. Tha fèum sig a' chluinneas, a' tigh an annam, air a bhi air a' còmhachadh; agus mar so thug Dia air a'

chòtan fàs as an talamh. Thug e seiche do na bò, agus olunn do na caoraich; agus chruthich e cnuimh àraidh chum sìod a shnolomb dhi. Tha feum aig an duine air acfhuin, cungaidd oibreachadh; rinn Dia uime sin iarunn, a's umha, a's luaidh, airgiod, a's òr, a's fiodh. Tha feum aig a' cholum a bhi blàth; agus chroch e a' ghrian, mar theine mòr, a thoirt solus agus blàs do'n t-saoghal. Tha'n domhan uile, a' chruinne-cè, an saoghal mu'n iad a' ghrian, làn de na rinn Dia. Nach léir dhuibh 'oibribh anns gach àite?

Amhairc air an leabhar bheag so a th'agam a'm' làimh. Tha e làn do dhuilleagan, 's gach aon dhiabh sin làn do litrichean, air an clòdh-bhualadh orra. Tha h-uile focal ceart, agus 'na àite féin. Cha'n eil mearachd air bith 'san leabhar bheag so. 'Se is ainm dha, an Tiomnadh Nuadh. Cha'n fhac' thu riamh an duine 'rinn am pàipeir, na'n duine 'chuir sa' chlàdh-bhualaidh e, a chuir gach litir 'na h-àite féin; na'n duine 'chuir an craicionn caorach so mu'n cuairt da, a dh'fhuigh-eal e suas, a chuir an t-ainm air a chùl, agus a chuir anns an dreach shnaidhte so e. Cha'n fhac thu a h-aon seach aon dhiabh, ach tha thu làn chinnteach gu'n robh an leithid ann. Cha'n fhaic thu iad, is dòcha, gu bràth; ach tha thu co dearbhta 'sa tha'n cridhe a'd' chom gu'n robh iad, no gu bheil iad beò.

Dreac mar so, tha fios agad gu bheil Dia ann; oir is Eas a rinn an cotan o'n d'rinn duine na duilleagan; an stugh de'n d'rinnear an iak; craicionn na caorach a chuireadh uime, agus a th'air a dhath 's air nidheamachadh co snasmhor.

Bha fios aig Dia gu'n gràdhaicheadh tus' a sholus, agus mar sin chruthich e 'ghrian agus a' ghealach. Bha fios aige gu'n gràdhaicheadh tusa nithe bòidheach, taitneach, maiseach; agus mar sin chruthaich e a botha braon 'sna spéuran, chòmhdach e a' mhachair le brat àillidh gorm, chruthaich e gach blàth cùbhraidh 'tha cinntinn, chruthaich e 'choille, agus thug e air meas fàs à craobhan, agus dearcas blasda air na preasan beaga. Bha fios aige gum bu taitneach leat ceòl binn; 's mar so thug e guth taitneach do d' mhàthair, agus chàraich e coisridh bhinn anns gach coille a's anns gach preas—eòin bheaga bhinn nan spéur. Bha fios aig Dia gu'm biodh feum agaibh air tighean; 's mar so chruthaich e fiodh, a's clachan, a's teine. Bha fios aige nach robh do thuigse, no do reusan agaibh a thredraicheadh sibh gu dìlinn do nèamh, 's mar sin rian e am Bìoball. Bha fios aige gu'n robh agaibh droch cridheachan, truillidh, pèacach; agus thug e dhuibh Sàbaidean. Bha fios aige gu'n robh sibh caillte, fo dhìte bàis, eu-comasach air sibh féin a thèarnadh, neo-thograch pilleadh 'ga ionnsuidh-se; agus gun achaineachd 's gun iarraidh, thug e a Mhac dhuibh mar Slannighear, 's a Spiorad Naomh "chum mothuchadh a thoirt duibh air 'ur cionta agus air 'ur truaighe, a shoillseachadh ar n-inntinn le eòlas Chrìod, ag ath-nuadhachadh ar toil, agus mar sin 'gar deanamh deònach agus comasach air Iosa Crìod a dhilù gabhail d'ar n-ionnsuidh, mar a ta e air a thairgse dhuinne gu saor anns an t-soisgeul." Bha fios aige gum bu mhiannach leibh a bhi beò gu bràth, agus mar sin rinn e nèamh, fàr am faod sibh a bhi beò gu dìlinn

's gu bràth, ma dh'earbas sibh ann an Crìosd, ma tha sibh math agus naomh. Cò, matà, nach 'eil a' léirsinn gu bheil an saoghal so làn do Dhia, agus de na nithe a rinn e? Cha mhò is urrainn dhuibh teagamh 'chuir an so na's urrainn dhuibh 'bhi fo theagamh am bheil no nach 'eil sùilean aig a' bhalachan bheag ud mu'm choinneamh, a's mi 'gam faicinn làn fhosgailte, a's iad ag amharc orm 'san aodann. Cha'n 'eil teagamh sam bith na amharras orm nach 'eil anam aig gach pàisde ris a' bheil mi a' labhairt, ged nach fhaca mi an anmanna; oir is léir dhomh mar 'tha an sùilean, an lamhan, an casan, agus an cinn fo ghluasad, agus 'gan cuir gu feum leis an anam a ta anna.

Agus a nis, mo chàirdean òg, tha sibh a' faicinn 's a' tuigsinn. tha mi'n dòchas, gu bheil Bith mòr agus glòirmhor mu'n cuairt duibh, a tha do ghnàth a' deanamh math, ged nach léir dhuibh e. Nach bu chòir dhuibh, matà, an Dia sin a chuimhneachadh, a ghràdhachadh, agus ùmhlachd a thoirt dha? Nach bu chòir dhuibh smuaineachadh uime 'nuair a theid sibh a luidhe 'san oidhche; oir is E-san a ghabh cùram dhibh ré'n latha, a dhìon sibh o cunnart, a bhuilich oirbh gach sochair agus coram a sheilbhich sibh? Aidichibh so, air 'ur glùnaibh tuitibh, agus thugaibh taing d'a ainm. Cuimhnichibh air sa' mhad-uinn a ris; oir is E-san a ghléidh sibh, a dh'fhair thairis oirbh, a dhùisg sibh, agus a dh'fhosgail 'ur sùilean chum solus na gréine 'fhaicinn a ris. 'Se 'thug mu'n cuairt nach robh an leabaidh an raor dhuibh na uaigh. O! guidhibh air gu'n cum e sibh o pheacadh ré'n latha. Cuimhnichibh air 'nuair a theid sibh am mearachd, 'sa ni sibh ni air bith as an rathad, ma 'pheacaicheas sibh ann an cainnt, ann an gnìomh, no ann an smuain. Tha 'shùil do ghnàth oirbh. Smuainichibh air 'nuair 'tha sibh tinn, no bochd, no euslan; oir 's E-san is urrainn 'ur leigheas. Smuainichibh uime air là na Sàbaid, oir 'se féin 'thug an t-Sàbaid dhuibh. O! thugaibh urram da 'ainm àrd agus glòirmhor. 'Se 'thug dhuibh gach beannachd; seadh, am beannachd anns a' bheil gach beannachd eile fillte steach—Mac a ghràidh gu bàsachadh air ar son. Mo leanabanan beaga, na mhedraich sibh air 'ur teangan an dara Dàn? Mar d'rinn sibh so, foghlumaibh e gu daìl. Cuiridh mi nis a sìos a' cheud dà rann. Slàn leibh! Amen.

Na spéuran àrd is àillidh dreach,
'S a sgaoil an gorm-bhrat cian a mach,
Le'n reulta deulrach, maiseach, grinn,
'Tha seinn d'an Chruithear co-sheirm bhinn.

Tha 'ghrian gun sglo, o là gu là,
A' sgaoileadh cliù a Dia 's gach àit',
'S a' glaothaich feadh gach tìr fa leth,
"Cia treun an Dia 'thug dhomh mo bhith!"

BEATHA AGUS EUCHDAN AN RIDIRE UILLEAM WALLACE.

EARRANN IV.

Dh'fhàg sinn *Wallace* ann an eilean Lochlibhain, agus thubhairt sinn gum fàgadhnaid e an sin ag iasgach bhreac car mìos. Gabhaibh ar leisgeul, a Chnairteir uiseil; 'se bha sinn a' ciallachadh, nach cluinnadh sibh usinn tuilleadh car mìos. *Wallace* ag iasgach bhreac, agus Albainn na tom-coin do na Sasunnaich! Cha b'e an tlàm a bh'air a chuigeil—cha b'e an t-iasg airson an do bhiadh e 'dhubhan! An ceann latha no dhà, thug e baile Pheairt air a ris. Chaidh innse dha air an rathad gu'n robh brathair-a-mhàthair am prìosan, le òrdugh Chaiptein Thòmais *Weir*—Sasunnach gun iochd, gun tròcair, aig an robh cùig-fichead saighdear fodha. 'Nuair ràinig *Wallace* a' choimhearsnachd, chuir e gille roimhe, feuch am faigheadh e àth no aodainn air an abhuinn Tatha far am faigheadh iad thairis. Mar bha fortan an dàn, thachair an gille air iasgair a thairg a gheòla do *Wallace* agus d'a dhaoine an nasgaidh. Cha b'e 'mhàin, ach dh'aisig e thar an abhuinn iad, agus thug se iad lom 'us dìreach gu tigh *Weir*. Thug *Wallace* an t-urram do *Weir* gu'n do chuir e'n ceann dheth le 'ohlaidheamh féin, agus leig e le 'ghillean an ceithir-fichead 's an naoi-deug a spadadh. Thug e nis an uamh air far an robh brathair-a-mhàthar ann an iarunn, agus leig e mar sgaoil e. Air an làr-na-mhàireach, chruinnich iad a' chreach; agus 'nuair 'thuit an oidhche, mu dhorchadh nan tràth, thug iad Dunbreatun orra.

Bha banntrach sa' bhaile so air an robh eòlas aig *Wallace*; agus mu chamhanaich an latha bha e aig a dorus. Dh'fhalaich i e féin agus a ghillean a thiotadh ann an sabhal glaiste, agus thug i dha naoinar mhac foghainteach a bh'aice a sheasamh còir Albainn! Thug *Wallace* oirre dol agus comharradh 'chur le caile (cha b'ann le fuil) air dorus gach tighe anns an robh mac Sasunnaich. B'i 'bhantrach nach obadh. Rinn i mar 'dh'iarr. Chaidh an t-aingeal-bàis a nis a mach; agus, air feadh na h-oidhche, cha robh tigh a bh'air a chailceadh nach do chuir e ri theine; agus mu'n robh fios aig a' chuid eile de'n bhaile ciod a thachair, bha e féin agus a sheòid ann an uamhannan Dhunbreatun! An ath oidhche thug *Wallace* Ròsneoich air. Mharbh e mu cheithir-fichead Sasunnach 'bha dol dhachaidh o bhanaid. Thug e nis an caisteal air. Mharbh e na bha'n sin. Chaith e seachduinn ann, agus chuir e sop teine ris.

Cha robh gearastan an Albainn a nis nach do strìochd do Rìgh Iomhar, ach caisteal Shrìla. Sheas an caisteal so 'mach còrr 'us dà mhìos; ach ma dheireadh "cha robh mìr bìdh aca, cha robh diar dibhe aca, cha robh fòid connaidh aca, cha robh spong teine aca"—b'éiginn strìochdadh! 'Nuair 'chunnaic Iomhar gu robh Albainn a nis fo chis, agus gu'n do mhionnaich gach tighearna 's gach moirear a bbi dìleas ach *Wallace*, chuir e roimhe nach biodh so mar chloich 'na bhròig, no mar chàilein 'na fhiacail. 'Se 'rinn e nis, thairg e trì chiad

marg do dh'airgiod-cinn as. 'Nuair nach d'rinn so feum, chuir e nìs á Sasunn ridire Albannach, Iain *De Mowbray*, agus fear *Haliburton*, Albannach eile, a bha aon uair a' cogadh fo bhrataich *Wallace*, ach a ghlacadh 'nuair ghéill caisteil Shrla. Ciod an dòigh a ghabh iad air *Wallace* fhaotuin a mach, cha'n eil e soirbh a ràdh le cinnt—tha e air a ràdh gu'n do bhrìb iad Iain Cutach, a ghille; ach aon nì tha cinnteach—'se sin, gu'n deach a bhrath agus a ghlacadh mu'n àm so le Sir Iain *Menteith*, brathair-màthair Shìr Ian Stiùbhart, a thuit ann am blàr na h-Englainne-brìce. Thainig iad air 'ann oidhche, aig *Rob Royton* cùig mìle mu ear-thuas air Glaschu, 's e 'na leabaidh; agus a thiotadh linnhair iad e do dh'iomhair. Cha leanthe 'ràinig iad Lunnain leis, na theg iad e gu talla mòr *Westminster*. Chuir iad crùn do ahlatsig-nam-buadh air a cheann, mar spid; agus dh'fhench iad e mar reubalach—mar neach a loig ann bailtean, 's an caisteil, 's a mharbh na mìltean d'an cinnteach. Thubhairt *Wallace* sin, cùil m'ann aodann, gu'n do loig 's gu'n do mharbh, 's gu'm deannadh e fathast e an nobhar a dhùthcha, nam biodh an cothrom aige; ach nach b'urrainn iad a dhearbhadh gum bu reubalach e, a chionn nach do mhiannaich e riamh a bhi dìleas do rìgh Shasunn, 's nach mionnachadh.

Mo chreach! cha robh fear ann a sheuchadh do chòir!—cha robh do sheise rì d' chùil, a *Wallace*! Chaidh a dh'itheadh. Thugadh dheth an crùn. Cheangladh e le slabhraidhean iaruinn ri carbhall eich, agus ahlacadh mar so troimh stràidhean a' bhaile e, agus an d'ràinigear *Smithfield*, far an robh a' chroich dhubh 's an dal mallaicht' a' feith-eamh air! Chaidh a nis a leth-chreachadh—'se sin, leagadh a nìs e leth-mharbh. Thugadh a mhiannach as a chom, a's leigeadh na choineamh a shùil e. Thug iad an sin an oean dheth, agus reinn iad a chorp na cheithir cheithneannan! Cha'n fhèghnadh so; ach chuir iad a cheann air etob àrd fiodh air drochaid Lunnain, agus a shìnean deas air drochaid *Newcastle*. Chuir iad a shìnean teigeil gu *Berwick*, a chas dheas 's a shìneaid gu Peairt, agus a cheithreamh oll gu Aber'aìn!

Thuit a nis an dubh-oidhche air Albainn! Chuir a h-iarmaid air a callaid bhròin. Chaidh toan 'as tràigh gu caoidh. Chaidh a' chubhag 's an smùdan gu bun nan dos. Shearg fear 'us fochean. Shìl gach craobh a h-ùbhlàn, a's chaidh amathan 'as maighdeanan gu gabhaidh 's gu bas-blualadh. Ach dh'fhàs agus dh'at criolhe gach fìr. Chìte mòrchais agus mòrachd a' stéidheachadh 'nan gnàis—chìte àrdan a' lacadh 'nan gruaidh, agus laair meannmna anns gach cùil! Cha robh oidhche gun a latha na déigh, 's cha robh gearradh gun earrach. Chuir thuas, lomhair, Albainn gu fulang—chuir thu tàmailt airre nach d'fhuir i riamh, 's nach d'fhulang i; ach ma'n tig eòs miosan o'n diugh, thig diaghalas. Cluinn flapraich a agiathan! Beiridh e ort; agus Albainn ghràdhach, a tha'n diugh brònach, bithidh i aighearach—Albainn ghràdhach, a tha'n diugh fo dheann, bithidh i saor! Ged 'tha *Wallace* marbh, tha *Bruce* beò—ged 'tha *Carlisle* ann Sasunn, tha *Bannockburn* an Albainn! agus latha fuilteach *Bannockburn* gheibh gairdean sòmach Albainn buaidh!

Thug mi mis, a Chumisteir mhòil, mar 'gheall mi, beatha. *Wallace* gu crìch. Taing dhuibhe airson 'us sìobhaltachd; agus creidibh mi gur math leam fada beò sìth.

MACALLA.

Èilam Challa, 1842.

MAC A' BHALBHAIN.

SGEUL FHEINNEACH.

Tha e sgeul a leanas dìreach mar 'thàinig e o phean a' bhalbhain a dh'innis e:—

“ Rugadh mise ann an gleann tìorail an Sasunn. Bha mi athair 's mo mhàthair balbh, 's cha robh pàisd ac' ach mise. Bha iad ann gun chlàisneachd 's gun chomas labhairt o na rugadh iad, agus bha mise seachd bliadhna a dh'aois mu'n cùla mi focal a beul duine beò. Bha'm bothan ann an robh mi athair 's mo mhàthair a' còmhnuadh ann an gleann monadail, air bruaich aibhne. Cha robh mòran a' gabhail an rathaid, 's bha muinntir an àite anbharrach coimheil doibh. Cha do ghabh neach air bith trus dhìomsa, agus cha d'fhog neach air bith oidheip air foghlam a thoire dhoibh. Bha mi, mar bu dhuibh, anbharrach aineolach. Cha do thuig mi nì air bith de na bha labhairt mu'm thimchioll. Na bàtaichean 'bha seòladh 'san loch uisge, shaoil mi gum b'èidh a bh'annta. Ach bha seòrsa do bheachd agam air seadh mo phàrantan, ciod a bha 'dhith orra, air coslas an sùl, agus air na domhàrrachdhean (bha iad a' domhàrrachd).

“ Nuair 'bha mi aois shèa bliadhna, chaochail mo mhàthair. Cha robh fios agam air an àm sin ciod bu chiall do bha; ach, mo thruaighe! tha fios agam a nis air. Mhothuich mi m'athair aig taobh a leapach gu tric, a' cheann air 'uchd, 's e sìlleadh nan deur. Thug mi fainear gu'n d'riun i spàirn mhòr, gu'n do thuit i seachad, 's cha do ghluais i tuille. Tamull beag na dheigh sin, dh'èirich m'athair o thaobh na leapach. Chfìs e, mar á shuain. Ghlac e mi air làimh. Chaidh e mach air an doras. Ghlaic e 'challaid na dheigh. Thog e mi air a ghuaillibh, agus ghiùlan e mi gu bothan beag dùth do làimh. Cha'n eil fios agam ciamar a thuig iad na bh'air 'aire, ach ghabh iad cùram dhìom. An sin chaidh e mach. Chunnais mi e—laidh e air a dhruim dùth do'n àite. Thug mi fainear gu'n robh e 'caoidh 's a' siabadh air falbh nan deur o 'ghruaidh. Dh'amhairc e air, a's thàinig mi gu'n robh mulad orra. Dh'èirich e, dh'fhalbh e, 's cha'n fhaca mi riamh tuillidh e.

“ Seachduinn na dheigh sin, thàinig seann duine liath aosmhor, agus thuig mi o'n àm sin gum b'e ministear na sgìreachd a bh'ann. Rug e orm air làimh, agus thug e mi d'a thigh féin, far an robh mòran do mhuinntir na dùthcha cruinn. Beagan na dheigh sin, ghiùlan iad dè chiste dhubh mach as an rìgh. Thog iad air an guailibh iad, agus chaidh iad air an aghart. Cha robh tuigse na eòlas air bith agam—cha robh fios agam air aghaidh an t-saoghail mhòir ciod a bha 'nan aire; ach thàinig eagal orm, a's chrith mi, agus bha mi chridhe

a' bualadh mar gu'n sgàineadh e. Chaidh iad air an aghart gur m d'ràinig iad àite uaine, taobh a stigh do sheann bhalla, far an robh seann eaglais, agus mòran leacan agus tolmanan uaine. Cha robh beachd air bith agam ciod an seòrs' àit' a bh'ann. Chunnaic mi slochd domhainn dorcha. Leig iad sìos an dà chiste dhubh 'san t-slochd so, taobh ri taobh. Bha na h-uile aon muladach, agus cha robh fios agam c'arson. Ged a bha mi balbh, cha robh mi uile gu léir bodhar. Chuala mi fuaim na h-ùireach, mar a thilg iad i air a h-ais a stigh do'n t-slochd, agus thajris air an dà chiste. Cha chuala mi riamh fuaim co brònach eagalach. Chuala mi fuaim an tàirneanaich o'n àm sin, agus mactalla 'ga fhreagairt o mhille cressg; ach cha robh an fhuaime sin an deicheamh mille cuid co uamhasach ri fuaim na h-ùireach 's na criadha 'bha nis air an tilgeadh air an ais leis an t-sluasaid do'n t-slochd dorcha so.

“Lionadh an slochd, agus threòraich iad mise air m'ais; agus chàirich iad mi fo chùram seann mhnatha bodhar, a thug dhomh comas labhairt, a's leughadh, a's sgrìobhadh. Ach cuimhne an latba thruaighe sin anna am faca mi an dà chiste dhubh ud air an càramh 'san aon sblochd, a's an chuala mi fuaim na h-ùireach air na bòrdan, cha d-chuimhnich mi gu dilinn. Bha e air a dheargadh air mo chridhe, ged nach robh fios agam fad iomad bliadhna gur e tòrradh m' athar 's mo mhàthar a bh'ann.”

SGEUL AIR BUIDSICH FO RIOCHD MAIGHICH.

'S iomad sgeul a chuala mi mu bhuidseachd, agus mu nithe amaid-each 'san aimsir 'chaidh seachad, air nach 'eil math 'bhi tighinn thairis —an fhaoineis is gòraiche air an cualar iomradh riamh. Gidheadh, tha daoine fhathast sa' Ghàidhealtachd a' creidsinn gu bheil cumhachd aig buidsichean riochd maighich a ghabhail 'nuair is àill leo; agus is gann 'tha e comasach a chuir mar fhiach orra nach 'eil anns na barailibh sin ach baodhaireachd gun chiall. Tha'n sgeul a leanas fìor. Tha sinn 'ga làn chreidsinn, agus is fhiach e innseadh. Mar biodh fios againn gu'n robh e fìor, cha tugamaid àite dha sa' Chuairtear.

Bha aon de rìghrean na h-Alba 'bha fìor déidheil air sgeulachdan éisdeachd, agus e féin làn do dh'fhearas-chuideachd agus fala-dhà. Ach thachair dha air feasgar àraidh a bhi trom-inntinneach agus muladach. Cha b'urrainn d'a chùirtearan 's do na daoine mòr 'bha mu'n cuairt da a spiorad a thogail, na nìread agus a thoirt air gàire a dheanamh. Dh'fheuch iad gach dòigh a b'urrainn doibh, ach cha deach aca air a dheanamh. Ma dheireadh, thionndaidh e ri ministear-sgrìreachd a bha làthair, agus dh'fheòraich e an robh buidsichean fhathast lìonmhor anns an dùthaich 'san robh esan a còmhnuidh.

“Matà,” ars' am ministear, “cha'n eil mi féin ro chinnteach. Tha cuid ag ràdh gu bheil, agus cuid ag ràdh nach 'eil an leithid idir ann.”

“An leithid ann!” ars' an rìgh. “Tha an leithid ann; gun teagamh, tha. Chuala mi féin sgeul air buidsich a b'àbhaist riochd maigh-

ich a ghabhail gu tric; 's cha robh sealgair 'san dùthaich a b'urrainn a marbhadh, ged is iomadh urchair a loisgeadh oirre."

"Matà," ars' am ministear, "cha'n fhaod mi àicheadh nach cuala mi leithid sin do nì; agus o na rinn 'ur mòralachd a chuir mu'm choinneamh, cha dàna leam aideachadh 'gu'n do thachair nì de'n t-seòrsa sin son uair dhomh féin, ged nach toil leam 'bhi tighinn thairis air a leithid, a's ged is dòcha nach creid maithean mòr na cùirt mo sgeul, agus gu'n dean iad fochaid orm a chionn a bhi tighinn thairis air a leithid. Gidheadh, cha'n innis mi ach smior na firinn mu'n chùis, agus dìreach mar a thachair i."

"Dean," ars' an rìgh. "Cha chridhe leo fanaid no magadh a dheanamh ort. Cluinneam an sgeul. Suidh nall dlùth dhomh."

"Matà, le'r cead, bha mòran dhaoine 'san àit' a' bheil mise 'còmh-nuidh fo bharail gu'n robh comas aig buidsichean dol a mach an rìochd créutairean eile, 's gum bu ro bhitheanta leo rìochd maighich a ghabhail; agus chitheadh iad a' mirreag, 's a' leum, 's a' cleasachd mu bhrnachan an uillt, dlùth do'n eaglais, gun fhios cia as a thàinig iad; agus bha sgàth aig daoime rompa. Tha iad ag ràdh, 'nuair 'tha buidseach an rìochd maighich, nach dean luaidh cron oirre, 's nach dean nì air bith ach crioman airgid as a' ghunna deargadh oirre, 's gu h-àraidh ma's sealgair òg a loisgeas oirre. Chuala mi mo mhàthair ag ràdh nach 'eil nì is fearr agus is cinnte na putan airgid, ma thachras do neach sin a bhi aige air a shìubhal. 'Nuair a loisgear air a' bhuidsich le putan airgid, le neach aig a' bheil cuimse mhath, tha e air a ràdh nach faicear a' mhaigheach tuille—gu'n tàr i as; ach gum faighear seann chailleach liath chrùbach cùl gàraidh an àit-eigin; agus ma laimhsichear 's ma rannsaichear i, gum faighear am putan 'na taobh-cùil, a's i call na falla. Cho cinnteach 'sa tha mi beò, chuala mi so o m' mhàthair, agus o Sheònaid nan Eun, seann bhean aig an robh anbharr eòlais mu na nithe so. Ach coma co dhiùbh, innsidh mi na thachair dhomh féin—na chunnaic mi le m' shùilean; agus air m' fbacal onorach, cha'n abair mi diog ach an fhìrinn."

"Bha mise, an làithean m' òige, agus duine còir a bha na shealgair anbharrach teòma, air àm àraidh a mach, le gunna an t-aon againn. Cha robh mise teòm, ach bha ainm mòr aigean. Leagadh e coileach-dubh air iteig, agus gu tric mharbhadh e leth-dusan feadag leis an aon urchair. Chunnaic mi e, le gunna fada Spàindeach, a' marbhadh guilbearnach 'san tràigh le peilear. Chaidh esan agus mise, mar bha mi ag ràdh, mach a shealgair eachd air feasgar àraidh, le fras chaol anns gach gunna, a's dùil againn ri cearcan-tomain fhaotainn. Cha do thachair nì air bith oirnn fad ùine mhòir; ach ma dheireadh leum, mar a shaoil sinne, maigheach ghlas fhad chluasach a mach á toman reanaich, dlùth do Chàrn na Cailliche. Bha cù eunachaidh againn; ach 'sann a phill e air ais, 's a dhà chluais sìos air 'amhaich, agus 'earball eadar a dhà chois; a's rinn e donnal bhrònach air mo chùlaobh. Ruith an créutair a chuir sinn air a cois as a' chàrn rombainn, gu dìreach cosmbuil ri maighich; agus 'nuair a bhrsguil sinn an cù, chaidh e na deigh mar a dheanadh e an deigh maighich eile. Lean sinn an créutair, gun teagamh air bith na amharas nach maigheach a

bh'againn. Bha'm feasgar àillidh, 'san fhogharadh, agus bha 'ghealach-làna dìreach ag éiridh cùl nan cuoc. Ach comas co dhiùbh, lean sinn air tòir na seilg, gun smuaineachadh gur crèutair eile bh'ann ach maigheach. Ma dheireadh ghabh i car mu chnoc, agus thainig sinne mar asdar urchair dhi. Thog mo charaid a ghunna ri 'shuik. Ghabh e cuimse ghasda. Loisg e; ach cha d'fhalbh an urchair—cha d'rinn ach am fùdar-cluaise lasadh. Chuir mise an gunna ri m' ghualainn. Dh'fheuch mi ri cuimse 'ghabhail; ach thainig seòrsa do laigse a'm' làimh—seòrsa do chadal-deilgneach—'s cha b'urrainn domh an dealg-tharruing a ghluasad. Cha'n eil fios agam air thalamh ciod a dh'éirich dhomh. Bha mo làmh air crith, 's mo shùil a' ruith, 's mo chridhe a' bualadh le farum iongantach an taobh a stigh dhomh. Ciod a th'agaibh dheth, dh'fhalbh an crèutair; ach chuir sinne romhainn a leantuinn. Bha'n cù na deigh. Chuir sinn na gunnaichean 'nan uidheam. Thainig lùs mo làimh air ais. Thainig i 'ritbied tarsuing oirnn. Loisg mise, ach cha do chuir mi ròn aise. Thog i a h-earball gearr le focaid, a's thàr i as. Leig mo charaid dairearach mhath na deigh; ach bha e co math dha gunna-spùtaim a leigeadh rithe. Dh'fhalbh an crèutair, a shaoil sinn gum bu mhaigheach, air a h-aghart gu tom na h-eaglais; a's lean sinn' i. Fhuair sinn cothram eile oire. Loisg sinn le chéile 'san aon mhionaid; ach bhia'n crèutair co luath lùghmhor 'sa bha i air tùs. Thug i stigh oirre 'measg nan làrach bhriste, agus sinne fad na h-ùine a' smuaineachadh gur maigh-each a bh'againn. 'S iomad sgeul eagalach a bha air aithris mu na làraichean so—sgenlachdan is minig a thug air m' fhalt éiridh air mo cheann le uamhas. Thachair do chlachair a bhi briseadh cuid de na seann làraichean so o chionn beagan bhliadhnaichean, agus ciod a fhuair e—Nì-Math eadar sinne 'san t-olc—ach cnàmhan duine mairbh, a bh'air am folach sa' bhalla, 's gun teagamh sam bith air a mhortadh 'sna h-àmanan dorcha sin. Uhh, ubh! b'iadsan na h-àmanan oilteil! Gha'n eil fios ciod tuille 'fhuair na chual' an clachair, ach cha'n fhacar deoch na daorach air riamh na dheigh sin a rithisd. Ach comas, chaidh mi air falbh o m' sheanachas. Chaidh sinn a stigh air an doras mhòr, 'measg na làraich bhriste. Bha gathan na gealaiche 'dearsadh air feadh an àit' ùdlaidh; agus ciod a chunnaic sinn, gu cead duibhse, ach, mar a shaoil sinn, a' mhaigheach ghlas, na crùban d'fùth do cheann na h-eaglais, aig lic a' mhanaich. Bha mise deas, agus brath losgadh oirre; ach bhac an duine còir mi—'s b'e sin esan, am fìor dhaine cneasda mothachail;—bha urram aige do'n àite. Smèid e orm féin. "Thoir dhomh," ars' esan, "na putanan airgid 'tha ann am muilich-innean do léine." Bha sin agam air an àm, putanan bhòidheach luachmhor do chlachan prìseil, air an suidheachadh ann an airgid. "Thoir dhomh iad," ars' esan, le guth sòlaimte, stòlda, samhach. Thainig crith air m' fheòil. Cha d'thubhairt mi dìog; ach ghabh mi mo phutanan ghasda, a's thug mi dhà iad. Chuir e putan mo làimh dheas 'na ghunna féin. "So," ars' esan, "cuir am fear eile a'd' ghunna féin." Rinn mi so. "Bheil thu deas?" ars' esan. "Tha," arsa mise, gu samhach, 's am fallas a' braonadh sìos air mo dhruim. "Gabh cuimse mhath," ars' esan, "an ainm nan camhachdan math."

Chuir sinn na gunnachas ri' guallaibh, a's leig sinn 'san aon mhionaid. Le cead duibh, bha namhas orm, agus chritheanaich mi gun fhios c'arson. Ruith sinn le chéile dh'ionnsuidh an àite far na shaoil sinn a faicinn marbh."

"Agus ciod," ar' an rìgh, "a bh'ann? Ciod a bh'ann? Innis dhomh."

"Bhà, le cead duibhe," ar' am ministear, "maigheach ghlas reamhar!"

DÀN SHOLAIMH.

CAIB. V.

Do m' ghàradh tha mi nis air teachd,
Mo phiuthar a's mo chéill:
Mo mhìr 's mo spioraidh thionail mi,
'S mo mhil gu'n d'ith mi féin.

Mò bhainn' a's m' fhìon gu'n d'òl mi fòs:
Ithibh, mo chàirdean gràidh;
Òlaibh pailteas bainne a's fìon—
Òlaibh, a luchd mo dhaimh.

Ged 'tha mi nis a'm' chadal ciùin,
Mo chridh' na fhaireach 'ta:
Feuch, guth mo ghràidh a' bualadh! chum
'S gum faigh e teachd a'm' làthair.

Mò phiuthar, fosgail, deir e rium—
Mo cholman féin gun ghiamh;
Mo cheann tha còmhdaicht' leis an dràchd,
Le braon na h-oidhe mo chiabh.

Mo thrusgan chuir mi 'cheana dhìom,
A's ciontas 'chuirear orm?
Mo chasan dh'ionnlaid mi le uisg';
An sal'char iad na lorg?

Ro' thòll an doruis chuir mo ghràdh
A làmh, gu càirdeil caomh;
Mo innigh ghluaisceadh air a shon,
Le meud mo rùn d'a thaobh.

Gu'n d'fhosgail mi do dh'fhear mo ghaoil:
Mo làmhnan shìl gu bras,
'S mo mhedir, le mìr gu ruidhteach deang
Air làmhnan fòs na glais.

Do dh'fhear mo ghràidh gu'n d'fhosgail mi,
Ach thionndaidh es' air falbh:
'Thréig m' anam mi 'nuair labhair e—
Mo chridhe a'm' chom bha marbh.

Le dùrachd m' intinn dh'iarr mi e,
Gidheadh cha d' fhuair leam;
Cha d' fhreagair e, ged 'ghairm mi air—
Nà 'dh'fhàg mo chridhe trom.

Luchd-fair' na cathrach fhuaire iad mi,
 'S gu déisneach bhuin iad rium;
 'Do bhuail, a's lot, a's rùisg iad mi,
 A's m' fhalluing thug iad dhlom.

Ma choinn'cheas oirbhe fear mo ghràidh
 'Sna sràidean cumhann caol,
 Nigh'na Ierus'leim! innsibh dha
 Gu bheil mi tinn le gaol.

Ciod fear do ghràidhe' thar fear-gràidh eil' ?
 Thusa 'measg bhan is bòidhech' !
 Ciod e do ghràidhe' thar càch gu léir,
 Gu'n d' ghuidh thu oirun 'san dòigh ?

Tha fear mo ghràidheas geal a's dearg,
 'Measg mhiltibh sonn gun ghiamh;
 A cheann mar òr is glaine dreach,
 Mar fhitheach dubh' a chiabh.

Mar shùilean cholman taobh nan sruth,
 'Nigheas 'sa' bhainne bhlàth;
 Mar sin, gu tlàth, a's suidhicht' ceart,
 Tha sùilean fir mo ghràidh.

Mar leabaidh splosraidh tha a ghruaidh,
 'S mar lusan 's cùbhraidh blàth;
 A shùilean mar na lilidhean,
 A' sìleadh mirr do ghnàth.

Mar fhàinnibh òir le ber'libh suidh'cht',
 Mar sin tha làmh mo ghràidh;
 A chom mar fhiacail elephaint,
 Còmhdaicht' le saph'ribh 'ta.

Mar phuiat de mharmoir 'chasan 'ta,
 Suidhicht' air bonnaibh òir;
 A's aogas tha mar Lebanon,
 Barraicht' mar sheudar mòr.

Tha 'bheul ro bhinn a's milis fòs—
 Seadh, 's ionmhuinn e gu léir.
 'Se so mo charaid 's fear mo ghràdh,
 Nigh'na Ierusalem !

AIR SEANA CHLEACHD SGIATHANACH.

Cha'n 'eil a mach air ceithir-fichead bliadhna o bha e na chleachd anns an Eilean Sgiathanach, an uair a bhàsaicheadh tuathanach, gu'n deanadh an t-uachdaran greim air an each-ursainn—'se sin, an t-each is feàrr ann an seilbh na bantraich—le bhi 'cur a phàig' 'ga iarraidh gu h-ealamh an deigh an adhlaid! Bha'n sluagh a' strìochdadh do'n chleachd an-ìochdmhor so, agus a' cur suas leis gu foighidinneach, gus an do chuireadh air chùl e air an dòigh so a leanas. Ann an sgìreachd an t-Sratha, air do thuathanach còir do Chloinn Ionmhuinn

bàsachadh, chaidh am maor mar a b'abhaist, an deigh an tiodhlaic, a dh'iarraidh an eich air a' bhantraich; ach chuir e an dleasnas a dh'aitbheadh dha an gnìomh air mhodh co cruaidh-chridheach, 's gu'n do chuir a' bhantrach bho chd gu dian na aghaidh. Dh'éirich conn-sachadh agus aimbreite co mòr eatorra, air achd, air do'n mhaor fearg a ghabhail, 's gu'n do bhuail agus gu'n do chiùrr e a' bhean bho chd agus mhuladach so, gus an robh a fuil, trid nam buillean a thug e dhi, a' taomadh gu frèach air an làr. Air d'i a bhi air a claoibh leis an droch càramh a fhuair i, labhair i ris, ag ràdh; gu'n robh i an dòchas gu'n rachadh a mac a chaomhnadh, nach robh aig an àm sin ach bliadhna' a dh'aois, gu dìoghaltas a dheanadh airson na dòigh air an do bhuineadh rithe air an là sin.

Ochd bliadhna deng an deigh sin, chaidh am maor ceudna do'n ath bhaile air a' ghnòthuch cheudna, far an do nochd e mòran mi-mhodh do bhantraich thruaigh eile, le bhi 'toirt a h-eich air falbh gu tur an aghaidh a toile! Thainig na cùisean gu h-ealamh gu cluasaibh Mhic-Ionmhuinn, mhic na ceud bhantraich a dh'ainmicheadh, a bha 'san àm sin na òganach agiambach flaitheil, aig nach robh coimeas anns an t-Sratha gu léir airson tàbhachd, neirt, agus tréubhantais! Ghrad lean e am maor. Rug e air mar astar thrì mille o Chillmari, àite-còmhnuidh an uachdarain. Dh'iarr e each a' bhantraich air, agus chuir e 'na chuimhne an droch càramh a rinn e air a mhàthair ochd bliadhna deng roimhe sin. Dhiùlt am maor an t-each a liubhairt, agus chuir e uile bhagraidhean an òganaich ann an suarachas! Chaidh na fir an sin an glacaibh a chéile; agus air doibh a bhi nan dithis uan curaidhibh calma, bha'n tuasaid car tamuill dian agus garg: ach bhuadhaich Mac-Ionmhuinn; agus leis an sgian-duibh gheàrr e an ceann de'n mhaor, agus dh'ionnlaid 'se e ann an tobar a bha ri taobh an rathaid, deth an goirear "Tobar a' Chinn" gu ruig an là an diugh! An sin leum e air druim an eich, agus bha e gu h-ealamh aig doras an uachdarain, a' giùlan a' chinn fhuilich air bàrr na sgeine! Chòmhlaich seirbhiseach e, a ghabh eagal an uair a chunnaic e an sealladh sgreataidh so! Ghrad ruith e a steach, agus dh'innis e d'a mhaighstir gu'n robh Donnachadh Mòr aig an doras, le ceann a' mhaoir air bàrr a bhiodaig, agus gu'n robh e 'g iarraidh 'fhaicinn. Cha chreideadh an t-uachdaran an toiseach gu'n d'rinneadh gnìomh co déistinneach, air da a bhi aineolach air na nithe a b'aobhar da. Ach an uair a chaidh e mach, chunnaic e gu'n robh na chual e fìor; agus air da na cùisean a chluinntinn o Donnachadh Mòr, agus fios fhaotuin air an laimhseachadh ghoirt a fhuair a mhàthair o'n mhaor, an uair a bha Donnachadh na leanabh, thug e maitheanas da gu saor—rinn e maor dheth an àit an fhir a mharbhadh; agus thug e òrdugh a mach nach rachadh each, na nì eile, a thoirt tuilleadh o bhantraich sam bith air 'oighreachd-san an deigh an latha sin!

Tha e gu cinnteach na aobhar-taingeileachd dhuinne gum bheil beatha an duine a nis air a dìonadh le laghannaibh teann agus eagnuidh, agus gum feud sinn teachd beò gun eagal, gun chùram gu'n téid ar cur gu bàs, mar anns na h-àmannaibh o shean, feudaibh e 'bhith, gun aobhar no leisgeul sam bith. B'uamhasach an nì, an uair

a, bha cumhachd beatha agus bàis ann an làmhaidh nan cinn-fhionna
 anns gach àite do'n Ghàidhealtachd, agus an uair a bha camas ann
 maithneas a theit do mhòrtair, agus lechd dach-bheist do gach gnè
 a chur fa agaoil! Chaidh na h-àmanna fuiltach sin aachad; agus
 is cubhaidh dhuinne buidheachas a theit do'n Tì nìle-bheannichte
 sin a ta riaghladh gach nì le a chaomh-fhreasdal féin, do bhàgh gu'n
 do shìlg e ar crannchar ann an dùthaich agus ann an linn far an bheil
 sinn a' mealtainn chochaisean leachmhòr agus liannbhar nach do
 bhàilicheadh riamh air ar naimh-aithricheibh anns na linnibh a
 dh'fhalbh!

SGIATHAMACH.

Clachan Chillmbuire,
 Meadhon an t-Samhraidh, 1842.

LAOIDH MHOLAIDH.

Seinneam nìl' eumhachd an Dé eubèir
 'Thog suas na sléibhteann àrd,
 A agaoil na cuaintean farsuing garbh,
 'S na spéuran 'dhealbh air iad.

Seinneam an Gliocas 'rian a' ghrian,
 Gu riaghladh fèadh an là!
 A' ghealach-oidhche, le 'solus làn,
 'S na reultan, géillidh Dhà.

Seinneam am Maithreas sin a Ròn
 Le biadh an cruinne-cé—
 'Thug do gach creutair beò a bhàth,
 'S a ghairm iad math gu léir.

'Dhé! cin mòr do mhìorbh'lean 's gach àit
 Am beachdaich mi le m' shùil!
 Ma's ann air talamh fo mo bhonn,
 No shuas air nèamh na reul.

Tha gach luibh, gach craobh, a's gach blàth,
 A' foillseachadh do ghàir:
 Le d' òrdugh séididh 'n doinionn mhòr,
 A's éiridh suas na neòil.

Tha lìonmhòrachd nan creutair beò
 Fo d' chùram air gach àm:
 Cha siubhail sinn do dh'àit air bith
 Gun Dia 'bhi làthair ann.

'Se 'ghairdean treun tha 'ghnà 'ga m' dhìon;
 Tha daonnan orm a shùil:
 Carson a dhearmadas mi 'n Dia
 Tha'n còmhaidh orm cho dhùth?

P.S.—Mòr thaing do ar caraid an Lunnainn a chur se d'ar a-ionn-
 snidh, agus airson nan dàna eile. Chì e an' Chuaritear gach ann d'ann.
 Na leigeadh e le 'ribhaid tiormachadh na dol à gleus.

C. M. G.

NAIGHEACHDAN AN T-SAOGHAILE MHOIR:

CÒMHRADH.

Eachann 's an Cuairtear.

Each.—Fàilt' air fear a' phinn!

Cua.—Fàilt' a's fèrran air fear na coonig! 'Nann an Glaschu 'fhuair thu an deise sgiolta sin, Eachainn? Bu tu féin an bocht!

Each.—Matà, cha'n ann. 'Si mo bhean féin a chàrd 's a shnìomh e; mo gheistidh, am Fighèadar Bàn, a dh'fhigh e; agus roghadh nan tàillearan, Calum Uasal, a gheàrr 's a dh'fhuigheal na th'orm, o mhullach mo chùin gu'm' aobrair; agus cha'n eil' aa dìogh am baile-mòr Glaschu na laimhsichene sìona' no snàthad coombuil ni Calum.

Cua.—Tog dheth, Eachainn.

Each.—Cha tog mi dheth. Amhairc sibhse so. Naa cuireadh duin'-nasal Gàidhealach fìos do thàillearan Glaschu triubhas a chuir d'a ionnsaidh, gun a thomhas a ghabhail, ach dìreach a ràdh ri gum bu duine air dheagh-obumadh e, uisdaid ris gach duine eimsich eile,—dheanadh tàillearan Ghlaschu fanaid air. Ach sgrìobhadh sibhse gu Calum Tàillear fìchead triubhas a chuir a mach do Ghlaschu, airson fìchead duine do dhaoine dreachmhòr, deas, sgiobalta,—agus tha riaghailt aige a fhreagras do gach duine dhiubh. Cha'n eil mi 'g ràdh gum freagair an triubhas do Gheill mhòr-bronnach, na do Shàsunnach chasla, leibidich, neo-chumachdail; ach do dhaoine 'tha mar bu chòin do dhaoine 'bhi, tha riaghailt aig gach tàilleir Gàidhealach a fhreagras; 's ma theg-
me sibh, bheir mi dhuibh e.

CUMADH AN TRIUBHAIS.

Cromadh gun ghoinne 'sa' chaol;
Aon-eaga-deug 'san osan;
Seachd eangan am beul a theach—
'S tearc do nach fhogainn;
Air a chumadh gu dìreach,
Agus trì 'na ghobhal.

Sin agaibhse 'nis riaghailt sheasmhach. Ach còma leam na nithe so—tha mòran agam ri fhèdraich dhibh. Ciod so 'tha Sir Raibeart Peel, bàillidh mòr na dùthcha, a' deanamh, e féin 's a Tharariof? B'e sin an tarbh gun bluaidh, tarbh Rob.

Cua.—Ciod an tarbh tha a'd' bheachd?

Each.—'S beag 'tha fìos agamsa mu 'dhéidhinn, ach gu bheil mi a' cluinntinn a' Ghàidseir Bhuidhe 's a' mhaighstir-sgoil a' conn-sachadh a h-uile latha mu thimchioll an Tarariof so 'chuir Sir Rob a mach. 'Nuair a chuala mise na laoiach (is mearg nach robh iad sa' Phàrlamaid) a' labhairt uime so, 'sa' cheud dol a mach sinuain-ich mi da rìreadh gu'm bu tarbh air choreigin air an robh iad a'

seanachas; oir sid sibhse, bha béist do tharbh dubh aon uair air Trìof Thiritheadh, ris an abradh iad Tarbh-riof. Chluinnta a' bhéist a' geumnaich 's a' bùraich o cheann gu ceann de'n eilean, agus bha oillt air gach duine tighinn 'na làthair. Ach ciod e bùraich a's geumnaich Tairbh-riof, an coimeas ri Tarariof Shir Raibeart?—cluinnear a gheum air feadh an t-saoghail, agus tha e na chulaidh-eagail do'n Ghàidhealtachd uile. Nis, 'nuair a chuala mi iadsan a' connsachadh mu'n Tarariof ùr so, air m'fhocal cha robh fios agam ciod air an robh iad a' seanachas. Ach innsibh féin dhomh ciod is ciall do'n fhocal Tarariof. Am Beurl' e?—idir, idir, cha Ghàelig e. Cha'n eil dùil agam gu'n deanadh Lachann Mac-Illeathain Gàelig d'èth.

Cua.—'S focal Frangach a th'ann, a' ciallachadh riaghailt mhàl-airt.

Each.—Tubaist orra! nach fhaodadh iad focal Beurla 'ghabhail, gun a bhi an comain nam Frangach liotach airson an cainnt? 'Seadh a nis, matà, innsibh dhomh ciod ar barail mu na riaghailtean ùr so—an dean iad math no olc?

Cua.—'S duilich a ràdh. Togaidh iad pris nithe an cuid do dh'àiteachan, agus islichidh siad iad an àitean eile. 'Si mo bharail féin nach dean iad mùthadh mòr an ceann ùine bhig. 'Sa' cheud dol a mach, an uair a bhios gach grabadh, a's toirmeasg, a's bacail, air an toirt as an rathad, agus a bhios cead aig rìoghachdan gach goireas is urrainn doibh a sheachnadh a chuir far an togair iad,—bheir so, gun teagamh isleachadh car greis. Ach ùine gheirid an deigh sin, 'si mo bharail féin nach bi mothachadh mòr, no athar-rachadh mòr, 'na lorg.

Each.—Gun mhath, gun olc! Eadar sinn féin, ar leam gu bheil beagan de'n teaga leam-leat aig Sir Raibeart Peel—gu bheil focal milis agus gealladh milis aige airson gach aon. Tha e 'toirt air luchd nam bailtean mòr a chreidsinn gum bi feòil shaor aca; agus tha e 'cuir mar fbiacha air na tighearnan mòr, a's luchd an fhearainn, nach bi isleachadh prìsean ann a ruigeas a leas eagail air bith a chuir orra. Ris na Gàidheil tha e 'g ràdh, ma thuiteas pris na feòla, nach coma co dhiùbh; oir tuitidh a' mhin, 's an tèarr, 's am fiodh, 's an *coffee*; agus gheibh sibh asail, fhearaibh 's a ghaoil!—asail fhad-chluasach—leth-chrun ni's snora. 'Nuair tha'n luchd-màlairt 'sna bailtean mòr a' tallachadh mu'n *Income Tax*, 'a gach cìs eile, “Nach éisd sibh,” deir esan; “nach 'eil mi ag isleachadh feòla a's nithe eile?—is duilich 'ur toileachadh.” Tha e 'gan sgiùrsadh thall 's a bhos—bosaig an sin, agus bosaig an so; 's cha'n eil a h-aon toilichte. Ach aidichidh mi nach 'eil daoine furasd' a thoileachadh—mar a thubhairt an drumair 'bha sgiùrsadh an t-saighdear. “Na buail co àrd; leag do làmh,” ars' an saighdear. Rinn an drumair so. “Buail ni's isle,” deir e 'rithiad. Rinn e sin. “O! fàg an t-àite sin,” ars' an saighdear bochd; “buail 'san t-slinnean mi.” “Tubaist ort,” deir an drumair; “cha'n urrainnear do thoileachadh.” Ach 'bheil an Tarariof na lagh a nis?

Cua.—Thà, gun teagamh. Fhuair Rob mòr a dhòigh féin; 's cha'n iongantach ged a fhuair. Cha robh dòigh eile air; 's tha làn fhios aig an rìoghachd nach robh.

Each.—Cha'n eil comas air. Ach a' bheil e fìor gu'n d'thugadh oidheirp eile air a' Bhan-rìgh?

Cua.—Thà, gun ag. Dh'fheuch seòrsa do throich chrotach losgadh oirre.

Each.—Mac a mhàthar! An saoil leam féin an robh e da rìreadh ag iarraidh a marbhadh? Cha robh ann ach bunaileir gun tuigse. Marbhphaisg air a' chréutair ghrànda. Is truagh nach do sgeile iad e gu math, agus gu ro mhath—an trusdar! Nam biodh iad air a chòmhachadh iochdair a thoirt dheth, agus éiridh air le gad math barraich, cha'n fhaiceadh iad crotan leibidich an cabhaig a ris le 'dhagan meirgich. Ach c'àit a' bheil am fear eile, *Francis*?

Cua.—Thà air a thurus do dh'àite ris an abair iad *Botany Bay*, far am faigh e a chumail samhach—far an sgiùrsar e ma thilgeas e spitheag air geadh, gun tighinn air Ban-rìgh.

Each.—An tuille teannadh air! Ach ciamar 'tha gnothuichean a' dol air an aghaidh ann an Innsean na h-àirde in ear a nis?

Cua.—Tha naigheachd math as na ceàrnan sin air an àm. Tha h-uile nì an impis a bhi air an socrachadh. Chaochail *Elphinstone*, an ceannard a bha thairis air an arm againne 'nuair a strìochd iad.

Each.—Na chaochail? An duine bochd! Cha'n eil teagamh agam nach e nàire a's bristeadh-cridhe a mharbh e. Ach c'àit a' bheil an duine foghainteach an Sàileach, no c'ainm so e?

Cua.—Seanalair *Sale*. Thug an duine tapaidh sin buaidh mhòr an aghaidh nan Innseanach. Sgiùrs e roimhe iad, agus tha e nis air a neartachadh le armailt làidir a ràinig e. Tha 'bhean fhathast ann am prìosan, ach cha'n fhad gus an leigear as i.

Each.—Mo ghalad! tha mo chead aice. Am beil an cogadh an *China* seachad? Coma leam an rongaireachd chogaidh a th'ann.

Cua.—Cha'n eil e seachad, 's cha'n eil fios c'uin a bhios; ach tha e 'dol air aghaidh. Dh'fheuch na Chinisich baile-mòr a thoirt uainn a ghlac sinn; ach cha toir iad an oidheirp cheudna an dà latha so a rithiad.

Each.—Matà, a Chuairteir, cha bhi beannachd an lorg a' chogaidh sin féin. Thòisich e air droch bhunnachar—a' co-éigneachadh muinntir na dùthcha sin *opium*, an truailleachd phuinsionta, a cheannach uainn a dheòin no dh'aindeoin—gnothuch peacach! Thig e stigh oirnn fathast, air aon dòigh no dòigh eile. Cha b'iongantach leamsa ged a thigeadh *opium* salach do Bhreatunn, mar a thainig an tea, 's gu'n cuir e an tombaca á fasan, mar a rinn an tea a' bhlàthach.

Cua.—Do Bhreatunn, Eachainn! Tha e ann am Breatunn, gu leòir dbeth, air 'itheadh air a chagnadh, air 'òl mar *laudanum*, air a smùideadh am pìob gu cumanta, agus deich nairean nì's miosa, nì's deuchnaich air an t-slàinte na spiorad làidir na tombaca. Tha

fir, a's mnathan, a's maighdeanan òg 'gu obheasladh a nis glé chumanta sa' bhaile-mhòr so féin.

Each.—Fheudail 's a ghràidh! a' bheil sin mar sin? O' gu'n cumadh am Freasdal an trusdaireachd á Tírtheadh! Ach innibh dhomh ciod 'tha dol air aghart a thaobh imrich do dh'America. Ciod a thainig as a' choinneamh mhòr a tha an Glaschu, le Sir Ailean Mac-an-Aba, Rolph, agus feadhainn eile?

Cua.—Cha d'thainig mòran fathast, ach tha mi an dòchas gu'n tig. Tha anabarr dhaoine dol thairis do Chanada, agus do chearnan eile ann an America mu Thuat; air am bonn féin; 's cha'n eagal dhoibh; mu gheidheas iad an slàinte. Tha iadsan a chaidh thairis a' deanamh gu gasda. Ach cha'n eil an naigheachd á *Australia* co math 's bu mhiann leam.

Each.—'S mi 'tha 'ga chreidsinn. Cha do-theothaich mo chridhe riamh ris an àite sin féin. Bha barrachd 's a olloir air a ràdh as a leth. Cha b'urrainn dhoibhsan a bha dol ann cinneachadh—a h-uile slaid leisg, laundach, gòrach 'san tìr—a h-uile fear nach deanadh gu math aig an tigh—gach sleòmair air nach robh rath 'na dhùthaich féin, a b'urrainn fead a dheanamh. Cé ach esan! Ar leis gu'n robh *Australia* air a chruthachadh air a shon-san. Feadhainn nach do chuir boime faillis dhiùbh riamh 'nan dùthaich féin, mar d'rinn iad e a' dèansadh 's a camanachd—spagluinnich aimeadach nach crathadh altach fèir ris a' ghréin gun làimhnean leathraich orra. Ach coma eò dhiùbh, tha iad ag ràdh riumsa gu'n d'thainig an spagluinneachd so gu làr—gum faicear leth-dusan de na fleasgaich sin 'suidhe taobh an tuim, le aon spàin eatorra—cadal sa' phreas, gum dad a' eiriseionn coin thairis orra—'s a falbh cas-rùigte air feadh na monaidhean mòra. Cha b'urrainn ni b'fhearr tachairt. *Australia!* tìr an àigh, anns am beireadh, ma's fìor, gach caora leth-dusan uan sa' bhliadhna, agus anns an tilgeadh i a rùsg an ceann gach ràidh. Cha'n eil fos agam nach cuala mi gum biodh uain aig na muilt féin! Ciod an naigheachd 'tha as?

Cua.—Tha gu'n do bhris luchd an fhortain mhòir—gu bheil na caoraich a' chosd dà 's a trì phuinn Shasunnach 'nuair 'chaidh an ceannach, a nis air chrùn! Ach thig e uaith so fhathast.

Each.—Air m'fhocal, 'se so an t-àrr do luchd an airgid dol a null, 'nuair 'tha'n spréidh co saor. Ach nan leigeadh daoine an spagluinn dhiùbh aig an tigh, agus an làmh a chuir ris gach ni a thig 'san rathad, mar is éiginn doibh a dheanamh an sud, cha b'eagal nach fhaigheadh iad air an aghart 'san dùthaich so féin, gum dol thairis; oir is fhada o na chuala mi gu bheil adhaiream fada air crodh caillte; agus mar an ceudna, am fear a bhios gòrach sa' bhaile bhos, gum bi e gòrach sa' bhaile ud thafl.

Cua.—Eachainn, am faca tu an siomalaír mòr 'tha shuas bràigh a' bhaile, a tha sea ceud troidh ni's àirde na amar na h-aibhne, agus cóig ceud gu leth o'n ghrund?

Each.—'S mi 'chunnaic, 's be sin an siomalaír mòr dà rìreadh.

Tha e co àrd ri tigh anns am biodh tri-fichead lobhta, no, mar a deir iad as' Bheurla, *story*. Cha chreid iad mi ann an Tìrithheadh. Cha'n eil ach dà chlàrach, no *story*, ann an tigh a' bhàillidh, agus a dhà gu leth ann an tigh a' mhìniateir; agus a' bhéist shìomhalair so tri-fichead *story*, agus deich troidhean air àird anns gach non diubh!

Cua.—An deach thu suas gu 'mhallaich?

Each.—'Ne mise! Cha deachaidh, 's cha téid; ach chunnaic mi 'ur càirdean Eòghann Òg agus Rob Ruadh a' dol suas leis a' chlachair mhòr, Mac-an-t-saoir, ann an creathall iarunn, mar gum biodh iad gu bhi air an crochadh. 'Nuair a phill na gillean, có ach iadsan!—ceart co bòdail, moiteil, 's ged a bhiodh iad air tilleadh o'n dinneir a ghabhail le bodach na gealaiche! "Saoil thu, Eachainn," as' iadsan, "nach d'òl sinne gloidhe uisge-bheatha seà ceud troidh os-cionn an t-saoghail so!" "'Sann aguibh," anna mise, "tha 'chulaidh-bhòid. Gun teagamh agriobhtar so air 'ur lù an deigh 'ur bàis, mar chuimhneachan air 'ur gaisgeachd!" Na bumaileirean! bha mise air mullach Beinn-Ibhia, ceithir mìle troidh air àirde. Cruach an àigh! 's cha b'e sìomhalair mòr an t-salachair, a bhios an latha no dhà a' sgeith 's a' dìothairt a mach sùith, a's toit, a's gràineileachd, a thachdadh crìosduidhean! Ach cha do chuir na firinnich iongantais sam bith orm iad a dhol suas; ach na *ladies*! le'n cinn ghogdaich—iadsan a' dìceadh na' creathall iarunn, a dh'annas an t-saoghail! 'S sin nach pòrach a' h-son diubh! Mo màire! bu chòir do mhàthar a bhi bandail malta. Chunnaic mi Màiri Mhòr, nighean Eachainn, a' streapa suas gu bàrr orion an Sgairinis ann uair, 's cha do bhlàthaich mo chridhe riann tuille rithe. Ach 's éiginn domh falbh. Mòran taing dhuibh airson 'ur deagh sheanachas. Slàn leibh!

AN FHRAING.

Ràinig naighneachd brònach sinne as an rìghrachd so e chionn ceithir-là-dheug—'se sin, bàs eòann Dhiùc Orleans, eighre a' chrìin. 'Nuair a bha'n Diùc a' fàgail *Paris*, ceann-bhaile na rìghrachd, a' dol 'ga chuir téin air ceann ceithir mìle saighdear ann an ceàrn eile de'n dùthaich, gabh na h-eich a bha 'na charbad sgoinn, a's thàr iad as. 'Faicinn a' chunnart anns an robh e, leum e as a' charbad, agus thuit e 'mesg clachan a' chabhair air mullach a china. Shaoilear an toinich nach robh a bheatha an cunnart, ach ann am beagan nàirean thilg e an deò! Cha robh an Diùc ach na dhuinne òg—dà-bhlàdhna-dheug thar fhichead. Bha e na neach measail, fìachail, caomhneil, agus bha mòran gràidh aig an t-sluagh agus aig an arm air. Tha aobhar-eagail gum faod a bhàs atharrachadh mòr a theirt air staid na Frainge. Tha'n Rìgh, *Louis Philippe*, na sheann duine—dhà-dheug a's tri-fichead bliadhna; agus cha'n eil mac an Diùc, a nis oighre na rìghrachd, fhathast ceithir

bliadhn' a dh'aois. 'Nuair a bhàsaicheas an Rìgh, 's éigin Tàinig-tear a chuir thairis air an rìoghachd, gus an tig an t-oighre gu aois. Tha na Frangaich nan daoine ciogailteach, duilich an riaghladh. Tha iad gu mor air an roinn 'nam measg féin mu dhéidhinn gnothuichean a's riaghailtean na rìoghachd; air chor 's gu bheil fàth-eagail gum faod àr-a-mach éiridh 'nam measg, ma bhàsaicheas an Rìgh mu'n tig an t-oighre gu aois riaghlaidh.

NA GÀIDHEIL ANN AN AMERICA MU DHEAS.

'Nuair a thug sinn cunntas mu'n leabhar ùr Ghàelig, "Ceann-Iùil an Fhir-Imrich do dh'America mu Thuath," (agus is iomad Gàidheal a dh'aidicheas a nis gur leabhar feumail e,) thubhairt sinn nach rachadh a' Ghàelig air dì-chuimhn' an dà latha so. Mar dhearbhadh nach 'eil ar luchd-dùthcha 'dì-chuimhneachadh na Gàelig, no cleachdaidhean na Gàidhealtach, ged a tha iad ann an tìrean céin, leughadh ar càirdean na thainig d'ar n-ionnsuidh à America mu Dheas:—

Air a' cheitreamh là de mhìos deireanach an earraich, chuir "Clann nam Beann" 'tha tuineachadh 'am *Monte Video* rompa taoghal a bhi ac' air a' chnèiteig airson gràdh "na tìm a bh'ann o shean." Fo fhonn farumach na pìob, a s i 'cluiche "Na Caim-beulaich a' tigbinn," ràinig iad am blàr-catha, far an robh comh-cbruinneachadh mòr do mhuinntir na dùthcha 'feitheamh chum am fàilteachadh.

An deigh do na laoiach a bhi air an roinn, agus gach gnothuch feumail eile 'bhi air an socrachadh, thòisich a' chamanachd; a's lean iad oirre le dìoras an athraichean gu tràth feasgair. Shuidh iad an sin air an réilean ghorm, far an do dhearbhadh iad nach do mhill cleasachd an latha an càil airson feòl' a chaidh ròstadh anns an t-seiche, na idir airson deur cuimseach do "dh'Fhear na Tòiseachd,"—drùchd nam beann! 'Nuair bha'n fhéisd so thairis, thòisich an dannsadh—"Ruidhle Thullachain," "Gille Calum," "Seann Triubhas," 's gach seòrs' eile 'bha gnàthaichte ann an tìr an òige.

'Nuair 'bha iad sgìth de'n dannsadh, shéid a' phìob-mhòr a suas "Cruinneachadh nan Gàidheal;" a's mhèars na treun fhir a dh'ionnsuidh a' bhaile fo fhonn "Gilleann na Féile." Air an ceann-uidhe a ruigheachd, ghabh iad an suipeir gu càirdeil le chéile; agus am measg gach deoch-shlàinte 'chaidh thogail, cha deach a h-aon diubh 'òl le tuille dùrachd-cridhe na "Tìr nam Beann, nan Gleann, 's nan Gaisgeach." 'Sann an sin a bha'm bar-bhualadh 's an stairirich! Aig àm sgaoileadh, cha d'rinn iad dearmad air "Deoch an Doruis."

AN RUIDHTEAR RUADH 'S NA LÒCHLINNICH.

Ann an eilean beag a th'ann an abhuinn Innircorse, ann an sioramachd Ghallaoibh, chithear làrach seann daingnich' a bha aon uair cóig ceud troidh air àirde. B'e an daingneach so àite-dìon muinntir na dùthcha anns na linntean borba dorcha sin anns an robh mort, a's reubainn, a's dortadh-fola air am meas nan nithe cliùiteach. Chaidh an daingneach so (ris an abrar Caisteal *Durlet*) a thogail airson Mhic-Chìthich mhòir—no, mar a deirear ris am bitheantas, an Ruidhtear Ruadh. Phòs an Ruidhtear Ruadh nighean Moirear na Sithinn, a bha aig an àm a' tuineachadh ann an Caisteal Lochmhòir, 'san t-sioramachd cheudna. 'Nuair a chaochail 'athair-chéile, ghabh an Ruidhtear Ruadh seilbh 'na oighreachd, agus thog e màl na tuath-cheàrna.

Beagan roimh 'n àm air a' bheil mi 'labhairt, thainig buidheann làidir de na Guinich (*Gunns*) a nall á Lòchlinn, agus shuidhich siad iad féin ann an sioramachd Chatoibh, dlùth air fearann an Ruidhtear Ruadh. Cha robh tlachd aig an Ruidhtear air Lòchlinnich a bhi an dlùth choimhearsnachd ris, agus chuir e fios d'an ionnsuidh iad a sholar air an son féin an àit-eigin eile. Cha do ghabh na coigrich mòran suim d'a bhagraidhean; an àite sin, 'sann a chuir iad am fios cheudna air ais d'a ionnsuidh féin! Bha nis éiridh a's armachadh 'san dà shioramachd. Ach shònruich na ceannardan a' chùis a shocrachadh air mhodh eile.

Bha scachdnar mhac aig an Ruidhtear Ruadh air tighinn gu aois cogaidh, agus bha'n t-àireamh ceudna aig ceannard nan Guineach. Rùnaich iad an gnothuch a bbi air a shocrachadh eadar iad féin agus an cuid mhac. 'Se is ainm do'n àit a raognaich iad airson a chath Dail-nan-Reitheachan (*Ramsdale*). Bha'n dà chuideachd ri marcachadh 'dh'ionnsuidh na dalach. Thainig iad air an àm shuidhichte; ach an àit a b-aon, bha dithis aig an Ruidhtear air gach each! Thòisich a' chòmhraig; ach cied a b'urrainn ochdnar a dheanamh an aghaidh sèa-fir-dheng, 'nuair bu Ghàidheil iad air gach taobh? Ann an ùine ghoirid cha robh beò de na Guinich ach dithis. Dh'amhairc iad air càch a chéile tiota beag. Chunnaic iad nach robh tearmunn ach ann an luathas nan cas, agus thàr iad as. Cha do lean an Ruidhtear iad. Bha ochdnar aige ri chur fo'n ùir. Dh'adhlaiseadh iad anns an fhaiche, agus tha e na àit-adhlaidh gus an là 'n diugh. Thill an Ruidhtear Ruadh dhachaidh, làn aoibhneis gu'n d'thug a chealgairreachd buaidh.

An deigh do na Guinich—am bràthair bu shine agus am fear a b'òige—teicheadh beagan mhiltean, thubhairt Eanraig, am fear a b'òige, “Ma gheibh mi claidheamh m'athar, marbhaidh mi an Ruidhtear Ruadh an nochd 'na chaisteal féin!” Dh'aontaich am fear bu shine an claidheamh 'thoir dhà. Thill iad air an ais, agus thog iad orra gu Caisteal *Durlet*. Ràinig iad. Bha'n Ruidhtear Ruadh 's a chàirdean ag itheadh 's ag òl, gun fhiamh, gun eagal, gun fhreiceadan. Tharruing Eanraig òg dlùth air, uinneig an

t-seòmair, a's chunnaic e an Ruidhtear Ruadh na shuidhe aig ceann a' bhàird. Ghluad chuir e 'bhàgha air lugh—chunnaing e an t-sreang, agus le luathas na dealanaich shàth ap t-saighead dh'leas e fèin ann an clàr-aodainn an Ruidhtear! Ghlac namhas gach aon de'n chuideachd; agus mu'm b'urrainn dhoibh an cuid ann a bheartachadh orra, streap Eanraig suns bràigh an dorsis. Cha b'urrainn ach aon an deigh aon dhiubh teachd a mach, agus le dheagh chlaidheamh-mòr dh'fhàg an gaisgeach treun dusan corp gun cheann air an stàirmich! Mu'n d'fhàinig a' mhadaoinn, cha d'fhàg an dithis bhràthair frionn na boirionn beò sa' chaisteal!

Thill na h-aich an sin air an ais dhachaidh. Ann an ùine bheag dh'éirich connsachadh eatorra có aca 'bhiodh a nis na cheann-fheadbna nan Guinich. 'Nuair a dh'aontaich am bràthair bu shine claidheamh 'athar a thoirt do dh'Eanraig òg, b'ann anns an t-seadh anns an do dhealaich Esau ri 'chòir-bhreith—cùmhnant ris nach robh e nis toileach seasamh, do bhrìgh nach robh tuille eagail air roimh an Ruidhtear Ruadh na 'cbuid daoine. Cha bu mhiann le Eanraig còir comhstri 'dheanamh ri 'bhràthair; 'se riam e, 'ainm a mhùthadh, agus thug e Seòrus Mac-Eanraig air a cheud mhac. As a so dh'éirich an cinne Clann 'ic-Eanraig (*M. Hendry and Henderson*).

D.

Breathour, 1842.

CÙ-CHAORACH AMERICA MU DHEAS.

Anns a' chearn sin do dh'America mu Dheas ris an abrar na *Brazils*, chitear treud mhòr chaorach air an buachailleachadh le cà no dhà, na h-uiread de mhilltean o thigh 's o dhuine. Tha e 'cuir iongantais air coigrich ciamar 'tha leithid se de chàirdes air àrach eatorra. 'Nuair 'tha'n caithean fìor òg, tha e air a thoirt air falbh o 'mhàthair, agus air a theguil maille ris na caorach. Theid sé dhiubh a ghlacadh trì no ceithir a dh'uircean 'ann latha, agus a cumail ris a' chaithean gus an deachail e i. Tha leabaidh chloimh air a dheanamh dha 'ann fhuag, agus cha leigear leis air choir san bith eideachd a ghlacadh ri coim eile, na eadhon ri cloinne an teaghlaich. Le bhà air oileannachadh air an deigh se, cha'n eil deigh sam bith aige air an treud fhàgail; agus dìreach mar a dh'èireas cà eile a mhaighstir an agaidh nàmhaid, ceart mar sin dìonaich na coim se na caorach. Cha fuaiche 'bheir iad an aire do neach tighinn dlùth air an treud na thòisichas iad ri tathannach; agus cruinnichidh na caorach nan deigh, mar is bitheantais a chas-nacas iad a' dèanamh an thinnicholl an reithe is sine 'ann meug. Tha e air ionnsachadh dhoibh, mar an còrna, na caorach a thionail dhachaidh aig an àraidh 'ann fheagar.

Thig an cà se 'dh'ionnsachadh an tigh' a h-uile latha a dh'fuirich boidh; agus cha fuaiche 'gheibh e sin na dh'èireas e air falbh, mar gun boidh e 'gheibh a'ghire an treud a bhàir carbas ris fhàgail e

fada. Tha na coin-thighe anbharrach garr ris air na h-àmanna so, agus aithidh an gasan an lugha dhiubh air; ach cha luaithe 'ruigeas e an treud na thionndanas a muin onairt gu còmhraig, a' tathunnach gu dian—'n nuair a ch' laorain na duatha, gabhaidh e'n ruaig, agus 'earball eadar a chasan.

Tha mòran do chein-fhiadhaich 'san dùthaich so, ach cha'n eil a' dhànadas na oidhirp a thoirt air treud a bhios air am buachailleachadh leis na ciobairean so.

DEINEACH.

LOCHIAL AGUS NA SASUNNAICH.

Mu'n bhliadhna 1658, thainig gille gu Lochial o Mhao-Leòid Dhunbhogain, a dh'iarraibh comairc Mhic-Dhònnill Duibh an aghaidh an airm a bha milleadh an Eilean Sgiathanaich. 'Nuair 'fhuair Lochial an t-achdaireschd, thubhairt e ris a' ghille gum bu duilich leis nach b'urrainn e le an àn sin dol a chòmhachadh a charaid, thobh 'e: ga'n robh aige féin coimeasach si thoirt do na "mucagan dearga" an mèireach. Dh'èir am flath air a' ghille dol a stigh, a's biadh 'as dooch fhactuina, agus fuireach ann an Achnacurradh gus an tilleadh e féin air ais. "Matà, a Lochial, bu mhatb leam féin an-cath fhaicinn." "Cha'n fhaic," ars' an trath; "feumaidh tu 'bhi àstruinte fhad 's a tha thu air m' fhearann-ea; cha'n éirich beud dhuit air mo agath-ea." Dh'éirich Lochial meoh 'ea' mhad-uinn an ath-latha, "latha na mèireachd." Cha bu luaithe 'ghoir an uiseag na bha gille Mhic-Leòid air a bhonnasibh cuideachd, agus thachair e air Lochial a' spaidsearachd a mach air beul an tighe. "'S math do mhocheiridh, 'òganaich," ars' an ceann-cinnidh. "Cha mhatb am modh do ghille Mhic-Leòid a bhi 'na chadal, agus Lochial 'na dhùsgadh, a's fenn aig' air gillibh," ars' ean; "ach tha ball-airm a dhith eam." Dh'èanail Lochial air a ried fuireach aig a' bhaile ach bha'n t-òganach do-làbta. An pair a chunnaic Eòghann Òg so, thug e'n gille 'stigh do sheòmar nan arm. "Gabh do roghainn dhiùbh sin, ach a h-aon," ars' am flath. Ach cia 'm ball air an do leag an gille a shùil ach an ceart fhear a bha toirmisgte. "'Si so," arsa Eòghann Òg, "mo bhana-chompanach féin, 'ille; agus b'ionann leam dealachadh ri m' bheatha na rithe." "A roghainn biodh dhà," ars' an t-òganach; "falsbaidh mi mar a thà mi."

Chruinnich na Camaranaich, a h-uile fear 's a lann siar air gu sgathadh na feara-dhris. Sud sìos iad Srath Lòchaidh "fo shrann-ruich na ploba," agus gille Mhic-Leòid cho dian-thogarrach ri 'h-aon dhiubh, a' leantainn an oid'-iomnachaich 'sna chuir e uidhe. Bha na fir uile ann an còmh-aighe mar aon duine. Ruigear shìos Acha-da-leogha, agus faicear na bodaich bhronnach air an sloichd air Goirtean an t-Sailléir, an deigh am builg a lìonadh le cruineachd a's feòil—an lòn-maidne mu dheireadh a chaith iad. Bha'n

t-arm dearg lionmhor, agus buidheann Lochial teare; ach ars' an curaidh neo-sgàthach—" 'Illean, am faic sibh an taigeis mhòr ud shìos, air a lìonadh gu 'h-ambuich? Bior gach uile fhir ullamh gu gaoth 'leigeil innte! Annta!" ars' esan, 's e 'togail an iolaich-chatha—" annta!" 's gach treun fhear 'ga leanailt, cho tìtheach air fuil Sasunnaich 's a bha'm madadh-ruadh riamb air an uan. Thug an dréugan guineach e féin a' cheud fhuil. 'Nuair a chuir e mach a' cheud urchair, " So agad i 'nis, agus iomair gu math i," ars' esan, 's e tionndadh ris a' Chuimeanach, gille Mhic-Leòid. Cha bu rabhadh gun fhreagairt so. Rinn an Cuimeanach pudhar le 'làmhachd. Leag gach dearcag nuadhanach—thorchuir gach fiùthaidh cridhe—spealg gach buile-tuaighe claigionn—reub gach spoinneadh-cromaige creubhag. Fhuair na Sasunnaich " faragadh fairge"—chuireadh gu bàs iad uile ach aonan a thàrr as, air snàmh thar caolas na 'h-Annaide, 's a thug a chasan as, taobh Airde-gaibhre, a dh'innse sgeòil an fhuathais do cheannard a' Ghearastain Duibh.

A nise, ged a bha Eòghann Òg Thòrr-a'-Chaisteil fuileachdach borb ris na Sasunnaich, bha e, 'dh'aindeoin sin, teò-chridheach 'a chàirdibh 's ri shluagh féin. Thoil gille Mhic-Leòid gabhail aige. Thug an ceann-feadhna dha cuireadh fuireach tuille aige féin. Chaidh e do Dhunbheagain an toiseach, a dh'innse d'a mhaighstir mar a thachair; agus air tilleadh gu Lochial, thug Sir Eòghann do'n Chuimeanach am baile air an do chuireadh an cath; agus lean a shliochd air àiteach a' bhaile sin, gus an do chinnich iad cho murrach 's gu'n do cheannaich iad, o chionn beagan bhliadhnachan, fearann Ghrìsearnis 'nan tìr dhùchasaich féin, far a' bheil na tha 'làthair dhiubh a nise an tuineachas.

An deigh oidhche Airdrainich, b'fheudar do Lochial a bhi treis air chosnadh, gus an thuit dha an sgrìobhadh fhaotuinne a thug Diùc Atholl dha an oidhche sin. Theagamb, an deigh so, gu'n cuir mi thugaibh an sgeula sin, ma's beò dhuinn fada 'nar dithis. Cuiridh mi sìos an so ceithreannan òrain a rinn an Cuimeanach do Lochial ri linn da 'bhi air fògairt.

Gur h-e latha Lochial,
Rìgh! bu mhath do dhol sìos;
Bha trì fichead 's cóig ciad
Gun anam dhiubh!

Gu'n robh cuiridh mo ghràidh
'Gan dui-ruith gu tràigh,
'Toirt urram a' bhlàir
A dh'aindeoin diubh!

Gu'n robh mise air do dhéigh,
'S do ghunna fo m' sgéith:
Gur duine air bheag céille
Nach leanadh thu.

&c. &c.

A.

SEANN SGEUL AIR CLÀRSAIR ÈIRIONNACH.

'S iomad sgeul a thainig nuas ann an eachdraidh na h-Èirinn air clàrsairean ainmeil. 'Nam measg sin, chuala sinn a h-aon mu thimchioll clàrsair iomraiteach d'am b'ainm "Clàrsair Mòr na Cauthaic." 'Se is ciall do'n fhocal "cauthaic" anns a' chànan Èirionnaich, aodach air a dheanamb de luachair, air a bualadh le slachdan, agus air a figheadh gu dlùth r'a chéile. Bha so na h-éideadh chumanta 'measg uan Èirionnach o chionn fhada. Le deise de'n t-seòrsa so o mhullach a chinn gu 'chalpa, agus le cuarain air an ceangal gu teann le iallaibh mu 'aobrain, chiteadh an Clàrsair Mòr a' siubhal na dùthcha. B'àbhaist da clogaid àrd do luachair, air chumadh buillionn siùcair, agus air fhigheadh air an dòigh cheudna, a chaitheadh air a cheann, agus babagan de gach seorsa crochta nan stiòlaibh o mhullach na clogaid sìos mu 'ghuailibh.

Bha'n clàrsair so na sgoileir combarraichte. Leughadh e Gréugais 'us Laidinn, ged nach robh focal Beurla 'na cheann; ach cha ghabhadh e 'chlàrsach 'na làimh gun an deise luachrach a chuir uime; agus cha dùraichdeadh e anart, no cùraing, no clò, 'chuir uime—nì air bith ach a lùrach 's a chlogaid luachrach, a réir cleachdadh na h-Èirinn.

Thainig clàrsair Cuimbrich (*Welsh*) thairis do Bhaile-'chliabh an Èirinn, le morair Sasunnach, an uair a bha 'Phàrlamaid Èirionnach na suidhe; agus chuir e gu dùlan gach clàrsair 'bha eadar dà mbaoil na h-Èirinn. An deigh do'n mhoraire Shasunnach a chlàrsair a ghairm a stigh, agus air dha port no dhà a chluiche an làthair cuideachd mòr a bha cruinn, dh'fheòraich e an cual' iad riamh a choimeas. Fhreagair morair Èirionnach—" 'S aithne dhòmhsa clàrsair a'm' dhùthaich, gun uiread a's cùraing air a dhruim, gun aodach clò no cainb air, a chluicheas gu mòr nì's feàrr." Chuireadh geall mòr—ceud bonn òir. Chuireadh fios air "Clàrsair Mòr na Cauthaic," agus thainig e gu Baile-'chliabh, le 'lùraich luachraich, 's le 'chlogaid luachraich, 's a chlàrsach air a dhruim. Bha e na dhuine àrd, eireachdail, dreachmhor. Chruinnich cuideachd mhòr a dh'éiseachd nan clàrsairean. Chluich iad air dòigh a thatuinn ris a' chuideachd; ach cha robh guth nach do thogadh as leth an Èirionnaich; agus dh'aidich am fear eile nach b'urrainn da 'chorag a chuir air teud an coimeas ris a' chlàrsair Èirionnach. 'Nuair a sguir iad a' chluiche, thainig na h-uaislean 's na morairean a sheanachas ris a' Chlàrsair Mhòr; agus thairg e labhairt ris an aon a b'fheàrr 'nam measg, ann an Gréugais no'n Laidinn; ach cha'n fheuchadh a h-aon diubh so a dheanamb.

Tha fathast cuid do dheircibh air feadh na h-Èirinn air a' bheil lùraich luachrach; ach tha clàrsairean a' fàs nì's gainne o linn gu linn.

MARGADH CLÒIMH A'S CHAORACH INBHIRNIS.

Sheas am margadh so air a mhìos a' chaidh seachad. Cha deach mòran reiceadh a dheanamh; ach na chaidh 'reic, b'ann air prìsean ni b'ìale na bha 'dol air a' mhargadh cheudna an nìridh. Bha na h-uain o naoi sgillean gu dà thasdan an ceann nì b'ìale, agus muil o leth-chrùn gu cóig tasdain. A' chlàimh airson an d' fhuair e chòig-tasdain-deng gu sèa-deug a's sèa-sgillinn an nìridh, cha d'ràinig i am bliadhna ach o dhà-dheug a's sèa-sgillinn gu ceithir-tasdain-deng.

Latha no dhà an deigh margadh Inbhirnis, bha margadh de t-seòrsa cheudna aig Peairt, far an robh prìsean nì b'fhearr a' dol; ach dh'fhuirich mòran de gach seòrsa gun reiceadh. Cha'n eil teagamh nach èirich prìsean mu'n tig meadhon an fhogharaidh. Tha uile choltas gum bi am fogharadh tràth agus pailt—cha'n fhacar riamh sìd is fàbharaiche. Tha ath-bheothachadh a' tighinn air màlairt an cumantas. Tha àrd mharsantan na rìogachd a' gabhail misnich, agus mòran gnothaich a' dol air aghart sna tìghean-cuspuinn.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

P. CAMPBELL & CO., BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASGOW STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Dalrymple: C. Macleod; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Moore; Tain: James Rose, Junr.; Druggie: Tharso: Mrs. Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunblair: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innes; Lochgilphead: N. Gillies; Argyle Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lochdowry: D. Fletcher; Bonow: John Cameron, Postmaster; Aberdeen: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencarradale: N. M'Donald, Schoolmaster; Bute: D. Donald M'Lean, Postmaster; Portmahomack: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strontian: D. Cameron; Tioran, Mull: John M'Donald; Cowder, Nairn: J. Robertson; Pillochry: D. Robertson; Fortingall: D. Campbell; Laggan: Rev. J. M'Pherson; Alness: D. M'Diarmid; Dornoch: D. M'Diarmid; Bute: A. M'Donald, Esq.; Oranmore: G. Ross; Tain: A. Sutherland; South Uist: A. Chisholm; Callander: P. M'Kinlay; Balachulish: J. Gordon; Dunrobin: D. M'Donald; Carbat: A. Cameron; Glendaniel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Aberarder: John Rose, Schoolmaster; Inverness: James Smith; Kilmorack: J. Rose; Lothain: D. Matheson, Arden; Portree: Alex. M'Donald, Esq.; Kintail: D. M'Bas, Postmaster; Lochley: Mull: John M'Dougall, Schoolmaster; Beaulie: Rev. M. M'Kenzie, Kilmory: Easdale: D. M'Intyre; Glenora: A. M'Innes; North Balachulish: Alex. Cameron, Schoolmaster; Nova Scotia: Rev. B. Williamson, Bictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq., Charlotte-town, Prince Edward Island.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A'CHI'S NACH FHEIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHOIN AN FHOGHARAIDH.

AN 31 AIREAMH.] SEPTEMBER 1, 1842. [PRIS 6 SGILLEAN.

CONTENTS.—Sermon for the Young, page 171.—Judah and the State of the Jews, 177.—The Graces of Strathgarry, 182.—Deaths of the Apostles, 184.—Patrick's Well, Tully, 185.—Song of Solomon (Metrical Version of Chapter VI.), 186.—Irish Fairies (a Legend), 187.—Mad Prudence, 187.—Alan M'Muiraigh, who fell in the Battle of Clontarf, 188.—The Arabian Horse, 193.—Review of a New Gaelic Work, 196.—Familiar Dialogue (the Queen's Visit to Scotland), 198.

SEARMOIN ATH-GHEARR AIRSON ÒIGRÌD NA GAIDHEALTACHD.

* An eugmhais creidimh, cha'n 'eill e'n comasach thoileachadh."—Eabh. xi. 6.

'Si an fhlirinn 'tha nis fo ar beachd, nach 'eill e comasach Dia a thoileachadh as eugmhais creidimh. Feuchadhmaid so a shoilleir-eachadh mar is fearr a dh'fhàodas sinn.

Mu'n téid sinn air ar n-aghart, ni's faide, 'innsidh mi sgeul beag fàitneach a bheir seòrsa do shoilleireachadh dhuinn air nàdur an nì sin ris an abair sinn creidimh.

Bha duine diadhaidh crìosdail aig an robh nighean bheag—caileag anbharrach thuigseach, thaitneach. Bha i air latha àraidh a' cleasachd le grìogagan bòidheach a thug ban-charaid dhi; agus cha robh, 'na barail, nì air an t-saoghal uile a b'àillidh agus bu luachmhoire na na grìogagan beaga so. Bha iad gach àm 'na lamhan, agus i 'gan sealltainn do gach neach a thainig 'san rathad. "S bòidheach," ars' a h-athair rithe, "na grìogagan àillidh sin."

VOL. III.—No. XXXI.

“ ‘Seadh ; nach bòidheach iad, athair ? ” deir ise. “ Tha thu fìor thoilichte leo, ” ars’ esan. Fhreagair i gu’n robh—nach tugadh i iad airson na bli’aice air aghaidh an t-saoghail. “ An ann mar sin a tha ? ” deir a h-athair. “ Éisd rium ! Tog na grìogagan sin, agus tilg iad anns an teine. ” Dhearc i air le mòran iongantais, ’s na deuran ’na sùil. “ An e na grìogagan ? ” ars’ ise. “ ‘Seadh, ” ars’ a h-athair, “ na grìogagan. Dean thusa, ’ghràidh, mar is àill leat féin ; ach tha fios agad nach d’iarr mis’ ort riamh nì air bith a dheanamh nach robh airson do mhaith féin, agus tha mi nis a rithisd ag ràdh riut, tilg ’san tein’ iad ! ” Dh’amhairc a’ chaileag bheag ’na aodann car tamuil. Thog i na grìogagan, ’s a cridhe an impis sgàineadh, agus thilg i iad ’san teine, mar a dh’iarradh oirre. “ Leig leo luidhe an sin, ” deir a h-athair. “ Cluinneadh tu tuille mu’n déidhinn an ceann latha no dhà, ach na can focal mu’n tim-chioll air an àm. ” Latha no dhà an deigh so, thug a h-athair dhachaidh d’a h-ionnsuidh grìogagan gu mòr a b’ àillidh, ’s bu riomhaiche, agus bu daoire, na’n fheadhainn a thilg i ’san teine. Chuir e iad ’na làimh. “ So, ’fheadail, ” ars’ a h-athair ; “ chionn gu’n do chreid thu mise ’nuair a thubhairt mi riut gum b’fheàrr dhuit dealachadh ris na grìogagan eile, agus deanamh mar a dh’iarradh ort, thug mise so do d’ ionnsuidh. Tha so agad mar dhuais airson t’athair a chreidsinn. Nis, ” ars esan, “ fhad ’s is beò thu, na di-chuimhnich ciod e creidimh. Thilg thusa air falbh do ghriogagan ’nuair a dh’iarr mis’ ort, do bhrìgh gu’n robh creidimh agad annam, agus a chionn nach d’thug mi ach a’ chomhairle a b’fheàrr dhuit riamh. Cuir an aon earbsa agus an aon chreidimh ann an Dia. Creid na h-uile nì tha e ag ràdh riut ’na fhocal. Co dhiùbh tha thu ’ga thuigsinn no nach ’eil, creid e—gur e do mhath bu mhiann leis a chur air aghaidh, agus a tha ’na bheachd anns na h-uile nì tha e ag àithne dhuit a dheanamh. ”

Bha na chreidimh ’na h-athair, ach cha’n e so an creidimh tha ri annam ann an Dia e féin. Innseam dhuit ciod e creidimh ann an cùram Dhé.

Bha duin’-uasal àraidh, agus a bha air àm àraidh ann an luag, air latha anbharrach stoirmeil. Bha doinionn mhòr a’ séideadh—a’ mhuir ag éiridh suas na beanntaibh, ’s an fhairge dol thairis orra—an long a’ luasgadh gu mòr, agus eagal orra na h-uile mionaid gu’n rachadh i as a chéile, agus gum biodh iad air an bàthadh. Bha mòr eagal air bean an duin’-uasail. Ghreimich i gairdean a fir, a’s i air a’ chrith le oillt. “ Nach ’eil eagal ortas idir ? ” ars’ ise. Cha d’thubhairt e diog, ach fhuair e a chlaidheamh a tharruing as an truail, agus chuir e r’a h-uchd e, mar gum biodh e dol ’ga ruith troimhe. “ ‘Bheil eagal ort, ” ars’ esan, “ roimh ’a chlaidheamh?—tha e mar leth-oirleach o d’ chridhe. ” “ Cha’n ’eil, ” ars’ ise, “ eagal air bith orm. C’arson a dh’fheòraich thu ? ” “ Thà do bhrìgh, ” ars’ esan, “ gu bheil e an làimh do chéile phòsda, nach deanadh lechd no cron ort airson na tha ’san t-saoghal. Gu dearbh, cha deanadh, ” ars’ esan ; “ ’s nach cuimhnich thu gu bheil

an stoirm an làimh do Dhé, t'athair glòrmhoir, gràsmhoir, aig a' bheil barrachd gràidh ort na th'aig na bheil air uachdar an t-saoghail. Cha'n 'eil eagal ormsa, agus na biodh eagal ortsa ni's mò."

So creidimh ann an cùram agus ann an caoimhneas Dhé—bha'n creidimh so taitneach do Dhia. 'Ne nach robh an duine so toilichte gu'n robh uiread do dh'earbs' aig a mhnaoi ann—nach robh eagal oirre ged a chuir e an claidheamh ruisgte r'a h-uchd? Agus tha Dia toilichte 'nuair a dh'earbas sinn' ann—a chuireas sinn creidimh 'na ghràdh, 'na chaoimhneas, agus 'na chùram atharail. Tha'm Biobull ag iarraidh oirnn ar n-aran a thilgeadh air na h-uisgeachan, agus an ceann beagan ùine gum faigh sinn air ais e, Ciod is ciall d'a so? 'Se rice seòrsa do ghràinne Innseanach, a tha iad a' cur ann an dùthchanan na h-àirde 'n ear, gu h-àraid 'san Èiphit. A h-uile bliadhna, 'nuair a leagbas an sneachd 'sna monaidhean, staidh an *Nile* (abhuinn mhòr na h-Èiphit), agus thig i thairis air an dùthaich uile, a tha mar mhuir mhòr car tamuill. An uair a tha i 'tuiteam, agus a tha e comasach do dhaoine dol a mach, tha iad a' tilgeadh a' ghràinne sin ris an canar rice air uachdar nan uisgeachan; agus tha iad a' deanamh so mach á bàtaichean benga air a' bheil iad 'dol a mach. Tha'm pòr a' tuiteam air a' chlàbar no air a' pholl a dh'fhàgas an abhuinn; agus 'nuair tha na h-uisgeachan air traodhadh, tha'n gràinn an deigh greimeachadh agus fàs; agus, ri h-àm, tha fogharadh pailt tarbhach aca de'n phòr a bha mar so air a thilgeadh air na h-uisgeachan. So agaibh creidimh an duine tha tilgeadh a phòir air na h-uisgeachan. Tha e 'creidsinn gum fàs e—ged a theid e air seòladh, gu'n ruige am poll, far am freumhaich e—am fàs e—agus fadheòigh an tig e fo dhéis, agus an abuich e airson an fhogharaidh. So creidimh ann am freasdal Dhé, ach cha'n e so creidimh a' Bhlobuill; oir faodaidh a leithid so, agus tha leithid so, do chreidimh aig daoine peacach. Faodaidh droch dhaoine cur agus buain, gun smuain eachadh mu'n Dia sin o'm bheil am beannachd a' teachd, a tha 'cnir torrath ann, 's a tha toirt air abachadh airson an fhogharaidh. Tha'n creidimh so aig mìltean a tha dì-chuimhneach agus suarach mu Dhia.

Ach ciod e an creidimh so tha taitneach le Dia? Innsidh mi sgeul beag eile dhuibh, mo chàirdean òga.

Bha'n sud, àm o chionn fhada, Duine ris na labhair Dia; agus dh'iarr e air a dhùthaich fhàgail, agus inneachd do dhùthaich choimheach chéin—a bheatha 'chuir seachad ann am bùthaibh, agus sin uile ann an ceàrn far nach biodh dachaidh aige ni's mò. Cha d'thubhairt an duine diog—cha do dhiùlt e, 's cha do chuir e an aghaidh Dhé, ach rinn e mar a dh'àithn Dia dha. 'Na dheigh so, bha aig an duine so mac—aon mhac. Dh'innis Dia dha gum fàsadh am mac suas—gum biodh e na athair do mhòran shluagh—gu'n éireadh uaithe iomadh rìoghachd, agus muillionan do dhaoine. Ach an deigh do Dhia so a radh ris, dh'iarr Dia air a' cheart mhac so a ghabhail, agus 'obradh—a chair gu bás—a choluinn a losgadh le teine air mullach beinne. Cha d'innis Dia c'arson a bha so air

“‘Sea’
thoil
iad
a’
’

àithne dha; ach cha iarrtho ‘Nuair e an àithne o Dia na chuir e roimhe géilleachduinn, agus a dheanamh mar a dh’iarradh air. Chruinnich e an connadh—chunnaic e an teine ‘lasadh air an robh e r’a mhac a losgadh—cheangail e a lamhan agus a chasan—agus shìn e a làmh, agus ghlac e an sgian leis an robh e r’a mhac a chuir gu bàs. Ach bhachd Dia e, agus dh’àithn e dha gun a dheanamh—gu’n robh reithe dlàth dha, agus e a ghabhail an reithe, agus ‘fobradh an àit a mhic.

So nis creidimh ann an Dia; oir chreid Abrahàm—b’e sin ann an duine—chreid e Dia, agus thug e géill dha. Bha e làn chinneach gu’n robh Dia ghlic, fìosrach, agus gràmhorr, ged nach do thug e ‘carson a dh’iarr e air nì co cruaidh agus co deuchainneach: dheanamh. Tha’n eachdraidh so r’a fhaotaim anns an dara càibideil thar an fhichead de leabhar Genesis, agus chomhairlichim duibh an càibideil sin a leughadh.

Innsidh mi sgeul beag eile dhuibh, mar shoilleireachadh air nàdur creidimh. Nam biodh tusa beò ‘nuair a bha clann Israèl anns an Eipht. Nam biodh tusa air dol a mach air feusgar àlthid samhraidh stòs ri taobh na h-aibhne, ‘beachdachadh air an e-scalladh tha an sud ri fhaicinn. Faic na craobhan ud thall—am bothan beag ud dlùth dhoibh. Is daoine bochd fosal tha ‘fuireach anns i bhothan. Tha’n tigh beag—cha’n ‘éil uinneag air; agus is trall-ean trugh tha ‘fuireach ann. Ach amhairc a stigh do’n bhothan, agus beachdaich air na tha ‘dol air aghaidh. Faic ciod tha’n bairionnach bochd ud a’ deannmh. Faic mar tha i ‘fichteach cobhan no ciste bheag de chuile a chruinnich i taobh na h-aibhne. Mòtich mar tha i ‘gul ‘s a’ caoineadh fhad ‘s tha’n obair ‘dol air aghaidh; agus faodaidh tu ‘thuigsinn, leis mar tha ‘bilean a’ gluasad gu bheil i ri ùrnuigh. Tha i an deigh an obair a chrìochnachadh—tha’n cobhan réidh. Thoir fairear a nis na tha i ‘deannmh. Faic i ‘dol a null gu taobh eile an tìghe, agus a’ togail pàise beag maoth ‘na gairdean. Tha i ‘ga phògadh. Tha i ‘g ùrnuigh ri Dia as a leth. Tha i ‘ga chàramh anns a’ chobhan, no anns a’ ciste chuile a rinn i. Tha i ‘gairm piuthar an leinibh, agus ag earbs na ciste rithe—ag àithne dhi a giùlan sìos do’n abhuinn, agus a càramh ‘mesg na cuile air stàmh anns an abhuinn. Tha i féin (màthair an leinibh) a’ pilleadh dhachaidh gu brònach, tìrtaich, trom, agus a’ guidhe gu dèrachdach air Dia. Ciod nis a thachras do’n leanabh so? Tha beathaichean eagallach ‘san abhuinn so, ris an canar *crocodiles*. Nach marbh ‘s nach mill iad an naoidhean? Cha’n eagal da. Bha creidimh aig a màthair ann an Dia, agus gabhaidh Dia cùram dheth. Agus ghabh Dia cùram de’n naoidhean; oir thachair do nighean an rìgh bhi ‘mach ‘ga nithe féin ‘san abhuinn. Chunnaic i an cobhan beag am measg na cuile, agus chuir i ban-òglach gu ‘thoir d’a h-ionnsuidh. ‘Nuair a dh’fheugail i e, chunnaic i an leanabh. Ghabh i truas dheth—thug i dhachaidh e—thog a’s dh’àraich i e mar mhac rìgh; agus b’e an leanabh sin Moiss, ceannard sluaigh Israel, fàidh Dhé, agus an treach a sgrìobh mòran de’n t-Seann Tionnadh.

Nis, ann an eachdraidh se, tha seilleanachadh agaibh air creidimh. Tha sibh a' faicinn ciod e creidimh ann an Dia—creidimh ann an Iosa Crìosd; 'se sin, creidimh co làidir ann 's a dh'aomaa, a chomh-éignicheas sibh, gu àmblachd agus géill a thoirt d'a àithntean agus d'a thoil.

Tha sibh a' creidsinn gu'n robh Easan ris an canar Iosa Crìosd aon nair 'san t-saoghail so—gu'n d'rinn e na miorbhuilean sin air a' bheil sibh a' leughadh 'san t-soisgeul—gu'n robh e ro naomh—gu'n do labhair e na briathran sin tha sibh a' leughadh 'na fhocal. Tha sibh a' creidsinn gu'n do bhàsaich e airson pheacaich—gu'n d'éirich e o'n uaigh—gu'n d'èireh e suas do nèumh—gu bheil e beò an sin—agus gu bheil e 'deanamh math d'a shluagh. Tha sibh a' creidsinn na h-uile nì tha sibh a' leughadh mu 'dhéidhinn 'san t-soisgeul; agus ma tha'n creidimh so na chreidimh ceart agus fìrinneach, tàirnidh e sibh gu Crìosd a ghràdhachadh, do bhrìgh gu'n do ghràdhaich Easan sibhse. Aomaidh agus comh-éignichidh an creidimh so sibh chum 'àithntean a choimhead. Gabhaidh sibh tlachd ann a bhi 'gan coimhead, thaobh gu bheil gràdh agaibh air, agus a chionn gu bheil làn fhios agaibh gu bheil sàir-dhùais a' feitheamh airson gach nì math tha sibh a' deanamh air a sgàth-san.

Nan tachradh dhuitse 'tuiteam mach o bhruaich aibhne do'n t-sruth far an robh an tuil a' ruith gu bras, 's gu'n robh thu an impis a bhi air do bhàthadh; 's gu'n tilgeadh neach àraid ball da d' ionnsuidh, air an greimicheadh tu, 's leis am faighheadh tu gu tìr. Bhiodh se coimhuil ris na rinn Crìosd air do shon. Tha sinn uile 'bàsachadh ann an uisgeachan domhainn a' pheacaidh. Tha Crìosd a' gairm oirnn amharo d'a ionnsuidh—se—tha e 'tilgeadh culaidh-thèaruingeachd d'ar n-ionnsuidh; ach cha dean sin stà no math dhuinn, mar greimich sinn air—mar glac sinn e. Nis, an glacadh agus an greimeachadh se, 'se sin creidimh. Tha creidimh 'toirt oirnn Crìosd a ghlacail, dìreach mar a ghlacadh duine 'n ròp, no'n ball, no'n taod, a thilgeadh a mach d'a ionnsuidh, 's e 'dol fodha. Ach cuimhnichamaid nach e am ball a theasairg sinn, ach Crìosd, a ghabh truas, a thilg e, a dh'iarra oirnn greim daingeann a ghabhail, agus a thearuing sinn gu tìr. Tha e mar so 'gu'r tarruing as na h-uisgeachan domhainn; agus 'nuair tha e 'ga dheanamh so, tha sinn air ar comh-éigneachadh ga a ghradhachadh, agus gu géill a thoirt d'a thoil agus d'a àithntean. Ach is miann leam innse dhuibh am math tha creidimh a' deanamh do neach air bith.

'Sa' chuid eile, tha e 'toirt air a bhi àmhail do Dhia, agus seirbhise a dheanamh dha. Cha sguir neach gu bràth do pheacadh, agus cha mha 'nè ind seirbhise do Dhia, na 'dh'iarra iad a thoileachadh, mar 'vil iad a' creidsinn gu bheil se taitneach do Dhia—gu bheil math 'na lorg—gu'n toir e duais dhoibhean a nì se. agus gu'n éirich gu math dhoibh. Ciod am math is urrainn am Blòbull a dheanamh do neach air bith ach dhoibhean tha 'creidsinn a' Bhlobuill? Cò a sheachnadh eò, agus a bhiodh ag iarraidh a' mhath? Cò, a cheannachadh a dhroch mhiannan fèin, a chumadh a theanga se smachd—a bhiodh stuama, fìrinneach, eunraic—mar bhiodh fìor na

gu bheil Dia 'gam faicinn—Dia 'toirt fainear gach nì—a' léirinn gach nì—agus gum faigh iad an deigh so mar rinn iad sa' choluinn? Mu chreidsinn gach nì tha Dia 'g innse dhuinn 'na fhocal, bitidh sinn cùramach gus na h-uile nì tha e 'g àithne dhuinn a dheanamh. Tha'm maraiche 'dol thairis air cuantaibh mòr farsaing do dhùthchanan oéin, agus tha e 'seirbhisachadh gu dillia, do bhrìgh gu bheil e 'creidsinn gum faigh e tuarasdail. Mar so, is éigin dùm creidimh 'bhi againn ann an Dia, nam b'àill leinn seirbhis a dheanamh dha, agus a thoileachadh.

'San dara àite, tha creidimh 'ga'r deanamh math. Mothnicuimh mar rinn na h-abstoil, aon uair 's gu'n do chreid iad Iosa. Gei bha'n saoghal air éiridh suas 'nan agbaidh, 's a' deanamh gearleanmhuinn orra, 's 'gan cur gu bàs, gidheadh chreid iad ann an Dia—chreid iad 'fhocal. Thug iad gràdh do Chrìosd, agus chreid iad gach cunnart a's cruaidh-chas gu dùlan. 'Se creidimh a bhrònach iad gu gach nì fhulang, 's gach nì a dheanamh. Agus nach e an creidimh cendna tha 'toirt air daoine beannuichte crìosdail da a mach air feadh an t-saoghail a shearmonachadh an t-Slànuighir? 'Se creidimh tha 'dùsgadh dhaoine crìosdail diadhaidh gu math a dheanamh anns gach àit, agus air gach àm. 'Se creidimh tha 'toirt air an athair agus air a' mhàthair chrìosdail ùrnuigh a dheanamh airson an leanabanan beaga. 'Se creidimh tha 'toirt orra 'n clann a theagasg gu h-ùrnuigh a dheanamh air an son féin. 'Se creidimh tha 'toirt sòlas agus comhfhurtachd do'n mhàthair bhrònach, mar tha i 'fàgail an t-saoghail so, agus a' dealachadh r'a teaghlach, agus a' gabhail a cead deirionnach dhiùbh. Chunnaic mi aon uair màthair a bha air leabaidh-bàis, ach bha làn chreidimh aic' ann an Iosa Crìosd; agus an deigh dhi a pàisdean a ghairm timcheall a leapach, ghlac i aon diubh air làimh. Labhair i ris gu crìch sàmhach. Thug i comhairle fa leth do gach aon diubh. Bheannuich i iad. Ghabh i a cead deirionnach diùbh. Ghnidhe i air an son ri Dia, agus dh'earb i gach aon diubh ris. 'Se creidimh a chuidich leatha so a dheanamh.

'San treas àite, tha creidimh na chùl-thaig an àm gach deuchainn. Tha amanan ann 'nuair nach 'eil e an comas an t-saoghail 's a bh'ann comhfhurtachd no sòlas a thoirt duinn, na furtachd air bit a dheanamh as ar leth. 'Sann o Dhia amhàin is urrainn eul-tair no cuideachadh teachd. B'e so an cor 'san robh Noah 'nuair bha e féin 's a theaghlach 'san àirc, air udal nan uisgeachan. 'Se Dia amhàin a b'urrainn toirt air na h-uisgeachan traodhadh, agus toirt air an fhearann thioram teachd 'san t-sealladh. B'e so an cor 'san robh Daniel 'nuair bha e air a thilgeadh 'measg nan leòmhann garra. Cò ach Dia a b'urrainn an cìosnachadh? 'Se so cor gach crìosdail an àm bàis, co dhiùbh tha e 'bàrachadh 'na thigh féin 's na dhùthachan féin, no 'measg coigrich, ann an tìr oéin. O! is iomad agaid taitneach a b'urrainn duinn innse mu thimcheall buaidh a's éifeachd creidimh, ann an amanan deuchainn! O chionn beagan bliadhnanachan, bha dlùth do dhà-fhichead guailleir a bha shìos ann an slockd domhainn dorcha; agus thuit cuid de'n t-slockd, air cber

's nach robh e comasach: dbeibh teachd a mach. Rinneadh na h-uile nì bha an comas dhaoine chum an ruigheachd, agus an tèarnadh as an àit eagalach; ach ghabh so ùine co mòr, 's gu'n do bhàsaich na h-uile h-aon diubh. 'Nuair a thàirneadh nìos an cuirp, agus a b'urrainn daoine 'n t-àit 'san robh iad a ruigheachd, fhuaras seachdnar òganach taobh a chéile, ann an àit air leth o chàch. Bha fear dhiubh so na òganach diadhaidh, fiosrach, gaolach air bhi 'leughadh focal Dhé. Bha 'Bhlobull aige gu l-ìosal anns an t-slochd; agus 'nuair a ràinig iad an t-àite 'san robh a chorp, fhuair an lòchran do dh'iaruinn-geal 'san robh an solus air a ghiùlan, agus air taobh an lòchrain so bha na briathran so air an deargadh le iarunn—seòrs' do litir a sgrìobh e dh'ionnsuidh a mhàthar, bantrach bhochd:—"A mhàthair ghràdhach! bi strìochda do thoil Dhé. Na bi gearan, na ri monmhor. Bha sinne 'toirt cliù agus moladh do Dhia fhad 's a bha ùine againn. A mhàthair, bi thusa dìleas do Dhia: carb as. Abair ri m' bhràthair, e 'bhi cuimhneachadh air Dia, agus càirdeil dleasnach d'a mhàthair. Slàn leat! Tha mis' sona!"

So nis creidimh. Cia meud an sòlas a thug an litir so d'a mhàthair!—an teachdaireachd a chuir e d'a b-ionnsuidh aig àm bàis! O, mo chàirdean òga, gu'n tugadh Spiorad Dhé dhuibhe an creidimh ceudna! Amen.

MU IUDEA AGUS COR NAN IÙDHACH.

Air a tharruing o chunntas air turas a ghabhadh le feadhainn de mhinistearan Eaglais na h-Alba, gu rannsachadh a dheanamh mu chor spioradail Israeil.

Tha fios aig gach aon a tha an tombas air bith eòlach air a' Bhlobull, gu bheil e air a ghealltuinn an sin, thairis agus thairis, gum bi caoraich agabta tighe Israeil, a tha nis air seachran air na beann-tan dorcha, fathast air an tional chum a' chrò—gu'n toirear iad gu gabhail ris an Tì a cheusadh agus a chuireadh air cùl leo—gu bhi sealltuinn Ris-san a lot iad—agus gu bhi 'tréiginn am mì-chreidimh 's an aingidheachd. O mhòran earrannan de sgrìobhaidhean nam fàidhean, agus gu h-àraidh o'n deicheamh agus an aona-chuibideil-deug de litir Phòil chum nan Ròmhannach, tha e soilleir gum bi "Israeil fathast air an tional, agus gum bi Sion fathast glòirmhor."

A nis, cha'n 'eil aon aig a' bheil gràdh do dh'anmanna, no eud airson glòir Chrìosd, nach bi 'guidhe gu'n robh na làithean 'san tachair na nithe so air an greasad—gu'n robh glòir nan làithean deirionnach air a luathachadh. Cha'n 'eil aon aig a' bheil na h-aingidhean so nach iarr iompachadh gach fine agus treubh air nachdar an t-saoghail. Ach tha còir shònraichte aig aliochd Abrahàm air ùrnuighean, air bàigh, agus air saothair chrìosduidhean; oir is ann "á Sion a thainig slàinte 'mach d'ar n-ionnsuidh-ne"—

'sann uathran a dhealraich an solas sin 'sann bheil sinne 'na f' deanamh gairdeachais—'sann doibhean a bhuineadh an uach-mhacachd agus a ghloir, agus na comh-cheangail, agus tabhairt a lagh, agus seirbhis Dhé, agus na geallaidhean—'sann doibhean a bhuineadh na h-athrichean—'sann uathran a bha Crìost, a réir na feòla—neach is e Dia os-clonn nan uile, beanuichte gu storruidh. Agus a bhàrr air a na uile, tha e air innseadh gum bi iompachadh nan Iudhaich chum mòr bhuannachd do gach eaglais chrìostaidh air thalamh; "oir ma's e an tìgeadh-san air falbh réiteachadh a domhain, ciod e an ath ghabhail ach beatha o na marbhaibh?"—(Rom. xi. 15. Faic cuib. xi. gu léir.) Bu chòir do gach crìostuidh, mara, 'bhi sìor "iarraidh maith Shìon"—a bhi 'grìdhe gur robh mì-dhiadhachd Jacob air a thionndadh air falbh. Ach ged a bha 'liuthad gealladh agus fàisneachd fa chomhair chreidimheadh, car iomad linn cha robh ann a bha 'gabhail oirann ann amman nan Israelach—cha robh neach a bha 'gan stiùradh air an t-slighe dheart. 'Sann a bha orìodaidhean agus Geintilich; mar gum b'eadh, a' strì co bu mhò a nochdadh do thàir dhoibh—co bu mhò a shakradh a sìos iad; gum fa dheireadh an do chuir Dia ann a uridhe Eaglais na h-Alba sealltainn as deigh eòrannach chàile Israel, agus teachdaireachd sìth a chur d'an ionnsuidh; agus tha dòchas againn gum faigh ar n-eaglais coimh-ionadh a' gheallaidh a th'air a chur sìos, Salm cxxii. 6—"Soirbhichidh iadsan leis a ionmhuinn thu."

O chionn thrì bliadhna, rùnaich àrd-sheanadh ar n-eaglais teachdairean a chur a dh'ionnsuidh nan Iudhaich, a shearmonachadh an t-soisgeul dhoibh, "a dhearbhadh dhoibh gum b'e Iosa de rìreadh an Crìost," agus gum b'fhaoib doibh a bhi sealltainn ri neach air bith eile ach Ris-san a chaidh 'cheusadh air Calbhari. Ach a chionn gu bheil na h-Israelich (mar a chaidh gu miag innseadh dhoibh le beul nam fàidhean a bhrìodh iad) air an sgapadh ann measg uile fhineachan an domhain, cha robh e ferasd' a ràdh ciod a' chearna do'm b'fheàrr no'm bu fheargaraiche na teachdairean so a chur air tùs. Uime sin, dh'aontaich an t-àrd sheanadh mu'n rachadh iad ni b'fhaide air an aghaidh, daoine cràbhaidh agus foghlumte de'n àireamh féin a chur a mach a dheanamh rannachaidh mu chor nan Iudhaich, a dh'fhiosrachadh c'àit am b'ionnsuidh tòiseachadh air an obair mhòr a ghabh iad os-làimh; agus a rèir an rùn so, chaidh ceithrean de mhinistearan ar n-eaglais troimh earrann mhòir de thìr-mhòr na Roinn-Eòrpa—troimh an Eipit, troimh Iudea, agus earrannan eile do Shiria. An deigh dhoibh pìlltinn, thug iad seachad ann an leabhar cunntas air an turas; agus o'n leabhar so tha e 'nar beachd, ma bhios so taitneach dhuibhse agus do'r luchd-leughaidh, ni no dhà 'endar-theangachadh 's a tharruing a mach o àm gu àm, an dòchas gu'n gabh na Gàidheil sin de'n cheid chudthromaich so.

Fèdaidh sinn sinneachadh gur cunntas a tha da rìreadh brònach a thug an luchd-turais air ais ma chor nan Iudhaich; ach is cunntas e a tha comh-chòrdadh gu mion ris an fàisneachd a th'air

a dheanamh ma'n timchioll; agus 'nuair a ch'è sinn ann earrann de fhocal Iehobhab air a cheimh-lionadh, bu chòir dhuinn dòchas suidhichte altrum gum bi gach earrann eile air a cheimh-lionadh 'na àm maith féin. 'Cheana, rinn an turus a bha'n so mòran feum, ann an inntinnean dhaoine 'shoilleireachadh mu thimchioll Israeil. 'Cheana, chuireadh ministear a' ministear a mach le'r n-eaglais d'an ionnsuidh; agus tha dòchas againn gu'n cuirear an tuille agus an tuille 'mach, gu am bi Rìgh Shìon air aidesachadh leis gach aon de shìol Abrahaim, agus an ruith gach fìne agus treubh gu Sion. Tha'm fogharadh da nìreadh pailt, agus an luchd-saothair tearc. Guidheamaid air Tighearna an fhogharaidh, &c. &c.

Ach faiceamaid an cunntas a tha'n luchd-turus a toirt ma iad a tharruing dlùth do Ierusalem, "baile an àrd Rìgh."

Chaidh sinn a nis (deir iad) a steach do Ghleann Elah, far a' bheil mòran dhaoine an barail an do mharbhadh Goliath. o Ghat le Dàibhidh—gleann ro chumhann, corrach, cas, far am feudadh an dà arnailt seasamh dlùth air a chéile, aon air gach taobh de'n eas tha 'dol troimh mheadhoin a' ghlinne, gun ruigheachd air a chéile le'n airm; agus an grunn an eas so tha e cosmhail gu'n do thagh Dàibhidh a' chlach sin le'n do chuir e as do'n fhamhair fhiadhaich a thainig a thoirt dulan do dh'arnailt an Dé bheò. Dh'riach sinn a rithis beinn ro lom cruaidh, far an robh an ceum ro dhoirbh. Air dhuinn cuimhneachadh air a' chunntas a bha luchd-turus eile 'toirt air an àite so, dh'aithnich sinn gu'n robh sinn dlùth do'n bhaile naomh. Ghreas sinn air ar n-aghaidh, agus ann an ùine gheirid fhuair sinn sealladh air *Ierusalem, baile 'n Tighearna*. Cha do theann aon againn ri labhairt, no ri glusad, ach mar gum b'eadh air an ceangal leis an t-sealladh. Le smuaintean sòluimte, agus làn ioghnadh, stad sinn, a' dlùth dhearcadh air an àit anns an do bhàsaich ar Slànuighear, Dia. Ghabh sinn air ar n-aghaidh gu socrach dh'ionnsuidh a' bhaile. Ann an aoges a' bhaile féin cha'n 'eil nì sònruichte air bith ri fhaicinn; ach bha ar n-inntinnean air an lionadh le smuaintean eug-samhuil, 'nuair a thug sinn fainear gu'n robh sinn am measg "nam beanta mu thimchioll Ierusalem" (Salm cxxv. 2); agus thainig na briathran sin eile, "Seasaidh ar casan an taobh a stigh de d' gheatachan. O Ierusalem!" a ris agus a ris gu ar bilean. Fhuair sinn sealladh car tiotadh air slabh nan crann oladh; agus mar is dlùithe 'tharruing sinn air a bhaile, 'sann is mò a dh'fhairich sinn gum bu nì ro shòlaimte 'bhi 'seasamh sa' cheart àite far an do sheas agus an do choisich co minig Dia foill-sichte 'san fheòil.

'Nuair tha duine 'coiseachd ri taobh a' bhalla 'n iar do'n bhaile, cha'n 'eil nì air bith ro thaitneach de'n t-àil ri fhaicinn; agus an deigh dhuinn dol a stigh air genta laffa, thuigeamaid gu maith cainnt an fhàidh (Tuireadh ii. 15)—"An e so a' chaithir ri'n goirear Foirfeachd maise, coibhneas an domhain uile?" Cha'n fhaicte ach ballachan dorcha, sràidean cumhann salach, agus tigh-ean losal marach, nach tugadh an cuimhne seach air bith glòir agus greadhnachas nan seann làithean. Ach na dheigh so chunnaic

sinn gu'n robh ann an suidheachadh Ierusalem, am measg nan beann, mòr neart, maise, agus àilleachd, a dheanadh fathast i iomchuidh air a bhi na baile aig an àrd Rìgh.

Air a' mhaduinn an deigh dhuinn ruigheachd, chaidh sinn a mach as a' bhaile; agus air dhuinn suidhe fo agàile croinn olaidh, leugh sinn Salm xlviii.—“Is mòr an Tighearna, agus is ro airidh air dèilig e ann am baile ar Dé, ann an sliabh a naomhachd. Sgianbhach 'na shuidheachadh, soibhneas na talmhuinn uile is e sliabh Shion; ar an taobh mu thuath tha baile an Rìgh mhòir. Aithnìohear Da 'na lùchairtibh mar thèarmuinn.” 'Nuair a bha sinn 'ga leughadh so, le'r sùilean air Ierusalem, bha na seann làithean air an toirt air mhodh ro riochdail, mar gum b'eadh, air ais fa chomhair ar sùil. Cha mhòr nach creideamaid gu'n robh na fàidhean agus na h-abstol naomh am measg nan craobh 's nan creag ma'n cuairt dhuinn: no bha sinn mar ann an àite 'san do choinnich sinn aon uair càirdem ionmhuinn agus urramach; ach, air dhoibh a bhi nis dealaichte uainn, a dh'fhàg sinn tùrsach trom. Leugh sinn earrann de Thuireadh Jeremiah; agus bha comh-fhaireachdainn againn ris a' fhàidh, far an d'éigh e mach (Tuir. ii. 1, 5), “Cionnas a tharruing an Tighearna 'na chorruidh neul air nighean Shion, agus a thilg e sìos o nèamh gu talamh maise Israeil! agus cha do chuimhnich e stòl a chois ann an là 'fheirge. Shluig e suas Israel; shluig e suas a h-àrois uile.”

Bha luchd-obair a' cladhach stigh do dh'eaglais a tha ri togail airson nan Iùdhach, agus a' tarruing chlach o bhaile beag 'da dlùth do Ierusalem, ri'n canar a nis *Anat*, an seann *Anatot*, ann an d'rugadh am fàidh Jeremiah. Ann an cladhach na stéidh, chaidh an luchd-obair leth-cheud troidh air doimhneachd ma'n d'ràinig iad a' chreag, le clachan agus *pronnalach*, no salachar sheann tighean, a bha daontan a' tachairt orra; agus cha'n urrainn nach faic neach air bith a choimheadas air Ierusalem gur ann air cùirn agus làraichean briste nan seann tighean a tha'm baile ùr air a thogail—ni a chuireas 'na chuimhne fàidheadaireachd Mhichah (iii. 12)—“Bithidh Ierusalem na chàrnaibh;” 'nuair, aig an àm cheudna, a bheir e air neach sealltuinn roimhe ris an àm 'sam bi Ierusalem “air a togail air a tòrr féin,” no air a làraichean briste féin.—(Jerem. xxx. 18.)

Ann an fheasgar chaidh sinn gu sliabh Shion; agus is cianail da rìreadh an t-atharrachadh a tha ri fhaicinn an so. De na bha dhaingnich, de lùchairtean, 's de thogalaichean riomhach, ann o shean, cha'n 'eil gin ri fhaicinn an diugh ach aon tùr, no caisteal ri'n abrar Tùr Dhàibhidh. Cha'n 'eil e duilich “tùr Shion àireamh an diugh” (Salm xlviii. 12), ach tha'n sliabh féin gun ghluasad; agus 'nuair a chunnaic sinn so, chuimhnich sinn tèaruingteachd na muinntir tha 'cur an dòchais anns an Tighearna—“Bithidh iad mar shliabh Shion, nach caraichear, ach a mhaireas gu sìorruidh.” —(Salm cxxv. 1.) 'Nuair a chaidh sinn ni bu dlùithe air malaidh a' chnuic, fhuair sinn sinn féin ann am meadhon *dail eòrna*. Cha robh am bàrr ach tana eutrom; ach thug sinn leinn beagan de na

diasan, a ghléidheadh 'nar cuimhne coimh-lìonadh ro rìochdail na fàidheadaireachd a tha 'g-ràdh (Mic. iii. 12), "Air bhur sona, bithidh Sion air a *threabhadh* mar mhachair." Tha'n crann-àiridh nis a' dol thar làrach nan lùchairtean rioghail—tha guth a' bhuan-
aiche ri chluinntinn an àite trombaid a' chath—agus tha na diasan
arbhair a' crathadh sa' ghaoith, far am m'nig an robh brataichean
armailt an Tighearna 'snàmh 's a' crathadh gu h-àrd leudmhor.

O thaobh deas Shion, bha sealladh againn air gleann Hinnom,
ri'n abrar fatbast leis na Turcaich Gleann *Jehennim*. Tha taobhan
a' ghlinne so fìor chorrach, ach 'na iochdar tha mòran do chroinn
eladh 'fàs gu dosrach ùr. 'Sann an so a thug Manasse air a' chloinn
dol roimh an teine do Mholoch, an t-iodhol uamharra sin d'an robh
uoradh co mi-nàdurra air a thabhairt.—(2 Eachd. xxxiii. 6.) Ann
an so bha e cleachdta aig pàrantan am muirichean mhaoth féin a
lòsgadh mar iobairtean do'n iodhol so; ach, a chum 's nach cluinnte
sgreadail pianail no caoidhnaran brònach nan truaghan 'nuair a bha
iad 'sna lasraichean, bha daoine dlùth dhoibh le innealan ciùil, a
sior deanamh mòr fhuaim. 'Se b'ainm do'n inneal so, sa' chainnt
Eabhruidhich, *Tuph*; agus naithe so theirte gleann *Thophet* ris an
àite.—(2 Rìgh. xxiii. 10.) An deigh pilltinn nan Iùdhach o
bhraighdeanas Bhabiloin, bha iad a' sealltuinn le mòr fhuath agus
gràin air a' ghleann so. Gu so a leigeil ris, thòisich iad air a bhi
tilgeadh ann ciosaichean marbha, agus gach salachar eile. Ach,
air eagal 's gu'n éireadh plàigh o leithid do thòrr mi-fhallaineachd,
bha teintean mòr air an gléidheadh suas ann a là agus a dh'oidhche;
agus naithe so, o e 'bhi na àite-còmhnuidh truailleachd, o'n teine
'bhi sior lòsgadh ann, thainig e gu bhi air a ghnàthachadh mar
shamhladh air an àit eagalach 'sam bheil an teine do-mhùchaidh a'
lòsgadh—air ifrinn na dòruinn, far an tilgear a steach gach nì neo-
ghlan.

Thionndaidh sinn sìos a dh'fhaicinn ghleann Ghiboin, a tha
'fosgladh deas agus tuath air taobh 'n iar Ierusalem. Ann an so
tha tobraichean Ghiboin; agus as a h-aon diubh chunnaic sinn na
treudan ag òl, mar tha sinn co minig a' leughadh 'san t-Seann
Tiomnadh. Chunnaic sinn mar an ceudna, air aon de na creagain,
dlithis dhaoine a' bualadh coirce le bata, an àit a' bhualtein a tha
cleachdta againne—nì a thug 'nar cuimhne cainnt an fhàidh (Isa.
xxviii. 27)—"Tha 'mheanbh pheasair air a bhualadh le *slait*, agus
an cumin le luirg." 'Sann sa' ghleann so a chaidh Solamh ungadh
mar rìgh; agus b'iongantach a bhi air ar cuartachadh leis na ceart
chreagan sin a chomh-fhreagair iolach aig sluaigh mòr Israeil,
'nuair a dh'éigh iad, "Gum bu fada beò Rìgh Sholamh.—(1 Rìgh
i. 39.) An so, mar an ceudna, sheas am fàidh naomh Isaiah, le
'mhac Shear-iashub, a bha na chomharradh air Israel a' pilltinn air
an ais.—(Isa. vii. 3.) 'Sann taobh an tobair cheudna 'sheas am
fàidh 'nuair a thug e am fiosrachadh iongantach agus sòlasach sin
da luchd-dùthcha mu bhreith an Fhir-Shaoraidh—"Feuch, bithidh
òigh torrach, agus beiridh i mac, agus bheir i Imanuel mar ainm
air."—(Isa. vii. 14.) 'Sann sa' ghleann so cuideachd a sheas

Rababacoh, ceannard nan Assirianach, 'nuair a bha e 'labhairt toibheum an aghaidh an Dé bheò.—(Isa. xxvi. 2, 13.)

'Nuair bha sinn an so, bha còmhnard Rephaim 'nar fradhag, dlùth làimh—àite 'sam bheil am fonn fathast co reachdhor, 's gu'n toir e seachad trì bàrran sa' bhliadhna. Chaimbeich sinn air bagradh Isaiah, far a' bheil e ag ràdh gu'n tagta 'nnas glòir Iacob—nach biodh e ach mar neach a' dioghlum dhias ann an gleann Rephaim. Air a' chòmhnard so fhuair Dàibhidh dà uair buaidh ocionn nam Philisteach; agus dlùth bha Baal-perasim, far am bu teoithe an cath—cath a bha gu seilleir na shamhladh air còmhrag a's déine tha fathast ri teachd "'nuair a dh'éireas an Tighearna suas mar an shìabh Pherasim."—(Isa. xxviii. 21.) Ann am pilltinn air ar n-ais a dh'ionnsuidh a' bhaile, thainig sinn gu naimh Jeremiah, far a' bheil e air a ràdh an de sgrìobh e leabhar tiomhaidh an Tuiridh; agus fhuair sinn a stigh beagan ma'n do dhùin eadh na gèatachan.

Tha mi deannamh dheth gu'n do chuir mi a nis stòs gu leòir airson aon àireamh de'n Chuairteir; nime sin stadaidh mi 'n trà'a. Ach ma bhios mi air mo chaomhnadh, cuiridh mi fathast d'ar n-ionnsuidh tuille de'n leabhar thaitneach o'n do tharruing mi na nithean so.

A. C.

August, 1842.

MAR FHUAIR NA GRANNNDAICH CÒIR AIR OIGHREACHD NA MUCRACHD.

Tha eachdraidh na cùise so 'toirt beachd fìor riochdail air caithe-beatha an daine iomraitich bha 'san tìr so d'am b'ainm Iain Dubh Biorach.

Thainig am fear so á Lochabar do Shrathspé, agus ghabh e tàmh ann an Caordail, a' cumail a mach gu'n robh e air fhuadachadh á 'thìr féin: ach cha b'fhada bha e 'san àite 'nuair thuig a choimhearsnaich nach b'ann mar sin a bha; oir cha robh fàth, cothrom, no àm freagarach airson creich' a thogail air fad na dùthcha, nach robh fios air a leigeadh leis gu Lochabar air dhòigh-eigin; agus 'nuair a ràinig iad an t-àite 'bha air a chomharrachadh dhoibh, bha Iain an sin le gach seòladh agus fiosrachadh bha feumail. Rinneadh òran air, ach cha chuala mi dheth ach—

Hò gur e'n latha e—'s mithich 'bhi 'g éiridh;
'Mhnathan a' ghliùne, nach mithich dhuibh éiridh?
Hò gur e'n latha e—'s mithich 'bhi 'g éiridh;
Mis' rinn a mhoch-éirigh, 's agaibhs' bha feum air.
Hò gur e'n latha e—'s mithich 'bhi 'g éiridh,
'S Iain Dubh Biorach ag ioman na spréidh.

Aig aon àm, 'nuair bha Fear Dail-na-poit dol a phòsadh, cha robh a' chùis an an-fhios air Iain Dubh Biorach. Mar bha facanta 'san àm

ein, bha cuireadh farsuing air a dheanamh, agus bha earrann mhòr de mhuinntir na ceàrn sin air cruinneachadh chum na bainnse. Chaidh gach cùis air aghaidh gu math aig a' bhainnis; ach 'nuair a dh'éirich an duin'-òg air an ath mhaduinn, cha d'fhàgadh each no mart air a' bhaile, nach do sgúabadh air falbh le Iain Dubh Biorach agus a chàirdean na h-Abraich, mar is minig a rian iad.

Air ball dh'fhalbh Fear Dail-na-poit, agus na dh'éirich leis, air an tòir. Ràinig iad tigh a chasaid, Fear Achiarnag. Thug ean fainear gum biodh na h-Abraich air chionn sin, leis a' chreic', a' leigeadh an sgiosa dhiùbh ann an Slochd Bao-chàrn. Bhuail iad air an aghaidh, agus mar thubhairt b'fhlòr. B'ann leis na saighidibh a thriall iad an cairibh a chéile. Bha cothrom a' bhrathaich aig na Spéich, agus ghabh na h-Abraich an ruaig. Anns an iorghuill, chuir Fear Achiarnag saighead troimh shròn Iain Duibh Bhioraich. (B'ann o se a fhuair e an t-ainm sin, agus lean e ris fhad 's bu hheò e.) Uime sin, bha Iain Dubh Biorach ann an gamhlas mòr ri Fear Achiarnag, agus a' feith-eamh gach àm chum dìoghaltas a dheanamh air. An ceann ùine fhada 'na dhéigh ein, choinnich Fear Achiarnag agus sagart Dhao'thall anns a' mhuileann mhine (a réir coltas, aig Dàmhuillnidh). Thòisich iad air strìth cé bu luaithe 'gheibheadh bleath. Bha beagan fhacail shearbh eatorra; agus 'nuair a choisinn an sagart am muileann (theag-sam an aghaidh ceartaie), thubhairt Fear Achiarnag gu'n cuimhnicheadh e dha mar rion e air.

'Nuair chuala Iain Dubh Biorach gu'n d'thubhairt Fear Achiarnag mar so ris an t-sagart, thog e air na thoisich na h-oidheche, agus cha do stad e gus an d'ràinig e tigh an t-sagairt. Fhuair e stigh gu seòmar a lespach, far an robh e 'na shuin; agus gun fhuath sam bith 'bhi aige dhà, shàth e 'bhiodag 'na chridhe, agus phill e d'a thigh féin gun fhios do dhuine beò. Fhuair eadh an sagart sa' mhaduinn 'na abhàneadh 'na fhuil, gun deò ann. Chuimhnich a chàirdean air mar thubhairt Fear Achiarnag. Rinneadh greim air gun dàil; agus le òrdugh easbuig Mhuiribh, thugadh do bhaile Eiligin e; agus chuair-eadh ann an gainnteir e, far an do ghnàthaich e air dhòigh thrugh agus ro mbi-chiatach. Mu dheireadh ghlacadh Iain Dubh Biorach (airson nì uamhasach eile 'rinn e), chum bhi air a chrochadh; agus, maille ri iomadh nì eile, dh'aidich e gum b'e a mharbh an sagart.

'Nuair chuala Tighearna Ghrand mar bha gach cùis dhiùbh so, dhùisg a chorruich gu mòr an aghaidh an easbuig, airson a ghiùlain a thaobh Granndaich Achiarnag, agus mhaoidh e dìoghaltas a dheanamh air, le bagradh a chuir an t-easbuig fo eagal uamhasach. Thug e mach dha Fear Achiarnag air ball; agus airson sìth agus réite, thug e dha còirichean fearainn na Macrachd; agus tha'n oighreachd sin aig na Granndaich o'n Chrùn gus an là 'n diugh.

SPÉACH.

Lag na Crìche, 1842.

CRÌOCH NAN ABSTOL.

A Chuaireir uaisle,

Tha mi a' creidsinn gu bheil cuid de'r luchd-leughaidh aig nach 'eil fios air crìoch nan abstol; agus air dbomh a bhi 'm barail gum bu mhaith leo so fios fhaotuinne cìod a' ghnè bhàis a dh'fhulaing na daoine naomh sin airson a bhi searmonachadh a' chreidimh chriosdail, airson a bhi tréibhdhìreach d'an gairm, agus airson an dìlseachd d'an Àrd Mhaighetir, smaoinich mi 'n cunntas aithghearr a leanas a chur chugaihb:—

MATA.—Tha e air aithris gu'n d'fhulaing an t-abstol agus an soisgeulach so bàs airson creidimh, no gu'n do mharbhadh le claidheamh e ann am baile do Ethiopia.

MARCAS.—Chaidh an soisgeulaiche so a shladadh troimh shràidibh *Alexandria* gus an do bhàsaich e.

EÒIN.—Chaidh an t-abstol agus an soisgeulach so a thilgeadh ann an coire do dh'ola goileach; gidheadh cha d'fhuair e bàs, oir dh'eug e 'n deigh sin ann an Ephesus, an Asia.

LUCAS.—Chaidh an t-abstol so a chrochadh air craoibh sa' Ghréig.

PEADAR.—Chaidh an soisgeulaiche so a cheusadh 'san Ròimh, 's a' obann "ris an làr," do réir 'iarrtais féin; oir bha e smaoineachadh gu'n robh e neo-àiridh bàsachadh sa' cheart suidheachadh, agus air a' mhodh air an an d'fhulaing a Mhaighetir beannuichte.

SEUMAS AN T-ÀRD.—Chaidh an ceann a thoirt dheth ann an Ierusalem.

SEUMAS BU LUGHA.—Chaidh e air tùs a thilgeadh o bhinnein an Teampuill, agus a ris a shlachdadh gu bàs le slachdan muillear-laidh.

PHILIP.—Chaidh a chrochadh ri post aig Hieropolis, baile do Phrìgia.

BARTHOLOMEU.—Chaidh an t-abstol so fhionnadh beò, le àithne rìgh allmhara.

AINDREA.—Chaidh a cheangal ri crann-ceusaidh, bho'n do shearmonaich e gus an d'fhug e suas an deò.

TÒMAS.—Chaidh sleagh a shàthadh troimh a chorp, ann an Coromandel, an Innsean na h-àirde 'n ear.

IUDE.—Mharbhadh le saighead e.

SIMON EUDMHOR.—Cheusadh e ann am Persia.

MATHIAS.—Chaidh an tùs a chlachadh, agus an deigh sin an ceann a thoirt dheth.

BARNABAS.—Chaidh abstol nan Cinneach so a chlachadh leis na h-lùthaich aig Salmis.

PÒL.—Chaidh an ceann a thoirt dheth leis an ain-tighearna Nero, 'san Ròimh.

Is mi bhur caraid dìleas,

LEUGHADAIR.

Inbhir-Lòchuidh, 1842.

TOBAR PHÀRUIG, EILEIN THIRÌ.

Chaidh an sgrìobhadair a' cheud uair do dh'Eilean Thirì maille ri searmonaiche eile, a' bhliadhna ochd-ceud-deug 's a seachd-deug, ann an fhogharadh.

Chaidh iad aon latha a ghabhail beagan seallaidh; agus b'e aon nì a chaidh iad a dh'fhaicinn, làrach tighe 'tha taobh na mara, ris an abair iad Teampull Phàruig, aig a' bheil cuid do na ballachan a suas. Làimh ris tha toll domhain ann an creig, air chumadh poite, a chumas pailte trì-fichead pìont Albannach, ris an abair iad Tobar Phàruig.

Dh'innis an duine 'bha leinn ('s cha b'ann do mhuinntir an eilein e; 'sann a chaidh e ann à Lathurn, 's tha e 'n sin fathast)—dh'innis e dhuinn, nam biodh an tobar sin air a thaomadh, gu'n sìleadh an t-uisge air ball as na spèuraibh, ciod air bith co mòr 's a bhiodh an turadh roimhe sin. Chuir sinn an neo-bhrìgh a leithid so do shaobhalachd; ag ràdh, “An saoil thu, nam biodh e air a thiormachadh a nis, an sìleadh e?” Thubhairt e nach robh e cinnteach; oir gu'n do thiormaich e aon uair air là na Sàbaid, le feadhainn aig an robh an càirdean ann an Èirinn, agus air an cumail o thighinn dachaidh leis a' ghaoith a bhi 'nan aghaidh, a dh'fheuchainn an tugadh so a' ghaoith mu'n cuairt freagarach gu'n toirt do Thirì; air chor 's gu'n robh a nis teagamh an do lean a' bhuaidh a b'abhaist a bhà aige ris, ri linn a thiormachadh.

“Nam biodh agamsa soitheach, thiormaichinn e 'san uair.” “Cuir dhìot do bhròg,” ars' mo chompanach, “agus taom a leth, agus taomaidh mise an leth eile.” Chaidh so a dheanamh, agus thòisich mi air gu grunn-dail. Ghabh mo chompanach car mu'n cuairt, fhad 's a bhithinnse ri m' leth féin. Thubhairt an duine 'bha leinn, “Cha bhi làmh agam anns a' ghnòthuch; biodh a' pheacadh air do cheann féin.” “Nach faoin thu!—an saoil thu 'm bheil peacadh anns an uisge a thaomadh as an toll so?” “Am bheil thu da rìreadh 'dol 'ga thiormachadh?” “Tha, a cheart da rìreadh.” “Agus an ann am magaireachd a tha thu?” “Cha'n ann, ach a dh'fhaicinn meudachd an tuill.” “An saoil thu nach peacadh dhuit an t-uisge 'thoirt air fear a's arbhar a tha sgaoilte?” “Òinseach dhuine! an saoil thu an toir so uisge, ach mar a bha e roimhe 's na dhéigh?” “Chì thu sa, ma nì thu e, nach urrainn thu seasamh mach a shearmonachadh air an fheasgar so.” “Biodh foighidinn agad sa, agus chì thu mar a bhios sin.” “Tha mi faicinn,” ars' esan, “am fear a thug ort tòiseachadh air an obair, gu bheil e 'dol 'ga fhàgail agad féin.” “Bithidh e 'n so air an uair.” Thainig e, agus thiormaich e gu buileach e. Dh'fhalbh sinn romhainn, 's cha d'thainig uisge na gaoth, ach mar a bha e roimhe. Chaidh an duine maille riumsa, agus chruinnich na daoine air a' bhàr a muigh, 's cha robh sìleadh no séideadh againn. 'Nuair a chuimhnichas mi 'n ghnòthuch do'n duine, 'sann a ghabhas e nàire d'a amaid-eachd 's d'a shaobh-chreidimh.

CAS-AIR-ASTAR.

DÀN SHOLAIMH.

CAN. VI.

Cia àit an deachaidh fear do ghràidh,
 Thusa 'measg bhan is breagh?
 Cia 'n taobh a thiondaidh fear do ghaoil?
 A's leats' gu'n iarr sin e.

Chaidh fear mo ghràidh-sa sìos d'a lios,
 Air leabaidh spìosraidh 'thamh;
 A dh'itheadh meas 'na ghàradh féin,
 'S a thionaf liliidh bhan.

'S le fear mo ghràidh-sa mis' gun cheist,
 Is leamsa fear mo ghràidh:
 'G ionaltradh 'measg nan lilidhean,
 An sin tha es' an tràth's.

Mar Thirsadh, 's àillidh tha, a ghaoil;
 Maiseach mar bhaile 'n Rìgh;
 Uamhasach mar luchd bhrataichibh,
 A' dol a sìos chum strì.

Do chàilean gaolach tionndaidh eam,
 Oir chlaoidh iad mi le gràdh:
 Tha t'fholt mar thread do ghobhair chior,
 Nochdt' o Ghilead àrd.

Do dheud mar thread do chumach gheal,
 O'n ionnlaid night' a tà;
 Bheireas gach aon diubh càraid uan,
 'S gun aon diubh sin gun àl.

Mar mhr do phomgranat do ghràidh,
 Am meadhan fòs do chiabh.
 Tha ann trì-fichead bun-rìgh àill',
 'S do dh'òighean còrr am miadh.

'S ise na h-aonar 's colman domh,
 Mo bhean coimhlont', mo chéil':
 Cha d' rugadh 'màthair nighean eil',
 'S b'i 'seircein i da réir.

Bheannaich na h-òighean féin a dreach,
 'Nuair 'dhearc iad air a gùis;
 Gach ban-rìgh a's gach leannan fòs,
 'Do mhol a's thug dhi cliù.

Có i mar 'mhaduinn 'sheallas mach,
 A sgèimh mar ghealach spéur,
 Uamhasach mar luchd bhrataichibh,
 Co soilleir ris a' ghréin?

Do lios nan cnò chaidh mise sìos,
 'Chuir beachd air toradh 'ghlinn—
 'Robh 'm pomgranat a' briseadh mach,
 No blàthan air an fhion.

Mu'n d'thug mi air' do m' laighe féin,
 Ma chridhe leum a suns;
 Mar charbad luath Aminadaib,
 Bha m' aigne air a ghluas'd.

Pill, pill, 'Bhan-Shulamach!—O pill!
 'S amhaircear ort le tlachd.
 C'aon a sheallar orm? deir i:
 Mar bhuidheann mi dà fheachd.

BEAN-SHITH NA H-ÈIRINN.

Ged a chaidh an t-àm seachad anns nach 'eil neach ri fhaotainn 'nan dùthaich so 'tha toirt creideas air bith do na seann sgealachdan sin 'tha teachd a nuas d'ar n-ionneuidh o na làithean a dh'fhalbh ma thimchioll nan *daoine beaga* 's na sìthichean, tha cuid de na sgeulan sin a' toirt soilleireachadh dhùinn mu chleachdan na linn-tean sin, a tha 'gam fàgail nan àiridh a bhi air an cumail air cheumhne. Tha muinntir na h-Eirinn air iomad dòigh mar a bha muinntir na Gàidhealtachd o chionn ceud bliadhna. Tha ri fhaotainn, gu h-àraidh air taobh na h-àirde 'n iar do dh'Eirinn, daoine 'tha toirt uiread do chreideas do na nithe sin 's a tha iad a' toirt do dh'aon m' 'tha iad a leughadh 'san eachdraidh is srinniche agus is measaile a chuirear 'nan lamhan. Tha mille sgeul air an aithris ann an Eirinn mu na sìthichean 's na daoine beaga, airson an t-aon a tha ri chluinntinn sa' Ghàidhealtachd. Cha'n 'eil seann chaisteal ann an Eirinn aig nach 'eil (ma's fìor) a bhean-shith féin 'ga thathaich. Ach na daoine 'thainig as ùr do dh'Eirinn à Sasunn a's àiteachan eile, cha chuir na daoine beaga an onoir orra-san tighinn a thathaich. 'S iad na seann teaghlaichean Eirionnach a mbàin aig a' bheil bean-shith 'gan leantainn. Cha'n eil math labhairt ri muinntir na h-Eirinn do thaobh so. Cha'n eil e comasach a thoirt orra 'chreidsinn gur amaidheadh fhaoibh gun bhunachar gun fhàirinn a th'anns gach sgeul de'n t-seòrsa so. Tha co math dhuit feuchainn ri toirt air a h-aon dhiubh a chreidsinn nach 'eil a' ghrian a' snàmh 'sna spéuran, 's a thoirt orra 'chreidsinn nach 'eil bean-shith a' tathaich nan seann làraichean briste 'san robh na tighearnan Eirionnach, cinnteachlaich na dùthcha, 'gabhail an còmhnuidh. Thachair dhàsan a tha 'ga sgrìobhadh so a bhi aon uair aig taobh Loch Neagh, far an robh teaghlach rìoghail O'Neil a' còmhnuidh, ann an Caisteal Shane; a's chual e iomad sgeul neònach mu'n ghrugaich, no a' bhean-shith a tha tathaich an àite so. A réir a' chumtais 'tha na seann daoine 'san àite so 'toirt oirre, cha'n eil dechair, na cruaidh-chas, na bàs, a thig an rathad a h-aon de'n teaghlach aomhor sin nach cluinnear sgriach na bean-shith air barra-bhall' a' chaisteal. Tha iomad seòrsa do dh'ùr-nisgean, do thaibhsean, do ghrugaichean, 's do dh'urrainnean eile de'n t-seòrsa sin, air a' bheil sgeulachdan ri fhaotainn ann an Eirinn; ach 'si a' bhean-shith gu mòr is measaile 'nam beachd, agus do 'bheil iad a' toirt am barrachd urrainn. A réir a' chumtais tha iad a' toirt air a'

bhean-shith, tha i coimhail ri òigh no maighdean òg earachdail; agus air nairibh eile air dhreach seann mhnatha aosmhor, phreasnach, ghrànda—a folt fada na dhualaibh sìos mu 'gualaibh. 'Se 'n drenchd a tha'n earba rithe, rabhadh a thoirt do'n teaghlach leis a' bbeil i fuireach mu bhàs no mu dhriod-fhortan air bith 'tha ri tachairt. Tha'n rabhadh so air a thoirt seachad 'san oidhche—seòrsa do thuireadh brònach, cianail muladach—ceòl mar fhonn tùraich na gaoithe 'measg chraobh, a chluinnear o asdar fada. 'Se fonn na bean-shith a th'air a ghabhail le mnathnn na h-Eirinn 'nuair 'tha iad le caoidh tùraich 's le bas-bhualadh brònach a' leantainn cuirp caraid do'n chill.

Bha'n aud, roimhe so, ann an Eirinn, 'ana linn-tìbh a chaidh seachad, òigh àillidh do sheann teaghlach measail O'Neil. Cha robh 'san tìr uile a h-aon bu luraiche na i, 's bu bheusmhor giùlan, na air an robh barrachd meas. Bha fleasgach earachdail 'ga suiridh, 's ag iarraidh a pòsadh; ach bha e bochd, 's cha robh a theaghlach co measail ri teaghlach Norah. Ach coma có dhiùbh, chaill i a cridhe leis—thug i gaol da, a's gheall i a phòsadh. Fhad 'sa bha ise r'a thaobh, shaoil e nach robh nì a b'urrainn tachairt a bheireadh air a dì-chuimhneachadh; agus ise, cha robh 'na beachd neach air aghaidh an t-saoghail mhòir a ghabhadh i a roghainn air Ùisdean òg. B'àbhaist doibh a chéile 'choinneachadh ann an Lagan nan Craobh air mbeadhon-oidhche, agus gu tric mu'n éireadh uiseag na maidne, a dh'ùrachadh am bòidean agus an geallaidhnean—thigeadh an saoghal mar a thogradh e, nach tigeadh caochladh air an gràdh do chéile. Bha Norah ocbd-bliadhna-deug a dh'aois, agus Ùisdean donn ceithir-bliadhna-fichead. Latha de na làithean, mar a bha iad am briotal gaolach r'a chéile, thubhairt Ùisdean, “Cha phòs mi thu an aghaidh toil t'athar, agus tha fios agam nach 'eil a chead againn. Theid mi thairis do na rìoghachdan 'tha fada thall, coisneidh mi stòras, pillidh mi, agus an sin bheir t'athair dhomh thu air làimh. Pillidh mi le cliù 's le onoir, 's bithidh stòras agam; agus an sin có 'chuireas eatarruinn? Ni mi so, a Norah, a chuisle mo chridhe! Tha mi a' gabhail an Tì 'tha eòlach air gach nì mar fhianuis, o'n àm so, gur tu mo chéile phòsda—air ar ceangal agus air ar pòsadh ann am fianuis nèimh. Tha Esan a chruthaich a' ghealach ghlòirmhoir ud, agus na reultan àillidh gorm 'tha shuas os ar cionn, na fhianuis. Lùb do ghlùn, a Norah, agus bòid an nì cendna.” Rinn i so. Air an glùnaibh, taobh ri taobh, bhòid a's mbionnaich iad nach deanadh nì air bith ach am bàs an dealachadh. Bha aig Norah fàine luachmhor, a thainig a nuas 'na teaghlach o linn-tìbh céin, aig an robh buaidh àraidh; agus chuir i am fàinne so air meur Ùisdean. “Geall,” ars' ise, “ma thig nì air bith a'd' rathad a bhacas tu o philleadh, a chumail; no ma chlaonas do chridhe air dhòigh air bith nam, geall gum pill thu am fàinne prìseil so air ais.” Gheall e so, agus dhealaich iad. Bha cridhe Norah an impis agàineadh. “O!” ars' ise, ann am bròn 's an tuairgneadh a h-anaim, “nam biodh uiread gràidh aigean dbòmhsa 's a th'agamsa airsan, cha b'urrainn dha dealachadh rium mar a rinn e. Cha'n fhàgadh e mi. Bha fios aige gu'n siubhlainn leis air feadh an domhainn gu léir.” Bha fios aig Ùisdean air so gu math; ach 'sann an gràdh

a bhac e i—gun fhios aige gu ro mhath c'ait an robh e 'dol, no ciod an cunnart a bha ri 'choinneachadh. Cha dùraichdeadh e a toirt air falbh o a pàrantan aosmhor. Bha fios aige gum bristeadh so cridhe an t-seann duine. Dh'fhalbh e, 's chaidh bliadhna seachad gun litir gun iomradh mu thimchioll Ùisdean, a bha nis anns na h-Innsean a b'fhaide as. Gu tric thainig e nis 'na cuimhne, nam biodh uiread gràidh aig' oirre 's a bh'aice-se aisan, cha deanadh e falbh 's a fàgail na dheigh mar a rinn e. Bha i 'ga dhì-chuimhneachadh. Bha 'h-athair 's a màthair do ghnàth air a h-aodann, a' labhairt na h-aghaidh, agus a' deanamh na b'urrainn doibh chum a tarruing gu fear eile a b'àird' a's bu bheartaich' a phòsadh a bha 'ga h-iarraidh. Ma dheireadh dh'xontaich i, agus ghéill i; 's cha b'iongantach e: oir cha d'thàinig focal uaidh o na dh'fhalbh e; agus bha na h-uile aobhar aic' a chreidsinn na bha gach aon ag ràdh rithe, gu'n do dhì-chuimhnich Ùisdean i. Bha mòran a' tighinn mu thimchioll an àite, a' togail sgeòile de'n t-seòrsa so mu dhéidhinn.

Ma'n àm so, bha dà sheann bhean aig an robh bothain dlùth do'n àite, a thachair 'san fheasgar air a chéile; agus thòisich iad air seana-chas mu thimchioll Nòrah agus am fear a bha i dol a phòsadh. "Tha Nòrah O'Néil," ars' an dara té dhiubh, "dol a phòsadh." "'Se sin 'tha iad ag ràdh," ars' an té eile. "Cha'n eil iomradh air Ùisdean 'tha fad as—esan a b'àbhaist a coinneachadh ann an Lagan nan Craobh, fo'n chreig léithe. Ach nam biodh comas cainnt aig craobhan, a's uillt, a's cnuic, bhiodh sgeul brònach sca ri innseadh mu cheilg an duine, agus mu amaideachd a's laigs' a h-aon do mhaighdeanan na h-Eirinn. Ach chì sinn ciamar a thig a' chùis gu crìch. Chunnaic mise, agus chuala mi—ach ciod am math a bhi 'ga aithris?" "'Ne," ars' an t-seann bhean eile, "gu'n cual' thu guth brònach na bean-shith?"

"Matà, innsidh mise dhuit mar a thachair. Tha mise sèa bliadhna o na dhealaich Nòrah O'Néil agus a leannan. Bha mise tighinn dachaidh troimh 'n ghleann, agus thainig mi orra gun fhios ann an Lag nan Craobh, fo'n chreig léithe, far an robh iad a' suidhe dlùth do chéile. Bha ise 'caoineadh mar mhaighdein; ach ged nach robh esan a' caoidh na ri tuitheadh mar 'bha ise, bu chianail ri éisdeachd a bhruidhinn bhrònach. Chunnaic mi iad a' cur meur ri meur, agus ise 'car fàinn' air a làimh-sa; agus mar 'rinn i so, co cinnteach 's a bha mìle mìle reul àillidh gorm 'san iarmailt shuas, thainig sgreuch bhrònach thùrsaich na bean-shith d'am ionnsuidh air oiteig na h-oidhche! B'eòlach air mi. 'Mo thruaighe,' arsa mise, 'cha tig an gealladh a rinn sibh gu buill cheart!'"

"An cual' thu an guth cianail sin?" deir an té eile. "Tha mise fada 'san àite so, 's cha chuala mi riamh sgreuch a' bhròin, no sanas na bean-shith, ged is tric a chuala mi gu robh a leithid ann."

"Faodaidh sin a bhi," ars' a' bhean eile; "ach an oidhche air an do chòrd Nòrah an t-aon so nis a phòsadh, agus a bhris i a gealladh do dh'Ùisdean, bha ise, 's a màthair, 's a h-athair, 's an duin' òg, agus an sagart, le chéile 'san t-seòmar mhòr. Bha mise dlùth do'n àite. Chuala mi, co pongail 's a tha mi air an àm ag éisdeachd do ghuth-sa,

agrech bhrònach na bean-shith; 's ged b'i eo uair na bhàis, bheirna mo bhòid a's m' fhocal mu'n chùis. A' chead uair a chuala mi i an' ghleann, mhothuich mi i a' dìreadh na beinne mar bhàdan geal do cheò nam beann, 's a folt fada 'sànna na' ghaoith. Chreanaic mi an le solus na gealaiche, agus chuala mi an guth bu bhrònaiche 's bu mhuladaich' a rèinig mo chluas 'san t-saoghal so. An t-reas uair tha's dàin. Mo thruaighe, Norah òg!"

"A's e' uia a bhios là na bainnse?" ars' an t-seann bhean eile.

"Thà, seachduinn o'n Di-màirt so tighinn," ars' iae. "Tha uidh-eamachadh mòr 'ga dheanamh—anabarr do dh'uailean na dùthcha ri bhi ann; agus tha uile sheann chloachdaidhean na h-Eirinn ri bhi air an cumail suas. Tha clàrairean a's plobairean ri bhi ann, 's an t-uile uile an deigh cuiradh fhaotuin." "

Thainig là na bainnse. Bha'n dùthaich uile cruinn, agus maille ri càch, an dithis aig an robh an seanachas mu thimobial na bean-shith. Bha'm pòsadh a' dol air aghaidh—ghlac fear-na-bainnse agus bean-na-bainnse làmhnan a chèile. Thainig coigreach air main eich gu luath dh'ionnsuidh an doruis. Ghrad leum e air an làr. Chaidh e stigh gu luath far an robh cuideachd na bainnse cruinn. Bha 'chàraid pòda. Dh'iarr an coigreach deoch e bhean-na-bainnse. Ghlac i soitheach airgid. Llen i so de'n fhion dhearg. Dh'òl i a dheoch-alàinte, agus thairg i an cupa dhà. "Cha'n e fion mo dheoch," ars' ean, "ach an t-uisge glan." Dhòirt i an fion as, agus llen i an cupa do dh'uisg' an tobair. Dh'òl e deoch de'n uisge, agus mhothuich bean-na-bainnse gu'n do leig e le ni-eigin tuiteam as' chupa mar a thairg e air ais e; ach mu'n do mhothuich i ciod a bh'ann, dh'fhalbh an coigreach. Mar a chaidh e as an t-sealladh, chual' an t-seann bhean agreuch na bean-shith. Dh'amhairc bean-na-bainnse stigh as' chupan, agus ciod a fhuair i ann ach a' cheart fhàinne—fàinne nan iomadh bunaidh—a chuir i air meur Ùisdean 'nuair a dhealaich i ris, 's a bhòid iad a bhi dìleas do chèile. Cha do labhair bean-na-bainnse focal. Thuig i 'nis có e an coigreach a dh'iarr deoch oirre—gam b'e Ùisdean d'an d'thug i gràdh a eridhe a bh'ann. Ach cha do leig i a' bheag oirre. Chaidh cuirm na bainnse air aghaidh, agus thòisich an dannsa. An ceann uair an maireadair, thainig duine stigh ann an cabhaig mhòir, ag iarraidh an t-sagairt. "Thainig," ars' ean, "coigreach o chionn ghoirid a dh'ionnsuidh mo thighe, ag iarraidh fàgadh na h-oidhche. Bha e fo thrioblaid mhòir, a' fàgadh a dhà làimh, 'as' sìleadh nan deur gu frasach. Thuit e air an ùrlar. Tha mòran eagal orm gu bheil e marbh, agus thainig mi gu luath a dh'iarraidh an t-sagairt." Thuig bean-na-bainnse mar bha 'chùis. B'e Ùisdean, fear a gaoit, a bh'ann. Ghrad ruith i mach, gun suim do'n phòsadh na do'n chuideachd. Lean i an duine, 's an sagart maille rishe. Mar bha i 'dol a mach air doras a' chaisteil, thainig oiteag làidir ghaoith' a stigh, ged a bha'n oidhche ciùin feathail. Bha egal a's oillt air gach aon a bha làthair. Chriothnaich iad uile, oir chualar agreuch na bean-shith air bàrr bhalla 'chaisteil—an guth bu bhrònaiche agus bu mhuladaich' a chuala neach riamh. Chualar an ath ghlaodh brònach tiombaidh. Bha'n t-seann bhean aig an doras. Thòisich i air bas,

bhualadh 's air caoidh. “Mo thruaighe, mo thruaighe!” ars' ise;
 “Norah àillidh O'Neil!”

Ràinig bean-na-bainne dorus a' bhothan 'san robh an coigreach. Bha e gun deò, 's b'è Ùisdean a bh'ann! Thig Norah i féin air a dà ghluin r'a thaobh, a's ghuil i gu goirt. Ghlaodh i air Ùisdean; ach cha d'fhainig focal as na bilean geala, a bha nis dàinte sa' bhà. Phòg i e; ach bha 'shùilean dàinte. Thug i gu'n robh e marbh. An làthair na cuideachd, a bha nis air teachd na deigh—an làthair a h-athair a's fear-na-bainne—strac i dhith riomhachd na bainne—leig i le 'falt tuiteam mu 'gnaillibh—thog i tuireadh a's bròn—ghlac i an làmh fhuar, agus sheinn i tuireadh a bhàis, ann an cainnt a thug deòir o gach sùil a bha sa' chuideachd. Mar a sheinn i an rann mu dheireadh de'n tuireadh chianail, thuit i na corp marbh taobh Ùisdean!—bha a cridhe air sgàineadh. Chàradh iad 'san aon uaigh, a's chuir-eadh an aon leac thairis orra. An ceann fhead latha an deigh sin, chualar a' bhean-shrìth 'a rithid air bàrr bhalla 'chaisteil aomhoir. B'è bàs athair Norah O'Neil a shachair, an triath mu dheireadh de'n ainm.

Tha'n dàn a rinn Norah fhathast air aithris ann an ceann chainnt na h-Éirinn; 's ged a chuireadhnaid a sìos e, is gann a b'urraimear a thuigsinn ann an Gàidhealtachd na h-Alba. Ach a thaobh gu bheil e cealach ri iomad aon de'n t-seòrsa 'cluaha sinn 'nar dùthaich féin, cuiridh sinn sìos sin agus brìgh nam focal. 'Sa' chainnt Eirionnach, tha e anbarra brònach muladach:—

Mo ghràdh, mo ghràdh, a's m' annsachd féin!
 'S iomad latha 'chaith sinn an caidreamh gaoil,
 Fo sgàile nan craobh 'san Lagan fhasgudach chiùin,
 Taobh an uillt a shiùbhlas le torman binn,
 'S do cheann buidhe bachlach a'm' uchd.
 Bu mhilis do phòg, fhir mo ghràdh!
 Cha bu phòg gun ghràdh, cha bu ghealladh-cealgach.
 Ach, mo thruaighe 's mo chreach! bha mise saon;
 Cha do chroid Norah Ùisdean an aigh.

Mo ghràdh, mo ghràdh, a's m' annsachd féin!
 Nam bu léir dhomh an sin ni's léir dhomh a nis,
 Shiùbhlainn leat an saoghail uile, le 'bheanntaibh àrd,
 Agus snàmhainn leat an cuan mòr.
 Ged a chàineadh mo chàirdean mi, bu shuarach leam,
 Ach làn chinnte 'blà aig Norah nach do thréig thu i.

'Chaomhain! a chaomhain mo chrì a's mo chléibh!
 Sgàin mo chridhe 'nuair a thug mi mar a bha.
 Phòsadh mi ri fear eile—fhuair e gu deimhin mo làmh;
 Ach tha fios aig na cumhachdan uile
 Gum bu leatsa mo chrì, Ùisdean a b'àillidh gnùis!
 B'fheàrr leam thu na òr an t-saoghail mhòir—
 B'fheàrr leam thu na spréidh na h-Éirinn gu léir;
 Agus tha fios aig na cumhachdan uile
 Nach leig mi mo thaobh a chaidh
 Ach ri taobh Ùisdean, ann an snàin a' bhàis!

AIR DROCH CHLEACHDANNAIBH.

Aig gach uile ahluagh agus chinneach tha cleachdanna sòraichte dhoibh féin. Tha cuid dhiubh sin cliùiteach agus feumail anna féin, agus cuid eile fad an aghaidh sin. Cha robh treubh sluaigh riamh ann, feudaibh e bhith, a bha air an comharrachadh a mach air mhodh ni's sòraichte, le'n cleachdannaibh féin, na na Gàidheil. Bha iad 'nan sluaigh a bha, ann an seadh, air an dealachadh o'n chuid eile do'n rioghachd, leis na beanntaibh, gleanntaibh, agus garbh-chrìochaibh, am measg an robh iad a' gabhail còmhnaidh,—co math is le'n cainnt, le'n truscan, leis gach seol air an robh iad a' solaradh an teachd-an-tìr, agus le guàthannaibh agus cleachdannaibh eug-sambla eile. Tha e fìor nach robh riamh sluaigh air aghaidh na talmhainn ni bu ghaiegeile, ebruadalaiche, mhisneachail', agus chliùitiche, na na Gàidheil! Cha robh riamh sluaigh ann ni bu dille na iadsan d'an cinn-fheadhna, agus d'an nachdaranaibh féin; agus cha robh riamh sluaigh air an robh barrachd meas airson lionmhoireachd am buaidhean urramach! Ach cha'n 'eil neach, no sluaigh, no cinneach, idir ann a ta foirfe anns na h-uile nithibh. Air an aobhar sin, feumar aideachadh gu'n robh cuid do na cleachdannaibh aig an t-sluaigh ainmeil so a bha neo-airidh air an giùlan a thàbh nithe eile. Ach tha iad sin a nis a' dol as a lìon euid a's cuid, a réir mar a ta eòlas, creidimh, agus gach fiosrachadh feumail eile, a' briseadh a stigh orra. Tha, gidheadh, fuigheall beag do na cleachdannaibh sin r'a fhaotuinn 'nam measg fathast; agus, am measg chàich, feudar an cleachd sin ainmeachadh trid am bheil iad ag òl air nairibh ann an tomhas tuilleadh 's mòr aig cuirmibh, ach gu h-àraidh aig àdhlaicibh. Tha pòit agus ana-measarrachd 'nam peacannaibh mòra aig gach uile àm agus àite, ach tha iad mar sin gu sòraichte aig tìodhlacadh nam marbh! Is seana pheacanna iad so, oir tha aobhar againn a smuaineachadh gu'n robh iad ann roimh an tuil. A réir coslaia, bha àite sòraichte aca am measg pheacanna gràineil Shòdoim agus Ghomòraih. Bha Lot air mhiag le fìon aig an àm anns an do sgriosadh bailtean aingidh a' chòmhnaidh. Agus, ni b'fhaide air ais na sin, bha Noah air mhisg goirid an déigh na dìle! Tha'n t-abstol gu riochdail ag ràdh, “Na bithibh air mhisg le fìon anns am bheil anabbarr.” Tha e, uime sin, 'na pheacadh agreataidh a bhi fo dheoch aig bainneibh, aig féiltibh, aig co'-chruinneachadh air bith, no aig àm no àit air bith; ach tha e mar sin thar tomhas aig àdhlaicibh! Anns na h-amannaibh a chaidh seachad, bha òl 'ga dheanamh ach beag aig gach uile àdhlaic sa' Ghàidhealtachd, a bha nàr ri chluinntinn ann an dùthaich chrìosduidh! Ciod an cleachd a b'urrainn a bhi na bu mhi-bheusaiche na bhi 'giùlan dìbhe làidire chum an àit-àdhlaic? Cha'n 'eil e air chor sam bith ciatach, na cliùiteach, ach fad fad an aghaidh sin. Feumar aideachadh gidheadh, agus aideachadh le nàire, gur minic bha tuasaidean, caonnagan, aimhreitean, agus cinn bhriste, eadhon 'san àit-àdhlaic féin, le barrachd 'sa chòir do'n deoch! Tha càirdean a' mhairbh an dùil, agus a' cumail a mach, mar bi deoch làidir aig a thiodhlac, gu'n saoil sluaigh gur ann nach dùraig iad a

toirt seachad, agus gum bheil iad 'nan spìocairibh gann, gortach. Air an aobhar sin, mar bi pailteas ann r'a òl, agus r'a sheachnadh, tha iad sa' bharail gum bi e 'na smal air cuimhne a' charaid a dh'fhalbh, 'na mbi-chliù d'an deagh ainm féin, agus 'na athais a thilgear air an slìochd ré linn-tean ri teachd! An urraim ni air bith a bhi ni's meallta agus ni's docharaiche na so? Leanadh na Gàidheil sa' chùis so eisimpleir an co'-bhràithrean Gallta, a ta stuama aig an adhlacaibh. Gabhadh iad rabhadh o'n Bhìobull, agus faicendh iad an sin cia lìon achmhassan agus comhairle a thugadh seachad an aghaidh gach gnè ana-measarrachd, geòcaireachd, agus miège. Is muladach a bhi faicinn sluaigh air mhiag an uair a bhithear a' cur duine 'na shìneadh gu tosdach 'san dualach sin as an tugadh e an toiseach. Cha'n 'eil àm air bith freagarrach airson na miag; ach 'se an t-àm agus am bithear a' cur bràthar fo thalamh, do gach uile àm eile, is mi-fhreagarraiche! Bu chòir a bhi 'faicinn duine 'ga chuir 'san uaigh, smuaintean eile a dhùsgadh sa' chridhe. Bu chòir do so toirt air gach neach a ta làthair an crìoch dbeireannach féin a thabhairt fainear, agus a smuaineachadh cia co goirid an ùine gus am faic sluaigh eile iad féin air an caithreamh ann an seòmar cumhann nam marbh! “Bithibh-se, uime sin, deas; oir thig Mac an Duine 'nuair nach saoil sibh.” “Uime sin,” deir Dia, “gléidhidh sibh m' òrduighean, a chum nach dean sibh son air bith do na gnàthannaibh gràineil ud, a rinneadh roimhibh; agus nach truail sibh sibh féin anna: Is mise an Tighearn, bhur Dia.”—(Lebh. xviii. 30.)

SGIATHANACH.

AILEAN MAC-'IC-AILEIN,

A THUIT LATHA BLÀIR SLABH AN T-SIORRAM.

Mar a b'e Ailean Mac-Ruairidh an ceann-seadhna bu mhò bha aig Clann Raonuill, b'e Ailean Mac-'ic-Ailein an gaisgeach a b'ainmeile 'a bu mhò cliù dhiùbh. Bha e fo'n cheannard bu mhò 'san Roinn-Eòrpa, Diùc Mharlborough. Ann an son de na blàir fhuilteach 'san d'thug an t-àrd-cheannard buaidh, mar bu ghnàth leis, chaidh Mac-'ic-Ailein a leònach gu creuchdach—dh'fhàgadh e am measg nam marbh, a' toirt suas an deò. Chunnaic e fear a' dol 'nam measg, 's a' cur crìoch orrasan a bha leth-mharbh, agus 'gan spèinneadh. Bha e 'tighinn 'na ratbad féin, agus gun teagamh dheanadh e air-san mar bha e 'deanamh air càch. Fhuair e ruigheachd air Spàindich a bha làn, a thog e le mòr spàirn. Cbuir e r'a shùil i, agus leag e'n spèinneachd air ri taobh nam marbh.

'San ionad ghàbhaidh sin, 's 'na chor chràiteach, thill a smuaintean gu dùthaich 'òige, gun dùil aige a ruigheachd tuille. Làn do smuaintean cianail, bha 'inntinn ag éiridh le eòlais na h-òige agus caochlaidh na beatha so, 'nuair chuir e iad an cèill 's na rannan tha a' tòiseachadh, “Air maoirean ged thriallas duine gu ionadaibh an domhain, 's ged ni e pailteas a dh'òr luachmhor, a chàrnadh a suas anns na h-Innsean; gideadh bith a smuaintean fa-dheòidh air tìr nam beann, agus dùchas

na h-òige.” Ann an rìoghachdan thall, tha feadhain a' gabhail tàmh ann an àiteachan dìomhair, a tha 'gan teirt féin suas do chràbhadh 'a do ghnìomharra iochd-mhor. Thainig cuid diùbh sin, 'nuair a chaidh gaor a chatha as an cluasan, a cheimhead na làrach: ni b'ann gu creuch no spùinneadh, ach le cneasdachd, a chum maith a dheanamh. Thug iad Mac-ic-Ailean d'an tigh féin, rinn iad cungaidhleighis d'a chreuchdan, agus bhuie iad ris gu caomhail. Leighis a lotan, agus ann an ùine bheag thòisich e air dol am feothas. Bha e mothuchail air na rìgneadh air a shon, agus taingeil airson an dragh 's a' chùram a ghabh iad. Cha b'urraian e tuille dìolaich a dheanamh 'san àm; ach nam faigheadh e dhachaidh do'n Eilein-Fhada, bhiodh e 'na chomas làn dìolaich a thabhairt dhoibh. Bha son sibhinn òg uasal 'nam measg, nighean do'n mhnaoi shuairce chaomhail a thug a tigh agus aoidheachd dha. Dh'aontaich iad falbh leis a dh'Albainn. Cha b'urraian e taing bu mhò a nochdadh dh'ise, no d'a màthair sheireil, na a deasamh 'na céile pòda dha.

Ged a thèaruiann iad a bheatha, fo làimh an Fhreasail, 's a leighis-eadh a leòin, dh'fhàgadh ciorram air r'a bheò—cha bhiodh slìochd aige; 's ni'n do cheil e so oirre-se bha 'fàgail a dùthcha 's a càirdean air a shon. Dhlùth lean i ris am feadh 's a bu bheò e. Thog e san i gu inbhe co àrd 's a bha 'na chomas. Bha e féin 's a chéile gràdbach, a bhaintighearna, sona sòlasach, gun an robh éiridh-mach a rithiet ann an Albainn.

Cha do chuir na leòin chreuchdach a fhuair e thairis grabadh air a ghaige 's a mheamnachd—chaidh an ceann-feadhna mìleanta a mach le 'dhaoine. Cha'n e ar gnothuch-ne air air an àm rannsachadh mu aobhar no ceartas na cùise. Bha e féin 's Iain Ruadh, Diùc Earra-ghàidheal—curaidh a b'fhaige de Dhiùc Mharlborough ann am Breatunn, agus, a thaobh an gaige 's an mòr-ghnìomharra, 'bha 'nan càirdean mòr anns gach cogadh 'san robh iad thairis; ach thuit dhoibh fa dheireadh a bhi 'n aghaidh a chéile. Ged a bha iad le'n daoine a' cruaidh-ghleac 'san iomairt ri 'chéile, bha'n Diùc Earra-ghàidheal re-dhùilich 'nuair a chual' e gu'n do thuit Mac-ic-Ailean. Tha aigne nan treun mòr, amhuil an eochdan: luidhidh na suinn an sìth fo làimh an aoig. Tha ni eòrtaichte r'a thoirt faineir air latha mu dheireadh a' chinn-fheadhna so. Choir e uime 'n éideadh be-mhaisiche 'san b'urraian gaisgeach a bhith, leis gach eud-riemhach a fhuair e thairis, mar urram a choisinn 'àrd mheamnachd agus a rogha misnich. Thug a chàirdean sanas da, ag innseadh dha gum biodh e ro sheilleir sa' bhàr, 's gu'n cruimsichadh a uaimhean e. “Se se an latha mu dheireadh dhòmhna,” fhreagair e. “Tuitidh mi mar a bha mi riann, a'm' ghaigeach. Cha chaill mi mo chliù. ‘Illean,’ ar' e san r'a dhaoine, “cuiribh mi 'san rugha ud shìos,” a' feuchainn doibh àit àraid a roghnaich e dha féin.

Sheian na bàird a chliù aig beile. Bha bròn air a chàirdean, agus, mar thug sinn faineir, bha a uaimhean duilich. Bu dubhach cinail gach aitheabh an tìr iocal Mhìic-ic-Ailein iomadh latha, airson a' chinn-fheadhna b'fhuair a chumais iad; ach b'i a bhaintighearna, Penelope, bu truaighe dhàibh. Bha i nì an dùthach sinneit, ach

ciod tuille 'n toil a b'urradh bhi aice ri tìr nam beann? Bha i gun oighre. Bha'n t-ath Mhac-'ic-Ailein de mheanglan eile. Dh'fhaodadh i fear eile fhaotainn, agus sliochd a bhi aice; ach am faigheadh i samhladh a céile? Dh'fhàg i 'n rìoghachd—chail i a ceud agus a h-aona ghràdh—thill i 'dh'ionnsuidh a muinntir féin.

D.

AN T-EACH ARABACH.

Tha spéis mhòr eadar an t-Arabach agus an t-each aige. Bithidh a chuid cloinne 's a chuid each a' cluich 's a mireag le chéile o'n òige, air alt 's gu bheil an gràdh do chàch a chéile a' fàs le'n cinneas, agus a' neartachadh le'n neart. An uair a thig an t-each gu treun a neirt, is beag nach 'eil e co tùrail ri duine; agus bàsaichidh e ag oidhirp-eachadh companach 'òige a shàbhailadh o bhraighdeanas no o bhàs. Tha fear-turais sinneil a' toirt an cunntas a leanas mu dhéidhian-neart an sinneidh seo, agus an spéis a th'aige d'a mhaighstir:—

Choinnich ceann-feadhna Arabach agus a threabh air buidheann de luchd-turais a bha 'dol troimh an dùthaich. Thug iad an dàil nam coigreach, agus apùina siad iad. Chàraich iad a' obrach air an eich féin, agus dh'fhalbh iad rompa. Cerna co dhiùbh, mu'n deach iad fad air an aghart, rug buidheann eachraidh le ceann-feadhna eile orra. Mharbh iad mòran diubh, agus cheangal iad a' chuid eile le còrdaibh orraidh. Ann am braighdeanas mar so, thug iad leo a h-aon de na prìosanach gu baile-mòr Acre; agus aig àm dol a chadal, dh'fhàg iad e aig doras am bùth, ceangailte leonta mar a bha e. Air a chumail gun leud cadail leis a' phéin a bha e 'fulang, chual e 'each féin a' sìtrich dlùth dha. Mhiannaich e companach 'òige a chnìotachadh, aon uair eile mu'm biodh e féin air a chuir gu bàs; agus, ceangailte mar a bha e, ruithle se e féin a dh'ionnsuidh an eich. “Mo charaid bochd,” deir e ris, “ciod a ni thu 'measg nan Turcach? Bithidh tu air do dhùnadh suas le eachaibh coigreach. Cha toir mathan no clann an fhàsaich eòrna na bainne camhail dhuit tuille as an làimh. Ni's fhaide cha réis thu mu'n cuairt air feadh an fhàsaich, co saor ri gaoithe na h-Éiphit. Ni's mò cha sgoilt thu uisgeachan Iordain le d' bhròilleach, a dh'fhionarachadh do thaobh. Ged a bhios mise a'm' thràill, 'se miann mo chridhe thusa 'bhi saor. Falbh! Tionndaidh do na bùithean air am beil thu co eòlach, agus innis do bhean mo ghràidh nach pill mise tuillidh! Ach cuir thusa do cheann ann am filleachan a' bhùth, agus imlich làmhnan mo chuid cloinne ghaolaich!” An deigh dha sabhairt mar so, dh'fhuasgal e taod an eich le fhiacalan, agus leig e mu sgaoil e. Ach 'puair a mhothuich an t-ainmhidh tuigseach gu'n robh e féin saor, an àite leum air falbh, 'sann a chrom e a cheann thairis air a mhaighstir—ghlac e 'aodach gu sèimhe 'na fhiacalan—thog e bhàrr na talmhainn e—agus thàr e as le nìle luathas a chas gu monaidhean Arabia! Ràinig e doras bùth a mhaighstir—leig e sìos e gun chioram aig casan a mhnatha 's a theaghlach—agus aon an tiota thuit e sìos marbh le agios!

DUINEACH.

“AN EAGLAIS COITCHIONN.”

'Se so ainm leabhraìn ùir Gàelig a chuireadh a mach le *P. Campbell & Co.*, maighistirean a' Chuairtear. Chaidh sinn troimhe o thaobh gu taobh; agus ma chaidh, cha bu chall saothreach e. Tha e 'dol air ais gu tùs agus stéidh Eaglais Chrìosd air thalamh—'ga leantuinn a nìos troimh linn nan abstol, agus troimh na linnibh a lean, gu linnibh dorcha na h-eaglais, mar theirear ri—'nuair chuir an nàmhaid na h-uiread do shìol fuidhain am measg a' chruth-neachd, 's nach beag nach do thachdadh gu buileach e—'nuair bha aoradh 'ga thoirt do dhaoine ainmeil a bha nan gaisgich, no nan daoine naomha, mar dhée—'nuair thòisich daoine ri purgadair a shearmonachadh, creidimh Pàganach—'nuair thòisich daoine ri bean a dhiùltadh do shagart: a dh'aon fhocal, 'nuair bha'n eaglais air udal ri rè dorcha, mar long air chuan gun Reubastan, 's an sgiobadh air mhisg! Tha e an sin a' toirt dhainn eachdraidh an ath-leasachaidh, 'nuair dh'éirich *Luther* anns a' Ghearmailt mar a' ghrian a sgapas na neòil, a chuireas ruaig air an oidhche, agus a dh'aisigeas an latha geal—a' nuas gu Iain Mòr a' Chnoic, neach a thug “Mactalla” dhuinn 'eachdraidh cheana.

Có e air bith is ùghdar de'n leabran so (nach 'eil ach sèa sgillean), 's iomadh leabhar mòr a rùraich e mu'n d'fhuair e na h-uiread do smior. Chosdadh e do Ghàidheil air bith a theagambh £10 'fhaotainn a mach air a chosd féin, nam biodh na leabhraichean aige r'an ceannach. 'Se so an t-aran a bhristeadh do'n chloinn—'se so Eachdraidh na h-Eaglais a thoirt dhuinn saor saor, agus sin 'nar cànnain lìobha, tharbhach, snasmhor féin. Cha'n 'eil fear na bean, gille no nighean, 'san dùthaich, do nach tigeadh an leabhran so, cha'n e amhàin a leughadh, ach fhaotainn air an teangaidh. Tha dòchas againn gum fogail e sùilean iomad a tha dall, agus gum freagair e 'chrìoch airson an do chuir am ministear math a mach e. Soirbheachadh leis! Ma gheibh e ceartas, cha stad e 'n so.

C Ò M H R A D H.

A' BHAN-RIGH 'TIGHINN DO DH'ALBAINN!

Eachann agus an Cuairtear.

Each.—'Bheil cabhag air a' Chuairtear an diugh?

Cua.—Cha robh 'bharrachd riamh orm. 'Bheil a' bheag agad féin ri ràdh, Eachainn?

Each.—Matà, cha'n fhaod mi 'ràdh gu bheil mòran agam. Bha toil agam bhi 'seanachas ribh; ach o na chì mi gu bheil an ad air

ar ceann, agus an sgàilean sìoda 'na'r làimh, cha dean mi ach aon cheisd a chuir oirbh. Cha'n fhaod a bhith nach freagair sibh i?

Cua.—So, so, cluinneamaid i; tha deifir mhòr orm.

Each.—Cò air nach 'eil deifir 'san àite so? Ach gabhaibh mo chomhairle-sa, agus deanaibh air bbur sochdair. Cha bhi duine cabhagach buan. A' bheil sibh féin 'na'r slàinte?

Cua.—Ma's i sin do cheisd, freagraidh mi i gu toileach. Tha mi gu slàn fallain, Eachainn; gu'n robh math agadsa airson fheòraich. Mo bheannachd leat!

Each.—Air 'ur n-athais; cha do chuir mi mo cheisd fhathast.

Cua.—So, matà, cuir i gu luath.

Each.—Ciamar tha'n teaghlach?—'bheil i féin, bean an tighe, 's a' chlann 'nan slàinte?

Cua.—Cha'n fhaod sinn bhi 'gearan; tha iad gun dìth, gun dearas. Slàn leat, Eachainn.

Each.—Matà, air m' fhocal onorach, cha chuala mi riamh a leithid so—gun agam ach aon cheisd ri chuir, 's cha stad sibh!

Cua.—Nach do chuir thu dithis orm a cheana, 's nach do fhreagair mi thu?

Each.—'Si a' cheisd, matà, 'Bheil a' Bhan-righ a' tighinn do dh'Albainn?

Cua.—Thà. Air a' cheart àm so air a' bheil sinn a' labhairt r'a chéile, tha i 'fàgail Lnnnuinn, a's i nis air a turus; agus bithidh i, tha dòchas agam, ann an Dunéidin an ceann dà latha.

Each.—Buaidh a's piseach leatha! 'Sann an sin a bliadhna an ùpraid, 's an odhail, 's a' ghleadhraich! Fhearaibh 's a ghaoil! nam b'urrainn domb an cosdas a sheasamb, rachainn a shealltuinn oirre do Dhunéidin. Nam bu phìobaire mi, dheanaionn port dhi—Fàilte na Ban-righ. Is fada o na bha Ban-righ roimh ann an lùchairtean aosmhor *Holyrood*.

Cua.—Cha robh o na bha Màiri ann, agus tha nis o sin ùine mhòr—dà cheud, ceithir fichead, 's a h-aon bliadhna.

Each.—C'àit, le'r cead, a' bheil i ri dol an deigh dhi Dunéidin fhàgail.

Cua.—Cha'n 'eil fios agam. Tha iomadh sgeul air innse do thaobh so. Tha i ri dol, tha iad ag ràdh, a choimhead mòran de mhaithean agus naiselean na tìre. Tha i ri dol do Thighe-'Bhealach, a dh'amharc Morear Bhradalbainn; a's as a so, tha iad ag ràdh, mu thuath, a dh'amharc Diùc Chataoibh; agus cuid ag ràdh gu bheil i ri dol gu Inbhiraora, a choimhead an Diùc agaibh féin. Ach, a dh'aon chuid, cha chreid mi gu bheil i 'dol do Thirl!

Each.—Mar 'eil, fuireadh i; ach an saoil sibhse nach ann an Dunéidin a bhios an odhail! Nis, a Chuairsteir rùnaich, tha mi 'dol a ràdh ribh, a's na gabhaibh gu h-olc e, leigibh fios duinn mu thimchioll na Ban-righ 's a turus do dh'Albainn. Tha mise 'dol dhachaidh, ach bithidh fadal orm éisdeachd gach car a chuireas i dhith. Tha sinn anbharrach rìoghail ann an Tìrl. Nam biodh feum air, dh'éireamaid gach duine as a leth a's chailleamaid fuil ar

oridhe 'ga dìon. Curaidh sibhse comain mhòr air na Gàidheal, le làn chumantas a thoirt duinn mu 'dèidhinn 'san ath Chnairtear.

Cua.—Tha fios agad gum bi a' cheud àireamh de'n Chnairtear a mach am màireach; ach 'san àireamh a thig a-ris, geallaidh sinn gu'n toir sinn do'r luchd-dùthcha cunntas air gach mì 'thachart. Feuch, Eachainn, an dean thu féin dàn mo éran di, 'nanir philleas tu dhachaidh. Ma chuireas tu d'am ionnsaidh e, gheibh e aite sa' Chnairtear. Slàn leat! Cha'n urrainn domh fuireach mi's fhaide.

Each.—Óran, an d'thubhairt sibh? Matà, tha mo ribheid féin air tiormachadh, a's m' fheadain air seacadh. Ach chl' sinn. Slàn leibh!

Tha 'Bhan-righ a' tighinn, 's mithich dhuinn éiridh—
Tha 'Bhan-righ a's Ailbeart a' tighinn le chéile:
Tha muinntir na h-Albainn mireagach éibhinn;
Tha odhail a's aighear an caithir Dhunéidin.

C'àit nis a' bheil gille an fhéileadh?
Thug so, fhearaibh; biodhmaid 'nar éideadh!
Biodh gach pìob a nis air a gleusadh,
As thugamaid oirne baile Dhunéidin!

GLASGOW.

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

CAMPBELL & CO., BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: Mr Luchlan, Stewart, & Co.; Tullymet: C. Morris; Dingwall:
A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Tain: James Ross, Jun., Druggist;
Thurso: Mrs Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Orkney:
A. Mr Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld:
D. Mr Donald; Portree: A. Mr Donald; Balachulish: J. Mr Janis; Loch-
gilphead: N. Gillies; Argyll Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lochdon-
head, Mull: D. Fletcher; Bonaw: John Cameron, Postmaster; Aberfeldy:
D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencarradale:
N. Mr Donald, Schoolmaster; Bunnellan, Mull: Donald Mr Lean, Postmaster;
Portmahaven: Norman Mr Lean; Kilchoman: Angus Mr Lead; Stronsay:
D. Cameron; Tiroran, Mull: John Mr Donald; Gairloch, Nairn: J. Robert-
son; Pitlochry: D. Robertson; Fortingall: D. Campbell; Laggan: Rev. J.
Mr Pherson; Alness: D. Mr Diarmid; Doune: D. Mr Diarmid; Barra: A.
Mr Donald, Esq.; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; South
Uist: A. Chisholm; Callander: P. Mr Kinlay; Balquhidder: J. Carlton;
Dunvegan: D. Mr Donald; Carbois: A. Cameron; Glendaruel: D. Mr Lean;
Fort-Augustus: J. Forbes; Aberarder: John Ross, Schoolmaster; Inverness:
James Smith; Kilmorack: J. Rose; Lochalsh: D. Matheson, Ardelre;
Portree: Alex. Mr Donald, Esq.; Kintail: D. Mr Rae, Postmaster, Lochbry;
Mull: John Mr Dougall, Schoolmaster; Beauly: Rev. A. Mr Kenzie, Kiltarity;
Baddale: D. Mr Intyre; Glenora: A. Mr Innes; North Balachulish: Allan
Cameron, Schoolmaster; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General
Agent for North America, John Mr Neil, Esq., Charlotte-town, Prince Edward's
Island.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI'S NACH PHANG.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH AN FHOGHARAIDH.

AN 32 AIREAMH. OCTOBER 1, 1842. [PRIS 6 SCILLEAN.

CONTENTS:—Queen's Visit to Scotland, page 189.—Arrival in Edinburgh, 202; in Perth, 209; at Scone, 209; at Dunkeld, 210; at Taymouth, 211; at Drummond Castle, 215.—Return to Dalkeith, 218; to England; 221.—Arrival in England, 222.—Prince Albert, and the Hunters, 223.—Genealogy of the Queen, 226.—Ostianic Society's Address to her Majesty, 225.

TURUS NA BAN-RIGH DO DH'ALBAINN.

Dh'fhàg a' Bhan-righ, 's a céile flathail Prionns' *Albert*, lùch-airtean rioghail *Windsor* air maduinn Diluain, an 29th latha de'n mhìos a chaidh seachad, air a turus do dh'Albainn nam beann, tìr a' sìnnsearachd àrda. Cha robh eridhe an Albainn nach robh a' pìogadh gu fàilte dhìleas, thairisich, shunndach, a thoirt dhi, freagarrach d'a b-inbhe àrd, 's d'an dùrachd dhealasach d'a thaobh. Ged dh'fhàg i dùn na mòralachd air cùig pairean sa' mhaduinn, bha muinntir Lunnainn air an cois, chum a' fàilteachadh 'san dòl seachad. Ràinig i 'n lamraig o'n robh i ri dol air bòrd am measg sluaigh nach robh e comasach àireamh. Mar chaidh i stigh do'n bhàta bha r'n giùlan gu taobh na luinge anns an robh i r'a turus a' ghabhail, loisgeadh fàilte rioghail o gach balla, 's o gach dùn, 's o gach long-chogaidh a bha 'san t-sealladh. Bha deich mìle beul fàgailte, a' togail iolaich, agus a' guidhe gum pilleadh a' Bhan-righ ag air a h-nis gu tèarainte d'an ionnsuidh. Bu shoilbhir aoibhneach an sealladh so—sluagh na rioghachd is cumbachdaich air aghaidh an t-saoghail mhòir so, dealasach tairiseach do thaobh na Ban-uachdarain a chuir Dia, 'na fhreasdal, thairis orra!

VOL. III.—No. XXXII. H

Bha mìltean do luingeas 'san abhuinn air a' bheil màlairt an t-saoghail. Bha brataichean air bhàrr gach crainn—na seòladair-ean a mach air na slatan, 's gach neach 'na dheise 'b'fheàrr; 's a h-uile gunna-mòr air muir 's air tìr a' cur as, 's a' strì cò dheanadh an fhuaim a b'airde, agus a thairgeadh barram bu mhò do Bhan-rìgh àillidh Bhreatainn a' dol air sàile. Nuair ràinig i cliathach na luinge rìoghail a bha r'a giùlan, thogadh a suas i; 's mar ràinig i clàr-uachdrach an t-soithich, thogadh iolach chaithreamach o thìr 's o chuan. Chuir a nis a' chabhlach fo sgaoil; 's thug seann Tùr aosmhor Lunnainn, le aona ghunna-mòr thar fichead a loisg dararach rìoghail, sanas gu robh *Victoria* òg agus *Albert* air falbh.

'Sann air an luing ris an canar an Deòrsa Rìoghail a bha 'Bhan-rìgh agus maithean a cùirte. 'Se àrd sgiobair na luinge *Adolphus Fitzclarence*, mac bhràthair a h-athar féin. Bha sèa soithichean-smùide sa' chuideachd, chum an long rìoghail a dhraghadh, nam biodh sin feumail. Bha 'mhaduinn salach, fliuch—sruth a's soirbheas nan aghaidh; oir ged is cumbachdach Ban-rìgh Bhreatainn, cha'n 'eil e 'na comas srian a chur ris na siantan. Chaidh iad air an aghaidh gu siùbhlach; 's ged bha'n latha fuar mi-thaitneach, cha d'fhàg *Victoria* clàr-uachdarach na luinge. Chìte i'n sud, a's *Albert* r'a taobh, le fiamh-gàire ag aideachadh gach iolach shuundach agus fàilte 'chuireadh oirre leis gach soitheach agus long. Tha mòran bhailtean air bruach na h-abhuinn *Thames*, agus air leitir ìosal Shasuinn—as na bbrùchd gach beag 'us mòr, àrd 'us ìosal, gu tràigh, a's cuid ann am bàtaichean, a chur fàilte air a' Bhan-rìgh òig. Cha robh bàrr craoibhe, mulach tighe, no cnoc, no crann luinge, air nach robh bratach dhearg Breatainn—bratach nan iomadh buaidh—r'a faicinn a' snàmh 'san t-soirbheas. Mu mheadhon-latha, bhris a' ghrian a mach le aiteal glòrmhor—theich na neula dubha dorcha. Bha iad a nis fa chomhair *Sheerness*, far an robh luingeas-cogaidh air acair—cuid dhiubbh air na chuir *Nelson* agus laoidh eile am blàr nach dì-chuimhnichear. Chuir iad so fàilte fhuranach air *Victoria*—dararach mar fhuaim àrd-thàrann nan spèur! Lean mòran shoithichean-smùide, làn do chuideachd, an long rìoghail; a dhealaich rithe mu àird an fheasgair, a' guidhe slàinte agus sonas leatha, agus le mìle àrd dbùrachd gum pilleadh i an tèarninteachd.

Bha 'cheud oidhche fìor stoirmeil—an fhairge trom, 's a' ghaoth colg-dhìreach 'na h-aghaidh; ach smùid iad rompa gu foghainteach, a' cur sruth 'us fairge gu dùlain. Mu sheachd uairean air maduinn Diciadain, fhuair a' Bhan-rìgh a' cheud sealladh do dh'Albainn—maol Alba, dlùth do *Dunbar*. Chaidh dà long-smùide á Lìte 'na còmhail, làn cuideachd. Choinnich iad an Deòrsa Rìoghail, 's chaidh iad seachad oirre, a' togail caithream àrd. Tharruing iad a nis suas as a déigh. Dh'éirich a' Bhan-rìgh a chur fàilt' orra, i féin agus *Albert*; 's ma dh'éirich, mar do dh'aidich mnathan-naisle agus daoine-naisle na h-Alba an onoir, bu neònach e. Cha'n fhòghuadh iolach; cha b'urraim iad fuireach o dhannsa!

Mu mheadhon oidhche Diciadain, thainig an cabhlach rìoghail gu acair ann an camus *Aberlady*, dlùth do Lìte, 'fuireach gu mad-uinn gus an rachadh a' chuideachd gu tìr. Bha fiùghair ris a' Bhan-rìgh an Dunéidin air Diciadain, an latha thainig sluagh na dùthcha stigh 'ga faicinn agus 'ga fàilteachadh. 'Sann an sin a bha'n othail 's an ùpraid!—a b-uile h-aon a' strì ri àite fhaotuinn am faigheadh e 'n sealladh a b'fheàrr dhi. Cha robh tigh-òsda sa' bhaile nach robh làn. Thainig mòran thairis á Éirinn, a's mòran á Sasunn. Bha'n t-alighe iarunn eadar Glaschu 's Dunéidin a' giùlan na mìltean a stigh o mhochradh gu anmoch. Chaidh cùig mìle stigh Diciadain, agus naoi mìle Diardaoin. Faodar a bhreathnachadh gu'n deach sluagh mòr a stigh, 'nuair bheirear fanear gu'n do tharruing an t-alighe iarunn còrr agus *seachd mìle* punnd Sasunnach 'san t-seachduin! Cha robh rathad-mòr a' dol do Dhunéidin, no soitheach-smùide, nach robh làn. Chìte carbadan 'us cairtean a' taomadh a stigh nam mìltean—aruth mòr o'n àirde 'n ear 's o'n àirde 'n iar, deas 'us tuath; air chor 's nach robh e comasach gluasad á làrach nam bonn, ach seasamh mar gheinn! Bu shealladh iongantach agus mòralach gu dearbh e! Bha'n latha grianach, tioram, ait. Bha àiteachan-suidhe, nan sriathan mar lobhtaichean, ag éiridh os-cionn a chéile air gach taobh de na aràidean far ris an robh dùil aig daoine an sealladh fhaicinn; agus fhuair iadsan a thog na h-àiteachan so trì 'us ceithir sgillean Sasunnach airson aon àite-suidhe. Bha trì puinnnd Shasunnach am bitheantas air iarraidh airson sealladh o aon uinneig! Cha robh àite air an rathad ris an robh dùil ris a' Bhan-rìgh nach robh lom-làn do dhaoine; eadhon air mullach nan tighean, chìte daoine'-uaisl' agus bantighearnan nan suidhe. Airson charbadan, bha iad cho lìonmhor 's nach b'urrainnear an cunntas—faodar da rìreadh a ràdh gu robh carbadan na h-Alba uile 'n Dunéidin! Bha e air òrduchadh, cho luath 's a chìte na luingeas a' tighinn 'san t-sealladh, gum biodh gunna-mòr air a losgadh o'n Chaisteal, agus gu'n rachadh bratach dhearg a thogail air mullach cnoic àird dlùth do'n bhaile. 'Sann a so bha'n fhiùghair ri fuaim a' ghunna-mbòir, 's am fadal airson na brataich dheirge! Ach ma dheireadh thainig fios nach robh e comasach gu'n ruigeadh a' Bhan-rìgh air an latha sin. Thòisich a' chuideachd ri sgaoileadh, 's cha b'ann de'n toil. Bha *ceud mìle* sluagh an Dunéidin air an latha sin á àiteachan eile. Mu shèa uairean 'san fheasgar bha sàmhcheir sa' bhaile, leis gach neach pilleadh gu 'àite féin. 'Nuair thuit an oidhche, lasadh teintean mòra air mullach nam beann 's nan cnoc mu thimchioll Dhunéidin. Bha aon tein' éibhinn air Suidhe Artair, a bha dà-fhichead troidh air fad, fìchead troidh air leud, agus deich troidhean air àirde. A thuilleadh air baraillean tearra, 's a leithidean sin, bha dà-fhichead tuna guail air. B'e sin an gealbhan 'nuair chuireadh fòid ris! Bha ceudan teine de'n t-aon seòrsa r'am faicinn o mhullach bheanntan eile.

Air maduinn Diardaoin, air leth-uair an deigh seachd, chualas an gunna-mòr o mullach a' Chaisteil a' toirt sanais gu robh an

cabhlach rìoghail a' deanamh air a' chèadhe. Air ball bha 'bhrat-ach dhearg air a togail, agus am priobadh na sùl bhrùchd an slagh a mach; 's cha chluinnte guth no focal ach "Thainig i! thainig i!" 'Sann a sin a bha 'chabhag—a h-uile ceann a mach air uinneig, 's na sràidean làn gleadhraich 'us aighir—saighdearan a' crainn-eachadh—carbadaan nan siubhal—trombaidean 'gan séideadh—'s a h-uile fear a' greasad a mach! Mhaoim gach tigh a mach gach mac-màthair—bha gach sràid làn. Ruith cuid chum a' chaoie a b' àirde, cuid gu tràigh, a's cuid gu cladaich. Bha 'mhaduinn càil-eigin dorcha, ceòthar, fliuch, 's bha dùil aig mòran nach tigeadh a' Bhan-rìgh air tìr gu meadhon-latha; ach cha'n ann do'n t-seòrsa sin i air an cuir faoineis grabadh. Ràinig an long am port leth-nair an deigh a h-ochd. Bha Sir Raibeart Peel, Diac *Buccleugh*, agus Sir Deòrsa Murray, a' feitheamh oirre o thrì sa' mhaduinn; 's co luath 's a ràinig an long an laimrig (a thogadh le *Buccleugh*, 's a chosd *ceud mìle* punnd Sasunnach), chaidh iad air bòrd. Air naoi uairean, chuir i 'cas air tìr ann an Albainn. Tharruing maithèan na cùirte suas nan sreath air gach taobh, agus choisich i suas eatorra gus an d'ràinig i'n carbad rìoghail. Loig na laingeas a nis failte rìoghail (gunna-mòr thar fichead), 's thog na maithèan agus na mìltean a bha làthair iolach a reub na neòil. Fhreagair seann chaisteal àrd Dhunéidin, 's gach creag, 'us onoc, 'us tullaich mar iomad mìle do'n àite; 's cha robh an slagh a bheag air dheir-eadh. Bha'n t-slighe eadar cèadha *Granton* agus Dunéidin, air gach làimh, làn dhaoine, e leac a' chabhair gu bàrr a' bhalla, dosan nan craobh, agus mullach nan tighean maraon. Thòisich cluig a' bhaile ri teas-chaitheam, 's da rìreadh b' àobhar ghàirdich-eis a thoirt fainear gach dòigh a ghabh an slagh mòr air an dèileachd a thaisbeanadh.

Bha e air a shocrachadh gu robh iuchraichean a' bhaile ri bhé air an liubhairt do'n Bhan-rìgh le Prothaist Dhunéidin, agus na Bàil-eanaibh, air dhi àite àraidh a ruigheachb; agus bha mòr dhòmh-ladas sluaigh 'san àite so, chum an sealladh fhaicinn. Ach 'nuair ràinig a' bhuidheann rìoghail an t-àite, cha robh Prothaist no Bàillidh 'làthair! Bha dùil aig na daoine mòr so nach biodh cabhag air a' Bhan-rìgh. Smaoinich iad nach robh fàth deifir—gu robh ùine gu leòir. Tha na seòid co cleachdta ri daoine 'chumail a' feitheamh air am mòrachd féin, 's gu'n robh iad am beachd gun fanadh a' Bhan-rìgh mar an ceudna! Bha iad a' butanachadh orra an deiseachan ùra—a' spaisdearachd ma choinneamh an sgàthanan, le'n adaichean cocte—cò ach iadsan!—uachdarain a' bhaile-mhòir, gach fear mar choileach Frangach a' sgaoileadh a mach a chuid itean ris a' ghréin, a' gugail 's a' splingail an dara fear ris an fhear eile. Am feadh a bha iadsan mar so a' tarruing suas am briogaisean ùra, 's a' cur buail 'nam brògan, 's

“Claidheamh orra gliogarsaich,
Os-cionn bann na briogaise,”

chualas iolach àrd bhuadhmhor an t-sluaigh. Bha 'Bhan-rìgh

seachad! 'Sann an se a bha'n ùpraid 's a' chabhag—am Prothaist 's na Bàillidhean a' séiteil, 's a' plogaibh, 's a' ruith; ach bha iad mò 's anmoch. Bha'm Prothaist beag breamasach, agus na Bàillidhean leasg lunnach, air am maslachadh. Ciod an tubaist a thainig orra? 'S doirbh ri ràdh. Gabhadh iad an leisgeul féin mar thogras iad, cha ghabh Albainn an leisgeul! Bha daoine b'airde, 's bu mheasaile, 's a b'onoraiche na iadsan, a' feitheamh air a' Bhan-rìgh ùine mhòr mu'n d'thainig i gu tìr; 's ged bhiodh iadsan le'n iuchraichean a' feitheamh rithe uair no dhà, bu shuarach ri aithris e. Fhad 's a bhios cuimhne air cuairt na Ban-rìgh do dh'Albainn, cha di-chuimhnichhear giùlan maraon Prothaist agus Bàillidhean Dhunéidin! Agus, ma tha gach nì 'chuala sinn fìor, fhuair iad sin innse dhoibh gu math, 's gu ro mhath. Ach be'n fhearas-chuideachd 's a' chulaidh-ghàire fhaicinn mar thàr am Prothaist beag, 's na Bàillidhean mhòra, cheaganta, reamhar, asda air falbh 'nan carbadan, le'n gùntaichean dearga sìoda, nan sradan dearg an deigh na Ban-rìgh. Ghabh iad a h-uile àth agus bealach goirid a b'urrainn dhoibh. Chluinntead fead na cuipe mu chluasan nan each. Ach b'e so an fhaoineis. Chaidh àm agus àite liubhairt nan iuchraichean seachad; 's cha d'fhuair iad ach magadh, 'us sgeig, 'us fochaid an t-sluaigh, airson an saothaireach!

An lorg giùlan nan uaislean so—na seòid mhòra so, nach robh 'nan earalas, 's nach d'thug sanas ceart, no fios pongail seachad—chaidh mòran an sealladh a chaidh iad iomadh mìle a dh'fhaicinn. Cha b'urrainn muinntir Dhunéidin a b'ureathnachadh gu robh a' Bhan-rìgh cho dlùth, 'nuair nach do bheum clag, 's nach do shéid trombaid, air chor 's gu'n d'thainig i orra gun fhios; agus bha anbhar ann nach fac i idir, a thainig air chosd mòr, agus air astar fada, a dh'fhaotainn sealladh dhi.

Bha luchd nam bogbachan-saighead a' cuartachadh a' charbaid anns an robh a' Bhan-rìgh agus *Albert*; agus an taobh a mach dhiùbhsan, buidheann làidir dhreachmhor do mharc-shluagh, 'nan éideadh loinneach dearg. Aig ceann na drochaid mu thuath, choinnich an Comunn Gàidhealach i, 'nan làn éideadh—an deis' fhuasgailteach “nach ceangail an ceum;” 's gu dearbh bu ghreadnach an sealladh e! Bha na Gàidheil ghasda fo chomann an fhiùrain òig, Mòrhear Lathurn, oighre Mhic-Cailean Mhòir. Bha'm flath òg so, mar chàch, “le 'bhiodaig, le 'bhoineid, 's le 'bhreacan an éileadh,” 's le 'ite 'n fhìrean, mar bu dù do'n bhoineid ghuirm. Buaidh a's piseach leis, 's gu ma fada beò e air ceann dhaoine! Chuir na Gàidheil fàile chridheil air a' chàraid rioghail do réir cleachdadh an dùthcha.

Ghabh a' mhòr chuideachd a nis air an aghaidh gu lùchairt Dhiùc *Buccleugh* ann an Dailché, seachd mìle deas air Dunéidin; 's air a h-uile ceum de'n t-elighe, bha na mìltean carbad, 'us cairt, 'us marcaiche, 'ga fàilteachadh. Ràinig i 'n lùchairt eireachdail—lùchairt duine cho fàlaidh, teò-chridheach, flathail, 's a tha eadar dà cheann na rìoghachd—beagan roimh mheadhon-latha Diardaoin; agus tha e air a ràdh gu robh os-cionn deich mìle pearsa a fhuair

cead o'n Diùc 'bhi sa' phàire mhòir—faiche na mòralachd 's an oireachdais—a dh'fhaotainn sealladh air *Victoria*, 's air *Prionns Albert*, a céile pearsanta.

DI-HAOINE.

Cha do thachair a bheag na mhòr air an latha so is àiridh air innse. Chuir a' Bhan-rìgh a' chuid bu mhò dheth seachad a' cois-eachd a mach air feadh nam pàircean mu thimchioll Iùchairt an Diùc, agus a' coimhead cuid de mhaithean àrda Alba tha 'còmh-nuidh ann an siorramachd Loude (*Lothian*). Chaidh *Prionns Albert* agus *Sir R. Peel* a mharcachd 's a choimhead na dùthcha, 's a ghabhail seallaidh o mhullach Suidhe Artair, 's o gach àird eile tha sa' choimhearsnachd. 'San fhensgar, bha cuideachd mhòr cruinn aig a' chuir a' dheasaicheadh sa' phàlais.

Air oidhche Dhi-haoine, bha Dunéidin uile na shoillse: bha h-uile uinneag sa' bhaile nan lasair le coinnlean, 's le innleachdan solais de gach gnè a b'urrainn eanchainn a smuaineachadh, mar onoir air fàth an sòlais, *teachd na Ban-rìgh do dh'Albainn*. Cha'n 'eil e comasach beachd a thoirt air an t-soillseachadh éibhinn so dhoibh-san nach fac e. Cha'n fhacas a leithid riamh roimhe an Dunéidin. Cha robh ann ach strì cò gheibheadh a mach an dòigh bu ghread-naiche na chéile, gun smoin air costais. Bha mìle mìle deich mìle lòchran, de gach seòrsa 's de gach dath, crochta anns na h-uinneagan. Bha focail agus litrichean solais r'am faicinn an sud 's an so, a dh'fhaodadh neach na ruith a leughadh. Chìte gu sòn-raicht' an dà litir, *V.* agus *A.* ('se sin, *Victoria* agus *Albert*) air gach àite, le crùn rìoghail gu loinnreach boillsgeal os an cionn, agus rionnag theinnteach air gach taobh dhiubh. Bha na sràidean co soilleir ris a' mheadhon-latha; ach b'e an sealladh a chuir iongant-as air gach aon, 's bu mhò b'fhiach fhaicinn, an obair-theine o chnoc a' Chaisteil. Cha'n fhacas an Albainn riamh nì de'n t-seorsa 'thug bàrr oirre! Chìte mar gum biodh rionnagan dealrach stad-earballach air an losgadh á beul gunna-mhòir, a' streap ris na spéuran—cuid dhiubh dearg, cuid gorm, 's cuid uaine; 's an deigh dhoibh àird nan spéur a' ruigheachd le fuaim mhòir, chìte iad a' tuiteam mar fhras do chlachan dearga loisgeach, a' dealradh co soilleir 's gum faiceadh tu snàthad air an làr, 's am priobadh na sùl cha robh iad ann.

Cha'n 'eil sinn fad' am mearachd 'nuair a their sinn gu robh trì cheud mìle sluagh a mach air an oidhche sin; a' siubhal na sràide; agus cha chualas focal àrd as an ceann, nì mò bha tabaid, no ming, no strì 'nam measg—nì bha anabarrach onorach de'n t-sluagh mhòr, 's do'n tìr anns na thachair e.

DI-SATHURNE.

'Nuair chual a' Bhan-rìgh gu robh mòr dhoilgheas air daoine nach fac iad i air Diardain, leig i fios gu'n tigeadh i stigh do'n bhaile air Di-sathurne—gu'n rachadh i 'na carbad air a sochdair air feadh Dhunéidin, a choimhead a' bhaile-mhòir, 'nuair gheibheadh iad

cothrom air i féin agus am Prionns' fhaicinn. Thug an sgeul so anabar sòlais do gach aon. Ghrad dhì-chuimhnich iad na thachair Diardaoin, a's thòisich iad air uidheamachadh tràth 'dheanamh airson sealladh ceart dhi fhaotuinn air an latha so. Fada roimh éiridh na gréine, bha saoir a's luchd-cèird' eile as an léintean, a' cur ri chéile àiteachan-suidhe a's lobhtachan. Cha'n fhacas a leithid do sbluagh riamh 's a bhrùchd a nis a mach o gach àite, 's a h-uile fear 's an deise b'fheàrr a bh'aig' air an t-saoghal air a dhruim.

Dh'fhàg a' Bhan-rìgh 's a cuideachd Dailché air deich uairean sa' mhaduinn. Ged nach robh an latha grianach, bha e tioram. Ràinig i lùchairt aosmhor *Holyrood*, tigh-còmhnuidh a sinnsirean àrda, air leth-uair an deigh aon-uair-deng. Bha i ann an carbad ùr rìoghail, air a tharruing le ceithir steudan àille donn; agus i féin air a h-éideadh ann an deise co riomhach 's a chaidh riamh air druim—gùn do bhreacan rìoghail na Stiùbhartach, do shìoda luachmhor—boineid gheal shìoda, le ite bhòidheach gheal na h-*ostrich* air a suaineadh mu'n cuairt di—agus earrasaid eireachdail a rinneadh ann an Albainn mu 'guailibh. Bha'm Prionnsa na shuidhe na taobh, air a làimh chlì. Tharruing luchd nam bogha-saighead suas ri taobh a' charbaid, mar a freiceadan rìoghail, 's eachraidh nan déigh.

Ghabh a' chuideachd suas sràid ris an canar an *Canongate*, air an aghart troimh 'n t-Sràid Àird, dh'ionnsuidh a' Chaisteil. Bha iomad carbad maiseach 'na deigh, làn do dh'àrd uaislean na tìre. Cha chualas riamh leithid do ghaoir 's a thog am mòr-sluagh air gach taobh, 's a' Bhan-rìgh an dràs 's a rithis 'ga cromadh féin, mar gu'n abradh i, "Tha mi 'nar comain."

Bha àit' àraidh air a thogail mar lobhta, air an robh ceithir cheud caileag òg, a h-uile aon ann an trusgan geal, nan suidhe le basgaidean beaga 'nan lamhan, làn do bhlàithean ùrar àille. 'Nuair bha 'Bhan-rìgh a' dol seachad fòdhpà, thog na caileagan laoghach iolach àrd le'n uile chumhachd, a' tilgeadh am blàithean 'san adhar, mar fhàilte; a bha do réir choslais taitneach do *Victoria*, a rinn gàire càirdeis, 's a dh'aidich an fhàilte le mòr thoileachadh.

'Nuair ràinig i 'Chrois, bha'm Prothaist agus na Bàillidhean, mar bu chòir dhoibh bhì o thoiseach, 'nan àiteachan féin, le iuchraichean a' bhaile. So far an robh dòimhladas an t-sluaigh! Thainig na Gàidheil, fo cheannas oighre Mhic-Cailean Mhòir, a nis an sealladh. Tiota beag nan déigh, chunn'cas an carbad rìoghail. Stad a nis an carbad, 's a' chuideachd mhòralach a lean e. Labhair am Prothaist gu math foirmeal. Dh'fhàiltich e Bhan-rìgh. Thug e dhi iuchraichean a bhàile; agus an deigh an laimh-seachadh; phill i air an ais iad thuige féin, ag ràdh nach b'urrainn iad a bhì ann an lamhan ni b'fheàrr; a's thug i taing dha airson a dhilseachd agus a chaoimhneis.

Ghluais i 'nis air a h-aghart dh'ionnsuidh a' Chaisteil, a chuir fàilte oirre le gunna-mòr thar fhichead a losgadh, agus bratach dhearg Bhreatuinn a thogail an àirde. 'Nuair ràinig i 'n geata,

thainig i mach as a' charbad, a's choisich i; 's ged bha 'brògan co tana ri pàipeir, cha do chuir i umbail air a chabhsair bhog fhlinch. Dhìrich i gu aotram uallach, 's cha do leig i anail gus an d'rinn i 'mach bàrr-bhalla an dùin. Bha iomadh do dh'uaislean àrda maille rithe. Chaidh i o àite gu h-àite, a' cur cheistean do thaobh sud, 's do thaobh so; air nairean a' taic air gairdean Phrionns' *Albert*, agus air uair eile 'coiseachd air a casan beaga féin, leatha féin, 's a' labhairt ris gach neach a thigeadh 'na rathad. 'Nuair ràinig i fìor mhullach a' Chaisteil, 's a sheas i air a' bhinnein, a dh'fhaotuin sealladh farsuing air an dùthaich, tha e air a ràdh gu'n d'aidich i nach fac' i riamh sealladh a b'àille! Bha i nis mar eala-bhàin gu h-àrd eadar an sluagh agus na spéuran. Chunnaic i foidhpe dà cheud mìle sluaigh air a' char bu lugha, a thog mar aon duine gair no iolach nach cualas riamh a leithid 'san tìr so, 's a theagamh nach cluinn, 'nuair chunnaic iad i an àirde. Chaidh i nis a stigh do'n t-seòmar 'sam bheil seann chrùn rìghre agus ban-rìgh'ne Albainn—an t-slat rìoghail òir—an claidheamh mòr dà-làimhe a b'àbhaist a bhi air a ghiùlan roimh rìghrean Alba; agus an deigh dhi beachd a ghabhail air na nithe so, agus iomadh nì eile tha sa' chaisteal aosmhor so, theirinn i. Chaidh i stigh d'a carbad, agus ghabh i sìos taobh siar a' bhaile, troimh na sràidean is eireachdaile agus is farsuinge 'theagamh tha air uachdar an t-saoghail. Lean i féin 's na maithean air an aghaidh o shràid gu sràid. Thaghail i aig tigh Morfhear *Rosebery*, fìor Albannach, a leigeadh a h-anal-ach; 's cha b'ìoghnadh ged robh i sgìth. Dhealaich muinntir Dhunéidin rithe an so. Thuit an t-uisge na dhìle thruim; ach ged thuit, mar philleadh aon sluagh, choinnich sluagh eile i. Ghabh i air a h-aghart gu Lìte, far na choinnich Prothaist agus Bàillidhean a' bhaile mhòir sin i le meodhail agus mòr ghreadnachas; agus as a sin chaidh i air a h-aghart gu Dailché, a ràinig i mu àird an fheasgair, agus deich mìle beannachd 'na cois.

LATHA NA SÀBAID.

Chaidh searmoin a shearmonachadh air an latha so ann an seòmar mòr ann an pàlais an Diùc ann an Dailché, le ministear de'n Eaglais Shasunnaich, an làthair na Ban-rìgh, maille riusan a bhuineadh do Eaglais an Èisbuig. Tha mòran a' gearan nach deach i do eaglais na sgìreachd an sin, airneo nach d'thàinig i 'dh'éisdeachd a h-aon do mhinistirean Eaglais na h-Alba 'n Dunéidin. 'Nis, gun mòran a ràdh uime so, nach robh e ceart gu'n deanadh i aoradh do Dhia a réir cleachdadh na h-eaglais anns na thogadh i, agus d'am buin i? 'S nach b'fheàrr gu mòr i 'dh'fhuireach gu samhach aig a tigh féin air là an Tighearn', na tighinn do Dhunéidin le sluagh mòr as a deigh—nì a thàirneadh mìltean a stigh do'n bhaile, agus a bhiodh na chulaidh-bhuairidh do mhòran latha naomh an Tighearn' a bhriseadh? Nan rachadh a' Bhan-rìgh air an latha sin do Dhunéidin, do'n Eaglais Aird gu h-àraidh, rachadh na mìltean á Glaschu féin chum sealladh fhaotuin dhi. 'Nar barail féin, rinn i an nì a b'fheàrr; agus ar leinn gur truagh an rud nach

tugadh daoine do'n Bhan-rìgh nì tha i féin a' toirt do gach bochd agus neach 'san tìr—'se sin, comas aoradh a thoirt do Dhia anns an eaglais is miann leatha. Stad i gu sàmbach air an latha sin far an robh i, agus uime sin chaidh latha naomh na Sàbaid a chaith-eamh an Dunéidin dìreach mar a b' àbhaist; ach tha sinn làn fhiosrach, nan tigeadh a' Bhan-rìgh do Dhunéidin a dh'éisdeachd searmoin a' cheud uair a bha i 'n Albainn, le othail, 's le ùpraid, 's le gleadhraich—le saighead-fheara, 's le eachraidh—gur iadsan is mò tha 'gearan a nis a b' àirde 'thogadh an guth 'na h-aghaidh.

DILUAIN.

Cha b'e so an latha bu ghrianaiche de na làithean. Bu mhiann leis a' Bhan-rìgh maithean agus naislean na tìre fhaicinn 'na làthair, aon seach aon, ann an Dailché; oir cha robh e 'na comas an coinneachadh ann am pàlais *Holyrood*, a chionn gu'n robh fàbhras ann. Cha robh carbad an Dunéidin nach robh air fhastadh air an latha so chum a' chuideachd a ghiùlan a mach. Ged nach robh an t-astar ach mar sheachd mìle, cha robh e comasach carbad fhaotuinn a ghiùlaineadh ceathrar fo ceithir puinn *Shasunnach*! Thòisich a' chuideachd air Dunéidin fhàgail mu dheich uairean sa' mhaduinn, ged nach robh geatachan lùchairt Dailché gu bhì air am fosgladh gu aon uair an deigh mheadhon-latha. Chaidh eadar ceithir agus cùig ceud carbad a stigh air an aon chachlaidh. Bha trì mìle do dh'astar eadar a' cheud charbad 's an carbad ma dheireadh, 's iad cho dlùth air a chèile 's a b'urrainn doibh seasamh!

Iadsan a bha làthair air an latha so, cha dì-ohuimbnich iad an sealladh an dà latha so. Cha'n 'eil e comasach cunntas union a thoirt air. Bha àilleadh 'us eireachdas, rìombadh 'us uaisle na tìre, air faiche mhòr a' chaisteal air an latha suilbhire so. Bha eadar dà agus trì mìle 'fhuair a stigh, 's a chunnaic a' Ban-rìgh; agus fhuair còrr 'us dà-cheud-deug a dh'onoir cùl a làimhe 'phògadh. Chaidh gach cuideachd, mar ràinig iad an dòrus-beòil, a stigh. Dhìrich iad suas an staidkir mhòr, 's uaislean nam bogha-saighead air gach taobh dhlùbh, air freacadan—a' Bhan-rìgh am meadhon seòmair mhòir lùchairt Dhailché—a' chathair rìoghail air a cùlaobh, le crùn agus an t-slat òir oirre—*Albert* air a làimh chlì, agus flaithean mòr na tìre mu thimchioll.

Bha cairt no pàipeir àig gach aon a chaidh stigh 'na làimh, àit an robh 'ainm a's 'inbhe sgrìobhta, maille ri ainm a' mhorfhear a bha eòlach air; agus thug e so do neach a bha dlùth do'n Bhan-rìgh, a' leugh 'ainm a mach gu follaiseach an làthair na cuideachd; agus an sin dh'iarradh air a ghlùn a lùbadh, agus pòg a thoirt do làmh na Ban-rìgh. Shìn ise 'mach a làmh dheas—'s be sin an làmh gheal, bheag, bhòidheach, a's fàineachan luachmhor a' deàrsadh le seudan prìseil air gach meur. Lùb an neach a bha air ainmeachadh a ghlùn dheas—ghlac e 'làmh—thog e gu 'bheul i—dh'fhalbh e gu h-athaiseach—chrom e 'cheann, a' deanamb ùmh-lachd dhi, agus mar an ceudna do Prionn' *Albert*. Dh'fhalbh e 'n sin air aghaidh gu stòlda, gus an robh e mach as a làthair air doras

eile. Rinn na bantighearnan an nì ceudna. Bha coisri-chiùil a' cuir dhiùbh—brataichean a' snàmh air ficheadan crann—carbada riomhach co fad 's a b'urrainn an t-sùil fhaicinn—'s maithean 'us uaislean na h-Alba ann an éideadh-cùirte; 'se sin, còta dubh cruinn-sgiortach, le broilleach singilte—briogais ghoirid, le bucal an an àit a' ghartain—stocainean sìoda, brògan bucalach, agus ad thrì-cheàrnach. Fear air bith air an robh

“ An t-éile preasach, deis' mo rùin,
Osan nach ruig fad o'n ghlùin,
Còta breac nam basa dlùth,
'S a' bhoineid dhù-ghorm thogarrach,”

cha robh tuilleadh air iarraidh airsan. 'Si so deise-chùirte rioghail a' Ghàidheal, agus cha bheag an t-eiréachdas anns gach àit' i! Bha na marc-eich mheamnach a' gearradh shùrdag air an reithleir, na trombaidean a' séideadh, 's na h-uile nì bu shuilbhir' 's bu ghreadhnaich' na cbéile. 'S gann gu'n aithnicheadh neach fear-eòlais, leis an éideadh riomhach a bha orra, co eu-coltach ris an aodach tha daoine am bitheantas a' caitheamh—bucail airgid 'us òir—claidhmhnean air an leis—stocainean sìoda air iomad lurga chaoil, chàm, a b'fheàrr a cleth. 'Nuair bheachdaich sinn air cuid dhiùbh, thainig an t-òran 'nar cuimhne—

“ Tha biodag air Mac-Thòmais,
Tha biodag air Mac-Thòmais,
Tha biodag air Mac-Thòmais;
Gur math gum fòghnadh sgian dha!

Tha biodag air a' gliogarsaich,
Os-cionn bann na briogaise;
Nam faiceadh e mar thigeadh i,
Gur math gum fòghnadh sgian dha!

Tha bucaile 'na bhrògan,
Tha bucaile 'na bhrògan,
Tha bucaile 'na bhrògan;
Gur math gum fòghnadh ial dha!”

&c. &c.

Chaidh an latha ghreadhnach so seachad, agus phill a' chuideachd dhachaidh; agus gu dearbh cha b'ìoghnadh ged robh a' Bhan-rìgh òg sgith.

DIMAIRT.

Bha'n latha so grianach, soilleir; 's air naoi uairean sa' mhaduinn bha 'Bhan-rìgh 'na carbad, agus air 4 turus do Ghàidhealtachd na h-Alba. Cha ruig sinn a leas cunntas a thoirt air gach ceum d'a turus rioghail, ach a ràdh ann an aon fhocal, gach àite troimh 'n deachaidh i, gu'n do' choinnich gach urram 'us dìlseachd i a b'urrainn sluagh a thairgse.

Ràinig i Iomrach-na-Banrigh (*Queen's Ferry*) mu aon-uair-deug—tighearnan, uaislean, agus tuath na dùthca, 'marcachd na déigh. Chaidh i thar an aisig, i féin 's a' chuideachd fhlatthail a bha maille

rithe; agus ghabh i roimhe gus an d'ràinig i Caisteal *Dhuplin* (Dubh-linn?), àite-còmhnuidh Mhorfhear *Kinnoul*, ann an siorramachd Pheairt. Bha comunn lìonmhor 'san àite eireachdail se 'fèitheamh oirre, agus na mìltean a mach air a' bhlàr, air am breth-as le dealas gu fàilte Ghàidhealach a thoirt dhi. Ghabh a' chàraid rìoghail dinneir *thràth* sa' chaisteal, far an d'fhuair fàith-ean na tìre 'bha sa' choimhearsnachd cuireadh a bhi làthair. Ghabh a' Bhan-rìgh a nis air a h-aghaidh gu baile-mòr Pheairt; agus faodar a ràdh le fìrinn nach 'eil rathad 'san rìoghachd uile as an àille sealladh na'n rathad so. Sheas a' Bhan-rìgh 'na carbad 'nuair ràinig i uchdach àrd o'm bheil sealladh fada farsuing air an dùth-aich, 's tha e air a ràdh gu'n d'aidich i nach fac i riamh sealladh bu chiataiche!

Ràinig i nis

BAILE-MÒR PHEAIRT.

Ma rinn Prothaist agus Bàillidhean Dhunéidin culaidh-bhàirt dhiùbh féin le'n giùlan breamasach, cha'n fhaodar sin a ràdh ri Prothaist agus Bàillidhean Pheairt. Cha robh dòigh an robh e comasach urram agus dìlseachd a thaisbeanadh nach do nochd iad; agus rinn iad so le leithid do ghliocas 's do stòldachd, 's gu'n robh bochd 'us beartach, uasal 'us losal, 'gam mòladh. 'Nuair ràinig a' Bhan-rìgh crìoch a' bhaile, choinnich iad i aig a' gheata. Thàirg iad dhi iuchraichean a' bhaile, agus rinn iad labhairt rithe gu deas-bhriathrach, modhail, ionnsuichte. Fhreagair ise iad ann an cainnt thioram, theabanta—'si féin is urrainn. Thilgeadh geata a' bhaile fosgailte, agus ghabh a' Bhan-rìgh 's na bha maille rithe air an aghart fo bhogha mòr àluinn, mar bhogha drochaid, air a dheanamh suas le blàithean 's le ròsan ùrail. Cha do ghabh am bogha buadh-làraich so ach deich latha 'ga chur suas, agus bithidh e na bhuan-chuimhneachan air sòlas agus subhachas an latha agus na còmh-dhail. Cha'n 'eil an seann bhaile Peairt a' dol air aghaidh an sluagh, ach air an latha so bha *leth-cheud* mìle ann nach robh ann an làr-na-mhàireach!

Chaidh a' Bhan-rìgh air a h-aghaidh air a cuairt am measg gair dhealasach an t-sluaigh; agus an deigh dhi dol troimh Pheairt, shuidh *cùig ceud* do mhuinntir a' bhaile aig cuirm a bha air a deasachadh gus a slàinte òl. An àm cromadh na gréine do'n t-sruth, ràinig i 'n t-àite ainmeil sin, Scàinn (*Scoon*), far na chrùn-adh a luthadh d'a sinnseara, rìghre na h-Alba, a nis àite-còmhnuidh Mhorfhear *Mansfield*.

PÀLAIS RÌOGHAIL SCÀINN.

“Sud comhairle chlag Scàinn,
'N rud uach buin duit, na buin dà.”

'Nuair thainig a' Bhan-rìgh a stigh air cachalaidh mhòr na pàirc, dh'fhàilticheadh i le gunnathan-mòra, 's le buidheann de'n Fhreic-eadan Dhubh, “an dara lè 's an dà fhichead.” Thogadh a' bhratach rìoghail dhearg air mullach na lùchairt, 's thainig a' chuideachd

a mach na còmhaidhail. Bha cuirm mhòr 'san àite so 'san fheasgar; ach bha 'Bhan-rìgh sgìth, 's cha b'ìoghnadh e, 's chaidh i 'laidhe tràth.

DICIADAIN.

Bha 'chàraid rìoghail air an cois gu math moch. Bha'm biadh-maidne seachad air ochd uairean. Chaidh iad le chèile mach a bheachdachadh air an dùthaich àille mu'n cuairt. Dh'fhàg iad Scàinn ainmeil roimh mheadhon-latha, air an turus gu Tigh-a'-Bhealaich, àite-tàimh Mhorfhear Bhraidalba. 'Se rathad Dhunchailin a ghabh iad. Bhrùchd muinntir na dùthcha 'mach as gach àit' a dh'fhàilteachadh na buidhinn rìoghail mar bha iad a' gabhail seachad, agus mhothuich iomad gu robh a' Bhan-rìgh air an latha so, 'nuair fhuair si i féin am measg nan Gàidheal, ni bu chridheile 's ni bu shuìlbhire na bha i o na chuir i 'cas air tìr an Albainn. Thuig i gu robh i 'measg nan càirdean is tèd-chridhiche tha 'na rìoghachd—am measg an t-sluaigh is treise agus is dìlse tha fo'n chrùn—am measg nan Gàidheal! Bha nis ri fhaicinn air gach dara duine “a' bhiodag, 's a' bhoineid, 's a' bhreacan an éil-eadh;” 's air gach taobh de'n rathad, “clanna nan Gàidheal an guailibh a chèile.” Air uair an deigh mheadhon-latha, ràinig i

DUNCHAILIN.

'Sann an so chunnaic a' Bhan-rìgh an sealladh a thaitinn rithe—fir threun Athol a mach 'nan làn éideadh—ceatharnaich, co fearail foghainteach 's a tha 'san rìoghachd. Bha Morfhear Ghleann-lobhan (*Glenhyon*) agus uaislean na tìre mach air a' bhlàr le *deich ceud* Gàidheal, gach fear a' toirt bàrr air a chompanach an calm-achd 's an eireachdas, nan làn éideadh fearail, mar bu dual. Bha cluig a' bhaile 'bualadh gu mireagach. Thaghadh a nis trì-fichead de laoiach Athoil mar fhreiceadan do'n Bhan-rìgh, 's b'iad féin na gillea! Theagamh, cha do sheas riamh air faiche, de'n àireamh, buidheann bu mhaisiche. Chruinnich mòran do Ghàidheil á àit-eachan eile, air chor 's, 'nuair thainig a' Bhan-rìgh 's am Prionns' a stigh air blàr, gu robh os-cionn trì mìle làthair a thoirt dì-bheatha dhaibh; 's mar d'rinn iadsan sin, togadh na creagan fianuis! Bha aona ghunna-mòr thar fhichead, a loisg dararach a thug air Mac-talla, o mhìle creag, 'us cnoc, 'us beinn, a ghuth-cinn a thogail mar nach d'rinn e riamh roimhe sa' cheart àite!

Bha 'n so bùth rìombach air a chur suas, a mach air a' bhlàr, anns an robh cuirm air a deaseachadh airson *Victoria* agus *Albert*, 's a' chuideachd mhòr a bha maille riu—cuirm, tha e air a ràdh, a b'fhiach coiseachd á Glaschu casruisgte 'ga faicinn. Bha fichead bùth eile ann a chaidh uidheamachadh air an son am fochair, le bòrd mòr fada air a luchdachadh le pailteas bìdh a's dibhe. So latha nach dì-chruimhnichear an Athol fhad 's a bhios duine 'làthair a chunnaic no 'chual' iomradh air!

Thòisich an dannsa mach air a' bhlàr, ri port cuireadach, reith-leumnach, sìgeannach na pìoba; agus b'iad féin “a bhreacadh an

an t-àrlar, 's a thionndadh gu briag." Ach ma dheireadh b'éigin do'n Bhan-rìgh falbh. Chaidh an trì-fhead ceatharnach de na h-Atholaich, le'n tuaghanan Abrach, a thoirt comhaideachd dhi mar shàr fhreiceadan, agus *ochd* pìobairean a' cluich romhpa—ceòl agus sealladh cho aoibhneach 's a b'urrainn doine 'oblàisteachd no fhaicinn!—cho aoibhneach agus cho mòralach 's gu'n d'fhuair e 'chaid a b'fheàrr de'n Bhan-rìgh mhaoth-chridhich; oir chite na deòir a' ruith sìos le 'gruaidhean, 's an dearg a' falbh 's a' tighinn, leis a' mhòr thlachd a ghabh i de na chunnaic 's na chual' i!

Ghabh iad a nis air an aghart an cois na h-abhainn *Tay*—rathad co tìorail sàmhach 's a tha 'san dùthaich uile. Cha robh sluagh mòr an so, no gleadhraich. Chite muinntir aoibhneach a mach—sìobair an sud 's an so, le 'bhreacan-guaille—buanaichean le'n corain, agus as an léintean, a' ruith gu taobh an rathaid. Chite seann bhean aosmhor thlachdmhor na suidhe a muigh, a' leughadh a' Bhiobail—tè eile 'figheadh stosaine; ach dh'fhàiltich iad uile a' Bhan-rìgh le sìobhaltachd agus urram, agus dh'aidich ise so le fàilte 'chur orra le urram co mòr 's ged b'iad flaithean na tìre.

Chaidh an carbad rìoghail seachad air Gleann-Ailbeart agus Aberfeallaidh. Bha mòr shluagh a mach, agus bha uidheamachadh mòr air a dheanamh chum a fàilteachadh. Eadar so a's Tigh-a'-Bhealaich bha dòmhlas mòr sluaigh, a h-uile fear 'us bean, sean 'us òg, 'nan earradh Dòmhnuidh. Sluagh bu mheasaile coslas cha b'urrainnear fhaicinn.

TIGH-A'-BHEALAICH, NO CAISTEAL BRAIDALBA.

An fhad so, dh'fhiach sinn, mar a b'fheàrr a b'urrainn duinn, cunntas a thoirt air cuairt na Ban-rìgh; ach tha sgàth oirnn oidheip a thoirt air innse na thachair 'san àite so—chaidh e thar cainte! Thug e bàrr air na chunnaic a' Bhan-rìgh féin riamh!

Ged nach robh sùil ris a' Bhan-rìgh gu feasgar, gidheadh bha muinntir na dùthcha 'cruinneachadh o mhochthrath; agus mu mheadhon-latha, bha anabar sluaigh air an turus gu Tigh-a'-Bhealaich: oir thilg am Mhorfhear a' phàirc-mhòr fàgailte air an latha so, chum gum faigheadh gach aon nan a shùil de'n Bhan-rìgh agus de'n Phrionnsa, agus de na bha 'do' air aghaidh. Cha'n urrainnear tuille 's a' chòir do chliù 'thoirt do'n uasal fhlatasach so airson a shuairceis 's a chaoimhneis air an àm sq. Cha do dhiùltadh neach, bochd no nochd; agus cha dì-chuimhnichear sin dhàsan.

Beagan an deigh mheadhon-latha chunnacas na Gàidheil 'nan éideadh a' cruinneachadh fo chaithream iolagach nam fhead pìob, 's an cinn-fheadhna air an ceann. B'ann doibh féin a thigeadh an t-éileadh! Bha na Caimbeulaich, còrr 'us cùig ceud, fo chomand oighre a' Mhorfhear, tighearn' òg Ghlinn-falaich; agus da rìreadh bu dhreachmhor a' bhuidheann iad. Bha iad air an roinn nan cùig cuideachdan, 's ceannard fairbi thairis air gach cuideachd. Bha 'chuideachd-eutrom air an éideadh am breacan glas nan sìobairean, le gunna-caol an fhéidh an làimh gach fir. So an fheadh-

ainn a bha ri dol a lorg an fhéidh an làr-na-mhàireach. Bha ind- uile nan gillean anbharrach eireachdail, air roghainn cumadh o- mullach gu'm brògan.

An deigh do na Caimbeulaich a bhi 'n òrdugh, chualas pìob. Cò bha so ach Sir Nial Menzies, le 'thuath 's le 'chinneach, air an- éideadh gu h-eireachdail ann am breacan a theaghlach, geal 'n- deurg—e féin, an laoch flathail, air steud-each co geal ris a' chan- ach—a mhac òg maille ris, 's na ceatharuaich shunndach a' meàr- adh nan déigh. Tharruing iad suas fo àrd iolach an t-sluaigh de'n àite chuireadh air leth air an son.

Bha seòladairean a' Mhorfhear mar an ceudna 'làthair, le'm briogaisean geala, 's le'n adaichean fairge, 's cuairt òir mu'n tim- chioll. Bha bratach Bhraidalba féin a' snàmh sa' ghaoith air- mullach a' chaisteil; agus bha dithis do sheòladairean na Ban-rìgh, fear air gach taobh de'n chrann, chum a tarruing a nìob, agus a' bhratach dhearg bhuadhach a chur suas 'na h-àite cho luath 's a' tbigeadh a' Bhan-rìgh 'san t-sealladh. Bha cuideachd de'n deagh- reisimeid Ghàidheilich, an 92d, maille ri març-eich, air a' bhlàr, 's a h-uile nì an òrdugh, gun smid á beul, ach gach sùil air a' chachlaidh air an robh a' Bhan-rìgh ri tighian a stigh. Chìte am Morfhear e féin, 's na flaithean àrda bha maille ris, air an ais 's air an aghaidh, le'm boineid 's le'n éileadh, a' cur gach nì ceart, 's a' socrachadh gach chis; agus gu dearbh cha'n olc a thig an- t-éileadh dha féin, an t-uasal eireachdail dreachumhor. Tha e air a- ràdh gu'n do chosd a bhoineid i féin eadar trì-fichead 's ceithir- fichead pünnd Sasunnach!

Chünncas a nis an carbad rìoghail a' tighinn. Leum na marc- aichean an glaic an diollaid, 's ghabh gach ìosal a's uasal 'àite féin. Air leth-uair an deigh sèa 'san anmoch, bha i taobh a stigh na- pàirc. Chualas a nis iolach an t-sluaigh a fhuair a' cheud shealladh dhi. Shéid an trombaid. Ghlaodh am Morfhear, le guth fearail oscarach, "Bithibh deas, a chlanna nan Gàidheal!" Shéid cùig- pìobairean-deug suas an aon phort-fàilte. Thainig gach ad a' boineid a nìos. Reub na spéuran leis an àrd iolaich. Thugadh bratach Bhraidalba 'nìos, agus chuireadh suas a' bhratach dhearg- rìoghail Bhreatunnach, 's Mac Dhùghail Lathurn 'na taic, le 'chlaidheamh rùisgte an tarruing. Dh'fhosgail na gunnachan-mòra an craos. Loisg iad o gach cnoc. Fhreagair na mìle cnoc a's glae. Ghiùlain Loch-Taighe an fhuaim o cheàrn gu ceàrn, 's o thaobh gu taobh. Chìte fiadh a's earba, le'n cròic-chabar, nan- cruinn-leum, a' dlreadh ri mullach nam beann—an coileach-dubh 's a' chearc-thomain air an agéith—na maighlich 's na coinneanaich nan geathadaich—agus am buar 's an earbaill air an guailibh. Bha coisridh-chiùil anns gach àite; 's cha robh ach aighear, 'us sòlas, 'us greadhnachas, 'us pailteas, air gach làimh ann am Braidalba.

Cha b'urrainn a' Bhan-rìgh a's *Albert* a chleith gu'n do chuir na chunnaic 's na chual' iad anabar iongantais orra. Cha robh e comasach ann an rìoghachd Bhreatuinn còmhdhail bu chiataiche agus bu mhòralaiche 'chruinneachadh, no sealladh bu ghlòrmhoire.

'nochdadh. Cha'n fhac' iad no esan a leithid riamh, agus so nì nach do cheil iad. 'Nuair thainig a' Bhan-rìgh as a carbad, chrath i làmh a' Mhorfhear, agus mhol i na Gàidheil. Thainig a' Bhan-mhorfhear phearsanta iurach a mach na còmhaidhail, a's phòg a' Bhan-rìgh i; agus na deighsa a' Bhan-diùc Shutbarlanach, agus bantighearn' eile bha maille riu. Tamull beag an deigh do'n Bhan-rìgh dol a stigh do'n chaisteal, thainig i féin 's am Prionnsa dh'ionnsuidh àrd-uinneig a choimhead an t-sluaigh, a chuir a rìs fàilt' orra le àrd iolach; agus na dheigh so sgaoil iad, gu cruinneachadh 'san anmoch, a réir riaghailt a rinneadh, gu greadhnachas 'us fearas-chuideachd a dheanamh dlùth do'n chaisteal.

'Nuair thuit an oidhche, bha'n fhaiche 's a' phàirc air an soilleachadh le crùisgeinean beaga, a' lasadh leis gach dath a tha sa bhogha-fhrois. Bha cùig ceud mìle dhiubh so air an raon, gu sònraichte aig bun nan craobh! Bha teintean-éibhinn mòra air mullach gach beinne; 's cha'n 'eòil e comasach a thuigsinn, ach leòsan a bha làthair 's a chunnaic e, co àille 's a bha'n sealladh uile gu léir! Bha na ceudan de na Gàidheil, 's leus mar chrann-tàra a' lasadh ann an làimh gach fir, a' siubhal troimh 'n phàirc, air chor 's gu robh gach nì co soilleir 's ged b'e àird' a' mheadhon-latha e.

Dlùth do'n chaisteal, agus dìreach ma choinneamh nan uinneagan mòra dreachmhor, chaidh lobhta chlàiridh 'thogail, air an robh na Gàidheil ri dannsa le ceòl na pìoba, agus far am faodadh na maith-ean agus a' mhòr-chuideachd am faicinn. Bha'n uiread so do Ghàidheil a' giùlan leusan teine coithir-thimchioll na lobhta so. Shéideadh a nis na gaothairean, lìonadh gach mála, sgail gach feadan, 's thòisich an dannsa; 's ma thòisich, 's iad na gillelean nach robh leig no lundach! Bha 'Bhan-rìgh' gan coimhead o'n uinneig; 's ma bha, cha robh i gun ioghnadh—cha'n fhac i dannsa riamh gus a so a b'airidh air an ainm! Na laoiach! air m'fhocal, 'sann aca féin a bha comas nan cas! Co eu-coltach ri dannsa snàgach moineasach na Galltachd, a chuireas fuachd air neach 'fhaicinn! Bha uasal 'us iosal air a' chlàiridh, 's cha robh gainne air pìobairean. Dhannsadh "Gille-Calum," no "Danns'-a'-Chlaidheamh"—"Ruidhle Thullachain"—"Tullochgorm"—'s gach danns' eile bu bheothaile na chèile. Bha Sir Raibeart Peel fad na h-ùine 'g amharc orra, 's cha dì-chuimhnich e air a luathas an sealladh! Cha'n urrainn sinn a bhreathnachadh an t-ioghnadh a chuir e air na Sasunnaich! Cha b'urrainn am Prionns' an làrach fhàgail. An deigh do'n Bhan-rìgh dol a laidhe, phill esan; agus dh'fhan e gus an d'fhuilbh an duine ma dheireadh, mu mheadhon-oidhche!

DIARDAON.

Bha'n latha so fliuch, fuar, dorch. Bha am beachd na cuid-eachd, mar bhith so, 'dhol a luingearachd air Loch-Taighe. Bha bàtaichean rìomhach deas, fo'n làn uidheam, le'n sgiobadh taghta—am measg chàich, birlinn shnasmhor a thainig fad an rathad a Lunnaim airson na Ban-rìgh; ach snasmhor mar bha-i, bha birlinn

ann a thogadh le Gàidheal Earraghaidhealach, fear Mac-Nenail ann an Grianaig, a thug bàrr oirre 'nuair thainig latha na deuchainn.

Chaidh a' Bhan-rìgh, an deigh a biadh-maidne, a choimhead an tigh-bhainne, far am fac i 'bhanarach a' deanamh ìme á muidhe *China*—'se sin, muidhe de'n stuth de'm bheil na cupaichean-toz riomhach air an deanamh; agus 'sann le cuachan 'us acfhuin airgid bha'n t-ìm air a dheanamh, gun làmh a dhol 'ga chòir. Na dheigh so, choisich i féin agus a' Bhan-mhorfhear feadh nam pàircean.

Chaidh am Prionnsa 'mach a dh'fhiadhach, no 'shealgairachd, mu mheadhon-latha, agus Sir R. *Peel* a's cuid eile de na h-uaislean leis. Cha'n 'eil an Albainn àit' airson fiadhaidh còmhail ris a' bheinn os-cionn Tigh-a'-Bhealaich. Tha gach seòrs' ann is urrainnear ainmeachadh do dh'èoin 's do bheathaichean ceithir-chasach, agus iomad seòrsa nach 'eil r'am faotuinn an àit' air bith eile 'san rìoghachd. Cha'n e amhàin fiadh 'us earba de gach gnè, ach mar an ceudna an damb-alluidh, damb fiadhaich America, agus seann tarbh-alluidh na h-Alba—cearcan-fraoich, cearcan-tomain, caoilich-dhubha, an liath-chearc, an easag, an cabar-coillte, an stoirmeagan (*ptarmigan*), 's mar sin. Chaidh ceud-gu-leth Gàidheal a mach leo, de'n robh buidheann thaghta leis a' Phrionns'. Bha aigesan trì ghunna-caol, agus dà bharaille anns gach gunna. Bha ceithreir a' cur a stigh na h-urachrach, 's esan a' losgadh. 'Sann an sin a bha'n raoceil 's an langanaich! Ann an trì uairean a dh'ùine, leag e le 'làimh féin, *naoi-deug earba*, gun tighinn air eòin!

Mu bheul an anmoich, chunn'cas buidheann do "ghillean an Éilidh" a' tighinn, a's plobair' air an ceann, leis an t-seilg air cabair. Thainig a' Bhan-rìgh a mach a dh'fhaicinn an t-seallaidh—sealladh nach fac i riamh a choimeas, 's ma dh'fhaoidte, mar tig i do thìr nam beann a ris, nach faic i r'a beò. Leag Sir R. *Peel* agus na h-uaislean eile cunntas gun àireamh do dh'èoin dhubha, 's dhearg, a's riabhach; 's thainig iad dhachaidh leo.

'San fheasgar, chaidh a' chuideachd fhlatasach a mach, cuid an carbadan, 's cuid a' marcachd, a choimhead na dùthcha. Chaidh iad troimh Cheannmor, agus deas gu ceann Loch-Taighe—susa an cois an loch, rathad ùr a rinneadh air an son féin. Phill iad rathad Chill-inn, an deigh cuairt fhada 'ghabhail, agus mòran do dhùthaich àluinn fhaicinn.

DI-HAOINE.

Bha maduinn an latha so càileigin fliuch; ach ged bha, cha do chum so Prionns' *Albert* agus am Morfhear as na monaidhean. Chruinnich na Gàidheil a ris ma choinneamh nan uinneag. Shéid na ploban, 's thòisich an dannsa. Sheas a' Bhan-rìgh a' coimhead air na gillean, anabarrach toilichte. Bha'n lobhta-chlàir càileigin aleamh-ninn leis an uisge, nì 'thug leagadh a h-aon no dhà, agus a thug a mach anabar gàireachdaich 'us fearais-chuidheachd; agus bu bhòidheach ri fhaicinn a h-uile fear a thuiteadh, co deas 's a bha e air a bhonnaibh, 's a' ruidhleadh mar nach tachradh dad. 'Nuair thainig

an oidhche, bha *ball* mòr sa' chaisteal. Bha dà cheud a làthair de naistean na tìre—cuideachd eireachdail. Dh'fhosgail am Mòrfhear agus a' Bhan-rìgh am *ball*, maille ri Prionns' *Albert* agus a' Bhan-mhorfhear. Chumadh suas an ceòl 's an danasa gu math blàth gu meadhon-oidhche, 'nuair chaidh iad uile gu tàmh.

DI-SATHURNE.

Bha'n latha so grianach, soilleir. Bha e air a shoerachadh roimh-làimh gum fàgadh a' Bhan-rìgh agus a' céile pòda Tigh-a'-Bhealaich air an latha so—caisteal fialaidh an t-sùgraidh 's na earthanachd! Mu'n d'fhalbh i, chaidh i féin agus *Albert* do'n ghàradh, far na chuir i, le lamhan féin, dà chraobh òg dharaich, agus dà chraobh ghiubhais, mar chuimhneachan air a cuairt thaitnich. Na dbeigh so chaidh iad sìos gu taobh an loch, a's chaidh iad air bòrd nam bàtaichean rìomhach a bha ri'n aiseag.

Bha bhàrlinn ann an robh a' Bhan-rìgh agus am Prionns' air a stiùradh le Mac-Dhùghail, Lathurn—a' bhratach rìoghail am bàrr a croinn, 's gach nì mu'n cuairt di cho òirdheire 's cho co-dail 's a b'urrainn duine 'dheanamh. Dh'fhalbh ceithir bàtaichean, aon air aon; 's mar dh'fhàg iad tìr-mòr, leisgeadh na gunnathan-mòra o gach cnoc: agus da rìreadh cha bu shealladh suarach so—an cabhlach beag rìomhach a' treabhadh Loch-Taighe, a' giùlan dhaoine mòra ainmeil, agus Ban-rìgh a' chuain mhòir, 's a' bhratach nach de strìochd; agus so uile air loch nìsge am meadhon beanntan Gàidhealtachd na h-Alba! Tha cuid a bha làthair ag ràdh nach robh sealladh a chunnaic a' Bhan-rìgh an Albainn bu mhò 'thaitinn rithe na so!

Chaidh a nis a' choisridh rìoghail air tìr aig Achamòr, àit' a bhuin-eas do Mhorfhear Bhraidalba, far an robh dìnnear thràth air a deasachadh airson na cuideachd. 'Sann an so a dhealaich a' Bhan-rìgh agus am Prionnsa ri Mòrfhear Bhraidalba, agus ris a' Bhan-mhorfhear àille chruiteit; agus is airidh Braidalba air taing a dhùthcha. 'S cinnteach sinn nach dì-chuimhnich a' Bhan-rìgh fhad 's is beo i a lìuthad dòigh a ghnàthaich am fiath urramach, agus a chéile, gus an aoidhealachd 's an dìlseachd a thaisbeanadh.

Ann an Cill-inn, thachair oirre, mar anns gach àit' eile, mòr urram. Cha robh aon nì a b'urrainn an slugh a dheanamh eum a fàilteachadh mar bu chòir, nach d'rinn iad.

Ghabh na carbadan air an aghart troimh Ghleann-Dechaid gu ceann Loch-Earn, 's mar sin air an aghart troimh Shrath-Earn, gu Caisteal Dhrumain. Rinn a' Bhan-rìgh air an latha so astar mòr; 's ged bheireamaid cunntas air na thachair, cha bhiodh ann ach ag innse na dh'innis sinn cheana. Ràinig iad

CAISTEAL DHRUMAIN, DI-SATHURNE.

Cha'n fhacas latha bu ghrianniche agus bu chitine na'n latha so, 's gu dearbh bu ghreadhnach togarach an sealladh baile Chraoibh (*Grieff*) air an latha so! Bhrùehd slugh na dùthcha an so, mar anns gach àit' eile, a thoirt dì-bheatha d'am Ban-uachdaran chaoghalta. Bha iomad a chaithris an oidhche, 's a thainig fichead mìle air astar

'ga coimhead. Bha tuathanaich chothbromach teaghlach Dhrumain, air a' bheil Morfhear *Willoughby* 'nis mar cheann, a' marcachd air an gearrain ghasda féin—breacan de shuidheachadh nan Drumanach thar guala gach fir, agus peiteag de'n bhreacan cheudna air gach aon diubh. B'iad féin na ceatharnaich throma ghramail, a dh'fhaodadh a bhi nan cùis uail do thighearna tha 'san rìoghachd; 's ma bha ean tha thairis orra toileach an gairm a mach, bha iadsan seachd nairean na bu thoilicht' a ghairm a fhreagairt. "Coma leinn," ars' iadsan, "a' bhuain; thig iomad foghar, theagamb, mu'n gairmear sinn gu Ban-righ Bhreatunn 'fhàilteachadh a ris." Ged bha'n latha grianach tioram, 's a' bhuain 'na teas, cha do gheàrradh dlò, 's cha do laimhsicheadh agnab mar fhichead mìle de'n rathad. Bha bogha-buadhach àrd air drochaid Chill-earn, 's am fraoch badanach, gucagach, gorm, air a shuaineadh mu'n cuairt, le iomad blàth bòidheach cùbhraidh nam beann; agus ann an àiteachan eile air an t-slighe bha 'Bhan-righ ri ghabhail, bha boghachan de'n t-seòrsa cheudna, air an deanamb suas gu h-innleachdach, eireachdail. Cha robh tigh na bothan air nach faicte suaicheantas air choir-eigin, mar thaisbeauadh air an dìlseachd.

Có chunnaic seann chaisteal nan Drumanach nach aidich gur gann a chìtear 'san rìoghachd àit' is freagaraich airson còmhnuidh teaghlach mhòir? Gu h-àrd shuas air creig, chìtear e 'togail a chinn aosmhoir am measg bheanntan, 'us chreag, 'us chraobh! Mu thimchioll a' chaisteil tha pàircean àillidh, air am faicear crodh 'us caoraich ag ionaltradh. Dlùth do'n chaisteal tha lochan àille ciùin, agus na ficheadan eala bhàn fhad-mhuinealach a' snàmh air a dhruim liobha; agus airson gàraidhean a's liosan, anns a' bheil gach preas, 'us blàth, 'us luibh, is comasach a thional as gach dùthaich, cha'n 'eil an coimeas ri fhaotuin am Breatunn! Tha e air a ràdh le daoine tha min-eòlach mu na nithe so, nach 'eil lethbhreac lios nam blàth aig Morfhear *Willoughby* 'san Roinn-Eòrpa! Cha'n urrainnear àicheadh gu bheil na gàraidhean, na sràidean, na pàircean, 's na h-uile gu léir mu thimchioll a' chaisteal so, gun choimeas!

Tha slighe fharsuing, eadar craobhan dòmhail àrda, suas a dh'ionnsuidh a' chaisteal. Air an t-slighe so bha tuath teaghlach Pheairt air an tarruing suas air an aon taobh, agus tuath Morfhear Srath-Ailein 's Drumanaich mòr féin air an taobh eile. Air an cùlaobh so bha sluagh na dùthcha, firionn 'us boirionn. Ach, gu truagh! thainig an oidhche, doillearachd an fheasgair, mu'n d'thainig a' Bhan-righ air a h-aghart, air chor 's nach fac' iad i mar bu mhiann leo. Ach coma co dhiùbh, cha d'fhuaraich sin an fhàilte chridheil a chuir iad oirre. Bha naislean na tìre uile, le'n ceatharnaich, as deigh na Ban-righ. Cha'n 'eil e 'nar comas an ainmeachadh fa leth; 's leòir a ràdh nach robh a h-aon air chall. Am measg chàich, cha'n urrainn sinn dear-mad a dheanamh air fear an tigh-òsda ann am baile Chomri, de'n ainm Comri e féin, agus d'an robh mar inbhe bratach teaghlach Pheairt a ghiùlan air gach còmhdbail de'n t-seòrsa so. B'e 'sheanair a ghiùlain bratach Diùc Pheairt latha blàr Chulfhodair; 's fhuaras co math e, 's gu'n d'thubhairt an Diùc, "A Chomri, a mbic t'athar! cha dì-chuimhnichear do ghaisgeachd-sa 'n diugh—tha t'aran fuinte fhad 's

is beò thu!" Agus is àiridh air innse gu robh aig an t-sàr laoch air 'a' cheart latha so an claidheamh a bh'aig a sheanair ann am blàr Chul-fhodair, 's leis na bhuaile e gu làr gach Sasunnach aig an robh a' dhàn-achd oidheirp a thoirt air bratach Dhiùc Pheairt! Bha 'dhithis mac maille ris, agus an làimh gach fir claidheamh dà-làimhe bh'aig an ainneasa ann am blàr iomraiteach *Bhannockburn*. Fhuair aon diubh duais an urraidh ann an Glaschu 's an Dunéidin airson "Danns'-a'-Chlaidheamh." Bù riombhach na plobairean air an latha so; agus 'nam measg uile cha'n fhacas a h-aon air na shocraich an t-sùil le barrachd spéis na seann Mhaighistir *King*, a tha dlùth air *ceithir-fichead 'us deich* bliadhna 'dh'aois. Chaidh sèa-fichead Gàidheal, air an éideadh ann am breacan nan Drumanach, a thaghadh gu bhì nam freiceadan do'n Bhan-rìgh, maille ri trì-fichead laoch de'n t-seann Reisimeid Dhuibh.

Do bhrìgh gu bheil an caisteal aosmhor, agus nach 'eil na seòmraichean co mòr 's bu mhiann leis an teaghlach urramach d'ain buin e, thogadh bùth no pàillion air an làr-ach, dlùth do'n chaisteal, mar thigh-cuirme; agus faodar a ràdh nach facas riamh de'n t-seòrsa aon a thug bàrr air. Bha e leth-cheud troidh air fad, agus leth-cheud troidh air leud. Bha na soithichean 's na miasan a bha air na bùird do dh'òr 's do dh'airgiod. Bha aon soitheach ann, de'n òr bu phrìo-eile, a thugadh do theaghlach nan Drumanach le Ban-rìgh Raibeart an treas, rìgh Albainn; agus bu nighean do Dhrumanach i féin. Mar so, thaisbeanadh leis an t-soitheach so an càirdeas eadar an teaghlach so 's a' Bhan-rìgh a bha nis maille riu! Cha robh eireschdas ann air am b'urrainn duine smaoineachadh nach robh air a leigeadh ris air an àm so sa' chaisteal nasal so. 'San oidhche, bha baile Chraoibh air a shoillsachadh, agus teintean-éibhinn r'am faicinn air ceudan cnoc. Cha chòir a leigeadh air dì-chuimhn gu'n do chruinnich ministèirean diadhaidh *Mhuthil*, agus mòran dhaoine maille riu, air feasgar Disathuirne, 'san eaglais, a ghuidhe beannachd an Tighearna air a' Bhan-rìgh, 's air a céile.

LATHA NA SÀBAID.

Chuireadh an latha naomh so seachad mar bu chòir dha. Bha seirbhis-aoraidh sa' chaisteal, an làthair na Ban-rìgh; 's chaidh Sir R. *Peel* agus Morfhear Abear'ain do dh'eaglais na sgìreachd.

DILUAIN.

Chaidh Prionns' *Albert* agus Morfhear *Willoughby* an diugh a shealgairachd gu frith Ghlinn-Artuidh, dà-mhìle-dheug as. Cha d'éirich riamh air dùthaich latha bu ghrianaiche agus bu shoilleire. An deigh na ciùin fhrasan a bh'ann ré na h-oidhche, bha gach cuspair ag ambarc co ùrar, ait. Bha'n t-àite uile gu léir 'na làn mhòralachd —bratach dhearg nam buaidh air barra-bhalla an t-seann dùin—faileas nan craobh, fo mbeas, ri'm faicinn 'san lochan chiatach, air an robh, mar thubhairt sinn cheana, na ceudan eala-bhàn a' snàmh gun ghiorag —agus a' ghrian féin, mar gum b'eadh, a' coimhead a lethbhreac anns an tàmh-uinge!

Chaidh Sir R. Peel cuideachd, e féin a's Mhorfhear Aber'ain, a shealgairachd; agus gu cinnteach b'iongantach an sealladh na seòd so, ris am bheil gnòthachan Bhreatainn, a's faodar a ràdh an t-aoigh-sil, an earbsa, a' fàilbh le'n còtaichean eutach air tòir chearca-fraoich 'us fheadagan! Ach còma cò dhiùbh, dhearbh Sir Raibeart gum b'urraim e gunna 'laimheachadh co ealanta ri càch; oir thilg e, le 'laimh féin, *dà-fhichead* coileach-ruadh!

Chaith a' Bhan-rìgh 'chuid bu mhò de'n latha 'measg nam blàithean anns na liosan, mar gum biodh Eubha eile ann. Bha dannsa mòr sa' chaisteal 'san oidhebe, far an robh mòrachd agus eireachdas na tìre 'làthair.

DIMÀIRT.

(An treas-là-deng de'n mhìos.)

Dh'fhàg a' Bhan-rìgh Caisteal Dhrumain air naoi uairean sa' mhad-uinn, rathad Srath-Earn; agus b'e sin an turas àrd-chaithreamach, buadhach. Chaidh gach tighearn, 'us tuathanach, 'us fear-cèairde, fear 'us bean, balach 'us caileag, 'mach a thoirt urram dhi.

Aig Orchill, bha bogha mòr àrd air a chur thairis air an rathad-mhòr, agus thainig a' Bhan-rìgh 's am Prionnsa 'mach as a' charbad a choimhead an àite; oir 'se so an t-àite na chaisg na Gàidheil na Ròmanaich o shean. Iadsan a bhuadhaich thairis air an t-aoighail uile, 's do na strìochd gach tìr, chuir Albanaich nam beann stad orra 'san àite so, 's cha d'fhuair a h-aon diubh dol ceum ni b'fhaide. Bha 'Bhan-rìgh anabarrach toilichte gu'n do chomharraicheadh a mach an t-àite ainmeil so dhi.

Aig tigh Chier bha uidheamachadh mòr air a dheanamh, agus anabarr coedais, leis an duine mhath *Stirling*, d'am buin an t-àite. Dh'aidich a' Bhan-rìgh agus am Prionnsa' an t-urram so air dhòigh nach robh cumanta. Bha'n nì ceudna aig Drochaid-Ailein, agus dlùth do Chaisteal *Airthrie*, àite-còmhuidh Mhorfhear *Abercromby*; ach 'sann aig drochaid Shriola bha'n t-uidheamachadh sònraichte. Cha robh dòigh a b'urraim innleachd no seòltachd a dhealbh, gun suim do chosdas, nach d'fheuch muinntir a' bhaile so air an d'fheachd a nochdadh. Bha iad ag aoladh nan tighean fad seachdain, 's a' tarraing gheugan 'us bhlàithean, chum an cur 'nan uinneagan 's air mullach an tighean. Air aon-nair-deng, chunn'cas i 'tighinn fad as. Loisg an seann chaisteal dararach, a thoirt sanais do'n t-sluagh, a bha air chorrabiod a' feitheamh rithe. Fhreagair mille cnoc, le mactalla, le greadh-nachas. Cha luaithe ràinig i crìoch a' bhaile na dh'fhosgail na gunnathan-mòr' an craos a ris, le dararaich ròghail a chuir crith ga bun air a' chreig air am bheil an daingneach làidir so air a thogail, 's a bhodhair, gu beag-ni, na mìltean a bha mach. Choinnich Proth-aist, agus Bàillidhean, agus Ministerean a' bhaile i aig an drochaid, far an robh bogha mòr àluinn, agus lobhtaichean air an uidheamachadh. Rinn iad ùmhlachd do'n Bhan-rìgh, liubhair iad iuchraichean a' bhaile dhi, agus dh'fhàiltich iad i. Thog an sluagh iolach a chualas mìltean air astar. Bhris a' ghrian a mach o chùl nan neul—bha Nàdar

sàmhach, ciùin, fo oblos, mar gum biodh i 'cunail air a h-anail; agus da rìreadh bu mhòralach an sealladh gu léir!

'Nuair liubhair i na h-iuchraichean do'n Phrothaist, ghabh i air a h-aghart, a fàilteachadh le 'laimh 's le 'ceann, i féin 's am Prionnsa, an t-sluaigh mhòir a bha mu 'timchioll ri iolach. Chaidh a' chàraid rìoghail 's na bha maille rin, le luchd-riaghlaidh Shrìla, 'nan carbad eireachdail, air a tharruing le ceithir eich cho àluinn 's a chaidh riamh an carbad, troimh shràidean a' bhaile; 's a h-uile uinneag 'us àite làn, 's an sluagh a' togail iolach, 's a' car an adaichean 's an neapicinean-pòca geala mu'n cuairt an cinn, 'nan làimh. 'Se'n rìgh ma dheireadh a ghabh an t-slighe cheudna Prionns' Tearlach bochd; ach bu mhòr an t-eadar-dhealachadh eadar an dà latha! Bha oillt 'us eagal air daoine 'san àm sin roimh na Gàidheil: an d'ingh cha'n 'eil ri éideachd no fhaicinn ach ceòl, 'us aighear, 'us dìlseachd; agus cha duine ach Gàidheal!

Air dà-uair-dheug, dìreach air àird a' mheadhon-latha, ràinig an carbad rìoghail geata an t-seann chaisteal làidir so. Bha'n Reisimeid Dubh, le'm boireid-iteach 's le'n éileadh, fo chomann Màidear Mac-Dhùghail na Gallanach, air an tarruing suas air gach taobh de'n rathad, mar dhà cheud slat, 's an gunnaichean gorma 'deàrnadh anna a' ghréin. 'Nuair ràinig i 'n geata far a' bheil an drochaid thogalach, chuir Sir Gilleaspuig *Christie*, bàillidh a' chaisteil, (laogh aosmhor, a chaill gu beag-ni a leth-cheann ann an aobhar a rìgh agus a dhùthcha,) fàillte oirre; 's thug e mach as a carbad i. Liubhair a nis Sir Deòrsa *Murray*, Còirneal na Reisimeid Duibhe, litrichean dhi, 's e 'cur a làimh r'a boireid, gun a toirt dheth. Choisich i nis a stigh do'n chaisteal, air brat rìomhach agàrlaid a chuireadh sìos air a son, agus gairdean a' Phrionns' aice. Lean *Peel* agus na maithean 's na bantighearnan eile i; agus am measg chàich, bantighearna Shir Raonull, *Fear Staffa*, nach maireann. Chaith iad air a shùil leth-uair sa' chaisteal, a' coimhead gach seann armachd agus ioghnadh eile tha an taobh a stigh. Bha na pìoban a' cluich gu h-inllagach, 's chaidh a' bhratach rìoghail a chur a suas. Bha air blàr dlùth do'n chaisteal teine mòr, agus mòr-sheasar dhaoine 'ròstadh daimh 'na chraicionn, a bha gu dìnnear a thoirt do na bochdan, mar onair air an latha. Sheas a Bhan-rìgh air a' bhalla mhòr thigh, a's chunnaic i sealladh nach 'eil ri fhaicinn na h-uile latha—beanntan Pheairt, Earraghaidheil, Dhunbhretunn, agus Dhunéidin, á làrach nam bonn—na seithichean-smùid' ag ialadh air an abhuinn shìomhanaich *Forth—Bannockburn* 's an campa Sasunnach, 's an campa Ròmanach, mar gum b'eadh, aig a casan—agus am foghar a' ciùin-luasgadh, làn toraidh, air gach làimh.

Dh'fhalbh a choisir uasal a nis 'nan carbad fosgailte air an athais troimh phrìomh sràidean a' bhaile, gus an d'ràinig iad a' chrìoch air an taobh eile. Aig geat' a' chaisteil, chunnaic sinn sealladh nach dì-chuimhnich sinn—'so sin, cha luaithe chaidh Sir Raibeart *Peel* 'na charbad, na ruith an sluagh nan ceudan, a' crathadh làimhe ris. Cha robh dol as aige—b'éigiu da stad a chur air a charbad, 's a' Bhan-rìgh a leigeadh air a h-aghaidh, gus an d'fhuir na mìltean, bochd 'us nochd, crathadh d'a làimh, am feadh a bha uaislean o bhàrr-bhalla a'

chais: eal a' glaoibhach le'n aile cumhachd, "*Peel* gu bràth, sud ris!" Aig a' chrìch so do'n bhaile bha bogha-buadach mòr agus co-dail, air a chòmhach le duilleagan, 's le fraoch, 's le geugan; agus crùn rìoghail mòr, do ròsan 's do bhàithean eile, air 'fhìor mhuillach, agus ceathrar bhalachan bòidheach eireachdail, air an éideadh ann am breacan, 'ga dhìon. 'Nuair chunnaic a' Bhan-rìgh iad, stad i an carbad, a's ghabh i beachd àraid orra. Bha dòmhlas mòr 'san àite so, a thog iolach a shaoileadh duine 'shrachdadh na spéuran. Dhealaich Bàillidhean mheasail dhealasach Shrìla rithe 'nis, a's ghabh i cead dhiubh le mòr shuìlbhireachd. Piseach air na gillean, rinn iad gu dearbhan an dleasnas! 'Nuair dhealaich muinntir Shrìla ris a' Bhan-rìgh, ghabh tìath na dùthcha, fo cheannas Chòirneal *Murray*, triath Pholmaise, i féin 's na bha maille rithe fo'n cùram. Phill muinntir Shrìla air an ais gu cuirm eireachdail a bha deasaichte air an son, 's a roinn an daimh a chaidh a ròstadh am measg an t-sluaigh, le nìread arain 'us beòir 's a thogradh iad. Bha so air cosdas an duine fhìlath-eil naisail, *Ramsay, M.P.*, triath *Barnnton*. Cha d'rinn ean dì-chuimhn air bochdan an àite. Soirbheachadh le Shrìla 's na bheil ann!

Ghabh a' Bhan-rìgh air a h-aghaidh gu baile na h-Eaglaise-Brice. Bha deasachadh mòr air a dheanamh 'san àite so mar an ceudna. Thachair gum b'e latha mhargaidh a bh'ann, 's bha sluagh anabarrach 'san àite—cuid diubh à Muile, à Cola, à Tìrìgh—as a' Mharainn, 's as gach ceàrn de'n Ghàidhealtachd, le mìltean gun chumantas do chroth 's do chaoraich. 'Nuair chunnaic a' tighinn i, chaidh na bùithean a dhùnadh, a's thaisbean gach fear 'us bean iad féin 'nan éideadh Dònnich. Chaidh a' bhuidheann rìoghail troimh 'n bhaile, fo àrd iolach an t-sluaigh; agus cha b'e guth nan dròbhairean Gàidhealach 's an gillean a b'isle!—troimh phàirc mhòir an uasail fhìlathasach shuairc, Foirbeas, triath *Challender*. Chaidh an triath, Foirbeas, agus a bhantighearna, leatha gu crìch Lìnn-liobha (*Linlithgow*), baile anna a' bheil seann phàlais ainmeil, anna an d'rugadh Ban-rìgh Màiri, agus anna an robh Pàrlamaid na rìoghachd a' coinneachadh ré iomad bliadhna. Cha robh am baile so òirleach air dheireadh air àiteachan eile. Ma thogadh àrd-iolach riamh, thogadh an so i. 'S neònach nach do sgàin ceann na Ban-rìgh leis gach iolach a chual i! Bha muinntir a' bhaile so anabarrach toigheach mu Shìr *R. Peel*. Thug iad a ris 's a ris iolach air a shon, a's leum iad mu thimchioll a charbaid, a' glacadh a làimhe, 's 'ga fàsgadh gu cridheil. Ach b'éigin deifir a dheanamh—bha'n latha 'dol seachad, agus astar mòr fathast rompa. Thainig a nis buidheann ùr do dh'uaislean nan còmhachail, 'nuair dhealaich càch riu. Chuir Diùc *Bhucclough* e féin air cheann nan daoine so. Bha'n rathad-mòr a h-uile ceum làn do chuideachd, agus sreathan do charbadaid 's do chairtean air gach taobh.

Ràinig a' mhòr bhuidheann Dunéidin leth-uair an deigh ceithir, 's a' Bhan-rìgh ag ambarc mòran nì b'fheàrr airson a turnis do'n Ghàidhealtachd. Bha 'h-aodann air a dhathadh beagan leis a' ghréin. Bha 'bìlean mar an dearcag, agus i sunndach suilbhear. Da nìreadh, bu bhòidheach chiatach am boirionnach beag i 'nuair ràinig i, air feasgar an latha so, pàlliunn Dhiùc *Bhucclough*! Ma bha sluagh mòr 'ga

ed, 's do gach nà 'thachair o na dh'fhàg gus na phill i, cha'n son de'n cois sin, 's dearbh-chinnteach sinn, clann nan Gàidheal tha 'lough-àite so 'gà'ar! Cha ghràdh faoin a bh'aig na Gàidheil riamh Bha i càileig. Tha dìlseachd 'us tairisneachd àrd a' ruith 'nan naipo ach moladh ~~nan a dh'altrum iad 'ana lìantean a chaidh~~ 'S culaidh-thaingeachd nach robh ~~ann a' bhàile fèin~~ bu mhò 'chuireadh do dh'urram oirre; agus nach cualas focal, 's nach facas nì, o'n latha 'dh'fhalbh i gus an latha na phill i, ach na bha taitneach dhi féin 's do na daoine suairce, àrd, nasal, a bha maille rithe.

PILLEADH NA BAN-RIGH AIR A H-AIS DO SHASUNN.

(Diardaoin, an cùigeamb-là-deug de'n mhìos.)

So an latha air na chuir a' chàraid rìoghail rompa Albainn fhàgail, agus pilleadh gu'n lùchairtean àrda àluinn féin ann an *Windsor*. Ma bha 'Bhan-righ moch air a cois, bha muinntir Dhailché 's Dhunéidin co moch, agus co déigheil togarrach air sealladh eile fhsotuinne dhi 's a bha iad riamh. Bha Prothaist Dhunéidin 's na Bàillidhean nan earalas air an latha so. Cha'n 'eil teagamh nach robh nàire air na daoine còir mar thachair air a' cheud latha. Bha deagh rìoghail air a dheanamh leo 'nis, 's a h-uile nidheamachadh chum onoir a chur air a' choisridh rìoghail mar bha iad a' pilleadh air an ais troimh 'n bhaile-mhòr, 's a' fàgail na dùthcha.

Bha'n latha soilleir grianach, agus bha'n sealladh, mar thainig a' chuideachd a stigh, 's mar chaidh iad troimh 'n bhaile, àille agus suil-bhir. Bha'n t-arm-dearg a moch air fad; 's luchd nam boghachan-saighead, 's uaislean na tìre, 's an sluagh mòr gu léir. Cha robh fear no bean, bochd no beartach, aig an robh comas gluasaid, nach robh 'mach.

Bha 'Bhan-righ deas air ochd uairean. Ghabh i cead càirdeil de'n chuideachd ris an robh i 'dealachadh an Dailché. Labhair i ris gach neach mu'n cuairt di a ris agus a ris, ag ràdh nach tig gu dliinn an latha a dhì-chuimhnichas i na chunnaic i an Albainn, agus caoimhneas dealasach dilleas gach neach. Chaidh Ban-diùc *Bluesclough* leatha 'na carbad, a's dh'fhàg i caisteal an eireachdais, i féin 's na bha maille rithe, a's ghabh iad an rathad a stigh do Dhunéidin. Bha gach uobh de'n rathad làn sluagh. Cha do leig i leis a' charbad ach gluasad gu h-athaiseach socrach, 's e fògailte, chum gum faigheadh gach son cothrom air a faicinn. Cha luaithe ràinig i Dunéidin na chuir an seann chaisteal a ris fàilte oirre le gunnachan-mòr; ach 's gann gu'n cluainte fuaim nan gunnachan-mòra féin, le iolach a' mhòr-sluagh! Ma dheireadh ràinig i cèadha *Ghranton*, far an robh an *Trident* (an soitheach-omùide bha r'a giùlan do Lunnainn), agus deich mìle sluagh chum a faicinn air bòrd. Chuireadh na carbadan 's na h-eith air bòrd air soitheach eile, a's ghléidhadh an *Trident* air a son féin amhàin; 's cha robh nì a b'urrainn innleachd a dheanamh chum i féin 's am Prionns' a chumail sàmhach seasgar, nach deach a dheanamh. 'Measg nithe eile chunnacas a' dol air bòrd air an luing so, bha cabar àrd cròiceach an fhéidh mhòir a mharbh am Prionns' an Gleann-Artnidh.

chaisleal a' glaodhach le'n aile cumbachd, "*Pael gu bràth, sud ris!*" Aig a' chrìch so do'n bhaile bha bogha-buadhach mòr agus co-dail, air a chòmhdach le duilleagan, 's le fraoch, 's le geugan; agus an deigh rìoghail mòr, do ròsan 's do bhlaithen eile, air 'fhìor m'ach a bhain-ceathrar bhalachan bòidheach eireachdail, air an mach air na slatan-breacan, 'ga dhìon. 'Nuair chunnaic a' Bhan-rìgh, Bhuail gach coisricum suas na Ban-rìgh." Thainig i mach as a carbad. Ghabh Diùc Bhucleugh a làmh, 's ghrad bha i air clàr uachdrach na luinge maisich, a's càch 'ga leantainn. 'Sann a nis a thogadh an iolach! Sheas i ag amharc mu 'timchioll le mòran taitneachais, 's a nis chaidh i sìos a dh'amharc taobh a stigh na luinge; ach an tiota phill i 'ris. B'éigin falbh. Dhealaich i ris na h-naisean àrda bha maille rithe. Phòg i Ban-diùc Bhucleugh, 's na bantighearnan àrd eile bha maille rithe; a's chrath i làmh ris na h-naisean, ag ràdh a ris agus a ris nach dì-chuimhnicheadh i gu bràth blàthas an dìlseachd, agus caoimhneas muinntir na h-Alba—nach do chuir i riamh seachad nìread do dh'ùine co taitneach. Air dheich nairean, dh'fhàg an *Trident* an cèadha. Bha 'cuibhlean a nis fo'n làn shiubhal. Mach a thug i troimh 'n chabhlach mhòr, 's a' Bhan-rìgh 's am Prionns' nan seasamh anns an deireadh, ag amharc air na dh'fhàg iad air tìr, agus deich mìle ùrnuigh ag éiridh as a leth, gu'n cuireadh am Freasdal caomh sàbhailt dhachaidh iad. Lean na luingeas coimheadachd iad, a's ann an ùine bhig bha iad as an t-sealladh. Phill an stiagh dhachaidh, fo shòlas gu'n robh an aimsir co ciùin; oir bha'n latha grianaich, agus fe-nan-eun air a' chuan.

A' BHAN-RIGH AIR A H-AIS AN LUNNAINN.

DI-SATHURNE.

Bha'n aimsir fad na slighe co ciùin sàmhach 's a dhùraichdeadh eridhe. Tiota beag an deigh dheich nairean sa' mhaduinn, thainig an cabhlach rìoghail an sealladh Lunnainn. Bha fùghair rithe fad na h-oidhche. Bha gach son 'na àite féin, 's gach nì deas. Chunnacas an *Trident* eireachdail naibhreach a' gabhail air a h-aghart suas an abhuinn, leis a' bhrataich rìoghail a' luagadh 'san t-soirbheas, a's thuig gach son co bh'aic' air bòrd. Cha robh dùn, no caisteal, no long, no soitheach, nach d'fhàiltich air an ais *Victoria* agus *Prionns' Albert*. Ma thogadh caithream bhuadhar 'nuair dh'fhalbh i, thogadh caithream deich nairean ni b'àirde agus ni bu dhealasaich' a nis! 'Nuair chaidh i stigh do'n bhàt'-fhada bha r'a toirt gu tìr, dh'fhosgail gunna-mòr thar fhichead an craosan! Bha'n carbad rìoghail air tìr a' feitheamh oirre, agus uachdaran uasal an àite (*Woolwich*). Chuir an t-arm fàilt' oirre; agus a nis, co lath 's a b'urrainn ceithir stoid-eich riomhach, thug i 'lùchairt mhòr féin oirre, 's phòg i féin 'nan Prionns' a pàisdean rìoghail ciatach. Bha 'Bhan-rìgh air a h-éideadh ann am breacan sìoda, mar onoir do thìr a' bhreacan as an d'fhàinig i—dùthaich do na ghabh i gràdh agus nò nach caochail ùine.

Tha'n turas a nis seachad; agus ged, theagamh, a tha cuid do dhaoine ann a bha gun suim do gach sealladh taitneach a chunnaic

iad, 's do gach nì 'thacheir o na dh'fhàg gus na phill i, cha'n son de'n àireamh sin, 's dearbh-chinnteach sin, clann nan Gàidheal tha 'lughadh a' Chuairtear! Cha ghràdh faoin a bh'aig na Gàidheil riamh d'an cuid rìghrean. Tha dìlseachd 'us tairisneachd àrd a' ruith 'nan cuishibh airson nan rìghrean a dh'altrum iad 'sna lìantean a chaidh seachad; agus fathast—'seadh, *fathast*, nam biodh feum air—tha iad ann an tìr nam beann co deas 's a bha na daoine treun o'n d'fhàinig iad gu fuil an cridhe 'dhòrtadh airson na Ban-rìgh a tha, ann am freasdal Dhé, thairis orra!

Tha na Gàidheil fada, fada, 'n comain Mhorfhear Bhraidalba agus nan uaislean eile 'rinn, fo'm breacan 's fo'n éileadh, na Gàidheil a chruinneachadh air an àm so; agus tha dòchas againn gum bi barrachd bàigh aige féin, 's aig gach Diùc 'us Tighearna aig a' bheil oighreachd sa' Ghàidhealtachd, air na laoidh ghasda th'aca air an cuid fearainn, agus gu'n dean iad, o so suas, gach nì 'nan comas chum cothrom a thoirt doibh, 's an altrum le caoimhneas agus bàigh; oir c'àit', air aghaidh an t-saoghail, am faighear daoine co ceatharnail, co treun, co dìleas? Agus an latha 'dhiùltas iad gairm an uachdarain a fhreagairt, cha'n ann acasan, ach aig na h-uachdarain a bhios a' choire. Cha'n abair sinn diog air an àm sa mu chuid do thighearnan, aig nach 'eil tuath no daoine ri thaisbeanadh—feadhainn, nan tigeadh a' Bhan-rìgh 'nam measg, aig nach 'eil mar cheatharnaich luchd-leanmhuinn ach *muil*, 'us *rùtaichean*, 'us *caoraich-mhòra*; air neo coitearan co bochd, 's nam biodh iad air an gairm a mach gu fàilte 'thoirt dhi, aig nach 'eil aig fear 'san fhichead deise shlàn a b'urrainn doibh a char orra.

Mheudaich turas na Ban-rìgh gràdh gach Albannach d'a taobh—theannaich e ni bu dhùithe r'ar smuain an dìlseachd bha 'ceangal ar cridheachan ris a' chaithir rìoghail; agus, 'san àm cheudna, thaisbean a' Bhan-rìgh gu robh i na h-airidh air riaghladh thairis air sluagh coitach riu. Slàn leatha, an latha 'chì 's nach faic!

PRIONNS' ALBERT AGUS NA SEALGAIREAN.

Tha duin'-nasal a bha làthair ag innseadh dhuinn gur sealgair teòma ealanta am Prionnsa—'s gann a mhearachdaicheas e urchair. Ged bha'n latha 'san deachaidh e 'mach a shealgaireachd ann am monadh dlùth do Thigh-a'-Bhealaich fìnnch, salach, dorcha, cha do bhachd sin e. Le 'ghunn' air a ghualainn, dhìrich e 'bheinn le ceum co eutrom ualach ri son neach a bha sa' chuideachd. Bha deich thar fhichead do cheatharnaich co treun, chalma, fhearail, 's a sheas air faich', a chaidh mach fo cheanneail Sir A. Caimbeul, ceann tighe Bharchalltain, 'nan làn éideadh Gàidhealach, chum a' choille 'rannachadh, agus na buic-earba 'chuir air an cois. Thainig duin'-nasal eile (Uilleam B. Caimbeul, tighearn' òg Gblinn-falloch), le cùig ceud Caimbeulach, mar an ceudna a chur na seilg an rathad a' Phrionnsa. Chuairtich

na gillean so am monadh. Chuir iad an t-sealg air a cois, agus dh'fheuch iad cuairt a ghabhail m'a timchioll, 's a cur an rathad a' Phrionns'; ach dh'fhaireach so orra. Chuir an eilid bhinnich gu dùlan iad, am Prionnsa, am Morfhear, 's na gillean. Bbried iad air falbh, a's thug iad a' choille orra, gun suim doibhean a bha 'gan ruag.

Dh'éirich coileach-dubh an sud 's an so; ach ma dh'éirich, b'ann gu taiteam. Cha luaithe 'sgaoil eun a sgiathan na ghrad thuit e fo làimh *Albert*. Leag e coileach-dubh no dhà air an latha ud a bha dà cheud troidh air astar. Air a làimh dheis agus chli, leag e gach sealg a thainig 'na rathad—cabair-choille, liath-chearc, agus maighichean. Bha trì gunnaichean deas réidh aige—an t-aon a bha e féin a' giùlan, agus dithis eile 'bha air an giùlan le sealgairean a bha sa' chuideachd. Bha còta-seilg do bheilbheid shloda mblin mholach air, briogais do bhreacan glas nan clobairean, agus ad gheal. Bha'm Prionnsa fad sèa uairean an uaireadair, e féin 's am Morfhear, anna a' bheinn mu'n do theirinn iad.

Mar bha iad a' tèarnadh o mhullach na beinne, bha sealladh àillidh aca air Loch-Taighe, 's air an t-Srath—air a' chaisteal eireachdail, trì mìle troidh gu h-ìosal fo'n àite 'san robh iad a' seasamh—'s an slough ag imeachd air an ais a's air an aghart air a' bhàr mu choinneamh an tìghe, ag amharc co meanbh 's ged b'fheanagan a bh'annta.

Mharbh am Prionnsa uile gu léir air an latha so naoi-deug earba, dà chabar-choille, dà choileach-dubh, trì liath-chearc, seà coileach-ruidha, ceithir cearcan-tomain, agus trì-maighichean-deug.

Cha'n fhuacas Prionns' *Albert* riamh co àrd-thogarrach, àrd-inatinn-each, shuilibhire, 's a bha e air an latha so. Cha do thachair daoine air riamh coamhuil ris na Gàidheil—bha iad co uasal modhail 'nan dòigh. Cha do ghabh iad suim no umhail dheth. Cha do sheas iad gu spleuchdadh no geur-amharc 'na aodann, mar a dheanadh Goill no Sasunnaich, mar gum biodh adhaircean air; ach bha iad co saor, iasgaidh, ealamh, mu'n cuairt da, 's ged a bhiodh iad eòlach air o'n òige. Cha robh iad a' stauchdaireachd mu 'thimchioll mar a dheanadh feadhainn eile; agus da rìreadh bu thaitneach céile phrionnsail na Ban-rìgh fhaicinn mar so am measg nan Gàidheil—co deas, fuaigailte, sùrdail, beothail, 's ged a robh e air a chuirteachadh le maithibh 'us uaislean na dùthcha.

Cha'n 'eil daoine air an t-moghal do bheil fìor mhodh co nàdurra 's a tha e do na Gàidheil. Cò chunnaic a' chuideachd mhòr a bha mu Thigh-a'-Bhealaich air an fheasgar anna an d'ràinig a' Bhan-rìgh, nach d'aidich so? Ged bha na mìltean agus na deich mìltean ann, cha do ghluais duine á 'àite féin—cha do dhòmhlaich iad mu 'timchioll. Cha robh an t-arm-dearg sin riamh an òrdugh a sheas ni bu riaghailtiche na rinn iad, na 'ghiùlain iad féin le barrachd eireachdais. Buaidh agus piseach leo! Is mai'g a dh'fhuadaich ear á Albainn iad, no 'ohuireadh an dùthaich fo Ghoill agus fo chaoraich mhòr 'nan àite!

SLOINNTÈARACHD NA BAN-RÌGH O RÌGHREAN NA H-ALBA.

1. Ailpein, Rìgh Alba, a dh'eug sa' bhliadhn'	833
2. An ceud Rìgh Coinneach, a dh'eug	853
3. An dara Rìgh Dòmhnall, a dh'eug	906
4. An ceud Rìgh Calum, a dh'eug	958
5. An dara Rìgh Coinneach, a dh'eug	994
6. An dara Rìgh Calum, a dh'eug	1038
7. Beathag, Ban-Phrionns' na h-Alba, ...	—
8. Donncha, a dh'eug	1040
9. An treas Calum, a dh'eug	1093
10. An ceud Rìgh Daibhidh, a dh'eug	1153
11. Eanruig, Iarla <i>Huntingdon</i> , a dh'eug	1152
12. Daibhidh, Iarla <i>Huntingdon</i> , a dh'eug	1219
13. Iseabal, Bana-Chount <i>Annandale</i> , a dh'eug	1267
14. Raibeart Bruce, Triath <i>Annandale</i> , a dh'eug	1290
15. Raibeart Bruce, Rìgh Albainn, a dh'eug	1329
16. Marsali, Ban-Phrionns' Albainn, a bha pòda ri Bhaltair Stiùbhart, ...	—
17. An dara Raibeart Stiùbhart, Rìgh Albainn, a dh'eug	1390
18. An treas Raibeart, a dh'eug	1406
19. An ceud Rìgh Seumas, a chaidh a mhort	1437
20. An dara Seumas, a dh'eug	1460
21. An treas Seumas, a dh'eug	1488
22. An ceathramh Seumas, a mharbhadh	1513
23. An coigeamh Seumas, a dh'eug	1542
24. Ban-rìgh Màiri, do'n d'thugadh an ceann	1587
25. An sèathamh Seumas, a dh'eug	1625
26. Ealasaid, Banrìgh <i>Bohemia</i> , a dh'eug	1662
27. Beathag, Ban-Diùc <i>Hanover</i> , a dh'eug	1714
28. An ceud Deòrsa, Rìgh Shasunn, a dh'eug	1727
29. An dara Deòrsa, a dh'eug	1760
30. Frederic, Prionnsa <i>Wales</i> , a dh'eug	1751
31. An treas Rìgh Deòrsa, a dh'eug	1820
32. Iomhar, Diùc Chent, a dh'eug	1820

BAN-RÌGH VICTORIA!

A' BHANRÌGH AGUS AN COMUNN OSIANACH.

Maille ris gach òraid-fhàilt' a fhuair a' Bhan-rìgh 'nuair bha i 'nar measg, fhuair i òraid *ann an Gàelig*, dìreach mar leanas, façal air fhacal, o bhuill do Chomunn Osianach Ghlaschu, d'an d'thug an Seanalair Sir Deòrsa *Murray* freagradh sìobhalta:—

“ ÒRAID-FHÁILTE NA BAN-RÌGH, O CHOMUNN
OSIANACH GLASCHU.”

“ Le'r cead, a Bhan-rìgh,

“ Tha sinne, bhuir n-ìochdaranan dhìleas agus dhùthchasach, Gàidheil Albanach a' còmhnuidh ann am baile-mòr Glaschu, agus a' cumail suas cànan òsmhior, lìobha, bhlasda, thoirteil, ar sìmsire—cànan a tha fathast 'ga labhairt le, agus 'ga searmonachadh do chòrr agus ceithir cheud mìle anns a' cheàrn so do'r rìoghachd amhàin—ag iarraidh le mòr urram a' tighinn gu stòl rìgh-chathair 'ur Mòrachd, chum 'ur dèanamh cinnteach gu bheil ar cuise 'bualadh le teas-ghràdh agus àrd-dhìlseachd dhuibh féin agus do'r foghainn rìghail, Prionns' *Albert*—teas-ghràdh agus dìlseachd nach dean nì an taobh so de'n uaigh a lasachadh.

“ 'Se dùrachd agus àrd-rùn ar cridhe gu'n dean 'ur Mòrachd cas-bhrat d'ar srathan, agus tigh-stòir d'ar beanntan, agus sgiath-dhìdinn de 'ghillean an éilidh,' nì's bichionta.

“ 'Si ar n-ùrnuigh dhùrachdach, gu ma fada 'nochdas Buidhe Iàraich 'ur bratach an àirde—nach téid aillbeag a bhriseadh an slabhraidh òir 'ur teaghlaich; agus an Tì leis am bheil rìghrean agus ban-rìgh'nean 'rìoghachadh, gum buanaicheadh e gach a bheannachaidh agus ciùin-dhrùchd a ghràis dhuibh féin do'n ghallan 'ur seise, agus do na fiùrair rìghail 'ur clann—naid agus aighear na h-ìmpireachd.

“ Tha sinn, &c. &c.

“ (An ainm a' Chomuinn,) * * * *, *Ceann-Suidhe*

“ Glaschu, Sept., 1842.”

Chuir iad a leithid eile 'dh'ionnsuidh a' Phrionns', agus ag agair cinneadais ris.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

P. CAMPBELL & CO., BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Tullymet: C. Morris; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Tain: James Ross, Jun., Druggist; Thurso: Mrs Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dunkeld: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lockgilphed: N. Gillies; Argyle Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lochdonhead, Mull: D. Fletcher; Bonaw: John Cameron, Postmaster; Aberfeldy: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencarradale: N. M'Donald, Schoolmaster; Dunessan, Mull: Donald M'Lean, Postmaster; Easdale: D. M'Intyre; Glenora: A. M'Innes; North Balachulish: Allan Cameron, Schoolmaster; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pictou; General Agent for North America, John M'Neil, Esq., Charlotte-town, Prince Edward's Island.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI 'S NACH PHAIG.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

CEUD MÌOS A' GHEAMHRAIDH.

AN 33 AIREAMH.] NOVEMBER 1, 1842. [Pàis 6 SOLLEAN.

CONTENTS:—Sermon for the Young, page 227.—Life and Exploits of Rob Roy M'Gregor, 233.—Judas and the Jews, Part II., 237.—Fend between Lachiel and the Laird of Macintosh, 243.—Letter from New Zealand, 245.—Song of Solomon (Metrical Version of Chap. Vll.), 248.—Host-Song, 249.—A Shorting True Story, 250.—Isle of Skye Story, 251.—Father Matthew in Glasgow, 254.

SEARMON AIRSON ÒIGRIDH NA GAIDHEALTACHD.

NITHE MÒR AIR NA TOIRT MU'N CUAIHT LE NITHE BRAGA.

* Agus tharraing fear a bhogha a thachh tealsma."—1 Rìgh xxii. 24.

THA againn anns a' chaibideil so cunntas air cogadh a bha eadar da rìoghachd—rìoghachd Israeil agus rìoghachd Shiria. Chuir eadh an cath gu cruaidh, agus dhòirteadh mòran fola. 'Nuair a chaidh Ahab a mach a dh'ionnsuidh a' bblàir, chuir e dheth a sgeadachd rìoghail, agus chuir e air aodach cumanta mar shaighdear eile, chum 's nach aithnìheadh a nàmhaidhean e, agus nach gabhadh iad cuimse chom a obur gu bàs. Feadh 's a bha'm blàr a' dol air aghaidh, bha duin' anns an fheachd ris an robh Ahab a' cogadh. Cha'n 'eil fhios oó e, no ciod a b'ainm dha. Bha bogha-saighead aige 'na làimh, agus annuainich e gu'n tìgheadh e an t-saighead an aghaidh arm Israeil. Cha b'aithne dha neach seach neach 'san fheachd. Cha do ghabh e, nime sin, cuimse air fear air bith. Bha'n t-saighead 's am bogha 'na làimh. Chuir e an bogha air an lagh. Nach suarach oó, dhiùbh a thilgeas e an

VOL. III.—No. XXXIII.

I

t-saighead no nach tilg—cò dhiùbh a thilgeas e i am meadhon an fheachd, ris an laimh dheas no ris an sgéith chli de dh'arm Israeil? Cha'n ann mar sin; tha mòran an earbsa ris a so—tha mòran crocht' air an nì so, ciod an rathad a shiùbbhas an t-saighead. Faic! tha e 'togail a bhogha ri 'shùil—tha e 'tarruing na h-éille. Dh'fhalbh an t-saighead—tha i 'siubhal troimh 'n adhar, agus a' gabhail gu dìreach air a h-aghaidh a dh'ionnsuidh carbaid àraidh tha'n sud. Tha arm-dhlon airsan a tha sa' charbad—tha lùireach stàilinn air. Air a' cheart àm sin dh'fhosgail an lùireach iarunn mu na h-uilt. A stigh air an fhosgladh so ghabh an t-saighead. Chualas leòsan a bha sa' charbad osann throm. Shàthadh an t-saighead gu domhainn ann an cridhe an Rìgh, agus mu fheasgar an latha sin thilg e an deò! Mar so bha Ahab, an rìgh mòr agus uaibhreach, a thog bailtean mòr, a bhuadhaich an iomadh blàr, air a chur gu bàs; agus bha crìoch air a chur air a' chogadh leis an t-saighead fhaoi u'd a thilgeadh air tuairmeis. O cia mòr na nithe tha air uairibh ag éiridh o nithe 'tha do réir coslais beag agus faoin! 'Si so an an fhirinn bu mhiann leam a shoillseachadh dhuibh air an àm, agus feuchaidh mi so a dheanamh co so-thuigsinn 's a tha 'nam chomas.

Bha dà shaor-luingeas roimh so ag oibreachadh le chéile 'san aon àit, a' togail soithich. Bha iad a' snaitheadh maide airson fiùrach-tarsuing na luinge—maide suarach nach b'fhiach. Mar bha iad a' snaitheadh a' mhaide so, fhuair iad cnuimh bheag ann, mar leth-òirleach air fad. “Tha'm maide so,” arsa fear de na saoir, “mi-fhallain—tha durragan ann. An cuir sinn gu feum e?” —“Ciod eile?” ars' esan a bha maille ris. “Faodar a chur gu feum. Cha'n fhaicear e. Fòghnaidh e math nì's leòir.” —“Cha'n 'eil fios agam,” ars' an saor eile. “Theagamh gu bheil cnuimhean eile ann; agus faodaidh iad meudachadh, agus dochainn a dheanamh air an luing.” —“Is coma cò dhiùbh,” ars' a chompanach, “cuir gu feum e. Ged nach mòr luach a' mhaide, cha'n àill leam a chall. So, so; cuir 'na àit' e.” Chuireadh am maide 'na àite. Chrìochnaichadh an long, agus chuireadh gu sàil i. Bha'n long àillidh, dreachmhor. Bha i 'na h-uidheam. Thogadh na siùil. Dh'fhàg i an cala, air turus-cuain gu dùthaich chéin; ach fbuairadh a mach nach robh am fiodh fallain—gu'n robh e mosgain—làn do chnuimhean—air a chnàmh—air itheadh: ach smuinich an sgiob-air gum feuchadh e a toirt dachaidh. Bha luchd prìseil, cosdail, aig' innte do shìoda agus nithe luachmhor. Mar bha iad a' tighinn dachaidh, dh'éirich doinionn mhòr. Chum an long ris car latha no dhà, air a luasgadh gu mòr; ach bha'n ao-dìon a' fas nì bu mhò agus nì bu mhò. Bha'n sgioba a latha 's a dh'oidbche 'saothair-eachadh aig a' phlob-thaosgaidh; ach bha'n taoim a' meudachadh gu an robh i làn: agus chaidh i fodha an druim a' chuain mhòir, agus chailleadh na bha do bhathar agus do dhaoine innte—chaochail gach mac màthar! O! 's iomad bantrach agus dill-eachdan truagh a bha 'na lorg so—'s mòr am mulad, 's am bròn, 's am bristeadh-cridhe bha 'na chois; agus so uile chionn 's gu'n de

chuireadh am maide suarach a bha làn do dhurragan innte 'nuair bha iad 'ga togail. Cia mòr an call a thainig an lorg an nì fhaoin so! 'S mòr an call a thug an durrag fhaoin so, 's an aon mhaide, mu'n cuairt! Cia meud an t-olc a dh'fhaodas aon duin' a dheanamh le aon droch gnìomh!—gnìomh do réir coltais faoin agus suarach, cosmbuil ris na rinn esan a chuir an aon mhaide nach robh fallain air fiùrach-tarsuing na luinge.

Bha balachan beag a' coimhead an achaidh air latha grianach fogharaidh. Tha e 'faicinn nì beag cruinn air an làr, cosmbuil ri ùbh. Tha e 'ga togail, agus 'se th'ann cnò dharaich; agus an deigh dha a giùlan car tamuil, tha e 'ga tilgeadh air falbh, gun sùil tuille na dhéigh. Tha ainmhidh mòr trom air saltairt air a' chnò dharaich, agus 'ga cur a sìos do'n talamh, gun mhothachadh, gun fhios ciod i. Tha i air a folach 'san talamh fad a' gheamhraidh. 'San earrach tha i a' fàs, agus dà dhuilleag bheag ghorm ag éiridh suas aiste. Fad ceud bliadhna tha i a' fàs. Tha àl a' tighinn, a's àl a' falbh. Tha doinionn a's fuachd a' tighinn o àm gu àm, ach tha 'chraobh dharaich a' cinntinn. Tha i ri àm mar chraoibh mhòir: cha'n 'eil a leithid sa' choille gu léir. Tha i air a gearradh sìos—air a cuir gu feum ann an luing a tha 'seòladh o thìr gu tìr, o dhùthaich gu dùthaich. Faic i gu uaibhreach, 's a' bhratach àrd air bàrr a' chroinn. Tha i a' cuir onoir air an dùthaich do'm buin i. O so tuig cia mòr an nì a dh'fhaodas tachairt o nithe beaga faoin. Cò, air dha cnò dharaich a thogail 'na làimh, a b'urrainn smuaineachadh gu'n robh craobh mhòr dharaich ri fàs aise, agus gu'n giùlanadh an aon chraobh sin, a chuireadh fodha air tuairmeis, do cnothan na thogadh mìle mìle craobh o linn gu linn. Mar so faodaidh frith agus coille mhòr éiridh o aon chnò dharaich, a chuireadh fodha le ainmhidh gun tuigse air tuairmeis. Tuig, matà, cia mòr na nithe 'dh'fhaodas tachairt o nithe beaga faoin.

Tha 'mhiann orm so a mhinneachadh nì's mò, air dhòigh 's nach dì-chuimhnich sibh e; oir faodaidh so mòr fheum a dheanamh dhuibh ri 'ur beatha, ma chuimhnicheas sibh e.

Bha long mhòr, làn do bhathar luachmhor, 'tighinn dachaidh à rìoghachd fad as do chala àraid ann am Breatunn. Bha i ann an Innsean na h-àirde 'n ear fad dà bhliadhna. Bha dùil a nis aig an sgiobair agus aig na seòladairean gum biodh iad dachaidh ann an latha no dhà, agus gum biodh iad maille ri'n càirdean 's an teaghlachan. Chuir iad orra an t-aodach bu rìomhaich' a bh'aca. Bha 'ghaoth leo. Bha'n long siubhal troimh 'n fhairge gu luath, 'marcachd an aghaidh nan tonn gu réidh sìubhlach. Mar bha iad a' dlùthachadh air a' chala, chuireadh fear de na seòladairean gu bàrr a' chroinn a dh'ambaro rompa, a dh'fhench am faiceadh e an tigh-soluis. Bha'n tigh-soluis so air creig àraidh, astar beag o bheul a' chala d'an robh iad a' trial. Ghlaodh an seòladair o bhàrr a' chroinn, "Tha'n solus calg-dhìreach air thoiseach." Rinn uile mòr ghàirdeachas, an dùil gu'n robh iad co dlùth d'an dachaidh.

Feadh 's a bha iadsan air falbh 'ma rìoghachdan thall, bha'n tigh-soluis air atharrachadh; ach cha robh fios aig an agiobair air a so. Mar so, ghabh iad air an aghaidh 'san t-seann shlighe, gus mu dheireadh gu'n do ghlaodh esan a bh'air bàrr a' chroinn a mach le guth àrd gu'n robh aigeirean rompa, agus na tonnan mòr a' bristeadh gu h-namhasach thairis orra. Ghlaodh an agiobair gu h-àrd ri fear na stiùireach, "Cuir an stiùir gu taobh clì na luinge!" Ach shaoil fear na stiùireach gu'n d'thubhairt e taobh deas na luinge—tha'n dà fhocal cho coltach ri chèile sa' Bheurla, *larboard* agus *starboard*. Mar so, chuir e an car cearr de'n stiùir. Ann am priobadh na sùl bhuail an long air a' chreig, agus bha i na bloidhean briste ann an ùine ghearr. Chailleadh an long—chailleadh an luchd—chailleadh an agioba, ach aon dithis a fhuair gu tìr air na bòrdaibh briste. Thachair so uile thaobh mearachd aon fhocail. Nam biodh an stiùiradair air an fhocal a thogail gu ceart, cha do thachair an call mòr so. Rinn aon mhearachd fhaoim so uile 'thoirt mu'n cuairt. Nach 'eil sinn a' faicinn o so cia mòr na nithe tha'n earbsa ri nithe faoin, agus beag. Mhearachdaich fear na stiùireach aon fhocal, agus ann am priobadh na sùl chaidh an long anèor na bloidhibh; agus bhàsaich mòran, a chaidleas ann an suain a' bhàis gus an dùisgear iad air latha mòr a' bhreitheanais.

Innsidh mi aigeul beag eile, chum so a dheanamh ni's soilleire.—Bha balachan beag ann an America, far a' bheil coilltean aubharrach farsuing—faodaidh sinn a ràdh, coille nach teirig gu bràth. Bha'm balachan so a' oleasachd dlùth do'n choille so. Bha a mhàthair o'n tigh; agus ged bha fios aige gu'n robh e olc, agus air a thoirmeasg dha a dheanamh, chaidh e stigh air àm fogharaidh a bha tioram, agus thug e mach éibhleag laiste. Smuainich e nach cluinneadh a mhàthair gu'n d'rinn e so, 's nach faigheadh neach air bith a mach an nì a rinn e. Dh'fhadadh e teintean beag dlùth do'n choille; ach ghiùlain a' ghaoth air falbh sràd theine do'n choille, am measg dhuilleagan tioram caoin. Ghrad las iad a suas. Sgaoil an teine, gus mu dheireadh an robh a' choille mhòr na falaig namhasaich. Ghabh an lasair air a h-aghart, a' milleadh 's a' sgrios air gach taobh. Fad làithean na sèachdain, loisg a' choille. Chluinntean an fhuaim eagalach astar mòr air falbh. Mu dheireadh ràinig an lasair bothan beag a thog duine còir diadhaidh dha féin agus dha 'theaghlach. Bha e féin o'n tigh, ach bha e 'tighinn dachaidh. Mhothaich e an lasair 'nuair bha e uidhe fad air falbh, agus ghreas e dhachaidh co luath 's a bha 'na chomas. Ach, mo thruaighe! 'sann an sin a bha'n sealladh oillteil!—a' choille mhòr na gual dubh!—cha robh meangan no duilleach ri fhàicinn. Bha 'bhothan beag, bòidheach, seasair, air a losgadh; agus ni bu luachmhoire na so, a bhean dbileas ghràdhach—a leanabanan lurach àillidh—na bh'aige air aghaidh an t-seoghail mhòr—air a phall gu buileach! 'San àite 'san d'fhàg e iad sa' mhaduinn gu aubhach slàn, cha robh 'ann fheasgar ach luathre agus amùid thruagh! Cia mar a thachair an dògann eagalach so? Tha do bhrìgh 'a gu'n do dhì-chuimhnich

am balachan so iarrtas a mhàthar, 's gu'n robh e 'cleasachd ri teine. Tha so 'leigeil ris duinn ni's urrainn sràd bheag fhaoin theine 'dheanamh.

Cia mòr na nithe a dh'fhaodas tachairt o nithe beaga faoin! Bheir mi dhuibh aon samhladh eile air a' chùis so.

Tha nise dà-cheud-deug bliadhna o na thachair do mhnaoi àraidh, ann an tìr chéin, naoidhean beag a bhi aice ri altrum 'na h-uchd. Cha bu bhan-chriosduidh i. 'Nis, do réir coltais, bu shuarach an nì do'n t-saoghal có dhiùbh a bhàsaicheadh an leanabh sin 'na òige, na 'thigeadh e gu aois. Dh'fhaodadh deich mìle naoidhean de'n t-seòrsa bàsachadh gun an saoghal 'ga chluinntinn; agus is dòcha gu bheil cuid ann a tha smuaineachadh gum bu shuarach có dhiùbh a bhiodh an naoidhean so air 'àrach ann an eòlas Chrìosd, no gun eòlas air bith a thoirt dà. Cha d'fhuaire e eòlas air an Dia bheò, no Airsàn a thainig uaithe a thèarnadh an droing a bha cailte; agus ciod a thachair? Dh'fhàs e suas—chinn e na dhuine. Stéidhich e creidimh ùr e féin. 'Se b'ainm dha *Mahommed*, agus tha a luchd-leanmhuinn air an ainmeachadh *Mahomedans* anns gach ceàrn de'n t-saoghal. Theagaisg e do dhaoine an amaideachd bu bhreugaich' a chreidsinn, agus na nithe bu pheachdaich' a dheanamh. Thug e orra 'chreidsinn gum b'fhàidh e féin, agus gu'n tugadh e sgrios a's breitheanas air gach aon air aghaidh an t-saoghail nach creideadh annsan mar fhàidh an Dé bheò. Bha a luchd-leanmhuinn anbharrach fuilteach, cruaidh-chridheach, borbarra, agus peacach. Chaochail muillionan dhiùbh so 'san àm a dh'fhalbh; tha muillionan dhiùbh fhathast air uachdar an t-saoghail; agus 'se 'chuid is uamhasaich' gu bheil Dia mu'n déidhinn so ag ràdh, gum fuadaich e iad gu slorruidh á 'làthair, agus nach faic iad a ghnùis gu dilinn ann an sìth. Leughadh neach air bith an naoidheamh caibideil deug do leabhar Taisbein Eòin an Diadhair, agus ch'è e a' bhinn tha 'feitheamh orra so.—'Nis, do réir coltais, bha na nithe mòra so crochta air nì a bha, do réir coltais, faoin agus suarach—'se sin, có dhiùbh 'bhiodh an naoidhean air 'àrach ann an eòlas air Chrìosd, no air 'fhàgail gu eòlas fhaotuin mar thigeadh e 'na rathad. Nam biodh e air a thogail mar tha sibhse, anns a' chreidimh fhirinneach cheart, is dòcha nach biodh e na chealgair 's na pheacach co mòr, agus nach biodh sluagh co anbharrach air am mealladh leis. Mo thruaighe! cia uamhasach an t-olc a rinn e 'na linn 's 'na latha!—olc agus truaighe tha fhathast a' dol air aghaidh. Cia taingeil bu chòir duibh a bhi, aig a' bheil pàrantan crìosdail gu faire thairis oirbh, 's gu ùrnuigh a dheanamh air bhur son, agus gus am Bìoball a theagasg dhuibh! Mar bhith so, is doirbh innseadh ciod a dh'fhaodadh tachairt duibh. Dh'fhaodadh sibh a bhi air 'ur call, agus a bhi nar meadhonan air feadhainn eile 'tharruing gu sgrios agus truagh shlorruidh.

'Nis, leigibh dhomh, mo chàirdean òga, innseadh dhuibh ciod tha'n teagasg so a' cuir an céill, agus ciod bu chòir dhuibh fhoghlum o na chaidh nis a labhairt. Cuiream an céill ciod bu chòir

do'n fhirinn so a theagasg dhuibh—gum faod nithe mòr a bhi an earbsa air nithe faoin agus beag.

'Sa' cheud àite,—Bithibh cùramach, faicleach, furachail, ciod a labhras sibh. Ged nach labhradh leanabh beag ach aon droch fhocal, agus gu'n éisdeadh balachan no caileag an droch fhocal, agus am focal sin a chuimhneachadh agus a chleachdadh, tha'n t-aon sin a' fàs olc, agus feadhainn eile air an tarruing air falbh leis, agus a' cinntinn suas gu bhi nan daoine peacach; agus theid iadsan air an aghaidh, mar caisg Dia iad, a' mealladh feadhainn eile; air chor 's gum faod aon fhocal peacach mòran uile a dheanamh, agus call aimsireil agus storruidh a thoirt an car iomadh aon. Innseadh leanabh aon bhreug, agus o bheag gu mòr theid e air aghaidh gus am bi e na bhreugaire ainmeil seasmhach. 'S fhad o na chuala sinn, "Cha seas a' bhreug air an aon chois;" agus aon pheacadh, coma ciod e, tarruingidh e gu peacadh eile. Tha e mar an t-srad a thug am balachan leis do'n choille, a thog an lasair mhòr. Cuimhnichibh gu bheil Dia ag éisdeachd na h-uile focal tha sibh a' labhairt, agus gu'n toir e sibh gu cunntas airson gach focal faoin air latha 'bhreitheanais.

'San dara àite,—Bithibh cùramach faicleach mu'n chuideachd tha sibh a' gleidheadh, agus na companaich tha sibh a' deanamh. Faodaidh leth-uair do'r n-aimsir ann an droch chuideachd anabarr uile a dheanamh, agus anabarr call a thoirt na'r rathad. O dhroch companaich amaideach gòrach, faodaidh sibh droch fhocal 'éisdeachd nach cuala sibh riamh. C'àit an cuala sibh gach droch fhocal a chuala sibh? Cha'n ann o 'ur pàrantan, na o 'ur luchd-teagaisg, ach o dhroch companaich. Faodaidh aon droch bhalachan mòran a mhilleadh. Faodaidh e an giùlan, am modh, am beusan, am biuthas, a mhilleadh—an ùmhlachd 's an gràdh do Dhia, agus an dìlseachd do'm pàrantan. Faicibh nach tachair so dhuibhse. 'Nuair chluinneas sibh aon fhocal o neach air bith a tha fios agaibh nach labhradh 'ur màthair no 'ur n-athair, bithibh cinnteach gu bheil sibh an droch cuideachd. Teichibh, fàgaibh an t-àite, agus seachnaibh iad 'san àm ri teachd.

'San treas àite,—Biodh eagal Dé oirbh. Guithibh air gach là, e 'gàrr d'ion o' bhuaraidh agus o' pheacadh. Na leigibh là seachad gum chuimhneachadh air Dia. Deanaibh dearmad air so aon là, agus ni sibh e iomadh là. Nì aon Sàbaid air a cur seachad gu gòrach, peacach, 'ur tarruing gu iomadh Sàbaid eile 'chaitheadh 'san dòigh cheudna. Am bu mhiann leat an linne mhòr as a' bheil am muileann a' faotuinn an uisg a tha 'ga ghluasad a mhilleadh? Cha ruig thu leas a' bhrnach a tha mu thimchioll gu buileach a leagail. Fòghnaidh dhuit aon bhealach beag 'fhàgail, agus traodhaidh sin e gu tioram. Is liomhor iad a tha ann an ionad na truaighe, a chailleadh tre aon droch chleachdadh—tre 'n giùlan air aon latha. Bithibh faicleach ciod tha sibh a' deanamh.

A' bheil a h-aon agaibh a' faicinn nì nach buin dhuibh, ach bu mhiann leibh fhaotuinn? Na sanntaich e, air neo faodaidh an sannt so fàs, agus do thoirt air t-aghaidh o cheuin gu ceum, gus

am bi thu a'd' mhèirleach mòr. Bha Iùdas sanntach, agus mar so reic e Crìosd. Ma chì thu nì bu mhiann leat a bhi agad féin—ma shanntaich thu e, thoir an aire. Na sìn mach do làmh chum a ghabhail; oir ma nì, theid thu air t-aghaidh ceum air cheum, gus an glaisear thu sìos sa' phrìosan, agus fadheòidh an staid na truaighe.

Na feuch ri nì sam bith a dheanamh airson nach faod thu beannachd Dhé iarraidh ann an ùrnuigh. Tha sùilean an Dé mhòir ort do ghnàth, agus faodaidh sìorruidheachd a bhi crocht' air do ghiùlan fad uair an uaireadair. Cuimhnichibh so, agus biodh sgàth a's eagal oirbh roimh 'n pheacach; agus guidhibh gu dùrachdach còmhnaidh an Spiorad chum 'ur gléidheadh o pheacadh, air sgath Chrìosd. *Amen.*

BEATHA AGUS EUCHDAN ROIB RUaidh MHIC-GRIOGAIR.

A Chuairtear ùiseil,

Ma's fìor gach sgeul, tha 'ur luchd-leughaidh cho toilichte le *Beatha Wallace*, 's nach tàmh no fois dhoibh gus am faigh iad beatha laoiach air chor-eigin eile. 'Se MACTALLA nach ob, le'r ceadsa, nì air bith a bheir riarachadh d'a luchd-dùthcha. Ach c'ait' am faigh sinn laoch? An éigin dhuinn dol do dh'Éirinn, do Shasunn, do'n Ghréig, no do'n Ròimh? 'S dearbh nach éigin: gheibh sinn ann an tìr nam beann, ann an Gàidhealtachd na h-Alba, laoiach cho treun, cho neo-ghealtach, cho teòma, 's cho àrdanach, ri laoch a rugadh riamh ann an Éirinn no'n Sasunn, anns a' Ghréig no 'san Ròimh!

Thug sibh féin dhuinn 'cheana Lachann Mòr Dhubhairt—fear, nam faigheadh e cothrom na féine, deth nach tugadh *Hannibal*, no *Bonaparte*, no eadhon *Wellington* e féin, geall ann an luath-làmh. Bheir mise dhuibh, le'r cead, beatha fir eile, nach tilleadh bho'n fhear a b'fheàrr aca—'se sin, ROB RUADH MAC-GRIOGAIR.

Bu mhac Rob Ruadh do Dhònull Mac-Griogair, de theaghlach agus de thigh Ghleanngoill, còirneal ann an arm an Rìgh. B'i 'mhàthair nighean Fir Dhuneabhais—ban-Chaimbeulach mheasail, urramach, eireachdail. Anns an àm so, mar tha fios aig an t-saoghal, bha na Griogaraich fo chruaidh fhòirneart. Bha iad air an cunntas air chùl lagha. Bha iad air an ruagadh bho bheinn gu srath, 's bho shrath gu beinn, le coin-dhubha 's le gunnachan, mar na cearcan-tomain; air chor 's nach robh tighinn beò aca—nì 'thug air iomad dhiubh an sloinneadh 'àicheadh. Chuir Rìgh Seumas a mach achd, gach mac màthair dhiubh 's grios le claidheamh 's le teine. Cha'n e so amhàin, ach cha'n e duais mhòr a thairgsé do gach neach a bheireadh ceann Griogaraich do Dhunéidin; air chor 's gu'n robh iad a' toirt nan ceann dhiubh, cha'n e amhàin 'nan

cadal 's 'nan dùsgadh, ach 'gan togail an deigh an adhlaid, agus a' toirt an cinn air dà thaobh eich a dh'ionnsuidh an Rìgh!

Theagamh gum faraid an leughadair, "C'arson a bha so? Nam biodh iad neo-chiontach, cha bhiodh sin mar sin." Freagram, 'si mo bharail féin nach robh iad ni bu mhiosa na'n coimhearsnaich; ach bha iad treun, àrd-inntinneach, agus àrdanach, agus thog so gamhlas dhoibh. Mar dhearbhadh gu'n d'fhuair iad ana-cothrom, tha fios againn, 'nuair thainig Clann-Iain Ghillun-comhann, anns a' bhliadhna 1588, gu Gleann-Artnidh, monadh-frith' a bhuineadh do'n Rìgh, 's a leagadh iad fiadh agus earba no dhà, rug an cilead-air orra, 's gheàrr e dhiubh na cluasan! Ghabh na h-òganaich a leithid do thàmailt as a so, 's nach luaithe ràinig iad Gleann-comhann na thainig iad air an ais le laoidh eile de'n cinneadh, 's a thug iad an ceann bhàrr an fhir a rinn so (*Drummond*). An deigh an ceann a thoirt dheth, chaidh iad leis gu tigh a pheathar, bean Ardbhòr-laich. Chuir iad air a' bhòrd m'a coinneamh e, 's mìr arain 'na bheul. Na dheigh so thug iad e gu Balchuidir, far an robh an càirdean na Griogaraich. 'Nuair chual' na Griogaraich mar bhà, chuir gach fear a làmh air a' cheann-gua-cholainn, agus thug iad mionnan gu'n seasadh iad na Dònullaich, thigeadh mar thoilicheadh. Fhuair an Rìgh brath mar thachair, agus b'ann air na Griogaraich a thuit an cionta! Tha fios againn, air àm eile, 'nuair thainig *Colquhoun*, triath Luis, orra ann an Gleann-Fruain, le ceithrar m'an aon, chum gach mac màthar dhiubh a mhort, 's a mharbh na Griogaraich còrr 'us dà cheud dhiubh, gur h-ann air na Griogaraich a thuit an cionta. A dh'aon fhocal, chaidh na breugan 'iunse d'an Rìgh, agus bha e cho socharach 's gu'n do chreid e iad. Cha robh treubh no fine ann an Gàidhealtachd na h-Alba bu rioghaile, agus bu dìriche, na na Griogaraich; ach chuir ceilg, agus carachd, agus gamhlas as dhoibh!

Cha robh ni air bith ri chomharrachadh air Rob Ruadh fad làithean 'òige, ach gu'n robh e garbh-chnàmhach, gaoisneach, feum-gailte, cruadalach. Bha e socrach, ciallach, deagh-nàdurach, gus an rachadh a thogail; ach 'nuair rachadh, chuireadh sealladh a shùil crith air gealtair. Bha 'ghàirdeanan comharraichte fada, agus cha robh fear-claidheamh d'a aois anns an rìoghachd a bheireadh bàrr air. Bha aon rud 'na ghiùlan a thug na coimhearsnaich fainear—'se sin, bha gach ceathramh, gu beagni, de àrd bhàrdachd a dhùthcha aige air mheodhair. Chaitheadh e latha samhraidh a' dearcadh air mòrachd nam beann, am baidean ceò a' anàmh air an uchd, agus aisling nam fiadh 'nan ceann—air coire domhainn, ùldaidh, craobh-agàileach—air a' chuan mhòr, le stuaghan ceigein-each, crombhileach—no air an lochan chiùin, mar fhainge ghlainne, far am biodh na bric ri plabraich, a' ceapadh chuileag le'n cam-bheul. Dh'fhàs inntinn Raib mòr le bhi mar so a' beachdachadh air oibre mòr a' chruthachaidh, anns a' bheil Dia r'a fhaicinn; ach mar biodh inntinn nàdurra mòr, cha ghabhadh e swim dhiubh.

Mòr agus àrd mar bha inntinn Raib, cha'n fhaic e bealach air a shon ach an tuathanachd. Ghabh e, 'nuair thainig a gu deisead,

gabhail fhearainn ann am Balchuidir, an sìorramachd Pheairt, far na shoirbhich e gu 'mbhian fad iomadh bliadhna. Mu dheireadh cha robh a bhi beò aige, le mèirlich a bha 'tighinn bho'n taobh tuath, 's a' goid a spréidhe feadh na h-oidhche, gus am b'éigin da buidheann daoine 'thogail, 's e féin a chur air an ceann, a dhìon 's a ghléidheadh a chodach.

Mu'n àm so, thainig buidheann na h-uile ceum á sìorramachd Rois, agus shlad iad leò cùig-bà-deug bho ghabhail Finlàrig. Chaidh fios a thoirt do Rob, mar thachair. Sheinn e 'fhìdeag. Fhreagair a dhà-laach-deug, agus air tòir nan creachadairean ghabh iad. Choisich iad dà latha agus oidhche, eadar monadh 'us fìorair, mu'n d'fhuair iad a bhrath orra ach lorgan a' òhruidh. Rug an tréas oidhch' orra air crìochaibh Bhàideanach, monadh ùldaich fiadhaich. Leag iad an ceann air an fhraoch mar chluasaig, am breacan mar phlàide 's mar bhrat, agus chaidil iad. Cha luaithe 'dhùisg fear de'n chomunn as a cheud chadal, na chunnaic e anns an àit' fhiadhaich fhàsail so grìosach mhòr theine, astar beag uatha. Dh'ialaich Rob 's a bhuidheann gu fàilidh, 's fùghair aca gu'n robh an t-eun aca air spòig; ach cò bha so ach buidheann de cheàrdan. Cò dhiùbh, dh'innis iad gum fac iad Clann Mhic-Rath a' dol seachad leis an fheadail mu fheasgar, agus rinn iad seòladh-corraig far am faighte iad. Mu chabhanaich an latha, dìreach 'nuair bha Clann Mhic-Rath a' togail orra, an deigh an oidhche 'chur seachad ann am fang-falaich—gteann cumann bho nach faicte mullach nam beann—thainig Rob Ruadh 's a bhuidheann orra. Ghlaoth Rob riu, le guth a' dhùisg cèdhan mactalla, 's a' thug air siadh 's air earbha ruith gu mullach nam beann, stad! Cha de stad iad; agus 'nuair chunnaic Rob so, leum e orra, agus ann an còig mionaidean bha seiseur dhiubh sinnte air a' bhàr. Bha aon-deug dhiubh làthair fathast, a laimhsich an claidhean gu fearail; agus cha do ghéill iad gus na mharbhadh dithis eile, agus na leònadh cùigear. Chaidh Rob e féin a leònadh, agus trèid no ceithreair d'a dhaoine, agus fear a mharbhadh; ach comh, thug e dhachaídh a' chreach, agus fùghair e thairis gach ionga dhiubh do'n fhear leis am bu leis iad.

Fhuair so cliù mòr do Rob Ruadh, air chor 's gu'n d' aontaich iomad aig nach robh umhail d'beth roimhe am *màl-dubh* a phàigh-eadh dha na dheigh so. B'e so cùis, dìreach lethbhreac na cùis ris an abrar *airgiod-police* ann am bailte-mòra—cùis a phàigh bochd 'us beartach, a réir an staide, airson an cuid 's an cuideachd a dhìon bho robairean. B'ann air a shon so a thogadh a' bhuidheann ainmeil am *Freiceadan Dubh*, friamh

“ Na-seann Reisimeid Duibh mheasail,

An dara té 's an dà-fhichead; ”

agus b'ann air a' cheart mhodh a bha iad air am pàigh-eadh. Ghabht' a' chùis ann an airgiod, am min, an spréidh, no ann an nì air bith eile, de réir 's mar dheanadh iad féin 's an tuath cùmhnanta.

Phòs Rob Ruadh bantighearn' òg àluinn, Nic-Griogair, de theaghlach chomhair. Bha iad cho sona le chèile ri dithis a chaidh riamh cuideachd. Bha 'h-inntinn-se air a gnothach féin; agus cha d'thubhairt i riamh ri Rob, "'S olc tha thu 'deanamh."

Bha Rob cho measail, agus cho seasmhach ri 'fhocal, 's gu'n d'rinn na h-uaislean a b'àirde 'san dùthaich companach dheth. Cha'n e sin, ach 'nuair dh'eug ceann-cinnidh nan Griogarach, anns a' bhliadhna 1693, a' fàgail a staid d'a bhràthair dìolain, a thainig a nìos an deigh a bhàis-san gu 'mhac, Eòghann, a dh'fhàg an rìoghachd, cheannaich Rob an staid, Inbhirsnaid, air bruaich Loch Lomain. Mu'n àm so, ghabh *Montrose* e ann an cuideachd ris mar dhròbhair, oir bha miagh mòr air crodh Gàidhealach ann an Sasunn; agus thug Rob 's a ghillean sgrìob le dròbh uair no dhà sa' bhliadhna do'n rìoghachd sin.

Uair de na h-uaislean, a' tilleadh á Sasunn, rathad *Mhoffait*, thainig e air oifigeach agus buidheann de shaighdearan, 's iad a' crochadh ceithreir dhaoine air craoibh, gun aobhar ach gu'n robh iad, mar theirte, de'n "cèbreideamh mhòr." Bha maighdean bhòidheach, a's ceangal nan ceithir chaol oirre, aig bun na craoibhe, 's i 'bas-bhualadh airson a h-athar 's a bràthar, dithis de na chroch iad. Cho luath 's a bha'n ceithreir seachad, rug na saighdearan air a' mhaighdinn, 's thug iad i gu bruaich aibhne, gus a bàthadh, gun umbail d'a h-ùrnuigh 's d'a h-achanaich airson trècair! Leagh oridhe Raib. Dh'fharaid e ciod e b'aobhar. Thubhairt an oifigeach ris dol mu chùl a ghnòthaich, airneo gum faigheadh e féin an tomhas ceudna. Cha d'éisid Rob ri tuilleadh. Thug e duileum air na saighdearan, agus a thiota bha ochdnar dhiubh 'plub-rach anns an abhuinn. Bha'n t-oifigeach agus na deichnear eile nam breislich car tamuil. Gheàr Rob na sraingeanan, 's leig e 'mhaighdean mar sgaoil. Tharruing e nis a chlaidheamh, 's mharbh e'n t-oifigeach, agus na dheigh-san dithis de na saighdearan. 'Nuair chunnaic càch so, ghabh iad cead an coise.

Mu'n àm so, chuir Rob Ruadh agus *Montrose* a mach air a chèile, gus mu dheireadh an d'thug *Montrose* an staid uaithe le cluip, 's an d'fhuair e 'na ainm féin na h-uile ploc dh'i. Chuir Rob roimhe, có dhiùbh, ma fhuair e'n staid, nach pòcaideadh e 'màl; agus beagan roimh latha 'mhàil, chaidh e féin 's a ghillean, agus thog iad na h-uile sgillinn dheth, a' toirt bann-aideachaidh, no *receipt*, dhoibh an ainm *Mhontrose*. Rinn e so ré iomad bliadhna.

Mu dheireadh, chuir Bàillidh *Mhontrose*, fear Ghrahamach, roimhe nach biodh a' chùis mar so. Thug e air an tuath a choinn-eachadh air latha sònraichte ann an tigh-òsda ann an Cillearn. Coma, fhuair Rob brath air na bha 'dol air aghart. Thug e manear e 'bhi air éibheach aig doras na h-eaglais air an t-Sàbaid roimhe gu'n deach e do dh'Éirin. Chruinnich am Bàillidh, agus mòran do dh'uaislean leis, a thogail a mhàil. Bha Rob agus a dhaoine am falach ann an coille dlùth do'n tigh; agus 'nuair shaoil e gu robh gach nì deas, thainig e orra, 's a phìobaire 'cluich roimhe.

'Nuair chuala Cillearn a' phìob, dh'aithnich e mar a bha. Dh'fhal-sich e na pòcanan airgid; agus 'nuair dh'fharaid Rob dheth cia mar thainig e air aghaidh leis a' mhàl, fhreagair e nach robh e ach a' tòiseachadh. "Cha dean do bhreugan feum an so," arsa Rob; "faiceam na leabhraichean!" B'éigin an toirt am follais; agus thug Rob leis na h-uile bonn-a-sia! Cha'n fhòghnadh so, ach sgob e leis am Bàillidh, fear Chillearn, agus chuir e do dh'eilean fàsail e aig ceann Loch-Ceatharn, far na chum se e gus na gheall e nach togadh e tuilleadh màil bho staid Inbhirsnaid, a thug *Mon-trose* uaithe le ea-ceart agus le sloitireachd.

Ùine gun bhi fada an deigh blàir mì-shealbhach Choille-Chnac-aich, bha coinneamh mhòr aig maithean agus uaislean na Gàidhealtachd ann am Braidalba, a mharbhadh fhiadh, mar gum b'eadh; ach da rìreadh a chur an cinn ri cheile mu aobhar nan Stiùbhartach. Bha iad uile 'dh'aon anam, gu'n seasadh iad an tigh rìoghail dlìgh-each sin; agus chuir na h-uile fear 'ainm ri pàipeir a bhi àilleas gu bàs. Le mì-fhortan a thaobh-eigin, thainig am pàipeir so gu lamhan Chaiptein Chaimbeul, Ghleann-liobhan, a bha, mu mhurt Ghlinne-comhann, a' fuireach ann an Inbhirlòchuidh. Cha robh fios aig na maithean a chuir an làmh ris ciamar gheibheadh iad air ais e, agus ghuidh iad air Rob, as leth Dhia, feuchainn ris. Thug Rob an Gearastan air. Fhuair e 'mach an latha bha'm pàipeir ri chur chum an Rìgh do Dhunéidin. Choinnich e le leth-cheud diùlnach, no saighdearan, a bha 'ga ghiùlan. Thug e uatha e, agus leis a so shàbhail e iomad ambach agus iomad staid.

Tuille 'san ath Chnairtear.

MACTALLA.

MU IUDEA AGUS COR NAN IUDHACH.

EARRANN II.

Anns a' chunntas roimhe mu Iudea a chuir sinn a dh'ionnsuidh a' Chnairteir, dh'fhàg sinn na ministeirean Albannach an deigh faighinn air an ais gu Ierusalem, air feasgar Di-sathuirne. Faiceamaid a nis an dòigh 'san do chaith iad an t-Sàbaid a bha rompa. Tha iad ag ràdh gur ann le mòr aoibhneas a smuainich iad air an t-Sàbaid a bha tarraing dlùth—Sàbaid ann an Ierusalem.

Bha leinn (deir iad) gu'n robh naomhachd agus sòlaimteachd air leth anns a' cheud Sàbaid a dhealraich oirnn "am baile 'n Àrd Rìgh." Sa' mhaduinn mhoich, sheinn sinn an ceithreamh Salm thar a' cheithir-fichead (lxxxiv)—

"Cia mòr an airidh ghràidh do theach,"

&c. &c.

Na dheigh so, choinnich sinn gu noradh follaiseach ann an tigh Mhaighistir Young, Sasunnach cràbhaidh a bha 'chòmhnuidh ann an Ierusalem. An toiseach shearmonaich Mhaighistir *Nicolayson*, minis-

teir Protastanach as a' Ghearmailt (*Germany*), a tha e chionn bhliadhnaichean a' seòthrachadh am measg nan Iùdhach; agus na dheigh-san shearmonaich son de'r n-àireamh féin, *Dr Black*. 'San fheasgar, shearmonaich Maighistir *Nicolayson* a ris; agus mar an ceudna *Dr Keith*, ann an tigh fear d'ann b'ainm Simeon, Iùdhach a chaidh iompachadh gu gabhail ris an t-òiseig. Bha e gu cinnteach na nì ro thaitneach a bhi 'faicinn ministerean a bhùineadh do chaochladh eaglaisean mar so uile comh-chòrdadh, agus a' comh-oibreachadh ann am fìrinnean mòra òiseig nan gràs a chur an cèill ann an Ierusalem. Bha na searmonan, agus gach earrann de'n t-seirbhis air an robh sinn a' feitheamh, cumhachdach, agriobtuireil, drùidhteach. Cha b'urrainn, gu dearbh, nach deanadh focal an Tighearna drùidhadh oirnn 'ntair bha ar cuan air sliabh naomh Shìoia; sliabh nan crann oladh fa chomhair ar sùil, agus a liatha cuimhneachan air fulangais Chrìosd mu'r timchioll. Ach ged a bha na nithean so co freagarrach gus an cridhe a thaiseachadh, gus an inntinn gu léir a chur ann am fonn tiambaidh agus cràbhaidh, dh'fhàic sinn nach tugadh nì air bith ach cumhachd an Spiorad am focal dhachaidh le buaidh chum ar n-anmanna. C'ait air bith a' bheil sinn, no ciod air bith a tha ga's cuartachadh—'seadh, ged a bhitheamaid a' faicinn Chrìosd leis an t-sùil chorporra—cha'n urrainn dhuinn da rìreadh a ràdh gu bheil sinn a' léirsinn a ghloire, mar 'eil an Spiorad a' gabhail de na nithean a bhaineas dhàean, agus 'gam foilleachadh do'r n-anmanna.

Air an là màireach, chaidh sinn a dh'fhaicinn na h-eaglais ris an abrar "Eaglais na h-Uaighe Naomh." Tha so eaglais a chaidh a thogail o chionn tuairam air cùig-cend-deng (1,500) bliadhna, a chumail cuimhne air an àit' anns an deachaidh ar Slànuighear àdhlacadh. Tha mòran do shagairtean 's do mhananaich (*monks*), a tha 'g ràdh Chrìosduidhean riu féin, a' faotuinn mu thimchioll na h-eaglais so, agus a' tarruing mòr bhuanachd o shaobh-chràbhachd na muinntir a tha 'creidsinn gu bheil eifeachd spioradail anns na h-àitean so fhaicinn. Tha iad a' gabhail os-làimh a comharrachadh a mach, cha'n e 'mhàin an uaigh 'san robh corp Iosa car nan trì làithean a bha e fo chumhachd a' bhàis, ach mar an ceudna a' chlach no'r cìsinn air an robh e air a shìneadh an àm ungaidh—an toll anns a' chreig, 'san robh bonn a' chreinn-cheusaidh air a sbocrachadh (àit' a tha air a chòmhadach thairis le mìr airgid, a tha air a dheanamh coimhail ri rionnaig dheacrach)—an sgoltadh a rinneadh anns a' chreig 'nuair a dh'éigh Chrìosd le guth àrd gu'n robh obair ghloirmhor na saorsachd crìochnaichte (an aon éigh a b'àirde agus bu chumhachdaiche a chualas riamh air thalamb, no 'chluinnear gus an séid an trombeid dheirionnach, agus gu cinnteach an éigh bu ghloirmhoire agus bu ghràsmhoire a chualas riamh anns a' chruitheachd)—agus a thuilleadh air a so, uaighean Ioseph agus Nicodemuis. Tha na sagairtean a' gabhail airgid o gach neach a theid a dh'fhaicinn na nithean so; ach air aon oidhche àraidh sa' bhliadhna, tha iad a' faotuinn ro mhòran o'n luchd-aidmheil féin, a tha 'g dìdeachd ri'n eagla breugach. Tha iad ag ràdh gu bheil laoir de theine o neamh a' tighinn air an oidhche so a mach troimh sgoltadh na creige, agus gu bheil aifeachd abair-

raichte do chlocaidibh ann an cuibhrienn air bith de'n teine se a thoirt chum a thighe féin. Tha na ceudan a' cruinnachadh aig doras na h-eaglais aig an àm a tha air a shocrachadh leis na sagairtean; agus 'annair tha iad an a stigh car greis mhòr ri ùrnuighean (ma's fìor iad féin), tha iad ann dheireadh a' toirt sanais do'n t-sluagh gu'n do thuirling an teine o neamh, agus a' fosgladh nan dorsan. An sin tha odhail a's ùpraid, iorghuill a's aimhreit, strì agus spàirn—gach aon a' feuchainn co is luaithe a gheibh a lèus no lèchran a lasadh—an fheadhainn a tha sean no lag air an tilgeadh a thaoibh, no air an saltair fo chasan na muinntir is treise—achdain agus ochanaich—gu minic mionnachadh agus mallachadh—agus air nairean, cuid air am mùchadh 's air am brùthadh gu bàs;—agus uile airon beagan de'n t-solus sin fhaotuinna a tha air fhadadh leis na sagairtean cealgach féin—solus a tha gu cinnteach cosmhail ris an deachd a chì thu anns an fheasgar fhlinch fhegharaidh air nachdar nan criathrach 's nam boglach—solus, ma leanas tu e, a bheir tha gu grad chum na suil-chrithich is doimhne, chum sluchd 'sana bi thu air do shlugadh a suas—solus a tha 'treòrachadh gu dèrchadas iomallach agus sìorruidh.

Tha e da rìreadh cianall a bhi 'faicinn a leithid se do shaobh-chreideamh air a chleachdadh ann an àite bu chòir, thar gach àite, na h-uile aighe naomb agus cràbhaidh 'san anam a mhosgladh a suas. Ach tha aobhar taing aigesan a tha da rìreadh a' gràdhachadh an t-Slànuighear, ann a bhi 'sunnachadh nach e se am fìor àite anns an robh an corp paiseil sin, a tha 'nis, agus a bhios gu sìorruidh, na chuspair-aoraidh do shloigh nam fàitheas, air a thasgadh car tamuill, a tha mar se air a mhi-namhachadh agus air a thruailladh. Chaidh an eaglais se gu cinnteach a thogail air tùs, 'sa' bheachd gum b'e a làrach an t-àite 'san d'fhuing Crìosd; agus tha luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Pàpanaich agus na h-Eaglaise Gréugaich a ghnàth a' gleidheil a mach gum b'e se da rìreadh an t-àite. Ach tha na daoine is fiosraiche mu'n chùis, agus aig nach 'eil buanachd air bith ri tharuing o bhi 'dèan na bàrail se, ag ràdh nach e se Calbhari, agus nach urrainn duine air bith a dheanamh a mach le cinnt eiod a' cheart àite anna an do cheusadh Fear-Saoraidh a' chionnach-daoine; agus ma dh'aidicheas sinn gliocas agus maithneas an Tighearna ann an àit'—àdhlaicidh Mhaois a chleith gu baileach, air eagal gum biodh na h-Israelaich a' deannamh aoraidh dha, chì sinn gliocas agus caomhneas Dhé anns an àite 'san d'fhuing a Mhaois a' gleidheil an an-fhios oirnn a nis; oir nam biodh dearbh-chinnt air, cha'n 'eil teagamh nach biodh na mìltean a bheiseadh an tuile urram de'n àite no de'n Tì a dh'fhuing ann—cosmhail ris na h-Iùdhaich, a bha 'cur tuile urram air an altair se air an Tì a' uathachadh an altair.

An àm fiennarachd an fheasgar, dh'fhalbh sinn (a deir iad) a mharcaidh gu aibh nan crann oladh. Tha'n rathad sìthleathan, deasair. Cha'n 'eil, gu dearbh, ceann de rathad maith ma thimechioll Ierusalem a nis, ged is iomad shìghe réidh air an robh carbadan rìghail a' ruith gu sìubhlach a bha mu'n coart dha o shean. Chaidh sinn thairis air crath ainmeil Chedron; agus an deigh a bhi ré greis a' dìreach, ràinig sinn mullach an t-sleibh, far an robh sealladh ri

fhaicinn nach urrainn neach air bith aig a' bheil eòlas air a' Bhìobull, no aig a' bheil a bheag do ghràdh do Dhia, a dlù-chuimhneachadh fhad 's is beò e. Bha beanntan air gach làimh dhion a bha sinn eòlach air an ainmean o'r n-òige, a bha uile 'togail smuaintean sòlaimte 'nar cridheachan. Chunnaic sinn, air làimh na h-àirde 'n ear, a' "Mhuir Mharbh," far a' bheil làraichean Shòdoim agus Ghomòradh, Admadh, agus Sheboinn, "bailean a' chòmhnuaird," air an do fhrasadh corruich an Tighearn' o neàmh. Thairis air a so, chunnaic sinn monaidhean tioram riambach Mhoib. Thar sreith dhorcha chreagach bheanntan, eadar sinn agus Iericho, bha gleann na Iordan, le 'oirean uaine, ri fhaicinn; ach bha'n abhuan féin am folach. Am measg mullaichean Abarim, chunnaic sinn *Beth-peor* agus *Pisgah*—a' cheud aon sònraichte airson gur ann air a sheas Balaam an uair a' ghuidhe e gum bàsaicheadh e bàs an fhìrein—an dara aon ro shònraichte, airson gur ann air a fhuair Maois, "an duine le Dia," da rìreadh bàs an fhìrein. Ach 'sann an uair a sheall sinn gus an àirde 'n iar a chunnaic sinn an sealladh a bha gu h-àraidh drùidhteach, agus freagarrach gus an cridhe a ghlusad. An sin bha fa'r combair baile Ierusalem. An sin bha ri fhaicinn sliabh Mhoriadh—an sliabh air an chaig an t-aingeal làmh Abraham, athair nan creidimheach, an uair a bha e gu 'mhac, 'aon mhac, Isaac, iobradh do Dhia (Gen. xxii. 2, 9)—an sliabh air an robh Dàibhidh, an uair a bha ùrnuigh 'na meadhoin, gu stad a chur air aingeal an agrìos (1 Eachd. xxi. 17)—an sliabh air an do thog Solamh teampull an Tighearna, "an Tì tha 'gabhail còmhnuidh am measg nan cheruban." 'Sann air an t-sliabh seo a sheas Iosa air an là mhòr sin, là deirionnach na féile, 'nuair a dh'éigh e, "Ma tha tart air neach 'sam bith, thigeadh e d'am ionnsuidhsa, agus òladh e" (Eòin vii. 37); agus an so bha brat-roinn an teampuill air a reubadh o 'mhullach gu ìochdar, an uair a thug Slànighear a' chinneadh-daoine suas an deò, agus a bha'n t-slighe gus an ionad naomh air 'fhosgladh do gach peacach.

Dh'fheumadh gu cinnteach inntinn gun tuigse, agus cridhe gun fhaireachduinn a bhi aig an duine sin a bheachdaicheadh air an t-sealladh so gun 'aiguidhean uile 'bhi air an glusad—gun eagal diadhaidh agus gràdh naomh a bhi air an dùsgadh a suas ann. Tha fa chomhair neach a sheasas air sliabh nan crann-oladh a lùthad cuimhneachan air cumhachd, air ceartas, air fìrinn, agus air àrd thròcair lebobhadh, 's e dh'fheumas mòr dhrùghadh a dheanamh air, nì's lugha na tha e gu buileach gun mhothachadh.

'Nuair sheas sinn an so, bha iomad smuain mu ghàir nan làithean a dh'fhalbh ag éiridh suas 'nar n-inntinnean; ach bha gu h-àraidh smuaintean mu cheartas an tighearna thaobh an t-sluaigh a mharbh 'fhàidhean, agus a cheus Mac a ghràidh, agus mu 'fhìrinn ann an coimhlionadh na nithean a thubhairt e a bheireadh e mu'n cuairt do'n timchioll, mar gum b'eadh, air an sperradh oirnn. Ann an làithean Heseciah, bha e air àithneadh do'n fhàidh Micah dol mu'n cuairt a' bhaile sin ris an cainte "Foirfeachd na mais, aoibhneas an domhain uile" (Tuir. ii. 15), agus a ràdh gum biodh e uile na "chùirn," agus gum biodh an grunn air an robh am baile air a thogail air a chreabh—

adh mar achadh arbhair. Bha e air àithneadh dha seasadh ann an cùirtean an teampull, agus éigheach gum biodh iad sin “mar ionadan àrda na frithe” (Micah iii. 12)—‘se sin, mar ionadan iodhol-aoraidh nan cinneach. Agus chunnaic sinn le’r aùilean coimhlionadh nan nithean so. Chunnaic sinn Ierusalem na cùirn ‘s na làraichean briste—chunnaic sinn dailean eòrna air sliabh Shioin—chunnaic sinn ionad-aoraidh nan Turcach (luchd-leanmhuinn *Mahomet*, an fhàidh bbreige) anns a’ cheart àite ‘san robh teampull Sholaimh, teampull an Dé bhed o shean; agus ‘nuair a smuainich sinn nach robh e ceadichte, aon chuid do Chrìosduidh no do Iùdhach, seasamh an taobh a stigh de na cùirtean sin anns an robh aon uair glòir an Tighearna air a foillseachadh, chuimhnich sinn air briathran Esaiel, a tha ‘g ràdh (vii. 24) gu’n toir Dia na cinnich, a’ chuid is miosa de na cinnich, an aghaidh a sbluaigh, agus gum biodh an t-ionad naomh air a thruailleadh. Chuimhnich sinn air a so le bròn, agus labhair sinn na briathran naomh sin (Taisb. xv. 2, 3), “Is mòr agus is iongantach t’oibre, a Thighearna Dhé uile-chumhachdaich; is ceart agus is fìor do sblighean-sa, a Rìgh nan naomh. Cò air nach biodh eagal romhad, O Thighearna! agus nach tugadh glòir do d’ ainm?” O gu’n luath-aichte na làithean anns am bi Ierusalem a rìs air a togail suas, agus ann am bi Israel uile air an teàrnadh!

An uair a thill sinn air ar n-ais do’n bhaile, rinn sinn gach forghais agus rannsachadh a b’urraim dhuinn mu thimchioll àireamh agus cor nan Iùdhach a tha ‘nis a’ chòmhnuidh ann an seann tìr Iudea. A réir a’ chunntais a b’fheàrr a fhuair sinn, tha ann an Ierusalem féin eadar sèa agus seachd mìle (6,000 to 7,000) do shìol Abraham; agus feadh nam bailtean eile, eadar trì agus ceithir do mhiltean;—‘se sin, gu bheil gu léir mu thuaiream deich mìle (10,000) Iùdhach a nis a’ gabhail tàimh ‘san dùthaich sin ‘san robh aon uair dhùth air cùig muillion (5,000,000). Nach ‘eil an dùthaich da rìreadh air a tanachadh agus air a cur fàs!! A thaobh cor aimsireil an t-sluaigh so, tha e da rìreadh bochd. Tha còrr aon nam marsantan, aig a’ bheith bùithean—mòran a tha nam marsantan-falbh (*pedlars*)—feadhainn nan luchd-cèird—agus mòran ag iarraidh na deirce; ach cha’n ‘eil aon nam meag a tha na thuathanach—cha’n ‘eil aon Iùdhach a tha ‘g àit-eachadh fearann ‘aithrichean. Ged tha mòran tuille saorsa aca ‘nan dùthaich féin no bha aca gus o chionn beagan bhliadhnachan, gidheadh, tha iad fathast, an aon seadh, ann an daorsa. Tha tuille mòr màil aca ri phàigheadh airson an tighean no tha aig seòrsa air bith eile; agus ged a ni neach air bith encoir orra, cha’n ‘eil am bitheantas ach beag ceartas ri faotuin. Theid na saighdearan Turcach a steach do’n tighean, agus iarraidh iad an iasad, ge b’e nì a thaitneas riu—nithean nach ‘eil a’ chridhe aig na h-Iùdhaich bhochd a dhiùltadh, ged tha deagh fhios aca nach faic siad iad gu bràth tuille; agus ‘se’n nì a tha ro bhrònach, gu bheil mòran dhiùbhsan a their Crìosduidhean riu féin (mar na Pàpanaich agus na Gréugaich) a tha nì’s miosa agus nì’s naimhdeile do na h-Iùdhaich na tha na Turcaich féin. Cia ro bheag do dh’inntinn Chrìosd a th’aca so a tha ‘g aideachadh ‘ainm! Bha e ‘cur mòr ioghnaidh air na h-Iùdhaich a bhi ‘faotuin Crìosduidhean co

caoinbneil ris 's a bha muinntir Eaglais na h-Alba; ach thuig iad an ùine ghoirid gu'n robh dealachadh eadar Protestanaich agus Pàpanaich, agus bha iad a' cur an céill mòr thaingelachd do na Protestanaich. Tha atharrachadh ro mhòr, a thaobh so, air a thoirt mu'n cuairt o chionn beagan bliadhnanachan. Roimh so bha Protestanaich agus Pàpanaich le chèile 'deanamb tàir air na h-Iùdhaich; a nis tha Eaglais na h-Alba 'deanamb gach nì is urrainn dhi gu 'm maith sìmsireil agus spioradail a chur air aghaidh. A thuilleadh air a so, tha Bann-righ chumhachdach Bhreatainn air fear-dreuchd (consul) a chur a mach an sin a rìoghachd mhòr féin, gu bhi 'chèmhnuidh ann an Ierusalem, a ghlèidheil ghnethuichean ceart a thaobh nan Turcach, agus gu h-àraidh a ghlèidheil ceartais ris na h-Iùdhaich bho chionn. Bha'n latha 'san d'fhuaire iad ceartas a nochdadh dhoibh na latha ùr 's na latha iongantach leòsan; oir, gus o chionn ghoirid, bu choma có dhiùbh a bha'n t-Iùdhach sa' chòir no 'san eucoir, 'nuair a thigeadh a' chùis gu breith, bha e daonan air 'fhàgail fuidhe. Ach a nis tha dànachd aige dol fa chomhair a' bhreitheamh, agus fios aige nach urrainnear eucoir a dheanamb air gun aicheamhail. Ma dh'fheòrachear c'arson a tha na h-uiread Iùdhach ann an Iudea, 'nuair tha iad air an saltairt fuidhe an sin gu mòr nì's mò no ann an dùthchannan na Roinn-Eòrpa, tha againn ri fhreagairt, an teineach, gu bheil gach aon diùbh 'ga dheanamb féin cinnteach á slainte shìorruidh, ma's e 's gum faigh e am bàs ann an Iudea, ged a dh'fhaodas e 'bhi buailteach do phàirt pheanais anns an uaigh, agus do bhi air a ghlèidheil ré aon-mhìos-deug ann am Purgadair. A rithis, tha iad a' creidsinn, ged a dh'fhaodas aon diùbh a gheibh am bàs ann an dùthaich eile 'bhi air a shàbbalach, gum feum e, roimh là na h-aiséirigh, a rathad a dheanamb fo'n talamh gu gleann Iehosaphat, far a' bheil na fìreanan uile ri'n nochdadh, a réir am beachd-san; agus tha mòr eagal aca roimh 'n iomachd so fo thalamh. A thuilleadh air a so, tha iad a' creidsinn gu bheil am Messiah ri nochdadh ann an Iudea, agus tha mòr dhéigh aca air a choinneachadh 'nuair a thig e. Agus, a bhàrr air gach nì eile, tha iad a' creidsinn gu bheil co-chomann àraidh ri neamh air a mhealtuinn leòsan a tha ann an Iudea, agus gu bheil an luchd-teangaing (na *Rabbies*) a tha'n sin air an seallireachadh le Spiorad Dhó, mar bha na fuidhean o shean. Mar so, tha mòr iarrtas aig na h-Iùdhaich dol gu fearann an aithrichean; ach cha'n 'eil iad a' dol a' bheag nì's lìonmhoire ann, oir am bitheantas 'so seann daoine nach 'eil a' fàgail a' bheag do theaghlaich nan deigh a tha 'dol ann; agus tha 'phlàigh, mailte ri iomad galair eile do'm bheil iad buailteach e'm bochdainn, a' gearradh na mòran diùbh.

A. C.

October, 1842.

CATH CHINN LOCHIALL.

Am measg nan comhstrinean guineach nach b'ainneamh aig clanna Ghàidheal, 's iomadh latha fuileach agus deannal cruaidh a chuireadh air fraoch-bheannaibh gorma nan garbh chrìoch, air nach 'eil iomradh no ainm aig luchd-seanachais 'san linn so. B'ann diùbh so a' choinneamh gharbh-bhuilleach a thug na Camshronaich do Chloinn an Tòisich aig bràigh Lochiall. Bha Mac-an-Tòisich 'san àm sin ag agairt còir air fearann Mhic-Dhòmhnuill Duibh, agus air tigh nan Camshronach a chuir fo smachd. Ghlasais e le dà ehiad ceatharnach sgairteil, fo'n armaibh, do'n tìr Abraich. Ghabh e air aghart toimh 'n dùthaich gun bhacadh gus an d'ràinig e ceann Lochiall, far an do chaidil e féin 's a dhaoine. Aig éiridh na gréine sa' mhaduinn, thog iad orra 'mach ri guallainn Beinn-an-t-Sneachda, gu tilleadh dhachaidh gu'n tìr féin troimh thaobh Lechairceig. Cha b'fhada 'chaidh iad air an aghart, gus am fac iad Mac-Dhòmhnuill Duibh, le sèa-fichead gaisgeach, a' tighinn nan còmhhdail. Thuig iad gu math nach bu chòmhhdail chàirdeil a bh'air an aire, agus dheasaich gach fear e féin gu bàs-ghleachd. Bha cothrom a' bhruthaich aig na Camshronaich, ach bha'm barrachd sluaigh air taobh nan Tòiseach. Sheas Mac-an-Tòisich 's a dhaoine air lianaig leth-bhruthaich mu mheadhoin a' mhàim, a's eridhe gach fir air mhìre gu comhstri; agus mar bheum-sléibh a' sguabadh a' gharbhlaich, bhual na Camshronaich 'gan ionnsuidh, a's buaidh no bàs an gnàis gach seòid. Leum na glass lannan sì truailleadh, a's ghrad thruailleadh gorm-bhrat drùchdach a' bhàir le fuil chraobhach nan laoch borb; ach combarrachte os-cionn gach tréim-fhìr, chit' ursainn-chatha nan Camshronach, Tàilleir Dubh na Tuaidhe, le 'thuaidh bhàs-bhuilich, a' sgathadh cheann a's chorp mar chuisseagan rainich;—gach taobh air an tionndadh e, ghearradh e bealach ro' shreithibh nan naimhdean. A dh'aindeoin cruadail nan Catanach, cha b'urrainn iad seasamh an aghaidh catha chuthach nan Camshronach. Bhrùchd iad air an ais as gach taobh; 's ged a rinn an ceannard tréibheach na dh'fhaodadh e gu'm brosnachadh, chuireadh an ruaig orra. Leis a' bhruthach dh'aom iad, 's na Camshronaich air an tòir. Mu'n cuairt ceann Lochiall a ghabh iad, agus lasachadh cha d'rinn iad gus an d'ràinig iad taobh Airdghobhar, far 'n do sheas Mac-an-Tòisich mòr air mullach cloich an cladach na tràghad, da'n ainm fathast "clach Mhic-an-Tòisich," a's thug a dhaoine 'n t-ath thilleadh orra mu'n cuairt da. Thòisich iomairt nan arm as ùr. Le sàthaianean troms nan cruaidh lann, dh'fhàgadh iomadh fear fearail gun lùs. Bha Mac-an-Tòisich mòr le 'chlaidheamh dà-mhìre 'cuir gu bàs gach fir a thigeadh mar astar buile dha, gus an d'thainig an Tàilleir Dubh, le 'thuaidh thoibheartaich mu 'choinneamh. Tharruing e 'a claidheamh mòr le 'uile neart, a leas an Tàilleir a sgoltadh gu 'chruchainn; ach sheachainn ean an ionnsuidh, agus le buile ghuinich o 'chuidh choimhich, throma, reub e Mac-an-Tòisich.

Dhòmhlaich a dhaoine mu'n cuairt da gu 'theàrnadh o bhuillean nan naimhdean, gun chùram mu nì fo'n ghréin ach diogaltas a thoirt a mach airson fuil an cinu-chinnidh; ach a dh'aindeoin an tréuntais 's an rùin, b'éigin doibh a rithisd an ruaig a ghabhail. Thog iad an ceannard air an guailibh; 's ged a bha na Camshronaich 'gan sgath as gach taobh, ghiùlain iad e gu bun Gharbhain, far an do chasadh an tòir cho teann orra, 's nach robh dòigh air dol na b'fhaide. Thionndaidh iad an treas uair air an luchd-tòrachd, le làn rùn seasamh, neo tuiteam 'san àite 'n do stad iad. Thòisich an gleachd bàsmhor le ùrachadh goith. Thuit a' chuid bu mhò de Chloinn an Tòisich air an raoin. Ghlacadh Mac-an-Tòisich mòr 's a mhac; agus am beagan a bha beò dhe'n daoine, sgap iad as a chèile. Ach chuir an nàimhdenn guineach rompa nach rachadh as dhiubh fear a dh'iunseadh sgeòil. Dh'fàg iad Mac-an-Tòisich 's a mhac fo chùram nam ban, agus air tòir chàich ghabh iad. Shin iad orra 'mach am monadh. Bha'n saighdean sìubhlach a' giùlan bàis gu fear a's fear, gus an d'ràinig iad mullach a' mhàim. Bha 'ghrian a' cromadh 'san iar, agus sèamh-bhrat dùbhrach na h-oidhche 'sgaoileadh a ngàilidh iarnaigh thar aghaidh shàmhaich nan spéar. Bha eòin bhuchullach an t-sléibh gu caidreach guamach a' gabhail tàimh an còs nam bruach, agus ùdlaiche cabrach nam fàs-ghlac, fo dhubhar na daraig aosda, 'siabadh nan cuileag o 'bhian calgach, 'nmair 'bhrisd an ruaig a steach air Conaghleann. Bho òg-mhad-tinn an latha shamhraidh, gu ciaradh anmoch an fheasgair, foadh cha deachaidh air sonn 'san strì; ach mu dheireadh bha ceum an tréin-laoich bu diorrasaiche 'dol am maillead 'san ruaig, agus shaoil leis na bha beò de na Catanaich nach rachte nì b'fhaid' air an tòir. Chrùinnich iad còmhla, gu cur seachad na h-oidhch' ann an glaio uaignidh air taobh Chonagblinn, da'n ainm Cùil-nan-Cuileag; ach 's gann a ghabh iad gu fois gus an robh an Tàilleir Dubh, le buidheann de na Camshronaich, air am muin. Leum gach fear air a bhonnaibh, agus spionadh gach glas-lann á 'n duilibh; ach ged nach robh laigs' air an inntinn, bha'n lùs air an tréigsinn. Thuit iad far an do sheas iad, fo fhaobhraibh fuileach an luchd-mìoruin. Cha d'fhàgadh beò, de'n dà chiad gaisgeach a ghluais do'n tìr Abraich, neach a bheireadh sgeul mu'n déidhinn da'n dùthaich féin. Thill Mac-Dòmhnuill Duibh 's a dhaoine gu bun Gharbhain, far an d'fhàg iad Mac-an-Tòisich mòr 's a mhac. Chuir iad an oidhche seachad 'san àite sin, agus air maduinn am maireach rinn iad deas gu dol dachaidh; ach so far an robh a' chùis iomagain de Mhac-Dhòmhnuill Duibh. 'Si nighean Mhic-an-Tòisich a bh'aige mar mhnaoi, agus, ma's fìor an ràdh, cha b'i 'n t-seòbhrach i. Cha chuireadh gnùis nàmhaid fo'n ghréin athadh air; ach bha sgath nach bu bheag air dol dachaidh gu 'mhnaoi, an deigh a cinneadh a sgrìos, agus a h-athair 's a bràthair a ghlacadh nam prìosanaich. Cha b'e sin do'n Tailleir Dubh e; fìrionn no boirionn, bu choma dhàsan có dhiùbh. Air an aobhar sin, chuireadh air falbh e roimh chach do Achadh-na-carra, a dh'innseadh do'n bhaintighearna mar a thachair. Ràinig e 'm baile gu h-uallach, suigeartach; agus air

dha bualladh aig doras an tighe, dh'fhoghladh e dha leis a' bhain-tighearn' i féin. Dh'fhàiltich i gu fiallaidh furanach e, agus dh'fhaoinichd i ciod e bu naigheachd dha. Fhreagair e gu suilbhre gu'n robh naigheachd math—*gu'n robh bian cait an diugh air peighinn, agus rogha 's tagh' air plang.* Dh'atharraich a gnùis air cluinntinn a sgeòil; ach chum i oirre féin, agus thubhairt i, “Thig a nuas, a Thàilleir, a's fàg do thuadh shìos.” “Far am bi mi féin, bithidh mo thuadh,” ars' an Tàilleir. Thuig i nach rachadh aic' air a feirg a chaitbeamh air an Tàilleir; agus le teum cuthaich, rug i air a leanabh féin, a's thilg i ann an teis-meadhoin na grìosach e. Thug an Tàilleir dui-leum far an robh i, 's a thuadh 'na làimh; agus le sgairt uamhasaich ghlaodh e, “'Bhean a rug an leanabh, tog an leanabh!” Chuir colg agus coltas an laoi ch crith oirre. Bu bhuidhe leatha 'n leanabh a gbrad theannachdadh, agus a bhi réidh ris an Tàilleir gus an d'thainig Mac-Dhòmhnuill Duibh 's a dhaoine dhachaidh. Chumadh Mac-an-Tòisich mòr 's a mbac an Achadh-na-carra gus an robh an leòin air leigheas; ach mu'n d'fhuair iad dol a rithisd d'an dùthaich féin, thug Mac-an-Tòisich còir sgrìobhte bho 'làimh do Mhac-Dhòmhnuill Duibh air oighreachd Lochabar, a shealbhaich a shliochd bho'n uair sin.

AONGHAS BÀN.

Tom a' Chollich,
Mìos-deirionnach an Fhoghàir, 1842.

L I T I R

A chaidh 'chur le duin'-uasail ann an Nuadh-Shealann dh'ionnsuidh a charaid ann an Albainn.

Air brnach na h-aibhne Ocotu,
An ochdamh-là-deug de'n ochdamh mhìos, 1841.

A Charaid Ionmhuin,

Cha b'ìoghnadh leam ged smuainicheadh 's ged theireadh tu gu bheil mi dì-chuimhneach agus mi-choma; agus is éigin dhomh, gun teagamb, aideachadh nach 'eil mi gu tur saor o choire, agus ma dh'fhaodt' o leisg, air neo sgrìobhinn roimh 'n àm so litir co fad ri m' ghàirdean; gidheadh, 's urrainn domh gu fìrinneach a ràdh gu bheil t'ainm-sa air a luaidh gu tric, le urram agus teas-ghràdh, ann an coilltibh Nuadh-Shealainn (*New-Zealand*). 'Se is leisgeul dhomh an ìre neo-shuidhichte 'sam bheil sinn o na thainig sinn a dh'ionnsuidh na dùthcha so. Cha d'fhuair sinn fhathast am fearann a chaidh ghealladh dhuinn leis a' Chomuinn, ged a chuir iad sinn air astar gun stà sa' mhìos Mhàirt, gu Uanganuidh, le litir chumanta a chuireadh a dh'ionnsuidh na h-uile gum biodh e air a chuir air leth dhuinn an sin. Cha d'thugta seachad dheth ach ro bheag, agus thill sinn le'r corraig 'nar pluic. A nis, Alastair, nach robh aobhar mòr dhiombaich agus ghearain againn, a' mbeud 's gu'n deach a ghealladh gum biodh na h-uiread ullamh ann an trì

mhlòsaibh 's a riaraicheadh na h-uile aig an robh an ainmean sgrìobhte ann an leabhraichean a' Chomuinn; ach bu ghealladh a fhuair sinn.

Ge b'olc e gu'n deach ar n-earbsa 'mhealladh, cha duilich leam a nis e, do bhrìgh gu'n do thòisich mi air long bheag dà-chrannach ionann-chrannach (*schooner*) a thogail. Is cinnteach mi, nam faiceadh tu i, gum biodh tu làn thoilichte leatha. Tha'm fiodh uile aig an dorus, agus tha mi'n dùil gum bi i air sàil mu'n ruig an litir so Albainn. Mar meallta mi, seòlaidh i oo leath 's co aglobalta ri soitheach cis-sheachnaich (*clipper*). Tha seann duine, seòladair o Ghrianaig, 'ga mo chobhar. Bithidh ean, an dà ghiulan, agus mi fhéin, comasach air a caitheamh air fairge. Tha a druim seachd-deug thar fhichead (37) troidh air fad. Tha trì troidhean aig clonadh a saidh, agus aon troidh aig clonadh a sàil deirionnaich.

Is cinnteach mi, nan tigeadh tusa 'n so, nach suidheadh tu a ris am feasd ri bòrd-sgrìobhaidh, no ri tràilleachd a' phinn, ach gum biodh agad rùn suidhichte air Nuadh-Shealann uile 'chunairteachadh agus fhaicinn.

Bu mhinic a bha thusa 's mise 'bruidhinn mu thimchioll tigh a thogail, agus ciod an t-airgiod a chosdadh e. Tha'n t-obair mòran ni's fhusa 'san tìr so. Thog sinn tigh ann an trì làithean an deigh teachd an so. Chaidh sinn dìreach beagan ceuman air ar n-aghart sa' choille, agus gheàrr sin uiread 'a dh'fheumadh sinn do stoban caola. Chuir sinn iad nan seasamh 'san talamh airson cleithe an tighe. Rinn sinn an còmhlaich air an taobh a muigh le gnè do luachair fada. Thug an teinteach là eile ua'n; agus tha again a nis tuineadh oimheach, agus taitneach gu leòir. Ghabh mi, mar an ceudna, deich acraichean fearainn. Bithidh iad a' chend dà bhliadhna an nasgaidh, agus airson a' chuid eile de'n aimsir air glé bheag mhàil. A réir mar is fèir dhòmhsa, cha ruig sinn leas a bhi 'gèarain gu'n d'thainig sinn a mach. Tha cosnadh gu leòir againn, agus gu leòir ri itheadh. Tha'n t-aimsir làn iarrtanach; tha'n t-adhar taitneach agus slàinteil, ged tha na gaothan trom air nairibh.

Tha so a' cur 'nam chuimhne na thachair dhomh fhéin, agus a' fèuchainn aineolas cuid aig am bheil bàtaichean mu sheòladaireachd, agus an cunnart 'sam bheil iad ualthe. Cheannaich mi bàta gasda o chaptain a' Bh———. Thainig mi fhéin 'san teaghlach sàbhailt innte gu Uanganuidh, gun teagmhais air bith. Ràinig sinn an cladach aig àit' aig am bheil an t-Sruth Choipte (*Reamy Ripp*) mar ainm, ann an trom ghaoth a' séideadh air tìr, agus le muir ghiobach luasganach. Bha'm bruthaich glé chas agus garbh, agus mar bu mhath le caoimhneas Freasdail, ann an gleannan beag tiamhaidh far nach robh dùthchasaich (*natives*). 'San fheasgar, dh'éirich ùrnuigh agus laoidh-mholaidh anns a' ghleannan, nach cualas iad riann roimhe. Cha'n urrainn domh a dhealbhadh cin mòr a las ar cridheachan 'san dleasnas ud. Bha sinn 'san fhàrach, fada o chomuinn dhaoine, agus le stùil an 'Pì uile-léirsinneich

amhàin oirnn; gidheadh, bha a ghàirdean uile-chumbachdaich ga'r cuairteachadh, agus bha sinn ann an teàruinteachd.

Am bàta sin reic mi airson caogad punnd Sasunnach (£50)—'se sinn ri ràdh, deich punnd (£10) n's mò na chosd i dhòmhsa. A' cheud nair a chaidh an duin' a cheannaich i 'ga seòladh, chaidh i bun os-cionn leis, agus theab a bhàthadh. 'Nuair a dh'fhoighnich mi ciamar a thachair so, fhreagair e, gum fac' e mise innte le gaoith mòran n's làidire, agus gu'n do chuir e mòr-ioghnadh air ciamar a dh'éirich an tubaist ud dha! Tha mòran de leithid sin do sheòladairean an so.

Cha'n 'eil na dùthchasaich, far am bheil mi an tràs, draghail; ach an Uanganuidh, far a' bheil na h-ùr-àitich (*settlers*), tha iad càileigin draghail. Is fìor chladhairean iad; agus, coslach ris na h-uile cladhairean, tha iad tarcuiseach agus beadaidh far a' bheil e 'nan comas. Ach ma dh'fheuchas ach aon duine Eòrpach gu bheil treubhantas aige, cha ruig e leas eagal air bith a bhi air. Is daoine tuigseach fiosrach iad; agus 'nuair a dh'fhòghlumar iad, cha ruig iadsan n'a mò an leas an cùl a chuir air neach sam bith. Tha cuid dhiubh nan òlaich gasda. Bha aon duine 'nam measg a chuala gu'n deach mise agus mo theaghlach a bhàthadh, agus ghuil e mar gum bu aon de'n teaghlach e féin.

Tha'n dùthaich cnocach air a' chuid is mò, ach glé tharbhach. Tha dà bhàrr bhuntàta aca sa' bhliadhna; ach tha iad glé aineolach air tuathanachd. 'San earrach—'se sin, o chionn thrì sheachduin—chaidh iad a dh'ionnsuidh nan raointean aca, agus, a' suidhe sìos nan crùban, le maide no mìr fiodha, dà throidh air fad, geur aig a bhun (no, ma's àill' leat e, aig a bhàrr), mar gum bu ghné chaib e, dh'fhosgail iad suas am fonn airson tional a' bhàrr bhuntàta mu dheireadh, agus a' cur fear beag dhiubh air ais an àite shìl-chuir. Agus ma gheibh iad lios ùr, an deigh dhoibh am preasarnach a losgadh le teine, fosglaidh iad an talamh leis a' mhaide cheudna; cuiridh iad e le buntàta, agus thig iad air an ais 'nuair a bhios iad abuich agus ullamh ri'n togail. Mar dhearbhadh air tarbhachd an fhearainn, dh'àireamhaich mi trì-fichead cuiseag 'us ceithir a dh'fhàs á aon ghràin' eòrna; agus gu tric dà dhusan, gu dà dhusan gu leth, do chuisseagan cruineachd o gach gràine.

Bu choir dhomh tuille naigheachd aithris nam biodh ùine agam; ach o na chual' mi gum biodh màileid litrichean air a cur gun dàil do Shasunn, ghabh mi cothrom sgrìobhadh aig an àm so. Tha agam ri dhol gu Uellington le luchd fiodha, air bàt' eile a th'agam; agus an sin cuiridh mi'n litir sa' phost.

Thoir mo bheannachd agus m' iomchora do d' theaghlach. Slàn leat!—slàn leibh uile.

Is mi, le deagh urram,

A charaid dhìleas,

t'Òglach tréibhdhireach,

F. S.

DÀN SHOLAIMH.

CAIB. VII.

Cia grinn do chasan ann am bròig,
 A nighean rìoghail àill!
 Mar sheudaibh uilt do shliasaid tha,
 Obair an deagh fhir-chèird.

Mar chuachag chruinn tha t'iomlag fòs,
 A bhios de dhibhe làn;
 Do bholg mar dhùn de'n chruineachd gheal,
 Cuartaicht' le lilidh bàn.

Do chlochan tlàth mar dhà mheann earb,
 Càraid na maoislich òig;
 Do mhuineal mar thùr ìobhori;
 Do shùil mar lochaibh éisg—

Mar lochaibh éisg aig Hesbon fòs,
 Ri geat' Bhatrabim dlùth.
 Mar thùraibh Lebanoin do shròn,
 Gu Damascus sheall's null.

Do cheann ri Carmel cosmhuil 'ta,
 Mar chorcur falt do chinn;
 Tha'n Rìgh na chlaisibh ceangailte.
 Cia àillidh thu, 's cia grinn!

Tha t'àirde cosmhuil ri craoibh phailm,
 Do chloch mar dhearcaibh flon;
 Do'n phailm-chraoibh streapaidh 's ghabhar greim,
 ('Se so a thubhairt mi.)

Mar bhagaid fhlon-chraoibh bithidh nis
 Do chlocha corrach àill';
 A's cùbhr'eachd t'aodainn, mar an ceudn',
 Mar ubhall 's cùbhraidh fàil'.

Do chairean mar am flon is feàrr—
 'Seadh, flon airson mo ghràdh,
 Gu milis theid a sìos,—'bheir cainnt
 Do'n dream nan cadal 'ta.

'S le fear mo ghaoil-sa mise 'nis;
 'Sann ormsa tha a ghràdh.
 Thig fhir mo rùin, a's rachamaid
 Do'n mhachair 'ghabhail tàmh.

'Sna bailtibh fanamaid 'san oidhch';
 Sa' mhoch-thrath 'choimhead lios,
 A dhearc a' bheil 'chraobh-fhlon fo bhlàth—
 An flon-dheac 'gealltainn meas—

Am pomgranat 'n do bhris a mach:
 An sin gheibh thu mo ghràdh.
 Tha'm mandragan 'toirt fàile uaith—
 'Seadh, boltrach chùbhraidh àill'.

A's thaisg mi aig air geataibh fòs,
 Gach meas tha taghta ùr ;
 Meas sean a's ùr tha taisgt' an sin,
 'Feitheamh airson mo rùn.

Ò R A N - B À T A,

LE SIR BHALT AIR SCOT.

(Air Eadar-theangachadh o'n Bheurla le Uilleam Mac-Phearsain.)

Fàilt' air a' ghaigeach le bunaidh tha 'tighinn faisg oirnn,
 Le craobh ghiubhais uaine mar shuaicheantas dhà !
 Gu ma fad bhios a' chraobh so na brataich ro luachmhor,
 Gu dìlinn gu reachdmhor, 's gu neartmhor 's gach càs !
 Gu buadhar le dealta nèimh,
 Gu sùghar le neart talaimh,
 Gu bòidheach a' fosgladh, 's gu leathan a' fàs ;
 'Nuair their gach gleannan,
 'S Mactalla comh-fhreagairt dhoibh,
 " Ruairidh Mac-Ailpein Dhuibh, o hi ho ro !"

Cha chrìontaich gun sgairt, mar ghéig fuarain gun neart sinn,
 'Dol bàs anns a' gheamhradh, 's an t-samhradh fo bhlàth ;
 'Nuair ghéilleas gach meallan do dhoiniann nam beanntan,
 Nì's tréin' tha Clann-Ailpein ag éiridh fo'n sgàil.
 An sàs anns a' chreag-bhealach,
 Gu làidir neo-eisimealach,
 'Nuair shéideas na siantan, nì's tréin' tha sinn 'fàs.
 Tha 'mbachair 's gach àrd-bheinn
 A' glaothaich le àrd-ghuth,
 " Ruairidh Mac-Ailpein Dhuibh, o hi ho ro !"

'S àrd sheinn ar plob'rachd air còmhuard Ghleann-Fruian ;
 Tha nuallan na Galldachd 'gar freagairt o'n Ghleann :
 Tha'n lùchairtibh làidir 'cuir smùid dhiubh 'nan làraich,
 'S na laoiach le'n lannaibh fo gheimhlibh a' bhàis.
 'Tha'm bantraichibh Sas'nach,
 'S na maighdeanaibh bas-bhualach,
 'Cuimhneach Clann-Ailpein le crith agus bròn ;
 Tha Gleann a's Srath Llobhan
 Fo smachd leat gu dìblidh,
 'Ruairidh Mac-Ailpein Dhuibh, o hi ho ro !

An coinneamh a' Ghàidheal nis rachadh am bàta,
 A's stiùireadh gach rann le san dàimh chum an laoiach :
 O ! gu'n robh 'n òigh tha 'san eilean a' còmhquidh :
 A nis, mar bu chòir, 'tighinn 'na chòmbail le gaol !
 'N ain b'e ar dòchasa
 Oighre ro mhòrchuiseach
 'Dh'éiridh gu h-òirdheire 's gu bòidheach ri'n taobh !
 B'ard bhiodh Clann-Ailpein
 'Seinn anns gach glac-bhealach,
 " Ruairidh Mac-Ailpein Dhuibh, o hi ho ro !"

SGEUL FÌRINNEACH.

Thachair dhomh a bhi làthair o chionn ceithir-latha-deug aig sàcra-
maid suipeir an Tighearna ann an siorramachd In'èrèir, agus dh'innis
am ministear dhomh an sgeul a leanas :—

Bha bantrach bhoichd (ars' eean) 'san sgìreachd so—boirionnach co
tuigseach crìosdail 's air an do chuir mi riamh eòlas. Bha mi 's
seanachas rithe air latha àraid, agus thòisich i air cunntas a thoirt
dhomh air bàs a fir. “Cha robh anna an tìr uile,” ars' ise, “càid
bu shona na mo dhuine a's mise. Cha robh ann ach figheadair boichd,
ach bha eagal Dhé air. Ged nach robh mòran de nithe an t-saoghail
againn, bha sinn sona, subhach, taingeil. Bha mise 'cumail bùth beag,
anns an robh mi a' reic nithe a ghabh mi air dàil o cheannaich' a
bh'ann an Cill-Mhèarnaic; agus bha mi a' togail mo theaghlaich air an
dòigh so. Bha agam dà mhart bainne; 's do bhrìgh gu'n robh iarraidh
mhòr air a bhainne, bha sinn an cothrom math, agus a cheart co sona
ri dithis 'san àite. Ach b'e toil Dhé fiabhras eagalach a leigeil an
rathad ar teaghlaich. Bha mo dhuine 's mo cheathrar leanaban 'nan
luidhe. Cha tigeadh duine na coimhearach 'nar còir—sheachainn
gach aon an tigh againn. Cha cheannaicheadh iad bainne, no badbar
as a' bhùth. B'éigin na mairt a chuir air falbh gu tuathanach a bha
asdar mòr uainne, agus a thug leis iad. Chuala marsanta Chill-
Mhèarnaic mar a bha. Thainig esan, agus sguab e leis gach nì 'bha
sa' bhùth—cha d'fhàg e an nì a b'fhaoin' againn. Fad iomad seachd-
uinn, cha d' thainig duine stigh air an doras ach lighiche 'n àite.
Chaochail mo dhuine—dhùin mi a shùilean. Chuir mi e air na
bòrdaibh taobh a leapach. Chaidh mi far an robh saor, a's fhuair mi
ciste. Ach b'e sin am feasgar brònach dhòmha, 'ga chuir sa' chiste
's mi lag fann! Ach coma, neartaich Dia mi. Thainig cuid d'a
luchd-eòlais, agus ghiùlan iad air falbh an corp; agus dh'fhàg iad
mise 's mo phàisdean, 's iad an àird an fhiabhrais. Ach oidhche no
dhà an deigh bàis an athar, thainig pilleadh air an fhiabhras, agus bha
iad nì b'fheàrr. Cha robh a nis làn an dùirn do mhin 'san tigh—cha
robh nì agam a b'urrainn dhomh a thairgse dhoibh ach uisge. Shuidh
mi taobh a' ghealbhain, agus ghul mi gu goirt—mo leanabanan a'
glaothaich, agus gun nì ri thoirt dhoibh. Cha do chail mi mo dhòchas
ann an Dia—'s mi nach do chail; glòir Dhàsan nach do cheadaich
dhomh sin a dheanamh. Mòthaich mi gu'n robh mo chridhe féin
fann—gur gann a b'urrainn domh coiseachd troimh 'n tigh. Bha
seòrsa tuainealaich a'm' cheann. Shuidh mi, agus thubhairt mi—oir
cha robh comas agam tuille a ràdh—‘A Dhia, ambaire orm.’ Thuit
mo phàisdean 'nan eusan—iad air an claidh agus fann, an deigh
glaothaich leis an acras. Cha robh fios agam ciod a dheanainn.
Chuala mi seòrsa do sgròbail aig an doras. Dh'éirich mi a dh'amharc
ciod a bh'ann; agus ciod a bha 'n sin ach cat a bhuineadh dhomh
féin, agus maigheach mhòr aige, a shlaod e gu atairnich an doras.
Dh'amharc an cat a'm' aodann le seòrsa do chrònan muladach. Thug
mi stigh a' mhaigheach. Dh'fhionn mi i, agus rinn mi sanaraich dh'i.
Dhùisg na pàisdean. Thug mi dhoibh r'a dì, a's dh'èl mi féin beagan,

agus thug mi buidheachas do m' Dhia. Air an là màireach thainig caraid, agus pailteas air a shiubhal; agus o'n là sin, cha d'fhiosraich mise na mo phàidean dith."

'Thig Dia an àm airc, 's cha'n airc 'nuair a thig. 'Sann 'nuair is deirche 'n oidhche is dlùithe an latha.

C. N. G.

ÙISDEAN MAC-GHILLEASPUIG CHLÉIRICH.

A Chnairteir ùiseil,

Ged nach 'eil annam-sa ach duine bochd, a' co'-lionadh dreuchd a ta urramach ni's leòir ann féin (oir is cléireach-eaglais mi), an deigh sin tha mi 'n dòchas nach dean sibh tàir air mo litir. Tha deagh fhios agam gur caraid dhaoine bochd sibhse, a Chnairteir; agus is i mo bharail nach lugh' a bhios do mheas agaibh air mo litir, a chionn gu'n do sgrìobhadh i le "treas cas na h-eaglaise," mar a their cuid rium. Ged is iomadh ceum a shiubhal mi, agus ged is lìonmhor tonn geal gàireach thar an do mharcaich mi (oir is seann saighdear mi, a chunnaic iomadh ceàrn de'n talamh), an deigh sin cha d'thug mi riamh leabhar do sgoil Ghàelig; agus lèughaidh mi i mar na coimhearsnaich. Ged nach abrainn féin e, theid agam air a' Ghàelig ni's feàrr na mòran mu'n cuairt domh; agus cha'n 'eil sin gun dragh dhòmhsa, oir tha mi 'factuinn a' Chnairteir, mar bu chòir do gach Gàidheal a dheanamh; agus cha luaithe 'thig e, na chròdhas làn an tighe mu'm cheann, chum éisd-eachd r'a naigheachdaibh. Tha sgeul beag air chuimhn' agam mu thimchioll aois do Chloinn Dòmhnuaill nan Eilean—duine a bha comharraichte 'na là agus 'na linn féin airson a cheilge, a dhànachd, agus a dhalmaich; agus ma chì sibh freagarrach àit a thoirt di n'ur duilleagaibh, ni mi dìchioll air a sgrìobhadh sìos mar a leanas:—

Tha a nis glé dhlùth air trì cheud bliadhna o na bha nachdaran ainmeil do Chloinn Dòmhnuaill a' gabhail còmhnuidh 'na chaisteal féin aig Dantuiln, an fagus do cheann tuath an Eilein Sgiathan-aich. B'e ainm an nachdaran so Dònull Gorm Mòr, ogha do'n cheud Dònull Gorm, a mharbhadh le saighead aig daingneach Eilein Donnain, ann an Ceanntàile. Ged bha Dònull Gorm Mòr na dheagh nachdaran, agus na dhuine calma air an robh mòr mheas aig 'lochdaranaibh féin; gidheadh bha mac bràthar aige, d'am b'ainm Ùisdean Mac-Ghilleaspuig Chléirich, aig an robh sùil ris an oighreachd dha féin; agus a ghnàthaich gach inleachd, trìd ceann-airc dhlomhair, chum a toirt o bhràthair-athar féin. Cha robh a bheag do'n fhine eo treun agus cumhachdach ri Ùisdean Mac-Ghilleaspuig; ach bha e anabarrach carach, seòlta, agus cuil-bheartach. Cha robh a'lochd aig Dònull Gorm, agus chunnaic Ùisdean gu'n tuiteadh an oighreachd air a bhràthair féin, Dònull Gorm Òg, Mac-Ghilleaspuig Chléirich, mar deanadh e inleachd air a factuinn dha féin. Chum so, rinn e gach nì 'na chomas, gu

uiread do'n fhine 's a b'urraian e fhaotuin gu bhí air a thaobh féin; ach aig an àm cheudna bha e 'cumail a mach mòr chàirdeis ri brathair-athar féin. Cha do ghabh Dònull Gorm amharus san bith gu'n robh Uisdean ann am foill d'a thaobh, gus an do thòisich e air daingneach làidir a thogail, air nach robh aon chuid dorus no uinneag, ach amhàin fosgladh a dh'fhàgadh air a mhullach gu dol a mach agus a steach. Tha na h-uiread do bhalla an daingnich so fathast suas; agus thogadh e dà-mhìle-dheug air astar o Dhun-tuilm! An uair a thuig Uisdean gu'n robh iongantas, agus faodaidh e bhi eagal, air brathair-'athar, a thaobh an daingnich, chuir e an céill aobhairean meallta dha airson an robh e 'ga thogail; agus chaill Dònull Gorm an sin gach amharus d'a thaobh. Cha b'fhada, gidheadh, gus an d'fhuair e dearbhadh ni bu chinntiche air rùintibh fealltach mhic a bhràthar. Dh'fhàg Dònull Gorm Dun-tuilm, le buidheann d'a luchd-leanmhuinn féin, aig a' cheart àm sin, a dh'fhaicinn a charaid féin, tighearna Dhunibhaig, ann an Ile. An uair a bha iad a' seòladh suas ri taobh Iùra, dh'éirich doinionn mhòr, agus b'éigin doibh dol gu tìr air fearann Dhubhairt 'san eilean sin. Thachair, mar an ceudna, gu'n robh Uisdean air na fairgibh sin 'san àm, agus ghabh e féin agus buidheann a bha maille ris fasgadh ann an geodha am fagus do'n àit anns an deachaidh Dònull Gorm gu tìr. Bha fios aig Uisdean air gach nì a dh'éirich d'a bhrathair-athar, ach cha robh an dùil is lugha aige-san gu'n robh Uisdean anns a' cheàrn sin; oir dh'fholuich se e féin o gach neach 'san eilean. 'Nuair a thainig an oidhche, sguab Uisdean leis na h-uiread do'n spréidh aig Dubhairt; agus ghrad sheòl e chum na h-àirde tuatha, air da 'bhi cinnteach gu'n rachadh coire na creich a chuir le Dubhart air Dònull Gorm. 'Sann mar sin a thachair; oir cha luaithe 'thainig an là na dh'ionndraineadh an spréidh, agus bhuaileadh air na Sgiathanaich le muinntir Dhubhairt. Thuit na h-uiread do Chloinn Dhòmhnuill anns an tuasaid, agus is ann air éiginn a thug Dònull Gorm e féin as le 'bheatha. Leum e stigh d'a bhìrlinn, agus ghrad sheòl e air ais chum a dhùthcha féin. Bha'n gnìomh fealltach so, gidheadh, na aobhar naimhdeas eadar fineachan Mhic-Dhòmhnuill agus Dhubhairt, a dh'fhàs mu dheireadh co mòr 's gum b'éigin do Rìgh na h-Alba dol 'san eadargain, chum nan ceann-feadhna so a chiùineachadh. Cha robh Mac-Dhòmhnuill ach beagan ùine aig a' bhaile an deigh sin, 'nuair a ràinig litir e o mhac a bhràthar a thug a ghnìomharra eagalach gu solus. Air do Uisdean a bhi ann an Uist, sgrìobh e litir dh'ionnsuidh aoin d'a luchd-dàimhe 'san Eilean Sgiathanach, anns an do chuir e an céill innleachd a bha 'na bheachd chum sgrìob a thoirt air Dònull Gorm, agus an oighreachd fhaotuin dha féin. Aig an àm cheudna, sgrìobh e litir eile dh'ionnsuidh Dhònuill Ghuirm, anns nach robh aon fhocal ach briathran làn càirdeis agus deagh-rùn d'a thaobh. Ach mar bha'n tubaist ann do Uisdean, an mealltair dubh, ciod a rinn e ann am mearachd, ach ainm Dhònuill Ghuirm a chur air litir 'fhir-dàimhe féin, anns an robh a chleasan uile air an deanamh follaiseach, agus ainm an fhir-dàimhe sin a

chuir air litir a bhrathar-athar. Mar so fhuair Dònull Gorm fios air deanadas aingidh Uisdean Mac-Ghilleaspuig, o sgrìobbadh a làimh féin. Chunnaic e mar bha na cùisean, agus nach robh ùine ri chall chum e féin a dhìonadh o cheannairc an droch dhuine sin. Mu'n d'fhuair am mealltair Uisdean a mach am mearachd anns an do thuit e do thaobh nan litrichean, ghrad chuir Dònull Gorm teachdair dilleas dh'ionnsuidh Uist, far an robh fìor charaid agus fear-dàimhe dha féin a' gabhail comhnuidh—Dònull Mac-Iain Mhic-Shéumais, cuiridh co treun 's a rug riamh air claidheamh. Dh'innis an teachdair do Dhònull Mac-Iain gach nì a rinn Uisdean, agus gu'n d' àithn Dònull Gorm airsan greim a dheanamh air, agus a thoirt na phrìosanach do Dhuntuilm. Cha luaithe 'chual Mac-Iain Mhic-Shéumais an teachdaireachd, na chaidh e chum an tighe 'san robh an cealgair Uisdean a' tàmh. An uair a chunnaic e Uisdean Mac-Iain a' tighinn le buidheann làidir maille ris, thainig e 'na aire nach robh gach cùis réidh. Cha robh cothrom teichidh aige; agus air da sin fhaicinn, ghrad chuir e aodach boirionnaich air, agus thòisich e ri bleth le muileann-bràdha, air an robh muinntir an tighe 'g obair aig an àm. Chaidh a' bhuidheann a steach; agus thuit an amharus gu luath air a' chaillich mhòir, fhiadhaich, fheusagaich, a bha 'bleth. Thuig iad có bh'aca, agus rug iad air. Ach air dèasan a bhi ro làidir agus ealanta, agus a bhi air fàs garg agus dìorrasach trid eu-dòchaie, 'sann air éiginn a chaidh aca air a chumail. Ma dheireadh, gidheadh, chuireadh grabadh air leis an aodach a bha uime, agus cheangladh gu cruaidh agus daingeann e. Thugadh gu Duntuilm e, an làthair Dhònuill Ghuirm. Thug esan àithne a thilgeadh do ghàinntir, no sìochd a' phrìosain—àite oillteil, dubh, dorcha, a bha fo ùrlar ìochdarach a' chaisteil; agus cheangladh le slabhraidh e ann am meadhon an t-sluic. Thugadh dha mar lòn feòil shailte; agus an uair a shìn e a làmh gu greim a dheanamh air soitheach anns an robh, a réir a bheachd-san, uisge, fhuair e falamh e! Air da 'bhi air a chlaoidh gu h-ambghaireach le tart, cha d'fhuair e fois no tàmh gus an do chuir am bàs crìoch air 'fhulangasaibh—nì a thachair ann an ùine ghoirid.

Mar so chrìochnaich Uisdean Mac-Ghilleaspuig Chléirich a bheatha; agus ma bha a ghnìomharra aingidh, dh'fhuiling e ceart co searbh air an son. Mar robh beagan sluaigh a chomb-éignich e gu bhi air a thaobh, bha fuath aig na h-uile dha, agus bha eagal air na h-uile roimhe. Is lìonmhor aoireadh agus dàn eisgeil a rinneadh dha 'na linn féin! Am measg chàich, thubhairt a bhan-altrum féin ris:—

“ Uisdein Mhic-Ghilleaspuig Chléirich,
Far an luidh thu sìàn, na éirich;
Do mhionach an lùib do léine,—
Sgeul do bhàis do mhnathaibh Shléibhte.”

Is mise, a Chuairteir naisil, bhur caraid gun teagamh,
UISDEAN CLÉIREACH.

An t-Eilean Sgiathanach,
Deireadh an Fhogharaidh, 1842.

AUB* (NO ABA) MATHEW.

Tha'n t-abà, ho'n t-athair, no'n t-abstol so, mar theid na h-Eirion-
aich ris, a' dol air aghaidh gu foghainteach. Thug còig mìllean ann
an Eirinn teann ghealladh, no gnè do bhòid, dhà air an glùin, nach
blais iad diolag uisge-bheatha, no deoch air bith is làidire na tea, na's
lugh na theid an òrdùchadh dhoibh le ollamh chum an leas, an t-
tinneis.

Thainig an duine ainmeil so do Ghlaschu' mu tholseach an fhog-
aidh, agus air Dìluain' ghabh e an gealladh o còrr a's mìle. Air
Dìmàirt, rinneadh *parade* mòr air a shon. Thainig iad a' Dunéidin,
a' In'erair, a's as gach baile mu'n cuairt, le'n drùmaichean, le'n
fìichean, 's le'n brataichean a' snàmh air a' ghaoith. An an latha so,
thug còrr a's deich mìle an gealladh air an glùinibh. Ach airson na
thainig chuige air an treas latha (Diciadain), bha iad gu chumantas.
Chruinnich iad ann am margadh a' chruidh, am bàigh a' bhaile. Bha
sagart, no dhà, no trì eile, cuideachadh leis an Aba, a' cur an t-sluagh
'nan cuideachdan air an glùinibh. Bha iad mar b'ò, gu'n fhois, gu
phlathadh, o dheich uairean sa' mhaduinn gu sèa uairean sa' fheas-
tadsan aig an robh comharraidhean mar bha, shluaid iad do'n Aba
a ghabh iad, agus a thug dhoibh air an ais a' ris iad, gan cur mu't
amhaich le ribean.

An fhad so, bha gach cùis gu math. 'S mòr an beannachadh do
bhaile, do dhùthaich, no do rìoghachd, an sluagh a bh' stuama, meas-
arra, ciallach. Cha'n 'eil ann an duine no mnaoi air mhiog ach neach
air bhoil; agus tha cuid ann, nuair a' bhlaiseas iad Mac-na-bracha,
aig nach 'eil fios c'uin is còrr dhoibh sgut. Ach bha na eile ann
a' chruinneachadh mhòr so a' chuir mulad oirnn, agus 'is beag a bha
dùil againn 'fhaicinn ann an Albainn anns an Ìom so de'n t-saoghal.
Ged a dh'innis an duine math anns a' mhaduinn nach robh cumhar-
aige mìorbhuill a dheanamh—nach buineadh so ach do Dhia amhainn
—gidheadh chaidh an sluagh aineolach chuige 'nan ciadan le leas-
banan 's le daoine tinn, dall, ledinte, agus crùbach, a chum gu'n
leighiseadh se iad! Dh'innis an t-Aba gu'n tugadh e 'bheannachadh
do gach neach a dh'iarradh e. Rinn e so, agus phill na ciadan
dhachaidh a làn chreidsinn gu'n deach an leigheas. Chunnac sin
fear a chuibhleadh air bara-roth do'n mhargadh; agus nuair fhuair e
beannachadh an Aba, ar leis gu'n robh e cho làidir 'sa bha e riamh.
Thòisich e ri ruith dhachaidh; ach, mo thruaighe! cha b'fhada 'chaidh
e 'nuair b'fheudar am bara-roth fhaotuin a' ris gu 'chuibhleadh dhach-
aidh.—Phill an t-abstol do dh'Eirinn air oidhche Diciadain.

* 'Se so a' cheart ainm a th'air buidseach Endoir anns an Eabhrà.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

P. CAMPBELL & CO., BOOKSELLERS AND STATIONERS,

24, GLASSFORD STREET.

Agent for Killin—D. Campbell, Killybeg.

Edward Khull, Printer to the University, Dundee.

AN LA A CHI'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-MEADHOIN A' GHEAMHRAIDH.

AN 34 AIREAMH.] DECEMBER 1, 1842. [PRIS 6 SGILLÈAN.

CONTENTS:—Sermon for the Young, page 255.—A Dream, 262.—Life and Exploits of Robt. Roy M'Gregor, Part II., 267.—The Indian Chief (a True Story), 272.—St Catherine's Church, near Edinburgh, 274.—China, 276.—Nankin, 278.—Indian War, 277.—Public News, 279.—Peace with China, &c., 279.—Capture of Ghuznee and Cabool—Relief of the Prisoners, &c., 281.

GAIRDEACHAS AM MEASG AINGLE NÈAMH AIRSON AITHREACHAIS PHEACACH.

SEARMOIN AIRSON ÒIGRIDH NA GÀIDHEALTACHD.

“A ta gairdeachas an làthair aingle Dhé airson aoin pheacach a ni aithreachas.”
—LUCA xv. 10.

Mo chàirdean òga, am fac' a h-aon agaibhse aingeal riamh? Cha'n fhaca; ni mò 'chunnaic mise. 'Bheil iomradh againn air neach sam bith a chunnaic aingeal? Tha air iomad aon. Chunnaic Abraham, chunnaic Lot, chunnaic Dàibhidh, agus Peadar, agus Eòin, agus iomad aon eile mu 'bheil sinn a leughadh am focal Dhé.

Ach ged nach fac' a h-aon agaibh aingeal, gidheadh tha fios agaibh ciod e aingeal. Tha na h-aingle nan spiorada math agus naomh', aig a' bheil àrd ghràdh air Dia, agus air càch a chéile, agus mòr ghràdh oirne. Tha iad a chòmhnuidh ann an nèamh; oir 'sann air na h-aingle naomha 'tha sinn a' labhairt, iadsan a tha 'cuairteachadh oathrach Dhé. Agus ciod a tha iad a' deanamh 'san àite shona? 'Bheil iad dìomhanach? 'S iad nach 'eil. Cha'n 'eil

VOL. III.—No. XXXIV. K

iad òmhanach car tiota. Tha Dia a' deanamh feum dhiubh air feadh na cruitheachd uile. 'Nuair a chruthaich Dia an saoghal, b'iad so reultan na maidne a chuartaich e, a mhotbuich an obair a' dol air a h-aghaidh; agus 'nuair a bha'n cruthachadh crìochnuichte, sheinn iad le gairdeachas, agus thog iad iolach shòlasach. 'Nuair a thainig an Tighearna Dia 'nuas air slabh Shinai, thainig cuideachd ghlòrmhor dhiubh maille ris.

Tha carbaid Dhé nam fichead mìl'
Mìlte do dh'aingle treun;
'Na theampull naomh tha Dia 'nam measg,
Ionann 's 'na Shinai féin.

'Nuair a thainig Dia 'san fheòil a dh'ionnsuidh an t-saoghail, thainig aingeal a thoirt an sgeòil aig gu'n robh e ri teachd. Dh'innis aingeal do na buachaillean a bha 'deanamh fair'-oidhche air an treud air màgh Bhethleheim, có e an naoidhean a bh'air a bhreith; agus thog buidheann mhòr dhiubh an t-òran bu bhinne a chualas no 'chluinnear gu sìorruidh air thalamh. Tha fios agaibh eiod bu bhrìgh do'n dàn—

Gach glòir do Dhia 'sna nèamhaibh shuas!
Sìth bhuan air thalamh 'tà;
Nochd Dia 'dheagh thoil do'n chinne daoin',
'S cha traoigh am fead a ghràdh.

Agus 'nuair a thig crìoch air a' chruinne-cé, agus a theirneas Crìosd a thoirt breith air a' bheò a's air na meirbh, thig e ann an glòir an Athar, agus na h-aingle uile maille ris. Shuas ann an nèamh, tha iad a dh'oidhche 's a latha a' cuartachadh cathrach Dhé agus an Uain, 's a' togail a' chaithream àird—

Cluinn armailt nèamh, le'n luaghair aig,
'Tìmechioll na cathrach-rìgh;
Mìle de mhìltean 's àireamh dhoibh,
Ach 's aon a mhàin an crìdh'.

Tha na h-aingle naomha nan teachdairean aig Dia, a' dol a mach air feadh na cruitheachd uile 'deanamh a thoile, agus a' frithealadh do dh'oighribh a ghealltanais. Nach 'eil fios agaibh, mo chàirdean òga, ciod a thubhairt Pòl? “Nach spiorada frith-ealaidh iad uile, air an cur a mach chum frithealaidh dhoibhsan a bhios nan oighreachaibh air slàinte?” Agus nach ann mar sin a chunnacas iad le Iacob a' dìreadh 's a' tèarnadh air an fhàradh a chunnaic e eadar nèamh agus talamh? 'Nuair a bhàsaicheas duine math, tha iad a' cuairteachadh a leapach, a chum 'anna 'ghiùlan air falbh leo do dhùthaich nam fiath. Ged nach léir dhuinn iad, 's léir dhoibhsan sinne, agus tha iad a' toirt fainear có dhiubh a tha no nach 'eil sinn a' deanamh maith. 'Nuair a tha iad 'nan àiteachan àrda féin air nèamh, tha iad a' togail ciùil is millse mìl' agus mìle uair na aon cheòl a chuala sinne riamh.

Tha mòran, mòran, de dh'aingle air nèamh—mìltean de mhìltean

is àireamh dholbh ; agus tha iad uile sona, agus sin do bhrìgh nach 'eil togradh anna gu peacadh—gu bheil an anmanna làn de ghràdh Dhé. Tha iad sona, oir cha d'rinn iad ole no cron riamh. Cha do labhair iad droch fhocal riamh. Cha d'innis a h-aon diubh breng riamh. Cha d'fhuiling iad pian, no cùram, no dòruinn, no mulad riamh. Agus, nì is iongantaiche, tha mòran gràidh aca oirne. Leughaibh na briathran sòlasach, iongantach, a labhair Crìosd ann an stéidh mo theagaisg—mar biodh iad againn ann am focal Dhé, cha b'urrainn duinn an creidsinn. “A ta mi ag ràdh ribh, a ta gairdeachas an làthair aingle Dhé airson aoibh pheacaich a nì aithreachas.” Labhair Crìosd na briathran so; agus theid nèamh agus talamh seachad, ach gach focal a labhair esan seasaidh iad.

A nis, mo chàirdean òga, innsidh mi dhuibh dà aobhar a tha 'soilleireachadh dhuinn c'arson a tha gairdeachas am measg aingle Dhé airson aithreachas aoibh pheacaich. B'urrainn dhomh iomad aobhar a thoirt dhuibh c'arson a tha so mar so, ach fònuidh an dithis a leanas. Anns a' cheud àite, tha gairdeachas orra 'nuair a nì peacaich aithreachas, do bhrìgh gu bheil fios aca ciod e nèamh agus ifrinn.—Ma dh'fheòraichear de dh'aon leanabh a tha 'ga m' éisdeachd mu thimchioll na dachaidh anns a' bheil e chòmhnuidh, innsidh e dhomh air ball gach nì mu 'déidhinn—c'àit' a' bheil e 'cadal, c'àit' a' bheil e 'g ithe, a' luidhe, 'faotuin blàis a's fasgaidh o'n fhuachd—ciamar tha 'athair agus a mhàthair a' gabhail cùraim dheth—an caoimheas tha iad a' nochdadh dha, 's an sòlas tha e a' seilbheachadh aig an tigh. Dh'innseadh e dhomh mu gach nì taitneach a bhuineas do thigh 'athar, a chionn gu'n robh e chòmhnuidh ann, agus gu bheil e eòlach air. 'Sann, matà, dìreach mar sin a tha na h-ainglibh. Bha iad do ghnàth, o na chruthaich e iad, a' tàmh ann an nèamh. 'S aithne dhoibh gu fìrinneach cia taitneach, sòlasach, an t-ionad e; agus 'nuair a tha fios aca gu'n d'rinn neach aithreachas, 's gu'n do phill e ri Dia, tha iad cinnteach gu'n tàirnear e gu nèamh, far am bi e sona an làthair Dhé. Chual' iad o Noah mu'n t-saoghal aingidh agus pheacach o shean, air an d'thainig an tuil a nuas a bhàth iad uile, agus mar a bha esan agus a theaghlach air an tèarnadh 'san àir. Tha iad eòlach air Abraham, agus Ioseph, agus Dàibhidh, agus Pòl, agus a h-uile neach a ta sona, subhach, ann an nèamh. Tha fios aca gu bheil iad uile sona 'san àite bheannuichte sin, agus uime sin tha gairdeachas orra 'nuair a nì peacach aithreachas, agus a philleas e dh'ionnsuidh na slighe 'tha 'treòrachadh gu nèamh.

Nam faiceadh sibhse balachan bochd, uireasbhach, leth-rùigte—air a mheileachadh leis an fhuachd—gun dachaidh air bith aige—gun teine, gun ghealbhan, aig an suidh e—gun bhiadh gu leòir a dh'itheas e—gun leabaidh air an gabh e tàmh—gun charaid gu furtachd dha, no cùram a ghabhail deth;—nach biodh sibh toilichte nam biodh duine caomh cneasda ann a ghabhadh truas air a' bhalachan bhochd, a bheireadh dachaidh dha, a dh'fhuasgladh air 'uir-easbhuidh uile, a bhioh dha mar athair, agus a thaisbeanadh dha

anabarr bàigh? Tha mi làn dearbhta gum biodh sòlas oirbh. Cha'n 'eil balachan math tha 'leughadh so nach deanadh gàirdeachas; agus dìreach mar so tha gairdeachas air aingle Dhé 'nnair a ni peacach aithreachas, oir tha fios aca gu'n toir Dia iad leis do nèamh.

Mo chàirdean òga, innsibh so dhomh. Ciod a ghabhadh sibh, agus leigeil le neach air bith òrd a ghabhail, agus buille throm a bhualadh air 'ur n-òrdaig—a bristeadh 's a pronadh fo'n bhuile? An gabhadh sibh sgillinn Shasunnach? Cha gabhadh. An gabhadh sibh bonn òir? Cha gabhadh. Ach ciod a ghabhadh sibh, agus leigeil le neach 'ur làmh dheas a ghearradh o'n ghualainn? Cha gabhadh ceud bonn òir. Ciod a ghabhadh sibh mar iomaid airson 'ur tuigse, 'ur meothrach, 'ur reusain, agus a bhi air a bhreith-sa agus air a' chaothach fad 's bu bheò sibh. An gabhadh sibh an saoghal uile, 's na bheil ann? Is cinnteach mi nach gabhadh. Ciod a ghabhadh sibh, agus leigeil le neach 'ur dà shùil a losgadh, 's an cuir a mach, air chor 's nach dilinn a thigeadh an t-àm anns am faiceadh sibh leus soluis tuille, aodann caraid, no athar, no màthar, peathar no bràthar, no gnùis àghmhòr na gréine glòrmhòir ad shuas? Cha gabhadh sibh an saoghail uile, 's na bheil ann. Ach, mo chàirdean òga, tha'n duine sin a chailleas 'anam féin, agus a theid do dh'ifrinn, do bhrìgh 's nach dean e aithreachas, agus nach pill e ri Dia, gu mòr na's miosa dheth na ged a chailleadh e a chàirdean 's a shùilean—na's miosa gu mòr na ged a chailleadh e a thuigse 's a thùr; seadh, gu mòr na's miosa dheth na ged a bhiodh e air a thilgeadh sa' ghriosach is teodha air thalamh, 's a bhi air a chumail a' losgadh an sin a latha 's a dh'oidhche, fad mìle a's deich mìle bliadhna; oir tha e a' call 'anama, 's cha'n 'eil caraid aige air nèamh no ann an àit' eile; agus a' chuid is miosa, cha bhi caraid aige gu dilinn! Tha e air a chuartachadh le nàir' agus tàir shiorruidh. Tha fios, matà, aig na h-aingle naomh air a so, agus nime sin tha gairdeachas orra 'nnair a ni peacach aithreachas, 's a sheachnas e piantan ifrinn. So, matà, a' cheud aobhar; feuch gu'n cuimhnich sibh e.

An dara aobhar, c'arson a tha gairdeachas air aingle Dhé 'nnair a ni peacach aithreachas, 'se so e—do bhrìgh, gus an dean e aithreachas, gu bheil e na nì neo-chinnteach, agus na chùis-eagail, nach dean e aithreachas gu bràth. Nan tachradh e gu'n robh a h-aon agaibheo gu tinn, na luidhe air a leabaidh, agus co cràiteach tinn 's gu'n robh e neo-chinnteach co dhiùbh a thigeadh e gu dilinn sa, bhiodh 'ur pàrantan fo iomagain—làn cùraim mu'r timchioll. Thigeadh iad gu taobh 'ur leapach—thegadh iad 'ur cinn—dh'fheuchadh iad 'ur cuislibh—dh'fheòraicheadh iad dhibh mu gach nì a bha sibh a' fulang—chuireadh iad fios air meadon-oidhche air lighiche—dheanadh iad cairis leibh, gun lochd cadail a ghabhail fad na h-oidhche. Seadh, bhiodh barrachd cuimhn' aca mu'r timchioll na mu thimchioll a h-uile h-aoin eile de'n teaghlach—'se sin, fad 's a bha sibh an cunnart, a's iad fo eagail mu'r déidhinn. Agus mar sin tha na h-aingle a' mothachadh a thaobh pheacach,

Fad 's a tha e neo-chinnteach an dean no nach dean iad aithreachas.

Fad 's a bha Rìgh Dàibhidh an teagamh a thaobh a leinibh, cò dhiùbh a thigeadh e uaithe no nach tigeadh, luidh e air an làr, agus rinn e trasg, agus ghuil e. Fad 's a bha e neo-chinnteach, bha e fo iomagain 's fo bhròn.

Nam biodh bràthair beag agaibhse a thuiteadh anns an abhuinn, agus a rachadh as an t-sealladh mu'm b'urrainn duibh a thoirt gu tìr, bhiodh e fuar, co fuar ri corp marbh, gun chomas labhairt no gluasaid—do réir coslais, marbh, gun deò. Tha 'ur n-athair 'ga ghiùlan dachaidh eadar a ghàirdeanan, agus tha iad 'ga chuir fo aodach blàth, 'ga shuaineadh ann an cùraing bhlàth. Tha'n lighich' a' teachd—tha e 'greasad a stigh do'n t-seòmar, maille ri'r n-athar 's 'ur màthair, a dh'fheuch an urrainn da feum a dheanamh, agus am pàisd a thoirt air ais. Tha'n lighich' ag ràdh, “Cha'n fhaod neach sam bith tighinn a stigh do'n t-seòmar so ach an t-athair agus a' mhàthair.” Tha iadsan a' dol a stigh. Tha'n dorus air a dhùnadh, agus an ceann leth-uair an uaireadair cluinnear a' bheatha no am bàs do'n leanabh. O! ciamar a sheasadh tusa aig an dorus—ciamar a dh'fhanadh tu gu fòil, socrach, ciallach, sàmhach, a dh'fhaotuinn a' cheud fhios am beò do bhràthair, no'n do chaochail e! Agus an deigh dhuit a bhi greis aig an dorus, fo chùram agus iomagain mhòir, feuch tha'n dorus a' fosgladh, agus tha do mhàthair a' teachd a mach, agus tha na deòir a' ruith a sìos air a gruaidhean. “Am beò mo bhràthair?” ars' thusa—“O! na chaochail mo bhràthair gaolach—mo bhràthair caomh, dìleas?” “Cha do chaochail, a ghràidh!” ars' do mhàthair; “tha e beò, buidheachas do Dhia, agus thig e uaithe.” O, cia mòr an gàirdeachas a lìonadh t'anam!—leumadh tu le sòlas. 'Nis, tha 'leithid sin de ghàirdeachas am measg aingle Dhé 'nuair a ni aon pheacach aithreachas. Bha'm peacach tinn, ach gheibh e an soisgeul mar chungaidh-leighis. Tha e beò, agus bithidh e beò gu dlinn agus gu bràth; agus uime sin tha gàirdeachas ann an nèamh. An iognadh leat, matà, mo charaid òg, gu bheil gàirdeachas am measg nan aingeal airson nì co cudthromach?

Gabhadh sibhse, mo chàirdean òga, 'ur Bìobull, agus leughaidh an cend caibideil thar an fhichead de leabhar nan Aìreamh; agus anns an eachdraidh sin tha agaibh cumtas air an dòigh air an do shlànuicheadh iadsan a bha air an lot leis na naraichean loisgeach. Nam biodh sibh an sin, chìtheadh sibh pàrantan a' giùlan am pàisdean beaga a bha air an lot, agus a bha 'bàsachadh. Bha'm puinnsean 'nan cuislibh—bha fuairead a' bhais a' teachd orra. Tha 'mhàthair a' giùlan a leinibh a dh'ionnsuidh na nathrach prais. Faic mar a tha i fo eagal nach 'eil comas aig a' phàisd a shùil a thogail a chum amhaire air an nathair phrais, le dìth neirt. Faic mar a tha 'mhàthair a beachdachadh 's a' toirt fainear gach nì a tha 'tachairt—a' feitheamh le foighidinn 's le imcheist, a dh'fheuch am fosgail am pàisd a shùilean—a dh'fheuch an tig an leanabh uaithe. Agus 'nuair a tha i a' tuigsinn gu bheil am pàisd air a shlànachadh

—a' faicinn gu'n d'fhosgail e a shùilean, agus le fiamh-gàire a ris ag amharc 'na h-aodann—cia sòlasach a ta i! Tha a cridhe lom-làn—tha gairdeachas oirre. Mar sin tha gairdeachas an làthair nan aingle 'nuair a ni peacach aithreachas.

Cha'n fhaodar a dhì-chuimbneachadh an uair a ni peacach aithreachas, oir tha so a' leigeil ris cia glòrmhor agus cia òirdheirc 's a tha'n Slànuighear, a leig a bheatha féin a sìos, a dh'fhulaing bàis air a' chrainn-cheusaidh, a chum 's gum biodh peacaich air an tarruing gu aithreachas—gum faigheadh iad maitheanas 'nan uile dhroch gnìomharan. Tha gairdeachas air aingle Dhé an uair a tha taisbeanadh folaisaich air a thoirt air glòir Chrìosd. Nì air bith a tha 'toirt glòire dhàsan, tha sin na chulaidh ghàirdeachais dhoibhsan. 'Nis éisdibh ris na trì nithibh a th'agam ri ràdh ann an comh-dhùnadh.

'Sa' cheud àite. Nach ainneamh da rìreadh iadsan am measg cloinne nan daoine a tha cosmhail ri aingle Dhé—'se sin, cosmhail ri 'nan aignidhean 's 'nan cridheachan. Tha sibh ag éisdeachd daoine labhairt a h-uile latha, ach cia uime? Tha mu thimchioll na h-aimsireach, no mu mhargaidhean, mu chèird, 's mu mhàlart, agus mu spréidh. Ach có iad a tha ri seanachas, no fo chùram, mu thimchioll aithreachais peacaich?

Nan deanadh a h-aon 'nar measg aithreachas air a' cheart àm so an diugh, air a' cheart uair so, bhiodh da rìreadh gairdeachas ormsa, agus, tha dòchas agam, air cuid eile a chluinneadh e; ach bu shuarach ri innseadh e am measg sluaigh a' bhaile-mhòir, no na dùthcha. Cha'n ann mar sin a bhiodh e am beachd nan aingeal—dheanadh iad uile gairdeachas 'ga éisdeachd, agus bhiodh fios ac' uile mu 'dhéidhinn.

Nam faigheadh aon bhalachan a tha 'ga m' éisdeachd bonu òir co mòr ri 'dhòrn 'san dol dachaidh, cia mòr a' chulaidh iongantais! Chluinneadh am baile uil' e, agus bhiodh iad a' seanachas mu 'thimchioll, agus ag ràdh gum bu shona da rìreadh am balachan a dh'amaid air a leithid. Ach bu shuarach a' chùis ann am beachd nan aingeal, ged a thuiteadh dhuibh uiread 's a b'urrainn duibh a ghiùlan fhaotuinn—'seadh, làn an tighe de dh'òr. Agus c'arson? Do bhrìgh nach deanadh sin bonn stà, no 'bheag no mhòr de mbath d'ar n-anmanna. Tha iadsan a' smuaineachadh air, agus a' toirt faineas cor ar n-anmanna; ach tha muinntir an t-saoghail a' toirt faineas ar cothruim saoghalta. 'Se aobhar na ceisde so uile, gur peacaich daoine; agus tha spéis aig a' chuid is mò dhiubh air gach nì eil' a raoghainn air aithreachas. O so chì sibh, matà, cia eucoltach ri aingle Dhé a' chuid is mò de mhuinntir an t-saoghail so.

'San dara àite. Tha sinn a' fòghlum, o na chaidh a labhairt, nach 'eil e comasach dhuinn dol do nèamh as eugmhais aithreachais. Nam biodh e comasach do neach air bith dol do nèamh as eugmhais aithreachais, an sin cha ruigeadh duin' air bith a leas aithreachas a dheanamh; cha d'rinn e nì 'bha riotanach, no uile-iomchuidh, oir gheibheadh e do nèamh as eugmhais. Ach 'se'n fhaoineis so a smuaineachadh. 'Nis, smuainichibh air a so. Nan abraion-se

ribhse an dìngh, nam b'àill leibh Dia 'ga'r còmhachadh an so air an t-Sàbaid a tha 'lathair, agus nam b'àill leibh a bheannachd fhaotuinn, gum b'éigin do gach aon agaibh cadal fad oidhche 'mach air a' bhlàr, gun fhasgadh, gun chòmhdachadh—fiuch, fuar, mar a thachradh do'n oidhch' a bhi—slàn no easlan mar a thachradh dhuibh a bhi. 'Nis, nan deanadh sibh so air m' iarrtas, agus ged a dheanainn-sa gairdeachas, mar biodh so iomchuidh no feumail—mar coisneadh so dhuibh beannachd no deadh-ghean an Tighearna—bù chùis pheacach, chruaidh-chridheach, amaideach, dhòmbsa sin iarraidh oirbh. Nis, a' bheil dùil agaibh gu'n deanadh na h-aingle gairdeachas 'nar n-aithreachas, mar biodh e uil'-fheumail, uil'-iomchuidh, agus uile-riotanach gu'n deanadh sibh aithreachas, no nam biodh dòigh eil' ann tre 'm biodh e comasach dhuibh nèamh a ruigheachd?

An uair a tha sibh bochd, tinn, easlan, tha fios agaibh gu bheil gairdeachas air 'ur pàrantan 'nuair a chì iad sibh a' gabhail na cungaidh-leighis a tha'n lighiche 'toirt dhuibh, ged a tha e searbh agus duilich a shlugadh, do bhrìgh gu bheil fios aca nach 'eil dòigh eil' ann anns an urrainn dhuibh a' chuid is fearr fhaotuinn de'n an-shocair o 'bheil sibh a' luidhe. Ach nam biodh e comasach dhuibh 'ur slàinte fhaotuinn air a h-ais as eugmhais nan nithe mi-bhlasda sin, cha bhiodh gairdeachas sam bith air 'ur pàrantan ann a bhi 'mothachadh dhuibh 'ga ghabhail. 'Nis, tha aithreachas co searbh, neo-bhlasda ri aon chuugaidh-leighis is urrainn tighinn á làimh lighiche sam bith; agus nam b'urrainn duinn nèamh a ruigheachd as 'eugmhais, cha bhiodh gairdeachas air aingle Dhé ann a bhi 'toirt fainear gu bheil sinn ri aithreachas.

Smuainibh nan tachradh do dh'aon fhear 'nar measg a ghàird-ean a bhristeadh a' dol dachaidh air feasgar an latha so, agus gur éigin a ghearradh o'n ghualainn, no leigeil leis bàsachadh; agus nan tuiteadh dhòmbsa dol 'ga amharc am màireach, agus gum faighinn an lighiche maille ris, le 'chuid iarunn agus acfhuinn, a chum na làimhe a ghearradh air falbh, dheanainn gairdeachas an làmh chioramach 'fhaicinn air a grad ghearradh dheth. Agus c'arson? Tha, mo chàirdean òga, cha'n ann gu bheil tlachd sam bith agam ann a bhi 'mothachadh dhuibhse 'fulang péin agus dòruinn, no ann am faicinn 'ur làimh' air a gearradh o'n ghàirdean—ach do bhrìgh gur éigin a gearradh, no leigeil dhuibh bàsachadh, tha gairdeachas orm ann a bhi 'toirt fainear gu bheil lighiche tuigseach eòlach agaibh a chum so a dheanamh. Mar so tha sibh a' tuigsinn cia mòr a ta gairdeachas aingle Dhé 'nuair a ni peacach aithreachas—'sann a chionn nach urrainn do neach—nach 'eil e comasach do neach, dol do nèamh as eugmhais aithreachais a dheanamh.

'San treas àite. Deirim ribh gum bi sibh uile anbharrach peacach agus gòrach mar dean sibh aithreachas. Agus c'arson? Tha a chionn gu bheil sibh uile na'r peacairean mòra, agus a chionn gu'n d'innis mi dhuibh briathran Chrìosd, ciamar a bhiodh gairdeachas air aingle Dhé nan deanadh sibh aithreachas; agus dh'innis mi

q'arson a dheanadh iad gàirdeachas. Cha'n 'eil neach air bith tuille a's òg gu peacachadh, agus uime sin cha'n urrainn da 'bhi tuille a's òg gu bhi na aithreachan, agus gu h-àraidh do bhrìgh nach 'eil a comasach do neach agaibh dol do nèamh mar dean sibh aithreachas. Faodaidh sibh cinneachadh ann am meudachd—fàs mòr, agus làidir, agus treun, agus saibhir, agus ainmeil, ma chaomhnas Dia sibh; ach as eugmhais aithreachais, cha'n urrainn dhuibh nèamh a ruigheachd. Cha'n 'eil e comasach dhuibh aon cheum a ghabhail 'san t-slighe' a tha 'treòrachadh do nèamh, as eugmhais cridhe naidh; agus 'se spiorad Dhé a mhàin is urrainn so a thoirt dhuibh. Larraibh e; guidhibh air Dia, air sgàth Chrìosd, e 'ga bhuileachadh oirbh. Cuiribh a suas ùrnuigh Rìgh Dhàibhidh, anns an deich-amh Salm thar an dà fhichead, agus an deicheamh rann—

'Dhia, cruthaich annam cridhe glan;
Ath-nuadhaich spiorad ceart.
Na tilg o d' shealladh mi; 's na buin
Do spiorad naomha leat.

Agus a nis, mo chàirdean gràdhach òga, air dhuibh a bhi 'cois-eachd dhachaidh, no falbh an rathaid-mhòir, no 'mach a' buachailleachd air an fhaiche—'nuair a luidheas sibh a sìos 'san oidhche, gun fhios an éirich sibh as 'ur cadal a ris na'r muinntir bheò—gun fhios am faic sibh Sàbaid eile tuille 'san t-saoghal so, 'nuair a chì sibh a' ghrian a' dol fodha an nochd, gun fhios am faic sibh tuille a h-àdas àghmhor—mar a dhùineas sibh 'ur sùilean an nochd, gun fhios am fosgail sibh iad tuille 'san t-saoghal so,—cuimhnichibh na labhair mi ribh, agus rachaibh a dh'ionnsuidh Dhé, agus deanaibh aithreachas. O! ma ni sibh so, bithidh sòlas agus gàirdeachas am measg aingle Dhé ann an nèamh. Amen.

· AISLING FHÌRINNEACH AGUS EAGALACH.

Faodar làn earbsa 'chàramh 'san aisling a leanas. Thachair i ann an teaghlach measail. Cha'n 'eil focal air a chur rithe, no air a chumail air ais, ach air a h-innseadh dìreach mar a thachair i; agus ged nach 'eil sinn air àm sam bith a' cuir earbs' ann am brùadar, gideadh faodar feum math a dheanamh de chuid diubh.

Bha trì ùir pheathraichean òga—mnathan uasal, eireachdail, measail—a' còmbnuidh maille ri chéile ann am baile-mòr Lunnuinn. Bha dithis dhiubh anbharrach diadhaidh, stòlda, suidhichte, agus socrach 'nan inntinnibh; ach an treas té, bha i cuideil, eutrom, agus ann an tomhas àraidh diorasach, agus duilich a comhairleachadh. Bha i suarach mu 'peathraichean—bha iad tuille 's diadhaidh, cràbhach, 'na barail-sa; ach rinn iadsan an dìchioll a chum ise 'thoil-eachadh, agus a gràdh a chosnadh. Air oidhch' àraidh sa' bhliadhna 1814, bha ise 'mach aig dannsa mòr a bha sa' bhaile; agus air an latha-màireach, mhothuich a peathraichean gu'n robh i stòlda, stéidheil, ciallach, trom-inntinneach, ann an tomhas os-cionn.

na b'abhàist dh'i. Smuainich iad gu'n robh ni-eigin a' cur oirre —nach robh i 'na slàinte—gu'n do thachair ni-eigin oirre a dhùisg imcheist agus cùram innte. Bha i tosdach, trom-inntinneach, gun fhocal as a ceann. Bha i muldach. Chluinnt' a h-osnadh throm, thùirseach; ach cha do labhair i diog: agus gu tric bha'n t-sùil làn, 's an deur a' ruith gu frasach a sìos air a gruaidhibh. Dh'fheòraich a peathraichean d'i, le bàigh agus le anabarr caoimhneis, ciod a bha 'cuir oirre; ach cha'n aidicheadh i gu'n robh a' bheag. Chuir i seachad a' chuid bu mhò de'n latha 'na seòmar féin. Cha d'ith 's cha d'òl i a' bheag no 'mhòr; agus, air coinneachadh 'san anmoch, bha i cho trom, tùirseach, 's a bha i sa' mhaduinn.

Dhealaich i riu an àm gabhail gu tàmh; agus anns a' mhaduinn bha a sùilean air at, mar nach biodh i air lochd cadail fhaotuin. Dh'fheòraich a peathraichean a ris dh'i ciod a bha 'cuir oirre, ach cha'n aidicheadh i a' bheag no 'mhòr. “Coma leibh,” ars' ise, “ciod a tha 'cuir ormsa; sin nì nach cluinn sibhse no neach eile. Tha e taisgte 'nam uchd féin, agus cha chluinn neach eil' e.” Chaidh latha agus latha seachad, agus bha ise 'fàs na bu bhrònaiche 's na bu mhladaiche; agus bha anabarr iomagain air a peathraichean mu 'déidhinn. Mu dheireadh labhair aon d'a peathraichean rithe, “Nach innis thu dhomh ciod so 'tha 'cuir ort?” “Cha'n innis,” ars' ise; “dheanadh tu fochaid orm. Cha robh ann ach aisling—brudar faoin; ach cha'n urrainn domh a thilgeadh as m' inntinn. Ach coma có dhiùbh; feuchaidh mi a dhì-chuimhneachadh. Cha'n 'eil thusa no mo phiuthar eile 'creidsinn ann am brudaraibh.” “Cha'n 'eil,” ars' a piuthar; “ach cha'n fhaodar àicheadh nach do thoilich Dia labhairt ri cuid ann am brudaraibh. Cha chòir tàir a dheanamh air brudar, no air an dòigh a tha Dia a' gabhail a chum inntinn an duine 'tharruing a dh'ionnsuidh an nì a tha ceart. Cha'n fhaodar àicheadh nach do dheònaich Dia labhairt ri daoine ann ann aisling na h-oidhche, 'nuair a thuit trom shuain orra. So nì a rinn e aon uair: có 'dh'fhaodas a ràdh nach faod e 'dheanamh a ris? Innis thusa dhuinne 'm brudar a bh'agad. Ma's ann o nèamh a thainig e, cha chòir a dhì-chuimhneachadh, no tàir a dheanamh air.” Mu dheireadh dh'ianis i dhoibh e. “Ciod am math,” ars' ise, “'bhi 'ga chleith; ach guidheam oirbh, na deanaibh fochaid orm. Cha b'aisling chumant' a bh'ann. Cha'n fhaca mise riamh a leithid. Cha'n 'eil comas agam a h-innseadh ann am briathraibh freagarrach. Cha'n fhaca sibhs' a leithid, agus cha tuig sibh i; ach feuchaidh mi a h-innseadh mar is feàrr is urrainn dhomh.

“Ar leam,” ars' ise, “gu'n robh mi ag imeachd ann am meadhoin baile-mhòir anns an robh dòmhladas sluaigh. Bha mòran a bharrachd ormsa ag imeachd 's a' gluasad air feadh nan sràidean; ach cha robh iad cosmhuil ri aon sluagh a chunnaic mise riamh. Bha iad tosdach, stòlda, suidhichte, ciallach; ach 'san àm cheudna bha iad aighearach, sunndach, ait—'se sin, bha iad do réir coltais làn riaraichte, làn thoilichte, làn sìth; agus ar leam nach do shochedraich mo shùil riamh air feadhainn a bha uile gu léir, a réir coltais, cho

diadhaidh, chràbhach, spioradail—air an togail co mòr os-cionn an t-saoghail so. Bha solus a' bhaile-mhòir uile gu léir eu-coltach ri aon solus a chunnaic mi riamh. Cha bu ghrian a bh'ann—cha b'ann de'n t-seòrsa sin idir an solus glòrmhor, àigh; agus idir cha b'e solus fann na gealaich a bh'ann—bha e cho dealrach, soilleir, glan. Bu sholus a bh'ann uille—solus àghmhor, àillidh, gun atharrachadh, gun laigse. Mar a bheachdaich mi air na tighean, bha iad uile mar phàluinnean rìoghail, ach eu-coltach ri pàluinnean rìoghail an t-saoghail so. Bha'n cabhsair air an do choisich mi, agus na tighean air an do bheachdaich mi, mar an t-òr—dealrach, soilleir, glan, mar ghloinne. Bha na h-uineagan a' dealradh mar bhogha braoin nan spéur, an solus a' falbh 's a' tighinn mar ghatthaibh; agus 'se'n solus a bh'ann solus an aoibhneis. B'ait' e gu dearbh a bha na àite fìor fhreagarrach do ghràdh agus do naomhachd neo-thruaillidh. Bha uamhas naomha air lìonadh m' anama. Cha b'urrainn domh gun ghlaodhach a mach, “Cha'n fhaod e 'bhith nach e so àite-còmhnuidh fìrinnteachd agus naomhachd.” Cha robh ann gu léir ach àilleachd—soilleir, àillidh, fìorghlan. Cha'n 'eil fios agam ciod a thachair dhomh. Thuig mi cia glòrmhor an t-àite bh'ann; ach bha seòrsa de sgàth, de dh'fhiamh, air m' anam—bha uamhas orm. “Cha'n 'eil mise,” ars' mi féin, “deas airson an àit' àird so.” Bha a h-uile h-aon càirdeil, caomh, caoimhneil; ach bha ni-eigin a dhì air mo thaobhsa—cha robh mise mar a bha iadsan. Bha iad uile sona, ach cha robh mise sona—bha sachd trom air m' inntinn nach b'urrainn domh a thilgeadh dhiom. Bha iadsan sona, anbhach, ait; bha mise trom, muladach, brònach, 's gun fhios c'arson. Thug mi fainear gu'n robh iad uile 'gluasad an t-aon rathad. Lean mi iad, gun fhios agam ciod a bha na m' bheachd. Ach nu dheireadh chunnaic mi iad a' gabhail a dh'ionnsuidh aitribh mhòir àillidh, na bu dreachmhoire 's na b'eir-eachdala na aon àit' eile 'bha ri 'fhaicinn. Chunnaic mi iad a' dìreadh a suas staidhreach mhòir eireachdail, agus a' gabhail a stigh air dorus an aitribh. Cha robh déidh air bith orm a dhol maille ris, ach lean mi iad gu bonn na staidhreach. Chaill mi an sin sealladh orra, mar a chaidh iad a stigh do'n aitribh àrd. Chunnaic mi feadhainn eile 'gabhail a stigh air an robh éideadh gach rìoghachd agus gach dùthcha. Cha bu mharmor, cha b'òr, cha b'airgiod, 's cha bu chlachan prìseil, de'n robh an t-aitribh air a dheanamh; ach solus—solus glan, mar gum biodh e comasach a laimhseachadh. B'e solus na gealaich a bh'ann, gun 'fhuairead; b'e solus na grèine bh'ann, gun a dhealrachd. B'ann de'n t-solus bu ghlòrmhoire an staidhir; agus bheachdaich mi air ceumanaibh eutrom ait na feadh-nach a bha 'ga dìreadh, le'n trusgain ghilana gheala. O! bu ghreadh-nach, glòrmhor, an sealladh; ach chrìothnaich mi le eagal, gun fhios c'arson. Thug mi fainear aon neach aig bun na staidhreach, ag amharc orm le mòr bhàigh agus le mòr chaoimhneas. Cha'n fhaca mi uiread chàirdeis riamh ann an gnùis. Cha bu ghràdh saoghalta 'bh'ann. Dh'fheòraich e dhiom, le guth co milis ri fuaim nan teud grinne, “C'arson nach 'eil thu a' gabhail a stigh

maille ri càch? C'arson a tha thu 'tionndadh air falbh? B'àill leat sìth fhaotuinne: c'ait' am beil sìth ri 'faotuinne? Am beil sòlas ri fhaotuinne ann an aithibh an uile, no ann an sligheibh an dorchadais?" Cha robh focal agam ri ràdh; bha mi a'm' thosd; cha do labhair mi focal. Dh'fhalbh esan, ach thainig neach eile 'na àite, cosmhail ris air gach dòigh—an t-aon chàirdeas àrd 'na ghnùis, an t-aon ghràdh, an t-aon bhàigh. Bu mhiann leam a sheachnadh, ach cha robh so 'na m' chomas. Dhlùth-bheachdaich e orm, agus mar so labhair e rium:—"An d'thainig thu," ars' esan, "am fad so, agus am pill thu 'nis? An e nach téid thu air t'aghart? An caill thu do shaothair gu buileach? Nach dealaich thu ri d' éideadh féin, ri d' thrusgan féin, 's nach gabh thu an nasgaidh agus gu saor an trusgan a tha uidheamaichte, agus air a thairgse dhuit?" Dh'fheuch e m' éigneachadh gu dol a stigh; labhair e rium gu dùrachdach, gràdhach. Mu dheireadh bha corruich orm, agus labhair mi ris gu cas, frionosach. "Cha téid mi na's faide," arsa mise; "cha'n 'eil feum dhuit labhairt. Cha'n 'eil tlachd sam bith agam na d' chuideachd, no ann an suaicheantas na muinnt'reach a tha 'dol a stigh—tha'n àilleachd dhealrach a' cur uamhais orm." Tharruing e osann throm, agus dh'fhàg e mi. Chaidh buidheann 'us buidheann seachad orm—cuideachd an deigh cuideachd; agus bha gach aon diubh a' guidhe orm an leantuinne, le bàigh mhòir. Thairg iad cuideachadh leam dol a stigh. Thairg iad mo ghlacadh air làimh, ach dhiùlt mi iad. Mu dheireadh thainig aon teachdaire òg àillidh, agus labhair e rium le cainnt nèamhaidh. "Thig," ars' esan; "na diùlt mise. Na fàg sinn, na pill, na tionndaidh air falbh, na fàg sinn; na dean maille, na dean dàil na's faide. C'arson a tha thu ann an iomchomhairle? Nach faic thu gur e beatha gach aoin? Am faic thu neach sam bith air a dhiùltadh, no air a bhacail, no air a chumail air ais? Nach faic thu mar a tha iad uile air an ionnlaid a's air an nighe, air an éideadh a's air an sgeudachadh, agus air an lìonadh le sòlas? Toir dhomh do làmh," ars' esan. Rinn mi so, agus lean mi e. Air ball bha mi air m' ionnlaid. Chuireadh orm trusgan geal, agus dhìrich mi an staidhir àillidh le ceum eutrom, maille ri m' chompanach. O! b'e sin an sealladh glòrmhor a dheàrs air m' anam 'nuair a ràinig mi shuas; ach cha tugadh briathran-beòil do dhuin' a rugadh le mnaoi riamh an sealladh so a chuir an céill. Cha'n 'eil 'san t-saoghal so uile nì ris am faodar an àilleachd so 'choimeas. Thuit mi air an làr; cha robh e 'm chomas an sealladh so 'sheasamh. Thainig crith-namhais orm. Thuit mi gu taobh, agus dh'fheuch mi mi féin a chleith o shùil a's o bheachd gach aoin a bha 'làthair; oir thuig mi nach robh mi comasach no uidheamaichte gu companachd a bhi agam ri bithean co àrd agus co glòrmhor rin. Bha iad mar gum biodh cuideachd a' gluasad fo cheòl cho binn 's nach cuala cluas chruidhichte riamh a leithid. Dh'fhàg mo chompanach mi, agus chaidh e 'measg chàich. Chunnaic mi, ma dh'fhaodar a ràdh ris an danns' ait, a' choisridh rìoghail, dhealrach, ghlòrmhor, fo ghluasad—a' togail an aoin òrain bhinn—an gnùisean àrda làn de thaingealachd

—sòlas ait 'nan sùilibh. Mu dheireadh chunnacas neach a b'airde 's bu ghlòrmhoire na càch uile. Bha gach sùil air an tionndadh air, agus á solus glan a ghnùise-san tharruing gach gnùis eile an aoibhneas. B'ann mar onoir dhàsan a bha'n ceòl 's an dannsa; agus bha iad uile 'tarruing 's ag òl uathsan an sòlais, am bentha, 's an toileachas-inntinn. Mar a bha mi mar so a' dlùth-bheachdachadh air na bha 'dol air aghaidh, bha neach ann a chunnaic mi, a dh'fhàg a chuideachd eile, agus a thainig a nall far an robh mi a'm' sheasamh. "C'arson," ars' esan, "a tha thu co tosdail, brònach, air leth o chàch? Thig, tog an ceòl maille rinne, agus gluais 'san dannsa." Cha'n 'eil fios agam ciod am buaireas a thainig orm, ach bha mìothlachd 'us corruich orm; agus fhreagair mi gu grad, "Cha tog mi 'n t-òran, oir cha'n aithne dhomh am fonn;—cha toir mi ceum 'san dannsa, oir cha'n 'eil eòlas agam air." Tharruing e osann throm, agus dh'fhàg e mi. Tiota beag na dheigh so, thainig fear eile, agus labhair e riam mar an ceudna le bàigh agus le anabarr iochd; ach fhreagair mi esan mar a rinn mi a' cheud fhear. Bha duilgheadas mòr air. Ar leam, nam b'urrainn dha, gu'n dealaichheadh e ri aoibhneas fhlaithinnis air mo shon, agus gu'n tugadh e dhomh, 'na ghràdh, an trusgan soilleir glòrmhor a bha e féin a' giùlan. Thréig e mi, agus sheas mi a'm' aonar. Mu dheireadh mhothaich àrd-cheannard an àigh mi—esan a bha iad a' cliùthachadh le dannsa 's le ceòl. Chunnaic e mi, agus dh'fhàg bheachdaich e orm. Thainig namhas air m'anam—thainig orfh air m' fheòil—tuainealach a'm' cheann; agus dh'èirich, ar leam, m'fheòil o m' chnàmhaibh le eagal. Labhair e; ach O! binnead a' ghutha sin, có is urrainn a thuigsinn no 'chuir an céill? "C'arson," ars' esan, "a tha thu 'fuireach air t'ais? Ciod so an grabadh no 'mhaille 'tha 'ga d' bhacail? C'arson a tha thusa duilich, brònach, muladach, agus gach aon an so aighearach, làn sòlais? Thig do'n dannsa le càch; oir bhuadhaich mise, agus tha gach aon sobhach. Tog an ceòl, oir tha mo shluagh-sa 'deanamh gairdeachais ann an gràdh." Bha de bhàigh, de ghràdh, de dh'iochd, de chaoimhneas, ann am briathraibh an aoin àird so, 's a dh'fhuodadh a' chlach bu chruaidhe 'leaghadh; ach cha d'thainig taiseachadh sam bith air mo chridhe-sa. Dh'ambairc mi air, agus fhreagair mi, "Cha téid mi do'n dannsa, cha tog mi an t-òran, cha dean mise gairdeachas. Cha'n aithne dhomh am fonn, 's cha'n 'eil clachd agam 'san t-seòrsa ghairdeachais a tha'm pobull so a' deanamh." O an atharrachadh namhasach a thainig air 'aogas, theicheadh a' chruitheachd uile le oillt. Bha 'ghnùis a nis mar dhealanach; agus, le guth gu mòr na b'airde na deich mille tàirneanach, labhair e, "Ciod, matà, a tha thu 'deanamh an so? Imich air falbh ort!" Air ball dh'fhosgail an t-ùrlar fo m' chasan, chrìothnaich an talamh uile, agus thuit mise sìos do lasraichibh sìorruidh; agus leis an eagal dhuig mi!"

Bha oillt air na peathraichean 'nnair a chual' iad an aisling eagalach. Mu dheireadh labhair an t-aon bu shine, agus thebhairt i,— "A phiuthar ghràdhach, chuala sinn an aisling. Na diùlt an rabhadh a tha Dia a' toirt duit. Is ann o Dhis tha'n sanas sin. Ma

dh'éisdeas tu guth. Dhé 'san aisling, faodaidh i 'bhi gu mòr air a beannachadh a chum math t'anama. Ciod am baile-mòr a channaic thu ach am baile sin air am beil iomradh againn ann an Taisbean an diadhair Eòin—am baile glòrmhor sin aig nach 'eil feum air gréin na air gealaich? oir tha Dia 'an sin, agus 'se'n t-Uan is solus da. Gach aon a tha'n sin, 's éigin gu'n tilg iad dhiùbh an trusgain féin, —'se sin, am fìrinnteachd féin,—agus gum bi iad air an éideadh ann an annart geal agus glan, eadhon fìrinnteachd nan naomh; “agus 'sann namsa,” arsa Dia, “'tha'm fìrinnteachd.” Iadsan a tha 'san teampull àrd sin, sin iadsan a thainig tre amhghair, a nigh an trusgain, a rinn iad glan ann am fuil an Uain. Tha iad a' togail an òrain nuaidh, eadhon òran Mhaois agus an Uain. Tha gliocas nèamh a' feitheamh a h-uile latha aig na ceumanaibh, a' glaochais air gach aon dol a stigh do thigh agus do theampull Dhé. Tha muinntir an Tighearna a ghnàth ag iarraidh orra dol a stigh, agus tha ministerean a's leabhraichean an t-soisgeil a' gairm orra. Tha'm Fear-Saoraich glòrmhor e féin a' gairm, 's a' guidhe, 's ag aslachadh orr', iad a theachd. A phiuthar ghràdhach,” ars' iadsan, “tha thu eòlach air an t-slighe. Strìochd; leig dhìot t'uaill agus do thoil féin, agus éisd an guth a tha 'ga d' ghairm. Thig maille rinne. Fòghlum òran nan naomh a sheinn air thalamh. Thig, guidheam ort—tuit a sìos an làthair Dhé—iarr maitheanas—gabh, O gabh an rabhadh a fhuair thu!”

.. Chrìothnaich i—thainig gruaim eagalach air a malan. “Cha ruig sibh a leas,” ars' ise, “'bhi 'searmonachadh dhòmhsa; ni m' mar is àill' leam.” Mar so mbair i deich laithean, gu gruamach, brònach, bochd, gun mhothachadh, gun taiseachadh. Ach air maduinn àraid, air do h-aon do 'peathraichean dol a stigh d'a seòmar, fhuair i na corp fuar i 'na leabaidh, gun phlog, gun deò! Chaochail i gun atharrachadh, gun iompachadh!

Gu'n tngadh Dia dhuinn uile suim a ghabhail do gach sànas agus rabhadh a tha sinn a' faotuinne!

BEATHA AGUS EUCHDAN ROIB RUAIDH MHIC-GRIOGAIR.

EARRANN II.

Mu'n àm so lendaich iomad de àrd chinn-chinnich nan Gàidheal an staidhean, le saltairt air tighearnan beaga aig nach robh eòir am fear-ainn agriobhte. Chum iad an fhaotmion a mach agus a smàladh, chaidh cumbachd a thoirt do Bhaon àraid do theaghlach Earra-ghàel. A h-uile fear nach b'urraim a chòir a nochdadh, ghlac e 'staid, dìreach mar ghàidsenar eile. Bha so an deigh do'n dà rìoghachd a bhi air am pòsadh, ri linn Rìgh Seumas an Sèathamh. Maille ri iomadh aon eile, ghlac e staid bheag ann an Gleann-dochart. Chunnaic Rob gum b'eachart so, agus gum bu chòir casg a chur

air. Thug e òrdugh d'a ghilleann dol do Ghleann-urucha, agus foill-fholach a dheanamh ann am bealach cumhann dlùth do Chruachan-beann. An ceann ùine gun bhi fada, thainig an ridire agus a dhaoine. Ghlac gilleann Raib e. Thug iad leò e gu Tigh-an-Droma, far an robh Rob féin a' feitheamh riu. 'Nuair fhuair Rob làn na làimhe dbeth, cha'n e a mhàin gu'n d'innis se e féin dha, ach thug se air 'ainm a chur ri pàipeir a dh'aiseag na staid do'n fhear d'am buineadh i. Thug e na dheigh sin e gu abhuinn Fhaolain, a bha ainmeil airson buaidh a h-uisge, agus thug e tumadh gasda dha, an dòchas gu'n deanadh buaidh an uisge 'onair aiseag, agus nach deanadh e tuilleadh fòirneart air na bochdan.

'Se so a' cheart ridire 'chaidh a ghlacadh staid Mhic-Illeathain Chinn-Gheàrrloch, 'nuair chual' e nach robh còraichean agriobht' aige. Chuala Mac-Illeathain gu'n robh e 'tighinn, agus rinn e deas air a shon. Chruinnich e 'dhaoine. Chuir e air chùl cnoic iad, agus ghabh e féin na aonar a dh'ionnsuidh a' chladaich, 's a chlaidheamh air a leis, a thoirt di-bheatha do'n ridire 's d'a dhaoine. 'Nuair thainig e air tìr, dh'altaich Mac-Illeathain a bheatha, 's thug e leis e féin 's a dhaoine dh'ionnsuidh a thighe. Air an rathad, dh'fharaid an ridire deth an robh barantas aige air a staid. "Thà," arsa Mac-Illeathain, 's e 'séideadh 'fhìdeig, a thug air a dhaoine leum suas le'n claidh'ean rùisgte. "Sud agad mo bharantas!" Cha d'fharaid an ridire tuilleadh. Ghabh e cuid na h-oidhche, agus an làr-namhàireach dhealaich e féin agus Fear Chinn-Gheàrrloch nan deagh chàirdean.

Mu'n àm so thainig mac bràthar Raib Ruaidh gu staid Ghleann-goill; ach bha airgiod-iasaid oirre b'éigin, a réir cùmhnant, a phàigh-eadh air ais an taobh a stigh do dheich bliadhna, airneo rachadh a call. 'Nuair bha'n t-àm a' casadh, thug Rob an t-airgiod do mbac a bhràthar an coin'eall, chum an staid a shaoradh; ach leig am fear a thug an ceud choin'eall seachad air, nach b'urrainn e na pàipeirean fhaotuinn, gus an deach an latha mu dheireadh de'n ùine seachad; agus na dheigh so cha ghabhadh e'n t-airgiod, ged chaidh a thairgse dha—bha fhios aige gum b'fhiach an staid a dhà uiread. Na bha 'na bheachd, rinn e. Ghabh e còir air an staid 'na ainm féin, 's thug e bàirlinn do Mhac-Griogair òg gach dà-chasach 'us ceithir-chasach a bh'air an fhonn a thoirt air falbh an ceann ochd latha. Cha do chòrd so gu math ri Rob. Chruinnich e 'ghilleann, 's chaidh e air forfhais a' chinn-fheadhna aig an robh a' chridhe 'leithid do ghnìomh a dheanamh. Chual e gu'n robh fear-aobhair ann an Earraghàel. Bu choingeis c'àit an robh e, b'éigin 'fhaotuinn a mach. Thug iad an aghaidh air Earraghàel; agus air an turus, ann an Srath-Fhaolain, cò 'choinnich iad ach fear an aobhair! Rinn Rob greim air; thug e leis e gu tigh-òsda beag a bha dlùth, agus thubhairt e ris, sùil mu'n t-sròin, nach fàgadh e sud gus an liùbhradh e suas barantas staid Ghlinngoill. Mar is bàthach duine ris an anam, chuir an ceann-fheadhna dithis d'a ghilleann, maille ri dithis de ghilleann Roib Ruaidh, gu 'chaisteal; agus an ceann dà latha phill iad leis a' bharantas 'nam pòca. 'Nuair liubhair e'm barantas, dh'iarr e air Rob an t-airgiod-

iasaid a bh'aige air an staid. Thubhairt Rob ris nach faiceadh e sgillinn gu bràth dheth—gu'n robb e beag gu leòir mar ùmhladh airson a shlaoitireachd, agus gum faodadh e 'bhi taingeil faighinn as le craicionn slàn.

Bha mòran de'n fhòirneart so 'dol air aghaidh air feadh na Gàidhealtachd—a' bhéist bu mhò 'g itheadh na béist bu lugha; ach cha robh àit' an cual' Rob iomradh air ea-ceart, nach robh a chlaidheamh rùisgte 'seasamh còir an dileachdain agus na bantraich. Chunnaic iomad de mhaithean na tìre, cha'n e a mhàin mòrachd, naisle, agus ceatharnas Roib, ach mar an ceudna am feum a bha air a leithid; agus rinn Loch-nan-Eala, Glean-Falach, Gleann-Dochart, Gleann-Lìobhan, agus tighearnan eile, cùmhnant an uiread so sa' bhliadbna 'thoirt dha airson fòirneart agus foireigneachd a chumail bho dhorus nam bochd agus nan neo-chiontach.

Bha mu'n àm so air staid Pheairt fear Mac-Griogair, aig an robh gabhail fo aonta laghail; ach ghabh am bàillidh, fear Drumanach, 'na cheann gum briseadh se i; agus, gun choire, gun sobhar, dh'òrduich e fear-a'-bhaile mu chùl a ghnòthuich. Cha luaithe chuala Rob mar thachair, na chaidh e gu Caisteal Drumain a dh'iarraidh ceartais. 'Nuair rainig e'n caisteal, b'e 'cheud fhear a choinnich e am bàillidh. Gun ghuth a ràdh ris, thug e peilleart duineal dha, a chuir a ladbran os a chionn. Dh'fhàg e na shìneadh an sud e, agus air aghaidh ghabh e, le ceum farsuing aigeanta, gu dorus a' chaisteil. Chunnaic an t-Iarl' e bho'n uineig, agus mar ghnàthaich e 'm bàillidh; dh'aithnich e Rob. Bha amhladh an Fhaolaich 'na choltas, fuaradh froise, 's fadadh-cruaidh. Smaoinich e gum b'e bhi sìobhalt' a b'fheàrr. Thainig e, 's chuir e fàilt chridheil air. Thubhairt Rob ris, 's a cblaidheamh air chùl-dùirn aige, nach b'e 'aoidheachd no 'mbiodal a bha dh'ith air, ach 'aonta aiseag d'a fhear-cinnich; airneo mar aisigeadh, gu'n leigeadh e 'ghillean mar agaoil air a staid. Chunnaic an t-Iarla nach b'urrainn e ni b'fheàrr a dheanamh. Thug e air a h-ais an aonta, agus ghabh e féin agus Rob làn a' ghogain le chéile mu'n do dhealach iad.

Bha'n Grahamach, bàillidh Mhontrose, (air an d'rinn sinn iomradh cheana,) anns na h-odbaichean do'n tighearna; agus cha d'fhàg e clach gun tionndadh—còir no ea-còir, bu choingeis—an àm togail a' mhàil. Tuathanach air bith a bha an deigh làimhe, cha robh trócair air a shon. Bha eadhon an dileachdan 's a' bhantrach air an slugadh suas mar gbreim milis! air chor 's gu'n robb e air a mheas leis an dùthaich mar mheur de'n phlàigh. Mu'n àm so, thainig e gu cluasan Roib gu'n do rist e gach ni a bhuineadh do bhantraich bhochd a bha trì cheud marg an deigh làimhe de'n mhàl. Chaidh Rob far an robh i, agus thug e dh'i na trì cheud marg. Thubhairt e rithe 'màl a phàigheadh, agus gun dearmad a dheanamh air aideachadh fhaotuin air pàipeir. 'Nuair thainig na maoir a sguabadh leo gagh speir a bhuineadh do'n bhantraich bhochd, phàigh i dhoibh gach sgillinn sìos gu pongail, agus thug iad dh'i bann-aideachaidh. Air an rathad a' dol dachaidh, choinnich Rob iad; thug e uatha gach bonn-a-sèa de'n airgiod; ghabh e orra sìochd-sachd; agus 'nuair chunnaic e gu'n

robh gu leòir aca, leig e an iad, le breab 'san tullaichin, agus le comhairle gun a leithid a dheanamh gu bràth, airneo, airneo!

Bha tuathanach bochd eile air a' cheart staid, a bha trì bliadhna an deigh làimhe. Phàigh Rob na h-uile bonn-a-h-ochd dheth; agus 'nuair dh'fhàs na sìntean fàbharach, 's a fhuair an tuathanach a sgòd leis, 's a thairg e'n t-airgiod air ais, cha ghabhadh Rob e;—an' ean, “Fhuair mise bho'n bhàillidh a-chionn fad e.”

Cha'n 'eil a' mhiann ormsa, 'Chuirtear, so a mholadh, na 'dhi-moladh. Cha'n 'eil mi ach a' toirt do m' luchd-dùthcha beatha Roib Ruaidh: deanadh gach leughadair 'fheum féin dheth. Bha na tìmeanan fiadhaich agus borb, agus cha deanadh ach làmh làidir sreamadh a thoirt aada; bha'm moll cho trom agus cho tìng, 'a nach deanadh ach stoim 'fhasgnadh. Cha'n 'eil sinne an diugh leth thaingeil airson sìth agus soisgeil!

'Am measg chàich, dhùieg cnideigin sìmhreit eadar teaghlach Pheairt agus teaghlach Athoil. Chuir Iarla Pheairt achanaich gu Rob tighinn agus a thaobh a sheasamh. Cha robh ann seach ann diubh mòr ann an sùilean Roib, ach bha e togarrach gu nì air bith a chuireadh dorran air Athoil. Chruinnich e trì-fichead d'a ghillean. Chaidh iad fo'a airm 's fo'n éideadh, agus ghabh iad gu Caisteal Drumain. Bha daoine' Athoil ann an campa air taobh thall na h-aibhne Farn, agus ghabh na Griogaraich agus na Drumanaich air an agbaidh gu cath a thoirt doibh; agh cha luaithe chunnaic iad gur h-e na Griogaraich a bh'aca, a mheas iad mar dhiabbail, na theich iad mar na h-uiread de chaoraich. Lean na Griogaraich an ruing, agus Rob air an ceann, a' sgoltadh fir an sud, 's a' snaidheadh ebeann 'na chluasan so, gus an d'fhàg iad na bha beò taobh-mach a' ghàradh-dhroma!

Cha de leig Rob air dì-chuimhn na rinn Montrose air; agus bu chlach 'na bhròig, bu chàilean 'na fhiasail e, bho latha gu latha. Cha bhiodh dìth-mairt-fheoil no muic-fheoil air Rob, fhad 'a a bhiodh ceithir-chasach ann an pàiscean Mhontrose; 's cha bhiodh min a dhìth air, a'a i 'na mhujleanna; no abblan, a's e 'san tigh-thaige. Mu dheireadh rinn Montrose gearan ris a' Phàrlamaid, agus thainig aoidh a mach, caog a chrì air Rob agus air a leithidean eile—an glacadh, agus an toirt gu cùirt. Cha luaithe thainig an t-aoidh so 'mach, na chruinnich Montrose a dhaoine, 's a chuir e iad gu Rob a ghacadh. 'Nuair ràinig iad a thigh, mar bha'm fortaman dàn, bha e bho'n bhaile. Coma, fhuair iad brath far an robh e; agus mu bhriseadh na faire an làr-na-mhàineach, thainig iad air ann an tigh-dèda Chrinlàraich. Cha luath 's a ràinig na Grahamaich, thilg iad a' chòmhlà bhàrr a lùdagais, agus bha iad a stigh. Dh'aithnich Rob mar bha 'chùis. Ghlae a 'ghlaidheamh 's a agiath, agus a h-uile fear mar thigeadh thuitidh—

“Cha'n éireadh fear a luidhe leis;”

gus mu dheireadh na dhùieg an t-alaohdraich a ghillean féin, a bha nan laidhe ann an sabhal gun bhi fad na. 'Nuair thainig iadann, cha b'fhad' a sheas an iorguill. Bha na cinn 'gan aguidheadh dhiùbh mar na dìogain roimh bhat a' bhnochaille, gus mu dheireadh na theich na bha beò dhiùbh.

Na dheigh so (oir bha cùigear mu'n aon aig Montrose), ghabh Montrose a leithid de thàmailt, 's nach do chuir e bruailean air Rob car ùine. 'Nuair chunnaic Rob so, dh'fhàs e cho dalma, agus cho ea-corach, 's nach robh a bhi beò aig daine leis. Dh'éirich a nis an tuath na aghaidh; agus, le buidheann shaighdearan bho Chaisteal Chardrois, chuir iad an tòir air. Bha iad a' casadh air Rob, an coinn-eannan farsuing foegailte, agus dìoghaltas 'nan cridhe, 'nuair loisg aon de ghillean Roib, fear Alastair Ruadh Mac-Griogair, orra bho chùl gearaidh, agus a thuit an ceannard. Na dheigh so, bu mhall leo an easan, a' tilleadh 's a' teicheadh; agus chùige so, mar thubhairt am bàrd,—

“ Am fìrean, b'esan rìgh nan ian;
Ach Rob, b'e rìgh nan daoìn’.”

A réir choltas, b'e so an car bu mhiosa thug Rob riamh. Chuir a' Phàrlamaid rompa 'ghlacadh, agus dh'òrdnich iad a mach na *Volunteers*. Chaidh na seòid so air a thoir gus an d'ràinig iad Drìmein, far na chaith iad an oidhche fo'n armaibh; oir chaidh 'inne dhaibh gu'n robh cùig cead de na Griogaraich mar bheagan mhilltean dhaibh. Cha luaithe thainig an latha, na emaoinich iad gum b'fheàrr teicheadh math na droch fhuireach; agus dhachaidh a ghabh iad. Cha luaithe ràinig iad an, na chuir a' Phàrlamaid reiseimeid each gus a ghlacadh, agus a chuir iad *mìle pumnd Susannach* de airgid-cinn as.

Thug so air Rob e féin 'fhòlach ann an uamhaich a tha aig bun Beinn-Lòmain—uamha anns an d'fhòlach Bruce e féin roimhe. Bha mi féin iant', a Chnairtear; ach ma bha, bheir mi mo bharantas nach bi 'ris. Tha i air a deanamh de chlachan mòr a shròic tein'-adhair 'as tàirneanach a taobh na beine. Cha'n urrainn ach daine 'n deigh duine dol sìos, agus sin le fàradh; agus an deigh a bhi sìos, cha'n fhaic sibh leus soluis. Cha'n e sin, ach tha'n t-aite cho fadbaich, ùldaidh, 's nach mòr gur urrainn beò-chréutair a thaghal ach na h-iolairan! Dh'fhaodadh e faireach an so gu là bhreitheannais, mu'n ruigeadh na h-eich air!

Anns an àit' fhàsil so chaith Rob iomadh mìos, le dìth d'a dhaine. Mu dheireadh, thèisich e air tigbinn gu fìorair; agus latha de na làithean, óo choinnich iad ach seachdhar mbarcaichean. Dh'fharraid iad an ainmeanan. Cha do chòrd am freagradh riu. Chunnaic iad nach bu duine cùimanta Rob. Bha iad cinnteach a nis as a' *mìle pumnd*. 'Mach ri brathach thug Rob 's a dhithis ghillean; 'mach ri brathach thug na h-eich as an deigh. Ann an deich mìonaidean rinn Rob falach-fuinn orra; ach, mo chreach! cha robh a chompanaich cho fortanach—thuit an dìth! 'Nuair chunnaic Rob so, bhuail mirre-chatha e. Thionndaidh e orra. Mbarbh e triùir, agus ceithir de na h-eich, agus leig e leis an triùir eile cead an cas a ghabhail.

Tuille 'san ath Chnairtear.

MACFALLA.

AN CEANN-FEADHNA INNSEANACH.

SGRUL FLOR.

Am measg nan ceud Shasunnach a chaidh air imrich do'n àite sin ann an America ris an canar a nis *New York*, bha duin'-uasal measail tuigsich a dh'éirich gu inbhe àird 'san tìr sin. Thug e a theaghlach maille ris; agus nam measg so bha nighean da a bha na bantrach, aig an robh aon mhac—balachan lurach àillidh, mu aois cheithir bliadhna. 'San àm sin bha America uile fo choille, agus bhuineadh an dùthaich do na h-Innseanaich. Bha fios aig an t-Sasunnach nach robh feum dha smuaineachadh air tàmh a ghabhail 'san àite sin, mar coisneadh e càirdeas agus gràdh nan Innseanach. Bha e a latha 's a dh'oidhche 'nam meadhon 's nan eiseamail. Chleachd e, uime sin, gach oidheirp agus dìchioll a bha 'na chomas a chum an càirdeas agus an cùl-taic a chosnadh. Thainig mòran de na cinn-feadhna 'ga choimhead; agus do réir coslais bha iad càirdeil, sìtheil, agus iarratach gach caoimhneas a nochdadh do'n t-Sasunnach. Ach bha aon neach nach d'thainig 'ga choimhead—ceann-feadhna cumbachdach treun a bha 'tàmh mar shèa mìle o'n àite 'san robh an t-uasal Sasunnach. Dh'fhan esan air ais, agus chuir so eagal air an duin'-uasal. Bha e amharusach gu'n robh ni-eigin 'na bheachd. Mu dheireadh chuir an Sasunnach fios air, ag ràdh gu'n robh a' mhiann air e 'thighinn 'ga choimhead.

Thainig e air an là-màireach. Dh'fhàiltich an t-uasal Sasunnach e le mòr bhàigh. Thug e 'stigh a theaghlach, agus am measg chàich a' bhantrach 's a balachan beag. Bha mòran seanachais eatorra. Dh'innis an Sasunnach dha gu'n robh a' mhiann air càirdeas a bhi eatorra, agus a bhi chòmhnuidh ann an sìth—nach robh nì eile bu mhò a bha 'na bheachd no a h-uile nì a bha na chomas a dheanamh a chum eòlas feumail a thoirt do na h-Innseanaich mu gach cèird 'us ealdhain a b'urrainn da. Chual' an t-Innseanach e, agus fhreagair e—"A bhràthair," deir esan, "tha thu ag iarraidh mòrain, agus tha thu a' gealltainn mòrain. Ciod an t-urras a tha 'na d' chomas a thairgse dhomh gu'n dean thu na tha thu ag ràdh?"

"Bheir mi m'fhocal 's mo làmh dhuit. Cha do bhris mi m'fhocal riamh, 's cha do dhiùlt mi mo ghealladh."

"Theagamh," ars' an t-Innseanach, "gu bheil focal agus gealladh an duine ghil seasmhach na's leòir do dhuine geal cosmbuil ris féin; ach gealladh an duine ghil do dh'Innseanaich na coille, cha'n 'eil e ach mar oiteig ghaoithe."

"Nach faic thu," ars' an Sasunnach, "gu'n d'earb mi mo bheatha féin, agus beatha mo theaghlach, ann ad làimh? Nach faod thu ar cuir gu bàs 'nuair is àill leat? Nach leòir sin a thaisbeanadh 's a dhearbhadh dhuit gu bheil earbs' agam annad? Cha chreid mi gum meall thu mi, an deigh dhomh earbs' a chàramh annad."

sealladh de'n eilid, gu'n tugadh iad gu làr i mu'n rachadh i thar allt-crìche na frithe 'san robh iad aig an àm. Ghabh an rìgh ris an tairgae. Chuireadh coin-luirg air tòir na h-eilid. Sheas Sir Uilleam le 'ghaothair air an eill, 's iad air bhoile gu faighinn mar agaoil. Cha do gbleidheadh fad iad. Chuireadh an eilid air a cois. Mar aiteal soluis no deò-gréine air an aonach sa' bbreac-latha ghruamach ghaothar, bha i 'siubhal thar an raoin, "'s mar saighead a' glacadh an iughair," bha na lùth-choin as a deighe. Leum Sir Uilleam gu grad air muin a steud-eich mheamnaich, a' leantuinn na seilg, a stuigeadh, 's a dh'fhuranachadh a chon; agus chuir e suas ùrnuigh dhùrachdach, ris a' bhan-naoimh as an robh e 'cur earbsa (*St Catherine*), gu'n soirbhicheadh i leis. Bha'n ruaig teth agus dian. Rinn na coin gu foghainteach, mar a b'abhais; ach rinn an eilid bhan cuideachd mar a b'abhais—ri uchd an aonaich, a' tèarnadh a' choire; no air còmh-nard an t-sratha, bha a cosan eangach, lùthmhor—bha a h-anail gun fhàilinn. Ghleidh i an toiseach, agus ràinig i an t-allt-crìche gun fhiacaill a dhol 'na bian. Cha'n fhaca Sir Uilleam tuille. Thuit e bhàrr an eich, air a sgàineadh le aimheil airson gu'n do mbeall a chuid. con e, as an robh e co earbsach; agus air a lìonadh le h-eagal gu'n gléidheadh an rìgh ri 'gheall e, agus gu'n tugadh e dheth an ceann airson a bhòisd. Ach chunnaic an fheadhainn eile a bh'air an fhaiche-sheilg nach robh aobhar aige 'bhi diombach de 'dheagh mhaduidh. 'Nuair a bha'n eilid dìreach am meadboin an uillt, thug "Lean-Rìp" aon sìnteag ghailbheach, aon "leum-gàbhaidh," le 'uile neart, bhàrr na bruaiche; agus am priobadh na sùla bha'n eilid bhoichd air a cliathaich, 's a fuil a' dath a béin ghil dhealraich. A thiota bha "Còmh-nadh" an sàs innte cuideachd, agus tharruing iad air a h-ais i gu taobh na frithe de'n allt.

Chaidh an Rìgh far an robh Sir Uilleam. Thug e mòr mholadh d'a choin; agus dha féin thug e sa' mhionaid am fearann a gheall e. Bha esan co taingeil airson eu-dòchais a bhi mar so co grad air a thionndadh gu aoibhneas, agus a thàmailt gu cliù, 's gu'n do bhòidich e eaglais a thogail do'n bhan-naoimh a bha e 'smuaineachadh a rinn fuasgladh air; agus cha'n 'eil teagamh nach do "thog e fonn air lorg an fhéidh." Choimhlion e a bhòid, agus thog e an eaglais sin a dh'éirich o chionn ghoirid, le 'h-naighean 's le leacan, mar gum b'eadh á grunn nan uisgeachan. Ni tuithean a gheamhraidh a grad ohòmh-dachadh thairis; agus tha e coltach gu leòir nach faicear i ni's mò gun an teid feum eaglaisean air thalamh seachad—gus an toir an fhairge seachad a meirbh—gus am foglar na h-naighean, agus an tig an luchd-còmhnuidh a mach—iadsan a rinn maith gu aiséirigh na beatha, agus iadsan a rinn olc gu aiséirigh an ditidh.

A. C.

October, 1842.

C H I N A .

Tha'n cogadh màirnealach so a' dol air aghaidh, agus da rìreadh b'fheàrr gu'n robh crìoch air. Tha'n t-arm Breatunnach a' gabhail air an aghaidh, gun suim do gach oidheirp fhaoir a tha muinntir na rìoghachd sin a' deanamh a chum grabadh a chuir orra. A réir a' chunntais mu dheireadh a thainig thairis, bha na Breatunnaich a' gabhail a suas air an abhuinn is mò a th'ann an *China*. 'Se is ainm do'n abhuinn so *Yang-tze-Kiang*. Bha h-uile dòigh air a chleachdadh a bha comasach 'chum bruachan na h-aibhne so a dhìon le gunnaichean-mòra, ach smùid na loingeis-chogaidh againne nam bloidibh iad. Ghlac sinn gach gunna-mòr, agus thug na loingeis leo na b'fhiach a ghiùlan diubh, a bha air an deanamh de dh'umha. Bha dà cheud gu leth gunna-mòr ann an aon àit', a' cuir dhiùbh 's a' losgadh air na loingeis-chogaidh; ach, mo thruaigh, na daoine bochda! cha robh annta ach sealgairean *theab*. Theab iad mort a dheanamh, agus na loingeis Shasunnach a smàladh; ach cha deach aca air so a bhuadhnachadh. Bha na gunnathan-mòra so dlùth air dà-throidh-dheug air fad, agus air an cuir fo uidheam anns an dòigh a b'fheàrr. Ged a bha dà cheud gu leth *cannon* a' losgadh air na luingeis againne, cha do mharbhadh ach dà sheòlad-air Sasunnach, ach leònadh fichead; agus an t-arm-dearg a chaidh air tìr, 's a sgiùrs na Chinisich mar chaoraich rompa, cha do chail iad uiread a's aon duine; ach bha dlùth do chóig-fichead de na Chinisich bhoichd' air am marbhadh. Da rìreadh, is peacach a bhi strì rin. Chaidh a' chabhlach Bhreatunnach air a h-aghaidh, a' smàladh gach dìon-àit' a dh'fhosgail orra, agus a' giùlan leo na gunnathan umha. Ghlac iad uile trì cheud trì-fichead 's a ceithir gunna-mòr, agus ceithir-fichead diùbh so de dh'umha—gunnathan co eireachdail chiatach 's a chunnacas riamh. Tha ainmeannan air gach aon diubh, nì tha 'leigeil ris gur ann o chionn ghoirid a rinn-eadh iad. Bha fear dhiubh air 'ainmeachadh, "Culaidh-Eagail agus Uamhais nan Sasunnach!"—fear eile, "Craos an Uambais"—fear eile, "Fuaimeadair Mòr"—'s mar sin. Chaidh an t-arm Breatunnach 's na loingeis-chogaidh air an aghart suas an abhuinn gu astar leth-cheud mìle o'n fhairge, air chor 's nach robh iad oc-cionn fichead mìle o bhaile-mòr *Nankin*—an darna baile is mò, agus an t-aon is beartaiche, ann an rìoghachd *China*. Mu'n tìg an ath àireamh de'n Chuairtear a mach, cha'n 'eil teagamh nach glacar *Nankin*; agus air an àm faodar earbs' a chuir anns a' chunntas a leanas, fhad 's a tha e 'dol, mu thimchioll a' bhaile-mhòir so.

NANKIN.

B'e am baile so ceann-bhaile rìoghachd *China* fad iomad linn; ach o na chaidh a' chùirt agus uachdaran na rìoghachd a thàmh ann am *Pekin*, tha e 'dol air ais. Cha'n 'eil air aghaidh an t-saoghail mhòir baile co farsuing—air a sgaoileadh a mach air màgh mòr, ri bruaich na h-aibhne. O'n cheud dorus no cachlaidh a th'air balla 'n àite so, gu meadhon a' bhaile, tha sèa mìle de

dh'astar, làn de na gàraidhean 's na sràidean is àillidh. Tha anbharr loingeis a' falbh 's a' teachd o *Nankin* do gach àit' agus dùthaich. Cha'n 'eil àit' ann an *China* uile a dh'fhaodar a choimeas ris a' bhaile so airson màlairt. Tha'n t-aodach sìoda is luach-mhoire 'san t-saoghal air a dheanamh ann, agus an stugh sin ris an canar *Nankin*, de'm bheil deiseachan air an deanamh 'san tìr so fein. Tha na nithe is àillidh 'sna h-Innsean air an deanamh ann an *Nankin*, air chor 's gur àite beartach saoihir e. 'Sann an so tha'n nì sin ris an canar *Chinese ink* air a dheanamh. 'Se *Nankin* maraon am baile 'sam bheil sgoileireachd *China* uile—na daoine is fòghluimte 'san tìr a' tàmh. 'Sann ann a tha'n tùr *porcelain*, aon de dh'iongantais an t-saoghail mhòir. Tha e naoi ùrlair (*stories*) air àirde, agus dlùth do mhìle ceum staidhreanach ri dhìreadh. Ma dh'éignicheas iad na Sasunnaich gu losgadh air le'n gunnachan-mòra, 'se'n tùr *porcelain* a nì a' gbleadhraich a' tuiteam! Thogadh an tùr so o chionn ceithir cheud bliadhna. Cha'n 'eil e air a cheadachadh do choigrich sam bith dol dlùth air an teampull so, a thug bàrr ann an àilleachd air gach teampull eile. 'Sann de'n aon stugh a tha e air a dheanamh ris na cupaichean-tea òirdheirc ris an abair sinn *China*. Tha ìomhaighean a's samblaichean de dhealbhan bréige r'am faicinn 'san tùr àrd so. Cha'n fhaigh muinntir na rìoghachd fein nì's dlùithe dha na onoc a tha mar leth-mhìle uaithe, o 'bheil sealladh aca dheth. Tha e dà cheud troidh air àirde. Tha e geal, dealrach, glòrmhor ri amharc air, agus gathan na gréine 'soillseachadh air 'san dòigh is boisgeanta. Tha e ochd-cheàrnach o 'bhun gu 'mhullach, agus cluig ann an anbharrachd de lìonmhorachd crochta ris air gach taobh, air an òradh gu dealrach. Cha'n 'eil cunntas ro cheart againn air an aitreabh iongantach so—'se sin, na tha 'na thaobh a stigh; ach, mar 'eil sinn meallta, bithidh cunntas math againn air ann an ùin' aithzhearr. Ma ruigeas na Sasunnaich *Nankin* (agus is cinnteach sinn gu'n d'rinn iad sin roimh 'n àm so), cha b'ìoghnadh leinn ged a leagadh iad gu làr an teampull so, as a' bheil iad co bòsdail—seadh, agus e a bhi air a thruailleadh le fuil a's cinn choigreach.

Tha sinn air bharrail gum bi mòran ri innseadh mu'n chogadh so 'san ath Chuairtear.

AN COGADH INNSEANACH.

Tha'n cogadh anns na h-Innsibh an Ear a' dol air aghaidh, ach tha dòchas againn nach fhada gus an tig e gu crìch. Is déisinneach ri smuaineachadh na thachair a cheana; ach, mar 'eil sinn gu mòr air ar mealladh, fhuaire na h-*Affghans* feuchainn rin roimh 'n àm so, agus fath aithreachais airson am foill, 's am mortadh a rinn iad air an arm Bhreatunnach.

Tha fios aig ar luchd-leughaidh gu bheil cuid dhiùbhsan a ghlacadh, mar a bha'n t-arm Sasunnach a' gabhail air aghart, le *Akbar Khan*, uachdaran na dùtcha sin, 'nuair a mhortadh le foill co liuthad aon

de't luchid-dùthcha,—gu bheil iad e'n àm sin nam prìosanach aig an duine bhorb sin ann an *Cabool*, ceann-bhaile na rìoghachd.

'Nuair a thainig an cunntas mu dheireadh a nall, bha'n armailt Shasunnach air an turas do'n àite so ('se sin, *Cabool*), fo'n cheannard ainmeil, *General Nott*. Bha seachd mìle de shaighdearan treun, dearbhta, aige fo 'chomannad. Tha'n gaisgeach so a' dlùthachadh air baile-mòr *Chabool* air an dàrna taobh, agus gaisgeach eile, le ceithir mìle de shaighdearan treun fodha, a' gabhail a dh'ionnsuidh an àite cheudna air an taobh eile—air chor 's nach dùth do'n àite seasmh a mach fada. Tha *General Pollock*, leis an treas armailt, a' dlùthachadh air an àite cheudna, air an treas slighe. Tha aobhar a smuin-eachadh gu'n do chuartaich am feachd cumhachdach so *Cabool* na mbeadhan an fhogharaidh so 'chaidh seachad. Cha mhòr, leis a sin, nach 'eil sinn làn chinnteach gu'n do thuit *Cabool*, agus am baile-mòr is dlùithe dha ann am meadhan (Ghaznee), ann an lamhan an airm Shasunnaich, agus gu bheil bratach dhearg bhàdhmhor Bhreatann roimh 'n àm so a' snàmh thairis air bàrr-bhalla nan àiteachan làidir sin.

Mu'n tig an ath àireamh de'n Chuanntear a mach, cha'n 'eil teagamh nach bi naigheachdan as na ceàrnaibh iomallach sin. Tha làn dòchas againn gu'n socrachar gnothaichean na tìre sin. 'Si ar barail, na gheibh sinn aon uair air ar n-ais as na ceàrnaibh sin a dh'ionnsuidh a' chuid sin de na h-Innsean a bhùineas do Shasunn, nach bi cabhag oirnn dol a rìs thairis air na monaidhean mòra sin, am measg slànigh chealgach fudhaich *Affghanistan*. Bu mhòr a's bu chudthromach an gnothach nam b'urrainn ar càirdean a' chosnadh, agus màlairt sheamhach fhosgladh leo. Tha eagal oirnn, 'nuair a choinnicheas an t-arm Sasunnach iadsan aig baile *Chabool*, gum bi e duilich na saighdearan Breatunnach a bhacail o dhìoghaltas eagalach a thoirt a mach orra, airson an dòigh anns na mhòrt iad an companaich—le foill agus ceilg.

NAIGHEACHDAN.

Is fada da rìreadh o na bha naigheachdan co taitneach againn ri thoirt seachad. Cha robh o chionn iomad, iomad bliadhna, uiread de dh'aobhar gairdeachais aig rìoghachd Bhreatuinn, agus uiread de dh'aobhar thaingeachachd do fhreasdal caomh an Tì àird sin a tha 'riaghladh rìoghachdan an t-saoghail so.

Ma bha rìoghachd Bhreatuinn riamh ann an corr diachainneach, buaitheasach, aimhreiteach, ùann o chionn ghoirid. Cha robh e comasach do dhuine tuigseach sam bith beachdachadh air an staid anns an robh sinn gun mhòran iomagain—seadh, gun mhòran eagal. Cha's fhiosrach sinn gu'n robh na neula dubh dorcha 'bha a' cruinneachadh ceithir-thimchioll air an eilean so riamh na bu duaisich, eagalach, bhagarrach, na bha iad sa' bhliadhna 'chaidh seachad. Bha America 'bagradh a dhol gu cogadh 'nar n-aghaidh, agus a' diùltadh gach aobhar aimbreit a sheocrachadh. Bha cogadh againn an aghaidh rìoghachd *China*, taobh eile an t-saoghail, anns a' bheil barrachd

sluaigh no ann an aon rìoghachd air aghaidh an t-saoghail uile. Tha eadar Breatunn agus Èirion ceithir-muillionan-fichead 's a ceithir cheud mìle sluaigh (24,400,000), ach ann an *China* tha trì cheud muillion (300,000,000). 'Nis, chaidh Sasunn a chogadh an aghaidh na rìoghachd mhòir so. Bha'n cogadh so a' dol air aghart gu h-athaiseach, a' cuir cordais anabarrach air an rìoghachd; agus, do réir coslais, cogadh a mhaireadh ùine mhòr. Bha ris cogadh eagalach a' dol air aghaidh ann an Innsean na h-àirde 'n Ear, far na bhuadhaich an uamhaid cholgach bhorb 'nar n-aghaidh, agus far an do chailleadh mòran de'n arm againne air an dòigh bu déisinniche ri smuaineachadh. Agus, mar nach fòradh so uile, bha sporan mòr na rìoghachd falamh—gun agilinn; agus bha ain-fhiach, fiachan trom, 'nar n-aghaidh, nach b'urrainnear gun chleas ùr trom a chuir air muinntir na rìoghachd chum a dhiol. Bha teachd-an-tìr de gach seòrsa daor—màlairt air sgur, cha mhòr gu buileach. Cha robh obair no cosnadh ri fhaotainn. Bha na muillnean cotain air stad—a' chuid bu mhò de'r marsantan mòra air bristeadh—luchd-oibre a's cosnaichean a' dol bàs anns gach àite. Feadh Shasunn, bha'n slagh air éiridh suas ann an ceannaircean—tighean a's bailtean 'gan losgadh. Ann an aon fhocal, cha robh taobh air an amhairceadh duine anns nach robh fàth eagail. Ach rinn Dia amharc oirnn ann an trècair. Thainig an samhradh a b'àillidh, 's an fogharadh bu chiantaiche, a chunnaic daoine riamh; agus bha pòr agus bàrr anns gach ceàrn de'n dùthaich a thug bàrr air aon fhogharadh a bh'againn o chionn iomadh bliadhna. Shocraicheadh an aimhreit a bha'n Sasunn; phill daoine air an ais a dh'ionnsuidh an oibre. Shocraicheadh gach cùis a bha eadar sinn a's America; 's an uair a bha mar so bristeadh an latha 'tighinn oirnn, 's gach nì air an deanadh daoine gearan a' teicheadh air chùl, ach dì-cosnaidh, thainig an naigheachd is fearr agus is taitnichte a ràinig an dùthaich so riamh, dìreach mar a bha'n àireamh so de'n Chuairtear a' dol an clò.

NAIGHEACHD MHÒR AGUS THAITNEACH Á CHINA.,

Tha, taing Dhàsan a tha 'riaghladh an t-saoghail, an cogadh so air a chrìochnachadh! Tha 'chùis, do réir coslais, air a socrachadh, agus air a socrachadh gu math, agus gu ro mhath. Cha b'urrainn duinn a smuaineachadh gu'n tachradh a' chùis uile gu léir co math 's a rinn i. Dh'innis sinn 'san àireamh so féin gu'n robh an t-arm Breatunnach a' gabhail a suas air abhuinn mhòr gu baile *Nankin*, an dàrna baile is mò 'san rìoghachd. Ghabh na loingeis Shasunnach air an aghaidh suas an abhuinn mar a b'fheàrr a b'urrainn doibh, na soithichean-smùid a' slaodadh nan loingeis-chogaidh nan déigh. Mu dheireadh ràinig trì-fichead 's a deich dhiubh, de gach seòrsa, dìreach mu choinneamh baile-mòr air bruaich na h-aibhne, ris an canar *Chin-kiang-foo*—àite làidir, air a dhìonadh le mòran teòmachd. Bha campa làidir dlùth do'n àite, air an robh trì mìle saighdear de na Chìnsich. Chaidh an t-arm againne air tìr, a's thog iad orra gu bhi'n sàs. Theich na Chìnsich, mar a b'àbhaist—thàr iad as. Ach bha seòrs' eile de dhaoine a' dìon a' bhaile: b'iad sin na *Tartars*—daoine treun, misneachail, fearail, tapaidh. Sheas iad so gu misneachail a dhìon an àite, agus dh'fhosgail iad gu duineil air an arm againne o bhràigh nam ballachan làidir a bha mu thimcheall an àite. Ach coma có dhiùbh, ghabh na daoine againne air an aghaidh 's na peileirean beag a's mòr co lìonmhor ris na clachan-meallain a' feadarachd mu'n clusaibh. Fad an latha bha'n cath air

a chur; ach mu dheireadh fhuair na Breatunnaich a stigh, a's theich na Tartaraich, dàna fearail mar a bha iad. Cha robh e comasach dhoibh seasamh an aghaidh feachd nan còtuichean ruadha. Tha'm baile-mòr so mar cheithir mìle air cuairt, agus tha e anabarrach làidir—am balla 'tha na 'thimchioll co làidir, thiugh, 's nach robh na peileirean mòr' as na canain a deargadh air; agus tha e deich troidh fichead air àirde. Bha tuill anns a' bhalla so tre'n robh na Tartaraich, trì mìle dhiubh, a' losgadh air na daoine againne, a's iad gun chomas cuimse 'ghabhail air an naimhdean, leis mar a bha iad air folach. Ged a bha'm balla-dìon a bha mu'n àite so làidir àrd, chuir an t-arm againne fàraidhean ris; agus streap iad a suas co togarrach, suilbhre, neo-ghealtach, 's ged a bhiodh iad a' dìreadh cruaidh mhonaidh. 'Se 'cheud fhear a dhlrich Caiptean *Cuddy*—duine treua. Sheas e air bràigh a' bhalla, le 'chlaidheamh 'na làimh, 's an t-arm uile 'beachdachadh air. Thog e iolach àrd, 's na peileirean a' feadarachd mu 'thimchioll. Streap e an sin a suas gu mullach a' bhalla, a' cuideachadh a chuid daoine, fear an deigh fir a' dìreadh, gus mu dheireadh am facas bratach bhuadhmhor ar dùthcha féin a' snàmh gu uaibhreach 'san t-soirbheas, air bràigh a' bhalla. Ach ged a fhuair sinn mar so a stigh o gach taobh, sheas na Tartaraich gu gleusda. Nam biodh na Chìnsich coltach riu, cha b'fheala-dhà an t-àit' a ghlacadh. Bha dà-fhichead oifigeach de na Tartaraich (no *Mandarins*, mar a deirear riu), agus mìle saighdear, air am marbhadh. An duine mòr a b' àrd uachdaran air an àite, ceannard nan Tartarach, 'nuair a mhothuich e gu'n deach an latha 'na aighaidh, chaidh e stigh d'a sheòmar féin, shuidh e 'na chathair mhòir, agus thug e air a ghillean an tigh a chuir ri theine! Mar so bhàsaich an gaisgeach borb. A dh'aon chuid, cha bu ghealtair e.

'Nuair a bha'n obair eagalach seachad, tha e air innseadh dhuina gum bu chulaidh-uamhais ri umharc air, am baile truagh so—na sràidean làn de chuirp mharbh, a' ruith le fuil a's gaor. Cha'n e 'mhàin na mharbh na Sasunnaich, ach na mharbh iad féin; oir chuir mòran de mhuinntir an àite iad féin gu bàs, le eagal tuiteam ann an làimhan nan Sasunnach. Fhuaras dusan, a's fichead, an sud 's an so, a chroch iad féin, no 'chuir as doibh féin air dhòigh eile;—na fir a' marbhadh am mnathan 's an cloinne—'gam bàthadh anns na tobraichean, a's anns an abhuinn, agus an sin 'leum a stigh iad féin nan déigh! Bha eadar marbh agus leòinte air an taobh againne, aon cheud trì-fichead 's a naoi. Tha'm baile-mòr so mu dhà-fhichead mìle sìos o *Nankin*, agus tha doimhneachd uisge gu leòir anns an abhuinn airson an long-chogaidh is mò a th'againn gu snàmh a suas ann chum baile-mòr *Nankin*.

Tha e air a ràdh nach do ghiùlain an t-arm Breatunnach iad féin riamh air dhòigh bu chliùtaiche—cha b'urrainnear cur nan aghaidh. Smùid iad gach geata a's dorus làidir nan spealgan, 's bha iad a stigh sa' bhaile-mhòr a dh'aindeoin an losgadh dian cas a rinneadh nan aghaidh.

An deigh do'n bhaile-mhòr strìochdadh, chruinnich na Chìnsich anabarr sluaigh air uchdaich àird dlùth do'n bhaile, ann an òrdugh catha. Ghabh an t-arm-dearg Breatunnach a suas an aghaidh a' bhruthaich. 'Nuair a bha iad dlùth dhoibh, thog iad iolach àrd. Bhual an t-eagal na Chìnsich thruagha. Theich iad co luath 's a ghiùlanadh an casan iad, a' dealachadh ris gach nì a b'urrainn bacadh no grabadh a chuir orra.

Chuir na loingeis Shasunnach fo sgaoil, agus thog iad orra suas an abhuinn gu *Nankin*. Tharruing iad an òrdugh cath mu choinneamh a' bhaile, cliathaich gach aon d'ubh fa chomhair an àite, 's gach gunna-mòr air a tharruing a mach gu losgadh air *Nankin*. Chaidh cuid de na saighdearan air tìr, gu bhi deas. Bha ceithir-mìle-deug de na *Tartars* 'san àite so; ach ghabh muinntir a' bhaile-mhòir an t-eagal, 's cha b'iongantach e. Thainig teachdairean a mach, a' guidhe maille 'dheanamh fad dà latha, do bhrìgh

gu'n robh trì uaislean mòra de mhaithean àrd na tìre air an rathad a' teachd, a chum a' chùis a shocrachadh. Thainig iadsan, le làn chumhachd gu gach nì a shocrachadh 's a réiteachadh, agus sìth a dheanamh. An deigh iomad coinneamh a's seanachas, bha gach nì mu dheireadh air an réiteachadh. Chuir iad an làmh ris taobh air thaobh, a's ghrad chuireadh a' bhann-chùmhnainte gu *Pekin*, ceann-bhaile *China*, a chum 's gu'n cuireadh an t-Iompaire e féin a làmh rithe. 'Nuair a bha 'chùis mar so air a shocrachadh, loisgeadh dararach chridheil bhuadhmhor leis gach long a's saighdear air muir a's tìr. Cha robh ach sòlas, a's sìth, a's aighear, a's réite, air gach taobh—na Chìnsich thruagh air am breith-as le gàirdeachas.

An deigh do gach nì a bhi mar so air an socrachadh, chaidh na Chìnsich a choimhead nan loingeis; ach b'iad na soithichean-smùid bu mhò a chuir de dh'iongantas orra. 'Se'n t-ainm a thug iad orra so, "soithichean an aibhistir!" 'S cha'n iongantach leinn idir ged nach robh iad taitneach leo; oir mar bhith iadsan, cha d'fhuair sinn riamh a suas an abhuinn mhòr so na loingeis eile. Tha'n cùmhnant, no t-sìth a rinneadh, anabarrach fàbharach.

'Sa' cheud àite, tha sìth sheasmhach agus rèite air a dheanamh eadar an dà dhùthaich, gu daingean, maireannach.

'San dara àite, tha rìoghachd *China* ri muillion thar fhichead dollar (21,000,000) a thoirt do Bhreatunn, gu cosd a' chogaidh a dhìol; 'se sin, mu thimchioll cóig muillion punnd Sasunnach (£5,000,000 *sterling*)—suim uamhasach, 's cha robh riamh barrachd feum air.

'San treas àite—nì is luachmhoire na so uile—an àit' an aoin bhaile-mhòir a bh'againn gu màlairt a chumail ris na Chìnsich, tha nis cóig àiteachan, de'n fheadhainn is fearr 'san rìoghachd, fosgailte airson màlairt; agus tha oifigeach àrd ri bhi againn anns gach àite dhiubh so, chum ar màlairt a riaghladh 's a dhìon.

'Sa' cheathramh àite, tha eileanan luachmhor, a tha air an ainmeachadh, ri bhi air an toirt thairis dhuinne mar urras gum bi an cùmhnant so air a chur an gnìomh, 's gu'n seas na Chìnsich ris.

'Sa' chòigeamh àite, tha eilean *Hong Kong* air a thoirt duinn gu dlìon—còir seasamhach air an eilean luachmhor so—àit' anbarrach freagarrach mar chala airson loingeis ar dùthcha.

'San t-sèathamh àite, tha sèa muillion dollar ri bhi air an dìol dhuinn an làimh. Bha ceithir muillionan diùbh so air an tairgse 'nuair a thainig am fios air falbh; ach dhiùlt *Sir Henry Pottinger*, àrd cheannard ar n-armailt an sin, agus ris a' bheil gach nì air earbsa le Breatunn, so a ghabhail, gus am faigheadh e an t-iomlan—nì 'tha sinn cinnteach a fhuair e roimh so.

Mar so dh'fheuch sinn an naigheachd thaitneach so innseadh. Cha'n 'eil e comasach dhuinn a bhi co taingeil 's bu eòir dhuinn. Cha d'thainig paigheachd co cudthromach a dh'ionnsuidh ar dùthcha fad iomad bliadhna. Cha b'iongantach ged a bha na cluig a' bualadh le gàirdeachas. Tha aobhar dòchais gum bi cèird, a's màlairt, a's cosnadh, a's pailteas, a nis air feadh na dùthcha. Tha marsantan mòra Glaschu a cheana 'deanamh gàirdeachais; agus a' chùis a ni math dhoibhsan, ni i math do'n dùthaich uile. Ach tha barrachd na so againn ri innseadh; oir tha againn mar an ceudna

NAIGHEACHD SHÒLASACH THAITNEACH Á INNSIBH NA H-AIRD AN EAR.

Tha'n cogadh so mar an ceudna seachad! Bhuadhaich an t-arm Breatunnaich ann an Innsibh na h-Aird an Ear! Dìreach mar a thubhairt sinn thachair—ghlacadh an dà bhaile-mhòr, *Ghuznee* agus *Cabool*! agus tha bratach dhearg Bhreatunn a' snamh thairis air ballachan briste nam bailtean mòra sin. Tha'n cogadh seachad—bhuadhaich sinn anns gach blàr. Ach cha bu chladhairean gealtach a choinnich sinn 'san àite so, ach na gaisgich

threuna; ach gaisgeil mar a bha iad, cha b'urraim doibh an t-arm Saunnach a sheasamh. Bha blàr a's blàr againn riu, ach bhuadhaich sinn ann ta uile gu léir, agus ghlac sinn gach dion-ùte a's daingneach làidir a bh'aca. Dh'fheuch na h-Affyhans grabadh a chuir oirnn anns gach ceann a b'urraim doibh. Chaill sinn àireamh mhòr de dhaoine; ach is eus thaingealachd gu bheil an cogadh seachad. Tha na prìosanaich a ghlacadh le foill, 'nuair a chaidh an t-arm againne 'mhortadh sa' bbealach camhann far an do bhuail iad oirnn, air an toirt thairis. Chaidh an gaisgeach treun Sals 'mach, le feachd tapaidh maille ris, an còmhadhail a mhnatha, a tha, do rèr gach cunntais, co gaisgeil ris féin. B'i so a' choinnimh chridheil shunntach!

Tha aon chuid de'n eachdraidh so a tharruing deòr o ar sùilean. Chuireadh cuid de'n arm againne do na monaidhean far an do 'mhortadh le fàil co liuthad aon de'r luchd-dùthcha, 'nuair a bha iad a' gabhail a stigh coa dùthaich, agus air an d'thug sinn cunntas roimhe so; Fhuair iad còmhann an luchd-dùthcha, 's an càirdean, 's an companaich, ann am bealach monaidh, dìreach mar a 'mhortadh iad. Chladhaich iad aon, naigh mhòr, ann an do chàirich iad dà cheud gu leth de shaighdearan Breatunach! Is taitneach gu'n d'rinn iad so féin.

Agus a nis, a luchd-dùthcha, nach 'eil aobhar gàirdeachais aig Breatun, agns aobhar taingealachd againne do Dhia? Nam biodh America air éiridh gu cogadh—nam biodh am fogharadh air fàilneachadh—nam rachadh a' chùis 'nar n-aghaidh ann an China—nam cailleadh maid Innesa na h-Airde 'n Ear—mar biodh cosnadh no màlairt ann—cò is urraim a smuaineachadh air na dh'fhaodadh tachairt gun oillt? Taing Dhiasa! tha 'riaghladh an dombain mhòir nach ann mar so 'tha 'chàis!

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

P. CAMPBELL & CO., BOOKSELLERS AND STATIONERS,
24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Tullymet: C. Morris; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Tain: James Ross, Jun., Druggist; Thurso: Mrs Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Greenock: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dalrymple: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Argyle Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lochhead, Mull: D. Fletcher; Bonaw: John Cameron, Postmaster; Aberdeen: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glenelg: N. M'Donald, Schoolmaster; Bunnellan, Mull: Donald M'Lean, Postmaster; Portmahaven: Norman M'Lean; Kilchoman: Angus M'Leod; Strathclyde: D. Cameron; Tioran, Mull: John M'Donald; Cawdor, Nairn: J. Robertson; Pitlochry: D. Robertson; Fortingall: D. Campbell; Laggan: R. M'Pherson; Alness: D. M'Diarmid; Doune: D. M'Diarmid; Barra: D. M'Donald, Esq; Ormsary: G. Ross; Tayinloan: A. Sutherland; Skye: Uist: A. Chisholm; Callander: P. M'Kinlay; Balquhiddie: J. Corlie; Dunvegan: D. M'Donald; Carbost: A. Cameron; Glendaruel: D. M'Lean; Fort-Augustus: J. Forbes; Aberarder: John Rose, Schoolmaster; Inverness: James Smith; Kilmorack: J. Rose; Lochalsh: D. Matheson, Archer; Portree: Alex. M'Donald, Esq.; Kintail: D. M'Rae, Postmaster, Lochbay; Mull: John M'Dougall, Schoolmaster; Beaulie: Rev. A. M'Kenzie, Kiltarnish; Easdale: D. M'Intyre; Glenora: A. M'Innes; North Balachulish: Allan Cameron, Schoolmaster; Killin: D. Campbell, Kiltire; Laggan, Invergarry: J. Fraser, Schoolmaster; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Pastor; General Agent for North America, John M'Neil, Esq., Charlotte-town, Prince Edward Island.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI 'S NACH FHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLÈANN.

MÌOS-DEIRIDH A' GHEAMHRAIDH.

AN 35 ÀIREAMH.]

JANUARY 2, 1843.

[PRIS 6 SCILLEAN.

CONTENTS:—Sermon for the Young, page 283.—Irish Legend regarding the Great Plague of 1499, 291.—Life and Exploits of Rob Roy M'Gregor, Part III., 297.—Song of Solomon (Metrical Version of Chapter VIII.), 308.—Dreadful Effects of Intemperance, 309.—Familiar Dialogue (Extravagance in the Highlands at the Season of the New Year—Peace with China—Account of China—Peace in Upper India—Prospects of Trade—Duty of sending the Gospel to those parts, and the opening of facilities for the people), 304.

SEARMOIN AIRSON ÒIGRIDH NA GÀIDHEALTACHD.

"Iosa, 'chum, tro ghràs Dé, gum bliceadh e bàs airson gach nile dhalas."
Eabh. ii. 9.

Tha dòigh-labhairt ann ris an abair sinn *samhlachadh cainnte*, a tha fìor chumanta am measg dhaoine, agus a tha air a cleachdadh gu tric ann am focal Dhé. 'Sann 'na thròcair—'na chaoimhnas—a tha Dia a' gabhail na dòighe so, 'chum cuideachadh leinn 'nar a-aineolas 's 'nar laighe, na nithe mòra 'tha e a' cur an cèill a thuigsinn; dìreach mar a labhras sinn ri leanabanan beaga ann an cainnt leanabail. Nan rach-sinn-se 'mach nàille ribhe, mo chàirdean òga, air maduinn àillidh ghrianaich—na craobhan nìle fo bhlàth—an fhaich' naine fo fheur mìn ùrar—na b-eòin bhachlach bhòidheach a' seinn gu binn ann am bun nam preas, 's am bàrr nan doas,—is dòcha gu'n abrainn ribh, "Cia taitneach gach nì! Tha 'chruitheachd fo shòlas—tha gach faich' a's achadh ri gàire." Cha'n 'eil mi leis a so a' ciallachadh gu bheil sùilean aig na h-achaidhnean, no beul, no aodann; nì mò gu bheil e 'nan comas gàire a dheanamh, mar a nì sinn; no gu bheil iad comasach air toileachas-inntinn, mar a tha sinn. 'Se samhachadh cainnt' a ta ann. Mar so an uair a tha'm Bìoball ag ràdh, "Chunnaic

VOL. III.—No. XXXV.

L

an fhairge Dia, agus bha i fo eagal. 'Se an nì a ta sin a' ciallachadh, gu'n do tharruing an fhairge air a h-ais; dìreach mar a dheanadh neach a bhiodh fo eagal, 's a chligheadh air ais le oillt. 'Se samhlachadh cainnt' a ta ann. Tha'n saoghal ag amharc ait, sòlasach, aoibhneach, mar a nì duine gàire 'nuair a bhios e subhach.

Nis, feuchaibh an urrainn duibh na briathran a ghabh mi mar stéidh theagaisg a thuigsinn, an uair a ta e air a ràdh gu'n do "bhlaic Crìosd bàs airson gach duine."

Anns na lèintibh anns an deach am Bìobull a sgrìobhadh, bu chleachdadh dhoibh daoine a bhristeadh laghanna na rioghachd a chur gu bàs air caochladh dhòighean. Bha cuid air an clachadh gu bàs—bha cuid air am bàthadh; ach bha i na dòigh chumanta a thoirt orra cupan a ghlacadh 'nan làimh, agus na bh'ann òl gu 'ghrunnd. Bha phuinsean làidir sa' chupan so. Dh'òladh esan a bha air a dhìteadh e, agus ann an ùine ghoirid bhàsaicheadh e. 'Sann mar so a chuireadh gu bàs feallsanach urramaichte do'm b'ainm *Socrates*—duine co stuama, ionraic, glic, 's a bha 'na linn. Dhìteadh esan gu h-eucorach gu bàs. Thugadh an cupan d'a ionnsuidh, agus dh'fheòraich e ciod a bh'aige ri dheanamh. "Cha'n 'eil nì air bith ach na tha sa' chupan òl—coiseachd air t-ais agus air t-aghart, gus am mothaich thu do chasan a' fàilneachadh: an sin sin thu féin air do leabaidh, agus caidil gu sàmhach." Thuig e na bha 'nam beachd, agus rinn e mar a dh'iarr iad air. Dh'òl e na thugadh dha, agus thuit e gu ciùin ann an suain a' bhàis.

Nis, tha stéidh mo theagaisg a' leigeil ris duinn a' chinne'-dhaoine mar mhuinntir a ta air an dìteadh gu bàs; mar gum biodh iad uile ann am prìosan, agus cupan làn de phuinsein air a chur ann an làimh gach aoin aca, agus air an dìteadh gu 'òl. Nis, smuainichibh a' bhuidheann thruagh so air an toirt a mach as a' phrìosan—air an cuir nan seasamh ann an sreath, gualainn ri gualainn—cupan de'n phuinsein air a chuir 'an làimh gach aoin diubh—agus mar bhinn a mach orra, nach robh dol as aig neach seach neach, ach a h-uile h-aon gum b'éigin da an cupan òl gu 'ghrunnd. Air an àm so, feuch Iosa Crìosd a teachd! Tha e 'gabhail truas mòr de na daoine bochda so—de na prìosanaich thruagha. Tha e 'gabhail a' chupain o làimh gach fir air leth, agus 'ga òl e féin air an son, agus 'nan àite. Tha e mar so ag òl no a' blasad bàis airson gach aoin diubh. Tha so, ann an samhlachadh cainte, a' leigeil ris duinn na rinn Crìosd airson pheacach. An uair, matà, a leughas a h-aon agaibh na briathran sòlasach so, tha dòchas agam gum bi beachd agaibh ciod a tha air a chiallachadh 'nuair a tha e air a ràdh gu'n do bhàsaich Crìosd airson pheacach, agus, 'an lorg sin, gu'n do theasairg e iad o ifrinn; dìreach mar a thèaruinn e na prìosanaich bhochda air an robh sinn a' labhairt, leis a' chupan phuinseanta òl air an son.

Tha barail agaibh ciamar a dh'fhaodas tròcair, a's sochair, a's caoimhneas, teachd an carramh duine, cha'n ann air a 'thon féin, ach air agàth no airson neach eile. Chum so a shoilleireachadh. Pheacach, mar a tha fios agaibh, clann Israeil an aghaidh Dhé 'san fhàsach; agus bha Dia 'dol a thoirt breith, a's binn, a's bàs, a mach an aghaidh

gach aon diubb. Ach chaidh Maois, òglach dileas an Tighearna, agus ghuidh e air an son, a's as an leth; agus chuala Dia ùrnuigh Mhaois, agus thaisbean e tròcair a thaobh muinntir chiontach Israeil airson Mhaois. An uair a reiceadh Ioseph na thràill, agus a ghiùlanadh air falbh e do'n Éiphit, bheannaich Dia a mhaighstir, agus bheannaich e an Éiphit, airson Ioseph. Agus daoine a tha air an dìteadh gu bàsachadh, agus a tha 'toilltinn bàis, tha iad air uairibh air an caonadh a's air an saoradh air agàth feadhnach eile nach 'eil ciontach. Feuchaidh mi so a shoilleireachadh dhuibh.

Tha àite sa' bhaile-mhòr so ris an canar Tigh a' Mhòid, airneo Talla nam Mor'earan Dearga. Tha na mor'earan àrda—breitheanan na dùthcha—ann, a' feuchainn nam feadhnach a tha nam prìosanaich. Tha thu 'dol a stigh, 's a' faotuinn an àite làn de dhaoine. Tha duine òg ann fa chomhair nam mor'earan, air a dheuchainn airson cionta mòr a tha air a cur as a leth. Tha'n luchd-lagha an deigh na b'urrainn doibh a ràdh as a leth. Thugadh fianaisean pongail air an aghart. Tha 'chùis seachad—fhuaras ciontach e. Tha gach uile air a làn dhearbhadh 'na aghaidh. Is éigin gum bi e air a chur gu bàs. Tha na maoir 'ga thoirt a stigh do'n chùirt, a chum 's gu'n cluinn e a bhinn. Faic am mor'ear àrd—am breitheamh! Tha'm pàipear 'ua làimh air a' bheil binn an òganaich thruaigh sgrìobhta. Tha e 'g amharc 'an clàr-aodainn a' chiontaich thruaigh, a's tha e mar so a' labhairt ris:—
 “A dhuine òig, fhuaire a' chùirt thusa ciontach anns na bha air a chur as do leth. Am fiosrach leatsa aobhar no reusan sam bith airson nach còir binn a' bhàis a thoirt a mach a'd' aghaidh airson an lagh' a bhrìst thu, 's a tha 'ga d' dhìteadh gu bàs.” Tha'n duine òg ag éiridh. Faic mar a tha 'dhà làimh air an togail—air am pàsgadh ri chéile, ann am mòr thuaigheadh 'anama! Tha na maoir a' dlùthachadh air, an earalas nach toir e oidheirp air teicheadh. Tha e 'seasamh car tamuill na thosd. Tha na dedir a' ruith gu frasach a sìos air a ghruaidhean. Tha e 'tòiseachadh ri labhairt, ach focal cha'n urrainn da 'ràdh. Tha reachd 'na mhuineal—tha a' chùis a' dol 'na aghaidh—tha a theanga 'leantuinn ri 'ghiall. Mu dheireadh tha e 'g ràdh, “Tha mi an comain na cùirte, nam breitheanan, an luchd-lagha, 's gach aon, airson na dòigh anns an deachaidh mo chùis a ghiùlan 's a raunsachadh. Tha mi làn thoillteanach air bàs. Is ceart-bbreitheach mo dhìteadh, 's mo chur gu bàs. Leisgeul cha'n 'eil agam air mo shon féin. Cha'n 'eil mi ag iarraidh maithenais. Ach O éisdibh mi! Fad air falbh o'n àite so, ann an tìr iomallaich de'n rìoghachd, tha beinn àrd a tha 'g éiridh gu nèamh. Aig a bun tha machair uaine co àillidh 's a tha air an talamh uile, air bruaich aibhne co siùbhlach 's a tha 'ruith gu tràigh. Air taobh na h-aibhne sin, 's aig bun na beinne mòire sin, tha bothan bòidheach, fo dhubhar chraobh a tha aosmhor àrd. 'San 'san àite sin a rugadh 's a thogadh mi—'san àite sin chuir mi seachad maduinn ghrianach mo làithean. Cha robh an abhuinn sin riamh traoghta; bha 'mhachair sin a ghnàth ùrar, uaine, àillidh. 'San àite sin chaith mise cóig-bliadhna-deng de m' làithean, co cridheil, sundaich, aighearach, ri aon smeòraich a sheinn riamh 'sna speuraibh os mo

chionn ; agus a chòmhnuigh sa' bhothan bheag uaigneach sin, air bruaich an uillt is borbhanaiche fuaim, tha seann duine—seann saighdear, a chuir iomad blàr airson a dhùthcha—a dhòirt 'fhuil ann an iomad tenguinail chruidh ; seadh, air latha nach dì-chuimhnichear ann an eachdraidh a dhùthcha, theasaig e bratach dhearg Bhreituinn, 'nuair a theich na bha mu'n cuairt da. Tha ean a nis sa' chùirt aig a' bheil cuimhne mar a ghiùlain m' athair e féin ann an iomad blàr—mar a thilg se e féin eadar a cheannard 's am bàs ; agus, le 'bheatha féin a chur an cunnart, thèaruinn e beatha an fhir eile. Tha e nise na sheann duine—lag, aosmher, breòite. Tha falt a china co geal ri canach na mòinteich ; tha 'thaic air a luing 'nuair a ghluaisas e. 'Na suidhe ri 'thaobh, tha seann bhean bhreòite, aosmher, lag. 'Si sin mo mhàthair. Aig a chasan, 'nan suidhe ri taobh a' ghealbhain, tha mo dhà phiuthair bheaga. Tha e a h-uile feasgar a' dol a dh'ionnsuidh na h-uirsinne, a choimhead a mach, a' faire, a dh'fheuch a' bheil mise, am bràthair, ris a' bheil dùil aca, 'san t-sealladh. An uair a dh'fhàg mi tigh m' athar, chuir an seann duine a làmh air mo cheann, agus ghuidh e gu dùrachdach ri Dia air mo shon. Thug mo mhàthar a beannachd dhomh, agus ghuidh i thairis orm ; agus chroch mo pheathraichean beaga ri m' uchd, 'ga m' phògadh. Gheall mi pilleadh air m'ais, agus fuireach maille riu, 's a bhi a'm' chùl-taic, a'm' shòlas, a'm' lorg do m' phàrantan, gu àm am bàis, 's an cinn a ghiùlan do'n uaigh. Ach a nis cha'n fhaod so tachairt ; agus an uair a ghearrar mise as, 's a chuirear, mar a tha mi gu làn thoiltinn, gu bàs mi, le uile pheacaidhean m' òige air mo cheann, ruigeadh an naigheachd truagh am bothan bochd sin, agus bheir e ceann liath an t-seann duine 's na seann mhnatha 'dh'ionnsuidh na h-ùrach le bròn. Seadh, sgàn-aidh an egeul an cridheachan breòite. Cuirear mo phàrantan bochd a mach as a' bhothan aon an d'fhuair iad an àrach, gun uiread a' son duine air aghaidh an t-saoghail mhòir gu caoinheas no iochd a thaisbeanadh dhoibh. Togar gach meur le tàir nan aghaidh. Aig cill no aig féill, cha chluinn iad ach, 'Sud pàrantan an fhir a chrochadh !' O ! an uchd nam feadhach so—air sgàth na rinn m' athair, 's air sgàth truacantais do m' mhàthair 's do m' pheathraichean—tèarnaibh mi, agus gabbaibh truas ! Dhòirt m' athair 'fhuil—seadh, fuil dhearg a chridhe—airson a dhùthcha. Air sgàth mo sheann mhàthar thruaigh aosmhoir, 's mo pheathraichean beaga, faigheam maitheanas. Air mo shon féin, cha chridheach leam fheadraich ; ach air an sonsa, air an sgàth-san, éisdibh, agus leigibh saor mi !”

Tha'm breitheamh measail 'ga éisdeachd le mòr aire. Tha'n deur 'na shùil. Tha e a' gul : is athair e féin. Tha e 'labhairt mar so :—
 “ 'Òganaich ! cha'n 'eil e a'm' chomas maitheanas a thoirt duit ;—sin nì nach urrainn dhòmhsa 'dheanamh. Feumaidh mise binn an lagha 'thoirt a mach a'd' aghaidh. Cha'n 'eil e comasach dhòmhsa dol a null no nall o cheartas. Tròcair cha'n urrainn mise 'thaisbeanadh ; ach 's aithne dhomh aon a tha comasach air tròcair a thaisbeanadh—
 aon aig am bheil an comas. Inneidh mise do'n t-aon so t'eachdraidh—na thachair dhuit ; agus inneidh mi, mar an ceudna, eachdraidh

t'athar, agus na rinn e ; 's tha dòchas agam, air sgàth na rinn an seann duine, gum bi maithanas air a dheònachadh dhuit, mar gòiomh gràis, uaithe-san is urrainn so a dheanamh."

Nis, tha'm breitheamh ag innseadh do'n rìgh mar a thachair—nàdur an uile, 's na h-encoir, 's am peacadh a rinn an t-òganach, 's mar a b'éigin dhàsan a bhinn a thoirt a mach. Tha e, mar an ceudna, ag innseadh do'n rìgh eachdraidh an t-seann duine. Tha'n rìgh ag éisd-eachd. Tha 'chridhe air taiseachadh, 's tha e 'toirt làn mhaithanas do'n òganach—cha'n ann do bhrìgh gu'n do thoill e maithanas, ach air sgàth 'athar, a's teaghlach 'athar.

Tha so, ann an cuid de dhòighean, no ann an tomhas àraid, a' toirt seòrsa de shoilleireachadh air an dòigh 'sam bheil Dia, air sgàth Chrìosd, a' toirt maithanas do pheacaich, 's 'gan uidheamachadh airson nèimh. Anns an dòigh so chaidh barrachd de pheacaich thruagha, aithreachail, ag earbs' ann an gràs a's an toillteanas Chrìosd, a's air an comh-éigneachadh le gràdh gu bhi beò dha, do nèamh, na 'tha e comasach dhuinn àireamh no amaineachadh—mòr shluagh o gach rìoghachd, a's o gach dùthaich. Ach cha'n 'eil e 'nan comas uile gu léir a leigeil ris duinn gràs agus gràdh Dhé ; oir so nì a tha eu-comasach a thuigsinn, no idir a mhìneachadh—tha e 'dol oscionn eòlais. Cha'n ann a mhàin air sgàth Chrìosd a tha peacaich a' faotuin maithanas, ach do bhrìgh gu'n d'rinneadh lobairt-réitidh air an son. Bhàsaich ean, am fìrean airson an neò-fhìrean, a chum sinne 'thoirt a dh'ionnsuidh Dhé. Dh'fhulaing e, a's bhàsaich e 'nar n-àite ; agus tha a phobull air an cunntas fìrinneach, air sgàth fìrinnteachd an t-Slàinigh, a tha air a chuir as an leth.

Ach ma bhàsaich Crìosd airson gach uile dhuine—ma bhlais e bàs airson gach aoin,—am bi gach aoin, gach uile dhaoine, air an tèarnadh an lorg so ? Tha mi a grad fhreagairt, cha bhi. Anns a' bhaile-mhòr so tha tigh àraid shuas bràigh a' bhaile, ris an abair iad Tigh-eiridinn (*Infirmery*)—tigh gus a' bheil daoine 'tha euslan, tinn, lag, air an giùlan. Neach sam bith a tha deònach, faodaidh e dol an sin, a's gach sochair a th'ann airson dhaoine euslan a sheilbheachadh. Ach mar 'eil neach air bith a meas gu bheil e féin euslan, no ann am feum leighis, cha ruig e 'leas dol ann. Ach ged a tha ean a' diùltadh dol ann, gidheadh tha'n tigh-leighis ann ; 's tha'n tigh-eiridinn so airson gach duine. Tha e an sud deas réidh airson gach duine, ged a tha cuid ann, a's iad bochd, lag, tinn, a tha 'diùltadh dol a stìgh air a dhorus. Mar sin, tha Crìosd comasach agus toileach gach aoin a thèarnadh ; ach tha cuid ann nach gabh ris, nach creid e, nach earbs' as, nach tig d'a ionnsuidh. Cha chreid iad gu bheil feum air bith ac' air, no air an t-slàinnte 'tha aige air an son. Feuchaidh iad gach dòigh eile, ach seachnaidh iad ean ; agus mar sin, ged a tha ean toileach comasach, gidheadh cha'n 'eil iadsan ; agus tha iad a' bàsachadh, ged a bhlais ean bàs airson gach duine.

Tha duine saoi bhir beartach 'san rìoghachd a thog tigh mòr eir-eachdail airson daoine a bha dall ; agus chuir e 'mach anns na pàipeir-ean-naigheachd, gum faodadh gach leanabh dall 'san rìoghachd teachd a dh'ionnsuidh an tighe so—gum b'e làn am beatha—gum faigheadh

iad biadh, a's aodach, 's gach cothrom—gum faigheadh iad fòghlum tre'n leughadh iad focal Dhé, agus gu'n leighisear iad o'n doille—gum faigheadh iad fradharc an sùl; ach so uile air chùmhnannt gu'n giùlanadh gach leanabh beag dall a bha 'dol a stigh do'n tigh sin e féin gu freagarach—gum biodh iad nan leanabanan math, riaghailteach, umhal do gach òrdugh a's àithne a chuirear mu'n coinneamh. Nis, so agaibh tigh airson gach dall 'san tìr, gach duine dall 'san rìogbhadh—'se beatha gach aoin. Ach an tig gach duine dall do'n tigh so? Cha tig. Deir cuid nach 'eil déidh air bith ac' a bhi air an éideadh, no air an teagasg, no fradharc an sùl fhaotuin. Mar sin, ged a tha tigh airson gach aoin, cha tig gach aon—diùltaidh iad, fanaidh iad air falbh, 's cha'n 'eil an tigh a' deanamh feum doibh. Mar so a thaobh an Tighearna Iosa Crìosd. Faodaidh gach aon dol d'a ionnsuidh; tha cuireadh aca; 'se'm beatha. Tha e 'gladhaich orra teachd; ach cha tig iad. Ged a tha làntachd gràis ann, cha bhi a h-aon air an tèarnadh ach iadsan a thig d'a ionnsuidh, 's a bhios umhal dileas da.

Ach is dòcha gu bheil thu a' feòraich, an e gu'n d'ullaich Dia slàinte a's tèaruinteachd do gach aon, a's gidheadh gum bi cuid ann nach bi air an tèarnadh? An do leag esan stéidh leathann airson 'eaglais mhòir choitchionn, agus, an deigh so, an e nach tog e ach aithribh bheag air an stéidh luachmhoir?

Tha mi 'ga fhreagairt so le a ràdh gu'n do sholair Dia Slànnighear a tha deònach, comasach, air na h-uile dhaoine a dhèarnadh; agus gidheadh, cha tèaruinn e ach iadsan a chreideas ann an Iosa Crìosd, a bhristeas air falbh o'm peacanaibh, 's a bheir ùmhlachd. Cha ruig mi a leas innseadh do a h-aon agaibh gu bheil Dia a' solar iomad beannachadh airson gach aoin; gidheadh, cha'n 'eil gach aon a' seilbheachadh nam beannachdan sin, ged a dh'fhaodadh iad. Chruithich Dia solus na gréine do gach duine; ach tha cuid a leigeil ris gum b'fheàrr leo a bhi nam mòirlich, 's a dhol a mach 'san oidhche a ghoid, 's a bhi 'nan suain 's 'nan cadal feadh 'n latha, fhad 's a tha 'ghrian a' soillseadh. Gidheadh, tha solus nì's leòir ann airson gach aoin, ma thogras gach aon feum a dheanamh d-'n t-solus sin. Mar so chruithich Dia uisge nì's leòir 'chum gach duine tartmhor air aghaidh an t-saoghail a riarachadh, 's am padhadh 's an tart a shàsachadh; ach tha cuid ann nach òl e—leis am feàrr bàsachadh le tart no teachd a dh'ionnsuidh an fhuarain a chaidh 'fhosgladh. Is feàrr leo gu mòr deoch làidir a tha na phuinsean doibh òl, no teachd a dh'ionnsuidh tobair an uisge bheò; ach tha làn phailteas de dh'uisge ann, ged a tha iadsan a' diùltadh teachd d'a ionnsuidh. Am faod neach air bith a ràdh nach do bheannaich Dia latha na Sàbaid airson gach aoin, agus feum gach aoin, ged a tha co liuthad aon a' deanamh tàir air an latha beannaichte? Annas gach cùis a dh'ainmich mi, agus ann am mìle cùis eile, tha fios agam gu'n do dheònaich Dia 'na thròcair iomad beannachadh airson dhaoine, ged a tha mòran dhaoine ann a tha co gòrach pheacach 's nach gabh iad ris na beannachdan a tha air an cur 'nan tairgse—a tha 'deanamh droch fheum dhiubh—'gam mi-bhuileachadh, 's 'gan cuir gu droch bhuil. 'Sann dìreach mar so a tha e 'thaobh na slàinte a choisinn Crìosd. Tha i co saor ri oiteig nan spèur, ri gaoithe an adhair—co

saor ris an uisge 'tha 'sruthadh 's a' braonadh o na spéuran; ach faodaidh daoine diùltadh a gabhail, agus tionndadh air falbh naipe. Leighis esan gach duine easlan a thainig d'a ionnsuidh am feadh 's a bha e 'san t-saoghal so; ach ma bha neach air bith ann a bha tinn, 's nach deachaidh d'a ionnsuidh, no nach do chuir fios d'a ionnsuidh, cha robh iad air an leigheas; cha'n ann a chionn nach robh esan comasach agus deònach, ach a chionn nach deachaidh iad d'a ionnsuidh.

Nis, dh'fhaotainn crìochnachadh; ach tha 'mhiann orm focal no dhà a labhairt ris a' mhuinntir òig mu'n dealaich mi riu air an àm. Agus 'se'n nì a tha 'mhiann orm gu h-àraid a ràdh, gur peacadh mòr gun ghràdh a thoirt do dh'Iosa Crìosd airson a thròcair, ann an strìochdadh gu bàs a bblasad airson gach duine.

An saoil sibh, nam b'urrainn dhòmbha labhairt ribhse mar so, mo chàirdean òga:—"Innsidh mise dhuibh eachdraidh bheag mu thimchioll na thachair dhomh féin: dìreach éisdibh mar gum biodh i fìor. Bha mi aon uair fad' air chuan, ann an tìr chéin—fada, fada, mach air chuan, ann an luing mhòir, a' siubhal do na h-Innsibh, a tha fada thall. Air latha àraid, thainig long choimheach 'san t-sealladh, 's ghabh i dìreach a nuas a dh'ionnsuidh an àite 'san robh sinn. Bha eagal oirnn roimpe, agus chuir sinn gach òirleach de shiùil ris na croinn a b'urrainn an long againn a ghiùlan, a chum dol as, nam b'urrainn duiun; ach cha robh so comasach. Ghlacadh sinn, a's thug iad sinn do'n àite 'san robh iad a' dol. Chuir iad iarunn air ar casan, a's air ar lamhan. Thug iad dhinn ar n-sodach, a's reic iad sinn sa' mhargadh mar thràille—dìreach mar a reiceas daoine crodh a's caoraich 'san àite so. Cheannaicheadh mise le duine saoi bhir, beartach; ach duine gun iochd, cruaidh-chridheach, borbarra. Cha mbòr nach do chuir e bàs mi le dìth bithidh, agus sgiùrs e mi gach latha le crìos leathraich. Mar so chuir mi seachad bliadhna no dhà; ach chualas aig an tigh, a'm' dhùthaich féin, mar a thachair. Cbual' an t-aon charaid a b'fheàrr 's bu bheartaiche 'bh'agam riamh mar a dh'éirich dhomh, agus ghabh e truas dhiom. Bha so uile na nì iongantach, oir ghiùlain mi mi féin d'a thaobh air an dòigh a bu mhi-thaingeile; ach coma có dhiùbh, chuir e roimhe mo shaoradh. Dh'fhàg e a dhùthaich 's a dhachaidh féin—dhealaich e ris gach nì bu luachmhoire a bh'age 'san t-saoghal, a's chaidh e air mo thòir, a chum mo shaoradh o'n tràill-eachd. 'Nuair a ràinig e'n t-àite, dh'innis e na bha 'na bheachd. Cha dealaichheadh mo mhaighistir rium—cha reiceadh e mi airson òir no airgid. Mu dheireadh, thairg mo charaid a bhi na thràill e féin air mo shon, agus ann am àite. Ghabh e an tairgse so. Bha na h-iarunn air ball air an tilgeadh o m' chasan, agus chuireadh iad air casan mo charaid; agus an sgiùrsadh a rinneadh roimhe so ormsa, chaidh a nis a bhuileachadh airsan. Chunnaic mi e na thràill bho chd 'san àite so, agus bha fios agam gu'n d'fhàg e a dhùthaich féin, 's a dhachaidh féin, air mo shonsa, 's gu'n d'fhàs e na thràill, eòlach air bròn; agus so uile air mo shonsa, 'chum mo shaoradh a chosnadh! Thainig mise dhachaidh 'chum mo chàirdean féin, 's tha mi nis a' sealbhachadh iomad mìle sochair a's beannachd air a thaile-

sa; 's a nis, feuch tha mi a' dì-chuimhneachadh mo charaid, a chinn na thràill ann am àite. Cha'n àbhaist domh labhairt mu 'dhéidhim—cha'n àbhaist domh sgrìobhadh d'a ionnsaidh—cha'n àbhaist domh smuaineachadh air, 's cha mhò 'tha gràdh agam air. Nach 'eil so mi-thaingeil? Nach 'eil so olc, peacach? agus an e nach 'eil cridhe peacach agamsa?"

Nis, tuigibh ciod is ciall d'a so. Nach robh sinn uile 'nar tràillean truagh do'n pheacadh? Bha sinn uile ann an tràilleachd 's an daora—uile air ar milleadh. Bha Iosa Crìosd ann an nèamh, maille ri 'Athair. Ghabh e truas dhinn. Bha Easan saoihair, a's bhuineadh Dhàsan nèamh agus talamh mar eighreachd; ach chinn e bochd—thainig e gu luath air egiathaibh a gbràidh do'n t-saoghal. Air ar son-inne chinn e bochd. B'àill leis ar ceannach, agus cheannaich e sinn, le 'bhi air a dheanamh na mballachd air ar son. Cheannaich e sinn, cha'n ann le nìthibh truaillidh mar airgiod a's òr, ach le 'fhuil phrìseil, luachmhoir, féin. Chàirich Dia air ar peacaidh-ne gu léir: le 'chrenchdaibh-san tha sinn air ar slànachadh. Nach bu chòir dhuinn Iosa Crìosd a ghràdachadh, a's sin le'r n-uile chridhe?

Bhàsaich Crìosd air ar son, 'nuair a bha sinne 'nar naimhdean.—Bha duin' ann an Sasunn ris an canadh iad Iain *Howard*—duine co iochdmhor 's a bha riamh 'san tìr. Chaith ean thairis air an Roinn-Eòrpa gu léir, a choimhead nam prìosan aann an robh daoine bochd air an gleidheil, 's a dheanamh math dhoibh. Chinn na prìosanaich thrugha co bàidheil mu'n duine, 's gum b'àbhaist leo tuiteam aig a chann, 'chum am pògadh, 's am beannachadh a thoirt da. Ach cha robh id-san nan naimhdean da, ni mò a bhàsaich e air an son; ach bhàsaich Crìosd air ar son-inne, 'nuair a bha sinn 'nar naimhdean da. 'San an so a bha'n gràdh! Cò an slànuihear a chuirear an coimeas ri Crìosd?

Mo chàirdean òga! ciod, matà, 'ur barail air Crìosd? Tha ceithir nìthe ann bu chòir dhuibh a dheanamh mu Chrìosd, 's a dheanamh fhad 's a tha sibh ann an tìr nam beò.

'Sa' cheud àite, smuinichibh mu dhéidhinn Chrìosd a h-uile latha, fhad 's is beò sibh, na'r cridheachaibh.

'San dara àite, leughaidh mu dhéidhinn Chrìosd aann a' Bhìoball, a's feuchaibh gach nì 'tha sibh a' leughadh a thuigsinn.

'San treas àite, biodh e na chùis mhulaid dhuibh co beag 's a rinn sibh a smuaineachadh mu 'dhéidhinn—am beag gràidh a th'agaibh d'a thaobh—'s co beag 's a tha sibh air 'ur n-irisleachadh 's fe mhulaid airson 'ur mi-thaingeachd.

'Sa' cheithreamh àite, thugaibh dha 'ur gràdh, 'ur cridheachan, 'ur bithean, 's na bheil agaibh. *Amen.*

C. G.

Glaschu,
Mlos-meadhonach a' Gheamhraidh,
1842.

SGEUL MU'N PHLÀIGE A THUG SGRIOS AIR ÉIRINN SA' BHLIADHNA 1439.

THAINIG cunntas eagalach a nuas d'ar n-ionnsuidh mu 'phlàigh namhataich a thug sgrios co mòr air Éirinn e chionn ceithir cheud bliadhna. Tha iomad sgeul mhuladach ri fhaotainn mu thimchioll an sgrios agus am fàsachadh a rian an galar so a thoirt air ceàrna mhòr de'n dùthaich. Bha'n galar so co gabhailteach, sgaoilteach, 's gum b'abhaist leo, 'nuair a bhuaileadh e neach air bith, an t-aon sin, ged a b'e am mac no'n nighean bu ghràdhaiche 'san teaghlach, a chur a mach as an tigh—an cur ann am bothan leo féin, a's soitheach làn uisge dlùth dhoibh, maille ri buillean arain, 's air am fàgail an sin gu bàsachadh; agus an deigh bàsachadh, 's gum a dhùraichdeadh na càirdean bu dlùithe misneach a ghabhail an cuirp a chuir fo'n ùir. Bu déisinneach eagalach a leithid so; ach, mar a thubhairt Iob, “gach nì a ta aig duine, bheir e airson 'anama.”

Bha 'san àm sin teaghlach àrd measail 'an Éirinn ris an abradh iad Mac-Cellie mòr—teaghlach co cumhachdach 's a bha 'an ceann mu dheas na h-Éirinn. Bha iad a chòmhaidh ann an Caisteal Dubh na h-Innse. Bha esan a bha aig an àm air ceann an teaghlach na dhuine borb, colgarra, fiadhaich—anbharraich uaibhreach, dànarra, dìorasach—gun suim, gun truas, gun iochd, de bhoobh no nochd; ach na chalaich-eagail de gach aon. Bha teaghlach mòr aige; ach bha a h-aon diubh, d'am b'ainm Ulic, de'n d'thug e bàigh a's spéis oseiunn chàich. Bha anabarr gràidh aig Mac-Cellie a' Chaisteil Duibh air Ulic. Bha e na fhleasgach dreachmhor ri amharc air. Cha robh eadar dà mhaoil na h-Éirinn uasal òg bu dreachmhoire cruth a's deilbh. Thug e gràdh de dh'iomad òighe a's gruagach uasal riombach, ach b'ann 'chum am mealladh. Cha robh bòid no gealladh gu 'bhi dileas seannach doibh nach tugadh e, 's cha robh gealladh no bòid nach bristeadh e.

B'ann de na maighdeanan òg a mheall e mar so, 's a thréig e, Ùna a' Ghlinn Uaine. Bha'n àilleag so a' tàmh maille r'a bràthair, triath Bhaile-cholm. Thug giùlan Ulic, a's mar a thachair de dh'Ùna àillidh, mòr nàire air an teaghlach; 's bha fearg eagalach air a bràthair. Bha fadal orra aicheamhail a bhi aca airson mar a rinnear am mealladh le foil. Chuir iad rompa dìoghaltas a ghabhail a' cheud chothrom, a's dh'fheuch iad cothrom fhaotainn; ach bha esan furachail, 's 'ga'n seachnadh.

Ach thachair gu'n de thoilich feasdal an Tì is àirde Ulic a bhualadh leis a' phlàigh. Thog 'athair colgarra a ghuth, a's ghuil e gu goirt. Chluinnt' a chaidh, 's a ghearan, 's a ghlaodhaich, sa' chaisteal, mar neach air a bhreith-as; agus 'sann air a bhreith-as da rìreadh a bha e. “A mhic, a mhic!” ars' esan—“a chuaisle mo chridhe, annsachd m'anama, nearr mo thighe, mo chùl-taic, mo dhòchas, naill mo chridhe! Ciod so, Ulic, a ghaoil 's a ghràidh, a thachair? Òigfhir a' chùl-dualaich, a fhleasgaich nan duala

donn! aig an robh guth mar cheòl an uisge bhorbhanaich bhinn—do cheum mar cheum an fhéidh chabraich sa' bheinn! Cha chuirear thusa 'mach á caisteal t'athar—cha chuirear mo mhac gu bàsachadh ann am bothan na beinne leis féin. Cha dealaich mi riut, Ulic!"

Ach dh'éirich an teaghlach uile 'suas an aghaidh an athar. "An e," ars' iadsan, "gu'n tugadh tu plàigh oirnn uile airson Ulic? An leig thu leinn uile bàsachadh, seach esan a chur a mach?" Labhair iad uile; 's mu dheireadh, ged bu chruaidh a' chùis, cho-aontaich an seann duine. Thogadh air falbh Ulic. Ghiùlanadh a mach e gu taobh cnoic, 'an sealladh a' chaisteil; agus thogadh bothan de dh'fhiodh nan craobh, air a chòmhdachadh le luachair, anns an do chuir iad e na shìneadh air leabaidh ranaich. Chuireadh soitheach làn uisge, agus buillionn arain, ri taobh a leabaidh, a's dh'fhàgadh e an sin gu bàsachadh—leis féin, gun charaid, gun bhana-charaid—gun athair, gun mhàthair—gun lighiche, gun mhuime. Tha Ulic òg an sin, air a thréigsinn—fad o cheòl, a's òl, a's sùgrahh, air an robh e co gaolach. Fad o fhuaim na seilg, a's iomairt arm, tha e an so air a thréigsinn, gu bàsachadh fo'n tinneas uamhasach, gun aon cuimhne, gun aon smuaine, 'chum fuasgladh a thoirt d'a anam iomaganach!

An uair a thréig Ulic an òigh àillidh òg, Ùna chaomh, cha chualas a gearan. Aon guidhe an aghaidh an fhir a mhill i, cha d'thainig a mach as a beul. Bha i air a h-irisleachadh gu duslach na talmhainn—a cridhe òg air a sgàineadh, 's a càirdean gu léir ag amharc a sìos oirre le tàir. Ach fhuair i àm air aithreachas—thréig i an saoghal, agus ann an uaigneas dh'iarr i o Dhia na dhiùlt an saoghal a thoirt d'i. Ged a chuir a h-athair talmhaidh a chùl rithe, cha do chuir Esan a chruithich i. Ged a rinn a bràthairean saoghalta tàir oirre, dh'fhiosraich i càirdeas a's iochd Uaithe-san a sheasas ni's dlùithe na aon bràthair. Thug i o iochdar a cridhe làn maitheanas do dh'Ulic cealgach, agus gu tric ghuidh i gu'n tugadh Dia maitheanas da. Cha do chuir a' phlàigh eagal oirre—cha do sheachainn i aon àit' anns an robh i, no aon neach a bha bàsachadh leatha. Chaidh i 'mach a latha 's a dh'oidhche, a' frithealadh dhoibhson a bha 'fulang. Fo theas a's fo fhuachd, fo thuradh 's fo dhìle, cha deach stad air Ùna, ach a' rannsachadh a mach nam feadhnach a bha air an tréigsinn le'n càirdean, 's a' freasdal doibh. Chìteadh i, le soitheach uisge a's buillionn arain, a' siubhal o àite gu h-àite, mar aingeal thròcaireach, ag iarraidh faochadh a's fuasgladh a thoirt do gach aon air an robh dìth. Thug so air a càirdean a seachnadh. Dhruideadh dorus tighe a h-athar oirre; 's cha tigeadh neach eadar i a's gaoth nan spéur, air eagal an galar gabhailteach a ghlacadh uaipе, mu'n robh i féin co suarach.

Chual' i mar a thachair do dh'Ulic—esan a mheall 's a thréig i, 's a thug nàire a's bristeadh-cridhe dh'i. Chual' i gu'n robh e 'bàsachadh ann am bothan anns nach cuireadh e féin, o clionn ghoirid, a chon-seilg. Ghrad dhì-chuimhnich i gach olc a's eucoir a rinn e

oirre. Ghlac caomhalachd, a's tròcair, a's iochd, làn chumhachd thairis air a h-anam. Bha tobar gràidh 'na cridhe: ged a bha e air a dhruideadh, gidheadh nach do thraoigh. Ghreas i 'dh'ionnsuidh an àite 'n robh an t-uasal truagh a' bàsachadh 'na bhothan aonarach, gun charaid, gun dòchas. "Ruigidh mi," ars' ise, "an t-àite. Bithidh mi dlùth dha. Taisichidh mi a bheul, mar dean mi barrachd. Bheir mi dha de dh'uisg' an fhuarain. Guidhidh mi air a shon. Agus có aig a' bheil fios, ma thàinig an ùine shònraichte—ma thàinig àm a bhàis—có aig a' bheil fios nach dean mo spiorad-sa imeachd maille ris an spiorad aigse? 's ged nach robh sinn air ar n-aonachadh le chéile 'nar beatha, theagamh gum faod so tachairt an àm bàis."

Air an là-màireach, thog i oirre thairis air a' mhonadh fharsuing a bh'eadar tigh a bràthar a's Caisteal Dubh na h-Innse. Thainig i am fradharc a' bhothain 'san robh Ulic. Chaidh i 'stigh; ach ciod a thubhairt ise, no 'fhreagair esan, cha chuala le cluais chruithichte. Chunnacas i le iomad h-aon, latha an deigh latha, a' tura-man aig dorus a' bhothain—a dà làimh gheala bhoidheach paisgte tarsuing air a h-uchd. Bha i an sin latha a's latha, ach cha deach neach a labhairt rithe. Mu dheireadh mhothuich iad nach robh i a' gluasad—'na suidhe air cloich, a ceann air a glùn, 's a h-aodann air a thionndadh ri taobh a stigh a' bhothain. Chunnacas, mu dheireadh, na fithich ag itealaich mu'n àite; agus chualas ròc nan eun lonach chiochrach so 'tighinn air oiteig na h-oidhche. "Tha Ulic, mac Mhic-Chellie mhòir a' Chaisteal Duibh, air caochladh," arsa gach aon. "Cha chreid mi gu bheil," arsa feadhainn eile; "mothaich, cha d'fhuair fithich no ròcas a stigh air dorus a' bhothain fhathast." Ach thubhairt neach eile, "Bha mise 'gabhail beachd air an àite, 's thug mi fainear, a h-uil' uair a dh'fheuch an t-eun grànda cìocrach dol a stigh, gu'n robh ni-eigin mar bhréid gheal air a thogail 's air a chrathadh, a dh'fhuadaich na fithich air falbh." Bheachdaich iad uile air an là-màireach, ach cha robh am bréid gheal a' gluasad. Chaidh iad dlùth. Bha Ùna an sin na h-aonar, ach bha Ulic marbh. Ghlaodh iad air Ùna éiridh, a's tighinn air falbh. Smèid iad oirre, ach cha do fhreagair i. Thainig a bràthair. Chaidh e 'dh'ionnsuidh an àite. Chuir e a làmh air a guallainn, a's thubhairt e,—“Ùna, a phiuthar mo ghaoil! thig dhachaidh. Éirich, a's thig maille rium; éirich, a's fàg an t-àite so. Thainig breitheanas airsan a mheall 's a thug nàire air teaghlach t'athar.” Ach cha d'thubhairt Ùna diog—cha chualas osann no glaodh. Dh'amhairc a bràthair 'na h-aodann, ach bha i gun deò!—chaochail àilleag nan iomad buaidh!

Bha 'phlàigh a nis air a casg 'san dùthaich. Chruinnich tuath an dà theaghlach, 's an càirdean. Chladhaich iad uaigh ann an Cill-an-darraich (*Kildare*), a's chàirich siad iad taobh ri taobh. Chuireadh an t-aon leachd thairis orra. Loisgeadh am bothan anns na chaochail iad. Chinn dà chraobh àrd 'san àite, a tha air an leigeil ris gus an latha 'n diugh, fo ainm craobh Ulic a's craobh Ùna.

BEATHA AGUS EUCHDAN ROIB RUaidh Mhic-GRIOGAIR.

EARRANN IIL

BHA Rob a nis air 'uideal feadh nam beann, 's e na aonar. Thuit càileigin de leann-dubh air—cha b'ann air a shon féin, ach airson a mhnatha agus a theaghlaich; agus chuir e roimhe, thigeadh mar thoilicheadh, gu'n rachadh e 'gan amharc. 'Sann mar sin a bha—mheantraich e ré na h-oidhche; agus 'nuair ràinig e, chaidh innse dha gu'n do chuir Diùc Authail fios, latha no dhà roimhe, e 'dhol 'ga fhaicinn. Bha Rob an imcheist ciod a dheanadh e. Bha fhios aige gu'n robh *mìle punnd-Sasunnach* de airgiod-cinn as, agus bha 'bharail féin aige air an Diùc—fhuair e 'chorag a losgadh uair no dhà le 'leithid. 'Se 'rinn e, sgrìobh e chum an Diùc a dh'fheòraich ciod a bha 'dhìth air, agus ciod a ghnòthach ris-san; agus, anns an litir, ag ràdh ris, an clàr an aodainn, nach bu mhodha leis na bhi earbsach as 'onair; agus mar gealladh e ann an dubh 's an geal, air 'onair, nach beanadh e do fhuiltean a chinn, nach rachadh cas dheth air a thàlaich.

'Nuair ràinig an litir an Diùc, sgrìobh e air ais, làn de bhòidean 's de gheallaidhean nach éireadh beud dha—nach robh a dhìth air ach a bharail agus a chomhairle fhaotuinn do thaobh puinc no dhà de ghnòthaichean na rìoghachd. Air sàil na litir so, thainig teachdaire le bann-dìdeinn, eadhon bho'n Phàrlamaid. 'Nuair chunnaic an duine còir, Rob, so, shuidhich e latha ris an Diùc; oir co 'smuainicheadh air cealgaireachd agus eas-onair ann an inntinn agus sloinntearachd co àrd?

'Nuair thainig an latha, dh'fhalbh Rob air muin eich—a ghille na chois,

“'S a mhlol-choin air lo'ain,
Cuid diubh roimhe 's na dhéigh”—

agus ràinig e Caisteal Blair. 'Nuair chunn'cas a' tighinn e, thainig an Diùc a mach na choinneamh, a chur fàilt' air. 'Sann an sin a bha'n sodan 's am miodal! “'Sann orm tha'n toil-inntinn 's a' mhoit de leithid de cheatharnach fhaicinn aig mo thigh; ach, bhe nach fuiling a' Bhan-diùc sealladh de neach air bith fo armaibh taobh-stigh a' chaisteil, 's fearr dhuit do chlaidheamh 's do bhiodag a chur dh'iot, agus am fàgail a muigh.” Rinn Rob mar dh'iarr—chuir e dheth a chlaidheamh 's a bhiodag, agus chaidh e féin agus an Diùc a shràideamachd do'n ghàradh-mhòr. Cha robh iad fada sa' ghàradh 'nuair choinnich iad a' Bhan-diùc. Chuir i fàilt' air Rob, agus thubhairt i gum b'iongantach esan a bhi gun chlaidheamh, gun bhiodag! Leis a so, thug i 'bhriag d'a fear. Chunnaic Rob mar bha. Bheireadh e'n saoghal a nis airson a chlaidheamh. Sheall e an aodann an Diùc, le sealladh nach b'urrainnear a mhi-thuigsinn. “Tha mi 'ga d' thuigsinn, a Mhic-Griogair,” ar' an

Diùc; “ach thog thu feithid de bhruaillean feadh na dùthcha, 's gum feum thu dol do Dhunéidin.” “A réir choltais, tha mi air mo bhrath, matà!” arsa Rob. “A’ bheil e creideasach gu’n do reic duine coltach riutsa fhocal, fhìrinn, onair, agus mòrachd ainme, airson bribe shuarach dhiombuain? Ach, a thraoiteir,” ars’ esan, ‘s e ‘tarruing na dùirne, “diolaidh tusa air a so fathast.” Chuir e’n eanchainn as le aon dòrn, mar bhith, anns a’ cheart mhionaid, gu’n do leum trì-fichead saighdear suas làmh riu, le oifigeach air an ceann, a ghlac Rob, agus a thug leo e na phrìosanach!

Tha Rob Ruadh Mac-Griogair a nis air a bhrath, air a ghlacadh, agus air ‘iomain, gun chlaidheamh gun bhiodag, gu tigh-leanna suarach anns a’ chlachan. Cha robh Diùc Authail gun mhoit a’s gun mheodhail gu’n do ghlac e Rob. Chuir e gille agus stendeach a thiota do Dhunéidin le litir, a dh’innse gu’n do ghlac e’n robair ainmeil Rob Ruadh, ‘s nach b’ann gun strì, ‘s a’ guidhe air ceannard an airm buidheann shaighdearan a chur chuige, ‘chum Rob a thoirt leo. Cha luaithe ‘ràinig an teachdaire na chuireadh air falbh buidheann thaghta, a mhèars’ a latha ‘s a dh’oidhche gus an d’ràinig iad Cnoss, far an robh Rob ri bhi air a liubhairt doibh le cuideachd-aotram á Peairt, gun dulchunn, gun ionnsachadh.

‘Nuair chunnaic an Diùc iad, chart e dhachaidh iad, ag ràdh nach earbadh e’m prìosanach riu, ach gu’n rachadh e féin air cheann a ghillean leis. Am feadh ‘s a bha’n Diùc a’ cur a’ ghillean an òrdugh, bha Rob ann an Logarait, air a theann gheàrd; ach ma bha, cha robh e dlomhanach. Dh’fhàs e féin agus an geàrd co mòr aig a chéile ri bràthairean; oir, fhad ‘s a dheanadh uisge-beatha e, cha robh uireasbhuidh orra, ‘s e aig Rob! Latha de na làithean, sgrìobh e litir a chum a mhnatha, agus chuir e fios gu ‘ghille ‘each a thoirt as an stàbull, agus dol leis an litir. Fhuair Rob cead dol a chum na stàirsneach, le saighdear ‘ga choimheadachd. Thug e’n litir d’a ghille. Thug e ceum no dhà, a chur, mar gum b’eadh, cogar ‘na chluais. Bha’n t-each meanmnach na sheasamh, ‘s ‘aghaidh air an rathad. Ann am priobadh na sùl bha Rob an glaic na diollaid, agus sud a mach e na chruinn-leum, a’ cur teine as na clachan, agus steall as na lòin!

Faodaidh an leughadair a bhi cinnteach nach robh Athol tuilleadh ‘us toilichte. Chìte e ‘suathadh a bhas, ‘s a’ cagnadh a shliop, le dorran! ‘s cha bu lugha dorran na Pàrlamaid ‘nuair chual’ iad e!

Bha teaghlach Raib a chòmhaidh ‘san àm air gabhail Phort-an-eilean. Cha luaithe ràinig e dhachaidh na fhuair bàillidh Mhontrose brath, agus a thainig e air le dòrlach d’a thuath, chum a ghlacadh mu’m biodh e na omhail. Chuartaich iad a thigh sa’ mhaduinn mu’n d’éirich e; ach cha luaithe ‘thainig Rob a mach, le ‘chlaidheamh mòr fada dà-fhaobhair, ‘s a sgiath air a ghàirdean clì, na thug na tuathanaich chòir an casan as; agus bha’n t-àm aca!

Ghabh a’ Phàrlamaid a nis nàire asda féin, an dà chuid airson

mar ghnàthaich iad Rob, agus airson gu'n d'fhartlaich e orra. Ghairm iad, uime sin, dhachaidh an cuid each 's an cuid mharcaichean, 's leig iad a shrian mu 'chluisan.

Fhuair Rob fois a nis, nan gabhadh e fois; ach cha ghabhadh. Cha do dhì-chuimhnich e riamh mar ghnàthaich Diuc Anthail e, agus chuir e roimhe gum biodh aicheamhail aige. 'Sann mar sin a bha. Thòisich e ri togail a spréidhe, 's ri 'bhuachaillean a mharbhadh, nan abradh iad gu'm b'olc. 'Nuair chunnaic an Diuc so, chuir e naithe aon latha cuideachd de eachraidh, a thainig air mu'n robh e 'na fhaicill, 'na thigh féin, ann am monadh Chaltuar-aich ann am Balchuidir. Ghlac iad Rob aon uair eile, agus thug iad leo na phrìosanach e air muin eich. A' tèarnadh a sìos bruthach cas, ghabh Rob an cothrom. Thug e dui-leum bhàrr an eich—ghabh e stigh do'n choill, far nach burrainn na h-eich a lean-tuinn—dhìrich e'm bruthach—agus chaidh na daoine dhachaidh leis a' ghad, gun an t-iasg!

Na dheigh so, chuir an Diuc fichead fear 'ga ghlacadh. Choinnich Rob iad na aonar. Sheas e an làrach nam bonn. Tharruing e 'chlaidheamh. Thubhairt e riu gu robh fhios aige ciod a bha 'dhùth orra; "ach," ars' esan, "mar till sibh an taobh as an d'thainig sibh, bheir mi 'ur-closaichean do na h-iolairean." Shéid e'n dùdach àrd-fhuaimneach. 'Nuair chunnaic na daoine meudachd an duine, sealladh a shùl, agus cudthrom 'airm, bu bhuidhe leo tilleadh gun bhuille 'bhualadh; agus shaoil iad cuideachd gu'n tugadh an dùdach a ghillean orra.

Ged bha Rob Ruadh na chullaidh eagail fhad 's a chaidh 'ainm, bha gaol agus àrd mheas aig a chàirdean agus a chinneadh féin air. Bha e caoinhneil truacanta ri fear an anacothrom, gu sònraichte ris a' bhantraich agus ris an dilleachdan. Mar dhearbhadh nach robh e gun mheas 'na dhùthaich féin, innsidh sinn an naigheachd aithghearr a leanas:—

Bha suim mhòr airgid aig fear anns a' Ghalldachd air Rob, agus cha robh fios aige ciamar a gheibheadh e pàigheadh. Mu dheireadh thairg maor-rìgh, a mhuinntir Dunéidin, nam faigheadh e seisear dhaoine d'a thaghadh féin, nach robh Rob Ruadh, no fear eile de 'ainm ann an Gàeltachd na h-Alba, nach tugadh e dhoibh air làimh. (An sgimileir gun toinieg! cha robh fios aige ciod a bha e 'g ràdh; ach chì sinn mar theid dha.) Bha'm maor-rìgh na bhuathal calma misneachail, 's chaidh duais mhòr a thairgse dha nan tugadh e Rob gu caisteal Shrìla. Ragh e 'ghillean: ghlac iad an claidh'ean 's an cuaille, 's bu chàn 'us dìreach gach rathad gus an d'ràinig iad an aon tigh-òsd a bha ann am Balchuidir. Chuir fear-an-tighe amharus nach robh rud còir air bith am beachd nan coigreach starbhanta làidir. Fhuir e 'mach fàth an turais, agus leig e fios gu Rob mar bha. Dh'fharaid am maor-rìgh nis de fhear-an-tighe c'àit' an robh tigh Rob Ruaidh Mhic-Griogair. Rinn fear-an-tighe seòladh-corraig air; 's thubhairt e ris, ma bha e dol a chur bruailean air Rob, gun dol ni b'fhaide, airneo gum biodh teas a chorraig 'na chuimhne. Chur am maor so an suar-

achas. Dh'fhàg e 'chuid ghilleann air chùl cnoic, agus chaidh e leis féin a stigh do thigh Raib, feuch ciod a chitheadh no 'chluinneadh e. Ràinig e, 's fhuair e Rob aig baile. Thubhairt e nach robh ann ach fear-falbha a chaill a rathad, 's a thainig a stigh a leigeadh 'analach. Sheòl Rob gu sìobhalt' a stigh e do sheòmar nan arm, far am fac e, gach taobh a thionndadh e,

Cha b'e cùirtean mìn de'n t-sìod',
 Cha b'e dealbhan faoin gun prìs;
 Ach nithe b'airde feart 'us rath,
 A ghlacadh ann an iomad cath.
 Pìob-mhòr nan toll, is àille fuaim;
 An claidheamh, 's e air leth bho'n truail;
 An sgiath, 's a' ghòrsaid, 'us an t-sleagh;
 An còrn a chunnaic mìle fleugh;
 Tuagh, 'us targaid, 's taipheid gheur;
 Bian ballach 'us ceann an fhéidh;
 Fiaclan uamhasach an tuirc;
 Cròic-cheann cabarach a' bhuic;—
 Bha sud an crochadh, cuairt mu'n cuairt,
 An seòmar so Roib mhòir nam buadh!

Nuair chunnaic am maor-rìgh so, shaoil e gu'n robh e anns an àite nach abair sinn; ach 'nuair ghlas Rob an dorus air, 's a chunnaic e os a cheann duine an crochadh air amhaich, thug e sgrìach as a thug Rob air ais. Dh'fheòraich e ciod bha 'cur air. Ars' esan, "An e duine marbh tha'n crochadh an sud?" "Tut, a mhiapaire," arsa Rob, "cha'n 'eil ann ach biast de mhaor-rìgh a thainig do'n tigh an là roimhe, a chroch mi; ach cha d'fhuair mi ùine fathast a thìodhlacadh." Tuigeadh an leughadair nach robh ann an fhear a bha'n crochadh ach duine-bréige fad na h-ùine. Coma có dhiùbh, 'nuair chual' am maor so, ghabh e chuige féin e. Ged bu spagluinneach a' fàgail Dhunéidin e, thainig a nis laigse mu 'chridhe—thainig sgleò air a shùilean—agus, mu'n robh ùine aige 'anam earbsa ri Dia, thuit e ann an neul, na chorp marbh air an ùrlar! 'Nuair chunnaic Rob so, dh'òrduich e 'thogail a mach, agus a thilgeadh do'n abhunn, "agus faigheadh e mach' mar is fearr a dh'fhaodas e." Thainig ceathrar laoch a thiota. Rug gach fear air ceathramh dheth, agus thug iad urchair dha beò slàn do'n abhunn. Cha bhuileach a chaidh an t-uisge thairis air na thainig boire-beò ann, agus a rinn e greim-bàis air stoban a bha ri bruaich na h-aibhne. 'Nuair chunnaic a chompanaich mar bha, thug iad an aghaidh air a' mhonadh; ach shìl fir, agus mnathan, agus clann-bheag a' ghliùne orra; agus an deigh breith orra, bhog iad gach mac-màthar dhiubh anns a' cheart abhunn! 'Nuair dhraghadh gu tìr iad, mar ucsaidhean leth-mharbh gun chli, fhuair gach fear breab ann an àite tiugh sultmhor àraid, far nach deanadh i mòran ciorram, agus leigeadh cead an cas dhoibh. Ruith iad mar bha iad—fìuch, fuar, acrach—agus an d'ràinig iad Strìla. Dh'innis iad an so mar thachair, agus mòran mòran nach do thachair. Chreid ceannard an airm iad, agus a chlisgeadh dh'òrduich e cuideachd de

shaighdearan air falbh, a chum Rob a ghlacadh. Air an rathad chunnaic buidheann de na Griogaraich iad. Chuir iad amharas mar bha 'chùis, agus chuir iad gille-rnith a thiota air falbh rathad eile, a thoirt fairbheanadh do Rob. Mu'n d'ràinig na saighdearan, bha Rob am mullach nam beann! An deigh seachduin a chaith-eamh a' rùrach, 's a' rannsachadh, 's a' dìreadh ohnoc, 's a' tèarnadh ghlac, thug iad mu dheireadh thairis. Ghabh iad cairsteal na h-oidhche ann am bothan fais, air leapaichean de fhraoch ùr uaine. Thainig na Griogaraich, 's chuir iad sop teine ris, air eagal gum faigheadh iad fuachd. Chaidh aon duine 'losgadh, le urachair thuiteamais; agus airson chàich dheth, thug iad an aghaidh air Strìla.

Tnille 'san ath Chusairtear.

MACTALLA.

Eilean Chola, 1842.

DÀN SHOLAIMH.

CÀIB.'VIII.

'S truagh nach b'ann mar bhràthair thu,
A dheòthail cloch mo mhàth'r!
A mach nam faighinn, phògainn thu;
A's orm cha deantadh tàir.

Do thigh mo mhàthar bheirinn thu;
Uaip' fòghlum gheibhinn fòs:
A's fion de shùgh mo phomgranait
Dh'aontaichinn thu gu òl.

A chli-làmh bhiodh gu càirdeil caomh,
Gu rùnach sìnt' fo m' cheann;
A dheas-làmh bhitheadh, mar an ceudn',
Mu m' thimchioll féin 'san àm.

A nigheana Ierusalem!
Cuiream mar fhiachaibh oirbh,
A's fòs air eilid agus earb
Tha 'ruith air beanntaibh doirbh,—

Nach cuir sibh dragh air fear mo ghràidh,
Annasachd a's rùn mo chléibh—
Nach dùisg sibh esan as a shuain,
Ach 'nuair is àill leis féin.

Có i tha 'teachd o'n fhàsach 'nìos,
'S a taic air fear a gràidh?
Fò chraoibh nan ùbhlan thog mi thu:
An sin bha saothair do mhàth'r.

Cuir mis' mar sheula air do chridh',
 Air d' ghàirdean mi mar sheul':
 Oir làidir mar am bàs tha gràdh;
 Mar uaigh an-ìochdmhor eud:

Is éibhle teine 'éibhle-san;
 Ro gharg a lasair 'ta.
 Uisgeachan lìonmhor, tuiltean mòr,
 Gu sìor cha bhàth iad gràdh.

Nan tugadh duine uile mhaoin
 A thighe airson gràidh,
 Gach duine dheanadh fanaid air,
 A's mheasadh e le tàir.

Tha againn piuthar òg a's maoth—
 Seadh, piuthar bheag gun chloch;
 A's air a son ciod 'nithear leinn
 An là a dh'iarrar i?

Ma's ball' i, togar oirre leinn
 Lùchairt de dh'airgid lìomh;
 Ma's dorus, dùinear mar an ceudn'
 Le bòrdaibh seudair i.

Ba bhalla mi, 's mo chlochan bha
 Mar thùraibh maiseach àrd:
 'Na shùilibh bha mi 'n sin mar aon
 A fhuair deagh-gean a's gràdh.

'M Baal-hamon bha aig Solamh^hlios,
 'S luchd-coimhead chuir 'na dhàil:
 Airson a thoraidh bha gach fear
 'Toirt mìle bonn mar mhàl.

Am fion-lios 's leams', fo m' chomhair tha:
 Do Sholamh mìle bonn,
 A's dà cheud bonn tha dhoibhsan fòs
 'Bhios coimhead toraidh 'n fhuinn.

O thus' 'sna liosaibh 'ghabhas tàmh,
 Tha d' chàirdean 'cluinn' do ghuth:
 Thoir orms' a chluinntinn mar an ceudn',
 A's ni e ait mo chruth.

Dean cabhag 'nise, 'fhir mo ghràidh!
 Mar earba bi an luath's,
 No fòs mar laogh an fhéidh, a bhios
 Air beanntaibh spìosraidh shuas.

BUIL EAGALACH ANA-MEASARRACHD.

'SANN le mòr thaitneas a's riarachas-inntinn a tha luchd-leughaidh a' Chuaiteir a' faicinn anns gach àireamh a tha 'teachd da'n ionnsuidh o mhios gu mìos, sgeulachd a's eachdraidheachd o'm faod na Gàidheil, a's luchd-àiteachaidh tìr nam beann, mòr bhuanachd a's fòghlum fhaotuinne a thaobh nithibh aimsireil agus spioradail; agus ma mheasas sibhse an sgeul fhìrinneach a leanas airidh air àit' anns a' Chuaitear, 'nuair nach bi sgeul nì's fearr aig 'ur làimh, cuiridh mi da'r n-ionnsuidh e mar a bha e air aithris le duine fìreanach urramaicht' air a' bheil mi eòlach.

Cha ruig sinn a leas a dhol a nochdadh air an àm cia iomchuidh 's a tha e do thuathanach òg, cho maith ri muinntir eile, a bhi measarra, dìchiollach, deanadach, ann an toiseach an làithean. Tha cleachdainnean maith no olc furasd fhòghlum, ach tha e mòran nì's doirbh cùl a chuir riu. 'Sann gu sònraichte an tùs ar beatha is còir dhuinn a bhi air ar faicill roimh shannt na dibhe làidir; oir aon uair 's gu bheil a' mbiann so air teachd gu àirde mhòir, cha'n fhada gus an teid a' mhaoin 's an saoihbheas a bha air an tional ré bhliadhnaichean a sgapadh air a' ghaoith, 's cha'n 'eil nì air fhàgail 'san t-sealladh ach truaighe a's bochduinn. 'S coma co dhiùbh cia sealbhach 's a dh'fhaodas duin' a bhi ann an saoihbheas a's cliù a chosnadh—'s coma co dhiùbh cia làidir 's cia lìonmhor a dh'fhaodas a chàirdean 's a dhaimhean a thaobh na feòl' a bhi,—aon uair 's gu'n d'fhuir tart na dibhe làidir làmh-an-uachdar air, faodaidh e 'n sin slàn shìorruidh a ghabhail de gach nì 'bha roimh so 'ga dheanamh sona—a bha 'ga dheanamh na chulaidh-fharmaid d'a naimhdean, agus na aobhar-uail a's riarachas-inntinn d'a chàirdean. Dh'òl e nis gus am boinne mu dheireadh an lànachd a bha aon uair de 'bheatha ann an cùpan an t-sonais, a bha 'cuir thairis 'na làimh; agus cha'n 'eil nì sam bith air fhàgail aige ach bochduinn, a's truaighe, a's tarchuis—na chùis-iomaguin a's mbulaid d'a theaghlach 's d'a chàirdean. 'Se so earrann de mheasan ruith-tearachd a's misge, agus nach urrainn am misgear a sheachnadh. Tha peacadh na h-ana-measarrachd a' tarruing a pheanais féin 'na lorg. Tha so dìreach mar bu chòir da 'bhi. Chuir e cùl ri càirdean, maoin, a's sonas, le meud a dhéigh air an deoch phuiseanta; agus ma's e 's gu'n do thréig an saoghal 's a chàirdean e, thoill e a' chrìoch thruagh so 'thighinn 'na charamh, a chionn 's gu'n d'rinn se e féin neo-chomasach air comunn a chumail ri muinntir nach 'eil air an ciall 's an reusan a chall le mì-stuamachd.

Tha 'bhi 'cuir suas tighean-òsd' ann an coimhearsnachd bheag de thuathanaich air an dùthaich gu bitheanta airson mòr chailldach, cha'n e 'mhàin do'n ghinealach a tha 'làthair, ach do ghinealaichean ri teachd. Cho luath 's a tha aon de na tighean-òil so air an cuir suas am measg muinntir a tha 'soirbheachadh mar bu mhiann leo

'nan gnothaichean saoghalta, tha iad so air ball air an tathaich le sean a's òg. Tionalaidh iad do 'leithid so do dh'àite chum naigh-eachdan fhaotuinn 's a thoirt; agus cha'n 'eil uair a thacbras doibh dol do'n tigh-òsda, nach coinnich iad ri caraid, ris nach urrainn iad dealachadh gun *dram* a thoirt no 'ghabhail. 'Sann mar so tha sannt na dìbhe làidir, agus ro dhéigh air suidhe 'measg luchd-phòit, a' cinntinn uidhe air uidhe. Tha dearmad a nis air a dheanamh air an gnotbuichean saoghalta; 'sann ainmig tha cùisean an teaghlach a' tighinn 'nam beachd; agus an ceann ùine ghearr, tha iad a' tuiteam gu dombainn ann am féich. Tha'n sin luchd na féiche 'teachd, gu'n cuir thuige gu dian chum na féich a phàigheadh; agus fadheòidh, tha'n dachaidh, am mnathan, an cuid cloinne, 's ma dh'fhaodt' an aithrichean, air an toirt thairis do lamhan choigreach.

Bha sinn eòlach air tuathanach a thainig ann an tùs a làithean, le stuamachd a's dìchioll, gu seilbh a's còir laghail fhaotuinn air mìr fearainn anns an robh mu thuaiream trì cheud acair de thalamh ro mhaith. Phòs e bean a bha na h-ura-chuideachaidh iomchuidh air a shon anns na h-uile dòigh, agus a choimh-lion gu dìleas suilbhir a dleasnas mar mhnai 's mar mhàthar teaghlach. An ceann aimsir bha teaghlach lìonmhor aca, gu h-àiridh de mhic; agus thug am fearann am pailteas de na h-uile nì 'bha feumail airson an cumail suas; agus air lorg a dhìchioll, a stuamachd, 's na h-uile nì 'bhi 'soirbheachadh leis, bha e, a réir coslais, ro shona. Cha robh luchd na féich 'ga thagradh. Chaidh bliadhnaichean seachad oscionn an teaghlach so, agus cùisean mar so a' cinn-eachadh leo, 'nuair bha tigh-òsd' air a chuir a suas 'nan coimhearsnachd, airson aoidhealachd a thoirt do luchd-turuis. Rachadh e an dràs 's a ris a dh'amharc air fear an tigh-òsda, a fhuair e na chompanach cho aoidheil shuairc, 's nach b'urrainn da dealachadh ris gun ni-eigin a thaisbeanadh airson a chaoimhneis. Air àmannan eile, choinnicheadh e cuid eile de 'choimhearsnich an so, agus dh'fheumadh iadsan suidhe sìos 'na chomunn, gu beagan conaltradh a bhi eatorra mu dhiadhachd, mu ghnòthuichean na rioghachd, agus mu naigheachdan coitchionn an latha. Cha robh air tùs achfeasgar a nis 's a ris air an caitheamh air an dòigh so, ach cha b'fhada gus an d'thainig so gu bhi na chleachdadh cumanta. Thainig iad fa dheireadh gu suidhe na b'anamaiche 'san tigh-òsda; agus, chum a companach a ghreasad dhachaidh roimh mheadhon-oidhche, chuireadh a bhean bhoichd fear de 'cuid mac gu sanas a thoirt d'a athar gu robh thìde dha teachd dhachaidh—gu robh a chlann uile air dol do'n leapaichean, ach e féin 's a mbàthar, a bha' feitheamh gu h-iomaguineach air a shon. Gidheadh, fathast cha b'urrainn da a' chomunn thaitneach 'san robh e fhàgail—dh'fheumadh iad tuilleadh còmhraidh a bhi eatorra, agus aon ghloine eile a bhi aca mu'n dealaichheadh iad. Bha'n oidhche fada, a's dh'fhaodadh gu leòir de chodal a bhi aige gu maduinn. Air an dòigh so, bha e 'cuir ùine seachad, 's a' cuir impidh air a mhac fuireach tiota

beag fathast; agus thairgeadh e gloine de'n deoch làidir d'a mhac, gus mu dheireadh, le sìor theachd a mhic de'n tigh-òsda gu 'athair a thoirt dhachaidh, thòisich e air tlachd a bhi aige sa' chomunn, a's comh-roim a ghabhail maille riu. 'Nuair a chunnaic a mhàthar bhochd iomaguineach cunnart a mic bu shine, chuir i sin am fear a b'òige na esan, a dh'fheuchainn am b'urraim esan impidh a chuir air 'athair teachd dhachaidh na bu thràthaile. Cheadaich an t-athar truagh d'esan mar an ceudna òl, gus nach robh an deoch làidir mi-thaitneach dha.

Chaidh beagan de bhliadhnaichean seachad mar so. Thainig an t-athair gu bhi na dhearbh mhisgear. Thuit gnothuichean na tuathnachais air guailnibh a' mhnatha, oir bha'm mac bu shine mu'n àm so air fàs na phòitear deanta. Bhris fadheòidh air slàint' a phàrant. Bha nis làn fhiosrachadh aige, an ùine ghearr, gu'n tionndadh an t-wisge-beatha gu bhi na wisge òis dha. Rànaich e gu'n togadh e deth na seann chleachdaidhean milteach a bh'aige, 's gu'n oidheirpicheadh e air a chaithe'-beatha ath-leasachadh. B'è ùine bhig sheachainn e comunn luchd na pòit, agus 's sinneig a bhlaiseadh e an deoch làidir. Bha e, air lorg so, air aing chum slàinnt' a's neart. Ach, mo thruaigh léir! thòisich e a ris air dol do'n tigh-òsda, agus an ùine ghearr chàraicheadh e ann an caol-thigh thesdach na h-uaigne. Air leabaidh a bhàis, labhradh e gu minig r'a chàirdean 's r'a luchd-còlais mu ana-measarrachd, 's a thart an deigh na dibhe làidir, mar mhàthar-aobhair a chrìch thruaigh gus an robh e air teachd—gum biodh a dhroch eisimpleir na meadhon chum iadsan a thoirt chum na crìche ceudna; agus is minig a labhradh e, 's na deòir mhòir a' ruith sìos gu frasach e 'shùilibh, mu'n bhristeadh-cridhe a thug e air a mhnaoi ghràdhaich le 'ghiùlan mi-stama. Le dearmad a dheanamh air a ghnothuichean, thuit e féin 's a theaghlach gu domhainn ann an ain-fhiach. Bha 'smùaintean air na nithibh so, agus gum b'e a dhroch ghiùlan féin bu choireach, mar dhris a's mar dhroigheann 'na chluasaig air leabaidh a bhàis. Beagan ùine mu'n d'eug e, bha 'nàdur 's a ghiùlan air atharrachadh gu mòr athaobh a theaghlach. An àit a bhi na fhear-pòsda 's na phàrant caoimhneil carthanasach, mar is coimhne leinn 'fhaicinn, 'sann le oilt a's uamhunn a chunnaic sinn a nàdur air mùthadh mar aon de dhroch spioradan na dubh-aiginn. Mu mhios mheadhonach a' gheamhraidh so 'dh'fhalbh, thachair duinn a bhi dlùthachadh d'a thigh; 's an sealladh a chunnaic sinn, cha leig sinn air dhì-chuimhne ri'r beò—esan, a's tuadh gheur aige 'na làimh, a' ruith timchioll an tighe an deigh a mhnatha, le aon chlochan maoth air a h-uchd, 's a h-aon eile 'na làimh, a's esan a' mionnachadh gum mortadh e iad uile. Cia milteach oilt-eil buaidh na dibhe làidir! Tionndaidh e an nàdur is caoimhneile 's is suairce chum gairge an leòmhainn. Tha teaghlachean ann an robh sìth, a's aonachd, a's sonas r'am faicinn, air teachd gu bhi nan àitean-còmhnuidh do dhroch spioradan na h-ifrinn.

An ceann aon bhliadhna ghearr, bha am mac bu shine air a chuir

na luidhe 'san ùir, ri taobh 'athar. Chinn e air a thoil fhaotninn de'n deoch phuinseanta ann an làthaibh 'òige, 's cha b'fhada gus na strìochd e do'n bhuaireadh; 's a chionn 's nach robh e ach mar ùr-chrann uaine, cha b'fhada gus an d'thug an deoch mhillteach chum ùir a' bhàis e.

Ach cha do stad fathast buaidh na droch chleachdaidhnean a fhuair mic an teaghlaich so o'm pàrant an tùs an làithean; oir, an ceann dà bhliadhna an deigh so, thòisich an dara mac air a bhi ro dhéidheil air a' phòit, a bha nis air teachd gu aois duine, 's a b'abhast d'a mhàthar, 'nuair a bha e na leanabh, a chuir do'n tigh-òsda, a thoirt 'athair misgeach dhachaidh—bha esan a nis gu luath ag abachadh airson an tigh a dh'òrduicheadh do na h-uile bheò. Bha gnè do dhùil aig a mhàthar bheòhd iomagnineach gu'n cuir-eadh e cùl ris an deoch làidir, a chionn 's nach robh e cho trom eirre 's a b'abhast da. Ach, mo thruaighe! bha i air a mealladh 'san earbsa thaitneach so, d'an d'thug i caidreamh ann an dùrachd a's treibhdhreas a cridhe. Gus an àm so, cha b'urrainn do na struidhearan òga so bhi là a dh'easbhuidh air tomhas mòr no beag a bhi aca de'n stuth mhillteach so; agus air lorg do'n dithis mhic a b'òige 'bhi air an cuir cho tric gu 'cheannach, dh'fhàs iadsan mar an ceadna ro eòlach air 'fheum 's air a bhuidh. Cha luaithe 'bha am mac mu dheireadh air a chàramh fo'n fhòid leis a' bhantraich bhrònaich, na thaisbean an ath mhac a chion de'n òl; 's mar nach robh esan cho làidir, bheòthar, neartmhor 'na phearsa ri càch, cha b'fhada gus an do chrìochnaich a ghiùlan ann am boire cuthaich, agus tha e air an àm air a choimhead ann an son de na tighean-didinn a tha air an cuir suas airson muinntir a chaidh as an ciall.

Ghiùlain a' bhantrach bheòhd gu foighidinneach leis na trioblaid-ean 's na cruaidh dheuchainnean so. Le dìchioll a's gliocas ann an riaghladh cùisean an teaghlaich, fhuair i am fearann saor o fhéich; 's tha i féin a's càch de 'teaghlach a ris a' mealtuinn pailteas, sìth, a's sonas.

Tha'n sgeul a chaidh a nis aithris, mo thruaighe léir! ro fhìer. 'Se ar n-aobhar mulaid gu bheil staid a's crìoch dheirionach iomad teaghlaich air aghaidh an t-saoghail mhòir so cosmhail ri staid an teaghlaich ud a chaidh cheana ainmeachadh, air lorg buaidh mhillteach na dibhe làidir. 'Se dùrachd a's ùrnuigh ar cridhe gu'n leughadh na h-uile misgear an sgeula so le ro chùram, ann an lamhan am faod e tuiteam, 's gu'n deònaich am Freasdal doibh gràs chum an caithe-beatha ath-leasachadh mu'm bi e tuilleadh a's anmoch, 's mu'm bi an crìoch dheirionnach mar chrìoch dheirionnach an duine thruaigh ud.

RELTIREACH.

Iar-Amhulon Phictou,
Mìos Dheirionnach an Fhogharaidh, 1842.

C Ò M H R A D H.

Eachann agus an Cuairtear.

Each.—Mo bhannag air a' Chuairteir rùnach!

Cua.—Fàilt' air Eachann! Chaidh a' bhannag á fasan, ach 'se mo dhùrachd bliadhna mhath ùr do Eachann Tiristeach, agus mòran diùbh.

Each.—Chì mi gur e dùrachd na teanga bannag Nollaig a' bhaile-mhòir, ach b'fheàrr leam deagh dhùrachd a' Chuairteir no bannag bu daoire prìs.

Cua.—Tha mi a'd' chomain, Eachainn. 'Se mo dhùrachd dhuit iomad bliadhna ùr, ma bhios sin airson do mhath féin. Gum bu fada beò thu air cùl an fhalmadair, ann ad *smack* thapaidh!

Each.—Mar sin duibhse—gum bu fada slàn fallain sibh air cùl ur pinn, na'r seòmar seasgair! Ach an cuala sibh mu'n *smack* ùir?

Cua.—Cò nach cuala mu 'déidhinn, a's mu'n turus-cuain 's an deuchainn a bha eadar thu féin 's an sgiobair is ainmeile 'sna ceàrn-aibh sin, eadar Tirighe a's Tobarmhoire? Cha'n e Eòghann a' Bhaile idir a tha 'nam bheachd, ged is ainmeil e.

Each.—Tha mi 'tuigsinn; ach 's beag a shaoil mi gu'n cluinn-eadh sibhse na nìthe sin. Air m' fhocal, rinn mi falach cuain air —thug mi an spòrs as na siùil gheala.

Cua.—Bu chomain sin, mar bhi gu'n do theab thu a smùideadh fodha.

Each.—Cha mhise, ach e féin, le 'dbìoras a' cumail oirre. Ach thachair e gu math—fhuair e gu tìr. Tha cuid de dhaoine 's an t-saoghal nach misd irisleachadh beag fhaotuinn.

Cua.—Chuala mi, mar an ceudna, mar a thachair an Sgàirinis, an deigh dol air tìr. A' bheil sin fìor, Eachainn?

Each.—Sguiribh dheth. Tha beag ri dheanamh aig an fheadh-ainn a tha 'cuir a mach gach baoghaltas a tha 'tachairt sa' Ghaidhealtachd—nach urrainn duine còir ceum a thoirt air 'ùrlar, no 'aobran a shiachadh, gun e 'bhi air a chur 'am print. Cha'n abair mi 'bheag, ach tha m' amharas agam.

Cua.—Ciamar a dh'fhàg thu Tirighe, Eachainn? 'Bheil e air mhaireann, tìr ìosal an ime?

Each.—Tha e an sud mar a bha e riamh—na gburaban ìosal uaine, na shuain air uchd a' chuain—gun suim do na sùmainibh atmhor, naibhreach, a tha, o na chruthaicheadh an saoghal, a shlachdaireachd air a chladaichibh, 's a' bagairt cuir as da.

Cua.—A' bheil pailteas aig daoine bochd am bliadhna?

Each.—Matà, tha, làn phailteas; ach bithidh iad a' gearan 's a' talachadh: agus tha mi a' faicinn gu bheil sin sa' bhaile-mhòr, gearan a's talachadh, co math 's a tha againne. Tha biadh againn, agus is mòr am beannachd sin.

Cua.—'Bheil deoch idir agaibh?

Each.—Air 'ur n-athais—tha beagan againn. Tha drùdhag againn, a' dol dachaidh airson na bliadhu'-ùir.

Cua.—'S mi 'chreideas. Tha mu thimchioll dà-cheud-deug teaghlach ann an Tìrighe, agus, an ceann a chèile, cosdaidh iad leth-chrun a dh'fhàilteachadh na bliadhna'-ùir. 'Se sin ochd-fichead punnd Sasunnach, ann an aon seachduin!

Each.—Cha'n abair mi gu bheil sibh fad' am mearachd. Ach amhaircibh nì's dlùithe—amhaircibh air Glaschu, far nach teid stad air òl, a latha no 'dh'oidliche, 'Dònach no 'Luain, o thoiseach gu deireadh na bliadhna; far an suidh na mhathan, gun fhear sa' chuideachd, ag òl. Ach sinne, ged a ghabhadhmaid dìleag 'n àn Nollaig, theagamh nach faic sinn deur tuille fad ràidh—air ar tiormachadh suas, air seacadh, gus a' bheil sinn a' tilgeadh nan cearcal.

Cua.—Cha'n 'eil fios agam, 'Eachainn—eadar uisge-beatha, a's tombaca, a's tea—siùcar, snaoisean, a's nithé eile 'dh'fhaodadh daoine deanamh as an aonais—nach 'eil uiread air a chartheadh sa' Ghàidhealtachd 's a tha dlùth 'ga màl. Tha aobhar gearain da rìreadh aig na Gàidheil bhochda; ach tha ana-caitheamh 'nam measg cuideachd.

Each.—Cha'n 'eil mi 'ga àicheadh; ach c'àite 'bheil iad 'ga fhòghlum? Cò as a tha na fasain ùra 'tighinn oirnn, a tha 'tar-ruing ana-caitheamh 'nan lorg? Nach ann as a' bhaile-mhòr féin? Tha Glaschu a' milleadh na Gàidhealtachd—a' slaodadh leis gach nì air an dearg fiacail—a' cuir faiteas a's faoineis air an ais. Gach muc a's uircean—gach ubh a's cnò—gach iasg a's maorach, ma's e am balg-losguinn féin—seadh, a h-uile nì a chì sùil, no 'bhlaiseas beul, air an cruinneachadh, a's air an cuir air falbh ann am mùrlagan nan cailleachan Gallda, 's a mach air soithichean na smùide; agus 'nan àite, nithé a dh'fhaodamaid a sheachnadh—nithé air nach cuala ar n-athraichean iomradh—tea, a's siùcar, a's tombaca—calico a's cuidealas, stràic a's sìoda, riobainean a's bonaidean, Beurl' a's baigearachd—a's iomad cleachdadh, a's galar, a's tinneas, air nach tig mi thairis. Ach leigeadhmiad dheth, a's cluinneam uaibh naigheachdan an t-saoghail mhòir. 'Bheil cogadh *China* seachad gu buileach?

Cua.—Tha, gun teagamh, a' chùis air a socrachadh gu math, a's gu ro mhath.

Each.—Gu mòr nì's feàrr na shaoil sinn. Cha robh aobhar a' chogaidh onorach do Bhreatunn—'se nach robh, ged a thuit duinn buaidh fhaotuinn air na truaghanan bhochda.

Cua.—Tha sin fìor; ach cha'n 'eil teagamh agam nach e an nì is feàrr a thachair riamh do *China* féin, agus chì iad sin ri h-ùine.

Each.—'Bheannachd sin Dàsan a tha comasach air math a thoirt á olc, agus solus á dorchadas. Cha'n e math nan daoine bochd' a bh'againne 'nar beachd, ach airgiod a's beartas a dheanamh air an tàile—a thoirt orra béistean a dheanamh dhiubh féin, le opium a chuir 'nan rathad. Mo nàire! Breatunn mòr—rìoghachd na saorsa—rìoghachd chrìosdail! Cha'n urrainn e tighinn gu deagh bhuil. Ach an saoil sibh an dìol iad na gheall iad?

Cua.—Cha'n 'eil teagamh nach dìol. Dh'fhalbh mòran de na

dollaran a nall. Tha iad mu'n àm so, ma ruigeas iad, an Sasunn.

Each.—Ma ruigeas iad! Matà, a Chuairtear, b'fheàrr leam luchd eile na iad. Cha'n urrainn soirbheachadh 'bhi 'nan còis. Cia liuthad so a gheall iad?

Cua.—Muillion thar fhichead! Nam biodh iad air an sgoil-eadh a mach taobh ri taobh, co dlùth 's a luidheadh iad, ann an aon sreath, ruigeadh iad dlùth air ceithir cheud mìle air astar!

Each.—A dhuine chridhe! sreath an àigh! Ach an saoil sibh am bi màlairt mhòr a nis eadar *China* agus Breatunn?

Cua.—Cha'n 'eil teagamh idir agam nach bi, ri ùine; oir cuimhnich thusa, 'Eachainn, gu bheil *China* na dùthaich anabarrach mòr. Tha i dà mhìle de mhìltean air fad, agus oig-ceud-deug mìle air leud. Tha còrsa, no oirthir fairge, anabarrach farsuing aig an rìoghachd so—làn de chamuis, a's de chalaichean tèaruinte airson luingeas, agus aibhnichean a' ruith troi'n dùthaich a ghiùlanadh màlairt an t-saoghail. Agus a ris, cha slugh borb aineolach muinntir *China*; ach ann am mòran nithe ni's seòlta, ni's teòma, ni's innleachdaich, agus ni's tuigsiche na aon daoine eile air a' bheil eòlas againn; agus cuimhnich gu bheil oscionn trì muillionan gu leth sluaigh 'san rìoghachd. Tha trì cheud a's trì-fichead 'sa h-aon muillion, sèa ceud ceithir-fichead a's trì-deug mìle, a's ochd ceud trì-fichead 's a naoi-deug, (361,693,879) de shluagh 'san tìr so. Ma thòisicheas na tha'n so air blasad no eòlas a ghabhail air gach seòrsa bathair a th'againne ri thoirt doibh, có is urrainn a ràdh am math a dh'fhaodas éiridh o'n fhosgladh a thainig mar so oirnn?

Each.—Tha mi 'tuigsinn gu bheil ni's leòir againn de bhathair ri chair a null d'an ionnsuidh; ach ciod a tha acaas ri thoirt duinne ann an iomlaid air ais, a bharrachd air tea?

Cua.—Tha tea, siùcar, sloda, spìosraidh (no peabar) de gach seòrsa, cunghaidhean leighis, soithichean creadha (ris an abair sinn soithichean *China*), dathan de gach seòrsa, agus iomad nì eile tha 'dhith oirnn; ach 'se'n tea a' chuid is luachmhoire. Cha b'urraim duinn a bhi as 'aonais a nis.

Each.—'Sann agam 'tha fios—rachadh mo bhean féin air bàinidh mar biodh beagan di aice! 'Bheil fios a nis ciod uiread 's a tha 'tighinn thairis di?

Cua.—Cha'n 'eil dà cheud bliadhna o na fhuair sinn eòlas air. O chionn ochd-fichead bliadhna 's a trì, thainig a' cheud tea do Shasunn—seachd-fichead punnd. Deich bliadhna an deigh sin, thainig oscionn ceithir mìle punnd; ach ghabh so ùine mhòr mu'n do reiceadh e. Cha robh ach trì cheud punnd sa' bhliadhna air a chosd am Breatunn 'san àm. Cha'n 'eil teagamh agam nach 'eil eilean Mhuile, nach 'eil Thirighe féin, a' cosd a nis uiread 's a chosd Breatunn 'san àm sin. Ach a nis tha uiread 'tighinn de'n duilleig thioram so o bheantan *China*, 's gu bheil a' chis a tha i 'pàigheadh a' togail trì muillion punnd Sasunnach an ceann gach bliadhna, a tha 'dol a stigh do sporan mòr na rìoghachd.

Each.—Ciod a' chis a tha i 'pàigheadh, le'r cead?

Cua.—Dà sgillinn Shasunnaich a's aon sgillinn am punnd, eadar olc a's mhath.

Each.—'Bheil an tea is saoire a' dìol an aon chis ris a' chuid is àirde?—'se sin, 'bheil an tea a tha caileach nan uibhean a' reic air ceithir sgillinn Sasunnach a' dìol an aon chis ris an t-seòrsa airson a' bheil Ban-diùc Earraghaidheal a' pàigheadh deich tasdain? Ma tha, cha'n 'eil e ceart. Bu chòir do Rob mòr, bàillidh na rìoghachd, amharc air a so. Ach is cothramaiche an dòigh a th'ann dèan, 's da 'leithid.

Cua.—Cha'n esan a rinn an riaghailt, 's cha'n 'eil teagamh nach atharraich e a' chùis.

Each.—Trì muillionan de chis! O, a thea! cha'n ioghnadh leam meas a bhi aig a' Bhan-rìgh air duilleag an àigh! 's tha sin aig mo mhnaoi féin mar an cendna. 'Bheil Crìosduidhean ann an *China*?

Cua.—Tha, osciann trì cheud mìle; ach cha'n 'eil e air a cheadachadh dhoibh eaglais a thogail dhoibh féin, no aoradh foilleasach a dheanamh, gus a so. Ach a nis cha'n 'eil teagamh nach bi so air a shocrachadh nìs fearr na 'tha e. Tha eachdraidh na rìoghachd so 'dol fada, fada, air a h-ais—ma chreidear iad féin, gu tús an t-saoghail; ach cha'n 'eil teagamh sam bith nach robh màlairt eadar *China* agus an Éiphit o chionn mìle bliadhna.

Each.—Ciod an seorsa creideamh a th'aig muinntir an àite so?

Cua.—Cha'n 'eil ùin' agam air an àm sin innseadh dhuit; ach ma chaomhnar làithean a' Chuairteir, a's ma sheasas e bliadhn' eile (mar a dh'fheuchas e 'dheanamh, ma's urrainn da), bheir mi cunntas air a sin an deigh so, a's air rìoghachd *Japan*, a tha dlùth do *China*.

Each.—Ma sheasas e! Cha leigear leis tuiteam. 'Ne gu bheil sibh ag ràdh nach 'eil iadsan a tha 'ga fhaotuinn a' cuir a stigh na gheall iad?

Cua.—Cuid diubh, cuid diubh, Eachainn? Nam faigheamaid na dhìoladh am pàipear 's an clò-bhualadh féin, cha bhitheamaid a' talachadh. Ach is éigin dinn sgur air an àm.

Each.—Air 'ur n-athais. Ciamar a tha na gnothaichean ann an Innsean na h-àirde 'n ear a' dol air an aghaidh?

Cua.—Thà dìreach eo math 's a b'urrainn duinn iarraidh. Bhuadhaich sinn thairis air na h-*Affghans* anna gach blàr. Ghlac sinn an àiteachan làidir. Smùid sinn an caistealan gu làr, 's gach daingneach a bhuineadh dhoibh. Thug sinn air an ais na prìosanaich a bh'aca an sàs. Thug sinn làn dìoghaltas a mach orra, a's phill sinn dachaigh do ar n-àiteachan féin—thréig sinn an dùthaich.

Each.—Aicheamhail gu dearbh, a's dìoghaltas! Da rìreadh, tha anabarr bòsd againn! Ciod a chuir ann sinn—an gnotach a bh'againn ris na daoine bochda? Có 'thug cead no ùghdarras dhuinn dol thairis air na beanntaibh àrd a tha eadar an dùthaich acasan 's na bhuineas dhuinne? Có 'thug cead do Bhreatunn saltairt air gach tìr a thogras i, 's a bratach dhearg a thogail air gach bàrr-bhalla 'san t-saoghal? Innsibh so dhomh, ciod a chuir

sinn a null do thìr *Chabool*, a's thìr nan *Affghans*? Nach e sannt barrachd fearainn—iarradas air barrachd uachdranachd a bhi againn—a thug oirnn éiridh air na daoine sin?

Cua.—Cha'n 'eil thu fad' am mearrachd. Cha robh leigseal eil againn gu dol 'nan dàil, ach a chur an cinn fo smachd. Tha na dùthchanan do'n deachaidh sinn fo rìghrean beaga, no cinn-fhéadhna, ach sheas iad le chéile 'nar n-aghaidh; 's an deigh dhuinn toirt orra strìochdadh, dh'éirich iad a suas le foill, a's rian iad morta nàrach air ar cuid daoine.

Each.—'S a' bheil sin na iongantas? Saoil sibh, nan tigeadh na Frangaich a stigh oirnn, a's buaidh fhaotuinn sa' cheud dol a mach, nach gabhadhmaid a' cheud chothrom a b'urrainn duinn gu'm mortadh 's gu'm marbhadh, 's an sgiùrsadh dhachaidh, le'n earbuill eadar an casan, mar a rinneadh oirnn leis na h-*Affghans*? Saoil mi an do chluich plobairean an airm againne, mar a dh'fhàg iad *Cabool*, "Cha till, cha till, cha till mi tuillidh?" Mo nàire, Breatunn mòr! Thusa, eilean na mòralachd!—an rìoghachd is cumhachdaiche 'san t-saoghal, air thìr no cuan—nach urrainnear do shannt a shàsachadh? Tha againn de dhùthchanan 's de dh'eileanan, anns gach cèarn de'n t-saoghal, 's nach urrainnear an cunntas; agus gidheadh, 'sann a tha sinn a' sanntachadh barrachd! Sannt an rosaid! is meirg air am faigheadh i làmh an uachdar, agus gu h-àraid sannt fearainn. Cha'n fhaca mi, cha mhòr, duin' a bha riarichte le fearann, a fhuair mòran deth. Ged a gheibheadh e baile air muin baile, monaidhean a's srathan a chumadh fichead mìle caora a's mart, ma tha duine bochd 'na dhàil, ged nach 'eil aig ach craoit, cha stad e gus an cuir e mach e, ged a b'ann air a' bhaigearachd, gu tuille a's tuille fhaotuinn da féin. Mar sin Breatunn. Ach thig a h-uair gu làr. Mar biodh am Freasdal caomh a tha os ar cionn tròcaireach, 's fhada o na thainig breitheanas oirnn airson nan dòighean anns an d'fhuair sinn cuid de na rìoghachdan 's na dùthchanan a bhuineas duinn. Nach 'eil anabarr de dh'ion-sean na h-àirde 'n ear againn mar 'tha?

Cua.—Tha craoiteag bheag bhòidheach ann. Tha againn dùthaich anns a' bheil dà cheud gu leth mìle de mhìltean ceithir-oisinneach, an aon fhearann is tarbhaiche 'sau domhan uile—far an cinn gach nì a thig á talamh, no 'dh'fàsas air preas no craoibh. Tha againn ann ceud gu leth muillion sluaigh; agus mar nach biodh so nì's leòir, thog sinn oirnn a chuir thìr nan *Affghans* agus *Cabool* fo ar n-uachdranachd. Ach fhuair sinn leasan.

Each.—Mo nàire! Thainig crìoch mhath air dà chogadh a thòisich gu h-olc. Ach saoil sibh am bi màlairt mhòr eadar ion-sean na h-àirde 'n Ear agus Breatunn?

Cua.—Gun teagamh, ri h-ùine, bithidh. Nam biodh na daoine truagha sin air an tarruing o'n aoradh 's o'n saobh-chràbhadh amaideach oillteil, 'sann an sin a bhiodh a' màlairt! Cha'n 'eil i ach na toiseach, ach tha i 'tighinn uidh air uidh. Faodaidh seòrsa de bheachd a bhi agad air an fhosgladh mhòr a thainig oirnn, ma bheir thu fainear gu bheil a nis fiach cóig puinnid Shat-

unnach de bhathar air a chuir do dh'Innsean na h-àirde 'n Iar an ceann gach bliadhna á Breatunn, airson gach anam, eadar bheag a's mhòr, a tha 'tuineachadh nan eileanan sin. Tha iad a' ceannachadh, an ceann a chèile, fiach cóig puinnnd Shasunnach an t-aon. Tha muinntir *Australia* a' cosd fiach chóig puinnnd Shasunnach an t-aon mar an ceudna. Ach muinntir Innsean na h-àirde 'n Ear, cha'n 'eil iad a' cosd ach fiach sèa sgillinn an t-aon. Cha'n 'eil air an àm a' dol thairis do dh'Innsean na h-àirde 'n Ear, de bhathar de gach seòrsa, ach luach cóig muillion punnd Sasunnach; ach nan ceannaicheadh gach Innseanach a tha 'tàmh anns na bhuineas duinn féin de'n tìr sin aon *turban* sa' bhliadhna—'se sin, seòrsa de éideadh-cinn de chotan a tha iad a' cleachdadh—agus a h-uile bean aon ghàn de'n chalico is saoire a th'air a dheanamh,—thàirneadh e fiach leth-cheud muillion punnd Sasunnach de bhathar de'n t-seòrsa sin a mhàin.

Each.—Fhalbh, fhalbh; 'sann agaibh féin a tha'n t-eòlas: 's mise 'tha na'r comain. Ach innsibh so dhomh—ciod a th'aca 'san tìr sin gu 'chuir air ais airson na tha 'dbith orra?

Cua.—'S iomad nì sin. Air bruachan aoine aibhne (an *Ganges*), dh'fhaodadh iad uiread de shiùcar a thogail 's a dh'fhònadh do'n t-saoghal uile. 'Sann as a sin a tha leth an t-siùcair a' tighinn a tha 'ga chosd am Breatunn. Thainig air a' bhliadhna a dh'fhalbh, á aon àite (*Calcutta*) a mhàin, fiach shèa-ceud-deug a's dà-fhichead mìle do Shasunn; agus b'urasda so a dhùblachadh ann am bliadhna no dhà. Thainig sa' bhliadhna 'chaidh seachad fiach dà cheud mìle de ghuirmean as. Tha cotan a' fàs co pailt ann, 's gum faod sinn a bhi á eisimeil America air a shon. Thainig cóig muillionean de phuinnnd pheabair as an uiridh—fichead mìle tunna *rice* (seòrsa gràin a tha fallain, prìseil)—a bharrachd air anabarr de gheir, ùilleadh, leathrach, cainb, tea, opium, sloda, cungaidhean leighis, agus iomad nì eile nach urrainn domh ainmeachadh air an àm. Ma theid an dùthaich mhòr so air a h-aghaidh mar a tha i 'deanamh air an àm, cha ruig Breatunn a leas puinneag chàil a thoirt airson rìoghachdan an t-saoghail, ged a dhùineadh iad gach cala oirnn, 's nach leigeadh iad soitheach Sasunnach nan còir. Ma theid an dùthaich so air a h-aghaidh, agus ma ghabhas *China* bathar uainn, mar a tha aobhar dòchais, cha'n urrainnear de mhuillnean-cotain a thogail na chumas riu, ged a robh gach eas, a's uisge, a's gaobh 'san rìoghachd a' tionndadh mhuillnean!

Each.—Sin sibh, a Chuairteir. Tha mise 'ràdh ribh gu bheil de dh'uisge 's de ghaoith sa' Ghàidhealtachd féin na thionndadh muillnean an t-saoghail. Nam biodh muileann fo gach eas am Muile féin, a's muileann air gach cnoc air a' bheil gaobh, 's iomad iarna chotain a dh'fhighheadh iad an ceann bliadhna! Ach coma, tha mi 'faicinn na tha na'r beachd—gu bheil da rìreadh fosgladh mòr, do réir coslais airson còird a's màlairt.

Cua.—Nach mòr an nì do Bhreatunn a bhi á eisimeil America a's Russia? Saoil, nam biodh America air cotan a dhiùltadh dhuinn o chionn bliadhna no dhà, 's mar sin stad a chuir air gach

muileann-cotain 'san rìoghachd, cìod a thachradh. Tha am a' pàigheadh muillion pànd Sasannach airson doctar baka; ach ann an ùine ghoirid thig as na h-Iansibh an agh 's is urrainn dhuinn feum a dheanamh deth. Tha am dà cheud muillion de dh'acraichean fearainn ann an na h-ìsle, nach 'eil crann no caibe 'dol, a chuirear gu feum; agus muillionan de shluagh nan tàmh, a dh'oibricheadh airson dà shluagh fuidh 'san latha. Mar so, faodaidh beachd a bhì agad air lunch na tìre se, agus cho taingeil 's bu chòir dhuinn a bhì nach do chailleadh. Agus a nis tha aon nì agam ri labhairt mu na ceàrnan iomallan so a chuir Dia 'na fhreasdal fodhainn, 's a thug e thairis duinn—'se sin, co dheanach 's a tha e do Bhreatann eòlas slàn-teil a thoirt doibh, agus a h-uile saothair is urrainn duinn a chleachdadh eòl an tarruing gu saorsa cloinne Dhé. Cha'n ann a chum sinn a dheanamh dhuinn a thug Dia dhuinn iad, ach a chum sinn a dheanamh, na bhuil, gu nìthe is fearr na airgid a's òr a thoirt dhaibh—chum an sùilean fhosgladh, 's an stiùradh d'a ionnsuidh an a thainig 'gan tèarnadh.

Each.—Tha sin ceart; gun teagamh, tha.

Cua.—Tha, 'Eachainn; ach an saoil thusa an dealbh a' sealltainn Thirighe 's na Gàidhealtachd ri uisge-beatha na bliadhna a' chum so a dheanamh? Tha nis leth-chrun air a chosd anns a' chuid is mò de thighean air feadh na Gàidhealtachd ann an uisge-beatha. Cé muid leth-chrun a tha air a theirt airson so?

Each.—Tha eagal orm nach 'eil mòran.

Cua.—Slàn leat!

Each.—Mar sin duibhe, a Chairteir rùnaich!

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

P. CAMPBELL & CO., BOOKSELLERS AND STATIONERS,
24, GLASSFORD STREET.

Edinburgh: M'Lachlan, Stewart, & Co.; Tullymet: C. Morris; Dingwall: A. Keith; Dornoch: Wm. Munro; Tain: James Ross, Jun., Druggist; Thurso: Mrs Russell; Dundee: Wm. Middleton; Oban: J. Miller; Grantoch: A. M'Iver; Grantown: A. Cumming; Abernethy: D. Gordon; Dumbell: D. M'Donald; Portree: A. M'Donald; Balachulish: J. M'Innis; Lochgilphead: N. Gillies; Argyle Furnace: A. Gillies, Schoolmaster; Lochmaddy: D. Cameron, Bookseller; Port Ellen, Islay: D. Hunter; Glencarrade: N. M'Donald, Schoolmaster; Bunessan, Mull: Donald M'Lean, Postmaster; Fort-Augustus: J. Forbes; Aberarder: John Rose, Schoolmaster; Inverness: James Smith; Kilmorack: J. Rose; Lockalsh: D. Matheson, Schoolmaster; Portree: Alex. M'Donald, Esq.; Kintail: D. M'Rae, Postmaster; Mull: John M'Dougall, Schoolmaster; Beaully: Rev. A. M'Kenney, Schoolmaster; Easdale: D. M'Intyre; Glenora: A. M'Innes; North Balachulish: John Cameron, Schoolmaster; Killin: D. Campbell, Kiltire; Laggan, Inverness: J. Fraser, Schoolmaster; Nova Scotia: Rev. R. Williamson, Minister; General Agent for North America, John M'Neil, Esq., Charlotte-town, Prince Edward Island.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.

AN LA A CHI 'S NACH NHAIC.

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

MÌOS-DEIRIDH A' GHEAMHRAIDH.

AN 36 AIRRAMEH.] FEBRUARY 1, 1843. [PRIS 6 SOILLRAN.

CONTENTS:—Sermon for the Young, page 311.—James Garin the Carpenter, account of, 312.—Review of a New Gaelic Work, 311.—Naomhan's Hymn, 321.—Lament for an Aged Father, 322.—Life and Exploits of Rob Roy M'Gregor, Part IV., 322.—Ainns, interesting account of, 327.—Battle of Limerick in Badenoch, 321.—Carrier Pigeons, 324.—Emigration.—Condition of the Highlanders who Emigrated from the Island of Lewis to Canada, in 1836, 1841, 1842, 325.

SEARMOIN AIR SON ÒIGRIDH NA GAIDHEALTACHD.

De bhrìgh gu bheil e beo gu sìorruidh gu eadar-ghuidhe a dheanamh air an son.—
EARR. Calb. 7—25.

Tha gach ùrnuigh a tha sinn a' deanamh air a togail a suas ann an ainn Chriosd, agus tha gach nì a tha sinn ag asachadh air Dia air iarraidh air sgàth Chriosd. Dh'fhaodadh seann saighdear dol gu doras an Rìgh agus cuideachadh iarraidh air a shon féin agus air son a theaghlach, ach dh'fhaodadh e' bhi nach b' urrainn da 'bheag na mhòr fhaotuin—gu'n diultadh iad e. Ach na'n tachradh dha paipear no litir a bhi aige na phòca 'n lùimh sgrìobhaidh an Rìgh, 'g iarraidh air a dhol a dh'ionnsuidh an dorais agus gu'n faodadh e déirce a's coimheas iarraidh, 'sa gealltuinn gu'm faigheadh e iad, an sin bhitheadh barantas aige 'dhol a dh' ionnsuidh an dorais agus iarraidh, agus dh' éisdeadh iad ris agus bheireadh iad dha cuideachadh agus coimheas air sgàth an Rìgh. Dh'iarraidh e ann an ainn an Rìgh, agus le carbs' anns a chhead a fhuair e—dìreach mar a tha sinn 'g iarraidh ann an ùrnuigh air sgàth agus

VOL. III.—No. XXXVI.

2

ann an ainm Chrìosd. Freagarar iarradas an t-seann saighdear air sgàth an Rìgh, agus freagarar ùrnnigh a chrìosduidh 'san dòigh cheudna air sgàth Chrìosd.

Cha'n eil e comasach do neach air bith a bhi sona as eugmhais caraid a bhi aige, agus tha 'h-uile duine glic a feuchainn mar is fearr a dh' fhaodas e caraid a bhi aige anns am faod e earba. Ged a robh e na dhuine gòrach peacach aimeadach air dhòighnean eile, feuchaidh e caraid a bhi aige. Cha'n eil e comasach do neach a bhi sona gun charaid a bhi aige 'chum a bhi subhach leis na shonas agus duilich leis na bhròn: mar bi caraid a thaobh-eigin aige is eigin da a bhi mì-shona. Faic leanabh beag—caileagan a's balaichean òga—ni iad companach de dh'nan, de chù, de chalaman-labraidh iad riutha, suidhidh iad leo, a's ni iad companas ruitha. Coma 'ta so? Tha do bhrìgh gu bheil e a reir an nadair a thug Dia dhuinn, càirdean iarraidh a's càirdean a bhi againn—feadhainn ris an dean sinn companas, ris an labhair sinn, aig a bheil gràdh oirne, a bhitheas subhach no dubhach mar a bhitheas sinne. 'Nis innsidh mi dhuibh na' tha 'am bheachd leis a so:—Bha Innseanach còir 'an America mu thuath, cheann bheagan bhliadhnaichean, a fhuair baile math fearrainn 'o na daoine geala—na Sasunnaich—saor dha féin a's da shìochd gu bràth, mar dhùis air son a dheadh ghiulain 's a chairdeas seasmhach. Thog e a thigh air an fhearran, agus an sin bha e féin 'sa theaghlach a' tàmh. Bha mòran Shasunach—daoine geala—dlùth dha. Bha iad suarach mu dhéidhinn do bhrìgh gu'm b' Innseanach a bh' ann. Cha robh deigh ac' air, a's cha mhò a nochd iad càirdeas air bith ris—'se sin cha robh iad mar chàirdean da. Cha robh aig ach an t-aon leanabh, a's dh'fhàs am mac so tinn agus chaochail e. Cha deach a h-aon de na daoine geala ga choimhead, na gu labhairt ris 'an am a bhròin—ni mò a chaidh iad a chuideachadh leis corp a mhic a chur fo 'n ùir. Latha na dha 'an déigh so thainig e a dh' ionnsuidh nan daoine geala agus fhubhairt e riuthe, “'Nuair a chaochail mac na nighean an duine ghil bha an t-Innseanach brònach—shil e a dhéoir, chuideach e léibh an uaigh a chladhachadh, agus an fhoid a chuir thairis orra. Ach chaochail mac an Innseanaich thruaigh, 's cha d' thainig aon duine geal 'na chòir. Cha robh mulad air a h-aon agaibh—rinn mi uaigh mo mhic leom féin. Cha'n urrainn mi fuireach 'sa àite so ni's faide—cha'n eil caraid agam ann—aon duin' aig a' bheil gràdh orm. Tha sibh suarach mu'm thaobh—fagaidh mi an t-àite.”

Thog an t-Innseanach bochd air as an fhearran shaor a fhuair e. Thog e corp a mhic air mheadhonn oidhche, agus ghiulain e féin 'sa bhean corp an leinibh da chéud mìle, troimh choille's troimhe fhàsach, gus an do ràinig e, àite 'am measg a luchd-dùthcha féin far an faodadh e caraid a bhi aige. Nach bu mhòr a ghràdh da leanabh—nach bu mhòr an gràdh a bh' aige air caraid? Cha b' urrain da' bhi beo as eugmhais.

Mar sin tha féum againne air caraid a h-uile latha—aon a bhitheas dlùth agus aig a' bheil spéis duinn. Ach an uair a tha sinn lag tinn uirbheasach bochd, tha mothachadh mòr againn air an fheum

a tha againn air caraid dileas. An am bàis, tha mothachadh laidir an sin againn air ar laigse féin, agus air an fhéum a tha againn air caraid—air aon a bhi dlùth, a's aig a' bheil an toill agus an comas cuideachadh leinn. Nise 'se Iosa Criosd a cheart charaid sin. Bha esan aon uair na dhuine doilgheasach a's eolach air bròn. Cha'n eil deuchainn a tha buailteach dhuinne nach d' fhiosraich esan 'san fheoil, ged a bha e as eugmbais peacaidh—agus mar so tha comas aige cuideachadh leinn 'an am ar deuchainn. Bha esan aon uair 'am péin a bhàis, agus dh' fhiosraich e cia mar is urrainn da cuideachadh a's furtachd a theirt duinn 'san am dheuchainneach sin. 'Bheil a h-aon agaibh bochd; bha sesan bochd. 'Bheil a h-aon agaibh òg a's lag; bha esan òg agus lag. Tha air uairibh deuchainnean a's trioblaidean a' tachairt oirbh, a's iomada nì nach tuig an saoghal agus air a' bheil an saoghal aineolach, agus ann an lorg so tha air cridhe lag, agus ar n-anam tròm. Ach is fiosrach esan air gach nì de'n t-seorsa so, agus tha e do ghnàth dlùth a's eolach—toilleach agus comasach—air cuideachadh leibh ma dh' iarras sibh e, agus mar is trice 'thig sibh da ionnsaidh 's ann is fearr.

Ach ged a tha caraid dhùth anns gach am—gach latha fhad 's is beo sin—tha air mbeodh araid féin againn air 'an am bàis.

Innsidh mi dhuibh c' arson:—Bha 'n sud aon uair duine araid a's bha trì chàirdean aige—bha e iomad bliadhna a' tàmh dlùth dhoibh, agus càirdeas mor eadara. Ach rinneadh casaid 'an aghaidh an duine so ris an Rìgh, agus dh' it an Rìgh gu bàs e. Chual' an duine bochd so, a's bha e fo eagal a's fo bhròn mòr. Bha dèid aige gu'n robh, gun teagamh, an bàs ri tachairt da 'an ùine gheirid, a's gu'm fàgadh e a bhean 'sa chlann ann am bochduinn. 'An déigh iomada latha a's oidhche bhrònach chuir e roimhe gu'n rachadh e 'an làthair an Rìgh—gu'm faigheadh e fear-eigin a rachadh leis, agus a labhradh as a leth. Chaidh e a dh' ionnsaidh a thrì chàirdean—anns a chéud dol a mach labhair e ris an t-aon do'n d' thug e am barrachd spéis, agus ghuidh e air-san dol maille ris a chum an Rìgh; ach cha rachadh còmh—dhuilt se e gu tur—cha ghluaiseadh e fad a chois air a shon. Chaidh e an sin a dh' ionnsaidh an dara caraid—cho-aontaich esan ach cha b' ann gu toilleach. Dh' fhalbh iad le cheile, ach an uair a rainig iad doras tigh' an Rìgh, sheas a charaid a's cha rachadh e 'stigh air an doras. Phill e a dh' ionnsaidh an treas fhir do'n d' thug e an tomhas bu lagha do ghràdh, agus ghuidh e a'rsan dol leis. Ghrad chaidh e maille ris. Bha eolas aig' an Rìgh air an fhear so, agus mòr spéis aig' an Rìgh dha. Ghlac e a charaid air laimh a's thug e leis e 'an làthair an Rìgh agus rinn e edarr-ghuidhe air a shon. Dh' aslaich e an Rìgh as a leth, agus thug an Rìgh maithneas do'n duine. Ged a bha e air a dhiteadh, gideadh air sgàth an duine so thug an Rìgh maithneas da.

'Nis faicibh ciod is ciall da so. Tha trì nithe ann air a' bheil daoine a' smuainteachadh gu mòr, agus air a' bheil mòran speis aca, agus a tha na'm beachd nan càirdean deibh. 'S iad sin an Saoghal—nithe an t-saoghail—airgid agus òr—maoin a's eothrom

—spréidh—a's gach ni 'th 'aige an t-saoghal so ri 'thoirt seachad—
'San dara àite an càirdean féin. 'San treas àite Iosa Criosd. Tha mòran gràidh againn air a cheud nì—'se sin an saoghal. Tha e am bidheantas nì's gradhaiche leinn na air càirdean, agus gu tric tha'n tomhas is lagha de ghràdh againn do air Slanuighear. 'An là na teinn agus a chruadail tha sin ag amhrac do'n ionnsuidh so air son co-fhurtachd, agus a' guidhe orra cuideachadh leinn—agus gu h-araid 'an am bàis, 'n uair is eigin duinn dol an làthair an Rìgh mhòir. Ach an saoghal agus nithe an t-saoghail, cha'n urrainn doibh dol ceum leinn. An uair a tha sinn air leaba bàis, cha'n eil iad comasach air furtachd air bith a thoirt duinn, na 'bhi na'n cullaidh dhìon air dòigh sam bith 'an am bàis. Sleamhnuichidh an saoghal a's gach cul taic talamhaidh gu bràth air falbh 'uain. Theid sinn an sin a dh' ionnsiudh ar càirdean, aig aslachadh orra—san dol maille ruinn, ach céum nì's faide na dorus pàluinn an Rìgh mhòir cha'n eil na'n comas dol. Gu dorus a bhais thig iad, ach céum nì's faide cha'n eil na'n comas trial—'an sin gabhaidh iad an cead, agus is eigin dealachadh. Ach Iosa Criosd, an caraid air nach eil idir uiread de spéis againn 'sa tha againn air an t-saoghal agus air càirdean eile, faodaidh esan—tha'n comas aige—dol maille ruinn gu dorus lùchairt an Rìgh mhòir, agus faodaidh esan guidhe agus aslachach as air leth—eadarr-ghuidhe a dheanamh air ar son, agus mar so ar saoradh o dhìteadh siorruidh. Tha cuid de dh' earbhainean 'am focal Dhe is mian leam sibh a leughadh. Fosgaidh am Biobull aig 1 Eoin ii. 1. “Mo chlann bheag, na nithe so tha mi a' sgrìobhadh do 'ur n-ionnsuidh, chum nach peacaich sibh. Agus ma pheacaicheas neach air bith, tha fear tagraidh againn maille ris an Athair, Iosa Criosd am firean.” A ris aig Litir Phòil a chum nan Romanach, Caib. viii. 34. “Co a dhìteas? Is e Criosd a fhuair bàs, seadh tuilleadh fòs, a dh' éirich a ris, agus a ta air deas làimh Dhe, neach a ta mar an ceudna a' deanamh eadar-ghuidhe air ar son-ne.”

Tha sin ag aideachadh nach eil e furasda dhuinn beachd ceart a bhi againn air an dòigh anns a bheil Criosd a' deanamh eadar-ghuidhe air neamh as leth a phobuill air son na bhàsaich e. Ach chomhairleachamaid duibh an seachdaibh Caibideil deug do'n t-Soisgeul a reir Eoin a leughadh air ar sochdair, agus ann an sin tha e air a leigeil ris fhad 'sa tha e comasach dhuinn beachd a ghabhail air no thuigsinn. Dh'fhuiling Criosd as leth a phobuill, agus tha e co-sheasamh ri ceartas Dhe maithneas a thoirt do pheacaich air sgàth an Tì àird agus naomh a rinn iòbairt réite a thoirt seachad agus a dh' fhuiling as an leth—a bhàsaich—am firean 'an àite an neo-fhirean. Tha an dòigh anns an urrain dèan guidhe as leth a phobuill féin air iomada dòigh dealluichte o'n dòigh anns am faod aon duine guidhe air son duin' eile. Faodaidh esan guidhe air arson do ghnàth, agus cuideachadh leinn do ghnàth. 'Surrain dèan so dheanamh; cha'n urrain sinne. Tha'n comas aigese; cha'n eil e againne. Faiceamaid ciamar a tha so a' tachairt.

O cheann bheagan bhliadnaichean bha cuid a dhaoine, ann an

rioghachd àraidh, nach géileadh do lagh na rioghachd, a's nach tugadh ùmhlachd do'n uachdran fo na chàradh iad. Bha so na cheannaire a's na ar—amach 'an aghaidh an Rìgh agus lagbannan na rioghachd. 'Measg nan feadhnaich a rinn so bha aon duine ann a bha gu h-àraidh cionntach osceann chaich. Chuireadh air a dh'euchainn e—shuidh a chùirt—thugadh air an aghaidh na fianaisean—fhuaireas cionntach e, a's bha e air a dhìteadh gu bàs—bàs na croiche fhulang. Bha'n Rìgh an déigh a làmh a chuir ri barantas a bhàis, agus bha'n latha air a shochdrachadh. Ach mu'n d' thainig an latha chaidh duine mòr measail, a bha anbarrach gràdhach leis an Rìgh agus aon de chùirtearan, agus thubhairt e ris gu'n robh boirreanach àraid aig an robh toil labhairt ris, agus gu'n do gheall esan labhairt ris an Rìgh air a son—agus ghuidh e air an Rìgh a faicinn agus eiseachd na bha aice ri' ràdh. Gheall an Rìgh a faicinn—shuidhich e latha agus uair, agus chaidh an t-àrd uasal leithe. Chuireadh a stigh do sheomair i, a's chaidh an Rìgh a stigh far an robh i. Bha ise an sin air a dà ghlùn, agus deichnear-phàisean—mic a's nigheanan—maille rithe, air an glùnaibh mar an céudna. Co' bha'n sin ach bean a's clann an duine a bha air a dhìteadh gu bàs, a's iad ag aslachadh air an Rìgh tròcair a dheanamh air an athair agus a bheatha a chaomhnadh. Thainig na deòir mhòr a nuas air gruidhean an Rìgh—thainig reachd na mhuineal—cha b'urrain da facal a labhairt. Chaidh e' mach, agus 'an ùine ghearr phill e air ais a's paipear na laimh, a' toirt maitheanais do'n duine a bha air a dhìteadh gu bàs—maitheaneassaoir—sàrlàn maitheaneas do'n duine. Thug e so do'n mbanai—pill i dhachaidh le gairdeachas—dh'fhosgladh dorus a phrìosan—agus fhuaireas a companach, a's rinn ise a's esan 's an teaghlach gairdeachas.

'Nis, so agaibh eadar-ghuidhe air son duine 'an làthair duine, ach tha Crìosd a' deanamh eadar-ghuidhe 'an làthair Dhe. Bha so na eadar-ghuidhe air son aon duine, ach tha Crìosd a' deanamh eadar-ghuidhe air son a h-uile h-aon de mhuinntir féin. Bha so na eadar-ghuidhe air son aon bheatha aithghearr, ach tha Crìosd a' deanamh eadar-ghuidhe air son beatha shioruidh. Bha so na ghuidhe air son aon pheacadh, ach tha Crìosd a' guidhe air son ar n-uile pheachdanas. Bha so air son caraid, ach tha Crìosd a' deanamh eadar-ghuidhe air son nam feadhnaich a bha na'n nàimhdean dà. Thearnuinn an nì air an robh sin a' labhairt o dhìteadh lagh saoghalta, ach tha eadar-ghuidhe Chrìosd a' téarnadh o mholachd lagh Dhe. Na'm bitheadh a h-aon agaibhse, mo chairdean oga, air ar glasadh a stigh ann am prìosan fo bhinn bàis, agus a mbian oirrh iarradas a chuir a suas a dh'ionnsuidh an Rìgh, a ghuidhe air son maitheanais, co ris a dhearbsa sibh air n-iarradas agus air guidhe? Co a chuireadh sibh a dh'ionnsuidh an Rìgh leis? Nach cuireadh sibh an t-aon bu mheasaile a b'urrain duibh fhaotuinne 'san tìr—an caraid as an robh am barrachd earbsa agaibh, agus bu mheasaile agus a b'uramaiche 'am beachd an Rìgh? Agus nach e Iosa Crìosd an Tì sin is measaile 'san t-saoghal uile? Nach e an Tì is gràdhaiche leis an àrd Rìgh? Co e ris am bu chòir dhuibh air cùis earbsa a raoghainn airsan? N'am bitheadh sibh dol a dh' earbsa athchuinge no iarradas as leth ar beatha do'n Rìgh, co

ris a dh'earbsa sibh e? An ann ri coigreach, no ri caraide blath-chridh-each aig an robh gael oirbh, a dheanbh a ghaol, 'sa bha mar an ceudna gràdhach leis an Rìgh, agus àrd na bheachd? Nach ann ris a charaid ghràdhach gu deimhin? Nach canadh sibh so esan a dh'eideas an Rìgh. So esan a tha àrd uramach 'sa chùirt. So esan a tha oiseann gach h-son eile—so mo charaid dìleas dearbhta—agus so esan a chuimhnichas ormsa. Tha Dia do ghnàth làn thoilichte le 'mhac féin—mac a ghràidh—agus tha e toileach deonach eideachd an uair an ni e eadar-ghuidhe air ar son. Agus nach eil fios agaibh gu' bheil e air a ràdh gu bheil Criosd comasach iadnan a théarnadh a chum a chuid is faide, a thug a dh'ionnsuidh Dhe na ainm san—do bhrìgh gu bheil e do ghnàth heo gu eadar-ghuidhe a dheanamh air an son.

Tha e air innseadh dhuinn ann an eachdraidh ma dheidhinn daine a bha air a dhìteadh gu bàs air son peacadh a thaobh-eigin anns an robh e cionntach. Bha brathair aige a chaill a làmh, agus a bha air a leanadh gu geirt air iomadh dòigh, a' cogadh air son a Rìgh 'sa dhùthcha, a's chaidh esan a stigh 'an làthair an Rìgh 's na cùirte, s's ghuidhe e as leth a bhràthar. Thog e suas na bha aige de'n laimh a's ghuidhe e orra maithneas a thoirt da bhrathair air sgàth an dh'fhuing esan air son a dhùthcha. Chaidh a chùis leis—thug iad maithneas da bhrathair air sgàth na rinn esan air son a dhùthcha. Mar so tha Criosd air a leigeil ris duinn mar nan a bha air iòbradh, agus a tha deanamh eadar-ghuidhe air ar son. Nis, mo chairdean oga, thugaibh se leibh agus cùimhnichibh e. Tha ceithir nìthibh ann a thaobh Chrìod a tha gu dheanamh na eadar-mheadhonair, dìreach air gach dòigh fregarach air ar son, agus innaidh mi dhuibh ciod iad na ceithir nìthe sin. Air tus **THA E NA AIRIDH**—tha e air gach dòigh fiachail toillteanach agus gu h-uile òirdheirc. 'Nuair a ghuidheas esan as air leth, faodaidh e toillteanas fhalach féin, toillteanas a bhàis féin, agus fhàirinnachd a's ùmhachd iomlan agairt as air leth. Tha esan na airidh—na airidh ann féin, oir is e Mac Dhe; agus tha e na airidh air son na rinn e, oir theill agus choisinn e na 'tha e a' guidhe. O, cin tearuine clann Dhe—deiscubnill Chrìod! Tha'n t-Athair do 'ghnàth aig eideachadh a Mhac. Cha'n eil e comasach gu'm failleadhadh an t-eadar-ghuidhe 'tha esan a' deanamh. Cha'n fhaillnich son ni a ghabh esan as laimh. Cha'n eagal dhoibhsan a tha 'g earbsa na—air an cuartachadh mar a ta iad le deich mille cunnart—bualteach do ghambas a's mi-rùn na naimhdean—do chul-sleamhnachadh agus do bhuaireanain do—àireamh. Gidheadh cha'n eagal dhoibhsan air son a' bheil esan a' guidhe—mì-thoillteanach, neo-airidh, mar a ta iadnan—tha esan as airidh agus eisdidh athair e do ghnàth.

A ris, 'san dara àite. Is fìorach Criosd air na 'tha dhìth oirbh, air ar n-urraibh. Bha e féin son uair na leanabh mar a ta sibhe. Is aithne dha gach nì is urrainn cur oirbh—is urrainn dragh, no dorùinn, no trioblaid a chur oirbh. Is aithne dhàsan ar cridheachan, ar smuaintean—cha'n eil nì sam-bith air fhalach 'uaithe-san. Tha e eolach air ar n-iarradais, air ar tograinean, air ar n-eagail, air gach uile nì a bhuinneas duibh. Cha'n urrainn duibh nì air bith a chleith 'uaithe; agus mar so, 'n uair a tha e a' deanamh eadar-ghuidhe air ar

son, is fiosrach e air gach ni a b' fhearrd sibh, agus a tha féumail duibh. Tha e mìle, mìle uair ni's eolais no air mathaireachain no sibh féin—agus mar a tha eolas tha ghliocas agus a ghràdh.

'San treas àite. Tha Criosd beo do ghnàth gu eadar-ghuidhe a dheanamh air ar son. Tha pàrantan math, athair agus mathair, gach h-aon agaibh a' guidhe air ar son; agus tha càirdean cràbhach, as ministear diadhaidh—ach cha'n fhad is urrainn doibh so a dheanamh. Is eigin gum faigh gach h-aon duibh so bàs—feumaidh iad an saoghal so fhàgail, agus an ùine ghearr cha bhi h-aon duibh ri fhaicinn air aghaidh an t-saoghail mbòir. Ach Criosd, tha e beo an diugh, bithidh e beo a' maireach—bithidh Esan beo 'n uair a thig sibhse gu bàs, agus a ruigeas ar-n-anaman an saoghal sìorruidh. Agus an uair a dh' fheoglar gach uaigh 'sa theid a ghrian fodha a's nach éirich i tuille no gu bràth, agus nach bi gealach no réult air mhairrean, bithidh 'Esan 'an sin beo gu eadar-ghuidhe a dheanamh air son a shluaigh. Sguabaidh am bàs gach h-aon againn air falbh—ach tha Esan o bhithuantachd gu bithbh-uantachd, 's co-ionnan da an diugh a' maireach agus gu sìorruidh.

'San aite ma dheireadh. Tha Criosd neo-chaochlaideach. Cha'n atharraich Esan gu dillin no gu bràth, agus ciod an t-aon nì eile nach atharraich? Atharraichidh na siantan—tha craobhan a's blàithean ag atharrachadh, agus gach ni air am faod sùil dearcadh. Tha càirdean ag atharrachadh—cuid diubh an diugh dìleas gràdhach, gaolach—a' maireach fuar, suarach, cealgach, dì-chuimhneach. Seadh faodaidh sinn uile caochladh agus atharrachadh—a bhi'n drasda subhach sona, a ris dubhach brònach—a nis gu slàn fallain, a' maireach gu bochd breòite tiun—a nis, gach cuisle 'sa chridhe a' bualadh gu réith làidir, agus 'am prioba na sùl gun phlosg, fuar, marbh. Ach Criosd cha'n atharraich Esan a chaidh no gu sìorruidh—cha treig Esan a shluaigh féin gu bràth—cha dìbir e iad—cha di-chuimhnich e iad. 'S eigin gu'm bàsaich sinne—'s eigin gu'n tuit air cuirp 'san ùir, gu'n caideal iad 'san uaigh. Duisgidh sinn a ris air latha na h-aiseirridh. Ach ged a thachras so, cha'n atharraich Esan—tha Esan beo do ghnàth gu eadar-ghuidhe a dheanamh air son a dheiscubuil. Do neamh nan néimh chaidh e a dh' nimeachadh àiteachan taimh agus fois air son a shluaigh, agus a chum an ghabhail da ionnsuidh féin 'san t-saoghal ghlormhoir sin. A 'measg gach àilleachd leis a' bheil e air a chuartachadh cha'n eil e car mionaid a di-chuimhneachadh nan truaghan ìosail air son na bhàsaich e—air son na dhoirt e fuil chraobhach a chridhe. Tha e gu sìorruidh beo gu eadar-ghuidhe a dheanamh air an son. Tha a ghràdh o shìorruidheachd gu sìorruidheachd—gràdh gun tomhas—gràdh nach urrainnear a thuigsinn aig fheothas agus aig a mhead. O, cia glormhor Esan a tha tagradh cùis a shluaigh air néimh! Ìosa bbeannaichte! is beannaichte gu bràth iadsan a dh'earbsa ann a t-ainm!

Bu tùrsach deurach air-arson,
A chaith e' laith' fo'n ghréin;
'S ge h-àrd e nis air deas-laimh Dhe,
Co-mhothaichidh ar péin

Le dànachd naomha, uime sin,

Theid sinn gu chathair-ghràis :
 Is fà gach gearrain doirtidh sinn
 Na fhiannais anns gach càs :
 A chum gu còmhnaidh esan leinn,
 Reir saibhireachd a ghràis :
 'S gu tugadh e d'ar n-anma lag
 Neart agus fois gu bràth.

—Amen.

SGEUL FÌRINNEACH MU THIOMCHIOLL SHEUMAIS GABHIN, DUINE CRÀBHACH—AON DE NA CUMH- NANTAICH.

THA dùthaich àluinn snas o Glaschu, 'm bràigh shioramachd Lannair ris an canar Gleann Dughlais—aite co tiòrail bhoidheach 's tha na fhaotuinn feadh mhacraichean nan Gall. 'Sa chearna so de'n dùthaich thachair iomada nì 'an am a gheur-leanmhuinn a rinneadh air luchd a chùmhnaidh leis an Eaglais Easbuigich, a tha brònach na eisdeachd, ach a tha airidh a bhi air a chumail air chuimbe. Thainig mòran de dh'eachdraidh nan làithean dorcha so 'nuas do air n-ionnsuidh, le beul aithris, agus mar an ceudna ann an leabhraichean, agus na measg sin tha an sgeul a leanas :—

Mar a thubhairt sinn, cha'n eil gleann 'san dùthaich is àillidh na gleann Dughlais. Cha'n eil beinn no cnoc, no creag, no uamba, no allt, 'san tìr sin uile, aig nach eil eachdraidh fein fuaighte ris. An am na geur-leanmhuinn cha robh aite far na thachair nithe bu truaighe na ann an sgìorachd Dhughlais. Am measg nan feadhach a tharruing a nuas orra féin feirg a's corruich na h-Eaglais Easbuigich, bha Seumas Gabhin. 'S an àm, an uair a b' iad glinn a's gairbhealaich, uamhan a's frògan nam beann, àiteachan dìon a's taimh muinntir dhìleas Dhe—aitheachan falaich nan daoine beannaichte sin air nach robh an saoghal na airidh, thug an duine so air diòmhaireachd nam beann a chum cothrom a bhi aige air deagh chogais a ghleidheadh, agus co—chomunn sàmhach a bhi aig ri Dhia. Cha'n eil moran air innseadh dhuinn mu làithean oige an duine mhaith so, ach gu'n robh e na dhuine diadhaidh cràbhach, air an robh, ann an tomhas sonnuichte, eagal a cruith-fhir agus na fhear leanmhuinn dìleas air an Tì ard agus ghlormhoir a bhàsaich air son pheacach, agus air an robh taic agus earbsa anama.

Bha meas mòr air Seumas Gabhin 'san aite 'san robh e tàmh, 'am measg a luchd eolais. 'Se bu chéird da an tàillearachd, agus ann an leantuinn na céirde so, a falbh o àite gu h-àite, bha e na mhinistear anns gach teaghlach—a deannamh na bha na chomas a chum eolas slainteil a chraobh-sgaoileadh air feadh an àite, agus aoradh Dhe a chuir air bonn anns gach tigh a's teaghlach. Ach cha b' fhad' aig na tharruing an duine coir so 'nuas air féin corruich li-areirg nan daoine borb fiadhaich a bha siubhal na dùtbha, gu a's faid Claibhearhouse agus a chuid saighdearain. Bha an duine borb an-ìochdmhor so aig an àm a' morta 'sa marbhadh gach h-aon nach géilleadh do'n chreidimh ùir a bha iad a sparradh air daoine

'dheoin na dhaindeoin. Cha robh duine na bean, sean na òg 'san tìr, a rachadh a dh' eisdeachd ministearan Eaglais na h-Alba, na dhuiltadh dol a dh' eisdeachd nan daoine ùr a bha air an cuir thairis orra, nach robh air an saltairt fo chasan nan saighdearan, agus air am mort gun deuchainn gun cheasnachadh. Chuala Seumas Gabhin mar a bha agus dh' fheuch se e féin a chleith mar a b' fhearr a dh' fhaodadh e. Bha e furachail faicileach—bha fios aige gu'n robh iad air a thòir, agus aig iarraidh gach cothrom a b' urrainn doibh a chum a chuir gu bàs. Cha chaidleadh e 's na tighean 's an robh e aig obair, ach gu bidheanta ann an crò nan caorach cul an tuim, no ann an ruchd feoir, no ann am broinn crnaiche mòine, agus gu tric ann an uamha no ann an fròig 's a mhonadh far nach b' urrainn marc-shluagh Chlaibhearhouse a leantuinn. An uair a bhitheadh e a' taillearachd 's na bailtean, gu h-àraid air an t-shrath, bu chleachdadh leis an t-àite fhagail 'san fheasgar, agus àite falaich a thoirt air, oir 's ann 'san oidhche a b' abhaisd do na saighdearan a bhi siubhal na dùthcha. Bha toll fo thalamb, seorsa de fhròig, ann am bràigh a ghlinne, aig bruaich aibhne, anns an do chuir e seachad iomadh oidhche leis féin, agus cuid de na oidhcheanan bu sbolas-aiche a chaith e riamh air thalamb, ann an urnuigh ri Dhia—a' faotunn comh-fhurtachd o'n fhiosrachadh gur ann air sgàth an t-soigeul a thainig so uile na rathad.

Bha abhuinn bràigh ghlinn Duglais a' sruthadh as na beanntaibh, 's a tearnadh gu srath o eas gu h-eas, a' siubhal air nairibh gu bras na geal chòbraigich luath o chreag gu creag, 'san sin na h-abhuinn chiuin shàmhaich mar sgàthan, a' leigeil ris faileas na greine o na spéuran, agus dealbhan nan blàithean boidheach a bha fàs air gach bruaich. Tha coille dhlùth a' fàs air gach taobh de'n abhuinn so—an calltunn, am barach, an sgitheach geur—an t-uinnseann—air am figheadh r'a cheile leis an eidheainn co tiugh a's nach eil e comasach siubhal troimpe. 'S iomada latha a chuir an tàillear bochd seachad a' fuaigheal 'sa choille so—'s iomada oidhche a chaideal e 'san uaigneas shàmhach so, a chailleach—oidhe s'a calaman fiadh-aich na coille ri'n giùran brònach tiamhaidh os a cheann. Bha drochaid air an abhuinn gu h-ìosal 'sìos o'n àite anns an robh an tàillear cràbbach ga chleith féin, air am b' abhaisd do shaighdearan Cluibhearhouse gabhail mar a bha iad a' siubhal na dùthcha 'an toir air na daoine sin nach seasamh gach riaghailt ùr a bha iad le foill a's foinneart a' toirt a stigh air an tìr.

Air maduinn àraid, gu moch, mu'n robh muinntir a ghlinne air an cois, bha baidheann de mharc-sluagh Chlaibhearhouse a' gabhail an rathaid mhòir 'sa 'dol thairis air an drochaid so. Bha Seumas coir ga chléith fein 'na fhròig mar a b' abhaisd da, dlùth do'n àite. Bha cù beag, abhag bhoidheach aig an tàillear, a b' abhaisd a leantuinn, agus thachair e gu'n robh an abhag so maille ris air an am. 'Nuair a chual' an cù fuaim nan each agus gleadhralch nan arm a' gabhail seachad, ghrad ruith e a mach as an t-slochd agus thoisich e air tathuinnich. Lean an abhag laoghach air lorg nan saighdearan, a' fagail Sheumais chòir na shuain. Stad na saighdearan—thuig iad

mar a bha. “Tha sealg ‘sa’ gheann so,” ars’ esan a bha thairis orra. “Cha’n eil an abhag bheag so a mach gun fhear eigin a bhi dlùth.” Thilg siad iad fein as an diollaidean gu làr, agus chaidh iad a rannsachadh a ghlinne. Thàr an cuilean a’s rompa tathuinnich mar a bha e a’ teicheadh—a’ tionndaidh air uairibh riutha, ‘sa ruith air ais gus an do rainig e an solchd anns an robh Seumas còir na shuain. Ghrad chaidh e ‘stigh, agus le imlich a’ le tathuinnich dhuisg se e. Dh’ eirich an tàillear a’s chaidh e a mach as an fhròig anns an robh e ga chleith féin, agus mhothaich e gu’n robh e air a chuartaich leis na saighdearan. Ghrad ghlac iad e, a’s thug iad leo e na pbrìosanach an làthair a cheannaird a bha thairis orra, agus tha e air a ràdh gur e Claibhearhouse e féin a bh’ ann. Sheas an tàillear cràbhach na làthair—ga theirgseadh fein do Dhia ann an urnnigh dhùrachdaich, làn chinnteach nach tréigeadh esan e—agus tachradh mar a thogradh esan, gu’n robh e ceart.

Mhothaich Claibhearhouse a shiosar mòr ann am pòca an tàillear, a’s rinn e gàire. “So, so,” ars’ esan, “a cheann gu’n robh mòran feala-dhà againn ga d’ shealg leis an abhaig, cha chuir mi gu bàr thu, ach chì sinn a bheil faobhar math air do shiosar. So, ars’ esan ri saighdear a bha dlùth, gabh an shiosar agus gearr dheth, gu dlùth ris a chlaigean, dà chluais an tàillear.” Thug Seumas dha an shiosar mar a dh’iarradh air, agus ghearr iad dbeth a dhà chluais co dluth ‘sa b’urraim doibh, gus an robh an uil bhlàth a’ ruith a sìos mu ghuaillibh. Thog na saighdearan glag gàire, a’s dh’fhàg iad an tàillear truagh air an rathad a’ sìlleadh na fala mar a thigeadh i, gun suim gun chùram. Na dhéigh so ghlac iad e a ris, agus mar chiontach nach deanaibh smachdachadh air bith a cheannachadh, bha e air a dbiteadh gu’ bhi air fhuadachadh a mach a’ Albainn do dh’ Innsibh na h-àird’ an iar. Ach thug Dia sìth da dbùthaich. Chaidh stad air a gheur-leanmhuinn thraigh so. Phill Seumas dachaidh, a’s chaideal e na leapaich féin, agus tha’n tigh anns an robh e iomada latha a tàmh, a’s far na chaochail e, ra fhaicinn fathasd gus an latha ‘n diu ann an baile Dhughlais. Tha ainm ‘a shloinneadh ‘sa chéird air an deargadh air an àrd dorus—an shiosar ‘s an t-iarann mar shuachaintes air a chéird, agus a bhliadna, 1695 anns an do chaochail e.

Bha an duine math so sean aos-mhòr mu’n do chaochail e. Chunnaic e mhic ‘sa nigheanan, oghachan a’s iar-oghachan a’ fàs mu’n cuairt da, agus tha mòran anns na cearnaibh sin a nis a tha ro bhòsdail gur ann de shliochd an tàillear iad.

Cia taingeil bu chòir dhuinn a bhi airson na snorsa coguis a tha air a ceadachadh dhuinn, ann a’ bhi feitheadh air Dia mar is àd leinn, gun duine aig a’ bheil a dhànadas a ràdh gur h-olc! Tha làithean geur-leanmhuinn gu bràth seachad—a bhuidheachas sin Dasan a tha riaghladh gu h-àrd.

LEABHAR ÙR GÀELIC.

THAINIG leabhar ùr de Dhàin agus de dh' Òrain a mach o cheann ghoirid (a ta air a reic 'an Glaschu leosan a tha 'cuir a mach a Chuairstear,) agus da rìreadh tha iad na'n airidh a bhi air an leughadh. 'Se is prìs doibh sgillin shasunnach, agus tha iad na'n cùmhradh—na'n luach peighinn co math 'sa thainig a mach o cheann fhada. Tha na Dàin blasda taitneach—a bhàrdachd anbarrach milis, a's na b-òrain uile gu leir geannuidh mothail, neo-choireach. Leugh sin iad uile le taitneachas. Tha cuid duibh air an robh sinn eolach o'r n-òige, ach a bha dol gu luath air dichuimhne. Tha sinn fo chomain dasan a bhac so. Tha cuid diubh aosmhor, agus tha sinn fo chomain mhòr da gu'n do chrìonich e iad agus gu'n do chuir e 'mach iad. Tha' chuid is mò dhuibh air an deanamh a's air an cuir r'a cheile leis féin, agus da rìreadh is Bàrd gasd e. Cha ruigeadh aon Bhàrd a bha riamh 'sa Ghaildeachd nàire 'ghabhail a chuid Dàn. *Collath*-is gann nach eile co math ri cuid de Dhàin Oisein. Air an am cha'n eil uine na aite againn gu labhairt mu dheidhinn an leabhair bhig so, mar bu mbian leinn, ach 'se ar dùrachd gu'n soirbhich leis. Bheir sinn, mar dhearbhadh air na thubhairt sinn as a leth, dàn goirid aosmhor—Laoidh Naomhain, agus Marbh-rann a rinn an t-Ùghdair do Athair—duine còir suairce a thoill gu math gach moladh a tha e toirt air.

Rinneadh Laoidh Naomhain air còmh-dail airidh, an uair a bha Manaich a's Cailleachan dubha, agus pearsachan Eaglais eile, maille ri saighdearan, a' siubhal mar mhor bhuidheann le ceol a's fonn nan Salm.

LAOIDH NAOMHAIN.

THAINIG marc-shluagh nan each geala,
 Le'm falluinnean muilleach òirdheirc.
 Nan trì thàire chaidheas a steach.
 Bu chùin an triail le uirghioll shàmh!
 Nan déigh, le torraghana troma,
 Dh'imich naoinear bu mhall ceum;
 A's seisear air chùlaobh sin le laoidhean—
 'Seadh, luath-ghair ait gu iùl nan spéur.
 Bu bhinn tòrra-ghleusach am fonn,
 Le cliù a's moladh anns gach béul.
 Dh'iadh sòlas nan gràs 's gach iùil,
 'S tre 'n dùslainn clàt' aiteal nan reul.
 Air an lorg sin, thainig dà sheachd
 De chailinean geal mar ghathaibh gréine:
 Shruth mil-cheòl o'm bilibh ròis.
 Bha còmhlan ùr roimh gach manach.
 Ghluais math-shluagh caoin le fàit,
 An gràdh a' lasadh gu nuadh,
 Am fradharc coimhead an làir,
 'S an cridhe air àros nam buadh,
 Sin nochd a' ghrian a cùin ghnùis àidh,
 'S thar an àbhaig chaidh gach gruaim.

MARBH-RANN DUINE CHOIR IONRAIC.

Fuirbh 'n lic so 'n tàmh tha 'choluinn chaomh,
 Ré 'bheath' a thriall an slighe nan naomh,
 Bu chiùin a ghuth, bu mhòr a spéis,
 'S e diadhaidh, còir, le rogha ceill.
 Céile gaoil, a's athair gràidh,
 Saoi gun bheud an iul nan àdh !
 Gun lochd do neach, bu chaoin a ghlòir,
 Le srìonn réidh, gun bheum, gun ghò.
 Le aingle naomh, an àros Dé,
 Bi'dh 'anam sona, rè nan rè :
 A' seinn laoidhe mholaidh feadh gach linn
 Do Rìgh nan dùl, le comb-sheirm binne.
 Ged chrìon mar dhuslach anns an ùir
 A cholann chreadh sìos na smùr,
 Fòs thig am bràth tra dh'éireas suas
 Cuirp na muinntir chaidh 'san uaigh.
 Bi'dh sgèamh nam fìrean thréig o chian,
 'S an aiseirigh dealrach mar a' ghrian ;
 Gun chuimhn' air osna trom no leòn
 A bha 'gan claidh an gleann a' bhròin !
 An sin bi'dh 'cholann so 'san ùir
 Gu maiseach 'g éiridh ris gu h-ùir.
 Le fàilte, gabhaidh Tì nam buadh
 A chomunn ghràidh gu 'chòmhnuidh shuas.
 Mar bha e bhos, 'sann bhios e thall—
 Le laoidhean cliù, an saoi gun fheall ;
 Rì aoradh a's cràbh 'san ionad fhial,
 Ag ìobradh suas gu suthainn slor ;
 Far nach crìon maoth ògan ùr—
 Far nach searg an lus na smùr ;
 'S nach fannaich nedinean bhàn 'dhìth dealt,
 'S a' chridhe chaoimh nach moagail geilt.
 Cha loisg a' ghrian, cha mheath am fuachd,
 Sa' chòmhnuidh naomh, taobh eile 'n uaigh.
 Nach aoibhinn bàs an duine chòir,
 A' triall chum sìorruidheachd na glòir !
 Cia bith an truaighe bh'aige bhos,
 An taobh thall do'n uaigh gheibh esan clos.
 Gur h-e mo ghuidhe o'n àrd Rìgh
 'Bhi amhuil sin, mo làithe 's mo chrìoch.

BEATHA AGUS EUCHDAN
 ROIB RU Aidh Mhic-Griogair.

EARRANN IV.

THUIRT sinn cheana gu'n do dhaontaich tuath agus uaislean na dù'cha cáin, no cís, no màl-dubh a thoirt do Rob arson an spreidh 'san eudail a chumail bho chreachadairean. Ma'n àm so bha cuid de thighearnan mòr ann a dhiult a phàigheadh ag ràdh gum bu dìmeas leo leithid. Bann din so fear Ardbhru'chail, ach nuair

chunnaic Rob nach pàigheadh e chaidh e le ghillean gu 'chaisteal—dh', fhag e iadsan air chùl enòic agus chaidh e fein a chum an doruis,—bhuail e—fhreagair an sciomalair,—d-fharaid Rob an robh a mhaighistir aig baile? “Tha,” ars' am ba'lach, “ach thuir e nach faiceadh e duine 'n diugh, oir tha moran de dhaoine mora aig an dinneir leis.” Abair ris gu bheil Rob Ruadh MacGriogair aig an dorus agus gu feum e tighinn a bhruidheann ris ged bhiodh an Rìgh aig a bhord! Chaidh an gille agus liubhair e'n teachdair-eachd, thainig e air ais agus thuir e gu'n d'iarr a mhaighistir air a ràdh nach eil aithne na eòlas aig air a leithid de dhuine. Sheid Rob an adharc mhor, a thug fuaim a chuir clisgeadh air a chaisteal—a dhuig a chuile Mactalla 'bha mar mhilltean nu'n cuairt, agus a thug air maithean agus naislean na cuirme amharc an aodain a cheile a'm breislich, an dùil gu'm b'i'n trompaid dheireannach a bh' ann! A thiota bha gillean Roib ra ghuallainn, thuir e riu gach ceithir-chasach a bh' air an raon iomainn air falbh: thainig an tighearna nis a mach—labhair e ri Rob—dh' fhiarr e mathanas—phaigh e'n t-ainfhioch, agus dhealaich iad cho mor aig a cheile sa bha iad riamh.

Beagan na dheighl so thainig buidheann de chloinn Mhicrath a ris as an taobh-tuath, agus ghaid iad corr 'us dà cheud caora bho ghabhail tighearna *Chraig-barnet*,—cha robh a leithid so san àm air a chunntas na mheirle idir, ach mar ghnìomh tapai, duineal, teoma, foghainteach: coma, bha nis rud ri dheanamh aig Rob; a reir a chumbnaut, cha'robh mar fhiachaibh air a' cbreach a thoirt air a h-ais ma bha 'n t-àireamh fo sheachd cinn, ach an so tha dà cheud.

'Mach a ghabh Rob 'sa ghillean, bha iad bha cnuic gu beallach, air uideal 's air alaban fad thri seachdainnean, gun fhorbhaic air na creachadairean, gus, ma dheireadh an tainig iad orra ann a' mon aidhean Chintáil, ann an siorramachd Rois;—'Nuair choinnich na gillean faodaidh an leubhadair a bhi cinnteach gun robh “Coille-chragaidh” aca. Seachdainn na dha eile agus liubhair Rob a chuile ceithir-chasach do thighearna *Chraig-barnet* ach aona chaora!

Bha Bob do ghnà a strìochdan ri diuc Authoil; cha b' ann gu leir arsan a chreiche, ach mar dhìoghaltas arson a thràiteireachd.

Ma dheireadh chuir an diuc roimhe nach leigeadh e le gnothaichean dol ni b' fhaide, agus le sàr rùn casg a chur air Rob thug e Balchuidir air, far an robh moran tuatha aige; chuir se e fein air an ceann, agus ged bu doilich e, b' eigin daibh dol leis gu tigh Raib.

A' cheart latha 'rainig an diuc agus a ghillean tigh Raib b'e latha tòraidh a mhàthar e. Chunnaic Rob an diuc a' tighinn,—bhreathnaich e mar bha chuis—cha robh e comasach dha, chunnaic e, dol as! 'Se rinn e' bhuclaich e' chlaidheamh mor air a shlios—chaidh e 'mach an coinneamh an diuc—chuir e failt' air, agus thug taing dha arsan tighinn gu tòradh a mhàthar, gun chuireadh, càirdeas ris nach robh sùil aige.

“Cha'n 'ann gu tòradh na caillich a thainig mi,” ars an diuc,

'ach air do thoirsa, agus feumaidh tu a thiota dol leamsa do Pheairt." "Cha bhiodh e eireachdail, arsa Rob, "gu' fàgaim mo mhàthair chaomh gun a h-adhlac, ach cho luath sa theid am fòd oirre, ma sa cùis eigneach e theid mi leibh." Thuir an diuc gu faodadh a chuid eile de na càirdean a h-adhlac, ach air a shon gu'm b' eigin da falbh. Dhaontaich Rob, mar gum beach, agus chaidh e ceum no dha leis, ni nuair chunnaic a pheathraichean agus a chàirdean eile thoisich iad ri caoineadh, ri rànaich, 's ri bà-bhualadh.

'Nuair chuala Rob so, agus a mhàthair air an eisir, dhàt a chridhe —thug e dui-leum bho'n chuideachd, gan saltairt fo chasan, agus tharruinn e chlaidheamh. Tharruinn an diuc a dhaga agus leig e air: thuit Rob, chabann leis a pheileir, ach, gu fortanach gu'n do shleamhnaich a chos. 'Nuair chunnaic a phiuthar, Bean Ghlin-falaich gu'n do thilgeadh, mar shaoil ise, a bràthair, thug i grad leum mar leòmhann, agus rinn i greim air an diuc air scòrnan—dhaon draghadh thug i bhar eich e, 's chuir i dèruim ri talamh. Ann an deich mionaidean chaidh a thachdadh, eir thug e dùin de na bha man cudirt a greim fhuasgladh, mar bhith gu'n tainig a nis Rob e fein dìreach nuair bha sùilean an diuc a sgineadh a mach as a cheann!

Bha meran de na Griogaraich a chunnaic an diuc a tighian, agus a chuir amharas mar bha, a thainig dìreach air a cheart mhicid so, leig iad leis, air combairle Roib, dol dhachaidh na chlàthan leth-thachte: ach na faigheadh iad a' miann eam fhaic e riann grian no geallach na dheidh!

Beagan na dheigh so bha Rob a dol troimh *Auchterture* dléth do Chraoibh, far am fac' e ann am pairc gearan òg bòidheach a rideis 'sa sitrich, ea —; thuir e ris fein nan ceannaicheadh air gied e gum biodh e aige, chaidh e stigh do thigh-a-bhaile agus dh' fharaid e an robh an gearan òg ud ra reic? Cha robh fear-a-bhaile 'stigh, ach dhaitnich an agalag Rob, agus sheòl e stigh gu sìobhalt' e do sheomar anns an robh bean-a-bhaile fuaigheal. Thuir e ris gu sìobhalta gu'n do ghabh e spéis do ghearan òg a chunnaic e anns a phaire, agus nan còrdadh iad mu'n phàis gu'n ceannaicheadh se e. Ghabh bean-a-bhaile sraonas mor nuair chuail i so; "An e," ar ise, "an teach a chaidh a bhriseadh air mo shon fein! cha cheannaich airgied e—cùm t-airgied 'nad sporan." Thainig a nis fear-a-bhaile dhachaidh—dhinnis an agalag dha co bha stigh—chuir a fies gu 'mhnaoi tighian don ath-sheomar—Dh' fharaid e dh'i am b' aithne dh'i co bh' aice san t-seomar-mhor? "chan aithne dhomha," ar' ise, "ach, co dhin cha's uasal e; 's ann thainig e dhiarradh *Dobie*, am *poni* grinn ceanalt' chaidh a bhriseadh air mo shon fein!" "A' chaomhag nam ban," ar' a fear, "ged dhiarradh e tha fein, b' eigin duit dol leis: am bheil fhios agad co th' agad? Rob Ruadh! Cha dubhairt a bhantigheanna tuille—chaidh fear-a-bhaile stigh—chòrd e fein agus Rob mu phàis an eich—chaidh an tairgied a phàigheadh sìos gu poncail, agus dh' fhaibh Rob leis an eich.

'Nuair ruith anna Roib air Balchuidir a mach chaidh e air

imric do Ghleann-ur'cha, agus bliadhna na dha na dheigh sin ghabh e gabhail mhenadail bho Dhiuc Aurgheal, teaghlach aig an robh mor-speis dha. Bha e'n so re iomad bliadhna, gun dì gun deireas, agus a reamh-rachadh na poit-chàil a' nis 'sa ris á fang dhiuc Authail. 'Nuair chunnaic Authail so rinn e gearan ris a phàrlamaid air Aurgheal, ag ràdh gu'n robh e 'toirt fasga do mhearlach a bha air chùl lagha. 'Nuair chual diuc Aurgheal so dheirich e, agus thuirt e ri Authail,—“ A Dhiuc ! Chaneil mise 'toirt do Rob Ruadh ach monadh agus uisge mar tha mi toirt do fhiadh agus do earba na frithe; ach tha thusa ga chumail ann am feòl 's 'ann a' min: chan e so uile, ach, a' reir choltais, 's e do mhaor agus do bhaili; oir cha'n eil fada bho na thog e do mhàl na leithid so do ghabhail.”

Cha robh dol a null no nall aig Authail—cha b' urrainn e aicheadh nach robh so fiòr, agus fhuair Aurgheal mor chliu arson a theomachd.

'Nuair ghabhadh Rob sogan cha robh dad a b' fhearr leis, na' bhi 'g innse mar theasaraig e' bhaintighearna. Theagamh gu'n do dhi-chuimhnich-cuid d'ar leughadairean? Cha mhiste sgeul math innse da nair.

Fhad sa bha Rob ann an Aurgheal cha robh beinn na beallach, cùil na fròg, uamha na uamhas nach do shiubhail agus nach d' fhuair e' mach. Chaidh e, aon fheasgar Foghair, leis fein, do Ghleann-etibh—sealladh gun bhriag a dheanamh, cho moralach sa tha'n Albainn. Chite 'ghrian mar mheall cruinn teine dol a luidhe 'measg nan tonn-striechte san iar, agus ag òradh mullach chruchan-beanna. Bha 'Nadur, mar gum beadh a cumail a h-analach, a dheisdeachd ri ceilearadh nan ian, ri fuaim an t-saimh, ri fann-gheum laoigh, agus ri langan an fheidh. Bha Rob cho làn de'n t-sealladh mhòralach 's gun do shuidh e air scor creige—thug e bhoineid bhar a chinn mar umblachd d'a Dhia, agus chuir e' chlaidheamh ruisgte tarsuinn air a ghlùinean. Ma dheireadh dh' fhalbh gach òradh, dheug gach faithleus, phaisg gach ian a' ripheid: chur Rob air a bhonaid gu falbh 'nuair ciod a chual e ach glaedhaich boiriannaich anns an ait' udlai, fhàsail, uamhasach so !

An deigh a ghlaoidh chual' e monmhar, mar gum biodh dìthis a bruidhinn—chur e bhois ra chluais fiach an deanadh e 'mach cia as thainig an guth, chual' e scriach eile fad as—chuir e roimhe gum biodh e aig bun na cùise,—cha robh an rathad soirbh, ach soirbh na doirbh b' e'n t-aon nì le Rob e an àm gabhaidh. Rainig e nis lianag bhòidheach a' meadhon na coille—cha robh guth ra chluinntinn, agus 'se 'rinn e leig se e fein na shìneadh a' measg an fhraoich. Dheirich a nis a gheallach, banrigh na h-oìche, agus cha chluinnto ach a ghobhar-adhar, agus seamh-luasgadh nan craobh ag aeradh den Ti mhor mhath cheart. Cha b' fhad a bha Rob na shìneadh nuair chunnaic e dìthis dhacine tighinn a mach as a choill agus iad a cònsachadh gu dìorasach. Chual e fear dhiu 'g ràdh “ ciod e their a h-athair ruinn—'s oic an gnothach e?” “'S coma leam ciod a their e,” ars am fear eile, “tha' nighean

fom 'mhath rinnsa." "Tha dochas agam nach eil nad bheachd a mi ghnathachadh?" ars' a chiad fhear, "a bhan tighearn ruiteach, chruiteal, mhàlta!" "Bi sàmhach!" ars' an dara fear; ged chuidich thu leam a' gaid air falbh, cha'n eil tuilleadh ded chomhairl a dhìth orm—bithidh tuille mun chuis nuair gheibh sinn do Shasun—tha mo ghille air tilleadh, agus fhuair e mach gu'n tug a h-athair dùil, agus gun do thill an toir dhachaidh." Cho luath sa chaidh iad a stigh an taobh eile de'n choill dheirich Rob, agus lean se iad, ach bha choille cho tiugh 's gu'n do chaill se iad. Ghabh e nis dorran nach do bh' ruidhinn e rin: chuir e 'dhrum ri daraig, 's thoisich e ri beachd-smaoineachadh: bha leth-amharas aige nach bu daoine talmhaidh idir a chual' agus a chunnaic e, anns an àite fhàsail ùldaidh so, ach sìogairean! Cha robh e fada mar so 'nuair chual' e 'ris glaoth cianail boirionaich dlùth dha: ruith e' chlisgeadh gus an taobh as an tainig e.

An deigh rùrach agus rannsachadh troimh phreasan 's troimh dhrisean, thainig e ma dheireadh gu seann chaisteal air mullach creige, far nach robh a chomhnuidh re iomad bliadhna ach ròcaisean 'us fithich 'us caileachan-oiche: chual' e 'nis osna chianail bho'n taobh a stigh, ach dorus no bealach air am faigheadh e' stigh cho robh ann. Ma dheireadh fhuair e 'mach fròg aig bun a bhalla—dhialaich e stigh air a mhàgan gu fàlaidh—tharruinn e' bhiodag, agus chuir e roimhe nach fàgadh e cùil na cial gun rannsachadh. Cha deach' e fad' air adhart nuair chual' e an dithis dhaoine a consachadh sa deasbaireachd; agus ann an cearn eile de'n aitreabh osnaichean cianail muladach. Smaonaich a gu'n rachadh e sa chiad dol a mach far an robh an neach na eigin—a stigh a ghabh e, agus co bha'n so ach bantighearna bhoidheach lurach na sineadh na h-aonar air fiar-saidhe. 'Nuair chunnaic i Rob thug i scriach aisde, mar gu'n rachadh a gonadh. "Co, no cia as duitse," ars' ise, "led' bhiodaig air chul-duirn a tighinn gam mhort!" "Chan ann a chum do mhort a Bhaintighearn," arsa Rob, "ach a chum do theasargain: ma tha thu'n cunnart-innis dhomh a dhaon fhacal co thu, agus ciamar thachair dhuit a bbi san àite ùldai fhàsail uamhasach so!"

'Nuair chual i so dheirich i air a h-uilinn, ach nuair bheachdaich i air a choigreach a bha cho fiadhaich coltas, cha chreideadh i gu'n robh e da rìreamh: "'S ann tha thu," ars' ise "air tì mo mheallaidh? Cha'n eil mealtaireachd nam chom," ars' esan; 's mise Rob Ruadh MacGriogair; innis do ageul a thiotadh, agus bi aithghearr. "Dia gad bheannachadh," ars' ise, "'S mise nigheann a chinn-fheadhas so air ainm; tha mi air mo ehlad air falbh le Ridire Sasunach—Oh m' athair! oh 'mo mhathair!"—"H-uist! h-uist!" arsa Rob, "earb asamsa—na fàg far am bheil thu, agus theid mise agus labhairaidh mi ris an Ridire Shasunach." Chuir e' bhiodag na truail, 's cha dubhairt e tuille,—chaidh e gus an àite anns an cual e na daoine a' consachadh: bha iad fathast a' deasbad, agus an impis dol am badaibh a cheile arson mar thachair,—leum Rob a stigh far an robh iad, 's dh'fharaid e co iad aig an robh a chridhe no dhànas

tnaireabadh a chur air an t-seann chaisteal ùldaidh ud mu'n àm so a dh' oiche? Ged bha Sir Seumas, agus Percey, agus triuir eile a stigh fon armaibh ghlac bal-chrith iad—shaoil iad gum bu bhith mi-nadura neo-thalmhaidh 'tbainig orra! Ma dheireadh fhuair Sir Seumas de mhisnich fharaid, "Co thu fein, agus ciod a thug an so thu?" "Cia air bith co mi," arsa Rob, "feumaidh tusa agus do chuideachd dol leam gu caisteal * * * oir dh' fhag thu e gun bheannachd fhagail aca."

Tharruinn Sir Seumas a chlaidheamh; tharruinn Rob Ruadh a chlaidheamh; thoisich an comhrag; ann an da mbionaid bha Sir Seumas na shìneadh air an urlar's fhuil a craobhadh air gach taobh! 'Nuair chunnaic Percy an Ridire, a bha air a chunntas na fhear-claidheamh cho mbath 'sa bha'n Sasunn air a leòn, ghabh e miapadh, ach cha be sin do chàch; leum iad air Rob, ach cha b' fhada sheas iad; bha mionach mu chasan dithis dhiubh ann am prioba na sùl! Ghuidh Percey air Rob a nis gu'n caomhnadh e beatha Shir Seumas; "Caomhnaidh mi, nasail cheanailt," arsa Rob: "Chuala mi na bha eadar thus' agus esan a' nochd; ma gheibh e thoilltineas gheibh e bàs is tàmailtiche na tuiteam le claidheamh *Rob Ruaidh*,—feuchaidh mi féin ra chreuchdan a dhùnadh—falbh thus agus faigh Bàta's gun aisigeadhmaid a Bhaintighearn agus Sir Seumas agus na tha beò gu caisteal a h-athar—cha ruig thusa leis curam na giorag a bhi ort."

MACTALLA.

Ellean Chola.

AN SEANGAN.

THA oibre an Tighearna gu léir a' fòillseachadh a ghliocais, a chumbachd, agus a mbaitheis neo-chrìochnuichte. Mar is mò a bheachdaicheas sinne air na h-oibribh sin, agus mar is cùramaich' a bheir sinn fa'near na crìochan sònraichte a ta air an co'-lionadh leo, chi sinn ni's soilleire ar suarachead, agus ar neo-iòmlanachd fein. Cha'n ann gu'n aobhar a thubhairt Daibhidh, 'nàm da 'bhi beachd-smuaineachadh air òirdheirceas àinm' Jehobhaib a shocraich a ghlòir os ceann nan neàmh, "'N uair a dh' amhairceas mi air do neamhaibh, obair do mheùr; air a' ghealaich, agus air na reùltaibh, a shuidhich thu; cò e an duine gu'm biodh tusa cùimhneachail air, agus mac an duine gu'm fiosraicheadh tu e?"—Tha e 'na ni araon taitneach agus iomchuidh do'n duine, a bhi 'suidheachadh iinntinn fein air uil' oibribh Dhé, do bhrìgh gu'm bheil iad sin a' nochdadh mòrachd agus maitheis an Ti uile-ghlòrmhoir sin, trid am bheil na h-uile nithe a' co'-sheasamh! Bha na fàidhean, agus na h-abstoil, agus na naoimh anns gach linn do'n t-sàoghal, a' beachdachadh le cùram air oibribh an Tighearna, agus 'ga mholadh air son a bhearta iongantach do chloinn nan daoine. Nochd ar Slanuighear beannuichte fein maitheas Dé, le bhi 'toirt fa'near

a chùraim a bha e' gabhail do eunlaith an athair;—"Amhaircibha ars' esan "air eunlaith an athair: oir cha chuir iad sìòl, agus cha bhuain iad, agus cha chruinnich iad an saibhlibh; gidheadh, a ta bhar n-Athair neamhaidh-sa 'gam beathachadh."—Nochd e ann an àit eile gu'm bheil Dia 'gabhail cùraim eadhon do luibhibh na macharach, agus air an aobhar sin, gu'm bu chòir do dhaoineibh an dòchas a chur anns an Tighearna.—"Thugaibh fa'near na lilighean, cionnus a ta iad a' fàs: cha'n 'eil iad a' saoithreachadh, no a' snìomh; gidheadh a ta mi ag ràdh ribh, nach robh Solamh fein 'na ghàid uile, air a sgeudachadh mar aon diubh so." Cha'n e mhàin gu'm bheil maise agus mòrachd oibre Dhé, a' sparradh irioslachd air ar n-intinn, ach tha Dia fein 'faicinn iomachaidh ar teagasg o eiseimpleir chréutairean a ta anna fein'suarach. Chruthaichidh an duine le barrachd taigse na thugadh do bheathaichibh na macharach, ach thruaillidh an intinn aige co mòr leis an tuiteam, 's gu'm féud na creutairean a's suaraiche a theagasg! Air an aobhar sin, tha Dia 'gar cur a dh' fhoghlum ar dleas'nais dh' ionnsuidh eunlaith nan speúr, agus bheathaichean na macharach! Am bheil sinn mi-thaingeil? Ma tha—rachamaid chum an daimh agus an asail, oir tha Dia ag ràdh, "Is aithne do'n daimh a shealbhadair, agus do'n asail prasach a mhaighetir; ach cha'n aithne do Israel; cha'n 'eil mo shluagh-sa a' toirt fa'near." (Is. i. 8.) A ris, am bheil sinn mi-chùramach ma thimchiof oibre freasdail Dé, agus a' dìchaimhneachadh nan amanna a's freagarraiche chum ar dleas'nais a cho'-liònachd? Ma tha—rachamaid dh' ionnsuidh eunlaith nan speúr; oir tha Dia ag ràdh, "Is aithne do'n chorra-bhàin anns an athar a h-àm fein, agus is aithne do'n choluman, agus do'n chorra-mhonaidh, agus do'n gholan-ghaoithe àm an teachd: ach cha'n aithne dom' shluagh-sa breitheanas an Tighearna." (Jer. vii. 7.)

A ris; am bheil sinn làn cùraim agus iomaguin, agus a' suidh-eachadh ar cridhe gu tur air ciod a dh' itheas sinn, ciod a dh' òlas sinn, agus ciod a chuireas sinn umainn? Ma tha—fògblumaid gliocas o'n fhitheach; oir tha Criosd ag ràdh, "Thugaibh fa'near na fithich, oir cha'n 'eil iadsan a' cur no 'buain; cha'n 'eil aca tigh-tasgaidh no sabhal; agus a ta Dia 'gam beathachadh; cia mòr is fearr sibhse na an eunlaith?" (Luc. xii. 24.) A ris; am bheil sinn leasg, lunnach, agus diòmhach? Ma tha—tha Dia le beùl an duine ghlice 'gar cur dh' ionnsuidh an t-seangain; "Imich a chum an t-seangain, a leisgein; thoir fa'near a shlighean, agus bi glic; aig nach 'eil fear-sèolaidh, fear-amhaire, no riàghlair, a dh' tlluicheas a bhiadh'san t-sàmhraidh, agus a chruinnicheas a theachd-an-tìr'san fhogharadh." (Gnàth. vi. 6—8.)

Gu cinnteach is beag an creutair an seangan, ach is glic, treù, agus deanadach e.—Is mìorbhuileach a ta gnàthanna agus cleachd-anna a' chréutair bhig so a' foillseachadh cùraim an Tighearna do na créutairibh a's lugha, agus a's suaraiche, co math agus do na bithibh cruthaichte a's mò, agus as' urramaiche a ta idir ann!

Thug an *Cuairtear* a cheana cùntas d'a luchd-leughaidh, air na h-uiread do na h-oibribh a's òirdheirce 'sa chruitheachd. Labhair

e mu'n ghréin, mu'n ghealaich, agus mu chruinn-mheallaibh soilleach nan spéur, agus rinn e a dhìchioll air cumhachd agus maithne neo-chrìèchnuichte Dhó, mar a ta iad air am foillseachadh anns na cuapairibh àlainn sin, a sparradh air iantinn nan Gaidheal. Ach tha'n cumhachd agus am maithne coúda, air am foillseachadh ceart co soilleir ann an nithibh beaga na cruithachd, is a ta iad anns na nithibh mòra.—Tha iad air am foillseachadh eadhon anns an t-seangan, ged is beag, suarach, agus faoin an crèntair e, ann an sùilibh dhaoine.

Tha na h-uile eòlach air an t-seangan, ach feúdaidh e bhi gur ainneamh iad aig am bheil fios air innleachdaibh agus cleachdannaibh a' chrèntair dhìchiollaich so.—Bheir sinn an so gu h-aithghearr fa'near iad, agus chì sinn an sin nì's soilleire an t-aobhar a bha aig Solamh gu ràdh “ Imich a chum an t-seangain, a leigein.”

Tha iomadh gnè ann do na seanganaibh, a réir an dath agus an cleachdanna.—Tha gnè ann a ta 'nan sàoraibh, agus gnè eile 'nam clachairibh.—Goirear riu, mar a's trice, an seangan-donn, an seangan-geal, an seangan-buidhe, agus mar sin sìos.—Tha iad a' teachd beò, mar a's trice, 'nam bùidhnibh, agus 'nan comunnnaibh comhhuil ris na seilleanaibh.—Anns gach comunn tha banrighinn, d'am bheil càch uile a' toirt mèr-ùmhleachd.—A thuilleadh air so, tha'n comunn air a dheanamh suas do na seanganaibh frionn, agus boirionn, agus do luchd-oibre, agus do shaighdaireibh nach 'eil aon chuid frionn no boirionn! 'S iad an luchd-oibre a's lìomhaire 'sa chomunn uile, iadsan aig am bheil mar dhréuchd a bhi 'togail agus a' cumail suas an tighean agus an seòmraichean,—a bhi rànnsachadh air son teachd-an-tìr,—agus a bhi 'gabhail cùraim do'n òigridh. Cha dean na saighdairean obair sam bith ach saighdaireachd; agus mar biodh gu'm bheil càch 'gan cumail suas, agus 'gan beathachadh, mar dhèis air son an trèubhantais ann an cogadh, rachadh iad a dhìth. Tha dà làra, comhhuil ri da mhinidh chaol, bhiorach, a' teachd a mach a' ceann nan saighdaire so, leis an lot agus am marbh iad an nàimhdean! Tha iad a ghnàth deas gu cogadh ann an àm cannairt,—gu dol a mach air tòir an nàimhdean,—agus gu seasamh 'nan luchd-freiceadain aig dorsaibh an tighean fein. Tha sàil aig gach sgìobadh air an obair fein, agus cha chuir a h-aon bacadh no grabadh ann an rathad an aoin eile. Is mìorbhuileach mar a ta fios aca fa leth, air an cleas'nas fein, agus mar a nì iad e, gu dìchiollach agus gu toileach. Is iongantach an t-lachd a ta aig a' chomunn uile 'n'am banrighinn fein. Ge b'e àit anns am bi i, tha aoibhneas mòr air a nochdadh an sin, leò-san nìle mu'n cuairt di. Leumaidh iad suas—éiridh iad air an coaibh-deiridh,—ruithidh iad mu'n cuairt di,—agus nì iad strìth cò a's mò a nochdas do chàirdes agus do dhùilleachd dhi!

Tha na seanganan, mar as trice, a' togail an tighean an measg chòilltean agus fhràich. Nì gach buidhean àite-comhnuidh dhoibh fein, far am faic iad freagarrach e; agus togaidh iad e 'na thòrr àrd, cruinn, agus còrrach, le smùingeanaibh do gach gnè, agus le bioranaibh beaga a ghiùlainneas iad 'nam beùl, no air an

drùim, astar fada chum an àite ! Ni cuid eile an tighean gu h-àrd ann an craobhaibh ; agus cuid eile fo' cblochaibh, agus anns an talamh. Tha na tighean aig na bùidhnaibh mòra, air an cur a mach 'nan seòmraichibh a ta 'nan sreathaibh os ceann a' cheile, agus air an dealachadh le slighibh àimhleathan, agus le ballachaibh-tarsuing !

Tha na seanganan ag oibreachadh a là agus a dh'òidheche, agus a réir coslais, cha'n 'eil feúm aca air tàmh no codal ! Tha iad a' teachd beò air cuileagaibh, agus air biàsagaibh beaga do gach gnè, air am faigh iad gréim ; agus cha dean iad tàir air lòn sam bith a dh'ithear le creùtairibh eile. Tha déidh mhòr aca air mil, agus air gach ni air am bheil blas milis. Ged nach 'eil iad laidir, tha iad liònmhor, agus trid dìchill mhilltean dhiubh cuideachd, cuiridh iad as do chréutairibh co mòr ri luch, agus ithidh iad suas iad. Os ceann gach uile ni eile, tha iad cùramach chum solar a dheanamh air son a' gheamhraidh ; agus gu cinnteach, mar a thubhairt Agur, "Tha na seangain 'nan sluagh nach 'eil laidir ; gidheadh, ulluichidh iad am biadh 'san t-samhradh." (Gnàth. xxx. 25.)

Is iongantach an dèidh leis an giùlain iad lòn chum an tighean, agus is mòr na h-eallaichean a bheir iad leò còmhladh ! Cha'n fhan iad aon mhionaid diòmhnanach, agus cha dhìchuimhnich aon sam bith dhiubh, a dhleas' nas fein a cho'-lionadh. Ma fhlinchar an lòn aca le h-uisge 'nan ionadaibh-tasgaibh, bheir iad gu cùramach a mach e, chum a thiormachadh an uair a thig teas na gréine ! Tha iad 'gabhail mòr-chùraim d'an oigridh, le bhi 'gan seòladh agus 'gan teagasg gu bhi deanadach, agus dìchiollach. Is iongantach an tùr agus an gliocas a nochdas iad 'nan uile ghnìomharaibh, ged nach 'eil fear-seòlaidh sam bith thairis orra, no fear-amhairc agus riàghlair chum an stiùireadh. Agus cha'n e mhàin sin, ach cogaidh iad 'nan àrmaitibh riàghailteach an agbaidh an nàimhdeas, agus cuiridh iad as d'a chéile air gach taobh le mòr ghaisge agus chrùadal. Cha'n fhaicear faitcheas no eagal air taobh seach taobh. Le mòr thréubhantas, bheir aon chomunn ionnsuidh air comunn eile ; agus cha'n 'eil bàigh no trècair ann !

Cha nochd iadsan leis an téid an là, truas no h-ìochd sam bith d'an taobh-san air an tugadh buaidh ; ach bheir iad leo an teachd-an-tìr, agus an òigridh db'ionnsuidh an tighean fein ; agus tuilleadh an déigh sin ni iad traillean da'm prìosanaihh uile ! 'Naon fhocal, tha gnathanna a' chréutair bhig so, co eùgsamhla agus co iongantach annta fein, is nach soirbh an ni an toirt gu léir fe'near. Làbhradh, gidheadh, ni's leòir chum aobhar na comhairle aig Solamh do'n leisgean, fhaicinn gu soilleir. Is biàsag an seangan a ta comharraichte air son dìchill agus saothreach, agus aig am bheil fuath do leisge agus do dhiòmhnanas. Oibrichidh e le riàghailt agus lathailt eagnuidh, a ni cinnteach e gu'n téid a' chùis leis. Glacaidh e gach cothrom chum gach ni a dheanamh 'na àm fein, agus cha dhìchuimhnich e solar a dheanamh fa chomhair an ama ri teachd. "Ulluichidh e a bhiadh 'san t-samhradh, agus oruinnichidh e a theachd-an-tìr 'san fhogharadh." Gu cinnteach tha se

'foillseachadh gliocais an 'Dé Uile-chumhachdaich sin; "A tha deanamh nithe mòra, agus do-rannsachaidh; nithe iongantach gu'n àireamh." Uime so,

"Éirich a lundaire gu grad,
'S thoir ort an seangan beag gu'n stad;
Oir ged nach d' fhuair e riàmh fear-iùil;
No neach 'ga ghreasadh air a chùl;
Fa chomhair geamhraidh ni e deas,
A' cuimhneachadh gu'n tàmh a leas;
'San t-sàmhradh, trusaidh e a lòn,
'San f'hoghar iòmlan tha a stòr."—(Laoidh xii. 1—3.)

SGIATHANACH.

Clachan Chìllmbuile
'Tòiseach a' gheamhraidh, 1848. }

BLAR INBHIR NA-H-AMHANN.

CHUIREADH am blàr ainmeil so, mu'm bheil sinn an dràsda gu eachdraidh aithghearr thoirt seachad, o cheann teann air cùig ceud bliadhna. Tha an t-àite anns an do chuireadh e ann an siorramachd Inbhirneis; agus faodar 'fhaicinn o'n rathad mhòr leò-san a bhios a' siubhal troimh Bhàideanach. Tha e thall mu choinneamh na creige mòire gruamaich ris an abrar crag Dhubh, fagus do'n chrìch eadar sgìreachd Lagain agus sgìreachd Cinn-a'-ghlùsaich, far am bheil an Spé agus Truim a' coinneachadh a chèile.

B' iad Clann Mhuireich, Clann an Tòiseich, Clann Dhaibhidh, agus Clann Chamshroin na fineachan a bha 's a' chòmhraig so, agus bha 'n t-aobhar o 'n d' éirich a' chomh-strì ni-eiginn mar leanas:— Bha fearann aig Mac-an-Tòiseich ann an Lochabar, mar tha aige fathas; agus aig an àm sin, an uair bha gnothuichean air an deanamh le làmhachas làidir, a chionn 's nach robh lagh no binn a' cur eagail air daoineibh, bha na Camshronaich, a bha 'n an tuathanaich air oighreachd Mhic-an-Tòiseich, air uairibh a' diùltadh a' mhàil a phàidheadh dha. Co dhiùbh bha iad 's a' chòir no 's an eucoir ann bhi cumail a mach nach robh na bha e tagradh dligheach dha fhaotainn theagamh nach 'eil e nise glé fhurasd a dhearbhadh. Ach bha so 'n a aobhar strì agus cònsachaidh eutorra 's an àm. Mu dheireadh thug Mac-an-Tòiseich air falbh cuid do chrodh na tuatha mar aicheamhail, agus is e so bu cheann-fàth do bhlàr Inbhir-na-h-Amhann. Chuir na Camshronaich rompa gu'n cuireadh iad dioghaltas an gnìomh air Mac-an-Tòiseich air son an cuid feodalach. Thionail iad féin agus na ghabhadh am pàirt, thog iad orra fo 'n armaibh, agus dh' imich iad air an aghaidh gus an d' thàinig iad gu Inbhir-na-h-Amhann. Air do Mhac-an-Tòiseich fios a bhi aige gu'n robh na Camshronaich a' tighinn, chruinnich e a chuid sluaigh, agus rinn e deas gu garbh chòmhdhail a thoirt dhoibh. Bha Clann Mhuireich, agus Clann Dhaibhidh le chèile gu bhi còmhnaidh nan Tòiseach an aghaidh nan Camshronach; ach

dìreach 'n uair bha iad gu dhol an ordugh baiteil thuit e mach gu mi-shealbhach gu'n d' éirich eas-aonachd eutorra mu dhéidhinn a' chinnidh bu chòir a bhi air an làimh dheis, agus e nach faigheadh tighearna Chluainidh an t-urram sin tharruing e féin 's a chuid dhaoine air an ais, agus shuidh iad air cnoc a' gabhail beachd air a' chòmhraig, gun bhuille bhualadh fad an latha. Dhlùthaich na fineachan a nis air a chéile, Clann Chamshroin, Clann an Tòiseich, agus Clann Dhaibhidh, ann an ordugh catha fo an cinn-fheadhna fa leth, agus

“ Bha bratach aig triath dha féin,
'S a ghaigich bu treun m'a chruaidh.”

Bhuail iad air a chéile gu garg, a' cogadh leis an treubhantas ghàbhaidh sin air son an robh ar sinnaire na Gàidhil riamh cho iomraideach. Mhair an iomairt ghailbheach so ùin fhada, agus is iomadh ceatharnach calma a bha 'n a shìneadh air an àraich mu'n do bhuadhaich taobh seach taobh. Mu dheireadh gbéill Clann an Tòiseich, agus Clann Dhaibhidh. Cha b'urrainn iad seasamh ni b'fhaide roimh ionnsuidhean sgatharra Chloinn Chamshroin, agus theich iad ris a' mhonadh a tha air taobh tuath na Spé, air an ruagadh leis na h-Abraich.

An déidh do Chloinn Chamshroin pilltinn o bhi leantuinne an nàimhdean chaith iad an oidhche air Creagan na Breagaich, am bràigh Noide Mòire, gun fhiamh gun eagal. Cho luath 's a thàinig an t-anmoch chuir Mac an Tòiseich roimhe gu'n d'thugadh e oidheirp le seòltachd air an ni a dh'fhairslich air le spionadh. Chum 's gu'n cuireadh e Clann Mhuireich agus Clann Chamshroin 's a chéile dhealbha e car innleachdach a shoirbhich leis. Chuir e a bhàrd gu tighearna Chluainidh g'a bhrosnuchadh, mar gu'n d'thigeadh e o Mhac Dhòmhnuill Duibh, leis na briathraibh a leanas :—

“ Tha luchd na foille air an tom,
'S am balg-shuileach donn 'n a dhraip :
Cha b'e bhur càirdeas ruinn a bh' ann,
Ach bhur làmh féin a bhi tais,”

Air do thighearna Chluainidh a' chaint thàireil so chluantinn o'n bhàrd a thàinig, mar shaoil esan, o Mhac Dhòmhnuill Duibh, thog e air gun dàil le' chuid feachd, agus thàinig e air na Camshronaich gun fhios gun fhaireach. “ Fhuair Mac Dhòmhnuill Duibh,” tha e air a ràdh, “ seòrsa caismeachd an oidhche sin ann aisling. Am feadh 's a bha e'n a chadal, 's a chasan am broilleach a bhràthar altruim, 'g an cumail blàth, bhruadair e gu'n robh na mucan 'g a thionndadh, agus mhosgail e le leithid do bhriosgadh 's nach mòr nach do mharbh e a bràthair altruim leis a' bhreab a thug e dha. “ Ged bha Clann Mhuireich 'n an tàmh an dé,” arx esan air dha dùsgadh, “ cha bhi an diugh.” Theich Clann Chamshroin an sin a mach ris a' mhonadh. Rugadh air aon diubh a bha air dheireadh air càch, a thaobh a shean aois, agus mharbhadh e aig taobh aruthain a tha 'm bràigh Noide, d'an goirear o'n àm sin “ Caochan-

a'-Bhodaich." Chum iad suas rathad Dhruim Uachdair, seachad air Coire Thearlaich, Coir Uilleim, agus Coire nan Cisteachan, far an do thuit mòran diubh. Thionndaidh iad an sin a stigh gu Ceann Lochd Eireachd, agus chum iad air an aghaidh suas ri taobh tuath an luich. 'Nuair ràinig iad Ceann-Loch-Pataig, dh'fheuch iad aon uair eile ri iad féin a dhèan, agus ri bacadh a chur air an luchd tòrachd. Am measg nan laoch a bha tilgeadh bha Ceann Dùbh Mac Iain, duine treun a bha taghta aig cuspaireachd. 'Nuair bha e dol seachad fo Chrag Dhubh, an latha roimh sin, dh'fharraid e d' a cheann-cinnidh, cò chas bu mhaith leis a chur deth eun beag a bha 'n a sheasamh air craoibh. Fhreagair a cheann-cinnidh gu'm bu mhaith leis e chur na coise deise dheth, agus rinn Ceann Dubh sin air 'iarrtas. Air an taobh eile bha Tearlach Mòr Mac Ghill Onfhaidh, a bha mar an ceudna 'n a dhuine treun ainmeil, agus 'n a cheann-tighe. Choinnich an dithis so, agus thilg iad an sàigh-dean, ach cha robh iad deònach a cheile chuimseachadh. 'Se b' aobhar do so gu'n robh gn' chàrideis eutorra a thaobh comhaltais. Bha Ceann Dubh Mac Iain 'n a sheasamh air Meall-Ard-Laoich, agus an gaisgeach eile thall m'a chionneamh. Air do thighearna Chluainidh umhail a chur nach robh iad da rìreadh chronaich e Ceann Dubh Mac Iain. "Chuimsicheadh tu 'n dé," ars esan, "cas deas an eoin bhig, an uair a dh'iarraim ort, agus an diugh cha chuimsich thu Tearlach Mòr Mac Ghill Onfhaidh!" Bha Tearlach Mòr gu so ag eigheach,—“Tharam is tharad a Cheann Duibh,”—ach a nis dh'èigh Ceann Dubh ris,—“Annam is annad a Thearlaich,”—agus air dha so a ràdh thilg iad 'n an dithis, agus thuit iad le chèile aig an aon àm. Thogadh carn far an do thuit Tearlach, ris an abrar “Carn Mhic Ghill Onfhaidh” gus an latha 'n diugh. Cha robh Ceann Dubh Mac Iain fathasd marbh 'n uair thog a chàir-dean leò e, 'ga thoirt dhachaidh, an dùil gu'm biodh e bèò; ach cha robh iad ach mu mhìle air falbh leis 'n uair thilg e'n deò, aig allt ris an abrar o sin “Caochan Cheann Duibh.”

Tha cuid am barail gu'n do mharbhadh Mac Ghill Onfhaidh aig monadh a tha os ceann Fhorais, d'an ainm Coire Thearlaich, ach o'a chaidh ràdh a cheana chithear nach 'eil e cho coltach gur ann an sin a thuit e. Gidheadh feudaich e bhi gur ann uaith-se a fhuair an Coire so 'ainm; oir tha a air aithris gu'm bu tric leis a bhi fantuinn feadh nam monaidhean eadar Lochabar agus Authol, far am faiceadh e féin iomchuidh, agus gu'm b' àbhaist dha ràdh, gu'm b' iad féidh nam beann a chuid-se feudail.

Air do Mhac Ghill Onfhaidh tuiteam, thàir Clann Chamsbroin as a ris, a' cumail suas ris na beanntaibh, 's na nàimhdean fathasd air an tòir, gus an d' ràinig iad fagus do'n amhainn Tréig, air crìochaibh Lochabar. Thuit mòran diubh air an t-slighe, gu h-àraidh aig an uchdaich d' an goirear Sliabh Loraig; agus bu cho dian a leanadh an ruaig mu thimchioll deich mìle fichead, 's nach robh ach àireamh ro dheag dhiubh a fhuair beò dhachaidh, a dh'innseadh an sgeòl.

Is còir dhuinne bhi taingeil gu'm bheil ar crannchur againn ann an làithibh a's fearr; gu'm bheil sìth agus sàmhchair a nis a' riaghladh

eadar na fineachan Gàidhealach ; agus nach 'eil sinn air ar gairm, mar bha ar sinnsire o shean, gu bhi deargadh ar làmh ann an fuil ar cinnich, agus ar càirdean féin.

S.

Bàideanach.

N A T E A C H D A I R E A N È A S G A I D H, N O N A C O L M A I N - S H I U B H A I L.

'S dòcha gu bheil mòran de'r luchd-leughaidh aig nach 'eil fios gu bheil daoine a nis 'deanamh feum de cholmain, a chum litrichean a ghiùlain o aon àite gu àit' eile—seadh, eadar rìoghachdan céin, thairis air a' chuan mhòr; agus da rìreadh is gnothach iongantach e. 'Se'n dòigh a tha iad a' gabhail a chum so a dheanamh, ma tha dà mharsanta aig a' bheil togradh fios fhaotuinne o chéile—fear dhiubh 'san Fhraing, a's fear eile dhiubh an Sasunn—cuiridh am Frangach a nall fichead no dà-fhichead colman as an Fhraing; agus an uair a tha 'mhiann air an fhear a tha 'tàmh an Sasunn sgrìobhadh d'a ionnsuidh, no fios air bith a chuir a null gu luath, cha'n 'eil aige ach litir bheag a sgrìobhadh, agus a 'ceangal le snàthainn caol fo sgéith a' cholmain Fhrangaich, agus leigeil leis triall dhachaidh; agus an duine 'tha 'san Fhraing, leigidh e an colman a chaidh á Sasunn air falbh, agus air ball ruigidh gach fear a dhùthaich féin. Cha'n e sin uile, ach ruigidh iad a' cheart thigh, a' cheart uinneag, as an d'thugadh air falbh iad. Bha o chionn ghoirid soilleireachadh fìor thaitneach air a so.

Air an t-samhradh so 'chaidh seachad, leigeadh as trì cheud colman fabhuineadh do mharsantan 'san Òlaint, ann am baile ris an canar *Antwerp*, agus a chaidh 'chuir a nall do Shasunn. Chaidh an siubhal a thoirt doibh uile 'san aon mhionaid, air sèa uairean sa' mhaduinn, o uinneig ann am *Birmingham*. An deigh do na colmain cead an sgiathan fhaotuinne, dh'éirich iad a suas gu h-àrd 'san adhar. Ghabh iad cuairt no dhà, mar gum biodh iad a' deanamh an sùilean, 's a' toirt fainear c'ait' an robh iad, 's an sin thàr iad as gu léir air an aon t-slighe, 'chum na h-àirde 'n ear. Bha 'ghaoth leò, a's an ùine ghoirid bha iad as an t-sealladh. Thainig fios air ais as an Òlaint' an ceann seachduinne gu'n d'ràinig a h-uile h-aon de na teachdairean èasgaidh so, a's litir aig fo 'sgéith. 'Ràinig a' cheud aon diubh *Antwerp* air leth-uair an deigh naoi uairean, a' cheart mhaduinn 'san d'fhàg iad Sasunn, agus càch na dhèigh—trì, 's a ceithir, 's a sèa, le chéile, gus an d'ràinig an t-iomlan. Ràinig an t-aon mu dheireadh air leth-uair an deigh deich. Tha'n t-astar eadar an dà àite, mar a shiùbhlas eun air iteig, ceithir cheud mìle. Leis a so, dh'itealaich a' cheud colman an t-astar so ann an trì uairean gu leth—'se sin, na's mò na ceud 'us ceithir-deug mìle 'san uair. Nach iongantach an nì, ged a bha trì cheud colman ann, nach deachaidh a h-aon diubh am mearachd, agus gu'n d'amais gach aon diubh air an àit' as 'an d'thainig e? Cia miorbhueillach na buaidheanan nàduir a thug Dia dhoibh!

CUNNTAS MU NA GAEL AN AMERICA, A DH'FHAG LEWIS.

AIR foghar na bliadhna 1838 thainig a cheud imrice dh'Ghael a shuidhich ann an roinn ma'n Ear Chanada—dùthaich fharsuinn, air taobh deas na h-abhainn *St. Laurence*, mu thuairmeas ceud mìle bha *Chuibèic*, agus bho *Mhontreal*. Bha chuid bu mho dhiu bho Leòbhas, (Lewis) agus fo churam fir-dùcha dhaibh féin, Iain Mac Coinnich, a bha eòlach an America. Bha iad nan cuideachd cho bochd sa theagamh a dh'fhàg a Ghaeltachd riamh. Le bhi cho anamoch gun seòladh bha'n foghar seachad ma'n tainig iad, agus gun ach Geamhradh nuaranta Chanada romhpa! An deigh sealladh a Ghabhail air cuid mhor de'n fhearann shuidhich ma dheireadh sea-teaghlaich—dheug dhiu air Gabhail ris an abrar *Bury*—ochd mìle stigh do'n choillidh, far nach robh mac màthar beò—no idir rathad mor! Fhuair iad am fearann air ochd Tastain an t-acair, agus an urrad so de bhliadhnaichean gu a phàigheadh.

Bha'n Geamhradh air tighinn a stigh agus ansneachd trom air tuiteam nuair thoisich na Leobhasaich bhochdais a cheud chraoibh a ghearradh, agus gu dearbh cha bu mho leo na bhi tuilleadh 'as deas air an obair; ach chuir an comunn, gu ceanalta, dithis no triuir a sheòladh dhoibh mar dheanadh iad.

Anns an t-suidheachadh so theirig am beagan mine thug iad leo á Albain; agus beigin do chomunn Breatunach America min a thoirt doibh, ar neo cha bu bheo dhaibh: thainig iad a dhiarraidh na mine so, agus thug iad leo i air an drannaig, a chion rathaid, deichmìle air astar, agus bu bhuidhe leo 'faotainn. Leis a so, agus le luach luathre nan craobh, as fìach sea sgillinnean am *Bushal*, chuir iad seachad an ceud gheamhradh dùldaidh. Coma leis gach bochdainn agus alaban agus anacothrom a bli' ann ma'n tainig am cur an t-sìl san earrach cha robh teaghlach nach do reitich bho chéithir gu sea acraichean fearainn.

Chaith iad an samhradh cuid de'n ùine reiteach an fhearainn agus a chuid eile deanamh rathaidhean. Nuair thainig am foghar cha robh iad an taing duine—bheannaich am Freasdal saothair an làmh le beannachadh sonraichte. Nuair thainig an dara geamhradh cha robh dìth air a h-aon diu fhadsa dh'fhoghnadh coirce, 's eorna, 's buntata, 's càl, 'us curraim; agus cha robh iad uile gun rathad-mor.

Da bhliadhna an deigh dhaibh tighinn phairis bha aig na Leòbhasaich bho ochd gu da-acair-dheug an teaghlach air a reiteach, agus fo làn bhàrr; gun bhi tighinn air crobb, us caoraich 'us mucan!

'Nuair chunnaic iad cho mhath sa bha'n cor sgrìobh iad a nis, mar bu nàdura, gu'n càirdean bochd an leantuinn. Thug na curaidhean so misneach do chorr us de cheud tighinn a nall anns a bhliadhna 1841; ach thachair gu'n tainig iadsan cuideachd tuilleadh is anamoch, air chor 's gu'n do thuit iad air na càirdean sad a gheamhraidh.

Air a bhliadhna 1842; se sin a'n uraidh, thainig corr 'us sea-fichead eile a Leòbhas, cho bochd sa dh'fhoghnadh dhaibh: ach bliadhna na dha

seachad, agus tha iad suas am bruthach. Tha iad a nis co' lath sea ceud Tuathach.

Uaithe so tha e soilleir nan tigeadh na Gael a tha ri ùslain 's ri briseadh an cridhe fad an saoghail a nall gum faigheadh iad lamh-an-uachdar air an anacothram ann am *beagan mhìosan*: ni nach urrainn daibh sùil a bhi aca ris aig baile. Thigeadh duine glie dealasach air bith do'n àite so le 'eadar leth-chiad agus ciad pinn-sasach, agus tha e na Thighearn' a thiota, agus a theaghlach na dheigh a' mor mbeas.

FACAL BHO NA FOILLSEACHAIREAN.

THA'N àireamh so a' cuir crìoch air an treas bliadhna de'n Chuairt-tear, agus tha dòchas againn gur leoir an sanas so do gach neach a tha ga fhaotuinne diòladh gun dàil air son na fhuair iad. Tha co-dha agus dragh mòr ann a bhi a' cuir cunntais a dh'ionnsuidh gach h-aon fa leth, air an aobhar sin tha sinn ag aslachadh air an càirdean iad a phaidheadh air son na fhuair iad co luath 'sa ruigeas an t-àireamh so iad. 'Nuair a thig an t-am air an còir do gach léughdair diòl air son a Chuairt-tear 'an deigh so, cuirrean ga'n ionnsuidh e ann an còmhachadh gorm no uaine: 'se so as fhasa 'dheanamh no cunntas a chuir gus a h-uile h-aon fa leth. 'An déigh so, mar an ceudna, theid gach paidheadh a gheibh sinn aideachadh anns a Chuairt-tear, féin, aig ceann gach mìos.

Tha e a' cuir iongantas a's mìothlachd oirnn' gu' bheil air càirdean 'an America co fada an déigh laimh le'm paidheadh. Mar cluinn sinn 'uapa 'an uine ghoirid's éigin do'n Chuairt-tear fuireach air an taobh so do'n fhaige.

CRÌOCH AN TREAS LEABHAIR.

GLASGOW:

PUBLISHED BY THE PROPRIETORS,

P. CAMPBELL & CO., BOOKSELLERS AND STATIONERS,
24, GLASGOW STREET.

Edward Knull, Printer to the University, Dunlop Street.

00691716

6

~~Handwritten scribble~~

Handwritten scribble

Handwritten scribble

